

ROSARIVM
SERMONVM
PER QVADRAGESIMAM,

AC IN OMNIBVS DIEBVS, TAM DOMINICIS, QVAM FESTIS PER ANNVM. NECNON DE VNAQVAQ. MATERIA PRAEDICABILIVM.

AVCTORE

VENERABILI, ET ERVDITISSIMO VIRO F. BERNARDINO DE BVSTO ORD. MIN. S. Francisci de Obseruantia.

QVOD QVIDEM PEREGREGIVM OPVS NON MODO Verbi Dei Concionatoribus, & Parochis; sed & sacrae Theologiae studiosis, summam afferet vtilitatem.

NVNC PRIMVM EX ANTIQVA, IN HANC EMENDATIOREM, ac luculentiorem formam restitutum; ac triplici locupletissimo Indice ornatum.

Tomus primus.

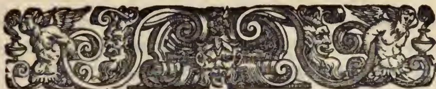

BRIXIAE

Apud Petrum Mariam Marchettum. M. D. LXXXVIII.

B

REVERENDISSIMO
PATRI MAGISTRO
CAESARI GVSSAGO,
CONGREGATIONIS S. HIERONYMI
Generali meritißimo.

Petrus Maria Marchettus. S. P. D.

Iuino verbo noſtros animos haud ſecus paſci, atq; epulis corpora (P. Reuerendiſsime) cum multa teſtantur, tum experientia etiam ipſa comprobat. vt enim ſumpto cibo & languens antea ſtomachus reficitur, et vires debilitatæ recreantur, & omnino quotidiano paſtu corpus, quod alioqui ſponte ſua rueret in interitum, alitur, ſuſtentatur, atq; augetur; ſic animo plerunq; accidit, vt, ſi forte graui aliqua curarum, aut ægritudinum mole depreſſus contrahatur, & concidat; diuini verbi quaſi pabulo refectus, erigatur, confirmetur, roboretur: ſenſimq; in perniciem ſuo quodam pro-

pe naturali pondere inclinans sustineatur: Id nimirum nos ea Christi seruatoris nostri sententia docemur, quæ hominem non solo pane, sed omni præterea verbo, quod ex ore Dei profluat, viuere, nutririq; asseuerat: vt qui & animo constet, & corpore, ad vitam sustentandam vtraq; videlicet esca indigeat, & quæ corporis, & quæ animi viribus reparandis apta sit. Et vero, si philosophorum dogma illud recipimus iis nutriri omnia, ex quibus constituta sint, quemadmodum corpus hoc nostrum è terra conglutinatum, eo quod è terra gignatur alimento, pascimus: animum diuino ex ore libatum atque haustum, vt sacræ litteræ testantur, quo tandem alio cibi genere, quam ipso diuino verbo nutriemus? atque vtinam si minus tanta, certe non tanto minore cura suis animum, quam corpus epulis pasceremus: profecto neque tam ægre nostrorum hostium sustineremus incursus, neque tam facile prosterneremur identidem, neque tam misere prostrati iaceremus. quod eo etiam dolendum est grauius, quòd hæc animi cura, atque educatio vsque adeo nobis à Christo Domino commendatur, vt nihilo minorem humanæ beatitudinis partem in audiendo, quam in custodiendo Dei verbo posuisse videatur. Omitto quanto amplius diuino huic verbo debeant animi nostri, quam vel pani corpora: quippe à quo non modo nutrimentum, ac robur animorum, verum etiam remedia omnia,

atque

atque omnino ſalus ipſa tota petenda; atque expectanda ſit. Ecquis enim eſt vllus corpori tam ſalubris, tamq; conueniens cibus, qui idem, & alere ipſum perpetuo deficiens, & imbecillum confirmare, & exhauſtum reficere, et ægrum ſanare, et confectum reſtituere, & extinctum denique excitare poſsit? At hæc omnia et multa adhuc fortaſſe plura præſtat animis noſtris diuinum verbum: cuius nos ſiquàm egentes ſumus, tam cupidi quoque eſſemus, longe præclarius nobiſcum ageretur. Verùm neſcio quo conſilio ducti, aut verius quo furore perciti hanc animis noſtris tam vtilem, tam ſalutarem, tam neceſſariam eſcam non modo negligimus, verum tanquàm mortiferã freneſi correpti etiam reſpuimus, ac faſtidimus. Ex quo facile eſt coniicere nullo noſtros animos periculoſiore morbo laborare, quàm quo cæterorum morborum medicinam refugiant. vt merito tanquam deſperatæ ſalutis ægroti æternæ damnationis ſententiam à ſummo Iudice recipiant, qui ideo Dei verba non audire dicantur, quia non ſint ex Deo. Hanc execrabilem calamitatem a Chriſtiano populo magna ex parte propulſant ii, qui diuino verbo in Eccleſia Dei, aut ſcriptis explicando, aut viua voce tradendo vacant, quorum tam ingens eſt hac præſertim tempeſtate numerus, nullus vt illi querelæ propemodum relictus ſit locus: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Quorum piis laboribus quantum reliqui om-

nes debeamus eorum sit iudicium, qui complecti cogitatione possunt, quam fœdè Christianus ager hac sacra destitutus cultura syluesceret. In quo genere quantum superioribus annis profecerit orbi Christiano Reuerendus P. F. Bernardinus Bustus, eius scripta declarant, nõ minore fructu antea lecta ab omnibus, quam studio desiderata nunc à plerisque. Quorum ego votis vt facerem pro viribus meis satis, tandem effeci, vt eiusdem sermones, quorum exemplaria propè iam nulla exstabant, prælo rursus meis impensis subiicerentur. In quo ego opere cudendo, tametsi gratiam mihi nonnullam pollicebar a plerisque, qui illud iam diu & expetunt, & expectant; tuam tamẽ Pater Reuerendissime beneuolam erga me voluntatem potissimum in lucro ponebam, quam mihi eodem opere egregiæ tuæ virtuti, ac pietati dicando iampridem despondi, quod si a tua singulari humanitate consequutus ero, hoc est, si tibi satis a me primo hoc officii genere factum cognouero, dabo operam in posterum, vt tanto me tui obseruantiorem in dies præbeam, quanto ampliorem aditum ad tuam beneuolentiam pro merendam mihi patefactum videro. Vale.

INDEX

INDEX COPIOSISSIMVS COMPLECTENS FIDELISSIME *omnia*,

QVAE IN HOC PRIMO VOLVMINE CONTINENTVR.

Dei

Obedien-

O

P

R

S

T

V

Vitiosi

FINIS.

INDEX SERMONVM
ORDINE DISPOSITORVM
primi voluminis.

TABVLA DOCENS QVOT, ET QVA Ratione, tum ex Mariali, quoad festa Beatæ Virginis, & totius anni sabbatha, Tum ex vtraque parte Rosarij quoad alia festa omnia, extrahi possint sermones: Et quæ cuique per totum annum, diei, ad concionandum materiæ, ac themata accommodari possint clarissime demonstrans.

Et primo quoad festa Beatæ Virginis hunc ordinem seruet.

IN festo conceptionis immaculatæ matris Dei accipe sermonē primum in prima parte principali Marialis: & per nouem alios annos poteris prędicare ibidem de ipsa Conceptione accipiendo in octo annis alijs octo alios sermones sequentes vbi supra. Et nono anno sermonem super psal. 86 ſ Fundamenta eius in montibus sanctis. Vide in nona parte principali ipsius marialis sermo. 4. par. 7. per totam. Et sic decem annis continuis semper nouos sermones facere poteris de illibata virginis conceptione.

In festo natiuitatis eius accipe primū sermonem secundę partis principalis ipsius Marialis: & cū quattuor alijs sermonibus eiusdem partis poteris prędicare per alios quattuor annos sequentes.

In festo prę sentationis in templo ipsius Virginis accipe sermo. in 4. par. prin. Marialis, ser. primo par. p ima per totam.

In festo Annunciationis ipsius Virginis accipe primum sermonē quintę partis principalis Marialis. Et de alijs vndecim sermonibus eiusdem partis poteris prędicare per vndecim annos sequentes de eadem annunciatione.

In festo visitationis eiusdem virginis accipe primum sermonem 6. par. prin. Marialis cum quo simul cum sequenti poteris prędicare per quattuor annos de eadem visitatione.

In festo purificationis eiusdem Virginis accipe primum sermonē octauę partis principalis Marialis cum quo simul cū sequenti poteris prędicare de eadē purificatione p quattuor annos cōtinuos.

In festo Niuis accipe sermonem in 9. par. principali Marialis sermo. secundo par. prima per totam: de qua poterit prędicari per tres annos continuos accipiendo quolibet anno vnum mysterium ibi positum: & illud ampliando cum alijs similibus in eodem libro positis de ipsa virgine, quæ facilitet reperientur intuendo tabulam alphabeticam ipsius Marialis.

In festo Assumptionis eiusdem accipe primum sermonē vndecimę partis principalis Mariali, cū quo simul cum sequenti, & cum duobus sermonibus duodecimę partis principalis ipsius Marialis poteris prędicare de ipsa Assumptione per octo annos continuos. Quia vero populi libenter audiunt aliquid dici quotidie de beata Virgine: ideo quidam prędicatores consueuerūt in omni sua prędicatione dicere aliquod miraculum ipsius virginis. Nunc poterunt in singulis prędicationibus inserere aliquid pulchri de ipsa matre Dei: hodie declarando quare assimilatur soli & sequenti die quare dicitur luna. Et sic de alijs similitudinibus de quibus tractatur diffuse in nona partis principa. Marialis Vel dicendo quotidie aliquam eius excellentiam: de quo vide in 12. parte principali Marialis per totam: & in toto ipso Mariali: vel si predicetur de aliqua virtute, poterit dimonstrari quomodo ipsa virgo habuit illam virtutem in summo, vt declaratur in 4 parte principali ipsius Marialis per totam. Et similiter si detestetur aliquod vitium poterit ostendi quomodo ipsa Virgo ab eo immunis totaliter extitit. Illudque detestata fuit: & sic quicquid laudabile reperiatur in aliquo sancto, vel pura creatura poterit ostendi fuisse in virgine Maria: & de nullo prędicabitur quin aliquid possit ad propositum introduci de ipsa virgine si tabula alphabetica ipsius Marialis bene inspiciatur.

Omnibus autē sabbatis maxime quadrage-

dragẽ.& Aduẽ poterit pdicari de ipsa Vir. Quoad Sabbatha hunc ordinẽ serues.

Sabbato post quartam feriam cinerũ de conceptione ipsius virginis: vide in prima parte principali Marialis per totã. Thema. Orietur in tenebris lux tua. Isa. 58. & in epistola occurrenti: vel cum eodem themate pdica quõ B. Vir. assimilatur luci de quo vide in 1. par. prin Maria. ser. 7. in exor. & in 2 ipsius Maria ser. 4. in exordio, & 9. par. prin. ser. 4 par. 2 per to. ã. ubi dicitur lucerna ardẽs: de quo vide i nona par. principali Marialis sermo. 4. parte 3. per totam. Vel ipso die prædica quo B. Virgo fuit illuminata super oẽs puras creaturas: & illuminatrix nostra. Vide in 3. parte principali Marialis ser. 1. par. 3. Thema implebit Deus splẽdoribus aĩam tuã. Ibidem in pdicta epistola. vel pdica qđ Btã Virgo dr paradisus deliciarũ: & hortus voluptatis: Vide in 9. par. prin. Marialis ser. 1. par. 1. per totã. Thema. Eris quasi hortus irriguus. Ibidẽ vel prædica quod ipsa Virgo dicitur fons: puteus, & fluuius aquarum Vide in 9. par. prin. Marialis ser. 3. par. 3. per totã: & in eodẽ ser. par. 5. Thema. Eris sicut fons aquarum cuius nõ deficient aquæ. In eadem epist. Vel pdica quare dies sabbati est dedicatus ipsi btẽ Vir. Vide i decima par. prin. Marialis ser. 1. in exhor. Thema. Vocaberis sabbatum delicatum, & sanctũ Domini gloriosum in eadẽ epistola. Vel prædica quod b. Virgo dicitur nauis: vide in 9. par. principa. Marialis sermo. tertio. par. quarta per totam. Thema. Erat nauis in medio mari Marci. 6. & in euangelio occurrenti. Vel prædica quod beata Virgo dr mare. Vide in 3. par. prin. Marialis ser. 2 par. 2. per totã & 9 par. prin. ser 2. par. 3. per totam. Thema. Venit ad eos ambulãs supra mare In eodẽ euangelio vel prędica disputationẽ inter B. Virg. & diabolũ: vide in 4. par. prin. Marialis ser. 5 par. 1. & 2. p totã Thema. Cõsurrexit sathan cõtra Israel pri. para. 21. vel. Ego iudicio contendã tecũ. Hiere. 2. Vt sint verba Virginis sic dicentis diabolo. Vel prædica de angelica salutatione Thema Salutate Mariã quia multum laborauit in vobis. Ad Romanos vltimo Et in hoc sermone solum expone quid significet aue: & quare dicitur beatæ Virgini: vide in 5. parte princ. Marialis sermõ 7. par. prima per totam vel cum eodem themate pręedica de lauda tatione Virginis in generali. vide in 5. parte principali Marialis sermo. 12. par. secũda, tertia, & quarta per totam, & vel prædica de corona ipsius vide in 12. parte principali Marialis sermone 1. par. 3. per totam sermo. secundo. & in exor. & parte secunda per totam. Et potes etiam accipere pro themate illud Sap. 4. In perpetuum coronata triumphat.

Sabbato post primam dominicam in quadragesima de sanctificatione ipsius Beatæ Virginis, vide in prima par prin. Marialis sermo 1. par secunda vsque in finem illius partis & in 3. par. princ. serm. 5. parte 5. & in 4. par prin. sermo. 10. par. prima per totam. Item quod Beata Virgo dicitur sanctuarium Dei, vide in 5. parte principali Marialis ser. 6. in exor. Thema. Respice Domine de sanctuario tuo. Deuterono. 26 & in missa occurrenti. vel prædica quod Beata Virgo dicitur cœlum. Vide in secunda parte principa. Marialis sermone 3. parte prima & quod habet proprietates cœlorum, vide in 12. par. prin. Marialis ser. 2. par. 2. vsque in finẽ illius partis. Thema. respice Dñe de excelso cœlorũ habitaculo, & benedic populo tuo. Vbi supra: vel prędica quod beata Virgo dicitur nubes, maxime lucida, vide in 9. parte principali Marialis sermone 3. parte 5. per totam. Thema. Nubes lucida obumbrauit eos Math 17. Vel cũ eodem themate prædica de pulchritudine ipsius virg nis, vide in secunda parte princi. Marialis ser. 4. per totum, & serm. 5 parte 4. & 9. parte princi. sermo. secũdo par. prima. & de eius pulchritudine interiori in 3. parte principali Marialis ser. 3. par. 3 vel prædica de salutatione ipsius virginis, exponendo nomen Maria, vide sex sermones tertię partis principalis Marialis, de quibus poteris prædicare per sex annos continuos eodem die. Thema. Nomen Virginis Maria. Lucæ 1.

Sabbato post secundam dominicam in quadragesima quod Beata Virgo dicitur terra bona, bono semine seminata & ad germinandum apta, vide in secũda parte principali Marialis sermone 3. par. prima Vel prædica quod assimilatur terræ multiplici ex causa Vide in 9. parte principa.

Maria-

Marialis fermo. secundo par. 8. & in 11. parte principali ser. secundo parte secunda in principio vsque ad Thema. In pinguedine terræ erit benedictio tua Gene. 27. & in epistola occurrenti. Vel prędica quod ros significat gratiam Dei descendentem in Beatam Virginem, vide in 5. par. princ. Marialis sermone 9. in exor. vel prędica quod ros bea. virginis est decoratiuus, dulcoratiuus, refrigeratiuus & fructificatiuus vide in 9. parte princi. Marialis ferm. 2. par. 4. vel prædica quod beata virgo rore cęlesti multipliciter est respersa. Vide in 3. parte princi. Marialis sermone 5. par. 3. per totam. Thema. In rore cęli de super erit benedictio tua. In eadem epistola, vel prædica cum eodem themate quomodo beata virgo fuit gratia plena, prosequendo in expositione salutationis angelicę de quo vide in 2. parte principali Marialis sermo. 5. par. 7. vsque ad finē in 5. par. principali sermone 7. parte 2. per totam.

Sabbato post tertiam dominicam in quadragesima quod beata virgo fuit illa terra in qua tota trinitas scripsit, vide in 9. par. prin. Marialis sermo 2. par. 8. vsque in finem illius partis. Thema. Iesus inclinans se deorsum digito scribebat in terra. Ioann. 8. & in euangelio occurrenti: vel prædica quod beata virgo dicitur mons vide in 11. parte principali Marialis sermone 2. par. 7. & 9. parte principali sermone 3. parte 6. per totam. Item quod figuratur per oliuam, vide in 9. par. principali Marial. sermo 1. parte 7. per totā. Thema. Perrexit Iesus in montem oliueti. In eodem euāgelio, vel prædica quod beata virgo dicitur tēplum Dei, vide in 3. parte principali Marialis ser. 5. par. 5. & in 8. parte principali sermone 2. in exor. Thema. Iesus venit in templum. In eodem euangelio. Vel cum eodem themate expone illa verba salutationis angelicæ. Dominus tecum. Vide in 25. par. principali Marialis sermone 8. parte prima per totam. Item illa verba. Benedicta tu in mulieribus, vide in 5. parte principali Marialis sermone 8. par. secun. Vel prędica de conceptione immaculatę virginis quam aliqui antiqui, & senes doctores accusauerunt de crimine cuius rei susanna figura fuit. Vide in prima parte principali Marialis ser. 9. parte prima, & sermonem de conceptione accipe in 9. parte princ. ser. 4. par. 3. Thema. Falsum testimoniū locuti sunt aduersum eam. Dan. 7. & in epistola occurenti.

Sabbato post quartam dominicā in quadragesima: quod beata virgo est arcus cœlestis & fœderis. Vide in 3. parte princ. Marialis sermo 6. par. prima & 9. parte princ. sermo 2 par 10. per totam. Thema. Dedi te in fedus populi. Isaiæ. 49. & in epistola occurrenti. Vel cū eodem themate prædica quod beata virgo tenetur nos adiuuare multis de causis. Vide in 3. parte prin. Marialis sermo primo par. 3. & quod est aduocata nostra habens omnes bonas conditiones aduocatorum. Vide ibidem. vel prędica quod beata virgo est mater nostra. Vide in secunda parte princi. Marialis sermo 2. parte 3. & in 3. parte prin. sermo. 3. parte prima & qualiter ipsa mater nostra nobis procurat supernam benedictionem & hereditatē: & semper sollicita est de nostra salute. Vide in 7. parte princi. Marialis sermo 4. in exor. Thema. Nūquid obliuisci potest mater infantuli sui, in eadem epistola. Vel expone illa verba salutationis angelicæ. Benedictus fructus ventris tui. Vide in 3. par. princ. Marialis ser. 4. par. 5. & in 5. par. prin. ser. 10. par. 2. per totā. Thema. Ego sum lux mūdi Ioan. 8. Vel prædica ꝙ btā virgo fuit verus filius. Vide in 3. par. princ. Marialis ser. 4. par. 1. & ser. 5. par. 1. & ꝙ fuit tota eius mater. Ibidē. Et ꝙ fuit mater valde vnita filio: & ei valde chara in maxima reuerētia. Vide in dicto ser. 5. par. 1. Thema. Vbi est pater tuus? In eodem euangelio.

Sabbato post dn̄icā de passio. ꝙ b. vir. habuit oēs cōditiones boni regis. Vide in duodecima par. prin. Marialis ser. 1 par. 1. Et ꝙ fuit regina cœlorū habēs sex prerogatiuas. Vide in 3. par. 3. per totā. Vel ꝙ regnū iudæorū & imperiū totius mundi ipsi b. virgini viuenti cōpetebat. Vide in 12. par. prin. Marialis ser. 1. par. 1. pr totā. Et aliquid in ser. 2. par. 1. Thema Ecce rex tuus venit tibi. Zacc. 9. & Ioan. 12. & in euāgelio occurrenti. Vel cum eodem themate prædica de nobilitate ipsius Virginis a qua Christus

traxit omnem suam nobilitatem quo ad humanitatem. Vide in secunda parte princi. Marialis sermone primo parte 2. vsque in finem illius partis: & sermone 5. parte 3. per totam Vel expone illud verbum angeli: ę salutationis. Iesus. in 5 parte princi. Marialis sermone 11. per totum. Thema. Volumus Iesum videre. Io eodem euangelio. Vel prędica de gaudijs ipsius virginis. Vide in 4. par. prin. Maria. ser. 8. par. 2. per totam. Et in 10. par. principa. sermo. 2. per totum. Thema. Ambulate dum lucem habetis. In eodé euág. Vel eum eodem themate potest prędicari de pulchritudine, & formositate ipsius virginis. Vide vt assignaui supra in Sabbato post primam dominicam in quadragesima: de ipsa quoque pulchritudine potest prædicari cum themate. Ecclesiastici. 43. scilicet pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. Cum prædicto etiam themate. Dum lucem habetis &c. potest prædicari: quod beata Virgo per lucem figuratur. Vide vt assignaui supra in sabbato post cineres. Potest etiam accipi pro themate sermonis gaudiorum virginis illud Zachariæ 9. Exulta filia sion. Iubila filia hierusalem. Vel illud Iudith. 15. Tu gloria hierusalem. Tu lætitia israel: tu honorificentia populi nostri. Vel illud Ecclesi. vigesimoquarto. Qui me elucidant vitam æternam habebunt: de quo vltima themata possunt assumi in oi ser. de ipsa Virgi.

Sabbatho sancto de doloribus & planctu ipsius Virginis, & qualiter sepeliuit filij sui corpus. Vide in 10. parte prin. Marialis ser. primo per totum. De quo poterunt formari plures prędicationes. Thema. Tenebre erant super faciē abyssi. Gene. primo, & in prophetia prima occurrenti. Vel prædica quod beata Virgo dicitur arida. Vide in 11. parte prin. sermo. 2. parte secunda. Thema. vocauit aridam terram. In eadem prophetia. Vel prædica quod ipsa Virgo appellatur mare. Vide vt assignaui supra in sabbato post cineres. Thema Congregationes aquarum appellauit maria. Vel prędica quod beata Virgo dicitur archa. Vide in prima parte princ. Marialis sermo 5. par. 3. & in 11. par. princ. sermone primo in exor. & eiusdem sermonis parte 6. & eius partis vndecime, sermo 2. parte 6. & parte 3. & 3. parte princ. ipsius Marialis sermo 2. parte 2. Thema. Fac tibi archam. Gen 6o. & in prophetia secunda occurrenti. Vel prædica de conceptione virginis. Thema. Archa ferebatur super aquas: scilicet peccatorum. Ibidem. Vel prędica quod ipsa est dispensatrix omnium gratiarū Dei. Vide in 12. parte princ. Marialis sermo 2. parte prima. Item quod est elemosynarij Dei. Vide in 3. par. princ. Marialis serm. primo parte secunda. Item quod est cellaria Dei. Ibidem Thema. Omnes sitientes venite ad aquas. Isaie 54. & in 5. prophetia occurrenti. Vel accipe pro themate. Dat panem comedēti. In eadem prophetia. Vel prædica quod ipsa virgo dicitur atrium Dei. Vide in 3. parte princi. Marialis sermo. 5. par. 5. & quod est domus Dei sancta. Vide in prima parte princ. Marialis sermo 6. parte prima & in 3. parte princ. sermo 5. par. 5. Thema. Magna est domus Dei. Baruch. 3. & in 6. prophetia occurrenti. Vel prædica quod ipsa dicitur tabernaculum Spiritus sancti. Vide in 3. parte princ. Marialis sermo 5. parte 5. Thema Tabernaculum erit in vmbraculū diei ab æstu: & in securitatem: & in absconsionem a turbine & pluuia. Isa. 4. & in 8. prophetia occurrenti.

In solennitatibus quoque Dominicis, & aliorum Sanctorum & similiter in ferialibus diebus, poterunt hac ratione sermones ex eodem Mariali adaptari. Et primo.

In dominica prima aduentus Domini: prædica quod B. Virgo Maria fuit signum magnum quod apparuit in cęlo. Et quod ipsa nobis fuit data pro signo directiuo: distinctiuo: & ostensiuo. Vide in 11. par. princ. Marialis sermo 2. parte 6. Item quod fuit signum magnæ gratiæ: glorię & intelligentiæ Vide in 12. par. prin. Marialis sermo. primo parte 2. Thema Erunt signa. Lucę 21. & in euangelio occurenti. Vel in ipsa dominica: & per totum aduentum prędica de incarnatione verbi Et sermones ad hoc accipe in 5. par. prin. Marialis: per omnes

ne a duodecima sermones ipsius. Et vt expeditius inuenias materias cõuenientes. Vide in tabula alphabetica ipsius Marialis. in verbo. Incarnatio Dei: vsq; ad verbũ. Indulgentiã. Thema. in 1. dominica cũ quo per hebdomadam poterit prędicari. Nunc propior est nostra salus. Ad Roma. 13. & in epistola occurrẽti. In secunda vero dominica. Thema. Erit radix iesse qui exurget regere gentes. Ad Roma. 15. Et in epistola occurrenti. Vel. Tu qui es venturus es: an alium expectamus? Matthęi 11. & in euangelio occurrenti. In 3. autem dominica. Thema. Dominus prope est Ad Philip. 4. & in epistola occurrenti. Vel. Ipse est qui post me venturus est: qui ante me factus est Ioan. primo.

In quarta autẽ feria quattuor tẽporũ. Thema. Ecce virgo cõcipiet & pariet filiũ. Isa. 7. & in epistola occurrẽti. Vel Erit ĩ nouissimis diebus pparatus mons domus Domini in vertice montium: & eleuabitur super colles. Isaiæ 11. & in prophetia occurẽti. Et accipe sermonẽ in 11. par. princi. Marialis ser. 2 par. 7. & in 9. par. prin. ser. 3. parte 6. per totam. scilicet quod beata Virgo figurata est per montem sublimẽ. Vel accipe pro themate. Missus est Gabriel Angelus à Deo in ciuitatem Galileę, Lucæ 1. & in euangelio occurrenti.

Fer. a vero sexta thema. Egredietur virga de radice iesse. Isa. 11. & in epistola occurrenti. Et ibi potes prædicare quõ beata virgo dicitur virga. Vide in tabula alphabetica Marialis in verbo. virga. Vel accipe pro tehmate. Exurgens Maria abijt in montana. Lucæ 1. & in euangelio occurrenti. Et ibi dic quod beata Virgo ascendit in montana multipliciter. Vide in 6. par prin. Marialis ser. 1. par. 3. per totam. Vel quod montes spirituales inhabitauit. Ibidem. Et in montibus: idest cum deuotis libenter moratur. Vide in 9. par. princi. Marialis ser. 1. parte 1.

Sabbato vero thema. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans Isa. 35. & in prophetia 2. occurrẽti Et sermonẽ super hoc accipe in 5. par. princ. Marialis ser 7. par. 1 & in 7. par. prin. ser. 5. par. 1. s. quod beata Virgo dolorẽ in partu non habuit: sed cõsolationem maximã. Vel accipe pro themate. Aperiatur terra & germinet saluatorem. Isa. 45. & in 4. prophetia occurrẽti Vel accipe pro themate. Parate viã Dñi. Lu. 3 & in euãg. occurẽti.

Dominica vero 4. de Aduentu. Thema. Videbit omnis caro salutare Dei. Isa. 40. & Lucæ 3. & in euangelio occurrenti.

Omni tamen sabbato aduentus poterit prædicari de cantico virginali.

In 1. sabbato loquendo de eius excellẽtia in generali. Et in alijs declarando ipsum in particulari. De quo vide in 6. par. principali Marialis ser. 2. per totum Thema. Magnificat anima mea domi. Lucæ 1. Vel prædica omni sabbato aduentus de nomine Virginis. Vide in 3. prin. Marialis per totam. Et ibi themata inuenies.

In vigilia natiuitatis Domini: de incarnatione verbi. Thema. Factus est ex semine Dauid sm carnẽ. Ad Roma. 1. & in epistola occurrenti. Vel prędica de dispensatione bẽ virginis. Thema. Cũ esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph. Mat. 1. & in euang. occurrẽti. Sermonẽ vero accipe in 4. par. prin. Marialis ser. 12. p totũ. De quo poterit pdicari p tres annos continuos.

Quę sequuntur, vt plurimum ex Rosarij vtraque parte habentur.

Vel prędica in 1. dominica aduentus: quod hõ dẽt resurgere a peccato pp multiplicẽ maliciã ipsius. Vide in 2. par. princ. rosarij sermonum ser. 6. par. 1. per totã. Et quod peccator dicitur mortuus multis de causis. Vide in eadem parte v que ad. Thema. Hora est iam nos de somno surgere. Ad Ro. 13. & in epistola occurrenti. Vel. Abijciamus opa tenebrarũ: in eadẽ epi. Vel pdica de signis venturis ante iudiciũ vniuersale. Vide in 1. par. prin. rosarij sermonũ ser. 9. par. 2. per totam. Vel prędicã quare Deus mittet illa signa. Vide in eodem sermo. parte 3. per totam. Thema. Erunt signa in sole: luna & stellis. Lu. 21. & in euangelio occurrenti. Vel. Cum videritis hęc fieri: scitote quia prope est regnũ Dei. Ibidẽ. Vel prędica qualiter acquiritĩ regnum paradisi. Vide in 2. parte rosarij. ser. 18. par. vltima. per totã. Thema. Prope est regnũ Dei. Ibidẽ. Vel pdica de fine mũdi. vide in 1. par. prin. rosarij sermonũ. ser. 10. par. 1. per totã. Thema. Cœlum & terra transibunt. In eodem euangelio in 2. dominica Aduen. de spe perueniendi ad vitã ęternã. Vide in 2. par. prin. rosarij sermonum.

nũ.ser.7.par.1. & ser.20. per totũ Thema. In eum gentes sperabunt. Ad Roma. 15. & Isa.11. ac in epistola occurrẽti. Vel prędica de regimine reipublicæ. Vide in 2. par. prin.rosarij.ser.34.par.3.ad finẽ & ser. 29. par.7. per totam. Thema. Exurget regere gentes. Isa.11. & in eadem epistola: vel pdica de fundamentis fidei Christianæ Et quod ipsa est sola vera fides in qua saluari possumus. Vide in 1 par.princ.rosarij sermonum ser.14. in exor.per totũ. Thema. Quęcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: in eadem epistola: vel. Tu qui es venturus es, an alium expectamus? Matthæi 11. Et in euangelio occurrenti: vel cum eodem themate: prædica quod Christus fuit verus messias. Vide in 1.par.prin.rosarij sermonum. ser. 14. par. 3.per totã. Vel prædica: de miraculis Christi. Vide in 1.par.prin. rosarij sermonũ ser. 14. in exor. & in 2.par.eiusdem sermonis. & parte 3.Thema. Euntes renunciate Ioanni quæ vidistis & audistis Cęci vidẽt, claudi ambulãt, &c. In eodẽ euang. vel prædica de curatione cęcitatis. Vide in 2.parte principali rosarij ser. 6. parte 1. Thema. Cęci vident.

In tertia dominica aduen.de temperantia & modestia Vide in secunda par. principali rosarij sermonum sermo.octauo parte tertia per totã, & in 4.par.prin.Marialis ser.3. par.3. per totam, & ser.8. par.10. & 11. Thema. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus Ad Philip 4. Et in epistola occurrenti. Vel pdica q in hoc mundo nõ habemus causam gaudendi sed flendi. Vide in 2.par.prin.rosarij sermonum.ser.32. par.1. Et quod mundanę cosolationes sunt defectibiles: turbidæ: amarę & difficiles ad habendum. Et econtrario est de spiritualibus. Et ideo debent appeti & solum de eis gauderi. Vide in 2.par.prin.rosarij sermonũ ser.38.par.2.post mediũ Thema. Gaudete in domino semper. In eadem episto. vel prædica de vocibus inuitãtibus ad pœnitẽtiam. vide in secunda parte principali rosarij sermonum sermo 6. parte 1. per totã. Thema. Vox clamãtis in deserto. Isa. 4. & Iohe. 1. Et in Euãgelio occurrẽti: vel prędica cũ eodẽ themate de venatione animalium in deserto huius mũdi: vide in 2 par.prin.rosarij sermonum.ser.12.par.1. vel prędica de imitatione Christi, vide in 1.par. prin.ser. 15. par.1. & in 2.par. prin. ser.27. in exor. & ser.34. in exor. & ser. 35. in exor. Thema. Dirigite viam Domini. In eodem euangelio.

In 4. dñica aduẽtus de iudicio temerario euitando, vide in 1 par.prin.rosarij sermonum ser.36. per totum. Thema. Nolite ante tempus iudicare primę ad Corin. 4. & in epistola occurrenti, vel prędica de incertitudine gratię s. vtrum simus in gratia Dei, & in statu salutis. vide in 2.par. prin. rosarij sermonum ser.5. par.5. per totam. Thema Nil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, in eadem epistola: vel prædica de stultitijs: vide in 2.par.prin. rosarij ser.6.par.1. Thema. Erũt praua in directa & aspera in vias planas. Isa.40. ac Lucæ 3. Et in euangelio occurrenti: vel prædica de prępatatione ad recipiendam gratiã Dei: vide in 2.par.prin.rosarij sermonum ser.38.par.7.per totam Et in 1 1. par. prin. Marialis sermo. secundo parte secun. Thema Parate viam domini In eodem euangelio occurrenti.

In sacratissimo festo natiuitatis dñi & singulis diebus vsque ad octauam eius pdicare poteris de ipsa natiuitate: & parturitione virginis accipiendo pro primis quinque diebus quinque sermone septimę partis principalis Marialis. Pro sexto autem sermone prædica vtrum si Adam nõ peccasset, filius Dei incarnatus fuisset. Vide in 5.par.prin.Marialis ser.4.par.1.per totã & ser.5. par.1. Pro 7. autẽ sermo. dic quod Christi natiuitas ex virgine & tota eius vita fuit non solum a prophetis sed etiam ab infidelibus prenunciata: vide in 1. parte princi. rosarij sermonum sermo. 14. par. 3. per totam. Themata pro quinque sermonibus habes in dicta parte septima Marialis. pro 6. autem & 7. sermone accipe pro. Themate. Verbum caro factum est Ioannis primo in euangelio diei Natiuitatis.

In dominica infra octauam natiuitatis domini q hæreditas patris nostri cœlestis debetur nobis multiplici iure: vide in 2. par. prin. rosarij sermonum ser. 7. par. 1. & ser.20. par.5. per totam. Thema Si filius & hęres per Deum ad Galat 4. Et in epistola occurrenti. Et ibi quomodo median-

præ-

te beata virgine facti sumus filij Dei: vide in 7.par.prin. Marialis sermo.3. par. 3. vt prędica de viduitate: vide in secunda parte principali rosarij sermonum sermo. 28. parte secunda per totam: & in 5. parte principali Marialis sermo.8. par. secunda circa medium. Thema. Hæc vidua erat. Lucę 2. Et in euangelio occurrenti vel prędica de gratia Dei: vide in 2. par. rosarij sermo.32.par. secunda per totam. Thema. Gratia Dei erat in illo. In eodem euangelio de plenitudine gratię Christi & matris eius: vide in 5.par prin. Marialis ser.7.par. 2. vel prędica de templorum veneratione: vide in 1.par.prin.rosarij.sermo.21.par.3. Thema. Nō discedebat de templo. In eodem euangelio.

In festo circuncisionis Domini prædica quare voluit circuncidi: & accipe illas rationes pro maiori parte quas posui in octaua parte prin. Marialis sermo 1.par.4. quasi per totam. Quomodo autem fuit circūcisus dic. vt in decima par. ipsius Marialis sermo. primo parte tertia in princi. Thema. Consumati sunt dies octo vt circuncideretur puer. Lucæ 20. Et in euangelio occurrenti: vel prędica de nomine Iesu: vide in quinta parte princi. Marialis sermo 21. per totum: vbi ponuntur triginta eius excellentię: de quibus poterunt fieri plures sermones. Thema. Vocatum est nomen eius Iesus. In eodem euangelio.

In die Epiphaniæ accipe sermonem de ipsa solemnitate: & de Magis in decima par. prin. Marialis ser 2.par 3. per totam. Thema. Magi venerunt ab oriēte. &c. Matthęi 2 Et in euangelio occurrenti vel prędica quod beata virgo dicitur stella: vide in 3. par. princ. Marialis ser. 6. per totum. Thema. Vidimus stellam eius in oriente, s. gratię; de quo sermone poterunt fieri plures prædicationes per octauam. Vel prędica quomodo inuenitur puer Iesus. Vide in 12. par.prin. Marialis ser.2. par.1. & in 2 par. prin. rosarij ser.34.par.7. Thema. Inuenerunt puerū cum Maria matre eius. In eodem euangelio. Vel cum eodem themate pdica qualiter paruulus Iesus in nobis conceptus & natus debet foueri & nutrir. Vide in 7.par.prin. Marialis ser.5. par. 5. vel prædica cum eodem themate qualiter Iesus fuit paruulus, ibidē. & quare dicitur puer: & de conditionibus bonorum & malorum puerorum: vide in 6.par prin. Marialis sermo secundo parte vltima vsque in finem illius sermonis. Vel pdica de conditionibus quas debet habere elemosyna. Vide in secunda parte principali rosarij sermonum parte tertia per totam. Thema. Apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum: thus & mirram. In eodem euangelio, vel prædica de iocunditate visionis diuinę, vide in 2.part.prin. rosarij sermonū sermo 19. par. 1. Thema. Tunc videbis & affiues & mirabitur & dilatabitur cor tuum. Isaia 6. & in epistola occurrenti.

In dominica infra octauam epiphaniæ quod prudenter debemus nos exercere in omni opere, vide in secunda parte principali rosarij sermonum sermo 8.par.4. per totam, & in quarta parte principali Marialis sermo tertio parte 4. Thema. Rationabile obsequium vestrum. Ad Romanos 12 & in epistola occurrenti, vel prędica de contemptu mundi: vide in 2. parte princ. rosarij sermonum sermo. 27. parte 3. per totam Thema. Nolite conformari huic sęculo. In eadem epistola: vel prędica cum eodem themate de tertio ordine beati Frācisci. Vide in eodem ser.par. 2. per totam. cum ipso themate prædica de vanitatibus mulierum. Vide in 2.parte.principa.rosarij sermone 28.parte 3. vsque ad finem illius partis. Vel prędica contra vicium curiositatis; vide in 2.parte principa.rosarij sermonum sermone 9. parte 2. vsque ad. Thema. Nō plus sapere quam oportet: sed sapere ad sobrietatem. In eadem epistola; vel prædica quod multi quærūt Iesum & non inueniunt, quia non quęrunt eū suo tempore; loco, & modo; & vbi inuenitur Iesus; ac vbi non; & quomodo debet quæri, & qualiter ammittitur, & quomodo amissus recuperatur, & qualiter custoditur in corde, vide in secunda parte principali rosarij sermonum sermone 34 parte septima. Thema. Remansit puer Iesus in Hierusalem. Vel post triduum inuenerunt eum in templo. &c. Lucę secundo. Vel prædica de virtute obedientiæ quę fuit in Christo: vide in secunda parte rosarij sermonum sermone nono parte secunda, & sermone 27. parte prima. Thema. Erat subditus illis. In eodem euangelio.

In octaua epiphaniæ. Quare filius virginis dicitur agnus Dei vide in 9. parte principa. Marialis ser. 2. parte 15. Thema Ecce agnus Dei. Iohel. 1. & in euangelio occurrēti vel prædica quare spiritus sanctus descendit super Christū in forma columbæ: vide in 2. par. princ. rosarij sermonum ser. 38. par. 4. vsque ad. Thema. Vidi spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eū, in eodem euang.

In dominica 2. post epiphaniam de gratijs gratis datis. vide in 2. par. prin. rosarij sermonum. ser. 33. par. 2. & in 4. par. prin. Marialis ser. 9. per totū. Thema. habentes donationes sm gratiam quæ data est vobis differentes. Ad Romanos 12. & in epistola occurrenti, vel prędica de sollicitudine circa bona opera: vide in 4. par. principa. Marialis. ser. 5. par. 2. ad finem, & par. sexta prin. ser. 1. parte 2. & in 2. par. principa. rosarij sermonū. ser. 38. par. 7. Thema. Sollicitudine nō pigri. In eadem epistola: vel prędica de charitate fraterna: vide in secunda parte princi. rosarij sermonum sermo. 5. par. tert a vsque ad Thema. Charitate fraternitatis inuicem diligentes. In eadem epistola. Vel prædica de patientia: habenda in tribulationibus. Vide in 4. parte princ. Marialis sermo. 7. parte 8. & sermo. 8. parte 4. & in 1. parte princi. rosarij sermonum sermo. 38 per totum. & in 2. parte princ. eiusdem rosar j ser. 8. par. 2. vsque in finem illius partis. Thema. In tribulatione patientes. In eadem epistola. Vel prædica de nuptijs & matrimonio. Vide in prima parte prin. rosarij sermonum sermo 23. par. secun. vsque in finē illius partis, & sermo. 24. parte 1. per totā. Vel prędica quomodo debent inter se cōuersari coniuges. Vide in 2. par. rosarij sermonum ser. 25. par. 1. per totā. Thema. Nuptię factę sunt in cana Galileę Ioan. 2. Et in euangelio occurrenti. Vel cum eodem themate prędica de carnis priuio. Vide in tabula alphabetica primæ partis prin. rosarij. in verbo. carnis priuij. Vel prędica de miraculis Christi. Vide vt assignaui in 2. dominica aduentus. Thema. Hoc fecit initium signorum Iesus In eodē euangelio. Vel cū illo themate. Nuptie factę sunt &c. prædica de nuptijs, & matrimonio inter beatam virginem & Ioseph. Vide in 4. parte princi. Marialis sermone 12. per totum. Vel accipe pro themate. Vinum non habent, i. carnalis concupiscentię. Vel cū eodem themate prædica φ nuptię & voluptates mundanę non habent vinum verę consolationis. Vide in secun. par. princ. rosarij sermo. 18. par. 3. & sermo. 27. par. 3. & ser. 38. par. 2. post medium. Item quia cito transeunt omnia mundana. Vide in eadē par. princ. rosarij. ser. 36. parte secun.

In dominica tertia post epiphaniā de pace. Vide in 2. parte princi. rosarij sermonum. sermo. 34. par. 3. vsque in finem illius partis, Thema. Cū omnibus hominibus pacem habentes. Ad Roma. 12. & in epistola occurrēti. Vel prędica de remissione iniuriarū. Vide in 1. parte rosarij sermonū sermone 11. parte. 2. in fine. & sermo. 38. parte 3. & in 2. par. princ. eiusdem rosarij ser. 34. par. 3. circa medium & vsque in finem illius partis, maxime vsque ad. Thema. Mihi vindictā. & ego retribuā. In eadē epistola. Vel prædica de scandalo euitando. Vide in tabula alphabetica primæ partis prin. rosarij in ve bo. scandalum. Thema. Prouidentes bona non tantum corā Deo: sed etiam corā omnibus hominibus. In eadem epistola. Vel pdica contra malā exemplaritatem, & commenda bonā quę dēt imitari, & mala vitari. Vide in prima par. prin. rosarij. ser. 7. par. 3. per totā. Thema. Vel prædica de lepra p quam significatur peccatum. Vide in 2. par. prin. rosarij sermonum. ser. 33. par. 3. vsque ad. Thema. Leprosus veniens adorabat eum. Vel. Confestim mundata est lepra ei⁹. Matt. 8. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de gloria cœlesti. Vide in 2. par. prin. rosarij sermonum ser. 18. per totum. Thema. Recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum. In eodem euangelio.

In quarta dominica post epiphaniam. Quomodo quis tenetur diligere proximum. Vide in secunda parte princ. rosarij sermonum. ser. 5. parte quarta vsque ad. Thema. Diliges pximum tuum sicut teipsum. Ad Romanos 13. & in epistola occurrēti. Vel prędica de excellentia charitatis. Vide in tabula alphabetica secundę partis rosarij sermonū. In verbo charitas. Thema. Plenitudo legis est dilectio. In eadem epistolo. Vel prædica de religione quo assimilatur naui. Vide in secunda parte rosarij sermonum sermo. 27. parte prima, vsque

vsque ad Thema. Ascendente I. su in naui culá secuti sunt eum discipuli eius. Mat. 8. & in euangelio occurrenti. Vel cum eodem themate prędica quomodo pęnitentia dicitur nauis. Vide in dicta parte rosarij sermonum sermo.6.parte.2.circa medium. Vel prædica de fide quæ debet esse magna & non parua. Vide in prima parte princ.rosarij sermonum sermo.13.in exor. quæ superat tentationes sermo.15.eiusdē partis prin.par.prima. Et fugat dæmones. Ibidem.Thema.Quid timidi estis modicę fidei?In eodem euangelio. Vel prædica q̄ peccatum fecit hominē amittere omnes sensus. Vide in prima parte princ. rosarij sermo 10.par.1. Et quod peccator non potest ire ad patriam cœlestē nisi a Deo adiuuetur. Vide in eadem par.prin.sermo. 12. parte 3. & in 2. parte prin ser. 6. parte 4. Vbi habetur quod sine gratia Dei non potest quis resurgere a peccato.Item quod sine ipsa gratia non possumus bene operari. Vide in secunda parte prin. rosarij ser. 33.parte.2.Thema. Domine salua nos perimus. In eodem euangelio.

In quinta dominica post epiphaniam. de verbo Dei libenter audiendo. Vide in prima par.princ. rosarij sermonum ser. 2. & 3.per totum.Thema. Verbum Dei habitet in vobis abundanter in omni sapiētia.Ad col 3.& in epistola occurrenti.Vel prædica de operibus misericordię.Vide in 2.par.prin.rosarij sermonum.ser. 3.per totum. Thema. Induite vos sicut electi D.i viscera misericordiæ. In eadem epistola. Vel prędica de nomine Iesu.Vide vt assignaui in die circuncisionis. Thema. Oia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite:in eadem epistola. Vel prædica quod semen verbi Dei Christus detulit de cœlo & seminauit in terra:& quid significet semen quadruplex cadens in terram. Vide in prima par. prin. rosarij sermonum ser. 2.par.vltima.Thema. Bonum semen seminauit in agro suo. Matt. 13. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de vitio discordię. Vide in 2.parte rosarij sermonum. sermo.34.par 3.vsque in finem illius partis.Thema.Inimicus superseminauit zizania. In eodem euangelio.

Dominica in septuagesima:vltra sermonem in tabula prima assignatum: potest prædicare de perseuerantia in bono. Vide in tabula alphabetica secundę partis principalis rosarij sermonum : in verbo perseuerantia & in 4.parte prin.Marialis ser.3. par.2.Thema. Sic currite vt comprehendatis.primę ad Cor 9. Vel prædica de abstinentia. Vide in prima parte prin. rosarij sermonū ser. 5.par.3. Et in 4.par.princ. Marialis.ser.3.par.3.Thema.Ois qui in agone contendit ab omnibus se abstinet. In eadem epistola.Vel accipe pro themate ad idem.Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.In eadem epistola.Vel p̄dica de numero saluandorum. Vide in 2. par.princ.rosarij sermonum ser.13.per totum.Thema. Multi sunt vocati pauci:vero electi.Matth.20.in euangelio occurrēti.Vel declarat quid significet denarius q̄ datur laborantibus in vinea diuersis horis venientibus.Vide in 2.par.prin.rosarij sermonum ser.19.par.6. post prin. Et ibi quod oportet nos laborare, quia oēs homines sunt opaij. Vide in prędicta parte rosarij.ser.32.par prima in prin.Item cōtra non laborantes & ociosos prædica. Vide in 1.par princi. rosarij sermonum. ser. 37.in exor.& par.2.eiusdem sermonis, & in 2.par.prin.rosarij sermonum ser.8 par. 4.circa finem.Thema. Acceperunt singulos denarios.Vel.Ite in vineam meā. Vel. Quid hic statis tota die ociosi? In eodem euangelio.

Dominica in sexagesima vltra assignatum sermonem in 1. tabula potest prædicari quod elemosyna assimilatur semini. Vide in 2.parte princ. rosarij sermonum. ser 3.par.3.ante medium.Thema. Semen cecidit in terram bonam.Vel.Exijt qui seminat seminare semen suum.Lucę 8.& in euangelio occurrenti. Vel prædica cū eodem themate,quod per diuersa semina intelliguntur diuersi status religiosorum, & per bonum semen intelligitur religio fratrum minorum. Vide in dicta parte prin. rosarij ser.27.par.prima. Vel prędica contra diuitias.Vide in 2. parte princ. rosarij sermonum ser.30.per totum:& de paupertatis commendatione.Ibidem,& in 4.par te princ.Marialis.ser.7.par.1.circa mediū vsque in finem. Thema.A diuitijs, & voluptatibus vitæ suffocantur. In eodē euangelio.Vel prędica de patientia. Vide in 1. par.princi.rosarij sermonum ser.38.par. 3.per totum.& in 2.par.princ.ser.8. par.2.

vsque

vsque in finem illius partis,& in 4. parte princ. Marialis.ser 3. par.2.& ser.70.parte octaua ac ser. 8. parte quarta, & ser. 7. parte 8, ac ser.8. par.4. Thema. Libenter suffertis insipientes cum sitis ipsi sapientes 2.ad Corin.11.& in epistola occurrenti. Vel prædica de gratia Dei. Vide in tabula alphabetica secundæ partis principalis rosarij sermonum: in verbo.gratia. Thema. Sufficit tibi gratia mea. In eadem epistola.Sed 12.c.Vel prædica de infirmitatibus,& aduersitatibus patienter tolerandis. Vide in tabula alphabetica primę & secundæ partis rosarij sermonum: in verbo. patientia:& in exordio dic quod infirmitas corporalis plerunque est vtilis animę. Vide in 2.parte princ. rosarij ser. 31. par. prima Thema. Virtus in infirmitate perficitur. Vel, libenter gloriabor in infirmitatibus meis: vt inhabitet in me virtus Christi. In eadem epistola.

Dominica in quinquagesima : vltra assignatum sermonem in tabula 1. potest prędicari de charitate. Vide in tabula alphabetica. in verbo.charitatis.Thema.Si linguis hominum loquar & angelorum. charitatem autem non habeam &c. primæ ad Cor. 13.& in epistola occurrenti. Vel accipe pro themate. Nunc autem manent fides,spes,charitas, tria hæc. Maior autem horum est charitas.In eadem epistola. Vel prædica de veritate. Vide in 2. par.princ. rosarij ser.31. per totum. Thema.Charitas congaudet veritati. In eadẽ epistola . Vel prædica quod licet nemo sciat, vtrum amore an odio dignus sit. Vnde ad hoc applicari potest illud: quod dicitur in euangelio occurrenti Lucæ 18. Erat verbum istud absconditum ab eis. Et potest accipi pro themate: Tamen possumus sperare quod si non remanserit ex negligentia nostra perueniemus ad vitam ęternam . Vide in 2.parte principali rosarij.sermo 20.per totum. Vel prædica de cæcitate corporali & spirituali.Vide in 2.par.principali rosarij ser.6.par. 1. vsque ad.Thema. Cęcus sedebat secus viam mẽdicans.In eodem euangelio.Vel cum eodem themate prędica de carnispriuio. Vide in 1.par.princ.rosarij.ser.6.parte quarta.Vel prædica de fide. Vide in tabula alphabetica 1.par.prin.rosa.In verbo. fides Thema. Fides tua te saluũ fecit. In eodẽ euangelio.Vel prædica de oratione. Vide in 1.par.princi.rosarij sermo 21.& 12.per totum.& in 4. par.prin.Marialis ser.4. in cor.& par.1. post mediũ.& in 5.par. prin. ser 6.parte 2. post medium & 6 par.prin. eiusdem Marialis sermo 1. par.3.Thema. Cæcus clamabat.Iesu fili Dauid miserere mei. in eodem euangelio.

Feria 4.cinerũ vltra assignatũ sermonẽ potest prædicari de contritione.vide in tabula alphabetica primæ partis prin. rosarij in verbo.cõtri.10.Thema.Scindite corda vestra, vel conuertimini ad dominum deum vestrum.Iohelis 2.& in epistola occurrenti:vel cum eodem themate prędica quod peccatum dimittens facit opus gratissimum Deo: vide in eadem parte princi.sermo.7.par.6. vel quod Deus semper est paratus peccatorem recipere Eodem sermo.par.7.& ser.6.par.4. vel prædica de veneratione ecclesiarum. Vide vt assignaui in dominica infra octauam natiuitatis.Thema. Sanctificate ecclesiam. In eadem epistola. Vel prędicta contra hypocrisim.vide in tabula alphabetica secundę partis rosarij in verbo.hypocrita.Thema . Nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Matthæi.6.Et in euangelio occurrenti.

. Feria 5.vltra assignatum sermonẽ potest prędicari quod homo debet facere pœnitentiam & ordinare animam suam dum tempus habet.vide in 1.par.prin.rosarij.ser 7.par.6. post medium vsque in finem.& Thema. Dispone domui tuę, Isa. 38. & in epistola occurrenti. Vel prędica cũ eodem themate de periculo tar[illegible]tionis pœnitentiæ vsque ad mortem.Vide in eadem parte prin.ser. 8. per totum. Vel prædica de fine mundi.Vide in 1.par.prin. rosarij. ser. 10.par. prima per totam . Vel prędica de morte.Vide in tabula alphabetica secundæ partis rosarij in verbo.Mors. Thema. Morieris tu & non viues. In eadẽ epistola.Vel prędica de orationis virtute. Vide in 1.par.rosarij.sermo.21.par.3.per totam.Thema. Audiui orationem tuam. In eadem epistola. Vel prędica de gloria paradisi in 3. par. rosarij sermonum ser. 18.Thema. Recumbent cum Abraham. Isaach & Iacob in regno cœlorũ. Matt. 8. Et in euangelio occurrenti . Vel prędica vtrum plures erunt homines qui damnabuntur,quam qui saluabuntur.Vide vt assigna-

signaui in septuagesima. Thema. Multi ab oriente & occidente venient, & recumbent &c. Ibidem.

Feria 6. vltra assignatum sermonem potest prædicari quod plures clamant ad deum diuersimode, & quod clamamus propter quattuor causas. Vide in 2. par. prin. rosarij. ser. 33. par. 3. Thema. Clamans necesses. Isa 58. & in epistola occurrenti. Vel prędica quę sit melior via perueniendi ad vitam ęternam. vide in 2. par. prin. rosarij. ser. 8. par. 4. per totam, & ibi concluditur quod est via discretionis. Thema. Scite vias meas volunt. In eadem epistola. Vel cum eodem themate prædica de signis futuri iudicij, aut pestilentiarum & aliorum diuinorum iudiciorum. Vel prædica de misericordia Dei. Vide in tabula alphabetica secundæ partis princ. rosar j. in verbo, misericordia Dei. Thema. Misericors sum Dominus Deus tuus. In eadē epistola. Vel prædica de ieiunio. Vide in ser. 4. primę partis princ. rosarij. Thema. Hoc est ieiunium quod elegi. Ibidem vel prædica quod peccatum est ponderosum. Vide in 2. par. princ. rosarij. sermo 6. par. 1. & trahit ad infernum. Eadem parte princ. ser. 12. par. 1. Thema. Solue fasciculos deprimentes. In eadem epistola. Vel prędica de elemosyna. Vide in 2 par. prin. rosarij. ser. 3. per totum. Thema. Frange esurienti panem tuum &c. In eadem epistola. Vel accipe pro themate. Cum facis elemosynā nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua Matthæi 6. Et in euangelio occurrenti. Vel prædica de gloria cœlesti Vide in dicta parte rosarij ser. 19. Thema. Gloria Domini colliget te. In eadem epistola. Vel prædica de dilectione inimicorum. Vide in 2. parte princ. rosarij ser. 34. par. 3 vsque ad Thema. Diligite inimicos vestros Matthæi 5. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de beneficijs Dei erga homines peccatores. Vide in dicta parte 2. rosarij. ser. 39. per totam. Thema. Solē suum o iri facit super bonos, & malos & pluuit super iustos & iniustos. In eodem euangelio. Vel prędica de vanagloria cuitāda. Vide in 2. par. prin. rosarij. ser. 9. par. 1. Thema. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. In eodem euangelio. Vel prædica de oratione ac contemplatione secreta. Vide in 6. par. prin. Marialis sermo. primo parte tertia, & in quinta parte principali sermo. 6. par. secunda. post medium. Et in secunda par. prin. rosarij. ser. 38 par. 7. Thema. Cum orabis intra in cubiculum tuū & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito. In eodem euangelio. Vel in hoc die: & similiter in omni die veneris quadragesimæ prędica aliquid circa passionē Domini. Vide in 1. parte princi. rosarij. sermo. 39. parte 3. Et in secunda parte principali Rosarij sermo 5. parte 4 ante mediū & sermo. 15. in exor. secundo, & in decima parte prin. Marialis sermo. 1. parte secunda de quibus poterit prædicari in omni sexta feria vsque ad parasceuen. Et in hac die accipe pro themate. Clama ne cesses, scilicet ex compassione. In epistola occurrenti.

In 6. feria primæ dominicæ di ei quadragesimæ. Thema. Erat Hierosolymis probatica piscina. Ioan. 5. & in euāgelio tunc occurrenti. In qua piscina erat lignū de quo postea facta est crux Christi. Et ideo fiebāt miracula sanationum in ea.

Feria 6. 2. dominicę Thema. Fera pessima deuorauit eum. Gene. 37. & in epistola tunc occurrenti. Vel. Apprehensum eū eiecerunt extra vineam; & occiderunt. Matthæi. 21. & in euangelio tunc occurrenti.

Feria 6. tertiæ domin cæ Thema. Hic est vere saluator mundi. Ioannis 4. & in euangel. o tunc occurrenti.

Feria 6. 4. dominicæ. Thema Eamus & nos & moriamur cum eo. Ioannis 11. & in euangelio tunc occurrenti.

Feria 6. post dominicam de passione, Thema. Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, &c. Vel Ab illo die cogitauerunt vt interficerent eum. Ioannis 11. & in euangelio tunc occurrenti.

Sabbato post cineres de gloria animę beatæ. Vide i secunda parte principali rosarij sermo. 19. parte septima. Thema. Implebit Dominus splendoribus animā tuam. Isaiæ 58. & in epistola occurrenti. Vel prædica de quietis comendatione. Vide in secunda parte principali rosarij. sermone 38. parte septima. Et quod omnia quietum appetunt. In eadem parte principali sermone 34. parte tertia.

Et

Et hō nō potest inuenire quietem in delitijs vel diuitijs aut honoribus. In eadem par.prin ser.9.par. 2 Sed in solo Deo inuenit pfecta requies. Vide in dicta par.prin. sermone 18. parte 3. per totam. Thema. Requiem dabit tibi Dominus Deus tuus semper. In eadem epistola. Vel prædica quare sabbatum sit mutatum in dominicam quo ad festiuitatem. Vide in prima par.prin.rosarij.ser.19.parte 1.Thema.Vocaberis sabbatum delicatum & sanctū dñi gloriosū. In eadē ep.st. Vel prędica φ delectari debemus de Deo tripliciter. Vide in secunda par. prin. rosarij.ser. 5. par. 5. & quod debemus exultare in eo. Vide in 6.par.princi.Marialis.ser.2.par.2.vsque in finem illius partis.Thema.Delectabilis super domino.In eadem epistola Vel prædica de pęnitentia. aut de religione quæ figurantur per nauem.Vide vt assignaui in 4.dominica post epiphaniā.Thema. Erat nauis in medio mari Marci 6.& in euangelio occurrenti. Vel prędica quod quattuor venti insurgunt contra nauem religionis.Vide in 2 par.prin. rosarij.ser.27. par.prima.Thema.Erat ventus contrarius eis.In eodem euangelio. Vel prędica contra ignorantiam.Vide in tabula alphabetica 1.& 2.partis rosarij.in verbo ignorantia.Thema. Erat obcęcatum cor eorum. In eodem euangelio. Vel cum eodem themate prędica de cęcitate cordis. Vide in 2.par.prin.rosarij ser.6 par.1.

In prima dominica quadragesimę de iudicio vniuersali.de quo poterit prædicari per totam hebdomadam cum 9. & 10. sermo. primę partis prin rosarij. Thema. Ecce nunc tempus acceptabile.Ecce nunc dies salutis 2.ad Cor.6.& i epist.occurrēti.

Feria 2.thema.Cōgregabuntur ante eū oēs gentes.Mat.25.& in euang.occurrēti.

Fer.3. Thema. Cōmota est vniuersa ciuitas.Vel. Quis est hic. Vel. Hic est Christus ppheta.Mat.21. & in euāg.occurrēti.

Fer.4.thema.Viri Niniuitę surgēt in iudicio cū generatione hac & cōdēnabunt eam.Vel. Regina austri surget in iudicio, &c. Mart. 12. & in euangelio occurrenti.

Feria 5.Thema.Anima q̄ peccauerit ipsa morietur.Ezec.18.& in ep.st occurrēti.

Feria 6.Thema.Iustitia iusti super eum erit. Et impietas impij erit super eum. Ezechiel.18.& in epistola occurrenti.

Sabbato Thema.Memēto finis Eccl.36. & in 4 prophetia occurrēti. Vel in hac dominica 1.prædica de veritate. Thema. In verbo veritatis. In eadem epistola. Vide prædicationem in secunda par.prin.rosarij ser.31.par.prima.per totam.Vel prædica de bona fama & infamia. Vide in tabula alphabetica secundę partis prin.rosarij. in verbo fama.& in verbo. infamia. & in verbo infamationes,& in 4.par.prin. Marialis ser. 1.par.3. Thema. Per infamiam, & bonam famam.In eadem epistola. Vel. prædica de paupertate euāgelica. Vide in prima par.prin.rosarij.ser.14. par.3. & in 2.par.prin.ser.3 parte 3.& ser.27 par.1 in fine,& vsque ad & in 4 par prin. Marialis. ser.7.par.1.circa medium vsque in finem. Thema.Tanquā nihil habentes, & omnia possidentes.in eadem epistola.Vel prędica de tentationibus. Vide in 1. par. princ. rosarij sermo 21.par.2.& ser 38. par.3. & in 2.par.principali sermo 27.parte prima Thema.Ductus est Iesus in desertum a spiritu vt tentaretur à diabolo. Mat.4. & in euangelio occurrenti.Vel prędica de verbi diuini vtilitate. Vide in 1.par.prin rosarij.ser 3.par.3.per totā.Thema.Non in solo pane viuit homo. sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei.In eodē euangelio.& originaliter.Deute.8 Vel prædica de custodia angelica quam hēmus. Vide in 2.par.princ. rosarij.20.par. 4. vsque ad & in 11. par. princ. Marialis. sermo 2. par.4.Thema. Angelis suis Deus mandauit de te vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In eodem euangelio, & originaliter. psalmo 90.Vel prędica de adoratione Dei Vide in prima parte principali rosarij ser. 16.per totum.Thema Dominum deum tuum adorabis:& illi soli seruies. In eodē euangelio. & Deute. 6.

Feria 2.primæ hebdomadę in quadragesima de elemosyna.Vide in 2.par.prin. rosarij sermo tertio per totum. Thema. Esuriui & dedistis mihi manducare.Mart. 25.& in euangelio occurrēti. Vel prædica De regno cęlesti. Vide in 2.par. princ.rosarij.sermone 18 parte vltima per totam. Thema.Possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Vel prędica de de æternitate pœnę damnatorum. Vide in dicta secunda parte principali rosarij. sermone 22. parte septima vsque ad,

Thema.

Thema. Ibunt hi in supplicium æternū. In eodem euangelio. Vel prædica de æternitate felicitatis beatorum. Vide in ipsa secunda parte principali sermone 19. par. 7. per totam. Thema. Ibunt iusti in vitam æter. In eodē euangelio.

Feria 3. quomodo quæritur, & inuenitur Iesus. Vide in 2. parte princ. Marialis sermo 3. parte prima la. 2. vsque ad & in 2 parte prin. rosarij ser. 34. par. 7. vsque ad Thema. Quærite Dominum dum inueniri potest. Isa. 55. & in epistola occurrenti. Vel predica de dimissione peccati Vide in prima parte prin. rosarij sermo 3. par. 6. & par. 3. Thema Derelinquat impius viam suam. In eadem epistola. vel prædica de misericordia Dei: vide in tabula alphabetica 2. partis prin. rosarij. In verbo misericordia Dei Thema. Miserebitur eius quoniam multus est ad ignoscendum. In eadē epistola. vel prædica de verbo Dei vide in tabula alphabetica in verbo prædicatores. Thema. Verbum quod eggredietur de oro meo non reuertetur ad me vacuum. In in eadem epistola. vel accipe pro themate. Docebat eos de regno Dei Matth. 21. & in euangelio occurrenti. vel prædica de veneratione templorum: vide vt assignaui infra octauam natiuitatis Domini. Thema. Intrauit ipse in templum: & eijciebat omnes vendentes & ementes in templo: &c. vel domus mea domus orationis vocabitur. In eodem euangelio: vel prędica sermonem de pueris: vide in 6. par. princ Marialis serm. 2. par. vltima vsque in finem illius sermonis: & in 2. par. prin. rosarij sermone 25. par. 2. ante medium Thema. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. in eodem euangelio: & originaliter psal. 80.

Feria 4. de ieiunio quadragesimali: vide in prima parte princ. rosarij ser. 4. par. prima per totam. Thema. Fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Exo. 24 & in prophetia occurrenti. Vel Ambulauit in fortitudine cibi illi⁹ quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montem Dei Horeb. tertij Regum 19. & in epistola occurrenti. Vel prædica de vijs ducentibus ad paradisum. Vide in 2. parte prin. rosarij sermo 35. par. 3. & de vijs quas tenuit Dominus Iesus in hac vita. Vide in eadem par. prin. ser. 17. par. 3. post medium. Et de via huius mūdi quomodo est lubrica: fossata: & illaqueata. Ibidem sermo 8. parte 4. circa medium. Item est tenebrosa: periculosa: ignota & longa. Ibidem sermo 14. in exor. Thema. Grandis tibi restat via. In eadem epistola. Vel prædica de conditionibus audientium verbum Dei. Vide in prima parte princip. rosarij sermo 2. per totum. Thema. Venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis Matthæi 12. & in euangelio occurrenti. Vel prædica quod in anima peccatoris nō habitat Deus, sed dęmones. Vide in 2. parte prin. rosarij sermo. 38. parte septima. Thema. Intrantes habitant ibi. In eodem euangelio. Vel prædica quod pœnitētiam differēs multa mala incurrit. Vide in prima parte prin. rosarij sermo 7. parte vltima. Thema. Fiūt nouissima hominis illius peiora prioribus. In eodem euangelio. Vel prædica de elemosina. Vide in tabula alphabetica 2. partis principalis rosarij. in verbo elemosyna. & quod fratris nomen accipitur diuersimode. Vide in 2. parte prin. rosarij sermo. 5. par. 4. & q omnes homines dicuntur fratres. Vide in eadem parte prin ser. 34. parte 3 Thema. Fratres tui foris stant. In eodem euāgelio. Vel prædica de præceptis Dei seruandis. Vide supra in tabula alphabetica. In verbo præcepta. Thema. Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cęlis est: ille meus frater & soror & mater est. In eodem euangelio.

Feria 5. de anima. Vide in 2. par. prin. rosarij. sermone 10. per totum. Thema. Omnes animæ meæ sunt. Ezechiel. 18. & in epistola occurrenti. Vel predica quomodo peccatum inducit triplicem mortē. Vide in 2. par. prin. rosarij. ser. 6. par. prima vsq; ad Thema. Anima quæ peccauerit ipsa morietur. In eadem epistola. Vel prędica de Veritate. Vide in 2. par. prin. rosa. ser. 31. par. 1. per totā. Vel par. 2. p totā. Vel par 3. p totā. quælibet n. pars est vna prædicatio. Thema. Faciat veritatē In eadem epist. Vel prędica quod peccator dicitur canis. Vide in

2 par.

2.par.prin.rosarij ser. 6.par.1.Thema. Nō est bonum sumere panē filiorū & mittere canibus Matthæi 15. & in euāgelio occurrenti. Vel prædica. Vnde pcedit diuersitas actionum humanarū. Vide in prima parte princ. rosarij sermo 7. parte prima per totam. Thema. Mulier magna est fides tua.

Feria 6. vtrum deus puniat aliquem pro pctō alterius. Vide in 1.par. prin. rosarij. sermo. 4. par. 2. Thema. Filius nō portabit iniquitatē patris, &c. Ezechi. 18. & in epistola occurrenti. Vel prędica de vijs mundanorum quæ sunt malę. Vide in 2.par. prin. rosarij sermo 6. parte 1. & sermo 8. par. 4. circa medium, & sermo 14. in exor. Thema. Vię vestrę prauę sunt. ibidē. Vel pdi. q vita æterna non acquiritur sine cōtemptu præsentis. Vide in 2.par. princ. rosarij. ser. 27. parte 3. & quod bonis operibus acquiritur vita æterna. Vide in eadem parte prin. ser. 20. par. 8. per totam. Thema. Vita viuet & non morietur. In eadem epistola. Vel prædica de fructibus pęnitentię. Vide in 2.par. prin. rosarij. ser. 6. par. 3. per totam. Thema. Si impius egerit pęnitentiam de omnibus peccatis suis vita viuet, & non morietur. In eadem epistola. Vel prædica de festorum celebratione. Vide in 1. parte prin. rosarij 19. per totum. Thema. Erat dies festus iudæorum. Ioan. 5. & in euāgelio occurrenti. Vel prædica de confessione. Vide in tabula alphabetica. in verbo. confessio. Thema Surge tolle grabatum tuum, & ambula. In eodem euangelio, vel prædica de solitudine. Vide in 5. parte prin. Mariafis sermo 6. par. 2. & in 2. parte prin. rosarij ser. 38. par. 7. Thema Iesus declinauit a turba constituta in loco. in eodē euāg. vel prædica de dimissione peccati: vide in 1.par. prin. rosarij ser. 70. par. 6. Thema. Iā noli peccare: ne deterius aliquid tibi contingat. In eodē euang.

Sabbato de beneficio creationis, vide in 2.par. prin. rosarij ser. 39. par. 1. & de angelorum creatione, locatione ac sublimatione: vide i predicta par. prin. ser. 19. par. 7. vsque ad finē. & vtrum si angelus non peccasset Deus hominem creasset: vide in eadē par. prin. serm. 10. par. prima. Thema. Creauit in laudem & nomen & gloriā suam. Deutero. 26. & in 1. prophetia occurrēti. Vel prædica de contemptu terrenorū. Vide in 2. par. prin. rosarij. ser. 27. par. 3. per totā. Thema. Omnis locus quem calcauerit pes vester erit. Deute. 21 & in 2. prophetiā occurrēti. Vel prædica de oratione: vide in 1. par. prin. rosarij ser. 11. & 12. Thema. Exaudiat domin⁹ orationes vestras. secūdo Macha. 1. & in 3. prophetia occurrenti. Vel sine intermissione orate 1. ad Thesa. 5. & in epistola occurrenti, vel prędica quod vnus solus est deus: vide in prima par. prin. rosarij ser. 14. par. 1. vsque ad Thema. Non est Deus præter te Domine. Ecclesiastici 36. & in 4 prophetia occurrenti, vel prædica de fine mundi, vide in dicta 1. par. prin. rosarij. sermo. 10. par. prima per totā. Thema. Memēto finis. ibidem. Vel cum eodē themate prędica de memoria mortis: vide in 2. par. princ. rosarij ser. 36. par. 1. per totam, vel prædica quō spiritus sanctus a nobis perditur & conseruatur, vide in 2.par. prin. rosarij ser. 38. parte 4. Thema. Spiritum nolite extinguere primę ad Thesa. 5. & in epistola occurrenti. Vel cum eodem themate prædica quod peccator quantum in se est, dicitur occidere Deum, vide in 2. parte principali rosarij ser. 6. parte 1.

Dn̄ica 2. in quadrag. quare Deus nō fecit hoīem ī peccabilē potiusq̄ peccabilē, vide ī 1. par. prin. rosa. ser. 37. par. 2. vsq; ad finē & quare creauit eos quos sciebat esse dānādos, vide 2. par. prin. rosa. ser. 23. par. 2. Thema. Hęc est volūtas Dei sanctificatio vestra. primæ ad Thesa. 40. & in epistola occurrenti, vel cum eodem themate prædica q Deus semper est paratus peccatorem recipere & saluare, si velit pænitere, vide in dicta 2. par. prin. rosarij. ser. 6 par 4. & ser. 20. in exor. & in 1. parte principali rosarij ser. 7. par. 7. Vel pdica de iudicij vniuersalis seueritate. Vide in 1. par. prin. rosarij ser. 38. par. 7. Thema Vindex est Dominus de oībus his. In eadem epistola. Vel prędica cum eodē themate de omnibus peccatis mortalibus simul. Vide in 1. pa. prin. rosarij ser 6. p totū. Vel pdica cū eodē themate de pœnis inferni.

Vide

Vide in 2.par.prin. rosarij ser. 21. & 22. per totũ. Vel cum ipso themate pdica de flagellis Dei. Vide in 1.par. prin. rosarij ser. 9.par.3. & ser. 10. par. 1. Et quomodo flagella ipsa euitantur. In eadem par. prin. ser. 37. par. 3. Et quare Deus mittit sua flagella. In eadem parte prin. ser. 40. in exor. & in 1. par. prin. Marialis ser. 2. par. 2. ante mediũ. Vel pdica de religione. Vide in 2. par. prin. rosarij sermo 27. par. prima per totũ. Thema. Bonum est nos hic esse. Ibidem.

Feria 2. quod Christus est verus messias. Vide in 1. par prinс. rosarij ser. 14. par. 3. per totũ. Thema. Si non credideritis, quia ego sum moriemini. Io. 8. & in euang. occurrẽti. Vel cũ eodẽ themate prędica de fide Christi, quę sola est verissima. Vide in eodẽ ser. in exor. Vel prędica cum eodẽ themate de articulis fidei Christianę. Vide in 1. par. prin rosarij ser. 13. par. 2 vsque in finẽ illius partis. Vel prędica quod homo per peccatum dicitur mortuus. Vide in 2. parte prinс. rosarij ser. 6. par. 1. vsque ad Thema. In peccato vestro moriemini. In eodem euangelio. Vel prædica quid est Deus. Vide in 1. par. prin. rosarij ser. 13. in exor. post mediũ, & ser. 19. in exor. & in 2. par. princ. ser. 5 par. 4. & ser. 6. par. 1. Et de eius excellẽtia & incõprehensibilitate. Vide in 1. par. prin. rosarij ser. 13. par. 3 & ser. 15. par. 3. & in 2. par. pri. ser. 19. par. 6. Thema. Tu quis es? In eodem euangelio. Vel prędica de obedientia. Vide in tabula alphabetica 2. partis pri rosarij. In verbo obediẽtiæ Thema. Quę placita sũt ei facio sẽp. In eo. euan.

Fer. 3. de viduitate. Vide in 2 par pri. rosarij s. 28 p. 2. p totũ. Thema. Apparuit mulier vidua terrā Re. 17. & i epis. occurrẽti. Vel pdica de honore sacerdotũ et malorũ Vide in 2. par. prin. rosarij ser. 24. p. 3. & s. 25. p. 3. vsq; in finẽ illius ptis. Thema. Sup cathedrã Moysi sederũt scribę & Pharisei Mat. 23. & i euãg. occurrẽti. Vel cum eodẽ themate pdica de electione cõfes. Vide in 1. par. prin. rosarij s. 34. par. 1. p totã Vel pdica de obediẽtia platorũ Vide i 2. par princi. rosarij ser. 9. par. 2 la. 2. vsque ad Thema. Oia q̃cũq; dixerint vobis facite. In eodẽ euãg. Vel pdica de cõditionib⁹ platorũ. Vide in eadẽ p. prin. rosarij ser. 26. p totũ. Sup cathedrã &c. Vel. Dicũt & nõ faciunt. Ibidẽ. Et expone ipsum euãgeliũ contra malos, & ambitiosos platos. Vel pdica cõtra superbia. Vide in 2. par. prin. rosarij. ser. 9. in exor. & par. 1 p totã. Thema, Qui se exaltauerit humiliabit. In eodẽ euang. Vel pdica de humilitate. Vide in eodẽ s par. 3 per totã. Thema. Qui se humiliauerit exaltabit. In eodẽ euang. Vel pdica de cõcordia, & vnitate. Vide i 2. par. prin. rosarij s. 15. par. 1. & ser. 34. par. 3. & in exordio declara quomodo omnes homines dicuntur fratres. Vide. Ibidẽ. Thema. Oẽs vos fratres estis. In eodẽ euãg. Vel pdica de expositione orõnis Dñicæ. Vide in 1. pte pri. rosarij. s. 11. par. 2. Thema. Vnus est pr̃ vester q est in cęlis. In eodem euang.

Fer. 4. supple tractatũ de orõne dñicæ. Vide vt assignaui in feria pcedenti. Thema. Exaudi dñe depcationẽ nostrã. Hester. 13. & in epist. occurrẽti. Vel pdica de cõfessione. Vide i 1. par. prin. rosarij s. 32. p totũ. Thema. Miserere populo tuo. In eadẽ epistо. Vel pdica de contritione. Vide i ipsa 1. par. prin. rosarij. ser. 31. par. totũ Thema. Cõuerte luctum nostrũ in gaudiũ. In eadẽ epis. Vel pdica de psperitatib⁹ mũdi nociuis. Vide i 1. par. prin. rosarij. s. 10. p. 1, & s. 38. par. 1. & de tribulationũ vtilitate. Eodẽ. s. 38. p totũ. Thema. Nescitis qd petatis. Mat. 20. & in euãg. occurrẽti. Vel pdica q Deus hẽt diuersos calices. Vide 2. p. pri. rosarij. s. 9. p. 2. vsq; ad. Thema. calicẽ meũ biberis in eodẽ euang. Vel cũ eodẽ themate pdica de martyrio. Vel accipe pro themate. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Ibidem. Vide in 1. par. prin. rosarij. ser 39. per totum.

Fer. 5. de cordis humani inscrutabilitate ab aliqua creatura. Vide in 1. parte rosarij. s. 30. in exor. & s. 36 p. 1. & q ipsum cor desiderat hẽre De⁹, & diabolus. Vide i 2. par prin. s. 5. par. 3. in fine. Thema. Prauũ est cor hoĩs & inscrutabile Ego dñs scrutãs corda &c. Hiere. 17. & in epistola occurrẽti. Vel prędica de diuitibus & pauperibus. Vide in 2. par. prin. rosarij s. 30. per totũ. Thema. Mortuus est diues & sepultus i inferno Lu. 16. & in euangelio occurrẽti. Vel cum eodem the-

themate prędica de inferno. Vide in dicta parte 2.prin.Rosarij sermo 21 & 22. Vel prędica de prosperitatibus & aduersitatibus. Vide vt assignaui in feria precedenti Thema. Fili recordare quia recepisti bona in vita tua:& Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur: tu vero cruciaris. In eodem euangelio. Vel prędica de auditione verbi Dei. Vide in par.prin.rosarij.sermo 2.& 3.Thema. Habent Moysen & prophetas, audiant illos. In eodem euangelio.

Feria 6. de inuidia. Vide in prima parte princ.rosarij sermo.6.parte 6 per totam. Thema. Inuidebant ei fratres sui. Gene.23. & in epistola occurrenti. Vel prędica de visitatione,& correctione fraterna. Vide in tabula alphabetica 2 partis principalis rosarij, in verbo.correctio.Thema. Vade & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos. In eadem epistola. Vel predica de homicidio. Vide in prima par.prin.rosarij ser. 22.per totum Thema. Cogitauerūt occidere eū. Vel. Venite occidamus eū. Vel non interficiamus animam eius: & non effundamus sanguinem eius. In eadem epistola. Vel. Venite occidamus eum. Matthei 21.& in euangelio occurrenti. Vel prędica de pestilentia. Vide in prima par.prin.rosarij sermone 40.per totum. Thema. Malos male perdet. Vel cum eodē themate prędica de flagellis Dei. Vide supra in tabula alphabetica prime partis principalis rosarij,in verbo flagella. & in verbo flagellauit. Vel cum ipso themate predica de inferno. Vide vt assignaui supra in feria precedenti Vel cū eodem themate prędica de cōfessione. Vide in prima par princ.rosarij sermone 34.par.2.per totam. Vel accipe pro themate. Auferetur a vobis regnū Dei. In eodem euangelio, & potest hæc verba, & alia predicti superioris thematis exponere contra non bene cōfitentes. Vel prędica cum aliquo ipsorum thematum contra peccatores, & de malitia peccati. Vide in 2.par.prin.rosarij. sermo 6.par.prima per totam.

Sabbato de venatione animalium. Vide in 2. par prin. rosarij par. prima. vsque ad Thema. Affer mihi de venatione tua Gene.23. & in epistola occurrenti. Vel prędica de bono consilio accipiendo,& de consiliatoribus. Vide in 2. parte prin. rosarij sermo 8. par. 4. & sermo 9.par.2.la.2 & sermo 29. par. 7. per totam. Thema. Aquiescere cōsilijs meis. In eadem epistola. Vel prędica ꝙ peccator in cęna pęnitentię debet ponere tria fercula. Vide in secūda par. prin. rosarij sermo 6. par. secunda. Thema. Fac mihi cibos vt comedam. In eadem epistola. Vel prędica contra luxuriam. Vide in prima par. rosarij sermo 6.par. 3.per totam, & sermo 13 parte 3.& sermone 23. in exor. & in prima parte per totam,& sermo 40 par 3. Thema. Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose. Lucę 15. & in euangelio occurrēti. Et declara parabolam filij prodigi. Vide in 2.par.prin. rosarij sermone 20. parte 11. Vel prędica de confessione. Vide in prima parte princ.rosarij sermone 34.parte 3.per totam.Thema. Pater peccaui in cœlum, & coram te &c. In eodem euangelio.

Dominica tertia in quadragesima de dilectione fraterna. Vide in 1.par.prin. rosarij sermo 5 parte 3.& par.4. vsque ad.Thema. Ambulate in dilectione. Ad Ephesi.5. & in epistola occurrenti. Vel prędica de diuino amore erga nos. Vide in dicto sermone 5. parte quarta sermone 20. parte 3. circa medium, & sermo 39.per totum. Thema. Christus dilexit nos. Vel predica de pestilentia: aut de flagellis Dei. Vide vt assignaui in 6.feria precedenti. Thema Propter hoc venit ira Dei in filios diffidentię. In eadem epistola. Vel predica contra fornicationem. Vide in prima parte prin. rosarij.sermo 23.per totum. Thema. Omnis fornicator, aut immūdus non habet hęreditatem in regno Christi & Dei. In eadem epistola Vel prędica de fine mūdi. Vide in prima par princ. rosarij sermone 10. parte prima per totam. Thema Nemo vos seducat inanibus verbis scilicet dicens mundum adhuc diu duraturum. in eadem epistola Vel cum ipso themate predicto de tardatione pęnitentię. Vide in prima parte princ. rosarij sermone 7.par.6.& parte 7 & sermone 8.per totum. Vel cum eodem themate predica de Aduentu antiChristi. Vide

de in secunda par. prin. rosarij sermo. 11. per totũ. Vel accipe ad hoc pro themate, Qui non est mecum contra me est. Lucę 11. & in euangelio occurrenti Vel prædica de ignorantia, & errore contra fidem. Vide in 1. par. prin. rosarij sermo 15 par. 3. per totam, & de alijs ignorantijs vide in tabula alphabetica in verbo ignorantia, & in secunda parte principa. rosarij sermo 6. parte prima & in 1. parte principali rosarij. in consilio contra iudęos. circa mediũ. Thema. Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino &c. In eadem epistola. Vel prædica de excommunicationibus. Vide in 2. parte principali rosarij sermo 37. per totum. Thema. Non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Vel Nolite effici participes eorum. In eadem epistola. Vel ingressi habitant ibi. s. dęmones. Lucæ 11. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de partialitatibus. Vide in secunda par. principali rosarij sermo 34. parte 3. vsque in finem illius partis Thema. Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur. In eodem euangelio. Vel prædica de verbo Dei. vide in 1. parte principa. rosarij sermo 3. per totum. Thema Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. In eodem euangelio.

Feria secunda de lepra. Vide in secunda parte princi. rosarij sermo 33. par. tertia. vsque ad. Thema. Erat vir fortis & diues. sermo lęprosus quarti Re. 5. & in epistola occurrenti. Vel Multi lęprosi erãt in Isael. Lucę 4. & in euangelio occurrẽti Vel p̃dica de confessionis fructificatione. Vide in 1. par. principali rosarij sermo 34. parte 3. per totam. Thema. Vade & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis. In eadem epistola Vel prędica cum eodem themate de contritione. Vide in 1. par. prin. rosarij. sermo 31. per totum Vel prædica quod vnus solus est Deus. Vide in eadem. prima parte principali rosarij sermo 14. parte prima. Thema. Vere scio quod non sit alius Deus in vniuersa terra nisi tantum Deus Israel. In eadem epistola.

Feria 3 de confessione. Vide in 1. parte principali rosarij. ser. 34. parte 4 per totã. Thema. Quæcunque solueritis super terrã erunt soluta, & in cœlo. Vel. Quæcunque alligaueritis super terram erunt ligata & in cœlo. Matthæi 18. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de correctione fraterna. Vide in 2. parte princ. rosarij. ser. 33. parte tertia Thema. Vade & corripe eum. In eodem euangelio. Vel prædica de dimissione iniuriarũ. Vide in 2. parte princi. rosa. ser. 34. par. 3. Thema. Non dico tibi septies. sed vsq; septuagies septies. In eodẽ euan.

Feria 4. de honore parentum. Vide in 1. par. prin. rosarij. ser. 20. & 21. per totum. Thema. Honora patrem tuum & matrem tuam vt sis longæuus super terram. Exo. 20. & in epistola occurrenti. Vel Honora patrem tuum & matrem tuam Matt. 15. & euangelio occurrenti. Vel prædica de homicidio. Vide in 1. par. prin. rosarij. ser. 22. per totum. Thema. Non occides. In eadem epistola. Vel prædica de peccato luxuriæ. Vide in dicta 1 par. prin. rosarij ser. 6. par. 3. per totam. & ser. 13. parte 3. & ser. 23. in exor. eiusdem sermonis par. 1. & 2. per totam. & ser. 24. parte 3 per totam. & ser 40 parte secunda. Thema. Non mæchaberis. In eadem epistola. Vel prędica. de furto. Vide in dicta prima parte prin. rosarij sermo. 15. in exor. & parte 1. per totam. Thema. Non furtum facies. Vel pręddica contra falsum testimonium, & omne mendacium. Vide in dicta 1. parte principali rosarij sermo 29. in exordio & per totum illum sermonem Thema Non loqueris contra proximum tuum falsum testimoniũ. In eadem epistola. Vel prædica de trãsgressione noni, & decimi præcepti decalogi. Vide in dicta 1. par. prin. rosarij. sermo. 30. per totum. Thema Non concupisces rem proximi tui: nec desiderabis vxorem eius. In eadẽ epistola. Vel prędica de cæcitate. Vide in secunda par. princi. rosarij sermo 6. par. 1. Thema. Cæci sunt, & duces cęcorum. Matt. 15. & in euangelio occurrenti. Vel prędica de confessoris electionis. Vide in 1. par. princ. rosarij sermo 34. parte 1. per totam. Thema. Si cęcus cęco ducatũ præstet ambo in foueam cadunt. Vel prædica de confessione inualida, & iteranda. Vide in prima par. princi. rosarij. sermo 35. par. 3. per totam. Thema Sine causa colunt me. Vel. Populus hic labijs me honorat cor autem eius longe est a me. Vel prędica de peccato linguæ. Vide in 2. parte principali rosarij sermo 40. per totũ. Thema. Quod procedit ex ore hoc coinquinat

✠✠ hominem.

hominem. In eodem euangelio. Vel prædica de scandalis, actiuis, & passiuis. Vide in 1. par. principali rosarij ser. 30. parte 1. & in 2. parte principali sermo 33. par. 3. Thema. Audito hoc verbo scandalizati sunt. In eodem euangelio.

Feria quinta de verbo Dei. Vide in 1. parte principali rosarij sermo secundo per totum. Thema. Audite verbum Domini. Ieremiæ 7. & in epistola occurrenti. Vel oportet me euangelizare regnũ Dei. vel. Erat prædicãs in sinagogis Galileę. Lucę 4. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de præparatione ad confessionem. Vide in dicta prima parte principali rosarij. sermo 35. parte prima per totam. Thema. Bonas facite vias vestras. In eodem epistola. vel prædica de febribus. Vide in secunda parte principali rosarij sermo sexto parte prima. Thema. Socrus simonis tenebatur magnis febribus. Vel Imperauit febri & dimisit illam. In eodẽ euangelio. vel prædica quod Christus est verus messias, & filius Dei. Vide in 1. parte principali rosarij sermo. 14. parte 3. per totam. Thema. Tu es filius Dei. vel. Sciebãt ipsum esse Christum. In eodem euange.

Feria sexta de peccato murmurationis. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo quarto parte tertia per totam. Thema. Cesset murmuratio eorum. Numeri 20 & in epistola occurrenti. vel prędica de adoratione Dei. Vide in prima parte principali rosarij. sermo. 16. parte secunda per totam. & parte vltima. Thema. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate Ioannis 4. & in euangelio occurrenti. vel prędica de gratia Dei. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 33 parte secunda per totam. Thema. Aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aquę salientis in vitam æternam. In eodem euangelio. vel prædica de Spiritu Sancto. Vide in dicta secunda parte principali rosarij sermo 38. per totum. Thema. Spiritus est Deus. In eodem euãgelio. vel prędica quod Christus fuit messias. Vide vt assignaui in feria præcedenti. Thema. Scio quia messias venit quia dicitur Christus. Ibidem, vel prędica de vita æterna. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 19. per totum. Thema. Congregat fructum in vitam ęternam. Ibidem: vel prædica quod nullus saluatur in fide sua nisi Christianus. Vide in 1. par. principali rosarij sermo 14. in exor. & quod Christus incarnatus est propter salutem peccatorum. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 39. parte septima & octaua. Thema. Hic est vere Saluator mundi. In eodem euangelio.

Sabbato de diuitijs. Vide in secunda parte principali rosarij. ser. 30. per totum. Thema. Erat diues valde. Danielis 13. & in epistola occurenti. vel prædica de diuersis calamitatibus, quibus subijciuntur & viri & mulieres. Vide in quinta parte principali Marialis. sermo septimo. parte prima. & quod hæc vita nunquam est sine angustijs. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo. 27. par. tertia. Thema. Angustiæ mihi sunt vndique. Ibidem. vel prædica de spe. Vide in 4. par. prin. Marial. ser. 2. parte 2. & in 2. par. prin. rosa. ser. 7. in exor. & par. 1. & 2. per totã. Thema. Saluat sperantes in se In eadem epistola. vel prædica de verbo Dei. Vide vt assignaui in quinta feria pręcedenti. Thema. Sedens docebat eos. Ioan. octauo & in euangelio occurrenti. vel prædica de adulterio. Vide in 1. par. principali rosarij. sermo 23. parte secunda & sermone 24. parte prima. Thema. Adducunt ei mulierem in adulterio deprehensam. In eodem euangelio. vel prędica de dimissione peccati. Vide in prima parte principali. rosarij sermo septimo parte 6. & parte septima. Thema. Vade & amplius noli peccare. In eodem euangelio. vel cum eodem themate prædica quod pro nullo commodo habendo, vel incommodo euitando debet aliquis peccare mortaliter. Vide in secunda parte principali rosarij. ser. sexto parte prima.

Dominica quarta in quadragesima de virginitate. Vide in secunda parte principali rosarij sermo octauo parte tertia, & sermo 28. parte prima. Thema Lætare sterilis quę non paris. Ad Galatas 4. & in epistola occurrenti. vel prædica quod mali semper persequuntur bonos. Vide in prima parte principali rosarij sermo. 38. parte tertia, & de persecutionum vtilitate eodem sermo. parte prima, & in secunda parte princi. sermo octauo parte secunda. vsque in finem illius partis. thema. Qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum

tum. In eadem epistola: vel prędica de su peratione sensualitatis: vide in secun. parte principali rosarij sermo 12. in exor. & in prima parte & sermo 27. parte 1. & parte tertia. thema. Eijce ancillam & filium eius. In eadem epistola: vel prędica de iudicio vniuersali: aut de fine mundi: vide vt assignaui in prima dominica aduentus. Thema. Hic est vere propheta qui venturus est in mundum. Ioannis. 6. & in euāgelio occurrenti.

Feria 2. de iudicibus & iudicijs, vide in prima parte principali rosarij sermo 21. parte secunda in principio & sermone 25. parte tertia, & sermone 33. in exordio circa medium, & in tabula secundæ partis alphabetica rosarij, in verbo iudex. thema. Timuerunt regem videntes sapientiā Dei esse in illo ad faciendum iudicium: tertij Regum tertio, & in epistola occurrenti: vel prædica de homicidio, vide in prima parte principali rosarij sermo. 22. per totum. thema. Nolite interficere eū. Ibidem. Vel prædica de amore matris erga filium. Vide in prima parte principali rosarij sermo 20. in exor. & quid tenetur facere filius matri suę. Vide in eodem serm. parte secunda per totam. Et in secun. par. principali rosarij sermo 25. parte tertia per totam. Thema. Hæc est mater eius. In eadem epistola. Vel prædica de vęneratione ecclesiarum. Vide vt assignaui in dominica infra octauam natiuitatis Domini. Thema. Omnes eiecit de templo. Vel Nolite facere domum patris mei domum negociationis. Ioan. 2. & in euange. occurrenti. Vel prædica de articulis fidei. Vide in prima parte principali rosarij sermone 13 parte secūda vsque in finem illius partis. Thema. Multi crediderunt in nomine eius: videntes signa quæ faciebat. In eodē euangelio. Vel cum dicto themate prædica de miraculis. Vide in prima parte prin rosarij sermo 14. in exor. & in eodem sermone par. secunda, & parte tertia, & in 2. parte principali rosarij sermo 38. parte 3. in princ. Vel cum eodem themate prædica quis vere credat in Christum & sic verus Christianus. Vide in prima parte principali rosarij sermo 15. parte 2. per totā.

Feria tertia potest prædicari de numero saluandorum. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 23. per totum Thema. Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli. Exodi. 32. & in epistola occurrenti. Et originaliter Genesis 15. Vel prædica de misericordia Dei. Vide in tabula alphabetica secundæ partis principali rosarij in verbo misericordia Dei. Thema. Misertus est populo suo Dominus Deus noster. In eadem epistola. Vel prædica de veneratione templi. Vide vt assignaui in feria pręcedenti. Thema. Die festo mediā te ascendit Iesus in templum. Ioannis 7. & in euangelio occurrenti. Vel cum eodē themate prædica de festorum celebratione. Vide in prima parte principali rosarij sermo 19. per totum. Vel prædica de homicidio. Vide vt assignaui in feria præcedenti. Thema. Quid me quęritis interficere. Ibidem. Vel prædica de articulis fidei: aut de vero Christiano. Vide vt assignaui in ipsa feria præcedēti. Thema. Multi crediderunt in eum. In eodem euangelio. Vel prædica vtrum quis teneatur iudicare secundum allegata, & probata in iudicio: an vero secundum veritatem cognitam in conscientia. Vide in prima parte principali rosarij sermo 22. parte 2. & in secunda parte principali ipsius rosarij sermo 31. parte tertia. Thema. Nolite iudicare secundum faciem: sed iustum iudicium iudicate. In eodem euangelio.

Feria 4 de nomine Iesu. Vide in 5 parte principali Marialis sermo 11. per totū. Thema. Sanctificabo nomen meum magnum. Ezechi. 36 & in prophetia occurrēti. Vel prædica de Spiritu Sancto. Vide in 2. parte principali rosarij sermo. 38. per totum. Thema. Spiritum meum ponam in medio vestri In eadem prophetia. Vel prędica de promissione quam fecimus in baptismo. Vide in prima parte principali rosarij sermo 15. parte secunda, & ad quid tenetur baptizatus: vide in secunda parte principali rosarij. sermo 34. parte tertia. & in exordio dic quod Baptismus est prima tabula post naufragium: vide in prima parte principali rosarij. sermo octauo. in exor. & quod baptismus aperit paradisum. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 20. parte quarta. Thema. Effundam super vos aquam mundam: & mundabimini ab oībus inquinamentis vestris. In eadē prophetia. Vel prędica de cōfessione: vide in 1. par. prin. rosarij ser. 33.

parte prima & 2.Thema.Lauamini:mundi estote Isaiæ primo, & in epistola occurrenti. Vel prædica de cogitationibus vide in 1.parte principali rosarij sermone 30.parte 1. & in 2.parte.principali rosarij sermone 33.parte tertia. Thema ¡Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.Ibidem.Vel prędica de dimissione peccati. Vide vt assignaui in sabbato præcedenti. Thema Quiescite agere peruerse, discite bene facere. In eadem epistola. Vel prędica de cæcorum illuminatione: vide in 2. parte principali rosarij sermone 6 parte prima Thema. Præteriēs Iesus vidit hominem cęcum a natiuitate. Ioannis 9 & in euangelio occurrenti: vel Cæcus natus est vel, Aperuit oculos cęci nati.Ibidem; vel Vel prędica de scismate, & partialibus; vide in secunda parte principali rosarij sermone 34.parte tertia,Thema.Scisma erat inter eos.In eodem euangelio.vel prędica de impedimentis orationis.Vide in 1.parte principali rosarij sermone 12.per totum.Thema.Scimus quia peccatores Deus nō exaudit, Ibidem.Vel prędica de peccato originali, vide in 1. parte principali rosarij sermo15. parte 3. & in secunda parte principali rosarij ser. 6.par.1.& in prima parte principa. Marialis sermo 1.parte 2.Thema.In peccatis natus es totus Ibidem, vel prędica de honore parentum, Vide in prima parte principali rosarij.sermo 20.& 21.per totū. Thema. Scimus quia hic est filius noster. In eodem euangelio. Vel prędica de adoratione Dei: vide in dicta prima parte prin. rosarij.sermo 16 parte 2. per totam.Thema.Procidens adorauit eum.Ibidem.

Feria 5. de contritione. Vide in prima par. princ.rosarij ser.31. per totum. Thema.Anima eius in amaritudine est.quarti Regnm 4.& in epistola occurrenti vel prędica quod peccatū facit amittere omnes sensus Vide in 1.parte princi. rosarij. ser. 10.par.1.& in secunda par.principa.rosarij.sermo 6.par.prima.Thema. Non erat ei vox neque sensus.In eadem epistola vel prędica qd peccator dr̄ mortuus: & quod peccatum subijcit hominem tripli:i morti. Vide in secunda parte principali rosarij sermone 6. parte prima. Thema. Mortuus iacebat in lecto. Ibidem, vel defunctus efferebatur filius vnicus matris suę. Lucæ7.& in euangelio occurrenti. Vel cum eodem themate prædica de mortuis a Christo resuscitatis: & quid significent. Vide vbi supra proxime,vel ad hoc accipe pro themate.Adolescēs tibi dico surge:vel Resedit qui erat mortuus. In eodem euāgelio vel prędica de confessione omnium peccatorum; vide in 2. parte principalis rosarij sermone. 35. per totum. Thema. Oscitauit puer septies: aperuitque oculos suos.In eadem epistola:vel prędica de omnibus peccatis mortalibus simul cum eodem themate vide in 1. parte principali rosarij sermone 6.per totum. Vel prędica de educatione filiorum vide in secunda par. princ.rosarij sermo.25 parte secunda per totam Thema. Tolle filium tuum in eadem epistola.

Feria sexta potest prędicari quod peccatum vulnerat animam vide in 2. parte princ. rosarij sermo 6 par.1. & quod facit amittere omnes sensus: vide vt assignaui in pręcedenti, Thema. Erat languor fortissim⁹ ita vt non remanēt in eo alius tet tij Reg 17:& in epistola occurrenti vel accipe pro themate.Erat quidam languens Lazarus Ioan. 11. & in euangelio occurrēti: vel prędica de verbo Dei: vide in 1. parte prin.rosarij.sermo 12.& 3. Thema. Verbum Dei in ore tuo verum est.In eadē epistola:vel prædica de suffragijs mortuorum.Vide in 2.par.prin.rosarij ser.2.par. 2.per totam.Thema. Eamus & nos & moriamur cum eo. s.mortuo nostro per compassionem. In eodem euangelio: vel prædica quod mortui dicuntur dormientes multis de causis:vide in 2. parte princ.rosarij ser.1.parte prima Thema Lazarus amicus noster dormit. Ibidem Vel prædica de fidei vtilitate. vide in 1.par.princ.rosarij.ser.15.in exor.& par.1.per totam. Thema.Qui credit in me nō morietur in ęternum. Ibidem: vel p̄dica quod Christus est verus messias:vide vt assignaui in 5.feria post tertiā dominicā in quadrage.thema. Tu es Christus filius Dei viui. Ibidem vel prædica de peccatore inueterato & de mala consuetudine. Vide in 1. par. princ.rosarij ser. 8. par. 1. & in consilio contra iudęos & in 2 par.prin.rosarij ser.31.par. 1. Thema. Iam fætet quatriduanus est. Ibidem:vel p̄dica cū ipso tehmate quod peccatum est horribiliter fętidum: vide in 2. par.

par.prin.rosarii ser.6.par.1.& q peccator fętet coram Deo & Angelis. Ibidem. vel prædica q peccator est seruus peccati: & diaboli: vide vbi supra. & ser.12. & q peccatoris sepulchra sunt tria, vide ibidem. Thema. Lazare veni foras vel. Soluite eum & sinite abire. Ibidem, vel cum eodem themate prædica de absolutione ab excommunicatione: vide in eadem 2.par.prin.rosarii.ser.37.par.7. per totam: & de absolutione a peccatis: vide in 1.par.princ.rosarii.ser.34. par. prima.

Sabbato de paupertatis cōmendatione: vide in 2.part.prin.rosarii. serm.36. par.1. Thema. Pauperum suorum miserebitur. Isa.49.& in epistola occurrenti. Vel prædica q a peccatore elongatur Deus. Vide in 2.par.prin.rosarii. ser.6. part. 1. & q peccatum expellit gratiam Dei, & non potest cum eo stare Spiritus sanctus. Ibidem. Thema. Dereliquit me Dominus: in eadem epistola: vel prædica de iudicio vero, & temerario. Vide in 1.part.princ.rosarii ser.36. per totum thema. Iudicium meum verum est. Ioannis 8.& in euangelio occurrenti.

Dominica de passione de sanguinis Christi preciosa, & vilissima effusione. Vide in 1.part.princi.rosarii sermo.39. par.3.& q Christus more falcarii in cruce ostendit carnem suam sanguinolentam, vt eos ad se euocet. Vide in exord. prædicti sermonis: & q more Philocaticuntis ad amantiam suam venit ad hominem. Vide in 2.par.princ.rosarii sermo. 5. part. 4. & quare voluit vulnerari in latere & manibus ac pedibus. Vide in secunda parte principali rosari sermone 17. parte tertia. circa principium. Thema. Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta: æterna redemptione inuenta: vel sanguis Christi qui seipsum obtulit immaculatū Deo emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis. Ad Hebræ.9. & in epistola occurrenti. Vel prædica de morte, vide in secunda parte principali rosarij sermone 36. per totum. Thema. Abraham mortuus est & prophetæ. Ioannis 8. Vel cum eodem themate prædica de contemptu. Vide in secunda parte principalis rosarii sermone 27. parte prima. per totam. Vel prædica de veritate. Vide in secunda parte principali rosarij sermone vigesimo primo. per totum. Thema. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? In eodem euangelio. Vel prædica de verbo Dei: vide vt assignaui in sexta feria precedenti. Thema. Qui ex Deo est verba Dei audit: vel, Propterea vos non auditis: quia ex Deo non estis. Ibidem. Vel prædica vtrum quis sine peccato possit appetere gloriam, & laudem: vide in secunda parte principalis rosarii sermone nono, parte secunda. Thema. Ego gloriam meam non quæro. Ibidem. Vel prædica de præceptis Dei seruandis. Vide in prima parte principali rosarii sermone decimo sexto, in exordio, & parte prima per totam, & sermone decimo septimo in exordio, & sermo. vigesimo septimo parte prima. Thema. Si quis sermonem meum seruauerit mortem non gustabit in æternum. Ibidem.

Feria secunda de conuersione peccatoris. Vide in prima parte principali rosari sermo septimo, parte vltima. & in secunda parte principali rosarii. sermo sexto, parte quarta. Thema. Conuertatur vir a via sua mala. Ionæ 3. & in epistola occurrenti. Vel cum eodem themate prædica de vijs mundi malis. Vide vt assignaui supra in quarta feria post primam Dominicam in quadragesima. Vel prædica de bonis operibus. Vide in prima parte principali rosarij sermone trigesimoseptimo, per totum. Thema. Vidit Deus opera eorum, & misertus est populo suo. In eadem epistola. Vel prædica de misericordia Dei. Vide in prima parte principali rosarii serm. 7. parte vltima. per totam. & in 2. parte princ. rosarii serm.20.par.10.& 11. per totam. & serm.23.par.1. Thema. Misertus est populo suo domin^9 Deus noster. Ibidem. Vel prædica quomodo Christ^9 inuenitur, & quare a quibusdam nō inuenitur: vide in 2.part.princ.rosarii ser. 34. par.7. Thema. Quæritis me: & non inuenietis. Ioannis 7. & in euangelio occurrenti: vel prædica de gratia Dei: vide in 2. parte princ. rosarii serm.32.par.2. per totam. Thema. Si quis sitit veniat ad me & bibat: vel. Qui credit in me flu-

mina de ventre eius aquę viuæ. Ibidem: vel prædica de Spiritu sancto. vide in dicta 2. par. princ. rosarii ser. 38. per totū. Thema. Hoc autem dixit de Spiritu sancto quem accepturi erant credentes in eum. In eodem euangelio.

Feria 3. potest fieri sermo de animalibus: vide in 2. par. principali rosarii sermo. 12. par. 1. Thema. In lacu erant leones septē vel. Daniel erat sedens in medio leonum. Daniel. 14. & in epistola occurrenti. Vel prædica de excellētia Dei: vide in 1. par. principali rosarii. ser. 13. in exor. primus medium. & serm. 19. in exor. & ser. 15. par. 3. & ser. 13. part. 3. & in 2. par. princ. rosarii sermo. 5 par. 4. & sermone 6. par. 1. & sermone 19. parte 6. Thema. Magnus es domine Deus. Ibidem: vel prædica de celebratione festorum festorum, vide in prima parte principali rosarii serm. 19. per totum. Thema. Erat in proximo dies festus Iudeorum. Ioannis 7. & in euangelio occurrenti: vel prædica de contemptu mundi, & religione. vide in 2. par. princip. rosarii sermo. 27. parte prima & 3. per totam. Thema. Opera illius scilicet mundi mala sunt. Ibidem.

Feria 4. potest prædicari de furto: vide in prima parte principali rosarii sermone 25. in exor. parte prima per totā. Thema. Non facietis furtum Leuit. 19. & in epistola occurrenti: vel prædica de mendacio: vide in prima parte princip. rosarii sermone 29. per totum. Thema. Non mētiemini. Ibidem: vel prædica de mercantia, & artibus, & de fraudibus, quæ fiunt in eis: vide in 2. par. prin. rosarii sermone 32. per totum. Thema. Non decipiat vnusquisque proximum suum Ibidem: vel prædica de periurio, & de vana Dei nominatione: vide in 1. parte princip. rosarii serm. 17. parte prima & 3. per totam. Thema. Non periurabis in nomine meo: & non pollues nomen Dei tui. Ibidem: vel prædica de timore Dei: vide in quarta parte principa. Marialis sermone 6. par. 5. per totam, & in prima parte principali rosarii sermone 31. parte secunda. Thema. Timebis dominum Deum tuum. Ibidem: vel prædica de detestatione peccati: vide in secunda parte principali rosarii sermone 6. parte prima per totam. Thema. Non facies quod iniquum est. Ibidem: vel prædica de iudicibus, & iudiciis: vide vt assignaui supra in 2. feria præcedentis hebdomadę. thema. Iuste iudica proximo tuo. In eadem epistola: vel prædica contra peccatum linguæ. vide in 2. parte princ. rosarii sermo. 4. per totum: & sermone 17. par. 3. & sermone 38. par. 4. Thema. Non eris criminator nec susurro in populis Ibidem: vel prędica de odio, vide in 2. par. prin. rosarii sermone 34. par. 3. & in prima parte principali ipsius rosarii sermone 6. par. 5. per totam. Thema. Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Ibidem, vel prædica de remissione iniuriarum, vide in 2. parte principali rosarii sermone 34. parte 3. Thema. Non quæras vltionem nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Ibidem: vel prædica de charitate fraterna, vide in secunda parte principali rosari sermo. 5. parte 4. & sermone 31. par. prima. Thema. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ibidem: vel prædica de præceptis Dei seruandis, vide vt assignaui supra in dominica præcedenti. Thema. Leges meas custodite. In eadem epistola, vel accipe ad hoc pro themate. Ego vitam ęternam do eis: & non peribunt in æternum. sed seruantes mea præcepta. Ioannis 10. & in euangelio occurrenti, vel cum eodē themate prædica de vita æterna, vide in 2. parte principali rosarii. serm. 18. & 19. per totum: vel prædica de vnitate diuinæ essentiæ, vide in prima parte princ. rosarii. ser. 14. par. 1. Thema. Ego & pater vnum sumus. In eodem euāgelio, vel prædica contra blasphemiam, vide in 1. par. princ. rosarii. ser. 17. par. 4. per totā: & in consilio contra Iudeos. & in 2. par. prin. rosarii. ser. 4. par. 2. Thema. De bono ope nō lapidamus te: sed de blasphemia. Ibidem vel prædica de miraculis, vide vt assignaui supra in feria 2. hebdomadæ præcedentis. Thema. Opera quæ facio, hæc testimonium perhibēt de me. Vel. Si mihi non vultis credere: operibus credite. In eodem euangelio.

Feria 5. de Magdalenę conuersione, & pœnitentia. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 6. in exor. & eiusdem sermo. part. 3. Thema. Remittuntur ei peccata multa quoniam

quoniam dilexit multum. Vel. Remittuntur tibi peccata tua. Luc. 7. & in euangelio occurrenti. Vel prędica vnde procedat diuersitas humanorum actuum: & conclude q & diuersitate fidei. Vide in 1. parte principali rosarii ser. 7. part. 1. per totam. Thema. Fides tua te saluam fecit. Ibidem. Vel cum eodem themate prædica de fide. Vide in dicta par. prin. rosarii serm. 13. per totum. Vel prædica q vnus tantum est Deus. Vide vt assignaui in feria præcedenti. Thema. Tu es Deus solus. Danielis 3. & in epistola occurrenti.

Feria 6 q homo per peccatum elongatur a Deo. Vide in secũda parte principali rosarii sermo. 6. parte prima. & Deus a peccatore discedite. Ibidem. Thema. Domine omnes qui te derelinquunt, confundentur. Vel. Dereliquerũt venam aquarum viuentium dominum. Ierę. 17. & in epist. occurrenti. Vel prędica cum eodem eodem themate de peccati gradibus. Vide in secunda par. principali rosari sermo. 6. parte prima. Vel prædica de aggrauatione peccati cum ipso themate. Vide in prima parte principali rosarii parte secunda. Vel prædica de refrenatione linguæ. Vide in secunda parte principali rosarii ser. 4. in exor. & part prima per totam. Thema. Quod egressum est de labiis meis rectũ in conspectu tuo fuit. Ibidem. Vel prędica de angustiis temporis antichristi. Vide in secũda parte principali rosarii sermo. 11. per totum. Thema. Spes mea tu in die afflictionis. Ibidem. vel prædica de miraculis. Vide vt assignaui supra in secunda feria præcedentis hebdomadæ. Thema. Hic homo multa signa facit. Ioannis 11. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de destructione Hierusalem. Vide in prima parte principali rosarii sermo. 9. par. 3. & serm. 10. parte 1. Thema. Venient Romani: & tollent locum nostrum & gentem. Ibidem.

Sabbato de peccato linguæ. Vide in secũda parte principali rosarii sermo. 4. per totum. Thema. Percutiam⁹ cum lingua. Ierem. 18. & in epistola occurrenti. Vel prędica de ingratitudine. Vide in secunda parte principali rosarii ser. 9. par. 2. & ser. 34. part. 24. Thema. Redditur pro bono malum. Ibidẽ. Vel prædica de imitatione Christi. Vide in secunda parte principali rosarii ser. 27. in exor. & per totum illum sermonem, & sermo. 34. in exor. Thema. Qui mihi ministrat me sequatur. Ioannis 12. & in euangelio occurreti. vel prędica de religione. Vide in 2. par. prin. rosarii. ser. 27. part. 1. per totã. thema. Si quis ministrauerit mihi honorificabit eum pr. me⁹, q est in cęlis. Ibidem. vel prædica de iudicio vniuersali. Vide in 1. par. prin. rosarii ser. x. & xi. p totum. Thema. Nunc iudicium est mundi. Ibidẽ. vel prædica q Christus in cruce oĩa ad se trahit. Vide in 2. part. princ. rosarii ser. 39. par. 3. Thema. Ego si exaltatus fuero a terra, oĩa traham ad meipsum; Et ibi dic quare voluit mori in cruce & in aere. Vide ibidem.

Dominica in ramis palmarũ pőt prædicari de peccato gulæ. Vide in 1. part. prin. rosarii ser. 5. in exor. & par. 1. p totam. & ser. 6. part. 4. Thema. Sedebamus super ollas carniũ, & comedebamus panem in saturitate. Exo. 16. & in epist. ante benedictionem palmarum & oliuarũ. vel prædica de peccato linguæ. Vide vt assignaui in sabbato præcedẽti. Thema. Murmurauit omnis multitudo filiorum Israel. Ibidem. vel prædica de cibo corporis Christi. Vide in 2. par. prĩ. rosarii ser. 13. par. 2. per totũ. Thema. Ego pluã vobis panem de cęlo. Ibidem. Vel accipe pro themate. Accipite & comedite. Hoc est corpus meum. Mat. 26. & in missa occurrenti. vel prędica q mundus dicitur castellũ rebelle. Vide in 9. par. prĩ. Marialis ser. 4. & 28. & in xi. part. princ. ser. 2. par. 1. Thema. Ite in castellum qd contra vos est. Mat. 21. & in euãgelio ante benedictionem ramorum. vel prædica de imitatione Christi. Vide vt assignaui in sabbato præcedenti. Thema. Hoc sentite in vobis quod & in christo Iesu. Ad Philip. 2. & in epist. missę occurrentis. vel prędica de obedientia. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 9. par. 2. Thema. Factus est obediens vsq; ad mortem &c. Ibidem. vel accipe pro themate. Fiat nõ sicut ego volo, sed sicut tu. Mat. 27. & in missa occurrenti. vel prædica de glorioso nomine Iesu. Vide vt assignaui in die circuncisionis. Thema. Deus donauit il-

li nomen, quod est super omne nomen. vel. In nomine Iesu omne genuflectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Ibidem. vel prædica de preciosa & utili sanguinis Christi effusione. Vide ut assignaui supra in dominica de passione. Thema. Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Matth. 26. & in missa occurrenti. vel prædica de morte. Vide vt assignaui in dicta dominica de passione. Thema. Clamans voce magna emisit spiritum. Matth. 27. & in missa occurrenti. vel accipe pro themate. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Ibidem. vel prædica de peccato homicidii. Vide in 1. par. principali rosarii ser. 22. per totum. Thema. Cóuerte gladium tuum in locum suum. Vel oés qui acceperint gladiú gladio peribunt. Ibidem. Vel prædica contra peccatum blasphemię. Vide vt assignaui in 5. feria precedenti. Thema. Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Vel. Ecce nunc audistis blasphemiam. Vel prædica quod homo cognoscitur per loquelam. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 4. par. 1. & ser. 38. par. 4. Et quod homo dicitur quandoque habere tres linguas. Vide in dicta 2. par. princ. rosarii ser. 17. par. 3. Thema. Loquela tua manifestum te facit. Ibidem. Vel pdica de iuraméto. Vide in 1. par. prin. rosarii. serm. 17. par. 2. per totam. Thema. Cepit detestari & iurare. Ibidé. Vel prædica de contritione. Vide in 1. par. princ. rosarii ser. 31. per totú. Thema. Egressus foras fleuit amare. Ibidem. Vel predica quod Christus fuit verus messias. Vide vt assignaui supra in 5. feria post tertiam dominicam in quadragesima. Thema. Hic est Iesus Nazarenus rex Iudeorum. Ibidem.

Feria 2. vltra assignatum sermonem in tabula 2. par. rosarii potest prædicari de nomine Iesu. Vide vt assignaui in die circúcisionis. Thema. Speret in nomine dñi. Isa. 50. & in epistola occurrenti. Vel prædica de virtute patientiæ. Vide in 1. part. princ. rosarii ser. 38. part. 3. per totam. Thema. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Ibidem. Vel prędica de restitutionibus. Vide in 1. par. princ. rosarii ser. 7. par. 2. post medium, & ser. 15. par. 3. Thema. Domus repleta est ex odore vnguenti. Ioannis 12. & in euangelio occurrenti. Vel cum eodem themate prædica de bono exemplo sequendo, & malo vitando. Vide in 1. par. princ. rosarii ser. 7 par. 3. per totam. Et in 2. par. prin. ser. 26. par. 6. & de bona fama. Vide in 2. par. pri. rosarii ser. 6. par. 1. & in 4. par. prin. Marialis ser. 1. par. 1.

Feria 3. de scientiis & studiis. Vide in 2. par. prin. rosarii. ser. 29. par. 3. per totam. & ser. 31. in exor. & par. 1. Thema. Ostendisti mihi studia eorum. Iere. xi. & in epistola occurrenti. Vel prędica de malis conditionibus damnatorum. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 21. & 22. per totum. Maxime in par. rapsius 22. sermonis part. 1. Thema. Bonum erat ei si non esset natus homo ille. Marc. 14. & in missa occurréti. Vel prædica de cómone. Vide vt assignaui in dñica præcedéti; vel accipe sermonem in tabula in sabbato sancto assignatú in tabula precedenti. Thema. Sumite. Hoc est corpus meú. Ibidé vel prędica de morte. Vide vt assignaui in dñica de passióe. Thema. Iesus emissa voce magna expirauit. Mar. 15. & in missa occurréti. Vel prædica quod Christus est verus filius Dei & messias. Vide vt assignaui in quinta feria post tertiam dominicam in quadragesima. Thema. Vere homo hic filius Dei erat. Ibidem.

Feria 4. vltra sermonem assignatum in tabula 2. par. rosarii pót prædicari contra ambitioné. Vide in dicta 2. par. prin. rosarii ser. 9. par. 2. & ser. 26. par. 4. circa medium. & ser. 31. part. 1. Thema. Facta est cótentio inter eos: quis eorum videretur esse maior. Luc. 22. & in missa occurrenti. Vel prædica de humilitate. Vide in dicto sermone. part. 3. per totam. Thema. Qui maior est in vobis fiat sicut iunior, & qui præcessor est sicut ministrator. Vel. Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Ibidem. Vel prędica de regno paradisi. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 18. per totum. Thema. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Ibidem. Vel prędica de maledicti dęmonibus, & de eorum insidiis, & impugnationibus

atque

atq; tentationibus. Vide in 1. par. prin. rosarii ser. 7. in exor. & ser. 8. par. 5. per totã. & in 2. par. prin. rosarii ser. 6. part. 1. & ser. 27. par. 1. & ser. 32. part. 1. & ser. 38. par. 7. Thema Sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum. Ibidem. Vel prędica de oratione. Vide in 1. par. prin. rosarii serm. xi. per totum. Thema. Orate ne intretis in tentationem. Vel Positis genibus orabat. Ibidem. Vel prædica de abnegatione proprie voluntatis. Vide in 2. par. princ. rosarii serm 9. par. 2. Thema. Non mea voluntas sed tua fiat. Ibidem. Vel prædica de contritione. Vide vt assignaui in dñica præcedẽti. Thema. Egressus foras fleuit amare. Ibidem. Vel prędica de destructione Hierusalẽ. Vide in 1. par. prin. rosarii ser. 9. part. 3. & ser. x. par. 1. Thema. Filiæ Hierusalẽ nolite flere super me: sed sup vos ipsas flete &c. Luc. 23. & in missa occurrenti. Vel prædica de remissione iniuriarum. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 34. par. 3. Thema. Pater dimitte illis non. n. sciunt quid faciunt. Ibidem. Vel prædica de paradiso. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 19. per totum. Thema. Hodie mecũ eris in paradiso. Vel. Expectabat & ipse regnum Dei. Ibidem.

Feria quinta de indigne sumentibus corpus Christi. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 16. per totum. Thema. Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberet calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Vel. Qui mãducat & bibit indigne: iudicium sibi manducat & bibit: primæ ad Corinth. xi. & in in epistola occurrenti. Vel prædica de amore Christi erga homines. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 5. par. 4. & ser. 34. par. 3. Thema. Cum dilexisset suos qui erant in mundo: in finem dilexit eos. Ioannis 13. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de imitatione Christi: vide vt assignaui in sabbato pręcedenti. Thema. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci ita & vos faciatis. In eodem euangelio.

Feria sexta in parasceuen vltra assignatum sermonem in 2. parte principa. rosarii sermone 15. potest prædicari de doloribus Christi, & de passione eius cũ his quæ habentur in prima parte principali sermone 39. parte tertia. & in secunda parte principali rosarii sermonẽ 5. parte quarta, & in decima parte principali Marialis sermone primo parte secunda, de quibus poterunt formari plures sermones Thema. Stabat iuxta crucẽm Iesu mater eius. Ioannis 19. & in missa occurrenti. Vel accipe pro themate. Afflictus sum & humiliatus sum nimis. psal. 37.

Sabbato sancto qualiter anima facta sit ad imaginem & similitudinem Dei: vide in secunda parte principali rosarii sermone decimo parte prima. Thema. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Genesis 1. & prima prophetia occurrenti, vel prædica de fine mundi, vide vt assignaui in prima dominica aduentus. Thema. Finis vniuersæ carnis venit coram me. Genesis. 6. & in secunda prophetia occurrenti, vel prædica de oratione. Vide in prima parte principali rosarii sermone xi. per totum. Thema. Quærite dominum dum inueniri potest. Inuocate eum dum prope est. Isa 55 & in quinta prophetia occurrenti, vel prædica de conuersione peccatoris ad pœnitentiam, vide in dicta prima parte principali rosarii sermone septimo parte sexta, & parte septima. Thema. Derelinquat impius viã suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum &c. Ibidem. Vel predica de paradiso, vide vt assignaui in feria quarta præcedenti. Thema. O Israel quàm magna est domus Dei & ingens locus possessionis eius &c. Baruch. 3. & prophetia occurrenti, vel accipe pro themate. Quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram, vel cum Christus apparuerit vita vestra tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Ad Col. 3. & in epistola occurrenti, vel prædica quòd Christus est verus Deus & Messias, vide vt assignaui in 5. feria post tertiam dominicam quadrage. Thema. Hic est Deus noster & non ęstimabitur alius ad eum. In eadem prophetia 6.

Dominica resurrectionis vltra sermonem assignatum in 2. par. princ. rosarii, in die ipsa, possunt adduci ea quæ posui in 9. par. princ. Marialis. ser. 2. part. 3. & in decima par. prin. ser. 2. par. 5. thema.

Iesum

Iesum quęritis Nazarenum crucifixum: surrexit non est hic. Marc. 16. & in euangelio occurrenti.

Feria 2. potest prædicari q Christus fuit peregrinus. Vide in 2. par. princip. rosarii. ser. 17. par. 3. & q omnes sumus peregrini in hoc seculo: ac de legibus peregrinorum: vide in 2. part. princip. rosarii. ser. 33. in exor. Thema. Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Lucæ 24. & in euangelio occurrenti: vel prædica de stulticiis: Vide in 1. par. princip. rosarii. ser. 6. par. 1. thema. O stulti & tardi corde. Ibidem: vel prędica de prophetiis vitæ Christi & mortis eius Vide in 1 par. principali rosarii ser. 14 part. 3. per totam: & in 2. par. princip. rosarii. ser. 15. part. 1. vsque ad finem illius sermonis. thema. huic omnes prophetę testimoniũ perhibent Actuum 10. & in Epist. occurrenti: vel incipiens a Moyse & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erãt. In prę allegato euãgelio: vel prędica de necessitate patientiæ in tribulationibus: vide in 1. par. rosarii. serm. 38. thema. Oportuit Christum pati. Ibidem prædica de gloria cęlesti: & acquiritur patiendo & violentiam sibi faciendo Vide in 2. par. pri. rosarii. ser. 18. thema. oportuit Christum pati: & ita intrare in gloriam suã.

Feria 3. potest prædicari de eisdem prophetiis. thema. Necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis: & psalmis de me: vel aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas. Luc. 24. & in euangelio occurrẽti: vel prędica de pace: vide in 2. part. principali ser. 34 par. 3. thema. Pax vobis: ibidẽ vel prædica de tribulationibus, & aduersitatibus: vide in 1. parte principali rosarii. ser. 38. per totum. thema. Oportuit pati Christum. In eodem euangelio: vel cum eodem themate accipe licentiam & da documenta siue dona spiritualia omnibus statibus: Vide in 2. parte principali rosarii ser. 24. vsq; ad 30. iclusiue. Et potes dare 1. breuiter documẽta pastoribus animarum 2. religiosis & ac clericis. 3. dñis ac rectoribus secularibus, ac familiarum gubernatoribus. quartõ subditis: quinto senibus: sexto iuuenibus: septimo maritatis: octauo. patribus ac matribus: nono filiis: decimo virginibus: vndecimo viduis: duodecimo non maritatis vnum documentum. s q si non vident se in periculo transgrediendi castitatẽ, & luxuriandi viuant in virginitate siue castitate: & ibi aliquod dic de laude ipsius castitatis. Si vero videat se i pículo seruẽt cõsiliũ apost. 1. ad Cor. 7. dñtis. Propter fornicationẽ vitanda habeat vnusquisq; vxorẽ suam & vnaqueq; mulier habeat virũ suũ. 13. da consilia militibus 14. magistris 15. scolaribus. 16. iudicibus. 17. aduocatis. 18. pcuratoribus. 19. notariis. 20. medicis. 21. diuitibus. 22. paupibus. 23. consiliariis. Quæ oĩa consilia vide in prædictis sermonibus 24. da cõsilia mercatoribus & artificibus: vide i 2. par. pri. rosarii. ser. 32. par. 2. & par. 3. & q debẽt euitare oẽs fraudes de qbus in dict. par. 3. per totã 25. da cõsilia oĩbus Christianis. s. 2. pacis & cõcordiæ: vide vt assignaui supra 2. perseuerãtiæ in bono: vide in 2. par. pri. rosarii. ser. 34. par. vlt. p totã: Tertio deuotionis erga beatã virg. quia ipsa inqt. Eccl. 24. Qui me elucidãt: vitã eternã habebunt. Sic aũt accipe licentiã. Primo post data dona & cõsilia in signũ amoris, & in memoriale ppetuũ amicitiæ conclude, vt seruent ea quæ in quadragesima prædicata sunt: iuxta illud 2. ad Thesalo. 2 Itaq; fratres state, tenete traditiões qs didicistis siue p sermonẽ, siue p epistolã nostram. Secundo dic de amoris efficacia, & duratione. s. q nihil est amore vehementius, paragrapho illud in aũt. qui. mo. na. ef. le. col. 6. Vnde dicit sanctus Bonauẽ. in 2. sentẽ. distin. 39. in quæstionibus circa litterã: & di. 41. ar. 2. q. 2. q tãta est vis amoris vt trãsformet amanẽ in amatũ: ita q facit amantem esse quodammõ idẽ cum amato: vñ Tullius i libro de amicitia ait. Verus amor efficit vnum ex duobus. & Dioni 4. c. de diui. nomi. pdicta cõfirmans dicit. Amor est vis vnitiua amantis cum amato. Dic de Seneca q tñ diligebat quendam suum amicum, q putabat quodammodo vnã solã aĩam esse in duobus corporibus. Iuxta illud Ouidii. Hi duo corpibus mentibus vnus erat. Dic de discipulo Pithagoræ qrum vnus vocabaẽ Damõ & alẽ Pistilias, q volebãt pinuicem occidi. Ouidius ãt i li. de Põto ait. Nomẽ amicitiæ

tiæ barbara corda mouet. Dr. n. amicus quasi animi custos vt ait glosa in l. latę culpę. §. amicos. de verb si. Dic quo a Romanis depingebatur amicitia, vide in 2. par. prin. rosarii ser. 5. par. 4 Quintilia. vero in 5. declamationum ait. Nō repio qd in rebus humanis excogitauerit natura pstantius amicitia. Inq t. n. barbat^9 Hiero in epist. ad Ruffinum. Illa amicitia nunq vera fuit q̄ desinere potuit: & Prouer. 27 ait Salomō. Oi tpe diligit q amicus est: & philosophus 8. Ethic. dicit. Vera amicitia nulla vi excluditur: nullo tpe aboletur: sed quocunq; se verterit semper firma pdurat: nec loci distantia amicū separat. Et iō ego licet a vobis corporaliter habeā separari: quātum ad officiū pdicationis: tñ nō p hoc diminuet singularis amor & dilectio erga vos: sed semper ero vobiscum corde & amore: & in oī loco in quo iste paupculus frater Bernardinus se repetiet: semp oium vestrū memoriā geret maxime ī oronib^9 ad dnm, & beatā virg. Semp quoq; ero promptissim^9 ī ē vobis gratā, & vtile vris charitatibus exhibere. Et spero q & vos similiter facietis, qa amor dēt esse reciprocus 9. Ethi. Tertio dic culpā de defectib^9 cōmissis dicens q qa vt scriptum est Prouerb. x. In multiloquo non deerit pctm. Ex quo potuit accidisse q in aliquo sermone alicui displicentiam feci, vel aliquem læsi. Ideo dico vobis culpā meam rogās, vt indulgere dignemini sciētes, q siqd hmōi euenit hoc nō ex malicia vel mala volūtate processit: sed ex nimia cōfidētia quā in vob hēo: considerata beneuolētia qua vob afficior. Possum. n. merito dicē illud ad Philip. 1. Testis est mihi De^9 qmo vos oēs cupiā ī visceribus Iesu Christi. Itē hoc euenit ex discursu meditato linguę: lubricum aūt liguæ mereret veniā. l. famosi. §. hoc tñ crimen vel. nec lubrico. ff. ad legē iu. ma. & l. vnica. C. si qs impatori male. Rogo ēt vt pcatis mihi si ī pdicationib^9 meis nō ita bñ vobis satisfeci sicut meremini &c Quarto age grās de bñficiis acceptis. s. ab his q concesserunt domum ad habitandum, & morādum. & illis q cōcesserunt ecclesiā, & locum ad pdicandum, & sacristis q pulsauerunt signa pdicationis: & q cibos: & victum ministrauerunt tā copiose. Similiter & seruitoribus, aliisq; ministrantibus quouis mō: & quia frequentauerunt prædicationes, & visitauerunt psonaliter & muneribus &c. Vnde dicere possum cum poeta. Grates psoluere dignas Nō opis est nsæ. De^9 autē vob retribuat in vita pnti & futura. Quinto q a inquit, Paul. ad Roman. 12. Benedicite, & nolite maledicere &c. Ideo ante recessum meū volo vos oēs amplecti, & vobis manum tangere nō singulariter, quia esset quasi impossibile aut valde difficile, sed generaliter e pulpito porrigēs manum, & nō osculo labiorum: sed amoris. Vosq; oēs benedico ex parte Dei. Benedicat ergo vos Deus pater, Dei Fili^9 & Spirit^9 sanctus. Sitisq; bndicti a tota Trinitate. A gloriosa cœlorum regina virg bndicta, & a tota cœlesti curia, & a me paupercu lo q pro mille vicibus vos bndico, & vxores vestras, filios, & possessiones: & omnes vestras actiones. Rogoq; omnipotentem Deum, vt vos a pestilentia, & a bellis atq; caristia, & grādinibus ac ab omni malo semper defendat ac protegat, & det vobis suam gratiam in præsenti ac gloriam in futuro seculo. Amen.

¶ Feria 4 pōt prædicari de pęnitentia, Vide in 1. par. princ. rosarii ser. 7. par. 6. & ser. 8. per totum, & ser. 31. in exord. & 2. par. prin. ser. 6. par. 2. per totam. Thema. Pœnitemini & conuertimini vt deleantur peccata vestra. Actuum 3. & in episto. occurrenti. Vel prædica q cœna adę contraria fuit cęnę euę. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 14. in exord. circa finem. Et quę requiruntur ad cōuiuium corporis Christi. Vide in eodē ser. part. 3. thema. Venite. Prandete. Ioannis 21. & in euangelio occurrenti. Vel predica cum eodē themate de refectiōe visionis diuinæ. Vide in 2. part princ. rosarii ser. 19 par. 1. per totam. Vel prędica de religione quæ dicitur nauis. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 27. par. 1. thema. Ascenderunt in nauim. Ibidem.

Feria 5. de veritate. Vide in 2. parte principali rosarii ser. 31. part. 1. per totam. Thema. Putasne intelligis quæ legis? Act. 8. & in epistola occurrenti. Vel prædica cum eodem themate de impugnatione & victoria ipsius veritatis. Vide in eodem ser. part. 2. & 3. per totam.

Vel

Vel prædica de verbo Dei. Vide in 1. part.princ.rosarii serm.2. & 3. Thema. Quomodo possum intelligere si aliquis non ostenderit mihi? Ibidem. Vel prædica q Christus est verus Dei filius. Vide in 1.parte princip.rosarii ser.14. par.3. per totam.Thema. Credo Dei filium esse Iesum Christum. Vel prædica quomodo perditur Iesus & recuperatur. Vide in secunda part.princ.rosarii ser.34. parte septi. Thema. Tulerunt dominum meũ,& nescio vbi posuerunt eum. Ioannis 20. & in euangelio occurrenti.

Feria sexta de numero saluandorum. Vide in secunda parte principali rosarii sermo.23. per totum. Thema. Pauci: idest octo animæ saluæ factę sunt per aquam 1.Petri 3. & in epistola occurrenti. Vel predica. de verbo Dei. Vide vt assignaui in feria præcedenti. Thema. Euntes docete omnes gentes. Matth. vltimo.& in euangelio occurrẽti. Vel prędica de conscientia. Vide in secunda parte principali rosarii sermo. 14. parte 3. & sermo.33. parte prima. Thema. Vos saluos facit conscientię bonę interrogatio in Deum. In eadem epistola.

Sabbato q virgo beata est mater nostra & omnium viuentium. Vide in secunda parte principali Marialis sermo, 2. parte tertia. & in tertia parte principali.sermo.3.parte prima. Et q est mater misericordiæ. Vide in tertia parte principali ipsius Marialis sermo.5.parte prima.& est mater sollicita dicitur nostra salute. Vide in septima parte principalis Marialis sermo 4. in exor. Et ideo ipsam matrem debent omnes etiam peccatores diligere,& ad eam recurrere. Vide in nona part. principali Marialis sermo.2. parte 4. & q lac istius matris habet non solum albedinem,sed etiam saporositatem & vbertatem. Et q dat nobis triplex lac. Vide in 7.parte principali Marialis sermo.5. part.septima. Thema. Quasi modo geniti infantes lac concupiscite vt in eo crescatis in salutem 1. Petri 2. & in epistola occurrenti. Vel prædica de honore sacerdotum. Vide in secunda parte principali rosarii sermo. 25.parte tertia. Thema. Vos estis genus electũ:regale sacerdotium,gens sancta, populus acquisitionis. Ibidem. Vel prædica quomodo perditur & recuperatur Iesus. Vide vt assignaui in feria præcedenti. Thema. Tulerunt Dominum de monumento & nescio vbi posuerunt eũ. Ioan.20.& in euangelio occurrenti.

Dominica in octaua pasce potest prædicari de pace. Vide vt assignaui in tertia feria præcedenti. Thema. Pax vobis. Ioan.20.& in euangelio occurrenti. Vel prędica de veritate. Vide in secũda par. principali rosarii sermo.31. per totum. Thema. Christus est veritas. 1. Ioan.5. & in epistola occurrenti. Vel prædica de Trinitate diuinarum personarum, & de vnitate diuinæ essentiæ. Vide in prima parte principali rosarii sermo. 15.part. tertia.& serm.14. parte prima. Thema. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, verbum,& Spiritus sanctus,& hi tres vnum sunt. Ibidem. Vel prædica de Spiritu sancto. Vide in secunda parte principali rosarii sermo.38. per totum. Thema. Accipite Spiritum sanctum. Io. 20. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de fide. Vide in prima parte principali rosarii serm.13.per totum. Thema. Beati qui non viderunt & crediderunt. Ibidem.

Dominica secunda post pasca, potest predicari de patientia. Vide in prima parte principali rosarii sermo.38. parte tertia per totam. Thema. Christus pro nobis passus est,uobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius 1. Petri 2. & in epistola occurrenti. Vel cum ipso themate prædica de imitatione Christi. Vide ut assignaui supra in sabbato ante Dominicam in ramis palmarum. Vel ad prædicandum de patientia accipe pro themate. Cum malediceretur nõ maledicebat. Cum pateretur non cõminabatur. Ibidem. Vel prædica de cruce, & quare Christus mori voluit in ea. Vide in 1.par.prin.rosarii serm.39.par.3. Thema. Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Ibidem.

Dominica tertia, de charitate fraterna. Vide in secunda parte princ. rosarii ser.5. par.3.& par.4. Thema. Fraternitatem diligite, 1. Petri 2. & in epistola occurrenti. Vel prædica de timore Dei. Vide in 1. parte princip. rosarii ser.31. par.2.& i 4.par.pri.Marial.ser.6. par.5.

per

per totam. Thema. Deum timete. Ibidem Vel prędica de gaudijs paradisi. Vide in secunda parte principali rosarij ser. 18. & 19. per totum. Thema. Tristitia vestra vertetur in gaudium. Vel. Gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Ioannis 16. & in euangelio occurrenti.

Dominica quar. de refrenatione linguę Vide in secunda parte principali rosarij sermo 4. parte prima per totam. Thema. Sit omnis homo velox ad audiendū: tardus autem ad loquendum primæ. Petri primo. & in epistola occurrenti. Vel prædica de ira. Vide in 1 parte principali rosarij sermo 6. parte quinta per totam. Et in secunda parte principali rosarij sermo 9. parte secunda. Thema. Ira viri iustitiam Dei non operatur. Ibidem. Vel prædica de conditionibus audientium verbū Dei. Vide in prima par. principali rosarij. sermo secundo per totum. Thema. Cum māsuetudine suscipite insitum verbum quod potest saluare animas vestras. Ibidem.

Dominica quinta de verbo Dei. Vide in prima par. principali rosarij sermo tertio per totum. Thema. Estote factores verbi: & nō auditores tantum &c. Iacobi primo & in epistola occurrenti. Vel prędica de refrenatione linguę. Vide vt assignaui in dominica pręcedēti. Thema. Si quis putat se religiosum esse non refrenans linguam suam: huius vana est religio. Ibidem. Vel prędica de oratione. Vide in prima parte principali rosarij sermo 11. & 12. per totum. Thema. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Vel. Petite & accipietis. Ioannis 16. & in euangelio occurrenti. In letanijs maioribus de oratione. Vide vt assignaui in dominica præcedenti. Thema. Multum valet deprecatio iusti assidua. Iacobi 5. & in epistola occurrenti. Vel. Petite & dabitur vobis. Vel. Ois qui petit accipit. Lucæ 11. & in euangelio occurrenti. Et expone ad hoc epistolam & euangelium.

In vigilia Ascensionis. In quo consistit vita æterna. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 19. parte 1. per totam. Thema. Hæc est vita ęterna: vt cognoscant te verum Deum: & quem misisti Iesum Christū Ioan. 17. & in euāgelio occurrēti.

In Ascen. Domini per totā octauam potest predicari cum sermone assignato in secunda parte principali rosarij. in die suo Vel prædica quod ascendentem in cœlum filium suum beata Virgo vidit, & mirabiliter consolata fuit. Vide in decima parte principali Marialis sermo 2. parte 5. & quod etiam ipsa ascedere secum cupiebat multis de causis: & eum rogabat vt eam secum assumeret. Et quare filius eam non assumpsit secum. Vide in 11. par. prin. Marialis sermo 1. parte prima per totam. Et in parte secunda & tertia similiter per totam. Thema. Videntibus illis eleuatus est &c. Act. primo & in epistola occurrenti. Vel Assumptus est in cœlū, & sedet a dextris Dei. Marci 15. & in euāgelio occurrēti.

Dominica infra octauam ascensionis de prudentia. Vide in quarta parte principalis Marialis sermo 3. par. 4. & in 2. parte principali rosarij sermo 8. parte 4. Thema. Estote prudentes primæ Petri 4. & in epistola occurrenti. Vel prædica de oratione. Vide vt assignaui supra in dominica quinta post pascha. Thema. Vigilate in orationibus. Ibidem. Vel prædica de charitate. Vide in tabula alphabetica secundæ partis principalis rosarij. in verbo. charitas. Thema. Charitas operit multitudinem peccatorum. Ibidem.

In vigilia Pentecostes de pręceptis Dei seruandis. Vide in prima parte princi. rosarij sermo. 16. & in exor. & parte prima per totam. Et sermo. 17. in exor. & sermo 27. parte prima. circa finem. Thema Si diligitis me mandata mea seruate. Ioan. 14. Vel prædica de dilectione Dei. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 5. parte tertia. & eodem sermo. parte 4. Thema. Qui diligit me diligetur a patre meo. Ibidem. Vel cum eodem themate prædica vtrum Deus possit odio haberi. Vide in 2. parte principali rosarij sermo. 40. parte prima per totam.

Dominica in die pentecostes potest prędicari de spiritu Sancto cum sermone ibi assignato in secunda parte principali rosarij non solum ipsa die, sed & per totam octauam, faciendo de qualibet parte vnū sermonem. Ipsa die accipiendo thema ibi assignatum.

Feria secunda. Thema. Cecidit spiritus Sanctus Super omnes qui audiebant verbum. Vel. Gratia Spiritus Sancti innationes effusa est Act. 10. & in episto. occurrēti.

Feria

Feria tertia. Thema. Imponebant manus super eos: & accipiebant spiritum sanctum. Act. 8. & in epistola occurrenti.

Feria quarta. Thema. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et prophetabunt filij vestri. Act. 6. & in epistola occurrenti. Originaliter autem Iohelis 2.

Feria quinta. Thema. Factum est gaudium magnum in illa ciuitate. Act. 8. & in epistola occurrenti. Per ciuitatem autem expone animam quæ dicitur ciuitas. Vide in nona parte principali Marialis sermo quarto parte septima. In illa enim ciuitate: idest anima quę recipit spiritum sanctum. Fit magnum gaudium.

Feria sexta. Thema. Dedit vobis Deus doctorem iustitiæ. Vel. Descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum. Iohelis 2 & in epistola occurrenti.

Sabbato. Thema. Effundam de spiritu meo super omnem carnem &c. Vel. Super seruos meos & ancillas meas effundā de spiritu meo & prophetabunt. Iohelis 2. & in missa occurrenti.

In die etiam penthecostes potes prædicare: quomodo beata virgo Maria spiritus Sancti receptioni se super omnes alios pręparauit: & diligentius ipsum custodiuit: & maiorem eius virtutem ac operationem in se habuit. Vide in 11. parte principalis Marialis sermo secundo parte secunda. Et quod Spiritus Sanctus in die pentecostes in eam descendens: ipsam ineffabili gaudio repleuit. Vide in decima parte principali Marialis sermo secundo parte sexta per totam. Thema. Repleuit totam domum Act. secundo, & in epistola occurrenti. Et in exordio dic quod beata Virgo dicitur domus Dei. Vide in prima parte principali Marialis sermo sexto parte prima & in 3. par. prin. sermo 5. parte 5.

Feria 2. de prædicatoribus. Vide in 1. par. prin. rosarij ser. 1. per totū. & ser. 3. par. 2. & in 2. par. prin. rosarij ser. 6. parte 1. & ser. 9. par. 1. Thema. Nobis præcepit dñs prædicare populo. Act. 10. & in epistola occurrenti. Vel prędica de iudicio vniuersali Vide in prima parte principali rosarij ser. 20. per totam. Thema. Constitutus est a Deo iudex viuorū & mortuorū. Ibidē. Vel prædica de prophetijs vitæ Chri & passiōis ei⁹. Vide vt assignaui sup. in 2. fer. post pasca. Thema. Huic oēs prophetę testimoniū phibēt. Ibidē. Vel prædica de vtilitate prędicationis. Vide in prima parte principali rosarij sermo tertio parte tertia per totam. Thema. Cęcidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Ibidem. vel prædica quod baptismus est prima tabula post naufragium. Vide in prima parte principali rosarij sermo 8. in exor. & de promissione quam fecimus in baptismo. Vide in dicta prima parte rosarij sermo 15. parte secunda. Et in secunda parte principali rosarij. sermo. 34. parte tertia & quod per baptismum aperitur porta paradisi. Vide in secunda parte principali rosarij sermo. 20 parte quarta. Et nunquid beata virgo fuerit baptizata. Vide in quarta parte principali Marialis sermo 11. parte tertia. Thema. Iussit eos baptizari in nomine Domini nostri Iesu Christi. Ibidem. vel prędica quod Christus humanatus est, vt peccatores saluaret. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 39. parte 7. & octaua, atque 11 thema. Misit Deus filium suum in mundum vt saluetur mundus per ipsum. Ioannis tertio, & in euangelio occurrenti. vel prædica de veritate. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 31. parte tertia per totam thema. Qui facit veritatem venit ad lucem. In eodem euangelio.

Feria tertia potest prędicari de baptismo Vide vt assignaui in feria precedenti thema. Baptizati erant in nomine Domini Iesu actuum 6. & in epistola occurrenti. vel prædica contra ambitionem. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo nono parte secunda sermo. 16 parte quarta, & sermo 31. parte prima. thema. Qui non intrat per ostium in ouile ouium. sed ascendit aliunde ille fur est & latro. Ioannis tertio & in euangelio occurrenti. vel cum eodem themate prędica de malis prælatis; vel prædica; de conditionibus bonorum prelatorum. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 26. per totum. Thema. Qui intrat per ostium pastor est ouium. Ibidem, & expone euang. de bonis & malis prælatis.

Feria quarta potest prędicari de signis iudicij. Vide in prima parte principali rosarij sermo nono thema. Sol vertetur in tenebras, & luna in sanguinem antequā veniat dies Dñi magn⁹. Iohelis 2. & ī missa occur-

occurrenti vel prædica de nomine Iesu. Vide in quinta parte principali rosa. ser. 21. thema. Omnis quicunque innocauerit nomen Domini saluus erit. Ibidem. vel prędica quod Christus trahit omnia post se: & aliquid trahitur multis modis. Vide in prima parte principali rosarij sermo: 39. parte tertia circa finem: & quod Deo non adiuuante nihil possumus boni agere. Vide in secunda parte principali rosarij ser. 6. par. quarta Thema. Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eũ. Ioannis 6. & in euangelio occurrenti. vel prædica de fide. Vide in prima parte principali rosarij ser. 15. in exor. & eiusdē sermonis par. 1. The. Qui credit in me habet vitam ęternam. Ibid. vel prędica de sacramento altaris. Vide in 2. par. principali rosarij sermo 13 par. 2. per totā thema. Ego sum panis vitæ. vel. Hic est panis de cœlo descendens. vel. Ego sum panis viuus qui de cęlo descendi. vel. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Ibidem.

Feria quinta quod beata virgo dicitur ciuitas Dei. Vide in nona parte principali Marialis sermo quarto par. septima per totam. thema. Gaudium magnum factũ est in illa ciuitate, & in exordio dic aliqd de gaudijs ipsius virginis. Vide in 10. par. princ. Marialis ser. 2. vel prædica de regno cęlesti. Vide in 2. par. principali rosarij sermo. 18. par. vlt. thema. Misit illos prędicare regnum Dei. Luc 9. & in euangelio occurrenti. vel prędica de verbo Dei cum eodem themate. vel accipe pro themate. Circuibant per castella euangelizantes. Ibidem.

Feria sexta de gaudio beatorum in visione Dei. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 19. parte prima per totam. thema. Lætamini in Domino Deo vestro. Iohelis 2. & in epistola occurrenti. vel prędica de nomine Iesu. Vide vt assignaui in feria pręcedenti. thema. Laudabitur nomen Domini Dei nostri. Ibidē. vel prædica de doctrina euāgelica, & de verbo Dei. Vide in prima parte principali rosarij. sermo 3 per totum. thema. Iesus sedebat docens. Lucę 5. & in euangelio occurrenti.

Sabbato potest prædicari de nomine Iesu, Vide vt assignaui in quarta feria præcedenti. thema. Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit. Iohelis secundo, & in missa occurrenti vel prędica de tribulationibus. Vide in prima parte principali rosarij sermo 38. thema. Gloriamur in tribulationibus. Ad Romaquinto & in epistola occurrenti. vel prædica de febribus. Vide in secunda parte rosarij sermo 6. parte prima. thema. Tenebatur magnis febribus. vel. Imperauit febri & dimisit illam. Lucæ 4. & in euangelio occurrenti.

In festo sanctissimæ Trinitatis prædica de vnitate diuinæ essentiæ. Vide in prima parte principali rosarij sermo 14. parte 1. & de Trinitate diuinarum personarum. Vide in prima parte principali rosarij. sermo 15. parte tertia. thema. Cum venerit paraclitus quem ego mittā vobis à patre. ille testimonium perhibebit de me. Ioan. 15. & in euangelio occurrenti. vel prædica cum eodem themate. de excellentia Dei. Vide in prima parte principali rosarij 13. in exor. post medium, & eiusdem sermonis parte tertia sermo. 19. in exor. & sermo. 15. parte tertia. & in secunda parte principali rosarij sermo quinto parte quarta, & sermo sexto parte prima, & sermo 19. parte sexta.

Dominica prima post pentecosten de charitate. Vide in tabula alphabetica secũdę partis principalis rosarij in verbo charitas thema. Deus charitas est: & qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo primę. Ioannis quarto & in epistola occurrenti. vel prędica de amore. quem erga Deum habere debemus, & de amore eius erga nos. Vide in secunda parte principali rosarij sermo quinto parte tertia, & parte quarta. Thema. Diligamus deum quoniam ipse prior dilexit nos. Ibidem. vel prędica nunquid Deus videri possit in hac vita. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 19. par. prima. thema. Deū nemo vidit vnquam. Ibidem. vel prædica de operibus misericordiæ. Vide in secunda parte principali rosarij sermone, tertio per totum. thema. Estote misericordes. Lucæ sexto & in euangelio occurrenti. vel prędica de misericordia Dei. Vide in alphabetica tabula 2. par. prin. rosarij. in verbo. misericordia Dei. thema. Pater ve-

ster

ster cœlestis misericors est. Ibidem. vel prędica de iudicio temerario. Vide in prima parte principali rosarij sermo 36. thema. Nolite iudicare, & non iudicabimini. vel prędica de remissione iniuriarum. Vide in secunda parte principali rosarij. sermo 34. parte tertia. Thema. Dimitte & dimittetur vobis. Ibidem.

In festo corporis Christi, & per totam octauam potest prædicari cum his quę posui in secunda parte principali rosarij sermo 13. parte secunda per totam, & sermo 14. per totum, & sermo 16. per totum. thema. Accipite, & manducate. Hoc est corpus meum. vel Hoc facite in meam commemorationem. vel Quicunque manducauerit panem, vel biberit calicem Domini indigne reus erit corporis, & sanguinis Domini vel. Qui manducat, & bibit indigne iudicium sibi manducat, & bibit. vel. Probet seipsum homo: & sic pane illo edat. & de calice bibat. primæ ad Corint. secundo, & in epistola occurrenti, vel accipe pro themate. Caro mea vere est cibus, & sanguis me⁹ vere est potus. vel. Qui manducat meã carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo vel. Hic est panis qui de cœlo descendit. vel. Qui manducat hunc panem viuet in æternum Ioannis 6. & in euangelio occurrenti.

Dominica secunda post Pentecosten. de ira & odio. Vide in prima parte principali rosarij sermo 6. parte quinta per totam. Et in secunda parte principali rosarij sermo 34. parte tertia. Thema. Omnis qui odit fratrem suum in morte manet primæ. Ioan. tertio. Vel prędica de operibus misericordiæ. Vide in secunda parte principali rosarij sermo tertio per totum. Thema. Non diligamus verbo neque lingua sed opere & veritate. Ibidem. Vel prędica de cœna, & conuiuio corporis Christi. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 14 parte tertia. Thema. Homo quidã fecit cœnam magnam: & vocauit multos. Lucę 14. & in euangelio occurrenti. Vel cum eodem themate prędica quod Deus omnes inuitat ad conuiuium paradisi: & ibi dic de gaudijs, & delitijs paradisi Vide in secunda parte principali rosarij sermo. 18. & 19. per totum. Sed multi recusant ire diuersis ex causis. Vide in prima par. prin. cipali rosarij ser. primo. In exor. secundo

Dominica tertia de æternitate glorię paradisi. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 19. parte vltima per totã. Thema. Vocauit nos in æternam gloriam suam prim. Petri quinto, & in epistola occurrenti. vel prædica quod Deus gubernat, & regit homines etiam sceleratos. Vide in secunda parte principali rosarij. 39. parte secunda per totam. Thema. Ipsi cura est de vobis. Ibidem. vel prædica de catenis diabolicis. Vide in prima parte principali rosarij sermo 7. per totum. Thema. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quęrens quem deuoret. Ibidem. vel prædica quare Christus conuersabatur, & manducabat cum peccatoribus. Vide in secunda parte principali rosarij sermo. 39 parte nona & quod multipliciter eos inuitat ad pœnitentiã. Vide in eiusdem sermonis parte decima, & quod pro eis suscepit mortem, & apud patrem intercessit. In eodem sermo parte 11. Thema. Hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Lucę 15. & in euangelio occurrenti. vel prędica de gaudio quod habetur in cœlis pro pœnitentia peccatoris. Vide in secunda parte principali rosarij ser. 6. parte secunda Thema. Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente. ibidem.

Dominica quarta de tribulationibus patienter tolerandis. Vide in prima parte principali rosarij sermo 38. thema. Non sunt dignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ad Roma. 8. & in epistola occurrenti. vel prædica de vanitate, & cõtemptu mũdi. Vide in secunda parte principali rosarij sermo 27. parte tertia per totam. Thema. Vanitati creatura subiecta est. ibidem vel prędica de religione. Vide in eodem. sermo parte prima per totam. Thema. Relictis omnibus secuti sunt eum. vel cum eodem themate prædica de imitatione Christi. Vide vt assignaui supra in sabbato post dominicam de passione.

Dominica quinta de iustitia. Vide in secunda parte princ. rosarij. sermo octauo in exor. & parte prima per totam, & sermo 24. parte secunda, & sermo 34. parte tertia Thema. Oculi Domini super iustos. primę. Petri tertio & in epistola occurrenti. Originaliter autem psalmus 33. Vel accipe pro

pe pro Themate. Si quid patimini propter iustitiam beati eritis. In eadem epistola. vel prædica de charitate fraterna. Vide vt assignaui supra in Dominica tertia, in quadragesima vel prædica de ira & odio. Vide vt assignaui in Dominica secunda præcedenti. Thema. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio Matt.5. & in euangelio occurrenti. vel prędica de reconciliatione, & pace facienda cum inimicis. Vide in secunda parte principali rosarii. sermo. 4. parte tertia. Thema. Vade prius reconciliari fratri tuo &c. ibidem.

Dominica sexta de misericordia Dei. Vide in tabula alphabetica secundę partis principalis rosarii. in verbo misericordia Dei. Thema. Misericor. super turbam Mat.8. & in euangelio occurrenti. vel prædica quòd renouamur multipliciter a Spiritu sancto. Vide in secunda parte principali rosarii sermo. 38. parte sexta, & quòd dimissa mala consuetudine peccandi debemus nouam vitam cęlibem actitare. Vide in secunda parte principali rosarii ser. 17. part. 2. Thema. In nouitate vitæ ambulemus. Ad Rom. 6. & in epistola occurrēti. Vel cum eodem Themate prædica de fructificatione pęnitentię, quę reuiuiscere, & renouari facit opera nostra per peccatū mortificata. Vide in 2. par. principa. rosarii. ser. 6. par. 3. per totam.

Dominica septima, quòd peccatum est causa multiplicis mortis. Vide in 2. part. princ. rosarii ser. 6. par. 3. Thema. Finis illorum mors est. vel. Stipēdia peccati mors. Ad Romanos 6. & in epistola occurenti. vel prædica de gratia Dei. Vide in 2. parte principali rosarii serm. 33. par. 2. per totam. Thema. Gratia Dei vita æterna. ibidem. vel prædica de multis falsis prophetis. Vide in secūda parte principali rosarii ser. 9. par. 2. Thema. Attendite a falsis prophetis. Mat.7. & in euangelio occurrenti.

Dominica octaua, quòd nobis multiplici iure debetur hęreditas patris cœlestis. Vide in 2. parte principali rosarii. serm. 7. part. 1. & ser. 20 par. 5. per totā. Thema. Ipse Spiritus sanctus testimoniū reddit spiritui nostro, q̄ sumus filii Dei, & hæredes. Ad Roma. 8. & in epistola occurrenti. vel prædica, q̄ oportebit nos reddere rationem Deo de omnibus peccatis, & de tempore amisso: ac de cogitationibus vanis & verbis ociosis. Vide in prima parte princip. rosarii. sermo. 10. parte tertia in fine. Thema. Redde rationem villificationis tuæ. Lucæ 16. & in euangelio occurrenti. vel prędica de eleemosyna. Vide in 2. part. princip. rosarii ser. tertio. per totum. Thema. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis &c. ibidem.

Dominica nona, de destructione Hierusalem. Vide in 1. par. princip. rosarii. serm. 9. par. 3. & serm. 10. par. 1. duplex. Thema. Videns ciuitatem fleuit super illam &c. Lucæ 19. & in euangelio occurrenti. vel cum eodem Themate prædica de flagellis Dei. Vide in prima parte principali rosarii sermo nono, parte tertia. & sermo. quadragesimo. in exor. & sermo. trigesimo septimo. par. 3. & serm. decimo, parte prima. vbi ponuntur causæ propter quas misit Deus flagella ciuitati Hierusalem. vel prædica de veneratione ecclesiarum. Vide vt assignaui in Dominica infra natiuitatem Domini. Thema. Domus mea domus orationis vocabitur. ibidem. Vel cum eodem Themate prędica de oratione. Vide in prima parte principali rosarii. sermo. vndecimo. vel prædica de verbo Dei. Vide in prima principali rosarii, sermo tertio. thema. Erat quotidie docēs in templo. ibidem.

Dominica decima, de scientiis. Vide in Tabula alphabetica secundæ partis principalis rosarii. in verbo. scientia. Thema. Alii per spiritum datur sermo sapientiæ. alii sermo scientiæ: primæ ad Corinth. duodecimo. & in epistola occurrenti. vel prædica de gratiis Dei. Vide in dicta Tabula in verbo. gratia. Thema. Diuisiones gratiarum sunt idem autem spiritus. Ibidem. vel prædica cum eodem. Themate de donis Spiritus sancti. Vide in quarta parte principali Marialis sermone quinto. in exor. & sermo. septimo. per totum. & in secunda parte principali rosarii sermo. trigesimo octauo, parte sexta. per totam. vel cum ipso Themate prædica de fructibus spiritus.

✠✠✠ Vide

Vide 4.parte principali Marialis ser.7. per totum. vel ad hoc accipe pro Themate. Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem.vel hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Ibidem. vel prædica de superbia & humilitate. Vide in prima principali Rosarii sermo 6.parte 1. per totam.& sermo. 13.parte 3.& serm. 4.parte 2.& in 2.parte principali Rosarii sermo.9.per totum.Thema Omnis q se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Luc.18. & in euangelio occurrenti.

Dominica xi. de euangelii, ac sacræ scripturæ, atque theologiæ excellentia. Vide in 2.par. principali rosarii sermo. 29 parte 3. Thema. Notum vobis facio euangelium,quod prædicaui vobis. primæ ad Cor.15.& in epistola occurrenti. vel prædica de gratia Dei. Vide in tabula alphabetica secundæ par. principalis rosarii in verbo. gratia. Thema. Gratia Dei sum id quod sum.ibidem.Vel prædica de miraculis.Vide in 1.par.princi. rosarii serm.14. in exor. Et eodem sermone parte 2. & parte 3. & in 2. parte principali rosarii sermone 38. parte 3. in principio Thema. Bene omnia fecit surdos fecit audire,& mutos loqui.Marci 7.& in euangelio occurrenti.

Dominica 12.q Deo nō adiuuante nihil boni agere possumus.Vide in 2.par. princ.rosarii sermo 6.par.4. nec a peccato resurgere. Vide in eodem sermo par.4 Them. Non sumus sufficientes cogitare aliqd a nobis,quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est 2. ad Cor. 3. & in epistola occurrenti: vel prædica quomodo Deus est diligendus toto corde &c.Vide in 2 par. prin.rosarii serm. 5.par.3 & quod est diligēdus super omnia. Vide in eodem sermo par.4. thema. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.Luc. 10.& in euangelio occurrenti:originaliter autem Deute.6.vel prædica q homo debet esse solicitus circa spiritualia:vide in 2.par.princ. rosarii.sermo 32. part.1. & q sibi ipsi debet homo prius attendere quàm aliis. Vide in 2.par.prin.rosarii sermo.34.part.32. Quia prima charitas incipit a seipso, vide in dicta 2.par.princ.rosarii.sermo 3. par.3.Thema.Curam illius hábe.s.animæ tuæ:in eodem euangelio.

Dominica 13.de leprosis. Vide in 2. par.princ.rosarii.sermo 35.par.3.Thema Occurrerunt ei decem viri leprosi. Lucæ 12.& in euangelio occurrenti.Vel prædica de sacerdotum veneratione. Vide in 2 par.principali rosarii.sermo.25, par.3.Thema.Ite ostendite vos sacerdotibus. Ibidem. Vel prædica de fide. Vide in prima par.princip.rosarii. sermo 15.per totum. Thema. Fides tua te saluum fecit. Ibidem.

Dominica 14. de cruce suscipienda. Vide in prima parte principali rosarii sermone 39. part.3. Vbi ponuntur octo genera martyrii sine sanguinis effusione. Thema. Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & cócupiscentiis.Ad Galat.5.& in epistola occurrenti.Vel prædica de omnibus peccatis capitalibus simul. Vide in 1. parte principali rosarii sermone 9. per totum. Thema.Qui talia agunt regnū Dei non consequentur. Ibidem: vel prædica de fructibus spiritus. Vide vt assignaui in Dominica decima præcedenti.Thema.Fructus spiritꝰest charitas gaudiū,pax, &c. Ibidem.Vel prædica de cótemptu mundi.Vide in 2.par. principali rosarii sermone 27. parte 3. per totam. Thema. Nemo potest duobus dominis seruire. Mathei 6.& in euangelio occurrēti: vel accipe pro Themate. Non potestis Deo seruire & mamonæ. Ibidem. Cum quo potest etiam prædicari contra auariciā. Vide in 1. parte principali rosarii sermone 6. parte 2 per totam: & sermone 13 parte 3. & in 2.parte principa.rosarii sermo.6.parte 1.& sermone 30. parte 2. per totam:& eiusdem sermonis parte 1. vel prædica de desiderio regni cœlestis.Vide in 2.parte principali rosarii. sermo.18. per totum. Thema. Primum quærite regnum Dei Ibidem.

Dominica 15. de ignorantiis & erroribus. Vide vt assignaui supra in Dominica 3. in 40. Thema. Nolite errare. Ad Gala.6.& in epistola occurrenti: vel prædica contra inanem gloriam vide in 2.parte principali rosarii sermo. 9.par. 2.Thema. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.Ibidē.Vel prędica de bonis operationibus

rationibus faciendis. Vide in prima parte principali rosarii, sermone 37. per totum. Thema. Bonum facientes non deficiamus: vel. Dum tẽpus habemus operemur bonum. Ibidem. Vel prædica ꝙ peccator dicitur mortuus: & quòd peccatum subiicit hominem morti triplici: vel prædica de mortuis a Christo resuscitatis & quid significent. Vide vt assignaui supra in quinta feria post quartã Dominicam in 40. Thema. Defunctus efferebatur filius vnicus matris suę. Lucæ 7. & in euangelio occurrenti. Vel cũ eodem themate prædica qui sint portitores hominis ad sepulchrum materiale: corporale, & infernale. Vide in secunda parte principal. rosarii sermo. 6. parte prima, & quòd sepulchra peccatoris sunt tria. Vide in eadem parte.

Dominica 16. de honore sacerdotum. Vide vt assignaui supra in dominica 13. Thema. Ipsi gloria in ecclesia. ad Ephesios 3. & in epistola occurrenti. Vel prędica de tribulationibus patienter tollerandis. Vide vt assignaui supra in 3. feria post pascha. Thema. Obsecro vos ne deficiatis in tribulationibus. Ibidem. Vel prædica contra auaros qui assimilantur idropicis. Vide vt assignaui supra in dominica 14. Thema. Homo quidam hidropicus erat ante illum. Lucæ 14. & in euangelio occurrenti. Vel prędica de desiderio, & contemplatione cœlestium. Vide in secunda parte princip. rosarii sermo. 18. & 19. Thema. Amice ascende superius. Ibidem. Vel prædica de superbia, & humilitate. Vide vt assignaui supra in dominica 10. Thema. Omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. Ibidem.

Dominica 17. de pace, & concordia. Vide in secunda parte princip. rosarii sermo. 24. parte 3. Thema. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus & vnus spiritus. Ad Ephesios 4. & in epistola occurrenti. Vel prædica quòd vnus solus est Deus. Vide in prima parte princip. rosarii sermo. 14. parte prima, & quòd vna sola est vera fides scilicet christiana in qua homines saluantur. Vide in exor. ipsius sermonis. Thema. Vnus Deus: vna fides: vnum baptisma. Ibidem. Vel prędica de dilectione Dei. Vide vt assignaui supra in dominica 12. Thema. Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo &c. Mat. 22. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de dilectione fraterna. Vide vt assignaui in dominica 3. in quadragesima. Thema. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Ibidem.

Dominica 18. de religione quæ dicitur nauis. Vide in secunda parte princi. rosarii sermo. 27. parte prima. Thema. Ascendens Iesus in nauiculam transfretauit. Matthęi 9. & in euangelio occurrẽti. Vel prædica de indulgentiis. Vide in prima parte principa. rosarii sermo. 13. parte secunda. Thema. Remittuntur tibi peccata tua. Ibidem. Vel prædica de blasphemia. Vide vt assignaui supra in 5. feria post dominicam de passione. Thema. Hic blasphemat. Ibidem.

Dominica 19. contra maledictos dæmones. Vide in prima parte princip. rosarii sermone septimo in exor. & in sermone octauo, parte quinta per totam. & in sermone 37. parte prima, & in secunda parte princip. rosarii. sermo. 9. parte prima, & sermo. 27. parte prima, & sermo. 32. parte prima, & sermo 38. parte septima. Thema. Nolite locum dare diabolo. Ad Ephe. 4. & in epistola occurrenti. vel prędica de cõuiuio corporis Christi. vel quòd Deus omnes inuitat ad conuiuium paradisi. Vide vt assignaui supra in secunda Dominica. Thema. Simile est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo, vel. Prandium meum paraui: venite ad nuptias. Matthæi. 22. & in euangelio occurrenti. vel prædica de numero saluandorum. Vide in secunda parte princi. rosarii. sermo. 23. Thema. Multi sunt vocati, pauci vero electi. Ibidem. vel prædica de inferno. Vide in secunda parte principali rosarii sermo. 21. & 22. Thema. Ligatis manibus & pedibus mittite eũ in tenebras exteriores. Vel Ibi erit fletus & stridor dentium. ibidem.

Dominica 20. de fine mundi. Vide in prima parte princ. rosarii. sermo 10. par. 1. p totã. Thema. Dies mali sunt. Ad Ephe. 5. & in epistola occurrenti. vel prædica contra ebrietatem. Vide in 1. parte prin. rosarii sermo. 5. par. 1. & cõtra gulositatem.

tem. Vide in eodem sermo. in exor. & par. prima, per totam. & sermo. 6. par. 4. thema. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Ibidem, vel prædica de febribus. Vide in 2. par. principali rosarii sermo 6. part. 4. thema. Hora septima reliquit eum febris. Ioannis 4. & in euangelio occurrenti.

Dominica 21. q oportebit nos reddere Deo strictam rationem de gestis nostris, & verbis, ac de cogitationibus, & de tempore amisso. Vide in 1 par. principali rosarii ser. 10 par. 3. thema. Simile est regnum cœlorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Matthæi 18. & in euangelio occurrenti, vel prædica de restitutionibus. Vide in 1. parte principali rosarii ser. 7. parte 2. post medium, & serm. 25. part. 3. thema. Redde quod debes Ibidem, vel prædica de elemosyna. Vide in tabula alphabetica secundę partis principalis rosarii, in verbo elemosyna. thema. Oportuit & te misereri conserui tui. ibidem, vel cū eodem themate prædica de suffragiis pro mortuis faciendis. Vide in 2. parte principalis rosarii ser. 2. per totum, vel prædica contra dæmones. Vide vt assignaui supra in dominica 19. thema. Est nobis colluctatio aduersus principes, & potestates aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Ad Ephes. 6. & in Epist. occurrenti. vel prædica de verbo Dei. Vide in 1. parte principali rosarii. ser. 2 & 3. thema Galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei.

Dominica 22. de charitate. Vide in tabula alphabetica secundæ partis principalis rosarii. in verbo charitas. thema. Oro vt charitas vestra magis abundet. Ad Philip. 1. vel prædica de veritate. Vide in 2. parte principali rosarii ser 31. per totū. thema Scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Matthæi 22. & in euangelio occurrenti, vel prædica de restitutionibus. Vide vt assignaui in dominica præcedenti thema Red lite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quę sunt Dei Deo Ibidem vel prædica contra hypocrisim Vide in 2 par. principali rosarii ser. 9 par. 2 thema. Quid me tentatis hypocritæ. Ibidem.

Dominica 23. de contemptu terrenorum. Vide in 2. parte principali rosarii sermo 27. parte 3. per totam. thema. Gloria in cōfusione ipsorum qui terrena sapiunt. Ad Philip 3. & in epistola occurrenti, vel prædica de religione. Vide in eodem ser. parte 1. per totam thema. Nostra conuersatio in cœlis est. Ibidem, vel prædica de fide. Vide in 1. parte principali rosarii ser. 13. & 14. & 15. thema. Fides tua te saluam fecit. Matthæi 9. & in euāgelio occurrenti, vel prędica de mortuis à Christo resuscitatis. Vide ī 2. par. principali rosarii ser. 6. parte 1. & quod mortui dicuntur dormientes. Vide in 2. parte principali rosarii ser. 1. par. 1. thema. Non est mortua puella, sed dormit. Matthæi 9. & in euangelio occurrēti, vel accipe p themate Surrexit puella. Ibid.

Dominica 24. de Antichristo. Vide in 2. parte principali rosarii ser. 11. thema. Cum videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco san o, qui legit intelligat, vel. Veh prægnantibus, & nutrientibus in diebus illis, vel. Erit tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsq; modo, neque fiet, vel. Nisi breuiati fuissent dies illi nō fieret salua omnis caro Matthæi 24. & in euangelio occurrenti, vel prædica de signis futuri iudicii, vniuersal. Vide in 1. parte principali rosarii ser. 9. parte 3. per totam. thema. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo. Ibid. vel prædica de ipso iudicio. Vide vbi supra ser. 10. per totum, thema. Mittet angelos suos cum tuba, & voce magna. Ibid vel. Congregabunt electos a quatuor ventis a summis cœlorum vsq; ad terminos eorum. Ibid. vel prædica de fine mundi. Vide vt assignaui supra ī dñica 20. thema. Cum videritis hæc omnia fieri, scitote quia prope est in ianuis. In eodem euangelio. In festo apostolorum. Vide in 4. par prin. Marialis. ser. 9. par 10. & in 11. par. pri eiusdē Marialis ser. 2. par 4. thema. Christus dedit quosdam apostolos. Quosdam vero prophetas, alios autem euangelistas. Alios vero pastores, & doctores. Ad Eph 4. & in epist. occurrenti. Vel prædica de cōtemptu mundialium. Vide vt assignaui in dñica 23. thema. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

te. Matthæi 19. & in euangelio occurrẽti. Vel cum eodẽ, themate prædica de imitatione Christi. Vide vt assignaui supra in sabbato post dominicam de passione.

In festo euangelistarũ, de prædicatoribus. Vide vt assignabo infra in festo doctorũ, thema. Messis quidem multa operarii aũt pauci. Lucæ 10. & in euangelio occurrenti, vel prędica de incertitudine saluationis nostræ. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 5. par. 5. per totam, Thema. Neminem per viam salutaueritis, idest saluũ esse dixeritis in via mundiali. Ibidem, vel prędica de regno cœlesti. Vide in 2. par. prin. rosarii, ser. 18. par. vlt. per totam. Thema. Appropinquabit in vos regnum Dei. Ibidem.

In festo alicuius martyris vel aliquorum martyrum, de martyrio. Vide in 1. par. princ. rosarii ser. 39. per totum. Thema pro vno martyre. Qui non accipit crucem suam, & sequitur me non est me dignus. Matthæi 10. & in euangelio occurrenti, vel. Nolite timere eos qui occidunt corpus: Animam aũt nõ possunt occidere, ibid. vel. Qui nõ baiulat crucem suam, & venit post me, non põt meus esse discipulus. Lucæ 14. & in euãgelio occurrẽti. Pro pluribus aũt martyribus thema. Dico vobis amicis meis ne terreamini ab his qui occidunt corpus. Lucæ 12. & in euangelio occurrenti, vel prędica in festo vnius martyris de puritate cõscientiæ. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 14 par. 3. & ser. 33. par. 1. thema. Beatus vir qui inuẽtus est sine macula. Eccl. 31. & in epistola occurrẽti, pro pluribus autem martyribus ad idem thema. Qui timent dominum præparabũt corda sua: & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Eccl. 20. & in epistola occurrẽti, vel. Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt Matthæi 5. & in euãgelio occurrenti, vel prædica de victoria suiipsius. Vide in 2. parte princ. rosarii. ser. 12. per totum, thema pro vno martyre. Certamen forte dedit illi vt vinceret. Sap. 10. & in epistola occurrẽti. Pro pluribus autem martyribus thema. Fortes facti sunt in bello. Ad Heb. 11. & in epistola occurrenti.

In festo alicuius sancti a pasca vsque ad pentecosten de religione. Vide vt assignaui in festo apostolorum, thema. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinẽ improperii, vel. Nos insensati vitam illorum extimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Sap. 5. & in episto. occur. vel ṗdica de beatis. Vide ĩ 2. par. prin. rosarii ser. 19. thema. Inter sanctos sors illorum est. ibid. vel prędica de dilectione Dei. Vide vt assignaui in dñica 1. post pentec. thema. Manete in dilectione mea. Ioan. 15. & in euãgelio occur. In festo alicuius cõfessoris pontificis de conditionibus pastorũ & prælatorũ. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 26. per totum, thema. Ecce sacerdos magnus qui in dieb[9] suis placuit Deo. Eccl. 44. & in episto. occur. vel cum eodẽ themate prædica de honore sacerdotum. Vide vt assignaui supra in dñica 13. post pentec. vel prædica de celebratione missarum. Vide in 2. par. prin. rosarii, ser. 13. in exor. & par. 1. & 3. per totã thema. Dedit in celebrationibus decus. Eccl. 47. & in epistola occurrenti.

In festo alicuius doctoris. Qualis debet esse doctor aliorum. Vide in 1. parte princ. rosarii ser. 34. par. 1. & in 2. parte prin. rosarii, ser. 29. par. 2. & ser. 34. par. 28. & quo tempore fuerunt doctores ecclesiæ. Vide in d 2. par. prin. rosarii, ser. 27. par. 2. & an doctores iuris sint digniores doctoribus medicinæ. Vide in 2. par. prin. rosarii, ser. 29. par. 2. & ꝙ doctor requisitus de veritate tenetur, eam dicere & consulere. Vide in 1. par. prin. rosarii ser. 27. par. 1. thema. Vos estis lux mũdi. Matth. 5. & in euangelio occurrenti, vel prædica de prædicatoribus. Vide in 1. par. prin. rosarii, ser. 1. par. 1. & par. 2. & ser. 3. par. 2. & ĩ 2. par. prin. ser. 6. par. 1. & ser. 9. par. 2 thema. Prædica verbum, insta opportune &c. 2. ad Timot. 4. & in epistola occurrenti, vel. Opus fac euangelistæ, ministerium tuum imple. Ibid. vel prædica de scientiis. Vide in tabula alphabetica secund. part. principal. rosarii, in verbo scientia, thema. Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, &c. vel. A veritate quidem auditũ auertent, ad fabulas autem conuertentur. ibidem.

In festo alicuius confessoris non pontificis. De vero Christiano. Vide in 1.

par. princ. rosarii.ser.15.part.2.per totam.thema.De omni corde suo laudauit dñm.Et dilexit Deum,qui fecit eum. Ecclesi.47.& in epistola occurrenti. Vel cũ eodem themate prædica de amore Dei. Vide in 2.par. princi.rosarii ser.5. par. 3.& ser.40.par.1.per totam.Vel cum ipso Themate.prędica de paritate cõscientię.Vide vt assignaui in festo martyrum.

In festo alicuius sancti religiosi,vel religiosæ de religione : vel de contemptu mundi. Vide vt assignaui in festo apostolorum.Thema. Ecce nos reliquimus oĩa & secuti sumus te.Matth.19. & in euangelio occurrenti. Vel prædica de victoria suiipsius. Vide vt assignaui supra in festo martyrum. Thema. Dedit illi contra inimicos potentiam:idest contra sensualitates animæ contrariantes. Ecclesi. 47.Et in epistola occurrenti.

In festo alicuius sancti, vel sanctæ de tertio ordine sancti Frãcisci: accipe pdicationem in secunda par.prin. rosarii serm.27.par.2.per totam. Thema.Si est vir.Dedit illi cor ad præcepta.& legẽ vitæ & disciplinæ.Ecclesiast.45. & in epistola occurrenti . Si est mulier. Thema. Laudabit vsque ad mortem anima mea dominum. Ecclesia.51. Et in epistola occurrenti.

In festo alicuius virginis vel plurium virginum de virginitate.Vide in 2. par. princip.rosarii ser.8.par.3. & serm.28. part.1. Thema. Si est vna solum.Mulier innupta & virgo cogitat , quæ sunt dñi: vt sit sancta corpore & spiritu.1.ad Corinth.7.Et in epistola occurrenti.Si vero sunt plures. Thema. Simile est regnum cœlorum decem virginibus . Matth. 25. Et in euangelio occurrenti . Vel in eodẽ Themate prædica de virginibus fatuis. Vide in eodem ser.28.par.1.Vel prædica de remediis seruandę virginitatis & castitatis.Vide ibidem.Thema. Prudentes virgines aptate vestras lampades . Vel cum eodẽ themate prædica de prudentia.Vide in 2.parte prin. rosarii sermo.8.par.4.

In festo alicuius virginis spõsæ Christi potest etiam prædicari de conditionibus,quas habere debet quælibet bona sponsa.Vide in 2.par. princip. Marialis ser.5.per totum. Thema. Despondi vos vni viro virginem castã exhibere Christo.2.ad Corin.xi.& & in epistola occurrenti .

In festo alicuius sanctæ viduæ:de bono viduitatis.Vide in 5.par.princi. Marialis ser.8.par.2.Et de statu viduarum. Vide in 2. parte prin.rosarii.sermo. 28. par.2. per totam. thema. Laudabit vsq; ad mortem anima mea dominum. Eccl. 51.& in epistola occurrenti .

In festo alicuius sancti , vel sanctæ in coniugio decedentis de matrimonio & sponsalibus. Et quomodo coniuges debẽt inuicem viuere.Vide in 4.par.pr in. Marialis ser.xi.par.3.& in 1.par.princ. rosarii ser.23.par.2.& 24.par.1.& in 2. par.princ.rosarii serm.25. parte prima per totam.Thema.Si est vir.Fidelis seruus & prudens quem cõstituit dominus super familiam suam. Matthæi 24. & in euangelio occurrenti. Si est mulier.Thema . Liberasti corpus meum a perditione. Ecclesia.51. & in epistola occurrenti . Vel prædica de remediis superandi diabolicas tẽtationes sicut ipse sanctus, vel sancta superauit. Vide in prima parte princip.rosarii serm.30.par.1. & ser. 34.in exord.Thema. si est vir. Dedit illi contra inimicos potentiam.Ecclesia.47. & in epistola occurrenti. Si est mulier. Thema.Liberasti me a rugientibus præparatis ad escam.Et de manibus quærentium animam meam.Ecclesiast.51.& in epistola occurrenti. Vel prædica contra vanitates mulierũ . Et de ornatu superfluo corporis.Vide in 2.part.princi.rosarii ser.28.par.3.thema. Mittent eos in caminum ignis. Mat.13. & in euangelio occurrenti .

In festo sancti Frãcisci: vel sancti Bernardini : aut alterius patris spiritualis potest adaptari pro exordio illud quod posui in prologo Marialis . vel dic in exordio : q in omnibus generum speciebus est deuenire ad aliquid quod sit metrum & mensura omnium aliorum. Vide in 1.par.princ.Marialis ser.7.par.1. vel adapta exordium ser.35.2.par.prin. rosarii. thema Fidelis seruus & prudẽs quem constituit dominus super familiã suam.Mat.24.& in euangelio occurrẽti.

In festo alicuius sancti pulchri , vel pulchræ sanctæ , An bonum sit aliquem esse

esse pulchrum. Applica serm.4. 2.part. princi.Marialis. thema. Pulchritudo & decor indumentum eius Prouer.vlt vel. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. Eccle.43.

In festo alicuius sancti, vel sanctæ nobil. An prosit quem esse nobilem. Et in quo consistit nobilitas. Vide in 2. parte princi Marial.ser.1.par.2.& in 2. parte princ.rosarii ser.5.par.1.& ser.31. par. 1. Thema. Ex magno gñe es tu.Tobię.5.

In exordio sermonis alicuius sancti, vel sanctę dic q sanctificari dicitur aliquis multis modis.Vide in 1.par.princ. Marialis ser.1.par.2.

In festo sanctorum quorum missæ habent epistolam, vel euangelium in particulari poterunt adaptari multa quæ posui in Mariali,& in rosario: & interseri historia ipsorum sanctorum. vel aliqd dicere de vita illorum ad propositum prædicationis.

In festo sancti Andreæ apostoli. de verbo.Dei.Vide in 1.par.princ. rosarii ser. 3.per totum.thema. Quomodo audient sine prædicante?vel.Quomodo prędicabunt nisi mittantur. vel. Quam speciosi pedes euangelizantium bona:vel. Fides est ex auditu,auditus autem per verbum Christi. Vel.In omnem terram exiuit sonus eorum : & in fines orbis terrę verba eorum. Ad Rom.x. & in epistola occurrenti. Vel accipe pro themate. Faciam vos fieri piscatores hominum. Matth.4. & in euangelio occurrenti:& in exordio dic q prędicatores dicũtur piscatores. Vide in 1.par.prin.rosarii.ser. 1.par.2. Vel prædica de pace. Vide vt assignaui in 2.feria post pasca thema. Speciosi pedes euangelizantium pacem . In eadem epistola. Vel pdica de imitatione Christi. Vide vt assignaui in sabbato post dominicã de passione.Thema.Venite post me. Matth.4.

In festo sancti Thomæ apostoli de pace. Vide vbi remisi supra proxime. Thema.Pax vobis.Ioannis 20.& in euangelio occurrenti. Vel prædica de veritate fidei christianæ. Vide in 1.par. princ.rosarii ser.24.per totum. thema. Noli esse incredulus,sed fidelis. Ibidem. Vel prædica de diffinitione fidei.Vide vbi supra ser. 13. thema. Quia vidisti me Thoma credidisti.Beati qui non viderunt,& crediderunt. Ibidem.

In festo sancti Stephani prothomartyris:de gloria cœlesti. Vide in 2. parte princip.rosarii.ser.18.& 19. Thema. Vidit gloriam Dei.Actuum 7.& in epistola occurrenti. Vel prædica de spe perueniendi ad vitam æternã.Vide in 2.part. princ.rosarii ser.20.Thema.Ecce video cœlos apertos. Ibidem. Vel prædica de dilectione inimicorũ,& remissione iniuriarum.Vide in 2.par. prin. rosarii ser. 34.par.3.Thema. Domine ne statuas illis hoc peccatum. Ibidem.

In die sancti Ioannis de imitatione Christi. Vide vt assignaui in sabbato post dominicam de passione thema. Tu me sequere. Ioannis 21. & in euangelio occurrenti.Vel cum ipso themate prædica de religione.Vide in 2.par.princ. rosarii ser.27.par.1.per totam.Vel cum eodem themate prædica de contẽptu mundi.Vide in eodem ser.par.3. per totam.

In festo innocentium de virginitate. Vide vt assignaui supra in festo virginũ. Thema. Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt coinqnati. virgines enim sunt. &c. Apoc.7.& in epistola occurrẽti.Vel prædica de martyrio. Vide vt assignaui supra in festo martyrum.Thema.Occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Matth.2.& in euangelio occurrenti.Vel prędica de consolationibus mundi spernendis quia non sunt veræ consolationes.vide vt assignaui in tabula alphabetica:in verbo mũdanę cõsolationes.Thema. Noluit cõsolari quia nõ sunt.Ibidã.

In festo sancti Thomæ episcopi Canthuariensis contra ambitionem.Vide in 2.par.princ.rosarii. ser.9. part.2.& ser. 26.par.4.& ser.31.par.1.Thema.Nemo assumit sibi honorem: sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.Ad Hebrę.5. & in epistola occurrenti. Vel prędica de honore sacerdotum. Vide vt assignaui supra in dominica 13.post pẽtecostẽ.Thema.Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinem melchisedech. In eadem epistola:& originaliter.psal.109.Vel prædica de conditionibus pastorum. Vide vt assignaui in festo confessorum põtificũ. Thema.Ego sum pastor bonus. Ioan.10. & in euangelio occurrenti.

In die

In die sancti Siluestri de prędicatoribus, vide vt assignaui in festo alicuius doctoris: & ibi est thema. vel prędica de scientiis. Vide ibidē cum themate ibi posito: quia illa epistola ponitur ī hoc festo. Vel prædica de castitate. Vide in 1. par. prin. rosarii. ser. 39. par. 3. & ser. 40. par. 3. & in 2. par. prin. rosarii ser. 8. par. 4. p totam: & in 4. par. princ. Marialis. ser. 4. par. 3. & in 5. part. prin. eiusdē Marialis. ser. 8. par. 2. & par. 12. per totam. thema. Sit lumbi vestri præcincti. Luce 12. & in euangelio occurrenti. Vel prędica q̄ homo dum est sanus debet se præparare: & non expectare vsq; ad mortē ad faciendam pœnitentiam. Vide in 1. par. princ. rosarii ser. 7. part. 6. & eiusdē sermonis. par. vlt. & ser. 8. per totum. Thema. Estote parati: quia qua hora non putatis filius hominis veniet. In eodē euangelio.

In cōuersione sancti Pauli: de glorioso noīe Iesu ab ipso Paulo magnificato. vide in 5. par. prin. Marialis. ser. xi. p totū. Thema. Vas electionis est mihi iste vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel. Actuum 9. & in epistola occurrenti. Vel prædica de remuneratione gloriæ cœlestis. vide in 2. par. princ. rosarii ser. 18. per totum. Thema. Ecce nos relinquimus oīa & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Matth. 19. & in euāgelio occurrenti: vel prædica de contēptu mundi: aut de imitatione Christi. Vide vt assignaui in festo apostolorum cum themate ibi posito.

In cathedra sancti Petri: q̄ Christus est verus filius Dei: & fuit Messias: vide vt assignaui ī 5. feria post pascha. thema. Quē dicunt hoīes esse filiū hoīs? Vel. Tu es Christus filius Dei viui. Matt. 16. & in euangelio occurrēti. Vel prædica de honore sacerdotū: vide vt assignaui supra ī festo cōfessorū pōtificū. thema. Tu es Petrus & sup hāc petrā ædificabo ecclīam meā. Vel. Tibi dabo claues regni celorū: ibidē: vel p̄dica de cōfessiōe & absolutione a pcīs. Vide ī 1 par prin. rosarii. ser. 32. p totū. & ser. 34. par. 1. thema. Quodcunq; ligaueris sup terrā erit ligatū & ī cęlis: & quodcunque solueris super terram erit solutum & in cęlis. Ibidem.

In festo scti Mathię apost. de humilitate. Vide ī 4. par. pri. Marial. ser. 4. par. 2. & ī 5. par. pri. ipsius Marial. ser. 6. par. 2. & in 6. par. prin. Marialis ser. 1. par. 3. & in 2. par. prin. rosarii. ser. 9. in exor. & in 3. par. eiusdem serm. p totam: & ser. 38. part. 7. Thema. Reuelasti ea paruulis. vel Discite a me q̄a mitis sum & humilis corde Matth. xi. & in euāgelio occurrenti. Vel prędica de cōione. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 14. & 16. thema. Venite ad me oēs qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiā vos. Ibidē. Vel prædica de religione. Vide in 2. par. prin. rosarii serm. 27. part. 1. per totam. Thema. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris vel. Iugum meum suaue est: & onus meum leue. Ibidem.

In festo sanctorum apostolorum Philippi, & Iacobi de religione. Vel de beatis. Vide vt assignaui ī festo alicuius sancti a pasca vsque ad penthecosten. & ibi sunt themata: quia eadem epistola ponitur in hoc festo. Vel prædica de æqualitate, & inęqualitate gloriæ beatorum. Vide in 2. part. princip. rosarii serm. 19. par. 6. Thema. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ioannis 14. & in euanlio occurrenti. Vel prædica de imitatione Christi. Vide vt assignaui in sabbato post Dominicam de passione. Thema. Ego sum via veritas, & vita. Ibidem. Vel cum eodem themate prędica de veritate. Vide in 2. part. princ. rosari sermone 31. vel prædica de vnitate diuinæ essentiæ. Vide in 1. par. princip. rosarii. serm. 14. par. 1. Thema. Ego in patre: & pater in me est. Ibidem. Vel prædica de miraculis. Vide vt assignaui in secunda feria post quartam Dominicam quadragesimę. Thema. Qui credit in me: opera quę ego facio & ipse faciet: & maiora horum faciet: quia ad patrem vado. Ibidem. Vel predica de oratione. Vide in 1. part. princip. rosarii. serm. xi. Thema. Quodcunq; petieris patrem in nomine meo hoc faciam. Ibidem.

In inuentione sanctæ crucis: de ipsa cruce: vide in 1. part. principali rosarii. serm. 38. part 3. Thema. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto ita exaltari oportet filium hominis. Ioannis 3. & in euangelio occurrenti: vel Factus est obediens vsq; ad mortem: morté autem crucis.

crucis. Ad Philip. 2. & in epistola occurrenti: vel cum eodem themate prædica de obedientia. Vide & assignaui in dominica in ramis palmarum: vel predica de nomine Iesu. Vide vbi supra: & ibi accipe thema: quia eadem epistola ponitur in hoc festo: vel prædica de miraculis. Vide vbi me remisi supra in festo sanctorum Philippi, & Iacobi. Thema. Nemo potest hæc signa facere quę tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Ioannis 3. & in euangelio occurrenti. Vel prędica de baptismo. Vide vt assignaui in 4. feria post quartam dominicā in quadragesima thema. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnū Dei. Ibidem.

In festo sancti Ioannis ante portam latinā prædica de religione. Vel de beatis: vide vt assignaui ī festo alicuius sancti a pascha vsq; ad pentecostē: & ibi accipe themata, quia eadem epistola ponitur in hoc festo. Vel prædica de prosperitatibus, & tribulationibus, aut de martyrio: aut q Deus habet diuersos calices. Vide vt assignaui in 4. feria post secundā dominicam in quadragesima, & ibi accipe themata: quia idem euangelium ponitur in hoc festo.

In festo sancti Antonii de Padua ordinis minorum prædica de scientiis. Vide vt assignaui in festo doctorum. Thema. Optaui & datus est mihi sensus: & inuocaui & venit in me spiritus sapientiæ vel. Præposui illam regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius. Sap. 7. & in epistola occurrenti. Vel prædica de prædicatoribus. vide vt assignaui vbi supra. Thema. Mihi dedit Deus dicere ex sententia. Ibidem. Vel prædica qualis esse debet doctor. Vide vt assignaui vbi supra. Et ibi accipe thema: quia idem euangeliū ponitur in hoc festo. Vel accipe pro themate vtriusque sermonis prędsignati. Qui fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Matth. 5. & in euangelio occurrenti.

In festo sancti Ioānis Baptistæ applica in exordio illud quod posui in 3. par. prin Marialis. ser. 1. ī exor. & ser. 2. par. 2. in prīcipio vbi tractatur de pulchro, & bono nomine, & de deriuatione eius. Thema Ioannes est nomē eius. Luc. 1. & in euangelio occurrēti. Et quia Ioannes interpretatur in quo est gratia Dei. vide in tabula alphabetica 2 par. prin. rosarii in verbo. gra Dei Vel pōt fieri sermo de pueris. Vide vt assignaui ī 3. fer. post primā dnicam in quadrag. Thema Quis putas puer iste erit? Ibidē. Vel prædica de prędicatoribus. Vide vt assignaui in festo doctorū. Thema. Posuit os meū quasi gladium acutū. Isa. 49. & in epistola occurrenti: vel prędica de exemplaritate. Vide in 1. par. prin. rosarii ser. 26. par. 6. Thema. Dedi te in lucem gētium. Ibidē.

In festo sanctorū martyrum Ioannis & Pauli de operibus misericordię. Vide in 2. par. princ. rosarii ser. 3. Thema. Hi sunt viri misericordiæ. Eccle. 44. & ī epistola occurrenti. Vel prædica de sepulturis, & testamētis mortuorū. Vide in 2. par. princ rosarii ser. 1. Thema corpora eorum in pace sepultura sunt: & nomina eorum viuent in secula. Ibidem. Vel prędica contra hipocrisim. Vide in 2. part. prin. rosarii serm. 9. par. 2. thema. Attendite a fermento phariseorū quod est hipocrisis. Luc. 12. & in euāgelio occurrēti.

In vigilia apostolorum Petri & Pauli de oratione. Vide in 1. par. prin. rosarii. serm. xi vel 12. Thema. Petrus & Ioannes ascendebant in Tēplum ad horā orationis nonā. Actuū 3. & in epistola occurrenti. Vel prędica de nomine Iesu. Vide ī 5. par. prin. Marialis. ser. xi. Thema. In noīe Iesu Christi nazareni surge, & ambula. Ibidē. Vel prædica sermonē de pastoribus: vide vt assignaui in festo cōfessorum pōtificū. thema. Pasce oues meas. Ioan. 21. & in euangelio occurrenti.

In festo ipsorum apostolorum Petri & Pauli pōt prædicari quòd Christus est verus filius Dei. Vel de honore sacerdotū: aut de confessione peccatorū, & absolutione ab eis. Vide vt assignaui ī cathedra sancti Petri, & ibi accipe themata: quia idē euangeliū ponitur in hoc festo. Pōt ēt prędicari de martyrio: vide vt assignaui in festo martyrum. thema. Occidit Iacobū fratrē Ioānis gladio. Actuum. 12. & in epistola occurrēti. Vel prædica de angelis hōi ministrātibus. vide in xi. par. princ. Marial. ser. 2. par. 4. in finem: & in 2. par. prin. rosarii. serm. 10 par. 3.

Thema. Misit dñs angelum suum. & eripuit me de manu Herodis. &c. ibidem.

In festo commemorationis S. Pauli de gratia Dei. Vide vbi me remisi in festo sctī Ioānis Babtistę. Thema. Vocauit me per gratiā suā Ad Galat. 1. & in epistola occurrenti. Vel prędica de contemptu mundi, aut de religione. Vide vt assignaui in festo apostolorū: & ibi accipe Thema: q̄a idem euangelium legitur in hoc festo. Vel prędica de remuneratione regni cęlestis. Vide vt assignaui in conuersione eiusdem: & ibi accipe thema.

In octaua Apost. Petri, & Pauli: de operibus misericordiæ: vel de sepulturis & testamentis mortuorum. Vide vt assignaui in die sanctorum martyrum Ioannis, & Pauli: & ibi accipe Themata, q̄a eadē epistola legitur in hoc die. Vel prędica de religione quæ dicit̄ nauis: vide in 2. par. princ. rosarii. ser. 27. par. 1. Thema. Iussit Iesus discipulos suos ascendere in nauiculā: & trāsfretare. Matth. 14. & in euangelio occurrenti. Vel ibi dic q̄ quattuor venti insurgunt contra ipsam nauē religionis: vide ibidem. Thema. Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus. Vel erat ventus cōtrarius eis. In eodem euangelio. Vel prędica de fide: vide in 1. par. prin rosarii, ser. 14. per totum. Thema. Modicæ fidei quare dubitasti? Ibidē.

In festo sctōrum martyrum septem fratrum, & sctę Ruffinę martyris: posset prędicare de fortitudine beatę virg. Vide in 4. par. prin. Marialis. ser. 3. par. 2. p̄ totam: & in 9. par. princ. Marialis. ser. 1. par. 4. Thema Mulierem fortē q̄s inuenietur. Procul & de vltimis finibus precium eius. Prouerb. 31. & in epistola occurrenti. Vel prędica de pęnitentia quę dicitur nauis. Vide in 2. par. prin. rosarii. serm. 6. par. 1. Thema Facta est quasi nauis institoris: ibidem. Vel prędica de operibus misericordię vide vt assignaui in festo sctōrum martyrū Ioānis & Pauli. Thema. Manum suā aperuit inopi: & palmas suas extendit ad pauperes: ibidem: vel mater & fratres tui foris stant Matth. 12. & in euangelio occurrenti. vel prædica de pulchritudine: vide vt assignaui in festo alicuius sancti pulchri. Thema. Fortitudo & decor indumentū eius. vel Fallax gratia & vana est pulchritudo. In eadem epistola.

In festo sanctæ Mariæ Magdalenę: q̄a occurrit eadē epistola: pōt prædicari vt supra proxime: vel prędica de cōuersione, & pñia ipsius Magdalenę: vel vnde p̄cedit diuersitas hūanorū actuum. &c. vel de fide vide oīa vt assignaui ī 5. feria p⁹ dominicā de passione: & ibi accipe Themata: quia occurrit idem euangelium.

In festo sancti Iacobi apostoli de spe perueniendi ad vitam æternam: vide in 2. par. prin. rosarii. ser. 20. Thema. Elegit nos Deus ante mundi constitutionē, vt essemus sancti. Ad Ephe. 1. & in epistola concurrenti: vel cum eodem Themate tange aliquid de prædestinatione: vide vbi supra ser. 23. par. 1. & par. 2. vel prędica de prosperitatibus, & tribulationibus, aut de martyrio, aut q̄ Deus habet diuersos calices: vide vt assignaui in 4. feria post secundam dominicam in quadragesima, & ibi accipe Themata. Quia idem euāgelium legit̄ in hoc festo.

In sancti Petri ad vincula q̄a eadem epistola legitur, & idem euangelium q̄d in die apostolorum Petri, & Pauli: ideo potest prędicari vt ibi assignaui.

In festo sancti Laurentii martiris de elemosyna: vide in 2. par. princ. rosarii. ser. 3. & in exordio pone, q̄ elemosyna assimilatur semini: vide in eodem serm. par. 3. Thema. Qui parce seminat parce & metet. 2. ad Cor. 9. & in epistola occurrēti. vel. Qui seminat in benedictionib⁹ de benedictionibus & metet: ibidem: vel dispersit dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Ibidem. vel p̄dica de religione, aut de imitatione, vide vt assignaui in die sancti Ioānis euāgelistæ. Thema primi. Qui mihi ministrat, me sequatur. Thema secundi. Vbi ego sum illic & minister meus erit. vel. Si quis mihi ministrauerit honorificabit eum pater meus, qui est in cœlis. Io. 12. & in euangelio occurrenti.

In festo sancti Ludouici Regis Frācorum tertiiq; ordinis beati Francisci: vltra assignatum sermonē supra pro sanctis ipsius tertii ordinis: pōt prædicari sicut assignaui in festo sancti Mathiæ: quia ponitur idem euangelium.

In festo decollationis sancti Ioannis Baptistæ: potest prędicari de scientiis. Vide

Vide vt assignaui in festo doctorū. Thema. Beatus vir qui in sapientia morabitur. Eccle. 14. & in epistola occurrēti. vel prędica de iustitia. Vide in tabula alphabetica. 2. par. prin. rosarii. in verbo. iustitia. Thema. Beatus vir qui in iustitia meditabitur. ibidem. Vel prędica de martyrio. Vide vt assignaui in festo martyrū. Thema. Decollauit eū i carcere. Mar. 6. & in euāgelio occurrenti. vel prędica de iuramento. Vide in 1. part. princ. rosarii ser. 17. part. 2. p totam. & part. 3. & in 2. par. prin. rosarii ser. 32. par. 3. & ser. 34. par. 3. Thema. Contristatus est rex propter iusiurandum. ibidem.

In exultatione sctę crucis prædica de cruce: vel de obediētia: aut de noīe Iesu: vt assignaui in die inuentionis eiusdem crucis: quia eadē epistola ponitur in hoc die. Vel prędica q Christus in cruce oīa trahit ad seipsum: & q aliquid trahitur multis modis &c. Vide vt assignaui i 4. feria post pēthcostē. Thema. Ego si exaltatus fuero a terra: oīa trahā ad meipsm. Ioan. 12. & in euangelio occurrenti. Pōt et prędicare de iudicio vniuersali, i quo apparebit crux sole splendidior. vide in 1. par. prin. rosarii ser. 9. Thema. Nunc iudicium est mundi. ibidem.

In festo sacrorū stigmatū beati Francisci: de abnegatione proprię volūtatis, & de victoria sui ipsius. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 12. p totū. Thema. Si qs vult venire post me: abneget semetipsū. Mat. 16. & in euangelio occurrēti. vel cū eodem Themate prędica de obedientia. Vide in tabula alphabetica. 2. par. prin. rosarii. in verbo. obediētiæ. vel prædica de imitatione Christi: aut de cruce tolleranda: & de martyrio sine sanguine. De primo, vide vbi me remisi in festo apostolorum. De secūdo vide in 1. par. prin. rosarii ser. 39. parc. 3. per totam. Thema ad vtrunque. Tollat crucem suam: & sequatur. In eodem euangelio.

In festo sancti Matthęi Apost. de imitatione Christi. Vide supra pprie. Thema. Sequere me. vel. Surgens secutus est eum Mat 9. vel prædica quare Christus manducabat cum peccatoribus. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 39. par. 9 & q pro ipsis suscepit mortem, & apud patrem intercessit. Vide in eodē ser. par. xi. Thema. Multi publicani & peccatores veniētes discumbebāt cum Iesu, & discipulis eius. ibidē. vel. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? ibidē. vel prædica de misericordia Dei. Vide in tabula alphabetica 2. par. prin. rosarii. in verbo. misericordia Dei. Thema. Misericordiam volo & nō sacrificiū. ibidē. Et originaliter Oseæ 6. vel prædica q Christus incarnatus est pro salute peccatorū. Vide i dicto ser. 39. part 7. & 8. Et multipliciter eos inuitat ad pœnitentiam. Vide in eodē ser. par. x. Thema. Non veni vocare iustos: sed peccatores ad pœnitentiam. In eodem euangelio.

In dedicatione scti Michaelis: de angelorū dignitate, ac eccellentia. Et de custodia aīarum: ac de aliis beneficiis quæ hominu impēdunt. Vide in xi. par. prin. Marialis ser. 2. par. 4. Et in 2. par. princ. rosarii ser. x. par. 3 & vtrum angelica natura sit dignior q̄ humana. ibidē. Et vtrū angeli deserāt custodiā obstinatorū. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. 39. par. 3. p totā. Thema. Angeli eorū semper vident faciē patris mei qui in cęlis est. Mat. 18. & in euangelio occurrenti vel cū eodem Themate prędica q angeli peccātes nō debuerunt redimi sicut hoīes. Vide in 4. par. princ. Marialis ser. 5. part. 2. & in 5. par. prin. Marialis ser. 5. par. 2. Et vtrū si angelus nō peccasset: Deus hoīem creasset. Vide in 2. par. prin. rosarii ser. x. par. 1. vel cum ipso Themate prædica de angelorum creatione: locutione: sublimatione: & numerositate: & vtrum sint oēs eiusdem speciei. Vide in 2. par. prin. rosarii sermo. 19. part. 7.

In festo sancti Francisci: de regulis ab ipso factis. Vide i 2. par. prin. rosarii ser. 27. par. 2. Thema Quicunq; hāc regulā secuti fuerint pax super illos, & misericordia. Ad Galath. 6 & in epistola occurrenti. Vel cum ipso themate prædica de religione. Vide in eodē serm par. 1. Vel prædica de martyrio sine sanguinis effusione. Vide vt assignaui in festo sacrorū stigmatū eius. Thema. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Vel cum ipso themate prędica de cruce. Vide vt assignaui in festo inuentionis sanctę crucis. Vel prędica de cōtemptu mundi. Vide in 2. par. princ. rosarii sermone

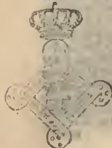
mone 27. part.3. Thema. Mihi mundus crucifixus est: & ego mundo.

In festo omniū sanctorū: de gloria paradisi. Vide ī 2.par.prin.rosarii ser.18. & 19. cum quibus poterit prędicari per totā octauā; thema. Gaudete & exultate qm merces vrā copiosa est in cęl. Matthęi 5.& in euangelio occurrēti. Vel prędica de numero saluādorum. Vide in 2. par.prin.rosarii ser.23.thema. Vidi turbā magnam, quā dinumerare nemo poterat ex oībus gētibus; & tribubus; & populis & linguis. Apoc.7.& in epistola occurrēti. Vel prędica de btitudinibus euāgelicis. Vide ī 4.par. prin. Marialis ser. 8 p totū thema. vt supra. Vel cum ipso Themate prædica qūo acquiritur regnū cęlorū. Vide ī 2.par.prin.rosarii ser.18. par.vlt.per totā. Vel prædica de spe pueniēdi ad vitā æternā. Vide in 2.par.prī. rosarii ser.20.Thema. Vidi turbam &c.

In die mortuorū; de ipsis mortuis; & de suffragiis pro eis faciēdis.ac de eorū religiosa sepelitione, & testōrū suorū executione. Vide in 2.par.prin.rosarii ser. 1.& 2.de quibus poterunt fieri multæ pdicationes Thema. Beati mortui qui in dño moriuntur. Apoca.14. & in epistola occurrēti. Vel accipe pro Themate. Nolumus vos ignorare de dormientibus; vt non contristemini sicut cęteri qui spem non habet pri.ad Thessalo.4. & in epistola occurrēti. Et in exordio dic q mortui dicuntur dormientes multis de causis. Vide in dicto ser.1.par.1. vel accipe pro Themate. Sctā & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur; secundi Macha.12. & in epistola occurrenti. vel. Qui credit in me; ēt si mortuus fuerit viuet. Ioā.6. & in euangelio occurrenti. vel. Ego resuscitabo eū in nouissimo die Ibidem vel. Mortui audiēt vocē filii Dei Ioā.5.vel. Oēs q ī monumētis sunt audiēt vocē filii Dei. Ibid.

In dedicatione tēpli vel altaris; vel de veneratione ecclesiarum. Vide vt assignaui in dñica infra octauā natiuitatis Dñi. thema. Ecce tabernaculum Dei cū hoībus; & habitabit cum eis. Apoca.21. & in epistola occurrenti. Vel prędica de honore sacerdotum. Vide vt assignaui in Dñica 13. post penthecosten. Thema. Ipsi populus eius erūt. Ibidem. Vel prędica de conditionibus cœlestis patriæ. Vide ī 2.part.prin.rosarii ser.19.par.7. & ser.35.par.2. Vel prædica de innouatione mundi, quę fiet in iudicio. Vide in 1.par.princ.rosarii ser.x.par.2.Thema. Ecce noua facio oīa. Ibidē. Vel prædica de indulgentiis, quæ conceduntur visitantibus aliquam ecclesiam &c. Vide in 1 par.prin.rosarii ser.13.par.3.thema. Hodie salus huic domui a Deo facta est. Lucę 19.& in euangelio occurrenti. Vel prædica quare Christus morabatur, & manducabat cum peccatoribus. Vide vt assignaui in festo sancti Matthæi. Thema. Murmurabant q ad hominem peccatorem diuertisset. Ibidem. Vel prædica q Christus incarnatus est pro salute peccatorum &c.vt assignaui in festo sancti Matthæi. Thema. Filius hominis venit quærere: & saluum facere quod perierat. Ibidem. Vel prædica de elemosyna. Vide in 2.par.prin.rosarii ser.3.Thema. Dimidium bonorū meorum do pauperibus. Ibidem. Vel prædica de restitutionibus. Vide vt assignaui in Dominica 21. post penthecosten. Thema. Si quid aliquē defraudaui reddo quadruplum. In eodem euangelio.

De multis quoq; aliis potest prædicari cū Mariali, & rosario: quæ hic causa breuitatis nō assignaui: qa q libet prędicator poterit ea applicare sup epistolas occurrentes: & euangelia suo modo.

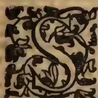

FINIS.

ROSARIVM SERMONVM PRAEDICABILIVM PER QVADRAGESIMAM, ET TOTVM ANNI CIRCVLVM:

EDITVM PER VITAE VENERABILIS religiosum Fratrem, Bernardinum de Busto, ordinis Sancti Francisci de obseruantia, prædicatorem doctissimum.

IN PRINCIPIO OMNIVM OPERVM Dei auxilium implorandum esse.

SApientissimi Imperatoris Iustiniani est sententia generosi ciues in Auten. Quomodo oportet Epis. in prin. versi. bñ aūt. Coll. 1. dicẽtis. Omnia bene, & congrue gerunt: si principiũ rei fuerit decẽs, & amabile Deo. Per diuini enim nominis inuocationẽ humani actus perfecte prosperantur in finem. vt etiã notatur in l. 1. ff de ori. iu. Plato quoq; in Thim. 1. inquit. In minimis ẽt quibusq; rebus semp in principio diuinũ implorandum est auxiliũ. Quo circa infideles etiã, ac pagani in suarũ principijs actionum, Deos suos inuocare solebãt. Vnde Valerius maximus in prohemio sui libri inquit. Nam prisci oratores à Ioue optimo maximo benè orsi sunt: & excellentissimi vates à numine aliquo principia traxerũt. Titus quoq; Liuius, in prohemio sui operis dicit: inuocãdũ esse diuinum auxilium: vt inceptũ opus successus habere prosperos possit. Qua propter Ouidius in princ. libri Metha. deorũ suorũ auxilium efflagitat dicens.

Quomodo phylosophi, poetæ, et oratores in inisio suarum actionum Deum inuocbant.

In noua fert animus mutatas dicere formas.

Corpora: Dij ceptis: nam vos mutastis & illas.

Aspirate meis. Et in sexto de fastis in principio de Dei adiutorio se glorians inquit.

Est Deus in nobis agitãte calescimus illo.

Impetus hic sacræ semina mentis habet.

Fas mihi præcipuè vultus vidisse deorum.

Vel quia sũ vates: vel qa sacra cano.

Et in primo de reme. amo. phebum inuocat dicens.

Te precor, ò vates adsit tua laurea nobis.

Carminis, & medicę phebe repertor opis.

Virgilius quoque in principio Eneidos ait.

Musa mihi causas memora. &c. Et decimo eiusdem operis volens pugnam Turni & Eneæ atrocem describere inuocabat dicens.

Pandite nunc elicona deæ cantusq; mouete.

Statius etiã in principio quarti Thebaidos asperrimum bellum descripturus inquit.

Tuq;, ò nemoris regina sonori Calliope &c.

Claudianus etiam circa principium primi libri in Ruffinum ait.

Vos pandite vati. Pierides quo tanta lues eruperit orbi. Et præfatione libri de bello gildonico inuocat dicens.

Pandite dessensum reduces Elicona sorores.

Pãdite, permissis iam licet ire choris.

Sedulius quoq; in principio sui tractatus inquit.

Omnipotens æterne Deus spes vnica mundi &c.

Cæsar etiam volens incipere bellum Pompeianum inuocabat Deos suos, vt Lucanus refert in primo sui operis dicens.

O magne qui mœnia prospicis vrbis.

Tarpeia de rupe tonans, frigijq; penates.

Et residens celsa latialis iupiter alba.

Vestalesq; foci: summi quoq; numinis instar.

Roma faue ceptis. Quæ omnia Seuerinus Boetius considerans in 3. de consolatione cap. 17. inquit. Inuocandum igitur censeo, rerum omnium patrem: quo prętermisso nullum rite fundatur exordium. Et Origenes super Leuiticũ omelia. 6. ait. Ad exponendam sacram scripturã non est humanis verbis vtendum: sed præcibus & orationibus ad Deum recurrendũ: vt pater verbi nobis det verbũ in apertione oris: vt possimus considerare mirabilia de lege sua; hæc ille. Humanũ.n. ingeniũ naturaliter est imbecille l.2.§. si quid aũt. C. de ve. iu. enuc. & humana lingua balbutiens esse dignoscitur Epistola inter claras.§ l.liquet.C.de sum.tri.& fi.ca. Deus autẽ est ille qui fecit vt venerabiles viri abstractis linguis suis & radicitus euulsis ab Ariano rege, tamen mirabiliter loquerentur:& fidem prædicarent l.quas gratias, circa prin.C.de offi.præfec. pre. af. Qua ex re tam grandem prouinciam aggressurus prædicandi, scilicet in hac celeberrima vrbe: huic tam magno oneri scapulas meas imbecilles subijciam non de meo imbecilli ingenio, exiguisq; viribus cõfisus, sed illius duntaxat veri Dei gratia adiutus sine quo nihil boni peragere humana fragilitas potest de cons. di 4.c.vlt. 2.Cor.3. Et per Tho. Et sanctum Bonauenturã cap.di.ar.1.q.2. Ipse etenim Deus noster est ille, qui labia Esaiæ prophetę calculo mundauit igni to.8. q. 1. cap. in scripturis circa finem. Qui etiam solus res penitus desperatas ad optatum finẽ perducere põt vt in l. 1.ad finem 1.col. C. de ve.iu. enuc. Qui est caput & auctor omnium sciẽtiarum: à quo omnis ratio supernæ & terrenæ scientiæ emanauit: vt in cap. legimus el 1.§.Sed e contra versi.deniq: 37.di. Qui est omnium gratiarum elargitor, capit. Reuertimini 16. q. 1. A quo omne datũ optimũ & omne donum perfectum descendit. Iacobi. 1. transumptiue in cap. quam pio 1.q.2. & glo.est in l.2.ff.de legi. Ipsum igitur benegnissimum redemptorem nostrum inuocans exoro: vt adsit mihi principium: medium: & finis: vt in aut.de priuile.do.in 1.col.8. Ipse etenim solus: totius est boni operis fundamentum: sine quo omne qđ edificatur corruit: cap.cum Paulus 1.q.1. Cui si opus placet bonum est. l.Deo nobis C.de Epis. & cle. Imitabor igitur Imperatorem Christianissimum qui in autem. de quæstore in prin.col. 6. dicit. Semper cum Dei adiutorio omnem facimus prouidentiã. &c.& in l.2.C.de offi.p. præto. affri. in prin. inquit. In nomine Domini ad omnia consilia, omnesq; actus gerendos semper progredimur. Per ipsum enim iura imperij suscepimus: p ipsum pacẽ cum Persis in æternum confirmauimus: per ipsum acerbissimos hostes, & fortissimos tyrannos deiecimus, per ipsum p multas difficultates superauimus, per ipsũ, & Affricã defendere, & sub nostro imperio redigere nobis concessum est, p ipsum quoq; vt nostro moderamine rectè gubernetur, & firmè custodiatur cõfidimus hæc ille. Qui etiam in aũt. de armis in priu. col. 6. dicit. Magnũ Deũ & saluatorem nostrum Iesum Christũ, & eius auxilium semper inuocantes, studemus omnes nostros subiectos quorum regimen concessit nobis Deus illesos, & sine calũnia custodire, &c. Et.C.de vete. iu.enuc.

Auctoritatibus patrũ ac scripturarum ostẽditur hoc idem esse faciẽdum qđ pagani obseruabant.

iu. enuc. l. 1. in prin. etiam inquit. Deo auctore nostro, gubernante imperium, quod nobis a cęlesti maiestate traditũ est: & bella feliciter peragimus, & pacẽ decoramus, & statum reipublicę sustentamus. Et ita nostros aios ad Dei omnipotentis erigimus adiutorium vt neq; armis cõfidamus, neq; militibus, neq; bellorum ducibus, vel ingenio nostro, sed omnem spem ad solam referamus summæ prouidentiam trinitatis, vnde & mundi totius elementa processerunt: & eorum dispositio in orbẽ terrarum producta est, hæc ille. In omnibus igitur peragendis prius diuinæ gratiæ fauorẽ postulare debemus de conse. di. 1. ca. Omnis Christianus. in fine. Quo circa vas electionis Paulus ad Coll. 3. ca. inquit. Omnia quæcunq; agitis in verbo aut in opere: in nomine Domini nostri Iesu Christi facite: transumptiue in: c. non obseruetis: ad finem. 26. q. 7. Ipsum itaq; clementissimum Iesum, patremq; eius misericordiæ fontem, atq; spiritum sanctum omnis gratiæ donatorem, cũ Seuerino Boetio in 3. de cõso. metro. 9. humiliter his verbis inuocabo.

Da pater augustam menti conscende re sedem.

Da fontem lustrare boni, da luce reperta.

In te cõspicuos animi defigere visus.

Disiice terrenę nebulas, & pondera molis.

Atq; tuo splendore mica, tu nanque serenum.

Tu requies trãquilla pijs, te cernere finis.

Principium, rector, dux, semita, terminus, idem.

Quia vero gloriosa Dei genetrix virgo Maria: vt sancta mater Ecclesia decãtat, mater est gratiarũ & misericordiæ. Vnde ipsa Eccl. 24. inquit. In me oĩs gratia vitæ & veritatis. In me omnis spes vitæ & virtutis. Transite ergo ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini. Iccirco ei⁹ quoq; auxilium suppliciter eflagito dicens. Adsis principio virgo Maria meo.

DOMINICA

IN SEPTVAGESIMA,

DE SEPTEM CAVSIS INDVCENTIBVS ad prædicandum & de septem conditionibus verbi Dei.

SERMO PRIMVS.

In ingressu quare pacem annunciet.

VLTI sunt vocati, pauci vero electi. Matth. 20. cap. Est præceptum generosi ciues, clemẽtissimi Domini nostri Iesu Christi, Matthæi & Lucæ 10. vbi imperauit Apostolis dicens, in quamcunque domum intraueritis primum dicite. Pax huic domui. Quod quidem mandatum per modum consilij replicauit fratribus suis Euangelij obseruator Seraphicus pater noster Frãciscus in regula sua. capit. 3. Qua ex re vt tam salutaris non sim transgressor præcepti siue consilij in principio nostræ prædicationis, ante oĩa mille cordialibus salutationibus vos saluto. Itaq; venerabiles in Christo patres ac matres, vosq; dilectissimi fratres, ac sorores: gratia dulcissimi Domini nostri Iesu Christi sit vobiscum semper, quę vos ab omnibus huius mundi periculis protegat, liberet, atq; defendat. Sitis ergo omnes pro mille vicibus benedicti à Deo

patre,& filio, & spiritusancto, & à gloriosa cœlorum regina Virgine Maria, atq; à tota cœlesti curia, & à me inter Dei seruos minimo.

Deus licet peccatores inuitet, cum tamen plures sint inuitum recusantes, quàm recipientes, ideo multi sunt vocati, pauci vero electi.

NVnquam desinit nobilissimi ciues misericors Deus noster: peccatores ad pœnitentiam inuitare. Ideo ipse inquit. Apoc.3. Ego sto ad ostium,& pulso. Clamat aūt qd̄ scriptū est canticorū.2. cap. dicēs. Surge,& propera amica mea, sponsa mea & veni. Et 6. eiudem libri capit. inquit. Aperi mihi soror mea. Verum quia multi in peccatis obstinati, nolunt Dominum Deum suum in domum cordis sui intromittere, ideo ipse eos vocat, vt ad eius conuiuium in æternum epulaturi accedant. Vnde, à Domino nostro Iesu Christo parabolice dictum est. Quod quidam pater familias fecit cenam magnam & vocauit multos, & misit seruos suos hora cenæ dicere inuitatis. Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & parata sunt omnia. Illi autem ad conuiuium pergere recusarunt. Quidam em̄ ex eis dixit; Villam emi, & necesse habeo exire,& videre illam: Et alter dixit. Iuga boum emi quinq;: & eo probare illa. Et alius dixit. Vxorem duxi,& ideo non possum venire. Per illum autem qui villam emit, intelligitur superbus secundum Augustinum. In emptione enim villæ, notatur acquisitio dominij. Qui enim villam emit hominibus appetit dominari & preesse, quod ex radice superbiæ procedit. Per illum autem qui quinque iuga boum emit intelligitur auarus, vt ait. Vgo Cardinalis super Lucam, quia omnes sensus corporis occupat circa tempor alia. Quinq; enim sensus per quinq; iuga boum bene intelliguntur: quia homines ad terrena trahunt, vt circa ea versentur sicut boues terram versantes. Item sicut in iugo sunt boues combinati, ita vnusquisque sensuum habet duo membra officio suo deputata. Duę enim sunt aures, duo oculi, duę nares, duę manus. In gustu etiam sunt duo instrumenta, scilicet lingua & palatum, siue duo labia. Per eum aūtē qui vxorē duxit intelligitur, sicut ait. Vgo vbi supra, ille qd deditus est voluptati carnali. Qui non pōt ire ad cenā spiritualiū deliciarum. Istud em̄ conuiuiū est supernæ refectio patriæ, in qua totaliter satiabit̄ noster appetitus iuxta illud. Psal 6. Saciabor cum apparuerit gloria tua. Quod quidem conuiuium amantibus se, præparauit omnipotens Deus ab æterno. Matth. 25. Venite, &c. Sequitur, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Ad has autem cœlestes nuptias, & ad hanc cenam agni prouidi, licet omnes homines vocentur 1. ad Thi.2. vbi dicitur. Deus vult omnes homines saluos fieri.& Matthæi 11. Vbi Christus exclamat. Venite ad me oēs q laboratis,& onerati estis,& ego reficiā vos, tñ multi sunt qui ire recusant. Aliqui enim exeunt ab æternorum contemplatione, & a propria consideratione, vt videant villam ambitionis humanæ. Alij vero à quinq; iugis boum, idest a quinq; sensibus corporis trahuntur ad infernum per auaritiam. Alij autem luxuriam sectantes nō possunt, siue nolunt ad istud conuiuium accedere. Et sic de alijs peccatoribus. Vnde ipse Dominus noster conqueritur Prouer. 1 cap. dicens. Vocaui & renuistis, extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret. Ideo ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsanabo vos, cum vobis quod timebatis, aduenerit. Ex quibus concluditur veritas thematis nostri scilicet. Multi sunt vocati pauci vero electi. Super quibus verbis sermonē nostrū fundaturi, quia sentētia est Seuerini Boetij in lib. diuisionū q oīs bona diuisio debet esse bimēbris, vel reducibilis ad bimembrē, ideo duas tantum considerationes seu diuisiones huius primæ prędicationis faciemus.

Luc.14.

Exponitur illud, Luc. 14. de patre familias faciente cenā magnam.

Considera quō hoc sequatur ex supradictis

Prima dicetur causationis.

Secunda vero. Conditionis.

PARS PRIMA HVIVS sermonis de septem causis inducencentibus ad prædicandum.

Animarum salus, a prædicatoribus est totis viribus procuranda.

QVo ad primam partem quæ dicitur causationis, qa dicit vas electionis Paul⁹ ad Ephes. Estote imitatores Dei sicut filij charissimi. Ideo volens quantum humana permittit fragilitas me Domino Deo nostro cõformare, qui omnes ad penitentiam, & salutem vocat. Ego quoque hac solum de causa huc accessi, vt vestrã quã summopere appeto salutem, & gloriam procurem volq; omnes in præsenti ad pœnitentiam, & in futuro ad æternã beatitudinem, quotidianis vociferationibus atq; salutaribus eloquijs prouocẽ. Causæ autem quibus tam praclarum opus aggredior sunt septem, prima dicitur obligationis. 2. præceptionis. 3. cõmunicationis. 4. electionis. 5. dilectionis. 6. meritationis. 7. & vltima dicitur fructificationis. Fundamẽtum primæ causæ, quæ dicitur obligationis, ponit Ari. 1. Polit. Debem⁹ semp vti rebus ad id ꝑpter qđ datæ sunt à sapiẽtissimo datore. Patet hęc regula. Nam si aliquis Dñs dat vni seruorum suorum decem ducatos, vt expendat pro communi vtilitate familiæ non licet sibi eos in propriam vtilitatẽ expendere aliter retinens peccat, faciẽs contra Domini sui voluntatem. Igitur ego, cui Dominus ex sua benignitate aliqualem dedit gratiam prædicandi, peccarem, si eam vobis non communicarẽ, faciens cõtra præceptũ Dñi. Matth. 10. vbi iquit. Gratis accepistis, gratis date. Propterea dicit August. in lib. de doctrina christiana. Qui a Deo accepit his gratiã communẽ, & communiter cęteris eã non præstat, nunquam eam possidet secundum voluntatem dantis. Teneor ergo vobis cõicare gratias mihi à Dño ꝓ vrã vtilitate cõfessas, sicut scriptum est. 25. q. 1. cap. Quæ ad perpetuam, & extra de præben. c. Ratio nulla. Ideo dicit diuus Ambrosi⁹ in sermone sanctorũ Geruasij, & Prothasij. In diuinis voluminibus reus scribitur, qui non studuerit dare gratis, quod ipse a Deo gratis accipit. Quicquid em̃ ecclesiæ Dñi & aĩabus profuturũ erat subtraxisse arguit, qui noluerit tradere oĩbus, quod ipse celandum non accepit. Cum quo concordat Seraphicus doctor sanctus Bonauentura in libello de triplici statu religiosorum di. Reus furti apud Deum censet, qui ꝓximo gratis nõ impendit, qđ à Deo gratis ipse accepit. Magna ergo est culpa nõ cõicare tẽporalia his, q̧ indigẽt quãdo quis põt. 12. q. 2. cap. Gloria Epi. Et. 86. di. ca. Nõ satis. Multo aũt maius est peccatũ nõ cõicare aĩabus necessaria ad illarũ vitã & salutem. Et ideo talis nõ cõicans, non tantũ fur appellandus est, sicut scriptum est. 47. di. ca. Sicut hi. Sed etiã homicida merito debet nuncupari. Extra de homici. capit. Sicut dignum. §. Illi etiam. Vbi dicitur. Qui potuit hominem liberare à morte & non liberauit, eum occidit Quæ verba intelliguntur tam de morte spiritua li, q̃ corporali. Ad idẽ est textus in cap. Prouidendum. 83. di. Et in capit. Pasce. dist. 86. Ideo Dñs noster vt ostenderet obligationem quam habent prædicatores ad communicandum populis verbũ Dei, & lucrandum eorum aĩas, posuit exemplũ. Matth. 25. de illo seruo nequã, qui cũ accepisset vnũ talẽtũ a Dño suo, vt cũ ipso aliqd lucraret abscõdit illud in terrã, & nõ fecit sicut præceperat sibi Dñs. Et ꝑpterea à Dño suo valde repræhensus est, & ab eo ablatum fuit sibi talentum: Deinde præcepit Dñs seruis suis dicens. Hunc inutilem seruũ eijcite, & mittite in tenebras exteriores. Quia igitur scriptum est. Lu. 12. Seruus sciẽs voluntatẽ Dñi sui, & nõ faciẽs, plagis vapulabit multis. Ideo cognoscens me obligatũ ad ꝓcurandũ vestrã salutẽ, faciã, qđ scriptũ est ꝑ similitudinẽ Lu. 21. Vbi legit, qđ multis pharifeis diuitibus ponentibus in gazophilatio templi, idest in archa multas pecunias, accessit postremò, & quædam mulier paupercula, quæ obtulit duo æra minuta, plus cęteris misisse à Dño cõmendatur, eo q̧ cum maiori charitate totum contulit qđ habebat. Sic ego pauperculus decreui aĩas vrãs Deo nostro ꝓsentare, & in domo Dei. i. in cęlesti patria mediã

Causæ propter quas munus prædicationis assumpsit.

Ex hoc habes quõ idoneus ad ꝓdicandum, obligatur gratis prædicare.

tibus sermonibus huius quadragesimæ collocare. Et ex hac distributione panis cęlestis, scilicet verbi diuini, benedictionem Dei mihi acquirere. Scriptum est namq; Prouer.11. Qui abscon derit frumentum maledicetur in populis. Benedictio autem erit super caput vendentium. Nolo enim quòd diabolus mihi obijcere possit in morte dicens illud Iob. 22. Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.

Superioribus obtemperandum esse.

SEcunda causa me ad prædicandum inducens dicitur præceptionis. Patres etenim, & rectores ordinis nostri, propter singularem qua vobis afficiuntur dilectionem, supplicationibus vestris inclinati me ad hanc celeberrimam destinarunt ciuitatem, vt desiderijs vestris satisfaciens sicut vos corporalibus cibis reficitis, ita ego dulcissimis atq; delicatissimis verbi Dei epulis vos faciē. Quia igitur melius est obedire quàm sacrificare. 8.q.1. cap. sciendum. Et historice habetur. 1. Reg. 25. cap. Magnaq; virtus est obedientia. Vt inquit glo. in l. Desertorem. §. in bello, in verbo. bene gesserit. ff. de re. milita. Vnde immensa à Deo consequitur præmia qui superiorum suorum obtemperat voluntati. 93. dis. cap. Qui suis. Ideo imitatus dominum nostrum Iesum Christum, qui pro nobis factus est obediens vsq; ad mortem. Ad Phili. 2. veni ad vos alacri animo in sanctæ obedientiæ confidens virtute, quòd de nostra prædicatione eritis consolati. Ad hanc etenim inclytam vrbem prædicaturus adueni, non tantū ex superiorum meorum obedientia, sed etiam ex Dei præceptione. Ipse enim clemētissimus dominus noster qui vult omnes ad agnitionem veritatis venire primæ ad Thi. 2. misit me ad vos, & illud Exo. 3. cap. dicens. Vade ad filios Israel, & dices ad eos. Deus patrum nostrorum misit me ad vos, vt educā vos de afflictione Ægypti in terram fluentem lacte, & melle.

Bonum cum sit sui ipsius diffusiuum, ideo christianus bona sua tam corporalia quàm spiritualia proximo suo tenetur communicare.

TErtia causa me ad prædicandum inuitans dicitur communicationis. Fundamentum cuius ponit diuus Dyonisius. 4. ca. de diuinis nominibus dicēs. Bonum naturaliter est sui ipsius diffusiuum, patet, quia Sol ideo bonus dicitᷣ quia communicat lucē suam. Qua propter auarus non est bonus, quia omnia sua bona sibi retinet, & nulli communicat. In cuius persona dicitur. Eccle. 11. Inueni mihi requiem, & nunc manducabo de bonis meis solus, hæc ibi. Et sequitur de ipso auaro. Nescit quod tempus prætereat illum, & mors appropinquat, & relinquet omnia alijs, & morietur. Non fuit autem talis Alexander magnus qui nihil habere volebat quod suis militibus diuidere non poterat. Vnde etiam quando sitis æstuabat ardore, nolebat bibere si potum socijs suis non valebat cōmunicare. Quanto magis ergo Christiani debent partecipes facere bonorum suorum proximos suos indigentes, & maximè quando sine suo detrimēto possunt hoc agere. Quod eñ tibi nō nocet, & alteri prodest, est de facili concedēdū, vt notatur in l. in summa. §. Itē varrus. ff de aqua. plu. ar Ait. n. Philo. 8. Ethi. c. 7. Qđ in comunicatione, oīs amicitia est. Si igiᷣ quis habeat aliqđ bonū pro aliquo tēpore nō sibi, sed proximo necessariū, & nō cōmunicat, peccat mortaliter cū agat contra ius naturale, iuxta notata p Alexandrū de Ales in 3. parte summę in tractatu de legib᷒. Ideo dicit philosophus in lib. de regimine principū. Opus est ad virtutē, vt homo q est animal sociale, socios faciat amicos in bonis suis, q eisdē bonis indigēt. Et idē in substātia dicit Tullius in 2. de officijs. Quia igiᷣ pcipit Apostolus Petrus primę Canonicę suę 4. c. dicēs. Sicut accepistis gratiā in alterutrū illā administrā tes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Iccirco ego vobis in hac sacra Quadragesima communicare intendo thesauros inextimabiles diuinæ sapiētiæ quos mihi donauit altissimus.

Cum

Cum plura bona paucioribus sint prę eligenda, ideo postposita propria vtilitate populorum conuersio, ac salus est procuranda.

QVarta ratio ꝓpter quā vobis prędicare dispono dicit̃ electionis. Fundamentū cuius ponit Philo. 3. Topi. di. Maius bonū semꝑ magis est eligibile minori bono, & plura bona paucioribꝰ bonis naturaliter sunt præeligenda. Quo ꝓsupposito certū est qđ bonū cōmune, & multorū, ē maius bono priuato & singulari, dicēte Philo. 1. Ethi. Bonū quāto cōmunius, tāto meliꝰ, & diuinius, ergo demissa ꝓpria vtilitate, & particularibꝰ studijs, inēdo cōi vtilitati vestræ deseruire. Ait.n. Plato in Thim. Tāto qs Deo est similior, quāto in bonis suis est cōmunior & vniuersalior & Philo. 5 Ethi. dicit. Optimus ille est, q nō solū vtitur virtute ad semetipsum, sed ēt ad alios. Et in 10. eiusdē lib. inqt. Bonū omne cū altero bono est eligibilius q̃ solitariū. Et in 2. Politi. ait. Amicis pluribus auxiliari, & optimū & delectabilissimū ē. Et in 3. eiusdē libri idē approbat dicēs. Quicūq; politice intēdunt vtilitatē cōmunē, recte iusti sunt. Quicūq; aūt intēdūt simpliciter ꝓpriā vtilitatē viciosi sunt, hęc ille. Et idē inquit Tullius in sententia li. 3. de officijs & Seneca ad Lucilium epist. 34. Propterea scriptū est. 8. q. 2. c. Dilectissimi. Qđ nullus debet inspicere ꝓpriā vtilitatē, sed cōmunē. Et idē habet. 8. di cap. Differt. Et 7. q. 1. c. Scias. Et extra de elec. c. vbi periculū. §. Ceterū. li. 6. & in c. Bonę memorię. et primo extra de postu. prælа. Ideo dicit Inno. 3. extra de regu. c. Licet quibusdā. Sicut maius bonū minori bono præponit̃, ita cōmunis vtilitas speciali vtilitati ꝓferēda est. Et ideo recte pręponitur doctrina silentio, hæc ille. Ex quibus omnibus decreui post posita propria cōsolatione, & particulari vtilitate cū omni solicitudine, & diligentia, multisq; sudoribus, aīarum vestrarum salutē in hac sancta quadragesima procurare, & facere officium Marthæ licet mihi esset iucundior operatio Magdalenæ, idest vita cōtemplatiua quàm actiua.

Populi dilectione concionari debemus, vt ad cœlestia nobiscum ipsum perducamus.

QVinta ratio me ad prædicandū promouens dicitur dilectionis. Fundamentū cuiꝰ ponit Philo. 9. Ethi. di. Amicabilia quæ sunt ad seipsum, fiunt naturaliter amicabilia ad alterum. Et in 8. li. eiusdē operis & 2. Poli. idē ait. Amicorum naturaliter oīa debent esse cōmunia, & in 9. Ethi. dicit. Amicus se debet habere ad amicū sicut ad seipsū, qm̄ amicus est alter ipse. Tullius quoq; in li. de amicitia sic dicit. Est aūt amicitia nihil aliud nisi omniū diuinarū humanarūq; rerū cū beniuolentia, & charitate cōsensio, hæc ille. Ex quibus patet, an sint in charitate illi qui nolunt, quæ habēt saluti animarū proficua scripta alijs cōmunicare, nec ab alijs cōicari affectant. Propterea ego qui maximo vobis amore cōiunctus sum, charitate me ducente ad vos perueni, vt ostendā vobis immēsam erga vos meā dilectionē, atq; desiderū, ac vos vna mecū ad cęlestia regna perducā. Possum etm̄ nō immerito dicere illud Pauli ad Phili. 1. Testis est mihi Deus quomodo vos omnes cupiam in visceribus Iesu Christi.

Cum nullum gratius obsequium in hac vita Deo præstare possimus, quàm circa animarum saluti insistendo. Ideo meriti causa prædicationis onus assumere debemus.

SExta causa quare hoc onus prędicationis assumpsi dicitur meritationis. Nullū.n. inter oīa bona opa offerri pōt sacrificiū Deo magis gratū, atq; nobis meritoriū in hac vita, q̃ salus animarū, vt inquit Greg. sup Ezechielē. Qđ etiā confirmat glosa super illud Ioannis. 2. Zelus domus tuæ comedit me. di. Nullū opꝰ, & sacrificiū Deo preciosius offerri vnquā pōt, salute aīarū, ꝓ qbus, & ipse Dei filius mori dignatus est. Cū igit̃ salus aīarum potissimè acquirat̃ ꝑ doctrinā euāgelicā, & ꝑdicationē, vt patet in c. inter cætera de offic. iudi. ord. Ideo

vt hoc sacrificium Deo offerre possim, & tanti meriti particeps fiam, & ad cęlum cum magna gloria peruenire queā. Intendo vobis euangelizare, atq; often dere in hac futura quadragesima omnia illa quæ vobis necessaria sunt ad saluté. Scriptum enim est Dan. 12. Qui docti fuerint fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiūt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates, hæc ibi. Et ideo quanto maioré habebo concursum auditorum, tanto de pluribus eruditis maiorem gloriam me reportaturum gaudebo. Ait enim Dñs Matt. 5. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cęlorum. Prædicatores namq;, qui ex charitate euangelizant, vltra maximum præmium essentiale, habebunt etiam aureolam particularem, quæ erit corona gloriosa suę doctrinę. De qua tangit Apostolus 1. ad Thes. 2. di. Quæ est mihi misericordia, spes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dñm? Propter auditorum tamen tepiditatem, vel negligentiam non perdet prædicator mercedem suam. Vnde Hiero. ad Palmachiū, & Oceanum scribit di. Qui æthiopem inuitat ad balnea, & si nigrediné ei non auferat nec in illius candore gaudeat. Certè vel in suo lucro lætatur, dum ab eo pecuniam accipit. Et ita sine dubio inobedientem, qui diuinis sermonibus admonet, quamuis refragantis peccata nō tollat, mercedé de ministerio verę charitatis acquirit & Aug. li. 1. contra Crischonum grammaticum ait. Sicut diligentia medicinæ impensa non prodest, sufficit ad rationem Deo reddendam, ꝙ non cessauit impendi. Sicut enim malignus suasor peccati etiam si non persuaserit, merito pęnam deceptoris incurret. Ita fideles iustitiæ prædicator etiā si ab hominibus respuat, absit vt apud Deum sui officij mercede fraudetur. Res enim incerta fit ad certum. Incertū enim nobis est, vtrum assensurus sit cui veritas prędicatur. Sed certū est fideliter eā prædicantes dignam retributionem manere, siue suscipiat, siue spernatur. Siue etiam propterea quælibet temporaliter aduersa patiantur, hæc ille.

Nullum .n. bonū est irremuneratum, sicut nec malum impunitū.

Verbum Dei in illis disseminandum populis: ex quorum deuotione fructum maximum sunt reportaturi.

SEptima & vltima causa quare vobis libenter prædico dicitur fructificationis. Recordor enim cuiusdam sententiæ quam ponit Martialis poeta li. 1. Epigrammatum di. In steriles campos nolunt iuga ferre iuuenci. Pingue solū lassat, sed iuuat ipse labor. Sic enim faciunt prædicatores, qui populis deuotione aridis nolunt diuini verbi seminatradere, quia ipse dominus inquit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Econtrario autem libenter verbum Dei in illis populis disseminant in quibus propter eorum deuotionem fructum reportare maximum sperant. Et hoc est quod dicit auctor libri qui dicitur Pamphilus capit. 43. Quis nisi mentis inops sua semina mandat arenę? Cum mercede labor gratior esse solet. Ea propter Ouidius in epistolis epistola 5. ait. Quid facis oenone? quid semina mandas arenę? Non profecturis littora bobus aras. Icirco quā do aliquis prędicator multis laboribus atque sudoribus alicui populo prædicauit; seque nullum fructum in eo fecisse cognoscit, deficiunt ei vires, animusq; torpescit amplius ad illum populum causa prædicationis redeundi. Iuxta illud Iuuenalis lib. 3. satira 1. Pęnituit multos vanæ sterilisque cathedræ. Similiter quando ab illo populo non diligitur, non libenter ei prędicat. Dicit enim Greg. in pastorali cap. 10. Difficile est vt quantumlibet recta denuncians prędicatio eius qui non diligitur libenter audiatur. Et Seneca declamationum seu ciuilium causarum libro 10. & finali. in prohemio inquit. Magna debet esse eloquentia quæ inuitis placeat. Quando autem aliquis prædicator aliquo in loco predicauit in quo gratus atque fertilis fuit, profecto ad populum illum libenter reuertitur. Icirco ego qui in hac nobili vrbe vobis cum maxima vestri dile-

ctione

ctione erga me, ingentique fructu ales prędicaui. Nunc quoque libentissimè adueni. Spero etenim Deo dante, quòd si in alia Quadragesima fructum trigesimum vel sexagesimum de vobis attuli, modo absque dubio centuplum reportabo. Ad hanc autem spem me inducit concursus vester ad prædicationem. Per quem cognoscere possum quòd me libenter auditis. Ait enim Chrisost. super Matthęum. Signum studiosi agricolæ est messis fecunda. Signum boni negociatoris, est techa teferta. Signum vero gratiosi prædicatoris, est ecclesia plena hominibus. Qui quidem concursus adiuuat prædicatorem. Nam inquit Tullius in 2. de oratore. Quemadmodum tubicinæ sine tibijs canete, sic & orator sine multitudine audientiæ eloquens esse non potest. Et ideo dicitur Ecclesia. 32. Vbi auditus non est, non effundas sermonem. Nec valet obiectio si quis dicat, quòd Christus prædicauit soli Samaritanæ vt patet Ioannis 4. Quia respondetur, quòd ipse Dominus Iesus Deus, & homo erat doctor nō tãtum hominū, sed etiam Angelorum. Vnde licet ibi adesset solum vna mulier tamen ibi erant iunumerabiles Angeli eum comitãtes, sicut Dominum & Deū suum, iuxta illud Dan. 7. Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Item Christus prædicabat ipsi Samaritanæ de rebus particulariter ad eam pertinentibus dicens ei. Quinq; viros habuisti, & hunc quem habes non est vir tuus. Et multa alia ad ipsam solam pertinentia illi dixit, licet non sint in Euangelio scripta. Quod probatur per hoc, quòd ibidem dicitur, q ipsa Samaritana ingressam vrbem dixit hominibus illius ciuitatis. Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. Prædicatores autem cõmuniter prędicant de rebus quæ generaliter ad omnes pertinēt. Et ideo qd omnes tangunt vellent ab omnibus audiri. Ad quod facit. c. quod omnes. de regu. iur. lib. 6. Prædicatores ergo qui sunt duces verbi, letantur de concursu populi ad prædicationem, per hoc agnoscentes se esse gratos. Et

Signum gratitudinis pdicaris quid & quòd cõcursus ipsū adiuuet.

Hoc caute legas, videtur. n. quod & Apostoli vni tantū prædicauerint, nec valet dicere quid ibi sint Angeli, cū prædicationis ipsius non proficiant, nō. n. cõuerti, nec meliores effici possunt.

econtrario tristantur de paucitate audientiæ, timentes ne populo illi cui prædicant non sint grati. Vnde eis deficiunt vires, & videtur eis in ventum verba proferre. Vt enim inquit Salomon Prouerb. 14. In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis. Quia igitur libenter ad prædicationes nostras conuenitis, ex hoc agnosco, quòd me affectuose, & cordialiter amatis, & gratiose doctrinam suscipitis, & consequenter quòd de ea multum proficietis. Ad hoc etiam sperandum inducor per illud quod ponit philosophus secundo de anima dicens. Molles carne, aptos mente dicimus. Et ratio est, quia vt inquit auctor sex principiorum. Anima coniuncta corpori, imitatur passiones corporis. Igitur si quanto quis est nobilioris complexionis & sanguinis, magis habet nobile ingenium ad omnem doctrinam suscipiendam. Sicut quanto cera est magis tenera, melius recipit impressionem sigilli. Vos qui estis generosi progenie & nobilissimi sanguinis, profectò faciliter & fructuose suscipietis doctrinam prædicationis nostræ. In hac enim patria geniti tam viri quam mulieres sunt dulcissimi sanguinis. Ad hoc etiam sperandum me inducit loci congruitas. Nam vt dicitur 4. de cœlo, & mundo. Locus est conseruatiuus, nutritiuus, & generatiuus locati. Id est aptus conseruationi, nutritioni, & generationi eius. Vnus enim locus est magis aptus generationi vnius arboris vel fructus, quam alius. Sicut in loco calido bene fructificant ac conseruantur cedri, ac oliue. Salices vero in humido. Iste ergo locus tus cum sit capacissimus, & aptissimus ad prædicandum, & ciuitas populosa, ac magna me traxit ad veniendum. Et vos similiter trahere debet ad audiendum huius loci commoditas. Insuper & temporis congruitas. Tempus namque Quadragesimale habet in se quandam naturalem bonitatem, quia in eo non regnat calor, neque frigus, sed aeris temperies. Vnde in hoc sacro tempore omnia animalia

malia videtur incitari ad laudẽ Creatoris Et ideo Ecclesia canit ei dicẽs. Dies venit dies tua, in qua reflorent oĩa, lætemur in hac vt tuæ, ꝑ hãc reducti gratię. Et posito ꝙ esset frigus, aut calor, nõ deberetis propter hoc dimittere prædicationẽ. Sicut ꝑpter frigus vel calorẽ non demittitis corporalẽ refectionem. Hoc quoq; tẽpus habet bonitatẽ spiritualẽ. Nã repræsentat quadragesimã Saluatoris de qua habetur Matth. 4. Et ideo ait Apostolus, 2. ad Corinth. 6. Ecce nunc tẽpus acceptabile. Ecce nũc dies salutis. Et iterũ. Hortamur vos ne in vacuũ gratiã Dei recipiatis. Ait enĩ. Tẽpore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Et Psalmo. 58. inquit Dauid, tẽpus beneplaciti Deus, & Psal. 101. Tẽpus miserendi eius, quia venit tempus. Hoc est tẽpus miserationis Dñi. Iudith 8. Hoc est illud saluberrimũ tẽpus de quo inquit sponsa Cantico. 2. ꝙ sponsus cęlestis eã inuitat dicẽs. Surge propera amica mea, & veni. Iam enĩ hyems transijt, imber abijt & recessit. s. carnis priuij. Tẽpus putationis aduenit. s. quadragesimæ, in quo amputari debent peccata per confessionẽ. Venias ergo popule mi: ad prędicationẽ nostram in hac sancta Quadragesima si vis benè confiteri, & de peccatis tuis pœnitentiã agere, animamq; tuam saluare concupiscis. Volo enĩ talem doctrinã tradere circa confessiones, ꝙ si quis per centũ annos stetisset sine confessione, omnia sua peccata ad memoriam reducet, & de ipsis benè, & integrè confitebitur. Hãc etiã fidem, & spem habeo ꝙ de prędicationibus nostris magnam consolationẽ, vtilitatéq; reportabis. Dicit enim Dominus noster Matth. & Luc. 17. prędicatoribus. Quod si habentes bonam fidem dixerint monti ꝙ recedat a loco suo, & proijciat se in mare, statim obediet eis. Qua ex re ego firmiter credo, quòd per mandatum, ac virtutem sanctæ prædicationis mons peccatorum vestrorum proijciet se in mare amarissimæ contritionis, & confessionis, sic ꝙ in præsenti pœnitentiam agentes, ad vitam postremò peruenietis eternam.

PARS SECVNDA huius sermonis de septem conditionibus, quas in se continere debet bona prædicatio.

QVO ad secundam partem nostri sermonis quę dicitur conditionis dico quòd prædicatio prædicatoris salutem animarum quærentis, septem debet habere optimas, atq; excellentissimas conditiones, quas sermo noster habebit. Prima dicitur sublimitatis 2. Claritatis. 3. Veritatis. 4. Medietatis 5. Diuersitatis. 6. Vigorositatis. 7. & vltima appellabitur conditio charitatis.

Intellectus noster quia est nobilissimus, ea propter præstantissimas appetit scire res, Ideoq; de subtilibus rebus se tractaturum asserit.

PRima igit̃ conditio optima, & excellens quam habebit nostra doctrina dicitur sublimitatis. Licet enim intellectus humanus sit quædam simplex, & immixta potentia priuata per se simpliciter omni forma veritatis, potest tamẽ apprehendere diuersas veritates, tam nobiles, quàm ignobiles, tam altas, ꝗ infimas, & viles. Dicit enim Aristo. in 3. de anima. Intellectus est simplex naturaliter, & immixtus & denudatus à formis materialibus, vt omnium formas possit intelligere, & ibidẽ dicit. Intellectus ante intelligere, est tãquam tabula rasa in qua nihil est depictum, & potest informari speciebus omnium sensibilium, hæc ille. Verum quia intellectus noster est nobilissimus, magis appetit scire res excellentes & nobiles, ꝗ infimas, & viles. Vnde Philo. 11. de animalib⁹ ait. Magis concupiscimus scire modicum de rebus honorabilibus, licet non probabiliter id sciamus, ꝗ scire multum, & per certitudinẽ de rebus minus nobilibus, & vilibus. Idem quoq; 18. eiusdem libri inquit. In rebus sublimibus si intellectus habeat mediocrem explanationem summe delectatur, etiam plusquã in omnibus infimis. Et in 2. de cęlo & mundo idem dicit. Magis diligimus scire illa de quibus maximam dubitationem per paruas, & debiles rationes habemus,

bemus,

bemus, quàm notiora quædam per rationes efficatiores. Et in eodē libro etiā inquit. Cum de corporibus cœlestibus quæstiones possint solui, parua, & topica solutione contingit auditori, vt vehemens sit gaudium & delectatio eius. Et in 11. de animalibus idem confirmat dicens. Quamuis parum sit, quod de superioribus substantijs accipimus, tamen illud modicum est magis amatum, magisq; desideratum & magis delectabile, omni cognitione, q̄ de omnibus simul substantijs inferioribus habemus. Et hanc eandem sententiam per alia verba ponit idem Philo. 10. Ethi. & 11. Metha. Propterea dicit beatus Thomas super 3. de anima. Ille intellectus qui plura intelligit non est nobilior, sed q nobiliora intelligit perfectior est, Arist. quoq; in libro de secretis secretorum ad Alexandrum ait. De rebus altissimis etiam parua, & debili consideratione aliquid posse conspicere iocundissimū, & delectabilissimum est. Hæc ille. Ex quibus omnibus concluditur, quod intellectus noster nobilissimus magis eleuatur, & inclinatur, & ad virtutes prosequendas, & ad vicia detestanda per veritates altas, profundas, excellentes, sublimes, atq; speculatiuas q̄ per veritates infimas, viles, ignobiles, atq; communes. Sicut etiam oculus noster corporalis magis delectatur inspiciendo imagines pulchras, quā deformes. Et quanto res, quę videtur est speciosior, tanto ipsi oculo nostro est gratior. Et ideo vt vestros iocundare possim intellectus, & ad benè operandū inuitare, intendo vobis tractare de rebus subtilibus, excellentibus atq; dignissimis, maximè cum videā in vobis q̄ plures hoīes doctissimos, atq; in diuersis scientijs valde eruditos, quorum perspicacibus ingenijs subtilia multa propinabo, ita ꝙ mihi dicere poteritis illud Ioannis 6. Verba vitæ æternæ habes.

Faciliter, ac clare promittit difficilia tractare.

Secunda conditio doctrinæ nostræ dicitur claritatis. Ita enim subtilia per tractare intēdo, qđ tñ tā clara explanatione oīa enodabo, vt qlibet etiā idiota & rudis me intelligere possit. Ait. n. Tullius in rethorica prima, quæ ars vetus dicitˀ. Narratio est rerū gestarū clara expositio. Et in libro de oratore inquit. Narratio obscura totā obcecat orationem, erit autē perspicua oratio si verbis vsitatis & claris fiat & Philo. 6. Topic. dicit. Oportet diffinientē, & demonstrantē planissima interpretatione vti, & non obscura. Et in 6. Ethi. etiā inquit. Scientia est habitus conclusionis demōstratę, & Salomon Prouer. 14. c. ait. Doctrina prudētum facilis, vbi Aug. dicit. Nihil prodest clauis aurea si apetire quod volumus non potest. Idem quoq; Augusti. in libro de doctrina christiana ait. Quod eloquens in verbis suis agere debet, vt veritas pateat, placeat, & moueat. Et ideo vt veritas pateat debet loqui clatè, & apertè, vt autē placeat, debet loqui compositè, & ornatè. Vt vero moueat, debet loqui feruentur, & deuotè. De illo autem qui loquitur obscurè, & incompositè dici potest illud Iob 3. Quis est iste inuoluēs sentētias sermonibus imperitis? Magnū ergo in prędicatore est vitiū tā obscure loqui, vt intelligi nō possit Ait. n. cōmētator, sup 1. Icono. Qđ non cognoscit quis non mouebit, cum ad timendū vel amandum. Et Philo. 1. de generatione ait. Quod non est cognitum, non est diligibile. Et in 3. de anima inquit. Voluntas non fertur, nisi in pręcognitum. Et. 12. Metha. dicit. Appetimus simpliciter quod bonū esse conspicimus. Et in libro de regimine principum ait. Amor sequitur cognitionem. Propterea Scotus doctor subtilis super primo sententiarū di. 12. ait. Nulla bonitas amatur, nisi cognita. Et Aug. in 1. de trinita. idem confirmat dicens. Inuisibilia diligere possumus, incognita nequaquam Et in 10. de tri. cap. 1. Idem inquit. Firmissimè nouimus, non nisi nota amari posse. Ex quibus omnibus concluditur, ꝙ cuiuslibet prædicatoris doctrina debet esse plana, & clara, ita vt ab omnibus intelligatur. Ideo dicit beatus Tho. in prima parte summę. Quod licitum est, imo bonum vti verbis methaphoricis, & exemplis sensibilibus,

Ex hoc elice quod in prædicationibus rethorica non est spernenda.

Et ratio secundum aliquos ē quia actus intellectus & voluntatis sunt essentialiter ordinati.

libus, ad sublimia rerũ supernarum melius declaranda. Non igitur volo esse sicut ille prædicator de quo refert sanctus Bernardinus in quodam sermone, ꝙ cum prædicaret in quodam castro Marchiæ Anchonitanæ ad quosdã pauperes idiotas, & illiteratos, prædicauit eis veritates altissimas de Astrologia, & motu cęlorum, de Angelis, de Trinitate, & huiusmodi cum maxima profunditate sermonis, & obscuritate Et cõpleto sermone, illi homines rudes, & bestiales dicebant vnus ad alterum. O quã mirabilis est iste prædicator. Et dum vnus illorum obuiaret cuidam compatri suo dixit. O compater mi fuisti hodie ad sermonem? Qui respondit. Non. Cui ille dixit. O pauper homo, tu ꝑdidisti nobiliorẽ sermonẽ, ꝙ̃ vnquã audieris. Qui cũ diceret. Et quid ille prædicator dixit? Respõdit. In veritate prædicauit ita alte & subtiliter qđ nihil intellexi, sed certe, nullus vnquã dixit ita bene. Qui dixit ei. O stulte, & quomodo prædicauit bene si nihil intellexisti? Cũ igitur sit præceptum sapientissimi Imperatoris in l. fi. §. Sed cum antiquitas. C. de cura. furi. ꝙ oĩs obscuritas est vitanda. Ideo intendo seruare doctrinam Gualfredi, qui in poetria sua c. 53. inqt. Cum doceas artes sit sermo domesticus arti. Quelibet ars gaudet proprijs, sed sint tua verba Limitibus contenta suis, cum veneris extra. Per cõmune forum placeat cõmunibus vti. Ideo dicit Arist. 1. Icono. Exemplis vtimur in docendo, vt facilius intelligatur qđ dicit. Et in 2. priorum ait. Exempla aliquando ponimus non ꝙ ita res sint, sed vt melius intelligant qui adiscunt. Hęc ille. Cuius doctrinam ego imitatus, res difficiles ꝑ exempla materialia rerum visibilium clarissimè explicabo. Ait enim Imperator. Instit. de gradibus. § fi. Veritas magis occulta fide ꝙ̃ ꝑ aures animis hominum infigitur, & Oratius in poetria inquit. Segnius irritant animos demissa ꝑ aures. Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Ex quibus omnibus concluditur, quod nostra prędicatio vtilis, & fructuosa erit clarissima, & a quolibet intelligibilis seruans illud Tullij in 2. de oratore, qui ait. Is est eloquens qui & humilia subtiliter, & alta grauiter, & mediocria temperate insinuat.

Verum & vtile in sermonibus dicendum esse.

TErtia cõditio prædicationis nostræ dicitur veritatis, & vtilitatis. Nihil enim in sermonibus nostris nisi verum, atq; vtile dicere intendo, dimissis omnibus mendacijs. Ait. n. Arist. 1. elenco. Sapienti opus est in vna quaq; re non mentiri & nunquam aũt licet prædicatori dicere falsitatẽ, etiã propter cultum Christi ampliandum 22. q. 2. c. Primum. Et licet verum sit quod inquit Terentius in andr. a. s. ꝙ obsequium amicos, veritas odium parit. Et licet contingat de veritate, ꝙ contingit de luce, odore, & sapore. Lux enim est amabilis, oculis puris, sed habentibus oculos lippos est odibilis, vnde Aug. ait. Oculis egris odiosa lux est, quæ puris est amabilis. Odor etiam est homini gratus, quoniã eum recreat, & confortat, sed odiosus est serpenti, quia ipsum occidit, & fugat. Itẽ panis palato sano est sapidus, qui palato infirmo est insipidus, & pænosus, vnde Aug. inquit. Palato non sano pęna est panis, qui sano est suauis. Et similiter licet veritas displiceat malignis, & proteruis, atq; peccatoribus obstinatis, tamen nullatenus tacere intendo ipsam veritatem in his, quæ animabus vestris salutaria, atq; necessaria videbuntur. Seruans tamen illud Hieronymi ad Nepotianum qui inquit. Neminem specialiter sermo meus pulsauit, generaliter de vitijs disputatio est. Qui igitur mihi irasci voluerit, prius ipse de se quod talis sit cõfitebitur, hæc ille. Cui concordat moralis Cato dicens. Cõscius ipse sibi de se putat oĩa dicit. Omissis ẽt fabulis ridiculis ꝙ̃ magis ad histrionis, ꝙ̃ ꝓdicatoris spectant officiũ, iuxta illã Oratij sententiã in quadã epistola ad Cesarẽ. Tractãt fabrilia fabri, de rebus deuotis, atq; ad salutẽ cõferẽtibꝰ habebo sermonẽ, adimplẽs Seraphici patris mei Frãcisci exhortationẽ in regulę suę capit. 9. vbi de prędicatoribus loquẽs ait. Sint examinata, & casta eorum eloquia,

eloquia, ad vnitatem, & edificationem populi. Et illud quod hortatur beatus Bernardus in quadam epistola, quæ incipit. Si plenè vis allequi quod intendis, vbi inquit. Verba tua sint vera, pondero sa, & de Deo, vt enim dicitur in c. sane. 45. di. Ille doctor appellatur percussor, qui inutili Sermone cõscientiam percutit infirmorum.

Nec prolixus, nec nimis breuis debet esse Sermo, sed medietas est sequenda.

QVarta conditio quam habebit nostra doctrina dicitur medietatis. Volo enim sequi illud vulgare prouerbium quo dicit. Quod in omnibus media via sequenda est. Sicut nota in l. antiqui. ff. Si pars. here. pe. Et in l. Siquis argentum. §. 2. C. de dona. & in §. Sed cum libertas. Institu. Ex qui. ca. manumittere non licet. Vnde dicitur. Mediũ tenuere beati. Quod prouerbium allegat glos. in auten. de consu. §. 1. in verbo medium. Et ideo nolo esse nimis longus, neq; nimis breuis in sermonibus nostris, quia inquit Philoso. 6. Politi. Omnis excessus, vel defectus, vel nocet vel non proficit, Et in 2. suæ poetriç idem inquit. Omnis sermo si breuior sit, quã oporteat, obscurat intellectum, si longior, difficilis erit retentionis, & obliuionem inducet. Item in 2. quoq; Ethi. ait. In omnibus medietas est laudanda, extrema asit. vituperabilia sunt. Tullius et in primo de officijs dicit. In plerisq; rebus mediocritas optima est. Ex qbus cõcludit B Gregorius super Ezechielé di. Pauca loquenda sunt, & fortans hæc vtilius proderunt, quia sæpe alimenta, quæ minus sufficiunt, auidius sumũtur. Si autem ei, qui multa ferre non valet, verbum exhortationis longius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium ducimus, hec ille. Cum igitur dicat Aristotiles. 2. Ethico. quod in medio consistit virtus. Ideo reprehensibile est, si prædicator vel nimis breuis sit, vel nimia verbositate sermonem protrahat in longum, & de hoc potest etiam exemplũ dari naturale qđ colligitur ab Aristo. 2. Ethicorum vbi inquit. Quod abundantia cibi, & potus: seu defectus, corrumpit fortitudinem in organo. Ergo a simili, si doctrina seu prædicatio habeat defectum breuitatis, seu abundantiam nimię prolixitatis vtiq; intellectiuam potentiam alterabit. Qua ex re dicit ipse Aristotiles in 4. Politicorum. Quod medium semper est optimũ. Ideo dicitur prouerbiorum. 25. capit. Mel inuenisti comede quantum sufficit tibi: ne forte saciatus euomas illud. Ex quo datur intelligi, q̃ quod quantumcumq; prædicatio sit pulchra, si nimis fuerit prolixa: redditur nociua, & viciosa. Quia dicit Martialis cocus libro vndiq; suscepto, capitulo tertio. Virtus absque modo nomen habet vicij, & Seneca in libro tragediarum in Hercule Etheo. capit. 6. Quisquis medium defugit iter stabili nunquam tramite currit. Qua ex re dicit Maximianus poeta. Maior enim medijs gratia rebus inest. & Ouidius 11. Metha. dicit. Medio tutissimus ibis, Et Guffredus in poetria. ca. 31. inquit. In oĩbus vna est virtus seruare modum. Verum enim est illud quod vulgariter dicitur. Omne quod est nimium vertitur in vitium. Et ideo inquit Oratius in sermonibus sermone primo. Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines. Quos vltra citraq; nequit consistere rectum. Et ideo inquit Imperator in aũt. vt determinatus sit numerus clericorum circa principium. Pene nihil immensum bonum est. Et Terentius in andria ait. Id arbitror in vita apprime esse vtile, vt nequid nimis. Si igitur debeo errare in aliquo extremorum quia vt dicit Aristotiles 2. Ethicorum. Difficile est medium seruare, potius volo errare in nimia breuitate, quàm in nimia prolixitate. Gaudent enim breuitate moderni vt nota in in l. 1. ff. Quod metus ca. Et in l. Ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appel. Et in l. fi. C. de precibus imperatori offerendis. Vnde ait auctor libri qui dicitur facetus. Pauca loqui studeat qui vult vrbanus haberi. Et Isido. soliloquiorum libro. 2. cap. 3. Sint verba tua pauca, tolle verbositatem sermonis superflui, multiloquium enim non effugiet culpam, sapiens vero paucis vtitur verbis

bis. Oratius quoq; in poetica inquit. Quicquid præcipies esto breuis, vt cito dicta. Percipiãt animi dociles, teneantq; fideles. Omne superuacuum pleno de pectore manat. Iustinianus quoq; Imperator in l. 2. §. Sed & aliquid C. de ve. iu. enuc. inquit. Multo vtilius est pauca idonee effundere, quàm multis inutilibus homines prægrauare. Quidam etiã poeta qui dicitur Ricardus in libro de nuptijs c. 1. inquit. Sermo breuis longe gratior esse solet, & Iacobus Beneuentanus sui libri cap. 57. ait. Inuidiam generat & longus tedia sermo. Et ideo ne nimia prolixitate fastidium vobis inducam, quantum potero breuitati intendam. Vtile enim est homini semp à prãdio, vel cena discedere cum aliquali appetitu. Et non vsq: ad os se ingurgitare. Et ideo semper vos post prædicationẽ quæ est cibus spiritualis animæ, dimittam cum siti, & desiderio etiam audiendi, vt magis sermo noster proficiat, licet autem pro explendis tractatibus de quibus agetur, longos in scriptis faciam Sermones, vt ex copiositate allegationũ possit vnusquisq; prædicator accipere quod ei magis placet aut conuenit intelligentiæ suæ. Tamen vobis in prædicatione solum dicam eorum flores vel vnũ sermonem. Et quandoq; vnam vnius sermonis partem in plures diuidam prædicationes. Nolo enim esse sicut ille orator cui cum propter dicendi prolixitatem nollet Papa dare audientiam. Semel tandem promittens se breuiter expedire, habita licentia loquendi, dixit Papę. Nolite timere sanctissime pater qđ velim esse plixus. Volo enim pbare nonaginta rationibus, qđ debeo esse breuis.

Ridiculosus oratoris euẽtus.

Quod varietas sit seruanda in prædicationibus. Paganorum, ac Theologorum auctoritates allegando.

QVinta conditio, quam habebit nostra doctrina dicitur diuersitatis. Non enim semper de eodem prædicabo sed de diuersis, & varijs rebus. Ait enim Bernardus in apologia sua. Similitudo rerum aliquando molestat, varietas verò fastidium tollit, & Cassiadorus lib. 7. epistolarum inquit. Nemo dubitat homines suauiter ex varietate recreari Quia in continuatione magnum constat esse fastidium. Dulcedo mellis si assidue assumatur omnibus perhorrescit. Tulius quoq; in primo li. veteris Rethoricæ dicit. Variare orationem magnopere oportebit. Ait enĩ Philoso. 12. Metha. Diuersitas specierum est ad decorẽ, & pfectionẽ totius vniuersi. Et ideo repræhendendi sunt quidam qui dicunt quod in prædicatione non sunt allegandę leges ciuiles aut dicta paganorum. Sed tales communiter sunt ignorantes. Quia scientia non habet inimicum nisi ignorantem. Et ideo in alijs repræhendunt, quod ipsi allegare nesciunt. Contra ipsos autem est sentẽtia Augustini in li. 2. de doctrina Christiana vbi ait. Si qua vera dixerunt philosophi, & pagani, ab eis sunt tanquam ab iniustis possessoribus, in vsum nostrum vendicãda. Vnde Hier. vsus est auctoritate Galeni & Hippocratis in cap. ne tales de conse. di. 5. & in cap. qui de mẽsa. 37. di. ait idẽ Hiero. qđ Daniel, & alij sancti socij eius nõ didicissent doctrinã Babiloniorũ, si sciuissent esse peccatũ. Et subdit. Discunt aũt non vt sequantur, sed vt iudicent, atq; conuincant. Quomodo si quispiã aduersus mathematicos velit scribere, imperitus matheseos risui patet, & aduersus philosophos dispntat si ignorat dogmata philosophorum? Et ibidem. Discimus vt probemus ea quæ a sanctis prophetis ante secula multa prædicta sunt, tam græcorum, quam latinorum, & aliorum gentilium litteris contineri. Bonum ergo est ad defensionem fidei catholicæ & commendationem virtutum, ac reprobationem vitiorum adducere dicta gentilium sicut facit sæpe August. in libris de ciuitat. Dei. Et ita erepto mucrone de manu inimici, cum ipso eum ferire sicut fecit Dauid qui occidit Goliath Philisteum suo proprio gladio vt habetur 1. Reg. 17. Et suis pprijs dictis, & allegationibus cõfutare aduersarios Ecclesiæ catholicę, sicut solẽt facere prudentes aduocati, q. assumunt ad sui defensionem ea, quæ in oppositum à parte contraria fuerunt adducta. Prætereaquis est qui abijciat serica pro eo quod à vermibus sunt facta? Et quis proijcit au-

In prædicationibus leges ciuiles, & paganorum dicta allegari possunt.

Hoc idẽ dicere posses de negantibus, nos rethoricis coloribus in prædicationibus vti nõ debere.

rum

rum, & argentū pro eo quod ex fece terræ fit generatum? Et similiter nec nos debemus reijcere vera dicta paganorum, licet eorum detestemur consortiū. Qua re in. §. sed e contra & in capitulo turbat. cum tribus cap. sequentibus. 37. di. probat Magister Gratianus multis sanctorum auctoritatibus licitū esse & vtile, habere noticiam scientiarum paganorum, quando acquiritur bono respectu. De scientia autem legali habetur in cap. 2. 10. di. vbi dicitur. Imperatorum leges quibus sæpe Ecclesia vtitur contra hæreticos, sępe contra tyrannos, atq; contra prauos quoq;, defenditur, non dicimus esse renuendas. Licitum autem esse allegare versus poetarum, patet in l. 1. ff. de contrahen. em. & facit capitulum, forus de ver. si. Vnde dicitur in dicto capitulo turbat. quod magister gentium Paulus aliquos versus poetarum suis scriptis & dictis inseruit, vt patet primæ ad Cor. 15. vbi posuit illud Terētij & Menandri poetę. Corrūpunt bonos mores, &c. Et ad Titū. illud Epigmenidis poetæ. Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ ventris pigri. Et contra Athenienses disputans Araci poetę testimonio vtitur. Actu. 17. Hie. quoq; allegauit versus Virgilij de conse. di. 5. cap. nunquam & Augu. versus Lucani 26. q. 5. cap. nec mirum circa princ. & in sermone de innocentibus allegat illud carmen Iuuenalis: Crescit amor nummi. &c. Et iurisconsultus versus Virgilij ff. de rerum di. l. in tantum. §. cenothaphium. Et imperator versus Homeri. Instit. de empr. & vendi. §. preciū. Esset tñ viciosum, & valde repræhensibile, si quis prædicator, dimisso Euangelio, & alijs sacris scripturis, solum attenderet allegationibus paganorum. Et ita intelligitur illud quod habetur in capitulo sacerdotes, & capitulo nonne, & capitulo vino. & capitulo omnem. & capitulo legimus. 37. di. quod videtur contradicere supradictis. Qua propter considerans ego, ꝙ verbum est illud quod dicit Augus. in lib. de natura demonum scilicet ꝙ Diabolus habet mille nocendi artes, & mille modis trahit homines ad peccatū vt etiā notat. 26. q. 4. c. sciendū Arbitror qđ etiam nos prædicatores laudabiliter faciemus, si mille ingenijs trahere conemur homines ad prædicationem qua mediante à vitijs retrahantur, & ad virtutes perducantur. Et ideo intendo allegationes facere non solum in scientia grammaticali, logica, rethorica, poesia, philosophia naturali, & methaphisica, iure ciuili, & canonico, sed præcipuè in sacra theologia, & scriptura sancta. Vt & deuotis satisfaciam, & curiosos hac laudabili cautela ad audiendum verbum Dei inducam. Hoc. n. non est ipsum Dei verbum adulterare; sed animas adiuuare, & ad conueniendū ad prædicationem incitare. Sicut etiam facientes conuiuia inter delicatas epulas apponunt delectabiles sapores, vt cōuiuantium incitent appetitum; Sunt enim multi, qui non irent ad prædicationem nisi causa curiositatis. Puta vt audiant poetarum allegationes, seu philosophorum, vel legum ciuiliū aut aliarum scientiarum. Qui tandem in prædicatione audiunt aliquid, quod eos ad pœnitentiam conuertit. Et sic qui prius ibant propter curiositatem, postea accedunt propter animarum suarum salutem. Sicut enim venatores ostēdunt volucribus aliquem cibum eis gratum, & similiter piscatores piscibus. Et sic cum laqueo vel hamo eos capiunt, vel cum aliqua dulci modulatione faciunt venire sub retia. Ita prędicatores sancti animas hominum Deo capiunt, ostendendo eis in prædicationibus alicuius sciētiæ dulcedinem, propter quam eos illa queant, vt tota quadragesima ad prædicationē perseuerent. Et ideo vobis quotidie diuersarum scientiarum dicta melliflua propinabo, tanquam escas vobis gratissimas, more boni venatoris, & piscatoris. Prædicatores enim sunt piscatores, quia vno tractu retis, idest prædicationis, aliquando magnam multitudinem hominum capiūt, idest conuertūt, sicut in figurā habetur. Lucæ. 5. & Ioannis. 21. De apostolis magnam multitudinē pisciū vno tractu capiētibus. Dicuntur etiam venatores, quia feras, idest homines bestiales venantur. Aliquando tamen cum multis fatigationibus, & clamoribus vix vnam feram, idest animam conuertere possunt. Et similiter piscatores

Prædicatores quare piscatores dicuntur.

Prædicatores quare venatores vocentur.

Quot ex causis accidit prædicatorem nullum conuertere.

res aliquando nihil capiunt. Quod procedit, vel ex causa sui, vel ex causa piscium. Primo ex causa sui, quando piscantur in tempore non debito. Vnde dicebat Petrus. Lucæ. 5. Præceptor, per totam noctē laborantes nihil cepimus. Illi autem piscantur in nocte, qui non habent lumen sacræ scripturæ, sed sunt in tenebris ignorantiæ. Tales namq; alios non conuertunt, sed in errorem mittūt. De quibus dicit prima ad Thi. 1. Volētes esse legis doctores nō intelligentes neq; q̄ loquuntur, neq; de quibus affirmāt. Et Gilbertus. Ridiculosus: imo piculosa res est, speculator cæcus, cursor claudus, præco mutus, doctor inscius. Et ideo inquit. Greg. Nazianzenus. Mundari prius oportet & sic alios mundare, sapientem prius fieri, & sic alios facere sapientes. Lumē efficiet, ita alios illuminare, 2. Nihil capiunt ex suo defectu quando piscantur in loco non apto in quo pisces non morantur. Illi autem piscantur in loco non apto, qui prædicant de rebus vanis, & fabulis, ac de terrenis in quibus non fit fructus animarum, Scriptum est enim. Iere. 4. Aspexi terrā, & terra vacua erat & nihili. De tali autem piscatore dici pōt illud Abachuc. 2. Aggrauat contra se densum lutum. Et ideo inquit saluator Luc. 5. Duc in altū, & laxa retia in capturā. Ille autē in altum laxat retia in capturā q de cęlestibus, & pertinentibus ad salutem prędicat. Sed oportet, q seruet præceptum Domini. Ioannis 5. dicentis. Mittite in dexterā nauigij rete, & inuenietis. Ille enim mittit rete in dexteram, qui ad honoré Dei prędicat, & propter zelum animarum dicens cū Petro. Lucæ. 5 Domine in verbo tuo laxabo rete. Ille vero laxat rete in sinistram, qui prædicat propter vanā gloriam vel auaritiam. 3. Nihil capiunt piscatores ex suo defectu, quando piscātur cum instrumento non congruo, idest cum retibus fractis. Et ideo dicitur Matthæi. 4. q Apostoli Ioannes & Iacobus reficiebant retia sua, quādo vocauit eos sicut vocauerat Petrum & Andream fratrem eius, di. Venite post me, faciā vos fieri piscatores hominum, Illi autem retia sua frangunt, qui ea quæ verbo prædicant, male viuendo lacerant, De quibus inquit. Grego. Quod verbis prædicant, moribus impugnant. Illi vero retia reficiunt, qui vitam suam bonis actibus cōponunt. Et ideo dicit Grego. Ad hoc vt seruetur veritas prædicandi, necesse est vt seruetur veritas benè viuendi. Secūdo principaliter dico, quod pisces nō capiuntur à piscatoribus ex causa ipsorum piscium, vel quādo sunt nimis parui ita quod de reti prosiliunt. Et isti sūt qui paruum cor habentes, timent aggredi quodlibet arduum. De quibus dicit psalmista. Trepidauerunt timore vbi non erat timor, vel quando sunt nimis astuti, & cauent sibi à retibus, & ab hamo. Multi enim ex quadam astutia diaboli vitant interesse prædicationis retia, timentes, ne sua ibidem tangantur vitia. Nam superbus non vult audire verba humilitatis, nec luxuriosus verba castitatis, nec auarus verba liberalitatis. Sed quod non capit rete prædicationis capiet rete demonis iuxta illud Iob. Apprehendet sapiētem in astutia sua. Alij vero nō capiuntur, quia sunt nimis magni, & retia frangūt. Multi enim magni in seculo, Dei præcepta contēnunt. Vnde de optimatibus dicit. Iere. 5. Hi simul magis confregerunt iugum, ruperūt vincula. Tales enim ad pœnitentiam se capi non permittunt. Vnde Christus in hoc mundo de sapientibus non cepit nisi duos, scilicet Gamalielem legis doctorem & Nicodemum magistrum in Israel. Nec de nobilibus nisi vnum, scilicet Paulum, qui dicitur fuisse nobilis ciuis Romanus, nec de diuitibus nisi vnum s. Zacheum. Nec de principibus nisi duos, scilicet Centurioné, & Regulum. De infimis autem, & simplicibus, ac ignobilibus & pauperibus, multos cepit iuxta illud primæ ad Corin. Videte vocationem vestram fratres, quia non multi potentes, non multi sapientes, nō multi nobiles, sed quæ infirma, stulta, & ignobilia sunt mundi elegit Deus vt nō glorietur omnis caro in conspectu eius. Alij autem non capiuntur, quia sunt nimis lubrici sicut patet in anguillis, quæ postquam captæ fuerint de manibus lubricant & exeunt. Sūt enim multi lubrici qui lubricant de culpa in culpam, iuxta illud Tren. Lubricauerunt vestimenta no-

Luc. 5.

Quid sit laxare retia in dexteram & sinistram partē nauigij, & quid retia frangere.

ta nostra &c. Ego vero Deo dante spero, quòd tot retia, & laquearia diuersorum, & dogmatū verbi Dei extendam in capturam, quòd de animabus vestris faciam magnam prædam. Et ero de illis piscatoribus, & venatoribus, de quibus inquit Dominus. Ier. 16 Ecce ego mittā piscatores multos, & piscabuntur eos. Et post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur illos.

Doctrina cùm exemplis, tum etiam rationibus, & auctoritatibus, est corroboranda.

SExta conditio quam nostra doctrina habebit dicitur vigorositatis. Dicit enim Philosophus 1. Phisi. Certitudo in omnibus in tantum quærenda est, in quantum recipit natura rei. Et in 1. ethi. Certitudinem oportet in singulis expetere secundum subiectam materiam. Et in tantum quantum est proprium doctrinæ. Ex quibus cōcluditur, quòd prædicator debet probare vigorosis argumentis ea quæ dicit. Et non semper vno tantum fundamento, sed aliquando pluribus. Ait enim idem philosophus. 2. posteri. Et Tho. ibidem. Demonstrari potest idem optimè per plures causas. Debet igitur prædicator considerare conditiones auditorum, & secundum eorum capacitatem eis illa quæ dicit declarare. 8. q. 1. cap. oportet. Quilibet enim euangelicus præco potest dicere cum Apostolo ad Roma. 1. Sapientibus, & insipiētibus debitor sum. Sicut ergo non datur idem cibus hominibus, & iumentis, quia non sunt eiusdē naturæ & complexionis. Omnia enim debent dari secūdum q' recipiens aptū est recipere, secundum Boet. 4. de cons. Ita prædicator debet facere qui est distributor verbi diuini & sacræ scripturæ. Vnde cum Christus multitudinē populi vellet reficere in deserto, vt habet Matth. 14. Et Lucę 9 ait discipulis suis. Vos date illis manducare. Nam prædicatoribus verbi diuini præcepit Deus, vt cibum sacræ scripturę spiritualiter exponentes, & velut panem frangentes apponant Dei populo indigenti, & esurienti. Quia veh mundo, & ipsis prædicatoribus, quando verificabitur illud Tren. 4. Paruuli petierunt panē, & non erat qui frangeret eis. Debet ergo vnusquisq; prædicator attendere cuius conditionis auditores existant. Et secundū ipsorum facultatem, & ingenium ministrare eis cibum opportunum, vt ita reficiantur sapientes subtilibus, & alteris rebus, quòd simplices non pereant fame, nō valentes inconformem sumere cibū. Vñ Greg. 7. mora. inquit Nō debet pdicator ministrare infirmis cuncta, quæ sentit, nec insinuare rudibus quæcunq; cognoscit. Et hui⁹ figura habet Gen 24 vbi dicitur, quod Labā apposuit iumentis, & camelis paleas, & fenū, hominib⁹ vero panem. Per Laban enim fratrē Rebecæ, intelligit prædicator. Laban nāq; interpretatur candidatio. Candidus em debet esse prædicator, tam per splendorem scientiæ, quam per lucē bonæ vitę. Vnde Greg 28. mora. ait. Lex ipsis pdicatoribus posita est, vt ipsi viuēdo illuminent, quos verbo docendo suadere festinant. Est etiā Laban frater Rebecæ, quæ interpretatur patientia, quæ dicitur esse prędicatoris soror, & socia, psalmista dicēte. Bene patientes erunt vt annuncient. Hic ergo prædicator debet apponere iumentis, idest rudibus fenum, & paleas, idest expositiones eorum capacitatibus congruas, grossas, & eis conformes vt cibum capere possint. Et illo refecti subsistere, & proficere. Hominibus vero dare debet panem, qui cibus est delicatior. Quia prouectis, & acutè intelligentibus debet subtilia prædicare. Si enim omnibus hunc delicatum cibum subtilitatum vniformiter apponeret, cū non oēs sint eiusdē facultatis quosdam confunderet, potius quā instrueret. Vñ Greg. 30. mora Et in pasto. inq. Vt lōge ante nos reuerendæ memoriæ Greg. Naziāzenus edocuit. Nō vna, & eadē exhortatio oībus congruit, quia nec cunctos eadem peccatorum qualitas astringit. Sępe enim alios offendunt, quę alijs prosunt. Quia plerumq; quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt. Et leuis sibilus equos mitigat, qui catulos instigat. Et medicamentum quod hunc morbū sanat, alteri virus iniungit. Et panis

Exponitur illud Gen. 24 de Labā, qui apposuit iumentis & camelis paleas et fenū, hominibus vero panem.

qui vitã fortiũ roborat, paruulorũ vitã necat. Et cõrde consonã modulationem reddũt, q̃ vno quidẽ plectro, sed nõ vno impulsu feriunt. Pro qualitate igit̃ audiẽtiũ formari debet sermo doctorũ vt ars sua cõgruat singulis. Et tñ ã cõis edificationis arte nunq̃ discedat. Hæc ille, ppter pdictã autẽ discretionẽ pdicandi ait Saluator pdicatoribus Math. 5. Vos estis sal terrę. Sicut n. cib⁹ aptus saliri si oĩno sale careat nihil valet. Iob 6. Qũo põt qs comedere, q̃d nõ est sale cõditũ? Si vero ni niũ salis in cibo ponat̃, etiam amarescit. Ita pdicatores verbi diuini q̃ sal terræ dicunt̃, q̃a p eos vniuersũ genus humanũ cõdit̃, vt dicit Aug. Debẽt seruare illud Apostoli ad Coll. 4. Sermo vester semp sit in grã sale cõdit⁹ vt oĩa moderate, & scd̃m mensurã pdicent. Et sermones suos p quos debent corda audientiũ cõdiri, ac Deo sapida fieri in mẽsura debita tẽperent. Et ppter hoc in figurã pceptũ erat Leui. 2. q̃d in oĩ sacrificio poneret̃ sal. Et hoc erat pculdubio in debita pportione Cor. n. humanũ dr̃ esse vitulus, vel aĩal sacrificij Deo offerẽdi. Sacerdos vero offerens, est pdicator verbi diuini, q̃ cor mactãs peccatis, illud virtutib⁹ viuificat. Et vt ipsũ Deo sapidum reddat verbis sacrę scripturę illud quasi sale cõdit. Sicut aũt scd̃m q̃ãtitatẽ sacrificij apponebat̃ plus, vel min⁹ de sale. Ita scd̃m dispositionẽ auditorũ debet dari doctrina prædicãtiũ, & quo ad quantũ, & quo ad quale, ne plixitate sermonis, vel nimia subtilitate aggrauetur sapor, vel dulcedo causet fastidiũ, & in amaritudinẽ cõuertat̃, vñ Petrus Rauẽnas in sermone illo, homo q̃dã erat diues inq̃t. Oĩum q̃dẽ ciborũ sal est salubre cõdimentũ si nõ desit mẽsura. Alioquin si sine modo est, & ipsum perit, & q̃d salierit pdit. Amarat enĩ nimieras, q̃d cõdiret mẽsura. Sic q̃ in nobis est sẽsus si teneat modũ dat saporẽ, intellectũ parit, prudẽtiã generat, cor dilatat, auget ingeniũ, maturat dicẽda, audiẽda cõponit, fitq; sibi dulcis, & degustãtib⁹ suauissimus, ẽ cõtra aũt est si modũ nõ seruet. Alia quoq; figura ad pdicta habetur Gen. 2. vbi dr̃. Plantauerat aũt Dñs paradisũ &c. Prudẽs. n. agricola plantat in suo viridario diuersas arbores, vt pro diuersitate, & qualitate tẽporũ diuersos fructus recipiat. Per hoc igit̃ q̃ De⁹ vt in supradicto. c. Gen. habet̃ plãtauit in ipso Paradiso arbores vniuersi generis, cõdit q̃ pdicator debet habere varietatẽ sermonũ, vt scd̃m diuersitatẽ psonarũ, & tẽporũ possit auditoribus verba vtilia, & eis cõformia pdicare. Et figura hui⁹ ẽt habet in dicto 2. c. Gen. vbi dr̃, q̃d in Paradiso terrestri erat lignum sciæ boni, & mali. Paradisus. n. significat pdicatorẽ per quẽ populis eternæ vitę verba mittunt̃. Can. 4. Emissiones tuæ paradisus. Tunc aũt paradisus pducit lignũ sciæ boni, & mali, qñ prædicator regnũ Dei proponit bonis, & malis supplicium inferni. Sicut etiã sapiens agricola secundũ dispositionẽ terrarũ, diuersa spargit genera seminũ. Quia aliqua semina fructificãt in terra pingui, quę nõ fructificarẽt in terra macra. Et ẽ cõtra. Et idem est de plantatione, quia aliquæ plantæ viuũt & fructificãt in aliquo loco, q̃ nõ viuerent in alio. Ita bonus pdicator debet doctrinã suæ prædicationis seminare diuersimode secundũ diuersas qualitates audiẽtiũ, quas diligẽter debet attendere, & pscrutari, verba. n. debẽt formari secundũ subiectã materiam 1. Eth. Et ideo ego cõditiones vr̃as aĩo reuoluẽs video in vobis verificatã esse illã sniam Ouidij in 1. de arte aĩnã. circa finẽ vbi inquit. Pectoribus mores tot sũt quot in orbe figuræ. Et illã Persij Satira. 5. dicentis Mille hoĩum species, & rerũ discolor vsus. Velle suũ cuiq; est, nec voto viuit vno, & illam Maximiani poetæ dicentis. Diuersos diuersa iuuant. Et illã Mantuani Virgilij in bucolicis egloga 2. vbi ait. Trahit sua quẽq; voluptas. Et ideo dicit̃ in cap. sicut in sacris de cõse. di. 4. Quot capita tot sententiæ. Diuersitatẽ n. corporũ sequitur diuersitas aĩorum cap. quia diuersitatẽ, de concef. pre. Vnde dr̃ et iuris cõsultus in l. item si vnus. §. item si in duos. ff. de arbi. Naturalis facilitas est hoĩum ad dissentiẽdũ. Et in l. quia poterat. ff. ad Trebel. dr̃. Variæ sunt hoĩum voluntates. Q̃d video esse verissimũ in vobis. Aliqui. n. vt sũt hoĩes litterati maximẽ philosophi, volunt q̃ prædicator eis probet quæ dicit per rationem. Quia inquit. Aristot. 2. metha-

metaphi. q̃ illi recte docent qui causas de singulis reddunt. Et in 8. Phisi. iterũ ait. Oportet docentẽ non solũ verũ affir mare; sed etiam illius causam assignare. Et hoc idẽ dicit 7. Ethi. In 2. quoq; metha. inquit. Verũ nescimus sine causa, & ratione. Et in 3. Ethi. dicit. Bonus singula ratione probat. Et in 4. eiusdẽ operis idẽ confirmat di. Qđ pulcherrimè demonstratur, optimũ, & delectabile est. Cõmentator etiã super. 2. de aĩa dicit. Sicut color nõ est visibilis sine lumine, sic nec verũ bene cognoscitur sine rõne. Et ideo inquit Tullius in tuscu. quæst. li. 3. Sapientis aius ita semper est affectus, vt in vna quaq; re rõne vtat. Et huius dicti illa est ratio, q̃ ponitur in cap. decretales. 26. di. vbi dicitur. Quo magis quisq; rõne nitit, tanto maioris auctoritatis eius verba esse videntur. Et facit ad p̄dicta, q̃ ratio est aĩa legis. l. cum ratio. ff. de bonis. dam. Et tãtũ valet allegare rationẽ quantũ legẽ. l. scire oportet §. sufficit vbi. Bal. ff. de excu. tu Bar. vero in p̄hemio. ff. dicit qđ vbi habemus rõnem & legẽ, magis inherendũ est rationi, & allegat glosam in l. adeo. ff. de acquirere. do. Qđ etiã notat Angelus cõ silio suo. 33. quẽ allegant nouissimi in l. illã C. de col. di. qđ allegare legẽ vbi habemus rõnem nihil aliud est q̃ mentem cõfundere. Alij aũt sunt in vobis, q̃ vellent qđ prædicator ea, q̃ dicit affirmaret p̄ auctoritates, maximè iuris periti q̃ dicunt. Erubescimus cum sine lege loquimur. §. consideremus in aũt. de tri. Vt semis. & notatur in l. illã C. de col. & in l. differentiẽtis. C. de repu. & in l. Certa forma C. de iure fisci. lib. 10. Itẽ dicunt quod qñ lex determinat casum, standũ est illi, licet argumenta probabilia fiant in cõtrarium secundum. Io. an. in capi. fi. de presb. nõ bap. Dicit tñ Bar. in l. scire oportet. §. fi. ff. de excu. tu. qđ sufficit allegare vnã legẽ ex pluribus. Ad confirmationẽ etiã p̄dictorũ inqt. Vgo de san cto Victore in cõpendio philosophię li. 3. cap. 5. Firmior est sentẽtia quæ auctoritate sapientis inducitur. Inter alias ãt auctoritates veteris, ac noui testamenti obtinent principatũ. Vnde Saluator ait Matth. 5. Oĩs scriba. i. p̄dicator doctus in regno celorũ. i. in Ecclesia militante, similis est hoĩ patri familias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera. i. veteris, & noui testamẽti testimonia. Alij vero, vt idiotæ & rudes desiderãt exẽpla. Dicũt. n. qđ magis mouẽt facta q̃ verba, vt inquit Gre. 6. mora & Nico. de lira super Matth 3. cap. & põt notari in l. de q̃bus. ff. de legi & in l. ea quæ. ff. de cõtrahen empti. Vñ Seneca ad Lucilliũ epist. 6. inquit. Longũ iter est p̄ præcepta, breuè aũt, & efficax per exẽpla. Plato & Aristotiles & oĩs sapientũ turba plures ex moribus, q̃ ex verbis traxit, hæc ille. Et Vt igit oĩbus vobis satisfaciã, qui estis diuersorũ statuũ, & graduũ, atq; capacitatũ, p̄dicationes nostras nõ tm̃ rationibus, sed etiã auctoritatibus atq; exẽplis alijsq; varijs probationibus autenticas reddemus. Dimittẽtes nimios clamores exclamationũ. Vos. n. nõ estis sicut corniculę cãpanilũ ad quas p̄terrendas necessariæ sunt terribiles vociferationes. Sunt enim campanarum sonis, & strepitibus assuetæ.

Legi enim & auctoritati dissẽtire possum', cum rationes cogit, non tamen e conuerso.

Per probabilia intelli ge apparentia, quia lex nunquam contra rationẽ aliquis determinat ideo nec rationes veræ licet bene apparentes ipsi contrariantur.

Cupiditatem in concionibus fugiendam, sed charitate Dei verbum disseminandum esse.

Septima, & vltima cõditio nostræ p̄dicationis dr̃ charitatis. Nõ. n. p̄dicare volo p̄p cupiditatẽ pecuniæ, famæ honoris, vel laudis humanæ. Sed propter amorẽ Dei, & charitatẽ, atq; tuã, mi popule, salutẽ. Desidero. n. vos oẽs in hac sacra Quadragesima accedere ad amorẽ Dei, & mittere in vobis ignẽ diuini amoris. Vñ possum dicere illud Lucæ. 12. Ignẽ veni mittere in terrã hãc. Et quid volo nisi vt ardeat? Sed vt hoc efficere possim, necesse est vt ego, & quilibet prædicator habeamus in nobis istũ ignẽ & feruorẽ si alios volumus incendere, & inflammare. Ait enim Philosophus. 1. de generatione. Agens agit in patiens trahẽdo ipsum in naturã suam. Nam ignis coniunctus ferro ipsum calefacit, & rubere facit. E cõtra vero si carbo mortuus ponat apud ferrũ, nequaq̃ facit illud rubeũ, vel calidũ. Et similiter p̄dicator hñs in se charitatẽ facilè suis p̄dicationibus auditores calefacit, & inflammat igne spiritus sãcti. Vñ psalmi-

sta ait. Ignis a facie eius exarsit, carbones succēsi sunt ab eo. Quæ verba exponi possunt de pdicante cū seruore charitatis. De peccatore etiā sic inflāmato exponi pōt illud qđ idē, pphera ait di. Eloquiū Dñi inflāmauit eū. Si vero pdicator nō habet charitatem, est velut carbo mortuus, & non faciliter pōt aliquē ad feruorem adducere. Vnde cōe est prouerbiū. Et ideo videmus per experientiam quod magis fructificat vnus prædicator parū scientiæ habens sed prædicās ex charitate, q̄ multi theologi & periti, in alijs scientijs prædicantes ex humana laude. Tales eñi vani prædicatores in vanum clamant, & laborāt. Dicit eñi glo. super illa verba psalmistę. Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Vana est doctrina prædicatoris, si non fuerit accensa igne diuini amoris, & Greg. in quadā homelia ait. Lingua prædicatoris in vanum laborat, si ardore, & flāma charitatis ignita non fuerit. Et Paulus 1. ad Cor. 1. inqt. Si linguis hoīum loquar, & Angelorū charitatem non habeā, factus sum velut æs sonans, aut cimbalū tiniēs. In signū aūt huius qđ doctrina fructifera debet erogari ex charitate legitur Act. 2 ca. Quod spiritus sanctus datus est Apostolis in linguis igneis, vt. s. possent ignire, & calefacere corda auditorū. Et propter hoc vt habetur in eodē cap. Statim vt accepit Petr⁹ spiritū sanctū in lingua ignea, conuertit in vno sermone circa tria milia hoīū. Et ideo popule mi, roga Dñm, vt in me verificet illud, qđ de Helia propheta scribitur. Ecclesiast. 48. cap. vbi dr̃. Surrexit quasi ignis, & verbū eius quasi facula ardebat. Spero aūt quod si attente audieritis prædicationes nostras poteritis inter vos postea dicere illud. Lu. 24. Nonne cor nostrū ardens erat in nobis dum aperiret nobis scripturas? Et quilibet vestrum etiam dicere poterit illud Treno. 1. De excelso misit ignē in ossibus meis, & erudiuit me. Si eñi popule mi, videre posses cor meum cognosceres cū quanta charitate tibi prędicē, possum enim non immerito dicere illud quod scriptum est Cāt. 5. capit. Amore langueo. Desidero enim vos omnes inflāmare feruore charitatis, & ad pīmā cōuertere. Et postremò vos omnes vna mecum ad cęlestem patriam perducere ad quam. &c.

Non può altr'abbruciare, ò scaldare: ch'in se non brucia, ò arde.

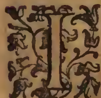
DOMINICA

IN SEXAGESIMA,

DE SEPTEM DISPOSITIONIBVS audientium verbum Dei.

SERMO SECVNDVS

PRAEDICANDI ARTE PECCATORES AB æterna damnatione euellendi sunt, ipsiq; se præparare debent.

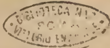
Emen cecidit in terrā bonā & ortū fecit fructum centuplū, Lucæ. 8. & in Euāgelio occurētis Dñicæ Sententia est Arist. 2. Phisic. dicēris. Ars imitat naturā. In multis āt pficit q̄ natura nō pōt opari. Vbi comētator ait. Ars, & doctrina supplēt defectū naturæ, & fuit dictū Philos. 7. Poli. Et patet, nā de sero deficiēte lumine naturali. s. Sole, cādela artificialis accēdit, & dom⁹ illustrat. Itē q̄ pōderositate corporis naturaliter ascēdere neqt, artificiali scala ascēdit. Et non valēs aquā transire quin demergat, nauē intrat, qua mediāte, ad portū deducitur.

citur. Item multi infirmi non possunt sanari per naturam, qui tamen arte medicinæ curantur. Similiter naues tempore magnæ tempestatis per naturam non conseruantur in mari, imo submerguntur, per artem autem velorum, atq; remigandi à submersione liberantur. Et hoc est quod dicit Ouidius in 1. de arte amãdi. Arte citę veloq; rates remoq; reguntur. Arte leues currus, arte regendus amor. Moraliter igitur dico, quod multi sunt qui in pelago peccatorum fluctuantes non possunt ab inferni naufragio liberari a seipsis, nisi arte sanctissimæ prædicationis adiuuetur. Nullus enim adeo est animus ferreus, qui in hac nobilissima arte nõ mollificetur. Ait.n. Ouidius li. 3. de arte amã. Scilicet ingenium placida mollitur ab arte. Et studio mores conuenienter emit. Vnde inquit auctor libri qui dicitur Pãphilus cap. 1. Ars animos frangit, & firmas diruit vrbes. Arte cadunt turres, arte leuatur onus. Et pisces liquidis depræhenditur arte sub vndis. Et pedibus siccis per mare currit homo. propterea prædicator, qui arte prædicandi suscitat mortuos in peccatis potest dicere illud. Esa. 58. Dominus dedit mihi linguã eruditam, vt suscitarem eum qui lapsus est. Ex quibus concluditur, quod ad côuersionem, & salutem peccatoris, permaximè necessaria est industria prædicatoris, & assidua propinatio prædicationis verum quia vt inquit Philoso. 2. de anima. Actus actiuorum, sunt in patiente bene disposito, & Plato in Thimeo etiam dicit. Formæ dantur simpliciter secundum dispositionem ipsius materiæ. Bonauentura quoque sanctissimus doctor in prohemio primi sen. ait. Omnis perfectio, idest omnis forma perficiens, præsupponit suum perfectibile, idest subiectum esse dispositum. Aristotiles in super 9. Ethi. ait. Ad hoc quod doctrina descendat, & efficatiam habeat in auditorem, oportet animam auditoris omnino esse benè dispositam, & præparatam, sicut terra antequam semen mittatur in ea, hæc ille. Ideo non sufficit ad conuersionem peccatoris seminatio prædicationis, nisi adsit etiam bona dispositio auditoris, quod optimè innuit, saluator noster in verbis prothemate nostro propositis dicens. Semen cecidit in terrã bonã, &c. Super quibus verbis côtemplabimur septẽ bonas dispositiones, quas debet quilibet habere qui vult de verbo Dei fructum reportare, prima dicitur. Accessionis. 2 festinationis 3. continuationis. 4 attentionis. 5. creditionis. 6. susceptionis. 7. & vltima appellat exequutionis.

PARS PRIMA.

Quilibet & si doctus libenter accedere debet ad prædicationem.

Prima igitur dispositio dicitur accessionis. Nam videmus per experientiam, quod quicunq; vult addiscere aliquam artem, necesse est, quod vadat, & audiat doctorem illius artis, aliter nunquam bene addiscet illã scientiam, siue artem, dicit enim Philoso. in prologo 1. Methaphisicæ. Auditum non habentia, indisciplinabilia sunt, habentia vero disciplinabilia, ideo dicit Tullius li. 1. primo Rethoricę quę ars vetus dicitur. Hi maximè dociles, sunt qui attentissimè parati sunt audire. Aristotiles quoque in li. de sensu & sensato ait. Audire plurimam partem confert ad prudentiam. Sermo enim audibilis causa est disciplinæ. Sed multi sunt, qui verecundantur ire ad prædicationem, & audire prædicatores, qui sũt doctores veritatis, imo sæpius reputant se magis Idoneos ad alios docendum, quàm sint prædicatores, & volunt fieri magistri in Israel de his quæ nunquam didicerunt. Contra quos inquit. Martialis cocus li. vndiq; suscepto. cap 3. Ante docere cupis quã discere poitiouarre. Affectas regere nescius ipse regi. Quam malè confundit ratio præpostera mores. Non igitur debet quis dedignari, aut sibi verecundiã reputare, si ad prædicationes accedat, hoc enim signum est sapientis. Cum Salomon dicat Prouer. 15. Cor sapientis quæret doctrinam. Et 2. cap. eiusdem libri inquit. Fili mi inclina aurem tuam, & audi verba sapiẽtum. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba sciẽtiæ. Ideo dicit Orati⁹ in 1 li. epi sto-

epiſtolarum epiſtola 19. Inter cuncta leges & percunctabere doctos. Si vero accederet aliquem eſſe valde doctum, non debet propter hoc remanere quin vadat audire, etiam minus peritum, cum prædicat de pertinentibus ad ſalutem, ait enim auctor libri de formula honeſtę vitæ, cap. 2. Non te moueat docétis auctoritas, nec quis ſit, ſed quid dicat intendito, & Salomon Prouer. 1. Audiés ſapiens ſapientior erit. Sed dicet quis habeo libros, habeo quadrageſimalia in quibus ſtudere poſſum. Cui reſpondeo. Quod magis proficiet audire vnum ſermonem, quam decem ſermones perlegendo. Ait. n. Hierony. in epiſt. ad Paulinum. Habet neſcio quid latentis energiæ, viuę vocis actus, & de doctoris ore in aures diſcipulorum transfuſa fortius ſonat. Præterea licet quis ſit multũ doctus in vna ſcientia, aut in multis, numquam tamen ad prædicationem ibit, quin aliquid nouum addiſcat. Ait enim Imperator. C. de ve. iu. enuc. l. 1. §. omnibus auctoribus. Non omnes in omnia, ſed certi per certa, vel maiores vel deteriores inueniuntur. Poteſt vnus forſitan minoris ſcientiæ, multo maiores in aliqua parte ſuperare. Non igitur attendatis ingenij mei paruitatem, neq; virtutum paucitatem, ſed ſeruate illud Martialis vbi ſupra dicentis. Sunt homines nequam, bene virtute loquentes. Non os, ſed verbum pectore fige tuo. Quo circa vos inuitat ſapiens Salomon Prouer. 24 c. dicés Comede fili mi, quia bonum eſt, & fauum mellis dulciſſimũ gutturi tuo, ſic erit doctrina ſapientiæ animæ tuæ. Quam cum inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit. Ideo poſſum cuilibet veſtrum dicere illud quod ſcriptũ eſt Prouer. 4. Fili mi audi & ſuſcipe verba mea. Viã ſapientiæ monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas æquitatis, quas cum ingreſſus fueris non artabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum. Et illud Prouer. 8. Nũc ergo filij audite me, beati qui cuſtodiunt vias meas. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſeruat ad poſtes oſtij mei. Et ſapientiæ 6. Concupiſcite ſermones meos, & diligite illos, & habebitis diſciplinam. Clara eſt, & quæ nunquam marceſſit ſapiẽtia. Concupiſcentia autem ſapientiæ deducet ad regnũ perpetuum. Ergo accipite diſciplinam per ſermones meos, & proderit vobis. Dicere enim poſſum cuilibet veſtrum illud Prouer. 23. Fili prębe mihi cor tuũ. Volo enim vobis tam egregia prædicare, quòd Deo dante in vobis verificabitur illud quod inquit Oratius in Epiſtolis li. 1. epiſtola 1. Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit. Si modo cul turę patienter accomodet aurem. Ait enim Ariſto. in poſt prædicamentis, in poſt prædicamento oppoſitionis. Prauum, ſtudioſum poſſibile eſt fieri. Prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & ad doctrinas, vel ad modicum aliquid proficiet, vt melior ſit. Si vero ſemper vel modicum crementum ſumpſerit, palam eſt, quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum crementum ſumet. Si enim benè molior ad virtuté fiat, vel quodcumq; crementum ſumpſerit à principio. Ex hoc iam etiã veriſimile eſt amplius eum ſumere cremẽtum. Et hoc cum ſemper ſit, perfectè in contrarium habitum reſtituetur. Niſi fortè tempore ſuſpenſum ſit, hæc ille. Vbi glo. dicit, idest niſi intér bonas operationes, & auditionem doctrinæ ſit interpolatio temporis. Ex qua auctoritate patet quòd venire ſolicitè ad doctrinam ſanctę prædicationis, eſt multum proficuum, imo neceſſarium ad hoc, vt peccator conuertatur ad virtutes, & fiat bonus. Ego vero dico vobis, quòd ſi perſeueraueritis ad prædicationem, & ſeruaueritis documenta, quæ vobis tradam, non ſolum conuertemini, ſed cum magna gloria ad vitam peruenietis ęternam. Et ſi aliquis veſtrum conſilia mea obſeruans damnabitur, ſum contentus pro eo deputari, & damnari in die iudicij. Et ideo dico vobis illud Pſal. in perſona Dei noſtri, qui per os prædicatorum loquitur di. Accedite ad me & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Et hoc ſufficiat, quo ad primam diſpoſitionem auditorum, quæ dicitur acceſſionis.

PARS

PARS SECVNDA: quòd quilibet non legitimè impeditus, debet semper interesse principio sermonis.

SEcunda dispositio dicitur festinationis. Necesse est enim quòd qui vult proficere in prædicatione sit festinus, ita vt veniat in principio prædicationis, contra multos, qui somno, aut sensualitate, aut cupiditate lucri retenti, nunquam veniunt nisi ad medium prædicationis. Contra quos multę auctoritates doctorum reperiuntur, in quibus parum proficere dicitur in scientia, vel arte, qui non habet principium eius, vnde Seneca in prouerbijs suis ait. Initia in qualibet re, & arte, laudabilia sunt, & optima sicut finis. & Ari. 1. Poste. ait. Necesse est maximè habere, & precognoscere prima principia, quia omnia potiora scimus, & credimus per priora. Ergo & illa oportet magis scire, & habere, hæc ille. Commentator quoq; super 10. Methaph. dicit. Remotis principijs remouetur perfectio, & esse ab omnibus posterioribus. Item super 3. Phisi. idem ait. Ignorato principio alicuius rei ignorantur, & sequentia. Quæ sententia no. etiam in l. 1. ff. de iusti. & iu. Idem etiam Com. super primo de cęlo & mundo ait. Paruus error in principio fit maximus in fine. Et ideo perdentes principium prædicationis, faciliter cadunt in diuersos errores, & falsitates. Oppositum vero est de venientibus ad principium, quia dicit Philoso. 1. Ethi. Principia quælibet maxime valent ad omnia sequentia, & in 2. Elen. ait. Inuēto principio alicuius rei, facile est addere, & reliqua oīa habere. Et in 1. Ethi. & in 5. Topi. dicit. Principium est plusquā dimidium totius. Et in 1. de cęlo, & mūdo inquit. Principia sunt minima quantitate, sed maxima virtute. Ouidius ēt in 2. Methamor. dicit. Debile principiū melior fortuna sequetur. Oratius quoq; in epistolis li. 1. epist. 2. dicit. Dimidium facti, q bene cepit hēt. Et in l. 1. ff. de ori. iu. dr̄. Cuiuscūq; rei potentissima pars, principiū est. Venite ergo ad principiū, qa semp aliqd delectabile audietis. Debet. n. qlibet ꝑdicator, & orator, in principio sermonis, aliqua pulchra dicere, ex qbus reddat auditores attētos, dociles, & beniuolos, vt inqt. Tulli⁹ 1. li. Reh. veteris. c. 19. Qđ ē cōtra eos q tā submisse dicūt exordium, vt a paucis vel nullis audiant. Multo aūt pei⁹ faciūt q sine exordio, vel nō bene exordiētes ꝑdicant. Nā sicut sine capite esset deformis hō, ita ꝑdicatio sine exordio. Dicit quoq; lex ciuilis. ff. de ori. iu. l. 1 In foro causas dicētibus, nefas vt ita dixerim est, nulla ꝑfactione facta, iudici causam exponere. Præfactiones. n. libētius nos ad locutionē ꝓpositæ materię ꝑducūt, & cū ibi venerimus, huius euidētiorē ꝑstant intellectū. Dicit quoq; Aug. in li. de doctrina chr̄iana. Doctor debet agere vt ipse audiat intelligēter, libēter, & obediēter.

PARS TERTIA, QVOD quilibet continuare debet pro posse per totam quadragesimam, nec discedere ante completionem sermonis.

TErtia dispositio quā debet habere auditor dicit cōtinuationis, siue ꝑseuerationis. Nā scđm Philo. 3. Metha. Continuū est simpliciter, cuius motus semꝑ est vnus. Et ideo nō tm̄ oportet ꝙ quis accedat ad principium ꝑdicationis sed necesse est cōtinuare à principio vsq; ad finē, & non tantū oportet ire ad vnū sermonē, si vult proficere, sed oportet ꝙ vadat ad omnes prædicationes quæ fiunt in 40. nisi aliquod notabile impedimentum occurrat. Contra quod faciunt illi, qui non possunt stare ad sermonem, nisi per mediam horā, Deinde fastidio deuicti, seu cupiditate recedūt. Alij audiūt vnū sermonē, vel duos, & postea nolūt amplius ire, & ideo non bene ꝓficiūt. Dicit. n. Isidor. li. 2. de summo bono. Inchoātibus bonū premiū ꝓmittit sed ꝑseuerantibus dat. Tunc. n. placet cōuersatio nr̄a, qn̄ bonū inchoamus, ꝑseuerāti fine cōplem⁹. Itē auctor in li. de moribus Pho. ait. Licet nō sit differendū vnquā bonū incipere, & magna pars bonitatis sic incepisse, amplius tūc curādū est ad finē ꝑseuerare, hęc ille. Et Apostolus ad Galat. 6. ait. Bonū aūt facientes nō deficiamus, tempore eīn suo metemus, non deficientes. Et Ber. in sen

tentijs suis ait. Non sufficit inchoasse bonum, nisi sit continuatio, nec sufficit continuatio, nisi sit & perfecta consumatio. Et Seneca in epistola 3. ad Lucilium ait. Necesse est vt virtutum initia, exitusq; conueniant, & in collationibus patrum li. 12. Quidam de sanctis patribus dixit. Non debet esse mens iusti in bono, vt cera mollis, quamlibet impressionem de facile suscipiens, sed vt adamas primam in perpetuum retinés impressioné: hæc ille. Hieronymus etiá ad Furiam ait. In christianis enim non quæruntur initia, sed finis. Paulus male incepit, sed bene finiuit. Iudę laudantur exordia, sed finis, proditione damnatur. Et Gregorius de pęni. dist. 3. c. in cassum ait. In cassum bonum agitur, si ante vitę terminum deseratur, quia & frustra velociter currit, qui prius quam ad metas venerit deficit. Et dominus. Lucæ. 9. ait. Nemo mittens manum ad aratrum & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Item Matth 10. Saluator ait. Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Deniq; de conse. di. 1. c. sacerdote dicitur. Sacerdote in Ecclesia Dei verbum faciente, q egressus fuerit, & non steterit excommunicetur, hæc ibi. Ex quibus quidam arguunt talem peccare mortaliter, cum excommunicatio non debeat irogari, nisi pro peccato mortali. c. necessario Episcoporum 11. q. 3 Quod indubitanter est verum, si hoc faciat ex contemptu: vel ignoret necessaria ad salutem, quæ addiscere posset, si vsq; in finem sermonis perseueraret. Ex prędictis igitur omnibus potest colligi quantum peccet, q totam prædicationem nó audit. Et ideo dicit noster saluator. Matth 5. Estote pfecti, scilicet in omni virtute, sicut, & pater vester celestis perfectus est. Et ideo perfectè debetis audire prædicationes, & non incompletè. Perfectum autem dicitur, cui nulla suarum partium deest. 5. Ethi. & 5. Metha per enim denotat integritatem. l. verbum pernoctare. ff. de verbo signi. Ideo Arist. 5. Metha. ait. Perfectum est omne simpliciter, quod finé attingit. Et 2. Econo. idem inquit Perfectum est, quod habet principium, medium, & finem. Sine fine autem non sunt perfecta opera nostrá, nec multum laudabilia, secundum illud prouerbiú vulgare. Omnis laus in fine canitur. Ideo dicit auctor astrolabij. Finis quippe rei cantica laudis habet. Licet ergo quis ex aliquo casu impediatur continuare prędicationes, quia vt inquit auctor libri, qui dicitur Pamphilus. Et sua non semper sequitur primordia finis. Inceptum casus sæpe retardat opus. Tamen quando non est maxima, & vrgens causa, nunquam debet quis dimittere aliquá prędicationem in tota 40. nec recedere ante finem. Sæpe enim accidit, quód prædicator arguit pro parte falsa in principio sermonis, vt postea melius illam cófutare possit, quibus argumentationibus auditis, quis recedens postea remanet in opinione heretica, & falsa Et ideo necesse est perseuerare vsq; in finé. Vnde ait auctor libri rudium li. 1. Conuenit ergo probis, vt sic primordia firmant. Ne cito quod capiant deseruisse vellint. Ad hoc autem nos inuitat exemplú militum téporalium, qui postquá aggressi sunt pugnam, non deficiunt in pugnando donec habeant victoriam de hoste, & perseuerát vsq; ad finem belli. Vnde dicit Alexan. 3. extra de renun. c. 1. Indecens omnino probatur prius soluere militię cingulum, quàm cedat victori aduersitas præliorum. Sed heu o mundani iniqui, o carnales spurcissimi, o sensuales diabolici, vobis est tedium stare per horam quiescendo, & sedédo ad vmbram, ad audiendum verbú Dei, vt per hoc acquiratis palmam æternæ gloriæ, cum milites terreni perseuerent alacriter ad pugnam cum maximis sudoribus, & periculis, p exigua mercede temporali. Ad audiendas fabulas p totam diem permanetis, & ad audienda verba spiritus sancti, per modicum tépus pgrescitis, longa prandia affectatis, & sermones breues. Non igitur hoc in v bis sit vitium generosi ciues, sed totis studijs satagite, vt ante principiú sermonis semper cóueniatis, nec vnquá ante benedictionem prædicationis, & completionem sermonis discedatis. Debetis ergo imitari eos, qui inuitantur ad conuiuium. Solent enim ibi accedere tempestiuè, vt in bono loco mensę possint

Nota de discedentibus ante cóple-tam prædicationem, quó debent excómunicari: & quando mortaliter peccent.

sint recumbere, & delicias ciborum, quę in principio apponi solent comedere. Nec ante finitum conuiuium de mensa recedunt, vt de omnibus ferculis valeant degustare. Melior enim & magis necessaria est refectio mentis, quam corporis, & dulcius ac delicatius est hoc cõuiuium animę, quam carnis.

PARS QVARTA: quòd attente est audienda prædicatio.

QVarta dispositio auditoris dicitur attentionis. Quam tradit nobis Seneca, in Prouer di. Nullum exercitiũ bonum redditur, vbi est discursus, & vagatio animi. Non igitur debetis stare ad audiẽdum verbum Dei, corde vagabundo in diuersis fantasmatibus, sed toto corde, & animo attendere his, quæ dicuntur. Ait enim philosophus. 4. Poli In magnis negocijs oportet simpliciter animum ordinari ad vnum opus, quia maior est cura, quæ est intenta circa vnum quam quæ circa multa. Item auctor libri de causis, propositione. 16. ait. Virtus omnis vnita, fortior est quam dispersa, & multiplicata Boetius quoq; in libro de disciplina scolarium ait. Discipulus quisq; debet esse attentus ad audiendum, intelligendum, & retinẽdum. Discolus enim discipulus, qui currit ꝑ vicos, & plateas, & animo est vagabundus non proficiet in doctrina Gregori⁹ quoq; in 1. Dialogorum dicit. Cum animus diuiditur ad multa fit minor ad singula, tantũq; ei in vna qualibet re surripitur, quantũ latius in multis occupatur. Vnde dicit quidam sapiens. Fluribus intentis minor est ad singula sensus. Et Cassiodorus li. 1. Epistolarum inquit. Duabus curis ingenium non debet simul occupari, & ratio est, quare debeatis stare cum maxima attentione, illa quam ponit Aristo. 1 de regimine principum dicens. Potentia remota ab obiecto, priuatur virtute & influentia eiusdem obiecti. Et ideo non est possibile, ꝙ potentia vestra intellectiua possit recipere virtutem verbi diuini, nisi attendat diligenter his quæ dicuntur. Non enim possibile est, ꝙ intellectus noster simul, & semel possit ferri in diuersas considerationes, eodem instanti temporis, dicente Phõ. 3. de anima. Impossibile est eandem potentiam pro nunc posse ferri in diuersa obiecta, vnde, & contingit intellectum multa scire, intelligere vero non nisi vnum. Ex quibus concluditur quantum peccẽt qui stant ad audiendum verbum Dei, & habent animum ad negotia familiaria. Et illi qui discurrunt per circuitum, nec reperiũt locum, in quo remaneant attenti. Alij dormiunt, alij vero attendunt ad ponendum manus super caudas accipitris quem ad prædicationem portant. Alij non aspicientes ad prædicatorem, aspiciunt ad vanas mulieres, & econtra. Alij vero numerant quot viri, & mulieres ad prædicationem venerunt. Alij loquuntur ad inuicem, rident & dissolutiones faciunt, & diuersis signis mulieres cum oculis ad malum prouocãt, aut impudicis manibus eas venientes ad prædicationem stimulant, & pungunt. De quibus dominus vindictam magnã faciet in die iudicij. Attendite ergo popule meus legem meam, inclinate aurẽ vestram in verba oris mei. Vt psalmographus canit. Dicit enim Tho. 2. 2 q. 83. ar. 13. Quod singularis attentio requiritur in omni re, quod patet per similitudinem. Nam si venator simul vellet currere post duos lepores, nullum eorum apprehendet, quos tamen faciliter apprehẽdisset, si sigillatim post vnũ illorum cucurrisset. Tota igitur popule mi, mens tua sit ad ea quæ dicturus sum ne tibi accidat quod legitur in vita beati Siri Episcopi Papiensis .s. ꝙ cum semel esset in Ecclesia, & celebrando prędicaret, ibiq; esset magna multitudo populi, quæ vtiq; non erat attenta, contigit ꝙ ipse sanctus vidit in eadem ecclesia quendam demonem habentem magnam chartam in manibus, & scribentẽ in ea omnes cogitationes noxias, & vagabundas, circa quas populus ille dum ipse prædicaret erat occupatus, & cum carta deficeret pro eo quòd iã tota cõscripta erat, & demon cum dentibus ipsam elongare vellet, subito carta fracta caput eius ictu valido murum impetijt, ita vt sonitus collisionis, & vulnus capitis

Hoc aliquibus non videtur verũ nã extrema ppositionis vnico actu intelligi videntur, Posses tamen (auctore defsendendo) distinguere de obiectis subordinatis, & non subordinatis, & de actu simplici & enunciatiuo, qui est affirmatio & negatio, & dic consequenter ad ista; Alteram tamen opinionem q̃ insequitur auctor, deffendere poteris, hoc. n. in doctrina Scoti est problematicum.

Lege, et caue ne & tu similiter facias.

tis sequeret. Quo facto statim euanuit. Quod totum idem Episcopus populo sigillatim reuelauit, seuere eos redarguens, q in predicationibus suis, & oratione sinebant in eorum cordibus vanas, superbas, & mūdanas cogitationes venire, propter qđ indigni reddebanť, & sacra doctrina, & diuina gratia. Debet ergo auditor verbi Dei, ab omni exteriori strepitu esse abstractus, & recollectus cum oībus sensibus, tam exterioribus, quā interioribus, & in domo mentis quiescere, & sedere, ac verba audita medullitus corde meditari, sicut de Magdalena habetur Lucæ. 10. Qđ sedens secus pedes Dñi audiebat verbum illius, & meditabať, iuxta illud Psalt. Meditabar in mandatis tuis quæ dilexi nimis. Sedendo enim & quiescendo, anima fit prudens. 7. Phisi. Ad confirmationē aūt prędictorū inquit Chrysostomus. Quēadmodum non prodest cibus nisi fuerit masticatus, & in stomachū descenderit, sic non proficit ad salutem verbum Dei solum audire, nisi fuerit intellectui & memoriæ traditum. Sicut enim cibus q in stomaco seruatur illū confortat, ita sermo qui in memoria manet ille lauat. Hæc Chrisostomus. Quæ etiam faciunt ad dicēda in sexta parte hui⁹ sermonis.

PARS QVINTA: quòd credendum est his, quæ à Dei prædicatoribus dicuntur.

QVinta dispositio auditoris dicitur creditionis, quam tangit Boetius in li. de disciplina scolariū dicens. Qui nō nouit se subijci in omnibus, nunquā discet se magistrare, nec est dignus sciētia, & veritate, ille qui scientiæ, & veritatis insurgit auctori. Vnde Leo Papa. 24. q. 3. inquit, in cap quid autem. Quid autem iniquius est, quàm impia sapere, & sapientioribus, doctioribusq; nō credere? Sed in hanc insipientiam cadunt qui cum ad cognoscendam veritatē aliquo impediuntur obscuro, nō ad propheticas voces, nec ad apostolicas litteras, nec ad euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt, Et ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli nō fuerūt. Hæc illæ. Rationē aūt ponit Arist. & Cōmētator melius explicat sup 8. Meth. ex qua pōt ꝓbari, q ꝑdicatoribus est credēdū. Inqt. n. prædictus Com. Qñ aliquis effectus cōuenit vni tāq causæ, & alteri tanq causato, ꝑrius attribuiť causæ, q causato, patet hæc regula. Cū. n. lux stellarum, vt dicit Cōmentator. 2. de anima, procedat a Sole tanq a prima causa, & ab ipsis stellis tanq a secūda, debet magis attribui laus lucis illarum stellarū ipsi soli, q stellis. Quia vt dicitur. 9. Eth. Denominatio in qualibet re debet semper fieri à nobiliori. Quo pręsupposito certū est, q sacra prædicatio doctrinę euāgelicæ, licet ꝓcedat ab ore ipsius prædicatoris, q est quasi quoddā instrumētū Dei, tñ in veritate principalius ꝓcedit ab ipso Deo. Ait n. Ambrosius super illa verba Pauli 1. ad Cor. 12. Nemo pōt dicere Dñs Iesus nisi in spiritu sancto. Oīs veritas à quocūq; dicať a spiritu sancto est. Propterea psalmographus canit. Dñs dabit verbum euangelizantibus virtute multa. Sine eius. n. adiutorio non posset aliquis prædicator fructificare. Vnde Gregorius in omelia ait. Nisi spūs sanctus cordi adsit audientis, in vacuū laborat lingua docentis. Nō est ergo prædicatori tribuendū, sed spiritui sancto si aliqñ bene doceat, & fructificet. Qđ ostēdit Ber. ꝑ tria exēpla super Canticā. Primū est, qa aqua nō fluit a fōte ad hortos nisi ꝑ canale, siue aquæ ductū. Si igiť in horto auditorū fiat germinatio virtutū, nō est gloria canalis sed fontis. De quo dicitur. Can. 4. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium. &c. Secundū exemplum est, quia mens hoīs format verba sua, per linguę aut dentiū instrumenta, si ergo in aure audiētis inferunť verba prudētiæ, nō est laus plectri linguæ sed mouentis animi. Et ideo Saluator ait. ꝑdicatoribus Matth. 10. Non. n. vos estis qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Tertium exēplū est, quia manus figurat pulchā sculpturam, vel figuram, sed per calamum. Si ergo per aliquem doctorem in corde alicuius scribuntur Dei præcepta, vel pingunť virtutū ornamēta, nō est cōmendatio calami scribentis, sed manus scribæ ꝑ calamū operantis. Hic āt scriba est spūs

sanctus

sanctus Et lingua cuiuslibet boni pdicatoris, est calamus spiritus sancti. Vnde Psal.44. inquit. Dauid in persona praedicatoris. Lingua mea calam⁹ scribę velociter scribentis. Et Esa 59. dicit Dñs. Spiritus meus in te est, & ego posui verba mea in ore tuo. Quæ sentētia hētur etiā Iere. 1.c. vbi dr. Ecce ego dedi verba mea in ore tuo. Paulus quoq; primę ad Thesal.2.c.ait. Cū accepistis a nobis verbum auditu Dei accepistis, nō vt verbū hoīū, sed sicut est vere verbū Dei q operat in nobis. Ex quibus oībus concludit q si dat fides Aristoteli de rebus naturalibus sermocināti. Et Galeno atq; Hippocrati, ac Auicennæ de rebus medicinalibus. Et Marco Tulio Ciceroni in arte oratoria: Prisciano in grammaticalibus: Accursio, & Bartholo in lege ciuili, & in singulis sciētijs doctoribus sapientibus adhibet fides, a fortiori tenet q sq; credere verbo euangelico sacræ prædicationis, cuius principalis auctor est De⁹. Et hęc cōclusio cōfirmat p Socratē Phil. Atheniensem, q in sentētijs suis dicit. Auctoritas magistri ēt sine alia ratione, est digna veneratione, & est sibi fides adhibenda. Sicut igr cecus acqescit fideli ductori, sic sapiēs Christianus debet simpliciter credere euangelicæ veritati de qua nō possum⁹ falli. Et ideo debetis seq illā sniam Ouidij li. 4. de tristibus, epist.3. dicētis. Crede q est & ius, ac desine tuta vereri. Deq; fide certa, sit tibi certa fides. Cassiodo. quoq; Epistolarū li.3. epist. 4. inquit. Illi credere debetis quem vris vtilitatibus arridere cognoscitis, hoc facit quilibet bonus prædicator, ergo firmiter credite quæ dicit.

PARS SEXTA, QVOD memoriæ debent tradi, & pacienter suscipi ea quę in prędicationibus audiuntur.

SExta dispositio boni auditoris dr susceptionis. Debetis.n. memoriæ vt supra dixi tradere q̄ dicunt, & nō facere sicut qdā qui ex vna aure audiūt verbū, & ex alia dimittūt. Ideo dicit Salo. Prouerb.4. Fili accipe disciplinā pris tui, & ne abijcias eam, & 3. eiusdem libri.c. etiā dicit. Audite filij disciplinam patris vestri, & attendite vt sciatis prudentiā, & omne bonū tribuā vobis. Sed cōtra hoc multi faciunt qui si audiunt dici aliqd verbū ociosum, seu vanas fabulas, indelebili memoriæ cōmendant. Diuina aūt verba ,ptinus obliuioni tradūt. Ideo dicit Oratius in quadā epist. ad Cęsarē. Dicit.n. citius, meminite libentius illud. Qd quis deridet q̄ qd ,pbat & veneranē. De his ēt pdixit Paulus.2. ad Thi. 4. A veritate quidē auditū auertent, ad fabulas aūt conuertent. Debet igit panis verbi Dei masticari & ruminari, & in ventre memorię mitti. Vt.n. inquit Chriso. Sicut q nō masticat cibū nō sentit odorē eius, ita nisi quis verbū qd audit masticauerit non intelliget virtutē ei⁹. Sicut ēt illud animal qd nō ruminat est immūdū Leu. 11. ita ille homo est immundus apud Deū qui nō ruminat verbum Dei auditū. Alij quoq; peccant in audiendo verbū Dei, qui cū indignatione audiunt prædicatorē cū eorum vitia redarguit. Cōtra quos dicit Hierony. super Amos prophe. Grande peccatū est odisse corripiētē, & correptionē nō tolerare, maxime cū non odio, sed amore corripiat. Salomon quoq; Prouer. 15.c. inquit. Stultus irridet disciplinā patris sui, q aūt custodit increpationes, sapientior fiet. Et ibidē dicit. Non amat pestilens eum qui se corripit, cor aūt sapientis suscipiet correptionē. Seneca etiā li. 3. de ira inqt. Admoneri, & corrigi semper bonos gaudet, pessimus autē quisq; asperimè patitur correptionem. Hinc Solomō. Prou. 12. ait. Qui odit increpationes insipiēs est. Et 15. eiusdē libri dicit. Qui increpationes odit morief.i. secundū glosam triplici morte, videlicet, naturæ, grīæ, & gloriæ. Sapiētiæ quoq; 3.c. idē dicit. Sapientiā & disciplinā qui abijcit, infelix est. Et Prouer. 29. inquit. Viro, qui corripientē se dura ceruice cōtemnit, repentinus supueniet interitus. Malū igitur signū est de his qui murmurant de correctionibus prædicatorū. Faciūt.n. sicut equus qui habet clauū fixū in carne, qui subito vt tangitur in illo recalcitrat. Idō dr. Ecclesia. 21. Audiet luxuriosus verbū prudētię, & sapiētiæ, & displicebit ei, & pijciet illud post dorsum suū. Similiter dicit Ouidius li. 1. de re-

remedio amoris. Impatiens animus nec adhuc tractabilis arte. Respuit atque odio verba monentis habet. Qua ex re dico vobis illud quod scriptum est Iacobi 1. Cum mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

PARS SEPTIMA, quòd ad effectum debent perduci ea quæ a prædicatoribus euangelizantur.

SEptima dispositio,& Vltima boni auditoris dicitur operationis. Secundũ enim Aristo.2. Ethi. ad perfectioné virtutis tria requiruntur.I. scire, velle, & operari. Et ibidem inquit. Virtutes scire parum, aut nihil prodest ad fęlicitatem. Et etiam ait. Virtus quid sit, vt sciamus non scrutamur, sed vt operantes boni efficiamur. Et 10 Ethi. dicit. Non sufficit virtutes scire, nisi quis operetur secundum illas. Seneca quoq; in prouerbijs suis dicit. Nihil prodest facienda didicisse,& non facere. Vnde dicitur 1. Ethi. Quod illi qui sunt contenti sciẽtia morali absq; opere, sunt similes illis, qui attentè medicos audiunt, sed nihil faciunt eorum quæ dicunt. Vnde nõ recipiũt sanitatem. Nihil enim prodest infirmo audire a medico qualiter debeat sanari si postea nolit recipere medicinam. Quid vero prodest alicui scire artem mercandi, si ipsam nolit postea actualiter exercere? Quid etiam prodest mulieri videre, & intelligere maculam faciei suæ in speculo, nisi actualiter eam postea abstergat? Sic erit profecto verbum Dei audienti, & nõ postea agnitas maculas animę extergenti. Imo hęc agnitio ei ad pęnam cedet. Quia vt dicitur Lucę.12. Seruus sciens voluntatem Domini sui,& non faciens, plagis vapulabit multis. Et ad hoc etiam adduci potest illud quòd dicitur in c.dispensatio. 43. di. vbi scriptum est. Sicut non leue discrimen incumbit pontificibus silussse quod dicere congruit, ita his non mediocrè periculum, est, qui cum debeant parere, despiciunt. Quod quidem fieri summe appetit diabolus. Vnde legitur quòd quidam religiosus in quodam sermone, vidit demonem quem adiurauit, vt sibi diceret quid ibi ageret. Qui respondit. Ego sum demon,& vocor claudens aurem ne verbum Dei audiatur,& habeo tres socios demones, vnus vocatur claudens cor, ne peccator audiens conteratur. Secundus claudens os, ne cõfiteatur. Tertius claudens bursam, ne satisfaciat. Legitur etiam q̃ quidam demon assumpta forma prædicatoris, in quadam terra valde vtilem sermoné fecit, exhortando peccatores ad pęnitentiam. Facta autem prędicatione, quidã sanctus vir qui aderat, & per spiritum cognouerat, quòd erat diabolus eum adiurauit, vt ei diceret quis esset. Qui respondit se esse demonem infernalem, q̃ ad hoc venerat pdicare in illa terra, vt in die iudicij, non haberent homines illi excusationem, quòd nullus eis prædicauerit. Et vt verbum salutis audientes, & non postea operantes magis punirentur. Videte ergo dilectissimi quomodo non sufficit audire verbum Dei, & postea non operari. Et facere secundum illud. Ideo vobis dico illud quòd scribitur Iacobi 1. c. Estote factores verbi, & non auditores tantũ fallentes vos metipsos, quia si quis auditor est verbi Dei & factor, hic comparabitur viro considerandi, vultum natiuitatis suæ in speculo. Cõsiderauit enim se & abijt,& statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Vt enim ait Paulus ad Roma.2. Non auditores legis, sed factores iustificabuntur, & 1. Ioannis 2. dicitur. Qui seruat verbum Dei in hoc charitas perfecta est.

Verbum Dei quod nam semen sit.

SED pro maiori declaratione præsentis euangelij & prædictorum & etiam dicendorum in sequenti sermone est sciendum, quòd verbum Dei est illud semen de quo dicit Matth.13 Marci.4.& Lucæ. 8. Exijt qui seminat seminare semen suum &c. Iste enim seminator est filius Dei, qui cum sit sapientia patris

patris exiuit ab eo, per æternam generationem. Vnde ait Ecclesiast. 24. Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam. Quod autem fuerit seminator ostenditur, per illud quod ipse prædixerat. Hiere. 31. Seminabo domum Israel, & domum Iuda semine hominum, & semine iumentorum. Semen enim hominum, id est sapientum, & intelligentium est instructio, seu prædicatio subtilis per rationes, & auctoritates. Semen autem iumentornm, id est eruditio per exempla bona, quo duplici modo Christus suum semen seminauit, id est doctrinam suã sparsit. Actuũ 1. Cepit Iesus facere, & docere. Quia ergo nobilia semina de longinquis partibus portantur ad loca in quibus non reperiunrur. Ideo videns filius Dei q̃ cæleste semen non erat in mundo, attulit illud ad nos de cęlis. Et hoc est quod ipse inquit Ioannis 16. Exiui a patre, & veni in mundum. s. ad seminandum semina omnium virtutum. Qui ergo vult benẽ seminare, oportet eum exire de terra carnali, & transire ad spirituale, iuxta illud Gen. 12. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & vade ad terram quam monstrauero tibi. Hoc autem facit ille qui seruat consilium Dauid prophetæ, dicentis Psal. 44. Obliuiscere populum tuum & domum patris tui, & cõcupiscet rex decorem suum.

Declaratur illud de semine, quod aliud cecidit secus viam, & conculcatum est: & volucres cæli comederunt illud &c.

SED notandum quòd dum iste cęlestis agricola seminat. Aliud semen cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cęli comedunt illud. Aliud cecidit supra petram, & natum aruit, eo q̃ non habebat humorem. Aliud cecidit inter spinas & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Aliud vero cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum, vt dicitur in Euangelio hodierno, sed Matth. 13. & Marci. 4. dicit̃ q̃ fecit fructum bonum, aliud trigesimum, aliud sexagesimum, & aliud centesimũ. Ex quibus verbis colligitur q̃ de semine per Christum seminato tres partes depereunt, vt ostendatur q̃ de semine sanctæ prædicationis paruus producit̃ fructus, iuxta illud Esaie 5. Triginta modij sementis facient modios tres. Quod ex vitio seminis, vel seminantis non procedir, sed suscipientis, id est auditoris. Multi enim sunt de illis quibus dicitur Esa. 6. Auditu audietis & non intelligetis Incrassatum enim est cor populi huius, & auribus grauiter audierunt. Multi namq; dicunt illud Ioannis. 6. Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Semen igitur cadens secus viam est verbum Dei, auditum ab his qui se viam malis cogitationibus faciunt, qui nec verbo Dei compunguntur, nec bene agere incipiunt, de quibus dicitur Esaię. 51. Posuisti cor tuum, quasi viam transeuntibus, & Iob. 19. Venerunr latrones & fecerunt sibi viam per me. Et conculcatũ est, scilicet ab humanis sensualitatibus, & malis ac in honestis delectationibus Iob. 2. Vadẽnt, & venient super me horribiles, & Iudicum. 6. Cum seminasset Israel ascendebant Madian, & Amalech & cæteri orientalium nationum, & sicut erant in herbis cuncta vastabant. Tales quoque sunt, qui fornicationi, & voluptati se prosternunt, vnde Ecclesiastici. 9 scriptũ est. Omnis mulier fornicaria quasi stercus conculcabitur in via. Et volucres cęli comederunt illud id est demones qui sunt cęlestis naturæ, & habitant in aere quòd cœlum quandoque appellatur. De hoc autem prędictum fuit Deute. 32. Et deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Isti enim sunt vanagloriosi qui ad prædicationẽ vadunt, & bona faciunt, vt laudentur, de quibus Oseæ 8. dicitur. Ventum seminabunt, & turbinem metent. Non est in eis germen, nec facient farinam, & Psal. ait de anima vanagloriosa. Et vindemiabunt eam omnes qui prætergrediuntur viam. Volucres ergo cęli. i. demones vanagloriæ comedunt, semen eius boni operis. De quo Ezech. 39. scriptum est. Feris auibus, omnique volatili cœli dedi te ad deuorandum. Ita quòd paruum reportant fructum de suis bene actis hac intentione, & hoc

est

est quod dicitur Aggei. 1. Seminastis multum, & intulistis parum, & Hier. 12. Seminauerunt triticum & meterunt spinas, & Mihex. 6. Tu seminabis, & non metes. Aliud semen cecidit supra petram, & natum aruit, & non fecit fructum, quia non habebat humorem, scilicet deuotionis. Per petram autem significantur habentes corda dura, & obstinata, ac superba, qui de sanctis prędicationibus, & bonis exhortationibus, non recipiunt fructum, & de hoc dicitur Iob. 15. Non mittet in terra radicem, auferetur spiritus oris sui. Oportet ergo mittere radicem in terra, idest in humilitate in memoria habendo illud Gen. 3. Cinis es, & in cinerem reuerteris. Contra tale adamantinum cor scriptum est Ecclesiast. 3. Cor durũ male habebit in nouissimo. De tali quoque indurato dicitur Iob. 40. Cor eius indurabitur quasi lapis. Aliud semen cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Per spinas autem intelliguntur diuitiæ, quæ vt ait. Greg. in homelia. Acquirendo conseruando, & amittendo, animam pungunt. Et ideo difficile est diuitijs, & occupationibus terrenis intentos bonis operibus fructificare. Ea propter dicitur Hierem. 4. Noli seruare super spinas. Sed multi spinas istas pungitiuas existimant molles flores Iob. 3. Esse subsentibus delitias putant, Per spinas etiam intelliguntur peccata quæ retrahunt, & impediunt, meritum nostrorum bonorum operum. Imo faciunt nos deduci ad æternum supplicium. Iuxta illud secundi Regum 23. Præuaricatores quasi spinę euellentur, & Psalmo. 117 de peccatoribus dicitur. Exarserunt sicut ignis in spinis & Esaiæ. 33. Spinæ congregatæ, igni comburentur. Illi ergo qui totum studium suum in acquirendis honoribus, ac diuitijs posuerunt, de suis laboribus non fructum, sed damnationem, & cruciatum percipiunt. Iuxta illud Gen. 3. Maledicta ira in opere tuo. Spinas & tribulos germinabit tibi. Quartum semen cecidit in terrã bonam, idest in eos, qui deuote audiunt verbum Dei, & opera audita perficiunt. Et istorum alij reportant fructum trigesimum, vt coniugati. Alij sexagesimum, vt viduæ & castitatem seruantes licet virginitatem non habeant. Alij vero centesimum vt virgines, doctores & martyres. Et de istis tribus fructibus habere Matth. 13. & Marco. 4. De fructu autem centesimo dicitur Gen. 26. Seminauit Isaac in ira illa, & inuenit in ipso anno centuplum. Illi ergo qui habent animam bene dispositam quæ libenter audit verba sanctæ prædicationis, & ea quę audit executioni demandat, debent lætari, & Deo gratias referre de tanto beneficio. Vnicuiq; enim illorum ait Moyses Deute. 8. Benedicas Domino Deo tuo pro terra optima: quam dedit tibi. Tales.n. fructũ maximum reportabunt de auditione sanctę prędicationis. Dicit enim Dominus noster Lucę 11.c. Beati qui audiunt verbum Dei: & custodiunt illud. Quod vobis ille concedat; qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

DOMINICA IN QVINQVAGESIMA.

DE VERBI DEI EXHORTATIONE, obligatione,& fructificatione.

SERMO TERTIVS.

De excellentia verbi Dei.

IPSI nihil horũ intellexerunt. Quã excellens: dignum atque salutare sit verbũ Dei: in hoc Saluator noster demonstrauit: ꝗ in propria persona ꝑdicationis officium voluit exercere. Vnde de ipso: Matthei.4.dicitur. Cepit Iesus prædicare & dicere. Pœnitentiã agite: & Lucę 8.scriptum est. Ibat Iesus per ciuitates,& castella prędicans, & Euangelizans regnum Dei. Ad hoc etiam prę clarissimum officiũ: Apostolos suos elegit: quibus Ioan.15.inquit. Ego vos elegi de mundo: vt eatis,& fructum afferatis,& fructus vester maneat. Post resurrectionem vero suam apparens illis inquit illud Marc. vlt. Euntes in mundum vniuersum prędicate Euangelium omni creaturæ.i.oĩ hominũ generi: secundum Greg. super illud verbis in homelia: qui inquit. Quod ex quo homo habet esse cũ lapidibus, & rebus vita carẽtibus: viuere cũ arboribus: sentire cũ animalibus,& bestijs,ac intelligere cũ Angelis. Ideo oĩs creaturę noĩe intelligitur omnis homo qui habet in se aliquid omnis creaturę: qđ melius declarauit idẽ Saluator noster Matth. vlt. di. Euntes docete oẽs gentes. Qđ quidẽ præceptũ Apostoli: scilicet fecerunt sicut de eis ꝑdixerat Dauid. Psal.18.di. In oẽm terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorũ. Qđ considerans Eusebius Pamphili. ſ qtũ fructificauit ꝑdicatio Apostolorũ: in primo de Euãgelica preparatione inquit. Nõ.n.p se q Christũ secuti sunt: matres suas Nefandis cognoscunt nuptijs. Nõ human is vescũtur carnibus Scythę: qm̃ ad eos vsq; Christi ꝑdicatio peruenit: nec charissimos falsa religione impulsi iugulãt filios. Hęc certẽ ac alia penẽ ĩfinita hoĩum quodã vitã vexabãt. Maſſagetę ac darbices tradũtur cognatos, atq; affines suos: q senectute afficiebãtur miserrimos putasse. Ac iõ immolatas carnes eorũ: quos plurimi fecerãt, deuorabãt. Tibareni viuos seniores suos ꝑcipitarunt. Dircani rapacis generis auibus ac canibus ꝓijcere soliti. Quę quidẽ omnia religiosissimẽ se facere putabãt. Nũc vero sola euãgelica virtute vndiq; hęc truculẽtissima pestis expulsa est, hæc ille. Quã quidẽ indubitatã vtilitatẽ atq; sanctæ ꝑdicationis excellentiã nõ agnoscunt hi qui ad illã accedere contemnunt. Ideo bene dicitur de eis in verbis ꝓpositis. Ipsi nihil horũ &c. Sup quibus verbis tres cõsiderationes deuotas faciemus: prima dicetur Exhortationis secunda, Obligationis, tertia, & vltima appellabitur Fructificationis.

PARS PRIMA.

Huius sermonis de exhortatione ad audiendum verbum Dei.

QVo ad primã prędicationis nře cõsideratiõẽ, q dř exhortationis. Dico ꝙ si nunq̃ sacra scriptura vos induceret ad audiẽdũ verbũ Dei: ad hoc vos inuitat, & quodãmodo cõstringit desideriũ naturale, Fũdamẽtũ tõnis ponit ab Aris. 2.de aĩa.2.Phi 1.& 5.Meth. q dicit. Oĩs potẽtia ordinata ad aliqd: naturaliter appetit illud tanquam quid ꝑfectibile. Et hoc patet de potentia, nutritiua ordinata ad cibum: de visiua ad imagines pulchras videndũ: & sicut de singulis potẽtijs. Et ratio huius desiderij est: qa vt inqt Phil 9. Metha. Actus est finis, & ꝑfectio ipsius potentiæ. Cũ igitur intellectus noster sit naturaliter ordinatus ad intel-

Intellige hoc vt nosti vide etiam ipsum Scotum in quaestionibus de aïa & alibi.

intelligendas veritates, quia eius obiectum est verum secundum Scotum super 1. Sen. vnde inquit Ari. 6. Ethi. quòd bonum intellectus est verum, & Tullius in 3. tuscu. qõ. ait. Sapientia, & veritas sanitas sunt animi, & Aug. in li. retractationum dicit. Veritas est perfectum bonum cuiuslibet humanæ mentis. Ergo sicut gaudet, & perficitur potentia visiua videndo res formosas, & sic de reliquis. Sic intellectus noster dum actu intelligit veritates maxime subtiles perficitur, & magnopere consolatur secundũ Ari. 10. Metha. & 2. de cęlo & mundo. Et hoc est quod ait. Phil. nona parte problematum dicens. Addiscere quidem facile est, & delectabile natura omnibus est. Cuius sententiam confirmando, dicit Tullius in tuscu. qõ. Inest mentibus nostris insatiabilis quædam cupiditas veri videndi, & in 1. de officijs idem ait. Omnes trahimur, & ducimur cognitionis scientiæq; cupiditate, in qua excellere pulchum putamus. Et ratio huius est, quia scientia facit homines nobilissimos vt no. in l. prouidendum. C. de postu. ideo Aristo. in 1. Metha. inquit. Omnes homines natura scire desiderant, & rationem assignat in lib. de bona fortuna di. Nihil melius scientia, & intellectu nisi Deus. Si igitur natura nos inuitat, & quodammodo constringit ad sciẽtias acquirendas rerum temporalium, iuxta illud Senecę ad Lucillum. Dociles natura nos edidit, multo magis nos constringit ad perquirendam scientiam de anima, quę est nobilior alijs scientijs rerum naturalium, vt inquit Ari. 1. de anima. Et ibi cõmentator dicit, ꝙ scientia de anima præcedit in nobilitate, & delectatione omnes alias scientias. Quid dicam de diuina sapientia? Profecto nihil sic appetit, potentia nostra intellectiua, quia est scientia scientiarum teste Phil 8. Ethi. vbi ait. Sapientia est scientia honorabilissimorum, & diuinorum, ideo habet rationem capitis inter omnes scientias, & in prologo Metha. idem ait. Scientia maxime diuina maxime honoranda est, quam maxime Deus habet. Vnde & dea est sciẽtiarum, & 6. Metha. ait licet omnes scientię sint nobiles, tamen scientia diuina nobilior est alijs, ratione nobilitatis subiecti. Scientia etiã Philo. est valde delectabilis teste Phi. 10. Ethi. qui dicit. Philo. habet mirabiles delectationes. Et 12. Metha. idem ait. Delectatio quæ est in actu intellectus eminentior est omni delectatione quæ est in actu sensus. De scientia quoq; ciuili dicitur in l. 1. §. proinde ver. est quidem ff. de vari. & ex cogni. Est enim res sanctissima iuris ciuilis sapientia, quæ precio numario non est extimanda, hijs autem scientijs dignior est canonica. c. 1. 10. di. Si igitur tam preciosæ sunt hæ scientiæ, profecto sequitur ꝙ Theologia quæ est sapientia de Deo est mirabilissima, & iocundissima super oẽs alias scientias, non in aliquo genere tantum, sed simpliciter vt inquit beatus Tho. 1. parte sum. q. 1. ar. 9. in cor. qõnis, propterea dicit Philo. 12. Metha. Maxima & perfectissima est intelligentia optimi, ex qua sequitur maxima delectatio. Ex qbus omnibus concluditur, quòd natura nostra quæ summopere desiderat scientiam, vos inuitat, vt veniatis ad prædicationem, quæ est cibus animę confortatiuus, & iocundatiuus. De quo dici potest illud Ioannis. 6. Hic est panis viuus qui de cęlo descendit. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Possumus quoq; dicere de ea illud Sap. 16. Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & panem de cęlo præstitisti eis, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. De me etiam vos tali pane pascente dici poterit illud Eccle. 15. Cibauit illum pane vitæ, & intellectus. De hoc quoq; pane verbi cęlestis ait ipse Saluator Ioã. 8. Siquis sermonem meum seruauerit mortem non gustabit in æternum. Pascite ergo vos isto pane diuino, & spirituali, quia vt ait Augustinus super Lucam. Maior est profecto refectio mentis q̃ ventris. Et Lac. in 5. diui. insti. inquit. Delectat scientia mentẽ, gaudetq; animus veritatis luce versari, quæ est animæ pabulum indicibili quadã iocunditate perfusum. Ecce ergo ꝙ naturali instinctu ducti, debetis frequentare prędicationes nostras, in quibus intendo tradere vobis scientiá de anima, de gloria Paradisi, de cęlesti dulcedine & de

diuinis,humanisq; scientijs. Nec excusabilis est quorundam præsumptio qui dicunt. Ego sum iurisperitus,doctor decretorũ,vel Theolo.magister. Nullus enim adeo est doctus quin semper addiscere aliquid possit. Et ideo dicit. Seneca in libro de tranquillitate animæ. Puto multos ad sapientiam venire potuisse si non putassent se peruenisse. Mercurius autem termegistus maximus philosophus dicebat,maxima pars eorum quæ scimus,est minima pars eorum,quæ ignoramus. Et Lac.in lib.de ira Dei dicit. Socrates ille Thebanus cũ esset omnium philosophorum doctissimus,vt cæterorum argueret inscientiam,qui se aliquid tenere arbitrabantur,ait,se nihil scire nisi hoc vnum quòd nihil sciret. Refert quoq; Tullius in 2. de Senec. & Valerius maximus in tractatu de studio & industria,quòd Solomon Philosophus sapientissimus aiebat,se senescentem quotidie aliquid discere. Supremo vero die vitæ suæ assistentibus amicis,quædamque inter se conferentibus satis iam pressum caput erexit,interrogatusque quapropter hoc fecisset respondit, vt cum illud,quicquid est,de quo disputatis percepero,moriar.

Aduersus eos qui de prædicantium doctrina non curant.

O MAGNA confusio, o maximum vituperium,o ingens stultitia Christianorum, qui non curant de doctrina prædicantium tam digna, & nobili. Profecto iste paganus illos confudit, & multi alij infideles Philosophi, inter quos fuit Apollonius,Pithagoras,& Plato qui licet essent doctissimi, tamen auiditate amplius addiscendi,diuersas prouincias lustrauere. maria transierunt cum diuersis periculis. Et qui magistri erant in terris suis,cũ maximis laboribus alios quærebant a quibus discerent, vt Hiero.refert ad Paulinũ scribens. Qui etiam ad Palmachium,& Occeanũ inquit. Dum essem iuuenis nimio feruebam amore discendi, nec iuxta quorundam præsumptioné ipse me docui: Appollinaré audiui Antiochiæ frequẽter,& colui. Iam canis spargebatur caput,& magistrũ potius q̃ discipulũ decebat, perrexi tamen Alexãdriã, audiui Didimũ. In multis ei gratias ago,qa q̃d nesciui didici,q̃d sciebã illo docente,nõ perdidi. Putabant me homines finẽ fecisse discẽdi, veni rursus Hierosolymã & Bethleem. Quo labore, quo precio Baraniã nocturnũ habui preceptoré. Timebat.n.iudæos,& alterũ mihi exhibebat Nicodemum &c. O igitur ignorantes,cognoscite dementiã vestrã, & vos emẽdate exẽplo tam præclari, & illuminati doctoris tantis sudoribus sacræ doctrinæ operã datis O magnũ dedecus Christianę religionis, ꝙ infideles, & pagani tãto studio secularium scientiarũ pręceptores adierunt. Multi aũt perfidi Christiani ante ianuã vel prope,habentes doctores veritatis ad illos accedere nõ curant. Sed veniet tẽpus quo verificabitur q̃d minatur Dñs Amos.8 ca.di. Mittã famẽ in terrã non famẽ panis,neque sitim aquæ,sed audiẽdi verbũ Dñi: & cõmouebũt a mari vsq; ad mare,& ab aqlone vsq; ad oriẽtẽ circuibũt q̃rentes verbũ dñi,& nõ inuenient. Quid ãt dicemus de idiotis & ignorãtibus? pfecto in eis verificat̃ q̃d Arist.inqt.1.Eth.d. Qui neq; ipse intelligit, nec aliũ audiẽs ĩ aio ponit,hic inutilis natus est. Aug. quoq; in sermone ad Heremitas.di. Quid.n homo sine litteris reputat̃? Nunq̃d nõ bos, vel asinꝰ, nõ equus & mulꝰ in qbus nõ ẽ intellectꝰ? ppea di. Cato in suis documẽtis. Instrue pceptis aiũ nec discere cesses. Nã sine doctrina vita ẽ quasi mortis imago. Quã q̃dẽ sniam ẽt Macrobius ponit ĩ 2.saturnaliũ. Et iõ dicebat ille philosophus de quo scriptũ ẽ in l.apud Iul.ff.de fideic liber. Cupiditas discẽdi ẽ optime rõ inueniẽdi, vñ Iul.dixisse fert̃ Et si alterũ pedẽ in sepulchro hẽrẽ,adhuc addiscerẽ qd vellẽ,ait Tulliꝰ ĩ 1.de oratore. Nõ ignoro ea q̃ bona sunt,meliora fieri posse doctrina. At,cõtra de his q̃ nolũt addiscere,nec audire pdicãtes dr̃ Eccl.17. Qui euitat disciplinã incidet in mala; Ignorãtia.n.est mater cũctorũ errorũ.c.1.38.di. Cũ ergo vt ad ꝓpositũ nr̃m reuertamur natura abhorreat ignorãtiã, & desideret sciẽtiã,seq̃tur ꝙ oẽs incitat, & exhortat̃ ad pdicationis auditioné. Maximè autẽ eã frequẽtare debẽt, illi q̃ de nouo sunt conuersi ad pœnitentiã. Nã sunt quattuor genera hoĩum qui difficulter ieiunia ferre possunt. Indigent enim crebra

rese-

refectione scilicet a magna egritudine conualescentes. Itinerantes, pueri, & senes. Tales vero sunt nouiter conuersi ad pœnitentiam, & ideo frequenti cibo verbi Dei indigent. Nam ipsi conualuerunt de magna infirmitate peccati, iuxta illud ad Hebr. 9. Conualuerunt de infirmitate. Item aggressi sunt viam Paradisi. Et ideo vnicuique eorum dicitur 3. Reg. 19. Surge, comede, grandis enim tibi restat via, vt autem inquit glosa super Matthæi. 15. Perit qui fine cœlesti pane ad patriam tendit. Ipsi quoq; tanquam pueri sunt recenter in gratia renati iuxta illud 1. Petr. 2 Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite. Ipsi etiam quandoque fuerunt in peccatis inueterati iuxta illud Psal. Inueteraui inter omnes inimicos meos. Et hæc sufficiant pro prima parte huius sermonis.

PARS SECVNDA.
Huius sermonis de obligatione audiendi verbi Dei.

QVo ad secundam prædicationis huius cōsiderationem, dico quod quilibet qui non est legitime impeditus tenetur audire verbum Dei. Fundamentum huius veritatis: colligitur a Theologis in 3. distin. 25. maxime a sancto Bonauentura ibidem, & ab Alexand. de Ales in tertia parte summę, qui dicunt quòd ad salutem necessaria nobis est sciētia de Deo, & de his quæ pertinent ad fidem, ita vt habeamus competentem cognitionem, & notitiam eorum, aliter nobis accidet illud 1. ad Corinth. 14. Si quis ignorat, ignorabitur, hoc præsupposito, dico quòd secundum Scotum. Bonauentu. & Ricard. & alios Theologos in 4. distinct. 49. Duplex potest haberi scientia, & cognitio de vita eterna, ac felicitate, & de Deo. Vna, est vniuersalis, & confusa, ac generalis quam habuerunt Philosophi infideles, & pagani, stoici: peripatetici, ac academici qui vario modo senserunt de fœlicitate vt refert Aristotel. in primo. Ethic. Isti enim cognouerunt Deum tantummodo in vniuersali, & confuse scilicet tanquam primam causam, & primum motorem. 12. Methaphi. & 8. Phisi. sed ista cognitio non sufficit ad salutem quia ad veram scientiam requiritur cognitio in particulari, & non sufficit vniuersalis ac confusa secundum Aristot. 7. Ethic. quia ab vniuersalibus debemus descendere ad particularia, vt idem phylosophus 1. Physi. hic Porphirius in vniuersalibus ait, ab vniuersalibus ad particularia descendere iubet Plato. Est ergo alia scientia de Deo., & de fœlicitate scilicet particularis & distincta qua cognoscuntur in particulari omnia quæ sunt fidei necessaria ad salutem, & sine hac nemo potest saluari vt dicunt Theologi vbi supra, hæc autem scientia & cognitio eorum quæ sunt fidei non potest naturaliter haberi, vt requiritur: nisi per auditionem verbi Dei, secundum Paulum ad Roma. 10. qui ait. Fides est ex auditu: auditus autem fit per verbum Dei. Vnde dicit sanctus Bernardinus in Euangelio æterno sermone. 10. Si deficeret verbum Dei deficeret tādem fides Christi. Nam dicere possumus illud. Esa. 1. Nisi Dominus reliquisset nobis semen, scilicet verbi Dei: quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus. Ergo concluditur quòd Christianus volens esse saluus, & per consequens habens necesse discere scientiam fidei, & omnium pertinentium ad salutem, obligatus est, & tenetur audire verbum Dei, quod est medium ad illam scientiam, & cognitionem sine quo haberi congruè non potest, prædestinatio enim non solum includit finem sed etiā medium dirigens in ipsum finem vt dicunt Theologi in primo distinct. 41. & & ideo multi damnantur propter hoc quòd non vadunt ad audiendum verbū Dei, qui permanent in ignorantia crassa, & supina quæ eos non excusat: imo aggrauat eorum peccatum secundum sanctum Bonauenturam in 2. distinctio. 22. ar. 2. quæstio. 3. Et Alexan. de Ales in 2. parte summæ, in tracta. de diuisionibus peccati, & beatum Thomam 1. 2. q. 76. artic. 3. & 4. & in quæstionibus disputatio de malo, quæstione de ignorantia ar. 8. Et Ricard. in 2. distinct. 22. art. 2. quæstione 3. Talis enim ignorantia æqui-

Caue ne ex hoc inferas quod omnibus necessaria sit distincta, & explicata cognitio omnium ad fidem pertinētiū vide ꝑ hoc Theologos in tertio sent. Hæc omnes authoritates intelligi debent de fide acquisita.

æquiparatur dolo. l. quod nerua. ff. de po. Ideo scriptum est in cap. non omnino 32. distinct. vbi August. inquit. Non omnis ignorans immunis est a pœna. Ille enim ignorans excusari potest a pœna: qui quod disceret non inuenit. Illis autem hoc ignosci non poterit qui habentes a quo discerent, operam non dederunt. Hæc ille. Cum igitur sit quòd ignorantia eorum quæ quis scire tenetur culpæ connumeratur. l. Imperitia. ff de regulis iuris. & §. Imperitia Instit. ad l. acqui. profecto constat quòd si quis facit aliquid quod scire debet esse peccatum non excusatur propter ignorãtiam l. liberorum. §. notatur. ff. de his qui notan. infa. Propterea in die iudicij veniẽt multi qui se excusabunt de peccatis suis dicentes singuli. Parce Domine quia ignorans feci, miserere, quia nesci hanc esse superstitionem, vel hæresim. Quorum singulis vultu terribili, & voce aspera respondebit Dominus illud Oseæ 4. cap. Tu scientiam repulisti, & ego te repellam. Deinde clamabit omnibus qui noluerunt ire ad prædicationem dicens. O ignorantes ite ad perpetuam ignorantiam. Sed dicet quis, scio quid vult dicere prædicator scilicet declina a malo, & fac bonum Psal. 33. Non sufficit o anima dilecta: sed oportet scire in particulari quid sit bonum & malum. Multi enim credunt aliqua esse licita, quæ sunt peccata, & e contra, & ideo contra eos dicit Dominus. Esa. 5. capit. Veh qui dicitis, bonum malum, & malum bonum ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, quod etiam habetur in cap. veh vobis 11. q. 3.

Prædicatio ad salutem est necessaria.

ET ideo concludo, quod prædicatio est necessaria ad salutem animæ vestræ vt habetur extra de offic. iur. ord. c. inter cætera. vbi dicitur. Inter cætera quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei sibi permaxime noscitur necessariũ, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quòd non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei: hæc ibi. Quæ etiam habentur originaliter Deuter. 8. & transumptiue Matth. 4. ca. O igitur Christiani quibus non satis videtur semel in die reficere ventrem, & corpus cito a vermibus deuorandum. Saltem etiam animæ suam refectionem si non bis in die ad minus semel præbete, atque diuini verbi pabulo eam sustentate. Et non facite sicut quidam quibus satis videtur, si ad prædicationem festiuis pergant diebus. Quis enim sapiens vellet solummodo in festis comedere? Multo autem magis insaniũt qui solum in quadragesima volunt diuini cibi conuiuio animam suam reficere dicentes, quod fabæ, & prædicationes post pasca suas saporositates amittunt. Sed isti insipientes, & stulti non aduertunt, quòd tempore carnis priuij, & dissolutionum est magis prædicandum. Nam tunc prædicationes vtiliores sunt quando fiunt magna peccata. O magna dementia hominum qui tantis laboribus præparant, & caras emunt corporales epulas, & spiritualia fercula despiciunt, quę sine labore, & pro nihilo habere possunt. Ait enim Deus Esa. 55. Qui non habetis argentum properate, emite & comedite. Venite emite sine argento, & absq; vlla commutatione vinum, & lac. Quid dicam de illis, qui magis soliciti sunt in pascendo cane, aut equo, vel asino suo quam in reficienda anima sua? Qui diligentius accipitri quærunt nutrimentũ, quàm animæ suę pabulum necessarium? profecto tales sunt insipientes. Prętereà quantum peccent contemnẽtes verbum Dei, patet ex peccato eorum qui negligenter illud audiunt. De quo August. 1. quæstio. 1. cap. Interrogo inquit. Interrogo vos fratres, & sorores dicite mihi quid plus vobis esse videtur corpus Christi: an verbum Christi? Si verum vultis respondere, hoc dicere debetis: quòd non minus sit verbum Dei, quàm corpus Christi. Et ideo quanta solicitudine obseruamus cũ nobis corpus Christi ministratur, ne de manibus aliquid in terram cadat, tanta solicitudine obseruemus ne verbum Dei quod nobis erogatur dum aliud cogitamus, aut loquimur, de corde puro depereat, quia

Ex hoc habes quanta sit prædicationis dignitas.

non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Christi in terram negligentia sua cadere permiserit: Hęc ille. Super quibus verbis ait archidia. quòd Augustinus non æquiparat verbum Dei corpori Christi, quo ad excellentiam, & dignitatem, quia corpus Christi est dignius, sed quo ad efficaciam, & vtilitatem, quia non minorem fructum recipiet ille, qui verbū Dei attentè audit, quàm qui corpus Christi deuote assumit, glosa vero ordinaria super dictum capitulum, ait quòd plus vtile est audire verbum Dei, quàm sumere corpus Christi, per corporis enim Christi susceptionem, solum nobis remittuntur venialia, de consecra. dist. 2. c. Iteratur, per auditionem autem verbi Dei sæpe, imo quasi semper a deuote illud audientibus acquiritur compunctio, & contritio, per quam remittūtur omnia etiā mortalia peccata secundum sanctum Bonauenturā. Scot. Richar. Thom & cæteros Theologos. in 4. dist. 17. & Raymondum in tit. de pœni. §. 19. & canonistas in cap. magna de præsenti. distin. 1. Et ideo dicit sanctus Bernardinus in suo Euangelio ęterno sermone 10. Quod si aliquis populus staret per triginta annos sine missa, sed omni festo audiens verbū Dei: & alius populus staret per eosdem triginta annos omni festo audiens missam, sed nunquam audiens verbum Dei, profecto ille qui verbum Dei audisset inueniretur melior, & magis morigeratus, quàm audiens missam, & plura enormia peccata diuersi generis inuenirentur in illo qui non audiuit prædicationem, quàm in eo qui non audiuit missam. Ex quibus omnibus patet, quod si graue est negligēter audire verbum Dei multo est grauius peccatum nolle audire, contra quod dicitur Prouerb. 28. Qui declinat aurem suam ne audiat legem, eius oratio erit execrabilis, & si tam graue est nolle audire, multo est grauius prædicationem impedire, quia non minus est quàm impedire celebrantem missam, & maius damnum facit populo tollens verbum Dei de ore prędicantis, quàm tollens corpus Christi de manu sacerdotis populum communicantis, vel missam celebrantis.

Ecclesia quare non pcepit audiri verbum Dei, sicut iussit de missa.

SED dicet quis. Quare ergo ecclesia non ita precepit audiri verbum Dei, sicut iussit de missa? Respondeo, quòd hoc fecit duplici ex causa, prima est, quia præcepit prælatis ecclesiasticis, vt populis suis prædicarent, vel prædicari facerent, & ideo non fuit necessarium pręcipere populis, vt audirent, quia precepto principali intelligitur etiam præceptum esse accessorium. c. accessoriū de reg. iu. lib. 6. l. cū principalis. ff. de reg. iu. Et quotiens aliquid præcipitur intelligitur etiā præcipi omne id, sine quo illud præceptum congrue adimpleri non potest, vt nostro in l. 2. cum similibus. ff. de iure omnium iudicum, quod autem hoc fuerit præceptum prælatis habetur in c. Inter cætera, extra de offic. iure ord. vbi dicitur. Inter cætera quę ad salutem &c. sequitur. Vnde cum sæpe cōtingat quòd Episcopi propter occupationes multiplices, vel inualetudines corporales, aut hostiles incursus, seu alias necessitates, ne dicam defectum scientiæ qui in eis reprobandus est omnino, nec de cętero tolerandus, per seipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei populo maxime per amplas dioceses, & diffusas, generali constitutione sancimus, vt Episcopi viros idoneos ad sanctę prædicationis officiū salubriter exequendum assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commissas cum per se idem nequiuerint solicite visitantes, verbo ędificēt, & exēplo, quibus Epi cū indiguerint cōgrue necessaria subministrēt, ne pro necessariorum defectu cogantur desistere ab incepto. Hæc ibi. Prædicatores enim ratione officij merentur sustentari, & eis elemosina est danda quasi ex debito. c. quiescamus. 43. dist.

SEcunda causā est quia plura requirūtur ad prędicationis officiū q̄ ad missę celebrationē secundū Durandū nostrum in summa sua dicitur. n. in l. magistros, C. de profes. & medi. lib. 10. magistros studiorū doctoresq; excellere oportet moribus primum, deinde facundia, qui ergo docere vult non repente nec temere prosiliat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretum curialium mereatur optimorum conspirante consensu debet igitur prædicator do-

ctus extra de hæredi. cap. cum ex iniuncto & 43. dicto cap. sit rector. 8 quæst. prima cap. oportet. 16. quæstio prima cap. sic viue. Et cap. si clericatus: facit capitulum ignorantia. 38. distin. & ca. ordinatos 59. distin. multas etiam alias conditiones vltra literaturam debet habere puta vocis: loquelæ expeditæ, discretionis in loquendo, & tacendo, & alias quam plures propter quas officium prædicationis est priuilegiatum capit. quod Dei. de statu re. vbi dicit glosa quod nemo debet prædicare nisi sit ei commissum ab Episcopo loci, vel a sede apostolica c. excommunicamus. §. qui vero de hære. & Ad Rom. 8 Quomodo prędicabunt nisi mittantur? & Lucę 10 Rogate Dominum messis, vt mittat operarios in Messem suam. Et ideo Seraphicus pater noster Franciscus in regulæ suæ c. 9 præcipit dicens. Nullus fratrum populo penitus audeat prædicare nisi a generali ministro huius fraternitatis fuerit examinatus: & approbatus, & ab eo officium sibi prædicationis concessum: cum igitur valde pauci inueniantur idonei ad prædicationis officium dicente Tulio in 2. de oratore. Sunt quidam aut ita lingua cespitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu motuque corporis vasti, atque agrestes, vt etiam si ingenijs & arte valeant, tamē in oratorum numero versari non possint. Hęc ille. Qui tamē sunt apti ad celebrationem missæ, ideo magis præceptum est de missa quæ facilius haberi potest, quàm de prædicatione, maximè cum multi habitent in montibus, ac locis valde remotis, & desertis qui bene possunt habere sacerdotem, sed non prædicatorem omni festo. Sed dices fortassis. Ego video totum mūdum plenum prędicatoribus, ideo videtur mihi quòd in ecclesia iam debeat præcipere de verbo Dei sicut facere Missa? Respondeo: quòd inter tantos rari inueniuntur qui sunt boni, & apti & literarum periti sicut decet, imo in eis verificatur illud quòd de poetis dicit Ora. in quadam epistola ad Ce. di. Scribimus indocti doctique poemata passim, ceretani ergo, & nugaces reperiuntur multi, qui ex ignorantia multas disseminant hæreses, & erroneas opiniones, sed veri prædicatores valde pauci. Aliqui pro pecunijs prædicant vendentes verbum Dei, & quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi ad Philip. 2. capitul & contra illud quod scribitur 1. Corinth. 13. Alij quidem bene loquuntur sed male viuunt: vt inquit Lactantius in 4. diui. insti de quibus dicit Gregor. in quadam homelia Cuius vita despicitur, restat vt eius quoque prædicatio contemnatur. Et Philosophus 3 Ethi ait quòd sermones consonantes operibus acceptantur, & dissonantes condemnantur. Qui ergo vult sua verba acceptari, non solum verbis sed etiam moribus & factis docere debet Vnde dicitur in §. illud. in prophe. ff. Oportet prius animas, & postea linguas fieri eruditas. Ait quoque Chriso. & allegatur capitulum multi 40. distin. Si bene vixeris, & bene docueris populum instrues. Si bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator eris, & de pœniten. distin. 2 §. opponitur dicitur. Infelix est prædicator qui alios illuminando ipse tenebrosus, & reprobus efficitur. Vnde metrice dicitur. Infelix qui pauca sapit spernitque doceri. Infelix qui multa sapit spernitque docere. Infelix qui recta docens operatur iniq;. Ideo nullus pdicator debet alios repręhēdere de aliquo, in quo ipse sit defectuosus: Idcirco inquit moralis Cato. Quæ culpare soles ea tu ne feceris ipse. Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Et Martialis cocus c. 3 Alterius censor, censor & esto tuus. Similiter non debet prædicans aliquid alijs præcipere quod ipse prius non faciat, non impeditus legitime. Inquit enim Claudianus libro primo. In commune iubes si quid cēses ne tenendum. Primus iussa subi, tunc obseruantior æqui. Fit populus nec ferre vetat, cum viderit ipsum. Auctorem parere sibi, componitur orbis. Regis ad exēplum, nec sit inflectere sensus. Humanos edicta valent, quàm vita regentis. Mobile mutatur semper cum Principe vulgus. Econtra vero de prædicatore alios exhortante, & non bene operante ait Hierony ad Palmachium. Delicata doctrina est pugnanti ictus dictare de muro: & cum vnguentis sit ipse delibutus cruētum militē accusare formidinis &c.

Et idem super Micheam ait. Confusio, & ignominia est Iesum Crucifixum pauperem, & esurientem farsis prædicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam per rubentes buccas tumentiaque ora proferre: & etiam ad Nepotianum scribit dicit. Non confundant opera sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris tacitus quisque respondeat. Cur hæc quæ dicis ipse non facis? Accusare auaritiam etiam latro potest. Et ad Titum iterum dicit. Sacerdotis os cum mente concordet. Nam quomodo potest præses ecclesiæ auferre malum de medio eius qui in delictum simile corruit? Aut qua libertate corripit peccanté cum tacitus ipse sibi respondeat, eadem se admisisse quæ corripit? Et ad Occeanum. Perdit auctoritatem docendi cuius opere sermo destruitur, verum est autem illud Tulij. Caput artis est docere quod facis. Et ad Fabiolam: Primũ faciamus, & sic doceamus: ne doctrinę auctoritas cassis operibus destruatur. Et super Micheam iterum dicit. De eloquentibus & pronunciantibus plenus est orbis. Loquuntur quæ nesciunt, docent quæ non didicerunt. Magistri fiunt cum discipuli ante non fuerint. Et ad Titum etiam scribit. Tunc doctrina rectorum sanitas est, cum doctrina pariter & vita consentiat. Et ideo dicitũ Iohel 2. Canite tuba in Sion. Tuba enim vna sola non est sufficiens ad clangoris actum, quia non est sufficiens vnus tuba tor solus continuare sonum: quia non potest flatum sine intermissione suscipere & emittere. Oportet enim ipsum respirare, & tunc a tubatione cessare. Duo autem bene sonum continuant, quia quando vnus respirat, alter sufflat & sonat. Per tubam vero intelligitur prædicator: qui habet intonare populis diuina mandata. Et ideo ei dicitur Esaię 58. Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam &c. Sed notandum quia hæc tuba sola modicum prodest, quia sola vox prædicãtis statim interdicitur nisi sonus bonæ vitæ illi continuetur. Vnde Gregorius super Ezech. homelia 10. ait. Sermo dulcedinem non habet, quem lingua reprobata intra conscientiam remordet. Ideo necesse est vt qui verba Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, vt postea ex vita colligat quæ, & qualiter sit dicturus. Hæc ille. Et in 6. Mora. iterum inquit. Ille vberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Nam loquendi auctoritas perditur quando vox operе non adiuuatur, prædicator igitur qui est Dux verbi, & Princeps doctrinæ in populis, debet esse sanctus, Innocens, impollutus, & irrepræhensibilis, quantum humana fragilitas possit primæ ad Thi. 3. & ad Titum primo, de quibus rarissimi inueniuntur, & ideo ecclesia non præcepit ita expresse de prædicatione audienda sicut de Missa.

SEd forte quæres, nunquid non audiens quando potest prædicationem peccet mortaliter? Respondeo saluo semper saniori intellectu, quòd aut quis est doctus, & sciens necessaria ad salutem, & hoc casu non peccat mortaliter, sed bene venialiter, si potest commode audire, & non est occupatus in alijs magis necessarijs, vel vtilibus, & per negligentiam non audit, quia licet sit doctus tamen audiendo doctior fiet: Prouerb. 1. c. Si vero quis est ignorans, & nescit necessaria ad suam salutem quæ scire tenetur, & habet prædicatorem qui docet de prædictis peccat mortaliter, si non vadit ad audiendum cum potest, & non distinguo de festis, vel ferialibus diebus, quia semper mortaliter peccat, licet grauius in festis, in quibus debet vacare diuinis. Sed heu multis hodierni temporis, quot ignorantes reperiuntur, qui velut bestię nesciũt necessaria ad salutem, quot mechanici inueniuntur, qui se excusant ab audiendo Dei verbo propter exercitia sua, quibus ego respondeo, quòd si possunt vitam ducere sine illis exercitijs, & laboribus, tenentur illa exercitia intermittere donec audiant verbum Dei: etiam diebus ferialibus: quando sunt ignorantes pertinentia ad salutem potius debent pati aliquam egestatem, & necessitatem corporis quam dimittere cibum prædicationis animæ necessarium: alias sic ignorantes mortaliter peccant: non eundo ad prædicationem, nec tales excusat necessitas. & paupertas:

Non audiẽs prædicationes quando possit, an peccet mortaliter.

pertas:

pertas: atque indigentia, citra mortem corporis, quia illis promisit Dominus Matth. 6. c. di. Primum quærite regnũ Dei,& iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis scilicet necessaria ad vitam corporalem:& Esa. 1. inquit Dominus. Si audieritis me, bona terræ comedetis. Si quis autem esset in extrema necessitate, & non posset viuere, si non laboraret tempore prædicationis, ipsum puto non peccare mortaliter non audiẽdo prędicationem, etiam si sit ignorans: sed pauci reperiuntur, qui non possint vnam horam quotidie dimittere pro salute animæ, cum postea habeant viginti tres quas possunt in exercitijs corporis, & lucris conuertere, licet ergo dicat Aristot. 3. Topi. Melius est philosophari, quàm ditari, sed non indigenti necessarijs, intelligitur de necessitate extrema, si verba eius referas ad philosophiã prædicationis. Sed quid dicemus de his qui maioris lucri causa,& ad augendas diuitias intendentes, dimittũt verbum Dei diebus ferialibus? dico quod mortaliter peccant,& grauissime, si sint ignorantes sicut supradictum est, & multo magis si dimittant diebus festiuis, quia omnia terrena lucra debet quis postponere saluti animæ suæ Matth. 16. cap O quot mortaliter peccant? quot magis charipendunt aureum, quàm animam suam? profectò multi ex negligentia prædicationis ad inferna descendunt.

Quid melius sit missam audire vel verbum Dei, quãdo vtrumq; nõ potest audiri.

SED fortasse aliquis quæret. Quid melius sit audire Missam, aut verbum Dei, quando vtrumque audiri non potest? Respondeo, quod aut est dies non festiuus, & tunc indistinctè credo, quòd si non possis audire Missam, & prædicationem, melius sit audire verbum Dei, quia vtilius est animæ, quàm auditio Missæ, vt supra patuit, de duobus enim bonis semper vtilius est eligendum de consecra. distin. 5. cap. non mediocriter. Si vero sit dies festiuus, aut est doctus, & sciens necessaria ad salutem, aut non. Si primum, potius debes audire Missam ne facias contra præceptum expressum ecclesiæ: in cap. Missa cap. de consec. distin. prima. Si vero es ignorans pertinentia ad salutem, quæ potes discere ad prædicationem, & tunc si habes prædicatorem sufficientem, potius debes dimittere Missam, etiam in festo hoc casu, quia auditio Missæ in festo, est de præcepto iuris positiui. Quod autem quis addiscat necessaria ad salutem, est de iure diuino, vt potest colligi a theologis. in 3. distin. 25. Obedire autem magis oportet Deo, quam hominibus. Actuum. 5. cap. Et de duobus malis, semper minus est eligendum, & maius cauendum. 3. Topi. & probatur etiam in l. 1. §. penul. ff. de peri.& con. rei vend & de vend. in posses. mit. l. 1. §. 1. & de regulis iuris l. quęriens. la 4. & in autem de non. ęli. se. nu. §. cum igitur. colla. 1.& 13 di.c.1.& 14. di.c.1.& 22. q.4. c. non solum.

Accipit electionem improprie, quia malum non est eligibile.

CONCLVDENDO igitur breuiter hanc secundam partem sermonis, dico quòd patere potest quantum Deus velit audiri verba prædicatorum: & eis attendi, ex punitione illorum, qui ea audire contemnunt, vel despiciunt, legitur enim in vita beati Mathiæ Apostoli quòd prædicante ipso, quidam eius prædicationem contemnebant, nolebantque ad illam attendere: quapropter sanctus Mathias dixit: Ad infernum ibitis: statimque se aperuit terra: & illi descenderunt viui ad infernum. Item de Seraphico patre nostro Francisco legitur, quòd prædicante illo in quodam castro nomine Citerna: quædam mulier superueniens cum cimbalo pulsabat,& eius prædicationem irridebat, quæ a sancto Francisco præmonita, vt cessaret noluit obedire. Tandem beatus Franciscus dixit. Tolle diabole quod tuum est, & statim capta est mulier a diabolo, & in aere leuata, ac amplius non visa. Similiter legitur in vita beati Amandi Episcopi: quòd dum prædicaret: quidam ioculator eius prædicationem irridebat, qui statim arreptus a diabolo: iniuriam factam sancto verbis fatebatur: & discerpens ac lacerans vnguibus, ac dentibus corpus suum,& clamans, veh mihi quia irrisi, sanctum prædicatorem expirauit. Tuncque verificatum est illud quod

Deum prædicatores eius audiri velle, manifestum est ex eo qd contẽnentes punit.

Lege ista exempla, & caue, ne & tu similiter facias, ne Deus de te vltionẽ sumat.

scriptum est. 11. quæstio. 3. c. quicunque vbi dicitur. Quicunque contristauerit prædicatorem veritatis: peccat in Christum, & patrem omnium exacerbat Deũ propter quod, & vita carebit: hæc ibi. Prædicator enim est legatus Dei: quem mittit ad reformandam pacem cum hominibus. Iere. 49. Legatus ad gentes missus sum, & Abdiæ 1. Legatum ad gentes misit. Si igitur Imperator totius orbis a vobis offensus ad vos destinaret legatum, quo mediante vellet vobiscum pacem facere: & vos illum audire nolletis: profectò expectaretis ab ipso Imperatore maximam punitionem. Quid ergo dicemus de illis: qui nolunt audire, imo derident, & impediunt sermonem prædicatorum: qui sunt nuncij regis cælestis? Certè eorum seuerissima punitio infernalis demonstratur, ex vltione quam de ipsis facit in terris. Nam a viginti annis citra, dum prædicator vnus ordinis nostri: prædicaret in terra Cremæ: quidam milles contemnebat eius verba: & ipsum prædicatorem blasphemabat. Quapropter a prædicatione recedens: & ad plateam pergens, ibi protinus interfectus est, & idem accidit in terra Abiathæ, Mediolanensis diocesis: cuidam qui respondit prædicatori contemnendo eum. Quapropter ille prædicator dixit quòd sperabat in Deo nõ transiturum illum diem quin faceret aliquam super hoc demonstrationem. Vnde extra ecclesiam ille pergens, eodem die occisus fuit. In terra etiam confinentiæ, Vercellensis diocesis, prędicante ibi vno fratre nostro, q̃ hęc mihi narrauit, quidam iuuenis dissolutus ante ianuam ecclesię timpanum pulsabat, & chorizabat in contemptum prædicationis: quapropter ille prędicator non valens eum desistere facere ab incepto, dedit ei maledictionem. Vnde ille chorizando, in medio choreæ cecidit mortuus. Dico igitur quòd de contemnentibus prædicatores, & eorum prædicationes, verificabitur illud Iob 36. Si non audierint transibunt per gladium, & consumẽtur in stultitia. Et Deutur. 18. Qui verba eius non audierit: ego vltor existam, & secundi. Para. vltima dicitur. Subsannabant nuncios Domini, & paruipendebant sermones eius, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum: & nulla esset curatio, & Psal. 49. minatur Deus dicens. Tu vero odisti disciplinam, proiecisti sermones meos retrorsum &c. & Iere. 11. Maledictus qui non audierit verba pacti huius quod præcepi. Et ibidem. Dixerunt viri Anathot ad Ieremiam. Non prophetabis in nomine Domini: & non morieris in manibus nostris. Propter hoc dicit Dominus. Ego visitabo super eos, iuuenes eorum in gladio morientur. Filij & filiæ eorum in fame, & Lucæ 10. ait Saluator prædicatoribus. Qui vos spernit: me spernit. E contra vero ira Dei contra populum placatur, si deuotè audiat verbum Dei. Vnde Grego inquit. Omnis qui recte prædicat si audiatur iram irritati Creatoris, super præuaricantem populum, placat, & Psal. 80. ait Deus. Si populus meus audisset me: Israel si in vijs meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eius humiliassem & super tribulantes eos misissem manum meam. Quia vero Deus non punit aliquem terribiliter, nisi de magno crimine, patet maximum esse peccatum contemnẽtium verbum Dei, quos Deus valde terribiliter punit. Ait enim Iere. 5. Mittam in eos gladium, famem, & pestem, eo quòd non audierunt verba mea, quæ misi ad eos, per seruos meos, & prophetas. Vnde verissima est sententia gloriosi prædicatoris sancti Bernardini, qui in suo Euangelio æterno, sermone 9. inquit. Experientia certa didici populos tantũ a Domino flagellari, quantum rebelles inueniuntur verbo Dei. Et hoc sufficiat pro secunda consideratione præsentis sermonis, quę dicitur obligationis.

✠

✠ ✠

✠

PARS TERTIA DE fructificatione verbi Dei.

Tertia, & vltima pars appellatur fructificationis, licet autē possem ostendere q verbum Dei figuratur per lignū paradisi de quo dicitur Apo. 22. lignum vitæ afferens fructus duodecim, per mēses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium, ex quibus verbis innuuntur duodecim fructus prædicationis, tñ breuitatis causa, solū ꝑ nunc dico q quinq; principales vtilitates consequitur audiens deuotè verbum Dei. Prima dicitur illuminationis. Secūda corroborationis. Tertia cōsolationis. Quarta excusationis. Quinta liberationis. Primo dico q prędicatio illuminat mētes auditorū, sicut canit Dauid Psal. 124. di. Declaratio sermonū tuorū illuminat, & intellectū dat paruulis. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Queadmodū igitur in tenebris non potest quis tutè ambulare, sed necesse est eum alicuius luminis claritatē habere, vt videre possit viā bonam per quam ambulet, & malā quā deserat, ita hominibus in tenebris mundi huius cęcutientibus, necessaria est lucerna verbi Dei, per quam illumināt de omnibus necessarijs ad salutem, & perspiciunt iter quod ad vitam perducit æternam, viam quoq; ad tartareos dirigens cruciatus. Est etiam prædicatio speculum, in quo quis videre potest animæ suę maculas, & pulchritudinem, vnde ei conueniunt quæ scripta sunt Sap. 7. vbi dicitur. Candor est lucis ęternæ, & speculum sine macula, & Ioannis 1. Illuminat oēm hoiem venientē in hūc mundum, & Malac. 2. Vobis timentibus nomen meum, orietur sol iustitię, & Lucæ. 2. Lumen ad reuelationē gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Prædicatio enim illuminat in fide, secundū sententiā Apostoli ad Roma. 10. Et ideo Bernar. ait. Vnde est tāta lux fidei in toto orbe terrarum, & tam subita, nisi de prædicato Iesu? Illuminat ēt in spe, & eā audiet in audiēte, dans ei cōfidentiā impetrandi remissionem peccatorū suorū & emēdandi vitam suam, iuxta illud psalmistę dicentis Deo. In verbū tuū semper speraui. Et ideo de illa possunt dici q̄ scribuntur Lucæ. 1. Præibis ante faciē Dñi parare vias eius. Ad dandā scientiā salutis plebi eius, in remissionē peccatorum eorum. Illuminare his, qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Verbum igitur Dei animam cæcam illuminat, vnde Psal. ait. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Et Fulgentius dicit. Sicut solaris radius in instanti, subita illustratione totum mundum illuminat, sic radius diuini verbi procedens à sole increato, illustrat totam rationalem mentem, radio veritatis. Vnde de audientibus illud potest dici id quod scriptum est Esa. 9. Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam. Ambulantibus in regione vmbrę mortis, lux orta est eis. Et prædicta cōfirmantur per exemplū quod accidit tēpore Eugenij Papę quarti. Nam cū beatus frater noster Albertus de Sartiano, reuersus de partibus saracenorum, vnde eduxerat vnum christianum renegatum à Chairo, qui per 40. annos fuerat saracenus & à beato prędicto cōuersus venerat ad summū pontificē. Et ab illo fuerat ad pęnitentiā receptus, prædicā te semel ipso beato Alberto coram ipso pontifice, in Ecclesia sanctæ Crucis Florentiæ, vbi tunc erat, & multa dicente, de veritate fidei catholicę. Fleuit quasi semper ille qui fuerat saracenus in prædicatione. Et postea interrogatus de causa dixit, quòd fleuit duplici respectu, scilicet propter calamitatem saracenorum, & in gratitudinem christianorum, quia si illa prædicatio facta fuisset in medio Chairi, vel Damasci, & illi infideles intellexissent linguam, de centum milibus octuaginta sex millia conuersa fuissent. Et ideo bene dixit saluator Matth. 11. Veh tibi corrozaim. Veh tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes q̄ factæ sunt in vobis, olim in cinere, & cilicio pœnitentiā egissent. Qđ etiā nos dicere possum⁹ illis terris, in quibus omni anno prædicat, si in eis peccatores ad prædicationem non conuertuntur, & illuminantur splendore verbi diuini. Sed de non audientibus

Quot vtilitates insequuntur deuote audientibus verbum Dei.

bus illud inquit Psal. Deo. Fiant viæ illorum tenebræ & lubricum, & Angelus, Domini persequens eos &c. Dicit quoque sanctus Bernardinus in suo Euangelio æterno, sermone 10. Quod talis est populus sine Dei verbo, qualis esset mundus sine Sole. Exemplum habemus de Ægypto, & alijs partibus orientis, quasi innumeris, in quibus tẽpore quo prædicabatur, erant christiani sanctissimi, & fidelissimi, modo autem quia nõ potest prædicari, iam multis annis citra, vbiq; sũt infideles, & nulli veri christiani, sed solum aliqui pauci hæretici, & omnes alij illius regionis viuunt sub fide Machometi. Ipse enim diabolicus machometus sciens vtilitatem sanctæ prædicationis, ne per eum decepti, per sanctos prædicatores reuocarẽtur, præcepit in suo alchorano, sub pœna mortis, ne quis in illis partibus prædicaret

2. vtilitas. fidem Christi. Secunda vtilitas verbi Dei dicitur corroborationis. Non solũ enim est generatiuum fidei, & nutritiuũ spei, sed etiam est inflammatiuum charitatis, & feruoris, & confortatiuum, atq; ad virtutes inductiuum. Nemo enĩ est iam negligens ad bonum, quin per verba sanctæ prædicationis corroboretur & animetur. Imo nullus est adeo in peccatis obstinatus, quin a malitia sua reuocetur, si continuet prædicationes, vt enim scriptum est ad Hæbr 4 Sermo Dei est viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et pertingens vsque ad diuisionem animæ, & spiritus. Et Iere. 23. inquit Dominus: Verba mea quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petras. Et Psal. ait Deo. Ignitum eloquium tuum vehementer, & Deut. 33. dicitur. In dextera eius ignea lex, & Prouer. 30. Omnis sermo Dei quasi clipeus ignitus, quod experti sunt duo discipuli Christi, euntes in Emaus, qui dicebant Luc. 24 Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et propterea dicit Greg. omelia 23 Sermo Dei ad aurem dicitur, & mens ex internæ dulcedinis flamma comburitur. Et Aug. in li. de verbis Domini. Nihil inquit in hac vita est efficacius ad compungendum obstinata corda, quàm sermo diuinus, quod patuit per experientiam in quodam indurato peccatore in ciuitate Venetiarum, qui prædicante ibi beato Alberto de Sartiano, ordinis nostri, ad ipsum iuit, & rogauit vt ei consilium daret quomodo saluaretur, quia habebat peccatum quoddam, quòd nunquam dimittere intendebat, quia impossibile sibi videbatur ab illo abstinere. Cui prædictus prædicator ait. Tria tibi facienda consulo. Primo vt omni die missã audias, secundo vt quotidie aliquam eleemosynam facias, tertio vt nũquam prędicationem ommittas. Quibus auditis abijt, & consilium adimplens, post paucos dies ad ipsum beatum prædicatorẽ, totus contritus, & conuersus redijt, & virtute diuini verbi mutatus a proposito, illud peccatum in quo immersus fuerat, totaliter dereliquit. Et sic vera apparuit illa sententia Gregorij super Ezec. omelia 3. dicentis. Vita prædicantium sonat, & ardet. Ardet desiderio, sonat verbo, ęs ergo candens, est prædicatio accensa, sed de candenti ęre scintillæ prodeunt, quia de eorum exhortationibus verba flammantia ad aures audientium procedunt. Recte ergo verba prædicatorum scintillæ appellata sunt, quia eos quos in corde tetigerint accendunt, hæc ille. Ad prædicta etiam facit, quòd sancta prædicatio sono citharæ à doctoribus assimilatur. Sicut enim solet melancolicis multum prodesse sonus citharistarum, Nam eo ipso quòd illã dulcem audiunt melodiam, confortantur. Item hic sonus multum prodest ad alleuiandas quasdam infirmitates, quæ homines quiescere nõ permittũt, Quia citharę sonus, somnum aliquando inducit, & tamen quandoq; excitat dormientes. Ita prædicator tangens citharã verbi Dei, ac sacræ scripturæ, interdũ dulcem, & interdum acutum sonum facit, & concordat voces vltimas primum, more citharizantium, quia aliquando dulcia loquitur, narrando Christi misericordiam, & regni cęlestis gaudia. Aliquando vero acutum sonum facit, quando æterna supplicia ad memoriam peccatoris reducit, & concordat prophetarum voces Apostolorum vocibus, quorum dulcis melodiæ armonia, reuocat

ipsos

ipsos peccatores à somno mortis, & inducit ad æternæ vitæ quietem. Et in huius figuram dicitur 1. Reg. 16. quòd Saul à spiritu maligno vexatus, audiens Dauid citharizantem, adiuuabatur, & quiescebat, Veh autem mundo quando verificabitur illud Esa. 14. Conticuit dulcedo citharæ. Quantũ enim sit vtilis iste sonus citharæ euangelicæ, ostẽdit Vgo. de S. Victore in 1. li. de anima di. Nihil in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, nihil ita mentem ab amore mundi separat, nihil sic animum contra tentationes roborat, nihil ita hoĩem excitat ad omne bonum, & ad omnẽ laborem, vt sacrę scripturæ studium &c. Licet autem quandoq; peccator non inflammetur, nec conteratur in vna prædicatione, nec in secunda, tamen in tertia, vel in quarta vulneratur, & tandem si perseueret ita mollificatur, quòd dicere potest cum propheta: Factum est cor meum sicut cera liquescens in medio vẽtris mei. Nam & faber cum malleo non vno ictu materiã duram mollificat, sed ex frequentatis ictibus reducit eam ad omnem formam quam vult. Similiter expugnator alicuius castri, percutiens illud vno ictu bõbardæ, quasi nihil facit, in secundo autem ictu disponit, in tertio vehementer concutit, in quarto vero penitus ad terram ꝓsternit. Et similiter facit prædicator ictu verbi Dei ꝓsternens castrum peccatorum ex continuatione. Multi quoque sunt, qui licet sciant quid tenentur facere, & bonã habeant voluntatem, tamen sensualitate, vel filiorum amore deuicti, aut alijs occasionibus tepescunt, hi summopere indigent verbo Dei illos cõfortante. Ideo hanc corroborationem a Domino efflagitabat Dauid. Psal. 119. di. Dormitauit anima mea præ tedio, confirma me in verbis tuis. Vt enĩ dicitur Ecclesiast. 12. Verba sapientum sunt quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi. Et ideo ad ostendendum quantum sit vtilis prædicatio, & doctrina, ad hoc vt quis bene viuat. Imo vt sciatur quòd sine ea non bene potest anima nostra in bonis operibus fructificare, inquit Tulius li. 2. tuscu. q6. dicens. Et quemadmodum ager quantũcunq; fertilis, absq; cultura fructuosus esse non potest, ita sine disciplina animus & doctrina. Et hoc est quod inquit Ouidius in 5. de tristi. di. Adde quòd ingenium longa rubigine læsum. Torpet, & est multo quàm fuit ante minus. Fertilis assiduo si non remouetur aratro. Non nisi cum spinis germen habebit ager.

Sicut igitur agricolę, quia suis sudoribus & laboribus sustentant humanam vitam sunt priuilegiati, tam in lege ciuili, quàm canonica, pro tempore agriculturæ, & nullo modo debent molestari. C. de agricol. & cen. l. nunquam ti. 10. Imo lætari debent congrua securitate, extra de tregua & pa. cap. innouamus. Sic cum populo Dei nihil sit vtilius & salubrius pro conseruatione, & profectu vitæ spiritualis, quàm agricultura spiritualis, quæ est seminatio verbi Dei. Ideo seminatores huiusmodi multum diligendi sunt, & honorandi, nec in aliquo molestandi. Officium quoque ipsorum est priuilegiatum c. quod Dei timore. de sta. mo. Et ipsi statum habent dignum. Nam frugem melioris vitæ non potest quis habere, quam prædicare, & bene regere populum Dei. c. nisi cum pridẽ. in prin. de renun. vnde Esa. 52. dicitur. Quàm pulchri pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciãtis bonum, prædicantis salutem. De ipsis etiam prædicatoribus inquit psalmista Dominus dabit verbum euangelizãtibus virtute multa. Propter prædictã autem vt refert sanctus Bonauentura, in legenda maiori beati Francisci, & magister Bartholomeus Pisanus in conformitatibus eiusdem li. 1. fructu decimo, & conformitate decima, parte 2. Ipse sanctus Franciscus dicebat. Volo ministros verbi Dei tales esse, vt studijs intendentes spiritualibus, nullis alijs officijs impedirentur. Hos enim à quodã magno rege dicebat esse electos, ad edicta quę ex eius ore procederent populis demandanda. Hæc ibi. Et ideo eos prædicantes comitantur Angeli. Vnde dicebat beatus frater Bernardinus Feltrinus, quòd nunquam prædicatur, quin maior ibi sit multitudo Angelorum, q̃ hominum. Angeli enim libenter audiũt ver-

Prædicatores sunt honorandi ac diligendi.

verbum Dei, & non est aliqualiter dubitandum, quin saltem intersint prędicationi Angeli custodes illorum, qui audiunt verbum Dei, & quia prælati habent duos Angelos custodes vnum, scilicet pro se, & alium pro subditis bene gubernandis & ad prædicationem sæpe conueniunt multi pręlati. Ideo ibi sunt plures Angeli, q̃ homines, etiam si alij non adessent nisi eorum custodes. Non est etiam inconueniens opinari, quòd etiam de alijs Angelis multi aduenient. Vnde dum prædicaret ipse beatus frater Bernardinus Feltrinus Vincentiæ, visi sunt in aere plures Angeli q̃ essent homines in terra, qui attente audiebant verbum Dei. Ipsos quoq; prædicatores volens Deus à populis honorari, honorat illorum sermones per miracula. Vnde de Apostolis dicitur Marci vlti. Prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis, Actis, quoq; nono habetur, quòd prædicante Paulo, quidam adolescens audiens verbum eius, de fenestra cecidit & sic mortuus est, quem Paulus cunctis videntibus resuscitauit, inuocato nomine Iesu. Item in legenda beati Andreæ dicitur, quòd cum ipse Apostolus prædicaret in littore maris, proiecit mare ad littus vnum corpus mortuũ quod videns sanctus, facta oratione statim ipsum resuscitauit. Ille autem sic resuscitatus voce clara ait astantibus, quomodo erant quadraginta iuuenes qui audita fama beati Andreæ, in naui intrauerant, vt ad prædicationem eius venirent, sed Diabolus eos, & barcham in qua erant, submersit, quod cum retulisset, continuo mare expulit in terrã corpora aliorum 39. quos omnes iuuenes beatus Andreas resuscitauit. Legitur etiam in legenda sanctæ Marthæ, quòd prædicante ipsa sancta iuxta Rodanũ, quidam iuuenis desiderans audire verba eius, & existens ab alia parte fluminis, cum non haberet nauim cepit natare, sed vi fluminis est suffocatus, cuius corpus postea inuentum, & ipsi sanctæ allatum, ipsa in præsentia totius populi resuscitauit. Legitur etiam in legenda veteri beati Francisci, quòd cum semel inuitatus fuisset à quodã nobili ad prandium cum esset in quodam loco gratia prædicationis, dictus nobilis stabat ad prædicationem eius, dimiseratq; domi puerulum filium suum cũ nutrice, quæ & ipsa desiderans audire prædicationẽ beati Francisci, dimisit puerum solum domi, & abijt ad sermonem. Reuersa autem post prædicationem reperit puerũ in caldaria plena calidissima aqua cecidisse, & ita totaliter decoctum, vt non superessent nisi sola ossa, quæ accepit, & posuit in archa. Interim vir nobilis prædictus præfata reperiens dum domi reuersus fuisset præcepit vxori, vt ob reuerentiam sancti patris a planctu abstineret. Finito autem prandio dixit, venerandus pater sanctus Franciscus illi nobili, vt sibi poma afferret. Ille autem excusauit se dicens, ꝙ tempus pomorum non esset, beatus autem Franciscus dixit ei. Vade ad illam archam, quia pro certo reperies, quo pergens pater pueri inuenit puerum resuscitatum habentem in manibus duo poma recẽtia, vnũ in dextera, & alterum in sinistra. Qui continuo extendens manum versus patrem vocauit eum. Tunc beatus Franciscus dixit illi nobili. Ista sunt poma quę volebam. Dominus enim reuelauit mihi omnia quæ acciderant. & hoc miraculũ fecit, quia veneratis ad prędicationem. Non solum autem prædicatores resuscitant corporaliter mortuos sed etiam spiritualiter defunctos. Vnde Hiere. 38. dicitur in figuram, quòd cum ipse Hieremias esset incarceratus in lacu sine aqua, in quo erat solummodo lutum, Abdemelech quidam eum extraxit funibus, submittens ei pannos veteres, & vestimẽta antiqua quibus appositis ad manus & cubitos ipsius Hieremiæ euasit incolumis, ita ꝙ funes non corroserunt carnes eius, per Hieremiam enim significatur peccator, qui est incarceratus in lacu pleno viciorum, luto, in quo non est aqua gratiæ Dei, quæ est vita animæ, sed tantummodo sunt in eo immunditiæ peccatorum, hunc autem Abdemalech qui secundum Hieronymum interpretatur seruus regis, vel seruiens regno, vel seruus regnator, & significat prædicatorem seruum regis celestis, & seruientem regno Ecclesiæ militantis, & triun-

Multa exempla ponuntur, vt ostẽdatur Deũ sæpe confirmare ea q̃ dicunt prædicatores, aliquibus signis.

triumphantis, qui etiam est seruus regnator, quia secundũ Ambrosium, Deo seruire regnare est, extrahit de ipso lacu, id est de peccato, funibus diuini verbi, videlicet fune cõmemorationis seueri iudicij vniuersalis, & terribilitatis mortis, ac inferni, & huiusmodi. Quę funes qa sunt rudes, vñ & rudentes appellãt, submittit ei pãnos veteres id est scripturas veteris testamenti in quibus de Dei misericordia prędicat, & vestimenta antiqua id est antiquorũ patrũ exempla, qui regnũ cęlorũ p austeritatẽ vitæ & pęnitentiã acquisierunt, & sic eos leniter & sine offendiculo, de morte peccati eruit. Et ad hoc etiã põt applicari illud qđ Ioãnis. 5. ait saluator. Amen dico vobis, qa venit hora, & nũc est quando mortui. s. per peccatũ audiẽt vocem filij Dei. s. p prædicationẽ, & qui audierint viuent. s. vita grę, põt. n. dicere prę dicator bonus illud Ioannis. 6. Verba q̃ ego loquor vobis spiritus, & vita sunt. Dicit aũt Greg. 4. dialogorũ, q̃ oĩum miraculorũ maius est resuscitare spiritualiter mortuũ. Et ideo mai⁹ est prodigiũ prædicationis verbo peccatorẽ ad Deũ conuertere, q̃ carne mortuum suscitare. Minus. n. est resuscitare carnẽ iterũ morituram, q̃ resuscitare animã in æternũ victurã. Nam innumerabilium mors corporum morti spirituali vnius animę cõparari non potest. c. si habes. 24. q 3. Prædicator etiam suo verbo protegit & roborat populum Dei, iuxta illud Prouerbiorum. 3. Sermo Dei clypeus est sperantibus in se, & ideo dicit Apostolus ad Ephesi 6. De cætero fratres cõfortamini in Domino, & in potẽtia virtutis eius, & induite vos armaturã Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela inimici ignea extinguere, & galeam salutis assumire, & gladiũ spiritus, quod est verbũ Dei. Hæc ibi primę quoq; Ioannis. 2. inquit Apostolus. Scribo vobis filioli, quoniã fortes estis propter verbum Dei, quod manet in vobis. Legitur insuper Act. 10. q̃ prædicante Petro Apostolo cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum eius, & consequenter fortificauit eos contra omnes tentationes, persecutiones, & aduersitates. Quod confirmat saluator Matth. 7. di. Omnis qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificauit domum suam supra petram. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerũt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat supra firmam petram. Omnis autem qui audit verba mea, & non facit ea, similis est viro stulto, qui edificat domum suam supra arenam, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna, hæc ibi. Et ideo in figuram dicitur Matthæi. 15. quòd Christus noluit dimittere turbas ieiunas ad domum redire, ne deficerent in via, & 3. Reg. 19. scriptum est quòd Helias ambulauit in fortitudine cibi sibi ab Angelo dati, id est verbi Dei a prædicatore ministrati, vsq; ad montem Dei Oreb. De hac etiam vtilitate prædicationis, fortificantis spiritum audientiũ, potest exponi dictum prophetæ Psal. 32. dicentis. Verbo Domini cęli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Tertia vtilitas dicitur consolationis. 3. *vtilitas.* Magnam enim dulcedinem dat sermo Dei his qui deuote illum audiunt, ideo decãtat Dauid Psal. 124. di. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Sicut igitur quando quis comedit mel, & non sentit dulcedinem, signum est, quòd est infirmus, & habet palatũ alteratũ, ita quando quis audit dulcedinem verbi Dei, & non degustat illã, pessimũ est signũ quòd hẽt aĩam alteratã. Sicut etiã mortalis iudicat infirmitas, quãdo aliquis nõ comedit, vel comestum cibum nõ retinet, sed euomit, aut retentũ non digerit. Sic quis potest iudicare aĩam suam spiritualiter mortuã, quando audire non vult verbum Dei, qđ est cibus animæ saluti & vitæ necessarius, de quo dicitur Psal. 106. Omnem escã abhominata est anima eorum, transierunt vsq; ad portas mortis, vel quando auditum verbum non retinet in mẽte, vnde Gregorius ait. Æternæ mortis periculum formidate si cibum sanctæ prædicationis accipitis, & in ventre

memo-

memoriæ non tenetis. Vel quando verbum Dei in stomaco memorię crudum moratur, quod fit quando audiens verbum Dei, postea non digerit illud per bonam operationem. E contrario autem est de libenter audientibus, ideo dicit beatus Tho. & cęteri Theologi in 4. di. 9. Quod signum est quòd quis sit in gratia Dei, quando delectatur audire verbum Dei. Vnde dicit Augu. in libro de prędestinatione sanctorum. Sicut nullū est maius signum predestinationis ęternæ, quam verba Dei libenter audire, ita nullum est peius signum quam illa contemnere, ideo dicebat Dominus noster 8. Ioannis c. Qui ex Deo est, verba Dei audit propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

4. vtilitas. QVarta vtilitas dicitur excusationis. Scotus enim ac Ricar. de media villa ponunt hunc casum in 4. di. 9. Ponamus quòd sint duo quorum vnus vadit ad prædicatiões, vt addiscat cognoscere peccata, & ea ad memoriam reducat, vt de ipsis integrè, & bene valeat confiteri. Alius vero ad sermones ire contemnit, postea ambo vadunt ad confessionem ęqualiter meditantes peccata sua, primus autem qui iuit ad prędicationem non recordatur centum peccatorū mortalium, solum ex hoc ꝙ non habet memoriam bonam, vel quia non scit illa esse peccata, & ideo de eis non cōfitetur. Dicunt prędicti doctores ꝙ talis ignorantia eum excusat, quia per defectum suum non dimisit illa confiteri, nec fuit negligens in addiscēdo cognoscere peccata, quia accessit ad prædicationes, & attente audiuit. Alius vero qui contempsit ire ad prædicationes, facta eadem, & equali examinatione peccatorum cū primo, non recordatur vnius peccati mortalis, quod si iuisset ad prędicationem cognouisset esse peccatum mortale vel de eo recordatus postea fuisset, dicūt doctores prędicti ꝙ iste dimittens confiteri hoc solum peccatum mortale, vel quia non cognoscit illud, vel quia non recordatur de eo, facit confessionem inualidam, quia hęc est ignorantia ex sua malignitate procedens. Vide ergo popule mi, quomodo sancta prędicatio excusat defectus tuæ cōfessionis, ergo veni & frequenta. Quinta & vltima vtilitas verbi Dei, dicitur liberationis. Primo enim liberat ab infirmitatibus, nam prędicante me in ciuitate. Nouarię in 1481. in quadragesima, quædam nobilis matrona nomine dña Valeria de Cacijs habens quosdam magnos dolores, veniebat tamen quotidie ad prædicationem nostram, & ipsamet retulit mihi, quòd quando discedebat de domo, vt veniret ad sermonem, semper dolor ipse recedebat, & quamdiu durabat prædicatio nunquam eam molestabat. Ad hanc autem vtilitatem sanationis potest applicari illud Math. 8. Vbi centurio ait. Dic verbo & sanabitur puer meus. Item liberat a morte spirituali & periculis. Recitat enim Iacobus de vitriaco, quòd filius cuiusdā magni domini, malo amore amabat quandam honestam iuuenem quę cum semel iret ad prædicationem, ille insedens equo, vsq; ad quendam locum secutus est eam. Ibiq; volens ei facere violentiam à diabolo præcipitatus de equo expirauit. Similiter liberat ab interitu corporali. Vnde psalmographus canit. Misit Dominus verbum suum & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Item liberat a pęna purgatorij. Quilibet enim audiens prędicationem fratrum nostrorum, habet ꝑ qualibet vice quadraginta dies de indulgentia, vt in priuilegijs ordinis nostri continetur. Ego vero vltra indulgentias generaliter prędicatoribus nostris, & aliorum mendicantium ordinum concessas, possum auctoritate apostolica cōcedere centum dies de vera indulgentia. Quam omnibus auditoribus concedere intendo in omni nostro sermone. Prędicatio etiā liberat à pęna inferni, quia peccatores ad pœnitentiam & lachrymas conuertit Psal. 147. Emittet verbū suum & liquefaciet ea, flabit spiritus eius & fluent aquę. Et sic animam febrili calore peccati inflammatam refrigerat, iuxta illud Ecclesiast. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic & verbum melius quàm datū. Veniat ergo ad prędicationem quisquis amat animā suā. Sanat quoq; omnia vulnera peccatorū, iuxta illud. Sapientię. 16. Neq; herba, neq;

5. vtilitas.

neq; maligna sanauit eos sed tuus domine sermo, qui sanat omnia. Item prę seruat a peccatis. Vnde psalmista inqt Deo. In corde meo abscōdi eloquia tua, vt non peccem tibi. Omnes ergo debent in corde deuoto recondere verba prædicationis. Sunt enim gemmę Dei. Et ideo psalmista dicebat Deo. Dilexi mandata tua, super aurum & topazion. Profecto si quis gemmam haberet, quā Christus in ore portasset, cum magna reuerentia eam seruaret. Cum maxima ergo veneratione verba sancti euangelij sunt audienda, & conseruanda, quę in corde Christi fuerunt, & ab eius ore processerunt. Cuncti ergo fideles debent solicite concurrere ad prędicationes, iuxta illud Lucę. 5. Cum turbę irruerent ad Iesum, vt audirent verbum Dei. In quibus verbis ostenditur, ꝙ debet verbum Dei, audiri cum auiditate, dum dicitur ꝙ irruebant, id est cum quodam impetu ibant. Sic pauperes in distributione eleemosynarum tempore famis irruere consueuerunt, & sicut famelici canes cū anxietate quęrunt panem, iuxta illud psalmistę. Et famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Sicut enim fames & appetitus edendi, est signum sanitatis, & corporis bene dispositi, ita appetitus audiendi verbum Dei est signū salutis. Dicitur autem verbum Dei esse omnis esca, iuxta illud. Omnem escam, abhominata est &c. Nam satiat, & replet, & aufert omnem famem diuitiarū, honorum, & deliciarum ostendens in Deo solo esse veram satietatem. Nam auarus inuenit veras diuitias, & superbus honores in eo, qui dixit Prouerbiorum 8 Mecum sunt diuitię & gloria Deliciosus vero in ipso inuenit delectationem de quo inquit psalmista. Delectationes in dextera eius, vsq; in finem. Ęqualiter quoq; per peccatum vulneratus inuenit in eo perfectam incolumitatē: vnde Ioannis quinto dicitur. Omnes qui in monumentis sunt: idest in fetore peccatorum: audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Verbum enim Dei est animę viuificatiuum, & spiritualis vitæ conseruatiuum. Vnde idem saluator ait Ioannis sexto. Verba quæ ego loquor spiritus, & vita sunt. Nam non in solo pane &c. Matth. 4. & Deuter. 8. Quapropter vnusquisq; predicator potest dicere illud Esa. 55. Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra. Inclinate aurem vestram, & venite ad me. Audite, & viuet anima vestra. Veh autem temporibus antichristi quando predicari non poterit, quia verificabitur illud quod inquit Hier. super Amos Prophetam. Quando doctrina non erit in ecclesijs, intelligemus perire pudicitiam, castitatem mori, & omnes obire virtutes, quia non comederunt verbum domini: hęc ille. Et idem etiam accidit hodiernis temporibus in illis terris in quibus non prædicatur, vel ad prędicationem non itur, vel attenditur. Et ideo omnes debetis sanctam prędicationem frequentare, & attentissimo corde eam audire, ne sitis de illis de quibus dixit dominus Luc. 8. Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum ne credentes salui fiant. Sicut enim aues sequuntur satorem vt proiectum in terram comedant semen. Sic & dęmones maiori studio sequuntur prędicatorem, verbi Dei seminatorem, vt de cordibus audiētium auferant semen quod est verbum Dei. Et ideo dicitur. Luc. 8. ꝙ volucres cęli comederunt illud, per volucres autem dęmones significantur vt exponit ipse Saluator. Non est autem mirum si diabolus conatur vos retrahere a prędicatione quia cognoscit ꝙ ipsa est illud semen bonum quod vt habetur Matth. 13. Cadens in terram bonam. s. animę vestræ facit fructum bonum. s. bonarum cogitationum, atq; operationū, & diuersorum meritorum. s. aliud trigesimum, aliud sexagesimum, & aliud centesimum secundum diuersas dispositiones audientium. Nouit quoq; veram esse sententiam Seuerini papæ in c. sicut stellas 38 di. qui ait. Sicut stellas cęli non extinguit nox, ita mentes fidelium inhęrentes sacrę scripturę firmamento, non obscurat mundana iniquitas. Vnde prędicatori verbi Dei potest dici illud can. 4. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut enim vitta retinet capillos defluētes ne cooperiant faciem, sic prędicatio sacrę scri-

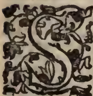
scripturæ cogitationes, & affectiones superfluas mẽtis reprimit ne faciem cõtemplationis obnubilent. Scit etiam diabolus veram esse sententiam prophetæ dicentis Psal. 11. Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. In quibus verbis primo cõmendat verbum Dei a dignitate di. Eloquia Dñi, quasi dicat. Nõ Platonis, nõ Theophrasti, non Xenocratis vel Tulij, sed Domini qui est veritas increata, bis autem dicit eloquia, propter duplex verbum, scilicet inspiratum & prædicatum. 2. a castitate. Et ideo dicit casta, tum quia docet spiritualem castitatem. Iacobi. 3. Quę autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica etiam &c. Tũ quia verbum facit Dei carnem pudicam. Vnde Hiero. ad Rusti mona. Ama scientiã scripturarum, & carnis vitia non amabis. 3. à suauitate dum dicit argentum, quod est super omnia metalla dulci sonum. Et similiter verbum Dei superat omnes melodias. Psal. 118. Et dulciora super mel & fauum. Vbi glosa ait. Eloquia aperta in nouo testamẽto, & operta in veteri testamento dulcius sapiunt palato fidei, q̃ faucibus carnis mel. 4. a charitate, dum dicit. Igne examinata, scilicet diuini amoris. Psal 118. Ignitum eloquium tuum vehementer. 5. a spiritualitate dum dicit probatum terræ. i. a terra, & ponit genitiuum pro ablatiuo more Græcorũ. Quia prædicatores debẽt esse elongati a terrenis. Vnde Gregorius ait. Ignominiosum valde est sub eius status specie gloriam mundi, vel diuitias quærere, in quo debet alios ad contemptum temporaliũ prouocare. 6. puritate dum dicit. Purgatum septuplũ, id est per septiformem gratiam spiritus sancti, de qua habet Esa. 11. Et propter prædicta omnia dolet diabolus cũ videt vos ad audiendum verbum Dei deuote conuenire, sciens q per virtutem eius mundabimini a peccatis vestris, dicente Apostolo ad Hæbr. 1. Verbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens &c. Vnde & saluator dicebat Apostolis Ioannis. 15. Iam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis. Sicut enim quanto frequentius quis in aquam descendit, tanto magis a maculis liberatur & mundatur, sic quanto magis venietis ad prædicationes, magis mundabitis animam vestram a peccatis. Sicut etiam quanto frequentius vas impletur bono oleo, tanto magis capit de vnctuositate, ita quanto crebrius recipietis suauissimum oleũ verbi Dei, tanto magis in vos permanebit vnctio spiritus sancti, quam ille vobis concedat qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

✠✠
✠

FERIA QVARTA CINERVM DE IEIVNII INSTITVTIONE, OBLIGATIONE & violatione.

SERMO QVARTVS.

Ad concupiscentias regulandas domin⁹ nos hortatur ꝑ prophetam dicentem, sanctificate ieiunium. Et nota qđ nō loquitur de concupiscentia naturali, quia in tali non est peccatū nisi pęnes excessū, vide Aris. 4. Ethi. ca. 5. vbi dat triplicē distinctionem de concupiscētia, ꝗ intelligēdo, scies quid veritatis, et falsitatis habeant istę austeritates.

Anctificate ieiuniū Iohelis 2. & in epistola occurentis feriæ. Vt inquit deuotus Vgo de sancto Victore in compēdio Philosophiæ li. 1. c. 2. ait Cōcupiscentia est immoderatus appetitus sensualitatis, excedens modū rationis. De qua loquēs Ari. 3. Ethi. c. 11. dicit. Quēadmodum puerum oportet secundum pręceptum pedagogi viuere, sic & concupiscibile resonare rōni, & in 2. Poli. c. 4. idem inquit. Magis oportet concupiscentias regulare quàm substantias. Plato quoque in Phedone ait. Recte philosophantes abstinent ab his quæ secundum corpus sunt concupiscentijs omnibus. Sapiens etiam Ecclesiasticus. c. 18. sui libri inquit. Post concupiscentias tuas nō eas. Si enim præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudiū inimicis tuis. Inter omnes autem concupiscentias, videtur illa quæ est secundū gulā tenere quodammodo principatum dū aliæ ab illa causantur, ad quod ostēdendum Deus noster creato homini primū fecit pręceptū de abstinentia contra gulā, dū ei imperauit ne de ligno sciæ boni & mali comederet Gen. 2. In quo abstinentiā comendauit, dum noluit eū comedere de oībus vt sic faciendo mereretur & sanctus fieret refrenādo cōcupiscentiā gustus, ꝑ quā qdē refrenationē hō dño consecratur. Vnde Numeri. 6. c. dicitur. Vir siue mulier cum votū fecerit vt sanctificetur, & se voluerit dño consecrare à vino & ab omni eo qđ pōt inebriare abstineat. Ea propter in hac sacra quadragesima vos ad hanc sanctificationem hortatur dñs per prophetam in verbis propositis dicēs Sanctificate ieiunium, de quo quidem sacro ieiunio, tres deuotas considerationes faciemus. Prima dicetur Institutionis. Secūda Obligationis. Tertia & vltima appellabitur Violationis.

PARS PRIMA Huius sermonis de institutione ieiunij.

Ieiuniū instituere fuiſſe necessarium & cōgruum tribus rationibus ostenditur. Et nota qđ istę rationes non concludunt necessitatem simpliciter, & ideo dic vt nosti.

QVO ad primā considerationē quæ dicitur institutionis, mouent tria dubia, primū an bonū atq; necessariū fuerit instituere ieiuniū. Et respondeē secundū Alex. de Ales in 4. parte summę in tractatu de ieiunio, & Ricar. in 4. di. 7. 15. ar. 3. q. 3. Et Tho. ibidem art. 1. q. 4. & 2. 2. q. 147. art. 3. Quod necessarium & valde congruum fuit instituere sanctum ieiuniū, maxime post lapsum primorum parentum. Et hoc probari potest tribus principalibus fundamentis, primo ratione satisfactionis, sic per transgressionem primorum parentum, totum humanum genus reum factum est, ad Roma. 5. vbi dicitur. In quo omnes peccauerunt, sed per quæ quis peccauit per ea & puniri debet. Sap. 11. & c. si. de immu. ec. & c. pastoralis de iure pa. & notatur in l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vulg. & pupil. & l. heres. ff. de his qui; vt indi. Cum ergo peccauerit humanum genus in primis parentibus peccato gulæ, & comestionis, debuit fieri præceptū in pęnā, & satisfactionē, de nō comedendo siue de ieiunando. Et ideo potentiæ gustatiuæ ꝗ inordinato amore cibi vetiti, totū humanū gen⁹ vulnerauit, modo si se refrenet ꝑ abstinētiā & ieiuniū, & ꝑ cōsequēs nos incolumes

reddat a peccatis,& virtuosos faciat per temperantiã, & austeritatẽ possunt con uenire illa verba quæ Ouidius in 2 de remedio amoris ponit dicens. Ad mea decepti iuuenes præcepta venite. Quos suus ex omni parte fefellit amor. Discite sanari per quẽ didicistis amare. Vna manus vobis vulnus opemq; ferat. Secunda ratio diciẽ curationis, per peccatum em̃ originalis culpæ, remãsit in nobis fomes,& inclinatio ad malũ & vitia. Gen.8.c.vbi diciẽ, q̃ oĩs cogitatio hoĩs pna est ad malũ omni tẽpore 12. q. 1.c. Oĩs etas. Cõueniebat ergo, vt p ecclesiã humano generi prouideretur de aliquo remedio quo posset ab huiusmodi corruptione cauere. Cũ igiẽ, vt inquit Hieronymus, ieiuniũ sanet pestes corporis, nullum magis conueniens remediũ potuit inuenire ad reprimendũ hoc incentiuũ,q̃ abstinentia, & ieiunium, vt sicut hæc inclinatio ortum habuit ex comestione per nõ comestionẽ, & esuriem reprimaẽ, quia medicinæ habent fieri p contraria. 2. Ethi. Tertia ratio diciẽ reuocationis, quia.n. homo per peccatũ exul factus fuerat a paradiso, conueniebat vt aliquo modo puideretur, quatenus ad illum redire posset. Sed per gulã eiect° fuerat. Gen.3.c. ergo p refrenatione gulæ debuit reuocari. Si.n. aliqd est causa alicuius oppositũ est causa oppositi, 1. Poster. Et hanc rõnem tangit Ambrosius in sermone de ieiunio transũmptiue in c. Sexto die.35.di.dicẽs. Gula a Paradiso regnantẽ expulsit, abstinentia ad paradisum reuocauit errãtem. Ideo nos hortatur August.li.1. contra Iulianum dicẽs. Egrotauimus per peccatum, sanemur per pęnitentiam, pęnitentia vero sine ieiunio vacua est. Quia non ieiunauimus, dedicimus a Paradiso, ieiunemus vt redeamus ad Deum, hæc ille.

Imo p Deũ ieiuniũ.n. est de iure diuino, licet tempus ad ecclesiã determinare spectet.

Ieiunium dierũ quadraginta instituere cõgruum fuit & hoc aliquibus congruentijs ostenditur.

SEcundo quæritur vtrum congruum fuerit instituere ieiunium Quadraginta dierum Respondeo secundũ Tho. 2.2.q.147.ar.5 q̃ sic Quod taliter probatur. Sicut enim subditi tenentur dominis suis dare tributa. Matth. 22. vbi dicitur. Reddite quæ sunt Cęsaris Cæsari, ita etiam Deo, idest sacerdotibus loco Dei, decimas offerre debẽt in signũ recognitionis vniuersalis dominij, vt dicit Innocẽtius tertius in c. Tua nobis extra. de deci. Et sicut debemus decimã aliarum rerum, ita & tẽporis secundum Gregoriũ in c. Quadragesima, de conse. di.5. Cum ergo decima pars totius anni sint.36.dies vel paulo minus. Igitur cõgruum fuit vt illis diebus ieiunaremus. Verum quia corpus nostrum cõstat ex quattuor elementis, & per inordinatiõnẽ quattuor affectionũ ex illis procedentium, peccauimus circa decalogũ in omnibus quattuor partibus anni, ideo superadduntur quattuor dies, & sic sunt quadraginta. Quadraginta em̃ diebus & quadraginta noctib° pluit De° aquas diluuij, in pęnã mundanę corruptionis. Gen.7. Et ideo si nolumus incurrere diluuium ęternę punitionis, debemus his quadraginta diebus ieiunare. Quia sicut Moyses ieiunando quadraginta diebus & quadraginta noctibus meruit legẽ Dei recipere Exo. 24 Et Seraphicus pater noster Franciscus post ieiunium quadraginta dierum recepit regulam quam ei Christus de verbo ad verbum inspirauit. Ita nos si his quadraginta diebus ieiunabimus, recipiemus profecto gratiam diuinam. Sicut enim quadraginta dies dati sunt Niniuitis ad pęnitentiam. Ione. 3. ita & nobis. Et sicut filij Israel quadraginta mansionibus peruenerunt de Ægypto ad terram promissionis, ita & nos his quadraginta diebus transibimus de tenebris peccati significatis p Ægyptũ, ad superną patrię lucẽ. Sicut etiã quadraginta diebus Helias puenit ad montem Dei Oreb in fortitudine cibi, quẽ ei Angel° dedit 3.Reg.19. Ita & nos comedendo cibum quadrasimale quem nobis offert sancta mater ecclesia, perueniemus ad montem eternæ gloriæ. Quia sicut Christus quadraginta diebus a sua resurrectione ascendit cęlos: Actuum.1.c. Ita nemo põt ascendere nisi his quadraginta diebus ieiunauerit, si non est legitimè excusatus. Quẽadmodũ etiã Chrs postquam ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus accesserũt Angeli & ministrabãt ei: Matth.4.c. Ita nobis ieiunãtibus aderunt cęlestis patriæ milites, nos contra inimicos nostros protegentes. Et ideo secun-

Nota satis curiosum dictum de quadragenario.

secundum, hūc numerū quadragenariū quadragesimale ieiunium est institutū; de quo sic cantat ecclesia Lex & prophetæ primitus hoc prætulerunt, post modū Christus sacrauit omniū rex atq; factor temporum, Multipliciter etiā Christus conseruauit istum numerum quadragenarium, scilicet in sua conceptione, quia quadraginta septimanis fuit in vtero virginis. Item sua prædicatione, quia quadraginta mensibus in mundo prædicauit. Item sua ieiunatione, quia vt supra dictum est quadraginta diebus ieiunauit in deserto, quod egit, vt sicut hoc ieiunium quadragesimale approbatum fuerat per legem mosaicam, & propheticam in ieiunio Moysi legislatoris, & Heliæ eximij prophetæ. Ita approbatū apparet p legē euangelicam. Et ideo isti duo soli. s. Moyses, & Helias apparuerunt in eius transfiguratione Matthęi. 17. Ipse autem dñs noluit ieiunare plusq̄ illi, ne Deus à diabolo putaretur, nec minus q̄ ipsi ne purus hō, & illis inferior crederetur. Consecrauit etiā hūc numerū sua passione, quia quadraginta horis iacuit in sepulchro. Item sua resurrectione, q̄a quadraginta diebus post resurrectionē fuit cū discipulis in mūdo.

Addere poteris, & alias cōgruētias vt nosti.

Ieiunium quadragesimale tempore veris instituendum fuisse, tribus cōgruētijs ostenditur.

Tertio quæritur quare hoc ieiuniū institutum est tempore veris. Respondeo secundū Alex. de Ales in 4. parte sūmę in tractatu de ieiunio & b. Th. in 4. di. 15. art. 3. q. 1. q̄ hoc factum fuit propter tria. Primo propter concupiscentiæ repressionem, quia in vere maxime insurgunt, & inualescunt motus carnales, & concupiscentiæ, & maximæ in generatiua, tā in homine q̄ in alijs animalibus, & hoc ꝑpter qualitatem eius tēporis. Ver enī est calidum & humidum secundū Auicēnā. 2. primi doctrina. 2. c. de naturis tēporū. Calidū aūt, & humidū maxime cōuenit generatiuę, vt inqt Arist. in lib. de generatione & corruptione, & ideo sicut in vere pululant, & germinant arbores, ita etiā insurgunt motus carnales ad quos reprimendos instituendum fuit ieiunium.

1. Congruētia.

2. Congruētia.

Secunda causa dicitur susceptionis, scilicet diuinæ gratiæ. Sacramenta. n diuinæ gratiæ. s. Absolutionis sacramentalis, & cōionis corporis Christi hoc tēpore nobis spiritualiter proponuntur, maxime in pascate, & ideo vt anima nostra bene inueniatur idonea, secūdum possibilitatem suam, ad tam sublimia sacramenta suscipienda; recte ordinatum fuit ieiunium quod secundum Hieronymum, est sanctificatio mentis, sine qua nemo videbit Deum Et ideo dicitur Ecclesiasti. 2. Qui timent Deum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas, scilicet per ieiunium.

3. Congruētia.

Tertio ordinatum fuit ratione conformationis. Sicut enim Christus per suam passionem ad gloriam resurrectionis peruenit, sic nos per ieiunia, & alias pęnitentias perueniemus ad gloriam eternæ beatitudinis, vt inquit Isi. 6. Ethimo. Quod autem Christus passus fuerit in vere patet per Augu. 16. de ciuitate Dei. c. 55. vbi inquit, quòd mortuus est Christus 8. Kl. Aprilis. Ratio aut quare Christus passus est in vere, fuit quia etiam primi parentes hoc tempore peccauerunt, vt inquit Alexander de Ales, in 2. parte summę, & Isidor. 8. li. Ethimo. Illo etenim tempore creati fuerunt simul cum cæteris creaturis, & elementis. Et potest probari vt inquit Rabi Iosue per scripturam Genesis 1. capitulo vbi dixit Deus. Germinet terra herbam virentem, ac facientem semē iuxta genus suum. Quæ omnia fiunt in vere. Rabi Eliaser tamen dicit quòd creatus fuit mundus de mense Septembris, quo tempore fructum sunt maturi. Et dicit Nicolaus de Lira super primo Gen. ca quòd hæc est comunior opinio apud hebræos. Tamen tenendo primam posset dici, quòd per virtutem diuinam terra produxit hac prima vice fructus in instanti, & non ꝑ generationē naturalem, & ideo potuit hæc productio ita fieri in vere sicut in autumno, & congruum fuit q̄ primus homo crearetur in vere, quo tempore oīa pululant, & germinant quæ apta sunt germinare. Præterea vt ait Damascenus li. 2. omni tempore sunt fructus in paradiso terrestri. Quia igitur Christus tempore veris passus est, vt ostenderet se pati propter peccatū primorū parētū, congruū

Homo quo tēpore peccauit, & quādo creatus fuit.

D 2 fuit

fuit vt etiā nos ei cōformaremur in absti nentia, & ieiunio, vt sic cū ipso crucifixi eius resurrectionis, & gloriæ participes efficiamur. Et hoc est quod dicit Paulus ad Gala. 5. Qui.n. sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs.

Quare cū quadragesima incipiat in prima Dominica, ecclesia addidit quatuor dies præcedentes.

QVarto quęritur quare cum solemnitas quadragesimalis incohetur in sequenti Dominica, hos quatuor dies præcedentes ecclesia addidit. Et respondetur q; hoc fecit vt quadregenarius numerus ieiunij impleatur. A prima enim Dominica vsq; ad Pasca quadragita duo dies sūt, de quibus dū sex dies dominicales subtrahuntur, solummodo triginta sex dies ieiunabiles remanent. Et ideo adduntur isti quatuor dies præcedentes vt sacer numerus quadraginta dierum compleatur quem Christus suo ieiunio consecrauit. Sunt tamen quædam alterationes misticæ quare potius in 4. feria quā ī alia feria hoc ieiuniū inchoetur. Et prima est q2 in 4. feria mors Cristi fuit tractata & cum deliberatione firmata in 4. feria principes sacerdotum cum senioribus populi congregati sunt in atrium Caiphæ principis sacerdotū, ad quos Iudas accessit, & Christum tradere promisit & illi pecuniam dare polliciti sunt Ioānis 10. & Matth. 26. Quia igitur pœnitentiam quadragesimalem facimus vt Christo patienti compatiamur. Ideo merito in hac quarta feria in qua eius mors fuit tractata hoc ieiunium inchoatur, secunda ratio est quia in quarta feria Sol, & Luna, ac cætera cœli, & luminaria creata fuerunt. In principio enim creauit Deus quandam nubeculam lucidam quando dixit Genesis. 1. Fiat lux, & illa nubecula tres dies solis creationem præcedentes illuminauit quadam tenui claritate quemadmodum diluculo fieri solet. Quarta autem feria sequenti vt dictum est, Deus solem, & cætera luminaria fecit. Et ideo dies illa dies plenæ claritatis fuit. Totum autem tempus nostrum est tenebrosum. Tempus autem quadragesimale est lucidum. Iuxta illud ad Ephesios. 5. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Conueniens igitur fuit, vt tempus tam lucidum in die lucida inchoaretur. Tertia ratio est quia quarta feria dies mercurij vulgariter nuncupatur. Est autem mercurius planeta celestis, qui secundum astrologos regnat in virgine, dominatur aquæ, semper est cum sole, & præest facundiæ. Disponit enim homines ad facundiam & eloquentiam acquirendam. Vnde dicitur Actu. 14. quòd gentiles appellabant Paulum Mercurium, quia erat dux verbi. Recte igiē ieiunium in die Mercurij inchoatur, ad innuendum quòd homines in hoc tēpore debent habere mundiciam corporum, abundantiam lachrymarum, perseuerantiam bonorum operum, vt scilicet semper sint cum sole idest Christo. Prędicatores autem debent habere facundiam sermonum, & ideo vt illud ieiunium facilius suscipiatur hodie sancta mater Ecclesia fideles ad memoriā suæ mortis inducit dum in capitibus cineres ponit dicens illud Genesis 3. Memēto homo, q; cinis es, & in cinerem reuerteris. Ad quod etiā Deus hortaē Hiere. 6. di. Filia populi mei induere cilicio, & conspergere cinere, luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Populus.n. Dei est populus christianus. Filia vero populi Dei est anima cuiuslibet christiani. Quam quidem animā ipse Deus ad tria hortatur in verbis prædictis, primo ad durę pęnitētiæ assumptionē dicens. Induere cilicio. Cilicium enim est indumentum durum, & asperum de pilis camelorum cōtextum. Secundo ad mortis meditationem dicens. Conspergere cinere. Sicut faciebat Iob dicens sui libri capitulo 16. Operui cinere carnem meam, & Ecclesiastici 10. dicitur. Quid superbis terra, & cinis? Et Hiere. 22. ait propheta. Terra, terra, terra, audi verbum Domini. Idest tu homo qui venis de terra, & portas terram, & vadis ad terram, audi verbum Domini, quod tibi hodie dicitur per Ecclesiam, scilicet Memento, & cætera, tertio hortatur ad peccatorum dolorem dicens. Fac tibi luctum amarū, luctus enī vt dicit Aug. est tristitia dę amissione charo

Ieiunium quare quarta feria inchoetur.

rum. Homo autem per peccatum amisit Deum, animam suam, & omnia merita, & ideo debet conuerti ad pœnitentiam, & amara lamenta. Et hoc sufficiat pro prima parte nostri sermonis.

PARS SECVNDA HVIVS sermonis de obligatione ieiunij.

Et loquitur semper de ieiunio ecclesiæ & nõ naturæ.

SEcunda pars dicitur obligationis, pro cuius expeditione vt sciatur quale debeat esse ieiuniũ, ad quod quisq; nostrũ tenetur. Sciendum est q sex sunt genera hominũ diuersimode ieiunantium, quæ in hoc versu continentur. Abstinet eger, egens, cupidus gula, simia, virtus. Primo enim æger abstinetur, vel quia non potest aliter recipere sanitatẽ, vel quia appetitum non habens comedere non potest, & hæc abstinentia non est meritoria, nec demeritoria in se, quia in his quæ à natura sunt, & aliter esse non possunt, nec laudamur, nec vituperamur. 2. Ethico. Secundo abstinet egẽs quia non habet quid comedat, & hoc ieiunium est indifferens, nam nihil meretur, nec demeretur secundum se, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. l. Rem legatam. ff. de adi lega. Tertio abstinet cupidus ne ex pendat & tale ieiunium est malũ. Vnde Leo Papa in quodam sermone inquit. Non sunt casta ieiunia, q non de rõne veniunt cõtinentię sed de arte fallacię. Sunt. n. aliqui auari, qui nec ipsi comedere volunt, & videntes eos comedere dolent, ac si eis pulmonẽ deuorarent. Vellent autẽ q more Moysi totam hanc Quadragesimam facerent, nõ comedentes nec bibentes. Quarto abstinet gulosus, vt postea auidius comedat, & hoc etiam est malum, de quo ait Augustinus super Psalm. 43. Non laudatur in illo ieiunium, qui ad luxuriosam cenam seruat ventrem suum. Inuitantur namq; aliquando homines ad cęnam magnam, vel prandium, ad quod volentes auidi, & famelici venire, vt melius postea comedant ante ieiunant, quod non est ieiunium continentiæ sed potius gulositatis. Ideo Hieronymus de consecratione, distinctione, quinta, capitulo. Sint tibi ait. Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio saturitatem fugiens. Nihil prodest biduo, vel triduo transmisso, vacuum portare ventrem si pariter obstruat. Quinto abstinet simia idest. Hipocrita, vt ab hominib' laudetur, & sanctus appareat. Et ideo dicit dominus Matthæi. 6. Cum ieiunatis nolite fieri sicut Hipocritæ tristes. Exterminãt enim facies suas vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Super quibus verbis dicit Chrisostomus, quòd si is qui ieiunat per vanam gloriam peccat, quanto magis ille qui non ieiunat, & se ieiunare simulat, vt sanctus hominibus videatur Hipocrita est, quasi dicat a fortiori. Sexto abstinet virtus idest virtuosus, vt Deo placeat, & de peccato satisfaciat & sic mereatur, & hoc ieiunium est bonum. Verum multi in hoc decipiuntur qui licet propter bonum finem ieiunẽt tamen non merentur. Imo sæpe peccãt, quia nimis indiscreta tamque arcta assumunt ieiunia, vt in eis deficiant, vel infirmentur contra quos stat illa sententia qua scribitur, quod discretio est mater omnium virtutum. 1. q. 5. c. præsentium, & de offi. custo. ca. 1. Virtus enim indiscreta pro vitio reputatur, vt in cõmuni Prouerbio dicitur. Ideo dicit Hierony. ad Nepotianum de vita clericorum. Tantum tibi impone ieiuniorum, quantum ferre potes. Sint pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa ieiunia. Et ad Demetriadem virginem, idem inquit. Neque vero immoderata tibi imperamus ieiunia, & enormẽ ciborum abstinentiam, quibus statim corpora delicata frangũtur, & ante egrotare incipiunt, quàm sanctæ conuersationis possint iacere fundamenta, philosophorum quoque sententia est moderatas esse virtutes, hæc ille. Et eadem sententia habetur in cap. non mediocriter, de conse. di. 5. Et ideo dicit Pau. ad Roma. 12. Rationabile obsequium vestrum.

SCIENDVM est etiam quòd multi qui ieiunant parum merentur, imo nihil quo ad vitam æternam, quia

Ieiunantes se a peccatis abstinere debent.

non abstinent a peccatis, ideo Aug. super Ioannem,& ponitur de conse. di. 5. cap. ieiunium dicit. Ieiunium magnũ, & generale est abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus seculi. Et de hoc loquitur Pius Papa de con se.di.5.cap. nihil dicens. Nihil prodest homini ieiunare, & orare, & alia bona religionis agere, nisi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohereatur, glosa vero super dictum capitulum dicit, prodest, scilicet ad vitã æternam. Quam quidem sententiam cõfirmat Ambrosius in quadam homelia, transumptiue in cap. Quid prodest 86. di. vbi inquit. Quid prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus? abstinere a cibis, & errare peccatis? An putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum martirum sancta loca ꝑquirit, sed surgens conuocat sernulos, disponit retia, canes conducit, saltus sil uasque perlustrat? quasi dicat non; Gregorius quoq; in homelia quadragesimę inquit. Incassum caro atteritur, si a prauis voluptatibus animus non refrenatur, hæc ille. Nihil enim prodesset medicina, si gladius dimitteretur in plaga Quæ omnia intelliguntur quò ad vitã æternam promerendã, non quo ad præmium accidentale, & satisfactionem pręcepti Ecclesiæ. Ait enim beatus Tho. in 4. di. 15. art 4. q 1. quòd ieiunans in peccato mortali, licet transgrediatur præceptum Dei, qui vult, quòd bonum fiat absq; mortali peccato, nõ tamen transgreditur statutum Ecclesiæ, vel legis positiuę, eo quòd dictum statutum non attendit intentionem obseruantis, sed actum, vnde Albertus in tractatu de quatuor virtutibus Cardinalibus inquit quòd talis ieiunans in peccato mortali, licet non faciat vt vult Deus, facit tamen quod instituit Ecclesia, vel quod iniunxit confessor. Item ibidem dicit quòd ieiunium quoquo modo factum dispositionem bonam ad castitatem relinquit, magisque confinem Deo facit, & ad gratiam Dei disponit. Ieiunandum est ergo omnino, sed qui vult Deo placere, & bonum æternum promereri ieiunet in statu gratiæ, & sine peccato mortali. Ait enim Dominus Esai. 58. Hoc est maius ieiunium, quod elegi, dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Hieronym. quoque in quadam epistola inquit. Tunc præclara est apud Deum abstinentia corporis, cum animus ieiunat à vitijs. Et ideo inquit Bernardus in quodam sermone. Ieiunet oculus à curiosis aspectibus, auris a fabulis, & rumoribus, ieiunet lingua à detractione, & murmuratione, ieiunet manus à malis operibus, ieiunet anima à vitijs.

Nõ ieiunãtes totam quadragesimam mortaliter peccant.

SED heu quia paucissimi sunt qui ieiunent in statu gratiæ, pauci sunt etiam qui ieiunent vel in gratia, vel extra gratiam totam quadragesimam. Et ideo scitote dilectissimi, quòd quilibet non rationabiliter excusatus non ieiunans totam Quadragesimã, peccat mortaliter etiam si non dimitteret nisi vnũ diem. De excusatis autem cras Deo dante prædicabimus, ꝙ autem quilibet non excusatus, prætermitteos, vel vnum diem Quadragesimę, grauissime peccet, sic probatur, quod Ecclesia præcipit sub pęna peccati mortalis, tenemur implere, vt no. in c. non decet, & in c. præceptis Apostolicis. 12 di. & in c. in memoriam. c. enim vero, & in cap. nulli fas, & in c. sic omnes. 19. di. vbi dicitur. Sic omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendę sunt, tanquã ipsius diuina voce Petri formatę, facit capitulum quisquis 14 q 1. vbi dicitur. Quisquis præceptis non obtemperat, reus est, & debitor penę, & Paulo inferius, quod præcipitur imperatur, & quod imperatur necesse est fieri. Et hoc colligitur ex verbo Christi. Matthæi. 18. dicentis. Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. Sed Ecclesia Dei præcipit, vt ieiunes totam Quadragesimam, vt patet extra de obser. ieiu. per totum, & in cap. non liceat, & in cap. oon oportet, de conse. di. 5. Ergo mortaliter peccat non ieiunans totam Quadragesimam exceptis diebus Dominicis. Sed o maxima abhominatio, o dementia admirabilis, o stultitia nephandissima, præcepit Dominus temporalis, ne comedas infra biduum, &

confestim obedis illi, præcipit domina nostra sancta mater Ecclesia vt pro salute animæ tuæ ieiunes, & non vis illi obedire. O quot ad infernum demerguntur, quia non ieiunant? quot credunt, quòd illis sufficiat tres dies per hebdomadam ieiunare, qui ex hoc solo damnabuntur, quia totam Quadragesimam non ieiunant. Aliqui etiã sunt qui ieiunant nullum diem sic, & alterum non. Sed audite obsecro, & a memoria vestra non recedat, quod inquit Ambrosius in sermone de Quadragesima, di. Qui constitutum numerum vna die manducando præterit, non vt vnius diei violator accusatur, sed vt totius Quadragesimæ transgressor arguitur hæc ille. Sed est sciendum quòd illi qui ieiunare nolunt, in futuro, fame, & siti deficient. Vnde eis Esaiæ. 65. inquit Dominus. Serui mei comedent, & vos esurietis, serui mei bibent, & vos sitietis. Pro vino autem habebunt fel draconum, & venenum serpentum. Deute. 32. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile, vua eorum, vua fellis, & botrus amarissimus, pro pane autem habebunt calculum ignitum Prouer. 20. Implebitur os eius calculo. Talis vero panis non poterit masticari, quia durus lapis est, nec in ore poterit tolerari quia ignitus est. Nec ab ore poterit eijci, quia oris impletiuus est. Pro obsonio autem, & ferculo habebũt sempiternum interitum, iuxta illud Psal. 48 Mors depascet eos. Et hæc sufficiant pro secunda parte nostri sermonis.

PARS TERTIA,
Huius sermonis de violatione ieiunij, scilicet, qualiter frangatur.

QVO ad tertiã partẽ nostri sermonis quæ dicit violationis, est sciendũ secundũ Alexandrũ de Ales in quarta parte summę in tractatu de ieiunio & beatus Tho. in 4. di. 15. ar. 4. q. 1. & Ricar. nostrũ. ca. di. ar. 3. q. 6. ꝙ ieiuniũ violatur, & frangit tripliciter. 1. plurali cõmestione. 2. notabili præuentione. 3. carnali refectione. 1. igitur quis frangit ieiunium comedendo plusquam semel in die, tñ aduertendũ secundũ Ricar. vbi supra, quòd qui diebus ieiuniorum duntaxat comedit tantum quantum actu comederet duabus vicibus, quamuis litteram statuti obseruet, non tamen obedit eius intentioni, nec meritum acquirit, quia C. de legi. l. Non dubium, dicitur. Non dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem, & ideo dicit Augustinus in sermone de Quadragesima. Sunt quidam obseruatores Quadragesimæ deliciosi potiusquã religiosi, qui artificiosis, & peregrinis condimentotum diuersitatibus gulam irritant, tantumque capiunt manducando, quantum digerere possunt non ieiunando, hęc ille. Ex quibus tamen nõ concludo quòd ille peccet, vel frangat ieiunium, qui aliquid plus comedit in prandio tempore ieiunij, quàm faceret tempore quo non ieiunat postea cenaturus, hoc etenim licet pro sustentatione naturæ, sed intelligitur de his qui voraciter comedunt, & fallaciter tantum in vna vice, quantum comederent duabus vicibus, hoc est enim facere fraudem legi, l. contra legem: ff. de legi.

SED hic quæritur vtrũ liceat in sero facere collationem, & Respondeo secundum prædictos doctores, ꝙ bibere vinum, & comedere aliqua electuaria ne vinum noceat, non frangit ieiunium nisi sumantur in fraudem. Electuaria. n. non assumuntur per modũ cibi sed medicinæ, & ideo licet aliquo modo nutriant, non tamen hic est principalis vsus eorum, ea propter ieiunium ecclesiæ non soluunt, nisi quis vteretur eis quasi alijs cibis in magna quantitate ad famem extinguendam. Si quis igitur in sero confectiones, vel electuaria parce sumpserit per modum medicinæ tempore ieiunij, vel ne vinum noceat, sitim patiendo non frangit ieiunium. Et hoc secundum Tho. 2. 2. quæst. 147. artic. 4. & in 4. dist. 15. & Ricard. ea. di. artic. 4. quæst. 1. Et ex inde aliqui sumunt argumentum, quòd cætera præter confectiones, & electuaria frangunt ieiunium. Alij autem dicunt oppositum, & benè, scilicet quòd etiam fructus possunt capi ne vinum noceat. Sed nun-

In sero a liceat facere collationẽ.

In collatione an panis accipi possit

num noceat. Sed nunquid possit accipi modicum panis in collatione. Respondeo quòd nó, si quis habeat alia quę possit accipere per modum medicinæ, sed si nihil aliud haberet, & necessitatem haberet bibendi propter magnam sitim, & verisimiliter crederet quòd vinum ei noceret, nisi aliquid comederet, credo ꝙ talis non habens aliud q̃ panem, vel etiam habens aliquos fructus, sed verisimiliter timens ne ei noceant propter aliquam infirmitatem, vel indispositionem corporis, hoc casu accipiens modicum panis potius ad medicinam q̃ ad nutrimentū non frangit ieiuniū, quia licet panis principaliter habeat vsum ad nutriendū, tñ in hoc casu attenditur intentio suscipientis iuxta illud vulgare prouerbium. Quicquid agant hoïes intentio iudicat omnes. Necessitas enim non habet legem. l. 1. ff. de consulibus, & necessitas est inculpabilis, vt inquit Philosophus, in 5. Methaphisicę, & secundū oia iura necessitas excusat. l. Aliquando ff. de officio procon. l. sed & si per prętorem. §. fi. ff. ex quibus cau. maio. l. non solum. §. fi. ff. de excusa. tuto. Ideo dicitur in c. consilium, extra de obser. ieiu. Legi non subiacet necessitas. Et de regu. iu. c. Quod non est scriptum est. Quod non est licitum ex lege, fit licitum ex necessitate. Sed iterum quæritur nunquit bibere vinum ante sumptum cibum soluat ieiunium? Et respondet Albert. in tractatu de virtutibus Cardina. dist. 63. quòd sic, quia potus vini sumptus ante cibum est cibus, & potus naturę. Et ideo nutrit, non autem frāgit post prandiū, quia iuuat digestionem, & potus est sequela cibi, & post cibum defert ipsum ad membra, hæc ille. Innocentius autem dicit in summa, ꝙ non credit solui ieiunium propter potum vini, vel aquę, vel ante cibum, vel post. Et hoc maxime ꝓpter consuetudinem, & hanc opinioné credo veram, quando est bona intentio, & non fraudulenta simul cum necessitate suscipientis. Sed quid dicimus de his qui sine necessitate faciunt collationem de pane, vel etiam habētes necessitatem bibendi, & potentes habere electuaria vel similia, tamen ex sensualitate comedunt panem? Quid dicendum de comedentibus electuaria in magna copia? ꝑfecto isti omnes frangunt ieiunium. Et ideo concludo ꝙ pauci sunt, qui bene ieiunent, & idcirco Deus non acceptat eorum ieiunia, quia perinde est non facere, & vitiose facere. l. quotiens. ff qui satis. cog. Qđ probatur etiam in. l. 1 ff si quis in ius vocan. non ie. l. quanuis. §. si conuenerit. ff. ad velle. l. 1. §. penul. ff. qđ cuiuscunq; vni.

Bibere vinū ante cibum sumptū an frāgat ieiuniū.

Ieiunium quando frāgitur.

Secundo frangitur ieiuniū notabili horæ præuentione puta, si quis comederet hora primæ, vel etiā tertiæ sine legitima causa, sed ex gulositate vel sensualitate secundū Tho. in 4. di. 15. & ibi Ricar. articu 3. q. 8. hora igitur comedendi in vigilijs, & quattuor temporibus, ac alijs ieiunijs præter quadragesimam est hora nona, vt inquit Abbas Moyses secundum ꝙ refert Ioannes Cassianus in collationibus sanctorum patrum, & idem dicit Vgo in expositione regulę sancti Aug. & ratio hui⁹ est quia tempore nonę, Christus in cruce dixit sitio. Ioānis. 19. Et inclinato capite emisit spiritum. O igitur christiane, compatiaris Domino tuo, & illam expecta horam ad comedendum. Tempore aūt Quadragesimæ hora comedendi est, qñ in ecclesijs dicuntur Vesperę vt in c. solen. de conse. di. 1. vbi dicitur. Solent plures qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox vt signum audierint ad horā nonā manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt si ante manducauerint q̃ vespertinum celebretur officiū, quæ verba ibidē exponit Archidiaconus dicens, nullatenus ieiunare eredēdi sunt. & digne, & cū merito, quia peccant, anticipādo horam sine causa de conse. di. 5. c. quinq; modis, nō tñ frangunt ieiuniū, secūdū Vgoné in hoc c. & Innoc. in sum. in titulo de obser. ieiun. In primo ver. Itē credimus, licet Hosti. dicat contra. eodē titu. §. 2. ver. sed nec: hæc ille. Pro cōcordia aūt est dicendū secundū Alexādrum de Ales in. 4. parte summæ in tractatu de ieiunio, ꝙ hora comedendi non est in præcepto, tamen qui horā ipsam seruare negligeret ex contemptu statuti, siue consuetudinis ecclesiæ mortaliter peccaret, nō quia præceptū trāsgreditur

sed

sed quia ordinatum ab ecclesia contemnit nulla est enim ita leuis negligentia quin fiat mortalis si procedat ex contemptu. Luce 10. Qui vos spernit me spernit dicit Dominus rectoribus ecclesię. Si autem voluerimus tenere opinionem Hosti. s. quòd hora comedendi sit de præcepto. dicendum quòd illa hora, habet magnam latitudinem, & ideo non debet, stricte considerari, sed sufficit grossa extimatio. s. quòd sit circa horam illam nec multum nocet, vt inquit auctor Pisanelle & supplementi, si ex aliqua rationabili causa aliquantulum hora illa præueniatur. Idem habetur in summa confessorum lib. 1. titulo. 12. q. 32. Causæ autem rationabiles anticipandi horam comedẽdi possent assignari. Si quis coleram haberet rodentem ita quod sine corporis detrimento notabili, non posset expectare horam ipsam. Vel quia habens itinerare non haberet modum congruentem comedendi in via ratione paupertatis, vel alia ex causa. Et sic de similibus causis est dicendum. Si autem quis non ex infirmitate, vel necessitate seu alia rationabili causa: sed ex sensualitate ac voracitate præueniat notabiliter horam comedendi videtur mortaliter peccare, & eius ieiunium non est Deo acceptum secundum Tho. & Ricar. vbi supra qui dicunt quòd licitum est tardare horam comedendi: cum hoc sit potius pœnalitas, quàm e contra, non autem licet anticipare sine legitima causa si nolumus esse violatores ieiunij O gulosi spurcissimi. O voratores ignominiosi. O epulones rapacissimi, vere vos estis cathelinarij. Socij etenim nefandissimi Cathelinę vt inquit Salustius in cathelinario. Non expectabant famem, aut sitim ad comedendũ & bibendum, sed præueniebant eam in comedendo, & bibendo. Sic vos qui tempore ieiunij statim cum ex lecto surrexeritis cogitatis de epulis, antequam ac ecclesiam pergatis vel ad prædicationem de repletione ventris soliciti estis, profecto in vobis verificatur illud Apostoli ad [illegible]he. 3. cap. Sunt quidam quos sępe dicebam vobis, nunc autem, & flens dico inimicos Crucis Christi. Quorum Deus venter est, quorum finis interitus, & gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt. Si igitur gratum vultis esse Deo, ieiunium vestrum, post prædicationem officijs ecclesiasticis interesse debetis, & post vesperas auditas comedere, vel si eos audire non valetis necessitatibus familiaribus impediti, saltem horam vesperarum vel circa, nisi aliud faciendi legitima sit causa expectate.

Quibus de causis quis pōt mãducare ante nonam vel vesperas in die ieiunij.

Tertio & vltimo frangitur ieiunium carnali comestione. Sed pro maiori declaratione sciendum, quòd tempore quadragesimæ non solum caro interdicitur ieiunantibus, sed etiam oua, & lacticinia, in quantum sunt orta ex animalibus carnem habentibus. Vnde Greg. 4. d. c. deniq; inquit. Parum est, vt his diebus à carnibus animalium abstineamus, nisi ab his quoq; quæ sementinam trahunt originem carnis ieiunemus, à lacte videlicet caseo, & ouis, hæc ibi. In alijs autem ieiunijs in comedendis ouis, vel lacticinijs, vel non diuersæ sunt consuetudines prouinciarum, secundum quas facientes non peccabitis iuxta id dictum sancti Ambrosij quod dixit magistro S. Aug. Si fueris Romæ Romano viuito more. Si fueris alibi viuito sicut ibi c. illa autem. 12. di. Vna enim quæq; prouincia abundat in sensu suo vt inquit Hiero. in cap. Vtinam. 76. di. vbi etiam inquit. Esus autem carnium generaliter in omni ieiunio est prohibitus, quia magis est delectabilis, & ad humorem luxuriæ magis cooperatur hæc ille. Quo autem ad alia prædicta videlicet lacticinia inquit Hiero. ibidem, quòd diuersæ sunt consuetudines prouinciarum quæ seruari debent. Facit extra de sepul. c. certificari & c. cõsilium de obser. ieiu. & l. 1. circa. fin. ff. de ven. insp. Concor. hic omnibus Ricar. in 4. di. 15. & Tho. 2. 2. q. 147. ar. 8. in responsione ad 3. art Host. & Inno. in summa in tit. de obseruatione ieiuniorum & Durãdus in summa sua lib 1. parte 1. dist. 7. q. 1. Cõcluditur ergo ex prædictis quòd quilibet comedens, carnẽ oua vel lacticinia orta ex animalibus carnẽ habentibus f. ã git ieiunium quadragesimale sicut etiã notatur in c. non oportet de conse. di. 4.

Carnium comestione ieiunium frãgitur.

SED dubitari potest cur ieiunij tempore non præcipitur abstinentia à vino

Ieiunij tempore cur ab

Abstinentia à vino nõ præcipitur.

no cum tot mala de illo dicantur. Nam sapiens. Prou.2.c.ait. Luxuriosa res est vinum,& idem habetur in c. I uxuriosa. 35.ideo dicit Apostolus ad Eph.5.c.Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Vnde Ouidius in 2 de remedio amoris inquit. Vina parant animum veneri, si plurima sumas. Atq; stupent multo corda sepulta mero. Ea propter præcipit Hiero.in epistola ad Eustochium di.Hoc moneo, hoc obtestor vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno, Respondeo secũdum Alexandrum de Ales, & Ricar. vbi supra, quod ecclesia magis interdicit ieiunantibus esum carnium, quàm potum vini triplici ratione. Prima est quia difficilius est abstinere à potu vini quàm ab esu carnium. Ea propter si ecclesia interdixisset vini potum, plures fuissent expositi periculo trãsgressionis, quàm per esum carnium, quia defectus carniũ potest aliqualiter restaurari alijs cibis. Qđ nõ ita est in defectu vini Et ideo vbi maius est periculum, ibi cautius fuit agendum c. vbi periculum de elec.in 6. 2.ratio est, quia ieiunium frequenter tristitiam excitat. Vinũ vero letificat cor hominis, vt psalmographus canit, & ideo conuenientissimè ieiunantibus vini vsus permissus est.3.ratio est quia abstinentia carnium magis est contra concupiscentiam gulæ: per quam peccatum introductum est quàm abstinentia a vino. 4.ratio potest addi quod vinum permissum est propter necessitatem digestionis, multi enim habent debilem stomacum quibus necessarius est vsus vini propter digestionem perficiẽdã. Sed audite, o ebriosi, o bibitores, o temulenti quid Grego. dicat in c.deniq;.4.di. Vinum inquit ita bibere permittimus, vt omnino ebrietatem fugiamus. Et ideo ait Alexander de

Ecclesia quare potius ieiunãtibus esum carniũ quã vini potum interdicit.

Ales vbi supra, quòd, & si ecclesia non prohibuit vinum tempore ieiunij prædictis rationibus, tamẽ laudabilior est abstinentia vini, quàm carnium, tum quia est magis purgatiua, & satisfactoria. Eo quòd magis pęnalis est, tum quia est magis pręseruatiua, quia per huiusmodi abstinentiam magis mitigatur carnalis cõcupiscẽtia, quam reprimere intendit ecclesia per ieiunium, vt etiam inquit Th: 2.2.q.147. ar. 9. tum quia est magis eleuatiua, quia vinum magis impedit eleuationem mentis ad superna, & magis turbat rationem. Vnde in lege veteri sacerdotes bibere vinum prohibebãtur, quando debebãt intrare sanctuarium Dei, vt habetur Leuitici 10. Et iccirco vxori Manuæ filium. s. Sansonem conceptur**ę** qui saluaturus erat populum: Angelus apparens, vt habetur Iudicum.13.c. pręcepit ne vinum ipsa biberet & similiter vt in eodẽm c. habetur, postea idem Angelus apparens Manuæ præcepit ne permitteret filium eius qui nasciturus erat bibere vnquam vinum in vita sua. Debebat.n.esse Nazareus Domini quod secũdum sanctum Hieronymũ idem est, quòd consecratus siue mundus, & sanctus, O igitur generosi ciues, O dilectissimi fratres, & sorores, si mundare vultis animas vestras, si vos sanctificare atq; Deo consecrare desideratis, abstinete vos ab omnibus prohibitis cibis, & ab omni ebrietate, & facite quod inquit Sanctus propheta Iohel 2.c. suæ prophetæ tran											sumptiue in epistola occurrentis feriæ dicens. Conuertimini ad Dominũ Deũ vestrum in toto corde vestro, in ieiunio & fletu, & planctu, & scindite corda vestra & non vestimenta vestra. Quod vobis facere ille concedat qui in seculum seculi viuit, & regnat. Amen.

FERIA QVINTA
DE REPROBATIONE GVLAE:
ET DE IEIVNII EXCEPTIONE AC de eiusdem fructificatione.

SERMO QVINTVS.

EIICIENTVR in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium Matth. 8 c. Discurrens per omnes, tam paganorum, quàm sacrę scripturæ libros, inuenio omnes summopere gulæ vicium detestari: maxime autem sacra scriptura hoc nobis nephandissimum uitium prohibet etiam sub pęna mortis. Vnde primis parentibus Genesis. 2. c. dictum est. Quacũque die comederetis ex eo, moriemini. Et de filijs Israel gulosis, dicitur. Nume. 11. c. Adhuc erant carnes in dentibus eorum, & ecce furor Domini concitatus in populũ percussit eum plaga magna. Deute. quoq; 21. c. Filius quidam a patre accusatus, quod commessationibus vacaret a populo lapidatus interijt, hoc etenim pessimum peccatum facit hominem Deo rebellem: Vnde Deute. 32. e. scriptũ est Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit & Prouer. 27. dicit Salomon Anima saturata calcabit fauum idest spiritum sanctum. Ideo gulosi appellantur canes. Esa 56. c. vbi dicitur. Canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ea propter inquit Ambr. in sermone de ieiunio. Male Domine seruitur gulæ, quæ semper exapetit, & nunquam expletur, Quid enim insatiabilius ventre? hodie suscipit, cras exigit cum impletus fuerit, disputatur de continentia. Cum digesserit, vale virtutibus dicitur, hæc ille. Ipsi autem gulosi dicunt illud quod scriptum est Esa. 22. cap. Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Ideo dicit vobis Dominus Lucæ. 21. c. Attendite ne forte grauẽtur corda vestra crapula. Similiter ad nos hortatur sancta Mater Ecclesia de consec. dist 5. c. Ne tales, & extra de vita & hone. ele. c. A crapula & c. 35. dist. per totam Leuitici quoq; 24. c. dicitur. Omnis anima quę non fuerit afflicta die hoc peribit de populo suo. Et ideo dicit Apostolus 1 ad Chor. 6 Esca ventri, & venter escis. Deus autem hunc, & hanc destruet & ad Gal 6. e. inquit. Manifesta sunt opera carnis. s. fornicatio, immũditia, ebrietas, cõmessationes &c. Sequitur, qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Ea propter de talibus possunt dici verba proposita. Eijcientur. &c. Super quibus verbis tria sacra misteria considerabimus. Primum appellabitur, Reprobationis. Secundum, Exceptionis seu excusationis. Tertium Fructificationis.

PARS PRIMA.
Huius Sermonis de reprobatione gulositatis.

GVlositatis vitium summopere esse detestandum quinq; principalibus probatur fundamentis. Et primo ratione occasionis, Secundum enim Alex. de Ales in 2. parte summę in tractatu de gula, articulo 7. Licet gula per se nõ sit origo aliorum vitiorum, occasionaliter tamen disponit ad illa. Vnde glosa super illud Psalmi 135. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorũ dicit. Luxuria, superbia, & concupiscentia, sunt ea quæ venter generat. Item glosa super illud Marth. 4 Cum ieiunasset &c. inquit Nisi gula refrenetur, frustra contra alia vitia *Gulæ vitiũ detestandũ esse quinq; rationibus ostenditur. 1. Ratio.*

tia laboratur. Vnde Grego. 7. Moral. inquit. In vanum ad spiritualis agonis conflictum assurgitur, si nõ prius intra nosmetipsos hostis positis, gulę videlicet appetitus edometur, qui si non ea, quæ nobis sunt viciniora prosternimus, inaniter ea, quæ longius sunt impugnanda transimus In casum nãque contra exteriores inimicos, in cãpo bellum geritur si intra vrbis mœnia ciuis insidians habetur.

Gula detestanda ratione dissipationis.

2. Ratio. SECVNDO detestanda est gula ratione dissipationis. Primo enim dissipat bona animæ videlicet, intellectum, & alias potentias. Vnde Isidorus lib. 1. de summo bono dicit. Epularum saturitas nimia acië mentis obtundit, ingeniumq; euertere facit. Hieronymus quoque in quadam Epistola inquit. Venter pinguis non gignit tenuem sensum. Et alibi idem ait. Nihil se obruit intellectũ vt commessatio & ebrietas. Et Senec. ad Lucillum Epistola 15. Scribit dicens. Per copiam ciborum ingenij subtilitas impeditur, & Bernardus, in quodam sermone dicit. Quanto magis cibi ventrem pascunt, tanto amplius sensus mentis obtũdunt. Nam greci dicunt, ex grosso ventre subtiles sensus non posse generari. Quia turbati sunt, & moti sunt sicut sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Psal. 106. & Tullius in lib. de Sene. inquit. Archita Tarentinus cum eius sermoni Plato Atheniensis interesset nullã capitaliorem pestem: quàm voluptatem corporis dicebat hominibus a natura datam. Cumq; nihil mente pręstabilius dedisset homini Deus, huic diuino muneri, nihil tam inimicum esse quàm voluptatem. Ideo Seneca ad Lucillum Epistola. 61. inquit. Ventri obedientes animalium numero computamus, non hominum. Et idem dicit. Macrobius in lib. saturnalium inquiens. In pecudum, ferarumq; numero habetur quisquis voluptatibus vacat. Tullius quoq; in paradoxis ait. Cum tibi Deus, & mater omniũ natura dederit animum, quo nihil est præstantius, nihil diuinius, sic te proijcies ipse atq, prosternes, vt nihil inter te, & pecudem interesse putes, voluptas quo maior est, eo magis animum a sede sua, & statu dimouet; Merito ergo voluptates sequens, bestia appellandus est: imo plusquam bestia, quia non sequitur naturæ instinctum. Vt enim dicitur in libro de animalibus. Nulli animalium tã magnum corpus habenti, dedit natura tam paruum os, & collum, sicut homini: vt per hoc ad cibi, & potus parcitatem, & temperantiam eum induceret. Vnde Bernardus contra gulosos ait Voluptas gutturis quæ hodie tanti emitur, vix duorum latitudinem obtinent digitorum. Item natura dedit consuetudinem homini vt ventrem cingulo restringat, quod in alijs animalibus nõ fit, vt per hoc ostẽderetur, quod homo a nimia cibi ac potus sumptione debet ventrem restringere, & dicere Deo illud Eccle. 23 Aufer a me ventris concupiscentiam, quòd tamẽ gulosus non facit quinimo ventrem suũ dilatat, & extẽdit. Item natura dedit homini os sursum eleuatum, vt non tãtum epulas corporales, sed maxime cœlestes appetat. Et ideo gulosus qui circa epulas corporales totaliter se effudit, & os suũ versus terram vertit, bestialis vocatur. Vnde de ipso ait Dauid Psal. 48 Comparatus est iumentis insipientibus, & similibus factus est illis. Secundo gula dissipat bona corporis. Vnde Inno. 3. in libr. de miseria conditionis humanæ. dicit. Quid turpius guloso, vel ebrioso? cui fętor in ore, tremor in corpore, promit stulta, proijcit oculta, cui mens alienatur, acies transformatur? Hæc ille. Vnde scripserunt Bragmani ad Alexandrum dicentes. Vos estis viua sepulchra mortuorum. Et in 5. Psal. dicitur de gulosis. Sepulchrum patens est guttur eorum. Et sic bene dicitur, fętor in ore. 2. dicitur tremor in corpore. Ait enim Seneca ad Lucillum epist. 24. Epulę cruditatem generant, debilitates neruorum, ac corporum tremorem. 3. dicitur stulta promit. Vnde de ebriosis dici potest illud Psal. 140. tertij. Quorum os locutum est vani tatem. 4. dicitur, cui mens alienatur. Ait enim Hieronymus in libro contra Iouinianum Sententia Galeni fuit, animas

nimio

nimio sanguine, & adipe inuolutas nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnibus, & ructu, ventrisq; ingluuie cogitare. 5. dicitur facies transformatur. Vnde de gulosa muliere scriptum est Trenorum primo cap. Egressus est a filia Syon omnis decor eius, & eiusdem libri. 4. cap. Denigrata est super carbones facies eorum, dicitur de gulosis.

Gula corrũpit gustum inducit diuersas infirmitates, et dissipat omnia bona spiritualia.

SIMILITER nimia gulositas corrumpit gustum. Vnde Oratius in sermonibus libro secundo. Sermone 7. inquit. Nempe amarescunt epulæ sine fine potitæ. Et Ecclesiast. 31. dicitur. Amaritudo animę vinum multum potatum. Dicit quoque Albertus in tractatu de virtutibus politicis, quòd secundum sententiam Hipocratis, mulier nimis pinguis generare non potest, quod potest adduci ad propositum generationis spiritualis virtutum, quam non potest facere nimis crapulans. Item generat gula diuersas infirmitates. Vnde Hieronymus, de consecratio. distinctio. 5. in capitul. Nec tales inquit. Morbi saturitate nimia concitantur. Et ibidem ait. Hipocrates docet in aphorismis suis, crassa, & obesa corpora, quæ crescendi mensuram impleuerunt, nisi cito ablatione sanguinis minuantur in Paralisim, & pessima morborum genera erumpere. Seneca. quoque ad Lucillum inquit. Voluptatibus maior pars hominum perit. Et alibi. Plures occidit crapula, quàm gladius. Chrisostomus quoque in cap. Nihil de consecra. distinct. 5. inquit. Excessus ciborum consumit, & putrescere facit corpus, & macerat ægritudine diuturna: & tunc eum morte crudeli condemnat. Et Seneca to. Rethoricæ ait. Quicquid auium volitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrit nostris sepelitur ventribus. Et ideo subito morimur, quia mortibus viuimus. Ideo Ecclesiastici 37. dicit. Sapiens. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsq; ad coleram. Propter crapulam enim multi obierunt. Auicéna quoque fen. 3. c. 7. dic. Quod nihil est deterius saturitate, e contra vero de abstinẽtia inquit Hipocrates in aphorismis parti 2. Ex plenitudine quęcũq; ęgritudines fiunt euacuatio restaurat. 3. dissipat gula bona temporalia. Vnde dicitur Trenorũ primo, de gulosis. Dederũt preciosa quę que pro cibo ad refocillandam animam. & Prou. 21. c. di. Salomõ. Qui diligit epulas in egestate erit, & qui amat vinum, & pinguia nõ ditabitur. Et ideo gulosus est ille de quo dicitur Aggei. 1. c. Qui merces congregauit per totã hebdomadã, & eas posuit in saccũ pertusum. i. est ventrẽ qui est pertusus. Quod faciunt multi in die Dominico expendentes in tabernis omnia quę lucrati sunt per totam hebdomadam. 4. dissipat gula omnia bona spiritualia, vz. virtutes, in cuius figurã scriptum est 4. Reg. 25. quod Abucardã princeps coquorum destruxit muros Hierusalem. Ad designandum ꝙ vẽter cui multitudo coquorum deseruit per vitium gulæ, ædificia virtutum prosternit, vt ait Gratianus di. 44. c. t.

TErtio prīcipaliter gulæ vitiũ detestatͬ rõne violationis. Tres. n. leges ab origine mundi vsq; ad hanc ætatem repertæ sunt, sicut colligi potest a Gratiano in c. Omnes leges. 1. di. Prima est naturalis in qua homines simplici modo viuentes delicias minimè requirebant, vnde Boetius. 2. de consolatione inquit. Felix nimium prior ætas cõtẽta fidelibus aruis. Nec inerti perdita luxu, facili quę sera solebat ieiunia soluere glande, nec bachi ea munera norat liquido cõfundere mel le Ouidius quoque 15. Metha. dicit. At vetus illa ætas cui fecimus aurea nomẽ. Fœtibus arboreis, & quas humus educit herbis. Fortunata fuit, nec poluit ora cruore. Ergo nec pietas, sic victa cupidine ventris. Sed hanc legem vitium gulæ violauit, cum primi parentes per eam peccauere. Gene. 3. c Post quos alij homines secuti sunt, vnde Gene. 6. c. scriptum est. Corrupta est terra coram Domino, & repleta est iniquitate scilicet gulæ & luxuriæ. Alia lex fuit scripturæ in qua omnes huic vitio adeo dediti fuerunt vt cõtra Deum, & Moysen & Aaron murmurarent. Vnde Exod. 16. dicebant. Vtinam mortui essemus in Ægypto quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate. Tertia lex gratiæ nũcupata est, quę vsq;

3. Ratio.

Quot leges fuerunt ab origine mũdi vsq; nũc.

in finé mundi durabit. In qua licet Christus dixerit. Matth.6.c. Nolite soliciti esse animæ vestræ dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus? tamen homines gulositati multam crapulæ operam dant, ita quòd verum est id quod dicitur in Psal.13. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, nó est vsq; ad vnum, scilicet propter peccatum gulæ.

4. Ratio. QVarto detestanda est gula ratione iniuriationis. Iniuriatur enim gula proximo, cum gulosus in superfluis conuiuijs illud expedit de quo alius necessitatem habet. Illud enim est illius necessitatem pacientis, non gulosi. Inquit enim Ambrosius. in c. Sicut hi. 47. dist. Nemo proprium dicat quod commune est, plusquam sufficit ad sumptus violenter optentum est. Et ideo dicitur quòd necessitatis tempore omnia sunt communia. 12. q. 1. c. dilectissimit, & ff ad. l. Rodiam de Iactu. l. 2. §. cum in eadem. ar. extra. de fur. c. Si quis propter necessitaté, alias per necessitatem, & c. discipulos de conse. dist. 5. & c. quod autem. 23. q. 7. Ité scandalizat gulosus proximum. Vnde in summa de vitijs dicitur quòd gula est proximi corruptio. s. propter malum exemplum. Ideo Apostolus ad Roma. 14. inquit. Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitaté ambulas. Noli cibo tuo perdere illum, pro quo Christus mortuus est, & 1. ad Cor. 8. idem ait. Si esca scandelizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Iniuriatur etiam Deo. Nam gulosus seruit ventri suo tanquam Deo. Ait enim Augu. in quædam sermone, hoc ab homine pro Deo colitur, quod ab eo pręcæteris diligitur. Ideo conqueritur Dominus Oseæ 13. de gulosis dicens. Adimpleti sunt, & saturati, & leuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.

5. Ratio. QVinto & vltimo detestanda est gula ratione punitionis. Si. n. propter gulam primi parentes amiserunt Paradisum terrestrem Gene. 3. c. Et c. 6. dic. 35. di. Et hæc propter vnicam gustationem pomi, quam punitionem expectabunt, qui totum cor suum in gulositatibus habent. Quid dicemus de se inebriantibus? O maledicta ebrietas. Loth qui in Sodomis bonus extiterat, inebriatus cum filiabus duplicem incestum commisit. Gene. 19. c. Ideo dicit Senec. in quadam epistola ad Lucil. Ebrietas est demon blandus, venenum dulce, voluntaria rabies illecebra honestatis, & pudoris infamia; hæc ille. O abhominabilis ebrietas, tu facis homines nugaces, iuxta illud Oratij. Fecundi Calices quem non fecere disertum. & per consequens abhominabiles. Eccle. 20. abhominabilis est qui procax est ad loquendum. Tales ebriosi, qui frequenter inebriantur sunt, secundum canones infames, & inhabiles ad dignitates. Vnde clerici huiusmodi si admoniti non desistunt possunt officio, & beneficio priuari. c. a crapula de vita & hone. cler. Milites vero debent cingulo militari priuari. l. omne delictum. §. pen. ff. de re mili. Et laicus debet communione priuari, vel verberari c. Episcopus. 35. d. O diabolica gulositas tu sensum, & intellectum hominibus capis. Nam Esau per gulam stultus, & demens factus propter lentis edulium. védidit fratri primogenita sua. Gen. 25. c. populus etiam Israel postqué cępit manducare, & bibere surrexit ludere, & adorare vitulum aureum. Exo. 32. c. Ex quo à Domino seuerissime punitus est. Filij hely sacerdotis gulositatem sequentes 1. Regum 2. capitul. propter illud peccatum interfecti sunt 1. Reg. 4. Amon in conuiuio temulentus ab Absalon occiditur: 2. Reg. 13. c. Simon Machabęus cum duobus filijs interfectus est in conuiuio a Ptholomeo. 1. Macha. 15. c. O porcina gulositas, tu prouocas iram Dei Neemiæ. 9. Comederunt, & saturati sunt, & impinguati, & prouocauerũt te. dicitur de gulosis. Filij, & filiæ Iob vescétes, & bibentes vinum occisi sunt. Cecidit. n. domus super eos Iob 1. O diues Epulone, qui vescebaris quotidie splendide, quare in lingua cruciaris? Lucæ 16. nisi quia dulcedinem ciborum degustasti? O Holofernes quare à muliere occisus es? nisi quia ebrius eras? Iud. 13. Aaman post cõuiuium cum decem filijs est Cruci affixus. Hester. 9. c. O Noe quare denudasti fęmora, nisi quia ebrius eras? Gen. 9. c. Sanson in conuiuio a Philisteis illusus

sus est. Iudicum 16. Sacerdotes, & prophetæ nescierunt præ ebrietate. Esa. 29. O maledicti ebrij, audite quid dicat Hierony. de hebraicis quæstionibus, Omnes qui ebrietatem sectentur, filij Belial, uocantur: nam venter mero extuans facile despumat in libidine.

Temperãtiam diligẽdã esse sanctorum ac paganorum exemplis ostendit.

ET ideo generosi ciues diligite temperantiam & exemplo Christi hac sanctã quadragesima ieiunate. ait. n. Ber. in quodam sermone. Non decet delicatum membrum sub spinato capite esse. Capite exemplum S. Io. Bapt. cuius cibus erãt locustæ, & mel siluestre. Vinumq; vel siceram non bibebat Matth. 3. Capite etiã exemplũ B. Nicolai ab vtero matris sanctificati qui infans. 4. & 6. feria à lacte abstinuit. Item S. Franc. qui tanta abstinentia corpus suum macerauit quod etiam de aqua vix ad sufficientiam sumebat cum sitis extuabat ardore, & sæpe cinerẽ & aquam apponebat cibarijs, vt ea redderet insipida vt refert sanctus Bona. in legenda eius, sancti quoq; Hilario Abbas abstinentia nos ad austeritatem vitæ inducere debet qui paruissimo cibo vitam suam sustentabat. Quod autem dicitur in legenda sua. Quindecim tantum caricas post solis occasum comedẽs non intelligitur quòd quindecim caricas. i. onera ciborum comederet, vt quidã truffiator exponebat, sed per caricas intelliguntur ficus siue dactili desiccati. Quod si ad hoc vos non incitant exempla sanctorum capite exempla infideliũ maximè Romanorum de quibus inquit. Valerius maximus. lib. 2. Fuit antiquorũ illa simplicitas in cibo capiendo humanitatis simul, & continentiæ index certissima. Nam maximis viris prandere, & cenare in propatulo non erat verecundia, quia nec illas epulas habebant, quas oculis populi subijcere erubescerent. Refert quoq; Cherimon historicus de vita antiquorum Ægypti sacerdotum, quòd dũ in templo ministrabant, & rerum naturas, ac rationes siderum contemplabantur, semper a carnibus, & a vino abstinebant. Eubolus quoq; per Historiam Mitridatis descripsit narrat apud Persas tria esse magorum genera quorum primi qui sunt doctissimi, & eloquentissimi excepta farina, & olere nihil amplius in cibo sumebant. Euripides in creta Iouis prophetas non solum a carnibus, sed etiam a coctis cibis abstinuisse refert. Exẽplum etiam habemus de Alexandro Magno, de quo legitur in historia tripartita quod cum in quodam loco arido cũ exercitu suo siti extuaret, aquam sibi delatã effudit in terram, vt hoc exemplo alios ad sitis tolerantiam animaret. Idem etiã exemplum habetur ibidem de Theodosio Imperatore. Legitur etiam de Anacharse philosopho, quòd quia erat plenus multis virtutibus variæ ei statuæ factę sunt in quibus sic scriptum erat. Anacharsi presidi venereorum, ventris, & gulę, hęc enim vitia maxime refrenabat. O deuoti Christiani si non attenditis exẽpla paganorum considerate quid fecerint S. Machabei de quibus legitur, quod potius elegerunt mortem quàm carnes prohibitas contra Dei legem comedere 1. Machabæorum. 1. Et idem fecit Eleazarus vir ætate prouectus. 2. Machabęorũ 6. Sensualitati ergo vestræ violentiam facere debetis, non in aliquo sacrum hoc ieiunium a sancta Matre Ecclesia institutum violare, vt cũ ipsis Machabeis ęternam gloriam adipisci valeatis.

PARS SECVNDA.

Huius sermonis de ieiunij exceptione siue excusatione.

SECVNDVM omnes theologos in 4. di. 15. maxime Ricar. ibidem. arr. 3. q. 4. licet præceptum de ieiunando sit generale, tamen intẽtio legislatoris non fuit obligare habentes legitimam causam non ieiunandi. Impossibilium enim nulla est obligatio. l. Impossibilium. ff. de reg iur. & ideo qui non potest non tenetur. Illud autem dicimur posse quod commode possumus. l. Nepos proculo. ff. de verb. signi. Caueat tamen quicunq; sibi fallo indulget, ne carnaliter decipiat semetipsum, qui enim ieiunat quotidie pro lucrando floreno, & dicit se non posse ieiunare pro lucrando Paradiso, amplius diligit nummum quã Deũ, possunt tñ aliqui a ieiunio rationabiliter excusari Primi sunt pauperes mẽdicantes, qui secundum Tho. 2. 2. q. 147. art. 4.

Qui nõ excusentur à ieiunio, legentur.

ge tolli vsque ad tertiam partẽ huius sermonis.

art. 4. & in 4. sent. dist. 15. art. 2. q. 4. & Ri. vbi supra. Et Alexander in 4. parte eiusdem summe in tractatu de ieiunio absoluuntur, & liberantur à ieiunãdo in duobus casibus, primus est quando simul nõ possunt habere tantum cibum hora comestionis, quod eis ad victum vnius diei sufficiat, sicut frequenter contingit egenis qui frustratim eleemosynas quærũt. Secundus casus est quando ex præcedenti inedia tantum debilitati sunt, quòd ieiunium sufferre non possunt. Dicit tamẽ Alexãder vbi supra quòd si prædicti pauperes determinatam habent annonam sufficientem, quæ aliquando datur ab aliquibus personis diuitibus, vel hospitalibus, tunc tenentur ieiunare, aliter non.

SECVNDO excusantur a ieiunio mulieres prægnantes quæ non tantũ possunt dimittere ieiunium, sed etiam debent secundum Rodonensem si immineat periculum prolis comedere omnia nutritiua, ex quibus sustentetur natura excusantur autem propter duas rationes, vna est quia debent accipere cibum non tantum pro se, sed etiam pro nutrimento fetus. Alia causa est quia prægnãtes consueuerunt habere varia, & inordinata desideria diuersorum ciborum, & quandoq; ita intensa, quòd nisi aliquo modo possint appetitui satisfacere essent in periculo faciendi abortum. Nutrices quoq; excusantur a ieiunio dum lactant cum etiam habeant recipere nutrimentum pro se & pro ipsa prole, & de hoc habetur in summa confess. lib. 1. ti. 13. q. 24.

TERTIO excusantur a ieiunio peregrinantes in quibusdam casibus secundum Thomam, & Richardum, vbi supra, sic distinguendo, quia aut talis peregrinus proficiscendo potest ieiunare, aut non. Si potest ieiunare, & peregrinari simul, tenetur ad ieiunium. Si vero non potest simul ieiunare, & peregrinari, aut talis peregrinatio commode differri potest, aut non. Si potest differre peregrinationem debet, & tenetur potius eam differre, quàm frangere ieiunium: vel tãto minus peregrinari in die, ita quòd possit simul ieiunare, & proficisci. Si autem commodè, peregrinatio differri non potest: puta quia tempus ieiunij hominem in via occupauit, vel quia mora in patria periculum habet spirituale, vel corporale, vel quia dies festus alicubi imminet, ad quem homo ire tenetur, ex voto vel ex deuotione pergere cupit, tunc hoc casu potest secundũ prædictos doctores cum dispẽsatione sui superioris si ad eum commode recurrere potest omnibus prædictis pensatis peregrinari, & ieiunium soluere. Nec obstat quòd ieiunare sit de præcepto, & ire ad indulgentias, vel ad loca deuota visitanda sit de consilio, ex quo videtur non posse frangi ieiunium propter hoc, quia respondet Rich. & Tho. vbi supra, quòd intentio dantis præcepta de ieiunijs, nõ fuit vt excluderet tales pias causas in quibus non lateat aliqua fraus, secus tamen est de præceptis legis naturæ, vel iuris diuini. Sed videat quisq; ne fraudulenter accipiat peregrinationem, vt ieiunium frangat, quia vt dicebat quidam Cardinalis in morte. Non oportet abarrare Deum. Et quod dicitur de peregrinantibus, idẽ dicitur de cursoribus. Sed postmodum cum stant, debent ieiunare. Et notandum quòd inquit Alexan. de Ales. vbi supra, quòd nulla afflictio peregrinationis, vel itinerationis absoluit a ieiunio ab ecclesia instituto, nisi necessitate dispensante auctoritate clauium si haberi potest.

QVARTO excusantur a ieiunio operarij, siue laboratores agrorum & in huiusmodi se laboribus affligentes, qui in quibusdam casibus ieiunare nõ tenentur sic distinguẽdo. Aut. n. talis habet necessaria ad vitam suam & suæ familiæ, cui tenetur prouidere, & non habet necessarium laborare, sed propter viuere sine labore, aut prædicta non habet primo casu nunquam potest talis propter laborem frangere ieiunium, imo peccaret mortaliter frangendo ieiunium causa maioris lucri, vel vt acquirat sibi & familiæ suæ non necessaria. Si vero non potest prouidere sibi, & familiæ suæ sine labore, tunc aut scit facere aliquod exercitium, quod secum patitur ieiuniũ, quo

mediante

mediante potest acquirere necessaria, & & non excusatur, si faciat aliud exercitiũ, quod necessario req rat fractionẽ ieiunij. Si vero nescit, vel nõ põt facere nisi vnũ exercitiũ qnod nõ patitur secũ ieiuniũ. In hoc casu non valẽs aliter habere sufficientia, frangendo ieiuniũ excusatur, dẽt tñ si adsit facultas petere, dispensationẽ a suo sacerdote, & ille debet ei cõcedere. Et nostro, ꝙ inquit Alex. vbi supra, ꝙ si alicui incumbit necessitas cõducẽdi operarios, & nõ inueniat aliquos nisi de his qui sunt assueti frangere ieiuniũ qñ laborant, psumere põt ꝙ necessitatẽ habẽt laborandi, & impotentes sunt ad ieiunã di: nisi adsit euidentia facti certissima in cõtrarium. Vnde in dubio potest quis cõducere eos. Dubia.n. sunt in meliorẽ partẽ accipienda c. Estote cũ vulgaribus de reg. iu. Nec tenetur inuestigare eorũ necessitatem, vel in potentiã quia huiusmodi inqsitio multis fieri posset occasio scãdali. Sed aduertendũ secundũ Alexã. vbi supra & Th. 2. 2. q. 147. ꝙ illi non sunt a peccato immnnes, qui operarios condu cere nolunt nisi cũ pacto, vt frangant ieiunium, nisi forte talis necessitas immineret, ꝙ rationabiliter opus festinantiam postularet. Et idẽ habetur in summa cõfess. lib. 1. ti. 12. q. 18. Similiter seruitores nobiliũ, qui ex causa necessaria praeueniunt aliquando comedẽdi horã ex toto comedendo, vel modicũ plibando, ne in mensa seruiẽdo deficiãt, & hoc faciũt iã positis mẽsis, vel modicũ ante, ita ꝙ propter tẽporis cõtinuationem debeat vna mẽsa cõputari, non peccãt scd̃m Host. in summa sicut nec etiã peccant seruitores medicorũ personarũ, qui surgunt de mẽsa dñorũ suorũ, vt vadãt pro vino, vel cibos deferant, vel vt ad portam respondeant, & postea reuertentes ad mensam continuant comestionem iam inceptam. Et hoc idem sentit Rodonensis. Et idem est dicendum de lectoribus, vel seruitoribus mense inter religiosos, dum tamen licentia superiorum praeueniant horam cum vel praelibent aliquid. Et hoc secundum verborum. & habetur etiam in summa. confess. eodem libro & tit. q. 22.

QVinto excusantur a ieiunio egrotantes & infirmi, vt in ca. consilium. S. final. extra de obser. ieiu. vbi dicitur: Si quis ieiunium fregerit aegrotus, reus voti non habetur, cuius ratio est secundum Richar. vbi supra, Quia in eis natura debilis est, & ideo si daretur eis vna vice simul totum, quod est necessarium naturę suae & sustentationi, nimium grauarent, sed si datur pluribus vicibus confortatur natura, & vigoratur. Et ideo etiã in illis infirmitatibus in quibus confert abstinentia, non tenẽtur ad ieiunium, quia & si conferat abstinentia à multo cibo, non tamen vtile est eis totum quod accipere debent simul sumere sed magis pluribus vicibus. Item propter inordinationem naturae, quandoque valde parum possunt accipere vna hora, & residuum sufficientiae alia hora, pro quanta autem infirmitate, vel debilitate possit frangi ieiunium relinquitur arbitrio spiritualis medici, vel corporalis. Similiter multum senes, & antiqui secundum Innoc. in summa excusantur a ieiunio. Cuius ratio est secundum Richar. vbi supra quia in eis calor, & virtus rebellis est. Et quamuis sint sub siccitate opposita humiditati naturali, superabundat tamen in eis humiditas accidentalis ex indigestione causata, vnde si totus cibus quem eorum natura requirit pro die naturali ab eis sumerentur vna vice nimium obtunderetur in eis, & grauaretur naturalis calor, & non posset cibum conuenienter digerere.

SEXTO excusantur in aliquibus casibus mulieres vxoratae, vnde sciendum quod caput mulieris, est vir in omnibus, excepto coniugij debito, potest ergo mulier viro permittente vouere abstinentiam: quam tamen implere non debet illo prohibente vt statuit Deus numeri. 3. Et in hoc mariti sunt quodammodo episcopi suarum vxorũ: quę in eis debent obedire, & hoc propter seruitutis condicionem: quia in omnibus supradictis debent viris suis subesse 33. quaestione quinta capitul. Manifestum & capitul. se vnde Plato dicit in menone decet mulierem obsequentem esse viro. & Arist. lib. 3. Econo inquit. Audiat mulier virum in omnibus, & obediat in eo, quod ille praecipit.

perit. Et Paul. ad Col. 3. ait. Mulieres subditę estote viris sicut oportet i Dño. Ait enim Deus mulieri Gen. 3. c. Sub viri potestate eris, & dominabiť tu i. Ieiunia autē ecclesiæ secundū Inno. in tu. de obser. ieiu. dimittere non debet. Sed forte propter viri scandalū euitandū proprius sacerdos posset de facili dispensare scđm Hosti. in summa. ar. in c. vt constitueret. 5. dis. & extra de cle. ex. mini. c. latores, & tunc peccatū erit viri. O quot reperiuntur hodie qui ipsi nolunt benefacere, nec etiā permittunt vxores suas ieiunare exēplo diaboli, qui cū ipse sit dānatus, alios quęrit secū ad perditionē cōducere. Sed pro maiori declaratione pdictorū sciendū est scđm Th. 2. 2. q. 147. q̄ quādo causa frangendi ieiuniū est multū euidens, & indubitata, nō est necessaria dispensatio superioris maximè vbi est consuetudo. Et ideo tūc pōt homo per se ipsum statuti obseruantiā pterire, maximè si de facili nō posset ad superiorē habere recursum, & nō est consuetū in tali causa ad superiorem recurrere. Et idē habetur in summa conf. lib. 1. ti. 12. q. 18. Si aūt sit causa dubia vtrū. s. sit sufficiens, petenda est dispensatio ab Episcopo loci si cōmode haberi possit vel ab eius vicario in eius abundantia, vel a propio sacerdote ab Episcopo auctoritatem habentem.

SEptimo & vltimo excusantur a ieiunio pueri & iuuenes vsq; ad vigesimū primum annū scđm Ricar. in 4. dist. 15. ar 3. q. 4. & Th. 2. 2. q. 147 ar. 4. Nā secundum philosophū, vsq; ad illud tpˢ sunt in augmento, & in eis est caloris magnitudo quę multum consumit, & ideo necesse habent multū comedere tā pro nutritiua, quàm pro augmētatiua. Et ideo si simul acciperent in vna vice, quod necessariū est per totā diem, nimis obtunderetur vigor naturalis, & esset periculū alicuius magnæ infirmitatis, & membra nō possent bñ puenire ad suā pfectionē.

[...] adolescentes ante vigesimū primum annū. COnueniens tamen est secūdum prædictos doctores, q̄ pueri adolescētes ante prædictum tempus aliquando ieiunent tribus rationibus. Primo ratione assuefactionis, vt postea cum fuerint magni, non videatur eis nimis durum ieiunare totam quadragesimā. Et ideo debēt ieiunare semel, bis, vel ter in hebdomada, sicut melius possunt. Dicit. n. Isido. in li. 2. solloquiorum. c. 61. Quod cū difficultate ceperis, per vsum cum facilitate pficies. Et ideo o iuuenes, & si non potestis quotidie ieiunare, tamen aliquā abstinentiā facite. Aliter. n. non poteritis postea, nisi cum multis anxietatibus cū magni eritis, & perfectę ętatis, totā quadragesimā ieiunare. Ait. n. Martialis cocus lib. vndiq; suscepto. c. 4. Mollibus assuetus, loricā ferre recusat. Ceruici tenerę ferrea cassis obest. Sępius vncta manus capulo, nō accipit ensem. Lota esse cā cutis frigore, & imbre dolet. Et ideo dicit. Ouid. in 2. de arte amandi. Fac tibi cōsuescat, nil consuetudine maius. Secūdo debetis ieiunare ratione retributionis, nā imminēte aliqua tribulatione, bonū est, vt etiā pueris ieiunia indicātur in signū aerioris penitentiæ, ad placandū Deū: vnde Ioel. 2. dicitur. Sanctificate ieiuniū & postea sequit. Cōgregate paruulos, & sugentes vbera. Sicut etiā de iumentis legitur Ionæ 3. homines, & iumenta non gustēt quicq̄, nec pascantur, & aquā non bibant. Tertio ieiunare debetis, ratione stimuli carnis. Vnde dicit Inn. super ru. de obser. ieiu. q̄ ieiunium indictum ab ecclesia, est necessariū omnibus nobis sanæ mētis, & omnibus doli capacibus potentibus ieiunare, cū possint peccatū deflere c. 1. extra de delic. pu. Vnde concludit q̄ lasciui, & dissoluti iuuenes luxuriantes cum signum sit ex hoc, q̄ habeant de superfluo naturæ ieiunare, & abstinere. Ego autem vt mihi videtur, dico q̄ & si tales pueri, vel adolescētes, non teneantur ad ieiunium ecclesiæ, prędictis rationibus, maxime dicente Hieronymo in quadam epistola. Ante annos robustæ ętatis periculosa est, & grauis teneris abstinentia, tamen tales sic luxuriosi adolescentes, tenentur ad ieiuniū abstinere, ex præcepto legis naturæ, quæ dictat a teneris corporis olla extrahenda esse alimētorum fomenta. Quomodo. n. filioli mei: ignem luxuriæ extinguere poteritis, si non à superfluo potu, & cibo abstineatis? Audite quid Hiero. ad furiam scribat, de viduitate seruanda. Non Ætnęę ignes, non, & Vulcania tellus, non Olim-

aliquādo ieiunare conueniens est.

Olympus tantis ardoribus estuat, vt iuuenīles medullæ vino plenæ & dapibus inflammatæ. Accipite ergo aquam ieiunij, & abstinete ad extinguendum ignem libidinis, & luxuriæ.

PARS TERTIA.

Huius sermonis, de fructificationis ieiunij.

De ieiunij vtilitatib⁹.

QVANTAS ex ieiunio capiamus vtilitates, non posset Tullii, vel Demosthenis seu Lactantij eloquentia enarrare, de quibus tamē aliquas breuiter edissetam. Quarum prima dicitur refrenationis. Secundū enim diuinam institutionem, sensualitas carnis nostræ debet subesse rationi, vnde Gen.4. dixit Dominus Kaim. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Sed per peccatum primorum parentum, sensualitas insurrexit contra spiritum. Vnde verum est quod inquit Paulus ad Gala.5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Ideo cum contraria contrarijs curentur secundum Grego. in quadam homelia. Abstinentia contraria gulæ est illa quæ refrenat, & domat corpus & sensualitatem, & eam subijcit spiritui. Ideo in quodam sermone, Basilius inquit. Sicut equis frena sunt imponenda, ita corpora nostra sunt refrenanda ieiunijs. Vigilijs stude copulare ieiunia, vt ita cunctis animæ virtutibus florere possis, & caro subiecta sit animę sicut ancilla famulatur Dominę suæ, hæc ille. Sicut enim equus repletus, & impinguatus recalcitrat, maceratus autē fame, pacifice operatur, & incedit. Sic caro nostra quæ est equus animæ, iuxta illud Esa.3. Equi eorum caro, cui equo ipsa anima insidet, si non abstinentia maceratur, & castigatur recalcitrat contra eam & ducit in præcipitium inferni. Sed freno abstinentiæ donata, ad viam rectam beatitudinis ducit. Et ideo Psalmista, inquit. In chamo, & freno, maxillas eorum constringe, quod optime seruabat Apostolus Paulus qui primæ Cor.9. ait. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. De quo loquens Hierony. in epistola ad Eustoc. & ponitur in cap. si Paulus. 32. q.5. ait. Si Paulus vas electionis, & præparatus in Euangelio Christi, ob carnis aculeos, & incentiua vitiorum reprimit corpus suū & in seruitutem subijcit, ne alijs prædicans, ipse reprobus efficiatur, & tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę, & captiuantem se in lege peccati. Si post nuditatem, ieiunia, famem, carceres, flagella, ac supplicia, in semetipso reuersus exclamat. Infęlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas securum esse debere? quasi dicat non. Et eadem ferè verba, scribit: idē Hiero. ad rusticū. Et in alia Epistola ad Furiam, de viduitate seruanda. De seipso autem scribit ad Eustoc. di. Quotiens in heremo constitutus in illa vasta solitudine quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delicijs, sedebā solus, quia amaritudine plenus eram, horrebant sacco membra deformia, & squallida cutis situm ethiopissę carnis obduxerat, quotī die lachrymæ, quotidie gemitus, & si quando repugnantem somnus imminēs opressisset, nude humo, vix ossa hærentia collidebam, de cibis verò, & potu taceo, cum etiā languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepisse luxuria sit, Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carcere damnaueram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puellarum, pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs exthuabat, & i frigido corpore, & sicca iā carne præmortuo, sola libidinum incendia bulliebāt. Itaque omni consilio destitutus ad Iesum iacebā pedes, rigabam lachrymis, & crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia sub iugabam: Hæc ille. Similiter de Iudith dicitur. Iudith 14. Humiliauit corpus suum ieiunijs. Et Dauid Psalmo 34 inquit. Cum mihi molesti essent induebar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam. Et omnium istorum causa potissima est, quia cessante causa cessat effectus 2. Physicorum. & 8 Ethico. 2. de generatione, de pœniten. & remissio. cap. cum infirmitas. capitul. cum cessante, de appellatio. capitul. Et si Christus, de iureiurando. capitul. post translationem, de renunciatio. §. his omnibus, 6r.

1. Ieiunij vtilitas.

d.l.cum pater.§.dulcissimis. ff.de lega.2. lege.Quod dictum. ff.de pact.l.adigere. §.quamuis. ff.de iure patronatus. l.prima.§.sexum.ff.de postu.vbi glosa. Et loquitur de causa finali,& non impulsiua. Similiter est textus cum glosa in l.1.C. de condi.io ob causam. facit. ff. eodem per totum.& l.si cum filius §.Titio.ff.de dona. Cum igitur causa propinqua, & immediata luxuriæ, sit gulositas, vt supra patuit,ergo per refrenationem gulæ cessabit luxuria. Et hoc est quod inquit Hieronymus libr.2.contra Iouinianum. Repugnantem carnem, & ad libidinum incentiuá rapiëtem inedia subiugamus Esus enim carnium, & potus vini, ventrisque saturitas seminarium libidinis est. Vnde comicus sine cerere inquit, & Baccho friget venus: hęc ille Et ideo quidam versificator inquit. Parce mero, & lassis parces gulose medullis. Sicut enim quo plura ligna igni supponimus eo magis inualescit. Ita quo magis delicata cibaria comedimus tanto magis luxuriæ incendio estuamus, vt inquit Augusti. ad hęremitas. Et ideo sicut deficit ignis detractis lignis. Ita luxuria cessantibus superfluis alimentis. Ideo dicitur Prouerbiorum 20. Cum defecerint ligna extinguitur ignis. O igitur sodomitæ furciferi, o adulteri vilissimi, o fornicatores porcini. Cur dicitis, quòd castè viuere non potestis? Accipite hoc remedium, affligite carnem vestram, cum sancto ieiunio. Ideo enim pudicitiam seruare non valetis, quia gulam refrenare non vultis, per os enim accenditur fornax. Refrenate ergo sensualitatem cum abstinentia. Hæc enim vobis facile est, dicente Domino. Gene. 16. Ecce Ancilla in manibus tuis est. Nullus ergo se potest excusare de incontinentia,quia potest luxuriá per abstinentiá refrenare.

2. Ieiunij vtilitas. Secunda vtilitas ieiunij, dicitur satisfactio secundum enim Alex. de Ales vbi supra, & Tho.in 4.di.15.ar.1.q.5.& Bonau.eadem di.parte.2.art.2.q.2.Cum ieiunium sit afflictiuum carnis, & pęnale ideo est satisfactiuum prò peccatis nostris.Ideo di. Ambr.in quodam sermone q nullum est tá graue delictú,quod non abstinentia purgetur. Tertia vtilitas ieiunij dicitur illuminatio, de qua Esa.25. 3. Ieiunij vtilitas. dicitur.Qué docebit Dominus scientiá, & quem intelligere faciet auditum? sequitur. Ablactatos a lacte,auulsos ab vberibus.Et hoc patuit in Daniele,& socijs,q leguminibus pasti, inuenti sunt sapientiores omnibus magis Caldeorum.Dan. 1. Hinc de S.Dominico dicitur, q vt in studio proficeret abstinuit per decenniú a vino.Patet etiam de Ioáne euágelista, cui ieiunanti in insula pathmos reuelatio Apocalypsis facta est de qua Hiero. ait ad Paulinú, Apoc. Ioannis tot habet sacramenta,quot verba. Apostoli quoq; ieiunantes, & orantes in linguis igneis spiritum sanctum acceperunt. Act.2.Ieiunium ergo eleuat mentem, & speculatiuum facit intellectú,ideo dicit Chriso. de conse.di.5.c.nihil.Nihil sic est iocundum,sicut cibus bene digestus, & decoctus.Nihil saluté, nihil sic sensuum acumen operatur sicut moderata refectio. Ipse autem Chrisost.fuit magnus medicus,appellatus Ioannes Mesue. Isidorus quoq; li.2.de summo bono ait. Per ieiuniú occulta cęlestiú misteriorú reuelant.

Quarta vtilitas ieiunij, dicitur placatio. Valde n.est diuinæ irę placatiuum,sicut de Acab.3.Reg.21.patuit qui temperauit pęnam quam sibi Dominus comminatus fuerat ieiunando. Patuit & de Niniuitis de quibus Ionæ 3.dicitur. Quod cú Ionas iuxta verbum Dñi intrasset in ciuitaté Niniue,quæ erat ciuitas magna itinere dierú triú,ambulassetque itinere diei vnius clamauit,& dixit. Adhuc quadraginta dies, & Niniue sub uertetur. Et crediderunt viri Niniuite, Dño,& prædicauerunt ieiuniú, & vestiti sunt saccis a maiore: vsq; ad minoré. Et peruenit verbú vsq; ad regé Niniue et surrexit de solio suo, & abiecit vestiméta sua,& indutus est sacco, & sedit in cinere &c.Sequitur.Vidit Deus opa eorú,& misertus est populo suo Dñs Deus nř. O factú ieiuniú,tu nó solú mitigas irá Dei,sed ét facis cú nobis bona sua elargiri,vnde Lu.1.c.dixit B. Virgo. Esuriétes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. O sactú ieiuniú, tu nó solú nos facis euadere pericula & tribulationes múdi,sed ét nos in oíbus facis psperari, primi.n. Esdre 8.ca. dř. Ieiunauimus, & rogauimus Dominú & euenit nobis prospere. 4. Ieiunij vtilitas.

Quinta

5. Ieiunij vtilitas. Quinta ieiunij vtilitas dicitur sanationis, de qua, Galenus inquit. Abstinētia est summa medicina Hiero. quoque in quadā epistola ait. Superfluitas cibi generat morbos varios, & mortiferos, moderata vero refectio, sanat ægritudinē, procurat sanitatē, & hilaritatē. Et id Didimus. in epistola ad Ale. de Bragmanis, inquit, pura, & simplici vita genus Bragmanorū viuit, nullisq; rerū capitur illecebris, nihil appetit amplius quā naturæ ratio efflagitat. Hinc est q̄ nulla apud eos sunt morborum genera, nullus medicinæ vsus, sed diuturna salute perfruuntur, quia medicinæ remedium illis parsimonia est, quæ non solum illapsos possit curare dolores, sed etiam procurare ne veniant, ideo Hiero. in c. legimus, de conse. di. 5. & est originaliter in lib. 2. cōtra Iouinianū: Legimus inquit quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborātes proscriptione bonorū ad simplicē mensam, & paupes cibos redactos conualuisse. Caruerūt. n. solicitudine dispensandę domus, & epularū largitate quæ, & corpora frangūt, & animā. Irridet Oratius appetitū ciborū, qui consumpti relinquāt pęnitentiā. Et in eodē lib. idem Hiero. cōtra Iouinianū. inquit. Ægrotāti tibi non aliter sanitas restituit, nisi tenui cibo, victuq; castigato, quæ dieta dicit. Quibus ergo cibis recipitur sanitas, his, & seruari pōt, hæc ille. Et facit ad prædicta exēplū illius Abbatis pinguis, qui ibat ad Balnea Porretę, cumq; incidisset in quodā Principe latronū, & interrogatus ab eo qua de causa pergeret ad Balnea, respōdisset q̄ hoc faciebat, quia patiebatur cōtinuum dolorem stomaci, & nunquam habebat appetitum comedēdi. Ille princeps fecit statim eum descendere de mula in qua insedebat, & pedestrem iussit eum a suis famu lis in quodā nemore, non permittēs ei dari aliud pro cibo nisi decē fabas siccas cum modica aqua quotidie. Cumq; in hac dieta stetisset per quindecim dies. Postea ductus est ad mensam ipsius principis, & interrogatus ab eo vtrū amplius haberet dolorē stomaci, & an haberet appetitū comedendi, rñdit se totaliter sanatū, & optimū esse appetitus. Et positus ad mensam cū magna suauitate recepit refectionē. Et sanus ad patriā rediit pedester, qui prius cū difficultate poterat equitare. Vnde vltra quinquaginta aureos quos ei abstulerat ille princeps, misit ei quinquaginta alios statim, vt ad patriā fuit reuersus, eo q̄ sine Balneis eius infirmitatem curasset. s. cū dieta. Dixerat. n. ei prædictus princeps cum ad patriam redire vellet. Domine Abbas viuite sobriē & temperate, si vultis sanitatē cōseruare, & infirmitates curare. Hoc. n. est salubrius Balneum, qđ possitis recipere. Et ideo di. Ber. in li. de improbatione vitiorum 7. c. Vtilis est homini potus, & esca breuis. De hac etiam vtilitate abstinētię habetur Eccl. 9. c. vbi dicitur. Initium vitæ hominis aqua & panis, & Martialis chocus lib vndiq; suscepto. c. 3. ait. Esca quidem simplex sanum facit atq; valentem. Et sanum multi destituere cibi.

6. Ieiunij vtilitas. Sexta vtilitas ieiunij dicitur superationis. s. demonum. Et in huius figurā Iudith, quæ omnibus diebus vitæ suę ieiunabat, vt patet eius lib. 8. c. occidit Holofernem, vt habetur eiusdē lib. 13. c. per quem figurabatur demon. Filij etiā Israel bis debellati a filijs Beniamin, quia postea ieiunauerunt victoriā habuerūt. Iudicū. 20. Philistei quoq; debellauerūt Israel, & Archan domini acceperunt. 1. Reg. 4. Ieiunātes autē filij Israel habuerunt victoriam, & eam recuperauere. 1. Reg. 7. Per Philisteos autem demones figurati sunt. Qui igitur de demonijs victoriā desiderant reportare, oportet eos abstinentes & austeros esse. In cuius figuram dicitur in libro de proprietatibus rerum, q̄ draco videns elephantem potu ac cibo grauatum libentius eum inuadit, & citius contra eum pręualet. Sed sobrio non appropinquat. Elephas enim ieiunus triumphat de dracone. Et similiter draco infernalis, præualet contra crapulosos, sed ab abstinentibus superatur. In huius etiam figuram legitur. Iudicū. 7. Quod Deus præcepit illos de filijs Israel, qui manu, & lingua lambuerunt aquas, separari ad pugnam seorsum contra inimicos Dei, alijs omnibus, qui secualiter biberāt, repulsis. Ideo dicit Dominus Matth. 17. capitul. Hoc genus demoniorum non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio, quod etiam habetur Marci. 9.

ci.9. Sicut. n. aqua bulliens expellit canẽ de coquina, sic oratio feruens cum ieiunio diabolum canem rabidum fugat de anima. Et sicut piscis natat in fluuijs, & moritur in sicco, sic diabolus delectatur in aquis deliciarum, & moritur in sicco abstinentiæ, id est amittit vires suæ potentiæ. Et sicut fames expellit lupum de nemore sic ieiunium expellit diabolum lupum rapacem de corde. Ad hoc etiam propositum facit quod inquit Albertus in tractatu de virtutibus politicis, vbi dicit secundum Philosophos naturales, quod sputum hominis ieiuni, est venenum serpenti, sed non est, sic de sputo hominis pleni, ex quo concludit, quod diabolus serpens antiquus timet hominem inuadere ieiunantem, non autem crapulantem, per ieiunium quoque Christus diabolum superauit. Matth. 4. Ideo dicit Isidorus. lib. 2. de summo bono. Ieiunia sunt fortia tela aduersus tentamenta demonum.

7. Ieiunij vtilitas. SEPTIMA, & vltima vtilitas ieiunij, dicitur glorificationis. Si. n. ad cęlestem patriã volumus peruenire, necesse est per ieiunium carnem mortificare. Ait. n. Hiero. lib. 2o. contra Iouinianum. Beatitudo Paradisi absq; abstinentia cibi non potuit dedicari, & iterum ait. Quamdiu Adam ieiunauit, in Paradiso stetit. Hinc ostenditur per ieiunium ad Paradisum nos posse reuerti à quo per saturitatem fueramus eiecti. Et Greg in quadam homelia. inquit. A Paradisi gaudijs per culpam gulæ cecidimus. Ad hæc per abstinentiam resurgamus. Sicut ergo miles terrenus non potest brauium acquirere si ad pugnam crapulentus accedat, sed oportet eum à multis abstinere. Ita & de militibus spiritualibus dicendũ est, de quibus patriæ ad Corin 9. c. Paulus ait. Omnis qui in agone cõtendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Quid dicam de sacro ieiunio? Audite quid de eo sancta mater Ecclesia canit, Paradisi portas aperuit nobis ieiunij tempus. Et ideo. 4. Re. 2. Helias post ieiunium raptus est in cœlum. Sicut. n. qui vult intrare per portã strictam, necesse est quod non sit nimis pinguis, sed oportet eum esse tenuẽ iuxta illud Oratij in epistolis dicentis. Forte per angustam tenuis vulpecula rimam. Repserat in cameram frumenti pastaq; rursus. Ire foras pleno tendebat pectore frustra. Cui mustella procul, si vis ait effugere istinc. Macra cauum repetas, arctum quẽ macra subijsti. Sic nobis volentibus intrare ianuã Paradisi quæ valde stricta est, sicut dicitur Matth. 7. c. Necesse est esse tenues & macilentos per abstinentiam, ideo dicit Dominus vbi supra. Intrate per angustam portam. s. ieiunij, & abstinentiæ. Et ideo vt sancta Mater Ecclesia nos inuitet ad ieiunandum quotidie hoc tempore cantat in præfatione missæ ieiunij vtilitates di. Domino. Qui corporali ieiunio vitia comprimis. mentem eleuas, virtutem largiris, & premia. s. in hoc seculo terrenæ prosperitatis. & in alio æternæ gloriæ. Ad quam. & cet.

✠

FERIA

FERIA SEXTA DE PECCATIS MORTALIBVS OMNIBVS.

SERMO SEXTVS,

NNVNCIA populo meo scelera eorũ & domus Iacob peccata eorum Esa. 58.c. Est regula generali generosi ciues osum sapiẽtum, atque philosophorũ, quòd initium salutis est notitia peccati. Illius etenim malignitatem cognoscẽtes summopere illud deuitant. E contra autem, qui non cognoscit peccatum illud deuitare non curat. Vnde dicebat Epicurus. Corrigi non vult, qui peccare se nescit. Aug quoq; super Psal. 50. inquit. Nemo insanabilior, eo qui sibi sanus videtur. Et Sene. ad Lucillum epist. 5 inquit. Non est extrinsecum malum nostrum, intra nos est, in visceribus ipsis sedet, ideo ad difficultatem eius venimus, quia nos egrotare ignoram[us]. Iccirco cogitaui cre[d]ro nihil vtilius fore quam vobis peccatorum omnium species declarare, vt abominatione vitij cognita, totis illud viribus fugiatis. Ait.n. Aug. in lib. meditatio num. c. 24. Heu peccatum horrendum, heu res detestabilis, nullo modo comparabilis, cecus non videt foueam in quam cadit, insanus putat se debere quod facit hæc ille. Ideo mihi imperauit Deus in in hoc mane dicens verba proposita scripta in epistola occurrentis feriæ. Annuncia populo meo &c. super quibus verbis sciendum secundum Greg 31. moralium, & transumptiue magistro sententiarum in 2. dist. 42. Et per Augustinum in homelia de igne purgatorij. Et 25. distin §. Alias autem, & S. Bonauenturã in 2. dist. 42. in quæstionibus &c. litteram & Richar. eadem di. art. 4. q. 1. & Alexander de Ales in 2. parte summæ in tractatu de peccatis mortalibus, quòd septem sunt vitia capitalia videlicet. Superbia, Auaricia, Luxuria, Gula, Ira, Inuidia, & Accidia, de quibus in hoc sermone tractabimus. Et primo.

D[E] SVPERBIA,

PARS PRIMA, Huius sermonis de speciebus Superbiæ.

SECVNDVM omnes theologos Superbia est caput, & regina omnium peccatorum. De qua sapiens. Ecclesiastici 10. dicit. Initium omnis peccati, Superbia. Quæ nihil aliud est inordinatus amor propriæ excellentiæ sicut eam diffinit Augu. in lib. de Innocentia. Habet autem duodecim filias secundum Tho. 2 2. q 162. Et Alexandrum de Ales in secunda parte summæ, in tractatu de Superbia, quæ sunt iste videlicet. Extollentia: Arrogantia: Vanagloria: Iactãtia: Ambitio: Ipocrisis: Pertinacia: Ingratitudo: Inobedientia: Curiositas: Contẽtio: & Præsumptio. De quibus alio in sermone differemus. Quatuor autẽ sunt propriæ species superbiæ, secundum Tho. in 2. dist. 42. artic. 4. in corpore quæstionis. Et 2. 2. q. 162. artic. 4. Et Alexandrum de Ales in 2. parte summæ in tractatu de speciebus superbiæ prima est reputare se propria virtute habere bona spiritualia, vel temporalia, quæ quis habet contra quod est illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. Et hanc speciem habuit Lucifer in cœlo

Superbia q[u]i & quæ sint species

de quo Esa.14.dicitur, quòd dixit. Ponā sedem meam ab aquilone, & ero similis altissimo. Ex quibus verbis apparet, ꝙ ex quo volebat se æquare Deo: nolebat se illi reputare inferiorem. Et consequenter obligatum eius maiestati à qua creatus erat, & ideo dicit idem propheta, quomodo cecidisti lucifer, q mane oriebaris? Secunda species est credere, quod suis meritis habet bona, & non ex gratia Dei, ita quod putat superbus Deum sibi illa contulisse, quasi ex necessitate exigētibus, hoc suis meritis: contra quod stat illa Pauli sententia ad Ti.3. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secū dum suam misericordiam saluos nos fecit. Et hanc speciem habuit Nabuchodonasor, qui dixit Daniel.4. Nonne hęc est Babilon ciuitas magna, quam ego ædificaui: & ampliaui in robore meo, & gloria decoris mei? Et ideo vt in eodem ca. habetur, subito audiuit vocem de Celo dicentem. Tibi dicitur Nabuchodonasor Rex. Trāslatum est regnum tuum a te. & ab hominibus eiicient te, & septem annis fęnum: vt bos comedes, & cū bestijs atq; feris erit habitatio tua, quod, & factū est, & nunquam fuit ad pristinum statum restitutus nisi quando perfecte se humiliauit, & de hac superbia sua penituit, vt ibidem habetur. Tertia species est credere se magis virtuosum, & alia bona habere, quàm habeat. Hoc autem est primum capitulum libri stultorum credere se sapiētem, hoc est commune vitiū, se enim quisq; magis reputat quàm sit. Vnde in ;tit. ex quibus cau. manu. non licet. §. in fraudem dicitur. Sæpe de facultatibus suis amplius quàm in eis est: sperant homines. Si enim sensus, & discretio venderetur, quilibet apotechas aperiret, vt alijs in magna copia venderet, & per diuersas mundi partes mitteret, raroq; inueniretur qui emere curaret, cum vt plurimum quisq; se intellectum habere putet pro se, & duodecim socijs, hanc speciem habuit Petrus dum Luc. 22. dixit Domino. Et si omnes scādalizati fuerint in te sed non ego, contra tales autem superbos dicitur Esa. 16. Audiui superbiā Moab superbus est valde. Superbia, & arrogantia eius, plusquā virtus eius. Quarta, & vltima species superbię est se iactare cum iniuriā proximi, & credere se meliorem. Hanc autem speciem habuit Phariseus ille de quo Lucæ.18. dicitur, quod orabat in templo dicēs. Gratias tibi ago Domine: quia non sum sicut cæteri homines, raptores, adulteri, iniusti, velut etiam Publicanus iste. Ieiuno bis in Sabbato: decimas do omnium quę possideo: contra tales clamat Deus Hiere.5. di. Ecce ego ad te supbe dicit Dominus exercituum, quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ, & cadet superbus & corruet, & non est qui suscitet eum. Legitur autem quòd quidam dixit Alexādro magno superbo. Quamuis leo sit rex aīaliū: tamen fit sępe cibus formicarū. Et arbor alta cito eradicatur violentia ventorū. Sic, & tu quāuis sis rex hominum, cito tamen eris cibus vermium. Et quamuis nunc sis altus, cito tamen eris depressus. Scriptum est enim Ecclesiast 10. Sedes ducum superborum destruxit Deus.

DE AVARITIA.

Secūdū capitale peccatū est auaritia quæ a Tullio, & Alex. de Ales 2. parte sum. in tract. sum. de auaritia ar. 1. & a B. Th. 2. 2. q. 118. ar. 2. & in quęstionibus disputatis de malo. q. de Auaritia art. 1. sic diffinitur. Auaritia est inordinatꝰ amor pecunię, pecunia autē scd'm Aug. in lib. de libe. arb. hic accipit large pro oi eo, ꝙ homines habent, pu etiā accipitur in l. pecuniæ verbū. & in l. pecuniæ appellatione. ff. de verb. sig. aliqñ tamē accipitur stricte pro his tamē quæ cōsistunt in pōdere, numero, & mensura. Vt in l. 2. §. itē mutuū. ff. si cer. pe. Aliquādo strictissime ꝑ pecunia numerata tantū. Vt in §. item preciū. insti. de emp. & vendi. Et in l. 1. C. de proba. In hac aūt diffinitione accipitur pro omni re rā corporali, q̄ spirituali q̄ inordinatè quis appetere pōt secūdū Durādū nr̄m in sum. lib. 1. par. 6. di. 1. Et iō ipse magis gn̄aliter diffinit auarā tiā dicēs magis clarè, ꝙ auaritia est inordinatus amor aliquid habēdi. Ex qua diffinitione innuit, ꝙ qs pōt res tpales appetere sine auaritię peccato, dū ordinate appetit, maxime necessaria. Ideo Prou. 30. dicebat Salomō Dn̄o. Pau ptatē, & diuitias ne dederis mihi, sed tantū victui *Auaritia quid et quo tupliciter.*

meo

meo tribue necessaria. In quinq; autē casibus quis reputatur auarus. Primo si iniuste acquirit. Abacuch 7. Veh his qui congregant non sua. Secundo si nimis affectuose diuitias diligit paratus peccare, ante quā illas amitteret. Istis auaris dicit saluator noster Matth. 6. Non potestis Deo seruire, & mammone. Tertio si est crudelis pauperibus 1. Ioannis. 3. Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit ab eo viscera misericordiæ, quomodo charitas Dei manet in illo? Dicit Apostolus, quasi dicat non est. Quarto si viuit in miseria cum sit diues. Ecclesiast. 5. dicit Salo. Est alia infirmitas pessima quam vidi sub sole, diuitiæ congregatæ in damnum Domini sui. Ad quod facit illud quod legitur in fabulis poetarum, scilicet, quòd Mida rex petijt ab Apolline Deo suo, vt quicquid tangeret fieret aurum, quo ei concesso, cum cibum, vel potum manibus, vel labijs tangeret aurum fiebat, & sic fame mortuus est, quò datur intelligi, quòd auarus semper appetit diuitias, quæ tamen sunt causa mortis suæ. Quinto quis dicitur auarus. Si diues existens valde, totum tamen studiū suū habet ad diuitias acquirendas, maxime non habens heredem. De his auaris dicit Paulus ad Ephe. 5. Omnis auarus nō habebit hereditatem Christi, & Dei. In hoc autem, cognoscitur stultitia auari, quia edificat, vbi per momentum est ꝑ mansurus, & non in cęlo, vbi in æternū si bene fecerit, est regnaturus. Et tantam curam habet de putribilibus, & vilissimis rebus transitorijs. De preciositate autem animæ suæ nō curat. Ideo exclamat Dñs noster Matth. 16. ca. di. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? quasi di. O auari stultissimi nolite tantum solicitī esse in acquirendis diuitijs temporalibus, quas in breuissimo tempore estis amissuri, sed de salute aīæ vestræ, & de ęternis opibus cogitate, illasq; acquirere procurate. Ea propter vos hortaē Gregor. in Homelia super Lucam quæ ponitur in Dominica sexagesimæ. di. Si vere diuites esse cupitis veras diuitias amate. O auarone, credis ꝙ verę diuitię sint illæ quas tu in archa reconditas tenes? Profecto pecuniæ tuę non possunt recte appellari diuitiæ. Ait enī Seneca ad Lucillum. Neminem pecunia diuitē facit. Quid sunt ergo? certe potius spinæ & aculei, ꝙ̄ diuitiæ appellandæ sūt. De quibus ait Greg. vbi supra di. Spinę sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentes lacerāt, fallaces sunt, quia nobiscum diu manere nō possunt, fallaces sunt quia mentis nostræ inopiā nō expellunt. Solę enī diuitiæ veræ sūt quæ nos diuites virtutibus faciunt, hęc ille. Ex quibus apparet stultitia auarorum, qui de spinis diuitiarum, edificant sibi domum infernalem in qua comburentur, iuxta illud Esa. 33. Spinæ congregatę igni comburentur. O igitur auari vultis absq; peccato, magnas, & veras diuitias adipisci? Virtutes acquirere festinate. Ait enim Isocrates in exhortationibus suis cap. 1. Virtute nulla possessio præciosior est, nec securior, potior enī est omnibus opibus virtus.

DE LVXVRIA.

Luxuria qd et quæ eius species.

Tertium peccatum capitale est luxuria, quæ secundū oēs Theolo. maxime Alexan. de Ales in 2. parte summæ in tractatu de luxuria, est libidinosę delectationis appetit⁹, habet aūt septē species, secundū Alex. de Ales, vbi supra ar. 9. & Tho. 2. 2. q. 154. ar. 1. Quæ sūt fornicatio simplex, stuprum, raptus, adulterium, incestus, & sodomia. Fornicatio simplex, est quando peccantes ambo sūt sine copula matrimoniali, & nullus eorum est deputatus ad diuinum cultum, nec peccant in loco sacro, vel modo cōtra naturam, & nemo eorum est virgo, nec intra se habēt aliquam cognationē, vel affinitatem, & nullus eorum est coactus ad peccandum sed ambo sponte peccato luxuriæ assentiunt. Stuprum est quando peccatur cum virgine, hoc libidinis nephandissimo vitio. Et multo est grauius quando ambo peccantes sūt virgines. Raptus est cum per violētiam ad peccādum aliquis vel aliqua arctaē. Adulterium est cum vnus peccantium, hoc crimine est vxoratus, & multo maius

ius est peccatum, si ambo sunt matrimonio ligati. Incestus cum peccantes luxuriose sunt cognati inter se, vel affines. Sacrilegium est cum aliquis peccantiū diuino est cultui deputatus, & tāto grauius crimen est, si ambo diuinis sunt obsequijs mancipati. Item sacrilegium est, si hoc maledictum peccatum in loco sacro committatur. Horrendissimum autē sodomiæ crimen est quando contra naturæ ordinem luxuriosa rabies perpetratur. De quibus libidinis speciebus nolo ad præsens ad particularia ac abhominabilia scelera descendere modos eorum declarando, ne illa ignorantes addiscant. Ait enim Seraphicus noster Franciscus de prædicatoribus in regulę suæ. c. 9. Sint examinata, & casta eorum eloquia, quia igitur scriptum est. Ecclesiastici. 13. Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. Ideo nolo de his turpibus, ac vituperosis facinoribus aliud specificare. Sed qui habet aures audiendi audiat. Vt dicitur Apocalipsis. 2 capit. O quot horrenda scelera faciunt luxuriosi; O quā nephandæ res in abditis, & tenebrosis locis fiunt q̄ pauci coniuges reperiuntur, qui sanctum matrimonium, sicut debent custodiant, tam quo ad locum, & modum, quam etiam quo ad tēpus, & ordinem, ac alias circunstantias. O maledicta luxuria adeo mundum infecisti, quòd vera est illa sententia Iohelis eius 1. cap. di. Computruerunt iumēta in stercore suo. Ideo dicit Albertus in tractatu de virtutibus politicis. Q̄d luxuriosus æquiperabitur hyrco, qui ꝓpter lasciuiam semper est fętidus, & putrescit. Quantum autem hæc abhominatio luxuriæ Deo displiceat, patet illo exemplo, quod legitur in summa de septem donis, vbi dicitur. Quod in Tyro in quadam terra erāt homines multum luxuriosi, propter quod iniquissimum peccatum immisit Deus terremotum maximum in illa terra, & tota submersa est, se enim terra aperuit, & deuorauit illos sceleratissimos. Mane autem facto inde quidam transeuntes videntes ibi esse aquam in qua erat terra illa, aspexerunt in aqua, & viderunt illos maledictos homines, & mulieres simul esse coniunctos in illo nephādo actu in quo erant quando submersi sunt. Et hoc ostē dit Deus, vt omnibus intimaret quantum hoc spurcissimum luxuriæ vitium ei displiceat.

DE PECCATO GVLÆ.

Qvintum vitium capitale est gula, quam quidam facetus prædicator dicebat fuisse vxorem carnis priuij. De quo carnis priuio declarabat. Primo originationem. Secundo ipsius nominationem. Tertio eius depictionē. Quarto ipsius malignationem. Quinto eius filiationem. Sexto seruitorum ipsius cōditionem. Septimo vero ipsius expulsionem. Octauo autem eius finitionem. Quo ad primum ait, quòd vt dicitur. Gen. 3. videns diabolus mulierem de ambulantem in paradiso voluptatis dixit illi. Cur pręcepit vobis Dominus, vt nō comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso vescimur. De fructu autem ligni, quod est in medio paradisi præcepit nobis ne comederemus, & ne tangeremus, ne forte moriamur. Dixit autem serpēs ad mulierem. Nequaquam moriemini. Scit enim Deꝰ quòd in quacunq; die comederetis, ex illo aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum, & malum: Vidit ergo mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum, oculis aspectuq; delectabile. Tulitq; de fructu, & comedit, deditq; viro suo, qui comedit, & aperti sunt oculi eorum. Et statim facta tali comestione natum est carnis priuium, quod dicere potuit illud Iob 3. Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo in mundum. Super quo Gregor. 4 mora. cap. 27. inquit. Quod scriptura sacra tribus modis hominem appellat. Primo ꝑ naturam, vt cum dixit Deus Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Secundo per culpā iuxta illud psalmistæ. Vos autem sicut homines moriemini, scilicet per peccatum, & Paulus 1. ad Corinth. 3. ait. Cū sit inter vos zelus, & contentio nonne carnales estis, & secundum hominē ambulatis? Tertio dicitur homo per infirmita-

Homo quot modis à scriptura sacra appelletur.

miratem, iuxta illud Hiere. 17. Maledictus homo qui cōfidit in homine, id est in infirmitate. Vnde sequitur. Et ponit carnem brachium suū. Et sic patet quomodo natum est carnis priuium. Nam ex prædicta comestione caro Adam, & Euæ priuata est sua puritate, ac innocentia, & pace, ac concordia, quam cum anima habebat. Et sic etiam patet secundum, scilicet eius nominatio. Aliqui.n. accipiunt nomē ab excellentia alicuius virtutis, & aliqui ab abundantia tristitiæ, vel malitiæ. Carnis priuium autem nomen accepit triplici ratione, secundum eius pessimas qualitates. Vnde potest appellari res turpitudine notabilis de qua nominatione habetur. ff. de postu.l.1.§.secundo loco. Primo enim appellatum est carnis priuium, quia priuauit vt dictum est carnem primorum parentum, & totius posteritatis suo dono iustitiæ originalis, qua mediāte mēbra corporis non sentiebant aliquod incendium concupiscentiæ, vel libidinis, vt ait. Nicolaus de Lira, super epistolā Pauli ad Galatas. Statim autem facto peccato. Verificatum est illud, ꝙ ait August. super Gene. ad litteram di. Senserunt iam nudati animæ, carnisq; motū quendam turpissimum, atq; præcipitē. Vnde confusi ad fici folia cucurrerunt, & mēbra sollicita pudore libidinis texerunt, hæc ille. 2. appellatum est carnaliū licet enim malum sit maximum, ꝙ propter hanc comestionem amisimus dominiū membrorū quæ amplius nō sunt subiecta rationi tamen maius detrimentum est ꝙ caro consurgit aduersus spiritum, & ei aduersatur. Vt ait Paulus ad Galat. 5. Et ideo dicitur carnaualiū, quia caro, & sensualitas valet cōtra spiritum, & rationem. De quo lamentatur Paulus ad Roma. 7. di. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati. 3. appellatum est car nasalium, eo quòd caro nostra salsa fomite originalis peccati, nunquam marcessit ad libidinem. Nam in infirmitate, & senectute, & in quacunq; sanctitate semper parata est ad concupiscentiam, quod patuit in beato spe. De quo Gregorius inquit in li. dialogorū, quòd existens proximus morti fugabat quandā fœminam sibi seruientem di. Recede qa adhuc spiritus viget in me, De senectu te etiam habemus exemplum de Noe, & de multis senibus adhuc luxuriæ operam dantibus. De sanctitate autem habetur exemplum beati Francisci qui cū laudaretur à pluribus dicebat, nolite me laudare non securum, nam filios, & filias adhuc habere possem. Ecce ego o tu qui vis vacare carnis priuio vnde cessit eius denominatio. Iuri enim operam daturum prius nosce oportet vnde nomen iuris descendat l. 1. ff. de iusti. & iure. hic autem accipimus ius non vt accipit iurisconsultus, sed ad propositum nostrum. Nam ius aliquando accipitur pro brodio in quo coquuntur carnes porcinæ vt ait catholicon, & vt idem inquit, dicitur ius prophanū, quia iudeis non erat fas comedere carnes porcinas, vel ius earum bibere. 3. dicebat ille prædicator ꝙ carnis priuium depingitur in forma hominis pinguis. Nam secūdum philosophos pinguedo prouenit ex sanguine indegesto, & male decocto ꝓpter quietes. Vnde quanto pinguedo magis augetur, tanto magis minuitur de sanguine, & consequenter breuiatur vita hominis cum sit in sanguine. Et ideo inquit Philosoph⁹. 13. de animalib⁹, quòd non est vtile augmentare pinguedinem, quia breuiatur vita, & sunt talia corpora morbis aptissima, quia calor naturalis suffocatur, & a pinguedine clauditur & incurrunt grauissimas, & longas infirmitates. Et ex hoc prouenit podagra, & chiragra. Hiero. quoq; contra Iouinianum ait, Galenus quorum vita, & ars sagina est dicit exhortatione medicinæ, nec viuere posse diu nec sanos esse corporibus. Depingitur quoq; cum oculis rubeis more ebriorum, quorum oculi videntur a carne salsa suffulti. Vnde quidam ebrietati deditus dicebat. Melius est habere oculos laceratos, siue lypos, quàm siti deficere. Semper enim patiuntur sitim isti ebriosi, & omni hora parati sunt bibere. Dicunt enim quòd oportet facere vltimum de potentia in bibendo pro conseruatione sanitatis. Et in hoc, suo modo intelligunt, & allegant quod inqt Cato, scilicet. Hoc bibe quo possis

Gulæ siue carnis priuij nominatio, vnde.

Carnis priuij depictio quæ.

possis si tu vis viuere sauus. Depingitur etiam ipsum carnis priuium magnis infirmitatibus. Vnde Seneca ad Lucillum ait. Quis hostis inquemquàm tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ? Voluptates enim non tantum excecant voluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos ac leprosos, varijsq; eos infirmitatibus affligunt. Depingitur etiam in forma hominis insani, & amentis. Quia vt ait Augustinus. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, cõcitat libidinem, inuoluit linguam, omnia membra debilitat, vitam diminuit, & omnem salutem exterminat. Ebrietas etiam est status mentis euersio c. vinolentum. 35. di. & sepelit rationem. 15. q. 1. c. Sanc. Quo ad quartum, scilicet de carnis priuij malignatione dicebat idẽ facetus prædicator quòd propter carnis priuium Adam cum posteris suis eiectus est de paradiso. Nam dicitur Genesis. 3. quòd post prædictam comestionẽ, & carnis priuij originationẽ, dixit De[us] ad Adam vbi es? Quasi diceret. Quid fecisti? Et quare istud carnis priuiũ causasti? Cui respondit Adam. Vocem tuã audiui, & timui eo quòd nudus essem, & abscondi me. Dixit autem Deus. Et quis indicauit tibi quòd nudus esses? nisi quia ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? Facta autẽ reprehensione eiecit Adam, & Euam de Paradiso cum carnis priuio. Et induit eos tunicas pelliceas, & ait derisorie. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis sciens bonum, & malum, & sic honorabiliter vestitos expulit de illo loco amenissimo de quo dicam in 2. parte principali huius operis sermone 6. parte. 1. & diffusius. 9. parte principali nostri. Marialis sermone primo parte prima. Vide ibi. Et ista est ratio dicebat ille prædicator, quòd homines diebus carnis priuij induuntur pellibus velut bestiæ ac vestibus inhonestis, & tingunt se more stultorum, ac faciunt laruas, & alia multa puerilia, tanquã si essent alicni à sensu, & amentes effecti. O maledictum carnis priuium, quod humanum genus ad tantam calamitatem deduxisti, & dominum Adam de hortio voluptatis expelli fecisti, de quo inquit beatus Tho. 1. 2. q. 102. & Ricar. in 2. di. 17. qui se fundat super dictum Damasce. l. 1. & Isid. 4. Ethimo. & strabi. ac Bede. & Alexan. de Ales in 2. di. 19. q. 16 Quod est in prima parte orientali vbi sol oritur de mẽse Martij, & Septẽbris, quando est ęquinoctium, & hæc pars terræ est nobilissima, cum secundum Philosophum. 2. de cęlo & mundo oriens sit dextera cęli. Dextera autem est nobilior sinistra in comparatione ad hominem. Vnde Isid. vbi supra inquit. Paradisus locus est in orientis partibus constitutus cuius vocabulum à græco in latinum vertitur hortus. Porro hebraicę eden dicitur q[uo]d in nostra lingua delitiæ interpretatur, quod vtrũq; iunctum facit hortum delitiarum. Dicit autem Ricardus vbi supra, quòd iste locus est temperatus ex vicinate ignis, & directa operatione solis, & duplici transitu eius bis in anno super genith capitum inhabitantium in eo, qui sunt Enoch, & Helias. Hanc eñ triplicem caloris causam temperat primo. Aeris subtilitas. Fortius namq; agit sol in re grossa, q̃ in re tenui, vt patet experientia, quia calidior est petra in terra tempore estatis, q̃ aer, & ideo in nostro aere, qui non est purus habemus maiorem calorem propter maiorem impuritatem q̃ in montibus. Paradisus autem voluptatis, secundum aliquorũ doctorum opinionem est citra supremam regionem aeris, & ideo est ibi aeris subtilitas, & puritas. Secunda ratio est, quia calor causatus ex reflexione radiorum solarium à superficie terrę non ascendit illuc. Tertia ratio est summa frigiditas, quæ est in medio interstitio aeris cuius extremitati superiori æqualiter formatæ propinqua est superficies illi[us] loci sicut sphæræ ignis, & transcẽdit mediam regionem aeris vbi generantur impressiones frigidę, & humidæ, & attingit vsq; ad partem aeris purissimam. Secunda verò causa temperiei est, quia (vt supra diximus) est sub æquinoctiali, idest in illo loco vbi sol oritur de mẽse Martij, & Septembris quando sunt dies noctibus ęquales. Et quamuis Philosopus dicat in li. Metheo regionem illam esse inhabitabilem propter æstum, respon-

De carnis priuij malignatione.

Paradisus terrestris in qua parte mundi sit.

respondetur, quod in paradiso terrestri est illa temperies propter prædicta, & etiam propter illum fontem, de quo dicitur Gen. 2. Fons ascendebat de terra irrigans vniuersam superficiem terræ. Dicit autem Damascenus vbi supra quod Deus constituit hominem quasi quendam regem, & principem omnis terræ, & omnium quæ sunt in ipsa, & ideo creauit, & fabricauit ei paradisum terrestrem quasi quandam regiam domum, & arcem sublimem, & super omnem terram eminentem in qua conuersans beatam duceret vitam. O igitur felix habitatio. O iocunda mansio. O amenissima regio. O nobilissima patria, pro qua incolenda, creatus fuit homo. Et hæc est prima dominij Adæ nobilitas, quæ dicitur localitatis, quam propter carnis priuium cum posteris suis amisit. Secunda eius nobilitas dicitur corporalis. Nam cum esset principium omnium aliorum fuit pulchrior, & venustior, & ipse, & vxor sua omnibus alijs hominibus quia erant a Deo immediate formati quorum tamen formositatem superauit Christus, & beata virgo mater eius, vt diffusè tractabo in 2. parte nostri Marialis sermone. 4 Item habebant corpus immortale, quia vt dicitur ad Roma. 5. Mors per peccatum introiuit in orbem terrarum. Vnde notandum secundum Tho. 1. 2. q. 97. quod aliquid dicitur immortale, vel incorruptibile multipliciter primo ex parte materiæ, eo quod non habeat materiam, quæ est principium generationis, & corruptionis, vt Angelus, & anima 2. quia non habet impotentiam, ad aliam formam, vt corpora cœlestia, & istis duobus modis dicitur cœlum incorruptibile secundum naturam, alio modo dicitur aliquid incorruptibile, quia illi materiæ adhæret aliquid, quod non finit illam corrumpere, & hoc modo dicitur incorruptibile corpus gloriosum, quia tam potentem fecit Deus animæ naturam, vt gloria ipsius animæ redundet in corpus. Alio quoque modo dicitur aliquid incorruptibile ex parte causæ efficientis, & hoc modo in statu naturæ institutæ fuit corpus humanum incorruptibile, & immortale. Vnde Augustinus in li. quæstionum noui, & veteris testamenti ait. Deus hominem fecit quiquam diu non peccaret immortalitate vigeret, vt ipse sibi auctor esset, vel ad vitam, vel ad mortem. Ex quo patet, quòd primi parentes erant incorruptibiles, & nos pariformiter essemus, si ipse non peccasset, & peccatum suum ad nos non transmisisset. Nam in illo felici statu stetissemus, donec completus fuisset numerus electorum, & postea fine alicuius laboris, vel doloris, siue mortis experimento translati fuissemus ad patriam cœlestem, vt ait Augustinus. 14. de ciuit. Dei. c. 10. Quod autem ipse Adam cum posteris fuisset incorruptibilis patet, quia corruptio humani corporis prouenit aut ex corruptione interiori, aut ex accidenti exteriori. Quorum neutrum fuisset in ipso Adam nec in nobis quia in ipso paradiso humores nunquam fuissent corrupti, & perfecta restauratio semper fuisset facta per esum ligni vitæ, & sic nunquam deuenisset ad senectutem, sed semper in eodem iuuentutis flore permansisset. Nec exterius erat aliquid quod ei noceret. Nam animalia ei fuissent semper subiecta. Aer verò, & elementa ibi sunt purissima & perfectissima & omnium nociuorum, & proficuorum habebat totalem cognitionem. Cognoscebat enim perfecte influentias cælorum herbas, & lapides, &c. Et ideo Augustinus vbi supra ait. Quam igitur felices erant primi homines. Nullis perturbationibus animorum agitabantur. Nullis corporum ledebantur incomodis, & cætera. A quo felici statu deiecit eos illud maledictum carnis priuium. Tertia Adæ & Euæ nobilitas dicitur spiritualis, scilicet animæ, quam nobis ad memoriam reducere perutile erit. Nam si quis fuerit filius alicuius magni Imperatoris, dum tememoratur gloriam patris, si ipse sit in penuria, & egestate dolet se amisisse paternas diuitias, & si ad illas sit possibilis accessus, conatur pro viribus illas recuperare. Dicitur enim Ecclesiast. 3. Gloria hominis ex honore patris sui, & dedecus filij parens sine honore. Ista autem nobilitas excellentior est alijs duabus, scilicet locali, & corporali. Vnde notandum est quod magister in 20. distin. 23. recitat opiniones de cognitione primi parentis de qua cognitione etiam tractat Alexander de Ales in secunda parte

Adæ nobilitates quæ erant, lege aliquos sequentes columnas.

Immortale vel incorruptibile multipliciter dicitur.

Adam ante peccatum incorruptibilis erat.

Adam quomodo cognoscebat Deum.

parte summæ in tractatu de scientia primorum parentum. Positis autem opinionibus ipse magister postea ponit suã dicens. Quod est triplex cognitio de Deo, prima est patriæ, & gloriæ, quæ consistit in clara Dei visione. De qua inquit Paulus primæ ad Corinth 13. Tũc cognoscam sicut, & cognitus sum, & 1. Ioannis. 3. dicitur. Videbimus eum sicuti est. Et hanc cognitionem non habuit Adam cum non esset in gloria. Secunda autem cognitio est viatorum quæ est cognitio nostra, quam de Deo possum' habere per creaturas, & ista est enigmatica, de qua Paulus vbi supra ait. Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Vnde dicit Augustinus 14. de ciuitate Dei. Quod enigma est visio obscura, vt exẽpli causa, aliter videtur denarius detentus in manu, & aliter proiectus in aqua, vel representatus in speculo. Nos autem habemus cognitionem obscuram multis de causis. Primo per peccatum primi parẽtis, quo vulnerati sumus vulnere ignorantiæ. Sumus etiam pro peccatis nostris obtenebrati, & pro temporalibus implicati, & ex grauedine corporis totaliter depressi, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Sap. 9. Cognitio autem primi parentis erat media inter cognitionem beatorum, & nostram. Nã sicut eius habitatio erat quasi media inter cœlum, & terram, tenebat tamen se plus ex parte terræ quàm celi, sic & ipsius cognitiô. Vnde videbat Deũ per speculum clarum & non obscurum cùm haberet carentiam prædictorum. Et ideo Vgo in libro de sacramẽtis ait. Cognouit homo creatorem suum non ea cognitione, qua modo à credentibus absens fide quæritur, sed ea qua tunc per præsentiam contemplationis scientia manifesta cernebatur, hæc ille. Sed pro clariori euidentia cognitionis Adæ, est sciendum, quòd quadruplex est modus cognoscendi Deum. Omne enim quod cognoscitur oportet, quod sit præsens intellectui. Et hoc fieri potest quadrupliciter. Aut enim est præsens per fidem, & hæc est cognitio nostra, quæ cognitio in Prophetis, & Euangelistis fuit clara, & manifesta cum ipsi viderent spiritu sancto dictãte, omnia, prædicta. Nos verò ipsam cognitionem habemus per fidem, & auditum, quia fides est ex auditu. Auditus autem fit per verbũ Christi, ad Romanos 10. Nam quòd Deus sit trinus in personis, & vnus in essentia, & quòd deberet incarnari, & mori &c. Erat præsens intellectui prophetarũ, & Apostolorum. Nobis autem ista sunt præsentia per credulitatem, & hic modus cognitionis in Adam non fuit cum nullus alius eum instrueret nisi Deus. Secũdò aliquid est præsens intellectui per contemplationem, quæ tanto est nobilior, quanto altior, & excellẽtior, & hãc cognitionem habuerũt multi sancti, vt Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, & alij quam plures. Et hanc cognitionem excellentiori modo habuit Adam, cum haberet corpus magis ex pecudum, & mentem magis aptam ad Deũ contemplandum, & idem fuisset de nobis, si ipse non peccasset. Tertio est aliquid præsens intellectui in signo sicut est apparitio, & hæc est gratia specialis, vt fuit apparitio Abrahæ & aliorum in veteri, & nouo testamento, & hanc habuit Adam. Cum Deus creans illũ monstrauerit se ei post creationem in subiecta creatura. Et similiter apparuit ei post lapsum. Vnde si Adam non peccasset Deus, ei frequenter apparuisset, & cum eo locutus fuisset, & similiter nobis. O felix cognitio. O clara scientia. O iocunda confabulatio. Si enim in curia principis temporalis magnum reputatur posse familiariter alloqui principem, quando quis vult, & esse suum secretarium. Quæ consolatio fuisset Adę & nostra in Dei apparitione, & allocutione? Quæ omnia propter carnis priuium perdidimus. Est autem, quarto aliquid presens intellectui clarè, & lucidè sicut est in beatis ipse Deus, & hãc Adã non habuit, sed habuisset in gloria. Vnde Alex. de Ales in 2. parte summæ di. 22. q. 17. dicit quod anima Adæ fuit perfectissima quantũ ad cognitionem non solum Dei, sed etiam omnium aliarum rerum. Et dicit. Vgo. in li. de sacra, quòd talem cognitionem habuit simul, & semel ab ipso suæ conditionis exordio, vna, ac simplici illustrationis diuinæ illumi-

Cognitio de Deo est triplex.

Modus cognoscendi Deum quotriplex.

luminatione. Et dicit Tho. 1.2.q 94. ar. 3. Quod sicut nobis ad gubernationem vitę nostrę necessarium est cognoscere, quæ sunt fidei vt possumus peruenire ad supernaturalem finem, ita ipse Adã habuit cognitionem de istis naturalib⁹ quantum erant necessaria ad gubernationem vitæ humanæ secundum statũ illum. Ex quo elicitur, ꝙ habuit cognitionem rerum diuinarum perfectionũ modo quàm aliqui theologi habuerint, habuit quoq; omnes scientias mundi. Et similiter nos omnem prædictam cognitionẽ habuissemus, si non fuissemus per peccatum, & consequenter per carnis priuium priuati. Essemus nanq; sapientiores Prisciano, Ptolomeo, Salomone, Tullio, ceterisq; omnibus philosophis, & sapientibus, qui vnquam fuerunt. Deus enim hominem pręposuerat ęteris animalibus, vt ad nutum eius omnia obedirent. Et ideo vt ait Alexã. dicens erat, vt naturas illorum cognosceret. Nam non decet sapientem committere curam suarum rerum stulto gubernatori, sed prudenti, quoniam acceptus est regi minister intelligens Prouerb. 14. Et ideo non decuit Deum facere hominem non intelligentem, sed cognoscentem cætera suæ curę commissa. Vt sciret quid vnicuiq; expediret, quod & fecit. Cuius rei signum est, quòd nomina imposuit rebus, quod facere non potuisset nisi rerum omnium proprietates sciuisset, quia vt dicitur. 4. Metha. Ratio quam significat nomen est ipsa diffinitio. Et ideo nomine rerum non à se, nec ab Angelo imponit voluit Deus, sed ab homine, vt ex hoc ostenderetur, quòd singulorum naturam, & vsum, ac officium ex insita ratione cognouit, quę enim propter eum creata erant, ab ipso rege instrui debebant. Vnde omnium eorum sciẽtiam habuit. Et cum ille status esset perfectus, debuit primus homo esse expeditus in omnibus considerationibus intellectus, per omnis scientiæ complementum. Et sic patet quantæ nobilitatis, ac scientiæ fuerit anima patris carnis priuij, scilicet domini Adæ, quam propter ipsum cum posteritate sua amisit. Quò ad quintum de filiatione carnis priuij dicebat prędictus prędicator

Carnis priuij filij, & filiæ.

facetus, quòd carnis priuium sic originatum, ac baptizatum in aqua macharonum noluit esse continens, sed vxorem habere voluit cuius votum approbans diabolus dedit ei vxorem dominam Gulinam. Dixit.n. ipse serpens antiquiorus alijs malignis spiritibus. Non est bonum hominem esse solum. Faciamus ei destructorium simile sibi. Data autem illi hac vxore dixit eis illud Genes. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Ex qua vxore carnis priuiũ genuit duodecim filios, & totidem filias. De quibus dici potest illud Deut. 32. generatio praua, atq; puersa, & infideles filij. Et Psal. 77. generatio praua & exasperãs & Mat tæi. 12. generatio mala, & adultera, & Iob. 5. lõge fient filij eius à salute, & Sap. 4. ex iniquis oẽs qui nascũtur filij testes sunt nequitię aduersus parẽtes. Et Ezechielis. 2. Filij dura facie, & indomabili corde. Diabolus enim potuit dicere carnis priuio illud Oseę 1. vade, & sume tibi vxorem fornicariã, & fac tibi filios fornicationum. Primus autem filius carnis priuij vocatur dominus pręueniens siue miser pręsto qui antequam egrediatur de lecto, vel antequam sit integrè vestitus facit sibi portari ad comedendum, & bibendum, & nunquam expectat horam congruam epulandi. Contra quod vitium dicitur Ecclesiast. 10. Veh terrę, cuius principes mane comedunt quo vitio laborauit Ionathas fili⁹ Saul, qui ante tempus comedit contra prohibitionẽ patris, vt habetur 1. Reg. 14. De quo Gregorius. 30. mo. ait. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas audire meruit, qui in gustu mellis constitutum comedendi tempus antecessit, hic autem dominus præueniens præest tabernarijs, & cauponibus, ac meretricibus, & huiusmodi, qui citius aperiunt tabernas suas, quam clerici ecclesias. Secundus filius vocatur dominus delicatus siue dominus gentilis, qui cõmunibus cibis nunquam est contentus, sed semper vult cibos exquisitos. & hic possedit filios Israel in deserto vnde Numeri 11. habetur, quòd concupierunt carnes, & psalmista ait. Concupierunt concupiscentiam in deserto. Super quo Gregorius inquit. Ex Ægypto populus

pulus ductus in eremo occubuit, qui despecto manna cibos carnium petiuit quos lautiores putauit. Et hic dominus est mag. i animi, & stat vt plurimum cum Imperatoribus Regibus, Pontificibus, Episcopis, & pinguibus sacerdotibus, & vniuersaliter cũ nobilibus, & magnis dominis. Et hoc vitio laborauit ille diues epulo de quo dicitur. Luc. 16. ꝙ epulabatur quotidie splendidè. Tertius filius vocatẽ dominus curiosus, siue studiosus, qui de nocte cogitat quid comedere debeat in die, & nimium studet in præparandis comestibilibus. Et hoc fuit vitium filiorum Heli vt habetur primi Regum. 2. Super quo Gregorius inquit. Prima filiorum heli culpa suborta est, quod non antiquo more coctas vellent de sacrificio carnes accipere, sed crudas quærerent quas acuratius exhiberent, Et hic dominus stat cõmuniter cum mulieribus coinquinarijs, & hospitia tenentibus. Vnde Isido. ait. Tota die epulas ruminant, qui ad explendã gullã delitias veperè præparant. Quartus filius vocatur dominus nimum tropus. Quo vitio laborauit populus sodomorum. De quo Ezechielis. 16. dicitur. Hæc fuit iniquitas sodomæ abundantia panis, & vini, & ocium. Sup quo Grego. ait. Aperte ostenditur, ꝙ iccirco salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatè refectionis excessit. Et Hiero. inquit. Pluuia illa est optima, quæ sensim descendit. Subitus autem nimius, & præceps imber arua subuertit. Et hic dominus cõmuniter stat cum omnibus, tã laicis, quam clericis, qui nimium comedunt sicut dñs Zanfronus, qui tempore nostro viuens tñ comedebat, in vna refectione quantum vigintiqinq; hoĩbus satisfecisset. Quintus filius vocatur dominus insatiabilis, qui habens gulam pilosam, totus ad deuorandum cibum inardescit, & citò omnia sine debita masticatione deglutire quærit, malam partem socijs relinquens. Habet enim vnum bolum in ore alium vero in manu, & tertium respicit oculo, & nihil reliquit in incisorio, vel parópside. Et ideo nullus libenter comedit cum tali, qui deuorat partem suam, & socij, nec sufficit sibi quicq̃ apparatũ sed videẽ ei quicquid apponitur esse parum, & hoc prouenit, quia sequitur appetitum bestialem, & non regitur aliqua ratione. Et hic dñs dñatur præcipue tempore ieiuniorũ, & famis, & stat cum illis qui intrãtes domũ vociferanẽ cõtra vxores, & familias, vt cito cibos expediãt, & ꝑparẽt, & comedunt tanq̃ rabidi canes. Impletum semper os tenentes, & anteq̃ primũ bolum deglutinerint ponentes, & secundum, & hoc vitio laborauit Esau filius Isaac Gen. 25. De quo Greg. inquit. Primogenitorũ gloriã Esau amisit, qui magno ẽstu desiderij vilem cibũ, id est lenticulã cõcupiuit, quam dũ vendendis primogenitis præcidit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Ex quibus concluditur, ꝙ sępe aliquis plus peccat comedendo etiam vilissima cũ nimia auiditate, q̃ alius præciosiora cum minori affectione. Hos autem quinq; filios gulæ ponit ipse Greg. 30. mora. Sextus filius vocatur dñs accidiosus: De quo vitio inquit Hierony. in lib. contra Iouinianum. Comedendum est, & bibendũ, & dormiendum, & postea incentiua carnis sentienda, hic enim filius, cum bene saciatus fuerit non potest quisquam benè operari, sed vult aut iacere, & sedere, aut dormire, & ociose viuere. Vnde Gregorius ait. Gulæ deditos leuitas prorsus operis, & ociositas sequitur. Quo vitio laborauit Holofernes. De quo dicitur Iudith. 13. Porro Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate sopitus. Septimus filius dicitur dominus Grosolanus. Ait enim Salomon de vino & ebrietate. Prouerbio. 20. Quicunque his delectatur non erit sapiens, & Esa. 28. dicitur de ebriosis. Absorti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, & ignorauerunt iudicium, & Oseæ 4. Vinum, & ebrietas aufert cor. Octauus filius vocatur ludus. De quo exponi potest illud Exod. 32. Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Iste enim non delectatur nisi in ludis, & solatijs. Vnde propter carnis priuium verificatur illud Zachariæ. 8. Plateæ ciuitatis implebuntur pueris, & puellis ludentibus. Er illud Esa. 13. Requiescent ibi bestiæ, & pilosi saltabunt ibi. Bonus autem vir, & bona mulier ab his locis,

& lu-

& ludis noxijs abstinet. Vnde dicere potest illud Hiere. 15. Non sedi in consilio Ludentium. Nonus filius dicitur dominus Cęcus. Nā vt ait Ouidius in epistolis. Epistola 4. Quid deceat non videt vllus amans. Et ideo amor depingitur Cæcus. Qua propter dictus prædicator exponebat de carnis priuio illud. Lucæ. 18. Cæcus, sedebat iuxta viam mendicans, quod ponitur in Dominica quinquagesimæ, quo die potest de carnis priuio prædicari, & accipi illud pro themate. Non.n. de hoc prædicandū est in Quaduagesima, sed solum illo tempore quo homines vacant dissolutionibus, & nolunt ire ad prædicationes, quia forte vt audiant prædicari de carnis priuio ibunt, & sic audient repræhendi suas dissolutiones, & cognoscent ꝙ in veritate sunt cæci, qui in via hui⁹ mundi, stant mendicantes, & priuati lumine diuinæ gratiæ, vnde Greg. super prędicta verba ait in homil. Cęcus iste est genus humanum, qđ in parente primo, à paradisi gaudijs expulsum damnationis suę tenebras patitur. Decimus filius dicitur dñs Iniuriosus. Vt enim dicit Salomon Prouer. 2. Contumeliosa res est ebrietas. ca. Luxuriosa. 35. di. & Eccles. 26. dr̄. Mulier ebriosa, ira magna, & cōtumelia, & turpitudo illius nō tegetur. Vndecimus filius dr̄ dñs nulla tenensis: Scriptū est.n. Eccle. 19. Operari⁹ ebriosus nō locupletabit &c. Duodecimus filius vocat̄ dñs reuelans. Est.n sicut Quintus curius Roman⁹, q nihil poterat tenere secretum, vt refert Salustius in Catilinario. De quo vitio dicitur Prouer. 31. Nullum secretum vbi regnat ebrietas. O damnata filiatio. O iniqua progenies. O proles maledicta carnis priuij, quomodo hodiernis temporibus replesti terram. Ne autem mulieres possent gloriari, ꝙ nullæ feminæ natę sint ex carnis priuio. Idō dicebat dictus prædicator ꝙ etiam multas filias ex eadem vxore generauit. Prima autem vocatur dña Bibiana habens oculos suffossos, & laceratos, atq; infectos ꝓpter vinum, iuxta illud Prouerb. 23. Cui est effossio oculorum nisi ei qui moratur in vino, & studet calicibus potandis? Secunda vocatur domina Linguigera, vel domina loquacitas. Ait enim Grego. 1. mora. Penè semper epulas loquacitas sequitur. Cumque venter reficitur, lingua disfrenatur. Sicut namq; tibia sic benè sonat quando vento plena est, sic etiam carnis priuio vacantes, pleni cibo, & potu, vt picę faciunt, & vnus pro decem loquitur, nec potest sufferre vt socius loquatur, sed ipse solus vult semper loqui, & post vana, & ociosa verba, venitur ad inhonesta, & turpia. De quibus Basilius ad nepotes scribit. Prauæ confabulationes viæ quædam sunt ad facinora. Item tales post nimiam comestionem incipiunt trufari, ac deridere alios, tam seculares, quàm religiosi, diuersisque nominibus eos appellant, alios appellantes. Hipocrita alium fratrem stupam, & alium fratrem borrinum, & similiter faciunt de mulieribus baptizantes eas suo modo. 3. filia dicitur domina immunditia, de vacantibus enim carnis priuio dici potest illud. 2. Pe. 2. Post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant. Et illud Ezechielis. 14. Posuerunt immunditias suas in corporibus suis. 4. dicit̄ dña destructrix. Vñ Grego. 30. mo. ait. Dum venter non restringitur per carnis cōcupiscentiā oīs simul virtutes obruunt̄ &c 5. dr̄ dña familiaritas. Filiæ em̄ vestræ tempore carnis priuij, cum transuestitis conuersantes, & cū viris familiaritatem contrahētes, & è contra in multa facinora postea dilabunt̄, & verificat̄ illud saluatoris nostri dictū Matth. 11. Inimici hoīs domestici eius. 6. dr̄ dña infirma. Post multas em̄ epulationes sentiunt dolorē capitis, & stomaci, incurruntq; varias infirmitates, vt dicit̄ Ecclesiast. 37. 7. dicitur. domina Inhonesta, siue frontosa. De qua dicit̄. Apo 6. Ecce mulier occurrit ei ornatu meretricio parata ad capiendas animas. Quando enim fiunt vanitates, & ornamenta meretricia nisi tempore carnis priuij. Iste aūt vanæ mulieres conant̄ destruere, ꝙ ecclesia sancta Dei studet ꝑari. Ipsa.n. sancta mater ecclesia in oībus actib⁹ suis ducta a Spū sācto, vidēs populum chrianū carnis priuij ire post dissolutiones, volēsq; eū retrahere, incipit ī septuagesima vestire altaria nigris vestib⁹, vt excitet eū ad fletū ex me-

moria passionis Christi sicut faciebat il la mulier, quæ filio suo ostēdebat camisiam patris sui mortui sanguinolentā, sed istæ perfidæ mulieres, è contrario ostendunt viris vanitates, & carnes suas discoopertas, & similiter viri mulieribus, & maximè post comessationes, & ebrietates. Proprium est enim ebrietatis femora denudare, & ad luxuriam incitare. 35. di. §. 1. & cap. Sexto die. Et ebrietas etiam est fomes, & nutrix omnium vitiorum. Eadem dt. in prin. & c. fi. Vnde Iob, quem sodoma non vicit, vina vicerunt 35. di in prin. 8. Filia dicit domina luxuriosa. Ait enim Hierony. ad Eustochium, Gulæ horrendum scelus genitrix luxuriæ est. Et Ioannes Cassianus inquit. Ventrem distentum cibo, & vini potionibus irrigatum voluptas erigit genitalium. Nona dicitur domina dissoluta. De quibus balatinis dicit Iob. 21. Tenent tympanum, & cytharā, & gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Ait etiam Aug. qu ilibet saltus qui fit in chorea, est saltus in profundum inferni. Beatus igitur ille, qui potest dicere cum sancto Thobia sui libri. c. 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, neq; cū his qui in leuitate ambulant participem me præbui. De tali autem choreis vacante, & vestibus indecentibus se vestiente dicitur. Deut. 22. Maledictus vir qui vsus fuerit veste feminea. Sicut faciunt multi tempore carnis priuij, & e contra lasciuæ mulieres vestibus virorum se induentes, & aliqui induuntur vestibus religiosorum, vel clericorum, aut heremitarum, & ad iracundiam Deum prouocant in illis vestibus, in quibus sancti Deo placuerūt, & quasi in vituperium diuinæ maiestatis assumunt in obsequium demonis, quod fuit in obsequium Christi. Decima filia dicitur domina bestia. De talibus enim supradictas dissolutiones facientibus dicit propheta. Psal. 48 Comparati sunt iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis. Aliqui namq; eorum sibi assumunt similitudinem dęmonum in faciebus monstruosis, & bestialibus, vt ostēdant se esse bestiales, & ad seruitium dęmonis ituros. Vñ Aug. 9. de ciui. Dei inquit. Plotinus philosophus dicit aias hoīum dęmones esse, si mali sunt, seu Iruas Laruas n. dicit esse noxios dęmones ex hoībus factos. Vnde pōt dici de talibus. Reddite q̄ sunt Cęsaris Cęsari, & quæ sunt Diaboli Diabolo. Vndecima filia dr̄ dn̄a fastidiosa, siue tediosa. Talibus enim oīa opera spiritualia, & virtuosa in fastidium veniunt. Vnde Ecclesiast. 1. dicit. Execratio peccatori s cultura Dei. Duodecima filia dicitur dn̄a mortalitas. Ex crapulatione enim quam faciunt isti dissoluti in carnis priuio comedentes media nocte, & post cenam ponentes indigestum super indigestum sępe moriuntur, maxime se implentes illo pigmento, ex vino dulci, & speciebus, atq; ouis confecto. Vnde de quolibet eorū verificatur illud Esa. 59. Oīs q comederit ex ouis ei⁹. s. carnis priuij morietur. Isti sunt filij & filię principales carnis priuij ex dn̄a gullina. Licet ēt alios, filios & filias genuerint quos breuitatis causa pertranseo, possumus eñ imaginari, q̄ accepta prædicta vxore dixerit & illud. Psal 72 vt iumentū factus sum apud te, & ipsa dn̄a gullina responderit. Et ego semper tecū. s. faciens inhonestatibus, ac peccatis, & malis filijs te multiplicare. Quo ad Sextū de ei⁹ seruitorū conditione dicebat ille facetus pdicator, q̄ multi fuerūt & sunt eius fidelissimi seruitores quorū primus fuit Cherintus hæreticus, q dixit cū sequacibus suis, q̄ mille anni dabuntur post resurrectionē corporū ad voluptatem carnis explendā, propter illud euāgelij. Matth 19. Centuplum accipietis &c. De quo errore mentionem facit Hieronymus in quadam homelia. Secundus seruitor eius fuit Nicolaus hæreticus, à quo alij sequaces dicti sunt Nicolaitę. De quibus fit mentio Apocalypsis. 2. di. Non esse peccatum viris luxuriari cum feminis, nec è contra, cuius hęretici etiā hodie inueniuntur discipuli multi dicentes gulam, & luxuriam non esse peccatū, eò q̄ sint secundū naturam. Tertius seruitor fuit. Fortinus hæreticus, qui dixit Ioseph carnaliter cognouisse beatam virginem, & ex ea genuisse Christum. Quartus fuit Eluidius qui dixit beatā Virginē habuisse alios filios natu-rales

Carnis priuij seruitores qui, & ipsorum cōditiones q̄ sint.

rales ex Ioseph vltra Christum. Quintus fuit Iouinianns, qui dixit nullã esse differentiam quò ad meritum inter virgines, & maritatas. Vt Hiero. refert. Sextus fuit. Setasomnus, q dixit nocte non esse surgendũ ad Deũ laudandũ, sed qescēdũ, cũ ad hoc nox sit facta. Septimus fuit Maumeth, q quantos habuerit, & hẽat sequaces oĩbus est notũ. O Ægypte. O Alexãdria O Cõstantinopolis. O Anthiochia. O Hierusalẽ, qs te destruxit, & à cultura fidei christianæ abdicauit nisi seruus carnis priuij Machometus, qui promisit tibi omnes delitias corporales, & dedit legem consonam carni, & sanguini? O Ecclesia Romana quis te destruet, & destruere non cessat nisi carnis priuium? cum non tã à secularibus, sed etiam ab Ecclesiasticis, q̃ pluribus nihil aliud quæri videaẽ, nisi comedere, bibere, & luxuriari &c. Quò ad septimum. s. de ipsius expulsione dicebat quidam facetus sermocinator, q carnis priuium indignè ferens, q omni anno à quadragesima expellatur, de hoc conquestus est in curia Romana, & in ea inuenit multos aduocatos, & procuratores de bono libenter comedētes, & ipsam quadragesimam, atq; alia omnia ieiunia destruere cupiētes. Inter quos aderat dñs epulo de lechamis, dñs crapulator de manzarijs & dñs Panzonus de grassis. Querela autem carnis priuij corã summo Pontefice talis esse potuit. Cum ne mini debeat benigna audientia denegari. l. potioris. C. de offi. vic. & l. obseruandũ. ff. de offi. pręsi. dicã & in secundã facti mei petionẽ vt congruum à vobis responsum accipiã. l. vt congruũ. C. de pac. Peto igitur iustitiã nam cũ omnes iudices teneantur eam quibuscunq; petenti bus impartiri. l. 4. §. hoc edictum. ff. de dam. infec. multo magis vos, qui estis Vicarius Christi in terris. c. inter corporalia de transla. Episcopi. Verum quia iudicium à citatione debet inchoari. §. omnium institu. de pena teme. li. peto in ius vocari quadragesimam aduersariã meam. Dicebat autem prædictus sermocinator facetus, quòd quadragesima ad curiam aduocata non inueniebat procuratores, quia debilis, & paupercula erat, & multis odiosa. Veruntamen quidam religiosi, & aliqui timorati doctores ei tandem patrocinium præstiterunt, scilicet dominus attenuatus de macris, dominus compostellanus de fauentia, & dominus modestus de siccis. Partibus igitur præsentibus quarum assertione merita causarum panduntur l. si. C. si per vim. vel alio mo. & c. 1. de cau. pos. & pro. & c. qualiter, & qñ el. 2. de accu. & c. iudicantẽ 30. q. 5. Cęperũt allegare aduocati carnis priuij dicentes. Cum carnis priuium omnibus gratiosum in christianitate magnum habeat dominium & in pacifica possessione dominetur, venit omni anno hæc cunctis exosa quadragesima, & ipsum de toto regno suo cum tanto vituperio expellit, vt etiam loca in quibus extiterat, aqua, & aceto lauari, & partim igne purgari faciat, ac si validissima pestis per decem annos ibi extitisset. Quãobrem quia magnum est commodum possidere. l. is qui destinauit. ff. de rei ven. & §. comodum institu. de interdic. Petimus ipsum carnis priuium nostrũ restitui ad possessionem, quæ sibi iniustè ablata est iuxta capitulum in libris de resti. spo Et non solum ad possessionem sed etiam sibi resarciri damna omnia, quæ passus est. l. si quis a se fundum C. ad l. iuua. de vt public. Et hoc fieri debet in continenti, quia ex quo de facto fuit expoliatus, etiam de facto debet restitui, vt dicit glosa in. l. minor. ff. de euic. Insuper petimus ipsam quadragesimam condemnari pęna contra tales insolentes à legibus ordinata, in. l. si quis in tantam. C. Vnde ui. & in. l. penultima. C. ad le. iulia. de vi publi. atque eam totaliter exterminari. Responderunt autem aduocati quadragesimæ. Ecce (Beatissime pater) quàm calumniose agunt isti aduocati cũ ipso carnis priuio. Cùm tamen iura non debeant calumniari. l. 1. ff. de regu. cato. Dicunt eñ, q iniustè fuit expulsum à quadragesima, quæ hoc fecit & omni anno facit lege permittente, vt patet in titulo de obserua. ieiun. & ideo non meretur aliquã pœnam lege Gracchus. C. ad le. iulia. de adul Nam iussus, & decretũ iudicis facit licitum, quod aliàs esset illicitũ. l. furti. §. q iussu. ff. de his qui no.

De carnis priuij expulsione.

infa. &.l. Iuste possidet. ff. de acqui. pos. dicitur. Iustè possidet, qui auctore prætore, possidet. Qua propter carnis priuium non debet restitui, nec ei aliquod damnum resarciri, cùm sublato principali, tollatur accessorium. l. cum principal. ff. de regu. iu. Item quia si quod damnum est passus, ob suam culpam euenit. Et ideo sibi, & non alijs debet imputari. l. culpa. ff. de regu. iu. & capitulo Damnum eodem titu. libro sexto. Quia igitur conuenit bono, & grandi præsidi purgare prouinciam suam malis habitatoribus. l. congruit &. l. 3. ff. de offi præsi. Ideo. S.V. ipsum maledictum carnis priuium cum tota sua progenie debet expellere, & bannire, cum sit causa innumerabilium peccatorum. Tunc summus pontifex tulit sententiam in fauorem quadragesimæ, & condemnauit carnis priuium, vt à tertia feria post quadragesimam, vsque ad resurrectionis Dominicæ festum, non posset in aliqua christianitatis parte habitare in perpetuum, sed exul, & profugus esset, & ab omnibus fidelib⁹ expelleretur. Aduocati autem carnis priuij instantissimè rogauerunt summum Pontificem, vt saltem illa tertia feria, & per quattuor dies sequentes posset carnis priuium in diœcesi Mediolanensi commorari, quod tandem obtinuerunt. Prædictas autẽ parabolas non hic recitaui, vt annuatim populis prędicẽtur, nec vt p illas ad dissolutiones puocẽt, & risum, vel ad contẽptũ verbi Dei. Sed, vt si aliter à carnis priuij relaxationibus nõ possunt retrahi, & ad prædicationẽ illo tẽpore adduci, per desideriũ audiendi sermonẽ de carnis priuio conducant. Et tũc modestè, ac seruata debita grauitate poterit pdicator aliqd de prædictis vel sequentibus de carnis priuio in eius detestationẽ (sicut ei melius videbit) secundũ Deũ dicere. Ita tñ vt solũmodo videat recitator parabolasũ ad spiritualẽ intelligẽtiã, & dissolutionẽ carnis priuij, repressionẽ, & impeditionẽ inuentarum. Dictum enim Aug. q quando fictio refertur ad aliquam significationẽ spiritualem non est mendaciũ sed figura, & hoc ponit in li. quæstionum Euangelij. Quo ad octauum, scilicet de carnis

De carnis priuij finitione.

priuij finitione dicebat idem prædicator, q de carnis priuio cum sequacibus suis, & filijs, ac filiabus, & vxore verificatum fuit illud Psal. Infirmati sunt, & nõ fuit, q adiuuaret, & euenit ei, qđ scriptum est. 1. Parali 21. Mortuus est infirmitate pessima, atq; sepultus in ciuitate Camerini, idest in cloaca, vt à vermibus deuoretur, & à dæmonibus in infernum est delatus. Miracula verò ipsius ista sunt. Nam sancti Dei dant odorem, ipse autem maximum fętorem. Sancti Dei illuminant cęcos, ipse verò videntes excæcat. Sancti Dei extendunt contractos, & ipse contrahit sanos. Sancti mundant leprosos, & ipse inducit lepram. Sancti Dei resuscitant mortuos & ipse viuentes occidit. De sanctis vna tantum fit vigilia, ac vnus dies ad honorem ipsorum celebratur, atque officium vnius diei, vel ad plus. per octauam vnam dicitur. Festum autem carnis priuij per duos, vel per tres menses continuatur, & per quindecim dies, vel vnum mensem post in eius dissolutionibus perseueratur. O cęcitas maxima. O summa dementia. O admiranda stultitia, plus enim seruitur diabolo, quàm Christo, plus ventris impletioni vacatur, quam spiritus consolationi.

HOC autem vitium gulæ facit homini magnam iacturam, & Deo magnam. Primò facit homini magnam iacturam ex eo, q inducit in ipso magnã deformitatem, nam facit vẽtrem nimis tumentem. Dicitur autem venter à vento, ex eo quòd sit plerumque plenus vento. Gulosus verò quanto maiorem ventrem habet, tanto maiorem vesicam vento plenam, & etiam maiorem saccum stercoribus plenum, & repletum possidet. Sicut etiam vesica vento repleta acu puncta cito detumescit; sicut venter gulosi punctus acu frebili, citò per mortẽ euanescit. Stultus quoque esset mercator, qui aurum cum multo labore acquisitum in cistam imponeret, in qua in lutum conuertendum esse putaret, quia ergo venter gulosi est sicut saccus stercorum, stultus esse dignoscitur ipse gulosus, ex eo, quòd ea, quæ cum multo labore acquirit in

Gula maximum damnum domini infert.

ven-

uehetem ponit in quo ventre in lutum feridum conuertenda esse cognoscit. Alia gulæ iactura est, quia nunquam satiatur, iuxta illud Prouerb 13. Venter impiorum insaturabilis, & Psal. ait Famē patientur vt canes, canis em̄ postq̄ proiecta sibi deuorauit, mox ad alia deuoranda suspensus, anchat. Et similiter gulosus postquā multa fercula deuorauit, adhuc alia meliora concupiscit. Imò est insaturabilior cane, & alijs feris, quia omnia spoliat elementa. Nam à terra aufert gressibilia, ab aqua natabilia, ab aere volatilia. Vnde Hierony. ait. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, homo verò terra, & mari, 2. gulosus Deo facit iniuriam, quia honorē, quem illi facere debet, facit ventri. Vnde Vgo de sancto Victore inquit. Vēter Deo cōparatur. Solent. n. Deo tēpla construi, altaria erigi, ministri ad seruiēdū ordinari, pecudes immolari, thura concremari. Deo siquidem ventri est tēplū coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ pecudes coctę carnes, fumus incensorum, odor saporū. Ista autē idolatria quo ad aliquid est peior, q̄ idolatria paganorum, quia illi adorabant aurū, & argentū, gulosus verò adorat saccū stercorū, hanc aūt vitiorū omnium, nutricem gulam. Vgo de sancto Victore in

Gula quid sit.

li. de sacramentis sic diffinit. Gula est immoderatus appetitus edēdi vel bibēdi. Secundū autē Alexandrū de Ales in

Gula nō sē per est peccatum mortale.

2. parte summæ in tractatū de gula. ar. 7. & Tho. 2. 2. q. 148. art. 2. Non semper gula est peccatum mortale, sed tn̄ qn̄ adhæret homo tali delectationi, vt sint, aut propter eā est paratus facere cōtra Deum, & ecclesiam, aut se inebriat studiosè, vel crapulam sequitur in magnū corporis, vel animæ detrimentum, vel huiusmodi. Aliàs est veniale. 25. di. §. Aliàs. Quinq; aūt sunt gulæ species vt habetur de conse. di. 5. c. Quinq; modis. Prima species appellat̄ quātitatis, qn̄. s. quis nimiū comedit, licet aūt non sit eadem cōplexio. Et vnus requirat maiorē cibū, q̄ alius, ita q̄ sępe qđ vni est minimū, alteri est paucū. Vt inqt Ari. in Ethicis, tamen omnes debent sobriè & tēperatè comedere, & bibere, secundū complexionem suam vnusquisq;. Ait em̄ Boetius. 2. de conso. Paucis minimisq; natura contenta est. Qui enim abstinens est adijciet sibi vitam. Ecclesiast. 37. Diabolus autem continuè nos tentat, vt nimium comedamus. Et figuratus est per illam bestiam quæ apparuit similis vrso. Vt habetur Dan 7. & ait. Surge comede carnes plurimas. 2. species appellatur qualitatis scilicet comedere cibos nimis delicatos, sicut multi faciunt. Ideo exclamat Ouidius 15. Metha. dicens Parcite mortales dapibus temerare nephandis. Corpora, sunt fruges, sunt deducentia ramos. Pondere poma suo, tumidèque in vitibus vuæ. Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma. Moliri queantq;, nec vobis lacteus humor. Eripitur, nec mella thymi redolentia flore. Prodiga diuitias, alimentaque mitia tellus. Suggerit atque epulas sine cæde & sanguine præbet. Quippe equus, & pecudes, armentaque germine viuunt. At quibus ingenium est immansuetumque, ferumque. Armeniæ tigres, iracundique leones. Cūque lupis vrsi dapibus cum sanguine gaudent. Heu quantum scelus est in viscera, viscera condi. Congestoque auidum pinguescere corpore corpus. Alteriusque animantem animantis viuere lecto, hæc ille. Quæ accepit à Pitagora philosopho, qui suadebat hominibus abstinere à carnibus. Primo quia terra hoc docebat producendo varias herbas, poma, & fructus. 2. quia animalia mansueta non comedunt carnes, sed solum bestiæ crudeles. 3. Quia in etate aurea homines comedebant ea quæ spōte terra gignebat. 4. Quia cætera animalia non ledunt benefactores suos, sed homo facit contrarium. Nam comedit oues, quæ ei lanam, caseum, & fimum præstant. Similiter & boues, & alia multa animalia, quæ hominibus multas vtilitates faciunt. Licet autem quisque debeat vti cibis non nimis delicatis, diuites tamen non tenentur vti cibis, quibus vtuntur pauperes, sed omnes secundum conditionem suam cap. Quisquis 41. di 3. species dicitur curiositatis. s. qn̄ nimis de tēpore expēdit in cōdēdis cibis, & illis q̄rēdis, q̄ appetitui veniunt. Sicut faciūt multi p̄ diuersa lo-

Ne adhæreas licet habeas, ne pecces, non enim adhærere potes, licet delectationem habere nequeas, cum naturaliter insequatur.

Species gulæ sunt quīque.

ta mittentes ac quærenda cibaria, quæ dñæ gulę cum diuersis saporibus condi ta satisfaciant. Contra quos inquit Seneca epist. 6. Vna silua pluribus elephã tibus sufficit, homo verò nõ pascitur terra, & mari. Ideo dicit Albert. in tractatu de virtutibus politicis. Qđ gulosus ęquiperat, atq; assimilat vulturi, qui vt inquit. Ari. in li. de aíalibus carnes per 300. miliaria p remotis odorat, imò vt dicunt Philosophi naturales, dum citra mare existit, vltra, cadauera sentit, & p illis petit. In hac etiã specie peccãt qui nimis acuratè, & põpaticè cibaria condiunt, tñ inquit Hierony in quadã epistola. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ delitiæ laudé pariunt. Dicit aũt Inno. 3. in li. de vtilitate conditionis humanæ. Initiũ vitæ hoĩs aqua, & panis. Nũc aũt gulosis non sufficiunt fructus arborũ, non genera leguminũ, non radices herbarum, non pisces maris, nec bestiæ terræ, nec aues cęli, sed quærũtur pigmenta tẽperantur aromata, nutriuntur altilia, capiuntur obessa, quæ studiosè coquuntur archicoquorum arte, quę lautè parantur minĩstrorũ officio. Alius contundit, & colat, alius confundit, & conficit. Substantiam vertit in accidens, naturamq; in artem, vt saturitas transeat in esuriem, & fastidium renocet appetitum ad irritandam gulam, non ad sustentandam naturam. Ipsa tamen gulæ voluptas tam breuis est, vt spatio loci vix sit quattuor digitorum, & spatio temporis vix sit totidem momentorum, quod multum displicet gulosis qui appetunt habere gutur longum. Sicut patuit de plamorate, qui desiderabat habere collũ gruis longum, vt diu sentiret dulcedinem ciborum. Contra hos gulosos etiam exclamat Lucanus in 4. di. O prodiga rerum Luxuries, nunquam paruo contenta paratu. Et quæ sitorum terra, pelagoq; ciborum. Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensę. Discite quam paruo liceat producere vitam. Et quantum natura petat, nõ erigit egros. Nobilis ignoto, diffusus cõ sule Bacchus. Nõ auro, myrrhaq; bibũt sed gurgite puro. Vita redit, satis est populis fluuiusq; ceresq; hæc ille. 4. species gulæ dicitur. Auiditatis. De qua fuit tentatus Dauid quando pugnabat contra Philisteos, & cũ maxima auiditate desiderabat bibere aquã di. O si quis daret mihi potũ aquæ de cisterna quæ est in Bethleem, iuxta portã. Irruperũt ergo tres viri fortes p castra philistinorum, & portauerunt de illa aqua ad Dauid. At ille noluit bibere, sed libauit illã dño, & dixit. Propitius sit mihi dñs, ne faciã hoc, vt habetur 2. Reg. 23. c. trã sumptiue in c. delitię. 41. di. Sic ergo & nos qñ maximam auiditatem comedendi aliquid habemus, si volumus multũ mereri facere debemus violentiã sensualitati. Ait n. Ouidius in epistolis. Est virtus placitis abstinuisse bonis. In hac specie peccant multi, qui auiditate moti, comedunt cibaria illis, nociua. Item illi, qui velut lupi rapaciter comedunt, & cum nimia sensualitate. Quod quantũ sit peccatum ostẽdit Greg. in 3. Dialog. Narrans de quadam sanctimoniali quę vnam lactucam in horto visam colligens, cum nimia auiditate comedit, pter quod à diabolo arrepta est. Quinta & vltima species gulæ dicitur temporalitatis. Et est illorum de quibus dicitur Esa. 5. Veh, qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & ad potandum vsq; ad vesperam. Multi enim sunt, qui ita sunt dediti crapulæ, vt videaĩ illis, φ ppter hoc sint nati, vt epulentur. Cõtra quos inquit Tullius in rethoricis Comedere oportet, vt viuas, non viuere, vt comedas. In hac specie peccant illi, qui vt de mane surrexerint, ad comedendum vadunt, & bibendum, priusquã ad ecclesiam pergant, vel aliud boni operentur.

DE IRA.

IRA quintum est capitale peccatũ. Diffinit aũt ab Ari. 2. Retho. sic. Ira est appetit' vindictę, & scđm Alex. de Ales in 2. parte sũmę in tractatu de ira art. 5. & 8. & Tho. 2. 2. q. 158. ar. 3. Tri pliciter potest quis iniustè habere iram mortaliter. Primo ratione modi, siue signi, cum subtrahit loquellam, & habet odium aduersus aliquem, vnde Matth. 5. c. dicitur à domino. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Secundo ratione facti, cum notabiliter offendit

Ira quid sit

Tripliciter quis irascĩ de mortaliter peccat.

dit, vel iniuratur proximo, ex ira. Hic enim est proprius effectus irę rixari, & contentiones facere, atq; proximo insultare Prouer. 29. Vir iracundus prouocat rixas. Tertio ratione mali desiderij ira est peccatum mortale, cum appetit illum puniri, qui non meruit, vel maiori pœna, vel à se aut ab alio, qui non habet auctoritatem, vel etiam à suo iudice non ratione iustitiæ, sed vindictæ. Contra tales iracundos dicitur Ecclesia. 28. Qui vindicari vult, à domino inuenient vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Nec mirum si Deus magnam de iracundo facit punitionem. Grauissimum enim est peccatum, iracundia. Nã iniuriatur Deo volens facere vindictã quam, sibi Deus reseruauit dicens. Deutero. 32. & Prouerb. 25. Mihi vindictam & ego retribuam. Quod etiam ponitur ad Roma. 12. Ad Hæbre. 10. & 23. quæst. 1. in prin. Item iniuriatur proximo, iuxta illud Ecclesiast. 28. Homo iracundus incendit litem, & turbat amicos. Vnde dicitur in c. cum apud 11. q. 3. Ita facit hominem talia committere, de quibus postea solet multum dolore.

Iracundus cui assimiletur. Iste autem iracundus assimilatur apro, qui secundum Philosophum est animal iracundũ nullã recipiens disciplinã, sed potius se morti exponit, q̃ domesticet, & est animal multum nociuũ, & lesiuũ, & pro modico irascitur, & proximum inuadit. Et similiter iracundus pro leui facto, aut verbo, & frequenter ꝓ minima suspitione diffamat proximũ, verberat, lacerat, destruit, & occidit, & potius vult mortaliter peccare, & seipsum ad periculum mortis tẽporalis, & ęternalis dare, q̃ velit ꝓximo suo parcere. Et ideo de tali recipiente nocumentum ab iracũdo dicit per psalmistã. Exterminauit eum aper de silua, & singularis ferus depastus est eum. Iracundus etiã nocet sibijpsi. Nã ira, primo subtrahit ei honestatẽ corporalis dispositionis, quia quantũcunq; ꝑsona sit pulchra, mutatũ per iram. Nam vertit oculos, & faciẽ immutat, rubet, vel palet in vultu, spumat in ore, manus tremit, lingua cespitat; & totus homo alienatur. Vnde dicit Seneca 2. & 3. de ira. Nihil æque profuit irato sicut intueri deformitatem suam. Nam ira faciem turbat, ora pulcherrima fędat, curuos vultus ex tranquilissimis reddit. Qualem aũt putas cuius imago tàm fętida est? Ideo dixit quidam, q̃ iratis pro fuit inspicere speculũ, vt imago repercussa ostenderet homini suam deformitatẽ, hæc ille. Inquit etiã Damascenus. Nihil est turpius facie furientis. Secundo, ira impedit potestatẽ naturalis rationis, iuxta illud Catonis. Ira impedit aĩum, ne possit cernere verũ. Et iõ diabolus facit sicut astutus piscator, q qñ faciliter vult decipere pisces turbat aquã, & tũc est securus, q̃ pisces nõ possunt cernere rete, & piculum ꝓpositũ. Et eodẽ facit diabolus immiitẽ do in quãcũq; cõgregationẽ irę turbationẽ, vt possit facilius aĩas capere ꝑ peccatũ. Vt. n. ait Philosophus. 1. elen. Conturbati min⁹ possunt obseruare oẽs. Tertio, ira minuit quantitatem vitæ naturalis. Secũdum eñ Philosophum aĩalia excessiuè colerica sunt naturaliter breuis vitæ, sicut maximè apparet in canibus. Et hoc est etiam quod dicitur Ecclesiast. 30. Zelus, & iracundia minunt dies & ante tẽpus adducent senectã. Et ideo antiqui dixerunt, iram esse breuem insaniam. Et idcirco est maximè cauenda. Nam facit hominem peiorem diabolo. Legio enim demonum fuit, & esse potest in vno homine. Duo autem iracundi non possunt stare simul in vno domo. De iracundo etiam inquit Cęsarius. Sue mentis lumen iracundus excæcat. Sicut enim visus excęcatur ad peluim ardentem, sic homo excęcatur per iracundiam inflammãtem. Albertus aũt in tractatu de vi tutibus politicis dicit. Ira est ventus pestilens, hoĩs interiora depascens, vitam minuẽs guerras commouens, rixas verborũ inducens, castra villasq; consumens, & omnes prouinciæ ciuitates incendens. Nã violam lilium, atq; crocum, citò pestilens aura corrumpit, hæc ille. Et ideo dicit Oratius in epistolis. Ira furor breuis, aium rege qui nisi paret. Imperat hũc frenis, hunc tu compesce cathenis. Tullius vero in tuscu. quæst. lib. 3. ait. Nunq̃ sapiens irascitur. Ecõtra vero de stulto inquit Salomon Prouerb. 12. Fatuus statim indicat iram suam Ouidius

autem in 3. de arte amandi canit. Candida pax homines, trux decet ira feras. Et de iracondo iterum ibidem ait. Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ. Lumina gorgonio seuius igne micant. Et Prudentius in lib. de sicomachia c. 4. ait Ipsa sibi est hostis vesania, seq; furendo. Interimit morituq; suis ira illicita telis, & Gualterius de Castilione lib. 10. scribit. Immemor ira sui est. Et quo rapit impetus, illuc ebria discurrit, & se sociosq; flagellat, & Matth. in poetria parte. 2. c. 3. dicit. Ira mouet lites, lis prælia, prælia mortem. Et ideo Cassiodorus in li. de amicitia inquit. Ira procul absit cum qua nihil considerate, nihilque recte fieri potest, & Paulus ad Ephe. 4. hortatur dicens. Sol non occidat super iracundiam vestram, & nolite locum dare diabolo. Ait enim Salomon Prouer. 29. Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccata procliuior. Isido. quoq; soliquiorum lib. 2. c. 21. inquit. Refrena iracundiæ impetus, Vt enim scribit beatus Grego in pastorali. Menti furore ebriæ, omne rectum, quod dicitur peruersum ei videtur. Ira enim gignit insaniam, vt testatur Seneca ad Lucillum. Et ideo dicit Ecclesiast. 7. c. sapiens Salomon. Ne sis velox ad iram; quia ira in sinu stulti requiescit, & Iob. 5. eius c. Virum stultum interficit iracundia. Ideo dicit Dauid Psal. 4. Irascimini, scilicet contra peccata, & nolite peccare, & Ouidius in epistolis epistola. 5. inquit. Vince animum, iramq; tuã, qui cetera vincis, & in primo de remedio amoris ait. Dum furor incursu est currenti cede furori. Licet autem difficilimum sit iustum dolorem tempore, vt dicitur in l. si. adulterium, cum successu. §. imperatores. ff. ad l. iul. de adul. & in l. quicquid. ff. de re. iu. ac in l. 3. ff. de diuor. dicit. Quicqd calore iracũdiæ fit vel dicitur, nõ prius ratum est, q̃ si perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse. Ex quibus apparet, quòd, cum primi motus non sint in potestate hominis, aliqualiter excusatur, qui ex subito motu irascitur, dummodo statim ad se reuersus desinat ab ira, & relinquat furorem. Vt exhortatur Dauid Psal. 36. Tamen totius viribus debemus nobis præcauere ab ira. Ait enim Cecilius firmanus libro 4. de beata vita. Tria sunt quæ homines in omnia facinora præcipites agunt. Ira, cupiditas, & libido. Gualfredus quoq; in poetria, c. 17. inquit. de ira. Ira genus flammæ materque furoris, ab ipso. Felle trahens ortum, cor, & interiora veneuat.

DE INVIDIA.

Inuidia qd sit.

SExtum capitale peccatum est inuidia. Quam diffinit Damascenus lib. 2. di. quòd est tristitia de alienis bonis, & lætitia de malis. Et eandem diffinitionem in substantia, ponit Augustinus 4. cap. super Genesim. Notandum vero est secundum Alexan de Ales in 2 parte summæ in tractatu de inuidia arti. 1. Et beatum Thomam 2. 2. q. 39. arti. 2. Et Durand. nostrum in summa sua lib. 1. parte 3. dr. 1: Quod tristitia de alienis bonis tribus modis potest contingere, primo modo, quando quis dolet de bonis alterius inquantum ex eis timet sibi, vel alijs alicuius nocumenti periculum. Talis enim dolor proprie non est inuidiæ; & potest esse sine peccato, cum moderatus est, nec ex hoc facit aliquod inconueniens, vnde Grego. 22. mora. ait. Euenire plerumq; solet, vt non amissa charitate, & nos inimici ruina lætificet, & rursus eius gloria sine inuidiæ culpa contristet. Cum etiam ruente eo, quosdam bene erigi, credimus, & proficiente illo, plerosque iniustè opprimi formidamus, hæc ille. Sic ex submersione Pharaonis, cum exercitu suo in mari rubro, populus Israel multum gauisus est, & pulsans tympanum cum Maria decantauit canticum dicens. Cantemus domino &c. Eo q mortuus esset inimicus, qui volebat eos in seruitutẽ reducere. Exo: 15. E contra vero Mathathias cum suis contristatus est valde, audiens de prosperitate regis Antiochi, qui quærebat populum Israel trãsferre ad ritus gentilũ Deo vero derelicto, 1. Macha. 2. Secundo potest quis contristari de bono alterius, nõ ex eo q ille habeat illud bonum, sed quia sibi deest. Et iste dolor proprie dicitur Zelus secũdum Philosophum. 2. Reth. nec est peccatum si circa honesta versat. Vnde Apostolus

primæ

1.ad Cor.14 ait.Emulamini spiritualia, & Hier.ad Athletam de instructione filiæ dicit. Habeat socias cum quibus addiscat, quibus insideat, quarum laudibus mordeatur. Et ideo secundum legistas inuidus accipitur in malam partem. Inuidiosus autem.i.emulator in bonam notat go.glo.in l. vnica.circa prin. C.de cadu.tol. vbi ait Inuidiosus ego,non inuidus esse laboro, & etiam in l.cæterum.ff. de vsu.& habi. Tertio quis contristatur de bono alterius inquantum alter excedit ipsum in bonis, & hoc propriè est inuidia,& magnum peccatum, secundum Philosophum in 2.Retho.quia dolet,de quo est gaudendum.s. de bono proximi. Vnde 1.ad Cor. 13.dicit apostolus.Charitas non emulatur, sed congaudet veritati. Et isti inuidi propriè perfidi sunt, & maligni. De quibus Augu.super.139. Psal.ait. Qui falsi sunt iusti,necesse est, vt inuideant veris iustis.Signum ergo est quòd quis non habet in se illud, de quo alteri habet inuidiam. Ait enim Tullius in Philippicis lib.9. Nemo qui suæ virtuti confidit,alteri inuidet. Et in lib.de essentia mundi. Probus nemini inuidet. Quando ergo alicui habetur inuidia, signum est, quòd in se habet aliquas virtutes. Ait enim Ouidius lib.1.de remedio amoris.Summa petit liuor,perflant altissima venti. Summa petunt dextera fulmina missa Iouis.Quanto autem quis vilior videtur, tanto minus ei inuidetur. Et è contra. ff.de offi.procon. & le.l.nec quicquam,& ibi gl. Inuidiam placere paras virtute relicta. O maledicta inuidia, tu es pessimum venenum, de quo Gualfredus in poetria. cap.18.inquit.Pessima res liuor cuius letale venenum. De hac etiam inuidia dicit Iacobus beneuenranus.6.c. Vt durum ferrum mordax consumat erugo.Sic hominis lacerat intima liuor edax,hpc autem est commune vitium inter eos,qui contendunt de pari, secundum Thom. 2 2.quæstio. 36.art.1. in Salomone argumentorum ideo dicitur in communi prouerbio, quod inter pares regnat inuidia, quod nostro. per gloss.in l.si cum exceptione. §. eom qui. ff.quod met.cau. O maledicte inuide, audi quid de te Oratius inquit in epistola ad Lollium. Inuidus alterius macrescit rebus opimis. Inuidia Siculi non inuenere Tyranni. Maius tormentum. O diabolica inuidia, tu es illa per quam mors intrauit in mundum. Sapientiæ 2. capitul. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum dicit Salomon. De hoc etiam iniquissimo vitio ait August. in libro primo, de doctrina Christiana. Inuidia vitium diabolicum est. Non enim diabolo dicitur vt dânetur, furtum fecisti, adulterium commisisti villam alienam rapuisti, sed homini stanti inuidisti.

O NEPANDISSIMVM scelus tu es toxicum charitatis, ostium iniquitatis, & putredo omnis sanitatis. Primo enim inuidia est toxicum charitatis. Nisi enim ipsa esset,quilibet gauderet de bono alterius, & de malo eius doleret,quia hoc est proprium charitatis. vnde Augustinus super Ioannem. Tolle inquit inuidiam,& meum est quod habes. Sunt enim inuidi, similes noctuis quæ non possunt sine magno dolore lumen solis inspicere. Et ideo de nocte solum volant. Et similiter inuidi prosperitatem virtuosorum,non possunt audire, nec videre,sicut figuratum est Gene.37. in Ioseph quem sui fratres ex inuidia videre non poterant. Oderant enim eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Vnde Chrisost.ait. Patitur Ioseph sanctus innocentis vitæ inuidiam, & emulos in se fratres sancta excitat vita. Quia mali bonum videre non possunt. Deniq; venientem ad se lacerant,seruiunt,necare festinant,nolunt meliorem viuere, ne degeneres ipsi possent in properia sustinere. De tali inuido,qui bona proximi videre non potest exponi spiritualiter potest illud 1. Regum 3.Caligauerunt oculi eius, & lucernā Dñi videre non poterat &c. De hoc vitio loquens. Sene.in li.de moribus ait. Et si nullos inimicos tibi fecit iniuria, multos tamen facit inuidia. Secundò inuidia est ostiū iniquitatis. Per ipsam.n. (vt supradictū est)intrauit mors in mundum. s.non tantū corporalis, sed etiam spiritualis.s.peccati.Et ideo dicitur cognata,& affinis omniū principalium iniquitatum. Est. n. filia superbię à qua contrahit pertinaciam,contra maiores. Soror

Inuidi cui assimilatur

Inuidia est affinis,omnium principaliū iniquitatum.

ror vanagloriæ, à qua cõtrahit discordiã contra æquales. Nepos iracundiæ a qua trahit iniustitiam contra meliores. Nurus auaritiæ à qua trahit fraudulentiam contra simpliciores Per hanc occisus est Abel à Kaim: Iacob tribulatus ab Esau: Ioseph venditus à fratribus: Dauid à Saul persecutus, & Christus à Iudæis occisus. Hanc enim bestiam euadere nullus potest solus miser, & infelix, vnde Isidorus in libro de summo bono ait. Celebre est prouerbium ab antiquo. Quod sola miseria nescit inuidiam: siue caret inuidia. Miserrima nanq; fortuna miseri hæc hominis est, quòd ei non inuidetur. Fertur. n. Platonem cum ei aliqui inuiderẽt interrogasse Socratem, qua ratione posset hominum inuidias declinare, Cui respondit Socrates. Esto vt Circites, qui fuit absidãs infortunijs, & carẽs omnibus bonis. Tertio inuidia est putredo omnis sanitatis. Vnde Prou. 14. dicitur. Putredo ossium inuidia. Hoc. n. vitium pessimum, & iniustissimum est in eo, quòd est reciprocum in suum auctorem. Vnde metrice dicitur. Inuidus inuidia comburitur intus, & extra. Et Vgo de S. Victore inquit. Inuidia protinus ipsum actorem punit, cruciatq; suum. Quia sicut rubigo ferrum, sic, inuidia cor in quo nascitur corrumpit. Et ideo Deus maximam iniuriam faceret inuido, si poneret eum in cœlo, quia ibi est summa felicitas in proximo, & per consequẽs summum nocumentum foret inuido. Et ideo cõgruè erit in inferno, vbi nihil videbit, cui inuidere possit. Ad prædicta etiam adduci potest illud quod legitur in quadam historia. s. quod in curia cuiusdam regis, erat vnus inuidus, qui non poterat, audire, vel videre bonum alterius curialis. Quapropter rex eum ad se vocauit, & dixit. Pete à me quam gratiam magis apetis, & eam tibi faciam. Sed scito, quod quicquid petieris, & tibi concessum fuerit, duplum dabo tali curiali socio tuo. Tunc inuidus ille cępit cruciari in animo, cogitans, quòd si peteret mille aureos, vel vnum castrum, siue aliud bonũ alter duplum haberet. Tandem vero inuidiam sequens petijt dicens. Obsecro vt mihi erui faciatis vnum oculum. Et sic voluit priuari vno oculo, vt ambobus oculis priuaret socium suum. Huic autem multi sunt similes, qui potius eligunt sibi duplum malum. s. animæ & corporis, quàm velint facere proximũ paruum commodum, quod ex inuidia procedit.

DE ACCIDIA.

Septimum, & vltimum capitale vitiũ secundum prædictos & doctores est Accidia. Quam Ricar. de S. Victore diffinit dicens. Quod est torpor mentis bona negligentis inchoate, & perficere. Damascenus vero inquit. Quod accidia est tristitia aggrauans animum hominis, vt nihil boni ei agere libeat. Et secundum genus suum est mortale peccatum, si fit ex consensu rationis: in his quæ propter Deum quis facere tenetur, puta quando quis habet in odium diuina præcepta, & bona spiritualia, siue opera virtuosa, ad quæ tenetur ex Dei præcepto, vel ecclesiæ, vel alterius sui superioris, & quando ex accidia dimittit ea facere. Item quando nolet, quod virtutes essent. Nam hoc est mortale peccatum, si affuerit consensus rationis. Si autem hoc non procedit a deliberata intentione, sed ex repentino motu, est veniale peccatum. Et hoc secundum Th. 2. 2. q 35. ar. 1. & Durandum nostrum in summa sua, & etiam Astesanum li. 2. ti. 63. & Alex. de Ales in 2. parte summę in tractatu de Accidia artic. 2. Ideo de accidiosis dicit Dauid Psal. 106. Omnem escam. s. operis spiritualis, abhominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis, hoc peccatum committunt illi, qui tediantur de vita præsenti, ita quòd nollent esse creati, nec in mundo nati, & hoc ex deliberata ratione, vel desiderant esse sicut animalia irrationabilia, vel vellent mori qualitercunq;, siue benè siue malè, pur quod exirent de hac vita. Quodlibet. n. horum est mortale secundum prædictos doctores. Si quis autem haberet tedium vitæ præsentis propter desiderium cęlestis patrię: hoc non est peccatum. Hoc. n tedium habebat Iob di. 10. c. sui libri. Tędet animam meam vitæ meæ, & Paulus dicens ad Philipẽ. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Et Psalmista lamentabatur

Accidia quid sit.

Accidia quando peccatum mortale.

tur di. Hei mihi quia incolatus meus ꝓlongatus est. Similiter quis peccat per accidiam, si ita contristatur de aliquo casu aduerso, vel tribulatione spirituali corporali, aut temporali, quod non vult recipere consolationẽ, ita quod propter hanc tristitiam aliquam infirmitatẽ incurrit, vel se verisimiliter in periculo infirmitatis ponit, dũ studiose perdit somnum, dimittit cibum, vel huiusmodi. Nã si se potest iuuare, & nõ vult, peccat mortaliter. Hac autem tristitia timuit Iacob patriarcha detineri, quando audita morte Ioseph filij sui, licet non vera, inconsolabiliter dolebat, nec poterat filij eius dolorem suũ delinire, vnde dicebat. Descendam in infernum lugens filium meũ. Gen 37 c. quasi diceret. Tantam tristitiã sentio de hoc, quod timeo, ne ducat me in mortem, vel in locum damnatorum. In hoc etiam peccato continetur inordinata tristitia de morte charorum, quæ prohibetur. 13. q. 2. c. Quam præposterum. In hoc etiam peccato vitiosi sunt, qui bona quæ de facili possunt operari ex negligentia dimittunt, vel in benefaciendo, tędiantur. Hoc peccatum incurrit multum hebreorum in deserto. De quibus dicitur Num. 21. Quod cępit populum tedere labore itineris, hoc peccatum accidię incurrit ille qui deditus est somno ac negligentiæ & pigritiæ, cui dicit Dominus Apoc. 3. Esto vigilans. s. in bonis operibus, si enim non vigilaueris, veniam ad te, sicut fur in mane.

Persuadet, otiositatem & accidiã fugiendam esse.

DEbent igitur omnes fugere ociositatem, & accidiam. Nam secundũ philosophũ in problematibus, eo anno quo aer quietus est, & nullus ventus mouetur multi homines moriuntur. Cuius ratio est, secundum Constantinum, quia ventus habet aerem depurare, & renouare, quo non renouato corrumpitur, & ꝑ consequens etiam homines inficiuntur, & moriuntur. Sic etiam secundum Galenum in antidotario veteri corpora humana quæ inquietè sunt sedula. subito morbos cõtrahunt, & langores, quia secundum Auicennam. In corpore quieto morbosum humidum nullatenus potest desiccari. Vnde dicit 1. fen. 3 di. 1 c. 4. Pigritia virtutes laxat animales, & complexionem ad fleumatis proprietatem inclinat. Et sic spiritualiter homines accidiosi, & ociosi multas spirituales corruptiones, & languores, per influxũm malarum cogitationum, & fantasmatum patiuntur, quę alias per exercitium virtuosæ operationis consumũtur. Nam in auten. de mona. §. si quis igitur coll. 1. Humana natura quodãmodo dilabitur ad delicta, cum procliuis sit hominum cursus, & natura immitatrix vitiorum. Hoc autem fit maximè per otiositatẽ. Vt. n. dicitur in c. nunquam de consec. di. 5. In desiderijs est omnis otiosus. Multum autem displicet hoc vitium Deo, summæ placet diabolo, & homini in natura nocet Primo. n. multum displicet Deo. Nã sicut accidiosus miles multum a rege vituperatur, sic miles Christi, qui piger, & tepidus est in bello virtutum ei nõ placet, vnde Ber. in libello de vitiis, & virtutibus ait, Accidia est lex, & sentina vitiorum, & hominem Deo facit ingratum. Qua ex re Dominus dixit per angelum Ioanni de quodam Episcopo laodicieae ecclesiæ, qui accidiosus erat. Apoc. 3. Vtinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es. i. accidiosus, incipiam te enomere ex ore meo. i. eijcere a me. Nam calidus est, qui feruet in seruitio Dei. Frigidus qui omnino desistit à bono. Tepidus vero, qui se medio modo habet. Et dicit glo. interlinearis quod maior est spes de frigidis, quã de tepidis, quia tepidi semper quandam fiduciam habẽt, de hoc, ꝙ aliquid boni agunt. Et ideo se non corrigunt, propter quod Deus eos eijcit à se, quia impęnitentes sæpe moriuntur. Frigidi vero, quando cognoscunt se peccatores, ardenter dolent, sicut Maria Magdalena, Petrus: Paulus, Maria Ægyptiaca, & quàm plures alij. De talibus autem gaudent Angeli dicente Domino Lucæ 15. Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pęnitentiam agente, quàm super nonagintanouẽ iustis. s. tepidis, qui non indigent pęnitẽtia. Vnde Dominus peccatorem pœnitentem præponit nonagintanouem iustis accidiosis. Secundo dico, quòd accidiosus multum placet diabolo. Sicut. n. sus plus delectatur in luto, quàm in fonte sereno, sic diabolus quiescere delectatur in accidioso. vnde

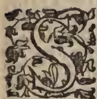
Vide quid filij Dan figurabant, dum nō habentes possessionem, miserūt quinque fortissimos viros, vt terram explorarēt. Iudi.18.

de Iob 40.dicitur.Dormit in secreto thalami sui. i. in corde accidioso quiescit porcus infernalis, & Matth.12 ait Dominus. Quod cum immundus spiritus inuenerit domum vacātem.i.hominē ociosum per accidiam, assumit alios septem spiritus nequiores se i.vniuersa vitia, & ingressus habitat ibi. In figura etiam dicitur.Iudicum.18. Quod filij Dan nō habentes possessionem ad inhabitādum miserunt de stirpe sua, & familia quinque viros fortissimos, vt explorarent terram. Qui per gentes venerunt lachis, & videruntq; populum ibi habitantem absq; vllo timore iuxta sodomiorum consuetudinem securum,& quietū,& reuersi sunt sunt ad fratres suos dicentes. Vidimus terram valde opulentam,& vberem noli te negligere,nolite cessare,eamus & possideamus eam,nullus erit labor. Profecti ergo de cognatiōe multi accincti armis bellicis,obtinuerunt locum.Per filios autem Dan denotantur demones,non habētes quietam possessionem. Et ideo quærunt hominem inhabitare. Vnde principes demoniorum mittūt inferiores suos ad explorandum, an aliquem inueniant ociosum, & accidiosum non exercitatū in virtutibus. Quo inuento, veniunt,& alij,cum armis omnium vitiorum,& ingredientes habitant ibi. Ociositas enim & voluptas arma sunt hostis antiqui. Nisi cum pridem.§.verū de renun. Tertio dico,quòd accidia nocet homini, & eius naturam consumit.Nam sicut ferrū quod non exercitatur rubigine consumitur,& aqua quæ non currit,sed quiescit corrumpitur, & vestis quæ nō portatur à tinea demolitur, sic homo accidia corrumpitur,& destruitur, vnde Proue.25. dicitur. Sicut tinea vestimento, & sicut vermis ligno,sic tristitia.s.accidię nocet cordi.Tinea.n.tollit robur,& pulchritudinem vestimento,& vermis medullam, & vigorem ligno,& similiter accidia tollit robur, & decorem deuotionis, & inducit omnia mala, Vt.n.ait. Ber. in quodam sermone,ociositas & accidia est,receptaculum omnium tētationum, & sordium.Et ideo hortatur moralis Cato.di. Segniciem fugito,quæ vitæ ignauia fertur.Nam cum animus languet,consumit inertia corpus.Contra ociosos & accidiosos etiam dicit Paulus 2. ad Thesa. 3. Si quis non vult operari non manducet, ff. de noxa.l.si ex duobus.§.si.& de damno. infec.l.quamuis. Non potest ergo accidiosus manducare panem Angelorum. Item reprobabitur, & eijcietur de consortio beatorum.Nam si miles, amittens arma in bello, capite punitur.l.desertorem.§.miles.ff.de re mili. multo maiori pęna dignus est,qui arma spiritualia virtutum multò meliora perdit per accidiā immo voluntariè à se abijcit,& tradit se hostibus infernalibus, qui ligantes manus eius,& pedes proijcient eum in tenebras exteriores Matth.22. Contra ociosos etiam est lex ciuilis,quæ in l.fi.C.de annali exceptis ait. Contra desides homines,& sui iuris contemptores, odiosè exceptiones positę sunt. Contra ipsos etiam Aug. inquit. Indecens esse Christiano,si radius solis inueniat eum in lecto.Nam diceret sol si loqui posset. Amplius laboraui quàm tu, & tamen cum surrexerim, tu adhuc dormis &c. Hæc sunt septem gentes, popule mi: multo maioris numeri quàm tu es. Deuter.7. Quas si de anima tua deleueris,æternæ gloriæ palmam consequeris. Amen.

SAB-

SABBATO DE CATHENIS.

SERMO SEPTIMUS.

I abstuleris de medio tui cathenam orietur in tenebris lux tua, & requiem dabit tibi Dominus Deus semper Esa. 58. Et in epistola occurrentis diei. In veritate demones esse non solum sacræ scripturę auctoritate, sed etiam paganorum sententijs comprobamus. Ait enim Plato in thimeo. Inuisibilium potestatum, quæ demones nuncupantur, præstare rationem, maius est opus, quam ferre valeat hominis ingenium, & Apuleius de quo meminit Aug. in 10 de ciuitate Dei. Ponit demones esse in libro, quem super hoc edidit, quem vocauit de Deo Socratis. Et teste Xenophonte in libr. de morte Socratis in oratione quam ab Athenien sibus condemnatus fecit. Ipse Socrates sic inter cætera dixit. Enim vero mihi iam bis defensionem paranti demonium aduersatur, Arist quoque in prologo libri de somno & vigilia. Quærit an somnium procedat ab aliqua causa naturali, vel ab operatione demonum, Hermes termegistus secundum August. de ciuita te Dei libro 10. Demones esse fatetur. Et similiter Asclepius, in quodam sermone De quibus Lactantius in 2. diui. insti. ad uersus gentiles. c. 16. inquit. Vterque demones esse affirmat inimicos & vexatores hominum. Idem quoque Lactantius. capitul. 15. ait. Poetæ, & sciunt esse demones & loquuntur. Ptolomeus in quarta quadripartiti, malignos spiritus demones appellat. Tales Milesius mundum dixit demonibus plenum. Sed iam ad auctoritates sacræ scripturæ veniamus. Dicit beatus Ioannes Apoc. 17. Serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & sathanas, qui seducit vniuersum orbem proiectus est de cęlo in terram, & Angeli eius cum eo. Et 1. Petri. 5 capitul. dicit Apostolus. Aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, & Apoc. 20. dicit aquila volans Vidi angelum idest diabolum, qui est angelus per naturam descendentem de cœlo, idest per superbiam cadentem, habentem clauem abyssi, idest inferni, & cathenam magnam in manu sua, idest diuersa ligamenta ad ligandas animas, nè pœniteant, cum qua cathena vult eas demergere, in profundum inferni. Ideo hortatur quemlibet vestrum Esaias propheta in verbis propositis di. Si abstuleris &c. Hæc autem cathena septem habet nodos. De quibus in hoc sermone differemus. Primus dicitur infidelitatis. Secundus horribilitatis. Tertius exemplaritatis. Quartus iocunditatis. Quintus præsumptuositatis. Sextus longanimitatis. Septimus, & vltimus appellatur. Desperabilitatis.

DE INFIDELITATE
Quæ est prima cathena qua diabolus peccatores illaqueat.

PRIMA ergo cathena magna, & terribilis est infidelitas. Mirari. n. soleo tantam hominum diuersitatem tàm diuersimodè operantiũ. Nam quidã benè, quidã melius, quidã verò optimè operantur. Quidã malè, quidam peius; quidã verò pessimè. Sed finaliter inueſtio q̃ ista diuersitas nõ causatur, nisi ex defectu fidei, & eius diuersitate, quãuis n. oẽs dicant se credere, non tamen eã illa quæ credunt, considerant, & inuestigãt, ac practicant, ex cuius consideratiõnis defectu oritur peccatorũ occasio, & pęnitentię obliuio, ac bonorũ operũ defectio. Pro huius aũt veritatis declaratione est sciẽdũ, q̃ legitur de quodã Imperatore sapien-

Vnde eueniat quid hominũ quidam bene, quidam melius, quidã optime, & quidam male, quidam peius & quidam pessime operent lege hic & diuersoriũ opinionem vidébis.

sapientissimo, quòd cum quadam vice relictis tumultibus, in villam causa recreationis secessisset, dum esset in prandio, ductus fuit quidam miser ante illum qui furatus fuerat magnā frumenti quantitatem cuidam pio viro, qui illud erogabat in pauperes. Vnde homines terræ illius stantes pro spoliato, tanquam pro communi pauperum patre instabant, vt omnia restituerentur ei. Et fur sceleris sui pœnam subiret. Imperator autem suspirans, & admiratus cum paulum siluisset, dixit senatui suo, qui aderat, sicut adesse debet cuilibet bono Imperatori. l. humanum. C. de legi. Attendite ò sapientes quanta inter vnius speciei, & imaginis, hominum sit diuersitas. Ille namque sua distribuit. Hic verò non solum hoc non facit, sed aliena rapit. Ille misericors est, iste crudelis. Videtis quosdam à proprijs vxoribus abstinere, alios vero, & alienas rapere, quosdam totaliter voluptatibus immersos, alios autem cunctis delicijs spretis, suas voluptates penitus refrenare. Cum ergo iussisset, vt de illo casu fieret quod iustitia requirebat. Congregatis omnibus sapientibus suis iussit, vt diligentissimè inquirerent vnde tanta hominum varietas procedebat. Nouerat enim, quòd vt ait Philosophus 1. Meth. Illi sapientiores sunt, qui factorum causas sciunt. Aduocauitque quendam doctissimum Theologum nomine Lucidum cui imposuit, vt auditis omnibus, quid esset tenendum determinaret. Hæc autem disputatio coram Imperatore fuit curiosa subtilis, & vtilis. In qua tria facta fuerunt, scilicet singularis opinatio, particularis confutatio, & communis determinatio. Circa primum ad iussum Imperatoris surrexit primò, quidā sacræ Scripturæ doctor noīe, Salomō qui ait. Sæpenumero consideraui tantæ diuersitatis causam, & in hac semper opinione fui, quòd secundum apostolum primæ ad Thimo. 6. Radix, & causa omnium malorum sit cupiditas in cap. radix. de pœniten. dist. 2. Et consequenter, quòd absentia eius sit causa omnium bonorum, dicitur autem radix omnium malorum, quia sicut à radice trahitur nutrimentum, & fomentum, ita ab ipsa cupiditate omnia peccata consurgunt, & nutriuntur siue auaritiæ, siue luxuriæ, siue superbiæ, & generaliter omnium aliorum. Quam nisi quisque à se truncauerit, nunquam Deo placere poterit dicit Gregorius in capit. bonorum. 47. di. Secundo surrexit quidam canonista dicens. Mihi placuit semper determinatio concilij Toletani, scilicet, quod ignorantia est mater cunctorum errorum. cap. 1. 38. di. In qua sententia confirmauit me Philosophus 3. Ethic. quòd omnis ignorans est malus. Tertio surrexit quidam legista qui dixit. Conuersatio videtur mihi causa bonorum, & malorum. Ait enim propheta Psalmo. 17. Si cum bono bonus eris, si cum malo peruerteris, & Prouerb. 13 ait Salomon, Qui cum sapientibus graditur sapiens erit. in autē. de mona. §. cogitandum coll. prima, quòd iuuenes boni erunt, & graues si cum senioribus conuersentur, vbi glosa ait quòd mores formantur ex conuictu. in l. ediles la 2. §. quid ergo. ff. de edil. edic. Et hoc etiam probatur per capitulum. sæpe. 28. quæstio. prima, & capitulum, non est col pandus. 32. quæstione prima. Vbi apparet, quòd ex conuersatione, & boni fiunt mali, & mali fiunt boni. In iure etiam nostro ipsa societas, & conuersatio magnam præsumptionem inducit. l. quoniam liberi. C. de test. & 2. quæstio. 7. capitul. peruenit. & 18. quæstione 2. capitul. diffinimus. & 18. distinctione capitul. clericus. Et ideo consulitur omnibus, vt caueant malas conuersationes. 24. quæstione 3. capitu. resecanda. Conuersatio enim cum malis fecit Salomonem idolatram. 32. quæstione quarta capitul Salomon. Quarto locutus est quidam Philosophus naturalis dicens. Talis, vnusquisque efficitur qualis est magister suus. A principio enim possunt pueri tenelli flecti sicut virgultæ. Dicitur enim communiter. Quod noua testa capit, inueterata sapit, & Oratius ait. Quò semel est imbuta recens, seruabit odorem, Testa diu, & Prouerbiorum 22. Adolescens iuxta viam suam: etiam cum senuerit non recedet ab ea inquit Salomon. Si igitur pueri assecuti fuerint bonum doctorem, illum imitabuntur, sicut discipuli Platonis platonici

tonici facti sunt tenentes eius sectam, & discipuli Epicuri, epicurei. Et sic de alijs, Cornelius etiam Centurio quamdiu infidelis fuit, infideles fuerunt, & sui. Postquam autem credidit, & domus eius legitur credidisse Actuum. 10. Et de hac sunt alia exempla quamplurima? Quinto vnus medicus inquit. Mihi videtur, quòd diuersa complexio sit causa huius diuersitatis. In corpore enim humano sunt quatuor humores scilicet sanguineus, colericus, flegmaticus, & malanconicus. Et semper vnus prædominatur, à quo fit denominatio. Sed anima coniuncta corpori imitatur passiones corporis, vt dicitur in libro sex principiorum. Et inde est, quòd sanguinei sunt benigni, colerici, iracundi, malanconici, inuidi, & flegmatici, pigri. Et sic ex diuersitate humorum, sequitur non solum diuersitas in effigie, sed etiam in moribus. Vnde metrice dicitur de sanguineo. Largus amans, hylaris, ridens, rubeique coloris, Cantans, carnosus, satis audax, atque benignus. De colerico autem canitur. Versutus, fallax, irascens, prodigus, audax. Astutus, gracilis, siccus, croceique coloris. Deu flegmatico autem dicitur. Hic somnolentus, piger, in sputamine multus. Est huic sensus hebes, pinguis facies, color albus. De malanconico autem scriptum est. Inuidus, & tristis, cupidus, dextræque tenacis. Non expers fraudis, timidus, luteique coloris. Possumus etiam ad confirmationem huius opinionis adducere illud quod dicunt Iuristę, scilicet quòd diuersitate corporum sequitur diuersitas animorum. ca. qui diuersitatem de concess. præben.

SEXTO locutus est quidam astrologus dicens. Secundum opinionem meam hæc diuersitas causatur ex diuersa astrorum influentia, quæ influit in inferiora corpora, & disponit ea ad diuersas qualitates primo Metheororum. Quædam enim stellæ calorem causant, & quædam frigus, quædam humectationem, quædam verò dissiccationem, & sic de singulis. Vnde dicit Ptolomeus Ægyptius in centiloquio, quòd ex influentia stellarum, & constellationibus diuersis, causantur diuersi effectus in his inferioribus. Quia igitur homines sub diuersis constellationibus concipiuntur, & nascuntur sub diuersis signis, & planetis, & consequenter diuersas recipiũt influentias, ideo secundum eas diuersimodè operantur, & ad diuersas actiones, & passiones afficiuntur. Nam qui sub mercurio nascuntur, amant scientiam. Qui verò sub marte, militiam. Qui autem sub venere, luxuriam. Et qui sub Aquario, piscationem. Qui verò sub Luna, sunt leues, & inconstantes. Vnde Ecclesiast. 7. dicitur. Stultus sicut Luna mutatur. Septimo quidam Philosophus moralis dixit voluptas est omnium malorum causa, quia secundum omnium philosophantium sententiam, omnibus virtutibus est nouerca, & inimica, & quorumcunque etiam iustorum animos ad vitia trahit, si ab ea studiosè non contineant. Vnde Hieronymus ad matrẽ & filiam in Gallijs commorantes scribit dicens. Inter illecebras voluptatum etiam ferreas mentes libido domat. Narrant gentilium fabulæ, cantibus syrenarum nautas in saxa præcipites, atque ad Orphei cytharam arbores, bestiasque ad siliquum dura mollitas. Et Tullius. in libr. de Senect. ait. Impedit voluptas consilium rationi, inimica est mentis, & vt ira dicam perstringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Vnde Plato escam malorum appellat voluptatem, quòd ea videlicet homines capiantur, vt pisces. Octauo capellanus Imperatoris dixit. In hac semper opinione fui, quòd diabolica tentatio causat hanc diuersitatem: nam Beda dicit, quòd diabolus animam in affectum mali trahit, & Isidorus in 3. de summo bono inquit. Diabolus corda hominum occultis cupiditatibus replet. Et Apocalypsis. 12. dicitur. Serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & sathanas, qui seducit vniuersum orbem. &c. Nono quidam orator ait. Oratores nostri tradiderunt fortuna totum orbem regi, & sæpe hominem contra intentum suum ad diuersa mutari, quod etiam Iuristę confitentur. in l. si is cui. §. quòd si seruus. ff. de acquirend. rerum do. Fortuna aliud

aliud dedit quàm cui operam dabat, & in auten.de nupt.§.'Quia vero hactenus. col.4. scriptum est. Fortunæ superuenientes contrarios euentus sæpius operantur, &c. Dicit quoque philosophus in principio libri de bona fortuna. Sine exterioribus bonis quorum domina est fortuna, non contingit esse felicem. Decimo quidam poeta inquit. Opinio diuersa est causa diuersarum operationum. Dicit quoque Terentius noster. Quot capita tot sententiæ, in capitul. Sicut in sacris de consecratio. distin. 4. Quapropter Persius noster canit. Mille hominum species, & rerum discolor vsus. Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno. Vndecimo quidam historiagraphus ait. Reor, quòd opinio mea, non videbitur vobis longè à veritate deuiare. Arbitror enim, quod prædicta diuersitas à diuersis cõsuetudinibus procedat. Nam philosophus.1. Retho.cap. 10.inquit. Similis est consuetudo naturæ. Et ibidem quod consuetum, est delectabile est. Et eiusdem libri capitul. 11 ait. Omnes consueta seruant. Et Isidorus.libro 2.soliloquiorum.capitul.61. dicit. Vsus difficile vincitur. Consuetudinis vincula vix soluuntur. Assiduitas mores facit. Iugis vsus in naturam se vertit. Omnia vsui cedunt. Omniaque vsui parent. Et prædicta probantur exemplo illius philosophi qui volens inducere populum ad faciendam consuetudinem in virtutibus,' & non in vitijs accepit duos canes gemellos, & vnum assuefecit in coquina ad crapulandum, & euacuandum lebetes lambendo, & comedendo. Alterum verò tenuit ligatum cathena, & nunquam dissoluebat nisi quando eum quotidiè ad venandum ducebat & post lepores emittebat. Transacto autem anno conuocauit populum: habens illos duos canes fune ligatos, & in manu tenens funem. Ab vna autem parte habebat lebetem plenum pane cocto siue alio cibo. Ab altera autem parte leporem. Dimissis igitur prædictis canibus, statim ille, qui assuetus erat in coquina cucurrit ad lebetem. Alter vero, post leporem. Ecce ergo, quòd consuetudo ad bonum, & malum inducit ad quod facta est inquit ille philosophus. Dicit quoque Matthæus poeta in sua poetria. Consuetudo sapit naturam testa saporis. Quem noua concepit immemor esse nequit. Duodecimo, quidam mercator inquit, Ego puto, quod hæc diuersitas, à diuersitate progenitorũ proueniat, & quòd quales sunt parentes tales sint filij, in ipsa enim generatione filij à parentibus similitudinem accipiũt, & communiter imitantur eorum malitiam, & virtutem, & ego qui multa vidi possem ad hoc plurima exempla demonstrare. Vnde canit Pamphilus poeta sui libri capitul.19 Sæpe solet filius similis esse patri: in l.quisquis. C.ad legem Iulia.ma. & in auten. de refe.§.primo.col. 2.& in c.transmisisse extra qui fi. sint legi.& in capitul.Michael.de filijs presby. His responsionibus auditis cum omnes tacuissent Imperator admiratus, pariterque delectatus de tam diuersis sententijs cupiebat summopere determinationem audire, iussitque vt magister Lucidus theologiæ doctor excellentissimus diceret securè sententiam suam, & absq; alicuius indignatione proferret quid secundum theologicam veritatem sit tenẽdum. Et hoc de primo. Circa secundum quod dicitur particularis confutatio, dixit Theologus. Profundè, sublimiter, & eleganter locuti sunt isti sapientes patres, ita vt mihi durum, & verendum sit eorum sententias infirmare. Verumtamen quia obedientia excusat vbi temeritas accusat, & parcendum est ei, qui obtemperauit suo superiori. l. liberorum.§. final. ff. de his qui no. infa. Et hic agitur de veritate quam maximè colit Imperator.C.de indic.liber. Toll.l.vnica & quæ semper debet habere locum.l.fin. ff. de proba. Et cui non præiudicat res iudicata.35.quæstione prima.capitul graue.& de senten.re. iudic. capitul. lator, & notatur per archi.in capitul.cum plures circa finem de officio delegat.libro sexto. Ideo pro defensione, & clariori lucidatione ipsius veritatis confutabo prius sententias omnium prædictorum. primo ergo, non videtur tenenda sententia docto:is sacræ scripturæ Salomonis dicentis, hanc diuersitatem operatiouũ procedere ex cupiditate, quia quidam sunt, qui non cupiditate aliqua peccant.

Sed

Sed prodigalitate, aut malignitate, vt experientia docet. Secunda quoque opinio canonistæ dicentis, quod hæc diuersitas procedit ex ignoranti, similiter non videtur vera, quia non est omnino generalis sicut nec præcedens; quidam enim non ex ignorantia peccant; sed ex certa scientia, & malitia, capitulo sciendum de pœni. di. prima & peccatum istorum est grauius, quàm si ex ignorantia esset commissum, dicente Domino Luc. 12. Seruus sciens voluntatem Domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis. Tertia etiam sententia legistæ dicentis: quòd conuersatio est causa istius varietatis, non est generaliter vera, quia licet vnum pomum marcidum sæpe fit causa quòd mille bona poma efficiantur marcida, tamen mille poma bona nunquam efficiunt, vt vnum pomum marcidum fiat bonum. Item licet societas multos immutet, tamen quandoque boni cum malis conuersantur, & nullus eorum à statu suo permutatur, neque enim ex Christi, aut discipulorum eius conuersatione Iudas immutatus fuit, nec Nicolaus ex consortio aliorum sex diaconorum, nec lucifer cum sequacibus ex societate bonorum spirituum Deo adherentium. In omni etiam collegio, & religione boni quandoque cum aliquibus malis sunt permixti c. quantumlibet. 47. distinctione, & tamen in sua sanctitate perseuerant. 32. q. 1. c. fi. vbi dicitur, quòd bonus non polluitur, si malo societur. Vnde Loth non fuit effectus malus ex consortio sodomitarum vt patet Gene. 19. Nec Abraham ex societate Caldeorum, nec Daniel ex contubernio Babiloniorum, nec Gamaliel ex familiaritate persidorum pharisæorum. In hac etiam vita mali sunt permixti bonis. 23. q. 4. c. Hæc autem vita, & tamen non omnes sunt mali. Non etiam videtur approbanda sententia philosophi naturalis in ordine. Quarta, dicentis, quòd magistri vniuscuiusque sunt causa, quod sit bonus, aut malus. Nam mihi habuerunt bonos magistros, & mali fuerunt, & econuerso, neque enim Senecæ præceptoris sui mores Nero imitatus est, ne Alexander magnus Aristotelis, & sic de alijs Non videtur etiam esse vera quinta sententia medici. Quia licet complexio naturalis multũ inclinet, tamen (vt ait Philosophus) 1. Polit. Anima dñatur corpori, sicut Dominus seruo. Vnde Gen 4. Dictum fuit kaim, per quẽ significatur peccator, sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Homo. n. cum libero arbitrio adiuuãte gratia Dei quæ semper est parata subuenire volẽtibus benè viuere, potest vincere inclinationẽ cõplexionis naturalis secdm Theologos in 2. sen. & Giraldũ Odonis super. 3. Ethic. Et ideo ait Apostolus ad Ro. 8. Non sumus debitores carni, vt secũdum carnem viuamus. Dicit quoq; Plato in Phedone, quòd in homine sunt duo s aĩa, & corpus. Illa immortalis, hoc mortale. Illa imperare debet, hoc seruire. Illa dominari, hoc subesse. Præterea secũdũ Philosophos ipsa complexio naturalis, arte potest mutari, vt si quis naturaliter, & à principijs generationis est lapsus ad vnã complexionem, potest actualiter labi ad aliam ex regimine, vitæ, quia si flegmaticus gubernetur cibis calidis, & temperaiẽ humidis fiet actualiter calidus, & humidus licet a principijs natiuitatis fuisset frigidus, & sic iste etiam naturaliter flegmaticus, & actualiter sanguineus. Sanguinea enim complexio est naturaliter calida, & humida, & dicitur, aerea, colerica est calida, & sicca, & dicitur ignea, flegmatica est frigida, & humida & dicitur aquea Melenchonica autem est frigida, & sicca, & dicitur terrea, vt potest colligi ex dictis Auicenne prima. Nam tales sunt qualitates prædictorum quatuor elementorum, vt ait philosophus in primo Metheo. primi doctrina. 3. 4. Prædicta autem confirmant experientia. Videmus. n. aliquãdo sanguineos castos, & colericos mansuetos: & sic de alijs qui vincunt suas naturales passiones, & inclinationes, atq; complexiones. Vnde de Aristotile legitur, quòd cũ cuidam philosopho portata fuisset eius imago depicta, ille, nesciens cuius esset dixit. Iste homo est luxuriosus, & pauci ingenij, quod cum relatum fuisset ipsi Aristotili, respõdit. Verum dixit ille philosophus, quia secundum naturalem complexionem debebam esse talis, sed continuum studium me fecit ingenio-

sum. Abstinentia verò castum, & simile exemplum legitur de Socrate, cuius discipuli portauerunt imaginem eius ad Zephirum philosophum, qui ex phisionomia iudicauit eum vitijs deditum, qui tamen ex virtutis amore vitia superabat, & bonis moribus inter omnes mundi philosophos relucebat. Sexta quoque sententia astrologi non videtur vera scilicet quòd astrorum constellatio, mores efficiat. Nam Ptolomeus inquit in centiloquio. Sapiens dominabitur astris. Et animæ sapientis adiuuat opus stellarum. Et secundum sanctum Bonauenturam in 2. dist. 40. hæreticum est tenere, quòd astra mores hominum causent necessariò, quia laus, & culpa boni, vel mali operis, esset stellæ, & non operantis. In ipso quoque puncto constellationis diuersi nascuntur in moribus, & conditionibus, quod arguit opinionem istam esse falsam. Solem igitur, & Lunam, & omnia astra Cœli creauit Deus in ministerio cunctis gentibus, quæ sub Cœlo sunt vt habetur Deutero. 4. Et sic non creauit ad nocumentum, sed ad adiutorium. Vnde Gregorius super Matthæum inquit, quòd vitam hominum solus qui creauit conditor administrat. Non enim homo propter stellas, sed stellæ propter hominem factæ sunt. Licet ergo effectus naturales subsint constellationi, non tamen actus voluntarij, qui subsunt libero arbitrio. Vnde legitur, quòd cum quidam astronomus cuidam ex illius natiuitatis constellatione, magnam dignitatem polliceretur. Ille quæsiuit, an si Deus nollet dignitatem illam assecuturus esset, cui respondit, quòd non. Rursus etiam. An si Deus vellet eam sibi dare, astra, & constellatio suæ natiuitatis impedire possent, ne eam assequeretur, qui respondit, quòd non. Tunc ille. Cum vtrunque sit in Dei arbitrio, totum ei committo. O quàm multos decipiunt isti astronomi falsis deceptionibus (teste enim Tullio) omnes Caldei, & Mathematici cæterique aruspices prædixerunt Pompeio, Crasso, & Cæsari, quòd præclaro fine in patria de hac vita migrarent. Qui tamen omnes ferro cęsi sunt, & crudeli morte mactati. Duoque primi ipsorum longissimè à patria occisi, inhumati ferarum morsibus expositi fuerunt. Non etiam videtur vera septima opinio philosophi moralis, quòd voluptas sit causa omnium malorum. Multi enim sine voluptate peccant, vt blasfemantes ex desperatione, & illi qui periurant vel Christum negant, ne occidantur, octaua quoque opinio capellani non videtur tenenda, dum diabolicam tentationem hanc diuersitatem causare asseruit, quia licet omnes molestet, non tamen omnes corruere facit. Vt enim ait Hieronymus. Debilis est hostis, qui non vincit nisi volentem. Item multi ex libidine, & non ex tentatione peccant, de quibus inquit Augustinus in capitul. considerent de pœniten. distin. 5. quod non expectant tentationem, sed præueniunt voluntatem. Oratoris quoque nona sententia, non continet veritatē: nā licet à paganis fortuna sit credita esse Dea regens mundum. Vnde Iuuenalis canit, sed nos. Te facimus fortuna Deam cœloque locamus, tamen hoc est falsissimum quia fortuna nihil est nisi causa per accidens 2. Phisicorum. Non etiam est tenenda decima sententia poetæ de opinionum diuersitate, quod scilicet causet diuersitatem operationum bonarum, & malarum, & varietatem morum. Nam vos omnes boni estis, & tamen in opinione discordatis. Licet ergo variæ sint hominum voluntates. l. quia poterat. ff. ad Trebel. non tamen omnes sic variantes in opinionibus sunt discordantes in operationibus. Opinio etiam vndecima historiographi non est tenenda, quia licet consuetudo sit altera natura. l. prima. ff. ad maec. cum suis concordantijs tamen multi sine consuetudine peccant: & alij consuetudinem malam vincunt, & in bonam commutant sicut fecit Magdalena. Et multi alij peccatores ad pœnitentiam conuersi. Sententia quoque duodecima mercatoris, quòd filius assimilatur patri licet confirmetur in iure, vt in §. verum. 6. quæstio. prima. Et in c. si gens. 56. di. Vnde in Euangelio dicitur Matthei 7. Bona arbor bonos fructus facit &c. tamen nos cognouimus ex sacra scriptura, quod Ezechias rex Iuda qui

fuit bonus, habuit patrem pessimum: & filium etiam pessimum. Dauid quoque genuit Salomonem, qui fuit doctissimus, & Absalonem, qui fuit indoctus. Scipio quoque affricanus habuit filium miserrimum, pater ergo donat filio corpulentam substantiam. Sed non animam, neque mores, Hæc ille. Cuius verba audierunt cuncti ęquo animo, & delectabiliter; rogaueruntque ipsum theologum, vt suam diceret sententiam. Et hoc quo ad secundum. Quo ad tertium quod dicitur communis determinatio, dixit ipse Theologus (secundum reginam scientiarum scilicet sacram theologiam) fides formata charitate, quæ est virtus theologica, & basis, ac fundamentum cæterarum virtutum est causa omnium bonarum operationum, & defectus ipsius causa omnium malarum actionum. Quod autem hoc sit verum probatur per illam tritam & vulgarem regulam Aristotelis tertio, de anima dicit. Quod anima nostra non potest aliquid amare, nec appetere, nisi illud præcognoscat scilicet, vel per viam communem, & naturalem quæ habet ortum à sensibus, & idem Philosophus inquit in libro de sensu & sensato dicit. Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu, vel per viam supernaturalem. Si ergo non possumus amare nisi quod cognoscimus ergo nec aliquid boni propter rem incognitam operabimur. Et ideo si volumus benè agere, & virtutibus insudare, necesseest bonum, & præmium, quod propter hoc consequitur cognoscere. Quia vt inquit Aristotelis secundo. Phisic. Cognitio finis mouet agentem ad operandum. Sed ipsum bonum supernum, & fœlicitatem non possumus naturaliter cognoscere, quia est, quid imperceptibile à sensibus corporalibus in hac vita, ergo necesse est, vt supernaturaliter cognoscamus. Et hoc est per fidem quæ est quædam virtus, quæ facit nos cognoscere inuisibilia. Vt inquit Augustinus super Ioannem sermone, 24. Quanta ergo erit fides, tanta erit cognitio supernæ fęlicitatis, & quanta erit cognitio, tanta erit affectio, & quanta erit affectio, tanta erit virtutis operatio, ergo de primo ad vltimum (quod argumentum est bonum) vt inquit Aristotelis 1. priorum. Quanta erit fides, tanta erit operatio bona. Rursus per eandem rationem, pœnam æternam, & malum inferni infinitum naturaliter cognoscere non possumus, ergo oportet supernaturaliter per fidem illud cognoscere. Si ergo volumus peccata deuitare quæ ducunt ad mortem, necesse est pœnam æternam quæ peccatis debetur præcognoscere. Quia vt inquit Oratius in Epistola ad Quintum, Oderunt peccare mali formidine pœnę. Quod autem non cognoscit quis non mouebit eum ad amandum, vel timendū, ait vt commentator primo Icono. Tanta ergo erit peccati deuitatio, quanta erit pœnę ęternæ cognitio. Cum igitur ista cognitio non habeatur nisi per fidem, ergo à primo ad vltimum. Quanta erit fides, tanta erit peccatorum abhominatio, atque vitiorum effugatio. Et per consequens patet, quòd omnia bona, & mala opera nostra procedunt à profectu, & defectu fidei. Et hoc est quod inquit Augustinus dicens. Fides mensurat actiones. Ideo dicitur Esa. 6. Si non credideris non permanebis, quia in peccatum rues. Et Abacuch 2. Iustus in fide sua viuit, & bene operatur. Propterea Marci 9. ait Saluator. Omnia possibilia sunt credenti etiam maxima, & ardua. Ideo dicit Paulus ad Ephesios. 6. Exhortans nos ad rumpendum primum nodum cathenæ diabolicæ, scilicet. Infidelitatis. In omnibus sumite scutum fidei, vt possitis omnia tela ignea inimici extinguere. Scriptum est enim primæ Ioannis 5. Hæc est victoria, quę vincit mundum fides nostra. Hæc eadem conclusio probatur per hoc exemplum. Ponamus, quòd quidam transeat per viam, & occurrat ei vnus amicus eius dicens. Ne transeas vlterius, quoniam inimici tui propè parati sunt cum gladijs interficere te, ille autem si credet, auffugiet, sin autem, transiens interficietur. Sic etiam euenit hominibus per viam peccatorum transeuntibus venerunt Prophetæ, Martyres, &

Apostoli. Demum ipse Christus nobis amicissimis, & clamauerũt omnibus peccatoribus dicentes. Ne transeatis, ô superbi per viã superbiæ. O luxuriosi per viam luxuriæ, O auari per viam auaritiæ, quia inimicus vester diabolus interficiet vos, idest ducet vos ad infernum in illas tenebras exteriores. Quare ergo istam viam non deuitant? Non ob aliud nisi quia non credunt. Rursus si ponatur quòd vnus cupidus, & auarus quærens ditari nuncios habeat dicentes sibi, perge ad illam ciuitatem, & multas pecunias lucraberis. Nunquid si credet non ibit illuc cursu velocissimo, & non tardabit? Sic hominibus naturaliter summum bonum desiderantibus, quibus dictum est solum esse fęlicitatem in alia vita, & ibi summum bonum adesse, non ob aliam causam euenit vt illud summum bonum totum contemnant, nisi quia annunciantibus non credunt, scriptum est enim. Eccle. 32. Qui credit Deo attendit mandatis, hæc ille. Cuius sapientiam omnes admirati, approbauerunt eius sententiam. Et primo ipse Imperator dicens, quòd fides rem publicã magis quàm sudores corporales gubernat 23. q. 8. cap. tributum. §. quamuis. Et ideo est omni laude dignissima. Salomõ quoq; ait. Certè mihi placet determinatio hæc theologica, eò maximè, quòd Saluator sanans infirmos, tam spirituali ter quàm corporaliter vbiq; dabat laudem fidei dicens. Fides tua te saluam fecit Matth. 9. & Marc. 5. ac Luc. 7. 8. & 18. Item cum discipuli eius non potuissent liberare, demoniacum infidelitati ascripsit. Matth. 17. Canonista quoq; dixit Mihi in mẽtem venit illud quod, ait Augu. in ca. vides. 23 q. 6. vbi ostendit, quòd ex aliorum dictis mutauit suam opinionem, allegans illam Salomonis sententiam: Da sapienti occasionem, & sapientior erit. Prou. 6. Et ideo mutando opinionem meam adhęreo opinioni prędictæ, quia sine fide, quæ est fundamentum omnis meriti non potest fieri spirituale edificium c. cum Paulus. 1. q. 1. Legista autem addidit. Quia vnius sententia sæpe multorum sententias superat. C. de vete. iu enuc. l. j. Ideo ego quoq; fateor mea Theologo in hac determinatione superatum. Fides enim est illa, quæ per dilectionem operatur, ad Gala. 5. & 28. q. 1. c. vxor, & de sacra vncti. c. vnico. §. Quia vero. Philosophus vero naturalis dixit. Ego similiter approbo opinionem ipsius Theologi: nam fides est illa quæ vincit omnia. c. Sciscitantibus. 15. q. 8. Medicus autem inquit. Certè fides est causa omnium quæ geruntur: nam neq; ego studuissem, nec medicinas infirmis vnquam ministrassem nisi optatum finẽ assequi credidissem. Astrologus quoque ait. Quis seminaret vnquam, nisi pluuias speraret, & fructum recolligere crederet? Philosophus vero moralis dixit. Nunquã philosophi nostri delicias abiecissent terrenas, nisi meliores se assecuturos credidissent, Capellanus autem subdidit Tolle fidem. Quis confitebitur? quis aliena restituet? quis communicabit? quis pęnitentiam aget? Orator etiã subiunxit. Sine fide non potest res publica consistere. Quis enim mortem pro ea pateretur, nisi credat, quod illi, qui pro re publica pereunt in perpetuum viuũt per gloriam? vt habetur institu. de excu. tu. §. Filij autem. Historicus autẽ inquit. Nunquam Alexander magnus, aut Iulius Cęsar tot victoriosa bella gessissent, nisi triumphum de hostibus suis reportare credidissent, & idem dici potest de alijs Imperatoribus quàm pluribus. Poeta autem ait. Propter credulitatem lucri & non propter aliud discurrunt mercatores per totum orbem terrarum. Sicut canit poeta noster Oratius dicens. Impiger extremos currit mercator ad indos. Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. Mercator vero dixit, præripuisti mihi verbum ex ore. Ego. n. hoc experientia cognoui. Sicut enim fides omnes procellas militantis ecclesiæ superat c. non turbatur in fine. 24. q. 1. Ita credulitas lucri consequendi facit nos mercatores omnia pericula, laboresq; æquanimiter supportare. Approbatam igitur videns Theologus esse sententiam suam ab omnibus, cępit opinionem ipsam cõfirmare dicens. Quæ fuit causa diuersitatis inter Abel, & Kaim nisi fides? Quare Noe fabricauit archam alijs eum deridẽtibus nisi propter fidem? Cur Abraham solus cum Loth Nepote suo exi-

uit

uit de terra? Cur voluit filium immolare (ipso etiam consentiente) nisi propter fidem? Cur duxit Moyses populum per desertum? Et sic de singulis sanctorum gestis possemus exemplificare, maxime inquirendo. Cur Christum secuti sunt discipuli, & tot Martyres tormenta sunt passi, sed reuolue folium. Cur peccatores tot nephandissima scelera perpetrant absque timore? Cur ad pœnitentiam redire contemnunt? Certè non propter aliud, nisi quia non credunt aliam esse vitam præter istam. Vnde Lac. secundo diui. institu. ait. Nam dum se existimant nonnulli Deo non esse curæ, aut post mortem nihil esse futuros, totos se libidinibus adijciunt, & dum licere sibi putant, hauriendis voluptatibus scienter incumbunt, per quas imprudentes laqueos mortis incurrunt. Ignorant enim, quæ sit hominis ratio, quam si tenere vellent, in primis Deum suum agnoscerent, virtutem, iustitiamque sequerentur, terrenis figmentis animas suas non substernerent, ac mortiferas libidinum voluptates, non appeterent: Hæc ille. Infidelitas ergo est primaria sathanæ cathena quâ quam plurimos homines tenet in peccatis innodatos.

CONTRA istam autem cathenam diabolicam ad ipsam totaliter dissoluendam malleo rationis laborabimus. Præsupponatur ergo omnes res creatas habuisse principium, vt dicit Aristote. secundo. Metheororum & in primo, de Cœlo & mundo. Sed non ab alio, nisi ab ipso Deo. Vnde dicit. Philosoph. in primo Cœli & mundi. Ab vno primo ente, communicatum est singulis rebus esse, & viuere. Et in primo, de re. princip idem inquit. Bonitas Dei causa fuit factionis mundi, & originis omnium rerum. Et primo. Methaphisi. etiam ait. Deus videtur omnibus esse causa, & principium quoddam. Et 12. Methaphisi. A primo principio dependet Cœlum, & tota natura. Sicut enim scriptum est Genesis primo In principio creauit Deus Cœlum, & terram &c. & Ecclesiast. 18. dicitur Qui viuit in æternum creauit omnia simul. & Sapientia tertio, ait Salomon. Deus sapientia fundauit terram, & stabiliuit Cœlos prudentia, & Philosophus in libro de secretis secretorum ad Alexandrum dicit. Sicut omnis veritas est à prima veritate, ita omnis bonitas à prima bonitate. Et Plato. in Thim. inquit. Omne bonum, à primo bono, & sine illo nullum est bonum. Dyonisius quoque in libro de diui. nomi. ait. Omnis essentia à prima essentia omnis intelligentia à prima intelligentia, omnis vita à prima vita, & omnis bonitas est à prima bonitate. Et commentator. super 6. Methaph. inquit res diuinæ & immobiles sunt causæ omnium aliarum rerum mobilium. Et per hanc rationem venimus in cognitionem Dei. Sicut probat Aristotel. in 8. Phi. primo via causæ efficientis, quia est deuenire ad vnam causam quæ sit causa omnium, & non habeat causam super se, quia aliter esset processus in infinitum in causis essentialiter ordinatis, qui non datur vt per Aristotel. 2. Metha. Secundo, via motus, & gubernationis. Sicut enim necessarium est deuenire ad vnum qui omnia fecerit, & à nullo ipse factus sit, ita necesse est deuenire ad vnum primum motorem, & gubernatorem, qui omnia gubernet, & a quo omnia moueantur, & ipse à nullo alio regatur nec moueatur. Aliter in mouentibus, & motis esset processus in infinitum, quod est impossibile secundum Aristoti. in 8. Phi. & 2. Metha. Et ideo concludendum est, quòd sicut Deus est prima causa omnium, ita etiam est primus motor omnia mouens & gubernans, & ipse, à nullo motus. Et hoc est quod inquit Boetius 3. de conso. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Terrarum, mundique sator, qui tempus ab æuo. Ire iubes, stabilisque manens, dans cuncta moueri, his præpositis dico, quòd iste Deus noster cum sit summa sapientia, & intelligentia omnia fecit propter aliquem finē. Quia omne agens secūdum rationem agit propter finem, vt ait Philoso. 2. Phisi. & 2. de anima. Vnde inquit cōmentator sup. 3. Phi Qui dicit Deū nō agere propter fi-

nem,tollunt solicitudinem Dei circa entia inferiora. Si ergo quæramus quare Deus fecit elementa,& fructus terræ, & omnia alia animalia, clarum est, quòd non ob aliud, quàm vt ostenderet suam potentiam,& ad hominis vtilitatem,vnde Aristoteles 2.Phisi. & 2.de anima inquit. Finis quodammodo omnium est homo. Ex quibus sequitur, quòd homo est nobilior omnibus rebus naturalibus propter ipsum factis, quia nobilior est finis omnibus, quæ sunt ad finem. 2. Pto.& 3.Topi.

HIs itaq; declaratis. Quæritur quare Deus fecit hominem? Et si velimus dicere,quòd ad hoc solum,vt in hac vita comedat,bibat,viuatque, & finaliter moriatur,pereat,& amplius non sit. Sequeretur,quòd bestiæ,ac elementa,& creaturæ insensibiles quę amplius permanent, quàm homo, essent homine digniores. Item sequeretur, quòd corpora cœlestia quæ sunt incorruptibilia excederent hominem,quod est maximum inconueniēs, & falsissimum, homo enim est dignissimus inter omnes creaturas ad sui vtilitatem creatas,quod notatur. in l.Iustissime. ff.de edili.edic. Et ibi gloss. allegat. Ouidium & Virgilium ad hoc propositum. Quod non esset verum, si mortuo homine, moreretur anima, & finiretur. Ideo concludere oportet nos victuros esse alibi scilicet in vita futura, in qua erimus immortales, & in perpetuum victuri, atque si benè vixerimus in hoc mundo transitorio,postea in ęternum erimus glorificati. Aliter si totaliter finis noster esset in hac misera vita necesse esset concludere, quod maior cura fuisset Deo de creaturis irrationabilibus quàm de homine, quod esset vitupe rare sapientiam diuinam. Finis ergo noster ò deuoti Christiani non est hic, neque habemus hic permanentem ciuitatem,sed futuram inquirimus, vt inquit. Paulus. ad Hebreos. Vltimo. Et ideo Deus fecit hominem rectum,& non cætera animalia,vt cœlestem patriam aspicere posset.Et hoc est quod inquit Ouidius in primo. Methamor. Pronaq; cum spectent animalia cætera terram.Os homini sublime dedit cœlumque videre. Iussit,& erectos ad sydera tollere vultus. O igitur nobilissima creatura humana eleua oculos mentis, & corporis,& intuere æthereas mansiones, propter quas possidendas creata es, & non permittas cathenam diabolicam infidelitatis te ligatam tenere,sed bene operare,& peccata deuita cum beato Tobia eius. 2. c.di. Vitam illam expetemus quam Dominus Deus daturus est his qui fidem suā nunquam mutant ab eo.

DE DIFFICVLTATE, Quæ est Secunda cathena.

SECVNDA diabolica cathena dicitur. Difficultatis. Suggerit enim diabolus menti peccatoris, quòd nullatenus recedat à peccatis,aut in bono proficiat allegans,quod hoc est difficile,& quodammodo impossibile. Et ideo dicit intra se insensatus peccator hac horribili cathena ligatus, & diabolica suggestione deceptus. Quid mihi prodest confiteri? Quomodo potero in bonis inceptis perseuerare, & a peccato in futuro abstinere? Iterum incidam in præterita peccata, & sic mihi non proderit pœnitentia. O horribilissima cathena quantos detines in manibus diaboli? Qua ex re cito eijcite illam à vobis. Ait enim Senec.in lib.2.de ira Dei. Nihil est ita difficile,& arduum, quod non humana mens vincat. Et ideo ò peccatores licet dicat Imperator in autentico de monachis.§.Sancimus. Non est facilis vitæ mutatio,sed cum magno fit animi labore, tamen si volueritis aliqualem vobis facere violentiam, inuenietis facilem viam pœnitentiæ, licet in principio videatur aliquantulum dura. Hoc autem erit ratione vsus de quo Ouidius. in 4. de fast is inquit. Et non sentitur sedulitate dolor. Et Vegetius de re militari libro primo titul.20.inquit. Quotidianus vsus non laborat, & si onerosa gesta uerit.Et idem libro 3.capitul.1.ait.Omnes artes, omniaque operą quotidiano vsu,& vigili exercitatione proficisit; Alexander quoque in ethicis ait. Assuetis non fit passio. scilicet tanta, secundum glosam. Sed oportet vos esse animosos, ait enim Ouidius libro secundo, de ponto.

to. Omnia deficiunt, tamen animus omnia vincit. Ille etiam vires corpus habere facit. Et in 2. De remedio amoris inquit. Parua necat morsu spatiosum vipera taurum. A cane non magno sępe tenetur aper, scilicet ratione audaciæ. Et ideo aggredimini audacter diabolum aduersarium vestrum, & eum superabitis. Vt enim inquit Hieronymus, in quadam epistola. Debilis est hostis qui non vincit nisi volentem. O negligentes, & timidi venite ad pœnitentiam, quia paulatim assuefaciendo mutabitis difficultatem. Ait enim Ouidius 1. de arte amandi. Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenci. Tempore lenta pati frena docentur equi. Ferreus assiduo consumitur annulus vsu. Interit assidua vomer aduncus humo. Repræsentat etiam diabolus peccatori horribilitatem quę est in restitutione famę: in petenda venia ab offensis, in remissione iniuriarum, in restitutione vsurarum & aliorum malè ablatorum. Hæc est cathena ferrea, hæc est cathena plumbea: hæc est mola grauis ad collum peccatoris, demergens eum in profundum inferni. Horrent enim ista facere peccatores confitentur, & communicant, & nunquã dimittunt concubinas, non reconciliantur cum inimicis, non restituunt aliena. O diabolici peccatores, audite quid dicat glosa. in capitul. porro. senten. excommunicatio. Sine satisfatione inquit, non valet pœnitentia 24. quæstio. 2 capitulo legatur, extra de vsuris capitulo. Cum tu. & de pœnit. dist. 1. capitul. neminem & de pęnit. dist. 5 capitul. falsas. O vsurarij iniquissimi. O bonorum proximi raptores sceleratissimi. Audite Augustinum in Epistola ad Macedonium dicentem. Non remittitur peccatum nisi restituatur malè ablatum capitul. factum. de regulis iuris. dist. 6. & 14. quæstio. 6. capitul. Si res. Audite etiam quid Augustinus dicat in libro de vero cultu. Non solum inquit pro maxima male ablatorum quantitate, verum etiam pro minima denarij particula, non poterit quis faciem videre diuinam. Quod intelligendum est, si detineatur contra voluntatem Domini. Ideo omnes vos esse damnatos ostendit. Baruch. 3. ca. sui libri di. Vbi sunt qui argentum thesaurizabant, & aurum in quo confidunt homines? Et respondet, ad inferna descenderunt. Frangite ergo hanc cathenam difficultatis, & horribilitatis qua vos tenet diabolus ligatos, cogitantes, quòd dicitur in communi prouerbio. Absque labore graui non possunt magna parari. Et quòd quanto difficilius, tanto magis meritorum est opus uestrum. Ait enim Aristot. 2. Ethico. capitul. 2. Circa difficilius semper, & ars, fit, & virtus. O timidi, & pauẽtes qui metuis aggredi viã pœnitentiæ. Audite quid de vobis Lucanus dicat in 6. Degeneres trepidant animi, peioraque versant. Et Virgilius in 4. eneidos dicit. Degeneres animos timor arguit. Et è contra de magnanimis ait Seneca in tragedijs. Fortuna fortes metuit, ignauos premit. Virgilius quoque in 10. eneidos ait. Audaces fortuna iuuat, timidosque repellit. O stultissimi peccatores, qui ex sensualitate, & timore laboris dimittitis opera bona, & recusatis facere pœnitentiam. Frangite, & ad nihilum redigite hoc diabolicum vinculum, cogitantes, quòd de duobus malis, semper minus est eligendum. 3. Topi. l. prima. §. penul. ff. de peri. & co. rei vend. cum similibus. Ideo dicit auctor fabularum Esopi, fabula 23. Ferre minora volo, ne grauiora feram. Cogitate ergo grauitatem pœnæ inferni, & & nullus vobis vel modicus videbitur labor pęnitentiæ in eius comparatione. Sumite itaque alacriter hanc exiguam pœnam, vt euadatis æternam, atque infinitam pœnalitatem. Ait enim. Isidorus in lib. de summo bono. Facilius leuiora tolerabis si grauiorum fueris recordatus. Et hoc eodem malleo poterit frangi cathena diabolica aduersitatis, qua multos tribulationibus illatis, ad tartara secum conatur attrahere.

DE EXEMPLARITATE Quæ est Tertia cathena.

Tertia diaboli cathena illaqueans peccatores dicitur exēplaritatis. Demon.n.di. In corde peccātium, peccata non sunt ita grauia vt prædicāt, diabolus nō est ita turpis vt pingitur. Et vt talibus persuasionibus adhæreant, ponit ante oculos eorū mala exēpla doctorū, superiorūq;, ac sacerdotū, & religiosorū, & isto modo ligat aīas in peccatis di. Si tā grauis esset pena inferni vt dicitur, & tam nephandū esset peccatū sicut prædicari solet, illi qui sciūt scripturā, & debent esse sancti, non talia facerent. O cathena terribilis tu es illa quæ vt ita loquar, impassibilē Deū illachrymare facis. Dicunt.n. ignorātes plebei. Si licet doctoribus, qui alijs pdicant. Si confessoribus, qui alios absoluunt peccare. Quare non etiam nobis? Profectò si vera essent, quę prædicant non in vitijs permanerent, & istis cogitationibus diabolicis detenti, de peccato in peccatum ruunt, & nunquam veram pœnitentiam faciunt. Ad hoc autem facit, quod legitur de cancris qui per putridum arietis epar congregātur. Et similiter per malam, & inhonestam vitam superiorum prælatorum, & religiosorum Christianorum, multi malefactores colliguntur, & confortantur in malo, ita quòd semper retrocedunt à veritate. Nam fabulose recitatur de cancro, quòd cum ab eo quæreretur, cur semper retrocederet, & nunquam rectè incederet, respondit, quia sic docuerunt me patres mei. Et ideo ab ipso cancro subditi, & simplices didicerunt esse inobedientes, & in omnibus irregulares, ac dissoluti, quia eorum superiores tam speciales quàm temporales, habentes regimen populi non aliud docuerūt. Recitatur etiā de quodam ioculatore, quòd semel a rege Phili. petijt quid cogitaret. Cui rex respondit. Ego cogito quare nūc nō sunt ita boni milites, sicut Rolandus, & Oliuerius, Tunc dixit ioculator. Ratio est quia nullus inuenitur hodie rex talis qualis fuit Carolus. Vnde per locū à simili dicere possumus, q tunc non inueniuntur boni, & honesti subditi, qn nō inueniuntur boni, ac honesti rectores, & plati. De quo multū debēt terreri, quia dicit in c. pcipue. 11.q.3. Scire debent prælati, q si peruersa vnq perperant tot mortibus digni sunt, quot ad subditos exēpla perditionis transmittunt. Et hęc est ratio, quare sacra scriptura ita nos ad bonū exemplum, & vehemēter reprehēdit scandalizātes proximū De primo habēt Matth.5. vbi Dn̄s ait. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videāt vestra bona opera & glorificent patrē vestrū qui in cęlis est, & Lu.12. Sint lūbi vestri præcicti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Super quæ verba inquit Greg. in homel. Lucernas quippe ardētes in manib⁹ tenemus, cū per bona opa proximis nostris lucis exēpla monstramus. Et ad Ro. 12. di. Paul. Prouidētes bona, nō solū corā deo sed etiam corā omnibus hoībus. Et ad phi.2 Sitis sine reprehēsiōe in medio nationis prauę atq; puersę. Et eiusdem epist.4.c inqr. Modestia vestra nota sit oībus hoībus. Et ad Tit.2. In oibus præbe te exēplū bonorū operū in doctrina & integritate. Claudius quoq; iurisconsultus in l.aut facta in fin. ff. de pęnis ait. Multis plonis crassantibus opus est exēplo. Quantū vero reprehēdat scriptura diuina dantes malū exēplum patet. Deut.27 vbi dr̄. Maledictus qui errare facit cęcū in itinere. De talibus cōquærebatur Dauid in Psal. di. Iuxta iter scādalū posuerūt mihi. s. p malū exēplū. Ideo dī Leuiti.19. Corā cęco non ponas offendiculū & Esa.26 dicit Dn̄s. Auferte offendicula de medio populi mei. i. mala exempla. Preterea vt ostenderet Saluator noster in quantū sit peccatū scandalizantis proximum ait. Matth.5. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te. & Matth.18 ac Marc.4.c. inquit. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Veh mūdo a scandalis, necesse est enim vt veniāt scandala. Veruntamē ve homini illi per quem scandalū venit. Ideo Hieronymus in quadam epistola inquit. Dimittendū est propter scandalum, omne quod prætermitti potest sine peccato, huiusmodi autem mali exempli detestatio tā aspera facta est, qa humani generis inimicus multos

multos ad peccandum inducit exemplo aliorum. Vnde scriptum est Eccles. 32. Homo peccator vitabit correptionem & secundum voluntatem suam inueniet comparationem. Sed hæc sathanica cathena dissoluet. Si Aug. sententia ad aiũ reducat, 2. q. 1 c. Multi, infi. vbi dicit de illis qui putant leuiores debere esse pęnas inferno, quia multi ad eas vadunt. Non propterea minus ardebunt quia cũ multis ardebunt, imo magis quia quanto plura in igne sunt ligna, tanto magis inualescit ignis. Non est ergo vera illa sententia vulgaris dicens. Solamen est miseris socios habere pęnarum. In inferno.n. quanto maior erit numerus, tanto maius exuret incendium. O maledicte peccator, qui peccatum tuum excusas, aliorum exemplo. Audi. Hie. ad Ruffinum dicentē. Peccantiũ multitudo nõ parit errori patrociniũ. Et ꝓpterea dr̃ Ecclesiast. 7. Ne pecces in multitudine ciuitatis. Non igitur vos tenere debet diabolus illaqueatos in peccatis exemplo prædicatorum, aut religiosorũ malorum. Audite quæso pulchrum exemplum. Legitur, ꝙ erat quidam malus parochianus, sacerdos qui propter malum exemplum quod dabat populo eũ fecit vitiosum, ita ꝙ populus eius peccata imitabatur se excusans semper exẽ plo sui pastoris. Quod intelligens ille parochianus cũ processionē faceret cum populo cũ cruce cępit pergere ꝑ stratã luto, & immũditijs plenã, & pedes suos ac vestē inficiebat, nolebatq; ire ꝑ viã bonam, & mundam, populus vero relicta immunda ꝑ quã ibat suus sacerdos, pergebat per bonam viam. Quem cum sacerdos inuitaret vt sequeretur se, & postularet quare non faceret eandem viam quam ipse, respondit populus, q̃a si vos vultis vos inficere eundo per immũditias relecta bona via, nos nolumus hanc dementiam facere. Tunc exclamauit ille sacerdo di. O stulti, me non vultis sequi euntem per modicum lutum terrenũ, qđ solũ inficit res transitorias, & corruptibiles, & citò potest abstergi, & sequimini me in immundicijs peccatorum, quæ infectant animam, & putrescere eam faciunt, & abhominabilem coram Deo, & tota cęlesti curia. Nolite er go licet ego pergã ꝑ viã vitiorũ imitari facinora mea, sed ꝑ bonam viam virtutũ pergite. Et ideo generosi ciues ꝓponite vobis exẽpla sanctorũ, & bonorum, & dimittite mala exempla peruersorũ. Nõ est aliqua cõgregatio, tam sancta in qua non reperiantur aliqñ aliqui mali. c. quantũlibet 47. di. In sanctorũ.n. Angelorũ cętu inuentus est Lucifer malus cũ multis socijs. In duodecim Apostolis Iudas traditor, & fur. In primis ecclesiæ diaconibus. Nicolaus. Ideo dicit Ouidius in li. de remedio amoris, & põt adduci ad ꝓpositũ licet ad aliud dixerit. Terra salutares herbas eadẽq; nocẽtes nutrit, & vrticę ꝓxima sępe rosa est. Et mala sunt vicina bonis &c. Ideo cũ res mali exẽpli vitandæ sit quantũ fieri põt, vt no. in l. Diuus Adrianus. in fi. ff. de custo. & exi. reo. & in l. Si quis. §. Qui abortionis. ff de pœnis. Nolite scandalizari de tota religione si aliqñ aliquem religiosum videtis aliquid mali facere, sed eius vita dimissa, ac aliorum malorum, càpite bona exẽpla aliorũ Dei seruorũ ac sanctorum. Et hoc sufficiat quo ad tertiam cathenam.

DE IOCVNDITATE. Quæ est quarta cathena.

QVARTA cathena vocat Iocũditatis, Diabolus.n. vt teneat peccatores in peccatis ꝓponit ei dulcedinem huius mundi. De qua inquit Gualterius in Alexandriade, lib. 7. Dum sequitur profugi bona momenta nea mundi. Allicit illecebris animam caro, nec finit esse. Principij memorē, vel cuius imaginis instar. Facta sit, aut quor sum resoluta carne reuerti. Debeat, inde bonis subijt ignorantia veri, hæc est illa cathena venenata quæ tenet innumerabiles in peccatis. De qua Boetius. li. 3. de conso inquit. Fallax ligat improbis cathenas terrendo habitans libido mentes. Ad frangendum ergo hanc cathenã diabolicam debemus reducere ad memoriam illud quod scribit. Hierony. in epistola ad Paulinum di. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturũ hinc. Seneca ad Lucillum inquit. Nihil tam æque tibi proderit ad tempe-

rap-

rantiam omnium rerum, quàm freques istius æui cogitatio incerti itineris, & Hieronymus ad Eliodorum inquit. Platonis est scientia omnium sapientum vitam meditationem esse mortis. Et Augustinus in quodam sermone ait. Nihil sic reuocar à peccato, quàm frequens mortis meditatio. O igitur libidinosi recordamini ꝙ hoc corpus vestrum, quod implere studetis delectationibus, citò cõsumabitur à vermibus. Reducite ad memoriam quod dicit Hieronymus in quadam epistola. Momentaneum est, quòd delectat, æternum quod cruciat. Quid autem est stultius, quàm pro modicis delectationibus, ęternis se deputare supplicijs. Vt inquit Augustinus in quadã epistola. Alia quoque via potest hæc cathena diabolica infringi, si videlicet reducantur ad memoriam bona infinita paradisi, quę parata sunt transitorias cõtemnentibus voluptates. De quibus inquit Bernar. super Ecclesiasticum. Illud solum ęst verum & summum bonum, quod non de creatura, sed de creatore concipitur. Cui comparata omnis aliunde iocunditas meror est, omnis suauitas dolòr est, omne dulce amarum est. Omne decorum fędum est, omne postremò od delectare potest, molestum est. Si vero benè inspiciamus bona temporalia inueniemus in eis plus amaritudinis quàm dulcedinis. De temporalibus eñ gaudijs maximè carnalibus ait Ouidius 2. de arte amandi. Quod iuuat exiguũ, plus est quod lędit amantes. Quod si in his miserijs aliqua reperitur iocunditas, profectò est breuissima. Vnde Iacobi. 4. c. dicitur. Quæ est vita nostra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Et Iob 20. c. dicitur. Gaudium impiorum ad instar puncti. Cum igitur de duobus bonis semper melius sit eligendum vt inquit Aristotiles. 1. Ethic. & Topi. li. 3. Et habetur in cap. Non mediocriter, de conse. di. 5. Ideo stultissimus valdè est, qui pro his modicis terrenis delectationibus, æternas amittit delectationes. Ideo dico vobis illud, quod inquit Ari. de secretis secretorum ad Alexandrum dicens. O Alexander noli illud appetere, quod est corruptibile & transitorium, & quod oportet te citò relinquere, sed quærere diuitias immortales, regnum æternum, vitamq; immutabilem.

DE PRÆSVMPTVOSITATE quæ est quinta cathena.

QVINTA diaboli cathena, qua hoies illaqueatos tenet in peccatis, vocatur prosumptuositatis. Dicit enim ꝙ Deus est misericors, & semper paratus parcere, & ideo possunt peccare postea, & facient pœnitentiam. Contra hanc pestiferam cathenã dicitur Ecclesiast. 5. Ne dicas miseratio domini magna est, quia de spe rues in præsumptionem temerariam, & superbiam, & absq; timore firmam in peccatis facies mansionem. O præsumptuosi, qui sine operibus bonis, & pleni peccatis speratis æternam consequi beatitudinem, scitote, quòd licet Deus sit misericors non minus tamen est iustus. Dicitur enim Deute. 10 Deus magnus, & potens, ac terribilis, qui personam non accipit, nec munera. Ideo dicit. Hieronymus in quadam epistola. Potius iustitia est timẽda, quàm misericordia sine prę mio est speranda. Scriptũ est enim Prouerb. 6. Zelus, & furor Domini vni non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquàm precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima. O temerarie, ac presumptuose audi terribilia verba, quæ Hieronymus in suo transitu, ac testamento dixit. Si illum expectas diẽ, tam terribilem, tàm crudelem, in quo non solum de luxurijs, vestibus, ebrietatibus, & comessationibus, ac de toto tempore amisso, quo vixisti, sed etiam de qualibet te oportebit cogitatione vana domino reddere rationem, cur non emẽdaris? Cur moraris de die in diem miser cõuerti ad dominum? Cur iam te malorum non pęnitet? Ecce iam mors properat vt te cõterat die noctuq; currens. Ecce diabolus iam se præparat, vt te rapiat. Ecce diuitiæ tuæ tibi deficient. Ecce vermes corpus, quod tanta enutris diligentia, expectant, vt illud rodant, quousq; coniunctum iterum animæ cũ illa pariter pęnas habeat infinitas. Sed fortè quis dicet, benignus, & misericors

est

est dominus, qui omnem peccatorem ad te redeuntem recipit, & indulget. Verũ quidem hoc esse fateor, benignior enim est dominus quã credatur, & cuiq; parcit ad se vt eondecet, redeunti, nonne benignissimus est dominus, qui tantas tolerat iniurias à peccatoribus, dans eis spacium, vt emendentur, sed homo noueris, quòd sicut benignus est in tolerando, ita, & iustus in puniendo. Sed fortè quis iterum dicet, quòd vir qui toto tẽpore, quò vixit malefecit, in mortis articulo accepta pęnitentia à Deo veniã obtinebit. Heu quàm vana suspicio. Vix de centum millibus hominum, quorum mala semper fuit vita, meretur vnus in morte diuinam habere indulgentiam. Certè verè concludam, qui dum sanus est, & iuuenis Deum offendere non formidat, in morte non merebitur, indulgentiam obtinere diuinam, hæc ille. Nõ ergo vos detineat diabol⁹ ligatos in peccatis, sub spe indulgentiæ, cum vobis nõ penitentibus cruciatus sint parati dãnationis æternæ. Patuit hoc per exemplum. quod ponit Greg. in 4. Dialog. di. Quod quidam ciuis Romanus habebat filium monachum nomine Maximum, qui cum esset infirmus ad mortem visitatus est ab ipso filio monacho, ad cui⁹ exhortationem cum noluisset facere pęnitentiam, veniens ad punctum mortis vidit dæmones ad se venientes in forma ethiopum nigerrimorum, & exclamauit dicens. Adiuua me fili ab istis Ethiopibus, & cũ illi dæmones propè essent, iterum exclamauit fortius di. Expectate per vnum diem, quia volo facere pęnitentiam, illi autem dæmones nõ dantes sibi vllum tempus pœnitẽdi animam eius ad infernum detulerunt. Ibidem etiam refert Grego. Quod in quodam monasterio, quidam monachus, q apparebat totus religiosus exterius ad mortem veniens, fecit conuocari fratres quibus dixit totus tremens, quando me vobiscum ieiunare credebatis, occultè comedebam Et ecce nunc ad deuorandũ draconi sum traditus, qui cauda sua genua mea, pedesq; colligauit, caput vero suum intra os meum mittens spiritum meũ abstrahit, quibus dictis statim moriens à dracone, quem viderat, non potuit liberari. Refert quoq; Cirillus scribens August. de trãsitu Hieronymi. Qđ. quidam nepos suus nomine Ruffus iuuenis. 18. annorum valde pulcher, & decorus, ab omnibus amatus mortuus est. Cumq; ipse Cyrillus rogasset sanctum Hieronymum vt sibi reuelaret quid acciderat animæ nepotis sui. Quadam die cum oraret hora nona apparuit sibi dictus nepos horribilis ad videndum, ligatus cathenis igneis, flammasq; fętidissimas emittens, ita vt tantum fętorem sufferre non posset. Dixitq;, quòd ideo damnatus erat, quia in ludis maximè delectabatur, & ob nullã aliam causam. Quò recedente tantus fętor remansit in eo loco, quod per magnum tempus, ibi nullus ausus est introire. Legit̃ quoque in cronicis ordinis minorũ. Quod in ciuitate Parisiensi quidam guardianus præcepit euidam fratri morienti tria. Primum vt statim post mortẽ iret ad cœlum. Secundum vt sibi appareret post transitum. Tertium vt diceret ei quot animæ transissent de hoc mundo in puncto suæ mortis. Ille autem mortuus post tres dies apparuit guardiano, totus gloriosus dicens. Scias, quòd obedientia tua, non valuit mihi nisi in vita. Et ideo non potui statim ire ad paradisum post mortẽ, nec ad te venire, quia steti in purgatorio vsq; nunc, modo autem vado ad cœlum. Sciasque in puncto mortis meæ, quinq; millia animarum migrasse a seculo, & solum vnam iuisse ad paradisum recto tramite, tres vero ad purgatoriũ, de quibus ego fui vna, aliæ omnes ad infernum descenderunt. Quibus exemplis apparet, quàm sit terribilis diuina iustitia.

Sunt. n. infirmitates apprimentes, nõ sunt parentes et cognati de de diuitijs ipsum molestantes et sequere vt vis.

Exẽpla aliquorũ qui pœnitentiã agere neglexerunt dũ tempus habebunt, & cum postea volent tempus eis. deficit.

DE LONGANIMITATE.

Quæ est sexta cathena qua diabolus peccatores decipit.

SEXTA cathena dicitur longanimitatis. Dicit enim diabolus peccatori. Deus est patiens, & longanimis, ac præstabilis super malitia Iohelis. 2. Et ideo vel non punit peccata, vel certè expectat vsq; ad vltimum terminum vitæ peccatoris. Tu verò es iuuenis,

Melius est 2. quia nullum peccatum impu-

nitū, ficut nec bonū ir remuneratam.

uenis,tu habes corpus validum, ac forte,habebisq; longam vitam.Et ideo noli perdere florem iuuentutis tuæ. Sed dum sanus es,& iuuenis,iocundare. Tē pore vero infirmitatis,vel senectutis cō siteberis.O horribilissima cathena quan tos ligas.Dicitur enim Ecclesiast.8. Qm̄ non profertur citò sententia contra ma los, absq; illo timore filij hominum per perrant mala. Aiunt enim peccatores. Tanto tempore in peccato mortali stetimus,& tamen Deus semper nos expectauit ad pœnitentiam. Et ideo etiam expectabit vsq; ad mortem. Nec proprer aliquod peccatum nobis aliqnid mali eueniet, sicut nec in præteritum euenit.Et hoc habetur exemplum terribile. Legitur enim,quòd quidam peccator audiens dici ,quòd Deus punit seueriter peccata, in hac vita, & in alia, subridebat dicens. Ego feci tot, & tam magna peccata, & nunquàm vllam punitionem habui. Qui statim audiuit vocem de cœlo dicentem. O stultè,& maledictè peccator. Scias,quòd propter tale peccatum perdidisti oculum, propter tale virium,amisisti filium, propter talem abhominationem incurristi illā infirmitatem.Et vltra ista mala temporalia, pœna te expectat æterna, & statim cecidit mortuus, & ad infernum à dæmonibus fuit delatus. Ex quo exemplo patet;q̄ falsa est diaboli suggestio,quòd Deus non punit in hac vita peccata hominum, & licet aliquando tardet punire,hoc peccatoribus vertitur in maximū damnum. Ait nanque Valerius 1 Lento etenim gradu ad sui vindictam diuina procedit ira, grauitateq; supplicij tarditate cōpensat, & Hierony. super Hieremiam. Quanto maior est numerus tē porum quibus obliuiscimur Deum, tanto maior est pœna peccati,quod nec longitudine seculorum potuerit edomari. Sicut ergo quanto longius ab arcu corda protrahitur, tanto vehementiorem vulnerationem iactata facit sagitta. Ita quò longius protrahit Deus iram suam, tanto seuerius in peccatis perseuerantem punit.

Exemplum de quodam asserente se multa mala ppetrasse, & nulla punitionē habuisse.

Vitam esse breuem &

ILLVD quoq; quod de longitudine vitæ pollicetur diabolus probat esse falsissimum.Vt enim inquit Aristo. 1. Perier. De futuris contingentibus nō est determinata veritas, imo tota sacra scriptura proclamat vitam nostrā esse breuem.Vnde beatus Iob inquit.13. sui libri.c. Homo natus de muliere breui viuens tempore,repletus multis miserijs, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet, Seneca quoq; ad Lucillum epistola.24.ait. Quotidie morimur,quotidiè demitur aliqua pars vitæ, & tunc quoq; cùm crescimus,vita decrescit. Infantiam amisimus, deinde pueritiam, vsq; ad vltimum quicquid temporis transit perit, & nunc ipsum, quem agimus diem, cum morte diuidimus. Ideo dicitur cōmuniter,quòd senes habent mortem ante se continuè, & iuuenes post terga, vnde Hierony. in quadam epistola inquit. Iuuenis citò mori, senex vero diu viuere non potest August.quoq; in quodam sermone ait. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quàm quidā cursus ad mortem, & Ber. in lib. de conscientia c.24. di. Dùm nescimus repente mors venit. Nescimus enim quid hodie nobis contingat, & ignoramus, si hac nocte animam nostrā conditio mortis deposcat, quotidie a finem vitæ tendimus,& ad mortem properamus. Ideo dicit dominus Mar. 13. Vigilate, quia nescitis quā do dominus veniat,sero,an media nocte,an galli cantu,an mane, ne cum venerit repente,inueniat vos dormientes. Augu. quoq; in lib. de vera innocentia c. 10. inquit.Remedia conuersionis ad Deum nullis sūt cunctationibus differenda, ne tempus correctionis pereat tarditate. Qui eñ pœnitenti indulgentiam promisit, dissimulanti diem certum non spopondit, hęc ille.

non longam vt Diabolus pollicetur.

TImendum est ergo nobis magnopere tardantibus facere pœnitentiam, quia tria ignoramus. Primum est de hora mortis, quia licet dicat Tullius in li. de Senect. Quod nemo est adeo senex, qui se non putet adhuc annum viuere. Hæc opinio pro certo est falsissima. Ait enim.Salomon Ecclesiast.9.c. Nescit homo finem suum. Sed sicut pisces capiuntur

Pœnitentia non est differenda, q̄a tria ignoramus. Primū q̄d ignoramus est hora mortis.

tur hamo, & volucres laqueo, sic capiētur iniqui tempore malo. O quot sunt, qui multa disponunt in tribus, vel quatuor annis se facturos, qui ante annum morientur.

O quot edificant domos q in eis nō habitabunt, quot plātant vineas, qui earum vinū non bibent, quot lucratur pecunias, quas alij expendēt, quot cogitāt ꝑ multa tēpora gaudere, qui forte cras moriēt. Exēplum habemus de illo diuite, de quo saluator. Lucæ. 12. inquit. Qđ dicebat animæ suæ. Aīa mea multa bona reposita habes in annos plurimos. Nūc ergo requiesce, comede, bibe, & epulare. Cui dixit Dñs. O stulte hac nocte repetent aīam tuā à te, quæ aūt parasti cuius erūt? Ideo infert saluator. Matth. 24 di. Estote ergo parati, quia qua hora non putatis filius hoīs veniet, & Matth. 25. iterum ait. Vigilate, quia nescitis diē neq; horā. Sicut enim nihil est certius morte. Ita nihil est incertius hora mortis. l. 1. ff. de condit. & demon. Secundo ignoramus quo in loco mors sit nos inuasura. Magnum autem est inter angustias mortis refrigerium, cùm quis in domo parentum, vel domesticorum in lectulo recubans naturæ debitum soluit. Sed hoc nullus homo certum habere potest. Videmus enim per experientiam alios suspensos in patibulo, alios combustos, vel affixos palo, alios submersos in aqua, alios morte subitanea, exterminatos vitam finisse, diuersisq; repentinis, casibus diem clausisse extremum, quibus aliud q̄ sperabant, euenit. Vnde dr̄ in l. senatus. §. mortis causa. ff. de dona. causa mor. Quod varia sunt mortis genera. Vnde ibi Paulus iurisconsultus ait. Si quidem terra, mariq;, tàm in paec, q̄ in bello, iam domi q̄ militiæ, multis generibus mortis periculū metui potest. Quid ergo faciemus, nisi timere exemplo aliorum. Iuxta illud Prouerbium Casus dementis, correctio fit sapientis. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Ideo inquit Seneca ad Lucillum. Incertum est quo in loco te mors expectet, tu quoque in omni loco, si sapiens eris, eam expectabis. Tertio ignoramus modum mortis. Nemo enim scit qualiter mori debeat, & tamē

2. Ignoramus quo in loco mors nos inuadet.

3. Mortis modum nescimus.

nihil est, ita necessari' ē nobis, sicut bene mori, hic enim actus solum semel fit, vel benè in æternum, vel malè in perpetuum. Et autem quis benè moriatur necesse est eum bene viuere. O diabolice peccator qui obstinatus permanes in peccatis, quomodo putas te esse moriturum? Audi August. in quodam sermone dicentem. Impossibile est malè viuere, & benè mori. Impossibile, idest valde difficilè. Sic enim aliquando accipitur, secundum Aristo. 5. Methaphisi. Et ideo modo age pœnitentiam, & non expecta illum diē extremum, quia inquit Lucanus in 1. Tolle moras, semper nocuit differre paratis. Hinc Oratius in epistolis, epistola 11. ait. Tu quancunq; Deus tibi fortunauerit horā grata summe manu, nec dulcia differ in annum. Martialis etiam coehus libro vndique suscepto. c. 5. dicit. Viuendi rectè fatuus procrastinat horam. Et moralis Cato libri sui c. 3. dicit. Rem tibi quam noscis aptam dimittere noli. Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris ante. Prosper etiam in lib. epigramatum. Epigramate. 70. ait. Quid iuuat in longum causas producere morbi? Cur dubium expectat, cras hodierna salus? Ideo cantat sancta mater Ecclesia. Emendemus in melius, quæ ignoranter peccauimus, ne forte præoccupati die mortis, quæramus spatium pœnitentiæ, & inuenire non possimus. Apostolus quoque ad Galathas 6. capit. hortatur dicens. Dum tempus habemus operemur bonum.

Cōcluditur modo peccatorem statī post perpetrata peccata debere resurgere, ne multa mala incurrat, ob pœnitentiæ dilationem.

Qvilibet ergo peccator debet statim post lapsum resurgere à peccato, & non expectare diem mortis. Nam vt inquit Dñs Luce. 14. Si alicui' bos, vel asinus ceciderit in foueā, ꝓtinus eū extrahere satagit etiam in die festo. Multo itaq; magis debet quisq; ꝑ penitentiā extrahere aīam suā de luto, & fouea peccatorū. Nam ex dilatione penitentiæ incurrit multa mala. Primum dicitur ꝑditionis, perdit enim tempus, qđ in vanum consumit donec est in odio Dei eō stitutus, qđ quidē tēpus impreciabile, secundū Bernardum, nunq̄ poterit recuperari, qa qđ semel anihilatū est nunq̄ redit

Primū malū qđ incurrit peccator ob pœnitentiæ dilationem.

redit per naturam, vt ait Philosophus. 2.de generatione. Cuius quidem tempo tis si damnati habere possent horam ad faciendam pœnitentiam, mirabiles austeritates facerent, & optimè eam dispensarent. Secundum dicitur infusio-

2. *Malum.* nis, scilicet gratiæ. In illa enim anima sic in peccato manente, gratia Dei nunquàm infunditur. Nam idem subiectum simul, & semel non est susceptiuum contrariorum in eodem instanti. 2. topi. & 2. Perier. In anima ergo plena peccatis non potest stare gratia Dei. Nam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sapientiæ. 1. Peccatum enim directè opponitur charitati, & gratiæ

3. *Malum.* Dei secundum Theo. in. 1. di. 17. Tertiũ dicitur priuationis. Nam priuatur talis anima isto bono quòd opera ei⁹ etiã bona, non ei proficiunt ad vitam æternam, quia sunt sine charitate facta, sine qua nihil valet aliquid opus etiam si tolleraretur martyrium. 1. ad Corin. 13. & e. vide. 1. q. 1. Vnde existens in peccato mortali potest dicere cum Petro illud. Lucæ. 5. Per totam noctem laborantes nihil cepimus. Ille enim piscatur in nocte, qui opera sua facit in peccati obscuritate. Ille vero piscatur in die, qui bene operatur in lumine diuinæ gratiæ. De existentibus verò sine charitate dicitur Sap. 3. Vana est spes eorum, & labores sine fructu. Cum charitate autem omnia sunt meritoria, dicente Apostolo ad Roma. 8. Diligentibus Deum om-

4. *Malum.* nia cooperantur in bonum. Quartum dicitur multiplicationis, scilicet peccati. Dicit enim Greg. Peccatum, quod ꝑ pęnitentiam non diluitur mox suo pondere ad aliud trahit. Vt enim dicitur Esa. 38. Abyssus abyssum inuocat. Talis etiam cum tali proposito aggrauat peccatum suum. Ait enim Alexan. de Ales. Peius est nolle carere peccato, quàm cõ

5. *Malum est qđ peccator incurrit ob pœnitentiæ detentionem.* sentire peccato. Quintum dicitur punitionis scilicet maioris. quia quanto grauiora sunt peccata, tanto diutius infelicem animam detinent alligatam, c. cum tanto. de consuetu. & secundum mensuram delicti erit, & plagarum modus. Deut. 25. & l. respiciendum. ff. de pœnis

6. *Malum.* Sextum dicitur conturbationis siue cõtristationis. Semper enim talis est tristis, quia vt ait Aug. in li. de vera innocentia. Nullæ sunt grauiores cruces in vita ista, quàm mala conscientia, & nũquàm habet letitiam, vel pacem animæ, quia vt dicitur. Esa. 57. Cor impij est quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & dicere pốt quilibet peccator illud eiusdem libri. c. 38. In pace amaritudo mea amarissima. Nam nõ est pax impijs. Esa. 48. Septimum dicitur offensio 7. *Malum.*

nis talis enim offendit Deum patrem, & filium ac spiritum sanctum, beatam Virginem & omnes Angelos, & sanctos, & eos contristat. Quod probatur per locum à contrarijs. Si enim faciens pœnitentiam facit eos gaudere, vt habetur Lucæ. 15. Ergo per oppositum erit de non faciente pœnitentiam de peccatis suis. Si enim vnum est causa alicuius oppositum est causa oppositi. 9 Metha. & 1. Poste. Octauum dicitur imparticipationis. Tali enim differentes pœnitentiam non participat, neq; de bonis 8. *Malum.*

præteritis, scilicet de passione Christi, neq; de præsentibus, scilicet de meritis Ecclesiæ, religiosorum, neq; de futuris puta beatorum 23. q. 7. c. Quemadmodũ Faciens autem pœnitentiam potest dicere Deo cum psalmista. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodiẽtium mandata tua. Nonum dicitur exclusionis scilicet ab indulgentijs. Talis 9. *Malum.*

enim si milies iret ad indulgentias a pęna, & a culpa, nunquàm eas reciperet cũ non sit contritus, & confessus, secundũ declarata per Inno. & hosti. in c. Quod autẽ. de pœni. & remissi & Theo. in 4 di. 20. Decimum dicitur cassationis. Nam 10. *Malũ.*

si multum tristantur armigeri quando cassantur à suis capitaneis, & tunc vendunt equos, portantq; vestimenta, & armaturas, ac clypeos ad pignorandum. Multo magis debet contristari peccator qui cassatus est a militia celestis imperatoris per peccatum. Nam omne priuilegium reatus excludit. C. vbi sena. vel claris. conue. l. 1. & priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. l. iudæos in fi. C. de iudęis 11. q. 3. c. priuilegiũ. & 25 q. vl. §. his ita. Et ideo talis amisit priuilegium militũ Christi. Vnde debet subito reuerti ad

pœni-

pœnitentiam vt iterum assumatur ad eius militiam, & sit de illis, quibus ait Apostolus.2.ad Thi.2. Labora vt bonus miles Iesu Christi. Ne subita morte pręuentus ad tribunal ipsius Imperatoris inermis abducaris. Sicut accidit cuidā cubiculario ducis Mediolani. 1462. die 28.Iulij. Qui sub barbitonsore gaudens, subito cecidit mortuus Meli. Alius quoque eiusdem ducis curialis, dum ad curiam equitare vellet de stapha cadēs retro expirauit Meli. Eodem etiam anno in canauesio, post Pasca nobilis quædā prægnans, chorizando statim mortua est. Item in ciuitate Brixiæ quædā spōsa chorizās, expirauit in medio choreæ. Paduæ nobilis quædam iuuenis, cum tubis, & tympanis ad maritum iuit die Dominico, & infra septimanam omni die ad vota chorizauit. Dominica verò sequenti doloribus angustiata expirauit. Laude sacerdos nouellus missam cātaturus die dominico in platea solemniter ornata, cum Sabbato dormitum isset manè mortuus in lecto repertus est. In Arona lacus maioris quidam ad tabulas ludens, subito expirauit. Et alter ibidem cum vxore in mensa sedens similiter expirauit. In terra Vigleuani mulier Dominico die, se vestiens ad missam ire, cecidit mortua. Locarni lacus maioris, sponsa sero quodam læta dormitum ijt, & nocte illa mortua est. 1468. In ciuitate Papiæ mortuo quodam nobili, vnus orator actu rethoricam legens, cū iret vt super funus orationem faceret, in media via expirauit. Bergami in eodem anno quidam denarios numerans in die omnium sanctorum, expirauit. Eodem anno Varisij quidam nobilis in festo Paschæ vsq; ad horam tertiam noctis, cum suis spatiās, cùm dormitū iret doloribus corripitur, & loquellam ammisit, ac mortuus est. 1471. Papa Paulus cum sanus cenasset in Camera sua dormitū vadens, mortuus inuentus est Romæ quidam vir ditissimus cum concubina dormiens, super corpus eius expirauit. Et idē accidit Mediolani cuidam peccanti cū quadā moniali, & alteri religioso cū concubina sua peccanti. 1457. Cùm quidam nobilis ditissimus ad ignē pirum cum baculo volueret, nullo præsente inclinato capite expirauit, & in ignem cecidit. Ibidem etiam cùm quidā prædicator detestaretur luxus, vnus iuuenis. 26. annorum irrisit verba eius, & nocte sequenti mortuus est. Prætermitto de multis principibus, qui temporibus nostris sani, & in multa prosperitate existentes ex inprouiso in instanti sunt interfecti. Et de quā pluribus alijs qui iuuenes cum essent, & robusti repentina morte sunt extincti.

Lege ista exempla de multis subita morte p̄uentis, & ora Deum ne & sibi similiter accidat.

Scias autem, ô peccator, q̄ vt ait Ricar. noster in suo quodlibeto, tu non potes facere Deo aliquid gratius, quàm dimittere peccatum, & de cętero ab eo abstinere. Gratius siquidem est ei quòd dimittas peccatum, quàm q̄ dones ei omnem mundi thesaurum, quia spiritualia sunt digniora corporalibus & tēporalibus. l. Sancimus. C. de sacro. san. eccle. Item est clarius Deo quòd sanes animam tuam infirmam, per pœnitentiam, quàm si sanares omnia corpora mundi amore ipsius, quia sanitas animæ est incomparabiliter dignior sanitate corporis. c. cum infirmitas de pœni. & remis. Item ei est hoc gratius, quàm si omnes Turcos, ac saracenos & iudeos hæreticosq;, & infideles omnes conuerteres ad fidem, & omnes peccatores ad pœnitentiam. Ait enim ipse dominus. Matth. 16. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quā dabit homo commutationem pro anima sua? Et ideo ait August. Plus placet Deo, quòd cum gratia, & charitate salues animam tuam quàm si totum mundum cum tui damnatione saluares. Et ideo ipsi est gratius, quòd per penitentiam à morte peccati suscites teipsum quàm si centum millia mortuorum ad vitam miraculose suscitares. Vt inquit Grego. Nam innumerabilium mors corporum, morti vnius animæ non potest comparari. c. si habes. 24. q. 3. Item est hoc illi carius, quàm si faceres maiorē abstinentiam, & plura bona, quàm fecerint vnquàm omnes sancti non dimittendo peccatum. Nam de pœni. di. 3. in c. Nihil prodest dicitur. Nihil prodest homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona facere, nisi mens ab iniquitate retra-

Deo nihil gratius facere possumus, quàm a peccare resurgere, & deinceps abstinere.

retrahatur. Item Deo est hoc gratius, quàm si pro illo poneres vitam tuam qua nihil est tibi carius, iuxta illud Iob 2. Pellem pro pelle, & cuncta quæ possidet dabit homo pro anima sua idest pro vita tuenda. Licet enim patereris mille martyria pro Christo, non essent illi accepta si non dimitteres peccatum. c. firmissime. de here. Item est ei hoc magis gratum, quàm si diceres, vel dici faceres mille missas ad honorem eius. Ait enim ipse Dominus Matth. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens, offeres munus tuũ. Si ergo non acceptat Deus sacrificium illius, qui non prius reconciliatur proximo, multo minus acceptabit sacrificium eius, qui non prius reconciliatur sibi. Et ideo non est grata ei peregrinatio totius mundi amore eius, sine dimissione peccati. Facit ad prædicta quod inquit Ambrosius in li. de paradiso di. In cunctis sacrificijs nullum maius Deo offerri potest, quàm vt innocens seruet innocentiam suã, & iniquus relinquat iniquitatẽ suam. Legitur etiã de sancto Alberto, quòd cũ semel diceret missam rogauit Dominum Iesum, vt ei reuelaret quæ essent opera hominum, sibi magis grata. Cui ipse dominus apparens inter alia dixit, quòd eleemosyna, etiam modica, quam quis facit in vita, amore suo est ei gratior, quàm si post mortem suam dari faceret pro eleemosyna montem aureum à terra, vsq; ad cœlum pertingentem. Item dixit, quòd sibi est gratius, quòd peccator peccatum suum confiteatur, & dimittat, quàm si denudatus, & columnę alligatus a quatuor carnificibus acriter flagellaretur, vsq; ad diem iudicij, & illa flagella pateretur amore suo. Nihil enim a nobis magis habere desiderat Deus, quàm mundiciam cordis. Vñ in ciuitate Paduæ coniuratus quidã dæmon vt diceret, quid magis placeret Deo, respondit. Dimidium speræ, sperã cum principe Romæ. Postulat à vobis totius conditor orbis. Dimidium autẽ speræ est sicut. C. spera est sicut. O prima littera principis Romæ scilicet Romuli est. R. Et sic voluit dicere quòd Deus petit à nobis cor. dicẽs illud Prouer. 23. Præbe mihi cor tuum. Tũc autem illud damus Deo, quando mundamus à peccato, & sanctificamus nos per pœnitentiam, quod quidem summe appetit ipse dominus dicente Paulo Apostolo. 1. ad Thess. 4. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra. Quæ omnia idem Paulus considerans. 2. ad Corin. 6. c. dicit. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Abijciamus ergo opera tenebrarum.

DE DESPERATIONE.

Quæ est vltima cathena qua diabolus peccatores illaqueat dæmonis consuetudo quę.

SEPTIMA, & vltima cathena diaboli dicitur desperabilitatis. Nam hæc est consuetudo dæmonis, vt antequam homines peccent eis suggeret Deum esse misericordem, sed postquam peccauerunt, suggerit ipsum esse crudelem, vt sic disperando de misericordia Dei, nunquam pęniteant. Sicut fecit Caim homicida. Gen. 4. c. di. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Iccirco Salomon. Prouer. 18. c. inquit. Impius cum in profundum peccatorum venerit, veniam contemnit. Item in persona desperati dicitur Hiere. 15. Factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari. Sicut fecit Iudas Matth. 27. Qui abiectis argenteis in templo ex desperatione, laqueo se suspẽdit. Ex hac maledicta desperatione, hoĩes fiunt deteriores, iuxta illud ad Ephe. 4. Despantes semet ipsos tradiderũt. Ideo inqt auctor fabularum Esopi. fabula. 29. Sic timeat quicũq; timet, ne mole timoris, Spe careat grauis est spe fugiente timor. Speret quòd metuit, morituros viuere vidi. Spe duce victuros, spe moriente mori. Quantum autem sit peccatum desperationis, patet per Isidorum in synnonima dicentem. Qui veniam de peccato desperat, plus se de desperatione, quàm de commisso crimine condemnat, Hiero. quoq; in epistola ad Fabianum ait. Nihil tam repugnat Deo, sicut cor impęnitens, hoc

Desperationis peccati grauitas quanta sit.

hoc solum crimen est, quod veniam consequi non potest. Et super Esaiam inqt. Nihil sic offendit Deũ, sicut erecta ceruix post peccata, & ex desperatione cõtemptus; Sed hæc maledicta, atq; diabolica cathena faciliter rũpitur, si diuina scriptura perlegatur in qua infinita Dei misericordia prædicatur. Vnde Eccle. 2. dicitur. Pius, & misericors est dñs. Et 10. eiusdem libri. c. Magna est misericordia Dei, & ꝓpitiatio eius, & 18. c. Quis adijciet narrare misericordiam Dei? Et Eze. 18. c. dicit Dñs. Quacũq; hora ingemuerit peccator oĩum iniquitatũ quas operatus est, nõ recordabor. O immẽsa Dei clementia. O infinita misericordia. O benignitas inaudita. Nõ dicit dñs. Si me offenderit pctõr semel, bis, vel ter, dimittã ei, sed quotienscũq; ingemuerit O bone Iesu, si te offenderit pctõr millies dimittes ei? Si cẽtũ millies, dabis ei veniã? Si in infinitũ si fieri põt, an iterũ illũ acceptabis in tuã gr̃iã? Audi o peccator obstinate, Dñm tuũ rñdentẽ. Quacũq; hora ingemuerit pctõr &c. Quare ergo despas? Quare ad eũ nõ cõuerteris? Audi Aug. in li. de spũ & aĩa. c. dicẽtẽ. Tardius videt Deo peccatori veniã dare, q̃ ipsi peccatori accipere. Ideo Ber. in sermone. 22. sup Cant. inquit. Oĩno ꝑpter mãsuetudinẽ quã in te prędicamus, currimus ad te Dñe Iesu, audientes, q nõ spernis pauperẽ peccatorẽ. Nõ horruisti confitentẽ latronẽ, nõ lachrymãtem peccatricẽ, non depræhensam in adulterio, non supplicantẽ publicanũ, nõ negantẽ discipulũ, nõ persecutorẽ discipulorum. Quid ergo dubitatis scelerati peccatores? Recurrite itaq; ad pedes benignissimi Dñi Iesu Chri, qui vos vocat p prophetã Iohel 2. c. dicens. Cõuertimini in toto corde vr̃o, ad Dñm Deũ vestrũ, qm̃ benignus, & misericors est, ac multæ misericordiæ. Ipse verò clemẽtissimus saluator noster, si dimissis peccatis ad eum reuersi fueritis, suam vobis in præsenti gratiam, in futuro autẽ vitam donabit sempiternam. Amen.

Quod ista desperationis cathena faciliter rũpatur & quomodo.

DOMINICA IN QVADRAGESIMA,

DE PERICVLO TARDATIONIS pœnitentiæ, vsq; ad mortem.

SERMO OCTAVVS.

Hortamur vos, ne ĩ vacuũ gr̃am Dei recipiatis. 2. Cor. 6. Et in epistola occurrẽtis Dñicę, secũdũ Arist. sen. in 1. Phys. & in. 2. de anima. Ex his q̃ nobis manifesta sunt venimus in cognitionẽ eorũ, q̃ nobis nõ sũt ita manifesta, vñ Grego. in quadã omilia inquit. Ex his q̃ aĩus nouit, surgit ad incognita, q̃ nõ nouit. Et iõ sacri doctores volẽtes nos reducere ad viã pęnitẽtię, & ad virtutes spũales, id conanẽ facere p traditionem cuiusdã pulchri exẽpli materialis dicẽtes. Qd nauigãtes p mare, occurrẽte illis piculo naufragij pp inũdationes maris, aliquã tabulã apphẽdunt, cui⁹ admĩniculo à fluctibus, & turbinibus maris liberari pquirũt, q si aliquo maris impetu, illã tabulã dimittere cogant, mox aliã si posũt apphẽdũt, cui firmiter inhærẽtes, nec ipsã aliquo mõ dimittẽtes p multas amaras potationes, tãdem ad portum securi pueniũt. Moraliter mare est mũdus plens plen⁹ turbinibus, & fluctuationibus, de quo Dauid in Psal. 103. inqt. Hoc mare magnũ, & spatiosum manibus, in quo reptilia quotũ non est numer⁹, aĩalia pusilla cũ magnis. i. diuersa genera inimicorũ, q̃ scd'm nr̃arũ viriũ q̃titatẽ, cõpẽsato nobiscũ agone luctanẽ vt inqt Ambr. in sermone vni⁹ cõfessoris põtificis, nauis est sancta mater ecclesia,

Homo si post sumptũ baptismũ mortaliter peccauerit, 2. tabula debet accipere. s. pœnitẽtiæ ne ipro fundum demergatur.

clesia, quæ conglutinata est vinculo charitatis. Vnde de ipsa dicitur Prouer. vlt. Facta est quasi nauis institoris. Sup hāc nauim oportet nos nauigare ad patriā cęlestem, sed hæc nauis per peccatum primorum parentum passa est naufragium, ex quo omnes filij eius.s. sanctæ ecclesiæ, iactati sunt super vndas maris, agitati turbinibus, & tētationibus mundi, carnis, & diaboli. Vñ clamabat Dauid in psona oium nostrū. Psal. 68. Saluū me fac Deus, qm̄ intrauerunt aquæ vsq; ad aīam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Si igitur Adæ filij volunt ab hoc naufragio liberari, necesse est eos primam appræhendere tabulam, scilicet sanctū baptismū per quem reparatr̄ in nobis innocentia, & gratia pdita, secundū sanctū Bonauēturā in 4. di. 4. Et beatum Aug. in lib. de baptismo paruulorū, & in c. per baptismum. de conse. di. 4 vbi inquit Augustinus. Per baptismum quicquid ab hoste dictum, factum, aut cogitatum est, totū abolet ur, & quasi non factum h betur. Verum quia multis rapidis inundationibus huius maris, i. est prædictis tentationibus, vel nquunt plures gratiam baptismalem, & primam tabulam, & consequenter non possunt, amplius per illam se defendere, quia baptismus non est iterabilis, secundū sententiā Theo in 4. di. 4. vbi Ricar. ar 4. q. 1. Ideo facto secundo naufragio per peccatum actuale mortale, si volumus saluari, & ad portum salutis peruenire, necesse est secundam appræhendere tabulam, de qua Hieronimus ad Demetriadem virginem inquit. Veram non ignoremus penitentiā, ne facilè peccemus, hęc secūda post naufragium miseris tabula fit. Sicut em̄ baptismus principaliter est institutus, contra peccatum originale, ita pęnitentia contra actuale, vt inquit Ricar. in. 4. di 2. artic. 1. q. 4. Ideo de pe. di. 1. in. §. multiplex. alias c. multiplex. Leo Papa dicit. Multiplex Dei misericordia, ita lapsibus, humanis subuenit, vt non solum per baptismi sacramentum, sed etiam per pœnitentiæ medicinā spes vitæ reparetur ęternę Ideo hortatur nos Apostolus in verbis propositis di. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei

Duæ sunt tabulæ per quas homo saluari pōt .s. baptismus, & pœnitentia.

recipiatis. Sicut enim ille in vacuum recipit aquam, qui ponit eam in vase perforato, ita in vacuum, quis recipit diuinam gratiam, quæ significatur per aquā Esai 55. vbi dicitur. Omnes sitientes venite ad aquas, nisi veram faciat suorum peccatorum pœnitentiam. Verum multi sunt, qui diabolico instinctu expectant, vsque ad mortem facere pœnitentiam, & non faciunt, quando possūt videlicet in iuuentute, & sanitate, hoc enim verè tempus est penitentiæ. Vnde faciunt contra illud poeticū. Tēpore cūcta suo quisq; peritus agit, & est dictū cuiusdam poetę qui dicitur Bellinus in libro, qui appellatur speculū vitæ. Ideo Paulus in epistola occurretis Dominicę, vos hortatur, vt nunc agatis pęnitētiam di. q; hoc est tempus Deo acceptabile. Et ideo seruate illud poeticum. Tēpore qui rebus vtitur ille sapit. Et illud Lucæ. 10. Curam illius habe, scilicet animæ tuæ, nūc, & continue. Septem etenim maxima pericula incurrunt, qui tempus mortis expectant ad agendum pœnitentiam. De quibus hoc in sermone tractabimus. Primum appellatur habituationis Secundum priuationis. Tertium occupationis. Quartum dimissionis. Quintum impugnationis. Sextum intrincationis. Septimum & vltimum derelictionis.

Septem maxima pericula incurrunt qui tēpore mortis expectant ad agēdum pœnitentiā.

DE HABITVATIONE IN peccatis, ac mala consuetudine.

PRIMVM periculū dicitur habituationis. s. in peccatis. Qui. n. per decē, viginti, vel triginta annos cō sueti sunt peccare, & fortius, qui in peccatis, vsq; ad mortem perseuerauerunt difficiliter possunt à peccatis resurgere, triplici ratione. Prima dicit aggrauatio nis, licet em̄ consuetudo peccadi, qñq; excuset in delictis quo ad pœnam tēporalem. c deniq;. c. de ipsa 4 di & c. obijciuntur. 32 q. 4. & c. sane. extra de temp. or. Tñ quò ad pœnam æternā, nullo modo excusat vt inquit glo. in. d. c. deniq; & allegat. c. salonite. 63. di. Consuetudo enim peccandi, non alleuiat sed aggrauat peccatum. l. cap. §. solent. ff. de pęnis l. deser-

Habituator in peccatis difficiliter resurgere posse, tripliciratione ostenditur. Prima rō consuetudo precandi licet excuset peccatum quo ad pœnā temporalem, non tamen quo ad

penã æter nã, ime magis aggrauat.

l. desertorem. §. si plures. & l. non oẽs in prin ff. de re. mili & l. nemo C. de epis. au. & c. non debet. extra de symo. c. non satis. Et de eo q duxit in matri. quã po. per adul. c. cũ haberet. & 32. q. 7 c. flagitia. Imo consuetudo qñq; veniale peccatum facit mortale. s. qñ facit ipsum peccatũ veniale placere. vt nortale. 25. di. §. criminis. versiculo alias. & qñq; al legat. §. alias. de hac etiam agrauatione peccati, per consuetudinem habet. in c. cũ tanto extra de consuetudine. vbi dicit Grego. 9. Tanto. n. grauiora sunt peccata, quanto diutius infelicem aiam detinent allegatã. Ideo dicit montanarius in Luna celeri. Auget non minuit mala cõ suerudo reatũ. Sic ergo quo grauior est infirmitas, eo difficilior est ad sanãdum ita quanto magis quis perseuerauit in peccato, per consequens eius infirmitas spiritualis est grauior, & tanto maiori curatur difficultate.

Ex hoc habes q̃ consuetudo sit mala.

2. ratio, qua ostendit q consueti in peccatis, nõ faciliter resurgunt.

Secunda ratio dicit iurisditionis, habem⁹. n hoc in iure, q cõsuetudo dat iurisditionẽ. C de eman. liber. l. 1. & fi. & C. quæ sit longa cõsuetudo. l. fi. 9. q. 3. c. cõquestus. extra de foro cõpe. c. cũ cõtingat extra de of. or. c. irrefragabili. & extra de arbi. c. dilecti. de cle. coniu. c. cum olim de consue. c. cũ consuetudinis. vbi glo. & extra de sen. & re. iudi. c. cũ causa. Vñ si quis ad forũ alicuius iudicis per 25. annos ierit, licet nõ sit su⁹ iudex, tñ p istã consuetudinẽ eũdi efficit suus iudex, & põt eũ cogere vt ad eũ veniat. Et tanto magis si expresse cõsentit in eũ, tã quã in suũ iudicẽ, sciẽs eũ nõ esse suum. l. 1. & 2. in prin. ff. de iudi. Sic itaq;, & ille, qui cõsuetus est ad forũ diaboli accedere p consuetudinẽ peccãdi, illi dedit iurisditionẽ sup se. Iõ dicit Dñs. Io. 8. c. Qui facit peccatũ, seruus est peccati, & exponit glo. i. diaboli. Ad prædicta etiã facit, q cõsuetudo hẽt vim pacti, cõsuetudo nãq;, & pactũ equipollẽt, vt no. in l. de qbus. ff. de legi. & de elec. c. sacrosancta, & in. l. Consuetudinis. C. quæ sit lõ. cõsue. vbi Cy. & Bar. Vnde de cõsuetudine ad pactum valet argumentũ, secundũ Archi. in. c. consuetudinis. 11. di. & glosam magnam in c. 2. de consue. li. 6.

Ad forum diaboli accedentes p consuetudinẽ, dant ipsi sup se iurisdictionẽ.

Tertia rõ dr̃ assuefactionis. Cõsuetudo. n est altera natura s. ad mace. l. 1. vbi glo. & ff. de liber. & post l si q' po stumos in prin. & de postu. l. §. bestias & de acqui. re. do. l. naturalẽ. §. in his, & instituta de re. diui. §. ceruos. vbi nño. Et hoc et dicit Ari. in li. de reminiscẽtia, & in 1. retho. c. 10. & li. 4 pblematũ, pblemate 28. ac. 7 Ethi. vbi ait. Difficile est resistere cõsuetudini, qa assimilat naturæ. Sicut ergo est difficile, imo maximè arduũ non sequi naturã, quia naturalia sunt immutabilia. §. Sed naturalia, instituta de iure na gen. & C y. ita est etiã difficilimũ homini, qui assuetus est in peccatis, relinquere illa. Ait. n. Ari. 2. Ethi. Ex frequentatis actibus generatur habitus de difficili mobilis à subiecto, & iterum in prædicamento qualitatis dicit, habitus est de difficili mobilis à subiecto, vñ Tullius in philippicis inqt. Omne peccatũ nascens facilè opprimit, inueteratũ autẽ fit róbusti⁹, & in tuscu. q. li. 1. idẽ ait. Qui in cõpedib⁹ corporis semper fuerunt, etiã cũ soluti sunt tardius ingrediuntur. Iacobus quoq; Beneuentanus, sui libri c. 46. ait. Nõ est res habilis morẽ depellere corde. Est radix cuius in ueterata diu. Hæc connexa sibi mos, & natura videnť. De facile dirimi nec reor ista valẽt. Et idẽ. c. 48 inquit. Res est dura nimis vsũ depellere lõgũ. Radix euelli nõ valet alta bene. Isidorus quoq; soliquiorũ li. 1. c. 9. dicit. Assidua consuetudo in naturã vertitur, & ad peccatũ constringit. Aristotiles etiã in 7. Ethico. ait Operationes bestiæ, prauę sunt p naturam, operationes verò prauorũ hominũ, sunt per consuetudinẽ. Et 9. eiusdẽ libri inqt. Non facilè est hoĩ ab antiqua cõsuetudine trãsmutari. Faciunt. n. peccatores sicut illi, de quibus ait cõmetator. sup. 3 Phisi. di. Qđ quidã hoẽs ita sunt assueti comedere venenũ, q illis venenũ est p cibo Sic peccatoribus p consuetudinẽ peccatũ est cibus, & mel venenatũ. Vñ dicit sanctus Bonauentura in 2. sen. di. 34 ar 1 q. 3. q sunt aliqui, qui bus pter corruptionẽ palati interioris mala sapiunt, vt bona De isto malo loquitur Aug. cõtra Iulianũ c. 8. di Consuetudinis malo difficilè resistit. Vñ vehementius vidua, q̃ virgo, & meritrix q̃ casta

3. rõ, qua p batur quod in peccatis perseuerantes difficiliter ab ipsis se abstinent.

Vt ex vnico actu intenso secundum scotũ.

Ex omnib⁹ istis authoritatib⁹ habes q̃ mala sit, assuefactio in peccatis.

Nota tamẽ istas quatuor cõclusiones quas secundum Theologos pono, vt melius intelligas pœnitẽtia valet vt non, prima

quartũ est, qđ pœnitētia quādo fit tantũ ex tremis amo re Dei est salutifera 2. quando pœnitentia fit timore Dei est salutifera. 3. q̄do fit propter timorem pœnæ tantũ nõ est salutifera, 4. nec pœnitentia quæ est propter amorẽ beatitudinis tātum est salutifera, vide Fran. de Mayr. 4. d. 20. q. 2. & alios vt.

casta tentaẽ, & tanto amplius in ea superanda voluptas laborat, quãto ei maiores vires cõsuetudo dedit. & in li. Enchiridion. Ambro. inquit. Peccata, quis magna, & horida cũ in cõsuetudinẽ puer nerint, aut parua, aut nulla esse credunẽ vsq; adeo vt nõ solũ nõ occultāda, verũ etiā pdicāda, & diffamāda videāẽ, qm̃ sicut scriptũ est, laudaẽ peccator in desiderijs aiæ suæ, talis iniquitas in scriptu ris clamor vocaẽ, de quo dr̃ clamor sodomorũ, & gomorreorũ multiplicatus est, & peccatũ eorũ aggrauatũ est nimis, q̃a nõ solũ iã apud eos nõ putabanẽ flagitia esse, verũ ẽt publice velut lege frequentabaẽ, hæc ille. In 2. quoq; de summo bono. c. 25. Isido. ait. Peccatũ admittere, est in puteũ cadere, cõsuetudinem verò facere, est os putei coangustare, ne is qui ceciderit valeat exire. De hac aũt difficultate nõ poteſt se quis excusare, cũ se in illã scienter posuerit. Nã illi nõ succurriẽ, qui se in necessitate posuit. l. Si fideiussor. §. Si necessaria. ff. Qui satis. co. l. Si mulier in 1. ff. ꝙ metus causa. l. 2. §. Si quis tñ. ff Si quis cauti. l. Sicut ab initio, & ibi glo. C. de. actu. & obli. l. Si quis. §. subuenitur. ff. ad Sila.

Exēpla aliqua dātur de ista mala consuetudine.

CONtra hãc diabolicam consuetudinẽ possunt dari multa exēpla naturalia. Nam si quis per. 40. annos gesserit negotia alicuius magni diuitis, & multa tractauerit, nõ poterit in media hora oĩum veram reddere rationem. Et ꝓpter hoc dicebat quidã deuotus princeps, ꝙ sibi videbaẽ, ꝙ saltem semel in anno deberet q̃libet bonus seruus reddere rõnem administrationis suæ dño suo. Aliud etiã exēplum dare possumus. Nã si aliquis tenuerit pannũ lineum album in aliquo oleo fetidissimo & marcido per multos annos, & postea velit illum ad pristinam albedinem lauando reducere, nunquid hoc faciet in paruo tēpore, vel sine maxima difficultate? Certe nõ. O diabolici peccatores, qui aĩam vestram per creationis gratiam albam, & pulchram, per decem viginti, vel triginta annos, aut vsq; ad mortem tenetis infetidissimis peccatis inuolutam, nunquid in quarta parte horæ confitendo, eam mortis tempore dealbabitis? profectò magna est stultitia vestra si hoc creditis. Ille etiam qui nodũ habet extra locum suum, si dùm adhuc mẽ brũ est calidũ facit sibi aptari, faciliter cõualescit. Sed si tenuerit extra locũ dictum nodum per multos annos, non poterit postea ad locum suum illum reducere, sine ingentissimo dolore, ac cruciet ibi gumam durissimam, quæ non faciliter poterit dissolui. Similiter ille, qui habet aliquam vulnerationem, si curet eã statim, poterit conualescere de facili, si verò permittat vulnus immedicatum per multos dies stare, vel si postq̃ cœpit sanari, rursus vulneret ibidem, & sic faciet iteratis vicibus, semper renouando vulnerationem, non est dubium, ꝙ ibi nascetur fistula, quæ difficilima erit ad curandum. Et hoc est quod inquit Iuuenalis. li. 3. satyra 3. Consuetudo mali tenet insanabile vulnus. Videmus etiã quòd fluuius non facilè lectum deserit per quem accedere consueuit. Tales cõsuetudinarij peccatores vt dicunt doc. per Lazarum quatriduanum mortuũ significantur qui vt scribitur Ioannis. 11. fœtebat ex corruptione, & ideo in prædicto c. dicitur, quòd Iesus volens eum resuscitare, infremuit spiritu, & turbauit seipsum, & clamauit voce magna ad ostendendum difficultatem resuscitationis quatriduani. O fœtidissime peccator, qui tanto tempore in sepulchro horribilissimo peccatorum per mansisti, qui es quatriduanus primo ꝑ malam cogitationem, secundo ꝑ morosam, & libidinosam delectationem, & cõ sensum, tertio per turpissimã operationẽ, & quarto per antiquam peccadi cõ suetudinẽ. Scias te toti cęlesti curiæ abhominabilem totum putridũ, ac fœtore repletũ nõ posse ab hac morte peccatorum resurgere sine maxima difficultate. Et ideo ò peccatores nolite in peccatis morari, quia vt communiter diciẽ, malũ vetus nõ faciliter recipit curationẽ. Vera. n. est illa Salomonis snĩa. 22. Prouer. c. di. Adolescẽs iuxta viã suã etiã cũ senuerit, non recedet ab ea. Et iõ cõsuetis peccare dicit dñs ꝑ Hiere. proph. 13. lib. sui. c. Si mutare põt Ethiops pellẽ suã, & Pardus varietates suas, ita, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malũ. Vñ de peccatore, cõsuetudinario diciẽ

Et nota q̃d non possibilitatem simpliciter, sed bene vult stultũ esse credere hoc pro facili esse.

Consuetudinarij peccatores ꝑ Lazarũ, quatriduanum denotātur.

Iob.41. Cor eius indurabitur quasi lapis. Et Zacha.7. Cor suum posuerunt vt adamantem Ideo Seneca inquit. Peccata iuuenum prædicantur in quale qa fiunt delectabilia de facili, sed peccata senum predicant in quid, quia eis quasi substantialiter adhærent. O igitur peccatores indurati in peccatis, quare non emollitis corda vestra ad pœnitentiam. Audite quid dicat Sap. Eccle.3. Cor durū malè habebit in nouisimo. Et Leui.26. Conterā duritiā superbiæ vſæ dicit Dñs. Ideo tali pseuueranti in peccatis dicit Paulus ad Ro.2. Secūdū duritiā tuā, & cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iræ. Hæc tanta mala facit pseuerantia, & cōsuetudo peccandi, & tantū furorē Dei cōtra peccatorē accendit, tāquā durū cor illius facit vt difficillimū, & quasi imposibile vt ita loquar, sit hominē in peccatis vsq; ad mortē perseuerantē, in illo tempore benè pęnitere, & sanare perfectè aīam suam per pœnitētiæ medicinā. Ideo exclamat Ouidius in primo de remedio amoris dicens.

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus.
Si piget, in primo limine siste pedem.
Opprime dum noua sunt, subiti mala scientia morbi.
Et tuns incipiens ire resistat equus.
Nam mora dat vires, teneras mora percoquit vuas,
Et validas segetes, qđ facit herba fuit.
Quæ præbet latas arbos spaciantibus vmbras,
Quo posita est primum tempore virga fuit.
Et poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.
Quale sit id, quod amas, celeri circonspice mente.
Et tua læsuro subtrahe colla iugo.
Principijs obsta, ferò medicina paratur,
Cùm mala per longas conualuere moras.
Sed propera nec te, venturas differ in horas.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Flumina magna vides, paruis de fontibus orta.
Plurima collectis multiplicātur aquis.
Vidi ego quo primo fuerat sanabile vulnus:
Dilatum lentè damna tulisse morę.
Sed quia delectat veneris decerpere fructus,
Dicimus assidue, cras quoque fiet idem.

O Obstinati peccatores qui iam per multos annos à diabolo possessi estis, an ignoratis ꝙ secūdum magistrū Girardum de senis ordinis heremitarū in summa sua. Et sanctum Bernardinum in suis contractibus, ac Scotum & alios theologos in.4. di. 15. Ille qui præscripsit aliquam rem potest eam bona conscientia retinere, tanꝙ suam, quia per lōgi tēporis possesionē facta est sua, præscriptio enim, siue vsu capio est acquisitio dominij per continuationē possessionis tēporis a lōge diffiniti. ff. de vsuca. l.3. vsucapiē aūt res mobilis ꝑ trienniū. Immobilis autem per decē annos inter præsentes, viginti autem inter absentes. institu. de vsuca. circa prin. & §. præscriptionem. 17. q. 3 Absens autem dicitur, quia non est in prouincia, præsens verò e contra, vt habetur in. l. fi. C. de longi. tem. prę. glo. tamen ibi dicit, ꝙ hodie absens dicit, qui abest à ciuitate, qa nunc quęlibet ciuitas habet suum rectorem, & olim singulæ prouinciæ, sed de hoc vide ibi per doc. pręscriptio aūt ꝓprie est de rebus immobilibus, vsucaptio aūt de mobilibus. institu. de vsuca. in. prin. & ibi glosa in rubrica. habet tamen locum etiam in rebus incorporalibus, extra. de causa. pos. & propri. c. cum ecclesia, circa fi. & extra de præscri. c. ad aures. & C. de præscrip. 30. vl. 40. anno. l. Sicut in rem. Et ita res præscripta fit ꝑscribentis vt eam iustè, & in foro conscietiæ retinere posit secundū Ioannē de Imola & Panor. & An. de Bu. in c. vigilanti de præscrip. Imo. in c. Cura pastoralis de iure. pa. Et in c. qa pleriq; de immu. ec. Io. an. i regn. possess. de reg. iu. li.6. Bal. in aūt. ad hęc. C. de vsu. Et in. l.

cum quis.C.de.iu. & fac igno. Bar. in.l. sequitur.§.Si viam,& ibi doc.ff de vsuca.Bal.etiam in.l.2.C. de serui. & aqua. Ioannem de prato in.l. Quibus diebus. §.Dñs.ff.de cōdi.& demō.& dicit Bal.in l.1.C.de seruis fugi. Qđ pscriptio sapit naturā pacti initi cōtra eum, cōtra quē est decursa.glo. verò in.l.1.ff.familię her. dicit,ꝙ plus operatur,q̄ pactum. Inqt, etiam Bal.in.l.1.in 10.col. C. de eman. liber ꝙ pręscriptio ęquiparat̃ priuilegio, si tamen post completā præscriptio nē cognosceret rem fuisse alienā,& conscientia eū stimularet ad restituēdū,& nō posset eā deponere, teneret̃ eā restituere,vt dicit̃ in summa confes.li.2. tit. 5.q. 131.quia omne,ꝙ fit cōtra conscientiā,edificat ad gehenā c litteras.§. porro.de resti.spo.c .per tuas.el.2.de symo. c.Inquisitioni de sen.ex.28.q. 1.§.ex his de pœni.di 3.c. querat.§. Item illud. de seru.in or.fa.c.vnico.& c.fi.de pręscrip. Nolite ergo permittere diabolū possidere aīas vestras vsq; ad mortē, quia licet de iure canonico possessor malę fidei vl lo tempore nō præscribat extra de præ scrip.c. fi. & in regula posessor de regu. iur.li.6. Diabolusq; sit malè fidei posses sor,tamen Deus volens punire animas, quæ spontè permittūt se à diabolo Dei inimico possideri, faciet seruari determinationem iure ciuilis in præscriptio ne longissimi temporis, scilicet, ꝙ non attendatur in præscriptione mala fides possidentis,sed negligentia præscribere permittentis.C.de præscri triginta vel quadraginta annorum.l. cum notissimi. Et.l.Si quis emptionis,& 16.q.3.§.pōt. versiculo, quòd si mala fide, & alias allegatur vt.§. & extra de præscrip. ca. vigilanti. Et hoc non facit Deus ad præ miandum possessionem diaboli, sed ad puniendam maximam negligentiam, & iniquam voluntatem peccatoris,toto tē pore vitæ suæ sub potestate diabolica permanētis. Tamen,si quis vsq; ad mor tē in peccatis steterit,posset habere tan tam contritionē,& tanta anxietate Deū deprecari, ꝙ ipse intertūpi faceret hāc præscriptionem. Non enim Deus vult, ꝙ præscriptio animæ facta à diabolo cū mala fide cōpleatur p triginta, vel quadraginta annos vt fit de alijs rebus, vt in iuribus supra allegatis sed solum per mortem peccatoris in diaboli possessio ne morientis. Sed pauci sunt,qui vsq; ad illud rempus expectantes, & tā diu possessi à diabolo, postea aīas suas eripiāt à diabolo de tā lōga possessione roborato. Quare ò obstinati peccatores dum sani estis,cū diabolo litigate, & eū corā Deo p cōfessionē cōuenite ,vt relinquat aīarū vrarū possessionē. Interrumpitur.n. præscriptio per oblationem libelli factā principi cōtra pscribentē. Facit.l. 2. in ar.C.Qñ libel. prin.oblatus. Item p querellam iudici factā , & conuentionē rei,ac litis cōtestationē. l. Sicut in rem. Et .l.fi. C.de præscrip. triginta vel quadraginta annorū, & notabilis tex. in.§. ꝙ si per naturalē.iuncto.§.sequenti,qđ incipit his aūt 16.q.3. Et de hoc optimè tractat glo.in c illud.de præscrip. Interrumpite ergo hanc possessionē, & corā pedibus crucifixi negligentiā vestrā deplorate, & per sanctam confessionem de diaboli manibus exire festinate.

Præscriptio quot modis interrūpitur.

DE PRIVATIONE CIRcunstantiarum verę pœnitentiæ.

SEcundum periculū,qđ imminet ex pctātibus pęnitere vsq; ad mortē dicitur priuationis.s. circūstantiarū, & hoc ponit Sco. in 4. senten. di. 20.q. 2. Ad hoc.n. ꝙ pęnitentia sit Deo grata & peccatorū remissionis impetratiua, necesse est eā habere circunstantiā principij,& finis, primo requirit circunstantiam principij,vt fiat voluntariè,& non coactè iuxta illud prophetæ. Psal. 53.voluntariè,sacrificabo tibi. Qđ habetur.20.q.3.c.Præsens clericus. Et idē in substantia dicit Paulus.2. Cor.9 Facit.23.q.5.§.Ex his,circunstantia autem finis est,vt fiat non ex timore principaliter,sed ex Dei amore. Iuxta illud Aug. in c.Nullus de pe.di.7.Vbi inquit. Quē pęnitet oportet non solum Deum timere iudicem, sed etiam iustum diligere, vt non tantum pœnam timeat, sed etiā anixetur pro gloria. Ex quibus verbis innuit August. Quod licet homo timeat pœnam,timori tamen pręponere debet charitatem diuinam. Sed difficile est in tali extremitate habere hanc intentionem

Pænitentia ad hoc qđ Deo sit grata,debet habere duplicem circunstantiam.s. principij, & finis. Circunstantia principij quæ.

Vide ex o͂ibus istis q̄ difficile sit veram agere pœnitentiã in mortis articulo.

nem hanc principali circunstantia regulatam. Si.n. vnus seruus regis ab eo fugisset ad hostes ipsius. Et ibi longo tempore stans multa mala ei continuè intulisset. Et semper in illius odio perseuerasset. Si postea ab eo captus, & suspendio ad iudicatus interrogaretur ab illo, an, eum super omnia diligeret.s.supra vxorẽ suã. Filios, & fratres. Patrẽ, & matrẽ, & magis, q̃ oĩa tẽporalia, licet verbis respõderet, q̀ sic, tñ ridiculũ esset credere, q̀ corde ipsum, & pfecto amore diligeret. Imo crederet q̀ talia verba ad euitandã pęnã diceret. Et similiter posset dici in ꝓposito de expectantibus cõfiteri in fine vitæ, quia tales ꝑseuerãtes in peccatis vsq; ad mortẽ, si tunc plangunt peccata sua vt plurimũ faciũt, hoc ex timore mortis, & inferni, & nõ amore paradisi, vel ex dolore offensionis diuinæ vt inqt Ciprian⁹ in epist. ad Antoniũ de laudib⁹ Cornelij di. Rogare illos nõ delicti pñia, sed mortis vrgentis admonitio cõpellit. De hoc habet̃ horribile exẽplũ. Legit̃ n.q̀ quidã clericus multũ vitiosus tẽpore mortis confessus est cũ multis lachrymis, & recipit sacramẽta Ecclesiæ cũ maxima reuerentia ostendens magnum dolorẽ peccatorum suorum, qui post mortem apparuit cuidã suo amico totus ignitus, & exclamauit voce magna di. Hei mihi quia damnatus sum, & interrogãti illud quõ hoc fieri posset cũ tot lachrymas effuderit, in cõfessione, & in recipiẽdo sacra, ille miser respondit. Veh mihi, qa illas lachrymas non ex Dei amore nec ex cõtritione peccatorũ meorũ, sed solum ex timore mortis, & inferni effudi. Et ideo Deus non acceptauit pęnitentiã meã sine veris circunstantijs factã, & his dictis ille infelix disparens ad tartareas pęnas redijt. Et meritò, nã vt ait glosa in c.scripta de collu. de te. Deus non est remunerator nominum, sed aduerbiorum, non enim remunerat opus bonum, nisi sit benè, & recta intentione factum, & ad bonum finem. Sicut autem oculus membrum dirigit in operando, sic intentio facit opera bona tendere ad finem debitum, idest Deum. Et ideo sicut balistarius tenet vnum oculum apertum, scilicet dextrum vt sagittam rectè ad terminum dirigat intentum, & alium scilicet sinistrum claudit. Sic debet homo in opere suo aperire dextrum oculum ad Deum vt omnia ad gloriam eius faciat secundum consilium Apostoli. 1. ad Corin. 10. Et claudere sinistrum ne in opere suo respiciat ad bona temporalia, & ad mundum. Debet claudere oculum sinistrum timoris seruilis, & aperire dextrum diuinæ charitatis, & timoris filialis. Tales autem peccatores in morte restituentes vsuras, & peccata volentes dimittere sunt similes nauigantibus in mari, qui videntes submergi nauem, proijciunt merces in mare, quòd non faciunt voluntariè simpliciter, sed solum secundum quid scilicet causa euadendi periculum, quo euaso intendunt habere ipsas merces, si possibile sit. Timendum est ergo ne nimis tarde peccator, animam suam manumittit causa mortis sub ista conditione, quòd si conualuerit liber esse desinat. Qui quidem medicus manutenendi licet valeat apud leges ciuiles, vt patet.ff.de manumissionibus.l. Mortis causa. tamen si quis sic animam suam manumittat, apud Deum non valet. Timendum est enim ne talis moriens sit in casu. Legis quæ habetur.ff. Arborum furtim Cæsarum.l. Si plures. In qua.l. iudicium datur, q̀ arbor sit illius in cuius horto viuit, & radices habet, & non illius, in cuius terrã declinat quãdo scinditur. Sic est de illo, qui viuens vult esse in dñio diaboli, & moriens, vult caput suũ declinare ad Deũ, qđ erit difficile. Ideo dicit Augu. in lib. de pœnitẽtia, & habet̃ transumptiue in.4.sent. di. 20. & de pe. di. 7. capit. nullus. Nullus expectet pœnitere quando peccare non potest arbitrij quærat libertatem, vt delere possit commissa non necessitatem, qui prius itaque à peccatis relinquitur quàm ipsa relinquat, non ea libere, sed quasi necessitate condemnat. Quæ verba exponens Tho. in 4. di. 20. in responsione ad secundum argumentum, ait. Quod Augustinus in verbis istis ostendit, quòd pœnitentia, quam aliquis agit in fine vitæ est valde dubia, non quòd non possit etiam tunc esse efficax ad salutem, quia etiam quando quis non po

Scire tñ debes quod licet pœnitẽtia timore pœnæ tãtum facta non sit sufficiens, tñ si sit, cũ amore Dei coniuncta erit sufficiens.

test amplius peccare; potest tamen voluntatem peccandi mutare, vt nolit qđ prius voluit etiã si posset, tñ hoc est de raro contingentibus, ideo dicit idẽ Augustinus vbi supra, & in li. de lapsu mũdi sermone. 24. & habetur transumptiue in prædicta di. 4. & de pe. di. 7. §. Quam quã, alias allegatur c. si quis. Si quis positus in vltima extremitate suæ ægritudinis, voluerit accipere pœnitentiã, & accipit, & mox reconciliabit. Fatcor vobis non illi negamus quod petit, sed dicere non præsumimus, quia benè hinc exeat. Si securus hinc exierit ego nescio, pœnitentiam dare possumus, securitatem dare non possumus. Nunquid dico damnabitur? Sed nec dico saluabit. Vis ergo à dubio liberari? vis quod incertũ est euadere? age pœnitentiam dum sanus es, quia si sic egeris dico tibi, ꝙ securus eris quia pœnitentiam egisti, & eo tempore quo peccare potuisti. Si autem volueris agere pœnitentiam quando peccare non potes peccata te dimittunt, non tu illa.

DE OCCVPATIONE animi circa dolores mortis.

Mortis memoria ac ipsius dolor, mentem hominis a pœnitentia retrahit.

TERTIVM periculum, qđ incurrũt nõ facientes pœnitentiã in sanitate dicitur occupationis. Et est Scoti vbi supra. Adeo. n. homo tẽpore mortis est occupatus circa infirmitatem, & dolores ingentissimos, ꝙ non potest habere animum ad pœnitentiam sicut requiritur, secundum. n. Aristotilẽ in 3. de anima, & in 2. Topicorũ, & Tullium in philippicis. Intellectus noster non potest eodem tempore circa diuersa obiecta perfectè operari, & ideo quã do quis habet dolores mortis, adeo anima cum omnibus suis potentijs est occupata circa illos dolores, & anxietates, ꝙ non benè potest attendere circa pœnitẽtiam, & necessaria ad salutem. Ideo dicit Gregor. in quodam sermone. Cum infirmitate oppressus eris, nihil aliud cogitare poteris quia dirigitur tota intentio mentis, vbi sentitur vis doloris hoc etiam periculum potest declarari per sententiam August. in lib. quæstionum. 83. quæstione. 36. di. Passiones causatæ a tristabilibus plus mouent, quàm causatæ à delectabilibus, sed vehemens passio delectationis quandoque totaliter, vel pro magna parte impedit vsum rationis humanæ, vt inquid idem Augustinus in libro de ciui. Dei. Et patuit per experientiam de multis, qui ex inopinato aliquo ingenti gaudio, & bona annunciatione amentes facti sunt. Vnde inquit Tullius in libro 2. de fine bonorum, & malorum. Stoici diffiniunt voluptatem esse subleuationẽ animi, ex quo innuit, quòd per maximam aliquã voluptatis passionem, quis aliquando amittit vsum rationis, ad prædicta etiã facit, quod ponit Philoso. 7. Ethi. di. De lectatio corrumpit extimationem prudentiæ. Si ergo hoc agit passio delectationis, multo magis idem facit passio dolorationis, per dictam regulam. Augus. scilicet passiones causati &c. Et sic quis potest habere tantam tristitiam, & dolorẽ, quòd alienabitur à sensu, vel quasi. Dicit enim Arist. 3. Ethicorum c. 11. Tristitia stupefacit, & corrumpit naturam habentis. Et in 10. Ethi. c. 5. ait. Corrumpunt operationes ꝓprias tristitiæ. Sed quæ maior est tristitia, quam quis habere possit in hoc mundo? quis maior dolor & anxietas? nonne est doloratio mortis? dicente Phi. Ethicorum. 3. Vltimum terribilium est mors. Ergo inconuincibiliter cõcluditur, ꝙ quando quis est in casu, & infirmitate mortali adeo anima eius est impedita circa corporis cruciatus, ꝙ nõ benè est disposita ad cõfitendũ, &c. quæ requirunt intellectũ, & attentionẽ, atq; maximã diligentiam, & amarã contritionẽ. Et hoc est quod inq̃t Augustinus in li. de pœnitentia. Difficile est vt tunc vera sit pœnitentia quando tam sera venit, quando cruciatus membra ligat, quando dolor sensum opprimit, vt vix aliquid homo cogitare valeat. Facit etiam ad prædicta illud qđ dicitur Eccles. 11. c. afflictio vnius horæ obliuionem facit luxuriæ maximè, ergo multo magis dolor mortis inducet obliuionem pœnitentiæ. Et ideo propheta inquit Deo. Psal. 6. Nõ est in morte qui memor sit tui. Et patet hoc per exẽplũ. Nã si quis haberet filiũ vnicũ quẽ maxime diligeret in articulo mortis positũ, & ve-

Passiones à tristabilib. causatæ plures mouent quã causatæ delectabilibus.

Similitudines ac exempla aliqua dantur de mortis extremū expectātibus.

& veniret vicinus rogans eum, vt iret ad faciendum sibi aliquod seruitium, nō est credendum, q̄ in tali dolore dimitteret filium proprium, vt iret ad illum quem minus amat. Similiter si vicina eius esset infirma non dimitteret curam dilecti filij, vt eam visitaret. Iste autem dilectus filius est corpus proprium, & caro cui peccator seruit continue. Vicinus est Deus cui parum seruit, & de quo parum curat. Imo est ei extraneus. Vnde ipsum Dominus Iesus conqueritur per psalmistam di. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. Vicina verò infirma est anima de qua visitāda, & curāda per pœnitentiā nō curat infirmo corpore, sed omnia eius studia circa corporis infirmitatē versantur. O quanta anxietas, quantus dolor, quantaq; afflictio est peccatoris quādo videt in se verificatum illud quod dicitur Hiere. 9. c. Mors intrat per fenestras nostras. Ideo dicitur Eccl. 41. O mors quàm amara est memoria tua homini iniusto. Quæ considerans magister Gre. de nouis ordi. Hæremitarum in suo quadragesimali de Aduentu dicit. O dies dolorosa, anxia, & laboriosa, quando pedes frigescūt, dentes nigrescunt, nasus acuitur, caligāt oculi, frons indurescit, aures pallescunt, tactus amittitur, lingua occupatur, pectus anxiatur, guttur restringitur, ideo in persona talis peccatoris moriētis exclamat Dauid Psal. 114 dicens. Circundederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me. Tunc animus infirmi potius cogitat quomodo non possit tantum dolorem sedare, petit remedia, postulat medicos, & anxiatur de sanitate corporis recuperanda, magis quàm de animæ salute, patet hoc per exemplū quod temporibus nostris accidit in ciuitate Mediolani. Nam quidam magnus vsurarius infirmatus ad mortem, fecit coram se portari omnia pretiosa monilia, aurum, & argentum, & lapides preciosos, & intuens omnia illa per multum temporis, postea ad medicos se conuertens exclamauit. O medici, accipite hæc omnia. Cuncta enim vobis elargior dummodo me a morte liberetis, & in talibus semper cogitans sine pœnitentia mortuus est. Simile aliud habetur. Exemplum de quodam alio diuite auaro in mortis articulo sibi faciente apportari suos denarios, & thesauros quos dolorose alloquens dicebat. Iuuate me, ò denarij mei, Iuuate me, en morior, & vos desero, deinde illos amplexabatur, & demum accepto vase argenteo cum dentibus, expirauit cum diabolo. Alius autem auarus infirmatus ad mortē fecit se portari per omnes officinas domus. s. in celario, in horreo, in sala, in coquina, in thalamis depictis, & in stalla, & voluit videre equos, & canes. Similiter, & accipitres Deinde vestimēta sua, & omnia de quibus solebat habere solatium, & super omnibus lamentabatur, & sic impœnitens mortuus est. Legitur quoq; aliud exemplum de quodam magno prælato ecclesiastico qui infirmatus ad mortem, & audiens à famulo, quod medici non habebant spem de vita eius, fecit sibi portari speculum, & intuens in illud cœpit dicere? O facies mea iocunda. O caput meū delicatum, quod tanta diligentia ornabam, & mitra lapidibus preciosis onusta illustrabā, debes tu mori? O corpus meū eburneum, manus meæ albissimæ. O crura mea formosa debetis vos à vermibus deuorari? & in his verbis perseuerans mortuus est. O stultè, & omni dementia repletissime, hæc est confessio quam postulas, hæc est sacra communio quam requiris. Ideo Ouidius, in 10. Metha. Inducit Orpheum dicentem dijs inferiorum. Omnia debentur vobis, paulumq; morati. Serius aut citius sedem properamus ad vnam. Tendimus huc omnes, hæc est domus vltima, vosq;. Humani generis lōgissima regna tenetis. Oratius quoque in quadā epistola. hortatur nos ad preparationem mortis dicens. Omnē crede diem tibi diluxisse supremum. Grata superueniet, quæ non sperabitur hora. Nolite ergo generosi ciues expectare ad pœnitendum tempus mortis in quo eritis quasi totaliter inhabiles ad bene agendum, sed modo donec habetis bonum intellectum ordinate testamenta vestra, & necessaria ad vestram salutem disponite.

✠

DB

DE DIMISSIONE omnium rerum in morte.

Summa est peccatoris afflictio in morte, ob rerum temporaliũ amissionem ideoq; pœnitentiæ nõ meminis.

QVARTVM periculum dicitur dimissionis.s.omnium rerum temporalium de qua Esa. 4. dicitur. Omnis caro fœnum,& omnis gloria eius quasi flos fœni, ex siccatũ est fœnum,& cecidit flos eius,mortuo enim homine,moriũtur simul, & percuut omnes deliciæ eius, & consolationes temporales quas habebat. O quantus tunc erit horror. O quantus dolor. O quantus tremor, cum conspiciet se priuari delicijs carnis,probatis luxurijs,consuetis solatijs,sonis,cantilenis, & iocis: Ait enim poeta Maximianus Dura, satis miseris memoratio prisca bonorum. Et Cassiodorus epistolarum lib.11. epistol.15.inquit. Facile onus afflictionis sentiunt, qui vti suauibus delicijs consueuerunt. Has autem suauitates necesse est citò dimittere. Ait enim magister Greg. de nouis vbi supra. Quod homo est similis cuidam pisci maris, qui dicitur ephigmer, qui nascitur mane, & moritur vespere. In morte ergo omnia relinquuntur. Vnde Oratius in epistola ad Quintum ait. Mors vltima linea rerum est,quæ aufert omnes mundanas consolationes,de quibus loquitur Vgo in libr.1.de anima di. Quid profuit inanis gloria, breuis lętitia,mundi pompa,carnis voluptas,falsę diuitiæ,magna familia, & mala concupiscentia, vbi risus? vbi locus? vbi iactãtia? vbi arrogantia? de tanta lætitia,quanta tristitia, post tantam voluptatem, tam grauis miseria, de illa exultatione ceciderunt in grãdem ruinam, & magna tormenta: hæc ille. Quæ omnia videbat propheta in spiritu di. in Psal. Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt,perierunt propter iniquitatẽ suã. Et in persona iuuenis delicati infirmantis ad mortem ait Iob 19. c. sui libri. Spoliauit me.s.infirmitas grauis gloria mea, & abstulit coronam de capite meo, idest capillos,& alia capitis ornamenta destruxit. O quanta afflictio est in anima peccatoris,quando priuari se videt delicata vxore, quam plusquam Deum amauit, dicit enim infra se, forsitan accipiet aliũ virum, quem plusquam me diliget. Ad

Homo cui assimilatur.

Mortis quædam descriptio.

hoc dari potest exemplum illius iuuenis qui temporibus nostris in articulo mortis existens amplexabatur vxorem suã, dolens,quod eam dimittere oportebat. O quanta anxietas, cum se videt relinquere filios suos, pro quibus tantos labores passus est, vt eis diuitias relinqueret. De quibus ait propheta. Filij tui sicut nouellę oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Et alibi. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi, patuit hoc per exemplum vnius infirmi,qui flebat filios suos cui à fratribus nostris pœnitentia persuaderi nõ poterat propter nimium dolorem filiorum, cruciatur ergo talis moriens vehementer relinquens filios orphanos. Dicit autem intra se. Quis maritabit filias meas? quis earum curam geret? quis defendet ab aduersarijs filios meos,ne diripiant bona eorũ? Quis fidelis tutor inuenietur, qui non vsurpet diuitias quas relinquo eis? De tali inquit Augu. in sermone de innocentibus. Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Patuit de quodam magno vsurario in ciuitate Mediolani qui in mortis transitum existens,tenebat in manu sacculum plenum aureis,& cum quidam eius affinis vellet eum auferre,quia erat quasi mortuus,ipse vsurarius stringebat manum,& trahebat saeculũ ad se, & in hoc tota eius mẽs versabatur,ne sibi auferetur pecunia, & & sic mortuus est. O quam indicibilis cruciatus cum peccator videt se priuari thesauris suis, quos tanto labore, quæsiuit,tanto timore seruauit, tãtoq; amore dilexit, Aspicit enim, quod nihil portare secum potest,iuxta illud Iob 27. Diues cum dormierit nihil secum afferet, aperiet oculos,& nihil inueniet nisi peccatum,& psalmographus canit. Dormierunt somnum suum,& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Et iterum. Nec timueris cũ diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniam cùm interierit non sumet omnia, nec descẽdet cũ eo gloria eius. Considerate ergo quantũ dolorem habebunt de amissione diuitiarum auari insatiabiles, tanta auiditate diuitias congregantes, cum dicat Greg. in

Exẽpla ista lege sed ne sic facias.

in quadam homilia. Nunquam fine dolo re dimittitur, quod cum nimio amore possidetur. Et idem inquit Augu. de ci. Dei. Talibus peccatoribus morientibus congregatæ diuitiæ, nec animæ, nec cor pori prosunt, iuxta illud Eccle. 5. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis, quod intelligens Saladinus, quidam ma gnus inter saracenos, approximans vlti mo fini, sudarium quo post mortem in- uoluendus erat, ante se portari fecit, & per ciuitatem proclamari. Tãtum, & nõ plus de oĩbus suis bonis portabit prin- ceps magnus Saladinus. In super accidit peccatori in extremis laborãti alius do lor, vt videat bona sua ab aduersarijs suis, & inimicis sæpenumero vsurpari, & diripi, ipso loqui non valente; iuxta il lud propheticũ Esa. 3. Exactores sui spo- liauerunt eum, vnde Augu. 5. de ciuitate Dei. ca. 18. inquit. Felices vel nos, vel fi- lios nostros diuitiæ terrenæ non faciũt, quæ aut à nobis sunt viuentibus amit- tendæ, vel nobis mortuis, a quibus nolu mus possidendæ. O diabolici vsurarij, qui sanguinem pauperum deuoratis, au dite, quòd de vobis propheta proloqui- tur. Relinquent alienis diuitias suas, & hic erit vobis maximus dolor in morte, occupans animam ne de vera cogitet pœnitentia.

DE IMPVGNATIONE dęmonum in morte.

Impugnatio dæmonũ in morte distrahit peccatorem a pænitentia.

QVINTVM periculum dici- tur impugnationis. s. dęmonũ, de qua Greg. in quodam sermo ne inquit. Tanto diabolus grauiores ten tationes suggerit, quanto magis peccato rem fini appropinquare conspicit. Insi- diatur. n. in abscondito, quasi leo in spe- lunca sua. Insidiatur vt rapiat pauperẽ, rapere pauperem dum attrahit eum, vn de sicut muregula ad foramina insidia- tur muri, & expectat vt inde exeat, ita diabolus in fine, & prope exitũ animæ, insidiatur peccatori. Sicut ergo quis es- set stultus si dum sanus est, & fortis reij ciat arma defensoria videns hostem con- tra se venientem, & permittat se supera ri ab illo. Quando autem est infirmus, & totum quasi robur ex infirmitate amisit tunc petat arma, & postulet loricam di- cens, ingredi se velle campum certaminis cum hostibus quando se mouere non po test. Sic stultissimus est peccator, qui dũ est sanus, & potens ad pugnandum cum diabolo, per pœnitentiam non vult illã facere, sed se superari permittit, deinde cum est infirmus, & totus debilis, tam spiritualiter, quàm corporaliter, vult, & credit se posse contra tam diros hostes perfectam victoriam reportare, quòd est ita difficile, vt quodammodo implere videatur attenta ipsorum potẽtia. Ideo dicit Paulus ad Eph. 6. Non est nobis col luctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, ad uersus mundi rectores tenebrarum harũ, contra spiritualia nequitiæ in cœlesti- bus. O quantus erit tremor in illa hora mortis, quando de momento in momen tum expectat, peccator, quod diabolus sibi appareat, non enim communiter ap paret, nisi postquam est prope transitũ. Tunc certè verificatur in talibus pecca- toribus quod scriptum est Deut. 31. Oc current vobis mala in extremo tempo- re, vident enim diabolum in tam horri- bili specie, vt potius vellent, quòd terra illos deuoraret, quàm per ictum oculi il lam pessimam bestiam videre. Vnde Oui dius in epistolis inquit epistola. 10. Oc- currunt animo peccanti mille figuræ. Morsq; minus pœnę, quam mora mor- tis habet. De quibus Virgilius. 6. Eney. ait. Terribiles visu formæ. Apportat er- go diabolus librum in quo scripta sunt omnia peccata eorum tam subtiliter alle gans contra eos de eorum damnatione vt nihil valent respondere, O maledicte, & obstinate peccator, tũc illa turpia sce lera, quæ nunc non vis per confessionem denudare, taliter demonstrabuntur à dia bolo, quòd non aliud expectabis nisi sen tentiam damnationis contra te. Scriptũ est enim. Eccle. 11. In fine hominis, denu datio operum eius. Ideo inquit Chriso. in lib. de egressu animæ. Pensandum est quippe cum anima peccatrix vinculis incipit carnis absolui, quàm amaro ter- rore concutitur, quantis mordacis con- scientiæ stimulis laceratur. Recolit veti- ta, quæ commisit, videt mandata, quæ adimplere contempsit, dolet indulta, pœ nitentiæ

Diabolus quando morituro appares.

nitentiæ tempora se inaniter percepisse, plorat immobilé districtæ vltionis articulum ineuitabiliter imminete. Manere satagit, ire compellitur, recuperare vult perdita, non auditur, post terga respiciens totius transactæ vitæ cursum, velut vnum breuissimum deputat itineris passum. Ante se oculos dirigit, & infinitæ perennitatis spatia deprehendit, plorat itaq; quod intra tam breue tempus acquirere potuit lætitiam omnium sæculorum, deflet etiam se propter tam breuis temporis illecebrã voluptaté inenarrabilem amisisse dulcedinem. Erubescit quòd propter illam substantiam, quæ vermibus erat obnoxia, illam neglexit, quæ Angelicis choris erat inserenda, hæc ille. O obstinate peccator quid audis? Quid facies in illa hora, quando tu solus videbis illos dæmones sic horribiles, & nullus te poterit iuuare contra eos? Tunc verificabitur quod scriptum est Deute. 28. Dabit tibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore, & erit vita pendens ante te, timebis die, ac nocte. Tunc tremẽdus exclamabis, hei mihi, hei mihi, quia iter perago, quod nunquam ambulaui, in regiones longissimas à quibus nullus reuertitur, vado ad iudicem terribilem, vbi nescio quid mihi contingat, paueo, contremisco, quia non habeo aduocatum, qui me adiuuet, non habeo socium qui me conducat. Sed video malas bestias præparatas ad me deuorandum. O maxima stultitia peccatorum, qui hoc audiunt, & non contremiscunt. O scelerate quomodo te defendes à diabolo in illa hora, cuius seruus tanto tempore permansisti? cum eius suasionibus obedisti, vt inquit Paulus ad Ro. 6. & 2. Petr. 2. dicitur à quo quis superatus est, eius, & seruus est. Si ad mortem gloriosæ Virginis diabolus accedere voluit, credis te euasurũ sine illa horribili visione? Si ad obitum S. Francisci maxima perrexit dæmonũ multitudo, vt viderent si possent illam animam tam sanctam sibi, vendicare, & per tres dies continuos illam impugnarunt. Quid facient tibi ò diabolice peccator, audi horribile exemplum. Narrauit mihi quidam socius meus, qui dicebatur frater Stephanus de Laude, quòd

Notabile exemplum.

dum ipse haberet curam infirmorum in loco nostro S. Apolonij apud Brixiam, quidam bonus frater infirmus ad mortem, quadam nocte ita fortiter cepit clamare, quòd ipse, qui in quadam infirmariç camera dormiebat, totus tremefactus euigilauit. Et volens ire ad fratrem clamantem per longum spatium perrerexit per cameram, nesciens reperire ostium & videbatur ei, quòd mille dæmones circa se haberet, qui eum impedirẽt ne iret, capilliq; eius ex horrore maximo erecti sunt. Tandem aliqualiter excutiens timorem, perrexit ad infirmum, accessit etiã. p. Guard. loci scilicet. P. frater Bartholomæus de Porris rogantes infirmum, vt taceret quia non sinebat fratres dormire, ille vero multo magis clamabat dicens. O bone Iesu succurre mihi? O virgo Gloriosa adiuua me. O pater S. Francisce ne me deseras in tantis angustijs Videns ergo prædictus Guard. quòd nollet tacere compatiens fratribus, qui non poterant dormire, præcepit ei per obedientiam ne vlterius clamaret. Ille vero non penitus signum faciés, quòd eum videret, vel audiret multo fortius clamabat. Quapropter Guard. totus stupefactus discessit. dictus vero frater Stephaninus ibi remansit. Ille vero frater in clamoribus perseuerans vsq; ad matutinũ, tandem in se reuenit, cui dixit frater Stephaninus. Valde scãdalizatus sum de te, quòd nunquam obedire voluisti patri Guardiano, qui totiés tibi hac nocte præcepit, ne clamares. Ille vero debilissima voce respondit, verè pater nunquam vidi aut audiui Patrem Guardianum hac nocte, neq; alium fratrem. Cui ille dixit. Quæ erat causa, tãti clamoris. Ille vero respondit. O Pater adeo sum debilis, ꝙ nõ possum dicere. Sed sciatis, ꝙ tota hęc camera plena erat dæmonijs in horribilissima specie mihi apparentibus, qui volebant me cogere ad negandum Christum, & in desperationem facere deuenire, & violenter de corpore eripere animam meam. Credo, ꝙ mihi apparuerint in essentia sua tantam habentes defotmitatem, vt impossibile sit dictu, sed quia inuenerunt me sine peccato mortali, nõ potuerũt me vincere, & his dictis ille bonus frater post aliquantulum temporis,

de

de hoc sæculo migrauit. O peccator vis ergo fortis esse contra diabolum tempore mortis præpara tibi armaturam contritionis, accipe scutum sanctæ cõfessionis, apprehende gladium, & lanceam sanctissimę pęnitentię, & tunc eum superabis.

O Remus ergo omnes cũ propheta, domino dicentes, ne tradas bestijs animas confitentes tibi. Magnum.n.est periculum dęmonum non solum ante transitum animæ, sed etiã post. Ait.n.Gri. vbi supra. Iam vero post egressionem animę de corpore quis explicare valeat, quod armatę iniquorum acies in insidijs lateant, quot frementes cunei feralibus telis instructi tunc obsideant, & ne liberè transire possit anima velut militari more constipatæ legiones oppugnant? hæc ille. Patet primo, quod legitur in legenda beati Martini. Valet, quod quidam sanctus Episcopus in hora transitus prædicti sancti audiuit multitudinem Angelorum cum canticis animam illius ad æthereas mansiones deferentem, sed post modicum tempus audiuit prædictos cantus cessare, & atrocem insurgere pugnam contra prędictos Angelos, nam maligni spiritus, animam sancti Martini sibi volebant vsurpare. De sancto etiam Eusebio socio beati Hieronymi legitur, quod duabus horis ante mortem apparentibus sibi terribilibus dæmonijs, reuoluebat oculos, & & totã faciẽ torquebat, clamabatq; alta voce. Nõ faciã, mentiris: mẽtiris. Deinde cooperiebat oculos suos, ne videret illos sibi horribiles dæmones, deprecabaturque fratres suos. di. O fratres mei non ne videtis tot acies dæmonum? succurrite mihi, adiuuate me, omnes enim pœnæ mundi nihil sunt in comparatione visionis horum malignorum dæmonum, qui volunt me constringere ad negandum Christum, & dicunt me esse damnatum: durauitque hæc pugna dæmonum contra ipsum duabus horis continuis fratribus omnibus ad terram prostratis cum maximo timore, & compassione. Demum veniente sancto Hieronymo hi dęmones territi fugerunt. Legitur etiam quòd quidam sanctus Heremita, vidit in spiritu animas morientium velut quasdam auiculas versus cœlum euolare, sed quidam gigas horribilissimus, qui magnitudine tangebat nubes quasi omnes rapiebat, & in profundum pelagi demergebat, & ille gigas erat dæmon infernalis. Eia igitur deuoti Christiani non expectemus horam mortis ad pugnandum cõtra inimicos nostros, nunc exeamus in campum certaminis per sanctam pœnitentiam habentes semper deuotionem gloriosæ Virgini, quæ in mortis articulo à dæmonijs liberabit. Non sunt.n. adhuc 20. anni, quòd mortuus est quidam frater noster amicus meus de quo mihi narrauit quidam meus socius, qui eius morti interfuit, qđ dũ esset propè obitum cępit faciem reuoluere, & oculos, & modo se vertebat ad vnum latus, & modo ad aliud claudens oculos, & postea eum lachrymis cępit rogare fratres vt sui misererentur, & Deum pro se deprecarentur di. O fratres mei nonne videtis horribiles dæmones, qui animam meam volunt eripere? O fratres mei succurite mihi in hac hora, fratribus ergo omnibus genua flectentibus, & Psalmos pęnitentiales dicentibus, ille horribiliter eum dæmonijs agonizans, tandem cępit dicere, ò Virgo benedicta, semper fui tuus deuotus, & quotidie tibi coronam deuotè faciebã, succurre ergo mihi pijssima Domina in tantis angustijs. Quibus dictis statim ad uenit beata Virgo (licet eam non viderẽt alij fratres.) Ille vero hilaris fact⁹ totus iocundus cępit dicere fratribus. Cessate fratres mei amplius Psalmos dicere, sed facite locum gloriosę Virgini. Deinde innumeras gratias ei referens, ipse perrexit ad Dominum.

Exhortatur nos ne mortis tempus expectemus ad agendã pænitentiã.

DE INTRICATIONE animi in rebus secularibus in morte.

SEXTVM periculum dicitur intricationis scilicet in varijs cogitationibus, & negotijs sæcularibus. Ait enim sapiens Ecclesiasticus 33. Vir in multis expertus multa cogitabit, quod intelligitur tã in morte, quàm in vita. Ideo in persona talium morientium di. Iob. 20. c. sui libri. Cogitationes meæ variæ

Anima in morte cogitationibus multis nec non secularibus negotijs illaqueatur, adeo

Quod poenitere sibi per difficile est. Cogitationes quatuor cor peccatoris, in extremis positi, occupant, ne de poenitentia aliquid cogites.

variæ succedunt mihi, & mens mea in diuersa rapitur. Et Dauid Ps.37. Cor meũ conturbatum est in me. Quatuor.n.cogitationes veniunt talibus quæ conturbãt animam eorum, & occupant ne cogitent de pęnitentia, valet doloris, quem habent in corpore quomodo eum eijciant. Amoris.s.rerum temporalium quas nõ dimittere affectant. Tribi moris.s.mortis & inferni. Dęmonum, & iudicis irati. Et spei. Semper.n.habent aliquid spei recuperandæ sanitatis, & euitandæ mortis. Boetius.1.de cõsolatione. Met.7. Tu quoque si vis lumine claro cernere verum. Tramite recto carpere callẽ, gaudia pelle. Pelle timorẽ, spemq; fugato, nec dolor adsit. Nubila mens est, iũctaq; frenis, hæc vbi regnant. Ea propter de talibus peccatoribus ait. Esa 57.c. sui libri. Cor impij quasi mare feruens s. in cogitationibus suis, quod quiescere non potest (maximè) tempore mortis. Econtra verò est de bonis qui læti moriuntur, ideo potest dari exemplum de duobus incarceratis, quorum vnus, quia iustus inuentus est, cum gaudio expectat egressum suum de carcere. Alter vero quia est malefactor, & per consequens suspendendus, vel aliter interficiendus cum magno tremore expectat, ꝙ educat de ipso carcere. Aliud quoq; pulchrum exemplum ponit. Phi.lib. de animalibus dicens. Qđ est quædam auis nomine Cignus, quæ est albissima, & in omni vita sua habet luctum pro cantu, in morte vero magnam ostendit lætitiam in membris, & in voce, & facit ingentem melodiam, & festiuitatem. de qua Ouidius, in epistolis, inquit. Sic vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis. Ad vada meandri concinit albus olor. Et assignat philosophus rationem dicens, ꝙ ideo in vita luget, quia sanguis eius, qui est purissimus, est dispersus in membris: ita ꝙ de eo quasi nihil remanet circa cor, in morte vero ideo gaudet, qa sanguis totus recurrit ad cor & propter suam puritatem, & dulcedinem dat ei magnam consolationem. Sic moraliter, homo iustus luget in vita sua quia bona opera sua ad cor, & ad mentẽ suam non reducit, sed peccata quasi semper recogitat, & de eis pęnitentiam facit, & lachrymatur. Tempore vero mortis benemerita sua illi repræsentantur, & ideo gaudet, & lætatur cum Apostolo di. ad Phil.1. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ecõtra verò dicit Philosophus vbi supra. Quod est quoddam animal, nomine sirena, quod est piscis habens à media parte superiori similitudinẽ hominis, ab inferiori vero similitudinẽ piscis. Hæc autem animal in tota vita sua habet suauissimum cantum, & maximam ostendit lætitiam. In morte vero lamentabiliter exclamãs cũ maximo dolore se discerpit. Et ratio est quia cũ habeat sanguinem venenosum in vita sua stat quasi totus in cauda, & quasi nihil remanet apud cor, & ideo lætatur. In morte vero summe tristatur, quia omnis sanguis venenosus existens in cauda, currit ad cor. Sic peccatoribus in vita venenum peccatorum non venit ad cor, sed solum vanitates mundi, & ideo lætantur, quibus tamen omnia peccata ad mentem veniunt mortis tempore, quæ animas eorum perturbant, & cruciant. Sicut dicitur de lupo qui cum comedisset bonas carnes assatas plenas nouaculis radentibus, postea digerendo eas mortuus est: nam inciderunt ei omnia interiora.

Nota de olore quare sẽ per luget in vita, in morte vero lætatur.

Moralitates istas ne trãseas, sed omnes lege.

Sirena quare in vita suauiter canit, dum autem morti proxima ꝙ est maxime dolenda se discerpit.

IN tali etiam hora ad mentem illis veniunt (ex Dei iudicio) negocia in quibus libenter occupabantur sanitatis tempore, patet de quodã mercatore, qui dũ sui ad pęnitentiã hortarentur, ipse respondit eos interrogando di. Quãti præ tij est nunc libra piperis? quomodo lana venditur? & in his vitam finiuit. Similiter quidam aduocatus inuitatus a sacerdote, vt sumeret corpus Christi respondebat. Io me ne appello. erat.n. solitus sappellare contra iustitiã. Nostris quoq; tẽporibus, quidã armiger habens sub se milites, in extremis laborans disponere videbatur acies, vocabat milites, &c. videbatur facere, quę solitus erat agere in castris. Alius autem negociator qui multa bona acquisierat propinquus morti. dicebat seruo. Curre post talẽ, qui soluit mihi monetã falsam. Dic tali, ꝙ pertransijt tempus meæ solutionis, hic mihi nã talis me decepit in tot aureis. Alius etiã in extremis constitutus cum quidam frater noster eum hortaretur ad confessionem, respondebat. Sunt ne reuersę Galeę de

Quomodo ĩ mortis articulo, peccatori in mente veniunt negotia, in qb° libẽter occupabatur & hoc multis exẽplis ostenditur.

de Baruti? Diu steterunt naues de aqua mortua. Dicente autem illi fratre nostro Vultis ordinare facta animæ vestræ? Ille respondebat. Est ne bonum mercatum ci namonii? Et postea respirabat di O mer cantiæ hodie nihil valetis Cum autem instaret, vt confiteretur affirmans, quod moreretur. Ille respondit magna voce. Non possum, non possum, quibus dictis cũ diabolo expirauit. Alius insuper diebus nostris. cũ confessor sibi facere vellet conscientiam de male ablatis, & quæreret an vellet restituere respõdit. Te pareno fratelle? & sic sine pœnitentia mortuus est. E contra verò noster beatus frater Michael de Carcano prædicator excellentissimus, cum laboraret in extremis partes cum digitis faciebat, ac si prędicaret, & postea dixit. Ego contrici illum.s diabolum, & sic perrexit ad Dominum. Sed per oppositum. Auarus quidã medicus ad mortem veniens, & rogatus vt confiteretur? Respondebat. 13. libre e tre mesi, & semper dicens hæc verba expirauit, post mortem vero eius, inuentũ est, quod quidam infra tres menses illi debebat dare. 13. libras O maledicte peccator noli expectare ad pœnitendum horam mortis, quia tunc mens tua erit intrincata in secularium negociorum cogitationibus, vt verificetur quod a Domino dicitur Matth. 6. vbi est thesaurus tuus ibi, & cor tuum erit.

DE DERELICTIONE amicorum.

Derelictio amicorũ in morte sammopere angit in extremis positũ, ita vt de pœnitentia cogitare nequit.

SEPTIMVM, & vltimum impedimentum ac periculũ dicitur derelictionis.s amicorũ In tali n. extremitate degenti, maxime si diues fuerit adsunt parentes, & amici ad temporalia prætendentes, & non curantes de illius animæ salute. Sæpe etiam illo vidente, sed loqui bene non valente, aliquis capsas claudit, & clauem accipit, vel sigillum apponit, alter quia nihil ei reliquit turbatus recedit, vel conuitia ei dicit, & improperatur ei. Vxor eum molestat, vt ei accrescat dotem & illam vsufructuariã relinquat, alij petunt, vt eos hęredes instituat, & testamentũ faciat sicut eis placet, alij aliquid exportant, vnus vestimẽta, alius sciphos argenteos &c. alij bursam ei accipiunt. Vnde talis dicere potest cum Christo Psal. 21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meã miserunt sortem. Nemo est, qui illi ostẽdat Crucem, aut Christi passionem ad memoriam reducat. Medicus autẽ veniens, & videns eum morti proximum, non hortatur ad confessionem, sed alijs de domo di. O medici audite quantum sit peccatum vestrum sic facientium, & quod vobis precipit sancta Mater Ecclesia in c. Cum infirmitas. de pęnit. & re. di. Cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente domino languido quem sanauerat, vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliqd tibi contingat, præsenti decreto statuimus, & stricte pręcipimus medicis corporum, vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos super omnia moneant, & inducant, & exponit gl. s. cum effectũ, vt medicos aduocẽt animarum, vt postquam fuerit infirmo de spirituali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubriter procedatur &c. Sequitur. Si quis autem medicorum, huius nostræ constitutionis transgressor extiterit, tam diu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione huiusmodi satisfecerit cõpetenter hec ibi Super qua verba dicit Host. q. ex quo dicit, præcipimus, necessitatem imponit, & transgressor mortaliter peccat, nec hoc statutum præscribi potest, nec aliqua consuetudine tolli, cum sit pro salute animarũ introductũ, malę enim consuetudines nullo tempore conualescunt. s. Si vero. in autem. vt nulli. iu l. 2. in fi. secundum vnam expositionẽ. C. quæ sit lon. consuet. 8. di. c. mala extra do consue. c. fi de sententi. & reg. iur. c. cum causa. Si ergo medici sic astringuntur ad hoc, quanto magis cognati, & affines, cũ omnes Christiani ad hoc ex diuino pręcepto, necessitatis tempore obligentur, per illam sententiam Matth. 22. Diliges proximum tuũ sicut teipsum. Sed heu, qa tales maxime vxores, & aliquando filij sępe confessores de domo expellunt, & loqui cũ infirmo non permittunt dicentes eum dormire, vel aliter impeditum esse, vel aliquando ad eum accedere vult confessor dicũt ei, nihil

Medici infirmis non annunciã tes vt confiteãtur mortaliter peccãt, & per hoc etiã habes conciliũ Tridentinũ vt nosti.

hil dicite ei de confessione, vel testamento, ne incutiatis ei terrorem, & si ipse petit dicunt confessori date ei pauca verba quia est debilis. Aut si medicus corporalis, vel spiritualis vult illum exhortari ad confessionem dicunt, non est adhuc tempus, expectate adhuc modicum. O maledicta fœmina, sic diligis virum tuũ, ò ingrate fili sic tractas patrem tuum, benè dicis, quòd non est tempus. f. confitendi, quia nimis diu expectauit. Sed benè est tempus, quòd diabolus eum portet, & quòd loquelam amittat, & ingrossetur lingua vt confiteri non possit. Scriptum est enim. in §. Sæpe. instituta quibus non est permis. fa. testa. sæpe autem, & literati, & eruditi homines varijs casibus, & loquendi, & audiendi facultatem amittunt, vbi dicit gl. maxime impij aduocati patuit exemplum in septem aduocatis Paduanis vno anno peste defunctis, qui omnes sine lingua inuenti sunt in morte. Quid dicam de amicis temporalibus? certè stultus est, qui in illis omnem suam confidentiam ponit. Dicit. n. Dominus Matth. 10. Inimici hominis domestici eius, Exemplum miseratione dignum visum est in quodam magno prælato, & ecclesiastico, qui laborans in extremis visitatus est ab amicis suis. Cum autem viderent eum morti proximum quisque cœpit domum illam spoliare, & hoc accidit quasi semper talibus personis ecclesiasticis. Adeo autem abstulerunt omnia eius bona, quòd infra horam nihil remansit in domo præter lectum in quo iacebat infirmus. Quidam autem de eis amicis dixit. Omnino est mortuus, & accepit illum lectum quem subtus habebat infirmus, & eum reliquit mori in palea. O crudelitas maxima. O rabies inaudita. horribilitas lachrymanda quam non facerent Turcæ vel Saraceni. Quare ergo non facitis elemosinas, dum sani estis. Quare non confitemini. Nolite expectare, quòd affines vestri hæc faciant pro vobis.

Si enim vos de salute vestra negligentes estis, multo negligentiores erunt affines vestri. Et ideo hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis &c.

EODEM

EODEM DIE POST PRANDIVM

DE IVDICII FINALIS VERIFICATIONE SIGNIFICATIONE, ET CAVSATIONE.

SERMO NONVS.

Vtile est vniuersale iuditium ad memoriam reuocare.

IVDICABIT orbem terrarũ in iustitia, & populos in equitate. Psal. 97. Quantũ vtile sit ad mentẽ reducere terribilitatẽ vniuersalis iudicij ostẽdit sapiens Eccle. 7. di. In oĩbus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. De quo etiã loquens Grego. inquit in quadam homilia. Diem illũ ante oculos ponite, & quicquid modo graue cernitur in eius comparatione leuigatur, & etiam homilia. 39. idẽ inquit: præsentis temporis siqua est ita est agẽda lætitia, vt nunquam amaritudo diuini iudicij recedat a memoria. Ait. n. Ambro. in quodã sermone. Valde se sollicitat in bono opere qui semp cogitat de extremo fine. Ideo ait Gualtrerus. in Alexandria de li. 8. O felix mortale genus si sem per haberet Æthereum pr æ mente bonũ, finemq; timeret. Augustinus quoque in Epistola ad Exitium dicit. Nihil est vtilius populis, quàm loqui de temporibus futuris. Ea propter cantor spiritus sancti in verbis propositis nobis memoriã facit de seueritate vniuersalis iudicij. De quo tractaturi tres considerationes faciemus, prima dicetur. Verificationis secunda. Signationis tertia, & vltima appellabitur, Causationis.

DE VERIFICATIONE iudicij vniuersalis.

QVO ad primam partẽ quæ dicitur verificatiõis propono vobis vnã verissimam conclusionẽ scdm Sco. in 4. di. 47. q. 1. & Ric. ea. di ar. 1. q. 1. & Th. eadem di. & in 3. par. summę. q 49. ar. 5. s. ꝙ in veritate futurum est in fine mundi iudicium in quo Deus seuerissime puniet peccata delinquentium, & non minus clemẽtissimẽ præmiabit bona opera iustorum. Et hęc catholica opinio est contra quosdam maledictus hæreticos, & infideles. De qbus Tull. in lib. 1. de natura Deorũ inquit. Quidam dixerunt totã de Dijs immortalibus opinionem fictam esse ab hominibus sapientibus reipublicę causa. Et quos ratio non posset eos ad officium, religio duceret Et hãc eãdẽ sñiam videtur tenuisse Statius. lib. 2. Thebaidos. dicens, primus in orbe Deos fecit timor. Tullius quoq; in hanc heresim inuolutus fuisse videtur q in li. 4. inuectiuarũ contra Catilinã inqt. Vt aliqua formido improbis esset posita, apud inferos, antiq supplicia impijs cõstituta esse dixerũt, hęc ille. Quę opinio maledicta penitus est reprobãda. Qđ. n. Deus sit, supra ꝓbatũ est in sermone de catheris, & ẽt infra probabiẽ in sermonibus de fide, ꝙ vero infernus sit, in quo reprobi puniuntur probabitur. in 2. parte principali huius operis sermone. 21. parte 2. Quod autem debeat venire iudiciũ

Vniuersale iudiciũ futurum esse tribus rationibus ostenditur, ac aliquibus auctoritatibus.

probabitur nunc dupliciter. 1. triplici ratione. 2. auctoritatibus. Prima ratio dicitur iustificationis sic arguẽdo. Deus est iustus, & vult iustitiam exerceri. Vnde. Psal. 10. dicit Propheta. Iustus Dominus & iustitias dilexit. Iustitia, autem vult vt vnicuique tribuatur quod suum est, & secundum quod meretur. l. Iustitia. ff. de iusti. & iur. & insti. eo in principio. vbi dicitur. Iustitia est constans, & perpetua voluntas animi, ius suum vnicuiq; tribuens. Ad iustitiam ergo pertinet præmiare virtutes, quia omnis iustus labor meretur pręmium, & illud requirit, & expectat. l. & virtutum. C. de statu. & ima. l contra publicam. C. de re. mili. l. bene. C. de qua priennij. præ. l. nemo. C. de offi. mag. offi. §. ne autem in autentico de iudi. c. fin 7. q. 1. c. fraternitatem. 12. q. 2. Et c. ad nostram. de rebus eccle. nõ alie. Similiter iustitia requirit vt delicta non remaneãt impunita. l. Si longius. ff. de iudicijs. l. ita vulneratus. ff. ad. l aequi l. Sticum aut Pamphilum. ff. de solu. l. si a reo. §. fi. ff. de fideiuss. l. si operis. & l. sancimus. C. de pœnis. & ca. vt famæ de sen. exc. Sed in hoc mũdo diuina iustitia non remunerat, nec punit opera hominum sicut merentur, imo videmus, quòd apparet fieri totum contrarium. Nam plerunq; in hac vita boni sunt tribulati, mali verò in prosperitate gaudentes. Et tamen vera sententia Aug dicentis, quia apud Deũ nullum bonum est irremuneratum, & nullum malũ impunitum. Ergo necesse est, ꝙ veniat vniuersale iudicium in quo quilq; recipiet scd͞m opera sua bonum, vel malum: Sed fortè aliquis dicet. Non adducuntur aliqui ad iudiciũ nisi ad hoc vt certificetur iudex de causa, sed Deo omnia aperta sunt iuxta illud ad Hebr. 4. c. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius. Et idem habetur Dan. 13. & 2. q. 1. c. Deus omnipotens, & q. 5. c. presbyter. Ergo non est necessarium, ꝙ respectu Dei vocemur ad iudicium, non etiam respectu nostri, quia quilibet in hora suæ mortis est certus de sua damnatione, vel præmio. Et ideo non videtur necessarium, ꝙ fiat de ipso aliud iudicium: Respondeo ꝙ licet peccatoribus singulis fit nota tempore mortis damnatio, vel glorificatio sua in particulari, & sic ipsi cognoscant diuinam iustitiã quo ad se, non tamen quisque scit quomodo sint puniti, vel præmiati alij quos in mũdo viderat non habuisse secundum eorũ merita, vel demerita, propter quod de diuina iustitia murmurauerat. Et ideo necesse est, quòd Deus faciat vniuersale iudicium non ad hoc, quòd ipse aliquid cognoscat, sed vt omnes homines mundi, & etiam dæmones, & Angeli perfectè conspiciant eum esse verum, & iustũ iudicem, & nihil mali relinquere impunitum, aut boni irremuneratum. Vt dictũ est, & vnusquisq; cognoscat, ꝙ Deus permisit malis prosperitates in hoc mũdo, vt eos remuneraret de aliquibus paruis bonis, quæ fecerunt, vel vt grauius crucientur in inferno sic exigentibus eorum demeritis. Bonis autem permisit euenire tribulationes, vt suum Purgatorium patiantur per illas in hoc mundo, & vt maiori gloria præmientur in cęlo, vt dicit Chrisos. in c quid ergo. de pęni. di. 3.

1. Ratio.

Obiectio.

Responsio.

Secunda ratio dicitur manifestationis. Vt. s manifestentur omnia occulta. Iuxta illud Apostoli. Cum venerit Dominus illuminabit, abscondita tenebrarum & manifestabit cõsilia cordiũ. 1. ad Cor. 4. & c. incerta. 30. q. 5. Psal. 28. Reuelabit Dominus condensa, & in templo eius. s. cęlesti, omnes dicent gloriam. Quod si non veniret iudicium vniuersale, profectò necesse esset dicere, ꝙ falsum locutus fuisset Christus. Matth. 10 c. qui dixit. Nihil opertum quod non reueletur, & nihil occultum, quod non sciatur, quod videmus non impleri in hoc seculo, & iõ necesse est dicere, quòd Christus non posset mẽtiri, quia est veritas. Io. 14. & c. Si consuetudinem. & c. qui contempta. 8. di. hanc cognitionẽ, & scientiam de pmistione & punitione omnium hominũ habebimus in alio seculo in vniuersali iudicio. Et hoc est, ꝙ Hiero. dicit in quadã homelia super Matth. ait n. pdicta Christi verba exponens, Quomodo verificabitur ꝙ veritas dicit cũ videamus multa occulta bona, & mala quæ nõ possunt sciri? & respondet. Non intelligitur illud occultũ reuelari in hoc mũdo, sed in die iudicij, quando oĩa nuda, & aperta erũt. Et has duas rationes tangit Aug. 2. de ci. Dei. c. 22. di. Ille quippe dies iudicij ꝓpric *2. Ratio.*

pœnæ iam vocatur, eo q; nullus ibi erit imperitiæ aut querelæ locus, cur iniustus ille sit felix, aut iustus ille sit infelix, omniũ namq; tunc,non nisi bonorũ,vera & plena felicitas; & omnium nõ nisi malorum digna,& summa infelicitas apparebit.Cum.n.ad illud iudiciũ Dei venerimus non solum quæcunq; tunc iudicabunt. Verũetiã quæcũq; ab initio iudicata, & q̃cunq; vsq; ad illud tp̃s adhuc iudicãda sunt, apparebunt esse iustissima.

3. Ratio. TErtia ratio dicitur completionis,pœna.n.quæ ante illud vniuersale iudicium cõplete inflicta non fuerit,debet in extremo iudicio, compleri, ita q; impij post illud iudicium cruciabuntur nõ solum quo ad animam, sed etiam quo ad corpus.Omnes.n.in illo extremo iudicio resurgemus 1.Cor. 15.ca.Et sic dolor, & tormentũ augebitur in malis tàm extensiuè q̃ intẽsiuè, respectu corporũ resuscitatorum.Et similiter bonis accrescet gloria,& iocũditas;quia nõ solum in anima, verum etiã in corpore beatificabuntur. Et hæc ratio est omni æquitati consona. Iustissimum.n.est, vt qui Deo seruierũt in aĩa,& corpore, similiter ab eo glorificentur in vtrisq;,& per contrarium,q; q Deum offenderũt in ambobus,in eis cruciemur.Est.n.regula in iure dicens, per quæ quis delinquit,per ea,& puniri debet.Vt habetur.Sap.11. & notatur in c.literas.de tempori.or. & in c fi.de immu. ec.de hoc est tex.& similiter in c.pestoralis de iur.patr.& etiam notatur in l.ex facto.§.Iulia.ff.de vul.& pupil.l.hæres. ff. de his qui vt indi.Et per hoc soluitur illa ratio quæ posset fieri sic, scriptũ est. Naum 1.nõ iudicabit Deus bis idipsum, quod etiam habetur. 81.di.ca.presbyter & 13.q 2.c. quæsitum ac.23.q.5.c. Quid ergo.& de pœ.di.3.§.His auctoribus & c. quærat. Cum igitur Deus in morte cuiusq; illi tribuat pœnam, vel gloriã secundum opera,ergo non debet aliud iudicium de ipso facere. Quia respondeo, q; punitio vel prœmiatio quæ fit in morte est solum quo ad animam,& illi tantũ nota cui fit, hoc autem iudicium erit in anima,& corpore in præsentia omnium, vt vnusquisq; completum prœmium,vel punitionem recipiat secũdũ merita sua. Et consequẽter,maior erit cruciatus dãnatorum post iudiciũ,q̃ nunc sit. Vnde ait Aug.in sermone plurium martyrum Maiores pœnas passuri sunt cũ resurrexerint. In quarum comparatione tales sunt istæ,quales patiuntur, qui mortui sunt homines mali,qualia sunt somnia hominum, qui torquentur in somnis. Animæ eorum patiuntur.Caro non patit̃. Maior aũt cruciatus est,si vigilans torqueat̃: hæc ille. Et idẽ erit de gloria.

Damnatis post diẽ iudicij vniuersalis pœnæ augebũtur.

Rationis cuiusdam solutio.

SEcundo hæc eadem veritas probatur testimonio multiplici,& non vno tantum. Nam ad aliquid probandum regulariter duo testes sufficiunt. ff. de testibus.l.vbi numerus.4.q.3.§.in criminali. versi. Item vbi.hoc etiã idẽ asserit Host. Gof.& Durandus in sua lib.1.par.2.dist. 14.q.2. Et aliquando statur testimonio vnius in his in quibus alteri præiudiciũ nõ infertur, puta si dubitatur de aliquo an fuerit baptizatus, vel si ecclesia fuerit consecrata, de conse.di.4.c.paruulos & c.cũ itaq;. Item quãdo quæritur vtrũ aliquis sit emendatus de crimine statur testimonio sacerdotis,extra de testi c tcstimonium. Vbi hoc dicit gl.& allegat.c. in capite.50.di.& 2.q.1.c.si peccauerit.in fi.& de simo.c.nemo. Item in correctione fraterna super prima correctione charitatiua per vnum solum proceditur,qa aliter non potest extra.de testi.c.in omni. Item aliquando requiruntur plures q̃ duo vtputa in donatiõibus causa mortis, vbi requiruntur quinq; testes. C.de do.causa mor.l.fi.& in codicillis.C.de codi.l.fi.in fine. In testamentis verò regulariter secundum leges septem testes requiruntur.Insti.de testa.§. fi.& C.de testa.l.hac consultissima.Hoc tamen fallit, quia quandoq; valet sine teste,vt si miles in bello scribat suo sanguine in clypeo, vel vagina, aut in puluere anotauerit gladio suam voluntatem,& moriatur. C.de mi.test.l.milites.Quãdoq; sufficit vnus, vt si fiat coram Imperatore. C.de testa. l.omnium. Nam tunc ille vnus testis est Imperator,qui sufficit. Similiter etiam in his,quæ sunt ad pias causas sufficiunt duo,extra eo.c. Cum esses & c.Relatum. Notandum tamen,quod prædicta solemnitas testium videtur (scd̃m quosdam) abrogata per ius canonicum,ac etiam diuinum,per quod duo, vel tres fide digni testes

Auctoritatibus aliquibus ostẽditur vniuersale iudicium futurum esse.

Ad aliquid probãdum duo testes sufficiunt, & aliquando vnus, nĩ si alteri p̃iudiciũ infertur, & aliquando pluiq̃ duo requiritur lege & videbis quando.

In donationibus quot testes requiruntur, & quot in testamentis.

testes sufficiunt. Iuxta illud Matth. 18 In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, quod etiam habetur Deute. 19. & 2. Cor. 14 & 2. q. 4. c. 1. & 35. q 6. c. ab isto die, & extra de test. [c. licet vniuersis. Attamen vt animus] vester magis excitetur ad expectandum diuinum iudicium, non vno teste, vel duobus, sed pluribus illud esse venturum probabimus. Et primo Probatur auctoritate mosaica & prophetica sic. Nam dicitur Deut. 32. Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora. Iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis miserebitur. Iudith. 16. Veh genti insurgenti super genus meum Dominus enim omnipotés iudicabit in eis, in die iudicij visitabit eos, & Iob 19. fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatis est gladius, & scitote esse iudicium? & 31. c. Idem inquit. Quid faciam cum surrexerit ad iudicandum Dominus, cum quæsierit quid respondebo illi? Dauid quoq;. Psal. 109. ait Iudicabit in nationibus implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum. Et Eccle. 3. dicit Salomon. Iustum, & impium iudicabit Dominus, & tempus omnis rei tunc erit. Et. 11. c. eiusdem libri inquit. Lætare iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ. Et scito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. Et 12. c. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum sit, siue malū. Et Sap. 12. dicitur Domino. Quis stabit contra iudicium tuum, aut quis stabit in conspectu tuo s. sine tremore, cum veneris vindex iniquorum hominum? Et Esa. 3. scriptum est Dominus ad iudicandum veniet cum senioribus populi sui, & principibus eius & 10. c dicitur. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis? ad cuius confugietis auxilium? & 11. c. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neq; secundum auditum aurium arguet. Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ, & percutiet terrā virga oris sui. Et 13. c. Ecce dies Dñi veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisq;, ad ponendā terram in solitudine, & peccatores eius cōterēdos de ea Hier. quoq;. 2. c. dicitur. In iudicio contēdam

Istæ suntau ctoritates quibus finale iudicium esse futurū confirmat, & 1. Prophetica auctoritate.

vobiscum ait Dñs, & cū filijs vestris disceptabo. Et Ioh 2. c. Magnus dies Dñi, & terribilis valde, & quis sustinebit illū? Et ibidē conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies Dñi, quia prope est dies tenebrarū. Et Malach. 3. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis poterit stare ad videndum eum? Ipse. n. quasi ignis conflans. Et. 4. eiusdem libri. c. Dominus per prophetam inquit. Ecce ego mittam vobis Heliam prophetā antequā veniat dies Domini magnus, & horrēdus. Et Sopho. 1. c. scriptum est. Iuxta est dies Domini magnus, iuxta, & velox nimis. Dies iræ dies illa. Dies tribulationis, & angustiæ. Dies calamitatis, & miseriæ, dies tenebrarū, & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris, super ciuitates munitas, & tribulabo hoīes, & ambulabunt, vt cæci, quia Domino peccauerunt, & effundetur sanguis eorū sicut humus, & corpora eorū sicut stercora. Sed & argentum, & aurum eorū nō poterit liberare eos in die furoris Domini. In igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia cōsumationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. Secundo hæc eadem veritas probatur auctoritate Euangelica & Apostolica. 1. Matth. 10. c. Dominus dicit. Quicūque non receperint vos nec audierint sermones vestros. &c. Sequitur. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ. Sodomorū in die iudicij, q̄ ciuitati illi, & 11. c. Eiusdē Euāgelij ait. Veh tibi Corozaim. Veh tibi Bethsayda, qa si in Tiro & Sydone factæ fuissent virtutes, q̄ factæ sunt in vobis, olim in cinere, & cilicio pœnitētiam egissent. Verūtñ dico vobis, q̄ Tiro, & Sydoni remissius erit, q̄ vobis in die iudicij. Et. 12. c. Ait viri Niniuitæ surgēt in iudicio cū generatione ista, & cōdēnabūt eā, quia pœnitentiā egerunt in predicatione Ionæ. Similiter Apostoli de hoc iudicio pdixerūt. Vnde Pau. 1 ad. Cor. di. Nolite ante tps iudicare quoadusq; veniat Dñs q, & illuminabit abscōdita tenebrarū, & manifestabit cōsilia cordiū. Et 2. Cor 5 ait Oēs nos manifestari oportet añ tribunal Christi vt recipiat vnusquisq; in corpore prout gessit, siue bonum siue malum. Et 2. ad Thimo. 4. Testificor coram Deo & Christo Iesu qui iudicaturus

Euangelica ac Apostolica auctoritate hoc idē ostenditur.

dicaturus est viuos, & mortuos, & aduẽtum ipsius, & regnũ eius. Et. 2. Pe. 3. Adueniet dies Dñi vt fur in quo cœli magno impetu transient, Elementa vero calore soluentur, & terra, & ea, quæ in ipsa sunt omnia exurentur, & Apoc. 6. dicit Aquila volans, Vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu Throni, & libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris ipsorũ, & vltimo c. eiusdẽ libri, dicit Dominus. Ecce venio citò, & merces mea mecũ est date vnicuiq; secũdũm opera sua. Tertio idem probatur auctoritate canonica, & autẽtica. s. Decretorũ & sanctorũ doctorũ. Decretorũ. Nã dẽ futuro iudicio multi testes habentur in decretis maximè 23. q. 5. c. Quid ergo, & 11. q. 5. c. Sacerdotibus & 25. di. c. qualis. dicit Gre. Qualis hinc quisque egreditur talis in Dei iudicio presentabitur. Multos alios testus relinquo de hoc terribili iudicio mentionẽ facientes vt in c. aliorum. 9. q. 3. & in c. si sacerdotibus. 15. q. 6. Sed iam ad sacros veniamus Doctores. Ait D. Ambr. in libro de officijs. Nihil est, quod magis proficiat ad vitã honestã quàm vt credamus cũ iudice, venturum, quẽ, & occulta non fallant, & indecora offendant, & honesta delectent. Grego. quoq; super Matt h. di. In maiestate visuri sunt, quem in humilitate videre noluerunt, ut tãto districtius virtutem suã sentiant, quanto ceruicẽ cordis nunc ad pœnitentiam nõ inclinãt, & in alia homelia sic ait. In extremo iudicij die, cum apertis cœlis, ministrantibus Angelis, cõsedentibus Apostolis, in sede maiestatis suæ, Christus apparuerit omnes electi pariter, & reprobi illũ videbunt, vt & iusti de munere retributionis sine fine gaudeant, & iniusti de vltione iudicij, & supplicij in perpetuum gemant. Ber. quoq; super can. ait. Veniet dies illa in qua plus valebunt pura corda, quàm astuta verba, conscientia bona, quam marsupia plena, quoniam iudex ille non falletur verbis, nec flectetur donis. Ipse enim ait Iob 41. non parcam eis verbis potentibus & ad deprecandum compositis. Hiero. quoque ad Sabinianum Diaconum lapsum inquit. Parce quæso animæ tuæ, & crede Dei futurum iudicium. Et idem ad Assellã de fictis amicis ait. Ante tribunal Christi stabimus omnes. Ibi patebit qua mente quis vixerit. Et ad Eliodorum de contemptu mundi idem dicit. Veniet veniet dies illa in qua corruptiuum hoc, & mortale induat incorruptionem, & immortalitatem. Beatus seruus quem inuenerit Dominus vigilantem, tunc ad vocem tubæ pauebit terra cum populis, lugubris mundus immugiet, & tribus ad tribum pectora feriet. Potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt, exhibebitur cum prole sua venere, tunc ignitus Iuppiter. Adducetur, & cum suis stultus Plato discipulis. Aristoteli argumenta non proderunt. Idem quoque Hieroymus ad Pammachium & Occeanum, inquit. Aderit dies illa in qua facta nostra quasi in quadam tabula depicta monstrãda erũt. O quantis in die illa expedisset, si & sensu corporis, & viscerum vigore caruissent. Quanti Pastores philosophis, quanti rustici oratoribus, quanti hebetes, & muti argutijs præferendi sunt Ciceronis? August. quoque. 2. libro de ciuitate Dei. capitul. primo. ait. Tenet omnis ecclesia Dei verè Christum de Cęlo venturum ad iudicandos viuos & mortuos.

3. Hoc idẽ ostenditur canonũ auctoritate.

Doctorũ ẽt auctoritatibus hoc idẽ confirmatur.

O Igitur pertinaces peccatores. O somnolenti, o pigri, o carnales homines quare non cogitaris de terribili iudicio? quare nõ expauescitis? quare dubitatis? Credite ergo. Nõ. n. prophetę, nõ Apostoli, nõ Christus, aut S. Doctores hęc vobis dicerẽt nisi in veritate essent vẽtura. Sed omissis auctoritatibus fideliũ veniamus ad probãdũ hãc veritatẽ auctoritate phisica, & politica. Ait ergo Platò in Phedrone. Cũ peruenerint defuncti in eum locũ quo dęmon vnũquęq; portat. 1 illic iudicabitur, & qui pie iusteq; vixerit, & q se cus. Et in eodẽ. lib. idẽ inquit. Ferunt. n. vnũquẽq; eu m decesserit ab eo dęmon, qui viuẽtẽ sortitus erat, trahi in aliquem locum vbi oportet simul collectos iudicari. Et post sententiã ad inferna proficisci, illo ducẽte cui mandatũ est vt hinc proficiscẽtes ad illa loca traducat. Et in eodẽ. lib. etiam dicit. Purus autem animus qui honeste vitam transierit Deos sortitur duces, habitatque in loco decenti. Similiter Ouid. in primo. Methamor. inquit.

Physica & Politica auctoritate finale iudicium futurũ esse probatur.

Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus. Quo mare, quo tellus, correpta que regia cœli, Ardeat, & mundi moles operosa laboret. In sibillinis quoq; versibus veritas iudicij demonstratur. Nam Sibilla Tiburtina inquit. Iudicij signum tellus sudore madescet. Et cœlo rex adueniet per secla futurus. Scilicet in carne præsens vt iudicet orbem: Vnde Deum cernet non credulus, atque fidelis. Celsum cum sanctis cui iam termino in ipso. Sic animæ cum carne adeiunt quas iudicat ipse. Exuretq; ignis terram, pontumque, polumq;. Et ista carmina recitat Aug. c 8. lib. de ciut. Dei. Sibilla quoque Erithea dicit. Veniet in conspectu agni abhominatio peccatorum, & descendet ignis terribilis, qui vniuersa creata, vsq; ad æthera concremabit, & nō erit vltra hominum habitatio in terris, & non abundabit vltra iniquitas, & peccatum, sed veniet de cœlo vox tubæ terribiles aduocans vniuersos vt veniant in examine. Fiet etiam ineffabiliter corporis, & animę reintegratio, vt verumq; simul retributionem recipiat siue pœnam. Tunc apparebunt cuncti reges, & Principes, & videbunt agnum in throno terribili vt retribuat vniuersis, nec erit opis, diuitilq; discretio, sed examinatio meritorum. Iudicabit autem bonos, & malos, vt illos sursum leuet, hos autem in sortem dæmonum vertat auernos: Hæc illa. O igitur iniquissimi, timete, & expauescite venturum Dei iudicium. Et hoc sufficiat p̄ t. parte nostri sermonis.

DE SIGNIS IVDICIVM vniuersale præcedentibus.

Signa quæ vniuersale iudiciū præcedere debent secundū iudeos, vt refert Hero. 15. lege & videbis quæ sunt.

Q'VO ad secundam partem sciēdum est secundū Ricar. nostrū. in 4. di. 48. ar. 1. q. 3. & S. Bonau. eadem di. in quęstionibus circa literam, q̄ Hiero. in quadā epistola scribit se legisse in annalibus iudeorum quindecim signa, quę dicūtur debere pręcedere vniuersale iudiciū Sed verū debeant esse cōtinua nō expressit. Quæ sunt hæc. Prima die omnia Maria exaltabuntur. 15. cobitis supra oēs montes. Sicut fuerūt aquæ tpe diluuij Gene. 7. Non tū recedentes à lₒco suo miraculosè, iuxta illud. Psal. Terminum posuisti, quem non transgre-

1. Signum ante diem iudicij erit

dientur, neq; conuertentur operire terram. Erit ergo sicut fuit tpe quo filij Israel transierūt mare rubrum. Nam aquæ erant illis, pro muro. Exod. 14 De hac autē eleuatione prophetatū videtur Psal. 92. Vbi ait Dauid loquens de futuris tāquā de præteritis. Eleuauerunt flumina Dñe. Eleuauerunt flumina vocem suam, eleuauerunt flumina fluctus suos à vocibus aquarū multarum. Mirabiles elationes maris &c. Et Esa. 50. ait Deus. Ego Dñs qui conturbo mare, & intumescent fluctus eius. Videntes autē hoc homines valde contremiscent Vnde idē propheta inquit. Psal 47. Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, cōmoti sunt, tremor apphendit eos. Et cōgruè ponit eleuatio qndecim cubitorū, quia praui p̄ transgressionem decalogi contra Deum eriguntur, iuxta illud Iob 15 Tetēdit manum suam contra Dñm, & cōtra omnipotentem cucurrit erecto collo &c. Et similiter eriguntur contra Ecclesiā quę in quinq; patriarchatis consistit. s. Romanū Constantinopolitanū, Alexandrinū, Anthiochenum, & Hierosolymitanū, de quibus exponi pōt illud Hiere. 19. In illa die erunt quinq; ciuitates iurantes per Dñm exercituū &c. Secunda die omnia æquora prosternētur in profundū ita vt vix videri possint, qđ fiet cum terribili strepitu dicente propheta Abachuc 3 c. Dedit abyssus vocē suā, & Dauid Ps. 76. Viderunt te aque Deus, & timuerunt, & turbatę sunt abyssi, & Esa. 19. dicit. Arescet aqua de mari & fluuius desolabitur atq; siccabitur, & deficient flumina. Attēnuabuntur, atq; siccabuntur riui aggērum. Quod erit signum depressionis dānandorū in profundū inferni, qui in hoc mundo fuerunt per superbiā eleuati, de quibus di Claudianus. li. 1. in Ruffinum. Tollūtur in altū vt lapsu grauiore ruāt, & Martialis poeta inquit. Altior ascēsus grauior plerunq; ruina, & Maximianus canit. Et grauius summo culmine celsa ruunt. Tertia die aque ipsius magis redigentur in pristinū statū, & fiet adæquatio, & tranquillitas in aquis. Sicut autē exaltatio maris, & depressio, ac conturbatio eius significat cōturbationē, & cōculcationē malorū iuxta illud Esa. 51. Cor impij quasi mare furēs, qđ quiescere nō potest

quid Maria eleuabitur.

2. Signum erit, quid æquora prosternentur in profundum, ita vt vix videri poterunt.

3. Signum in die iudicij.

potest, & redundât fluctus eius in cõcul catione, & luctû. Ita ipsius maris tranql litas denotabit, q boni qui in hoc mũdo qui mari assimilãtur fuerunt diuersis cõ quassationibus agitati, perfectam quieté recipient, & cõsolatione, iuxta illud qđ dicitur Deo Thob. 3. Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem, & fletum exultationem infundis.

4. Signum ante diem iudicij. Quarta die omnes beluæ, & animalia, quæ mouentur in aquis cõgregabuntur, & eleuabuntur super pelagus inuicẽ mugientes iuxta illud Sap. 17. Mugientium valida vox bestiarũ deficientes illos faciebat p timore, hoc autẽ signũ erit ad detestationem nolentium confiteri peccata sua, sicut præcipitur Iacob. 5. vbi dicitur. Confitemini alterutrũ peccata vestra. Nam ipse beluæ marinæ facient qđ rationales creaturę facere contempserũt Ille.n. pro modulo suo clamabũt ad Dominũ, homines vero quibus data est ratio, vox, & voluntas, sua peccata tacebũt.

5. Signum ante diẽ iudicij. Quinta die omnia volatilia cœli congregabuntur in cãpis, & non gustabunt quicquam, neq; bibent, sed emittent voces quasdam quasi flebiles, quasi dicãt illud Apoc. 8. Veh, veh, veh, habitantibus mihi terrã .i. tractantibus ea, quæ corporis sunt, quod de terra originem traxit. Veh habitantibus in terra .i. in peccato mortali, veh auaris, veh raptoribus, veh vsurarijs, veh superbis, veh tirannis, & oppressoribus proximorũ, veh luxuriosis, veh adulteris, veh sodomitis, veh gulosis, veh partialibus, veh dissolutis iuuenibus, veh vanis mulieribus, veh malis religiosis, clericis & sacerdotibus, veh malis prelatis, veh inobedientibus subditis, veh malis artificibus, & mercatoribus, veh omnibus male uiuentibus, veh hęreticis & oĩbus infidelibus, veh vobis impijs, qui dereliquistis legem Dñi altissimi. Eccle 41. veh genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequã, filijs sceleratis, Esa. 1. veh qui contradicit factori suo. Esa 45.

6. Signum qđ erit ante diem iudicij. Sexta die flãma maxima consurget ab occasu Solis currẽs cõtra faciẽ firmamenti vsq; ad Orientẽ. Ad designãdũ, q peccatores, qui fuerunt frigidi in amore Dei debent flãma infernali in pximo incendi, iuxta illud Psalmi. Flãma cõbussit peccatores.

7. Signum. Septima die oĩa sydera tam fixa, q erratica spargent ex se igneas comas sicut cometę, ad denotandũ, q oẽs status mundi debẽt mutari iuxta illud Lucani in 1. Mutãtẽ regna Cometẽ &c.

8. Signum. Octaua die ita magnus terremotus erit, q oĩa edificia alia psternentur de quo Apoc. 16. dicitur. Terremotus factus est magnus qualis nunq̃ fuit ex quo hoĩes fuerũt sup terrã. Et hoc signũ fiet ad detestationem cupiditatis humanæ quasi terra nõ possit amplius auaros sup se tolerare. Vnde Esa. 15. 24. dr. Confractione cõfringet terra. Cõtritione conteret terra. Cõmotione cõmouebit terra, Agitatione agitabitur terra sicut ebrius & grauabit eã iniquitas

9. Signum. Nona die oẽs lapides scindẽtur, & inuicẽ collidẽtur. Et hoc in detestationẽ eorũ, qui noluerunt cõteri de peccatis, qbus dr. Eccle. 3. Cor durum male habebit in nouissimo. Quia noluit seruare illud Iohe. 2. Scindite cor da vestra, & vnde verificabit illud Eccle. 17. Conteret cũ delinquente delictũ.

10. Signũ. Decima die oẽs plantæ, & herbæ fluẽt sanguineum rorẽ. De quo Ioh 2. dicit Dñs. Dabo prodigia in cęlo sursum, & in terra deorsum sanguinẽ, & ignẽ, & vaporẽ fumi. Et de hoc pphetauit sybilla Tiburtina di. Iudicij signũ tellus sudore madescet, & Esa. 34. dr. Inebriabitur terra sanguine. Et hoc ad detestationẽ eorũ, q noluerunt effundere lachrymas ex dolore peccatorũ suorũ, & memoria passionis Christi.

11. Signum. Vndecima die oẽs montes, & colles, & ędificia in puluerẽ redigentur, & adequabitur terra, de quo Psal. 96. dicit. Montes sicut cera fluxerunt à facie Dñi, qa venit iudicare terram, & Esa. 4. dicit. Omnis vallis implebitur, & oĩs mons, & & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas, & reuelabitur gloria Dñi &c. Et hoc ad significandũ, q illi, qui habuerũt altitudinẽ & superioritatẽ, ac Dñationẽ super alios in die iudicij illã habere cessabũt. Tũc.n. vt ait gl. in c. 6. 89. di. amplius nõ erit dominatio siue gradus maioritatis vnius ad alterum. De hoc etiam signo pdictũ fuit Baruch. 5. vbi dicit. Constituit Deus humiliare omnẽ montẽ excelsum, & con ualles replere in æqualitate terræ

12. Signũ. Duodecima die omnia animalia congregabũtur in campis rugientia, & nihil gustan-

tia iuxta illud. Hiere.2. Super eű rugierunt leones, & dederunt vocem suã. Et hoc ad denotandum perpetuum lamentum damnatorũ in quorũ persona dicit.
13. Signũ. Esa.49 Rugiem⁹ quasi Leonis oẽs. Tredecima die oĩa sepulchra ab ortu solis, vsque ad occasum patebũt cadaueribus ad resurgendum, & ossa mortuorũ simul cõgregata sup sepulchra stabunt iuxta illud Eze.37. Ecce ego aperiã tumulos vestros dicit Dñs. Et ibidem. Accesserunt ossa ad ossa vnum quodq; ad iuncturam suã, qđ erit in detestationẽ eorũ, qui credunt nullã aliam esse vitam, & negãt resurrectionem mortuorum futuram secũdum opinionẽ quorũ dicitur per psalmistam. Et sepulchra eorum domus illorũ
14. Signũ. in æternũ: Quartadecima die hoĩes tũc viuentes de habitaculis suis recedent, discurrentq; attoniti velut amentes, & nihil ad inuicem loquẽtes ex timore, & stupore iuxta illud. Esa.33. cõterriti sunt in Sion peccatores, possedit timor hypocritas, quod fiet in detestationem eorũ, qui non timent, nec credunt venturum Dei iudicium sed derident prædicãtes de eo, de quibus inquit psalmista. Non est timor Dei ante oculos eorũ. De vagatione autem illorum dicitur Sopho. 1. Ambulabunt vt cæci quia Domino peccauerunt. Quintadecima die omnes homi-
15. Signũ. nes morientur, & resurgent cum mortuis longe ante defunctis iuxta illud. Esa. 13. Omnis qui inuentus fuerit occidetur, & Dan.12 Qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt &c. Et posito, ꝙ ista signa debeant accidere, credo ꝙ homines erũt, ita cæci diuino iudicio, quòd non intelligent ea, sed trepidabunt & pleni formidine deficient a sensu, verum quia Hiero. non affirmat prædicta signa debere accidere, ideo ex euangelico textu tria infallibiliter colliguntur. Primum dicitur signi Redemptoris apparitio. Secundum corporum cœlestium inuitatio. Tertium angelicarum virtutum commotio.

Signa quæ vniuersali iudiciũ præcedere debent vt ex Euangelico tex colligitur, sunt tria.

De primo canit ecclesia in festo sanctæ Crucis dicens, hoc signum Crucis erit in cœlo cum Dñs ad iudicandum venerit. Et Dominus noster Iesus Chri-
1. Signum. stus Matth.24. di. Tunc apparebit signũ filij hominis in cælo. vnde magister. in 4. dist.48. inquit. Angeli deferent ante eũ signum Crucis, & dicit Ricar. noster in ea di. in quæstionibus circa litteram, ꝙ ipsamet Crux in qua Crucifixus, est portabitur ad iudicium restaurata miraculose, maximum habens splendorẽ. De quo Chriso. super Matth. di. Crux apparebit Sole lucidior existens, licet aliqui dixerint, ꝙ non erit lignum Crucis in qua mortuus est Christus, sed quoddam signum illius Crucis representatiuum, tamen cõiter tenetur, ꝙ illam & Crux in qua Crucifixus est Christus, portabitur ad iudicium. Qui.n. humana corpora redacta in pulueres eadem in numero restaurabit, illam eãdem Crucem numero restaurare poterit. Et multo rationabilius est ꝙ ipsamet ad iudiciũ portetur, quàm aliquod signum pro ea. Et hoc triplici ratione. Pimo in ostensione gloriosæ victoriæ Christi, vt videant omnes ꝙ̃ mirabiliter ab eo fuerunt redempti. Secundo in ostensione eius misericordiæ, vt videãt boni, quàm misericorditer ab eo fuerunt saluati. Tertio in ostensione suæ iustitiæ, vt videãt mali, ꝙ̃ iustè sunt damnati. Sed hic oritur vnum dubium, Si prædicta Crux apparebit facta gloriosa, an non. Et primo videtur dicendum, ꝙ sic, per dictum Chrisostomi prææallegatum. In oppositum autem videtur tali ratione. Nam secundum theologos in 4. dis.48. Omnia vegetabilia, & mineralia, & alia huiusmodi corruptibilia post iudicium desinent. Ergo cum Crux sit de numero taliũ nõ permanebit, ergo desinet esse postquam apparuerit cum prædicta claritate, ergo non erit glorificata. Ad hoc respondet Alex. de Ales. in 3. parte summæ in tractatu de Aduentu Christi ad iudicium. Nihil se hic diffinire cũ sancti ponant diuersa. Nam aliqui dicũt, ꝙ si immutabuntur elementa, quæ corruptibilia sunt, & corpora cælestia, multo fortius videtur, quod etiam illud, qđ fuit instrumentum nostræ redemptionis. s. Crux debeat immutari sicut alia corpora, & elementa, quæ sunt corruptibilia de sui natura, & sic permanere, qa in quantũ fuit instrumentũ humanæ redẽptionis hẽt quãdã dignitatẽ, & cõsequẽter cõgruẽtiã ad ꝑmanẽdũ in illa claritate in qua reformabitũ. Alij tñ dñt ꝙ sicut

Rationabili⁹ esse Crucem ad iudicium afferi, quã aliquid aliud signum, & hoc triplici ostenditur ratione.

Crux an apparebit in iudicio facta gloriosa.

ſicut Chriſtus in traſfiguratione oſtendit quandam claritatem manēte adhuc corpore ſuo mortali, ita poſſet in iudicio oſtendere claritatem in cruce manente ipſa corruptibili. Et ſic poſt talem apparitionem non oporteret, quòd permaneret in perpetuum, ſed annihilaretur? Ego autem ſalua meliori opinione teneo primam, ſcilicet quòd in perpetuum poſtea durabit vt in æternum appareat ſignum victoriæ Chriſti, atq; eius miſericordiæ, & iuſtitiæ. Alia quoque inſtrumenta, & miniſteria paſſionis Chriſti reformatā portabuntur in iudicio per Angelos, vel per aliquem ſanctorum de aliquo ordine Angelorum Vnde poſſumus deuotè contemplari, quòd beatus Franciſcus ſtigmatizatus, qui eſt in choro Seraphin, portabit crucem ante faciē iudicis, de quo canit Eccleſia in officio eius. Decus morū dux minorū Frāciſcus tenens brauiū, dic quo corpus eius integrū ꝑmanet cū ſtigmatibus radiātibus more ſtellarū & viſum fuit &c. Quia enim officiū Seraphin eſt alios in amore Dei promouere, ideo vnus Seraphin, vel Seraphicus Frāciſcus deferens in iudicio vexillum crucis clamabit ad omnes martyres, & religioſos, mundumque contēnentes, & huiuſmodi ſimiles di. Venite omnes nobiſcum, cantate, & exultate ac pſallite, vos enim ſeruaſtis conſilium domini dicentis Matthæi. 16. Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Quia vero officium Cherubin eſt promouere hominem ad diuinam cognitionem. Icirco vnus eorum portabit columnā, q̄ vt habetur. Exo. 13. Lucebat hebræis. ſ. per cognitionem fidei per noctem. i. cōtra hæreticos. Et ille Angelus, vel ſanctus ordinis Cherubici clamabit ad omnes bonos theologos, & prædicatores, & ſimiles dicens. Venite nobiſcum vos qui illuminaſtis mundum, qui fuiſtis quaſi ſtellę lucentes ante dominum cantate, & exultate, ac pſallite. Qui enim docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiūt plurimos quaſi ſtellæ in perpetuas ęter nitates Dan. 12. Quia aūt officiū thronorum eſt iudicare cum in eis reluceat

Quod alia quoq; inſtrumenta paſſionis Chriſti ad iudiciū deferentur et à quibus.

rectitudo diuini iudicij, ideo vnus eorum portabit lanceam, quæ aperuit latus Chriſti: Et clamabit ad oēs iuſtos principes, & reges iudices, ac huiuſmodi ſimiles di. O vos omnes iuſtitiæ adminiſtratores venite nobiſcum, & in æternum gaudete. Dixit enim dominus per pſalmiſtam. Beati qui cuſtodiūt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore. Præterea quia officium dominationum eſt ſecundum Gregor. inſtruere in bello ſpirituali per macerationem carnis, iccirco vnus eorum portabit malleum, quo conclauatę ſunt manus, & pedes Chriſti, & iſte clamabit ad omnes heremitas, & ſanctos patres, q ſteterunt in deſerto, & huiuſmodi ſimiles di. Venite vos omnes qui corpora veſtra ſubiugaſtis per macerationem carnis ſeruantes conſilium Apoſtoli dicentis ad Collo. 3. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Quia verò officium principatus eſt ſecundum Gregorium docere homines qualem debeant vnicuique exhibere reuerētiam, ideo vnus illorum portabit coronam ſpineam, & clamabit ad omnes obedientes, & bonos ſubditos. di. O vos omnes qui ſemper prælatis veſtris fuiſtis obſequentes, & reuerentes, venite nobiſcū obedientia enim veſtra magis placuit Deo q̄ victimæ, & oīa ſacrificia c. ſciendum. 8. q. 1. Quia autem officium poteſtatū eſt ſecundū Bernar. defenderę hominem vt non amittat regimen ſpirituale ſui ꝓ ſius propter varias tentationes, icirco vnus eorum portabit clauos Chriſti, quia claui faciunt reſiſtentiā ne aliqd exeat de loco ſuo Et clamabit ad eos q fortes fuerūt in tētationib⁹ di. O vos oēs de qbus inqt Apoſtol⁹ ad Hebr. 11. Fortes facti ſūt in bello. ſ. tētationū, venite, & iubilate, ac gaudete nobiſcū ſcriptū eſt: Prou. 12. manus fortiū dn̄abitur. Pręterea qa officiū virtutū eſt ſcd̄m Dionyſiū docere ꝑlatos vt pſeuerantur ea, q̄ ad officiū ꝑlationis ꝑtinent exequant, & ex tedio nō relinquant. Id vn⁹ eorū portabit ſpōgiā cū felle, & aceto, & clamabit ad oēs q fuerūt mites, & māſueti di. O vos oēs q fuiſtis mites, & māſueti venite nobiſcū. Ait. n. dn̄s Matthæi. 5. Beati mites quoniam hæreditate

sate possidebunt, terram illa, scilicet terram de qua propheta ait. Psal. 26. Credo videre bona domini in terra viuentium. Praeterea quia officium Archangelorum est secundum Dionysium, reuelare prophetias hominibus, ideo vnus eorum portabit disciplinam quia per disciplinam instruimur iuxta illud psalmistae. Et disciplina tua ipsa me docebit. Et clamabit ad omnes bonos doctores, & proximi instructores, & correctores di. O vos omnes qui proximum in via Dei dirixistis, & à peccatorum semita reuocastis, venite nobiscum. Inter opera enim charitatis non nimium est delinquentem corrigere, & errantem ab erroris sui semita reuocare. c. inter opera de spon. & c. tria sunt genera. 45. dist. Quia vero officium Angelorum est exhibere obsequium circa nos, & ad benefaciendum incitare, ideo vnus eorum portabit cānam, cum qua percussum fuit caput Christi. Et clamabit ad omnes q. bonis inspirationibus commoti in exercitio virtutum fuerunt feruentes dicēs. O vos omnes de quibus dicit psalmista, ibunt de virtute in virtutem videbitur Deus deorum in Syon, venite nobiscum vt induamini virtute ex alto, Lucae 24. vos enim dicere potestis Deo illud Matthaei. 7. Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus. Et praedicta omnia ministeria passionis intelliguntur per signum filij hominis, quod apparebit in cęlo, per quod etiam intelligi possunt cicatrices, quae apparebunt in corpore Christi, vt ait Alexan. de Ales, vbi supra secundum Chriso. vt impleatur illud Zacha. 12. videbunt in quem transfixerunt. Nam illud Zacha. 13. dicet dominus patri suo his plagis plagatus sum in domo eorum qui me diligebāt. De hoc etiam dicitur Apoc. 1. videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, pōt quoq; per hoc intelligi signum crucis tempore iudicij imprimendum in frontibus fidelium vt ait Alex. vbi supra qd designatur. Ezec. 10. in Thau posito super frontes virorum gementium & dolentium, vnde Apoc. 7. dicitur. Nolite nocere terrae & mari, neque arboribus quoadusq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et praedicta sufficiant quo ad primum signum euangelicum.

SEcundum signum habetur Matth. 24. vbi dicitur. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stellae cadent de cęlo, & Lu. 21. Erunt signa in Sole, & Luna, & stellis. Et hoc praedixit Esa. 13. c. di. Stellae celi non expandent lumen suum obtenebratus est Sol in ortu suo, & Luna non resplendebit in lumine suo. Circa obscurationem solis notandum est secundum Alex. de Ales, in 3. parte summae, & Ricar. qui sequuntur magistrum. 48. di. quarti libri. Quod Solem, & Lunam obscurari potest intelligi, vel in ipso aduentu iudicis, & sic dicuntur obscurari non sui luminis priuatione, sed superueniente maioris luminis claritate vt ait Hie. Quia maius lumen obfuscat minus. Vnde Chris. super Matth. inquit. Sicut in hoc seculo Luna & sydera mox obscurantur orto Sole, sic in gloriosa Christi apparitione Sol obtenebrescet, & Luna non dabit proprium iubar, haec ille. Licet ergo Sol, & Luna, & alia corpora cęlestia nunquam sint secundum virtutem caritura sua naturali qualitate, imo in aduentu iudicis verificabitur illud Esa. 30. Erit lux Lunae sicut lux Solis, & lux solis septēpliciter, tamen dicuntur obscurari pro eo, quod remanente in eis luce, non irradiabūt ab extra. ad tempus per diuinam virtutem in praesentia gloriosissimi corporis Christi, & hoc pdixit Esa. 24. c. di. Erubescet Luna, & confundetur sol cum regnauerit dominus exercituum in monte Sion, & in Hierusalem in conspectū seniorum fuerit glorificatus, & ibi loquitur expresse de iudicio, potest etiam intelligi Solem, & Lunam obscurari ante iudicis aduentum, & sic patientur eclipsim supernaturaliter, quoniam si paterētur per naturam, cum multotiens acciderit non poneretur inter signa Vnde Grego. in homilia praelium martyrum inquit. Quae enim ordinate veniunt signa non sunt contra naturam, ergo patientur eclypsim simul ad terrorem hominum, per naturam enim impossibile est, quòd simul patiantur, quia naturalis eclypsis solis causatur per interpositionem

2. Signum quod erit ante diem iudicij.

Nota de obscuratione Solis, ante diem iudicij litteralem expositionem.

tionem Lunæ inter aspectum nostrum, & solis. Eclypsis vero Lunæ causatur per Diametralem interpositionem terræ inter Solem, & Lunam. De ista ergo horribili eclypsi prophetarum est Iohelis. 2. vbi dicitur. Sol vertetur in tenebras, & Luna in sanguinem antequã veniat dies domini, magnus, & horribilis. Ista autẽ eclypsis erit differẽs ab alijs. Tum quia erit vniuersalis auferens lucem omnibus partibus terræ, quod in nulla alia eclypsi fieri consueuit. Tum quia diu durabit. Tum quia vt prediximus non fiet per terræ interpositionem, sed per lucis superuenientis maximam virtutẽ. De casu verò stellarum credendum est secundum Augustinũ in. 20. de ciuitate Dei, c. 24. Quod tropica sit locutio qua dicitur stellæ cadere de cęlo, eò quòd suo lumine videbuntur priuari, superueniẽte maiori claritate. Propriè enim loquendo verificari non posset, quia corpora cęlestia non sunt grauia, nec corruptibilia secundum Aristotilem in 1. de cęlo & mundo. Item stella est dẽsior pars sui orbis, & est fixa in cœlo secundum Ptholomeum, & ideo cadere non potest. Si ergo tenemus opinionem eorum, qui dicunt iudicium venturum de nocte iuxta illud Matth. 25. Media autẽ nocte clamor factus est. Ecce sponsus venit, exite obuiam ei, dicẽdum est, quòd existẽtibus stellis in maxima claritate, ex serenitate aeris statim in ictu oculi, & inspirato adueniet Christus cum Angelis tantam habens claritatem, quòd stellæ ipso facto disparebũt, & amplius non videbuntur. Et sic videbuntur cecidisse de cœlo, quòd autem de nocte debeat venire Christus ad iudicium vide tur tenetur Alex. de Ales. in. 3. parte summæ in tractatu de aduentu Christi ad iudicium. q. 2. di. Potest non incongruè intelligi, media nocte venturus, quia, vt ait Cassiodorus. Hoc tempore primogẽnita Ægypti percussa sunt. Nec obstat illud ad Roma. 2. In die reuelationis iusti iudicij Dei, quia ibi non accipitur dies pro qualitate temporis, sed rerum, quia tunc cogitationes, & consilia singulorum patebunt. 1. ad Corint. 4. hæc ille. Verùm quia quidam inter quos est Augu. exponunt illa verba. Media nocte id est nullo sentiente, aut præuidente. Dici potest, quòd stellæ cadent de cœlo, quãtum ad apparitionem, quia inflãmati vaporis in tanta quãtitate, & multitudine descendent, quòd videbuntur aspicientibus, quòd sint stellæ de cœlo cadentes. Stellæ etiam similitudinarie dictæ sunt, quædam impressiones, & coruscationes in aere generatæ, quæ tunc frequenter discurrent per aera ad terrorem hominum Sap. 5. Ibunt directæ emissiones fulgurum. Istæ autem expositiones de obscuratione Solis, & Lunæ, ac de casu stellarum, sunt secũdum sensum historicum, & litteralem. Potest etiam intelligi Solem, & Lunam obscurari secundum Methaphoricam locutionem, vt sit sensus. Sol obscurabitur, &c. idest tam seuera erit vindicta iudicis etiam Sol, & Luna, & Stellæ eam aspicere non audebunt. Vnde Aug. ait. Mœrorẽ diei iudicij, neq; Sol, neq; Luna, neque astra respicere poterunt. Et ita intelligitur illud. Erunt signa in Sole Luna, & Stellis, hæc ille. Possunt quoq; hæc signa prædicta intelligi secũdum sensum allegoricum, siue spiritualem, vt sit sensus. Sol obscurabitur, scilicet Christus, qui est sol iustitiæ illuminans omnem hominẽ venientem in hunc mundum Ioannis. 1. vnde de seipso ait Ioannis. 8. Ego sum lux mundi. Tunc enim obscurabitur quã tempore Antechristi prædicatione, & miraculis non clarescet. In sole enim secundum Aug. tria considerantur, scilicet quòd est, quòd lucet, & quòd calefacit, & similiter. In Christo tria sunt. s. diuinitas, sapientia, & bonitas. Circa quã tunc temporis parum ante iudicium videbitur obscurari, quia homines illius temporis in fide instabiles non Deum appellabunt eum sed hominẽ purum, nec credent illum fuisse hominem veritatis sed magis erroris non habuisse spiritum sanctum, sed spiritum malignum. Et ideo de ipso dici poterit illud Apoc. 6. Sol factus est niger quasi saccus cilicinus. Ille ergo sol tunc obscurabitur de quo dicitur Mala. vl. Vobis timentibus nomen meum orietur sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius, idest brachijs in cruce extensis. Antechristus autem tunc erit valdè clarus, quia vbiq; de eo prædica-

Eclypsis Lunæ quæ fiet in die iudicij differẽs erit ab alijs

De casu stellarũ in die iudicij litteralis expositio.

Iudiciũ secundum aliquos media nocte fiet.

De solis ac Lunæ obscuratione, metaphorica expositio.

Expositio alegorica de Solis, ac Lunæ obscuratione.

dicabitur,& miracula facere videbitur. Ipse quoq; exaltabitur,& Christus humiliabitur. De quo exponi potest illud quod ait Salomon. Eccle. 10. Est malum quod vidi sub sole, positum stultum in dignitate sublimi, & diuitē sedere deorsum. Per Lunam autem, quæ tunc non dabit lumen suum, intelligitur Ecclesia quæ illuminatur à Christo sicut Luna à Sole,& ideo dicit Apo. 12. Signū magnū apparuit in muliere amicta sole.i.ecclesia informata Christi cōuersatione. Ista enim Luna scilicet Ecclesia tūc eclypsabitur per interpositionem terræ.i. amoris terrenorum inter ipsam, & solē iustitiæ Christum Et tunc in ea non relucebit Christi humilitas vel paupertas non mundi contemptus, non terrenorū abiectio,vel animarum zelus. Sed cupiditas,auaritia,pompa,superbia,& omnia vitia vt ait dñs Matth. 24. dicens q tūc abundabit iniquitas. Vnde & Chris. super Matt. inquit. Sicut homo circa mortem multas patitur fantasias, sic mundus in exitu multos patietur errores &c. Ista ergo Luna, tunc non dabit lumen suum, quia Ecclesia eo tempore sanctitatis suæ lumen non demonstrabit. Vnde obscura erit,quia nec miraculis radiabit, nec doctrinæ splendore clarescet,& diuina officia celebrare non poterit tempore Antechristi Dan. 8. Per stellas autē de cęlo cadentes intelliguntur homines, qui sancti videbantur dicentes cum Apostolo ad Philippen. 3. Nostra autem conuersatio in cęlis est, qui Antichristi tempore cadēt de cęlo, idest de cęlesti conuersatione. Legimus enim propter tria stellas de cęlo cecidisse.1.per caudam draconis; Apocalipsis 12. secundo per terremotum Apoc. 8. tertio, vero per cornu Dan. 8. Nam Antichristus quosdam decipiet per miraculorum falsorum operationē,& istos per caudam trahent. Quia sicut cauda operit bestiæ turpitudinem,sic falsa miraculorum operatio operiet Antichristi iniquitatem. Quosdā verò decipiet per donorum largitionem, & istos per terremotum deijciet. Vnde glo. super illud Dan. 11. Terram diuidet gratuito, ait. Quos enim Antichristus subiugare terrore non poterit, auaritia subiugabit, quosdam etiam à fide retrahet p tormentorum illationem, & istos per cornu eijciet. Vnde Greg. inquit. Robustos quippe Antichristus interficiet, & eos qui mente inuicti sunt corporaliter vincet. Vnde Dan. 8. dicitur de Antechristo. Deiecit de stellis cœli & conculcauit eas. Istæ sunt stellæ quæ in eius persecutione obscurabuntur, de quibus,& Iohelis.2. Stellæ retraxerunt lumē suū. Et Iob 3. Obtenebrentur stellæ caligine eius,& ipse Antechristus dicere poterit illud Ezecchi. 32. Nigrescere faciam stellas,solemq; obscurari,potest intelligi secundum sensum theologicum,siue moralem, vt sit sensus, sol obscurabitur.i. intellectus humanus quia sicut sol inter omnes planetas,ita intellectus inter omnes animæ potentias est magis clarus,& sicut sol alijs planetis lucem suam communicat,ita intellectus, alias potentias suæ lucis virtute, illuminat. Iste igitur idest intellectus humanus tempore Antechristi obscurabitur, quantum ad fidei nostræ cognitionem,& quantum ad legis diuinæ obseruationem, & quantū ad nostræ conditionis veram considerationem,quia fidem veram non habebit, legem Dei seruare non curabit,& magis corpus,&c. corruptibilia, quàm animā suam mortalem extimabit, quod est signū stultitiæ, & cęcitatis vnde Bernar. ait. Stulti examinatores de maximis minimam,de minimis maximam curam gerunt. Maiorem enim curam habent de carne morbida seruanda, quàm de anima. Imo vt corticem carnis custodiant, nutriant, & impugnent, nucleum animæ sepe perdunt, hæc ille. Iste quoque sol,idest intellectus humanus, qui debet eleuari in medio cœli, & ibi stare, vt in figuram habetur Iosue. 10. idest in fide ecclesiæ firmiter permanere tunc de cęlo ecclesiæ cadens non ad diuina eleuabitur, sed in terrenis, & momentaneis defigetur, & tunc verificabitur illud Amos. 8. Occidet sol meridie, & homines illius temporis sic obscuratum habētes intellectum dicere poterunt illud Sap. 5. Sol intelligentiæ non est ortus nobis. lassati sumus in via iniquitatis,& perditionis, & ambulauimus vias difficiles; viam autem domini ignorabim⁹,

De stellarū casu de cœlo alegorica interpretatio.

Solem nigrescere, secūdum sensum mortalem qd sit.

per

humana, quia ficut Luna illuminatur à Sole, fic voluntas ab intellectu dirigitur. Vnde philosophus.3. de anima inquit. Voluntas non fertur nisi in præcognitum. Ipsa igitur voluntas quæ charitate, & feruore, & bonis desiderijs, ac operationibus debet clarescere, tempore Antechristi erit tota obscura p tēporē, & negligētiā, & mala desideria, & tūc verificabit illud Eze.32 Luna nō dabit lumen suū. Per stellas aūt intelligit memoria, & potētię sensitiuę. Sicut.n. corpus cœleste ornat stellis, ita corpus hoīs ornatur memoria, & potētijs sensitiuis, q debent circa cęlestia exerceri, sed tempore Antechristi, circa terrena reuoluētur. Et ideo cadere de cęlo dicūtur. Aliter etiam prędicta omnia exponi possūt mysticè. Nam per solem significatur Papa siue ecclesiastica dignitas. Per lunam vero Imperator, siue regalis potestas. c.solite. de maio. & obe. Per stellas autē intelliguntur omnes alij christiani, qui sunt quasi innumerabiles. De quibus dixit Deus Abrahę.Gen.15. Suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Sic enim erit semen tuum. Istę autem Sol, & Luna, ac Stellę deberent lucere sanctitatis splendore, sed tempore Antechristi verificabitur illud Apoc.6. Vbi dicitur, q cum agnus aperuisset septimum sigillū, Sol factus est niger, & Luna quasi sanguis, & stellę ceciderunt de cęlo. Per septimum namq; sigillum videtur secūdū quosdam intelligi septimus millenarius annus à creatione mundi, in quo sol.i. Papa siue ecclesiastica dignitas obscurabitur in cordibus hominum, ita vt in cōtemptum quodammodo habeatur, & ei non obediatur. Item obscurabitur.i. per malam vitam, & exemplaritatem denigrabitur. Ecclesiasticus.n. ordo prę cęteris lucere debet mentis sanctitate, cordis puritate, carnis castitate, oris veritate, operis strenuitate, victus sobrietate, gestus maturitate, vestis humilitate, & totius vitę honestate, vt colligi potest, ex his quę habentur in c. Ecclesię, 35. di. & in c. clericus. di.41. & 44. di. per totā. & de conse. di 5. c. in omnibus, & extra de vi. & hone. cle. c. a crapula. Sed tūc e cōtrario erit. Nā Ecclesiasticorum actio nō rńdebit eorū pfessioni. Eorū.p. pfessio ē deifica, sed actio erit demoniaca, tenebūt loca sāctorū. sed nō exercere volēt opa eorū, sicut pcipit in c nō est facile 40. di. Luna quoq; .i. imperialis, & regalis, tēporalisq; potestas q lucida esse deberet, p iustitiā, & equitatē, sāguinolenta erit, p iniustitiā, & crudelitatē, & sub ditorū oppssionē. De qua sęuitate dr in policraio li 5 c.6 Cū in subditos potestas sęuit, idē est ac si pupillū tutor psequat, vel cū suo mucrone iugulet, ob cuius defensionē traditū sibi, gladiū accepit. Tūc autē tpis potest dici multis principibus, regibus, & imperatoribus illud Esa. 1. Manus vrę sanguine plenę sunt. Cęteri etiā chriani, p stellas designati cadēt de cœlo. i. de opatione cęlesti, & virtuali: Tropologicè aūt exponēdo, p solē qui obscurabit intelligit charitas, quę refrigescet Matth.24. Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorū. Per Lunam, q non dabit lumen suū intelligit fides, q deficiet in q pluribus christianis. 1. ad Thi 4. In nouissimis diebus discedent quidam a fide Hiere. 8. Perijt fides, & ablata est de ore eorū, p stellas vero cadētes de celo intelligunt alię virtutes q euanescēt. Tren.2. Egressus ē a filia Sion oīs decor ei⁹. i. ab aīa fideli oīs ornatus virtutū Vgo āt Cardinalis sup Lucā exponēs illa verba. Erūt signa in Sole, Luna, & Stellis & in terris pssura gētiū ait. Signū in Sole est obscuratio, & in hoc denotaē imperitia plato rum. Signū in Luna est sanguis & in hoc notaē carnalis amor consanguineorū, & partialitas Signū in stellis est casus in terrā. Et in hoc significaē auaritia clericorum & religiosorum. Signum autem in terra est pressura, & in hoc notatur mutua oppressio laicorum.

Tertium signū erit angelicarū virtutū cōmotio, de qua Matth. 24. dr. virtutes cęlorū mouebunē, & Lucę. 21. idē dr. Et hoc etiā scđm plures doctores dupliciter intelligi valet, aut pordine virtutū, q scđm Dio. in h de angelica Hierarchia, ē medi⁹ i media Hierarchia, aut p oibus cęlestib⁹ spiritib⁹. Si primo mō sō virtutes cęlorū mouebūē, qa Angeli illi⁹ ordinis quorū offm ē circa mūdi regimē faciēdo, aliqua facta insolita ad reuocādū mētes hoīū i Deū, p modicū tps añ chri-

Stellas de cœlo cadere quid sit secundū sensum moralem.

Mystica expositio de Sole, Luna, & stellis.

Apoc.6.

Per septimum sigillum quid intelligatur.

3. Signum quod vniuersale iudicium præcedet.

Christi aduentum facient facta maioris admirationis, quàm vnquam ante fecerint, & ipso aduentu mouere cessabunt corpora cœlestia. Accipiendo vero virtutes pro omnibus Angelis beatis, dicuntur moueri secundum magistrum Petrum Lombardum.in.4.di.48. Nó metu damnationis, vel aliqua perturbatione pauoris, secundum quãdam admirationé eorum, quæ videbunt, & sic intelligitur illud Iob.26. Columnæ cœli pauent, & contremiscunt ad nutum eius, vbi Greg. ait. Quid ergo facient tabulæ quando tremunt colũnæ? Quid virgulta deserti, quando cedrus paradisi concutitur? & Remigius dicit. Quid mirũ tremant homines cum in conspectu iudicis tremant Angelicę potestates? Chrisostomus quoque inquit. Quanuis Angeli conscij sibi non sint, videntes tamẽ infinitas multitudines cõdemnari non intrepidè illic stabunt, scilicet timore quodam reuerentiali, secundum Alex. de Ales. in.3. parte summæ in tractatu de Aduentu Christi ad iudicium, & Ricar. in 4.di.48. Vbi etiam dicunt, quòd virtutes cęlorum mouebuntur ex pręparatione pugnæ, vnde Chri. ait. Sicut cum rex processurus ad bellũ contra aliquem, expeditionem mãdat in populo, dignitates omnes mouentur, & exercitus concitatur, totaque ciuitas feruet, quanto magis rege cęlesti exurgente iudicare viuos, & mortuos, angelici spiritus mouebuntur, terribiles ministri terribilem dominum præcedentes, hæc ille. Dicet ergo ille iudex spiritibus angelicis illud Ezechie. 7. Canite tuba, præparentur omnes ad prælium. Ira enim mea super vniuersum populum.

Lege & videbis aliqua alia signa, quæ sexundum aliquos generale iudiciũ precedere debent.

HÆC sunt principalia signa, quæ reperiuntur in Euangelio expressa, tamen multa alia horribilia signa, credũt debere accidere, de quibus Lucanus aliqua ponit in primo licet in totum non dicat verum. Ait ergo. Sic cum compage soluta. Secula tot mũdi suprema coegerit hora. Antiquum repetens chaos, omnia mixta. Sydera syderibus concurrent, ignea põtum. Astra petent, tellus extendere littora nollet. Excutietq; fretum fratri contraria Phębe. Ibit & obliquum, bigas agitare per orbem. Indignata diem poscet sibi, totaque discors Machina diuulsi turbabit fœdera mundi. Non est autem mirum, si horribilia signa præcedent exterminium mundi. Nã vt dicunt doctores, quando Deus vult aliquod magnum flagellum mittere in mundum solet plerumque aliqua signa præmittere, inter quæ sunt tria, scilicet Solis, & Lunæ eclypsatio, & obscuratio, cometarum apparitio, & portentorum frequentatio, propter quæ timendum est, ne immineant in proximo hominibus mala. De primo inquit Ptolomeus in suo centiloquio, Sol, & Luna sunt domini aliorum planetarum, eò quòd sũt causæ totius operis, & gubernationis stellarum. Et ideo eclypsis accidentia grandia significat, & Messala.c.7. de temporum varietate, ait. Scito, quòd in eclypsi Solis, aut Lunæ non poterit fieri, quin significetur aliquod magnum accidens, secundum qualitatem eclypsis ipsius, & Virgilius in primo Georgi. ait. Sol tibi signa dabit, solem quis dicere falsum. Audeat? ille etiam cęcos instare tumultus. Sępe monet, fraudes, & operta tumescere bella, &c. Vnde recitat Ricobaldus, in cronicis suis, ꝙ anno Neronis.4. Solis obscuratio fuit, & terremotus magnus, & tunc magna persecutio insurrexit contra christianos. Tẽpore etiam Constantini tertij, facta est Solis obscuratio, & postea Sarraceni in Siciliã nauibus deuenerunt, & eam depredati sunt, ac alia multa mala fecerũt. Similiter tempore Lotharij secũdi, factus est sol sanguineus, & post paucos dies hominum lues est secuta De secundo autẽ signo, scilicet apparitionis Cometæ est sciendum, quicquid dicat Tullius, in.2.lib. de natura deorum. Et pithagorici, quod Cometa non est Stella fixa, nec erratica de natura cęli. Sed est vapor ad voluntatem creatoris accensus in viscosa materia, & adustibili, vt ait Ioannes Damascenus. De cuius apparitione dicit. Ptolomeus in centiloquio, propositione. 99. & in 2. quadripartiti.c. vltimo, & Aristotil.1. Metheo. quòd significat malos effectus. Scribit autem Seneca in quæstionibus naturalibus, quòd duæ insulæ submersæ sunt præ-

Horribilia signa debere precedere exterminiũ mundi aliqua congruentia ostenditur.

Solis, & Lunæ eclypsis aliquid magnũ semper denotat.

Quod iam signa in Sole fuerunt.

2. Signum erit Cometæ affinitio.

Apparitio Cometæ malos effectus significat.

prænunciāte Cometa. Iustinus etiā scribit quòd anno, quo natus est Mitridates q. regnauit in Asia primo anno quo regnare cępit, Cometa per multos dies apparuit resplendens tanta luce, vt cęlum omne videretur ardere, quæ in quātitate videbatur magnum cęli spatium occupare, & in luce vincebat splendorē solis, apparebatque singulis diebus per quatuor horas. Hic autem rex crudelissimus cū Romanis atrocia bella gessit, & homicidia multa fecit, vt scribit Eutropius & etiam Valerius in rubrica, de crudelitate. De his tamen cometis tenendum est illud quod dicam in sermone.16.huius partis, parte. 3. Tertium autem signum est portentorum frequentatio, vnde Plinius scribit in 2. naturalis historiæ, antequam Crassus Romanus occideretur à Parthis ferrum pluit in Lucanis, & omnes Lucanos milites, qui multi erant in Crassi exercitu occidit. Recitat quoq; Horosius, quòd anno ab vrbe cōdita.480.Sanguis de terra e multis fontibus scaturijt, & anno sequenti terribilis pestis Romanos inuasit. Apud Tarentinos cum panes per conuiuia frangerētur, cruor è medijs panibus fluxit, & tunc per septem continuos dies grando lapidum immixtis etiam testarum fragmentis terram latissimè verberauit. Refert quoque idem Horosius, q̄ multa bella horribilia, atq; crudelia ꝓdigia maxima præmonstrarunt maximè bellum Punicum cum Romanis. Nā bos quidam locutus est Romæ dicens. Caue tibi Roma, & Augustinus in 5.lib. de ciuitate Dei c. vltimo. de hoc inquit. Omitto boues locutos, infantes nondū natos quædam verba clamasse de vteris matrum, volasse serpentes, feminas, & gallinas in masculinum sexum fuisse cōuersas. Inter cętera autem mala, quæ post secuta sunt, secundum Horosium in ea pugna quæ apud cannas facta est quadraginta quatuor millia Romanorum cęsa sunt. Et Annibal in testimonium victorię, tres modios annulorum aureorum, qui ex manibus interfectorum detracti fuerant, Carthaginem misit. Vnde secundum quosdam ciuitas quæ nunc dicitur Pisaurum ꝓpter hoc sic appellata fuit, quia ibi dicti annuli pensati sunt. Multa quoq; prodigia, & signa ostensa sunt ante destructionē Hierusalem de quibus tractat Iosephus in libro de bello Iudaico. Inter quæ stella quædam per annum in forma gladij stare visa est quasi imminens de super ciuitati. Item cum in festo populi conuenissent octauo die mensis Aprilis, hora noctis nona, tantus fulgor luminis arā, templumq; circumdedit, vt dies clarissimus videretur. Mansitque spatio horę dimidiæ, quod quidem ignaris prosperum visum est. Sed peritis portentum exitiale apparuit. Luna insuꝑ eclypsim, per duodecim noctes continuas passa est. Item ianua templi quæ erat ad oriētem, cum esset ære solido induta, tanti ponderis, vt vix viginti viris summo conatu impellentibus clauderetur, repente hora noctis sexta, seipsam aperta est quamquàm ferreis vectibus teneretur. Insuper die.20. Maij. Prope solis occasum visi sunt currus, & quadrigę in omni regione per aerem ferri, & armatorū cohortes nubibus commisceri. Item in nocte Pentecostes sacerdotes ingressi tēplum ad diuina officia celebranda. Primo senserunt quosdam strepitus, & paulo post audierunt voces clamantes. Discedamus ab his sedibus. Quidam etiam nomine Iesus, per quatuor annos ante ipsam destructionem clamauit continuè alta voce dicens. Vox ab oriente, vox ab occidente, vox a quatuor ventris, vox super Hierusalem, vox super sponsos, & sponsas, voxque super vniuersum populum. Sicque clamās discurrebat per vicos, & plateas, & flagellatus ac percussus, & ante iudicem flagris, vsque ad ossa laceratus, vt taceret, cum quodam eiulatu semper illud replicabat addens. Veh Hierusolymis, veh masculis, & femellis. Si ergo tot signa præcesserunt iudicium, & flagellum particulare, profecto plura præcedent iudicium, & exterminium generale. Et hoc patet etiam ex euangelio, maximè Lucæ. 21. c. vbi inquit dominus. Erit in terris pressura gentiū præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibꝰ præ timore, & expectatione quæ super ueniet vniuerso orbi, & in eodem.c. etiā ait. Erunt signa magna. Ex quo non est dubi-

3. Signum erit portentorum frequentatio.

Portentorū frequentatio malum significat.

Pisaurum quare sic nominetur.

dubitandum, quòd ante iudicium, videbuntur terribilia signa, non solum in Sole, Luna, & Stellis, sed etiam in aere, in auibus, in terra, in arboribus, in mari, animalibus, in aquis, in fluminibus, & in omnibus abyssis, ac cæteris creaturis. Ideo inquit dominus, vbi supra. Veh autem prægnantibus, & nutrientibus in diebus illis. Erit enim pressura magna super terram, Matth. 24. ait. Tunc plangent se omnes tribus terræ, scilicet propter terribilia signa quæ videbunt ante iudicium. O igitur insensati peccatores quale erit cor vestrum in illa hora? quo modo stabit conscientia vestra? Vultis ergo non timere in illo tempore? Timete nunc Deum & deponite peccata vestra. Ait enim Dauid. Psal. 111. Beatus vir qui timet dominum, sequitur, dispo net sermones suos in iudicio, quia in æternum non commouebitur. In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit.

DE CAVSIS SIGNORVM præcedentium iudicium vniuersale.

Cur De⁹ premittet tot signa ante iudiciũ vniuersale, tribusque rationib⁹ ostẽditur hoc congruẽtissime fiendum esse.

TERTIA & vltima pars nostri sermonis, dicitur caulationis. s. quare tot signa mittet Deus ante diem iudicij. Et respondent prædicti Theologi. vbi supra quod maximè hoc faciet propter tria. Primo ratione ostensionis, scilicet ad ostendendum, quam terribilis erit aduentus Dei filij venientis ad iudicandum, quando omnes creaturę tantum videntur panere, quòd potius appetere cognoscũtur omne exterminium, quàm tam terribilem iudicem expectare. De quo Dan. 7. dicitur. Thronus eius flamma ignis totæ eius ignis accensus, fluuius igneus, rapidusq; egrediebatur à facie eius, propter metum ergo incutiendum hominibus, hec signa terribilia venient. Est autem metus instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio. l. ff. quod me. cau. Et profectò talis metus non solum in constantem virum cadet, de quo in. l. metum. ff. eo. ti. Sed in quẽcunq; constantissimum. Ista autem signa terribilia, & formidabilia, & congrue præcedere habent sententiam vltimam. Iudicij vniuersalis, & seuerã vindictam æternæ damnationis reproborum. Erunt enim tanquam admonitio quædam præcedens condemnationem, & punitionem, sicut fieri debet secundum iura. Vnde dicitur in c. sacro. de sen. exco. Prohibemus nequis in aliquem sententiam excommunicationis promulgare præsumat, nisi competenti admonitione præmissa. & 16. q. 7. c. Omnes decimæ, dicitur, quod nemo debet excommunicari pro peccato, nisi trina admonitione præmissa. Multo magis excommunicationem æternam, & perpetuam, separationem malorum à consortio beatorum debent admonitiones prę cedere. Sicut ergo in tempestate corruscatio præcedit tonitruum, licet naturaliter simul ipsum tonitruum, & coruscatio concausentur, ita tonitruum diuinæ sententiæ, & æternę damnationis prę cedent coruscationes portentorum, & signorum, licet autem coruscatio prius recipiatur à sensu nostro quàm tonitruum ratione naturali, quia illuminatio fit in instanti. 2. de anima, & sonus successiuè. Et ideo visu velocius sentimus coruscationem: quam auditu percipiamus tonitruum. Tamen etiam ordinatione diuina hoc procedit: vt admoneantur homines se signo crucis munire: & Dei auxilium postulare ne tonitruo: & fulminibus occidantur. Et similiter talium horribilium signorũ coruscatio admonebit omnes: vt de peccatis suis conterantur: & pęniteant: ne eternaliter perimantur. Maximã itaq; incutiét formidinem, quibuscunq; etiam audacissimis viris prædicta signa. Si ergo timét homines insolitam solis obscurationem, sicut factum fuit in morte Cęsaris de qua ait Virg. 1. Geoig. Ille etiã extincto miseratus Cæsare Romam. Cũ caput obscura nitidum ferrugine texit. Impiaq; ęternam timuerunt secula noctem. Si timét non consuetas tenebras, sicut Ægyptij de quibus dicitur Exo. 10 Factę sunt tenebrę horribiles in vniuersa terra Ægypti, tribus diebus, nemo vidit fratrem suum, nec mouit se de loco in quo erat. Si timét terremotũ, ventorũ vehementiã, fortunas maris, fulgura, ac coruscationes, & tonitrua, nocturnos strepi-

serpētium sybillos, & dracon. Leonūq; rugitus, quanto magis timebunt sic horribilia signa, vocemq; seuerissimi iudicis dānātis, & exprobrātis malos? Quæ considerās Hieronymus super Matthæi inquit. Quotiens diem iudicij considero, toto corpore cōtremisco. Siue enim comedam, siue bibā, siue aliquid aliud faciam semper videtur illa tuba terribilis insonare aurib' meis. Surgite mortui, venite ad iudiciū. Et idē ait ad Chromatium Heliodorū. Ego in scelerū meorum latens sepulchro, & peccatorū vinculis colligatus quotidie illum Dñicum clamorem expecto, Hieronyme veni foras. Ego deniq; oīa tuta timeo. Quid audis peccator? quid Hieronymus dicit? Et quis ipse erat nonne sanctus? nonne probus? & virtuosus, nonne a curis terrenis penitus absolutus? Nonne pœnitentia maceratus? nōne in Dei opere assiduus? & sic clamat. Ego timeo, & cur nō times tu? ò amator seculi ò negligens in via dñi? O peccator nequissime contremisce, & cōcutiantur oīa viscera tua. Depone fatuitatē mētis tuæ, qua sit vt nō timeas. Et sepius mēte reuolue Hieronymi verba dicentis. Ego timeo.

2. Ratio qua ostenditur signa congruentissime vniuersale iudiciū debere præcedere.

SEcunda ratio illorum signorū, diciē accusationis. Nā oēs quasi creaturæ immutabuntur paratæ ad vindictā contra peccatores iuxta illud Sap. 5. Armabit oēm creaturā ad vindictā inimicorū suorū, vnde Deut. 31. dr. Inuocabo contra eos cęlum & terram. Nā cum Deus oēs creaturas fecerit ad hoīs vtilitatē, & oēs Deo obedierunt homini seruiendo, ipse vero homo rebellis, & inobediēs creatori suo extiterit. Ideo accusabunt eū quasi ingratū. Clamabit nāq; suo modo cęlum. O Deus oīpotens, ego homini ministraui eū planetis meis influendo super terrā, & alia opando quæ suffisti. Ipse verò te offendit. Ergo vindica iustissime iudex. Clamabūt Sol, & Luna, & stellæ. O Deus magne, nos dedimus peccatoribus lucem, vt tuum prosequerentur imperiū. Illi vero in omnibus cōtēpserunt, fac ergo vindictam. Clamabit hoc modo aer. Clamabit terra. Clamabunt aquæ, & oīa quæ in eis sunt. Ideo Vgo. de sancto Vict. ait. In die vltionis nihil habebit quod respondere possit homo peccator, vbi cęlum, & terra Sol, & Luna, dies, & noctes, & totus mundus, & oēs creaturæ stabunt aduersum nos in testimoniū peccatorū nostrorū.

Totus mundus contra peccatorē clamabit in die iudicij.

3 Ratio qua ostēdit quare Deus tot signa præmittet.

TErtia ratio illorum signorum diciē compassionis. Mouebunē vtiq; quodam affectu pietatis, & cōpassionis cunctæ creaturæ ad cōpatiendū miseris dānatis, vnde Chriso. super Matth. ait. Patrefamilias moriente tota domus eius turbatur, familia plangit, & nigris se vestibus induit. Sic humano genere, circa finem constituto cęli ministeria lugent, & candore deposito tenebris induūtur, licet enim omnes creaturæ suo modo accusabūt, peccata nostra Dei iustitia hoc requirente, naturæ tamen humanæ compatientur, & eius damnationi. Planget ergo sol æternam hominum damnationem, planget Luna, plangēt stellæ, plangent omnia elementa, & vniuersæ creaturæ. O q̄ durus es, o tu peccattor, quā ferreus, q̄ tibijpsi crudelis, qui te damnandū cōspicis, & morti sempiternę dedicandū, & non ploras. O saxeum pectus, ò adamantinum cor, ò insensibilis mens peccatricis animæ, plāge quia Sol te planget, plange, quia te planget Luna plange, quia plangent te omnia elementa. Accipe exēplum illius regis de quo legitur in historia sancti Iosaphat, qđ exemplum sanctus Barlaam illi dixit. Videtur, q erat quidam rex potentissimus qui licet in magnis esset prosperitatibus, nunquam tamē ridebat, nunquā in tripudijs, aut in alijs locis consolationē accipiebat. Sed semper mœstus, semper timidus, & semper lachrymosus apparebat, quem frater suus carnalis humaniter reprehēdit di. Cum sis ita magn' rex, & potens, & nullus contra te insurgere possit, nullumq; hominem mundi timere habeas, non est benefactum, imo reprehendendum illud, q agis. s. semp tristari, & nunquam proceribus tuis aliquam lætitiam demonstrare. Cui ille dixit, alias tibi respondebo. Erant autem consuetudo, q quando aliquis debebat decapitari, in sero ibant tubicines regis ad portam eius, quosdā terribiles iustitiæ sonitus facientes. Deinde hora matutinali redibant similiter facientes, hora vero tertiarū reuertētes, tertiū faciebāt

Creaturæ omnes quomodo homini compatientur.

Exemplum de quodam Rege.

signum, & ille decapitandus ad locum iustitiæ ducebatur. Misit ergo rex illa die in sero ad domum fratris sui tubicines sonitus iustitiæ facientes. Quibus auditis ille cępit flere, & lachrymari, totamq; noctem illam duxit insomnē in anxietatibus, & angustijs, venientes aūt tubicines hora matutinali, similiter fecerunt. Quod audiēs ille ꝑtinus induit se vestibus nigris posuitq; cinerem super caput suū, cordamq; collo apposuit, & perrexit ad curiam regis cum maximo eiulatu, ibi expectans donec rex exurgeret. Quem diu rogantem vt coram rege duceretur, tandē rex venire fecit. Ille vero se ad terram proijciens misericordiā clamare cępit Cui rex inquit, habuisti, ne timorem in hac nocte postquam audisti tubicines mortis? Cui ille inquit. Nunquā dormiui, sed angustias mortis semꝑ ab illa hora habui. Cui rex inqt. Si tu tantū me timuisti fratrē tuū, quē nunquam offendisti, timens, ne te decapitari facerem, quare ego timere non debeo expectans illum terribilem iudicij diem? In quo coram illo seuerissimo iudice apparere debeo, qui nullius acceptat personam, qui non corporali morte, sed æterna condemnat delinquentes? Si tu frater mi horruisti tantum tubam hominum., tantumq; propter illam lachrymatus es quomodo ego possum nō timere, & lachrymari expectans illam horribilem Dei tubam, omnes ad iudicium aduocantis? O igitur stulti peccatores, o dementes homines, o fatui mortales. Sequimini exemplum huius regis vsq; ad defectus plangite in hoc seculo, vt post in æternum gaudere valeatis in futuro. Amen.

FERIA SECVNDA
POST DOMINICAM PRIMAM IN QVADRAGESIMA.

De iudicij vniuersalis opinatione, discussione, & sententiatione seu diffinitione.

SERMO DECIMVS.

Congregabuntur ante eum omnes gentes Matth. 25. & in euangelio occurentis feriç, q̄ sit terribilis Deus contra peccatores patet in electione Angelorū peccantiū de paradiso cū principe eorū Lucifero, de quo habet. Esa. 14 Et 2. Petri. 2. dicit. Deus Angelis peccātibus nō pepcit, sed rudētibus inferni detractos in tartarū tradidit cruciādos. Itē in fsia lata cō tra Adā, & Euā eijciendo eos de terrest i paradiso Gene. 3. In diluuio in quo o ēs hoīes mortui sūt exceptis octo. Gen. 7. In quinq; ciuitatib⁹ submersis Gen. 19. In primogenitis Ægyptiorū interfectis. Exo. 12 In Pharaone multipliciter flagellato, & demū in mari submerso. Exo. 14. In Amalech, cuius memoriā deluit. Exo. 17. In duob⁹ filijs Aaron ab igne deuoratis. Leuit. 10. In blasphemo lapidato Leui. 23. In populo deuastato post carnes comestas. Nume. 11. In Maria lepra percussa. Numeri. 12. In colligēte ligna lapidato. Num. 15. In Datā, & Abiron à terra deuoratis, & ducentis quinquaginta viris thuribula in manu habētibus vt offerrēt sacrificiū, cū Chore eorū duce, igne de cęlo descēdente ꝑemptis. Num. 16. In Moyse, & Aron ad aquas cōtradictionis qbus dixit De⁹, ꝙ ꝑpter incredulitatē nolebat eos ingrepro-

Vide quàm Deus terribilis sit contra peccatores.

di terrã ꝓmissionis. Num. 20. Et finaliter in sexcentis millibus virorũ, quorũ nullus intrauit terrã ꝓmissionis, preter duos. s. Iosue, & Caleph sicut minat⁹ fuerat dñs. Num. 14. In serpẽtibus immissis deuorãtibus populũ. Num 21. In Achor cũ tota familia occiso. Ios 7. In extermi nio populi Israel in quo mortui sunt in duabus vicib⁹ 40. millia virorũ gladio, & tribus beniamin ꝑ peccatũ gabaanitarũ vbi mortui sunt 25. millia pugnatorũ. Iudic 20. In Heli morte danato cũ filijs. 1. Reg 2. & 4. In Saul reprobato 1. Reg. 15. ꝓpter cui⁹ peccata filiotes venit in terra, & sui post mortẽ eius destructi sunt. 2 Reg 14 In septuaginta millibus hoĩbus occisis ab Angelo. 2. Reg 24. ꝓpter superbiã Dauid. Itẽ in cẽtũ octuaginta quinq; millibus occisis ꝓpter blasphemiã Senecharib. 4. Reg. 19. In ꝓpheta occiso a leone 3. Re. 14 In quadraginta duob⁹ pueris ab vrsis occisis. 4 Reg. 20 In Giezi facta leproso propter symoniam. 4. Reg 5. In Ozia rege Iuda volente adolere incensum in altari qui factus est leprosus 2 Para. 26. In populo a Caldeis captiuato. 2 Mach. 3 In Antiocho. grauiter infirmitatib⁹ peusso 1. Mach. 9 In seruo neq̃ conseruuin suffocante spoliato, & incarcerato. Matth. 18. In Anania, & saphira subito decedentibus. Actu. 5. In Herode ab Angelo percusso Actuũ. 12. Ideo dicitur. Leuit 25. Vnusquisquam timeat Deum suum, & Deutero. 4. dicit Deus. Discant timere me omni tempore & Deutero. 6 Dominum Deum tuum timebis, & ipsi soli seruies. Et idem habetur Iosue. 23. & primi Regum. 12 & in multis alijs locis sacræ scripturæ quæ causa breuitatis ommitto, exhortantur omnes ad timendum Deum. Vnde secunda ad Cori. 5. inquit Apostolus. Timorem domini omnibus suademus, vera est enim illa sententia Gregorij in quadam homilia di. Bene vnusquisque de die nouissimo formidare debet, quia in quo inueneritt eum suus nouissimus dies cum de hoc seculo egredietur, taliter in die nouissimo iudicabitur. De quo iudicio tres considerationes faciemus, prima dr Opinationis, secũda Discussionis, tertia & vltima Sententiationis, siue retributionis.

PARS PRIMA.

scilicet verum possit sciri quo tempore futurum sit iudicium vniuersale.

PRO expeditione primæ partis q̃ritur nũquid aliquis pot scire certitudinaliter diem, & horã iudicij vniuersalis. Et respõdet secundũ Al. xã. de Ales in 3. parte summæ in tractatu de Aduentu Christi ad iudicium. q 2. & beatum Bonauenturam in 4. di. 48. arti. 1. q 4. Quod non. Et hoc probatur dupliei ratione prima dicitur completionis siue electionis arguendo sic. Tunc veniet finis mundi quando completus fuerit numerus electorum secundum Theologos in 2. di. 1. & 9. quem numerum oportet impleri maxime vt impleãtur sedes ruinosæ Angelorum iuxta illud. Psal. 109 Iudicabit in nationibus, implebit ruinas vnde hæc fuit vna ex causis creationis hominis, secundũ magistrum in 2. di. 1. Sed numerus electorum est soli Deo cognitus. Vnde Grego. in quadã collecta mortuorũ inquit. De⁹ cui soli cognitus est numerus electorum in superna fęlicitate collocãdus, ergo ipsi soli est cognitus finis mundi, & consequenter dies iudicij. Secunda ratio, dicitur terminationis principium enim & finis mundi debent simul correspondere, q Deus est principium & finis totius creaturæ qui ait. Apoc. 1. & vlt. c. Ego sum principium & finis. Vnde inquit Alex. de Ales in 3. parte summæ in tractatu de conuenientia incarnationis Christi. q. 2. secundum Paulum termegistũ quod diuina essentia est sicut sphera intelligibilis, cuius cẽtrum est vbiq;, circumferentia vero nusquam. Sicut. n. centrum finit lineas, & ab ipso lineæ deducuntur ita creator finit creaturas, & deducit eas ad finem. Sicut ergo principium mundi soli Deo fuit cognitus. Ad hoc vt finis correspõdeat principio, & ipse debet soli Deo esse notus & non alicui homini. Et hanc rationem ponit Nicolaus de Lira, super Matthæi 24. cap. Ideo Apostolis quærentibus de die aduentus Christi ad iudicium Actuum. 1. c. Respondit Dominus. Non est vestrũ

Partem negatiuam duplici rõne cõfirmat

nosce tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate,& Matth. 14. ac Marc. 13. inquit saluator. De die autem illa,& hora nemo sit, scilicet certitudinaliter. Hoc autem ordinauit Deus ad nostram vtilitatem primo vt semper timeremus. Secundo vt semper præparemur ad illum diem tanquam de proximo imminentem. Vnde Augu. inquit. Latet vnus dies vt omnes obseruentur dies, factum est enim in eo statu viuere, in quo mori timeamus. Et Lac. 5. diui. in sti. ait. Semper ita viuamus quasi nobis continuè rationem reddendam arbitremur. Non est ergo nobis notus dies vltimi finis mundi. Licet autem sanctus Methodius. in li. de primis,& nouissimis téporibus. Et Ensebius, in cronica sua,& Thelesforus præsbyter, & heremita, in li. de statu vniuersalis ecclesiæ, opinionem multorum referant dicentium finem mundi debere esse in 7. millenario à creatione sua, quia Deus p numerũ ſe ptẽnariũ oia disposuit. s. septẽ planetas septẽ dies, septem sacra Ecclesiæ, septẽ signacula noui & veteris testamenti, & 7. die reqnieuit. Vnde Grego. inqt. Quia septem diebus omne tempus cõpræhenditur, rectè septẽnario numero vniuersitas figuratur? Tñ hoc nõ est certũ. Certissimum verò est, quòd vnicuiq; erit suus mundi finis, quando moriens de hoc mundo exibit. Possumus nihilominus cõiecturare ex quibusdam indicijs. Quando dies iudicij in proximo sit futurus, ante enim veniet Antechristus iuxta illud Apostoli. 2. ad Thesa. 2 Reuelabitur ille iniquus quem dñs Iesus interficiet spiritu oris sui. Ante aũt q̃ veniat Antechristus tria signa apparebũt, ex quibus cognoscetur dies iudicij in p ximo futurus. Primum erit tribulationis mundi. De qua saluator Matth. 24. ait. Audituri eñ estis prælia, & opiniones præliorum. Consurget enim gens in gentem, & regnum aduersus regnum,& erunt pestilentiæ,& fames, & terræmotus magni per loca, quæ verba Grego. exponens in homelia super Lu. 21. inqt. Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur,& per crebra mala, quę præueniunt indicantur mala perpetua, quæ subsequuntur. Multa enim debẽt mala præcurrere, vt malum valeant sine fine nunciare. Quæ quidem tribulationes vt dicit Grego. vbi supra pro maiori parte completæ erant vsq; ad tempus suum. Vnde concludit di Cũ multa iam prænunciata completa sint, dubiũ non est, q etiam sequentur pauca quæ restant. Quia sequẽtium rerum certitudo est præteritarum exhibitio ista au tem pauca remanserant videntur nunc compleri in tantis tribulationibus mundi Secundum signum dicitur malignationis, scilicet quando in mundo fient peccata grauia, & horrenda. Non enim tenenda est opinio Stoi. qui vt inquit. Tho. 1. 2. q. 63. art. 2. Dicebãt omnia peccata esse paria, secundũ. n. diuersitatem, & qualitatẽ circunstantiarum vnũ peccatum est grauius altero. l. autẽ facta. ff. de pœnis, quando ergo in mundo fient peccata sceleratiora vt sunt. Simoniæ. Sacrilegia. Adulteria. Incestus. Sodomię Periuria. Blasphemiæ. Rapinæ. Crudelitates,& Vsuræ, ac Homicidia, & Inuocationes dęmonum, & huiusmodi. Similiter quando homines abhominabuntur spũalia vt est verbum Dei ,& Ecclesiæ sacramenta, tunc erit signum diem iudicij propinquum esse. De hominibus enim illius temporis inquit Dauid in Psal. 106. Omnem escam abhominata est anima eorum Et saluator Matth. 24. & Luc. 21. ait. Cum videritis hæc fieri scitote, quia prope est in ianuis. Tertium signum dicitur aggrauitionis, scilicet quando non solũ pauci committẽt illa grauia peccata. Sed multi, & quasi generaliter omnes, & maximè quando sine verecundia peccabunt, vnde ad hoc propositum adduci posset illud Statij. in 2. Theba. Nec habent extrema pudorem.

Deus ad vtilitatem nostram ordinauit, iudicium omnibus ignotum esse.

Ex aliquibus coniecturare possumus quando iudicij dies erit.

Possumus quoq; ostendere finẽ mundi in proximo imminere ex consideratione finis hominis. Nam homo dicitur Microcosmus. 8. Phisi. idest minor mundus, iuxta illud Ouidij in libro de vetula. Est homo maioris mundi formatus ad instar &c. Signa ergo finis minoris mũdi, scilicet hominis, possunt etiam intelligi de fine maioris. Quia de similibus idẽ est iudiciũ. 5. Methaphisicę,

Mundi finẽ possumus quoq; ostendere proximẽ imminere, ex finis hõis consideratione.

ficæ,& 2 Topi.&.l.inter cartulas. C. de conue. phisi. debi.li.10. & c. inter corporalia de transla.l Seruis legatis.ff. li.3 §. non possunt.ff. de legi.l. Si libellum C. de diuer. re. scrip.l. loci. §. Si fundus.ff. si serui. ven. & c. in causis de re iudi. Sunt autem inter alia quinq; signa ostendentia hominem cito morkurum, scilicet tẽporalis decrepitas, totalis frigiditas, ciborũ despectabilitas. Sensuum obturabilitas, & generalis infirmitas. Vel sic appellari possunt. Primum, Decrepita antiquatio. Secundum totalis frigidatio. Tertium ciborum refutatio. Quartum sensuum amissio. Quintũ generalis omnium membrorum doloratio, & ægrotatio: Primum ergo signum mortis hominis est decrepita antiquatio. Quãdo enim homo est in decrepita etate, scilicet in.7. vel 8 anno & si ignoremus quan do moriatur, tamen scimus eum non lõge posse fugere licet enim ornatu vestiũ, & rasura barbæ se repoliat tamen habet quasi pedem in fouea, & continuum cũ morte habet litigium. Nam quod antiquatur & senescit prope interitum est. Vt dicitur ad Hebre 8 & psalmista ait. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis, & si in potentatibus octuaginta anni, & amplius eorum labor, & dolor. Videamus ergo in qua ętate sit mundus. Sacri enim doctores diuidunt totum tempus durationis mundi in sex ætates in similitudinem ætatis hominis. Prima autem ætas hominis est Infantia, vsque ad septem annos l. si infanti. C. de iure deli. in qua puer nihil bene cognoscit, qa infantilis ętas quicquid videt ignorat l. 1 C. de fal. mo. & in hac ætate fuit mundus ad Adam vsq; ad Noæ, vt dicit Augu. 15. de ciui. Dei. c. 2. In qua ætate, quæ durauit vltra duo millia annorum fuit mundus sicut infans nullam habens cognitionem de lege scripta diuina, vel humana, sed solum sub lege naturali viuebant homines de his, quæ terra producebat comedentes. De qua ætate inquit Boetius 2. de consolatione. Felix nimiũ prior ętas contenta fidelibus armis &c. Secunda ætas hominis est pueritia, durans in fęminis vsque ad duodecimum annum. In masculis vero vsque ad 14. l. qua ęta te.ff. de testa. iuncto. §. præterea. insti. qui non est permis. fa. te. In hac autem ætate adhuc homo est purus, & non habet multam malitiam. Et in ipsa ætate fuit mundus à Noe vsque ad Abraham vltra mille & 72. annos secundum Aug. vbi supra. In qua ætate homines nondum habebant multam cognitionem de Deo. Tertia ætas hominis est adolescentia vsque ad 25 annos, in qua homo crescit in cognitione, cautela, prudentia, & scientia. In qua ętate fuit mũdus ab Abraham vsque ad Moysen. In qua homines crescebant in cognitione Dei, per reuelationes factas Patriarchis & per circuncisionem datam Abrahæ. Gen. 17. Quarta ætas est iuuentus, vsq; ad 50. annum. In qua homo magis proficit per sapientiam, & experientiam doctoratur, & alijs legit. In qua mundus fuit à Moyse, vsque ad transmigrationem Babilonis secundum quosdam, vel melius secundum alios vsq; ad Dauid. In qua homines magis profecerunt in cognitione Dei per legem datam Moysi, & per cerimonias eius, & per miracula facta in Ægypto, & in solitudine deserti Quinta ætas est senectus vsque ad 70. vel 80 annum. In qua homo est valde prudens, & sensatus, vt dicitur Iob. 12. Et in hac ætate fuit mundus à Dauid vsque ad Christum. In quo tempore fuerunt prophetæ illuminatissimi, & homines sapientissimi, vt Salomon, & Ecclesiasticus ac multi alij. Sexta autem ætas est Decrepitas qua est a 70. vel 80. anno vsque ad finem vitæ, qui communiter est ad longius centum annorum. l. vt inter diuinum. C. de sacrosan. ec. & l. an vsusfructus.ff. de vsufruct. Et in hac ætate homo quasi reuertitur ad puerilẽ imbecillitatẽ, & deficiũt ei vires naturales, tremunt membra, cadunt dentes, & totũ corp⁹ se paulatim disponit ad mortẽ. Et in hac ętate cępit esse mũdus ab aduentu Chri, vel paulo ante, & durabit vsq; diẽ iudicij. De qbus ętatib⁹ ẽt loquit. Io. An. in ꝓhe. sexti in verbo ꝑfectus. De ipsis quoq; ętatibus mũdi, & hoĩs habet in c. vnico. 35. q. 4. Qđ autem mundus sit in decrepita ætate patet. 1. ad Cor. 10. vbi dicitur. Nos sumus in quos fines seculorum deuenerũt, & 32. q.

Marginal notes: *Signa ostendẽtia hominem esse moriturũ sunt quinque.* — *Ex primo signo mortis hoĩs ostendis* — *1. Hominis ætas quæ.* — *2. Hominis ætas quæ.* — *3. Hominis ætas quæ.* — *4. Hominis ætas.* — *5. Hominis ætas.* — *6. Hominis ætas.*

4.c. Quis ignoret & 1. Ioannis.2. dicitur Filioli nouissima hora est. Ex quibus auctoritatibus patet esse falsam opinionē eorum qui dicunt Christum incarnatum fuisse in media ætate mundi. Et q͂d tot millia aunorum erunt à natiuitate Christi vsq; ad finem mundi, quot fuerunt à creatione mundi vsq; ad Christum. Nam ipse dominus incarnatus fuit in vltima, & finali ætate. Sicut prędixerat Abachuc propheta sui libri.c.2. di. Adhuc visus procul, & apparebit in finem &c. Et ideo inquit Apostolus 1. ad Cori.7. Tempus breue est, prętcrit enim figura huius mundi. Clamat ergo mundus secundum Ber. Ego deficio, & tempus meæ resolutionis instat.2. ad Thi. 4 Iam enim sum in vltima decrepitate, & amplius durare non possum.

Ex 2. signo mortis hominis, ostenditur mundi finem prope esse.

SEcundum signum finis hominis dicitur. Totalis frigidatio, quando, scilicet homo perdit naturalē calorem. Tūc enim medicus dicit. Patuit hoc in Dauid de quo.3. Reg. 1. dicitur. Quod senuerat, habebatq; ætatis plurimos annos, cumq; operietur vestibus non calefiebat, & sic deficiente calore mortuus est. Similiter videmus q quando quis incipit mori frigescūt ei pedes, & manus, nasusque, & omnia membra. O munde paupercule quomodo stas? Putasne cum venerit medicus supernus inueniet in te calorem diuini amoris. De quo ipse ait. Leuit. 6. Ignis semper ardebit in altari meo, idest charitas in anima. De quo igne etiam dixit ipse saluator. Lucæ.12. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Heu heu, vbi est inter hominis charitas & amor? Vbi dilectio proximi? profectò nunc est extinctus iste calor charitatis in mundo. Quia cum dominus deberet diligi super omnia. Deutero.6. Nunc ab homine magis amatur quælibet creatura (etiam vilissima) nam iste amat plus equum suum. Ille accipitrem, hic canem. Iste vestem, mulier iocalia. Auarus pecuniā. Iuuenis concubinam, & homines mundani magis delectantur in terrenis, quā in Deo. Nam infans delectatur in vberibus, puer in pomo, Rex indelitijs. Adolescens in lasciuijs, vir in vxore. Vxor in viro. Senex in diuitijs. Nunc etiam non amat homo proximum suum sicut seipsum sicut præcipitur Matth.22. Sed enim odit, persequitur, infamat, & occidere quærit. O munde miserrime quomodo es frigidus Auaritia, & cupiditate, & alijs peccatis? Scriptū est.n. Hiere. 6. Sicut frigidā facit cisterna aquam, ita frigidam facit malitia aīam. Quia ergo dixit saluator. Matth.14. & q͂m superabū dabit iniquitas, refrigescet charitas multorū, & tunc cōsumatio fiet. Possumus opinari mūdū in breui finitū iri cū eū videamus totū infrigidatū, & calore charitatis priuatum. Nunc em̄ perflat ille aquilo vehemens, & frigidus, qui secundum Grego. in mora. est Diabolus ignē charitatis, & diuini amoris extinguens in fideliū cordibus. Vnde verificatū est illud Eccle. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gellauit christallus ab aqua, & ibidem Imbrem eius expauescit cor, & gelu effundet super terram sicut salem, & deuorabit montes, & exuret desertū, & extinguet viride, sicut ignem.

Ex 3. signo mortē hoīs indicante, mundi finē non longè esse ostenditur.

TErtium signum mortis hoīs est ciborū refutatio. Q͂n.n. infirmus respuit viles cibos, & medici consilijs non acquiescit citò mori eū necesse est. Vñ propheta ait. Psal.106. Omnem escam abhominata est aīa eorū, & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis. Ex quo cognoscitur, q finis mundi in proximo debet euenire. Cū videamus hoīes fastidire, & respuere cibū spiritualē animæ de quo dicit. Deut 8. & Matth.4 Nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei, transumptiue in c. Inter cętera. de offi. or. Vñ Greg. ait. Cibus mentis est sermo Dei, & quasi cibus languente stomaco reijcitur quando auditus sermo in ventre memoriæ non tenetur. Quisquis ergo alimenta nō retinet, huius profectò vita desperatur, & Augu. dicit. Sicut noxium est corpori corporeas escas non posse percipere, sic noxium est animæ spirituales delitias fastidire. Sed heu quia venit illud tempus quod prædixit Paulus debere euenire in fine mundi dicens. 2. ad Thi. 4 Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes

ces auribus, & à veritate quidem auditum auertent ad fabulas autem conuertentur. Quid dicā de illo cibo cœlesti.s. Eucharistię? De quo saluator ait. Ioannis.6.di. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus &c. Et iterū. Ni si manducaueritis carnē filij hois, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis, hodie.n. à multis reijcitur & despicitur, paucique sunt, qui digne hunc diuinū panē manducent. Multi vero indigne cōmunicāt, & q̄ plures sunt, qui in hoc sacramento nō credunt, imo alios communicantes derident. Et ideo signum est, q̄ mundus est in fine suæ durationis propter ciborum salutarium despectionem.

Ex 4. signo, mortē hoīs significāte, ostenditur mundi finē in proximo esse.

QVartum signum mortis est sensuū amissio. Quando.n. infirmus perdit loquelam, auditū visum, & sensum membrorum, nō est amplius spes de eius sanitate. Isti enim sunt legati, siue cursores mortis, quos illa mittit ante se, ad annunciandum aduentum suum. O mūde infelix quomodo stas? certè perdidisti officium omnium membrorū tuorū, homines enim hodierni tēporis (vt plurimum) habent insensibilitatem cordis ad bona spiritualia. De qua inqt Greg. in mora. Non est pondus virtutis insensibilitas cordis, quia valde insana p̄ stuporem membra sunt quę incisa nequaq̄ dolorem sentire possunt, hæc ille. Cuiusmodi sunt homines moderni, qui p̄ peccatū amiserunt omnes sensus. Primo sensum tactus, ita q̄ etiam si à Deo flagellantur vt ad pœnitentiam reuertantur, non sentiunt. De quibus inquit dominus Hiere. 5. Percussi eos nec doluerūt, & renuerunt recipere disciplinā. Amiserunt etiam pulsum qui continuè percutit, non habent remorsum conscientiæ, nec sentiunt puncturas peccatorum, conscientiam, & animam lacerātium. Benè quidem sentiunt iniurias sibi factas. Sentiunt spinam pedem pungentem. Sentit illa mulier aliquod verbum, quod sibi non placet. Sentit, punctură acus, & non sentit vermes aīæ q̄ vulnerant animam, non sentit conscientiam reclamantē p̄ peccat's, & ideo pōt dicere illud Prouer. 23. Vulnerauerunt me, scilicet peccata, & non dolui, traxerunt me, & non sensi. Amiserunt etiam peccatores visum, quia non vident, q̄ facti sunt serui diaboli, & ab eo incathenati sunt, quòdq; si morerentur descenderent ad profundū inferni. De hac autē cęcitate dicitur. Sap.2. Excæcauit eos malitia eorum. Item amiserunt auditū. Non enim exaudiunt bonas exhortationes prædicatorum, & diuinarum inspirationum, sed faciunt aures mercatorū. Vnde Prouerb. 1. conquerens dominus ait illis. Vocaui, & renuistis, expandi manus meas, & non fuit qui aspiceret. Perdiderunt quoque odoratum bonorum exemplorum quæ vident in alijs, & quę sequi deberent, iuxta illud Can. 1. In odorem curremus vnguentorum tuorum. Sequuntur autem odores malorū exemplorum, & ad eos alliciuntur. Sicut ille purgator sterquiliniorum, qui Venetijs transiens iuxta apothecam aromatum cecidit quasi mortuus, & nunquam potuit ad pristinum statum redire nisi stercoribus sub eius naribus positis. Amiserunt etiam loquelam; vt non benè confiteantur, & ideo psalm. in persona peccatoris inquit. Obmutui, & silui a bonis, & dolor meus renouatus est. Amiserunt quoque gustum omniū spiritualium consolationum, iuxta illud 1. ad Cori. 2. Animalis homo non percipit, quæ sunt spiritus Dei. Et sic priuati omnibus sensibus moriuntur, & figurātur per illum puerum mortuum, quarti Reg 4. De quo dicitur, q̄ nō erat illi vox, neque sensus.

Homines p̄ peccatū sensus amiserunt.

Ex 5. quoq; signo hoīs mortem indicante iudicium, nō abesse ostēditur.

QVintum signum mortis hominis est generalis omnium membrorū doloratio, & ægrotatio. Quando.n. homo infirmatur per totum corpus, & vnumquodq; membrū est egrotum, & dolorātum O q̄ male vadit. Sed (ò munde scelerate) quomodo stant tua mēbra? Veh tibi: Veh tibi. Si potest de te dici illud. Esa.1. Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis, vsque ad verticem capitis non remansit in eo sanitas. Veh tibi. Si prelati ecclesiastici non eliguntur per spiritum sanctum, sed diabolicum, nō propter cęlum, qui in eis sit, sed propter partialitatē, vel in

ordinatam affectionem, non per inspirationem diuinam, sed per Symoniá. Non meliores, & sanctiores, sed magis discoli, & insolêtes, vel disolurorú, & insolêtiú fautores, & pmotores. Ista.n. fient in fine seculorú. In quib⁹ (vt plurimú) prę lati & rectores animarú erût peiores populo. Non erunt pastores, sed lupi rapaces pascentes seipsos, auferentes ab ouibus lanam, sed de eis nô habentes bonam curam. Tunc multi præsumptuosi, & ambitiosi prælationes ement, & aliorum regimini se ingerent, qui nescient regere seipsos. Quapropter Gregorius inquit in pastorali. Difficile est, vt qui nescit tenere moderamina vitę suę, iudex bonus fiat alienæ. Sed nolo ponere os meum in cœlum, nolo discutere vtrum verificata sit illa sententia, quæ habetur in capitulo. Qualis. 8. q. 1. scilicet Quod nihil Ecclesiam Dei ita denigrat, quàm meliores esse laicos, quàm clericos. Dicam tamen, quòd hodie quàm plures sunt dispensatores sacramentorum Dei quibus magis conueniret in capite galea, quàm mitra pótificalis, vel tonsura, melius in dorso eorum staret vestis militaris, quàm clericalis, vel monastica, & in manu eorum ensis, melius quàm calix sanguinis Christi. In tempore quoq; extremo mundi erunt subditi suorum prælatorum contemptores, eorum præceptis contumaces, ipsorum diffamatores, & persecutores. Ita quòd oportebit prælatos, aut subditorum insolentium excessus contra Deum, & propriam conscientiam tolerare, aut si eos corrigere, & refrenare voluerint seipsos ad martyrij tolerantiá præparare. Principes quoq; seculi non erunt populorum rectores, sed eorum oppressores, non domini, sed tyranni. Non legum obseruatores, sed omnis iustitiæ, & honestatis violatores. Quæ omnia vtrum hodiernis temporibus fiant Deus nouit. O munde, vbi est nunc in mercatoribus, & artificibus legalitas? Nunc vbique sunt vsuræ, stochi, periuria, deceptiones, mendacia, venduntur res corruptę, colorantur res falsis coloribus, vbique fraudes. Nunc totus mundus positus est in maligno. 1. Ioan. 2. Vbi fides matrimonij, vbi veritas in notarijs, ac in iudicibus, & aduocatis? Vbi iuuentutis honestas, & in pueris disciplina? Vbi in mulieribus verecundia? Vbi deuotio in multis clericis & religiosis? Heu quare hodiernis temporibus. Septem inter alios errores, & corruptelæ vitiaque, ac venena vigent in mundo, quæ sunt signa subuersionis mundi futuræ in proximo, de quibus ait aquila volans. Apoc. 10 Vidi bestiam ascendentem de mari habentem cornua, septem. *Apoc. 10.* Quæ sunt iuuentus sine timore Dei, & verecundia. Senectus sine maturitate, & prudentia. Mulier sine honestate, & pudicitia. Rectores sine æquitate, & iustitia: Clericus sine moralitate, & scientia. Christianus sine fidelitate, & reuerentia, & populus sine dilectione, & beniuolentia, de quibus, & alijs signis tangit. Ioan. Andreas in clemen. 1. de sta. mona. & allegat Cyprianum in libro de duodecim abusionibus. Hodie namq; à iuuenibus dissolutis totaliter amissa videtur verecundia. De qua Bernar. inquit. Verecundia est omnium ornatus ætatum, sed in tenera ætate amplius, plenius que nitescit, & Ambrosius ait. Verecundia comes est pudicitiæ, cuius societate ipsa castitas tutior est. Quid dicam senibus huius infelicis etatis? Cum enim iuuenes sint dissoluti, & mali, prauiq;, at tristes, non efficiuntur boni senes. Ex actu & cũ multotiens iterato, fit habitus de difficili mobilis à subiecto. 2. Ethi. Plurimi autem senes cum deberentur esse maturi, & prudentes sunt leues, & insipiétes, ac vitiosi, vnde Aug. in li. de duodecim abusionib⁹, inqt Plus oībus religioni dare operá senibus competit quos præsentis seculi florida ætas trásacta deserit. Sicut náq; in lignis ipsa reproba arbor apparet, quæ post flores fructus oportunos cultori suo, non exhibet. Sic & in hominibus ipse reprobus est, quæ flos iuuentutis deserit. Et in sui corporis senectute bonorum operum maturos fructus proferre paruipẽdit, hæc ille. Multis autem mulieribus, quæ deberent seruare illud Apostoli. 1. ad Thi. 2. Mulieres in habitu ornato cũ verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut mar-

Declarat quænam sint illa decẽ cornua bestiæ, de qua fit mentio in Apoc.

Margaritis, aut veste preciosa &c. Hodierna die dici potest illud Hieremiæ 3. Frons meretricis facta es tibi, noluisti erubescere &c. Legitur autem in cronicis ordinis nostri, quòd quidam frater Vgo de prouincia Prouinciæ, plenus spiritu sancto frequéter dicebat, quòd quando mulieres perderent verecundiam, & estas ab hyeme non discerneretur, nisi per folia arborum, tunc tribulationum finalium manifestissimum erit signum, quod an acciderit potest quisque cognoscere. Rectores verò mundi quibus dicitur Sapien. primo. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram an eam seruent omnes videre possunt. Et ideo exterminium à Deo expectatur, propter eorum iniustitiam, dicitur enim Ecclesiast. 10 Regnum transferetur de gente in gétem, propter iniustitias. Clerici autem, & religiosi plurimi qui alios bono exemplo edificare deberent peius alijs faciunt, & verificatum videtur illud Hiere 6. A propheta, vsq; ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Qualis vero sit in Christianis fidelitas erga Deum & proximum, & in populis charitatiua dilectio, nemo ignorat. Et ideo Amos. 5. ait Deus. Quia ego cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra propterea in omnibus plateis, & vijs vestris, erit plãctus, & Apoc. 8 dicitur. Veh, veh, veh, habitantibus in terra. Propter ista enim crimina, tam generalia, & vniuersalia, Deus immittit in mundo, multa flagella inopinata, sicut etiam erit exterminatio mundi in breui tempore ventura. De qua potest exponi illud Esa. 47. Veniet super te malum, & nescies ortum eius. Sicut enim interuenit sodomitis, qui generaliter erant mali, & scelerati, & propter peccata insensibiles facti erant, & non putabant, quòd vnquam aliquid mali eis euenire deberet. Immo etiam generi Loth, hoc non credebant; vnde Genesis 19. dicitur. Quod Loth inquit eis, surgite, & egredimini de loco isto, quia delebit Dominus ciuitatem hanc, & visus est eis quasi ludens loqui, non poterant enim credere, quod Deus, tam pulchram patriã, quæ dicebatur quasi Paradisus voluptatis, deberet destruere.

SIC etiam interuenit ciuitati Hierusalem quando generaliter omnibus vitijs fuit infecta, cuius destructionem fleuit, & prædixit Dominus Luc. 19 vbi dicitur. Videns Iesus ciuitatem fleuit super eam di. quia si cognouisses, & tu. Et quidem in hac die, quæ ad pacem tibi nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. &c. Quasi diceret. O Hierusalem plena populo. O ciuitas sacerdotalis, & regia, venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ, inquit autem Hieronymus, in quæstionibus ad Helbidam. In tantum Hierusalem amauit Dominus vt fleret eam, & plangeret, & pendens in Cruce loqueretur. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Itaque impetrauit, quod petierat. Datum est tempus pœnitentiæ vsque ad quadragesimum annum, post quod perseuerantibus illis in blasphemia egressi sunt duo vrsi de siluis gentiũ Romanorũ Vespasianus, & Titus & eos lacerauerũt, interfecerunt: Hæc ille. Prænunciauit quoque Dominus eiusdem ciuitatis desolationem. Lucæ 21. dicit. Erit præssura magna super terram, & ira populo huic, & cadent in ore gladij, & captiui ducentur inter omnes gentes, Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleatur tempora nationum, & ad passionem pergens mulieribus plangentibus, & lamentatibus eum dixit. Lucæ 23. Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super, vosipsas flete, & super filios vestros, quoniam ecce venient dies in quibus dicent. Beatæ steriles, quæ non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tam terribile autem flagellum misit Deus illi ciuitati vt valde sit ferus, qui sine gemitu vel horrore audire possit quæ fuit passa. Nam cum ab exercitu Romanorum circundata fuit Hierusalé conclusa inuéta est ibi innumerabilis multitudo populi. Refert. n. Euse. li. 3. historię ecclesiasticę, q̃ ét Iosephus ponit q̃ ex oĩ iudea populi ĩ die soléni pasce, hic *De miseria Iudeorum & destructione Hierusalem.*

rosolo-

rosolymam velut exitiali quadam manu cogente conuenerunt iusto Dei iudicio: tempore hoc vltionis electo, vt qui in diebus pascæ Saluatorem suum Christũ Domini cruentis manibus, & sacrilegis vocibus violauerant in ipsis diebus, velut in vnum carcerem omnis multitudo conclusa feralis pęne exitium, quod me rebatur exciperet. Obsessa autem ciuitate fecerunt Romani vallum munitissimum in circuitu, ita vt nullus ciuitatem exiens illud transire posset, Ob quã causam in breui ciuitas vrgeri fame cępit tantumq; excreuit penuria rerum, quod propter famem, vt refert Iosephus, prædones per ciuitatem discurrentes vi intrabant domos, & capiebant siquid inuenissent ibi comestibile, filij quoq; ex ore parentum, & è conuerso violẽter stricto manibus gutture masticatum cibum extrahebant, & velut rapidi comedebant. Fimum etiam bouum, aliaq; immunda sumebat in cibum. Multi autem qui conabantur exire vt herbas colligerent ad manducandum capiebantur à Romanis, & tantus fuit numerus captiuorũ vt tute custodiri nõ possent. Quapropter statutum fuit vt euulsis eorum oculis, manibusq; amputatis, compellerentur sic ad ciuitatem redire. Pleriq; autem diuites timentes ne sua iocalia ad manus Romanorũ venirent, quos verisimiliter pręsumebant ciuitatem debellaturos, illa diglutiuere. Cuius rei fama cum peruenisset ad aures Romanorum putantes iudæos quos captiuos tenebant gemmas in ventre adhuc retinere, vna nocte duorum milium Iudæorum fecerunt viscera patefieri. Multi vero formosi, & delicati Iuuenes in via, in plateis, & in proprijs domibus fame vexati improuisa, ac repentina morte cadebant. Et sæpius illi qui cadauera sepeliebant supra sepultos mortui, & ipsi deficiebant. Inuentę quoque sunt mulieres suos proprios filios comedentes. Vnde de quadam dicit Iosephus, quod cum fame torqueretur, nihil habens ad comedendum lactantem filium in manibus tenens dixit Infelicis matris infelicior fili, in bello, in fame, in direptione, cui te reseruabo? Veni ergo nunc ò mi nate, & esto cibus matri prædonibus horror, seculis fabula, & his dictis filium iugulauit, & coxit dimidiũque comedit, ac partem alteram reseruauit. Et ecce confestim prædones sentientes odorem carnis coctæ, in domo irruerunt, & nisi carnem prodat, mortẽ ei minantur. Tunc illa detegens infantis membra inquit illis. Ecce vobis partem optimã reseruaui. At illos tãtus horror inuasit, quod nec loqui potuere, & illa. Meus est inquit filius meum est peccatum, securi comedite quia prior ego comedi, quem genui. Illi vero trementes, & territi discesserunt. O quot erant in ciuitate illa amarissima spectacula. Vbi videbantur quotidie tot morientes. O quot infantes, & pueri extendentes manum ad vbera matrum, & panem petentes, qui ad pedes illarũ extincti ruebant. O quot erant ibi flebiles voces, quot lamenta, quot singultus, quot suspiria, & tamen à Deo non exaudiebantur. Anno vero secundo Imperij Vespasiani Titus eius filius, qui in obsidione remanserat, cępit ciuitatem quam à fundamentis subuertit, vbi periere virorum vndecies centena millia fame, & gladio, præter mulieres, & paruulos, reliqui verò venundati sunt triginta pro denario. Vbi es ergo magna ciuitas Hierusalem? Vbi es decora Syon? Vbi es vrbs inclyta, & gentibus referta, ac domina populorum? regibus veneranda, & Deo acceptabilis? Vbi est templum illud mirabile, pauimẽta marmorea, portæq; nitentes auro. Omnia vtiq; euersa, & à fundamentis dirupta fuere. Tempore vero Helij Adriani Imperatoris reedificata fuit. Qui Adrianus vt dicit. Horosius. lib. 7. præcepit ne cui Iudæorum Hierosolimam intrare liceret. Reedificata autem fuit non à Iudęis, sed à diuersarum nationum gentibus ibi cõfluentibus. O munde traditor maius est flagellum, quod tu in breuissimo tempore expectas quando totaliter exterminaberis. In te. n. sunt scelera, quæ erant in populo iudaico quando flagellum diuinum super ipsum venit Primum autem peccatum erat negligentiæ. Superiores namq;, & prælati non curabant de salute subditorum quinimo suo malo exemplo corrumpebant eos, & inducebant ad malefaciendum. Et ideo conquerebatur. Hiere. 10. ca. sui libri di. Stulte egere pasto-

Ecce lagrimosus Hierusalem euentus.

Peccata q̃ erãt in Hierusalem.

pastores, & Deum nō exquisierunt propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est. Et 34.c. iterum dicitur. Veh pastoribus, qui dispergunt, & dilacerant oues pascuæ meæ dicit Dominus. Secundum peccatum erat iniustitię de quo Hiere. 5. dicitur. Circuite vias Hierusalem, & aspicite, ac considerate, & quærite in plateis eius an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem. Et infra causam viduæ non iudicauerunt, & causam pupilli non direxerunt. Sed heu quia hodiernis temporibus impletum est illud. Isidori. 11.q.3 c. pauper. vbi ait. Pauper. dum non habet quid offerat non solum audiri contemnitur, sed reprobatur. Citò violatur auro Iustitia, nullamq; reus pertimescit culpam, quam nūmis redimere existimat. Tertium peccatum erat auaritiæ de quo Hiere 6. dicitur. A maiore vsq; ad minorem omnes auaritiæ student &c. Quartum peccatum erat fraudulentię de quo Hiere. 9. dicitur. Vnusquisq; a proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo nō habeant fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabitur, & omnis amicus fraudulenter incedit. Quintum peccatum erat violentiæ. Non, n. seruabant illud. Eccle. 4. dicentis. Noli esse sicut Leo in domo tua euertens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi. Sed violenter opprimebant proximos, & subiugabant sibi in famulos, & famulas vt dicitur, Hiere. 34. Sextum peccatum erat luxuriæ de quo dicitur. Hiere. 23. Adulteris repleta est terra. Septimum peccatū erat idolatriæ, de quo dicit Deus Hiere. 2. Dereliquerūt me, & libauerunt dijs alienis, & adorauerunt opera manuū suarum. Octauum peccatum erat irreuerentia. s. templi, & diuinorum sacrificiorum, De quo Hiere. 7. dicitur. Fecerunt filij Iuda malum in oculis meis dicit Dominus posuerunt offendicula sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum vt polluerent eam. Et generaliter omnes erant vitiorum in mundiitijs inuoluti. Vnde dicere poterant illud Esa. 64. Facti sumus immundi omnes, quod quidē dicere possunt homines huius infelicissimę ætatis. O munde infelix, Omnia mēbra tua infirmantur ad mortem. Nunc verificata est illa sentētia. Pauli Apostoli. 2. ad Thi. 3. dicentis. In diebus nouissimis instabūt tempora periculosa, & erūt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, Ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace criminatores, incontinētes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, voluptatum amatores, magis quā Dei habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius negantes, corrupti mente, & reprobi circa fidem &c. Nunc quoq; verificatum est, illud prophetæ. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, nō est vsq; ad vnum. Psal. 13. & Oseæ. 4. Non est veritas, non est misericordia, non est iudicium, non est scientia Dei in terra: nam maledictum, homicidium, furtum, adulteriū, ac mendaciū inundauerunt super terram. Item verificatū est illud. Ouidij. in 2. de ponto, qui inquit. Epistola. 3. Nec facile inuenies multis in millibus vnum. Virtutem precij qui putet esse sui. Et in 1. de tristibus inquit. Si quotiens peccant homines sua fulmina mittat Iuppiter, exiguo tēpore nullus erit. Item verificatum est illud Ouidij. in 1. Metha. dicit.

Protinus irrupit, venerisque prioris in æuum.
Omne nephas, fugere pudor, verumque fidesque.
In quorum subiere locum, fraudesque dolique.
Insidięque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti.
Lurida terribiles miscent achonita nouercę.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas &c. Et ideo dico vobis illud. Apoc. 14. Timete Deum quia venit hora iudicij eius.

SEd hic quęritur vnde procedat, quòd pauci timent futurum Dei iudicium. *Cur pauci timeāt fu-*

Respon-

turum Dei indicium. Incredulitas est prima causa.

Respōdeo quòd ex tribus causis hoc ꝓcedit. Prima dicitur Incredibilitas. Non enim credunt ea quæ audiunt prædicari de iudicijs Dei & sic erat Balthasar rex Babilonis qui audiens publicè diuulgari quòd regnum suum debebat sibi auferri & quòd exercitus Darij, & Ciri validissimus veniebat contra eum, non credebat nec faciebat prouisionem. Dum autem obsessa esset Babilon fecit grande conuiuium optimatibus suis, & in Dei contemptū bibebat in vasis templi Dei, quę asportauerat Nabuchodonosor pater eius de Hierusalem. Et sic vacans epulis vidit manū scribētē in pariete. Mane, Tethel, Phares. Quæ uerba interpraetatus est Daniel propheta Mane, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Tethel. appensus es in statera, & inuentus es minus habens, Phares, diuisum est regnum tuum & datum est Medis & Persis. Quod cum audisset licet honoraue rit Danielem tamen stetit in pertinacia sensus sui. Vnde eadem nocte Babilon capta est, & Balthasar fuit iugulatus vt habetur Dan. 5. Similiter fuit in die diluuij. Non.n.credebant homines Noe illud prædicanti. Ideo inquit Saluator. Matth. 24. Sicut.n.erant in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, nubētes, & nuptui tradentes, vsq; in eum diē in quo introiuit in archa Noe, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes. Ita erit, & Aduentus filij hominis. Et Lucæ 17. post prædicta verba ait. Similiter sicut factum est in diebus Loth, edebant, & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant, & edificabant. Qua die autē exijt Loth a Sodomis pluit Deus ignem, & sulphur de Cœlo, & omnes perdidit. Ita erit qua die filius hominis reuelabitur. Sicut ergo homines tempore Noe irridebant eum prædicantem de diluuio futuro, & faciētem Archam, & quia prædicauit per centum annos, quanto diutius stabat aduenicndum ipsum diluuium, tanto magis de Noe vilipendium faciebant, atq; eum stultū exti mabant. Vacabantq; ludis & corheis, ac lasciuijs. Sed cum cępisset descēdere pluuia diluuij, cum forte corhizarent in plateis intrauerunt domos vt corhizarent sub porticis, vel in thalamis. Crescente verò aqua ascenderunt solaria, & ibi corhizabant. Sed apertis chataractis cœli cū solaria replerentur aquis, ascenderunt tecta, & tunc demum crediderunt diluuiū esse quando ceperunt mergi. Et licet tūc ad cœlum clamarent vt impetrarēt Dei misericordiam non fuerunt exauditi, & similiter fecerunt sodomitæ, & populi aliarum ciuitatū submersarum. Ita erit de iudicio finali. Nam homines scientes, quòd tam multis annis prædicatur iudicium vniuersale proxime euenturum, deridebunt prędicatores, nec credent ipsum hinc ad multos annos debere euenire. Imo multi credent, quòd nunquam eueniet. Et propterea mundanis delicijs adhærebunt. Et sic ex inopinato adueniē te ipso terribili Dei iudicio, nihil eis ꝓderit diuinam misericordiam cum lachrymis flagitare. Licet autē nesciamus diem, aut annum iudicij. Tamen ex prædictis coniecturis potest opinari, quòd multi nunc viuunt, qui non morientur, antequam veniat ante Christus. imo erūt viui, quando veniet exterminiū mundi.

Longanimitas est in cā quare pauci admodū futurū Dei iudicium timeant.

SEcunda causa dicitur longanimitatis. Aiunt.n peccatores cęci. Tam diu sustinuit nos Deus, quòd & nunc nec aliter faciet. De quibus ait Aug. lib. 4. de doctrina Christiana. Plerosque incredulos miserationis, Dei pacientia longa peccare facit intrepidos, quia Deum non arbitrantur suorum peccatorum vltorem, sed talibus inquit Paulus ad Rom. 2. di. Ignoras, quòd patientia Dei ad pœnitentiam te expectat? quasi dicat. Si non egeris pęnitentiam tanto terribilius punieris quanto longiori tempore expectatus es, & rationem ibidem assignat dicens, Quia diuitias bonitatis eius & pacientię ac longanimitatis cōtemnis. Expectat ergo Deus, & differt iudicium suum etiā ab obstinatis, vt magis eos puniat in peccatis perseuerantes, vnde in simili dicit Cato in suis documentis Indulget fortuna malis vt lædere possit.

Prosperitas cā iudicia diuina non formidamus.

TErtia causa quia non timentur iudicia diuina dicitur prosperitatis, Videntes.n. homines omnia sibi succedere ad votum arbitrantur licere sibi facere quicquid volunt, nec cogitant de diuino iudicio

iudicio futuro. Contra quos inquit Seneca in tregedijs. Nemo confidat nimiis secundis. Et ad lucillum idem dicit. Noli huic tranquillitati confiderer, momento mare euertitur, eodem die vbi luserunt nauigia absorbentur, hinc Hiere. 47. cap. Ciuitati affluenti prosperitate & non timēti Deum dicitur. Audi hęc delicata, & habitans confidenter quæ dicis in corde tuo, ego sum, non sedebo vidua & ignorabo sterilitatem. Venient tibi hęc duo subito in die vna. O quot ciuitatibus ex improuiso superuenit ira Dei, & vt omittamus reliqua inspiciamus quid factum super inopinatos terremotus. Legitur enim in cronica Ricobaldi Ferrariensis. Quod regnante Tigrane in Siria terremotu facto periere hominum septuaginta millia, & vrbes aliqu subuersæ sunt. Anno quoque quinto Tiberij Cæsaris tredecim vrbes in Asia cecidere terremotu concussæ. Item imperante Nerone tres aliæ vrbes in Asia teremotu corruere. Anno octauo, Vespasiani similiter tres vrbes per terremotum ceciderunt. Anno octauo, Traiani Nicea, & Nicomedia corruerunt. Anno eiusdem. 16. Antiochia penè tota corruit terremotu. Imperante Diocletiano terremotu facto apud Tyrum & Sydonem multa millia hominum perierunt. Tempore Constantini secundi terremotus in oriente plurimas vrbes solo prostrauit. Sed hæc audita non expauescunt miseri peccatores nec cogitant, quòd de die in diem expectant horribilius iudicium scilicet vniuersale, quod in proximo erit. Sanctus enim Franciscus fuit ille seruus missus a patrefamilias hora cenæ dicere inuitatis vt venirent ad nuptias, quia parata sunt omnia. Lucæ 14. Vnde legitur in conformitatibus beati Francisci fructu. 3. & conformitate & in Cronicis ordinis nostri. Quod quidam frater minor nomine frater Benedictus de Arecio minister Anthiochiæ quem ad ordinem receperat beatus Franciscus, tempore quo viuebat ipse beatus Franciscus dum de partibus vltra maris rediret ad Italiam superueniente maris tempestate pro alleuatione nauis forte, vt alter Ionas missus est in mari. Quem

De quibusdam ciuitatibus, quæ Terremotu perierere

Lege de quodam fratre et sciet non multum distare iudicij diem.

Angelus Domini suscipiens ad Paradisum delitiarum duxit, vbi dum esset interrogatus ab Enoch, & Helia cuius esset ordinis, respondit, quòd B. Francisci. Et illi dixerunt. Ergo Franciscus venit? & eo respondente, quòd sic, maximum cęperunt gaudium facere, & trepudium, dicentes, quòd tempus antichristi in breui esset, & ipsorum per martyrium ad cęlum ascensus, dictūq; fratrem ducentes per Paradisum omnia ei ostenderūt. Qui post moram susceptus ab Angelo in portu ante alios de sua naui ēst locatus Ancone, hæc ibi Et sic patet proximum esse tempus vniuersalis iudicij quia iā præterierunt anni. 270. Ex quo ista fuerunt. Fuit ergo beatus Frāciscus missus à Deo in fine mundi cum suis fratribus ad conquerendum peccatores ad pœnitentiam ante iudicium. Ideo exclamabat illud. Oseæ. 9. cap. venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis. Item dicebat illud Matth. 24. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dn̄s vester venturus sit. Illud autem scitote, quia si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique & non sineret perfodi domum suam. Ideoque, & vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet, legitur quoque in Cronicis ordinis nostri, quòd cuidam fratri Bartholomæo fuit reuelatum, quòd circa finem mundi venturus erat vnus frater minor, qui quasi plura faceret, quàm fecerit beatus Franciscus. Et tunc ordo ad tantum culmen sanctitatis ascendet, quòd tertia pars hominum ad statum pœnitentiæ per monita ipsius ordinis conuertetur. Et iste sanctus creditur fuisse sanctus Bernardinus. Quod autē hæc omnia sint vera, patet per illud exemplū quod legitur in legenda beati Dominici, & in Cronicis ordinis nostri vbi dicitur. Quod cum Christus propter scelera mundi vellet venire ad iudicium, & haberet in manu sua tres facculas ardentes quas volebat proijcere contra mundum, Beata Virgo Maria ei humiliter supplicauit, vt aspectaret aliquantulum temporis donec veniret; Franciscus, & Dominicus, qui cum suis fratribus peccatores ad pœnitentiam euocarent. Cuius supplica-

plicatione Dominus noster concessit hoc modicum temporis, vt de peccatis nostris agamus pœnitentiam.

PARS SECVNDA.
De iudicij vniuersalis discussione.

Quinq; ad peragendũ rectum iudiciũ praecipue requiruntur. Iudex, reus, locus iudicij accusator, & testis.

SECVNDO quo ad iudicij vniuersalis discussionem sciẽdum est, quod ad peragendum rectum iudicium quinq; principaliter requirũtur. s. Iudex, reus, locus iudicij, accusator, & testis. Primo igitur in hoc iudicio adueniet iudex. s. Dei filius Dominus Iesus Christus, iuxta illud Matth. 16. Filius hominis venturus est cum Angelis suis in gloria patris sui, & tunc reddet vnicuiq; secundum opera sua. Angeli autem deferent ante eum vexillum Crucis, & omnia alia instrumenta passionis miraculo se reformata, vt diximus in præcedenti sermone. Sciendum quoq;, quòd ante iudicem istum terribilem descendet ignis horribilissimus, qui totum mundum comburet. Iuxta illud. Psal 96 Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. De quo igne dicit Aug. in 20. lib. de ciuita. Dei. c. 18. & magister in quo sententiarum di. 48. & etiam noster Ricar. in 4. dist. 47. artic. 2. q. 1 Quod erit ita altus sicut fuerũt aquæ diluuij. s. 15. super omnes montes, vt habetur Genesis. 7. c. De cuius terribilitate loquens Deus Deut 32. ait. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima, Deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet. Et iste ignis secundum Ricardum in prædicta di. Descendens incipiet purgare aerem in superiori parte, in qua est cõmunis habitatio dæmonum, vsq; ad iudiciũ. s. in medio interstitio aeris. Prius enim peccauit malus Angelus, quàm homo. Et ideo debet prius purgari eius habitatio. Deinde successiuè descendet ipse ignis confragationis purgans inferiorem partem aeris, & alia elementa, & calore ipsius ignis descendentis, omnes homines qui tunc erunt viui morientur, & ipsius ardore omnia mortuorum corpora incinerabuntur. Et iste ignis purgabit in electis illud, quòd inueniet purgandum, & erit loco purgatorij eis, quia sic morientes indigebant purgatione. Sicut ait magister in 4 di. 45. Iuxta illud Mala. 3. Ipse sedebit conflans, & purgabit filios leui. Et de hoc loquitur Paulus 1. ad Co. 3 dicens. Vniuscuiusque quale sit opus ignis probabit. Iste etiam ignis, tempore quo durabit iudicium cruciabit reprobos sicut ignis inferni, & post iudicium, ipsos cum omnibus mundi sordibus inuoluet, & præcipitabit in infernum. Et dicit Ric. vbi supra q. 6. Quod fortè ignis inferni tempore iudicij non exibit de loco suo ad cruciandum reprobos, sed iste ignis supplebit vicem eius,

Ignis in die iudicij, diluuij aquas adæquabit.

Ignis in diẽ iudicij quomodo prius superiorem partẽ aeris & postea ista elemẽta purgabit.

Ignis in electis illud purgabit quod erit purgãdũ, & purgatione indigentibus, erit locus purgatorij. Ignis mundum purgans, reprobos cruciabit.

PRædicta autem purgatio elementorum fienda per ignem dicitur mundi innouatio, secundum Ricar. in 4. di 48. art. 2. q. 1. Sed hic quæri posset nunquid elementa innouabuntur quo ad eorum substantiam annihilata priori substantia? Et primo videtur quòd sic. Dicitur enim 2. Pet 3. Nouos cęlos, & nouam terram secundum promissa expectamus Et ibidem etiã ait apostolus. Adueniet dies Domini, tanquam fur. In quò cœli magno impetu transient. Elementa verò calore soluentur. & Esa. 65. ait Deus. Ecce ego creo nouos cęlos, & nouam terram, & nõ erunt in memoria priora, & Apoc. 21. dicit B. Ioannes. Vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum. n. Cœlum & prima terra abijt, & mare iam non est. Et ibidem. Et dixit, qui sedebat in throno, ecce noua facio omnia. Sed contra dicitur Eccle. 1 vbi ait Salomon. Terra autẽ in æternum stat, psalmista quoque dicit Deo. Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum sæculi. Ad hanc quæstionem respondet Rabbanus, super prædicta verba Psalmistæ Quod terra, & alia elementa permanebunt, quo ad substantiam Et idem inquit Aug. 20 de ciui. Dei. c. 16. Transient autem quo ad pulchriorem formam, & innouationem. Et prædicta confirmantur per illud Iob. 20. Luent omnia quæ fecit, nec tamen consumenẽ. Dicunt autem Theologi in 4. di. 48. Quod ista innouatio mundi est fienda multiplici ratione primo, propter hominis glorificationem,

Elementorum purgatio per ignẽ dicitur mũdi innouatio.

Elementa innouabunt in die iudicij quo ad eorũ substantiã annihilata priori substantia.

Innouatio mundi multiplici ratione est fienda in die iudicij.

neq; quia sicut dignum est quòd elementa purgentur eo quod infecta fuerunt per hominis culpas, ita dignum est, quod ipse mundus innouetur propter hominis glorificationem. Secundo propter hominis conformationem, vt totus mundus prout possibile est glorificatio homini côformetur. Tertiò propter hominis delectationem, quia enim mūdus factus est vt homo in præsenti per speculum creaturæ cognoscat Creatorem quem in sua natura videre non potest, Ideo in futuro oportet speculum meliorari, vt in pulchritudine creaturarum amplius resultet species, & pulchritudo Creatoris, & verificetur perfectè illud, quod inquit psalmista. Delectasti me in creatura tua hoc autem non erit ad necessitatem, sed ad iocunditatem, vt videlicet delectatio ni visionis intellectualis, addatur delectatio visionis sensus in aspectu mundi. Quarto hoc fiet propter creaturarū remunerationem, quæ homini seruierunt. Nam secundum sanctum Bonauenturā. in 4. di. 48. ar. 2. q. 1. Aliquid est tripliciter remunerabile, primo, quia aptum natum est mereri sicut liberum arbitrium. Secundo, quia est ipsi merenti coniunctum, vt corpus humanum. Tertio., quia ad ipsum est ordinatum sicut ad obsequium. Et secundum hoc premiatur homo in seipso aliquando in corpore, & aliquando in eis, quę sunt sibi vtilia vnde dicendo corpora cœlestia & elementa præmiari non est aliud, quā hominem præmiari in illis, quia s. totū mundū amore hominis faciet Deus pulchriorem. Et ideo propter ipsum præmiabuntur corpora supercęlestia, secundum eam proprietatem, secundum quā sunt consona corporibus gloriosis. Dicit autem Ricar. in prædicta di. art. 2. q. 7. quòd secundum quosdam tanta erit bonitas creata post vniuersi innouatiōnē, quòd nulla creatura siue eadem numero siue diuersa plus posset de bonitate capere. Et quamuis inter ipsum vniuersum innouatum, & Deum erunt infiniti gradus, non erunt tamen possibiles participari a creatura.

Triplici remuneratione aliquid dicitur remunerabile.

Terra innouata erit sicut christallus.

SI autem quęratur qualis erit ista innouatio, Respōdetur secundū Theologos, quod primo terra erit sicut crystallus, & erit planissima, & illuminata erit tantum modo in sua superficie, quia si in suo profundo illuminaretur impij lumē illud viderent qua visione sunt indigni. De ipsa autem terra tunc dici poterit illud Apoc 21. Lumen eius simile lapidi precioso sicut cristallus.

Aer erit septies clarior, quā nūc sit nec habebit impressiones quas nunc patitur.

SEcundo aer erit clarior septies quàm nūc sit nec habebit impressiones, quas patitur modo, quia non erunt nubes neque venti, neq; pluuiæ, nec ros nec grando, neq; tonitrua, neq; fulgura. Et tunc verificabitur illud Psal. 17 Præ fulgore, in conspectu eius nubes transierunt, grādo, & carbones ignis.

Ignis, & aqua erunt puriora, & manebunt, non solum secūdū substantiam, verum etiā secūdū qualitates suas.

IGnis vero, & aqua erunt puriora, & manebunt etiam non solum, secundū substantiam. Sed etiam secundum qualitates suas, quas nunc habent, quantum ad habitus, & non quantum ad vsum. Quia cum in his duobus elementis magis vigeant qualitates actiuę. s. frigiditas in aqua, & caliditas in igne, magis sunt generationis, & corruptionis principiū, & tales effectus illorum non eruntamplius. Et ideo propter hoc dicuntur interire. Vel ideo dicuntur secundū aliquos interire. Quia (vt ait Basilius) super illud psalmistæ. Vox Domini intercidentis flamma ignis Deus separabit ab igne illud quod est calidum vstiuum, & ab aqua illud quod est frigidum, & glaciale, & faciet in infernum descendere. Nā de omnibus elementis ignobile tendet deorsum, sicut grossum, terreum, & opacum, ac tenebrosum ad cruciandum damnatos iuxta illud Sap. 5. Pugnabit pro eo orbis terrarū contra insensatos. Perspicuum autem in aqua, & lux in igne manebit, & ascendet sursum ad letificandum beatos. Dicit quoq; Ricar. vbi supra. q. 5. Quod conueniens est quod cum innouabitur homo lux etiam in corporibus cœlestibus augeatur Et ex consequēti quod elementa abundantius illuminētur, quàm modo, quia ab ipsis corporibus cœlestibus recipient maioris luminis influentiam nec est inconueniens si opinemur, quòd vltra illam claritatem quam ab ipsis cœlestibus corporibus recipient

cipient etiam alia eis claritas imprimetur. Sicut enim animæ electorum per lumen gloriæ aliquo modo angelis conformabuntur (manente tamen differentia in essentia, proprietatibus naturalibus) sic corpora inferiora per suam illustrationem aliqualiter conformabuntur corporibus cœlestibus salua tamen differentia in essentia, & proprietatibus naturalibus.

Elementa quomodo interire dicuntur.

EX prædictis autem patet quòd terminabuntur transmutationes elemẽtorum & generationes animaliũ & plantarum. Et propter ista dicuntur interire elementa, non quantum ad substantiam, sed quantum ad actionem, & passionem.

Aliquid argumẽtis ostẽditur animalia, & vegetabilia non debere destrui.

Sed contra prædicta argui posset, quòd animalia & vegetabilia nõ deberent destrui, quia sunt ad ornamentum elementorum, ergo quando elementa meliorabuntur, etiã animalia, & vegetabilia debent meliorari, nec ab eis auferri debet ornatus eorum. Præterea sicut elementa seruiunt homini ita vegetabilia, & animalia bruta, ergo sicut in mundi innouatione nobilitabuntur elementa, videtur, ꝙ etiam debeant nobilitari ipsa animalia bruta, & vegetabilia;. Præterea vegetabilia, & bruta nobiliora sunt elementis quia elementa ordinantur ad mixtum, mixtum autem ad vegetatiuum, & sensitiuum, ergo mixta magis videntur esse de perfectione vniuersi, quàm elementa, & ex consequenti, quod magis debeant remanere. Ad hæc autem respondet Ricar. vbi supra q 6. dicens quod creaturarum quędã sunt incorruptibiles scd̃m se totas, vt Angeli, & corpora cęlestia. Quędã sunt corruptibiles secũdũ se totas, vt vegetabilia & bruta. Quædam vero sunt incorruptibiles secundũ partem magis principalem, sed secundũ partẽ minus principalẽ sunt corruptibiles vt homines, qui sunt corruptibiles scd̃m corpus, sed incorruptibiles scd̃m animã. Quædam verò sunt corruptibiles in partibus & incorruptibiles in toto, non ꝙ eorum natura ex parte sua tota sit incorruptibilis, sed quia propter ordinẽ vniuersi nõ adest corrumpens. Et talia sunt elementa. Statui aũt incorruptibili non conueniunt ea, quę scd̃m se tota corruptibilia sunt, & scd̃m ordinẽ mundi corruptibilis. Et ideo talia non remanebunt, cuius modi sunt mineralia, vegetabilia, & bruta. Oẽs aũt aliæ creaturæ remanebunt. Et quæ sunt in parte corruptibiles efficientur incorruptibiles secundũ se totas.

Responsio ad obiectiones supius factas.

Ad primum ergo dicas, ꝙ animalia non sunt ad ornamentum elementorum nisi scd̃m corruptibilem mundi statum. Vnde in parte nobiliori aeris nõ est aliquis ornatus animalium, nec etiã in igne quia non tã sunt propter ornatum, q̃ propter corruptibilis hominis statũ, & necessitatem. Ad secundũ aũt dicas, ꝙ quãuis animalia, & plantę seruiãt homini sicut elementa, nõ tamẽ habent tantã aptitudinẽ ad statũ incorruptibilẽ sicut ipsa, quia incorruptibilia sunt scd̃m se tota. Ad tertiũ verò dicas, ꝙ quãuis vegetabilia, & bruta nobiliora sint simpliciter quàm elementa, nõ tamen quo ad durationem, & perpetuationem. Vegetabilia. n. & animalia intra se habent causam corruptionis suæ, nec cęlo quiescẽte possent perpetuari in esse, nec eadem in specie nisi per miraculum. Non est autem congrua ratio, quòd Deus ea per miracula perpetuaret in esse.

Sed si materia est causa corruptionis, ipsaq; elemẽta ita sunt cõposita ex materia vt etiam vegetabilia quare ergo ista non habent ?ira se causam suæ corruptionis, Distingue de cã passiua & actiua corruptionis, & dic consequenter vt nosti.

PLANETÆ NON purgabuntur, sed innouabuntur quantum ad motus cessationem, & splendoris augmentum.

FIET quoq; innouatio planetarũ scd̃m prædictos doctores. Quia autẽ orbes cęlestes, & sydera nullã habent impuritatẽ sicut elemẽta, ideo non purgabuntur, sed innouabuntur. Et hoc dupliciter. s quantũ ad motus cessationem, & splendoris augmẽtationẽ. Primo. n. quo ad motus cessationem innouabuntur corpora cęlestia, qa tũc oĩa erũt in dispositione perfecta. Melior aũt dispositio quietis, quã motus, ergo omnia quiescent. Dicunt autem aliqui, ꝙ Sol remanebit in Oriẽte, & Luna in Occidẽte vbi creata sunt iuxta illud. Abachuc 3. Sol, & Luna steterũt in habitaculo suo. Vnde Isid. super illud Esa. 60. Non occidet vltra solutus. Vt etiã recitat Magister. in 4. di. 48. c. vlt. ait. Post iudiciũ Sol

laboris

laboris sui mercedem recipiet,& non veniet ad occasum, nec Sol nec Luna. Sed in ordine quo creata sunt stabunt: hæc ille.Et confirmatur prædicta per ea, quæ habentur Apocalip. decimo. Vbi dicitur, quòd Angelus iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, qui creauit Cœlum, & terram,& mare, & omnia quæ in eis sunt, quòd tempus amplius non erit. Ex quo textu sic arguitur Impossibile est esse motum sine tempore,quia tempus est mensura motus. I. Physico. Si ergo tempus amplius non erit,igitur motus cessabit.Sic autem contra prædicta arguatur sic.Sol per sui motum successiue illuminat diuersas partes terræ,ergo si motus eius cessaret,aliquę partes terræ remanerent perpetuò obscuratæ, quod est inconueniens. Respondetur, quòd nullæ partes terræ in superficie sua remanebunt obscuræ, tùm quia vt prædiximus terra ipsa de se erit illuminata, & clara, tum quia augebitur lux Lunæ, & Stellarum, quæ sufficienter illuminabunt illam partem terræ quæ à Sole non illustrabitur, nec est inconueniens, quòd vna pars terræ magis illustretur, quàm alia scilicet illa quæ fuit ab hominibus habitata, quæ a Sole principaliter illustrabitur. Vnde notandum ad prædictorum declarationem secundum Ricardum. in quarta,distinctio.48.articulo secundo. Quod in mundi innouatione cessabit motus corporum cœlestium non per naturam, sed per voluntatem intelligentiarum ipsa mouentium, & obedientium voluntati Creatoris in definendo mouere. Sicut ex amore eius modo sibi obediunt in mouendo. Tunc enim placebit Creatori, vt amplius intelligentiæ corpora cœlestia non moueant, quia tunc habebitur finis motus corporum ipsorum. Nam intelligentiæ mouent ipsa corpora vt per motum eorum fiat innouatio influentiarum, & contemperantia, quæ requiritur ad generationem, & corruptionem quousque impleatur numerus electorum. Cum autem ipse numerus tempore iudicij fuerit completus, prædictæ intelligentiæ cessabunt mouere ipsa corpora. Quia omne,

Sol in qua parte mũdi remanebit post diem iudicij.

Obiectio.

Solutio.

quod propter aliquem finem mouetur, rationale est, vt illo fine habito quiescat ab ipso motu. Secundo autem innouabuntur planetæ, & corpora cœlestia quantum ad splendoris augmentum vnde, Esaias 30. dicitur. Erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis septempliciter sicut lux septem dierum. Ratio autem huius augmentationis erit, quia homo qui est mundus minor, vt supra diximus ampliori lumine fulgebit. Vnde Saluator ait. Matthæi. 13. Fulgebunt iusti sicut Sol. Ergo etiam lux maioris mundi debet augeri, vt non sit deformitas inter minorem, & maiorem mundum. Quæ lux, & formositas totius machinæ mundalis in æternum permanebit ad consolationem electorum, sicut, & inferni obscuritas, & turpitudo, ac miseria ęternaliter durabit ad malorum afflictionem. Ita mandante, & decernente superno iudice bonorum, & malorum, cum de Cœlo veniens iudicabit viuos, & mortuos, & sæculum per ignem.

Corpora cœlestia, & planetæ innouabũtur, quantũ ad splendoris augmentũ.

QVALITER autem veniet iste iudex habetur Apocalyp. 14. vbi inquit Io. Vidi, & ecce nubem candidam & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Actuum quoque primo capitulo dicitur. Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in Cœlum? hic Iesus qui assumptus est à vobis in Cœlum sic veniet scilicet gloriosus, quemadmodum vidistis eum euntem in Cœlum. Item Iudæ vnico capitulo dicitur. Ecce veniet Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere impios de omnibus operibus impietatis eorum. Sciendum est autem quod auctoritas iudicandi, & iudiciaria potestas pertinet ipsi Deo, secundum Ricardum, & Bonauenturam. in quarta distinctione 48. tamen tota Trinitas hanc auctoritatem iudicandi dedit homini Christo, vt inquit Dominus Bonau. vbi supra ar. 1. q. 1. Et hoc est

De aduentu iudicis ad iudiciũ.

L quod

quod inquit Saluator Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra, & Io. 5. etiam dicit. Pater omne iudicium dedit filio, & Act. 3. scriptum est. Dominum fecit Deus hunc Iesum potestate etiam cætera sibi subijciēdo, & 10. c. eiusdem libri dicitur. Ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorū, & mortuorum. Sancti autem Apostoli, & omnes alij viri perfecti iudicabunt simul cū Christo, non vt principales, sed vt assessores. Vt inquit Ricar. in 4. di. 47. ar. 1. q. 7. Et hoc est quod habetur Sap. 3. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis & Iob. 36. dicitur de Christo. Iudicium pauperibus tribuit & Matth. 19. dicit Saluator. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ sedebitis & vos super sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel. Super quibus verbis dicit Augu. 20. de ciui Dei c. 5. & Alex de Ales. in 4. parte summę in tractatu de iudicio vniuersali. Quod per duodecim tribus Israel, intelligitur vniuersitas iudicandorum. Et per duodecim Apostolos omnes viri perfecti designantur. Et ideo ait Paulus 1. ad Cor. 6. An nescitis quia Angelos s. malos iudicabimus? &c. Alij autē qui non fuerunt ita perfecti, sed tamē saluati sunt iudicabunt reprobos sententiæ approbatione, quia approbabunt sententiam iudicis iuxta illud Apoc. 19. Audiui vocem tubarum multarum in cœlo dicētium. Alleluya, laus, & gloria, & virtus, Deo nostro, quia vera, & iusta iudicia eius. Et hoc modo iudicabunt omnes electi. Dicentur etiam minus mali iudicare magis malos, ratione minoris sceleris perpetrati, vt inquit. Ricard. vbi supra. Et sic intelligitur illud Luc. 11. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam.

Omnes resurgētes an videbunt diuinitatē Christi æqualiter.

SI autem quæratur nunquid omnes resurgentes videbunt Christum æqualy modo. Respondeo secundum Ricar. in 4. dist. 48. art. 1. q. 2. Bonauent. ibidem ac Alex. vbi supra. Quod nullus de reprobis videbit diuinitatem Christi per visionem apertam quia sic essent beati. Vt inquit Vgo. in libro de sacramentis. & Magister in 4. dist. 48. & Augustinus. in primo de Trinitate capitul. penulti. Oculi enim eorum erunt improportionati ad videndam diuinam claritatem, & erunt penitus inhabiles ad habendam aliquam delectationem. Essent autem beati, si Christum videre possent in forma gloriosa, & essentia diuina. Iuxta illud Ioannis 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deū, & quem misisti Iesum Christum. Damnati tamen cognoscent per signa certissima, & per effectus manifestos, q̄ Christus est Deus, & omnipotens. Et uidebunt humanitatem eius gloriosam. De qua tamen visione non recipient nisi dolorem maximum, & pœnam, quia oculus infirmus offenditur videndo lumen maximum. Item quia erunt in odio Christi indurati. Inimicus autem tristatur videndo gloriam illius, quem odit, & cui inuidet. Ideo videbunt eum cum confusione, & anxietate, & apparebit eis, tam terribilis, quòd potius vellent, quòd infernus eos absorberet, quàm illius vultum intueri, & sententiam expectare. De visione autem diuinitatis habetur Esa. 26. vbi dicitur. Impius non videbit gloriam Domini. De visione verò humanitatis gloriosæ inquit idem propheta ibidem loquens ipsi Domino Iesu de reprobis. Videant, & confundantur, & ignis hostes tuos deuoret. Et hoc est quod scriptum est, Apoc. primo. capit. Ecce veniet in nubibus cœli, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Econtra autem apparebit electis vultu placabili, & iocundissimo, qui beati videbunt oculo mentali diuinitatem eius in forma propria. Et etiam gloriam animæ ipsius, & oculo corporali gloriam, & luminositatem corporis eius, cum maximo gaudio, & lætitia. Et homo est, quod scriptum est Esa. 33. Regem in decore suo videbunt, vnde Bernar. in quodam sermone ait. Plenum prorsu omni suauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. Ecce enim dulce lumen & delectabile oculis, videre solem iustitiæ Christum Dominum.

QVo ad secundum pertinens ad iudicium, scilicet rei pręsentationem. *Mortui in nouissimo* Scien-

die resurgent in locis, in quibus eorum corpora iacebunt sepulta, vel vbi principalior pars corporis erit.

Sciendum quod verificabitur illud Apostoli.1.ad Thesa.4.dicentis. Ipse Dominus in iussu,& in tuba Dei,& in voce Archangeli descendet de Cœlo. Sicut etiam descendit in datione legis, vt habetur Exod.19.& Matth.24.dicitur. Mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor vẽtis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum. Vnde sciendum est secundũ Ricar.in 4. di.43.art.5.q 3. Quod mortui resurgent illis locis in quibus tempore resurrectionis erit pars principalior corporis, iuxta legem cum in diuersa.ff. de reli.& sumpti. fu. Siue ibi à principio fuerint sepulta eorum corpora, siue alibi translata. Si autem illo tempore continget partes corporis æque principales esse in diuersis locis, vt quia medietas capitis,& medietas cordis,& omnium aliorum membrorum, sic in vno loco,& alia medietas in alio resurgent in illo loco, qui erit minus distans à loco mortis, vel iudicij. Si autem vtræque partes in quibus erit medietas erunt æque distantes à loco mortis,& iudicij. Tunc resurgent in illo loco in quo statuet Deus. Regulariter autem resurgent mortui in locis in quibus eorum corpora iacebunt sepulta sicut dicit glosa, super.27.c.Matthei,& probatur per illud quod inquit Dominus, Ezechielis 37.di. Ecce ego aperiam tumulos vestros,& educam vos de sepulchris vestris &c. Dicit autem Ricard.noster, in prædicta di.articu. 3. quæstio.3.

Causa effectiua resurrectionis mortuorũ, non eius tuba.

Quod causa efficiens resurrectionis corporum non erit vox tubæ, sed solum causa instrumentalis. Dicit ergo Richar. vbi supra, quòd Christus in descensu suo, iubebit pulueres, seu partes quascunque corporum mortuorum recolligi per ministerium Angelorum, & ex illis pulueribus recollectis præcipiet corpora reformari, & reformatis animas vniri.

Mortuorũ resurrectio quare debeat fieri in die iudicij, & non ante.

Et hoc fiet per virtutem diuinam. Voluit autem Deus resurrectione mortuorũ fieri in die iudicij, & non ante statim post mortem, quod ordinauit multis de causis, secundum beatum Bonauenturam in quarta distinct. 43. articul. 1. quæstio.3. Maxime propter nostræ fidei meritationem. Multum enim meremur credendo nos resurrecturos, qui sicut animalia cætera morimur. Hoc autem meritum non haberemus, si videremus mortuorum corpora resurgere, quia vt ait Gregorius, in homilia Pascali. Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Sciendum est ergo, quòd Angeli custodes prouinciarum in prouincijs quas custodierunt clamabunt fortiter, & sensibiliter sono articulato, cum tuba horribili vocantes omnes homines, vt compareant coram iudice dicentes. Surgite mortui, venite ad iudicium. Quæ omnia considerans Chrysostomus, super Matth. inquit. Magna est vox illa, cui omnia obediunt elementa, quæ petras scindit, inferos aperit, vincula mortis disrumpit, & de profundis abyssi animas corporibus liberatas assignabit. De hac autem resurrectione mortuorum, & iudicio bonorum, & malorum, prophetatum fuit Daniel. 2. vbi dicitur. Qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitam æternam, alij verò in opprobrium sempiternum. De hac etiam congregatione omnium iudicandorum loquitur Saluator Matthei. 25. Et in Euangelio hodierno dicens. Cum venerit filius hominis, in sede maiestatis suæ. Et omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes. Bene autem dicit sedebit, quia iudex debet sedere in sententiando. Aliter non valeret sententia. argument. in l.2.§.in bonorum.ff.quis ordo in bo.pos. ser. & facit. C.de offic.ciui.iudi.l.1.& in auten. de iudi.§.sedebunt. & C.de senten.experi. reci.l.finali. Sed contra prædicta de congregatione omnium gentium, videtur illud Ioan.3. Qui credit in eo non iudicatur. Et sic videtur, quòd nullus bonus debeat ad iudicium vocari. Et ibidem dicitur. Qui non credit, iam iudicatus est, ergo nullus infidelis ad iudicium venturus est. Item paruuli, qui nihil boni, aut mali operati sunt, ex quo nihil meruerunt, nec demeruerunt, non debent ad iudicium vocari. Ad hoc respondendum, secundum sanctum Bonauent. in 4.distin.47.artic.1.quæstio.3.& Ricar.ibidem.quæstio.6. Quod in iudicio consideranda sunt duo scilicet disce-

Aliquæ authoritates adducũtur, ac declarãtur, q̃ vidẽtur sonare quod iudicij dies non sit futurus.

ptatio, siue discussio pro meritis, & demeritis. Item retributio pro bonis, & pro malis operationibus. Quantum ad retributionem, omnes iudicabuntur etiã Angeli, tam boni, quam mali. Boni.n. Angeli, quamuis habeant suam beatitudinem essentialem, tamen pro ministerio, quod nobis exhibuerunt recipient aliqd accidentale præmiũ. Similiter mali Angeli pro malis suis recipient, si quid pęnę deest eis. Non.n sunt totaliter cruciati sicut debent, sed in iudicio plenariè recipere supplementum omnium pęnarum. Similiter etiam reprobi homines recipient augmentum pęnarum in resumptione corporũ, & electi prçmiũ & gaudium. Et hæc est ratio quare omnes debeant in iudicio comparere. tam homines quàm Angeli, siue boni, siue mali Et secundum hoc potest intelligi illud. 1. Cor.6. Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? Quantũ autem ad discussioné non oẽs dijudicabũtur, quia scd'm Greg. 26. mora. & Alex. de Ales. in 3. parte summæ in declaratione simboli Apostolici, & magistrum in 4. di. 47. art. 3. Alij iudicabuntur, & peribunt. Vt illi, qui aliqua bona habuerunt permixta suis malis, sed mala finaliter præponderauerunt. Vnicuiq; enim ipsorum dici poterit illud Dan.5. Appensus est in statera, & inuentus est minus habens. Pondus namq; & statera iudicia Dei sunt. Prou.16. Alij nõ iudicabuntur, & peribunt, vt illi quorũ mala fuerunt impermixta bonis sic vt ijs hi qui fundamento fidei caruerunt. Alij verò iudicabuntur, & saluabuntur, vt hi quorum merita bona fuerunt permixta malis, sed bona præualuerunt, & præpõderauerunt. Alij non iudicabuntur, & saluabuntur, vt hi quorum merita fuerunt, ita perfecta, quòd nullis malis, aut paucissimis fuerunt permixta, sed per pœnitentiam purgata. Vt sunt viri perfecti, & etiam paruuli ab originali peccato purgati, qui decesserunt ante liberi arbitrij vsum. Similiter, & Angeli sancti, hęc ibi. Quando ergo dicitur, quòd qui credit non iudicatur, intelligitur de perfectis quo ad discussionem, qui nulla habent mala discutienda non autem quo ad retributionem. Et quando dicitur, qui non credit iam iudicatus est, intelligitur de infidelibus, quò ad discussionem, vnde Alexand. de Ales super illa verba, Psalmi primi. Non resurgent impij in iudicio, inquit scilicet, ad hoc vt iudicentur iudicio discussionis, quia tam horrenda peccata sua erunt, quòd discussione non indigent, tamen resurgent in iudicio punitionis. Et sequitur in prædicto Psalmo. Neque peccatores in consilio iustorum, scilicet sententiæ approbatione, tamen resurgent, & apparebunt coram iudice, vt puniantur. Et rationem assignat Ricar. in 4. dist inctio. 47. arti. 1. q. 4. Quare omnes in iudicio personaliter apparebunt, scilicet vt conscientiæ singulorum in præsentia iudicis singulis pateant, ad diuinæ iustitiæ manifestationem. Et vt viui hoc præscientes debere fieri diligentius se pręparent, vt in tanta congregatione, & coram tanto iudice, extremam non recipiant confusionem. Non enim erit ibi defensio per procuratorem, quæ admittitur in causa criminali. ff. de publi. iudi. l. penul. §. ad crimen. & ff. an per alium. cau. appel. l. 1. § 1 & C. de accusationibus. l. reos. & 5. quæstio. 3. c. in criminalibus. De quo distingue vt per glosam, & doctores. in l. seruum quoque. §. publice. ff. de procu. Omnes ergo in iudicio personaliter apparebunt, vt singuli iudicem, quo ad humanam naturam videant, ad consolationem electorum, & reproborum afflictionem ampliorem.

Locus iudicij quis nũ erit.

QVo ad tertium. s. de loco iudicij in quo congregandi sunt omnes homines, habemus scripturam Ioh.3. vbi inqt Deus. Adducam omnes gẽtes in valle Iosaphath: & disceptabo cum eis. Pro quorũ declaratione sciendum scd'm Ale. de Ales. vbi supra & Ricar. in 4. di. 48. ar. 1. q. 7. Quod Christus non descendet in valle Iosaphath: sed super montem Oliueti, de quo in Cœlum ascendit:, & residebit in aere in throno fulgentissimo in loco alto, vt ab omnibus possit uideri, parum citra locum in quo apostoli desierunt ipsum corporaliter videre, quando ascẽdebat in cęlũ, hi es.aũt cõgregabunt in valle Iosaphath, cui pminet mõs Oliueti, & quot in illa valle poterũt capi, tot erũt ibi. Alij circa vallé, qdã ppinquius qdã verò remotius, electis tñ ad dexterã

iudicis

iudicis existentibus non in terra', sed in aere, iuxta illud 1. ad Thesa. 4. Rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, sed perfecti eminentius, & magis propè iudicem erût, reprobi verò in terra stabunt à sinistris iudicis, vt habetur expresse Matth. 25. Et in Euangelio hodierno, & his côcordat magister. in 4. di. 48. c. penul. dicens. Boni reperientur obuiam Christo in aera, reprobis in terra, quam dilexerunt, remanentibus, in qua vt quidã prædicator ait. Iacebunt sicut vermes fætidi, & valde lassi, sed à dæmonibus constringentur stare erecti ad audiendam sententiã perpetuæ damnationis suæ. Et erunt turpissimi, atq; nigerrimi, & valde horribiles ad videndum, & à dęmonibus incathenati. Et dicunt doctores, quòd magis congruũ est, quòd Christus iudicando stet in aere super montẽ Oliueti, quàm super locum in quo passus est, quia passus est in forma infirma, sed iudicabit in forma gloriosa, sicut, & ascendit. Dicitur autem, quod iudicabit in valle Iosaphath, quia Iosaphath interpretatur locus iudicij.

Quare potiꝰ iudicabit in monte oliueti, quam in mõte Caluario.

AD prædicta potest addi ratio, quare index, & iudicandi debeant conueni re simul in loco iudicij. In bono. n. iudicio, pars à parte, & iudex a partibus potest facere interrogationes. c. iudicantẽ, 30. q. 5. & extra de dolo & conten. c. prout. & de concess. præben. c. post electionem. & ff. de interro. acti. l. si. fine interrogatio ne. Nam merita causarum partium allertione panduntur, extra de in integrum resti. ca. cum ex literis. & cap. qualiter. & quando. el 2. de accu. & C. si per vim vel alio modo. l. 2. Quę omnia fient in iusto: & perfectissimo vniuersali iudicio.

Quare index, & iudicandi debẽt cõuenire simul in loco iudicij.

QVo autem ad quartum, scilicet de accusatoribus, sciendum est, quòd licet Deus omnia sciat, vt habetur ad Hebræos. 4. & c. Deus omnipotens. 2. quæstio. prima. Imo scit omnia antequam fiant. 26. quæstio. 5. cap. fin. in fine. Et ipse scit corda, & voluntates hominum. c. nouit. de iudi. & cap. primo. extra ne sede va. & ipse scrutatur cordium secreta. ca. tua nos. de simo. Et est testis omnia, quæ aguntur in hoc mundo. §. penult. in autẽ. qui. mo. na. ef. legit. & cap. & si Christus. de iureiurand. Ibi testis est mihi Deus. Et ideo non est opus quo ad ipsum habere aliquem accusatorem, aut testem ad faciendum iudicium, tamen quia sententia citra ordinem iudiciorum a præside lata auctoritatem rei iudicatæ non obtinet. quæstio. 6. §. Item sententia. Dominus noster Iesus Christus, ne quis eũ iniustum appellare queat, secundum legum ordinationem faciet iudicium suũ, quia quamuis crimina sint nota iudici: tamen non debent ab eo condemnari, ni si sint ei nota in forma iudiciali. Iudex enim debet iudicare, secundum allegata, & probata, & hæc omnia probantur. ff. de offic. præsi. l. illicitas. §. veritas. & C. de iudi. l. iudices. & extra de testi. c. cum causam. & 2. q. prima. c. in primis. §. sed sciendum. & §. his omnibus auctoritatibus, & multis capitulis sequentibus. & 2. quæstio. 7. cap. plerique. & 3. q. 7. c. iudicet. & 11. q. 3. c. eorum qui. & c. summope re. & 15. q. 5. ca. presbyter. & 23. q. 4. cum in lege. §. his ita respondet. & 30. q. 5. cap. incerta. vbi dicitur. Quamuis enim vera sint non tamen credenda sunt, nec condemnanda, nisi quæ manifestis iudicijs probantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincantur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur & in c. nullum. eadem. q. & causa dicitur. Nullum ante veram iustamq; probationem iudicare, aut damnare debemus. Et in c. iudicantem, ibidẽ dicitur. Iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere. Facit ad prædicta. c. occidit. 23. q. 8. Faciet igitur Deus venire accusatores contra malos, qui erunt quatuor principales. Primus erit côscientia propria, cuius quã iuxta illud Dan. 7. Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Sediq; iudiciũ, & libri aperti sunt. i. côscientię, & Hiere. 2. dicitur. Arguet te malitia tua, & Sap. 4. Traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorũ, & ad Ro. 2. inquit. Paul. Testimoniũ illis reddente côscientia eorum. Tûc. n. in côscientia cuiusq; patebũt oĩa scelera, & qui de peccatis pęnitẽtiã nõ fecerût in côspectu totius mũdi côfundentur, qa vt ait Ber. peccatũ propriũ, cuiq; dicet in iudicio. Tu me fecisti, opus tuũ sum, ego semper tecum ero.

In iudicio vniuersali accusatores erunt.

1. Accusator in die iudicij erit propria conscientia.

Secundus scriptura sacra, Prophetæ ac prædicatores. 3. Accusator erit cælum cū omnibus creaturis.

SEcundus accusator erit scriptura sacra, Prophetæ & prædicatores. Io.5. Est qui vos accusat. Moyses & lex Moysi. Tertius erit Cęlū cum omnibus creaturis. Iob.20. Reuelabunt cęli iniquitaté eius, & terra consurget aduersum eum vnde Vgo de S. Vict. inquit. Cōtra peccatoré in iudicio cęlum dicet. Ego lucé sibi ministraui ad solatium. Aer dicet. Ego omne genus auiū sibi dedi ad obsequiū. Aqua dicet. Ego diuersa genera piscium sibi dedi ad esum. Terra dicet. Ego pané, & vinum sibi dedi ad nutrimentum, hęc ille. Qui iterum ait. Ignis dicet. In me cōburatur. Aqua dicet. In me demergatur. Aer dicet. In me ventiletur. Terra dicet. A me absorbeatur. Infernus dicet. A me deglutiatur: hæc ille.

4. Accusator erit dæmon, & erunt quinque principales dæmones, primus erit lucifer.

QVartus erit dęmon, de quo Apoc. 12. dicitur. Diabolus accusator est fratrum, qui accusabit eos ante conspectū Domini Dei nostri. Sed quinq; erūt principales dæmones in iudicio. Primus erit lucifer, qui post se trahet omnes reges, Imperatores, Principes, & barones, comites, ac milites prauos, & omnes reliquos superbos vinctos cathena ignea, apparebit auté ipse dæmon, in corpore terribili assumpto nigerrimo, & horribilissimo, & accusabit dictos superbos ante iudicem dicens. Tu me propter superbiā, de Cęlo deiecisti æquissime iudex, ecce isti vés pessimi, leges, & præcepta tua cōtempserunt, pupillos, & viduas occiderunt, ac oppresserūt, vt superbiæ suæ vacarent, & satisfacerent. Tu autem dixisti in Euangelio Luc. 14. & 18. & Matth. 23. Qui se humiliat exaltabitur, & q se exaltat humiliabitur, ergo humilia eos in pfundū inferni. Itē isti principes habēt in legibus suis vt patet in prohemio institute, vbi dicitur. Imperatoriam maiestaté, non solum armis decoratam, sed etiā legibus oportet esse armatam, vt vtrumq; tempus, & bellorum, & pacis rectè possit gubernari. Et princeps Romanus victor existat, non solum in hostilibus prælijs, sed etiam per legitimos tramites, calumniantium iniquitates expellat, & fiat tam religiosissimis viris, quàm victis hostibus triumphator, hæc ibi, sed isti nihil horum fecerunt, quinimo subditos multipliciter vexauerunt, & crudeliter tractauerunt ergo vindica eos. Tunc iudex volens se ad sanctos prophetas, & apostolos dicet. Dicatis quid decretum sit à sancto spiritu meo de istis. Tunc surget Ezechiel propheta dicens. Ego prophetaui de talibus libri mei. 22.c. di. Ecce principes Israel, singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem, patrem, & matrem contumelijs affecerunt, aduenam calumniati sunt, pupillum, & viduam contristauerunt, sanctuaria mea spreuerunt, & sabbata mea polluerunt, viri detractores fuerunt in te, & scelus operati sunt in medio tui. Propterea ecce congregabo vos in medio Hierusalem congregatione argenti, æris, & ferri, & stagni, & plumbi in medio fornacis, & succendam in ea ignem ad conflandum. In igne furoris mei conflabimini in medio eius vt conflatur argentum in medio fornacis. Iacobus quoque Apostolus surget dicens. Ego scripsi 4.c. meæ epistolæ canonicæ, quòd Deus superbis resistit humilibus auté dat gratiam. Quibus dictis terribili vultu dicet Christus lucifero, ac satellitibus ei⁹. Separate eos ad partem sinistram, & sic fiet.

2. Dæmō q vocatur mamon, accusabitur iudicio iudices, &c.

SEcundo veniet alius dæmon qui vocatur mamon ducés ante se malos aduocatos, notarios, procuratores, iudices, & potestates, ac officiales vinctos cathena ignea, & dicet. Æquissime iudex contra istos est non solum lex tua euangelica, sed etiam lex eorum imperialis & humana. Nam in aut. de man. prin. §. Talem col. 3 scriptum est. Talem vero præbebis temetipsum omnibus tam publicè, quàm priuatim vt terribilis, quidem sis delinquentibus, & indeuotis, mansuetissimus autem, & mitis omnibus placatis & deuotis, ad paternam eis exhibens prouidentiam Scriptum quoq; est in l. placuit. C. de iudicijs. Placuit in omnibus rebus præcipuam esse æquitatis, iustitiæ que stricti iuris rationem. Sed isti totū oppositum fecerunt, vindica ergo eos cōtra quos etiā surget Esa. propheta di. verificatum est illud, quod scripsi 1. libri mei c.5. Qūo facta es meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iustitia habitauit in

ea,

ea, nunc autem homicidæ habitāt in ea, argentum tuū versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua, principes tui infideles, socij furum, omnes diligūt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos, ꝓpter hoc ait Dñs exercituum. Heu consolabor super hostibus meis, & vēdicabor de inimicis meis hęc ibi. Et iterum 10.ca. mei libri dixi. Veh qui condunt leges iniquas, & scribentes iustitias scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorū, & pupillos diriperent, quid facietis in die visitationis & calamitatis? de longe venietis, ad cuius confugietis auxilium? derelinquetis gloriam vestrā vt incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis. Adducet etiam iste dæmon medicos, auaros, & cupidus, & allegabit contra eos legem in aut. de tabel. §. Nos autem coll. 5. dicentem. Melius est pauca cautè agere, q̄ multis interesse periculosè, cuius contrarium iste fecerunt propter auaritiam suam, & fuerunt causa mortis propter multorum imperitiā. Cōtra quos surget Salomō di. illud Sap. 12. Quoniā odibilia opera faciebant per medicamina, finis condemnationis eorū veniet sup illos. Adducet quoq; iste dæmon cum satellitibus suis omnes malos mercatores, & vsurarios, ac cōtractus malos facientes, fures, & latrones cum raptoribus, & allegabit legem. Nam hæc natura. ff. de condi. indebi. di. Nam hoc natura æquum est neminem cū alterius detrimento fieri locupletē. Contra quos surget Ioānes Euāgelista di. illud Apoc. 18. c. Negociatores terræ flebunt, & lugebunt super illam, quoniam merces eorū nemo emet amplius, qui diuites facti sunt clamabunt propter timorem tormētorum flentes, & dicentes, veh, veh, veh, quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Item adducet iste dæmon sutores, pelliparios, cerdones, textores, aromatarios, molendinarios, vēdentes oleū, carnes, caseum, & similia, & allegabit cōtra eos legem bonam. C. de actio. & obli. vbi dicitur. Bonam quidem in contractibus fidem considerari æquum est, cuius oppositū isti fecerunt. Contra quos surget Esaias dicens. illud eius. 33. cap. Veh qui prædaris nonne & ipse prædaberis? & qui spernis nonne & ipse sperneris? cū consumaueris deprædationem deprædaberis, & cum fatigatus desieris contemnere, contemneris. Item adducet barbitonsores, & omnes laboratores tām rusticos, quām Vrbanos, & vendentes in festis, ac alia prohibita facientes propter cupiditatem. Item vacantes vanis spectaculis. Contra quos surget Amos propheta dicens, illud eius 8. c. Erit in die illa dicit Dominus, & tremescere faciam terrā, & conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra, & in planctum. Iacobus quoq; Apostolus dicet illud canonicæ suæ. 5. c. scriptum. Agite nunc diuites, & plorate vlulantes in miserijs, quæ venient vobis, diuitię vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis consumpta, aurum, & argentum vestrum æruginauit, & ærugo manducauit carnes vestras sicut ignis. Item adducet iste dæmon, lusores, & blasphematores, contra quos allegabit legem secundam. §. Senatus. ff. de alea. vbi dicitur Senatus consultum vetuit in pecunia ludere, cuius oppositum isti fecerunt. Cōtra quos surget propheta Dauid dicit illud Psal. 68. Fiat mensa eorum coram ipsius in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Adducet quoq; iste dæmon omnes, qui proximum deceperunt, & qui crudeles contra pauperes fuerunt, contra quos allegabit dicens. Tu dixisti æquissime iudex Matthei 7. In qua mensura mensi fueritis remetietur, & vobis. Sed isti mendacijs, falsitatibus, & periurijs proximos damnificauerunt, & duri pauperibus extiterunt nolentes eis facere elemosynā, & in necessitatibus succurrere, ergo duram contra eos proferas sentētiam. Contra quos surget Apostolus dicens. Ego dixi ad Ephesi 5. Omnis auarus regnum Dei nō possidebit. Quibus omnibus auditis dicet Christus. Sicut beati sunt pauperes spiritu Matth. 5. Ita maledicti sint auari voluntate, vel facto. Tunc dicet mammoną, separa eos ad partē sinistrā, & sic fiet.

3. dæmon q̃ vocatur Asmodeus ad ducet in iudicio luxuriosos.

TErtio veniet alius dæmon, qui vocatur Asmodeus, ligatos ducens omnes sodomitas, adulteros, & incestuosos, ac fornicatores vtriusq; sexus, & omnes luxuriosos turpissimo modo stantes denudatos di. Æquissime iudex, tu dixisti in præceptis tuis. Exo. 20. Nõ mechaberis, nec concupisces vxoré proximi tui, quod isti nullatenus seruare voluerunt, non solum autē legem tuā, sed etiā humanam contempserūt. Nam scriptū est in §. sancimus. in auten. de leno. col. 3. Sācimus omnes quidē secundū, q̄ possunt agere castitatē, quæ sola pōt Deo, cum fiducia hominū animas pręsentare. Contra quos surget Hiere. ꝓpheta di. illud. 5. c. sui libri Quia multiplicatę sunt pręuaricationes eorū, & mechati sunt, & in domo meretricis luxuriabuntur. Nunqd super his nō visitabo dicit Dn̄s, & in gente tali non vlciscetur anima mea? quasi dicat, omnino vlciscar. Similiter Eze. di. illud. 22. c. sui libri. Vnusquisq; in vxoré proximi sui, operatus est abhominationé, & socer nurum suā polluit nephariè, frater sororem suā oppressit in te. Ideo dispergā te, & deficere faciā immunditiā tuā à te. Surget quoq; Iohel dicēs illud. 3. c. sui libri. Posuerunt puerum in prostibulo, & puellā vendiderunt pro vino, iō velociter reddā eis vicissitudinē suā sup caput suum. Adducet quoq; iste dęmon omnes mulieres vanas, & lasciuas, & ornantes se more meretricio. Contra quas surget Esa. di illud. 3. c. sui libri. In die illa auferet Dn̄s ornamentum calciamentorū, & lunulas, & torques, & armillas, & mitras, & murenulas, & annulos, ac gemmas in aures, & in fronte pendentes, & mutatoria, & palia, & linteamina, & ac⁹, & specula, & vitras, & teristra, & erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine, calitium, & pro fascia pectorali ciliciū, & mœrebūt, atq; lugebūt. Item adducet omnes chorizātes, q̄a ex chorea causatur luxuria. Cōtra quos cōsurget Esa. di. illud. 3. c. sui libri Pro eo, q̄ eleuatę sunt filię Sion, & ambulauerūt extēto collo, & nutib⁹ oculorū ibant, & plaudebant pedibus suis, ac cōposito gradu incedebant, de caluabit Dn̄s verticē filiarū Sion, & crinē earū nudabit. Adducet quoq; multitudinē cātorū, & pulsantiū, q̄ sunt etiā causa luxuriæ. Cōtra quos surget Io. Euang. di. il. lud Apoc. 18. Sustulit vnus Angelus fortis lapidē magnū, & misit in mare dicēs. Hoc impetu mittetē Babylon magna illa ciuitas, & vltra nō inuenietē. Et vox citharedorū, & musicorū, & tibia canentiū, & tuba non audiet in ea amplius. Adducet quoq; gulæ deditos q̄ est causa luxuriæ, quorū Deus venter fuit, vt inqt Apostolus ad Philip. 3. Itē oēs ebriosos, quia ab ebrietate nascitē luxuria, sc̄dm illud Apostoli ad Ephe. 5. Nolite inebriari vino, in quo luxuria. Luxuriosa n. res est vinū, & contumeliosa ebrietas. c. luxuriosa. 35. di. Et accusabit eos dęmon dicēs. Scriptum est ad Ephe 5. Oīs fornicator, aut immūdus, nō habebit hr̄ditatē in regno Christi, & Dei. Quibus omnibus auditis dicet Christus dęmonibus, de quolibet ex supradictis, quantū in delicijs fuit tantum date ei tormentum, & luctū Apoc. 18. et ad sinistram faciet eos separari.

4. Dæmon qui vocatur Belzebub, ducet hæreticos.

QVarto demō, q̄ vocat̄ Belzebub, adducet vinctos oēs hęreticos, scismaticos, & incātatores, maleficos, & sortilegos, & indiuinos, & dicet Christo. Æqssime iudex, tu pcepisti q̄ vnū Deū adorarēt, & nō facerēt sculptilia, aut maleficia vt patet Exo. 20. & Deut. 4. & Michę. 5. Isti aūt oppositū fecerūt, & sacrā scripturā deprauare studuerunt, ecclesiāq; tuā, ac fidē cōtaminauerūt. Tūc allegabit cōtra eos, legē nullus, & legē, nemo c. de maleh. Vbi prohibent̄ diuinationes, incātationes, & maleficia. Et ēt legē. 2. eo. ti. vbi dicit̄. Ars mathematica dānabilis penitus interdicta est. Item allegabit. c. firmiſ simè. de hęre. Vbi dānātur oēs hęretici, & scismatici, & c. illud. 26. q. 2. Et cōtra rebelles ecclesiæ allegabit. c. non decet. & c. præceptis. 12. di. Vbi oībus præcipitur, vt Romanæ obediāt ecclesiæ. Cui dicet Christus. Isti sunt lupi rapaces, fures, & latrones, qui nō sunt ingressi per ostiū in ouile sicut debebāt. Io. 10. qui cōdēnati sunt. 26. q. 2. c. illud. & c. qui sine. & q. 4. c. sciendum & c. Igitur. & c. non liceat. & q. 5. c. nimium. & c. Episcopi. & q. 7. c. admoneant. & c. non licet. Exclamabit ergo Christus dicens dęmonibus. Separate eos ad sinistram, nec poterunt suis incantationibus contradicere.

Quinto

Quintus dæmon qui vocatur Beemoth, conducet omnes clericos malos &c.

QVinto veniet dæmon qui vocatur Beemoth, qui ducet omnes malos clericos presbyteros, Episcopos, Archiepiscopos, Cardinales, & summos Pontifices, & omnes simoniacos. Contra quos allegabit legem. Si quemquam C. de Episcopis, & clericis, vbi dicitur, quòd non debent emere beneficia, & qđ profectò indignus est sacerdotio, qui non fuerit ordinatus inuitus. Et ibidem dicitur. Nemo sacerdotij gradum precij venalitate mercetur. Dicet ergo dæmon. Domine tu elegisti istos vt facerent fructum in ecclesia tua. Isti autem hypocritæ, in vestimentis ouium ambulãtes, dissipauerunt ecclesiam potius quàm edificauerunt. Tunc exurget Ezechiel di. illud. 34 c. sui libri. Veh pastoribus qui pascebant semetipsos, nonne greges pascuntur à pastoribus? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod fractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis, sed cum austeritate imperastis, & cum potentia, & dispersæ sunt oues meę, eò quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem bestiarum. Ecce ego requiram gregem meũ de manu eorum. Item adducet iste dæmõ omnes monachos, & monachas, ac religiosos, & allegabit contra eos. §. Siquis in aũt. de monachis coll. 1. vbi dicitur. Si quis futurus est monachus perfectione indiget, & diuinorum eloquiorum eruditione, & conuersionis integritate. Contra quos surget Dauid di. illud psalmi, peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, scilicet prædicando bona quæ non facis, & assumis testamentũ meum per os tuum? scilicet indignè cõmunicando. Tu verò odisti disciplinam, scilicet non obseruãdo regulam tuam, & proiecisti sermones meos retrorsum, scilicet contumaciter inobediendo. Si videbas furem currebas cum eo. s. paupertatem non seruãdo, aut prædicationẽ, vel sacramenta vẽdẽdo, & cũ adulteris portionẽ tuã ponebas, votũ castitatis violãdo. Os tuũ abũdauit malitia, discordias seminando. Et lingua tua cõcinnabat dolos, officia, & dignitates vsurpando. Sedens aduersus frẽm tuũ loquebaris, murmurãdo, & aduersus filiũ matris tuæ ponebas scãdalũ detrahendo, & bonum in malum conuertendo hęc fecisti, & tacui. s. vsq; nũc existimasti iniquę sub velo religionis, ꝙ ero tui similis consentiens malis, quæ perpetrasti, arguam te. s. iudicãdo, & statuam contra te faciem tuam, te ad inferna condemnando. Quibus omnibus auditis, dicet Christus illud Matth. 12. Hi prolixius iudicium accipient, quia fuerunt omnibus alijs hominibus magis ingrati, facietq; eos ad sinistram separari. Postea veniet dęmon, cuiuslibet peccati auctor ante iudicem, quemlibet singulariter accusans iuxta illud Aug. in quadam epistola, dicens. Præsto aderit aduersarius noster diabolus, cum recitabuntur verba professionis nostrę, & obijciet nobis quę fecerimus, & in quo loco peccauerimus, & qua hora, & quid boni tunc temporis facere debuimus, & si tales inuenti fuerimus exultabit ille nequissimus agẽs talem causam. Dicturus est enim diabol⁹. Æquissime iudex, iudica hunc esse meum per culpam, qui tuus esse noluit per gratiam, tuus est ꝑ naturam, meus per miseriam, tuus per passionem, meus per persuasionem, tibi inobediens fuit, mihi obediens, à te accepit immortalitatis stolam, à me criminosam hãc qua indutus est tunicam, tuam vestem dimisit, cũ mea veste huc aduenit, oĩa quæ huc attulit, mea esse video, mea cõcupiuit me⁹ esse voluit, & iõ mecũ puniri debet. Heu heu, poterit ne talis aperire os suũ, qui talis inuenieť vt iustè cum diabolo damnetur? hæc ille.

Veniet vltimo dæmõ cuiuslibet peccati auctor, quemlibet particulariter accusans.

QVinto principaliter in hac parte examinabuntur testes, quorum primus erit Angelus cuiusque. Vnde Chrisost. super Matth. inquit. Angeli aderunt cum ipso testificantes, quantum administrauerunt a Deo missi. Secundus testis erit filius indisciplinatus contra patrem, & filius spiritualis, contra patrem spiritualem, & tẽporalis cõtra tẽporalẽ Ideo Eccle. 41. dicit. De patre impio cõqueruntur filij, qm̃ ꝓ pře sunt in opprobriũ. Tertius testis erit clamor

Testes examinabuntur, qui erunt multi.

pupu-

pupillorum, orphanorum, & viduarũ, & oppressorum. De quibus. Sap. 5. dicitur. Tunc stabunt iusti in magna cõstantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes intra se pœnitentiam agẽtes, & præ angustia spiritus gementes. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij, nos insensati vitam illorum extimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorũ est. Quartus testis erit Christus, & passio eius, iuxta illud Hieronymi in quodam sermone. Crux Christi contra te perorabit. Christus per vulnera sua contra te allegabit, cicatrices contra te loquentur, claui de te conquerentur. Dicturus est enim Christus cuilibet peccatori, illud Aug. in li. de vanitate mundi. Ego te homo de limo terræ, his manibus meis formaui, & in paradisum meũ quod non merebaris, collocaui, sed tu me, iussaq; mea contemnens deceptorẽ sequi voluisti, vnde, & iusta pœna damnatus in inferni supplicijs deputatus est, postea tui misertus, carnem assumpsi, in terris degens vitam, inter peccatores habitaui, contumelias, & verberam pro te sustinui vt te eriperem, colaphos, & sputa suscepi, vt te honorarẽ acetum cum felle bibi, vt dulcedinem paradisi degustares. Spinis coronatus, cruci affixus, lancea vulneratus, sum propter te mortuus, in inferno positus, ad inferna descendi, vt te ad paradisum reducerem, tartara adij, vt in cęlis regnares. Agnosce ergo impietas humana quanta pro te pertuli, ecce liuores quos pro te suscepi, ecce clauorum foramina, qbus affixus in cruce pepẽdi, suscepi dolores tuos vt te sanarẽ, suscepi pęnã vt tibi darẽ gloriã, suscepi mortẽ, vt tu vitam haberes immortalem. O miseri peccatores quid respondebitis domino nostro Iesu Christo? Dicturus est enim secundum Chriso. super Matth. Ego propter vos homo factus sum, propter vos alligatus, delusus, cęsus, & crucifixus, vbi est tantarum mearum iniuriarum fructus? ecce sanguinis mei pretiũ, quẽ dedi in redemptionem animarum vestrarum, vbi est seruitus, quam mihi ꝓ precio sanguinis mei debuistis? ego super gloriam meam vos amaui, & vos viliorem me omnibus rebus vestris fecistis. Nam omnem rem terræ vilissimam amplius, quàm me dilexistis. Quid potui vobis facere, & non feci? O insensati peccatores quis vester aduocatus tunc erit? Quis vos defendet contra furorem domini? profectò nihil vobis remanebit nisi illud quod inquit Chrisost. vbi supra di Plãgent ergo omnes tribus terræ, quia nec virtus resistendi erit contra eum, nec fugiendi facultas à facie eius nec pœnitentiæ locus, nec satisfactionis tempus, angustia erit omnium rerũ, nihilq; eis remanebit præter luctum. Quæ omnia considerans Bernardus in quodam sermone inquit. Attende quã cito veniet dies vltima, subito veniet, & forsitan hodie erit, iam adest, iamiam præsentaberis ante Christi tribunal, & tremendum iudicẽ, accusaberis de multis, & magnis offensis, & de innumeris criminibus, non dubijs, sed certis, non vno accusatore, sed tot quot sunt delicta tua, ipse iudex erit districtus accusator tuus, omnes etiam boni, & mali coram Deo accusabunt te cum eo, tot iudicibus populis astabis, quot te præcesserunt in opere bono, tot conuinceris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus, omnibus populis indicabuntur iniquitates tuæ, & cunctis agminibus patebunt scelera tua, non solũ actuũ verum etiam locutionum, & cogitationum, hinc erunt accusantia peccata, inde terrẽs iustitia subtus patebit horrendus infernus, desuper iudex iratus, intus remorsus conscientię, foris mundus ardens, si iustus vix saluabitur, peccator sic depræhensus in quam partem se præmet? latere est impossibile, apparere intollerabile.

Auxilium Beatæ Virginis Mariæ, & sanctorum nihil peccatoribus proderit in die iudicij.

O Stultissimi peccatores quare non contremiscitis? Non enim tunc beata virgo Maria poterit vos adiuuare. Ad eam enim conuersus Dominus Iesus post prædictam discussionem, interrogabit quid fiendum sit de vobis? Cui illa

illa respondebit. O fili benedicte in quo sunt omnes thesauri sapientiæ Dei, q̄diu fui in mundo semper tuæ sanctissimæ voluntati me volui cõformare, nũc ergo, quia non est amplius tempus misericordiæ, sed iustitiæ, nihil aliud dico nisi vt facias iustitiam cum illa tamen misericordia quæ sine præiudicio iustitiæ fieri potest. Interrogans etiam Angelos, Apostolosq;, ac sanctos omnes cõtra vos exclamabunt dicentes. Æquissime iudex. Iustitia requirit, vt pro qualitate delicti sit, & plagarum modus. l pedius. ff. de incen. rui. & nau. Et iõ in æternum punias hos maledictos peccatores. Quæ omnia considerans Augu. in quodam sermone ad hæremitas, inquit. Fratres mei dilectissimi, in omnibus operibus vestris semper memẽtote, quòd omnes stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque prout gessit in corpore suo. Cauendum est igitur ne ante illud tribunal terribile, vacui, vel denudati appareamus. Non enim tunc sanctis subuenient, quia tempus miserendi, & misericordiam impetrandi nõ erit etiam si quis confugerit ad gemmam paradisi Mariam, omnes enim contra nos erunt. Abel contra inuidos, & homicidas. Abrahã contra inobedientes. Isaac contra impacientes. Iacob contra gulosos. Ioseph contra incontinentes, & sortilegos. Ioannes Baptista contra adulatores, & adulteros. Petrus contra simoniacos omnesque ad cęlum clamabunt sãcti. Vindicta vindicta vindicta de his obstinatis, & maledictis peccatoribus.

PARS TERTIA, Sermonis de iudicij vniuersalis finitione, & sententiatione, siue retributione.

Finitio, ac retributio vniuersalis indicij quæ post discussionem erit.

FACTA prædicta discussione à Domino Iesu Christo, & collocatis bonis à dextris, malisq; à sinistris, vt dicitur Matth. 25. c. & in euangelio hodierno. Ex quo denotatur, quòd oues. i. boni, qui erunt à dextris debent saluari, edi autem. i. mali, qui collocantur à sinistris debent condemnari, iuxta illud. Prouer. 4. Vias quæ à dextris sunt nouit Dominus, peruersæ verò sunt q̄ à sinistris. Benignus saluator noster facie læta, & vultu hilari, ad dextram partem se cõuertens, aspiciensq; suam dulcissimam matrem, in throno fulgentissimo ad dextram suam sedentem iuxta illud. Psal. 44. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Quod præfiguratum fuit. 3. Reg. 2. Per Salomonem, qui fecit sedere in throno ad dextram suam collocato matrem suam. Suauissima voce ei dicet. O genitrix mea charissima. O virgo sacratissima. O mulier super omnes mulieres benedicta, ecce iam tempus est, vt cunctis hominibus, qui fuerunt in mundo innotescat gloria tua, videanturq; omnes remunerationem, quam tibi pro innumeris virtutibus tuis præparaui. Tu nempe es illa quæ humilitate tua, ad tuum me vterum inclinasti, tu me nouem mẽsibus in ventris tui tabernaculo tenuisti, tu me natum Deum, & hominem in præsepio adorasti, inuoluisti pannis, & lacte tuo mellifluo me pauisti, tu cum lachrymantem me cernebas lachrymabaris, cum vigilantem, vigilabas, cum patientem patiebaris, tu in brachijs sæpe portasti, & corde, ac opere semper mecum fuisti, cum crucifigebar in corpore tu mecum præ dolore crucifigebaris in anima, & cum à toto mundo essem derelictus tu sola firma in mea fide p̄mansisti. En iã toti mundo pariter congregati, & ego excelsam gloriam tuam, quã tibi ab æterno præparaui patenter demonstrabo, constituo igitur te imperatricem, & dominam angelorum, & sanctorum omnium, cęliq;, ac terræ te facio reginam, maioremq; tibi gloriã tribuo, quãm omnes simul sancti, atq; Angeli in cęlesti gloria sint adepti. Quibus dictis super caput eius fulgentissimam coronam stellis fulgentissimis ornatam apponet iuxta illud Apoc. 12. In capite eius corona stellarum duodecim, postea ad sanctos Apostolos se conuertens dicet vultu iocundissimo, & voce suauissima. Vos estis discipuli mei charissimi, filij, ac fratres dilectissimi, qui reliquistis omnia propter nomen meũ, & pauperes, ac peregrini per orbem terrarum fideliter laborastis, & tandem patientes

De retributione bonis facta.

mortem sustinuistis, iamiam laborum vestrorum mercedem copiosissimam percipietis. Deinde martyribus dicet. O vos feruentes martyres, qui pro meo amore tormenta, & mortes terribilissimas sustinuistis, & mori potius quàm me negare elegistis, nunc æternum præmium laborum vestrorum recipietis. Deinde alloquetur virgines di. O vos virgines quæ sanctam, atq; illibatam castitatem tantopere amastis, & vos ò sancti confessores, qui corpora vestra arctissima pœnitentia maceràstis. O vos omnes sancti religiosi, & religiosæ, qui abnegastis propriam voluntatem. O denique vos omnes populi christiani, qui opera misericordiæ proximis vestris exhibuistis, & mandata mea seruastis, venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Matth. 25. O dulcissima allocutio. O verbum iocundissimum. O vox suauissima Iesu Christi, ad æternas delitias electos aduocantis. Dicturus est ergo. Venite benedicti à patre cęlesti, & filio, ac spiritu sancto, atq; à tota cęlesti curia. Venite vos, qui fuistis pauperes ad abundantiam omnium rerum sicut prophetatum fuerat Deut. 8. vbi dicitur. Rerum omnium abundantia perfrueris. Venite vos, qui fuistis humiles, & despecti, ad summam excellentiam, & glorificationem, sicut prophetatum est. Iob. 5. vbi dicitur. Deus humiles ponit in sublime, & 22. c. eiusdem libri scriptũ est. Qui humiliat⁹ fuerit, erit in gloria. Venite vos, qui fuistis in pęnitentia tristes, ad infinitam iocunditatem, sicut prophetatum est Eccle. 1. vbi habetur. Vsq; ad tempus sustinebit patiẽs, & postea erit redditio iocunditatis illius, & Psal. penul. dicitur. Exultabũt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, & Esa. 55. habetur. Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium, & exultationem obtinebunt. Venite ergo omnes qui in mũdo laborastis, & onerati fuistis, & ego reficiam vos. Matth. 11. Venite, qui misericordes fuistis, quia nunc, & vos æternam misericordiam consequemini. Matth. 5. Esuriui enim & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes erã, & collegistis me. Nudus eram, & cooperuistis me. Infirmus, & in carcere eram, & visitastis me. Quã diu enim hæc pauperibus amore meo fecistis, mihi fecistis. Matth. 25. Nã quod mei contemplatione fit, perinde est, ac si mihi fieret, argu. in l. Aditio. ff. de acqui. here. & in l. Sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulgari & pupil. venite ergo ad me fontem omnium bonorum. Ad me paradisi gaudium, ad me summam pulchritudinem, ad me summum solatium. Ego enim sum merces vestra magna nimis. Gen. 15.

Peccatores contristabũtur videntes & audientes bonorum præmium.

POST premiationem autem bonorum, imo & in ipsa præmiatione scelerati peccatores talia audientes, & videntes, vehementer contristabuntur, & tondentes pectora eum suspirijs clamabunt, & dicent. Veh nobis, quia vocatis illis, nos non vocamur, & nobis nihil dicitur. Veh nobis, quia æternam fęlicitatem, nunquã habituri sumus, quam si voluissemus pauco labore sicut isti, acquirere potuimus, hæc enim est maior afflictio, quam habebunt peccatores qa in ęternum se priuatos videbunt gloria paradisi, vt inquit Ric. in 4. di. 5. ar. 5. q. vlti. Clamabunt etiam dicentes, veh nobis, quia horribilis damnationis sententiam cõtra nos audire expectamus. Tũc autem omnes in terram genuflectentes, & prostrati supplicabũt domino nostro Iesu Christo, dicentes. Rogamus benignissime domine, licet indigni, vt nobis parcas, & nos cum istis sanctis tuis permanere dimittas. Quibus horribilissimo, ac seuerissimo vultu, terribilissima que voce respondens clamabit. Discedite scelerati peccatores à consortio beatorum. Exclamabunt ergo damnati ad hanc responsionem vociferantes & dicẽtes. O infelix discessio. O crudelis locutio. O terribilis separatio. Alia tamen viee se prosternentes rogabunt iudicem dicentes, postquam vis nos discedere à te o iudex seuerissime, saltem da nobis benedictionem tuam antequam recedamus. Ille autem horribiliori voce exclamans dicet. Ite maledicti à me, & a tota trinitate, ac cęlesti curia. Tertiò autem orabunt dicentes. Ad minus designa nobis aliquem locum amenum, vel saltem

sine

fine aliquo cruciatu quò igitur vis, vt ꝑgamus? Quibus iudex asperrime dicet. Ite maledicti in ignem. Tunc quartā petitionem facient dicentes, vnā rogamus gratiā, vt tempus limites istius ignis, vt non sit ꝑpetuus, sed aliqn̄ inde liberemur. Iudex aūt ad modū magni tonitrui vociferabit dicens. Ite maledicti in ignē æternū. Tunc desperati peccatores vidētes ignē inferni ꝑparatū ad eos deuorandos Quintā, & vltimā petitionē facient dicentes. Saltem da nobis aliquos bonos socios, qui nos consolentur in illis maximis cruciatibus, cū quibus ergo ibimus? Ipse aūt iudex irat⁹ exclamabit di. Cū diabolo, & Angelis ei⁹, q vos in æternū cruciabūt. Et causam istius sentētiæ terribilis assignabit di. Esuriui. n. & non dedistis mihi manducare &c. Matth. 25. quasi dicat. Propter vestras crudelitates, hæc crudelis sn̄ia contra vos dat̄ vbi Grego. inquit. Si tāta pęna illi datur, q sua non dedisse conuicit, qua pęna feriēdus erit, qui aliena redarguitur abstulisse? Qd̄ si ꝑpter peccata commissionis impij tot cruciatibus punientur, quantum cruciandi erunt qui scelera cōmissionis ꝑpetrarunt? Sciendū ergo, ꝙ licet de operibus misericordiæ tanq̄ facilioribus, & ad quæ natura magis inclinat̄ in iudicio dicat̄ Christus debere facere, discussionē, tn̄ alia peccata non ptransient indiscussa. Imo nec hora temporis quo ad operationē, nec verbū otiosum quo ad locutionem, nec mentis vagatio quo ad cognitionem fine maxima examinatione pertransibit. De primo Bern. inquit in quodam sermone. Sicut nō peribit capillus de capite, ita nec momentum de tēpore de quo non quæratur. Si seruatum fuit illud Eccle. 4. Fili cōserua tēpus quo. f. nihil est pretiosius secundum Bernard. De secundo Matth. 12. inquit saluator. De omni verbo otioso quod loquuti fuerint homines reddent rationē in die iudicij. De tertio. Sap. 1. dicitur. In cogitationibus impij erit interrogatio. Et Origenes, in quodam sermone ait In illa die cogitationes accusabunt animas, & Sap. 6. dicitur. Cogitationes nostras ipse scrutabitur.

Causam dānationis assignabit dominus madis.

O Quantum tremorē tunc habebunt peccatores. O quantū expauescēt. O quantum palpitabunt. Scient enim ꝙ sententia ista contra eos lata erit immutabilis. Dicit enim Deus per prophetam in Psalm. 88. Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Non enim poterunt querelari, quòd ista sententia sit data per falsos testes iudice circumuento, de quo dicitur Iob. 14. Saluatorem animæ tuæ nihil fallit, & eiusdem, 12. Ipse nouit decipientem, & eum qui decipitur, non etiam ab hac sententia poterunt appellare, quia Christus in quantum Deus, non habet superiorem. Appellatio autem solum fit ad iudicem superiorem l. Imperatores. ff. de appel. & l. ad dictos. C. eodem. Non etiam poterunt vnquam sperare restitutionem in integrum, quia totaliter contererentur. Vnde psalmista inquit Deo. Tanquam vas figuli confringes eos, & ipse dominus. Hierem. 19. ait. Sic conterā populum istum sicut conteritur vas figuli quod non potest vltra restaurari. Similiter ipsi miseri damnati non poterunt aliqua arte mutare hunc iudicem, quia in eo non sunt aliqua ex illis quattuor quæ ponuntur. 11. q. 3. cap. Quattuor quæ continentur in hoc versu. Quattuor ista, timor, odium, dilectio, census; Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus. Data ergo hac finali sententia videbunt damnati ad maiorem eorum dolorem bonos homines gloriosos, vt Sol resplendentes cum canticis, & iubilo, cum ipso iudice ad cœlestes euolare mansiones, cantantes, & iubilantes. Beata enim virgo Maria incipiet dulciter intonare. Te Deum laudamus. Sanctus autem Ioseph cum patre ac matre beatæ Virginis adiunget. Te dominum confitemur. Sanctus vero Ioannes Baptista cum sororibus matris Dei, & Magdalena subdet. Te ęternū pr̄em oīs terra venerat̄. Angeli aūt cātabūt. Tibi oēs Angeli, tibi celi, & vniuersę potestates. Sed Cherubim, & Seraphim ducēt. Tibi Cherubim, & Seraphim incessabili voce ꝓclamāt, virginū aūt vna (& forte Catherina) canet cū socijs suis. Sāct⁹, Sāctus, Sāctus dn̄s De⁹ sabaoth. S. vero Francisc. cū alijs cōfessorib⁹ decātabit. Plēi sūt cęli & terra

Damnati ꝑlata finali sentētia ad maiorem dolorem videbunt iustos gloriosos ad cœlestes euolare mansiones.

Sancti oēs in cœlū euolantes q̄ꝰ canent.

terra maiestatis gloriæ tuæ. Petrus autem cum Apostolis canet. Te gloriosus Apostolorum chorus. Dauid vero cum prophetis addet. Te prophetarum laudabilis numerus. Sanctus autem Stephanus Prothomartyr cum alijs martyribus subdet. Te martyrũ canditatus laudat exercitus. Postea verò omnes sancti, & sanctæ decantabunt pariter. Te per orbem terrarum sancta confitetur Ecclesia. O qualis iocunditas. O quanta exultatio. O quam mirabilis iubilatio, videre illas gloriosas acies beatorum per turmas suas se versus cęlum dirigere, & ad tandiu desideratas polorum sedes cum indicibili consolatione festinare, & per omnes orbes planetarum, & per cęlum stellatum, ac christalinum transire, & pulchritudinem illorum videre, & postmodum in cœlum empireum introire, & ibi sedes proprias cum scriptis aureis suorum nominum decoratas inuenire, atque in eis in æternum iubilare, & vnumquémque eorum dicere, hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Psalm. 131. In quibus cœlestibus mansionibus in ęternum permanebunt in contemplatione diuinæ maiestatis in illa patria beata, de qua August. super Ioan. inquit. Ibi pudici Angelorum chori. Ibi societas supernorum ciuium, ibi dulcis solemnitas à peregrinatione redeuntium, ibi festiuitas sine fine, æternitas sine labe. E contra vero damnati ab horribilissimis dæmonibus cum cathenis igneis in profundum baratri proijcientur. De quo Grego. in homilia, inquit. Ibi erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fętor intollerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida visio demonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum, ibi erit miseris mors, sine morte, defect⁹ sine defectu, qa ibi mors semp incipit, & defectus deficere nescit. O si vellemus cõtemplari lamentationes peccatorum, quando separabuntur à consortio beatorum, & à visione Dei, & in ignem inferni proijcientur, profecto prorumperemus in lachrymas, audientes tam lamentabiles voces. Ibunt enim ipsi damnati eiulantes, & querulantes in ignem æternum, iusti autem in vitam æternam. Matth. 25. In qua regnabunt cum Christo per infinita secula seculorum. Amen.

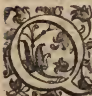
FERIA

FERIA TERTIA
POST PRIMAM DOMINICAM QVADRAGESIMÆ.

De orationis commendatione, fructificatione ac modificatione.

SERMO VNDECIMVS.

Deus an vocaliter vel mentaliter sit orādus.

QVÆRITE Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Esa. 55. c. Mouent doctores vnā quæstionem, vtrū vocaliter Deus sit orandus aut mentaliter. Et quibusdam videtur, quòd vocaliter per illud quod scriptum est. Matth. 6. c. Vbi Christus docuit orantes voce dicere. Pater noster. &c. Ideo dicit Dauid, in Psal. Voce mea ad dominum clamaui, voce mea ad dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio. Sed contra hoc inquit Ambrosius. in lib. de sacramentis. Quādo oras, noli verbis clamare. Et glo. super Matth. 6. c. inquit. In fide interiori oratur Deus non in strepitu labiorum. Et idem dicit Isido. in lib. de summo bono. Et ideo Anna mater Samuelis orando Deum sine oratione vocali meruit impetrare ipsum filium, tam sanctum. 1. Reg. 1. Talis enim oratio mentalis facta cum deuotione clamat in auribus Dei. Et ideo Moysi corde Deum deprecanti, ait ipse dominus. Exod. 14. Quid clamas ad me? Ad hanc difficultatem tollendam, respondet Alex. de Ales in 4 parte summæ in tractatu de oratione, & Ricar. in 4. di. 15. & Tho. 2. 2. q. 83. Quod duplex est oratio. Prima est communis, quæ fieri debet à ministris ecclesiæ in persona totius populi, qui ad horas dicendas obligantur, in c. præsbyter. de cele. mis. Et talis oratio debet innotescere populo, pro quo offertur, vt excitetur ad deuotionem. Ideo clerici qui obligantur ex statuto Ecclesiæ, & religiosi qui tenentur ex voto regulæ, aut statutorum ordinis vigore dicere horas, debent illas voce exprimere. Et si quando contingat, vt extra chorum per se illas persoluant, ita debent verba proferre, vt ipsi saltem intelligant, quod loquuntur. Et ideo, in. c. dolentes, de cele. mis. Reprehenduntur illi, qui sincopizando, & sine deuotione diuinum officium celebrant. Secunda est oratio singularis. s. quæ offertur ab homine, in quantum est singularis persona, siue oret pro se, siue pro alio.

Oratio est duplex.

Licet nō sit necesse orationem singularem facere sensibili voce, tamen vox ei adiungitur triplici ratione.

ET quamuis non sit necessarium talem orationem facere sensibili voce tamen vox ei adiungitur triplici ratione, primo ratione deuotionis excitādę, secundo ratione reuerentiæ exhibendę, tertio ratione affectionis explicandæ. Primo ratione deuotionis excitandæ, vt scilicet per vocem, & verborum sonum, cor excitetur ad Deum mag. s timendum, colendum, diligendum, ac desiderandum. Ex quadam enim naturali vnione animæ ad corpus motus corporis diuersimode animæ affectiones excitat, & affectiones animę, maximè (si sint fortes) diuersas mutationes faciunt in corpore. Ideo cum quandoq;, & quasi sæpius contingat, quòd orare volentes, propter pondus carnis, & occupationes seculi, ac diaboli tentamenta mentem habeant aridam, insipidam, debilem, & de Deo parum cogitantem, aut certè nihil, adiungenda est talium orationi vox

viua

uiua in qua Deus nominatur magnus, & excelsus, bonus, pius, clemens, misericors, & huiusmodi. Vt per talem prolationem euigilēt nostri sensus interiores. Idē dico de genuflexionibus. De ꝓstratione ad terram, de tōsionibus pectoris, & similibus. Non indiget his, qui omniū corda scrutatur, & videt, sed ideo fiunt, vt per tales motus, gestusquè corporis, torpor mentis excutiatur. Et hanc rationem ponit Vgo. in lib. de virtute orandi c. 11. Secundo adiungitur vox orationi ratione reuerentiæ exhibendæ, vt Deo reuerentiam impendamus non tantum corde, sed etiam lingua. Quoniam vt ait Ioan. Damasce. li. 4. Ex duplici natura cōpositi sumus ex intellectuali. s. & sensuali. Et ideo duplicem honorem debemus Deo offerre. s. spiritualem, & corporalem, si tñ quis adeo esset in contēplatione perfectus, ꝙ vocalis oratio remitteret interiorē feruorē, tunc non esset vocaliter orandum, quia mentalis oratio est dignior vocali vt inquit Alexan. vbi supra & S. Bona in 4. di. 15. parte. 2. ar. 2. q. 3 & beatus Tho. 2. 2. q 83. ar. 12. Tertio adiungitur vox orationi ratione affectionis explicandæ. Nam ex abundantia cordis os loquitur, Matth. 12. ꝓpter hæc omnia dicet propheta in verbis ꝓpositis. Quęrite dominum. s. mentaliter inuocate eū s. vocali orōne. Super quib⁹ verbis tres considerationes de sacra orōne faciemus. Prima dicet cōmēdationis. Secunda fructificationis. Tertia, & vltima dicitur. modificationis.

Genuflexiones, & huiusmodi quare fiunt.

DE ORATIONIS COMmendatione.

QVO ad primam partem dico, quod oratio cōmendatur auctoritatibus & exēplis. Primo auctoritate prophetica. Nā Iob. vlt. c. ostēdit Deus, ꝙ orō facta ab aliquo viro sibi est grata. Vnde dicit seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non imputetur vobis stultitia, & Eccle. 18. dicitur. Ne impediaris orare semper. Dauid quoque in Psal. ait. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos & Psal. 37. dicit. Subditus esto domino, & ora eum, & Psām. 5. Quoniam ad te orabo domine, mane exaudies vocem meam & Psal. 33 Exquisiui dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. & Thob. 12. Bona est oratio cum ieiunio, & Hierem. 33. Clama ad me, & ego exaudiam te dicit dominus, & annunciabo tibi grandia quæ nescis. Secundo commendatur oratio auctoritate euangelica, nā Matth. 6. c. dicit dominus. Tu etiam cū oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem in abscondito. Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Matthæi. 26. & Matth. 14. ac Lucæ. 22. dicit saluator noster vigilate, & orate, ne intretis in tentationem, spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, & Matthæi. 18. Omne debitum dimisi tibi quia rogasti me, & Lucę. 21. Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere omnia ista, quæ ventura sunt, & stare ante filium hominis. Tertio commendatur orō auctoritate Apostolica, ad Ro. 12. dicit Paulus. Solicitudine non pigri, spiritu feruentes, domino seruiētes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes & 5. eiusdem epistolæ c. Obsecro vos fratres per Dominum Iesum Christum, vt adiuuetis me orationibus vestris apud Deum. Et ad Philip. 4. Nihil soliciti sitis, sed in omni oratione, & obsecratione cū gratiarū actiotione petitiones vestræ innotescant apud Deum, & 1. ad Thesal. 5. c. Sine intermissione orate, & 1. Pe. 3. Omnes vnanimes in oratione estote & 4. c. eiusdem epistolæ. Estote prudentes, & vigilate in orationibus. Quarto commendatur auctoritate canonica. In c. Si quis 36. dist. & cap. duo sunt. 12. q. 1. & in c. Quia sacerdotes. 10. q. 1. & in cap. Si ergo. 8. q. 1. In quibus omnibus iuribus exhortantur ad orandum pro se, & pro alijs illi qui deputati sūt diuinis officijs. Non solū. n. ille, qui cōdemnandus est, appellare pōt, verū etiā amicus eius pro eo. ff. de appel. l. nō tm̄. Et iō vnus Christianus pōt ad Deū appellare ꝓ alio in oratione. Vnde Iaco. 5. c. dr̄. Orante pro infirmo sacerdote, Deus sanabit eū, vel infirmitatem alleuiabit. s. si illi expediet sanitas. Et si in peccatis fuerit, remitten tur

Oratio auctoritatib⁹ cōmēdatur, & primo ꝓphetica.

Oratio cōmendatur Apostolica auctoritate.

Canonica auctoritate oratio commendatur.

Philosophorum auctoritate oratio commendatur.

tur ei. Quinto cõmendatur auctoritate eticha.s. philosophorũ moralium. Plato enim in 1. Thimei. inquit. Qđ in oĩbus rebus agendis, diuinã opẽ inuocare debemus. Deinde subdit dicẽs. Sit ergo nostris precibus cõpræhẽsum maxime quidem vt ea dicanẽ à nobis quę placeãt Deo. Boet. quoq; in 3. de cõso. inquit. In Deo preces vestras ponite, quæ si rectę sunt inefficaces esse non possunt. Et Didimus ad Alex. inquit. Deus ꝓpitiatẽ orantibus. Sexto cõmendaẽ auctoritate poetica, vñ Iuuena. inqt. Orandũ est, vt sit mens sana in corpore sano, & Oui. in primo de arte amandi dicit. Flectiẽ iratus voce rogante Deus. Idem quoq; in li. de ponto. inquit. Confugit interdũ templi violator ad arã: Hic petere offensi numinis in stat opem. Septimo cõmendaẽ auctoritate autentica. s. doctorũ. Primo. n. Bern. super canticã dicit. Vnicum nobis refugiũ, ac remedium, est oratio, & frequens gemitus. Et idem Bernar. in quodam sermone inquit. Noli vilipendere orationẽ tuam, qm̃ ille quem oras non vilipendit eã, sed anteq̃ egrediatur de ore tuo, ipse eam scribit facit in libro suo glo. etiã super illud Psal. Intret postulatio mea in conspectu tuo dñe, inquit. Virtus magna purę orationis hic exprimitur, quę quasi quędam persona ad Deũ intrat, & pergit quo caro nequit peruenire. Chrisost. etiã in quadam homilia dicit. Cõsidera quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cũ Christo miscere colloquia. Augu. quoq; in quodã sermone ait. Grande miraculũ, vt homo terra, & cinis in sua purissima oratione cũ Deo fabuletur. Et in tractatu de oratione idẽ dicit. Quid em̃ est oratione præclarius? quid vitæ nr̃æ vtilius? qd aĩæ dulcius? quid in nostra religione sublimius? Oratio est quæ cęlum penetrat, nubes transit, Dei aures attingit. Oratio est qua vniuersa desideria nostra in conspectũ maiestatis eius effundimus. Et in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus ait. Nullum credimus nisi orantem salutem promereri. Et in quodam sermone etiam dicit. Oratio est animæ sanctæ præsidium, Angelo bono solatium, diabolo supplitium, gratum Deo obsequium.

Poetica auctoritate oratio commendatur.

O oratio sancta columna sanctarum virtutum deitatis scala, Angelorum cognata, fundamẽtũ fidei, beatus qui te amat, sed beatior qui te frequentat. Chris. quoque in sermone qui ponitur in Dominica. 4. in Quadragesima, ait. Quis enim iustorum non orando pugnauit? quis non hostem orando deuicit? quanto em̃ purior frequentiorque fuerit celebrata oratio tãto celerior erit de inimico victa. Hiero. etiam in epistola ad Eustochium inquit. Nec cibus ante sumatur, nisi oratione præmissa, nec recedatur à mensa, nisi referantur gratiæ creatori. Egredientes hospitium armet oratio, regredientibus de platea oratio occurrat, antequam sessio, nec prius corpusculũ, q̃ anima pascatur. Ad omnem actum in cessumq; manus pingant crucem.

Commendatur oratio exemplis tã gentilium, tum Christi & primo gentilium.

SEcundo principaliter commendatur oratio exemplaritate. Primo gentilium. Nam enim Valerius. li. 2. c. 1. Qđ antiquitus, si aliquando intercessisset aliquid iurgij inter virum, & vxorem ambo ibant ad templum deæ Viriplacæ, idest Veneris sic nominatæ, quia viros vt ipsi putabant placabat vxoribus, & ibi faciebant solemnia sacrificia, & præcipuas orationes. Et post hæc colloquebantur mutuo, & contentione deposita, concordes redibant. Narrat etiam idem lib. 5. c. 10. quòd Xenophon magnus philosophus faciens solemne sacrificium, & oratione secundum ritus antiquos, audiuit filium suum maiorem mortuum esse in bello, nec ob hoc ab oratione cessauit, ac sacrificio, quod quidem paucissimi facerent christiani. Secundo commendatur oratio exemplo, Christi qui sæpius orauit, vt nos ad orationem animaret, vt inquit sanctus Bonauentura, in 3. dist. 17. art. 2. q. 2. De cuius oratione scriptum est. Matth. 13. vbi dicitur. Quod dimissa turba ascendit in montem solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et Lucæ. 6. dicitur quòd exijt in montem solus orare. Et. 9. e. eiusdem euangelij scriptum est. Facta est dum oraret species vultus eius altera. Omnes etiam sancti (maxime Apostoli, & gloriosa Virgo) ꝯsoni instabãt. De quibus. Act. 1. dicitur. Hi omnes erant vnanimi-

nimiter perseuerancer in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. O igitur christiani imitari studete benedictam Virginé, & in oibus necessitatibus vestris recurrite ad auxiliū sanctæ orationis, ipsamq; mitissimā cęlorū reginā interpellate. Legitur. n. ꝙ quidā mirabiliter reuerebatur beatam virginé, in tantum, ꝙ amore eius oibus bonis suis relictis, per mundum pergebat, & Ecclesias, ac loca sacra beatæ Virginis visitabat, ac semꝑ in omnibus horis, & factis suis deuote dicebat. Aue Maria &c. Accidit autem quodam die vt ipse per quendam locum siluestrem transiret. Et ecce quidam latrones credétes eum pecuniā habere occiderunt eū. Et prope stratam sepelierunt eū figentes baculum quem manu portabat in terra super foueam. Sed sicut Deo placuit baculus in os ei' intrauit, & ibi radices fecit, ac ramos emisit, & frondes, & creuit in arboré magnā. Post hæc cū quidā magnus clericus cū alijs multis inde trāsiret ab itinere fatigati sub vmbra illius arboris quiescentes, viderūt in quolibet folio eiusdé arboris apte scriptū. Aue Maria. Stupefacti vero de tāto miraculo, quærentesq; à vicinis loci illi', cognouerūt de vita illi' peregrini, & morte. Fodientes aūt sub radicibus illius arboris, inuenerūt corp' qđ longo tempore ibi fuerat positum sine putredine, & læsione totum integrum, inuenerunt etiam radices illius arboris esse in ore eius. Hoc enim honore sublimauit virgo beata illum qui ob sui reuerentiam deuote dicebat omni die. Aue Maria.

Lege exemplum, vt & tu de Beata Virgine Maria sis deuotus.

DE ORATIONIS fructificatione.

PARS secunda huius sermonis dicitur fructificationis. Ideo volens de vtilitatibus, quas homo acquirit ex oratione pertractare, qa si ad plenū prædicare de ipsis vellē, verificaret, in me illud Mantuani poetæ in 1. Enei. Ante dié clauso cōponet Vesper Olympo, iđ breuiter primo tangā generaliter orationis excellētiā, & vtilitaté, deinde particulariter eius vtilitates aliquas declarabo. Dico igiť primo, secundū Albertū in tractatu de oratione Dñica, ꝙ oratio est res virtuosa, pfecta, & salutifera, virtuosa. n. est, adeo, ꝙ hét maioré virtuté q̃ Angeli. Nā Angeli secundū philosophos, & theologos in 2. sen. mouent cęlū, sed oro mouet creatoréipsi cęli non motu locali, sed virtuali, nā inclinat, & mouet eū ad nobis subueniédū, & miserendū, iuxta illud Luc. 7. & 15. Misericordia mot' est &c. Ité orationis virtus impedit celorū motū, sicut patuit in oīone Iosue, ꝑ quā motus celi Solis, & Lunæ cessauit ꝑ dié Ios. 10. Superat quoq; oīo virtuté stellarū. nam scđm philosophos virtute stellarū generant pluuię, venti, & aliæ aeris impressiones, sed virtute orationis impediri pōt pluuia, ne fiat, sicut patuit in Helia, q oróne, sua impediuit pluuiā ne descéderet sup terrā ꝑ tres annos, & sex méses. 3. Re. 17. & rursū eā descédere fecit, vt habeť in c. sequēti. Ité maioré habet virtuté, q̃ natura, nā corpus hois, vel alterius aīalis secundū naturā nō pōt sine cibo multis tēporibus sustentari, eò ꝙ calor naturalis cōsumit, humidū radicale, & ideo oportet ꝙ restaureť ꝑ humidū nutrimenti. Vñ diciť in lib. de aīa, ꝙ corpus aīalis cibo, & potu alitur. Omne. n. viués quādiu viuit indiget alimento cōuenienti naturæ suæ. Primo de generati. Sed virtute orationis possunt corpora sine alimento sustētari, sicut patuit in Moyse, q ex colloquio diuino quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & stetit sine alio cibo. Exod 24. Ité maioré virtuté habet, q̃ anima. Nam aīa quādiu est cū corpore, nusquā pōt esse nisi vbi corpus est. Sed virtute orationis eleuatur in altum. Ad quod nō potest corpus eleuari, sicut patuit in Magdalena quæ septies in die eleuabať in altum, & audiebat cantus angelicos. Ité in Paulo qui raptus fuit vsq; ad tertium cęlū. 2. ad Cor. 12. Item maiorem habet virtutéq̃ cæteræ creaturæ, nam nulla creatura potest virtute ꝑpria transformari in creatoré, sed virtute oīonis pōt huiusmodi trāsformatio fieri, nam in missa substantia panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi conuertitur virtute orationis, & consecrationis, vt probant theologi in 4. dist. 12. Secundo dico, ꝙ ora-

Oratio est res pfecta quia p ipsa intellectus tranquillatur, et perficitur.

oratio est res perfecta, quia per ipsam intellectus tranquillatur, & perficitur. Si em corporalis oculus delectatur vidé do lucem corporeá. Eccle. 11. mul roma- gis oculus spiritualis. s. intellectus tranquillatur, & recreatur per orationé, & contemplationem, perscrutando spiritualia, quæ oculis corporeis videri non possunt, secundú. n. Aug. in sermone de oratione, & ieiunio. Oratio est rerú inuisibilium inquisitio. Ité per orationé affectus delectatur. Vnde Vgo. in lib. de virtute orandi, inquit, q oratio est conuersio in Deú, per pium & humilem affectum, fide, & spe, ac charitate subnixa. & Bernardus in quadá epistola. ait. Oratio est hoís Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam, ac pia allocutio, & statio illuminatæ métis ad fruendú Deo quádiu licet. Oratione quoque animus iocundatur, & reficitur. Vnde Ambrosi' inquit. Oratio est cibus mentis, præclaraq; alimonia suauitatis quæ membra non onerat, sed in ornamenta cóuertit. De qua iocúditate inquit Deus. Esa. 56. Lætificabo eos in domo orationis meę, holocausta eorum, & victimæ placebút mihi, super altari meo, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis, hæc ibi. Tertio dico, q oratio est res fructifera. i. innumeris vtilitatibus plena, & q plurimorum fructuum productiua, de quibus solum septem fructificationes in medium adducam. Quarú prima dicitur, satisfactionis. s. pro peccatis. De qua Aug. in li. de oratione Dominica inquit. Necessaria est nobis quotidiana oratio, vt qui quotidie delinquimus, assidua orationis satisfactione purgemus. Et 21. de ciui. Dei. c. 27. idem inquit. Oratio quotidiana dñs ipse docuit, quæ Dñica nominatur. Delet quotidiana peccata, cúm quotidie dicitˢ dimitte nobis debita nostra. c. de quotidianis, de peni. di. 3. & Ideo dicit. Ric. in 4. di. 15. ar. 4. q. vltima. Quod inter omnes orationes vocales dignior, & vtilior est. oratio Dñica. Primo, quia Iesus Christus eam fecit & docuit discipulos dicens, cum oratis dicite, pater noster. &c. Lucæ. 11. & Matth. 6. Secundo quia est maximę substantiæ & compræhensionis, ideo August. in epistola ad Probam

Oratio est fructifera, & innumeris vtilitatibus plena.

Dominica oratio alijs est dignior, & quot de causis.

ait. Quanq alia dicamus orando, nihil tamen aliud dicimus, q quod in oratione Dominica positum est, si recte, & congruenter oramus. Et propterea Isido. in libro 1. de summo bono. c. 22. inquit Fidei symbolum, & oratio Dominica pro tota lege paruulis ecclesiæ ad cęlorum regna sufficit capescéda. Et ideo omnes tam, viri, q mulieres vsum rationis habentes tenentur eam scire, vt habetur de conse. di. 4. c. vos ante omnia, & qui negligit eam discere non potest dici bonus christianus vt ait Aug. in quodam sermone. De qua oratione Dñica tria considerabimus. Primo eius excellentiam. Secundo eius beneuolentiá. Tertio eius continentiam. Quo ad primum dico, q hæc oratio excedit omnes alias orationes multipliciter. Primo in dignitate, quia ab ipso domino, quo oratur cóposita est, & nobis tradita, ex quo manifestè apparet, q nec sapientius, nec feruentius, nec vtilius, vel salubrius potuit ab alio hæc orationis forma componi. Et nota, q Christus fecit istam orationem proprio ore propter tria. Primo vt ei adhibeatur maior reuerentia, vnde Augustinus ait. Maxima ab omnibus fidelib' reuerentia Dominicæ orationi exhibenda est, quia ab ipso summo doctore facta est, præterea si tanta reuerentia dignum est Christi vestimentum, quod eius corpus exterius tetigit quod mortale erat, quanto magis hæc sacra oratio, quæ de Christi corde exiuit, & viuit, dicéte Apostolo ad Hebræ. 4. Viuus est sermo Dei, & efficax. Secundo hoc egit, vt adhibeatur maior diligentia in dicendo illam, & ruminando, ac saporando cú sint verba mirę altitudinis, & virtutis, ac altissimi filij Dei contineant sensus, vnde Ciprianus in libro de oratione Dñica. ait Amica, & familiaris est ista oratio, dñm de suo rogare &c. & Chrisosto. super Matth. dicit. O quam fidelis est, & beata hæc oratio, cuius ordinem nobis doctor vitæ, ac magister cœlestis instituit. Tertio hoc fecit vt adhibeatur, & maior confidentia. Quia enim Deus nos exaudire non debet, nisi in his, quæ ad suum spectant honoré & nostram vtilitatem, quod nos nescimus nisi ab eo instruamur. Ideo dulcissi-

Christ' orationem dominicam p prio ore fecit propter tria.
Et primo.

2. hoc egit.

3. hoc fecit.

cissi-

cissimus Iesus ne vagaremur incerti, omnium petendorum nobis in hac oratione formam dedit, vt ipsam deuote dicens confidenter speret postulata impetrare, iuxta illud Iacobi. 1. postulet in fide nihil hesitans. Vnde Ciprianus vbi supra ait. Qui fecit nos viuere, docuit, & orare, vt dum oratione, quam filius docuit apud patrem loquimur, facilius audiamur, & agnoscat pater filij sui verba cum precem facimus, & cum ipsum habeamus aduocatum apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, ad uocati nostri verba promamus, hæc ille. Qui ergo non orat hoc modo quem docuit Christus non exauditur, vnde Chrisosto. vbi supra dicit. Qui non sic orat vt docuit Christus, non est Christi discipulus, nec pater libenter exaudit orationem, quam filius non dictauit. Cognoscit enim pater sensum filij, & nō recipit verba, quę humana cogitatio eo gitauit. Sed quæ sapientia Christi expo suit. Secundo excellit hæc oratio alias in breuitate. Fecit enim illa dñs breuē iuxta vaticinium Esa. 10.c. vbi dicitur. Verbum abreuiatū faciet dñs super terram, & secundum aliam translationem dicitur. Abbreuiationē dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ. & 28.c. ait idem propheta. Abreuiationem audiui a domino Deo exercituum super vniuersam terram &c. Et ideo saluator monuit nos vitare verbositatem, & prolixitatem orationis dicens. Matth. 6. Orantes nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt. Putant enim, q̄ in multiloquio suo exaudiantur, nolite ergo assimilari eis. Ad breuitatē autē reduxit Christus orationē istā triplici rationē. Primo pro faciliori recordatione, & hoc quo ad memoriā vt.f. in disciplina cœlesti discentium memoria non laboret. Sed cito, q̄ sunt necessaria addiscat, atq; inexcusabilis sit de illius ignorantia omnis homo. Vnde August. ait. paucis verbis multiplices res cōprehendit, vt sic cito simplicitas fidei sufficientiam suæ salutis addisceret, & prudētiā ingeniosorum profunditate misteriorū superaret. Secundo pro clariori cognitione, & hoc quo ad intelligentiā. Facilius enim intelliguntur, & capiuntur ingenio breuia, quā philateriæ longæ. Et ideo dñs cū doceret quid sit gloria sempiterna, totum illud sacramentum breuiter complexus est dicens Ioannis. 17. Hæc est vita æterna vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, & loquitur patri suo cęlesti. Tertio hoc fecit pro feruentiori deuotione, & hoc quo ad voluntatem, pinguedo enim deuotionis est quæ Deo acceptum reddit sacrificium nostrę orationis. Vnde psalmista ait Deo. In nomine tuo leuabo manus meas, sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, plerumq; enim per orationis prolixitatē deuotio obtundi solet. Et ideo in collationibus patrum dicitur. Frequenter sed breuiter est orandum, ne immorantibus nobis inserere aliquid nostro cordi insidiator possit inimicus. Et Augu. ait. Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa deuotio, & feruens pseueret intentio. Tertio hæc sacra oratio excellit alias in utilitate seu fœcunditate, quia quicquid est rationabiliter petibile à Deo, & nobis necessariū in ipsa cōprehendit, qđ quidē sic patere pōt secundū q̄ declarat Vgo Cardinalis sup Matthęū, & Luc. Omne.n. petibile, aut est p bonis adipiscendis, aut pro malis amouēdis, aut ad cōfirmationē vtriusq;. Primo autem quod peti potest pro bonis adipiscendis pro se aut pro alijs, aut est bonum cœleste, aut supernaturale, siue spirituale, aut est bonum temporale, idest aut est bonum gloriæ, aut est bonū gratiæ, aut bonū naturæ ad qđ reducitur bonum fortunæ. Primo enim petimus bonum gloriæ ibi. Adueniat regnum tuum. Secūdo bonum gratię. Fiat volūtas tua &c. Tertio bonū naturæ ibi, panē nostrū. Et in his trib⁹ petit omne bonū. Secūdo quod peti potest p malis amouendis, aut tenet rationem præteriti & petitur ibi, dimitte nobis, aut futuri, & petit ibi, & ne nos inducas, aut præsentis, & petitur ibi. Sed libera nos. Itē quoddā est malū culpę, siue trāsgressionis, quoddā vero est malū pugnæ, siue tentationis, & quoddā est malū penę, siue tribulationis. Primum petitur amoueri in dimissione debitorū. Secundum

2. Oratio dominica excellit alias in breuitate.

Quare Christus ad breuitatē orationē Dominicam reduxit.

3. Dominica oratio alias excellit in vtilitate.

Vide quo, omne qđ est possibile peti a Deo, in Dominica oratio petitur.

dum vero in victoria tentationum Tertium autem in liberatione a pressura aduersariorum. Et in his tribus petitur remotio omnis mali. Et sic habem⁹ in hac oratione sex petitiones. Septima aũt petitio pertinet ad confirmationem, siue cõplexionẽ aliarum petitionũ, quarum tres vt visum est sunt de bono adipiscẽdo, & tres de malo amouendo, & hoc petitur dum dicit. Sanctificetur nomẽ tuũ. Tunc.n. sanctificatur nomen Dei in nobis, qñ, & bonũ necessarium obtinetur, & omne malũ penitus amouet. Vel possumus dicere secũdũ eundẽ Vgonẽ, vbi supra, ꝙ istarum septẽ petitionũ tres primæ pertinent ad statum vitæ cęlestis principaliter. Ibi.n. cõsumabuntur plenarie scilicet. Sanctificetur nomen tuũ. Adueniat regnum tuum: & Fiat voluntas tua Sed tamen hic inchoantur. Aliæ vero tres vltimæ pertinent ad statum vitæ temporalis s. Dimitte nobis. &c. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. De temporali enim vita fit transitus ad cęlestem si viator benè vtitur temporali. Media aũt petitio. s. panẽ nostrum quotidianum, & est communis, & quasi confiniũ vtrũq; confortans, & dirigens transeuntẽ de vita temporali ad cęlestẽ. Ex quibus oĩbus patet excellentia istius orõnis sacratissimæ de qua Alex. de Ales loquens & confirmans prędicta in 4. parte summe. q. 37. membro. 4. Sic ait. Huius orationis efficacia, & vtilitas, ostenditur quadrupliciter. s. Ex auctoritate dicẽtis. Fuit.n. plata ore ipsius saluatoris. Os enim dñi locutum est cuius sermo potestate plenus est. Itẽ ex breuitate sermonis, multiplicem eñ vtilitatem breuitas eius parit, quia ob illius breuitatem facilius scitur, melius retinetur, frequentius iteratur, minus fastidit, orantem cito exaudiri innuit, plus affectu quàm ore orandum esse significat, & ignorantem incusat. Item ex sufficientia petitionum, quia in illa oratur pro bonis adipiscendis, & malis amouendis, pro bonis temporalibus, & æternis consequendis, pro malis præteritis, præsentibus, & futuris euitandis. Item ex facunditate misteriorum, quoniam vniuersa continent sacramenta. Dan. 12. pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia, hæc ille. De huius etiam orationis excellentia ait Augu. in epistola ad Probam. Si ꝑ oĩa precationũ sanctarũ verba discurras nihil inuenies quod in ista oratione Dñica non contineatur. Qui eñ dicit. s. 2. Esdre. vlt. Clarificare in oĩbus gentibus sicut clarificatus es in nobis, quid aliud dicit ꝗ̃ sanctificetur nomen tuũ? Qui dicit. s. Psal. 118 gressus meos dirige secundũ eloquium tuũ, qd aliud dicit, ꝗ̃ fiat voluntas tua? Qui dicit. Psal 79. Ostende faciẽ tuã, & salui erimus, quid aliud dicit, ꝗ̃ adueniat regnũ tuũ? Qui dicit. Prouer 30. victui meo tribue necessaria, quid aliud dicit ꝗ̃ panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie? Quid dicit Psal. 131. Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius &: Si reddidi retribuentibus mihi mala &c. Psal. 7. quid aliud dicit, ꝗ̃ dimitte nobis debita nostra. Qui dicit, aufer a me concupiscentias ventris. Eccle. 27. quid aliud dicit, ꝗ̃ & ne nos inducas in tentationem. Qui dicit, eripe me de inimicis meis &c Psa. 18. qd aliud dicit, ꝗ̃ libera nos à malo? hęc ille. Albertus aũt magnus in expositione orõnis Dñicę ait. Dñica oratio super oẽs alias orationes excellẽtior est, & maior, qa ipsa est oratio recta ordinata, & integra. Recta, qa fit in ea petitio ei, q solus põt beatitudinẽ dare, vñ dr pater nr q es in cęlis. In quo innuit, ꝙ habet dãdi potestatẽ, beneuolẽtiã, & sciam. In hoc.n. ꝙ dicit pater, innuit ꝙ habeat potentiã, & beneuolentiã, pater.n. hæreditatẽ habet filijs elargiri, ꝑpter ꝙ dixit Dñs. Lucæ. 12. Nolite timere pusillus grex quia cõplacuit patri vestro dare vobis regnum. Item in hoc qđ dicitur, qui es in cęlis datur intelligi scientia. Videmus enim, ꝙ lux celi oĩa infima irradiat, & si cognitionem haberet omnia cognosceret vñ dicitur Eccle. 42. Sol illuminans per omnia respicit. Cum igitur Deus sit lux vera Ioannis. 1. omnia prospicit, & intelligit iuxta illud ad Hebre. quarto. Omnia nuda, & aperta sunt oculis Dei, & Ioannis decimo sexto. dixerunt Apostoli Christo. Nunc scimus quia scis oĩa, & nõ est opus vt quis te interroget. Sic ergo patet, ꝙ oratio Dñica est recta. Item est ordinata, nam in ea prius spiritua-

Dominica oratio oẽs alias excellit quia nil in alijs inuenitur ꝙ in ista non contineatur.

Etiam omnes alias excellis quia est recta ordinata, & integra.

Oratio Dominica est ordinata.

lia, & postea temporalia postulantur. Et hoc est rationabile. Nam homo ex duabus partibus constituitur.s.anima,& carne. Alia verò est nobilior,& præstantior carne petuntur autem spiritualia ꝓpter animam,& temporalia propter carnem, & in hoc seruatur doctrina saluatoris dicetis.Matth.6. Primum quærite regnum Dei, & hæc oīa adijcientur vobis. Item est oratio integra, quia ex septem petionibus constat, nā primò petit aīa sancta magñificentiam creatoris. Vñ dr̄,sanctificetur nomen tuum.Secundo petit gloriā vitæ celestis, & hoc cum dicit in secunda petitione. Adueniat regnū tuū. Tertio petit conformitatē propriæ voluntatis cū diuina cū dicit. Fiat voluntas tua. Et istę tres petitiones pertinent ad animā. Secundario vero subiūgūtur quatuor petitiones temporales. Nā primo petit necessaria vitę in hoc q̄ dicit panē nostrū quotidianū &c. Nā panis necessarius est qa longa est via adeū di domū celestē iuxta illud.3.Re.19 Surge,& comede,longa.n.tibi restat via. Secūdo petit peccatorū indulgentiā in hoc qđ dicit.Dimitte nobis &c. homo.n.ad præsentiā Dei,quē offendit secure nō accedit. Et ideo de peccatis prius indulgentiā petit. Tertio petit in tentatione constantiā in hoc qđ dicit.Et ne nos inducas in tentationē. Eunti.n.ad Deum multæ insidiæ præparanrur iuxta illud psalmistæ. Iuxta iter scandalū posuerūt mihi. Quarto petit ab omni malo liberationē.Ibi.Sed libera nos a malo. Multa enim mala in vita ista nos circumdāt. Iuxta illud psalmistæ. Repleta est malis anima mea, idest vita mea. Et sic patet, q̄ Dñica oratio est septem petitionibus integra, qui quidē numerus est vniuersalis.Sicut patet in omnibus considerando. Nam septem diebus mundus voluitur,& ex septem celis gubernatur. Ex septem quoq; planetis creatura inferior generatur. Et ex septem rebus homo cōponitur.s.ex quatuor elementis & tribus potentijs. Ex septem etiam virtutibus homo perficitur,scilicet tribus theologicis,& quattuor Cardinalibus, & ex septē spiritus sancti aīa sanctificatur,& ex septē sacramētis homo ad perfectum statum reducitur,& ex septem beatitudinibus homo beatificatur,hæc ille. Secundo principaliter videnda est Dominicæ orationis beneuolentia,de qua August.in li. de sermone Domini in monte. ait.Cùm in omni deprecatione,beneuolentia conciliandā sit eius quem precamur. Deinde dum quid deprecemur per laudem illius ad quem oratio dirigitur solet beneuolentia conciliari,hoc in orationis principio posuit domin⁹, in quo nihil aliud nos dicere iussit, nisi pater noster,qui es in cęlis. Multa quidem dicta sunt in laudem Dei,nunq̄ tamen inuenitur præceptum populo Israel,vt diceret pater noster,sed est eis insinuatus vt dominus,tanquā seruis. Sed de populo christiano Apostolus dicit.In quo clamamus Abba pater,quod non est meritorum nostrorum,sed gratiæ &c. Ista ergo oratio facit nobis Deum gratum, beneuolum,& attentum. Sed notandū est, quòd secundum Tullium in rethorica noua. Captamus beneuolentiam ab auditore nostro ostendentes, aut quāta in illum,vel amicos eius nos fecerimus,aut quanta ille in nos gessit. Prima autem via non possumus captare Dei beneuolentiam, quia vera est sententia psalmistæ dicentis. Dixi domino Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.Item omnia quæ facimus tenemur facere ex cōditione seruitutis. Vnde ait Dominus. Lucæ. 17. Quis est vestrum habens seruum arantem, aut boues pascentem, qui regresso de agro dicat, illi statim. Transi,& recumbe, & non dicat ei,para quod cenem, & præcingere, & ministra mihi donec manducem, & bibam? Nunquid gratiam habet seruo illi,quia fecit quæ ei imperauit? non puto. Sic,& vos cum feceritis omnia,quæ præcepta sunt vobis dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Postquam ergo de bonis operationibus nostris nulla ꝓuenit vtilitas Deo, sed solum, nobis. Et consequenter non valemus de hoc diuinā captare beneuolentiam, oportet vt captemus eam narrando beneficia, quæ ipse contulit nobis, & hoc facimus cum dicimus pater noster &c. quod exponens Chriso. super Matth. ait. Vide qualiter suscitauit auditorem, & omnis rememorauit bene-

Dominica oratio ex septē petitionibus constat.

De Dominicæ orationis beneuolentia.

Quomodo à Deo beneuolentiam captare possumus.

beneficij in proemijs. Qui enim patrem dixit, & peccatorum dimissionem, & pęne destructionem, & iustitiam, & sanctificationem, & redemtionem, & adoptionem, & hæreditatem, & fraternitatem, quæ est ad vnigenitum, & spiritus sancti largitionem, per vnam hanc confessus est nuncupationem: hæc ille. Vgo autem Cardinalis, super Matthæum. inquit. Antequam Dominus veniat ad petiones, more boni oratoris præmittit, quasi breue proemium. In quo capiatur beneuolentia, primo à persona rogata cum dicitur, pater, secundo à persona rogantis cũ dicitur, noster, tertio à persona assessoris cum dicitur, qui es in cęlis. Ponit autem dominus in principio orationis suæ pater non dominus, quia amari appetit nõ timeri. Vnde Hiere. 3. ait. Ergo saltem amodo voca me pater meus &c. Qua propter Bernar. inquit. Oratio quæ pater dulcessit nomine omnium petitionum mearum impetrandarum fiduciã mihi præstat, quia Esa. 49. ait dñs. Nunquid obliuisci põt mater infantuli sui, vt non misereatur filio vteri sui &c. Item vt vocans eum patrem se monstret filium eius per imitationem, non degenerans à tali patre, qui affectu, & beneuolentia pater est, vñ Esa. 51. dicitur. Attendite ad petram vñ excisi estis, scilicet per creationem, & ad cauernam laci de qua præcisi estis, scilicet recreationem, & attendite ad Abraham patrem vestrum, idest, ad Christum, & ad Sarrã quæ peperit vos, idest ad ecclesiam. Item vt sic excitet ad orandum, & honorandum se, quia vt dr Eccle. 3. Gloria hominis ex honore patris sui. Item vt ostendat sic orantes iã non seruos sed filios esse, qui non mobilia cum Ismaele, sed immobilia cũ Isaac percipere petunt, vnde Ioannis. 15. ipse dñs ait. Iam non dicam vos seruos &c. sequitur. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunq; audiui à patre meo nota feci vobis, hæc Vgo, ad quæ potest addi illud quod ait Apostol[9] ad Roma. 8. Itaq; iam non est seruus, sed filius, ꝙ si filius, & hæres per Deum. Sed heu quia multi sunt, qui nec dicũt Deo pater nec Domine, quia nec amant eum vt patrem, nec timent vt Dominum.

Et ideo ipse conqueritur. Malachiæ. 1. dicens Filius honorat patrem suum, & seruus Dominum suum timebit. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum vbi est timor meus? Sciendum est autem secundum Alex. de Ales vbi supra, ꝙ Deus dicitur pater multipliciter, prima æterna generatione de qua Esa 53. dicitur Generationem eius quis enarrabit? & hoc modo habet vnicũ filium. s. Christum. Vnde glosa super illa verba pater noster &c. ait. Nemo dicat meus quod soli Christo competit, qui filius est per naturã. Alijs autem conceditur communis gratia adoptionis. Item est pater prædestinatione, ad Ephe. 1. Gratia vobis, & pax à Deo patre, qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei &c. Item creatione. Malachiæ. 2. Nunquid non pater omnium nostrum Deus vnus creauit nos. Item imaginis participatione. Deutero. 32. Ipse enim est pater tuus qui possedit, & fecit, & creauit te, fecit inquam ad imaginem, & similitudinem suam, Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram sanctus autem Bonauen. in declaratione orationis Dominicæ exponit prædictam auctoritatem Deuter. Fecit. s. in corpore, creauit in anima, & possedit in vtroq;. Itẽ est pater redẽptione. Esa. 63. Tu aũt pater noster, & redẽptor noster, à seculo nomen tuum. Itẽ sacramentali regeneratione, ad Thi 3 per lauacrũ regenerationis spũs sancti &c. & 1. Pe. 1. Benedictus Deus, & pater Dñi nostri Iesu Christi, qui regenerauit nos in spẽ &c. Itẽ fidei instructione. Iacobi. 1. Voluntarie, idest sine meritis nostris genuit nos verbo veritatis, idest fidei. Et Ioannis. 1. Dedit potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. Item gratiæ adoptione, ad Roma. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, &c. hæc ille. Qui etiam ibidem, ꝙ primo modo sumitur pater personaliter, qui modus generandi filiorum ęternaliter soli patri conuenit. Quinto verò modo etiam sumitur personaliter, secundum quòd modus redemptionis fuit p mortẽ filij. Oẽs aũt alij modi paternitatis cõueniunt tribus personis diuinis

Deus multipliciter dicitur pater.

uinis, & his modis sumptus pater toti trinitati cõ uenit, sed nihilominus psonæ q̃ est pater conuenit p quãdã appropriationem, ratione primæ auctoritatis. Et ideo licet pdicto respectu hæc orõ dicatur fieri ad patrem cum dicimus pater noster &c. tñ etiã fit ad totã trinitaté, vñ essentialiter tenetur. Subdit quoq; prædictus doctor dicens. Multiplex est ratio quare magis cõgruit dicere pater noster, q̃ meus. Vna est pacis conseruatio: Gen. 14. Ne quæso sit iurgium inter me, & te, fratres enim sumus. Alia est superbiæ dehortatio, mala. Secundo nunquid non pater vnus omniũ nostrũ? quare ergo despicit vnusquisq; fratrem suum? Alia est mutui auxilij subuentio Prouer. 17. Frater qui adiuuatur a fratre quasi ciuitas firma: Alia est mutui honoris exhibitio: ad Rom. 12. honore inuicem præuenientes glosa. Aliter non esset fraternus amor nisi mutuis se præueniant obsequijs. Item sunt aliç rationes. s. orationum cõicatio, inimicitiarum destructio, elationis comptessio, emulationis expulsio, amoris inductio & inæqualitatis exterminatio, quæ ponuntur à Chrisostomo dicente sic. Erudit autem communem pro fratribus facere orationem, non. n. dicit pater meus, qui es in cęlis, sed pater noster pro corpore cõmuni deprecationes referens, & nusquam intendens quod sui est ipsius, sed vbique quod est proximi. Adhuc etiam, & inimicitiam destruit, & elationem comprimit, & emulationẽ expellit, & matrem bonorum vniuersorum amorem inducit, & inęqualitatem humanarum causarum exterminat, & multa mõstrat regi ad pauperem honoris coęqualitatem. Ciprianus vero in li. de oratione Dominica, ait, nõ dicimus pater meꝰ licet pater noster, quia pacis, & vnitatis magister noluit sigillatim & particulatim precem fieri, vt quis pro se precetur, publica enim est nobis, & cõis oratio, & qñ oramus non pro vno tantum, sed p populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus, sic enim vnũ orare pro oĩbus voluit, quõ in vno oẽs ipse portauit, & Chris. sup Matth. dicit. Pro se orare necessitas cogit, p altero aũt charitas fraternitatis hortat. Dulcior autẽ ẽ añ Deũ orõ, nõ quã necessitas trãsmittit, sed quã charitas fraternitatis comẽdat. Aug. aũt in li. de verbis Dñi inquit. Primus sermo quantæ grẽ. Faciẽ tuã nõ audebas ad cęlũ leuare, & subito accepisti grãm Chri. Ex malo seruo, factus es filius. Ideo præsume non de tua operatione, sed de Christi gratia. Nõ ergo hic arrogantia est, sed fides prædicare qđ acceperis non est superbia, sed deuotio. Ergo attolle oculos ad patrem, qui te p lauacrũ genuit, qui te per filiũ redemit, patrem dicas, quasi filius. Sed noli aliquid specialiter vendicare. Solius Christi specialis est pater nobis, est pater omnibus in communi, quia illum solum genuit, nos autem creauit. Et ideo secundum Matth. dicit pater noster, hęc ille. Vgo vero Cardinalis super Matthæum ait. Inducitur autem vnusquisq; orans, vt non solum sibi, sed omnibus oret, vt charitas, & vnitas Ecclesiæ designetur, in qua nihil proprium esse debet. Sed omnia communia, vt in primitiua Ecclesia, sicut legitur: Act. 4. vbi dicitur. Multitudinis credentium erat cor vnũ, & aĩa vna, nec quisq; eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erãt illis oĩa cõia, dicit ergo noster, nõ meus, vt ostendat, ꝙ non vnius sed multorum pater est, prius enimerat pater vnius. s. Christi. s. per naturam. Sed ex tẽpore factus est pater multorũ p gratiã. Item p hoc nos inuitat ad humilitatem, vt nemo applaudat sibi de nobilitate generis Vñ dixit. Matth. 23 Oẽs vos fratres estis & vnus est pater vester, qui est in cęlis. Itẽ p hoc nos inuitat ad orandũ pro inuicẽ, vt ex amore fraternitatis vnꝰ oret p alio, quasi pro seipso oret. Iacobi vl. Orate p inuicẽ, vt saluemini. Itẽ p hoc innuit, ꝙ orõ, quãto est cõior, tanto est Deo acceptior. Et iõ. Matth. 5. pcepit cã extẽdi vsq; ad inimicos di. Orate p persequentibus, & calũniantibus vos. Itẽ p hoc innuit, ꝙ debemꝰ seruire inuicẽ. iuxta illud 1. ad Thi. 6. Qui fideles habent dños nõ condemnent eos, sed magis seruiant illis, quia fratres sunt. Item p hoc innuit dominus se esse fratrem nostrũ. Alioquin nõ vere dixisset, pr̃ noster. Et in hoc subleuauit, ac cõfortauit spẽ nrã, q̃ tantæ sumus nobilitatis, ꝙ sumus fratres

tres filij Dei. Vnde ipse potest nobis dicere illud. Gene. 45. Ego sum frater vester. Ea propter dixit Matth. vlt. Ite annunciate fratribus meis, vt eant in Galileam Ibi me videbunt, & Io. 20 ait Magdalenæ. Vade ad fratres meos, & dic eis. Ascendo ad Patrem meum, & Patrē vestrum. Et ad Hebr. 2. ait Apostolus. Qui sanctificat, & qui sanctificatur ex vno omnes, propter quam causam non confunditur vocare eos fratres di. Nunciabo nomen tuum fratribus meis. O igitur dignitas excellentissima hominum, qui Dei fratres, & filij nuncupantur. O verbum suauissimum. O allocutio iocundissima. O oratio dulcissima, dicere Deo Pater noster. Pater. n. & filius nomina sunt pietatis, officiorum vocabula, vincula naturæ, secundum Hiero. in lib. de honorandis parentibus. Nec vllum nomen est patri dulcius, quam nomen filij l. liberorū. ff de verborum significatio. Et ideo hæc oratio, qua vocamus Deum patrem nostrum. Et consequēter nos eius filios, est ei gratissima, & suæ beneuolentiæ nobis attractiua. Tu igitur pater noster, cum omnibus nobis prodesse volueris, singulos prout potes iuua. Et singulos releua, qui & singulorum onus, ac solicitudinē portas, c. Clemens 8. q. 1. Tu. n. pater es luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendit. Iacobi. 1. & c. quam pio. 1. q. 2. & per glosam. in l. 2. ff. de legi. Tu es Pater noster, non solum creatione, vt habetur in c. qui abstulit. 12. q. 2. & in c. omnibus. 24. q. 2. Sed etiam gubernatione, & protectione. Pater enim dicitur rector, & gubernator vt in auten. de armis. §. hæc autem obseruare. Ibi patrum, idest rectorum. Pater quoq; dicitur defensor, & curator. C. de debitoribus ciui. l. 2. libro 12. Et ideo mōstra te esse patrem, natos reges tuos, atque tibi semper esse fac deuotos. O igitur Pater noster, ama filios tuos. Filius enim dicitur a Philos grecè, qđ est amor latinè, vt notatur institu. qui dari tuto. pol. §. vltimo Et pater amat summopere filios suos. l. isti quidem. ff quod metus causa. Et nullus affectus vincit paternū. l fi. C. de cura. furto. Est autem notandū, quod multis ex causis meretur filius priuari hæreditate paterna, quæ ponuntur

Filius vnde dicatur.

Multæ causæ assignantur, quibus filius priuari potest hæreditate paterna.

in § causas. in auten. vt cum de appel. cognoo. & per glosam in c. Quintauallis. de iureiurand. Sed vt breuitati studeamus, omnes illas ad quinq; reducemus. s. iracundiam, malitiam, concupiscentiā auaritiam, & stultitiam. Prima igitur causa, quare potest filius priuari hæreditate paterna, est iracundia, ex qua duobus modis ostendi potest reuerentia paterna. Primo manuum iniectione. Vt quando filius in patrem manus iniecit violentas nocendi causa ex iracundia, & malo animo, quod est peccatum mortalissimū contra Dei præceptum, contra legem naturæ, contra legem gratiæ, contra pietatem, contra rationem. Vnde talis maledictus filius vltra pœnas quas sibi Deus pparauit, iustissimè meretur hæreditate priuari in punitionem tanti criminis, & ingratitudinis, etiam secundum leges humanas. Secundò oris exprobratione. Vt cum filius blasphemat patrem, vel ei notabiliter conuiciatur, & detrahit, Vt appellando ipsum proditorē, furem, & huiusmodi. Pro quo crimine, & supradicto merito statuerunt leges ciuiles ipsum filium, posse priuari hæreditate paterna, vt in l. vnica. C. de ingra. libero. O igitur filij Dei, qui expectatis cum Christo hæreditatem supernam possidere, videte an aliquis vestrum sit his criminibus inuolutus, quia nunquam eam habebit, sed in æternum illa priuatus erit. Primi itaq; filij, qui ingrati de receptis beneficijs cōtra reuerentiā patris cœlestis peccant ex iracundia, sunt illi, qui manus violentas injciunt, & consequenter priuantur hæreditate Paradisi. Et hac ratione priuati sunt Iudæi, qui in Christum violentas manus iniecerunt. De quibus verificata est parobola ipsi⁹ Saluatoris nostri. Matth. 21. De colonis vineæ, qui postq̄ occiderunt seruos patrisfamilias, similiter occiderunt eius filium dicentes. Hic est hæres. Venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. Et ideo sequitur sententia contra eos. Auferetur à vobis regnum Dei &c. Hoc etiam modo Christiani manus injciunt in Christū, quando percutiunt proximum eius, quod ratione, & auctoritate probatur. Ratione sic. Si percutis membrum clamat caput. Ecclesia autem est totum corpus, ad

Proximum percutien-

Roma.

... & mani me sacerdotes in Christo manus reijciunt. Roma. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius mẽbra. Caput verò huius corporis est Christus, ad Ephesi. 1. Ipsum dedit caput super omnẽ ecclesiam, quæ est corpus eius. Quando igitur percutis vnum Christianum clamat Christus, ac si esset, ipse pcussus. Item sic. Qui percutit imaginem Christi videtur Christum percutere. Sicut enim reuerentia exhibita imagini exhibetur illi, cuius est imago secundum Damascenum lib. 4 & Alex. de Ales in 3. parte summæ in tractatu de præceptis decalogi, super primo præcepto, & Ricar. ac sanctum Bonau. in 3. dist. 9. & B. Thom. in 3. parte summæ. q. 25. art. 3 Sic etiam iniuria facta imagini, intelligitur esse facta illi cuius est imago, quia contrariorum eadem est disciplina. 8. q. 1. c. sciendum. & l. 1. ff. de his qui sunt sui vel aliæ iur. & insti. eodem. in princi. Homo autem est imago Dei. Gen. 1. Ergo ipsum percutiens videtur Deum percutere. Et quantum in se est ferire. Et consequenter priuari meretur eius hæreditate. Tales autem percutientes sunt similes militibus Pilati, qui genuflectebant corã Christo, & postea eum percutiebant, vt habetur Marc. 15. Et hoc maxime habet locum quando quis percutit clericos, aut religiosos, qui dicũtur patres laicorũ, & appellantur Christi. Dicente Deo per Psalmistã. Nolite tangere Christos meos &c. Vnde Gre. 96. di. c. Quis dubitat. ait. Quis dubitat sacerdotes Christi regũ, & principũ, oĩumq; fideliũ patres, & magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, si discipulus magistrum sibi conatur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere, à quo credit non solum in terra, sed etiam in cœlis se posse ligari, & solui? Et ideo ecclesia taliũ percussores merito punit Anathemate. 17. q. 4. c. Si quis suadente diabolo. Supradicta quoque veritas probatur auctoritate: nam Act. 9. inquit Christus Paulo. Saule saule quid me persequeris? Vbi cõfitetur se in suis fidelibus membris pati. & Matth. 25 di. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Secundi sunt illi, qui exprobrant, & blasphemant Patrem suum Deum, quod peccatum nunc quasi vbiq; regnat impune. Deus tamen conqueritur de rectoribus, qui contra blasphemas non insurgunt. Esa. 52. di. Dominatores populi mei iniquè agunt, & nomen meũ tota die blasphematur. Propter hoc sciet populus meus nomẽ meũ in illa die, quia ego ipse qui loquebar. s. comminando, ecce adsum. s. puniendo. Tales igitur digni sunt priuari hæreditate. 1. ad Cor. 6. Neque maledici regnum Dei possidebunt. Secunda causa propter quam meretur filius perdere hæreditatem paternam est inuidia, vel malicia. Et hoc peccatum potest committi duobus modis. s. accusando, & infamando. Si. n. filius patrem suum accusauerit, & de aliquo crimine inculpauerit, eum ducens ad iudicium, exhæredari meretur. Quod intellige nisi forte ipse pater in principẽ vel in rempublicam deliquisset secundũ glosam in c. Quinta vallis. de iureiur. Nã tunc licitum esset filio etiã occidere patrem contra rempublicam iniustè agentem, vt dicit Tullius. in 2. de officijs, & probatur per legem minime. ff. de reli. & sum. fu. Item si filius vitæ patris insidiatus fuerit, idest ei parauerit insidias ad mortem. Vel venenum ei dederit meretur priuari eius hæreditate. Et his duabus causis multi perdunt hæreditatem Dei. Et primò detractores, & infamatores proximorum. Nam tales infamant Christum per rationem prædictam. Et sunt peiores furibus, & latronibus. ca. ex merito. 6. q. 1. Fures enim solum rapiunt bona tẽporalia. Ipsi verò famam proximi, quæ pretiosior est cunctis opibus. Prouer. 22. Et tales sunt propriè filij diaboli imitantes patrẽ suum de quo Apoc. 12. dicitur. Proiectus est in terram accusator fratrum nostrorũ, qui appellatur diabolus. Et ideo isti possidebunt hæreditatem patris sui dæmonis, scilicet infernum. Tales etiam filij sunt illi, qui odio habent proximos suos, quia sic exhibent venenum Christo, qui propter odium iudæorũ fuit occisus. Et ideo 1. Ioan 3. dicitur. Qui odit fratrem suum homicida est. Ille enim, qui odit proximum suũ quantum in se est, veneno odij Christũ occidit ad Hebr. 6. Rursus Crucifigentes Christum in semetipsis. Tertia causa est concupiscentia, & hæc etiam est duplex scilicet

2. Cã quare filius hæreditate paterna priuari meretur.

3. Cã quare filius paterna hæredi-

tate priuari potest.

scilicet thori maculatio, & filiæ fornicatio. Si igitur filius tantæ temeritatis fuerit, & libidinis vt ad vxorem, vel etiam concubinam patris ingredi præsumat, in pœnā criminis priuatur hæreditate eius quod peccatū valde displicet Deo, qui inquit. Leui 18. Turpitudinem vxoris patris tui, non discooperies. Turpitudo. n. patris tui est. Et idem dicit de turpitudine concubinæ. Et hoc patuit in vltione Absalon qui quoniam ad cōcubinas patris sui Dauid ingressus est, vt habetur. 2. Reg. 6. Diuino iudicio per capillos suspēsus interijt. 2. Reg. 18. Item si filia ante annos. 25. fornicatur, meretur priuari hæreditate paterna d. 5. causas & ibi glo. in aut. vt cum de appel. co. col. 8. Secus autem si post vigesimum quintum annum quia tunc imputatur negligentiæ patris vel parentum si eam non maritant. Tunc enim si fornicatur, quamuis peccet mortaliter, tamen non infligitur ei hæc pœna, moraliter autē dico, quòd multi sunt qui his causis merentur perdere hæreditatem Dei patris. Et isti sunt corruptores religiosarum, & illæ mulieres, quæ cum religiosis peccant. Qua igitur fronte apparebit coram Christo ille qui religiosam aliquam eius sponsam per spiritualem coniunctionem & fidem, per sacrilegium corrupit, & violauit, & aliquā ei sacratam Virginem maculauit. Qua fronte apparebit coram Christo ille religiosus qui promissam, & voto dedicatā Christo castitatem non seruauit? Profecto isti filij & filiæ fornicatores ipso iure sunt priuati hæreditate superna 1. ad Cor. 6. Neq; fornicarij regnum Dei possidebūt. & ad Gala. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia &c & concludit. Qui talia agunt regnum Dei nō consequentur. & ad Hebr. 13. Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus. Et hoc est cōtra illos qui dicunt fornicationem simplicem non esse peccatum, cōtra quos est tex. in c. meretrices. 32. q. 4. & q. 5. c. non mechaberis, & confutat eos Tho. 2. 2. q. 154 art. 1. & 2.

Si filia ante 25. annū fornicatur potest priuari paterna hæreditate, si autē post secus est.

4. Cā propter quam filius hæreditate patris potest priuari.

Quarta causa est auaritia. Et hoc peccatum potest committi multipliciter. Nā si filius prohibet patrem testari ab eius hæreditate repellendus est. l. 2. C. si quis ali. testa. prohi. Item si testatoris mandata non seruat. Nam testamenti commodum meretur perdere qui eius mandata noluit obseruare, vt ait August. in lib. de verbis Domini, & ponitur in capitulo. Siluester. 1 1. q. 1. in capitulo si hæredes de testa. & in l. vltima. in fi. C. de fideicō. Et iste filius prohibens patrem testari, vel non implens eius testamentum tenetur ad restitutionem omnibus ex hoc damnificatis. Item si filius patrem in captiuitate positum neglexerit redimere, vel positum in carcere noluerit in sua fideiussione suscipere, vel infirmo patri aut indigenti non subuenerit, vel si parētibus furiosis debitam curam non exhibuerit, his casibus omnibus, qui videntur ex auaritia procedere, potest filius priuari hæreditate paterna secundum iura superius allegata. Et hoc non solum dicitur de filijs, sed etiam de quibuscunque alijs quibus competeret hæreditas, qui priuari possunt si in prædictis deliquerint, & facit ad hoc tex. in l. 3. ff de his quibus vt indi. Vbi patet, quòd ille potest priuari hæreditate, qui hæres institutus per negligentiam, vel culpam suā id egit vt testator moreretur, & ibi dicit glosa, medicum non adhibendo. & huiusmodi. His etiam causis multi priuantur hæreditate cœlestis patriæ scilicet auari, vsurarij, & raptores qui faciunt contra præceptum patris cœlestis. Exod. 20. s. non furtum facies. &c. Vnde ait Apostolus, ad Ephe. 5. Omnis auarus non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Fit quoq; diuino iudicio etiam in hac vita. Vt sicut ipsi prohibuerunt patrem suum testari, ita filij eorum eos postea testari prohibeant Et sicut non seruauerunt patris sui testamentum, ita etiam filij eorū non seruent suum testamentum. Et sicut malè tractauerunt patres suos, ac eos in magna miseria dimiserunt, ita filij eorū eos malè tractent, & in miseria mori permittant per illam Christi regulam. Qua mensura mensi fueritis, remetietur & vobis. Matth. 7. & Luc. 6. & Apostolus ait. Quæcunq; seminauerit homo hęc & metet. ad Gala. 6. Alij etiam sunt, qui priuātur hæreditate superna. s. qui pauperibus negligunt subuenire. In quorū persona Christus Pater noster patitur in frigore, in carcere, in nuditate, in fame, &

siti,

siti, & in infirmitate, vnde. Matth.25. Dicet illis in iudicio vniuersali. Ite maledicti in ignem æternum. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare &c. ideo Iaco.2. dicitur. Iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiã, hac etiam hæreditate priuantur partiales, & in discordia viuentes cum proximo, quia testamẽtum pacis Domini sui nolunt obseruare, vt ait Augu. in lib. de verbis Domini. Ipse enim Saluator transiens ex hoc mundo ad patrem dixit fidelibus suis. Io. 14. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, & sic fecit tradẽs testamentum solemne per suum notarium Ioannem Euangelistam. Qui ergo pacem cum proximo habere noluerit cum patre cœleste regnare, & gaudere nõ poterit. Et ideo Aug. vbi supra, ait. Pacẽ qui habet teneat, & qui non habet requirat, quia qui in ea inuentus non fuerit exhæredabitur à patre abijcietur à filio, & à spiritu efficietur alienus. Quinta causa quare filius exhæredari meretur est stultitia, quæ etiam ostenditur in duobus. s. infami conuersatione, & incauta præsumptione. Si igitur filius efficitur maleficus, vt vulgo dicitur striomus, vel cum similibus conuersatur vel fit hæreticus, cum hæreticis conuersatur, potest priuari hæreditate. Bona. n. hæreticorum ipso iure confiscantur. c. cũ secundum, de hære. li. 6. Item si præsum pserit crimen lesę maiestatis committere. l. quisquis. C. ad legem iu. maie. & 6. q. 1. siquis. His etiam causis priuantur multi hæreditate cœlesti. Nam malefici incantatores diuini, & ipsis fidem dantes peccant mortaliter. Et similiter omnes hæretici sont excommunicati ex communicatione Papali vt patet in processũ curiæ, & hic solus est casus quò Papa excommunicari potest. 24. q. 1. c. 1. & 2 & de hære. c. ad abolendam. & c. excommunicamus. el 1 & 2. similiter de illis qui præsumunt aliquid indignum contra sacramẽta Dei, vt abutentes corpore Christi, vel Oleo sancto, aut aqua benedicta, quod est crimen lesu maiestatis diuinæ. Item omnes qui facere, præsumunt contra sacra vota Deo dicata. Nã omnes tales omni iure merito, ac iustissime priuantur paterna, & cœlesti hæreditate, nec amplius nominari possunt filij Dei, sed diaboli, & sic decedentes erunt in æternum maledicti. Sed iam ad expositionem orationis Dominicæ reuertamur, qui de Dei filiatione tantopere gratulamur. Postquã autem Saluator noster docuit nos dicere Deo pater noster protinus addidit, qui es in Cœlis, quod secũdum Ale. de Ales. in 4. parte summę. q. 37. membro. 4. dicitur multis de causis. Prima est illa, quam ponit Vgo de S. Victo. in libro de Sacramentis, dicens. In cœlis Deus maximè habitare dicetur, cum tamẽ vbiq; sit, quia per cœlos intelliguntur Angeli, & homines iusti in quibus maxime habitat Deus sicut scriptum est. Anima iusti sedes est sapientiæ, quod habetur Sap 9. August. quoq; in li. de Oratione Dominica, exponit dicens. In Cœlis, idest in sanctis, & iustis. Non enim spatio locorum continetur Deus. Quemadmodum in entim terra appellatus est peccator cum ei dictum est. Terra es, & in terram reuerteris. Gene. 3. Sic iustus Cœlum è contrario dici potest. Iustis. n. dicitur tẽplum Dei sanctum est, quod estis vos. 1. ad Cor. 3. Et accomodatissima ista locutio est. Vt spiritualiter tantum interesse videatur inter iustos, & peccatores quantum inter Cœlum, & terram, & Ambr. in 3. de sacramentis, dicit Habes quod super Cœlos Cœlorum, Dominus sit quasi non in Cœlis, vt Angeli. Sed in illis de quibus dictum est. Cœli enarrant gloriam Dei S. vero Bonau. in expositione orationis Dominicæ similiter exponit. In cœlis. i. in Angelis, vel sanctis, qui dicuntur cœli quadrupliciter. s. vitæ sublimitate, ad Philip. 3. Nostra autem conuersatio in cœlis est. Item bonorum operum claritate. ad Philip. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes, & Matth. 5. vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra corã hominib⁹ &c. Item propositi firmitate. Psal. 32. Verbo Domini cœli firmati sunt &c. Item Deo in eis quiescẽte per gratiam qui ait. Esa. 66. Cœlum mihi sedes est, & Psalmista ait. Dominus in Cęlo parauit sedẽ suã, & Ambr. in 3. de Sacramẽtis, inquit. Cœlum est vbi culpa cessauit. Cœlum est vbi nullum mortis est vulnus. Alex. autem de Ales aliam causam vbi supra assignat

5 Cã quare filius exhæredari potest.

Declaratur illa particula qui es in cœlis, q̃ ponitur multis de causis.

Angeli & Sancti dicũtur Cœli quadrupliciter ex causa.

signat dicens. Deus dicitur esse in Cœlis vt ostendatur immensitas diuinæ potentiæ quæ existens in Cœlis generat nos filios per adoptionem in terris cuius contrarium mali senserunt secundum quod legitur Iob.22. vbi dixerunt. Quid nouit Dominus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat. Item alia est ratio, vt sic orans à terra abducatur, & in Cœlis quantum ad cælibem conuersationem affigatur. Vnde Chryso. in homil. super Matthæum ait. In Cœlis autem dicit non illic Deum concludens, sed a terra abducens orantem, & in excelsis affigens regionibus, & superioribus conuersationibus: Hæc ille. Qui etiam ait. Addidit autem qui es in cœlis vt sciamus nos habere patrem cœlestem, & erubescant se terrenis rebus substernere, qui patrem habent in cœlis. Theophilus autem exponit dicens. Non autem dicit, qui es in cœlis, tanquam ibi circunscribatur, sed vt ad cœlos erigat auditorem, & abstrahat a terrenis Ale. vero de Ales, aliam causam assignat dicens. Per hoc significatur quod cœlestia simpliciter petenda sunt, vnde Vgo ait. Si dixisset qui vbique es, verum dixisset. Sed ne inepta, & mania quærendo mente vagemur dixit, qui es in cœlis, vt mente radicata quæ sunt vtilia quæramus. In collationibus autem patrum dicitur. Hoc dixit vt ad illam regionem in qua patrem nostrum commorari fatemur, summo desiderio properemus. Vgo vero Cardinalis super Lucam, ait. Quod Lucas non posuit illa verba qui es in Cœlis, vt innuat Deum esse, ibique per potentiam, præsentiam, & essentiam. Matthæus vero addidit, propter septem causas. Primo vt oremus in spiritu sancto, & mundo, quale est Cœlum. Ioan.4. Deus spiritus est, & eos qui adorant eum oportet adorare in spiritu & veritate. Secundo vt cœlestia petamus non terrena. Ioan.16. Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo, petite vt gaudium vestrum sit plenum. Tertio vt ad cœli habitaculum tendamus dicentes Deo. Can.1. Trahe me post te &c. Quarto vt in altissimo confidamus, cui assistunt Angeli dicente Psalmista. Qui confidunt in Dño, sicut mons Sion, nõ commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Quinto vt sanctum imitemur. Leui.20. Sancti estote, quia ego sanctus sum. Sexto vt ostendatur, quod potens est dare quod petitur, quasi pater existens in cellario pleno, & refert, omnium in bonorum affluentia. Vnde cum dicimus, qui es in Cœlis, idem est ac si diceremus, da nobis quod petimus, quia potes. Est enim in cellario tuo, vbi omne bonum affluit, & redundat. 1. ad Thi. 6. Beatus, & solus potens rex regum, & Dñs dñantium, qui solus habet immortalitatem &c. & ad Ro.10 Idem Deus omnium diues, in omnes qui inuocant illum. Vnde sponsa congratulans ait. Can.1. Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus, & lætabimur in te. Septima vt ostenderet qualis locus nobis præparatur, & vbi de quo ipse Saluator ait. Io.14. Vado parare vobis locum. & Ioan.17. Quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum: hæc ille. Nicolaus autem de Lira Matth. dicit. Quod ideo dicitur, qui es in cœlis, quia licet sit in omnibus per essentiam, præsentiam, & potentiam, & speciali modo in iustis per gratiam, tamen specialissime excellentia eius relucet in beatis per gloriam.

Matth. propter septem causas addidit, qui es in Cœli.

QVo ad tertium principale de Dominice orationis continentia oportet declarare particulariter omnes petitiones in ea contentas. Quarum prima est, sanctificetur nomen tuum, quod exponit Nicolaus de Lira vbi supra dicens. Non petimus, quod aliqua sanctitas ei accrescat, quia hoc impossibile, sed vt sanctitas, quæ ei æternaliter inest, reluceat amplius in creaturis. Et hoc principaliter quæritur in operibus humanis, secundum quod dicit Apostolus. 1. ad Co.10. Omnia in gloriam Dei facite Aug. vero dicit vbi supra. Ita dicitur Deus sanctificari, sicut glorificari, & magnificari, & Ambr. in 5. de sacra. ait. Nomen eius sanctificatum in nobis est eius sanctionem ad nos peruenire, & gl. Aug. super Matth. di. Nomen patris petimus sanctificari, non vt ipse sanctior sit. Sed vt in nobis operetur augmentum suæ sanctificationis. Et vt quod in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cepimus perseueremus, & iterum ait Hic spiritum sapientiæ oramus, ne a sanctitate nostra in aliquo discrepemus, sed prius nomen in filijs, vita, & moribus ostendamus, & rursum inquit sanctificetur. i. ita vt est, sanctum habeatur hominibus, & ita innotescat illis, vt dies vt non putetur aliqua sanctius,

Dominica oratio septem includit petitiões quarum 1. declaratur quæ est. Sanctificetur nomen tuum.

Nomen Dei in nobis sanctificari quid sit.

sanctius, & iterum ad Probam scribit dicens. Cum dicimus sanctificetur nomen tuum admonemur desiderare, vt nomen eius quod sanctũ est, apud homines semper sanctum habeatur. Titus autem expositor super Lucã ait. Sanctificetur nomen tuũ, idest nota sit tua sanctitas mundo, & laudet te decenter. Rectos.n.decet collaudatio Iussit igitur orare pro emendatione mundi totius, hæc ille. Chrisostomus verò, in homilia, exponit. Sanctificetur, idest per nostram vitam glorificetur quasi dicat. Ita fac nos viuere: vt per nos vniuersa te glorificet. Digna est enim Deum deprecantis oratio nihil petere ante patris gloriam. Sed omnia eius laudi postponere, & Greg. Nicenus prædicta confirmans addit. Quis enim est adeo bestialis, qui videns in credentibus vitam puram, non glorificet nomen inuocatum in tali vita? Chrisost. etiam dicit, Sicut cum quis cœli pulchritudinẽ aspicit, dicit gloria tibi Domine, sic etiam cũ aspicit alicui⁹ virtutẽ, quia hominis virtus multo magis, quàm Cœlum glorificat Deum. Et iterum ait. Sanctificamus Deum in nobis quando scientes eum sanctum, eũ timemus, & solicite vigilamus ne forte violemus sanctitatem nominis eius in nobis per mala opera. Possumus etiam exponere sanctificetur, idest sanctum prędicetur, & manifestetur cunctis gentibus sicut fecit ipse Dominus qui ait. Io. 17. Pater manifestaui nomen tuũ hominibus. Secunda autem petitio est. Adueniat regnum tuum: pro cuius intelligentia dicit Alexan. de Ales. in 4. parte summæ. q. 37. membro. 4. Quod regnum Dei multipliciter accipitur. Primo pro ecclesia militante, quia regitur, iuxta illud Matth. 5. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno Cœlorum, & Matth. 13. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Secundo accipitur pro ecclesia triumphante, quia regnat. Matth. 8. Venient & recumbent cum Abrahã, Isaac, & Iacob in regno Cœlorũ, & Matth. 26. Non bibam de hoc genimine vitis donec bibam illud in regno patris mei. Tertio pro gratia Dei. Lucę. 17. Regnum Dei intra vos est. Item pro gloria speciei

2. Petitio quæ fit in Dominica oratione, est Adueniat regnũ tuũ. Regnũ Dei multipliciter accipitur.

Matth. 25. Percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Quarto pro intellectu scripturę. Matth. 19. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Quinto pro loco patriæ. Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris mei. Sexto ipse Christus dicitur regnum Dei. Luc. 11. Si in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnũ Dei. & 17. c. eiusdem Euangelij iterum ait, Regnum Dei intra vos est, quod exponitur non tantũ pro gratia diuina, sed etiã pro Christo. De quolibet autem istorum regnorum potest exponi quod dicit Primo n de ecclesia militante exponit Alex. vbi supra di. In hac petitione petitur vt veniat regnum ecclesiæ militantis ad regnum triũphantis vt fiat triumphans. Vnde nõ petitur vt regnum ecclesiæ veniat, sed vt adueniat. Possumus etiam exponere sic. Adueniat regnum tuum idest visita, defende, & dilata ecclesiam militantem, vt amotis persecutionibus tyrannorum, hęreticorum, & malorum Christianorum in tranquillitate, & pace seruiendo tibi in nobis cũ gloria regnes. De quo regno exponi potest illud quod ait Apostolus. ad Roma. 14. Non est regnum Dei, idest ecclesia, esca vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. De regno autem triumphantis ecclesiæ exponit glosa super Matthæum, dicens. Regnum Dei semper est, sed rogatur vt adueniat, idest vt manifestetur hominibus. De gratia autem exponit Nicolaus de Lira, vbi supra di. Bene dicitur adueniat, quia non possumus ad Deum venire per gloriam, nisi ipse primo veniat ad nos p gratiam. Vnde Aug. super Ioannem, ait. Ille enim venit quem gratia Dei peruenit, & Ioan. 6. ait Saluator. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. i. per gratiam. Quando ergo anima habet gratiam spiritus sancti, & bonam conscientiam, tunc habet regnum Dei gloriosum, quia gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ 2. ad Cor. 1. Et ideo Greg. Nicenus exponit. Adueniat regnum tuũ, idest veniat super nos spiritus sanctus tuus, & purificet nos, & Augu. in lib. de verbis Domini dicit. Tũc enim venit in nos regnum Dei; quando

Roma. 14.

eius

tius sumus gratiam consecuti. Et in collationibus patrum dicitur: Nouit sanctus testimonio conscientiæ suæ, cum apparuerit regnum Dei eius se futurum esse consortem, & Hieronymus ait. Attendendum est, quam grandis audaciæ sit, & puræ cõsciẽtiæ, postulare regnum Dei & iudicium non timere. De gloria autẽ speciei exponit Alex. vbi supra. di Regnum tuum adueniat, idest regnum quo tu modo regnas in nobis per fidẽ perueniat ad regnum quo in nobis regnabis per speciem, idest regnum fidei ad regnũ transeat speciei, quoniam hæc est vita æterna, vt cognoscant &c. Ioan. 17. De intellectu autem scripturæ exponit idẽ Alex. ibidem di. Adueniat regnum tuũ, idest intellectus sacræ scripturæ quo videmus modo trãseat ad intellectum quo videbimus te in re, quies liber 1. ad Co. 13. Videmus nunc per speculum in enigmate. i. sacræ scripturæ, tunc autem facie ad faciem. Et glo. super Matthæum super illa verba. Adueniat regnum tuum dicit. Hic spiritus intelligentiæ petitur quo mũdatur cor, vt Deus videatur. De loco autem patriæ etiam sic exponi potest. Adueniat regnum tuum: idest fac vt genus humanum veniat ad regnum tuũ; idest ad Cœlum vt illius sedes ruinosas restauret, iuxta illud Psal. 109. Iudicabit in nationibus implebit ruinas. De Christo etiam exponitur secundum Cyprianum vbi supra, qui ait. Potest etiam, & ipse Christus esse regnum Dei, quem venire quotidie cupimus, cuius aduentus, vt cito nobis representetur optamus: nã cum ipse sit resurrectio, quia in ipso resurgimus, sic & regnum Dei potest intelligi, quia in illo regnaturi sumus. Benè autem regnum Dei petimus, idest cœleste, quia est & terrestre regnum. Sed qui renunciauit, iam seculo maior est etiam honoribus eius, & regno. Et ideo qui se Deo & Christo dedicat non terrena, sed cœlestia regna desiderat: hæc ille, & Cirillus ait. Qui hoc dicunt videntur optare rursum refulgentem in mundo omnium Saluatorem. Mandauit autem in oratione petere illud tempus vere terribile, vt sciant quod viuere decet eos non lente, vel remisse, vt illud tempus non paret illis flammam, & vindictã. Sed magis honestè secundum volũtatem ipsius, vt eis tempus illud nectat coronas. Origenes autem exponit. Adueniat regnum tuũ: vt. s. euacuetur principatus, & potestas, & virtus, & regnum mundi, quin etiam peccatum, quod regnat in mortalibus nostris corporibus. Aug. etiam de sermone Domini in monte ait. Hoc non ita dictũ est quasi Deus nunc non regnet etiam in terra, semperq; in ea regnauerit. Adueniat ergo accipiendum est, vt manifestetur hominibus. Nulli autem licebit ignorare regnum Dei, cum vnigenitus eius non solum intelligibiliter sed etiam visibiliter venerit iudicare viuos, & mortuos. Tunc autem esse futurum diem iudicij Dominus docet, cum Euangelium prædicatum fuerit in omnibus gẽtibus, quæ res pertinet ad sanctificationem nominis Dei. Vel generaliter pro totius mundi, petit regno vt diabolus, in mundo regnare desistat, vel vt in vnoquoque regnet Deus, & non regnet peccatum in mortali hominũ corpore, hæc ille. Qui etiam ad Probam ait. Per hoc desideriũ nostrum ad illud regnum excitamus, vt nobis veniat, atq; in eo regnemus. Et idẽ in lib. de perseuerantia dicit. Cum petitur adueniat regnum tuum, quid orant qui iam sancti sunt, nisi vt in ea sanctitate, quę iam illis data est perseuerẽt, neq; enim aliter veniet Dei regnum, quod his qui perseuerãt, vsq; in finem certum est esse venturum. Cyprianus vero vbi supra inquit. Regnum petimus aduenire à Deo nobis repromissum, & Christi sanguine acquisitum, vt qui in seculo ante seruiuimus, post modum Christo donãte regnemus: hæc ille. O igitur pater cœlestis adueniat regnum tuum. Debent. n. patres thesaurizare filijs. 2. ad Cor. 12. & 16 q. 1. c. prædicator. & extra de censi. c. cum Apostolus. Item votum est patris res suas ad filios peruenire. l. de emancipatis. C. de legi. hære. l. scripto. ff. vnde lib. & l. penul. ff. de bonis lib. & ideo dicitur. Si filius ergo hæres, vt notat glo. in auten. vt hi qui obli. per. res mi. §. vt autem non demus. & insti. de hære. quę ab intesta. defe. §. sui autem. & §. sed sui insti. de hære. qua. & dif. Nobis ergo adueniat regnum tuum in illa beata vita de qua Cęsarius ait. Beatam vitam illã facilius

cilius est consequi, quàm enarrare. Cuius erit possessio sine timore, vsus sine fastidio, refectio sine cibo. Sub antiquis perpetuisq; gaudijs semper noua iocunditas, & sine periculo amittendi felicitas. Excita te, ò anima mea, & cogita quantũ potes, quale, & quantum sit illud bonum Si enim singula bona delectabilia sunt, cogita diligenter quàm sit delectabile illud bonum, quod continet iocunditatem omnium bonorum, & non qualem in rebus creatis sumus experti. Sed tanto differenter, quanto Creator differt a creatura. Cur ergo per multa vagaris homũtio quærendo bona animæ, & corporis tui? Ama vnum bonum in quo sunt omnia bona, & sufficit. Si delectat te pulchritudo, fulgebunt iusti sicut sol. Si velocitas, aut fortitudo, aut libertas corporis, erunt similes angelis Dei, Si longa, & salubris vita, ibi erit summa æternitas, & æterna sanitas. Si satietas, satiabuntur cum apparuerit gloria Dei. Si ebrietas. Inebriabuntur ab vbertate domus Dei. Si melodiæ. Ibi concinunt Angelorũ chori. Si sapientia, seipsam ostendit eis sapientia Dei. Si amicitia, diligunt Deũ plusquam seipsos. Si potestas, omnipotentes erunt suæ voluntatis, sicut, & Dominus suæ, nam sicut poterit Deus quæ volet per seipsum, ita poterũt beati quę volent. Si honor, & diuitiæ, supra multa eos cõstituet Dominus. Si securitas, certi erunt nullatenus illud bonum defuturum: hæc ille.

3. Petitionis expositio, quæ est fiat voluntas tua.

Tertia petitio est, fiat volũtas tua &c. Quam exponens Nicolaus de Lira, vbi supra ait. Quia illud per quod principaliter consequimur beatitudinem, est impletio voluntatis diuinæ per sanctam operationem, & frequenter volũtas eius est nobis incognita, & quando cognosci tur adhuc sumus impotẽtes, & pigri ad implẽdum. Ideo tertio petimus. Fiat voluntas tua. i. inspires nobis virtutẽ, & propositum ad implendũ tuum beneplacitũ. Additur autem, sicut in cęlo & in terra. Beati. n. qui sunt in cęlo, quia sunt immediate coniuncti regulæ diuinæ, ideo non possunt deficere, nec deuiare à diuina voluntate, & propterea nos qui sumus in via, & nõ sumus coniuncti, sic petimus vt diuina gratia hoc suppleat in nobis, tenẽdo voluntatem nostrã in conformitate ad suã in operibus nostris, sicut conformantur illi, qui sunt in cęlis. Hiero. vero sic exponit di. Oramus hac petitione, vt libertas arbitrij nostri societur per gratiã suæ voluntati, quæ est sanctificatio nostra, & vita æterna, glosa vero. Matth. 6. ait. Hic petitur spiritus consilij per quẽ voluntas Dei inquiritur vt a nobis impleatur, & alia glosa inquit: Volũtas Dei est præceptorum custodia, & Vgo, quẽ refert magister sententiarum in 1. di. 45. ait. Pro præcepto Dei, atq; consilio põt accipi voluntas Dei, ibi. Fiat voluntas tua &c. Chrisost. aũt super Matth. dicit, non ait fiat volũtas tua, in me, vel in nobis, sed vbiq; terrarum, vt soluatur error, & plantetur veritas, & expellatur malitia vniuersa, & reuertatur virtus, & in nullo scd̃m hoc differat iam cęlum a terra. Si. n. hoc fiat, nihil distabunt, quæ inferius sunt ab his quæ superius, & si natura differant, Angelos alteros terra nobis ostendente, quia hoĩes erunt similes Angelis. Aug. verò in 5. sermone de verbis Domini, ait. Fiat volũtas tua &c. Hoc est vt sit pax in terra, quemadmodũ est in Cęlo. Idem quoq; Aug. Quadrupliciter exponit prædicta verba, quã expositionem ponit glosa super Matthæum, & Ale. de Ales, vbi supra di. Sicut in Cęlo, & in terra. i. sicut in Angelis ita, & in hominibus, uel sicut in perfectis ita & in peccatoribus conuersis, & idẽ Aug. in lib. de dono perseuerantię recitat expositionẽ Cypriani marty. dicentis. Est & alius in his verbis sensus vt. s. pro infidelibus, qui sunt adhuc in terra, terrenum tãtum hominem portantes orare intelliguntur fideles, qui celesti homine induti non immerito Cœli nomine intelliguntur, vnde sensus est, Fiat voluntas tua, in infidelibus, sicut in fidelibus, vt non solum fidelibus augeatur fides, & perseueret in eis, sed etiam infideles eam recipiant. Tertio exponit, sicut in Cęlo &c. i. sicut in mente, ita, & in carne, vt sicut in mente est sermo legis Dei, ad Roma. 7. ita sit & in carne, vt non concupiscat aduersus spiritum. Vel sicut in Christo, ita & in ecclesia, ita vt ecclesia sequatur viã, & doctrinam Christi, & eius faciat voluntatem. De qua idem Aug. inquit. Voluntas

Aug. 4. Expositio illi particulæ Dominicæ orationis, fiat voluntas tua.

Chrst

Christi est humilitas in conuersione, stabilitas in fide, modestia in verbis. Iustitia in factis, misericordia in operibus, disciplina in moribus, pax cum fratribus, amare Deum toto corde, q̃a Pater noster est, timere q̃a De⁹ est, Christo nihil pponere, q̃a nec ipse q̃cq̃ nobis pposuit, q̃n se p nobis ad mortẽ exposuit. Dicit aũt Aug. in li. de verbis Domini in mõte. Fiat volũtas tua. i. sicut fctã ẽ ĩ ipso Iesu Xp̃o tanq̃ in viro, q̃ patris volũtatẽ impleuit ita fiat in terra. i. in ecclesia tãq̃ in fęmina, q̃ illi despõsata est. Cęlũ. n. & terra cõuenĩẽter intelligit quasi vir, & fęmina: q̃m terra cęlo fęcundãte fructifera est. hæc ille. Qui ẽt ait. In illo beatitudinis regno vita beata perficiet in sanctis sicut nũc in cęlestibus Angelis, & idõ post illã petitionẽ. Adueniat regnũ tuũ, seq̃t. Fiat voluntas tua &c. i. sicut in Angelis q̃ sunt in cęlo volũtas tua fit vt te perfruãtur nullo errore obnubilãte eorũ sapientiã, & nulla miseria impediẽte eorũ beatitudinẽ, ita fiat in sanctis tuis q̃ sunt in terra, & de terra q̃tũ ad corpus attinet facti sunt, vel fiat voluntas tua, sicut in iustis, ita & in peccatoribus, vt peccatores ad te cõuertant, & faciãt voluntatem tuã. Chriso. verò sup Math. di. Vide cõsequentiã optimã. Quia. n. cõcupiscere docuit cęlestia p hoc q̃d dictũ est. Adueniat regnum tuũ, anteq̃ ad cęlum perueniatur ipsam terrã iussit fieri cęlũ p hoc q̃d dicit. Fiat voluntas tua, sicut in cęlo, & in terra. Cipria. autẽ ait, non petimus vt Deus faciat q̃d vult. Sed vt nos facere possimus quod Deus vult, q̃d vt fiat in nobis opus est Dei volũtate. i. opera eius & protectione, q̃a nemo suis viribus fortis est, sed Dei misericordia tut⁹ & Chriso. addit in homil. Virtus. n. nõ est nostri studij solũ, sed superioris gratiæ, & Aug. in li. de bono pseuerantiæ ait. Ex hoc autẽ euidẽter ostẽditur cõtra pelagianos, initiũ fidei esse donũ Dei, quãdo p infideli bus vt habere fidẽ incipiant sancta orat Ecclesia, cũ ẽt ĩ sanctis iã sit facta Dei volũtas, cur vt fiat adhuc petũt nisi vt pseuerent in eo, q̃ esse cęperunt? Chriso. ẽt sup Matth. di. Cõiter accipi dẽt q̃ ait. Sicut in cęlo, & in terra. i. sanctificetur nomẽ tuũ sicut in cęlo, & in terra. Adueniat regnum tuum: sicut in Cœlo, & in terra, & fiat voluntas tua sicut in Cœlo, & in terra. Et vide quàm caute locutus est, nõ dixit Pater sanctifica nomẽ tuũ in nobis. Adueniat nomen tuum super nos, fac voluntatem tuam in nobis, nec iterum dixit. Sanctificemur nomen tuum, Suscipiamus regnum tuum. Faciamus voluntatem tuam, ne hoc aut Dei tãtum aut hominis tãtum esse videatur. Sed mediè dixit, & impersonaliter: nam sicut homo nõ potest facere bonũ nisi habuerit adiutorium Dei. Sic nec Deus bonũ operatur in hoĩe nisi homo voluerit, & ideo dicat fiat voluntas tua, quasi dicat. Præsta nobis Domine cõuersationẽ cęlestem, quatenus quæcunq; tu vis nos etiã velimus, & Greg. ait. Quoniã vitam humanã post resurrectionem similem dicit esse venturam vitę angelicæ, consequens est vitam mundanã ad vitã quæ postmodum speratur disponi, vt in carne viuentes carnaliter nõ viuamus. Per hoc autem verus medicus animæ soluit morbi naturam, vt quos occupauit infirmitas per hoc quod à voluntate diuina recesserant, à morbo denuo liberet copulatio ad volũtatem maiestatis diuinæ. Quarta petitio est. Panem nostrum supersubstantialem, secundum Matth. & secundum Lucam, quotidianum da nobis hodie. Hiero. autem exponit supersubstantialem. i. præcipuum, ac peculiarem, siue egregium. Chrisost. verò exponit supersubstantialem. i. quotidianum, quia. l. super terram nos quotidie de illo sumentes sustentat. Si autem referatur ad panem sacramentalem. Ideo dicitur supersubstantialis, qui animam, & corpus super omnem aliud cibum sustentat secundum Alexã. vbi supra, vel sic dicitur secundum Hieronymum, quia super omnem substantias est, & vniuersas superat creaturas. Vnde notandum est secundum Alexander de Ales vbi supra, quòd quinque sunt panes nobis necessarij in via, & vnus in patria. In cuius signum Dominus pauit populum sequentem se quinque panibus, Matth. 14. Primus panis est materialis, siue corporalis, qui est ad corporis sustentationem, de quo. Genesis 3. dicitur. In sudore vultus tui &c. & Matth. quarto. non in solo pane viuit homo. Alius est spiritualis scilicet panis

4. Petitio quæ fit in Dominica oratione q̃ est, panẽ nostrum quotidianũ &c.

Panes nobis necessarij sunt quĩque.

nis iustitiæ qui est necessarius ad corroborationem de quo. Luc. 11. dicitur. Accōmoda mihi tres panes. Isti.n. tres panes significant triplex robur. s. ad operandum bonum, ad resistendum malo, & ad perseuerandum in virtutibus. Tertius panis est doctrinalis, qui est necessarius ad eruditionem vt habetur in c. inter cætera, de offic. ord. & hoc vt sciatur quid eligendum sit, & quid declinandum, de quo pane dicitur. Eccle. 15. Cibauit illū Dominus panę vitę, & intellectus, & iste panis secundum Glosam est verbū Dei. Quartus est sacramentalis qui est necessarius ad expiationem, de quo dicitur Psal. 77. Panem Angelorum manducauit homo, & Sap. 16. Panem de Cęlo præstitisti eis, omne delectamentū in se haben tē, & oīs saporis suauitatē. Quintus panis est æternalis, qui est necessarius ad fruitionē, de quo ipse ait. Io. 6. Ego sum panis viuus, qui de Cęlo descendi. Si qs manducauerit ex hoc pane viuet in æternum, & Luc. 14. dicitur. Beatus, qui manducat panem in regno Dei. Licet autem prædictis panibus indigemus, & eos petamus, tamen non dicimus panes in plurali, sed panem in singulari propter vnitatem ordinis siue relationis, quia panis materialis, spiritualis, doctrinalis, & sacramentalis ordinantur ad æternalem, & hic petuntur, & dantur, vt ille, qui est æternalis habeatur. hic Alexan.

Licet in petitione panis, omnia vitæ necessaria comprehēdātur tamen maximo cū misterio posita sunt verbā prædicta vt. s. sex enitemus vitia.

LIcet autem in petitione panis comprehendantur omnia vitæ necessaria secundum Aug. & Chris. super Matthæū, vt etiam exponit Nicolaus de Lira vbi supra. Tamen cum magno misterio posita sunt prædicta verba, vt sex vitia euitemus. Primum est superfluitatis, & ideo dixi, panem vt nō superflua petamus, vnde Chriso. super Matth. ait. Pro pane iussit orationē facere nō pro pecunijs, neq; lasciuia, sed solū pro pane quotidiano postulando, ergo sunt diuinitus necessaria vitæ, nō ciborum diuersitates & vina odorifera, &c. quæ delectant guttur, onerant autem ventrem, & mentem perturbant, sed panis, qui potest substantiam corporis sustentare &c. & glosa super Matth. di Hi videtur argui, qui spte victu, & vestitu communi lautiora sibi præ his cum quibus viuunt alimenta quærunt. Secundum vitium est rapacitatis, & ideo dixit nostrum, non alienum, quod quidem est omne illicitè acquisitum, panis ergo noster, & qui de iusta hæreditate percepius, vel alio iusto titulo, aut de licito labore acquisitus est de Chriso. super Mathæum, ait. Dicit nostrum, quia qui de iustitia acquisitū panem manducat, suum panem manducat. Qui autem cum peccato alienū, possumus quoq; dicere q̄ dixit nostrū propter alias quinq; causas. Primo pp nostrā humilitatē, vnde Alex de Ales. vbi supra, inqt Dicit nostrū, vt nostra ostendat indigētia, ppter quā indigemus huiusmodi panis refectione, vt sic indigentiam nostrā recordando humiliemur. Secundo pp cōicabilitatē, vnde Alex. vbi supra addit. Item nostrū dicit vt ostendatur, q̄ pximo indigente nō debet ab aliquo vt propriū haberi, sed & materialis & spiritualis, & doctrinalis, ac sacramentalis panis sibi cōicari. Chriso. et (vbi supra.) inquit. Dicit nostrū qa oīa quę nobis Deus dat p nos alijs dat, vt de eo q̄d accipimus pariē impotētibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis indigētibus nō præstat, nō tantū panē suum manducat, sed alienū, hęc ille. Tertio dicit nostrū pp vtilitatē. Vnde Ale. (vbi supra) ait. Dicit nostrū, qa nos sumus causa pp q̄ panis materialis, spiritualis, doctrinalis, & sacramētalis est institutus, vt s. sit nostræ indigentię reparatiuus, noster ergo est nō pprietate, sed vtilitate, causalitate, hęc ille. Quarto pp dignitatem, & hoc quātum ad panē sacramētalē, nā soli homini data est dignitas cōficiēdi istū panē, & nō Angelis scdm Theolo. in 4. di. 13. Quinto dicit nostrū pp comestionē: nam Angeli nō comedunt de pane naturali, nec de pane sacramentali corporis Christi. Licet. n. verbū Dei sit panis Angelorū, tn̄ panis hominis est verbū, caro factū. Scdm. n. deitatē inuisibilē Deus reficit Angelos, vnde Raphael dixit Thob. 12. Ego cibo inuisibili, q ab hominibus videri nō potest, vtor. Scdm autē deitatē in persona filij incarnatā reficit nos. Tertiū vitiū est anxietatis, siue nimiæ solicitudinis pcurandi terrena per longa tpa possidēda, cōtra illud q̄d Apostolis ipse

2. Vitium.

In Dominica oratione ponitur ly nostrū quinque ex causis.

3. Vitium

Dñs inquit. Matth. 6. di. Nolite cogitare de crastino, & ideo dixit quotidianû, vn de Chriso. inquit postulare iussit panem illû, qui nobis hodie sufficit vt de crastino nô cogitemus, & nô côteramus nosipsos solicitudine superuenientis diei: hæc ille in homilia. Qui tamen limitãdo præ dicta ait super Matth. Et sic prima facie videntur hæc verba sonare, vt qui hoc dicunt non habeant cibum in crastinum præparatum, quod si ita est, oratio ista, aut paucis pôt conuenire sicut Apostolis, qui docendi gratiâ oî tempore vagabantur, aut forsitan nulli. Doctrinam autẽ Christi ita debemus aptare, vt oẽs in ea proficiant vnde Ciprianus inquit. Diurnum cibum discipulus Christi debet petere, ne in longum desiderium petitionis extendat, quia côtrarium sibi fit, & repugnãs, vt quærat in seculo diu manere, qui petit regnum Celorum velociter aduenire. Vel addit quotidianum, vt tantum quis mãducet quãtum ratiô naturalis exigit, nô quantû lasciuia carnis impellit. Si. n. in vno conuiuio tm̃ expendis quantû sufficere tibi pôt pro centum diebus, iã non quotidianum cibum mãducas, sed multorum, hęc ille. Hûc ergo panem quotidianum petimus, vt corpus nostrum in Dei seruitio sustẽtemus, nô vt ipsum superfluitatibus rèplendo contra spiritum recalcitrare faciamus. Vnde dicitur in c. charitas. §. Itẽ corpus de pęni. di. 2. (Et sunt verba Prosperi in libro de vita côtemplatiua.) Corpus nostrû quia pars nostri est ad hoc nobis diligẽdum est, quatenus spiritui ordinate subiectum, ad æternã salutẽ accepta mortalitate, & incorruptibilitate perueniat. Vbi glo. super verbum subiectû. ait. Debemus adhibere iumẽto nostro saccû, paleam, & flagellum. Saccum. i. opera pęnitẽtię, & alia bona opera. Paleã. i. necessaria ad vitę sustentationem. (Flagellû vero) ad castigationem, (si excesserit.) Si autẽ intelligamus de pane sacramentali, ex hoc quod dicit quotidianû ostẽdit vtilitatẽ, quã recipimus ex quotidiana côione sicut fiebat in primitiua ecclesia vt habetur in c peracta de côse. di. 2. Et ita exponitur in collationibus patrû vbi dicitur. Ex hoc ostẽdit eû quotidie esse sumẽdû qa nô est dies, qua non opus sit no

bis huius panis pceptione, cor interioris hoîs côfirmante. Aug. verò sup Lucã exponit dicẽs. Vel quotidianum panẽ accipiamus spûalẽ, pcepta s. diuina, q̃ quotidie oportet meditari, & operari Quartû vitiû est arrogantia. Sicut. n. plerįq; q diuitias quas posfidẽt suo, vel suorû labori, ac solicitudini, & industrię tribuẽtes, gloriant̃, & obliuiscunt se illas suscepisse à Deo, & ideo subdit̃. Da. s. tu cuius sunt vniuersa, de quo inquit psalmista. Qui dat escã oî carni. Chryso aût. super Matth. exponit di. Dicimus da nobis, vt qđ manducamus de manu Dei accipiamus. qđ est tm̃ sanctorû: nã illi Deus dat panẽ, q cû iustitia pparat. Diabolus aût ei, q præparat cû pctô. Quintû vitiû est tenacitatis. Sunt n. diuites, q faciût sibi vngulas curuas ad retinẽdû sibi oîa, & nihil pauperibus erogãdû, & ad modû milui efficiunt̃. qui sp clamat: mio mio mio & ideo dicit̃. Da nobis, nô mihi. Contra quos inqt Ambr in c. sicut hi. 47 di esurientiû panis est, quẽ tu detines &c. Et ibidẽ Plusq̃ sufficit ad sumptus, violẽter obtentû est. Sextû vitium est lôgeuitas, siue immortalitas. Sunt. n qdã, qui sicut nunq̃ mori vellent, sic ẽt putãt se quodãmodo in ppetuû vel saltẽ diutissime victuros sicut Mathusalẽ, & iô toto affectu terrenis imersi psens seculû quasi quẽdã sibi côstituunt Paradisum pp q̃ dr̃ hodie, quasi dicat̃, petite, q̃ vobis sunt necessaria ad psens tps, qa nescitis qd supuẽtura pariat dies. Aug. vero in li. de dono pseuerãtię, & Ciprian⁹ vbi supra; & Ale. de Ales, in loco pallegato, exponût hoc verbû hodie de pane sacramẽtali dicẽtes. Alia est rô mortalis vt p hoc intelligat̃, q̃ panis iste die gratiæ, nô nocte peccati sit accipiẽdus, nô indignẽ accipiens corporis, & sanguinis dñi reus efficiat̃. 1. ad Co. 11. Quinta petitio ẽ. Dimitte nobis debita nostra &c. In qbus verbis tãgunt̃ tria. 1. diuinę virtutis immẽsitas: ibi dimitte. s. tu Deus q solus hẽt ptãtẽ in terra dimittẽdi pctã Math 9 cui inqt ppheta Psal 31. tu remisisti impietatẽ peccati mei. Scđo tãgit̃ prauitatis humanę côitas ibi nobis, q oẽs sumus peccatores, ad Ro 3. Oẽs peccauerût, & egẽt gratia Dei, & 1 Io. 1. Si dixerimus qa pctm̃ nô hẽmus, ipsi nos seducimus, & veritas

4. *Vitium.*

5. *Vitium.*

6. *Vitium.*

5. *Petitio quæ fit in oratione Dominica, est, Dimitte nobis debita nostra, quæ hic declaratur.*

in nobis nõ est, & Prou.20. Quis põt dicere mundũ est cor meũ purus sum à peccato? quasi dicat, nullus pter Christũ, & Matrẽ eius, vt excipit Aug. in li. de natura, & gratia, & Eccl. 7. Nõ est homo iustus sup terrã, q faciat bonum, & non peccet; Qua pp Aug. in li. de bono pseuerãtiæ, inqt. Hoc telo pelagiani cõtodiunt hæretici, q audent dicere hoĩem iustum in hac vita hĩe nullum oĩno pctm̃. Tertio tangit seruitutis angustę anxietas ibi, debita nostra. i. peccata scd̃m glosam, vnde Lu. 11. dicit. Dimitte nobis peccata nostra, & ita Ale. de Ales, vbi supra di. Debita dñr peccata, q̃ nos debitores pęnę cõstituũt. Vt. n. di. Inn. nõ hic agit d̃ debitis pecuniarum, sed de debitis offensarũ. Lu. 13. Putatis qa, & ipsi debitores fuerunt &c. hæc ille, & Aug. in li. de verbis Dñi, ait, Quid est debitum nisi peccatũ? Hãc autẽ petitionẽ exponẽs Ciprianus, in li. de oratione Dñica, inqt. Post subsidium cibi petitur, & venia delicti, vt q a Deo pascit in Deo viuat, nec tm̃ psenti vitæ sed æ ternæ consulat, ad quã venire põt si peccata donent, q̃ debita Dñs appellauit. Quare necessariè, & salubriter admonemur, q peccatores sumus, dum p peccatis rogare cõpellimur vnde ne quis sibi quasi innocẽs placeat, & se extollendo plus pereat instruit se peccare quotidie, dum p peccatis quotidie iubet orare. Et Titus expositor ait. Hoc additum est necessario, p eo q nullus sine peccato reperit, ne impediamur à sacra participatione pp humana peccata. Cum. n. teneamur exhibere Christo oĩmodã sanctitatẽ, q spiritum sanctum habitare facit in nobis, redarguendi sumus si nõ obseruemus ei tẽplum mundum. Sequitur autẽ in pdicta petitione. Sicut, & nos dimittimus, &c. quod ẽt habet. de pęni. di. 1. c. tres sunt. Vnde est notandum, q aduerbiũ sicut (scd̃m doctores) põt hic accipi similitudinariè, vt Matth. 22. Erunt sicut Angeli Dei in Cœlo. Qui. n. indulserit alijs, locum vel gradum tenebit angelorum, & q non indulserit tenebit gradum dæmonum & erit socius eorum. Secũdo accipit quãtitatiuè sicut ad Ro. 6. vbi dicit. Sicut exhibuistis mẽbra vestra &c. Sicut ergo exhibuistis vos ad faciẽdã vindictã vniuersaliter, ardẽter, velociter, p-

seneranter, & frequenter, ita debetis vos exhibere ad parcendum oĩbus remittẽdum oẽs iniurias amore Dei, & cum ardẽti feruore charitatis ac cito, & perseuerare in dilectione pximi, & nõ solum semel remittere, sed septuagies septies sicut hortat Dñs Matth. 18. & posuit fiñitum numerum p infinito secundũ Nicolaum de Lira. i. totiẽs quotiens offensus fueris remitte si vis peccata tua à Deo tibi remitti q ait, Matth. 6. & Lu. 6. dimitte, & dimittet tibi trãsumptiuè de pęni. di. 4. c. dicit Dñs: di. autẽ Cirillus in declaratione oratiõis Dñicæ. Vult. n. vt ita loquar patiẽtiæ, quã hoĩes colunt imitatorẽ fieri Deum, vt qualẽ ipsi exhibuerunt conseruis bonitatẽ, talem pari lance, recipere petant à Deo, q iusta recum pensat, hoc igitur aduertẽtes, grates agẽ dę sunt debitoribus nostris, fiunt. n. nobis si sapimus causa indulgẽtię maximę & pauca exhibẽres plurima reperiẽmus: nã & nos multa debemus, & magna debita Deo: quorum si minimã partẽ à nobis vellet exigere iã perijssemus, & Cipria. inqt. Qui pro peccatis nos orare docuit paternã misericordiam promisit, sed planè addidit legem certa conditione nos constringens, vt sic nobis debitum dimitti postulemus, secundum q, & ipsi debitoribus nostris dimittimus, & Greg 10. mora. addit. Vt profectò bonum quod à Deo cõpuncti petimus, hoc primum pximo cõuersi faciamus, hęc ille. Notandum est etiã scd̃m Ale. de Ales, vbi supra & B. Tho. in 4. scripto sen. di. 16. in expositione litteræ, quod ille, qui in persona ecclesiæ dicit dimitte nobis. &c. non peccat hoc dicendo, sed tamen ei non remittuntur peccata, nisi, & ipse remittat debitoribus suis, quia ait ipse Dominus. Matthæi. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & Pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Si autem non dimiseritis, nec Pater vester cœlestis dimittet vobis. Tali autem retinenti iniurias, & vindicare se volenti dicet Dominus in iudicio. Serue nequam omne debitum dimisi tibi quoniã rogasti me, nonne ergo oportuit, & te misereri conserui tui sicut, & ego misertus sum: Matthæi. 18. & de pœniten. dis. 4. c. dicit Dominus, & de consecra. distin. 2. c. Pa-

2.cap. Panem de altari. Propterea inquit Augu. de verbis Domini. Si non dimiseris, non poteris dicere dimitte nobis debita nostra: sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris, scilicet in persona propria, quia sic faciendo, potius peccas, q̃ merearis, vnde Chrisost. super Matthæũ ait. Cum qua ergo spe orat qui inimicitiã seruat aduersus alterum, a quo forsitan læsus est? Sicut.n. ipse orans mentitur. Dicit.n. remitto, & non remittit, sic & à Deo petit indulgentiam, & non illi indulgetur: Hæc ille. Dicit tamen Augu. in lib. Enchiridion. Cum in oratione dicitur dimitte nobis debita nostra: sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris, proculdubio verba sponsionis huius implentur, & si homo nondum ita perficit vt diligat inimicũ, tamen quando rogat ab homine qui peccauit in eũ, vt ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiam sibi roganti vult dimitti, hæc ille. Et glosa sup illud debitoribus nostris exponit. s. petẽtibus. Ex quibus verbis quidam voluerũt determinare, quòd solum veniam petentibus est remittendum, sed Ale. de Ales, vbi supra, dicit, quòd omnibus est generaliter venia danda: iuxta illud Marc. 11. Dimittite si quid habetis aduersus aliquem. s. qui vos læsit, licet autem etiam non petentibus, sit venia danda, tamen maxime est petentibus impendenda, vnde Augustinus, de sermone Domini exponẽs prędicta verba. Dimitte nobis &c. inquit. Tunc conuincimur contra istam regulam fecisse, si eis non dimittamus, qui veniam petunt, quoniam, & nobis veniam petentibus à benignissimo patre dimitti volumus. Dicit autem Alexander de Ales: & Nicolaus de Lira, vbi supra, quòd licet iniuriam passus teneatur parcere iurianti, remittẽdo ei odium & desiderium vindictæ, non tamen tenetur ei remittere damnum, quod ab illo sustinuit, nec detrimentum quod passus est ex iniuria illata, immo potest illud petere iuridicè, vt etiam dicit glosa, in c. Si quis contristatus. 90. di. per capitulum, si illic. 23. quæstio. 4. Rancorem tamen cordis etiam iniuriante non satisfaciente tenetur: dimittere, de pœni. dist. 5. cap. vltimo. Imo nunquam debet admittere, quia non licet aliquem odio habere. 33. quæstio 4. cap. cum in lege. Est autem perfectionis non solum remittere rancorem, sed etiam damnum, iuxta exhortationem Domini dicentis. Matth. 5. Qui vult tecum contendere, & tunicam tuam tollere, dimittite ei, & palium. Et ibidem ac Luc. 6. Si quis percusserit te in vnam maxillam, prębe ei & alteram.

6. Petitio q̃ fit in Dominica oratione, est, Et ne nos inducas in tentationem.

Sexta petitio est. Et ne nos inducas in tentationem. Vbi notãdum, quòd nõ dicitur. Mitte nobis tẽtationes, vel permitte nos tentari, eo quòd sumus imperfecti, & tentationes sunt periculosę ex quatuor partibus. Primo ex parte hostis qui non intendit nisi malum cum tentat. Secundo ex parte mentis, quæ cum non semper sit diuinæ gratiæ auxilio roborata, in bello tentationis cadit. Vnde glosa super Matth 4. ait. Sine Spiritusancto, qui ad pugnã vadit, cito cadit. Tertio ex parte temporis, nam difficile est in tota vita militare viriliter, & nunquã deficere, de qua pugna dicitur Iob. 7. Militia alias tentatio est vita hominis sup terram. Quarto ex parte finis, quia tentatio dæmonis, carnis, & mundi est ad eneruandum, & deijciendum, ac damnandum. Cum ergo sit ita periculosa, nõ debemus eam expetere, quia qui amat periculum, peribit in illo. Eccle. 3. Non etiã dicitur non permittas fieri nobis tentationes, quia hoc esset ablatio multorum bonorum, vnde Aug. ait: periculosa tentatio est nulla tẽtatione pulsari, & ideo est quia inde proueniũt multa mala. Primum est illatio cordis. Secundum incõsideratio sui. Tertium incompassio tentatorum. Quartum contemptus, & despectio aliorum. Quintum est ignorantia agendorum, iuxta illud Ecclesiast. 34. Qui non est tentatus quid scit? Et propterea Deus noluit ab Apostolo Paulo tentationem auferre licet eam auferri postularet, vt ipse inquit. secundæ ad Corinthios 12. Et Thobiæ 12. ait Angelus Raphael ipsi Thobiæ. Quia acceptus eras Deo necesse fuit, vt tentatio probaret te. Et ideo licet considerando fragilitatem nostram non debeamus tentationes præsumptuosè expetere, tñ qñ Deus eas nobis fieri permittit, eas debemus patienter sufferre, quia. Beatus

Tẽtationes sunt periculosæ ex 4. partibus.

Tẽtationes ablatio, est multorũ bonorum ablatio, ablata enim ipsa multa mala inde proueniunt, & si vis scire q̃ lege hic.

vir qui suffert tentationem, quoniam cũ probatus fuerit accipiet coronã vitę &c. Iacob. 1. & propter hoc dicitur ibidem. Omne gaudium existimate fratres cum in varias tentationes incideritis &c. Dicitur autem. Et ne nos inducas in tentationem, scilicet in qua succumbamus, sed da nobis virtutem resistendi, & vincẽdi, tu fidelis Deus qui non pateris hominẽ tentari supra id quod potest, sed facis cum tentatione prouentum, vt possis sustinere. 1. ad Cor. 10. hoc autem dicendo concordamus cum propheta qui ait. Psal. 17. In te eripiar a tentatione, & in Deo meo transgrediar murum, idest omne forte prælium superando confringã. Prædicta autem expositio confirmatur per glosam. Matth. 6. quæ ait. In tentationem inducitur, qui tentatione frangitur & Augu. in libro de verbis Domini exponit, & ne nos inducas in tentationem quam scilicet ferre non possumus, sed quam ferre possit humana conditio. Titus quoque, ait. A diabolo non tentari est impossibile, sed ne a Deo relinquamur in tentatione, deprecamur, quod autem ex promissione diuina contingit, illud Deus quandoq; facere dicitur in scriptura, & secundum hoc nisi prohibeat tentationis inualescentiam, quæ supra nos est, tunc nos in tentationem inducit. Maximianus autem dicit, mandat Deus, vt petamus, ne nos inducas in tentationem, idest nõ permittas voluptuosarum, & spontanearum tentationum experientiã pati, & Basilius inquit. Non docet nos in orando petere afflictiones corporales. Vniuersaliter autem præcepit orare non subire tentationem, sed postquam aliquis subijt, expedit a domino petere virtutem perferendi, vt consumetur in nobis illud, Qui sustinet vsque in finem saluus erit, & Chrisosto. super Matthæum ait. Hic docet neque renuere agones, neq; insilire. Ita enim, & victoria clarior nobis erit, & deuictio diaboli derisibilis, attractos enim oportet viriliter stare non vocatos autem silere, & tempus expectare agnis, vt & non vanam gloriam & virilitatem ostendamus, hæc ille. Licet autem dicatur Genesi. 22. Tentauit Deus Abraham, & Sap. 3. Quoniam Deus tentauit eos, tamen exponi debet secundum prædictã, quod etiã confirmat Augu. de verbis Domini di. Nos non in tentationem per semetipsum inducit Deus, sed induci patitur, vnde Ia. 1. dicitur. Nemo cum tentatur, dicat, qđ a Deo tentatur. Deus. n. intentator malorum est, & ipse neminẽ tentat, sed vnusquisq; tentatur à cõcupiscentia sua abstractus, & illectus. Idem quoq; Aug. vbi supra. dicit. Aliud est induci in tentationem, & aliud tentari. Nam sine tentatione probatus esse nemo potest, siue sibijpsi, siue alijs, non igitur hic oratur, vt nõ tentemur, sed vt non inferamur in tentationem, tanquam si quispiam cui necesse est igne examinari non oret, vt igne non contingatur, sed vt non exuratur. Inducimur. n. si tales inciderint tẽtatiões quas ferre non possumus. Cum ergo sic petimus, hoc rogamus ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel cõsentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Idem etiam Aug. in lib. de bono perseuerantiæ ait. Cùm sancti petunt, ne nos inducas, vel inferas in tentationem, quid aliud orãt, quàm vt in sanctitate perseuerent? Dicit autem Ale. de Ales. vbi supra, q̃ licet ab imperfectis, & infirmis tẽtatio non sit appetenda, sed patientia, & victoria si accidat. Item nec a sanctis sit vnquam appetenda tentatio carnis, quia (vt ait glosa) 2. ad Cor. 12. ibi: Datus est mihi stimulus tentatio quæ fit à carne peccatum est veniale, & si ei non consentiatur, tamen viri perfecti in virtute, & experti de periculis tentationum, & qui sciunt eas superare viriliter, quia sunt bene firmati in confidentia, & amore Dei, quandoq; appetunt tentari, sicut faciebat propheta dicens. Psal. 25. Proba me Domine, & tenta me, sciebat. n. quod vt dicit glosa super Matth. 6. tentatio necessaria est ad coronam, & quod vt inquit glosa super prędicta verba psalmistæ, nisi tentaremur negligentes essemus, & ideo Greg. in mora. inquit. Sanctus se tentari desiderat post virtutes ne ex confidentia virtutum in peccatum cadat, hæc ille. Sed vt dictum est aliud est tentari, & aliud in tentationem induci. Illud enim vt ait Aug. in libro de verbis Domini, Deus in tentationem inducit, quem suo auxilio deseruerit.

Quis nã in tẽtationem inducitur.

Quõ sacræ scripturæ auctoritater intelligi debeant in quibus, Deũ nos tẽtare asseritur.

Aliud est & tẽtationem induci, & aliud tentari.

Septima,

7. Petionis expositio, quæ est, Sed libera nos a malo.

SEptima,& vltima petitio est. Sed libera nos à malo, quam exponit Aug. vbi supra di. Vnusquisque petit, vt à malo, hoc est ab inimico, & peccato liberetur: Sed qui Deo se committit, diabolum nõ timet. Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? ad Rom. 8. & Chriso. in homilia. ait. Malum hic diabolum vocat propter excellentiam malitiæ, non quæ ex natura est, sed quæ ex electione, & qa ad nos impacabile bellum habet, & Ciprianus dicit, hic protectioné Dei aduersus malum petimus, quia impetrata contra omnia, quæ diabolus, & mundus operatur securi sumus. Sanctus auté Bonau. in expositione orationis Dominicæ ait, quòd hic petimus liberari à malo culpæ. i. cuiuslibet peccati mortalis, & venialis, vt de nobis dici possit illud ad Rom. 6. liberati à peccato, serui autem facti Deo. Itẽ à malo miseriæ ad Ro. 8 Creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Item à malo pœnę, maximè inferni. Oseæ. 13. De manu. i. æternę mortis, liberabo eos, de morte redimam eos. Nos autem dicamus, ꝙ generaliter intelligitur de omni malo. Et ideo dicamus Deo. Tu es qui liberas ab omni malo. Sap. 16. In fine autem dicitur, Amen. i. secundum Hiero. & Bonau. vbi supra. Vere, & fideliter fiant nobis gratiæ postulatæ. Aug. autem, vbi supra, inquit. Videtur etiam iste numerus petitionum septenario beatitudinum cõgruere. Si. n. timor Dei est quo beati fiũt pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum Cęlorũ, petamus ut sanctificeẽ in hõibus nomẽ Dei timore casto ꝑmanẽte in secula seculorũ. Si pietas est qua beati sunt mites, petamus vt veniat regnũ eius, vt mitescamus nec resistam⁹. Si sciẽtia est qua beati sunt q̃ lugẽt, oremus vt fiat volũtas ei⁹ sicut in cęlo, & ĩ terra, qa cũ corpus tanq̃ terra spiritui tanq̃ cęlo cõsenserit nõ lugebimus. Si fortitudo est qua beati sunt, qui esuriunt, oremus vt panis noster quotidianus Deĩ nobis hodie, quo ad plenissimã facultatem venire possumus. Si consiliũ est quo beati sunt misericordes, qm̃ ipsorũ miserebit De⁹, Dimittamus debita, vt nobis nostra debita dimittantur. Si intellectus est quo beati sunt mundo corde, oremus nõ induci in tentationẽ, ne hẽamus duplex cor, tẽporalia, & terrena sectãdo, de qbus, tẽtationes fiũt in nobis. Si sapiẽtia est qua beati sũt pacifici quoniã filij Dei vocabũtur, oremus vt liberemur à malo. Ipsa. n. liberatio, liberos nos faciet filios Dei, hæc ille. Multas auté alias expositiones, & q̃stiones circa hanc orationẽ dimitto causa breuitatis, quas ponit Ale. de Ales in 3. par. summæ, in tractatu de offi. missæ membro 4. pro conclusione verò dico scd̃m S. Bonau vbi supra, ꝙ in hac oratio ne petunẽ septẽ dona spũs sancti, de quibus habetur. Esa. 11. Ad exterminãda in nobis septem vitia capitalia. Dicimus ergo sanctificetur nomen tuum, qua si dicemus. Da nobis spiritum sapientiæ, idest iocunditatem internam, vt gustemus, q̃ suauis es, & hoc generet in nobis pacem, & hoc contra luxuriam, quia nõ est pax ossibus meis a facie peccatorum meorũ. Adueniat regnum tuum. i. da nobis spiritum intellectus, quo mundati corde intelligamus te in præsenti regnare per fidem, vt in futuro videamus te regnare per speciem, & hoc est contra gulam de qua dicitur. Vinum, & ebrietas aufert cor. Fiat voluntas tua. i. da nobis spiritũ consilij, vt faciamus voluntatem tuam (maximè) misericordiam, quæ perimit auaritiam, quatenus misericordiam cõsequamur, secundum illud, beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sicut enim auaritia consistit in acquirendo & retinendo, ita misericordia in dando, & dimittendo. Quid auté prodest sæpius dicere. Fiat voluntas tua: & nolle iuuare? Vult Deus apud te esse pauperes, vt per eos salueris, & corpore, & anima. Cum enim defuerunt vasa, stetit oleum. Panem nostrum superstantialẽ da nobis hodie. i. da nobis spiritũ fortitudinis, q̃ multiplici pane roborat animam, ne deficiamus in præsenti esuriendo iustitiam, per quã expellẽtes accidiã plena iustitia saturabimur in futuro, secundum illud beati qui esuriũt, & sitiunt iustitiam qm̃ ipsi saturabũtur. Et dimitte nobis debita nostra. i. da nobis donum scientiæ, & virtutem luctus, quo tám nostra q̃ aliena peccata cognoscẽtes defleamus, vt nobis debita nostra dimittas, & ita consolationem habeamus aduersus inui-

Dominicæ orationis, septenari⁹ numerus petitionũ, q̃uo congruitur septẽ beatitudinibus.

In Dominica oratione septẽ dona spiritus sancti petiuntur.

inuidiam, quæ facit hoīem de alieno bono tabescere. Et ne nos inducas in tētationem. i. da nobis spiritū pietatis, & māsuetudinē spiritus, vt per spiritū pietatis, vincamus tentationem, exercēdo nos ad pietatem, & per māsuetudinē vincamus iram nō reddendo malum ꝓ malo. vt ita beati possideamus terrā viuētium quā ꝑ spiritum pietatis, & māsuetudinē obtineamus, quia beati mites &c. Sed libera nos à malo. i. da nobis spiritum timoris vincamus mala, & per virtutem paupertatis spiritus bona adipiscantur, quatenus exclusis vitijs, & contēptis terrenis habeamus æterna. s. beatitudinem regni Cęlorum, quod lucifer amisit per superbiam, hæc ille, & sic concordat cum Augustino in præcedenti auctoritate.

2. Orationis vtilitas est, qđ ipsa dęmones ac tētationes superamus.

SEcūda vtilitas orationis dicit̄ʳ superatiua. s. dęmonū & tentationū, vnde Isid. in 3 de summo bono c. 7. ait. Hoc ē remedium eius, q vitiorū tētationibus estuat: vt quotiens quolibet tangit̄ʳ vitio, totiēs Deo se subdat ad orationē recurrendo, qa frequens oratio vitiorum impugnationē extinguit. Hiero. quoq; ad Saluiniā de viduitate seruāda inquit. Semꝑ in manibus tuis diuina sit lectio, & tam crebrę orationes, vt oēs cogitationū sagittę qbus adolescentia percuti solet, huiusce modi clypeo repellant̄ʳ. Oratio. n. valde contrariat dęmonibus. Vnde in legenda S. Bartholomęi legit̄ʳ Quod quidā dęmō existens in corpore hominis clamabat. Bartholomee Apostole, incēdūt me orationes tuę, & in figurā, ꝙ per orationes dęmones superentur habet̄ʳ Exod. 17. Qđ donec Moyses tenebat in oratione manus extensas, populus Israel debellabat, & vincebat Amalech, q interpretat̄ʳ secūdū Hiero. gens bruta, & significat dęmones de quibus Virgil. in 6 Eneidos, inqt. Terribiles visu formę. Similiter 1. Reg. 7. Orante Samuele filij Israel debellauerūt Philisteos ꝑ quos significabunt̄ʳ dęmones. Scdm. n. Hiero Philisteus idē est, ꝙ cadēs, seu ruina, & cōuenit dæmonijs de cęlo cadentibus. Ideo Thob 6. Raphael Angelus monuit Thobiā iuniorē, vt oraret ne dęmones in eū haberēt potestatē, vnde ait. Isid. li. 2. solilioqorū c. 6. Immūdus spūs orationis instātia vincitur, dęmonia oratione deijciūtur, ac superant̄ʳ.

3. Vtilis est oratio quia Deū placat.

TErtia vtilitas dr̄ placatiōis. Nihil. n. sic Deū placat, & furorē iustitię eius sedat, vt humilia, ac deuota oratio, vnde glo. sup Iud. 8. ait. Oratio Deū lenit. Io Ouid. in 5. de tristi. inqt. Sæpe Ioué vidi cū iā sua mittere vellet. Fulmina, thure dato sustinuisse manum, & Oratius, in quadā epist. ad Cęsarē, ait. Carmine dij supi placātur carmine manes. Et de hac admirabili virtute orationis habet̄ʳ exēplū Exo. 32. Vbi orante Moyse ad Dnm valde iratū cōtra populū Israel, ipse Dns rńdit dicens. Dimitte me, vt irascatur furor meus in eos. Quæ verba exponēs glo. inquit. Deus se fatetur Moysi orationibus teneri, qui postulat se ab eo dimitti. O Sancta oratio, tu es illa, quæ vt ita loquar, Deū inuincibilē vincis. Et quē totus mundus superare nō valet, tu ad tua vota inclinas. Ideo Leuit. 4. dicitur. Orate pro eis sacerdote ꝓpitius erit Dns. Sicut n stimulus prouocat eum, quē pūgit ad ambulandum, ita oratio promouet Deū ad miserendum. Est quoq; oratio non solum stimulus Deum incitans ad nobis benefaciendum, sed etiam vinculum ligatum tenens eius furorem, ne nos flagellet. Et ideo conqueritur propheta de negligentibus orare dicēs Deo: Esa. 64. Non est qui inuocet nomen tuū: qui consurgat, & teneat te.

4. Vtilis est oratio, qa sterilibus filios īpetrat.

QVarta vtilitas dicitur filiationis, qa per Sanctę orationis virtutē steriles, pariūt vnde Isaac depcatus est Dnm ꝓ vxore sterili, & peperit duos filios Gen. 25. Anna orādo Deū in tēplo ꝓ filio habēdo obtinuit filium Samuelem tā sanctū. 1. Reg. 1. Heliseus hospiti suæ filium oratiōe impetrauit, quē mortuū postmodū ēt orōne resuscitauit. 4. Reg. 4. O igit̄ʳ steriles submittite Dei seruos corā Dño vt suis scis orōnibus vobis filios īpetrēt.

5. Vtilis est oratio, quia a mūdi tribulationib. liberat.

QVīta vtilitas dr̄ liberatiōis. Nihil. n. sic liberat a mūdi tribulationibus sicut oratio, vnde Anna filia Raguelis ꝑ orationē liberata est opprobrio. Thob. 3. Itē nihil sic ꝓtegit ab inimicis tēporalibus sicut oratio deuota, ideo Baruch. 4. c. dicit Dns. Clamate ad me, & ego exaudiam, & eruam vos de manu principum iniquorum. De hac virtute patuit exemplum 1. Machabæorum. 11. In Ionatha Machabeo, qui videns, quòd omnes

socij

socij sui (exceptis paucis) relinquerant eum pugnantem contra alienigenas, rogauit dominum, & postmodum hostes cum illis paucis socijs vicit. Ideo dicit quædam glosa super Iudith.4.c.& Origenes, super librum Numeri. Plus valet vnus homo orando, quàm innumeri homines preliando. O tribulati prælijs, O angustiati annonis. O afflicti persecutionibus, clamate ad Dominum in orationibus,& liberabit vos. Nam Numeri. 11. Per orationem Moysi, cessauit ignis qui deuorabat castra murmurantium.& per eiusdem orationem liberatus est populus à serpentibus, vt habetur. Nume.21.& Ione.2.dicitur Quod Ionas existens in ventre ceti quod ipsum deuorauerat, per orationem ad litus maris adductus est. Susanna quoque per virtutem orationis à turpissima morte, ac infamia est liberata. Danielis. 13. Quæ omnia considerans Augustinus in homilia. 10. super Apocalip. inquit. Quotiens persecutiones irrogantur ecclesiæ, sanctorum orationibus, aut amouentur, aut temperantur.

6. Vtilitas orationis est quia spirituales, ac corporales infirmitates sanat.

SExta orationis vtilitas dicitur sanationis.s.spiritualis animæ,de qua sanatione inquit Hieronymus. Oratione sanantur pestes mentis. Item corporalis,de qua. Ecclesiast. 23. dicitur Fili in infirmitate tua ne despicias temetipsum,sed ora dominum, & sanabit te, de hoc habetur exemplum.Numeri.12.vbi dicitur. Quod per orationem Moysi, Maria soror eius,sanata est à lepra, prolongat etiam vitam oratio. Ideo dicitur Iacobi 5.Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ vngentes eũ oleo in nomine domini, & oratio fidei sanabat infirmum,vnde Esaiæ. 38. dicitur. Quod egrotante Ezechia rege Iuda misit ad eum Dominus Esaiam prophetam dicentem. Dispone domui tuæ quia morieris tu, & non viues. Ipse autem orauit ad dominum cum lachrymis, & ideo dominus mutauit sententiam, & misit ad eum eundem prophetam dicens. Audiui orationem tuam,& vidi lachrymas tuas, ecce adijciam super dies tuos,annos 15. & iuxta tem istam custodiam. Narrat quoque Cæsarius, quòd quidam miles raptor, & predo,iussu Federici Imperatoris captus,& laqueo suspensus est, die autem tertia alter miles iuxta patibulum transiens, dixit famulo suo. Quàm pulcher fuit homo ille. Cui respondit famulus. Domine vir iste consanguineus vester fuit. Accedentibus ergo propius vt sepelirent eum,dixit qui fuerat suspẽsus. Adhuc viuo,deponite me, & sic depositus dixit. Ego peccator modicum obsequij impendi Deo, & ideo mei misertus est. Singulis enim diebus tres pater noster sanctæ trinitati dicere consueui angelica salutatione præmissa,quinq; etiã orationes cum Aue Maria pro vulneribus Christi,similiter vnum pater noster Angelo cui sum cõmissus, & vnum corpori Christi quod conficitur in toto mundo, vt in fine vitæ meæ tanto viatico merrar esse dignus, quod, & mihi sua misericordia præstitit. Ideo rogo vt mihi sacerdotem vocetis,& sic confessione, & communione præmissa mox spiritum celo reddidit.

SEptima vtilitas sanctæ orationis dicitur illuminationis, vnde dicitur Actuum. 11. Erat Petrus in Ioppe orãs, vbi dicit Augustinus. Oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitione. Et idem in sermone 3. Apostolorum Petri, & Pauli, inquit. Omnis sanctus qui orat relinquens, humilia, & terrena in altum mentis extollitur, & in sublime suspensus rapitur, & cogitatione sancta cœlo efficitur vicinior, vnde Salomon per orationem impetrauit summam scientiam,& sapientiam,tertij Regum. 3. Item beatus Bernardus (vt ipse dicebat) In siluis,& locis desertis orando plura didicit, quàm studendo, insuper quarti Regum. 1. dicitur, quòd descendit ignis de cęlo ad orationem Heliæ; Apostoli quoq; orantes inflammati sunt spiritu sancto. Actuum. 2. Sed quid vlterius dicã de oratione cũ intellectus humanus nõ valeat indagare nec lingua enarrare innumeras eius vtilitates? De ipsa inquit Augustinus in lib. de salutaribus documentis. Oratio est animæ vnctio, per orationes omnia nobis vtilia tribuuntur à domino, & cuncta

7. Vtilis est oratio, quia ipsa illuminamur.

cuncta noxia fugantur. Et ideo dico vobis illud Iacobi. 5. Orate pro inuicem, vt saluemini. Nam Helias homo erat similis nobis passibilis, & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annis tribus, & mensibus sex. Et rursum orauit, & cęlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum, hæc ibi. Pro conclusione autem huius partis dico, quòd oratio est Deo placita, Angelo grata, diabolo inimica, & homini necessaria. Primo enim est Deo placita, qa est eius tributum, sacrificium, & munus De primo inquit Chrisostomus super Matthæum. De oratione est uobis sermo, quam solam quasi spiritualeтributum anima offert Deo, de visceribus suis. De secundo ait, idem Chrisosto. vbi supra. Vis scire quàm preciosa sit oratio? nulla iustitia thimiamati comparatur, nisi sola oratio. Sicut enim thimiama bene confectum, delectat hominem odorantem, sicut oratio iusti, suauis est ante Deum. De tertio autem ait Hieronymus, super Ezechielem. Sicut hosti murus opponitur, & aduersario ex aduerso venienti occurritur, ita ira Dei sanctorum precibus frangitur. Quę verba dixit Hieronymus exponēs illud. Ezechie. 13. Non ascēdistis ex aduerso, neque opposuistis vos murum pro domo Israel, vt staretis in prçlio, in die domini. Secundo dico, quòd oratio est Angelo grata. Cuius signum est, quòd eam deferet statim in cęlum, cùm ab ore nostro processerit, vnde Chrisostomus, vbi supra. ait. Vis scire dignitatem orationis? Mox vt de ore tuo, processerit suscipiunt eam Angelis in manibus suis, & offerunt ante Deum. Tertio dico, quòd oratio est diabolo inimica. Et hoc tripliciex causa. Est enim scutum Dei, & sagitta, ac carbo eius. Est quidem scutum Dei, quo tentationibus inimici resistimus, vnde Ambrosius inquit. Bonum scutum oratio, quo omnia aduersarij spicula repelluntur, Dicente psalmista. Inimici mei detrahebant mihi, ego autē orabam. Est quoq; sagitta Dei, & iaculum vulnerans dæmones. Et ideo cuilibet deuoto oranti, dici potest illud psalmistæ. Emitte sagittas tuas, & dissipabis eos, fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. Est etiam oratio carbo Dei, quo diabolum incendimus. Vnde Thobiæ. 6. inquit Angelis. Cordis eius particulā, si super carbones ponas fumus eius, extricat omne genus dæmoniorū, siue à viro, siue a muliere. De orationibus ergo deuotis potest dici illud. Psal. 119. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs. Desolantur enim dęmones. Quarto dico, quòd oratio est homini necessaria. Et ideo inquit saluator noster. Matth. 26. Vigilate, & orate, ne intretis in tētationē. Vbi ait glosa. Ille solus superat a tentatione, qui nescit orare. Oratio quoque pacem, & quietem conseruat. 1. ad Thimo. 2. Obsecro primo omnium, fieri obsecrationes, & orationes &c. vt quietam, & tranquillam vitam agamus. Item docet quid sit agendum secundi Paralip. 20. Cum ignoremus quid agere debeamus hoc solum residui habemus, vt oculos nostros dirigamus ad te. Oratio etiā est illa, qua acquirimus gratiam Dei sicut patet. Lucę. 18. vbi dicitur. Quod publicanus humiliter orans descendit iustificatus. Per orationē quoq; ęternā gloriā nobis tribuit Deus, vnde Lucæ. 23. scriptum est. Qd oranti latroni, & dicenti. Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum. Respondit Saluator noster. Amen dico tibi quia hodie mecum eris in Paradiso. Et hoc sufficit pro secunda parte nostri Sermonis.

Oratio est Deo placita Angelo grata, Diabolo inimica, homini necessaria.

Orationem Angelo gratā esse ostēdit.

Diabolo orationem esse inimicā tri plici ex causa ostenditur.

Orationē homini esse necessariā, hic ostenditur.

DE ORATIONIS MOdificatione.

TERTIA pars dicitur modificationis, vt autem videatur qualiter debeamus orare, & quomodo debemus scire, quòd est scriptum in c. vnico, extra de plus peti. & in. 5. plus autem. Initit. de acti. Quod homo potest petere aliqd iniuste, & inordinate quattuor modis scilicet re, causa, loco, & tempore. Primo male petitur re, cùm debentur decem, & petuntur duodecim, vel viginti, & huiusmodi est petitio vsurarij. Secundo male petitur causa, cum pmisi tibi decem, vt aliquid mihi facias, & tu illud non facis, & salarium petis. Tertio male petitur loco, cùm promisi tibi

Qualiter, ac quomodo orare debeamus.

Homo pōt aliqd iniuste, ac inordinate petere quattuor modis.

tibi soluere decem in vno loco, & tu vis me soluere in alio. ff. de eo quòd certo loco, per totum. Quarto, & vltimo male petitur tempore, cum promisi tibi decem soluenda infra annum, & tu illa vis hodie, vel si promisi tibi sub cõditione, & tu ante existentem conditionem petis. Ad hoc ergo vt nostra oratio non sit iniusta, & inordinata, debet fieri cum dictis determinationibus. Et primo debet habere modificationem rei. Quæritur ergo vtrum debeamus petere temporalia in orationibus nostris. Et videtur primo, quòd non, per glosam, super illud. Psal. Deus auribus nostris audiui mus, sic dicentem. Ad temporalia non exaudit Deus, vt ab eo desiderētur ꝗter na. Temporalia enim vilia sunt, & quasi nihil reputantur in comparatione æternorum hinc Hiere. 4. dicitur. Aspexi terram, & terra vacua erat. Vnde refert Seneca, quòd Alexander cuidam petenti denarium dedit vrbem, & cùm ille diceret, tantum donum mihi non conuenit. Nõ quæro inquit Alexā. qd te deceat accipere, sed qd me deceat dare, vñ Chris. super Matth. inquit. Illa pete à Deo, q̃ tibi expediat accipere, & illum deceat dare. Quomodo enim tibi illa præstet libenter non habenti, quæ si haberes admonet vt contemnas. Sed contra hoc videtur esse sententia nostri saluatoris. Matth. 6. c. vbi nos hortatur orare, & dicere. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Super quæ verba dicit Augustinus. Panis quotidianus dictus est qui huius vitæ necessitatem sustentat. Ad hanc dubitationem respondet Alexāder de Ales, in quarta parte summæ in tractatu de oratione, & Ricar. in 4. q. 4. dist. 15. art. 4. q. 4. quòd illa temporalia, quę sunt necessaria ad vitæ sustentationem à Deo peti possunt. Sicut etiam dicit Augustinus, libro. 2. contra Faustum. Sed debemus seruare illud quod dicit glosa, super illa verba Apostoli secundæ ad Corinth. 12. scilicet. Ter dominum rogaui dicens. Quando autem temporalia petitis cum modo petite, & cum timore illi committite, vt si prosint det, si scit obesse, non det. Quod enim prosit, vel obsit, medicus nouit, non ægrotus, principaliter ergo debemus petere à domino vt nos mundet à vitijs, & virtutibus florere faciat, ac in sua gratia conseruet. Vt inquit Augustinus, in libro de salutaribus documentis. & vt nos fortes efficiat contra tentationes diaboli. Vt idem August. ait in libro. 2. de verbis Domini. Super omnia autem vitam æternam petere debemus, sicut faciebat Dauid. Psal. 26. di. Vnam petij à domino, hanc requiram vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meę. Ideo Augustinus, in libr. 50. homiliarū, homilia. 10. inquit. Qui verè christian° est, non ista temporalia petere debet, sed totum pondus orationis, & intentionis suæ ad expetendam æternam beatitudinem debet impendere. Ista enim temporalia bona, & quando Deus dat, & quando tollit, gratię sibi agantur. Q̄ enim voluerit illa tribuet, & quando voluerit tollet, tantum est vt seipsum nobis non auferat, hæc ille. Quæ omnia cõfirmat Grego. super illud Lucæ. 15. hoc est præceptum meum di. Ecce alius in oratione petit vxorem, alius villā, alius postulat vestem, alius sibi dari deprecatur alimentum. Et quidem cum hæc de sunt, ab omnipotente Deo petenda sūt. Sed meminisse continuè debemus, ꝙ ex mandato eiusdem redemptoris nostri accepimus. Primum quærite regnum Dei, & iustitiā eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Et hæc itaq; petere à Iesu non est errare, si tamen non nimie petantur. Nostras ergo petitiones videamus fratres charissimi, & quòd ad salutem nostram pertinet à Deo petamus gaudia salutis æterna postulemus, hæc ille.

An temporalia in orationibus nostris petere debeamus.

Argumēta pro parte falsa.

Argumēta pro parte vera.

Ad dubitationem responsio.

Secunda determinatio est respectu causæ. Non enim debemus ire ad orationem propter consequendam laudem humanam. Talis enim oratio est iniusta. Ideo dicit dominus. Matth. 6. Cùm oratis non eritis sicut Ipocritę, qui amant in synagogis, & angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. O quot inueniuntur tales Ipocritæ, qui vadunt ad ecclesias, tenentes officia in manibus, fortiter legētes vt ab omnibus audiantur, genua flectentes, vt videa-

Orare nõ debemus vt humanas laudes consequamur, et ideo oratio nostra deber esse modificata mo dificatione causæ, sic. s. qd a cõgruēti causa moueamur ad orandum.

videātur,& sancti reputētur, pectus fortiter percutientes, figuras sanctorum, ita anxie tangentes, vt videantur eas de parietibus velle eripere, suspirans,& flere ex deuotione se simulant. Deinde ex vanagloria aspiciunt, si aliquis eos videt. Talis oratio non est Deo grata. Causa autem nos ad orandum inducens, debet esse iusta, scilicet ad obtinenda nobis, vel alijs necessaria ad salutem animæ, vel corporis,& ad Dei gloriam, iuxta illud Apostoli præceptum.1. ad Corinth. 10. Quicquid facitis in gloriam Dei facite.

An in omni loco sit orandum.

Tertia determinatio orationis est respectu loci. Vnde quæritur, nunquid in omni loco sit orandum? Et videtur quòd sic, per illud prophetæ in psalmo. In omni loco dominationis eius, benedic anima mea domino, vbi dicit glos. Vbi non dominatur, ibi non benedicatur, vbique dominatur, vbiq; benedicatur. Nullus excusatur. Sicut ergo nulla creatura, sic nullus locus à laude Dei, excipitur, hæc ibi. Vnde sciendum secundum Thomam prima.2.q. 103.& 2. 2. q. 83. Quòd in oratione,& adoratione Dei duo considerari possunt. Aut Deus qui adoratur,& oratur, & sic nō est aliquis locus ad orandum necessarius. Quia vt dicitur Actu. 17. Deus qui fecit mundū & omnia, quæ in eo sunt, hic cęli, & terræ cùm sit dominus non in manufactis templis habitat, nec manibus colitur indigens aliquo,& tertij Regum.8.ait Salomon. Si cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis, domus hæc quā edificaui tibi? Si autem considerentur homines adorantes, & orantes Deum, sic eis magis expedit adorare,& orare in vno loco, quàm in alio, rationibus infra dicendis. Et ideo dicit Isido. lib. 3. de summo bono. Quod licet in omni loco possit orari, tamen locus secretus est aptior, quàm publicus, quo ad maiorem quietudinem mentis. Inter omnia autē loca ecclesia est magis apta, & idonea ad orationem secundum Damascenum. li. 1. c. 16.& Alexan. de Ales in 4. parte summæ in tractatu de oratione,& Tho. 2. 2. q. 84. art. 3.& Ricar in 4. di. 15. art. 2. q 5. Et hoc probare possumus quinq; rationibus. Primo ratione institutionis. Ad hoc enim instituta est ecclesia, vt ibi oretur. Et ideo 42. dist. c. oratorium &c. in oratorio dicit. In oratorio præter orandi, & psalendi cultum, penitus nil agatur, vt nomini huic,& opera iugiter impensa concordent. Ea propter exclamat dominus. Matth. 21.& Ioan. 2. & Marci 11. & etiam recitatur in euangelio occurrentis feriæ dicens illud, quod habetur. Esa. 56. Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Secunda ratio dicitur incitationis, quia in ecclesia vnus excitatur ex deuotione alterius. Vnde ad Colo. 3. c. hortatur Apostolus di. Cōmonētes vosmetipsos in psalmis,& hymnis, ac canticis spiritualibus, cantantes in cordibus vestris Deo. Tertia ratio dicitur deuotionis, quia ecclesia est locus ad deuotionem prouocans: Vnde Chrisost. super illa verba, domus mea &c. ait. Ingressus Iesus vrbem primo templum adijt, dans formam religionis, vt quocunq; imus, primo ad domum orationis, si ibi est accedamus, vt per orationem Deo commendati, sic ad negotia agenda transeamus hæc ille. Ex quibus verbis patet, quòd Christus iuit ad ecclesiam, vt ostenderet illum esse deuotiorem locum, & conuenientiorem ad orandum. Quarta ratio dicitur frequentationis. Ibi enim Angeli magis frequentant ob Dominici corporis reuerentiā, quod figuratum est Gene. 28. Vbi Iacob lapidem erexit in titulum in figuram ecclesię. Et ideo exclamauit. O quam terribilis est locus iste, scilicet contra eos, qui ibi non stant deuoti, sed vagantes,& dissoluti Sequitur. Verè dominus est in loco isto, & ego nesciebam, & hic non est aliud, nisi domus Dei, & porta cęli. Ibi etiam vidit Iacob scalam erectam, vsque ad cœlos, cui dominus inhærebat, & magnam multitudinem Angelorum ascendentium, & descendentium p quod figurabatur, quòd in ecclesia descendunt Angeli,& postea ascendunt in cęlum portantes orationes præcantium in conspectu Dei. Et hoc est quod inquit Dauid in Psal. Præuenerunt idest Angeli, secundum glo. coniuncti psallentibus, idest orantibus in medio iuuencularum

In oratione & adoratione Dei duo considerari possunt.

Ecclesia est magis apta ad orandū q libet alius locus, et hoc quinq; rationibus ostenditur.

larum tympanistriarũ.i.animarum sanctarum orãtium, vel etiam sanctarũ virginum, vbiq; cũ eis aduenientiũ. Quinta, & vltima ratio dicitur impetrationis, Faciliter enim in ecclesia impetratur, quod petitur. Vnde tertij Regũ. 8. Scriptum est. Quod cum Salomon Deo edificasset templum orauit dicens. Si populus agens pœnitentiã venerit, & adorauerit, ac deprecatus fuerit in domo hac exaudi in celo, & dimitte populo peccatũ. Cui respondit dñs, sequẽti cap. dicens: Audiui orationẽ tuã, & sanctificaui domũ hãc, quã edificasti mihi, erũtq; oculi mei, & cor meum cunctis diebus ibi. Secundi quoq; Paral. 7. dicitur. Qđ apparuit dominus Salomoni dicens. Audiui orationem tuam, & elegi locum istum, mihi in domum sacrificij. Si clausero cœlum, & pluuiã non fluxerit, & mandauero locustæ, vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, Conuersus autem populus egerit pœnitentiam, & me deprecatus fuerit in loco isto, exaudiam de cœlo, & propicius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum, oculiq; mei erunt aperti, & aures meæ erectę ad orationem eius, qui in loco isto orauerit. Elegi enim, & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meũ ibi in sempiternum, hæc ille. Dicit autẽ Albertus de natura planetarum, ꝙ cęlestes influẽtiæ plus influunt in vno loco, & tempore, q̃ in alio, secundũ aspectus magis directos, vel indirectos. Et similiter sunt certa loca Deo dicata, & magis ei grata, & ad impetrandũ diuinæ gratiæ influẽtiam opportuna, scilicet ecclesiæ, & altaria. Et ideo psalmista inquit. Adorate Dñm in atrio sancto eius. Sicut enim sol, secundum Ptolomeum philosophũ, in propria domo idest in leone est maximę virtutis, & influentiæ, vt patet in diebus canicularibus. Sic Deus in ecclesia, quam pro speciali domo, & tabernaculo elegit maximæ pietatis, & charitatis influentiam nobis effundit. Sanctificauit nanq; tabernaculum suum altissimus Psalmo. 45. Ad quatuor autem officiorum genera sanctificatur, & dedicatur ecclesia. Primo vt sit medicinalium vnguentorum apotheca. In ipsa enim conferuntur sacramenta, quæ sunt, vt species aromaticæ in remediũ omnium morborum, & defectuum spiritualium. Secundo dedicatur ecclesia, vt sit cœlestium, & diuinorum donorum thesauraria. Nam in ipsa indulgentiæ, & gratiæ multæ recipiuntur, quæ in ea, tanq̃ in scrinio Dei sunt reconditæ, atq; Petro, & successoribus eiꝰ sunt traditæ, vt fidelibus populis dispẽsentur. Et ideo prælatis ecclesiæ dicitur primæ ad Corinthios. 4. Sic vos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Tertio dedicatur ecclesia, vt sit moralium documentorum scola. In ea enim fiunt prędicationes, exhortationes, missę, ac alia diuina officia, & orationes deuotæ, quibus omnibus placatur Deus, & misericordia eius impetratur, vnde Ezechielis. 10. dicitur. Quod domus domini impleta est nube, idest doctrina salutari, & deuotione quibus corda arida irrigantur, & Deus mitigatur. Quarto dedicatur ecclesia, vt sit omnium ad se recurrentium susceptrix tutissima. Constantinus nanq; Imperator, vt legitur in historia sancti Siluestri dedit hoc priuilegium ecclesiæ, vt ad eam confugientes, non possent inde violenter extrahi, quod priuilegium per legem ciuilem, & canonicam fuit confirmatum, vt habetur in. l. præsenti. C. de his qui ad eccle. confu. & capitulo reum & c. diffiniuit. & capitulo confitemus. & c. metuentes. 17. q. 4. & capitu. inter alia, de immuta. ecclesia Et ideo ipsa ecclesia debet ab omnibus fidelibus cum deuotione frequentari, ac venerari maxime tribus rationibus. Primo propter diuinam maiestatem. Vt enim supradictum est Deus protestatus est Salomoni, & promisit, ꝙ oculi sui, & aures, ac cor semper erunt in templo. Oculi quidem pietatis ad parcendum, aures misericordiæ ad exaudiendum preces supplicantium in templo, & cor charitate plenum ad eos diligendum. Licet autem Deus sit vbique, tamen in templis, & ecclesijs, specialius dicitur habitare, dicente psalmista. Dominus in templo sancto suo. Et propterea ipsa ecclesia debet haberi in magna reuerentia ratione

Ad quatuor officiorũ genera sanctificatur, & dedicatur Ecclesia.

2. Dedicatur ecclesia

3. Dedicatur ecclesia

4. Dedicatur ecclesia

Ecclesia tribus rationibus a fidelibus frequẽtari, ac venerari debet.

ratione diuinæ inhabitationis, quia de illa dici potest illud Apocaly. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Debet quoque venerari propter præsentiam Christi. Nam in omni ecclesia consecrata, semper debet teneri corp⁹ Christi, capitulo. præsbyter. de consecrati. distin. 2. Et ideo cum ibi sit in tanta gloria sicut est in cœlo, conueniens est, vt omnis honor ei exhibeatur, quem honorificant omnes Angeli, & beati. Et potest dari exemplum illius rustici, cui p quod dam maleficium consultum fuit, vt si vellet fieri diues in cera, & melle, corpus Christi deferret ad aluearia apum. Vnde cum se finxisset communicare, statim in ore accepta hostia extraxit eam, & detulit ad præfatum locum. Apes vero protinus ecclesiunculam cum altari, & tabernaculo ei fecerunt. Veniens autem ille rusticus, vt mel extraheret de alueario, inuenit illud mirabile, & vidit regē apū, cum alijs apibus circumstantem cum cantu, & reuerentia. Propter quod stupefactus ad episcopum perrexit, & à populo, & clero illa Hostia cum artificio illo mirabili ad ecclesiam est delata, honoranda est etiam ecclesia, propter præsentiam sanctorum, qui ibi quandoq; descendunt, vbi sunt eorum reliquiæ, & vbi est ecclesia ad honorem sui nominis fabricata, sicut patuit de beata Agatha, quæ apparuit beatæ Luciæ ad sepulchrum suum oranti. Descendunt etiam cum Angelis associantes corpus Christi in altari collocatum. Sicut enim Cardinales sequuntur Papam, & Camerarij dominum suum, ita sancti, & Angeli dominum Iesum Christum in sacramento altaris venientem, iuxta illud Dan. 7. Millia milium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Ea ꝑpter in ecclesia conuenientes christiani debent dicere ipsi Domino Iesu cum psalmista. In conspectu Angelorum psallam tibi. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Secundo ecclesia est frequentanda, & veneranda, propter nostram vtilitatem, In ipsa namque recepimus baptismum, & alia sacramenta, & in ea vel in eius cimiterio sepeliētur corpora nostra, post mortem. Ibique permanebunt, vsque ad tēpus resurrectionis. Et ideo dicere possumus cum propheta. Psal. 47. Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui Et hinc est, quòd ecclesia fundatur cum præeminentia, quia nullus eam edificare potest, nisi auctoritate diocesani, qui debet ponere primarium lapidem, & figere crucem ad designare, cimiterium, & etiam petere dotem sufficientem assignari sine qua cōsecrari nō debet. c. nemo. & c. placuit. de conse. di. 1. Insuper ecclesia consecrata amplius debet reuerti ad secularem habitationem, & prophanos vsus. 19. q. 3. c. quę semel & c. quoniam. & 17. q. vltima c. quæ sisti. & de religi. domi. c. Ad hæc & 12. q. 2. c. nulli licet, & de conse. di. 1. c. ligna. & c. vestimenta. & de rerum permu. c. mancipia & c. sequēti. & c. semel. de reg. iu li. 6 & ff. de reli. & sumpti. fu l. si qs sepulchrum. §. 1. Ad declarandam autem vtilitatem maximam, quam consequimur ex frequentatione, & veneratione ecclesiæ, est sciendum, quòd licet multa sint, quæ ab hominibus desiderantur tamen illa ad tria reduci possunt. Primo ad bona temporalia sine quibus homo viuere non potest. Vnde in 2. de anima dicitur. Ex eisdem nutrimur, & sumus. Et propter hoc est tanta cura temporalium, vt patet in diuersis laboribus hominum. Nam aliqui laborant in scientijs, alij in mechanicis artibus, alij vero in agricultura &c. Sed in nullo horum tantus fructus reperitur quantus reperiretur, si in ecclesijs esset debita commoratio, & veneratio. Ecclesia enim est vinea Dei. Vnde ipse ait Hiere. 2 Ego te plantaui vineam electam. Et ideo si eam videret à nobis bene cultiuari, & agrum suum bene coli, daret nobis fructus terræ in maxima abundantia, & non deficerent nobis aliqua necessaria, dicente ipso domino. Matth. 6. Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Verum, quia ecclesia male tractatur ab hominibus hodierni tēporis, ideo Deus eos male tractat in temporalibus. De multis enim ecclesiæ rectoribus dici potest Deo illud Hiere. 12. Pastores multi demoliti sunt vineam tuam. Et ipse dominus de malo rectore ecclesiæ ait. Iohel. 1. Posuit vi-

neam

Debet venerari Ecclesia ppter præsentiā Christi.

Honoranda quoq; est ecclesia ppter præsentiam sanctorum.

2. frequentanda ac veneranda est ecclesia ꝑpter nostrā vtilitatem.

neam meam in desertum? Ipse autem rector dicere potest, Canti. 1. Vineam meam non custodiui. Omnibus autem dissipantibus bona ecclesiæ, & eam non colentibus per deuotionem ait dominus illud, Isa. 2. Vos deuastati estis vineam meam. Ad istam autem ecclesię vineam venit beata virgo Maria cum filio suo, vt videat si bene fructificetur mea per deuotionem. Dicitque ei illud. Cant. 7. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, mane surgamus ad vineas. Videamus si vinea floruit. Si flores fructus parturierunt, si floruerunt mala punica. Deuoto autem suo ecclesiã frequentanti dicit illud, quod in eodem c. immediate sequitur scilicet ibi: Dabo tibi vbera mea. Inter bona autem temporalia computatur pax, & victoria de inimicis, & huiusmodi, quæ omnia concedit Deus frequentantibus ecclesiam cum deuotione, & eã venerantibus. Sicut patuit de Constantino Imperatore qui, vt habetur in c. futuram ecclesiam. 12. q. 1. fabricauit ecclesiam ad honorem duodecim Apostolorum, de quo etiam habetur in officio de dicationis ecclesiæ, vbi etiam dicitur, q̃ in proprio Lateranensi palatio edificauit ecclesiam ad honorem beati Ioannis Baptistæ, & Basilicam appeditiam iuxta in balneo caloris sui ad honorem saluatoris. Et fuit primus inter principes christianos qui edificauit ecclesiam. Similiter de Theodosio Imperatore, & de multis alijs hoc patuit, qui semper in prælijs victores extiterunt propter templorum venerationem. E contra verò recitat Orosius de magno Pompeio Romano, qui semper in prælijs victoriosus fuerat, quòd dum capta Iudea venisset ad templum Dei, omnes qui ad illud confugerant decapitari fecit, & ipsum templum in stabulum equorum suorũ conuertit. Vnde semper postea infelix fuit, & nunquam pugnauit, quin semp vinceretur, & tandem ab Ægypti rege decapitatus est. Similiter Iosephus hebræus cum Romæ oraret coram senatu ait. O domini Romani donec reuerentiam Deo exhibuistis, & templis eius, ipse Deus semper fuit vobiscum ad debellandum inimicos vestros; sed cùm recessistis à veneratione eius & templorũ, & ipse recessit à vobis, & ad inimicos vestros transiuit. Qua propter ò milites, o Capitanei, o Christiani omnes, venerate templa si vultis de inimicis vestris victoriam reportare. Secundum desiderium hominũ est sanitatis & vitæ, quæ maxime assequi possent, si templis debitum cultum impenderent, sicut patet de sanitatibus, quæ quotidie recipiuntur ab infirmis visitantibus deuote ecclesias, maxime beatæ Virginis, vnde Matth. 21. dicitur. Quod accesserunt ad Iesum cæci, & claudi in templo, & sanauit eos. E contra verò est de inhonorantibus templa diuina, sicut patuit de Ieroboam rege Israel. 3. Reg. 13. cuius manus exsiccata est propter irreuerentiam quam exhibuit, volens prophetam in templo appræhendere. Filijque Heli male mortui sunt propter lasciuias quas faciebant ante templum Domini 1. Reg. 2. & 4. cap. Ait enim Deus. 1. Reg. 2. Quicunque honorificauerit me glorificabo eum. Qui autem contemnunt me erunt ignobiles. Tertium desiderium hominũ est boni spiritualis, scilicet gratię Dei, & remissionis peccatorum, quam quilibet deuote, & reuerenter visitans ecclesias, & in eis orans recipiet, sicut promisit Deus Salomoni. Ipse enim Salomon 3. Reg. 8. & 2. Para. 6. petijt omnia prædicta à Deo dari ecclesiam visitantibus dicens. Quicunq; orauerit in loco isto, exaudi in loco habitaculi tui in celo, & cum exaudieris propitius eris, & si populus fugerit inimicos suos qa peccauit tibi, & agẽs pñiam venerit, & adorauerit in loco isto exaudies p̃ces eorũ, & reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Et si clausum fuerit celum, & nõ pluerit propter peccata eorum, & orantes in domo, ac pœnitentiã egerint exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram. Fames quoq; si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut erugo, aut locusta, aut rubigo. Et si afflixerit populum inimicus eius obsidens portas, omnis plaga, vniuersa infirmitas, cuncta deuoratio ac imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo. Si quis cognouerit pla-gam

Exẽpla ista vide de ecclesiam Dei contemnentibus.

2. quod ab hõie desideratur est sanitas & vita.

3. Quod ab hõibus desideratur est gratia & remissionis peccatorũ.

gam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, exaudies in cęlo, & propitiaberis. Et si ingressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, & orauerint contra domum quam edificaui nomini tuo facies iudicium eorum, quod si peccauerint tibi, & iratus tradideris eos inimicis suis, & captiui ducti fuerint in terrā inimicorum suorū, & ibi agentes pœnitentiam orauerint contra viam templi, quod edificatum est nomini tuo, exaudies in cęlo in firmamento solij tui orationes, & praeces eorum, & facies iudicium eorum, & propitiaberis populo tuo, qui peccauit tibi, & dabis misericordiam coram eis quod eos captiuos habuerint vt misereantur eis, & exaudies eos in omnibus, pro quibus inuocauerint te, hæc ille. Cuius orationem Deus promisit ad plenum adimplere, vt in sequenti c. habetur. Tertio principaliter debent visitari, & reuereri templa propter exemplaritatem. Et primo gētilium, & paganorum, qui suorum idolorum templa diligentissime honorare studerunt, & inhonorantes puniebant, vt refert Valerius libro. 1. in rubrica de religione, & in rubrica de neglecta religione. Si ergo illi miram exhibere cōtendebant reuerentiam templis falsorum deorum, quanto magis reuerenter tractare debemus templa Dei veri. Nam, & Dominus Iesus in nullo ita seuerus apparuit, sicut dum in templo inuenit vendentes, & ementes, quorum mensas euertit, proiecitque pecunias, & flagello facto de funiculis eos eiecit de templo. Matth. 21. & Ioannis 2. Secundo ad hoc inducimur exemplis fidelium, dimisso enim, quod in quauis natio ne etiā infideli, & hæretica semper fuit, & est veneratio cultus Dei. Dico quod in omni ætate semper fuit aliqua oblatio sacrificiorū, facta Deo à fidelibus, & iustis, in signum subiectionis, & reuerentiæ ei exhibendæ. Primo enim Adam secundum Gregorium sacrificium obtulit, secundum illius temporis congruentiam, sed eius sacrificium non legitur, quia in ipso nominatur origo peccati, ne simul etiam in ipso significaretur sanctificationis principium, cum scriptum sit. Sapientię. 10. Sapientia eduxit illū

3. Principaliter debēt frequentari, ac venerari templa propter exēpla s. paganorū, tum fidelium.

In oī ætate semper fuit aliqua sacrificiorum oblatio.

a dilecto suo. Secundo, Abel sacrificauit de quo dicitur Gene. 4. quod obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, &c. Tertio: Noe de quo dicitur Gene. 8. quod edificauit altare domino, & ei obtulit super illud holocaustum. Quarto: Abraham qui edificauit altare domino & inuocauit nomen eius ibi Gen. 12. Quinto Isaac idem fecit. Gene. 26. Sexto: Iacob de quo dicitur Gen. 33. quod erecto altari inuocauit super illud fortissimum Deum Israel. Septimo: Moyses consecrauit tabernaculum Dei cum magna solēnitate, Exo. 33. Octauo: Aarō obtulit sacrificium Deo in odorem suauitatis in tabernaculo vt dicitur Ecclesiast. 45. Nono: Samuel de quo legitur primi Regum. 7. quod edificauit altare domino, & obtulit ei super illud holocaustum. Decimo: Dauid de quo dicit Ecclesiast 47 quod stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modulos, & dedit in celebrationibus decus &c. Vndecimo: Salomon qui cum maxima solemnitate dedicauit templū quod Deo construxerat, vt habetur. 3. Reg. 8. & 2. Parali. 7. Duodecimo, Zorobabel, de quo dicitur Ecclesia. 49. quod reedificauit domum domini, & exaltauit templum sanctum domino paratum in gloria sempiterna. Multi quoq; alij laudantur in sacra scriptura quia Dei templum venerati sunt. Inter quos commēdatur Iudas Machabeus, qui templum prophanatum à gentibus mundauit. 2. Machab. 10 Locus autem diuino cultui deputatus habet diuersa nomina, vt notatur per Archidiaco. in c. 1. de consecr. eccl. vel Albri. libro. 6. & in clemen. 1. de in integr. restitu. Quandoq; enim dicit. Basilica. vt in c. non oportet. 42. dist. vbi Archidiacho. dicit, quod basilica dicitur palatium regis. Basileos enim grece, rex interpretatur latine. Vnde Basilica dicitur, quelibet ecclesia, quia palatium est summi regis, & in ea regi regum ministratur. De hoc etiam mentionem facit, idē Archi. in c. fundamenta, de ele. lib. 6 Secundo dicitur templum, vt in c. & hoc diximus. 16. q. 7. Interpretatur autem templum. i. tectum amplum, secundum Isid. 15. Ethimo. c. 4. & Archi. in dicto c. & hoc diximus. Quia populus ibi sub

Ecclesia quare Basilica nuncupetur.

sub vnius tecti amplitudine continetur & propriè templa sunt maiores Ecclesiæ. Vel dicitur templum à contemplando, quia hoc ibi fieri debet. Tertio dicitur Ecclesia, vt de consecra. di. 1. c. Ecclesia, quæ interpretatur collectio, siue conuocatio. Vbi dicit Archi. q ideo dicitũ conuocatio, quia continet populum conuocatum à Deo per operationem spiritus sancti, ad vnam fidem, & præmium futuri seculi. Locus autem, vbi conueniebat populus iudaicus appellabatur synagoga, quæ interpretatur congregatio, quia ibi populus ad audienda verba legis veteris, quæ erant aspera, velut grex pecorum congregabatur. Quarto dicitur tabernaculum, vt in cap. 1. de sen. & re iudi. libro 6. & ibi Archi. propriè autem tabernaculum dicitur militare habitaculum, vt de consecr. di. 1. in prin & per Archi. 16. q. 7. c. & hoc diximus. Quia vero militia est vita hominis super terrā. Iob 7. Ideo Ecclesia in qua adunatur populus militās dicitur tabernaculum, & propterea psalmista inqt. Quando transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei? idest ab Ecclesia militante, vsque ad ecclesiam triumphantem. Tabernaculum etiam dicitur à taberna, vt ait Albricus de Rosate, in suo dictionario, in verbo tabernaculum, per. l. tabernę. ff. de verbo. sig. Taberna autem dicitur hospitiū in quo itinerantes, & peregrini reficiunt. Et idō ecclesia merito tabernaculū appellatˀ, in quo hoīes, qui in hoc seculo peregrinantˀ, & non habēt hic permanentē ciuitatē, sed futurā inquirunt, ad Hebre. vlt. Reficiuntur pane verbi Dei, & esca cęlesti. s. Dominici sacramenti. Quinto dicitur domus Dei, vt in c decet. de immu. ecclesiarum. libr. 6. Ipsa. n. ecclesia materialis ad similitudinē triūphātis decoratur diuersitate officiorū, ac ministrorum Deo seruientium vt dicitur in c. singula. & in c. ad hoc 89. di. De quibus ministris, & ipsorum habetur in c. perlectis. 25. di. Et propter prædicta omnia dicitur in dicto. c. decet. Domum Dñi decet sanctitudo. Decet enī vt cuius in pace factus est locus, eius cultus etiam sit debita veneratione pacificus. Sit itaq; ad ecclesias humilis, & deuotus ingressus. Sit in eis deuota conuersatio, Deo grata, & inspicientibus placida. Non immerito autem dicitur domus Dei, quia in ea nihil potest malignitas diaboli. Et in signum huius, vt refert Gregor. in libro dialo. Cum Romæ quædam ecclesia ab Arrianis prophanata consecraretur, diabolus sub pedibus hominum exiuit de ipsa ecclesia in forma porci. Et dum beatus Bartholomæus consecraret quandam ecclesiā, apparuit Angelus Dñi tenens diabolū, in quo demonstratum est q maligni spiritus ab ecclesia consecrata fugiunt, & in ea contra hoīes potestatem suā exercere nō possunt. Ingressuri igitur hāc domū Dei debent esse mundi corde, ore, & opere, quod demonstratum fuit Exod. 3. vbi dominus apparēs Moysi in rubo, dum ille appropinquaret ad locū dixit ei, Solue calciamentum de pedibus tuis locus enim in quo stas, terra sancta est. Hoc etiam demonstrauit Deus, quando Exod. 30. præcepit, vt quotienscunque Aaron ingrederetur tabernaculum lauaret se, quod etiam de leuitis præceptum est. Numeri. 8. Sed ad confusionē christianorum saraceni, non nisi loti, & discalciati templum intrant. Vnde etiā propter hoc Salomon ante templum ordinauit mare eneum, tertij Regum. 6. Ecclesia verò ordinauit aquam benedictam ad fores templi, vt vnusquisq; ingrediens prius se illa aspergat. Dicit autem Augustinus ad confirmationem prædictorum in sermone dedicationis ecclesiæ. Quotiens fratres charissimi altaris, vel templi festiuitatem colimus, si fideliter, & diligenter attendimus, & sancte, ac iuste viuimus quicquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali edificatione completur. Non enim mentitus est ille, qui dixit. Templum Domini sanctum est, quod estis vos. Et iterum. Nescitis quia corpora vestra templum sunt spiritus sancti? Quibus meritis, nisi per gratiam Dei meruimus fieri templum Dei? Et ideo quantum possumus cum ipsius adiutorio laboremus ne Deus noster in templo suo, hoc est in nobisipsis aliquid inueniat, quod oculos suę maiestatis offendat. Sed habi

Ecclesia quare vocetur tabernaculum.

Ecclesia quare vocetur domus Dei.

taculum cordis nostri euacuetur vitijs, & virtutibus repleatur. Claudatur diabolo, & aperiatur Christo, hæc ille. Debemus autem facere in omnibus necessitatibus nostris sicut fecit populus Israel in tribulatione Holofernis, de quo dicitur Iudith. 6. Conuocatus omnis populus intra ecclesiam orauit, petens auxilium a Dèo Israel. Ad hoc autem faciendum hortamur: Ezech. 44. vbi dicitur. In vijs templi pones cor tuum, & Dauid Psal 28 di. In téplo sancto eius omnes dicent gloriam. Qui etiam prædictas dignitates ecclesiæ considerans nos in 68. Psal. hortatur dicens. In ecclesijs benedicite domino de fontibus Israel. Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu.

An semper sit orandũ.

QVarta, & vltima modificatio orationis dicitur respectu temporis. Vnde quæritur quo tempore sit orandum, & videtur, quòd semper. Ait enim dominus. Lucæ. 18. Oportet semper orare, & nunquam deficere. Sed oportet, necessitatem inducit. ff. de verbo. sig. l. verbum oportere. & ibi glo. quæ allegat. l. cum hi. §. arbitratu. ff. de trãsac. ergo &c. Præterea scriptum est. Psal. 23 Benedicam dominum in omni tépore, semper laus eius in ore meo. Sed contra Eccle. 3. dicitur. Omnia tempus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa, tempus loquendi, & tempus tacendi, ergo, & oratio habet tempus determinatum, sicut, & reliqua. Præterea ad impossibile nemo tenetur. l. impossibiliũ. ff. de reg. iur. Sed impossibile est semper orare actualiter, quia nos oportet pro magna parte temporis in alijs rebus occupari, maxime in necessarijs naturæ, ergo non videtur illud domini præceptum posse seruari. Ad hanc quæstionem, respondet Alexan. de Ales, vbi supra, & beatus Th. in 4. di. 15. art. 2. q. 3. Quod illa verba domini debent intelligi, secundum expositionem glosarum. Vnde habemus glo super illa verba Apostoli. 1. ad Thesa. 5. c. Sine intermissione orate di. Non cessat orare, qui non cessat bene facere. Ibi ergo accipit dominus orationem pro bono opere. Alia glo. ibidem dicit. Vitam æternam continuè desiderare, ipsum

Argumenta p vtraq; parte proponuntur.

Sine intermissione orare quod sit.

enim continuũ desiderium boni, est oratio continua. Et alia glo. inquit. Sine intermissione orat, qui horis, & temporibus statutis non desinit orare. Alia glo. exponit, & est Aug. super Psal. 33. di. Nũ quid sine intermissione genua flectim^s, corpus prosternimus, aut manus leuamus, vt dicat Apostolus. Sine intermissione orate? hoc puto facere non possumus. Est ergo alia ratio sine intermissione orandi, quæ est desiderium. Quicquid igitur agas, si desideras supernam quietem, nõ intermittis orare. Si semper manet in te charitas, semper clamas. Si semper clamas semper desideras, si semper desideras, semper oras: hæc ille. Alio modo exponit Aug. in li. 2. contra Maximianum. s. q ad hoc, vt Deus propter peccata non flagellet mundum, oportet, vt semper ab aliquibus oretur. Vnde ipse dicit ibidem. c. 9. Nullus dies, nulla hora nullum momentum temporis inuenitur in quo à sanctis orationes Deo aliquo in loco non fundantur, ab alijs hic, ab alijs ibi, ita q ab orationibus nullum tẽpus est immune, quãdo quidem diebus, ac noctibus, cum alij cibo reficiuntur, alij quodlibet aliud agunt, seu dormiũt, non vtriq; desunt quos sanctum desiderium orare compellat, hæc ille. Et licet quocũq; tempore orari possit Deus, tñ secundum Bernard. tria tempora magis sunt apta orationi. Primum est aurora, iuxta illud Sap. 16. c. Oportet præuenire solem ad benedictionem. Nam sicut filij Israel mane colligebant manna. Exo. 16. Ita dulcedo spiritus sancti, tali hora degustatur. Ideo canebat Dauid in Psal. Mane astabo tibi, & videbo: Ea propter Iob. 8. c. nos hortatur dic. Si diluculo cõsurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, hoc enim tépore animæ nostræ sunt adhuc ieiunæ à curis exterioribus, & ideo sunt magis dispositæ ad orandum. Et de hoc dedit nobis exemplum Christus Marci. 1. c. vbi dicitur. Quod valde diluculo surgens Iesus abijt in desertũ locum, ibiq; orabat. Secundum tempus est mediæ noctis, de quo propheta ait. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, dicitur enim vulgariter, q nox est magistra consilij. Et de hoc dedit nobis exem-

Tria tempora magis sunt orationi apta. s. in aurora, in media nocte, & in vespere.

2. Tempus ad orationẽ aptum.

exemplum Christus. Matth. 6. c. vbi dicitur. Quod erat pernoctans in oratione Dei. Quantum autem sit vtilis, ista oratio noctis demonstrat Dauid. Psal. 76. di. Meditatus sum nocte cũ corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meũ. O si videres seruos Dei in nocte ad orationem in cruce stantes? aliquos amaras lachrymas de passione Christi fundentes, alios peccata tua, mi popule deflentes, alios ex eleuatione mentis etiã à terra miraculosè corporaliter eleuatos, alios magnis splendoribus circundatos, alios cum dño nostro Iesu Christo, vel gloriosa Virgine Maria, aut alijs sanctis sibi in nocte apparentibus, eisq; cõsolantibus, dulcia miscentes colloquia? Profectò intelligeres veram esse illã sententiam prophetæ, in Psal. di. Quã magna multitudo dulcedinis tuæ dñe, quã abscondisti timentibus te. Ideo inquit Ber. in quadam epistola de religiosis loquens. Multi vident cruces nostras, sed non vident vnctiones. Tertium tempus aptum ad orandum est vespertinum, qa tunc inuenimur ab impedimentis digesti. Vnde propheta in Psal. dicit. Dirigatur Dñe oratio mea, sicut incensum in cõspectu tuo eleuatio manuum mearũ, sacrificium vespertinum, de hoc dedit nobis exemplum Christus, de quo Mathæi 14. dicit. Quod dimissa turba ascẽdit in mõtem, vt oraret, vespere, autem facto solus erat ibi.

3. Tempus ad orationẽ aptum.

CVM ergo Pithagoras philosophus dicat. Duorum quippe temporum cura habenda est, mane quid acturi sumus, sero quid fecerimus Ideo quilibet christianus statim, vt à lecto surrexit debet sibi facere signũ crucis, qđ facit fugere oẽs dæmones, de quo Dauid in Psal. 85. dicit Dño. Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur. Si enim signum crucis debet poni in principio, cuiuslibet inuentarij. l. fi. §. sin autem el 1. ver. vel si ignarus. C. de iure. deli. multo magis in principio actionum nostrarum debet esse primum quod faciamus surgẽntes. Deinde gratias agere debemus Deo de omnibus beneficijs ab eo acceptis arr. n. Seneca ad Lucil. Qui beneficio um obliuiscitur, ingratissimus est. Postmodum proponere debemus illo die abstinere à peccatis, & multa bona facere, ac si nunquam benè fecerimus, iuxta illud prophetæ in Psal Et dixi nunc cepi. Imitariq; debemus Seraphicum patrem nostrum Franciscum, de quo sanctus Bonauentura in legenda eius dixit, ꝙ proponebat quotidie se ingentia facturum. In sero autem cogitare debemus quid in die fecerimus & si aliquod peccatum in nobis conspicimus, de eo conteramur, & cogitet quisque si aliquod in eo est mortale peccatum dicens. Quid erit de me, si hac nocte repentinus mihi sicut multis accedit veniret interitus? Deinde deuote, ac corde contrito roget dñm cum Dauid. Psa. 50. dicẽs. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, nostrãq; animam, & corpus quotidie maxime in mane, & in sero dño commendemus. Quod facientes propitiabitur nobis Deus noster, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Quid sero debemus facere.

✠

FERIA QVARTA
POST PRIMAM DOMINICAM
QVADRAGESIMÆ.

DE IMPEDIMENTIS orationis.

SERMO DVODECIMVS.

Abitauit gloria domini super montē Synai. Exod. 24. & in prophetia occurrentis feriæ. Sæpe in sacro eloquio ꝑ mōtem sancta oratio figuratur. Sicut enim mons est altus, & sublimis locus, ita oratio est quędam altissima, & excellens operatio, quę nos altos facit per cōtemplationē. Ideo theologi, in 4. di. 15. Diffiniunt orationem dicentes, ꝙ est eleuatio, siue ascensus mentis in Deum, q̄ diffinitio fuit originaliter Damas. li. 3. c. 24. Sicut etiam difficile est ascendere in montem, ita difficile est ad altitudinem contemplationis, & orationis peruenire. Et ideo in huius figuram dicitur Exod. 19. Non poterit ascendere vulgus in montem, homines enim bestiales, & somnolenti non possunt dulcedinē orationis degustare. Et sicut auis nimis pinguis, & carnosa non potest in altum se eleuare, ita sensuales, & carnales nō possunt ad cacumen contemplationis ascendere. Quemadmodum etiam in montibus descendit magna abundantia niuis, ita in orationibus venit ad animam gratia spiritus sancti, quæ per niuem figuratur. Sicut retulit gloriosa virgo Maria Liberio Papæ, vt refert sancta mater ecclesia in officio miraculi niuis. Est ergo oratio mons, de quo Dauid. Psal. 67. ait. Mons Dei mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo, & enim dominus habitabit in finem. Licet enim aliquando non veniat Deus in principio orationis tñ si perseueretur finaliter veniet. In monte transfigurationis est dominus. Matth. 17 vt ostenderet, ꝙ homo carnalis in monte orationis in spiritualem transformatᷓ. Ad hūc montem orationis oporteret peruenire illos, qui volūt saluari, iuxta illud Gen. 19. In monte saluum te fac. Ideo cuilibet nostrum dicit Dñs. Exo. 24. Accede ad me in monte, & esto ibi. Et ideo bene dr̄ in verbis propositis. Habitauit gloria dñi super montem Synai. (Secundū em̄ Hiero.) Synai interpretatur egressio tētationis. In monte ergo orationis ascendite, & egredientur ab anima vestra tentationes vestræ, & gloria dñi habitabit super vos, & dabit vobis lucem gratiæ suæ. Sed dicet quis, ego frequenter ascēdi montem orationis, & rogaui dñm ꝓ aliqua gratia impetranda, & nihil potui obtinere. Huic ego respondeo illud quod inquit Aug. 16. q. 1. c. 10. Benefacere semper Deus est paratus, sed hoīum malitia prohibetur. Vnde maligno peccatori dici pōt illud Tren. 3. Opposuisti tibi nubem ne transeat oratio. Et ideo in hoc sermone videbimus tria impedimēta, quibus Deus non exaudit orationes nostras. Primum dicitur iniustitiæ. Secundum nequitiæ. Tertium, & vltimum appellatur impatientiæ.

Oratio in sacra scriptura per montem figuratur.

Oratio quid sit.

Tria impedimēta sūt in oratione ꝓpter quæ Deus ipsam nō exaudit.

DE PRIMO IMPEDIMENTO orationis quod dicitur iniustitiæ.

PRIMVM impedimentum dicitur iniustitiæ. Est autem triplex iniustitia, scilicet ex parte orantis, ex parte orationis, & ex parte eius

Triplex est impedimentum iniusti

tia in oratiõe primũ est ex parte orantis. tes eius pro quo orat. Primo ex parte orã tis, pro cuius declaratione mouetur vnum dubium, scilicet vtrum Deus exaudiat peccatores in orationibus suis, & primo videtur q non, per illud quod scriptum est Ioannis.9. Scimus quia peccatores Deus non exaudit, & Tren. 3. c. dicitur. Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus te, iccirco tu es in exorabilis, & Dauid in Psal. dicit Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. Chriso. quoq; super Mattheũ, dicit. Qui orat, & peccat non orat Deum, sed deludit, & talis est similis militibus Pilati, qui Christo genua flectebant, & alapas ei dabant, & talis est fœnerator, qui ex vna parte orat, & ex alia fœnerare non cessat. Talis etiam peccator orans est similis illi, qui vellet a vulnere sanari, & ferrum a plaga nolet amoueri, vnde Isido. ait. Sicut nullum proficit in vulnere medicamẽtum, si adhuc in eo sit ferrum, ita nihil proficit oratio illius cuius adhuc peccatum in mente, vel per odium manet in pectore. Itẽ talis est similis aui, quæ vult volare in viscata, vel mole carnis aggrauata, sicut est structio, vel est laqueis irretita. Anima namq; in viscatur per auaritiam, vnde Ambro. in li. de bono mortis ait. Dum aurum petimus strangulamur, dum argentum quærimus visco eius adhæremus, dum prædia inuadimus, alligamur. Inflatur autem anima per superbiam. Vnde de superbis dicitur. Sap. 4. Disrumpet illos inflatos maleo Illaqueatur verò anima per luxuriam, vnde Eccle.7. inquit Salomon. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius. Vincula sunt manus illus. Laqueo autem capiuntur aues, sagena pisces, & vinculis ligantur homines. Mulier ergo cepit auem quando decepit Dauid cęlestia penetrãtem. Cepit maximum piscẽ quando decepit Sansonem tam fortem, cepit autem hominem rationalem, quando decepit Salomonem tam sapientem. Ad propositum verò redeundo dico, quòd ille debet peccata deponere, qui vult orationes suas Deo gratas, esse. Nam peccatoribus dicitur. Esa. 59. Non est aggrauata auris eius vt non exaudiat, sed peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret, scilicet Deus, & Prouer.15. dicit Salomon Longe est dominus ab impijs, & orationes iustorum exaudiet. Pro hac parte facit, q nullus indignus debet principem salutare. C. de veteranis, vbi glo. in l. cum introissent. li. 12. Maiori ergo ratione non debet salutari per orationem ille, de quo Philoso. dicit. 12. Metha. q solus est princeps in orbe terrarum, scilicet Deus Si enim seruus domini terreni non reputatur dignus vt præces porrigat Imperatori terreno. C. de pre ci. imper. offer. l. Licet seruilis à fortiore, peccator qui est seruus diaboli, & peccati, imo tot dæmoniorum quot vitiorum, non videtur dignus Deum deprecari. Propterea dicit Dauid in Psal. Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas? Sed contra est auctoritas Chrisostomi, qui sic glosat dictum Christi. Lucæ.11. Omnis qui petit accipit, siue iustus siue peccator, & Aug. super Ioan inquit. Si peccatores non exaudiret Deus frustra publicanus dixisset Deus propitius esto mihi peccatori. Respõdeo secundũ Alexan. de Ales in 4. parte summę intra statu de oratione, & beatum Tho. 2.2. q. 83. q orantes homines in triplici varietate possunt inueniri. Nam aliqui licet valde pauci, sunt iusti sine mortali peccato, & oratio eorum potentissima est iuxta illud Iacob 5. Multum. n. valet deprecatio iusti assidua. Et ideo in Psal. 33. canit Dauid Clamauerunt iusti, & dominus exaudiuit eos, & Esai 65. inquit dominus de iustis. Antequam clament ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiam. Facit c. ipsi sacerdotes. 1. q. 1. Et iccirco conqueritur Deus de talibus non orantibus pro tribulatis dicẽs. Ezech.22. Quæsiui de eis virum qui interponeret semetipsum se pem, & staret ex opposito contra me propter terram ne dissiparem eam, & non inueni, & effudi super eos indignationẽ meã, & in igne iræ meę cõsumpsi eos. Alij sunt peccatores humiliati, q licet qñq; peccẽt, tñ nõ semp retinẽt ppositũ malæ voluntatis, sed timẽt Deũ, & ob eius reuerentiã aliqua bona faciũt, hi in suis necessitatibus orãtes Deũ, possunt sperare, q impetrabunt

Argumẽta p parte negatiua.

Argumẽta p parte affirmatiua.

Respõsio ad dubitationem.

bunt quod petunt, si eis vtile sit, ait eñ Augu. in c. Adhuc instat. de pe. di. 3. Cur docuisset dominus orantes dicere. Dimitte nobis debita nostra nisi misericors ipse perseueraret, qui ab hac petitione non vult nos deficere. Alij sunt peccatores obstinati, & indurati, & isti non exaudiuntur in suis orationibus, ideo dicit dominus. Prouer. 1. c. Vocaui & renuistis, & extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, iccirco ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo vos cũ vobis quod timebatis aduenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Quando venerit super vos tribulatio, & angustia, tunc inuocabitis me, & non exaudiam, mane consurgetis, & non inuenietis me, eo q exosam habueritis disciplinam, hæc ibi. Et si aliquando isti peccatores exaudiuntur in suis orationibus, hoc vertitur in eorum damnationem, & malum, iuxta illud Aug in quodam sermone. Deus quædam negat propitius, quæ concedit iratus. Ideo dicit Paulus, ad Roma. 1. de talibus peccatoribus. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum. Sicut etiam exaudiuit dæmones petentes intrare porcos Matth. 8.

Secunda iniustitia oratione impediens est ex parte orationis, & e quando aliquid iniustum petimus.

SEcundum impedimentum iniustitiæ, est ex parte orationis. s. quando aliquid iniustum petitur, tunc eñ illa oratio est iniusta, & non exaudibilis, vt potest colligi à sancto Bonauentura. in 3. seu. di. 17. Ideo dicitur Iacobi. 4. c. Petitis, & non accipitis, eò q male petatis. Iccirco inquid Ouidius. 9. Methamor. Petite quod fas est, vt enim ait Damascenus, oratio est petitio decentium, & Cato in tractatu de moribus, dicit. Qđ iustum est petito, vel quod videatur honestum. Nam stultum est petere qđ possit iure negari, vnde Valerius maximus lib. 9. ait. Socrates humanæ sapientiæ quasi quoddam terrestre oraculum nihil vltra petendum a dijs immortalibus arbitrabatur, quam vt bona tribuerent, quia hi demum scirent quod vnicuiq; esset vtile, hęc ille Facit quod scriptum est in l. Nec damnosa. C. de precibus imperatori. offe. vbi dicitur, q nullæ preces sunt audiendæ, nec imperatori offerendæ nisi rationabiles, ideo Matth. 20. c. dicebat dominus filij Zebedei non bene petentibus. Nescitis quid petatis, Deus ergo non concedit multotiens ea quæ petimus, quia nobis non sunt vtilia ad salutem vnde Prosper. in lib. epigramatum, epigramate 99. ait. Cum Deus effectum precibus non præstat iniquis multum concedit dum nocitura negat. Sicut fecit Paulo quem exaudire noluit rogantem liberari à tentatione siue stimulo carnis, vt ipse testatur. 2. ad Cor. 12. De quo venerabilis Beda ait. Apostolus non in nomine saluatoris petijt, vt tentatione careret, quam ob humilitatis custodiam acceperat, quia si hac caruisset, saluus esse non potuisset, & Aug. inquit. Exaudiebatur diabolus petens Iob tentandum, & non exauditur Apostolus petens stimulum carnis amouendum, Exaudiuit Deus quem disposuerat damnare, & non exaudiuit quem volebat saluare. Nam & æger petit vinum à medico, & non dat. Medicus enim non exaudit ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem hæc ille. Ad prædicta etiam facit exemplum qđ habetur in vita sanctæ Petronillæ, quã sanctus Marcellus scripsit, scilicet q cũ ipsa filia esset sancti Petri Apostoli, & speciosa valde, Deo volente febribus laborare cępit, discipuli autem Petri dixerunt ei. Cum omnes à te sanentur infirmi, quare Petronillam iacere permittis? Quibus Petrus respondit, quia sic expedit ei. Veruntamen ne putetur impossibilitas sanitatis eius, in nomine Iesu Christi illam sanabo, dixiq; ei, surge Petronilla velociter, & ministra nobis. Quæ statim sanata surrexit, & ministrauit eis completo autem ministerio Petrus dixit ei. Petronilla redi ad lectum tuum. Quæ statim redijt, & vt prius febribus laborare cępit. At vbi in Dei amore fuit perfecta, illam perfecte sanauit. Simile etiam est quod legitur in vita sancti Thomæ Episcopi Cantuariēsis. Cum enim quidam quē sanctus dũ viuebat valde dilexerat grauiter infirmaretur, iuit ad eius tumbam, & pro sanitate rogauit beatũ Thomã, impetrauitq;

Scias qđ aliqua sũt bona simpliciter vt vita æterna gratia Dei, & similia, & talia sunt simpliciter petēda, alia aũt sunt bona indifferēter, et talia sunt cũ conditione petēda, vt est sanitas, & huiusmodi.

uſque eam ad libitum. Sed dum ſanus rediret, cogitare cœpit ꝙ illa ſanitas forſitan animæ ſuæ non expediret. Vnde iterum ad ſepulchrum rediens ſanctum rogauit, vt ſi ſanitas illa non eſſet vtilis animæ ſuæ, continuò infirmitas rediret, ſtatimq; rediit ſicut prius. Ideoque quicunq; vult bene orare omnia committere debet diuinæ voluntati. Deus enim (licet oratio non ſit iniuſta, nec petatur res inutilis) quandoq; tamen non exaudit, vt nobis melius faciat quàm petimus, vnde ait Iſido. in li. de ſummo bono. Multi orantes non exaudiuntur, prouidet enim Deus illis meliora, quā petant.

Tertia iniuſtitia eſt ex parte illius pro quo oramus & eſt cum pro aliquibus, qui non merentur, præces fundimus.

TErtia iniuſtitia eſt ex parte eius pro quo oratur. Fiunt enim quandoque orationes pro aliquibus, qui non merentur beneficia Dei, Ideo Deus non exaudit ſeruos ſuos pro talibus orantes, vnde Hiere. 7. dicit dominus ipſi Hieremiæ de populo iudaico peſſimo, & obſtinato. Tu noli orare pro populo hoc, nec aſſumes pro eis laudem, quia nō exaudiam te, & Hiere. 15. iterum ait. Si ſteterint Moyſes, & Samuel coram me, nō eſt anima mea ad populum iſtum. Vis ergo (popule mi) orationem, quam facis, aut alij pro te faciunt exaudiri? Depone peccata, & efficiaris bonus. De tali enim oratione, quam facit quis ſine peccato, ait Dauid. Pſal. 33. Oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum, & Eccle. 3. dicitur. Qui diligit Deū orabit pro peccatis, & continue ſe abſtinebit ab illis, & in oratione exaudietur. Similiter, & oratio cuiuſlibet ſerui Dei pro te facta à Deo acceptabitur, iuxta illud quod ait dominus Iob 42. Seruus meus orabit pro vobis. Faciem eius ſuſcipiam. Et hoc ſufficiat pro prima parte noſtri ſermonis.

DE SECVNDO ORATIOnis impedimento, quod dicitur nequitiæ.

Nequitiæ ſex inueniūtur, prima dicitur irremiſſibilitatis.

SEcundum principale impedimentum dr̃ nequitiæ. Sex autem nequitiæ inueniuntur. Prima dr̃ irremiſſibilitatis. Quando orantes nolunt proximis ſuis qui eos læſerunt veniam petentibus indulgere, & oſtenſas remittere, ideo dicitur Eccle. 28. Relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur, homo homini ſeruat irā, & à Deo quærit medelā? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecabitur? Ipſe dum caro ſit iram reſeruat, & propitiationē petit à Deo. Quis exorabit pro peccatis ſuis?

2. nequitia dicitur rapacitas.

SEcunda nequitia dicitur rapacitas. De qua Eſaiæ. 1. c. dicit dominus, cū extenderitis manus veſtras auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem non exaudiam, manus enim veſtræ ſāguine plenę ſunt, & Eſa. 59. Ecce non eſt abbreuiata manus dñi, vt ſaluare nequeant, neq; aggrauata eſt auris eius vt non audiat, ſed iniquitatates veſtræ dimiſerunt inter vos, & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſcōderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt, & digiti veſtri iniquitate. Labia veſtra locuta ſunt mendacium, & lingua veſtra iniquitatem fatur.

3. nequitia dicitur inaudibilitatis.

TErtia nequitia dicitur inaudibilitatis, de qua Prouer. 28. dicit Salomon. Qui declinat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Facit exemplum quod recitat Iacobus de Vitriaco dicens, ꝙ fuit quidam qui nunquam volebat audire verbum Dei, vel loqui de Deo. Qui de iudicio mortuus eſt, & cùm ad eccleſiam delatus eſſet, ſacerdotibus, & alijs clericis facientibus officium, cantando, & legendo circa corpus, imago crucifixi, quæ erat de metallo cunctis videntibus, manibus à cruce ſeparatis cœpit obturare aures. Quod cum omnes circunſtantes aſpicerent mirabantur. Tunc ſacerdos dixit ad populum Scitis quale ſignū eſt hoc? Vos noſtis, ꝙ iſte qui hic iacet nunquā voluit audire verbum Dei, & ideo modo eſt in manu diaboli. Iccirco ſicut obturauit aures ſuas ne audiret verbum Dei ita Deus obturat aures ſuas ne audiat preces, quas pro eo fundimus. Et ſic omnes ceſſauerunt orare, & ita ſepultus eſt ſepultura aſini.

4. Nequitia impediens orationis effectũ, dicitur crudelitatis.

QVarta nequitia dicitur crudelitas, de qua.Prou.21.dicitur. Qui obturat aurem suam ne audiat clamorem pauperis,& ipse clamabit, & non exaudietur. Facit exemplũ quod retulit mihi quidam socius meus scilicet ꝙ cum quidam valde diues esset infirmus ad mortem in ciuitate Mediolani,ipse cum patre guardiano sancti Angeli iuit ad visitandum eum, & dum hortarentur eũ ad confitendum, & rogandum Deum, vt sibi remitteret peccata sua,ipse desperatus respondebat,ꝙ erat damnatus, & ꝙ Deus nolebat sibi parcere. Et dũ diu prædicassent sibi de infinita misericordia Dei,ipse semper respondebat, ꝙ nõ erat amplius sibi vlla spes salutis. Vnde finaliter interrogatus quare hoc? Dixit Quia ego durus fui pauperibus, & nolui eos exaudire clamantes in necessitatibus suis, ideo Deus mihi vult esse crudelis,& non exaudit preces meas,vt verificetur quod scriptum est.Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam.Iacobi.2.c. Et sic desperatus mortuus est. O crudelis, quomodo credis ꝙ Deus debeat te exaudire in tuis orationibus, si tu non vis aurem præstare filijs suis.s. pauperibus in tantis necessitatibus constitutis?Serua igitur illud quod scriptum est Esa.58. Frãge esurienti panem tuum &c. Sequitur. Tunc inuocabis & ipse exaudiet, clamabis & dicet. Adsum.

5. Nequitia qua vagationis dicitur.

QVinta nequitia dicitur vagationis, de qua dicit Isido.in lib.3. de summo bono. c.7. Longe est à Deo animus, qui in oratione cogitationibus seculi fuerit occupatus, tunc ergo veraciter oramus,quando aliud non cogitamus, hæc ille. Ideo Bernar. inquit,veritatem & vtilitaté orationis perdere, est aliud cogitare. Necesse est ergo ad hoc, vt fructum habeat oratio nostra, quòd animo fiat attento,secundum Tho.in 4.di.15. art.2.q.5.& 2.2.q.83. ar. 13. & Ricardus in 4.di.15.art.4.q. 6. Et ideo conqueritur dominus. Esa. 29 dic. Populus hic labijs me honorat,cor autem eorum longe est à me. Ideo metricè dicit Bernar. Ante Deum stantes, ne sitis corde vagantes. Cum cor non orat in vanum lingua laborat. Ideirco idem Bernar. ad fratres de monte Dei sic ait. Debemus nosmetipsos in oratione coram Deo constituere quasi facie ad faciem. Oratio enim nostra, non debet esse vanis cogitationibus patens, (vt inquit Hieronymus) in cap. nouquam. de con sec.dist.1.Ideo dicit sapiens Ecclesiasticus 18. capit. sui libri. Non impediaris orare semper, & ante orationem præpara animam tuam, & Chrisosto. in c. Quando,de conse.di. 1. Quando autem stamus ad orationem fratres charissimi vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio hominis carnalis, & secularis abscedat, ne quicquam tunc animus, quàm id solum cogitet quod precatur. Ideo etiam sacerdos ante orationem præfatione pręmissa parat fratrum mentes dicens. Sursum corda, vt dum respondet populus: habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud, quod Deum cogitare. Claudatur contra aduersarium pectus & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei orationis tempore venire patiatur, hæc ille. Licet autem quando nobis veniat animi vagatio in oratione, non tamen propter hoc debemus ab ea desistere, quia etiam sancti viri tales vagationes aliquando patiuntur. Vnde legitur, ꝙ prædicante de hoc sancto Bernardo, vnus rusticus dixit, ꝙ ipse diceret multas orationes sine vagatione animi. Tunc Bernar. ait. Si potes dicere vnum pater noster sine aliqua vagatione animi, volo tibi donare mulam meam. Incipiente igitur illo pater noster, cum nerdum venisset ad medium, venit sibi vna vagatio animi, vnde dixit Bernardo. Nonne dabis mihi etiam sellam eius? Et tunc Bernardus ait. Tu perdidisti mulam quia non potuisti perficere pater noster sine animi vagatione. Cauere autem debemus, ne ex causa nostra istę vagationes nobis in oratione adueniant, vbi supra,ꝙ hæc est ratio quare non exauditur oratio nostra quia nõ attente oramus sed vago animo. Debemus ergo facere sicut faciebat ille cæcus de quo scriptum est Lucæ.8.cap. Quod dum turba increparent eum vt taceret, ipse multo magis clamabat. Super quæ

Licet nobis aliquando animi vagatio veniat non tamen propter hoc ab oratione debemus desistere.

Cauere debemus ne vagationis causa in oratione nos simus.

quæ verba dicit Gregorius in homilia. Quanto maiori tumultu cogitationum carnalium premimur tanto ardentius orationi insistere debemus.

SExta, & vltima nequitia dicitur infidelitatis. Multi enim petunt, sed non habent fidem, quòd debeant obtinere, & illorum oratio non meretur exaudiri. Ait enim Seneca, in libro tragediarum in Hippolyto. capitul. 6. Qui timidus rogat, docet negare, & Bernardus, in quodam sermone. Indignus cœlesti benedictione esse conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu, & Augustinus libro secundo, quæstionum Euangeliorum, quæstione prima, inquit. Nemo credat accipere quod se accepturum esse desperat. Et facit ad prædicta quòd ait Seneca, in quadam declamatione dicit. Nihil magis prodest ægro, quàm confidere in eum a quo curari cupit, quod patuit per exemplum cuiusdam medici, qui infirmum patrem suum curauit, & postea nouercam suam eadem infirmitate laborantem sanare non potuit, & rationem assignauit, quia ipsa nouerca non erat eiusdem affectionis, & confidentiæ erga ipsum, sicut pater eius, debemus ergo seruare consilium Imperatoris Iustiniani, in lege prima. C. de vete. iur. enuc. dicentis. Omnem speciē nostram ad solam referre debemus summæ prouidentiam Trinitatis, à qua mundi elementa processerunt, sine qua non est armis, vel ingenio confidendum. Item consilium prophetæ dicentis. Psalmo 36. Spera in eo, & ipse faciet scilicet illud quod petis, & desiderat, ea propter dicitur Iacobi. primo capitul. Si quis indiget sapientia postulet illam a Deo: postulet autem in fide nihil hæsitans, & Dominus, Matth. 21. & Marc. 11. inquit. Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.

DE TERTIO ORATIONIS impedimento quod dicitur impatientiæ.

Leopardina fera. TERTIUM, & vltimum principale impedimentum dicitur impatientiæ. Multi enim sunt qui faciūt sicut Leopardus cuius natura est, quòd si in vno saltu, vel duobus, aut tribus non arripit prædam, amplius non vult currere post eam. Sic faciunt quidā qui si non exaudiuntur à Deo vna oratione vel duabus, cessant protinus ab oratione, & efficiuntur impatientes, & murmurant de Deo, & ad eum amplius redire nolunt, ipsum esse durum dicentes. Quibus sonare debet vox euangelica Christi dicentis. Luc. 11. Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum medio nocte dicens. Amice accomoda mihi tres panes, quia amicus meus venit ad me, & non habeo quod ponam ante illum, & ille de intus respondens dicat. Noli mihi molestus esse, iam clausum est ostium, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi, & ille si perseuerauerit pulsans dico vobis, & si non dabit illi insurgens, eo quòd amicus eius sit propter importunitatem tamē eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ideo dico vobis, petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. *Declaratur illud Luca 11. Petite & accipietis. &c.* Quæ verba Aug in sermone de verbis Domini in monte, exponit, adducendo exemplum alicuius hominis, qui ad aliquem locū pergere vellet, sed infirmos pedes haberet, & viam nesciret, & loci illius ianua clausa esset. Nam oportet primo, quòd in pedibus sanetur. Deinde, quòd via sibi demonstretur, ne per deuia erret, & postmodum, quod ostium sibi aperiatur, alias nihil valeret, nēc ambulare potuisse, nec viam recētam tenuisse, nec ad locum peruenisse. Peccator ergo, qui per viam præsentis exilij desiderat ad patriam peruenire, quia habet infirmos pedes animę per peccatū vnde psalmista in eius persona ait. Miserere mei Deus quoniā infirmus sum. &c. Debet primo petere sanationē, & eā accipiet, & hoc est quod ait Saluator. Petite, & accipietis. Dicat ergo Deo cum psalmista. Sana animā meam, quia peccauit tibi. Secundo, quia peccator ignorat viam quæ ducit ad Cęlū, iuxta illud quod de peccatoribus inquit psalmista. Viā ciuitatis habitaculi nō inuenerunt, ideo debet quęrere vię directionē, & eā inueniet, & hoc est quod subdit Saluator. Quærite, & inuenietis, hoc autē facit gratia spiritus san-

ri. Vnde Psalmista ait Deo. Spirit⁹ tuus bon⁹ deducet me in terrã rectã Psal.142. Tertio, quia porta Paradisi est peccatori clausa, iuxta illud Matth.25. Et clausa est ianua, ideo dēt pulsare, & petere eius aperitionē, & sic aperietur, & ideo subdit Saluator. Pulsate, & aperietur vobis. de Deo.n. inquit psalmista. Ianuas Celi aperuit: & Esa.45. ait ipse Deus. Aperiã ante eũ ianuam: & porta non claudetur. Ea pp idem Saluator repræhendit negligentiã nō petentium dicens. Io.16. Vsq; modo nō petistis quicq̃ in nomine meo petite, & accipietis, vt gaudiũ vestrũ sit plenum, & iterum ibidē ait. Amen amen dico vobis: quid petieritis patrē in nomine meo dabit vobis: vbi di. Aug. Nō petitur in nomine Saluatoris, ꝙ petitur contra rationē salutis. Debem⁹ ergo cōtinue saltē habitu Deum patrē deprecari, vt nobis vitam æternã tribuat amore filij sui, & hoc deuote facientes de nostra salute erimus securi. Si quis.n. in curia Imperatoris haberet aliquē sapientē aduocatũ, vel auxiliatorem solicitũ, aut fratrē Vterinum, multum gauderet, & de impetranda gratia ab Imperatore quasi securus esset. Ipse autē Dei filius in curia cęlesti apud Imperatorem æternũ patrē suum: est noster aduocatus, de quo dicitur 1. Io. 2. Aduocatum habemus apud patrē Iesum Christum iustũ. Item ipse ascendit Cęlum vt esset noster auxiliator solicitus, & ideo Deut.33 dicitur. Ascensor Cęli auxiliator tuus. Item est noster frater Vterinus, quia carnē de nostra humana natura assumpsit, vnde dixit Magdalenæ Io. 2. Vade ad fratres meos, & dic eis. Ascendo ad Patrem meũ, & Patrem vestrum: Deũ meum, & Deũ vestrũ. &c. qua pp Ber. inquit. Puto, ꝙ me iam spernere non poterit os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Debemus itaq; quotidie petitiōes, & supplicatiōes nr̃as formare, & eas aduocato nr̃o dare, vt eas summo regi offerat, vnde Paul ad Phil 4. ait. Petitiones vestræ innotescãt apud Deũ. Item debemus nuncios orationum nostrarum ad auxiliatorē nostrum mittere vt adiutricem manum suam nobis porrigat, & dicere ei cum psalmista. Emitte manum tuã de alto, & libera me de aqs multis &c. Insuper eosdem nuncios debemus ad fratrē nostrũ dirigere, vt post se nos trahat, & vnusquisq; ei dicere illud Can.1. Trahe me post te. Sed istę orationes debent fieri cum deuotione, quia Aug. super illud Matth. 15. Populus hic labijs me honorat. &c. ait. Sicut vox sine modulatione ē quasi vox picarũ, sic oratio sine deuotione est quasi mugitus boum. Itē debent fieri cum instantia iuxta illud Apostoli ad Ro.12. Orationi instantes. Ille autē non instat orationi, qui primo quidē incipit orare feruenter, deinde tepide, & vltimo frigide orat, vt inquit Aug. super psalmistã, & ideo dr̃ Eccle.7. Melior est finis orationis, q̃ principium, oratio n. habet principiũ, mediũ, & finem, principiũ autem debet fieri feruenter, medium, feruentius, & finis feruentissime. Sed multi faciũt contrariũ, & peruerterunt ordinem. Nã cum magno feruore incipiunt orare, sed tepide mediant, & finem frigide consumant. Tales autē sunt similes Chimeræ cuius prima pars depingitur vt leo, qui est animal calidum. Media vero vt capra, quæ est animal, temperatum. Finis vero est serpentis, qui est animal frigidũ. Debet igitur ille, qui vult aliquid à Deo impetrare, feruenter, & non frigide petere, & pro certo tenere poterit, ꝙ quicqd bonũ, & salubre petierit merebitur obtinere. Ipse.n. Deus nos ad petendũ inuitat. Pauci autē sunt, qui inuitant vt ab eis petatur, sed multi sunt qui fugiunt ne ab eis petatur, item multi sunt, qui petita concedere recusant, vnde refert Senec. ꝙ paup Tynicus ab Antigono rege petijt talentum. Cui respondit rex, plus esse q̃ Tynicus deberet petere. Tunc ille pauper petijt denarium, Cui ipse tyrannus respondit minus esse q̃ regē deceret dare, & sic turpē viam excusandi inuenit, cũ potuisset dare denarium tanq̃ Tynico, & talentum tanq̃ rex. Deus autem nō se excusat, sed omnes ad petēdũ inuitat, vnde Aug. ait. Non tantum hortaretur vt peteremus nisi dare vellet, erubescat humana pigritia, plus ille vult dare, q̃ nos accipere, plus ille vult misereri, q̃ nos a, miseria liberari, dummodo nos eum orando seruemus illud Ioan.4. vbi ipse ait. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, & illud 1. ad Cor.14 Orabo

ſpiritu, orabo, & mente, ité ſi ſtuduerim* & conabimur perſeueranter orare, quia perſeuerantia continua in quolibet opere arduo vtilis eſt, & multum prodeſt, ideo ait Ouid li.2. de ponto. Percuſſu crebro ſaxa cauantur aquis, & li.4 eiuſdem operis. Guta cauat lapidem non bis ſed ſæpe candendo, & in li. de arte amandi. Quid magis eſt durũ ſaxo, quid mollius vnda? Dura tamen molli ſaxa cauantur aqua, & Iob 14. Lapides excauant aquæ, & alluuione pau latim terra cõſumitur. Oportet ergo nos eſſe feruentes in orationibus, & non pigros, & negligentes. ait enim Ouidius 8. metha. Ignauis precibus fortuna repugnat, & quamuis non ita cito habeamus quod petimus, non propterea debemus diffidere ſed ſperare debemus, quòd finaliter exaudiemur ſi perſeuerauerimus, ait enim Saluator noſter. Luc. 11. Quis autem ex vobis patrem petit panem nunquid lapidem dabit illi? Aut piſcem, nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi? Aut ſi petierit ouum, nunquid porriget ei ſcorpionem? Si ergo vos cũ ſitis mali noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis pater veſter cęleſtis de Cęlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? Perſeuerate ergo in oratione, ait enim Alexander de Ales, vbi ſupra, & Bonauentura, in 3. diſtinctione 4. & Ricardus ibidem articulo 3. quæſtione 1. & in 4. diſtinctione 15. articulo 4. quæſtione 7. & Thoma. 2.2. quæ 83 artic. 16. Quod quando oratio habet has quatuor conditiones. ſ. quòd fiat pro ſe, & de neceſſarijs ad ſalutem, ac deuote, & perſeueranter, talis oratio exauditur à Domino.

Multis rationib. Deus ſtatim nõ concedit quod oratio petimus.*

ET ſi quæratur, quare Deus non ſubito concedit quod petitur. Reſpondet beatus Tho vbi ſupra. Quod multis rationibus hoc agit. Primo vt creſcat in nobis deſiderium talis rei, vnde Augu. inquit. Seruat tibi Deus, quod non cito vult dare, ut tu diſcas deſiderare, quia iuxta Greg. in quadã homilia. Deſideria dilatione creſcunt, ideo inquit Ouid. in epiſtola. Nitimur in uetitum ſemper cupimuſque negata, Secundo vt melius cuſtodiatur donatum, & charius habeatur: ait enim. Proſper in lib. epigramatum, Epigrãmate. 66. Gratior eſt fructus, quẽ ſpes productior edit & Caſſiodo. lib. 9 epiſtolarum epiſt. 44. inquit. Habet hoc humana conditio, vt celeriter adepta ſaſtidio ſint, dum omne precioſum vileſcit oblatum, dulcius autem accipitur, quod ſub aliqua dilatione præſtatur. Quando ergo Deus aliquid raro concedit, illud hominibus gratius eſſet ſolet, iuxta illud Senec. ad Lucil. Quod gratum vis habere, raro effice. Omne enim rarum charum, vt dicitur in Autentico de conſuli. §. 1 col. 4. vbi etiam dicitur. Quod ea quæ raro contingunt miracula ſunt. Facit. C. de legi. hære. l. Si maior. ideo verſificator fabularum Eſopi, fabula. 22. inquit. Omne boni pretium nimio vileſcit in vſu, Et quod eſt rarum, charius eſſe ſolet, quod etiam habetur in ca. legimus. §. ſed dices. 93. diſt. vbi dicitur, quod omne rarum eſt precioſum, & in c. in ſancta 2. quæſtio. 7. dicitur. Rarum eſt omne quod magnum eſt. Tertio differt Deus propter rationem quam ponit Augu. ſuper Ioan. dicens Quædam non negantur, ſed vt congruo tempore dentur, differuntur. Quod autem differtur non aufertur. ff. de arbi. l. Quamuis, & de iudic l. deſtitiſſe, & inſti. de ſin. re. per fideicommiſ. re. §. Quod ſi Dominus, ideo dicit Chriſoſtomus, ſuper Matthæum, reprehendendo negligentes ad orationem. Petentis negligentia repræhenditur vbi de dantis miſericordia non dubitatur. Credite ergo firmiter, quòd ſi perſeuerauerimus in oratione impetrabimus quod petimus, quando nobis melius erit vtile. Deus enim differt plerunque, propter maiorem vtilitatem noſtram, vt congruiori concedat tempore. Iccirco inquit Hieronymus ſuper Abacuch, Sicut ſi ægrotus, & æſtuans febribus aquam frigidam poſtulet, & dicat ad medicum. Vim patior, crucior, vxor, exanimor, vſque quo medice clamabo, & non exaudies? Reſpondit ſapientiſſimus, & clementiſſimus medicus. Scio quo tempore debeam dare, quod poſtulas, non miſereor modo, quia miſericordia iſta crudelitas eſt, & volun-

FERIA QVINTA POST PRIMAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE FIDEI DIFFINITIONE, declaratione, atque impeditione.

SERMO DECIMVSTERTIVS.

O MVLIER magna est fides tua, fiat tibi sicut vis Matth. 15 Quæriunt sacri doctores vtrum fides reperiri possit maior in vno, quàm in alio, & respondetur secundum Tho.2.2.q.5.artic.4.quòd sic, vnde inquit Franciscus de Mai. super missus est, & S. Bonauentura, in 3.dist.25 art.2.q.1.2.& 3. Quod maior fuit, & est fides fidelium noui testamenti, quàm veteris. Fundamentum autem huius veritatis, quòd fides maior sit in vno, quàm in alio, ponit Philoso. in 5 Ethic. dicens. Vbicunq; est reperire magnum, & paruũ ibi reperitur etiam magis, & minus, & æquale, sed in fide inuenitur magnum, & paruum, ergo patet propositũ. De fide & enim parua repræhendit Christus, discipulos. Matth.8 dicens. Quid timidi estis modicę fidei? Et 16.eiusdẽ euãgelij. c. Adhuc eos redarguit di. Quid cogitatis inter vos modicę fidei? Et 14.c. iterũ repræhendit Petrum inquiens. Modicę fidei quare dubitasti? De magna autem fide laudabat Dominus Centurionem. Matth.8 di. Amen dico vobis: non inueni tantam fidem in Israel. De hac etiam ampla fide commendauit idem Saluator noster cananeam mulierem de qua legitã in Euangelio hodierno, q̃ cũ rogasset Dominũ pro liberatione filiæ suæ dæmoniacæ, & bis ab eo habuisset repulsam illa non cessauit eum rogare, illum veraciter credẽs posse saluare filiam suam. Ad quam conuersus misericors Dominus ait. O mulier. &c. Debemus ergo & nos esse magni in fide, & non parui, & ideo nobis omnibus dicitur. 2. Mach 1. Deus det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem, corde magno & animo volenti. Et hanc eandem fidem altam habuit August. qui in libro quæstionum noui, & veteris testamenti inquit. Deus est hoc, quòd nulla attingit cogitatio, plus enim est quàm quicquid dici, vel cogitari potest, & in libro de vero cultu idẽ ait. Si quęras quid sit Deus. Deus est quoddam bonum increatum, omnem intellectum excedens. Quid est Deus? Deus est quædam possessio sanctorum interminata, & infinita. Quid est Deus? Deus est quoddam bonum cui cõparata omnia alia bona, mala sunt. Quid est Deus? Deus est quædam dulcedo, & caritas infinita. Quid est Deus? Deus est quoddam summũ bonum in se cõtinẽs omne bonum, extra q̃d nullum est bonũ. Quid est Deus? Deus est quoddã bonum infinitum satians, & replẽs oẽm rationalem appetitum. Quid est Deus? Deus est quoddã bonum de quo plenè loqui nulla lingua potest, & nullus intellectus pcipere, & ideo. Dauid hoc cõsiderans dicebat Psal. 41. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima

Multæ descriptiones, hic de Deo assignãtur.

anima mea ad te De⁹. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniã, & apparebo ante faciem Dei? Anselmus quoq; in eadem fide fundatus. in lib. Monologion, ait Deo. Credimus te eẽ quẽdam summum bonum, quo nihil maius cogitari potest. De hac igitur magna fide tractauri, tres subtiles cõsiderationes faciemus. Prima dicetur. Diffinitionis. Secunda Obligationis. Tertia, & vltima appellabitur. Impeditionis.

DE DIFFINITIONE fidei.

QVO ad primam nostri sermonis partem quæ dicitur diffinitionis, quia vt dicit Phi. 1. libr. Ethi. qui virtutes vocabulorum ignorãt de facili decipiuntur; & vt inquit Isido. in lib. Ethim. Nisi nomen rei scieris cognitio rerum perit, propter quod inqt iurisconsultus in l. 1. in prin. ff. de iusti. & iure. iuri operam daturum primus nosce oportet vnde nomen iuris descendat. & in l. 1. ff. si cer. petat. etiam dicit. Bene est priusquam ad verborum interpretationem perueniamus, pauca de ipsius significatione tituli referre. Iccirco est primo sciendum secundum Hosti. in summa, & Alex. de Ales. in 3. parte summæ in tractatu de fide. & sanctum Bonau. in 3. dist. 23. in quæstionibus circa litteram quòd fides duodecim modis accipitur. Primo modo pro Sacramento baptismi li. vt ic de Iudæis. 45. di. & extra de bap. c. Debitum. Secundo modo pro castitate coniugalis thori. 27. q. 2. c. omne itaque, Tertio modo pro securitate conuentionali quæ etiam infideli seruanda est 23. q. 1. c. noli. Quarto modo pro conscientia, extra de præscrip. c. quoniam omne, vbi dicitur quod omne quod non est ex fide, idest ex conscientia peccatum est. & ita exponit glosa ibi. Et idem ponitur in c. litteras, de resti. spo. vbi post illa verba omne, &c. subditur. Et quicquid fit cõtra conscientiam edificat ad gehennam. Et in § ex his el 2. 28. q. 1. sic dicitur. Illud Apostoli. Omne, quod non est ex fide peccatum est, non ita intelligendum est, vt quicquid ab infidelibus fit credatur esse peccatum, sed quod omne quod

Fides duodecim modis accipitur.

contra conscientiam fit, edificat ad gehẽnam, & in §. & si fides de pœniten. dist. 3. exponitur omne quod nõ est ex fide peccatum est, idest omne quod fit contra cõscientiam peccatum est. Deest ergo fides cum non subest cõscientia hæc ibi. Quinto modo accipitur pro credulitate, quia credimus quod non videmus, fides enim est de re nõ visa. de pœni. di. 4. c. in domo. & ita exponitur illud Catonis. Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur. Et illud Montanarij in Luna celeri. Multis fidem pauca adimunt mendacia, & illud Ouidij. in 3. de tristibus. Tarda venit dictis, difficilisq; fides. Sexto modo pro legalitate, quæ dolo est contraria, extra de depo. c. bona fides, & de ista fide potest exponi illud Lucani, in 1. Nulla fides regni socijs, omnisq; potestas impatiens cõsortis erit. Et illud Iuuenalis. li. 1. Satira. 3. Quantum quisq; sua numorum seruat in arca. Tantum habet, & fidei. Septimo modo accipitur pro iusta sponsione, siue promissione. Insti de rerum diui. §. vendite. & de ista etiam dicit Apostolus, 2. ad Thi. 5. Primam fidem irritam fecerunt, & Ricar. in lib. de nuptijs c 37. de ipsa ait. Quis bonus absq; fide? Esopus quoq;, fabula 31. dicit. Expedit infido non irritare fidem, & Ouidius in 4. de ponto. Quis labor est puram nõ temerare fidem? Octauo modo pro simplicitate, & innocentia, ac bonitate. Et hoc modo accepit Luc. dicens libro 10. Nulla fides, pietasq; viris qui castra sequuntur &c. In communi etiam sermone dicitur. Est homo bonæ fidei: id est nõ duplex, non malitiosus, sed innocens, & bonus, & ita accipitur in c. innocens. 22. q. 4. Et de hac etiam fide exponitur illud Hiero. 7. perijt fides & sanctus de terra. Nono accipitur pro probabili ignorantia. ff. de acquir. re. do. l. quæ bona fide. Decimo pro æquitate actionum extra de excep. c. cũ venerabilis. Vndecimo ꝓ virtute theologica, de qua ait Paulus, ad Hebr. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Duodecimo, & vltimo ꝓ obiecto fidei, secundum quod dicitur in simbolo Athanasij. Hęc ẽ fides catholica &c. Et isto modo dicitur fides articulorum. 24. q. 1. c. hæc est fides. De quibus duobus vltimis modis tractare in præsentiarum volo-

volentes, quia vt ait Tullius. in 1. de offi. & Plato in Thimeo. ac Aristo. in 1. poste. Ad tradendam, & habendam intelligentiam, ac cognitionem alicuius rei, oportet primo præmittere, & præcognoscere quod sit illud de quo est tractandum. Ideo est notandum, quod fides diuersimode diffinitur, seu describitur a doctoribus, quia vnius rei est tantum vna diffinitio, secundum Philosophum. 6. Topi. Quod intelligitur respectu eiusdem. Nã secundum diuersas causas, & respectus potest idem diuersimode diffiniri, vt patet in 2. de anima, vbi Philo. diuersimode diffinit animam secundum diuersas causas. Vnde dicit idem Philoso. in 8. Metha. quòd diffinitiones quędam sunt per materiam, & quædam per formam. Quædã verò per vtrunq;, & illę tãtum sunt perfectæ.

Fidei diffinitio, quam ponit Paulus ad Hebr. 2. exponitur, ac declaratur, quoad singula verba, & 1. illud quid dicitur fides est substantia.

Dimissis autem diuersis diffinitionibus seu descriptionibus fidei, maxime illa, quam ponit Augu. super Ioannẽ sermone. 34. dicens, quòd fides est virtus qua creduntur, quæ non videntur. Solũ me extendam in illa perfecta diffinitione omnes alias compręhendente quam Paulus Apostolus posuit ad Hebr. 11. di. Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Sed forte dicet aliquis. Hæc est valde difficilis diffinitio, & multum subtilis, nimia autẽ subtilitas est ditanda. l. Sancimus. C. ad Trebel. l. Sicut. §. Si debitori. ff. quibus mo. pi. vel. ipo. solui. & l. fi. C de iure do. Item minima obscuritas est tollenda. l. fi. §. Sed cum antiquitas. C. de cura. furio. Vnde dicit Aristo. 6. Ethi. Oportet diffinientem, & demonstrantem planissima interpretatione vti, & non obscura. Et ideo hanc diffinitionem vobis clarissime declarabo. Fides n. debet declarari verbis simplicibus & claris non obscuris, vt inquit, glo. in c. 1. de summa tri. & fi. cat. Et de hoc tex. in c. Qui episcopus. 23. dis. & in c. Qñ & 4. di. Similiter lex debet dari verbis claris, & non obscuris. c. Erit autẽ lex. 4. di. vnde dicitur quod quando reperitur scriptura obscura, debet haberi pro non scripta. ff. de his quæ pro. non scri. ha. l. 2. Alibi dicitur, quòd probationes debent esse luce clariores. C. de probatis. l. fi. Pro huius diffinitionis declaratione: sciendum, quòd inquit Alex. de Ales. in 3. parte summæ in tractatu de fide. Et S. Bonau. in 3. di. 23. art. 2. q. 5. & Ricar. ea. di. art. 4. q. 1. & B. Th. 2. 2. q. 8. art. 1. Quod quando dicitur, quod fides est substantia, non significatur, quod sit in prædicamento substantiæ, quia est in prædicamento qualitatis, secundum Philosophũ in libro prædicamentorum. Sed ideo dicitur esse substantia pro eo, quòd sicut substantia est subiectum omnium, accidentium, & causa existentiæ eorum, sine qua accidens esse non potest per naturã, vt inquit Arist. primo de genera di. Accidens nullum erit, substantia non existente. Et in primo. Phisi. etiam dicit. Accidens nullum potest intelligi, sine substantia. Et in 6. Metha. Accidentia non stant sine subiecto, nec sunt entia nisi, quia entis. Et in prædicamentis, etiam inquit. Impossibile est aliquod accidens esse vnquam sine subiecto, in quo est, vel a quo. Et eadem sententia habetur ab eodẽ Philosopho. 2. de genera. 6. Topi. & 2. Metha phi. Ita à simili fides est totius edificij spiritualis fundamentum, & dispositio. Omnes enim virtutes procedunt ab ea, vt inquit Alex. de Ales, vbi supra in tractatu de fide informi. q. 1. Homo. n. ideo sperat habere beatitudinem, quia credit eam esse, & dari virtuosè viuentibus. Itẽ diligit Deum, quia credit quod sit summe bonus, & timet eum, timẽdoq; a peccatis abstinet, & de præteritis pęnitet, quia credit eum esse iustum, & in futuro iudicio peccata puniturum. Recte ergo fides dicitur esse substantia omnium virtutum. Virtutes enim omnes habent suũ principium, sicut & cæteræ res, quia in omni genere causarum, est deuenire ad aliquod primũ in illo genere, à quo omnia illius generis descendunt, vt inquit. Arist. 2. Metha. Cum ergo fides sit primũ generatiuum omnium virtutum, vt inquit Alex. de Ales, vbi supra meritò appellatur substantia. Quia sicut substantia dicitur esse primum ens, à quo omnia alia dependẽt, vt dicit Philosophus. 4. Metha. & 7. Metha. Idem Philosophus inquit. Vna cum commentatore super 2. de anima. Quod substantia prior est omni accidente, cognitione, diffinitione, & tem-

& tempore.Ita fides est prima,quę debet in anima Ad hoc vt cæteræ virtutes super ædificari valeant. Remota enim substantia fidei,necesse est omnes alias virtutes superedificatas amoueri. Nā in quolibet genere,qui non habet priora, non potest benè habere posteriora , vt inquit. Philosophus in 1. priorum . Et ideo non est possibile aliquem seruare diuina præcepta,nisi fidē habuerit & hoc est , quod inquit.Eccle.32.c.di.In omni opere tuo habeto fidem. Hæc est enim conseruatio mandatorum.Vbi glo.inquit. Nisi diuinam fidem in te habueris,præcepta diuina vsq; in finem nunquam seruabis.Ideo inquit Aug.in lib.de fide ad Petrum. Fides est bonorum omnium fundamētum: sine qua nullus poterit vnquam ad filiorum Dei numerum peruenire,& Paulus 1.Cor.3.c.ait.Vt sapiens architectus fundamentum posui.s.fidem . Et Paulo post ait.Fundamentum aliud nemo potest ponere,præter id quod positum est. Super quæ verba dicit Greg.& ponitur.1.q 1. c cum Paulus.Vbi non est fides fundamētum , nullum potest esse boni operis superedificium.Chrisostomus.quoq; (super Matthæum)inquit . Fides est Christianæ religionis,cunctarumq; virtutū, primum,& stabilissimum fundamentum Aug.etiam in lib.de verbis Domini. ait. Fides est substantia totius boni spiritualis, sine qua nihil est,quod bonum sit, & super Ioannem idem inquit. Quicquid gratiæ,quicquid meriti, quicquid virtutis , quicquid beatitudinis anima susceptura est,totum ex fidei substantia,fundamentoq; procedit . Diony.in super in sententijs suis dicit . Fides est manens credentium fundamentum, atq; substantia collocans eos in virtutes . Ex quibus omnibus patet particula prima diffinitionis fidei,qua Apostolus inquit, quod fides est sperandarum substantia rerum.

Fidem esse argumenti ī hic declarat.

Argumentum dupliciter accipitur.

SEcundo dicit Paulus in prædicta diffinitione,quòd fides est argumentum. Vnde sciendum est secundum Bonau. & Tho.vbi supra,quòd argumentum dupliciter accipitur Propriè,& transumptiuè. Argumentū proprie sic diffinitur a Boecio,in 1.Topi. & à Petro Hispano in sua dialectica & a Ioāne versorio doctore Pariense in commento Dialecticæ. Argumētum est ratio rei dubiæ faciens fidem.i. medium probans conclusionem.Vnde dicitur argumentum , quasi arguens mentem ad credendam conclusionem.Et hoc modo fides non dicitur argumentum . Alio modo dicitur argumentum transumptiue, quicquid illud sit quod mentem arguit,& illuminat ad videndum aliquid occultum. Et hoc modo fides dicitē argumentum non apparentium.Sicut.n. præmissæ in syllogismo gignunt notitiā conclusionis , secundum Philoso. primo Posterio.Quia cognitis illis, nihil dubitatur de conclusione . Ita fides Dei facit intellectum assentire primæ veritati, & articulis fidei. Vnde dicit Alex. de Ales, in 3 parte summæ in tractatu de fide informi . Quod cū Deus habitum fidei inspirat , sic mens nostra cogitur credere omnibus articulis sicut primis pricipijs. Vnde sicut quis contra conscientiam negaret illud de quolibet dicitur esse, vel non esse,& de nullo ambo simul,vel illud omne totum est maius sua parte,quia vt dicitur 1.Topic.Vnumquodq; primorū principiorum est simpliciter sibi fides , ita contra conscientiam quis negaret articulum fidei. Vnde B. Ignatius cum cogeretur ab infidelibus vt Christum negaret, respondit se non posse , quia nomen eius habebat scriptum in corde.Quapropter ad probandum qualem impressionē faciebat fides in mente , post mortē eius inuentum est Christi nomen scriptum literis aureis in corde eius hæc ille. Hic ille autem Ignatius scripsit literas virgini Mariæ,& beata Virgo rescripsit ei. Et dum esset Episcopus in Antiochia Romā perductus compellebatur a Traiano Imperatore horribilissimis tormentis ad negandum fidem. Ipse vero recusans,respōdebat vt supradictum est . Quapropter volens Imperator videre, virum verum dixisset , post mortem eius fecit aperiri corpus suum , & inuenit vt prædictum est in eo scriptum mellifluum nomen Iesu : & vt legitur in legenda eius, cùm in diuersis partibus cor scinderetur in quali bet parte inueniebatur scriptum dictum nomen.Ex quibus patet,quod non immerito fides dicitur argumentum, quia arguit,& illuminat mentes nostras ad credendum

Vide de B. Ignatio.

dendum inuisibilia, & non apparentia. Vnde dicit Augustinus, super Ioannem. Sermone.24. Fides est virtus qua credũtur quæ non videntur. Dicitur etiam argumentum, quasi arguens mentem infidelium, qui non habent eam. Quapropter semper sunt tristes, & malanconici. Quia vt inquit Alexander.de Ales, vbi supra habent conscientiam cauteriatam. Vnde Aug.lib.soliloquiorum, ait iussisti Domine: & ita est, vt omnis animus inordinatus sit pęna sibijpsi, & Esa.59.dicitur. Cor impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.

Fides est de non apparẽtibus & vt hoc melius intelligas vide Scotum, & alios; in 3.d.24.vbi quærũt an de eodẽ possit esse sciencia & fides, & Fran. de Mairo.3.d.23.art.6.

Tertio dicit Paulus. Quod fides est de non apparentibus, quia si de articulis fidei haberemus claram visionẽ, nõ haberemus fidei meritum. Dicit.n.Greg. in homilia Pascali. Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Si enim articuli fidei possent per syllogismum demonstratiuum probari, tunc de eis non esset fides, sed sciencia. Scire enim est rem per causam cognoscere. Et quoniam ita est, & non contingit aliter se habere vt inquit. Ari. primo posteri. qui etiam dicit Quod sciencia est habitus conclusionis demonstratæ. Et in 6. Ethieorum etiam ait. Sciencia est habitus demonstratiuus alicuius rei, qui ex necessarijs necessaria concludit. Fides ergo est de inuisibilibus, & nõ apparentibus. Vnde Augustinus. in libr. de videndo Deo, dicit. Præsentia videntur, & creduntur absentia, & Greg. in homilia Pascali, ait. Quæ videntur, fidem non habent, sed agnitionem. Sed contra Ioannis 20.c. vbi dicit Dominus. Quia vidisti me Thoma credidisti. Respondeo secundum Augustinum & Gregoriũ super prædictis verbis, & Ricardum in 3. dist.24.art.10.q.4.& sanctum Bonauent. ibidem art.1.q.1. quod Thomas vnum vidit, & aliud credidit. Vidit enim solam humanitatem Christi & eius credidit diuinitatem di. Dominus meus, & Deus meus. Stat ergo firma sententia Pauli. Quod fides est de non apparentibus. Et licet de articulis fidei non habetur sciencia demonstratiua, habetur tamen vera certitudo per fidem, non minor qualibet demonstratione scieatiali quo ad credulitatem in his in quibus est vera fides; Et de hoc est exemplum quod legitur in historia Constãtini Imperatoris videlicet. Quod tempore ipsius quidam magnus Philo. redarguens ipsum Imperatorem pro eò, quòd se Christianum fecerat, dixit se velle disputare cum Alexandro Constantinopolitano Episcopo, viro vtique perfecto, & sancto, sciencia tamen ignaro, afferens, quod eum conuinceret, pro eò quòd sciencia sua erat sciencia vera, & certa, fides vero Christianorũ erat per omnia incerta, & bestialis. Quo audito Imperator fecit prædictum Episcopum aduocari, qui confidens in Domino venit, Philosophus autem interim se præparauit ad bellum iaculis acutis sciẽtiarum suarum. Mox autem cum vellet incipere disputare Alexander Episcopus dixit sibi. Scito (philosophe) quòd vnus articulus fidei est necessarius, certior in intellectu humano qualibet sciencia naturali, quod cum Philosophus negaret, dixit Alexander. Præcipio tibi in virtute nominis Iesu, vt credas quæ dico, & taceas. Cui cum Philosophus non acquiesceret, sed vellet loqui, statim os eius retro collũ versum est nec vlterius loqui valebat. Ex hoc ergo exemplo patet, quòd fides nostra est optimum argumentum, melius quàm argumenta Aristotelica ad dandam nobis cognitionem de inuisibilibus. Et ideo dicit Ricardus de S. Victore, in lib. de Trinit. Vtimur in attestatione credendorum signis pro argumentis, prodigijs pro experimentis. Et omnia supradicta confirmat gl. super epistolam Pauli ad Gala. di. Fides argumentum est non apparentium, quoniam est firma inuisibilium certitudo. Ex quibus patet, quàm subtiliter, & eleganter diffinierit Paulus; fidem vbi supra di. Fides est sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium.

P DE

DE DECLARATIONE Articulorum fidei.

SECVNDA pars nostri sermonis dicitur declarationis. articulorum fidei. Sed pro maiori omnium intelligentia. Sciendum, quòd secundum sententiam Alex de Ales. in 3. parte summæ in tracta. de fide informi. quæstio. 1. & sanctum Bonauenturā. in 3. dist. in. 25. articul. 1. quæstio. 1. & Ricar. in ea di. artic. 2. quæstio. 1. Duodecim Apostoli volentes post Ascensionem Domini, & receptionem spiritus sancti per diuersas mūdi partes, ad prædicandum Christi fidē proficisci, fidem prius composuerunt simbolum fidei, idest Credo paruum, in quo posuerunt articulos fidei, qui sunt duodecim pro eo, quòd quilibet Apostolorum vnum posuit. Credendum est, quòd beata Virgo Maria erat præsens, & residebat in medio eorum, tanquam ipsorum magistra. Articulus autem secundū Alexandrum de Ales, vbi supra. Diffinitur à Ricardo de sancto Victore sic. Articulus est indiuisibilis de Deo arctans nos nos ad credendum Vnde dicitur articulus, ab arctādo, hi autem duodecim articuli figurati sunt secundum Alexandrū vbi supra duodecim lapidibus fundamenti muri ciuitatis Hierusalem. Apoc. 21. Quia isti duodecim articuli sunt fundamenta ecclesiæ Dei. Item secundum eundem Alexandrum sunt figurati in misterio duodecim stellarum, quæ erāt in corona mulieris Apoc. 12. Mulier enim significat ecclesiam, corona fidem. Duodecim Stellæ, duodecim articulos ab Apostololis radiatos. Figurati etiam fuerunt Iosuæ 4. vbi dicitur. Quod duodecim viri perfecti portauerunt de medio Iordanis alueo duodecim lapides, & posuerunt in loco, vbi castramentati sunt. Per duodecim namq; viros de singulis tribubus, præfigurabantur, duodecim Apostoli, per duodecim verò lapides, duodecim articuli. Partes simboli, quæ sunt firmæ, & immutabiles, ex medio autem Iordanis Alueo accepti sunt, idest ex sacræ scripturæ testimonio, vt infra patebit. Dicūt autem prædicti Theologi, quòd licet respectu Apostolorum componentium, articuli fidei dicantur solum duodecim, tamen respectu rerum in eis comprehensarum, possunt in quatuordecim distingui, quia comprehendunt in se quatuordecim veritates. Quæ possunt sic declarari, secundū prædictos Theologos Omnis. n. fidei nostræ veritas, aut est de Deo ratiōe propriæ naturæ in se, aut de Deo ratione humanæ naturæ sibi vnitæ. Si primo modo, aut illa veritas exprimit vnitatem, essentiæ, & sic est istæ articulus. Credo in Deum: cuius sensus est talis formando explicitam enunciationē. Credo q Deus est vnus: aut respicit personam patris, & sic est alius articulus. Credo in patrem omnipotentē. Et si ex hoc formetur enunciatio erit iste sensus. Deus est pater omnipotēs. Aut respicit personam filij, & sic est alius articulus. Credo in Iesum Christum filium eius vnicum Dñm nostrū. Aut respicit personā spiritus sancti, & sic est iste articulus. Credo in spiritū sanctum. Aut respicit operationē Dei; per quā res producit in esse naturæ. Et sic est iste articulus. Credo in Creatorem Cęli & terræ. Aut respicit operationem, per quam Deus dat nobis esse gratiæ, & sic est iste articulus. Credo sanctam Ecclesiā catholicam, sanctorū communionē remissionē peccatorū. Aut respicit operationē Dei: per quam dat nobis esse glorię. Et sic est iste articulus. Credo carnis resurrectionem vitam æternam amen. Ex quo pōt formari hæc enunciatio Deus resuscitabit carnem nostram, & dabit nobis vitā æternam. Ergo à contrario sensu bene cōcluditur, q dabit malis mortem æternā. Si autem secūdo modo talis veritas, quę est articulus sit de Deo ratione humanę naturæ sibi vnitæ, sic etiam sunt septem alij articuli. Primus quorū respicit Christi conceptionem, & tangitur cum dicit. Qui conceptus est de spiritu sancto. Secundus eius de Virginem Natiuitatem. Qui tangitur cum dicit. Natus ex Maria Virgine. Tertius eius passionem, cum dicitur. Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & sepultus. Quartus descē sum eius ad interna, cum dicitur. Descendit ad inferos. Quintus resurrectionē tertia die factā cū dicitur. Tertia die resurrexit a mortuis. Sextus ad Cęlum Ascēsionem, cum dicitur. Ascendit ad Cęlū; sedet

Articulus fidei quomodo diffiniatur.

Articuli licet sint duodecim respectu Apostolorum cōponentium tamē possunt quatuordecim distingui.

Ville notū ac aliat Theologos vt nosti, & istum hic.

ſedet ad dexteram Dei Patris oĩpotẽtis. Septimus uero Aduẽtũ Chriſti ad iudiciũ,cũ dr̃. Qui vẽturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et ſic patet,ꝙ quantum ad veritates in ſe cõtẽtas, ſymbolum fidei habet quattuordecim articulos. Sed duo decim dicuntur per reſpectum ad duodecim Apoſtolos. Et iſte numerus duodenarius, qui cõſtat ex numero ternario quatuor vicibus cumulatio ſignificat fidẽ Trinitatis,in doctrina quatuor Euangeliorum. Ideo autem hæc collectio, & compoſitio duodecim articulorũ appellata eſt ſymbolũ,ſcd̃m Alex. de Ales, vbi ſupra. Quia in philoſophia, ſymbolũ dr̃ conuẽientia,iuxta illud Ariſt in 2. Phiſi. In habentibus ſymbolum facilior eſt trãſitus. Hæc aũt collectio facta eſt, vt oẽs nationes in vnam religionem,& fidẽ conuenirent, Alia etiã ratione appellata eſt ſymbolum,à ſyn, quod eſt cũ & bellè,qđ eſt idem,quod ſententia, quaſi multorũ Apoſtolorũ in ſimul ſententia Omnes.n. hos articulos approbauerunt, & in eãdẽ ſententiam conuenerunt, vel idem dicitũ ſymbolum,quia verba eius ex diuerſis ſacræ ſcripturæ ſententijs collecta ſunt. Ait.n. Aug. in lib. de ſymbolo. Iſta verba per diuerſas ſcripturas ſparſa ſunt, ſed tamen collecta,& ad vnũ redacta,ne tardorũ hominũ laboraret memoria, hæc ille. Sed dicet quis. Fac me cognoſcere,quę dicis, & quo in loco ſingulæ articulorũ fidei partes, in ſacra ſcriptura collectæ ſunt? Audi articulũ primum, qui fuit Petri di. Credo. Et hoc habetur Eccle. 2. vbi dr̃. Qui timetis Dominum credite illi. In Deũ Deu. 6. Audi Iſrael. Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt. Patrem. Hiere. 3. Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis. Omnipotẽtem Gen. 17. Ego Dñs omnipotens, ambula coram me, & eſto perfectus. Creatorem cęli & terræ: Gen. 1. In principio creauit Deus Cęlũ, & terram. Secundus articulus fuit Andreæ,qui dixit. Et in Ieſum. Quod habetur Abachuch. 3. c. vbi dixit propheta. Ego autem in Dño gaudebo, & exaltabo in Deo Ieſu meo Chriſtũ Abacuch vlt. Egreſſus es in ſalutem populi tui,in ſalutem cum Chriſto tuo. Filiũ eius vnicũ. Pſal. 2. dicit Chriſtus. Dñs dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. & Pſal. 88 Ipſe inuocabit me, Pater meus es tu. Et ego primogenitũ ponã illum excelſum,præ regibus terræ. Dñm noſtrum. Pſal. 23. Dñi eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarũ,& vniuerſi,qui habitant in eo. Et Pſal. 2. Dixit Deus Pater filio, quẽ volebat mittere ad incarnandum Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea. Tertium articulum poſuit Ioan. di. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Et hoc habetur Eſa. 63. vbi dicitur. Spiritus ſanctus ductor eius fuit. Natus ex Maria Virgine. Eſa. 7. Ecce Virgo cõcipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, qđ interpretatur nobiſcum Deus. Quartus articulus fuit Iacobi maioris di. Paſſus ſub pontio Pilato. Et hoc habetur Eſa. 5. vbi inquit Chriſtus. Corpus meum dedi ꝑcutientibus, & gehenas meas vellẽtibus, faciem meã non auerti ad increpantibus & conſpuentibus in me, Crucifixus. Iob 7. Suſpẽdiũ elegit ſibi anima mea. & Pſal. 21. Foderũt manus meas,& pedes meos: dinumerauerunt omnia oſſa mea. Mortuus Eſa. 53. Tradidit in mortem animã ſuam,& cum ſceleratis reputatus eſt: Et ſepultus Eſa. 11. Et erit ſepulchrum eius glorioſum, dixit propheta videns in ſpiritu Chriſtum de ſepulchro reſurgentẽ cum gloria. Quintũ articulum poſuit Iacobus minor di. Deſcendit ad inferos. Et hoc habetur Zach. 9. Vbi propheta loquitur dicens, futura velut præterita more prophetico, vnde ait. Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu in quo nõ erat aqua. Anima.n. Chriſti deſcendens ad inferos, inde liberauit ſanctos Patres. Sextum articulũ poſuit Thomas dicens. Tertia die reſurrexit a mortuis Oſeæ. 6. Dicebant mortui, qui debebant reſurgere cum Chriſto, poſtꝙ intellexerunt illũ eſſe mortuũ, fortè per annunciationẽ angelicã. Viuificabit nos poſt duos dies, tertia die ſuſcitabit nos, & ſic ſe inuicem cõfortabãt. Septimus articulus fuit Philippi,qui dixit. Aſcendit ad Cęlos. Et hoc habetur. Pſal. 46. vbi dicit Aſcẽdit Deus in iubilatione, & Dñs in voce tubę. Sedet ad dexterã Dei patris omnipotentis. Pſal. 109. Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextris meis.

Octauum articulum posuit Bartholomæus dicens Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Et hoc habetur Esa. 3. vbi dicitur. Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui, & principibus eius, & Psal. 97. Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate. Nonus articulus fuit Matthæi, qui ait. Credo in spiritum sanctum, & hoc habetur Iohe. 2. c. vbi dixit Deus de spiritu sancto, quem debebat mittere in die Pentecostes. Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri. Decimum articulum posuit Simon dicens. Sanctam Ecclesiam catholicam, scilicet esse vnicam per totum mundum. capitulo primo. §. vna vero. de summa Trinitate, & fina. c. & extra quam nemo potest saluari, de qua Sophoniæ vltimo dicit spiritus sanctus. Reddam populis labium electum, vt vocent in nomine Deum, & seruiant ei humero vno. Omnes enim Christiani dicuntur esse, vnum corpus ecclesiæ. Iuxta illud Pauli ad Romanos. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et eadem sententia habetur primo Corinthio. 12. Licet per alia verba. Sanctorum communionem. Sapientię 7. Sine inuidia communico dicit quilibet sanctus. Et Psal. 121. dicit David Domino. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Vndecimus articulus fuit Thadei dicentis Remissionem peccatorum. Et hoc habetur Ezechielis 36. vbi dicit Deus de aqua baptismali. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

AD illum autem articulum cum præcedenti potest applicari remissio, quæ fit non solum in absolutione confessoris, sed etiam illa, quæ datur per indulgentias ecclesiasticas. Indulgētia autem hoc modo accepta, est quædam remissio pœnæ debitæ pro peccatis, post contritionem habitam de eis, vt colligitur ex notatis in c. quod autem. de pęni. & remis. Sed hic quæri potest, vnde procedat quòd indulgentiæ ecclesiæ tamen valent vt sine alia pęnali satisfactione, aliquando ab omni pœna ipsis peccatis debita liberetur, faciens quod in forma indulgentiæ continetur. Et dimissis diuersis opinionibus Theo. maxime Ricardi, & Thomæ, ac Bonauent in 4. distinct. 20. & Alex. de Ales. in 4. parte summæ in tractatu de indulgentijs, & canonistarum in dicto cap. Quod autem. de pęni. & remis. & in c. indulgentiæ. eod. titul. lib. 6. & in Cle. vnica. de reli. & ve. san. Dico secūdum Franciscum de Mairo. in tractatu de indulgentijs. Quod solum hoc procedit ex merito Christi, & passionis eius, cuius minima gutta sanguinis, vel sudoris sufficeret ad expiationē omniū peccatorum, quæ vnquam fuerunt perpetrata, aut perpetrabuntur. Quia eius respectu nihil sunt omnia. vt in c. Dānamus. circa fi. de summa Tri. & fi. c. Vere etenim ipse portauit dolores nostros. Esa. 53. & c. cū marte. de cele. mis. Cuius thesauri dispensatio tradita est super terram ei, qui curā habet mistici corporis, & clauem totius ecclesiæ militantis, Matth. 16. & 18. & c. quanto. de translatis. & c. quodcunq;. 24. q. 1. Et sic non obstat si dicatur, quod nō est discipulus super magistrū, nec Apostolus maior eo, qui misit illum. Io. 13 Et quod inferior non habet auctoritatem in bonis superioris. c. inferior. cū si. 21. di. Vnde non pōt inferior absoluere à pęna imposita à superiori. d. c inferior. Et ideo vr, quod nulla pura creatura habeat auctoritatē sup merita Christi, & passionis eius: & cōsequenter nec Apostoli. Cūq; cuiq; peccato sit a Deo imposita, & assignata debita pœna. Et etiam post contritionē, videtur, quòd nullus sacerdos (etiam si sit summus Pontifex) possit dictam pœnam remittere, & indulgere. Quia respondetur, quòd ecclesia, siue prælatus ecclesiæ, facit hoc auctoritate Christi, qui concessit suo Vicario auctoritatem dispensandi rationabiliter thesauros meritorum passionis suæ, qui fuerunt sufficientes ad infinitos homines redimendos, cum essent infinitæ virtutis; Et ideo de hac superabundantia conferūtur indulgentiæ ab ecclesia; Et ad argumentū de superioritate respondetur, quòd inferior potest absoluere à pęna imposita à superiori auctoritate eius. Ar. in cap. vltimo. 93. & 94. dicto capitulo primo. Quod autē Vicarius Christi habeat hāc auctoritatem ab ipso probatur quadru

plici

plici via, seu ratione. Prima est talis. Quandocunq; aliquis princeps committit alicui Vicario suo plenitudinem potestatis suæ, nullam ponens in commissione exceptionem ille potest secundum formam commissionis sibi factæ, in omni materia relaxare, & restringere, cum habeat potestatem vniuersaliter sibi commissam, & nullatenus coartatam. Sed B. Petro Vicario Christi fuit ab eo collata potestas huiusmodi vniuersalis, & generalis, dum ei dixit. Quodcunq; solueris super terram, erit solutũ & in Cœlo &c. Matth. 16. Et similiter etiam alijs Apostolis talis potestas fuit ab ipso concessa Matth. 18. nulla penitus facta exceptione. Ergo Vicarius Christi potest culparũ pœnas relaxare. Qui enim totum dicit, nihil excludit. l. á procuratore. vbi gl. C. man. & c. solitæ. de maio. & obed. cum si. Secunda ratio est talis. Quicunq; princeps committit alicui, quod maius est, etiam intelligitur committere, circa eãdem materiã illud quod est minus. Et ideo dans auctoritatem sententiandi, dare ẽt intelligitur auctoritatem inquirendi de causa c. præterea. de offi. dele. & l. 2. ff. de iure om. iud. Sed circa materiam peccatorũ maius est absoluere á culpa, q̃ a pœna, quia maius malum est ipsa culpa, q̃ pœna. Ergo cum princeps ecclesiasticus habeat plenam potestatem absoluendi á culpa, multo magis habet potestatẽ absoluendi á pœna, quæ est minus malum, cuius signum est, quia redditur pęna pro culpa à Deo, qui semper dat minora pro maioribus. Tertia ratio est talis. Cuicũq; committitur relaxatio maioris pęnę, circa eundem processum, videtur, ꝙ non sit ei neganda relaxatio minoris, quia non debet cui quod plus est, licet quod minus est non licere l. non debet. ff. de reg. iur. & c. cui licet. eodem titul. libro 6. Et ideo habens potestatem á principe dimittendi mortem, intelligitur etiam habere potestatem dimittendi mutilationem, vel exilium. Sed Christus dedit ecclesiæ plenitudinem potestatis remittendi obligationem ad pœnam æternam, vt patet in absolutione peccati mortalis, cum sacerdos dicit confitenti. Ego absoluo te ab istis, & ab omnibus peccatis tuis mortalibus, & venialibus &c. Ergo multo magis dedit ei potestatem remittendi obligationem ad pœnam temporalem purgatorij. Nam quicunq; habet potestatem super antecedens, habet etiam super consequens, quod non sequitur, nisi ex illo antecedente. Sicut si mors nõ posset euenire, nisi præuia infirmitate, qui cunque posset tollere omnem infirmitatem, posset etiam tollere omnem mortem. Vnde cum in ciuilibus actio nascatur ex obligatione, ea quo communiter dicitur, quòd obligatio parit actionem. Insti. de acti. circa princ. & ff de procu. l. licet in popularibus. Quicunque potest tollere actionem, potest etiam tollere obligationem Et ideo cum pęna sit subsequens ad culpam, sicut actio ad obligationem, cum acceperit ecclesia plenitudinem potestatis ad tollendam instrumentaliter culpam, profectò etiam accepit potestatem ad dimittendam ipsam pœnam. Quarta ratio est talis. Omnis princeps iustitiæ debet esse promptior ad remittendum quàm ad puniendum, dicente Domino. Ezechielis 18. Non est voluntatis meæ mors impij, sed vt magis conuertatur, & viuat. Et facit lex Arianus. ff. de actione & obligatione. Illa autem ad quæ magis est promptus, quilibet facilius committit. Cum ergo Christus commiserit ecclesiæ potestatem obligandi ad pœnam, ergo multo magis ei commisit potestatem absoluendi ab illa pœna. Nam Ioannis 20. dixit discipulis suis. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Non enim potestatem habent sacerdotis, retinendi peccata, quo ad culpam, sed solum quo ad pœnam, aliter possent aliquem inuitum retinere in peccato mortali, quod est falsum, verba ergo Christi intelliguntur de retentione, & remissione pœnæ. Quæ quidem remissio fit per indulgentias. Ex quo patet propositum. Si autem quæratur, qui possint concedere indulgentias, respondeo vt potest colligi ex dictis Ricardui. in 4. distinctione 20. articulo 5 quæstio. 3. & sancti Bonauentura. eadem di. artic. 2. quæstione 2. & beati Thom. in 4. scripto distin. 20. artic. 4. quæstio. 2. & 3. & Franciscus de Mair. Vbi supra. Quod so-

Papam habere auctoritatẽ dandi indulgentias hic ostẽditur.

lus Papa potest dare indulgentias plenarias iu toto orbe, quia ipse solus assumptus est in plenitudine potestatis. c. Cũ ex eo. de pęni. & rem. & & d. c. Quodcunque. 24. q. 1. potestasq; eius indeterminata. 2. q. 6. c. Qui se scit. & extra de aucto. & vsu. pa. c. Ad honorẽ. Legati verò Domini Papæ possunt de iure facere perpetuas indulgenrias in terminis suæ legationis; sicut, & perpetua statuta de offi. legati. c. vlt. in texto & in glosa. Archiepiscopi etiam in sua prouincia, & Episcopi in sua diocesi dummodo non excedãt summam quadraginta dierum, siue sit ꝓ anniuersario ecclesiæ, siue pro alia causa, In dedicatione tamen Basilicę, possunt concedere vsq; ad summam vnius anni, & nõ plus, siue dedicetur ab vno Episcopo, vel Archiepiscopo siue à pluribus, vt in d. c. cum ex eo. & c. nostro eodem titul. & dicit Car. in cle. 2. de pę. & re. Qđ si excedant hunc numerum non valent, vt in c. Indulgentiæ. eodem titul. lib. 6. Quod intelligendum est secundum glosam ibidem, quo ad excessum, nõ quò ad numerum concessum. Limitata enim est eis potestas à Papa ne per immoderatas concessiones, claues ecclesiæ contemnerẽtur, & pęnitentialis satisfactio enacuaretur. d. c. Cum ex eo. Item quia facilitas veniæ, incentiuum tribuit delinquendi. c. Est iniusta. 23. q. 4. & c. vt clericorum mores. de vita & ho. cle. Alij autem prælati inferiores vt Abbates priores, & huiusmodi, non possunt dare indulgentias, vt notatur glos. in d. c. Nostro nisi ex speciali concessione, & priuilegio, vel ex ꝓscriptione, & huiusmodi causa eis competat, vt in c. Accedentibus. de exces. prę lato. Sacerdotes verò alij (etiam parochiales) similiter non possunt dare indulgentias publicas, & generales. Tamen secundum Aluarum quem refert Car. in cle. religiosi de priui. in foro pęnitẽtiali possunt dare indulgenriam illis quos possunt absoluere. Ar. in c. Deus qui. de pęni. re & idem tenet glosa in c. Mensuram. de pęni. di. 1. & Panor. in c. Sicut dignum de homi. & allegat capitulum. Quem pęnitet. de pęni di. 1. & idem tenet Inno. & Bernar. in c. Quod autem de pœni. & re. Sed de quanto non determinatur nisi, q Aluarus dicit, quod possunt dare indulgentiam annorum, vel dierum sicut eis videbitur dummodo discrete faciant. Et idem tenet Innoc. refert & sequitur Archi. in d. c. Indulgentiæ de pœni. & re. libro 6. Et ideo consilium est, quòd confessor semper intendat dare confitenti omnem illam indulgentiam, quam ei dare potest. Dicit autem Ricar. vbi supra. q. 1. & Tho. vbi supra q. 4. Quod etiam malus Episcopus põt dare indulgentias, q̃ quidem conferuntur per potestatem, & iurisdictionem prælati ecclesiæ tradita, malitia autem non tollit potestatẽ, vel iurisdictionem, sed solum bonitatẽ. Item prælatus non dat indulgẽtias, nec remitrit pœnam ex vi meritorum suorũ sed ex vi meritorum reconditorum in thesauro ecclesiæ. Sicut ergo malus Episcopus potest, & peccato absoluere subditum etiam potest ei indulgentiam conferre, vt etiam tenet Hosti. in summa dicens. Quod indulgentiæ, quas talis dat valent quam diu ab ecclesia tollerantur. Et facit c. Dictum est. 1. q. 1. Notandum est autem secundum Alex. de Ales. in 4. parte summæ in tractatu de indulgentijs, & S. Thom. in 4 di. 20 art. 3 q. 2. & B. Bonau. vbi supra. q. 4. & Franc. de Mair. in tra. de indulgentijs. Quod indulgẽtiæ dantur ad supportandam infirmitatem, & declarandam diuinam benignitatem cui dicitur Sap. 11. Misereris omniũ. &c. Dantur ergo indulgentiæ pro Dei gloria, & laude, quę pręcipue relucet in sanctis eius, vt dicunt communiter doctores. Sancti verò honorantur maxime in constructione basilicarum, & commemoratione virtutum suarum. Et ideo recte dantur indulgenriæ celebrantibus eorum festa, vel his qui intersunt prædicationibus, vel visitantibus eorum ecclesias, aut porrigentibus manus adiutrices earum constructioni, vel reparationi, & huiusmodi. Similiter dantur indulgentiæ pro communi vtilitate, & defensione fidei, vel terræ sanctæ. Item pro promotione studij sacræ scripturæ & Theologiæ, & huiusmodi, quæ ordinantur ad prædicta. Nec dare aliquid pro hac causa, vt habeatur indulgentia committitur simonia, quia temporalia non considerantur vt temporalia simpliciter, sed vt ordinata ad spiritualia, secundum Bona.

Vide quõ sécunaũ aliquos, particularis sacerdos põt dare aliquos indulgẽtijs.

vbi supra dicit autem idem doctor, & similiter Alex. de Ales. vbi supra. Quod sicut fit in corporalibus, & temporalibus ita fit suo modo in spiritualib⁹. In rebus autem corporalibus videmus, quòd thesaurus regis a thesaurario solet expositioni duplici ex causa scilicet vel ad gloriam, honorem, & magnificentiam ostendendam regiæ dignitatis, ac maiestatis, sicut faciunt quandoq; reges liberales. Vt habetur de Asuero. Hester. 1. vel propter indigentiam communitatis, vt quñ thesaurus exponitur ad dandum militibus, qui exponunt se pugnæ pro defendenda communitate, ne ab hostibus lædatur. Et similiter spiritualis thesaurus ecclesiæ pro supradictis duabus causis debet expositioni. Notandum est etiam, quòd indulgentia rite concessa non expirat morte concedentis sed perdurat secũdum Inno. in c. quod translationem. de offi lega & Panor. in c. si. eodem titul. Ad hoc autem vt indulgentia valeat plura requiruntur. Vnde dicit Franciscus de Mairo. vbi supra quod multa sunt quæ impediunt ne indulgentia proficiat. Primum impedimentum est infidelitatis. Vt enim dicit Aug. primo de doct. Christiana, Christus ita dedit claues ecclesiæ, vt qui non crederent sibi peccata dimitti non dimitterentur eis, & qui crederẽt indulgentiam perciperent, hæc ille. Et ideo cuidam religioso dicenti mihi. Ego non credo, quod per istas indulgentias homo euadat pœnas purgatorij, nisi ope ra pœnitentiæ fecerit. Ego respondi. Tibi non proderunt, quia in eis non habes fidem. Sed bene mihi. Quia firmiter credo p eas euadere pęnas pro peccato debitas. Et in huius signum dicitur Lucę 7. Sicut credidisti fiat tibi, & ibidem. Fides tua te saluum fecit, & Matth. 15. O mulier magna est fides tua fiat tibi sicut vis. Secundum impedimentum est defectus contritionis, quando scilicet quis de aliquo peccato mortali a se commisso non est contritus. Tunc enim secundum eundem doctorem, & Ricardum in 4. distin. 20. articul. 4. quæstio 1 & Tho. eadem. di. articul. 5 q. 1 Non potest percipere fructum indulgentiæ. Quod probatur sic. Non potest fieri remissio pęnę manente culpa, cum intentio principis

2. Impediẽt indulgẽtiæ ne cõsequã tur.

sapientis non sit vt thesaurus suus inimicis suis, sed amicis dispensetur. Ex istis autem in peccato mortali, pro tunc est inimicus Dei, & ecclesiæ de pœniten. distinctio. 3. capitul. charitas. §. neminem. Cum ergo ei non remittatur culpa, per consequens, nec pęna. Talis enim non est susceptibilis thesauri charitatis, qui est indulgentia cum sit extra gregem charitatis. Vnde sicut membrum ab alijs membris precisum, non recipit influentiam eorum. Quia vt ait Philosophus. 2. de anima. Omne quod nutritur necesse est, quod habeat vitam. Sic qui est in peccato mortali, quasi membrum mortuum non suscipit indulgentiam ex meritis mẽbrorum viuorum. Tertium impedimentum est ratione excommunicationis, quando enim quis est excommunicatus, non est capax indulgentiæ, quia est à gremio ecclesiæ sequestratus. Vnde non prosunt ei Sacramenta ecclesiastica. c. si celebrat. de cle. excommuni. mi. Et facit ad hoc quod notatur in c. quicunque. 24. q. 1. & in c. præsenti. de sentent. excommu. libro 6. Sicut enim membrum a corpore separatum non suscipit beneficia corporis; ita nec excommunicatus beneficia ecclesiæ, quia est separatus a corpore Christi. capitul. engeltrudum. 3. quęstio. 4. Similiter nec illis prosunt indulgentiæ, qui non sunt de iurisditione eius, qui dedit eas. capitul. quod autem. de pœnit. & re. Et per hoc nõ excluduntur illi, qui sunt de prouincia Metropolitani dantis indulgentiam, licet non sint de eius Diœcesi. dicto capitulo nostro eodem titul. Dicit tamen Innocen. in dicto capitul. quod autem. Quod habens licentiam à proprio Episcopo potest accipere indulgentiam in diœcesi alterius Episcopi. Alij vero cum quibus transit Hostien. dicunt, quod etiam sufficit ad hoc licentia sui parrochiani Guil. vero in Spec. dicit quod tutius est habere licentiam ab Episcopo proprio, vel Metropolitano, qui eam potest concedere dicto capitul. nostro. Et facit ad prædicta de licentia Episcopi capitulum. Significasti. de foro compe. Quartum impedimentum est defectus confessionis. Licet enim quidam dixerint, quòd ille, qui in Pasca fuit confessus, & postea cecidit in peccatum

3. Impedimentum ne indulgẽtiæ consequantur.

4. Impediẽt ne indulgẽtiæ consequantur.

mortale, si habeat contritionem de eo, cum proposito confitendi tempore ab ecclesia deputato, habebit indulgentiam, Quam opinionem tangit Panor. in cap. omnis vtriusque sexus. de pœniten. & re. & Ioannes Andr. in dicto capit. quod autem. & glo. in cle. vnica. de reli. & ve. san. & Car. ibidem hoc tenet. Tamen tutius est quòd confiteatur, maxime cum vix sciant seculares bene conteri. Item quia communiter in indulgentiarum concessione ponitur contritis, & confessis. Si autem sufficeret sola contritio frustra adderetur confessis. Verba autem nō debent intelligi inaniter posita. capitul. ad audientiam. de decimis. Et ideo a forma priuilegij, non est recedendum. capitul. porro. de priuileg. Si quis tamen non posset confiteri defectu confessoris, vel alia rationabili causa non posset plenè, & sufficienter confiteri, credo quòd in hoc casu sufficeret contritio, cum proposito confitendi, habita opportunitate. Quintum impedimentum dicitur in dispositionis corporalis, vel temporalis. Quando enim dantur indulgentię sub modo, & limitatione, vt puta visitantibus aliquam ecclesiam, vel porrigentibus manus adiutrices, & huiusmodi. Tales indulgentias cōsequuntur solum illi, qui actualiter visitant, & manus adiutrices porrigunt. Infirmi autem, & debiles, qui non possunt ipsam ecclesiam visitare, & pauperes, qui non possunt ecclesiæ manus adiutrices porrigere, licet habeant bonam voluntatem visitandi, vel manus adiutrices porrigendi, si possent. Et propter hanc bonam voluntatem in conspectu Dei non parum mereantur, tamen beneficium indulgentiarum non consequuntur. Cuius ratio est. Quia quamuis voluntas benefaciendi reputetur pro facto quantum ad præmium essentiale, non valenti operari. §. Item illud prophetæ, de pœniten. di. 1. Non tamen reputatur, pro facto quo ad præmium accidentale, quod datur solum operi facto, cuiusmodi sunt indulgentiæ. Vnde dicit beatus Thom. in 4. distin. 20. Quod non extante conditione non potest quis consequi, quod sub conditione cōceditur, nec obstat, quòd Deus respicit bonam voluntatem. 14. 5. c. si qd

5. Impedimētū ne in dulgētiæ cō sequantur.

quia verum est quantum ad augmentum gratiæ, & gloriæ, sed non quo ad accidentalia præmia requirenda opus, cuiusmodi est remissio pœnæ. Valet tamen per accidens talis bona volūtas, quia in quantum augmentat gratiam, per consequens, & contritionem auget. Et ita operatur ad remissionem pœnæ. Dicit autē Ricar. vbi supra arti. 3 quæstio. 2. Quod si pauper offerat vnum denarium, & habeat indulgentiam, tamen diues offerens solum vnum denarium non consequetur ipsam indulgentiam, quia nō decet eum ad opus, tam pium, & fructuosum, tam parum dare, sicut non deceretur rex alicui homini auxilium præstare, si ei obolum daret. Intelliguntur ergo dari indulgentiæ offerentibus secundum facultatem, & statum suū, quando dicitur, quod conceduntur porrigentibus manus adiutrices. Et hæc opinio etiam est sancti Bonau. & Thom. in 4. dist. 20. Si autem indulgentia daretur omni offerenti aliquid. Tunc secundum Franciscū de Mairo. vbi supra quilibet aliquid offerens consequeretur ipsam indulgentiam quantum ad remissionem pœnæ. Quia vt ipse ait. Indulgentiæ non prosunt principaliter ex merito operis, sed ex auctoritate, & intentione dantis. Tamen secundum Ricar. vbi supra, magis prosunt plus offerenti, quantum ad augmentum gratiæ. Dicit autem sanctus Bonau. vbi supra. Quod licet homo non faciat, quod iniungitur in indulgentia, secundum quod eū decet Non tamen debet propter hoc dimittere quin faciat illud, quod sibi placet. Quia quamuis non recipiat tantum de indulgentia, quantum reciperet si offerret, vel faceret sc̄dm suā facultatem, & cōdecentiā, tn̄ plus habebit de remissiōe pęnę pro tali opere, q̄ haberet pro alio simili (cæteris paribus) facto, vbi nō datur talis indulgentia. Posito aūt, ꝙ duo offerentes nō faciāt, qđ eorū status, & facultas requirit, licet non recipiāt indulgentiā plenariā, vel tpalē integram sicut alij, qn̄ dicta indulgētia cōcessa est offerētibus sc̄dm facultatē suā, vel porrigētibus manus adiutrices, tn̄ vt dictū est, recipiēt aliquā indulgētiā plus, vel minus, vnus altero, sc̄dm quātitatē oblationis. Plus tn̄ aliqn̄ iudicat illud, qđ realiter ē minus

minus. Et hoc propter maiorem affectionem, & deuotionem dantis, & propter minorem eius facultatē, vt patuit in vidua, quę offerens duo minuta plus reputata est à dño misisse in gazophilatio q̃ alij, qui erant diuites, & multū obtulerant cum minori affectione, & dispendio suo De qua habet Luce. 21 & Marc. 12. Vnusquisq; igitur debet studere offerre, & facere cum deuotionis affectu, omne illud, quod continetur in concessione indulgentiæ. Quia secundū Tho. in 4 di. 20. Tantum valet indulgentia, quantum sonant eius verba, quæ debēt inspici. Ar. in c. cum & plātare de priui. An autem concedens indulgentiam, si faciat illud pro quo ipsam concessit habeat eam? Licet Vincentius, in c. cum ex eo. de pęni & remis. & Guil. in Spec. & Archi. in c. indulgentiæ, de pęni. & remis. li. 6. dixerint q̃ non. Allegantes legem vnicam. C. ne quis in sua causa, & legem inquitio. C. de solu. Tamen Theologi maximè Ricar & Tho, in 4. dist. 20. dicunt. Quod licet aliquis prælatus nō possit sibijpsi primo, ac principaliter, & directe dare indulgentiam, tamen postq̃ eam dedit, & concessit generaliter, pōt ea vti sub eadē forma. Aliter ipse esset peioris conditionis, q̃ alij Quod secundum eos videtur inconueniens. Et hanc opinionem tenet Gaspar de calderinis, in c. nostro. de pœni. & re. & Gemi. in d. c. indulgentiæ. Vtrum autem indulgentia possit accipi pro alio. Respōdet Th. in 4. di. 45. Quod non, nisi concedens indulgentiam exprimat, q̃ vult eam posse accipi pro alio. Quia tunc ille, qui pro alio facit illud quod continetur in forma concessionis indulgentię, obtinebit eam. Et concordat Alanus, vt etiam habetur in summa confesso. lib 3. tit. 44. q. 188. An vero accipi possit pro illis qui sunt in purgatorio? Respondent multi Theolo in 4. dist. 20. & Hosti. in summa. Qđ indulgētię nō prosunt illis, qui nō sunt de iurisdictione illius qui eas concessit, d. c. qđ aūt de pœni & re. Illi aūt, q sunt in purgatorio non sunt sub iurisdictione plato[rum] ecclesiæ. Quia dixit dñs Petro Math. 16. Qđcunq; solueris sup terrā &c. quasi diceret, q̃ sup mortuos nō haberet iurisdictionē. Indirecte tñ ipsis mortuis prosunt indulgentię tales in quantum existētes in hac vita faciunt pro eis illud, quod continetur in forma Indulgētiarum quādo concedēs expressit, q̃ vult vt etiam accipi possit indulgētia pro defunctis. Dicunt tñ prędicti doctores, q̃ cum vt supra dictum est ipsi mortui non sint de foro ecclesiæ, non cōsequuntur remissionē pœnarum ex vi indulgentię, sed bona opera quibus quis meretur indulgentiam vt elemosynæ, & & peregrinationes, valent eis sicut alia suffragia ecclesiæ, vt in summa confesso tum vbi supra q. 191. sed Tho. in 4. di 45 arr. 3. q 2 & 2. 2. q. 191 dicit. Quod non est aliqua ratio quare ecclesia non possit transferre merita communia ecclesiæ q bus indulgentię innituntur in viuos, & mortuos, nec tamē sequitur q̃ prelatus ecclesiæ pro suo arbitrio animas possit à purgatorio liberare, quia ad hoc q̃ indulgentię valeant requiritur causa conueniens indulgentias concedendi. Albertus etiam dicit q̃ indulgentię multum prosunt defunctis si hoc in litteris remissionis ponitur. Et idem tenet Innocen. in c. Qđ aūt de pœni. & re. Glosa vero Raymundi dicit, q̃ licet nō habeat ligare, neq; soluere nisi super terrā, si tñ faceret talem indulgentiam, quę prodesse haberet etiam defunctis, nō debemus ponere os in cœlum de plenitudine potestatis eius temerè dubitando. Et idem dī in summa confessorum vbi supra. Et dicit Auctor supplementi in verbo, indulgentia. Certe non videtur ratio quare ad defunctos possit tranferri meritū bonorum operum, & non meritum passionis Christi, & militantis ecclesiæ. Hanc etiam opinionem, q̃ Papa possit huiusmodi indulgentias concedere pro mortuis tenent multi doctores alij, vt refert Card. in cle. 2. de pęni. & re. & idē tenet Augusti. de Anchona in libro de potestate Papę dicens. Quod Papa pōt de thesauro ecclesiæ per cortuscationē indulgentiæ subuenire existentibus in purgatorio, si hoc explicet in concessione indulgentiæ, videlicet. Quod ille qui fecerit talem elemosynam vel visitauerit talem ecclesiam pro se, vel pro alio viuo, vel mortuo habeat tantū de indulgentia, q̃ cōsequaē ille pro quo accipiē.

Indulgentiæ an accipi possint p existētibus in purgatorio.

Et ad illud dictum Euangelij. Quodcunque solueris super terram, &c. Respondetur (secundũ Tho.) dupliciter. Vno modo vt li super terram referatur ad soluentem, vt sit sensus. Quodcũq; tu existens super terram solueris, &c. Non. n. Papa mortuus potest soluere, vel ligare, sed viuus. Mors enim aufert auctoritatem eius, quæ omnia soluit. §. deinceps in auten. de nup. Alio modo referatur li super terram ad absoluendos etiam potest intelligi de existentibus in purgatorio. Cum enim omnes purgandi sint intra, vel circa terram possunt dici super terram, quia non sunt in cœlo. Sciẽdum tamen, ꝙ ad hoc, vt Indulgentia valeat pro alio requiritur, quòd tam ille, qui accipit, quàm ille pro quo accipitur sit in statu gratiæ. Alias nõ valet neq; per modum indulgentiæ, neq; per modum suffragij. Ad confirmationẽ autem prędictorum, quòd indulgentia possit accipi pro alio etiam defuncto quando concedens hoc intẽdit posse fieri, possumus adducere exemplum de indulgẽtia portiunculæ nostræ, quæ in perpetuum ꝑdurat omni anno die secundo Augusti in ecclesia sãctę Mariæ de Angelis apud Assisium, quam Christus ore proprio cõcessit patri nostro sancto Francisco ad intercessionem gloriosæ virginis matris suæ. Venetijs enim quidam clericus cũ omnia parasset, quæ ad iter necessaria erant vt indulgentiam prædictam adiret, grauiter infirmatus deuenit ad mortem, sed prius rogauit quendam amicũ suum, vt si eum mori contingeret ipse acceptis, quæ parauerat prædictam indulgentiam pro se petere vellet, votum quod pro hoc fecerat adimplendo. Ille autem respondit, quòd libentissime hoc ageret. Cum autem mortuo illo clerico, ipse amicus eius esset negligens ad eundum, apparuit ei in somnis prædictus clericus defunctus, eumq; de negligẽtia, & infidelitate sua rědarguit, & vt promissum impleret admonuit, atq; rogauit. Ille autẽ amicus eius expergefactus ad ipsam indulgentiam perrexit. Cũq; indulgentia accepta reuerteretur appa ruit ei in via ille clericus multa luce clarissimus, atq; gratias ei retulit di. Dominus tibi benedicat pro labore, quem pro me cepisti, nam hora qua ecclesiam intrasti, omnem pœnam purgatorij liber euasi, & vado ad gloriam Paradisi. Ista autem indulgentia portiunculæ, est excellentior, & dignior omnibus indulgentijs mundi triplici respectu. Primo respectu conferendis. Nam aliæ indulgentiæ collatæ sunt à Vicario Christi Summo Pontefice, & puro homine, hæc autem (vt diximus) fuit collata immediate ab ipso Christo Dei filio. Secundo respectu impetrantis, quia aliæ indulgentiæ impetratæ sunt ab aliquo viatore, in hac vita mortali adhuc existente. Et hoc mediante aliquo emolumẽto tẽporali, & transitorio, sed ista impetrata est à Regina cęli præsentibus Angelis, ipso beato Francisco ei preces porrigenti solum pro salute animarum, & non ꝑ aliquo, vel minimo subsidio temporali. Tertio respectu sigillantis. Quia aliæ indulgentiæ obtinent vigorem, & auctoritatem ex bullis, & sigillis Apostolicis. Hæc autem sine aliqua bulla scripta, & plũbo sigillata, sed vt infra dicetur charta ipsius fuit beata virgo Maria, testes fuerunt Angeli, sigilla fuerunt stigmata beati Francisci. Plũbator vero fuit Christus. Et ideo est super omnes alias autentica, & digna. Ad quorum euidentiã est sciendum, quòd vt legitur in cronicis ordinis nostri, & in conformitatibus beati Francisci, cum ipse beatus Franciscus semel in cella sua apud sanctam Mariam de portiuncula feruẽtissime oraret Deũ pro peccatoribus apparuit ei Angelus Domini dicens. Quod iret ad ecclesiam quoniam Christus, & beata virgo cum magna multitudine Angelorũ expectabant eum. Quo cum perrexisset, & Christum cum matre vidisset, quæ stabat à dextris eius cum multitudine Angelorum, cecidit in faciem suam præ timore & reuerentia Dominus autem Iesus ipsi beato Francisco sic in terram prostrato dixit. Francisce multum solicitus es cum tuis socijs pro salute animarum. Postula ergo ꝙ vis circa salutem animarũ, & honorem, ac reuerentiam deitatis, quia datus es in lucem gentium, & reparationem ecclesiæ. Ipse autem tacebat quasi raptus in conspectu deitatis. Et tãdem reuersus ad cor, & confortatus dixit.

Ad hoc qđ indulgẽtia valeat pro alio, qđ requiritur.

Portiunculæ indulgẽtia est alijs excellẽtior triplici ratione.

xit. Sanctissime pater noster supplico ego peccator quatenus digneris facere hanc gratiam humano generi, scilicet concedere omnibus, & singulis venienti bus ad locum istum, & introeuntibus in ecclesiam istam, veniam, & indulgentiã omnium peccatorum suorum vniuersaliter, & generaliter de quibus confessionem fecerint sacerdoti, & mandatum susceperint. Et supplico beatæ virgini Mariæ matri tuæ aduocatæ humani generis, vt pro hac petitione impetranda me adiuuare dignetur apud tuam pijssimã, & clementissimam maiestatem intercedendo. Ipsa autem Regina cœlorum inclinata benignè precibus beati Francisci statim cepit supplicare filio suo di. Altissime Deus omnipotens, supplico humiliter deitati tuæ, & intercedo quatenus digneris te inclinare precibus hui⁹ famuli tui. Ipse vero dominus respondit di. Satis grande est quod petisti, sed maioribus dignus es frater Francisce, & maiora habebis. Admitto igitur oratio nem, & supplicationem tuam, sed volo, quòd vadas ad meum Vicarium cui dedi potestatem ligandi, atq; soluendi in cçlo & in terra, & petas ab eo ex parte mea dictam indulgentiam. Duodecim autem socij beati Francisci, qui erant in cellis suis omnia prædicta audiebant, videntes lumen magnum in ecclesia, & multitudinem Angelorum in circuitu, sed timore perterriti non audebant intrare ecclesiam, nec cellas exire. Cum autem Dominus Iesus cum matre, & multitude Angelorum ascendisset in cœlum beatus Franciscus mane sequenti ad dominum Papam Honorium, qui tunc Perusij erat, se contulit, coramq; eo se prę sentans humiliter petijt vt ad honorem virginis Mariæ dignaretur in ipsa ecclesia portiunculæ ponere indulgentiam plenariam sine oblationibus, quod non posse se facere respondit, quia oportet vt qui vult indulgentiam eam mereatur ponendo manus adiutrices. Interrogauit autem Pontifex beatum Franciscum quot annos vellet ibi poni de indulgentia. Qui respondit se nõ velle annos sed animas, id est vt quicunq; dictam ecclesiam intrarent contriti, & cõfessi plenã consequerentur remissionem omnium peccatorum suorum à culpa, & à pœna, quæ peccata commisissent à die baptismi, vsq; ad diem, & horam introitus in ecclesia. Addens, quòd non ex se hoc petebat, sed ex parte Christi qui eum miserat. Tunc Papa annuit, & quod postu lauerat concessit, postmodum verò ad petitionem Cardinalium eam solum ad vnam diem naturalem singulis annis in perpetuum extendi declarauit. Egredięte autem beato Francisco palatium vocauit eum dominus Papa di. O simplex homo quid portas de hac indulgentia? Vbi habes bullam? At ille respondit, sufficit mihi verbum vestrum. Nullum eñ de hac re volo instrumentũ, sed sit beata virgo charta, Notarius Christus, & Angeli testes si enim opus Dei est, ipse illud manifestabit. In his autem omnibus, non habens beatus Franciscus diem determinatum tali modo ipsum obtinuit. Quadam enim nocte tempore Hiemali cum oraret in dicta cella sua venit ad eum satha. di. Francisce cur te tãtum affligis per pœnitentiam cum adhuc sis iuuenis, & aliam pœnitẽtiam facere pos sis? Tunc beatus Franciscus expoliauit se vestibus, & nudus exiens cellam intrauit per quandam sepem grossam, & spinis plenam, quæ erat iuxta dictam ecclesiam sanctæ Mariæ, & ingressus est siluã durissimam, & spinosam ibi adiacẽtem. Cumq; staret in ea cum carne sanguinolenta, ac spinis lacerata, vt sic afflictus passionem Christi maiori compassione meditaretur, & diabolicis blandimentis non consentiret, apparuit in medio siluę lumen maximum, & licet esset tunc maximum gelum quia erat de mense Ianuarij, rosæ tamen pulcherrimæ apparuerunt ibi, viditq; beatus Franciscus Angelorum multitudinem, maximam, tam in silua, quàm in ecclesia. Qui dixerunt ei vt cito pergeret ad saluatorem, & matrem eius qui in ecclesia erant, statim autem beatus Franciscus inuenit se indutum vestibus nouis, viaq; serico tecta, & ornata videbatur, & accipiẽs duodecim rosas, rubeas, & duodecim albas iuit ad ecclesiam, posuitq; eas super altari vbi reperit Christum cum matre sua, & magno cetu Angelorum, statimq; locutus est di. Sanctissime domine placeat

ceat maiestati vestræ determinare diē prædictæ indulgentiæ: Ipse autem dominus ordinauit vt ipsa indulgentia inciperet prima die Augusti, in qua celebratur festum sancti Petri ad vincula, & duraret à primis Vesperis illius diei, vsque ad Vesperas secundæ diei in qua celebratur festum portiunculæ, qua determinatione habita beatus Franciscus adiuit summum pontificem eum prędictis rosis petens vt etiam ipse diem præfatum eidem indulgentiæ assignaret, qui eam confirmauit, scripsitq; septem Episcopis S. Assisij, Perusij, Fulginei, Spoleti, Tuderti, Eugubij, ac Noceriæ, vt in die dedicationis eiusdem ecclesiæ publicarent ibi cum beato Francisco ipsam indulgētiam, in illo igitur die beatus Franciscus pulpitum ascendens coram magna hominum multitudine publicauit ipsam indulgentiam plenariam præsentibus dictis Episcopis. Qui eum vellent contradicere, & dicere, ꝙ non esset plenaria in perpetuum omni anno, sed aliquas limitationes vellent ei assignare, miraculose impediti nihil aliud dicere potuerunt nisi idem quod dixerat beatus Franciscus, affirmātes eam esse perpetuis singulis annis duraturam, & sic postmodum eius notitia per orbem terrarum, & de generatione in generationē diffusa est, quam indulgentiam, vsq; hodie cum maiori deuotione, & concursu frequentant populi christiani, quàm multas indulgentias papalibus bullis munitas, hæc enim vt diximus cęlestis regis sigillo fuit roborata. Sciendum est igitur, ꝙ quando concessa est indulgentia plenaria ab eo qui eam cōcedere potest, & ex rationabili causa cum debitis modis est indulta, quilibet obseruans ea quæ in forma indulgentiæ continent ipsam consequitur, & si tunc moreretur statim euolaret ad cęlum sine aliqua pęna purgatorij secundum Franciscum de Mairo. & Augu. de Anchona, vbi supra. Doctores tamen assignant quatuor causas quare recipientes indulgentiam plenariam aliquando retardātur ab ingressu paradisi. Prima est indulgentiæ taxatio, vt si dicatur in forma indulgentiæ indulgentiam sibi plenariam omnium peccatorum suorum de iniunctis sibi pœnitentijs concedimus. Tunc enim si moreretur non statim euolaret ad cœlū, quia maior sibi pœnitentia fuerat iniungenda, q̄ fuerit iniuncta, & vigore indulgentiæ non sibi remittitur nisi pœna sibi iniuncta à cōfessore, pro illa ergo parte pœnam, quæ plus sibi debebat iniungi in foro pœnitentiæ luet in purgatorio. Secundū retardans est alicuius peccati omissio per negligentiam, vel obliuionem ex suo defectu procedentem, quando in forma indulgentiæ dicitur, ꝙ habeat remissionem omnium peccatorum, de quibus contritus fuerit, & cōfessus, quia indulgentia non extenditur ad peccata nō confessa ex tali negligentia. Tertium est alicuius peccati mortalis post acceptam indulgentiam perpetratio, de illo enim licet postea confiteatur non habet indulgentiam. Vtrum autem si reuertatur ad indulgentiam, & faciat illud quod continetur in forma indulgentiæ iterum illam habebit, respondet Tho. in. 4. di. 20. Quod quando est temporalis vtputa a primis Vesperis, vsq; ad secundas, vel vsq; ad octo dies solum semel habetur etiam si decies intretur, & fiat quod in forma indulgentię continetur, nisi expresse dicatur in ea ꝙ possit recipi totiens quotiens visitetur ecclesia, vel tale quid fiat. Si autem indulgētia est perennis, & perpetua sicut est Romæ in quibusdam ecclesijs, quotiens quis vadit totiens indulgentiam consequitur. Et ista distinctio ponitur etiam in summa confessorum lib. 3. tit. 34. q. 183. Et idem tenet Cal. qui allegat capitulum primum de filijs pręsbyt. li. 6 & sequitur Io. An. & Gemi. in d. c. indulgentiæ. de pœni & re. li. 6. Matthęus autem de Mathesilonis, vt recitat Car. in cle. 1. de priui. dicit. Quod etiam quando indulgentia est temporalis potest recipi totiens quotiens fit illud, quod in indulgentia continetur, & idem tenet ipse Dominus Car. ibi & in cle. 2. de pœni. & remis. cuius opinione data pro vera sequitur, ꝙ quis non solum semel, sed pluries potest accipere indulgentiā non solum pro se sed etiam pro alijs viuis, & mortuis, quando ad ipsos forma indulgentiæ extenditur, si modo singula vice & pro singula persona faciat quod in ipsa

2. Retardās ingressum paradisi.

3. Retardās ingressum paradisi.

An qs possit recipere bis eandem indulgētiā.

ipsa forma iniungitur: credo tamē quod siquis postquam semel accepit indulgentiam faciat vnum peccatum mortale sub spe iterum redeundi ad ipsam indulgentiam: non suffragari sibi postea ipsam indulgentiam temporaliter datam: & ita potest vtraque opinio concordari. Quartum retardans est culpæ

4. Retardans ingressum Paradisi.

venialis inexpurgatio, quoniam quis moritur cum peccato veniali: de quo non est contritus sed fixus in affectione eius, stat enim venialia cum gratia, quia enim pœna non remittitur remanente culpa ideo per indulgentiam non videtur remitti pœna quo ad ipsa peccata venialia, remanente in animo voluntate, & affectu, ac culpa ipsorum, vnde talis decedens cum ipsis venialibus pœnā ipsorum perferet in purgatorio. Non. n. est intentio ecclesiæ, seu Vicarij Christi parcere, siue remittere pœnam alicuius peccati de quo quis non sit male contentus, imo affectet in illo perseuerare, dicit autem Ricar. in. 4. di. 16. ꝙ si quis staret centummille annis cum complacentia vnius peccati venialis, totidem annis staret exclusus à patria cœlesti, dicit autem Franciscus de Mairo. in tractatu de indulgentijs. Quod ex indulgentijs proueniunt nobis varia bona. Primo augmentatio gratiæ, quia cum præsupponant hominem in gratia existentem, opera autem bona hominis in gratia existentis mereantur gratiæ augmentationem, & eius charitas mereatur augeri, sequitur, ꝙ lucrum indulgentiæ quod fit mediantibus operibus meritorijs, non potest fieri sine augmento gratiæ. Secundum bonum est accumulatio gloriæ quia cum nullus possit lucrari indulgentiam nisi habeat fidem cui ꝑmittitur visio diuinæ essentiæ (vt patet ex primo de trini.) ideo cum lucrum indulgentiarū augmentat, necessario fœlicitatis supernę gloria nobis auget. Tertium bonum est dimissio, siue absolutio pœnę. Si. n. indulgentię forma dicatur: Remittimus tot annos, vel dies de iniūctis pœnitentijs, accipiens ipsam indulgentiā est absolutus à pœnitētia quā tenebat facere ex impositione confessoris, vel canonis per tot annos vel dies. Si vero simpliciter dicat. Damus tot dies vel

Ex indulgētijs nobis varia nobis ꝑveniunt.

annos de indulgentia est varia opinio Theologorum in 4 di. 20. Aliqui. n. dicūt quod accipienti ipsam indulgentiam remittuntur tot dies, vel anni de pœnitentia quam tenebat facere in hac vita pro peccatis suis. Alij autē dicunt, ꝙ remittuntur illi tot dies, vel anni de pœnitentia & pœna, quam pertulisset in purgatorio pro suis peccatis. Alij vero dicūt ꝙ talis post acceptam illam indulgentiā perinde est, ac si voluntarie egisset in hoc mundo pęnitentiam tot dierum, vel annorum pro suis peccatis, pœnitentia autem (etiā parua) in hoc mundo pro peccatis voluntarie peracta liberat à magna purgatorij pœna secundum Ricar. in 4. di. 18. Ergo indulgentiarum (quantuncunq; temporalium, & paucorum dierum) vtilitas est maxima. Ex quibus omnibus patet quomodo in Ecclesia Dei secundum ꝙ dicit vndecimus articulus fidei fit remissio peccatorum. Duodecimum articulum posuit Mathias dicens. Carnis resurrectionem. Et hoc habetur Ezechiel. 37. Vbi dicitur a domino mortuis resurrecturis. Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, & dabo spiritum in vobis, & viuetis vitam ęternam. Amen In quibus verbis continetur virtualiter vt prędictum est, etiam ęterna damnatio peccatorum per argumentum ab oppositis vt dicunt Theologi in 3. distinct. 25. Et iste articulus habetur. Danielis. 12. vbi dicitur. Qui dormiunt in terrę puluere euigilabunt, alij in vitam ęternam, alij vero in opprobrium sempiternum. Istos autem articulos non omnes Theo. attribuunt eo ordine, quem assignauimus ipsis Apostolis, sed quod nos attribuimus Ioanni ipsi attribuunt Andreę, vel Iacobo maiori, & sic de alijs, sed hoc nihil importat, quia scriptura autentica de hoc non habetur, vltra autem symbolum apostolicum sunt alia duo symbola sanctorum patrum centum quinquaginta in Concilio Niceno secundum aliquos, sed melius in Concilio Constantinopolitano congregatorum vt in capitulo. Canones. 15. di. Et hoc factum fuit contra Manicheum, & Macedonium negantes spiritum sanctum esse

Si in bulla indulgētia dicatur, Damus tot dies vel annos de indulgentia, an debeat intelligi de pœnis iniunctis vel iniungendis.

12. Articulus fidei ex quibus, nam locis sacræ scripturæ elicia tur.

Alia duo symbola sūt præter apostolicum, a quibus ante, cum gratia facta sint lege hic auctorem.

esse æqualem patri, & filio, ac cantatur in missa. Aliud vero quod cantatur in prima in Dominicis dieb⁹, & fuit factũ contra Arium negantem filium esse patri æqualem, compositum fuit ab Athanasio excellentissimo doctore, Episcopo Alexandrino, & vnumq; istorũ fuit editum ad declarationem primi, s. Apostolici contra hæreticos illud male exponẽtes. Primum tamen est dignius, tum ꝓpter compositorum excellentiam, tum quia omnes articulos fidei plenius continet, & est magis sententiosum, q̃ alijs vt dicunt Theologi. in 3. distinct. 25.

ISTI sunt duodecim articuli fidei catholicæ quos quilibet christianus debet scire, & in nullo eorum errare. Nam Iacobi. 2. c. dicitur. Qui seruauerit totã legem, offenderit autem in vno, scilicet articulo (secundum sanctum Bonauen.) factus est omnium reius. Et Salomon. Eclesiast. 8. ait. Qui offendit in vno, scilicet articulo, multa bona perdet August. etiam in lib. de moribus ecclesiæ inquit. Etiam si perseueraueris in omnibus fidei bonis, deficies autem in vno, iustitia Dei iudicabit te, ac si nullum vnquã feciſſes bonum. Et ideo inquit Athanasius, in simbolo suo. Quicunq; vult saluus esse ante omnia opus est vt teneat catholicam fidem. Quam nisi quisq; integram inuiolatamq; seruauerit, absq; dubio in æternum peribit. Ea propter quærunt Theologi vtrum quilibet christianus teneatur scire omnes articulos fidei explicite. Et respondet Seraphicus doctor sanctus Bonauentura in 3. di. 25. arti. 1. q. 3. in corpore quæstionis, & Ricar. in eadem di. & Alexan. de Ales in 3. parte summæ in tractatu de fide, ꝙ omnes christiani post Aduentum Christi tenentur credere omnes articulos. Tripliciter autem possunt credi, scilicet aut omnes implicite, aut quidam implicite, & quidam explicite, aut omnes explicite, credere omnes implicite, & in cõfuso est fidei diminutæ, quia non sufficit sic solum in generali credere quod sancta mater ecclesia credit, vt quidã ignorantes faciunt peiores infidelibus & iudæis, qui non ignorant legem suã. Adeo enim clara est quorundam articulorum

Quilibet christianus an teneatur explicite scire oẽs articulos fidei.

notitia, quòd nullus habens vsum rationis potest illos ignorare, nisi per maximam, ac crassam ignorantiam, & culpã, quando inter christianos est enutritus. Et ideo de tali fide implicita dicit. Ber. in sententijs suis. Quilibet verus fidelis tenetur habere de Deo magnam fidem, & de Domino Iesu Christo, nec debet habere paruã, quia apud Deum, & Christum quod parum est non reputatur. Credere quosdam implicite, & quosdã explicite est fidei ad salutẽ necessariæ, potest enim ad simplicium salutem sufficere. Ad illos enim articulos explicite credendos tenẽtur, quos manifestat eis prędicatio, aut vsus ecclesiasticus, sicut est de vnitate essentiæ diuinæ, & trinitate personarum, quæ omnia possunt cognosci ex ipso actu signationis. s. In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen. Dum dicitur. In nomine, & non in nominibus, vt significetur vnitas deitatis, & postea nominantur tres personæ. Similiter articulus de incarnatione Christi, & natiuitate, passione, & resurrectione, atq; ascensione eius potest cognosci ex solemnitatibus quas celebrat ecclesia. Articulum etiam de remissione peccatorum, potest quilibet cognoscere ex sacramento pœnitentiæ, & ex sacra confessione, & similiter ex baptismo quod videt in ecclesia frequentari. Articulum etiam de spiritu sancto potest aliqualiter intelligere ex solemnitate Penthecostes. Alios autem articulos sufficit simplicibus, & alijs communibus personis credere implicite, ita quod nulli dissentiant. Credere autem omnes explicite, est fidei distinctæ, & iã prouectæ. Et hoc non est de generali fidei necessitate. Sed tantum ad illos pertinet, qui officiũ prædicandi in populo habent vel curã animarum suscipiunt. Tales enim debẽt esse periti 36. di. c. Qui ecclesiasticis. Et in c. Si quis & 38. di. c. Ignorantia. Illi ergo qui habẽt curam animarum, vel prędicandi officium, tenentur ad fidem explicitam, quia debent scire omnes articulos fidei declarare. Vt etiam inquit Tho. 2. 2. q. 2. ar. 6. vbi dicit, ꝙ sicut reuelatio diuina fit inferioribus Angelis per superiores, vt inquit Dyonisius 4. c. cęlestis Hierar. ita explicatio fidei debet

bet peruenire ad minores homines per maiores, idest prædicatores, & prælatos & sententia Alexandri de Ales in 3. parte summæ in tractatu de his, quæ ꝑtinent ad rectitudinem intentionis. q. antepenultima. Et allegat illud 1. Petri 3. c. Parati ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est fide, & spe. O quot sunt prædicatores animarum rectores, qui cum teneantur alios instruere de articulis fidei, ipsi eos ignorant, aut non bene intelligunt. Et ideo dicit Celestinus Papa in c. Ordinatos. 59. di. Debet ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere quod dicit. Credite ergo omnes articulos fidei, & illos intelligere procurate. Ait enim Augustinus super Ioanné. Quàm magnum vas fidei attulerit quis ad fontem gratiæ, tantum implet de gratia & Bern. super Canti. inquit. Parua si quidem fides parua meretur præmia. Omnes ergo christiani debent symbolū Apostolicum scire. Ait enim August. in quodam sermone. Nescio qualiter christianum se esse dicat, qui paucos versus simboli, & orationis Dominicæ dissimulat. Præcepit enim ecclesia curatis, vt doceant subditos suos orationem Dominicam, & symbolum. c. Deus qui. iuxta glosam. de pœni. & re. Et extra de vita & hone. cle. c. Vt quisquis, & ibi glosa. Ergo etiam ex cōsequenti præcipit subditis, vt addiscāt, & tenentur obedire c. Si qui presbyteri. 81. di. Similiter illis, qui leuauerunt puerum de baptismo præcipit vt eum doceant symbolum, & orationem Dominicam, quam & ipsi tenentur scire. c. Vos ante omnia de cons. di. 4. Item præcepit omnibus adultis baptizatis, vt ipsum symbolum addiscāt. in c. baptizandos eadem di. Sed multi sunt ita rudes, & parui animi, q̄ putant impossibile eis esse ꝑdicta addiscere, & tamen longas fabulas, & cantilenas indelebili memoria retinent, vnde accidit, quod quidem confessor astutus cum audisset in confessione quendam valde rudem, sed diuitem, pro pœnitentia suorū peccatorum voluit ei dare vt certis diebus diceret Pater noster. Cui ille respō dit, q̄ illud ignorabat, & nunquam illud addiscere posset, quia non habebat bonā

Quilibet christianus tenetur scire symbolū, et Dominicam orationem.

memoriam. Tunc confessor illum interrogauit quam artem faceret. Cui ille respondit. Quod vendebat blada, & frumentum, & legumina. Ipse vero confessor iterum interrogauit ipsum si aliquā do vendebat prædicta ad credentiam. Et ille respōdit quòd sic, imo quasi semper, quia aliter bene vendere non posset. Tunc confessor dixit. Quomodo potes nomina, & cognationes illorum, quibus vendis memoriæ retinere, cum nescias scribere? cui ille respōdit. Bene hoc memoriæ teneo, aliter male facerem facta mea non credatis, q̄ talium obliuiscar, res enim mea agitur audiens autē hoc confessor dixit. Saltem pro pœnitentia tuorum peccatorum, volo quod commodes vsq; ad annum quibusdam pauperibus certam mensuram frumenti amore Dei. Ille vero respondit, hoc faciam libentissime quia facere possum. Tunc ille confessor inuenit certos pauperes, & informauit eos vt ad illum mercatorem irent, & amore Dei, & sui peterent mutuo frumentum, vsque ad annū singuli prout necesse habebant, & quia ille mercator interrogaret de nomine eorum, & de cognatione, tenerent hunc modum, quod vnus iret post alium ordinatim, & primus interrogatus de suo nomine diceret, quòd vocatur Pater noster, & si diceret qualis appellatur tua cognatio? respōderet q̄ appellatur, qui es in cœlis. Secundus autem diceret q̄ vocatur. Sanctificetur nomen tuum, & q̄ sua cognatio appellatur. Adueniat regnum tuum, & sic singuli facerent vsq; ad complementum Pater noster. Cum ergo ad illum iuissent, & habito tritico interrogarentur de nominibus suis, atq; prædicta respondissent, ille dixit. Quæ extranea nomina sunt ista? Nunquam audiui talia nec similes cognationes, & postea dicebat intra se, res vadit pro me si obliuioni trado ista nomina, vñ quasi continue ruminabat in mente prędicta nomina & dicebat. Primus sic vocatur & eius cognatio est talis. Secundus autem sic appellatur, & sicut de singulis transactis autem aliquibus mensibus ille confessor eum inueniens interrogauit si acommodauerat frumentum illis pauperibus, & ipse respondens quòd sic, ad

didit

didit o qualia nomina habét,& difficilia ad tenendum in memoria, tamen quia nolo amittere frumentum,nunquam fui oblitus eorum, sed in recenti memoria habeo, dixit autem confessor. Dic mihi ista nomina. At ille cępit dicere. Primus vocatur Pater noster, & eius cognatio dicitur qui es in cęlis, &c. Tunc confessor ait. Dimittas nominare primũ, vel secundum, sed solum recita nomina, & cognationes singulorum per ordinem. Ille vero statim,& celeriter cępit dicere. Pater noster qui es in cœlis,sanctificetur nomen tuum &c. Vsq; in finem cõfessor autẽ cępit ridere,& ille ait. Quid ridetis? Tunc confessor dixit, rideo quia didicisti Pater noster. Tũc ille exclamauit dicens. Potest facere Deus, quòd hoc sit Pater noster: Profectò nunquam crediclissem posse illud addiscere. Est autem mihi magis gratum hoc didicisse, q̃ si haberem decem aureos in manu mea, & ideo ipsis pauperibus elargior frumentum, quod eis commodaui amore vestri, qui me tali modo fecistis addiscere Pater noster, ò quot huic similes repeniũtur, qui pro lucris temporalibus etiã difficilia quæq; memoria commẽdant, sed pro lucro animæ, & sua salute, dicunt nõ posse addiscere, vel in memoria retinere symbolum fidei, & alia necessaria ad salutem.

DE TRIBVS VITIIS impedimentibus fidem, scilicet Luxuriç, Auaritiæ, & Superbię.

TERTIA pars nostri sermonis dicitur impeditionis, Tria enim sunt principalia vitia quæ impediunt veram fidem. Primus est voluptatis, siue luxuriæ, ò quot à fidei fœdere recesserunt, luxuriæ vinculo attracti nam Ecclesiasti. 30 scriptum est. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapiẽtes. Filij Israel per vitium gulæ, & luxuriæ decepti sunt à Balaach Numeri. 24. Et ad infidelitatis cultum attracti. Ibi enim dicitur quòd fornicatus est populus cũ filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua, & illi comederunt, & adorauerunt deos Moabitarum. Quis decepit sapientissimum Salomonem, vt templa idolis edificaret, & adoraret ea. Vt habetur. 3. Reg. 11. Nisi hoc execçatum vitium luxuriç? Nam cum iam esset senex deprauatum est cor eius per mulieres, vt adoraret Deos alienos, ò quot in fideles fecit hoc maledictum vitium, vt dicant non esse aliam vitam pręter hãc. Et ideo immundissimus Machometus, vt ad sectam suam multos attraheret, frena omni voluptati laxauit, vnde in Alchorano suo dicit suis cultoribus, vxores vestrę, terrę vestræ sunt, arate eas sicut vultis, ò diabolice, & iniquissime vir quantos his verbis ad falsissimam sectã tuam perduxisti? scriptum est enim secundi Esdræ. 4. c. Fortiores regibus mulieres, & ideo de hac impurissima luxuria scriptum est in figuram. 3. Reg. 18. c. Quod Iezabel vxor regis Achab interfecit siue occidi fecit prophetas Dei. Iezabel autem (secundum Hiero. Interpretatur cohabitatrix, siue sterquilinium, & significat luxuriam quæ cohabitat in corporibus hominum, & adeo est fœtidissima, vt omnium putredinum, & sterquilinij fœtores superet, hęc ergo vxor Achab. i. Diaboli voluptas, & luxuria multos, qui videbantur columnę in ecclesia Deo prostrauit, & a fide deiecit, aut à religione sua apostatare fecit, si. n. centum exeunt ab obseruantia alicuius bonæ religionis, nonagintanouem discedunt propter hoc abhominabile vitium luxuriæ, licet apostasiam suam diuersimode paliare studeant, & hoc est quod dicitur de muliere impudica. Prouer. 7. Fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea, & quod peius est, qui voluptati, ac luxurię se dederunt, difficile ad Deum reuertuntur, iuxta illud Oseæ. 5. Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad dominum, quia spiritus fornicationis in medio eorum, & tales figurantur per illum, qui dixit Lucæ. 14. Vxorem duxi, & ideo non possum venire, quapropter hortatur Salomon, Prouer. 5. ad fugiendas mulierum conuersationes, maxime religiosos di. Longe fac ab ea viam tuã, & ne appropinques foribus domus ei⁹. Et rationem assignat Augu. in quodam sermone di. Quia non es Sansone fortior, nec Dauid sanctior, nec Salamone sapien-

Primum vitium fidem impediens est luxuria.

3. Reg. 18.

sapientior. Omnes enim hi a mulieribus corrupti sunt, & ad peccata perducti, ideo Eccle. 7. dixit ipse Salomon postq̃ deceptus fuit a vanis mulieribus. Mulierem inueni amariorem morte, laqueus est venatorũ. i. dæmonum, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo effugiet eam, qui autem peccator est, capitur ab ea.

2. Vitiũ est auaritia. Secundum vitiũ est auaritiæ, dicit. n. Apostolus 1. ad Thi. 6. Radix omniũ malorũ est cupiditas, quis. n. induxit Balaam vt doceret. Balaach, vt deciperet filios Israel? Nunquid non auaritia? vtiq; vt habetur. Numeri. 24. Hoc maledictũ vitium fuit illud propter quod Iudas vendidit Christum Matth 26. c. Et hoc est quod detinet iudæos, ne credant in Christum, ne amittãt diuitias male acquisitas, hinc est q̃ Antechristus ꝓpter diuitias decipiet multos, & multi ꝓpter auaritiam adhærebunt ei, quia Daniel. 8. Prophetatũ est. In copia eorum occidet plurimos, & 11. c. scriptum est, multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito, hinc etiam Oseæ. 10. scribitur. Secundum multitudinẽ fructus sui, multiplicabit altaria Iuxta vbertatem terræ suę exuberabit simulacris. Quæ omnia confirmantur per Esaiam. 1. c. dicentem. Hierusalem principes tui infideles. Et reddens causam sequit, oẽs diligunt munera, sequuntur retributiones, o quot inueniuntur iudices, qui falsas dant sententias, & fidem non seruant his pro q̃bus se daturos sententiam promiserant, ab altera parte munera accipientes, ait cũ Henricus Samariensis lib. 1. parte. 2. Deuiat à vero corrupt⁹ munere iudex: Falsidicumq; facit impia gaza ꝓpium. Et propterea dicit Dauid Psal. 25. In qub rum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus, & Iuuenalis. libro. 1. Satira. 3. inquit. Quantum quisque sua nũmorum seruat in archa. Tantum habet, & fidei. Exodi. quoque 23. & Deutero. 16. dicitur. Quod munera excęcant oculos sapientum, & immutant verba iustorum, ideo exclamat Esaias. c. 33. sui libri di. Veh qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiã iusti aufertis ab eo, hæc ergo maledicta auaritia, & amor pecuniæ est illa iniquitas, quæ facit homines etiam Deum negare, & de hoc habetur exemplum qđ ponitur in compendio Theo. Quod ab aliquibus Alexan. de Ales approbatur. Ibi enim dicit li. 1. c. 2. Quod in Hispania quidam leuis homo ludebat ad ludum taxillorum, & ludo procedente, cępit pecuniam suam amittere. Dolens ergo de amissione, corde orabat Deum vt eum vincere faceret, vel saltem amissam pecuniam recuperare. Et quanto plus Deum rogabat, plus amittebat, etiam quando apparebat, q̃ deberet vincere, & habebat bonum ludum ita quòd omnes mirabantur, quòd talem ludũ amitteret, amissa autem in ludo tota pecunia quam habebat, vestes quas quoque portabat, vsq; ad camisiam amisit. Tunc valde confusus, & contra Deum infidelis factus ex auaritia, quia eum nõ exaudierat, totus furibundus ad domum suã accessit, armaturasq; suas, & omnia bona munimenta sui corporis quæ habebat accipit, ac totus armatus, ac si campum duelli intrare deberet, equum ascẽdit, & ad plateam vbi multi erant hoẽs congregati venit, & vniuersis astantibus voce furibunda dixit. Si quis est amicus, & fidelis Dei, qui dicat Deum esse aliqđ, vadat, & armet se quia ego reddã eum mortuum, & victũ. Ego. n. dico, & teneo, q̃ Deus non est. Attoniti autem fuerunt singuli, q̃ aderant, verba tã iniqua audiẽtes, nullus tñ ei tanq̃ furibundo voluit respondere. Sed cui non respõdit homo rñdit Deus. Nã Deus flagellauit Pharaonẽ opponentẽ se diuinæ potentiæ, & eũ puniuit ꝑ muscas, misit vnã muscã (licet esset tẽpus hyemis) q̃ eũ sic in facie inuasit, & inter galeã, & faciem se potẽs tã acriter cũ aculeis suis læsit, q̃ oportuit eũ galeam deponere, & in terra ꝓijcere, at vbi musca liberũ habuit accessũ, sic eũ in facie feriebat, q̃ se defendere nõ valẽs, nimis fatigatus de equo ad terrã cecidit, & faciẽ versus terrã vt se posset à musca tueri, posuit. At musca fortius eum inuasit, nec cessauit quousq; publice blasphemiam quam ore profano protulerat oĩbus audiẽtibus cũ cordis gemitu reuocauit, dixitq; q̃ vere Deus est, & *Quid euenerit cuidã Deum neganti.*

Q solus

solus est omnipotens, qui voluit insaniam suam, & blasphemiam ad maiorē suam confusionem, per vnam muscam confundere, atque eum per tam minimū animal superare, quo dicto statim musca recessit. Et ille qui propter auaritiā amiserat fidem, hoc diuino flagello ad fidelitatem rediit, o quot auari sunt infideles qui totam fidem ac spem suam posuerunt in pecunia & thesauris, & ideo dicit Paulus ad Ephe. 5. Quod auaritia est idolorum seruitus. Facit enim hominem apostatare a Deo, nam sicut idolatra se habet ad idola, & omnem suā confidentiam habet in eis, ita auarus se habet pecuniam, & mundi diuitias, vt inquit Nicol. de Lira super prædicta verba Pauli, & consequenter efficitur multotiens infidelis.

3. Vitium fidem impediens dicitur superbia, qua volumus sapere plusquā debemus sapere.

Tertium & vltimum vitium impediens fidem dicitur elationis, & superbiæ. Dum enim curiosi ea quæ fidei sunt volunt perquirere, & non valent attingere propter ipsorum altitudinem, ruunt in diuersos errores, & tunc superbi, & tumidi, quod suis fabricauerūt fantasmatibus credentes magis sapientibus credere nolunt, ideo contra istos exclamat dominus Hiere. 49. dicens heretico superbienti, arrogantia, & superbia tua decepit te, vbi glo. inquit. Omnis hereticus arrogans, quia superbia facit hereticum, non ignorantia, vt etiam inquit Ricar. in 4. di. 13. ar. 4. q. 4. Necesse est ergo illis, qui volunt esse fideles, vt simpliciter credant, & non quærant probare per rationes ea, quæ sunt fidei, quia vt inquit Ari. 2. Matha. Demonstrationem de omnibus fieri est impossibile, q̄rentes enim rationes ad credendos articulos fidei, dum non inueniunt, heretici, & infideles fiunt, ideo Lactan. in 2. diuitiarū institu. aduersus gen. ait. Si credis, cur ergo rationem requiris, quæ potest efficere non credas. De hac habetur exemplum de quodam sapiente Philosopho, qui cum ratione demonstratiua ꝓbare non posset, ꝙ mortui deberent resurgere cum eodem corpore, non credebat resurrectionem mortuorum futurā, ad mortem vero veniens molestatus ab affinibus suis vt crederet mortuos debere resurgere, non valent amplius sustinere eorum infestationem respondit. Ego bene credam, sed videbitis, ꝙ non erit verum, ꝙ mortui resurgant. Simpliciter ergo credamus quod tenet sancta mater Ecclesia, scriptum est enim de conse. di. 4. c. venit sacerdos. Non per signa & rationes, sed per simplicem fidem veritas colligenda est. Item glo. super illud Apostoli ad Ro. 12. Non plus sapere, q̄ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, ait superbæ naturæ speculum humilitatis, quod est sincera fides, sine alia visibili ratione debuit præponi, vt a superbia ad humilitatem transeat. Non enim est possibile, ꝙ intelligamus per rationem naturalem essentiam diuinam. Nam inquit Dyonisius in lib. de mistica Theo. Deus, qui est omnium gloria, est inuisibilis, & inaccessibilis, omnemq; intellectū, ac omnem rationem excedens, & Grego. super illa verba Iob. 26. c. Cum vix paruam stillam accepimus inquit, totum quicquid de Deo potest humanus intellectus intelligere, est quasi quædam stilla liquoris, &c. Iob. 11. c. loquens per antifrasim dicit istis curiosis, forsitan Dei vestigia compræhendes, & vsq; ad perfectum omnipotentem reperies, excelsior est cęlo, & quid facies profundior inferno, & vnde cognosces? & 20. c. eiusdem libri inquit vbi inuenitur sapientia. s. increata? & quis est locus intelligentiæ? s. vt ipsam increatam sapientiā quis intelligat? & sequitur. Abscondita est ab oculis omnium viuentium. Plato quoq; in Thimeo inquit. Deus est summum bonum super omnem substantiam omnemq; naturam. Paulus quoq; 1. ad Thimo. 6. ait. Deus lucem habitat inaccessibilem, quam nullus hominum vnq̄ vidit. Auicena quoq; 6. naturalium, inquit. Res Dei altissimas, & subtilissimas, non potest intellectus humanus cōpræhendere, quia excedunt ea. Quod autem diuinam maiestatem non valeamus cōpręhendere probatur ratione proportionis. Inter potentiam enim, & obiectum debet esse proportio. 3. de anima, & 10. Ethi. Sed maiestas diuina est infinita, iuxta illud Psal. 47. Magnus dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Et quidquid in Deo

Facilis esset responsio ad hoc argumētum distinguēdo de ꝓ

portione en sitatiua, & obiectiua, & ad auctoritates Ari. dicas ipsum intelligere de infinito inquantitate, & nō in virtute, & ideo dico qđ Deus a nobis naturaliter pōt cognosci, sec⁹ autē est de Deo trino & vno.

Deo est æternum est (vt ait Plato in Thimeo. Ergo ab intellectu humano, qui est finitæ potentiæ non poterit compræhendi, finiti enim ad infinitum nulla est proportio. 1. Metha. 3. & 8. Phisicorum & primo de cœlo, & mundo. Infinitum enim de se est nobis ignotum. 1. Phisico. & impossibile est infinita per transire, primo Posterio. Dicit autem Philo. 2. Metha. Quod sicut se habet oculus noctuæ ad lumen solis, sic se habet intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima in natura. Non ergo debemus curiose inquirere de articulis fidei, quia sicut volens respicere curiose contra solem, amittit visum, sic volens per rationem compræhendere sacramenta cęlestia fiet cæcus mentaliter, & infidelis. Scriptum est enim Prouer. 25. Scrutator maiestatis opprimetur a gloria. Ideo dicitur in capitulo primo de summa trinit. & fi. ca. Quod simpliciter est credendum. Qui enim ambulat simpliciter, ambulat confidenter, vt scribitur Prouer. 11. propterea Ambro. in lib. de trinit. inquit. Id quod recitat Magister sen. in 3. distin. 22. di. Auferātur argumenta, vbi fides quæritur. In his, quæ sunt fidei piscatoribus creditur, non Dialecticis, hęc ille. Habeamus ergo, & teneamus sanctam fidem catholicam, licet eam per argumenta mundanæ scientiæ probare non valeamus, nec quæramus ea, quæ sunt super intelligentiam nostram. Ait enim Vulpianus iurisconsultus in. l. Si fideiussor. §. Quædam. ff. mandati. Bonæ fidei non congruit de apicibus iuris disputare. Et potest moraliter duci ad propositum. Et idem notatur. ff. ad. l. aquili. l. ita vulneratus in fi Et est textus Iuliani iurisconsulti. Iccirco Cato moralis ait in suis documentis. Mitte arcana Dei, cęlumque inquirere quid sit. Cùm sis mortalis, quæ sunt mortalia cura. Quæramus ergo intelligere conscientiam nostram, & vitam, & si mala est emendemus per pœnitentiam, & tantam habeamus fidem, vt pro ea mori parati simus. Vt cuilibet nostrum dicere possit saluator noster. Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis idest habeas gratiam meam in hoc seculo, & vitam ęternam in futuro. Amen.

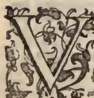
Q 2 FERIA

FERIA SEXTA
POST PRIMAM DOMINICAM QVADRAGESIMÆ.

DE REPROBATIONE SECTAE Pagani, Machometi, & Iudęi.

SERMO DECIMVSQVARTVS.

In fide tantum Christi possum' saluari, & nõ in alia lege vel fide, ideo hic auctor quorũdã opinionẽ reprobat, asserentium, quẽlibet ppria fide posse ipsum saluare.

IÆ vestrę prauæ sunt. Ezechielis. 18. Fuit quorundã hæreticorũ falsissima opinio dicentium. Quod quilibet põt saluari in sua lege, & fide. Quã erroneã opinionem reprobant omnes Theologi maxime Alexan. de Ales in 3. parte summæ in tractatu de fide, & sanctus Bonauent. in. 3. dist. 23. & Ricard. ibidem articu. 4. quæst. 3 & beatus Thom. 2. 2. quæst 4 articu. 6. Et potest sic probari, quòd non sit nisi vna vera fides. Nam inquit Philoso. 2. de generatione. Idem manens idem semper aptum natum est facere idem, patet in luce semper emittente splendorem, & nunquã tenebras, & in melle à quo nunquam procedit amaritudo, sed semper dulcedo. Et in igne qui semper emittit calorem, & nunquam frigus. Sed Deus semper manet idem, & inquit auctor in libro de causis. Causa prima existit in omnibus rebus secundum dispositionem vnam, & Plato in Thimeo dicit. Prima causa est sine vlla variatione, & Philosophus 12. Methaphisicæ ait. Deus est actus purus, simplex & immobilis, & ęternus, & semper vna, & simplici delectatione gaudet, vt testatur idẽ Philoso. 7. Ethi. Vbi etiam dicit. Simplicis, & immutabilis naturæ semper vna, & eadem est actio, hoc præsupposito dico, quòd virtus fidei in anima cuiusque, procedit à Deo. Vt inquit Augu. in li. de libero arbitrio. Et ponitur de conse. di. 4. c Gratia, vbi dicitur ꝙ fides est Dei donum. Ideo Sapiẽ. 3. dicit, Dabit ei fidei donũ. Cum ergo fides sit a Deo, & Deus sit semper manens idem inuariabiliter, ergo necessariò infundit in animabus vnã solam fidem, & non diuersas. Et potest adduci ad hoc propositum illud, quod dicit Philoso. 8. Politico. inquiens. Quoniam vnus est finis ciuitatis omnium, ideo necessarium est ad eius finis conseruationem, alias consecutionem esse vnã disciplinam, & eandem omnium. Paulus quoque ad Ephesios. 4. cap. inquit. Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma, & August in. in libro de verbis Domini ait. Vna sola est fides Deo grata, & hominibus salutifera, in qua omnes saluantur, qui saluari debent, & extra quã saluari impossibile est, hæc ille. Et confirmantur prædicta. Nam secundum Philosophum. 1. Posteriorum & 4. Phi. Affirmatio, & negatio nunquam sunt vera de eodem. Ergo non est possibile, quòd Saraceni, Iudæi, Pagani, & Christiani, possint omnes dicere verum de eodem obiecto credito, scilicet Deo, cum diuersa sentiant, & credant. Ergo necesse est vnã tñ esse fidẽ verã in omnibus hoibus. Hæc aũt est fides catholica, & chriana de qua dicit Scotus in 3. di. 25. q. 1. Qđ nullus vnq̃ saluat' est, et de his qui fuerũt in veteri testamẽto sine fide Iesu Christi saltẽ implicita ante eius incarnationẽ. Et idẽ dicit Vgo de S. Victore in 1. de sacramẽtis addẽs, ꝙ sicut nullus põt esse sine creatore, ita nec reparari sine redẽptore, ergo sicut fides de creatore semꝑ fuit necessaria ad salutẽ, ad Hebræos. 10. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, inquit

quit Paulus, & Eccle. Primo dicit. Vnus est altissimus creator omnium omnipotens, ita post lapsum fuit necessaria fides de mediatore, & idem dicit Augu. libro contra Pelagium. Imo ita fuit necessaria fides Christi incarnandi, & passionandi, q Angeli, qui remanserunt in cœlo, & pugnauerunt cum Angelis malis, non aliter habuerunt victoriã nisi in virtute mediatoris, & passionis eius. Vnde Apoc. 12. scriptum est. Factum est prælium magnũ in cęlo Michael, & Angeli eius præliabantur cum dracone, & ipsi vicerũt illum propter sanguinem agni, & propter verbum testimonij sui, Dicit quoq; beatus Tho. 2. 2. q. 1. art. 7. Quod ministerium incarnationis, & passionis Christi oportuit omni tempore credere (vt colligitur etiam ab Apostolo) ad Galatas. 3. c. & hoc est quod dicitur Act. 4. Non est aliud nomen sub cœlo datũ hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Et iõ diuersis nationibus varias sectas hẽtibus, & in Chro nõ eredẽtibus dicit dñs verba proposita vix vestræ praua sunt.

Sola via fidei catholicæ vera, certa, & cõstãtissima ea pter indubitanter tenẽda est, hoc quæ aliquibus rationibus ostenditur, prima quarum a prophetica prænonciacione accipitur.

SOla autem via fidei catholicæ est vera, certa, & infallibilis, atq; indubitanter tenenda, qđ probari põt multis fundamentis, quę ponit doctor subtilis Ioãnes Scotus, & alij Theologi minoritæ in prologo primi sen. Et primo pp prænunciationẽ propheticã. Nihil. n. est in articulis fidei christianæ, qđ non fuerit prius à sanctis prophetis diuino spiritu prænunciatũ, vt patere põt ex dictis in sermone pręcedẽti parte 2. & dicẽdis in hoc sermone parte 3. Vñ Act. 10. dicitur de Christo. Hinc omnes prophetę testimonium perhibent. &c. Et 2. Petri. 1. ait Apostolus. Habemus firmiorem propheticum sermonem. Cui benefacitis attendentes. Hoc ipsum intelligentes, q omnis propheria scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia. Sed spiritu sancto inspirati locuti sũt sancti Dei homines. Cum ergo futurorum contingentium solus Deus sit cognitor. Vnde dicitur Esaiæ 46. Annunciate, quæ ventura sunt, & sciemus quia dij estis, & in c. 26. q. 5. scriptum est futura præscire solius Dei est. Sequitur q omnia, quę ad fidem nostram pertinent sunt verissima, quia à sola infallibili veritate diuina fuerunt prophetis intimata, & ab eis prænunciata, & cum prædictæ prænunciationes, & prophetiæ, licet in maxima numerositate essẽt iam fuerint pro maiori parte adimpletæ, non est dubitandum, q etiam reliquæ adimplebuntur, vt ait Augu. 12. de ciuit. Dei. Sicut est de aduentu Christi ad iudicium, & de æterna retributione bonorum, & malorum, vnde Greg in homilia primæ Dominicæ de aduentu inquit. Cum multa prænunciata, iam cõpleta sint, non est dubium, quin etiam sequentur pauca, quæ restant, quia sequentium rerum certitudo, est præteritarum adimpletio. Secundum fundamentum, quod ponit doctor subtilis est ex scripturarum cõcordia, vnde vbi supra sic arguit. In non euidentibus ex terminis, nec ex principijs, etiam euidentiam habentibus ex terminis, non consonant dispositi diuersimode, & multiformiter, nisi a causa superiori eorũ intellectus ad consensum inclinet. Sed scriptores canonis varie, varioq; tẽpore, & loco, dispositi ad scripturã, & fidei doctrinã cõsoni fuerunt. Quæ tñ nõ habet euidentiã ex terminis, nec etiam ex principijs euidentiã habentibus ex terminis. Igit patet ppositũ. Ad cuius fundamenti declarationem est sciendũ, q duplex est ppositionũ euidentia. Quædã. n. habetur ex terminis tñ, & talis est euidentia primorũ principiorũ, quæ sunt ex se nota, vt illud de quolibet dicitur esse, vel nõ esse, & de nullo ambo simul, & illud omne totũ est maius sua parte. Quædã vero est euidentia, quæ habet non solũ ex terminis, sed etiam ex principijs habentibus euidentiam ex terminis vt est euidentia propositionũ demonstrabilium, sicut est illa propositio, omnis homo est risibilis, quæ habet euidentiã ex præmissis, & demõstrat ab eis sic arguẽdo. Omne aïal rationale est risibile. Oïs hõ est aïal rõnale ergo oïs hõ est risibilis. Dicit ergo Scotus. In nõ euidentibus &c. quasi dicat. Quandocunq; sunt aliquę propositiones, quæ non sunt euidentes primo aut secundo modo prędicto, non est possibile, q multi diuersimode dispositi consonẽt, & cõcordẽt simul in talibus ppositio-

2. ratio da sumitur à scripturarũ concordia.

Duplex est propositionum euidẽtia.

Vltra tamẽ has duas euidẽtias pośset pari euidentia ex fi de quare tamen & ista euidentiam non enumerauit, dicas quia non est ad ppositũ, vel quia nõ est propie euidentia secundum aliquos.

fitio-

sitionibus, nisi illa euidentia infundâtur ipsę propositiones eis declarentur à causa supiori, puta ab ipso Deo , & hoc est manifestũ. Si.n. tales propositiones sunt omnino incuidentes, & obscuræ , quomodo poterunt tales diuersimodè dispositi habere à seipsis eandé euidentiã , & decisioné de prædictis propositionibus, & maxime cum homines faciles sunt ad dissentiendum. Item si vnus.§.item si in duos ff.de arbi. Et ratio potest assignari, quia diuersitatem corporum , sequitur diuersitas animorum c. quia diuersitaté de concef.præben. Et ideo dicitur, quot capita, tot sententiæ c. sicut in sacris, de conse.di. 4. & ꝗ vnaquæque prouincia abundat in sensu suo.c. 1. de se pul..& c. vtinam. 76 di. Præterea si philosophi qui de naturis rerum creatarum multa scripserunt habentes eadem principia. In multis tamen dissentientes inter se fuerunt, vt patet eorum libro intuentibus de quibus etiam inquit Lac. in prima diui. insti. Cum inter se magna concertatione desideant, seq; ipsi plerũq; discordent, eorum apparet iter nequaꝗ esse directum, profectò non est possibile ꝗ de supernaturalibus, & his, quæ non habent aliquam euidentiam ex terminis, vel principijs, vt sunt illa, quæ ad fidé catholicã pertinent scilicet, ꝗ Deus sit trinus, & vnus, & huiusmodi homines in diuersis regionibus nati, & demorantes , a seipsis euidentiam , & certam determinationem habere potuerint & simul in eandem sententiam cõuenerint. Ait enim Albumasar.lib. 1. coniunctionum, differentia. 4. ꝗ lex christianorum veritates affirmat difficiles ad imaginandum, & humanam notitiam transgrediétes, & ideo cũ nostri scriptores chatolici, maxime qui vtrunq; testamentum sacræ paginæ descripsérũt, licet in diuersis temporibus, & locis, fuerint varie dispositi tamen in tam multis propositionibus, facultatem totius humanæ naturæ excedentibus, concordauerint, clarissimum est , ꝗ a prima causa.s. Deo, eorũ intellectus ad consentiendum talibus, & simul conueniendum fuit inclinatus , & consequenter eorum doctrina est visima, & ad hoc argumẽtũ facit Aug.18. de ciui. Dei. reprobãdo alias sectas ratione diuersitatis, & discordię scribentiũ, & illarũ auctorũ. Tertiũ fundamentũ qđ ponitur, à doctore subtili vbi supra est scriptorũ sanctimonia. Cum n. in ore duorũ vel trium testiũ stet omne verbũ. Deute. 19. & Matth. 18. trãsumptiue in c. 1. 2. q. 4. & c. licet vniuersis de testi. Quãto prę dicti testes sunt maioris auctoritatis, & sanctitatis tanto maior fides est illorum dictis adhibenda .§. in criminali . ver. Item testiũ. 4. q. 3. &. l. 2. ff de testi. Quo facto fundamento , sic procedit prædictus doctor subtilis di. Aut libri sacræ scripturæ sunt illorum auctorum, quorum esse dicuntur, aut non . Si sunt eorum , cum mendacium in fide , & moribus cum tanta seueritate condemnent, quomodo versimile est eos fuisse mentitos dicendo sic ista esse cùm aliter fuisse cognouissent? Nam qui considerat quantæ sanctitatis fuerit Moyses, quomodo potest dubitare ipsum in scriptura sua fuisse mentitum? de quo dicitur Eccles. 46. Dilectus Deo, & hominibus Moyses, & Psal. 102. ait Propheta de Deo. Notas fecit vias suas Moysi, & ipse Deꝰ inquit de Moyse Numeri. 12. Ore ad os loquor ei , & palam non per enigmata , & figuras videt Deum , & Exod. 33. etiam dicitur. Loquebatur Moyses cum Deo facie ad faciem , sicut loqui solet homo ad amicum suum, prætetea quis dicere posset Esaiam, Hieremiam, Danielem , Ezechielem , ceterosq; prophetas fuisse mentitos, de quibus inquit Augustinus libro. 22. contra Faustum. Dico illorum hominum non tantum linguam , verum etiam vitam fuisse propheticam, &c. Quis Ioannem Baptistam in vtero matris sanctificatum. Lucæ. 1. Sicut fuit Hieremias vt habetur sui libri . 1. cap. credet mendacia protulisse, quo quidem Ioanne non surrexit maior inter natos mulierum. Matthæi. 11. quique tantæ fuit sanctitatis, vt ipse messias, & Christus esse putaretur. Ioannis. 1. Quis hoc credet de Petro, & Paulo, Ioanne Euangelista , ceterisq; Apostolis, de quibus ait Augusti. sermone. 2. de Epiphania . Apostoli velut alij cœli enarrauerunt nobis gloriam Dei, cur ergo non agnoscamus eos cœlos, qui facti sunt sedes Dei sicut scriptum est, ani-

3. Ratio desumitur a scriptorum sãctimonia.

anima iusti sedes est sapientiæ, per hos enim cœlos ille cœlorum fabricator, & inhabitator intonuit, quo tonitruo mũdus tremuit. Sanctitas ergo istorum testium autẽticam reddit fidem nostram, quia fuerunt testes omni exceptione maiores, de quibus tractatur in l. optima in fi. C. de contrahen & commit. sti. tales enim vocãtur illi, qui nulla possunt exceptione repelli, secundũ glo. Ber. in ca. 1. confan. & affi. ꝙ si contra prædicta dicatur non istos fuisse mentitos, sed potius deceptos, respondet doctor subtilis, ꝙ asserere dubium tanquã verum, & certũ reputatur mendacium, vel non longe à mendacio, ꝙ etiam asserũt omnes theologi in 3. di 38. & Augu. in li. Enchiri. & transumptiue in c. is autem. 22. q. 2. vbi ait nec liber est à mendacio, qui ore nesciens verum loquitur. Non igitur testes fidei, & auctores sacræ scripturæ tãta assertione loquuti fuissent propter vitandum mendacium, quod summopere condemnarunt, nisi de dictis suis perfectam notitiam habuissent per claram visionẽ, & ideo dicebat Ioan Bapt. Ioan. 1. Ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei, & Ioannes euangelista inquit sui Euangelij cap. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ, & veritatis, & in prima sua canonica epistola c. 1. Iterum dicit, quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris quod perspeximus, & manus nostrę contractauerũt de verbo vitę, hoc testamur & annunciamus vobis, & Actuũ. 10. inquit Petrus. Nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Iudæorũ & in Hierusalem, qui manducauimus, & bibimus cum illo postquã surrexit à mortuis, & 2. canonice epistolæ suæ. 1. c. iterum ait. Non indoctas tabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præscientiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiẽs eñ à Deo patre honorẽ, & gloriã voce delapsa ad eũ huiuscemodi à magnifica gloria, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsũ audite. Et hãc vocẽ nos audiuimus de cęlo allatã, cũ essemus cũ ipso in monte sancto. Quia ergo vera, oẽs testes fidei nostrę de visu locuti sunt, ideo dubia ꝓ certis non asseruerunt, ꝙ si forte etiã dicatur, ꝙ propter tẽporalia lucra mentiti sunt, respõdet ꝓdictus doctor, hoc esse falsissimum, quia hi oẽs temporalium contemptores fuerunt. In quorum persona dicitur Matthæi. 19. Ecce nos reliquimus omnia &c. & Paulus ad Philippenses. 3 Pro se, & omnibus alijs ait. Omnia arbitratus sũ, vt stercora, vt Christum lucrifacerem. Imo pro veritatis testimonio non solum temporalia, sed etiam vitam perdere, & innumera mala tolerare voluerunt, de quibus ait Apostolus ad Hebræos. 11. Alij distenti sunt. Alij vero ludibria, & verbera experti. Insuper, & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ, & hi omnes testimonio fidei probati inuenti sunt, & Hieronymus in epistola a Palmachium, & Occeanum inquit. Esaias serra secatur: Daniel leonibus deputatur, Ioannes Baptista capite truncatur &c. & infra. Et hoc totum, vt nos à peccatis sua doctrina reuocarent, hæc ille. Si autem dicatur, quòd libri sacræ scripturæ non sunt istorum sanctorum. Sed eis falsò sunt ascripti, dicit doctor subtilis, quòd hoc asserere graue est, & inconueniens valde videbitur esse, quia sic negabitur quicunque alius liber fore illius, cuius dicitur fuisse. Præterea aut isti, qui eorum nomina libros descripsisse dicuntur non fuerunt christiani, aut sic. Si dicuntur non fuisse christianos, nõ videtur verisimile, quod voluerunt tales libros conscribere, & alijs intitulare, atq; sectam, & ritum viuendi magnificare, cuius contrarium ipsi credebant, & obseruabant. Si vero dicantur fuisse christiani, quomodo credendum est, quòd tales libros mendaciter descripserint, cum lex christiana mendacium, tam seuere persequatur, propheta Dauid Psalmo. 5. attestante, qui ait Deo. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Quomodo etiam isti libri, ita autentici extitissent, atque ita

diuulgati esse talium auctorum, nisi fuissent eorum, & ipsi auctores autentici? Quia ergo fides nostra, tot, & tales habuit dignissimos testes, & scriptores autenticos, ideo verissima est. Quartum fundamentum, quod ponit doctor subtilis vbi supra, est examinantium perscrutatio, & diligentia. Scriptura enim sacra ita fuit à patribus antiquis examinata, quòd nisi liquido perspexissent eam à spiritu sancto processisse, nunquã eam approbassent, & canonicassent.

4. Ratio desumitur ab examinantiũ perscrutatione, ac diligentia.

Quapropter prædictus doctor sic arguit. Aut nulli credes de contingentibus, quæ non vidisti, & ita non credes mundum fuisse factum ante te: nec locũ fuisse in mundo, vel esse in quo non fueris: nec istum esse patrem tuum: nec illam esse matrem tuam, & talis incredulitas destruet totam vitam politicam. Si autem vis alicui credere de contingentibus: quod tibi non fuit euidens: maxime credendum est illis, quæ tota cõmunitas approbat (præsertim si communitas illa famosa sit) & honesta, & cũ maxima diligentia, & examinatione recepit approbata. Talis autem est sacræ scripturæ canon. Tanta nẽpe apud Iudæos de libris habendis in canone solertia fuit, & tanta apud christianos de libris recipiendis, tanq̃ autenticis, ꝙ de nulla scriptura pro autentica habenda tanta solicitudo vnq̃ est inuẽta. Et ideo tenenda est tanq̃ verissima, & præcipue cùm tam solemnes communitates de scripturis istis curam gesserint, tanq̃ de continentibus necessaria ad salutem de quibus Augusti. diffuse loquitur in 18. de ciuitate Dei. Et ideo cuncti debent fidem adhibere, sacrę scripturæ canonicę & per ecclesiam approbatæ c. ego solis, & c. si ad scripturas, & c quis nesciat. 9. distinct. Et à tam excellentissimis doctoribus declaratæ, tam grecis quàm latinis, de quibus habetur in cap. sancta. 15. distinct. Quintum fundamentum est honestorum, & rationabilium continentia, & quantũ ad ea, quę nobis credẽda ꝓponunt, & quantũ ad illa, q̃ nobis facienda præcipiuntur, vt patet singula discurrendo. Et ideo de lege euangelica, ait Dauid. Psalmo 18. Lex domini immaculata conuertens animas &c. Et de Christo latore ipsius dicitur Iob. 30. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus est ei similis in legislatoribus.

5. ratio desumitur ab honestorum & rationabilium continentia.

Sextum fundamentum est martyrum tollerantia. Fides enim nostra multum redditur autentica martyrum testimonio, qui non solum verbis, sed proprio sanguine, vsque ad mortem ipsam defendere voluerunt. Quia enim enim vt ait Hieronymus martyrium non est humani meriti, nullatenus dubitandũ est, non ista potuisse vllo modo perferre, nisi supernaturaliter, & diuinitus adiuti fuissent. Tanto autem magis pręclara fuerunt fidei nostræ testimonia, quanto innumerabiles pœnę fuerunt martyrũ pro ipsa sanguinem suum effundentiũ. Ait enim Hieronymus in ꝓlogo martyrologij, ꝙ nullus est dies in anno exceptis Calẽdis Ianuarij, in quo ecclesia non possit festum quinque millium martyrum celebrare, de quibus etiam scribit August. 18 de ciuita Dei c. 52 & super Psal. 118. di. Massa martyrũ ex omni populo, tribu, & lingua, ex vtroq; sexu, & ex omni ætate collecta est &c. Et hoc valde mirabile fuit, ꝙ in toto orbe terrarum, tanta multitudo hominum diuersorum idiomatum pro eo, quem nũquam viderat se tantis cruciatibus exponeret, & mortem libenter sustineret. Inter quos martyres fuerunt q̃ plurimi viri sapientissimi, vt Paulus, Dionysius, Ariopagita, Cyprianus, Isidorus, Cosmas, & Damianus, & alij multi, vt hæc tollerantia martyrij, ignorantiæ non posset ascribi. Fuerunt quoque inter eos plurimę Illustrissimę personę, vt Catherina, vxorq; Maxentij Imperatoris, ac sancta Sabina Romana, & sanctus Hermes, Eustachius, Grisantus, Tyburtius, & alij plurimi. Item viri fortes, & in prælijs valorosi, vt Machabeorum legio, & sanctus Christoforus, & similiter de omnibus hominum statibus. Et ideo beatus Maximus, considerans eorum mortem fuisse fidei nostræ firmamentum ait in sermone martyrũ. Veneremur ergo inter tantos Christi milites fidẽ nostrã in qua isti illustres athletæ subscripserunt sanguine, morte iurauerunt &c. Septimum, fundamentum est ecclesiæ stabilitas, firmitas, & permanen-

6. ratio accipitur à martirũ testimonio, & tolerantia.

7. Ratio accipitur ab ecclesiæ stabilitate.

manentia. Nam fides Christiana, & ecclesia catholica innumeras passa est persecutiones, non solum hæreticorum plurimorum, qui conati sunt diuersimode destruere fidem catholicam, de quibus habetur in c. quidam autem. 24. q. 3. Vbi ferè centum hæreses enumerantur, quæ ex suis auctoribus, vel ex causis nomine ꝓprio nuncupantur, sed maxime passa est tribulationes, & persecutiones ab infidelibus tyrannis: Regibus, & Imperatoribus, & non ab vno, vel duobus solum, sed a plurimis, & per vniuersum orbem, vt à Nerone Domitiano: Traiano: Antonio: Seuero: Galieno: Decio: Valeriano: Diocletiano: Maximiano: Maxentio: Constātino & alijs multis, & tamen nunquam potuit prosterni, nec annihilari, licet persecutiones habuerit, non solum in temporalibus, & corporalibus bonis, sed etiā in spiritualibus. Imo magis semper creuit. Et ideo per hoc apparet, quòd à Deo ordinata fuit iuxta illud, quod ait Gamaliel sapientissimus iudęorum Act. 5. Loquens de fide Christi, & di. Si ex hominibus erit consilium hoc aut opus dissoluetur. Si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere illud &c. Ea propter inqt Augu. super. Psal. 40. Occisi sunt martyres ad multiplicandam ecclesiam, valuit sanctus sanguis effusus seminationi fidelium, multiplicati sunt magis magisque Christiani, & in 18. de ciui. Dei, idem ait. Inter horrendas persecutiones, & varios cruciatus, ac funera martyrum, prædicatum est in toto orbe Euangelium contestante Deo signis, & ostētis, & varijs virtutibus, & spiritus sancti muneribus, vt populi gentium credentes in eum, qui ꝓ eorum redemptione Crucifixus est Christiano amore venerarētur sanguinē martyrum, quem diabolico fuderunt. Ipsiq; reges quorum legibus vastabatur ecclesia, eius nomini salubriter subderentur, quod de terra crudeliter auferre conati sunt, & falsos Deos incéperent persequi, quorum causa cultores Dei veri antea fuerant persecuti, hæc ille. Octauum fundamentum est captiuitas, & dispersio iudaica, de qua dicemus in 3. parte huius sermonis. Et ideo hic solum dico, q ꝓpter persecutionē, q̄ fecerūt iudęi Dño Iesu ipsum crucifigi faciētes, perdiderūt regnum

8. Ratio dissumitur a captiuitate & dispersione Iudaica.

suum nunq̄ illud amplius habituri, & cū iudaica natio esset nobilior, atq; excellētior omni alia natiōe, facta est inter oēs abiectissima, vilissima, turpissima, & ignominiosa, quod cōsiderans Rabbi Moyses iudæus scripsit summo magistro iudęorum di. Nunc Dñe mi paueo, q illud peccatum, propter quod sumus in hac desolatione, illud peccatum sup quo locutus est Dñs per Amos. 2. ca. di. Super tribus sceleribus Israel conuertam, alias transferam, & super quartum non trāsferam, eo q vendiderunt iustum pro argento. Dicunt enim, Christiani quibus pro studio librorū sanctorum videtur esse traditum à Deo, q primum in quatuor sceleribus Israel fuit venditio Ioseph à fratribus suis, & secundum fuit adoratio vituli in oreb. Tertiū verò occisio prophetarū, ꝓpter quę fuimus captiuati in Babylone: & dicunt q quartum scelus fuit venditio iusti Iesu, qui ad literam fuit vēditus post transmigrationem de Babilone, ꝓpter quod sumus nunc in captiuitate, de qua loquitur Dñs, & cōminatur, q non reducet nos vltra i terrā promissionis eo dicit. Et sup quartū non transferam, q vēdiderūt iustū ꝓ argēto, & apparet nobis, q nos sumus in quarto peccato vēditionis iusti, cum sumus puniti, iam sunt mille anni, in quibus nihil profecimus inter gētes, nec est spes ꝓficiēdi amplius, hæc ille. Et hoc est certissimū signū, q Christus fuit verus Messias in lege promissus, quo adueniente debebat cessare regnū iudaicum, vt probat Aug. in sermone de aduētu, & nos declarabimus in dicta parte. 3. huius sermonis.

9. Ratio accipi ura miraculorū efficacia.

Nonum fundamentū est miraculosū efficacia. Miracula. n. facta p Christū & alios sanctos in nouo testamento fuerunt sufficiens argumētū fidei nostrę. Et ideo dicebat ipse Dñs iudeis Io. 10. Opera, quę ego facio testimoniū phibent de me. Et iterum. Si mihi nō vultis credere saltem operibus credite, & Matth. 11. Volēs in fide sua confirmare discipulos Ioannis remisit eos ad miracula di. Euntes renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis Cœci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt &c. & Ioannis 15. etiam ait de Iudæis. Si opera non fecissem

ftem ireis, quæ nemo alius fecit peccatũ non haberent, per ista enim opera miraculosa oſtendit ſe eſſe æqualẽ patri æter no, vnde inquit. Io.5. Pr i me manens ipſe facit opera, & ibidẽ. Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor, & iterũ. Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Dicit igitur B.Th. in 3. parte ſummæ. q. 43. art. 4. Quod miracula q̃ fecit Chriſtus erant ſufficientia ad confirmandam fidem. Primo propter eorum ſpeciem, quia excedebant omnem poteſtatem virtutis creatæ. Et ideo non poterant fieri, niſi virtutute diuina, vnde cæcus illuminatus dicebat. Ioannis. 9. A ſeculo non eſt auditum, quod quis aperuerit oculos cęci nati. Niſi eſſet hic a Deo non poterat facere quicquam. Secundo propter modum faciendi, quia propria virtute miracula faciebat, non autem orando ſicut alij, vnde Luc. 6. dicitur, quod virtus de illo exibat, & ſanabat omnes, per quod oſtendebatur, ſecundum quod ait Cyrillus, quòd non accipiebat alienam virtutem, ſed cũ eſſet Deus naturaliter ſuper infirmos propriam virtutem oſtendebat. Et propter hoc innumerabilia miracula faciebat, vnde ſuper illud Matth. 8. Oẽs male habentes curauit, dicit Chriſoſ. Intende quantam multitudinem curatam tranſierunt Euangeliſtæ, non vnumquemq; curatum enumerantes, ſed in vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Hæc igitur miracula ſufficienter redebant doctrinam ſuam autenticam, vnde ſtupẽtes Iudęi dicebant. Mar. 1. Quęnam doctrina hæc noua, quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Non ſolum autem expellendo dæmones faciebat miracula, ſed generaliter in omnibus creaturis oſtendebat ſuã diuinitatẽ per opera miranda, vnde Grego. in homilia. Epiphaniæ inquit. Omnia quippe elementa auctorem ſuum veniſſe teſtata ſunt. Deum enim hunc Cœli eſſe cognouerunt, quia ſtellam protinus miſerunt. Mare cognouit, quia ſub plantis eius ſe calcabile præbuit. Terra cognouit, quia eo moriente contremuit Sol cognouit, quia lucis ſuæ radios abſcondit. Saxa, & parietes agnouerunt, qa tempore mortis eius ſciſſa ſunt. Infernus cognouit, quia hos, quos tenebat mortuos reddidit &c. De ipſius autem miraculis inenarrabilibus inquit Ioães Euãgeliſta, ſui Euangelij capitulo vltimo. Multa alia ſigna fecit Ieſus, quæ ſi ſcribãtur per ſingula, nec ipſum mundum arbitror capere poſſe eos qui ſcribẽdi ſunt libros. Dedit quoq; Apoſtolis ſuis poteſtatem faciendi miracula, vt patet Matth. 10. & Luc. 9 Imo etiam omnibus in ſe credentibus vt patet Marc. vlt. vnde ait. Ioan. 14. Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. ſ. me auxilium præſtante, quia ſine me nihil poteſtis facere, Io. 15. Quod autem maiora facta ſint miracula manifeſtum eſt. Nam ad vmbram tranſeuntis Petri ſanabãtur infirmi, vt habetur Act. 5. Quod maius videtur, quàm ſanari ad tactum Chriſti, vel ad vocem eius, pertranſeo autem innumerabilia prodigia, quæ facta ſunt, & quotidie fiunt à Chriſti fidelibus, quia nimis eſſet prolixum ea recenſere. Cum igitur in nulla alia ſecta fiant vera miracula, ſed ſolum in fide Chriſti, quia licet quando iudæi tenebant fidem de aduentu mediatoris, tunc inter illos fiebant prodigia, tamen poſt aduentum eius deficientibus eis à fide ipſius ceſſauerunt etiam omnia miracula, profectò conſtat fidem Chriſtianam eſſe certiſſimam & veriſſimam. Et ideo Augu. in lib. 2. de Trinit. ait. Domine ſi decepti ſumus, non niſi à te decepti ſumus. Nam ſunt tot, & tãtis ſignis firmata, quę non niſi per te fieri potuerunt. Decimũ fundamentum eſt fundantium eccleſiam in potentia. ſ. Apoſtolorum, qui erant idiotæ &c De quo vide in ſecunda parte huius ſermonis Chriſti. Ad maiorem autem prædictorum confirmationem, in hoc ſermone confutabimus tres ſectas. Prima eſt Pagani. Secunda Machometi. Tertia Iudæi.

Miracula q̃ Chriſtus fecit erãt ſufficientia ad confirmãdã fidem.

DE SECTA Paganorum ſiue Gentilium.

PRIMA ſecta eſt Paganorum, qui antiquitus colebant multos pro dijs videlicet. Saturnum: Iouem: Mercurium: Herculem: Iunonem: Proſerpinam:

Paganorũ ſecta hic cõfutatur, q̃ plures Deos adorabat.

serpinam: Palladem: Deam vestem: Cererem: Vulcanum: Bacchum, siue Liberum: Ianum: Quirinum: Esculapium: Æolum: Dianam: Venerem. Mineruam: Appollinem: Plutonem: Martem: Phœbum, & Neptunum: ac multa alia idola manufacta pro opinione quorum allegant quidam illud Apostoli. 1. ad Cor. 8. vbi inquit. Si quidem dij sunt multi, & Domini multi. Quibus respondet Scotus. in 1. dist. 2. Quod Apostolus loquitur secundũ opinionem idolatrarum, vnde in eodem. ca. reprobat eorum sectam di. Nam etsi multi sunt, qui vocentur dij, siue in Cœlo, siue in terra, nobis tamen est vnus Deus. Omnes autem dij gentium dæmonia, Psal. 95. Potest etiam dici, quod apostolus loquitur de illis, qui aliquid amant, plusquam Deum, & in eo ponunt finem suum. Hoc enim est eis pro Deo, iuxta illud Augu. in quodam sermone dicentis, hoc pro Deo ab homine colitur, quod ab eo præ cætteris diligitur, vnde de gulosis inquit. Idem apostolus, ad Ephesios 3. Quorum Deus venter est. Prima tamẽ expositio est melior contra gentiles, ac paganos, adorantes statuas manufactas pro Deo, qualis erat statua aurea Nabuchodonosor, Dan. 3. Contra ques inquit Dauid in Psal. 113. Simulacra gẽtium argentum, & aurum opera manuum hominum. Os habent, & non loquẽtur, & oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient: nares habent, & nõ odorabunt. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui cõfidunt in eis. Talia tamen simulacra, gentiles sapientes deridebant, vnde refert Ambro. lib. 2. de Virginibus, quòd Dyonisius tyrannus, cum intrasset in templũ Iouis, amiculũ aureum, quo eius operiebatur simulacrum detrahi iussit, & imponi laneum, & dixit. Aureum hyeme est frigidum, estate verò onerosum. Deum autem suum sic irrisit, vt nec onus ferre posset, nec frigus portare. Item cũ Æsculapij vidisset barbam auream tolli eã imperauit dicens. Incongruum esse ipsum barbam habere, quam Apollo eius pater non haberet. Item simulacris tenentibus pateneas aureas, ademit eas allegãs se accipere debere quod Dei darent Et subdit Ambro. Ita ludibrio habiti sunt, vt neq; Iupiter vestem suam defendere potuerit nec barbam Esculapius, nec Apollo pubescere adhuc cœperit, nec omnes q dicũtur dij defendere potuerũt pateras, quas tenebant. Apparet autem stultitia paganorum, qui vt refert Salomon. Sap. 13. Putauerunt esse rectores orbis terrarum & Deos, Solem, aut Lunam, aut Stellas siue aerem, aut aquam, vel ignem. Nam nulla rationabili causa ad hoc moueri poterant, sed insipiẽtia. Sicut Caldæi, de quibus legitur in quadam historia scolastica, quod cum ipsi adorarent ignem, quem appellabant Deum Deorum, ad hoc etiam alios cogebant hoc modo. Offerebant enim quibuscunq; negantibus ignem esse Deum, & alium Deum eo lentibus pugnam. Ita quod si Deus eorũ ab aliquo vinceretur, eius culturam admitterent. Si vero ignis eorum Deus aliorum idola consumeret, illi ad ignem sem per colendum se obligarẽt. Quapropter Canopei qui idolum belli adorabant de capite idoli sui coronam auream, & sup caput eius quoddam vas testeum posuerunt, & illud foraminibus perforauerunt & cum cera obturauerunt, & illud aquę impleuerunt. Venerunt igitur Caldei ad illud idolum examinandum, & posuerũt in ignem. Statimq; in foraminibus cera liquefacta descendit aqua, & ignem extinxit, & sic præualuisse creditum fuit idolum Canopei cuiusdã ciuitatis Ægypti, Deo Caldeorum. Hęc etiam gentiliũ secta reprobatur duplici ratione. Prima dicitur irrationabilitatis Quid. n. hac fide dementius. Quid hac cultura peius? Quidue hoc errore irrationabilius? O insania pessima. O dementia iniqua. O cęcitas consumata, paganorum & gentilium idola non Deum colentium. Hanc enim inhonestam sectam reprobauerunt omnes Philosophi naturales firmissimis, & naturalibus rationibus. Hanc etiam fidem reprobauit Socrates philosophus maximus Atheniensis, qui vt habetur in libro de moribus Philosophorum, & recitat Valerius maximus. lib. 7. Quia prædicabat Atheniensibus, ne colerent Apollinem pro Deo ab eis veneno est occisus. Dicebat autẽ Socrates, quòd potius canẽ

quàm

Gentiles sapiẽtes quosi mulacra deridebant.

Hæc Paganorum secta duplici ratione reprobatur. 1. dicitur irrationabilitatis.

quàm idola coleret. Quia canis est factura Dei, idola autē vana sunt factura hominum. Et hoc refert Aug. in libro de vera religione. Quid dicam de maxima stultitia paganorum, & gentilium, qui ad tātam dementiam deducti erant, quod nō tantum idola colebant, in quibus dæmones communiter habitabant, & eis respōsa dabāt, sed vltra hoc eis filios proprios immolabant, & in eorum honorem occidebant, dicente propheta. Psal. 105. Immolauerūt filios suos, & filias suas dæmonijs. O nephandissima cultura. O fides diabolica. O lex omnino detestanda.

2. Hæc paganorū secta reprobatur, ex hoc quod plures Dij esse nequeunt.

SEcunda ratio quare reprobāda est hęc secta gentilium dicitur esse impossibilitatis. Impossibile est n. quòd sint plures dij, vt probant Theolo. maxime Alex. de Ales, in 1. parte summæ in tractatu de essentia diuina, & Franc. de Mairo. in conflatu. di. 2. & B. Thom. in summa contra gen. lib. 1. c. 42. & Ricar. & S. Bonau. ac Petrus de Aquila, & Ioan. de Ripa. in 1. sententiarum. di. 2. & Scotus doctor subtilis ibidem, & 2. Methaphi. suæ. q. vltima. & Antonandreæ de Aragonia in questionibus suis. Et Dominus Petrus de Candia: Alexander Quintus 1. sentētiarum. dist. 2. art. 3. Et hoc probatur quadruplici ratione. Primo ratione diuinæ omnipotentiæ, sic arguendo. Quam impossibile est duos esse omnipotentes essentialiter distinctos, tam impossibile est duos esse Deos. Consequentia ista patet, quia quicunq; esset ompotens, ille esset Deus. Scriptum eius. Ex quo dicit Ambr. & recitat Magister sententiarum, in 1. dist. 3. inquiens. Fac mihi tale Cęlum de nihilo, & talem terram, & dicā quòd es Deus. Ex quo demonstratur, quòd omnipotentia arguit deitatem, quia quicquid est omnipotēs est Deus. Et sic patet maior. Sed primum est impossibile, videlicet duos esse omnipotentes essentialiter distinctos. Nam si hoc esset, vterq; eorum posset quicquid vellet, aliter non esset omnipotens. Et tunc alter posset alterū destruere. Et sic ille, qui posset ab altero destrui non esset Deus. Et cum vterque posset ab altero destrui, & annihilari nō esset omnipotens. Et sic sequitur quòd neuter eorum esset Deus. Et si nullus eorum posset alium destruere, nullus ipsorum esset omnipotens, & consequenter nec Deus verus. Ex quo sequitur, quòd si plures essent dij, nullus esset verus Deus. quòd est impossibile. Et ista est argumentatio S. Bonauenturæ vbi supra qui ait. Stat ista sententia, quòd Deus sit omnipotentissimus, ergo poterit facere, quòd omnis alia potentia a sua nihil possit, ergo si sunt duo dij diuersi in natura, hoc potest facere vnus de altero, quòd alter nihil possit, & e conuerso. Sed cui potentia potest auferri non est Deus, ergo non sunt duo, nec plures dij. Petrus vero de Aquila, vbi supra ait. Ponatur, quòd sint duo dij, & vnus velit Petrum producere & alius non. Aut Petrus producetur, aut non. Si sic ergo ille qui non vult non erit omnipotens, quia non potest impedire productionem illius, & consequenter nō est Deus. Si nō producetur, ergo ille qui vult eum produci non erit omnipotens quia non potest eum producere, & consequenter non est Deus.

2. Rō quæ pbatur multitudinem Deorū esse impossibilē, desumitur ab infinitate.

SEcunda ratio fundatur in diuina infinitate sic. Quàm impossibile est duo actu esse infinita, tā impossibile est duos esse Deos. Consequentia ista patet quia cū Deus est infinitus actu. Si essent duo, vel plures dij, essent duo, vel plura infinita actu, tam quo ad esse, quàm quo ad posse, & nosce, ac velle, & operari. Deus enim est infinitæ actiuitatis 12 Metha. Quo dato sequerētur innumerabilia inconuenientia, quæ causa breuitatis non scribo. Sed primum est impossibile scilicet duo, vel plura esse actu infinita essentialiter, & realiter distincta. Ergo, & secūdum est impossibile videlicet duos, vel plures esse Deos, quod autem impossibile sit plura esse infinita actu essentialiter distincta probatur sic. Si essent duo infinita essentialiter distincta, aut vnum esset in alio, aut non. S. non habeo propositum, videlicet quod illud non est infinitum cum sit dare aliquid in quo non esset, & sic non impleret. De Deo enim dicitur Psal. 47. Magnus dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Item Deus dicit Hiere. 23. Cœlum, & terram ego impleo. Vnde vbique est Deus per essentiam, potentiam, & præsentiam,

Duo infinita actu essentialiter, distincta esse nequeūt.

sentiam, vt per Thomam prima parte summæ. quæstione 40. Si autem sic esset vnus in alio, ergo posset eum annullare quia in eo haberet potentiam, & ei essentiam dedisset per creationé, hoc enim modo dicitur Deus esse vbique per essentiam, & potentiam, ergo alius non esset Deus scilicet in quo taliter esset. Si verò esset in alio, alio modo, aut sicut accidens in subiecto, & sic dependeret ab illo, tam in esse quàm in conseruari, & sic non esset Deus, cum dependere dicat imperfectionem in eo quod dependet. Aut esset in alio sicut totum in partibus, vel sicut pars in toto; aut aliquo nouem modorum positorũ ab Aristotile in prædicamentis, & qualitercunque esset diceret imperfectionem, & sic non esset Deus.

3. Rõ qua Deorũ pluralitas impugnatur fundatur in felicitate.

TErtia ratio fundatur in summa Dei delectatione. Nam si essent duo dij essentialiter distincti cum felicitas æterna sit ipse Deus secundum Theologos, in quarta distinctione 49. ergo duæ essent felicitates essentialiter, essentialiter distinctæ, Vterque enim Deus ab alio essentialiter diuersificatus haberet vnam, aut ergo dicis, quòd vnus eorum non sentit, nec habet felicitatem alterius ergo non est perfecte beatus, quia deest sibi vna felicitas. Beatitudo enim est vbi nihil deest aliquid boni, secũdum Augustinus. in 22. de ciuitate Dei. Et est status omnium bonorum aggregatione perfectus vt inquit Boetius 3 de conso. aut dicis quod vnus sentit felicitatem alterius Et tunc, aut vnus fruitur alio, & e contrario, aut vnus vtitur alio, & e contrario. Si vnus fruitur alio, ergo sequitur, quòd beatificatur in alio, & sic eius beatitudo dependet ab illo alio. Et sic alius posset facere, quòd iste non esset beatus subtrahendo se sibi, aliter ipse nõ esset omnipotens, & sic ille non esset beatus. Et idem posset argui de alio respectu istius, quo dato sequitur, quod si sunt duo dij, non sunt duo dij, quod implicat contradictionem. Si verò dixeris, quod neuter fruitur altero, sed solum vtitur illo, tunc sequitur, quòd ille, qui vtitur Deo, & non fruitur est peruersus, & habet in sua voluntate magnam peruersitatem, quod de Deo nephas est sentire. Et probo consequentiam per dictum Ambrosij dicentis. Magna voluntatis peruersitas est vti fruendis, & frui vtẽdis. Temporalibus enim, & creaturis solum vti debemus, frui autem solo Deo, & non vti. Vtimur enim creatis, tanquam vtilibus ad finem consequendum in beatitudinem, quæ non est, & eis Frui autem est soli Deo adhærere propter seipsum tantum, & in ipso beatificari. Vt inquit Augu. in libr. de doctrina Christiana, & recitat magister. in 2. dist. 1.

Plures non posse eẽ Deos probatur rõnib⁹ fundatis, in debita, ac sempiterna ordinatiõe rerum ad extra.

QVarta ratio fundatur in rerũ ad extra, debita, & sempiterna ordinatio ne sic. Si essent duo dij essentialiter distincti, & vterq; eorũ haberet volũtaté liberã, à volũtate alterius essentialiter distinctã, & nullo modo ab ea dependentem Et sic vnus posset aliqñ velle pluuiã, & alter serenũ, vnus frigus, alter calorẽ vn⁹ ventos, & alter non, & vnus posset velle mũdum destruere, alter conseruare, vnus istũ mori, alter viuere, Sicut dicũt poetę de Iunone, quæ volebat Troianos perire. Ven⁹ ãt volebat eos saluare. Itẽ Iuno volebat scđm eos, quod Turnus occideret Eneam, & vxorẽ haberet Lauinã filiã regis Latini Ecõtra verò Venus, vt patet per Virgil. 1. 2. 9. & 10. Eneidos. Et pót congrue recitari orõ Iunonis ad Eolũ, & respõsio ei⁹ & oppositio neptuni cũ verbis iniuriosis cõtra ventos & Eolũ, quæ habetur. 1. Eneidos. Et sic sequeretur cõfusio, & destructio ordinis vniuersi, cuius oppositũ ad experiẽtiam videmus. Nam ordine mũdum Deus, & ratione gubernat. Et propter hoc Philosophi deuenerũt in notitiã, vnius, & solius Dei, vnde Philo. 12. Metha. in fine sic concludit. Quia igitur res nolũt male disponi nõ est bona pluralitas principũ, vel Dñorũ, vnus ergo princeps, & 8 Eth. iterũ ait. Melius est esse vnũ in vniuerso principẽ, quam plures. Regnũ. n. nõ capit duos, vnde Hiero. ad Rusticũ, & hr in c in apibus 7. q 1. inquit. In apibus principes sunt. Grues sequuntur vnã ordine litterato. Imperator vnus. Vn⁹ iudex prouincię. Roma vt cõdita est, duos fratres simul reges hre nõ potuit, & parricidio dedicatur, vñ Lucan. i 1. ait Frno primi maduerũt sanguine muri. In Rebechę vtero Esau & Iacob bellant. Singuli ecclesiarum

siarum Episcopi. In naui vnus gubernator. In domo vnus Dominus. In quouis gradu, & exercitu, vnus signum expectatur, hæc ille. Multo ergo magis ad regimen mundi, vnum solum omnium gubernatorem esse oportet. Si enim essent plures dij diuersæ naturæ, cum diuersitas naturam causet varietatem animarum c. quia diuersitatem. de concess. præben. Inter se non conuenirent, nec essent concordes, iuxta illud Lucani in 1. Nulla fides regni socijs, omnisq; potestas. Impatiens consortis erit, hinc Lactan. in 1. diuinarũ Insti. c. 3. inquit. Sicut enim si in vno exercitu, tot fuerint Imperatores, quot legiones, quot cohortes, quot cunei, quot alę, primum nec instrui poterit acies, vno quoq; periculum recusante, nec regi facile, aut temperari, eò quòd suis consilijs proprijs vtantur omnes, quorum diuersitas plus noceat, quàm prosit. Sic in hoc rerum naturæ imperio, nisi vnus fuerit ad quem totius summæ cura referatur, vniuersa soluentur, & corruent, hæc ille. Confirmat hæc omnia. S. Bonau. in 2. sententiarum di. 1. art. 1. q. 1. Omnes inquit res mundanæ habent vnum principium productiuum, tum propter rerum varietatem, quia multitudo, & pluralitas habet ortum ab vnitate, tũ propter rerum mutabilitatem, quia omne mutabile est ab immutabili, tum propter rerum ordinem quia ordo habet ortum à primo: hæc ille.

Diuinæ essẽtiæ vnitas probatur ex infinitatis ratione. quia infinito nihil potest dare mai⁹.

POtest quoq; diuinæ essentiæ vnitas probari ex infinitatis ratione. Nam infinito non est dare maius 3. Physicorũ. Sed si plures essent dij essentialiter distincti, singuli haberent infinitatem ab alio separatam, quia vt dicitur. Psal. 47. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis, & per cõsequens dato quolibet eorum posset assignari maior infinitas. s. ex adunatione omnium Deorum simul. Et confirmatur hoc argumẽtum per dictum Anselmi. in lib. proslo. ca. 2. vbi ait. Quod Deus est quoddam summum bonum, quo aliquid maius non potest cogitari. Sed si essent plures Dei, quolibet eorum aliquid maius cogitari posset, quia illi plures simul aliquid maius essent, quàm vnus solus. Item (secundum Damascenum) si plures essent Dei: singuli eorum essent vniuersaliter perfecti. Aut ergo illi omnes simul ponerẽt maiorem perfectionem intensiue, vel extensiue, aut non si sic. Sequitur, quod nullus eorum est vniuersaliter perfectus, & per consequens nõ est Deus. Si ergo nõ sunt essentialiter distincti, sed potius vnum & idem, sicut diuinæ personæ, quæ simul non ponunt maiorem perfectionem, quàm vna illarum. Item quodlibet superlatiuum de vno solo dicitur, vt nota. in l. vbi autem non apparet. ff. de verborum obligatio. & in l. Siquid. §. si. ff. de edili. edic. & in c. Metropolitano. 63. di. Superlatiuum enim idẽ est quod super omnia latum. Sed esse optimum est superlatiuum. Ergo vnus solus: s Deus est optimus. Et hoc est quod ait commentator super 1. Ethicorum cõmento. 67. vbi inducit hanc contradictionem dicens. Si plura sunt optima nihil est optimum, quia optimũ est quod vni soli conuenit, hæc ille. Et propterea inquit B. Tho. in summa contra gen. lib. 1. c. 42. Impossibile est esse duo summe bona, quia quod per superabundantiam dicitur, vni soli cõuenit. Sed Deus est summum bonum, ergo est vnus solus. Et ex þ dictis tollitur argumẽtum, quòd potuisset fieri sic. Plura bona sunt paucioribus meliora 3. Topic. Sed plures dij sunt plura bona, ergo melius est esse plures, quam vnum. Quia respondet S. Bonau. in 1 di. Quod dictum philosophi habet veritatem in bono creato, & finito quod ratione suæ finitatis recipit bonitatis augmẽtum per additionem alterius boni. Non autem intelligi potest de bono infinito, quod augeri non potest. Potest quoque vnitas essentiæ diuinæ probari auctoritatibus diuersis. Et primo gentilium philosophorum. nam Arist. in 8. Phisic. ait. Oportet esse vnum principium, & non multa, & Plato, in Thimeo. inquit. Mundus est vnus, quia iuxta vnum exemplar est formatus. Arist. quo in 1. de Cœlo, & mundo dicitur. Quod sicut mundus non potest esse nisi vnus, ita & a fortiori primus motor non potest esse nisi vnus, & probatur sic. Si possent esse plures motores, stante mundi vnitate, vel ambo mouerent idem mobile, vel vnus tantum. Si ambo.

Argumenti cuiusdã solutio probantis plures Deus esse posse.

ambo. cum vnus sufficiat, alter superfluit. Quia frustra fit per plura, quod eque bene fieri potest per pauciora, vt notatur in l. 1. in princip. C. communia de lega. Si vnus tantum, sequitur, quod alter permanet otiosus: vel si nolet esse otiosus requiret alium mundum, & sic oporteret, quòd duo essent mundi, quod est contra Philosophos omnes naturales. Quæ omnia confirmat Lac. in 1. diui. insti. & etiã ait. Sit igitur nostri operis quæstio illa consequens, atq; secunda. Vtrum potestate vnius Dei mũdus regatur, an multorum. Nemo est qui Deum sapiat, ratio nemoq; secum putet, qui non vnum esse intelligat, qui & cõdiderit omnia, & eadem qua condidit virtute, moderetur. Quid enim multis opus est ad mũdi regimen sustinendum, nisi forte arbitremur si plures sint minus habere singulos neruorum, atq; virium, quod quidẽ faciunt hi, qui multos esse volunt, quia necesse est imbecilles esse. Siquidem singuli, sine auxilio reliquorum tantæ molis gubernaculum sustinere non possunt. Deus autem qui est æterna mens, ex omni vtiq; parte perfecte, consumateq́, virtutis est, quod si verum est, vnus sit necesse est. Potestas. n. vel virtus absolute retinet suam propriam firmitaté. Id autem solidum est extimandum, cui nihil decidere, idq; perfectum, cui nihil possit accedere, hæc ille. Qui etiam ibidem ait Poetæ (quamuis Deos carminibus ornauerunt) sæpissime tamen confitētur vno spiritu, vel mente vna contineri, regiq; omnia. Idem quoq; doctor postquã opiniones multorum gentilium de Deo enumerauit concludit dicens. Horum tamen sententia, quamuis sit incerta, eodem spectat vt prouidentiam esse vnam consentiant, & Philosophus. 8. Phisi. dicit prædicta confirmando. Vnum mouens magis quàm multa oportet existere. August. autem in 8. de ciui. Dei, inducit Platonẽ qui ait. Deus est vnus verus, & optimus, qui cuncta præcellit. Auicena autem. in 1. Metha. c. 6. inquit. Impossibile est ei qđ est necesse esse, sit compar aliud necesse esse: hęc ille. Vocat autem Deũ necesse esse. Vt etiam asserit Grego. Signanter autem dixit aliud quod denotat diuersitatem essentiæ, & non alius, quæ dictio denotat diuersitatem personalem secundum Augustinum, in libro de fide ad Petrum Termegistus etiam, ad Asclepium scribit, dic. Quia vnus est mundus, vnus est Deus. Sibillę quoq; idem protestantur. De quibus Lac. vbi supra inquit. Omnes Sibillæ vnum Deum prædicant. Ari. etiã 12. Metha. ait. Deus est vnus æternus, & nobilis infinitæ nobilitatis. Auctoritatibus quoq; fidelium probantur prædicta Nam Psal. 85. ait. Dauid Deo. Tu es Deus solus. & ipse Dominus ait. Esa. 44. Absq; me non est Deus, & Mala. 2. dicitur. Nunquid non Deus vnus creauit nos, & Eccl. 1. dicit. Vnus est altissimus Creator omnium omnipotens, rex metuendus nimis, & Iudith 9. dicitur Deo. Tu es De⁹, & non est alius præter te, quod confirmat Dauid Psal. 17. dic. Quis Deus præter Dominũ? aut quis Deus præter Deũ nostrum? & Eccle. 36. dicitur Deo. Non est alius Deus nisi tu, & Esa. 45. ait ipse Deus. Ego Dominus & non est alius, & extra me non est Deus, & idem habetur in c. 1. de summa Trini. & fide catho. & 33. di. c. Qui Episcopus. & 45. di. c. De iudæis: & 1. q. 1. c. hi qui. & c. Paulianistę. & 1. q. 3. c. ad mensam. & 22. q. 4 c. siquis & 24. q. 1. c. loquitur. & 26. q. 6. c. non licet. & 32. q. 5. c. puto. & 24. q. 3. c. quidam. & 26. q. 7. c. Non obseruetis. & de pęni. di. 1. c. Deus qui. & de cõse. di. 2. c. Accesserũt. & 2. q. 1. c. Deus noster omnipotens.

Insipientissimi est, non esse Deum arbitrari.

EX prædictis igitur patet illum esse insipientem, qui putat non esse Deum, de quo Propheta inquit psalm. 13. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Nam vt sup. claruit oportet esse vnum rectorem vniuersi orbis: aliter omnia ad nihilum tenderent, & confusa essent: vnde Claudianus lib. primo in Rufinum ait. Sępe mihi dubiam traxit sententia mentem: Curarent superi terras: an nullus inesset, Rector, & incerto fluerēt mortalia casu. Sed cum dispositi quęsissem fędera mundi. Pręscriptosq; maris fines: animiq; meatus. Et noctis lucisq; vices tunc omnia rebant Cõsilio firmata Dei, qui lege moueri, Sydera, qui fruges diuerso tempore nasci. Qui variam phebem alieno iusserit igni. Compleri, solemq; suo, porrexerit vndis Litora tellurem

lurem medio librauerit axe, de ipso etiã Deo inquit. Aristotelis primo, de Cœlo & mundo Deus est apud quem est vita fixa, sempiterna in sæcula sæculorum, quæ nec finitur, nec deficit, & Auicena octauo. Metha. dicit. Deus est bonitas pura in desiderio omnium, &5. Metheo. ait Philosophus. Ordinatio eorum, quę sunt in mundo est ex dispositione primi principij, quod est Deus gloriosus, & in libro de bona fortuna dicit Deum dignificamus Dominum existentem, vt distribuat bona, & mala, & in libro de regi. principium. Deo nihil est difficile, & sine eo non est possibile. Et primo de Cœlo & mundo inquit Diuinum esse ne cesse est esse in transmutabile primum, & summum, hæc ille. Pro conclusione autem huius partis dico, quòd eandem sectam Gentilium dicentium plures esse Deos, reprobant aliæ innumeræ auctoritates sacræ scripturæ. De quibus aliquas solum causa breuitatis allegabimus, prima habetur. Deutero. sexto, vbi dicitur. Audi Israel, Dominus Deus noster Deus vnus est. 2. Exo. tertio. vbi Dixit Dominus ego sum qui sum, non dixit, nos sumus, qui sumus. tertia. Psalm. 25. Dominus omnipotens nomen illi, quarta Ioannes 10. Ego, & Pater vnum sumus dicit Saluator noster. 5. Deute. 32. Videte, quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me. sexta. Exo. 20. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, non erunt tibi dij alieni præter me, & in Psalmo etiam inquit. Non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. septima. Matth. 23. Vnus est enim pater vester, qui est in Cœlis. 8. ad Ephe. quarto. Vnus Deus, & Pater omnium, qui est super omnia & in omnibus nobis, & Imperator. in lege secunda. C. de summa Trinitate & fide catholica inquit. Vnius, & summi Dei nomen, vbique celebretur.

✠

DE SECTA Machometi.

SECVNDA secta iniqua est Machometi, qui fuit Ismaelita, & Idumeus quod idem est, saraceni.n.descenderunt ab Agar ancilla Abrahę quę ei genuit Ismaelẽ, & ideo deberẽt appellari Agarreni; sed faciunt se appellari saracenos a Sarra vxore eiusdem Abrahæ, de quorum progenie fuit Maumeth qui fuit idolatra, vnde in Alchorano suo dicitur, 9. Deus dixit ei. In errore idolatriæ diu mansisti, & inde eduxi te. Hic ergo ipsam gentem saracenorum, & turcharum, atq; multas alias decepit nationes: dans eis legem bestialem, & inhonestate: spurcitia, ac libidine plenissimã. Hęc autem secta diabolica reprobari potest 1. ratione falsitatis. Nam ipse impurissimus Machometus ponit felicitatẽ in delectationibus corporis, valet in gulositate, luxuriosa &c. & promittit suam legẽ seruãtibus, quòd in alia vita luxuriabũtur, & comedent res delicatas. Dicit etiam, quòd in Paradiso habebunt tria flumina scilicet vnum lactis, aliud mellis, & aliud vini optimi aromatici, quibus quando eis placuerit poterunt vti, & multa huiusmodi. Quo secta demonstratur esse falsissima etiã à Philosophis paganis. Nam Arist. in 1. Ethicorum demonstrat, quòd felicitas non consistit in delectationibus corporis, sed animæ, & ideo Auicena qui fuit de secta Machometi, despicit omnes eius promissiones, & ponit finem nostrum esse alium, quam eũ in quo ipse diabolicus Machometus dicit esse, & consistere felicitatem nostram vnde. in 9. Matha. suæ capitul. 9. inquit. Lex nostra quam noster Machometus dedit ostendit perfectionem felicitatis circa ea, quæ sunt secundum corpus, sed alia est promissio, quæ solum apprehenditur intellectu, & ideo sapientibus magis fuit cupiditas ad ostendendum animarum felicitatem, quam corporum, quæ quamuis daretur eis, non tamen attendunt nec appreciant eam in comparatione felicitatis, quæ est coniunctio primæ veritati, hæc ille. Ex quibus verbis innuit Auicena, quòd Machometus errauit, & sic ipse Auicena con-

Machometus fuit Ismaelita, siue saracenus.

Machometi secta impugnatur 1. ex hoc quia ponit felicitatem in delectationibus corporis.

na concordat cum sententia Christi Ioannis, 17. dicentis. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Falsissima ergo est lex Macho. di. quòd sui sectatores habebunt in alia vita plures vxores, quàm nunc habent. Concessit enim suis sectatoribus habere quatuor vxores, tot concubinas quot pascere possunt, & dixit quod post hanc vitam habebunt vxores Virgines pulcherrimas, quæ tamen non intrabunt Paradisum nisi quando ipsi volent cum eis commiscerit, sed stabunt extra Paradisum ibi prope, & semper quãdo ingredientur vt cum eis commisceantur efficientur Virgines. Dixit quoque ibi, quòd nulla mulier intrabit Paradisum nisi eo modo quo dictum est scilicet causa libidinis virorum faciandæ, & allegat quandam fatuam causam quare Deus nõ velit, quod mulieres itrẽt Paradisum; quã obmitto causa breuitatis. Hoc autem est est falsissimũ, quia Deus non facit differẽtiam sexus in datione regni cœlorum. §. hinc aut nobis in auten. de mona. Falsissimum etiã est illud quod inquit de vxoribus. Nam hoc est contradictum Christi in Euangelio. Matth. 22. & Marc. 12. ac Lucæ 20. vbi inquit, quòd in resurrectione, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei. Itẽ quod inquit de comestione est falsissimum. Nam regnum Dei non est esca vel potus, vt ait Apostolus ad Roma. 14. Si autem esset verum quòd dicit Machometus oporteret Paradisũ repleri sterquilinijs, aut ex digestione cibi Cęlum ipsum fędari stercoribus. Ratio autem quare Machometus permittebat suos cultores luxuriari vt infra patebit, est quia ipse erat totus libidini dedit s, incestuosus, & stuprator, ac adulter. Vnde quando violabat alterius vxores, ne maritus aliquid diceret, & ne populi eum interficerent, dicebat quòd Angelus Gabriel præceperat ei ex parte Dei, quòd sic faceret, quia debebant nasci ab eo multi prophetæ, & homines valorosi ex quibus patet eius diabolica malitia, & populi credentis ei stultitia. Præterea. fidem Machometi esse nequissimam patet ex modo quo facta est: facta enim fuit per auxilium brachij secularis, & per fallaciam. Nam habebat Machometus columbinam albam cui nunquam dabat comedere, nisi positis granis milij in auribus suis, & ipsa inde excipiebat cibum cum rostro, & vbicunque eum videbat, ad aures eius volabat intus ponens os vt extraharet cibum. Qua sic instructa cùm esset coram populis in loco eminenti faciebat occulte ab aliquo suorum dimitti dictam columbam, & ipsa volante ad aures eius dicebat, quòd erat spiritus sanctus in specie columbæ, quæ eum alloquebatur cuius consilio cuncta faciebat. Item cum caderet morbo caduco propter eius luxurias, & ebrietates, ac innumeras bestialitates, dicebat, quòd tunc erat raptus, & sic cadebat quia tunc apparebat sibi Archangelus Gabriel eum informans de lege, quam daturus erat, multisque alijs fallacijs illos bestiales populos decepit. Inter alia dicitur in Alchorano eius, quod in die iudicij ipse transformabitur in forma arietis valde pillosi, & omnes eius legem seruantes in forma pulicum, & intrabunt eius pellem pillosam, & tunc ipse cum eis saliet in Cœlum, quæ est stultitia, & fatuitas magna. Vt autem hæc porcina secta non destrueretur præcepit ipse fraudulentus Machometus, quòd si aliquis contra legem suam prædicare, vel loqui præsumpserit, vel eum negare ausus fuerit protinus occidatur. Sciebat enim ipse diabolicus Machometus, quòd lex sua est contra omnem legem non solum moralem, sed etiam naturalem, & diuinam, concedens omnia venerea, & voluptuosa, in tantum quòd etiam licentiauit vitium sodomiticum contra naturam, vt dicit Eustachius, septimo. Ethicor. commento. nono. De qua spurcissima lege prędixerat Ouidius, qui fuit post annos. 600. & plus ante ipsum Machometum dicens in tertio de vetula. In qua si liceant quęcunq; licere putentur. Scripta licet nondum super hoc lex inueniatur. In quibus verbis ostendit, quòd debebat venire vna spurcissima

ætas in qua ipsa lex vitiosissima concedens scelera nephandissima daretur. Et si quæratur quomodo Ouidius paganus hoc sciuit, respondetur quod forte legerat illud Psalmistæ: Constitue Domine legis latorem super eos, vt sciant gentes quoniam homines sunt, vel forsitan, Deus per gratiam gratis datam hoc illi intelligere fecit, sicut & de alijs paganis dicit Ricardus in prima distinctione tertia, quòd multa cognouerunt de Trinitate, iuxta illud Apostoli ad Roma. primo. Deus illis manifestauit. Prohibuit ergo Maumeth disputari de sua lege, quia quicunq; rationis capax eam nequissimam, & irrationabilissimam posset demonstrare.

Fides Christi non per potẽtiã, nec huiusmodi, sapientiam, sed ab Apostolis in finis, & idiotis fundata.

FIdes verò Christi fundata est nõ per potentiam, aut sapientiam mundanam, sed ab Apostolis infimis, & vilibus scd'm sæculum, atq; idiotis. Ideo exclamat Bernar. in sententijs suis dic. O stupendum miraculum super omnia miracula. Ecce quòd minor superest maiori, & maior subest minori, cum omnes reges terrarum se Apostolis infimis modicis, atque despectis submittunt, stupendum valde fuit imperitos piscatores absque litteris omnes scientificos conuicisse, ac tam paucas personas totum mundum ad vnam fidem adunasse, & hoc est quod inquit Apostolus primæ ad Cor. secundo. Infirma mundi elegit Deus vt confundat fortia. Et ibidem inquit idem Apostolus. Non indoctis humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, prædicamus vt fides nostra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei magnum profectò videretur miraculum si duodecim serui abiectissimi alicuius Imperatoris totum imperium eius sine armis debellarent, ac illud ditioni suæ subijcerent, magnum etiam & stupendum videretur miraculum, si aliqui pauci homines idiotæ, & illitterati, omnes Logicos: Philosophos: Theologos: atque Astrologos suæ opinioni, atque sententiæ acquiescere facerent. Maximum etiam, atque stupendum videretur miraculum, si aliqui pauci homines inermes vniuersum mundum sibi subiectum, & obedientem facerent, sed mirabilius est, quòd duodecim Apostoli vniuersas mundi nationes diuersarum linguarum, cum ipsi essent vnius linguæ fecerint, relictis suis retibus, & culturis, & relicta antiqua fide, fidem per eos prædicatam accipere. Et si dicatur, quòd hoc fecerunt propter miracula per eos facta, quia scriptum est Matthæi vltimo, quòd Apostoli profecti sunt vbique prædicantes, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, ego respondeo, quòd ex hoc fides nostra redditur autentica, quia vt dicit Augustinus in libro de vtilitate credendi, miraculum est opus arduum super facultatem admirantis naturæ, & non potest fieri verum miraculum nisi per virtutem diuinam, vt inquit Thom. secunda secundæ, quæstione 159. & Alexander de Ales in tractatu de miraculis si verò quis dicat, quòd mundus conuersus est sine miraculis, dico quòd hoc etiã reddit fidem nostram valde autenticam. vnde Augustinus, libro 22. de ciuitate Dei. capitulo quinto, ait. Si ista miracula in fide Christi facta non creduntur, saltem nobis vnum grande miraculum sufficit, quia iam totus orbis terrarum sine Vllis miraculis credidit, & fidei Christianæ se subiecit, hæc ille. In fide autem maumeticha nullum vnquam factum est, miraculum, nisi illud miraculum reputetur quod accidit cuidam Ianuensi, qui in partibus illis existens, desideransque videre quid facerent illi Saraceni, siue Mauri in templo suo, quod moscheam appellant, in quo quilibet Christianus intrans aut occiditur, aut fidem Christi negare constringitur, exposuit se periculo, & latenter intrauit. Cùm autem ibi esset in medio maximæ multitudinis, & non posset exire, necessitasq; ei venisset superfluum pondus corporis deponendi, stercorizauit in fœmoralibus, cum autem fœtor esset in illa moschea, omnes circunspiciebant quis huius fętoris causa fuisset. Inueneruntq; ipsum Ianuensem, quem volentes occidere, ille qui forte linguam eorum sciebat eis dixit, vel per interpretem mendacium hoc significauit, scilicet, quòd cum ipse non posset

Lege, ridiculosum enim est hæc.

set per longum tempus habere beneficium ventris, intrauit templum vt machometo se recomendaret, & statim habuit beneficium ventris. Hoc autem audientes, & credentes illi homines bestiales acceperunt femoralia illa stercore infecta, & suspenderunt in moschea, clamātes miraculum: miraculum.

De tempore quo Machometus dedit legē suā quæ tota est scdm carnis delectationem.

SI quis autem quærat quo tempore machometus dedit legem suam, respōdeo quòd fuit anno Domini. 662. Aliqui tamen dicunt, quod fuit circa annos. 615. Et alij paulo post scilicet in 621. ab incarnatione Domini: regnāte Eraclito Imperatore Romanorum qui inuenit Crucē Domini translatam in Persiam per Cosdroē regem, quem debellauit, sed postea ex deuotissimo principe factus est hæreticus. Et dictę opiniones possent verificari si duæ vltimæ referantur ad tempus Natiuitatis eius, & prima ad tempus legis per eum datæ. Tempore autem maledicti machometi iam mortui erant doctores ecclesiæ scilicet Ambrosius: Hieronymus: & Augustinus, ac Gregorius. Nam si post eum fuissent, eius diabolicam sectam suis in operibus reprobassent. Mortuus est autem perfidus machometus morbo epileptico, anno ætatis suæ. 63. & detrusus cū diabolo in inferni profundo. Alia quoque ratio impugnat fidem machometi, & corroborat fidem nostram. Nam lex machometi ideo habuit sectatores, quia permittit omnia delectabilia huius vitæ, ad quæ omnes naturaliter inclinantur. Gen. 8. capitul. omnis ætas. 12. quæstio. prima. & capitul. procliuus. 20. q. 3. vbi dicit procliuus est cursus ad voluptatem, & imitatrix est natura vitiorum. Vnde dicit beatus Th. in principio libri contra gentiles. Lex Maumeth tota est secundum delectationes carnis ad quas homines proni sunt, & ideo à multis accepta est sicut & doctrina Epicuri de quo Lactan. 3. diui. institu. ait. Epicuri disciplina multo celebrior semper fuit, non quia veri aliquid afferret, sed quia multos ad populare nomen voluptatis inuitat, nemo enim non in vitia pronus est, hæc ille. Sed ò fides Christiana quomodo conuertisti ad te mūdum? nunquid per permissionem bonorum temporalium & delectationē certe non, imo prohibens luxuriam, & omnes mundi delicias inordinatas, & solū promittis beatitudinem in alia vita, & facis homines relinquere temporalia, quæ vident & cognoscunt pro inuisibilibus, & futuris. Et patet, quòd hæc lex est alijs omnibus melior, imo nulla est bona præter ipsam hæc enim fieri non possent nisi ex dono speciali diuinæ gratiæ. Ideo Augustinus, in quadā Epistola ait. Quis tantam hominum multitudinem ad peccata pronam, ad legem Christi, carni, & sanguini contrariam, seruandam vnquā induceret, nisi Deus? Et hoc idem inquit ipse Augustinus. libro 22. de ciuita. Dei. cap. 5. Præterea apparet veritas fidei nostræ, quæ non est fundata per coactionē, sicut lex Machometi. Nam machometus cum esset falsissimus, & dolosus, ac luxuriosus, per operationem diaboli traxit ad amorem suum quandam reginam viduam in tantum, quod accepit eum in maritum, quo regno adepto postea per vim, & pugnas subegit multas nationes: quas etiam partim per vim, partim per ypochrisim, & deceptiones multas acquiescere fecit legi suæ, maxime adiutus à quodam monacho Christiano falso, qui existens prælatus in ecclesia Dei: missus est à sede apostolica ad prædicandum illi genti, apud quas cum esset in deuotione, indignatus est contra summum Pontificem, quia noluit ei dare quandam dignitatem. Vnde adunatus machometo eum prædicauit vt maximum prophetā à Deo missum, vt nouam legem daret, sicque populos illos bestiales decepit. Alij autem dicunt, quòd iste monachus qui appellabatur Sergius fuit Romæ condemnatus de hęresi, & excommunicatus. Vnde ad partes Arabiæ fugiens, ibique machometo se fœderans vna cum quodam iudæo maligno composuit legē machometi, & eam prædicauit vt bonam. Ipse enim machometus erat ignarus litterarum: nam fuerat primo custos, siue ductor camelorum, licet postea per fallaciam, & artem magicam peruenit ad regnum, dicunt etiam quidam, quod ipse machometus ducēdo mercātias per diuersas partes orbis conuersabatur cum Christianis, & iudæis à quibus didicit

Alia quoq; ratione impugnatur fides Machometi, nostra que corroboratur.

multa, tàm de nouo, quàm dè veteri testamento. Et postea fingens se prophetã a Deo missum dixit, quòd ideo Deus eũ miserat vt legem mitiorem daret, quàm esset lex Euangelica, vel mosaica, affirmãs quòd erant nimis duræ ad obseruandũ, & sic multos decepit fallacia sua diaboli ca, nam per artem magicam mutabatur in facie, & multa faciebat, quę videbãtur prodigia, & à dæmonibus ferebatur hinc inde, quocunque volebat. Dicebatque iudæis se esse messiam eis promissum, & sic plurimos eorum ad se traxit. Omnibusque concupiscentijs frena laxauit, vt sic bestiales homines ad bestialem suam sectam pertraheret, nec mirum sic illos decepit: nam, & prius erant idolatriæ dediti, & à diabolo possessi. Fides autem nostra nõ sic est fundata, sed sanguine martyrum, quod est valde mirabile. Cum.n. vltimum terribilium sit mors. 3. Ethic. Et cum etiam ferocissimæ bestiæ fugiãt pœnas, & mortem, vt ait Philosophus 6. Ethi. & Boetius in 3. de conso. dicit. Omne animal salutem tueri desiderat, mortem verò perniciemque deuitat, & Iob 2. dicitur, pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet dabit homo pro anima sua, idest pro vita tuenda, & tamen tot millia hominum in principio ecclesię ne amitterent fidem potius passi sunt mortem, & horribilissima tormenta: nam Petrus Crucifixus est: Paulus decapitatus: Bartholomæus excoriatus: Laurentius assatus: & alij multi, & quasi innumerabiles tam diris pœnis sunt cruciati, quòd si des hæc non esset vera, profectò illas nunquam sustinuissent, ideo dicit beatus Maximus in sermone plurimorum martyrum. Nunquam enim hanc uitam tam constanter expenderent nisi esse aliam incomparabiliter beatiorẽ perfecta diffinitione sentirent. O sancta fides catholica. O fides firmissima, & stabilissima. O fides nulli hominum dubitanda, quis tibi nõ credat nisi penitus amens, & stultus? O Beata Catherina: ò Agnes: ò Lucia: ò Agatha: quare mortem tã alacriter subijstis pro fide: nisi quia ẽ verissima? ò sancte Iacobe intercise, quare permisisti te membratim incidi: nisi quia verissimam fidem Christi negare noluisti? Et ideo exclamat sanctus Maximus contra dubitantes de fide nostra dicens in sermone vbi supra. Noluerimus itaque, quia non sine magno discrimine de religionis veritate disputamus, quam tantorum sanguine confirmatam videmus Magni periculi res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulnera veterem fidem, quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores, otiosa disputatione contendas.

DE INIQVISSIMA, & obstinata secta Iudæorum, & ipsius comfutatione.

TERTIA secta est Iudæorum. Iudęi enim insensati, & rudes nouum testamentum condemnant: Quorum pertinaciam cõfutare volumus ostendendo, quòd Christus fuit verus messias, quem ipsi expectare se dicunt, quòd autem Christus eis promissus fuerit patet Gen. 22. c. vbi dixit Deus Abrahe. In semine tuo benedicentur omnes gentes, hoc autem nunquam verificatũ fuit, nisi in Christo, qui Natiuitate sua totum orbem benedictione repleuit: sicut prædixerat Dauid Psal. 71. dicens. Benedicentur in ipso omnes tribus terræ omnes gentes magnificabunt eum: promissus quoq; fuit Christus Dauid. 2. Re. 7. c. vbi ei dixit Deus. Cùm fuerint cõpleti dies tui, & dormieris cũ patribus tuis suscitabo semẽ tuum post te. Qđ nõ potest intelligi de Salomone vt voluerunt iudæi, quia natus nõ fuit post mortẽ Dauid, sed ante post multos annos, qnimo per Dauid patrem suum cõstitutus fuit rex, antequã Dauid moreretur 3. Reg. 1. Sequitur ibidem. Quod semen egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius & stabiliam thronum regni eius vsq; in sempiternũ. Quod etiam non potest intelligi de Salomone, qa regnum eius non fuit stabilitũ vsq; in sempiternum, qm à filio Roboã fuit diuisum, qñ decem tribus constituerunt supra se regẽ in Samar Ieroboã regẽ Israel, nec filio Salomonis remãserũt nisi duę tribus. 3. Re. 12. c. Seqẽ ibidẽ. Et fidelis erit dom⁹ tua, & regnum

Quod Christus promissus fuit Iudæi.

gnum tuum vsque in æternum ante faciem meam. Quod etiam non intelligitur de Salomone qui inueteratus amore mulierum alienigenarum, fecit templa idolis, & coluit ea, tertij Reg. 11. Nec verificatur de domo sua, quia quasi oẽs reges fuerunt idolatræ vsq; ad Ezechiã, cuius filius Manasses impleuit templum domini idolis, quarti Regum 21. Sed nec illud quod sequitur de Salomone verificatur. s. ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Sed rectè ista prophetia verificatur de rege nostro Christo: de quo inquit Deus per Dauid in Psalmo 88. Ipse inuocabit me, pater meus es tu, & ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ. Regem hunc magnum, regem iudæorum quæsierunt tres reges dicentes. Vbi est qui natus Rex iudæorum, Matth. secundo. Propter has ergo promissiones, patres veteris testamenti expectabant cum maxima anxietate Saluatorem, ideo magnus patriarcha Iacob in obitu suo descensurus ad limbum dicebat Deo. Gen. 49. Salutare tuũ expectabo Domine, & Moyses. Exod. 4. Obsecro Domine mitte quem missurus es, & Dauid. Psal. 16. Emitte Domine dominatorem terræ, & Psal. 41. Rorate Cœli desuper, & nubes pluant iustum aperiatur terra, & germinet Saluatorem, & Psal. 84. Ostende nobis Dñe misericordiã tuam, & salutare tuum da nobis. & 143. Inclina Domine Cœlos tuos, & descende, ideo quasi tediatus de mora Messiæ dicebat. Dormitauit anima mea præ tædio. Psal. 119. Et causam huius tædij assignat Psal. 68. dic. Tu vero repulisti Christum tuum. Esaias quoque dicebat. c. 62. Vtinam disrumperes Cœlos, & descenderes, & Abacuch. 1. c. Vsque quo Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor vim patiens, & non saluabis? Propterea Deus ostendit sibi incarnationem Christi futuram, vnde dicebat capitu. 2. sui libri idem propheta. Adhuc visus procul, & apparebit in finem, si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Qui autem erit incredulus non erit recta anima eius in semetipso. Omnes etiam alij sancti patres clamabant dicentes. Veni veni Domine, & noli tardare. Similiter synagoga, quæ erat ante aduentũ Christi clamabat illud Canticorum primo capitul. dic. Osculetur me osculo oris sui quasi diceret. Iam satiata sum Patriarchis, & Prophetis, veni sponse mi, vt te videam incarnatum. Quorum omnium desiderium adimpletum fuit per incarnationem Christi. Vnde ipse Dominus noster. Lucæ 10. dicebat discipulis suis. Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, dico enim vobis, quòd multi prophetæ, & reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quę auditis, & non audierunt. Abraham quoq; videns in spiritu incarnationem Christi lætatus est, de quo Saluator noster. Ioannis 8. dixit iudæis. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est.

Præcipuæ, ac potissimæ de Christo Domino nostro prophetiæ.

Verum quia scriptum est Amos tertio, capit. Non faciet Dominus verbum scilicet incarnari, quin prius loquatur ad prophetas suos. Ideo videamus principales prophetias loquentes de Christo, vt cum patuerit eas esse verificatas credamus eum verum fuisse Messiam, per illam sententiam Nicolai de Lira, in suo opusculo contra iudæos, dicentis. Quotiescunq; aliqua scriptura denunciat aliquid esse futurum, & determinat tempus, locũ, & modum, si omnia prædicta simul concurrant, & veniant, manifeste patet, ꝙ illud quod prædictũ fuerat verissimũ est, prima ergo prophetia habet Gen. 49. vbi Iacob patriarcha dixit. Non auferetur sceptrum de Iuda, neque Dux de Femore eius, donec veniat qui mittendus est, & secundum translationẽ Caldaicã habetur donec veniat Messias. Sequitur, & ipse erit expectatio gẽtium quia gentiles eius fidem recepturi erãt, & hoc quoq; prophetatum fuerat Dan. 9 vbi dicitur. Cùm venerit sanctus sanctorum cessabit vnctio vestra, quod patet esse adimpletum. O iudæi dicite mihi vbi habetis regem? antiquitus. n. reges vngebãtur, vt habetur. 1. Reg 9 c. Vbi est imperiũ vestrũ? vbi est dominatio terræ promissionis, q̃ promisit vobis Deus dimittere in perpetuum, si seruabitis legẽ eius, & fidẽ? Clarũ ergo est, ꝙ nõ estis ei fideles. Si expulsi aliq̃n fuistis à regno pro-

1. Prophetia de Christo, est, Gen. 49. Nõ auferetur sceptrũ de Iuda &c.

pter vestra peccata, postea etiã reuersi fuistis post aliquos annos. Nũc verò sunt mille quadringẽti anni, & plus, quòd expulsi estis, & habetis nunc minorem spẽ redeundi, quam in principio. Amisistis quoque regnum vestrum circa tempus Natiuitatis Christi. Ablatum enim fuit vobis ab Herode Aschalonita, qui fuit Idumeus, & auxilio Romanorũ debellauit Antiochum regem vestrum, qui descenderat a Machabeis, & prolem regiã occidit, & libros de genealogia cõbussit ne in posterum eijceretur ipse, vel filij eius tanquam alienigenæ, & interfecit etiam legis doctores, qui dicebant in populo illud Deut. 17. De medio fratrũ tuorum pones super te regem. Tempore huius Herodis Aschalonitæ natus est Christus, & ideo audiens Magos dicentes, vbi est qui natus est Rex Iudæorum? turbatus est, Matth. 2. Ipse enim Herodes vsurpauit sibi regnum iudaicum, anno incarnationis, seu Natiuitatis Domini. Ex quibus patet, quòd verificata est hęc prophetia. Secunda prophetia per modum promissionis habetur Deut. 18. vbi dixit Moysi Deus, prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loquerurque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor existam, hoc autem fuit adimpletum cum Iudęis non recipientibus Christum, Deus fecit tam horribilem vindictam quòd (vt inquit Iosephus in libro antiquitatum) & Beda (in libro temporibus) post mortem Christi procuratam, à iudæis, punitionem tanti sceleris, misit Deus Titum, & Vespesianum eius Patrem Imperatores Romanos, qui funditus subuerterunt Hierusalem, in qua periere de iudæis. Vndecies centena millia fame, & gladio, præter mulieres, & paruulos, reliqui verò venundati sunt triginta pro denario, quia ipsi vendiderunt Christum pro triginta argenteis. Matthæus 26.

2. Prophetia de Christo est Deu. 18. Prophetam suscitabo eis &c.

Obiectionis solutio.

QVod si dicant iudæi, quod dicta prophetia, vel promissio impleta fuit in Iosuæ, vel in alio Duce, aut Rege, dico quòd falsum loquuntur. Ibi enim loquitur Deus de quodam magno propheta, qui debebat ex ore Dei illis dare præcepta legis, quod adimpletum fuit in nullo, nisi in Christo datore legis Euangelicæ, & ideo vt Moyses ostenderet eum esse illum prophetam, de quo locutus ei fuerat Deus, in transfiguratione Christi apparuit cum illo in mõte Thabor, vt habetur Matth. 17. vbi dicitur. Et ecce apparuerunt eis Moyses & Helias loquentes cum Iesu.

3. Prophetia de Christo, est. Esa. 7. Ecce Virgo cõcipiet. &c.

TErtia prophetia scilicet, quod Christus debebat concipi, & nasci de Virgine, habetur Esa. 7. vbi dicitur. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emãnuel: quod est interpretatum nobiscum Deus, & Eze. 44. dicitur. Vidi portam in domo Domini clausam, & dixit Dominus ad me, porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam eritque clausa principi. Quæ verba exponens Augustin. in quodam sermone inquit. Quid est porta in domo Domini clausa, nisi, quòd Virgo Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quia spiritus sanctus fecundauit eam, & Dominus Angelorum nascetur per eam? Et quid est clausa erit in æternum, nisi, quòd Maria Virgo est ante partum, Virgo in partu, & Virgo post partum? Hæc ille, & eadem prophetia habetur Psalmo 71. vbi dicitur. Descendet sicut pluuia in vellus, super quæ verba inquit Nicolas de Lira. Sicut pluuia in vellere recipitur, & ab eo exprimitur sine corruptione velleris, sic Christus fuit conceptus, & natus, absque corruptione Virginis. Quarta prophetia, quod Christus in instanti suę conceptionis debebat esse perfectus, & habere corpus organizatum integre, & non organizandum per successum temporis sicut est de alijs hominibus, habetur Hiere. 31. vbi dicitur. Nouum faciet Dominus super terram, fœmina circundabit virum, super quæ verba inquit Nicolaus de Lira. Quod fuit impletum in Maria, quæ Christum virum perfectũ scientijs, & virtutibus ab instanti incarnationis in vtero suo circundedit, hæc ille.

4. Prophetia de Christo est, Hiere. 31. Nouum faciet dominus &c.

ille. Et hanc eandem sententiam ponit. Franciscus de Maio. super illa verba Lucæ primo. Ecce ancilla Domini, & Gregorius, super illud Canticorum. 2. Ecce iste venit saliens, & Ricardus. in 3. distinctione 2. articulo secundo, quæstione 4. Quinta prophetia, quòd debebat nasci de nocte, vt patet. Lucæ secundo. habetur Sapien. 18. vbi dicitur. Dum mediũ silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus Domine à regalibus sedibus venit.

5. Prophetia Sap. 18. Dũ mediũ silētiũ &c.

Sexta, quòd debebat nasci in Bethleẽ: habetur Micheæ. 5. Et tu Bethleẽ terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel, & egressus eius ab initio a diebus æternitatis. Septima, quòd debebat nasci prope bouem, & asinum, habetur Abacuch tertio, vbi ait propheta Domino Iesu. Audiui auditũ tuum, & timui, & sequitur causa. In medio duorum animalium cognosceris, & Esa. primo, vbi dicitur. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit. Veh genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. Octaua, quòd debebat recipi à gentibus fides Christi, habetur Esa. 9. vbi dicitur Populus, qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam, ambulantibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis, & postea sequitur, paruulus datus est nobis, & filius natus est nobis, & factus est principatus super humerũ eius, & vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius, Deus fortis, pater futuri sęculi, princeps pacis, & hæc auctoritas (secundum translationem caldaicam) intelligitur de Messia, vnde in ipsa translatione dicitur. Et vocabitur nomen eius permanens in sæcula Messias.

6. Prophetia Micheæ 5. Et tu Bethleem terra Iuda

7. Prophetia de Christo quod debeatur nasci prope bouem. Abac. 3. Audiui. &c.

8. Prophetia prædicēs fidē Christi a gētibus debere recipi, Esa. 9. Populus q sedebat. &c.

Nona, quòd debebat refutari a iudęis habetur Hiere. 4. vbi dicitur. Negauerunt Dominum & dixerunt, non est ipse, neque veniet super nos malum scilicet ex eius negatione. Et 14 eiusdem libri dicit Dominus Stultus populus me non cognouit, & Danielis 9. Non erit eius populus qui eum negaturus est. Et si quæratur quare iudæi cum legant prophetias, & sint docti litteris veteris testamenti, non cognoscunt Christum, fuisse verum Messiam, dico, quòd propter eorum nequitiam, & malignitatem iusto Dei iudicio tenetur eorum intellectus, vt non intelligant scripturas nisi carnaliter, & non spiritualiter, sicut intelligi debent, & hoc prophetatum fuerat Esa. sexto. vbi eis dicitur. Audite audientes, & nolite intelligere, videte visionem & nolite cognoscere.

9. Prophetia, Christũ a Iudæis debere refutari prædicēs.

Decima prophetia, habetur Hiere. 23. vbi dicitur. Ecce dies veniunt dicit Dominus & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam, in terra. Et hoc est nomen, quod vocabunt eum Dominus iustus noster. Quod autem hæc prophetia loquatur de Messia, patet per translationem Caldaicam, quæ dicit. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabo Dauid Messiam iustum. Si ergo voluerimus dicere, ꝙ adhuc nõ uenit Messias, necesse est dicere, quòd propheta fuit mẽtitus, & Deus qui loquebatur per eum, cum dixerit quòd dies Messiæ cito venturus erat. Et similiter mentitus fuisset. Esaias 14. cap. sui libr. dic. Propè est, vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabũtur, miserebitur enim Deus Iacob, & Israel saluabitur, & Malachias tertio, capitul. dic. Statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis, & loquitur de præsentatione Christi in templo, quæ habetur Lucæ secundo.

10. Prophetia de Christo. Hiere. 23. Ecce dies veniunt. &c.

Vndecima prophetia habetur Aggei. 2. vbi dicit pater, per os prophetæ. Adhuc vnum modicum, & mouebo Cœlum, & terram, & veniet desideratus cunctis gentibus, & secundum Hebræos intelligitur de Messia. Vnde translatio Caldaica dicit. Et veniet Messias, cum igitur Aggęus dixerit hoc verbum secundo anno Darij regis Persarum, ab illo autem tempore vsq; nunc fluxerunt anni. 1674. secundum computationem iudæorum, & plures secundum computationem nostram.

11. Prophetia de Christo. Agg. 2. Adhuc vnum modicum. &c.

nostram. Aut est necesse dicere, quod propheta mentitus est, qui dixit, quòd non erat nisi adhuc vnum modicum vsq; ad aduentum Messiæ, cùm tantum temporis non dicatur vnum modicum, aut necesse est concludere veritatem scilicet quod Messias venit, qui fuit Christus. Duodecima prophetia habetur. Zachariæ nona, vbi dicitur. Exulta satis filia Syon: iubila filia Hierusalem ecce Rex tuus venit tibi iustus, & Saluator, & ipse pauper, & sedens super asinam, & super pullum asinæ. Et secundum glosas hebræorum super 1 Iud. Canticorum primo. Exultabimus, & lætabimur in te &c. prædicta auctoritas Zachariæ intelligitur de aduentu Messiæ, & sic verissime locutus est propheta de Christo: qui in die palmarum intrauit in Hierusalem super pullum asinæ, vt habetur Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. & Ioan. 12.

12. Prophetia de Christo. Zach. 9. Exulta satis. &c.

Tertiadecima prophetia, quòd Messias deberet habere nomen Iesus: habetur Abacuch. 3. vbi dicit propheta. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Item, quòd appellaretur Christus ibidem habetur, vbi dicit propheta Deo patri. Egressus es in salutem populi tui in salutem cum Christo tuo. Quartadecima, quòd debebat adorari a Magis cum muneribus, & habetur. Esa. 60. vbi loquitur de stella, quæ apparuit in Natiuitate Christi: de qua prophetatum fuerat. Num. 24. vbi dicitur: Orietur stella ex Iacob. &c. quæ stella duxit Magos in Hierusalem vt habetur Matth. 2. Dicit ergo propheta vbi supra. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est, & ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Et infra. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha. Omnes de Sabba venient aurũ, & Thus deferentes, & laudem Domino annunciantes. Et Psal. 71 dicitur. Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabũ, & Sabba dona adducent. Venerunt autẽ isti Reges, a Tharsis vsq; ad portum proximum Hierusalem per naues: quia verò per aliam viam reuersi sunt in regionem suam, monitu diuino. Matth. 2. Ideo Herodes comburi fecit naues eorum & ita intelligitur illa prophetia psalmistæ. In spiritu vehementi conteres naues Tharsis, secundum Nicolaum de Lira. Decimaquinta prophetia de fuga Christi in Ægyptum habetur Esaiæ. 19. vbi dicitur. Ascendet Dominus super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum. Et de eius reuersione habetur. Oseæ 11. vbi dicit Deus. Ex Ægypto vocaui filium meum, & Nume. 23. Deus ex Ægypto vocauit eum.

13. Prophetia, prædicens. Messiã vocari debere Iesũ. Abac. 3. Ego aũt in Domino. &c.

14. Prophetia, qđ deberet a Magis adorari. Esa. 60 Orietur stel la. &c.

15. Prophetia, de fuga Christi in Aegiptum. Esa. 19. Ascendet Dominus. &c.

Decimasexta prophetia de mirabili sapientia Christi habetur Esaias. 11. vbi dicitur. Egredietur virga de radice Iesse, quæ fuit Virgo Maria, & flos dẽ radice eius ascendet, scilicet Christus, & requiescet super eum spiritus Domini spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Hoc autem impletum fuit in Christo vt habetur Lu. 2. vbi dicitur. Stupebant autem omnes super prudentia, & responsis eius, & Ioannis 7. dicitur. Nũquam locutus est sic homo in Israel. Decimaseptima prophetia habetur Esa. 35. de miraculis Messiæ vbi dicitur. Ecce Deus noster veniet, & saluabit nos. Tunc aperiẽtur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Hoc. n. adimpletum est in Christo, vt habetur Matth. 11. vbi dicitur. Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ad certificandum eos de prophetia Esaiæ impleta ait illis. Tu es qui venturus es an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis. Euntes renunciate Ioanni, quæ vidistis, & audiuistis. Cæci vident: Claudi ambulant: Leprosi mundantur: Surdi audiunt: Mortui resurgũt: Pauperes Euangelizantur, & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Et ꝙ ipse Dñs plura miracula fecerit, & diuersa, patet. Nam Matth. 4 dicitur. Circuibat Iesus villas, & castella sanans omnẽ languorẽ, & oẽm infirmitatẽ in populo, & abijt opinio eius in totã Siriã, & obtulerunt ei oẽs male hñtes, varijs langoribus, & tormẽtis oppressos, & q demo-

16. Prophetia de mira bili sapientia Christi. Esa. 11. Egredietur virga. &c.

17. Prophetia de miraculis Christi. Esa. 35. Ecce Deus noster. &c.

nia habebant, & lunaticos, & paraliticos & curauit eos omnes. Similiter habetur Lucæ. 4. vbi dicitur, quod omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus detentos afferebant eos in Hierusalem, & curabantur ab eo. Item Lucæ. 6. dicitur, quod virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Decimaoctaua, quod messias cognosceret secreta cordis habet. Sapient. 6. vbi dicitur. Omnes cogitationes noxias ipse scrutabitur, quod adimpletum fuit in Christo, vt habetur Luc. 7. vbi dicitur, quod cognouit murmurationes Simonis leprosi, quæ faciebat in corde suo. Decimanona prophetia de tentationibus Iesu Christi habetur Zacar. 3. vbi dicitur. Vide Iesum sacerdotem magnum. Et sequitur, sathan stabat a dextris eius, vt aduersaretur ei, & hoc impletum fuit in Christo. Matth. 4. vbi dicitur. Ductus est Iesus a spiritu in desertum, vt tentaretur a diabolo.

18. Prophetia, qd messias cognosceret secreta cordis. Sap. 6. omnes cogitationes &c.

19. Prophetia, de tentationibus Christi. Zacha. 3. Vidi Iesum &c.

Vigesima de paupertate eius habetur. Psal. 87. vbi dicit Dauid Pauper sũ ego, quod non potuit verificari de ipso cũ esset diues quando dixit prædicta verba, & Psal. 68 iterum ait. Ego sum pauper, & dolens. Et hoc verificatum fuit in Christo, qui pauper fuit, & habuit discipulos, qui omnia dimiserunt. Matth. 16. elegit quoq; ad apostolarum pauperes piscatores quibus dixit Matthęi. 4. Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum, & hoc prophetatum fuerat Hierc. 16. vbi ipse predixerat. Ecce ego mittam piscatores multos, & piscabuntur eos.

20. Prophetia, de paupertate Christi. Psal. 87. Pauper etc.

Vigesima prima prophetia, & messias debebat viuere in terra sine domo, & habitatione propria habetur Hiere. 14. c. vbi dicit prophetia de Deo incarnãdo. Quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad meridiem? Quare futurus es velut vir vagus? Et hoc adimpletũ fuit in Chro, q de se ipso dixit Matth. 8. & Lucę 9. Vulpes foueas habẽt, & volucres cęli nidos, filius autem hois non habet vbi caput suũ reclinet. Vigesima secunda prophetia de iustitia messiæ hẽtur Esa. 11. vbi dr, erit iustitia cingulũ lumborũ eius, & Hiere. 23. Faciet iudiciũ, & iustitiã in terra, & hoc adimpletũ fuit in Christo dicente: Matth. 22. Reddite quę sunt Cesaris Cęsari, & quæ sunt Dei Deo, & Matth. 21. c. vbi cum magna iustitia eiecit ementes & vendentes in templo.

21. Quod Christus viuere debebat in terra sine domo. Hiere. 14. Quare futurus es quasi. &c.

22. Prophetia de iustitia messiæ Esa. 11 Erit iustitia &c.

Vigesimatertia prophetia de humilitate, & mansuetudine messiæ habetur Esa. 42. vbi dicit Deus. Ecce seruus meus, suscipiam eum, electus meus, cõplacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet, non clamabit, neq; accipiet personam, nec audietur vox eius foris, non erit turbulentus, & legem eius insulę expectabunt. Et hoc adimpletum est in Christo, q Matth. 11. dixit discipulis. Discite a me, qa mitis sũ, & humilis corde. Vigesimaquarta quod debebat pdicare Iudęis, & ab eis contẽni prędicatio eius, habet Esa. 65. vbi dicitur. Tota die expandi manus meas ad populũ contradicentem mihi, & Hiere. 7. c. Non audierunt nec inclinauerunt aurem suam. Hoc etiã verificatum fuit in Christo, qñ dixerit iudei. Ioannis. 9. Tu testimoniũ dicis de te ipso, testimonium tuũ nõ est verũ. Vigesimaquinta de multiplicatione fideliũ, & imperio Christianitatis habetur Esa. 9. vbi dr. Multiplicabitur eius imperium, vsq; in sempiternũ, & Dan. 2. c. In diebus illis suscitabit Deus cœli regnum aliud, quod non dissipabitur in æternum, quod non potest intelligi de aliquo imperio temporali, sed solum de imperio Christi, qui dixit. Data est mihi ois potestas in cęlo, & in terra. Matthęo vlt. Vigesimasexta, quod debebat conuersari inter hoies, habetur Baruch. 3. c. vbi dicit. Hic est Deus noster, & nõ extimabitur alius aduersus eum, hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. De hoc quoque ait Dominus. Esa. 52. Propter hoc sciet populus meus in die illa nomen meum, quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Quod aũt iudæi teneãtur dimittere ritus antiquos testamẽti veteris, & accipere cerimonias legis nouę euangeli-

23. Prophetia de humilitate messiæ. Esa. 42. Ecce seruus meus &c.

24. Prophetia, qd debeat Iudæis prædicare. Esa. 65. Tota die &c.

25. Prophetia de multiplicatione fideliũ. Esa. 9. Multiplicabitur etc.

26. Prophetia, qd messias inter homines debeat conuersari. Baruch. 3. Hic est Deus. &c.

gelicæ, statim post illa verba subinfert Baruch propheta, in principio sequentis capituli. Hic liber mandatorũ Dei, scilicet datus ab isto Deo incarnato, de quo supra dixit. Et lex quæ est in æternum, scilicet euangelica, omnes qui tenent eam peruenient ad vitam, qui autem dereliquerint eam in mortem. Conuertere Iacob, & appræhende eam hæc ibi. Multæ sunt aliæ prophetiæ, de passione, & morte saluatoris, quæ in die parasceue ponentur. Vigesimaseptima, quod debebat instituere sui corporis, & sanguinis sacramentum, vt patuit Matth. 26. Lucæ. 22. & Marci. 14. habetur Esa. 25 vbi dicitur. Faciet Dominus in monte hoc, scilicet Sion conuiuium cunctis gẽtibus, & Zachariæ. 2. dicitur. Quid est bonum, & quid est pulchrum, nisi frumentum electorum, & vinum germinãs virgines? & Sap. 6. Sapientia edificauit sibi domum, miscuit vinum, & posuit mẽsam, &c. Vigesimaoctaua, quòd debet prædicare, & docere de regno Dei vt patuit Matth. 4. & Lucæ. 8. habetur Esa. 2. vbi dicitur. Venite ascendamus ad montem Dei, & docebit nos vias suas, quod adimpletum fuit in ipso domino docente in monte. Matth. 5. prædicatio quoq; eius prænunciata fuerat Esaiæ. 61. vbi ait propheta in persona eius. Spiritus domini super me ad annunciandum mansuetus misit me, &c. Vigesimanona de eius ascẽsione ad cœlos habetur. Psal. 46. vbi dicitur, ascendit Deus in iubilatione &c. & Psal. 67. Ascendit super cœlum cœli ad orientem, & Micheæ. 2. Ascendit iter pandens ante eos. Ipse enim Dominus, qui assumptus est in cęlum, vt habetur Matth. 28. & Actuum. 1. dicit Apostolis suis. Ioannis. 14. Vado parare vobis locum. Trigesima, quòd debebat mittere spiritum sanctum suis fidelibus vt patet. Actuum. 1. habetur. Psal. 113. vbi illi inquit Dauid. Emitte spiritum tuũ, & creabuntur, & renouabis faciem terræ, & Iohelis. 2. Ipse ait. Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri. Multas alias prophetias pertranseo causa breuitatis. Maxime de resurrectione eius, de qua dicã in die suo, & de sacramentis ab eo institutis inter quæ baptismus obtinet principatum. De aqua enim baptismali ipse prædixerat. Ezechielis. 36. vbi ait. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

27. Prophetia, de institutione sacramẽti Eucharistiæ. Esa. 25. faciet dominus &c.

28. Prophetia, qđ debeat prædicare regnũ Dei. Esa. 2. Venite ascẽdamus &c.

29. Prophetia, de eius ascensione, Ps. 46. Ascẽdit Deus. etc.

30. Prophetia, de missione spiritus sancti. Psal. 113. Emitte spiritu &c.

VErum quia Iudæi indurati nolunt conuerti ad legem euãgelicam, nec eam appræhendere, ex supradictis prophetijs moti dicamus eis illud, quod canit ecclesia in sequentia natiuitatis Domini dicens. Si non suis vatibus credãt, vel gentilibus, sibillinis versibus, hæc prædicta. Dicit ergo beatus Tho. 2. 2. q. 2. art. 7. quòd multis gentilium facta fuit reuelatio de Christi incarnatione, de quibus aliqua dicemus in. 7 parte marialis nostri, sermone 1. & 5. in fine. Vnde Iob, qui fuit de populo gentili dicit. 19. c. sui libri. Scio, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei cõspecturi sunt, & nõ alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Et loquebatur Iob more prophetico de futuris, tanquam de præteritis maxime quia debebant in proximo fieri. Dixit quoq; beatus Thomas vbi supra inueniri in historijs Romanorum. Quod tempore Costantini Augusti, & Helenæ matris eius, inuentum fuit quoddam sepulchrum in quo iacebat homo laminam auream habens in pectore in qua scriptum erat. Christus nascitur de Virgine, & credo in eum. O sol Helenæ, & Cõstantini temporibus iterum me videbis In cronicis quoq; regum castellæ dicitur, quòd apud Tolletum sub quoddam saxum inuentus est liber vetustus, qui scriptus erat littera hebraica, greca, & latina, & in illo dicebatur. Christus filius Dei nascetur de Maria virgine, & pro salute hominum patietur.

Multis gentilibus fuit reuelata incarnatio Christi.

NVnc ad Sibillas veniamus quarum dicta recitat Augustinus. 19 de trinitate, & aliqua tangit. 18. de ciuitate Dei. Et Lactan. 4. diui. insti. aduersus gẽtes. Et etiam in primo de sibillis mentionem facit eas enumerando. Et fuerunt duodecim. Prima Persica dixit. Ecce be-

stia

Persicæ Sybillæ dictũ de Christo.

ftia conculcaberis, & gignetur Dominus in orbe terrarum, & gremium virginis erit salus populorum, & pedes ei' in valitudine hominum, inuisibile verbum palpabitur. Secunda Libica dixit.

Libicæ Sybillæ dictum.

Ecce veniet dies, & illuminabit dominus condensa tenebratum, & soluetur nexus sinagogę, & desinent labia prophetarum, & videbunt regem viuentium, & tenebit illum in gremio virgo domina gentium, & regnabit in misericordia, & vterus matris eius erit statera cunctorũ. Tertia Delphica, quæ ante troiana bella prophetauit, sic ait. Nascetur propheta, absq; matris coitu, ex virgine. Quarta Erithea in Babilonia orta, sic dixit in vltima ætate humiliabitur Deus humiliabitur proles diuina, vnietur humanitati diuinitas, iacebit in fęno agnus, & puellari officio educabitur Deus, & homo, signa autem præcedēt apud Iudęos mulier vetustissima, scilicet Helisabet puerum cōcipiet, stella orbis mirabitur & ducatum prestabit, scilicet Magis, ad ortum scilicet Christi, hic habens pedes idest annos 33. eliget sibi de piscatoribus, & eiectis hominibus nnmerum duo denarium, vnumq; diabolum scilicet Iudam, non in gladio bello ue, Æneadem vrbem, regesq; subijciet, sed in hamo piscatoris, delectione, & pauperie superabit diuitias, & superbiam conculcabit. Et hoc prædictum etiam fuit Esaias. 26. vbi dicitur ciuitatem sublimem humiliabit, & conculcabit eam pes pauperis, & gressus egenorũ. Sequitur sibilla, huic quatuor animalia, idest euangelistæ, surgentia testimonium, huic contradicetur à bestia, scilicet Antechristo. Erit autem bestia horribilis. s. Maumeth ab orienteven iens cuius rugitus vsque ad gentes Punicas audietur, hæc Sibilla. Quinta fuit Samia, à Samo insula sic dicta quæ inquit. Ecce veniet diues, & nascetur de paupercula, & bestiæ terrarũ adorabunt eum, clamabunt & dicent. Laudate eum in atrijs cęlorum. Sexta Cumana, quæ fuit tempore Tarquini prisci, dixit illud, quòd ponit Virgilius in bucholicis dicens. Vltima cumei, iam venit carminis ætas. Magnus ab integro seclorum nascitur ordo. Iam redit, & virgo, redeunt saturnia regna. Iam noua progenies, cœlo dimittitur alto. Tu modo nascenti puero, quo ferrea primũ. Desinet, ac toto surget gens aurea mundo. Casta faue lucina, tuus iam regnat apollo. Septima fuit Helespontina in agro troiano nata dicens. De excelso cęlorum habitaculo respexit Deus humiles suos, & nascetur in dieb' nouissimis, de virgine hebræa in cunabulis terræ. Octaua Phrigia inquit. Flagellabit Deus potentes terræ, ex olimpo excelsus veniet, & firmabitur consilium in cœlo, & annunciabitur virgo in vallibus desertorum. Nona Tyburtina dixit. Nascetur Christus in Bethleem, annunciabitur in Nazareth, regnante Tauro pacifico, & fundarore quietis idest secundum glosam Octauiano, qui habebat taurum pro insigni, & appellatus est pacificus, quia multis annis in magna pace mundum rexit, cuius tempore Christus natus est. Sequitur sibilla. O felix illa mater, cuius vbera Christum lactabunt. Et in hoc cōcordauit, cum beata Marcellina, pedisequa sanctæ Marthæ, quæ vt dicitur fuit illa mulier, quę exclamauit dicens Christo, beatus vēter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Lucæ. 11. Decima sibilla, scilicet Europpa ait. Ecce veniet ille, & transibit mōtes, & colles, & latices olimpi, ac regnabit in paupertate, & dominabitur in silentio, & egredietur de vtero virginis. Vndecima Agrippa dixit. Inuisibile verbum palpabitur, germinabit vt radix, siccabitur vt folium, non apparebit venustas eius, circundabit eum aluus maternus, & flebit Deus lætitia sempiterna, & ab hominibus conculcabitur. Nascetur ex matre, vt Deus, cōuersabitur vt peccator. Duodecima sibilla appellata est Chimica in Italia nata, quæ fuit tempore. Numæ pompilij secundi regis Romanorum, quæ sic ait. In prima facie virginis ascendet puella facie pulchra, capillis prolixa, sedens super sedē straram, puerum nutriens, dans ei ad comedendum lac de cœlo missum, hæc illa. Quæ etiam clarius dixit. In diebus illis, exurget mulier de stirpe Iudæorum nomine Maria, & habebit sponsum nomine Ioseph, & procreabitur ab ea sine commixitione viri, de spiritu sancto filius Dei nomine Iesus, & ipsa erit virgo ante

Delphicæ Sybillæ dictum.

Eritheæ sibillæ dictũ.

Samiæ sibillæ dictũ de Christo.

Cumanæ sibillæ dictũ.

Helespontinæ sibillæ dictum.

Phrigiæ sibillæ dictũ.

Tiburtinæ sibillæ dictum.

Europæ sibillæ dictũ de Christo.

Agripæ sibillæ dictũ.

Chimicæ sibillæ dictũ.

ante,& post partum. Qui vero ex ea nascetur erit verus Deus, & verus homo, sicut omnes prophetę prædicauerunt. O igitur Iudæi increduli accipite fidé Christianam,sic autenticam,& amplius non permanete in vestra duritia, & vos fideles chriani gaudete, & Deo gratias agite, qui vos fideles suos fecit & permanentibus vobis in obseruatione fidei dabit in præsenti gratiam suam,&in futuro gloriam tribuet sempiternam. Amé.

POST REPROBATIONEM sectæ Iudaicę non inconueniens erit subnectere consilium, quòd alias feci contra Iudæos, quod tale est.

IVDÆI in dominio Illustrissimi ducis Mediolani commorátes,apud prædictum principem accusati sűt quòd in libris suis,quibus vtuntur,maxime in diuinis eorum officijs, & orationibus, quas in secreto faciunt, & in synagogis suis Dominum Iesum blasphemant,& matrem eius, multa vituperosa verba contra eos dicentes, quòdque christiano populo maledicunt, & principibus eius,& omnium christicolarum exterminium imprecantur. Qua ex re sciens præfatus princeps, quòd ea,quæ cum consilio fiunt, fructu non carebunt l.humanum.C.de legibus.l.dubium non est. C. de repu. Meum super hac causa consilium requisiuit. Cuius pię morem volens gerere voluntati, quia vt inquit Aristoteles in primo Topi. Potentes ad vtranq; partem dubitare,in singulis speculabimur verum,& falsum, & in 2. de cœlo & mundo,opposita iuxta se posita magis elucescunt. Quia etiam vt inquit glo.in.l.3.C. de summa trinita. & fi. catho. Dubitare in singulis non erit inutile. Nam disputando melius veritas inuenitur iuxta quod notatur in.l. munerum.§.mixta.ff.de mu.& ho.Ideo primo ponam argumenta in fauorem Iudæorum,vt per cognitionem falsitatis oppositæ facilius veritas innotescat.Cognito enim vno,ex contrarijs cognoscitur, & reliquum.l.prima, cum simili.ff.de his qui sunt sui,vel alieni iuris.

AD defensionem igitur Iudęorum adduci potest, quòd secundum leges Iudęi non sunt grauandi, vel exagerandi,seu molestandi. vt in.l. nullus. C. de Iudæis. Imo non sunt perturbandi in suis solemnitatibus, licet christianis moribus non conueniant, vt in.l. die Sabbato.C.eo.titu.& 45. distinct. capitulo qui sincera,& c.Iudæi de testi.Nec debent offendi in personis, aut in bonis suis sine Iudicio recto terrenæ potestatis.l.nullus.C.de Iudęis & c. sicut, extra.e. Nó debét etiá inuiti trahi ad fidé. c.licet.c.de Iudęis c.quis sincera c.sicut. 45.di. quin potius blandis exhortationibus, & rónibus vt cóuertanť sunt inducendi, & ex eorum codicibus veritas eis est intimanda, vt in dictis iuribus in c. qui de mensa.35.di. Nec debent christiani eos impedire in restaurandis synagogis suis antiquis, quin potius in obseruantijs suis eos tollerare,capitulo iudęi & c.Consuluit.de iude.& l.fi.C.eo.ti.Et ideo Christiana fides sustinet eos habitare inter Christianos, vt in c.& si Iudæos, de Iudeis. Vt impleatur verbum Domini quo dicitur. Non præteribit generatio hęc donec omnia fiant.Matthęi 24.Debent enim Iudęi in fine mundi cóuerti ad fidem.Malachiæ vltimo.Et iccirco mandauit Deus eos non occidi,vt dicitur in.l.Christianis.C.de sacri.paga. Quod præceptum habetur.Psal. 58. vbi inqt.Christus populo suo christiano. Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidas eos, neqñ obliuiscanť populi mei, disperge illos in virtute tua &c. Dispersio enim Iudæorum, & oblatio regni eorum efficacissimum prę stat fidei nostrę testimonium, scilicet ꝙ Christus noster fuit verus messias in lege promissus,de quo Gen.49. dixit Iacob Patriarcha. Nó auferetur sceptrum de Iuda, neq; dux de femore eius, donec veniat qui mittédus est, & ipse erit expectatio gentium. Quamuis auté ecclesia permittat Iudęos ritus suos obseruare, tamen per hoc non peccat, vt ait Hostien. in summa,in ti.de iude.§.in quibus.ver.fi. Quia per hoc non approbat, sed tantum permittit.Quod autem per mittimus nolentes cócedimus, quia malorum hominum voluntatem ad plenű

Defensio Iudeorű, quæ adducere possent.

prohi-

prohibere non possumus c. hac ratione 31.q.1. Si igitur ecclesia catholica, licet præsupponat eos esse blasphemos, vt in c.1.de iudæ. Tamen tollerat eos, vt in di cto.c & si iudæos, extra eo. ti. Ergo, & nos tollerare ipsos debemus, quia non decet á capite membra discedere c.1. 12. di & c. hæc est fides.24.q.1. Non debent ergo christiani exigere a iudæis coacta seruitia, quæ non sunt consueti facere.c. sicut de iudæis. Nec contra eos exactionem insolitam facere, vt inquit beatus Tho. in quadam epistola ad Ducissam Lothoringię, & Ioannes Andr. in additio. ad Specu.tit.de iudęis. super rubrica, & Innocen. ac Panormita. in c.q̃ super his, extra de voto. Similiter sepulchra iudæorum nõ possunt impune violari, nec eorum cimiteria perturbari.c. sicut, de iudęis. Nec debent in Sabbato eorum, vel alijs solemnitatibus suis ad iudicium trahi, vt in.l. die Sabbato. C. de iudæ in c.sicut extra eo.titu. Nõ etiã debent impediri vendere bona sua, sicut nec christiani.l.nemo.C.eo. Nec debent priuari bonis suis iuste acquisitis, vel eis compctẽtibus. Et si ablata eis fuerint debent officiales christiani eis facere restitui.c.iudæi.el 2.extra de iudæ. Et prę dicta facere debent, vt bonum habeant testimonium etiam ab eis, qui foris sũt idest extra fidem, primæ ad Thimot. 3. Ne nomen fidei christianæ blasphemetur c. de iudæ. 45. distinct. Iudæi igitur obedientes, sunt ab ecclesia sustinendi, quantum fieri potest, sine contumelia creatoris.c. iudæi, de testibus c. dispar. 23.q.8. Quia de iudæis conuersis ecclesia fundata fuit.33.q.4. c. recurrat, & c. nouo.2 .di.

Iudæi asserunt, se nõ viuere cum contumelia inter Christianos.

QVod autem iudęi non viuant inter christianos cum contumelia Christi, asserunt ipsi, & eorum defensores dicentes, quod ille Christus, de quo in libro eorum, qui dicitur talmuth, tot vituperia scripta sunt, non est dominus noster Iesus Christus, quia ille Iesus, de quo ibi scriptum est dicitur fuisse filius Mariæ Magdalenæ, quem habuit á quodam, qui dicebatur Papo. Item describitur fuisse idolatra, & occisus fuisse in ludo, & lapidatus fuisse, & habuisse quinque discipulos, qui etiam occisi sunt, quæ non conueniunt nostro Domino Iesu Christo. Item in eodem libro dicitur ille Iesus occisus fuisse tempore Ioannis summi sacerdotis, qui fuit per multa tempora ante aduentum Christi. Imo plusquam per centum annos ante fuit enim ille Pontifex tempore Alexandri regis, vt ponit Iosephus. 7. libro de bello iudaico. Cum igitur iudęi dicant se non intendere loqui de nostro Iesu in dictis blasphemijs non videntur debere puniri, quia blasphemia solum dicitur inquantum refertur ad Deum, & sanctos. c. 1. & 2. & ibi docto. extra de male, & per Barto. in l. item apud labeonem.§. sed quod addicitur.ff. de iniu. Si enim voluntate, ac proposito maleficia distinguuntur.l.qui iniuriæ. ff.de fur. c.cũ voluntate de sent. excom. Non videtur quibusdam eos debere mulctari, licet vituperosa dicãt de Iesu non intendentes verum Iesum blasphemare. Ait enim beatus Tho. 2. 2. q. 13. q̃ si intentio non respondet blasphemiæ, non est mortalis. Adduci etiam potest ad prædicta, q̃ cum fuerint plures, qui hoc nomine vocati sunt, quorum vnus, vt iudæi asserunt, malefactor merito fuit ad mortem condemnatus, licet ipsi maledicant nomini Iesu, non debẽt propter hanc ambiguitatem condemnari, sed absolui per ea, quæ in simili voluit Bal. in.l. hac consultissima. C. qui testa.fa. pos. Et per notata per Bart. in.l. demonstratio falsa ff. de conditio, & demonstratis. Ad hoc enim vt possit quis de iure condemnari necesse est, vt clarè constet de eius delicto, vt inquit Bar. in l.6.ff.de questi Nam ex solis suspitionibus nemo debet puniri, sed sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis, q̃ innocentem cõdemnari.l. Absenté.ff. de pœnis. Et ideo nisi iudæi confessi, vel cõuicti fuerint in dictis nominibus blasphemiæ intendere de nostro Iesu, non debent tanquam blasphemi puniri iuxta notata, in.l.qui accusare.C.de edẽ. & in l.sciant.C de ꝓba. vbi etiam dicit, q̃ in criminalibus ꝓbationes debent esse luce meridiana clariores, quod etiam habetur in capitulo Epiphaniam.5.q.6.

Præ-

Sequitur alia Iudæorum excusatio.

PRæterea dicunt quidam, quòd etiã si in dicto libro Talmuth, ac alijs libris hebræorum scripta essent opprobria saluatoris, eisq; Iudei vterẽtur. Nõ videntur propter hoc debere puniri, prædictus: etenim liber secundum eos, factus est ante compositionem codicis, & decretorum, atq; decretalium, & imperatores de eo notitiam habuerunt, ac summi Pontifices, & Romæ vbi sedes Apostolica est, sunt tales libri, & tales sunt orationes, & tamen nihil aduersus Iudæos propter hoc intentatur, nec intentatum fuit secundum eos, tam multis elapsis temporibus. Et ideo videntur excusari ex tali antiquissima tolerãtia, & consuetudine, cùm præscripta cõsuetudo habeat vim legis c. fi. de consue. l. de quibus. ff. de legi. facit. l. 1. §. deniq;. ff. de aqua plu. arcẽ. ibi. Vetustarẽ vim legis tenere, & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & esti. & c. super quibusdam. §. præterea, extra de verb. sig. Vbi dicitur, quòd vsus tanti temporis cuius memoria non est in contrarium vicem priuilegij, concessionis, seu dispensationis obtinet. Facit ad prædicta textus in c. cum iam dudum in fi. de prebẽ. & digni. Ibi cum multa per patientiam tollerentur facit. l. 1. §. penul. ff. de tribu. & extra de cogna. spi. c. super eo. vero. Verum si de consuetudine habetur, ibi in ecclesia tua dissimulare poteris &c.

Alia Iudæorum excusatio.

IN super excusari videnẽ prædicti iudæi, quia ipsi non composuerunt ꝑfatos libros sed iam antiquissimis temporibus editos à patribus suis receperunt, & in eis eruditi, tanquàm in lege sua fuerunt. Et ideo in ius, & mores maiorum suorum succedentes probabilem ignorantiam, seu excusationem habere videntur. l. qui in ius alterius. ff. de reg. iur. Vnde etiam probato vsu, & lectura talium librorum, nihil eis videtur de iure posse impingi argumento eorum, quę in simili voluit glos. & Bald. in. l. fi. C. si minor se. ma. dixe. vbi inquit, quòd si quis probauit per falsos testes, quos credidit veros non punitur de falso, quia non sequitur sunt falsi testes ergo producens commisit falsum, quia potuerunt produci ab eo, qui credidit capitula esse vera, & veros esse testes. Ad idem faciunt notata per eundem Bal. in. l. si aduersarius in fi. C. de fide instru. & in. l. fi. C. si ex fal. instru. facit tex. & ibi Bal. in l. si falsos. C. de fal. vbi inquit, quòd licet ex fabricatione falsi quis de falso teneatur, secus tamen ex ratione simplicis vsus, quia sufficit, quòd desistat ab vsu, & ita videtur in casu isto, quòd sufficiat Iudæos de cętero abstinere ab vsu librorum talium, quibus per ignorantiam hactenus vsi sunt, putantes se licite illis vti posse, cùm ab ipsis fabricati non fuerint.

Alia Iudæorum excusatio.

AD defensionem quoq; Iudæorum adduci potest, quòd quæcunq; causa (etiam iniusta) dummodo sit colorata excusat à dolo, & consequenter à pœna, ita vt criminaliter contra aliquem procedi non possit, vt nostra in. l. igiẽ. ff. de libe. cau. & in. l. 1. ff. de abige. & in. l. plagij criminis accusatio. C. ad. l. fal. de plagi. & per glo. & doc. in. l. 1. §. fi. ff. si qs ius di. non ob. Et per Angelum notabiliter in. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de ver. oblig. Sed in occurrenti casu subest, non iniusta causa, sed rationabilis secundum quosdam, excusans Iudeos ab vsu & lectura talium librorum, vt prætactũ est, videlicet successio in ius alterius, & probabilis ignorantia causata ex antiquitate, & superiorum tollerãtia, & priuilegiorum concessorum auctoritate, de quibus infra. Ergo videtur eos nõ debere imputari, nec contra eos posse criminaliter procedi.

Alia Iudæorum excusatio.

PRæterea prædicti iudæi habent priuilegia. Illustrissimi Ducis Mediolani, quibus concediẽ vti posse libris suis consuetis, tam quò ad eorum officium, quàm quo ad studium. Cùm igitur priuilegium iuris obtineat auctoritatem c. priuilegia. 3. di. Videntur esse excusandi ratione dictorum priuilegiorum. Nam priuilegium, seu voluntas principis dicitur lex, quandoq; auctoritatis vt in l. 1. C. de his qui ve. eta. impe. & in. l. 2. C. de adop. Quandoq; dispensationis. vt in. l. quidam consulebant. ff. de re iudi. & in. l. barbarius. ff. de offi. præto. Et formaliter omnes virtutes legis possunt attribui

bui rescriptis principis.l.1.& ibi Bal.in §.1.colũ.ff. de consti.principum. Et ideo cum per ipsa priuilegia sit eis permissum talibus libris impune vti. In iustũ nonnullis videtur eos ex vsu illorum debere puniri, quia quòd fit lege, vel principe permittente pœnam non meretur. l.sancimus.C. de admi. tut.l.nemo dam num, cum ibi nostra.ff. de reg. iur. in.l. graccus.C.ad.l.iul.de adul. Imo si princeps eos puniret de his quæ fecerunt ex sui permissione, & cõcessione videretur teneri actione de dolo.l. si cum mihi cũ ibi nostra.per Bal. post Nico. Matharel li.ff.de dolo. Fides enim seu fidantia data per principem etiam, hosti seruanda est.l.1. cũ ibi nostra, maxime per Bal.ff. de pac.Bar.& post eum.Ioan. de imo.in l.is qui reus.ff.de publi.iud. & quod nostra.Bal.in l.si seruus.ff.de verb.ob.Et in sua disputatione incipiente, Lucanæ ciuitatis statuto cauetur. Absonum ergo, & inconueniens quibusdam videtur prędictos Iudæos, fretos auctoritate principis, & priuilegiorum ante eorum reuocationem, & intimationem eis factam contra eorum tenorem decipi, & mulctari.l. 1.& ibi Bald.C.de his qui ve.eta. spe. maxime emanatis prædictis priuilegijs ex certa scientia, principis, & de plenitudine potestatis. Quicquid enim principi placuit, legis habet vigorem, vt in iuribus allegatis, & in.§. Sed qđ principi. Insti.de iur.na.gen.& ci & maxime quando fit ex certa scientia, quę operatur, vt sic concessum non possit in dubium reuocari.l.2.C. de legi.l. 1. de offi. præfec.præ.c.1.& 2. extra de confir. vti vel inuti. Bar.in.l. conficiuntur.§. codicili.ff.de iure condi. Bal.in titulo de pace constantię in verbo. Si quis auté. per Panor.in c.inter dilectos, de fide.instru. & c. ad hæc. de posto. præla. & præsertim cum datur de potestatis plenitudine, & nihil obuiat, vt per Bal.in c.bone. el.2.extra de postu.præla. maxime auté videntur excusandi prædicti hebręi qa cum alias accusati fuissent de similibus apud prædictum principem, ipse faciés deferri ad se præfatos libros, & examinari, ac videri, tandem absoluit ipsos Iudæos imponens perpetuum silentium super prædictis libris, ita vt illos in posterum tenere possent, & illis vti impune, & hoc fecit per litteras Ducales. Cũ igitur ista causa semel sopita sit, non videntur præfati Iudæi amplius debere inquietari, quia habent exceptionem litis finitæ. Et sic vlterius non est procedendum iuxta ea, quæ habentur in c.1. de litis contesta. in 6.& per Bal.in l.post quam litem. C. de pac. & ideo videtur nihil vlterius esse atentandum, cum sint, muniti priuilegio principis, iuxta nota.per Bal.in.l. 3. C. si contra ius, vel vti. pu. maxime cum hoc fecerit princeps ex certa scientia, vt supra, ex quo non est inuestigandum, cur ita fecerit vt aiunt quidam iuxta nostra. per Bal. in extrauaganti de pace Constantię in verbo. Non admittimus. Præterea, quòd præfati Iudæi non debeant per ecclesiã puniri propter prædicta, vel alia delicta allegari potest illud dictum Apostoli.1.ad Cor.5. Quid enim de his mihi, q foris sunt iudicare, nam eos, qui foris sunt iudicat Deus, quod etiam habetur in c. Qui sincera, & in c. de Iudęis. 45. di.& in c.inter verba 11.q.3.& in c. Gaudemus.de diuor. Et ideo dicit. Ricar. de media villa, in 4.sen.di.17.ar.2.q.1.Qđ Vicario Christi non fuit concessa directe potestas super his, qui sacramentum baptismi non susceperunt. Ex quibus omnibus videtur quibusdã nihil à Christianis iudicibus contra iudęos debere intentari, præcipue propter imputationem blasphemiæ, & maledictionis Christi, & beatæ Virginis, atq; Christianorum. Nam textus in c. Statuimus, de male, qui loquitur de punitione blasphemantium, & maledicentium, loqui videtur tamen de blasphemia publicè prolata, cuius contrarium ipsi se facere testantur, quia blasphemias suas in orationibus secretis dicunt, vel in synagogis suis à christianis separatis.

QVibus omnibus non obstantibus in contrarium est veritas, scilicet primo quòd iudęi vere sunt obnoxij, & culpabiles criminum blasphemiæ, & maledictionis, de quibus imputantur. Secundo, quòd debent puniri. Iustitia enim exigit, & iubet scelera puniri, & quòd delicta non remaneant impunita.l. Si longius

gius.ff. de iudi.l. ita vulneratus.ff. ad.l. aqui.l.Sticũ. & Pamphilum.ff. de solut. vt pœna vnius metus sit multorum.l. aut facta.ff.de pœnis, & ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquẽdi. 23. q.4.c.Est iniusta,& de vita,& ho.cle.c.vt clericorum cum si. De quorum iudæorũ punitione tractare volens, quia clerici abstinere debent à sententia sanguinis propter irregularitatis periculum c. clericus,& c. sententiam sanguinis, extra ne cle. vel mo. & c. Ex litteris de excef. pre. & c.Sicut.2.q.7. Ideo in oĩbus in hoc cõsilio scriptis,& scribendis semper sub intellectum haberi volo, me vllo pacto nõ intendere, ꝙ propter scripta mea procedatur ad sñiam sanguinis. Sed intẽdo solummodo loqui de pœna pecuniaria, vel exilij, qua prædicti ꝑfidi iudæi de partibus istis eijciant iuxta demerita eorum. Sunt.n. adeo puersi cõtra Christianos, ꝙ si in partibus istis ipsi regnarẽt Christianos oẽs vt creditur ꝑtinus eijcere fe fl marent. De his igit̃ duabus pœnis tm̃ determinare intendo, etiã si in aliqua lege hic allegata directe, vel indirecte de pœna sanguinis fieret mentio. Quãuis etiã doctores hoc consiliũ approbantes, eos corporaliter, & pœna sanguinis determinent debere puniri, quorum dicta hic inserunt. Pro maiori autẽ declaratione huius quæstionis dico, ꝙ principes Chr̃iani teneñ facere, ꝙ iudæi seruent ea, quæ de eis in iure pro honore fidei christianę, & salute christianorum constituta sunt, & prçuaricantes puniri debent, & similiter officiales principum, & cõmunicatũ, aliter ipsis negligẽtibus imputabunrur oĩa peccata indiscussa ab eis, & impunita. 1. q.7.c. Sicut inquit. Faciunt nostra, per Bar. in l. Si iudices.ff. de vari.& extra.co. & p Angelũ suo consilio.938.quod incipit visis. Agẽtes.n.& cõsentientes pari pœna puniuñ l.Itẽ mella. §.Si alius.ff ad.l. aqui.l. 3.§. diuus.ff de sepul. vio. c. 1. extra de offi. dele. prohibere igitur debent iudæis, & interdicere, ne habeant assiduam cõuersationẽ cũ chr̃ianis, maxime simplicib*, & ne trahãt eos ad sua conuiuia, vel simul cũ eis habitẽt c.Nullus, & c.oẽs.28. q.1.nec ꝑmittere debẽt, ꝙ Chr̃iani seruiant iudæis in domo eorum nec etiam

Principes Christiani tenentur facere qđ Iudæi seruent ea quæ eis in iure ꝑ honore fidei christianæ, & salute christianorum sunt constituta.

Iudæis interdici debet, nec cũ simplicibus christianis assiduam cõuersationẽ habeant.

extra domũ, qñ ꝑp hoc esset nimia familiaritas, & quasi cõtinua conuersatio cũ iudæis.c.Ad hæc vbi Panor. extra de iudæ. Ideo mulieres christianæ nõ debent permitti nutrire filios Iudæorum in domibus eorũ.d.c. ad hęc nec ẽt extra domum qñ nimia familiaritas, & conuersatio ex hoc contra hereñ, & ita limitari põt dictum glo. ac Panor. & Ioan. An. & Anto. de But. in d.c. ad hęc. Nec debent iudæi mederi Christianis, nec dare eis medicinas præparatas.c.omnes & c. nullus.& ibi glo.28 q.1. Quæ tñ intelligũtur, nisi in casu necessitatis, qñ alium medicum habere non possunt, quia tunc necessitas facit licitum, quod alias non liceret, vt in c.consilium, de obser. ieiu. & ꝙ non de reg. iur. Necessitas enim nõ habet legem.l. 1.ff. de consu. 81.di.c. si diaconus.l. aliquando.ff. de off. procõ. Item debent christiani principes prohibere, ne iudęi in publico procedant sine habitu distincto, vel signo quo a christianis discernantur, vt in c. in nonnullis de Iudæ. Et hoc tam in masculis, q̃ in fęminis, & debet esse patens signum non subplica: vel mantello, secundum doct. in d. c. in nonnullis. Nec debent eis permittere ostia apta, vel fenestras tenere in triduo ante Pasca, maxime in die veneris sancti, aut in publicum prodire.c. Quia super his. c. in nonnullis, extra eo. Nec possunt iudæi nonas synagogas erigere vt in c. consoluit. de iudæ. Nec prefici potest quisquã iudęus alicui publico officio inter christianos, nec dignitatẽ aliquam seu præeminentiam, vel honorem adipisci.c. constituit.17.q. 4.l. ñ.C. de iude.& 45.di.c. nulla. Nec possunt iudæi. cum christianis in eodem balneo balneari.c.nullus.28. q. 1. Nec dicere testimonium contra christianum. c. iudæi. de testi. Imo repellũtur ab omnibus actibus legitimis.2.q.7.c.alieni. Quæ oĩa ordinata sunt, ꝑp maximam malignitatẽ, quã habent prædicti iudæi contra nomen Christi, & eius omnes cultores. Et ideo beatus Ambro. prohibuit eos habere ꝑmanentem habitationẽ in ciuitate, Mediolani, prohibentur quoq; prædicti hebræi exigere vsuras à christianis, & exactas debent cogi restituere per principes christianos c. post. miserabilẽ, de vsu.

Iudæi prohibẽtur exigere vsuras a christian.*

Qđ si nō faciūt principes terreni debēt p iudicem Ecclesiasticum cogi ad idem, vt dicit Host. & Ioan. An. in nouella.in d. c.post miserabilem,facit.c.postulasti. & quod ibi notaī,extra de iudæ. Vñ principes terrarum peccant non cogēdo eos ad restituendū vsuras,& christiani, post q̃ admoniti fuerint, ne contrahant ,siue habeant cōmerciū cum iudæis nolentibus restituere vsuras , si contrafecerint, debent excōicati dicto.c. post miserabilē. Item debent puniri iudæi , si contra catholicā fidem aliquid intentent dete stabile.c.& si iudæos,extra.eo.Similiter si præsumerent aliquem circuncidere , qui non sit suæ nationis,aut sectæ, etiā si sit eorū seruus debent puniri pęna ꝑpetui exilij l. vnica.C. ne christianū,mā. Nec possunt christianas in vxores accipere.l.ne quis.C.de iudę.Qđ si fecerint tanq̃ adulteri puniant̄ vt ibidem habetur. Item si catholicam fidem peruerso dogmate impingunt, nullatenus debet à christianis principibus tollerari, sed puniri.l.hac victura.C.eo.ti. Item si aliquem ex suis, qui vult christianus esse saxis, vel alio furoris genere inscutent debent acriter mulctari.l. iudæis. C.e. Similiter quotienscunq; peccauerint cōtra legem naturalem , vel veteris testamenti possunt per ecclesiā puniri, vt inquit Augu. de anchona in lib.de potesta te Papæ,& debēt cog. per Papā, & alios principes ad laborandum manibus proprijs, vel aliqua licita exercitia faciendū alias Papa , & prædicti principes participes erunt turpis lucri, & peccatorum, quæ faciunt, vt prædictus doct. inquit vbi supra. Quod aūt dicitur ecclesiā non iudicare dē his qui foris sunt , intelligit̄ quo ad puniendum , ipsos iudæos , vel alios infideles, si præcepta ecclesiæ non seruent. Non autem si offendant christianos , vel si faciant contra legem Dei, vt inquit Oldra.de lau. consilio. 21. faciunt no.per glo.17.q 4. c. constituit. & 28.q. 1. c.sepe.& per doct.in cle. 1. de testi.& per Ioan An. in.c. christianos, de here.lib.6.& in.c.gaudemus.de diuor.& Innoc.in.c.q super his,deuoto. & Arch. 2. q. 1.c.multi.& quod no.in.c.si.8. di. & in.c.iudæi.de iudæ. & per Bal. in proemio decretalium.

Iudæi blasphemantes Christū nullo modo ferendi.

DIco ergo prædictos iudæos blasphemantes Christum , nullo modo esse tollerādos , ne ingrati ex tollerātia red dant christianis ꝓ grā contumeliā, & de familiaritate contēptum, & iuxta vulgare ꝓuerbiū. Sicut mus in pera serpēs in gremio , & ignis in sinu hospites suos reddant dolentes, vt dicitur in c. & si iudæos,extra de iudæ. Et valde inconueniens est,& nō paruū vituperiū principibus christianis eius dissimulare iniuriā, & opprobria, qui ꝓbra nostra diluit, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Apoc. 1. Et ideo oēs ad eius iniuriā vindicandā debemus insurgere , vt inqt summus pōtifex, in. d. c. in nōnullis. Si ergo etiam ex vna sola blasphemia debent puniri c. statuimus extra de male. Quāto magis maiori pœna plectendi sunt , qui facinorosis labijs pijssimum redēptorem ex fornicatione natum, & damnatū esse, & in inferno cruciari asserunt quotidianis orationibus suis , diabolica iniquitate,ac malitia illum blasphemantes. Et q̃ possint puniri, expresse habetur in dicto c. statuimus, vbi non solum blasphemans Deum puniri pręcipitur , verum etiam si quis linguam in blasphemiam contrā aliquem sanctorum relaxauerit. Nec mirum secundum Hostien. in summa , quia socij Dei æquali gaudent priuilegio,argumentum.in.l.Quæ religiosis.ff. de rei vendicatione, & in capitulo Quanto extra de iudæ. Quali ergo dicemus pœna plectendos, nepharios iudæos , sacrilegos , & maledictos , qui sacratissimam Dei matrem , cuius puritati ,secundum Ambro.nulla etiam purissima creatura(licet angelica)pōt comparari, ore coinquinato meretricem appellare non verentur . Nam si iuxta dignitatem personæ iudicatur iniuria maior,vel minor.§.atrox.insti.de iniu.e. cū illosū,de sen.Et profecto talis iniuria cōtra matrē Dei,& gratiæ,quæ maior est, & dignior cunctis,vt in c.noua quædam de pęni.& remis.Non pōt nisi tanq̃ maxima iudicari. vt in c. qui cōtra pacem. 24.q.1.Et cum ipsa sit mater misericordiæ,vt canit ecclesia, ꝑfecto diuina misericordia se reddit indignū,qui eius dissimulat iniuriam. Econtra verò, quæ ei⁹ innocētiā ꝑdicāt,& defendūt,quiuē eam

S eluci-

elucidant, vitam æternam habebunt. Eccle 24.

Manifestū est Iudæos blasphemijs afficere Christum, eiusq; genitricem Mariam.

QVod autē iudæi blasphement Christum, & eius genitricē, manifestū est ex lectione libri eorum, qui dicitur ab eis mazor. In quo libro continentur officia eorum, & ipsi sic eo vti confessi sunt, & vt probatum est per fide dignos testes scientes legere, in libris hebræorum maxime per vnum, qui fuit iudeus & stetit in synagogis eorū per decem, & octo annos, celebrans officia eorum, & hoc anno est conuersus ad fidem, & baptizatus, in dicto libro cōtinentur multa enormia contra fidem Christi, & ad vituperium eius, & sicut patet per testimonium multorum, a iudaismo conuersorum. In festo Mardochei Iudæi deferunt ollas ad synagogam, & illas conterunt dicentes Sicut cōtritus fuit Amā: sic regnum christianorum subito conteratur. Et qn̄ transeunt iuxta ecclesiā christianorum dicunt, Domus superborū ꝓsternat te De⁹, & in quadam sua oratione dicunt. Maledicantur illi, qui adorāt, & flectunt genua ante suspensum. Quando vero transeunt ꝑ cimiteria christianorū dicunt. Erit verecūda, & repudiata mater vestra, quæ vos peperit, quia finis christianorū vermis est. Et hęc verba dicunt mortuis ibi sepultis, ostendentes eos, non esse resurrecturos ad vitam sempiternā. Similiter ter in die maledicūt Christū Iesum, & eius discipulos, ac principes christianos. Item in quadā antiphona dicunt, oēs hæretici.i.discipuli Nazareni subito pereant. Similiter vt patet in multis libris hebręorū quibus, vtunt, & ꝑ testes idoneos ꝓbatū est, dicunt, q Iesus Nazarenus est natus de fęmina immūda. Et q est cōdēnatus in ꝓfundo inferni in dolio pleno feruentium stercorū vt dr̄ in talmuth. Itē in quadā oratione dicunt. Sint maledicti, qui adorant lignum marcidum, & Dei cultū tribuunt suspenso. Item dicunt, q illi, qui sequūtur legem Iesu Nazareni possunt absq; peccato, a iudæis occidi, & omnia mala illis fieri. Itē orant, q nomen Iesu deleatur, & dicunt, q Iesus Nazarenus fuit instigator malorū. Spurius, sceleratus, & crudelis, & asserunt panem cōsecratū esse panē venenosum, & euangeliū esse plenū falsitate, & mendacijs, & q christiani ponūt spē suā in vno corpore fętido, & q christiani adorāt mortuū, qui nō est Deus, sed fuit creatura, & dicūt q Iesus voluit ostēdere, q ipse esset messias, & q mortuus est ꝓpter iustitiā, & multa alia horribilia asserunt contra fidē nrā, & honorē Dn̄i nostri Iesu Christi, ac immaculatæ matris eius, q̄ breuitatis causa ꝑtranseo, & sunt tā in alijs libris hebræorū, q̄ in libro Talmuth, ꝑ quas blasphemias possunt, & debent puniri a christianis principibus scd̄m glo. in c. In nōnullis, in verbo animaduersionis, extra de iude. quā glo. sequunt oēs doc. max Abbas siculus tenuit etiā hoc. glo. in c. Statuimus de male, quē sequit Hosti. in summa in titulo de iudæis. §. In quibus, & in tit. de maledicis. §. Qualiter tenuit, & hanc opinionē Anto. de Butrio, & Henri. Boic. & Panor. in dicto c. statuimus. Si enim maledicens Papæ est puniendus vt in c. I de male. Quanto magis omnipotenti Deo, & eius gloriosæ matri maledicens? quia vt dicit textus in auten. Gazaros. C. de hære. & in c. vergentis, extra. c. ti. grauius est æternā, q̄ temporalem lædere maiestatē. Et elegantissime dicit Imperator in auten. vt non luxu. contra naturam col. 6. Si enī contra homines factæ blasphemiæ impunitæ non relinquuntur, multo magis, qui ipsum Deum blasphemat dignus est supplicia sustinere. Et infra propter talia enim delicta fames, ac terremotus & pestilentiæ fiunt, & propterea admonemus abstinere ab huiusmodi illicitis, vt non suas perdant animas, hæc ille. Et in hoc est mirabile, q cū in causa ꝓpria nullus sit idoneus testis, aut iudex vt in c. 1. & 2. & in c. Accusatores. 3. q. 5. & in l. 1. C. Ne quis in sua causa, tamen in detestatione blasphemiæ, & maledictionis, potest Papa sibi maledicentibus pœnam imponere, & iniuriam suam vindicare, vt nota. in dicto c. I. de male. Facit capitulum olim de iniu. & capitulū, grauis de testi. spoli.

Non est permittendum Iudæos, cū Christiano-

EX quibus omnibus apparet, q licet hebræi bene viuentes, & iniuriā, fidei nostræ non facientes sint fauorabiliter tractandi, tamen per hoc permitten

dum

rum iniuria inter eos degere. dum non est eis cum iniuria christianorũ inter christianos degere. Et quis tolerētur in ceremonijs legis antiquæ, nō tñ supportare debent christiani illos, ceremonias legis euangelicę simul cũ Christo, & omnibus christicolis blasphemare. Imo propter hoc spiritualiter admonentur, ne ex aliqua indulgentia forsitan contra christianos insolescant, vt inquit Imperator in.l.nullus. C. de iudæ. Nec in ipsa sola admonitione consistit sed vlterius ad punitionē procedit, idē Imperator varijs pœnis affligendo dictos iudæos christianæ fidei iniuriā facientes vt notař in l.iudęi,& in.l. iudæorum,& in l.iudæos.C.eo.ti.Similiter Inno. Papa inquit in c. & si iudæos, extra c.Multa iudæi detestanda,& nephanda, ac inaudita contra fidem catholicam cōmittunt,propter quę cauendum est fidelibus, ne diuinam indignationem incurrant cum eos perpetrare permittunt quæ fidei christianę confusionem inducunt & in.c.in nonnullis.eo.ti.idem ait. Illud autem districtè inhibemus iudæis ne in contumeliam creatoris prosilire p̄sumant, præcipientes huiusmodi præsumptores per principes seculares animaduersionis adiectione compesci, ne crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant, hæc ille.

Ad supradictas rationes p Iudæis adductas respōdetur. NON obstat ergo quod supra dicebatur.s.Ecclesiam reputare eos esse blasphemos,& supportare, vt in c.1.& c. Cum sit.de iudæ. quia rñdetur q̃ ibi accipitř blasphemus large, ex eo q̃ nō sunt christiani. Nam qui non est mecum contra me est, vt ait saluator. Lucę.11.Et sic loquitur textus in.l. cęlicolarũ.C.de iudæ.vbi dicitur q̃ quicquid deuiat a fide christiana censetur contra fidem Christi. Non igitur ecclesia tolerat blasphemias iudæorum,sed eas punit, etiam ad hoc inuocādo brachium secu̅lare, vt patet in d. c. statuimus de male. & in c. In nonnullis de iudæ. Non obstat etiam qđ

Ad aliam rationē de talmuth. dictum est supra.s in talmuth, non blasphemari nostrum Iesum, sed aliũ, & hoc propter prędictas differentias circunstātiarũ, quia rñdeř q̃ de nullo alio loqtur talmuth nisi de nostro dño Iesu, dũ dicit eum fuisse suspensum in ligno, & dānatum &c. Nam Rabi Salomon appellat eum ibi Nazarenum. Et ideo in prædicto libro, & in alijs libris iudæorũ christiani appellantur Nazareni, siue Anoseri quod idem est. Et hoc est proprium eorum nomen, & particulare, & dicunt iudæi q̃ christiani traxerunt hoc nomē a dicto Iesu Nazareno. Cũ igitur in dicto lib.talmuth non fiat mentio de alio. Iesu Nazareno nisi de illo qui fuit suspē sus, a quo dicti sunt Nazareni eius discipuli, nec alius vnq̃ fuerit qui reliquærit post se adoratores suos, qui ab eo denominati fuerint, constat expresse, q̃ loquitur de saluatore nostro,& nō de alio. Nō obstat modo q̃ ille Iesus, de quo ibi dicitř fuisse tēpore Ioannis, siue Ianei sacerdotis, quia rñdetur q̃ illi qui cōposuerunt librũ talmuth fuerũt plusq̃ quadringentis annis ante passionē Christi, & possibile est q̃ p̄p antiquitatem tēporũ errauerint in cōputatione annorũ, & alijs circunstantijs circa generationem, & vitam, ac passionem Christi. Euangelistæ vero qui scripserunt historiam recentem, quam viderant, vel audierant ab his qui præsentes fuerant, non errauerunt in computatione temporis, & alijs circunstantijs, vel melius loquando rñdeo q̃ illi, qui composuerũt talmuth imitantes vestigia patrum suorum, & odio habentes Christum, scientesq; q̃ propter peccatum crucifixionis Christi destructa erat Hierusalem,& ipsi erant dispersi per orbem, volentes remouere a posteris hanc causam destructionis sui regni, & ostendere q̃ Iesus non fuerat verus messias, post cuius aduentum cito debebat annihilari regnũ iudęorũ, dixerunt Iesum Nazarenum præcessisse destructionem Hierusalem per centum annos & plus, & illum mortuũ esse sub Ioāne summo sacerdote, & ita propter peccatum occisionis eius non fuisse templum, & ciuitatem destructam. Et hoc patet per ea quæ habētur in quadā cronica hebraica antiqua in qua postquam descripta sunt gesta Iesu Nazareni filij Mariæ, de quo in talmuth fit mentio sic dicitur. Secundum eos qui scribunt historias Hierusalem Iesus Nazarenus filius Marię,& papos, qui fuit suspensus fuit tp̄e Ioannis summi sacerdo

tis,sed secundũ illos qui scribunt historias gentium & nationum fuit tempore Octauiani Imperatoris, natus sub Herode, mortuus sub Archelao filio eius, & sub Imperatore Tyberio, & sic differunt in computatione temporis plusq̃ per centum annos, & pôt esse q̃ illi qui describunt memoriã nationum, depingentes res suo modo, dicunt Iesum Nazarenũ fuisse tẽpore Herodis, pro causa destructionis domus Dei & Hierusalem assignent mortem eius, quia destructio Hierusalem fuit facta non multum post mortem eius, hæc ibi. Ex qua cronica hebraica apparet vnam, & eandem personam fuisse illum Iesum, quẽ talmuth dicit fuisse tempore Ioannis sacerdotis & quem dicunt christiani fuisse tẽpore Herodis, & q̃ talmuth anticipauit tempus, vt remoueret veram causam destructionis Hierusalem, quã assignant christiani, videlicet mortẽ Christi. Item in eadem cronica dicitur q̃ Constantinus qui dilatauit fidem Christi & fundauit ecclesias christianorum siue Nazareorũ fuit secundum illos qui scribunt memorias gentiũ post trecentos annos a Iesu Nazareno. Ex quibus patet q̃ idẽ Iesus est ille quẽ nos Nazarei.i.christiani adoramus, & quem in talmuth iudæi blasphemant. Nec obstat q̃ ibi dr̃ filius Mariæ Magdalenæ, siue Magdale ex papos fornicatione generatus quia compositores prædicti talmuth, volentes improbare euangelium, & fidem Christi, & vituperare matrem eius, & ostẽdere dñm Iesum non esse natum de spiritu sancto talia finxerunt scientes Mariam Magdalenæ fuisse peccatricem, & ideo dixerũt eam fuisse matrem eius. Non etiam obstat, dum ibi dicitur q̃ fuit lapidatus, & postea suspensus, quia verum est secundum quosdam deuotos doctores, q̃ Iesus antequã crucifigeretur fuit lapidatus a iudæis.s.qñ ab Herode fuit tanquã demens reputatus, quia nihil sibi respõdere voluerat, & vestibus albis indutus per ciuitatem vectus a populo fuit luto & lapidibus inuasus. Item vt legit̃ Ioan. 8.c. Iudæi voluerunt Iesum lapidare, & tulerunt lapides vt iacerent in eũ, & ꝓpter hoc dr̃ in talmuth eum fuisse lapidatũ, quia hoc fuit verũ, quo ad intẽtionem iudæorum sed melius loquendo dico q̃ iudæi cõpositores talmuth finxerunt eũ lapidatũ fuisse, vt ostenderẽt eũ fuisse sceleratissimum. Non obstat etiã dum dicitur ibidem q̃ habuit quinq; discipulos, quia non negatur quin habuerit plures, quia si habuit septuaginta duos discipulos, habuit & quinque. In maiori enim summa minor inest.l. diẽ .§.si plures.ff.de arb.l.1.ff. de in.l. iu. & l.1.Item quæritur in prin.ff. de pecu. Similiter ad maiorem eius ignominiam dicitur ibi dictos quinq; discipulos ei⁹ fuisse suspensos, vt ostenderetur non solus quod Iesus fuit malefactor, & sceleratus, sed etiam eius discipuli, pôt etiã esse, q̃ illos duos latrones cum Christo suspensos appellant prædicti compositores discipulos eius, qui cum Petro, Andrea, & Philippo, qui & ipsi postea fuerunt suspensi quinarium numerum discipulorum complent. Vnde non dicit talmuth q̃ illi quinq; discipuli fuerint simul cum Christo suspensi, sed solum dicit quòd habuit quinq; discipulos qui fuerunt suspensi. Non obstat autem dum dicitur quòd iste Iesus fuit suspẽsus in Lud: quia pôt esse q̃ locus ille q̃ tpe passionis Christi appellabat̃ Mõs Caluariæ siue golgota, postea appellat⁹ sit Lud post quadringentos annos, sicut ciuitas q̃ appellabat̃ Ticinium modo appellat̃ Papia, pôt etiã dici q̃ Lud significat idẽ q̃ locus vinculati, vel testificationis, qđ idẽ est q̃ locus iustitiæ, vt dicit. Hiero. in lib. de hebraicis nominibus & sic Lud est nomen generale vñ idẽ est ac si diceret q̃ Iesus fuit suspensus in loco iustitiæ ad denotandũ q̃ erat dignus morte. Quæ oĩa scripserũt p̃fati cõpositores vt maiorẽ cõtumeliã ei inferrẽt. Et sciendũ, q̃ ante passionẽ Chr̃i erat compositus quidã liber a iudæis qui appellabatur talmuth, in quo descriptæ erãt traditiones iudæorum, pharisæorum, & scribarum, de quibus traditionibus mentionem facit saluator. Matth. decimo quinto. Sed post passionem Christi per quadringentos annos videntes perfidi iudæi imperium Christianorum prosperari, & fidem Iesu Christi in dies augeri, volentesque quantum illis possibile esset catholicam fidem pro-

ster-

sternere, reformari fecerunt dictum librum traditionum in quo multa scripserunt, quę facta & dicta erant ante adventum Christi, & multa de nativitate, & passione eius, & multa alia facta post eius passionem per multa tempora, quorũ cõpositorum istius libri, qui appellatur talmuth excellentiores fuerunt & principales duo doctissimi, sed sceleratissimi viri. s. Rabina, & Rabasa, qui multa fabulosa, & falsissima in eo posuerunt maxime ad destructionem fidei nostræ. Et ideo eorum mendatijs non attentis circa circunstãtias prædictas sufficit q̃ cõueniunt in persona Iesu Nazareni. Falsa enim demonstratio qualitatis, nõ viciat nec annullat dictum, dummodo constet de corpore & persona. l. falsa & l. demonstratio. ff. de condi. & demon. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. 1. & l. si expositio. C. si cer. pe. l. si diuortio. & ibi Iacob de are. ff. de verbo. obligatio.

Iudæorum excusatio nes falsas dicentiũ se blasphemare alium Iesum Naz.

EX quibus cõcluditur falsas esse excusationes iniquissimorum iudæorum dicentium se blasphemare alium Iesum Nazarenum, q̃ nostrum. Cum. n. in orationibus suis conquerantur, & lamentationes faciant Deo q̃ Iesus Nazarenus destruxit sectam eorum, non põt hęc lamentatio intelligi de alio, sed solum de nostro, quia per nullũ alium Iesum destructa fuit synagoga iudæorum nisi per fidem Dñi nostri Iesu Christi. Et sic nõ obstat q̃ fuerint plures hoc nomine appellati, quia nullus fuit Iesus Nazarenus a quo denominati fuerint credentes in eum, qui a iudæis occisus fuerit nisi noster Iesus. Nec obstat etiam quòd ille Iesus de quo in talmuth habet̃, dr̃ fuisse idolatra quia dicti cõpositores ita eum scandalizare voluerunt in hac fictione sicut in alijs. Item appellabãt idolatras omnes, qui nõ sequebantur traditiones suas, isti perfidi iudęi, & ideo quia Iesus ipsas in multis improbabat appellabant eũ idolatram. Quod aũt dr̃ iudęos non habere intentionem blasphemandi Christũ negatur, quia per exteriora indicant̃ interiora. Vnde quidam versificator inquit. Ex operum specie clarescũt intima cordis. Quæ sñia no. in. §. ceruos. insti. de re. di. & in. l. naturalem. in. §. in his. ff. de acqui. re. do. ac in. l. Fulcinius. ff. ex qui. cau. in pos. ea. Et ideo de iudęi inquit Dominus. Matth. 7 Ex operibus eorum cognoscetis eos. Si igitur attendamus quid fecerint p̱ pręteritum perfidi iudæi contra fidem Christi, & christianos, & quid quotidie faciant, cognoscemus eos non ex ignorantia, sed malignitate peccare, multos enim occiderunt christianos in cõtumeliam Christi. Imo vt dicitur in libro qui dicitur fortaliciũ fidei, quolibet anno aliquem christianũ si eum habere possunt, occidunt in die Veneris sancti. Et vt in eodem libro habetur plures occiderunt in Francia, p̱p̱ quod, & alia multa scelera eiecti sunt a partibus Frãcię per Philippum regem, & ibi habitare non possunt, etiam vsq; in hodiernum diem. Ibidem etiam habetur quomodo alios occiderunt similiter in Alamania: Hispania: Italia, & alijs p̱uincijs, & de eorum multis sceleribus p̱petratis, & quę perpetrant in orationibus suis, & in medicinis datis christianis cum veneno. Taceo de beato Simone paucis annis elapsis ab eis tam crudeliter perempto, & de quã pluribus alijs maleficijs, quę dietim in christianos exercent.

EX quibus apparet quanto odio habeant Christum ob cuius contumeliam prædicta suis cultoribus faciunt. Cum enim dicat Aristo. 2. Metha. si propter vnumquodq; tale, & illud magis apparet manifeste, quòd si posset, iterũ Dñm Iesum crucifigeret, & cum eo omnes christianos. Si igitur semel malus semper in eodem genere delicti præsumitur malus. l. si cui. §. isdem. ff. de accu. l. Cassius & ibi. Bar. ff. de sena. l. 3. §. idẽ erit ff de suspec. tu. Quid dicem⁹ de istis maledictis iudęis totiẽs in istis blasphemijs depræhensis, & cõuictis, p̱fecto qui dicunt eos benefacere & bona intentione, timere debent diuinam sententiam. Esaiæ. 5. dicentem. Veh qui dicitis malum bonum, ponentes tenebras lucem &c. Quod etiam habetur in capitulo. Si quis hominem, & capitulo. Veh vobis. 11. quæst. 3. & ibidem in capitulo. Si quis dixerit scriptum est, si quis dixerit iniustum, iustum, abhominabilis est apud Deum, blasphe-

phemiæ.n. & homicidia, & alia similia delicta, quæ committunt iudæi contra christianos, & fidem Christi, non possit bono animo fieri c. estote, de regu. iu. Quod autem dicit Imperatores, ac summos Pontifices habuisse notitiam libri, qui dicitur talmuth, respondetur ꝙ licet habuerint generalem cognitionem non tamen particularem .s. de abbhominationibus particularibus contra fidem nostram in eo cõtentis cum sit scriptus littera hebraica, quam ipsi ignorant, & similiter de alijs libris, vel melius dicendum ꝙ dictus liber alias fuit per ecclesiam condemnatus vt inquit Oldra. de lau. in quodam consilio suo. Non ergo tollerat ecclesia Romana, nec Imperatores ꝙ iudæi prædictis libri vtantur contra fidem catholicam, sed si deprehensi quandoq; fuerunt, puniti sunt ꝑ principes ecclesiasticos, & seculares vt patet in dicto fortalitio fidei, & per Io. An. in c. & in si iudæos, de iudæ, vnde Papa Greg. & Inno. iusserunt comburi tales libros, vt plenos hæresibus, & blasphemijs vt refert Innocen. in c. quod super his de voto.

Respõdetur ad aliud adductum pro Iudæis q̃d.s. Pontifices summi, ac Imperatores habuerunt notitiam libri talmuth.

ET posito sine veri præiudicio ꝙ vsq; in hodiernum diem fuissent tollerati in talibus blasphemijs, & sceleribus, dico ꝙ ex tali longa tollerantia, & consuetudine blasphemandi non excusantur, quia consuetudo peccandi maxime cum tanta malitia, & iniquitate non alleuiat sed aggrauat peccatum iuxta illud poeticum. Auget non minuit mala consuetudo reatum. Quod etiam nostra. in. l. capitalium. §. solent. ff. de pęnis. l. desertorẽ. §. si plures, & l. nõ oẽs. §. desertor. ff. de re. mi. l. nemo. C. de Epis. au. & c. non debet de consan. & affini. c. fina. de consu. & de eo qui duxit in ma. quam po. per adul. capitulo. cum haberet. malę enim consuetudines nullo tempore conualescunt capitulo. mala. 8. distin. & in autentico, vt nulli iudi. §. 1. colum. 9. & de senten. & re. iu. capitulo. causa. & c. cum tanto. de consue. & l. fi. C. quæ sit lon. consue. in nullo igitur excusari possunt Iudæi propter talem cõsuetudinem blasphemandi Christum, & christianos, & cętera faciendi contra decreta ecclesiæ, quia consuetudo quæ sacris obuiat institutis, nullius debet esse momenti c. ex litteris. & c cum venerabilis extra de consue. & de vsu. pa. c. Tuarum. & de officio Archi. cap. cum satis. & de iura. c. cęterum, ac de vita. & ho. cle. c. cum decorem, & de statu mona. c. ea que. & de symo. c. in tantum, & c. tua nos, & de consue. c. consuetudinem. lib. 6. & de censi. c. quamquam. in. 6 licet enim iudex sciens quem esse furem non tamen statim eum suspendi faciat, sed multis annis differat sententiam, non potest ille fur propter hanc tollerantiam excusari, si in furto perseueret, imo magis acrius debet puniri ab ipso iudice, qui iuxta Valerij maximi sententiam, tarditatem supplicij debet, pœnæ grauitate compensare, & secundum Hieronymum super Hiere. prophetam maior debet esse pęna peccati, quod nec lõgitudine temporum potuerit edomari. Ita de iudæis, tanto tempore in blasphemijs perseuerantibus est dicendum. Ad illud vero quod dicitur iudæos qui nunc sunt non composuisse dictos libros, respondetur verum esse, sed ipsi quod a patribus, & antiquis suis scriptum est de blasphemijs Christi, & virginis beatæ, atque iniuria christianorum, opere compleuerunt, peiores dictis compositoribus effecti, & quanto iuniores tanto sceleratiores, vnde appellari merito possunt genimina viperarum vt inquit saluator Matthæi. 23. Nec quia à patribus suis prædictos libros receperunt, & in eis sunt instructi, excusari possunt ex ignorantia. Aliter excusati essent omnes infideles, quia ipsi non composuerunt librum legis Maumetis, vel aliarum legum sed ab antiquo editos receperunt, & in eis instructi, & eruditi fuerunt. Quæ tamen ignorantia eos non excusat. Et ideo nec iudæos, imo minus, cum ipsi habeant notitiã prophetarum, & scripturarũ, quæ de Christi natiuitate, vitaq; ac passione eius loquuntur, & de imperio Christiano. Et licet de iudæis, qui erant tempore passionis Christi fuisset propheratũ ꝙ non debebant intelligere scripturas propter eorum duritiã & cecitatẽ, iuxta illud Esa. 6. Audite audientes, & noli te in-

Nõ excusantur Iudæi ex longa cõsuetudine blasphemãdi, imo magis sunt puniendi.

Respõdetur ad illud q̃d dicitur, Iudæos q nũc sunt non cõposuisse dictos libros.

te intelligere, videte visionem, & nolite cognoscere. Tñ de iudæis qui nunc sunt pôt dici ꝙ vel nolũt intelligere scripturas, vel intellectas ex malitia nolunt ad implere, cum videant, & cognoscant fidẽ christianam per totum orbẽ dispersam, & tantis martyribus ꝑ ea coronatis mirabiliter fundatam, & prophetias eorũ in Christo adimpletas, vñ sunt in ignorantia crassa, & suppina, quæ non excusat in delictis vt inquit glosa, & ibi Bal. in c. 1. qui mo. feu. amit. Est aũt ignorantia crassa, & suppina, quando factum publicum omnibus ab aliquo ignorat̃, quæ neminem excusat. Et ideo iudæi dicunt̃ non excusari quia Christum adhuc venisse ignorant. 1. q. 1. §. vlti. & 12. q. 2. c. qui diuinis. & 23. q. 1. c. paratus. & 11. q. 2. c. Cure. & 8 q. 1. c. Licet ergo, & di. 20. c. Si decreta. & c. Quod dicitis. 16. di. Et ideo cum non habeant aliquam causam verisimilẽ ignorantiæ quare dictas blasphemias in dictis libris legant, vel legi faciant non possunt excusari de dolo, quia lata culpa equiparatur dolo. l. Qđ nerua. ff. de po. Ex quo possunt condemnari.

Respõdetur ad illud, qđ dicitur pro Iudæis, ſ. ipsos habuisse priuilegia.

AD illud vero quod dicit̃ prædictos hebręos habere priuilegia quibus impune, vti possunt præfatis libris Respondetur quod ipsa priuilegia, & quęcũq; alia habuerũt á chr̃ianis, & ideo offendẽdo chr̃ianos oĩa prorsus corruũt, quia priuilegiũ meret̃ amittere, q cõcessa sibi abutit̃ potestate. §. Nos aũt. in autẽtica. de tabe. & l. qui fine. ff. de neg. ges. & c. vbi. 74. di. l. iudæos. C. de iude. & c. priuilegiũ. 11. q. 3. ex quo non possunt ꝑdicti hebręi defendi virtute ipsorũ priuilegiorũ argumentũ in c. Tuarũ cũ ſi. extra de priui. Cũ igit̃ ꝑfidi iudæi ex culpa sua in ꝑpetuã seruitutẽ sint redacti, & donũ libertatis qđ a christiana pietate acceperant ꝑ ingratitudinẽ perdiderint vt notat̃ in dicto c. Et si iudæos, de iudę. per ea quæ habent̃ in c. fi. de dona. & in c. Octaua discussio. 12. q. 2. & in. l. fi. C. de reuo. do. tãq̃ serui ipso iure sũt oĩbus priuilegiis, gratijs, & bonis spoliati, iuxta legem iure ciuili. ff. de condi. & demon. Et propter hoc inquit Alexan. de Ales, in. 3. parte summæ in tractatu de septimo præcepto decalogi. q. 5. Qđ iudęi possunt expoliari a principibus christianis, omnibus præter necessarijs.

Cũ concessũ fuit Iudæis qđ vti possint libris suis impune non intelligitur qđ vti possint in contumeliam Christi.

PRæterea posito sine veri pręiudicio ꝙ non essent propter prædicta omnibus priuilegijs priuati, dico ꝙ in illa generali concessione ꝙ possunt vti libris suis impune, non intelligitur quòd vti possint in contumeliam Christi, & matris eius ac, christianorum, in generali enim concessione non intelliguntur concessa ea quæ in spirituali non concederentur c. in generali, de regu. iu. libro. 6. Et hoc etiam patet quia concessiones, & priuilegia intelliguntur fieri sine alterius iniuria. l. 2. §. Si quis a principe, &. §. merito. ff. Ne quid in loco pu. & l. Si decem. ff. de statu lib. l. fi. c. de sta. & ima. l. cum filius. ff. de mili. testa. l. fi. ff. de aqua plu. ar. præterea dici potest iudæos non posse ipsis priuilegijs vti quia sunt subreptitia. Licet enĩ in littera ducali diceretur ꝙ princeps fecit videri & examinari dictos libros, & postea concessit ꝙ hebræi illis vti possent impune, hoc est falsum. Nam licet delati fuerint prædicti libri, vel aliqui eorum non tamen fuerunt examinati, nec determinatũ fuit ꝙ in eis non essent blasphemiæ saluatoris & christicolarum. Et hoc egó certissimè scio qui fui commissarius in dicta causa. Sed quia iudei dicebant in illis libris non contineri illa de quibus imputabantur, prædictus princeps concessit ꝙ libere vti possent ipsis libris. Cũ ergo significauerint falsum, & hoc priuilegium datum fuerit illis quia princeps credebat sibi verum annunciatum esse, constat prædictum, tanquam subreptitium non tenere, nec iudæos excusare, iuxta nostra, per Ioa. An. in c. dudum, de priuile. & per Bal. in c. 1. per quos fiat inuesti. Fuit ergo error scriptoris, qui quia viderat libros Iudæorum delatos fuisse, videns postea principem absoluere iudæos de imputatis ratione librorum, credit libros ipsos esse examinatos, & approbatos.

SED posito sine veri præiudicio ꝙ prædictus princeps proprio motu, & ex certa scientia, ac de plenitudine po-

Iudæis & si concessum esset priuilegiũ, vt vti possent suis libris tale priuilegiũ esset nullũ, cũ tot enormia contra Christũ in ip sis includãtur.

testatis concessisset iudæis vti posse impune dictis libris, dicens illos ab eo examinatos, imponensq; perpetuum silentium super imputatione dictorum librorum. Respondeo q hoc priuilegium est nullum & non potest iudæis adiutoriũ prebere, quia etiam si Imperator vel Papa hoc priuilegium fecisset, cum in dictis libris sint tot enormia contra Christum, & beatam Virginem, & fidem catholicam, atque contra euangelium, ipsum priuilegium esset nullum, & dispensatio vana, quia Papa non poteſt dispensare contra fidem, & euangelium, seu contra legem diuinam 25. q. 1. c. Sunt quidam. Tale ergo priuilegium principis nullius esset penitus momenti, quia lex siue ordinatio contraria bonis moribus nullum habet vigorem c. nõ licet, & quattuor capitulis sequentibus 10. di. Sed absit dicere de hoc christianissimo principe, q voluerit p tales litteras cõcedere iudæis, vt vti possint prædictis libris in cõtumeliam creatoris. Per verba n. generalia non intelliguntur cõcedi expresse phibita. l. ex testamento. ff. de mili. testa. l. nã & similes vbi Bal. ff. de iniusto rupto q; te. Angelus in. l. ambitiosa ff. de decre. ab. or. fa. cum ergo verba generalia non includant illicita. l. si procurator. ff. de condi. inde. & l. Paulus. §. penul. ff. ad muni. Imo nec includant odiosa. l. 3. §. si pcurator. ff qđquisq; iuris, & ibi Bart. l. si pt. ff. de his q in fraudẽ cre. & C. de mune. & ho. l. 1. li. 10. ptedicto cõstat prędictũ principem non intellexisse q iudei ex suis priuilegijs prędicta scelera cõmittere possent impunè, qđ etiã si facere intendisset eius concessio non habuisset robur, nec vigorẽ. Nõ enim valet statutum, vel decretũ quo ordinatur vt iustitia non fiat, vt inquit Bal. in c. quæ in ecclesiarum, de consti.

Respõdetur ad aliud qđ dicebatur p Iudæis, de fide seruanda a Principe.

AD illud vero qđ dr de fide seruanda a principe vt non puniantur iudei, qui vsi sunt libris secundũ concessionẽ eius. Rñdet quòd imo vsi sunt contra eius voluntatẽ, vt patet ex prędictis. Et posito sine veri prę iudicio q illis cõcessisset vti ipsis libris absq; limitatione, & contra ordinationẽ ecclesię, dico ipsum nõ teneri ad obseruantiã prędictę cõcessionis, etiam si eam iuramento firmasset. Quia inquit ecclesia. In malis promissis rescinde fidem, & in turpi voto muta decretum. Impia enĩ est promissio quę scelere adimpletur. 22. q 4. c. in malis, cum multis capitulis sequentibus, & idem dr in. c. diffinitio. Diffinitio incauta laudabiliter est soluenda. Ad illud quod dr semel esse litem finitã, respondetur negãdo, quia princeps absoluit prędictos iudęos de prędictis cõmissis. puniens eos pœna pecuniaria, non asit liberauit eos a futuris delictis, vñ cũ de nouo peccauerint, debent nouis subiacere pœnis, quia q de nouo emergunt, nouo indigẽt auxilio. l. de etate. §. ex causa. ff de interro. ac & ad nouum factum debet adhiberi nouũ remediũ. ff. de ven inspi. l. 1. in in prin. C. de ve. iu. enu. l. 2. §. sed quia, & notat glo in c. pastoralis de excep. Et posito sine veri prę iudicio q pp prędictas litteras non posset princeps punire Iudęos de maledictionibus contra se factis ab eis ex lectione talium librorum, tñ tenetur eos punire de blasphemijs Christi, & beatę Virginis, & opprobrio fidei christianę, hoc. n. eis remittere nullatenus debet iuxta nostra. 23. q. 4. c. q Christ'. §. 1. & in c. inter querelas. §. sed obijcitur & c. se. & 90. di c. discordantes, & per. glo. in. e. contingit de sen. excom. Nec oportet q dictis iudęis ante fuerit intimatum, ne vterẽt dictis blasphemijs, & maledictionibus in libris eorum contentis, aliter punirentur quia ipsi bene sciebant se facere contra voluntatem pdicti principis, & oium christianorum, & cõtra determinationem ecclesiæ, blasphemando Christum, & beatã virginẽ, ac maledicendo christicolas, scienti aũt non debet fieri denunciatio de necessitate, iuxta no. in. l. si delegatio, & ibi Cynus. C. de noua & ff. ad tre. l. 1. & ibi Iaco. de are. & in. l. aliud. ff. de solu. & in. l. qui fertas. ff. ad. l. acqui. & per Bal. in c. cum inter vniuersas. de elec. & in l. 1. C. de peric. & co. rei ven. Qui enim certus est, certiori non debet. l. Tutor. in fi. ff. de pigno. ac l. in sententiæ. & ibi. Iaco. de bel. ff. de. ae em. & in. l. 1. §. si intelligat. ff. de edi. edic.

Respõdetur ad aliud pro Iudæis

NON obstat modo quod dicitur textum; in. d. c. statuimus de male loqui de blasphemia publicè pl̃ata, cui' con-

dictum, non debere ſ pu niri blaſphe miam, niſi publicam.

cõtrariũ iudæi ſe facere dicunt, qa rñdet q textus ibi dũ dicit, quãdo publicè &c. ſecundum Hoſtien & Panor. ponit ſpeciẽ publici diſtinctam a notorio, & ſic dicitur publicè fieri, quando coram pluribus perſonis fit blaſphemia, & licet non tranſierit in notorium, ſatis eſt quod ꝓbari poteſt argum. in l palam. ff. de verborum ſignificatione. l. pręterea licet Iudæi non blaſphement in præſentia Chriſtianorũ, blaſphemant tamen publicè in ſinagogis ſuis, & ſollemniter in orationibus ſuis in præſentia omnium ſuæ nationis, & ideo cum hoc ad notitiam veniat Chriſtianorum debent eos punire, quia non debent ex dolo ſuo, & malitia impunes euadere, debent igitur principe Chriſtiani illos ſceleratiſſimos iudæos punire, & comburi facere omnes libros incantationum, & maleficiorum, quos præfati hebræi habent, eiſq; cõtra Chriſticolas vtuntur, librosque omnes contra fidem catholicam & in quibus ſcriptæ ſunt blaſphemiæ Chriſti, ac puriſſimæ Virginis, & ſanctorum, necnon maledictiones Chriſtianorum, ſimiliter in ignem mitti, & deleri facere iuxta poſſibilitatẽ ſuam, aliter ipſi principes reddent rationem Domino de prædictis maleficijs, quæ ex ſua negligẽtia impedire neglexerunt, & perinde punientur, ac ſi ipſi ea commiſiſſent, quia error cui nõ reſiſtitur, approbatur, & veritas cum minime defenſatur, opprimitur, negligere q d pe cum poſſis perturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fouere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultè qui manifeſto facinori deſit obuiare capitul. error. cap. quid enim & capit. conſentire. 83. diſt. & 11 quæſtione ſeptima capitul. negligere quòd ſi hæc vera ſunt de alijs criminibus, multo magis de blaſphemia, quæ ſceleratiſſimum genus eſt peccati, quo nihil eſt horribilius, vt inquit Ricardus. de ſancto Victore in quodam ſermone, & non tantum Iudæos, ſed etiam Chriſtianos blaſphemantes debent punire, quia inquit Auguſtinus, in quodam ſermone. Plus peccant blaſphemantes Chriſtum regnantem in Cœlis, quàm qui Crucifixerunt eum ambulantem in terris.

EX prædictis igitur omnibus concluditur quòd propter prædictos defectus poſſunt & debent puniri iudæi puniri pecuniaſiter ablatione omnium bonorum, & debent eijci de iſtis partibus, ſicut a multis prouincijs Chriſtianitatis eiecti ſunt propter ſimiles defectus ſicut in Sabaudia, & Anglia, & in Francia, vt patet per Vincentium, in ſpeculo hiſtoriali libro 2. capitul. 25. vbi dicit, quòd in 2183. expulſi ſunt per Philippum Regem de Regno Franciæ pro ſimili cauſa. Et licet forte alijs ſecularibus conſultoribus maiores pœnas videantur promereri. Rogo Illuſtriſſimum Ducem quod dictas pœnas corporales ſi quas forſitan merentur velit in pœnam perpetui exilij commutare, poteſt enim princeps pœnarum commutationem facere iuxta noſtro in l. ſeuerior. & ibi Bartol. C. de his qui noſtro. infa. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eodem. & vtrobique Bald. & in l. licet. C. de iudi. & ibi Guil. & per Angelum in l. ſi ſeruum. ff. ſi ex noxa. cau. aga. Et per Hoſtien. in capitul. in Archiepiſcopatu. de rapto. & per Innocent. in capitul. qualiter de accu. hæc autem pœna proprie conuenit punitioni iudæorum. Nam exilium eſt canonica pœna, quam eccleſia imponit in malitia obſtinatis. 16. quæſtione prima, capitul probinum. & 50. dicto capit. accedens. & ſecunda, quæſtione prima, capitul. in primis. Nulli autem magis reperiuntur in malitia obſtinati, quàm iudæi, & ideo omnino ſunt ab iſtis partibus effugandi. Quo vero ad pœnam pecuniariam, dico quòd ſi iudæi habent aliquid bene acquiſitum vltra vſuras, illud debet propter tales defectus applicari his quibus applicantur alia bona, taliter delinquentium. Verum ſi nihil habent præter vſuras illicitè extortas licet Domini terrarum poſſint prædicta bona ex vſuris habita ab eis extorquere, tamen non poſſunt ea ſibi retinere, vt expreſſe tenet venerandus doctor ſanctus Thomas in Epiſtola ad Ducíſſam Lothoringiæ. Sed ea primo debent reddi his a quibus ſunt extorta, vel eorum heredibus, qui ſi non appareant, debent in pias cauſas, & vſus ſalutares animabus eorum ad quos prædicta

Concluditur mono ex prædictis, iudæi debent puniri, & qua punitione.

bona

bona spectarent consumari, diuidendaque sunt inter pauperes Christi: put tenet communis schola theologorum in 4. sentent. di. 15. & canonistarum in ca. cum tu. & in ca. post miserabilem. de vsu. & Io an. Andr. in c. peccatum. de regu. iur. lib. 6. & in c. eum sit. de Iudęis. Et omnia prędicta esse vera, & debere fieri dico, & consulo ego frater Bernardinus de Busti ordinis minorum, & in fidem præmissorũ manu propria me subscripsi, nullatenus tamen consentiens in aliquam pœnam corporalem dictis iudæis inferendam. Sequuntur subscriptiones doctorum approbantium supra scriptum consilium. Philo. autem doctor sic ait.

Subscriptio aprobãs supradictũ cõsiliũ in Iudaeos multorum doctorum & haec est primi doctoris subscriptio, ac consilium.

Licet sola auctoritate, scientia, ac prudentia, subscripti Reuerendi Patris. D. fratris Bernardini de Busti Ordinis Minorum: fretus ad ipsius consilij subscriptionem per me deueniendum esset eo maximè cũ oĩa superius per reuerentiam suam adducta, sint optimis fundamentis, iuribus, auctoritatibus, & rationibus comprobata. Attamen pro corroboratione eorum, quæ per paternitatem suam in mediũ adducta sunt, si vera sunt in facto, quæ superius contra hæbreos recitantur, & de eis constet per veridicas probationes, profecto talia delicta nõ debent impunita relinqui. Et licet aliqui velint crimen blasphemiæ tunc demum debere puniri quando publicè perpetratum est, tamen sufficit etiam si in camera multis audiẽtibus, facta seu prolata fuerit ipsa blasphemia c. penul. de maled. & de excel. præla. c. inter dilectos. & c. quã fit. & sufficit quòd blasphemans confiteatur, vel si negat, conuincatur c. si constiterit. de accus. & D. Ioan. de Ana. in c. fi. de maled. in 4. col. versi. nostro. quòd ad hoc sed opere pretium vidẽdũ esset an quando iudæi per blasphemiã, vel aliter eternalem maiestatem lædunt puniendi sint per iudicem ecclesiasticum vel temporalem, seu secularem, in quo ar. communis dicitur esse doct. opinio, quòd tale delictum puniri possit, & debeat per iudicem sæcularem. Et ita consuluit Petrus de Ancha. consilio suo quod incipit videtur prima facie. Quem refert, & sequitur D. Io de Ana. in Rubricą de Iudæis. in col. penul. in prin. versi. adde prædictis. Idem tenet ipse. D. Io. de Ana. in c. fi. de maled. in col. 18. versi. circa prædicta. & etiam in c. postulasti. extra de iudæis, in sexta col. versi. vlti quare. vsq; ad finem illius capituli, & in locis prædictis alleg. multos doctores tenentes hanc opinionem licet Cald. in ti. de Iudæis. in consilio 2. visus sit tenendum contrarium, & male, vz. quòd imo punitio criminis blasphemiæ contra iudæos spectet soli iudici ecclesiastico non autem iudici seculari, nisi eatenus quotiens iudex ecclesiasticus imploraret auxilium brachij secularis in subsidium.

Qua pœna puniendus sit iudæus blasphemãs

Secundo etiam est videndum qua pœna veniat puniendus ille, qui blasphemat, vnde reperio primo. Cald. in dicto consilio 2. quod incipit. Iudæus dolose, scienter, & appensate, qui dicit quòd sicut æternalis maiestas læditur per hæresim, sic etiam per blasphemiam, & ibi subdit, quòd hoc crimen blasphemiæ sapit hæresim, si scienter & appensate fit, & maxime si sæpius fit, & iteratur. Nam hæreticus est qui male dogmatizat de fide, vel eius ar. 24. q. 5. inter scisma. Et licet iudæus proprie non possit dici hęreticus. cle. 1. de vsu. vbi glo. tamen quando iudæus profert verba insana, & male sentit ar. fidei potest eadem pœna puniri, qua potest hæreticus puniri propter offensam Dei, & proximi in hoc scandalizati. Et ita concludit. Cald. in dicto consilio in 1. col. & etiam secundum ius ciuile talis pœna est considerationis bonorum probata accusatione. l. 1. C. de apo. Et D. Io. de Ana. in c. pe. de Iudæis. in fine. Et quòd hoc casu propter blasphemiam iudæus possit puniri pęna qua puniuntur hæretici tenet. D. Io. de Ana. in c. postulasti. de iudæis. in 6. col. versi. vlt. quæritur. & subdit. D. Io. de Ana. in dicta Ru. de vsu. in col. penul. quod ex eo quòd quidam iudæus proiecit quãdam immũditiam super Crucem, in qua erat sculpta figura Domini nostri Iesu Christi in modum Crucifixi, attẽto quòd ista iniuria, seu offensa est facta Deo, ob hoc ipsi iudæo debet imponi pœna corporalis. ff. sacrilegij. l. sacrilegij. ff. ad l. Iulia. pecu. & l. 1. C. de nemi. licere signum Saluatoris

uatoris Dñi nostri Iesu Christi, & ibi ad hoc allegat multa iura, & ibi concludit hanc pœnam esse imponendam pe iudicem sæcularem.

Iudæi ligantur lege imperiali, an blasphemātes puniri debeat pœna capitali.

ET quòd iudæi ligantur lege imperiali. tenet. Io. Andr. post Host. in c. gaudemus. de diuor. & Inn. in c. quòd super hijs extra de voto sed in casu nostro super hoc art. an propter blasphemiam hodie sit imponenda pœna capitalis. tex. in auctẽ. vt non lux. contra naturam parifi cat peccatum contra naturam & peccatum blasphemiæ, & vult vtrumq; delictum capitali pœna puniri. sed per text. in c. fi. de male videtur illa pœna esse immutata, sed ille tex. in c. fi. non habet obstare, quia illa pœna est spiritualis, & de iure cano. introducta. vt dicunt. Iaco. de Bel. & Barto. in dicto auté. vt non lux, & vna per aliam non est sublata, ideo gloss. in dicto c. fi. & glo. infra. c. si quis per capillos. 22. q. 1. dicunt quòd de iure ciuili qui blasphemat Deum, & sanctos vltimo supplicio damnari debet. quod tamẽ declarat Sal. & Saly. in l. 2. C. ad l. Iuliā maiestatis, ac. Pet. & Cy. in l. 3. de re. cred. verum esse quando quis ex consuetudine, & in contemptum blasphemat Deum, & sanctos, prout fuit in casu nostro, quia hoc casu pœna vltimi supplicij puniri debet, secus si vna vice seu duabus, vel tribus vicibus blasphemasset, quia tunc mitius esset puniendus, & deberet poni ad torturam, vel aliter puniri arbitrio iudicantis, & ita etiam dicit Ioan. de Ana. c. dicto. fin. in col. 14 in fin. & in col. 15. in princ. & ibi dicit Hosti. etiam hoc tenere.

HIc dixit notabiliter Ang. in l. fi. ex senatus. ff. ad l. Cor. de Sicca. quòd Imperator Federicus fecit quandam extrauagantem, in qua edidit quandam constitutionem contra reos læsæ maiestatis diuinæ & imperij, quam approbauit ecclesia, & est apud inquisitores hæreticorū sub bulla Papali, & dicit ipse Ang. hanc constitutionem retulisse in l. quisquis. c. ad l. Iuliam maiestatis. Cū ergo isti iudæi etiā grauius deliquerint contra Dominum nostrum Iesum Christū, & eius Matrem Gloriosam Virginem Mariam: vti in facto præsupponitur quam sint casus qui in facto proponuntur per doc. in locis superius allegatis, & istud fecerint in contemptum, & ex consuetudine negari non potest, quin acriter puniēdi sint, & si princeps vult benignitate vti, & pœnam commutare, saltem essent de dominio eijciendi, & baniendi, & maxime hij qui publicum fœnus exercent, & sanguinem pauperum demulcent præsertim cū causæ superius expressæ in propositione casus sint nedum iustę, sed iustissimę pro expellendo eos, cum & hic concurrat vtilitas publica, quæ præferri debet vtilitati priuatæ ipsorum iudæorum. Faciunt enim infinitas extorsiones vsurarū, & pignorū alienationes, contra pauperes, & Christianos, & eis expulsis hęc omnia cessabunt subsistente enim aliqua legitima causa, vel aliquo periculo scandali, vel aliqua necessitate, vel quando pacifice non viuunt, vt est in casu nostro vbi non cessant quotidie blasphemare Deum, & beatam Virginem, & sanguinē pauperum demulcere, possunt, & debent per principem de suo dominio expelli c. & si Iudæos. de iudę. & ibi late per doct. & maxime per D. Ioan. de Ana. in 2 & 3. col. Et ibi multas allegat ad hoc concor. Et quia bona eorum sunt per vsurariam prauitatē extorta, essent restituenda hijs quibus sunt extorta. Et ita vt supra dictum est dico, & consulo ego Ludouicus Cacia iuris vtriusq; doctor Nouariensis in cuius rei testimonium, me manu propria subscripsi, & solito sigillo sigillaui, saluo semper iudicio cuiuslibet rectius sentientijs. Laus Iesu Christo.

2. Doctoris subscriptio ac consiliū.

SEcundus doctor sic scripsit. Reuerende pater. Et si sola subscriptione determinationes vestras comprobare decentius esset, quàm additione aliqua, ne Solem facul is illustrare velle videar. Quoniam tot iuribus, totq; rationibus, tam subtiliter, tamque limate positis fulcitæ sunt, vt nihil superfluum, nihilq; diminutum in eis inueniri possit. Attamē ne inconsultè ad confirmationē earum accedere velle videar. Quædam pauca, quæ licet necessaria non videantur, indecora tamen non iudicanda censeo. Et ne res hæc sine disputatione omnino transeat

quo

quo clarius elucescat, præmittam vnum argumentum pro ipsis iudæis, cum quibusdam rationibus, quæ pro ipsis stringere videntur, quibus tamen dabitur responsum. Impetrato prius auxilio Domini nostri Iesu Christi: eiusq; gloriosissimæ Virginis Matris Mariæ, pro quorum honore præsens labor assumitur.

Arg. pro Iudæis.

ET primo clarum est in iure, quòd cõsuetudo contraria legi vincit legem. l. diuturna. ff. de legibus. l. de quibus, & ibi per Barto. eodem titulo. & c. 1. de cõstitutio. in sexto, & ibi etiam per canonistas, sed sic est quòd quicquid dicant iura per Rub. 5. allegata, maxime textus in autem. vt non luxurietur contra naturam, qui textus loquitur de pœna vltimi supplicij, & alia iura loquentia de pœna amissionis bonorum per vos allegata, videntur sublata per cõtrariam cõsuetudinẽ totius Italiæ, ergo dicemus iudæos ipsos tanq̃ blasphematores Dñi nostri Iesu Christi, eiusque gloriosissimæ Virginis Matris: non esse pœnis legalibus plectendos. Sed mitius cum eis agendum argumento capituli in penis de reg. iur in 6 & c. edia. eodem titul. quòd autem dictus tex. in aut. vt non luxurietur contra naturam, non seruetur de cõsuetudine hoc clare determinat Dominus Aug. de Armino, in tractatu Malasiciorum in verbo, verba contumeliosa in adictionibus suis, & cum sit doctor illustris attestans de hac consuetudine ei standum videtur iuxta glo. notabilẽ in l. dos a patre. C. solu. matrimo. & posito quòd ipse non attestaretur de hac consuetudine, non ita de facto obseruari videmus. Nam quotidie iurari videmus per corpus & sanguinem, & per membra Dei huiusmodi scelerata iuramenta, quæ dicũtur propriẽ blasphemiæ, secundum Bar. in dicto autentico vt luxurietur contra naturam, & ibi est text. apertus & tamen nullus punitur pẽna vltimi supplicij, neque amissionis oium bonorũ, sed pẽnis statuatijs quẽ cõmuniter vigent per omnes ciuitates, quæ mitiores & leuiores sunt. Nam si omnes punirentur hac pœna qui iurant per corpus Dei, & per sanguinem, & huiusmodi similia, exiguo tẽpore nullus esset iuxta illud. Si quoties peccant homines sua fulmina mittat. Iupiter exiguo tempore nullus erit. Nam secundum statuta ciuitatis nostræ commutata est pœna istorum blasphemantium in pœnam librarum decem imperialium., & sic videtur recessum a pœna capitali. l. qui cum vno. §. post desertorem. ff. de re. milita. Standum ergo videtur huic consuetudini introductæ post legem conditam tanquam rationabiliori & benigniori. d. c. in pœnis. & c. odia supra allegatis & d. l. diuturna.

SEd hijs tamen non obstantibus puto contrariam sententiam de iure veriorem videlicet, quòd iudæi ipsi maledicti, blasphematores, sacrilegi, atque hæretici possint puniri pœna amissionis bonorũ per text. in autentico, vt defunctorum funera. §. 1. col. 6. vbi inquit tex. Qui enim hominis naturam nõ erubuit, dignus est & pecunijs, & gloria, & omnibus condẽnari, hoc idem voluit Hostiensis, in ti. de maled. in summa sua. §. Item pẽna vltimi supplicij per text. in dicto autentico, vt non luxurietur contra naturam, statibus tamen pro veris in facto hijs quæ exposita sunt.

Respõdetur ad arg. iam pro Iudæis adductum.

NOn obstat contraria consuetudo allegata quoniam præfatus Dominus Aug. qui de dicta consuetudine attestatur, monetur ex dicto. Bal. in l. 2 C. de rebus creditis. circa finem, qui Bal. loquitur quando per statutum esset imposita pœna pecuniaria, quo casu videtur recessum a pœna capitis secundum Petrum de Bellapertica, per text. in l. qui cum vno. §. post desertorem. supra allegatum quæ sententia non est omnino vera: nam contra hanc sententiam visus est tenere. Bar. in l. 1. ff. de bo. rap. Sed hæc omittenda censeo, cum non sint præsentis speculationis, cum iudæi ipsi non possint gaudere beneficio statutorum, quoniã pro forensibus censentur, & cum non sustineant onera in locis quibus degunt, non debent etiam gaudere beneficio talium statutorum, vt in l. secundum naturam ff. de reg. iur. Remanent ergo sub dispositione iuris communis, videlicet dicti autentici vt non luxurietur cõtra naturam, & maxime in casu proposito, vbi habent ex

con-

consuetudine eorum scripta maledicendi ter in die Christũ Iesum,& eius discipulos,& principes Chrianos.Erdi.Host. ꝙ adeo puniuntur blasphemãtes Deum: ꝙ etiã siquis calore iracũdiæ blasphemauerit Deum tenebitur hac pęna, cõtram Gofredũ qui voluit blasphematores calore iracũdiæ blasphemantes nõ teneri ea pęna, posset tamen secundũ ipsum esse tanta iracũdia ꝙ dementię æquipararetur,& tunc esset mitius agendum, dixit Idẽ Host. in ti.de maledicis in §.qualiter quodlibet genus puniatur in versiculo puto, ꝙ contra irascentes Deo, vel blasphemãtes ipsum calore iracũdię &c. In summa sua & in titulo de Iudęis vbi dicit,ꝙ non solum de iure ciuili sed etiã de iure canonico pœna vltimi supplicij, puniendi sunt tam Christiani,quàm iudæi per potestatẽ temporalem, exponẽs verba pontificis, videlicet condigna animaduersionis adiectione. Nã secundũ ipsum animaduersio denotat merum imperium. ff. de iurisdic.omni. iudi.l.3. vnde animaduertere est animã a corpore vertere.Ita determinat ipse Hostiensis. in titulo de Iudęis.§.& in quibus grauentur in versiculo,sed quæ est pęna.

Ostẽditur ꝑ quãdã quæstionis solutionem, Iudæos de blasphemia puniẽdos eẽ.

ET subdit postea in versiculo sequenti quandam quæstionem quæ multũ facit ad præpositam materiam, quam dicit semel de facto coram ipso contigisse. Nam dicit quod cum semel quidam iudæus redderet computum coram eo in capella sancti Mitrij Dominæ comitissæ prouintiæ, dictus iudæus iratus leuauit manum versus Crucem,& dixit, potius vellem,esse suspensus sicut ille fuit qui illic pendet,quam vnquam magis redderem computum coram vobis, dicebat enim hoc se intellexisse de quodam homine qui pendebat in patibulo extra ciuitatem,& stabat tam crucifixus, quàm suspensus, merito dicit ipse ipsum fuisse condemnatum, quia licet ista verba essent sub isto ambiguo prolata & possent referri ad vtrumque,immo potius viderentur referenda in fauorem ipsius rei per regulam, fauorabiliores, tamen quia in his, quæ sunt mala ex se, & de natura sui, & a malo homine proferuntur non debet præsumi nisi malum, capitulo osius: de electionẽ. & capitul.primo, de clericis non residentibus,& in hijs, quæ fiunt contra ius non potest nisi malus animus præsumi.capitul.1. de præsumptionibus.& capitul & si Christus. de iure iurando, merito decidit ipsum fuisse iure condemnatum, per quas rationes, & quæ iura videtur etiam posse decidi alius articulus videlicet,quod Iudæi ipsi dum in officijs suis maledicunt Iesum: & blasphemant dicendo contra eum multa detestabilia, & horribilia de quibus supra dictum est in consilio, quę non conueniunt nec conuenire possunt alij persong quã personæ Iesu Christi Saluatoris nostri. Nã non refert proprio nomine, quem appellari an digito, aut vocabulis quibusdam demonstretur, quatenus mutua vice res fungantur, quæ tantundem præstent. Sufficit enim rem ea demonstratione monstrari, quæ nominis vice fungatur l.certum. ff. si certum petatur, possunt pęna vltimi supplicij condemnari. Si enim iudex ex præsumptione violenta etiam si præsumptio nõ probetur, nec allegetur per partes, potest peruenire ad sententiam diffinitiuã, & satis est ꝙ iudex ex varijs circunstantijs in iudicio intellectis illam pręsumptionem percipiat, seu eliciat, scdm Panor.in c.afferte.extra de præsumptione, & in c.3 loco.de probationibus.& notatur per Bal.in l.Sciant. C.de probationibus. Quis erit iudex tam excors qui omnibus istis quæ supra dicta sunt in vnum collectis non iudicet eos iudæos, in tot & talibus blasphemijs sentire de Domino Iesu Saluatore nostro, & non de alio,cui nullo modo prędictę blasphemiæ cum talibus demonstrationibus cõuenire possunt.Nam in malefactis præsumitur malus animus, & dolus. l.prima. C.de Sicarijs. & c.1.extra de præsump. iuxta illud. Omne malum factum praue præsumitur actũ.c.si omnia 6.q.1.& maxime circa idem genus mali, vt in regula semel malus.Nam constat iudæos cõtra istud nomẽ semꝑ fuisse, & esse maledicos, & blasphematores,& licet Dñs Hosti.in ti.de ꝓsump.in summa, circa finẽ videatꝰ tenere, ꝙ in magnis criminibus quis non possit dãnari ex violẽtis ꝓsumptionibus, quales videntꝰ esse istę, tũ reor Hostiẽsẽ sensisse

sensisse de præsumptionibus, quæ relinquunt animum iudicis aliquo modo nutantem. De iudicijs vero indubitatis seu præsumptionibus, qualia sunt ista præsuppositis illis pro veris in facto tenent omnes, etiam in magnis criminibus posse ad diffinitiuam sententiam peruenire. Bald. in d. l. sciant. C. de probatio. Et canonistę in d. c. 3. loco. de proba. & in c. afferte. de præsumptionibus. Et ita vt supra conclusum est dico, & sentio de iure teneri cum suprascriptio Reuerendo patre, & præstantissimo doct. D. Ludouico Cacia, ego Bartholomæus de Laporta iuris vtriusq; doctor. In cuius rei testimonium manu propria me subscripsi. Solitoq; meo sigillo sigillaui, submittẽs me iudicio cuiuscunque rectius sentientis.

Tertij docto ris subscriptio, ad consilium.

Tertius doctor sic dixit. Et si copiose ac eleganter per Reuerendum Dominum Patrem, fratrem Bernardinum de Busti: more suo solito, res tacta & disputata sit, Et subsequenter për Spec. doctores Dominos Ludouicũ de Cacijs, & Bartholomæum de Laporta, adeo vt modica vel nulla opus sit additione, nihilominus aliqua dicam, ne illotis vt ita dixerim manibus, pertransire videar, vt dicit iurisconsultus in l. 1. ff. de origi. iuris. Et quia fides veritatis verborum adminicula non desiderat. l. 1. C. si vt se ab heredi. absti. Breuius quoad potero rẽ perstringam. Vnde primo videndum est, an male dicere sit blasphemia. Secundo qua pœna, & per quos puniri debeat.

A maledicere sit blasphemia.

Circa primum dico, quòd maledicere de Deo, & sanctis eius est blasphemia. Ita dicit Bart. in l. item apud labeonem. §. sed quod adijcitur. ff. de iniurijs Angel. Imo. & alij in l. his verbis. § 1. ff. de hæredi. instit. & probatur. c. 1. & 2. extra de male. Dum ibi tractatur de maledicis, & tamen apparet, quod maledictio dicitur blasphemia in Deum, & sanctos eius, probatur etiam apertius in ca. si quis per capillum. 22. q. 1. Cum ergo isti perfidi iudæi maledicant de Deo: de Vergine Maria, & de Apostolis eius, nimirum, si indicabitur blasphemia.

Per quos Iudæos puniendi sint iudæi Deũ blasphemãtes.

Circa secundum dico, quòd iudæi, q prosilire audent contra Creatorem: & Crucifixum, sunt puniendi për principes seculares condigna animaduersione: hoc est pœna arbitraria, vt dicit textus, in c. in nonnullis. in §. si iuncta glo. in verbo animaduersione. extra de iudæis. quã glo. sequuntur docto. Amplius dicit Panor. quòd est pœna capitalis secundum legem in autenti vt non luxu. contra naturam coll. 6. Et hoc etiam dicit tex in c. Statuimus. extra de male. quòd blasphemantes Deum, & sanctos eius, maxime Virginem Mariam puniuntur pœna ecclesiastica, & pœna temporali seu seculari per iudices seculares, & dicit ibi Panormi. speciale, vt concurrant ambo, pœnæ videlicet ecclesiæ, & secularis fori, & ambo iudices concurrunt ad puniendum idem delictum, nec vna pœna impedit aliam, quod secus est regulariter vt ibi habetur. Nec obstat quod ibi dicitur publice, quia vt ibi dicit Panor. secundum Host. publice dicitur etiam fieri quod fit coram multis personis, ita quòd probari possit, vt in casu nostro præsupponitur, vt sit differentia inter publicum, seu manifestum, & notoriũ, quod plus est quã publicum, vt habetur in c. vestra de coha cle. & muli. per gloss. & cano. & per Bartol. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæsti.

Qua pœna puniẽdi sint Deum, & sanctos blasphemãtes.

Secundum leges est pœna capitalis, vt supra dictum est. Mihi placet illa opinio cano. quòd pœna huius blasphemię, quam committunt iudæi sit arbitraria, & iudex secularis possit arbitrari vsque ad mortem secundum gloss. in §. in summa. insti. de iniurijs, & arbitretur ad pœnam exilij, prout supra primo consultũ est per Reuerendum fratrem Bernardinum, quoniam tale vulnus immedicabile adeo factum est, vt alio modo sibi mederi non possit, iuxta illud sed immedicabile vulnus ense recidendum est &c. nã si velit punire pœna pecuniaria, difficile erit totiens punire, quotiens fiet blasphemia. Si pœna capitali, quæ requirit dolum, vt habetur in l. 1. ff. ad l. Cor. de Sica & l. 1. §. si quis autem. ff. si quis re liber. esse ius su. vbi Bar. cum si. certe excusabũtur illiterati, & mulieres ac paruuli, seu minores. ar. l. athletę. §. de rusticis. ff. de excu. tu. & l. regula. §. 1. & 2. & 3. ff. de iu-

ris & fac. igno. vnde soli eorum sacerdotes, qui sunt in dolo essent digni pœna capitali, nisi forte per atrocitatem criminis, agentes, & consentientes pari pœna punirentur, iuxta ea, quæ habentur in c. si concubinę. de senten. excommu. & ca. quantę eodem titul. & cle. 1. de penis. De qua materia latius tractatur per gloss. & cano. in c. 1. de officio dele. & ideo melius est ire ad arborem cum radice, & ipsam euellere, & ita bonus vir arbitrari debeat quòd expellantur, quoniam licet text. legum & canonum dicant quod debeât tolerari, & de hoc forte habeant priuilegia non tamen sunt tolerandi in vilipendiū fidei nostræ, quam defensare debemus, autem. statuimus. C. de Episcopali au. & auten. Gazaros. C. de hæreticis. & l. Christianis. C. de paga. cum si. & facti in ar. c. Apostolica de consecra. di. 1. dum ibi stare præcipitur, cum sacra Euangelica celebrantur, in quibus consistit fides nostra vt simus prompti ad defensionem fidei, possent multa allegari quæ breuitatis cā prætereo, & hic paucis pro nunc ero contentus, saluo semper saniori consilio. Et ita vt supra conclusum est dico, & consulo. Ego Baldassar de Brusatis iuris vtriusq; doctor Nouariensis, & in fidem præmissorum subscripsi; & solitum sigillum meum apponi feci.

Quarti doctoris subscriptio, contra iudæos, ac consiliū. QVartus doctor sic ait, viso consilio stupendo & eleganti vt supra edito per Reuerendum Patrem Fratrem Bernardinum de Busti Ordinis Minorum summo honore venerandum, & obseruādum contra iudæos blasphemantes Deū & eius piissimam Matrem Virginem Mariam: qui subtiliter, abūde, & ornate hāc hæsitationem enucleauit, vt nil melius, nil prçstantius, nil deniq; subtilius, dici, adduci potuerit ita, vt intrepide tenendum sit quod per suam paternitatem cō clusum & consultum fuit. Attamen qa maiores nostri illud quemquem scire arbitrati sunt, quòd aliqua ratione demonstrasse, vt in c. ego Solis 9 disti. Ideo contra ipsos iudæos occurrit mihi talis ratio, videlicet quia negari non potest qđ ipsi non debent gaudere maiori prærogatiua, quām Christiani prout nostro. D. Panor. dixit in c. post miserabilem de vsuris in antiquis, & Io. de Ana. in c. postulasti. eod titul. & comprobatur per ea quæ notat. Bar. in l. omnes. la 2. C. de decurio. lib. 10. & in l. fi. C. de iudæis, & in l. generaliter. §. 1. ff. de decurio. Cum ergo indubitati iuris sit quòd Christiani blasphemantes Deum, & eius gloriosissimā Virginem Matrem Mariam veniant puniendi pœna vltimi supplicij, vt signanter voluit glo. iuris canonici in c. Statuimus. in verbo blasphemiam. extra de maled. & in c. Si quis per capillos. 22. q. 1. p tex. in autentico, vt non luxur. contra naturam. col. 7. §. & quoniam quidem. vbi de hoc est textus apertus, ex quo nulla debet esse iuris dubitatio, vt dicit Bal. in l. Ancille. C. de fur. Et hanc sententiā secutus est Bal. in l. iuris iurandi. C. de rocre. & iureiura. & Panormi. in c. in nonnullis, de iudæis, & vt plenissime, & abūdantissime deductum fuit in dicto consilio, certe necessario dicendum venit iudæos puniri debere eadem pœna cum non debeant gaudere maiori prærogatiua vt supra.

CHRISTIANI debet esse melioris conditionis, quam iudæi.

PRÆTEREA si aliter diceremus sequeretur absurdum videlicet quòd Christiani, quos Christus Cruce redemit, vt in c. 1. de Iudæis, qui debent esse melioris conditionis, q̄ iudæi c cum sit nimis graue. de iudæis. & per supra notata in locis prællegatis, essent deterioris conditionis, quod non est dicendum cum sic sit, quod absurdū, & inconueniens semper est euitandum, capitulo quemadmodum. de iureiuran. c. cum inter. de excep. c. solite. de maior. & obedien. l. siue hæreditaria. ff. de negli. gel. l. si quis ex argentarijs. §. prohibet. ff. de edendo. l. offidius. ff. de lega. 3. facit. l. aliud. §. absurdum ff de regulis iuris. Vnde dicimus quòd valet argumentum ab surdo euitando. cap. cum satis. de officio Archi & c. clericos. de officio Vicarij, & est bona glo. in c. dudum. de præben. libr. 6. ex quo dixit Panor. in capitulo gaudemus. de diuor. quòd semper capiēdus est intellectus per quē absurditas euitetur. *Alia ratione ostenditur hoc idē quod supra.*

Igitur

Igitur vt talem absurditatem euitemus, necesse est fateri, quod iudæi blasphemantes Dñm nostrum Iesum Christum, & eius pijssimam genitricem semper Virginem Mariã puniendi sint pęna vltimi supplicij, per text. in d. §. & quoniam quidẽ in auten. vt non luxurientur contra naturã. Et hoc si attẽdamus, & consideremus legalem dispositionem. Si vero consideremus canonicam sanctionẽ dicendũ videt pęnam esse arbitrariã cum non repeariẽ certa pęna limitata, cum dicat tex. in nõ nullis. circa finẽ, de iudæis. tales blasphematores puniẽdos fore, & per principes seculares cõpesci debere cum digna animaduersionis adiectione, non exprimendo, qua pęna puniendi sint, ex quo recursum est ad arbitrium iudicis, quia vbicũque certa pęna nõ statuitur, ad arbitriũ iudicis imponiẽ c. de causis. de offi. deleg. bene facit lex 1. in fi. ff. de iure deliber. & notat glo. in c. sane. de celebra. missarũ. & in c. super his. de accu. Et vbi pęna est arbitraria, debet imponi inspecta, & cõsiderata qualitate delicti, causæ & personæ offensæ. c. sicut dignum. de homicidio. & notat gl. in d. c. de causis. i verbo arbitriũ. & Spec. in ti. de accu. in §. 2. circa principium & dicit Inn. in d. c. de causis. quod debet imponi pęna, quę magis timeẽ. Et tãto maior debet esse, quanto maior est offensa respectu personæ, quæ offendit. §. sed pęna. iuncto. §. atrox iniuria. insti. de iniurijs. Sed quæ maior potest dici offensa, quã offendere Dñm nostrũ Iesum Christũ, & ideo pijssimam Matrẽ Virginẽ Mariã: Profecto tam grauius est, vt nõ sit pęna, quæ cõdigna censeri debeat, tã grãdis offensæ. Et propterea poterit talis pœna arbitrari in expellẽdo ipsos iudæos a dominio Illustrissimi Principis nostri, & in auferẽdo eorũ bona: nam vbi pęna est arbitraria, põt arbitrari, & imponi pęna, ne dum vsq; ad relegationem. l. 1. in fi. ff. de efrac. & expi. Sed etiã vsq; ad mortẽ inclusiue prout voluit gl. notãda. in § in summa. insti. de iniurijs. & de pęna relegationis notat etiam Bar. in l. fi. ff. vbi pupillus educari debeat. Sed quia de iure canonico non imponiẽ pęna capitalis. c. cũ nõ ab hoie. extra de iudicijs. Spec. in tit. de accusationibus. §. 2. in 2. col. in vlt. Itẽ criminalia. arbitriũ versabiẽ in pęna pecuniaria, videlicet in ablatione bonorũ, vt supra. Nã vt dictũ est ex persona iudicatur pęna parua, vel magna, vt notat etiam signãter gl. in c. 1. in verbo officio. circa finem, extra de clerico Venatore, & propterea poterunt ipsi iudæi expelli a Dñio Ducis: & sibi poterunt auferri eorũ bona, scdm Inn. in c. quod super. extra de voto, quẽ seqtur ibi Panor. vbi dixit ex mente Inn. quod si iudęi sunt infecti Christianis, vel aliter delinquũt contra legẽ naturæ, põt expelli, & sibi auferri eorũ bona, vt supra per Christianos, seu principes seculares, & dicit ẽt ibi Panor. quod talibus põt Papa indicere bellũ, & eos priuare bonis suis. Cũ ergo delictũ blasphemiæ, & cõtra legem naturæ æquparenẽ, & eadẽ pęna puniantur. vt in d. §. & quoniam quidem. in auten. vt non luxurientur contra naturam. Statutũ in vno parificatis, censetur statutũ & in alio. l. si quis seruo persuaserit. C. de furtis. iuncta. l. & non tantum §. 1. de seruo corrupto.

Secundũ legem Mosaicam debent mortẽ puniri blasphemãtes.

ET prædicta cõprobantur etiam a lege Mosaica qua caueẽ, quod qui maledixerit, & blasphemauerit nomẽ Dñi morte moriatur, lapidibus opprimat eũ omnis multitudo populi, vt in Leuit. hñ. c. 20. & in Exo. c. 21. dicitur. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur, & Moyses in Deut. c. 27. ait. Maledictus qui nõ honorat Patrem suũ & Matrẽ, & Salomon in Prou c. 20. Qui maledixerit Patri suo, & Matri suæ extinguetur lumẽ ei[9] in medijs tenebris, modo autem esset videndum per quem tales blasphematores puniendi sint. Sed quia plenissime, & abundantissime dictũ fuit, & conclusum in d. consi. Ideo videtur vlterius nõ insistendum, cum sit verissima illa sentẽtia, quod puniri possunt, ne dum per iudicẽ secularẽ. c. i nõnullis. circa finẽ, de iudęis. Sed etiã per iudicem ecclesiasticũ. c. in archiepãtu. de rapto. & notat Panor. post Inn. in c. quod super. de voto: & in c. gaudemus. de diuortijs. Nec obstat illa auctoritas Pauli, quid ad nos, de his qui foris sunt iudicare &c. quia intelligitur & procedit quo ad pęnas spirituales, quia in illis iudæi nõ sub sunt ecclesiã, secus vero quo ad pęnas temporales prout notatur per Dñm Panor. post cęteros in iuribus pallegatis, & comprobatur ratione. Nã iudæi de-

dei delinquendo sortiuntur forum ecclesiasticum, & iurisdictioni ecclesiasticæ se submittunt, sicut Christiani, qui delinquunt contra legem diuinam, vel iuraméto sortiuntur forum ecclesiasticū, secundum Dñm Panormi. in ca. post miserabilem in fine, extra de vsuris: & Ioannem de Ana. in c. postulasti. de iudæis. ne aliàs gaudeant maiori prærogatiua, quàm Christiani secundum doctores in locis præallegatis, & ita concludendum est dictum delictū blasphemiæ esse mixti fori, & consequenter posse puniri, tam per iudicem ecclesiasticum, quàm secularem, vt in iuribus præallegatis Et ita vt superius scriptum est dico, & consulo in iure esse. Ego Melchion de Cacijs, iuris vtriusque doctor Nouariensis. In cuius fidem me propria manu subscripsi. Sigillumque meum appolui consuetū. Saluo tamen semper consilio seniori. Quintus doctor sic confirmauit dicens. Et ita vt supra per nos graues & intelligentes viros, quorum oculi non fallunt, nec falluntur conclusum est, dico, & consulo ego Bernabinus de Terzago legum doctor. In cuius rei testimonium me propria manu subscrisi, & sigillo meo solito sigillaui: saluo semper iudicio cuiuslibet melius sentientis.

Nonnulla, pro dictorū corroboratione hic ponuntur.

IN nomine domini nostri Iesu Christi: ac eius gloriosæ virginis matris Mariæ ac beati Antonini martyris patrocini nostri ac beatę Catherinæ martyri totiusq; curi æcęlestis triumphantis. Viso elegant, iac sa. uberrimo totius fidei nostrę consilio Reuerendi patris fratris Bernardini de Busti ordinis minorum obseruantiæ in fauorem saluatoris nostri, ac eius gloriosæ matris Virginis Mariæ: ac omnium Sanctorum: & non minus totius Ecclesiæ militantis: nec non principum: ac etiam omnium christianorum. Et licet absque alijs verbis approbanda sit subscripta conclusio præsuppositis pro veris: quę in facto exponuntur vna cum additionibus præ clarissimorum iuris consultorum, qui postea cum aliquibus additionibus eandem comprobarunt. Attamen ne videatur alienum. Venerandum collegium doctorum iudicum Placentinę ciuitatis, ab adiutorio oneris totius religionis Christianæ in cuius gremio etiam ipsi aggregantur, hæc paucula iuris corroborario ne, circa prædicta annectere voluit breuitatis gratia, quia si oia occurentia exprimere voluisset certe non allegationes sed magnos codices composuisset, vltra ea quę copiose, & elegātissime dicta sunt vt apparebit ex iuribus infra adducendis.

Blasphemia quid sit.

Præmittendum igitur pro clariori enodatione, infra dicendorum, ac totius materiæ. Quod tunc demum blasphemia dicitur secundum beatum Ambrosium: cum vel Deo attribuitur, quod ei non conuenit, vel cum ab eo remouetur: quod ei conuenit, licet hæc negatio, vel affirmatio non diuersificet speciem, beatus vero Thom. addit, in 2. 2. quæstione 13. articul. primo. valet cum attribuitur creaturæ, quod appropriatur Deo. Et istud peccatum mortale repugnat charitati diuinæ de directo. Ea propter summe detestatur secundum leges, & canones allegatis, in ipso consilio. Et vltra præallegata iura, quòd ab vtroque iure corripiatur, habetur per glos. in capitulo. si quis per capillum. 22. quæstione prima.

Ostenditur hic iudæos esse blasphematores.

Ex casu autem proposito apparet, tam ex libris hæbreorum, qui appellantur Talmuth, & Mazer, quam etiam ex alijs libris, & eorum orationibus, & gestis, non modo semel, sed sæpius Dominum nostrum Iesum Christum, Virginem Mariam, ac sanctos blasphemare, quæ blasphemiæ, & maledictiones hic non reperiuntur, eo quia adeo detestabilia sunt, vt non mereantur pluries repeti, sed melius est tacere, quàm loqui, vt probatur tertij Regum 21. cap. & Iob capitul. primo. Ob hanc causam iudæi quando audiebant blasphemiam, in signum horroris & detestationes, lacerabant vestimenta sua, vt fecit Caiphas, Matthæi 26. capitul. Et aliquando ne audirent blasphemare continuerunt aures suas. Actuum 9. capitul. Et in simili habetur per Bartol. & doctor. in sodomia in l. cum vir nubit. C. de adul. Ideo sanius est tacere, quam loqui. Cum ergo dicant multa enormia, quæ conuertuntur eum diffinitione blasphemiæ

& expresse appareat, ideo aliter nominari non possunt, nisi blasphematores. Et ideo debet subijci pœnis, de quibus in d. autentico. vt non luxu. cōtra na. § & qm̄. col. 6. & iure cano. in c. in nonnullis de iudę. & supra deductis per D. Melchionem Caciā. Sed illi addendum ad declarationem illorum verborum, cum digna animaduersione compescantur notando illud verbum animaduersione, quo textus ille vtitur, quia animaduertere nihil aliud est, quam corpus animatum tollere, vt nostro. in l. imperium ff. de iur. om. iu. Ad idem est bona. & nostro. glo. in c. sępe. 28. q. 1. Quæ voluit iudæos aliquid in opprobriū fidei Chrianę molie̅tes de mādato epi, vel principis verberari, vel aliter corporaliter mulctari, subijciens spirituali pœna puniri non posse, quia nihil de his quæ foris sunt ad nos attinet. Nā qui in ecclesia non est, ab ecclesia separari non potest, vt in c. omnis Christianis. 11. q. 4. Circa autem materiam tractā de intellectu glo. in §. in summa. de insti. de iniur. de pœna arbitraria, videatur. D. Bartho. Cipo. in repe. l. si fugitiui. C. de seru. fugi. col 7. Et sequentibus vbi sollēnissime in casu proposito, idem concludit in sua lōga distinctione propter enormitatem criminis. Nec dicatur ecclesia pęnam sanguinis non imponit. Quia respondetur quod exemplo clerici degradati, tradi debent iudici seculari. ca. cum non ab homine de iud. Et ita in terminis firmat consulendo. D. Petr. de Ancha. cōsilio 15. incip. In Christi nomine. Amen. Spiritualis iudex, in quo consilio per optima iura, & concludentes rationes firmat iudæum, qui in dedecus fidei nostræ proiecerat certas immunditias super venerabilem figuram sanctæ Crucis, dum Letaniæ per ciuitatem Cęsenæ decantarentur, debuisse capitaliter puniri, & talis delicti punitionem principaliter ad iudicem secularem spectare, & data eius negligentia ad ecclesiasticum, facit. c. cū sit. c. licet ex suscepto. & c. ex tenore. de foro competen. Et dicti consilij elegantissima fundamēta nō sunt hic trāscribēda, quia videri possunt ab omnibus. Eandemmet quæstionem terminat luculenter idem Pet. de Ancha in repe. c. ea quę. in 11. char. in 8. q. de reg. iur. Et idem q̄ in dicto consilio relatis opi. concludit. Aliqui tamen talis blasphemiæ, & iniquissimæ imprecationis punitionem iudici ecclesiastico principaliter spectare affirmant, vt Inno in c. quod super his, de voto, & aliqui distinguuntur, vt Abbas ibi, & traditur per aliquos scribentes. in c. 1. de consti videatur Bald. in consilio. 265. in 3. vol. incip. In Christi nomine. Amen. Iudæis tutela, & remittit ad consilium Ioan. de Lign. subscriptum per plures doctores, qui videntur cōcludere, quod ab ordinario suppleri potest per Alber. in rubr. C. de iure circa fi. tam ecclesiastico, quām seculari. Et maxime attēta atrocitate criminis non potest denegari iudex secularis, vt per Io. And. in c. fi. de pęnis. in 6. in gloss. in verbo admonus. Et est tex. in c. si vos contra. & in ca. sunt quædam. & in c. de liguribus 23. q. 5. Cū multis alijs capitulis, ibidem in quibus iuribus habetur de pœnis &c. Et potissime, quia isti iudæi qui taliter agunt contra fidem Christianam faciunt, & in eius opprobrium, & dedecus, ista est communis iniuria ecclesiasticorum & secularium. l. item apud labeonem §. conuictum. ff. de iniur. Et hoc casu crimen iniuriarum est publicum Quia quòd in religionem diuinam committitur, in omnē infertur iniuriam. C. de here. l. manicheos Et cum Domini nostri Iesu Christi sit terra & plenitudo eius, orbis terrarum & omnes vniuersi hæc Bald. in prællegato consilio 265. in 3 volumine. Cum ergo dictæ blasphemiæ, & maledictiones tendant ad subuersionem fidei Christianæ, & maximū dedecus summi Creatoris, & eius Virginis Matris, ac omnium sanctorum posset potius imputari principibus secularibus, & vltra allegata in primo faciunt nostro. in regula culpa caret. ff. de reg. iur. vbi glos. allegat concor. faciunt. c. non inferenda. ca. ostendit. 23. quæstio. 3. videatur omnino Alber. in dicta rubri. C. de iudæ. Qui assignat rationem quare iudæi non ita vexantur a dæmonibus sicut Christiani, & multa alia pulcbra dicit in tota hac materia, maximē circa expulsionem cum causa, concludens inaffirmatiuam multis deductis hincinde. Et quod ratione delicti sortiuntur forum, nec debent esse melioris conditionis, quam

quàm Christiani delinquentes. Sed quia hoc sup.a tactum est. Ideo non reiterandum. Addatur tamen Alexand de Neuo. in suo tractatu contra iudæos, in secundo dubio principali, præpositis Mediolani in c.gaudemus.de diuor. in gl 3. Innoc. Abbas.& doctor.in ea. Quod super his præallegato dum concludunt Quod principes seculares possunt expellere iudæos de regnis suis, & eos bonis omnibus spoliare, si sunt infecti Christianis, vel aliter delinquunt contra legem naturæ, vel legem licitam. Ita Oldra.consil. 87.incip.Quæritur an princeps. Et idem sollemniter firmauit. D.Pet de Anch.in repeti ca.peccatum.in 8 charta. in versi. Sed hic quæro vtrum princeps sine peccato.de regulis iuris. in 6.Sed non multum curandum ad præsens per quem puniantur dummodo puniantur.

Declaratur quo vtrum sit illud. f. qualibet cā etiam falsa excusat a dolo.

Additur etiam ad illud dum dicebatur, quòd quælibet causa etiam falsa excusat a dolo, per.l igitur. ff. de libe.cau. cum concor. de quibus in consi Quia aduertendum quod illa reg.non procedit, vbi alias probatur dolus. Ita D Christofor de Nicellis conciuis noster Placen. in l.1.§.Per seruum qui in fuga.ff.de acquiren.possessio. Hinc dicimus, quòd vna præsumptio tollit aliam.l.diuus. de in integ resti.c.literas.de præsump. Sed maior tollit minorem glo in cap.eum inter. Rub.seniorem de electis. in glo. Episcopus. Et sic probando tale enorme delictū probatur dolus, vel aliter soluit Iaco. de But. & quasi in idem recidit. in l plagij la 3.C.ad l.Fla.de plag Quod illud procedit quando quis non errat in iure naturalis, & sic in his quæ non sunt de genere prohibitorum, vt hic, & ita limitantur il la iura:& concor. in primo consi. allegato.de quo per Ang. Insti. vi bono.rap.in §.1. Alexan.suo consilio 92.in primo col. penul Paul de Castr.consilio 192. incip. In causa mercatorum. Ludo. in rubr.de arbi.Fely.in c.cognoscentes. de consti tu. Barba.in consilio 29 Bartho. Cipo.vero in consilio 71 colum.l.fin.qui omnes allegant concor. Sed ita vt supra debent intelligi & limitari, Negari etiam non potest, quin dicantur iudæi in dolo malo, quia ille qui facit id quod quis scit se nō debet e facere, vel econtra semper dicitur dolosus.l.dolus. ff.man.ca.vt inquisitionis.§.fin.de hæreti.in 6. Modo sic iudæi sciunt se non debere blasphemare, vt supra. Late etiam habetur Leuit.24 c.vbi dixit Dominus. Educ blasphemū extra castra, & ponant omnes qui audiuerunt manus suas super caput eius, & lapident eum omnis populus. Vnde lex generalis, tunc facta ex ore Dei, quòd qui blasphemauerit nomē Dei morte moriatur &c. Christum etiam sciunt venisse pro redemptione peccatorum prout eis protestatus est sanctus Ioannes Baptista, vt habetur Ioannis primo.ca. Quo casu illud dicitur scire, quòd fuit auditum gl.communiter approbata in l.si tutor. C. de peri.tu. Item sciunt adimpletas prophetias, & totam legem, & per alia Christi opera. Item sciunt per vocem Apostolorum, iuxta illud In omnem terrām exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, vt in Psam. 18 & Panor.in rubri.extra de summa Trinitate, & fide cathol. Item successiue per diuini nominis præcones dignissimos inter quos hic frater Bernardinus primus consultor, & alios qui vsq; in hodiernum diem palam per totum orbē in Christianos hoc prædicant, & docent. Ideo si nesciunt nolunt edoceri, ergo sunt in dolo, vt habetur p Bald. in l.quicunque. C.de seruis fugi.& profecto si ignorarent penitus tales nephandi generis blasphemias non facerēt nec scirent, sed sunt in calliditate, fallacia, & machinatione, & si possent ad circumueniendum, fallendum, decipiendum omnes Christianos, concurrerent. Ideo. clarissime sunt in dolo constituti.l.1.ff. de dolo malo. Refert pulchre Ioan. Andr. in regula scienti, extra de regulis iuris in 6.Et ex diabolo sunt Ioan.8.c.Talis ergo dolus malus illos reos facit, & ignorantia crassa & supina ipsos nō excusat, & maxime vt supra dictum est in delictis quæ arguunt dolum ex sui natura, & ex verbi prolatione blasphemiæ prout dicitur de furto & similibus. Ita Bal in l. Aurelius. §.de seya.ff de lib leg.in l.nec exemplum. C.ad l.Corne de fal. Ange.in repeti.l.Si vagantia. C.de bo.lib 10.Bal.in l.1.C.de confes.eum sy. Ergo sunt in dolo malo, & puniendi sunt delinquendo contra legē naturalem & contra testamentum vetus,

& subijciuntur pœnis legalibus. Ita Dominus Franc. de Are. in consi. 158. & Alberi. vbi supra.

Prætereà licet non sit semper tutū dicere. Quod lata culpa æquiparetur dolo in delictis in pœnis corporalibus, vt late habetur per Dominum Bar. Cipo. in suo consi. 30. col. 1 & seq. & consi. 33. & 35. & 44. 1. col. in consilijs super criminalibus, tamen saltem tanta est eorum culpa vt legitimè possint relegari ꝑpetuo ex delicto culposo minuēdo pœnam. Et ideo nō immerito Princeps noster excellentissimus eisdem scelestissimis iudæis ad preces præfati venerandi P. F. Bernardini solum exilium indixit. Facit ad prædicta. d. C. de liguribus, & ad principes spectat purgare prouintiā malis hominibus. l. cōgruit. ff. de offi. prçsi. Licet reuera sint dolosi. Præterea aduertendum ꝙ extra delicta alia in fide non est tolerabilis ignorātia. Probatur sic, quia in facto non ignorant vt iam probatum est. In iure autem non admittitur excusatio vt in Regula. Ignorantia. de regulis iuris. in 6. & in l. pen. & fin. C. de iur. & fa. igno. & in l. 1. & in l. regula. ff. eodem titul. & dicit Ioan. Andr. in regula præsumitur in 6. Quod ea quæ publicè fiunt non præsumuntur ignorari, & maxime in diuinis, quia qui ea quæ Dei sunt sapiunt, a Domino sapiuntur, & qui ea quæ Dei sunt nesciunt, a Domino nesciuntur. c. qui ea. 38. dist. vbi allegatur sententia Pauli dicentis. Ignorās ignorabitur, & qui stultus fuit in culpa, sapiēs fit in pœna, nec in hoc excusatē mulier, minor, rusticus, miles, & similes personæ, quia in damno euitando nunquam excusantur, nisi vbi expresse reperitur in iure, prouisum. vt nostro. in d. l. fi. & pulchre præpo. Multi nunc Cardinalis meritissimus, in c. non debet. col. fin. extra de consang. & affi. vbi concor. d. Iason in l. fi. pc. charta de iu. emphi Et hoc potissime procedit, quia ipsi consentiūt peccatis parentum suorum, qui in passione Christi voluerunt sanguinem Christi spargi super eos, & super filios suos. Ideo agentes, & consentientes &c. Vt abunde in 1. consil. Ideo multo minus in delictis non admittitur excusatio per prædicta.

Additur ad Circa vero priuilegium allegatum ꝑ eos licet satis sit responsum in 1. tamen potest addi. Quod non est verisimile ꝙ Papa, vel Imperator, seu alius princeps concesserit priuilegium contra fidem, & ad peccatum, quia in generali concessione, sicut in generali mandato nunquam venit delictum. Idem in quacunq; dispositione. Ita Bar. per illum text. & glo. in l. Si procurator. ff. de condi. inde. referunt nouis post glo in l. pupillus. ff. de acquir. posses. vbi concor. nec peccatum quia esset contra ius diuinum nunquam repertum limitatum & sine causa. Sed in dubio semper videtur velle quod leges volunt. §. Omnes in autētico de iudi. & ibi concor. Imo concessa in opprobrium nō tenentur seruare, nec excusantur a pœnis. Propterea de hoc est sollemnis text. in cle. 1. de testi & ibi gl. & doc. Item priuilegium nunquam intelligitur concessum contra seipsum, videlicet quod debeat dietim continuo maledici ex malignitate, vt voluit Io. And. in dicta regula in generali in 6. & econtra Ti Si quis Impe. malc. C. fortius dicendum Quod debuisset fieri expressa mētio, & cum clausula non obstante tali lege, vt late habetur in l. fi. C. si contra ius vel vti. publi ꝑ omnes doc. Fortius dicitur ꝙ cum omni clausula etiam expressa non posset quisquam viuens concedere contra ius diuinum. Bar. in prohe. ff. & in d. l. fi. C. Si cōtra ius. & ibi concor. per Ale. & doc. præpo. Mediolani in c. fi. de spon. duo. per cano. maxime per Fel. amplissime in c. quę in ecclesiarum. de consti. Quia inferior non potest tollere legem superioris. &c. & non valent ipso iure vt in regula, q̄ cōtra ius fiūt de reg. iu. in 6. Plus dr̄ ꝙ data sed non concessa validitate ꝙ cōcessa ꝑꝑ pub vtilitatē reuocarēt. Ita Barba. in cōsi. 13. Incipiēte, sapienter scripsit Plato. col. 2. habetur per præfatum præpo. Mediolani in præallegato c. non debet de cōsang & affi. in 1. nostro. col 2. qui dicit ꝙ receditur etiam a iure communi, quod non ita de facili tollitur sicut priuilegiū vt habetur in auten. de nou alie. §. quia vero. per Saly. & doc. in auten. Sacramēta puberum. C. Si aduer. ven. gl. & doc. in §. Item sacramenta. in ti. de pace. iur. fir. in vsi. feu. & alibi sæpe tamen dicit quod receditur a iure communi propter necessita-

illud quod allegatum fuit pro iudæis, de priuilegio.

cessitatem, & euidentem vtilitatẽ vt hic. Plus dicitur quod etiam si in vim contractus transiuisset vbi alias per principem non posset reuocari tanquam astrictum lege naturali, quia ex contractu, vt late per Alexander. qui allegat concor. in consi. 1. in 2. volumine. in 2. dubio col. 6. per Barto. in l. quod semel. ff de decre. ab ordine fa. qui loquitur in ciuit. habetur in l. d. gna. vox. C. de leg. per Ang. in cõsilio 134. Barba. in consilio 26. in secundo volumine per Felyn. in capitul. primo. de proba. in cap. cum olim. col. 3. extra de re iud. Panor. in capit. suggestum. de deci. Alexander in consil. 101. in primo. volu. Quæ omnia iura limitantur nõ procedere Imo posse rumpi propter publ. vtilitatẽ etiam per inferiorem. Ita per Dominum Alex. pulchre in dicto consil. 101. in 1. volumine, & Consi. 217. in 2. volumine, quæ publica vtilitas concurrit in casu nostro, quia dicitur consistere in ecclesia & rebus ecclesiæ, vt dicit gloss. in cap. quid ergo 23. quæstio. 4. & quòd non debeant gaudere dictis priuilegijs tanquam abusi sint, pulchre determinat Alberi. in dicta Rubri. C. de iudæ. sed in præsenti materia propitius dicitur de pullitate propter decisionem. dicta clemen. primæ. de testa. quæ expresse decidit hanc materiam.

Circa vltimam partem de vsuris addendus esset tractatus Domini Alexander de Neuo. Vincentini contra iudæos qui illam materiam expedit per quinque dubia, & ibidem subijciuntur impugnationes Domini Ange. de Castro, quę laudabiliter a dicto Domino Alexander soluuntur, & corripiuntur.

Ex prædictis firmiter tenendum censuit venerandum collegium Dominorum iudicum, & doctorum ciuitatis Placentiæ, vt supra conclusum est per Reuerendum Fratrem Bernardinum de Busti. Et in fidem præmissorum prę-
fati Dñi Doct. mandarũt sigil-
lo solito præfati collegij
sigillari, & per prio
rem subscri-
bi.

Ego Antonius de Nicellis iuris vtriusque Doctor, & Prior præfati collegij, manu propria me subscripsi.

SABBATO POST PRIMAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE FIDEI COMMENDATIONE, SIGNIFICATIONE ET DEVIATIONE.

SERMO DECIMVSQVINTVS.

IC est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui Math. 17 Dicit Pau. ad Ro. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. Quod exponens Augu ibidé dicit. Omnis infidelium vita peccatum est. Vbi enim deest agnitio veritatis ęternæ, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Quæ verba Aug. exponens S. Bona in secundo senten. di. 41. in quæstionibus, circa literam ait, quòd ideo Aug. dicit, quòd omnis vita infidelium est peccatum, quia per nullam actionem quam agunt, liberantur a culpa, quamdiu permanent in infidelitate, & ideo est sensus. Omnis vita infidelium est peccatum. i. non sine peccato, absq; vllo merito, etiã si ea quç agunt sint bona de se. 1. q. 1. c. nõ sanat. 28. q. 1. in prin. de testi. spo. c. literas. Ideo dicit Greg. nonus. extra de summa Trinitate, & fide catho. ca. 1. Vna est omnium fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur, & 24. q. 1. c quicunq; dicitur. Quicunq; ab vnitate fidei, & societate Petri & Pauli se separauerint, tales neq; a vinculis peccatorum absolui, neq; ianuam regni cœlestis ingredi poterunt. Et eadem causa. & q. c. vbi sana. dicitur. Vbi sana fides non est, non potest esse iustitia, & Aug. super epistolam Pauli ad Gala. inquit. Nullum implet mandatum, nullumq; opus bonũ facit, qui fidem non habet. Item Greg. in moralibus inquit. Et ponitur. 24. q. 1. ca. quia ex sola. Nisi quis fidei soliditatem tenuerit diuinam præsentiam nunquam agnoscet. Et iterum ait Greg. vbi supra. Sicut rami sine virtute radicis omnes arescunt, ita quælibet opera, licet bona videantur, nulla sunt. Si a fidei soliditate disiungãtur. Vnde falsa fuit virtus abstinentiæ, in Euripide philosopho, qui vt philosophiæ intenderet abstinuit, a carnibus, & ab omnibus coctis, vt dicitur in lib. de moribus philosophorum. Sed vera fuit virtus abstinentiæ in Daniele, & socijs eius renuentibus comedere de cibis regis Nabuchodonosor. Et potius crudis leguminibus se pascentibus. Daniel. 1. Vnde omnibus philosophis, & magis sapientiores facti sunt, vt ibidem dicitur. Secundo falsa fuit virtus castitatis in Tulio, qui sororem Hircij principis renunciauit vxorem accipere, dicens se nõ posse vxori, & phylosophiæ pariter operam dare, vt dicitur in d. lib. de vita & moribus philosophorum. Sed vera virtus castitatis fuit in Ioanne Euãgelista qui virgo vocatus a Domino ex nuptijs, Ioannis 2. Virgo in æuum permãsit, & veram philosophiam obtinuit dũ supra pectus Domini recubuit, & secreta cęlestia penetrauit. Tertio falsa fuit

Virtutes in in gẽtilibus quo nõ erãt veræ virtutes, q. amore veri Dei nõ erant factæ.

virtus

virtus contemplationis Tali ſmileſij, qui oculos ita fixos habebat ad ſidera, quòd vbi poneret pedes obliuiſcebatur, vt in eodem libro habetur. Sed vera virtus cõtemplationis fuit in Dauid, qui ait Pſal. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in Cœlis. Et iterum Pſal. 124. Oculi mei ſemper ad Dominum quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Quarto falſa fuit virtus patientiæ in Socrate, q clamorem Xantippis vxoris ſuę iniurias que, & improperia, atq; conuitia, & contumelias ſuſtinuit, & aquæ ſuper caput effuſionem propter exercitium patientiæ tolerauit, vt dicit Agelius libro 2. & Laertius. Sed vera virtus patientiæ fuit in Iob, qui poſt omnia mala, & aduerſa tolerata patientius cæteris, ſuſtinuit verba vxoris dicentis Benedic Deo & morere, cui reſpõdit Iob di. Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. In omnibus his nõ peccauit Iob labijs ſuis. Iob. 1. c. Quinto falſa fuit virtus paupertatis in Pithagora, & diſcipulis eius, qui iuſſu magiſtri ſui viuebant in communi, & non habebant proprium, & inuicem ſe amabãt. Sed vera virtus paupertatis fuit in Chriſto, qui ait. Vulpes foueam habent, & volucres Cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet, Math. 8. Et in diſcipulis eius, qui dixerunt. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: Matth. 19. Sexto falſa fuit virtus ſapientiæ, in Platone, qui per mundum peregrinabatur amore philoſophiæ, pro qua capi, & venundari a piratis paſſus eſt: vt dicit Hie. in Epiſtola ad Paulinum ſed vera virtus ſapientiæ fuit in Paulo, q amore Chriſti Ieſu per omnes eccleſias circuibat cum maximis periculis, etiam latronum. 2. ad Co. 12. Septimo falſa fuit virtus pietatis qua Pithacus interfectorẽ proprij filii abſoluit a morte dicens, q indulgentia eſt potior, ſiue fortior vindicta vt dicit Laertius. Sed vera virtus pietatis fuit in Ioſeph qui proprios fratres ſui ipſius venditores, non ſolum abſoluit & oſculauit, ſed etiam cum fletu conſolatus eſt dicens, nolite timere, pro ſalute enim veſtra miſit me Dominus ante vos Gene. 45 Octauo falſa fuit virtus conſtãtiæ ſiue iuſtitiæ in Torquato qui amore reipublicę proprium filium victorem interfecit, eo quòd ſanctus iudicauit patrem forti filio, quam patriam militari diſciplina carere, vt dicit Valerius lib. 2. Similiter falſa fuit virtus conſtantiæ & iuſtitiæ, in Bruto, qui comperiens duos ſuos filios in conſpiratione contra libertatem reipublicæ, in conſpectu ſuo ad palum ligatos virgis mandauit cędi, & poſtmodum decollari, cuius ſupplicij filiorum ipſe pater erat ſpectator nullius doloris indiciũ, ſiue ſignum oſtẽdẽs, vt dicit. Valerius lib. 5. & Titus Liuius 2. de origine vrbis: & Virgilius. 6. enei. & Augu. 5. de ciuitate Dei. ca 18. Sed vera virtus conſtantiæ fuit in Abraham quando ad mandatum Dei: filium ſuum dilectiſſimũ Iſaac proprijs manibus occidere voluit, & ipſe Iſaac eius filius ſimiliter cõſtantiſſimus fuit, quando tali morti ſe expoſuit Gene 2. Mater quoq; ſeptem filiorum Machabeorũ conſtantiſſima fuit quæ hortabatur eos ad moriendum pro obſeruatione legis ſecundi Machabeorũ. 7. Nono falſa fuit virtus religionis Oratij qui propter bonum reipublicæ ſororem ſuam occidit, quæ mortuo viro ſuo inimico Romanorum fleuit, vt dicit Titus Liuius lib. 1. Sed vera virtus religionis fuit in Iepte qui ex voto propter habitam victoriam de inimicis populi Dei propriam filiam in holocauſtũ Deo obtulit Iud. 11. non qđ eam corporaliter occiderit vt dicunt quidam doctores ſed quia eius Virginitatem Deo conſecrauit & ipſam filiam ſuam perpetuis Dei obſequijs deputauit, vt tenent doctores hebræi & Nicolaus de Lira ſuper prædicto capitulo. Sola igitur illa eſt vera virtus quæ catholica fide decoratur. Et ideo Ricardus poeta, in libro de nuptijs c. 37. inquit. Virtutes alias fruſtra conaris habere. Si virtus fidei deficit ipſa tibi. Ideo Marc. vlt. c. Saluator ait. Qui non crediderit condemnabitur. Et contra vero de fide dicitur, quòd eſt vita hominis. Vnde Abac 2. dicitur. Iuſtus ex fide viuit. Et idem habetur ad Hebr. 10. & 24. q. 1. cap. vbi ſana. de ſacra vncti. c. vnico. §. Quia vero. Item ex fide charitas procedit. 1. ad Cor. 13. ad Gala. 5. ad Thi. 1. & Iaco. 1. Ideo dicit Dominus. Qui credit in me habet vitam æternam. Io. 6. tranſumptiue de pœni. diſ. 2. c. charitas fides etiã eſt

illa quæ nos filios Dei constituit, iuxta illud Ioan. 1. Dedit potestatem filios Dei fieri his credunt in nomine eius. Et ideo cuilibet fideli dixit Deus verba præposita, hic est filius & c. super quibus verbis, tres tantummodo considerationes faciemus. Primæ dicitur. Commendationes. Secunda Signationis. Tertia & vltima appellabitur Deuiationis.

PARS PRIMA.
Huius sermonis de commendatione fidei catholicæ.

Ex tribus fides catholica cômendatur & 1. qa hominê nobilitat.

EX tribus præcipue fides catholica commendatur. Primum dicitur nobilitationis. Secundum superationis. Tertium & vltimum appellatur excessionis. In tribus autem nobilitat fides hominem. Primo in cognitione. Sciétia enim fidei excedit in dignitate omné aliam scientiam, vnde super illa verba Prouer. vltimo. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu vero supergressa es vniuersas, dicit glosa. Omnes scientiæ sunt quasi diuitiæ quædam. Scientia vero fidei omnes diuitias scientiarum supergreditur. Ideo dicit Ricardus, in proemio primi sententia. quæstione 5. in corpore quæstionis, quòd fides est nobilior omnibus scientijs practicis. Et hæc veritas probari potest ex fundamento Aristo. & comentatoris, in 1. de anima. & 8. Topi. vbi dicitur, quòd illa scientia, vel disciplina est melior quæ versatur circa nobilior subiectum. Sed si quærantur subiecta omnium scientiarum nullum inuenietur nobilius subiecto fidei. Subiectum enim grammaticæ, est oratio congrua, & perfecta. Subiectum rethoricæ est oratio ornata. Subiectum logicę est silogismus, siue argumentatio secundum alios. Subiectum libri Physicorũ, est corpus mobile. Subiectum libri de Cœlo, & mundo, est corpus mobile ad locum. Subiectum libri de generatione & corruptione, est corpus mobile ad formã. Subiectũ libri Methaurorũ, est corpus mixtum & imperfectũ veluti ros, pruina, grãdo, & huiusmodi. Subiectũ libri Mineraliũ, est corpus minerale. i. corpus mixtũ & perfectũ sed inanimatũ, vt plumbũ, aurum, & hm ői. Subiectũ libri de anima, est corpus animatũ, vel anima. Subiectũ libri de vegetãtibus & plantis, est corpus vegetabile. Subiectũ Geometrię, est linea vel quantitas cõtinua. Subiectũ pspectiuæ, est linea visualis. Subiectũ Arismeticæ, est numerus siue quãtitas numeralis Subiectum Astrologiæ, est corpus celeste. Subiectũ totius Methaphisicę, est ens in qtum ens. Tu vero, o fides sancta, o fides catholica, o fides orthodoxa, dic quæso qđ est subiectũ tuũ, & a quo progredetis, & in animas rationales descendis? Et certe pro te clamãs rñdeo. Deus ęternus Deus gloriosus, Deus oĩps est subiectum tuum, & cõsequenter es nobilior oĩbus scientijs. Et hoc est, q di. Aug. 1. de Tri. c. 2 Fides est virtus quædã, ab vna substãtia Dei simpliciter procedés. Et ideo dicit idé Aug. in lib. de fide ad Petrũ. Nihil est certius homini sua fide & cõsequéter dicũt doctores, q scientia fidei est excelsior oĩbus alijs scientijs, & certior. Et hoc probat S. Bonau. in 3. di. 23 ar. 1 q. 4. magis & Th. 2. 2. q. 4. ar. 8. & Ale. de Ales in 1. part. summę. q. 1. ar. 2. & in 3. part. in tract. de fide. q. an fides sit certior sciẽtia. Et hoc põt pbari sic. Quod cognoscit lumine primæ veritatis increatæ, certius cognoscit, q̃ illud qđ noscit lumine veritatis creatę. Sed qđ cognoscit fide, noscit luminę veritatis primę. Nã fides ĩfundit a Deo, vt hr Sap. 3 ergo sciẽtia & cognitio fidei est certior oĩbus alijs cognitionibus. Sciẽtię. n. naturales cãnt in nobis p magis nota scđm, vt inqt. Philo. 7. Meth. 3. de aĩa. 1. Phĩs. & in libr. de sensu & sensato. Sciẽtia aũt fidei causat a' Deo vt supra. C ũ ergo nobilior cã nobiliorẽ pducat effctũ, vt hr 1. de aĩa. & in lib. de causis. ergo & c. Et hoc est qđ inqt Cõmẽtator sup 11. Meth. Sciẽtia nra cãta ẽ a rebus, sed sciẽtia Dei causat res, pterea certius est qđ scitur testimonio spũs sancti, q̃ qđ scitur testimonio creaturæ, sed qđ scit p fidẽ, scitur testimonio spiritus sancti. ad Ro. 8 Ipse spũs sanctus testimoniũ reddit spũi nro & c. 1. ad Thesa. 2. di. Apostolus Pau.: Cũ accepistis a nobis verbũ, accepistis illud nõ vt verbũ hominũ, sed sicut verbum Dei, ergo licet ea quæ scimus per fidem, non sciamus per demonstratioẽ naturalẽ, tamẽ cognitione super naturali certius scimus quàm alia,

quia

quia a certiori doctore, cognitio enim nostra de fide quam habemus, vel per inspirationem, vel per lectionem sacræ scripturę, sine dubio procedit a Deo, cum scriptum sit de his qui fecerunt sacram scripturam. 2. Petri 1 Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. O scientia fidei quantum es nobilis cum magistrum habeas Deū. O sancta fides quantum scientificum facis fidelem, cum sis excellentior oībus scientijs. Et ideo quilibet verus fidelis licet ignorans, & idiota, quo ad mundanas scientias, a Deo reputatur doctior omnibus doctoribus, & astrologis non habentibus veram fidem. Non enim attendit Deus nobilitatem sanguinis, sed virtutum, vnde Ouidius in lib. de vetula inquit. Nobilitas hois mens, & deitatis imago. Nobilitas hominis virtutum clara propago. Qua ex re inquit sanctus Bona. in 3. di. 23. ar. 1. q. 4. Melius est vel modicum quid de Deo scire, q̄ omnium cęlestium simul & terrestrium notitiam habere, ideo metrice dicitur. Qui Christum bene scit, satis est si plurima nescit.

2. Fides hominem nobilitat pp meritum. Secunda nobilitatio fidei dicitur meritationis. Quantum enim sit meritum illius qui sinceriter credit, & habet veram fidem, ponit Augu in li. de verbis Domini, dicens. Nulla maior virtus fide, nulla maior scientia, nulli maiores thesauri, nulla maior excellentia, & dignitas in præsenti vita inueniri potest, hæc ille: & Bernardus in sententijs suis idem confirmat dicens. Nulla maior nobilitas est in mundo quam nobilitas fidei christianæ, quæ animam sic nobilē facit & sublimat, vt etiam digna sit sedere a dextris virtutis Dei, & Salomon. Sap. 7. inquit. Optaui & datus est mihi sensus. i. fidei. & inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, & proposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius, nec comparaui illi lapidem pretiosum, quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum extimabitur argentum in conspectu illius, & infra. Infinitus est enim thesaurus hominibus, quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitiæ Dei. O igit fides nobilissima: O fides dignissima: O fides excellentissima quantum nos dignificas. Certe est nobilior quo ad Deum, & cęlestem curias pauperculus fidelis, quam omnes reges & Imperatores mundi non habentes veram fidem. Considera, o christiane fidelis, si tam excelsa virtus est fides, quantum meriti acquiris, si eam vsque ad mortem sinceriter tenes, certe dignissimam coronam tuo in capite ponet Deus in alia vita, propter virtutem fidei. Ideo ipse saluator noster Apo. 2. inquit. Esto fidelis vsq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

Tertia fidei nobilitatio dicitur filiationis. Cuius fundamentum ponit auctor in lib. de causis, dicens. Quanto aliquid est propinquius, & similius primę causæ, tanto est melius, & nobilius, quo præsupposito certū est, quòd quasi nulla est maior similitudo, & coniunctio cum aliqua re, quàm filiatio ad paternitatem, dicente Philosopho 8. Ethico. Magna est similitudo generantis ad genitū, vnde in l. fi C. de impu. & ali. sub. dicitur quòd pater, & filius censetur esse quasi eadem persona, & insti. de inuti. sti pu. §. et qui dicitur, vox patris, vox filij. Sed manifestum est quòd fides sanctissima facit hominem filium Dei, vt habetur ad Galathas. 3. c. vbi dicitur. Omnes enim filij Dei estis per fidem Iesu Christi, & 1. Io. 5. dicitur. Omnis qui credit quoniā Christus est filius Dei, ex Deo natus est. Ergo nihil pęnè nos Deo magis facit similes, quàm fides, & consequē ter nobiliores. O christiani deuoti, audite quam vobis fides conferat dignitatem, ait enim Aug. super Ioan. 1. c. Qui serui Dei esse digni non sumus, in filios per fidem nos adoptauit. Non solum autem filij Dei sunt fideles, vt etiam habetur primæ Ioannis. 3. & ad Roma. octauo. ad Galathas quarto, sed etiam Dei nuncupantur. Ideo vobis omnibus habentibus veram fidem dicit Dauid in Psal. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. *3. Fides hominē nobilitat, eo qd facit ipsum filium Dei.*

Commendatur. 2 fides ex hoc, qd ipsa tentationes superamus. Secundum ex quo commēdatur fides dicitur superationis, pro cuius declaratione sciendum, quòd vera est illa sententia. Iob septimo cap. vbi dicitur. Militia

Militia est vita hominis super terram, & Hiero. ad Eustochium Stadium, & pugna est hæc vita mortalibus, vnde Augustinus in quodam Sermone inquit. Præmonitos vos esse volo, neminem super terram sine tentatione varia victurum, & cui forte tollitur aliqua, aliam vsq; ad mortem securus expectet, hæc ille. Propter quod Ecclesiastici secundo dicitur. Fili accedẽs ad seruitutem Dei sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, scilicet mundi, carnis, & diaboli. Si ergo queras quid est scutum, & quæ armatura sit potens ad defendendum nos ab his impugnationibus. Clamans respondeo. Fides, fides, quòd enim fides vincat impugnationes, & tentationes mundi patet prima Ioannis 5. vbi dicitur. Omne quod natum est ex Deo, scilicet per fidem, vincit mundum, & hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra. De victoria dæmonum habetur ad Ephe. 6. vbi inquit Apostolus. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela inimici ignea extinguere, vbi glo. ait. Nulla est tam valida hostis tentatio, quæ non fidei fortitudine velociter subcumbat. Et prima Petri 5. post enarratã diaboli rabiem dicitur. Cui resistite fortes in fide. De victoria autem carnis habetur Esa. 11. vbi dicitur. Erit fides cinctorium renum eius, vbi glo. inquit. Omnis lumborum concupiscentia deuincitur, dum scutum fidei in anima iugiter possidetur. Alia quoque glo. super illud Hiere. 5. circuite vias Hierusalem &c. inquit. Fidelis Deus nullum habentem fidem in tentatione deserit. Anselmus in super in lib. de similitudinibus ait. Hoc priuilegio christiana fides gaudet, quòd quorumcunque inimicorum tentationem prosternit, & deuincit, habeat igitur vnusquisque in molestijs tentationum fidem Christi, & leuiter vincet omnem potestatem inimici, hæc ille. O fides fortissima tu es illa lancea validissima, quę omnes tentationes & prelia inimicorum nostrorum concurtis, & impugnas & ideo Bernardus in quodam sermone ait. Mundus, caro, dæmonia, diuersa monent prelia, quos tunc omnes faciliter deuincimus, si scutum fidei in manibus cordis nostri tenemus.

Vide quomodo fide oẽs tentationes superamus.

Tertium quod commendat fidem dicitur excessionis. Omnes enim naturæ naturales potentias excedit virtus fidei; Per virturem enim naturæ non potest quis ambulare super aquas, quod tamen facere potest per virtutem fidei, vnde Petrus habens fidem ambulauit super aquas maris. Cum autem inciperet aliquantulũ titubare in fide cępit mergi, & ideo ei dixit Dominus. Matth. 14. Modicæ fidei quare dubitasti? Beatus quoq; Ioannes de Capistrano ordinis nostri, cum necesse haberet transire Padum pro quibusdam rebus concernentibus honorem Dei, & portinarij eum nollent nauigio transfretare, forte quia volebãt ab eo pecuniam quam pauperculus non habebat, posuit & extendit mantellum suum super aquas ipsius padi, qui est fluuius profundissimus, quia alia flumina Italiæ quam plurima in eũ deriuantur, & ideo appellatur rex fluminum, & alio nomine appellatur eridanus, iuxta illud Virgilij. Fluuiorum rex Eridanus. Extenso autem mantello interrogauit socium si habebat fidem quòd Deus posset eos facere transire fluuium illum super illo mantello. Quo respondente quòd sic. Ipse intrauit fluuium ponens se super ipso mantello simul cum socio, & tanquam esset sub vna optima naui transiuit ipsum fluuium, hoc etiam anno scilicet. 1493. de mense Aprilis. Vnus frater noster Vltramontanus laicus existens Romæ, & non habens socium cum quo posset reuerti ad partes suas, faciebat se associari de loco ad locum a fratribus ordinis nostri. Cum autem esset vltra Padum in loco nostro apud Viqueriam guardianus illius loci eum associauit duobus fratribus, qui habebant trãsire vltra ipsum flumen vt irent Papiã, ipsi vero fratres habebant bulletam trãseundi, quia propter suspitionem pestis portinarij habent præceptum sub pœna furcæ ne transfretent aliquem venientem de loco suspecto, & qui non habeat ipsam bulletam. Deo autem permittente ille frater Vltramontanus qui nesciebat quòd oporteret habere dictam bulletam perrexit cum ipsis fratribus sine illa, vnde portinarij cum recepissent in portu

3. Commendatur fides, ex hoc quod oẽs vires naturales excedit.

Lege miraculũ beati Ioan. de Capistrano.

Vide aliud quoq; miraculũ de quodã alio fratre Laico.

portu illos duos socios eius, qui habebant bulletam interrogauerunt eum vbi haberet bulletam suam. Ipse autem frater quia erat laicus nesciebat bene loqui latine, nec etiam vulgariter in lingua nostra. Sed humiliter signis & verbis quibus poterat rogabat amore virginis vt eum transire permitterent. Illi vero cõsentire noluerunt, vnde ipsum solum in ripa dimiserunt. Tunc cogitans iste pauperculus quòd omnino oportebat eum transire, si volebat ire ad partes suas, extraxit tunicam quam habebat sub habitu. Et quia habebat peram in qua deferebat duos panes cum vno vasculo vini, vt posset per viam prandere, ligauit dictam peram ad collum deinde misit tunicam super aquam Padi, & postmodũ salijt super ipsam tunicam. Sed Deo sic disponente fundum petijt ipsius fluminis, deinde super aquas venit, & medi⁹ super aquas stans, ac medius sub aqua, pergebat ad aliam partẽ fluminis, & quia illa pera quam habebat ad collum impediebat ipsum dissoluit eam, & posuit super humeros, & pergebat recto tramite versus portum nihil descendendo, quamuis velocissime, & cum maximo impetu curreret prædictus fluuius, qui est ibi valde latus. Videns autem tunicam suam deorsum ferri ab impetu aquæ, cucurrit post eam & ipsam apprehendit, & secum detulit, & redijt pergens contra aquas ad iter quod ceperat habens manus iunctas ad Deum cum corde eleuatas; & sic transijt ipsum fluuiũ citius quam portinarij cum naui, quamuis ante ipsum incepissent transfretare, & ipse moram traxisset in extrahendo tunicam, & se aptando. Item in eundo post tunicam suam, quod miraculum multi viderunt qui erant in naui. Et ipse frater a Papia venit ad illum locum sancti Angeli apud Mediolanum, associatus a duobus fratribus prouinciæ Ianuæ, & ab isto loco fuit associatus ab alijs duob⁹ fratribus versus partes suas. Multa alia stupenda, & super totius naturæ facultatem facta sunt per virtutẽ fidei, de quibus solum aliqua referam causa breuitatis, peto ergo a te o natura an cum omni potentia tua, & omnibus influentijs cælestibus possis cæco visum

Naturalib⁹ viribus cæco visum re

restituere? Et certe clamat Aristoti. de quo inquit, Commentator super tertio de anima. Creditur quòd iste homo fuit regula in natura, quem natura inuenit ad demonstrandum vltimam perfectionem in scientia totius naturæ, hęc ille. Dicit ergo ipse Aristo. cognitor virtutis naturæ in post prædicamentis. A priuatione ad habitum, impossibilis est regressus per naturam. Sed ò fides sanctissima, nunquid tu potes cęcis lumen præstare? Certe sic, & dimissis alijs quasi innumerabilibus exemplis, ponam illud quod habetur in legenda sancti Dionisij philosophi, Atheniensis Ariopagitę, scilicet quòd cum Paulus Athenis disputaret cum Dionisio, tunc in illa ciuitate doctore, & magistro excellentiore, & eum conaretur ad fidem Christi conuertere. Semel disputantibus illis accidit quòd quidã cæcus, a natiuitate quẽ Dionisius cognoscebat inde transitum fecit, tunc Dionisius dixit Paulo, Si mediante fide tua, huic cęco lumen confestim restituis, ad fidem tuam me conuertam. Cui Paulus subridens ait. O Dionisi, hoc facere minimum est fidei christianę, Sed tamen quia hoc petisti, volo tibi fidei nostræ virtutem demonstrare. Verum quia si ego verba aliqua dicerẽ ad restituendum lumen huic cęco, forte alicui superstitioni imputares. Dic tu hæc verba. O cęce, præcipio tibi in virtute fidei Christi, vt visum recipias. Quæ verba statim vt Dionisius dixit, ille cęcus illuminatus est. Et ipse sãctus Dionisius ad fidem Christi conuersus, doctor christianorum est effectus.

stituere non possumus, qd tamen fides possunt.

De Dionisio Areopagita qño.s. cõuersus fuit a diuo Paulo.

Secundo peto a te, o natura potentissima, an possis facere cessare solem & Lunam a suo motu, ita quòd generata non corrumpantur & destruantur. Et clarum est quòd non. Nam inquit Philosophus secundo de generatione. Motus solis est causa generationis & corruptionis omnium rerum. Et in 8. Physicorum. Motus est vita quædam omnibus natura subsistentibus, quo remoto nulla natura subsistit. Ex prædictis ergo patet quòd natura non potest facere cessare motum cęli quin omnia generata destruantur, & pereant. Sed o fides potentissima,

Natura nõ põt facere solem cessare a suo cursu, quod tamen põt fides.

tissima, nunquid tu hoc efficere potes? & clarum est quòd sic. Nam Iosue.10 legitur, quòd in virtute fidei Iosue præcepit Soli, & Lunæ vt se firmarent, & nõ currerent, vel mouerentur, donec ipse victoriam de hostibus obtineret dicens. Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra Hailon, stetitq; Sol in medio cœli, & non est motus per spatium vnius diei, & similiter Luna. Et tamen cessante motu prædicto virtute fidei, non cessauit generatio rerum, nec aliquam res create passæ sunt molestiam.

Natura nõ põt facere ignẽ nõ coburere passum disposi tum, ac sibi approximatũ, & tamẽ hoc põt fides.

TErtio peto a te o natura potentissima, an facere possis q̃ ignis in corporibus inferioribus sibi iunctis non immittat calorem? & clarum est quòd nõ, dicente Philosopho. 1. Methaphisicę, q̃ vnũquodq; naturalem entium semper vtitur natura sibi propria, & septimo. Physicorum idem ait. Agens naturale agit necessario, vt ignis semp calefacit. Et quarto Ethycorũ dicit. Qualis quisque est, talia operatur. Ex quibus patet quòd natura facere non potest, quin ignis calefaciat illa quę in eo ponuntur. Sed o fides sanctissima, nunquid tu hoc efficere vales? & certum est, quòd sic. Legitur Danielis tertio quòd cum Ananias Azarias, & Misael nollent adorare statuam quam fecerat Nabuchodonosor, ipse rex fecit eos proijci in fornacem ardentissimam, qui fidem habentes in Deo, ignem fornacis ingressi non senserunt calorem, nec in aliquo læsi sunt, sed in fornace tanquam in rosario manentes, Deum laudabant.

Naturaliter montes transferre non possumus, quod tamen fide possumus.

QVarto peto a te o natura. Nunquid vales facere vt montes per se, a seipsis moueantur, & ad alia loca contra naturam transferantur? & clarum est q̃ non. Nam nihil agit contra naturam suã 1. Phisi. Natura autem montium est grauis, & grauia semper tendunt deorsum vt inquit Aristo. in 4. de cœlo, & mũdo, & ideo non possunt eleuari, & transire de loco ad locum per potentiam naturalem. Sed o fides potentissima, nunquid tu hoc facere potes? & clarum est quòd sic. Nam Matth. 17. dixit Dominus. Si habueritis tantam fidem, sicut granũ sinapis, & dixeritis huic monti, transi hinc transibit, & nihil impossibile erit vobis, & Mar. 9. etiam dixit. Si potes credere omnia possibilia sunt credẽti. Quæ verba probantur exẽplo Alexandri magni, qui cum venisset ad montes caspios, & petissent filij captiuitatis decem tribuum, licentiam, & adiutorium ab eo exeundi inde, cognita causa inclusionis eorum, scilicet quòd quia adorauerant vitulos aureos quos fecerat Ieroboam rex Israel & recesserãt a Deo; Deus eos ibi incluserat. Alexãder respondit q̃ artius eos includeret. Cumq; eos includere vellet, videns difficultatem maximam & humanam potentiam non sufficere, orauit cum magna fide Deum Israel, vt opus illud compleret, & ecce statim accesserunt ad se inuicem prærupta montium, & factus est locus immeabilis. Et hoc miraculum habetur in gestis Alexãdri, & idem testatur Iosephus dicens. Quid facturus est Deus pro fidelibus suis, si tantum fecit pro infideli charitatem non habente? Aliud exemplum habetur, scilicet quòd dum infideles quasdam vrbes christianorum sibi subiecissent quarum vna dicitur Baldac, & alia Thaurisium, & sunt inter Armeniam, & Persidam sitæ, permittebant tamen eos christiano more viuere dummodo soluerent tributum. Quadam autem die rector illius regionis, volens extinguere christianos, vocauit Episcopos christianorum dicens. Christus vester dixit in euangelio Matth. 21. Quod si habueritis fidem dicetis monti quòd proijciat se in mare, & obediet vobis. Nunc ergo aut hunc montem faciatis proijcere se in mare, aut omnes vos interfici faciam. Quibus dictis cum Episcopi, & alij christiani starent malenconici. Quidam christianus simplex, & idiota, sed veracem habẽs fidem interrogauit Episcopos, an Christus hoc dixerit in euangelio. Quibus respondẽtibus quòd sic, ille inquit. Ex quo Christus hoc dixit, eamus & precipiamus mõti quòd proijciat se in mare, & sine dubio obediet nobis. Eũtes ergo omnes christiani cum Episcopis ille bonus, ac simplex christianus plenus fidecum martello monte percussit dicẽs. O mons præcipio tibi in nomine Domi

Vide de Alexãdro magno mirabile dictũ.

ni nostri Iesu Christi, & in virtute fidei christianæ, vt proijcias te in mare, statimq; cunctis fidelibus, ac infidelibus aspicientibus, ille mons in mare se proiecit. Ex quo prodigio ipse rector prædictæ regionis nomine Calissus, q erat pontifex summus illius gentis, ad fidem christianam cum populo suo conuersus est, & baptizatus. Et hoc miraculum retulit Marcus Nicolai Polo Venetus de visu, qui tunc erat in partibus illis O igitur potentia ingentissima fidei nostræ. O virtus incomparabilis, præfecto omnem naturæ creatę potentiam præcellis.

Natura nō pōt dæmones fugare, & tamē hoc pōt fides.

QVinto peto a te, o natura, nunquid cum omni potentia tua, possis dęmones ab obsessis corporibps effugare? Et certum est quòd non. Nam dicit Iob. 41. de diabolo. Non est potestas super terram, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret. Sed tu o sanctissima fides, nunquid hoc efficere, vales? Et clarū est quòd sic, sicut testatur dñs noster Marci vlti. Et omissis alijs exemplis capiamus illud, quod ponit Grego. in li. 1. dialogorum. s. q matrona quædam nobilis habebat nurum, quæ infra breue tempus, quo filium eius acceperat, cum eadem socru ad dedicationē orato rij sancti Sebastiani fuerat inuitata, nocte vero eadem voluptate carnis deuicta, se a viro suo abstinere non potuit. Mane autem facto, licet conscientia sibi dictaret, ne ad dedicationem cum illa immunditia iret, tamen verecundia mota, & magis erubescens homines, q̃ Deū perrexit ad dictam dedicationem, mox autem vt oratorium intrauit erepta a diabolo, & multum vexata suum crimē publice omnibus referebat. Tunc parentes eius indeuoti eam duxerunt ad maleficos, qui incantationibus suis illum dęmonem, cum expellere vellent, diuina virtute vna legio dæmonum in illam intrauit, & ex tūc cępit tot diuersas emittere voces, quot eam dæmones possidebant. Tunc parentes pęnitentia ducti, eam cum maxima fide ad fortunatum Episcopum perduxerunt. Qui cum ingenti fide Deum orans, & nihil in fide hæsitās, illos a muliere dęmones effugauit, & liberam parentibus reddidit. O magna fidei potētia, quę vno ictu. 6666. dęmones effugauit.

Exēplū de quadā matrona, quæ nisi fide a dæmonibus liberari nō quā potuit.

Fides mortuos suscitare pōt hoc tamen nequis natura.

SExto peto a te o natura, an possis mortuos suscitare, cum omni potentia tua? Et certum est q non, dicente Aristotile. in lib. de secretis secretorum ad Alexandrum. Nequaquam per naturā est redditus vitæ post corporis corruptionem. Sed tu o fides sanctissima, nunquid potes mortuos ad vitam reuocare? Et clarum est q sic, nam Matthæi. 11. dicitur. Mortui resurgunt, scilicet in virtute fidei christianæ. Et omissis multis exemplis referamus illud quod legitur in collationibus Ioannis Cassiani. s. quòd dum quidam Philosophi dicerent scientiam suam esse certiorem quam fidem christianam, Abbas Panutius, vel secūdum alios Abbas Macharius dixit. O Philosophi probate quod dicitis per resuscitationem alicuius mortui, & ego similiter probabo fidem meam. Responderunt Philosophi dicentes. Nun possumus, ait enim Princeps noster Arist. 4. Mathaphisicæ hoc esse impossibile per naturam. Tunc prædictus Abbas congregato populo iuit ad cimiterium vbi iacebat corpora mortuorum, & in præsentia totius populi faciens extrahi corpus vnius mortui clamauit dicēs. O anima huius mortui pręcipio tibi in virtute fidei christiapæ, vt venias in hoc corpote, & a morte ad vitam resuscites; illud Mirabile dictu, statim præcepto facto ille resurrexit, qui diu mortuus extiterat. Quo miraculo supra omnem naturę virtutem facto, Philosophi ad fidem conuersi sunt. Ex quibus omnibus patet excellentia fidei catholicæ.

Vide exemplum istud quomodo si de mortuos suscitātur.

QVantum enim placeat Deo, patet per illud quod inquit Dauid. Psa. 32. Omnia opera eius in fide, & loquitur de Deo. Omnia etiam magna opera meritoria sunt in virtute fidei facta, vt inquit Paulus ad Hebræ. 11. Fide enim Abel offerebat primitias Deo. Genesis. 4. Et ex hoc illi placuit. Fide Noe per archam saluatur. Genesis sexto. & septimo. Fide Abraham egreditur de terra

Fides ē grata Deo: & ideo oīa opera meritoria, ac miracula sunt facta virtute fidei.

sua Gen. 12. Fide Loth de Sodomis liberatur. Gen. 19. Fide Isaac imolari erat contentus. Genesis. 22. Fide Ioseph vxori domini sui non consensit Gen. 39 Fide Moyses flumina Ægypti in sanguinem vertit. Exodi. 7 Fide ipse cum populo Israel mare transijt siccis pedibus. Exodi. 14. Fide aquas Marath amaras dulces fecit. Exod. 15. Fide aquam de petra eduxit. Exod. 17. Fide Iordanis siccatur. Iosue. 3. & hierico cadit. Iosue. 6. Fide Iosue fecit stare Solem, & Lunam immobilem per diem naturalem. Iosue. 10. Fide Gedeõ cum 400. viris. centum vigintimilia madianitarum superauit. Iudic. 7 Fide sterilis peperit Sansonem. Iudic 13. Fide Sanson, mile viros strauit, & aquam de maxilla habuit. Iudic. 15. Fide Anna concepit. primi Regum primo, Helias fide fecit descendere ignem de cœlo, quarti Reg. primo, & Heliseus fide suscitauit filium sunamitis. quarti. Reg. quarto. Fide sol decem gradibus retrocedit. quarti Reg. 20. ad orationem Esaiæ factam, ad petitionem Ezechiæ regis Iuda. Fide Thobias illuminatur. Thobiæ. 11. Fide Daniel cum tribus socijs stetit in fornace ignis illesus. Dan. 3. Fide Daniel de lacu leonem liberatur. Dan 6. Fides omnia impetrat. Ideo Centurioni dixit Dominus. Matthæi. 8. Vade & sicut credidisti fiat tibi, & Matthæi. 9. dixit mulieri sanguifluę. Fides tua te saluam fecit. Et leproso curato idem dixit. Lucæ. 17. Et eadem verba dixit cęco illuminato. Luc. 18. & Mariæ Magdalenæ. Lucæ. 7. Ex prædictis igitur possumus cognoscere fidem esse Deo gratissimam pro qua tam mirabilia operatur, e contra vero est de infidelitate quod parer quia infidelibus comminatur æternam damnationem, vnde Ecclesiast. 17. dicitur. In gentem incredulam exardescet ignis, & Apoca. 21. scriptum est. Timidis autem, & incredulis pars illorum erit in stagnum ignis, & suphuris, & ardebunt in secula seculorum, In tantum autem fides est Deo grata, quòd propter illam dat nobis benedictionem suam, vnde Saluator ait. Lucæ. 10. Beati qui non viderunt, & crediderunt, vnde Paulus ad Galathas tertio. inquit. Qui ex fide sunt benedicentur cum fideli Abraham. Nec mirũ si fides tãtum chara est Deo. Nam per ipsam homo totaliter subijcit ei id quod est præcipuum in ipso scilicet intellectum, dum credit ea quæ sunt supra capacitatem intellectus humani, seruans illud 2. ad Cor. 10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Item per fidem anima nostra purgatur à peccatis, & fit munda iuxta illud Actuum. 15. Fide purificans corda eorum transumptiue de conse. di. 4. c. verus. Qui autem diligit cordis mundiciam, habebit amicum regem. s. celestem. Prouer. 22. Itẽ fides est annulus quo anima desponsatur Deo, iuxta illud Oseæ 2. Desponsabo te mihi in fide, vbi dicit glosa. Sola fides est, quę in spirituali matrimonio animam Deo copulat, & sibi sponsam facit. Idem em̃ ius seruatur in sponsa, & vxore C. de bonis quæ libe. l. non sine ratione. Annulus ergo fidei est euidens signum desponsationis aĩæ cũ Deo ar. in c. nostrares. 30. q 5. Et ideo sicut sponsus diligit sponsã suam, iuxta illud Esa. 62. Gaudebit sponsus super sponsam, ita Deus diligit fidelem aĩam, per fidem etiam Deus inhabitat in aĩabus nostris, vnde Apostolus ad Ephe. 3. ait. Existimo enim Christum habitare per fidem in cordibus nostris, & ideo etiam inquit fidelibus. 2. ad Cor. 6. Vos estis templum Dei viui, o fides sanctissima tu es illa quæ orationes nostras facis a Deo celeriter exaudiri, dicente Domino Marci. 11. & Matthæi 21. Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis & fiet vobis. E contra vero fides multum displicet diabolo, cui summe displicet illud qđ valde placet Deo. Nec mirũ quia diabolus dicitur spiritus immundus. Matthæi. 12. & Luc. 11. & ideo sibi placent immunditiæ, & displicent munditiæ, & perconsequens anima mũda per fidem. Itẽ quia diabolus est adulter aĩarum, faciens eas fornicari per peccatum, non vellet qđ in anima esset annulus fidei ex quo impeditur cum ea cõ miseri, iuxta illud Iob. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem, sequitur autem in eodem c. de demonibus. Si subito apparuerit aurora arbitrantur vmbram mortis. Fides enim est aurora verum

solem

Deus infidelibus comminatur.

Fides quare grata Deo.

Fides est annulus, quo aĩa Deo desponsatur.

Fides multum diabolo displicet.

solem præcedens, & ideo diabolus eam exosam habet, & maxime quia ipse fur, & latro, quærit spoliare animam suis donis, gratijs, & virtutibus, quod facere non potest, quando homo habet in se lumen fidei, per quod videt insidias diaboli. & se ab eis custodit, & ideo Saluator ait. Ioannis. 3. Omnis qui male agit odit lucem & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Quæ verba possunt exponi de diabolo, & de luce fidei. Scit etiam diabolus quòd fides est oculus animæ, & ideo quia ipse vult continue pugnare cum ea, cum qua habet colluctationem vt dicitur ad Ephe. 6. Quærit semper eruere ipsum oculum vt homo cæcatus non videat quomodo debeat se ab eo defendere. Et facit sicut coruus, qui semper primo currit ad extrahendum oculum cadaueris, & similiter ipse currit ad eruendum oculum nostræ mentis, de quo Chriso. super Matthæum inquit. Fides religionis catholicæ lumen est animæ, ostium vitæ æternæ, & totius veritatis stabile fundamentum. Ideo etiam diabolus exosam habet fidem, quia per eam expulsus est a mundi dominio Nam ante fidem Christi regnabat & colebatur per idolatriam nūc autem verificatum est illud Ioannis. 12. vbi saluator ait de fide sua. Nunc princeps huius mundi eijcief foras. Et ideo sicut canis timet baculū quo percussus est, ita diabolus fidem, maxime quia per eam expellitur ab aīa hoīs. Fides enim in arce aīæ ponit signum regis cęlestis & introducit ipsum in aīa, & ideo fugat diabolum, & verificatur illud Lucę. 11. Cum fortis armatus custodit atriū suū in pace sunt oīa quæ possidet. Cum aūt fortior eo superuenerit, & vicerit eum, oīa spolia ei⁹ diripiet &c. & ideo inquit Augu. in li. de baptismo paruulorum, & ponit Magister in. 3. di. 19. c. 1. di. Si rectę fidei intuitu in illū respicimus q pro nobis pependit in ligno, a vinculis diaboli soluimur Erectus quoq; fuit diabolus a corporibus ab eo possessis per fidem Christi, vt patet. Matthæi. 12. & Marci. 7. de filia Cananeæ, & de Apostolis eijcientibus dæmonia in virtute fidei Christi. Luc. 9. Abhominatur etiā fidem ipse diabolus sciens ipsam esse stabilissimum salutis nostræ fundamētū de quo inquit glosa super. 11. cap. epistolæ Pauli ad Hæbre. Fides est fundamētum omnium bonorū, qđ nemo mutare pōt, sine quo nō est bona edificatio, & Aug. super Ioannem ait. Fundamentum iustitiæ est fides, quæ medicatur corda iustorū, & iterū in li. de fide ad Petrum dicit. Fides est oīum bonorū fundamentū, & humanæ salutis initium, & idem in li. 12 cōtra Faustum scribit. Sicut oīs laus attribuenda est radici fructum nutrienti, ita & fidei oēm virtutem perficienti. O beatissima fides tu es illuminatio cordium nostrorum quæ nos videre facis Deum, quem sine te videre non possumus, & ideo dixit saluator cecis illuminādis corporaliter, & spiritualiter. Matthæi. 9. Secundū fidē vestram fiat vobis & aperti sunt oculi eorum. Si. n. etiam de se visibile & optime coloratum non potest videri sine lumine, etiam ab oculo clarissimo, quia vt ait Philosophus. 2. de anima Color non est visibilis sine lumine. Multo minus Deus a nobis inuisibilis, potest videri sine lumine fidei. Lumen namq; rationis nostræ non est tantæ acuitatis vt possit excedere naturalia, & supernaturalia illustrare nisi quantum lumine fidei adiuuatur. Facit enī fides credere non visa. c. in domo. de pęni. di. 4. & vbi ratio non potest attingere ipsa supplet defectum eius c. reuera. de conse. di. 2. Nulla enim lux clarior recta fide, vt in epistola. inter claras. C. de summa trini & fi c. de qua inqt Chrisost. super Matthæum. Fides est lampas quia sicut lampas illuminat domū, ita fides animam. & Aug. dicit. Fides est illuminatio mentis ad summam veritatē, vnde Bern. super Can. ait. Quid non inueniet fides? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima. Ipsam deniq; æternitatem suo illo amplissimo sinu circumcludit. Transgrediturque fides rationis humanæ fines, & naturæ vsum, ac terminos experientiæ, hæc ille. Ipsa quoque fides animam nostrā charitate, & diuino amore inflammari facit, vnde Grego. super Ezechielem, & ponitur a Magistro in 3. dist. 23. ait. Nisi fides prius teneatur nullatenus ad spiri-

spiritualem amorem attingitur, non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit, quia nemo potest amare quod non credit, hec ille. Et similiter facit nos bene operari cum charitate, quia fides per dilectionem operatur ad Gala.5. & 28. q.1. vxor. & de sacra vnctio. c. vnico.§. quia vero. Fides quoq; est illa sine qua nullum opus nobis valet ad salutem. c. firmissime, de here. & prima.quæst.prima.c. firmissime. & 26. q.prima.cap.omnis.§. ex his. & de summa trini. & fide catholica.c. firmiter.§. vna est,& probat Augustinus 19. de ciuitate Dei. c. 23. Adueniente autem fide, omnia opera nostra nobis proficua sunt,& viua, atque meritoria, si tamen sint de genere bonorum, & bene circunstantiata, vnde Augustinus super illud Apostoli ad Roma.3. Arbitramur iustificari hominem per fidem ait. Bona ante fidem inania sunt, vbi enim fides non est,vere bonum opus non est, & iterum dicit.Si bona videbantur antequam crederes,currebas quidem, sed præter viã currendo errabas potius quam perueniebas. Vbi autem vera fides est necesse est charitatem esse. Vbi autem charitas est,omnia opera placita sunt Deo. Fides etiam viuificat animam nostram, vnde saluator ait. Ioannis.11.Qui credit in me etiam si mortuus fuerit viuet,est autem fides similis calori solari, cuius virtute reuiuiscunt plantæ. Item cordi totum corpus viuificanti, & radici totius arboris vitam conseruanti. Fides etiam distinguit electos a reprobis, iuxta illud ad Roma.4. Signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei. Fideles ergo semper portant insignia Dei, in signum quòd sunt ex parte eius. Infideles autem insignia diaboli quia sunt de illis de quibus inquit Salomon. Sap. secũdo. Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius, ea propter maximum damnum incurrit quiipsam fidem amittit, vnde Seneca ad Lucillum scribit.Fidem qui perdit,non potest vltra perdere, & iterum ad eundem.Epistola. 37. ait. Fides sanctissimum humani pectoris bonum est. Separat quoque fides sapientes ab insipientibus, iuxta illud Apoca. 14. Hæc est fides, & sapientia sanctorum qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu. Sicut ergo fides ostendit qui sunt milites Christi,& qui diaboli,quia ait Dominus Lucæ.11.Qui non est mecum scilicet per fidem, contra me est. Quod etiam notatur in l. celicolarum. C. de iudæ. ita etiam demonstrat qui sint sapientes, & stulti. Radix enim sapientiæ est fides.Ecclesiastici.primo. Fides etiam imperrat nobis remissionem peccatorum, vnde Act. decimo. dicitur de Christo. Huic omnes prophetę testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum,& Matthæi.8. Scriptum est quòd videns Iesus fidem illorum qui offerebant sibi paraliticum curandum,dixit ei. Confide fili remittuntur tibi peccata tua,vbi glosa inquit.Ecce quantum valet apud Deum fides propria, cui tantum valuit aliena. Has autem omnes & multas alias fidei vtilitates considerans Augustinus inquit in libro de verbis Domini. Nulle maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, quam fides catholica quę peccatores homines saluat, cęcos illuminat,infirmos curat, cathecuminos baptizat,fideles iustificat, pœnitentes reparat,iustos augmentat, martyres coronat, virgines, & viduas conseruat, clericos ordinat,sacerdotes consecrat, & in ęterna hæreditate cum sanctis Angelis collocat,hæc ille. Qui etiam in libro. de speculo. capitulo primo. rogat Deum dicens. Obsecro misericordiãm tuam, & suplex imploro cunctorum fons, & origo, bonorum largitor, & conseruator virtutum Deus adauge mihi fidem sanctam,rectam,immaculatam, fidem eruditam, catholicam, & prudentissimam, feruẽtem,insuperabilem,& orthodoxã, quæ in me omne quod tibi placet per dilectionem, & humilitatem opererur, quæ vinci nequeat inter verba altercationis, in die persecutionis & necessitatis,adiuua domine credulitatem meam. Sciebat enim Augustinus quòd fides est illa quæ tenet hominem in gratia diuina,iuxta illud,secundæ.ad Cor.primo. Nam & fide statis.Item quòd Deus apparet eis qui fidem habent in illum Sapien-

Et dicit vera quia bene põt esse fides sine charitate sed nõ fides formata.

Fides distinguit electos a reprobis.

pientiæ primo. & q̃ beneplacita est ei fides,& mansuetudo. Ecclesiast. 1. Nos igitur fideles gaudeamus de dono fidei nobis a Deo collato,dicentes cum beato Thobia sui libri.c secundo. Vitam illam expectamus quam dominus Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

DE SIGNIS QVIBVS cognoscitur verus Christianus.

SEcunda pars nostri sermonis dicitᷣ signationis, videlicet quibus signis possumus cognoscere illos qui habent verã fidem, & licet dicat dñs. Mar. vltimo. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo dęmonia eijcient,linguis loquentur nouis,serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint,non eis nocebit,Super ægros manus imponent,& bene habebunt. Tamen si quis non habeat hæc signa, nõ per hoc debet reputari non esse fidelis,hęc enim miracula erant necessaria in primitiua ecclesia,quæ erat fundanda, modo vero iam stabilita fide,non sunt ita necessaria vt inquit Nicolaus de Lira super prædicta verba saluatoris. Septem ergo alia signa inueniunt,ex quibus cognosci põt an quis habeat magnam, vel paruam fidem. Primum est Deo in omnibus obedire.etiam in valde arduis,quę videantur esse contra rationem, & huiusmodi fuit fides Abrahæ, qui cum esset senex,& in senectute habuisset filium vnicum legitimum, per quem dixerat ei Deus quòd semen eius erat multiplicandum, postea cum præcepisset ei Deus vt ipsum filium quem summopere diligebat occideret, vt habetur Gen. 22. voluit dictum filium iugulare, & tñ etiam sperabat ex dicto filio semen suũ multiplicari debere secundum promissionem diuinam. Et ideo de eius immensa fide dicitur Gen. 15. Credidit Abrahã Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Quod etiam recitat Paulus ad Roma. 4. in magnam Abrahæ cõmendationẽ vbi etiam ait: q̃ ipse Abraham contra spem in spẽ credidit. Illi ergo qui Deo non obediunt nõ sunt christiani veraces. Ideo Lucæ. 6. dicit Dominus. Quid vocatis me domine,& non facitis quæ dico? Et talibus negans regnum cœlorum. Matth. 7. ait. Nõ omnis qui dixerit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei qui misit me intrabit in regnum cœlorum.

Septem signa ponuntur p q̃ q̃s poterit scire an aliqs habeat magnã vel paruam fidem.
1. Signum.

SEcundum signum est propter Deum temporalia contemnere. Quomodo enim in Deum credit, qui solicitudine nimia temporalia quærit? Cum ipse dicat. Matth. 6. Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neq; corpori vestro quid induamini. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Primum ergo quærite regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc omnia adijcientᷣ vobis. Qui ergo nimis soliciti sunt de acqrendis diuitijs, maxime religiosi nõ sũt viri fideles. Cum dicat dñs. Matth. 6. Nõ potestis Deo seruire, & mammone, vbi glosa inquit. Mammonæ seruire, Deum negare est. E contra autem signum est magnæ fidei parum curare de temporalibus bonis, sed sperare in Domino, iuxta illud propheticum. Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet, & hoc faciunt veri religiosi dicentes illud Apostoli. primę ad Thi. vlti. Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti sumus. Et hanc magnam fidem habuit Moyses de quo dicit Paulus ad Hebr. 11. Fide Moyses grandis effectus est, qui negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, q̃ temporalis peccati habere iocunditatęm, maiores diuitias existimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.

2. signũ ex quo cognoscere possumus an quis habeat magnã vel paruam spem.

TErtium signũ est in aduersis de Deo confidere, sicut fecit Ionathas vadens cum solo armigero in exercitu inimicorum, vt eos interficeret dicens. Non est difficile domino saluare in paucis, sicut in multis. primi Regum. decimoquarto. Et idem dixit Assa rex Iuda. secundi Paralip. decimoquarto. & Iosaphat eiusdem libri 20. & Iudas Machabeus. primi Macha. tertio hanc etiam mirabilem fidem habuit Dauid

3. signum.

vadens in nomine Domini cum baculo contra Philisteum, primi Reg 17. Esdras magis confidens in oratione q̃ in conductu. Regum primi. Esdre. 8. & socij Danielis dicentes. Quod Deus poterat liberare eos de camino ignis ardentis. Danielis. 3.

4. Signum. QVartum signũ magnæ fidei est Deo ad longam credentiam bona sua tradere. Magni enim principes, magnã & longam volunt credentiam. Et ideo signum est paruæ fidei, cum benefaciens vult sua benemerita statim a Deo remunerari. Contra quem dicitur Eccle. 20. Hodie feneratur quis, & cras expetit, odibilis est homo huiusmodi, & Prouer. 20. cap. scriptum est. Hæreditas ad quam festinetur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Ideo canit ꝓphēta. Expecta dominum, & viriliter age, & confortetur cor tuum & sustine dominum.

5. Signum. QVintum signum magnæ fidei est in postulatione non deficere, licet nõ ita cito exaudiamur. Et ideo laudatur Cananea quæ totiens repulsa non destitit clamare di. Miserere mei fili Dauid Matthæi. 15. Quando ergo tumus in aliqua tribulatione signum est magnæ fidei, si de Deo non desperemus, licet non ita cito liberemur. Et hãc fidem habuit beatus Iob dicens. 13. sui libri cap. Etiam si me occiderit in ipso sperabo. Sine hac fide nullus potest ingredi regnum cœlorum. Omnes enim sancti per hanc fidem gloriam celestem consecuti sunt, in tribulationibus & in infirmitatibus nno deficientes, de quibus ad Hebr. 11. dicitur. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiã adepti sunt repromissiones, obturauerũt ora leonũ, extinxerunt impetũ ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, &c.

6. Signum. SExtum signum magnæ fidei est oẽs articulos fidei non timere confiteri, etiam vbi est periculum mortis. Et ideo dicit Tho. 2. 3. ar. 2. ꝙ quotienscunq; aliqui tacendo & non manifestando se esse Christianos, cognoscerent, quòd ex hoc subtraheretur hono: debitus Deo, vel proximo, damnum infidelitatis sequeretur, vtputa. Si quis interrogaret de fide, & taceret ac ex hoc crederet ꝙ non haberet fidem, vel ꝙ fides non esset vera, vel alij propter taciturnitaẽ eius auerterentur a fide talis peccaret mortaliter. Et hoc est quod inquit Apostolus ad Roma, 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad saluteẽ. Ideo in c. firmiter de summa. tri. & fi. c. dicitur firmiter credimus, & fideliter cõfitemur. Qua propter Matthæi. 10. dicit Dominus. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.

7. Signum. SEptimum magnæ fidei signum est ad honorem Dei multa bona facere. Cũ enim fides sit in anima, non potest cognosci a nobis quòd quis habeat magnã aut paruam fidem nisi per actus exteriores per quos inferiores cognoscuntur vt ait. Aristoteles in 2 Priorum, & in secundo de anima inquit. Habitus cognoscuntur per actus. Et in 4. Metha. ait, Opus bonum, & malum ab extra indicat quale sit in anima, & 4 Ethi. Qualis quisq; est, talia dicit, & operatur, & sic viuit. Et in 12. Metha. Actus specificat habitus. Et in primo de anima, etiã dicit. Anima simplex, & intellectualis cognoscitur per motum, & sensum, & per operationem sui corporis. Et ibidem. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est, & 27. q. 1. c. nec aliqua dicit glosa. Per exteriora interior voluntas dignoscitur, facit. §. ceruos. inst. de re. di. l. naturalem. §. in his. ff. de acqui. re. do. l. Fulcinius. §. illud sciendum. ff. ex quibus cau. in pos. eatur. Et Ambrosius in libro de officijs ait. Habitus enim mentis per statum corporis cognoscitur. Prosper quoq; in libro Epigramatum, epigra Matthe. 22. inquit. Ex operum specie clarescunt intima cordis. De actibus enim exterioribus habent homines iudicare. Cle. exiui de paradiso. §. cupientes. de. ver. signi. Quando igitur quis non bene operatur, signum est ꝙ non est verus fidelis. Scriptum est enim Iacobi. 2. Fides sine operi-

operibus mortua est, trāsumptiue in c. fertur, & c. sicut vrgeri. &. §. opponitur. 1. q. 1. & de pœni. dist. 2. c. si enim. & di. 3. 5. illud. & de sacra vncti. c. vnico §. quia vero. Ex quibus omnibus colligit quidam prædicator q aliqui sacro baptismate renati, habent fidem viuam sed tenuem, ac macram, quia cum fides viuat ex bonis operibus, ipsi eam pascunt tenuissimo cibo, & potu spirituali, & vilissima refectione, non dantes ei nisi modicum aquæ, & panis ordei, aut milij, vel similaginis, seu furfuris, idest modicis, & parui meriti operibus eam cibantes. Alij vero habent fidem viuā, & pinguem, quia eā optime pascunt abūdantissimis ferculis, & delicatissimis cibarijs idest multis, & maximi meritis operationibus. Alij autem habent fidem mortuam, quia illam nullis operibus bonis pascentes mori fame pmiserunt. Sed alij istis deteriores non solum fidem suā spiritualis cibi inedia extingūt, sed etiā iniquis actionibus tanq̃ venenosis cibarijs eam prefocantes interimunt. Et isti licet temerarie nomen sibi christianitatis vsurpent, Christi tñ censentur inimici. Et ideo inquit Paulus ad Thi. 1. de talibus christianis Confitentur ore se nosse Deum, factis autem negant. Super quæ verba Augusti. inquit. Multos in christianis inuenimus Antichristos, qui non verbis & corde, sed tñ factis Christum negant. Talis est fides non christianorum, sed dæmonum, hæc ille. Ea propter dicit Magister sen. & omnes Theologi. in. 3. di. 23. & Alexan. de Ales in 3. par. te summe in tractatu de. 7. præcepto decalogi. q. 6. q aliud ē credere Deo, aliud credere Deum, aliud credere in Deum. Credere Deo, est credere vera esse quæ dicit, quod etiam mali faciunt. Credere Deum, est credere illum esse, quod etiā dęmones credunt, & contremiscunt. Credere in Deum, est credendo amare, & ei vniri, ac illius amore bene operari. Id Grego. in quadam homilia inquit. Ille veram fidem habet, & vere credit qui exercet operando qđ credit. Econtra vero de non bene operantibus dicit Iacobi. 2. Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fine operibus fides. O igitur maledicti peccatores dicite mihi Nunquid vos

Aliud est credere Deo aliud credere Deū, & aliud credere in Deū.

estis christiani? Vultis q ego respondeā pro vobis? Clamans cum lachrymis dico, q non estis fideles Christi, sed diaboli filij Scriptum est enim Ioannis. 8. Cuius opera quis facit, huius, & filius est. Si desideras itaq; cognoscere fideles ab infidelibus, ad opera respice. Ait enim dñs Matth. 7. Ex operibus eorum cognoscetis eos. Ideo dicit primæ Ioannis. 2. Qui dicit se in Christum credere, debet sicut ille ambulauit, & ipe ambulare.

Fidelis ergo christianus cognoscitur triplici signo principali. Primum dicitur immitationis. Tenentur enim omnes christiani imitari ipsum Christum magistrum suum, qui ait Ioan 13. Exemplum dedi vobis vt quemadmodum ego feci ita & vos faciatis, & eiusdem Euangelij. 14. c. etiam dicit. Qui credit in me opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet, quod dictum intelligitur non solum de operibus miraculosis, sed etiā de virtuosis. Videamus ergo quæ virtuosa opera Christus nobis imitando proposuerit, & quę virtutis exēpla nobis dederit, vt intelligamus, q cum christianus a Christo dicatur c. vnico. §. quia vero. de sacra vnctio. Eum tenemur quantum possumus imitari. Dedit autē hic dux, præceptor, & doctor noster, primo exēplū obedientiæ, iuxta illud ad Philip. 2. Christus factus est pro nobis obediēs, vsq; ad mortē, mortem autē crucis, & Ioannis. 13. ipse dicebat. Sicut mandatum dedit mihi pater sic facio. Vnde in horto tempore passionis dicebat patri, illud Matthæi. vigesimo sexto. Fiat non sicut ego volo, sed sicut tu, dic de guttis sanguinis fluentibus in terram ex repræsentatione passionis, quam potius voluit sustinere, q̃ obedientiam in aliquo præterire. Vnde Bernar. ait Christus ne pderet obedientiam perdidit vitam Non est ergo verus obediens, qui nō desiderat lambere illū sanguinē in terra effluentē &c. practica tuo modo. Sed vt dicit Paulus ad Hebr. 12 Vos mundum vsq; ad sanguinem restitistis De ipso etiam saluatore nostro dicitur. Lucæ. 2. Et erat subditus illis. Humilitatis quoque exem-

Fidelis christianus triplici signo cognoscitur

Primum signū quo cognoscitur christianus.

plum dedit nobis dicens Matth. 11. Discite a me quia mitis sum,& humilis cor de. Item patientiæ, vnde Esa. 53. de ipso dicitur. Tanq̃ agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Et ideo dicit nobis Lucæ. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Ipse autem humiliter,& patienter opprobria, & contumelias ac aduersa sustinuit, vt nos humilitatis & patientiæ haberemus exemplum, vt dicitur in c. Dominus noster. 63 di. Castitatis etiam exemplum dedit. Vnde Apoc. 19. de eo dicitur. Erat scriptum in femore eius rex regum,& dominus dominātium. Et ideo dixit uobis Lucæ. 12. Sint lumbi vestri præcincti. Item paupertatis, cum ait Matth. 8. & Lucę. 9. Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos. Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet, & dum voluit reclinari in præsepio &c. Lucæ. 2. pacificabilitatis quoq; dum ait. Ioannis. 14. Pacem meā do vobis, pacem relinquo vobis. In persona autem eius inquit Psal. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus, cū loquebar illis impugnabant me gratis. Item dedit nobis exemplum remissionis iniuriarū, dum Lucæ. 22. ait. Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Itē consolationis afflictorum, dum post resurrectionem suam per dies quadraginta apparens discipulis consolatus est eos. Actuum primo. Multa quoque alia opera virtuosa ostendit nobis, de quibus dicam in 2. parte principali huius operis sermone. 34. vide ibi. Si ergo cuius opera quisque facit, eius & filius est. Ioannis. 8. profecto qui non facit opera Christi sed diaboli, non christianus sed diabolicus appellari debet, secundū Ambrosium super Ioannem, vnde & Augu. in lib. de doctrina Christiana ait. Miser est qui se aduocatum litteras nescientē audeat confiteri. Quis tam insanus vt se militem confiteatur cum nec dum sciat arma gestare? Nemo enim quodcunque nomen sine causa sortitur. Sutor vel artifex dicitur quis illius artis ministeriū nouit. Quomodo christianus appellari possit in quo nullum christianitatis signum apparet? Christiani enim nomen, nomen est humilitatis, patientiæ, castitatis,& asperitatis, pęnitentię, paupertatis,& obedientię. Christianus oīno nō est qui non facit opa Chr̄i, hæc ille. Differunt. n. scdm Philoso 2 Ethic. in primo ea q̃ habemus a natura, ab his q̃ habemus ab arte, qa in his q̃ habemus a natura potentiæ præcedunt operationes, nā multum videre non tribuit visum, sed potentia eius. Sed in his quæ habentur ab arte, operatio tribuit habitum. Citharista enim fit per citharizare. Et sic christianus per christiane viuere, Ideo Ambrosius, in c. cauete 22. q. 5. inquit. Mendacium est se christianum dicere,& opera Christi non facere. facit lex 2. §. seruius. ff. de origi. iu. di Turpe est Patritio & nobili, & causas oranti, ius in quo versatur, ignorare, Veniamus ergo ad praticam. Vbi nunc sunt veri christiani? O superbe quomodo christianus appellari potes, cum Christi humilitatem non immitteris? O luxuriose, concubinarie, fornicator,& sodomita, quo modo vos christiani estis, qui contra Christi doctrinam, carnales delectationes amplectimini? O vsurarie, auare, raptor. O filij inobedientes, o qui præcepta Dei contēnitis O vos qui odiū in corde portatis. O Guelphi,& Gibilini, & alij partiales, animarum vestrarum ꝓditores. O vindicatores, quomodo vos omnes christiani dici potestis, qui Christi doctrinam malis operationibus vestris improbatis? O vos qui nunq̃ iniuriam remittitis, cum magister vester Christus dicat Ioannis. 13. In hoc cognoscent omnes q̃ discipuli mei estis si dilectionem ad inuicem habueritis, pro fecto vos non discipuli Christi, sed diaboli estis. Nam magister vester a discipulo traditus, a iudeis persecutus, alapis cesus, flagellis percussus, depillatus, conspután, irrisus, toto corpore laceratus, denudatus, spinis coronatus, cruci affixus, aceto, & felle potatus, omnibus membris destitutus, crudelissime tractatus, morti propinquus, & mala pro bonis & beneficijs collatis recipiens, iuxta illud quod in persona eius inquit. Psalmista. Retribuebant mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Quid dicis? quid clamas o cor induratum? An forte vin-

Castitatis etiā exēplū nobis dedit Christus, ac etiā paupertatis.

Remissionis quoq; iniuriarū, ac afflictorū consolationis exempla dedit nobis Christus.

Discurrit hic per vitiosos ostendens eos nō esse christianos.

vindictam, vel maledictionem ipsis inimicis suis minaē? Certe non, sed pro eis patrē suū deprecatā. Tu aūt cor lapideū, tigri crudelius, & incudine duri⁹, tu cor obstinatū, cor marmoreū, cor adamantinum, cor diabolicū, inuidiā contra ꝓximū retines, iniurias remittere recusas?& nūq̄ parcere statuisti, vel iurasti. Profectò aut veritas mēdax est q̄ mētiri nō pōt, aut vos ꝑfidi peccatores, nō estis discipuli Chr̄i, & ꝑ consequēs nec Christiani, licet aūt impossibile sit hoīem assimilari Christo Deo, similitudine equalitatis tñ possumus ei assimilari assimilatione imitationis pro modulo humano fragilitatis nostræ, secundū beatū Bonauenturā. in. 2. dist. 5. ad quod hortatur ipse dominus dicens: Matthæi. 5. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est, idest estote perfecti, vt hoīes sicut ipse perfectus est, vt De⁹.

Peccatores nō reftechristiani nuncupari debent.

Qđ vero sceleratissimi peccatores christiani rectè nuncupari non possint, ꝓbaē per dictum sancti Tiburtij martyris, q̄ dixit Fabiano iudici de quodā malo christiano nomine Torquato. Diu est ꝙ torquatus christianum se esse mētiē. Virtus eñ ipsa nominis sancti grauiter fert, & moleste suū nomen a suis moribus vsurpari. Re vera enim illustrissime hoc christianum vocabulum diuinæ virtutis est sectatorū. f. Christi, qui vere philosophi facti sunt, & qui ob terendas libidines fortiter dimicarunt. Ne credas illustrissime, hunc christianū esse, qui in lenocinio sui moliendo capitis fimbras emittit, qui tonsorē diligit, qui scapulas moliter gestit, qui fluxum gressuum improbo visu distendit, qui viros diligenter agit, fœminas diligētius intuetur. Nunq̄ tales pestes Christus dignatus est habere seruos, hæc ille. Patent etiam prædicta per ea quæ leguntur de sancto Hieronymo, cui legenti libros Ciceronis cum nimia auiditate, vt ipse refert dictū fuit. Ciceronianus es, nō christianus, de quo habetur in c. legimus. 37. dist. Nomen ergo christiani neminem saluum facit, sed imitatio operum Christi.

2. Signum, quo veri christiani agnoscuntur.

SEcundum signum veri christiani dicitur supportationis, Quilibet enim quamuis iustus, & innocens, qualescunq; pœnas, & tribulationes tenetur tolerare amore Iesu Christi, qui tanta pro nobis tolerauit, vnde Gregor. in Mora. ait. Si iusta placere Deo scimus, pati autem nulla nisi quę Deo placuerint possumus iusta sunt cuncta quæ patimur, & valde iniustum est, si de iusta passione murmuramus, hæc ille. Ad tolerandas autem passiones nos hortatur Petrus Apostolus exemplo Christi dicens primæ canonicæ suæ. 2. c. Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Qđ etiā monet Paulus ex expectatione præmij, quod dabit patienter tollerantibus aduersa dicens, ad Roma 8. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Debemus ergo seruare consilium, quod datum fuit Eneæ, vt refert Virgilius. 5. Enei. vbi dicitur. Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque sequamur. Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est. Non enim ad patriam cœlestem peruenitur corrizando, & sensualitates sequendo, sed mala tolerando, vnde Actuum. 14. dicitur. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū cœlorum.

3. Signum, quo verus christianus cognoscitur.

TErtium signum veri christiani dicitur obseruationis. Pro cuius meliori declaretione est sciendum, quòd quærunt doctores, an promittens aliquid affirmatiue, vel negatiue, teneatur sub peccato mortali ad promissi solutionē. Verū quia inquit Ari. 2. elen. Qđ ad omne quæsitū respondeē, vel ꝑ interemptionē, vel per distinctionē. Ideo circa hoc distinguendum est, secūdum Ricar. in 4. dist. 38. & in suo quolibet, & beatū Thomam. 2. 2. q. 89. & 110. & Hosti. in summa. in ti. de iureiurā, ꝙ aut promissio est solemnis, aut nuda, & simplex. Solēnis obligat, & de ea oritur actio in foro iudiciali. Si aūt est nuda, aut promittens tempore promissionis non intendebat soluere, licet promitteret, & tūc de tali promissione non oriē obligatio in foro conscientiæ. Et facit capitulū; litteraturā extra de voto, nisi fortè ꝑ accidens si cederet in detrimentum eius, cui promissum est. Aut ꝓmittens intēdebat se obli-

An promittēs aliquid tenetur sub peccato mortali ad promissi solutionem.

Quotuplex est promissio

obligare, & tunc concludunt quòd talis promissio obligat in conscientia obligatione naceſſaria, ſi vult ſaluari. 12. q. 2. c. quicunq; & q. 5. c. quia Ioannes. &. 27. q. 1. c. hc vero & 22. q. 5. c. iuramenti, vbi dicitur. Quod inter iuramentum & ſimplicem loquelam, Deus non facit differentiã, qđ eſt intelligendũ, ſecundũ Ioã. An. in c. 1. de pac. Vt comparatio ſit in genere, nõ in quantitate. i. ꝙ vterq; peccat mortaliter, ſed tñ grauius frangens iuramentũ. Et idẽ dit Abbas ſiculus. Et de hoc eſt gloſa ſolẽnis in ipſo c. Et facit ad prædicta textus in c. noli. 23. q. 1. vbi dicitur. Fides quando promittitur etiã hoſti contra quem bellum geritur, vſq; ad mortem attendenda eſt. Et in c. ita ne. 22. q. 5. etiam dicitur, Tanta debet eſſe fidelium conſtantia, vt potius vita, q̃ fides auferatur. De qua dicitur in l. 1. in prin ff. de pac. Nihil ſic congruit fidei humanæ, q̃ conuenta ſeruare. Et in c. 3. de pac. Scriptum eſt Studioſe omnibus agendum eſt, vt quæ promittuntur opere compleantur facit etiam ad prædicta capitulum ſacerdos 1. q. 2. vbi dicitur. Expedit mihi magis mori, quam vt gloriam meam quis auferat Sacri autem canoniſtę. c. primo, de pactis. aliter diſtinguunt dicentes. Quod eſt quoddam pactum nudum, & quoddam veſtitum. Eſt autem veſtitum aliquando ſtipulatione, quæ ſit præcedente interrogatione, & ſubſecuta reſponſione, vt in l. 1. & 5. ff. de verbo. obligatio. & inſtit. eodem. in prin. Quandoque ex chirographo vt in ſti. de litterarum obliga. Quandoque conſenſu vt in contractibus iuriſgentiũ, qui ſolo conſenſu perficiuntur. ff. de iuſti. & iure. l. ex hoc iure. Quandoque interuentu rei, vt ſi do tibi decem, vt prome aliquid facias. Nudum autem pactum ſtat in meris finibus conuentionis in qua non intereeſſit aliquid extrinſecum. Et ponitur regula de iure ciuili, quòd ex nudo pacto, non poteſt agi, ſed excipi, quia oritur obligatio naturalis per conſenſum, vt in. l. iuriſgentium. §. igitur. ff. de pac. vbi dicitur. Igitur nuda pacto obligationem non parit, ſed parit exceptionem. Fallit tamen etiam de iure ciuili in aliquibus caſibus. Sed Ioan. Andre. vbi ſupra dicit quòd cum

Quõ Deus nõ facit differẽtiã inter iuramẽtũ et ſemplicẽ loquelam.

Reſpõſio ad dubium ſecundũ canoniſtas.

illi caſus non videantur habere magnam rationem ſpecialitatis, idem deberet eſſe in omni pacto. De iure autem canonico communiter tenetur, quòd ex nudo pacto datur actio, per ipſum capitulum primum. Nam vbicunq; ius approbat conuentionem ſemper dat actio ex illa, vt in l. legitima ff de pac. Sed ius canonicum approbat hoc pactũ quantũ cunq; nudum. Ergo ex eo poteſt agi, maxime cum habeat concurſum iuris diuini dicente pſalmiſta. Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Præteria vbicunq; ius mandat aliquid fieri, ſemper datur actio & exceptio. vt in. l. vnica. ff. de condi. ex le. & in. l. ſtatuas ff. de acquiren. re. domi. & notat glo. in c. cum liberum. de ſepul. & in c. ſi canonici. de offic. ordi. lib. 6. Sed ius canonicũ mandat ſeruari iſta pacta, ergo datur actio, & exceptio. Et hanc opinionem tenet glo. & Hoſti. ac Ioan. And. & Ant. de Butri. & Archid. 12. q. 2. in c. quicũq; ſuffragio. Et ibidẽ tenet Panor. licet autem Inno. in c. nouit. de iudi. Videatur velle, ꝙ non detur actio, ſed officij iudicis imploratio, tamen etiam ſecundum eum concluditur, iudicem eccleſiaſticũ poſſe etiam laicos præcise compellere ad nuds pacti obſeruantiam.

NOtandum tamen multos eſſe caſus in quibus non tenetur quis ad promiſſionem etiam quomodocunq; firmatã. Primo ſi cedat in detrimentũ animæ vel corporis, vel ſequatur peccatũ mortale, aut veniale. Tunc enim non obligat promiſſione, nec votum, nec iuramentum, nec pactum, nec conſuetudo, nec lex, nec præceptum, nec aliud vinculum c. quintauallis, de iureiur. & c. in malis. ac. c. inter cætera. 22. q. 4. & l. pacta. C. de pac. vbi dicitur. Pacta quæ contra leges conſtitutionesq;, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati iuris eſt. Secundo non obligatur, quando obſeruatio eſt in detrimentum ſuperioris. Vnde dicit Geminianus in c. animarum, de ſepulturis. lib. 6. Quod ille qui facit actum ex præcepto ſuperioris quem iurauerat ſe non facturum non dicitur venire contra iuramentum. Vnde ſi iuraui non exire domum, exire poſſum

Caſus multi in quibus quis non tenetur ad pmiſſione, et quomodocũq; firmatã.

1. promiſſio nes non obligans.

ſum citatus a iudice. Et ſimiliter non te net promiſſio vxoris in mariti detrimẽ tum, & idem de alijs ſimilibus eſt dicen dum. Tertio non obligatur quis ad ſer- uandam promiſſionem.Si tempore ſolu tionis immutatæ ſunt conditiones per ſonarum,negotiorum,& temporum. Di cit enim Seneca in lib.de beneficijs, ꝙ ad hoc vt homo teneatur facere quod pro- miſit requirit, ꝙ oĩa immutata perma- neant. Vnde ſi alicui promiſi dare gla- dium, & efficiatur furioſus non teneor ei dare.22.q.2.c ne quis. Item frangenti fidem mihi,non teneor fidem ſeruare. c. ſicut.&.c.peruenit. el 2. de iureiurã. Itẽ ſi quis alicui promittat dare filiam ſuã vxorem, & illa non conſentiat non tene tur,cum alienum factum præciſe pro- mitti non poſſit. c ex litteris, de ſpon. Item ſi facultas deſit, puta quia quis iu rauit reddere pecuniam,& tempore ſo- lutionis non poteſt c. querelam, de iu- reiuram. Item quando promiſſio eſt con ditionalis,& non venit conditio c. per- uenit.el 2.de iureiuram. Itẽ qñ ille cui ꝓ mittitur remittit.c.1.& c.ſicut, de iure iur. Legitimo autem impedimẽto ceſſan te & alterius præiudicio, promiſſio de re licita legitime facta obligat in foro conſcientiæ. Sed quorſum hæc tam lon- ga? nõ ob aliud niſi vt intelligatur quan tum ſit erga Deum chriſtianorum obli- gatio; Qui tamen ea quæ in baptiſmo ꝓ miſerunt non attendunt, nec obſeruant. Omnes enim in iniquitatibus concepti naſcuntur filij irę, ad Eph.2. Sed quia ſi- ne fide chriſtiana ſaluari nemo poteſt, portatur ad eccleſiam baptizando roga tis patrinis comitatus. Cui Chriſti Vi- carius ſacerdos obuiam veniens inquit. Quid queris? Et Patrini in perſona eius dicunt Volo effici chriſtianus. Et ille in- quit. Abrenuncias diabolo & operibus eius? Et ille reſpondet. Abrenuncio, de cõſecra.di 4.c.primum. Et iterum inter rogat ſacerdos dicens. Abrenuncias mũ do & pompis eius? Mundus autem ſe- cundum Alexandrum de Ales, in 2. par- te ſumme. in prin. dupliciter accipitur. Primo pro ipſa creatu[illegible], & ſic homo ea vti poteſt ad neceſſitatem ſuã, nec ei re nunciare teneẽ. Secundo accipitur pro mundana conuerſatione. De qua dicit

3. *Non obligatur quis ad pmiſſionem ſeruandã, ſequere legendo ponit.n.etiam alios caſus.*

1. Ioan.2. Omne quod eſt in mundo aut eſt concupiſcentia oculorum, aut concu piſcentia carnis, aut ſuperbia vitæ, & huic mundo renunciare tenetur & pom pis eius, quæ ſunt diaboli poſſeſſiones. Sicut patuit per exemplum illius iuue- nis vani, qui exhortatus a confeſſore vt relinqueret pompas dixit. Tollat diabo lus quod in me ſuum eſt. Et ſtatim venit diabolus, & oĩa eius ſocialia aſportauit. Reſpondent ergo Patrini pro baptizan do ad interrogationem prædictam ſa- cerdotis dicentes in perſona eius. Abre nũtio, & tũc dicit ſacerdos. Memor eſto ſermonũ tuorũ & a corde tuo nunq̃ ab- ſcedant, quaſi dicat. O anima quæ ad ſa- cramentum baptiſmi veniſti, ecce Dñs Ieſus Chriſtus redemptor tuus brachijs in cruce extẽſis te ſuſcipere, teq; ample cti paratus eſt, ſed cum his pactis ꝙ ini micis ſuis renuncies ex corde. Anima autem ipſa ſponte & voluntarie promiſ ſionem faciens in præſentia teſtium vo- catorum & rogatorum in manu ſacerdo tis loco notarij ſtipulantis profitetur di cens. Abrenuncio, ideſt accepto quæcũ que pacta, & conſuetudines domini, & ſaluatoris mei Ieſu Chriſti, & ea vſque ad mortem ſeruare promitto. Quibus peractis cathetizatur & baptizatur, & in numero fideliũ aſcribitur, & omniũ eccleſiæ meritorum particeps efficitur. O contumax anima, ſeruaſti promiſſio- nem tuam vſq; adhuc? Ecce quanta eſt promiſſio tua, q̃ ſolemnis, quã licita, q̃ iuſta, & q̃ ſancta profeſſio. Et ideo præ- paret ſe vnuſquiſq; ſeuero imperatori & iuſtiſſimo redemptori rationem de in fideli obſeruatione ꝓmiſſi diſtrictiſſime reddere. Vnde Auguſtinus in c. ſcimus. 12.q. 1., ait, videat vnuſquiſque ne pol- licitationem ſuam irritam faciat, ſed quod Deo promiſit fideliter cuſtodiat ne damnationem, ſed præmium acqui- rat. Grauius enim puniẽtur qui votum fecerunt & non ſeruauerunt & qui fidem acceperunt & in malo finierunt, quã qui ſine voto & fide mortui ſunt, hæc ille, & Ber. inquit. Melius eſt fidem non agno- ſcere quàm poſt agnitam recalcitrare, & Hieronymus dicit. Heu heu quot ſacro renati baptiſmate chriſtiano fugiuntur nomine, quibus melius foret non fuiſſe

Quõ melius eſt non vouere, quã a voto deffi- cere:

christianos, est enim gehennalis pœna paganorum multo minor quàm malorũ christianorum. 1. Petri 2. dicitur. Melius fuisset illis non cognoscere viam iustitiæ, q̃ post agnitionẽ retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contingit enim illis illud verum prouerbium. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. Et iterum ibidem dicitur. Facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Facit ad prædicta exemplum de capite pagani inuento in deserto a beato Machario, de quo dicam in 2. parte principali huius operis. Sermone 21. parte secunda. Adulti enim tenentur ad ea quæ pro ipsis Patrini eorum spoponderunt de conse. distin. 4. c. paruuli. vbi glo. ait, dignum est, vt qui per alium liberantur, per alium etiam obligentur. Si autem inter mercatores fallens fidem grauiter peccare creditur. Vnde in l. 1. ff. de consti. pecu. dicitur, quòd graue est fidem fallere. Quid dicendum est de malis christianis qui Deo fidem frangunt? Ideo dicitur in capitulo. viduas 37. quæst. prima. Si inter homines solent bonę fidei contractus nulla ratione dissolui, quanto magis pollicitatio, quam cum Deo quis pepigit sine graui vindicta solui non poterit? Et idem qua si habetur in capitulo. ananias. 17. q. 1. Consideret ergo vnusquisque vitam, suam & videat quod fide protestatur operibus obseruet. Ait enim Gregor. super Marcum. [Tunc veraciter fideles sumus si quod sumus, si quod labijs promittimus, operib⁹ implemus. In die q̄ppe baptismatis omnibus, nos antiqui hostis operibus omnibusq; pompis abrenunciare promisimus. Itaq; vnusquisq; vestrum ad considerationem suæ mẽtis oculos reducat, & si seruat post baptismũ q̄d añ spopõdit, certus q̄a iã fidelis est gaudeat. Sed si q̄d promisit minime seruauit, studeat cito plangere quod errauit. Augu. in lib. de vita Chr̃iana inq̃t. Nec quisq̃ iudicet se christianũ, nisi q̃ doctrinã Chr̃i sequit̃, & imitat̃ exemplũ. An tu illũ chr̃ianũ putas cuius nũq̃ pane saturat̃ esuriẽs? Cuius potu null⁹ sitis extinguit̃, cuius mensam nemo cognoscit, sub cuius tecto nec aduena, nec peregrinus aliquando succedit, cuius nemo nudus tegitur vestimentis, cuius pauper nullus fouetur auxilio, cuius bonum nemo sentit, cuius misericordiam nemo cognoscit, qui in nullo imitatur bonos, sed irridet potius & subsanat? Absit vt huiusmodi Christianus dicatur. Absit vt Dei filius possit appellari qui talis est. Christianus est qui vitam sequitur Christi, qui in omnibus misericordiam facit, qui omnium mouetur iniuria, qui opprimi pauperem se præsente non patitur, qui miseris subuenit. Qui indigentibus succurrit, qui cum merentibus meret, qui dolorẽ alterius quasi proprium sentit. Qui fletibus prouocatur alienis, cuius domus communis est omnibus, cuius ianua nemini clauditur, cuius mensam pauper nullus ignorat, cuius oẽs bonum norunt, & nemo sentit iniuriam, qui Deo die noctuq; seruit, qui indesinenter eius pręcepta meditatur, & cogitat qui pauper mundo efficitur, vt Deo locuplex fiat. Qui inter omnes habetur inglorius, vt corã Deo, & Angelis gloriosus appareat, qui in corde suo nihil simulatũ videtur habere nec fictum, cuius simplex, & immaculata est anima, cuius cõsciẽtia fidelis & pura, cuius tota mẽs in Deo est, cuius omnis spes in Christo est, qui cęlestia potius quam terrena desiderat, qui humana spernit, vt possit habere diuina. Nam his qui hoc seculum diligunt, & qui in præsenti tempore gloriantur, & complacẽt Apostolus inquit. Nescitis quia amicitia huius mundi inimicitia est Dei, & quicunque voluerit amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituetur, hæc ille. Non ergo glorieẽ malus christianus, quia licet in numero chr̃ianorũ reputet̃, est tñ extra ecclesia quo ad meritũ. Vnde 1. q. 1. in c. vt euidenter, dicitur. Is quem sacerdos in ecclesia tollerat, est tñ extra ecclesiã si nõ est corpus eius, cui⁹ caput est Christus. Imo talis falsus christianus est peior infideli, quia peccata facta ex certa scientia sunt grauiora peccatis per ignorantiam perpetratis. 6. q. 1. c. quæro. Cuiusmodi sunt multa peccata infidelium. Item infideles patenter inimicantur fidei Christianæ. Isti autem mali christiani

Hortatur nos ad obseruantiam eorum quæ in baptismo promisimus.

Quis nã sit verus christianus.

stiani latenter. Inimicus autem domesticus peius facit quàm apertus, nec est deterior amicus, quàm fictus nec odiũ grauius, quàm familiaris inimici, cum sit vt ignis in sinu, & serpens in gremio, & mus in pera, c. & si iudæos. de iudæis.

DE DEVIATIONE hæreticorum a fide.

De erroribus hæreticorũ ac eorum confutationibus.

TERTIA pars nostri sermonis dicitur. Deuiatio. s. a fide vera secundum. n. B. Thomam in tractatu de articulis fidei. Tota fides catholica circa diuinitatem, & humanitatem Christi versatur. Et ideo Io. 14. dicit Dominus. Creditis in Deum & in me credite. Ideo videamus hæreticorum errores quibus deuiant a fide. Et licet sint quasi innumerabiles, tamen solum aliquos maiores, & peiores ponemus, incipiendo ab erroribus versantibus circa humanitaté Christi. Primus ergo error fuit Caupochratis, & Ebionis, qui dixerunt Christum fuisse purum hominem. Contra quos ad Rom 8. dicitur. Ex quibus Christus secundum carnem super omnia benedictus Deus. Amen.

Error Caupochratis, & Ebionis.

Error Manichæorũ.

SEcundus error fuit Manichæorũ qui dixerunt Christum non habuisse verum corpus sed fantasticũ. Contra quos est sententia Christi Luc. vlt. c. vbi reprehendit discipulos, qui conturbati existimabant spiritum se videre di. Palpate, & videte, quia spiritus carnẽ & ossa non habet, sicut me videtis habere, & Matth. 14. vbi discipulis videntibus eum ambulantem supra mare, & credentibus quòd esset fantasma Christus dixit, habete fiduciam. Ego sum nolite timere. Et ex hoc errore concludebant ipsi maledicti Manichæi, quòd in veritate, Christus non est passus mortem eum haberet corpus fantasticum secũdum eos. Contra quos Esa. 53. dicitur Vere languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit Et ibidẽ scriptum est. Tanquam ouis ad occisionem ductus est. Et in hoc errore etiã fuit Gallanus qui dixit Christum solum habuisse vnam naturam incorporalẽ, & immortalem, licet ostenderet se esse corporeum & passibilem, & hunc errorem tenent Mauri, & Saraceni. Cõtra quem est illa sententia Apostoli dicentis. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. 1. Pet. 3.

Error Valẽtini.

TErtius error fuit Valentini qui dixit Christum celeste corpus attulisse, ni hilq; de Virgine Assumpsisse, sed per illã tanquam per riuum & fistulam, sine vlla de illa assumpta carne, transisse. Contra quem dicitur ad Gala. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere.

Euticij error.

QVartus error fuit Eutieij qui posuit in Christo vnam naturam cõpositam ex diuinitate, & humanitate. Cõtra quod est illud ad Phi. 2. Cũ in forma Dei esset formam serui assumpsit. Vbi manifeste apparet esse in eo duas naturas, scilicet diuinam, & humanam.

Monetiliarum error.

QVintus error fuit Moneteliarum dicentium in Christo esse solum vnã voluntatem. Contra quod Matth. 27. dixit Dominus Iesus patri suo. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu, vbi manifeste demonstrat in ipso fuisse duas voluntates, vnam humanam, & vnam diuinam, quæ est communis patri & filio.

Nestorij error.

SExtus error est Nestorij, qui dixit Christum Deum perfectum, & hominem perfectum, ita tamen quod alia est persona Dei, alia hominis in Christo, Et quòd non est facta vnio Dei, & hominis in vna persona Christi, sed solum communicatio gratiæ, ita quòd negat beatã Virginem esse Matrem Dei, sed dicit esse solum Matrem hominis Christi. Contra quod est illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei.

Caupochratis alius error.

SEptimus error, est Caupochratis qui habuit etiam hunc errorem, ꝙ Christus natus sit ex Maria, & Ioseph. Cõtra quod est illud Matth. 1. Antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de spiritu sancto

OCtauus error est Claudij, qui dixit, ꝙ postq̃ virgo peperit Christũ plures alios filios genuit ex Ioseph. Cõtra ꝙ est illud Eze. 44 Porta hęc clausa erit in ęternũ, & nõ aperiẽ, & vir ñ trãsibit p eã.

NOnus error attribuitur Origeni. s. ꝙ Christus iterũ est passurus pro salute dęmonum & allegat illud psalmistæ. Homines, & iumenta saluabis Domine, intelligens per iumenta dæmones pro quibus dicebat debere Christum iterum pati. Contra quod est illud ad Roma.

se velle totum mare in illam foueam includere. Cui cum Augustinus dixisset non posse hoc fieri cum mare sit magnũ, & coclear modicum ac fouea parua. Respondit ipse qui erat Dominus Iesus, Facilius est mihi hoc agere, quam tibi id quod cogitas adimplere. Cogitas enim in libro tuo misterium Trinitatis comprehendere. Cum liber tuus sit parua fouea ad recipiẽdum, ingenium tuum modicum coclear ad inquirendum, & Trinitas ipsa immensum pelagus ad exhauriendum. Et his dictis disparuit. Secundum exemplum legitur in libro de vita, & moribus philosophorũ, vbi dicitur. Quod quidam philosophus nomine, Aristodemus multis annis in solitudine stetit, & continue inuestigauit naturam apis, nec intelligere eam perfecte potuit. Minus ergo Trinitatis æternæ maiestatem quis poterit indagare? Tertium exẽplum est quod narrat Tulius, in l. de natura Deorum, vbi ait. Quod quidam rex quæsiuit ab vno philosopho, quid esset Deus Philosophus autem indutias trium dierum petijt respõdendi. Et expleto triduo, iterum aliud triduum postulauit. Et post maiorem terminum ad quæsitum non respondit. Cui rex ait. Vt video me deludis. At ille. Domine mi non. Quia Deus est tam immensus, quòd quanto plus de eo cogito, tanto plus deficio. Et quid respondeam nescio. Tertio tangit Augu. in verbis prædictis fructuositatem Trinitatis cognitæ dum ait, nihil fructuosius inuenitur. In alias autẽ vtilitates quatuor consequuntur illi qui deuote colunt sanctissimam Trinitatem per fidem cognitam. Prima dicitur eleuationis s. ad cœlestia contemplanda, & terrena despicienda, iuxta illud Esa. 40 Quis appendit tribus digitis molem terræ? quasi dicat, nullus nisi Deus trinus in sua potentia Sapientia, & misericordia, quibus quasi tribus digitis molem terræ, id est ponderositatem corporis appendit sursum eleuando contemnendo terrena, & superna speculanda. Et sic appensus & eleuatus erat S. Aug. de quo legitur, quod cum libros de Trinitate scriberet, & quædam vidua tribulata ad eum vadens ipsum salutasset, ipse ei nihil respondit. Vnde illa tristis recessit. Sequenti vero die cum eius Missam audiret, facta est in extasi mentis, & rapta in Cœlum ibidem vidit Augustinum facie inclinata de Trinitate disputantem. Factaq; est vox ad eam dicens. Cum ad Augustinum iuisti, tũc de Trinitatis gloriæ attentissime disputabat. Et ideo quòd ibi fueris non aduertit Secunda vtilitas dicitur propulsionis. s. aduersitatem. Nam sicut Ioannes Damascenus, lib. 4. Cum apud Constantinopolim grauis pestis esset, de medio populi, quidam puer in cœlum raptus canticum sanctæ Trinitatis. s. Sanctæ Deus, Sancte fortis, Sancte & misericors Saluator, miserere nobis ab Angelis est edoctus. Quod cum rediens decantasset coram populo, mox omnis pestilentia est effugata. Tertia vtilitas dicitur expulsionis. s. dæmonum. Nam legitur, quòd cum apud Constantinopolim, quidam magus duxisset vnum fidelem notarium ad conspectum maximæ multitudinis dæmonum. In qua erat vnus sedens in throno, tãquam princeps, & ille dæmon interrogasset ipsum notariũ, an seruus eius fieri vellet, notarius ipse signans se signo crucis respondit. Ego sum seruus sanctissimæ Trinitatis. Et statim illa multitudo dæmonũ disparuit. Et istæ duæ vtilitates tanguntur Exod. 5. vbi Moyses inquit. Deus hæbreorum vocauit nos, vt eamus viã triũ dierum in solitudine, id est per fidẽ Trinitatis ei in hac vita in qua peregrini sumus, seruiamus, ne forte accidat nobis pestis, aut gladius. Per pestem autem potest intelligi tentatio a carne, per gladium vero tentatio ab hoste. Quarta vtilitas dicitur conuersionis. s. malorum. Refert nãque Bonifacius in libro suo, quem scripsit ad comitissam Maltildam, quòd cum quidam Archiepiscopus Obrucinensis simoniacus, per testes cõuinci nõ posset præceptum est ei a quodam legato Papæ viro sancto, vt versiculum Trinitatis diceret. s. Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto. Et cum ille sanctam Trinitatem, & maxime spiritum sanctum nominare non posset, depræhensus, & conuictus de crimine, humiliter peccatum suum confessus est ac pœnitentiam petijt & se emẽdauit. Istum autem versiculum fecit Synodus Nicena. Beatus autem Hierony. & postea Grego. ordinauit, vt in fine Psalmorum

Exemplum aliud, siue similitudo.

Aliud quoque exemplum.

Fructuosa est cognitio Trinitatis, inter alias aũt vtilitates quatuor consequuntur ipsã cognoscentes, quarum 1. dicitur eleuationis.

2. Vtilitas quã Trinitatem cõtẽplantes cõsequuntur.

3. Vtilitas.

4. Vtilitas quã Trinitatẽ cõtem plantes habent.

Ad gloria Patri &c. vide quo de beas caput tuum inclinare.

morum diceretur. Legitur autem quòd cum quidam vir sanctus, cum alijs psallentibus esset in ecclesia, vidit Beatam Virginem illuc aduenientem, & ad gloria patri profunde inclinantem qui cũ eam de hoc interrogasset, rñdit q̃ quandocunq; ille versiculus Trinitatis ab ecclesia dicitur, tota curia cęlestis sanctæ Trinitati, se inclinat, & eam specialiter reueretur. Econtra vero legitur de quodam religioso, qui nunquam se inclinabat ad gloria patri. Cum autẽ mortuus esset, hæc ei est assignata pęnitentia. s. q̃ vsq; ad diem indicij, staret super vna altissima columna in medio maris eleuata, & semper quando dicitur in ecclesia, gloria patri, illa columna inclinatur valde profunde, & ei videtur, quòd debeat in abyssum demergi. Multa quoq; alia miracula & signa facta sunt in testimonium sanctissimæ Trinitatis. Nam vt refert Eusebius, in die Natiuitatis Christi, tres soles in oriente apparuerunt, qui paulatim in vnum Solem sunt redacti, de quibus videtur facere mentionem. Virgil. 3. eneidi di. Tres adeo incertos cęca caligine soles. Erramus pelago &c. Aliud autem ponit Eutropius. s. quòd dum quidam Arrianus quendam baptizaret, & formam Trinitatis peruerteret, mox aqua disparuit. Ipse enim hæreticus dicebat. Ego te baptizo. In nomine Patris per Filium. in Spiritu sancto, volens per hoc ostenderet, quod filius & spiritus sanctus, non essent patri æquales. Viso autem miraculo, ad gremium ecclesiæ catholicæ confugit. Refert etiam Sigilbertus, quòd circa annos Domini. 550. Cũ intra Gallias Arriana hæresis pullularet, quæ filium, & spiritum sanctum minores patre affirmat in vrbe Hattensi, alias vasacensi, dũ Episcopus eiusdem vrbis missam celebraret vidit tres guttas clarissimas de Cęlo descendere, quæ super altare se ponentes, & ad inuicem appropinquantes, vnã gemmam pulcherrimam effecerunt, quã cum in medio cuiusdam aureæ Crucis in qua multæ gemmæ erant posuisset, illę tantam eius excellentiam, non ferentes de Cruce protinus ceciderunt. Immũdis autem hominibus videbatur obscura, & horribilis. Mũdis vero & puris delectabilis, & clara, multisq; infirmis pręstitit sanitatem, & adorantibus ipsam Crucem auxit virtutem, & ideo Ricar. in 1. de Trini. ait. Vtinam attenderent iudæi, vtinam aduerterent pagani cum quanta conscientiæ securitate pro hac fide Trinitatis ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nonne cum omni cõfidentia Deo dicere poterimus. Domine si error est, a teipso decepti sumus. Nam hæc fides tantis signis, & prodigijs confirmata est quæ non nisi per te fieri possunt, & certe a summę sanctitatis viris est nobis tradita, atq; summa, & autentica attestatione probata, te ipso cooperante, & sermonẽ confirmante, sequentibus signis, hæc ille. Licet ãt Philosophi non cognouerint perfecte misterium diuinarum personarum per propria quæ sunt paternitas, filiatio, & processio, secundum illud Apostoli. 1. ad Cor. 2. Loquimur Dei sapiẽtiam quam nemo principum huius seculi nouit, idest Philosophorum, secundum glosam tamẽ cognouerunt quædam essentialia attributa, quæ appropriantur diuinis personis sicut potentia appropriatur patri, sapientia filio, & bonitas spiritui sancto. Ipsi enim philosophi cognouerunt Deum p̃ creaturas, quas ipse fecit iuxta illud Macrobij, in li. de somno Scipionis, dicentis. Deus qui prima causa vocatur, omnium quæ sunt, Dominus & origo est. Et ideo videntes magnitudinem, pulchritudinem, & bonitatem creaturarum deuenerunt in cognitionem Creatoris Dei. s. quòd sit potentissimus, sapiẽtissimus, & optimus artifex, & hoc est quod ait Salomon. Sap. 13. A magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri, & ad Roma. 1. inquit Paulus. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; virtus eius & diuinitas, vnde Ambr. & Aug. quos refert Magister. in 1. di. 3. dicunt. quòd philosophi considerantes Cœlum, & terram, & alia mirabilia creata, cognouerunt illum esse super omnem creaturam, qui ea fecit, quæ nulla creatura facere potest, vel destruere. Itẽ ex creaturarum æternitate, vt est Cœlorum, & planetarum, ac stellarum cognouerunt æternitatem Creatoris, & ex eorum magnitudine eius omnipotentiam.

Lege ista miracula confirmãtia sãctissimã Trinitatem.

Et

Et ex eorum ordinatione, & gubernatione eius sapientiam, & bonitatem. Et sic cognouerunt in Deo Trinitatem perfectionum. Vnde Aristotel. in 12. Metha. ait. Dicimus Deum esse animal sempiternum, bonum, & optimum cuius duratio in infinitũ est, in quo est summus intellectus, summum intelligibile, & intelligere, summaque voluntas, summe voluptuosa & gaudiosa. Vbi eius Commentator commento. 37. probat & affirmat, quod in Deo est intellectus, & voluntas, & actus eorum, & in fine dicti commenti replicat quòd in Deo est Trinitas perfectionum, adiungens quod quidam putauerunt esse Trinitatem suppositorum vt Plato, & multi alij, sed ipse commentator eam negat, in quo est Hæreticus censendus. Idem quoque Aristotel. primo de Cœlo & mundo ait. Omne & totum ponimus super tria. Per hunc enim numerum adhibuimus nos ipsos magnificare Deum vnum eminentem proprietatibus eorum quæ sunt creata. Plato etiam incipiens librum quem fecit de mundi creatione dicit. Vnus, duo, tres. Deinde prosequitur librum suum. Per hoc vt ait Franciscus de Mairo. in sermone de Trinitate, quasi intendens, quod Trinitas est principium totius vniuersi, dicit quoque Augustinus. septimo. confessionum, se legisse in libris Platonis totum illud Ioannis primo. In principio erat verbum &c. vsque ibi. Fuit homo missus a Deo. Et idem euãgelium posuit Platonicus eius discipulus in libro quem composuit, vsque ad Verbum caro factum est, & si non ordinate saltem in sententia, vt idem Augustinus refert. Qui etiam inquit. 10. de Trinitate capit. tertio, & 23. quod Porphirius qui fuit Philosophus paganus, confessus est sanctam Trinitatem, & appellauit paternum intellectum Deũ filium, & horum medium amorem spiratum. Et secundo de Trinitate capit. sexto, etiam ait Augustinus, quod Plato qui tantis seculis ante puerperium Virginis fuit, summæ Trinitatis atque vnitatis prædicator in gentibus extitit, vide vnitatem, ac Trinitatem prædicans cursu mirabili, oculoque clarissimo dilucidauit, quæsiuit, inuenit, & prodidit patrem Deum, paternantem mentem, & vtriusque amorem mutuum, & vnam summam æquitrinam, & indiuisam deitatem, non solum oportere credi docuit. sed ita esse ratione conuicit. Trimegistus etiam inquit. Monas gignit monadem, & in se suum reflectit amorem, idest pater Deus gignit filium Deum, & in se habent spiritum sanctum. Ista tamen verba a quibusdam attribuuntur Porphirio philosopho. Hermes quoque philosophus vt refert Augustinus in libro contra quinque hæreses, fecit librum qui dicitur verbum perfectum, in quo sic ait. Hic filius benedicti Dei, & Auicẽna decimo suæ Methaphisi. capitul. 13. Plura dicit de spiritu sancto. Ex quibus patet Trinitas diuinarũ ꝑsonarũ. Vera est. n. illa poetica sentẽtia. Numero Deꝰ impare gaudet, Hoc aũt misteriũ Trinitatis credidit Noe quãdo in archa saluatus est. Genesis. septimo. idest in cœlesti gloria, cum tribus filijs, idest cum fide sanctæ Trinitatis, credidit etiam Abraham dũ vt dicitur Gen. 18. tres vidit scilicet personas diuinas, incorporea imagine sibi apparentes, & vnum scilicet Deum adorauit. s. in illis tribus personis. Isaac quoque idem credidit dum effodit tres puteos, vt dicitur. Gen. 22. Iacob etiam credidit quando vidit scalam triũ graduũ. Gen. 28. Ioseph quoq; credidit quando vidit tres palmites in vna vite. Gen. 40. Credidit etiã Moyses quando tres solẽnitates preçipuas instituit, ad quas conuenire debebant omnes iudæi. Exod. 23. Credidit insuper Hiere. propheta dũ ait sui lib. 1. c. A. a. a. Domine Deus. Cum. n. 3 di. A. designauit Trinitatem personarũ ꝙ autem ait. Dñe Deus, designauit vnitatem essentiæ diuinæ. Credidit etiam hoc Daniel propheta qui, vt habetur libri sui c. 5 interpretatus est scripturam tribus digitis factã. i ab vno Deo q in manu. i. essentia sua hẽt tres digitos. i. personas. De quibus dicit. Esa. 40. Quis appendit tribus digitis molẽ terræ? Deus. n. trinus & vnus terrã, & vniuersũ orbẽ creauit, & gubernat. Imago aũt vnitatis & trinitatis diuinę reperitur in omnibus creaturis. Nam omnes creaturę habẽt vnum esse, & tamen singulę habent modũ, spẽm & ordinẽ. Item oẽs creaturas fecit Deus in

Non tamen Trinitatem personarũ.

Ostẽdit antiquos Patres Trinitatem cognouisse.

Imago vnitatis, ac Trinitatis reperitur ĩ creaturis, et hoc inductiue ostenditur.

in pondere,numero,& mensura. Sap. 11. Item creaturæ omnes sunt in triplici nu mero,nam aliquæ sunt puræ spirituales vt Angeli, aliæ puræ corporales, vt elementa,& Cęli. Quædam vero mistæ,vt homines. In Angelis etiam est designata Trinitas:nam vt dicit Dion. in lib. de cœlesti Hierarchia. Tres sunt Hierarchiæ Angelorum,item in qualibet Hierarchia est triplex ordo, & in quolibet ordine sunt aliqui Angeli supremi, aliqui medij,& quidam infimi, vt ait Dion.eiusdę lib.c.4. Et de his distinctionibus Angelorum tractat Ricar. in 2.di.9.ar.4.q.2. In creatura etiam pura corporali inuenitur Trinitatis misterium.Et 1.in incorruptibili, vt sunt cęli, qui tripliciter sunt distincti, Nam aliquod est mobile, & difforme, vt siderum, & planetarum, aliud est mobile,& vniforme, vt cristallinum. Et aliud est vniforme,& immobile, vt cęlum empireum.In planetis etiam est triplex circulum scilicet differens, æquans & epiciclus idest paruus circulus positus super maiorem circulum, ita vt epicicli centrum sit in linea maioris circuli, secũdum expositionem quam facit Catholicon.In sole quoq; cum vnitate essentiæ apparet lux, splendor, & calor, ita quòd splendor generatur a luce,& calor ab vtroq; procedit. Item in Sole considerati potest quãtitas, figura,& splẽdor, in eadem substantia, vt diffuse declarat Fran. de Mairo. in sermone quodam de Trinitate. Item ignis alius est purus in propria sphera, alius est ignis flãma, & alius est ignis carbo in aliena materia. Item ignis habet speciem, calorem,& splendorem.Item aer habet supremum, medium & infimum. Item aqua alia est condensa, vt in nube, alia congelata, vt in glacie, alia liquida vt in fonte, riuo,& stagno,& sicut riuus habet aquam a fonte, sic filius immediate a patre, & sicut stagnum habet aquam a fonte,& a riuo, sic spiritus sanctus procedit a Patre, & Filio. Terra etiam est trifarie diuisa scilicet in Asiam Africam, & Europam. In corporalibus quoq; corruptibilibus patet misterium Trinitatis,quia quodlibet corpus habet triplicem dimensionem scilicet longitudinem, latitudinemq;, & profunditatem. Item creatura mixta viuens est triplex, quia quædam est vegetabilis solum, vt vt planta, quædam sensibilis vt brutum animal, & quædam intellectiua, vt homo.2.de anima. Vegetatiua insuper habet tres potentias scilicet nutritiuam ad proprium subiectum conseruandum, augmentatiuam ad perficiendum, & generatiuam ad sibi simile producendum. Sensitiuam, & secundum locum motiuam. Anima quoque hominis habet tres potentias scilicet intellectum, memoriam, & voluntatem, secundum quas est facta ad imaginem & similitudinem Dei. In anima etiam tria sunt, vt ait Augustinus.9 de Trini. mens notitia, & amor. Mens nouit se & amat se, & cum se cognoscit notitiam suam gignit, & est parens suæ notitiæ, & tertium est amor qui de ipsa mente, & notitia procedit cum mens se cognoscens diligit se. In hominibus quoque repræsentatur Trinitas, quia aliqui sunt supremi, vt Domini,& magnates, quidam infimi, vt populares,& alij medij, vt nobiles, ciues. In corpore etiam humano idem repræsentatur:nam brachium vnum existens habet tres iuncturas,& similiter in vnitate digiti sunt tres iuncturæ, hoc etiam patet de pedibus, tibijs, & cruribus, super quibus tribus homo firmatur. Item in arboribus idem patet quæ pullulant folia ad sui virorem, flores ad decorem, & fructus ad dulcorem. Item hoc reperitur in scientia. Omnis scientia tripliciter diuiditur scilicet in naturalem rationalem,& moralem. Naturalis quoque diuiditur tripliciter scilicet in phisicam, methamaticam, & methaphisicam, siue diuinam, & similiter rationalis diuiditur in grammaticam, quæ respicit sermonum congruitatem, rethoricam quæ respicit venustatem,& dialecticam quæ respicit veritatem. Similiter moralis diuiditur in ethicam, quæ respicit ordinationem singularis personæ, economicam quæ familiæ tantum, & politicam, quæ ordinationem respicit ciuitatis, vel regni. Grammatica etiam hoc insinuat, vt dicit Faustus. in libro de fide catholica, quoniam inter partes orationis declinabiles, non nisi tres personas, assumit scilicet primam de se loquentem, quæ significat patrem & secundam

ad

ad quam prima loquitur, & significat filium, & tertiam de qua prima loquitur ad secundam, & hæc significat spiritum sanctum. Inuenitur etiam vna dictio quæ est vnica in voce, & triplex in significatione, vt hæc dictio amor. Nam potest esse nomen proprium alicuius, & est nomen commune, & est verbum. Item grammatica ipsa in nomine non nisi tres articulos distinguit, & in numero triplicem numerum scilicet singularem, dualem, & pluralem. Rethorica quoque tria genera causarum assumit. Deliberatiuum, demonstratiuum, & iudiciale. Eius etiam suasio tribus locis diuiditur, scilicet honesto, vtili, & possibili. Dialectica quoque in silogismo tres terminos assumit, & tres propositiones constituit, quas per tres figuras ordinat, & distinguit. Arismetica insuper numero trinario vtitur, vt perfecto, qui est in diuinis personis. Geometria etiam tres dimensiones metitur scilicet longitudinem, latitudinem, ac profunditatem, siue altitudinem, quæ Trinitati conueniunt. De quo dicitur Iob vndecimo. Excelsior Cęlo est & profundior inferno, ac longior terra, & latior mari mensura eius. Astronomia etiam Trinitatem exprimit quæ de Stellis, & Planetis atque de signis Cęlestibus edisserit. Medicina quoque idē insinuat dum in præseruando, conseruando, & curando, virtutem suam demonstrat. Medicinarum enim alia est pręseruatiua, alia conseruatiua, & alia curatiua, tertio Ethicorum. Tres etiam virtutes theologicæ, de quibus dicitur primæ ad Corinth. decimotertio. Nunc autem manēt fides, spes, charitas, tria hęc, satis nobis demonstrant personarum diuinarum Trinitatem, vnde Bernar. in sermone de Trinitate ait. Est Trinitas per quam homo resurgit scilicet, fides, spes, charitas, fides præceptorum articulorum, & sacramentorum, spes veniæ, gratiæ, & gloriæ. Charitas de corde puro, conscietia bona, & fides non ficta, hæc ille. Per fidem illuminatur intellectus, per spem memoria delectatur, per charitatem inflammatur voluntas. Tres quoque sunt partes pœnitentiæ, scilicet contritio, confessio, & satisfactio, vt per Theo. in 4. distinctione 17. Item tres partes satisfactionis, scilicet oratio, ieiunium, & eleemosyna, vt habetur in quarta distinctione 15. Ex quibus omnibus concluditur, quòd Deus est vnus in essentia, & trinus in personis. Contra quam catholicā veritatem. Primus error fuit Sabellij qui posuit vnam essentiam Dei, sed negauit Trinitatem personarū dicens, quod vna persona quandoque dicitur pater, quandoque filius, quandoque spiritus sanctus. Contra quem est illud primo Ioannis vltimo. Tres sunt qui testimonium dant in Cœlo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hij tres vnum sunt, & Sapientiæ primo de Trinitate, dicitur, Peruersæ cogitationes separant a Deo, ecce pater. Et in maleuolam animam non introibit sapientia, ecce filius, spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, ecce spiritus sanctus, & Psal. 66. dicit Dauid Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Trina enim Dei nominatione significauit, Trinitatem personarum cū vero singulariter subiungit, metuant eum, non eos, vnitatem essentiæ ostendit, & Esaiæ sexto dicitur. Audiui Seraphin clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabbaoth. Ter enim dicit sanctus, & semel Dominus eadem de causa, & Matthæi vltimo. dicit Saluator noster. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. In nomine Patris, & filij, & spiritus sancti.

Error Sabellij circa Trinitatem, & eius impugnatio.

QVod autem Deus sit trinus in personis, probant eleganter Theologi in primo sententiarum. distinctio. secunda maxime. Ricardus. & sanctus Bonauentura. ead. di. articulo, tertio. quæstione prima eo scilicet probationis modo, quo humana fragilitas potest de tam arduis argumentationem facere. Augustinus quoque de fide ad Petrum. capit. tertio, hunc errorem improbat dicens. Vna est enim essentia Patris, & Filij, & spiritus sancti, quamuis personaliter sit alius Pater, alius filius, & alius spiritus sanctus. Et hoc probatur primo ratione perfectionis, ait enim Dionisius in libro de diuinis nominibus. Qui de Deo recte sentiunt, omnia ei attribuunt, idest perfectiones omnium creaturarum quod etiam

Deum esse trinū probatur, & primo ostenditur Patrē generare filiū, arg. plura poteris addere ex theologis vt nosti.

etiam affirmat philosophus. 11. Methaphisi. Tunc sic ait Aristoteles secundo de anima. Naturalissimum est omnibus viuentibus perfectis, & non orbatis, generare tale, quale ipsum est, vt homo hominem. Animal animal, planta plantã. Ideo hæc perfectio debet Deo attribui scilicet quod simile generauit, vnde ipse. Esa. vltimo. inquit. Nunquid ego qui alios parere facio ipse non pariam? Ego qui alijs generationem tribuo, ipse sterilis ero dicit Dominus? Quasi dicat non. Et si dicis quòd non generauit, aut hoc putas quia non possit, & sic negas eius omnipotentiam, aut quia nesciat, & sic negas eius infinitam sapientiam aut quia non velit & sic negas eius indicibilem clementiam & bonitatẽ. Et dicere necesse habes Deũ. Inuidum, qui non velit sibi similem, & ęqualem, sicut Pompeius de quo Lucanus. in 1. ait Cæsar ve priorem, Pompeius ve parem. Necesse ergo habes dicere quòd Deus pater generauit filium Deũ sibi æqualem, & coæternum. Tunc sic generantis ad genitum naturalis est amicitia 7. Ethi. Ergo ab æterno pater amauit filium, & cum amor debeat esse reciprocus. 9. Ethi. Filius ab æterno amauit patrem, hic autem amor, & charitas increata procedens a patre ad filium, & econtra, est spiritus sanctus, vt inquit. Hieronymus, super Psal. 17. Hic enim amor nõ potest esse accidens, quia est æternus, accidens autem nullum est æternum, quia potest adesse, vel abesse, vt inquit Petrus Hispanus in sua dialectica, hic autẽ amor patris ad filium & econtra, nunquam potest abesse. Præterea nullum accidens potest esse in Deo, sed quicquid est in Deo est substantia, vt inquit. Boetius, in libr. de Trini. & Tho. prima partæ summæ. q. 39. Et ideo hæc charitas increata, quæ est inter patrem, & filium, est tertia persona in Trinitate, & est Deus eiusdẽ substantiæ, cum patre, & filio. Vnde primæ Ioannis 4. dicitur. Deus charitas est. Et possunt prædicta sic etiam declarari, Vbicunque est vera, & perfecta ac infinita dilectio, est vera perfecta, & infinita reciprocatio, quia nemo proprie ad semetipsum charitatem habere dicitur, sed ipse dilectionem in alterum tendit; vt esse charitas possit, secundum Gregor. in homilia quadam super Ioãnẽm. Sed Deus est charitas infinita, vt ait Augustinus. in libro de vero cultu. Vnde canit ecclesia. Vbi charitas, & amor Deus ibi est. Ergo est necessarium dicere quod in eo sit perfectissima amoris reciprocatio. Hæc autem non potest esse in creatura, quia omnia creata sunt in numero, pondere, & mensura, vt dicitur Sapientiæ 11. Oportet quod inueniatur persona quæ amet Deum infinitè & intensiuè, sicut ipse amat infinite, aliter non est vera & perfecta reciprocatio, nisi amatus amet eodẽ modo quo amatur 9. Ethic. Et ideo oportet dare personam cum patre æternam, & sic habeo patrem & filium. Medius autem est amor quo alter tendit in alterũ, Et sic habeo spiritum sanctum, & consequenter sanctam Trinitatem. In amore enim tria necessario requiruntur scilicet ille qui amat, & qui amat, & ipse amor qui est nexus amborum. Et ideo inquit Hieronymus vbi supra. Spiritus sanctus nec pater est, nec filius, sed dilectio quã pater habet in filium, & filius in patrem. Et probantur hæc Lucæ 3. vbi dicitur. Quod cum Christus baptizaretur a Ioanne Baptista, audita est Patris dicẽtis. Hic est filius meus dilectus. Et sic habeo Patrem diligentem, & Filium dilectum, de spiritu autem sancto dicitur ibidem, quòd descendit corporali specie sicut columba in ipsum. 2. idem probatur ratione diffusionis. Nam inquit Dionisius. 4. de Ange hierar. Bonũ naturaliter est sui ipsius diffusiuum, & communicatiuum. Cum ergo Deus sit bonitas infinita, vt inquit. Plato. in primo Thimei. Ergo in infinitum debuit communicare bonitatem suam. Et si dicas, quòd propter hoc non est necessarium ponere filium, neq; spiritum sanctum, cum Deus communicauerit bonitatem suam Angelis hominibus, & alijs creaturis. Respondeo quòd cum Deus sit summe bonus, non potuit se diffundere totum in tota simul creatura, quia omnis creatura simul non potest capere totam bonitatem diuinam. Et ideo oportuit, quòd eam diffunderet in alium sibi æqualem capacem æternitatis, & totius essentiæ diuinæ, aliter esset dare aliquid ociosum in Deo, scilicet bonitatem nõ communicatam, quod est falsum.

Ostenditur modo spiritum sanctũ spirari.

In amore tria requiruntur.

obiectio.

Responsio

Ad diffusionem tria requiruntur. falsum. Quia ergo ad diffusionem requiruntur tria necessario scilicet effundens, in quo diffunditur, & ipsum diffusum, ita in Trinitate diffundens est persona patris, in quo diffunditur est filius, & ipsum diffusum, est spiritus sanctus, & bonitas diuina. Ex quo colligitur, quòd omnes tres personæ sunt eiusdem substantiæ, & naturæ. Præterea in Deo est immensa iocunditas, secundum Philosophum 12. Metha. Et ideo in eo necessario requiritur personarum pluralitas, quia nullius boni sine socio iocunda est possessio, vt inquit Seneca ad Lucillum. Et ideo canit sancta Mater Eecclesia in officio Trinitatis. In maiestatis solio tres sedent in triclinio: nam non est consolatio perfecta solitario. Et hæc argumenta sufficiant. Qui autem potest capere capiat, Matthæi 19. Et qui habet aures audiendi audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Apoc. 2.

Hic quoque auctoritate personarũ Trinitas declaratur. HÆc etiam personarum Trinitas declaratur Genesis primo. vbi dicitur. In principio creauit Deus Cœlum & terram. Exponitur enim ab Augustino, & alijs doctoribus. In principio, idest in filio, creauit Deus Pater. Et subditur. Et spiritus Domini ferebatur super aquas. Et Psalmo 32. dicitur. Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, omnis virtus eorum. Verbum autem Domini filius est patris, vt inquit Gregorius in sermone de Apostolis.

Arij error circa diuinam essentiam impugnatur. SEcundus error fuit Arij, qui posuit, tres personas, sed negauit vnitatem diuinæ essentiæ dic. Filium esse alterius naturæ a patre, & esse creaturam, & minorem patre, sibi non coæqualem, & non coæternum. Contra quod est illud dictum Christi, Ioannis decimo. Ego & pater vnum sumus. Super quibus verbis Augustinus. inquit. Quod dicit vnum, liberat te ab Ario, quòd autem dicit sumus pluraliter, liberat te à Sabellio, & Ioannis 14. iterum ait Saluator. Ego in patre, & pater in me est. Item Genesis secundo capitulo. dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Super quæ verba dicit, Augustinus in libro de fide ad Petrum. Si tantum esset vna persona Patris, & Filij, & spiritus sancti, non dixisset faciamus, nec ista locutio dirigitur ad Angelos, quia ipsi non sunt Creatores. Et si tres essent essentiæ, non dixisset imaginem, & similitudinem, sed imagines, & similitudines. Et ideo in eo, quod dicit faciamus, & nostram, pluralitatem personarum ostendit. In eo autem, quod dicit imaginem, & similitudinem, vnam esse Dei naturam declarat, hæc ille. Teneamus ergo firmiter Deum esse vnum, & trinum, vnum per essentiam, & trinũ in personis, scilicet Patrem, & Filium, & spiritum sanctum. Et huius Trinitatis dant Theologi, exemplum de anima, scilicet, quòd vt inquit Aristoteles 3. de anima. Licet anima rationabilis habeat três potentias, est tamen vna sola animæ essentia. Vnde ait Scotus. in 3. distin. 16. q. 1. Quod quælibet potentia animæ dicit totam substantiam animæ licet diuersimode. Vnde intellectus est anima, memoria est anima, voluntas est anima. Et tamen non est nisi vna anima. Et ita pater est Deus, filius est Deus, spiritus sanctus est Deus, & tamen non est nisi vnus Deus. *Et hoc est verũ identice realiter, nõ aũt identice formaliter, sine ex natura rei.* Si quis autem dicat, cum pater generat filium, & ex patre, & filio procedat spiritus sanctus, quomodo est possibile, quod filius sit coæternus patri, & spiritus sanctus sit coæternus patri, & filio? Cum generans naturaliter præcedat tempore generatum, & causa effectum suum. Respondeo, quod hoc non est verum semper, quod omne quod dat alteri originem illum precedat tempore etiã in rebus creatis. Et potest dari tale exemplum quod ponit Augu. in quodam sermone. Si. n. accendatur ignis in candela, statim & sine medio temporis, q̃ primũ ille ignis est accensus, ibi est etiam lux flãmea, & calor, licet ergo ab illo igne originẽ trahat illa lux flãmea, & ab ambobus calor causatur, tñ in eodem instanti temporis quo est vnum, est etiã vtrunq; aliorum. Vnde si ignis ille accensus in lumine esset æternus, coæterna quoque esset lux flãmea cum calore, dicit etiã Aug. sic ad literã vbi supra, sicut ex igne causa splendor, & ex vtroq; calor. Sic ex patre

generatur filius, & ex vtroque procedit spiritus sanctus. Da mihi ignem sine splendore, & calore, & ego dabo tibi patrem sine filio, & spiritu sancto hæc ille. Qui etiam ait, in libro de Trinitate. Credimus in sanctam Trinitatem scilicet Patrem, & Filium, & spiritum sanctum, vnum Deum omnipotentem, vnius substantiæ, vnius potestatis, vnius essentiæ, Creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia. Credimus patrem a semetipso non ab alio, Filium a Patre genitum, Deum verum de Deo vero, lumen verum de lumine vero, non tamen duo lumina, sed vnum lumen. Credimus spiritum sanctum a Patre, & Filio æqualiter procedentem, consubstantialem, & coæternum Patri, & Filio. Pater est plenus Deus in se, filius est plenus Deus a patre genitus, spiritus sanctus est plenus Deus, a Patre, & Filio procedens. Non tamen tres Deos dicimus sed vnum Deum omnipotentem, æternum, inuisibilem, & incommutabilem; Innocentius autem Tertius, in capitul. final. de summa Trinitate, & fide catholica. inquit. Pater ab æterno filium generando, suam substantiam ei dedit. Dici autem non potest, quòd partem substantiæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit cum substantia patris indiuisibilis sit, vtpote omnino simplex. Sed nec dici potest quòd pater in filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam filio, quòd non retinuerit eam sibi, alioquin desisset esse substantia. Patet ergo, quòd sine vlla diminutione filius nascendo substantiam patris accepit, & ita Pater & Filius habent eandem substantiam. Et sic eadem res est pater, & filius, necnon & spiritus sanctus, hæc ille. Sicut enim Sol illuminat orbem, & tamen in se remanet totus lucidus, ita dici potest in proposito. Æqualitas autem trium personarum diuinarum declarata est in tribus pilis paruis, quæ repertæ sunt in corde siue in pectore beatæ Claræ de Monte Falco, tertij ordinis sancti Francisci. Nam vna illarum tantierat ponderis quanti erant duæ, & tanti tres simul, & non plus, quanti vna sola. Et ego ipsas proprijs oculis vidi. In corde etiam ipsius beatæ inuentus est sculptus Crucifixus, cum omnibus misterijs passionis, quæ omnia ego vidi. Ipsa enim beata habebat continuam memoriam passionis Christi, & perfectissimã fidem æqualitatis trium personarum diuinarum, & vnitatis diuinæ essentiæ, & semper toto corde coluit Trinitatem, quæ Deus est, de consecratio. distinctione tertia, capitulo vltimo, in fine, & dicitur Trinitas quasi trium vnitas, vt notat. d. Card. in capitulo primo, de summa Trinitate, & fide catholica, in sexto. Teneamus ergo catholicam fidem Trinitatis reijcientes hæresim, Arrianam, & Sabellianam, quæ est diabolica, vnde legitur, in testimonium veritatis fidei nostræ, illud quod recitat Gregor. in 3. dialo. scilicet quòd in partibus Africæ cum quidam Rex Vuandalorum Arrianus multos catholicos Episcopos cœpisset, eosque ad Arrianam perfidiam conaretur attrahare, illi in fide constantes catholica, validissime ipsam fidem disputando defendebant. Cumq; rex iniquus imponere vellet illis silentium, fecit eis linguas extrahi, vt non possent amplius de catholica fide disputare. Mirabile dictu, linguis extractis ita clare loquebantur, & distincte disputabant contra regem sicut prius cum linguis fecerant, quod fidei nostræ maximum miraculum, & argumentum extitit.

Vel dicas q. prioritas vel posterioritas originis nõ tollit æternitatẽ, & dic cõsequenter soluẽdo dubiũ.

Lege miraculũ istud sanctissimã Trinitatem confirmans.

TErtius error fuit Macedonij, qui dixit spiritum sanctum esse creaturam. Contra quem, secundæ ad Corinth. secundo, dicitur. Dominus autem spiritus est, secundum autem Nicolaum de Lira, super Hieremiam 23. Vbi nos ponimus Dominus, in hæbreo ponitur nomen Dei Thetagramaton, quod est nomen significans, vnam solam essentiam diuinam, vt inquit Rabi Salomon. De ipso etiam spiritu sancto habetur Esaiæ 48. vbi ait propheta. Misit me Dominus Deus & spiritus eius. Et sic ostendit quod ipse spiritus sanctus misit eũ, vt Deus, & non vt creatura.

Quartus

QVartus error est Græcorum qui dicunt spiritum sanctum procedere solum a patre, & non a filio. Contra quos Ioannis 14. dicit Dominus, Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, quia scilicet eum mittit pater, tanquam spiritum filij, a filio & a se procedentem, & Ioannis 15. etiam ait. Cum autem venerit Paraclitus quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis, & Ioannis 16. inquit. Ille me clarificabit, quia de meo accipietur. Et ad Gala. quarto. dicitur. Misit Deus spiritum filij sui in corda nostra, & ideo dicitur in symbolo Niceno, siue Constantinopolitano. Qui ex patre filioq; procedit. Et in symbolo Athanasij. Spiritus sanctus a patre, & filio, nõ factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Et hanc opinionem tenet ecclesia occidentalis confutans opinionem Græcorum, vt habetur in primo sententiarum distinctio. vndecimo, & ibi Scotus, & in capitul. firmiter. & in capitul. finali de summa Trinitate, & fide catholica. & in capitul. de spiritu. de consecratio. distinctione. 15.

Atropositarũ error impugnatur, asserentium verũ Deum esse, sed corporeum.

QVintus error est Atropomositarum dicentium, quod vnus est Deus, sed corporeus. Contra quos Ioannis quarto dicitur. Spiritus est Deus. Ideo contra illos qui depingunt Trinitatem facientes tres figuras hominis dicitur Esa. 40. Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? quasi dicat, non potest depingi.

Manichæorũ error cõfutatur volentiũ duo esse principia rerum.

SExtus error est Manichæorum qui dixerunt duo fuisse principia rerum, vnum scilicet Deum creasse res in corporeas, & inuisibiles, lucemque, & delectabilia. Alia verò facta esse a diabolo, vt tenebras, & res corporeas, & res pœnales. Contra quos est illud ad Hæbreos. 11. Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent, & Ecclesiasticus vndecimo. Mors, & vita a Domino Deo est, & Esaiæ 45. Ego Dominus, & non est alius formans lucem & creans tenebras faciens, pacem, & creans malum, & Amos tertio. Non est malum in ciuitate quod non fecerit Dominus. Quod intelligitur secundum Augustinũ. in primo, retractationum, & Magistrum sententiarum. in secundo, distinctio. 37. hoc modo. videlicet, quòd Deus secundum iustitiam suam, infligit malum penæ, vbi esse conspicit malum culpæ.

SEptimus error est Aristotelis. Qui negauit Deum omnia fecisse de nihilo. Vnde cũ legisset illud quòd scripsit Moyses de creatione mundi, Genesis primo, subrisit dicens. Iste Moyses multa dicit sed nihil probat Dicebat autem Aristoteles, quòd ex nihilo fit. octauo. Phisicorum, & primo, de Cœlo, & mundo. Contra quem est illud Psalmo 148. Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt, & Psalmo 113. Omnia quæcunque voluit, fecit. Creare autem est de nihilo facere, vt dicunt Theo. in 2. sententiarũ distinctione prima Et ex hoc reprobatur hæresis Anaxagorę qui dicebat mundum quidem a Deo factum, sed ex præiacente materia. Similiter ex hoc reprobatur error Democriti. Qui dixit mundum factum esse a casu per concursum corporum indiuisibilium, quæ dicebat esse rerum principia. Contra quem etiam dicitur. Psalmo 32. Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum idest secundũ rationem, & non a casu, sequitur eatiam ex prædictis falsum dixisse Aristotelem, in libro de vegeta. & plan. & in primo. Phisicorum. Vbi videtur tenere mundum fuisse ab æterno. Fuit enim a Deo creatus, non ab æterno, & non semper fuit mundus, vt probant Theo. maxime sanctus Bonauentura. in secundo distinctione prima, & beatus Thom. prima parte summæ quæstione 45. Et contra hanc hæresim etiam est sacra scriptura Genesis primo. dicit. In principio creauit Deus Cœlum & terram. Et ex his etiã reprobatur error Simonis magi, & Menandri eius discipuli q dicit. Quod Deus non fecit mundum, sed Angeli. Contra quos etiam est scriptum Actuum 10. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt &c.

Epicureorum error impugnatur.

OCtauus error est Epicureorum dicentium. Quod Deus per se non gubernat mundum, sed per alias intellige-

tias,& alij hæretici dixerunt Deum non habere prouidentiam de rebus inferioribus, & contra primos dicitur. Iob. 34. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? quasi dicat nullum. Contra autem secundos.1.Pet vlti.dicitur. Omnem solicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

Pellagianorum errores tres impugnatur. NOnº error est pellagianorum, qui negauerunt peccatum originale esse in paruulis. Contra quos, ad Roma.15 dicitur. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& Psalmo 50. Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, similiter eorum error secundus, dum dicebant, quod homo potest incipere bene agere sine gratia Dei,confunditur. per illud ad Phi. 2. Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere,pro bona voluntate. Tertius quoque error ipsorum dicentiũ, quòd Deus cogitur nobis dare gratiam suam secundum merita nostra. Confunditur per illud ad Roma. 11. Si autem gratia,iam non ex operibus,alioquin gratia iam non est gratia.

Error Origeni impositus refellitur. DDecimus error imponitur, origeni di. Quod animæ simul creatæ sunt cum Angelis in Cœlo,& pro diuersitate eorum quæ ibi gesserunt,quosdam homines vocari a Deo per gratiam, quosdam in infidelitate relinqui, contra quem dicit Paulus,ad Roma.9.de Iacob & Esau, cum nondum nati essent aut aliquid boni vel mali egissent,dictum est quòd maior seruiet minori.

Error asserētiũ nõ plº mereri facientẽ opa bona, quã non facientem. VNdecimus error fuit dicẽtium,quod non plus meretur faciens opera perfectionis,quàm non faciens, vnde Iouinianus æquauit in merito coniugatos seruantibus Virginitatem, contra quem tenet Paulus primę. Corin.7.& vigilantius æquabat possidentes diuitias, paupertatem seruantibus propter Christum contra quem est sententia Christi Matthæi 19.dic. Si vis perfectus esse vade & vende vniuersa quæ habes & da pauperibus.

Alius error infringitur. DVodecimus error est dicentiũ quasdam animas esse malæ creationis & naturæ,& non posse non peccare, contra quos dicitur Sapien.7. Deus fecit hominem rectum,& reliquit eum in manu cõsilij sui,& 1.Ioannis 2.Hæc scribo vobis vt non peccaris,inquit Apo.

Error aliº. DEcimustertius error est, prisciliani starum,& Mathematicorum dicentium,homines esse fatalibus dispositionibus & constellationibus subiectos ad benefaciendum & male,contra quos Hiere. 10. dicitur. A signis Cœli nolite timere.

Error aliorum DEcimusquartus error est dicentium hominem qui semel habuerit charitatem amplius non posse peccare. contra quos Apoc.2.dicitur. Charitatem tuam primam reliquisti.

Valẽtini hæresis. DEcimusquintus est Valentini qui negabat resurrectionem mortuorum futuram,contra quem est sententia Pauli.1.ad Corin.15.dic.Omnes quidem resurgemus.Et ex hoc etiam reprobatur hęresis Zenonis, & alterius qui dicebatur Arabis,qui dicebant quod mortuo corpore,moritur etiam anima,contra quos est etiam illud Apoc 6. Vidi sub altare Dei animas interfectorum.

Hermogenis error. DEcimussextus error est Hermogenis,qui dixit homines damnatos & dæmones,adhuc posse conuerti ad bonũ & Angelos bonos ad malum., contra quẽ est illud Matth.25. Ibunt hi in suppliciũ æternum,iusti autem in vitam ęternam.

Alia hæresis. DEcimusseptimus error est dicentiũ, omnes pęnas damnatorũ esse ęquales, & præmia bonorum æqualia contra quos Matth.11.dicitur. Tyro,& Sydoni remissius erit in die Iudicij,quàm vobis. & 1.Cor.15.dicitur. Sicut stella a stella differt in claritate, sic erit & resurrectio mortuorum.

Alius error. DEcimusoctauus error est dicentium, neminem saluari posse, sine seruatione legis veteris.Et inter hos fuit Corinthus & Ebion, & Nazarei cum eis concor-

cordant, contra quos ad Ro.3. dicit Paulus. Arbitramur iustificari hominem absque operibus legis.

Alia hæresis. DEcimusnonus est dicentium, non esse aliam vitam præter istam, nec aliquam præmiationem virtutum, vel vitiorum punitionem post hanc vitam, contra quos est illud Lucæ 16. Mortuus est diues & sepultus in inferno, & Matthæi octauo, de bonis dicitur. Recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno Cœlorum. Vigesimus & vltimus pro nunc est quorundam hæreticorum, de quibus dicitur. 2. Pet. 3. Venient in nouissimis diebus illusores in deceptionem dicentes. Vbi est nunc promissio, & aduentus eius scilicet ad iudicium? quasi. di. non erit vniuersale iudicium. Sunt ergo aliqui hæretici, qui dicunt ecclesiam predicare vniuersale iudicium solum ad terrorem, non quòd debeat euenire, contra quos est, illud Matth. 16. Filius quidem hominis venturus est, cum Angelis suis in gloria patris sui, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Et iste error est contra diuinitatem & humanitatem Christi. Qui in, quantum Deus & homo, est iudicaturus vniuersum mundum, vnde Actuum 10. cap. dicitur. Hic est qui constitutus est a Deo iudex viuorum & mortuorum. O diabolici hæretici audite quid Saluator noster dicat Matthæi 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eas ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hædis, & statuet oues quidem a dextris, edos autem a sinistris. &c. Teneamus ergo fidem catholicam reijcientes omnes hæreses, vt cū quibus collocari mereamur ad dexteram Dei, quod nobis ille concedat, qui per omnia secula viuit & regnat. Amen.

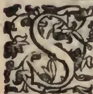

DOMINICA SECVNDA IN QVADRAGESIMA.

DE PRAECEPTIS.

PRIMO IN GENERALI, DEINDE DE PRIMO IN PARTICVLARI.

SERMO DECIMVS SEXTVS.

CITIS quę pręcepta dederim vobis per Dominum Iesum 1. ad The. 4. Secundum omnes leges superioribus obediendum est in licitis, & honestis, vnde. ff. de re. iudi. l. contumatia dicitur Cótumaria eorum qui ius dicenti non ob temperant, litis damno coarceatur, & C. de of. prę. prę to. affi. l. 1 in fi. dicitur. Si quis ex quacunq; parte ausus fuerit iussiones nostras execrari, & non festinanter cum Dei timore eas seruare, non solum dignitatis, & suostantię periculum susti nebit, sed etiam vltimo, supplicio subiacebit, & ff. de re. mili. l. miles. §. in bello dicitur. In bello qui rem prohibitam addu ci fecerit, aut mandata non seruauerit, capite puniatur, etiam si res bene gesserit. Si igitur tam districta animaduersione puniuntur, qui mortalium principū pręceptis contumaces existunt, quantā credendum est vltionem recepturos qui omnipotēti Deo rebelles esse voluerint? Quia igitur vt scriptum est. ff. de iuris. omnium iudic. l. fi. & 11. q. 3. c. qui resistit & extra. de constitutio. c. vt animarum libro 6. Obedientia se extendit secundum potestatem iudicis pręcipiētis. Si Deus est super omnes habens potestatem, ad omnia ei est summe obediendum, quia potentissimus est inobedientes punire, & obtemperantes pręmiare. Ideo inquit Augustus de Virgilio; Est legum seruanda fides, suprema potestas. Quod mandat fieriq; iubet parere necesse est inobedientibus enim minatur Deus Nume. 14. di Qui non obedierint voci meę, non vi debunt terram pro qua iurauit patribus eorum, & Deut 11 inquit Moyses. Propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem, benedictionem si obedieritis mādatis Domini Dei vestri, maledictionem si non obedieritis, & Deut. 12. etiam dicit Deus. Quod pręcipio tibi hoc tantum facias, nec addas quicquam nec minuas. De pręceptis ergo Dei tractaturi, tres considerationes perutiles faciemus, Prima dicetur Declarationis, Secunda Adorationis, Tertia Offensionis.

Si principibus mortalibus est obediendū, tanto ergo magis Deo.

DECLARATIO breuis decem pręceptorum decalogi.

QVO ad primam partem nostri sermonis quia inquit Philosophus in proemio Physico. quòd a communioribus semper est inchoandum De singularibus enim non habetur scientia 1. Poste. Intellectis autem communioribus faciliter intelliguntur particularia, quia generalibus particularia insunt.

insunt. l. semper. ff. de regu. iu. Ideo de ipsis præceptis primo in generali illa enumerando in hac parte aliquid dicemus: ostendendo quomodo excedūt leges humanas. Decem autem sunt præcepta decalogi, nec debuerunt esse plura vel pauciora, vt probat Alex. de Ales. in 3 parte summę in tractatu de lege Moysi, & Bonau. in 3. di. 37. ar. 2. q. 1. quorum rationes causa breuitatis omitto. Omnia præcepta continentur in his versibus

Si vis breuiter oīa p̄cepta scire versus istos legito.

Vnum cole Deum, ne dicas vana per ipsum.
Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes.
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus.
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Primū præceptū quid prohibeat.

PRimum præceptum quod habetur Exod. 20. dicit. Non habebis Deos alienos, prohibet omnem idololatriam, diuinationem, & recursum ad ariolos, ad magos indistincte, & quacunq; ex causa, & hoc Leuit. 19. expresse prohibetur. Et in hoc præceptum istud excedit leges humanas, quæ licet puniant incantatores, & maleficos, tamen si incantationes faciant contra grandines aut infirmitates, & huiusmodi, non vlciscuntur, sed assentiunt. C. de malefi. l. eorum.

2. Præceptum.

SEcundum præceptum dicit. Non assumes nomen Dei in vanum. Exod. 20. Quo præcepto prohibetur omnis periurатio, & iuramentum sine causa, vt inquit. Nicolaus de Lira. super prædicto c. Et ideo hoc mandatum excedit leges humanas quibus licitum est corrumpere accusatorem in causa sanguinis. l. fi. ff. de præuarica.

3. Præceptum.

TErtium præceptum inquit. Memento vt diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua, septimo autem die Sabbati Domini Dei tui, nō facies omne opus tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua aut iumentum tuum. Exo. 20 hoc autem præcepto prohibetur in festo omne opus seruile, secundum Nicolaum de Lira, vbi supra. Et ab hoc præcepto non discrepat lex humana vt infra patebit.

4. Præceptum.

QVartum præceptum dicit in eodem c. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Vbi etiam inclusiue præcipitur parentibus filios diligere & nutrire. Et in hoc excedit leges imperiales, quæ filios, spurios, & ex damnato coitu generatos, ab omni beneficio paterno excludunt: Vt in autem. quibus mo. natu. effi sui. §. fi. & C. de incestis nup. auten. ex complexu & C. de naturali li. aut. licet. Et hoc est nimis durum licet factum sit bono respectu. Et ideo Episcoporū inter est dare operam, quod vterq; parentum talibus necessaria subministret secundum eorum facultatem. Extra de eo qui duxit. in ma. quam po per adul. c. cum. haberet. Prætерea in hoc præcipitur etiā honoratio patrum spiritualium. f. sacerdotum, & religiosorum, vt inquit Alex. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu huius præcepti. Leges autem humanę sæpe permittunt fieri contra hoc præceptum scilicet exigi pedagia, & gabellas a religiosis & clericis, pro rebus eorum quas nō causa negotiationis, sed pro victu suo deferunt. Qui omnes hoc facientes peccant mortaliter contra hoc præceptum. Et si sunt singulares personæ sunt excommunicati ipso facto. Et si est collegium, vel vniuersitas talia faciens statuta, ipso facto subijcitur interdicto, nec a prædictis absolui poterunt nisi satisfecerint, & plene restituerint, extra de censi. c. quā quam lib. 6. in textu. & per doct.

5. Præceptum.

QVintum præceptum est. Non occides, & ponitur vbi alia prædicta: Et contra hoc præceptum permittunt leges imperiales, quod licitum est viro, occidere adulterum vxoris deprehensum in adulterio, si est persona cui non debet reuerētiam. ff. de adul. l. pater. & l. nec in ea. & l. quod ait. Similiter latronem, & populatorem agrorum inuentum in maleficio. C. quando liceat vnicuique. l. prima, & secunda.

6. Præceptum.

SExtum præceptum dicit. Non furtū facies, quo prohibetur omnis acceptatio rei alienæ iniusta, siue per furtum, siue per vsuram, vel damnificationem, vel alio modo. Contra quod faciunt leges imperiales permittentes vsuras saltem

leues. C. de vsu. l. eos. & quòd contrahentes possint se decipere in prætio. l. in causæ. la 2. §. idem Pomponius. ff. de mino. & l. item si pretio. §. si. ff. locati. Secundum autem legē diuinā si non seruatur æqualitas in contractibus, qui plus habet debet recompensare damnificato. cap. per tuas. extra. de dona. Item secūdum leges non requiritur bona fides in præscriptione longissimi temporis. l. si quis emptionis, & l. cum notissimi. C. de præsc. 30. vel 40. anno. Secundum autem Deum & canones est secus. c. possessor de reg. iur. lib. 6. & c. vigilanti. extra de præscrip.

7. Praeceptum. SEptimum præceptum dicit. Non mœchaberis. Quo præcepto omnis actus carnalis sine matrimonio prohibetur. Contra quod permittunt leges imperiales, concedentes homini soluto tenere mulierem solutam in concubinam. Vt in autent. quibus modis natura. ef. legi. §. si quis autem. Et tamen est peccatū mortale. Præterea secundum leges licet vxorem in multis casibus repudiare, & matrimonium rite contractum dissoluere. Sed secundum legem diuinam non est licitum. Vt notatur. 10. di. c. lege. & 27. q. 2. c. sunt qui. & Matthæi. 19. dicitur. Quod Deus coniunxit homo non separet. Item secundum leges imperiales damnatur qui deprehensam in adulterio detinet in vxorem. C. de adul. l. crimen. & l. castitati. Sed secundum Deum potest illam tenere absq; vlla pœna, dum modo illa velit ab adulterio recedere. 32. q. 1. c. subauditur & c. illud vero. Præterea si mulier intra annum mortis viri sui nubat, efficitur infamis & punitur. C. de secundis nuptiis. l. 1. & 2. sed non sic secundum Deū. 1. Cor. 7. vbi dicitur, Nubat libere, cui vult, melius est enim nubere quam vri. & extra. de secundis nup. c. fi. Item secundū leges homo vnius generis, potest copulari in matrimonio cum muliere alterius generis. Et econtra. vt in autent. de nup. §. inter eas. & C. de nup. l. nemini. Sed secundum Deum hoc est illicitum, & tales debent penitus separari. 35. q. 2. c. progeniem. & de consanguinitate, & affin. cap. non debet.

8. Praeceptum. OCtauum præceptum dicit. Non falsum testimonium dices, quo prohibetur omne mendacium, & falsa testificatio, ac promissio non seruata. Sed huic præcepto contrafaciunt leges imperiales. Nam secundum illas si promitto alicui aliquid nudo pacto, non teneor, quia nō oritur ciuilis actio. ff. de pac. l. iuris gentium. §. sed cum nulla ver. igitur nuda pactio. Sed secundum Deum recedens a pacto, peccat mortaliter, & est obligatus ex nuda promissione. c. 1. extra pac.

9. Praeceptum. NOnum præceptum dicit. Non concupisces vxorem proximi tui. Quo prohibetur omnis affectus deliberatus libidinis carnalis.

10. Praeceptum. DEcimum vero & vltimum præceptū dicit. Non concupisces rem alienā, quo prohibetur omne inordinatum desiderium rei alienæ. Hæc autem duo præcepta lex ciuilis non habet, quæ non punitur maleficia cogitationis. ff. de pœnis cogitationis. Secundum autem diuina mandata punitur omne peccatū tā cogitationis quam facti. de pe. d. 1. c. omnis iniquitas. & c. nūquid. & c. homicidium. & c. propterea & c. si cui. & 33. q. 2. c. omnis. Ex quibus patet excellentia præceptorum decalogi, quibus non solum prohibetur actus malus, sed etiam affectus.

Lex humana quare nō punit oīa quae lex diuina punit. LEx igitur diuina incomparabiliter excellentior est quàm humana. Si autem quæratur quare lex humana nō punit omnia, q̄ punit lex diuina. Respondet Albericus de Rosate, in suo repertorio, siue dictionario in verbo, lex. Quod finis quem intendit lex humana est pax humani generis interesse, vt in prohe. decreta, §. ideo lex & 4 di. §. factæ sunt autem leges. Finis autem legis diuinæ est pacificatio humani generis cum Deo. Quia ergo lex humana non punit nisi ea quæ contrariatur fini suo. Ideo quædam relinquit impunita quæ punit lex diuina, quia contrariātur fini eius. s. paci hominis cum Deo. Et sic lex humana respectu diuinæ est imperfecta. Vbi autem lex humana aliquid permittit, vel præcipit, quod si contra legē diuinā, & consequēter nō possit seruari sine peccato, non est ei obediedū. Quia obedire oportet Deo magis q̄ hominibus. Act. 5. & 11. q. 3. c. si Dominus. & 15. q. 7. c. iuratos. & de sent. exc. c. relatum. Vt enim inquit Aug. in 1. lib.

de

de libero arbitrio. Non videtur esse lex, quæ iusta non fuerit. Nam vt dicit Isi. in capitulo consuetudo .i. di. Lex est omne quod ratione consistit. Et consequenter nihil est seruandum pro lege, nisi quod est iustum, & rationabile cuiusmodi sunt præcepta decalogi. De quibus loquens August. in libro de decem chordis inquit. Decalogus legis decem pręcepta habet, quorum tria prima pertinent ad Deum, & septem alia ad homines. Hęc decem pręcepta sunt decem chordæ psalterij, quas tangendo feras peccatorum occidis. Quibus occisis securus, & innocens in dilectione Dei, & humana societate versaris, hæc ille. Et ideo Dauid dicebat Deo. Psal. 143. In psalterio decachordo psallam tibi, quod exponens August. vbi supra, ait, quòd quidam istud psalterium portant, sed in eo non psallunt, quia pręcepta Dei ex timore seruant. Portare autem psalteriū, & non cantare in eo, opus quidem habet, sed non delectationem, quia timor pœnam habet. Alij autem portant, & cantant, quia mandata Dei ex amore seruant. Licet enim sit labor in portando, est tamen delectatio in cantando, iuxta illud psalmistę. Cantabiles mihi erant iustificationes tuę. Alij vero nec portant, nec cantant, sed proijciunt, qui scilicet mandata Dei, nec ex amore, nec ex timore seruant. Melius est autem, vt ibidem dicit August. psalterium portare, & cantare, quàm tantum portare, & rursus, melius est portare & non cantare, quàm proijcere. Quia melius est præcepta Dei ex amore, quàm ex timore facere. Et rursus, melius est facere ex timore, quàm nullo modo facere. Potest autem addi, quòd sunt aliqui, qui non portant sed cantāt, scilicet qui dicunt & non faciunt. In psalterio quidem decem chordarum cantant quia de pręceptis Dei, alijs prædicant, sed non portant, quia ea non seruant, de quibus dicitur Matth. 23. Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Et hæc de decem pręceptis in generali dicta sufficiāt pro prima parte nostri sermonis.

DE PRIMO PRÆCEPTO adorationis Dei.

Secunda pars nostri sermonis dicitur Adorationis. Primum enim præceptum est. Dominum Deum tuum adorabis, de quo etiam. Psal. 71. dicitur. Adorabunt eū omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei, & Iohelis. 2. Sacrificium est libamen domino Deo nostro secundum enim Aristo. in prædica. & in 5. Metha. Relatiua dicuntur ad aliqd, sicut pater alicuius filij, pater dicitur. Si igitur est dominus alicuius serui ipsum dominum esse oportet. Igitur vbi est propria ratio dominij, ibi debet esse specialis, & propria ratio seruitutis. Cum ergo dominium conueniat soli Deo secundum quandam excellentiā singularem, quia est creator, saluator, & gubernator totius orbis. Igitur ei specialis seruitus, & reuerentia debeť, & non alteri, hæc autem reuerentia, & seruitus appellať religio, vnde Tulius. 2. Rethorinquit. Religio est qua reuerenti sanctitatu cerimonię diuini cultus exhibentur. Et hæc reuerentia, est de iure natura li. ff. de iusti. & iu. l. veluti. Cum ergo vni cuique regno vnus solus princeps præesse debeat, vt dicitur. ff. de ori. iu. l. 2. §. nouissime, & in autē. quomodo oporte. Episc. circa principium coll. prima. & Philoso. duodecimo. Metha. idem dicit. Ideo illi summo principi, & domino totius orbis vniuersali, qui est Deus debetur summa & excellentissima veneratio, quæ nulli alteri fiat. Et iccirco ipse. Deutero. quinto. capitulo. inquit. Ego sum Dominus Deus tuus, non adorabis deos alienos in conspectu meo. Ea propter Alex. de Ales. in 3. parte summę in tractatu de præceptis, præcepto primo. & Ricardin 3 dist. 9. ar. primo. quæst. 1. & 2. & sanctus Bonauen. in e. di. & Tho. 2. 2 quæst. 84. artic. 2. & Scotus in 3. distin 9. dicunt quòd solus Deus adorandus est adoratione latriæ. Latria autem secundum August. 10. de ciuitate Dei. c. 1. est seruitus quæ pertinet ad colendum Deum, latria enim gręce, idem est quod religio latine, siue cultus soli Deo debitus, secundum eundem Aug. vbi supra.

Cum dominium secundum quandam excellētiam Deo cōueniat, ideo specialis adoratio sibi debetur, quæ religio, seu latria appellatur.

Latria quid sit.

Adoran-

ADorandus est ergo Deus hac veneratione latriæ vt principium, & finis omnium Apoc.1.& vlt.c.& vt dñs dominantium.Exo.13. Et ideo sicut esset proditor regis,qui auferret ei qđ ille debet, ita magnam Deo facit iniuriã qui nõ exhibet ei specialem super oẽs reuerẽtiã. Et iccirco Imperator.C.de summa trin. & fi. c. l. 2. præcipit di. Vnius & summi Dei nomen vbiq; celebretur. Adorandus est aũt Deus corde,ore, & opere,vt potest colligi ab Alex. de Ales,in 4 parte summę. in tractatu de oratione, & Ricar.in 4.di.15.& Th.2.2.q.83. & ab Vgone in libro de virtute orandi c.11.Super oĩa autẽ debet adorari caritate, & singularissima dilectione,iuxta illud Deut.6. Matth.22.& Lucæ.10.Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua,& ex tota fortitudine tua,& ex omnibus viribus tuis.

Christi humanitas qua adoratione sit adorãda. SI vero quęrat qua adoratione adorãda est humanitas Chři, dico ꝙ inq̃tũ est coniuncta diuinitati, debet adorari adoratione latriæ,secundũ Sco. in 3. di. 9. & Petrũ aureoli eius discipulũ, ibidẽ circa finẽ,& Alex.de Ales in 3.parte sũmæ, in tract. de ꝓceptis præcepto primo,& Ricar.in.3.di.9.ar.2.q.1.& sanctũ Bonauenturam ibidem ar.1.q.1.& Tho. in 3.parte summæ.q.25.art.1.& 2. *Beata Virgo, et sancti qua adoratione sint adorandi.* Beata autem Virgo debet adorari adoratione hyperdulię.Nam dulia proprie sumpta est adoratio,quæ fit rationali creaturæ. Et ista adorandi sunt sancti, & Angeli, quia vt inquit iurisconsultus in l. 1.§. deniq;.el.2.ff.de aqua pluuia.ar.Seruandum est semper inferiorẽ superiori seruire, ꝓdulia vero est aliquid supra duliam. Et ista adoranda est beata Virgo.s. honore alijs maiore, & Dei honore minore.Et hoc inquit Tho. vbi suprã.ar.5. & Ricar.in 3.di.9.ar.2.q 4.& sanctus Bonauen.eadem.di.ar.1.q.3.

Crux Christi an sit adoranda. SED quæritur de cruce Dñi an adoranda sit? Et respondeo secundũ Ricar.in 3.di 9 ar.2.q.3. & Bonauen. ibidẽ ar.1.q.4.quod illa crux in qua Christus pependit absolute considerata, non debet adorari adoratione latriæ, sed venerari sicut pretiosę reliquiæ,propter contactũ sacrorũ membrorum Christi, & ꝓpter multa beneficia, quæ in illa ꝑ mortẽ saluatoris nobis sunt exhibita.Vt etiã inquit Damascenus.li.4.c.3.Et similiter dicendũ est de clauis,vestibus, & oĩbus Christi rebus. Si.n. reliquiæ sanctorum sunt venerandæ extra,de reli.vene. sanctorũ, c.cũ ex eo multo magis reliquiæ Christi. Si enim consideratur in relatione ad Christum in ea pendentem,debet adorari adoratione latrię,quia hæc adoratio refertur ad Christum, secundum prędictos doctores & etiam Tho. in 3. parte summę.q.25.ar.4. in corpore quæstionis. Aliæ autem cruces quæ de aliqua materia fiunt in tantum sunt adorandæ,inquantum sunt figuratiuę & repræhensentatiuę Christi crucifixi, secundum Damascenum.li.4.c.3.

Christi imago q̃uo adoranda. SED iterum quærit de imagine Christi depicta vel sculpta.Rñdeo, declarando secundum Ricar.in 3.di.9.ar.2.q. 2.& Bo.ibidẽ.ar.1.q. 2. ꝙ imagines Christi,virginis,& aliorum sanctorum,introductę fuerũt triplici de causa,primo ꝓpter simplicium eruditionem, vt qui nõ possunt scripturas legere, in picturis possint sacramenta nostræ fidei cernere vt dicitur,de conse.dist.3. c. prelatum. Secundo propter deuotionis excitationem, vt qui non excitantur cum aliqua audiunt de sanctorum memoria, saltem moueantur cum ea cernunt in picturis, quasi præsentia,plus enim excitatur affectus per ea quæ videt, quàm per ea quæ audit, iuxta illud Oratij in poetria. Segnius irritant animos demissa per aures. Quam quæ sunt oculis infixa fidelibus,& in.§.fi. insti. de gra. dicit.Veritas magis occulta fiđ,q̃ꝑ aures animis hoium infigitur, vnde Macrobius de somno Scipionis li.1.inquit Facilior ad intelligendum per oculos via est,quã per sermonẽ,& lib. 2. eiusdẽ operis etiã dicit. Animæ facilius illabitur concepta ratio descriptione,q̃ sermone.Ideo Terentius in adelphis ait.c. 11. Inspicere tanquam in speculo vitas hominum iubeo, atque ex alijs sumere exemplum sibi. Tertio depinguntur imagines sanctorũ,ꝑp memorię labilitatẽ, qa vt dr. C.de veteri iu.enu.l.2.§.si qđ aũt.Oium habere

habere memoriam, & nullius obliuisci diuinitatis, potius quàm humanitatis est. Et hæc ratio tangitur, de conse. di. 3. c. venerabiles, his præsuppositis, dico secũdum Ricar. Bona. & Alex. vbi supra & Thom. 3. parte. q. 25. art. 3. q. imagines Christi, & sanctorum sunt adorandæ in relatione ad rem repræsentatam per illas, aliter non. Vnde sic adorando potest adorari adoratione latriæ imago saluatoris, aliæ autem imagines sanctorum adoratione duliæ, & beatæ Virginis imperduliæ. Et sic adorando imagines non picturam, sed picturæ repræsentationẽ veneramur, vel melius rem repræsentatam. c. placuit de conse. di. 3. vnde metrice dicitur. Effigiem Christi cum transis pronus adora. Non tamen effigiem, sed quod designat honora.

Adorantes dæmones in forma Christi apparentes à peccãt

VErum quia hodiernis temporibus dæmones faciunt homines idololatrare, apparẽtes eis in forma Christi, vel beatæ Virginis, aut alicuius sancti, & ab eis adorantur, maxime à mulierculis, & viris imperitis. Ideo sciendum est secundum sanctum Bona. in 3. di. 9. ar. 1. q. 6. & Alex. de Ales. in 3. parte summę, in tractatu de primo præcipio decalogi, q. tales sic adorantes dæmonia loco Christi, vel alterius sancti, non excusantur, propter ignorantiam. Quia primo quilibet christianus est præmonitus per diuinam scripturam, quòd diabolus transfiguratur se in Angelum lucis. 2. Cor. 11. & transumptiue. 26. q. 5. c. epi. & c. nec mirum. & 1. Cor. 4 dicit Apostolus. Nolite credere omni spiritui, sed probate spũs, vtrum ex Deo sint, & Matth. 24. dicit dominus. Multi venient in nomine meo dicentes. Ego sum Christus, & ideo quilibet christianus tenetur primo discutere, & non statim credere. Secundo peccat, quia habet remediũ orationis, quã debet præmittere huic adorationi, nam si Deum toto corde oraret, vt ostenderet ei veritatem, non sineret eum decipi, quia promisit saluator noster. Ioan. 16. dic. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis, hoc est secundum Augu. quicquid pertinet ad salutem, patet ergo, quòd qui non orat, non adhibet omnem diligentiam. Tertio peccat, quia quilibet debet se reputare indignũ huiusmodi, visionibus. Et ideo potius debet illas timere, quàm affectare. Narratur enim de quodam sancto patre, q. cum diabolus ei in forma Christi apparuisset, clausit oculos, & dixit, nolle se Christum videre in hac vita. At diabolus eius humilitate confusus euanuit. Debemus ergo adorare taliter nobis apparentem, cum hac conditione. Adoro te, si es Christus, vel beata Virgo, aliter non, donec simus certi, quid sit. Et hoc sufficiat pro secunda parte dicta adorationis, scilicet quòd debemus adorare, amare, & venerari Deum, super omnes creaturas, & illi obedire, iuxta illud Deut. 6. & Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, vnde Cato moralis in suis documẽtis inquit. Si Deus est animus nobis, vt carmina dicunt. Hic tibi pręcipue sit pura mente colendus.

DE OFFENSIONIBVS circa hoc præceptum.

MVltis modis circa hoc præceptum offenditur Deus, primo idololatria, secũdum erũ Tho. 2. 2. q. 94. art. 2. & sanctum Bonauẽ. Ric. & Sco. in 3. di. 37. & Alexan. de Ales in 3. parte summę super hoc præcepto, & Nico. de Lira, super Exod. 20. Idolatria est peccatum mortale, & directe est contra primum mandatum decalogi. Scriptum est enim Exodi. 20. Vbi præcipit Deus contra idola dicens. Non adorabis ea, scilicet exterius, neq; coles. s. interius, secundum glo. Si quis ergo adoret diabolum pro Deo, aut aliquod idolum, siue creaturam, ei tribuens honorem diuinũ peccat mortaliter. 26. q. 5. c. non liceat.

Diuinatores contra primũ præceptũ decalogi faciunt & ideo mortaliter peccant.

SEcundo peccant mortaliter diuinatores. Et notandum, secundum Tho. 2. 2. q. 96. art. 1 & Bona in 2. di. 7 parte. 2. ar. 2. q. 3. & Alex. de Ales, in 3. parte summę in tractatu de scientia dæmonum, q. tunc aliquis dicitur diuinare contra hoc præceptũ, quando indebito modo, vult prædicere de futuris contingentibus, vt puta de his quæ dependent ex libero arbitrio, vel quæ per accidens contingũt

in re-

in rebus humanis, quæ solius Dei est prescire, vnde Esa. 41. dicitur. Annunciate quæ futura sunt, & sciemus quia dij estis, & 26. q. 5. c. 1. scriptum est. Futura prescire solius Dei est. Quantum autem sint exosi tales diuini Deo, & ad eos recurrentes, habet Leuit. 19. vbi præcipitur. Nō declineris ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ne polluamini per eos, & 20. c. eiusdem libri scribitur. Anima quæ declinauerit ad magos, & ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi mei. Et ibidem dicitur. Vir siue mulier in quibus phitonis, siue diuinationis fuerit spiritus, morte morietur, lapidibus obruent eos, & Deuteronomij. 18. c. dicitur Non inuenietur in te, qui phitones, ac diuinos consulat, aut quærat a mortuis veritatem, omnia enim abhominabitur Dominus. Similiter prohibetur diuinatio lege canonica. 26. q. 5. c. si quis. & c. nec mirum, & etiam lege ciuili, vt in l. nullus. & l. nemo. C. de maleficis, & mathematicis.

Dæmones inuocantes cōtra hoc primum præceptū agūt.

Tertio offenditur Deus contra hoc præceptum, inuocatione demonum. Tamen sciendum est secundum Bonau. in. 2. di. 7. parte. 2. ar. 2. q. 3. quòd homo potest aduocare demonem duobus modis, vno modo virtute diuina ei imperando aliquid licitum, & honestum, vnde Act. 16. Paulus imperauit diabolo exire de puella & exiuit eadē hora. Et hoc similiter esse posset, quando Deus suo iusto iudicio, diabolum subijceret homini prout de quibusdam viris sanctis narratur. Nam etsi demon non inuocatus alicui sancto viro occurreret, posset eum in virtute diuina cogere ad aliqua vera dicenda ad vtilitatem aliorū. Alio modo potest quis inuocare diabolum ei supplicando. Et hoc est mortale peccatum. Scriptum est enim 26. q. 5. c. epi. A diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore, diaboli auxilium quærunt. Tales autem consulentes demonem ab eo, plerumque tandem in suum exterminium decipiuntur. Isti autem perditi homines non tantum faciunt contra hoc primum præceptum, quia non adorant Deum, sed diabolum, sed etiam faciunt

Diabolus 2. pōt aduocari.

contra omnia alia præcepta. In vanum enim nomen Dei assumunt, quia illud inuocationibus demonum & incantationibus suis immiscent. Item quia sepe periurant, idololatre enim iuramenta non seruant, & male iurantes, cito periurant, vt dicitur. Sap. 14. Contra etiam tertium præceptum faciunt, quia festa non sanctificant, imo in præcipuis festiuitatibus maleficia sua magis exercerēt. Quartum etiam præceptum transgrediuntur, quia non honorant, sed vituperant patrem celestem, eius honorem diabolo tribuentes, nec etiam honorant sanctam matrem ecclesiam, cuius precepta & sacramenta contemnunt & accipere nolunt. Vnde isti malefici, maxime qui vadunt ad ludum diabolicum, nunquā aqua benedicta se aspergunt, sed quando intrant ecclesias accipiunt asperges, & dant alijs aquam benedictam, se autē illa non tangunt, vel aspergere se ostendunt, & aquam de super caput proijciunt, hi autem irreuerentes patri eterno, & matri ecclesiæ, multo magis sunt irreuerentes patribus carnalibus, quia in c. non potest. 2. q. 7. dicitur. Non potest hominibus esse fidelis, qui Deo extiterit infidelis. Contra quintum mandatum etiam faciunt, quia multa homicidia perpetrant. Cōbusta enim fuit Romæ, quedam malefica tempore sancti Bernardini nomine facinella, que confessa est, quòd occiderat 65. pueros. Et alia combusta est Perusij. 1445. nomine sanctucia. Videbatur enim vna sancta, sicut communiter sunt tales malefice, que frequentant ecclesias, & simulant se stare in orationibus & deuotionibus, occulte tamen diabolum adorantes, ac crucem Christi pedibus conculcantes, baptismoq; ac sacramentis ecclesiæ renunciantes, ac fidem catholicam negantes. Hæc autem maledicta femina confessa est se. 50 pueros occidisse. Contra sextū etiam præceptum faciunt, quia communiter tales sunt meretrices, vel adulteri & adultere, & matrimonij legem violātes, ac mechie, & impudicitiæ dediti vt dicitur Sap. 14. Committunt etiam vitium sodomiticum, & omnes alias spurcitias perpetrant, maxime illi, & illæ quæ vadunt ad ludum, qui dicitur bariloti,

lori, in quo pater quæ filiabus, & filij cũ matribus, ac sorores cum fratribus, & cognati cum consanguineis, carnaliter cõmiscent. Isti quoq; si ex antiquitate nõ possunt prædicta scelera ꝑpetrare, procurant illa ab alijs cõmitti. Cõtra septimũ etiã præceptũ faciunt, quia cõiter sunt fures. Itẽ vt ꝓximos suis bonis spolient, eis diuinationes, & incantationes faciunt ad inueniendos thesauros, & furta &c. Hinc Apostolus. ad Ephe. 5. Vocat auaritiam seruitutem idolorum. Contra octauũ præceptũ similiter faciunt, quia pleni sunt mendatijs, vnde Salomon. Sap. 14. dicit, ꝙ vaticinantur falsa, & sic multos innocentes inculpant, & infamãt de furtis, & proditionibus, ac alijs vitijs sequẽtes diabolum, qui est mendax, & mendacij pater, vt ait saluator Ioannis. 8. Ex ꝓdictis quoq; patet ꝙ etiam faciunt contra alia duo ꝓcepta, nã qui actualiter q̃ñ possunt furantur, & tollunt aliena, & cũ aliena vxore mechantur, perpetrandi ꝓ dicta facinora desiderium semper retinent, & in eo perseuerant. Alia etiam innumera, & abhominabilia scelera perpetrantes, hos enim maritatos suis maleficijs impediunt, ne possint coniungi. Illos ne possint filios generare. Alijs procurant aborsus. Alteri faciunt ne possit vxorem bono vultu intueri, & similiter de vxore peragunt, vt non valeat maritum suum, nisi torua facie aspicere, atq; asperis verbis alloq. Ait enim Salomõ. Sapientię. 14. Infandorum idolorũ cultura, omnis mali causa est, & initium ac finis.

Contra hoc quoq; præceptum agit interpretan do futura, somnia.

QVarto contra hoc primum præceptum offenditur Deus dando fidem somnijs, volendo interpretari per somnia illa quæ sunt futura, quod est peccatum secundum Bonauen. in 2. dr. 7. parte. 2. ar. 1. q. 3. & beatus Thomas 2. 2. q. 95. art. 6. & habetur. 26. q. 7. c. non obseruetis Ideo inquit moralis Cato. Somnia ne cures, nam mens humana quod optat. Dum vigilat, sperat, per somnum cernit idipsum. Ideo scriptum est. Deutero. 18. Non inuenietur in te, qui obseruet somnia. Non ergo debemus facere, sicut quidam qui in bonum, vel malum euentum accidere putant, si quis somniet se inuenire pecunias, vel dentes ab ore sibi cadere, & huiusmodi.

Tentantes Deum, contra hoc præceptum faciunt.

QVinto peccatur tentando Deum, secundum Nicolaum de Lira, super Matthæi 4. & Thomas. 2. 2. q. 97. ar. 1. & Astesanum parte 1. lib. 1. tit. 16. qui dicunt. Quod tentare Deum est experientiam de eius potentia, & maiestate quærere sine necessitate. Sic faciebant Pharisei. Matthæi. 12. signum de cœlo quærentes. Et hoc modo peccaret ille qui existens in solario, nollet descẽdere per gradus scalæ, sed se præcipitaret credens ꝙ Deus ipsum incolumẽ seruare debeat. Similiter si quis infirmatur, & renuit remedium naturale, volens ꝙ Deus faciat miraculum eum sanando, cui dicitur Ecclesiast. 18. Nole esse tentans Deũ, Deutero. 6. Non tẽtabis Dñm Deum tuum, quod etiam habetur. Matthæi. 4. Et talis fuit quidam scolaris Vltramontanus q in ciuitate Papiæ infirmatus mortuus est. Nam cum vellent medici dare ei medicinam recusabat illam dicẽs, Christus medicina. Et cum vellent cordi eius imponere pictimam, nolebat eam dicens. Christus pictima, & hoc fuit temporibus nostris.

Existimantes hoĩes cogi ad bonũ vel ad malũ ex constellationib⁹ agũt contra hoc præceptum.

SExto offenditur quando quis credit certitudinaliter & determinate ꝙ omnes cogantur ad bonũ vel malum ex constellationibus, & planetis, sub quibus nati sunt, hoc enim hæreticum est & prohibitum. 26. q. 2. c. illud, & capit. illo & ea. causa. q. 5. c. non liceat. Et per Thomam 2 2 q 95. ar. 5.

Obseruãtes cursum Lunæ, ac stellarum quo cõtra primum præceptum peccant.

SEptimo offenditur, q̃ñ quis obseruat cursus stellarum, aut Lunę pro domo facienda, vel ad coniungia socianda. 26. q. 5. c. non liceat. Vnde peccant illi qui ad faciendas armaturas expectant punctum astrologiæ, & tunc percutiunt malleo, & dant aliquos ictus. Deinde alium punctum expectant, & credunt ꝙ postea talis armatura sit fatata, quasi esset Hectoris, vel Achillis. Alij vero volentes itinerare tenent equum paratum cum sella, habentes calcaria in pedibus, & vnum pedẽ in stapede, & in puncto astrologię ascendunt equũ, etiam si pluuijs & turbinibus aer esset exagitat⁹. O, astrolo

ge aspecta etiam punctum astrologiæ quando morieris, vt facias iter prosperum. Et fac vt tua vxor expectet punctũ astrologiæ ad pariendum tibi filium, q̃ est in illis doloribus vt faciat filium felicem. O stultitia maxima per quam q̃ plures a diabolo tenentur captiui. Et similiter si quis obseruat tempora, & menses Ægyptioru m vel horã ad aliquid inchoandum vel non 26.q.7.c. non obseruetis, & c. sequen Talis autem erat quidam medicus qui quodam die dum rogaretur, vt visitaret infirmos, ait. Hodie est dies ociarius in quo non debemus ambulare, aliter nobis eueniet aliquid mali. Sed oportet quiescere & stare in lecto. Dum ergo sic staret accidit ꝙ dormiens, & se semper lectum reuoluens cecidit, & crurifragium pertulit, quod ei nõ euenisset, si dies ociarios nõ obseruasset. Si autem quis obseruat cursum Lunæ ad incidenda ligna, vel si vtatur consideratione astrorum ad prænoscendum futura, quæ ex cœlestibus corporibus causantur, puta siccitates, & pluuias, nõ est illicitum, secundum Tho. vbi supra. Et notat Archidia. 26.q.5.c. si quis clericus Licet etiam rusticis per vẽtos, & dispositiones lunæ, considerare tempus seminandi. Et medicis tempora potionum, & aliarum rerum medicinalium. Et generaliter possumus vti consideratione astrorum & Lunæ, in his quæ procedũt naturaliter ex influentijs eorum, vt notat glo. & doctores in dicto c. non liceat.

Quomodo possum⁹ vti cursu Lunæ ac aliorum astrorum.

Offenditur quoq; Deus contra hoc præceptũ, obseruando dies, vel menses, vel aliqd aliud.

OCtauo offenditur contro hoc præceptum quando in Kalendis Ianuarij, vel alio die, quasi pro bono augurio, aliquid donatur. 37.di.c. legant & 26.q.7.c. non obseruetis. Item si tali die aliquid plus noui faciat quis propter bonum annum, & bonam fortunam habendam. 26.q.7.c. si quis Item si in Kalẽdis Maij vacauit lauro, aut viriditate arborũ domos cinxit, hæc enim obseruantia paganorum est 26.q.5.c. non liceat. Item si qs superstitiones alias obseruauit puta suspendendo carbones natiuitatis domini contra grandinem, vel accipiendo in malum signum, si quis exiens domũ pedem offenderit, & si mulier vadens ad maritum, in superliminari offenderit, pedem, vel si quis a lecto surgens sternutauerit. Et huiusmodi alia superstitiosa & pestifera timendo, vt puta si panis natiuitatis domini marcuerit infra annũ, credere ꝙ debeat mori principalis de domo. Hæc enim oĩa & similia; prohibentur. 26.q.2.c. illud. Item si ex effusione olei de lucerna, vel garritu aliquarum auium, aut magnitudine, & continuatione ventorum vult iudicare de venturis contingentibus. Hoc enim est superstitiosum secundum Tho. 2.2.q.95.ar.7. Et similiter credere ꝙ apparẽte cometa debeat mori princeps illius patriæ. Licet enim Deus quandoq; illam propter prędictam causam faciat apparere. Nõ possumus tamen hoc scire nisi ipse reuelet per se, vel per alium, non est ergo vera sententia. Lucani in primo dicentis. Mutantem regna cometem. &c. Nisi hoc modo vt põt colligi ex dictis magistri Pauli Veneti, in summeta sua super librum Methero. videlicet, ꝙ cometa siue alij ignes apparentes in aere, dant nobis sępe intelligere ꝙ aer est mutatus a sua naturali qualitate. Nam aer mediæ regionis deberet esse frigidus, & tunc est calidus, contra naturam suam. Et ideo inflãmat illos vapores à terra, vel ab aqua eleuatos virtute solis, & delatos vsq; ad ipsam mediam regionem aeris, & consequenter per ipsam aeris corruptam dispositionem, multa hominum corpora corrumpuntur, & moriuntur. Quia vero sæpe accidit ꝙ principes in victu, & luxuria sunt magis dissoluti q̃ alij. Item magis delicatæ complexionis ideo citius moriuntur q̃ alij. Mortuis ergo multis ex illa aeris infectione, & similiter ipso principe, dicunt populares, ꝙ cometa illa propter eius mortem apparebat. Item ex ventorum agitatione commouetur colera hominum secundum Auicennam. 2. primi doctrina. 2. in c. de naturis ventorum, & consequenter prouocantur ad iracundiam, & ex illa iracundia sequuntur bella, & proditiones. Vulgares autem dicunt ꝙ illi venti denotãt proditiones esse in aere, & errorem suũ confirmant ex sequentibus, cum tmen illi venti hoc non significarent, licet fuerint causa dispositiua proditionum, & bellorum. Corui quoq; habentes melio

Vide ex ventorũ agitatione quare bella sequũtur.

Corui quare veniunt super domũ morituri. rem odoratum, q̃ homines, vt dicitur in li. de animalibus de longe sentiunt odorem fœtidum corporis morituri, quem tamen homines prope stantes non bene sentiunt. Et ideo super tectum domus in qua iacet infirmus volitant, & crocitant volentes ingredi vbi est illa corruptio quam sentiunt. Populares vero dicunt q̀ ibi apparẽt in signum, q̀ ille infirmus debet mori, quod non est verum. Sæpe tamen Deus permittit dæmones apparere in forma coruorum, & aliorum animalium, super domos vel in domibus morientium quando bestialiter vixerũt. Similiter quis peccat contra hoc præceptum dando fidem augurijs, & alijs quasi innumeris stultitijs, quę hodie fiunt. Memini enim dum secularis essem, & cũ vno meo affine equitarem, & quandam mustelam in via inuenissemus, quæ viã ipsam ante nos transuersauit, ille statim tres passus equum retro traxit, dicens quod illa bestia transuersando malum signum dabat alicuius mali, ad quod eui tandum sic oportebat facere. Quidam autem si talem bestiam, vel similem taliter transuersantem inuenerint, nunq̃ inde recedunt nisi postq̃ illam inuenerint, & occiderint. Alij vero si vinum casu in mensam effundatur pro optimo augurio accipiunt. E contra vero si effundatur sal. Refert quoq; Augu. in lib. de doctrina Christiana, q̀ cum quidam augeria obseruaret, & futuri mali magnum indicium crederet, si mures in domo aliquid corroderet. Cum semel mures eius caligas corrosissent, super hæc interrogauit Catonem qui eum deridens ait. Nõ est mirum, si mures caligas corroserunt. Sed hoc fuisset futuri mali magnum indicium, si mures a caligis fuissent corrosi.

Sortibus diuinatorijs vtendo, offenditur Deus contra primũ præceptum. NOno offenditur Deus contra hoc p̃ceptum vtendo sortibus diuinatorijs, & cõsultorijs. 26 q. 5. c. sortes, & tribus capitulis se. Et habetur per Tho. 2. 2. q. 65 ar. 8. Antiquitus vero non videbatur illicitum vti sortib⁹ diuinatorijs, vnde. Iosue sortib⁹ deprehẽdit Achior. 7. & Saul Ionatham qui comederat contra præceptum suum. 1. Reg. 14. & Ionas depræhensus fuit sorte a nautis q̀ propter eum venerat tempestas. Ione. 1. & Mathias sorte electus est ab Apostolis. Act. 1. & 1 1. di. c. cleros. Modo tamen nõ est licitum nisi vt infra dicetur. Nam licet scriptum sit in c. sors. 26. q. 2. Sors non est aliquid mali, sed in re humana dubia, diuinam indicans voluntatem, tamen quia plerunq; male eis vtuntur homines, sortes prohibẽtur, vt in. §. his ita 26. q. 2. vbi dicitur. Anteq̃ euangeliũ claresceret, multa permittebantur, quæ tẽpore perfectionis sunt penitus eliminanda. Et ideo scriptum est, in c. non statim 26. q. 2. q̀ in electionib⁹ ecclesiasticis nõ debemus exemplo Apostolorum sortibus eligere, quia ipsi fecerunt hoc spiritu sancto, vt dicitur in c. non exemplo. eadem causa & q. & in c. hi qui. e. q. Aug. reprobat diuinam inquirentes voluntatem per sortes. In electionibus tñ tẽporalibus, vbi nõ põt aliter bono modo fieri, tunc inuocare Dei voluntatem cum reuerentia, & oratione præmissa, sortes proijciendo sine superstitione est licitũ, vt inquit Aug. ad Honoratum. Vti autẽ sortibus diuersorijs est licitum, vt in c. finali de sortilegijs. Facere vero experiẽtiam de ferro ignito vel aqua feruẽti ad cognoscẽdum aliquod peccatũ, vt olim fiebat, est illicitum, secundum Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8. in responsione vltimi argumẽti. Et de hoc est textus in c. consuluisti. 2. quæst. 3. *Sortib⁹ vti quando licet, et quando non.*

DEcimo contra hoc præceptum peccat qui facit vel fieri consentit aliquod maleficium propter quãcũq; causam. Deute. 18. & 26. q. 5. c. nec mirum. Et qui potest tollere maleficium, meretur, destruẽdo opera diaboli, vt inquit Scotus in 4. di. 34 ar. 2. q. 1. *Facientes, vel consentientes fieri maleficium, peccant contra hoc præceptum.*

VNdecimo offenditur De⁹ cõtra hoc præceptum, cum quis facit incantationem vel fieri procurat, vel ad inueniẽdũ furta aut amissa, vel ad aliquid sciendum, vel ad recuperãdam sanitatem, & semper est mortale peccatum & grauius si fiat cum rebus sacris vel sacramentalibus, vt cum aqua benedicta, vel oleo sancto & huiusmodi. Quotienscunq; ergo aliquis quærit sanitatem, vel aliud per incãtationem quomodocunq; fiat, sem-

per

per peccat mortaliter, si est sciens hoc esse prohibitum, siue incantatio fiat verbis, & imperationib° siue fiat signaturis, ac ligaturis, seu alijs remedijs, quæ medicorum disciplina condemnat. 26. q. 2. c. illud, & Deut. 18. & tales incantatores dicuntur inimici Christi vt in c. peruenit. 26. q. 5. si vero ex simplicitate ignoranter faciat, credens bonas esse orationes, vel verba, veniale videtur, nisi sit ignorantia crassa, & supina, quæ æquiperatur dolo. l. ꝙ Nerua. ff. de po. neutro. tñ casu absoluendus est si velit in futurum abstinere. Nec ideo quia qñq; malefici, & diuini prædicunt futura, & eueniunt, credendum est eos in his aliquid virtutis habere, sed permissu Dei fit, vt illi qui hoc audiunt, vel vident ꝓbentur quali fide & deuotione sint erga Deum. 26. q. 5. c. nec mirum, & Deut. 13. c. Non ergo debemus quærere sanitatẽ per remedia prohibita, sed vbi non sufficiunt remedia naturalia, recurramus ad auxilium diuinũ. Ait enim Dauid. Psal. 39 Beatus vir cuius nomen Dñi spes ei° & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Isti ergo incantatores debent expelli de ecclesijs, & a consortio christianorum. 26. q. 5. c. Epi. Et non debent absolui nisi comburant libros nigromantiæ, & artis notoriæ. Omnes. n. his artibus operam dantes sunt filij diaboli.

Qño portantes aliqua breuia, aut ipsa facientes, aut fieri procurãtes peccant contra hoc præceptum.

Duodecimo offenditur contra hoc ꝓceptum, quando quis portat breuiã, aut facit ea, vel fieri procurat, quando sunt superstitiosa, sicut Communiter accidit: Et ideo est peccatum, secundum Tho. 2. 2. q. 96. art. 4. Si in eis est aliquid pertinens ad inuocationem dęmonum, vel si aliquid falsitatis contineant, vel aliquid illicitum sub ignotis nominibus lateat in ipsis, vel etiam si sint verba diuina, & bona, sed cum eis misceantur aliqua vana, puta aliqui caracteres præter signum crucis, aut spes habeatur in modo scribendi, puta in charta non nata, vel in vno tempore, vel loco magis q̃ in alio, aut per vnam personã, magis q̃ aliã puta ꝙ scribantur a ieiunio, vel tẽpore missę, vel in ecclesiã, vel per virginem, vel in fine dicatur. Quicunq; portauerit super se istud breue, non peribit in aqua, vel igne. Hæc. n. oĩa superstitiosa sunt, vt notat Archidia 26. q. 5. c. non liceat Qui autem talibus credũt, scribũt, portant, seu docent grauiter peccãt. 26. q. 7. c. non obseruetis, vbi habetur, ꝙ nõ licet portare, nisi simbolum & orationẽ Dominicam, & verba euangelij, vel similia, & hoc sine aliqua superstitione. Similiter vt dicit Thomas, vbi supra, in responsione tertij argumenti, licitũ est portare, super se reliquias sanctorum ex deuotione, aut nomẽ Iesu, seu alias deuotas orationes, dummodo fiat sine aliqua vana obseruantia, tñ caute in his est ambulandum, quia multæ fiunt deceptiones sub prætextu deuotionis. Et ideo talia breuia portantes grauiter peccant, nisi fuerint adeo simplices, ꝙ ignorantia debeat eos excusare, quæ tñ eos non excusat, cum super hoc fuerint moniti & instructi. Et talia breuia superstitiosa habentes non debent absolui, nisi ea destruant. Sunt. n. diabolica opera. Nã prædicante me in ciuitate Hipporigiensi, quidam portabat vnum breue paruum ... num ligatum quibusdam filis diuersi coloris, ꝙ ei dederat, vnus caprarius. Cum aũt eius confessor ipsum breue aperuisset, statim de eo exiuit quoddã aĩal grossius ipso breui fortiter vociferans, & euolãs & credo, ꝙ esset diabolus in eo habitans. In illo aũt breui erant scripti tantũmodo aliqui caracteres Et idem per oĩa accidit prædicãte me in ciuitate Laudẽsi.

Decimotertio offenditur in hoc pręcepto, cum quis credit aliquam creaturam posse realiter transmutari in aliã speciem, puta in gattas, vel huiusmodi hoc enim est hæreticum. 26. q. 5. c. Epi. Et notat Aug. 18. de ciuit. Dei. c. 18. Apparenter vero põt fieri virtute dæmonum, vt patet, de Samuele, de quo in c. nec mirum. 26. q. 5. Et idẽ habetur per Tho. 1. parte summe. q. 114. Item si quis credat quasdã mulieres, seu hoĩes ad ludũ, cum Diana nocturnis tẽporibus ire, & deferri super bacculũ vnctũ, seu super quasdã bestias, ac multa terrarũ spacia transire. Hæc. n. oĩa falsa sunt, & talia fantasmata a maligno spiritu mentibus infidelium irrogantur, vt habetur plene in c. Epi. 26 q. 5. Item si quis credat prædictas mulieres

res intrare ostia clausa, & interficere paruulos, & quandoq; a patribus, vel matribus eorum vulnerari, hoc enim est falsum, & erroneum, sed dæmon hoc facit secundum Aug. & Hiero. & etiam Tho. vbi supra. art. 4 Et prædicta cōfirmantur per illud, quod accidit in territorio hipporigiensi, vbi quędam iuuenis sęprus incitata a quadam vetula diabolica, vt ad ludum dianæ secum pergeret. Cum ei semel inter alia diceret, quod nunquam talia solatia viderat, nec habuerat, tandem consensit. Cumq; illi vetula diceret, quod talibus spectaculis, & consolationibus interesse nō poterat, nisi fidei christianæ, & baptismo atq; omnibus sacramentis ecclesiæ renūciaret. Illa omnia fecit, quibus peractis, cum esset in quodam agro statim apparuit ei, quod esset ducta in quodā pulcherrimo atrio sericis strato, atq; miris odoribus pleno. Ibiq; videbantur esse iuuenes pulcherrimi vestibus aureis, & argenteis induti, corhizantes cum fęminis euntibus ad ipsum ludū, & similiter fęminę pulcherrimæ tripudiantes, cū viris. Ibiq; videbantur audiri soni & cantus mellislui. Cum autem & ipsa iuuenis tripudiaret, vidit quandam vetulā decrepitam & curuam, deformissimamq; tripudiantem, & post corheā velle turpia agere cū vno iuuene, propter quod stupefacta illa iuuenis cępit clamare dicens. O Iesu, & statim omnis illa illusio disparuit, ipsaq; in eodem agro & loco se reperit, vt postea confessori suo retulit. Ad confirmationem quoq; prędicto rum faciunt ea quæ leguntur de sancto Remigio. s. quod cum semel esset hospitatus in quodam hospitio vidit nocte parari mensas, quam plures cum ferculis. Qua propter aduocans patronum illius hospitij interrogauit eum quibus præpararet cibaria in illa hora. Ipse aūt rńdit, quod præparabat his qui vadunt ad ludū, qui debebāt venire talia hora noctis, & ibi epulari. Cum aūt venissent in magna multitudine, sanctus Remigius interrogauit prædictum patronum hospitij, an illos viros & mulieres cognosceret, quo rńdēte, quod sic, sanctus Remigius misit statim ad domos eorum, & inuenti sunt oēs in lecto dormientes. Ipsis ēn tunc videbatur quod in dicto hospitio in simul essent, & ibi epularentur.

Exemplum istud superiori contrariari videtur, nisi dicas quod iuuenis illa statim a dæmonibus illuc fuit adducta, & ibi relicta, post quam clamauit, o Iesu, sed vide Alphōsum de Castro, ac alios de hic pertractantes.

Decimoquarto violatur hoc præceptum peccato blasphemiæ, de quo, quia in sequenti sermone intendo tractare. Ideo ad præsens pertranseo. Hoc autem solum dixisse sufficiat, quod si non adorans, nec honorās Deum, ac sanctos transgreditur hoc mādatum, multo grauius offendit ille, qui impudico ore ipsos blasphemat. Et ideo dicitur Esaiæ. 1. Veh genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. Blasphemauerunt sanctum Israel &c.

Blasphemia hoc quoq; præceptum violatur.

Quintodecimo quis peccat contra hoc præceptum, quā diligit plus corpus suū, filium, aut filiam, vel vxorem, aut vxor maritum, vel aliam creaturam, seu nummos, quam Deū hoc enim sapit idololatriā, secundum Apostolum ad coll. 3. Et ad Ephe. 5. Ait enim Hiero. in quadam epistola. Quod quis plus veneratur & amat, hoc illi Deus est. O quot sunt qui alios habent deos, quam Deum verum. Gulosus enim & luxuriosus habet ventrem pro Deo, de quibus voluptati carnali deditis Apostolus dicit, ad Philip. 3. Quorū Deus venter est. Nō ergo adoremus res temporales pro Deo, sed toto corde & omni deuotione in omnibus necessitatibus nostris, recurramus ad Deum, & ipse nos exaudiet, quia inquit Hiere. 29. Inuocabitis, & adorabitis me, & exaudiam vos. Tunc autem veraciter Deum adoremus, cum bonis operibus eius maiestati seruiamus. Ait enim Augu. 18. de ciui. Dei c. 13. Deum per iustitiam ac castitatem aliasq; virtutes adoramus. Quod facere ille nobis concedat, qui in æternum viuit & regnat. Amen.

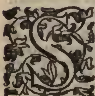
Peccat etiā contra hoc præceptum quis, diligēdo plus creaturam; aliquā quam Deū.

❧

EODEM DIE POST PRANDIVM.

DE SECVNDO PRAECEPTO DECALOGI.

SERMO DECIMVS SEPTIMVS.

CITIVS quæ præcepta dederim vobis per Dñm Iesum t.ad The.4. Ad obedientiam diuinorũ mandatorũ exhortat̃ Moyses Deute. 28. di. Si audieris vocem Dñi Dei tui, vt custodias mandata eius, faciet te excelsiorem cunctis gentibus, & 1 Reg. 15. dicit Samuel. Nunquid vult dñs holocausta, & non potius vt obediatur voci suæ? & Salomon Prouer. 19. inquit. Qui custodit mandatum, custodit animam suam, & Deute 28. ac Leuit. 26 inquit Deus. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias téporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comederis panem vestrum in saturitate, & absq; pauore habitabitis in terra vestra, dabo pacé in finibus vestris, dormietis, & non erit, qui exterreat. Aufferã malas bestias a vobis, gladius nõ transibit terminos vestros, persequemini inimicos vestros, & corruẽt corã vobis, psequent̃ quinq; de vestris centũ alienos, & centũ ex vobis decé millia, cadent inimici vestri in cõspectu vestro. Respiciã vos & crescere faciã, & firmabo pactũ meũ vobiscũ, & comedetis vetustissima veterũ, & vetera nouis superuenientibus ,pijcietis. Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis populus meus, hęc ibi. Ea pp̃ scriptũ est. 1. Ioan. 1. In hoc scimus, qm̃ cognouimus Deũ, si mãdata eius obseruamus. De q̃bus tractaturi, q̃a de primo in sermone supiori dictũ est, modo de secũdo loquemur, qđ inq̃t. Nõ assumes nomen Dei tui in vanũ. Exo. 20. & Leui. 6. scriptũ est. Nõ polloes nomé Dei tui, & Eccle. 23. dr̃. Nominatio Dei, nõ sit assidua in ore tuo, & noibus sanctorũ nõ cõmisfcearis, qm̃ non eris immunis ab eis. Cõtra hoc igit̃ præceptũ fit quattuor modis pricipalibus, de quibus in præsenti sermone differemus.

DE VANA DEI NOMINATIONE, quæ per secundum pręceptum prohibetur.

PRimo vt patet ex prędictis contra hoc mandatũ facit, qui nomé Dei, aut gloriosę virginis, & sanctoĩũ in vanis fabulis, aut turpibus eloquijs assumit, vel in rebus illicitis nominat. Nullus.n. noĩare debet hęc sancta noĩa Dei, & sanctorũ nisi cũ reuerétia, & honore. Et hoc est qđ innuit Apostolus Petrus suæ canonicę. t.c.4. dicẽs. Si q̃s loquitur quasi sermones Dei, vt in oĩbus honorificet̃ Deꝰ p̃ Iesũ Chrĩm. Ideo. Exo. 20. dr̃. Nec.n. insonté habebit Dñs eũ, q assum pserit nomé eius frustra, & Deut. 5. scriptũ est. Non vsurpabis nomen Dei tui frustra, q̃a nõ erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit.

Assumẽtes nomen Dei, aut sanctorum in fabulis, vel rebus illicitis peccãt contra secundũ pręceptum.

DE IVRAMENTO LICITO, & illicito.

SEcundo, contra hoc pceptũ facit q̃s iurãdo sine cã: Pro cuius expeditione q̃rit̃ nũq̃d sit licitũ iurare, & primo videt̃ q̃ sic. Primo Dei exéplo q̃ sępius

An iurare liceat. Argumenta pro parte affirmatiua.

pius inuenitur iurasse, vnde Gen. 22 Per memetipsum iuraui dicit dñs, & Psal. 109. dr. Iurauit dñs, & non pœnitebit eũ. transumptiue in c. & si Christus, de iureiuran. & Hiere. 44. Ecce ego iuraui in nomine meo magno ait dñs, & Amos. 4. Iurauit dñs Deus in sancto suo, & Leui. 1. Iusiurandũ, qđ habuit ad Abrahã patrem nostrũ daturũ se nobis. Secundo videtur licitum iuramentum exẽplo Christi, qui multotiens in euangelio iurauit dicens. Amen dico vobis. i. in veritate, secundum Nicolaum de Lira, & de hac iuratione habetur Ioannis. 5. vbi inquit. Amen amen dico vobis, & Matth. 19. similiter iurauit dicens, Amen, & Luce 4. dixit. In veritate dico vobis, quæ locutio est iuratoria, secundũ Inno. in c. & si Christ⁹. de iu. iu. Tertio idẽ probat exẽplo Angelico. Nã vt habetur Apoc. 10. Angelus bonus iurauit per viuentem in secula. Quarto probatur exemplo antiquorum patrum veteris testamenti. Nam Iosue. 14. Caleph retulit Iosue iuramentum, quod sibi fecerat Moyses dicens. Iurauit Moyses in die illo dicens, terra quam calcauerit pes tuus, erit possessio tua. Et Iudicum. 21. dicitur. Iurauerunt filij Israel in Malphath, & secundi Reg. 21. iurauerunt Dauid eius socij dicentes. Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernã Israel, & secundi Paral. 15. dicitur. Quod filij Israel iurauerũt dño voce magna. Quinto probatur licitum esse iuramentũ exẽplo Apostolico. Paulus enim iurauit ad Phili. 1 di. Testis est mihi Deus, quæ locutio fuit iuratoria, secundum August. 22. q. 1. c. nõ est. Sexto probatur idẽ exẽplo viridico. Nam secundũ leges ordinata sunt iuramenta in multis casibus, vt refertur in clementina Romani principes de. iu iu. vnde dicit, q̃ iuranti succurritur. vt in. l. 1. §. si quis argentum. ff. de po. et. c. vnde vi. l. si qñ similiter ã iure canonico instituta sunt iuramenta in quibusdam casibus, vt notatur in c. Ego Berlengarius, de confe. di. 2. & extra de hære. c. ad abolendam, & de elec. c. significasti. Septimo idem probatur testimonio autentico, omisso. n. de gentilibus, q̃ cum vellent aliquam veritatem insinuare iurabant, vnde Æneas iurauit ditioni, vt refert Virgilius 6. Eneidos. di. per sydera iuro: Per superos, & si qua fides telluce sub ima est. Septimo Dico, q̃ sacra scriptura approbat iurationem, imo vr̃ præcipere, vnde Deu. 6. dicit. per nomen illius iurabis s. Dei. & 10. eiusdem libri inquit. Iurabis in nomine eius, & Psal. 62. dicit Dauid. Laudabuntur oẽs qui iurãt in eo. Lex etiam canonica, dicit iuramentum non esse peccatum. 22. q. 1. c. non est. & c. omne, & c. in nouo testamento, & in c. vt noueritis, & in c. ita ergo & c. tu malum nõ facis, & c. iurabũt & c. cõsidera. ac c. si peccatũ esset. Sed cõtra est auctoritas saluatoris. Matth. 6. di. nolite iurare oĩno, sit autem sermo vester est, & nõ, qđ aũt his abundãtius est, ã malo est, & Iacobi. 5. dicit Apostolus. Añ oĩa fratres mei nolite iurare. Eccle. quoq; 23. dr. Iurationi non assuescas os tuũ, multi. n. casus in illa. vir multũ iurãns implebitur iniquitate, & nõ discedet a domo eius plaga. transumptiue in c. & si Chrs. de iure. iu. ideo Isidorus li. 2. Ethimologiarũ. c. 35. inquit. Vsus iurãdi periurium inducit, sit in ore tuo est, sit in ore tuo non est, veritas. n. iuramento non indiget. Rñdeo ad hãc quęstionẽ secundũ Aug. in li. de mẽdacio, & in epistola ad plebicolam, q̃ in his immediate præcedentibus auctoritatibus non prohibet iuramẽtum in quocunq; casu, sed interdicitur immoderatus & nimi⁹ vsus eius, ne sic pueniatur in piuriũ, & idem inquit Nico. de Lira, super Matt. 6. Periurium. n. præsupponit iuramentum, sicut priuatio præsupponit habitum, vt no. ff. de edi. edic. l. bouem. §. si. & de iniusto, rupto q; te. l. nã & sub conditione. §. si In aliquibus ergo casibus licitum est iurare, quando fit cum tribus circunstãtijs scilicet conditionis, modificationis, & causationis.

Argumẽta pro negatiua parte.

PRimo igit̃ iuramentũ debet hẽre triplicẽ cõditionẽ positã Hier. 4. vbi dr. Iurabis in veritate, iudicio, & iustitia, & dicit gl interlinearis has triplices conditiones debet habere iuramentũ, & dicit Hiero. 22. q. 2. c. animaduertendũ, q̃ si hę conditiones defuerint nequaq̃ iuramentũ erit, sed periurium, & idẽ habet de iu. iu. c. & si Christus. & 22. q. 1. c. iurabunt. Quæ conditiones declarantur secun-

Iuramentũ ad hoc quod sit licitum, tres exigit conditiones & hac est prima circunstantia.

De tertia circunstantia, quo triplici ex causa iurare liceat.

TErtia principalis iuramenti circunstantia dicitur causationis, secundum Host. & Alexander de Ales. vbi. su pra. triplici de causa licitum est iurare, primo ratione boni inducendi septipliciter. Primo causa veritatis persuadendæ, sicut iurauit Paulus. 2. Cor. 11 di. Testis est mihi Deus, quia nõ mẽtior. Secũdo causa dicti sui autenticandi, sicut faciũt testes deponentes cum iuramento dictum suum, secundum enim iura testis debet esse iuratus extra de elect. c. significasti. & 14. q. 2. c. quamquam, & l. iusiurandi. & l. si quando. C. de testi. & in auten. de sanctis. Epis. §. nulli. Tertio causa amicitiæ contrahendæ, sicut Gen. 26. dixit rex gerere Isaac. Sit iuramentum inter nos & ineamus fœdus. Quarto causa pacis reformandæ, vt Gen. 31. vbi Iacob iurauit Laban per timorem patris sui Isaac, & de hac causa habetur, extra de iudi. c. nouit. & 22. q. 1. c. omne. Quinta causa est fidelitatis seruandæ, vt secundi Reg. 5. vbi dicitur. Venerunt filij Israel ad regem, & percussit cum eis fœdus coram Dño, & de hac habetur, extra quod me. causa. c. 1. & 15. q. 6 c. alius. Sexta causa est obedientiæ, & subiectionis recognoscendę, sicut Abbates Episcopi Metropolitanis faciunt. Vnde Iudicum. 11. dicitur Iurauerunt principes Galaad ad Iepte dicentes. Deus qui hoc audiuit, ipse mediator, & testis est, quòd nostra promissa faciemus & de hac causa habetur, in dicto capitu. significasti de elec. & in capitulo. nullus. de iureiu. & in capitulo. quamquam. 23. di. Septima est legis obseruandæ causa, de qua Exod. vigesimoquarto. dicitur, quod postquam dominus per Moysen legem promulgauit, filij Israel iurauerunt se eam seruaturos.

2. Quando iurare liceat.

SEcundo licet iurare ratione mali vitandi, sicut quando fit iuramentum de calumnia, quod fit in principio causæ, ne aliquis ex litigantibus calumniose se defendat, vel litiget. De quo habetur extra de iuramento ca. per totum. & C. eo. tit. per totum. & secunda quæst. prima. cap. in primis.

3. Quãdo iurare liceat.

TErtio licet iurare ratione mali purgandi, scilicet infamiæ, vnde Deut. 21. dicitur. Si inueniatur in terra cadauer occisi hominis, & ignoretur reus, seniores, & maiores natu egredientur, & iurabunt dicentes, manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, de hac materia habetur extra de pur. ca p. per totum, & 2 q. 5. c. præsbyter. his ergo casibus, & similibus cum modis prædictis licitum est iurare. In alijs vero secundum Alexan. vbi. su pra peccatur contra hoc præceptum. In quo vitio multi sunt inuoluti, qui nunquam aliquid dicunt sine iuramento, imo eis vester, quod non iurando non reputarentur esse homines viriles, ac magnanimi. Alij vero immiscent iuramenta suis dictis quasi quædam ornamenta sermonis, qui non excusantur à mortali peccato. Tamen sciendum est, quòd si aliquis iuret ex surreptione, & incaute per discursum linguæ aliquid licitum indifferens, seu nullius importantiæ, vt de eundo cras ad villã, & huiusmodi, veniale est. 25. di. §. criminis, si vero iurauit aliquid etiam licitum, sed indiscrete, & male idest sine necessitate, vel vtilitate, mortale ẽ, si deliberate, & ex proposito iuret, vt in dicto §. apparet. & c. tua nos de iureiu. el primo. Optimeq; circa hoc distinguit sanctus Bona. in. 3. di. 39. ar. 1. di. 3. di. quod non reffert qualicunq; modo iuretur, siue per Deũ, siue per sancta Dei euangelia, vel per sacras reliquias, siue iuretur per fidẽ meam, vel promitto coram Deo, quia idem important, vel parum differũt, vt no. Inno. in. c. & si Christus, de iu. & Ray in su. & Archi. 22. q. 1. c. non est. & e. cã. q. 5. c. iuramenti, & Durandus summa in e ti. q. 69. & se. Et quotiens ex proposito, & deliberate iurauit, totiens mortaliter peccauit, nisi vno impetu, & con textu verborum continuatio, plures iurauerit, quia tunc vester solum vnũ peccatũ. ff. ad. l. illud & ff. de priua. delic. l. 2. cum ibi no. Facit ad hoc quod dicit Ioã. An. in reg. delictũ. de reg. iur. li. 6. in mercurialibus, vbi tenet, quòd percutiẽs clericum plures vno contextu, & impetu, non incidit nisi vnã excõmunicationis sententiam, hoc tamen iuramẽtum erit tanto grauius, & similiter dicendum de excommunicatione, quando pluries iurauit, vel percussit licet vno contextu.

DE PERIVRIO.

Periurij diffinitio.

Tertio contra hoc præcipium fit per periuriũ qđ diffinit magister. in 3. di. 39. d1. Periuriũ est mendacium iuramento firmatum. Vgo vero de S. Victore dicit, q periuriũ est falsa vel indiscreta iuratio, seu transgressio iuramẽti, & has diffinitiones sequunt Theo. maxime Scotus Ricar. & Petrus Aureoli in eadem di. & Goff. ac Hosti. in summa in tit. de iu. iu. & Asten. prima parte suæ summæ. lib. 1. tit. 19 q. 1. in principio. Quotiens ergo quis iurat falsũ sciẽter mortaliter peccat, etiã si faceret ex ioco, vel coacte, aut etiam ex lapsu linguæ, dummodo aduertenter. Secus sic non aduertit vt no. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 3. & Archi. 22. q. 1. c. habemus, & hoc est quod prohibet Deus. Leui. 19. di. Non periurabis in nomine meo. Item si aliqs iurat se aliquid factuũ, qđ tñ nõ intendit facere, mortaliter peccat 22. q. 2. c. 1. & est textus Aug. Mortaliter etiam peccat priuata persona, exigẽs ab aliquo iuramẽtum quem sciebat, vel credebat falsum iuraturum. 22. q. 5. c. ille qui. & sunt verba Aug. in sermone sancti Ioãnis Baptistę, vbi ait. Ille qui hoiem ꝓuocat ad iurandũ, & scit eũ falsum iuraturũ, vincit homicidã, quia homicida occidit, corpus, ipse vero animam, imo duas s. eius quem periurare prouocauit, & suã propriam, vnde narratur de quodam, q aliũ ꝓuocauerat ad sic iurandũ, q nocte fuit adductus coram terribili iudice in visione, & ab eo interrogatus quare hominẽ ꝓuocasset ad periurandũ, rñdit q iõ hoc fecit qa negabat sibi rẽ suã, cui iudex dixit. Nonne melius erat q rẽ tuam perderes, q̃ q aĩam illius falsa iuratione perimeres? Et his dictis ipsum prostratũ iussit cedi, & tã grauiter, vt dorso eius euigilantis vestigia plagarũ apparerent. Dictũq; est illi. De cętero caueas ne sic facias, si vero nõ credebat ipsum iuratu rũ falsum licet nesciret debere iurare verũ, mortale non videtur, si habet aliquã causam postulandi iuramentũ. Sed si exigens iuramentũ sit publica ꝑsona, vt iudex, & rõne publicę iustitię iuxta ordinẽ iudiciariũ cogebatur exigere, põt sine peccato, & tenet secundũ Alex. de Ales, in 3. parte summæ. di. 32. & Tho. ac Ricar. & Bonauentura & Asten. vbi supra contra hoc quoq; præceptum facit, qui iurat alicui aliquid sic esse, vel nõ esse, intendens verba aliter q̃ sonent, nam si hoc dolose, & in fraudem, ac damnum alicuius facit, mortaliter peccat. 22. q. 5. c. quacunq; arte. Verba enim intelliguntur secundum intentionem interrogantis ex causa legitima. ff de inter. ac l. de ætate. §. qui interrogatus, Si verò simpliciter, & sine dolo iurauit, vel coactus ab eo cui iuramentum de iure præstare non teneoatur, tunc non facit contra hoc præceptum, quia Deus accipit iuramentum, secundum intentionem iurantis sine dolo, vt in d. c. quacunq; arte. & c. hoc videtur ex causa. & c. q. vbi no. glo. & Archidia. & in hoc concordat Alexan. de Ales, & Tho. vbi supra. Similiter contra hoc præceptum agit qui iurauit aliquod secretum tenere, & postea aduertenter, & ex proposito reuelauit, si erat res, quæ cum bona conscientia poterat secreta teneri. Et eodem modo etiã inducens ad reuelandum secretum scienter, & dolose, peccat mortaliter secundum Ricar. in 4. di. 21. art. 5. q. 4. Itẽ si quis iurauit seruare aliqua statuta iusta loci, vel ciuitatis, transgrediendo sciẽter, mortaliter peccat nisi eis sit abrogatum per contrariã consuetudinem. di. 4 §. leges. Si quis etiam promittit cum iuramento, se aliquid facturũ, qđ scit se nõ posse agere, mortaliter peccat secũdum Theologos. in. 3. di. 39. Si vero illud põt facere, & non facit in termino, licet ei sit incõmodum, transgressor est huius mãdati, nisi ille cui promisit ante terminũ relaxaret iuramentum, quod facere potest extra de iureiur. c. 1. & c. sicut. Est hoc verum si promissum solũ vertat in vtilitatem eius. Secus si talis promissio concernat honorem Dei, vel sanctorum, aut vtilitatem communem, vel alterius tertij, vt no. plena dñs An. de Bu. in c. præterea. extra de spon. & Io. de imo. in cle. ex graui. de vsu. Si autem quod promisit non potuit implere excusatur à peccato, quousq; poterit.

Exemplũ de quodã aliũ ad iurandũ procurãte.

O Quot sunt, qui multa iurando promittunt, & postea nihil faciunt, ꝑfectò isti sunt peiores infidelibus, qui iuramen-

ramenta facta per deos suos seruant. Refert.n. Valerius maximus. li. 1. & Eutropius li. 2. & Augu. 5. de ciui. Dei. c. 18. q Marcus Attilius regulus Romanus, captus est à Carthaginensibus eius inimicis, missus ab illis Romam pro legatione quadam, quæ vertebatur in detrimentum reipublicæ Romanç. s. de relaxandis Carthaginensibus captis à Romanis loco sui, ipse hortat⁹ est Romanos ne hoc facerent, & rogatus à Romanis ne rediret, ipse qa iurauerat eis, q rediret, omnino voluit redire, ne frangeret iuramentum quis sciret se debere crudeliter ab illis occidi, quia contra eos hortatus fuerat Romanos. O maxima abusio christianorum. O confusio grandis. O maxima abhominatio multorum, qui iuramenta facta in nomine Dñi Dei veri, nō seruāt, cum faciliter posset obseruare Quid dicemus de his q piurant pquolibet minimo lucro? O sceleratissimi: O iniquissimi: O diabolici periurantes, expectate grauissimam Dei vltionem. Hoc em est grauissimum peccatum vt habetur 11. q. 3. c. vnicuiq;, & in c. ad Apostoli ce. de sen. & re iu. & glo. lib. 6. Grande enim scelus est periurium vt dicitur in c. prædicandum. 22. q. 1. Ideo præcipitur. 6. q. 1. c. quicūq; scienter periurauerit. 40. dies in pane, & aqua, & per septem sequētes annos pęniteat, & nunquā sit sine pęnitentia, hæc Fabianus Papa. De his maledictis periurantibus facit Deus horribilem vindictam. Refferebat enim beatus pater Frater Iacobus de Marchia ordinis nostri, q tēporibus suis in Vngaria quædam mulier fugiens extra quādam vrbem timore inimicorum, bona sua dedit cuidam ciui conseruanda, quæ post modum reuersa dum peteret pecuniam suam, ille negabat, & cum ad iurandū pductus manū vellet ponere super librū, volens falsum iurare statim mortuus cecidit, considerate ergo diligenter qn̄ iurare vultis, ne falsitatem dicatis, & accidat vobis sicut alteri in Episcopatu Ananiæ, qui cum proximo suo de quadā differentia cōtendens dixit mendaciter. Si ita nō est diabolus asportet filiam meā, quā vxor mea lactat, statimq; diabolus puellā de sinu matris visibiliter eripuit, & asportauit, cuius postea corpus mortuum non longe venatores in nemore inuenerunt. Et hoc fuit circa annos Domini. 1466. legitur etiam in legenda sancti Patritij, q quidam negans debitum verum suo creditori, coactus est per iudicem iurare super Altare sancti Patritij, quod cum miser faceret, atq; manū super Altare posuisset, ad se eā amplius retrahere non potuit, sed mortuus cecidit. In legenda quoq; beati Nicolai legitur, q quidam christianus negās verum debitum cuidam pagano, ad instantiam ipsius pagani coactus est iurare super altare sancti Nicolai. Ille autem christianus volens eum decipere reposuit aurū contritum vltra summam debiti in quadam arundine, & eam bene obseruauit, & dedit eam in manu illius pagani corā iudice dicens. Tene hanc arundinem donec iurem, & tunc iurauit, q ei plus dederat, q̄ esset debitum, intelligens fraudulenter de hęrundine, & sic pro tunc liberatus est. Dū aūt domū lętus pergeret statim in medio itinere, tanto somno corripitur, quòd in media via se ad dormiendum posuit. Et ecce currus cum impetu superueniens, arundiné confregit, & aurum effudit, & illum periurum occidit. Transiens autem per viam illam ille paganus, qui de Christo, & sancto Nicolao prius erat scandalizatus, hoc miraculo ad fidem conuersus est, & baptismū recepit. Nolite ergo o christiani iurare fraudulenter, vel cum proximi damno, sicut multi faciunt, qui pro lucrando vno aureo centum facerent falsa iuramēta, nec quando aliquid cum iuramento promittunt fidē datam attendunt. Vos verò cum aliquid facere iuraueritis qd̄ illicitum non sit, illud seruate secūdum Dei præceptum. Leuit. 19. di. Redde domino iuramenta tua, & idem habetur in c. & si Christus, de iu. iu. & in c. si peccatum. 22. q. 1.

Qui iuramēto plurima promittunt nec, faciunt infidelibus peiores.

SED. quęritur nunquid coactus ad iurandum excusetur. Rñdeo secundum Asten. vbi supra, & sanctum Bonauen. in. 3. di. 39. q non. Vnde scriptum est. 22. q. 5. c. qui compulsus. Qui compulsus a domino sciens periurat, vtriq; sunt per iuri, & dominus, & miles, dñs quia præcipit, miles quia plus dñm, q̄ animam dilexit. Sed iterū quærit, nunquid coactus

Nūquid coactus ad iurandum sit excusatus.

actus ad promittendum aliquid per iuramentum tenetur seruare promissum? Hanc quæstionem tractat.s. Bona. vbi supra ar.3 q.2. & Alexã. de Ales vbi supra & Tho.2.2.q 89 ar.7. & Ioannis glo. ac Bernardus extra de his, quæ vi metu fue cau.fi.c. Abbas, & de iu.iu.c.ad aures. Et licet diuersimode loquantur, tamen eorum dicta ad concordiam reducẽdo vel interpretãdo, videtur dicendũ, ꝗ in his in quibus de essentia contractus, requiritur voluntas omnino libera, ex tali iuramento coacto, non nascitur obligatio, vt in matrimonio coacto, quod ipso iure est nullum, nec debet rescindi actione quod metus causa, vt inquit Panor. in c. cum locum. de spon. Et dicit, ꝗ hoc est communis opinio doctorum. In alijs vero ꝗ licet requirant voluntatẽ cõtrahentiũ, nõtñ de essentia requirũt volũtatem omnino liberã, vt in casu nostro. Si promitto dare decem, vel aliquid operis facere, dico, ꝗ si non intendo seruare iuramentum, nec me obligare licet peccem mortaliter, tamen non teneor adimplẽdum promissum quo ad Deũ, ideo autẽ pecco mortaliter, quia potius debeo qđlibet malum corporale & temporale sustinere, ꝗ periurio, aut alteri peccato cõsentire, vt in c sacris, de his quæ vi. metus ve.cã.fi.& 32.q 5 c. ita ne. si verò intẽdo me obligare potius ꝗ periurare.i. potius, ꝗ iurare, qđ facere non intendã, licet taliter iure coactus, quod nullo modo libere facerẽ, tñ scđm pdictos doctores teneor, ex hoc iuramẽto, & hoc etiã tenet Ray. p.c. si vero. extra de iureiu. & c. ad audientiã extra. qđ me.cã. & ratio ẽ quia Deus respicit voluntatẽ interiorẽ, ꝗ non põt cogi oĩo. Et ideo dr̃, ꝗ coacta volũtas, volũtas est.15.q.1.c.merit. &.ff. quod me.cã.l. si mulier.§. si metu. sed si quæratur cui teneor soluere, omisso, qđ fit de foro iudiciali, dico, ꝗ in foro conscīæ, talis me cogens non põt petere aliquid, nec si soluã sibi retinere, quia fraus nulli debet patrocinari, nec ex sua iniqtate qs debet lucrũ reportare? extra de dolo. & contu.c. ex litteris, & c. sedes. & c. ex tenore de rescrip. &.ff. man.l. homi nem &.ff. de vsu l.3.§. fi. &.C. de excep. rei.iu.l. si longinquus. Non etiam possum mihi retinere, quia semel cum iuramento promisi habens intentionem me obligandi, potius quàm periurandi, & ideo illa promissa debentur iudicio meo pauperibus, in foro conscientiæ, qbus debeantur secundum notata in c. nõ sane. ad fi. 14.q.5. & in c. cũ tu de vsu.

DE BLASPHEMIA.

Quarto fit contra hoc præceptũ per blasphemiam, hoc autẽ maledictum vitium est contra primum præceptum, quo Deus præcipit honorari, & per consequens etiam sancti. Nihil ergo est tam contra primum mandatum, sicut blasphemia, quæ vilipendit Deum, & sanctos, sed non minus est contra secundum præceptum quo præcipitur, ne nomen Dei nominetur in vanum, quanto ergo magis prohibetur assumi ad blasphemandum? Et ideo hoc iniquissimum vitium ponitur ab irrefragabili theologo Alex. de Ales. contra secundum præceptum, vt patet in 3. parte. summæ eius in tractatu secundi præcepti. De quo etiam intendo tractare in 2. parte principali huius operis sermone.4. parte. 2. ideo ad præsens, vt sciatur quid sit blasphemia, dico secundum Alexan. de Ales in 2. parte summæ. q. 148. quòd blasphemare est contumeliam Deo, aut sanctis inferre, licet autẽ blasphemare proprie fit contra Deum, tamen etiam dicitur committi blasphemia ex contumelia, vel conuitio sanctorum, quorum blasphemia, vel maledictio, siue irreuerentia redundat in blasphemiam, & maledictionem, ac irreuerentiam Dei, quia sicut Deus laudatur in sanctis suis. Psal. vlt. ita blasphematur in eis, & probatur per capitulum. statuimus in prin. de male. sicut enim iniuria filij reputatur iniuria patris.l. pater .ff. de iniu. & ignominia illata nuncijs, siue legatis principis, non minus ad animum reuocatur, quam si ipsi principi esset inflicta.7.q.1.c. omnis. & 2.q.7.c. accusatio & per glos. in c. reuertimini. 16. q. 1. item sicut iniuria Episcoporum, dicitur iniuria Christi, cuius legatione funguntur.3 quæst.2 cap. nullum, in fine, ita iniuria facta sãctis dr̃ iniuria Dei, & maxime iniuria facta virgini gloriosæ, vt *Blasphemare quid sit.*

sæ, vt patet per dictum capitulum. statuimus ibi, & maxime B. Virginem, & facit ad hoc ꝙ quando fit iniuria sponsæ accusatio datur sposo. l. itē apud Labeonem. §. sponsum & quod ibi nostro. ff. de iniu. Itē si vxori fiat iniuria, datur accusatio marito. insti. de iniu. §. patitur. facit etiā ad hoc, ꝙ mater gaudet priuilegio filij. l. insolidū. C. ad l. Cor. de fal. Facit etiā ad hoc, ꝙ si filius non honorat matrem suā, potest appellari impius, iuxta notata ꝑ Bal. in l. cōgruentius. in fine. C. de patria po. vel alio modo ingratus, vt in simili habetur per Bald. in l. 1. C. de ingra. libe. dicit autem idem Bal. singularis. in l. si familia ff. de iurisdictionum iud. ꝙ blasphemia est duplex dicendo. Al dispetto di Dio, e della Virg. Maria, & ideo duplici pęna punitur. Et hoc qñ statutum dicit ꝙ pro qualibet vice blasphemus puniatur. Secus autem si diceret simpliciter, si blasphemauerit puniatur, qui tunc pro vna solū blasphemia punietur, quando vno cōtextu verborum simul plures blasphemiæ proferuntur, vt nostro. Bal. in l. nunquam plura. ff. de præua. delic. & in l. illud. ff. ad l. Aquil. sicut etiam percutiens clericum pluries vno contextu, non incidit nisi vnam excommunicationis sententiam, secundum Io. And. in c. delictū. de reg. iu. li. 6. in mercu. licet tāto grauiorē quanto pluries percussit, & pariformiter tanto grauius peccat blasphemans, quanto plura verba blasphemiæ profert & consequenter grauius puniri debet. dici etiam Barto. in l. item apud Labeonē §. ait prætor. ff. de iniu. ꝙ omne maledictum de Deo, vel de sanctis est blasphemia, & idem dicit Host. in summa. item blasphemia dicitur verbū impie dictū, vt auten. vt non luxu. contra na. colla. 6. dicit etiā Angelus de Perusio. in l. 1. C. si qs Impera. ma. quod blasphemia est omne verbum vituperosum. s. de Deo, vel vel de sanctis etiam si non maledicatur Deus, secundum autē B. Ambrosiū in lib. de Paradiso, blasphemia est cum Deo attribuitur quod ei non conuenit, vel ab eo aufertur, quod ei conuenit. Theo. autem addunt aliam differentiā blasphemiæ. s. cum attribuitur creaturæ, quod soli Deo appropriatur, de quibus differentijs blasphemiæ tractat. Alex. de Ales vbi supra, & B. Tho. 2. 2. q. 13. art. 1. Tunc autem quis dicitur attribuere Deo, quod ei non conuenit, qñ dicit verba despectiua, vel maledictiones cōtra ipsum sicut ei diceret. Maledetto sia Dio, vt dicit Angel. vbi supra, & Bal. in consilio suo incipiente, statuto ciuitatis castelli. Itē quis blasphemat si dicit. Al dispetto di Dio. secundū Ludouicū Romanū, in singularibus suis in verbo blasphemia. ver. statuto cauetur. Item qñ dicit Deum iniustū vel partialem aut aut crudelem, vel alia huiusmodi. Et quod dicitur de blasphemia Dei, etiam intelligitur de blasphemia Virginis, & aliorum sanctorum dum illis attribuitur, qđ Deus ex gratia sua declarauit nolle in eis esse, vel cū turpiter nominantur, aut vituperantur. Secunda differentia blasphemiæ Dei est, vt supra diximus qñ ab eo remouetur, quod ei cōuenit, & hoc peccatū cōmittit multis modis, aliq. n. blasphemāt Deū, eius prouidentiā negando dicētes ipsum nō habere ꝓuidētiā de actibus humanis, sed oīa euenire a casu, & a fortuna. Alij blasphemāt eum, negantes ipsius potentiā dicētes Deus non pōt hoc facere. Alij vero cū blasphemāt, negādo ipsius sapiētiā, aut misericordiā, vel aliā virtutē, & similiter blasphemantur sancti, cum ab eis remouetur, quod Deus declarauit in eis esse. Tertia differentia blasphemiæ est (vt diximus) cum creaturæ attribuitur, soli Deo appropriatur, vt si quis diceret aliquem hominem posse dare alteri fœlicitatem, vel scire futura, quæ dependent ex libero arbitrio, aut per accidens contingunt in rebus humanis, quæ solius Dei est præscire, vt habetur Esaiæ. quarto, & 26. quæstione quarta. capitul. quodam loco, sciendum est etiā quòd blasphemia de se, & ex genere suo est peccatum mortale, quia repugnat caritati diuinæ, vt ait Alexander, & Thomam, vbi supra potest autem esse veniale, si fiat ex subreptione, siue deliberatione, vt cum quis ea, quæ dicit non aduertit esse blasphemiam, sed ex aliqua passione in verba blasphematoria subito ꝓrumpit, quorum sensum nō attendit siue significationem. Cū autē aduertit verba esse blasphematoria, licet subito ex iræ impetu hoc faciat, non propter hoc excu-

2. Blasphemiæ differētia.

3. Blasphemia differentia.

Quo blasphemās ex repetu iræ peccat, & quomō non.

excusatur a mortali, etiam si de commisso cito doleat, sicut non excusatur ab homicidij reatu qui hominem occidit ex subito irę motu cum aduertit quod facit, licet.n. ealore iracundię cōmissum homicidiū mitius puniatur, q̄ si commissum fuisset animo quieto, & non turbato, tñ non excusatur a mortali peccato, & puniri debet. l. graccus. C. ad legē. Iul. de adul. & faciūt notata per glosam. in l. quod calore. ff. de reg. iu. & quæ notātur in l. si ex plagis. §. Tabernarius. ff. ad l. Aquil. ad cōfirmationem autē prædictorū di. Panor. in d. c. statuimus. in 2. coll. ꝙ si quis blasphemaret calore iracūdiæ, vel ebrietatis, per hoc non excusatur a peccato, & licet idē Panot. distinguat di. ꝙ si calor iracundię fuit ex iniusta causa puta quia in ludo amisit, non excusatur blasphemans a pęna illius statuti, argumentum in ca. inebriauerunt. 25. q. 1. Si verò calor iracūdiæ processit ex causa iusta excusatur à dicta pęna, quia difficillimū est iustum dolorē temperare. l. si adulterium cū incestu. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adul. Item ignoscēdum est ei, qui prouocatus ita facit. l. qui cum maior. §. si libertus. ff. de bonis li. itē ꝙ si ebrius dedit causam ebrietati non excusatur a dicta pęna blasphemando. Si vero nullā dedit causam excusatur, tamen eius distinctio non tollit, quin ille peccet mortaliter, qui ex iracundia blasphemaret, etiam si ex iusta causa sit concitatus ad iracundiam, imo ipse Panor. affirmat eum mortaliter peccare dum dicit, ꝙ licet talis peccet grauiter, tñ non punietur pęna illius statuti, vnde innuit, ꝙ debet puniri alia pęna arbitraria propter tale peccatū, quod etiā innuit esse mortale dum dicit grauiter, quod importat idem quod mortaliter. c. si celebrat, cum ibi nostro. de cle. exc. mi. item quod calor iracundiæ non excuset a peccato, affirmat idē Pano. in c. sicut ex literis. de iu. iu. in prin. nisi forte esset talis, & tanta turbatio, quæ saperet quandam mentis alienationem, argumento glosæ notabilis in c. dudum. de conuer. coniu. super verbo. calore. & facit. d. lex ꝙ calore. ff. de reg. iu. & l. 3. ff. de diuor. Itē si quis blasphemat iocose, vel temerarie peccat mortaliter, si deliberate facit, & ad uertentēr, quia talis blasphemia respicit contemptum Dei, qui contēptus nō viciatur ex iocositate, vel temeritate, & facit ad hoc qđ notat Panor. in c. tua nos. el 1. de iu. iu. dicens, ꝙ periurans ex ioco sitate, vel temeritate peccat mortaliter, & idē tenet Arch. in c. habemus. 22. q. 1. dicens, ꝙ si quis transgreditur iuramētū scienter, peccat mortaliter, etiam si ioco se iurauerit, ꝙ si hoc est verum de periurio, multo magis de blasphemia, quæ est grauius peccatū, quod probat ex pœna, pęna. n. declarat atrocitatem delicti. l. respiciendum. ff. de pęnis. minor autem pœna debetur periurio, q̄ blasphemiæ, qđ patet per illud quod inquit Imperator. in l. 2. C. de re. credi. di. Iurisiurandi cōcepta religio solum Deum vltorē habet. s. pęna ordinaria, de blasphemis autem dicit idē Imperator. in auten. vt non luxu. contra natu. col. 6. circa mediū, ꝙ iracundiam Dei prouocāt, ꝙ propter talia delicta. s. sodomiam, & blasphemiam, fames, & terremotus, ac pestilentiæ fiunt, & ꝙ in talibus delictis inuoluti primum quidem indignos semetipsos faciunt Dei misericordia, post hoc autem & legibus constitutis subijciuntur tormentis, & subdit Imperator. Præcipimus gloriosissimo ꝑfecto regiæ ciuitatis permanentes in prędictis illicitis actibus, post hanc admonitionem, & compræhendere, & vltimis subiacere supplicijs, vt non ex contemptu, talium inueniatur, & ciuitas, & respublica per hos impios actus lædi, & ibidem etiam dicit, si. n. contra homines factæ blasphemiæ impunitę non relinquūtur, multo magis qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere hæc Imperator. Mala autem consuetudo blasphemandi nō excusat, imo aggrauat peccatum sicut, & in alijs delictis. l. capitalium. §. solent. ff. de pę. & c. eum tanto. de consue. eum si. istos autē blasphemos super alios peccatores magis offendere Deum probat magister Ioannes Alamanus ordinis minorum in suo quadragesimali, sermo. 63. di. Quod alij peccatores inferunt contumeliam Deo in rebus suis vel seruorum suorum sicut fur, homicida, raptor, & cęteri, blasphemus autē cōtumeliam infert Deo in propria persona vel sponsę suę, ac filiorum suorū. s. Virg. Marię, & sanctorum. Ibidem etiā dicit, ꝙ blasphe-

Consuetudo siue abusus blasphemādi non excusat.

Blasphemãs idolatra peior. blasphemus est peior idolatra, quia idolatra honorem suum aufert Deo ex ignorantia, blasphemus autem non solum aufert honorem, sed etiam infert ei contumeliam, scienter. Item peior est hæreticis, qui loquuntur ea, quæ credunt esse vera, blasphemus autem contra suam cõscientiam de Deo dicit quod scit nõ esse dicendum. *Blasphem⁹ hæreticis peior.* Item peior est Iudæis, qui (vt ait B. Hiero. super Matth) scindebãt vestimenta sua cum audiebant blasphemiã vt tali signo ostenderent dolorem cordis de iniuria Dei, sicut fecit princeps sacerdotum eum putauit Christum blasphemasse, sicut patet Matth. 26. *blasphemus Iudæis peior.* Christiani autẽ audientes Deum blasphemari, non modo non ostendunt signa doloris, sed sæpe rident, & etiam ipsi blasphemant. O diabolici blasphematores vos vestris blasphemijs Christum flagellatis, vnde Aug. in quadam homil. ait: Christus flagellatus flagellis iudæorum, flagellatur etiam blasphemijs falsorum Christianorum. Vos etiam quantum est in vobis sagittas blasphemię arcu linguę vestræ dirigitis in cor Christi, & B. Virginis, ac sanctorum, vnde de vobis dici potest illud 1. Para. 12 Fundus saxa iacientes, & dirigẽtes sagittas, & illud Hiere. 6. Extenderũt linguas suas quasi arcum, & ibidẽ. Sagitta vulnerans lingua eorũ, & illud Psalmi. Filij hominum dentes eorum arma, & sagittæ, & lingua eorũ gladius acutus. Quapropter dicere potest Deus de blasphemante ipsum illud Tren. 3. Posuit me quasi signum ad sagittam. Item de blasphemantibus sanctos possumus Deo illud 2. Reg. 11. Dixerunt sagittarij iacula in seruos tuos. O impie blasphemator expectato diuinã vltionem. Abbreuiabitur.n. vita tua, & mors accelerabit. & eris sicut pomũ marcidũ, quod de arbore cadit antequam maturescat, scriptũ nãq; est Iob 12. Impij sublati sunt ante tempus suum & Prou. 10. Anni ipsorum breuiabuntur. O temeritas maxima blasphemantium. Si n. vt dr̃ in Epist. Iudę Apostoli, & etiam habetur in c. si igitur. 24. q. 3 cum S. Michael altercaretur cum diabolo maledictionis omnis dignissimo, noluit eum maledicere, quõo audet maledictus homo Deum, ac sanctos blasphemare, atq; eis maledicere? O perditi blasphematores cum Deus sit pater omniũ per creationem, quem quotidie salutare debemus, sicut boni filij patrem suũ, alijs dicentibus pater noster, qui es in Cęlis, sanctificetur nomẽ tuum, vos dicitis, maledicatur nomen tuum, & ideo de quolibet vestrum conquęritur Deus di. Mala. 1. Si ego sum pater tuus, vbi est amor meus? & Deut. 32. Deũ qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini Creatoris tui. Nobis aũt, qui eum non blasphemamus inquit Psalmista, ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes, pro maiori autem prædictorum declaratione non silentio prætereundum censeo, quantam pęnam mereatur blasphemans in inferno, cum etiã in hac vita, maxima ei sit pœna taxata, vnde extra de male. c. statuimus. Gre. 9. ait. Statuimus, vt quisquis cõtra Deũ, vel aliquem sanctorum suorum, & maxime B. Virginem, linguam in blasphemiã publicè relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pęnæ subdatur inferius annotatæ, vt videlicet septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto dum aguntur missarum solemnia, blasphemus existens, vltimo illorum Dominico, palium, & calciamenta non habeat, ligatus corrigia ad collum, septemq; pręcedentibus ferijs in pane, & aqua ieiunet ecclesiam nullatenus ingressurus &c. *Pœna tẽporalis blasphemantibus debita.* Sequitur, cui si renuerit recipere, ac peragere pęnitentiam supradictam, ecclesię interdicatur ingressus, & in obitu ecclesiastica careat sepultura, hæc ibi. Blasphemãtes etiam exemplo Apostoli per excommunicationem debent sathanę tradi. c. qui peccat. 23. q. 4. & c. Apostolicę 24. q. 3. O blasphemi maledicti polluto ore turpiter de altissimo Deo, & B. Virgine, cęterisq; sanctis, iniuriosa verba profertis, considerate, q̃ horribilem expectatis sententiam. Si.n. iniuriosa proferens verba de aliquo mortali homine etiam priuato, acriter puniri debet, vt in l. lex Cornelia. ff de iniu. Et multo magis si talia dicat contra Imperatorẽ, vt in l. famosi. §. hoc tñ crimen. ver. quanq̃.n. cum ibi nostro. ff. ad l. Iul. maie. Quid erit de blasphemãtibus Deum, ac sponsam eius Virginem gloriosam? Profecto cum Imperator velit augustam coniugem suã gaudere suis priuilegijs, vt in l. princeps. ff. de legi. Nõ minus

minus multotiens punit Deus blaſphemos ipſius piiſſimæ matris ſuæ, q̄ ſuos. Imo cum ſæpe diſſimulet iniuriam ſuam expectando conuerſionem peccatoris, vt dicitur Sap. 11 qđ etiam facit Imperator terrenus, vt in l. vnica. C. ſi quis imper. ma. Tamen ſuſtinere non vult iniuriam factam matri, vnde refert Ceſarius, quòd dum duo luderent ad taxillos, vnus horribiliter Deum blaſphemare cœpit, deinde cœpit iniurioſa verba de Virgine benedicta, proferre, & ſtatim audita eſt vox Chriſti dicentis. Iniuriam meam patienter tuli, ſed iniuriam factam matri meæ ferre non poſſum. Et ſubito ille miſer a Deo percuſſus, cecidit mortuus, & a diabolo ad infernum eſt portatus. O igitur deuoti Chriſtiani nolite aduocatam noſtram fideliſſimam blaſphemare. Legitur namq; quòd quidam glorioſam Virginē in diuerſis membris blaſphemauit, qui ſtatim illa membra perdidit in proprio corpore, deinde deſperatus crepuit medius, infelicem animā diabolo tradens.

Blaſphemiæ vitium, videlicet ſpiritus, nō remittitur neque in hoc ſeculo, neq; in futuro & vide quō aliud ē blaſphemia, aliud ſpiritus blaſphemia.

O Iniquiſſimum blaſphemiæ vitium, tu es illud quod non remittit Deus neq; in hoc ſæculo, neq; in futuro, vt inquit D Marah. 12. quod tamen ex ponendum eſt ſecundum Bonau. in 2. diſt. 43 in queſtionibus circa literā, & Ale de Ales. in 2. par. ſummæ in tract. de blaſphemia ar. vlt. quod aliud eſt blaſphemia, aliud eſt ſpiritus blaſphemiæ. Blaſphemia n. ſi procedat ex quadam aduertentia, vel humana fragilitate, eſt remiſſibilis. Spiritus autem blaſphemiæ pro eo quod immediate ſpirat ad odium Dei, & directo eſt contra bonitatem, & clementiam ſpiritus ſancti, dicitur irremiſſibilis, ſed quia non habet ſecum aliquā cauſam, vel materiam ad remiſſionem, vnde Vgo de S. Victore, de hoc peccato loquens inquit. Hoc malū eo quod nihil habet in ſe excuſationis, non meretur habere remiſſionē. De huius maledicti vitij punitione, refert Grego in 4. dialogorum, quod quidā puerulus quinque annorum, in ciuitate Roma blaſphemare conſuetus, ſemel exiſtens in brachijs paternis, vidit venire ad ſe dæmones, & cœpit clamare dicens. Adiuua me pater, quia Mauri veniunt, vt me auferant. Quo dicto nomen Dei blaſphemauit, & ſtatim diabolus eum de manibus patris eripuit, & ad æterna ſupplicia portauit, quia ſecundum Hoſt. habebat vſum rationis, & diſcretionis. Legitur etiam, quòd miles quidam in diœceſi Remenſi, cum quadam die in Cena Deum blaſphemaret ſtatim percuſſus morbo caduco coram aſtantibus cadens ac per totam ſequentem diem horribiliter proprium corpus dilacerans, miſerabilem animam, diabolo commendans expirauit. Nauta quoq; cum natando Deū blaſphemaſſet, ſtatim ſubmerſus fuit, quem frater eius poſtea in littore mortuum reperiens inuenit ſine lingua. Legitur etiam, quod imperante Anaſtaſio. 528. anno poſt Chriſtum apud Carthaginem Olimpius quidam Arrianus ſanctā eccleſiam catholicam in balneis blaſphemans tale excepit iudicium. Nam ſtatim tribus igneis iaculis ab Angelo Dei deſuper miſſis viſibiliter combuſtus eſt. Quidam etiam Ioſias nomine partialis, & blaſphemus, cum a patria ſua expulſus a parte vagaretur, in quodam hoſpitio infirmatus equum quem habebat vendidit pro expenſis. Poſt aliquot dies cum tabernarius mercedē ſuam pro alijs expenſis peteret, dixit ille. Ego nihil amplius habeo niſi diploidem, & caligas, accipe eas. Sed faciat quicquid vult proditor iſte Deus, qui me hic relinquit ſic deſolatum, quod velit nolit intrabo in domum meam, & tot mala faciam, quod diabolus erit, quod audiens quidam nobilis eum repræhendit dicens. Noli ſic loqui frater, quia ſi totus mundus eſſet pro te non poteris inuito Deo domum intrare. Ille autem dixit. Etiam dico, & replico, quòd velit nolit Deus ego intrabo. Mirabile dictu ſtatim diſcerpens ſe a diabolo rapitur, & laceratus ad tartara portatus eſt, quod ille nobilis vni fratri noſtro poſtea retulit. Narrat quoq; Petrus Damianus, quòd in Burgundia, quidam clericus bene prębendatus audiens legi in miſſa illud Euāgelium, qui ſe exaltat humiliabitur, deriſit Chriſtum dicens. Si ego humiliatus fuiſſem inimicis meis non haberem hodie tot præbendas. Quo dicto, venit ſtatim de Cœlo ſagitta, quæ in os eius intrans, eum miſerabiliter occidit. Refert quoq; idem Petrus damianus, qđ in Bononia duo ſocij ad menſam comedentes

gelium, qui ſe exaltat humiliabitur, deriſit Chriſtum dicens. Si ego humiliatus fuiſſem inimicis meis, non haberem hodie tot præbendas. Quo dicto, venit ſtatim de Cœlo ſagitta, quæ in os eius intrans, eum miſerabiliter occidit. Refert quoq; idem Petrusdamianus, quòd in Bononia duo ſocij ad menſam comedentes Gallū, vnus ex illis diuiſit minutim mēbra eius & proiecit ſuper illum piperatam, alius verò videns illum ſic minutū diuulſum inquit. Certe (ſocie mi,) ita minutum diuiſiſti, quòd S. Petrus non poſſet reintegrare. Et ille reſpondit, non ſolum S. Petrus, ſed nec etiam Chriſtus. Quo dicto, ſtatim Gallus rediit viuus, plenus pennis, & cantans, & percutiens alas, proiecit de illa aqua impiperata ſuper illos blaſphemos, qui continuò effecti ſunt leproſi, & nunquam ſanati ſunt, imò hæc lepra deſcendit in poſteros eorum. O Chriſtiani quare Deum veſtrum blaſphematis? cum ſaraceni non blaſphement machometum ſuum, imo nec Chriſtum, beatam Virginem? Quinimo ſi quis eos blaſphemaret ſecundum legem eorum deberet per medium ſecari, & crudeliter interfici: ſecundum etiam leges imperiales blaſphemus debet eadem morte mori cum ſodomito. Vt in autentico, vt non lux. cōtra naturam coll. 6. circa medium. In veteri quoque teſtamento horribilis mors ordināta eſt blaſphemis. Vnde legitur. Leuit. 24. quòd quidam blaſphemus adductus eſt ad Moyſem vt puniretur, qui poſuit eum in carcerem cōſulens Dominum, qua morte eum deberet punire. Reſpondit autem ei Dominus. Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt manus ſuas ſuper caput eius, & lapidet eum vniuerſus populus. Et ad filios Iſrael loqueris, homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatū ſuum, & qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo populi, ſiue ille ciuis fuerit ſiue peregrinus, hæc ibi. O maledicti blaſphemi vos eſtis canibus peiores, qui nō latrant cōtra Dominos ſuos. Et ideo de vobis conqueritur Dominus dicens per Pſalmiſtam. Retribuerunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Nolite ergo Deum veſtrum tam pium, tam benignum, tam clementem blaſphemare, nec alicui ſanctorum maledicere, vt a pœnis æterni ſupplicij liberati, cum ipſo Deo, & ſanctis eius, in cœleſti gloria in æternum gaudere valeatis, ipſumq; Deum vna cum Angelis, & beatis omnibus in æterna ſecula benedicatis. Amen.

FERIA

FERIA II. POST SECVNDAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE VOTI DIFFINITIONE. EXCVSATIONE, ET DISPENSATIONE, AC OBLIGATIONE.

SERMO DECIMVSOCTAVVS.

Votum an ptineat ad primũ vel secũdũ decalogi præceptum.

XAVDI Domine, placare Domine, attende & fac. Dan. 9. Quærunt nonnulli doctores vtrũ emissio voti pertineat ad primum præceptũ decalogi, an vero ad secundum. Et primo videtur, quòd pertineat ad primum. Quotienscunq; enim quis Deum veneratur adimplet primũ decalogi præceptum, quod pręcipit Dei venerationem. Exod. 20. & Deute. 6. ergo emissio voti, cum sit quidam actus latrię videtur ad primum præceptum pertinere, quòd autem ad secundum pertineat potest probari per ea quę inquit Thom. 2.2. q. 89 ar. 8 & Ric. in 4. di. 38. art. 5. q. 2. vbi dicunt, quod votum factum Deo magis obligat q̃ iuramẽtum factũ homini, iuramenta autem promissoria facta hominibus, cadunt sub secundo præcepto, ergo, & votum. Et ideo sicut transgrediens iuramentum est transgressor secundi pręcepti, quod prohibet assumptionem nominis Dei in vanum, ita transgressor voti, qui in vanum Deo promisit, quod postea seruare noluit, ex quibus omnibus colligitur, quòd cum diuersis respectibus votorum transgressio contrarietur. 1. & 2. decalogi præcepto, non potest esse nisi maximum peccatum. De his autem transgressoribus multi inueniuntur, qui in necessitate constituti vota faciunt, dicentes Deo verba proposita pro themate nostro, quæ postea obseruare nolunt. Et ideo de his votis tres in præsentiarũ considerationes faciemus. Prima dicetur diffinitionis. Secunda causationis, & dispensationis. Tertia, & vltima appellabitur obligationis.

DE VOTI diffinitionis.

QVO ad diffinitionem voti est sciendum, quod magister sententiarum. in 4. di. 38. votũ diffinit dicens, votum est testificatio quædã promissionis spontaneæ quæ Deo, & de his quę sunt Dei fieri debet. Et hanc diffinitionem originaliter posuit Vgo de S. Victore. lib. 2. de Sacramentis. parte 12. c. 3. Thom. vero. 2.2. q. 88. ar. 1. sic votum describit. Votum est conceptio melioris propositi, animi deliberatione firmata. Ricar. autem. in 4. di 38. art. 3. q. 2. sic describit. Votũ est propositi supererrogati

boni

boni promissio Deo facto, propter bonũ finem ex deliberatione firmata, cum intẽtione obligandi se ad implendum promissum, & hæc diffinitio videtur plenior & continet septem conditiones, quæ ad votum requiruntur. Primum ergo necesse est, quod votum fiat Deo, quia cum vouere sit actus latriæ, soli Deo debetur secundum Ricar. in 4. dist. 38 art. 3 q. 1. & Th. vbi supra, & Asten. parte 1. suæ sum. lib. 1. titul. 20. ar. 2. q. 1. & sanctum Bonauenturam in 4. dist. 38. Si autem quæratur quid de votis, quæ fiunt sanctis? Respondetur, quod non habent plenam rationem voti, nisi in tantum in quantum promittitur ipsi sancto, tale votũ adimplere amore Dei, ita quod principalis obligatio respicit Deum, magis quàm sanctum, vt inquit Ricar. vbi supra in responsione primi argumenti. Nam propter vnumquodq; tale, & illud magis 1. Posteriorum. & 2. Metaphisicæ.

Secunda conditio voti est, quòd fiat de re bona, & non mala, secundum Tho. vbi. supra art. 2. & etiam Ricar. vbi supra arti. 3. q. 1. & sanctum Bonau. in 4. dist. 48. & Asten. vbi supra. artic. 3. q. 1 Et hoc est quod scriptum est. 22. q. 4. c. in malis. Et est sumptum ab Isid. in sinonimis. lib. 2. c 16. vbi inquit. In malis promissis rescin de fidem. In turpi voto muta decretum. Si quid incaute vouisti, ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur. Nam, & Iepte, qui secundum opinionem aliquorum, propter votum filiam suam interfecit, Iudicum 11. secundum. Ricard. vbi supra, in vouendo fuit incautus, & in reddendo votum, impius, tamẽ quia postea de hoc pœnituit, & in bono perseuerauit, enumeratur a Paulo inter sanctos, ad Hebre 11. Aliorum tamen verior videtur opinio, quod non interfecit eam, sed eius virginitatem Domino dedicauit. Tale etiam votum de re turpi damnat Seneca. Epistola. 10. ad Lucil Similiter inquit Tho. & Bonau. & Ricard. vbi supra, & Asten. etiam, vbi supra. q. 2. Quod votum non debet esse de inutili, & vano, & minus bono, sed de maiori bono. Tertia cõditio voti est, quod fiat propter bonum finem, ad excludendum votum, quod fit propter malum finẽ, quãuis fit de re bona, quod non tenet, secundum Ricar. vbi supra. articu. 1. q. 1. & 2. & Asten. vbi supra arr. 1. q. 1. Finis enim est causa causarum. 2. Metha. & 2. Phisicorũ. Et ideo actus dicitur bonus, si habet bonum finem, & econtra, vt inquit Ambrosius in libro de officijs, quòd autem non teneat tale votum, probant sic prædicti doctores. Ait enim, sperat propter illud votum, se posse consequi illud malum finem, ant non. Si sic, maxime errat, quia secundum Augu. lib. 83. quęstionum. q. 3. Impossibile est, quòd Deo volẽte, fiat homo deterior, deterior autem efficitur per consecutionem finis mali. Error vero circa principale motiuum alicuius facti, impedit consensum in ipsum factum. Si autem non intendit se posse consequi illum malum finem, cum electio non sit impossibilium secundum Philoso. 3. Ethicorum c. 5. Non videtur se obligasse faciendo võtum pro re impossibili, secundum eorũ opinionem mortaliter tamen peccauit. Quidam autem doctor inquit, quod cũ nemo peccet nisi Deo permittente, vt ait Augu. 2. de ciuit. Dei. videtur Totius quòd adimpleat uotum consecuto tali fine. Quarta conditio voti dicitur deliberationis, secundum enim Tho. vbi supra arti. 1. & Ricard. in 4. dist. 38. art. 2. q. 2. & Aste. vbi supra ar. 2. q. 2. sicut in nobis est duplex velle. s. plenum, quod est deliberatum, & semiplenum, quod est velle ex subreptione, sic etiam est duplex votũ. s. votum quod habet plenam rationem voti, & de ratione talis voti est, quòd fiat ex deliberatione. Est etiam votum quod nõ habet plenam rationem voti, vt est votum factum ex subreptione, & tale non obligat de necessitate, sed potius ex quadam congruitate. Et ideo secundum Ricar. in 4. dist. 38. ar. 3. q. 3. quando aliquis nude promittit aliquid sine iuramento, non intendens se obligare nõ oritur obligatio. Argumentum extra de voto. c. litteraturam & si de actio. & obli. l. obligationum. Si uero habebat animum obligandi se tenetur implere promissum, si cum deliberatione fecit etiam ex nuda promissione. Argumentum. & 2. q. 5. c. iuramenti. & 27. q. 1. c. hæ vero. Si vero, sine deliberatione fecit votum, nullum est, vt dicit glo. in c. litteraturam. de voto. Et ideo carens

Ostendit votum debere fieri ppter bonum finem.

carens vsu rationis non potest vouere, extra de reg.e.sicut tenor.

De votis a mulieribus in dolorib. partus existentibus factis, vel a viris proprijs vel suorum angustijs, & necessitatibus, quando, & adimplere tenentur.

SEd hic quæritur de votis factis à mulieribus in doloribus partus, vel à viris in suis angustijs proprijs, vel suorum & respondet Th. vbi supra, quòd si habêt intentionem obligandi se cogitantes de causa vouendi, si de dolore, vel periculo à quo intendebant per votum liberari tenentur adimplere secundum Ambr. 17. q.4.c sunt qui opes. Si autem dubitent, vtrum intenderint se obligare, tutius est, quòd impleant, quia in dubijs securior pars est eligenda, vt dicitur extra de homi.c.ad audiêtiam. & l.semper in dubijs. ff.de reg.iur. Ideo Montanarius in Luna celeri dicit. In dubio sapiens cernit qđ tutius intret. Si verò sciunt quod sine deliberatione, sed solum ex subreptione, ex nimietate doloris, & angustiæ, inconsiderate vouerunt quod deliberate non fecissent, non tenentur. Ista tamen deliberatio non requirit magnum tractum temporis, secundum Theologos in 4.dist.38. & ideo possumus dicere, quòd illa delibe ratio quæ sufficeret ad obligandum diabolo per peccatum mortale, sufficit ad obligandum Deo, per votum. Similiter si quis iratus calore iracundiæ, faciat iuramentum vel votum, quod non fecisset secundum vsum rationis, non tenetur adimplere, quia quod calore iracundiæ fit pro non facto debet haberi, vt dicitur in l.quicquid.ff.de regu.iu. & in l.3 ff.de diuor. Difficillimum est enim iustum dolorem temperare, vt dicitur in l.si adulterium cum incestu.§.Imperatores. ff. ad l.Iul.de Adul. quod verum est si iracundia totaliter impedit vsum rationis. Si quis verò aliquid votum emittat cum aliquali deliberatione, licet non plena tutius est, quòd obseruet, aut dispensationem quærat. Quinto secundum Bonau. & cæteros doctores (vbi supra) ad votũ requiritur promissio.l.vel vocalis, de qua Psalmist ait. Reddam tibi vota mea, quę dixerunt labia mea, aut mētalis, quę obligat quo ad Deum, qui solus intuetur cor 1.Re.16.& 14.q 5.c.si quid. Quapropter Ric.& Tho. vbi supra, quòd propositum solum ad faciendum aliquod bonum, nõ facit votum, sed propositum promissione firmatum. Et ideo has omnes conditiones tangens Ray. in sua summa. diffinit votum di. Votum est alicuius boni cũ deliberatione, Deo facta promissio. Sexta cõditio voti est, quod fiat de his, quæ supererrogationis, & non necessitatis, vt potest colligi a magistro sent. in 4. dist. 38.c.2.& Ric.ea. dist.art.3.& Ast. vbi supra.q.2 & Tho.2.2.q 88.ar.2.q.1.& in 4. scripto.dist.38.ar.1 q.1. Et ideo dicit magister sent. vbi supra, quòd votorũ, aliud est commune, quod omnes in baptismo faciunt, cum spondent per se, vel per aliũ renũciare diabolo, & pompis eius, vt habetur de consẽ.dis.4 c.prima igitur. & c. primum interrogetur, & tale votum, qd fit de necessarijs ad salutem, non habet propriam rationem voti. Singulare autẽ votum est cum aliquis spontẽ promittit se facturum aliquod bonum, ad quod nõ tenebatur ante votum, & de hoc voto dicitur per Augu.17.q.1.ca. sunt quædam. Sunt quædam quæ nisi vouerimus, non debemus, sed postquam ea Deo promisimus, necessario reddere constringimur, hæc ibi. Si quis tamen aliquid voueret ad quod tenetur etiam sine voto, tanto grauius peccat contrafaciens, quanto duplici vinculo est innodatus: Arg. in §.penul.in auten.de consang.& vte. & fra & in §.si vero.insti.de adop.& in l.si C de edic.diui. Adri. Toll. Septima voti conditio est discretio. Discretio.n.est mater omnium virtutũ, vt in c.1.de officio. cu. & 1.q 5 c.pœnitentium. Debet ergo votũ fieri discrete, prudenter, & moderate, qa sicut prohibita est indiscreta pœnitentia vt dicit Apostolus, ad Ro.12.ita, & votum indiscretum. Et ideo inquit Tho 2. 2.q.88.quòd vota illorum qui vouerunt non comedere de capite, vel de pedibus animalis, vel nõ lauare manus, & huiusmodi, sunt potius deridenda, quam seruanda, tutius tamen puto, quod qui taliter vouit, se ad cautelam absolui faciat. Ex prædictis ergo colligitis quanta in vnoquoque debet esse maturitas, quantaq; prudentia in vouendo. Et hoc de prima nostri sermonis parte sufficiat.

Nota vt cõtradictionẽ fugias quod hic accipit votum largè, superius aũt quãdo dixit votũ debere fieri de his quæ non sunt.

✱

DE

DE VOTI EXCVSAtione, ac dispensatione.

PRO expeditione secundæ partis, notandum est secundum Tho. 2. 2. q. 88. ar. 10 & Bonau. in 4. dist. 38. art. 2. q. 3. & Ricar. ea. di art. 9. di. 1. Quod conuenienter in voto potest fieri dispensatio, si commutetur in aliquid quod fit magis ad honorem Dei, non autem potest dispensari simpliciter, idest vt vouens nihil teneatur facere., capitul. non est. extra de voto. Et ideo in commutatione voti, tria debent considerari, vt in cap. magne. extra de voto, scilicet quod licet, quod decet, & quod expedit, scilicet ut fit melius. Sicut enim obligatus ad soluendum solidum satisfacit cũ donat libram, quæ est maioris valoris, sic etiam ille, qui est obligatus Deo ad aliquod obsequium temporale, puta peregrinationis, vel ieiunij, aut alterius operis pietatis, si commutetur ei in melius non frangit votum. Vnde accidit casus, quòd quidam vouit visitare sepulchrum Dominicum, & postea mutans propositum factus est monachus, de quo interrogatus Papa, an sit reus voti fracti respondit sic. Reus fracti voti nullatenus habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis obseruantiam commutare. cap. scripturæ. extra de voto. In dispensatione autem non sufficit, quòd sit æque bonum, aliter vterque peccat, scilicet dispensans, & ille qui dispensatur, si hoc sciat (secundum Hostien.) Quo autem ad dispensantem, seu commutantem, sciendum est, secundum Ricar. vbi supra. articulo. 8. q. prima. & & Asten. vbi supra. articul. 10. q. prima, quòd quamuis in votis possit fieri commutatio, vt habetur extra de voto. cap. magne. & de iureiur. c. peruenit. el 2. Non tamen fieri debet auctoritate vouentis, quia nemo iudex in causa propria. C. ne quis in sua causa. l. 1. Et ideo si quęratur quis possit vota dispensare, seu commutare, respondet Thom. vbi supra articul. 12. & Ricar. vbi supra. articul. 9. quęstio. 2. quòd summus Pontifex, qui gerit plenariæ vicem Christi, in tota ecclesia, ipse habet plenitudinem dispēsandi, in omnibus dispensabilibus votis. Episcopis vero committitur dispensatio in votis, quę communiter fiunt, & indigent frequenti dispensatione, vt habeant de facili homines ad quos recurrant, sicut sunt vota communium peregrinationum, argumẽtum. ad hoc. extra de voto. cap. primo. Et ideo vota terræ sanctæ, & Crucis, & religionis, reseruantur summo Pontifici, extra de voto. c. ex multa, cum capitulis sequentibus. Et idem secundum Hostien. 24. q. 1. capit. quotiens. Et in his non debet Papa dispensare, nisi propter aliquã maximam ecclesiæ vtilitatem, vel necessitatem, vt in dicto capitulo. ex multa. Et idem habetur per Thom. in 4. distinctione 38. & Ricard in eadem distinctio. articul 9. quæstione 1. & Innocen. & Hosti. & communiter omnes canonistas in cap. cum ad monasterium. extra de stat. mo. In alijs vero votis, quæ sibi Papa non reseruat ex consuetudine, vel decreto, possunt Episcopi dispensare, non autem inferiores prælati, nisi specialiter eis fuerit concessum. Exceptis prælatis religiosorum, qui dispensare possunt in votis subditorum suorum, vt infra patebit. In commutatione vero debet considerari personæ qualitas, & commutationis causa rationabilis, extra de voto. ca. primo. Et si est peregrinationis, debent considerari expensę, quę fierent in ea, & in alios pios vsus conuerti, vt in dicto c. 1. & ca. scripturæ. extra de voto. In voto vero abstinentiæ, & similibus consideranda est asperitas seruationis voti, & aliorum quæ in voto comprehensa fuerunt. Itẽ affluentia vouentis, vt in dicto c. 1. Similiter dicendum videtur de dispensatione iuramentorum. Nam ad quem pertinet votum commutare, siue dispensare, ad eundem etiam pertinet iuramenta dispensare, seu commutare, secundum Inno. in c. debitores. extra de iureiu.

In cõmutatione tria debent considerari.

Et notãter dicit dispensabilib. pp votum cõtinentiæ, qđ dispẽsari nõ potest vide tamen pro hoc Dur. 4. d. 38. q. 2. & cum ipso teneas.

In commutatiõe voti quid sit cõsiderandum.

QVantum ad secundam particulam huius considerationis, sciendum secundum Theologos. in quarto distinctione 38. quòd tria excusant à voti completione, primo impossibilitas. Nam si quis fecit votum de impossibili, non tenetur, quia ad impossibile nemo tenetur, vt in lege impossibilium. ff. de regulis iuris. Sed vouendo peccauit grauiter,

Quæ nã a voti cõpletione excusant.

Primũ excusans.

uiter, secundum Ricar. in prædicta di. art. 5. q. 2. Si vero fecit votum de possibili, quod postea factum est impossibile, non tenetur seruare, nisi inquantum potest. Si autem omnino sit impotens, in toto liberatur, donec poterit. Quod si sua culpa impossibilitatem incurrit, grauissimè peccauit, secundū Ric. vbi supra. Et tenet facere quod in se est, vt possit, & habere promptam voluntatē faciē di, quando poterit, secundū Tho. 2. 2. q. 88 art. 3. Præterea notandum est, secundū Ric. in 4. di. 38. arti. 5. q. 1. in resisione secundi argumenti, q̄ si quis vouit monasterium aliquod, vel religionem intrare, debet dare operā quantum pōt. vt ibi recipiatur, & si habuit intentionē obligandi se ad religionem in generali, si ibi non potest recipi, tenetur aliam intrare, etiam si habuerit particularem affectionem ad vnam. Si vero solum intendebat intrare vnam religionem, vel locum, nō tenetur aliam intrare, si ibi recipi non potest. Si vero non appareat de eius intentionem, licet optaret intrare aliquā in particulari, in hoc dubio tenetur intrare aliquam aliam religionem, si in ea recipi non valet, secundum communiter docto. in 38. dist. 4. Item secundum Vgo. 32. q. vltima. c. non solum. Si quis fecit votum, de carnibus non comedēdis, vel de non bibendo vino, & huiusmodi, & postea infirmatur, & à medicis dicatur q̄ in maximum discrimen sibi erit tale votum obseruare, pōt contrauenire maxime ex auctoritate superioris. c. consilium. §. si. de obser. ieiu. voto enim videtur inserta conditio tacita. s. si necessitas non obuiet, quia quod non est licitum ex lege &c. e. quod non est. de regu. iur. Et alibi dicitur. Quod ea quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. l. de etate. §. ex causa. ff. de inter. acti.

Vide copiose oīa ista in Io. Bac. 4. d. 3. q. 3. art. 3 et q. 4. ar. 3. ac in alijs vt nosti.

nisi sit talis de qua crederetur probabiliter qd si de ea cogitasset, nullo malo consensisset intrare illam.

Secundo ab impletione voti, excusat superioritas, secundum enim Bonauenturam in 4. dist. in 38. articu. 1. q. 3. Cùm votum procedat à libera voluntate, solum ille qui liber est potest vouere, non autem seruus. l. quod attinet. ff. de regu. iur. in argumentum, vbi dicitur. Quod attinet ad ea, quæ sunt iuris ciuilis, seruus pro nihilo reputatur. Et ideo ille, qui in aliquo subest alteri, in eo non potest vouere, vnde notandum est secundum Ricardum, vbi supra articu. 4. q. 1. & Tho 2. 2. q. 88. articu. 8. & Asten. vbi supra artic. 6. q. 1. Quod sunt quædam personæ quorum vota non sunt obligatoria, nisi ratificentur ab illis, a quibus possunt irritari. Et ideo nō debent seruari illis cōtradicentibus, primi sunt Episcopi, qui sine licentia Papę non possunt vouere, ita quòd dissoluatur vinculum, quod est inter eos, & ecclesiam. extra de renunci. c. nisi cum pridem. Episcopi enim sunt sponsi ecclesiæ vt in c. inter corporalia. extra de transla. Episcopi vel electi. Item nō possunt emittere vota, quæ essent in præiudicium suæ curæ, vt in c. magne. extra de voto. Secundi, qui non possunt vouere sunt clerici beneficiati, qui vouere nequeunt peregrinationem, aut aliud propter quod habeant relinquere ecclesiam suam, sine licentia prælati sui, vt de consecra. dist. in. 5 c. non oportet. & extra de voto. c. magne. & extra de renun. c. admonet. Votum tamen religionis facere possunt sine licentia Episcopi. 19. q. 2. c. duę sunt. Et similiter de accipiēdo crucem vt extra de voto. c. fi. Alia verò vota, quæ non vergunt in præiudicium ecclesiæ suæ, vtputa abstinentiæ, & orationis dicēdę, & huiusmodi, possunt facere sine licētia Episcopi, & similiter episcopi, sine licentia Papæ, art. 8. q. 1. c. clemens, & extra de testibus, c. relatum el. 2. & extra de voto. c. magne. §. 1. Tertio non potest vouere religiosus professus, circa ea, quæ sunt in præiudicium obedientiæ prælati sui, vnde dicit Innocen. & glo. ac communiter docto. in capitulo. monachis. vigesimo. quæst. quarta, quòd in alijs, quæ non præiudicant prælato suo, aut religioni potest vouere, & tenetur seruare, nisi contrarietur sibi a prælato suo. Et hoc etiam asserit Bonauentura, & Thom. vbi supra. In his verò ex quibus esset aliquale periculum, circa integram obseruationem suæ regulæ, & professionis, vel redderetur onerosus prælato suo, vel alicui ex fratribus, vel alicui illorum scandalum generaret ex dicto voto, tale votum non tenet, & ita intelligitur capitulum monachis. vigesima. quæst. 4. vbi

2. excusans a voti completione, & hic ostendit qui nam votum emitte re non possunt.

Nec aliud p qd graue præiudiciū fieret sponsæ suæ.

Addo ad hæc multa alia de vxore & viro, & de alijs. Vide Io. Bac 4. d. 3. q. 3. art. 2.

vbi dicitur. Monacho non licet vouere sine consensu Abbatis sui, si autem voue rit frangendum erit, hæc ibi. Tante enim altitudinis est religionis votum, vt omnia alia vota in eo transmutari possunt, extra de voto.c.scripturæ. Et ideo ecclesia considerans hanc altitudinem religionis, & humanam fragilitatem noluit religiosos posse superaddere alia vota, sine consensu superioris, aut si facta fuerint, voluit, quòd possent a prælatis irritari, propter periculum transgressionis vitandum, facit ad hoc.33.quæstione 5.c.noluir. Quarto pueri ante annos pubertatis, scilicet masculis ante decimumquartum annum, & puella ante duodecimum completum, non potest vouere, quia (vt plurimum) patiuntur defectum rationis & sunt in potestate parentum, vel tutorum Et ide si vouent, potest à parentibus, vel tutoribus irritari eorum votum & secundum Guill. Si pater, vel tutor primo contradixit, & postea assentit, nó reuixit votum. Item si impubes intrat religionem, pater, vel tutor potest eum reuocare infra annum 20. quæstio 2.capit. puella. & extra de regu.cap 2 Post annos vero pubertatis, quo ad ea, quæ pertinét ad personam eorum, possunt vouere, & tenentur seruare, etiam inuitis parentibus, puta de ingressu religionis, de abstinentia, de contrahendo matrimonio, & huiusmodi. Sed quantum ad illa, quæ pertinent ad dispensationem domesticam, non possunt sine consensu patris vouere, puta de danda eleemosyna.l.si quis rem.§.voto.ff de pollicita. Nisi habeant peculium Castrense, vel quasi. De ipso enim possunt vouere, & tenentur seruare, etiam inuitis parentibus, quia in ipso habent plenum dominium, vt habetur in l.prima.§.fina & l.secunda.ff. ad mace. & C. de inoffic testa.l fin. Et generaliter non solum pueri impuberes, sed etiam omnes alij non habentes vsum rationis, & liberi arbitrij non possunt vouere, capitulo. sicut tenor. extra de regu.

Pueri quando vouere nõ possunt.

Q Vinto serui non possunt vouere cõtra voluntatem Dominorum, aliquid quod impediat eorum seruitium, vt de ingressu religionis, vel peregrinationis, & huiusmodi.54.distinctio. capit. ex antiquis & capit. si seruus, possunt autem vouere illa, ex quibus non fit præiudicium Dominis. Sexto vir seu mulier non potest vouere, sine consensu alterius coniugis, seruare castitatem. In hoc enim est æqualis mulier viro suo. primæ. Cor. 7 & 23. quæstio.1.capit. si quis vxorem, & quæstio.5 cap præcepit. & cap. Christiana, tamen si aliquis coniugum vouerit castitatem nó potest petere debitum, licet teneatur reddere alteri petenti.capit.quidam.& capit. plac.t. de conuer.coniu. In alijs vero, quæ pertinent ad regimen familiæ, & dispensationem domus, mulier est subiecta viro suo, & non econtra. Et ideo de illis, mulier non potest vouere, fine licentia viri sui.33. quæstione 5.capit. manifestum. & capit. noluit & cap. mulierem. Ideo non potest vouere facere eleemosynam de rebus viri. In alijs verò ex quibus non fit præiudicium viro, potest vouere, tamen si maritus nolit, tenetur frangere. Scriptum est enim Numeri 30. vbi inquit Deus. Si vouerit vxor, & iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium, vel cæteratum rerũ abstinentiam affligat animam suam, in arbitrio viri sui erit, vt faciat, siue non faciat. Vir quoque non potest facere votum per quod generetur præiudicium vxori, quo ad debitum reddendum, quia vt supra dictum est, quo ad hoc sunt pares. ca.gaudemus de diuor. Sciendum est autem, quòd si vxor vouerit facere eleemosynam de re propria, in qua vir nihil iuris habet, secundum Theo. in 4. distin. 38 debet adimplere votum (etiam non consentiente viro) cum ei nullum ex hoc præiudicium subsequatur.

Serui quãdo vouere non possunt. Nisi votum fuerit necessariũ, vt pro absolutione obtinẽda ex extra de sent. excom Relatũ in fine.

Vide q̃ vxor sine viri licẽtia, et vir sine vxoris licẽtia vouere non põt.

T Ertium quod excusat à voto dicitur conditionalitas, secundum enim Astensem nostrum, prima parte summæ. lib.1. tit.20. arti. 2 quæstione 2. & magistrum in 4. distinctio 38 capitul.2.& Ricard ea. di. articul. tertio, & Thom. 2 2 quæstione 88. articul.2. quæstione prima, & in 4. distinctio.38.articul 2.quæstione prima. Aliud est votum absolutum, aliud conditionatum, votum absolutum est, & cum quis vouet se facturum aliquid absolute & simpliciter, sine conditione aliqua, vel determinatione, & tunc tenetur statim

3. Excusat ab executione voti.

Votũ absolutũ & conditionatum quod.

adimplere, cum poterit, quia scriptum est in l. in omnibus. ff. de reg. iur. In omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur, vnde qui vouit religionem intrare, statim tenetur cum potest, nec sufficit intrare in fine vitæ suæ, quia per votum intrãdi religionem, residuum vitæ suæ Deo dicauit, vt dicunt prædicti Theologi, vbi supra. Similiter, qui vouit cum aliqua muliere contrahere matrimonium, non sufficit semel contrahere, ante mortem, quia ad hoc fit matrimonium, vt simul viuãt, vnde Genesis 2. dicitur. Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, vnde dicitur, in l. prima. ff. de ritu nuptis, quod matrimonium est consortium omnis vitæ. Si quis autem vouit, & diem apposuit, tenetur die determinato, & non ante. l. cedere diem. ff. de verborum obligatione. Votum autem conditionatum est cũ quis promittit aliquid sub conditione, puta si ab infirmitate liberetur, & huiusmodi, & tali conditione non existente, non tenetur. 32. quæstione 8. cap. non solum. Et hoc intelligitur, siue sit conditio expressa, vt extra de conditio. appo. c. verum. & c. de illis, siue sit tacita, quæ ex sui natura, inest voto, vt si potero, & huiusmodi, secundum Gof. Si tum aliquis voueat ex duabus causis, & & sub diuersis conditionibus, respiciendum est ad eius intentionem, si intendebat se obligare, qualibet illarum conditionum existente, secundum Ray. & Rodo. in summa. Item notandum, secundũ Ricard. in 4. distinctio 38. articul. 5. quæstione prima. & Asten. vbi supra. articul. septima, quæstione sexta, quòd si aliquis horrens aliquod magnum scelus, quod est tentatus committere voueat, quòd si committet intrabit aliquam religionem, quam tamen horret intrare, si committat tale delictum, tenetur intrare dictam religionem, quia votum sub conditione factum de re bona, & propter bonum finem, est obligatorium, stante conditione, siue illa conditio sit bona siue mala. Item si aliquis voueat aliquam rẽ in particulari, puta talem equum, vel talem librum, & postea sine sua culpa moriatur equus, vel furetur liber, talis est excusatus, nec tenetur ad aliquid, secundũ communiter doct. quia promissor alicuius rei determinatæ, liberatur ab obligatione interitu dictæ rei. ff. de verborum obligatione. l. si ex legati causa Et hoc verum nisi fuisset in mora. ff. si certum petatur. l. quod te. & ff. de po. l. quod si in asia. §. fina. Et hoc sufficiat pro secunda parte nostri sermonis.

DE VOTORVM obligatione.

Quilibet quomodo vota sua Deo reddere tenetur.

TERTIA pars nostri sermonis dicitur obligationis. Multi enim scelerati dum sunt in infirmitatibus, & angustijs, multa Deo promittũt, si liberẽtur, & postea acceptis gratijs nolunt adimplere, seruantes illud Ouidij, in 1. de arte amandi. Promittas facto, qd enim promittere lædit? Pollicitis diues, quilibet esse potest. Et in lib. Epistolarũ Epistola 7. vbi inquit. Perdere verba leue est. Contra quos inquit Ric. in 4. dist. 38. ar. 5. q. 1. & Th. 2. 2. q. 88. ar. 8. q; tales mortaliter peccãt, & grauissimam Dei offensam committũt. quod sic probatur. Graue est fidem fallere erga homines, vt ait glos. in l. 1. ff. de consti. pecu. ergo multo fortius peccat qui Deo frangit fidẽ. Sed qui nõ seruat votum promissum, est huiusmodi ergo, &c. Tenetur ergo quilibet facere, quod vouit, vnde glo. super illud Psa 55. vouete & reddite, ait. Vouere est consilij, reddere necessitatis, & bene. Nã nihil tã congruũ est fide, humanę, q̃ ea q̃ semel placuerunt custodire. ff. de pac. l. 1. & C. de trãsacti. l. non minorẽ. Alibi etiã dicitur. Quod semel approbatum est, amplius reprobari non debet C. de inoffi testa. l. parentibus. & ff. eod. l. pe. Quod. n. semel placuit, amplius displicere nõ debet. c. quod semel. de reg. iu. lib. 6. & Institu. de excu. tuto. §. sicut & ff. de serui. rusti. prædi. l. per fundũ. & C. de testi. l. si quis te. Quod. n. ab initio est voluntatis, ex postfacto est necessitatis. ff. cõmo. l. in commodato. Et ideo scriptũ est. 20. q. 1. c. puellę. vbi Leo Papa inquit. Ambigi non potest crimẽ esse magnũ, vbi & propositũ deseritur, & cõsecratio violatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quid de eis dicendum, qui corrũpunt fœdera diuini sacramenti? hæc ille. Quantum verò quis teneatur ad votum

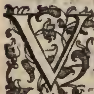
adim-

adimplendum, ponit idem Leo Papa.20. quæstio.3. c. 1.& de hoc etiam habetur 27.quæstio.prima.c.viduas. & capit.nuptiarum.& extra de vot.cap.licet, vbi dicitur; licet vniuersis liberum sit arbitrium in vouendo vsque adeo necessaria est post votum obseruatio, vt sine propriæ salutis dispendio, alicui non liceat resilire. Ad obseruationem etiam voti nos inuitant exempla gentilium, maxime de quodam qui vocabatur Marcellus, de quo scribit Valerius, libro primo, qui fecerat votum Deo virtutum, quod si obtineret victoriam de hostibus illi faceret templum, postea obtenta victoria, duo templa edificauit, quamuis non teneretur, nisi ad vnum. Quid ergo facere debent Christiani? Et ideo dicitur Leuit.octauo, si votum quispiam obtulerit hostiam, eadem die edetur, & 27. eiusdem libri dicitur. Animal quod potest immolari si quis vouerit, sanctū erit & mutari non poterit, scilicet nisi in meliori bono. & Iudicum vndecimo. dixit Iepte. Aperui os meum ad Dominum scilicet vouendo, & aliud facere non potero. & Iob 22. Rogabis Dominum & exaudiet te, & vota tua reddes: & Prouerbiorum. 7. capitul. gaudet Salomon dicēs. Reddidi vota mea: & Prouerbio. 20. ruina est homini deuotare, & post vota reddere nolle, & Ecclesiastes quinto. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis, & stulta promissio, multoque est melius non vouere, quam post votum, promissa reddere nolle, & Malac. primo, dicitur. Maledictus dolosus, q habet in grege suo masculum, & votū faciens immolat Deo debile. Et ideo dicit Moyses. Deutero.23. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & si mortuum fuerit reputabitur tibi in peccatum. Ea propter dicebat Dauid Psalmo 21. Vota mea Domino reddam in conspectu timentium eum. & Psalmo 61. reddam vota mea de die in diem. Psalmo quoque 49. exhortatur. Redde altissimo vota tua, vt sic faciens habeas eius gratiam in præsenti, & gloriam in futuro. Amen.

FERIA III. POST SECUNDAM DOMINICAM IN QUADRAGESIMA,

DE SACRORUM FESTORUM COMMENDATIONE, OBLIGATIONE, ET EXCUSATIONE.

SERMO DECIMUSNONUS.

NUS est pater vester, qui est in Cœlis Matth.23.eloquẽtissimi Ciceronis est sententia, in tuscu. quæstionibus lib.1. di.Nemo hominum est tam immanis cuius mentẽ non imbuerit diuinitatis opinio, in libro primo de legibus inquit. Nulla gens est tam inmãsueta, tam fera, quæ non etiam si ignoret qualem habere Deũ debeat, non tamen habendum sciat. De quo Deo inquit Anselmus, in libro prosologorum. Deus est pulchritudo, quæ non videtur, odor qui olfatu non percipitur, sapor qui non cognoscitur, bonitas quæ non sentitur, & Greg. in mora. dicit. Deus est viuificatrix virtus, causa causuarum, vita viuentium, rationabiliũ creaturarum: & Albumsar, in maioribus introductionibus, inquit. Deus est mouens omnia, immobilis, incorruptibilis, altissimus, cuius nomen est benedictum, & exaltatum, exaltatione maxima. Arist. quoq;.12. Metha. de eo loquẽs ait. Deus est nobilissimus omnium entiũ, & nihil eo nobilius? Et in eodẽ loco etiam ait. Dicimus autem Deũ esse sempiternum, bonum, & optimũ cuius duratio in infinitũ est, in quo est summ⁹ intellectus, & summũ intelligibile, summaq; voluntas, summe voluptuosa, & gaudiosa. Cassio. quoque super psalmum illum. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, inquit. Deus est virtus inexplicabilis, pietas incõpræhensibilis, sapientia inestabilis, cuius vera diffinitio est finem in suis laudibus nõ habere. Boet. quoq;, in lib. de Trini. ait. Deus est esse pulcherrimũ fortissimumq; verè vnũ in quo nullus numerus, nihilq; est in eo aliud, præterq̃ id, quod est. De hoc etiã Deo nostro loquitur sapiẽs. Eccle.1.c. dicens. Vnus est altissimus creator omnipotens, rex metuendus nimis. Ex quibus omnibus cõtẽplari possumus infinitam Dei clementiam, qui cum sit tã excellens, & tã excelsus: de quo Dauid Psal.82. inquit. Tu solus altissimus in oĩ terra. Non dedignatur nos vilissimos, & infimos, in suos filios acceptare. Vnde bene dicũt verba proposita. Vnus est. n. &c. Hic autẽ Deus noster a nobis maxime colitur per sacrorum festorum venerationẽ de quibus tractaturi, tres vtiles considerationes faciemus, prima dicetur commendationis, secunda obligationis, tertia excusationis.

PARS PRIMA, DE COMMENDATIONE sacrorum festorum.

QVO ad primam partem, quæ dicitur commendationis. Quã excellens sit hoc pceptũ de festorũ vene-

veneratiõe, patet ex verbis Dei. Exo. 20. c. vbi inquit. Meměto vt diě Sabbati sanctifices. Nulli enim alteri præcepto decalogi addidit hoc verbum memento, nisi huic, & ratio assignatur ab Alexan. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu huius præcepti. Et a S. Bonau. B. Th. & Ric. in 3. sen. dist. 37. & a Petro Lombardo in eadem di. qui inquit. Quia hoc præceptũ quodammodo faciebat ad aliorum mandatorum integram impletionẽ quia dũ homo vacat sibi, & Deo, melius cognoscit quid agendum sit, propterea præmittitur huic mandato specialiter memento, quia in eius recordatione, cætera ad memoriam reuocantur, & hanc eandem rationem assignat Nicolaus de Lira. sup Exo. 20. c. Qui ergo bene seruat hoc præceptum, obseruabit etiam reliqua pcepta, quæ debet in festo ad memoriam reducere, vnde Petrus Ioan. in 3. sent. dis. 37 dicit, quòd quilibet tenetur Deũ recognoscere in Dominica die in aliqua hora, licet non in qualibet, & habere tenetur contritionem de suis peccatis mortalibus, & habere propositum illa confitendi, & diuina præcepta obseruandi.

Triplex ratio assignatur, cur ecclesia Sabbatũ in diẽ dominicam mutauit.

SEd forte aliquis dicat: Cum Deus præceperit sanctificari Sabbatum, quare Ecclesia mutauit hoc præceptum in diẽ Dominicam? Respondeo, secundum Ale. de Ales. vbi supra, & Bonau. & Ric. in 3. sent. dist. 37. & Tho. 2. 2. q. 123. quòd hoc factum est triplici ratione. *Prima ratio.* Prima dicitur completionis, vt enim inquit Augu. libro 4. super Gene. ad literam. Sabbatum fuit præceptum iudæis, in vmbra, & figura futuræ requietionis Christi in sepulchro, quia sicut Deus requieuit septimo die ab omni opere, quod patrarat. Gene. 2. c. idest secundum Nico. de Lira ibidem cessauit a creatione nouarum speciarum, quia licet quotidie Deus creet animas de nouo, non tamen creat nouas rerum species. Sicut ergo septimus dies fuit ille, in quo Deus requieuit a noua creatione, ita septimus dies fuit ille in quo Christus requiescere debebat completa mundi redemptione, scilicet in sepulchro, sicut prophetatum fuerat Psal. 15. vbi dicitur in persona Christi. Caro mea requiescit in spe. Quia igitur præceptum de Sabbato erat quædam figura, ideo adueniente figurato, debuit cessare, & in diem Dominicam transmutari, quia Sabbatum significabat quietem animarũ futuram, Dominica vero non solum significat quietem animarum, sed etiam corporum: vnde, de consec. dist. 3. c. Sabbato. Innoc. Papa tangens hanc rationem dicit, diem Dominicam ob venerabilem resurrectionẽ Domini nostri Iesu Christi, non solum in Pascha celebramus, verumetiam per singulas hebdomadas, ipsius diei frequentamus imaginẽ. In Christo namque residet exemplar, & causalitas generalis resurrectionis, & iam in ipso sicut in capite, requiescit humana natura.

2. Ratio cur mutatũ fuit Sabbatum.

SEcunda ratio, quare transmutatũ fuit Sabbatum in Dominicam, dicitur exclusionis. Nam apud gentiles dies Dominicus primus est, cum in principio illius diei incipiat dominari, primus planeta, & principalis, scilicet Sol, propter quod vocabant eum diem Solis, vt habetur. C. de fer. l. 2. Et ideo vt inquit Leo Papa, in sermone. 33. Exhibebant gentiles reuerentiam Soli, per capitis inclinationem, & adorationem. Quapropter vt iste error excluderetur, sancta Mater ecclesia spiritu sancto inspirata, ordinauit vt hic dies sanctificaretur in honorem Christi, qui est Sol iustitiæ, & lux mundi. Ioannis 8. c. Item vt Christiani relinquerent ritus iudæorum, & cerimonias illorum, licet enim præceptum de Sabbato sit morale, quo ad hoc, vt homo vacet Deo, iuxta illud. Psal. 45. Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus, tamen quo ad determinationem temporis est figurale, vt supra dictum est. Et ideo dies Sabbati potuit ab ecclesia transmutari, vt cætera cerimonialia, & figuralia, prout inquit Nicolaus de Lyra super Exod. 20. c. Ex quibus concluditur, quòd male faciũt quidam Christiani, qui die Sabbati, post nonam cessant à laboricio suo, seu opere, quibus sæpe diabolus apparet, in specie gloriosæ Virginis, aut alicuius sancti, præcipiens, ne post nonam laborent in die Sabbati, & hoc agi, vt faciat eos iudaizare, quibus dicit Apostolus, ad Collo. 2. Nemo vos seduceat in cibo, vel in potu, vel in parte diei festi, aut neomeniæ, aut

Sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorũ, hæc ille. Contra illos clamat Aug. de con sec. dist. 3. c. peruenit. di. Peruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines, pra ua inter vos aliqua, & sanctæ fidei aduer sa seminare, ita vt in die Sabbati aliquid operari prohibeant, quos quid aliud nisi prædicatores antichristi dixerim, qui ve niens diem Sabbati, atq; Dominicũ, ab omni faciat opere custodiri, quia enim mori se, & resurgere simulat, haberi vult in veneratione Dominicũ diem, & quia populum iudaizare compellet, vt in exte riorem legis ritum renoeet, & sibi iudęo rũ perfidiã subdat, coli volet Sabbatum, hæc ille. Iõ di. Host. in c. licet. extra de fer. Quod in Sabbato, magis quã in alio die opari debemus, ne iudaizare videamur.

3. Ratio de mutatione Sabbati.

TErtia ratio, quare mutatũ fuit Sabbatum in Dominicam diem, dicitur multiplicationis scilicet priuilegiorum. Hæc enim dies Dominica, duodecim est priuilegijs, maxime decorata, vt dicunt Theologi, in 3. dist inct. 37. Primum est, quia fuit prima omnium dierum. Secundum, quia erit vltimus dies præsentis vitæ, in fine sæculi. Tertium, quia illam diem, nulla præcessit nox. Quartum, quia secundum quosdam, nulla nox subseque tur ei. Quintum, quia in ea creauit Deus Cœlum, & terram. Sextum, quia in ea om nes Angeli sunt creati, & boni quidẽ sunt glorificati, mali vero peccantes ad infe ros detrusi. Septimum, quia (secundum Orosium) præcepta data sunt eadem die Dominica filijs Israel. Octauum, quia in ea Christus incarnatus est. Nã vt testat magister historiarum, eã die qua dixit, fiat lux, visitauit nos oriens ex alto, & Christus incarnatus est. Et ideo in huius figurã, datum fuit manna in Dominica die, sicut ait Origenes, super Exo. Nonũ priuilegiũ est, quia in die Dñica, Christus destructis clausis inferni claustris, sanctorum aĩas de limbo eripiẽs, triũpha liter a mortuis resurrexit. Decimũ, qa in eadẽ die spiritus paraclitus Christi Apo stolis, & discipulis datus est. Vndecimũ, qa in hac die erit gñalis mortuorũ resur rectio, in qua Chrs reddet vnicuiq; scd̃m opa sua. Duodecimũ, qa in ea erit initiũ nr̃æ beatitudinis completæ, in aĩa, & in corpore. Et pót addi Decimũtertiũ priui legium. In hoc.n sacro die reuelata fuit Apoc. B. Ioan. Apostolo. vnde ipse dicit Apoc. 1. ego Ioan. fui in spiritu in Dñica die. Ex quibus priuilegijs apparet excellentia huius diei Dñicæ. Et ideo Augu. sermone. 7. de resurrectione Domini, inquit. Quomodo Maria Virgo Mater Do mini inter oẽs mulieres principatum te net, ita inter cæteros dies, hæc oĩum die rum maior ẽst. Hæc est illa dies in qua sy nagoga finitur, & ecclesia nascitur, vni uersa enim Sabbati grãria, & antiqua il lius populi festiuitas iudæorum, in diei istius sollẽnitate mutata est. Leo quoq; Papa, in e. q̃ die Dñica. 75. di. inquit. Dominica dies tantis diuinarum dispẽsatio num misterijs est cõsecrata, vt quicquid a Dño est insigniter institutum, in huius diei dignitate sit gestum. Et in hac die mundus sumpsit exordiũ. In hac etiam per resurrectionem mors interijt, & vita accepit principium, Hæc ille.

Pluribus rationibus ostenditur quare ecclesia, diei Dominicæ, festa addiderit.

SEd hic quæritur quare ecclesia addidit alia festa? Et rñdetur, scd̃m Ale. de Ales & Bona. vbi supra, q̃ hoc fecit, prio rõne gratificationis, ut tn talibus diebus ad memoriã reuocemus bñficia nobis, à Deo in illis data, vel interuẽtione sancto rum nobis impetrata. Et de talibus gr̃as referamus. Ideo Valerius. lib. 1. tit. de reli gione, dicit, q̃ antiqui Romani statuerũt celebrari solẽnes festiuitates, & cerimonias, maxime ad gr̃as agẽdas dijs de bñficijs acceptis, & aliqd ab eis impetrãdum Et ex his pót colligi ratio secũda introductio nis horũ festorum, quæ dicit impetrationis. Sicut.n. principes terreni in die Natalis sui, vel in quo imperiũ adepti sunt, libẽti⁹ dona seruis suis largiũt, ita Dñs Iesus in solẽnitatibus festorum suorũ, maiora nobis elargit dona. Simili ter, & reliqui sancti oẽs in talibus diebus feruentius orant pro nobis, eorũ festa ce lebrantibus. Et pp hoc dicitur Iob. 5. Ad aliquẽ sanctorũ cõuertere. Ideo Dauid in spiritu hoc videns dicebat Psal. 120 Leua ui oculos meos in mõtes, vnde veniet au xilium mihi. In montes. i. in sanctos, & Apoc. 11. de sanctis dr. Hi habẽt potestatẽ sup aquas grarum. s. pro nobis impetrãdas, maxime aũt B. Virgo Maria, pro nobis impetrat infinitas Dei gratias. Ipsa. n. est generalis dispensatrix omnium

2. Ratio.

gratia-

gratiarum. Sicut enim omnia, quæ fluũt a capite in corpus, necesse est descendere per collum, ita moraliter, cùm caput nostrũ sit Christus, vt dicitur ad Coll. 1.c. Collum vero nostrum, est beata virgo, ideo nulla gratia ad nos descendit, nisi per medium ipsius virginis benedictę. Ideo de ipsa dicitur. Can. 7. Collum tuũ sicut turris eburnea. Eius igitur festiuitates summa deuotione celebremus, quas etiam Angeli in cęlo summis solẽnitatibus colunt, vnde legitur, ꝙ antiquitus cum christiani adhuc non celebrarent natiuitatem eiusdem gloriosæ Virginis, quidam sanctus vir in nocte in oratione contemplando cęlestia, audiuit in cœlo magna Angelorum cantica, & festiuitates, & videbatur sibi, ꝙ tota celestis curia specialibus exultaret solemnijs. Qua propter iste vir sanctus, propter maximam consolationem, quam habuit illa nocte, memoriæ commendauit noctem illam in qua talem habuit visionem. Et alio sequenti anno in eadem nocte similes cantus audiuit, & sic per multos annos idem accidit. Ea propter recogitans hoc esse maximum aliquod misterium, cum multa deuotione rogauit Deum, vt sibi notificare dignaretur quidnam hoc esset, & subito illi responsum fuit, ꝙ tota curia faciebat festum, quia in tali die nata fuerat beata virgo Maria, & subiunxit vox illa, ꝙ etiã christiani debent hunc diem deuotissime celebrare. Et ideo sãcta mater Ecclesia statuit, vt tale festum, & alia beatæ Virginis solemnia, honore debito celebrẽtur. Tertia ratio introductionis aliorum dr̃ exclusionis. Quidam enim hæretici dicebãt, aĩas sanctorum ante diem iudicij, non ascendere in cœlum. Ad ostẽdendũ ergo, ꝙ tales mentiuntur, statuit ecclesia sanctorum festiuitates celebrari, prædicans illos in celesti regno gaudere cũ Christo, & ideo decantat. Gaudẽt in cęlis aĩæ sanctorũ: & Greg. in 4. dialogorũ, ait. Iustorum aĩę mox vt huius carnis claustra exeunt, in cęlestibus sedibus recipiuntur. Et idem habetur, de pęni. di. 7.c. qui egerit. & c. cũ marte. de celebra. mis. & extra de bap. c. debitum. Quarta ratio huius introductionis dicitur recordationis, & imitationis, vt ait Augu. in libro contra faustum. Et ideo dicitur Iacobi. 5. Exẽplum accipite fratres mei laboris, & patientiæ, a prophetis, qui locuti sunt in nomine Dñi; Ecce beatificamus, qui sustinuerunt &c. Dicit quoq; Augu. vbi supra, ꝙ festa sanctorum celebramus, vt meritis eorum associemur. Sancti enim merita sua participant his qui illos honorant. Debemus igitur in festis ad memoriam reuocare virtutes sanctorum, & illos imitari quantũ valemus, vt Aug. inquit. in quodã sermone di. Quotiens dies natalitiõs sanctorũ celebramus, totiens virtutes eorum recolimus, quibus claruerunt in terris, vt ad gloriã eius à quo totũ habuimus referamus, & idem in sermone de martyribus ait. Quotienscunq; fratres charissimi sãctorũ martyrũ solẽnia celebram⁹, ita ipsa intercedentibus spectemus à dño cõsequi tẽporalia beneficia, vt ipsos martyres imitãdo accipere mereamur ęterna. Ab eis. n. in veritate sanctorũ martyrũ festiua gaudia celebrantˀ, qui ipsorũ martyrũ exẽpla, sequuntur. Solẽnitates em̃ martyrũ exhortationes martyriorũ sunt; vt imitari non pigeat qđ celebrare delectat. Sed nos volumus gaudere cũ sanctis, & tribulationes mũdi nolumus sustinere cũ illis. Qui n. sanctos martyres, vel inquantũ potuerit noluerit imitari, ad eorũ beatitudinẽ non poterit ꝑuenire. Aliã quoq; rationẽ assignare possumus. s. ꝙ sicut cõuenit ad honorẽ principis diẽ natiuitatis suæ, vel principiũ imperij adepti solẽniter celebrare. l. fi. C. de feri. ita & multo magis conuenit diẽ natalitiũ quo quis princeps spiritualis nascitˀ ad regnũ æternũ, & ad societatẽ iungitˀ beatorũ, solẽniter, & cũ gaudio celebrari. Et ideo in multis festiuitatib⁹ introitus missę incipit gaudeamus omnes &c. Vnde legitˀ in legẽda beatæ Agnetis, ꝙ cùm post passionẽ eius, parentes sui ad sepulchrũ ipsius vigilarent, viderunt chorũ virginum aureis vestibus radiantẽ, inter quas erat beata Agnes simili veste refulgens, habens a dextris suis agnũ niue candidiorẽ, quæ ait illis. Videte, ne me quasi mortuam lugeatis, sed congaudete mecum, & congratulamini mihi, quia cum his omnibus lucidas sedes accepi.

Alia quoq; ratio assignatur.

Sed

SED hic est notandum, quod aliqui faciunt festa sanctorum, alij verò festa idolorum, & dæmonum, humiles faciūt festum Angelorum, qui sunt tantæ humilitatis, quòd nobis tam abiectis ministrare dignantur, ad Hebræ. 1. Omnes sunt administratorij spiritus &c. Illi ergo celebrant festum Angelorum, qui per humilitatem honorant Deum, iuxta illud Eccle. 3. Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Econtra verò festum Luciferi faciunt superbi, ipse enim est rex super omnes filios superbiæ, vt dicitur Iob. 41. Secundo festū Patriarcharum faciunt misericordes, & pij. Eccle. 44. Hi sunt viri misericordiæ, quorum pietates non defuerunt &c. Econtra vero festum mammonæ faciunt auari: Matth. 6. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Tertio festum prophetarum faciunt despecti, qui ad instar reorum se despiciunt propter Deum, iuxta illud ad Hebr. 11. Circuierunt in mellotis, & in pellibus caprinis &c. Festum autem beelphegor, qui interpretatur Deus vestitus, faciunt vanagloriosi. Eccle. 11. In vestitu ne vanaglorieris. Quarto festum Apostolorum faciunt fraternam salutem zelantes, sicut fecerunt ipsi Apostoli, de quibus dicitur Psal. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. E contra vero festum Beelzebub, qui interpretatur Deus muscarum, faciunt detrahentes, qui ad immunda, idest ad aliorum defectus semper volant, aliquando mulieribus se detrahentes. Matth. 10. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Quinto festum martyrum faciunt patientes, de quibus canit Ecclesia. Non murmur resonat non quærimonia &c. E contra vero festum martis, qui est Deus belli, faciunt iracundi, & impatientes. Iacobi. 4. litigatis, & belligeratis &c. Sexto festum Confessorum faciunt abstinentes, de quibus dicitur 2. ad Cor. 6. In fame, & siti, ac ieiunijs multis &c. E contra vero festum Beel qui interpretatur deuorator, faciunt gulosi, & epuli seruientes. Dan. 14. Non tibi vetter Beel Deus viuens? an nō vides, quanta comedat, & bibat quotidie? & ad Philip. 3. Quorum Deus venter est. Septimo festum Virginum faciūt puri, & continentes, primæ ad Thess. 4. Sciat vnusquisq; vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. E cōtra autem festum asmodei faciunt voluptatem sectantes. Ille. n. dæmon, vt habetur Thobiæ. 3. Odit matrimonia, & diligit adulteria. Isti autem in huius festi celebratione dicunt. illud Sap. 2. Nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. De istis itaq; dici potest illud primi Reg. 30. Comedentes, & bibētes, & quasi festum celebrantes &c. E cōtrario autem boni christiani cum deuotione magna agunt, festa Dei, & sanctorum, de quibus inquit propheta. Psal. 75. loquens Deo. Reliquiæ cogitationes diem festum agent tibi. Vltra festa autem particularia, quæ fiunt singulariter sanctis quibusdam, ordinauit sancta mater ecclesia commune festum omnium sanctorum, quadruplici ex causa, vt dicitur in rationali diuinorum. Prima ratio sumitur ex parte basilicæ consecratæ, vt enim legitur in historia ecclesiastica, sanctus Bonifacius quartus à beato Gregorio, Episcopus Romanus impetrauit a Foca Imperatore donari ecclesiæ christi templum Romæ, quod ab antiquis Pantheō antea vocabatur, quia hoc quasi simulacrum omnium videbatur, esse deorum. In eo enim erant idola omnium regionum, in quo ipse pontifex eliminata omni spurcitia, fecit ecclesiam in honorem sanctæ Dei genetricis, & omnium sanctorum, & ordinauit, vt in capite kalendarum Nouembrium in ea celebraretur festum omnium sanctorum, quod postea etiam fuit decretum fieri debere per omnes ecclesias totius orbis. Secunda ratio sumitur ex parte nostræ insufficientiæ, sancti enim sunt quasi infiniti, & ideo quia non possemus particulare festū celebrare singulis eorum statutum fuit, vt saltem vnum festum fiat communiter omnibus, vnde dicitur Leui. 26. Comedetis vetustissima veterum, & nouis superuenientibus vetera abijcietis. Vetustissima veterum sunt tres in trinitate personæ, quæ principio carent & fine, quæ debemus comedere cum auiditate, idest eis cum deuotione reuerentiam exhibere, vt sibi per amorem incorporari possi-

Quadruplici ex causa ordinauit ecclesia festum oium sanctorum.

Illud Leui. 26. declaratur. s. comedetis &c.

possumus. Vetera autem sunt patres veteris testamenti quos possumus abijcere, idest ab eorum festiuitatibus abstinere. Noua vero sunt patres noui testamenti, quos debemus per anni circulum recolligere, & eis laudes impendere non tamen valemus hoc singulariter omnibus agere propter eorum multitudinē. Sicut enim scribit Hiero. in epistola ad Heliodorum, & Chromatium. Nullus dies est in anno in quo non sint martyrizati vltra quinq; millia martyrum. Et hoc sufficiat pro prima parte nostri sermonis.

PARS SECVNDA de obligatione obseruationis festorum.

Tota sacra pagina, ac leges ciuiles nos ad festorum celebrationē obstringit.

SEcunda pars dicitur obligationis. Tota enim sacra scriptura nos ad sacrorum festorum celebrationem astringit. Vltra enim præceptum quod habetur Exo. 20. Vbi etiam alia ponuntur præcepta, etiam multis in alijs locis, præceptum de sanctificatione festi habetur: vnde Exod. 16. dicitur Sex diebus colliges manna, die autem septimo Sabbatum est Domini. Et 31. eiusdem libri. c. dicit Dns. Videte, vt Sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me, & vos, in generationibus vestris, vt sciatis quia ego dns, qui sanctifico vos, custodite Sabbatum meum, sanctum est enim vobis, qui polluerit illud morte moriatur, & Leuit. 26. habetur: sanctificate ergo sabbata, & custodite Dei præcepta, vt bene sit vobis, & Hier. 17 dicitur. Hęc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die Sabbati; nec inferatis per portas Hierusalem, & nolite eijcere onera de domibus vestris. Et in eodem c. dicitur. Si sanctificaueritis diem Sabbati, ne faciatis in ea omne opus, habitabitur hæc ciuitas in sempiternum, & Ezechi. 20. dicit Dominus. In præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodire, & facite ea, & Sabbata mea sanctificate, vt sciatur qa ego Dns Deus vester. Leges quoq; ciuiles sanctificationem festorum iubent, vt in l. omnes dies. C. de feri. & in. l. fi. eo. ti. dicit imperator. Dies festos dies maiestati altissimę dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionum vexationibus prophanari. Dominicum itaq; diem semper honorabilem ita decernimus venerādum, vt á cunctis executionibus excusetur, nulla quemq; vrgeat admonitio, nulla fideiussionis flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio delitescat, sit idem dies á cognitionibus alienus, præconis horrida vox silescat; respirent á controuersijs litigantes, & habeāt fęderis interuallum simul, & ad se veniant aduersarij non timētes. Et infra. Nec tamen huius religiosę diei otia relaxantes obscenis quemq; patimur voluptatibus detineri. Nihil eodē die sibi vindicet scena theatralis, vel circense certamen, aut ferarum lachrymosa spectacula etiam si in nostrum ortum aut Natalem celebranda solemnitas inciderit, differatur. Pagani quoq; festiuitates sanctorum habebant. ideo Ouidi. in li. de fastis inquit.

Leges ciuiles sanctificationem festorum iubent.

Pagani festiuitates aliquas habebant.

Prospera lux oritur, linguis animisq; fauete.
Nunc dicenda bono, sunt bona verba die.
Lite vacent aures, insanaq; protinus absint.
Iurgia, differ opus, liuida turba tuis.

Tibullus quoque libro secundo inquit.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et graue suspēso vomere cesset opus.
Soluite vincla iugis, nunc ad præsepia debent,
Plena coronato vertice, stare boues.
Omnia sunt aperta Deo, non audeat vlla
Lanificam pensis imposuisse manum.
Vos quoq; abesse procul iubeo, discedat ab aris,
Cui tulit externa gaudia nocte venus.
Vna diem celebrent, nec festa luce madere.
Est rubor errantis, & male ferre pedes. Hæc ille.

Sed

Homo, diebus festis opus seruile, ac culpæ vitare tenetur.

SED circa hanc obligationem celebrationis festi, quæritur quid homo facere prohibeatur in tali die. Et respondetur secundum Alexandrum de Ales, vbi supra, & Nicolaum de Lira. Exodi.20.& beatum. Tho. Bonauenturam. Ricar.& Petrum Ioan. in.3. di. 37. Quod homo tenetur euitare in festo opus seruile, & manuale, & opus culpæ, vt enim inquit Nico.de Lira, & Alexan. vbi supra. Qui tali tépore peccat, duob' peccatis peccat, vno actu, non ratione actus, sed ratione reatus. Sicut, qui deflorando virginem interficit eam, dupliciter peccat vno actu, interficiendo.s.& stuprando, & ideo peccans mortaliter in festo, dicitur esse transgressor festi, & festa taliũ non placent Deo. Ideo Esa.1. c. talibus dicit Deus. Ne offeratis vltra sacrificium frustra, incensum abhominatio est mihi, neomeniam, & Sabbatum, & festiuitates alias non ferã, iniqui sunt cętus vestri, kalendas vestras, & festiuitates vestras odit anima mea, facta sunt molesta mihi, laboraui sustinẽs, & Amos 4.c.etiam dicit. Hodie proieci festiuitates vestras, & non capiam odorem cętuum vestrorũ. Quod si obtuleritis mihi holocausta, & munera nõ suscipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam. Debemus ergo in festo audire missas, vt nobis præcipitur in c. missas, de conse.di.1. Et ire ad audiendum diuina officia, & in oratione perstare, & solum in bonis actibus occupari, vnde de conse.di.3.in c.ieiunia. dicitur. Die Dominica nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum, nulla operatio in illa die nisi sancta agatur, tantum in hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus, dies illa transigatur. Similiter in hoc die festo, debemus vacare ab omni opere seruili, & manuali, exceptis tribus casibus, qui in tertia parte dicentur, vnde scriptum est Exod.20.c. Septimo autem die, Sabbatum Domini Dei tui est, non facies in eo omne opus. Et extra de fer.c.1. dicitur. Omnes dies Dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione decernimus obseruari, & ab omni illicito opere abstineri, vt mercatum in eis minime fiat, neq; placitum, nec aliquis ad mortem, vel ad pęnam iudicetur, nec iuramẽta nisi pro pace, vel alia necessitate præstentur.

Qua hora incipiat festum.

SED hic quæritur qua hora incipiat festum? & videtur, ꝙ debeat celebrari à vespera in vesperam, vt patet in prę allegato c.& Leuit.23.& de conse.di.3.c. pronunciandum, & ita videtur incipere festum Dominicæ immediate post 24. horam Sabbati, & durare vsq; ad cõpletionem.24. horæ diei Dominicæ, & similiter alia festa, nam Gen 1.dicitur. Factũ est vespere, & mane dies vnus, vbi Nicola.de Lira dicit. In vespere completur dies artificialis, sed notandum secundũ Tho.in 3.parte summæ.q. 80.& etiã habetur in summa confessorum li. 3. ti. 24. q. 65. & notatur in directorio iuris lib. 4.ti.31. Quod quo ad ieiunium, & esum carnium, dies computatur a media nocte, vsq; ad aliam mediam noctem. More enim Romano dies à media nocte incipit.l.more Romano. ff. de fer. Quo autem ad celebrationem festi, dies incipit immediate post occasum solis diei præcedentis, vsq; ad occasum solis dici sequentis, potest tamen consuetudo augere festum, siue solemnitatem, pręterq̃ in Dominica, cuius solemnitas non debet incipere ante solis occasum diei Sabbati, ne videamur iudaizare, vt dicitur in dicto c.pronunciandum, vnde in.c. quoniam, extra de feri. dicit Alexander.3. Licet scriptum sit, de vespera in vesperã celebrabitis sabbata vestra, festorum tamen principium, & finis iuxta eorum qualitatem, & diuersarum regionum cõsuetudinem debet attendi, & sicut magnitudo dierum exigit prius incipere, & tardius terminari, hæc ibi. Hoc tamẽ dictum quidam male accipiunt, ipsum allegantes diminutiue, dicentes, ꝙ per consuetudinem festum potest diminui, eum tamen clare constet, quòd non loquitur diminutiue, sed augmentatiue, dicendo prius incipere, & tardius terminari, dicit tamen Archiepiscopus Florẽtin', in suo interrogatorio, ꝙ vbi est de more generali aliquorum artificum vt tonsorum, & huiusmodi, ꝙ in Sabbato, vel vigilijs festorum laborant per duas horas noctis quia tunc magis concurrũt homines, q̃ alijs temporibus, potest tollerari

Ieiunij dies quando incipiat.

Licet festũ per consuetudinem augeri possit præter diẽ dominicũ, non tamen forte diminui.

lcrari talis mos, quia etiam de sero festi quando licet laborare die translata non laborant vsq; ad mediam noctem, & sic videtur admitti compensatio consuetudine sic agente, & dominus Eugenius quartus super hoc requisitus dicitur dispensasse, sed prima opinio securior est, videlicet, quòd post 24 horam vigiliæ festi debemus à laboribus cessare, contra quod faciunt multi, qui vsq; ad mediam noctem laborant vel alios faciunt laborare, & multotiens causa curiositatis, sed quid dicam de illis qui etiam in die festo ad nihil aliud tendunt nisi ad lucra? profectò isti sunt peiores infidelibus, ipsi namque festa sua magis solemniter celebrant, quam nos, iudei quoq; & machometani melius sciunt, & seruãt præcepta suæ legis, quam perfidi christiani. De antiquis verò Romanis gentilibus dicit Varro. in viii. volumine rerum diuinarum, quòd primo die Ianuarij celebrabant festum Iani. Ianus vero fuit quidam, qui regnauit in partibus illis, vbi est Roma, à quo mons Ianiculus dictus est. Et ex dictis Ouidij, in lib. de fastis, colligitur, quòd eodem mense celebrabant festum Mineruæ, quæ erat Dea bellorum, & in Februario habebant festum Deæ felicitatis, & festum Fauni, quem dicebant Deum montium, in Martio agebant festum Martis Dei bellorum, in Aprili festum Fortunæ quam dicebãt esse deam, in Maio festum deæ Flore, quæ fuit ministra Veneris, & dicebant eam habere potestatem super flores. Erant eis, & alia festa, quæ solemnissime celebrabant, iniquissimi vero christiani de festis parum, aut nihil curare videntur. Ad quorum tamen celebrationem, debet nos animare illud præclarissimum exemplum Machabeorum, de quibus primi. Machabeo. 2. dicitur, quòd tanta diligentia obseruabant Sabbatum, vt ea die nolent se defendere ab impugnantibus. Contra tales laborantes in festo est dictũ Neemiæ prophetæ, qui vt habetur. quarto capitulo. sui libri vehementer arguit calcantes torcularia, & portantes onera die Sabbati. Mortalissime ergo peccant non seruantes festa. O perfidi festorum violatores audite quod de vobis iudicium dominus facturus est, audite terribile exẽplum quod scriptum est Numeri decimoquinto. vbi dicitur. Quod cùm inuentus esset homo colligens ligna in die Sabbati, per Moysen, & Aaron reclusus est in carcerem, dixitque dominus ad Moysem. Morte moriatur homo iste, obruet eum lapidibus omnis turba extra castra, & sic factum est. Et hoc sufficiat pro secunda parte nostri sermonis, quæ dicta est obligationis.

Quid de his qui in die festo ad lucra attendunt.

PARS TERTIA.

De his, quæ excusant laborantes in festis.

TErtia pars dicitur excusationis, secundum enim Theologos in 3. distin. 37. triplex causa excusat hominem a mortali culpa, si laborat in die festo. Prima est necessitas. Secunda pietas: Tertia paucitas: Primò ergo excusat laborantem, necessitas, & hoc tripliciter scilicet in aliquo casu, seu tẽpore, in aliqua persona: & in aliquo loco. Primo enim licet laborare in aliquo casu, videlicet pro aliqua necessitate, quæ non possit differri, vt patet extra de feri. c. conquestus, & ibi glo. super verbo. necessitas, dicit. puta si res esset peritura, & sunt plura exẽpla. ff. de feri. l. 1. 2. & 3. & vbi res celeritatem desiderat, de quo. ff. de dam. insec. l. 1. & in proposito nostro possumus exemplificare, vt si iacentibus segetibus in agris, aut fenis in pratis, imminet tempestas, vel pluuia, quæ corrumpat, vel deterioret, vel tempore vindemiarum, vel messium, immineт periculum hostium, aut inundationum aquarum, & huiusmodi, licitum est enim hoc tempore portare res suas ad locum securum, vel facere foueas, vel machinas, pro defensione sua contra hostes etiam in die festo. Similiter vendere ea, quæ sunt necessaria proximo sicut faciunt aromatarij, & alij plures artifices, quando commode in alium diem transferri non potest. Similiter barberij, & ferratores equorum, laborantes in festis propter aliquam necessitatem proximorum, quæ differri non possit. Et similiter dico de omnibus

Triplex causa a mortali excusat laborantẽ diebus festis prima dicitur necessitatis.

Propter necessitatem quæ differri non possit licet in die festo laborare.

bus alijs opificibus, si non principaliter faciunt propter quæstum, sed propter necessitatem proximi excusant in hoc casu laborantes, seu vendentes in festo. Similiter facere in festo necessaria ad vitam, vel prosequi opus inceptum, quod si quis vellet differre corrumperetur, sicut est de tingētibus lanam, vel pannos, præcipue in tinctura gualdi, si in festo laborant propter huiuscemodi necessitatem, ne res corrumpantur non peccant, extra de fer. c. fina.

Propter victum, & pp necessaria ad vitæ sustentationē, licet in die festo laborare, dummodo sit maxima necessitas.

Secundo vero licitum est alicui personæ laborare in festo per necessitatem quando aliter non potest acquirere victum, & necessaria pro sustentatione naturæ suę, vel suorum c. remissionem. §. si. 1. q. 1. vbi dicitur. Necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem. Sed notandum est, secundum Alexandrum de Ales, vbi supra, q̧ oportet vt sit magna necessitas, ꝫ ad hoc vt possit quis in festo laborare, quæ si sit magna, & notoria, posset quis auctoritate propria laborare, maxime vbi non potest habere recursum ad superiorem. Si autem sit dubia, standum est consilio boni viri, & securiꝰ est semper facere, cum dispensatione superioris, secundum Guilielmū, & Alexādrum vbi supra. Tertio licet laborare ꝑpter necessitatem alicuius loci, vel temporis, de quo in cap. licet, extra de fer. Alexander tertius ait. Indulgemus, vt liceat parochianis vestris in diebus Dominicis, & alijs festis (præterq̄ in maioribus annis solemnitatibus.) Si allecia terrę se inclinauerit, eiꝰ captioni ingruēte necessitate incedere, ita q̧ post tactā capturam ecclesijs circūpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem: hæc ibi. Allecia autem est genus piscis quod raro apparet, & certis diebus tantum, ex quo apparet, quòd Papa videtur concedere, vt quis sibi acquirat diebus festiuis, ea quę alijs diebus acquirere non potest, vel ratione loci vel alterius causæ.

Propter loci, vel tēporis aliquando licet in die festo laborare.

Pietatis cā, licet diebus festiuis laborare, dūmodo nō dimittant diuina officia

Secundo principaliter excusat à peccato pietas. Licitum est enim diebus festiuis opera facere pietatis, vt portare lapides ad edificandas ecclesias, & hospitalia, siue domos religiosas, quæ vix, & fere nunquam aliter ędificarentur. Et generaliter omnia alia opera, quæ fiunt propter charitatem, & pietatem, possunt fieri in festo. c. fi. extra de fe. dūmodo quis non ommittat diuina officia propter illa exercitia, nec per totam diem laboret, secundum Guilielmum, & Alexandrum vbi supra. In operibus em̄ misericordiæ dierum distinctio non est habenda, vt patet. 76. di. c. vtinam, & de conse. di. 5. c. nunquam. Et ideo dicit Prosper in libro epigrammatum.

Non recto seruat legalia sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitū.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos.
Omnia conueniunt tempora iustitiæ.
Non corrūpunt virtutibus otia sancta.
Tantum à peccatis libera corda vacent.

DIEBVS FESTIS LABORANTES OB LABORIS PAUCITATEM, EXCUSANTUR.

Tertio excusantur laborantes diebus festiuis, propter paucitatem laboris, modicum enim pro nihilo reputatur. l. quod minimum ff. de re. iu. notatur in c. ee. vera. de conse. di. 2. modicus enim excessus non habetur in consideratione. l. continuus, in primo. ff. de verbo. obli. & notat in. l. duos. §. duo. ff. de duobus reis, & in c. & si quæstiones, extra de simo. In omnibus alijs casibus quis laborans in festis mortaliter peccat. Quid ergo dicemus de infelici hac ætate, in qua pauci reperiuntur, qui bene festa obseruent? Hoc enim tempore in diebus festiuis attenditur solum pompis, & vanitatibus. Tunc mulieres conantur suis vanitatibus vnam alteram superare iuxta illud Esaiæ. 3. Eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extento, & nutibus oculorum ibant, cōpositoque gradu incedebant, hæc ibi. Quo fastu incedant, quæ se pulchriores putant, quis verbis explicetur? ait enim Ouidius in primo de fastis. Fastus inest pulchris sequitur superbia formam. Hoc etiam tempore in festis vacant homines cantibus, correis, lasciuijs & spectacu-

In festis coreas ducētes & hastiludentes mortaliter peccant.

ctaculis, vbi visu, auditu, tactuque mentes capiuntur hominum. ideo Ricar. in 3. di. 37. art. 2. q. 3. dicit, quòd qui diebus Dominicis correas ducunt, & hastiludia peragunt, mortaliter peccant. De torneamentis autem quòd prohibeātur habet. c. 1. extra de torne. Coreæ verò in festis prohibētur. C. de fer. l. fi. ideo in c. irreligiosa. de conse. di. 3. dicitur. Irreligiosa consuetudo est, quam vulgus per sanctorum solemnitates agere consueuit, populi qui debent officia attendere diuina, saltationibus turpibus inuigilant, &c. His etiam festiuis diebus illi, qui per totam hebdomadam laborauerunt ad tabernam currunt, officijs diuinis prætermissis, ibiq; se ingurgitant per totam diem, quam expendunt in murmurationibus, blasphemijs, ebrietatibus, ludis, & contumelijs, consumuntque in cibo, & potu, totius hebdomadæ lucrum, vel in ludo amittunt. Ideo dicitur Exod. 32. & 1. Cor. 10. Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Quid dicam de illis, qui in talibus diebus luxurijs inuigilant? O iniquissimum peccatum. Contra istos clamat Deus Amos. 8. c. di. Conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cātica vestra in planctum. Alij vero cupidi, & scelerati homines totum tempus festiuum expendunt in videntis libris suorum contractuum. Et mercantiarum faciunt mercata, & laborant diuitias diuitijs cumulantes, vt sibi videatur mundus deficere debere, si in festis aliquid non lucrantur. Non ergo ita faciatis generosi ciues, sed seruate illud Senecæ ad Lucillum, dicentis. Festis maxime diebus animo imperandum est, vt tunc voluptatibus solus abstineat, cum in illas omnis turba procumbit, ait enim Dominus. Esa. 56. c Omnem custodientem Sabbatum, ne polluat illud, & tenentem fędus meum adducam in monte sancto meo, idest in Paradiso. Ad qué &c.

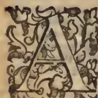

FERIA

FERIA IIII. POST SECVNDAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE HONORE PARENTVM.

SERMO VIGESIMVS.

ACCESSIT ad eum mater filiorũ Zebedei cum filijs suis. Matth. 20. c. Iurisconsulti est sententia.in.l. libe rorũ.ff. de verbo. sig. dicentis. Ideo filios filiasq; concipimus, & procreamus vt ex eorum prole diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus. Et ex hoc procedit, q̧ non tantum doleat quis cum moritur, si aliquem habet superstitẽ filium, quia dicit Eccle. 30.c. sui libri. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se.i.filium, & ob hanc causam parentes optant filios suos post se viuere, vñ Anchiles hortabatur filium suum Æneam in destructione Troiæ, vt se relicto, fugeret, ne secum moreretur, vt habetur per Virgilium.2. Eneydos.dicens: Vos agitate fugam, & rebus seruate secundis. Ipse manu mortem inueniam, miserebitur hostis. Exuuiasq; petet, facilis iactura sepulchri. Penolope quoq; scribẽs ad Vlissem dicebat secundum Ouidium in epistolis. Dij precor hoc iubeant, vt euntibus ordine fatis Ille meos oculos comprimat, ille tuos.s. Talamachus eorum filius, magis ergo diligit pater, & mater filium, quam econtra, vt ait glosa.in.l. isti quidem in fi. ff. quòd metus cau. & C. de in offic. testa. l. liberi. & in liberorum in final. ff. de verbo. si. & allegat le gem. nam & si parẽtibus, in prin. ff. de inoffi.te. & l. scripto. ff. vnde li. ratio aũt huius est, quia res plus duraturæ magis diligunt. Diuturnitas, autem siue memoria magis conseruatur in patre per filium, quàm econtra, de hoc quoq; Chri. super Matth. 19.c. dicit. Humor de radice ascendit ad ramos, sed a ramis ad radicem non flectitur. Sic charitas de parẽtibus ad filios sed non reuertitur, hec ille. Pater enim, & mater est radix filij, filius vero est flos, vel fructus eius. 33.q. 5.c. tunc saluabitur. Tres autem rationes assignat phylosophus.9. Ethi. Primã potest dici præuentionis. Amor enim parentum erga filios est antiquior, quàm econtra, & ideo est vehementior, & melior, sicut oleum quanto est vetustius, tanto est melius. Ante enim q̃ conciperentur filij desiderabant eos, ipsi parentes. Conceptis autem eis gauisi sunt, & multo magis in natiuitate eorum &c. Secunda ratio dicitur certificationis, quia parentes plus sunt certi, quòd filius sit suus, q̃ ecõtra. Filius enim hoc nescit nisi per signa. Tertia ratio dicitur participationis, quia naturale est, quòd totum plus amet partem, q̃ econtra. Partus autem est pars viscerũ.l.1.ff. de ven. inspi. & c. si ad matris. de conse. di.4. ergo &c. Licet autem filius habeat totum esse a patre, & matre simul, tamen secundum phylosophum maior portio de substantia matris est in corpore filij, q̃ de substantia patris, & ideo eum plus diligit, quia in eo plus de suo esse cognoscit. Item quia secundum Augustinum Amicitia

Parentes magis filios diligunt, q̃ e conuerso, vt memoriã post se relinquant.

Tres rationes a phylo. assignatæ de amore parentum erga filios.

2. Magis diligũtur filij a parẽtibus q̃ ipsi ab eis pp certificationem.

Alia ratione hoc idem tertio ostenditur.

citia trahitur ex consuetudine cohabitandi, colloquendi, & conuersandi. Matres autem cum filijs magis consueuerunt habitare, colloqui, & conuersari, q̃ patres. Item quia mulier communiter plures habet defectus, q̃ vir, sępe à viro odio, vel cõtentui haberetur, sed ꝑpter filios quos generat supportatur, & ab eo diligitur, maximum enim & præcipuum munus fęminarum est, concipere, & tueri conceptum. l. quæritur. §. si mulier ff. de edi. edic. quod ipsa cognoscens sibi euenire propter filios, ipsis maiori dilectione afficitur. Item quia illud pro quo plus laborauimus, plus diligimus, mater quæ plus laborauit in portando, pariendo, & educando filios, quàm pater, plus diligit eos. Est & alia ratio quare matres magis sũt teneræ filijs suis quam patres, scilicet quia mater semper est certa, quòd sint sui filij, pater vero dicitur is, quem nuptiæ demonstrant. l. q̃a semp. ff. de in ius vocan. Notandum tamen est, ꝙ patres soli habent filios in potestate sua, vnde Imperator, in statuta de patria potestate in fi. inquit. Qui ex te, & vxore tua nascitur, in tua est potestate, hoc etiam habetur. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. l. item in potestate, & l. nã & ciuiũ. Et olim tanta fuit hæc potestas, quòd licebat patribus occidere filios. ff. de liberis, & posthumis. l. in suis. & C. de patria potestate. l. fi. sed hodie non licet patri hoc facere, nec etiam vendere, aut pignorare, vt dicitur in l. 1. C. de patribus, qui fi distraxerunt, tamen maxima famis vrgente necessitate, posset eum vendere & pignorare, vt in. l. 2. coniuncta glosa. C. eo. ti. Si autem pater occiderit filium punitur. l. 1. ff ad legem pom. de pari. & insti. de publi. iu. §. alia deinde lex. Ex his tamen non est ablata patria potestas à patribus, quæ est inexi imabilis, vt dicitur in. l. filius. §. secundum formam. ff. de leg. 1. Matres verò nunquam habuerunt filios in potestate, nec habent. insti. de adoptionibus. §. fęminæ, & de hæredum qualitate & differentia. §. cæteri. Tamen licet non sit æqualis potestas, par, & æqualis reuerentia debetur patri, & matri. l. furiose. ff. de cura. furio. Ideo in. l. prima. ff. de obsequijs à

Et ista oĩa concludunt matrem teneriu filios diligere, nõ tamen fortius.

liberis, & libertis præstan. dicit iurisconsultus, patrem, & matrem venerari oportet. De qua veneratione, tres considerationes faciemus, prima dicetur Distinctio, secunda Obligatio, tertia Declaratio.

PARS PRIMA.

De septem parentibus honorandis.

QVO ad primam partem, sciendum est, quòd septem sunt, qui paterno digni sunt honore. Primus est pater cęlestis, cui debemus dicere, & possumus, illud Matth 6. c. Pater noster qui es &c. vnde Deuto. 32. dicitur. Ipse enim est pater tuus, qui possedit, & fecit, & creauit te, & ad Ephe. 3. dicit Paulus. A quo omnis paternitas in cęlo, & in terra nominatur, & ideo. Deute. 6. & Matthæi 4. scriptum est. Dominum Deum tuum adorabis. Adorare enim secundum Alexan. de Ales. Exo. 10. Est actu exteriori honorare, qua propter conquæritur ipse pater cęlestis. Malachiæ. 1. di. Si ego sum pater tuus, vbi est amor meus? Sed heu quia potest multis dici illud Deute. 32. Deum, qui te genuit reliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Secundo honorandus est pater spiritualis. s. sacerdos parochianus à quo accepimus sacramenta, ideo dicitur. Ecclesiastici. 7. c. Honora Deũ ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes. Ipsi enim sunt patres omnium fidelium. capitulo. quis dubitet. 69. di. Item illi qui nos de baptismo susceperunt, patres nostri spirituales dicuntur, de conse. distin. 4. capitulo. vos ante omnia. Et ideo honorandi sunt. Tertius est pater temporalis, vt reges, & domini temporales, vnde quarti. Reg. quinto. dicitur, quòd accesserunt ad Naaman serui eius cum esset indignatus contra Helisenm, & dixerunt ei pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta certè facere debuisses, & sic appellant eum patrem, ratione superioritatis. Ideo primæ Petri. 2. dicitur. Deum timete, regẽ honorificate, & ad Ephe. 6. Serui obedite

Septẽ sunt qui paterno digni sunt honore, primus ẽ De⁹.

2. Paterno honore dignus.

3. Paterno honore honorandus.

dominis cum omni timore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, maxime autem honorandi sunt boni, quia prauus honore non est dignus, vt Arist. ait. 4. Ethico. secundum autem leges puniūtur grauiter iniuriantes prælatis suis temporalibus. ff. de re. mili. l. omne delictum. §. 1. & l. miles, eo. tit. dicitur. Qui manus intulerit præposito, capite plectendus est: honorandi sunt ergo superiores à subditis, & inferioribus. ff. de aqua pluuia. ar l. 1. §. deniq;. el secundo. Tanto autem magis honorandi sunt prælati spirituales, quanto spiritualia temporalibus præferuntur. l. sancimus. C. de sacrosancta eccle. Quartus est pater doctrinalis. s. doctor in theologia, vel in alia scientia licita. Omnis enim sapientia a domino Deo est. Ecclesiast. 1. vnde Ecclesiastici. 38. dicitur Honora medicum, propter necessitatem, enim illum creauit altissimus, & ideo lex imperialis iubet tales doctores honorari C. de pro fesso. qui in vr. constan. l. 1. lib. 12. ait em Plato. Si sapientiæ forma oculis corporeis videri posset, ad amorem sui maxime incitaret. Super autem omnes doctores, & magistros, honorandi sunt confessores, & prædicatores, qui nobis tradunt scientiam de anima, & de salute nostra, quia non est nobilior scientia in rebus naturalibus secundum Aristo & cōmentato. in primo de anima. Oēs etiam magistri, qui nos in aliqua arte, vel sciētia instruxerunt honorandi sunt tanquā patres, vnde Aristo. 8. Ethico. ait. Magistris non potest æquiualens reddi. Quintus est pater antiqualis. s. senex, q honorandus est ratione prudentiæ, quę in ipso est, vel debet esse, vnde. Iob. 12. dicitur. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Ex quo senex sunt cōiter boni consilij, ideo Deuto. 32. dicitur. Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi: de illo patre dicitur. Leui. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis. & ff. de iure immunitatis. l. semper, dicitur: semper in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit maiores namq; nostri penè hunc honorem senibus, quē magistratibus tribuebāt, & ind. tella. C. de testa. dī. Mos nāq; retinēdus est antiquissimæ vetustatis. Sextus est pr virtualis. s. vir iustus, & sanctus, qui honorandus est. ait. n. Arist. 4. Ethi. Virtuti perfectæ non fit condignus honor; & ibidem etiam ait, q honor est exhibitio reuerentię in testimonium virtutis, & ideo, in auten. de mona. §. illud. coll. 1. dr. Vir Deo amabilis in conuersatione sancta longeuum vitæ suæ peragens tēpus, pollens animi virtutibus, & corporis operationibus veneretur; quia in eo gratia Dei relucet. Septimus est pater corporalis, qui maxime honorandus est, de quo honore ait Imperator, in auten. vt cum de appella. cognoscit. §. considerare. coll. 8. Considerare debent parentes quia & ipsi filij fuerunt, & eadem à parentibus suis sperauerunt. Similiter, & qui nunc filij sunt, debent studere parentum animas sanare, qui & ipsi parentes fieri desiderant, & à suis optant filijs honorari, hoc autem pręcipit lex naturalis iubens fieri alijs, quod quis vellet sibi fieri, & & nō facere alijs, quod sibi nollet fieri c. 1. 1. di. Aristo. quoq;. 9. Ethicorum. ait. Patrem vester homo magis debere venerari, quàm se ipsum.

4. Tale honore dign°.

5. honorandus.

6. Paterno honore dignus.

7. Tali honore dign°.

CHRISTI SERVATORIS nostri, ac Salomonis, & Coriolani exempla, parentes honore prosequendos esse.

De hoc habemus exemplum Christi Lucæ. 2. vbi dicitur, q erat subditus illis. Item Salomonis exemplum habemus. terij Reg secundo. qui iuit in occursum matris suæ venientis ad eum, vt loqueretur ei pro Adonai adorauitq; eam, & fecit poni thronum ad dexteram suam, in quo fecit matrem sedere, quæ ait. Deprecor deprecatiōē vnam &c. dixitq; ei rex: Pete mater mea. neq;. n. fas est vt auertam faciem meam a te. Tertium exemplum habemus Coriolani Romani, de quo scribit Eutropius, q cum fuisset consul vrbis Romæ, postq deuicit Volscos, & Coriolos, vnde postea nomen accepit, in exilium mittitur à Romanis, ad ipsos quos vicerat, vt ab eis occideretur. Taliter. n. remunerat mundus sibi seruientes, sed Coriolanus

lanus cum eis gratiose viuens ab eis contra Romanos dux factus est, & post multas ciuitates, & terras captas ad fossas quinq; millium passuū ab vrbe castra posuit. Secundus post Tarquinum superbum, qui contra patriam duxit exercitum, populatur inde Romanum agrum, & multa mala fecit secundum Frontinum, in li. de re militari, quærens commouere discordiam inter patres, & populum, quæ propter Romani ad ipsum oratores miserunt, quos ipse remisit sine vlla audientia. Deinde missis alijs non recipiuntur in castris, qua propter missi sunt sacerdotes cum suis insignibus vellati, qui minus fecerunt quàm primi. Tunc matronæ, vt scribit Valerius li. 5. rubrica de pietate erga parentes, ad Vecturiam matrem Coriolani, Voluniamq; vxorem eius conueniunt, vt ipsa mater, & vxor Coriolani duos eius filios in hostium castra ducerent, & vrbem precibus liberarent, quam armis tutari difficile erat. Cum ergo ad castra ventum est, nunciatur Coriolano adesse ingens mulierum agmen, qui spreuit eas, mox quidam familiarium inquit. Nisi me decipiunt oculi mater tua, & coniunx, & liberi tui adsunt. Tūc Coriolanus cum matri amplexum ferre vellet, dixit mater, priusquā amplexum accipiam dic an ad hostem, an ad filium venerim, & vtrum captiua in castris tuis sim? In hoc me longa vita, & senectus traxit, vt exulem te, deinde hostem viderem, potuisti populari hanc terram, quæ te genuit, & nutriuit? Si ego te non peperissem Romano oppugnaretur, si filium non haberem libera in patria mortua essem. Tunc ad matrem conuersus Coriolanus ait. Expugnasti ò mater, & vicisti iram meam, patriam ergo vtero tuo dono, repenteque agrum Romanum armis hostilibus liberauit. O christiani si tantam impendit infidelis iste matri suę reuerentiam, quare vos non honoratis parentes vestros? Profectò saraceni, ceteriq; infideles, maiorem exhiber parentibus reuerentiam, quàm perfidi christiani.

Causa cur quidam ini- *quos filios habeat.*

SED hic quæritur quæ est causa, quare quidam habent filios ita contra se peruersos. Et respondeo, quòd hæc peruersitas quandoq; prouenit ex peruersitate parentum, qui male eos tractant. Qui igitur vult a filijs bene tractari, debet & ipse illos bene tractare, & qui vult habere bonos, subditos, debet esse bonus princeps & prælatus. c. esto subiectus. 95. di. hæc tamen malignitas filiorum erga parentes pōt ab alijs quinque causis prouenire. Primo ex auaritia sicut patet de Absalon qui de regno expulit patrem suum, vt habetur secundi Reg. 15. & 47. di. 5. necesse. Secundo ex superbia, vnde in persona talium parentum dicitur Esa. 1. Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Tertio, ex luxuria, vnde Lac. in 2. diuinarū instit. aduersus gentes, ait. Ex luxuria vt vitia, omnia ita impietas aduersus Deū & parentes nascitur. Quarto ex diuina iustitia quia eos ex adulterio, vel adulterio affectu genuerunt, vel non correxerunt, vel plusq̄ Deum dilexerunt. Qua ex re patiēter dicat pater, illud Esa. 46. c. ego feci, & ego ferā, & portabo. Quinto hoc prouenit ex condigna vindicta, quando scilicet ipsi fuerunt rebelles parentibus, vnde Matth. 7. & Lucæ. 6. dicit dominus. In qua mensura mensi fueritis, remetietur & vobis. Eandem enim falsam filij parentibus dant, quam ipsi patribus suis dederunt. Vnde legitur, q in ciuitate Astensi quidam iuuenis habens patrem senem, cum haberet vxorē diuisit lectum patris, & coniunxit medietatem illius cum lecto suo, dixitque patri, sufficiat vobis illa medietas. Ego enim bene volo requiescere cum vxore mea in lecto magno. Audi mirabile, cum iste iuuenis haberet filium infantem, qui tunc incipiebat aliqua verba proferre, videns ille puerulus tantam sui patris crudelitatem erga auum, accepit gladium, & sicut potuit ascendit lectum patris sui cum illo gladio, quod videns pater, & mater eius, interrogauerunt eum quid facere vellet, ipse vero respondit irata voce. Volo diuidere lectum vestrum, & seruare medietatem eius, & coniungere cum lecto meo, quando accipiam vxorem, sic enim tractasti auum meum. Quod audientes compuncti sunt, & bene tractauerunt illum

A quinque causis filiorum malignitas erga parentes prouenire potest.

Exempla de aliquibus filijs, parentibus rebelles existentibus.

Aliud exemplum. pauperem senem. Alius quoque filius multa bona promisit patri, si omnia bona sua renunciaret in manibus, quo facto, primo patrem in quadam camera per se stare fecit, deinde cum senescentem in illa camera sustinere nolens, ipsumq; camera eijciens, iuxta ostium aulæ sibi lectum parauit. Adueniente igitur hieme, dùm frigore cruciaretur, rogauit puerum filij sui, vt patrem suum rogaret, vt panniculum aliquem sibi cõcederet ad se tegendum, ne siue tegumento iacens moreretur: puer vero vix duas vlnas burrilli obtinuit. Cùm autem aliæ duæ vlnæ superessent eum lachrymis instabat eas sibi dari. Et interrogatus quid de eis facere vellet, respondit. Re vera seruabo illas, & cum decrepitus fueris nihil amplius a me habere poteris, quando frigore cruciaberis. Quibus verbis ille de peccato suo penitens, deinceps patrem honorauit. Similiter legitur, quod quidam in ciuitate Alexandriæ habuerat patrem, quem male tractauerat, iudicio autem Dei, postea & ipse habuit filium, qui eum peius tractauit. Vnde semel filius eius accepit eum per capillos, traxitq; eum per quandam stalam, & posteà per totam domum trahebat. Cum autem peruenisset ad quandam columnam, dixit ille qui trahebatur, ha fili miserere mei, ego enim nõ traxi patrem meum nisi huculq;. Ipse autem respondit, ha scelerate pater. Ego volo trahere adhuc quattuor brachia, vt te peius tractem, quam tractasti patrem tuum. Obedite ergo parentibus vestris ò filij, ne in talem sententiam & vos incidatis cum eritis patres. Et hoc sufficiat pro prima parte nostri sermonis.

Aliud exemplum.

PARS SECVNDA.

De obligatione filiorum erga parentes.

Triplici ratione ostenditur filios obligari in amore parẽtum quarũ prima est, SEcunda pars nostri sermonis dicitur obligatio. Quantum enim filij obligati sint parentibus, probatur tripliciter: primo ratione acceptionis sic. Beneficiatus tenetur rependere vices benefactori suo. 3. Topicorum, & 9. Ethicorum, vt etiam est textus in c. cum in officijs, extra. de testa. Et ideo secundum Tho. 2. 2, q. 101. art. 1. homo diuersimode est alicui debitor secundum beneficia ab eo accepta. Quanto enim maiora recepit bona, tanto magis eis tenetur. Tũc sic nullus potest in hoc mundo inueniri, à quo plura beneficia quis acceperit, quàm a parentibus, primo enĩ ab eis accepit esse, de quo Arist. inquit 2. de anima. Omnia esse appetunt, & pro ipsius esse conseruatione, omnia secundum naturam operantur. Et ratio est, quia hoc esse, donum a Deo est maximum, quod sine ipso nihil habere potest homo. Est enim fundamentum omnium bonorum, scilicet spiritualiũ, corporalium, & temporalium. O fili cõsidera, quod non haberes vitam, non virtutes, non diuitias, non scientiam, non pulchritudinem non gratiam Dei, non deniq; posses habere vitam æternam, nisi prius haberes esse, quod tam excellentissimum munus habuisti post Deum à parentibus tuis. Propter quod debes eos honorare, & diligere. Nam si quis largiretur tibi vestem pulchram aut diuitias multas, eum diligeres, & honorares. Et ideo Ecclesiastici 7. dicitur. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris, memento, quod nisi per illos non fuisses, & retribue illis, quomodo, & illi tibi, hæc ibi. Post esse, necessaria sunt plura viuenti alimenta ne pereat, præcipue in tenera ætate, indumenta, & alia plura. Et quis ista tibi tribuit ò fili, nisi pater, & mater? cogitastine vnquã quomodo te in tenera ætate nutriri necesse erat, & quod per te non poteras, ipsi ministrauerunt? Nam mater tua tibi lac de pectore suo exhibuit, cogita quot dolores in vtero te habens, & in pariendo portauit, ha fili ingrate, quare tantorũ beneficiorum es immemor? O patres, & matres, omnia ferè quæ agitis, propter filios facitis, vnde dicit imperator. C. de legitimis hære. l. emancipatis. Votum est patris res suas ad filios peruenire, & ff. de bonis liber. l. penul. dicit iurisconsultus. Oĩa, quæ nostra sunt liberis nostris ex voto paramus. O fili quis te loqui docuit? quis te nutriuit? & ab oĩbus cõtrarijs cũ esses infantulus protexit? quis tibi de victu, & tegumento prouidit? quis immundicias

quia ab ipsis esse acceperunt.

dicias tuas absterfit, vel abstergi fecit? quis te adiscere sollicitauit? quis te ad studium cum magna impensa tenuit? quis te artem quam scis adiscere fecit? nonne hoc egerunt parentes tui? Audi ergo Hieronymum quid tibi dicit, in libro de honorandis parentibus. Memento parentum, quia talis es, quorum manibus incrementa sumpsisti, si ergo tantum quis est debitor alicuius, quanta ab eo beneficia accepit, cogitate o filij quan tam habetis erga parentes vestros obligationem: & licet ius naturale velit paria beneficia referri benefactori. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de peti. here. & c. de forma 22. q. 5. tamen quia parẽtibus non potest æquiualens reddi, vt ait Aristo 8. Ethicorũ, sufficit filio facere ꝓ posse. Nam qui fecit quod potuit, legem ad impleuit. l. iure ciuili. ff. de condi. & demo. Debetis quoq; (ò filij) considerare exemplum quod legitur in libro de proprietatibus rerum, scilicet, ꝙ Pellicanus dum conspicit filios à serpente venenatos, & occisos expandit alas suas, & seipsum rostro ferit in pectore, sanguinémque effundit super filios ex quo reuiuiscunt. Qui viuificati cernentes patrem debilitatum ex sanguinis effusione, ita ꝙ exterius procedere non potest, exeũt omnes, & cibum quærentes patrem nutriunt, & fouent. Idem enim vos facere debetis parentibus vestris senibus, & infirmis, qui omne tempus suum in laboribus expenderunt, vt vos educarent, & ditarent.

SEcunda ratio dicitur dilectionis. Nã vt dicitur. 9. Ethicorum: amor debet esse reciprocus, & Leu. 19. præceptum est. Diliges amicũ tuum sicut teipsum. Sed dicite ò filij quis est quis vos magis in hoc mundo amet? Profectò clarum est veram esse sententiam, quæ ponitur in. l. cum furiosus. C. de curato. furio. §. quòd nullus affectus vincit paternum, nec etiam maternum. Vt dicitur in. l. videamus. ff. de in litem iurando. Ideo dicitur in. l. isti quidem. §. fi. ff. qđ me. causa, ꝙ parentes magis diligunt filios, q̃ seipsos. Patuit exemplum de amore paterno erga filiũ. 2. Reg. 18. c. Cum. n. Absalon tẽtasset patrẽ suum Dauid de

Parentũ in filios amor, ipsos cogit ad dilectionẽ erga parẽtes, & est 2. ratio.

regno expellere, ac Dauid contra eũ mouisset exercitum. Ipseq; Dauid remansisset in porta ciuitatis, præcepit Ioab, & Abisai, quibus commissa erat summa belli dicens. Seruate mihi puerum Absalon, itaq; egressus est populus cõtra Absalon, & suos in campum, & factum est prælium, debellataq; est ab exercitu Dauid gens Absalonis. Accidit autem vt Absalon occurreret seruis Dauid sedens mulo, cumq; ingressus fuisset mulus subter cõdensam quercum, adhæsit caput eius quercui, & illo per capillos suspenso, mulus cui insedebat pertransiuit. Quod cum nunciatũ fuisset Ioab, tulit tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalonis. Cũq; adhuc palpitaret concurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab, & interfecerunt eum. Cùm vero nuncius curreret ad Dauid qui sedebat inter duas portas, & speculator diceret, video quendam venientem, dixit Dauid. O si bonus est iste nuncius? Et appropinquans nuncius ad Dauid, ait. Salue rex. Benedictus Dominus Deꝰ, qui dispersit omnes cõtrarios regi meo. Et ait rex. Est ne pax puero Absaloni? Qui respondit, ꝙ mortuus erat. O Dauid pater pijssime. O genitor cordialissime: O paterni amoris affectio immensa, non cogitauit Absalonis rebellionem, non dixit, volebat filius meus surripere regnum meum, non dixit, meritò, interfectus est & punitus, secundum nequitiam suam. Imo paterno amore deuictus, constrictus est amarissimas lachrymas fundere, & ascendit cenaculum portæ, & fleuit, & sic loquebatur. Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te? Absalon, fili mi, fili mi Absalon. O crudeles filij, considerate immensitatem amoris, quo vobis afficitur pater, & mater, & honorate eos. Ait eñ Hieronymus, vbi supra, cuilibet vestrum. Sit tibi grata vita illorum, quibus charior est vita tua, quàm propria, redde amoris vicem colendæ pietatis.

Exemplũ de Dauid diligente Absalon.

TErtio, ꝙ debeatis diligere, & honorare parentes ostenditur exemplo brutorum, & irrationabilium animalium.

Tertio brutorum exẽplo demon-

stratur, filios debere diligere, ac honore prosequi parentes.

Multa brutorum exempla.

lium. Ipsæ etenim sæuissimæ feræ, & animalia siluestra, serpentes feroces, vo lucresq; rapaces, ad parentes suo modo pietatẽ exhibent, & amorẽ. In libro etiã de aĩalibus legitur, q̃ filij Balach eu iusdã auis, cibant parentes suos in senectute. Et filij Moroth alterius auis, cibant parentes, non solum in senectute, sed quãdocunq; indigẽt. De ciconia quoq; in libro eodem legitur. Qđ senescens pater, aut mater eius ab ea nutritur, alis fouetur, & ciconia filia quæcunq; põt beneficia, parentibus indulget, quia vt dicit Ambrosius in Exameron, Homilia 5. Auis pia Romanorum antiquo more appellari solebat. Coruus etiã qñ senio deplumatur, eum filij sui plumis & pennis suis vestiunt. Elephas quoque senio grauatus, atq; ex debilitate cadens clamat, ad euius vocem iuuenes elephantes currunt, & eum de terra eleuant. Econtra vero canes rabidi, dum paruuli sunt, & lacte matris viuunt diligunt eam, eiq; adhærent, sed quam cito sunt maiores facti, & habent acutos dentes, si os in medium proijciatur, illud de ore patris, ac matris eripere conantur, & contra eos insurgunt, vt ergo non simus sicut canes rabidi, debemus esse parentibus nostris obsequentes, & gratiosi. Ad hoc etiam nos incitare debet exemplum gentilium. Refert enim Valerius. libro. 5. quòd quædam mulier Romana, capitali sententia damnata a prætore, in carcerem posita est, vt fame moreretur. Custos autem carceris concessit filiæ vt eam visitare posset, diligenter tamen obseruans, ne quid ad eam afferret, quæ mulier damnata cùm multis diebus superuixeret, dictus custos admiratus obseruauit filiam, & inuenit; quòd matrẽ suo lacte sustentabat, quæ nouitas, matri remissionem impetrauit. Et subiungit præfatus doctor. Hoc contra naturam factum crederetur, nisi diligere parentes prima lex naturæ esset. Exemplum etiam simile, quasi per omnia refert. Solinus de quodam patre sene, & grandeuo, taliter à filia in carcere sustentato. Refert quoq; in eodem libro. Ipse Valerius, de alia, quæ patrem suum præ infirmitate, & senectute comedere non valentem, velut infantem pectoris sui alimonia enutriuit, quod cum fuisset compertum, in memoriam tanti præconij corpus fęminæ fuit à corruptione præseruatum, aromatibusque, & mirra consecratum.

PARS TERTIA, scilicet ad quid teneantur filij parentibus suis.

Filij erga patrem, & matrem ad sex tenentur, et primo eos diligere debens.

Tertio principaliter hic quæritur, ad quid specialiter tenentur filij erga patrem suum, & matrem, & respondeo secundum Alexãdrum de Ales, in tertia parte summæ, super hoc præcepto, quòd ad sex tenentur filij parentibus. Primo enim tenentur eos diligere, quod sic probatur, scriptum est Deuterono. sexto. Matth. 22. Mar. 12. Luc. 10. 23. q. 4. cap. et vindicta circa finem & cap. debet homo. & eadem cã. q. 5. c. si non licet. de pe. di. 2. c. charitas, & de sacra vnctione capitulo vnico. §. hoc vnguento. vbi dicitur diliges proximum tuum sicut teipsum. Sed ò fili, quis est tibi magis proximius patre? qui cum filio censetur esse vna, & eadem persona. l. 6. C. de impuberum, & ali. sub. Et ideo dicit Vgo in libro de sacra. Primum præceptum secundę tabulæ ad patrem pertinet hominem, sicut primum primæ tabulæ ad patrem pertinet Deum, vtrobique paternitas præponitur, vtrobique principij dignitas honoratur. Sicut ergo super omnia Deum amare debemus, ita super omnes hómines parentes nostros diligere tenemur, & amorem cordis etiam operibus demonstrare, vt dicere possimus cum Domino Iesu illud Ioannis. 14 Vt cognoscat mũdus quia diligo patrẽ &c. Et notandum est, quòd appellatione parentum intelliguntur omnes ascendentes, videlicet non solum pater, & mater, sed etiam auus, & auia & reliqua, & appellatione liberorum, intelliguntur non solum filij, & filiæ, sed etiam omnes nepotes, & descendentes vt in autentico, vt liceat matri, & auie. §. illud quoque coll. 8 & l. appellatione patris, & l. liberorum appellatione ff. de verbo. signi. Sed heu, heu, heu, quia hodiernis tempori-

poribus raro inuenitur pietas, & amor filiorum erga parentes, imo quàm plurimi maledicti, & crudelissimi filij, parentibus suis mortem desiderant, vt eorum nūmos accipere possint. Et alius dicit, quamdiu viuet iste maledictus senex: alius, quando morietur ista maledicta vetula? Ita quòd verificatum est, illud Ouidij, in primo Methamor. dicens. Filius ante diem patrios inquirit in annos. Victa iacet pietas. Sed ò filij, nolite tales sequi, sed imitamini pium Eneam, de quo refert Virgilius. 2 Eney. quòd cum pater suus Anchises rogaret eum, vt aufugeret ab hostibus se relicto nequaquam assentire voluit. Vnde ipse Eneas dicit eo. li.

Rursus in arma feror mortemque miserrimus opto:
Nam quod consilium, aut quæ fortuna dabatur,
Mene efferre pedem genitor, te posse relicto.
Sperasti, tantumque nephas patrio excidit ore:
Alterum in alterius mactatos sanguine cernam. quasi dicat tecum potius pater volo mori, quàm sine te viuere.

Secundo filij tenentur timere & seruare parentes.

SEcundo debent filij timere parentes. Scriptum est enim Leui. 19. vnusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Quòd vt efficiatur, debent patres taliter conuersari cum filijs scilicet grauiter, & honeste, ac exemplariter, vt reuereantur, nimia enim familiaritas contemptum parit. ff. de officio præsidis. l. obseruandum. Debent ergo ita conseruari superiores cum inferioribus, ne contemptibiles videantur. ff. de officio proconsulis. l. nec quicquam. §. circa aduocatos. & .86 di. c. quando necessitas. Similiter debent patres seruare illud Ecclesiastici. 33. vt possint timeri, ait enim sapiens vbi supra. Ne des potestatem filio super te in vita tua, & ne dederis alijs possessionem tuam, ne forte pœniteat te, & postea depreceris pro illis, hæc ille. Vnde Iacobus Beneuentanus. 55. c. sui libri, inquit Dum retinere potes dominatum non dabis vlli. Te viuente tuum nulli præbebis honorem. Sed tibi conserua charus, vt esse queas. De his duabus obligationibus, scilicet amandi & timendi, ait Hierony. vbi supra. Præbeatur parentibus amor, mixtaq; formido.

Tertio filij eisdem genitoribus obedire debeat.

TErtio tenentur eis obedire. Vnde ad Ephe. 6. dicit Apostolus. Filij obedite parentibus vestris in domino, hoc. n. iustum est, vnde habetur in prouerbijs Philosophorum. Socrates dicebat, filio modesto nunquam videtur graue quod pater iubet, & ad Col. 3. dicitur. Filij obedite parentibus vestris per omnia scilicet honesta, secundum Alex. de Ales, in tertia parte summæ super hoc præcepto. Quarto tenentur illos honorare, & rereri, vnde Aristo. 9. Ethico. ait. Filij debent parentibus honorem. Solon quoque Philosophus, in suis legibus dixit, Deum honora, parentes reuerere, non tamen quemlibet honorem tenentur filij exhibere parentibus, sed secundum illorum statum, & conditionem. Sed heu, quia quasi nullus honor, ac nulla reuerentia hodiernis temporibus habetur parentibus. O ingrati filij, an nescis, quòd honor parentis est tuus, Ecclesiastici. 3. Ideo Ambrosius super Matth. 15. c. inquit. Primus gradus pietatis est, vt quos auctores tibi Deus voluit, honores obsequijs: abstineas contumelijs, nec vultu lædenda est pietas parentum.

Quinto filij non debent parentes cōtristare

Quinto tenentur filij non contristare vnquam parentes, factis, vel dictis, aut signis, vel quocunque alio modo, sed debent eos semper consolari in omnibus tribulationibus, secundum possibilitatem suam, vnde Ecclesiast. 3. dicitur. Fili suscipe senectam patris tui, & non cōtristes eum in vita ipsius, & si defecerit sensu, veniam dato, & ne spernas eum in virtute tua, quæ verba sunt multum pōderanda. Primo enim dicit suscipe, idest amoroso affectu, & gaudioso osculo, & amplexu consolare. Secundo dicit senectam multum siquidem alijs, sed multo magis sibi tædiosam, & laboriosam. Et ideo Thobias 5. c. sui libri, vocat filium suum baculum senectutis suæ, quia in senectute filius debet esse baculus patris sui. O quàm dulce vocabulum pater, aut mater, ò quam gratum

verbum filius, aut filia, hinc Hieronymus, vbi supra. Mater, & filia, nomina pietatis, officiorum vocabula, vincula naturæ, vnde dicitur in.l. liberorum.ff. de verbo.signi. q nullum nomen dulcius est, quàm nomen filij. Tertio subditur in prædicta auctoritate patris tui, vel extranei, non inimici, sed illius, qui te genuit, nutritoris tui, & cordialis dilectoris tui: vnde Hieronymus, de honore parentum ait, foueatur parẽtum senectus, & factis eorum vicissitudo reddatur, videant libri vestri, quid faciant, vicem similem reddituri. Quarto subinfertur. Et non contristes eum in vita ipsius, nõ inquam contristes factis, non signis, non modis, non verbis, vnde Hierony. vbi supra. Nemo asperis verbis patris lædat, affectum sonet quicquid linguæ dixerint filiorum, quod parentes delectat audire. Quinto subdit, & si defecerit sensu veniam dato, idest si non recte fecerit aliqua, vel dixerit ridicula, siue puerilia & stulta, non irrideas eum non dicas iniuriam, vnde Hiero. vbi supra. Habet quandam senectus infantiam, quasi dicat, recole puerilia infantiæ tuæ, & recole in eis patientiam erga te, quando enim tu flebas, turbabas domum, inquietabas dormiẽtes, & alia faciebas quibus infantilis ætas, solet esse molesta. Ipsi tibi alludebant, blandiebanturq; vt a planctu reuocarent, & miserias tuas patienter tollerabant. Noli ergo irridere patrem tuum, sicut Cham, qui maledictus fuit a Noe patre suo, quia dormientem eum discoopertum irrisit. Genesis 9. Sexto concluditur. Et ne spernas eum in virtute tua. Multas nanq; naturales virtutes habet iuuentus, quæ inexperta malis, pauperes senes ralibus carentes despicit, & contemnit. Noli igitur ò fili iuuenis, spernere patrem tuum senem, tu sanus illũ infirmũ, tu fortis illũ debilem, tu iocundus illum tristem, tu sensibus vigens, illum cęcum, fętidum, & dentibus priuatum. Ideo dicitur Ecclesiastici.8. Ne spernas honorem in senectute sua, etenim ex nobis senescunt, & Prouer. 16. dicitur. Corona dignitatis senectus.

Sexto tenẽtur filij parẽtibus sub uenire.

VLtimo pro nunc dico, quòd tenetur filij subuenire, & seruare parentibus in omnibus necessarijs, secundum possibilitatem suam, vnde scriptum est. Ecclesiastici.3.c. Qui timet Deum honorabit parentes, & quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt in opere, & sermone, & in omni patientia. In quibus verbis consideramus tria seruitia, scilicet primo operis dum dicit, in opere, vnde Hieronymus, vbi supra ait. Exsolue fili quod debes, & officia debita qualicumque exhibe famulatu, quia parentibus non potest reddi quod debetur. Primo itaq; in mane cum de lecto surgit pater, considera, ò fili si aliquid necessarium sit ei vt calefacere pannos in hieme, si est senex, & idem dico de matre. Si est inualidus pater, vel ita senex, vt non possit se induere, adiuua illum, sustenta illum, si opus est, adiunge te lateri eius, & intrantem ecclesiam comitare præsertim in festis, si aliquando pater reuertitur domũ balneatus, lutosis pedibus, siue dolore aliquo correptus, siue sudoribus madefactus, vel frigore astrictus, inter filiorũ manus excipiatur, & se quisq; existimet feliciorem alijs, qui præcurrit, & plura circa parentes facit. Secundus modus seruiendi est oris, scilicet cum dilectione, & dulcedine, & reuerentia, cum eis loq, & respondere, sicut serui faciunt cum dominis suis, & dicere cum Paulo. Act. 9 Domine quid me vis facere? Tertius modus subditur cum dicitur, in omni patientia, scilicet cordis, hoc est dicere, q in seruitijs multis parẽtibus exhibitis, non frangantur filij illorum repræhensionibus, improperijs & conuitijs. Non dedignentur, non male respondeant, aut duce. Imo turbatos parentes contra se, humili patientia pacificare debent, & dulcibus verbis. Sic enim facere serui dominis suis solent, nam. Prouer. 15. scriptum est. Patientia lenitur princeps. Si ergo turbatus est pater, vel mater suauitate verborum placetur. Nam vt dicitur Prouerbiorũ.15. Responsio mollis frangit iram, & lingua eucharis in bono homine abundabit. O filij seruite parentibus vestris, & scitote, quòd si per mille annos eis seruieritis, non poteritis eis debite satisfacere. Ipsi enim vos nutriuerunt de propria carne, & de propria substantia. Audite Ambrosium, super

Quæ seruitia filij parẽtibus exibere debẽt.

per Luc. 18. dicentem. Si pauperis matrē non reddisti cruciatus, quos pro te passa est, non obsequia, quibus te gestauit, non alimenta, quæ tibi tribuit, verò pie tatis affectu immulgens labijs vbera, non famem, quam ipsa pro te tollerauit, ne quid quod tibi noxium esset comederet, ne quid quod lacti nocere hauriret, tibi illa ieiunauit, tibi comedit, tibi illa cibū, quem voluit non accepit, tibi, quem noluit cibum sumpsit, tibi vigilauit, tibi fleuit, & tu illam egere patieris? Illi debes quod habes, cui debes quod es, hæc ille. O maxima peruersitas filiorum, qui parentes suos non nutriunt, eis non prouident de necessarijs, profectò tales grauiter puniri debent, vnde dicit Lactantius primo, diuinarum institutio. aduersus gentes. Iustissime quidem, pari vindicta parentum, ac Deorum violatio, expianda est. Tenemini ergo, o filij alere parentes vestros. Scriptum est enim. ff. de liberis agnoscendis. l. si quis. §. si impubes. Si impubes filius sit emancipatus, patrem inopem alere cogitur. Iniquissimum est enim patrem egere, cuius filius sit in facultatibus. & C. de alend. liber ac paren. l. parentum. dicitur. Parentum necessitatibus liberos succurrere iustum est.

Peculium quid sit, & qd est quadruplex, filij peculiū.

AD quorum declarationem notandū est, quòd peculium dicitur, quasi pusilla pecunia, siue patrimonium pusillum, vt dicitur in l. depositi. la prima. §. peculium. ff. de pecul. Item est sciendum, quòd peculium filij potest esse quadruplex, quoddam dicitur castrense, cum occasione militię aliquid in militia acquisiuit, quoddam quasi Castrense, quando ex aliquo officio publico acquisiuit, vt aduocatus, medicus, notarius, & huiusmodi. Similiter quòd euenit clericis ex officio suo, & in his pater nihil iuris habet. Imo ipse filius, vt paterfamilias in eo censetur. ff. ad mace. lege prima. §. final. & lege secunda, & C. de inoffic. testamen. lig. final. Quoddam peculium dicitur profecticium, quando ex rebus patris, vel earum occasione aduenit, & in eo nihil iuris habet filius, sed est patris institutio. per quas personas not. acquir. §. primo. Quoddam est adbenticium, quando ex aliqua hæreditate aduenit filio, vel alio titulo à matre, vel ab alia persona extranea vel alijs operationibus, & laboribus filij, & in hoc seruatur proprietas filio, & pater habet vsumfructum. dicto. §. primo. Tutamen, quòd viuente patre filius non potest illud alienare, nec de eo testari. capitul. licet extra de sepul. libro sexto. In omnibus his peculijs, etiam in quibus nihil iuris habet pater, filius etiam emancipatus tenetur sub pœna mortalis peccati alere indigentes parentes, vnde 86. distinctio. capitul. cæterum. ait. Ambrosius. Cæterum Dei traditio est, vt prius Paschas parentes, nam si iuxta diuinum oraculum, contumelia parentum morte luitur, quanto magis fames, quæ multo grauior est, hæc ille. Est etiam sciendum, quod quadruplices reperiuntur filij. Quidam sunt naturales, & legitimi, de honesto matrimonio procreati, extra. qui filij sint legi. capitul. cum inter Ioannem. Si tamen in facie ecclesiæ contraxerunt, credentes se legitime copulatos, vel etiam si tantum alter eorum credebat, licet sit aliquod impedimentum matrimonij inter eos, nihilominus filius pro legitimo reputatur, & succedit vtrique capitul. ex tenore. extra qui fi. sint legi. Secus si clandestine contraxerunt. extra de clan. despon. capitul. cum inhibitio. Ad hoc autem prodest filios esse legitimos, quia succedunt parentibus, vt in autentic. qui. mo. nat. effic. leg. §. quoniam. Alij sunt adoptiui, & legitimi. Adoptari autem potest, tam masculus, quàm fœmina, dummodo sit tantum minor tempore patre adoptante, quòd eius filius naturalis esse posset. ff. de adoptio. leg. adoptio. Et filij adoptiui, sicut filij naturales, & legitimi habentur, & etiam ab intestato adoptâti succedunt. C. de adoptio. l. pen. & ff. eod. l. si pater. & insti. de hære. quæ ab intesta. defe. § item adoptiuos. Alij sunt filij naturales tantum scilicet concubinæ, qui de soluto, & soluta, quæ eius vxor esse possit, nascuntur, qui filij legitimari possunt per sequens matrimonium inter eos, & per specialem licentiam Papæ, extra qui filij sint legi. capitul. per venerabilem.

Vel

Vel si pater offerat filium curiæ Imperatoris, fiatque curialis, vt in autentic. quibus modis. natu. effic. leg. §. si quis igitur. Coll. septima. Aut si pater moriens nominet eum in testamento filium suum hæredem legitimum, & ipse offerat postea principi testamentum, fit legitimus, vt in dicta autentic. §. si vero is qui; vel si pater non habet ascendentes, tunc posset instituere naturales filios insolidum sibi hæredes. C. de natur. liber. autentic. licet. Debent tamen naturales filij pasci arbitrio boni viri, etiam si alij filij legitimi existant, & succedant patri, dicta autentic. licet. Quidam verò sunt filij spurij nati de adulterio, vel incestu, aut aliter secundum leges damnato coitu, qui ab omni beneficio excluduntur, secundum leges Imperiales, vt habetur in dicta autentic. licet. & in autentic. ex complexu. C. de incest. nup. Episcoporum tamen interest facere, vt vterque parentum, talibus filijs necessaria subministrent, secundum competentiam facultatum suarum extra de eo qui duxit in ma. quam poll. per adult. capitul. cum haberet. Quia quilibet horum filiorum tenetur honorare parentes, & si enim non sint legitimi, tamen habuerunt esse à parentibus. Et ideo etiam naturales filij debent genitores suos venerari. ff. de in ius vocando. le. parentes. Quapropter dico cuilibet vestrum illud quod dixit Pio Philosophus, vt habetur in Cronica de Nugis Philosophorum. capitulo. 31.

Talis fias parentibus tuis, quales optares erga te fieri natos tuos. Quod si feceritis ad vitam peruenietis æternam. Ad quam &c.

✠
✠✠
✠

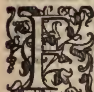
FERIA

FERIA V.

POST SECVNDAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE RETRIBVTIONE BONORVM ET MALORVM FILIORVM.

SERMO VIGESIMVS PRIMVS.

ILI recordare quia recipisti bona in vita tua. Luc. 16. Ari. lib. 8. Ethi. c. 7. inquit Parentes diligunt filios, vt sui ipsorum aliquid existentes. Et li. 9. eiusdem operis ca. 7. etiam dicit. Quilibet propriũ opus diligit, magis quàm diligatur ab opere suo, & etiam, in lib. 2 magnorum moralium. c. 78. ait. Omnes ad illud quod ipsi fecerunt, quodammodo beneuoli sunt, pater igitur beneuolus est ad filiũ, eo ipsius existente factore, propter quod magis pater filium amat, quàm filius patrẽ. Quia enim parentes de natura sua propria dederunt filijs corpus proprium, filij autem parentibus in generatione nihil dederunt Ideo filij non tantum diligunt parentes, sicut ab eis amantur. Qui diligunt eos vt opera sua, vt carnem suam & vt membra, sua hac de causa Deus nõ præcepit patribus, sicut nec præcepit, homini, vt diligat seipsum. Quæ conside rans Salomon, in Prou. suis c. 6. inquit. Fili conserua præcepta patris tui, quasi dicat propter maximam dilectionem nõ præcipiet tibi, nisi bonum. Et subdit, & ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo iugiter.

QVæ tamen intelligenda sunt de bonis præceptis. Nã in his, quæ sunt contra Deum, nulli est obediendum. 11. q. 3. c. non enim semper, cum octo capitulis sequentibus. Ideo dicit Vgo de S. Victore. Obedire debemus parentibus in omnibus, exceptis his in quibus dilectio patris offenditur. & Hiero. ad Furiã inquit Honora patrem tuum, si te à vero patre non separat. Tam diu scito sanguinis copulam, quamdiu, ille suum nouerit conditorem, alioquin tibi Dauid protinus clamat, & dicit. Audi filia, & vide, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. In bonis ergo obediendum est parentibus, vnde Thobias præcipiebat filio suo, vt habetur. 4. c. sui libri. di. Honorem habebis matri tuæ, omnibus diebus vitæ tuæ. In Cronica quoque de Nugis Philosophorũ. c. 3. dicitur. quòd. Solon, qui fuit vnus ex septem sapientibus ait. Parentes reuertere, & meritò enim sunt fideliores amici, quos habeat quis in hoc mundo. Ideo dicebat Statius, in libro Theba. Prolis amor crudeliã vicit pectora. Et scitote filij, quòd magna virtus est habere pietatem parentibus, iuxta illud Patronij poetæ. O maxima rerum, & meritò pietas tutissima virtus; vt ergo vos ad hanc pietatem incitem, quia dicit in

In his quæ sunt contra Deum nulli obediendum.

in communi prouerbio, quòd oratio breuis penetrat Cœlum, sermonem breuem faciemus de septé retributionibus, quas facit Deus bonis filijs pro seruitijs, quæ impendunt parentibus, & similiter breuissime ostendemus septem terribiles punitiones, quas faciet filijs inobedientibus, & malis.

Sermonis intentio ac diuisio.

DE PRIMA RETRIbutione scilicet viuificationis.

Filij honorē in parentes impendētes longeuā ducunt vitā.

EST ergo sciendum, quo ad primam partem nostræ prædicationis, quæ dicitur viuificationis. Quod quamuis mors sit patienter tolleranda, vnde Arist. in lib. de regi. princip. ait. Sapiens debet gloriari de morte, & non dolere, & Valerius. lib. 7. inquit: Cū ab Atheniēsibus iudicatum esset, vt Socrates hausto veneno periret, delatum sibi mortis poculum, non aliter, quam medicamentum immortalitatis accepit, & de mortis contemptu, vsq; ad vitæ extremum libero animo disputauit. Et Plato in Phedrone ait mortem philosophantibus appetendam, tamen vt inquit Aristo. 8. Ethic. Omnes eam naturaliter fugiunt. Et ideo si vis, ò fili longeuam ducere vitam, honora parentes. Nam scriptum est Exo. 20. c. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longeuus super terrā, & Deute. 5. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt longo viuas tempore, & bene sit tibi, & Eccle. 3. dicitur. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiori. At contra de his qui male tractant parentes dicitur Deuter. 21. c. quod tales debent lapidari & interfici, & Exod. 21. scriptum est. Qui percusserit patrem, aut matrem morte moriatur, & 31 cap. eiusdem libri. Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriaī, sanguis eius in ipso erit, & Deut. 27. Maledictus, qui non honorat patrem suum, & matrem suam, & dicet omnis populus Amen. Prouer. quoq; 20. dicit Salomon. Qui maledixerit patri, vel matri extinguetur lucerna eius in medijs tenebris, & 28 c. eiusdē libri, inquit. Qui subtrahit aliquid à patre suo, vel matre, & dicit hoc nō est peccatum, particeps homicidę est, & Ezec. 22. c. dicitur. Patrem, & matrem contumelijs affecerunt, propterea dedi eos in opprobria in gentibus & vniuersis populis in derisum. Tales etiam iniquissimi filij debent à iudicibus secularibus acriter puniri, vt præcipitur in l. 1. ff. de obse. a libe. præstā. Malus ergo filius breuē habebit vitam, patet de Absalone. 2. Reg. 18. de quo supradictum est. Legitur etiam, quòd in Cathelonia nostris temporibus in quadam ciuitate prope Valentiam. Quidam Ioannes nomine, annorum decem, & octo, parentibus inobediens, latro effectus suspensus est, & postquam mortuus fuit cùm adhuc esset in patibulo, paulatim emisit barbam magnam, qui ante penitus erat imberbis mutauit faciem, capilli eius creuerunt cani, barba alba facta est canitiæ, vsque ad effigiem senis nonaginta annorum. Currens autem Episcopus ciuitatis spiritu sancto edoctus ait. Nostis hunc iuuenem fuisse rebellem patri, & inobedientem. Scitote, quod si fuisset obediens vixisset vsq; ad ætatem nonaginta annorum. Sed quia fuit rebellis, hoc terribile iudiciū de eo fecit Deus, vt verificetur illud Psalmi. Viri sanguinum, & dolosi, non dimidiabunt dies suos.

DE SECVNDA RETRIbutione, scilicet multiplicationis.

Qui parentes honorificat sibi tū tpalia, tum spūalia thesaurizat.

SECVNDA retributio dicitur multiplicationis, de qua Eccle. 3. dicitur. Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suam, quod potest intelligi, non tantum de diuitijs temporalibus scilicet denarijs, & possessionibus, quas Deus dat filijs honorificantibus parentes suos, sed etiam de bonis téporalibus, vt formositate, sanitate, & fortitudine, insuper, & de spiritualibus, vt scientia, ratione sensata, ac maturitate, & virtutibus. At contra est de filijs, qui non bene tractant parentes suos. Illis. n. Deus dat maximam paupertatem. Vnde scribitur Eccle. 41. Filiorum malorum peribit hæreditas, & cum semine eorum hæreditas opprobrij. Et iterum. Eccle. 7. habetur. Generauit filiū q in summa egestate erit. Et ideo in autentico, vt cum de appel. cognoscitur. §. causas. coll. 8. assignan-

signantur causæ, quibus filius amittit, hæreditatem paternam, quas etiam ponit glos. in c. Quintauallis. extra de iureiur. & sunt istæ. Si parentes verberauit. Si inhonestam iniuriam eis ingessit. Si in fama eos læsit. Si cum malis conuersatus fuit. Si maleficus efficitur. Si vitæ eorum insidietur. Si cum concubina patris, vel nouerca carnaliter peccauit. Si delator, & accusator contra eos fuerit. Si pro patre, fide iubere noluit. Si testamentum facere illum prohibuit, si contra voluntatem patris cum arenarijs conuersatus fuit, nisi forte pater eius sit huius conditionis, si filia vitam luxuriosam duxit propter quod a matrimonio impediatur, si parentibus furiosis remedium non adhibuit, si parentem captiuum, cito non liberauit pro posse. O benedicte Deus, quam pauci inueniuntur filij, qui digni sint hæreditate paterna, hodierno nanque tempore rarissimi inueniuntur, qui debitum suum ergo parentes faciant, sed dicet quis, ego facio, reuerentiam patri meo, non sufficit hoc o fili, nisi postea illi subuenias in necessitatibus suis. Ait enim Hiero, super Matth. Honor in scripturis, non tantum in salutationibus, & officijs differendis, quantum in elemosynis, ac munerũ obligatione sentitur.

Casus circa parentũ sustentationẽ. ET ideo si casus contingat, q̃ filius cũ vxore, & duobus filijs, habeat etiam patrem, & matrem, nec habeat panem, vel cibum alium, ad sustentandam vitã, si pro quatuor personis, tenetur potius sustentare parentes, & permittere mori filios, quàm econtra, secundum Theologos & do. pręcipue Hieronymum, & Ambro. & habetur in 3. sent. dist. 39. & hanc quæstionem mouet sanctus Bonauentura ibidem. ar. 1 q. 4. & ita determinat Cynus. in l. 2. C. de patribus. qui fi. dis.

Debemus vsq; ad mortẽ parentibus seruire. ET de hoc, quòd debeamus seruire parentibus vsque ad mortem, dedit nobis exemplum Dominus noster Iesus Christus, qui vt scribitur Ioannes 16. commendauit matrem suam Ioanni, deinde dixit matri. Ecce filius tuus, scilicet Ioannes, quasi dicat, secundum Nicolaum de Lira ibi. Vsque nunc fui tibi ad obsequium, de cætero Ioannes erit loco mei. Deinde dixit discipulo. Ecce mater tua, quasi diceret. Deputo te ad eius obsequium. Super quæ verba Chrisostomus inquit. Docet nos Christus vsque ad mortis vltimam respirationem honorare parentes, & eorum diligentiã habere. Sed quid dicam de diabolicis filijs hodierni temporis, qui non solum non habent curam parentum, imo sunt eis peruersiores, quam extranei, & inimici, eos non diligunt, imo odio habent, & non possunt eos nisi toruis oculis aspicere, non obediunt eis, imo videntur studiose omnia contra eorum voluntatem facere, non honorant, non faciunt reuerentiam illis, sed irrident, & paruipendunt, & illos fatuos existimant, & appellant dicentes, quòd plura sciunt iuuenes quàm senes, & quòd qui senescit stultus efficitur, non consolantur eos in tribulationibus, imo afflictis afflictionem augẽt contumeliosa contra eos verba proferũt, non seruiunt illis, sed verberant eos, & in necessitate mori patiuntur, profectò si imperiales leges seruarentur, multi paternis hæreditatibus priuarentur, sed quid dicam de illis qui parentibus mortem intemptant? Heu horribile facinus. O sceleratissimum flagitium. O diabolica crudelitas, quando filius, veneno vel gladio, vel alio modo parentes interficit. Nostris namque temporibus in ciuitate Barri. scilicet 1470. inuentus fuit filius, qui occiderat propriam matrem. O sathanici filij crudeliores tigribus, & leonibus. Non enim reperitur aliqua belua tam fera, quæ sic male suos possit tractare parentes, instigante eos natura ad amorem paternum. Et ideo talibus filijs parentes necantibus horribilis est pœna, a legibus ordinata. Primo enim debent virgis cedi, deinde in sacco corij consui, vna cum cane, & gallo gallinacio, ac vipera, & simia, & sic in mari iactari, vel in amnem proximum, vt omnium elementorum vsu careat, & Cœlum superstiti, & terra mortuo auferatur. Et si mare, vel fluuius non sit proximus, debet bestijs ad deuorandum dari. C. ad legem Pompo. de pari. lege prima. & ff. eodem. leg. penulti. Ideo autem ponuntur

nuntur hæc animalia, quia canis fugat simiã, & simia gallum, & gallus viperam. Vipera autem non inueniens refugium intrat corpus illius, & ipsum torquet.

DE TERTIA RE-
tributione scilicet filia-
tionis.

Dat Deus pulchrã filiorũ familiã, ac morũ honestate ornatã, filijs qui parentes honorãs.

TERTIA retributio, quã Deus facit filijs honorantibus parentes, dicitur filiationis. Dat enim illis Deus pulchram familiam filiorũ pulchritudinem, & morum honestatem ornatorum. Dat illis filios obedientes, & reuerentes, vnde. Eccle.3. scriptum est. Qui honorat patrem suum, iocundabitur in filijs suis, & Psal.127. dicitur filio obedienti. Filij tui sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mensæ tuæ. At contra inobedientibus Deus, dat infelicem familiam: Nam tales, aut non habent filios, vel subito moriuntur, vel sunt vitiosi, aut monstruosi, vel dementes, aut incorrigibiles, & parentibus rebelles, vnde Sap.4. dicitur. Ex iniquis omnes, qui nascuntur filij, testes sunt nequitiæ aduersus parentes. Et psalmographus canit. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & eijciantur de habitationibus suis, vnde melius fuisset illis, non habuisse tales filios. Et ideo dicit Boetius. in 3. de conso. cap.13 Euripidis sententiam probo, qui carentem liberis infortuito dixit esse felicem. Dicitur autem communiter, quòd qui habet vnum filium, si bonus est sufficit sibi. Si autem est malus, nimis habet, & melius esset, quod illum non haberet. Propterea Sixtus pithagoricus ait. Excrutient te liberi male viuentes, magis quàm morientes. Et hoc fit iusto Dei iudicio, vt sicut ipsi iniqui filij male tractauerunt parentes, & eos nunquam consolauerunt, ita & ipsi à filijs suis tractentur: vnde legitur, quòd quidam miles habens patrem senem, posuit eum in stabulo, vt ibi fame moreretur, & frigore. Et ipse epulabatur, & gaudebat, vna die filius ipsius militis, duorum annorum, vel circa, iuit ad stabulum, senex autem amplexando puerum, & osculando narrauit sibi negotium, quod iudicio Dei intelligens puerulus iuit ad patrem dicens, pater mi, quare permittis mori auum meũ in stabulo? Da mihi aliquid vt portem ei. Miles autem respondit, tace, aliter te seuerissime verberabo: puer vero accipiens gladium volebat se interficere. Cui pater compatiens imperauit famulis, vt quoddã vilissimum coopertorium equorum traderent puero, vt suo auo portaret, quod cernens puer ait ad patrem. Accipe pater pannum istum ab hac parte, & cum pater nolet assentire, puer cultellum accepit & scidit pannum, cui pater dixit. Quid agis fili? Respondit, quia medietatem volo seruare, vt cum & tu senueris, quando posuero te in stabulo, vt moriaris fame, & frigore, mittam tibi hanc medietatem huius coopertorij. Quod audiens pater compunctus cucurrit ad stabulum, & genuflectens coram illo pauperesene patre suo, veniam postulauit, & eum deinceps bene tractauit. O maledicti filij, audite quid dicat Cato in suis documentis. Patere legem quam tu ipse tuleris. Quod enim quisq; iuris in alium statuerit, ipse eodem iure vti debet. ff. quod quisq; iuris per totum. & cap. cum omnes. extra de constitutis. Et ideo scito te, quòd filij vestri sic vobis facient, sicut nunc facitis parentibus vestris.

DE QVARTA RE-
tributionis, scilicet fama-
tionis.

Boni filij bonæ famæ a Deo retributionẽ accipiunt.

QVARTA retributio, quam habent boni filij à Deo, dicitur esse bona fama, de qua Ouidius in 5 de tristibus. ait. Deniq; non paruas animo dat gloria vires. Et fœcunda facit pectora laudis amor. Et in libro de puncto idem inquit. Excitat auditor studium laudataq; virtus, Crescit, & immẽsum gloria calcar habet. & Virgilius.10. Eneidos. ait. Sed famam extendere factis. Hoc opus hic labor est. Ouidius quoque in 3. de arte amandi. ait. Quid petitur sacris, nisi tantum fama poetis. Hoc votum nostri summa laboris habet. Et Claudianus. Gaudet enim virtus testes sibi iungere musas. Carmen amat quisquis carmine digna gerit Ex quo concluditur, quod quilibet debet habere curam de bono nomine, vt dicitur Eccle.41. quia fama bona impiu-

impinguat ossa, Prou. 15. Hanc autē bonā famam habent filij, qui bene parētes tractant, etiam honorāt. Nam scriptum est Eccl. 3. Gloria hominis, ex honore patris sui, & Prou. 17 dicitur. Gloria filiorū eorum. At contra parentes suos male tractantes sunt pessimæ famæ. Et ideo Prouer. 25. dicitur. Filius sapiens lętificat patrē, & stultus homo despicit matrē suā. Ecce ergo, ꝙ malus filius reputatur stultus, & infamis, vnde clamat Eccl. 3. c. sui libri. O q̄ malæ famæ est, qui relinquit patrem, profecto tales filios Deus faciet oībus infames, & ostendet cunctis quantum sibi displicuit, ꝙ non honorauerint parentes. Legitur.n ꝙ Bononiæ fuit q. dam, qui infirmam matrem vilibus cibis nutriebat, sibi autem delicata cibaria præparabat, quadā autem die cum legumina matri, sibi autem quēdam pinguē caponem præparari iussisset, cum ad mēsam causa prādendi iuisset, positus capo coctus, a nte ipsum statim alatus est, & versus est in bufonē, saltauitq; , & faciei illius se inseparabiliter appendit, in olla autē vbi legumina matri condiebantur, inuenta est quædā lapida perdix, & optima, quæ fuit ministerio Angelorū portata, vt matris patientia, & filij manifestaretur iniquitas. Tandem ille iniquus filius, ꝑpter sua scelera fuit ad caudā equi per ciuitatē tractus, & decapitatus. Dicebat quoq; D. Ioānesmarchus de Grassis, qui fuerat capitaneus iustitiæ in ciuitate Mediolani, per multos annos, & Zelo iustitiæ, quasi innumerabiles maleficos fecerat occidi, ꝙ de centum interfectis suspensis, & decapitatis ab ipso, inuenerat nonagintanouē, imo quasi omnes male tractasse parentes. Et ideo credebat ꝙ propter hoc ad talem venissent sniam.

DE QVINTA RETRIBVtione. s. benedictionis.

Obediētes filij, facit Deus, vt a parentibus benedicātur, inobediētes vero, maledicuntur,

QVINTA retributio, quā facit Deus filijs bonis dī Benedictionis, de qua. Eccl. 3. c. dicitur. Benedictio patris, & matris, firmat domos filiorū, & Psal. 20. dī patri benedicenti filium. Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronā de lapide prætioso. & Psal. 111. scriptum est. Generatio iustorum benedicetur, vnde legit in legenda Aurelij doctoris Aug. ꝙ ꝑpter matris suæ orationes, & lachrymas, fuit a dęmonis manibus liberatus, vnde fuit cuidam Epō diuinitus reuelatum, vt matri suæ diceret. Desine mulier plorare, quia mihi Dn̄s demonstrauit, ꝙ filius tantarū lachrymatū matre perire nō pōt. O filij seruite parētib⁹ vestris, vt vos benedicant, & prosperari faciant in oībus bonis, & veniat super vos benedictio, q̄ dedit Isaac filio suo Iacob. Gene. 27. di. Det tibi Deus de rore Cęli benedictionem, & de pinguedine terræ abundātiā frumenti, vini, & olei, & seruiant tibi populi, & adorēt te tribus. Esto Dn̄s fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. At cōtra de inobedientibus filijs, scriptum est. Prouer. 30. Oculū eius, q subsannat patrē, & qui despicit partū matris, effodiāt eum corui de torrentibus, & comedēt eū filij Aquilæ. Et ꝙ hoc sit verum, ꝙ maledictio patris, & matris exaudiatur a Deo super filios, habemus exēplū quod accidit a 25. annis citra, in ciuitate Comi, vbi quędā mulier habens filiū, qui nolebat sibi obedire, genuflectens ante imaginem Christi dixit. Precor Deū o fili, vt faciat tibi venire ignem S. Antonij sicut bono corde eum depræcor. O terribile iudicium vix verba finierat, ꝙ filius eius respondit. Surge mater mea, quia venit mihi quod rogasti, quæ surgens attonita inuenit filiū habentem ignem S. Antonij, qui per tres dies continuos eum ardēs, interfecit illū. Et hæc mulier prædicante me ibi mihi prandiū. Legitur quoq; in vitis patrum, ꝙ quidam Albinus noīe, habebat filium malū, cui dedit maledictionē, qui statim post maledictionē patris arreptus est a diabolo. Caueant ergo patres, & matres, ne proni sint ad maledicēdū filijs, filij aūt non prouocent eos ad iram, ne eos maledicant. Scriptum est.n. Deute. 27. c. Maledictus, qui ignorat patrem suū i. eum non recognoscit reuerendo, & Eccl. 3 c. dī. Maledictus homo, qui exasperat matrē. De his etiā maledictionibus habemus aliud exemplū, quod narrat Aug. 22. de ciui. Dei. c. 8. di. Quod qd.

quæ benedictio ē vtilis eis, et īutilis maledictio.

Exēpla de maledictiōe filiorū a parentibus.

Aliud exemplum.

Dña, a suis filijs molestata, ac prouocata maledixit eos, morbū horribilem. s. paralyticum eis imprecando, & illi decē eius filij. s. septem mares, & tres fœminæ, statim ab illo horribili morbo appræhensi sunt, qui miseri prę confusione notorum relicta patria, per mundum vagabantur. Casu itaq; peruenerunt duo illorum. s. vnus masculus, & vna femina ad ciuitatem Hipponensem, vbi tunc S. Aug. Eps erat. Dumq; vna dierum celebraret missam in honore S. Stephani, vnus ad altare accessit ex illis supplex, & cōpunctus, & statim fuit liberatus, quod cernēs eius germana, & ipsa compuncta, & supplex, post aliquot dies accedens ad altare, meritis martyris extitit liberata. Licet ergo quando sine causa, & ratione, sed ex stultitia pater, & mater maledicunt filios bonos, Deus non exaudiat eos, ait. n. Augu. super Psal. 102. Qui iustus est, & iniuste maledicitur præmium illi redditur, tamen filij summopere debent timere maledictionem patris, & matris. Nō sunt. n. adhuc. 30. anni, q̄ erat in ciuitate Mediolani quidam iuuenis valde fortis, & formosus, sed rebellis matri suæ, qui semel repręhensus à matre, & maledictus ab ea propter scelera respondit. Nec timeo maledictiones vestras, cui dixit mater. Vade maledicti fili, quia facies eas super furchas. O horribilissimum Dei iudicium, ecce. n. quòd post aliquod dies ille miser propter furta depręhensus ad suspendiū ducitur. Vadit fama per ciuitatem, quòd mater eum maledicens dixerat ei. Currit ergo tota ciuitas ad videndum, si maledictio matris completur, ergo quoq; tunc secularis existens accessi ad videndum tam grande spectaculum. Et ecce q̄ miser ille statim postquam fuit suspensus per gulam voluit digitos manus, & fecit sicut imprecata fuerat sibi mater, qđ ego proprijs oculis aspexi. Quapropter o diabolici filij timete, ac contremiscite iudicium patris & matris; scriptum est enim. Ecclesiastes 3. Maledictio matris eradicat fundamenta domus filiorum. Et ideo vt propitius sit Deus omnibus tam parentibus, quàm filijs, parentibus dico, quia sæpe grauissime peccant patres, & matres, qui pro quibuslibet minimis defectibus maledicūt filios, & maxime hoc faciunt matrēs quædam, quæ videntur nescire loqui nisi cum maledictionibus, & blasphemijs filiorum. O feroces matres, cur filios vestros, quos portastis in vtero, tot maledictionibus iugulatis? Scitote, quòd non paruum crimen incurritis, vt ergo parcat vobis Deus, & similiter filijs vestris, qui vobis inobedientes fuerunt, consulo, vt hac die quàm primum intraueritis domum, antequam comedere incipiatis, vos omnes ò filij, & filiæ, coram patribus vestris, & matribus veniam petatis genibus flexis, postuletisque ab eis benedici. Vosque o parentes eos amplexate dulciter, illas osculantes illisque parcite, & benedictionem vestram illis date.

DE SEXTA RETRIbutione scilicet gratificationis.

SEXTA retributio, quam habent filij boni, dicitur gratificationis. Recipiunt enim gratiam, & benedictionem diuinam, vnde scriptum est Ecclesiast. tertio. Honora patrem tuum, vt veniat tibi à Deo benedictio, & benedictio illius in nouissimo maneat idest vsque in finem perseueret. Cum autem Deus benedicit, multa bona multiplicat, vnde ait propheta. Benedixit eis, & multiplicati sunt nimis, & Augustinus, super Psalmo 66. dicit. Cum benedicit nos Deus, crescimus scilicet in gratia, & omnibus bonis. At contra de illis, qui male tractant parentes, dicit Seneca. Epistola. 60. Iam non miror si omnia nos a pueritia mala sequuntur, inter execrationes enim parentum excreuimus. Et Petrus Rauennas, in quodam sermone. ait. Auelle a sole radium, & non lucet, riuum à fonte, & arescit, ramum ab arbore, & exsiccatur, mēbrum a corpore, & putrescit, separa filium a deuotione paterna, & iam non est filius, sed frater, & collega eorum de quibus dicitur. Vos ex patre diabolo estis. O perditi filij quomodo tractabitis extraneos si talia agitis in parentes? ait enim Cassiodorus, in quadam epistola. Qui fallere audebit parentes, qualis erit in cæteros.

Boni ac virtutibus pdīti filij gratiā, et benedictionē diuinam accipiunt.

Ad benedictionē Dei bona multiplicantur.

teros Sciatis ergo, quòd estis diuina gratia priuati, & a Deo maledicti. Supportate ergo parentes vestros, seruantes illud Martialis. lib. vndique suscepto. c.3. qui dicit. Dilige si bonus est, iusta pietate parentem. Si malus est tolleres, filius esto bonus. & Cato. c.2. inquit. Parentes patienter vince.

DE SEPTIMA REtributione, scilicet glorificationis.

Magnã recipiunt gloriã boni filij, obsequiũ erga parentes impendentes.

SEPTIMA, & vltima retributio dicitur glorificationis. Magnam enim gloriam recipiunt filij boni propter seruitia, quæ faciunt parentibus, scriptum est enim primæ ad Thim. quarto. Pietas scilicet erga parentes, ad omnia valet promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. At contra quantum puniatur filij rebelles suis parentibus, patet per illud, quod scriptum est Matth.25. Nam si Christus tam

Quæ vltio immineat

aspicere puniet eos, qui opera pietatis in extraneos non fecerunt, quid faciet illis perditis filijs, qui erga parentes crudeles fuerunt? Profectò asperrima voce proferet contra eos sententiam dicens. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius, vnde gl. super illud Matth. 15. capit. Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur, ait morte, æternæ damnationis,

parẽtibus ĩ honorãtib⁹.

propterea Ecclesiasticus capitul.3. sui libri dicit. Iudicium patris audite filij, & sic facite, vt salui sitis, & Apostolus, ad Ephe.6. inquit. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est primum mandatum in promissione, vt bene sit tibi, scilicet in præsenti, & sis longeuus super terram, scilicet supernæ patriæ. de qua Psalmista. dicit. Psal.26. Credo videre bona Domini in terra viuentium. Ad quam. &c.

FERIA VI. POST SECVNDAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE HOMICIDIO.

SERMO VIGESIMVS SECVNDVS.

ON occidamus animam eius, nec effundamus sanguinem. Gen. 35. & in epistola occurrentis feriæ. Quintũ decalogi præceptũ dicit. Non occides. Ex quo de quo Aug. 1. de ciuita. Dei inquit Cum audimus non occides, non credamus hoc dictũ esse de irrationabilibus animalibus, volatilibusq́;, ac natantibus, sed de homine tantum. Et ratio huius est secundum Alc. de Ales. in 3 parte summæ in tractatu de præceptis, præcepto. 5. ar. 1 in responsione secundi argumẽti, & S. Bona. in 3. di. 36. in quæstionibus circa literam. & B. Th. 2. 2. q 64 ar. 1 Quia nullus peccat vtẽdo aliqua re ad id, ad quod est ordinata, in rerum autem ordine, imperfectiora sunt propter perfectiora, vt ait Egidius. 2. de anima. Omnia animalia sunt creata propter hominem, vt etiam inquit Arist. 2. Phis. & 1. Polit. Homo n. factus est dñs brutorum, a prima institutione, secũdum Ale. vbi supra. & expresse habetur. Gen 1. c & Psal. 8. vnde dixit Deus. Gen. 9. Omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in escam, & ideo licitum est occidere animalia irrationabilia quę sunt sua, vel nullius. Si autem occidantur aliena animalia fit contra septimum præceptũ decalogi, non autem licitum est interficere hominem, quia vnus homo non est Dominus alterius, ex institutione primaria.

Declaratur de quo intelligitur præceptũ illud nõ occides.

SEd sciendũ est, quod dr pe. di. 1 Clemẽs Papa ponit tres homicidij species, in c homicidiorum. dicens Qui occidit, & qui odit fratrem suũ, & qui detrahit, homicida est secũdum enim magistrũ. in 3. distin. 37 In hoc præcepto non occides, prohibetur actus homicidij secundum literam. secundum vero spiritum voluntas occidendi. Et propterea vnus Euangel. ita dicit Christum hora 3 Crucifixũ, alter vero hora sexta, quia Iudæi Crucifixerunt eum hora tertia lingua, & voluntate. Milites vero manibus hora sexta. capitul. periculose. de pęni. dist 1. Item secundum Alexandrum de Ales. vbi supra in hoc præcepto interpretatiue prohibetur, occisio spiritualis scilicet animę & de hac Aug. super psalmistam. dicit. Noli putare non esse homicidium, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuaseris, eum occidis, & vt scias, quia occidis, audi psalmistam dicentem. Filij hominum dentes eorum arma, & sagittæ, & linguæ eorum gladius acutus: habetur etiam hoc de pe. dist. 1. capitul. noli putare. & capitul. ille qui. 22. quæstione quinta. Sciendum quoque secundum Nicolaus de Lyra, Exodo 20. & Astesanum nostrum in summæ parte prima, libro primo, titul. 29. articul. 1 quæst. 1. quòd in hoc mãdato prohibetur implicite ipsa dispositio ad occisionem, vt est vulnerare verberare, mu-

Tres sũt homicidij species.

Solutio controuersiæ Euangelistarũ de hora crucifixiõis Christi.

Quid prohibeatur per illud præceptum nõ occides.

re, mutilare, & similia, quæ non licent. Quæ omnia comprahenduntur in verbis propositis vbi dicitur Non occidamus animam eius, nec effundamus sanguinem, super quibus verbis, tres considerationes de homicidio faciemus prima dicetur Declarationis, secunda Excusationis, tertia, & vltima Detestationis.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA.
In qua declarantur peccata, quæ fiunt contra hoc præceptum.

PRO declaratione huius partis sciendum secundum Alexander de Ales vbi supra, & sanctum Bonauentu. in tertia distinctione 37. in quæstionibus circa literam, & B. Thom. 2.2 quæstione 64 articul 5 & Astesanum parte prima. libro primo. titul. 25. articul. 2 quæstione quinta. Quod nulli licet interficere seipsum, tales autem perditi homines se ipsos occidentes mortaliter peccant, facientes contra naturam. Quælibet enim res conseruat naturaliter essentiam suã, vt inquit Aristotel. secundo de anima. vnde Tullius, in primo, de offic. inquit. Primo generi animantium omni est a natura tributum, vt se vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quæ nocitura videntur, & omnia quæcunque necessaria sunt ad viuendum inquirat, & paret, vt pastum, & latibula, ac alia generis eiusdem. Cum ergo quilibet agens contra naturam peccet mortaliter, vt inquit Alexand. vbi supra: ergo in nullo casu sine peccato mortali licet seipsum interficere, etiam si quis se occidat aliqua bona intentione, vel respectu. Non enim sunt facienda mala, vt eueniant bona ad Ro. 3. & hanc sententiam probat Augustinus primo de ciuitate Dei, & habetur expresse. 23. quæstione quinta capitul. tu dixisti. & capitul. non est nostrum. & capitul. non occides, & capitul si non licet, & capitul. placuit Non etiam licet se mutilare. di. 55. capit. si quis absciderit, vbi hoc prohibetur tanquam homicidium Tales ergo contra seipsos seuientes crudelissimi sunt. Qui enim sibi est nequam cui bonus erit? Ecclesiastes 14. & ff. de bonis eorum qui mor. si. consi. l. si §. si quis autem. Et si dicatur, quod aliqui sancti seipsos interfecerunt, respondit August. primo. de ciuitate Dei & 23. quæstione quinta c. non occides, quòd hoc spiritu sancto inspirante fecerunt.

SEcundo dico, quòd non licet alicui priuatæ personæ interficere malefactorem, secundum Tho vbi supra artic 3 & sanctum Bonauenturam, in 3. distin ctione 37. & Alexand de Ales. vbi supra articul. tertio. Et hoc tenet August. primo de ciuitate Dei, & 23. quæstione 8. capitul. penul. qui sic dicit. Qui sine aliqua publica administratione maleficum furem, sacrilegum, adulterum, periurũ & quemlibet criminosum interficit, aut membra eius debilitat, velut homicida iudicabitur. Et tanto acrius, quanto non sibi a Deo concessam potestatem abusiue vsurpare non timuit. Et eandem sententiam ponit idem August. libro 2. contra Faustum.

Nulli priuatæ personæ malefactorem interficere licet.

SEd hic oritur quæstio, an liceat marito interficere vxorem in adulterio depræhensam? respondit Ricard. in 3. distin ctione 37. articul secundo, quæstione prima, quòd si vir per iudicium seculare, & non ecclesiasticum procuret occidi vxorem adulteram, non libidine vindictæ, sed amore iustitiæ, vbi est lex posita ab ab eo, qui eam ponere potuit, de interficiendis adulteris, non peccat. Si vero extra iudicium ipse eã occidit, peccat mortaliter, licet in aliquo secundum legẽ humanam hoc permittatur, vt nostro. 23 q. 2 c. inter hæc, in gl. & de hoc habetur textus in l. graccus. C. ad legem Iuliam. de adul. & ff. eod. tit l. marito. & l si adulterium cũ incestu §. Imperatores & ff. ad l. Aquil. l. qui occidit in prin. similiter patri licitum est secundum legem humanã interficere quemlibet depræhensum cum filia in actu venereo, dummodo hoc reperiat in sua vel generi domo, & simul filiam occidat, vel per eum non stet, quin occidat. ff. ad l. Iuliam. de adul. l. nihil & l. patri.

An liceat marito interficere vxorẽ in adulterio depræhensam?

Permittitur. n. quia tales nõ puniuntur.

TErtio notãdũ est secũ Ale. de Ales. super hoc præcepto circa finem, q̃

Tribus modis cõmitti-

tur homicidiũ inique, & illicite. homicidium illicite, & inique, committitur tribus modis faciendo, loquendo, & ommittendo, primo committitur faciendo, & hoc tripliciter: primo modo voluntarie, & per se occidendo, & hoc est grauissimum peccatum. 50. di. c. si quis volũtariæ. De quibus sceleratissimis hominibus multi reperiuntur hodiernis temporibus, qui qualibet ex causa etiam leuissima interficiunt homines ad imaginẽ Dei creatos, & tanquam macellarij hominũ effundunt sanguinem eorum, sicut pecudum, imo sæpe quando non possunt eorum bona cõtra iustitiam rapere eos occidunt. de quibus Ouid. in 5. de tristibus Epist. 9. inquit. Cedit viribus equum: Victaq; pugnaci iura sub ense iacẽt. Et Epistola. 12. eiusdem libri etiam dicit. Adde quod iniustum rigido ius dicitur ense. Dãtur, & in medio vulnera sæpe foro: similiter sæpe innocens occiditur a nocentibus, sicut agnus a lupis, de quibus versificator fabularũ Esopi fabula 2. inquit. Sic nocet in nocuo nocuus, causamq; nocendi, Inuenit, hi regnant qualibet vrbe lupi. Quando autem timẽt occidere gladio propter pœnas, occidũt eum veneno, de quo sceleratissimo vitio dicit in l. 1. C. de malefi. plus est, & atrocius hominẽ veneno extinguere, quã ferro necare, ratio aũt huius potest assignari, quia vulnera ferri possunt videri, & mederi, non sic autem de nocumento veneni: vnde Auicẽna optimus medicus nesciuit prouidere veneno sibi dato ab Auerrois cõmentatore.

Tripliciter cõmittitur, homicidiũ faciendo.

Atrocius ẽ veneno aliquẽ necare quã ferro.

2. Quõ cõmittatur homicidiũ faciendo.

Secundo committitur homicidiũ, defendendo, puta si quis vadit, vt homicidium faciat, & quispiam illi se scienter associet, etiam si non incitent imo potius dissuadeat, sed tñ cũ cõmitatur, vt defendat si opus fuerit, talis secundũ Host. homicida est, si homicidiũ perpetretur, & promoueri non potest. Et hoc notatur in c. sicut dignum, extra de homicidio. Tertio committitur homicidiũ adiutorio, puta arma cõmodando, vel alia sine quibus homicidiũ nõ posset perpetrari, sicut patet in supradicto. c. sicut dignum, vbi dr. Cõstat illos non esse immunes a reatu homicidij, qui licet nõ occidãt, tñ occisoribus opem ferut, hæc ibi. Et ideo, q venena faciunt ea intentione, vt homo occidatur ex tali veneno, similiter, q faciunt, aut vendunt arma, vt aliquis iniuste occidatur, nõ euadunt reatũ homicidij, si qs per illa moriatr, similiter si nõ faciat venena ea intẽtione, si ad nihil aliud valeant nisi ad occidẽdũ, & ex inde sequatur homicidiũ, dicitr reus homicidij, quia qui causam dãni dat, damnum dedisse videtur c. si culpa de iniurijs & dam. da. ff. ad leg. Aquil. l. qui occidit. §. in hac & ff. vi. bono. rap. l. prætor ait. la 2. § hæc aũt.

3. Quõ committatur homicidiũ faciendo.

Secũdo committitur homicidiũ loquẽdo, & est tripliciter. Primo præcipiendo, per illã regulam, qui per aliũ facit, p se ipsum facere vr ff. de admi tu. l. ita autem. §. gestille vero, q si quis & ff de vi. & vi. armata. l. 1. § deijcisse. & ff. de reg. iu. l. deijcit. & l. quod iussu alterius. & in c. qui facit per alium. co. tit. lib. 6. Et si præcepit tantummodo verberari, & tamen inde sequatur mors, dicitur homicida. Nam. extra de homi. c final lib 6. dicitur Qui mandans aliquem verberari, licet prohibuerit mutilari, vel occidi, tamen si mutiletur, vel occidatur, tenetur homicidij, & efficitur irregularis, quia poterat cogitare illud sequi posse. Et ex hoc c. potest concludi, q ordinans, & consentiens bellum iniustũ fieri, tenetur de oĩbus malis, & homicidijs, quæ ibi fiunt, licet non habuerit intẽtionem ad illa. Et idem est de similibus. Secundo cõmittitr homicidiũ, consulendo, puta cũ aliquis alicui psuadet facere homicidiũ, vel rogat, talis homicidij reus est, & irregularitatẽ incurrit, nec solũ ille, q directe consulit, sed et qui suasit illud, vt patet p Inn. in gl. super. c. ad audiẽtiã, extra de homicidio: puta si quis suasit alicui ictũ machinæ, vel balistæ, vel q vadat ad capiẽdũ castellũ, quod sine hoĩum occisione capi non põt, tũc. n. si qs occidatur ibi, homicidij reus est, & irregularis efficit. de pe. di. 1 c. noli, nec interest verũ ille, cui cõsiliũ dat statim occidat, vel interiecto tpr, nisi interim cõtrariũ suadere, vel primum consiliũ reuocaret, vel mandatũ qñ præcepit, vt inquit Inn. vbi supra. Hæc autem omnia supradicta habentur in c. si quis viduã 50. dis. vbi dicit, q quadrupliciter cõmittitur homicidiũ s. facto, dicto, consilio, & præcepto, & ad hoc propositum

2. Principaliter homicidiũ cõmittitur loquẽdo, & hoc tripliciter.

Correlariũ q iniust e bellum fieri ordinantibus, vel consentientibus.

Quõ committatur homicidiũ loquendo.

positum est bonus textus in c. periculose, de pe. dist. 1. Et hæc omnia probantur illas verbas Apostoli ad Roma. 1. Digni sunt morte, non solum, qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientib*. & facit ad hoc quod habetur extra de officio delegati. c. 1. vbi glo. plenè de hoc, & vltra peccatum in omnibus prædictis, & sequentibus, tenetur quilibet agens, mādans, consulens, cooperans, & inducens, ad omnem damnum, & interesse. Exo. 21. & extra de iniurijs & dam. da. c. 1. & ca. nullus. de reg. iur. lib. 6.

Quo 3. cōmittatur homicidiū loquendo.

TErtio ad propositū nostrum cōmittitē homicidium ratificādo. Nam ratihabitio mandato comparatur. l. deiecie. ff. de reg. iur. & c. ratihabitionem. eo. tit. lib. 6. vnde dicitur in c. cum quis. de sen. excom. lib. 6. q ratificans verberationē clerici suo nomin acta, incurrit excommunicationem, ac si mandasset, secus si non sit facta suo nomine, licet enim tunc ratificando mortaliter peccet cum consentiat, tamen non est excommunicatus, vt patet ibidem. Et idem dicendum est de homicidio, & alijs. Quod. n. meo nomine non est gestum, ratum habere non possum c. ratum. de reg. iu. lib. 6. & ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. & ff. de præcario. l. si seruus.

3. Principaliter homicidiū perpetratur omittēdo, & hoc tripliciter.

TErtio principaliter committitur homicidium omittendo. Et hoc etiam tripliciter. Primo non liberando. Nam si quis ex officio habet alium defendere, & videat ipsum occidi, & potest liberare absq; periculo suo, si non liberat, occidit secundum Scotum. in 4 dist. 15 Et ponit similitudinem de furto, & rapina, quia secundum eum, qui potest liberare hominem, absque periculo suo, vt non spolietur, & ex officio tenetur, & non facit, ad interesse tenetur. Et hoc idem tenet B. Thom. & Rayn. in summa, vnde Ambro. 23. quæstione tertia. capitul. non inferenda. dicit. Qui non repellit à socio iniuriam si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit. Et de hoc est textus expressus in casu nostro scilicet homicidij. in capitul sicut dignum. Illi etiam, extra de homicidio. & in capitul. sequenti. & 23. quæstione quinta, capitul. reos. Et isto modo fuit homicida Pilatus, qui vt ipse testatus est. Ioan. 19. potuit liberare Christum a morte, & noluit.

2. Modo, nō solicitādo, ac ignorando.

SEcundo committitur homicidiū ignorando, & non solicitando, sicut medici ignorantes. Ignorantia enim culpæ annumeratur, & non excusat. leg. imperitia. ff. de regulis iuris. & §. imperitia. institut. ad legem Aquil. Similiter propter negligentiam solicitandi, multos perire permittunt medici, & ideo dicitur in capitul. petitio. extra de homicidio. Quod quando conscientia reprehendit quem de homicidio, debet se tenere reum homicidij. Quapropter medici debent recurrere ad conscientiam suam, & videre, an ex imperitia, & negligentia sua, aliquem mori permiserint.

3. Mō pauperibus fame morientibus non subueniendo.

TErtio committitur homicidium non subueniendo pauperibus fame morientibus, capitul. pasce. 86. dist in ctio. dicit Ambrosius. Pasce fame morientem, si non paueris occidisti. Et ideo medici sciant, quod potius tenentur curare infirmum sine mercede, non solum pauperem, sed etiam diuitem, quam permittere eum mori, vt inquit Innoc. extra de homicidio. capitul. tua nos. Et glosa ordinaria. in capitulo primo. 83. di. mouet hanc quæstionem, vtrum medicus teneatur curare diuitem in periculo mortis, quando ipse renuit, & nullam mercedem dare vult. Et primo arguit, quod non. Inuito enim beneficium non confertur l. inuito. ff. de regulis iur. Item nemo de suo cogitur facere beneficium, maxime diuiti. decima, quæstione secunda, capitul. præcariæ. Item medicus licite potest recipere mercedem sui laboris. 14. quæstione quinta. capitul non sane. Respondet glosa, quòd tenetur eum curare etiam suis expensis, & si conualuerit, poterit repetere expensas, quia vtiliter gessit negotium eius. l. Pomponius ff. de neg. gest. Item si mortuus fuerit, quia sufficit bene incepisse, licet effectus non sit subsecutus. l. sed an vltro. ff. de neg. gest. l. illicitas §. sicuti ff de officio pr æ. & in hoc casu, inuito beneficium infertur. argumentum in capitulo, & qui emen-

 dat.

dat. 45. dist. Sicut est licitum extrahere furiosum de domo ruinosa, etiam inuitum. 23. quæst. 10. 4. c. ipsa pietas talis ergo medicinas recusans, debet reputari furiosus. argu. ff. de conditio. instit. l. quidam, & de success. ab intest. c. 3. Et ideo medicus non debet eius verbis attendere. Similiter dicit glosa. 83. di. in cap. prouidendum, quòd si quis videat aliquem debere occidi iniuste, & hoc certe sciat, & possit eum liberare dando pecuniam, quód ad hoc tenetur si potest facere, salua sua necessitate.

Mulier q̃rens aborsum, & ad hoc consulens peccat mortaliter. Nota tamē quòd si mulier fuerit ĩ piculo mortis & fœtus nō est aīa° aīa rōnali licet aborsū cōmittere, vt saluetur mulier, alster nō secū dum Io. de Nea. in 10. q. 51. autē res dubia esset videret mortaliter peccare secū lū Are. Flo.

SCite etiam debetis dilectissimi, quòd si mulier grauida quæsiuit aborsum per medicinas, vel labores nimios, vel aliter, peccauit mortaliter, ipsa, & quæcunque persona ei ad hoc consulens, vel cooperans, vt patet ex prædictis, & hoc etiam si non sequatur effectus, quia mala voluntas pro facto reputatur. Vt in cap. omnis. de pe di. 1. facit lex diuus ff. ad l. Corneliam. de Sicarijs. Si vero se quatur effectus, & iam puerperium erat formatum, quod fit in masculo, secundum Augustinus. super Ioannem. capit. secundo. in quadraginta diebus. In fœmina veró in octuaginta, vt notatur. 5. di. in primo & habetur in secundo. sententen. distinctione 31. tunc homicidium committitur per eam, & per cooperantem, vel consulentem. secunda. quæstione 3. capit. consuluisti. & 32. quæstione secunda capitulo, quod vero. & capitul. Moyses.

Peccat etiā mortaliter mater, siue nutrix, aut alia p̃sona, puerū suffocando, quē iuxta se in lecto tenet.

ITem si mater, vel nutrix, vel alia persona suffocauit puerum, quem tenet iuxta se in lecto, in aduertenter opprimens eum, mortale peccatum videtur, si propter eius culpam, vel negligentiam notabilem, hoc processit, extra de his qui filios occiderunt capitul. final. Ideo monendi sunt parentes, ne filios tenellos secum in vno lecto collocent. secunda, quæstinne tertia. capitul. consuluisti. in textu, & gl. concordat Dominus Antonius de But. in dicto capitul. final. qui inquit. Quod si casum præcessit culpa grauit, puta quia in medio filium posuerunt, imponitur pœnitentia septem annorum. 50. d. cap. si qua. Si vero præcessit culpa leuis, vt quia in eodem lecto, sed tamen a longe posuerunt potest imponi pœnitentia trium annorum, vt ibi, si vero nulla præcessit culpa de iure nó sunt puniendi, sed ad cautelam propter ambiguum, potest imponi aliqua pœnitentia arbitraria, hæc ille. Item sciendum, quòd si qua mulier procurauit aliqua venena sterilitatis, aut aliquis alicui mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit generare, vel concipere, aut ne nascatur soboles peccauit mortaliter, & homicida dicitur c. si aliquis. extra de homi. & Dominus Antonius de But. & de hoc est glosa in c. consuluisti. 2. q. 3. Et prędicta probantur per legem si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de penis. & ff. ad l. Corne. de Sicc. l. si mulierem. Non tamé contrahitur ex hoc irregularitas nisi fœtus erat animatus. d. c. si aliquis. Magnū autem est peccatum procurantium venena sterilitatis, maxime cóiugatis, de quibus inquit Aug. in lib. de nuptijs, & refert magister in 4. dist. 31. di. Qui venena sterilitatis procurant non coniuges sed fornicatores sunt. Et idem ponitur in c. aliquando. 32. q. 2.

Sterilitatē mulieri pcurātes mortaliter peccant.

Si quis alicui p̃bet mala medicamēta, nō vt occidat, sed turpis amoris causa, si obsit, mortale est.

ITem si quis dederit mala medicamenta turpis amoris causa alicui, non vt occideret, & tamen moritur, mortale est, & punitur ac si occidisset, quia dedit operam rei illicitæ. Et hoc notat Dominus Antonius de But. in d. c. si aliquis.

Si quis dando operā rei illicitæ, aliquem casu occiderit est mortale.

ITem si quis occiderit aliquem casu p̃ter intentionem, dando operam rei illicitæ, vt in ludo noxio, puta faciens ad saxa, & huiusmodi, vel etiam dando operam rei licitæ, sed non adhibendo debitam diligentiam, vt proijciendo regulas de tecto, non clamando, vel aliud signum faciendo, non excusatur a mortali. extra de homicidio c. Ioannes. & c. si. Et ibi Dominus Antonius de Bu. & idem tenet Alexander de Ales in 3. parte summæ super hoc præcepto, & facit capitulum sepe & capitulum. clerico. 50. di. Similiter si mulier grauida dedit causam aborsui, etiam præter intentionem, vt quia nimis corizauit, vel nimis luxuriæ operam dedit, aut grauibus oneribus se submisit, vel indiscrete laborauit, non

videtur

videtur a mortali peccato excusari. extra de his qui filios occiderunt. c. de infantibus Si etiam quis ex necessitate euitabili, vel etiam ineuitabili, ad quam deuenit ex sua culpa, homicidium fecit, non excusatur. Vt si adulter comprehensus a viro, qui nolebat ipsum interficere, vt euaderet mortem, ipsum virum adulterę interficiat, vt vterq; peccauit mortaliter & vtriq; imputatur culpa homicidij extra de testi. c. sicut vbi glosa de homicidio. c. sicut dignum. Item si quis mutilauit, vel membrum aliquod alicui inutile reddidit, vel vulnerauit, aut ex iniuria percussit, mortale est. 23. q. 8. c. penul. & si quis occidit, vel mutilauit aliquem in loco sacro, sacrilegium committit, & ecclesiam violauit. 17. q. 4 c. sicut.

Si quis (et officialis) vi malefactorē eduxit de loco sacro, vel capere fecit est mortale, duobus casibus exceptis.

ET si quis violentiam, etiam officialis, malefactorem, vel debitorem eduxerit de loco sacro, vel capere fecit, mortaliter peccauit duobus casibus exceptis, valet si sit publicus latro, vel nocturnus, populator agrorum, & insidiator. c. sicut 17. q. 4 & c. inter alia de immuni. eccle. Item si quis fecit fieri torneamenta, vel hastiludia, aut alia huiusmod, vel iuit ad ea in quibus est periculum mortis corporalis, vel spiritualis, mortaliter peccauit secundum Ricar. in 4. dist. 24. arti. 2 q. 3. Et tales in torneamentis morientis, non debēt incimiterio sepeliri, nec super eos ecclesiasticum officium potest celebrari. extra de tornea. c. 1. Et hoc sufficiat pro prima parte nostri sermonis.

PARS SECVNDA.

Quæ dicitur excusationis, in qua declaratur in quibus casibus possit committi homicidium sine punitione.

Homicidiū tribus casibus, sine culpa cōmitti potest.

Iudex quā occidere potest aliū triplici cōcurrente iustitia.

SECVNDO in isto sermone dico, quod in tribus casibus principalibus potest cōmitti homicidium sine culpa, videlicet si fiat iustitia intercedēte, aut necessitate cogēte, aut casu accidente. Primo sciendum secundum Alex. de Ales. in 3. parte summæ super hoc pręcepto. ar. vlt. quod iudex publicus potest occidere alium triplici iustitia concurrente, valet iusta causa, iusto ordine, & iusto animo. Primo notandum est secundum Alex. vbi supra art. 3 & Th. vbi supra ar. 2. & Asten. parte. 1. lib. 1. tit. 25. art. 2. q. 2. quòd iudex secularis potest occidere sine peccato malefactorem in iudicio cōuictum. Et de hoc scriptum est. Exod 22. vbi inquit, Dominus principibus, maxime Moysi. Maleficos non patieris viuere. & Dauid in Psal. dicebat. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Et de hoc Hiero. super Esaiam. loquitur, hanc sententiam confirmans. Et habetur 23 q 5. c. qui malos & c. iudex. & c. homicidas. & in c. nales hoc. n. redundat in communem vtilitatem scelerato. punire. N pœna vnius est metus multorum. l. aut fa cta. § fi. ff de penis. & l. quicunq; C. de hę re ideo in l si a reo. § fi. ff de fideiuss. scriptum est, pęnam ob maleficia solui magna ratio suadet. & in l. si operis. ff de pęnis. iterum dicitur. Non remitti pęnam facile publice interest, ne ad maleficia quisquam temere prosiliat, facilitas. n. veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q 4. c. est iniusta & c. sequenti. vnde Montanarius, in luna celeri inquit. c. 72. Omne frequentari facit impunitio crimen. Accendit culpam facilis dimissio pœnæ. dicitur est Eccle. 8. quia non profertur cito contra malos sententia, absq; vllo timore filij hominum perpetrāt mala. Debent ergo iudices publici punire reos, ne corrumpant bonos, modicum enim fermentum totam massam corrumpit. 1. Cor. 5.

Index dēt minuere vel differre pęnā in aliquibus casib.

EST tamen sciendum secundum Alex. de Ales. vbi supra. in responsione primi argumenti, quod aliquando iudex debet differre punitionem malorum in aliquibus casibus, valet quando malitia non est nota. Sicut fecit Dominus Matth. 13. qui prohibuit extirpare zizaniam, ne simul extirparetur, & triticum, quando ergo non possunt occidi mali, quin etiam occidantur boni, tunc debet prolungare punitionem. Item aliquando ratione ætatis illius, qui deliquit, vel alia iusta causa seueritas iustitiæ, aliquando mitigatur, vt habetur. C. ex quibus causis infamia irrogatur. l. & si seuerior & plene notat. ff. eo. titu. l. quid ergo. §. pœna grauior. &

ff de mino. l. auxilium. §. in delictis. & de mune. & hono l 2. § similiter. & ff. dere. mili. l. non omnes. §. a barbaris. Item quando quis peccauit ex lubrico linguæ l. famosi. §. 1. ff. ad. l. Iuliam maie. Item quando calore iracundiæ aliquid factũ est, debet mitius puniri, vt expresse patet. ff. de reg. iur. l. quicquid. & in l. 3. ff. de diuor vbi dicitur. Quicquid calore iracundiæ fit, vel dicitur, non prius ratum est, quàm si perseuerantia apparuetit iudicium animi fuisse. In alijs quoq; casibus debet iudex mitigare vltionem sicut in casu legis. 1. ff. de bo. eo. qui mortem sibi consciuerunt, vbi dicitur. Ignoscendum est eis, qui sanguinem suũ qualitercunq; redimere voluerunt, similiter quando iudex non est bene certus de crimine, non debet malefactorem punire. Melius est n. impunitum nocentem relinquere, quàm innocentem condemnare. ff. de penis. l. absentem. & C. eo. l. decurionum. Item debet mature progredi in punitione, quando mali habent multo sequaces: nam propter multitudinem peccantium, detrahitur aliquando aliquid seueritati, vt habetur. 9. q. 1. c. ordinationes. & 44. di. c. comessationes. Quando. n. quis vult accendere nimium ignem sæpe comburit totam domum. Ideo dicitur, ꝙ parcendũ est aliquãdo multitudini. f. propter maius malum euitandum. c. vt constitueretur. 50. di. 1. q. 7. c. quotiens. & 23. q. 4. c. ipsa pietas. & c. non potest. & c. cum quilq;. vbi dicitur quod propter scandalum vitandum debet correctio differri.

Nulli vel Iudici, vel alicui principi licet interficere Innocentem.

ET notandum est secũdũ Ale. de Ales. vbi supra. & Th. 2. 2. q. 64. art 6. ꝙ nec iudici, nec alicui principi licet occidere innocentem, nec debet trahi in exemplũ Abraham, qui voluit Innocentem filium immolare. Gen 22. Nam hoc fecit præcepto diuino. c. lex æterna. 23. q. 5. Ideo scriptum est Exo. 23. Innocenté, & iustũ non occides. & Dan 13. Iustum, & innocenté nõ interficies. Quapropter inquit. B Th. in lib. de regi. prin. ꝙ magnũ supplicium mereretur innocẽté dãnando, vnde sciendũ est secundũ Ale. vbi supra. ar. 4. in solutione tertij argumenti, ꝙ iudex sciẽs innocenté falsẽ accusatũ per falsos testes, debet magna vti prudentia, & diligenter examinare testes, vt eos cõuincat de falso testimonio, & sic eos repellere, & innocenté liberare, aut si hoc non potest facere, debet eum ad superiorem remittere: Quod si iudex non potest subterfugere quin eum iudicet, sic conuictũ pôt iudicare, & eum cõdemnare, nec peccat sed᷑ quoddã Primo quia talis nõ cõdẽnat eũ; qui est iustus inquantũ iustus, sed inquãtum conuictus, & cõprobatus iniustus; & dignus morte. Scd̃o quia iudex talis ferens sententiã secundũ allegata, non occidit innocentem, sed illi, qui eum falso accusant. Iudex. n. debet iudicare secũdũ allegata, & approbata. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsid. l. iudices. C. de iudic. facit. 2. q. 1. §. his omnibus auctoritatib⁹. & 3. q. 7. c. iudicet. Sed sciendum est, quod Nicolaus de Lyra. super Exo. 23 ittnet cõtrariũ, quia licet secundum legem humanam prædicta possit fieri impune, & iudex possit procedere secundum allegationes, & probationes, tamen quo ad Deum est aliter. Non. n. vult Deus iudicari secũdum illud quod apparet, sed secũdum illud quod in veritate est, vnde. Io 7. scriptum est. Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate, ꝑ quod homo debet potius tollerare omne malum, quam consentire peccato. 23. q. 5. ca. ita ne vnde scriptum est extra de sent. excom. c. inquisitioni. Quod sciens pro certo impedimentum coniugij, licet illud apud ecclesiam probari non possit, debet potius excommunicationem sustinere, quam per carnale com[m]ercium peccatũ operari mortale. Sed de hac questione tractabo diffusius in secunda parte principali huius operis sermone. 31. per tria vide ibi.

Iudex quo se dẽt habere circa innocẽtẽ falsẽ accusatum.

Minister iustitiæ quando obedire teneatur Iudici.

QVantum verò ad ministrũ dicit. Th. vbi supra ar. 6. ꝙ si sententia contineat intollerabilem errorem, non debet obedire iudici in occisione innocentis, aliter excusarentur carnifices, qui occiderunt martyres, in his enim, quæ sunt contra Deum nulli est obediendum. 11. q. 3 c. non enim semper. cũ. & capitulis sequentibus. Si verò nõ cõtineat manifestã iniustitiã, nõ peccat ꝑceptũ exequendo, ꝙ ipse nõ hẽt discutere, nõ peccat supe-

rio

ris sententiam, & in dubijs subditus tenetur obedire superiori. 22. q. 1. c. quid autem. in fi. vnde si ipse est in bona fide excusatur propter obedientiam. 1. libro rorum. §. fi. in fi. ff. de his qui notantur infamia.

Vt Iudex possit interficere malefactorē requiritur, ne sit sacerdos, vel in sacris ordinibus constitutus.

Secundo ad hoc, vt iudex possit interficere malefactorem requiritur secundum Alex. de Ales, vbi supra ar. 9. & Tho. vbi supra ar. 4. & Aste. vbi supra ar. 2. q. 4 q̄ non sit sacerdos, vel in sacris ordinibus constitutus, licet. n. ministris testamenti veteris hoc esset licitū, vt patet de Moyse, qui interfecit simul cū socijs suis, viginti tria millia hominū, qui adorauerunt vitulū conflatile. Exo. 23. Et de Phinees, qui occidit Israelitā peccantem cum muliere Madianitide. Numeri. 25. Samuel quoq; occidit Agā regem Amalech. 1. Reg. 15. Et Elias interfecit prophetas Baal. 3. Reg. 18. Tamen ministris noui testamenti hoc nō licet; qa sunt, & debēt esse maioris pfectionis, & deuotionis. Et de hoc est textus in c. clericū. 50. di. vbi dr̄, q̄ non debent se impedire clerici de effusione sanguinis, & 23 q. 8. c. non pilla. & c. clerici, ideo dn̄s noster. Matth. 19. Luc. 22. & Ioan. 18. precepit Petro reponere gladiū in vaginā de quo est text⁹. 23. q. 8. c. cum a iudeis; imo nec debent portare arma sine iusta causa, puta si transeat p loca periculosa ad terrorem latronū, licet non debeant aliquem percutere si possunt aliter periculū euitare, & hoc notātur p glos. extra de vita & hone. cleri. c. 1. Facit. c. Maximianus. 23 q. 3. & dicit glo. vbi supra, q̄ clerici portantes arma sine causa, si tertio admoniti non destiterint, pdūt priuilegiū illi⁹ canonis qui habet in c. si qd suadente. 17. q. 4. & extra de sen. exco. c. in audientiā. & in c. contingit.

Clerici sine iusta causa arma portare non debent.

Tertio ad hoc, vt possit iuste occidere malefactorem aliquis iudex, requiritur iustus animus, videlicet q̄ hoc faciat iusto animo, sicut. n. requirit q̄ reus sit accusatus, & conuictus, vt inquit Amb. super psalmū beati immaculati, & Aug. in c multi. 2. q. 1. & eadem sententia hr̄ in. c. si peccauerit. & c. Deus omnipotēs eadem quæstione & causa, & in. c. iudicantem. 30. q. 5. Quia sententia citra ordinē iudiciorū à præside lata, auctoritatem rei iudicatæ non obtinet. §. itē Insa, 2. q. 6. ita requirit q̄ faciat zelo iustitiæ, & non amore pecuniæ, vel rancore, aut liuore vindictæ, vt dicit Alex. de Ales. & Tho in locis pallegatis, ait n. Isidor. lib. 2. soliloqui. c. 14. Tale erit opus tuū, qualis fuerit intentio tua. Ideo non solū iudex, sed etiā minister occidens malefactorē aio malo, & ex vindictæ libidine, vel alia mala intentione, licet ille malefactor sit cōuictus in crimine, tn̄ vt homicidę reputant. 23 q. 5. c. miles, & c. cū minister. Secundo principaliter excusat à pęna homicidij, si quis illud faciat necessitate cogente, scd̄m Alex. de Ales vbi supra. ar 7 Et Tho. 2. 2. q. 64. ar 7 & Ricar. in. 3. di. 37. ar. 3. q. 2 & Aste. vbi supra. ar. 2. q. 7. Si n. quis insequitur ab aliquo, vt occidatur & alio modo euadere pōt, q̄ per mortem aduersarij si insequentem occidit, reus homicidij est. Si autem aliter, non pōt euadere mortem sine occasione aduersarij, tunc si non odij furore, sed cum animi dolore insequentē occidat, non peccat, vn̄ dicit. C. ad l. corneliam de sicarijs. l. 2. Is qui aggressorem, vel quēcunq; aliū in dubio vitæ discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniā metuere debet. & in l. sequenti scribitur. Si quis percussorē ad se venientem ferro depulerit, non tenetur crimine homicidij; quia defensor pprię salutis videt in nullo peccasse. Dicitq; ff. de iustitia & iure. l. 3. hoc iure euenit, vt quā quisq; ob tutelā sui corporis vim fecerit iure fecisse existimet, & ff. ad l. aquil. l. 3. scriptū est. Aduersus periculū, naturalis ratio pmittit se defendere, & ff. de bo. eorū qui mor. sibi consci. l. 1. ponit eadē snīa & C. qn̄ liceat, vnicuique se sine iudice vindicare. l. 1. dr̄ Meli⁹ est ante tps occurrere, q̄ post exitū vindicare. Et idē habet in. l. h. C. i qbus causis in integrū restitutio nō est necessaria. & ff. ad. l. aquil. l. sciam. §. qui cum aliter. Dicit iurisc ōsultus vim vi repellere, oēs leges, oiaq; iura pmittūt, hoc idē hr̄ extra de homicidio in c. significasti. el. 1. Tn̄ hæc defensio debet fieri cū moderamine inculpatæ tut. læ, vt habetur in dist. c. significasti, vnde dicitur in d. c. per doctores, & glos. Quod dicitur tunc fieri cum moderamine, si illud tantum

2. Principaliter q̄n iudex excusatur a culpa homicidij.

tantum fiat fine quo violentia repelli nõ potest, vnde post iniuriam illatam, non licet ex interuallo insurgere contra iniuriantem, quia sic esset vindicta, nisi viderit iniuriantem paratum denuo repercutere, vt inquit glo. in d. c. significasti.

An liceat clericis inuasorem occidere.

SED quærunt quidam: vtrum clericis liceat occidere inuasorem? Et dicũt quidam, φ non: & huius opinionis videtur fuisset Laurentius: & Bernardus in c. ex multa. extra de voto. & extra de homicidio c. suscipimus. in glo. dicitur. Quod clericus non debet propter temporalia: etiam contra saracenos, armis se defendere & præliantem interficere arti. 23. q. 8. cap. 2. & c. conuenior. & c. suscepimus. Laicus vero potest patriam suam, & res suas defendere, & hostem etiam præuenire ar. C. vnde vi. l. 2. & 23. q. 2. c. de his. Spiritualiter allegant isti. c. de his clericis. 50. di. vbi Nicolaus Papa inquit. De clericis, qui occiderant Paganum, scito nos nullam occasionem, nec vllam tribuere licentiã eis, quemlibet hominum quomodolibet occidendi. Sed ad hanc qõ æstionem ego respondeo, φ ita clerici, sicut laici possunt vim vi repellere, & defendere se, & sua, & extra de homicidio. c. significasti, & de hoc est tex. in. c. dilecto. de sen. exco. li. 6. Imo dico, φ si clericus ita inuadatur, φ aliter mortem vitare non potest nisi occidat, vel mutilet inuasorem, hoc faciendo non est irregularis, clemẽ. si furiosus, extra de homicidio. Non obstat modo. c. de his clericis, quia ibi loquitur de illis clericis, qui interfecerant ex necessitate euitabili, tales enim efficiuntur irregulares, secundum Ray. & Ber. & Hosti. vt recitatur in summa confessorum lib. 2. tit. 1. q. 21. Non autem loquitur de necessitate ineuitabili, vel possumus dicere, quòd ibi non licuit ei interficere paganum, vel potest dici, quòd de iure antiquo, clerici occidentes hominem efficiebantur irregulares, & de hoc loquitur ille textus, modo autem non per dictam clemẽtinam, si furiosus. Vnde licite possunt clerici se defendere, tamen maioris perfectionis esset clericis imo quibuslibet bonis christianis, potius pati iniuriam, quàm inuasorem percutere, iuxta illud Saluatoris dictum. Matth. 6. Si quis percusserit te in vnam maxillam, præbe ei & alteram. Sed pauci habent istam perfectionem.

Qui furem nocturnum interficit haud est homicidij re⁹.

SCiendum quoq; secundum Alex. de Ales, & Ricar. vbi supra, & etiã Aste, in loco præallegato. Quod secundum legem reus homicidij non erit, qui latronem nocturnum occiderit, quod intelligitur, si sine periculo rerum, & personæ ei parcere non potuit, nam. Exo. 22. scriptum est. Si effringens fur domum, & suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit re⁹ sanguinis. quod si orto sole, hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Et ratio est secundum Aug. ibi. quia de die poterat occidens discernere φ ad furandum, non ad occidendũ, venisset Tamen si talis fur diurnus perfodiens domum, & infringens defendat se cum armis, potest impune interfici, extra de homicidio. c. si perfodiens, & ff. ad. l. corneliam, de siccarijs l. furem. Et secundum aliquos, si diurnus fur velit me occidere, possum eum præuenire ar. in. l. 2. 3. & 4. C. ad legem Corneliam, de Siccarijs. Similiter nocturnum populatorem agrorum suorum, potest quis interficere impune, quando aliter se defendere non potest. C. quando liceat vnicuique se sine iudice vindicare. l. 1. & 2. Tertio principaliter excusatur quis occidens alium, si hoc facit casu accidente sine sua culpa secundum Thomam. 2. 2. q. 64. ar. 8. & Alexandrum vbi supra, ar. 8. & Asten. etiam vbi supra. ar. 8. Si quis enim det operam rei licitæ, & adhibeat diligentiam debitam, si quid præter intentionem acciderit mali, etiam homicidium non imputatur ei ad peccatum. Cum enim secundum Aristo. 2. phisicorum, casus sit causa agens præter intentionem, & casus fortuiti non possint humana prouidentia præcaueri. vt dicitur in. l. q̃ fortuitis. C. de pignoratitia actione. Cum omne peccatum sit voluntariũ vt dicitur. 23. q. 4. c. Nabucodonosor, & 45. di. c. de iudeis, & 15. q. 1. c. merito. & c. illa. & c. non est. Ideo si quis aliquid licitum faciat, & bona intentione, si contra eius voluntatem aliud occurrat sine sua

3. Principaliter quũ index interficiens alium excusatur.

sua negligentia, non debet ei ad peccatū imputari, vt inquit Aug. 23. q. 5. c. de occidendis. Ideo in c. hi qui 50. di. inquit Nicolaus Papa. Hi qui arborem incidere videntur, si contigerit, vt cadens arbor occiderit hominé inculpabiles sunt atq; innoxij, quia nec voluntate eorum, nec desiderio homicidium perpetratum est. Similiter sciendum est quòd si quis miles in bello iusto occidit hominem, non ex odio, vel desiderio effundédi sanguinem, sed quia aliter non potest hostes subijcere, seu inducere ad debitum iustitiæ, non peccat secundum Tho. vbi supra. art. 8. & hoc inquit expresse Aug. 23. q. 1. c. quid culpatur, vbi ait. Quod si quis in bello iusto occiditur, non est homicidium. Si verò quis dat operam rei licitæ, sed non adhibet diligentiam debitam, quamuis contra voluntatem suā fiat homicidium, tamen est reus homicidij, vt dictum est in parte prima nostri sermonis. Sicut cum quis proijcit lapides ad expellendas bestias de agro, & hoc faciat in locis, per quæ solent homines transire, & non attendit si quis transeat, vel vult ad terram prosternere arborem, & nō clamat, vel aliquid per qđ interfici aliquis potest, vult proijcere de fenestra, aut tecto, & transeunti non denunciant, nec signum facit. Vel equū currere facit, vbi est multitudo hominum, & similia, vt dicitur in c. hi qui 50. di. Et ideo Lamech imputatur homicidium, qui interfecit hominem, credens interficere bestiā Gen. 4. & c. merito. §. sed obijcitur. 15. q. 1. quando verò omnino præter intentionem nostram, & sine culpa nostra, accidit homicidium casu fortuito, non debet nobis imputari. Scriptum est enim in. l. verum. ff. de minoribus quod facto contingit, cui vis patrisfamilias, quamuis diligentissimo potest contingere. Et idem in sententia habetur. in. l. ad eos. ff. comodati. & in l. 2. §. si eo tempore. ff. de admini. rerum ad ciui. pertinentium, scriptum est. Fortuitos casus nullum hominum consilium prouidere potest. Et hoc sufficiat pro secunda parte nostri sermonis.

Si quis det operam rei licitæ, et nō adhibeat debitum diligentiam fit ideo sequatur homicidiū, reus est homicidij, licet contra eius voluntatem fiat.

PARS TERTIA.

1. De homicidij detestatione.

QVantum sit detestabile horribilissimum homicidij vitium, patet in primo homicida Caim, qui interfecit fratrem suum Abel. Gen. 4. Cui dixit Deus ad ostendendum homicidij grauitatem. Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua, cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos. Vagus, & profugus eris super terram omnibus diebus vitæ tuæ. Et ideo desperatus ex nequitia sua, dixit Chaim. Maior est iniquitas mea, q̄ vt veniam mercar, ecce eijcis me hodie à facie tua, omnis qui viderit me occidet me, & sic factum est. Qui eñ gladio ferit, gladio peribit. Matth. 26. dicitur quoque in dicto. 4. c. Gen. q̄ posuit Deus signum in Chaim, scilicet tremorem horribilem omnium membrorum ad eius maiorem afflictionem. Hoc maledictum vitium homicidij proprie est diabolicum. De diabolo enim dicitur. Ioan. 8. Ille homicida erat ab initio: qđ vitium est non solum contra legem diuinam, sed etiam contra legem naturalem, quæ vult, q̄ nullus faciat alteri, quod sibi nolet fieri. c. ius naturale. 1. di. & secundum circunstantiam ptest esseā grauissimum omniū peccatorū contra p ximū, quia p homicidiū non solū priuatur proximus corporis virtute, sed etiā damnatur frequenter eius anima in infernum, quando occiditur quis existens in mortali peccato, vel ex ira, & odio cō tracto ex occisione, moritur cum desiderio vindictę. Et ideo inq; Ar. in 1. parte secreti secretorum ad Alexandrum. Quantum potes caue effundere sanguinem humanum. Hoc etiam maledictum, & horribile peccatum homicidij, omnibus legibus acriter punitur. ff ad. l. corne. de sica. l. 1. & l. 3. § legis Corneliæ. & C. eodem. l. 1. Ideo dicitur. C. de Episcopali audien. l. nemo homicida, & parricida, quod fecit semper expectet, scilicet horribilissimam pœnam mortis, quæ statuta est homicidis à lege ciuili vt habetur in supradictis iuribus. Et multo grauior occidētibus patrem, vel matrē, filium,

Homicidij peccatū summæ detestabile.

Quodnam fuit illud signū qđ posuit Deus in Chaim.

Homicidiū q̄uo grauissimum peccatum contra p ximū.

filium,vel filiam, aut fratrem, vel fororem. ff.ad.l.pompeiã. de parricidijs l. 1. Est enim nimia crudelitas,& admirabibilis horribilitas occidere tales. Vnde monranarius in luna celeri,inquit. Sauciat hostili fraternus acerbius ensis, Et quidam alius versificator ait.Est offensa grauis,nimium paritura dolorem.Cum mihi qui debet commodus esse, nocet. Qualiter autem puniantur tales, & quã acerbe, potuit supra in sermone secundo de honore parentum. Non solum aũt puniuntur morte,qui occidunt actualiter, sed etiam qui voluerunt occidere quando ad actum venerunt, licet implere non potuerunt.l. is qui cum tello. C. ad.l.corne.de sicca Is qui cum tello ambulauerit hominis necandi causa, sicut is,qui occiderit hominem, legis Corneliæ de siccarijs pęna cohercetur. Quæ lex canonizata est,de pe.di.1.c. his qui cum tello. In grauioribus enim, & magni scriminibus,voluntas, & non exitus inspicitur.l. diuus:C.ad l.cor. de sic. Secus vero in leuioribus quo ad pęnam. Et ita soluitur ꝙ posset opponi.in.l. 1. in fi.ff.eodem ti. Vbi dicitur.Quid enim obfuit conatus cum iniuria nullum habuit effectum, punitur quoq; homicida pœna legis canonicæ,per quam efficitur irregularis, & non potest promoueri ad sacros ordines, & eijcitur iam promotus 50 di.c.si quis viduam.& 51.di.c. ali quantos & ext a de homicidio: c. sicut dignum.& c.significasti.

Homicidæ pœna diuina puniuntur. 4. Sunt vin dicta n Dei postulantes.

Tertio puniuntur homicidæ pęna diuinali.Deus enim maximam vindictam de talibus facit. Sunt enim quattuor quæ in conspectu Dei clamant, postulantes vindictam. Primum est homicidium. Gen. 4. vbi dixit Dominus ad Chaim. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et propterea dicũt quidam quòd vulnus interfecti adueniente interfectore, statim eo præsente emittit sanguinem,quasi clamans, & petens à Deo,& hominibus vindictam fieri de illo. Secundum est vitium sodomiticum.Gen.18. Clamor sodomorũ multiplicatus est,& peccatum eorum aggrauatum est nimis. Tertium est oppressio innocentium. Exod. 2. vbi dicitur de filijs Israel ab Ægyptijs iniuste oppressis. Ascendit clamor eorum ad dominum ab operibus suis, & audiuit gemitus eorũ. Quartum est mercenarij defraudatio, vnde Iacobi.5.dicitur. Ecce merces mercenariorũ vestrorum, quæ fraudata est à vobis clamat, & clamor eorum in auribus domini Sabaoth introibit. Et est ratio quare ista clament,quia in his cõmittitur quasi homicidium.Nam in peccato contra naturam perditur id quod potuit esse materia corporis humani, iõ est quasi homicidium. In oppressione quoq; innocẽtium, & fraudatione mercenariorum subtrahitur illis vnde viuant, & ideo a Deo quasi homicidium reputatur. Eccle. 34. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum,quasi,qui victimat filium in conspectu patris sui, panis egentium, vita pauperis est, qui defraudat illum homo sanguinis est, q aufert in sudore panem,quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario,fratres sunt, hæc ibi. Et ideo Deus horribiliter punit tales homicidas,& facit eos interfici, vel a iudicibus, vel ab alijs priuatis personis. Scriptum est eñ Apoc.13. Qui gladio occiderit,oportet eum gladio occidi.Et idem ait dominus. Matth 26. Nam vt ait Hermogenes, quã homo hominem interficit virtutes cęlorum clamant ad diuinam maiestatẽ vt faciat vindictam. Item animæ interfectorum,vnde Apoc.7. dicit beatus Ioannes quòd audiuit voces occisorum clamantium,& dicentium. Vindica domine sanguinem nostrum qui effusus est. Et propterea Deus facit eos interfici. Et ideo Seneca ad Lucillum, epistolarum li. 16. epistola 2. inquit. Ab alio expectes,alteri quid feceris.Inquit enim Gofredus in poetria.c.23.Sępe sagittantem didicit referre sagitta. Inq; virum plage conuersa recurrere plaga. Ideo dicit Dauid in Ps. Viri sanguinum,& dolosi,non dimidiabunt dies suos, punitur quoq; homicida lege mosaica Nam Exodi.21 dicitur. Qui percusserit hominem volens occidere,morte moriatur. Et in eodẽ c. dicit Deus. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias,ab altari meo euellas eum,vt moriatur.

Quare vitiũ,oppressio innocentiũ, & mercenarij defraudatio clament ad Deum.

Scitote

Homicidæ maximopere tenentur ad restitutionem, & primo mutilantes vel vulnerantes ad tria tenentur.

SCitote etiam ò crudelissimi homicidę bestijs acerbiores, q ad maximam restitutionem estis obligati. Et primo de mutilantibus, & vulnerātibus dicit Ric. & Scotus in. 4. sen. di. 15 & Landulfus Neapolitanus in eadem di. q tales tenētur ad tria. Primo ad expensas quæ circa medicum, & vulneris sanitatem fiūt, vt habetur de iniu. & damno dato c. si rixati: & originaliter hētur Exo. 22. vbi dr. Si rixati fuerint hoēs, & pcusserit alter proximum suum, & ille mortuus nō fuerit, sed iacuerit in lecto, qui percusserit operas eius. s. amissas secundum glo. & expensas. s. in medico, & in medicinis restituat. Secundo renetur ad illa, q vulneratus, ralis læsionis occasione amisit, puta homo vulneratus vel mutilatus deditus erat alicui laboritio corporali. Vnde verisimiliter credi potest, q inde lucratus fuisset aliquid, tenetur enim lędens ad talem satisfactionem, vt inquit glo. in prædicto. c. e. facit. c. 1. de iniurijs, & dam. da. & ff. ad. l. aquil. l. qua actione. Tertio tenetur ad placandum læsum, de iniuria data. Cūm enim honor sit inter exteriora bona maximum bonum, non potest inferri alicui iniuria gr u s, per quam deijciatur multum, quin iniuriās obligetur, ad restitutionem talis honoris, secundum Tho. 2. 2. q. 62 art. 6. Vnde debet ab eo petere veniam per se, vel p interpositam personam, & satisfacere ei de iniuria ad arbitrium boni viri, secundum Scotum, vbi supra, & Aste. nostrū in summa. lib 5. ti. 29. Similiter ille, qui mutilauit membrum alicui, puta abscidit manum, vel pedem, vel cum cecauit, tenetur vltra solutionem expensarum factarum in curatione plagæ, satisfacere mutilato pro toto tempore vitæ suæ, quo vsus fuisset illo membro, secundum Scotum vbi supra, qui dicit, q tenetur ad satisfactionem afflictionis illius mēbri mutilati, cum perpetuo vita illius, sit sibi dolori, & tristitiæ, viuere sine oculis, vel manibus, & tenetur alere rīficatum si indiget, & non solum ipsum, sed etiam eos quos ipse alebat, & nunc alere non potest. Et hoc ad arbitrium boni viri.

SImiliter sciendum est, q occidens aliquem, tenetur secundum Scotum, vbi supra, & Rodonensem, quem refert, & sequitur Astesanus in summa. li. 2. ti. 23. q. 4. in prin. Exponere vitam suam, in aliqua causa iusta, vtpote contra inimicos ecclesiæ, seu alios infideles, ordinando labores, & periculum vitæ suæ, pro satisfactione illius, quem occidit, vt cui non potest in corporalibus, satisfacit in spiritualibus bonis. Si autem prædicti casus non occurrerent, debet totam vitam suam, talis homicida in oratione & pœnitentia consumare, pro anima illius quem occidit, secundū Giraldū odonis, & Scotum, vbi supra, & dicit Speculator in ti. de iniurijs, & dāno dato §. sequitur. sed non quid dices, q licet liberum corpus, non recipiat extimationem. ff. si quadru. pau. fe. di. pœ. Tñ si quis occidat aliquem liberum, vltra omnes expēsas factas in curatione vulnerum illius veniet etiam extimatio operarum, quibus pater, vel filij occisi, & alij qui per ipsum viuebant propter homicidium cariturī sunt. l. ex hac lege. ff. si qua. pau. fecit. di. & ff. de his qui deie. vel effu. l si. Et si occisus non habebat artem, nec laborabat respondit idem Speculator, vbi supra, q extimabitur interesse. ar. ff. de liber. causa l si. & ff. de vsufruct. l. arborībus §. de illo. Et si quærat vsq; ad quot tempus extimabuntur opera occisi, respōdit idem Speculator, vbi supra, vsq, ad tempus quo verisimile est illum occisum viuere potuisse, iuxta extimationē legis. ff. ad. l. falsidi. l. 1. & l. hæreditatum computatione, & ff. de transac. l. cum hi. Ex quibus omnibus compræhenditur quantum peccent confessores quidā fatui, absoluentes leuiter homicidas nō explicātes eis necessarias restitutiones, & obligationes: & vt ita dixerim, leuius transire permittētes, q̄ si occidissent bouem. Nam si proximi bouem, vel asinum occidissent, non absolueretur sine restitutione, de homicidio autem non curatur. Et ideo tam cōfessores, q̄ confessi ad æterna supplicia perueniunt. A quibus nos liberet Deus noster Amen.

H[illegible] tenetur vitam suā aliqua, iusta de causa vt pote contra ecclesiæ hostes exponere, vel aliqua bona facere pro animā interfecti.

SABBA-

SABBATO POST SECVNDAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE PECCATO LVXVRIAE.

SERMO VIGESIMVS TERTIVS.

Luxuria, ex omnibus mūdi vitijs boni bona oīa dissipat.

Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosæ. Lu. 15. & in euāgelio occurrentis feriæ. Super omnia vitia mundi, nullum est, quòd ita dissipet omnia bona hominis sicut luxuria. De qua dicitur Iob. 31. Nephas est, & iniquitas maxima, & ignis est vsq; ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Et merito hæc de ea dicuntur. Nam cum homo habeat triplicia bona, scilicet fortunæ, naturæ, & gratiæ, hæc omnia dissipat maledicta luxuria. Primo de dissipatione bonorum scilicet temporalis loquitur Salomon. Prouer. 24. di. Qui nutrit scortum, perdit substantiam. Hinc quidam sapiens versificator inquit. Qui sequitur [illegible], taxillos, & meretrices. Infamis semper, semper egenus erit. Et versificator fabularum Esopi, fabula. 50. Thaida si quis amat, non se sua credat amari. Thais amore carens, munus amantis amat. Inter bona etiam fortunæ connumeratur bona fama, quam quis amittit per luxuriam, vnde ait Gregorius. 1. moralium. Quod peccata carnalia sunt peioris infamiæ, q̄ cętera vitia. Ideo Ecclesiast. 47. dicitur inclinasti fęmora tua mulieribus, dedisti maculam in gloria tua. Secundo luxuria dissipat bona naturæ, scilicet sanitatem corporis. De qua Arist. 1. Ethicorum. ait. Sanum esse delectatissimum est, & desideratissimum, quam sanitatem facit perdere luxuria, vnde glo. super epistolam primam Pauli ad Cor. 6. vbi dicitur. Qui autem fornicatur in corpus suum peccat, inquit. Cætera peccata, tantum animam maculant, fornicatio autem non tantum animam, sed etiam corpus contaminat. Sene. quoq; ad Lucil. epistola. 24. inquit. Libidines tremores manuum, ac pedum generant, & Hiero. in suo testamento, inquit. Vnde infirmitates, & mors tam tempestiua nisi ex nimia ciborum copia, & frequenti mulierum vsu? Similiter dissipat bona animæ luxuria De qua Seneca in libro. [illegible] declamationum ait. Nihil est tam mortiferum ingenijs q̄ luxuria Siquidé rationem perturbat, intellectum hebetat, memoriam eneruat, obliuionem immittit, errorem infundit, ignorantiam inducit, & hominem quasi bestiam facit, hæc ille. Et eandem sententiam ponit Hieronymus super Matth. & in li. 1. contra Iouinianum. Aristo. quoq; in. 2. Ethicorum dicit, q̄ actus venereus rationem absorbet. Et per consequens, ille qui est deditus luxuriæ, & amori venereo, efficitur fatuus, & stultus. Et ideo a pictoribus amor depingitur cæcus. Et ad hoc propositum dicit Ouidius in epistolis epistola 4. Quid deceat non videt vllus amans. Tertio luxuria dissipat bona gratię, idest omnia dona spiritus sancti iuxta illud 1. ad Cor. 2. Animalis homo

Bona fama amittitur per luxuriā quæ peioris infamiæ est cæteris vitijs.

Luxuria infirmamur.

Luxuria aīe bona dissipamur.

Luxuria bona gratiæ dißipat.

mo non percipit, quæ sunt spiritus sancti. Item facit hominem Deo inimicũ, & de hoc loquitur Hiero. in epistola ad Damasum Papam, de filio prodigo. di. Luxuria inimica virtutibus, perdit omnem substantiam patris, & a patris voluntate delirans, futuram paupertatem cogitare non finit, & Chrisost. inquit. Nulla res sic præscindit virtutem, sicut corporalis voluptas. Luxuriosus ergo quo ad oẽs virtutes, & gratias Dei est mortuus, vnde Hiero. ad matrem, & filiam in gallijs commorantes, inquit. Qui luxuriatur, viuens etiam mortuus est. Et ideo bene dicunt verba proposita. Dissipauit &c. Super quibus verbis duas considerationes de luxuria faciemus. Prima dicetur, Detestatio. Secunda Declaratio.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA.

In qua probatur luxuriam esse detestabilem, & prohibitam omni lege.

PRimo sciendum, quòd luxuria est prohibita precepto diuino. Dicit enim Deus Exo. 20. Non mechaberis, & hoc est sextum præceptum, & dicit Aug. 32. q. 4. in c. meretrices, q̃ nomine Mechiæ prohibetur omnis illicitus concubitus, & membrorum illegitimus vsus in actu venereo, & secundum Alex. de Ales, in 3. parte summę in trac. de lege naturali, & in 2. parte in tract. de peccatis mortalibus, & Ricar. in 4. di. 26. & Tho. 2. 2. q. 153. art. 3. & in summa contra gentiles c. 3. c. 121. multis rationibus probari potest, quòd quilibet actus venere⁹ (excepto matrimoniali) est peccatum mortale, si voluntas consentiat, verum quia satis intellecti frustra fit demonstratio. l. 1. in fine. ff. de dote præle. Ideo quia vos hoc creditis, & intelligitis, non aliter per rationes demonstrabo. Nam hoc patet satis expresse Genesis. 1. c. vbi dixit Deus de homine. Adhærebit vxori suæ, non dixit concubinæ, & suæ vxori, ergo non suis, vt ostenderet vnitatem vxoris. Similiter Deuteronomij. 5. prohibuit Deus fornicationem, quod habet transumptiue. Matth. 5. & 32. q. 5. c. nõ mæchaberis, & Leu. 20. dic. Deus. Si mechatus quis fuerit cum vxore alterius, morte moriatur, & mechus, & adultera, & Deuterono. 12. dicitur Quæ fecit nephas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui, morietur. & Deuteronomij. 13 scriptum est. Non erit meretrix de filiab⁹ Israel, neq; scortator in vobis, & Thob. 4 habetur documentum Thobiæ quod dedit filio suo di. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam non patiaris crimen scire, & Eccle. 9. dicit sapiẽs. Ne des fornicarijs animam tuã, ne perdas te, & illã: & 19. eiusdem li. scriptum est, qui se iungit fornicarijs erit nequaquam, putredo, & vermes hereditabunt illum, & 25. eiusdem operis dicitur. Breuis omnis malitia super malitiam mulieris, & ideo non concupiscas illam, quia in specie mulieris, ira, & confusio magna, & 21. eiusdem libri, etiam ait sapiens. Ne respicias mulierem alienæ viri, & ne scorteris ancillam eius, & 24. etiam dicit. In medio mulierum noli morari, de vestimentis enim procedit tinea, & de muliere iniquitas viri, & Oseę 4. dicitur. Fornicatio vinum, & ebrietas, auferunt cor, & 5. eiusdem libri, etiam scriptum est. Spiritus fornicationis in medio eorum, & Deum non cognouerunt, & Amos 6. scribitur. Veh qui lasciuietis in stratis vestris. Similiter Ioannes Baptista volens ostendere conclusionem nostram esse veram, dicebat Herodi Matth. 14. Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Et saluator. Lucæ. 16. inquit Omnis qui dimittit vxorem suam, & accipit alteram, mœchatur. Apostolus quoq; 1 Cor. 6. dicit. Neq; fornicarij neq; molles, neq; masculorũ cõcubitores regnum Dei possidebunt, fugite ergo omnem fornicationem. Et ad Eph. 5. Fornicatio, & omnis immunditia non nominetur in vobis, sicut decet sanctos, hoc enim scitote q̃ omnis fornicator, aut auarus, aut immundus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Et idẽ in substãtia dicit, ad Gal. 5. & ad Hebre. vlt. etiam inquit Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus, & Apoc. 7. dicit Angelus Ioanni. Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, cum qua fornicati sunt reges terræ. Ex quibus

Præcepto diuino luxuria est prohibita, hocq; ostenditur lege diuina, mosaica propheti ca, euangelica, et apostolica.

bus

bus auctoritatibus patet, quòd maledicta luxuria prohibita est lege diuina, mosaica, prophetica, euangelica, & apostolica, si auctoritates bene considerentur. Similiter dico, quòd prohibetur lege autentica. scilicet sanctorum. Ait enim Ambro. super Lucā. Qui nō causa procreandæ sobolis, sed explendæ libidinis copulantur, non tam coniuges, quam fornicarij videntur, & in lib. de Abel, & Chaim dicit. Libido est ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nociuūq; genus est fœmina cum approximat: stipula, quæ ignem accendit, quæ flamigero igne percutit conscientiam pariter habitantis, extrahit fundamenta montium, si fœminæ cum viris habitent, viscarium diaboli non deerit. Hiero quoq; ad Susannam. inquit. O quam acerbius est luxuriæ fructus, amarior felle, & crudelior gladio, & Aug. in li. de conflictu [illegible]um ait O quam parua concubitus [illegible], pro qua perditur æterna vita. Et in [illegible] de agone christiano, idem inquit. Inter omnia christianorum certamina, duriora sunt prælia castitatis, vbi quotidiana pugna, & rara victoria. Greg. etiā in 11. li. moralium dicit. Quælibet alia bona opera, si luxuriæ scelus non abolitur, immensitate huius criminis obruuntur, & 32. li. moralium, iterū dicit. Diaboli propriè corpus sunt, qui carnalibus delectationibus consentiunt. Auctoritate quoq; canonica prohibetur, hoc maledictum vitium, vt patet. 27. q. 1. c. nubendi. vbi dicitur. Fornicatio nulli impune conceditur. & 32. q. 2. c. non solum, dicit Isido. Inter cætera septem vitia, fornicatio maximū scelus est, quia per carnis immunditiam, templum Dei violatur. Et idem habetur. 32. q. 4. c. fornicator. Prohibetur quoq; hoc maledictum vitium in. c. sicut. & in c. sicut non sunt, & in c Absalon. & in c. meretrices, eadem quæstione, & causa, vbi dicitur Meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet Deus, etiam quarum publicè venalis est turpitudo, hæc ibi. Et ideo dicentes fornicationem non esse peccatum, tanq hæretici sunt censendi, vt habetur in cle. nostra. extra de hæreticis, vbi aliquibus dicentibus, q actus carnalis, cū ad hoc natura inclinet, nullum est peccatum maximè cum quis de eo tētatur. Respōdit Papa, prauitatis hęretica est, sic asserere, & pertinaciter defensare. Quod etiam prohibeatur in lege canonica hoc sceleratissimum vitium, habetur 22. q. 1. c. prædicandum, & 50. dist. c. quitua, & 23. q. 5. c. si non, & dist. 49. c. hinc post me. & 32. q. 1. c. nec aliqua. & q. 5. eiusdem causæ. c. nec solo. vbi habetur. Nec solo tactu, & affectu, sed aspectu quoq; appetitur concupiscentia fęminarum, prohibetur etiam di. 32. c. 1. in fi. & 15. q. 8 c. hi qui. & 32. q. 7. c. quemadmodum. & extra de vita & hone. cle c. 2. vbi dicitur. Quod cum luxuria ab omnibus sit vitanda, a clericis tamen maxime. Lege quoq; humana prohibetur luxuria, vt habetur. C. de concubinis. l. nemini. &. C ad le. iul. de adulterijs. l. fędissimam, dicitur. Fędissimam earum nequitiam quæ pudorem suum alienis libidinibus prosternunt, repressa voluptate leges vlciscuntur: item. C. de raptoribus virginum. l. vnica scribitur. Violatio virginum, vel etiam viduarum, maxime quæ deo fuerint dedicatæ, non solum ad iniuriam hominum, sed etiam ipsius omnipotentis irreuerentiam committitur, cum virginitas, & castitas corrupta, restitui non possit, & C. de episcopis, & clericis. l. raptores, dicit imperator. Raptores virginum, vel etiam viduarum, quæ Deo fuerint dedicatæ, capitis supplicio plectendos esse decernimus: & in autentico. de trien. & semis. §. si autē. colum. 3 etiam dicit. Nos nō præbemus luxuriantibus, sed caste viuentibus, leges, & in autentico, de testibus, colū. 4. dicitur Non enim habebit amplius castitatem luxuria, sed subijciatur, quidem, & ipsa pęnis, periculumq; sustineat, & ff. de origine iuris. l. 2. §. initium, iurisconsultus inquit. In seruitute supponatur, qui capitis amore virginis, nephas permiscet. &. ff. de dam. infec. l. ex damni. dicitur. Honestus modus seruandus est, nō immoderata cuiuscunq; luxuria subsequenda, &. ff. quod metus causa. l. isti quidem scriptum est. Stupri metus, maior viris bonis esse solet, q̄ mortis. &. ff. de extraordi. cri. l. 1. dicit iurisconsultus. Sollicitatores aliarum nuptarum, & interpellatores, & si effectum sceleris habere non

Margin notes:
A [illegible] lu[xuria] quoq; [pr]ohibetur.
A canonis luxuria prohibetur.
Fornicationem nō [es]se peccatū asserentes inter hæreticos sunt cēsendi.
Lege humana luxuria prohibetur.

re non possunt, propter voluntatem, tñ pernitiosæ libidinis extra ordinem puniantur. Auctoritate quoq; poetica detestatur hoc diabolicum vitiũ luxurię: vnde Claudianus poeta inquit.

Poetica auctoritate luxuria esse detestabilem ostenditur.

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus. Prudentius etiam ait.
Totis exusta libido medullis
Inspirat tenerum, labefacta per ossa venenum.
Tu præceps ad mortis iter, tu ianua leti
Corpora commaculas, animas ad tartara portas.
Item quidam alius versificator inquit.
Fœmina corpus, opes, animum, vim, lumina, vocem,
Polluit, anihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.
Occiditque animam, consortia, fędera, famam
Debilitat, perdit socios, aufertq; fideles.
Ouidius quoq; in epistolis, epistola. 1. inquit contra amorem.
Res est solliciti, plena timoris amor.
Et auctor libri, qui dicit Pamphilus ait.
Igneus ille furor, nescit habere modum.
Et auctor astrolabij dicit.
Non capit humanas animas, plus fęmina quicquam.
Ouidius quoq; in secundo de arte amã di inquit.
Quod iuuat exiguum, plus est quod lædit amantes.
Proponantq; animo, multa ferenda suo.
Lucanus etiã in quinto sui operis, ait.
Heu quantum mentes, dominatur in æquas.
Iusta venus dubia, stipidumq; ad prælia magnæ.
Te quoq; fecit amor. Virgilius quoq; in 4. Eneidos, inquit.
Improbe amor, quid nõ mortalia pectora cogis? & Iuuenalis. lib. 2. satira. 1. ait de meretrice.
Ardeat ipsa licet tormentis gaudet amãtis. Et spolijs
Et auctor libri, qui dicitur Pamphilus dicit.
O Deus in quantis, alus versaĩ amantis.
Et Matth in poetria sua parte. 2. ait.
Eneruat studiũ pernitiosa venus: & Cato, in suis documentis, dicit.
Cũ te detineat, veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulę noli, quæ ventris amica est. Gualterius quoq; in Alexandria de. libro. 1. ait.
Tu non emollat intus.
Prodiga luxuries, nec fortia pectora frangat.
Mentis morbus amor, lateberis, & murmure gaudens.
Si bache, venerique vaces, qui cætera subdis.
Sub iuga venisti, perijt delata vacantis.
Libertas aĩi, veneris flagrante camino.
Mens hebet interius, rixas & bella moueri.
Imperat, & suadet rationis vile sepulchrum.
Ebrietas, rigidos eneruant hæc duo mores, hæc ille.
Cum quo concordat Hiero. in epistola ad matrem, & filiam in gallijs cõmorantes di. Ferreas mentes, libido domat. Domuit enim Dauid sanctissimum: Sansonem fortissimum, & Salomonem sapientissimum, de quo, in c. Salomon. 32. q. 4. Hiero. ait. Salomon quippe immoderato vsu, atq; assiduitate mulierum, ad hoc vsq; perductus est, vt templum idolis fabricaret. Et qui prius templum Deo construxerat, assiduitate libidinis, & perfidiæ subtractus, idolis construere tẽpla non timuit. Ex quo patuit, ꝙ hoc nequissimum vitium, eum quodammodo dementauit, libido enim carnis, hoĩem vt bestiam imo deteriorem bestia facit. Vñ in c. non solum 32. q. 7. Isido. inquit. Sũt quidam sicut animalia, quæ absque vlla discretione libidini seruiunt, quos ego nec mutis pecudibus cõparauerim. Pecora. n. cũ cõceperint, vltra nõ indulgẽt maribus copiã sui. Vltimo demonstraĩ hoc maledictũ scelus detestabile auctoritate philosophica vt. n. legiĩ in vitis philosophorũ: Pithagoras dicebat. Fugiẽda sunt oĩbus modis, & abscindẽda, lãgor a corpore, imperitia ab aĩa, & luxuria à ventre, & iõ cũ quidã lasciuus diceret Pithagorę, ꝙ mallebat cum meretricibus esse, quàm cum philosophis conuersari

Phylosophica auctoritate ostenditur hoc luxuriæ vitiũ esse detestabile.

ipse respondit. Sues quoq; libentius in ceno, q̃ in aqua versant. Seneca quoq;, in primo declamationum, ait. Nihil est tam mortiferum ingenijs, vt luxuria. Luxuria blanda pestis, victrix orbis, immẽsas opes auaris manibus rapit. Idẽ quoque ad Lucillũ epistola. 18. inquit. Quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, q̃ in quosdam voluptates suæ? est igitur animus a blandimentis voluptatis abstrahendus, debellandæq; sunt a nobis voluptates, quæ vt vides, seuã quoque ingenia rapiunt, & ad eundem scribens, in aliqua epistola, dicit. Vanas fuge voluptates breues, & pœnitendas, & in 2. declamationum, iterum ait. Adolescens luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit, & in lib. traged. etiam dicit. Vincit sanctos dira libido. Tullius quoque, in primo de officijs. ait. Si considerare volumus quæ sit in natura hominis excellentia, & dignitas, facile intelligimus, quam sit turpe defluere luxuria, ac molliter viuere, & q̃ sit honestum viuere continenter, sobriè, & castè. Et in eodem lib. idem inquit. Luxuria cum omni ætati turpis sit, senibus maxime fœdissima est. Et in libro de senectute, iterum dicit. O præclarum munus ætatis, siquidem aufert à nobis quod est in adolescentia vitiosissimum, scilicet libidinem corporis. Valerius quoq; maximus. lib. 9. sui operis, ait. Blãdum malum luxuria, quam accusare aliquando facilius est q̃ vitare, quę inuictum Annibalem armis illecebris complexa, vincendum romano militi tradidit, illa ducem vigilãtissimum, illa exercitum acerrimum dapibus largis, ac veneris vsu lasciuiore, ad somnium e delicijs euocauit. Quid ergo his vitijs fętidius? quid damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animi, & corporis vires expugnãtur, hæc ille. Cecilius quoq; Firmanus li. de beata vita. c. 4. inquit. Libido aspectu maxime cõcitat. Et in eodẽ. c. etiã ait. Tres sunt cõmunes affectus qui hoĩes in oĩa facinora pręcipites trahunt, ira, cupiditas, & libido. Terentius etiã in eunucho. c. 2. dicit. In amore hæc oĩa insunt vitia, suspitiones, inimicitiæ, iniuriæ, ac bellum. Fulgentius quoq; in fabulis suis, ait. Oĩs qui luxuriam amat, cæcus est. Et merito. Cęcum. n. se esse demonstrat, & stultum, qui in ignem intrat. De luxuria aũt inquit Albertus in tractatu de virtutibus politicis, q̃ est ignis qui nunq̃ dicit, sufficit, sed quãto plus homo luxuriatur, tãto semper amplius appetit, etiam si opere implere nõ possit. Item sicut terra non saciatur aqua, ita nec homo luxuria. Item luxuria hydropisim repræsentat, quæ tantã sitim generat, vt bibendo sitim incendat, vt hydropicus quanto plus bibit, tãto plus sitiat. Nam & Cleopatra Ægypti regina licet Antonio Imperatori matrimonialiter esset iuncta, tanta tñ erat libidine succensa, q̃ ad postribula nocte vadens, licet aliqñ 36. concubitus passa fuisset redibat faticata, sed non saciata, hæc illa. Et hoc sufficiat pro prima parte nostri sermonis.

PARS SECVNDA.

In qua declarantur quattuor species luxuriæ in particulari.

Luxuriæ prima spẽs est fornicatio, quæ tripliciter accipitur.

MVlta de hoc peccato, dici possent, q̃ causa breuitatis omitto, maxime quia aliqua tetigi supra in sermone de peccatis. De hoc. n. maledicto vitio inquit Hiero. in suo testamento. Ensis diaboli luxuria, & Salomon. Eccle. 7. etiam dicit. Inueni amariorem morte mulierẽ, quæ laqueus venatorũ est, & sagena cor illius, vincula sũt manus illius. Prima autem species huius vitij, est fornicatio simplex, sicut plenus declarauit, vbi supra. Sed sciendũ est, q̃ fornicatio tripliciter accipit. Primo pro idolatria, & infidelitate. Oseę. 4. Fornicati sunt à Deo suo, & 1. Paral. 5. Fornicati sunt post deos plurimos, & Iudicũ. 8. Fornicati sunt cũ Baal, qđ erat idolũ gentiũ & Sapiẽtię. 14 Initiũ fornicationis exquisitio idolorũ. De talib⁹ fornicãtibus, ait. Dauid in psalmo: pdidisti eos, qui fornicantur abs te. Scđo dr̃ fornicatio, quęcũq; culpa mortalis, inquãtũ quis p eã recedit a Deo, legitimo spõso aĩæ. Oseæ. 2. & de hac dr̃ a Deo Hiere. 3. aĩæ peccatrici. Tu aũt fornicata es cum amatoribus multis. Aĩa. n. cũ tot amatoribus fornicatur,

tur quot creaturas inordinate, & cõtra Deum diligit, vt inquit Augu. lib 1. de sermone domini in monte. Tertio proprie dicitur fornicatio actus venereus inter solutum, & solutam, & intelligitur solutus, & soluta à vinculo coniugij, & cõsanguinitatis, ac affinitatis, ordinisq; & religionis, ac voti continentiæ. Et ista fornicatio dicit simplex. Et ideo oĩs concubitus factus inter tales solutos, seruato vsu naturali, ꝓpriè dicit fornicatio simplex. Dicitur, tñ generaliter fornicatio, oĩs actus luxutiæ, sicut patet. 1. ad Cor. 15. vbi inquit Apostolus. Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gẽtes, & loquitur de incestu. Hoc igit male dictum vitium fornicationis, prohibet in c. fornicari. 28. di. vbi dicitur. Fornicari hoĩbus nunq̃ licet. & 32. q. 4. c. nemo dicitur. Nulli licet scire mulierẽ, præter vxorem, ideoq; coniugij tibi datum est ius, ne in laqueum incidas, & cũ aliena mulier delinquas, hæc ibi. Filij. n. nati ex reprobato concubitu, plerũq; sunt scelerati licet aliqui inueniant boni. Vñ scriptum est. 56 di. c. si gens. de tali conceptione meretricũ existimandũ est, degeneres populos, ac ignobiles, & furentes libidine, fore procreandos, & ad extremũ vniuersam plebẽ ad deteriora, & ignobilia vergentem, & nouissime, nec bello seculari fortem, nec fide stabilẽ, nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam, hæc ille. Patet in Abimelech filio Gedeonis, nato ex concubina, qui mortuo patre interfici fecit. 70. fratres legitimos, vt solus dñaretur. Iudi. 9. hoc maledictũ vitium facit hominem Deo rebellem: vñ Lactãtius. li. 2. diuinarum insti. ad gen. inquit. Ex luxuria, vt vitia oĩa, ita impietas aduersus Deum nascit. Et 23. q 7. dr in c. non solũ. Ex delectatione fornicandi, varia gignunt flagitia, quibus regnũ Dei claudit. Et. 32 q. 4. c. in eo scriptũ est, per hæc vitia quippe, maxime dæmones coluntur. Est etiã luxuria singulariter dilecta, & præcipua filia diaboli, ipse. n. diabolus cogitãs, ꝙ si haberet filias ex his generos faceret, quos secum traheret ad infernum, duxit vxorẽ iniquitatẽ, de qua genuit simoniã quã copulauit clericis. Et postea hypocrisim quam copulauit religiosis, monachis, & beghinis. Item rapinã nobilibus vsuram burgensibus, dolositatem aduocatis, & superbiã potentibus. Sed luxuriam nulli appropriauit, sed eam cõmunem oĩbus exposuit, vt plures secum ad interitum traheret. De qua filia diabolica inquit Agelius. li. noctium atticarũ. Nulla bestia capitalior, q̃ voluptas corporis, cuius auidæ libidines temerè, & effrenatè incitant. Hic patriç perditiones. Hinc reipublicę euersiones. Nullũ deniq; scelus, nullum facinus est, ad qđ suscipiendum non libido voluptatis impellat, hæc ille.

Fornicatio ꝓprie quid sit.

Fornicari nunq̃ licet.

IN luxuriosa quoq; aĩa habitat diabolus, vñ de ea dicit. Apoc 17. Facta est habitatio spiritus immundi, & Iob. 40. de diabolo scriptum est. Sub vmbra manet, in locis humentibus, idest in luxuriosis, vnde Luc. 15 de filio ꝓdigo, ac luxurioso dr, ꝙ pauit porcos, idest dæmones. Dæmones. n. habitant in luxuriosis, sicut porcus in luto: vñ Hiero. in testamẽto, inquit, cõparãdo luxuriosos porcis. Quidam luxuria fętidi, vt turpissimæ sues, sunt deturpati, & ideo dicit Greg. homilia. 28. ostendens fętorem luxuriæ ꝙ peccata carnis, stercora vocant vt habet Iohelis. 1. c. Quantũ est. n. fętidum vitium luxuriæ, patet per illud quod scriptum est in Vitis, patrum, ꝙ quidam Angelus vadens in forma hominis cum quodam eremita, obturauit nares, cum obuiasset cuidam luxurioso, in signum maximi fętoris. Nulla enim latrina est sic fętida, sicut luxuriosi cõsciẽtia, quòd autem dæmones libenter habitent in luxuriosis, patet per illud quod scriptum est Matth 8. & Luc. 8. vbi dicitur, ꝙ legio dæmonum eiecta ad imperium Christi a quodam dæmoniaco, petijt licentiam intrandi gregem porcorum, & accepta licẽtia. præcipitauit eos in mare. Ex quo significatur, quod dæmones præcipitabunt in mare vitiorũ, & in abyssum infernalem, omnes fornicarios, per porcos significatos. O igitur maledicti concubinarij scitote, quod dæmones exultant in perditione vestra. Legitur enim in Vitis patrum, quòd cũ quidam filius sacerdotis idolorum, secutus patrem remansisset solus in templo,

Diabolus in luxuriosa anima moratur.

plo, vidit ibi venire principem dæmonum, & cum sedisset circundatus maxima multitudine dæmonum, venit vnus dęmon, & adorauit eum. Requisitus aũt ab eo quid mali fecisset, rñdit ꝙ per 30. dies fuerat in tali prouincia, vbi multa prælia excitauerat, multaq; homicidia facta fuerant, & multæ sanguinis effusiones. Cui princeps dæmonum iratus ait, hoc solum tanto tempore fecisti?& fecit eum flagellari, postea alius veniens dixit, ꝙ spatio. 30. dierum fecerat multas naues in mari submergi, & oẽs hoĩes qui erant in eis perire, de quo princeps fecit, vt de primo. Tertius dæmon venit dicens, ꝙ in quadam ciuitate in quodã conuiuio nuptiali, concitauerat seditionem, in qua sponsus, & multi alij sunt occisi, & hoc in decem diebus fecerat, princeps autem dæmonũ similiter fecit eum verberare. Postremo venit quartus dicens, ꝙ per. 40. annos in eremo fuerat, vnum tentans eremitam, & vix eum in ipsa nocte fornicari fecerat. Quo audito, surrexit diabolus osculans eum, & diadema posuit super caput suum, & secum con sedere fecit dicens. Magnam rẽ fecisti, quam in. 40. annis complere potuisti. Quod videns ille filius sacerdotis idolorum, factus est monachus probatus, ꝙ autem dæmones maximam lætitiã faciant de peccatis fornicariorum, habetur Eccle. 18. vbi dicitur. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, dabit te in gaudium inimicis tuis.

De 2. specie luxuriæ, q̃ stuprum dicitur.

SEcunda luxuriæ species dicitꝰ stuprũ, scilicet qñ aliqua virgo non coacta defloratur, vel econtra. Et de hoc peccato tractatur. 36 q. 2. c. 2. Et dicit Tho. 2. 2. q. 154. ar. 6. ꝙ est speciale peccatum ratione specialis deformitatis, scilicet virginitatis defloratę. Et si quæratur ad quid teneatur deflorans virginem, respõdet Alexander de Ales in 2. parte summæ in tractatu de speciebus luxuriæ c. de stupro. ar. 4. & Thom. 2. 2. q. 154. quòd hoc peccatum habet duplicem iniuriã annexam, scilicet patris, & puellæ. primo eñ patri, & alijs cognatis defloratæ facit iniuriam, vñ Eccle. 42. dicitur. Super filiam luxuriosam conserua custodiam, ne quando faciat te venire in opprobrium inimicis tuis, facit ad hoc. l. isti quidem. ff. quod me. causa. Sed ego dico tibi, ꝙ si non habet bonam voluntatem difficile erit ipsam custodire. Sicut difficile custoditur aceruus pulicum, ne saltet. Et ideo dicebat Ouidius. 3. de arte amandi. Centum fronte oculos centum ceruice gerebat, Argus, & hos vnus sæpe fefellit amor. Tu tamen propter hoc non dimittas eius custodiam, quia non custodita faceret peius. Secundo damnificauit virginem aufferẽdo ei virginitatem, cui debetur fructus centesimus. Lucæ. 8. Matth. 13. Mar. 4. Item posuit eam in periculo meretricandi. Semel enim malus, præsumitur de facili labilis in eodem crimine. l. si cui. §. hildem. ff. de accu. Item eam vituperauit, ita ꝙ non faciliter reperiet maritum, si sciatur, vel non inueniet conuenientem, vt prius, de talibus deflorantibus dicitur Tren. vltimo. Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus iuda. Et ideo secundum prædictos doctores, tenetur deflorans satisfacere patri, & puellæ. Sed dicet quis præsupponitur in casu, ꝙ ipsa consensit, scienti aũt, & consentienti nõ fit dolus. l. nemo vi. ff. de reg. iu. l. venditor. C. de rescindenda. vendi. & c. scienti. de re. iu. libro. 6. l. 1. in fi. ff. de acti. em. & C. de tran fac. l. cum donationis, ergo, &c. Respondeo, ꝙ licet ipsa consensit non tamen pater, & alij cognati, ex quo sunt iniuriati. Præterea illa regula scilicet, ꝙ volenti, & consentienti non fit dolus, intelligitur de his, qui bene sunt doli capaces, non autem leues, instabiles, & inconstantes, ac faciles ad fraudem, & deceptionem suscipiẽdam, sicut sunt puellę, ꝙ enim sint leues, patet illud Eccle. 19. Qui citò credit leuis est corde. De puellis ãt dicit Ouidius in epistolis, epist. 16. Credulitas damno sępe solet esse puellis. Quod autem sint leues, patet per Senecam, in libro de remedijs fortuitorũ, dicentem. Nihil tam mobile, q̃ fœminarũ voluntas, & Iacobus Beneuentanus, suis libri. c. 15. dicit. Mobile cor cunctis, & mens est vana puellis. Firmum propositum fęmina nulla gerit, & Virgilius. 4. Enei. inquit. Valerium, & mutabile semper fęmineum genus. Et ideo dicit Ouidius

Ad quid tenetur virginem deflorans.

Licet virgo consenserit tenetur tamen deflorans satisfacere.

dius in epistola. 2. Fallere credentem nõ est operosa puellam. Gloria. Faciunt ergo isti maledicti luxuriosi decipientes virgines illud quod hortatur Ouidius, in primo de arte amandi.c.9.di.Promittas, facito, quid enim promittere lædit? Pollicitis diues quilibet esse potest. Ac quæ non dederis, semper videare futurus. Sic dominum sterilis, sępe fefellit ager. Cùm igitur deflorans virginem, eam decipiat multis promissionibus, blandimentisque: Et sæpe dans ei spem, & promittendo, quòd accipiet eam in vxorem, profecto ęquum est, quòd tali sic deceptæ, succurratur. Deceptis enim & non decipientibus, iura subueniunt. l. 2.§. verba ff. ad velleia. Dicit ergo Alex. de Ales, & Tho. vbi supra, quòd talis deflorans tenetur accipere in vxorem virginem defloratam, quando sic eam decepit, maxime quando promisit eam accipere. Et hoc verum, si ipsa consentiat, & pater eius. Si autem noluit, cogitur eam dotare iuxta facultatem suam, & puellæ dignitatem, habita consideratione vituperationis, propter quam oportebit eam ponere caput, vbi non posuisset pedes. Item quantum plus datura est alteri viro, ratione deflorationis. Et si stuprator nolit eam in vxorem, tunc debet verberibus castigari à iudice, prout ei visum fuerit, ac etiam excommunicari, ac detrudi in monasterio ad agendam pęnitentiam. Et hæc omnia habentur, & notantur in c. 1. & 2. de adul. concordat ad supradicta Scotus in 4. di. 15. di. quòd licet hæc pœna sit legis veteris, vt habetur Exo.22. Tamen quia lex noua concordat cum lege veteri, est seruandum, quod supradictum est. Concordat etiam Ioannes de platea, insti. de publi. iudi. §. item lex iulia. & Ray. in c. 1. & de adul. facit. 36. q. 2. c. tria: concordat etiam Ric. in 4 di. 15. art. 4. q. 2. & Hosti. in summa in tit. de matrimonio, sub rubri. qualiter contrahatur, ver. hæc in iudicio. Et licet Guilielmus dixerit, quòd qñ quis voluntariam deflorauit, nullo habito tractatu de contrahendo matrimoniũ cũ ea, deflorans non teneť ad supradicta, in foro iudiciali, tñ Panor. in c. 1. de adul. dicit, ꝙ etiã in hoc casu tenetur qualitercumq; eam seduxit.

TErtia luxuriæ species, dr̃ raptus. s. qñ quis per vim rapit puellam, vt accipiat sibi in vxorẽ, vel vt eam corrũpat. Et de hoc vitio tractatur in c. lex illa 36. q. 1. Et dicitur raptus non solũ, si virgo rapiatur, sed etiã si vidua, vel corrupta. 36. q. 2. c. raptores. Et etiam si nõ extrahatur de domo, dummodo vi opprimatur, & corrumpatur, secundum Alexan. de Ales. in secunda parte summæ, in tractatu de luxuria. c. de raptu. Hoc autem sceleratissimum vitium secundum Alex. vbi supra. art. 3. & Ray. in summa debet puniri pęna mortis, vt habetur Deut. 22. Et secundum leges ciuiles, talis raptor debet decapitari. l. vnica. C. de raptu. ver. Et eius substantia debet raptæ applicari, si ingenuam rapuit. Si vero ancillam, vel libertam, substantiam non amittit, sed tantum decapitatur art. 36. q. 2. c. de raptoribus cum his qui ibi notantur. Si tamen rapta vellet contrahere cum raptore, potest, vt expresse habetur. 36. q. 2. c. tria. & c. seq. & intelligitur cessantibus impedimentis matrimonij. Et dicit glo. Ray. quòd pęna illa potest infligi in foro iudiciali, non pęnitentiali. Notandum etiam secundum Goffredum in summa, ꝙ dictæ pęnæ intelliguntur infligendæ si rapuit mulierẽ honestã, secus si meretricẽ. C. de raptu. ver. l. vnica. & C. ad. l. iul. de adul. l. q̃ adulteriũ. O diabolici raptores, & violatores, scitote ꝙ si stuprãs virginẽ cõsentientẽ, teneť ad ea de qbus supra puellæ, & pr̃i, multo magis vos ad illa estis obligati, & satisfacere eis de iniuria, & dãno. c. de raptoribus. 36. q. 1. & c. tria. e. causa. q. 2.

De tertia luxuriæ specie, quæ raptus nuncupatur.

Rapiens mulierem, qua pęna puniri debent.

QVarta spẽs luxuriæ, est adulterium. De quo adulterio tractaturus, possum dicere illud qđ scriptũ est Hier. 23. vbi dr̃. Adulterijs repleta est terra. Diffiniť ãt adulteriũ, scd̃m Hosti. in summa li. 5. tit. de adul. vbi ait. Adulteriũ ẽ alieni thori violatio, vel ꝓprij deturpatio. Quę verba sumi pñt ex [illegible]is, q̃ dñr. 36. q. 1. c. lex illa. §. cũ ergo. Ex qb[us] colligi põt, ꝙ triplex adulteriũ cõmitti põt. 1. improprie. 2. ꝓprie. 3. ꝓprijssimè. Primo cõmittiť adulteriũ improprie, iter virũ & vxorẽ. Et hoc tripliciter. Primo rõne ĩpeditionis. s. qñ sũt inter eos impedimẽta ꝓ

Adulteriũ tripliciter cõmitti põt primo improprie, & hoc etiã tripliciter.

De īpedīmēti b⁹ matrimonium cōtractum.

pter quæ matrimonium stare non pōt; vtputa si aliquis eorum fecit votum solemne castitatis. De quo impedimento habetur in cle. eos. de consan. & affi. & p Theologos in 4. di. 38. Itē si contrahens sit in sacris ordinibus, de quo impedimento habetur. di. 32. c. si quis eorum, & c. seriatim, & c. placuit. & c. lectores. & c. si quis vero & c. erubescant, & extra de cle. coniu. c. 1. & 2. & 3. & qui cle. vel vo. c. 1. & 2. Itē si quis machinatus est in mortē vtri alicuius, vt possit cum vxore eius contrahere, aut aliqua machinata est in mortē vxoris alicuius, vt virū eius acciperet in maritū, & mors fuerit subsequuta, nā matrimoniū nō tenet, si postea tales contraxerint, vt notat. 31. q. 1. c. quis viuente marito. Et maxime si adulteriū præcesserat ante inter eos; dum primū stabat cōiugium, secundū Ricard. in 4. di. 35. & Hosti. & Inno. tenent q solū machinatio cū effectu, impedit matrimoniū. Ioan. autem Andre. quem sequitur Panorm. in c. super eo. de eo. qui cog. con. vxo. suæ, tenet, q hoc est verum, quando ambo machinati sunt. Secus vero si vnus tm, quia in altero non est impedimentum, quin extrahere possit. Si vero præcessit adulterium, vnius machinatio impedit. Item si adulter dat fidem adulteræ viuente marito, de contrahendo cū ipsa sciens ipsam habere maritum, etiā si intelligat cōtrahere cum ea, post mortem viri sui, non poterit eam ducere in vxorē, sed separandi sunt, si cōtraxerint vt notat. 31. q. 1. c. relatum, & extra de eo qui duxit in mat. quam polu. per adul. c. si quis vxore. Itē si quis hns vxorem, sumat aliā, vel nō hns vxorem accipiat alterius vxorem legitimā. Et de hoc impedimento habet, extra de spon. duo. c. licet. & 32. q. 7. c. 1. 2. & 3. Itē si inter maritū, & vxorē sit affinitas, & contrahitur affinitas nō solū p copulam coniugalem, sed etiam per actū fornicarium, vt notat 35. q. 2. c. nec eā, & extra de eo, q cogno. consangui. vxo. suæ. c. discretione, & c. tuæ. Et tales contrahentes, vsq; ad quartum gradū affinitatis, sunt excōicati, vt in cle. eos. de consan. & affi. Item si inter eos sit cognatio spiritualis, quæ contrahitur per compaternitatem in baptismo, & sacramento confirmationis. Et de hoc impedimento tractatur in c. 1. 2. & 3. de cogna. spi. li. 6. Item si inter eos sit cognatio legalis, quæ fit per adoptionem, vel arrogationem, qn̄ quis adoptat in filiū, vel filiam. Et de hoc impedimento habetur, extra de cogna. legali. c. vnico. & 30. q. 3. c. diligere, & insti. de nup. §. ergo, & ff. de ritu nup. l. adoptiuus. Itē si sint consanguinei, vsq; ad quartū gradū. c. nō debet, de consan. & affi. Et sunt excōicati sic contrahentes, cle. eod. tit. Item si quis contrahentiū errauerit in persona, cum qua contrahit, de quo impedimento habet per Theo. in 4. di. 30. Et p canonistas. 29. q. 1. c. q autē Nam q taliter errat nō consentit. ff. de iuris. om. iud. l. si per errorem. Et errātis voluntas nulla est. C. de iur. & fac. igno. l. cum per testam. & l. non ideirco. Itē si errauerit in conditione personæ, cū qua contrahit, putans liberā, quæ est serua. 29. q. 2. c. si quis ingenuus, & c. si femina, vbi dr̄, non tenere tale matrimoniū, nisi postq̄ sciuit eius conditionē consenserit in eā expresse, vel iuris interpretatione per carnalem copulā, vt habetur extra de natis ex libero ventre. c. proposuit. & c. ad nostrā. Et idem dicendum est de errante in persona. Item si sint disparis cultus, nā prohibitū est tale matrimoniū, si vnus est fidelis, alter non. Exodi. 34. & Deute. 7. Et ideo non tenet. 28. q. 1. §. ex his, & c. caue. Item si per coactionem, & vim, ac metum qui pōt cadere in constantem virum, contractum est matrimonium, nullū est, extra de his que vi, metuue causa fiunt. c. perlatum & c. ad audientiam, & de spo. c. veniens, el 2. Item si aliquis contraxit sponsalia, cum aliqua, nullus de consanguinitate sponsi, vsq; ad quartum gradum, potest illā habere in vxorem, ratione publicæ honestatis. Et de hoc impedimēto habetur per Tho. in. 4. di. 41. Et per canonistas in c. continebat §. fi. extra de despon. impu. & de spon. c. iuuenis, & c. ad audientiam, & c. sponsam. Item si in aliquo contrahentium sit naturalis impotentia ad debitum matrimonij. De quo impedimento quod facit, matrimonium non tenere habetur. 33. q. 1. c. 1. & 2. & de frigi. & male. c. quod sedem. Item aliud impedimentum si quis contraxerit contra interdictum eccle-

ecclesiæ, de quo habetur, extra de matrimonio contrac. contra Inter. ce. per totum. Aliud est impedimentum, si quis contraxerit ferijs prohibitis, scilicet illis temporibus in quibus prohibetur traductio vxoris, & omnis nuptiarum solemnitas, de quo. 33 q. 4. c. non oportet, & tribus capitulis sequentibus, & in c. capellanus, extra de ferijs. Sunt quoq; alia septem impedimenta, quæ impediunt matrimonium contrahendum, sed non dirimunt iam contractum, quæ ponuntur a Ray. Tho & Hosti. vt recitatur in summa confessorum libro. 3. ti. 9. q. 1. quæ causa breuitatis omitto. In omnibus igitur casibus in quibus matrimonium est nullum, vel ab ecclesia prohibitum, aut saltem actus matrimonialis, semper peccant taliter coniuncti si scientes impedimenta, non abstineant, & reputantur adulteri. Sciendum tamen est, quòd si post rite contractum matrimonium, vnus coniugatorum contra alterius voluntatem, voueat etiam solemniter abstinentiam, vel ordinetur in sacris, & huiusmodi, alter qui non consensit, potest debitum exigere nec peccat, & ille tenetur reddere, sed postea expetere e. quidam, & c. placet. de conuer. coniu. & per Theol. in 4. di. 37. maxime Tho. & Petrum de Palude. Ibidem, & plene de hoc tractatur in summa confessorum. lib. 1. ti. 8. q. 58.

2. potest esse adulterium inter virum & vxorē īproprie ratione inordinati amoris.

Secundo sumitur adulteriū improprie ratione inordinationis, qñ. s. inter virū, & vxorē est amor inordinat⁹, & adulterinus, de quo Hiero. inqt. in c. origo. 32. q. 4. Origo quidē amoris erat honesta, sed magnitudo deformis, vñ, & Sixtus pitagoric⁹ in suis sentētijs ait. Adulter est in sua vxore amator ardentior. In aliena qppe vxore, oīs amor turpius est, in sua nimius. Sapiens iudicio debet amare coniugē, non affectu libidinis, nō tegner in eo impetus voluptatis. Nihil est. n. infelici⁹, q̄ amare vxorē quasi adulterā, hæc ille. Ideo vt tale adulteriū euitetē nō debet quis vxorē accipere principaliter rōne pulchritudinis. Nā vt refert Hiero. cōtra Iouinianū, quærit Areolus theophrastus philosophus, si vir debet ducere vxorem pulchram, aut turpem; & respondet, q̄ melius est accipere turpem, & bene morigeratam, q̄ pulchram, & fatuam. Homo enim ex pulchritudine vxoris sæpe decipit, nam vt dicitur Prouerbio vlt. Falax gratia, & vana est pulchritudo, vnde August. ait. Mulier est muscipula animæ, latro vitæ, suauis mors, blanda percussio, pernicies delicata, rosa fœtens, malum libens &c. Scriptum quoque est Prouer. 11. Circulus aureus in naribus suis mulier pulchrā, & fatua. Aliam etiam causam assignat idem philosophus di. Pulchra cito adamatur, feda facile contemnitur. Difficile est custodire quam omnes amant. Molestum est possidere, quam nemo dignatur habere. Minori tamen miseri deformis habetur, quam formosa seruetur. Ex quibus concluditur q̄ etiam data paritate morum, vtilius est habere vxorem minus pulchram, quia vt dicit Eccle. 9. propter speciē mulieris multa perierūt. s. propter inordinati affectum. Est tamen sciendum secundū Ricar. nostrum in. 4. di. 31. ar. 3. q. 1. & sanctum Bona. ac Tho. ibidem, & Alexandrum de Ales in 3. parte summæ, in tractatu de præceptis, præcepto. 6. Et in tractatu de conceptione Christi. q. 13. q̄ si quis solū causa delectationis cognoscit vxorem, ita tamen q̄ non faceret cū alia, nec etiā cum vxore quando crederet mortaliter peccare, venialiter peccat, sed qñ cognoscit eam saturandæ libidinis tamq̄ adulter, & sine prædictis circunstantijs semper mortaliter peccat, secundum prædictos doct. & Ray. in summa, & Hug. 32. q. 2. §. his ita, & glosam Ioānis in c. quicquid. e. causa, & quæstione. Et tunc maxime est mortale cum excitat canem mortuum, vel immundis cogitationibus, & actibus, tanq̄ cū meretrice se prouocat vel cognoscit vxorē tāq̄ aliā, & econtra.

Adulteriū 3. sumitur improprie quando coniuges excedunt regulam honestatis.

Tertio sumitur adulterium improprie inter virum & vxorem ratione modificationis, quando regulam honestatis exeedunt, de talibus dixit Angelus Thobiæ iuniori. Thobiæ. 6. Contra eos præualet demonium, qui coniugia ita suscipiunt vt Deum à se, & à sua mēte excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. O quot turpia fiunt, quæ non

possunt sine verecundia narrari? Quot illiciti tactus? quot bestialia? quot solatia inhonesta? quot nephandissima scelera? ideo dicit Ambros. in libro. de patriarchis, & notatur. 32. q. 4. c. nulli grauius est crimen, vbi celebrati coniugij iura temerantur, & vxoris pudor soluitur.

Adulteriũ ꝓprie quando aliquis vxoratus accidit ad solutā personā, vel econtra.

SEcundo accipitur adulterium proprie cum aliquis vxoratus accedit ad aliquam personam solutam, vel econtra; & ideo dicit adulter, quasi ad alter; quia scilicet ad alterius thorum accedit: sed vt in pluribus plus in hoc deficiunt viri, quàm vxores, & tamen quidam adeo fatui sunt, vt putent viris ad peccatum non imputari, vel esse leue peccatum. Contra quos est dictum Innocentij Papæ. 32. q. 5. capitulo. christiana religio. vbi inquit. Christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione condemnat, & Hiero. ad Oceanum ait. Quod non licet fęminis, ęque non licet viris, & eadem seruitus pari ratione censetur: & Ambro. 32. q. 4. c. nemo. inquit. Nec viro licet quod mulieri non licet, & eadem à viro, quæ ab vxore debetur castimonia: & August. 32. q. 6. capitulo. si dicturi. dicit. Si dicturi estis vxoribus vestris seruare vos, quales vultis eas inuenire, tales, & ipse vos inueniant. Quis iuuenis est, qui non velit castam ducere vxorem? Et si accepturus est virginem, quis non intactam desiderat? intactam quæris? intactus esto: puram quæris? purus esto. Non enim illa potest, si tu non potes. Paulus quoque primæ Cor. 7. dicit. Mulier nō habet potestatē sui corporis, sed vir; & vir nō habet potestatē sui corporis, sed mulier, & ideo debēt esse casti tā vir, quàm mulier, vt alias personas non cognoscant ad peccatum. Quia sicut seruus furtum committeret, qui alteri domino se daret, ita coniuges furtum committunt, qui corpus quod est in potestate cōsortis sui alteri tradunt. Item cum de matrimonio dicat Apostolus, ad Ephe. 5. Sacramentum hoc magnum est in Christo, & in ecclesia, significat enim vnionem naturæ diuinæ cum humana, quæ inseparabilis est. Qui carnem suam diuidit, sacramento incarnationis magnam iniuriam facit.

Obiectio, qua ostenditur licitum esse adulterium.

SED arguunt multi allegantes, quòd Abraham habuit filium de ancilla. Gen. 16. Vt etiam refert Paulus, ad Gal. 4. & Iacob habuit duas vxores, & duas concubinas. Similiter, & alij multi patres veteris testamenti, quibus tamen hoc non fuit imputatum ad peccatum. Respondet sanctus Bonauen. in 4. di. 33. quòd illud factum est ex dispensatione diuina, quæ fuit conueniens illo tempore multis rationibus, quas breuitatis causa omitto. Non sunt igitur antiqui patres in hoc imitandi, quia alia fuit conditio illius temporis, quàm nostra: reperiuntur tamen, & nunc pleriq; adulterij peccatum excusare volentes propter vxorum sterilitatem, & ꝓpter appetitum habendi filios. Hæc enim fuit vna causa quare sancti patres habebant plures vxores, & concubinas, vt inquit Ambro. in lib. de patriarchis, & habetur in c. obijciuntur. 32. q. 4. contra quos est August. ea. q. & causa. c. sic non sunt, qui dicit. Sic non sunt facienda adulteria, etiam voluntate filios generandi, quemadmodum nec furta voluntate pascendi pauperes sanctos. Et in li. de bono coniugali, & transumptiue in c. sicut. 32. q 4. sanctus iterum ait. Sicut sanctius est fame mori, quàm idolotitis vesci, ita sanctius est mori sine liberis, q̄ ex illicito coitu stirpem quærere. Et idē 32. q. 5. capitulo. si quis, inquit. Si quis vxorem habeat sterilem, siue corpore deformem, siue membris debilem, vel cæcam, aut claudam, vel surdam, vel qd aliud, siue morbis, siue laboribus, doloribusque confectam, & quicquid (excepta fornicationis causa) cogitari potest vehementer horribile pro fide, & societateque sustineat, hæc ille. Malum ergo est & reprehensibile si quis vxorem relinquat, ob eiꝰ sterilitatē, vel firmitatē, vel deformitatē alteri adhereat: sed pessimū est, & valde iniquum, si pulchram vxorem, si fęcundam, si bene natam, si moribus decoram, si virum amantem ipse contemnat, pro quacunq; alia persona. Audi quæso ò vir fatue, quid dicat sapiens Prouer. 5 Lætare inquit cum muliere adolescentiæ tuæ, idest cum vxore, & Ecclesiast. 7. dicitur. Noli discedere

Nec ꝓp vxoris sterilitatē, nec appetitum filior habendi, licet adulterium committere.

rea

re à muliere sensata, & bona, quam forti tus es in timore Domini, gratia enim ve recundiæ eius super aurũ. Vidi ergo plures venerabiles, honestas, pudicas, formosas, mansuetas, atq; benignas vxores, ab ingratis maritis derelictas, ipsosq; amatores factos turpissimarum meretricum. O proditores viri, ò dementes, ò stulti, nonne vxores vestræ corona sunt capitis vestri? Audite quid scriptum sit Eccl. 27. Sicut sol oriens mundo, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus suæ. Et contra autem de concubina, & meretrice, dicitur. Proue. 5. Ne intenderis fallaciæ mulieris, fauus enim stillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem eius amara quasi absinthium, & lingua eiꝰ acuta quasi gladius, pedes eius descendunt in mortem, & ad infetos gressus illius penetrant, per semitam vitę non ambulant, vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles. Nunc ergo fili audi me, & ne recedas a verbis oris mei, longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius.

Propriissime adulterium quid sit, & quare grauius alijs adulterijs.

TErtio sumitur adulterium proprijssime, scilicet cum coniugatus accedit ad coniugatam, quod peccatum est grauissimum, secundum Thom. 2. 2. quæstione 154. eo quòd fit iniuria tam propriæ vxori, quàm etiam viro adulteræ. Sed hic quæritur vnum dubium, & faciemus finem huic sermoni, ne ex prolixitate vobis tędiũ generẽ, de reliqua aũt parte sermonis, cras Deo dante disseremus.

Quid agere debeat mulier, quæ de adulterio susceperit filium.

QVærunt doctores, quid faciet mulier, quæ de adulterio suscepit filium? respondit Scotus. in quarto, distinctione 15. quæstione secunda, artic. penult. Cũ quo concordat Landulphus Neapolitanus, in eadem distinctio. & Ricard. ibidem articul quinto, quæstione quarta, & etiam Ray. in summa, & Guilielmus di quòd illa mulier debet si potest sine infamiæ suæ periculo, diuulgatione sceleris sui, reuelare hoc filio suo taliter concepto, si videat eum spiritualem, & timentem Deum: Et hoc poterit sibi dicere per se, vel per aliam personam, puta per confessorem, vel Episcopum, & consulere sibi, vel facere consuli, vt intret religionem, vel transferat se ad longinqua, ita quòd nihil recipiat de bonis putatiui patris, vel vt efficiatur clericus, & recipiat beneficia ecclesiastica. Et his quasi sufficientibus contentus, hæreditatem dimittat alijs fratribus in sæculo remanentibus. Si autem videat filium non esse persuasibilem, sed malum, & indeuotum, non tenetur se diffamationi exponere, & peccatum suum illi manifestare. Similiter dicit Gulıel. quòd si illa mulier videat, quòd possit sine periculo hoc reuelare marito, sunt enim quidam viri, qui sustinent scientes adulterium vxorum, & aliqui qui consentiunt, quia non possunt proprio habere filios, si talis mulier reuelet peccatum suum marito, & ipse consentiat, mulier est soluta secundum eum, quod intelligi debet nisi respectu eorum qui nihilominus remanerent in damno, sicut filij veri, respectu portionis legitimæ, vel etiã quicunque alij, ad quos peruenire deberet, ex substitutione, vel alio modo, ipso marito adulteræ sine filijs legitimis decedente. Si vero talis mulier non potest sine periculo peccatum suum reuelare, nec marito, nec filio, tenetur de rebus suis, si quas habet, vel in futurum habebit, satisfacere viro de omnibus damnis, quę patitur, propter illum filium putatiuum, & facere talem satisfactionem secrete, & caute, per se vel per alium, & sic faciens erit in bono statu, si doleat de peccato suo, & confiteatur. Argumẽtum ad hoc 22. q. 5. c. hoc videtur. & extra de pe. & remis. c. offi. Et hãc opinionẽ tenet Host. in summa. Tenetur etiã satisfacere hęredibus viri ab intestato succedentibus, vel hęredibus scriptis, vel quibus verisimiliter credit, ꝙ reliquisset bona sua, & si hoc nescitur, debet dari pauperibꝰ. Similiter adulter tenetur satisfacere ꝓ posse patri putatiuo, de oĩbus expensis & damnis, propter illũ filium procedentibus, & hæredibus eius veris, tamen si alter eorum satisfaciat, videlicet adulter, vel adultera, alius liberatur, argumẽtum. ff de reg. iu. l. bona fides. Item dicit Scotus, vbi supra, quòd mulier ista tenetur facere quicquid potest bono modo,

Adulter quõ tenetur satisfacere patri putatiuo.

vt

vt hæreditas restituatur vero hæredi. Et dicit Innocent. vbi supra, quod si mulier non habet quid restituat, & habet aliquas probationes, vel actiones per quas dicti hæredes possint releuari a damno quod habent, debet mulier eas adducere in eorum fauorem, & hoc nisi graue malum esset prouenturum propter illud: Nam tunc non tenetur hoc facere, nam minus malum est damnarum rerum, quàm periculum animarum, & corporum, & infamiæ. Si verò non habet quomodo satisfaciat, sufficit ei quòd doleat, quòd nõ possit satisfacere, & ꝙ fecerit quantum potuerit.2.q.7 c.pleriq;. Et hæc eadem sententia ponitur in summa confessorum.li.2.ti.5.q.23.tenetur quoq; secundum Scotum, vbi supra talis mulier, habere intentionem semper satisfaciendi quando poterit.cap.3 extra de solutio. vltra autem hanc satisfactionem adulter, & adultera debet puniri pœna mortis. C.ad l.Iuliã. de adul.l.quamuis. Sed tamen his pœnis non obstantibus quotidie adulteria fiũt. O benedicte Deus, quot sunt mulieres in tali crimine inuolutę, quæ nunquam satisfaciunt, & tamen omni anno confitentur. O quot ad tartara descẽdunt propter hoc maledictum vitium adulterij. Quot filij illegitimi, matre sciente, succedunt in hæreditatem. Et ideo dimittite adulterium quod est horribilissimũ peccatum, & inuiolabiliter seruate ordinem in quo professi estis.s.matrimonij, quod est sacramentum maximæ dignitatis & primo ex instituentis sublimitate. Quanto.n. fundator alicuius religionis est nobilior, dignior, & sanctior, tanto & membra eiusdem ordinis debent plus gloriari. Cum igitur Deus omnium excellentissimus, & sanctissimus institutor, & auctor fuerit matrimonij, vt dicitur in capitul.literæ, in fine de frigid. & malefi. Ideo vos maritati debetis gratulari, & ei gratias immensas referre, & tam sanctum Sacramentum, ac ordinem illibate seruare. Si.n.repræhenditur, qui ordinem S. Benedicti, vel Francisci infringit, quanto magis, qui poluit ordinem Dei? Hic etiam ordo magnificatur ex loci dignitate, quia non est in stabulo sicut hodie multorum mos est cõtrahere, nec in alio loco despecto, sed in loco omnis voluptatis, & decoris.s.in Paradiso terrestri fuit institutus, vt dicit Damas.lib.2. Verecundari ergo debent, qui non in loco patenti, & honesto, sed in occulto primordia ordinis sui vilipendunt. Item dignificatur ex institutionis antiquitate. Non.n.de nouo institutus est, sed antiquitate excedit omnes alios ordines in terris institutos, qui omnes post peccatum sunt instituti, hic autem ordo matrimonij tempore innocentiæ fuit institutus. Item hunc ordinem Christus in tribus dignificauit. Primo in eo, quòd ipse de matre coniugata, (licet Virgine) nasci voluit. Secundo in eo, quod præsentia sua nuptias honorauit. Io.2. Tertio, quia ad honorem matrimonij in nuptijs ipsis primum miraculum fecit: Fecit aũt coram discipulis suis ex aqua vinum, vt per hoc ostenderet, quod licet actus huius ordinis sit in se fœtidus, & vilis, vt aqua, tamen ex bono matrimonij fit preciosus, & bonus, vt vinum. In matrimonio igitur aqua insipida in vinum optimum conuertitur, quia actus carnalis, qui de se, est peccatum mortale, vertitur in actum meritorium, si tamen fiat recto ordine. Magna ergo repræhensione digni sunt, qui miraculum Dei peruertunt, faciẽtes de vino aquam, qui pulchras vxores ex dono Dei habentes, ipsis relictis eligunt scortas: & vxores, pulchros, & bonos habentes viros despiciunt eos, & sequuntur adulteros sceleratos. Hunc autẽ ordinem instituit Deus ad hominis vtilitatem. Primo, vt multiplicaretur humanum genus per eum, vnde dixit. Gene. 1. Crescite, & multiplicamini, &c. Propter quod dicitur, ꝙ nihil est hominibus vtilius matrimonio.§.hæc nos. in auten.de resti & ea, quæ parit. Videtur.n.introducere quandam immortalitatem in hominibus.l.lege duodecim tabularum. C. de legi.hære. Secundo, vt per ipsum homo a peccato ꝑseruetur, & ideo inquit Apostolus.1.ad Corin 7. Propter fornicationẽ s.vitandam, habeat vnusquisq; vxorẽ suam, & vnaqueq; mulier habeat virum suum. Tertio, vt per ipsum homo ex consortio adiuuaretur. Vnde ait Dominus. Gene.

Matrimoniũ est maxime dignitatis, & 1. ex instituentis dignitate.

2. Magnificatur matrimonium ex loci dignitate.

3. Ex institutionis antiquitate dignificatur.

Matrimonium Christus in tribus dignificauit.

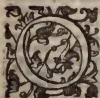
Quare Deus instituit matrimonium.

Gene.2. Non est bonum hominem esse solum. Faciamus ei adiutorium simile sibi, & Eccle. 36. dicitur. Vbi non est mulier ingemiscit æger. Quarto, vt bona hominis fideliter conseruarentur, vnde Eccle. 36. scriptum est. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem bonam. Quinto, vt proles legitima nasceretur, & parentum de iure hæres efficeretur. §. quoniam. in autentic. qui mo. na. ef. legi. Quibus omnibus consideratis, ò vxorati diligenter custodite instituta, tam sancti, ac salubris ordinis, & viuite in fide matrimoniali. Et vos viri seruate illud Apostoli, ad Ephesi. quinto. Vbi inquit. Viri diligite vxores vestras, sicut, & Christus Ecclesiam. Quod facientes ad vitam peruenietis æternam.

DOMINICA TERTIA IN QVADRAGESIMA,

QVOMODO POSSIT VIR DIMITTERE VXOREM, ET ECONTRA ET DE INCESTV, SACRILEGIO, AC SODOMIA, ATQVE DE LVXVRIAE PVNITIONE.

SERMO VIGESIMVS QVARTVS.

OMNIS fornicator aut immundus, non habebit hæreditatem in regno Christi & Dei, ad Ephe. 5. Et in Euãgelio occurrentis Dominicæ. Agitor dilectissimi ciues, necnon ventilor a duobus ventis contrarijs, & inter se præliantibus. Primus est pudoris, & timoris, qui mihi intimat, ne velim de peccato luxuriæ, maxime de inhonestis, & turpibus loqui. Cum enim sim religiosus, non videntur bene sonare in ore meo verba, de inhonestis rebus carnalibus, & impudicis. De hoc enim sæpe scandalizatur quidam dicentes, quòd talis quisq; est, talis, & loquitur. ff. de tuto & cura da. ab his. l. his qui. §. fi. & ff. de condi. insti. l. quidam, & de quæstionibus. l. de minore. Et maxime hic ventus me conturbat, insinuãs, quòd ex hoc multi me in displicentiam habebunt, qui hoc vitio sunt infecti. Scriptũ est enim. Eccle. 22. Audient luxuriosus, & displicebit illi, & proijciet illud post dorsum suum. Equus enim calcitrat, si eius dorsum marcidum, & vulneratum tanga

tur,

tur, similiter si in aliquo pede clauus carnem viuam equi transfixerit, subito cum a fabro tangitur in illo clauo, saltat, & recalcitrat, non autem si tangatur in pede sano. Similiter porcus rugit si ei auferatur cibus optatus, & sic profecto faciunt luxuriosi vituperantes prædicatores, q contra eorum facinora proclamant, vnde Gregor. inquit. in moralibus. Ægra mens prædicationem non sustinet, quia tacto vulnere dolet. De tali loquitur Salomon. Prou. 10. di. Qui odit increpationes, insipiens est. Sed ex aduerso insurgit ventus charitatis dicens mihi illud Bernar. in quodam sermone. Non licet tacere, cui ex officio incumbit peccantes arguere. Iccirco Apostolus. 1. ad Cor 9. ait. Veh mihi si non euangelizauero Scriptum est. n. 86. di. in c. facientis. vbi dicitur. Facientis proculdubio culpam habet, qui qđ pôt corrigere negligit eméda re. Negligere quippe cum possis perturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Quapropter motus charitate, quæ omnia vincit. 1. ad Cor. 13. & quæ foras mittit timorem. 1. Ioh. 4. Alium sermonem vobis intendo facere de hoc maledicto vitio. Sed prima pars pertinebit ad declarationem dictorum: in præcedenti sermone de adulterio, & appellabitur Dimissiones, Secunda dicetur Abhominationis, Tertia, & vltima Punitionis.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA.

In qua quæritur vtrum liceat dimittere vxorem, vel econtra.

Matrimonii separate intelligi potest dupliciter.

QVO ad primam partem quæritur. Nunquid aliquo casu separetur matrimonium. Et respondeo, secundum Ricar. in 4. dist. 35. quod hoc potest intelligi dupliciter, aut quo ad vinculum matrimonij, aut quo ad habitationem, & thorũ. Primo modo quo ad vinculum matrimonij, in hac vita nõ dissoluitur, quando est consumatum, ita quòd nulla ex causa potest quis dimittere vxorem suam, & accipere aliam viuente ipsa vxore. Et hoc est quod dicit Dominus Matth. 19. Quod Deus coniuxit, homo non separet. Sed hic quæritur vna quæstio, pone quod quidam habẽs vxoré est mortuus, quo defuncto, vxor eius nupta est alteri, deinde ille fuit miraculose resuscitatus, sicut fuerunt multi, quæritur nunquid debeat, & possit repetere vxorem suam, & illa tenetur ad eum redire, relicto secundo marito. Et primo videtur quòd sic, per Apostolum ad Hebre. 11. qui dicit. Acceperunt mulieres ex resurrectione mortuos suos, præterea glosa. in l. ex his. ff. de legibus. dicit quòd Lazarus resuscitatus poterat rumpere testamentum, si aliquid fecerat, & auferre bona sua ab hæredibus quibus ea reliquærat in testamento. Et ideo idem videtur de vxore, quod eam repetere possit resuscitatus. Tamen in contrarium est veritas, quia matrimonium soluitur morte vnius coniugis. l. 1. ff. de diuor. Vnde dicitur quòd mors omnia soluit. §. deinceps in auten. de nuptijs. Et hoc est quod inquit Apostolus. 1. ad Cor. 7. Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit, quod si dormierit vir eius liberata est a lege, cui vult nubat in Domino. Nõ obstat modo auctoritas Apostoli. s. quòd mulieres &c. quia respondet Ricar. in 4. dist. & 27. art. 2. q. 4. & Henricus de Gandauo in quolibeto suo, quod hoc intelligitur per nouum consensum, & nouum matrimonium, si auctoritas intelligatur in casu nostro. Secundo modo potest intelligi separatio matrimonij, quantum ad cohabitationem, & thorum. Et si quæratur vtrũ maritus possit dimittere vxorem suam, vel econtra, & ab inuicem separari? Respondeo quòd non, nisi in casu de quo infra. Matrimonium enim sic diffinitur a magistro sententiarum. dist. 27. ca. 2. vbi inquit. Quod matrimonium est viri, & mulieris coniunctio maritalis, inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Quæ diffinitio ponitur etiam. 27. q. 2. c. 1. & extra de præsumpti. c. illud. Ex quo datur intelligi, & quod mariti, & vxores debent simul viuere, & cohabitare, & non facere sicut quidam, qui viuunt separati per multos annos propter aliquas discordias vel maliuolentiam inter eos, ex quo viuunt in peccato mortali.

Dubiũ curiosum, de habẽte vxorẽ, et postea resuscitato.

An marito liceat vxorẽ dimittere, vel ecõtra.

Matrimonium quid sit.

Scien-

Vir vxorē, & vxor virū relinquere pōt fornicationis cā.

SCiendum tamen, quod maritus potest dimittere vxorem propter adulterium. Et hoc est quod inquit Saluator. Matth.19. Qui dimiserit vxorem, excepta causa fornicationis &c. Et eodem modo vxor virum adulterū relinquere potest, quia in tali casu, ad paria iudicantur.32.q.7.c.si quis vxorem, & eadē causa.q.5.c.praecepit. & c Christiana. Non tamen intelligendum est, quòd possit alteri nubere.32.quaestio.septima, capit. omnes causationes. Facit lex.2.C.de incestis nuptijs. Et ista causa extenditur etiam ad fornicationis suspitionē, quando suspitio est multum violenta inconuincibilis, & certa, vt si probatum sit, quòd fuerit solus cum sola in loco suspecto, secreto, & latebroso, & hora inconuenienti, & sit suspitio de eis de fornicatione, maxime si inuenti sunt in eodē lecto, vel alio modo inhonesto. Hoc enim casu potest dimitti. Facit capitulum. dixit Dominus.32.quaestione prima, & capit. literis extra de praesumptio. Item extenditur ad vitium sodomiticum, vt propter illud possit vxor dimittere virum, & econtra.32.quaestione septima. capit. omnes causationes. & capitul. adulterij, & idem intelligendum est de spirituali fornicatione, vt si maritus, vel vxor incidat in haeresim, vel iudaismum, siue gentilitatem, & vult trahere coniugem ad infidelitatem: nam in hoc casu potest separari, sed nō alteri nubere.28.q.1.c. idolatria, & extra de diuor.c.quaesiuit. & c. de illa & de conuersatione coniug. capit. vltimo.

Propter sodomiticū vitiū vir vxorē, & vxor virū dimittere pōt, & et propter haeresim.

Septem casus, quibus vir nō pōt dimittere vxorē adulteram.

SEd hic quaeritur vtrum in aliquo casu non possit mulier a viro suo dimitti, & econtra. Et respondeo, quod sic, in septem casibus quos ponit Raymundus. in summa. Primus est, si vir conuincitur etiam ipse de fornicatione.32.quaestione 6.per totum, maxime in capit. nihil. vbi inquit Augustinus. Nihil iniquius, quàm causa fornicationis dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari. Occurrit enim illud in quo alterum iudicas, teipsum condēnas, eadē.n. agis, quae iudicas, quapropter quisquis causa fornicatiōis vult dimittere vxorem, prius debet esse a fornicatione purgatus. Facit c.significasti. extra de diuor. Secundus casus, est si maritus tradidit eam adulterandam, maxime inuitā, extra de eo qui cognouit cō sanguineā vxo.suae.c.discretionē. In hoc. enī casu adulteriū magis imputaī viro, q̄ vxori. Tertius casus est, si fuit vi oppressa.32 q 5.c.puto Christianum. Facit c.ita ne.32.q.5 cuius rō est qa, vt scribitur.34. q.1.c.cum per bellicam. Nullo modo ad opprobrium malę voluntatis trahitur, quod conditio necessitatis extorsit, vnde dr. in l si ea res. ff. de act. emp. custodia aduersus vim, parum profuit Et hoc intelligitur de vi absoluta, aliter nō excusaretur.32.q.7.c.omnes causationes. Quartus casus est, si ipsa probabiliter credebat virum defunctū, & contraxit cū alio: nā maritus rediens tenetur eam recipere, vt dicitur in c.cū per bellicam, & in c.cū in captiuitate. & in c. si virgo.34.q.2.nisi forte postq̄ illa sciuit đ vita primi, cognouit secundū maritū, & sic facta est adultera, vt dictis iuribus. Et hoc habetur in summa confessorum lib.4.tit.13.q.3.& 4. Quintus casus est, si adulter sub specie mariti cognouit eam, nam ipsa per ignorantiam excusatur, si putabat esse suum virum, argumētum.34.q 2.ea. in lectum. Sextus casus est, quando post adulteriū cognouit eam, quia crimen per reconciliationem dimissum, obijci amplius non debet, nisi recidiuum sequatur. Et idem est si eam publice adulterantē retinēt in cōsortio maritali.C.de adulterijs.l.crimē adulterij. Septimus casus est, si matrimonio vtriusq; in infidelitate cōtracto, vir repudiauit vxorē, & illa nupsit alteri, si postea ambo conuertantur ad fidē, vir tenetur eam recipere, ex de diuor.c.gaudemus.§.vlt. & ratio est, qa dando ei bellū repudij iniuste tradidit eā quodāmodo adulterandā, & concordat cū supradictis Th. & Pet.de Palude. in 4.di.35. concordat etiā Gof. & Host. vt habetur in sum. cōfess. lib.4.tit.12.q.8. Aliqui aūt addūt. Octauum casum scilicet, si vir contra voluntatem vxoris, abstinendo a matrimonio dedit ei occasionem adulterādi. Alij vero dicunt q̄ propter hoc non excusaretur mulier adulterans. Posset autem sic distingui, quod si vir abstinuit propter infirmitatem, vel necessitatem, tenenda est secunda opinio aliter vxores infirmorum, vel cursorum, siue mercatorum,

2. Casus.

3. Casus.

4. Casus.

5. Casus.

6. Casus.

7. Casus.

8. Quoque additur casus.

sum, & huiusmodi, qui ex necessitatate quandoq; ab eis absentantur, possent sua adulteria paliare, si verò abstinuit fraudulenter, & dolose nō videtur posse eam repudiare; quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari. c. tuæ. de cleri. non resi. c. ex literis. de dolo, & contu. & c. resedes. & c. ex tenore re. de scrip.

Vir, qui occulte adulteratus est, an possit dimittere uxorem, manifeste adulterium cōmisit.

SEd hic quæritur nunquid vir qui occulte adulteratus est, possit accusare, & dimittere vxorem quæ manifeste adulterata est? respondit Ray in summa, credo quòd non, quia non deficit vxori ius excipiendi, sed tantum probandi. ar. 32. q. 6. per totam. Idem tenet Thom. Alber. Gof. & Host. vt in summa confessorum libro 4. tit. 22. q. 15. Si tamen vir egisset pœnitentiam, & vxor monita nolet agere, sed in adulterio perseuerare, sine peccato posset eam per sententiam dimittere. 32. q. 1. c. 1. 2. 3. & 4. Sed sciendum est, qđ quantum ad separationem a thoro potest vir dimittere vxorem proprio arbitrio, statim cum scit ipsam adulterasse, nec tenetur ei reddere debitum exigenti, & econtra. Si autem loquimur quantum ad separationem a cohabitatione, distinguo, quia aut matrimonium est clandestine contractum, & absq; testibus, & tūc licite potest eam dimittere proprio arbitrio, & separare a cohabitatione, & probatur per illam regulam. in l. nihil. ff. de regu. iur. vbi dicitur. Nihil tam naturale, quàm vnumquodq; dissolui eo vinculo, quo ligatum est. Et idem in substantia habetur in c. omnis extra. eo. titul. si autem matrimonium est contractum in facie ecclesiæ, vel saltem coram testibus, tunc nō possunt separari a cohabitatione, nisi p iudicium ecclesiæ, secundum Thom. in 4. dist. 35. Si autem quæratur nunquid vxor adultera post pœnitentiam, possit repellere virū ab accusatione? respondit Ray. vbi supra, credo quod non potest, quia pœnitentia non tollit ius, accusandi in foro iudiciali. 22. dist. c. primū. 33 q. 2. c. admonere. & 6 q. 1. c. qui crimen. vir. videndum, idem tenet Th. Alber. Gof & Host. vt habetur in summa confessorum. lib. 4. titu. 22. q. 16. Tamen de æquitate dicunt omnes doc. quod debet cessare ab accusatione, acceptare eam quando est correcta, & parata bene viuere. c. de illa. extra de diuor. Si autem videat eam esse incorrigibilem, non solum non debet eam tenere, sed tenetur eam dimittere, ne suo crimini videatur consentire, vnde Chris. super Matth. & habetur. 32. q 1. c. sicut. inquit. Sicut crudelis est, & iniquus, qui castā dimitti, sic fatuus est & iniquus, qui retinet meretricem, patronus enim turpitudinis est, qui celat crimen vxoris, hæc ille.

Vir quō, & quando pōt dimittere vxorē pprio arbitrio, & e conuerso, & quando non.

Viro, et vxori quando liceat nō cohabitare.

OMnia autem, quæ dicta sunt de marito erga vxorem, quòd possit eam dimittere intelliguntur etiam de vxore erga virum adulterum, secundum Ric. in 4. dist. 35. vbi dicit, quod adulterium vxoris videtur aliquibus respectibus esse grauius, quàm adulterium viri; quia mulier adultera magis confundit virum suū & omnes de cognatione, quàm econuerso. Item quia adulterium mulieris magis lædit matrimonium, quia causat incertitudinem prolis. Item possumus reddere tertiam rationem, quia mulier adulterans perdit illud quo maxime ornatur. Scriptum est enim in autentico, quomodo oportet Episcopos. §. qui vero eas. Pudicitia quàm maxime mulieres ornat. Sed de his valde inueniuntur paucæ, quę in veritate sint pudicæ, vnde inquit. Iuuenalis. Thaurum neptuno, thaurum tibi pulcher apollo. Si cui contigerit capitis matrona pudici. O quot sunt, qui putant accipere vxores Virgines, qui accipiunt meretrices, habuerunt enim filios, & filias, in parētum domo. Quod viduæ ostendunt se castas, & sunt in turpibus, & inhonestæ, vt inquit Hiero. ad Eustochium. Sed non minus etiam in hoc vitio peccant viri.

Vxori adulteriū quare viri adulterio est grauius.

SEd miror valde vnde procedat, quòd quotidie videmus separari matrimonia, & maritos ab vxoribus discedere, & econtra, nec posse eos simul habitare. Sed postquam bene recogito, inuenio, quòd maxime hoc procedit ex tribus causis. Prima dicitur cupiditatis, s. quando quis accipit vxorem propter dotem, vel aliqua nubit viro, qui est diues, & non habent respectum ad mores, & alia, quæ requiruntur in matrimonio. Sicut hic ho

Quibus ex causis viri et vxores cohabitare respuunt.

dicernis

diernis temporibus. Nam cũ alicui proponitur aliqua vxor, interrogat statim quãram dotem portabit, & similiter mulier interrogat de viro, si est diues, & nõ considerat, ꝙ melius est habere coniugẽ boni intellectus, & bonæ conscientiæ, cũ paucis operis, q̃ diuitem, vsurariũ, aut stultum &c. Item melius est viro habere pauperculam vxorem sine dote aliqua, q̃ linguosam, & insanam mulierem bene dotatam. Prædicti autem non videntur in matrimonio accipere vxores, sed dotes, & mulieres non viros, sed opes. Et propterea vt refert Hiero. contra Iouinianum. Marchia Catonis interrogata, quare secundum non acciperet virum, respõdit se nõ inuenire virum, qui vellet eam propter se, sed propter sua. Erat.n. turpis sed diues. Themistius autẽ philosophus, interrogatus cuinam libentius filiam suã traderet vxorem, an pauperi, sed sciẽtia, & moribus ornato, an locupleti parum probato, respondit. Mallo hominem indigentem pecunia, q̃ pecuniam indigentem viro. Quæritur etiam Arcolus philosophus supradictus, quid sit melius, an ducere vxorem pauperem pacificam, an diuitem litigiosam, & respondet dicens. Pauperem alere difficile est, diuitem vero ferre tormentum. Et quamuis nõ determinet, quid sit melius. Salomon tamẽ determinat, qui ait. Prouer. 21 Melius est sedere in angulo domatis.i.domus solitariæ, & vilis, & venit ex greco, q̃ cum muliere litigiosa, & in domo cõmuni. Propterea homines prudentes principaliter considerãt in muliere, quam accipere volunt vxorem, an sit sapiens, & bene morigerata, quia scriptum est. Prouer. 14 Sapiens mulier ædificat domum Insipiens verò, extructam quoq; destruet, & 19. eiusdem lib. c. etiam dicitur domus, & diuitiæ dantur a parentibus, a Domino vero proprie vxor prudens, & Eccle. 26. scriptum est. Mulieris bonę beatus vir. Non autem dicitur mulieris pulchrę, nec mulieris nobilis, & generosæ sanguine, nec mulieris diuitis, sed mulieris bonæ. Qui igitur nubunt principalis propter diuitias acquirendas (vt plurimum) sunt male consulati. Et ideo inquit Cato in suis documentis. Vxorem caue, ne ducas sub nomine dotis, & Sene. in lib. de remedijs fortuitorum. c. 21. inquit. Inuenies si nihil quæris, nisi bonam vxorem. Debetis ergo bene considerare, quando habetis contrahęre matrimonia. Et hoc est quod inqt Ouid in 3. de fastis. Nubere si qua voles q̃uis probabitis ambo. Differ habent paruæ commoda, multa more. Vera est.n. sententia Senecæ, vbi supra, qui dicit. Vxor aduentitium bonum est. Nã est inter illa, quæ vnicuiq; semel contingunt. Vnde qui bonã cõiugem sortietur, iocũdus erit propter eã in tota vita sua. Econtra autem possumus dicere de illo, qui habebit vxorem malam. Secũda causa, quare veniunt tales separationes, dicitur esse inordinationis. s. quando nubunt causa explendę libidinis. Sicut multi faciunt hodiernis tẽporibus. Statim.n. cum eis proponitur vxor, quærunt si sit pulchra, & econtra facit mulier de viro, & sæpe ex cæcitate amoris inordinati, aliqui nubuntur, qui postea remanent male consolati, & maxime, quia ille, qui accepit aliquam propter pulchritudinẽ, & amorem, semper dubitat ex Zelotipia quòd ita faciat cũ alijs sicut faciebat secũ. Et ideo quidam Philosophus studiose accepit vxorẽ turpẽ. Et interrogatus quare sic fecisset respondit. Turpem seruabo, pulchram autem quæ omnibus placet, quomodo seruare potero? Tales autem turpes vxores sunt similes macellariorũ tabulis, quæ die noctuq; sine alicuius custodia, absq; ablationis periculo remanent in plateis; viri autem pulchrarum vxorum eas insequuntur, vbiq; cũ maximo cruciatu, obseruãtq; eas, & ex omnibus eorum verbis & factis malum suspicantur. Et quod peius est, sepe cornua portant, ceruinis longiora. De tali.n. muliere formosa, & vana, inquit sapiens. Eccle. 25. Si non ambulauerit mulier ad manum tuam confundet te, in conspectu inimicorum tuorum. Talia ergo matrimonia ex concupiscentia contracta, Deo permittente remanent tandem angustijs, & tribulationibus plena. Scriptum est.n. in c. principatus. 1. q 1. Difficile est, vt bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Ideo inquit Andreas Capellanus Domini Papę Innocentij Quarti, in lib. de dissuasione vxoris, libertas tibi adimitur, si nequam fœmina societur,

2. Cã separationis inter virũ et vxorem.

tur, nec tuus esse poteris, q a quo fugias non habebis, & Ric. in lib. de nuptijs. c. 5. dicit. Est mulier linguosa viro pars mortis amare. Nocte dieq; modis mille fatigat eum. Cũ bene prandere, potare, quiescere secum, Optat, tunc ipsa iurgia sceua parat. Irascuntur. n. viris tales fęmine si noluit eis condescẽdere in vanitatibus & sumptuositatibus vestium faciendis, & permittere q vadant ad tripudia &c. Et dicunt. Talis dimittit vxorem suam, ire ad festa, & correas, & non est, ita Zelotipus de ea, sicut vos de me, quæ sum honestior, & melior illa. Et talis mulier, quæ est nobis impar in nobilitate, habet talem vestem &c. Nullus in hac ciuitate peius tractat vxorem suã, quam vos qui estis sine amore, & vrbanitate. Et ista pmittit Deus ad punitionem illorum, qui nubunt causa libidinis.

3. Separationis cã viri ab vxore. TErtia ratio dicitur inequalitatis, videlicet quando pauper nubit diuiti. Inquit. n. sapiẽs. Eccle. 25. Mulier a prima tum habeat contraria erit viro suo, & in Cronica de Nugis philosophorum. c. 7. dicitur. Quod Cleobolus vnus de septẽ sapientibus ait, vxorẽ ducendã, esse ex paribus, addẽs rationẽ, & dicẽs. Si. n. ex maioribus ceperis, Dños habebis cognatos. Similiter qñ est disparitas tpis, hæc est causa multarum discordiarum, vnde inquit Andreas Capellanus, vbi supra. Si iuuenem senex duxeris, contemneris. Iuuenalis quoq; lib. 2. Satira vnica, dicit. Semp habet lites, alternaq; iurgia lectus. In quo nupta iacet, minime dormitur in illo. Et hæc est vna ex maximis anxietatibus, quæ reperiantur in mundo, qñ maritus habet rixam cũ vxore, & econtra, vnde Fulgentius. lib. 1. fabulatum suarũ fabula. 21. dic. Sicut nihil benigna iocundius coniuge, ita nihil infesta crudelius. O igitur dementia magna, quæ hodiernis tẽporibus viget plurimũ. Nã videmus senes decrepitos, & in fouea iam pedem habentes, qui puellas sibi accipiũt, in vxores, quarum possent esse proaui, p fecto tales puellæ possũt feretrũ secum deferre, in quo infra paucos dies faciant ad tumulum viros suos deferri. Aliquæ quoq, mulieres prouectæ ætatis iuuenculos accipiunt in maritos, quot ita est incongruũ sicut, si vaca senex, cum vitulo tenerrimo poneretur ad arandũ. Et ideo ipsi iuuenes postea tenẽt cõcubinas, cõmittunt adulteria, & ipsas vxores despiciunt. Similiter aliquæ puellæ nobiles sæpe traduntur in matrimonium aliquibus viris ignobilibus, ac rusticis, pptet diuitias, quas habent, qui sunt sine moralitate, prudentiaq; ac discretione. Ex q. bus omnibus sequuntur sæpe adulteria, contentiones, & multa scandala. Ideo dicit Ouidius. in epistolis Epistola. 9. Quã male inæquales veniunt ad aratra iuuenci. Tam præmitur magno coniuge nupta minor. Hæc est. n. alia inæqualitas quando aliquis potens accipit in vxorem aliquã pauperem, vel minoris conditionis, q ipse sit, tunc, n. eam præmit, & vult tenere, vt famulã. Ideo hortatur Ouidius, vbi supra dicens. Si qua voles apta nubere, nube pari. Et sapiens. Eccle. 7 di. Trade filiam tuam, & grãde opus feceris, sed homini sensato da illam. Et hoc sufficiat pro prima parte nostri sermonis.

PARS SECVNDA.

De abhominatione incestus, sacrilegij, & sodomiæ.

QVINTA luxuriæ species dicitur incestus. De quo Aug. 23. q. 7. c. adulterij, inquit. Adulterij malum vincit fornicationẽ, vincitur autem ab incestu. Diffinitur autem incestus ab Isid 25. q. 3. c. nec eam. vbi inquit. Incestus est sanguinearum, vel affinium abusus, vel vbi est iustitia publicæ honestatis. Magis autẽ strictẽ diffinitur a Gelasio Papa. 36. q. 1. c. ex illa. Et a magistro sententiarum. in 4 dist. 42. & ab Alex. de Ales. in 2. part. summę, in tractatu de incestu. Quod incestus est consanguinearũ vel affiniũ abusus, vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis, vel affinibus abutuntur, Hæc ibi. Cõmittitur autem hoc meledictum vitium multipliciter, vt puta si quis peccaret cum vxore patris sui, vel auunculi. Tales vero incestuosi merẽtur mortem, secundum legem Mosaicã. Leuit. 18. & 20. Similiter si quis cognouerit eandem mulierem cum patre suo incestum committit. Nam ex tali copula contrahitur affinitas personarum. c. qui for-

De incestu quinta luxuriæ species.

Incestus qd sit.

Incest⁹ quo tuplicitet cõmittitur.

fornicatus est.34.quæstio.septima. Item qui peccauerit cum matre vxoris suę, debet comburi. Leuitici. 20. De hoc etiam peccato habetur. 35 quæstio 3.c.si quis cum matre. Similiter si quis cognouerit nurum suam vxorem filij, debet cum prędicta nuru occidi. Scriptum est enim.35. quæstio.3.c.si vir. Non aliter nurus reputanda est, quam filia. Si etiam quis peccaret cum matertera, vel amita sua, horribile peccatum committit, & ambo debēt occidi. Leuit.20. Grauissimus autem incestus est, si quis fornicatur cum matre, vel filia cum patre, aut si quis peccauerit cum sorore sua, etiam si sit soror solum ex parte matris, vel patris, ambo enim debent occidi. Leuiti.20. Et de hoc.35.q. prima.§.his ita. Et de hoc etiam habetur Leuitic.17. Grauiter etiam peccat cognoscens carnaliter filiam filij sui. Leuiti.17. & 35.quæstione tertia.capitul.de his. & capitul. nec eam. Item si quis peccaret cum duabus sororibus, grauissimus est incestus.34.quæstio. secunda. capitul. si quis. & Leuitici. 17. Similiter si peccaret cum vxore fratris sui. Leuiti. 17. & 35.q. tertia.capitul. de incestis. Si etiam quis cognosceret commatrem suam, vel filiā spiritualem, vel econtra. 30. quæstione prima.§.primo.& c.peruenit & capit.si quis vno.30. quæstione quarta. Si quis etiam cognosceret filiam suam adoptiuam, vel sororem.30.q.3.cap.ita diligere Et vt generaliter concludam, non licet alicui accipere in vxorem aliquem personam, q̄ sit sibi coniuncta, vsq; ad tertiū gradū cognationis, vel affinitatis. Et aliter faciētes sunt excōicati, Cle.eos.de cōsan. & affinita. & sūt incestuosi. Et multo magis si cognoscunt se, vsq;, ad illum gradum, committunt incestum grauissimū, vt habetur 15. quæstio.3.ca.coniunctiones. Hoc autem maledictum vitium reprobatum est etiam a iure ciuili, vt habetur in l.fratris vxorem, & in l.si quis incesti, & in l.licet quidam. C.de incestis nuptijs.& in l.ab incestis. C.eodem tit. inquit Imperator. Ab incestis nuptijs vniuersi, qui nostro reguntur imperio noue rint temperandum. Filij quoque, qui nascuntur ex hoc maledicto incestu, sunt priuati omni hæreditate paterna, & nullo modo possunt ei succedere, vt habetur in auten.licet. C.de naturalibus liberis, ita vt etiā alimenta eis denegentur ex substantia patris, vt in auten.ex cōplexu. C.de incestis nuptijs, & extra qui fi. sint legiti.c.p venerabilē.ad finē. Sed tñ de æquitate canonica alimēta eis conceduntur, vt habetur extra de eo, q du.in matrimoniū quā pol.per adul.c.cū haberet, & ibi glo. O quot inueniunē qui in tali vitio sunt inuoluti, de quo nunq̄ ex verecundia cōfitentur. O si possemus ponere aures in latrinis, & alijs occultis locis, in quibus sunt sepulti filij, qui nati sunt ex tali peccato, audiremus voces animarum clamantiū. Vindica Dñe sanguinem nostrū, qui effusus est. Apoc.6. Tales .aūt incestuosi sunt, vt ait Albertus in tractatu de virtutibus politicis, similes canibus q, nec a sorore, nec a matre abstinēt. Itē tales peiores sunt q̄ cameli, & equi, quis plurimū sint lasciui. Narrat.n. Arist. q̄ septētrionis equā pulcherrimā habuit quæ ei equum pulcherrimū peperit, ex quibus duobus cū equū alium vellet habere, cooperiri fecit vultū equi, ne matrē agnosceret, qui post cōmissionē cū ea discoopertus, cum eam fuisse matrē cognouisset, ruptis vinculis fugijt, & ab alto se pijciens se occidit. Idē quoq; legitur de elephante qui pp eādē causam eodē mō se peremit, sed prius ductore suū interfecit. Refert quoq; idē Arist.q̄ in quadā ciuitate, cū camelli mater cooperta a pastoribus esset, camellus eā nō cognoscens super ipsam ascēdit, quā ex voce matrē agnoscens, mox choitu non cōpleto descendit, & suum ductorem occidit. Turpe est igitur, & rationi contrarium esse ostēditur, vt homo agat, quod bestia detestatur, hæc ille. Sexta species luxuriæ dicitur sacrilegium, quod diffinitur, secūdum Ray.in summa lib.1.& beatus Tho. 2.2.q.99.art.1 & Alex.de Ales. in 2.parte summæ in tract. de sacrilegio.in 1. sacrilegium est sacrę rei violatio, vel eiusdem vsurpatio. Scriptum est etiam in ca. quisquis.17.quæstio.4.quòd sacrilegium committitur, auferendo sacrum de sacro: vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro. Et ideo possumus dicere, quòd sacrilegium committitur multipliciter, vtputa verberando clericum, vel personam religiosam, aut cū eis pec-

Incestus reprobatur a iure ciuili.

Filij ex incestu orti, paterna hereditate puni[untur licet eis cōcedantur alimonia secundū canones.]

Vide de æquo & Elephante, & Camello matri suæ commisceri nolentes.

De 6 specie luxuriæ, q̄ sacrilegium dicitur.

Sacrilegiū quid sit.

cando carnaliter. 17.q.4.c. impudicas. & c. sequenti & c. sicut. Et tale sacrilegium est grauius quàm adulterium secundum Ricard. in 4. dist. in ctio. 35. art. 1. q. 5. Similiter si quis permittat iudæos officia publica exercere in Christianitate, velut in sacrilegium excommunicatio profertur. 17. q. 4. c. constituit. Similiter si quis peccauerit in loco sacro, committit sacrilegium. Ideo Dominus noster. Ioannis. 2. & Matthæi. 21. expulit sacrilegos vendētes, & ementes in templo. Item qui frangit ecclesiam. 17. quæstio. 4. ca. quisquis Et qui extrahit violenter fugientem ad ecclesiam, committit sacrilegium, vt in eadem quæstione, & causa. capitul. nullus. & capitul. si quis. Multis etiam alijs modis committitur sacrilegium, de quibus in sequentibus capitulis habetur. videlicet, 27. quæstione 2. c. illud. & 12. q. 2. capitul. prædia. & 13. quæstione 2. c. oblationes. & 16. quæstione 1. capitul. in canonibus. & 17. quæstione quarta, cap. qui rapit. & §. si sacrilegium. & di. 50. capit. si quis presbyter. & 16. quæstione prima, capitul. quoniam. in fine. & extra de deci. in capitul. dudum. & de foro competenti. capitul. conquestus. & sacrilegus Iudę proditori comparatur. 17. quæstione quarta, capitul. si forte. & 18. quæstione quarta, capitul. inquit. Multos etiam modos sacrilegiorum posuit auctor summæ confessorum. libro primo, titul. 13. quos non refero, quia non sunt pręsentis speculationis.

Sacrilegiū inquantum est spēs luxuriæ grauissimū peccatum.

SEd ad propositum nostrum de sacrilegio inquantum est species luxuriæ dico, quòd est horribilissimum peccatum, videlicet quando aliquis peccat cum persona religiosa, vel in loco sacro. Ecclesia enim est domus Dei, vt in figura habetur Gene. 18. & religiosi sunt ministri Dei. 12. quæstione prima, capitul. clericus. Scriptum est autem. Leuiti. 21. quòd homo qui habet maculam, non debet accedere ad ministeriū Dei sui. O benedicte Deus quot hodie inueniuntur religiosi, & religiosæ, ac clerici, sacerdotesque, de quibus possumus dicere illud Oseæ 8. capitul. Factus est Israel quasi vas immundum in nationibus. Sed dicunt isti, nos generamus nepotes Dei. O maledicti, & perfidi, melius manibus vestris staret gladius, aut lancea, quàm corpus Christi. Tales filij sunt, filij diaboli, cum enim sponsum vestrum relinquatis, qui est Iesus Christus. Oseæ secundo, & corpus vestrum tradatis immunditiæ, profectò ò religiose, diabolus efficitur videtur maritus nonne pudet vos sponso vestro ecclesiæ fidem frangere? & tam turpia, & inhonesta, ante eius oculos perpetrare? O sacrilegi nephandissimi, quomodo audetis æterni Imperatoris sponsam violare? Quid dicam de sacerdotibus? qui vt inquit Greg. ad Mauritium Imperatorem. In sacris eloquijs dij vocantur, & tamen aliqui ex eis horribilissima vitia perpetrant, ita quòd non amplius dij, sed potius dæmones appellandi sunt, & dæmonum filij. Ioan. 8. Audite ò deputati cultui diuino, quod scriptum sit Exod 12. Renes vestros accingetis, & Lucę 12. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & primæ Petri vltimo, idem dicitur. & 1. ad Thi. 5. inquit Apostolus religioso, Temetipsum castū custodi. Et idem inquit ad Ephe. sexto. Ideo quādo diabolus vos tentat de hoc horribilissimo vitio, debetis dicere, cū Ioseph. Gene. 39. Quomodo possum de hoc malum facere, & peccare in Dominum meum?

De nefandissimo vitio cōtra naturam.

SEptima species luxuriæ est, vitium cōtra naturam, secundum Alexandrum de Ales. in 2. parte summæ in tractatu de vitio luxuriæ, & beatum Thom. 2. 2. quæstione 154. articul. 11. De quo horribilissimo vitio, dicit Augu. in libro de adulterinis coniugijs, & ponitur. 32. quęstione septima, capitul. adulterij, quòd peius est hoc peccatum, quam si aliquis cognosceret carnaliter matrem suam. Ideo dicit Alexand. de Ales. in 2. parte summæ, in tractatu de vitio contra naturam. in princip. & beatus Thom. 2. 2. quæstione 154. artic. 12. Quod istud vitium est simpliciter grauissimum, super omnes alias species luxuriæ. Sciendum est etiam, q̄ hoc maledictum peccatum, non habet proprium nomen, sed habet septem cognomina, declarantia eius peruersitatem & malignitatem. Primum cognomen huius maledicti vitij, dicitur sodomia. 32. quæstio.

Sodomiticū vitiū ppriū nomen non habet, sed sepē ba

b et cognomina eius peruersitatem declarantes.

quæstione septima, capitul. flagitia. & 33. quæstione tertia. capitul. hoc autem. Et ideo scriptum est distinctione 14. capit. qđ ait. ꝙ Loth vides sodomitas velle ne phandissimum hoc vitium committere cum Angelis, qui in domo eius hospitati erant in forma iuuenum, & quòd volebant eos violare, statuit potius dare filias suas, vt fornicarentur cum eis, quàm tam maledictum vitium perpetrarent, vt habetur Gene. 19. Et aliud simile exemplum habetur Iudicum 19. De sene, qui receperat hospitio leuitam cum vxore,

Quare dicatur vitium sodomiticū.

quem filij Beniamin volebant violare. Ille autem senex, voluit eis potius expone re filiam suam virginem, cum vxore leuitæ, ne tantum facinus committerent, hoc autem vitium dicitur sodomiticum, & gomorreanū, quia homines Sodomæ & Gomorrę ciuitatis, erant huic vitio dediti.

2. Cognomē huius vitij.

Secuudum cognomen huius vitij, dicitur stuprum, vt patet. ff. de offic. præsi. l. final. & ff. ad l. Iuliam. de vi. pu. l. 3. §. primo. & ff. quod metus cau. l. isti quidem. §. penultima. & ff. de adul. l. cui domum. & l. mariti lenocinium. §. final. & l. stuprum. §. primo. & ff. de extraor. crimi. l. 1. §. qui puero. & pœn. distinctione prima. §. qui puero. dicitur enim. Qui puero stuprum abducto persuaserit &c.

3. Cognomē.

Tertium cognomen huius scelerati vitij dicitur virum nubere in fœminam. C. de adulterijs. l. cum vir nubit in fœminam; & ibi glos. Et ideo dicitur hoc peccatum committens in corpore suo muliebria pa ti ff de postulando. l. prima. § remouet.

4. Cognomē.

Quartum cognomen dicitur nephanda libido, patet instituta. de pu. iudic. §. itē lex Iulia. Et ideo dicitur. 32. quæstione quarta. capit in eo fornicator. In veteri lege de nephandis criminibus, quę in occulto fiunt, quæ nominari, etiam turpissimum est, ne dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter scriptura completa est dicens. Verecundos facite filios Israel ab omni immundicia, hæc ibi.

5. Cognomē.

Quintum cognomen dicitur grauissima luxuria, vt patet in autentico vt non luxu. contra naturam colum. sexta, vbi dicitur. Quoniam quidam diabolica instigatione compræhensi, grauissimis luxurijs semetipsos inseruere &c.

6. Cognomē.

Sextum cognomen appellatur fœdissima nequitia. Vt habetur. C. de adulterijs. lege fœdissimam.

7. Cognomē.

Septimum, & vltimum cognomen, quod est magis proprium, quàm alia, dicitur vitium contra naturam, de quo extra de exces. præla. capit. clerici & 32. quæstione septima. capitul. adulterij. & capitul. flagitia, vbi dicitur. Flagitia quæ contra naturam sunt, vbique, & semper repudianda, qualia sodomitarum fuerunt Et in auten. vt non luxu. contra naturam, colum. sexta. dicitur de talibus. Et ipsi naturæ contraria agūt.

Sodomiticū vitium est species specialissima luxuriæ, sed subalterna, hēt. n. spēs sub se.

Notandum quoque est quòd ista species luxuriæ, non est specialissima, sed subalterna, quia habet sub se alias species Prima quarum dicitur mollicies, quæ secundum Alexandrum de Ales. in secunda, parte summæ in tractatu de vitio contra naturam, & beatus Thom. 2. 2. quæstione 154. articul. 11. est, quando quis tactibus impudicis polluit seipsum. De quo vitio maledicto dicit Apostoli, ad Roma. primo. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. & primæ Corin. 6. dicit. Neq; moles regnum Dei possidebunt. Et propter hoc vitium, Deus occidit. Onam filium iudæ. Gen. 38.

2. Spēs sodomitici vitij.

Secunda species vitij contra naturam, dicitur sodomia, & est quando vir cum viro turpitudinem operatur contra naturam, & ista species est grauius peccatum, quàm prima, vt inquit Alexand. vbi supra. Et de hac specie habetur Leuit. 20. & ad Roma. primo, & primæ. ad Cotin. sexto. O quot hodie tales reperiuntur scelerati, quot iuuenes hoc vitio implicati, tanquam meretrices. Audite vnum miraculum quod accidit beato Iacobo de Marchia. In ciuitate enim Asculana quidam sodomita desponsauerat quendam adolescentulum, & dederat ei annulum, qui crescente digiti carne, non poterat euelli, quapropter ille adolescens ductus est ad beatum Iacobum, & plorans cuncta illi narrauit, qui miraculose extraxit annulum de digito eius, absque vllo dolore. Et postea in prædicatione monstrauit illum populo, deinde proiecit in aerem dicens. O Deus, accipe confusionem fidei tuæ. Ille autem annulus, nunquam ab aliquo fuit visus, vel repertus, quod osten-

dit Deus in deteſtationem tanti facinoris. Tertia ſpecies huius peccati, dicitur corruptibilitas, ſcilicet quando mulier more viri, peccat cum alia muliere. Et hoc eſt grauiſſimum peccatum contra naturam: nam in tali caſu efficitur vt maſculus. Et de hoc habetur. C. de adulterijs. l. fœdiſſimam. & ibi gloſa. Et de hoc etiam loquitur Apoſtolus, ad Roma. primo. de quo Hieronymus loquitur, in libro contra Iouinianum, & ponitur in ca. vſus naturalis 32 quæſtione 7. ſed verba dictarum auctoritatum non refero. Nam bene intelligenti pauca ſufficiunt, nec aliter volo declarare, quomodo hoc fiat ne ignorantes addiſcāt. Quarta ſpecies dicitur beſtialitas, quando cum brutis, & irrationabilibus peccatur, & iſta eſt grauiſſima inter omnes ſpecies, quæ contra naturam ſunt, vt inquit. Thom. & Alexander vbi ſupra. Et hoc vitium prohibetur Leuit. 18. & in tali crimine erant inuoluti fratres Ioſeph, ſicut dicit gloſa. Gene. 27. vbi dicitur quòd Ioſeph, ſicut accuſauit fratres apud patrem de crimine peſſimo. Leui. quoq; ſo. præcepit De' tam virum quam mulierem taliter peccantem occidi. O ſi ſcirent loqui animalia irrationabilia, profectò dicerent. O homo factus es ſicut vnu ex nobis. De hoc peccato loquitur Virg. 4. Eney. dicens Hic crudelis amor tauri, ſuppoſtaq; furt Paſiphe mixtum genus, proleſque biformis. Minotaurus ineſt veneris monumēta nephandę. Propter tales luxurias oriūtur filij monſtruoſi. Narrat enim beatus Iacobus de Marchia in quodā tractatu, quod cum prædicaret in quadam terra, vna mulier peperit filium habentem caput arietis. Item in Dalmatia, vna iuuenca parturiuit medium hominem, & medium bouem. In Salerno vna ſus parturijt medium hominem, & medium porcum, vt refert quidam frater, qui eum vidit. Vidi ego in ciuitate Mediolani duci ad comburendum quendam hominem qui erat in hoc vitio implicatus, & erat indutus pelle cuiuſdam beſtiæ. Non ſunt adhuc. 15. anni. quòd prope Modœtiam, quædam mulier peperit vnum monſtrum horribiliſſimum, quo edito venit maxima pluuia, quæ durauit per multos dies, nec vnquam ceſſauit, donec illud monſtrum fuit ſub terra reconditum, & ego tunc de familia morabar in monaſterio gratiarum. In Alamania ab annis decem citra, vna capra peperit vnū puerum qui ſolummodo habebat pedes caprinos, & inuentus eſt paſtor quidam qui peccauerat luxuriando cum ea. O nephāda rabies, o inordinatus amor, ò horribiliſſima beſtialitas, profectò talibus inuoluto, poteſt dici illud Pſalmiſtę. Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quinta ſpecies huius vitij dicitur innaturalitas, ſcilicet quando vir cum aliqua muliere peccat, non ſeruato loco naturali. Et de hoc loquitur Auguſtinus. 32 quæſtione ſeptimo capitul. adulterij di. Peccatum quod fit contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, ſed multo execrabilius fit cū propria vxore. O horribile vitiū, ò abhominabile peccatum, ò tremendum iudicium Dei, quod cito veniet ſuper tales. Multę. n. vxores, vel minus maritorum, aut percuſſionibus, vel promiſſionibus, muneribusq;, ac veſtibus, & pompis ab eis acceptis, permittunt ſe tractari ſicut quæ potius dicendæ ſunt meretrices, quàm veræ vxores. Sexta ſpecies dicitur demonſtruoſitas, quæ eſt quando vir ſeruato loco matrimoniali, ſe ponit loco fœminæ, & mulier ſe ponit loco viri, qđ eſt quædam monſtruoſitas. Bonum eſt certe edificare domum ad habitandum, inconueniens eſt, vt in fundamento ponatur tectum, & econuerſo. O quot viri & vxores reperiuntur talia facinora perpetrantes. Hoc. n. fuit vnū ex vitijs propter quod diluuium venit, vt inquit magiſter hiſtoriarum ſcolaſticarū. O quot hodie inueniuntur viri, qui dicūt ſe poſſe facere quicquid volunt de proprijs vxoribus, ſed mentiuntur: quia tantum poſſunt ea, quæ ratio naturalis dictat, & honeſtas ſuggerit. Septima, & vltima ſpecies huius vitij dicit immodalitas qñ. ſ. vir cū muliere extranea, vel etiam cum propria vxore ſeruato loco matrimoniali, non ſeruat modū naturalem, ſed potius beſtialē, & brutalem, ac porcinū quęrendo in huiuſmodi maiorem delectationem. Hoc eſt enim grauiſſimum peccatum, ſecundum Tho. & Ale. vbi ſupra.

Et

3. Species vitij ſodomitici.

4. Spēs huius vitij.

Quod nota fuit crimen de quo Ioſeph accuſauit fratres ſuos Gene. 27.

Multa monſtra propter hanc ſodomiæ ſpeciē oriuntur.

5. Spēs huius vitij.

6. Species ſodomiæ.

Diluuiū pp quid vitiū venit.

7. Huius vitij ſpecies.

Et ex talibus luxurijs impeditur sæpe generatio filiorum, vel iam concepti periclitantur, & generantur filij monstruosi, & male in corpore matris situatur, & difficiliter pariuntur, & sæpe necessarium est eos extrahere membratim, & sæpe egrediuntur membris corruptis, & inordinatis, & statim aliquando moriuntur, & mater doloribus præfocatur, ac perimitur. Sed pro declaratione harum duarum specierum vltimarum, quæritur nũquid semper peccet mortaliter vir, & mulier, committẽs has duas species luxurię? Et respondetur, secundum Thomam, & Albertum in 4. senten. dist. 31. & gl. Ray. in titul. de matrimonio. §. sed nunquid hæc tria. super verbo fędius. Et vt etiam dicitur in summa confessorum. libr. quarto, titul. 2. quæstione 47. quòd si maritus non seruet locum ad eum pertinentem, & similiter vxor, sed transmittent, & similiter non seruent modum naturalem, dum tamen non exeant claustrum matrimoniale, & ista faciant, quia aliter facere non possunt vel propter ægritudinẽ vel propter periculum suffocandi fętum in vtero, vel propter indispositionẽ corporis, aut propter aliam causam rationabilem, excusantur a mortali peccato, si hoc non agunt propter maiorem delectationem, sed propter vitandam incontinentiam, & extraordinariam fornicationem, tamen peccant venialiter. §. alias autem. 25. di. melius enim faceret maritus si in tali casu haberet vxorem vt sororem, & abstineret ab ea, vt dicit glosa Raymũdi vbi supra. Si autem talia faciant causa maioris libidinis, sine vllo dubio, semper est peccatum mortale, secundum omnes prædictos doctores, & etiam Alexander de Ales in 2. parte summæ in tracta. de vitio contra naturam artic. 3. O quot inueniuntur tali vitio innodati, qui coram Deo sunt fœtidissimi. Scriptum est enim Genesis 13. homines autem sodomitæ erant pessimi, erant & peccatores coram Domino nimis. Vnde Greg. in quodam sermone de sodomia, inquit. Tantæ est turpitudinis, vt quasi admirationem faciat ipsi Deo. Vnde. Gene. 18. Deus quasi admirans, de tanto scelere dixit. Descẽdam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, hoc sceleratissimum vitium est illud, per quod venit ira Dei in filios diffidẽtiæ, ad Eph. 5. & quod violat amicitiam, quæ est inter Deum, & hominem. 32. q. 7. c. flagitia. De quo possumus dicere illud Iob. 32. Nephas est, & iniquitas maxima id est peccatum, non nominandum. 32. quæstione quarta, cap. in eo. & Apostolus ad Ephe. quinto, ait. Omnis immunditia, nec nominetur in vobis. Isti maledicti sodomitæ, nunquam, vel raro corriguntur, ita quod potest dici de eis illud quod scriptum est Iob. 41. Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. De tali sodomita indurato inquit sapiens Eccl. 15. Cor durum, male habebit in nouissimo.

Vir & mulier cõmittentes has duas vltimas spẽs luxuriæ à sẽper mortaliter peccẽt.

PARS TERTIA.

De punitione peccati luxuriæ.

VLTRA dicta in præcedenti sermone, parte prima, in qua audistis multas punitiones, quas facit lex ciuilis de luxuriosis, & etiam canonica. Dico, quòd etiam puniuntur illi, qui solummodo attentant hoc vitium perpetrare, licet non possint consequi effectum suum, & puniuntur per leges, vt habetur. ff. de iniurijs. l. sed est quæstionis. §. fi. & l. sequenti. Et de pe. dist. 1. §. si quis, vbi dicitur. Si quis tam masculum, quàm fœminam, siue ingenuos, siue libertinos, impudicos facere tentauerit, iniuriarũ tenebitur. Et si pudicitia attentata sit, actio iniuriarũ locum habet. Attentata pudicitia dicitur, cum id agitur, vt ex pudico, impudicus fiat, hæc ibi. Et hoc idem habetur. ff. de seruo corrupto. l. 1. §. vlt. & C. de furtis. l. si quis seruo. Et aliter attentantes, in insulam deportantur. ff. de extraor. crimi. l. 1 §. qui puero. Quãtum autem à Deo puniatur hoc maledictum vitium luxuriæ, patet. 1. Gen. 7. vbi Deus omnes homines mundi, & omnia animalia terræ, & aues Cęli, mori fecit aquis diluuij, exceptis illis paucis, qui saluati sunt in archa Noe. Hoc. n. terribile iudiciũ fecit Deus, pp hoc vitiũ luxurię. Scriptum est. n. Gen. 6. q; oĩs caro corruperat viã suã super terram. Vnde dixit Deus ad Noe, vt hr in prædicto c. Finis vniuersæ carnis venit coram me, repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disper-

Per leges puniũtur & illi qui solũ vitiũ nefandum luxuriæ attẽtãt.

disperdam eos cum terra. O terribile judicium, ò aspera vindicta, ò horribilie vitium, vidisses nanque si tunc fuisses in momento temporis repente immutari Cęlum, obscurari aerem, sonare ventos, tonare fulgura, & cataractas Cœli aperiri, & aquas abundantissime fluere super terram? Vidisses attonitos cunctos trementes, atque pallentes? vidisses manducantes masticando ruminare, & non posse cibum deglutire? audisses eiulatum, & clamorem virorum, ac mulierum, iuuenum & paruulorum, mortem expectantium, clamantium, & dicentium, heu heu, veh nobis, ad quid deuenimus, vt pereamus in aquis? O quid erat inspicere inde ad modicum, illos ab aquis sublatos & extinctos, & hoc propter luxuriam. Secundo apparet punitio Dei, & maxime de sodomitis. Genesis 19. vbi dicitur. Quod pluit Dominus super sodomam, & gomorram sulphur, & ignem de Cœlo, & subuertit ciuitates, & omnem circa regionem, & vniuersos habitatores vrbium, & cuncta virentia terræ, secundum vero magistrum historiarum ecclesiasticarum, in nocte Natiuitatis Christi, omnes sodomitæ mortui sunt, vnde Hieronymus, super illud Esaiæ nono. habitantibus in regione vmbrę mortis, lux orta est eis, ait. Lux illa omnes illo vitio laborantes extinxit, ne natura quam sumpserat tanta immunditia fœdaretur. Similiter hodiernis temporibus ob nullam aliam causam credo Deum magis mittere, tot flagella, & tribulationes, bella, & fames, sicut facit propter peccatum luxuriæ, maxime nephandissimæ sodomiæ, hoc est enim illud horribile peccatum, propter quod indignatur Deus contra mundum, & eum seuere flagellat, vt patet in autentico, vt non luxurietur contra naturam, colum. sexta, & de conseeratio. distinctione prima, capitul. in ista & de excel. prælato. capitul clerici. Ideo dicitur. 32 quæstione septima, capitul. flagitia. per glosam. Et est text expressus in autentico, vt non luxurietur contra naturam. colum. sexta, quòd propter talia delicta, fames & terremotus, ac pestilentiæ fiunt. Et de hoc etiam habemus aliam glosam, scilicet in capitul. in eod. 32. quæstione quarta, multaque alia flagella mittit Deus mundo, propter peccatum luxuriæ, vt dicitur in capitulo si gens 56. distinctione. Vnde legitur in historia Britonum. Quod tempore Saulis regis Israel, in Britania maiore regebat Rex quidam, qui cùm relicta vxore vacaret vitio sodomiæ, cum quadam die iuisset ad venandum misit Deus multitudinem luporum rapidorum, qui in eum irruentes, miserabiliter illum dilaniauerunt. Dicitur quoque, quòd tempore terremotus, qui fuit in ciuitate Neapolitana, ibant omnes flentes, & vociferantes, propter peccatum sodomiæ ista patimur. Item in Apulia in terra Betunri, quidam sodomita post splendidam cenam cum puero suo lectum ingressus est, habens in camera lampadem lucentem, & ecce media nocte multitudo coruorum ingressa, & super eum irruens oculos ei renitenti extraxit, & illum mortuum, & nudum in medio camerę prostrauit, animamque eius ad tartara deportauit: facta autem die, puer totus attonitus, omnia sicut acciderant enarrauit. Inuentique sunt eius oculi in camera sparsi. Cum autem corpus eius ad sepulturam deferre vellent, statim in cōspectu omnium velut ros ad solem solutum est, & in saniem totum redactum: & frater Ioannes ordinis nostri, prouinciæque Apuliæ, qui prædicta vidit enarrauit. Alius quoque luxuriosus iuuenis cum esset mortuus, vocati sunt duo fratres nostri, vt circa corpus vigilarent. Cum autem circa secundam horam noctis, clausa vndiq; camera Psalterium ante funus legere cępissent, in medio eorum canis niger apparuit, de quo admirantes illum extra cameram eiecerunt. Et ostio clauso iterum incipiunt. Et ecce iterum idem canis apparuit de quo magis obstupescentes, iterum illum eiecerunt. Et ostium clauserunt. Sed statim apparuit canis alius terribilior, qui cum impetu super cadauer irruens illud asportauit, & frater ille, qui ibi aderat hoc retulit. Romæ autem, quædam pulchra, sed luxoriosissima fœmina, & omni spurcitia plenissima, ad morté veniés noluit confiteri. Vnde duobus diebus ante est

Vide exēpla ista de vindicta Dei ī sodomitas.

mortem domus in qua manebat repleta eſt dæmonibus, & tota cœpit edes treme re, & hincinde nutare, fremitus magnus in ea audiri. Ex quo omnes ibi morantes fugierunt, Poſt duos autem dies Guardianus ſancti Franciſci Tranſtiberim, cum ſocio ipſam domum intrauit, quæ nutabat, vt nauis in aquis currentibus, & inuenerunt illam miſeram mortuam, & in modum pillæ rotundam, & naſum eius in fece ſua infixum, & Tibias eius retro tractas, manuſque extortas, ac vt monſtrum perditæ illius corpus apparebat. Et ideo ò dilectiſſimi ciues, effugite hoc maledictum ſcelus luxuriæ, exemplo Ioſeph, qui potius voluit incarcerari, & multa mala pati, quam adulterio conſentire. Geneſis 39. Habetis quoque exemplum Suſannæ, quæ potius voluit ſe morti, & infamiæ exponere, quam hoc facinus perpetrare. Daniel. 13. Habetis quoque exemplum ſancti Benedicti, & ſancti Franciſci, qui vt tentationes carnales ſuperarent, inter ſpinas horribiles ſe cruentabant, habetis etiam exemplum Scipionis Principis Romani, de quo Valerius, libro nono, inquit. Quod cum eſſet 27. annorum deuicit Carthaginem, & de Africa victoriam habuit, vnde Affricanus appellatus eſt. Inter cæteros autem captiuos, puella, quædam nobilis, & valde pulchra fuit ei oblata, quæ nobili ſponſo erat coniuncta. Scipio autem vocatis parentibus eius, & ſponſo, inuiolatam puellam eis tradidit, aurum quoque pro redemptione puellæ oblatum, doti eius addidit, qua continentia gens Barbara, libentius ſe illi dedit, quanto ergo nos magis pro patria illa ſuperna totis viribus continentes eſſe debemus, quam non Romano imperio acquirimus, ſed noſipſos in ea reges conſtituimus, ſeu per eum Patre & Filio, & ſpiritu ſancto regnaturi, in ſecula ſeculorum Amen.

Exẽpla de quibuſdã, facientibus luxuriam.

EODEM DIE POST PRANDIVM

DE FVRTO INVENTO, ET RAPTO.

SERMO VIGESIMVS QVINTVS.

MNIS auarus nõ habet hereditatẽ in regno Christi, & Dei, ad Eph.5. Et in epist. occurrẽti Dñicæ. Septimũ decalogi præceptũ di. Non furtũ facies. Exo.20. Leuit. 19. & Deu.5.c. Super quibus verbis di. Nicol. de Lira, ꝙ prohibetur per hoc omnis rei alienę vsurpatio, & retẽtio iniusta. Et hanc sententiã, tenet etiam Alc. de Ales. in 3. par. sum. in tract. de perceptis, præcepto.7. ar.1. quod confirmat Aug. in li. quęstionum. Exo. di. Furti nomine, bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ. Non.n. rapinam permisit, qui furtũ prohibuit, sed aperte totum intelligere voluit, quicquid illicite rerũ proximo aufertur, hęc ille. Quæ etiam habentur.14. q.5.c. pęnale. & c. omnis mechia.32.q.4. Et ideo in hoc sermone tres considerationes faciemus. Prima erit de furto proprie dicto, Secunda de inuento, Tertia, & vltima, de rapto.

Quid phibetur p septimũ pceptũ, qd est non furtum facies.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA, IN QVA ponitur furti diffinitio, eiusq; detestatio, & excusatio.

Furtũ quid sit & diffinitionis declaratio.

FVRTVM vt habetur in. 1. ff. de furtis. & institu. de obli quæ ex delic na.§. furtũ. el 1. Est contractatio rei alienę mobilis, & corporalis fraudulosa, inuito Dño, lucrãdi gratia, siue ipsius rei, siue etiam vsus, possessionisuè. Pro cuius diffinitionis declaratione, sciẽdũ est secũdũ Ray. in summa, vt etiã habetur in sum. confess. lib.2. tit.6. q.1. ꝙ in hac diffinitione. Primo ponitur cõtractatio, quia sine contractatione, non fit furtum, etiã si interueniat voluntas, vel verbum, facit. ff. de furtis. l.1.§.1. Tamen per solam voluntatem furandi erit trãsgressio alterius pręcepti. s. non cõcupises rẽ proximi tui. Secundo ponitur rei alienę quia in re propria non cõmittitur furtũ, quod intelligendum est, nisi alius habeat in re illa aliquod ius: puta, quia est ei pignorata, vel cõmodata, & fecit in ea vtiles expensas. ff. de furtis l. si res.§. primo, & l. si is qui rem. in si. Et idem dicit Tho. 2.2.q.71. Tertio dicitur mobilis, & corporalis, quia immobilibus, vt in agro, vel domo, & in corporalibus, vt sunt actiones, & seruitutes, non cõmittitur furtũ, quia talia non possunt contractari, vt ff. de fur. l. verum. el 1. Quarto dicitur fraudulenta, quia furtũ dicitur a fraude scdm vnam ethimologiam. ff. de fur. l.1. Et ideo si rem putabat suã esse, quæ non erat, vel etiã si erat sua, & alius habebat aliquid iuris in ea, sed putabat, ꝙ posset accipere non cõmittit furtum, sed aliter punitur, videlicet quia perditus quod habebat in re, & si non habebat ius aliquod condẽnabitur ad restitutionem rei, & insuper ad estimationẽ illius, quia voluit sibi ius facere. insti. de vi bo rap.§ quia tñ. & §. seq. Quinto dr inuito Dño, qa si putabat Dñm permissuum nõ cõmitti furtũ, & hoc intelligitẽ si habebat iustã causam credendi, aliter nõ excusat. ff. de fur l. si is q rẽ. In dubio aũt presumitur dñs inuitus. ff. de fur. l. q vas.§. vetare, vbi dr. Vetare Dñm dicimus, q non cõsentit. Et idẽ et si Dñs videat rẽ auferri, dr inuitus q̃uis nõ cõtradicat. l. pe. ff. de fur. di. glo. ꝙ hoc idẽ est,

est, quia requiritur expressus consensus, ꝑ dictum. §. vetare. Quidam autem dicūt, ꝙ quando potest verisimiliter præsumi, quòd ratione timoris, vel etiam verecundiæ, non contradixit habent locum prædicta, quòd si propter hoc non stete rit cum potuerit sine incommodo, & re spectu aliquo contradicere, & tacuerit, videt consentire, argumentū in c. error. & in c. consentire. 83. di. si autem quis putauit se facere inuito domino, & tamen dominus est contentus, furtum quidem facit quantum ad intentionem, sed non tenetur ad restitutionem, nec dominus potest petere, obstāte sibi sua voluntate. ff. de fur. l. inter oēs §. penult. Sexto ponitur lucrifaciēdi gratia, quia si quis secretè auferret gladium furioso, vel volenti cum eo aliquem occidere, non committeret peccatum, habens animum restituendi, cum sedatus ille fuerit, vel aliter satisfaciendi, si non sedatur. Item si quis alienam ancillam tolleret, non lucrandi gratia, sed libidinis, non committit furtum. ff. de fur. l. verum. la. 2. licet aliter peccet, & forte non minus. Septimo dicitur ipsius rei, siue etiā vsus possessionis ue, quia non solū cōmittit furtū qui vult lucrari Dñium rei, sed etiam, qui vult lucrari solum vsum, vel possessionem, vt habetur. 50. di. c. qui saccum, & in. §. itaq;, & §. placuit. instituta de obli. quæ ex delic. nas. Vnde si quis rebus sibi commodatis, vel pignoratis, vtitur contra voluntatem domini, puta veste pignorata, vel equo, eum ducendo alibi, quam voluerit dominus commodans, & similiter in rebus depositis, siue vtantur per se, siue per alium committit furtum. ff. de furtis. l. qui iumenta & l. qui re. &. ff. condo. l. si vt certo. §. quinimo. & ff. de conditione furtiua. l. qui furtum, &. ff. de furtis. l. pignore. Itē si quis accipiat aliquid incommodatum ab vxore alicuius, vel à seruo, aut ancilla, & simili persona, si putauit maritum, vel dominum cuius est res non permissurum, furtum cōmittit. ff. commo. l. seruus. Sed hic quæritur nunquid furtum committatur ita in re parua, sicut in magna. Et respondetur quòd sic, quia in furto, non quod ablatum est, sed mens furantis attenditur. 14. q. 4. c. vltimo. Et hoc intelligendum est quando voluntas est talis, quòd etiam maiora subtraheret, vel quando ex ablatione paruæ rei ille cuius est intelligitur grauari, vel quia credit, quòd facit contra voluntatem eius, & sic frangat eius charitatem & dilectionem, & eum conturbet, secundum Th. 2. 2. q. 66. vnde dicitur in. §. gallinarum, insti. de rerum diui. ꝙ pōt cōmitti furtū in vna gallina, imo dicit glo. ibi, ꝙ etiam committitur in vno ouo. Si quis autem putet dñm esse contentum, ꝙ accipiat ista minima non peccat mortaliter, secundū Tho. vbi supra, & forte nec etiā venialiter, si habeat iustam causam, ita credendi. Tñ si postea intelligat eum non esse contentum debet restituere, alias non excusatur, vt in c. peccatum de reg. iur. li. 6.

An furtū cōmittatur ita in re magna sicut in parua.

Secundo habemus videre de furto, ei⁹ detestatione, prohibetur enim ab omni lege. Omissis ergo auctoritatibus, quæ præmissæ sunt in exordio, in qbus præcipit Deus, ne furtū faciamus, tanq̃ mortale peccatum. Audite quid scriptū sit Exo. 21. Qui furatus fuerit hoiem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriat̃, & Iosue. 7. Deus magnam plagā immisit in populo Israel, propter furtū Achor, vnde ibidem dicit Dñs ad Iosue. Peccauit populus, tuleruntq;, & furati sunt de anathemate, & Psa. 44. dixit De⁹ peccatori damnando. Si videbas furem currebas cum eo, & Prouer. 29. dicit Salomon. Qui cum fure participat, odit aīam suam, & Eccle. 5. scriptum est. Sup furem enim est cōfusio, & denotatio pessima, & Esa. 1. dicitur. Principes tui infideles, socij furum, & Hiere. 2. dicit ꝓpheta. Quomodo confundit̃ fur, qñ cōpræhendit̃, sic cōfusa est domus Israel: & Zachariæ. 5. scriptū est. Oīs fur iudicabit̃. s. ad pœnam eternam Similiter magnū esse peccatum, hoc vitium ostendit Saluator Matth. 15. & Mar. 7. vbi connumerat furtum, cum homicidio, adulterioq;, & blasphemia. Et postea subdit, ꝙ hæc sunt, quæ coinquinant hominem, quia scilicet sunt grauia peccata, & ad Ephes. 4. dicit Apostolus. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur, magis aūt laboret operando manibus suis, & Apoc.

Furtum ab omni lege prohibetur, & primo a scriptura sacra.

& Apoc.9.dicit Ioan. Non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neq; à fornicatione, neque à furtis suis, quasi dicat. Digne sunt in infernum mittendi. Item reprobatur hoc peccatum auctoritate canonica, extra de fur.c. qui cum fure. Et sunt verba Hiero. super parabolas Salomonis, & in multis alijs capitulis eiusdem tituli, reprobatur hoc vitiũ, & 14.q.6.c.vlt.& de pœ.di.1. c. si ,ppterea. Item auctoritate legis mosaicæ, vnde Exo.22. ait lex. Si quis furatus fuerit bouem, vel ouem, & occiderit, vel vendiderit, quattuor boues ,p vno boue restituet, & quattuor oues ,p vna oua. Si inuentum fuerit apud furem, quod furatus est, viuens, siue bos, siue asinus, vel ouis, duplum restituet. Auctoritate quoq; legis ciuilis, hoc maledictum vitium punitur. Vnde sciendum est quòd furtum est duplex, scilicet aut manifestum, aut non manifestum. Furtum manifestum est, quando fur deprahenditur cum re furtiua, antequam peruenerit ad locum destinatum, ad quem volebat portare rem, siue deprahendatur ab eo cuius res est, siue ab alio ff. de fur. l.3. furtum non manifestum, est quando fur non deprahenditur, nisi postquàm detulit rem furatam ad locum destinatum.l.2.& 3.ff. de fur. Furtum ergo manifestum, punitur in quadruplum secundum legem ciuilem, non manifestum, autem in duplum, vt extra de fur.c.2.& instituta de obli quæ ex delic.nas.§. pœna. Et hoc intelligitur in foro contentioso, potest enim dominus rei, cum bona conscientia accipere hanc pœnam, secũdum omnes doc. 14.q.5.c.fi.in glo. vlt. nisi sit furtum domesticum factum a filio patri, vel ab vxore marito, vel econtra, vt.ff.de pœnis.l.respiciendum.§.furta domestica.ff. de fur.l. si quis vxori.§. 1.& 2. si tamen quis velit restituere illud quod furatus est sine lite, & antequam fuerit condemnatus, sufficit ei restituere simplum cum omni damno, secũdum Tho.& Alber. in di.15. vt notatur etiam in summa confessorum li 2 ti.6.q.3. hæc enim pœna, non debetur in foro pœnitentiali, nisi fuerit facta condemnatio, vt notat glo. in c. fraternitas. 12.q.2. non solum autem quis potest agere cõtra furem ciuiliter, sed etiam criminaliter, & postquàm egit vno modo potest agere, & alio. C. quando ciui.acti.præiu.crimi. l.vnica.&.ff.de fur.l.fi.

Canones furtum reprobatur.

A lege mosaica furtũ ,phibetur.

A lege etiã ciuili furtũ punitur.

Furtum est duplex.

Furtũ quõ puniri debet.

SED quæritur vtrum iuste possint fures suspendi & occidi: Respondet Scotus. in 4. di. 15. q. fur nocturnus potest suspendi, quia etiam præsumitur homicida, scilicet quo ad intentionem si reperiretur in furto. Diurnus autem non debet suspendi secũdum eum, quia lex non debet punire aliquem, nisi secundum malum quod commisit. Vnde lex vetus dedit pœnam talionis, scilicet oculum pro oculo, dentem pro dente. Deute.19. Et ideo ipse, quòd non debet occidi, sed alio modo puniri, prout iudici videbitur, quando sine armis deliquit. Et facit pro eo autentica sed nouo iure. C. de furtis. vbi dicitur, quòd talis fur debet fustigari vel exulari, aut alio modo ad arbitrium iudicis puniri. Petrus autem Ioannis, in.3. di. 39. in 7. præcepto, tenet quòd licet occidere furẽ, sicut hodie fit, maxime quando sunt vsi in talibus maleficijs, quod etiam tenet glo. Prouer.6. in verbo liberabit se, vñ dicit glo. Raymun. & Vide. quòd hodie in multis locis, etiam simplex fur suspenditur de consuetudine, & dicit quòd hanc consuetudinem facit rationabilem, necessitas pacis communis, & frequentia huius maleficij, & incorrigibilitas talium furũ experta. Et hoc recitatur in summa confessorum libro.2.tit.6.q.3. & concordat Hosti. in summa lib.1.tit.33. vbi allegat Rodonensem. Et cum his etiam concordat Lãdul. in 4 di.15. licet enim antiquitus fur non suspenderetur, quando erat simplex fur, quia hoc est priuatum delictum. Et ideo pœna extra ordinaria debet puniri. ff. de fur.l.fi. & ff. de priuatis deli.l. vl. Tamen pro conseruatione reipublicæ, & pacis quæ aliter propter multitudinem furum destrueretur, rationabiliter leges municipales ordinauerunt in multis locis, maledictos fures suspendi, motæ fundamento quod habetur in.§. si quis quinq; solidos, de pace tenenda in vsibus feudorum vbi dicitur, quòd frangentes pacem vel treugam, possunt etiam pro quinq; solidis suspendi, si quis autem fur vadat cum armis ad furan-

Furã suspẽdi posse.

sandum debebat etiam de iure antiquo acerrime puniri. Vt in autentico vt nulli iudicum.§.fi.coll.9. & talis fur debet etiam de lege antiqua suspendi: & in eo loco in quo deliquit, ad terrorem aliorum. l. capitaliū.§. grassatores,&.§. famosos. ff. de pęni. In signum autem, q̄ fures deberent suspendi habemus exemplum Iude, de quo scriptum est Ioannis 13 quòd fur erat, & latro habēs loculos. Et ea quæ mittebantur portabat, qui tādem laqueo se suspendit. Matthæi 27. O quot in furca apenderentur, si leges seruarentur.

Fur quid teneatur restituere.

SCiendum quoque, quòd fur non tantum tenetur restituere rem furatam, sed etiam omnes fructus perceptos, & qui percipi potuissent. Et si res furata pereat, perit ad damnum furis, & ad restitutionem precij tenetur Et hæc probantur instituta de obli. quæ ex delic. nas.§. furti. iuncta.l. in re furtiua.ff. de conditi.fur.

Tribus casibus quis excusatur subtrahēs rem alienam.

TErtio circa furtum, sciendum est, secundum Alexandrum de Ales in 3. parte summæ, in tractatu de præceptis pręcepto.7 & Tho.2.2.q.66 ar. 7. quòd in tribus casibus quis excusatur subtrahens rem alienam. Primus est casus necessitatis, scilicet cibi, aut potus, aut vestimenti, vel alterius rei necessariæ ad vitam. Ait enim Alexander, vbi supra art.3. quòd si quis est in necessitate leui, aut etiam si sit magna tamen alio modo potest releuari, quam furando, puta laborando, vel mendicando, aut petendo ab aliquibus personis, vel alio modo ille qui furatur nullo modo excusatur a furto. Si verò talis necessitas sit vehemēs & maxima, adeo quòd non credat posse euadere mortem nisi tali necessitati satisfaciat, & aliter non potest habere tunc excusatur a furto, nec secundum rei veritatem potest dici fur. Hæc enim res facta est sua, iure poli, secundum Scotū in 4.di.15. quia vt dicitur in c. exijt qui seiant, de verbo. signi. libro. 6. in extremæ necessitatis, articulo, ad prouidendum necessitati naturæ, via omnibus extrema necessitate detentis est concessa, concordat cum prædictis Monal. in summa, & Ric.in 3.di.37.ar.3.q 4. vbi dicit, quòd nullum ius positiuum potest statuere, quòd tempore necessitatis extremæ, quę non possit releuari aliter, non liceat furari, quod tamen proprie furtū non dicitur, quia furtum, est contractatio rei alienæ. Sed tempore talis necessitatis extremæ contractatur res facta ꝓpria iure naturali, quod est fortius positiuo, quia est immutabile.§. sed naturalia. insti tit. de iure naturali gen. & ci. Nā ius naturale potest tollere positiuū, sed non econtrario. Et concordat cum supra dictis glo. in c.3. extra de fur. di. quòd sicut licet occidere, cum se aliter homo tueri non potest, vt in clementina prima de homicidio, ita licet furari in extrema necessitate famis, vel nuditatis, hoc enim casu multa alia prohibita conceduntur, & præcipue vsus rerum. Tali enim tempore omnia sunt communia, de iure naturali, ac ciuili, & etiam canonico, insti. de rerum diui.§.1.& in c. sicut hi.47.di & in c. dilectissimis.12.q.1.&.ff. ad.l.rodiā.de iac.l.2.§. cum in eadem, & extra de fur.c. si quis propter al. per necessitatem. Et ideo talis subtrahens non dicitur in dolo, cum vtitur re cōmuni, imo etiam propria Et si ille, qui erat dominus rei non consentiret, & hoc ipse præsumeret, tamen non tenetur furti. Et ille qui erat dominus, peccat mortaliter non consentiens in tali casu, d.c. sicut hi. & 86. di c. pasce. De hoc etiam habemus exemplum Matth. 12. vbi habetur, quòd discipuli necessitate famis, spicas euellebāt, qui tamen excusati sunt à domino. Et hoc idem habetur de conse. di. 5. c. discipulos. Si tamen quis vellet furari alicui, qui esset in tanta necessitate sicut ipse, non debet hoc facere, quia in tali casu, potior debet esse ratio possidentis. ff. de condi. ob tur causam.l. si ob turpē.§. porro. Et pro hoc facit, quia duobus eō currētibus præualet, quod est potius ff. de statu. ho.l. quæritur. Ideo tenetur restituere rem illi cui rapuit, secundum Scotum in 4.di.15 Si autem talis existēs in extrema necessitate subtraxit alicui, qui non erat in ea necessitate, licet dicant quidam, quòd nunquam teneatur ad restitutionem, quia semel est facta sua, iure poli. Tamen alij tenent quòd si postea veniat ad pinguiorem fortunam

runam debet restituere, sicut ille, qui cessit bonis. C. de his qui bonis cedere possunt. l. 1. Tamen secundum eos, non tenetur talis, nisi in quantum facere potest. l. 3. ff. de cessi. bo. Et intelligitur facere posse in hoc casu, deducto ne egeat. ff. de reg. iu. l. in condẽnatione. Et dicit. b. Th. 2. 2. q. 60. quòd in tali necessitate extrema, & ineuitabili, non tantum potest qs subtrahere pro se, sed etiam pro alijs, quos alere tenetur. Et ista etiam ponuntur in summa cõfessorum. li. 2. tit 6. q. 8. Sed contra prædicta arguunt quidam p cap. Si quis propter necessitatem, extra de fur. vbi cuidam qui propter necessitatem furatus fuerat imponitur pœnitentia trium hebdomadarũ, respondit Tho. vbi supra art. 7. & Ray. in summa, in titu. de furtis. §. item quid si aliquis furatur, & Inno. ac glo. super dictum. c. si quis, q hic non intelligitur in extrema necessitate, sed alias magna, vnde imponit pœnitentiam prædicta decretalis, propter ambiguum, & ne quis sit pronus ad furtum, & quia non est determinatum qualiter intelligatur illa necessitas extrema, & ineuitabilis, relinquitur arbitrio boni viri, extra de offici. delega. c. de causa. O quot reperiuntur hodie qui quotidie furantur, excusantes se propter necessitatem, quorum excusatio non acceptatur a Deo, nec a iudicibus. Nolunt enim tales laborare, nec mendicare, & ideo iudices faciunt eos suspendi, ne amplius patiantur tales necessitates.

2. *Casus in quo licet furari.*

Secundus casus in quo licet furari, dicitur pietatis. Secundum enim prædictos doctores, potest mulier surripere viro suo non existenti in necessitate pecuniam vel alia, vt inde faciat eleemosynam existenti in extrema necessit..te, & hoc quando non habet aliquid de suo quod possit ei dare, nec est rapina in hoc casu, nec furtum imo est necessarium ad salutem, vnde dicit Ray. in ti. de nego. secu. §. sed quid si videat. Quod in casu extremæ necessitatis potest rel. giosus etiã inuito prælato suo dare eleemosynam indigenti, quia in tali casu, omnis homo tenetur pascere indigentem. 86. di. c. pasce. Et ideo simili modo quicũq; potest occulte auferre aliena, vt subueniat sic indigẽti in extrema necessitate ineuitabili, quando aliter eis prouidere nõ valet, vt inquit Tho. vbi supra.

3. *Casus in quo licet furari.*

Tertius casus dicitur infidelitatis, vnde quęrunt quidam vtrum liceat furari christianos ab infidelibus detentos, & sic liberare. Respondit. Ray. & Hosti. vt habetur in summa confessorum lib. 2. ti. 6. q. 9. quòd si est tempus guerræ potest fieri. 23. q. 2. c. dominus, & similiter possunt auferri ab eis aliæ res, & auferẽs non tenetur ad restitutionem, vt notatur in prædicto c. & in c. vt pridem, eadẽ q. & causa. Si verò sit tempus treguæ, tenetur ipsi pagano restituere, non hominem propter periculum animæ, sed extimationem, & similiter de alijs ablatis tenetur argumentum. 23. q. 1. c. noli. & dicit Raymun. quòd in hoc casu crederit furantem nullo modo peccasse quantũ ad hominem quem furatus est, si rectam habuit intentionẽ, imo potius meruisse, dummodo aliter satisfaciat. Si tamen pagani compullerant eum, vel volebant cõpellere ad circuncisionem, vel idolatriã, vel aliquod mortale peccatum, tunc ille penitus liber factus est, & sic furans eũ non peccat sed meretur, argumentum di. 54. c. nulla. Alij autem dicunt, & bene, quòd furans christianum ab infidelibus detentum iniuste, quòd est regulare, & communiter fit, non peccat, nec vnquam tenetur ad aliquam satisfactionem, quando tenebant eum, vt seruum, vel mãcipium, vt habetur in rubrica. C. ne christianum mancipium, hæreticus, vel paganus, vel iudæus, habeat, vel possideat, & in. l. vnica. ibi posita. Et 54. dist. capitulo. mãcipia. In alijs autem casibus non licet furari. Sed quidam arguunt cõtra, quia scriptum est Iob. 29. Conterebam molas iniqui, & a dentibus illius auferebam prædam: respondit Tho. vbi supra, & Alex. etiã vbi supra. art. 4. Quod non licet alicui furari, vt de furto subueniat alteri, nisi in casu superius dicto, quando quis moreretur fame, & aliter non posset ei prouideri. Secũdum enim Apostolum, ad Ro. 3. Non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Nec sub prætextu pietatis, committenda est iniquitas, vt dicit glo. in. c. ad apostolicam, extra de si-

An liceat furari christianos ab infidelibus detentos.

Hæc opinio videtur melior.

Obiectio.

Responsio.

de simo.ar.1.q.1.c.non est putanda, vnde Aug.14.q.5.in c.forte. ait. Forte aliquis cogitat,& dicit. Multi sunt christiani diuites,auari,cupidi, non habeo peccatū, si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero. Sed hæc cogitatio,diaboli calliditate suggeritur, nam & si totum distribuat, quod abstulerit, addit potius peccatum, quàm minuat: hæc ille. Ad auctoritatem Iob respondit Alexan. de Ales, vbi supra, q loquitur in persona iudicis, ad quem pertinet punire fures,& facere furta restitui.

Cui, & a quibus restituendum est furtum.

SED si quæratur cui restituenda sit res furtiua,respondit Ray. in summa quòd restituenda est ei, cui res subtracta fuit,etiam si nō sit Dominus rei, sed sua interfit ex causa honesta, rem non esse sublatam, vtpu ta, quia habebat in ea ius pignoris,vel vsum,aut aliquid huius modi.ff.de fur.l.is cujus.Si vero ipse cui est res ablata fuerat eam furatus,non sibi, sed domino erit restituenda, vel illi cui prior fur surripuerat, si sua iterat, ex causa honesta eam non surripi. Et regulariter restitutio fienda est spoliatis. 3.q.1.c.reintegranda. Et ferè per totam quæstionem, & extra de resti. spo. ferè per totum. Et non solum tenetur ad restitutionem fur,sed etiam ille, qui scienter rem furto sublatam emit,quia,& ipse rem alienam, inuito domino contra-ctar.C.de furtis.l.ancillæ. Tenentur quoque omnes ad restitutionem, qui iusserunt furtum fieri,vel dederunt consiliū, fauorem,vel auxilium.Vt patet instit.tit. de obli.quæ ex delic.nas.§.at vbi ope. Et hoc per illam regulam. Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur.c. si culpa.de iniurijs,& damno dato. Et per aliam regulam quæ dicit, Agentes,& cō sentientes,pari pœna puniuntur. c. notū sit.2.q.1.& 17.q.4.c. omnes. Sciendū est aūt, q oēs qui tenentur ad restitutionē ratione adhæsionis continentur, secundum quosdā in his versibus. Iussio,consilium,consensus,palpo,recursus. Participans,mutus,non obstans,non manifestans. Ait enim Apostolus,ad Ro.1. Digni sunt morte non solum, qui faciūt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Duodecim modis quis dicitur particeps in furto. Primo.

NOS tamē dicere possumus,q duodecim modis, quis participare dr in furto,& tenetur ad restitutionē,si principalis non restituit. Primo cooperatione, sicut faciens ferramenta pro furtis faciendis,vel scalas, vel faciens scortā,vel alio modo præstans opem, & auxilium, nam talis tenetur furti,insti. de obli. q ex quasi delic.na.§.interdū,&.ff. de fur.l. is qui opem.&.ff.ad le.cor. de sic.l. nihil interest, & tenetur insolidum,etiā si nihil habuit, qn sine sua cooperatione,nō fuisset furatum,alias non, licet peccauerit mortaliter. Et similiter ille tenetur, qui cū fure, vel raptore vadit, vt ipsum defendat ab eo, quem damnificare vult indebite,secundum Inno.& Hosti.in c.si cur dignum,de homi. Secūdo participat quis iussione,seu mandato, & tenetur in solidum de omni damno, etiam si nihil habuit vtilitatis, & similiter exequens. ar.in c.Iulian.11.q.3.Tertio quis participat cōsilio,qn s.alicui cōsulit,vt furet, vel rapiat,& tenetur ad restitutionem, si ille cui consuluit, alias non erat facturus furtū.§.interdum iuncta glo.insti.de obli.q ex delic.na. & l.si remunerandi.§. plane ff.man.Si vero omnino erat facturus etiam sine consilio,non tenetur, licet peccauerit mortaliter, & pbatur in §.at vbi ope.insti. eodem. De malis aūt consiliarijs,dicit Iob.12.Adducet consiliarios in stultum finē. Quarto quis participat consensu.s.qn quis expresso consensu consentit in furto, alias non furaturo, ita q sine ipso consensu damnificatio non fuisset subsecuta. Et ita intelligitur illud,quod agentem, & consentientem,pari pœna constringit.c. notum sit. 2.q.1. Similiter ratificans furtum,vel rapinam suo nomine factam, tenetur ad restitutionem, quia ratihabitio mandato comparatur,capitulo. ratihabitionem, de regu.iur.lib.6. & tenetur insolidum. capitulo. qui consentit. cum duobus capitulis sequentibus.11.q.3 & capitulo. cum ad sedem. de resti. spo. quia secundum Scot. in 4.dist.15. Talis est consensus interpretatiuus. & hoc intelligitur, quando tale damnum non fuisset datum, si non præsumpsisset damnificans eum, ratum habere debere alias solum mortaliter peccauit ratificando,& nō tenetur

Secūdo modo quis participat in furto. Tertio.

Quarto.

netur damnificato, nisi ex tali ratificatione impediretur recuperare damuum suum, secundum Monal. iu summa, in ti. resti. Quiuto participat palpando, idest laudando, & adulando ei de furto, vel rapina, ita quòd probabiliter credit, quòd ex hac adulatione, fit motus ad damnificandum proximum, quia talis adulatio est quidam consensus. 86. di. c. nemo &. ff. de seruo. cor. l. 1. §. persuadere, vbi dicitur: quòd non oportet, laudando augeri malitiam, & Esa. 9. dicitur: Et erunt qui beatificant populũ istũ seducẽtes, &. qui beatificat præcipitati. Sexto participat recursu, scilicet quando fur, aut latro habet recursum ad eum cum spolijs, nam scienter receptans rem furtiuam, & & furem, tenetur furti, vt est tex. in. l. eos & ibi: Bal. C. de fur. & secundum Iuno. & Hosti. in. c. sicut dignum, de homi. tenetur de omni damno quod ex receptione factum est, quod alias factum nõ fuisset. De talibus autem recipientibus res furtiuas, dicitur Esa. 3. Rapina pauperis in domo vestra. Septimo quis tenetur participatione, puta scienter comedendo, vel recipiendo de re furtiua, & tenetur ad restitutionem iu quantum participauit, secũdum Theologos in 4. di. 15. Octauo participat mutus, idest ille, qui vidit rem furari, & sine aliquo periculo suo posset impedire furtum, puta clamãdo, vel alio modo, & ex malitia tacet. 23. q. 3. c. non inferenda, vbi ait Ambro. qui non repellit a socio iniuriam, cum potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit. Nono non obstando, vt iudex cui ex officio iucumbit prouidere, ne damna inferautur, qui non corrigit, nec punit delinquentes, ita quòd propter hoc fiunt furta, & rapinæ: tenetur ad restitutionem, quando sine periculo suæ personæ, vel alterius maioris scandali potuit obuiare, & ita intelligitur illud quod habetur 23. q. 3. c. qui potest, & in c. facientis. 86. di. vbi dicitur: quòd facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere negligit emendare, & idem habetur in c. error. & in c. consentire. 83. di. Et dicit Bald. in. l. mancipia. C. de seruis fu. quòd non faciens restituere cum potest, & ex officio tenetur, & est obligatus ad restitutionem, & insolidum, secundum Sco. in 4. di. 15. Decimo participat non manifestando, quando scit vbi est res furtiua, & sine sui periculo eam potest manifestare, & interrogatus a iudice tacet veritatem, extra de fur. c. qui cum fure. & 9. q. 3. c. quisquis, vbi dicitur, quod vterq; reus est, & qui tacet veritatem, & qui mendatium profert. Vndecimo ille tenetur, qui habet viam faciendi, quod res deueniat ad manus eius cui furata est, puta consulendo ei qui eam detinet vt restituat, vel alio modo, sine aliquo sui periculo, vel præiuditio, vel incommodo, & facere non vult ex malitia, peccat enim quia contra legem naturalem facit, quæ vult vt faciat alteri, quod vellet sibi fieri. c. humanum genus. 1. dist. Item contra legem diuinam, quę vult vt diligat proximum suum, sicut seipsum. Matth. 22. Item quia vnicuiq; mandauit Deus de proximo. Ecclesi. 17. Et ideo teneť dãnificãdo, quia cũ sine sua lesione possit eius damnũ restitui facere, & ex malitia non vult, videtur consentire, & approbare damnificationem, ar. in d. c. non inferenda, cum si. Duodecimo quis tenetur defendendo, quando scilicet est patronus furum eos adiuuans, ne accusentur, vel denuncientur, vel ne condemnentur ad restituendum, ita quòd propter eius patrocinij spem furantur, quod alias non facerent, vel propter eius defensionem, non restituunt male ablata. De tali enim dicitur. 11. q. 3. c. qui consentit. Qui defendit aliquem delinquentem maledictus erit apud Deum, & homines, & corripietur increpatione seuerissima, & talis meretur acrius puniri, quàm ipse delinquens. c. qui aliorum. 24. q. 3. & de offi deleg. c. 1. De restitutione autem fautorum, scilicet quantum restituere teneantur, & quomodo, diffuse tractat. b. Tho. 2. 2. q. 62. & Alexan. de Ales, in 3. parte summæ, super hoc præcepto, & Ric. in 4 di. 15 ar. 4 q. 4. & Scotus, ibidẽ q. 2. art 2. & Alexan. de Alexandria, in eadem di. & Ray. atq; Monal. in summa, quorũ dicta, quia irent nimis in longũ, non refero ad præsens. Vide summistas.

Sciendum quoque secundum Alex. de Ales, in 3. parte summæ, super hoc pcepto art. 5. quod multis modis committitur furtum interpretatiue, de quibus solum

Quinto. *Sexto.* *Septimo.* *Octauo.* *Nono.* *Decimo.* *Vndecimo.* *Duodecimo.* *Furtũ, multis modis cõmittitur interpreta*

tiue, de quibus duo casus hic ponuntur.

lum duos casus ponemus causa breuitatis, nam a clericis, & alijs religiosis furtum committitur expendendo, & errogādo, vnde dicit Ray. in summa, quod clerici qui dāt potētibus, & diuitibus bona ecclesiæ, siue redit⁹ earū, siue meretricib⁹ aut histrionibus, raptores sunt, & sacrilegium cōmittunt. Quia vt inquit Hierony. 16. q. 1 c. fi. Quicquid habent vltra necessitatem suam, & ecclesiæ, ac ministrorum, pauperum est, vt etiam habetur. 12. q. 2. c. gloria episcopi, & c. & si illi. Et peccant mortaliter, non solum quia pauperibus subtrahunt, sed etiam quia turpibus personis tribuunt, 86 di. c. qui venatoribus, & c. donare. Et idem dicit Tho. in simili casu. 2. 2. q. 185. & in quadam quæstione de quolibet. Et idem habetur in summa confessorum. li. 2. tit. 5. q. 16. vbi etiam dicitur. Nota quòd prelatus tenetur de bonis ecclesiæ amissis dolo, & lata culpa, & leui, secundum Ber. & Hostien. extra de officio Archi. c. ea quæ. Licet ergo possit beneficiatus dare consanguineis aliquid de fructibus beneficij perceptis per modum eleemosynæ quando sunt pauperes, imo ad hoc teneatur, si potest facere, iuxta illud. 1. ad Thimo 5. Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Tamen quando sunt diuites, & potentes, non potest eis cum bona conscientia dare, quia illa bona sunt pauperum, & peregrinorum vnde Hiero. ad Damasum Papā inquit. Quicquid habent clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus debet esse communis, debentque susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare, peccant ergo secundum Ray. & Alexan. de Ales vbi supra, & reputantur fures, quando de bonis ecclesiæ dant consanguineis non vt pauperibus, sed vltra statum cōditionis eorum, & propter fauorem, & pompam seculi. Et idem habetur in summa confessorum. l. 2. tit. 5. q. 14. Deus autem de talibus maximam facit vltionē: vnde legitur, quod quidam abbatiam opulentam possidens, redditus eius in lasciuijs, ac meretricibus, & vanitatibus mundi consumebat, qua propter repentina morte sine confessione, & sacramentis ecclesiæ defunctus est. Cum autem corpus eius mortuum in lecto iaceret, ac multitudine consanguineorum, atque vicinorū circūdatū esset. Ecce tāta multitudo tauanorū, siue musconū aduenit, vt oēs qui aderant exire cogerentur, non enim ibi manere poterant, nec illis resistere, aut illos abigere. Abeuntibus autem tādem illis musconibus, nihil in lecto repertū est. Dæmones enim sicut eius animam, ita & corpus abstulerunt. Quod cernens quidam eius consanguineus, ordinem minorum intrauit. Et hoc prodigiū, quod proprijs oculis vidit, publicè prædicauit. Contra eos etiam qui dant consanguineis redditus ecclesiæ. Legitur quod quidam abbas fratri suo carnali dabat de redditibus abbatiæ, & ille ipsam pecuniam sue commiscebat, & negociabatur. Et quocunque pergebat semper cum damno redibat, & facta est ei pecunia monasterij sicut ignis, & propria substātia, sicut stipula. Et quanto magis ei abbas largiebatur, tanto magis ad inopiam tēdebat. De quo ille valde mirabatur, & maxime quod socijs suis omnibus lucrantibus, ipse qui omnium cautior erat, semper perdebat. Stupet etiam abbas, & eum interrogat, quomodo substantiam suam sic consumaret. Cui ille respondit. Parce viuo, & negocia mea diligenter custodio. Sed quomodo sic pauper efficiar ignoro. Tādem ad se rediens dixit: vadam confiteri, quia forte Deus mihi cognoscere faciet, vnde hoc procedat. Facta igitur cōfessione, dixit illi confessor. Vtere consilijs meis, & cito diues efficieris. Pecunia abbatis fratris tui furtum est, quia pauperum est, & ipsa tuam consumit. De cetero nihil accipias. Et de modico quod tibi superest negociare iuste, & videbis super te manum Domini. De lucro autem quod facies medietatem singulis annis monasterio tribue, donec habita ab abbate plene restituas. Et de reliquo viue, quod ille faciens, in breui ita ditatus est, vt valde abundaret, & fratri omnia ab eo recepta restitueret. Cui abbas dixit. Vnde tibi tantæ diuitiæ? At ille respondit. Quamdiu substantiam monasterij, accepi semper miser fui, tuque grauiter peccasti, nō tua, sed pauperum largiendo, & ego ea recipiendo. Ex quo autem ea restitui, & de peccato penitui, ita bene-

Clerici dando diuitib⁹ vel meretricibus, bona ecclesiæ, sacrilegium cōmittunt.

Exemplū de distribuente meretricibus bona ecclesiæ.

Aliud exēplum.

de pœnitentijs.§.quibus.ver. quid si qs inuenerit, & Raymun. in summa, q debet dare operam, vt inueniat cuius sit, & facit publicari per prædicatores, vel præconem in locis, vbi melius videbitur posse reperiri, & si inueniat aliquem, q dicat rem esse suam, certificetur per circunstantes, q illius fuerit, & restituat. Quod si nō inueniat, debet erogari pauperibus, auctoritate pœnitentiarij sui, secundū quosdam, vel sibi retinere, cum eius auctoritate, si sit pauper. Et tenetur orare pro anima illius cuius fuit, vt etiā habetur in summa confessorum. lib. 2. ti. 6. q. 17. Si autem Diocesanus retinuerit sibi talium dispensationē, dicit glo. Ray. cum quo concordat Vlderi. vt patet in summa confes. vbi supra, q debet retinere sibi vel alijs distribuere, cum auctoritate ipsius diocesani.

Quid faciē dū sit de re inuenta habita pro derelicta a domino ꝓprio

SED queritur quid fiendum quando quis inuenit rem, habitam pro derelicta à domino proprio? Respondeo q res quæ habetur pro derelicta, occupanti conceditur, siue sit mobilis, & abijciatur, siue sit immobilis, vt si exeam de domo, aut fundo, hac mente, vt habeam ꝓ derelicto. §. pro derelic. l. 1. Sed si in mari iactauero res meas, causa alleuiandi nauem, non habeo eas pro derelictis, & ideo occupans tenetur restituere. Et similiter dico de alijs quæ proijciuntur, non vt habeantur pro derelictis, insti. de rerū diui. §. fi. Et de hoc plene habetur in summa confessorum. l. 2. tit. 6. q. 16. secundum Hosti. & Vldericum.

Quid faciē dum sit de thesauro inuento.

SED hic quæritur quid fiendum est de thesauris inuentis? respondit Ric. & Alex. de Ales, & Tho. vbi supra. Quod thesaurus inuentus ab aliquo in loco ꝓprio, efficitur totus inuenientis, vt etiā inquit Ioan. de platea, in §. thesauros. insti. de rerum diui. vbi de hoc est textus. Si autem inueniatur in agro alieno priuato, vel publico, vel Cæsaris, aut ciuitatis, acquiritur pro medietate inuentori, & ꝓ alia medietate dño agri, vt habetur in d. §. thesauros. & in l. si is. in prin. ff. de acqui. re. do. & in l. vnica. C. de thesauris. l. 10. vbi dicit, q hoc est verum, q dimidium inuentoris est, si inuenit in alieno, nō data opera. Sed si data opera inuenit, totum est dñi, vel cuius est locus, vbi inuentus est. Sciēdum quoq; est, q nō licet quærere thesaurum, etiam in suo solo, arte magica, vel diuinationib⁹ vel alijs modis illicitis, vt dr̄ ī d. l. vnica. C. de thesauris. li. 10 Aliter thesaurus inuentus esset totus fisci, & notat glo. in d. §. thesauros. instit. de re. diui. Et si q̄ratur quid sit thesaurus. R̄ndeo q est pecunia ab ignotis dñis vetustissimo tēpore abscōdita, cuius pecuniæ depositionis memoria nō extat. ff. de acquir. re. do. l. nunq̄. §. thesaurus. Et iō dicit Bal. in rubric. ff. de re di. q si aliquis in fundo suo reperiat pecuniā in forma thesauri, in aliquo vase sub terra absconso, tunc habet locū prædicta distinctio. Secus si reperit pecuniā sparsam, qa tunc illā tenet indistincte restituere Dicūt quoq; doctores, q si aliquis abscōdisset pecuniā, causa lucri, vel ꝓ metū, vel custodiæ causa, nō propriè dicit thesaurus, ideo nihil acquiritur inuentori, sed est eius qui abscōdit, vel hæredis sui, vt notat in d. §. thesaurus, & in. l. item labeo. ff. fami. herc. & in l. a tutore. ff. de rei. vendi. vnde dicit glo. in d. §. thesauros. insti de re. diui. in verbo. in suo, q si mercenarius laborans in alieno, casu inueniat thesaurum, medietatem sibi acquirit, & medietatem dño. Secus si inueniat pecuniā in sacculo inuolutā in fenestra, quia non efficit inuētoris, sed debet restitui dño. Et si in domo nouiter empta inueniat, debet restitui venditori. d. l. a tutore. Et ita consultū fuit Florentiæ, ꝑ plures doctores. Et qđ dictū est de lapillis, & gēmis in littore maris inuētis, intelligendū est de his quæ ꝓductæ sunt in ipso littore maris, non autē de his q̄ cecidissent alicui inde transeunti, insti. de rerum diui. §. item lapilli, & §. fina. Et quotienscunq; quis inuenit rē alienā, & nescit cuius sit Interim debet secundū Scot. in. 4. di. 15. tradere eam alicui publice, & fideli personæ custodiendam, donec inueniat dominum ipsius rei, & fideliter ei restituere. Vel dicere possumus, q interim ipse poterit eam conseruare, maxime vbi esset periculum, q̄ tradendo eam alteri, non deueniret ad manus domini. Licet autem de iure ciuili antiquo thesaurus

Nō licet aliquo modo illicito thesaurū quære.

Quid de thesauro inuento in loco sacro.

inuentus, non data opera in loco sacro esset dimidius fisci, vt ff. de iure fisci. l. 3. §. fi. Et de iure moderno, totus sit inuētoris. d. §. thesauros, insti. de re. di. Tamen videtur, quòd de æquitate canonica debeat effici medius ecclesię, in cuius sacro repertus est. Non enim ecclesiæ, vel locus sacer debet esse peioris conditionis q̄ locus publicus, vel alterius priuati, imo magis debet faueri l. sancimus. la. 2. C. de sacrosanctis eccl. vbi dicit imperator. Cur nō facimus discrimen inter res diuinas, & humanas? & quare non competens prærogatiuæ cęlesti fauore conseruetur? Et ideo cum ecclesia sit sūmæ priuilegiata, vt in. l. priuilegia, & in Liubemus la. 2 C. eo. tit. & in. §. hoc ius 10. q. 2. & c. placuit. 12. q. 2. Et in autentico. de non alie. aut permu. re. ec. §. si munus. coll. 2. & extra de testa. c. relatum, & cum omnes, & in c. ecclesiarum. 12 q. 2. & in c. nouarum. 16. q. 1. & in auten. de alie. & emphi. §. & quoniā. coll. 9. in quibus iuribus ponūtur multa ecclesiæ priuilegia quæ alijs non conceduntur. Ergo videtur ꝙ inueniens in sacro loco alicuius ecclesiæ thesaurum, debeat dimidietatem ecclesiæ dare de æquitate, ne ecclesia sit minus priuilegiata q̄ domus priuata, etiam mundana. Et hoc sufficiat pro secunda parte nostri sermonis.

PARS TERTIA. De rapinæ detestatione, & perpetratione, scilicet quod modis fiat.

TAntum sit detestabile rapinæ scelératissimum vitium, patet discurrédo omnem paginam, tam sacrę scripturæ, & doctorum fidelium, q̄ etiam infidelium. Scriptum est enim Esaiæ. 33. Veh qui prædaris, nonne tu ipse prædaberis? quasi dicat sic sine dubio. Et Ezechiel. 18. Si genuerit quis filium latronem rapientem rapinas nunquid viuet? quasi dicat non. Et sequitur morte morietur, & languis eius in ipso erit. Patet hoc de Iezabel, & Achab rege Israel, qui condemnati fuerunt, quia rapuerunt iniuste, tertij Reg. 12. & Esaiæ. 46. dicit Dominus. Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocaustum. Iob. quoq; 12. dicitur. Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum. & 22. eiusdem lib. scriptum est. Nudos spoliasti vestibus, esurienti subtraxisti panem, quasi dicat, ideo damnaberis. Et in eodem c. etiā dicit Iob. Si fructus eius comedi absq; pecunia, pro frumento oriatur tribulus, & pro ordeo spina. Tales raptores sunt similes diabolo, de quo dicitur Psal. 9. Insidiatur vt rapiat pauperé, rapere pauperem dum attrahit eum. In die autem iudicij contra tales raptores insurgent omnes sancti, maxime ab eis tribulati, vnde dicitur Sapientiæ. 5 Stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt. Tales spoliantes pauperes sunt homicidæ. Scriptum est enim Eccle. 34. Panis egentium vita pauperis, qui defraudat illū homo sanguinis est. Et Hieremiæ. 22. dicit dominus. Veh qui edificat domū suam in iniustitia, & amicum suum opprimit, ac mercedem eius non reddit ei. Ideo præcipit Deus Leui. 19. di. Non morabitur opus mercenarij apud te vsq; mane. Ezechiel. quoq; 22. dicit Deus. Rapiebāt violenter egenum, & pauperem affligebant, & effudi super eos indignationem meam, & in igne iræ meæ consumpsi eos, viam illorum in caput eorum reddidi, & 23. eiusdem libri scriptum est. Qui in sanguine comeditis nonq̄ terram viuentium hęreditate possidebitis, & Abacuch. 2. dicitur raptori. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes. & saluator noster Matthæi. 23. dixit iudæis. Pleni estis rapina, & Aposto. primæ Cor. 5. pręcipit. Ne cum rapacibus quis sumat cibum. Et 6. capitulo. eiusdem epistolæ. dicit. Rapaces regnum Dei non possidebunt. Et Iaco. 5. dicit Apostolus. Ecce merces operariorum, quæ fraudata est a nobis clamat, & clamor eorum introiuit in aures domini sabaoth.

Spoliantes pauperes sunt homicidæ.

AVctoritate quoque canonica prohibetur hoc maledictum rapinæ vitium, vt patet. 2. q. 5. c. sicut ecclesia. & 12. q. 2. c. gloria episcopi, vbi dicit. Amico quidpiam rapere, furtum est, ecclesiā fraudare sacrilegium, accepisse paupe-

Canonica auctoritate prohibetur rapina.

sibus

ribus erogandum, & esurientibus plurimis, omnium prædonum crudelitatem superat, hæc Hieronymus. Et in eadem. q.& causa.c.& si illi.dicitur. Et si illi qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt, æterni iudicis voce damnã tur? Quanto magis hi qui auferunt pauperibus, quæ non dederunt? Et 13.q 1.c. ecclesias, in fine, scriptum est. Dum quę ritis vsurpare quod vestrum non est, iusta animaduersione, & illud cogimini amittere quod vobis aliquomodo videtur competere. Hieronymus quoq; dicit. Quod a Deo grauius punitur rapina, q̃ furtũ. Et Augu.14.q.5.c.pęnale, inqt. Pęnale est occulte auferre, sed multo maioris pęnę est visibiliter eripere. Et ideo. bea. Tho.2. 2.q.66. art.9. probat multis rationibus q̃ rapina est mai⁹ vitium q̃ furtum, & idem probat Asten sis in summa, maxime quia per rapinam non tantum infertur alicui damnum in rebus, sed etiam vergit in quandam iniuriam, siue ignominiam personæ, sed eorum rationes causa breuitatis omitto. Poliehra. quoq; libro primo. c. 3. dicit, quòd philosophi in suis præceptis & moribus præceperunt, vnumquemque suis rebus debere esse contentum, ita quòd nemo quod alterius sit vsurpet, manente in omnibus indiuiduo charitatis affectu. Prosper quoque in libro. Epigrãmatum dicit. Quisquis enim cupide non expendenda recondit: Quæ nulli tribuit pauperibus rapuit: & Ouidius in primo. Meth. inquit. Viuitur ex rapto non hospes ab hospite tutus. Nõ socer a genero: & in libro primo de amã di ait. Non habet euentus sordida præda bonos. Ideo dicit Dauid psalmo.61. Rapinas nolite concupiscere. Ait enim Sene. ad Lucil. epistolarum. libro.14. epistola.2. Nulli cui rapina fęliciter cessit, gaudium rapti durabit in posteros. Ea propter dicit iurisconsultus, in l. si constiterit. ff. fini. reg. Vnusquisque contentus suo rem, non expectet iuris alieni. Nam inquit Fulgentius. lib.1. fabularum suarũ fabula.9. Omnis rapina arida est, & sterilis, atq; ad euolãdum celerrima. Cato quoque in suis documentis ait. Alienum noli concupiscere: & Cassiodorus. epistolarum. libro.12. epistola.11. dicit. Piaculum est talibus rapere, qui nesciunt aliena fraudare. Et versificator fabularum Esopi, fabula.46 ait. Viuere de rapto, vitam rapit, inuidus instans. Alterius damnis in sua damna reddit. Et auctor libri de moribus medicorum. c.27. dicit. Stare diu nequeunt, quæ male parta vides.

Furtũ.n.est occulta acceptio rei alienæ inuito domino, rapina aũt est quando violẽter rẽ alienam accipit.

A phylosophis, & paganis prohibetur etiã rapina.

Detestabile est etiam hoc maledictum vitium, per iura ciuilia, & nõ solum qui rapuit, sed etiam qui rapinam ratificauit, vt patet. ff. de vi & vi. ar. l.1. §. sed & cum quis, &. ff. de reg. iur. l. hoc iure. §. deiecit. Similiter communitates, & domini, non punientes ministros, & officiales raptores, quia videntur consentire, non corrigendo tenentur ad restitutionem. ar. ff. de offic. præ. vigi. l.1. vbi dicitur. Quod præfectus tenetur de incendio, ac furto, & huiusmodi quæ in vrbe contingunt sua negligentia. Magister quoque nauis tenetur de furto in sua naui facto, insti. de oblig. quæ ex quasi delic. na. §. item exercitor. Tenetur quoque ad restitutionem illi qui aliquid rapuerunt ex naufragio. C. de naufra. l.1. Nemo enim debet locupletari ex aliena iactura. ff. de incen. rui & nau. l.1. Item qui res ecclesiæ rapit & vsurpat, sacrilegium committit. ff. ad l. iuliam. pecu. l. sacrilegij.

Detestatur etiã & phibetur rapina per iura ciuilia.

Si autem quæratur quæ sit pęna raptoris, secundum iura ciuilia. Respondeo, quòd si agitur contra eum ciuiliter infra annum punitur in quadruplum, post annum vero in simplum. ff. vi bo. rap. l. 1. & 2. Et ad istam pœnam quadrupli, raptor tenetur solum postq̃ cõdemnatus est, vt ponit Tho.2.2. q.62. Si vero agatur criminaliter, tunc propter vim sine armis punit in tertiã partem bonorum, & fit infamis. ff. de vi pu. l.1. responso. & l. fi. Si aũt cum armis, punitur deportatione in insulam, & perdit omnia bona sua, vt insti. de pu. iudi. §. item lex iulia. de vi publica. & C. de fur. auctoritate nauigia. q̃ si dicatur. Cũ rapina sit grauius peccatum, q̃ furtum. in sti. vi. bo rap. §.1. Quare leges municipales non ordinauerunt, raptores debere suspendi, sicut fures? Respondeo quòd imo hoc statuerunt in multis locis. Et si di-

Raptoris pęna secundũ iura ciuilia

Rapina cũ sit grauius peccatũ furto, quare leges non ordinauerunt

raptores suspendi sicut fures

si dicatur, quòd non. Respondeo, quòd ideo statuerunt fures suspendi, quia furtum non ita venit ad notitiã iudicum, sicut rapina. Rapina enim plerumq; fit coram aliquibus, ita quòd potest legitime probari & puniri. Furtum autem fit occulte, vnde dicitur a furno, qđ est nigrum, quia elam, & obscure fit, & plerũque in nocte. ff. de furtis. l. 1. in princi. Ideo fit frequentius, & rarius manifestatur. Et ideo ad reprimendum furtum per fidiam, maiorem pęnam statuerunt, leges municipales furi, q̃ raptori. Si tamẽ quis esset latro famosus, etiam secũdum leges ciuiles debet suspendi. l. capitalium. §. crassatores, &. §. famosos ff. de pęnis. Punitur quoque hoc vitium per leges canonicas, secundum quas debent excommunicari raptores, ab illo episcopo, in cuius episcopatu rapinam fecerunt, extra de rapto. c. 1. & 6. q. 3. capitulo. placuit. Item negatur eis pœnitentia, nisi restituant ablata, vel plenam securitatem faciant de reddendo, si habeant vnde possint restituere. Si vero habentes vnde restituerent, distulerunt accipere pœnitentiam vsque ad mortem, & sic impenitentes decedunt, denegatur eis viaticum, & sepultura, extra de rapto. c. super eo. & c. in litteris. Si autem decedunt contriti, & confessi, sed non habent vnde restituant, nec hæredes, aut propinqui volunt pro eis satisfacere, dabitur eis pœnitentia & viaticum, sed tamen sepultura denegabitur, quod statutum est ad terrorem aliorum, præsbiteri vero qui contra prædicta fecerint, sepeliendo ipsos, debent deponi ab officio, & beneficio c. super eo. extra de rapto. Sed tamen de occultis raptoribus, secundum Inno. non debet talis rigor seruari. ar. in capitulo. in litteris extra eo. Quod etiã notatur in summa confessorum. libro. 1. tit. 16. q. 6. & licet Raymun. dicat quòd tales raptores decedentes contriti, & facientes pro posse, licet non valeant restituere, possunt sepeliri, sed hæredes & propinqui ad quos bona perueniunt, sunt ecclesiastica censura ad satisfactionem compellendi. ar. extra de sepul. c. parochiano. Tñ Hosti. in summa dicit simpliciter, q̃ neganda est eis sepultura, qñ vsq; ad mortem permãserunt obstinati, licet tunc voluerint satisfacere, & nõ potuerint. Si vero nunq̃ super hoc fuerint admoniti, vel etiam admoniti modico tempore, contumaces steterunt, & absolui per proprium sacerdotem fecerunt, quod potuerunt in morte, erunt sepeliẽdi, & hæredes compellendi sunt satisfacere, iuxta facultates defuncti. c. in litteris, extra de rapto. Similiter excommunicati sunt omnes pirratæ prædantes per mare, & nõ possunt absolui, nisi per sedem Apostolicam. Item spoliantes peregrinos, & romipetas sanctuaria visitantes, aut eos qui pro suis negotijs ad curiam Romanam se transferunt, vel inde redeuntes, aut portantes aliquid ad curiam, si non restituant male ablata, ipso facto sunt excommunicati. c. excommunicationi, extra de rapto. & 14 q. 3. c. illi qui: vnde dicit Ioannes Andre. & Ant. de Butrio. in dicto. c. excommunicationi, quòd pirratę ter in anno excommunicantur ex ore Papę, punitur etiam rapina lege diuinali vt patet secũdi Machab. 2. vbi Heliódorus grauiter a Deo est punitus, quia rapere voluit de templo Dei victualia viduarum, & pupillorum. Itẽ principes latronum. s. Rachab. & Baana, portãtes ad Dauid caput Isboseth filij Saul, occisi sunt ex præcepto Dauid. 2. Reg. 4 Item Roboam filius Salomonis, quia voluit aggrauare populũ nouis exactionibus, amisit decem partes sui regni, idest decem tribus. 3. Reg. 12. Pharao etiam quia populum Israel opprimebat operibus duris, vt patet Exo. 1. post multa flagella a Deo sibi data, tãdem submersus est in mari rubro, cum toto suo exercitu. Exodi. 15.

Furtum vnde dicatur.

Raptoris pœna secundũ leges canonicas.

Secundo de rapina videnda est eius perpetratio. s. quot modis fiat. Et respõdetur q̃ diuersimode, sicut, & diuersa sũt genera accipitrum. Raptores enim dicuntur accipitres, iuxta illud quod dicitur Leuit. 11. Accipitrem non commedes iuxta genus suum, idest raptores nõ immitaberis in rapina. Et dicitur, iuxta genus suum, quia tria sunt genera accipitrum inter alia. Quidam enim sũt qui tantum rapiunt sibi, & pullis suis, sicut accipitres siluestres. Et tales sunt vsurarij & auari, de quibus dicitur

Rapina quot modis fit.

Raptores dicũtur accipitres.

Accipitrũ tria sunt genera.

tur. Prouer. 1. Semitæ omnis auari animas possidentium rapiunt. Alij sunt qui tantum rapiunt dominis suis, sicut accipitres domestici. Et tales sunt officiales mali, & cuilibet eorũ, dicitur Abachuc. 2. Veh ei qui multiplicat non sua. Alij vero rapiunt sibi, & dominis suis, sicut accipitres gulosi, & tales sunt raptorum socij, de quibus dicit. Prouer 24. Ne emuleris viros malos, nec desideres esse cum eis, quia rapinas meditatur mẽs eorum, & fraudes labia eorũ loquuntur. Dicere autẽ possumus breuiter, q rapina principaliter duodecim modis perpetratur, vltra ea quæ possunt colligi ex prædictis. Primo in vsurpatione dominij, vt cum aliquis accipit, vel detinet aliquam ciuitatem, siue castrum ecclesiæ, aut alterius domini, non iusto titulo, vtique raptor est, & omne lucrum, census, & salarium quod inde percipitur rapina est: vnde Prouer. 1. scriptum est. Rapinæ eorum detrahent eos, scilicet ad inferos. Hoc vitium habuit Alexan. magnus de quo scriptum est primi Machabeorũ. 1. Quod postquam percussit Darium regem Persarum, & Medorum, constituit prælia multa, & omnium obtinuit munitiones, scilicet per rapinam, & interfecit reges terræ, & accepit spolia, & obtinuit munitiones gentium, & tirannos, & facti sunt illi in tributum.

Rapina duodecim modis cõmitti põt, primo in vsurpatione dominij.

2. Rapina perpetratur in bellis iniustis.

Secundo cõmittitur rapina in bellis iniustis. Nam qui iniustũ bellũ agunt, in omnibus quæ ab hostibus accipiunt, rapinam cõmittunt, qñ aũt sit iustum bellum, & quando non, & quæ requirantur ad hoc, vt quis possit bellum cõmittere, habetur per Tho. 2. 2. q. 40 & ponitur in summa confes. li. 2. tit. 5. q. 45. si ergo bellum est iustum, secundum Monal. in summa nõ tenetur, nec princeps, nec miles ad restitutionẽ. c. ius gentiũ. 1. di. & 23. q. 7. c. si de rebus, vnde quicquid capitur, efficitur capientis. insti. de rerũ diui. §. item ea. nisi capiatur victis hosti bus, quia tunc debet diuidi cõiter, secundũ pportionẽ, & qualitatem personarũ, vt notat glo. in l. ius militare. ff. de captiuis, & in c. ius gentium. di. 1. & in c. dicat 23. q. 5. Si vero bellum est iniustum, talis bellum faciens tenet aduersarijs, de omnibus damnis datis, tenetur etiam suis proprijs hominibus, de damnis quæ receperunt ab aduersarijs, iustè repugnantibus. Et hoc si ipsi ꝓprij hoĩes iuuerũt ipsũ bona fide, credentes bellũ esse iustũ, aut si inducti fuerunt ex eius consilio, timore, vel coactione, & de se non erant facturi. Secus si mala fide ipsum iuuerũt. In hoc enim casu nullam habent coactionem contra eum. Nam in re turpi nulla contrahitur obligatio. institu. manda. §. illud quoq;. &. ff. manda. l. si remunerandi. §. rei turpis. & l. si mandauero. §. qui eidem. Et hoc quod dicitur, q pugnantes in bello iusto contra hostes, non committunt rapinam per violentiam accipiendo aliquid ab hostibus, nec tenetur restituere, verum esse affirmat Alex. de Ales, in 3. parte summæ, in tractatu de præceptis. præcepto. 7. ar 5. & Tho. 2. 2. q. 66. ar. 8. in responsione primi argumẽti. Vnde inquit Ambro. in lib. de patriarchis. Prædam in bello accipere ab hostibus, licitum est. Tamen sciendum est secundum Augustinum, in libro de verbis domini, quòd hæc intelliguntur quando bellum iustum fit bona intentione, propter iustitiam defendendam, & huiusmodi. Si autem fiat praua intentione, scilicet cupiditatis, & principaliter propter prędam, peccatum est: vnde Augustinus vbi supra, inquit. Militare non est delictum, sed propter prædam militare est peccatum, ideo Ioannes Baptista. Lucæ. 3. dicebat militibus. Estote cõtenti stipendijs vestris, docens inquit Ambrosius super Lucam. Iccirco stipendia esse cõstituta militibus, nedum sumptus quæritur, prædo crassetur. dist. 66. c. singulis. Sciendum quoque, quòd subditi iniuste bellantium, si in tali bello nõ præstent dominis suis auxilium, consilium, vel fauorem, non sunt expoliandi, vel in aliquo puniendi, peccata enim suos tantum debent tenere, auctores, extra de his quæ fiunt a mai. par. capituli. capitulo. quæsiuit, & 1. q. 4. c. 1. Similiter non sunt expoliandi clerici, vel religiosi, peregrini, mercatores, & in agricultura existentes, nec etiam animalia quibus arant, vel semina portant, extra de tregua & pace. c. innouamus. & 24. q. 3. c. si quis romipetas.

Vide hic quãdo liceat rapere ab hostibus in bello, & quãdo non.

4. Rapina ex torsitione cōmittitur.

TErtio committitur rapina extorsione. Nam raptor dicitur iudex, qui alienum iudicium reputat prædam suã. C. ad l. iuli. repe. l. omnes. Non enim iudex potest quicquid accipere a partibus, vt habetur extra de rescriptis. capitulo. statutum. §. insuper. lib. 6. vnde dicit Augus. 11. q. 3. c. nō licet. Nō licet. n. iudici vendere iustum iudicium, & ideo in c. qui recte, ea. q. & causa, dicit Gregorius. Qui recte iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia iustitiam quam gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Et idem habetur extra de vita, & honestate cle. capitulo. cum ab omni. Ideo dicitur Micheæ. 3. c. contra tales. Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia prophetabant, & propter hæc, Sion quasi ager, arabitur. Similiter raptor dr̄ iudex, aut alius qui minis, fraude vel potentia aliquid extorquet. C. de metallis. l. deuotum lib. 12. & C. de salgamo hospitibus non præbendo l. vnica, præcipitur ne quis comitum, vel tirannorum, aut militum salgamum idest culturam, ligna, aut oleum, a suis extorqueat hospitibus, sed nec a volentibus dare aliquid accipiat. Et dicit glo. q̄ hoc præcipitur, quia sic accipiendo præsumitur concussio. Iudex quoq;, aut officialis dans iniustam sententiam ex certa scia quacunq; de causa, siue odio, siue amore, siue corruptus pecunia tenetur de omni damno, & interesse parti læsæ, imo si causa est ciuilis, non solum tenetur ad restitutionem damnorum, sed etiam punitur in triplo. Si autem est criminalis, restituit damna, & confiscationem patitur, vt in autentico, vt litigantes ex ordine iuris iurent. §. si quis aute. colla. 9. contra tales iudices dicitur Esa. 10. Veh qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt, vt opprimerent inopem in iudicio, & vim facerent causæ humilium. dicit quoq; Monal. in summa, q̄ iudex qui ex ignorantia iniquam tulit sententiam, tenetur lesso de damno dato. ff. de vari. & extraor. cogni. l. fi. & instituta de obli. q̄ ex quasi delic. na. in princ. Et hoc nisi possit inducere illum pro quo sententiam iniustam tulit, ad plenam satisfactionem ipso. C. de pœna. iu. qui ma. iudi. l. fi. & 11. q. c. quatuor. Non enim debuit se intromittere, ad id ad quod non erat idoneus, ideo punitur ex quasi delicto, & idem dicit Io. An. in c. cum eterni. in verbo. condēnādus, extra de sen. & excom. iudi. li. 6. si autem deceptus fuit talis iudex consilio accessoris, qui putabatur idoneus tenebitur accessor, ad satisfactionem, secundum Ray & Hostien. in summa.

Iudex quando nihil debet accipere pro iuditio.

4. Exactione rapina perpetratur.

QVarto committitur rapina exactione, vt quando dominus bona subditorum rapit iniuste, prętendendo excusationem, q̄ multa expendit in ecclesijs, in eleemosynis filijs educandis, & filiabus maritandis. Cōtra quem dicitur. 14. q. 5. in c. denique. Si non potest alteri subueniri, nisi alter lędatur, commodius est neutrum iuuari, q̄ alterum grauari, & 12. q. 2. c. bone rei. & c. sacerdotes dicitur Quod nemini est subueniendum, cū damno alterius. Non enim debet alteri per alterum, iniqua conditio afferri. ff. de re g. iur. l. non debet. Est igitur raptor dn̄s temporalis qui vult ludere, vel vltra vires ad vanitatem expendere, & postea cogere subditos ad tales expensas erogandas, hoc enim non possunt facere secundum Th. 2. 2. q. 66. vnde dicit Augustinus, in 4. de ciui. Dei. c. 3. remota iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia? & Ezechielis. 24. scriptum est. Principes eius in medio eius, quasi lupi rapientes prędam: vnde legitur q̄ quidam pirata, deprehensus ab Alexand. & interrogatus ab eo, quare in mari tot latrocinia faceret, respōdit: Quia ego exiguo nabigio prædam facio, latro vocor, q̄ tu magna classe, diceris imperator. Et Valerius maximus. l. 7. dicit, q̄ interrogatus Sochrates cur rideret. Respondit, video magnos latrones ducentes paruos latrones ad suspendium, qui digniores sunt suspendio, sed sacrilegia minima puniuntur, magna vero in triumphis habetur.

Princeps quando dicitur raptores.

5. Aduocatione cōmittitur rapina.

QVinto committitur rapina aduocatione. Nam raptor, dicitur aduocatus, qui sua negligentia, vel culpa, aut ignorātia perdit causam illius cuius est aduo-

aduocatus, vel si immoderatum salariū exigit, licet enim dicat Augustinus, q ad uocato licet vēdere iustum patrociniū, & iurisconsulto, verum consilium. 4. q. 5. c. non sane. Non tamen debet petere immoderatum. Moderatum autem salariū attēditur, secundum Ray. in summa cōsiderata quantitate causę, & labore aduocationis, & scientia, ac facundia aduocantis, & consuetudine regionis. Et de hoc est textus in l. 1. §. in honorarijs. ff. de vari. & extra. cognit. Aduocatus quoq; qui ex dolo, & fraude iniuste damnificat partem contrariam, vtendo sathanica doctrina, quam ponit speculator in titulo de aduocato. §. consequenter, &. §. sequitur. &. §. vtriusq; vbi describit cautelas quas debent habere aduocati, tenetur parti lesæ ad omne interesse, secundum Monal. in summa, in tractatu de restitutionum. Similiter si instruxit clientulum suum ad negandum veritatem, q facere solent aduocati, vt inquit glo. in c. 1. de confes. li. 6. & 50. di. c. sepe. Vel si admonuit eum ad petendum dilationes superfluas, & terminos indebitos, quod solent facere aduocati, vt inquit glo. in c. statutum. §. si. de rescriptis. li. 6. peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem taliter offenso per eius cauillationē. Illi autem aduocati non restituentes damnantur. Nam legitur in cronicis ordinis nostri, q frater Ioannes parens qui fuit secundus generalis ipsius ordinis, cū esset iudex, & aduocatus in ciuitatē Castellana, semel existens ad fenestram domus suæ, quæ respicit in via publica, vidit custodem porcorum porcos in stabulo claudere volentem, nec valentem, cum vnus iret hinc, & alius inde. Cunq; ferè insaniret plenus ira clamare cępit. O porci maledicti intrate stabulum, sicut iudices, & aduocati intrant infernū. Quo dicto, statim porci mutuo se impellentes sine mora, & strepitu intrauerunt, propter quod ipse iudex, & aduocatus timore perterritus mundanis renunciauit, & ordinem nostrum intrauit, ac sanctus homo fuit. Hoc tñ de malis aduocatis, & iudicibus solummodo intelligitur. Prædicta autem de aduocatis damnificantibus proximum intelliguntur etiā de procuratoribus, & notarijs, qui per

Quō attenditur moderatū salariū aduocatorum.

Exemplum miraculosū.

ignorantiam damnificant partes, secundum enim Io. de pla. insti. de obli. quę ex delict. nas. in principio, tenentur ad interesse. l. fi. C. de magistratibus cōueniendis. Tenentur enim iura scire, vt à faciendis instrumentis de contractibus illicitis abstineant, vt notat glo. in l. generali. C. de tabularijs libro. 10. Vnde si falsū instrumentum fecerit notarius punitur grauiter, instituta, de publi. iudi. §. item lex cornelia, de falsis. Similiter scribens contractus alienationis prohibitæ, meretur manus amputationem, vt in c. imperialem. §. scriba vero. de prohibi. feu. alie. per fe. de. in vsibus feudorum. Quilibet ergo artifex perhibens se esse peritum in arte sua, tenetur de omni damno facto ex sua imperitia secundum Ioan. de pla. instituta. de obliga. q ex quasi deli. nas. in principio, & pbatur per l. si. §. 1. & 2. ff. si mes. fal. mo. dix. & notat glo. in l. si quis fundum. §. celsus ff. locati. Ex quo cōcluditur q medicus male curans ęgrotum ex ignorantia, vel derelinquens curam eius ante terminum, tenetur ad satisfactionem ęgro. §. præterea. instituta, ad l. aqui. concordat. l. qua actione. §. fi. cum l. sequenti. ff. ad l. aqui. imperitia. n. medici culpę numeratur. Et similiter de iudice, & quocunq; artifice. ff. de re. iur. l. imperitia, & 1. q. 1. c. non est putanda in fin. & 29. di. c. fi. & extra de eta. & qua. c. ad aures, & l. illicitas. §. sicuti. ff de offi. presi. Vnde ratione asserte peritiæ, lata culpa ęquiperatur dolo. l. ad commentariensem. ff. de custo. reo. Similiter litigantes contra iustitiam tenentur ad interesse damnificato, secūdū Hosti. in summa.

Notarij sīura scire tenentur.

Correlariū de medicis.

Sexto committitur rapina subtractione, scilicet decimarum. Vnde scriptū est. 16. q. 1. c. decime. Decime ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt.

6. Subtractione rapina perpetratur.

Septimo committitur rapina testificatione. Quando aliquis scienter testificatur falsum contra aliquem, mortaliter peccat, & tenetur ad restitutionem, secundum Tho. 2. 2. q. 70. ar. 14. q 5. c. non sane &. 2. 2. q. 1. c. notum sit, & 17. q. 4. c. si quis in atrio.

7. Committitur testificationem.

8. *Falsificatione committitur.* Octavo committitur rapina falsificatione. Raptor enim dicitur qui falsificat monetam principis, vel radit, aut tingit nummos, talis enim si liber est traditur ad bestias, si seruus morte punit. ff. ad l. corneliam de falsis. l. quicunq;. Et qui cudit nouam monetam principis, si ne eius auctoritate debet cōburi. l. 2. C. de falsa mo. Qui vero cudit falsam monetam ciuitatis, vel alterius inferioris, a principe debet decapitari. l. 1. C. de fal. mo.

9. *Deceptione perpetratur rapina.* Nono committitur rapina deceptione, scilicet pedagiorum, quando sūt licita & honesta, secundum Ray. in summa, & habetur in summa confes. li. 2. ti. 5 q. 29. quæ autem sint licita pedagia, vide per doctores, in c. super quibusdam, de ver. signi. Decimo committitur rapina impositione, scilicet nouorum pedagiorum.

10. *Impositione committitur.* Nam talia imponentes sine licētia eorum ad quos spectat, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt. Et non possunt absolui, nisi per sedem apostolicam, vt patet in processu curiæ Romanæ, maximè Martini quinti, qui incipit. Martinus Episcopus &c. Et omni anno ex ore Papæ excommunicantur imponētes noua pedagia, & hoc in die cęnę domini. Et ideo tales mortaliter peccant, secundum Monal. in summa, in tractatu restitutionum. & Hosti. in summa: vnde. C. noua vectigalia insti tui non posse. l. 2. & 3. prohibentur talia vectigalia noua institui, & probātur hęc omnia per c. si quis romperas. 24 q. 3. & extra. de tregua & pace. c. innouamus, & extra de censi. e. peruenit, ver. oportet, & c. cum Apostolus. §. prohibemus. & 12. q. 2. e. nobis enim, circa finem. ver. si qd forte. & ff de publica. l. vectigalia. ff. loca l. ex conducto. §. vno. Quando autem vectigalia sunt legitime instituta, secundū formam capituli, super quibusdam, de verb. signi. tunc possunt exigi cum bona conscientia. Et hoc si exigentes faciunt illud propter quod fuit institutum pedagium, aliter non. Nam cessante causa in recipiente, cessat obligatio in dante. 16. di. §. his omnibus, & extra. de iure iu. c. peruenit. Quando autem pedagiū non est iustum, vel quando est iustum, & exactores non faciunt illud, propter quod institutum est pedagium tenetur ad restitutionem illis a quibus acceperunt, si inueniantur, aliter debent erogari pauperibus, extra de vsu. c. cum tu. & hæc fuit sententia Raymun. & Vide. ac Inno. vt patet in summa conf. lib. 2. ti. 5. q. 29. Imponentes quoq; collectas, siue præstātias, vltra debitum rationis, & exigentes seruitia indebita a subditis, vt operas in agris, & victuras, rapinam committūt, secundum Tho. 2. 2. q. 62. ar. penul.

Exigentes à clericis pedagia sine licentia Papæ sunt excōicati. Exigentes autem talia a clericis, sine licentia Papæ, rapinam committunt, & si post monitionem non cessauerint, sunt excommunicati, extra de pœnis. c. nostram. Exigentes autem personis ecclesiasticis per se, vel per alios, gabellas, vel pedagia, pro personis eorum, aut rebus quas non defferunt vel defferri faciunt causa negociationis. Si sunt singulares personæ, ipso facto sunt excommunicatiq, non obstante qualibet consuetudine talia exigendi. Si autem sit collegiū vel vniuersitas, castrum, vel ciuitas, ipso facto subijcitur interdicto, nec à prædictis absolui possunt nisi plenè restituāt & de transgressione satisfecerint, extra de censi. c. quamq̄ lib. 6.

Vndecimo committitur rapina ab his q nolunt soluere legata facta ad pias causas, & committunt sacrilegium. 13. q. 2. c. qui oblationes. 11. *Rapina cōmittitur non soluendo legata.*

Duodecimo quicunq; dānificauit aliquem quocūq; modo, tenetur ad restitutionem secundum Scot. in 4. di. 15. alias est raptor. Item ille qui est obligatus alicui, & non soluit cum possit, valde peccat, & puniendus est, insti. de acti. & obli. §. vtiq; in ista. Tales enim qui accipiunt ad credentiam in apothecis, & postea nunquam soluunt, sunt raptores, & fures domestici, qui rapiunt, & furantur sine periculo vitæ. Sed ad mortem perueniunt sempiternam. Sed tamen sicut magnum est peccatum non soluere debita, cum quis potest: ita graue scęlus est illorum creditorum qui incarcerari faciunt pauperes non valentes soluere, & consequenter illos destruentes. Inanis enim est actio quam inopia debitoris ex 12. *Damnificando committitur.*

clu-

Habēs rem alienā quā citius pōt se netur resti tuere.

cludit l.nam is.ff.de dolo.& c.olim.de restitu.spol. Similiter quicunq; habet rem ad alium pertinentem, tenetur secundū Scotum in 4 di.15.ar.2. q.4.restituere eā de præsenti, si potest, & assignat Scotus rationē,& Th.atq; Alex Lombar.& Ric. ac Landul.Neapo.& Franciscus de May. in 4.di.19.Asten.in summa. lib.5.tit.29. quia licet præcepta affirmatiua ipsius Dei non obligent ad semper,tamen obligant præcepta negatiua.Et quamuis præceptum de restitutione faciēda,videatur affirmatiuum,secundum formam verborum,tamen implicat aliquid negatiuum, quo quis prohibetur detinere alienum, & ideo sicut auferre alienum est mortale contra præceptum Domini negatiuum. Exo.20. Non furtum facies. Ita & tenere alienū inuito Domino. Ideo tenetur statim reddere,cum poterit. Vnde di.Scot. vbi supra. Quod sicut tenens adulteram semper est in peccato mortali, donec restituerit eam viro suo, & non est capax pœnitentiæ, sed irrisor, si non relinquat eam, & si veniat ad pœnitentiam, antequam relinquat, addit peccatum peccato, ita detinens alienum. Ideo Augu.in Epist.ad Macedonianum,& habetur.14. q.6.c.1.di.Non remittitur peccatum, nisi restituatur male ablatum. Et idem habetur de reg.iu.lib.6.c.peccatum.& 14.q. 1.c.legatur. & de pœni. di.2.c. nemini. & extra de fur.c.porro.& in gl.ibi super verbo.satisfacere.& de vsuris.c.cum tu. vnde si potest restitui, debet restitui idem, per iura allegata Si autem non potest restitui,debet fieri restitutio in æquiualenti si sit possibile,vt notatur extra. ne lite pen.c.si vero æquiualens reddi non potest, debet fieri restitutio ad arbitrium boni viri,vt inquit Astesa. vbi supra, cōtrafaciens autem est raptor. Ait.n.glo.in c.sæpe.de resti.spo. Iura pro eodem reputant,auferre,& detinere iniuste,ar.ad hoc.16.q.1.c.de crimine. Et ideo contra tales raptores exclamat Aug.in li.de verbis Domini,dicens.Si in ignem mittitur qui non dederit rem propriam, vbi putas mittendus est qui inuasit alienam?Si cum diabolo ardere habet qui nudum nō vestit,vbi putas arsurus est,qui vestitum expoliauit? Et idem dicit Rabanus super Matth.5.cap.& fulgentius tractans illud Matth.7.Omnis arbor quæ non facit fructum bonum.&c.dicit. Si sterilis in ignē mittitur rapacitas quid meretur? Et si iudicium sine misericordia fiet ei,qui nō fecerit misericordiam, quale iudicium erit ei qui fecerit rapinam? hæc ille. Et ideo reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Matthæi. 22.

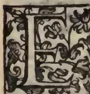

FERIA

FERIA II POST TERTIAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

IN DIE SANCTI MATTHIAE IN MANE, DE SIMONIA, ET DE VSVRIS

SERMO VIGESIMVS SEXTVS.

RAT vir potens & diues, sed leprosus, quarti Reg. 5. Secundum expositores sacrę scripturæ Leuitic. 13. per lepram intelligitur spiritualiter peccatum hæresis, vt etiam inquit Augu. in Homelia super Luc. 17. ca. Tamen aliquando per lepram in sacra scriptura, significatur omne peccatū mortale; vndę quilibet in mortali existens, dicitur leprosus, vt inquit Nicolaus de Lira, in suis moralitatibus super 4. Reg. 5. Quandoq; etiam per lepram significatur simonia, secūdum August. in quodam sermone ad Eremitas. Nonnunquam etiam per lepram significatur auaritia, vnde scriptum est 1 q. 1. in cap. scito turpem. Omnes cupidi, omnesq; auari spiritualem lepram cum diuitijs suis, possident. Ideo bene dicunt verba proposita. Erat vir potens & diues sed leprosus. Super quibus verbis duo considerabimus. Primo simoniæ vitium. Secundo vero peccatum vsuræ.

Per lepram quid in sacra scriptura intelligatur.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA. de simonia.

CIRCA simoniam quæruntur quinq; Primo eius diffinitio, pro qua sciendum secundum Alex. de Ales. in 3. parte summæ, in tract. de 7. prę cepto decalogi. q. vlt. & Ric. nostrum. in 4. dist. 25. & Thom. ibidem, & 2. 2. q. 100. & canonistas, in c. qui studet. 1. q. 1. & Raymundum in summa, quòd simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi, aliquid spirituale, vel spirituali annexū. Et secundum prędictos doctores, per spiritualia intelliguntur Sacramenta, vt Baptismus, Chrisma, Æucharistia, Ordo, Pœnitentia, Extrema vnctio, & Benedictio nuptiarum, pro quibus dare pecuniā vel recipere, vt pretium eorum prohibitum est, quia simonia. Annexa vero spiritualibus, vel Sacramentalia, sunt dedicationes ecclesiarum, consecrationes Virginum, & aliarum rerum, ac cultum diuinum pertinētium, benedictio Abbatum, absolutio ab excommunicatione, vel ab alijs censuris ecclesiasticis, electio prælatorum

Symonia qd sit.

torum ecclesiasticorum, confirmatio eorum, renunciatio, visitatio ipsorum prælatorum, correctio criminum, vel desistere à correctione in iudicio ecclesiæ, cura animarum, ingressus religionis, vel monasterij, ecclesia, seu beneficium simplex vel curatum, præbenda, dignitas ecclesiastica. Vt Archidiaconatus, præpositura, Episcopatus, officium sepulturæ vel locus ecclesiæ consecratus ad sepulturam, vbi iam est sepultus aliquis, ius capellæ, vel patronatus, ius percipiendi decimas officia ecclesiastica, vbi est aliquid iurisdictionis spiritualis, vt yconomus, vice Dominus, & huiusmodi, ferre sententiā in iudicio ecclesiastico &c. similia, pro quibus paciscí est simonia. 1. q. 2. c. quam pio. vbi dicitur. Cesset omnis pactio, cesset omnis conuentio. Et est sciendum, quod non solum qui spiritualia vendunt, vel emunt simoniaci sunt, sed etiam illi qui in his mediatores sunt. 1. q. 1. c. sicut Episcopos. Notādum etiam quòd si quis sine pactione, vel exactione expressa, conferat aliqd spirituale, principaliter hac intentione, vt propter illud recipiat tēporale, puta audit confessionem, vel dicit missam, confert ordinem, siue beneficium, & similia, principaliter quia sperat propter hoc se habiturum pecuniam, vel aliquid aliud. Et similiter qui dat tēporale, principaliter vt recipiat spiritua le, puta, Eucharistiam, ordinem, beneficium, & huiusmodi, simoniam committit mentalem, quæ est mortale peccatum secundum Ricar. & Thom. in 4. Raymun. & Innoc. ac Host. in summa, vt etiam refertur in summa confess. lib. primo. 1. q. 5. Sed talis simonia mentalis tollitur per pœnitentiam, extra de simo. c. mandato. Hoc tamen capitulum si bene consideretur, non loquitur de pecunia accepta per simoniam mentalem in venditione spiritualium, sed solum vult dicere, quòd cū beneficiatis, vel electis per simoniam mētalem, potest dispensari, fine hoc quòd renuncient. Et hoc innuit glosa eiusdem capituli di. Sola pœnitentia purgatur, sine renunciatione. Non autem dicit ille textus, licet ad hoc communiter allegetur, quòd accipiens pecuniam per simoniam mentalem, possit eam sibi licite retinere, cum hoc sit turpissimum lucrum.

Cōferri aliquid spūale principaliter hoc intētiōe, vt pp illud recipiat aliqd tpale symoniacu est, licet nō sit aliqua pactio.

Et ideo de æquitate videtur debere restitui, vt infra patebit, vbi declarabitur quòd etiam quando talis pecunia nō est restituenda danti, nec ecclesiæ, aut alteri particulari personæ, videtur debere erogari pauperibus. Nec obstat præallegatum capitulum in quo dicitur, quòd sufficit satisfacere Deo per pœnitentiam, quia responderi potest, quòd pœnitentia includit in se satisfactionem, & restitutionem male acceptorum, vt per Theologos. in 4. dist. 15. illud autem quòd restituitur pauperibus, dicitur restitui Deo. Matth. 25. Quodcunque vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, dic. Saluator: & ista dixi ex cōsilio, put mihi vř de æquitate, licet doctores cōmuniter aliter sentiant, vbi autem non fit pactio, vel exactio, nec principalis intentio est ad temporalia in collatione spiritualium, vel receptione, sed gratis, & elemosynaliter detur aliquid, vel accipiatur ad sustentationem naturæ, vel reuerentiam Sacramentorum, vel ad seruandam laudabilē consuetudinem, licite & sine simonia dari, & accipi potest, vnde. 12. q. 2. c. ecclesiasticis, dicit Greg. Ecclesiasticis vtilitatibus deseruientem, ecclesiastica oportet remuneratione gaudere facere. 1. q. 1. c. quicquid inuisibilis. & 1. q. 2. c. sicut Episcopus, vbi idem Grego. ait. Eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ nō ex ambientis petitione processit. & 1. q. 1 in c. iudices, Aug. inquit, Accipiant necessitates sustentationem a populo, mercedem ministrationis a Deo.

Secundo de symonia videnda est eius nominatio. Et respondetur, secundū Alex. de Ales. in 3. parte summę in tract. de 7. præcepto decalogi, & beatum Tho. atq; Ricar. in 4. dist. 25. & Petr. & Vlde. in eadem. di & Ray. in su. ac Tho. 2. 2. q. 100. & etiam habetur in summa confess. li. 1. tit. 1. q. 4. quòd simonia dicitur a Simone Mago, de quo habetur. Actuum 8. quòd cum vidisset dari spiritum sanctū per impositionem manus Apostolorum, obtulit eis pecuniam dicēs. Date mihi hāc potestatem, vt cuicumq; imposuero manus accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum, pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum

Symonia vnde sic dicatur.

num Dei pecunia possideri. Sed contra hoc dici posset, quòd Simon solum voluit emere spiritualia. Giezi autem discipulus Helisei vendidit Naaman Syro spiritualia. 4. Reg. 5. Ergo potius dicenda est Giezia, quàm Symonia. Respondent prædicti doctoris, quòd Giezi solum vendidit donum Dei. Simon auté ad hoc emere volebat, vt postea alijs vendere. 1. q. 3. c. Saluator. Et ideo potius dicitur Symonia, quia quo ad intentionem. Simon in emptione, & venditione peccauit.

Obiectio. *Responsio.*

Tertio quæritur de simonia, eius detestatio, scilicet quare sit peccatum & possumus assignare tres rationes. Prima ex parte vendentis, quia ille qui vendit spiritualia, nó est illorum dominus, sed dispensator, vnde 1. Cor. 3. dicit Apostolus. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi dispensatores ministeriorú Dei. Secunda ratio est ex parte ementis. Ille.n. qui emit rem multo minori pretio, quam valeat, iniuste emit, secundum Tho. 2. 2 q. 78. Sed spiritualia sunt tantæ nobilitatis & perfectionis, & per consequens valoris, quòd excedunt omnia téporalia. l. sancimus. C. de sacrosan. Eccle. Et ideo non possunt pretio temporali emi, vnde de sapientia quæ est res spiritualis, dicitur. Sap. 8. Preciosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Tertia ratio est ex parte venditionis, quia qui vtitur aliquo actu ad aliud seu alio modo, quá ordinauit Deus, iniquè facit, & táto peius, quanto illud est in se dignius. Ordinauit autem Deus spiritualia gratis conferri debere hominibus, per ministros suos, vnde. Matth. 10. c. inquit Saluator. Gratis accepistis, gratis date. s. Sacramenta, & alia spiritualia. Quæ verba habentur. 1. q. 1. ca. quicquid. Ex quibus colligitur, quod symonia est peccatum mortale. Et potest addi. Quarta ratio quia nullus debet excómunicari, nisi pro mortali peccato, vt inquit. glo. in c. ex parte. de verbo. signifi. Et est textus de hoc in ca. nemo. 11. q. 3. Propter symoniam auté debet quis excommunicari. 1. q. 1. c. quicunq;, ergo est mortale. De hoc maledicto vitio loqués Gregorius in registro, æquiparat illud infidelitati, cuius verba habentur. in c. cú omnis. 1. q. 1. & in c. eos. eadem. q. & causa, dicitur. Quod impia hæresis Macedonij, tolerabilior est quàm symonia. Et ideo cætera crimina in comparatione huius peccati, quasi pro nihilo reputantur 1. q. 1. c. fi.

Symonia eé peccatú tribus rónib' ostenditur. *2. Ratio.* *3. Ratio.* *4. Addi rõ.* *Symonia'ĩfidelitati æquparatur.*

Quarto quæritur de symonia, eius punitio, de qua loquitur Greg. Nazanzenus, 1. q. 1. c. qui studet. dic. Iudas omnium Redemptorem vendidit, mox laqueo suspensus, eandem Redemptionis gratiam nó obtinuit, & merito, quia nemo potest retinere, quod védidit. Simon etiam Magus cum eandem gratiam spiritus sancti emere vellet, damnationis suæ sententiam audiuit a Petro. Dicit etiam Aug. 1. q. 1. c. sicut. Quod ignis sacrificij, qui per 30. annos Babylonicæ captiuitatis, sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho Iasoni vendente sacerdotiú, qui significauit ignem, idest gratiam spiritus sancti non lucere in symoniacis Sacramétis. Et hæc prima punitio, potest dici perditionis.

Symoniace dantur multæ punitiones, 1. dicitur proditionis.

Secunda pœna dicitur suspensionis, notorij enim symoniaci sunt suspensi ab ordinibus, & beneficijs symoniacæ susceptis. 1. q. 1. c. statuimus. & ca. quisquis. Et hanc suspensioné videtur Ambrosius vocare excómunicationé, in c. reperiuntur. 1. q. 1. secundum gl. Et tales. s. conferétes ordines, vel beneficia, & officia ecclesiastica, & illa recipiétes per symoniam, si sunt clerici debent deponi, & priuari omni officio, & beneficio, si conuincantur de hoc in iudicio ecclesiæ. Si autem sunt laici, vt mediatores symoniæ, debét excommunicari. 1. q. 2. c. si quis. Efficiuntur etiam infames, & quilibet criminosus admittitùr ad accusationem eorum, extra de symo. c. tania. & c. si Dominus. Sed sciendum, quòd hodie omnes symoniaci, tam vendentes, quàm ementes, tam principales, quàm fautores, tam notorij, quá occulti, ipso facto sunt excommunicati, vt patet per extrauagátem Martini quinti in consilio Constantiensi factam quæ incipit. Multæ. Et per aliam extrauagantem eiusdem, quę incipit. Damnabile scelus, & fuit facta Mantuæ. In quibus etiá dicitur, quòd ordinati symoniacæ ipso facto

2. Symoniæ punitio. *Symoniaci infames efficiuntur.*

facto sunt suspensi ab executione suorũ ordinum. Et electiones, aut confirmationes, & quęuis prouisiones factæ symoniace, sunt ipso iure nullæ, nec promoti, aut confirmati faciũt fructus suos, sed ad restitutionem tenentur, tanquam iniustæ ablatorum. Et idem confirmauit Eugenius Quartus in alia extrauaganti, quæ incipit. Cum detestabile. Item omnes symoniaci, & mediatores, quolibet anno in Cœna Domini excommunicãtur ex ore Papæ, vt patet in processu curiæ. Dicunt tamen communiter doctores, quòd solũ sunt excommunicati ipso facto symoniaci in ordine, vel beneficio. Nec obstat. c. reperiuntur. & c. quicunq;. & c. placuit. 1. q. 1. & similiter. c. ex multis. 1. q. 3. Quia licet sub pœna anathematis prohibeant, tamen solum loquuntur de Simonia in ordine, vel beneficio. Aduertendum quoque secundum Asten. libr. 6. tit. 55 quòd quando symonia est solum mentalis, sine omni pactione, non ligatur talis symoniacus aliqua prædictarum pœnarum.

Symoniaci oēs in Cœna Domini excõicantur q libet anno.

3. Symoniæ pœna.

Tertia punitio dicitur restitutionis. Pecunia enim symoniace recepta, secundum Ray. in summa, debet restitui ecclesiæ, in cuius contumeliam data est extra de symo. c. de hoc autem. ar. 17. q. 4. c. si quis in atrio. & 27. q. 1. c. si quis rapuerit. Et hoc idem dicitur in summa confess. lib. 1. tit. 1. q. 23. Et hoc cum pecunia datur alicui particulari personæ, puta prælato soli, vel alij cuicunq;. Ita quòd ecclesiæ collegium non est in culpa. Si tamen ille qui dedit pecuniam, trãseat postea ad aliud monasterium cum non possit stare in primo monasterio. c. quoniã. de symo. Debet illi monasterio dari pecunia, vt eo viuente habeat vsum illius pecuniæ. Et postea restituatur priori ecclesiæ ar. 16. q. 6. c. de lapsis. & c. si quis rapuerit. 27. q. 1. Quod si opponatur, quòd fienda sit restitutio illi qui dedit. c. veniens, extra de symo. Respondit Raym. quòd quidam dicunt, illud dispensationem factum fuisse. Alij distinguũt multipliciter, sed nos possumus distinguere sic ꝙ aut ille qui dedit vult remanere in seculo, & tunc ei non est fienda restitutio, nisi in duobus casibus, secundum Hos. in summa. Primo si donans errauit in iure quia subuenitur illi, & restitutio fiet ei ꝑ dictum capitulum. veniens. Secundus casus est, si adeo est pauper, quòd non habet, vnde viuat. Et idem dicitur in summa confessorum, vbi supra; extra autem hos casus debet dari ecclesię in cuius iniuriam erogata est, vt patuit supra. Et hoc quando ipsa ecclesia non est in culpa, puta, quia solus prælatus vel alij particulares solum sunt in culpa, & non totum collegium. Et ita intelligitur gl. in capitul. de hoc autentic. extra de symonia, si autem ipsum monasterium vel ecclesia, fuit in culpa, vt si quis dedit mõnasterio, vel collegio pecuniam vt recipiatur, non debet reddi ei secundum Bernardum in dicto capitulo, de hoc autem quia non est conueniens, quod ecclesia siue monasterium, cum tali fraude sit in lucro. ff. de nego. gest. l. siue hæreditaria. Nemo enim potest licite retinere, quod dolose lucratur. ff de regulis iuris. l. non fraudantur. §. nemo. & ff. de dolo. per totum. ideo cum ecclesia, non possit in hoc casu retinere, nec debeat restitui ei qui turpiter dedit. In hoc casu debet erogari pauperibus, articulum, in capitulo cum tu. de vsuris. Si autem ille qui dedit vult intrare religionem, vel iam est persona religiosa, & transeat de illo monasterio ad aliud modo debet restitui ei, ne ex ea committat aliam symoniam. Semel enim malus semper ꝑsumitur malus in eodem genere delicti. lege si cui. §. hildẽ. ff. de accusatione. Sed debet aliquo bono modo dari monasterio ad quod vadit, sine reuelatione peccati illius. Et cum reseruatione Dominij primo monasterio, vel ecclesiæ in cuius contumeliam facta est symonia, quando ipsa ecclesia non est in dolo, vt supra patuit, ita quòd post mortem illius reuertatur ad ipsam ecclesiam primam, siue monasterium. Si autem ecclesia ipsa fuerit in culpam, debet dari in totum monasterio quod intrat, ne sit ei onerosus, articulum, 16. quæstione sexta, capitulo. de lapsis. & 27. quæstio. 1. c. si quis rapuerit. Non obstat capitulum. veniens, quia quod datur ecclesiæ pro eo, siue monasterio, videtur datum ei, & per ipsum monasterio. Quod enim mei cõtemplatione

Pecunia ꝑ symoniã acq̃sita cui debeat restitui.

Obiectio.

Responsio.

tione acquiritur perinde est, ac si ex re mea acquiratur. ff. de acquir. hære. l. additio. & ff. de vulga. & pupil. l. sed si plures. §. in arrogato. Ex quibus omnibus colligitur, quòd pecunia per symoniam accepta obligata est ad restitutionem. Et hæc est tertia punitio symoniacorũ, punitur quoq; hoc maledictum vitium, lege diuina, vnde 4. Reg. 5. Giezi propter symoniam factus est leprosus, cum omni poste itate sua.

4. Symonia punitio.

Quinto videnda est de symonia eius modificatio. s. quot modis fiat. Et respõdetur secundum Gregorium. 1. q. 1. in cap. sunt nonnulli, quòd committitur quando aliquod munus datur, vel accipitur pro emptione, vel venditione spiritualium, vnde ibidem dicit Grego. quòd aliud est munus ab obsequio, aliud a manu, & aliud a lingua: munus ab obsequio, est seruitus indebite impensa: munus, a manu, est pecunia: munus a lingua, est fauor mundanus. Et per pecuniam intelligitur omnis res temporalis, vt dicit glo. ibi. Et per quodlibet horum munerum in spũalibus datorũ, vel acceptorum, vel pacto, exactione, vel intentione principali committitur symonia. Et confirmatur hoc. 1. q. 3. in c. Saluator, vbi Vrbanus Papa inqt. Quisquis res ecclesiasticas. i. spiritualia quæ dona Dei sunt, non ad hoc ad quod instituta sunt, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiscitur symoniacus est, hæc ibi. Quomodo autem munus a lingua, vel a manu inducat symoniam, videte per Th. in 4. di. 25. & 2. 2. q. 100. & Ray. in summa.

quot modis fiat.

PARS SECVNDA. Huius sermonis de vitio vsuræ.

SECVNDO & vltimo de vsura duo videnda sunt, eius diffinitio. 2. eius de testa. 1. sciendum, quòd vsura diffinitur a Ray. in summa qui dicit. vsura est lucrum mutuo pacto debitum, vel exactum. Et hanc eadem diffinitionẽ ponit Inno. in c. 1. extra de vsuris. & Monal. in summa. Beatus autem Ambro. 14. q. 3. c. plerique. sic eam diffinit, vsura est quodcunq; accidit sorti. Et cum hac descriptione concordat capitulum primũ, & capitulum vltimum eiusdem quæstiõnis. Goff. autem in summa huic descriptioni superaddit dicens, vsura est quicquid sorti accidit, intentione præcedente, vel pacto. Host. vero. in summa tit. de vsuris, latius diffinit vsuram di. Vsura est quicquid solutioni, pecuniæ mutuatæ accidit ipsius rei vsus gratia pactione interposita, vel hac intentione habita in cõtractu, vel exactione ex post facto. Pro cuius diffinitionis declaratione sciendum. 1. quod quicquid accipitur vltra sorté i. vltra portionem mutuatam, siue sit pecunia, siue fructus, vltra vt bladum, siue vinum, aut seruitium, siue quodcunque aliud quod aliquo precio extimari potest, vsura est. vt per Tho. 2. 2. q. 78. & habetur in summa confess. lib. 2. tit. 7. q. 2. & 5. vbi dicitur, quod etiam si propter mutuum recipiatur munus a lingua, vel ab obsequio, tanquam ex obligatione mutui, & hoc pacto vel intentione principali, vsura est. Ideo inquit Ambrosius, 14. q. 3. c. pleriq;. Pleriq; refugientes præcepta iuris siue legis, cum dederint pecuniam negociatoribus. non in pecunia vsuras exigunt, sed de mercibus eorum, tanquam vsurarum emolumenta accipiunt. Ideo audiant quid lex dicat. Neq; inquit vsuras escarum accipies, neq; omnium rerum. Bene ergo dicitur in diffinitione, quod vsura, est quicquid solutioni mutui accedit. Et hoc est contra quosdam asserens, sufficere in contractu, quòd pars non damnificetur, quæ mutuum accepit quamuis altera commodum sentiat. Cõtra quos inquit Geral. super. 5. Ethic. Si quis dicat, quod si mercator accipiat pecuniam ad vsuram, & inde multum lucretur, talis contractus videtur vtrique parti commodus, & voluntarius. Respondendum est non esse verum. Nam recipiens mallet reddere sine vsura, quàm cum vsura, nec est commodus quia secũdum formam pacti est damnosus, cum plus debeat reddere, quàm accipit, & cuẽtus lucri sequẽtis, non iustificat hanc iniquitatem. Ex prædictis etiam colligitur, quòd ille qui mutuat frumentum antiquum, principali intentione, vt nouum accipiat, & magis bonum, vsuram committit,

Vsura quid sit.

1. Vltra capitale.

Nõ tamẽ si mutuat ad captãdũ amorẽ vel beneuolẽtiã cõmittit scdm Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. qd verũ est nisi spes alterius pcederet ad bonum.

Vide multa hic de vsura.

mittit, secundum Gof. in summa sua in titul. de vsuris. ad finem, & idem tenet. Raym. & Hosti. quando aliquis propter hoc facit mutuum frumenti, vt ex meliore ratione lucretur c. cōsuluit & c. in ciuitate. extra. de vsuris, si autem mutuat non principaliter vt lucretur, sed vt non sibi pereat, & accipienti gratiam faciat, nō committit vsuram secundum Hosti. & Ray. in summa in tit. de vsuris. & ita intelligendum est dictum Ioan. de Ligna. in c. in ciuitate. extra de vsu. si tamen quis taliter mutuans præsumeret verisimiliter, quod nouum deberet plus valere mutuans hac intentione esset vsurarius. ca. nauiganti. extra de vsu. vt inquit Guil. & habetur in summa confess. eo. tit. q. 42. Petrus quoq; de Anch. in c. vsurarum, de vsuris. lib. 6. dicit, quòd si non est verisimile quòd frumentum nouū debeat plus valere tempore solutionis, nullum est vitium, extra. de vsuris. c. nauiganti, si autem est verisimile, quod erit preciosius tempore solutionis, & tunc aut creditor aufert libertatem debitori, liberando se interim soluendo frumentum vetus in eadē bonitate intrinseca quòd fieri debet. ff. si cert. peta. l. cum quid. & vsura, aut nō aufert talem libertatem & non est vsura, & hanc distinctionem dicit Io. Cal. esse multum æquitati consonam quam etiā tenet Guiliel. vbi supra. Ex prædictis etiā sequitur, q̃ si quis mutuat communitati hoc pacto q̃ durante debito non tenetur soluere collectas, videtur vsurarius, si collectæ sibi vt cæteris ciuibus erāt impositæ, & hoc videtur tenere Io. And. in c. cōsuluit. extra de vsuris. Et Pet. de Ancha. super c. 1 extra eo tit. Si autem mutuat, vt non soluat, quod aliàs soluere non tenetur, non est vsurarius, vt videtur sentire Inno. in c. 1. de vsuris. di q̃ idem tenet Guliel. & Speculator. Ex prædictis etiā colligi potest q̃ si quis mutuat pecuniam Titio, vt molat ad molendinum suum, principali intentione, vel pacto, vel vt coquat ad furnum suum, vel doctor mutuet scolari, vt intret ad scolam suam, videtur vsura secundum Io. Cal. in c. nauiganti. de vsuris, quādo ex hoc recipit cōmodum, vel vtilitatē quæ possit pecuniā extimari, & tenetur ad restitutionem nō de mercede quā accepit pro labore suo, quā etiā acciperet alter, sed de vtilitate quā habet alias, puta, quia ex hoc molendinum, vel furnum, vel scolæ suæ habent maiorē concursum personarum, & efficitur doctor maioris famæ. Ista. n. bene possunt pecunia extimari, videlicet tantum quantum reputat vel reputare debet illud cōmodum, vel honorem propter hoc, q̃ Titius iuit ad molendinum, vel furnum, vel intrauit scolas suas, quod nō fecisset si pecuniam nō mutuasset. Guliel. tamen & Monal. dicunt, q̃ si debitores propter hoc non sunt damnificati, nō tenentur creditores ad restituendum eis aliquid, nisi quatenus existimari debet libertas molendi, vel eundi ad scolas, vbi volebant etiam pensatis circunstantijs de facultate & qualitate molēdi, vel eundi ad scolas, & de bonitate eorum. Si vero quæratur cui fit restitutio in prædicto casu, videlicet de hac vtilitate, quam consequitur mutuans, ex qua non damnificat debitorem, cum ei nō dat nisi tātum quantum daret alteri, nec ex sublatione libertatis eundi ad alios aliquid patitur, Et ideo ei non est fienda satisfactio qui in nullo leditur. c. si. extra de iniurijs. Respondeo q̃ debet erogari pauperibus qui semper succedunt, quando non constat cui sit restituendum, extra de vsuris. c. cum tu. Et notatur extra de simonia. c. de hoc. Et cum hoc concor. Io. And. in regula. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

Dubium.

Solutio.

Secundo ex diffinitione patet, q̃ vsura committitur solum in contractu mutui veri, vel interpretari. Vt etiā inquit Alex. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu de septimo præcepto decalogi. q. 7. Mutuum autem est contractus in quo quis aliquid dat, recepturus non idem in numero, sed tantūdē in genere suo. Et dicitur mutuum, ex eo q̃ de meo tuum fiat, quia mutuans transfert dominium in eum cui mutuat. Et fit in rebus quæ consistunt in numero, pondere, vel mensura. vt in l. 2. ff. si cert. peta. Et committitur vsura in isto contractu, quando aliquid recipitur vltra sortem, non obstante quod mutuans recipiat in se in aliquo casu sortis periculum. vt in c. nauiganti. extra. de vsu. vt si quis mutuat eunti ad nundinas pecuniā, & suscipit in se periculum

Vsura committitur in contractu mutui veri et interpretati.

Mutuū qd sit, & quare dicatur mutuum.

culum matis est enim vsuratius, vt ibi dicit text. Item secundum Ale. Lombar. in 4. dist. 15. Si quis muruat centum ad decem annos, ita quòd si infra decenniũ, alter contrahentium moriatur, debitor sit liber, sin autem nullus moriatur, dét ducentum, vsurarius est. Ratio autéqua re solum in mutuo vero vel interpretato sit vsura est, secundum Alexandrum de Ales, & Alexandrum Lombar. vbi supra, quia cum vsura sit vitium & peccatum necesse est, quod sit in aliquo contractu, respectu sortis date. Hoc autem cadere non potest. Primo in contractu vere emptionis & venditionis, quia in tali contractu non accipitur aliquid quod accidat sorti, quinimo si aliquid accipitur de re empta cum venditur, illud est de sorte. Nam si quis emat agrum pro cẽtum, & in fine anni percipiat fructus qui valeant decem, talis excrescentia est fructus sortis & non accidit sorti. Eodem etiam modo, si quis emat merces pro minori pretio, in vno loco vbi abundant, & aliquid lucretur vendens in alio loco, lucrum est de sorte, & ideo licitum. Item non cadit vsura in vero contractu locationis, quia illud quod datur pro re locata, est merces ipsius rei, & non vsura in cõmodato, quia si pro re cõmodata datur, commodatum tunc vera transit in locatũ. Vñ q̃dã glos. 14. q. 3. in c. quod autem inquit, quod duo sunt contractus q̃ de natura sua gratuiti sunt. s. mutuum, & commodatum. Mutuum autẽ si nõ est gratuitum non est mutuum, sed vsura, commodatum autem si non est gratuitũ non est vsura, sed tunc desinit esse commodatum & transit in locatum.

Quare solũ ĩ mutuo vero vel interpretato sit vsura.

In cõtractu locutionis quare liceat accipere aliquid vltra sortẽ, nõ sit in mutuo.

Qvod si quæratur quare plus in contractu locationis liceat accipere vltra sortem quàm in mutuo? Respondeo quod hoc est duplici ratione. Primo in re locata siue conducta distinguitur eius vsus & fructus rei ab alienatione, siue cõsumptione, sicut pater in vectura, seu æquitatione, aut in habitatione domus conductæ, & vtilitas talis vsus non prouenit ex solo actu, & industria ipsius vtentis, sed etiam & principalius ex virtuali efficatia rei vtilis, vnde si in rebus mutuatis vera ratio locationis detur licite vltra sortem recipi potest. Nam si pecuniam in sacco sigillatam alicui quis locauerit ad ostentationem, vt a visitantibus credatur diues, & amplius honoretur & timeatur, aut ad dandum pignori aut vt sola præsentatione aliquod periculum siue dettimentum euadat, talis posset accipere aliquid pro hoc, quia nõ fuit vera mutatio, nec vsus eius consumptio, seu rei alienatio, sed potius fuit quædam locatio. Talem enim vsum pecuniæ licitæ, quis vendere posset, sicut homo licite vendit vsum vasorum argenteorum, quorum retinet sibi Dominium, & hæc habentur per Thom. 2. 2. q. 77. ar. 1. in responsione sexti argumenti, & per Hostien. in summa in titul. de vsuris, & prædicta probantur per ea quæ habẽtur, ff. commodati. l. 3. §. penul. & fi. & lege sequenti, & idem notat glosa in c. con questus. extra de fur. & in c. si feneraueris, 14. q. 3. & hæc notantur in summa cõfess. lib. 2. tit 7. q. 4. in re autem mutuata non distinguitur vsus rei ab ipsa re, quia vsus rei est ipsius consumptio, vt patet in blado, vino, & huiusmodi, vel destructio, siue alienatio, vt in pecunia. Secunda ratio quare concedatur in locato accipere aliquid, & non in mutuo est secundum prædictos doctores, & Ioan. Andr. in c. fi. extra de vsuris, quia in locato manet proprietas rei locatę apud locantem ff. locati. l. non potest qua propter lucrũ iustum est, cum nemo cogatur de proprio facere beneficium. 10. q. 2. c. precariæ in fine, in mutuo autem mutuans nõ non tenet dominium rei mutuatæ, sed transfertur in eum cui mutuatur, & ideo non est iustum, quod res fructificet ei cuius non est, & hæc est etiam sententia Scot. in quæstione dist. 15.

Et hinc ĩ ꝙ aliq̃d accipiens de se mutuata vltra sortẽ, q. vẽdit rẽ bis vel id quod non est.

Tertio colligitur ex ista diffinitione dum dicitur ipsius rei vsus gratia, ꝙ si non accipiatur aliquid vltra sortem gratia consumptionis vsus ipsius rei, sed loco pęnę apposite absq; fraude non esset vsura. Pro cuius declaratione quæritur, nunquid possit licite accipi absq; vitio vsuræ, pęna apposita in cõtractu mutui, & respondetur secundũ Ray. in sum. & Ric. in 4. dist. 15. q. exigens talem pęnã, non tenetur ad restitutionem, si nõ fuit apposita

An liceat accipere pœnã petitã in contractu mutui.

apposita in fraudem vsurarum, sed intentione artandi accipientem ad obseruantiam fidelitatis promissæ, extra de arbitris. capitul. dilecti. & 12. quæstio. 2. cap. fraternitas. ar. 23. dicto capitul. quanquam & ff. de regulis iur. l. qui auctore. & l. 1. ff. si quis ius di. non ob. scriptum est enim in l. quod a quodam alias, quod a quoquam, vel a quoque. ff. de regu. iur. quod a quodam pęnæ nomine exactum est eidem restituere nemo cogitur. Quod verum intelligit Monal. in summa si semper sit intentio recta scilicet, vt creditor non ea intentione mutuet, quia credat vel speret, quòd talis recipiens mutuum incidet in pœnam, quia tunc esset vsurarius; ar. in dicto capitul. quanquam. 25. di. & in dicto capitul. dilecti. de arbitriis. Si autem sine fraude apposita sit pœna, potest exigi licite, quia publicæ vtilitatis interest pacta seruari. Et idem tenet Innoc. in c. suam. extra de penis. Et hoc multo magis obtinet in pęna legali, imposita a canone, quæ potest exigi vltra sortē. 12. quæstione 2. c. in legibus. Et in autentica, contra qui propriam. C. de non numerata pecunia. Similiter si iudex statueret, quòd debitore non soluente infra terminum mutuum, aliquid solueret propter contumatiam, posset licite accipi, vnde licitum est petere, & retinere, pęnam a lege seu a statuto impositam, vel etiam a iudice promulgatam, quia iuste possidet, qui auctore prætore possidet. l. iuste possidet. ff. de acquir. possessio. Notandum tamen quòd si dicta pœna apponeretur a iudice de consensu partium, deberent attendi coniecturæ, quæ infra dicentur, ac si pœna esset conuentionalis & non iudicialis, quia in hoc magis sequitur iudex voluntatem partium, quàm suam. ff. de re iudi. l. si conuenerit. Et idē esset si fieret in iuditio collusio, puta q́ partes fingerent se litigare, & tandem debitor permittit contra se sententiam ferri, vt sic creditor videatur eū habere obligatum ex hac snīa ad tollendā suspitionē vsurarum, sicut fit interdū, plus. n. debet valere, quod agitur q̄ quod simulate concipitur. C. plus valere quod agitur p̄ totum. Sed quæritur in dubio quid præsumendum, quando talis pęna posita est in contractu mutui? Et rn̄dit Monal. in summa, q́ si ille qui talem pęnam apposuit, consueuit esse vsurarius, præsumitur apposuisse talem pęnam in fraudem vsurariū. ff. de actio. empt. l. putas. §. 1. & l. Iulianus. & ff. de pigno. act. l. vel vniuersorum. Item præsumeretur vsura, si per singulos menses, & annos cōmittatur pęna autentica ad hæc. C. de vsuris. tamen in iudicio animæ, stabitur eius confessioni, secundum Host. in summa. & Vide. vt habetur in summa confess. eo. tit. q. 23. & idem notat Inno. in c. suam. extra de penis, & Dominus Anto. de But. in c. conquestus. extra de vsuris. Tamen quando debitor sine culpa sua factus esset impotens ad soluendum, non esset honestū, nec licitum, petere talem pęnam, quā uis aliud sit de rigore legis ciuilis. l. ad diem. ff. de verb obli. Nam hoc casu non possit puniri contumatia quę non est, illud q̄d acciperetur, tolleretur solum ratione tēporis quod esset mere vsurarium, & ideo nec ex partium conuentione, nec ex aliqua lege introduci potest vsura, vt in cle. ex graui. de vsuris. Item si debitor soluit partem debiti, non poterit exigi pęna nisi pro parte non soluta, vt notat Inno. in dicto c. suam posset etiam esse pars soluenda, ita modica, quòd nulla etiam pœna committeretur. dicto c. suam Vbi dicitur, quòd non debet exigi pœna ab eo qui promisit soluere quadraginta infra terminū, sub pęna, & soluit triginta trea sed debet solū exigi septē. i. residuū sortis Aliqui tñ intelligunt illud capitulū. in clericis q̄ nō debēt inhiare ad ista lucra, vt ibi dī. Sed & si intelligat̄ in clericis, tamē etiam in laicis saltē pro soluta parte obstabit petenti exceptio. Si quis aūt cogeret ad pęnā talē soluendam, illū qui sine culpa sua factus fuit impotens ad soluendū, vt non posset soluere in termino tali coacto dabitur restitutio in integrū p̄p tale īpedimētū. ff. ex q̃b. ca. maio. l. 1.

Dubij solutio.

QVarto ex ista diffinitione colligit̄, q́ si in mutuo fit expressa pactio de aliq̄d accipiēdo vltra sortē, q́ tūc expssa ē vsura. Et tales faciētes hos cōtractus, p̄prie dn̄r vsurarij, scd̄m Hos. maxime qñ sunt cōfessi in iure, vel cōuicti, vel qñ tenēt mēsam paratā ad vsuras, ar. extra de cohabi. cle. & muli. c. tua. & c. fi. & in c. cū in diœcesi. extra de vsuris, vnde di. Sco-

Expssa vsura quando fiat.

tus, in 4. dist. 15. q. ad vitandū vitiū vsuræ, non debet se alter contrahentium cōstituere in loco tuto de lucro, & proximū in damno, quod intelligit Scotus vt non ponat se quis in lucro semper aut in pluribus contingente. Vnde si quis mutuaret frumentum, eo pacto vt sibi restituatur in tempore, quo vel semper, vel vt in pluribus est plus valiturum, vel si quis vendit ad terminū, & pretium determinat pro quacunq; die, qua interim plus valebit, talis committit vsuram, secundum Host. in summa in tit. de vsuris. §. an aliqui. & Io. And. & glo. in c. fi. extra de vsuris. & Monal. in sum. eod. tit. & Vide. vt habetur in summa confess. eod. tit. q. 21. talis enim contractus claudicat in pact. ar. C. de solu. l. pe. & ff. de dam. infec. l. qui bona. §. si quis. & ff. pro socio l. si nō fuerit. §. Arist. & notat hæc Archi. 14. q. 4. §. 1. quando autem debeat plus vel minus valere, attendendus est solitus cursus regionis. l. cum de laneonis. §. asinā. l. ff. de fun. instruc. & l. 1. ff. de flumi. & notat Host. in summa in titu. de vsuris. §. an aliquo. ver. quid ergo. Sed pone q. aliqs rogat me, vt vendam sibi frumentum, ego autem vēdo cum pacto, q. soluat mihi tantum pro illo, quantum valebit tēpore maij, quando communiter est carius, nunquid est vsura palliata? respondit Ricar. in 4. dist. in. 15. artic. 5 q 5. q. si alias rem illam eram venditurus pro minori pretio, & ex certa scientia plus vendam in alio termino, quando verisimiliter plus debet valere, est vsura. c. in ciuitate. extra de vsu. si autem tempore contractus non eram venditurus, sed seruaturus vsq; ad tempus positum in solutione, tunc ratione dubij contractus huiusmodi excusatur. c. nauiganti. §. ille quoque. & § fin. de vsu. & eandem sententiā tenet Scot. in 4. dist. 15. Nemo enim cogitur vendere rem suam inuitus. Sed dicunt canonistæ in d. c. nauiganti. q. debet præfigi aliquis terminus specialis, vt puta quantum valebit. 15. mensis Maij, qa in eodem mense, & eadem hebdomada ascendit, & descendit sæpe pretium rei.

Vide quō pōt cōmitti vsura ī mutuatiōe frumenti.

Dubij solutio.

QVinto dicitur in diffinitione, vel hac intentione habita in contractu. s. aliquid habendi. Pro cuius declaratione sciendum, q. si aliquis mutet gratis, & aliquid sibi detur gratis, vltra sortem, non est vsura. 14. q. 3. c. vsura. & distinctio. 18. c. de eulogijs. & 1. q. 1. c. sicut. Similiter secundum Goff. in sum. & Innoc. Bernar. & Ale. in c. cōsuluit. extra de vsu. Si aliquis principaliter mutuet ex charitate, tamē secundario habeat spem habendi aliquā remunerationem ab illo, ita tamen, quia etiam si sciret se nihil habiturum vellet mutuare, non videtur vsura, vt etiam tenet Monal. in summa. ar. 77. di. c. in singulis. & 59 di. c. officia. & 62. distinctio. cap. quid proderit. Cum n. quis mutuum dat liberaliter, scire potest debitorem sibi naturaliter obligari ab antidora. ff. de peti. hæredi. l. sed & si lege §. consuluit. & extra de testa. cap. cum in officijs. & 1. q. 2. c. quam pio. & extra de symonia c. tua. & concor. cum his Host. in summa. & glo in ca. consuluit. extra de vsu. Et notatur in summa. confess. vbi supra 8. q. 1. Si autem principaliter causa mutuandi ponitur in expectationem lucri, vel emolumenti, præcipue si alias non erat mutuaturus, quicquid postea accepit, vsura est, siue sit pecunia, vel alia res, siue consistat in dando, siue in faciendo. 14. q. 3. c. 1. 2. & 3. & extra de vsuris. c. 1. & c. cōsuluit. Quicquid enim accipitur cum tali corrupta intentione, est vsura, vt inquit glo. super. 18 cap. Exodi. & Hieronymus super Ezechielem. c. 6. & habetur textus Deutero. 33. vbi dicit Deus, quòd non debemus recipere propter mutuum fruges, nec aliquam aliam rem. Et cum his omnibus concordat Archi. & Goffr. in summa, in titu. de vsu. §. quid si tibi. & Raymun. in summa eodem titul. & Hostien. in summa etiam eodem titul. §. fina. Ioan. Cald. in cap. fin. extra de vsu. vbi dicit: Quod sicut in symonia prohibitio muneris includit non solum munus a manu, sed etiam a lingua, & obsequio. 1. q. 1. c. sunt nonnulli. & in cle. & si quæstiones. extra de symo. ita & in vsura.

Si gratis aliquid detur & gratis accipiatur vltra sortem, nō est vsura.

Vide multa de vsura in Scoto, & in Gab. Biel. 4 d. 15. q. 11.

VLtima additur in diffinitione vel exactione ex post facto, quia quicquid etiam sine pacto extorquetur propter mutuum, est vsura. 14. q. 3. c. plerique. Et ibi Archi. dicit quoq; Scotus in 4. dist. 3. quòd vltra prædicta necesse est, quòd in con-

Quō sit cōmittatur vsura licet nō interueniat aliqua pactio.

contractu mutui, lucrum non veniat ex tempore, quia tempus non potest vendi. Vnde in c. qui manu mittitur. 12. q. 2. dicitur. Quod est commune, non est particulare singulorum, & cócordat cum præ dictus Alex. de Ales. in 3. parte summæ. in tractatu de 7. præcepto decalogi.

Vsuræ detestatio & primo per legē Mosaycam.

SEcunda de vsura declaranda est eius detestatio. 1. ergo. Exo. 22. dicit Deus per Moysen. Si pecuniam mutuo dederis populo meo qui habitat tecum non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Si pignus a proximo acceperis, vestimentum ante solis occasum reddes ei, ipsum solum quo operitur indumentum est carnis eius, nec habet aliquid in quo dormiat, si clamauerit ad me exaudiam eum, quia misericors sum. & Leuit. 25. scriptum est. Si attenuatus fuerit frater tuus, non accipies vsuras ab eo, nec amplius quàm dedisti, time Deum tuũ, vt viuere possit apud te: pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum super abundantiam non exiges. Et Deute. 23. Non fœnaraberis fratri tuo pecuniam ad vsuram, sed absq; vsura, id quo indiget fœneraberis, vt benedicat tibi Deus tuus in omni opere tuo in terra. Sed quamuis Moyses permiserit iudæis dare ad vsuram extraneis, tamen mortaliter semper peccauerunt, & peccãt tales vsuras exercentes, vt inquit Ale. de Ales. vbi supra. q. 7. Nã ideo permisit dare ad vsurã alienis quia videbat eos taliter inclinatos, q dedissent etiam suis proprijs, nisi dare possent alienis. Et ita concessit etiam dare libellum repudij vxoribus ne occiderent eas, propter duritiam cordis sui, vt inquit Saluator. Matth. 19. tamen diuino puniẽtur iudicio de mortali crimine. Quæ omnia confirmat Nico. de Lira, super Deute. 23. c. Et sic patet auctoritate legis Mosayce, vsuram esse detestabilem. Similiter auctoritate prophetica. Nam Neemiæ. 5 cap. dicitur. Increpaui optimates magistratus, & dixi eis, vsuras ne exigatis a fratribus vestris, sed centesimam pecuniæ frumenti, & vini & olei, quam exigere soletis ab eis, date illis, & Prou. 28. dr. Qui cógregat diuitias ex vsuris & fœnore, in malũ suum cógregat eas. Et Psal. 14. di. Dauid. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? & sequitur, qui pecuniã suã non dedit ad vsurã. Et Psal. 54. ait. Nõ defecit de plateis eius vsura, & dolus. Et Psal. 71. etiam inquit. Ex vsuris & iniquitate redimet aĩas eorũ, & Ezec. 18. dicit Deus, Vir si fuerit iustus & pignus debitori reddiderit, ad vsurã non accõ modauerit, & amplius nõ acceperit, vita viuet ait Dñs Deus. Qđ si genuerit quis filiũ latronẽ abhominationẽ facientem, & ad vsurã dantẽ, & amplius accipientẽ, nunqd viuet? non viuet cum hæc detestanda fecerit, sed sanguis eius in ipso erit. prohibetur etiã auctoritate Euangelica. Matth. 5. vbi dicit Saluator, volẽti a te mutuare da illi, & Luc. 6. idẽ inqt. Mutuũ date nihil inde sperantes. Auctoritate quoq; canonica prohibetur. in §. his igitur 23. di. & in c. nec hoc 14. q. 4. & etiã in c. sup eo. de vsuris. vbi Alexãder Papa. Cũ vsurarum crimen vtriusq; testamenti pagina detestetur, super hoc dispensatione aliquã posse fieri nõ videmus, qa cum sacra scriptura prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quisque etiam pro redimenda captiui vita vsurarũ crimine inuoluatur. & in c. cõsuluit. eo. tit. Vrbanus secundus etiã hoc crimen detestatur, & Aug. in epist. ad macedoniũ, & ponitur. 14. q. 4. in c. quid dicam. inquit, q crudelior est qui trucidat pauperem fœnore, q̃ qui subtrahit aliqd vel eripit diuiti. Detestatur etiã maxime hoc scelus idem Aug. super Psal. 36. & hr 14 q. 3. in c. si fœneraueris, & Hiero. super Ezec. & habetur. 14. q. 4. in c. putãt. Greg. quoq;, vt hr 47. di. c. de Petro, improbat vsurarũ voraginẽ, & Ambr. 14. q. 3. c. plerisq;. dicẽs. Esca vsura est, vestis vsura est & quod velis, eis nomen imponas vsura est. s. si exigatur vltra sortẽ. Reprobatur etiam auctoritate phica, vt. n. dicit in lib. de moribus philosophorũ. Sixtus pithagoricus dicebat. Qualem vis tibi proximũ tuum esse, talis esto & tu proximis tuis. & Tullius. in 3. de officijs ait. Detrahere aliquid alteri, & hoiem hoĩs incõmodo, suũ augere commodum, magis est cõtra naturam, q̃ mors. Vnde si vnusquisq; nostrũ ad se rapiat cõmoda aliorũ, detrahatq; cui subuenire possit emolumenti sui gratia, cõitas hominum, & socie-

Moyses quare pmisit iudæis dare ad vsuram.

A canonice phibetur & a sanctis.

A philosophis quoq; reprobatur vsura, & etiam a poetis.

ſocietas euertatur, neceſſe eſt. Arator quoq; poeta lib. 1. ait. Auri ceſſet amor, qui pectora ſemper adurit. Quo capitur mortale genus. & Virgil. 2. Eney. inquit. Pollidorum obtruncat, & auro vel potitur, quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? Et Oratius in epiſtolis, epiſtola prima, inquit deriſiue. O ciues ciues q̄renda pecunia primũ eſt. Virtus poſt nũmos. Auctoritate quoq; legũ ciuiliũ reprobatur vſura. Nã in l. 1. C. de vſuris di. gl. q̄ vſuræ peſſimo iure debentur.

Nullo modo cõcedun tur vſuræ, et aſſerẽtes ipſas poſſe fieri ſine peccato ſunt hæretici.

ITem in iure ciuili approbantur quatuor concilia, in quibus vſuræ prohibentur, vt patet. C. de vſuris. l. 1. in gloſ. vbi dicitur, quòd nouo iure tolluntur ex toto vſuræ, vt in autentico de eccle. tit. §. 1. Non enim inferior poteſt tollere legem ſuperioris. ff. de arbitris. l. nam & magiſtratus. Nec ſeruus legem Domini ſui. C. de pactis. l. ſeruus. Cum ergo vſura ſit contra legem Dei, vt ſupra patuit, ideo lex humana non potest eam concedere, quapropter eccleſia ſtatuit, ne vllo modo vſuræ accipiantur. 47. diſtinctio. c. quoniam. Et in clemen. ex graui de vſuris, dicitur. Quod quicunq; pertinaciter aſſeruerit vſuras poſſe fieri ſine peccato, pro hæretico debet condẽnari, & ibidẽ excõicant excõicatione maiori, tã ptãtes q̃ capitanei, correctores, & cõſules, & q̃cũq; alij, ſtatutũ facientes, q̄ vſuræ poſſint exigi. Item qui ad ſoluendum vſuras, compellunt, & iudices qui ſoluendas eſſe vſuras iudicant, & qui operam dederint, q̄ vſuræ ſolutæ non repetantur, & qui ſtatuta edita in vſurariũ fauorem, infra tres menſes non deleuerint de libris, ſi poſſunt. Et qui ſtatuta, vel conſuetudines ſuper vſuras præſumpſerint obſeruare, omnes ſunt excommunicati, vt patet, in dicta ele. ex graui de vſur. Vnde dicit Ale. de Ales, & Hoſtien. ac Innoc. vbi ſupra, quod ab omnibus legibus vſuræ prohibentur. Nec aliqua lex ciuilis concedens vſuras eſt ſeruanda. Nec valet, quia cum inferior non habeat imperiũ in ſuperiorem. c. innotuit. extra de elec. Ergo non potuit Imperator terrenus tollere legem diuinam, quę prohibet vſuram vt ſupra, nec etiam canonicam. Leges. n. non dedignantur ſacros canones imitari, vt in autentico, vt cle. apud proprios epiſ. conue. §. ſi vero eccleſiaſticum. col. 6. prætereа cum dicat Ariſ. 1. Poli. quod vſuraria acquiſitio pecuniæ, eſt maxime præter naturam, etiam inquit Tho. 2. 2. q 78. art. 1. quòd eſt contra naturalem iuſtitiã. Ideo leges concedentes vſuram omnes ſunt illicitæ, & non ſeruandæ, quia contra ius naturale, nulla lex valet. c. quæ cõtra mores. 8 di. & di. 6. §. his ita. & c. flagitia. 32. q. 7. Ideo Dominus Anto. de But. ſuper rubrica. extra de vſu. Licet referat Cyn. & Iac. de Bella per. di. quòd lex humana poteſt ex cauſa permittere vſuras, tamẽ ipſe concludit contrarium, quia quo ad forum conſcientiæ, etiam Imperator eſt ſubiectus iuri diuino, & canonico, vt in c. duo ſunt. 86. diſt. Vnde concludit quòd vſura nullo modo poteſt permitti ab aliqua lege, ſub ratione vſuræ. Vſurarij ergo omnes ad infernales pœnas deducentur, & ſecum trahent ſuas vſura, non reſtituentes, aut eorum vitia immittantes.

Videbũt q̃n ſunt excõicati cõpellentes ad ſoluẽdũ vſuras, & multa alia.

Vſuras nulla lege permitti poteſt

Nam legitur, quòd quidã ſanctus vir ſemel raptus, fuit ad pœnas infernales videndas delatus. Vbi vidit quendam vſurarium, qui cũ prius eſſet pauper, & vſuris factus fuerat diues, ſed in breui mortuus, fuerat in profundo inferni ſepultus. Arbor autem lata, & magna de eius viſceribus aſcendebat, & in ramis illius appendebantur multi homines vtriuſq; ſexus, & flamma horribilis aſcẽdebat de profundo inferni, & cruciabat horribiliter illum qui erat in imo, & omnes alios qui erant in ramis ipſius arboris. Et reuelatum fuit illi S. Viro, quòd illi omnes. Viri, & mulieres habuerant originem ab illo vſurario, qui erat in imo. Et ideo q. a. ſcienter poſſederant bona male acquiſita illius vſurarij, cuius fuerant hęredes, tali cruciatu in ęternũ cũ eo cruciarent. Et idẽ fieret de oĩbus alijs, ab illo deſcẽdentibus, ac pdictas vſuras poſſidẽtibus.

An cõcedẽtes domus vſurarijs ad fœnus exercẽdum ſint excõicati.

SEd hic q̃rit, cũ ſint excõicati illi q faciũt leges de vſuris, & oẽs faciẽtes eas obſeruari, vt ſupra patuit. Quid ẽ de illis q. vſurarijs cõcedunt domos ad fœnus exercẽdũ? Rñdeo, q̄ nec collegiũ, nec aliqua vniuerſitas, aut ſingularis pſona debet pmittere, q̄ vſurarij alienigenę, ſ. nõ non oriundi de terris ipſorum, publice exercere volentes vſuras, habeant domos conductas, ſeu aliter habitent in

terris

terris suis. Sed omnes infra tres menses expellēdi sunt de terris suis. Et nemo potest eis locare, aut alio titulo concedere aliquam domum ad fœnus exercendum. Contra facientes autem si sunt Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi incurrunt ipso facto suspensionem. Si autem sunt minores clerici incurrunt excommunicationem. Et si est collegiū, vel vniuersitas, incurrit interdictum. Et si talem sententiam per mensem sustinuerint, ex tunc terræ eorum sunt interdictæ, quādiu ibi vsurarij morantur. Si vero sunt laici debent per ordinarios ecclesiastica censura compelli, & hæc omnia habentur in c. 1. de vsur. lib. 6 & secundum Dominum Petrum de Anch. Pœna huius capituli obtinet contra omnes vsurarios tam Iudæos quàm Christianos, cū indistīcte loquatur sicut & clemen. ex graui, de vsur. quæ comprehendit etiā Iudęos vt patet ibi per glosam super verbo censura, & idem tenet Paulus de Eleazaris, ibidem, & Dominus Dominicus de sancto Geminiano, in capitul. vsurarum. de vsur. libro 6. & Dominus Laurentius de Florentia, in tractatu de vsuris. quæstione 146. & Bald in quodam consilio quod incipit. Inter iudęos. Si autem domus locetur vsurario non alienigenæ, sed oriundo de terra illa, talis locans licèt peccet mortaliter, tamen non incurrit censuras prædicti capituli, secundum gl. ibi.

An liceat accipere ad vsuram sine peccato.

SEd hic quæritur, nunquid liceat accipere ad vsuram? Et respondet Tho. 2. 2. quæstione 78. & Ricard. in quarto distinctione 15. articul. 5. quæstione quinta, quòd ad hoc vt quis possit accipere ad vsuram sine peccato, oportet quòd mutuans sit de separatus, ad mutuandum sub vsuris. Si autem inducatur, peccat mortaliter, eum inducens, etiam si sit in necessitate, quia minus malum est illi rapere violenter ea quibus indiget, quàm facere ipsum per vsuram peccare mortaliter. Quia in extrema necessitate omnia sunt communia. ff. ad legem Rodiam, de Iac. l. secunda. §. cum in eadem & capitul. si quis propter necessitatem. de fur. Item requiritur, quòd accipiens ad vsuram sit in necessitate. Tūc enim excusatur. Argumentum ad hoc 23. quæstio. 1. c. quid culpatur. Intelligitur autem necessitas, quamuis nō sit extrema, dummodo homo non accipiendo tale mutuum, notabiliter damnificaretur, vel notabilem penuriam pateretur, secundum Ricardum vbi supra, & Monaldum in summa sua. in tit. de vsur. vbi dicit quòd qui ex necessitate accipit ad vsuram, non peccat. Sed mortaliter peccat si sine necessitate. Sicut faciunt illi qui propter pompas faciendas, vel propter aliquid illicitum peragendum, accipiunt ad vsuras. Et eiusdem sententiæ est sanctus Bonauentura. in 3. distinctio. 28. & Alexander de Ales. in quarta parte summæ, in tractatu restitutionum. Et hæc omnia habentur in summa confessorum libro 2. tit. 7. q. 44. & dicit Innoc. in capitul. super eo. de vsur. quòd imminente necessitate, sine qua non potest quis commode viuere, debet primo induci mutuans, vt gratis mutuet. Et si nō vult, tunc potest accipi.

Mediatores vsurarū an mortaliter peccent.

SEd quid dicemus de mediatorib⁹ vsurarum? Respondeo secundum Ricar. vbi supra, quòd mortaliter peccant, si proximum sub vsuris mutuare nolētem inducunt ad fœnerandum. Argumentum in c. sicut dignum. §. qui vero. de homi. Item si quærunt mutuum sub vsuris pro his qui non indigent. Medium enim sapit naturam extremorū. 2. Ethic. O quot propter hoc scelęratissimum vitium ad tartara descendunt, tam principales, quā mediatores. O diabolici vsurarij scitote, ꝙ nisi restituatis vsuras, diabol⁹ vos portabit. Legitur. n. ꝙ in valentia quidā qui multa lucra iniusta fecerat mortuus est, non restituens illa, atq; inductus habitu minorum, & ad conuentū eorum deportatus est, & sepultus. Et ecce circa horā noctis duo aduenīūt, quorum vnus erat Albus, & alter niger. Et pulsantes ad ostium dicunt portinario. Vade & voca talem magistrum theologiæ. Quo veniē te, dixit ille Albus. Veni mecū, & noli timere. Perrexerunt ergo ad ecclesiam, in qua ille miser erat sepultus. Et ille niger diabolus aperuit sepulchrum. Et corpus extraxit, & tunc dixit. Vade magister, & aufer corpus Christi, qđ indigne assumpsit, & habet in ore. Quo facto, dixit ille Albus.

Exēplum de quodā vsurario.

Albus. Aufer ei habitum. Quo denudato, statim diabolus corpus illud asportauit, inaudito fetore ibi relicto. Quæ omnia ille, magister sequenti die, ad terrorem aliorum publice enarrauit. Sed o feneratores perditi, & maligni, vultis quòd ostendam vobis dare ad vsuram sine peccato? Audite quid Prouerb. 19. scriptum sit. Feneratur Domino qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suã reddet ei. De hoc autem legit exẽplum in historia Martiniana vbi habetur, quòd Tiberius Secundus Imperator Romanorum Christianissimus, omnes Palatij thesauros, pauperibus dedit. Et cum ab augusta velut bonorum rei publice dissipator argueretur. Respondit, confido in Domino, quòd amore eius elemosynas faciendo pecunia non deerit fisco. Vnde quadam die, cum per imperiale palatium transiret, vidit in pauimento tabulam marmoream signo Crucis sculptam. Quam cum eleuari fecisset dicens, indignum esse signum Crucis pedibus conculcari, quod frontibus hominum debet impingi, apparuit sub illa, alia tabula eodem modo sculpta. Cumque & illam leuari fecisset apparuit, & tertia, simili modo sculpta. Quam cum etiam leuari fecisset, inuenit sub ea thesaurum quasi infinitum latentem. Quem imperatrici cum gaudio ostendens ait. Ecce, augusta quàm fidelis est Deus noster, qui multo plura mihi restituit, quàm pro eius amore pauperibus dedi. Hic autem Imperator regnauit anno Domini. 625. Date ergo Deo ad vsuram, a quo recipietis non decem, aut viginti, aut triginta quadraginta, pro centenario. Sed centum &, plus pro denario. Ait enim Saluator. Matth. 16. Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis. Ad quam &c.

Exẽplũ de Tiberio Imperatore elemosynas faciente.

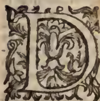

EODEM

EODEM DIE
POST PRANDIVM, ITERVM DE VSVRA,
SCILICET DE EIVS PERPETRATIONE, ET EXCVSATIONE.

SERMO VIGESIMVS SEPTIMVS.

Vsurarij assimilantur morsui aspidis.

E Siria eggressi sűt latrunculi, 4. Reg. 5. & in epistola occurrẽtis feriæ, inquit Chrisost. super Matth. Similis est pecunia vsurarij morsui aspidis. Percussus enim ab aspide quasi delectatus vadit ad somnum. Et per suauitatem soporis moritur, quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic vsurarius accipiens pignus, gaudere facit ad modicum recipientem pecuniam, secundum paulatim eius substantiam perimit. Et totum pignus conuertit in debitum. Ecce quod exitus manifestat, quod ante celabatur. Vsurarius enim seruire ostendebat, & deuorare intendebat. Proinde similis est scorpioni, qui lingua sua uiter lingit, & cauda mortifere pungit.

Assimilantur etiã scorpioni.

Vsurarius cui assimiletur.

GVilbertus autem de Tornaco ordinis nostri exponens illud Psalmistæ. A dæmonio meridiano dicit, quòd vsurarius maxime assimilatur diabolo, qui neque die, neq; nocte quiescit, dum eius pecunia semper lucratur, & crescit. Et velut diabolus omnes spoliare contendit, & spoliatos in desperationẽ mittit. Scotus quoq; in 4. dis. 15. q. 2. ait contra vsurarios, quòd si quis habeat pecuniã pro aliquo tempore sibi inutilem, si proximus indigens est, & mutuo illam petat. Si non mutuat sine omni spe lucri vsurarij, mortaliter peccat, quia contra præceptũ naturæ facit. Sicut enim naturaliter in corpore humano stomacus non suscipit de alimento, nisi quod sibi est necessarium, reliquum vero communicat alijs membris. Sic cum omnes simus vnũ corpus in Christo Iesu, secundum quod ait Apostolus ad Roma. 12. & 1 ad Cor. 12. & habetur etiam. 7. q. 1 c. omnes. & in c. damnamus. de summa Trinitate, & fid. catho. Ideo omnis Christianus habens pecuniam sibi inutilem, tenetur illã proximo in necessitate mutuare, qui potest sibi de ea facere vtilitatem, & subuenire suæ necessitati. Vnde quãtum malum sit vsura demonstratur Exo. 22. Vbi appellatur oppressio proximi. Philosophus quoque. 1. Polit. 8 dicit, quod vsura Græce dicitur Cathos, quod est partus latinæ. Quia contra naturam pecuniæ vult vsurarius, quòd pecunia pariat sibi lucrum, & generet fructum. Hoc tamen miraculũ

facit vsura, q per eam nascitur aurum de argento. Dicit quoq; Plinius 33. libr. naturalis historiæ. Quod pessimum sceلus fecit qui primus ex auros denarium signauit. Est autem sciendum, q licet aliqui doctores dicant, q dominium trāsfertur in vsura. Inter quos est Vldericus, & gl. 14. q. 4. c si quis vsuram. & habetur in summa confes. lib. 2 tit. 7. q. 15. Tamen alij q plures tenent, q non transfertur dominium rei acceptæ per vsuram. Et hoc videtur tenere gl. Bernardi, & Inn. in c. cum tu, ad finem de vsur. Et idem tenet Vgo. & Ray. in tit. de decimis. & Alc. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu de 7. præcepto decalogi. Et Sco. & Ricar. ac sanctus Bonau. in 4. dist. 15. & mouentur inter alia, per textum in c. si quis vsurā. 14. q. 4. vbi Ambr. ait. Siquis vsuram acceperit, rapinam facit in rapina autem nō transfertur dominium. Ergo nec in vsura. Quæ autem opinio sit verior, ad præsens non diffinio. Sed secundum opinionem secundam, bene dicunt verba proposita. De Siria eggressi sunt latrunculi. Siria. n. secūdum Hieronymum idem est quod humecta, & significat auaritiam, q semper humectatur diuitijs, & semper sitit. Vnde Iacobus Beneuegtanus. ca. 9. sui libri dicit. Idropico similis, nunquā satiatur auarus. Ex lucro lucri multipli cando sitim. Super quibus verbis, de auaritia tractaturi duo videbimus. Primum erit de vsuræ æquiparatione. Secundum vero de eius excusatione.

Dominium transfertur in vsura.

Intentio sermonis ac ei' diuisio.

PARS PRIMA.

De vsuræ perpetratione scilicet quot modis perpetratur.

SCIENDVM est, q hoc maledictum vsuræ vitium diuersimode cō mittitur, & a diuersis personarum generibus. Primi quorum sunt nobiles, qui nolunt laborare. Et ne pecunia eis deficiat paulatim consumendo, tradunt eam mercatori, vel campsori, intendētes principaliter recipere annuatim ad discretionem eorum. Saluo tn̄ capitali. Et similiter faciunt viduæ, dātes mercatoribus dotes suas ad discretionē quæ cōmittunt vsurā. Similiter cū prædictis nobilibus, & viduis, vsurarij sūt illi q dāt mercatoribus, aut artificibus pecuniā, vt cū ea negocient, cū hac intētione principali, quia sperant ab eis aliqđ lucrū. Et aliter non deponerent. Et quāuis sine pacto hoc faciant, tn̄ vsurā committunt. 14. q. 3. c. vsura Nec excusat eos, q exponāt se periculo, q a mercatores apud quos deponunt, pñt fugere, & deficere in bonis. Nō enim illud lucrū sperāt ratione huius periculi, sed ratione mutui Quod nō licet, vt expresse dicitur in c. nauigāti. de vsur. Et q̄uis ipsi vocent hoc depositū, tn̄ clare est vsura. 14. q. 3. c. si fęneraueris. Et ratio huius est, quia capitale nō currit ad periculū ipsius tradētis. Propterea tales quicqd percipiunt de lucro, scđm Bald. extennuar sortē. Non. n. est depositū, neq; societas. ff. p socio. l. muti⁹. Et iō tales sūt vsurarij, vt inquit gl. in c. plerisq;. 14. q. 3. & concordat Azo. & Accur. & multi alij doctores in l. si nō fuerint. ff. pro socio. Similiter inueniuntur quidā qui mutuant pecunias diuersis personis, accipiētes in pignus, vel hypothecā domos, vel agros, aut alias res sub nomine securitatis, sed fictū, seu vsum dicti pignoris interim volunt habere, quousq; restituatur eis pecunia, non computando in sortem ipsum fictum seu vsum. Qui omnes committūt vsuram, vt patet in c. 1. de vsur.

Nobiles quō committūt vsuras.

SEcundo cōmittunt vsuram multi mercatores, & artifices qui vēdunt ad credentiā vsq; ad certū terminū. Et pp̄ter hāc dilationem solutionis appræciant rē plus q̄ valeat. Hoc. n. fit in fraudē vsurarū c. in ciuit. & c. si. de vsur. Tertio fit alius contractus in fraudē vsurarum quē ponit Ale. de Ales. in 3. parte summę, in tractatu de 7. præcepto decalogi. Cū. n. aliqs indiget pecunia, vadit ad diuitē rogans vt mutuet sibi, offerēs pro securitate hypothecam bonorum suorum. Cui ille respōdet. Nolo mutuare. Sed paratus sum emere pro eodem prætio. Et vsq; ad certum tempus retrouendere tibi pro eodē pretio. Secundum. n. Host. hic contractus præsumitur fieri in fraudem vsurarum. Maxime quando est inæqualitas in ptio. Vt quia ille vult emere multo minori ptio q̄ valeat res. Et hoc dixit ipse Host. in c. ad nostram. de emp. & vend. per illum textum. Et per legem quamuis. §. si cum esset.

Mercatores quō committūt vsuras.

Emens cum pacto de retrouendēdo quō vsurā committūt.

effect. ff. ad veleia. Et idem tenuit glo. in c. cōquestus, de vsur. quæ licet postea sub dar. Et præcipue si emptor cōsueuit exercere vsuras, nihil facit contra. Quia talis dictio præcipue siue præsertim, & maxime denotat, idest esse, si illud non sit in facto, vt notatur in l. 1. C. de rescin. ven. Idem etiam videtur tenuisse Papa in c. illo vos de pigno. ibi. Ex duobus tamen quæ in pacto fuerunt expressa, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, &c. Vbi videtur ꝙ ex duobus adminiculis possit quis præsumi fecisse cōtractum in fraudem vsurarum. Et consequenter ꝙ non requirantur tria, de quibus infra dicetur. Hanc quoq; opinionē tenuit Albericus de rosatæ, in l. emptione. C. plus va. quod agi. dicens ꝙ ita in facto obtinuit coram peritissimis viris. Et idem tenuit Speculator in tit. de vsu. in versi. si autē contractus in fraudem vsure &c. Et idem tenuit Ioannes de anania in c. conquestus. de vsur. Et in suo cōsilio. 58. qđ icipit, visus instrumētis, & Panor. in suo consilio. 76. in versi. ꝙ aūt secūs cōtractus. Idē quoq; tenuit Ioānes de imo. in c. ad nostrā. de. em. & ven. dicēs, ꝙ hæc est cōis opinio. Et dñs Ioā. de Castilione ibidē dicens, ꝙ hāc opinionē tenuit totū collegiū Mediolanense, & Papiense. Et idē tenuit dñs Sigoorinus de Amadeis de Mediolano in suo cōsilio qđ incipit. Certo tēpore Ioānes de Homedijs. Cui consilio subscripserunt dominus Benedictus de plumbino. d. Raphael Fulgosius. d. Thadeus de Vicomercato. d. Prosdocimus de Comitibus. d. Franciscus de capitibus liste, dñs Henricus de Alanio, dominus Alexander, & dominus Benedictus de Doctoribus de Padua, & domious Antonius de Roselis prout refert dominus Bartho. Cepolla doctor Veronensis in suo tractatu, de simolatis contractibus, & dominus Nelus de sancto Geminiano dicēs, quòd quotidie ex illis duabus coniecturis retractantur contractus, tanquam vsurarijin curijs Episcoporum. Et idem tenuit dominus Ioannes de Petrueijs dicens, cum prædicto doctore in l. emptione. C. plus va. quod agi. quòd ita communiter tenetur a doctoribus, & ꝙ ita iudicari vidit. Et idem tenet Ioannes de Prato in l. rogasti. §. si tibi in fine. ff. si cer. pe. & dominus Baptista de sancto Blasio, in suo consilio, quod incipit. In causa domini Antonij de Susannis. Vbi hāc opinionem dicit esse cōmunem, & ipse fuit iuris vtriusque doctor eximius. Et idem tenuit Gof. in summa, in tit. de pigno. in fi. Idem quoque tenuit Vgo: quem refert Archi. in c. plerique. 14. q. 3. & Raym. in summa, qui dicunt, quòd si talis emens emat bona fide non peccat, propter pactum solum de retrouendendo, quia talis emptio, & venditio est licita. C. de pac. inter emp. & vēdi. l. si fundum, & ff. de in diem adiec. l. quotiens. Si autem vltra pactum de retrouendendo fit inæqualitas in prætio tunc iudicabitur vsurarius, vt etiam dicit Archi. vbi supra, per capitulum ad nostram, de emp. & ven. in quo capitulo ditit Inno. quòd paucitas prætij non facit præsumere vsuram, nisi addatur alteri coniecturæ, videlicet quòd venditor possit redimere. Hosti. quoq; in summa, in tit. de emptione & ven. §. fi. ver. illud autem notatur, reprobat illum cōtractum, cum duabus prædictis conditionibus, scilicet de retrouendendo, & paucitate prætij, & dicit. Quandoq; trāsitur de contractu ad contractum in fraudem legis, vt quando accedo ad vsurarium, & volens recipere mutuum ipse non consentit, quia timet de vsuris. Sed dicit, quòd emet si voluero. Si hoc dicunt testes, qui fuerunt mecum, quòd talia verba habuimus. Et venditio fit longe citra iustum pretium, vel prope iustum prætium. Sed constat, ꝙ emptor est vsurarius, & quod ego si possem nullatenus habeo animū vendendi, talis cōtractus non valet. d. c. ad nostrā. de emp. & vendi. hæc ille. In quo c. dicit Ioā. An. Experientia docuit, ꝙ vsurarij dimissis contractibus mutui inchoauerūt facere cōtractus emptionū cōditionaliū. s. cum pacto de retrouendēdo rē. Postea ne forma cōtractus ex vi illius pacti iudicaret illū vsurariū, cœperūt facere bina instrumenta. Primum pure emptionis, secundum promissionis de retrouendendo. Hodie vero oportet debitorem indigentem pecunia confidere vsurario, sicut sacristæ, faciendo sibi instrumentum

Contractus de retrouendendo, vbi est inæqualitas pretij, non est licitus.

purè

purè venditionis: hæc ille. Idem quoq; ꝙ talis contractus sit illicitus, quando cum pacto de retrouendẽdo est inequalitas pretij, tenet Ant. de bu. in c. in dioecesi. & in c. conquestus, de vsur. Maxime autem præsumitur talis contractus vsurarius, si in pacto de retrouendendo ponatur, ꝙ in reddendo precium aliquid plus soluatur q̃ emptor dederit, vt inquit Monal. in summa. Hoc enim proprie est vsura. c. plerią; 14. q. 3. licet palietur contractu emptionis. Item si ponatur in contractu venditionis, ꝙ periculum rei pertineat ad ipsum venditorem, vsq; ad tempus sibi concessum ad redimendum. Hoc enim est contra naturam emptionis. Nam res empta debet pertinere ad periculum emptoris ff. de peri. & con. rei ven. l. id quod. Vnde hoc præsumitur factum in fraudem vsurarum. Nam potius debent attendi rerum effectus, q̃ verborum variatio, siue circuitus. c. relatum. de ele. non resi. & c. cum quid, de reg. iur. lib. 6. & l. ab Anastasio, C. man. Nec est fraudibus cedendum, sed obuiandum c. quanto. de diuor. Item potest præsumi fraus vsurarũ si quis propria prædia vendat, ad huiusmodi contractus faciendos. Quia non est verisimile, ꝙ intendat emere aliena qui própria non in vtiliora vendit. Cũ hæc sint contraria. Et nemo præsumatur velle contraria agere ex incontinenti. l. non ad ea. ff. de condi. & demon. Itẽ præsumitur fraus in isto contractu, qñ fit in loco, in quo solet fieri talis palliatio vsurarum. Nam præsumitur actum, quod est consuetum. ff. de edi. edic. l. ꝙ si nolit. §. quia assidua, & ff. de aqua plu. ar. l. si prius. §. si recte. Super omnes autem coniecturas est, si ipse emptor est vsurarius, quia præsumitur id agere qđ facere consueuit. l. vel vniuersorum. ff. de pigno. act. & c. semel. de reg. iur. lib. 6. & l. si eui. §. hisdem. ff. de accu. Et facit quod notat in simili Inno. in c. suam. de pœnis, in pœna apposita ab vsurario in contractu. est tamen sciendum, ꝙ Iacobus de arena, in d. l. emptione. C. plus valere quod agitur, tenet, ꝙ ad hoc, vt q̄s possit iudicari vsurarius in tali contractu, debent cõcurrere tria, scilicet ꝙ emptor sit consuetus fœnerari, & quòd interueniat in iustum pretium, & quòd fit pactum de retrouendendo. Et idem tenet Cy. ibidem, in 4. q. Et dicunt, ꝙ non sufficerent illa duo, scilicet modicitas ꝑtij, & pactum de retrouẽdendo. Et ꝙ in d. c. illo vos. de pig. & in c. ad nostram de empt. & vendi. interuenerunt alia adminicula, q̃ prædicta duo tantum, vt patet in illis capitulis, prout etiam notat Ioã. An. in d. c. illo vos. Bal. quoq; in d. l. emptione. post Odofredum ibidem. Et in c. 1. de feudo dato in vicem legis commissoriæ, in vsi. vnde feu. tenet hanc opinionem quòd prædicta tria requiruntur, quam etiam tenet Petrus de anch. in dicto. c. illo vos. & Car. in d. c. ad nostram, & in dicto. c. illo vos. asserens se ita consuluisse in quadam quæstione facti. Et idem consuluit Paulus de cast. in suo cõsilio. 325. quod incipit. In causa mota ꝑ dominã Dorotheam, in 2. coll. Et multi alij doctores idem consuluerunt, maxime Alexan. de Imol. in suo consilio. 120. in 4. volumine. Quod incipit. Viso processu causæ vertentis, in fi. Et hoc etiã tenuit dominus Bartholomeus cepolla vbi supra, in 6. casu principali, vbi ait. Secundum istam opinionem, vidi consultum per multos præclarissimos doctores canonistas. Et istam opinionem semper tenuit, & consului pro veriori. Et nunc teneo, & ita consulere, & iudicarem, si casus occurreret. Quia hæc opinio pluribus auctoritatibus, & rationibus comprobatur, hæc ille. Qui ibidem multa argumenta facit pro hac opinione. Dominus quoq; Laurẽtius de rodul. in suo tractatu de vsur. super c. consuluit, de vsur. q. 60. idem tenet, & refert ꝙ dominus Laurentius de Pinu in suo tractatu restitutionum, dicit ita seruari in pratica, scilicet quòd illa tria requiruntur. Sed quicquid sit de rigore iuris, & consuetudine humani iudicij in foro cõscientiæ, attendenda est voluntas, & intentio contrahentis. Si enim hic contractus sit factus in fraudem vsurarum, licet non sint omnes istæ coniecturæ. Tamen quo ad Deum talis emens est vsurarius, & tenetur ad restitutionem, secundum Alexãdrum de Ales vbi supra, & Monaldum in summa, & Angelum, in l. 2. C. de pac. inter emp. & ven. & Ioannem

Ad hoc qđ aliquis debeat iudicari vsurariꝰ in cõtractu

de retrouendendo, tria debent concurrere.

Quid in foro conscientiæ de his cõtractibus sit censendum.

nem de Anania, in c. conquestus, de vsuris.

Vide et quo cõmittatur vsura in emptione possessionis.

QVarto hoc vitium vsuræ committunt quidam qui emunt possessionem, vel domum, valentẽ mille pro quinque centum, vel sexcentũ, aut circa. Deinde locant eam, siue dat ad emphitheosim ipsi venditori, habita consideratione prætij, in emptione soluti. Recipientes pro ficto annuo quinq; pro centenario soluto. Iste enim contractus est illicitus. Et præsumitur factus in fraudem vsurarum, secundum communiter doctores in d. c. ad nostram. de empt. & ven. & in d. c. illo vos. de pigno. & Hosti. in summa.

Lege casum istum.

PRO meliori autem declaratione prædictorum, non inconueniens videtur subdere vnum consilium de libellis, qđ annis iam quatuordecim transactis edidi super casu infrascripto, videlicet. Titius vẽdidit Martino fundum valentem mille, cum pacto de retrouendendo infra decem annos, vel in perpetuum. Deinde accepit illum a dicto Martino in emphiteosim pro quinquaginta omni anno, cum dicto pacto, quòd possit redimere &c. quæritur quid iuris?

CIrca hunc casum examinanda sunt quinque. Primo vtrum talis emptio cum pacto de retrouendendo secure possit fieri, & cum bona conscientia, præsupposito, quòd habeant bonam intentionem emendi, vel vendendi, sine fraude, sicut ipsi dicunt. Secundo quærendum est vtrum in tali re empta, possit constitui noua emphiteosis perpetua, cum ante nunquam fuerit data alicui in emphiteosim. Tertio vtrũ iste emptor prædicti fundi possit ipsum dare in emphiteosim dicto venditori, cum ipso pacto de retrouendendo. Quarto vtrum dictus emptor possit accipere ex dicta emphiteosi quinquaginta omni anno, idest quinq; pro centenario pecuniæ solutę. Quinto & vltimo vtrum doctor requisitus an talis contractus possit secure, & cum bona conscientia fieri, debeat respondere, quę sic.

Emptio cũ pacto retro uendendo à licite possit fieri p parte negatiua aliqua adducuntur.

QVO ad primum respondent quidam, quòd non videtur bonum facere talem contractum, quia licet non possit dici vsurarius pręsupposita intentione non simulata, tamen potest præsumi contra ipsum, & a multis reputabitur factus in fraudem vsurarum. Et ratio est, quia secundum eos iste contractus emptionis cum pacto de retrouendendo, inuentus fuit a principio ab vsurarijs ad paliandas vsuras, qui volunt in veritate mutuare, & paliare vsuram sub nomine emptionis, & hoc asserunt dicere Host. & Ioã. An. in c. ad nostram. de emp. & ven. ergo &c. Secundo non videtur bonum hoc facere, quia difficiliter potest cognosci mera intentio quæ sustinet hunc contractum. Et si sit homo prudens quęrens diligenter latebras conscientiæ, inueniet eorum intentionem non esse ita rectam emendi, & vendendi sicut asserunt. Eo maxime, quia talis vẽditor non habet in voluntate sic cõtrahere, nisi cum pacto de retrouendendo, & sic non habet voluntatem alienandi. Tertio quia cum talis casus possit admittere multas fraudes, & varie super eo sentiant iuris doctores ac theologi, propter eius periculum, tutius est non facere, quia plus expedit animæ, vt notant doct. in c. in ciuitate, de vsur. tex. in c. cõsilium, de obser. ieiu. glo. in c. vnico de seru. in or fa.

2. Pro negatiua arguitur.

3. Pro negatiua.

SED his non obstantibus, dico q̃ in contrarium est veritas, & quòd hic contractus licite potest fieri, ac cum bona conscientia, nec est aliqua iusta causa quare debeat præsumi, vel suspicari vsurarius vel factus in fraudem vsurarum. Quod sic probatur. Cui non competit diffinitio, non potest competere, nec debet attribui diffinitum, vt notatur in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. & in l. 1. ff de dolo. & in c. cum causam, de rapto. Sed huic contractui nullo modo potest competere aliqua diffinitio, siue descriptio vsuræ, vt patet discurrenti oẽs diffinitiones, siue descriptiones vsuræ, positas, in secunda parte præcedentis sermonis in princ. ergo. &c.

Pro parte affirmatiua prima ratio

PRęterea secundũ doct. in c. 1. de vsur. & Theologos. in 4. di. 15. Vsuræ vitiũ non committitur, nisi in mutuo vero,

2. Ratio.

vel

vel paliato, vt etiam notat Archi. in c. 1. de vsur. in 6. in glo. in verbo. publice. & allegat in argumentum. 14. q. 3. c. 1. secundum Ray. & Gof. & probatur in c. cõsuluit. de vsur. ibi in his casibus &c. & dum allegat illud dictum euangelij Lucæ. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes, & de alio contractu non loquitur. Sed in isto contractu non est mutuũ verum, nec paliatum, ergo in eo non potest esse vitium vsuræ, ꝙ enim non sit mutuum verum, patet ex diffinitione mutui, de qua in l. 2. ff. si cer. pe. & de hoc nemo dubitat, ꝙ vero in eo non sit mutuum paliatum etiam est clarum, quia vt præsupponitur in casu, emptor intendit vere emere, & venditor vendere, sicut ipsi dicunt in conscientia. Et ideo est vera emptio, & venditio, ac iustus, & licitus contractus, cum non habebeat defectum in causa materiali, aut efficiente, vel formali, aut finali, cum fiat de re vendibili, & emptibili, & ab his qui possunt emere, & vendere, nec aliquid ponatur in hoc contractu, quod sit contra naturam emptionis, & venditionis, interueniatq; iustum prætium, ac bona intentio vtriusq; contrahentis, cum alijs conditionibus, quæ requiruntur ad veram emptionem, & venditionem, de quibus, in l. 1. & 2. ff. de contrahen. emp. Qua propter talis contractus est ab omnibus admittendus, & approbandus. Quia nihil tam conueniens est naturali equitati, q̃ voluntatem domini, volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi, insti. de rerum di. §. per traditionem.

3. Ratio. PRæterea ad hoc, vt quis ex aliquo pacto committat vitium vsuræ, requiritur quòd ex eo habeat aliquod lucrum in re, vel saltem in spe, secundum notata per doct. in c. consuluit. de vsur. Sed iste emptor nullum lucrum habet, nec habere sperat pro pacto de retrouendendo, imo per hoc damnificat conditionẽ suã. Quia cum talis fundus non valeat nisi millæ, & ipse eum emat dicto prætio, cũ pacto de retrouẽdẽdo, dictus fundus efficitẽ minoris valoris quo ad se, quia ratione dicti pacti, & obligationis quæ est super ipso fundo, non habet ipsum bene liberum, nec eum posset alienare, nisi cum dicta obligatione. Vnde si vellet alteri vendere, esset valde difficile inuenire suum prætium, quod expendit in ipso emendo. Cum ergo per hoc pactum talis emptor faciat meram gratiam, & liberalitatem quandam ipsi venditori, vt dicit dominus Bartholomeus cepolla in tractatu suo de simulatis contractibus, in. §. qui incipit. Ciuis quidam Veronensis, circa medium, & in primo casu principali in prin. Et per consequens faciat opus charitatis. Temerarium esse iudicium ei impingere vsurarum voraginẽ, & eum reputare malefactorem, qui ex tali pacto, quod totum vertitur ad proximi commodum, & vtilitatem magnam erga illum exercet pietatem.

COncludo ergo secundum communẽ omnium doctorum sententiam, in c. ad nostram, de emp. & vendi. & in dicto c. illo vos, de pigno. ꝙ quando quis iusto prætio rem emit, licet faciat pactũ de retrouendendo, dummodo nõ faciat mala intentione, nec vtatur aliqua fraude, cum bona & secura conscientia facere potest. Imo potius meretur, q̃ in aliquo minimo demereatur, quia vt dictũ est istud pactum totaliter cedit, ad venditoris profectum, & consolationem, & fit gratia ipsius, vt patet per legem secundam. C. de pac. inter empt. & ven. cum concor. Et hunc contractum secure posse fieri tenet Vgo. vt refert Archi. in c. plerisq;. 14. q. 3. Et idem tenet Hostien. & Astensis, & Raymun. in summa, & Alexan. de Ales, in tertia parte sũmæ super septimo præcepto decalogi, & sanctus Bernardinus in suis contractibus, & omnes theologi, in 4. di. 15. Et dominus Bartho. cepolla vbi supra, in d. §. qui incipit. Ciuis quidam dicens, quòd tale pactum est licitum de iure ciuili, canonico, & diuino. De iure ciuili patet in l. si fundum, & in l. si a te. C. de pac. inter emp. & ven. & ibi per doc. & in l. quotiens. ff. de in diem adiec. de quo etiam habetur per Ange. de Perusio, in l. ad officium. C. communi diui. in fi. qui etiam in l. 2. C. de pac. inter emp. & ven. dicit. Nota ex hac lege ꝙ illud pactum de retrouendendo eodem prætio, quod apponitur in instrumento quotidie, valet, & tenet, *Respõsio ad dubiũ de retrouẽdẽdo.*

tenet, nec ex hoc probatur contractus pignoraticius, vel vsurarius, & adducit tex. in d.l. si a te. & in l. fi. ff. de lege commis. & in l. qui fundum. ff. de cõtrahen. emp. subijciẽs, quòd fructus perceptos, emptor non restituet, nec computabit in sortem, nisi a tempore more, scilicet quando fuisset in mora restituendi rem ipsi venditori prætium soluenti, vel offerenti. Et hoc quando talis emptor intendebat rem ipsam emere, & non pignori accipere. Similiter dicit Albericus de rosate in d.l. 2. C. de pactis inter emp. & ven. per illum textum, & per textum in d.l. qui fundum. ff. de contrahen. emp. quòd pactum de retrouendendo coniunctum cum emptione, & locatione, non reddit contractum vsurarium, vel illicitum, si non interuenit fraus, vel simulatio, aut læsio ipsius venditoris, cui locatur, & quòd licite potest fieri, in foro cõscientiæ. Et dicit se, ita in facto obtinuisse. Et idem tenet glo. magna in terminis, in d.c. conquestus, de vsur. in verbo. magna. circa fi. ibi. Non est tamen vsura si vendo tibi fundum &c. Dicit quoque Bal. in c. 1. versi. quæro quibusdam pactis, in tit. de fendo dato in vicem legis commissoriæ in vs. feu. quòd ex pacto de retrouendendo, non nascitur contractus fœneraticius, quia nulla lex vel decretũ hoc dicit. Et quia emptio, & venditio, potest fieri ad certum tempus. l. 2. C. de pac. inter empt. & vendi. nisi emptor esset solutus fœnerari, & in fraudem vsurarum instrumenta simulata conficere, vt habetur in regula, semel malus, de regu. iur. in 6. hæc ille. Dicit etiam dominus Bartho. cæpolla vbi supra, in tertio casu principali, in duodecima præsumptione, quòd non est differentia an fiat pactum de retrouendendo, vsq; ad certum tempus completum, vel in perpetuum, quia in vtroq; casu est licitum, nec ex eo insurgit aliqua mala præsumptio, vt est casus expressus, & in terminis in d. l. 2. C. de pac. inter emp. & vẽ. ibi prætium, quandocunque vel intra tempora obtulisse. Vbi hoc notat Bal. in fi. qui dicit, quòd ex pacto de retrouendendo eodem prætio, etiam lucrantem emptore fructus medij temporis, etiam ante moram contractus non præsumitur simulatus. Et idem est de iure canonico, vt probatur in d.c. ad nostram de emp. & vendi. & in c. illo vos, de pigno. Nam ibi tale pactum non reprobatur simpliciter, sed propter dolum & fraudem emptoris, vt ibi patet. De iure quoq; diuino patet hunc pactum de retrouendendo esse licitum per ea quæ habentur Leuiti. 25. c. Vbi dixit dominus filijs Israel. Cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur. Et ideo sic infert dominus Barth. cæpolla, vbi supra di. Et illud ego credo in foro conscientiæ, quòd hoc solum pactum de retrouendendo ad tempus, vel en perpetuum, non inducit aliquãm malam præsumptionem, maxime præsumẽtem contractum esse vsurarium, vel simulatum. Nam si lex ciuilis, & canonica hoc permittit, non est dicendum illicitũ ne inde iniuriarum nascatur occasio. Vnde iura nascuntur. l. meminerint. C. vnde vi. & c. qualiter & quando. el primo. extra de accusa. & facit lex. 2. de indic. vidui. tol. Et quia quid fit lege permittente, pœnam non meretur. l. graccus. C. ad l. iuli. de adul. Et nemo dicitur damnum facere nisi, qui id facit quod ius facere non habet, vt in l. nemo damnum. ff. de reg. iur. hæc ille. Item quoq; tenet Monaldus in summa di. quòd si prædium vendidi tali conditione, vt quandocunque ego, vel habens meus soluerimus prætium, vel sic. Si vsque ad decennium soluerimus, re habeamus prædium, emptor talis prædij, non committit vsuram, si nõ fiat aliquid in fraudem vsurarum, & subdit, quòd facit fructus suos, licet ego postea soluto prætio recuperem prædium, & hoc quando interuenit iustum prætium. Et idem tenet Archiepiscopus Floren. in secunda parte summe capitulo octauo. in. §. qui incipit. alius contractus, & allegat Vlde. idem confirmantem. Et idem tenet Inno. & Ioan. Andr. in capitulo. ad nostram. de emptio. & vendi. & pater Frater Angelus de clauasio, in Angelica sua in vsura primo. §. sexagesimo, & eiusdem sententiæ est Franciscus de platea in tractatu de vsur. capitulo primo. §. quadragesimo. vbi allegat Laurentium de pinu idem tenentem.

Pactum de retrouendẽdo esse licitum iure diuino, ostenditur.

tem. Auctor quoq; pisanellæ, & auctor supplementi in tractatu de vsuris. c. 3. idem affirmant, & omnes summistæ, & Ant. de Bu. in c. conquestus de vsur. Et ibi omnes alij canonistæ.

Soluuntur arg. pro negatiua adducta.

NOn obstant modo in contrarium adducta. Et 1. dum dicitur ꝙ iste contractus a principio inuentus est ab vsurarijs secundum Hos. & Io. An. quia respondeo, quod prædicti doc. hoc non dicunt, sed bene asserunt, ꝙ vsurarij volentes paliarum vsuras inceperunt vti hoc contractu, sed ex hoc non sequitur quin talis contractus esset in vsu, antequam vsurarij inciperent eo vti ad fraudem. Imo per multa tempora ante erat in vsu. Tempore enim iuris antiq. vsuræ permittebantur secundum ꝙ dicit Azo. in summa in tit. de vsur. & hoc patet per l. primam & per totum titulũ. ff. de vsur. Et ideo tunc vsurarij non necesse habebant paliare vsuras hoc contractu, nec eo vtebantur ad fraudem vsurarum, & tamen prædictus contractus venditionis & emptionis cum tali pacto de retrouendendo tunc erat in vsu vt patet per ea, quæ habentur in l. quòd fundum. ff. de contrahen. emp. & in l. quotiens. ff. de in diem adiec. Verum quia postea per Imperatorem Christianum restricta est vsurarum voracitas, vt patet in l. eos. §. circa vsurarum voraginem. C. de vsur. & postea per ius nouissimum in totum prohibita, vt patet in auten. de ecclesi. ti. §. 1. col. 9. & in auten. ad hæc. C. de vsur. & per gl. & doct. in l. cunctos populos. C. de summa Tri. & fide cath. Per ius quoq; canonicum non solum fuit prohibita, vt patet in toto tit. de vsur. & in c. quoniam 47. di. sed etiam diuersæ pœnæ contra ipsos vsurarios sunt constitutæ, & contra eorum fautores & defensores, vt patet in c. 1. de vsur. in 6. & in cle. ex graui. eodem tit. Ideo ex tunc inceperunt vti vsurarij hoc contractu. Cum igitur hic contractus sit licitus imo magnæ pietatis vt supra ostensum est, seqtur quòd cum bona & secura conscientia potest fieri, licet mali eo malè vtantur. Sicut bene facit dans elemosynã virgini bona intentione, licet luxuriosi talibus elemosynis soleant Virgines sub prætextu pietatis ad luxuriam incitare. Et sub specie boni palient rabiem incontinentiæ. Et prædicta probantur per capitulum de occidendis. & 3. q. 5. vbi ait Augu. quod bonum aliquod opus facientibus imputari non debet crimen, pro eo quod aliqui ipso opere male vtantur.

Ad illud quod 2. obijciebatur responsio

NOn obstat secundo, dum dicitur ꝙ difficulter potest cognosci bona intentio taliter contrahentium, quia respõdeo hoc esse falsum. Præsupponitur. n. in casu, quòd ipsi in conscientia dicant, ꝙ bona intentione emendi, & vendendi cõtrahunt. Et ideo credẽdum est illis, quia in foro conscientiæ creditur homini timorato, pro se & contra se, vt dicit Hostien. in summa, & beatus Tho. in quadã q. de quolibet. Nõ est ergo verum, quòd non possit scire nec bene cognosci eorum intentio. Quis enim melius potest scire quæ sunt in homine, quàm spiritus ipsius hominis, vt ait Paulus 1. ad Cor. 2. & Aug in sermone de virginibus. Cum ergo verba sint notæ earum quæ sunt in animo passionum, vt dicit Philosophus. in 1. Perier. Non potest melius cognosci animus, & intentio alicuius, quàm per eius attestationem, & consequenter cum ex verbis cõtrahentium pateat, ꝙ bona intentione contrahunt, non debemus ire per coniecturas & suspitiones, sine præsumptiones, quæ tunc debent inquiri, quando aliter rei certitudo non potest haberi, vt nota in l. 1. ff. de quæsti. & in l. antiqui. ff. si pars hære. pe. Nam in certis non est locus coniecturis. c. estote. de regulis iuris.

Respõdetur ad illud qđ obijcitur in 2. arg. de nõ habendo voluntatẽ alienandi.

NOn obstat tertio, dum dicitur quòd iste venditor non habet voluntatem alienandi liberam. &c. quia respondeo, ꝙ etiam præsupposito quod nõ habeat voluntatem vendendi nisi cum pacto de retrouendẽdo, & quod sibi detur in emphiteosim. Hoc nihil obstat quin venditio in casu nostro valeat, quia voluntas eius est omnino libera, quo ad talem contractum de venditione cum dicto pacto, qđ patet ex eius protestatione. Et ideo debet talis contractus seruari, quia est nihil tam naturale, quàm ea quæ paciscentibus placuerũt obseruare. ca. qualiter ex-

extra. de pac.& l.1.ff.eod & l.non minorem. C.de transac. Contractus enim ex conuentione legem accipiunt l contractus.ff de reg.iur.& c. contractus eodem titul. lib.6.& l.1.§.si conueniat.ff de posi ti. Falsa ergo est ista consequentia. Iste non habet voluntatem vendendi sine pacto de redimendo, ergo non habet voluntatem alienandi,& transferendi dominiũ per venditionem, cum tali pacto, quod oporteret concludere, si vera esset obiectio. Concluditur itaq; quòd ex quo per ius diuinum,canonicum,& ciuile, est ordinatum quòd talis venditio valeat, & per ipsam trãsferatur dominium in emptorem non obstante tali pacto de retro uendendo,quilibet intendens taliter vẽdere, transfert dominium in emptorem.

Cõcluditur talem contractum esse licitum.

Et si dicatur quòd talis venditor nisi esset in aliqua necessitate non venderet,qđ patet, quia vult sibi fieri pactum de retrouendendo. Et ideo non videtur habere voluntatem liberam. Dico quod hoc non obstat. Aliter pauce venditiones valerẽt, imo vix aliqua reperiretur valida. Rarissime enim inuenitur aliquis qui vẽdat suas proprietates, nisi ratione alicuius necessitatis. Et si posset retinere rem suam, & facere alia sibi necessaria, vel expedientia, non venderet. Et si emptor vellet sibi facere pactum de retrouendendo, non diminuendo de iusto pretio, libẽter acceptaret, cum hoc pactum non possit sibi nocere, sed tantum prodesse vt supra dictum est. Hæc ergo necessitas vendendi, & voluntas recuperandi non vitiat contractum, quia talis voluntas licet aliquo modo videatur coacta, tamen est voluntas sufficiens ad se obligandum per contractum. ar.in l.si mulier.§.pen. ff quod me.ca.& in c. merito.15.q.1.aliter autem sequeretur, quod quilibet venditor posset irritare & annullare quacunque venditionem absolute factam. Si probare valeret, quòd necessitate ductus vendidit. Et consequenter quasi omnes venditiones infringerentur, quod esset absurdissimum.

Alicuius obiectionis responsio.

NOn obstat vltimo dum dicitur, ꝙ cum in hoc contractu possint committi multæ fraudes,& cum variç super hoc sentiant doctores, propter periculũ non debet fieri, quia respondetur, quòd cum talis contractus fiat cum debitis circunstantijs in casu nostro, vt patet ex prædictis, nõ est periculum alienius fraudis. Nec in hoc casu aliqui doct. vel theologi autentici, dicunt hunc contractum non posse fieri, cum bona conscientia, nisi forte sit aliquis nimis scrupulosæ cõsciẽtiæ. Cui non est attendendum, iuxta notata, per beatum Tho.1 2.q.19. & sanctũ Bonau.in 2.dist.39.artic.1.q.3. Et prędicta confirmantur per dictum domini Laurentij de Rodul.in suis tractatibus. de vsur. vbi allegando, & sequendo Petrum de Ancha.dicit, quòd vbi apparet ex diuersis indicijs, quòd intentio contrahentium est bona, debet iudicari, ꝙ licite contrahant, & hoc tenere est magis pro salute animarum, nec putat esse tutum, ita stricte decidere, & scribere, ꝑ quod multæ animæ in viam perditionis inducuntur. Scrupulositas, ergo est vitãda. l.sed & he.in ver. sed hæc nimiũ scrupulosa sunt. ff de execu.tu. De quo notant doct.in c. inquisitioni. de sentent. exc.& in c.tua de symo. Præterea vt dicit Bal. in l.rogasti.§.si tibi.in fin. ff. si cert.pet. Actus dubius non debet iudicari vsurarius, vbi potest procedere sine vitio vsuræ. per l.si ex pactione. cum ibi nostro. C.de vsur. Quia validior pręsumptio eli dit imbecilliorem.c.literas. de præsump. & facit capitulum, quia verisimile. eod. tit. & quod notat Panor.in c.in nostra.de testi. Multo ergo minus hoc iudicari debet in casu nostro, in quo est certitudo rectę intentionis contrahentium, quæ debet attendi.c.cum in illis. de præben. lib.6.& c.cum dilecto. de verb.sig. & c.secundo requiris. de appel.& per docto.in c.consuluit de vsur.

Ad id quod 3. obijciebatur respõsio

SI quis autem doctor allegetur, qui hunc contractum suspectum habeat, dico quod loquitur, quando est inæqualitas, & iniustitia in pretio, vel quando talis emptor est vsurarius, aut consuetus facere tales contractus in fraudem vsurarum. Quia tunc præsumitur contra eum nam semel malus, in eodem genere delicti, semper præsumitur malus. l.3.§.idem erit.ff de suspec.tu. & l.si cui. §.hisdem.ff.de accu.& l.palam.§.non solum.

Respõsio ad omnes authoritates q̃ in cõtrariũ adduci possunt.

lum.ff.de ri. nup. Sed cum emptor in casu nostro, non præsupponatur facere solere contractus illicitos, vel in fraudem vsurarum, sitque æqualitas, & iustitia in prætio præsumptuosum iudicium esset, contra eum opinari quòd faciat in fraudem, maxime cum præsupponatur eius bona intentio. Quia quilibet præsumitur bonus, nisi appareat contrariũ L.omnimodo.C.de in offi. testa. & l. non omnes.§.a barbaris.ff.de re mili.cum similibus. Et posito quòd nobis non constaret expresse, de eius intentione, tamen deberemus de eo habere bonam opinionem, & bene de ipso præsumere cum dubia debeant in meliorem partem interpretari.c.estote. de reg. iu. & semper in dubijs.ff.eodem tit. & l. proxime. ff. de his quæ in testa. delen. Concludo ergo secundum omnes theologos. in 4. di.15.& canonistas in d.c.ad nostram de empti.& vendi. quòd ad hoc vt emens cum pacto de retrouendendo præsumatur facere in fraudem vsurarum, non sufficit solum tale pactum de retrouendendo, sed vltra illud requiritur, quòd saltem sit iniustitia, & inæqualitas in prætio, quòd intelligi potest dupliciter, scilicet vel quòd non emat iusto prætio, vel quòd ponatur in pacto redimẽdi, q̃ in redimendo aliquid plus ei soluatur quàm expendit, aut aliquod aliud emolumentum consequatur. Vel si sit iustũ prætium, saltem requiritur quòd sit cõsuetus facere contractus vsurarios, vel in fraudem vsurarum. Tũc enim dicunt multi doc. præsumi contra eum, & indubitanter quando hæc tria simul concurrunt, scilicet notabilis inæqualitas in prætio, consuetudo fœnerandi, vel illicitus, & suspectos contractus faciendi, cũ ipso pacto de retrouendendo, & dicunt multi doctores hæc tria debere concurrere, vt quis iudicetur vsurarius, vt supra visum est, licet alij dixerint sufficere duo illorum. Sed in casu nostro, nec tria prædicta, nec duo concurrunt, cum emptio iusta intentione, & iusto prætio, & ab homine non consueto fœnerari, & cum alijs bonis circunstantijs, ergo talis bonæ fidei emptor, non debet habere scropulum conscientiæ ad faciendum talem, nec potest aliqua mala suspitio de eo rationabiliter haberi, secundum communem omnium doctorum, & theologorum sententiam. Et sic patet primum dubium, scilicet quòd licitè potest quis emere aliquid cum pacto de retrouendendo, pro eodem prætio, quando emitur res iusto prætio, & interim donec redimatur facit fructus suos, nec tenetur eos computare in sortem, non obstante eo quod scriptum est Leuit. 25. vbi inquit Deus. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, poterit proximus eius eam redimere si voluerit. Si vero non habuerit proximum, & ipse prætium ad redimendum potuerit inuenire, computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit. Et quod reliquum est reddet emptori, & sic recipiet possessionem suam: hæc ibi. Quia respondetur primo, quòd Deus fecit hãc legem particularem in terra promissionis, quæ est particulari modo sua, quia eam acquisiuit populo Israel in manu valida. Licet etiam omnis alia terra sit generaliter sua, vt habetur. Psal.3. Vnde in eodem Leuit.c. ipse ait. Terra hæc non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos aduenæ, & coloni mei estis. Ius autem singulare non est trahendum ad consequentias.l. ius singulare.ff. de legi. Secundo, præsupposito quòd non esset lex particularis, sed communis, respondetur quòd est lex iudicialis, siue præceptum iudiciale, ad q̃d non tenemur de necessitate, licet enim ad moralia præcepta legis antiquæ simus obligati, non tamen ad iudicalia, cerimonialia autem seruare prohibemur, vt per Nicolaum de Lira. Exo.20. c.& per Tho.1.2.q.104 art.3. Tertio potest dici, q̃ vt in prædicto.c.habetur terra illa, non poterat vendi nisi sub conditione, redemptionis, & si non redimebatur, reuertebatur tñ ad venditorem, in anno quinquagesimo libera.s. in iubileo. Vnde quanto maius tempus restabat vsq; ad quinquagesimum annũ, tanto carius vendebatur, & quanto minus, tanto vilius. Ideo possessio vendita in vigesimo anno in duplo, minus valebat in quadragesimo, quàm in vigesimo. Et sic iussit dominus computari fructus, non quia

Inæqualitas in ptio intelligitur dupliciter.

Quando præsumi possit contractum de retrouẽdendo esse factũ in fraudem vsurarum.

Respõsio ad quandã auctoritatem Leui.25.

quia tantum de pretio diminueretur, quantum valebat fructus, sed quia proportionabiliter, tantum minuebatur de pretio, quantum de tempore percipiendorum fructuum. Et ꝙ iste sensus sit bonus, signum est, quia posito ꝙ illa terra redderet ad rationem de sex pro centenario, quia erat valde fertilis, & ideo etiã plus reddebat in decem & septem annis, oĩs terra vendita fuisset in toto libera, & venditor eam potuisset resumere, nullum soluendo pretium, si prædicta verba intelligerentur, ꝙ fructus deberet computari in sortem, & tamen ibidem dicitur, ꝙ vsq; ad quinquagesimum annum esset emptoris, nisi particulariter ante redimeretur, ergo. &c.

Minima inæqualitas pretij non vitiat contractum.

IDeo autem supra signanter feci mentionem de notabili inæqualitate pretij, quia si esset aliqua minima seu modica inæqualitas in prætio quæ non processisset ex fraude seu dolo, sicut sæpe accidit, quia pretia rerum non sunt ponctualia, vt patet in l. pretia rerum. ff. ad legem fal. per ipsam modicam inæqualitatem, non vitiaretur contractus, quia vt ait beatus Tho. 2.2.q.77. de mẽte philosophi, tale modicum recta ratio debet appræhendere quasi nihil, & facit lex. scio. ff. de in inte. resti. vbi dicitur, quòd de minimis non curat prætor, & dicit beatus Tho. ibidem, quòd tales contractus semper videtur comitari cõtractus dominationis in minimis. Vnde dicit dominus Bar. Cępolla, vbi supra, in tertio casu principali in secunda præsumptione, quòd quia iustum pretium non est punctualiter determinatum. Ideo modica additio, vel diminutio, non videtur tollere æqualitatem iustitiæ, & hoc tenet sanctus Bernardinus suis contractibus, sermone. 35. art. 1. c. 2. hæc ille. Qui etiam ibidem dicit, quòd inuenitur aliquis textus qui dicat contractum præsumi vsurarium, vel simulatum, propter pactum de retrouendendo, & illam modicitatẽ inæqualitatis pretij, si alia presumptio, vel coniectura contra ipsum emptorem non appareat. Quæ omnia sunt vera, præsupposita bona intentione & seclusa omni fraude ipsius emptoris, vt præsupponitur in casu nostro.

Quid si dictus emptor nolit facere hanc gratiã pacti, de retrouẽdẽdo, nisi diminuatur de pretio rei?

SED ponamus ꝙ dictus emptor nolit facere hanc gratiam pacti de retrouẽdendo, nisi diminuatur de pretio rei. Quæritur quid iuris? Et respondetur, ꝙ nemo tenetur seruire proximo cum suo detrimento. c. si non licet, & ibi glo. in verbo. a semetipso. 23. q. 5. & l. qui seruã darum, in prin. ff. de præscrip. ver. & c. qui vult. vbi glo. de peni. di. 3. & c. 1. de commo. Cum ergo prædictus fundus ꝑsupponatur solummodo valere mille, si libere & absolute vendatur: Clarum est, quòd non tantum valebit cum prædicta obligatione, & seruitute, siue onere de retrouendendo. Et ipsi emptori non erit tanti pretij quo ad se, nec etiam quo ad alios. Nam ipse merito reputabit eum minus valere, nec ei erit ita gratus, nec tantam affectionem erga ipsum ponet, sicut faceret si esset certus quòd non cogetur eum reuendere, propter hanc eã obligationem & timorem ne redimatur, cessabit a multis melioramentis, & forte ab emptione aliorum fundorum ibidem, quos emeret si esset securus semper retinere prædictum fundum &c. Item quo ad alios non tantum extimabitur, nullus enim est ita insanus vt putet vnum fundum valentem mille absq; aliqua obligatione retrouendendi, valere tantundem post dictam obligationem, nec aliquis sapiens illum emeret pro eodẽ pretio, nisi hoc faceret ꝓ opere pietatis & Ecclesiæ. Et ideo prędictus emptor potest emere ipsum fundum ꝓ tanto minus, quantum ad arbitrium bonorum & expertorum virorum extimabitur minus valere. Nec tunc dicetur illum emere iniusto, sed iusto pretio, quia cum tali onere non valet plus, prædium enim cui imponitur seruitus seu obligatio, dicitur diminui in iure suo & valore, secundum notata per Bar. in l. 1. ff. de seruitu. in diffinitione seruitutis, & ꝓ hac ꝑ l. stipulatio ista. §. si quis forte. ff. de ver. ob. & ita tenet Panor. in c. ad nostrã. de em. & ven. 4. col. di. emptor, licite põt emere ꝓ minori pretio, rõne ꝑdicti pacti de retrouẽdẽdo, qa illud pactũ cen sef pars ꝑtij, argumento. l. fundi partẽ. ff. de contrahen. em. Credo tñ ꝙ talis emptor si locat ꝑdictũ fundũ ipsi vẽditori, non debet recipere fictũ, secundũ valorẽ

ipsius fundi absolute considerati, sed p respectum ad valorem sic consideratum ratione prædicti oneris & quantum ei extimatum est, vt in simili dicit Bartholomeus Cępolla in tractatu de cõtractibus simulatis in tertio casu principali in tertia pręsumptione, & in quarto casu principali. Si vero ipsum fundum locet alteri q̃ venditori, vel ipse eius fructus percipiat, credo ipsum teneri, ad satisfaciendum ipsi venditori, quo ad illam partem fructuum, siue redditùum quæ esset vltra prædictum valorem pretij soluti, licet em̃ dictus fundus ratione illius oneris aliquid minus valeat de mille, & pp hoc possit emi tali ptio, tñ reddit fructus fundi valentis mille, & consequenter talis emptor non debet locupletari, cum venditoris iactura. l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. alter iniuste, & contra charitatem reciperet ipsos fructus. Et hæc etiã est opinio dñi Bartholomęi Cepollæ, vbi supra, in primo casu principali, ad finẽ, & in tertio casu principali, in tertia præsumptione, ad finẽ. Qui licet ibi dicat, q talis emptor non debet emere ipsum fundũ pro minori pretio, ratione pacti de retrouẽdendo, licet nõ faciliter postea posset vẽdi p eodẽ ptio, sed oportebit forte eũ vendere minori pretio, pp ipsum pactũ de retrouendendo, & allegat ad hoc, q bñficio affici hominẽ decet. l. seruus. ff. de seruis ex. & addere possumus. l. in cõmodato. §. sicut. ff. commo. & l. si non fortẽ. §. libertus. ff. de condi. inde. tñ hęc ratio nõ concludit de necessitate, sed de vitæ pfectione ad quã talis emptor non tenet, non. n. est obligatus in se perdere, vt alij satisfaciat. l. si qñ. C. de testa. & l. nuper, in fine. C. de naturali. l. nec tenetur cum suo dãno negotia amici procurare, secundum Bal. in proe. decre. per. l. postulante. in fi. ff. ad trebel. regula enim diligẽdi proximum, a seipso incipere debet. c. si non licet. 23. q. 5. & c. nisi, de aucto. & vsu. pa. & l. præses. C. de serui. & aqua. Quia igitur prędicti doctoris dictum, non fundatur super aliqua lege, ideo non videtur tenendum per l. illam. C. de colla. & in auten. de trien. & semis. §. consideremus. Item quia ratio ibi allegata per eum nihil facit contra pręsentem decisionem, in qua cessat absurditas, de qua ipse loquitur. Nam hic est iustum pretium rei venditæ, cum suo onere consideratæ, & quã tum communiter reperiretur de illa eũ tali onere, & fructus non percipiuntur ab emptore, nisi secundum valorem rei sic considerate cum prædicto onere, & pretij soluti. Nec est verum, quod dicit prædictus doctor, q talis emptor non emit causa vendendi. Quia imo quilibet emens, communiter emit animo vendendi, quotienscunq; ei necessarium fuerit vel vtile, licet cessante prædicta necessitate, vel vtilitate, intendat ipsam rem tenere.

Quæritur quid iuris si ipse venditor non redimeris ipsum fundũ infra tẽpus cõstitutum, vel propter mortẽ, vel propter impotentiam.

SED ponamus quod ipse venditor, morte pręoccupatus, vel impotentia aut alia simili causa, quę non sapiat vim dominationis, non redemerit ipsum fundum infra tempus cõstitutum, nec etiã eius hæredes si quæratur quid iuris: respondeo? quod si talis emptor interim ratione prædicti pacti de retrouendendo, passus est aliquod damnum, vt puta, quia accidente sibi necessitate voluit eũ vendere, & non inuenit emptorem, qui vellet emere cum illo pacto de retrouendendo, aut qui vellet soluere debitum pretium, propter prædictum pactum, & propter hoc damnificatus est ipse emptor, vel alia simili causa poterit retinere, tantum quantum damnificatus est, reliquum vero vsq; ad totam extimationẽ ipsius rei in se, credo quod quicquid sit de rigore iuris, & in foro contentioso, teneatur dare venditori, vel hæredibus eius, in foro conscientiæ, quia minoratio pretij, sibi concessa in soluendo solum ratione ipsius pacti, & oneris, cessat ablato illo onere, absq; facto suo. Et hoc prædicabat beatus Frater Bernardinus Feltrinus, & eadem hebdomada, qua infirmatus est illa ęgritudinem, qua postea transiuit ad dominum, dum a me petisset, quid sentirem in isto casu. Post responsionem meam, dixit mihi, quod multi doctores ita tenebant. Inter quos nominauit quendam doctissimum iuris monarcham, qui ita in scriptis determinauerat, videlicet, quod talis emptor teneretur in conscientia ad suppletionem pretij diminuti, ex prædicta cau-

causa. Quia cessante causa, cessat effectus c. cum cessante. de appel. cum simili. Quod tamen intelligitur deducto omni suo dãno, vt supra dictum est. Nã vt inquit glosa. in c. ex litteris, de iureiuran. Nullus casus interuenire potest, q̃ hoc genus deductionis impediat, & allegat. l. fundus. ff. familie. hercis. Ex hac autem determinatione, potest respondeti omnibus argumentis, quæ fieri possent, contra istum contractum. Nam vt patet ex antedictis nulla fraus, vel lesio ipsi⁹ vẽditoris, inuenire potest. Et ideo est bonus, & iustus. Sed Bartholomæus Cępolla, vbi supra, in quarto casu principali in versi. vt autem hæc materia, lar giusloquens, sic dicit ad litteram. Quando vterq; habuit animum contrahendi, videlicet emptor emendi, & venditor vẽdendi, quod quando sic constare potest maxime per confessionem partium, vt dixi, in prima præsumptione. Tunc indistincte dicas, quod ille contractus non potest dici simulatus, vel pignoratitius siue vsurarius, etiam si esset lesio enormis in contractu venditionis, & conductionis, & in pacto de retrouendendo. Et etiam si emptor esset solitus fęnerari, vel similes contractus facere. Ex quo ipsi vsurarij possunt celebrare veros contractus. Et quandoq; ipsos vere, & non simulate celebrant, vt dicit Bal. in. l. emptione. C. plus valere quod agitur, & dixi supra in vigesimaquarta pręsumptione, quia in certis non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita quis. ff. de verborum obligatio. cum simili, & dixi supra in primo casu principali. Difficile tamen erit probare in foro contentioso, quòd vterq; habuit animum contrahendi, quando interuenit lesio in contractu, vel emptor est solitus fęnerari, vel similes contractus facere. Sed in foro conscientiæ facilis erit probatio, quia stabitur conscientię confitentis se, putam & simplicem intentionem habuisse, vt supra dixi. Et quando lesio interueniat, licet non possit dici contractus simulatus, & sicticius, aut vsurarius poterit tamen dici illicitus. Inter quæ est differentia, secundum ea quæ dixi in primo casu principali, hæc ille. Hanc autem differentiam assignauit, vbi supra, quòd per hoc nõ infringetur contractus, sed in potestate emptoris, erit satisfacere venditori damnum passo de illa lęsione, & contractus tenebit, secundum ea quæ habentur in l. 2. C. de rescin. ven. & in c. cum dilecti. de empt. & ven. Ex quibus omnibus patet, q̃ casus noster est clarissimus, & iustissimus, cum in eo vltra bonam intentionem contrahentium interueniat ęqualitas, & iustitia pretij debiti, & emptor non præsupponatur esse vsuratius, nec solitus facere contractus illicitos.

Qũo ex hac determinatione respõderi potest oĩbus argumentis, quæ fieri possiẽt contra contractum de retrouendendo.

Quãdo lesio interueniat qualis contractus dici debeat.

QVO ad secundum dubium. Respõdeo, quòd quia in sequenti dubio quærendum est, an ipse fundus possit dari in emphiteosim ipsi venditori. In hoc dubio tantum quæremus, vtrum emptor possit in fundo empto constituere nouam emphiteosim in perpetuum, cum ante nunquam fuerit alicui traditus per hunc titulum? Et quibusdam videtur, quòd non. Nam si iste emptor emit rem ecclesiæ, puta auctoritate apostolica cum pacto de retrouendendo. Clarum est, quòd res ecclesiæ non potest dari de nouo in emphiteosim in perpetuum, per tex. in c. nulli. de rebus ec. non alienandis. Si autem loquamur de emptore rei secularis, etiam dicunt, q̃ non licet. Nam iste contractus non videtur eis esse æquus de iure, quo dominium priuari non debet in perpetuum vsufructu suo. ar. in. §. finitur. insti. de vsufruct. & l. corruptionem. C. eo. & c. exijt qui seminat. §. porro. versi. nec his obuiare. de ver. signi. in 6. Sed si iste contractus valeret, dominium remaneret in perpetuum, sine vsufructu, ergo &c. Itẽ allegant Inno. in c. in ciuitate, de vsur. dicẽtem, quòd emptio redditus iam formati, seu constituti licita est, sed ab emptione redditus non formati, nec alias constituti consulit abstinendum, ergo & in proposito similiter est dicendum, secundum eos. Respondeo, quòd iste contractus est licitus. Pro cuius declaratione, dico secundum Spe. in tit. de loca §. nunc aliqua. versi. 5. quòd emphiteosis aliquando conceditur in perpetuum aliquando ad tempus puta vsq; ad decimum, vel vigesimum annum, vel ad vi-

Emptor an constituere possit nouã emphiteosim in perpetuũ in fundo empto.

Aliqua adducuntur pro negatiua parte.

Respõsio ad dubium.

tam emphi teotæ, aut vsq; ad tertiã vel quartam generationem, vt in auten. de non alienam. §. emphiteosim. Tamen dicit Bal. & Ang in l. 1. in prin. ff. si ager. vecti. vel emphi. pe. quòd proprie dicitur emphiteosis, quãdo est perpetua, & idẽ dicit ipse Bal. in rubri. & in l. 2. C. de iure emhpi. Et ad hoc facit tex. in. §. adeo insti. de locato. in ver. perpetuo, quem textum ibi ad hoc notat Ang. de Aretio. Et idem habentur in. §. licentia in auten. de aliena. & emphi.

Respõsio ad adducta p negatiua.

NON obstant autem in cõtrarium adducta, & primo dum dicitur, quòd dominium non debet remanere in perpetuum sine vsufructu, quia respondeo, quòd hoc verbum perpetuum põt multipliciter intelligi, & maxime tribus modis ad propositum. Primo in perpetuum, idest per totam vitam hominis siue vsq; ad eius mortem, & de hoc est tex. in l. 1. ff. pro socio. Secundo in perpetuum accipitur, idest vsq; ad triginta, vel quadraginta annos. Et hoc modo accipitur, instit. de perpe. & ten. act. in prin. Et his duobus modis clarum est, quòd potest dari aliquid ad emphiteosim in perpetuum, quia dominium non remanet semper sine vsufructu ipsi domino. Tertio dicitur in perpetuũ, idest sine præfinitione temporis, vt in l. 3. ff. de excep. Et hoc etiam modo potest res dari ad emphiteosim, si non est ecclesiastica. Et de hoc est tex. in d. §. adeo. insti. de loca. cum glos. & in l. 1. ff. si ager. vec. vel emphi. pe. Nec in hoc contractu dominium remanet in perpetuum, sine vsufructu, quia si non soluatur census, reuertitur omne ius emphiteotæ ad dominum. l. 2. C. de iure emphi. & in c. fi. de locato. Præterea dato, quòd semper solueretur census, dominium nunquam remanet, sine fructu, quia habet annuũ redditum, & sic est vtile domino. Et ideo potest quis locare in perpetuum fructus annuos, pro annali pensione, etiam per contractum non emphiteoticum. l. 1. §. 1. ff. de superfi.

Perpetuũ tribus modis accipi potest.

Solutio dicti Innocentij, in contrarium adducti.

NON obstat etiam dictum Innocentij, quia nõ loquitur in casu nostro, sed in hoc casu quando aliquis daret alicui mille, cum hoc pacto quòd sibi teneretur dare quinq; pro centenario in perpetuum, constituendo talem redditum, super aliquibus bonis suis, a quo contractu consulit Christi fidelibus abstinere. Cuius tamen dictum reprobat Panor. & communiter alij docto. in dicto. c. in ciuitate, de vsur. quando dans pecuniam, vt habeat talem redditum, non intendit ipsam mutuare, sed ipsam totaliter in dominium accipientis transferre, quia ibi nõ est mutuum, nec paliatio mutui, si vterq; contrahentium habeat bonam intentionem, & voluntatem. Nec aliquid valet occasio quam assignat Innocen. quare non possit de nouo constitui annuus census, scilicet, quòd in non constituto ante, non videtur merces in rerum natura, & ita nec vera emptio, quæ requirit mercedem, pretium, & consensum, quia imo ibi est merces, scilicet ipse redditus, qui contrahendo constituitur, & ius illum percipiendi, ex ipso contractu, quod acquirit emptor. Imo etiã sine mercede existente, in rerum natura fit emptio, vtputa in sola spe, vt in actu piscandi. Potest enim quis vendere, & alius emere capturam piscium. Et siue aliquid capiatur, siue non capiatur, valet emptio, & venditio, & tenetur emptor ad pretium, quia spei emptio est. Vnde & partus futurus ancillę, vel pecudis emi potest. Et de prædictis omnibus est tex. in l. nec emptio. ff. de cõtrahen. em. Et sic patent duo scilicet, quòd dictum Inno. est verum, & quod etiam si esset verum non facit ad propositum nostrum, nec aliquid obstat in re non ecclesiastica, possit iustè, & licitè constitui de nouo ius emphiteoticum. Et aliter dicendo esset venire contra textum in l. 1. C. de iure emphi.

QVO ad tertium dubium, vtrum ille emptor possit dare ad emphiteosim dicto venditori præfatum fundum cum dicto pacto? Respondent quidam quòd non, quia ex quo paciscitur de retrouendendo, & dando in emphiteosim, & ita facit de facto ad emphiteosim, post venditionem dando ipsi venditori, propter hoc potest, & debet secũdum eos, præsumi vsurarius. Dicunt enim quòd licet solum pactum de re-

An emptor possit dare, ad emphiteosim venditori cum pacto de retrouendendo.

Pro negatiua.

de retrouendendo non faciat præsumi aliquē vsurarium, tñ pactum de dādo in emphiteosim simul cum alio de retrouendendo, satis videtur facere ad præsumendum, quòd talis emptio est facta in fraudem vsurarum. Duo enim vincula magis ligant, q̄ vnum. §. penul. in auten. de cōsangui. & vte. fra. l. fi. C. de edic. di. adi. tol. & §. affinitatis, insti. de nup.

Ad dubiū responsio.

Respondeo hoc esse falsum. Nam contractus emptionis cum pacto retrouendendi pro eodem pretio, & dandi ad emphiteosim est licitus de iure ciuili, canonico, & diuino, vt ait dominus. Franciscus de Curte, iuris vtriusq; monarcha, in suo consilio super hoc particulariter edito, asserens q̄ secundū docto. communiter, in c. in ciuitate, & in c. nauiganti, & in c. cōquestus, de vsur. in foro cōsciētie est iustus, & ita dicit se consuluisse in Alamania alta, & similiter consuluisse Egidium Ariminensem Archiepiscopū, in Cōcilio Constantiensi & cū eo excellentes duodecim doctores vtriusq; censuræ, p modum tractatus, qui appellat̄ tractatus duodecim doctorum, & illud etiā consuluerunt plures alij valentissimi viri vt ibidem ipse testatur, & Martinus Papa. 5. in sua extrauaganti, ad futuram rei memoriam quam affirmat se vidisse, declarauit auctoritate apostolica, & ex certa scientia, præfatum contractū esse iuridicum & licitum, ac bona conscientia posse fieri. Et ideo non est aliqua iusta ratio præsumendi contra ipsum cōtractum casus nostri, in quo presupponitur bona fides, & intentio emptoris, qui quantum est in se pro sua vtilitate, vellet emere sine pacto de retrouendendo, quia magis sibi expediret vt supra declaratum est. Sed hoc pactum facit ad meram vtilitatem, gratiam, & contemplationem venditoris, quod quidem pactum, tendit ad liberādum eum a iure libelli de sui natura perpetui, vt habetur in c. 1. §. 1. ibi ex natura perpetui liuelli in ti. de aliē. feu. & ibi per doc. in vsi. feu. & in c. 1. §. donare in ti. qualiter olim feu. aliena. po. vnde iste emptor & locator facit illud, quod vellet sibi fieri, si esset venditor, & conductor, seruans præceptum iuris naturalis, in faciendo alteri quod optaret sibi fieri. c. 1. prima di. & ideo non potest iuste præsumi cōtra eum, quia nemo propter bonū opus lapidandus est. Ioannis. 10. Similiter cū prædictus emptor emat fundum præfatum iusto pretio, vt præsupponitur in casu, potius esse contentus emere sine hoc obligatione dandi ad emphiteosim, quia sibi forte magis expediret retinere fructus ipsius fundi pro se, quia reciperet forsitan maiorem vtilitatē & magis lucraretur. Nam nō est verisimile quòd venditor tantam instantiam faceret de hoc pacto, scilicet q̄ sibi detur in emphiteosim talis fundus, nisi esset spes faciendi bonum lucrum ex eo, deductis expensis, & consideratis periculis &c. Et posito q̄ talis emptor aliquid minus daret ratione prædicti oneris, p hoc nō dānificat̄ vēditor, quia illud plus quod valet res absolute considerata, censetur melioramentum ipsius venditoris accipiētis ad emphiteosim, iuxta notata in l. fi. C. de iure emphi. Præterea si ipse emptor vellet dare ad emphiteosim talem fundum, semper posset inuenire aliquē qui sibi daret tantum quantum iste venditor, cum vt præsupponitur in casu, nihil de emphiteota pro hac emphiteosi, nisi annuum censum, & tamen ex hoc cōtractu acquiritur ei vtile dominium, & & omnia priuilegia, quæ habent alij emphiteotæ, qui soluerunt tempore contractus aliquid pro dominio vtili, vt declarabitur in quarto dubio. Cum ergo prædictus emptor siue pro se retineat ipsum fundum, tantundem & plus percipere valeat, deductis etiam omnibus expensis. &c. Siue alteri det ad emphiteosim, multos reperire possit, q̄ pro tali p̄tio libenter accipient pp̄ multas vtilitates, de quibus dicet̄ in sequēti dubio. Et cōsequēter nihil lucri faciat ipse emptor ex tali pacto, vel datione ad emphiteosim, imo potius dānificet cōditionē suā emēdo rē cū tali obligatione. Inconueniēs, & nō sine peccato esset opinari cōtra eū, q̄ hoc faciat in fraudē vsurarū, cū faciat ad pximi merū cōmodum, vt supra. Ad obiectionem vero rñdet̄, q̄ duo vincula magis ligāt, si ligant. Neutrū aūt prædictorū ligat, seu facit præsumptionem, vel suspitionē cōtra talē emptorē, bona fide iustoq; p̄tio, & cum alijs debi-

Responsio ad obiectionē.

tis circunstantijs. Et ideo concludo, contractum istum bona conscientia posse celebrari.

An fundi emptor possit accipere quolibet anno ex emphiteosi quinq; pro centenario. Aliqua pro negatiua.

QVO ad quartum dubium, scilicet vtrum emptor talis fundi possit accipere ex dicta emphiteosi. 50. omni anno, idest quinq; pro centenario, quod expendit in ipsius fundi emptione, respondent quidam q non. Nam in emphiteosi, secundum eos debet constitui modica pensio, in recognitionem directi dominij, & allegant. l. secundam. C. de iure em. Sed hic constituitur nimia pensio, scilicet duorum fructuum secundum eos, scilicet quinq; pro centenario, ergo &c. Praeterea secundum ipsos, pensio libellaria debet esse minor pensione locationis, quae datur respectu fructuum, quia censetur esse quaedam emptio fructuum tacita, vt notat Bar. in. l. 1. C. de iure emphi. Primo quia colonus, vel conductor, habet minus iuris in re, quia nō habet dominium nec possessionem. l. nō solet. ff. locati. Sed emphiteota habet dominium vtile, & possessionem, vt in dictis iuribus, & in l. 1. ff. si ager vec. vel em. pe. Secundo quia manutenere tenetur libellarius rem emphiteoticam suis sumptibus. Vnde dicitur in instrumento. Ad meliorandum, &c. vt in. l. 1. C. de iure em. non autem conductor, vt in l. colonus, in princi. ff. locati. Tertio quia emphiteota tenetur soluere pensionem, etiam si res pereat casu fortuito, dummodo non tota pereat, vt in. l. 1. C. de iure emphit. secus in colono. Quarto quia emphiteota non impetrat remissionem, propter sterilitatem sicut colonus, vt in. l. si vno. ff. locati. & in c. propter sterilitatem, extra eodem. Ideo cum ex praedictis debeat minus dare emphiteota quàm colonus, sequitur, q iste contractus est iniustus. Quia communiter possessiones locantur secundum eos ad quinq; pro cētenario, deductis oībus expensis. &c. Vt igit iusta sit pensio libellaria, secundū ipsos oportet distinguere iuxta notata in. §. quia vero leonis, in auten. de non aliena. vel permu. re. ec col. 2. & in autē. perpetua. C. de sacrosan. ec. s. q aut res libellaria reddit fructus communes, aut maiores, aut minores. Communes sunt sex pro centenario, deductis oībus expensis, vt sunt possessiones, vel quinq; pro centenario, vt cōiter est in nostris partibus, secūdū eos. Maiores sunt. 12. vel 18 deductis oībus expensis vt in molendinis: minores autē sunt secundū eos, duo, vel tres, pro centenario, vt in domibus. Si sunt cōmunes diminutio est fienda in sextam partē. Vt si reddat sex deductis oībus expensis, dentur quinq;, si est res ecclesiae quae non debet facere conditionē suam, nisi meliorem. Et si in aliquo ledatur restituitur in integrū vt in autē. hoc ius porrectū. C. de sacrosan. ec. & in c. alienationes, & in c. si ne exceptione. 12. q. 2. Maior autē diminutio secundum eos debet fieri in rebus priuatorum, & secularium, ratione seruande societatis, quia quod plus datur ecclesiae, nō censetur amitti. Si sunt minores vt in domibus, debet dari qd̄ consueuit in locis, dummodo minor sit pensio, q̄ daretur pro cōmuni & simplici locatione. Si sunt maiores non dat pensio emphiteosis, nisi habita consideratione pecuniarū eburlatarū videlicet. 5. pro cētenario. Quia licet reddat fructus abundantiores, tamen illos reddit respectu magnae impensae quae ibi debetur in reficiendo, ad quam tenetur emphiteota, & non dn̄s, vt supra dictū est: hęc illi.

Pro solutione huius dubij, q̄ritur, an de forma contractus emphiteotici, requiratur qd a principio dētur certa quātitas pro emptione vtilis dominij.

SED his argumentis nō obstantibus in contrarium est veritas. Pro cuius planiori declaratione quaeritur, an de substantia & forma contractus emphiteotici, requiratur quòd a principio detur certa quantitas pro emptione vtilis dominij. Ad quod respondet Iacobus de arena in l. 1. C. de iure emphi. dicens, quòd sic. Et hanc opinionem videtur affirmare Cynus in eadem lege, & etiam Albericus de rosate ibidē, qui dicit hāc esse opinionem. Subijciens tamen q vbi a principio non datur certa quantitas, quamuis non sit proprie contractus emphiteoticus, erit tamen contractus innominatus, qui regulabitur secundum naturam contractus emphiteotici. Quia contractus innominati regulantur secundum naturam illorum contractuum nominatorum, quibus magis assimilantur. l. 1. §. si quis seruū. ff. depo. Et istā ēt opi-

opinionem affirmat Raphael fulgo. in d. l. 1. C. de iure emphi. sed Bar. l. si mihi, & Titio. ff. de verbo. ob. aperte dicit, quòd ad hoc vt sit contractus emphiteoticus non requiritur de necessitate aliqua datio a principio. Vbi ait quòd emphiteosis potest haberi duplici titulo. s. lucratiuo, & oneroso. Oneroso, quādo a principio prestatur illa quantitas, & postea constituitur census annuus: lucratiuo, qñ non datur aliqua quantitas a principio, sed tantum constituitur census annuus. Et hanc eandem opinionem q̄ de necessitate, non requirat aliqua datio a principio in contractu emphiteotico, tenuit Petrus de bellaper. & Raphael Cumanus, in d. l. 1. qui dicunt hanc esse opinionem communem, & ita seruari de cōsuetudine. Et istam opinionem esse verā de iure, & de consuetudine tenet Salicetus. in d. l. 1. per textum in autē. si quas ruinas, & in autē. perpetua. C. de sacros. eccl. Et quia hoc non est de forma quod præstetur aliqua quantitas a principio, sed ex conuentione partium, ideo ipse partes huic renunciare possunt. C. de pac. l. penul. maxime in hoc contractu, qui diuersimode contrahitur secundum diuersas conuentiones partium, quæ debent diligenter obseruari. l. 1. C. eodem tit. & §. adeo insti. loca. Et hanc opinionem videtur tenere glos. in auten. qui rem. in ver. potest. C. de sacrosan. eccl. & Bal. in rubrica. C. de iure emphi. dum dicit, q̄ est contractus emphiteoticus si dicatur, loco in emphiteosim, pro annua præstatione vnius nummi nec ex paruitate prætij dicitur non esse contractus emphiteoticus. Et istam partem aperte affirmant canonistæ in capitulo potuit. de locato. super glo. maxime. Io. An. Io. de imo. & Panor. & Bal. in simili, in c. 1. §. donare, qualiter olim feu. pote. alie. in vsu. feu. qui concludere videtur, q̄ in cōtractu libellario non requiritur q̄ præstetur aliqua quantitas de necessitate a principio. Contractus autem libellarius & emphiteoticus sunt vnum & idem in effectu, secundum Bartho. in. l. 1. C. de iure emphite. licet aliquantulum differant quantum ad personas contrahentes, sed materna lingua oīs cōtractus emphiteoticus, dicitur libellarius, & ecōtra: & idē sunt effectu aliter. Hanc etiam opinionē, q̄ non requirat aliqua quantitas a principio, tenet idem Bal. in l. vsufructu. in prin. ff. solu. ma. & in. l. si quis conduxerit. in lectura antiqua. ff. loca. & Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. in. 3. col. & docto. moderni. in. l. si quis antea. ff. de acqren. pos. Sciendū est ergo, secundū Angelum de aretio. in. §. quia vero. el 1. in auten. de non alie. aut p re. ec. & Paulum de castro. in d. auc. si quas ruinas, quòd forma contractus emphiteotici pōt esse duplex. Vna, q̄ à principio prestet certa quantitas, & postea constituatur aliquis census annuus qđ exemplificat Iacobus de aret. vbi supra di. q̄ si res quæ datur in emphiteosim valet centum, à principio debēt numerari, & dari dño septuaginta, vel circa. Et postea cōstituatur aliquis modicus census annuus principaliter in recognitionem dominij directi, q̄ ratione fructuū. Et iste modus antiquitus multum erat in vsu. Alia vero forma contractus emphiteotici est, q̄ a principio nihil præstetur, sed tantū constituatur annua pensio, & hæc datur nō tantū in recognitionē directi dñij, sed etiā ratione reddituū, & fructuū, secundū Salyin. l. 1. C. de iure emphi. & Bal. in addi. ad Spe. in tit. de loca. vbi dicit, q̄ emptor soluit pro re, conductor p vsu, sed emphiteota pro vtroq;. Et hunc modū dicit Cy. in d. l. 1. C. de iure emphi. seruari, & esse nunc in vsu, scilicet q̄ nihil prestatur a principio. Et ideo hic modus, facit verum cōtractū emphiteoticum, qa consuetudo facit legem. l. de quibus. ff. de legi. *Forma contractus emphiteotici pōt esse simplex.*

HIS autem præsuppositis dico, q̄ iste emptor potest dare ad emphiteosim dictum fundum pro quinq; pro centenario, cum bona conscientia. Nam cum communiter locans possessiones recipiat saltem quinq; pro centenario, vt etiam impugnantes hunc contractum confitentur, multo magis hoc facere pōt dans ad emphiteosim in casu nostro. Qđ probatur sic arguendo. Concedens alteri rem suam vtendam pro annua pensione, vel censu, tanto maiorem accipere potest pensionem, vel censum, quanto per hanc concessionem plus derogat iuri suo, & meliorē facit conditionem eius cui *Responsio ad dubiū principale.*

cui concedit, ac plus iuris in eum transfert. Quāto enim quis maiora alicui tribuit, tanto illum ad maiorem obligat recognitionem, secundum Tho. 2. 2. q. 101. ar. 1. & faciūt notata in. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. here. Sed emptor iste dans ad emphiteosim magis derogat iuri suo, q̄ si simpliciter locaret, & plus iuris ac commodi transfert in emphiteotam, q̄ faceret in colonum. Ergo saltē debet posse accipere illud, quod sibi daretur a colono. Quod autē dans ad emphiteosim magis deroget iuri suo, q̄ si simpliciter locaret, patet, quia per contractū emphiteoticum, datur emphiteotæ vtile dominium, sicut affirmant etiam argumenta in contrarium adducta, & idem notatur in. l. 1. §. ꝙ autem. ff. de superfi. non autem simplici conductori. l. si quis conductionis & l. ad probationem. C. loca. & l. nō solum. ff. eo. & c. inter dilectos, de fide instru. Similiter naturalis possessio, non cōfertur simplici conductori. c. si dilecti. de pręscrip. & l. 3. C. de vsucap. & l. si aliquem. ff. de acquir. pos. & c. inter dilectos, de fide instru. circa finē. Ibi nec ad plenum possessio, sed bene emphiteotæ acquiritur naturalis possessio. l. naturaliter. ff. de acqui. pos. Et tamen iste emptor transferens dominiū vtile in emphiteotā, & se priuans illo, dans quoq; ei naturalem possessionē ipsius fundi, non recipit in hoc casu aliquod pretiū, nec solutionem vllā pro dicto dn̄io vtili, & naturali possessione. Et ideo cum ex hoc multum deroget iuri suo. Et multū iuris transferat in emphiteotam. Ad maiorem pensionem, siue censum debet teneri ipse emphiteotā, q̄ si esset simplex colonus. Præterea iste emphiteota habet ius edificandi in re. Et faciendi meliorationes suas. l. 1. ff. de superfi. Quas si velit vendere, si nolit eas dn̄s emere, potest alij vendere, vt habetur in l. 3. C. de iure em. Non autē simplex colonus & conductor, potest superedificare ad libitum, & facere meliorationes suas, vt ꝑ doc. in d. l. 1. ff. de superfi. Et ideo cum habeat minus iuris, non debet tantum soluere, quantum emphiteota qui habet dicta iura sine aliqua pretij solutione.

Ad argumē ta ꝑ negati

NON obstat modo dum dicitur, quòd in emphiteotico contractu debet constitui modica pensio, quia respondeo negando, & l. 2. C. de iure emphi. ad hoc allegata, nihil dicit ad hoc propositum, sed bene lex. 3. dicit quòd quando primus emphiteota vult vendere alteri ius suum, ac sua, meliorainenta, quòd dominus si non vult ipse ea emere, debet recognoscere, secundum emphiteotam, & pro hac recognitione non debet accipere, nisi quinquagesimā precij. Sed hoc nihil ad rem facit. Deinde posito sine veri præiudicio, quòd aliqua lex inueniretur dicens, quòd in contractu emphiteoticu constituitur, modica pensio pro censu, intelligeretur quando ipse contractus emphiteoticus fit in forma antiqua, scilicet quando emphiteota, dat a principio quantitatem aliquā, ita quòd emit vtile dominium, & alia iura quæ competunt emphiteotæ, vtputa dans. 70. vel circa, si res valet centum vt dicit Cy. in prædicta. l. 1. C. de iure emphi. quia tunc constitui debet modica pensio, quæ debet dari in recognitionem directi dominij. Tunc enim esset illicitum, quòd emphiteota solueret magnum censum, & bene procederent argumenta contraria. Quando autem fit contractus emphiteoticus, secundum formam secundam, quæ nunc est in consuetudine, ꝑ quā nihil dat emphiteota ꝑ re, nec pro vtili dn̄io, ac naturali possessione, & alijs iuribus q̄ acquirit ex hoc contractu, sed tm̄modo cōstituit annuā pensionē, tunc iste census non dat, tm̄ in recognitionē directi dn̄ij sed etiā & principaliter rōne fructuū, vt supra petuit. Et ideo tenet ad pensionē cōdignā secundū quantitatē reddituū. Aliter esset iniustitia ex parte emphiteotę qui locupletaret cū aliena iactura, cōtra legē, nā hoc natura. ff. de condi. inde. & c. suā, de pęnis, & c. locupletari. de reg. iu. li. 6. & l. si quis mancipij. §. ꝑculus. ff. de insti. itu.

Ad illud quod primo obijcebat responsio.

NON obstat dū dr; ꝙ emphiteota habet plus iuris in re, q̄ simplex colonus, iō debet min⁹ soluere. Quia hoc argumentū cōcludit cōtrariū. Nā cū in casu nostro, illud ius cōsequat ꝑ contractum emphiteoticum, sine vllo pretio, tenetur ex hoc ad maiorem solutionem annuam, vt patet ex præcedentibus.

Non

Respõdetur ad id quod 2. obijcebatur.

NOn obstat etiam, quod emphyteota tenetur manutenere rem suis sumptibus non colonus, quia respondetur, quòd cum emphyteota habeat possidere rem in perpetuum, sua interest ipsam manutenere, & bonifacere, maxime cum meliorationes sint suæ. Colonus autem finito termino, desinit rem amplius tenere. Et ideo sua sic non interest, rem manutenere. Vnde merito emphyteota ad hoc tenetur ratione perpetuæ possessionis, quam est habiturus sit vult. Quia hæc manutentio, tota conuertitur finaliter ad suum commodum, & sic non facit, tandem sentiret detrimentum. Colonus vero paruo tempore comparatiue est repotiturus. Et ideo ad eum non pertinet refectio rei. Et ad hoc faciunt notata per Cyn. in l.legem. C.loca. & per Bald.in l. prima. C.de iure emphy. Vbi dicit, colonum non teneri ad impensam perpetuo duraturam. Et in his terminis loquuntur leges dicentes, colonum non teneri rem manutenere. Nam bene tenetur ad illam impensam, quæ est pro tempore vsus sui duratura. Et nihil repetere potest a Domino, propter hoc facit text.in l. diuortio. §. impendi. cum sequenti. & quod ibi nostro. ff. soluto matrimonio. & in l.in rebus.§ possunt. ff. commo. Et quod notat Bartol. in l.impense. ff. de impen. in re. do.fac. & in leg.prædia. § antepenultima. ff. de fide instrumento. Et ideo cum ita teneatur colonus, qui habet vsum rei ad tempus ad manutentiones necessarias pro suo tempore, sicut emphyteota ad perpetuas, quia habet in perpetuum rem possidere. Non debet magis soluere colonus, quam emphyteota quamuis non teneatur ad impensas perpetuo duraturas, quia vt dictum est, non habet rem tenere in perpetuum sicut in ipse emphyteota.

Colonus nõ tenetur ad res in ppetuo duraturas, secus aut de duraturis pro suo tpe emphyteota autẽ tenetur.

Ostẽditur q colonũ non teneri ad res in ppetuũ duraturas, emphyteotã aũt teneri.

PRæterea cum colonus simplex non habeat ius in re, non est æquum, quòd teneat ad impensas perpetuo duraturas, & ad manutenendum rẽ in perpetuum. Sed cum emphyteota habeat vtile dominium & naturalem possessionem, nihil tamen pro ea soluendo in casu nostro, congruum & debitum est, vt eam manuteneat. Qui.n.in vno grauatur, in alio debet subleuari, & econtra l.eum qui.ff.iureiu. & hæc responsio valet etiam ad duas sequentes obiectiones.l.Non obstat quoq; quod emphyteota tenetur ad pẽsionem, licet pars rei pereat, & q propter sterilitatem non impetrat remissionem. Nõ autem sic est in colono, quia respondetur, q hæc sunt vera de emphyteota, qui soluit a principio debitam quantitatem pretij, pro re accepta ad emphyteosim, quia cum hoc casu soluat pensionem principaliter propter recognitionem directi dominij, sitq; modica pensio, non est ratio, quare ipse emphyteota non teneatur ad illam etiã tempore sterilitatis, & quando pars rei perijt, dummodo nõ tota res pereat, nec maior pars eius, quia semper in hoc casu remanet directum dominium in re, quod debet singulis annis recognosci. Et ita intelligitur. l.1.C.de iure emphy. Quando autem a principio nihil dedit emphyteota pro re, sed tãtummodo constituit annuum reditum. Et per consequens tenetur dare non paruũ censum, sed magnũ, & saltem tantũ quantũ colonus, rõnibus prædictis, quia hoc casu datur principaliter ratione redituum, & secũdario in recognitionẽ directi dominij. Eadẽ ratione quare remissio fit colono, debet ẽt fieri ipsi emphyteotæ. Nam vbi est eadem ratio, debet etiam esse eadem iuris dispositio. l.a Titio. ff.de verbo. obli.l.1. C.de liber.præ.vel exhę.& ca.translato. de constitu. De similibus enim idem debet esse iudicium.l.non possunt. ff.de legi.l.seruis legatis.ff de leg.3.l.si libellum. C.de diuer.resc.l.loci.§.si fundus.ff.si ser. vend. Et hanc opinionem dicit Salyc.in l.1.C.de iure emphy. esse de mente Bartol.& aliorum docto. in dicta l.1. In qua Albericus refert, quòd Mar. de Furno in tractatu huius tituli, & Hostien.in summa, in tit.de locato, tenent quòd tali emphiteotæ sit fienda remissio. Qui etiam dicunt, ita seruari per textum in l.si vno in prin.in ver. vectigali fundo. ff.loca.& vt æquum in foro conscientiæ. Et fuit ẽt opinio Nicolai de Matarellis de Mutina, quam refert Cyn.in l.prima.C. de iure emphyteot. Et ita etiam consuluit D.Franc.

Ad illud quod tertio obijciebatur.

D.Franc.de Aretio, in suo consi.140.vbi dicit,quod secundum communem opinionem doctorum,debet fieri talis remissio,vnde Bald.in d.l.1. C.de iure emphy. dicit,q quando de emphyteusi soluitur tantum, quantum de locatione annuali, debet fieri remissio,non solum, propter guerram,sed etiam propter quamcunq; aliam sterilitatem & cladem,& hanc opinionem esse tenendã determinat Reueréd dns pater frater Angelus de Clauasio in sua Angelica.in tit. de emphyteosi.§.16.

Qño ĩt defendi possit emphiteotã teneri ad pẽsionem licet res pereat.

PRæterea posito fine præiudicio veri, quòd iste emphyteota teneatur ad pensionem, etiam non obstante de perditione partis rei,& sterilitate, dicitur, quòd habet ex alia parte emolumentum, quod si res recipiat augmentum, siue latentem, siue apparentem erit commodo ipsius emphyteotæ,nec propterea augebitur pensio, quia eius est commoda sequi,qui incommodã sequitur.l.eius est. ff.de regu. iur. Et hanc opinionem tenet Iacobus de Are. Albri.Bar.& Saly.in d.l. 1.C.de iure emphy.& Pet.de Bella per.& Cyn.in eadem lege.& Ioan. And.in addi. ad Spec.in tit.de loca.§.nunc aliqua. versic.116.& canonistę communiter in c.potuir. de loca. & ibi Innoc. Et faciunt ad hoc notata per glosam in l.merces.§.vis maior.in verbo.cui. & ibi Bart.ff.loca. & per Bal. in l.ea quę.C.de aluuio.Nec obstat huic opinioni.l.item si fundi.§.sed si insula.ff.de vsufruc.quia aliud est in emphyteota , quàm in vsufructuario , quia emphyteota habet fortius ius in re, quia habet vtile dominium, & durabile,quod non extinguitur morte, vt in vsufructuario.Hoc autem emolumentum, non habet simplex colonus secundum aliquos doct. per legem secundam . C.de aluuio. Et posito etiam, quòd idem esset in colono per notata in l.legem.C.loca. maxime per Cy. clarum est,quòd ampliorem vtilitatem ex hoc augmento habet emphyteota,quàm colonus, quia acquirit vtile dominium,& naturalem possessionem illius augmenti in perpetuum. Et ideo nõ debet soluere minorem pensionem ratione sterilitatis, vel deperditionis rei , quàm colonus,cum ad eum pertineat ius augmenti, & meliorationis rei in perpetuum , quod non pertinet ad simplicem colonum.

Thesaurus inuentus in re emphyteota cuius sit.

PRæterea si thesaurus inueniretur ab aliquo in re emphyteota , data ad hoc opera ab illo inuentore,medius esset emphyteotæ ratione vtilis dominij, & medius directi dominij , secundum Spec. in tit.de loca.§ nunc aliqua. versi.132.& ibi Io.And.per.l.primam ad fi. ff.si ager. vec. vel emphy.pe.Si vero ille inueniens non dedit ad hoc operam . Ipse debet habere medium,vt in §.thesauros. in versi. quòd si in alieno.insti.de rerum diui. De alio autem dimidio directus dominius mediam partem habebit, & aliã emphytheota si vera est opinio Spec. si autem ipse emphyteota inuenisset dictum thesauri,non data ad hoc opera media pars esset sua ratione inuẽtionis,& de alia dimidia deberet habere dimidiam ratione vtilis dominij,data hac opinione . Spec. pro vera . Si autẽ inuenisset data ad hoc opera , etiam deberet habere dimidium totius prædicta ratione. Et facit ad hoc. d.§.thesauros. insti.de rerum diui. Non autem sic esset in colono simplici, qui nihil iuris habet in re.

Cõcludit ex meliori conditione emphit. quã coloni, ipsum teneri ad pensionem.

INsuper si dominus egeat pro se domo alteri locata, potest reuoca re locationem,& ipsam domum auferre conductori.l.edem.cum similibus. C.loca.Non sic autem in emphyteota , secundum Io. And.in addi.ad Spec.in tit.de loca.§.nũc aliqua. versi.4.Si ergo consideremus grauamina emphyteotæ,& coloni,& similiter eorum priuilegia,inuenie mus sine cõparatione meliorem conditionem ipsius emphyteotæ,quàm coloni, & ideo quando ipse emphyteota nihil soluit a principio pro re , sed tantummodo constituit annuam pensionem sicut colonus, debet soluere saltem tantum quantum colonus.Et istam opinioné tenet prædictus Reuerendus pater frater Angelus de Clauasio in quodam suo consilio super hoc edito,quod incipit . Vidi in quo concludit talem sic dantem rẽ suam ad emphyteosim,posse recipere tantam pensionem ab emphyteota,quantam reciperet a simplici colono.Et etiam plus tantum,quantum ad iudicium bonorum virorũ posset

set perpendi, quòd dominium vtile, quod habet ipse emphyteota in re tali modo data, magis valeat seu extimaretur, quã expensæ, & alia onera, quę habet ipse sustinere, pro conseruatione dictæ rei quã do communiter inueniuntur conductores talium rerum, isto modo datarum, sub tali annuo censu.

Pensio data ab emphyteota potest accipi cũ bona cõscientia.

HAnc quoquam pensionem posse accipi cum bona conscientia consuluit D. Franciscus de Curte iuris monarcha, ac lector in studio Papiensi, in suo consilio, quod incipit. Super proposita contingentia. Et D. Petrus de Grassis iuris vtriusq; doctor, ac lector in eodem studio Papiensi, in suo consilio quod incipit. Viso casu suprapposito, & D. Federicus de Lãpugnano iuris vtriusq; doctor, de collegio Mediolani, in suo consil. quod incipit. Et si per excellentissimos. Et pater frater Baptista de Sallis Ordinis Minorum, in sua Rosella. in 1. c. de vsura. §. 47. & multi alij Fratres tam ordinis nostri, quàm etiam aliorum.

Probatur qoc qđ supra dictũ ẽ.

ET ad probandam hãc veritatem adducitur tex. in auten perpetua. C. de sacrosanct. eccle. & in c. alias supra perpetua. 10. q. 2. vbi dicitur, quod si res danda ad emphyteosim est pretiosa, sed parum, aut nihil præstet pensionis, res ipsa est subtiliter extimanda, & secundũ eius valorem, & extimationem, debet iusta pensio constitui. Ex quo textu patet, quod non est necesse in emphyteosi minus soluere, quã in simplici locatione: imo plus soluitur, quando res est prætiosa licet sit parui redditus, quia in emphyteosi ista habetur respectus ad dominium vtile rei emphyteoticæ, & ad alia iura quæ transferuntur in emphyteotam, qua ratione potest plus recipi, quàm perciptatur ex communi locatione.

Quæ nã sit iusta pensio rei dãdæ ad emphyteosim.

ET ad decisionem casus nostri, est tex. in d §. quia vero leonis. in auten. de non alienam. & glo. in d. auten. perpetua. & in d. c. perpetua. vbi habetur, quòd iusta pensio rei dãdę ad emphyteosim est, quando pensio viginti annorum comprę hendit totam extimationem ipsius rei. Et sic quando res valet mille, vt in casu nostro, iusta est pensio de. 50. omni anno, qui in viginti annis ascendunt ad summam de mille, & consequenter iusta pensio istius fundi, ad emphyteosim dandi erit de quinq; pro centenario, quia cum lex ciuilis, vel canonica taxat prætiũ super aliqua re, illud prætium est etiam in istum in foro conscientiæ, vt dicit Cepolla in dicto tractatu, de contractibus simulatis. in 3. casu principali. in 2. præsumptione, in versiculo. dubitatur apud multos, & allegat. l. prospexit. ff. qui, & a quibus. In eadem quoq; præsumptione, in fine secundæ columnæ, dicit prædictus doctor, quòd vbicunque lex, vel canon, prouidet super certo disponendo, secundum aliquam rationem, obtinet in foro iudiciali rationabiliter, & etiam in foro conscientiæ, secundum beatum Thomã, vt refert, & tenet Florianus in l. ex parte heres. §. seruo. ff. familiæ herciscũ. & notat Bald. in auten. ingressi. in 9. col. C. de sacrosanct. eccle. & Io. de Anania. in c. 1. circa fi. de testa. & probatur in c. 1. de consti. & in capit. quia plerique. de immun. eccle.

Cõfirmantur pdicta p cõsuetudinẽ in ciuitate Mediolani existentem.

ET confirmantur pr̨dicta. Nam de cõsuetudine maxime in ciuitate Mediolani, in qua semp fuerunt excellentes doctores, & expertissimi, ac religiosissimi viri, iste contractus venditionis, cum pacto de retrouendendo, & datione ad libellum, cum prædicto censu quotidie celebratur publice, & palam a principio, vt ita dicam creationis ciuitatis, ergo nõ debet dici illicitus, vel vsurarius. Et probatur hoc per. l. qs sit fugitiuus. §. apud labeonem. ibi. Quia id facit, quod ei publice facere licere arbitratur. ff. de edili. edic. & ibi Bartol. dicit per illum textum, quòd si quis facit aliquem actum, vel contractum, qui extimatur communiter licitus, & tamen est in rei veritate illicitus, quia sapit vsurariam prauitatẽ. Nihilominus non iudicabitur vsurarius quod est notandum pro mercatoribus, & alijs qui quotidie faciunt multos contractus, qui reputantur liciti, in illo loco, quia non dicuntur committere vsuram, licet dicti contractus haberent, in se aliquem defectum. Nec forte peccant, nisi esset ignorantia supina, & non curarent,

Nota pro mercatoribus.

nec

nec supina. ff. de iuris, & fac. igno. Praedictum tamen dictum Bart. debet intelligi non vbi per expressam iuris dispositionem contractus decideretur vsurarius. Sed vbi ex aliquibus coniecturis, seu praesumptionibus, posset praesumi vsuraria prauitas. Quia istam praesumptionem, dato quòd vera esset, tollit consuetudo & communis obseruantia ciuitatis, quia praesumitur pro eo quod palam, & bona fide fit, & non clandestine seu occulte, secundum Barto. in l. frater a fratre. ff. de condi. inde. & Imolam in l. 1. §. fuit quaesitum. in 3. col. ff. ad Treb. propter clandestinitatem enim praesumitur dolus. Si vero palà, secus. Et ideo sexus muliebris, & rusticitas non excusant vbi facerent clã, quia tunc in eis praesumeretur dolus, secundum glos. singularem. Bald. & omnes in l. 1. C. de interdic. ma. Quanto ergo fortius in ciuitate Metropoli Mediolani, vbi constituuntur, vt ita dicam iura, & in concussa religio versatur. Et ideo dicẽdum est, consuetudinem tanti temporis cuius non extat memoria in contrarium declarare, & demonstrare, in hoc passu nullam censeri, nec esse prauitatem vsurariam. Consuetudo enim talis excusat non solum quo ad forum iudiciale, vt notat Bar. vbi supra, sed etiam quo ad Deũ, secundum Panor. in c. cum venerabilis. de consuetu. qui dicit idem tenere Inno. in c. per tuas. de symo. & allegat ad hoc textum. in c. gaudemus. in fi. de diuor. & glo. in c. vnico. in verbo. de caetero. de postu. praela. lib. 6. Et facit ad praedicta, quod cõsuetudo potest aliquem contractum approbare, vel improbare, secundum Bald. in l. per diuersas, in 2. col. C. man. & plus. dixit Ioan. de Imo. in cle. 1. de elect. quòd tollerantur gesta virtute communis opinionis, licet postea declararetur dictam opinionem communem non fuisse iuridicam. Talis ergo consuetudo, in istis cõtractibus est attendenda. ar. in l. semper in stipulationibus. cum ibi nostro. ff. de regu. iur. praesertim cum ista iustificatio pensionis libellariae, sit introducta de iure ciuili, vt patet ex praeallegatis iuribus supra. §. quia vero leonis. in auten. de nõ alienan. & in auten. perpetua. C. de sacro sanct. eccle. Consuetudo enim vel statutum vnius loci quod est ius commune in illo loco, vt in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & insti. de iure nat. gen. & ciui. §. 1. iuncto. §. ex non scripto eodem tit. & coniuncta lege. de quibus. ff. de legi. potest mutare, vel diminuere, aut emendare id quod de iure communi est introductum, vt probatur per legem ius ciuile. ff. de iusti. & iure, & habetur per doct. in dictis iuribus. & in §. sed naturalia. insti. de iure natu. gen. & ciui. Et facit ad hoc quod habetur per doct. in l. sancimus. C. de nup. & in auten. nouissima. C. de in offic. testa. §. quòd per statutum, vel cõsuetudinem. potest legitima diminui, & distingui licet in totum non possit tolli.

Consuetudo vel statutũ vnius loci põt mutare id qđ est de iure cõi introductum.

ET facit ad praedicta, quod res intelligitur tantum valere, quantum venderetur communiter, & in loco publico, & pluribus diebus subastata, secũdũ Bal. & doct. in l. si seruus. ff. de condi. fur. Cũ ergo precium siue census talium rerum, ad emphyteosim datarum, communiter & publice fit quinq; pro centenario valoris ipsarum, ideo haec erit iusta pensio quam consuetudo inueterata approbauit. Minime enim sunt mutãda quae semper certam habuerunt interpretationẽ. l. minime. ff. de legi. Et consequenter non poterit dici iniustum pretium, & maxime, quia multa pia loca, & multae religiosae personae, istos contractus libellarios, hoc modo faciunt, & antiquitus fecerunt, quos non est verisimile fecisse, nisi cum consilio peritorum, & diligenti examinatione, vtrum cum bona consciẽtia fieri possint, nec est credẽdum, quòd illos fecissem, si liciti non essent. Cum ergo consuetudo frequentata in ciuitate, & qualitas bonarum personarum faciãt cessare praesumptionem vsurarum, vt cõcludit, cepolla in suo tractatu de contractibus simulatis, in penul. casu quod etiã consuluit Petrus de Ancha. in consil. 19. incipiente, presens dubium, referẽdo verba Bal. in l. 1. in 3. q. C. de his quae pe. no. & idem tenuit idem Petrus, in quaestione per eum disputata, quam refert in c. peccatum. de regul. iur. libr. 6. & Anto. de But. in c. in ciuitate. de vsur. ideo non est dicendum nec opinandum, quòd ipsi religiosi, & catholicae personae, tales contractus fecerint causa vsurae, & auaritiae, &

Concludit posse accipi quinq; pro centenario, hocq; iustũ esse ostenditur.

& bene facit quod voluit Pet. de Ancha. in disputatione sua incipiente. Antiquis & modernis temporibus, viri catholici, & conscientia timorati &c. quam refert Io. de Ana. ad plenum. in c. in ciuitate. de vsur. in 6. argumento, pro parte affirmatiua, quòd præstita Venetiarum, montes Florentini, & loca Ianuæ sunt licita, & ꝙ in talibus, in quibus possent adduci argumenta ad vtranq; partẽ, est sequẽda consuetudo optima, legũ interpres. c. cũ dilectus. de consue. & l. fi. de interpretatione. ff. de legi. quia sicut lex positiua interpretatur legẽ diuinã, sic dicendũ est de statuto & consuetudine particularium locorum. Et ideo infert, ꝙ credere debẽt homines moderni temporis, eorũ antiquos catholicos, & deuotos fuisse, vt attestantur corpora sanctorũ, quæ ibi sunt & multitudo ecclesiarum, ac monasteriorum, & eorum mirifica ornamenta, & ꝙ non instituissent ipsa præstita, sine magna prouidentia, & plus. Quia a tanto tempore citra supra fuerunt plurimi sancti Patres, & Episcopi in præmissis ciuitatibus, & plures Romani Pontifices iusti, ac sancti Viri, qui consuetudines prauas locorum reprobauerunt. Et tamẽ de ista non fecerunt mentionem, quam nõ potuerunt ignorare, cũ omnibus fere Christianis principibus nota sit, & multi habeant præstita, & etiam Cardinales, & alij multi. Merito non est credendũ eos, hos dissimulasse, si vsuram credidissent, hæc ille. Et nos dicere possumus in proposito, quòd ex quo tanto temporis spatio, cuius initij memoria non est contrarium, ciues bonæ famæ, ac rectores piorum locorum, & religiosi Viri, vt nouit quasi tota Christianitas istos contractus liuellarios, huiusmodi naturæ publicæ contraxerunt, & Romani Pontifices, Cardinales, & Archiepiscopi, non ignorauerunt, imo non improbando pertransierunt, & quidam de eis specialiter approbauerunt, & iustos esse affirmauerunt, vt Martinus Quintus, sicut supra dictum est, malum est, & non sine culpa, velle decidere, quòd in ipsis vsuraria prauitas committatur.

Ad illud quod 4. obij

Non obstat modo autentica perpetua cum gl. C. de sacrosanctis ecclesijs. & §. quia vero leonis in auten. de non alienandis. f. quòd quando res locabatur pro sex, debet dari ad emphyteosim pro quinq;, quia debet fieri diminutio, in sextam partem, quia respondetur, quòd ipsa iura loquuntur, quando res quæ datur ad emphyteosim indiget reparatione, & labore, vt reficiatur, & restauratur, quia est possessio multum inculta, & deserta, vel domos ruinosa, & in periculo deteriorationis. Et ꝙ hoc sit verum patet, quia ibi agitur de ecclesia danda ad emphyteosim, & ibi non præsupponitur, quod anteꝗ peruenerit, ad ecclesiam fuerit data ad emphyteosim, imo si consideretur textus innuit contrarium. Hoc autẽ non põt fieri si res est bona, & fertilis, vt patuit supra in secundo dubio. Nã res ecclesiæ non põt dari ad emphyteosim in perpetuum. §. alienationes. in auten. de non alienan. Sed bene scd̃m quosdã si est domus ruinosa, vel possessio inculta, & infertilis. auten. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. & ideo ratione laboris, quẽ sustinere tenetur emphyteota, & expensarum, in reparando, ac periculi deteriorationis ad ipsum emphyteotam pertinẽtis, remittitur ei sexta pars illius pensionis, quam solueret si acciperet solum vt colonus, quia non teneretur rem reficere sumptibus suis, ac reparare, & meliorare ipsam. Hoc autẽ deberet etiã inter seculares fieri. Et quòd prædicta iura sic intelligantur, ostendit Archidiaco. super ipsa autentic. perpetua. vbi sic dicit ad litteram. Dic quòd est ecclesiæ vtilitas, quia periculum deteriorationis pertinet, ad emphyteotam, non ad ecclesiam. C. de iure emphy. l. 1. Vnde propterea ecclesiæ expedit tali modo concedere in emphyteosi, hæc ille, quòd si dicatur, ꝙ quando res est ruinosa, debet deduci tertia pars. d. auten. si quas ruinas scd̃m opinionẽ, vel duæ partes scd̃m cõmunem respondetur, ꝙ hoc est verum si detur aliqua conueniens portio a principio. Et in hoc casu loquitur. d. auten. vt ibi dicit Dominus Accursius glosator. Iura autem contraria non loquuntur in casu isto. Et si iterum dicatur ꝙ illa autẽ. perpetua loquit̃ in principio de re fertili ꝙ patet quia subditur, ꝙ si clade diminuta fuerit &c. respondetur, ꝙ licet in casu

Obiectionis solutio.

Alterius obiectiõis solutio.

su

su dictæ autenticæ res sit alicuius redditus, tamen est indigens magna reparatione, & restauratiõe. &c. & reputatur quodammodo inter infructuosa, quamuis habeat aliquem redditum, quia quod minimum est, &c. Non enim habet redditum conuenientem, & proportionatum alijs rebus fertilibus. Et hoc affirmat glosa ordinaria in c. perpetua. 10. q. 2. vbi d. autẽ. de verbo ad verbum recitatur, & est ibidem canonizata. Vnde super illa verba in principio ipsius autenticę. §. perpetua quoq; emphyteosis in his rebus permittitur. &c. ait glosa. In his rebus. §. nõ multum vtilibus, hæc illa. Quod autem sequitur, quòd si clade. &c. non innuit rem esse fertilem, de qua loquebatur in prin. Sed est sensus illius autentic. quòd si res quãdo venit ad ecclesiam locabatur pro sex, potest dari pro quinq; ad emphyteosim, ratione laboris, & restaurationis &c. vt supra, quod si postquam peruenit ad ecclesiã res clade diminuta sit, debet fieri remissio in emphyteosi habita considera tione constantis pensionis & redditus, quod si dicatur dicta iura loqui de emphyteosi rei fertilis, & subintelligi quando alias data fuerat ad emphyteosim, respondetur quòd oportet sub intelligi in casu dictorum iurium, quòd emphyteota dat aliquid a principio. Nam secundũ Cynum. in l. 1. C. de iure emphy. quando res ecclesiæ fertilis datur ad emphyteosim. §. auctoritate Apostolica intercedente, pręstatur saltem aliqua portio a principio. Cum igitur in dicto casu dederit emphyteota a principio post aliquam portionem, non est mirum si sextæ partis fienda est remissio, hoc autem etiam fieri deberet inter seculares, sed nihil facit ad casum nostrum.

Dubitationis solutio.

Quid sit qs obstinanter assereret dicta iura loqui quando a principio nihil datum fuit.

SI autem quis velit omnino defendere, & obstinanter asserere, quòd dicta iura loquuntur quando a principio nihil datum fuit, respondetur, quòd determinatio illorum iurium solum habet locũ in rebus ecclesiasticis. Vnde arguit glosa ordinaria domini Accursij ibi in oppositionibus di. Ergo deterior est conditio ecclesiæ, quàm secularis, & respondet. Sed hoc facit ecclesia propter sterilitatem quandoq; venturam, quando secularis remitteret totum, hæc ille. In quibus verbis affirmat. Primo quòd sæcularis dans ad emphyteosim, si locando inueniret sex annuatim, idem potest accipere ab emphyteota, quod intelligitur quando nihil datur a principio. Secundo dicit, quòd ideo ecclesia si locando acciperet sex, ab emphyteota nõ accipit nisi quinque, quia dimittit hanc portionem, ne teneatur facere, remissionem propter sterilitatem. Ita quòd vult totum periculum semper remanere emphyteotæ, ratione talis diminutionis. Secularis autem qui accipit tantum quantum a colono, & forte aliquid plus dando ad emphyteosim, declarando tamen vt supra remittit pro pter sterilitatem. Et sic cócordat Accur. cum dictis in superioribus, & confirmat conclusioné nostrã. Et licet det etiam aliã solutionem dicens, quòd in casu dictorũ iurium res erat solita locari pro sex, deinde postquam peruenit ad ecclesiam aliqualiter est deteriorata. Ideo debet fieri remissio in sextam partem, quando datur ad emphyteosim, & sic nihil faceret ad propositum nostrum. Tamẽ dicit primam solutionem esse veriorem. Pręterea non est verum, quod in dicta auten. dicatur quod ecclesia teneatur, vel debeat remittere sextam partem, sed sic ibi dicitur ad litteram. Non imminendo nisi in sextam partem, quod exponens glo. ordinaria in d. c. perpetua in verbo. imminuẽdo. dicit. i. si est minuenda, non est plus minuenda, & super verbo sextam ait. Nõ remouet quin plus possit dari.

Ostẽditur illud esse falsum qđ superius dicebatur, qđ. s. ecclesia põt accipere quinque &c.

EX quibus omnibus concluditur, non esse verum illud quod supra dicebatur in distinctione huius contractus. s. quia licet ecclesia dans ad emphyteosim, si illa res reddit sex deductis expensis, possit accipere quinq; non tamẽ secularis, sed debet minus accipere ratione, seruandæ societatis communis. Et potest etiã probari sic falsitas ipsius distinctionis. Nam aut ista pensio de quinque, est iusta aut iniusta, quia nimia secundum æqualitatem contractus. Si illa res quæ datur ad emphiteosim meretur quinque. Ergo & secularis Dominus illa potest accipere. Si vero non meretur quinq; : dico quòd rector ecclesiæ male faceret, si nolet dare

ad

ad emphyteosim nisi pro quinq;,nec debet facere talem contractum. Et facit ad hoc illud quod dicitur.12.q.2.in cap.hoc ius porrectum.in glo.& in c.tuam. extra de pœnis, vbi etiam in glo. dicitur,quod si in venditione plus offertur, quàm res valeat,ecclesia non debet recipere,sed tãtum iustũ preciũ,licet lex ciuilis dicat,ꝙ contrahentes possunt se inuicem decipere in precio.l.in causæ.§.penulr. ff.de mino. & l. si item si precio. §. quemadmodum.ff.loca. nam ecclesia in suis contractibus debet æquitatem seruare,& omnẽ fraudem euitare.cap.per tuas.de dona.& non debet parare laqueum 27.q.1.c de iudæis.Vnde non debet ecclesia,vel prælatus eius in aliquo, vel minimo decipere contrahentem secum, vt notat Anto. de But.in c.cõtinebatur. 1.col.extra. de his quæ fi.a præla.si consen.ca. & in c.in ciuitate.de vsur. vbi allegat prædictas glo.& in c.pleriq;.de immu.eccles. & Bal.in auten.ad hæc.in penul.col. circa princip.in ver. insuper quæritur. de vsur. & in d.l. in causæ.§.penul.ff.de mino.de quo vide Arch.in c.si cupis esse. 16. q. 1. & ita tenet sanctus Bernardinus in suis cõtractibus, quem allegat, & sequitur Cepolla Veronensis vbi supra in 3.casu principali.in 2.præsumptione, & allegat textum in c.1.§.1.in tit.de aliena.feu. in vsi. feu. vbi dicitur. Ecclesia cultrix iustitiæ, & auctrix,non patitur aliquid contra iustitiam in se ferre vel mouere.Quem textũ idem doctor ibidem notat contra clericos,& prælatos, dicens, quòd sæpissime contrarium faciunt sub prætextu, quòd semper melior conditio ecclesię fieri debeat.Idem quoq; tenet Archi. in d.c.hoc ius porrectum. 10.q 2.

Nõ esse licitũ alicui alterum decipere.

ET dicit Cepolla vbi supra sic ad litteram. De iure diuino, & in foro conscientiæ, credo ꝙ non sit licitum contrahentibus se decipere in precio, etiam citra dimidium iusti pretij,& etiam in casu,vbi non daretur restitutio, & contrahentes essent laici, per id quod habetur in lege,& in Euangelio, quo quisq; iubetur alijs facere,quod sibi vult fieri,& ꝓhibetur alteri facere quod sibi nolet fieri,vt ex tex. in 1.dist.c.humanum genus. Certum est enim, quod vnusquisq; vellet,quod sibi venderetur iusto,æquo, & communi precio, & nullus vellet in pretio decipi,etiam citra dimidiam partem iusti pretij. Quia nemo præsumitur iactare suum.l.cum de indebito. in princ. ff.proba.cum sim.Et ad hoc vide glosam notabilem in l.semper in conuentionibus ff.de reg.iu.quæ dicit,quod licet lex dicat,quòd sit licitum contrahentibus se decipere in precio, non tamen conuenit bono viro. Sed in foro conscientiæ quilibet debet esse bonus vir,ergo &c.Et ita tenet Bald.per illam gl. quam dicit esse singularem. in c.cum causam. el 2.in fin.extra.de testi.& idem tenet Anto. de But. in d.c.in ciuitate.in versi.venio. ad glo. de vsur.& in d.c.quia pleriq;, in versic. quintus casus. de immu. eccle.& ibi per doctor.

Respõdetur ad illud qđ dicebatur ecclesiã nõ posse facere cõditionem suam nisi meliorem.

NOn obstat modo quod dicitur, ecclesiam non posse facere conditionẽ suam nisi meliorem, quia fateor esse verum,sed non debet eam meliorare cum iniusto damno tertij. Et cum dicitur ꝙ datum ecclesiæ non censetur amitti, fateor quando datur causa ecclesiæ, & pietatis. Sed in casu nostro non præsupponitur, quòd emphyteota velit dare ecclesiæ,nisi id quod res requirit, secundum iustum pretium, & ideo ipsa ecclesia male faceret plus petendo,vel exigendo. Bene,verum est, quòd in dubio vtrum esset modicus, vel nimius census, fauendum esset ecclesiæ per iura in contrarium allegata.Sed non sumus in casu isto.

Impugnata illa responsiõe scilicet qđ aut res reddit fructus communes, &c. datur modo alia responsio.

EX prædictis autem patet,quod in totum non est vera illa distinctio. f. ꝙ aut res reddit fructus communes, &c.Et ideo saluo semper meliori iudicio videtur sic posse distingui, & primo quando datur ad emphyteosim res fertilis,& bona,habens redditus communes, puta qnque,vel sex pro centenario, deductis omnibus expensis, &c.sicut sunt communiter possessiones istarum partium. Tunc sic est distinguendum quod aut a principio contractus emphyteotici datur aliquid pro re,aut nihil.Primo casu,aut datur magna pars, ita quòd parum plus sufficeret ad emendam totam rem libere. Et tunc debet constitui minimus census,qa

datur

datur principaliter,& quasi in totum in recognitionem directi dominij,& in hoc casu non fit remissio propter sterilitatẽ aut deperditionem partis vt supra. Si autem dantur a principio duæ partes iusti precij, vel circa, debet etiam constitui modicus census.s.tertia pars illius q̃ daretur a colono, vel circa,& in hoc casu etiam non fit remissio propter sterilitatem, quia magis principaliter datur iste census in recognitionem directi dominij, licet aliqualiter respectu redditũum. Et maxime, quia est sic modica pensio, quòd rarissime, vel nunquam accidet talis sterilitas, quin aliquo modo habeat tantum redditum, vel vtilitatem, quantus est census,& si sit aliquid minus, non erit multum. Vnde propter illud modicũ nõ debet fieri remissio,& in hoc cõcordãt communiter doctores in l. 1. C. de iure emphy. dum dicunt, quòd emphyteotæ non remittitur census propter sterilitatem. Si vero a principio detur dimidia pars iusti pretij, constituetur etiam minor census, quàm in locatione simplici.s. medietas illius quod daretur a colono, vel circa. Si autem datur a principio solum tertia pars iusti pretij, constituetur census, diminuendo tertiam partem illius quod solueret colonus, vel circa. Si vero a principio detur solum aliqua parua portio iusti precij, tunc fiet diminutionem in sextam partem, vel circa, secundum determinationem in dicta auten. perpetua. C. de sacrosan. eccle.& secundum quantitatem portionis pretij, fiet etiam diminutio pensionis. Et in his tribus vltimis casibus fiet remissio ob sterilitatem sicut in colono, quia ista pensio, non datur tantum in recognitionem directi dominij, sed etiam æque principaliter ratione redditũum, vt supra. Sed ista remissio fiet cum recompensatione vbertatis anni præcedentis, vel sequentis,& fiet remissio pro rata, iuxta notata in ca. propter sterilitatẽ. de loca. Si vero res infertilis,& infructuosa, vel ruinosa, indigens magna restauratione,& labore, detur ad emphyteosim, tunc talis emphyteota dabit pro prima solutione, & pro censu annuo illud, quod communiter de similibus haberi potest,& dari solet, iuxta notata in §. 1. in auten. de non alienan. aut per. reb. eccle. Vel distingue vt in autent. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccle. maxime in rebus ecclesiasticis. Si autem sit res habens minores redditus, & improportionatos suo valori, vt sunt domus,& palatia, quæ communiter multum valent,& tamen pro modica pensione locantur, habito respectu ad valorẽ ipsorum, vt est tex. in l. fin. §. fin autem legata. ibi. Veluti domus in prouincijs preciosæ &c. C. de bonis quæ lib. & ibi Bal. dicit per illum textum, quòd domus preciosæ sunt quodammodo steriles, quia non correspondent redditus precio ipsarum. Vnde in ciuitate Mediolani est palacium valoris quatuor millium ducatorum,& tamen quando datur ad pensionem, non inuenitur pensio vltra summã 80. ducatorum. In talibus si a principio contractus emphyteotici datur magna pars iusti pretij vltra dimidiam, nõ fiet remissio, propter casum fortuitum, puta propter guerrã, propter quã non potuit domus habitari, vel quia aliqua pars ipsius domus corruit, non vltra dimidiã, & ratio quare non fiet remissio est, quia talis census principaliter datur in recognitionem directi dominij. Si autem detur solum medietas, vel minor pars iusti pretij, fit remissio, quia talis pensio non solum datur in recognitionem directi dominij, sed æque principaliter, ratione redditũum siue fructuum, vt supra dictũ est de possessionibus, & facit ad hoc in ar. l. etiam partis. ff. de vsufruc.& l. quæ de tota. ff. de rei vend. Secundum autem quantitatem solutionis ipsius primariæ fiet etiam remissio pensionis, siue census, non respectu redditũum simplicis locationis, sed per respectum ad illud quod annuatim solueretur communiter si ad emphyteosim daretur, sine aliqua solutione a principio, de quo infra statim dicetur in secundo membro principali huius distinctionis. Et idem dicendum videtur de rebus habentibus maiores redditus, q̃ cões, vt sunt molendina & hmõi quæ locantur pro duodecim & plus pro centenario, quia talis diminutio pensionis, siue census, quę fit propter primariã solutionem, non fit per respectum ad ipsum redditum locationis, sed emphyteosis absolute sine aliqua solutione a principio.

Quid de domibus qui dantur ad pensionẽ licet sint magni pretij.

remissione propter casum fortuitum, sicut distinctum est in superioribus de remissione census, siue pensionis domorum emphyteoticarum. Si vero a principio contractus emphyteotici, nihil penitus soluitur ab emphyteota, dico quod si est res habens communes redditus, vt possessiones, poterit Dominus accipere ab emphyteota tantum quantum accipere a colono, & etiam tantum plus, quantum communiter extimabitur plus vtilitatis transtulisse emphyteotam, quàm transtulisset in colonum, deductis tamen expensis, & consideratis periculis pertinentibus ad ipsum emphyteotam, magis quàm ad simplicem colonum. Vnde tantum poterit accipere ab ipso venditore, cui dat ad emphyteosim rem ab eo emptam, quantum communiter reperiretur ab alio annuatim, si ei daretur ad emphyteosim, rationibus supra allegatis, in quibus ostendimus, quòd computatis omnibus expensis, & periculis talis emphyteotæ, melior tamen est eius conditio, quàm simplicis coloni. Et ideo saltem potest tantum ab eo accipi, quantum a simplici colono. Si autem sit res habens redditus minores, & improportionatos valori, vt sunt domus & palatia, non est necesse dare illa ad emphyteosim pro eadem pensione qua locarentur, sed debet constitui in emphyteosi census, secundum extimationem rei, vt patet per textum, in dicta autentic. perpetua. C. de sacrosanctis ecclesijs. & in dicto capitulo, perpetua. decima quæstione secunda. vbi glos. super illa verba. Est res subtiliter extimanda, vt ex hac iusta pensio constituatur. Exponit, idest vt consideretur quantum in viginti annis inde colligatur, vt in autentic. de non alienandis. vt per. reb. ecclesi. §. quia veo leonis hæc illa. Si enim illa pensio simul collecta ascendat, vsq; ad verã extimationẽ rei, erit iustus cẽsus. Si autem erit minor poterit augeri, vsq; ad tantam quantitatem, quòd pensio siue census ipsorum viginti annorum, compræhendat totum verum valorem ipsius domus, secundum decisionem dicti. §. quia vero leonis. Et sic erunt quinque pro centenario, licet locaretur ipsa domus in ratione trium pro centenario, & forte etiam pro minori pensione. Nam in emphyteosi non habetur respectus ad fructus siue redditus ipsius, sed ad suum valorem, quia per ipsum contractum emphyteoticum transfertur dominium, & naturalis possessio in dictum emphyteotam, & alia iura de quibus visum est supra, pro quibus nihil soluit a principio contractus & cætera. Dicit autem Dominus Bartholomæus Cepolla in suo tractatu de contractibus simulatis, in tertio casu principali. in tertia præsumptione, in versicul. conclude tamen circa prædicta, in fin. quòd illa erit iusta pensio, quæ esset iusta si alteri non venditori liuellaretur. Quæ autem est illa? Dic quòd est illa, quæ communiter tales domus liuellari solitæ sunt in eodem loco, hæc ille. In ciuitate autem Mediolani communiter tales domus solent liuellari in ratione quatuor cum dimidio, vel quinque, ergo & cætera. Si autem sit res habens maiores redditus, quòd communiter aliæ possessiones, vt molendinum communiter tenetur determinatio prædicti doctoris vbi supra dicentis. In molendino, credo quòd non habeatur respectus ad redditus, qui sunt in magna quantitate, sed in ratione quinque pro centenario, habito respectu ad valorem rei, vt habetur in dicto. §. quia vero leonis. in autentica. de non alienandis. colum. secunda. Et licet molendinum videatur modicum valere, respectu quantitatis fictus quando locatur, tamen illud est propter periculum quod est in eo ne pereat, vel deterioretur, & propter magnam impensam, quæ fit in eo manutenendo. Vnde deducendo omnes expensas, & extimationes periculi, non diceretur in veritate Dominus percipere tantum de fictu. Cum ergo liuellatur dictum molendinum vni, & in eo transeat omne periculum, & omnis impensa ad eum spectet, secundum notata in lege prima. C. de iure emphyteot. Sicut & Dominus emit modico prætio propter dictum periculum, & impensam futuram, ita

Quæ sit iusta pẽsio em phyteotæ.

Quid de molendino, & alijs rebus reductib⁹ magnos redditus.

ita debet etiam modico precio liuellari. Ex quo vt dixi, in liuellarium transit omne periculum, & impensa. hæc ille. Ideo aût cõiter determinatur a doctoribus, q molendina, & huiusmodi, debent liuellari in ratione quinq; pro centenario valoris ipsorum, secundum ea quæ habentur in d. §. quia vero leonis. quia non potest bene sciri quantus sit verus eorum redditus, deductis omnibus expensis præsentibus, & futuris, & extimatis periculis, &c. Potest quoq; in ipsis molendinis, & alijs omnibus rebus liuellandis, seruari cum bona conscientia consuetudo patriæ antiqua, & præscripta inter bonos viros. Nam habetur pro lege. d. l. de quibus. ff. de legi. & c. fin. de consue. & 11. dist. c. in his. & faciunt notata per Cynum in l. excepto tempore. C. loca. Ex prædictis autem omnibus, patet quartum dubium. s. quòd iste emptor de quo in casu nostro, potest tuta conscientia dare ipsum fundum ad emphyteosim, pro quinque pro centenario. Et ita me præsente consuluit D. Laurêtius de Busti genitor meus, & iuris monarcha. Cum pater frater Thomas de Nouaria lector casuum, in loco nostro S. Angeli apud Mediolanum, ab eo petijsset super hoc cõsilium, & ego eram eius socius, & dixit quòd sine aliquo scrupulo conscientiæ fieri potest, & respondit omnibus argumentis in contrarium. Ex prædictis etiam patet, quòd talis contractus non est contra ius diuinum, nec naturale, nec ciuile, aut canonicum. Imo est secundum ius diuinum, naturale, canonicum, & ciuile.

Ad principale ppositũ rediit.

An quis requiritur si talis cõtractus possit licite fieri possit respõdere quod sic. Negatiua cõfirmatur.

QVo ad quintum dubium s. vtrum doctor requisitis, an talis contractus possit secura conscientia fieri, debeat respondere quòd sic. Dicunt quidam quod non quia taliter cõsulere est aperire viã fraudibus, & ponere taliter contrahentes in periculo peccandi. Item quia licet inueniri possint aliqui qui habeant bonam conscientiam, tamen proximi videntes contractum, & non videntes intentionẽ eorum, male possunt suspicari de ipsis, & sic generatur scandalum in cordibus pusillorum, quod fieri non debet. Matth. 18. vbi ait Dominus. Veh homini illi per quem scãdalum venit. Ideo Paulus Apostolus, primæ ad Corin. 8. inquit. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Sed his non obstantibus in contrarium est veritas, quia cum hic contractus possit cum bona conscientia fieri, & de se sit bonus, vt supra clarissime probatum est, potest & debet doctor respondere veritatem, aliter peccaret contra præceptum spiritus sancti per Psalmistam dicentis. Recte iudicate filij hium. Imo si rñderet istum cõtractũ esse dubium peccati mortalis, cum quotidie fiat, ponerentur animæ in magno periculo, & damno, si postea facerent cõtractum ipsum contra conscientiã. Quia omne quod fit contra conscientiam ædificat ad gehennam, c. literas. §. pe. de resti. spo. c. per tuas. de symo. c. inquisitioni. de senten. excom. de peni. dist. 4. c. omne, quod 28. q. 1. §. ex his. c. fi. de præscrip. & c. vnico. de seru. in ord. fa. Ideo contra tales consultores exclamat Esaias propheta. 5. sui libri. cap. di. Veh vobis qui dictis bonũ malum, & lucẽ tenebras &c. transumptiue in c. si quis dixerit, & in c. si quis hominem. & in c. veh vobis. 11. q. 3. In eodem quoq; c. dicit idem propheta. Veh qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum. Quæ verba possunt exponi contra illos doctores qui suis scrupulositatibus faciũt animas innumeris peccatis inuolui & irretiri.

Affirmatiuũ verã esse ostenditur.

NOn obstat modo dum dicitur, quòd taliter consulere, est aperire viam fraudibus, & ponere contrahentes in periculo peccandi, quia respondetur hoc esse falsum. Nam iste contractus, vt supra patuit, fit sine fraude, & de se est licitus, nec est aliquod in eo periculum, cum cõtrahentes habeant bonam intẽtionẽ. &c. Vnde dicitur in communi prouerbio. Quicquid agant homines intentio iudicat omnes. Intentio enim imponit nomẽ operi, & facit illud esse bonum, vel malũ, vt ait Ambr. in lib. de offi. & notatur. l. si his qui quadraginta. §. sed si opus. ff. ad leg. fal. Non obstat etiam dum dicitur, q proximi videntes contractum, & non videntes voluntatem ac intentionem scandalizabuntur, quia respondetur hoc esse falsum: nam cũ videant hunc contractũ quo-

Respõsio ad arg. adducta pro negatiua.

quotidie fieri a timoratis viris, credunt sicut est in veritate, ꝙ cum bona consciẽtia possit celebrari. Et si aliquis suspicaretur malum de hoc cõtractu, cũ videat æqualitatẽ in precio, & contrahentes nõ sint personæ vsurariæ, & videat in ipso contractu reliquas bonas circunstantias & conditiones bonorũ contractuũ, esset præsumptor temerarius, iudicans in malũ sine rationabili causa illud quod expresse patet esse & est bonũ, scd͂m notata per Ale. de Ales in 3. par. summæ in tractatu de triplici processu iudiciali. q. pe. & Ric. de media villa in 4. dis. 9. ar. 3. q. vl. & Th. 2. 2. q. 60. Et ideo illud esset scandalum passiuũ, & per consequens scandalũ pharisæorũ, de quo nõ est curandũ. Vnde cũ Dñs dedisset illam doctrinam, Matth. di. Quod intrat in os nõ coinquinat hominẽ, dicentibus sibi discipulis. Scis ꝗa pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt? Respondit. Sinite illos, quod exponit gl. s. scandalizari, & subdit dicens. Cęci sunt & duces cęcorum. Et similiter iste doctor dans hoc rectũ consilium potest dicere, de scandalo scrupulosorũ doctorum, & idẽ potest dicere faciens ipsum cõtractum. Quod aũt dicit Dñs. Veh homini illi per quẽ scandalũ venit, intelligitur de scandalo actiuo, non aũt de passiuo, sine vlla causa sicut est in casu nostro. Et illud apostoli. Si esca scandalizat, &c. scd͂m Archiepiscopũ flo. in 2. par. summę in tit. de ira. c. 4. §. pen. intelligitur in illo casu, vel simili. Nã Apostolus loquitur de carne idolis imolata, quam comedere pręcipue, corã simplicibus, habebat magnã speciẽ malĩ, quia poterãt credere ꝙ hoc facerẽt ad venerationem idoli. Sicut cõiter fiebat, & illud erat in lege prohibitũ. Et ideo merito poterant scãdalizari. Vnde quãuis comedere illam carnẽ non propter illum finẽ, nullũ esset peccatum, tñ propter speciẽ mali debemus abstinere. Et idem esset in esu carniũ, cõtra cõmunẽ patriæ cõsuetudinẽ, & morem, ac in similibus. Tale aũt scandalum non est in casu nostro, cũ nulla sit iusta causa scãdali. Et ideo non debemus de hoc curare, sicut non curauit Dñs de scãdalo pharisei, qui eum iudicabat nõ esse prophetã. &c. quia permittebat se tangi a peccatrice. Lu. 9. nec etiam de scandalo pharisæorum. Matth. 9. quando paralytico dixit. Remittuntur tibi peccata tua. Et hãc sententiã colligo ex mente B. Th. 2. 2. q. 3. qui dicit, ꝙ nõ tenemur relinquere bona temporalia, necessaria, vel vtilia, ratione scandali alterius, quando illud scandalũ venit ex iudicio temerario. Et ideo isti contrahentes non tenentur dimittere facere hunc contractũ, si est eis necessarius vel vtilis, cũ faciant bona intentione, & debitis circũstantijs, &c. Et doctor aliqs non debet prohibere, nec in cõtrariũ cõsulere. Imo tenetur quilibet requisitus dicere veritatem, ꝙ. s. talis contractus est bonus, & licitus, ac potest fieri secundũ Deũ, & conscientiam. Aliter in eo verificabitur illud quod scriptum est in c. nolite. 11. q. 3. Qui non libere veritatẽ pronunciatur quam libere pronunciare potest, Aut non defendit quod defendere conuenit, proditor est veritatis.

Declaratur quõ intelligẽdũ sit illud Matth. 18. Veh homini illi ꝑ quẽ scãdalũ venerit, & vide ĩs quõ intelligitur illud Apostoli si esca scãdalizat. &c.

SEd hic quæri potest de alio casu. s. Vtrum aliquis possit tuta conscientia emere domũ, quæ in veritate valet scd͂m cõem extimationẽ mille ducẽtũ etiã cõputatio onere pacti de retrouendendo, & dãdo ad emphyteosim, pro mille tãtum, & postea dare illã ad emphyteosim ipsi vẽditori, cũ ipso pacto ad rationẽ quatuor cũ dimidio, vel quinq; pro centenario, nõ valoris rei in se, sed pecuniæ exbursatæ in emptione. Et clarũ est ex dictis in superioribus ꝙ si talis emens sit vsurarius, vel consuetus facere contractus illicitos in fraudẽ vsurarũ, & hoc cõstet, & non appareat, quòd habeat in hoc contractu bonam intentionem, & multo magis si cõstet ipsum facere hunc cõtractũ in fraudẽ vsurarũ, reputabitur illicitus & simulatus, ac in fraudẽ vsurarum, scd͂m cõiter doctores. in d. c. ad nostram. de emp. & vend. & in d. c. illo vos. de pigno. Si autem nõ cõstet de eius mala intentione, nec ꝙ sit vsurarius, vel consuetus facere contractus in fraudẽ vsurarũ, dicunt aliqui doctores quorũ cõsilia ego vidi super hoc particulariter edita, qđ nõ reputabitur illicitus. Et pro eorũ opinione arguitur. Primo quòd contrahẽtibus licitum est scd͂m leges se decipere in uicẽ, seu damnificare in pretio. d. l. in causæ. §. pen. ff. de mino. dummodo non fiat

An emẽs si minori pretio quã valeat possit eam dare ad emphyteosim, ad rõnẽ 4. pro cẽtenario, nõ valoris rei in se sed pecuniæ exbursatæ ab emptione.

Pro affirmatiua arguitur.

vltra medietatē iusti precij.l.2. C. de rescin.ven.& c.cum dilecti.de emp. & vēd. hoc autem est in casu prædicto.ergo. &c.
2. Arguitur. Secundo,quia talis vēdens præsupponitur scire valorē rei, & cōsentire tali vēditioni. Sciēti autē & volēti nō fit dolus.l. vēditor vbi glosa. C.de rescin.ven.l.1.in fi.ff.de actio emp.l.1.§.intelligatur. & l. quia.§.pe.& fi. ff.de edili.edic l. domum. ff.de cōtrahen.em.l.nemo vī. ff.de reg.iu. & c.sciēti.eod.ti.in 6 & ideo tenet cōtractus,nō solū de iure ciuili, sed etiā in foro cōscientiæ vī licitus , qñ nullus dolus in eo interuenit,& vterq; cōtrahētium , scit valorē rei,scđm Panor.in c.cum causam quæ.el 2.in vltimis verbis. extra de testi.vbi allegat Ioan. Cal.idem velle in c.nauigāti.de vsur.Et idē tenuit ipse Panor.post Inn i c.qa plerīq;.ī 12.co.19 q. principali.de immu.ecc. qa vēditor sciēs rem plus valere, videtur illud plus donare.l.donari videtur.ff.de reg.iu. vbi dicitur.Donari videtur,quod nullo iure cogente cōceditur;& idem habetur in l.donari.ff.de dona.& Inno. in c. in ciuitate. de vsur.vbi visus fuit velle contrarium , intelligitur quando venditor ignorabat valorem rei;vt notat Panor. in d.ca.quia plerīq;.
3. Arguitur & adducitur aliqua ad ostēdendū modicitatē pretij cū pacto de retrouēdendo, non facere vsuram. Tertio ad confirmationem prædictorum adducitur,q etiā secundū eos doctores,qui tenent,q modicitas pretij, cum pacto de retrouēdendo , faciat psumi contractum vsurariū, requiritur modicitas,& inæqualitas vltra dimidiā, vel prope dimidiā iusti pretij,ita q oportet rē emptā esse lōge maioris pretij,q̄ ematur,scđm Alber. de Rosa. in l. emptione. C.plus va.quod agitur.& Io.de Imol.in c ad nostrā.de emp.& ven.& ita cōsuluit collegiū Mediolani,& Papię,vt refertCepolla,i d.t act.in 6.casu pricipali.(Et idē cōsuluit Pan.in cōs.suo.77 & Pau.de Ca. cōsi.276.& 329 & Lud.de Ro. consi.423. & Io.de Ana.consi 78.vbi doctores prædicti ponderant modicitatē pretij, quia ad hoc vt præsumatur contractus vsurarius,oportet scđm eos, q si non sit magna inæqualitas in precio,saltē interueniat aliqua conuentio, quæ sit contra naturam contractus , sicut interuenit in casu capituli, illo vos de pign. Sed in casu nostro hæc non interuenerunt. Et sic nō omnis iniustitia pretij sufficit, vt declarat Pe.de Anch.in suo consi.9 & Car.Floren.in d.c.ad nostram. refert se consuluisse apud Mantuam , in eo , qui emit pro centum fundum valentem ducēta, & promisit retrouendere venditori,q per hoc non iudicabitur vsurarius,& Cepolla vbi supra,in penultimo casu principali concludit,q oportet, qđ sit magna inęqualitas in pretio,ad hoc vt præsumatur contractus vsurarius,& hoc etiā videtur pbari per glosam in c.conquestus.de vsur. quæ dum loquitur de modicitate precij allegat.d.c.ad nostram. de emptio. & ven.vbi præsumitur ficta vēditio,pro eo q vix dimidiā partē iusti precij continge bat.Nā dictum glosæ , seu doctoris, debent intelligi scđm legē,quā allegat iuxta notata per Bar. in l.non solū.§.liberationis.de lib.le.Et ideo videtur requiri,q inæqualitas precij sit talis, q non parū , sed valde excedat iustum precium,ita vt sit in dimidia, vel circa dimidiam partē, vt supra dictū est, vel saltē in tertia parte iusti pretij scđm quosdam, quorū dictū refertur per Cepollā vbi supra post sextum casum principalem,in ver.verum qa ī illo libello. hoc aūt nō est in isto casu,ergo. &c. Quarto argui potest q talis contractus dici debeat licitus , quia est *4. Arguitur.* suetus fieri etiā a personis timoratis . Et hic adduci possunt oīa quæ dicta sunt , supra de consuetudine.circa casum pcedentem. Quinto facit,quia illud qđ plus *5. Arguitur.* valet res vendita remanet apud venditorem pro suo iure vtilis dominij. Vnde non videtur esse deceptus in aliquo , ex quo penes ipsum remanet illud,quod minus habuit de vero valore rei venditæ , & illud potest vendere vt patet per.l.fi. C.de iure emphy.Sexto si arguit.Si pdicta domus nō posset emi licite nisi iusto *6. Arguitur.* precio,& postea dari ad emphyteosim , ad rationem quatuor cum dimidio , vel quinq; pro cētenario ; & sic plus q̄ ipsa domus reddat , sequeret q pęna statuta tāte rā ciuili,q̄ canonico, cōtra emphyteotas nō soluētes vt cadāt a iure suo. vt in l.2.C.de iu.em.& ī c.potuit, de loca.ſ. ī rebus ecclesiasticis post biēniū, & ī tēporalibus post trienniū,esset apposita frustra quo ad istū emphyteotā,qui cū nihil soluat a principio cōtractus sed constituat se debitorem maioris redditus, quam

sit

fit ipsa domus, taliter cadere cedit lucro eius, & non damno, cum nihil amittat quod de suo dederit, & ex oneretur a grauamine talis pensionis. Nec obstat si dicatur quod perdet melioraměta in ipsa domo per ipsum facta, quia respondetur, ꝙ licet tales domus stentur ad meliorandum, tamen sæpe nihil melioramẽti fit in eis ab emphyteotis, vel propter eorum impotentiam, vel alijs ex causis. Ergo ad hoc vt cadẽs ab ipso libello propter negligentiam solutionis in aliquo puniatur, videtur concedendum, ꝙ emẽs cum pacto de dando ad emphyteosim, non soluat totum valorem, sed emat rẽ pro minori precio vt in illo puniatur emphyteota cadẽs a iure suo. Septimo adducitur ꝙ secundum omnes theologos, in 4. sent. dist. 15. & S. Ber. in suis contractibus, licitũ est contrahentibus se præseruare indemnes, & futuris damnis præcauere. Sed talis emens minori precio ipsam domum, propter hoc facit, quia sæpe emphyteotæ per triennium non soluunt pensionem, & sic cadunt a iure suo, & multotiens nihil aliud habent, & sic ipse Dominus directus ipsius domus remanet priuatus sua pensione per triennium præteritum. Et aliquãdo malitia, vel alia culpa emphyteotarum, pars ipsius domus corruit, vel deuastata reperitur, & etiam quandoq; ipsi emphyteotæ deijciunt partem ipsius domus sub prætextu, vt in melius restaurent, deinde a suo iure cadentes, hoc damnum ipsi Domino relinquunt, & non habent vnde sibi satisfaciant. Et ideo videtur quod possit ipse emens cũ tali pacto de retrouendendo & dando ad emphyteosim, tanto minus soluere ꝙ possit se præseruare indẽnẽ a prędictis malis, saltem in parte & ẽt ad hoc vt ipse emphyteota timens amittere dicta melioramẽta .i. ipsum precium ab emptore retentũ in emptione, sit magis solicitus ad solutionẽ pẽsionis. Et maxime hoc vr esse licitum scd̃m aliquos, illis qui licet faciant cõfici instrã cõtinentia, ꝙ nisi emphyteota soluat pensionem statutã cadat a iure suo, tamẽ non intendunt facere eos cadere, sed solum suam pẽsionẽ habere, & se a damnis prædictis præcauere, & etiam hoc scribũt in suis libris, vt hæredes eorum idem faciant.

7. Arguitur.

Sed his nõ obstantibus, ego non consulerẽ alicui vt dictũ contractum tali modo faciat, sed modo prædicto cũ solutione iusti ꝓcij, saltẽ valoris rei cõsideratẽ, cum illo onere pacti retrouendẽdi & dandi ad emphyteosim, rõnibus p allegatis in superioribus decisionibus. Nec obstat primũ argumẽtũ, quia ex supradictis patet, ꝙ in foro cõscientię quicquid permittant leges ciuiles, non licet alicui decipere ꝓximum in precio, nec damnificare eum, vel in minimo. Vnde di. Augu. in libro de vero cultu. Non solũ ꝓ maxima male ablatorum quantitate, sed etiã pro minima denarij particula, nõ poterit quis faciem videre diuinã. Nõ obstat secundũ quia licet scienti & volenti, non dicatur fieri dolus, tamẽ ei põt inferri dãnum. Alias vsurarius non inferret dãnũ mutuario, sciẽti, & volẽti soluere vsuras, vel dicendũ ꝙ dicta prædicta auctoritas intelligitur de sciẽte & volẽte libere non coactæ, sicut in casu nostro, qa talis vẽditor cõsentire præsumit cõpulsus necessitate aliqua. Et ideo licet sciat valorẽ rei tamen non præsumitur donare illud qđ est minus iusto pretio. Nã scd̃m S. Ber. in suis contractibus, ser. 33. Ad hoc vt vẽdens præsumatur libere donare, taliter ꝙ emptor possit cum bona conscientia retinere illud quod plus valet res empta quando ipse vendens scit rei valorem & consentit dari illam pro minori precio, requiritur ꝙ hoc non procedat ex leuitate, vel egestate venditoris aut ex magna necessitate eiusdem, quia vno ex his interueniente sicut est in casu nostro, nõ præsumitur mera, & libera voluntas. Aliter sequeretur quod etiam mutuatarius soluẽs sciẽter vsuras, & ad hoc cõsentiẽs, præsumeretur donare, qđ est falsum. Dicit quoq; Anto. de Bu. in c. qa pleriq; in fi. de immu. eccl. qđ tũc emens minori ꝓcio a ꝑsona sagacissima, & sciente valorẽ rei, potest tuta cõscientia retinere talẽ rẽ sic emptã sine supplemẽto iusti ꝓcij, qñ est verisimile quod in plus nõ appreciauerit rẽ, & residuũ voluerit habere ꝓ derelicto, qđ nõ est in terminis nr̃is. Nam non sumus in casu, in qua talis vẽditor ꝓsupponatur velle donare, nec intẽdere donare cũ præsupponatur vendere rem aliqua necessitate cõpulsus, & eo maxime

Opinio auctoris circa istud dubium.

Respõsio ad 1. argum.

Ad 2. arg. respõdetur.

Quid requiritur ad hoc qđ emptor possit retinere illud qđ plus valet res empta.

Hh 3 quia

quia licet, quandoq; in similibus præsumatur donatio de minimis, non tamen de magnis, sicut est in casu isto, in quo donaretur sexta pars pretij rei venditę, nemo enim in dubio præsumitur velle donare, institu. de dona. §. primo, & ff. de proba. l. cum de indebito. §. primo. vbi etiam habetur, quod donare est dilapidare & iactare, & quod nemo præsumitur velle iactare suum. Imo etiam posito quòd in instrumento venditionis poneretur, quòd ille venditor libere donat illud, quod valet res vendita vltra taxatũ precium, sicut quandoque faciunt fieri mali emptores, hoc tamen non excusaret ipsum emptorem, quia præsumeretur factum in fraudem, & non reputaretur donatio, quia in casu isto non præsupponitur subesse iusta causa donationis. ar. l. per diuersas. cum ibi notata per glosam & doctor. C. mand. & quod notatur in l. ab Anastasio. eodem titulo, & ita tenet Bald. in simili in l. secunda. C. de rep. hære. & in l. final. ibi. *Tertio* potest impugnari. C. ne liceat poten. & in consilio suo quod incipit. Ad probandum, & ostendendum. in 2. ar. & Specul. in titul. de cessatione actionis. §. primo. versicul. præsumitur simularus, & Cepolla vbi supra in 3. casu in prin. in 7 psumptione in prin. & ad hoc optime facit lex cum vir vxori, & quod ibi notatur. ff. de iure dotium Nam non est verisimile quod fuerit animus donandi, vbi est pactum de redimẽdo appositum ar. l. qui. sic soluit. ff. de solut. etiam si sit dictum quòd donatur ob bene merita, quia in dubio non præsumuntur. l. si forte & l. Castrense. ff. de Castren. pe. & notat glo. in l. si donatione. & ibi per doctor. C. de col. & per doct. in d. l. per diuersas. C. man. & prædicta confirmantur per notata a doctoribus in l. si quis eum aliter. ff. de verborum obliga. & in l. 2. C. de rescin. vendi. & in l. si quis donationis. ff. de contrahen. empt. & per Bartol. & docto. in l. si tibi. in princ. ff de pac. & per Anto. de But. & doct. in c. cum causam. de emp. & vend. Nam talis cautela donationis inducit præsumptionem fraudis, secundum Cepollam vbi supra, quia vt dictũ est, nemo præsumitur iactare, siue dilapidare suum. Donatio autem dicitur iactatio, & dilapidatio, vt etiam patet in l. filiusfamilias. in princ. ff. de donatio. & in l. contra iuris. §. si filius. ff. de pac. In casu. n. nostro nõ subest iusta causa donandi in venditore, sed potius necessitas ex quo magis indiget quàm emptor. Quia communiter quis vendit possessiones & domos suas propter necessitatem, causa habẽdi pecuniam. Cui potius esset facienda donatio, quàm quòd ipse emptori donaret. Nam donatio pura & simplex fit propter liberalitatem & munificentiam, vt dicit text. in l. 1. in 2. responso. ff. de dona. Sed in necessitatibus nemo liberalis existit. l. tem legatam. in fin. ff. de adic. le. & ideo talis donatio potius præsumeretur facta ob necessitatẽ, quàm ob meram liberalitatem. d. l. cum de indebito. ff de proba. & quòd emptor aliter non emisset, nisi cum tali donatione, & quod venditor non donasset, nisi donatarius illam rem emisset, vt notat glosa, in simili in d. l. ab Anastasio. in ver. colloratam. C. man. ergo &c.

NOn obstat tertio, quòd ad iudicandum contractum vsurarium requiratur inæqualitas circa dimidiam partẽ iusti pretij &c. quia respondetur, quòd licet iniustitia, & inæqualitas precij in casu nostro, non faciat iudicari contractum ipsum esse vsurarium, tamen facit eum reputari illicitum in foro conscientiæ, vt patet ex prędictis, & etiam ex his quæ ponit Cepolla vbi supra, in quarto casu principali. in versi. vt autem hęc materia in fine primæ col Nec obstat, quòd lex humana videatur reputare talem cõtractum licitum, ex quo ipsum fieri non prohibet, sed permittit deceptionem in precio &c. quia respondetur secundum Thomam. 2. 2. quæst. 10. 75. articul. primo, quòd lex humana nõ prohibet quicquid est contra virtutem, & omnia non sunt licita, quæ ipsa non punit, & intelligitur non solum de lege ciuili, sed etiam canonica. Vnde verum est illud, quod dicitur in c. cum iam dudum. de præben. Multa per patientiam tollerantur, quæ si in iudicium deducerentur cassarentur. Et alibi dicitur, quod permittimus non approbamus. 31. q. 1. c. hac ratione. Vnde tollerat ecclesia, quandoq; est crimen, propter scandalum. 4. dist. c. deniq;. & 1. q. 7. c. quo-

Ad id quod tertio obijciebatur.

c.quotiens.& 8.q.1 c.ordinationis.& 24. q.3.c.ipsa pietas.& c.non potest. Et simi liter tolleratur ratione multitudinis. ca.vt constitueretur 50.dist.Lex autem diuina punit omnem damnificantem proximũ, etiam in parua quantitate, vt supra est ostensum. Et ex his patet etiam responsio ad quartum argumentum de consuetudine, quam non reprobauit expresse ecclesia. Vnde talis cõsuetudo contra charitatẽ ꝓximi potius posset appellari corruptela, quã consuetudo, per ea quæ habentur in c.mala, & in sex capitulis sequentibus.8.distin.& in c.fina.de consue. Et ideo non excusatur eam sequens, vt patet ex prædictis iuribus. Nam male cõsuetudines, nullo vnquam tempore conualescunt.§.si vero.in autenti. vt nulli iudi.& cap.si consuetudinem,8.dist.& cap. cum causa.de senten. & re iudi. cum simili. Et ideo non tam spectandum est, quod factum est, quàm quod fieri debuit.l licet.in fin.ff.de offic.præsid.& c. cum causam de testi. Ad quintum argumentum respondetur per Cepollam, vbi supra in tertio casu principali, in secunda præsumptione.ver.sed tutius, ꝙ tales non bene loquũtur. Nec sequitur illud, ꝙ plus valet res vendita remanet apud venditorem, eundemq; conductorem, siue emphyteotam, pro suis melioramentis, & sic pro suo iure, ergo non est læsus. Quid illud plus non potest libere vendere, sicut potuisset si non esset venditum. Sed cum suo onere libellario vẽdere tenetur, qđ sibi difficilius erit, & magis damnosum, & pro hoc facit.l.3.§.melior. ff. de in diẽ adiec. Itẽ quia tenet prius Domino denunciare, & eo emere nolente sibi tenetur laudemium soluere.l.fi. C.de iure fi. Item quia si alienaret Domino irrequisito, caderet ab omni iure suo, dicta.l.fin. Item quia propter canonem debito tempore non solutum caderet, similiter a iure suo, & perderet dicta melioramenta, d.l.fi.& l.2.C.de iure emphy. & c.potuit. de loca.quæ non perderet, si non esset in dicta venditione. Item amitteret etiam illud ius redimendi, quando esset concessum, & appositum in instrumento locationis libellarie, quia tunc censeretur esse ius emphyteuticũ, seu pars iuris emphiteotici, vt probatur in l. sterilis.§.si

Ad 4. arg. qđ dicẽdũ.

5. Arg.satis fiat.

tibi.ff.de act.emp.& in l.qui fundum vẽdidit.ff.de contrahen.emp. & facit etiam lex.fundi partem.eo.ti. Nõ obstat quoq; sextum arg.l.ꝙ cum plus soluat emphyteota, q̃ percipiat de re ipsa, vtile sibi esset cadere a iure suo vt se exoneraret &c. nisi de precio valoris rei sibi retineretur in emptione per ipsum emptorem, quia respondetur, ꝙ licet ꝙ emphyteota cadat a iure suo, si non soluat, sit statutũ in pœnam eius, quando est sibi damnosum, & vtile Dño taliter cadere, tamẽ si vtile est Dño, ꝙ ipse emphyteota non cadat, potest eũ inuitum retinere in emphyteosi, vt probatur in d.l.2. C.de iure emphy.in ver.si voluerit. Ad septimum etiã rñderi potest, ꝙ talis emẽs, & ad emphyteosim dans, potest se præseruare indemnem, ac se assecurare de pensione, & omni damno, quod forte fiet ab emphyteota in ipsa domo, etiam si ipse emphyteota nihil aliud habeat in bonis, absq; eo quod sibi retineatur de iusto precio rei per ipsum vendentem, vtputa exigendo fideiussores idoneos, & huiusmodi. Item habebit personam ipsius emphyteotæ obligatã, quia obligatio personalis, qua tenetur accipiens ad emphyteosim ad pensionẽ soluendam Dño, ita sequitur pauperem sicut diuitem quomodocunq; vadat.l.qs ergo casus. ff. de pecu. Et ex hoc patet fallitas vnius argumenti, quod faciunt quidam contra casum præcedentem, dicentes quòd si in emphyteosi plus solueretur, quam perciperetur, nunquam possent pauperes accipere ad emphyteosim. Ex hoc etiam argumento sequeretur, ꝙ pauper nihil habens in bonis non posset facere aliquem contractum in quo obligaretur, quod est falsum. Sed ponamus, quod talis venditor volens accipere ad emphyteosim ipsam domum, non possit inuenire fideiussorem idoneum, nec aliter assecurare ementem de prædictis; cũ nihil habeat aliud in bonis, nec habiturus verisimiliter sit, nunquid hoc casu poterit ipse emptor retinere illa ducentum? Respondetur, quod si nihil fiat in fraudem, sed solummodo ad indemnitatem conseruandam, & constituatur pensio, solum per respectum ad valorem rei extimatum, in contractu venditionis, scilicet ad illa mille quæ exbursantur. Et in

6. Arg.respondetur.

Ad septimũ qđ dicẽdum sit.

Ostẽditur falsitas alicuius arg.facti ab aduersarijs.

Dubium.

Solutio.

ipso contractu caueatur, & exprimatur, quòd quãuis emphyteotã aliqua ex causa cadetet a iure suo, tamen non debeat amittere illa ducentum, sed sua remaneant. Et quod transacto tempore redimendi, teneatur emptor, & etiam quotienscunq; ipsum emphyteotam amittere ius suum contigerit, & emptor eum cadere fecerit, teneatur sibi illa ducentũ bona faceret, & computare indebito pen sionis præteritæ, & in alijs obligationibus, & quod reliquum erit exbursare. Nõ videtur inconueniens talem contractum admittere, quia in tali paupertate emphyteotæ, non tenetur ipse emens soli obligationi eius personali incumbere. Inanis enim dicitur actio, quam inopia debitoris excludit. l. nam is. ff. de dolo. & cap. olim. de restitutio. spoliato. & cap. Odoardus. vbi glos. de solu. Quia qui nihil habet, nihil dare potest c. Dalbertũ. 1. quæstio. 7. Vnde talium inopum debita dicuntur deficientia, vt in autenti de exhi. reis. §. op timum. De multis alijs con tractibus libellarijs pertranseo, in quibus sæpe fiunt multæ fraudes, & vsuræ palliatæ. Sed ex prædictis poterit cognosci, quid sit licitum, & quid non.

Quãdo cõmittatur vsura in contractu societatis, et quã do non.

QVinto committitur vsura in contractu societatis. Pro cuius declaratione est sciendum, secundum Thom. 2. 2. quæstione 78. & Goffred. in summa quòd aliquis potest ponere pecuniam in societate sine peccato, & lucrum facere ex ea, ita quòd vnus ponat pecuniam, & alius operam personalem. Quia plerunque quod pecuniæ deest, per operam suppletur. ff. pro socio. l. societates. §. primo. Ita quod communicent pericula, lucra, & damna. Et concordat Hosti. & notatur. 14. quæstio. 3. ca. plerique. in glos. Et de hoc est text. in l. 1. C. pro socio. & institu. de socie. §. 2. Iste enim contractus est licitus, dummodo sit negotiatio licita, alias non c. per vestras. de donatio. inter vi. & vxo. Et ideo vterq; potest accipere lucrum: tam ponens pecuniam, quàm ponens operam. Precium enim operæ est velamen artis. l. cum duobus. §. si inchoeunda. ff pro soc. Sciendum est etiam, quod potest quis deducere in pactum, quòd ipse accipiat tres partes lucri, & alius solum quartam parté. Et hoc quando quis ponit plus in societate, siue ratione pecuniæ, siue ratione industriæ insti. de socie. §. 1. & l. si nõ fuerint. in pri. & l. quid. n. ff pro soc. Arbitrio, ergo boni viri extimabitur, an illud plus qđ in societate ponit quis, correspõdeat illi pluri, ꝙ de societate percipit. Similiter ad ꝓpriam cõsciẽtiã recurrẽdum est. In actione. n. ista pro sotio, quæ est bonæ fidei, arbitrium boni viri sequendũ est. l. in ꝓposita. ff. pro socio. Si aũt vnus plus altero nõ conferret, tale pactũ, etiam de iure ciuili nõ valeret, sed m Azonem, quem Accu. sequit in d. l si nõ fuerint. in princ. per legẽ. quid. n. ff. pro socio. Ex quibus cõcludit alius casus vsurarius, videlicet ꝙ si quis paciscatur, vt habeat duas partes lucri, & vnã tantũ dãni, & alius duas partes dãni, & solum vnam lucri. Et tñ ambo æqualiter ponunt in societate, vel respectu pecuniæ, vel respectu industriæ. Iste contractus est illicitus tã de iure diuino, q̃ de iure canonico, & ciuili, vt inqt D. Angelus de Perusio in suo tractatu de societatibus, ꝑ legẽ. mutius. ff. pro socio. Sciendũ est quoq;, ꝙ aliquis posset dare licite pecuniã ad societatẽ, vel pecora, nõ facto aliquo pacto de lucro. Sed cõmittẽdo discretioni ipsius recipiẽtis, vt assignet partẽ lucri, vel damni sed m ꝙ ei iustum videbitur. Vnde si ille nõ bene assignaret nõ solum in foro cõsciẽtiæ, teneretur, sed etiam de iure ciuili, posset cogi satisfacere ad arbitrium boni viri. ff pro soci. l. si societatem, & ita determinat. Angelus de Perusio, vbi supra.

Si quis paciscatur se velle hunc vnã partẽ dãni et duas lucri, & aliũ est conuerso velis habere talis contractus est illicitus.

SExtus casus vsurarius est, qñ aliquis dat pecuniã ad societatẽ, aut pecora, cum hoc pacto ꝙ capitale sit saluũ, iste enim contractus de iure canonico, & in foro cõsciẽtiæ fieri nõ pôt, sed m Angelũ vbi supra & glosam, ac doc. in c. plerique. 14. q. 3. de iure aũt ciuili, di. Host. in summa, in tit. de vsur. §. an aliquo casu, ꝙ talis societas valet magis ex vi pacti, q̃ ex natura cõtractus. Sed Bal. in l. 1. C. pro soc. q. 9. tenet, ꝙ tale pactum non valet, neq; ex forma contractus, neq; ex eius natura. Sed sapit vsurariã prauitatẽ. Secundũ ẽt oẽs canonistas cõitet hoc pactũ nõ est æquum, nec in iudicio aĩæ seruãdũ, vt notat Ant. de But. in c. si. de vsuris.

Dans aliqd ad societatẽ cum hoc pacto quod capitale sit saluũ committit vsuram.

Septi-

Dant aliqd alicui ad societatem, et ipse vult habere cōmodū de toto, & damnū tantū de dimidia parte capitalis cū mittit vsuram.

Septimus casus vsurarius est, quando aliquis dat alicui mercatori centum ducatos, vel centum oues alicui rustico tenendas ad societatem, & ipse vult habere commodum de toto, & non vult sentire damnum, nisi de dimidia parte capitalis, & tamen alius tantum ponit in societate, sicut ipse ratione operis, & industriæ, vel alio modo. Talis enim contractus est iniquus, secundum Guliel. & etiam Ray. in summa. l. 2. in ti. de vsur. & Ioan. theutonicum in summa confes. li. 2. tit. 7. q. 37. & magistrum Bartho. de Pisis, in sua summa, in tit. de vsur. c. 2. Et ibi Nicolaus de Ausmo, in additionibus suis. Et idem tenet Francis. de Platea, in tractatu de vsur. & d. Ioannes de Monte spello. in. l. si pascenda pecora. C. de pac. & sanctus Ber. in suo tractatu de vsur. & Archiepiscopus Floré. in sua summa, parte secunda, in tractatu societatum. Octauus casus vsurarius est, quando aliquis dat ad societatem certa capita ouium, extimata certo pretio hoc pacto quòd rusticus non accipiat aliquam vtilitaté, donec qui dederit recipiat prius totam sortem ex fœtibus. Vel si quis paciscatur, quòd antequam rusticus accipiat aliquid restaurabit de fœtibus omnia mortua, his enim pactis, est qua velle facere oues in mortales, & ideo est illicitus iste contractus, secundum Guliel. vt habetur in summa confes. li. 2. ti. 7. q. 36. & Monal. in summa. Et idem tenet Ioan. de Lignano. in c. fi. de vsuris, licet contrarium tenuerit Spe. in titu. de loca. §. iam dicendum, in fi. & ibi Ioan. An. in additionibus. & dominus Lauré. de Floren. in tractatu restitu. Tamen prima opinio videtur verior. s. quòd contractus sit iniquus, vt etiam tenet Nicolaus de Ausmo, vbi supra. Dimitto multos vsurarios contractus, qui fiunt a capsoribus, maxime in cambijs suis, & litteris mortuis, quorum fraudes si vellem exponere, verificaretur in me illud Mantuani poete, in primo Eneydos. Ante dié clauso cōponet vesper olimpo. Multum autem peccant reges, & principes, atq; communitates, manifestos vsurarios defendentes, & præcipue iudęos. Contra quos Inno. 3. in c. post miserabilem, de vsuris, inquit. Iudæos ad remittendas christianis vsuras, per principes, & potestates, compelli præcipimus seculares, & donec eis remiserint ab vniuersis Christi fidelibus, tam in mercimonijs quam in alijs per excommunicationis sententiam, eis inhibemus cōmunionem omnimodá, hæc ille, vbi dicit glo. quòd iudęi per ecclesiam puniuntur pęna corporali, vt patet. 28. q. 1. c. sępe. in fi. & 7. q. 4. c. constituit. Ita tamen q ad sãguinem non procedatur, extra de rapto c. in Archiepiscopum: vnde dicit Alexã. de Ales, in 3. parte summæ in tractatu de 7. præcepto decalogi q. 5 quòd principes christiani possunt expoliare iudæos omnibus, præter necessarijs, non tamen debent occidere, nisi mercãtur ex aliquo maleficio, sicut cęteri christiani. Scriptũ est enim in Psal. Ne occidas eos, ne qñ obliuiscantur populi mei. Et ratio est, quia reliquiæ iudæorum conuertentur in fine mundi, vt dicitur Esa. 6. & ad Ro. 10. Dicit autem Tho. in quadam epistola ad Ducissam Lothoringiæ, quòd principes talia bona accipientes a iudæis, debent ea restituere, his a quibus ea illi cite acceperunt ipsi iudæi, si inueniuntur, alioquin in pios vsus, ad consilium diocesani, vel aliorum proborum virorum, vel in communem terrę vtilitatem expendere. Sed heu, quia hodie non solum coguntur perfidi iudæi ad restituẽdas vsuras, imo priuilegijs dotantur ad multiplicandas vsuras. Insuper christiani quam plures, per manus iudæorum occulte vsuras exercent, quod est sceleratissimum vitium.

Princpes debẽt cōpellere iudæos ad restituendos vsuras christiani.

PARS SECVNDA
Huius sermonis, de excusatione pecuniæ, vltra sortem acceptæ, in aliquibus, casibus.

An in aliquo casu liceat aliqd vltra sortẽ accipere.

Secundo circa vsuram habemus considerare eius excusationem, scilicet vtrum in aliquo casu liceat aliquid accipere vltra sortem, sine vitio vsuræ. Ad cuius declarationem ponuntur tres regulæ. Prima quarum est, quòd propter interesse damni emergentis aliquid accipere, vltra sortem in mutuo, non est vsura. Nam secundum dñm Anto. de bu. in

Propter intereſſe damni emergentis licet aliquid accipere vlta ſortem.

but. in c. ſalubriter, de vſuris, duplex eſt intereſſe vnum dãni emergẽtis, & aliud lucri ceſſantis. Sit ergo hæc prima regula, quòd propter intereſſe damni emergentis licet aliquid vltra ſortem accipere. Et hoc ad damni recompenſationem. Quod confirmat Scotus in 4. di. 15. q. 2. & Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. in reſponſione primi argumenti, vbi dicit, ꝙ ille qui mutuum dat, poteſt abſq; peccato in pactũ deducere, cum eo qui mutuum accipit recompenſationem damni, per qđ ſubtrahitur ſibi aliquid quod debet habere. Hoc enim non eſt vendere vſum pecuniæ, ſed damnum vitare. Ex qua regula primo fundatur caſus, qui habetur in c. ſalubriter, de vſuris, vbi dicitur. Sane generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi pro numerata dote a ſocero pignori obligatæ ſunt computandos in ſortem, non credimus compellendum, quia frequenter dotis fructus non ſufficiunt ad onera matrimonij ſupportãda: hæc ibi. Quæ intelligenda ſunt quando maritus ſupportat onera matrimonij, aliter non ſecundum Ricar. in 4. di. 15. ar. vlt. q. 5. & facit. ff. de doli. excepti. l. pater. Et oportet quòd iſta onera ſint certa ſecundum Antonium de bu. in dicto. c. ſalubriter. Et ſic non poterunt fructus retineri cum ſorte, vltra indubitatam onerum quantitatem. Aliam cauſam aſſignat Hoſtien. in dicto. c. ſalubriter quare poſſit recipere tales fructus ſine vſura, vt ſcilicet dos ſalua remaneat mulieri, aliter enim contingeret eam conſumi, & lederetur res publica.

4. Notanda circa receptionem alicuius pro dote.

SED circa hunc caſum ſunt quatuor notanda. Primo ſecundum dominũ An. de bu. in dicto. c. ſalubriter, ꝙ hoc intelligitur quando dos fuiſſet ſimpliciter promiſſa, & poſtea cum non ſolueretur, ad cautelam ſit pignorata poſſeſſio. Nã ſi ſuſtinet onera matrimonij, poteſt tũc fructus pro intereſſe accipere. Si autem dos non ſit ſimpliciter promiſſa, ſed ſolum ad certam diem, & interim percipiet fructus poſſeſſionis pignoratæ licet tales fructus computentur in ſortem. Dicit quoq; Io. An. & Io. de legi. in dicto. c. ſalubriter, quod hæredes mariti, qui non tenentur ſecundum leges reſtituere dotem uſq; ad annum, poſt mortem mariti, & tamen tenentur relictam alere, vt habetur. C. de rei vxor, acti. l. 1. non habent hoc priuilegium, quia eſt diuerſa ratio in marito & hæredibus, quia hæredes ſtatim poſſunt reddere pignus obligatum pro dote, ſecus in marito, vt in c. tua, de iureiuran. el. 2. & quia ſoluto matrimonio deſinit eſſe dos.

SEcundo notandum eſt quòd ſi ſoluto matrimonio, hæredes mariti obligẽt mulieri poſſeſſionem aliquam pro dote, quia non habent vnde aliter ſoluant, fructus computabuntur in ſortem, ſecundum Hoſti. in ſumma in ti. de vſuris. §. an aliquo. ver. 6. & Inno. & Io. An. in c. ſalubriter, extra de vſu. quia non eſt eadem ratio in primo, & in ſecũdo caſu ergo nec idem ius, facit. l. a titio. ff. de verbo. obli. arguendo a contrario ſenſu, & ꝙ debeant in ſortem computari probat. l. titia. ff. de ſolutionibus. Sit ergo cauta mulier, vt non recipiat rem in obligationem, ſed faciat eam diſtrahi, vel recipiat in ſolutum. ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. ſi ſuper rebus, aliter fructus extenuabunt ſortem, vt dicit dominus. Anto. de bu. in dicto. c. ſalubriter. Et idem dicitur in ſumma confeſ. li. 2. ti. 7. q. 18. *2. Notãdũ.*

TErtio notandum eſt, quòd caſu quo gener non recipit pignus, ſed cautionem, de numeranda dote, in certo termino, & interim recipit certos denarios pro libra ex pacto, ſecundum Io. An. & Ant. de bu. ac Ioannem de leg. in dicto c. ſalubriter, eſt vſura quia dictum. c. ſalubriter, loquitur de fructu pignoris q. ſupponitur diuino iudicio. Et ad rationem textus reſpondẽt per c. per veſtras. de dona. inter. vi. & vxo. cum gloſa ibi. Nam poſſeſſiones ſunt aptæ natæ producere fructum, non autem pecunia. Et hanc opinionem tenet etiam dominus Lauren. de flo. in ſuis reſtitutionibus, ſed Ioannes Cal. & Petrus de Ancha. & Panor. in dicto c. ſalubriter, tenuerunt contrarium, cum quibus etiam concordat Paulus de Liaza, vt refert Frãciſcus de Platea in ſua ſumma in ti. de vſu. c. 1. §. 34. quorum dictum eſt tenendũ, quando gener ſubijt aliqua onera matrimonij, & *3. Notabile*

nij, & propter illa, & non propter dilationem solutionis dotis aliquid recipit. Nam quamuis etiam velit cautionē non videtur iniuste agere, vt potest colligi ex sententia Scoti in prin. huius regulæ. Si autem interesse non subest, quia non habet onera, & solum propter expectationem dotis, aliquid vellet esset vsurarius, vt patet ex prædictis.

4. Notādū. QVarto notandum est, q̄ gener possit donare, amico suo, & ille posset lucrifacere fructus, secundum Guiliel. vt patet in summa confes. eo. li. & ti. q. 17. Sed si gener ab amico suo recipiat summam pecuniæ dotis, & ille recipiat pignus eo pacto quòd gener teneatur numerāti reddere pecuniam, si velit recipere tale pignus, propter quod mutuauit, tunc esset vsurarius, non computando in sortem tales fructus, secundum eundem Guiliel. vbi supra, & Bal. in rubrica. C. de vsuris, & Monal. in summa, & Franciscum de Platea vbi supra. c. 22.

Fideiussor q̄uo pōt petere capitale & vsurā solutam. SEcundo principaliter ex hac regula sequitur quòd fideiussor qui ex defectu principalis debitoris, compulsus est soluere creditori capitale cum vsura, potest vtrumq; recipere, quia seruari debet indemnis, extra de fideius. c. constitutus. Et hoc tenent Ricar. Monal. & Alex. de Ales vbi supra, & Raymun. Hosti. ac Inno. vt patet in summa confes. eo. li. & tit. q. 16. & dominus Lauren. de Flo. in suis restitutionibus.

Mutuans q̄uo seruari debent indemni. TErtio sequitur ex hac regula, quòd si mutuans incurrit damnum, eo quòd debitor nō soluit in termino assignato, debet seruari indemnis, secundum prædictos docto. vtputa si propter hoc necesse habuerit accipere vsuram, potest accipere illud quod soluit, vnde dicit Monal. quòd hoc est interesse, non vsura, non autem potest petere lucrum qđ non acquisiuit, vt in cōtractibus bonæ fidei. l. socium. ff. pro so. & l. si sterilis. §. cū per venditorem. ff. de acti. em. dicit tamē Tho. 2. 2. q. 62. quòd ille qui detinet pecuniam alterius, videtur eum damnificare impediēdo ne adipiscatur, quod erat in via habendi, & propter tale damnum tenetur aliquam recompensationem facere, secundum conditionem personarū & negotiorum, sed de hoc infra melius patebit.

PRO conclusione istius tertij notabilis generaliter est dicēdum, quòd omne damnum quod aliquis passus est, ex eo quòd soluta non est pecunia in termino, tenetur mutuans restituere, secundū Ray. in summa & Gof. vt patet in summa confes. eo. li. & ti. q. 16. Et probantur hæc per e. peruenit. de fideius. & c. constitutus. eo. ti. & 12. q. 2. c. si quis. de clericis. Et idem dicit Hostien. in summa.

Tradens aliquā possessionē aliud nō soluenti postea pretiū tempore assignato, pōt petere interesse dū modo ille alius recipiat fruct⁹. QVarto ex hac regula sequitur, secundum quod habet in c. conquestus de vsuris, in glosa, quòd si vendo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, & mihi non soluis pecuniam in termino assignato, potero petere interesse, cum percipias fructus, nec erit vsura, vt. C. de acti. em. l. curabit. & ff. e. l. 2. & hoc dicit glo. in l. 2. C. de vsuris, & concor. Hostien. in summa in tit. de vsuris. §. an aliquo. ver. 7. dicens quòd in isto casu competit actio extra contractum, vel officiū iudicis, non ad vsuras, sed ad interesse, quod verius est. ff. de dolo. l. & eleganter. §. nō solum. Quinto sequitur ex hac regula, quòd si debitor vsurarij mutuat pecuniam socio, eo pacto quod restituat ipsi vsurario pecuniam sortis vsuræ, & vsuras inde decurrentes, & hoc eo tempore, quo intendebat vsurario satisfacere, non est vsurarius, quia quærit damnum suum euitare, non captare lucrum. Et hoc tenet Ioan. Cal. in c. si quis obligatus. 14. q. 4. & in c. fi. extra. de vsur. Nam non tenebatur cum suo dāno subuenire socio. 23. q. 5. c. si non licet, & ff. de præscrip. ver. l. qui seruādarum in principio.

Ratione lucri cessātis q̄uo pōt aliquid accipi sine vsura. SEcunda regula principalis quando aliquid liceat recipere vltra sortem in mutuo, sine vitio vsuræ, est ratione lucri cessantis. Circa quam regulam notandum est, quod ad hoc vt lucrum cessans possit accipi licite, oportet quòd sit in actu, vel in quasi actu, quia quāuis vsurarius possit lucrari de pecunia quam mutuat,

mutuat, & aliquo modo esset a lucro possibili, non tamen debet habere interesse lucri cessantis, quia nō cessat ab eo, ꝙ sibi nunquā inerat. Et est addendum ꝙ non est tutum, secundum istam regulam, mutuare non habenti necessitatem huius mutui, quia tunc non obligatur ꝙ sibi mutuare ex præcepto, sed mutuū efficitur sibi spontaneum, quo casu periculum est, ne mutuanti magis placeat pecuniam suam, sic per mutuum ad lucrū exercere, quàm in alijs licitis contractibus, qua propter in huiusmodi contractibus semper adesse debet desiderium, quòd si esset possibile, non fieret mutuū cum tali lucro. Ex qua regula sequitur, secundum Monal. in summa, & Hosti. ac Guliel. atq; Ray. vt habetur in summa confes. li. 2. tit. 7. q. 28. quòd si volebam emere terram valentem reddere singulis annis ducentum, quia pecunia ad hoc erat parata, & precibus me fecisti cessare a tali contractu, vt tibi mutuarem, quia pecunia tibi futura erat vtilior, & ego mutuaui, possum paciſci, vt des mihi quolibet anno, donec pro necessitate pecuniam detinens, quantum accepturus fuissem, de illa possessione, & hoc intelligendum est habita consideratione incertitudinis fructuum, & fortunæ obuentionis, secundum d. Anto. de bu. in c. salubriter, extra de vsu. Sed pone, ꝙ quis habebat pecuniam, & volebat ire ad nundinas & ibi merces emere, vel ad alium locum deferre, vel seruare certo tempore, vt lucraretur, tu indigens illa pecunia, recipis illā mutuo, offerens te paratū restituere illā cū lucro sperato in termino, & loco quis dicat In. in c. si. ex. de vsu. ꝙ putat hunc cōtractū vsurariū, nec scit qualiter possit excusari, & Ioā. Calde. in d. c. si. approbet opinionem Inno. & etiam Ioan. An. ibidem dicens, ꝙ illud quod dicitur ibi de interesse habet locum post moram debitoris, & quòd ex hoc contractu pararetur via ad fœnus. Nam staret vsurarius paratus cum capello, ac calcaribus dicens, se ad nundinas velle ire. Tamen Ray. in summa, in ti. de vsu. ver. item aliquis, in fi. & Host. in c. salubriter, de vsu. & in summa, in ti. de peni. §. quibus ver. quid si paratus, dicit quòd teneris ad interesse lucri, quod facturus erat verisimiliter ex pecunia ille, qui mutuauit, dummodo nihil fiat in fraudem vsurarum, & mutuans non sit consuetus dare ad vsuram, concor. Ioan. de leg. & Anto. de bu. in d. c. salubriter, scilicet quòd teneris facere satisfactionem ex æquo, considerato tamen dubio euentu, & circunstantijs istius lucri cessantis. Et idem tenet Monal. in summa di. quòd hoc recipitur ratione interesse, vide de hoc Petrum de Anch. in c. 1. de vsuris. lib. 6.

Casus ex lucro cessāte.

Casus de lucro cessāte.

Tertia regula qua cognoscitur, si aliquid liceat accipere vltra sortem, est ista. s. quòd ex mutuo, licet redimere vexationem suam, idest accipere suum, qđ sibi alias debebatur. Ex qua regula sequitur. Primo quòd mutuans pecuniam rustico, vt laboret possessionem eius, dum modo satisfaciat illi de fructibus possessionum vel alio modo det ei iustum pretium operarum, non est vsura, quia nihil præter sortē accidit domino. Et hoc tenet dominus Lauren. de Flor. in suo tractatu de vsuris, vbi refert dominum Grego. de Arimino, idem tenentē. Quāuis enim dominus intendat sibi operas præstari ratione mutui a rustico, & rusticus, propter mutuum impendat operas alias non exhibiturus, tamen ille operationes non cedunt lucro domini, cum illas iusto pretio emat, nec per hoc aliquod damnum patitur ipse rusticus. Et ponit idem magister Greg. alium casum. Pone quòd dominus cōducat colonum ad certum tempus, pro certo pretio & pretium tradat antequam colonus incipiat operari: postmodum vero nolente colono operari, nisi dominus mutuet, ei certam summam pecuniæ, dominus mutuat, vt operetur, alias non mutuaturus, talis dominus non est vsurarius quia dumtaxat recipit suum, idest operas sibi debitas, & nihil ex tali lucratur mutuo, & ideo non est vsurarius censendus, nec peccat, nisi secundum dominū Lauren. vbi supra, de iusto pretio operarum detraheret aliquid propter mutuum, aut si vltra operas iusto pretio emptas, alia exigeret a rustico ratione mutui, tunc enim esset vsura. Item sequitur ex precedenti regula alius casus, ꝙ si mihi debes decem, quæ non possum habere

Rōne mutui q̄uo licet accipere illud qđ sibi pri° debebatur.

Casus circa hoc.

Alius casus sequens.

bete, & mutuo tibi alia decem, hoc pacto, vt de viginti postea satisfacias, non est vsura, secundum Hosti. in summa, quia licet vnicuiq; redimere vexationē suam. c. dilectus, extra de simo. Possumus quoq; etiam sub hac regula ponere casum, qui habetur in c. conquestus, extra de vsu. vbi dicitur, q ecclesia non tenetur computa e in so tem fructus pignoris, quando accipit in pignore a vasallo suo feudum, quod tenet ab eadem, tamen interim non debet recipere seruitium a vasallo, quia tunc esset vsura. Dicunt autem doct. ibidem, q ideo iste casus est licitus, & fit sine vsura, quia ecclesia ratione feudi, non dicitur accipere alienum, acciperet autem si interim vasallus teneretur ad seruitium. Ratio ergo feudi, tollit rationem vitij, & ponit excrescentiam sub ratione liciti. Et hoc idem habetur, extra de feudis, in c. primo. Et hunc casum ponit Monal. in summa. Sed verum hoc solum habeat locum in feudo ecclesiæ, respondet Alexander de Ales, vbi supra, & Hostien. in summa q licet nō inueniatur expressum in alio feudo, tamen videtur de equitate, q idē sit in omni alio feudo, quia aut est licitum, aut illicitum. Si licitum, ergo etiā in laico, cum sit eadem ratio, ergo idem ius. l. a titio. ff. de verbo. obli. & l. & ideo. ff. de legibus. Si autem est illicitum, ergo multo minus debet fieri ab ecclesia, q̄ a laico. Et hanc opinionem tenet glo. & Antonij. de Butri. & Ioan. de Ligna in dicto. c. conquæstus. Ratio autem quare aboletur vitium vsuræ in hoc casu est, quia vasallus non est dominus, quamuis habeat vtilem actionem, vel secundum alios non est magis dominus, præsumitur etiam velle dare fructus, quia ad antidota est naturaliter obligatus, & concordat Ric. in 4. di. 15. art. vltimo. q. 5. & Monal. ac Hosti. in summa. Quæ autem dicta sunt de vasallo, non habent locum in emphiteota, & colono secundum Hostien. in summa, in ti. de vsuris. §. an aliquo. Reuerendus tamē pater Frater Angelus de Clauasio, in sua angelica, in tit. de feudo, dicit idem esse in emphiteosi, quod in feudo, quia inquit Spe. in titulo de feu. §. quando. ver. quadragesimo, quòd feudum & contractus emphiteoticus, & liuellarius, sunt eiusdem naturæ. Item inquit Bar. in. l. si mihi & titio. ff. de ver. ob. & Bal. in c. 1. de inuesti. de re. alie. fac. vbicunq; lex feudalis, non est contra iuris ciuilis, aut naturalis rationem, habet locum in emphiteosi. Prædicta tamen de domino feudi, & rei datę ad emphiteosim, quòd possit recipere fructus pignoris, non computando in sortem, limitat prædictus pater esse vera, vbi vasallus, vel emphiteota, non fecit melioramenta, & quando feudum, & emphiteosis, est a causa libera, quia si exbursasset quantitatem pecuniæ vel aliquid aliud domino, pro habendo feudo, vel emphiteosi, sic non liceret, quando fructus disproportionarentur a seruitio, siue a fictu. Si vero quæratur quid de vsufructuario obligante proprietario. Respondet idem vbi supra, secundum Hosti. in summa, quòd si habet a causa libera a proprietario, non computabit fructus in sortem, alias secus, vbi fructus disproportionarentur a seruitio. Ex præcedenti regula etiam colligitur alius casus, qui habetur in c. 1. extra de vsuris, videlicet quòd quando laicus tenet iniuste aliquam possessionem ecclesiæ, & dat pignori ipsam possessionem, rectori ecclesiæ ipsius, talis poterit percipere fructus illius vltra sortem, quia non recipit, nisi quod sibi debetur, vt dicitur in dicto capitulo primo in fine. Et sciendum, quòd idem posset facere laicus in possessione sua, ab alio sibi iniuste detenta, vt inquit glo. in prædicto capitulo, & Vldericus, vt habetur in summa confes. eo. libro. & ti. q. 16. vnde concluditur generaliter secundum Ricard. vbi supra, quòd cum quis mutuat illis, qui violenter, vel fraudulenter rem suam detinent, restituere non tenetur illud quod accipit vltra sortem, quia sic non accipit alienum, sed ad se trahit, quod suum est, per dictum capitulum primum in textu, & in glos. Et ita potest intelligi illud Ambrosij, 14. q 4. capitulo ab illo, vbi dicit. Ab illo exige vsuram, cui nocere merito desideras, cui iure inferuntur arma, huic legitime inferuntur vsuræ, quem bello vincere non potes, ab hoc vsuram exige, quæ nescit crimen occi-

Alter casus

Dubiū cum sua solutione.

Quod de vsufructuario obligante proprietario.

Casus sequens ex iā posita regula.

Mutuās detinenti iniuste aliquod suū, nō tenetur restituere id qđ accipis vltra sortem.

occidere. In omnibus tamen prædictis casibus, quando aliquid accipitur vltra sortem, ab his qui detinent iniuste aliquid ipsorum mutuantium, debet fieri tali modo, q̃ nõ scandalizeẽ proximus.

Quãdo princeps accipit à ciuib⁹ mutuo quæritur nũquid isti ciues q̃ cogũtur ad mutuandũ, ratione huius coactionis possint lucrum accipere?

SED hic quæritur vnus casus, videlicet quando communitas aliqua, vel princeps aliquis indiget pecunia, & accipit a ciuibus mutuo, promittens, & obligans eis certa pignora, & certum lucrum, puta quinq; vel sex, pro centenario, vel facit assignationes aliquas in quibus vltra capitale, dat sibi lucrum, quæritur nunquid isti ciues, qui coguntur ad mutuandum, ratione huius coactionis, possint lucrum accipere? Et quãuis aliqui doc. tenuerint quòd sic, tñ Alex. de Ales in suo tractatu de vsuris dicit, q̃ non possunt licite illud lucrum retinere, nec excusat eos a peccato coactio, vel alia necessitas, extra de vsur. c. super eo. & quod metus causa. c. sacris. Et ideo etiam ille qui emit iura a primo mutuante pro aliquo minori pretio, vel etiam soluendo eundem pretium, committit vsuram, quia si principaliter contractus est illicitus, est etiam illicitus accessorius c. accessorium, de regu. iur. li. 6. Veruntamen est, quòd possunt retinere de tali lucro omne interesse, & damnum, quod patiuntur propter tale mutuum coactum. Et cum Alexan. de Ales tenet magister Gregorius ordinis hæremitarum dicẽs, quòd tenentur ad restitutionem talis lucri, vltra suum verum interesse. Sicut refert dominus Lauren. de Flo. in suo tractatu de vsu. Et Lapus in repetitione capituli, in ciuitate. de vsuris. Et hæc videtur, esse æquior opinio. Tamẽ si propter tale mutuum, dicti ciues cogerent subire aliquos labores, vel pericula, occasione mutuandi, possent recompensare dictũ laborem, & aliquid pro eo accipere, secundum Hosti. in summa. Et idem dicit in quolibet mutuante, per c. ad nostram. de rebus ecclesiæ non alienandis. Et idẽ habeẽ in summa confes. eo. li. & ti. q. 24.

Nunq̃ accepturi iã datũ capitale

SED aliud est de impræstitis, qui fiũt Ianuæ, Florentię, & Venetijs, in quibus ciues dant pecuniam communitati, nunquam recepturi capitale, sed accipiunt tantum pro cẽtenario, licet enim quidam doctores hunc contractum, non tenere dicant, sed esse vsurarium. Inter quos fuit Lapus in dicto c. in ciuitate, tamen communiter doct. tenent quòd sit licitus, inter quos est Petrus de Ancha. in c. vsurarum voraginem, de vsu. li. 6. & in ciuitate, de vsu. In generali quoq; capitulo fratrum minorum Ianuæ celebrato, fertur determinatum, hunc contractum valere. Et idem tenet dominus Lauren. de Flo. in tractatu suo vsurarum, & magister Franciscus de Neapoli in suo tractatu montis, & magister Angelicus ordinis prędicatorum, in quodam consilio suo. Et quam plures iuris professores, hoc cum sigillo consuluerunt, sicut refert dominus Lauren. vbi supra. Et assignat dominus Petrus de Anch. in d. c. vsurarum, & in d. c. in ciuitate: rationẽ, quare sit licitus hic contractus, quia nõ plus percipitur, quã de emptione, vnius possessionis similis extimationis, & tamẽ nunquam capitale recipiũt, sicut si emissent possessionem. Item quia pretium p̃ eis crescit, & decrescit, secundum quòd crescunt redditus, & decrescũt. Item q̃a subiacent periculo, quia posset communeeis in totum tollere, & sæpe imponit eis onera, sicut possessionibus, ita quòd ferè in omnibus conueniunt cum rebus immobilibus, inter quas de iure computantur, vt in cle. exiui de Paradiso. §. cũque, de verbo. sig. Alij doctores assignãt aliam rationem, quòd in hoc casu videtur potius quædam emptio redditũum ciuitatum, quàm mutuum, quo ad effectum, & iste contractus est licitus. s. emere redditus alicui⁹ possessionis. Imo etiã emere redditus pecuniarios, secundum Alex. de Ales vbi supra, & Inno. Hosti. & Io. An. & Anto. de but. in c. in ciuitate, de vsuris. Tamen iste contractus, non est ita honestus, & decens, sicut quando emuntur redditus prædiales. Et hæc omnia intelligenda sunt, nisi aliq̃d fiat in fraudẽ vsurarum, quia quicquid agant homines, intentio iudicat omnes. Dominus quoq; Ant. de But. in dicto c. in ciuitate, dicit istum contractum imprætitarum esse licitum. Sciendum tamen quòd d. Io. de Anania, in c. in ciuitate, de vsur. in 5. col. in q. vtrum in venditione

alicui, an possint accipere tantũ pro centenario sine vsura.

ditione annui redditus, committatur vsura, dicit quòd a talibus contractibus est abstinendum propter dubium, sequẽ do ibi dominum Florentinum, & Petrũ de Ancha. quia bonarum mentium &c.c. ad eius.5.di.& clemen.exiui. de Paradiso.§.1.de verbo.sig.& c.cõsilium. de obser.ieiu. Item quia in dubijs tutior via est eligenda.c. illud, circa mediũ, de cle. ex.mi. & de hoc est glo. notabilis in c. in ciuitate, in ver. nisi dubium, de vsur. & in c. nauiganti, in ver. verisimiliter dubitatur, eodem tit. Et optime facit tex. in d.clemen. in.§. nos itaq; in 5. col. vbi dicitur, quòd in his quę animæ salutem respiciunt, ad euitandos graues remorsus pars securior est tenenda, pręsertim cum non solum quod malum esse digno scitur, sed etiam omne quod habet speciem alicuius mali sit à viris perfectis specialiter euitandum, vt dicit text. in d. cle.exiuit de Paradiso.in.§. cunq; annui redditus de ver. sig. In multis alijs casibus potest aliquid iuste accipi, vltra sortem sine vitio vsuræ, & possunt colligi ex dictis in præcedenti sermone, vnde quãdo datur alicui pecunia sigillata ad pompam, vel quando recipitur aliquid ratione pęnæ, vel quando aliquid gratis datur, & in similibus. In omnibus autem alijs casibus, tenetur mutuans restituere quicquid accipit vltra sortem, per regulam vulgarem positam in c. peccatum de reg.iur.li.6. Et non solum vsurarius, sed etiam alij fautores tenentur ad restitutionem.

Quando cõmunitas accipit vsurã ões sũt vsurarij, quorũ auctoritate & consilio hoc fit.

VNde quęritur, quando communitas accipit vsuram, vtrum teneatur omnes ciues, quorum auctoritate, & consilio hoc fit? Et respondit Ray. quòd omnes sunt vsurarij, ar.7.q.1.c. sicut vir. & 24.q.3.c.si habes, & ff. quod me.causa.l. metum.§.animaduertẽdum. Et idem est de his qui prohibere possunt, & non ꝓhibent, extra de sen.excom.c. quante. cõ cor. Hosti. vt habetur in summa confes. eo.li.& ti.q. 57. & licet omnes cõsentientes committant vsuram, tamen secundũ Guliel. non tenentur ad restitutionem, nisi quantũ ad eos peruenerit, vel quantum releuati sunt de expensis, quas fecissent de suo, illi tamen qui præstitissent

Q̃uo postea tenẽtur ad restitutionem.

auctoritatem, vel præceptum, & huiusmodi ad vsuram, ita quòd aliter facta non fuisset, tenentur in solidum, vt habetur in summa confes. vbi supra. q. 60. Et sit hæc conclusio, quòd omnes qui fuerunt cooperati ad vsuram, tenentur ad restitutionem, per illam regulam. Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur.c. si culpa de iniur. & damno dato.l. qui occidit.§. in hac.ff. ad.l.aquil. quomodo autẽ & qualiter, & ad quid, quisque cooperans teneatur, ad vitandam prolixitatem non refero ad præsens, sed de hoc plene tractatur in summa confes. lib.2.tit.7. q. 6. & 61.2. & 3. Sed contra prædicta arguunt vsurarij, quòd non teneantur ad restitutionem dicẽtes, quòd licitum est accipere, quod voluntarie sibi datur, 18.di.c.de eulogijs.1.q.2.c.placuit, & de simonia.c.dilectus. Sed in vsura, ne dum voluntarie, imo etiam quandoq; rogatus a dante accipit vsurarius, ergo non tenetur restituere, quia voluntate dominorum, & traditione rei, transfertur dominiũ.§. per traditionẽ, insti. de rerum diui. respondeo, quòd quædã sunt, quæ de sui natura, sunt licita, & in his prædicta procedunt. Et sunt quædã quę sunt illicita de sui natura, vel ratione pacti, aut contractus, & tunc non possunt contrahentes licite facere, quod de se est illicitum, ar. extra de foro compe. c. si diligenti, & de sen.excom.c. contingit.el. 1. & quo ad voluntatẽ dicit Alex. de Ales, vbi supra, quòd dans pecuniam vsurario, non dat libenter absolute, sed solum secundum quid, propter mutuũ habendum, nam vellet habere mutuum sine datione illius pecuniæ, & ideo acceptum contra eius voluntatem absolutã, debet restitui.

Soluitur argumentum vsurariorũ.

SED hic quæritur, nunquid ille qui mutuauit pecuniam cum intentione secundaria aliquid habendi, teneatur ad restitutionem illius quod habuit? Et respondent Inno. Bernar. & Alanus, in c. consuluit de vsuris, quòd hæc intentio secundaria aliquid habendi nõ facit quẽ vsurarium, licet minuat meritum, plus, vel minus, secundum maiorem, vel minorem respectum, ad commodum temporale, non tamen tenetur ad restitutionem.

Qui mutuauit pecuniã cum intentione secundaria aliqd habendi nõ tenetur ad restitutionem.

nem.ar.61.di.c.quid proderit, & 58. di. c.si officia.& 1.q 1.c.qua propter.Et hoc idem tenet glo.in c. consuluit, de vsu. & Gos. & Hostien. in summa, in tit. de vsu. post principium, & Ioan. An. in d. cōsul uit.& in mercuriali, super.2. rugula, & Monal.in summa.

Vsurarius intentionarius, qui pcipue mutuauit intētione aliqd habendi an teneatur ad restitutionem.

Pro negatiua adducuntur aliquorum argumenta.

SED hic quæritur vna vulgaris quæstio, videlicet vtrum vsurarius intentionarius, qui principaliter mutuauit intentione aliquid habendi, aliter non mutuaturus, teneatur ad restitutionem illius quod accipit? Respondent quidā theologi. in 4.di.15. & Asten. in summa li.3.tit.4. & Alexan. Lombar. in suo tractatu.de vsur. quod talis non tenetur ad restitutionē, sed sufficit sola pęnitentia sicut in simonia mentali, extra de simo. c. si. Et confirmatur hoc per illud quod habetur in.§. placuit insti. de obli. quæ ex delic.nas. vbi dicitur, quòd si quis credat domino inuito se rem contractare, & tamen dominus sit contentus, non cōmittit furtum, & non est obligarus restituere, vt etiam habetur. ff.de fur.l. inter omnes.§. recte. & ideo idem videtur dicendum in isto casu, quia licet mutuans habeat prauam intentionem, tamen vitium tollitur per voluntatem domini, quæ non est vitiosa, cum det gratis, prę terea restitutio non debet fieri, nisi dam num passo, & notatur extra de reg.iur.c. peccatum li. 6. & Leui. 5. ac Numeri 6. Sed concedens non est passus aliquod dānum, cum ex mera voluntate concesserit, & dederit illam pecuniam, ergo non est fienda ei restitutio. Contrariam opinionem, videlicet, quòd talis mutuans tenetur ad restitutionem, tenet Hostiē. in summa, & Rodonensis in c.consuluit, de vsuris, quia præceptum est domini. Lucę.6. Mutuum date, nihil inde sperantes, & Monal. in summa idem tenet, & Pe.de Anch.in c. vsurarum voraginem, de vsu.lib. 6. & dominus Laurentius, de Rodul.in suo tractatu, de vsu. Et hoc dicit tutius, imo verisimum, secundum Inno. & dicit Hosti. quod semper tenetur ad restitutionem, ex quo illa intentione principaliter ductus est, facit ad hoc.l.si ego.la.1.ff. si cer. pe. vbi dr, ꝙ si voluit tibi rem dare, & tu credebas eam tibi mutuo dari, non efficitur tua ante consumptionem, quia in hoc casu intentio recipientis, & concedentis, discordat, sic ergo videtur dicendum in proposito. Nam cum mutuans intendat vel le aliquid ex debito, & dans credat se libere dare, propter hanc voluntatum discordiam, datum vltra sortem non efficitur recipientis, sed tenetur ad restitutionem. Et hanc opinionem tenet Ray. in summa, in ti.de vsu.ver.sed nunquid. & ibi Guliel. & Archi.cum his concor.in c.1. 14. q. 3. & hoc quo ad iudicium animæ, & idem confirmat. Io. An. in c. consuluit, de vsuris, & in mercuriali, super regula peccatum, idem quoq; tenet dominus An.de But. in d. c. in ciuitate, de vsuris. Et hāc opinionem tenet sanctus Bernardinus in quadragesimali, de christiana religione, in tractatu de restitutionibus, sermone.37. ar.2. c. 4. & Franciscus de Platea in suis restitutionibus in tractatu de vsuris.c.10.§.19 & Nicolaus de Ausimo, ac Bartholomæus de Pisis, vt habetur in pisanella, ac supplemē to, in ti.de vsur.c.1.§.1. & c. 6.§. 2. non obstat modo illud quod dicit, de simoniaco mentali, quòd non tenetur ad restitutionem, quia respondet dominus Anto.de But. vbi supra, quòd quia vsura est prohibita vtroq; testamento, nec dispēsationem Papę recipit, c. super eo. de vsuris, ideo vsurarius mentalis tenetur ad restitutionem, simonia non est ꝑhibita solum a iure positiuo, qua propter Papa potest dispensare in rebus simoniacè acceptis, & ideo Papa potuit determinare in dicto c.si. de simonia, ꝙ simoniacus mentalis non teneatur ad restitutionem. Sed salua reuerentia domini An. hæc responsio non videtur vera, quia simonia etiam est prohibita de iure diuino. Vnde Christus Deus noster præcepit Matthæi.10 Gratis accepistis, gratis date, ideo melior est responsio Monaldi nostri in summa, quòd in vsura non est turpitudo dantis, ideo iure diuino, & humano, fiēda est restitutio illi qui dedit, cum fuerit deceptus, putans quòd sibi gratuite fuisset commodatum & propter hoc pecuniam dederit. Et ideo ei sic decepto, debet fieri restitutio. In simonia autem communiter est tur-

Affirmatiuam ostenditur esse veram.

Respōsio ad primum argumentum.

Cōfutatur hæc responsio.

Alia respō sio ad primū argumētū.

Quare in vsura mentali debent fieri restitutio dãte nõ aliis in simonia.

turpido, ex parte dantis, & accipientis, & ideo illi qui dedit non debet fieri restitutio, quia non fuit offensus. Scienti enim & simpliciter volenti, non fit deceptio, nec iniuria. ff. de reg. iur. l. nemo videtur, & C. de rescindẽ. vendi. l. si venditor. ff. de iniurijs. l. 2. item in pari causa turpitudinis, potior est conditio possidentis. ff. de condi. ob. tur. cau. l. 2. & ff. de ver. ob. l. seruum. §. sequitur. Optima ergo est responsio ad illud. c. fi. ꝙ illud loquitur proprie in casu quando non solum accipiens, sed etiam dans peccauit per simoniam mentalem, & ideo ei non debet fieri restitutio, si autem ipse non dedisset turpiter, sed bona intentione, puta ad redimẽdam vexationem suam, profectò accipiens per simoniam mentalem, deberet ei restituere, tãꝗ læso ar. in c. dilectus. el. 1. extra de simo. Quod si teneamus opinionem quam posui supra in præcedenti sermone, ꝙ etiam simoniacus intentionarius debeat restituere, vel ecclesiæ offensæ, vel ipsi læso danti aut pauperibus loco Christi, quãdo nec dans nec ecclesia fuit læsa. ar. hoc de dicto c. fi. nihil facit. Nõ enim probat, ꝙ pecunia per simoniam accepta, non debeat restitui, si bene consideretur, imo innuit contrarinm, vt supra probatum est. Verum quia hæc mea opinio est consilij, ideo sequendo opinionem communem doctorumq́, dico ꝙ bona fuit responsio Monal. & multas alias responsiones dãt doctores in d. c. consuluit, quas breuitatis causa omitto. Non obstat modo illud quod dicebatur de furto, quia respõdeo, ꝙ est maxima, dissimilitudo inter casum illum, & nostrum: nam ille, qui videbat rem suã surripi erat contentus trãsferre dominium in illũ, & ideo ille non cõmittebat furtum, cum haberet rem de voluntate dñi, licet ipse nesciret. Et idẽ esset dicendum in casu nostro, quando mutuum accipiens, sciens malam voluntatem illius, scilicet; ꝙ ea intentione mutuauit, & non aliter mutuasset, tñ ex mera voluntate sua, omnino vellet ei donare aliquid, hoc. n. casu non teneretur accipiens ei restituere aliquid, cũ nõ sit lesus, aut in aliquo deceptus. In re em̃ sua quilibet est moderator, & arbiter. ff. mandati. l. mandata. & ff. de iudicijs. l. nemo. Non sic aũt est in casu nostro, quia dãs vsurario intentionario, nesciebat illum habuisse talẽ intentionẽ corruptã, ꝙ non mutuasset sine vsuris. Et ideo cũ sit decept⁹, debet ei fieri restitutio. Preterea ideo non cõmittitur furtum in prędicto casu, quia non competit ibi diffinitio furti, cũ nõ sit cõtractatio rei alienæ inuito dño, quæ requiritur in furto ff. de furtis. l. 1. & insti. de obli. quæ ex delic. nas. §. furtum, imo fuit facta contractatio dño consentiente, licet cõtractans nesciret. In casu autem nostro, competit diffinitio vsuræ, maxime illius quam ponit Gof. in summa dicens, ꝙ vsura est quicquid sorti accidit, intentione præcedente, vel pacto, ergo &c. Non obstat tertio dum dicebat, & ꝙ cum ille dederit gratis, non fuit læsus, & ideo nõ debet ei restitui, quia rñdeo, ꝙ imo fuit lęsus, qa putabat sibi gratuite mutuatũ, & iõ dedit, nõ aũt dedisset si sciuisset illius malã volũtatẽ, & iõ debet ei restitui. Nã accipiens mutuo, & postea reddens, pſumitur ea intentione dare, quia mutuũ præstãs mutuauit vt si mutuauit ex charitate, præsumatur & ille dedisse ex charitate, & mera voluntate, aliter secus. Nã vnusquisq; præsumitur aliquid dare eo modo quo accipit. ff. mandati. l. si vero nõ remunerandi. §. inde papinianus. Ex quibus oĩbus sequitur, ꝙ talis vsurarius intentionarius tenetur ad restitutionẽ. Et hæc est veritas meo iudicio infallibilis, cum de hoc sit casus ad litteram, in c. cõsuluit, extra, de vsu. qđ non facit vllã mentionẽ, ꝙ mutuans ostendat voluntatẽ suã per aliqua verba, aut signa. s. ꝙ velit aliquid, solũ ꝑ eius prauam intentionem, dicit ꝙ tenetur ad restitutionẽ. Et ibi glos. magistralis, & communiter omnes doc. hoc concludunt.

Ad illud quod obijcebatur de furto respondetur.

Ad id qđ 3 obijcebatur

PRO conclusione autem huius sermonis, sciendum ꝙ omnes vsurarij publici, ipso iure sunt ecclesiasticis sacramentis priuati, nisi satisfaciant. c. quia in omnibus, extra, de vsu. Vnde cõtra eos in c. quamꝗ eo. ti. li. 6. dicit summus pontifex. Nullus manifestorum testis intersit, aut eos ad confessiones admittat, siue ipsos absoluat, nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendis, pro suorum viribus faculta-

Concludit vsurarium intentionariũ ad restitutionem teneri.

tum, idoneam præbeant cautionem. Testamēt quoq; manifestorum vsurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso iure, hæc ibi. Vnde dicit Alex. Lombar. in suo tractatu, de vsuris, ꝙ publici vsurarij debent facere solemniter proclamari voce præconia, ꝙ quicunq; debet ab eis aliquid habere, veniat ad ipsos libere omnia sua recepturus. Et hoc vt plenius innotescat, & ad scandalum remouendum, quia vt habetur in c. 1. de pęnis, manifesta peccata, nō sunt occulta purgatione purganda. Si autem talis vsurarius, non possit satisfacere, quia nō habet vnde soluat, nec potest habere fideiussorem, nec pignora pro danda cautione debet, secundum Io. An. in d. c. quamq̃, de vsuris li. 6. iurare, ꝙ non potest illa habere. Item debet iurare se facturum ꝑ posse, vt satisfaciat, ar. extra. de dona. inter vi. & vxo. c. per vestras, aliter audiens eius confessionem, suam & illius animam perdit. Similiter oēs sepelientes tales vsurarios manifestos, sunt ipso iure excommunicati, non obstāte quoq; priuilegio, vt in cle. eos qui. de sepulturis. Isti enim vsurarij sunt peiores lupis, qui non comedunt alios lupos, ipsi vero deuorant proximos suos, de quibus dicit dominus. Psalmo. 13. Qui deuorant plebem meam sicut escā panis. Item sunt peiores iudæis. Nam iudæus de libra denarium, vel duos, per septimanam sumit. Ipsi vero falsi christiani, vix in solido contentantur, & vsurā nomine census baptizant. Sed diabolus eos baptizabit in aqua infernali. Itē sūt peiores alijs peccatoribus qui peccant interpolatim, & non continue. Ipsi verò continue peccant. s. die, ac nocte, & qua liber hora, ac momento, dormiendoq; & vigilando. Nam semper eorum vsurę currunt. Item quolibet festo, & ideo videntur esse peiores Iuda. Ipse enim vendidit Christum, vsurarij vero Christū, & beatam Virginem, ac omnes sanctos, quia ipsorum festiuitates comparant in vsuris, & quia vsurarij sunt ei similes, imo peiores q̃ ipse Iudas, ideo ei similes erunt in pęna. Iudas enim in aere interijt, qui est habitatio dęmonum. Ad innuendum, ꝙ non debebat stare in cęlo cum Angelis, nec in terra cum hominibus, sed in aere cum dæmonibus. Et eodem modo vsurarij non habitabunt in cęlo, quia Deum, & beatam Virginem, & oēs sanctos offenderunt: nec in mundo quiete habitare possunt, quia homines conturbant. Sed habitabunt in inferno cum dæmonibus, quos per auaritiā adorauerunt, quæ est idolorum seruitus, vt dicitur ad Col. 3. Et ideo dimittite vsuras, o fęneratores, & restituite male ablata, vt sic à pęna infernali libera ri valeatis.

Manifestos vsurarios sepelientes sunt excommunicati.

Discursus de vsurariorum malitia.

Quod vobis Deus noster concedat. Amen.

FERIA

FERIA III. POST TERTIAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE ACQVISITIS PER LVDVM AC MERETRICIVM, ATQVE PER ALIVM QVEMVIS MODVM NON CONCESSVM, ET DE RESTITVTIONE INCERTORVM.

SERMO VIGESIMVS OCTAVVS.

Ex duobus præceptis legis naturæ concluditur reddendum esse creditori suo.

EDDE creditori tuo. 4. Reg. 4 & in epistola occurrẽtis feriæ. Duo sunt naturalis legis pcepta vnum affirmatiuum, & aliud negatiuum. Affirmatiuum inquit. Omnia quæcunq; vultis, vt faciant vobis hoĩes, & vos eadem facite illis, quod habetur Matthæi. 7. Lucæ. 6. & di. 1. in principio. Ex quo præcepto concluditur secundum theologos, in 4. distin. 15. quòd sicut quis vellet sibi rẽ suam ab alio detentam restitui, sic & ipse debet restituere alienam. Et ad hoc cogitur etiam per illam legem charitatis fraternalis, qua quilibet tenetur diligere proximum, sicut seipsum. Deuterono. 6. Exodi vigesimo. Matthæi. 22. Marci. duodecimo. Lucæ. decimo. 3. di. c. omnis. 23. q. 4. capitulo, ea vindicta, & c. debet homo, & eadẽ causa. q. 6. capitulo, si non licet. Aliud præceptum legis naturalis est negatiuum dicens. Qđ tibi non vis fieri alteri ne feceris. Quod habetur Thobiæ. 4. Actuum 15. 50. di. c. ponderet. & 2. q. 1. capitulo, placuit. Et ideo cum nullus velit rem suam ab alio auferri, nec detineri iniuste, debet quoque ipse idem facere erga proximum. Dicitur enim in. l. 1. ff. quòd quisque iuris, quis aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse alijs dixit, vel dici fecit, qđ quis in alterius personã ęquũ esse crediderit. id quoq; in sua psona valere patiatur. Ex quibus oĩbus bene inferuntur verba proposita in themate nostro. s. Redde creditori tuo. Super quibus verbis quatuor considerationes faciemus. Prima erit de rebus per ludum acquisitis. Secunda de rebus per meretricium adeptis. Tertia de rebus per alium modum nõ cõcessum habitis. Quarta de incertis.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA, Huius sermonis de ludo.

DE ludo tres considerationes faciemus. Prima dicetur diuersitatis. Vnde sciendum est, secundũ b. Tho. 2. 2. q. 168. & Alexan. de Ales in 2. parte summæ in tracta. de diuisione peccari, & Durandum nostrum in summa libro. 2. quòd diuersa sunt genera ludorum. Quidam enim sunt spiritnales, & laudabiles, vt sunt repræsentationes alicuius deuotionis, puta passionis, annunciationis, & similium, qui secundum Hostien. & Inno. possunt fieri in ecclesia, vt patet in capitulo, cum decorem. de vita & hone. cle. Alij ludi sunt

Diuersa ludorum genera.

& ſpirituales, & temporales, etiam laudabiles, cuius modi fuit ſaltatio Dauid coram archa, qui luſit in ſignum iocunditatis ſpiritualis, & ceſſit ei ad meritũ 2.Reg.6. de quo Grego. ait. Ego Dauid plus ſtupeo ſaltantem, quàm pugnantẽ, pugnando hoſtem ſubdidit, ſaltando coram domino, humilem ſe ipſum fecit, hæc ille. Alij ſunt tantum temporales ad bonum finem facti, cum bonis circunſtantijs, qui etiam ſunt laudabiles. Ideo dicit b. Tho. vbi ſupra. Sicut homo indiget corporali refocillatione, quia non poteſt continue laborare, ita etiam ex parte animæ indiget quiete, & ſolatio, quod fit per ludrica, & iocoſa. Circa quæ, tria videntur præcipue eſſe cauenda. Primum, & principale eſt quòd prædicta delectatio non quæratur in aliquibus operibus, ſeu verbis turpibus, & nocinis. Secundum ne totaliter grauitas animæ reſoluatur. Tertium vt ludus ſit conueniens ſecundum congruitatem perſonæ, temporis, & loci, & ſecundum alias circunſtantias, debite ordinetur. Et hæc virtus ſecundum philoſophum vocatur eutrapelia. Rheto.2.c.26. hæc ille. Laudabile eſt ergo aliquando cauſa recreationis aliquem honeſtum ludum facere, iuxta illud Catonis. Interpone tuis interdum gaudia curis. Vt poſſis animo quemuis ſufferre laborem. Ouidius quoque in epiſtolis epiſtola.4. dicit. Quod caret alterna requie durabile non eſt. Hæc reparat vires, feſſaq; mẽbra nouat. Ariſto. quoq; 10. Ethicõ. dicit. Ludere per tempus, vt quis melius ſtudeat, rationem virtutis videtur habere. Requiei. n. ſimulatur ludus, imponentes ergo quotidie laborent, requie indigent, & 4. Ethi. idem dicit. Requies, & ludus, in vita videntẽ eſſe neceſſaria, & in 7. eiuſdem libri ait. Homo indiget ſemp aliqua recreatione, pp multos labores, qui ſibi occurrũt, & in 8. Poli. dicit. Oĩs laborans, requie indiget. Et in eodem libro iterum ait, ꝙ melodia iratos, & alijs paſſionibus occupatos alleuiat, ipſoſq; letificat. Propter quæ dicit Ric. noſter, in 4. di. 16. art. 3. q. 1. ꝙ religioſi poſſunt licite vti aliquando ludis, qui de ſe ſunt indifferẽtes, cauſa recreationis. Dicit. n. ſapiens. Eccle. 3. ꝙ eſt tempus ridendi, & tempus flendi, & horum habet exemplũ ſancti Ioannis euangeliſtæ, qui quandã perdicem domeſticam habebat, & completa oratione, cum alijs ſpiritualibus exercitijs, eam in manu tenebat, & recreabatur. Quod videns quidam iuuenis diſſolutus, murmurabat de illo, cuius murmurationem in ſpiritu videns beatus Ioannes, eum ad ſe vocauit tenentẽ arcum in manu, & rogauit illum, vt iaceret ſagittam ab arcu, & cum rogaret vt iterum fortius traheret arcum, & frequentaret in iaciendo, ille reſpondit ſe nolle, quia rumperet arcus, iuxta illud Ouidij, in ſecundo de remedio amoris. Si nunq̃ ceſſes tendere mollis erit, cui beatus Ioannes inquit. Ita, & ego non ſemper ſto in oratione, ſed aliquando recreationem accipio, ne frangar, imo vt in ſeruitio Dei feruentius aſſurgam: & beatus Antonius, vt legitur in vitis patrum, eandem reſponſionem fecit cuidam ſagittario murmuranti de diſcipulis ſuis, quia pſallebant cauſa recreationis. Ideo inquit Ouidius, in 2. de arte amandi. Da requiem, requietus ager bene credita reddit.

Quid cauendum ludo licito.

Religioſi vti poſſunt ludis de ſe indifferentibus.

QVidam alij ludi ſunt vituperabiles ſcilicet quando ſunt de ſe mali, ſecundum Alex. de Ales, vbi ſupra, & Th. 2-2. q. 168. articulo tertio, vel quando eſt exceſſus in eis, vel non ſunt debitæ circunſtantiæ. Dicit enim Ari. 9. Ethico. Parum de delectatione ſufficit ad vitam quaſi pro condimento, ſicut parum de ſale ſufficit in cibo. Similiter omnes ludi, in quibus aliquod vitium committitur, ſunt prohibiti, vnde dicitur in prohemio digeſtorum in. §. illud vero. ver. quis enim. Quis enim ludos appellet eos ex quibus crimina oriuntur, &. ff. ad l. aquil. l. nam ludus, dicitur. Ludus pernitioſus in culpa eſt. Huiuſmodi autem ludi, ſunt choreæ, & alia ſpectacula vana, ſecundum prædictos docto. quia licet, ſecundum Albertum in 4. di. 16. & Tho. in quolibet, choreæ poſſint fieri aliqñ bene, & aliquando nõ, tamen vt ſæpius male fiũt ad prouocandã libidinẽ, & multa ex eis peccata cauſantur. Qui autem ſint ludi liciti, vel prohibiti, ponit Ricard. in 4. diſtinct. 15. ar.

Ludi de ſe mali, ſunt vituperabiles.

15.ar.5.q.8. Inter hos autem ludos prohibitos, maxime est ille, qui immittitur fortunæ, vt patet. ff. de aleatoribus. l. 2. & 3. non punitur tamē secundum leges ciuiles, si quis certet hasta, seu pila, siue iaciendo palum, vel currendo, luctando, vel pugnando, quia hæc fiunt causa virtutis corporis exercendi. ff. eodem. l. 2. & l. qua actione. §. si quis. ff. ad. l. aqui. Tamen vbi esset periculum animæ, vel corporis, in talibus ludis esset peccatum. ar. in c. 1. extra. de tornea. Et supradicta habentur etiam secūdum Ray. & Guliel. ac Hostien. vt refertur in summa confes. li. 2. ti. 8. q. 23

Alea vel taxillis ludētes an sit per peccās.

SEcundo hic quæritur, vtrum ludus aleæ, sit peccatum mortale, & respondet Ray. in summa, ꝙ quicunq; ludunt alea, siue taxillis, vel qui sunt participes, seu inspectores talis ludi, semper peccant. Et dicit Gulıel. ibidem, ꝙ etiam si homo non ducit in consuetudinem mortaliter peccat. s. quādo ex auaritia ludit. Si quis autem luderet causa recreationis, vt pro conuiuio, vel ludat quid minimum, ita ꝙ parum possit lucrari, vel perdere, & non ludatur tempore luctus, nec contra legem, idest sine dolo, nec ludens sit clericus, nec ludere nolentem prouocet, his omnibus concurrentibus, talis ludus aleæ, non videtur prohibitus, secundum Durandum in summa, & Ricar. in 4 dist. 5. ar. 4. q. 8. vbi etiam dicit, ꝙ ludus schacorum non est prohibitus clericis, si fiat causa recreationis, cum alijs bonis circunstantijs, quòd autem liceat ludere pro esculento causa recreationis, habetur in l. si. ff. de aleato, vbi dicitur. Pro eo autem quod ponitur in conuiuio vescendi causa, permittunt leges ludere familiæ, & intelligitur de ludo licito, & honesto, cum debitis circunstantijs. Concludo ergo, ꝙ ludus est prohibitus omni iure, & intelligo de ludo inhonesto, & aliarū auaritiæ causa, vt patet. ff. de aleato. per totum. Et in autentica. alearum vsus. C. de religiosis, & sumptibus funerum, & in. §. interdicimus. In autentico. de sanctissimis Episcopis, & in autentica. interdicimus. C. de Episcopis, & clericis. Item est prohibitus in lege canonica,

Schacorum ludus clericis non est prohibitus

vt in capitulo clerici officia. extra de vita, & honestate clerico. & in c. 1. 35 dist. & ibi Archidia. post Raymun & alios, dicit expresse quòd est mortale peccatum. Et ibi enumerat multa mala, quæ ex aliquibus ludis oriuntur. De quibus etiā.

Ludus a lege canonica est prohibitus.

Ouidius in tertio de arte amandi dicit.

Tunc sumus in cauti, studioque operimur in ipso.

Vndique per luxus pectora nostra patent.

Ira subit deforme malum, lucrarique cupido.

Iurgiaq;, ex rixæ sollicitusq; timor.

Crimina dicuntur, resonat clamoribus æther.

Inuocat iratos tunc sibi quisq; deos.

Nulla fides tabulis, quæ non per vota petuntur.

Et lachrymis vidi, sæpe madere genas.

Ideo Iacobus Beneuentanus. c. 7. sui libri, ait.

Qui sequitur bacchum, taxillos, & meretrices.

Infamis semper, semper egenus erit.

Et auctor astrolabij dicit. Quas multi, multo conquirunt tempore patres. Stultus eas modico, dissipat vnus opes, scilicet per ludum, & ideo Iacobus Beneuentanus. c. 51. eiusdem libri. ait Ludum quemq; fuge, per quem tua perdere possis. Hostien. quoq; in summa, in ti. de excessio prælat. in. §. qualiter excedant, ver. clericus vero, & Ray. in summa, in ti. de negotijs secularibus. in. § de ludo aleę. & glo. Ray. in ti. de emptio. & vendi. super rubrica, vtrum de illicite acquisitis, possit fieri eleemosyna §. 11. de ludo aleæ. Et Henricus Boich. in dicto. c. clerici officia, & omnes theologi in 4. senten. dist. 15. dicunt simpliciter, ꝙ non solum ludus aleæ est peccatum mortale, sed etiā ludus fortunæ, vt expresse dicit Guliel. quem sequitur Archiepiscopus Florentinus in secunda parte summæ. c. 13. de turpi lucro. Et magister Bartholomæus de Pisis in magistruria sua c. 2. de ludo, in prin. Et hoc expresse probatur in. l. 2. ff. de aleatoribus, vbi prohibentur omnes ludi, qui non fiunt gratia exercendæ virtutis, quia ratio prohibitionis ludi alearum, est quia committitur

Ludus alea & fortunæ est peccatū mortale, quādo. s. nō fiūt gratia exercendæ virtutis.

fortunæ, vt expresse dicit glo. in dicto. §. interdicimus, & in dicta autentica, inter dicimus, quas glosas sequuntur omnes doc. ibi. Et hoc tenent omnes canonistæ, in c. quia pleriq; de immunitate ecclesiarum. Idem tenet sanctus Bernardinus, in quadragesimali. de religione christiana, sermone. 37. art. 2. c. 3. & sermone. 42. ar. 3. c. 3. Ex quibus omnibus patent duo, quæ erant videnda de ludo, scilicet eius distinctio, & prohibitio.

Deus seuere punit lusores hocq; p quędā exēpla ostenditur.

DEus autem de lusoribus facit magnā punitionem. Nam multis annis infra, in partibus Alamaniæ duo lusores venientes ad quoddam hospitium in vigilia assumptionis Dñæ, post cenam petierunt sibi dari aleas ad ludendum, & candelas, quia volebant illa nocte ludere, quos repræhendit hospitij magister, & noluit eis assentire ob reuerentiam Virginis, illi autem dicebant quod ad despectum Dei, & Virginis volebant ludere, facta autem nocte dederunt pecuniam famulo domus, & ipse latenter portauit eis aleas, & candelas, & ipsis ludentibus faciebat lumen. Mirabile dictu. Ecce q per totam noctem in ludo steterunt, mane autem reperti sunt etiā ludere, licet sint mortui, & nigri, & vsq; nunc vt dicitur ludunt, & vnus eorum proijcit aleas, alter vero attrahit denarios, & sic faciunt vicissim, & ille famulus ibi etiā ipse mortuus tenet lumen, & habet candelas in manu, & pecuniam quam ab illis acceperat. Et vt dr̄ licet ab illo loco fuerint asportati, semper ibi reuertunt ludentes, & sic credit̄ eos facturos vsq; ad diē iudicij. In Aprutio etiā quidam armiger postq̄ oīa in ludo perdidit, vocauit diabolū dicens, q postq̄ oīa sua amiserat dabat ei corpus, & animā, statimq; dæmones aduenietes, & illū rapientes ad infernum in aīa, & corpore portauerunt. In prouincia quoq; Romana, quidā qui oīa in ludo perdiderat desperatus gladium in gutture imaginis gloriosæ Virginis fixit, dicens. Cur me perdere dimisisti? O iudicium Dei, statim motus effectus est, & brachium eius aruit. Nocte vero sequenti diabolus illum blasphemum in ignem proiecit, & brachio illo combusto, & facie, miser ille expirauit. Quem cum eius socij sepellissent terra euomit, & sic secundo, & tertio fecit. Tandem illud corpus relinquentes insepultum, a diabolo asportatum est, & amplius non visum, vt quo ierat anima transiret, & corpus, & multis diebus in contrata illa terribiles dæmonum strepitus auditi sunt.

Aliud exēplū de quadā ludente.

Aliud exēplum.

Acquisita p ludum fortunæ, restitutioni subiacent.

SED dimissa punitione lusorum, & grauitate peccati eorum, ne nimis in longum sermonem protraham. Sequitur videre tertium, scilicet an acquisita per ludum subiaceant restitutioni. Et dimissis varijs opinionibus doctorum, dico quòd acquisita per ludum fortunę, subiacent restitutioni, secundum communiter omnes theologos in 4. di. 15. maxime Ricar. nostrum ibi. ar. 5. q. 8. & canonistas in c. episcopus. 35. di. & ibi glo. Et legistas. ff. de aleatoribus. l. fi. vbi est textus ad litteram, & glo. in dicto. c. clerici officia. Et quamuis talis restitutio inueniatur tantummodo precepta in iure ciuili. Ex quo dixerunt quidam, quòd quis non tenetur ad restitutionem ipso iure, sed tantummodo quando compellitur per sententiam iudicis, sicut videtur innuere textus in d. l. finali. tamen communis opinio tenet, & securius, q eo modo quo ludus fortunæ est prohibitus, homo tenetur de iure ad restituendum, quod lucratus est per talem ludū, quia non tamen prohibetur ille ludus, sed etiam acquisitio lucri per talem ludum, maxime quia talis restitutio, præcipitur implicite in iure canonico, qđ decreuit leges imperiales, non contrarias iuri diuino, nec abrogatas per ius canonicum, nec per aliquam contrariā consuetudinem, debere obseruari, vt habetur. 10. di. c. de capitulis. & c. quis auten. & duobus capitulis sequentibus. Sed pro maiori declaratione, ponamus sex ramos huius lucri, primus est, secundum Bona. in 4. di. 15. quando quis vincit ab his qui alienare non possunt, tenetur enim restituere, vt etiam ponit Thom. 2 2 q. 32. ar. 7. huiusmodi autem sunt secundum Ray. & Hosti. in summa, in titulo de pen. §. quibus, ver. sed & sunt, videlicet furiosi, & prodigi, minores. 25. annis, & maxime pupilli, ac

Sex rami lucri fortunæ ponuntur quorū primus est etc.

mente

mente capti, furdi, cæci, & morbo paralitico laborantes, quibus tutores, & curatores dati sunt, qui propria non possunt libere administrare .ff. de postulando.l.1.in fi. & l.2.& insti. de. cura. primo responsio. Idem est de monachis & claustralibus ar. 12.q. prima capitulo, nolo.& capitulo non dicatis, & de statu mona. capitulo cum ad monasteriū, & idem de seruo rem domini ludente. Idem est de vxore ludente res mariti, & in filio ludente res paternas, & in administratore ecclesiæ ludente res ecclesiæ, quæ pauperum sunt. In quibus omnibus tutori, vel curatori, abbati, domino, marito, patri, ecclesiæq; est restitutio facienda, secundum prædictos doctores. Secundus ramus est, cum quis decepit in ludendo proximum puta, per falsos taxillos, aut chartas, aut dicendo mēdacium, propter quod vicit, aut alia quacunq; fraude, tenetur enim restituere ei qui amisit, vel habenti curam eius, secundum Tho.2.2.q. 32. ar. 7. Reputatur enim hoc, vt furtum ar. ad hoc 14. q. 5. c. non sane, in fine. Et idem dicit Ray. in summa. Tertius ramus est, quando quis vicit ei, quem traxit ad ludum, & induxit multa importunitate, cum nō vellet ludere, vel cum ille vellet ludum dimittere, retinuit eum inuitum, tenetur enim ei restituere, secundum Tho. & Ray. vbi supra, & probatur per dictū c. non sane, Et ideo talis non potest facere eleemosynam de eo, quod sic vicit vt habetur in summa confes. li.2.ti.8.q.24. & hanc opinionem tenet Azo. in l.fi. de aleato. Quartus ramus, est cum quis vicit in locis in quibus prohibitus est ludus, & per leges ciuiles, vel municipales, mandatur fieri restitutio, quę leges non sunt abrogatæ per dissuetudinem. Tunc enim tenetur restituere perdenti, secundum Tho. vbi supra, & Ricar. in 4. di. 15. & Ray. ac Inno. vt refertur in summa confes. vbi supra. Quintus ramus est, quando quis vicit in locis vbi prohibetur ludus, nec leges sunt abrogatæ per consuetudinem contrariam. Sed per eas non mandatur expresse, cui debeat fieri restitutio. Et ludus est inter voluntarios, sine fraude, & qui alienare possunt. Et in hoc casu videtur teneri debere opinio, quam ponit Azo. in d.l. finali.& glo.& Archi. in capitulo Episcopus.35.dist. & extra, de vita & hone. cle. capitulo clerici officia, quia dicūt, quòd tali iure durante in suo robore, acquisitum sic per eum qui viuit sub his legibus, debet restituere illi qui perdit. Et idem tenet Raymun. in summa, & probatur per constitutionem grecam. C. de aleatoribus. Et concor. Hostien. in summa, titulo de pœnitentijs, & remiss. vbi dicit, quòd ferè omnes docto. sic tenent. Et hanc opinionem tenet etiam Tho. & Ricard. in quarto dist. 15. Sextus ramus est quando quis acquisiuit, seu lucratus est in huiusmodi ludis, sine fraude, in locis vbi legibus imperialibus homines non sunt astricti, nec ibi sunt aliæ leges municipales, prohibentes talem ludum, vel si quis vicit in locis vbi leges de ludis sunt abrogatæ per dissuetudinem, sicut hodie vbique fere sunt abrogatæ in Italia, secundum Scotum in 4 dist.15.& tunc non tenetur restituere ei, qui perdidit, nec ille potest repetere, sed illud lucrum debet erogari pauperibus, vt notat dominus Anto. de But. in capitulo quia plerique, de immunitate ecclesiarum. Et hæc fuit opinio Placentij quæ sic limitata potest concordari, cum opinione Azonis, a qua videtur discordare, & probatur per c. non sane.14.q. 5. Similiter ille, qui vicit alicui qui attraxit eum ad ludum, non tenetur illi restituere, secundum Innocen. in dicto capitulo, quia plerique, & etiam habetur in summa confes. vbi supra. Ille enim non est dignus habere rem quam perdidit, qui in quantum in se fuit, proximum expoliare conabatur. Verum cum ludus talis sit quædam expoliatio, non potest quis per ipsum aliquid licite acquirere, & ideo debet illud pauperibus erogare, secundum Tho.2.2.q.32.& notat. Ioan. An. in c. clerici officia, de vita, & hone. clerico.

2. ramus. *3. ramus.* *4. ramus.* *5. ramus.* *6. ramus.*

SED hic quęritur quid fiendū, quando aliquis aliquādo vicit, & aliquando perdidit, an fiat compensatio? Respō de o ꝙ aut lusit, cum eadem persona, vel cum diuersa. Si cum eadem, aut ludus st mutatus, vt quia primus fuit licitus, & se-

Quid fieri debeat cum quis alquā do vicit, interdum perdidit.

& secundus illicitus, & non fit compensatio, quia solutum vni ex diuersa causa, non liberat a debito ex alia causa, vel cum altero, vt C. quando ciui. acti. preciu. crimi. l. vnica. aut ludus non est mutatus, vt quia vterque erat illicitus, scilicet in quo vicit, & perdidit, & videtur quod possit fieri compensatio. Nam etsi sit, dare casum, in quo quis non teneatur restituere, illi à quo vicit ratione paris turpitudinis, potest tamen restituere eidem, & restituendo liberatur, notatur in summa confes. li. 2. ti. 8. q. 25. ad finem. Et ideo perdendo cum eo, videtur ei restituisse pro concurrenti quantitate. Si autem ludus fiat cum diuersa persona non fit compensatio, quia per interitum rei, morosus debitor non liberatur ab obligatione. l. in re furtiua. §. 1. ff. de condi. fur. maxime quando ipsemet dedit causam interitur. ff. de verbo. obligatione. l. si ex legati causa, vbi illi tenetur qui occidit hominem quem debebat.

PARS SECVNDA, De rebus propter meretricium adeptis.

De rebus acquisitis pp luxuriæ opera an restitutio sit fienda.

Secundo quæritur, verum de rebus propter opera luxuriæ acquisitis, fienda sit restitutio? & Respondeo secundum Monal. in summa in tractatu restitutionum, quod si quis vel aliqua accepit ab aliqua persona, quæ nõ possit alienare, tenetur restituere, sicut ille qui vicit talibus personis, vt supra visum est in parte precedente. Et idem tenet sanctus Bernardinus, in quadragesimali, de christiana religione, in sermone. 39. ar. 1. & c. 1. Si verò accipit à persona, quæ possit alienare, tenetur restituere illi personæ, in cuius damnum vel iniuriam, aut calumniam datum est. ar. in d. & generaliter. §. illud. ff. de calũniatoribus, vt puta, cum vxor alicuius committit adulterium cum aliquo propter pecuniam, debet mulier illam pecuniam secrete restituere viro suo, in cuius iniuriam accepit, cùm etiam dotem perdat, & viro applicanda sit, extra. de diuor. c. olim. Et idem dicendum est in aliis similibus, secundum sanctum Bernardinum in prædicto sermone. ar. 2. c. 3. Si vero aliqua persona accipiat pecuniam propter sodomiam, vel huiusmodi, pecuniam ipsam debet dare pauperibus, vt potest colligi ex glosa Ray. in ti. de rapto. §. sed quid, de fornicariis. super verbo. tenetur restituere. Si vero sit meretrix accipiens pecuniam pro meretricio, ab illo qui potest dare, & nõ dedit ad iniuriam alterius, tunc potest sibi retinere, nec tenetur illud restituere, nec dare pauperibus, de necessitate salutis. Et hoc tenet Alexan. de Ales, in 4. parte summæ, in tractatu restitutionum, & b. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. Et de hoc videtur textus in l. 4. §. 1. ff. de condi. ob tur. causam, vbi dicitur meretrix licet turpiter faciat, quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit quod ei datur etiam ex meretricio. Tamen consulunt doctores, quod tale lucrum distribuatur pauperibus ad arbitrium confessoris, quia quilibet debet satisfacere Deo pro turpi causa. 26. q. 7. c. turpia. Vnde quia Sapientiæ. 11. dicitur. Per quæ quis peccauit, per hæc & puniatur. Ideo cùm in receptione ob turpem causam fuerit offensus Deus, cuius occasione deuentum est ad peccatum, conueniens est, quod sacerdos inquantum secundum Deum potest, iniungat pęnitenti, quod tale lucrum eroget in pios vsus, vt sic satisfaciat Deo propter quod fuit offensus, & hoc nisi pęnitens sit in magna necessitate, & ipse pœnitens debet facere quod sibi a confessore iniungitur extra, de pœniten. & remissio. c. omnis. Et licet scriptum sit. Deutero. 23. Non offeres mercedem postribuli, nec precium carnis, in domo domini Dei tui: Nam quicquid illud est quod voueris, abhominatio est apud Dominum Deũ tuum. Tamen secundum Alexand. de Ales vbi supra. q. vltima, & Tho. iterum vbi supra, hoc intelligitur solum, de oblatione publica, ratione scandali, ne videatur ecclesia approbare opus meretricum, tamen offerre eleemosynas priuatas, vel dare pauperibus pecuniã ex meretricio acquisitam, non est illicitum eis imo meritorium. Et idem dicit Ricar. in 4. di. 15. ar. 5. q. 8. & idem tenet August. 14. q. 5. capitulo. non sane. in fine, quod

De vxore accipiẽte pecuniam pp adulteriũ.

De accipiente pecuniã pp sodomiã

Meretrix quãdo sibi possit retinere pecuniã ex meretricio acquisitum.

ne, quod etiam notatur in summa confess.lib.2.ti.8.q.21.

PARS TERTIA.

De rebus habitis per alium quemuis modum non concessum.

Quinã teneãtur restituere habita p modũ nõ cõcessum, & primo qui nã teneãtur donata restituere.

TERTIO sunt alij qui tenentur restituere habita per modum non concessum. Et hoc primo qñ aliquis accipit pro donatione, vel alio modo, ab eo, qui non potest donare, vel alienare, vtputa a furioso, qui comparatur infanti. 15.q.1.c. merito. & extra de homicidio.c.si furiosus. talis enim donatio non valet, nec similiter prodigi, vt in l. Iulianus. ff. de curatore furiosi. Nec similiter donatio illius cui donatio per legem interdicta est, vt quia commisit crimen læsæ maiestatis. C. ad. l. Iul. ma. l. fi. nec donatio hæretici. C. de hęreticis. l. Manicheos. & l. Gazaros. eo. tit. quod tamen intelligitur quando sunt iudicialiter pronunciati, vt in c. cum secundum. de hæreticis. lib. 6. Item nec condemnatus de publico crimine, potest alienare. ff. de dona. l. post contractum. & l. donationes. §. fina. Similiter nec seruus, aut filiusfamilias possunt donare de rebus Domini, vel patris sine licentia eorum. ff. de do. l. filius. & ff. ad macedo. l. filius & ff. de peculio. l. filius. Item nec minor. 25. annis. C. si maior fac. ra. ha. l. vlt. & multo minus pupillus, qui alienare nihil potest sine tutoris auctoritate. ff. de acquir. rerum do. l. pupillus. Itẽ nec monachus vel conuersus. 54 dist. c. Abbati. & ar. ad hoc 12. q. 1. c. nolo. & c. non dicatis. & extra de statu mona. c. cum ad monasterium. Item nec bonorum ecclesiasticorũ administrator, nisi bona ecclesiastica moderate donet, & personis honestis, quia pauperum bona sunt 16 q. 1. c. si alias raptor est, & & accipientis restituere obligantur successori eius, vel superiori, qui expẽdat in ecclesiæ vtilitatẽ, ar. 17. q. 4. ca. si quis in atrio. & extra de. offi. ordi. c. cum vos. Itẽ non valet donatio, quando vxor donat aliquid nõ habens bona parafrenalia. ff. de dona. inter vi. & vxo. l. quintus. Et generaliter quotiẽscunq; quis accipit a personis nõ valẽtibus alienare, tenetur restituere illis quorum interest, sicut dictum, est supra de ludo, vt inquit Scot. in 4. di. 15. inueniuntur etiam multa alia inhonesta lucra, de quorũ restitutione dicendũ, sc̃dm Th. 2. 2. q. 62. q̃ si est turpitudo ex parte dantis, & accipientis, nõ est fienda restitutio illi qui dedit, sed restitui illi, in cuius iniuriam, vel damnum datum est, vt patuit ex præcedentibus, si autẽ nõ est facta iniuria, & damnũ alicui, & dans potuit dare, & tunc aut est datum ex causa, quæ punitur a iure, per corporalẽ pęnã, vel per extorsionẽ turpium lucrorũ, & taliter acquisita, debẽt erogari pauperibus ad arbitriũ pœnitẽtiarij, vt inquit gl. Ray. in ti. de raptoribus. in §. sed quid de fornicarijs. sup verbo. tenentur restituere. Si vero fuit datũ, excusat, quæ nõ punitur a iure in forma iudicij, nisi pęna infamiæ, vt histrionatus. & eorũ qui pugnant in arena, & de talibus ac similibus dicendũ est, q̃ põt retinere, nec de necessitate obligantur ad restitutionẽ, vt inquit prædicta glo. Et idẽ dicendum est de his lucris, quod dictum est de pecunia per meretriciũ accepta. Si verò turpitudo fuit solum ex parte accipientis, debet restitui ipsi danti. extra. de iniurijs. c. fi. vt etiã di. Inn. in c. qnia plerisq;. extra de immuni. ecclesiarum. Si vero turpitudo sit solũ ex parte dantis, & non accipientis, vtputa si quis daret aliquid alicui mala intẽtione, & ille accipe[...] bona fide, potest licite retineri, alijs circunstantijs bonis concurrentibus. l. si ob turpem. ff. de condi. ob tur. causam. cũ ibi notata. l. 2. C. eodem.

Quibus in lucri inhonestis debeat fierire stitutio.

SI quæratur, nunquid oĩa turpia lucra quæ nõ sunt restituenda particulariter alicui, possint licite retineri? Et primo vr̃ q̃ nõ, quia in l. illicitas. in prin. ff. de offi. præs. dr̃. Ne quis iniquum dãnũ, aut lucrum sentiat, præses prouincię prouideat. & ff. de calũ. l. in hęredẽ. dr̃. Quod cõuenit licita lucra ab oĩbus extorqueri. Et ideo in foro iudiciali & ciuili, videñt debere dari fisco. C. de modo multaŭ. l. multarum, in foro autẽ canonico, vel pœnitẽtiali, videntur debere dari pauperibus. 14. q. 5. c. non sane. ad finem. & extra de vsu. c. cũ tu. Tamen doctores cõĩter dicunt, q̃ talia lucra de necessitate salutis, nõ subiacent restitutioni, debent tñ confessores facere q̃tũ possunt, vt talia lucra

Omnia lucra turpia, q̃ non sunt alicui singillatim restituenda, an possint licite teneri.

cta habentes, de quibus non repetitur in iure expressum, quod non possint retineri, restituant ea, & debent eos quantum possunt inducere, vt erogent pauperibus. Non enim est honestum, quod aliquis teneat aliquod turpe lucrum. l. non fraudantur. §. nemo'. cum ibi notata. ff. de reg. iur. & ff. de dolo. per totum, quòd si habentes talia lucra debent restituere, quanto magis vsurarij, & raptores? Sed talibus non restituentibus eueniet illud quod accidit cuidam vsurario, qui in articulo mortis clamauit dicens. O pœnitentia vbi es? quasi diceret, quia non feci eam quando potui, ideo non possum facere modo, possunt enim tales dicere in morte, illud Iob septimo. Desperauit, nequaquam vltra iam viuam. De hoc habetur exemplum de quodam vsurario qui post splendidam cœnam, de nocte cum vxore dormiens, totus attonitus, & velocissime surrexit. Interrogatus autem ab vxore quare surgeret. Respondit. Nunc raptus fui ad iudicium, & nesciens respondere tot accusationibus, audiui iudicem contra me sententiam promulgantem, quòd hodie ad æternam damnationem à dæmonijs trahi debeam, quo dicto, cum vili vestitu a domo fugiens, a suis tandem est repertus in quodam monasterio vbi monachi matutinum persoluebant, quem cum nulla ratione ad pœnitentiam inducere possent, consanguinei versus domum illum ducere cœperunt, cum autem transirent super quendam pontem, ecce nauis quædam veloci cursu pertransibat plena dæmonijs, quàm solus vsurarius videns dixit. Ecce isti sunt qui volunt me rapere. Quo dicto e manibus eorum ereptus est, & nusquam amplius nec nauis, nec ipse visus est.

Exemplũ de quodã vsurario.

PARS QVARTA.

De restitutione incertorum.

VT melius pateant dicta in præcedentibus, & tam de certis, quàm de incertis restituendis cognoscatur quid fiendum. Sciendum secundum Monal. in summa, quòd quando sciri possunt personæ expoliatorum, facienda est eis restitutio, vel quorum interest. capitul. reintegranda. tertia. quæstione prima. Si autem mortui sunt damnificati, & quorum interest principaliter, fienda est restitutio eorum hæredibus qui reputantur quasi vna persona cum ipsis, vt inquit Thom. 2. secunda quæstione 62. & probatur eius dictum per lege fiscus. ff. de iure fi. & per lege hæreditas. ff. de acquirenda rerum do. & per. lege. mortuo reo. ff. de fideiussor. iuncta. lege secunda. C. de restitu. mili. & lege, non solum. ff. de in integr. re. & l. minor autem. §. final. ff. de mino. si vero damnificati sciantur, sed sint distantes, debet eis transmitti, quod debetur, & præcipuè si sit magni valoris, & possit commode transmitti, alioquin debet in aliquo tuto loco deponi, vt pro eis conseruetur, & demum eis significari, hæc secundum Tho. vbi supra Ad reponendum autem in loco tuto debet confessor debitorem astringere, quando dubitat ne rem cõsumat, vel deteriorem faciat, aliter autem est de consilio, ad arbitrium confessoris secũdũ quosdã.

Quando sciri possunt personæ expoliatorũ, restitutio eis fieri debet.

SEd pro dictorum meliori declaratione sciendum, ꝙ aut inter partes fuit conuẽtum, ꝙ in aliquo loco restituatur res, & hoc debet seruari, secundum pacta ad expensas illius, de quo facta est mẽtio in pactis. Nihil. n. est tam congruum fidei humanę, ꝙ conuenta seruare. l. 1. ff. de pactis. Si vero super hoc nihil est cõuentũ, tũc si res est remota a loco ex defectu debitoris, puta ipsam transferendo, clarum est, ꝙ tenetur eam suis sumptibus mittere ad creditorem. ff. ad exhibẽdum. l. sed si hęreditas. §. quo autẽ loco. vbi est textus ad literam de hoc. Et ita intelligitur dictum Host. in c. cum tu. de vsuris, quẽ refert D. Ant. de But. ibidem, qui dicit ꝙ vsurarius debet rem mittere suis sumptibus ad creditorẽ, cum sit malæ fidei possessor. Verumtamen si hoc non posset facere tute, pp periculũ itineris, & temporum, interim excusatur, in quantũ durat periculũ, & nõ vltra extra de dolo & cõtu. c. cum dilecti. vbi dicitur, ꝙ iussus venire ad Papam excusatur, dum impedit. Si vero nõ est periculũ in mittendo, sed debitori est difficile pp paupertatẽ, vel

De loco in quo fieri debe restitutio.

propter magnos sumptus, per hoc non videtur excusari, quia difficultas solutionis, non liberat debitorem. ff. de verborum obligatione, lege. continuus. §. illud. Et damnum quod quis sua culpa sentit, debet sibi, non alijs imputari extra de reg. iu. c. damnum. lib. 6. & ff. eo. ti. l. quod quis. & iustius patitur culposus, q̃ innocens. Dicit tamen Gulielm. q̃ debitor posset esse ita pauper, & creditor ita diues, q̃ merito causa elemosynæ deberet ei remittere, maxime quando res est minima. Et ita sentit multi theologi. in 4. di. 15. dicentes, q̃ debet considerari circunstantia rei, & qualitas personę debentis, & cui debetur, & sumptus itineris, posset. n. res esse tam modica, & persona cui debetur tam diues, & tanta difficultas; ac sumptuositas in mittendo, q̃ non esset necesse ipsam mittere ad eũ, sed posset distribui pauperibus, interpretata voluntate creditoris, vel expectari donec commode poterit trãsmitti. Non. n. debet creditor velle magnũ debitoris dispendium, pro sua minima vtilitate. Nec debent res nimis scrupulosæ attendi. ff. de excu. tut. l. sed hæc, vnde scriptum est. in l. scio. ff. de minoribus, q̃ de minimis non curat prętor, quod debet intelligi, vt supra. Si enim potest restitui & quid minimum, debet semper restitui damnum passo, vel valor eius. ff. de damno infec. lege, si proprietarius. Si autem in translatione rei restituendæ, non interuenit culpa debitoris, tunc aut non interuenit factum creditoris. aut sic. Primo casu, si res concernit commoditatem creditoris, puta si quis apud aliquem res suas deposuit conseruandas, hoc casu [non] tenet debitor illa remittere nisi sumptibus creditoris. ff. depositi. l. si in Asia. Sed si res concernit commoditatem debitoris, puta quia res est sibi commodata, debet suis sumptibus remittere vt qui sentit commodum, sentiat, & onus, vt notat glos. in dicta lege, si in Asia. Sed si res concernit commoditatem vtriusq;, vt in locatione, debet remitti sumptibus vtriusq;, quia idem est de parte quo ad partem, quod de toto quo ad totum. ff. de rei vendi. l. quæ de tota. Sed si interuenit factum creditoris, quia forte se transtulit ad aliũ locũ, debet remitti sumptibus suis. argumentum. in lege, quod in nisi. §. final. ff. de operis liberis, vbi dicitur, quòd libertus qui est in prouincia, tenetur irę Romam, ad præstandas operas patrono, si ibi moratur, vt bonus paterfamilias, non autem si cœperit vagare per mundum. Et interim dum vadit Romam, dies operarum pereunt patrono, hæc autem prædicta habent locum quando debitor fuit bonæ fidei possessor, qui non tenetur facere sumptus in missione rei, nisi vsque ad locum vbi prius habitabat creditor, quando rem accepit ibidem. Ab illo autem loco, non tenetur nisi sumptibus creditoris, si mutauit domicilium. Si vero sit malæ fidei possessor, non solum tenetur tũc, vsque ad locum vnde habuit reportare, sed etiam si creditor mutauit domicilium, & creditoris interest asportasse illam rem, simul cum alijs rebus, ad locum ad quem transiuit, tenetur debitor ad illud interesse, ex quo eum damnificauit, & fortasse tantum erit interesse, quòd oportebit ipsum debitorem mittere rem sumptibus suis, vsque ad illum locum. Si verò creditor cœpit diuersimode vagari per diuersas partes, non tenetur debitor vagando eũ quærere. dicta lege, quod nisi. §. final. ff. de operis liberis. Et secundum hoc potest saluari glosa. Bernard. in capitul. cum tu. de vsur. di. quòd vsurarius debet mittere rem sumptibus creditoris, & non tenetur creditorem vagando inquirere. Sciendum quoque, quòd quando debitor adhibuit debitam diligentiam ad inueniendum Dominum rei, & non inuenit, tunc potest distribuere pauperibus illud quod debet, secundum doctores. in capitulo. cum tu. de vsur. & secundum Thomam, & Monal. vbi supra. Et si postea inueniatur Dominus, non tenetur amplius restituere ei, quia bona fides non patitur, vt semel exactum iterum exigatur. extra de regulis iuris. capitulo, bona fides. libro sexto. Et sine culpa, regulariter non est quis puniendus, capitulo sine culpa. eodem titulo. libro sexto. Si autem non adhibuit debitam diligentiam inquirendo, vel nimis erogauit, postea si inueniatur, tenetur resti-

restituerē, non obstante, quòd dederit pauperibus. Scriptum est enim extra de homicidio. capitulo sicut dignum. §. eos. Non enim aliena cum ipsa potuissent eis quorum fuerunt restituere, debuerunt pauperibus erogare. Sit ergo hæc conclusio, quòd quando non inuenitur cui sit res restituenda, post factā diligentem inquisitionem debet distribui in pias causas, secūdum omnes theologos in quarto, dist inctione. 15. & Monal. vbi supra, & Thom. 2. secundæ, quęstione 62. & Raymundum in summa, qui dicit, quòd debet erogari pauperibus in loco in quo rapta est, vel saltem in dioceSi, & de consilio illius Episcopi, vel saltē capellani ar. distinctione 87. capitulo. diuinæ. & distinctione 88. capitulo, Episcopus. & 12. quæstione secunda, capitulo, concesso. & capitulo, quatuor. & sexta, quæstione tertia, capitulo. final. & extra de rapto. capitul. 1. & cum his concor. Host. in summa.

Tutius est facere distributionē in eo loco ī quo damnū est datum.

Circa quam distinctionem quæruntur quatuor. Primo vtrum de necessitate salutis debeat fieri distributio, vbi damnum datum est. Et dicunt quidam quòd non, quia nullo iure hoc pręcipitur, sed simpliciter quòd debeat dari pauperibus, vt in dicto capitulo, cum tuto. de vsuris. & capitulo, sicut dignum de homicidio. cum similibus. Non obstat capitulum primum, de raptoribus, quia ibi persona cui debebat fieri restitutio sciebatur, & instabat apud Episcopum, alias Episcopus non fuisset motus ad excommunicandum ex officio suo, nisi ad petitionem partis, extra de electi. capitulo innotuit, ad finem, facit. ff. de damnis infect. lege quarta, §. primo. de autem. Vnde non est mirum si restitutio fit in loco, vbi damnum datum est, cum ibi sit principalis cui restitutio fieri debet. Alij autem contra, dicunt quod est de necessitate saluris, quando potest commode fieri. Si autem non potest commode fieri, sufficit quòd fiat alibi, secundum Guilel. Sed quicquid sit verum ex his opinionibus, dico quòd tutius est facere distributionem in eodem loco, & semper consulendum quando fieri potest, tum quia videtur, æquum quòd respublica habeat commoditatem ex bonis personarum suarum, tum quia nonnunquam in talibus locis, sit distributio, vel personis quibus debetur, vel eorum hæredibus, vel propinquis, & ita tenet Dominus Anto. de Butr. in dicto c. cum tu.

Cōis opinio est quod auctoritas Capellani sufficiat ad talem distributionem.

An talis distributio fieri dēat Epi, vel superioris auctoritate

Secundo quæritur, vtrum auctoritas capellani sufficiat ad talem distributionem? Et respondit Dominus Antonius de Butr. in dicto capitulo, cum tutor. de vsuris, quod non sufficit, cuius tamen opinio communiter non tenetur, vt infra patebit. Tertio quæritur, nunquid de necessitate salutis, talis distributio debeat fieri auctoritate Episcopi, vel alterius superioris? Hæc quæstio disputata fuit per Dominum Guidonem de Abasio de Archiepis. bono. doctorem decretorum, & notatur per eundē. 14. quæstione prima. in capitulo primo vbi sic dicit. Raymun. dicit quòd si non inueniuntur spoliati, vel etiam ignorantur, tunc de consilio, auctoritate ecclesiæ, siue superioris pœnitentiarij, distribuantur in pias causas. Hostien. autem dicit, quod restitutio male ablatorum est vnus de casibus ad Episcopum pertinentibus, vt patet secundum eum. extra de iudæis capitulo cum sit. & C. de Episcopis, & clericis. lege. nulli. & C. communia. de successio. in autentic. omnis. ad idem extra. de testamen. capitulo. tua. §. primo, & in autentic. de ecclesi. titul. § si autentic. columna nona, & satis late ista prosequitur extra. de vsur. capitulo, cum tu. & in prædicta decretali. de iudæis. capitulo, cum sit & in summa sua in titulo, de pœnitentijs. §. vltimo, circa finem. Et facit ad hoc. 12. quæstione secunda, capitulo, præcipimus. Tu dic hanc sententiam esse veram in hoc casu, & in alijs quando nullus deputatus est, qui hoc exequatur. 12. q. 2. c. de laicis in fi. & extra de verbo. sign. c. cum tibi. in gl. quæ incipit non intelligas. Nam vbi certa persona a testatore deputata est, illa debet exequi, vt in c. de laicis. & ca. de Episc. & cler. nulli, & extra de testa. c. tua. & c. Ioannes. & in auten. de eccle. titu. § si quis. Imo credo, quod ipse raptor, bona incerta quę debent pauperibus dari potest

test dare sine licentiã Episcopi, vel alterius iudicis ecclesiastici, colligitur: extra de vsuris. c. cum tu. §. 1. ver. vel de his. Et hoc est innuitur clare. extra de homicidio. c. sicut dignũ. §. eos in gl. super verbo quia non. Nec obstat. extra de iudæis. c. cum sit. Nam illa decretalis loquitur non de Christiano, sed de Iudæo, cuius auctoritas, & dispensatio, merito suspecta habetur ab ecclesia, quo ad pauperes Christianos. Et ideo iuste dicit, sim prouidentiam diocesani &c. quæ suspitio cessat in fideli Christiano. Et sic non dubito, quòd Episcopus non habet se intromittere de talibus, nisi in defectum, hæc ille. Cuius sententiã videtur approbare B. Th. 2. 2. q. 62. Dum nihil dicit de auctoritate Episcopi. Non obstant modo alia in contrarium allegata, quia in ipsis nõ dicitur, quod requiratur auctoritas Episcopi debent procurare, quòd fiant huiusmodi distributiones in pias causas, non quòd non possint fieri sine eorum auctoritate. Imo in aliquibus iuribus expresse dicitur, quòd Episcopus tunc se interponat, cum nullus est executor, vel cũ male adimplent, vt in præallegata lege, nulli. & in cap. tua. extra de testa. Et hanc opinionem sequũtur multi doctores maxime Scot. in 4. dist. 15. & Ioannes Mona. in c. quanquam. de vsuris. lib. 6. & Io. de Lign. ac Pau. & Gemi. aiq; Io. Cal. super cle. 1. de priui. ac Panor. in c. cum sit. de iu dæ. Pro concordia autem harum opinionum potest dici, quod si distributio est bene facta pauperibus, tunc nõ vitietur quia defuerit auctoritas Episcopi. Sed si fuit male facta, & interuenit dolus, vel lata culpa, puta quia dedit suis consanguineis, vel amicis, qui nihil, vel parũ indigebant, vel etiam scienter, & dolose elegit non eligendos, tunc Episcopus potest se intromittere, vt iterum fiat legitime, & hoc ad eius officium spectat, vt dictũ est supra. Nec dicitur factum, quod aliter factum est, quàm debuit fieri, extra de regulis iuris. c. qui ex timore. Et dictum est de lata culpa, vel dolo, quia secundum Innocen. in capit. sicut dignum. extra de homicidio, alia culpa in foro pœnitẽtiali, non arctat ad restitutionem. Item puto, quòd si quis scienter, & dolose male distribueret, non excusaretur, quia interuenerit auctoritas Episcopi. Nam Episcopus non se habet intromittere negotio huic, nisi quòd bene fiat distributio, vt dictum est, ideo cœlestes ambo incurrent iracundias. C. de Episcopis, & clericis. l. si quis ad declinandam. ad finem, melius est tamen semper, quòd distribuantur cum consilio pœnitentiarij, vel alterius sancti Viri, ne quis in propria causa fallatur, distribuens suo modo.

Inter pauperes præeligẽdi sunt pauperiores quibus distributiões erogentur.

QVarto, & vltimo, circa hoc quæritur, quibus pauperibus debeant erogari. Et respondetur, quòd inter pauperes, præeligendi sunt pauperiores. Qui autem sint magis pauperes, habetur. C. de Episcopis, & cleric. l. si quis ad declinandam. §. final. Inter pauperes autem æquales in paupertate, debent eligi iustiores, quando sunt in eadem necessitate. Nam si omnibus debetur misericordia, iusto amplius, vt dicit Ambrosi. in libro de officijs. & 86. distinctione capitul. non satis. & 16. quæstione prima, capitul. final. dicit Hieronymus, quod in pauperibus, non tam paupertas, quàm religio attendenda est. Dicit quoque Monal. in summa, quòd pœnitentiarius si viderit eum, qui tenetur restituere pauperem, & egenum, potest sibi dare dilationem ad soluendum, ne alias ipse cum vxore, filias famæ pereat, vel etiam potest sibi remittere in parte, vel etiam in totum, sicut viderit magnam esse necessitatem suam. In casu autem necessitatis extremæ, licet ipse sit indignus, tamen præponendus est alijs, etiam sanctis, & iustis personis, non æque indigentibus. Si autem æqualiter indigeant debent præponi meliores, ut melius possit geri negotium spoliatorum quo ad vtilitatem animæ, cui prosunt ista incerta pauperibus erogata. Et iste accipiens ex dispensatione talia bona, tenetur orare pro anima illius ad quem res pertinet. Et alia bona pro ipsa facere, & si venerit ad pinguiorem fortunam, eroget in vsus pauperum, quod poterit pro anima eius argumentum. duodecima, quæstione secunda. capitulo, gloria Episcopi, & capitulo, aurum.

aurum habet ecclesia. Qui vero noluerit satisfacere, iuxta formam prædictam, non est absoluendus, hæc Monaldus. Sed ad æternam perueniet damnationem, a qua nos liberet omnipotens Deus noster. Amen.

FERIA IIII.

POST TERTIAM DOMINICAM

IN QVADRAGESIMA,

DE OCTAVO PRAECEPTO DECALOGI.

SERMO VIGESIMVS NONVS.

NON loqueris cōtra proximum tuum falsum testimonium. Exo.20. & Deu.5. ac in Epistola occurrētis feriæ. Dicit glosa ordinaria Deut.5. super verba thematis nostri. Pessimum genus mendacij est falsum testimonium, vnde dicit Tho.2.2.q. 70.art.4 & Asten.in summ.lib.1.parte 1. tit.37.art.1.q. falsum testimonium, semper est peccatum mortale, vnde si fiat in causa criminali, cōtra aliquem, idem est peccatum, quo ad Deū, ac si manibus suis fecisset malum, quo per testimoniū suū factum est proximo, dicente Aug.11.q.3. c.nemo peritorum, aut prudentium, putet q minus sit periculum in verbis, lingua mentiendo, quam in manibus sanguinem fundendo. Si autem fiat in causa pecuniaria, tunc non solum peccat mortaliter, sed etiam tenetur ad restitutionē omnis damni dati, propter falsum testimonium, quia qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. ca.si culpa. de iniurijs, & damno dato.2.q.1.c.notū sit. & 14.q.5.e.nō sane. Et ratio quare sit peccatum mortale in proferendo falsum testimonium, etiam si neminem offendat est, quia testis debet iurare de dicenda veritate, vt habetur.C.de fide instrumētorum.l.iudices.& C.de testi.l.si quando. & in autenti.de testibus.§.sed hoc.col.8. Omne autem periurium est peccatum mortale de sui natura vt inquit Tho.2. 2.q.98.& supra probatum est in expositione secundi præcepti. Ideo scriptum est.Prou.14. Testis falsus non erit impunitus. Nihil autem est aliud falsitas, quā mutatio veritatis, vt dicitur in autentico, de fide instru.in prin.Prou.quoq;.25. dicitur. Iaculū, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Per iaculum autem acceleratio mortis subitaneæ, per

Falsum testimonium, quō sp peccatū mortale.

Quare quis mortaliter peccet dicēdo testimoniū falsum.

per gladium separatio animæ, per sagittam vero omnium pœnarum acerbitas designatur. Vnde narratur lib. 6. ecclesiasticæ historiæ, quod tres falsi testes depo suerunt contra Narcisum Episcopum Hierosolymitanum virum sanctum de quibusdam infamatorijs, quorum vnus dixit. Si ita non est vt dico, igne consumar, alius irremediabilem morbum sibi imprecatus est, si mentiebatur, & tertius cęcitatem. Sanctus igitur Narcisus, propter talem infamiam pluribus annis in desertis locis mansit Sed vindicta Dei super illos falsos testes statim venit, quorũ primus ignis in domo eius, ex parua scintilla accensus, cum omni sua familia, & diuitijs combusit. Secundus autem a pedibus, vsq; ad verticem, morbo regio repletus, & consumptus interijt. Tertius vero lumine oculorum priuatus est, & Narcisus redijt, ac cum honore receptus est. Merito autem illi falsi testes, a Deo sic grauiter puniuntur, quia peccant cõtra Deum, quem contemnunt, & contra contra iudicem, quem decipiunt, atque innocentem proximum, quem lædunt, secundum Isidorum libro. 3. de summo bono. Et ideo Prou. 21. scriptum est. Testis mendax peribit. s. in æternũ. Ideo bene dicunt verba proposita. Non loquetis &c Super quibus verbis, tres considerationes faciemus de mendacio, quod est contra octauum decalogi præceptum. Prima dicetur notificationis, Secunda execrationis, Tertia detestationis.

Sermonis diuisio.

P. A R S P R I M A.

In qua declaratur, quid sit mendacium, & quot modis fiat, & quando sit mortale, aut veniale.

Mendacij diffinitio et eius declaratio.

MENDACIVM diffinitur per glosam. in l. mandati. ff. de interroga. act. & 22. q. 1. c. nec artificio. in glo. quæ incipit. ne quisquam. Diffinitur autem ab Aug. in lib. de mendacio, & transumptiue in 3. senten. dist. 38. habetur hæc diffinitio. & 22. q. 2. c. ille ergo, vbi dicitur. Mendacium est falsa vocis significatio, cum intentione fallendi. Ad cuius diffinitionis declarationem, sciendum, secundum Ricar. in 3. dist. 38. art. 1. q. 1. & sanctum Bonau. ibidem per omnia, & beatus. Tho 2. 2. q. 110. art. 1. & Ale. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu de mendacio. art. 1. & Aste. in summa, parte 1. lib. 1. tit. 36 artic. 1. q. de ratione mendacij est, quòd illud quod dicitur sit falsum, saltem quo ad intentionem ipsius dicentis, ex quo colligitur, quòd si quis iuret aliquid quod putet esse falsum, & tamen sit verum, mendacium ei imputatur ratione malæ intentionis, secundum Ray. in summa, & habetur in c. homines. 22. q. 2. vnde gl. sup illud psalmistæ. Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt, inquit, vbi est duplex cor, ita quòd vnum dicitur, & aliud intenditur, ibi est mendacium, & Magister in 3. senten. dist. 38 ait. Non omnis qui mentitur dicit falsum, quia mentiri est contra mẽtem ire, quod facit, qui falsum quod credit, affirmat esse verum. Augu. quoq; in 10 Enchi. dicit. Ille mentitur, qui dicit verum, quod putat falsum. Et hoc idem habetur. 22. q. 2. cap. is autem. Similiter quando quis diceret aliquod falsum, qđ putaret esse verum, non propriè dicit mendacium, quia non dicit contra mentem. Ream enim linguam non facit, nisi mens rea. 22. q. 2. c. homines. Si quis autẽ affirmet aliquid quod sit dubium, & dicat esse verum, vel falsum, vel etiam illud quod est certum, dicat esse dubium, mẽdacium ei imputatur, secundum sanctũ Bonau. in 2. senten. dist. 35. in quæstionibus circa literam. Quando autem sit mortale, vel veniale infra videtur. Vgo autẽ de sancto Victore, in primo lib. de Sacramentis, parte. 12. c. 12. diffinit mendaciũ dicens. Mendacium est falsa significatio vocis, cum voluntate fallendi, vel quæ præsentialiter adest, vel quæ postea aduenit. Nam si quis promittit alteri aliquid se daturum, habens voluntatem dandi cum promitrit, postea dare non vult mutata voluntate, mendacium est, non quia cor in promissione, fuerit duplex, sed qa postea cor duplicauit. Sciendum quoq; secundum Ricard. vbi supra, & sanctum Bonau. in 3. distin. 38. in quęstionibus circa literam, quòd quamuis diffinitio mendacij non perfecte conueniat mendacio iocoso, nec officio, quia in iocoso quis inten

De ratione mẽdacij qd sit.

Quis ppriè mẽtitur & q̃s ppriè dicit mendacium.

Alia mendacij diffinitio.

q; erat exploratores, & tamen sciebat, quòd non erat verum. Similiter Iudith vt habetur Iudith decimo, vndecimo, & duodecimo, multa dixit, quæ non erant vera, nec intendebat facere quæ dicebat. Moyses quoque, & Aaron dixerunt Pharaoni, quòd volebant ire viam trium dierum in solitudine, ad sacrificandum, vt habetur Exod. quinto. Et tamen dicit glos. ibi. quod non habebant intentionem principalem sacrificandi, sed eundi in terram promissionis, nunquam reuertendi. Exod. quoque primo, scriptum est quòd obstetrices, quæ mentitæ sunt Pharaoni, vt liberarent paruulos filiorum Israel, remuneratæ fuerunt a Deo, ergo mendacium non est peccatum, quia non remuneraretur a Deo, si esset malum, & Patres sancti veteris testamenti illud non fecissent. *Responsio.* Respondeo, secundum Thom. Bonauentura. & Ricardus. in tertio. distinctione 38. & Alexander de Ales, ac Thom. vbi supra, quòd si inueniuntur aliqua in sacra scriptura dicta, aut facta a viris perfectis, quæ videantur mendacia, sunt intelligenda figuraliter, & prophetice esse dicta, aut mistice, & cum aliquo spirituali intellectu. Et sic intelliguntur verba Iudith. Et hoc inquit Augustinus in libro contra mendacium. Et similiter dicit in quæstionibus super Gene. quod Abraham non est mentitus, dicens Sarram esse sororem suam, voluit enim celare veritatem, quā dicere non tenebatur, non mendacium proferre. Soror enim eius poterat dici, quia ex parte patris ei attinebat, vnde, Genesis. 20. inquit. Vere soror mea est, filia patris mei, & non matris meæ, idest ex parte patris mihi attingens; & nō matris. In sacra enim scriptura consanguinei appellantur fratres. Vnde ipse Abraham dixit Loth, qui erat filius fratris sui. Fratres enim sumus. Genesis. 13. Similiter non est mentitus Abraham dicens, quod reuerteretur cum filio, quem tamen intendebat immolare, quia, vt inquit Apostolus, ad Hebræos. 11. Ex magnitudine fidei suę credebat, quod Deus eum resuscitaret, qui dixerat ei. In Isaac vocabitur tibi semen. Similiter nec Ioseph est mentitus, dicens fratres suos esse exploratores, quia potius loquebatur tentando, quam affirmando.

Responsiones ad obiecta de duplicitate Moyses, & Aaron. De Moyse etiam, & Aaron respondetur, quòd ista duplicitas fuit permissa, potuerunt enim assignare causam recedendi, dicentes qđ volebant immolare, quod erant facturi, licet principalius recederent nunquam redituri. Sic 1. Reg. 16. misit Deus Samuelem in Bethleem, ad vngendum Dauid in regem, & dixit, quod sacrificaret ibi, & postea diceret se ad sacrificandum venisse, ne Saul posset scire, quod vnxisset Dauid, sic fecit Moyses, ne sciret Pharao, quod absque reditu vellet exire de Ægypto. Ex quibus sumitur argumentum, quod si quis vadens ad aliquem locum, vt ibi aliqua bona, cum aliquo tractet, & ad hoc celandum vult ibi orare, vt si interrogetur, possit respondere. Ego iui illuc causa orandi, absque mendacio, & duplicitate, hoc fieri potest, quando fit intentione sancta, ne detur pestiferis causa malignādi, vnde sub tali modo loquendi, licet occultare innocentem, ne impie occidatur, & Virginem ne stupretur. Ait enim Hiero. super Epistolam Pauli ad Gala. Possunt homines (quam iusti) aliqua simulare pro tempore, ob suam aliorumq; salutem. Nam dolum non committit, qui fraudem excludit. l. cū pater. §. plane. ff. de le. 2. De obstetricibus quoq; respondit Tho. 2. 2. q. 110. & Alex. de Ales, & Ricar. vbi supra, quod obstetrices non fuerunt remuneratæ a Deo propter mendacium, sed propter Dei timorem, & iudæorum amorē Et idem habetur in sum. confes. lib. 1. tit. 10. q. 8. Et similiter possumus dicere de Iudith, quod si vellimus intelligere, quod dixerit mendacium, non laudatur quia mentita sit, sed propter affectum quem habuit ad salutem populi, vt inquit Augustinus in quæstionibus, super Genesim. *Iudith de suo laudequr in Saul pagina.* Sed iterum obijciunt defensores mendacij de Dauid, qui simulauit se stultum coram rege Geth. primi Regum 21. & de Hieu qui finxit se cultorem Baal quarti Regum. 10. & isti non peccauerunt, sed potius commendantur. Nam de Hieu. 22. q. 2. c. vlt. dicitur. Vtilem satisfactionem, & in tempore assumendā, Hieu nos docet, qui sacerdotes Baal interfecit, se fingēs idola velle colere, ergo

videtur, q mendacium possit fieri in verbis, & factis sine peccato. *Responsio.* Respondeo secundum Sanctum Bonau. & Alex. vbi supra, quòd ille simulationes fuerunt cautellæ, & ideo fuerunt licitæ, vnde sciendum est secundum Alexan. de Ales in 3. parte summæ, in tractatu de octauo præcepto decalogi. q. vlt. quod quadruplex est simulatio. Prima cautelæ, qualis fuit Iosue, qui simulauit fugam. Iosue. 8. Secunda doctrinæ qualis fuit Christi. Lucę vlt. qui finxit se longius ire, vt instrueret, & moneret discipulos ad opera misericordiæ, & hospitalitatis. Tertia simulatio est significationis, qualis fuit Iacob. Genesis 27. Qui simulauit se esse Esau in quo significauit, quod minor populus præferendus erat maiori, scil. gentilis iudaico. Similiter fictio Christi de qua supra, fuit significationis, quando finxit se longius ire. *Qua fictione Christi finxit longius ire.* Significauit enim, quòd adhuc longe erant a fide illi, vnde glos. super dicto capitul. final. ait: Talem se exhibuit in corpore, qualis erat apud illos in mente, & Augustinus in quæstionibus euangeliorum dicit. Quando fingimus id quod nihil significat, mendacium est; cum autem fictio nostra significat aliquid, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis, sicut fuit fictio Domini nostri. Et idem ait in libro contra mendacium, & intelligendum est quando fictio significat aliquid vtile, alias non 22. quęstione quinta capitulo, quacunque arte. Et eandem sententiam ponit Thom. 2. 2. quæstione 111. & addit Vldericus, quòd licitum est, per opus simulatum, intentione vtilitatis consequendæ, committere aliquam duplicitatem, sicut fecit Dauid, simulans se stultum. Dicit enim Cato in suis documentis. Insipiens esto, cum tempus postulat aut res. Stultitiam simulare loco prudentia summa est. Et satis facit. capitulum, vtilem. 22. quæstione secunda. Item secundum eum licet vti duplicitate verborum, propter aliquam sui, vel proximi vtilitatem. Sicut fecit Christus, qui dixit Apostolis Ioan. 7. Vos ascendite ad diem festum, ego autem ad diem festum istum non ascendã, & tamen postea ascendit secrete, vt ibidẽ patet, quod fecit vt instruere discipulos suos, qui volebant eum ire ad festum, ad facienda miracula, & ad ostendẽdam potentiam suam, vnde ipse dixit, ego non ascẽdam. s. eo modo, quo vos vultis. Quarta simulatio dicitur esse falsitatis, qualis est hypocritarum, qui simulant se bonos cum sint mali, in malũ, & damnum proximi, temporale, vel spirituale, & ad vanã gloriam. Et ista simulatio est pessima secundum Thom. vbi supra, & etiam habetur in summa confess. lib. 3. titul. 24 q. 254. primæ autem tres simulationes, videlicet cautelæ, doctrinæ, & significationis, sunt bonæ, quando per eas non fit aliquid, quod sit contra honorem Dei, vel bonum proximi. Quarta autem est detestabilis, secundum Alexand. de Ales, vbi supra. De materia autem simulationis videlicet quid sit simulatio, habetur. C. de iur. & fac. igno. l. pe. in glo. fi. Et verum sit permissum simulare de iure, habetur in c. 1. extra. quod metus causa. in glo. super verbo simulauit. & 22. q. 2. cap. vtilem. Dicitur autem de mala simulatione, quod simulata pro infectis habentur. C. plus valere, quod agitur. l. 1. & de contrahen. emptio. l. emptio. Sed de Hieu, de quo supradictum est, dicunt quidam Theologi q non excusatur à culpa, vel mendacio, quia fuit malus, non recedens ab idolatria Hieroboã. Laudat tñ, & tpaliter remuneratur a Deo, nõ p mẽdacio, sed p eo, q Baal cultũ destruxit. *Hieu an a culpa excusetur.* Sed obijciunt defensores mẽdacij, q in multis locis sacræ scripturæ, pponuntur multę locutiones q̃ scdm intẽtionẽ literę, fallę sunt, vt patet de eo qđ dr Iudic. 9. q ierũt ligna, vt vngerẽt sup se regẽ, dixerũtq; oliuę Impa nobis, q̃ rñdit. Nunqd possum delere pinguedinẽ meã, q̃ oia a pte sunt falsa Ad hoc rñdit. Ale. de Ales, & S. Bona. vbi supra, q ea dñr ad aliquẽ sensum spũalẽ parabolicę, & pro illo sensu habent veritatem in se, nõ sunt mẽdacia, vnde dicit Augu. in libro de mendacio. Quicquid figuratiue fit aut dicitur, non est mendacium. Et ita fuit in parabola prædicta, & in alijs, rã veteris testamẽti, q̃ noui. Similiter disputãtes dñt falsum tenẽtes falsã opinionẽ, vt per disputationem pueniãt ad cognitionem veri, quæ magis sunt interrogationes, seu tẽtationes, q̃ assertiones. Concludendum est ergo, q nunq̃ est sciente, dicendum falsum. Itẽ quicquid

hæc ille. Cuius sententia communiter non tenetur, sed secundum S. Bona. posset saluari in illis viris pfectis, & publicis quibus adhibetur fides tanq̃ conseruato ribus veritatis, qui si mentiantur iam nec ipsis, nec alijs credetur. Et per consequens magnum præiudicium fiet ipsi veritati, & dabitur alijs occasio scandalizadi. Et ideo ratione huius scandali posset esse mortale in eis, mendacium officiosum, vel iocosum, quando scienter mentiuntur, ita quod ex mendacio sequi potest verisimiliter scandalum, vel contemptus doctrinæ. Non sic autem scandalizātur homines de his q̃ sunt imperfecti, vel de perfectis sed occultis. Si autem propter mendacium fieret scandalum actiuum, non est dubium, quod etiam imperfecti mortaliter, peccarent, scienter dicentes tale mendacium, quam uis de se non sit mortale quia ait dominus Mat. 18. Veh homini illi per quem scandalum venit. Et ideo dicendum, qui quamuis perfecti magis peccent, q̃ imperfecti in quolibet mendacio, cum debeant esse sanctiores alijs tamen non peccant mortaliter per mendacium simpliciter iocosum, vel officiosum, ex quo non sequitur aliud scandalum nec aufertur potestas iustitiæ fiendem, & hoc tenet. Tho. vbi supra dicens, ꝙ nulla circunstantia aggrauat in infinitum, nisi quæ transfert in aliam speciem, non autem circunstantiæ personæ. Si autem quis per mendacium defenderet quem à morte corporali sibi debita secundum iustitiam, vel ab alio damno sibi secundū deum inferendo, non videtur excusari à mortali, secundum quosdam. Et ita intelligitur illud Augusti. in libro. de mendacio dicentis. Quomodo diligit quis proximum tanquam seipsum cui vt præbeat temporalem vitam, perdit æternā? Et etiam in c. si quis. 22. q. 2. dicit idem Aug. Si quis ad te confugerit, qui de mendacio possita te liberari non es mentiturus. Os enim quod mentitur, occidit animam suam, & in capitulo faciat, eadem quæstione, & causa, & iterum dicit. Faciat homo pro temporali salute hominum quod potest, cum autem ad hoc ventum fuerit, vt tali saluti nisi peccando consoluere non possit, iam se

Per mēdaciū nō licet aliquē a morte corporali sibi secūdū iustitiā debita liberare.

existimet non habere quid faciat. Et iterum eandem sententiam ponit Isidorus. 22. q. 2. in capitulo omne dicens. Omne genus mendacij, summopere fuge, nec qualiter fallacia vitam alicuius defendas, caue mendacium in omnibus. Et idem inquit Gregorio. 18. moralium. c. 2. Non enim facienda sunt mala, vt eueniant bona, ad Roma. 3. Similiter dico de mendacio iocoso, quod nunquam est licitum, sed secundum se est veniale, quandoq; tamen est mortale, vt potest colligi ab Ale. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu de mendacio, artic. 4. & Tho. 2. 2. q. 110. artic. 4. & Ric. ac Bonau. in 3. dist. 38. Primo enim est mortale quando quis ponit tantam in eo complacentiam, ac delectationem, quod illud anteponit diuinis præceptis, iuxta illud dictum Augult. habetur. 25. dist. 5. nunc autem. Nullum est adeo peccatum veniale, quin fiat mortale dum placet scilicet vt mortale. Secus si talis delectatio est sub Deo, vt colligitur & dictis. Ricar. in 4. dist. 21. artic. 2. q. 1. arg. ad hoc. 25. di. 5. criminis. Similiter esset mortale peccatū secundum Scotum, in 3. dist. 38. si prædicator mentiretur in prædicatione etiam iocose. Verba enim prædicatoris reputātur verba Dei, & ideo non debet mentiri. Quod dictum limitari debet, secundū ea, quæ supradicta sunt, de mendacijs perfectorum.

Mēdaciū iocosum quādo est mortale.

Similiter di. Hos. in sum. in ti. de pet. 5. quæ interrogationes, ꝙ si quis assiduitate, & mala consuetudine, mētiatꝰ ēt iocose, mortaliter peccat, tamen sc̄d'm Ric. in 4. di. 16. art. 2. q. 2. propter multiplicationem venialium peccatorum, non peccat quis mortaliter, nisi quiescat in illa deordinatione, sicut in fine, sed tunc est mortale nō veniale, quando aūt deordinatio manet in terminis venialis, ita ꝙ nullo modo quis cōmitteret talia peccata, si putaret mortalia, nō peccat mortaliter ex frequentatione, quia deordinatio vnius peccati mortalis plus ponderat, quàm centum mille venalium, hæc ille.

Mētiēs iocose ex mala cōsuetudine an mortaliter peccet.

Concludendum est ergo, ꝙ nec iocosum mendacium, nec ēt officiosum, debet ab aliquo dici etiā pro liberando a morte. pximo. Vnde ait Aug. super Psalmistam. Si quis nō vult manifestare hominem

Nec iocosū mēdaciū nec officiosū dēt ab aliquo dici ēt vt liberat q̄s pximum a morte.

est promissum debet seruari, nisi seruādo vergat in peiorem exitū, & in dānum animæ, tūc.n. non est seruādum. 22.q.4.c. in malis. Et talis fuit promissio Herodis, ꝓmittentis dare filię, quicquid postulasset. Non.n. debuit seruare talem ꝓmissionē in amputatione capitis Ioan. Baptistæ, secundū Th.2.2.q.89. quamuis illam promissionē iuramento firmauerit, talis enim impletio promissionis fuit illicita. 22.q.4.c. est etiam cōtra officium. Et hoc inquit Ambr. in 1. de offic. & Tho.2.2.q. 88.art.7.& concor. glos. Ray. vt habetur in summa confes. lib.1.tit.9.q.13. Sed hic quæritur quid de Gabaonitis & filijs Israel, qui Gabaonitæ dixerunt mendacium ipsis filijs Israel, vt habetur Iosue. 9.c. ibi enim dicitur, quòd cum Gabaonitæ, qui erant de terra promissionis, audissent, quòd filij Israel interficerent omnes populos illius terræ, scientes se etiā interficiendos, callidè cogitātes de salute sua, acceperunt sibi cibaria, & saccos veteres asinis imponentes, & vtres vinarios scissos, atq; cōsumptos, calciamētaq; per antiqua, quę ad indiciū vetustatis pecijs consuta erant. Indueruntq; se vestimentis veteribus, panes quoq; quos portabant erāt duri, & in frustra cōminuti perrexeruntq; ad Iosue ducem populi Israel, & dixerūt, ei audiēte vniuerso populo. De terra longinqua venimus, pacē vobiscū facere cupiētes. Rñderuntq; viri Israelitæ ad eos. Ne forte in terra q̄ nobis sorte debetur habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscū. At illi ad Iosue cōuersi, dixerunt. Serui tui sumus. Quibus Iosue ait. Quinā estis vos? Aut vnde venistis? Rñderunt. De terra longinqua valde venerunt serui tui, in nomine Dñi tui. Audiuimus.n. famā potentiæ eius, & cuncta quæ fecit in Ægypto, & duobus regibus Amorreorū transiordanē, dixeruntq; nobis seniores, & oēs habitatores terræ nostræ. Tollite in manibus vestris cibaria ob lōgissimā viā, & occurrite eis, & dicite. Serui vestri sumus, fędus inite nobiscū. En panes qn egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti, vtres vini nouos impleuimus, nunc rupti sunt, & soluti, vestes, & calciamenta quibus in-duimur, & quæ habemus in pedibus ob longitudinem viæ terita sunt, & penę cōsumpta. Susceperunt igitur de cibis eorū & os Domini non interrogauerunt. Fecitq; Iosue cum eis pacem, & inito fędere pollicitus est eis, vt non occiderentur principesq; multitudinis iurauerūt. Post dies autem tres initi fęderis, audierūt q̄ ī vicino habitarēt, & inter eos futuri essent, moueruntq; castra filij Israel, & venerūt in ciuitates eorū, & non percusserūt eos, eo q̄ iurassent eis principes multitudinis in nomine Dñi Dei Israel. Murmurauit itaq; oīs vulg⁹ cōtra principes Israel, qui rñderunt eis. Iurauimus eis in nomine Dñi Dei nostri, & iccirco non possumus eos contingere, sed hoc faciemus eis. Reseruentur quidē, vt viuāt, ne contra nos ira Dei cōcitetur, si piurauerimus, sed sic viuāt, vt in vsus multitudinis vniuersæ ligna cędant, aquasq; deportent. Tūc Iosue vocauit Gabaonitas, & ait eis. Cur nos decipere fraude voluistis? vt diceretis, procul valde habitam⁹ a vobis, cū in medio nostri sitis? Itaque sub maledictione eritis, & nō deficiet de stirpe vestra, ligna cedens, aquasq; comportās in domū Dñi Dei mei. Qui rñderunt. Nunciatū est nobis seruis tuis, q̄ ꝓmisisset Dñs Deus tuus Moysi seruo suo vt traderet vobis oēm terrā istā, & dispderet cūctos habitatores eius, timuimus igit valde, & ꝓuidimus aīabus nr̄is, vr̄o terrore cōpulsi, & hoc cōsiliū iniuimus, nūc aūt in manu tua sumus, qđ tibi bonū & rectū vr̄, fac vobis. Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit eos de manibus filiorū Israel, vt non occiderent. Hæc oīa habentur Ios.9. Circa quā historiā q̄runtur duo. Et primo vtrū isti Gabaonitæ peccauerint in tot mendacijs, & clarū est q̄ sic secūdū oēs expositores sacræ scripturæ sup Ios. 9.c. & clare patet ex pcedentibus Non.n. licet dicere mendaciū, etiā pro salute corporis, tamen quia isti erant infideles, & venerant vt se subderent legi filiorum Israel, & cultui, vt infra patebit, & fecerunt ad cōseruationē vitæ corporalis, & etiam spiritualis, sunt secundū qd excusabiles, non tamen immunes omnino an peccato, quod patet, ex eo quòd puniuit eos Iosue in cessione, & portatione lignorum, & aquæ

Filij Israel an recte fecerint, seruantes promissionẽ iuramento factam Gabaonitis.

SEcundo quæritur, vtrum filij Israel benefecerint non occidentes eos, propter promissionem factam, & iuramento firmatam. Et primo arguitur tripliciter quòd debebant eos occidere. Fundamentum primum est Dei præceptio. Nam præceperat eis Deus, quod occiderent omnes habitatores illius terræ, vt habetur. Num. 33. item quod non facerent foedus cum illis. Numeri. 23. Et ideo tale iuramentum factum contra Dei præceptũ non debuit seruari, nec promissio, dicto capitul. in malis. 22. quæstione quarta. Secundo, quia iuramentum, & promissio fuit conditionalis, scilicet si Gabaonitæ non erant habitatoribus terræ promissionis, ergo non debuit seruari deficiente conditione. Iuramentum enim conditionatum non obligat non existente conditione. 32. quæstione octaua. capitulo, non solum, & extra. de con. appo. c. verum. Et extra de iureiurand. capitul. peruenit. el secundo, vnde dicit Seneca in libro de beneficijs. Quod ad hoc, vt homo non teneatur facere quod promisit, requiritur quòd omnia immutata permaneant. Tertio arguitur. Nam Gabaonitæ dolose, & per mendacia eos deceperunt, vt patet Iosue. 9. Fraus autem, & dolus alicui patrocinari non debet. 30. quæstione prima, capitul. dictum. extra. de rescrip. capitul. ex tenore.

Ad appositum arguitur.

In contrarium est veritas, scilicet quòd debuerunt seruare iuramentum, & promissionem filij Israel, vt patet in capitul. inter cætera. §. sed cum his omnibus, & in capitulo. innocens. 22. quæstione quarta, & idem dicit Ambro. in libro de officijs. Et hoc tenent omnes doctor. ecclesiæ, super Iosue. 9. capitulo, & probatur in litera dicti capituli vbi dicitur. Iurauimus eis in nomine Domini Dei Israel, & iccirco non possumus eos contingere, reseruentur ergo vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur, si periurauerimus. Periurium autem non incurritur, nisi ex transgressione iuramẽti obligatorij, nec ira Dei concitatur, nisi propter illud quod est illicitum fieri, ergo iuramentum istud fuit seruandum.

Iuramentũ Gabaonitis factũ triplici rõne seruare debuit & p hoc respondetur.

Et hoc triplici ratione: primo quia Gabaonitæ venerunt ad Iosue, volentes cultui Dei Israel subijci, vt patet ex verbis eorum cum dixerunt. Venerunt serui tui in nomine Dei tui, ex miraculis enim quæ audierant fecisse Deum pro filijs Israel, crediderant ipsum esse verum Deũ Cœli & terræ, & desiderauerunt ad fidẽ eius venire, per foedus iniendum cum filijs Israel, & sic non solum venerunt ex timore, sed etiam ex amore Dei,

Ad 1. argu.

præceptum autem Dei de interfectione habitatorum terræ, non videbatur cõtra eos currere, quia datum erat propter malitiam, & obstinationem in malis habitantium in terra illa, vnde Iosue 11. c. dicitur de obstinatis: Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum & pugnarent contra Israel, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent. Ex quo patet quod Gabaonitæ, meruerunt clementiam, nec currebat cõtra eos sententia Dei.

2. Rõ quare Gabaonitæ occidẽdi nõ erant.

Secunda ratio quare debuit hoc iuramentum seruari, est ex parte filiorum Israel; licet enim Raab meretrici fecissent pactum exploratores quod saluaretur, vt habetur Iosue secundo, illud fuit pactum particulare, hoc autem pactum, & iuramentum, quod fecerunt filij Israel Gabaonitis, fuit primum iuramentum commune, quod omnes filij Israel fecerunt extraneis gentibus. Et ideo si fregissent hoc iuramentum, & promissionem, gabaonitas occidendo, fuisset diuulgatum per terras in circuitu, & reputati fuissent filij Israel infideles, & iuramenti transgressores, in magnum scandalum illius populi, & per consequens in irreuerentiam, & blasphemiam Dei, cuius dicebantur peculiaris populus à Deo electus. Et ideo ad hoc vitandum, seruandũ fuit iuramentum.

3. Ratio.

Tertia ratio accipitur ex parte Dei, qui pronus est ad miserandum. Psal. 144. & ideo credendum est, ꝙ Iosue ex familiari consilio Dei, mortem illorum corporalẽ, mutauit in ciuilem. Nam seruitus morti comparatur, ff. de reg. iu. l. seruitutem, vt sic de mendacijs suis poeniterentur, & iuramentum seruaretur, quod de morte corporali eis non inferẽda intelligebatur. Et ꝙ Dominus hãc sententiam approbauerit, patet ex hoc, ꝙ Iosue eundo ad pugnandum in subsidium gabaonitarum Dominus dixit ei, In manus tuas tradidi illos. s. oppugnatores gabaonitarum, vt habetur Iosue. 10. Item patet per hoc ꝙ propter afflictionẽ

iniu-

iniustam Gabaonitarum facta per Saul, fames facta fuit in terra Israel tribus annis, & septem viri de stirpe Saul fuerunt crucifixi, ad preceptum Dei, vt habetur 2.Reg.21.& ex his solutũ est primum argumentum, de præcepto Dei. Ad secundum arg. respondetur, ꝙ licet in locutione primaria, cum Gabaonitis facta fuerit mentio, & interrogatio, si erant de terra promissionis, tñ in iuramento nõ fuit apposita aliqua conditio. Et dato quod fuisset posita, tñ ex quo volebant credere in Deũ, & cultui eius se subijcere, debuerunt seruare iuramentum non occidendo eos, rationibus prædictis. Ad tertium dicendum, ꝙ fraus; & dolus proprie ordinatur ad malum finem. Mendacia autem, & fictiones Gabaonitarum, licet essent mala de se, tñ ordinabantur ab eis ad bonum finem. s.ad eorum salutem corporalẽ, & spiritualem, vt patet ex pdictis, & ideo non debuerunt occidi propter hoc. Et hoc tenet gl. Aug. super Iosu 9.& 10.c.& Nicol. de Lira super Iosue 6.

Ad 2. arg. ꝑ parte falsa.

Ad 3. arg. respõdetur.

PARS TERTIA.
De mendacij detestatione.

QVANTVM sit detestabile mendacium, patet discurrẽdo sacram scripturam. Nã Exo.23. præcipit Deus dicens. Non suscipies vocẽ mendacij, sed mendaciũ fugies. Et Leuit.19.scriptũ est. Non mentiemini, neque decipiet vnusquisq; proximum suũ. & Iob 13.dicitur. Nũquid indiget Deus vestro mẽdacio, vt pro eo loquamur dolos? Et Psal.11.dicit Dauid. Diminutæ sunt veritates a filijs hominum. & Prou. 6.dicit Salomon. Sex sunt quę odit Dñs, & septimũ detestatur anima eius. s. oculos sublimes, & linguã mendacem &c. Et 10.eiusdem libri dicit. Qui mentitur mẽdacijs, hic pascit ventos. & 13 c. iterũ ait. Verbum mẽdax iustus detestabit, impius autem confundit, & cõfundetur. & Prou. 29.dicit. Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. & 20.c.ad hæc dicit. Opprobrium nequam in homine mendaciũ, & in ore indisciplinatorũ, assidue erit. Et Eccl.20. dicitur. Potior est fur, q̃ assiduitas viri mendacis. Scriptum quoq; est. Eccle.7. Noli amare mendacium. Prou.21.20.dic. Salomon. Mors hominũ, mendacium sine honore Sed heu, quia verificatum est qđ prophetatum est Oseæ.4.c. vbi dicitur. Non est veritas, non est misericordia, nõ est scientia Dei in terra. Nam maledictũ homicidium, furtum, & mendacium, inundauerunt super terram. Tu vero popule mi serua illud Eccle.4.c. Non contradicas vero veritatis vllo modo. Dicit enim idem sapiens eiusdem libri 26. Tres species odit anima mea, pauperem superbũ, diuitem mendacem, & senem fatuum, & insensatum. & Paul. ad Eph 4. nos exhortatur dicens. Deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisq; cũ proximo suo. & Iac.3.dicitur. Nolite mendaces esse aduersus veritatem. & ad Roma. 3.dic. Paulus. Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, idest peccator secundum glos. Potest etiam intelligi de mendacio falsæ significationis, quia si nõ cauemus à multiloquio, faciliter incidemus in mendacium. Prouer.10.vbi dicitur. In multiloquio, non deerit peccatũ. Item cum Deus sit veritas, nõ possumus dicere veritatem, nisi auxilio Dei, & ideo inquãtum homines, sumus proni ad mẽdacium. Ad Collo. quoq;.3.ca. dicit idem Apostolus. Nolite mentiri inuicem. Scriptum est enim. Apoc 22. Foris canes, & venefici, & impudici, ac idolis seruientes & omnis qui amat, & facit mendacium. Mendax autem ideo dicitur veneficus, quia lingua eius est mortifera, sicut lingua aspidis, & draconis. Dicit enim Auicẽna in lib. de venenosis animalibus, ꝙ quædam animalia habent linguas mortiferas propter malitiam, & venenositatẽ humoris in eis dominantis, sicut lingua serpentis, draconis, & canis rabidi. Cuius morsus est summæ venenosus, lingua autem aspidis, quamuis in corpore viuentis serpentis plena sit veneno mortifero, separata tamen a corpore, & desiccata, venenum si præsens fuerit prodit. Nam in præsentia veneni sudorem prorumpere consueuit. Vnde talis lingua vtilis, & proficua, inter thesauros regios reputatur. Et similiter ad propositum nostrum dicere possumus, ꝙ lingua mendax propter mortiferam malitiam in ea latentem dominantem, multos infi-

Mẽdax quare dicatur veneficus.

cit, mordet, & occidit. Hæc autem maledicta lingua instrumētum diaboli, & gladius iniquitates, habens venenum aspidum insanabile, si per iudicem iusta pena extraheretur, & amputaretur a viuēte teste falso, & adustione exsiccaretur, propter exemplum iustæ vindictæ, multorum esset sanatiua. Sed quia modo regentes fouent tales mendaces, & defendunt, atque tributis deuicti extrahere, & desiccare eorum linguas negligunt, ideo tot mortifera, & insanabilia vulnera innocentibus infligere non metuūt. Sed licet quandoque non puniantur ab homine, Deus tamen vltor malorum, eos non permittet impunitos, sed ad tartaros mittet cruciatus. Omnes etiā mendaces æterna fœlicitate priuabit. Nam Apocal. 22. dicitur. Non intrabit in ea scilicet cœlesti Hierusalem, aliquid coinquinatum, vel faciens abhominationem, vel mendaciū. Non solum autem ex sacra scriptura detestabile apparet mendacium, sed etiam ex iure canonico, vt habetur in capitulo mihi autem. & in capitulo, incauti. & in capitulo, omne. 22. quæstione secunda, & in capitulo. si quis. 11. quæstione tertia. Ideo Ambrosius, in quodam sermone, & habetur in capitulo, cauete. 22. quæstione secunda dicit. Cauete fratres mendacium, quia omnes qui amant mendacium, filij diaboli sunt. Hieronymus quoque contra Ruffinum ait. Pithagoræ præceptum fuit, post Deum veritatem colendam quæ sola homines Deo proximos facit. Tullius etiam in tertio de officijs inquit. Tollendum est in rebus contrahendis omne mendacium, & Aristotelis, quarto Ethicorum ait. Verax, laudandus est vbique, sed mendax, vituperandus. Vnde legitur in Cronica de Nugis philosophorum, capitulo. 28. quod Aristotiles interrogatus quid honoris acquirant mendaces, inquit, vt quotiens vera loquantur, non credatur eis.

A canonis, a sanctis & a philoso phis phibe- tur menda cium.

QVamuis autem sit verum quod dicit Terentius in Andria. capitulo. tertio, scilicet. Hoc tempore, obsequium amicos, veritas odium parit. Tamen debemus seruare præceptum quod ponit autor libri, de formula honestæ vitæ. c. 2. di. Non recedas a vero. & c. 5. eiusdem libri inquit. Nihil tibi intersit an affirmes, an iures, de religione, ac fide agi scias, vbicunq; de veritate tractatur. ait enim Isido. in lib. 2 Soliloquiorum. c. 34. Omne mendacium peccatum est neminem ergo mentiendo fallas, nec aliud loquaris, & aliud animo teneas, non aliud dicas, & aliud facias. Ad veritatem etiam dicendam, inducunt leges ciuiles, & ad seruāda quæ promissa sunt. Primo, quod debeat dici veritas maxime in testimonijs proferendis, habetur in l. eos. C. de probationibus. & in l. quia. ff. de interrogatio actio, & in l. nullum. C. de testibus. & in l. 1. C. de libel. famo. & C. de penis. l. decurione, ibi dicitur, q̃ dicens veritatē laudē maximā, & præmiū cōsequetur Greg. quoq; in pastorali. c. 26. inquit. Nihil est ad defendēdum, puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius, vnde scriptū est in l. 1. C. si ab hæred. abst. q̃ fidei veritas verborum adminicula non desiderat. E contra vero est de falsitate, vnde Ricar. poeta, in lib. de nuptijs c. 27. di. Est labor in labijs mēdacia componentis. Vera locuturis non labor vllus inest. Quamuis ergo verum sit quod inquit Cassio. in li. de amicitia. scilicet. plerumque molesta est veritas, tamen semper debemus veritatē dicere. Et debemus seruare illud quod ait Quintilianus, in lib. declamationum, inquiens, Viro forti, præsertim, & innocēti, nihil facere conuenit, quod negandum sit, & hoc inquit declamatione secunda qui iterum ait declamatione. 10. Magis oderis mendacium, cum simile vero est. Montanarius quoque in luna cleri, contra mendacium, inquit. Multis fidē, pauca adimunt mendacia. Ex quibus apparet quod non bene loquitur auctor libri, qui dicitur Pamphilus. c. 3. dicens. Crede quod interdum multis mendacia prosunt. Et quandoq; nocet omnia vera loqui. Licet enim mendacium prosit ad vtilitatem temporalem, tamē nocet quoad æternam. Item male loquitur auctor libri, qui dicitur Facetus. c. 2 dist. Esto veridicus, falsum quandoque loquaris. Nā semper verum dicere credo nephas. Hæc enim est falsa sententia, vt patet ex præcedentibus. Mendacia enim non solum æternaliter puniuntur, sed etiā temporaliter

Ad veritatē, et ad ser uanda ea q̃ sunt pmis- sa nos, indu cūtur leges ciuiles.

Male dixerūt asserentes mēdacia aliquando prodesse.

ter

ter per ius ciuile, vt habetur. ff. quod cũ eo.l. sed et si.§. 1. & ff. de probatione.l. cum de indebito in glo. super verbo. indebiti. & ff. ad l. aquiliam.l. inde neratius.§. penultimo.& ibi glo. & ff. de rei vendicatione.l. finali in glo. finali, & habetur. C. communia vtriusque iud.l. si cum paterno, in glosa 2. & ff. de fideiussoribus.l. si dubitetur.§. primo. Et mendacium dolosum magis punitur quàm per ignorantiam factum. ff. de acti. em.l. iulianus.§. quod autẽ in glosa. Vnde dicitur, q̃ mendatia non debent remanere impunita. ff. de his qui no. infa.l. debuit, & C. de accusationibus.l. accusationis, & ff. de rei ven.l. si. puniuntur quoq; mendatia à Deo per mortem corporalem, vt patuit de Anania, & Saphira, qui mortui sunt propter mendatium, quibus dixit Petrus. Actuum.5. Cur tentauit sathanas cor vestrum, mentiri spiritui sancto? &c. & statim expirauerunt. Similiter Danielis. 13. Duo senes, qui falso accusauerunt Susannam, propter falsum testimonium lapidati sunt a populo. Prouer.20. scriptũ est. Suauis est homini panis mendacij, scilicet in presenti, postea, idest, in alia vita, implebitur os eius calculo, idest durissima punitione.

Mendacia morte aliquando a Deo puniũtur.

AD seruandas quoq; promissiones, & fidem datam exhortantur iura ciuilia, vnde. ff. de pac.l. 1. in principio dicitur, quod tã congruum est fidei humanę, q̃ ea, quæ inter eos placuerunt seruare. Et. ff. de const. pecu.l. 1. in principio, scriptum est. Graue est fidem fallere, & in.l cum venderet. ff. locati. dicitur. Bona fides exigit, vt id quod conuenit fiat. & C. de non numerata pecunia l. generaliter, scriptum est. Nimis indignum esse iudicamus, quod quisq; sua voce dilucide protestatus est infirmare. Salomõ quoque Prouer.18. dicit. Vir fidelis multum laudabitur, & Tullius, in primo de officijs.c.10. dicit. Fundamentum iustitiæ, est fides, ac conuentorum constantia, & veritas. & li. 2. eiusdem operis.c. 3. etiam inquit. Nulla res vehementius rempublicam conseruat, quàm fides. Ideo Ouidius primo de arte amandi, inquit. Reddite depositum, pietas sua fędera seruet. Nulla enim est maior hominis gloria, quàm in promissis firma fidelitas, hinc namq; magna laus, ac honor, & pręcipua laudatio. O miserabilis moderna ætas, ô dolenda hominum cõditio? Vbi nunc christianorum fides? Vbi vicinorum fidelitas? Vbi mercatorum legalitas? Nunc his lachrymosis tẽporibus, non nuda, non sequentis promissio, non testes, non iuramenta, non libri, non instrumenta valent vt promissa attendantur. O infideles, & peruersæ aiæ, profectò vos estis deteriores paganis, q̃ vitam æternam non expectabant, & tamen potius q̃ fidem datam frangerent, morti se exposuerunt, sicut fecit Marcus attilius regulus, vt refert. Tullius in 3. de officijs, & Valerius li. 1. & Aug. 5. de ciui. Dei. Sed econtra faciunt multi christiani multa promittentes, & nihil attendentes, & propter hoc procedit q̃ vnus non credit alteri. Ait enim Oratius, epistolarum li. 2. epistola. 2. Multa fidem, promissa leuãt, & Ouidi? in 3. de fastis ait, m fasti.

Leges ciuiles hortantur ad seruandas promissiones.

Tarda venit dictis difficilisq; fides.
Et Cato in suis documẽtis, propter hoc inquit.
Rem tibi promissam, certam promittere noli.
Rara fides ideo quia multi multa loquuntur.
Ideo Iacobus Beneuentanus.c. 19. sui libri, inquit.
Si quit promissum fuerit tibi suscipe raptim.
Mens à proposito, nam resilire potest.
Et 20 c. eiusdem operis dicit.
Qui spondent multa, soluere pauca solent. Et ibidem.
Quod dare nolueris, nulli spondebis amico.
Dedecet hoc cunctos, præcipueque bonos.
Cum spondes aliquid, manus illico verba sequatur.
Auget enim meritum, qui cito soluit idem.
Et Ric. in lib. de nuptijs c. 37. Quis bonus absq; fide. Isti ergo, qui non seruant fidem, omnibus sunt exosi. Ait enim Martialis cocus. li vndiq; susceptoc.2.
Sponsio res vana, spõsio versatilis aura.

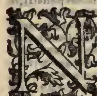
Noli

Noli spondenti fidere digne nimis. Et ideo versificator fabularum Esopi, fabula 31. inquit.
Expedit in fido, non irritare fidem.
Et Ouidius, in li. 4. de pōto, epistola. 10. exhortans ad fidelitatem seruandam ait.
Quis labor est, puram non temerare fidem?
Sed fidelitatem istam raro habent socij in regno vel dominatu. Ait enim Lucanus. in primo,
Nulla fides regni socijs, oīsq; potestas,
Impatiens consortis erit. Similiter lib. 10. & fi. idem inquit de militibus, in quibus sæpe inuenitur infidelitas.
Nulla fides, pietasq; viris qui castra sequuntur.
Venalesque manus, ibi fas vbi maxima merces.
Similiter auari habent paucam fidelitatem, vnde Iuuenalis. l. 1. satura. 4. ait.
Quantum quisq; sua numorum seruat in archa.
Tantum habet, & fidei. Sed de his infidelibus inueniuntur multi facientes quod inquit auctor in lib. de moribus medicorum. c 4. d.
Cum dolet infirmus promittit præmia multa.
Cessat promissum, cum dolor ipse perit.
Nolite ergo vos ita facere, sed seruate illud quod inquit auctor. in li. de formu la honestæ vitæ. c. 2. di. Cum considera tione promitte, & plenius quàm promi seris præsta. Quod intelligendum est de rebus honestis. Ait enim Ambro. li. 3. de officijs, c. 12. Vnusquisq; nihil promittat inhonestum, quod si promiserit, tollerabilius est promissum non facere, quā facere quod turpe sit. Isido. quoq; in soliloquijs libro. 2. capit. 35. ait. In malis promissis rescinde fidem, impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur, & in c. 36. eiusdem libri ait. Non sis in verbis facilis, sed fac bonum quod spopondisti. Qđ si, & vos egeritis, coram Deo, & hoībus habebitis gratiam in presenti vita, & in futuro gloriam sempiternam. Ad quem &c.

FERIA

FERIA V.
POST TERTIAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.
DE NONO ET DECIMO PRAECEPTO DECALOGI.
SERMO TRIGESIMVS.

OVA facite studia vestra. Hiere. 7. In epistola occurrentis feriæ dicit Deus. Hierem. 17. Prauum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans corda, & probans renes, qui do vnicuiq; secundũ opera sua. Quibus verbis reprobatur opinio quorundam qui dixerunt, ꝙ dæmones cognoscunt cogitationes hominum, probantes per dictum Augu. 12. super Gen. ad litteram qui dicit. Mali Angeli cogitationes nouerunt, quia multa prædicunt quæ non prædicerent, si cogitationes non nouissent. Sed hæc opinio falsa est, secundum Bona. & Ricar. in 2. di. 8. Nam duplex est cognitio vna certitudinis, & tali cognitione, dæmones non possunt conscientiarum secreta rimari. Alia est cognitio coniecturalis, quæ est per aliquos motus, seu per aliqua signa exteriora, ex quibus coniecturaliter cognoscuntur interiora: l. naturalem. §. in his. ff. de acqui. re. do. Et tali cognitione, dæmones prænosticantur, & sæpe loquuntur vera de interioribus cordis. Et ita intelligitur dictum Augu. vnde de cognitione certitudinis loqués idem Augu. in li. de ecclesiasticis dogmatibus, inquit. Internas cogitationes animæ diabolum non videre certi sumus, multo autem minus potest vnus homo scire secreta cordis alterius: vnde Augu. in quodam sermone, inquit. Nemo scit quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est, vtrum autem Angeli boni cognoscant secreta, licet Hermes in li. quem fecit de quattuor materijs dixerit, ꝙ sic, tamen in contrarium est veritas, vt probat Tho. in prima parte summæ. 57. & in 2. scripto. di. 8. ar. 5. & omnes theologi in 4. sen. di. 8. vbi concludunt, ꝙ cogitationes intrinsecæ cognoscuntur a solo Deo, propria virtute. Ipsi enim nihil est absconditũ, vt habetur ad Hebre. 4. vbi dicitur. Omnia nuda, & aperta sunt oculis Dei. Et 1. Ioannis 3. dicitur. Maior est Deus corde nostro, & omnia nouit. & 32. di. c. erubescant, scriptum est. Secretorum cognitor, & iudex, est Deus. Iob quoq; sui libri. 42. c. ait Deo. Scio quia omnia potes & nulla te latet cogitatio, & Ecclesiastici 7. dicitur. Nõ te iustifices ante Deum, quia agnitur cordis ipse est. Et Psal. 93. dicit. Dominus scit cogitationes hominum, & 1. Paral. penul. scribitur. Omnia corda scrutatur dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Seneca etiam ad Lucillum, inquit: Quid prodest aliquid ab homine esse secretum? nihil

Falsa est opinio dicentiũ dæmones hominũ cogitationes cognoscere cũ solus Deus eas cognoscat.

Angeli boni non cognoscunt secreta.

5. fortius loquens, & dicens. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est eã in corde suo. Super quæ verba inquit Augu. non ait, qui concupierit, sed qui viderit ad concupiscendum, idest ex hoc fine attendit, vt eam concupiscat. Hoc enim est plene consentire libidini. Ex quibus concluditur, ꝙ non solum peccat mortaliter, qui aspicit cum mala intentione peccandi, sed qui aspicit, vt possit cõcupiscere. Et hoc cum consensu rationis facit. Sciendum quoq; secundum Alexan. de Ales vbi supra, ꝙ visus accipitur hic pro omni motu, qui est ad delectationem luxuriæ. Et nõ solum corporalis, sed etiam interior, qui est in concupiscentia, secundum Bedam super Matthæum, & secundum hãc expositionem, videre ad concupiscendum est intendere, seu consentire quocunq; modo ad luxuriam. Et ideo non solum intelligitur de visu oculorum corporalium, sed etiam de visione cogitationis. Et ita intelligitur qđ dicit Chrisosto. super Matthęum inquiens. Qui oculis incontinentibus aspexerit mulierem, mechus est completus. Et illud Treno. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam, & Iob. 31. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec quidem cogitarem de Virgine. Vbi inquit Grego. Non licet intueri, quod non licet cõcupiscere. Secundum enim Alex. de Ales, vbi supra, omnia prædicta habent intelligi, quando exteriori visui, vel interiori repræsentationi, coniuncta est intentio, siue consensus mechandi. Quæ omnia confirmat glo. ordinaria ibidem dicens. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, idest vt transeat in affectum cordis, vt facere disponat, vbi non deest voluntas, sed facultas. Sciendum quoq; ꝙ tali peccati est concupiscentia, qualis speciei est ipsum peccatum quod desideratur committi. Ait enim Ambro. in li. de officijs, ꝙ intentio operi nomen imponit. Qui ergo desiderat peccatum sodomiticum committere dicetur sodomitam. Et qui concupiscit committere peccatum contra coniugatam, adulterium mentale cõmittit. Et de singulis speciebus luxuriæ. Et ideo oportet specifice confiteri tales concupiscentias, cum debitis circunstantijs, quando fuerunt cum deliberatione & cum consensu rationis. Nam totiens peccauit mortaliter, quotiens talia concupiuit, factis aliquibus interuallis. Sed si versat continue in tali desiderio, per spacium temporis, erit solũ vnum peccatum mortale, sed tanto grauius quanto diutius in eo perseuerat. Item si mutaret cogitationem de vna persona ad aliam, vel de vna specie ad aliam speciẽ, etiam cum eadem persona, semper de nouo peccaret mortaliter. Vnde si centum mulieres videret vnam post aliam, & singulatim eas deliberate concupisceret ad peccatum, centies mortaliter peccaret. Sed si vna cogitatione omnes appeteret, vnum solum peccatum mortale esset, habens in se tot peccatorum deformitatem, quot mulieres concupiuit. Faciunt ad hæc notata per Ioan. An. in regula delictum, de reg. iu. li. 6. in mercu. & quæ notantur. ff. ad. l. aqui. l. illud & ff. de priuat. delict. l. 1. Confirmant etiã prædicta, videlicet ꝙ totiens peccatur mortaliter, quotiens desideratur committi hoc peccatum, quia voluntas pro facto reputatur, de peni. di. 1. c. periculose, & c. in quacunq; & c. conuertimini. Vnde glosa. sup illud, dixi cõfitebor &c. inquit. Voluntas pro operatione reputatur.

Secundo exponitur hoc præceptum, non concupisces, scilicet passiue, quasi dicat. Nõ appetas desiderari sicut multi faciunt, qui licet alios non concupiscant, tamen volunt ab alijs concupisci, & ideo se lauant, & adornant ad hũc finem, sicut multæ mulieres faciunt his nostris temporibus, causam ruinæ multis dantes, contra quas dicit Apostolus, 2. Cor. 6. Nemini dantes vllam offensionem. Et saluator noster. Matth. 18. Veh mundo a scãdalis, & ibidem inquit. Veh homini illi, per quem scandalum venit. Et iterum. Si oculus tuus scandalizat te, & si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, erue eum & proijce abs te. Pro quorum declaratione sciendum, ꝙ duplex est scandalum, secundum Tho. 2. 2. q. 43. & Ricardũ in 4. di. 28. videlicet scandalum passiuum, & scandalum actiuum. Scandalum passiuum est, quando aliquis scandalizatur sine ratione, & ei nõ datur *2.ª Expositio illius pcepti non concupisces vxorẽ &c.* *Scandalum est duplex, et quid actiuum, & passiuum scandalum.*

datur aliqua occasio scandali. Et tunc, aut quis scandalizatur ex malitia, volés impedire bonum. Et hoc est scandalum phariseorum, qui scandalizabantur de doctrina Christi, & tale scandalum est contemnendum. Vnde saluator non curans de scandalo phariseorum, dixit. Matth. 15. Cæci sunt, & duces cęcorum. Si verò tales qui scandalizantur passiue, non faciunt hoc propter malitiam, sed ex ignorantia, vel infirmitate, & huiusmodi, dicitur scandalum pusillorum, & tunc distinguẽdum est, secundum Tho. vbi supra, quia aut scandalizantur de his quæ sunt necessaria ad salutem, quæ non possunt dimitti sine peccato mortali. Et manifestum est, quòd nullus debet peccare mortaliter, vt alterius peccatum impediat, quia quilibet plus tenetur sibi, quam alteri. Et ideo ea, quæ sunt de necessitate salutis, prætermitti non debent propter scandalum vitandũ. Et hoc est quod dicitur in capitulo, qui scandalizauerit, de regu. iur. Vtilius scãdalum nasci permittitur, quàm quòd veritas relinquatur. Si autem sunt bona quæ non sunt de necessitate salutis, quãuis de se sint spiritualia, si possunt dimitti sine peccato, ad vitandum scandalum pusillorum debent dimitti, vel saltem immitti vsq; ad tempus, & hoc fiendum est omnino, & talis dimittens, vel intermittens propter scandalum vitandum, meretur æquale præmium, vel maius, quàm si fecisset tale opus, vt inquit Ricardus noster, vbi supra. ar. vlt. q. 2. Et ideo inquit Apostolus. 1. Cor. 8. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Facit capitulum vt constitueretur. 50. di. Et notandum, quòd talia bona sunt occultanda, vel differenda quousq; ostensum fuerit probabiliter proximo scandalizato, quòd non habet causam scandalum accipiendi. Si autem ille post redditam rationem, perseueret in scandalo, iam nõ videbitur ex ignorantia hoc facere sed potius ex malitia. Et ideo propter ipsum, non sunt talia bona dimittenda, vt inquit Tho. & Ricardus, vbi supra. Et hoc etiam habetur in summa confessorum. li. 3. ti. 30. q. 5. Scandalum autem actiuum est, quando aliquis propter ali quod malefactum, scandalizat proximum: vnde Tho. 2. 2. q. 43. & glosa ordinata super Matthæi. 18. capitulo, & Nicolaus de Lira super Psal. 49. diffiniunt scandalum dicentes, quòd est dictum, vel factum, vel minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ. Et de hoc loquitur saluator vbi supra dicens. Veh homini illi per quem scandalum venit. Quando enim actiue scandalizamus proximum de peccato mortali, mortaliter peccamus, vt inquit. Tho. vbi supra. Et habetur in summa confes. eodem libro & tit. q. 2. & ideo debemus ab omni specie mali abstinere, ne scandalizemus proximum, vt dicitur primæ ad Thessalo. vltimo, & in capitulo cum ab omni, extra de vita, & hone. cle. quòd autem scandalizantes proximum valde sint puniendi, potest probari per similitudinem quæ habetur. Exodi. 21. vbi dicitur. Si quis foderit cisternam, & non cooperuerit eam, & ceciderit in ea bos, vel asinus, dominus cisternæ reddet pretium iumentorum. Super quæ verba dicit Chriso. contra mulieres lasciuias, & vanas, multas animas interficienies ex earum ornatu. Mulier si se ornauerit, & ad se oculos hominum prouocauerit, & si plagam nullam intulerit, vindictam tamen dabit extremam, venenum enim obtulit, & si nullus inuentus est qui biberit. Ex quibus omnibus patet expositio secunda huius præcepti, scilicet non concupisces, idest, non appetas concupisci.

Tertia eiusdem præcepti expositio.

Tertio & vltimo exponitur. Non cõcupisces, idest non facies tibi imaginationes luxuriosas, in eis ex deliberatione delectationem capiendo. Multi enim sunt qui nolunt concupiscere, nec concupisci sed tamen in turpibus cogitationibus luxuriæ volunt delectari. Et ideo sciendum est, quòd tales semper peccant mortaliter, si præstent consensum in delectatione cogitationis carnalis, licet non intenderet vllo modo peruenire ad actum, vt inquit Durandus, in summa, libro primo, parte octaua, tit. de luxuria. q. 20. vnde dicit August. 12. de trini. Quod propter peccata cogitationis, etiam sine voluntate persicien

tur, & doleat, sicut faciebat Ezechias, dicens illud quod habetur Esaiæ. 38. c. Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ. Similiter est meritoria talis cogitatio, quando habens prædicare, vel confessiones audire, de peccatis cogitat, vt cognoscat qualia sint, mortalia, vel venalia, vt postea possit ea detestari, vel punire. Aliquando cogitatio peccati est veniale peccatum, quando quis cogitat de illis, cum aliquali delectatione, non tamen ex proposito nec ex deliberatione, sed potius ex quadam surreptione, non enim est tunc peccatum mortale, sed veniale tantū, vt dicit Alex. de Ales in 3. parte summæ, super hoc præcepto, & Augu. super Gene. Non solum autem est peccatum veniale cogitatio talis cum aliquali sensualitate sed etiam quælibet tentatio carnis, cum eius commotione secundum magistrum in 2. di. 21. & ibi dñs Bona. in quęstionibus litteralibus. Quandoq; autē tali cogitatio, est peccatum mortale, vt quando quis cogitat talia peccata, cum consensu deliberato, & delectatione ac cōpla cētia p̄ssi mortalis. Et si quis non sequatur actus, tamen voluntas deprauatur, & maculatur, interius, vnde dicit glos. super Leui. 15. Cogitationes, & delectationes, quamuis non compleantur, apud Deum pro factis habentur, & puniuntur, propterea graue periculum imminet his, q̄ nullam conscientiam sibi faciunt de cogitationibus turpibus, & immundis. Idcirco seruandum est illud Hiero. consilium ad Demetriadem virginem di. Omnium operum, & cogitationum tuarū, speculatorem tuum Deum crede. Ideo caue, nequid loquaris aut cogites, quod oculos diuinæ maiestatis offendat.

Remedia ad declinādas noxias cogitationes.

VT autem possitis noxias cogitationes declinare, aliqua vobis remedia tradere volo. Primum ergo remediū est exercitatio, aut in lectione, aut in oratione, aut in corporali occupatione, vnde Hierony. ad Saluiniam scribens inqt. Sēper in manibus tuis diuina sit lectio & tā crebre ōrones, vt oīum cogitationū sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, huiuscemodi clippeo repellantur. Et idē ad rusticū monachū, & habet, de cōs. di. 5. c. nunq̄ dicit. Semp̄ aliquid boni facito, vt diabolus te inueniat occupatū. Et ad Demetriadem virginem iterū ait. Nec ideo tibi ab opere cessandum est quia Deo propitio nulla re indiges, sed ideo cum omnibus laborandum, vt per occasionem operis, nil aliud cogites, nisi qđ ad dñi pertinet seruitutem. Dicit quoq; Ric. in 4. sen. di. 26. ar. 3. q. 2. q̄ morbus carnalis concupiscentiæ, efficatius potest temperari per exercitium meditationū, & affectionum spiritualium, & degustationem cęlestium, ac macerationem corporis, q̄ per matrimonialem cōcubitum. Quod autem tentationes carnales per orationem superentur, probat per dictum saluatoris. Matth. 17. Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi oratione, & ieiunio. Secundum remedium est euitatio primo verborum ociosorum air enim Aposto. 1. Cor. 15. Corrumpūt bonos mores, colloquia mala. Qđ metrice ait Motanarius, in luna celeri. c. 16. d. Turpia sinceros corrūpunt famina mores, & Arist. 7. Poli. ait. Exēplo dicere de facili quodcunq; turpium fit, & ipsum facere. Hierony. quoq; in Epitaphio sanctæ Paulæ dicit. Immunditia, vel turpe verbum, atq; lasciuium, nunq̄ est de ore christiani proferendum, quibus signis, libidinosus animus ostendit. Isocrates etiā in exhortationibus suis, inquit. c. 2. Quæ nephas est agere, eadem neq; fari bonum existimes. Et auctor libri de formula honestę vitę. 3. capit. inquit. A verbis turpibus abstineto, quia licentia eorum impudentiam nutrit. Auctor quoq; libri qui dicitur facetus. c. 2. ait. Maxima rusticitas, turpia verba loqui. Secundo debent euitari auditiones rerum turpium. Ait enim Isidorus. li. 2. soliloquiorum. c. 31. Facile agitur quod libenter auditur. Vnde Seneca, ad Lucillum epistolarum lib. 19. epistola. 8. inquit. Vbicunq; videris orationem corruptā placere, ibi quoq;, & mores à recto desciuisse nō erit dubium. Tertio euitari debet occasio tentationis, & malæ cogitationis, vt est inspectio. Ait enim Ouidius, lib. 2. de reme. amoris. Non facile est visa thaurum retinere iuuenca. Fortis equ' visæ semp adurit equæ, Itē colloquutio, & frequentatio, cū p̄sonis

2. Remediū

sciendi, sed cum voluntate oblectandi, totus homo dānabit. Item tenet Magister sen. in 2. di. 24. & ibi sanctus Bona. in 2. parte. art. 2. q. 2. & Ric. ibidem. q. penul. & Alex. de Ales in 2. parte summę, in tractatu de peccato in generali, & b. Tho. 2. 2. q. 154. & 1. 2. q. 74. ar. 8. Et iterū in quęstionibus disputatis de veritatē. q. 15. Et idē tenet Vide. vt habet in summa cōfes. lib. 3. tit. 34. q. 271. Si vero quis non consentiat deliberate, nec peccato, nec etiā delectationi carnalis peccati, sed tñ morose permanet in cogitationibus carnalibus, & nō reijcit eas, licet glo. sup Mat. 5. c. & quidā alij doctores dicāt, hoc esse venlale peccatū, & idē teneat b. Tho. Tñ S. Bona. in. 2. di. 24. ponit duplicem consensum. s. expressum, & interpretatiū: vñ dicit, q̄ non solū est mortale peccatū, qñ ratio consensit expresse peccato carnali, vel eius delectationi in cogitatione, sed etiā qñ homo consentit interpretatiue, licet non expresse, dum negligit reprimere cogitationē, aīaduertens periculū retente cogitationis, nā ipse sibi est causa discriminis, qđ non pōt esse absq; contēptu propriç salutis: Et ideo dicit, q̄ talia faciens, debet confiteri sicut de mortali. Alex. quoq; de Ales, in 2. parte sūmç exp̄sse asserit cogitationē carnalē morosam, esse peccatū mortale, qñ homo non vult eam reijcere, cum possit. Sicut quis peccaret mortaliter, si videret regulū, vel alium serpentē venenosum venire ad eum interficiendū, & permitteret ad eum venire, & non fugeret, nec resistentiā faceret, quis non esset cōtentus occidi ab illo serpente, tñ peccaret mortaliter tanq̄ suijpsius homicida. Ergo ita in proposito. Scriptum est. n. Eccles. 21. c. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et hæc sufficiant pro prima parte nostri sermonis.

PARS SECVNDA, Huius sermonis, in qua declaratur decimum, & vltimum præceptum decalogi.

Secundo breuiter p declaratione vltimi pcepti. s. nō cōcupisces rē pximi tui. Sciendū est, scdm oēs theologos in. 3. di. 40. & ibi S. Bona. in quæstionibus, circa litterā, q̄ nō solū in hoc pcepto phibet cōcupiscentia inordinata rerū tēporaliū, vt domus, vel pecuniæ, sed etiā cuiuscūq; alterius rei. Et intelligit, q̄ nō debeat qs cōcupiscere, alienū, manens alienū, vel cōtra iuris ordinē, hoc est, vt quis nō vellit proximum dānificari, pp suā vtilitatē, nā tunc nō diligit pximū, sicut seipsum. Vñ in hoc pcepto phibet oīs concupiscētia inordinata alicuius rei, & auaritia, & immoderatus appetitus habendi, maxime cū dāno pximi. Et ideo peccat qs mortaliter, qñ habet talē deliberationē: vñ Prouer. 11. & 16. c. dr̄. Manus in manu non est innocēs manus, quia licet man⁹ in manu teneat, vt si qs actualiter nō furet, abstinēdo nō pp Deū, sed ppter suspendiū, & pęnam, nō est innocēs, imo peccat mortaliter pter auaritiā, appetendo cōtra diuinam iustitiā. Similiter qñ quis appeteret diuitias ad malū finē, puta ad luxuriā, inanē gloriā, vel gulā, sicut diues ille, q̄ splēdide epulabat. Lucç. 16. faceret cōtra hoc pceptū. Itē quicūq; desiderat habere aliquid modo illicito, & phibito, mortale est, & talis concupiscentia est eiusdē speciei, cui⁹ ē peccatū quo desiderauit acquirere, quia si desiderauit occulte tollere, est furtū: si violenter, est rapina: si rē sacrā, est sacrilegium, & sic de alijs. Itē si cū aliquis abstulit aliquid alicui, vel damnificauerit in aliquo etiā minimo, desiderauit tollere quid magnum, mortaliter peccauit cōtra hoc præceptū, vt sæpe contigit mercatoribus, & artificibus, qui plus se decipere cupiūt, q̄ actu decipiant. Cōtra quos inqt Aug. in lib. de vera innocentia. c. 167. Oēs prauæ cupiditates sunt portæ inferi, per quas in mortem itur. Et ideo ô dilectissimi ciues, dimittite hanc pessimā cupiditatē, scriptum est. n. 47. di. c. bonorū. Bonorū auctori inhærere non possumus, nisi cupiditatem, quç radix est oīum malorū abscidamus. Ex prædictis popule mi habuisti declarationem oīum præceptorū decalogi. Et ideo vobis dicit Deus. Leuiti. 19. c. Leges meas, & vniuersa præcepta mea custodite. Quod si feceritis ad vitā peruenietis ęternam. Ad quam &c.

Ne tantum cōcupiscentia inordinata rerum tēporaliū, sed etiā cuiuscūq; rei phibetur p decimum præceptū.

FERIA VI POST TERTIAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE CONTRITIONE.

SERMO TRIGESIMVS PRIMVS.

Pœnitētiæ multæ descriptiones.

Da mihi bibere. Ioã nis. 4. & in Euangelio occurrentis feriæ. Dicit saluator. Luc. 13. oībus peccatoribus Nisi pęnitentiam habueritis, oēs simul peribitis. Pęnitentia aūt est quædā doloris vindicta, semper puniens in te qđ dolet cōmisisse, vt inquit Aug. in li. de pe. & pe. di. 3. c. pęnitentia el. 1. Magister aūt sen. in 4 di. 14. dicit. Pęnitētia est virtus vel gratia, qua cōmissa peccata cū emendationis proposito plangimus, vel odimus, & plangenda iterum committere nolumus. Damascenus etiam inquit. Pęnitentia est ab eo quod est contra naturam, ad id quod est secundum naturā reuersio. Glosa vero super illud Matthęi. 3. Pęnitentiam agite, ait. Pęnitentia est correctio malę voluntatis, & Ambrosius in sermone quadragesimæ, inquit. Pœnitentia est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis quæ quisq; commisit. Et in eodem sermone etiam dicit. Pœnitentia est mala præterita plāgere, & plāgenda iterum non committere: transsumptiue de pe. di. 3. c. pœnitentia. el. 2. cum quo concordat Greg qui inquit. Pęnitere est anteacta peccata flere, & flenda iterum non perpetrare, de pe. di 3. c in esti uum ver. pęnitentiam. Et idem in substantia ponit. Augu. in li. de Ecclesiasticis dogmatibus. Verum quia inquit. Aristot. in 1. Elencorum in. 6. Topicorum, & 7. Metha. quód vnius rei tantum debet esse vna diffinitio. Ideo sciendum, secundum Alexan. de Ales in quarta parte summæ, in tractatu de pœnitentia in generali, quòd istæ descriptiones pœnitentiæ, dantur secundum diuersas conditiones, vel relationes, vñ potius sunt diffinitiones secundum effectus, q̄ secundum essentiam quæ etiam ponuntur in summa confes. li. 3. ti. 34. q. 1. secundum autem essentiam, videtur sic posse diffiniri. Pęnitentia est vnum de sacramentis ecclesiæ, quo bene dispositis semper remittuntur peccata, probatur, extra de summa trini. & fi. ca. c. 1. §. sacramentum vbi dicitur. Et si post susceptionem baptismi, quisquā prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari.

Qđ verum est de pœnitentia sacramento, non aūt de pœnitētia virtute.

Secundum autem magistrum sen. in 4. di. 16. ac Tho. & Petrum de Pau. ibidem, & Ricardum nostrum ea. di. ar. 1. q. 1. partes verò integrales penitentiæ sūt tres. s. contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis quas etiam ponit Ray. in summa in ti. de pęn. §. 16. Et ponuntur in summa cōfes. eo li. & ti. q. 16. quas ponit Chriso. in c. perfecta. de pe. di. 3. dicens Perfecta pęnitentia cogit peccatorem oia libenter sufferre. In corde. n. debet esse contritio, in ore cōfessio, in opere tota humilitas, hæc est fructifera pœnitentia, & Aug. in li. de pe. Et habetur de pe. di 1. in c. non sufficit. ait. Non sufficit mores in melius mutare, & à præteritis

ritis malis recedere, nisi etiã de his quę facta sunt, satisfaciat domino per penitentiæ lamenta, vel dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis, & ieiunijs: hæc ille. Non enim sufficit, ꝙ quis dimittat peccata nisi satisfaciat, sicut ostendit Grego. in pastorali per tria exempla. Primum est, quia si quis litteris, vel instrumentis falsum scripserit, non sufficit, ꝙ vlterius non scribat, nisi etiam quod male scripsit deleat. Peccata autem nostra coram Deo à nobis scripta sunt iuxta illud. Hiere. 17. peccatum Iuda scriptum est stilo ferreo in vngue adamantior, & exaratam super latitudinem cordis eorum. Non igitur sufficit vt quis amplius non peccet, nisi quod male fecit per contritionem, & lachrymas deleas, dicẽs cum psalmista. Lauabo per singulas noctes lectum meum lachrymis meis stratum meum rigabo. Secundum exemplum est. Nam si aliquis alicui blasphemias dixerit non sufficit, quòd vlterius non dicat, nisi de his quæ male dixit satisfaciat. Quando autem quis peccat, tunc Deum blasphemat, iuxta illud ad Roma. 3. Nomen Dei per vos blasphematur, non ergo sufficit quòd peccator ab his blasphemij de cętero caueat, nisi de his quæ male egit coram Deo se repræhendat, & pœnitentiam agat dicens, cum beato Iob, sui libri. 41. c. Iccirco ipse me repræhendo, & ago pœnitentiam, in fauilla, & cinere. Tertium exẽplum est, quia debitor non absoluitur à debitis, quæ contraxit, pro eo quòd alia non multiplicat, nisi ea quæ contraxit persoluat. Peccata autem nostra sunt debitã erga Deu m, iuxta illud psalmistæ. Declinantes autem in obligationes, & ideo quotidie eum rogamus dicentes. Dimitte nobis debita nostra, Matthæi sexto. Non sufficit ergo alia debitã, id est peccata non multiplicare, nisi studeamus de præteritis plenariæ, per pœnitentiam satisfacere. Prima autem pars pœnitentiæ, est contritio, quam diffiniunt omnes Theo. in quarto senten. dist. decimaseptima dicentes. Contritio est dolor pro peccatis voluntarie assumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Quæ

Exẽplis tribus ostenditur non sufficere quod quis dimittat peccata, nisi satisfaciat.

etiam diffinitio ponitur in summa confesso. libro tertio, tit. 34. quæst. 17. ad quam exhortatur dominus. Ezechielis 18. ostendens se dimissurum peccata, omnibus contritionem habentibus, dicens. Quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius quas operatus fuerat, non recordabor. In euangelio quoque hodierno postulat saluator aquam contritionis ad bibendum, in verbis propositis, de contritione tres considerationes faciemus. Prima dicetur necessitatis: Secunda diuersitatis: Tertia vtilitatis.

PARS PRIMA.
De contritionis necessitate.

Quod sine contritione peccatorum commissorum, non possit quis saluus esse, & diuinam gratiam recipere, probatur rationibus, auctoritatibus, & exemplis. Prima ratio dicitur oppositionis. Fundamentum cuius ponit Philo. in lib. de regi. prin. di. Omne corruptibile simpliciter, corrumpitur per actionem sui contrarij, patet hæc regula. Nam frigus non corrumpitur nisi per calorẽ, dicente Philo. 4. Metha. Quæcunq; a frigido cõponitur sicut glacies, & nix, à calido dissoluuntur. propterea. 2. Ethi. dicitur. Medicinę semper habent fieri per contraria. Vbi etiam habentur, ꝙ virtus, & vitium, ex eisdem causis contrario modo acceptis, generantur, & corrumpuntur, quo præsupposito, peto, qualiter peccatum in anima intrauit, & clarum est ꝙ per complacentiam, & delectationem alicuius rei illicitæ, dicente Philo. 10. Ethi. Delectatio tenet operantem in opere. Cum ergo displicentia, & tristitia sit contraria delectationi, & cõplacentię, vt inquit Arist. 8. Ethi. ergo, peccatum quod intrauit in animam per delectationem, ac complacentiam, vt dicitur in c. non est. 15. q. 1. non poterit reijci, & expelli de anima, nisi per displicentiam, & contritionem, quia si vnum est causa alicuius oppositum est causa oppositi primo Poste. & 9. Meth. Item omnis res per quascunq; causas nascitur per eadem, & dissoluitur

Sine contritionẽ impossibile esse saluari, ostẽditur, ratiõnibus, auctoritatib⁹ & exẽplis.

c.1.de reg.iur. Et nihil est tam naturale, quàm vnumquodq; dissolui,eo vinculo quo ligatum est.l.nihil.ff. de reg. iur. Si ergo vis esse saluus, & in gratia Dei,necesse est te per contritionem eijcere de anima omne mortale peccatum,cum gratia Dei,non possit stare in anima, in tali peccato existente,vt probãt omnes theologi,in 1.di.17.& Tho.2.2 q 132. art.3.

2. Ratio. Secunda ratio dicitur beatificationis. Clarum est enim, quòd quælibet anima rationalis Deum videre appetit, in quo simpliciter beatitudo consistit, dicente Augu.13.de tri.c.8.Ad appetendam beatitudinem, quæ in clara Dei visione consistit,natura nos cõpellit. Quo præsupposito, tunc sic arguo, secundum Fran. de Mai. in tractatu de Magdalena. Illud est simpliciter necessarium, sine quo finis haberi non potest, vansi est ergo omne quod suum non attingit finem 3.Phi. Cùm igitur fęlicitas,quæ est vltimus finis hominis, secundum omnes theologos in 4.dist. 49. & etiam habetur in. 1. Ethi. sine gratia Dei haberi non possit. Gratia autem Dei non habetur, nisi per contritionem peccatorum, vt supra patuit, ergo contritio est necessaria ad salutem,& corroboratur hæc ratio per illud quod dicit Chris.in c.non potest,de pe.di.1.Non potest quis gratiam vitę cęlestis accipere, nisi purgatus fuerit ab omni labe peccati.

Confirmatur supradicta ratio. ET q hoc sit verum probatur fundamento,quod ponit Tho. & Commẽtator super.3. de anima di. Sensus non decipitur circa proprium obiectum,sec uatis debitis circunstantijs, quæ sunt dispositio organi,dispositio obiecti, & dispositio medij, pãtet hæc regula. Nam ad hoc q potentia visiua aliquod obiectum compræhendat, vtputa aliquam imaginem,vel figuram tria requirũtur, videlicet quòd oculus sit sanus, & non cęcus,vel turbidus.Item quòd imago sit propinqua, & non valde remota ab oculo,& quòd medietas aeris sit clara,& lucida,& non tenebrosa, inter potentiam visiuam, & ipsum obiectum, seu ipsam imaginem. Quibus præsuppositis,dico

Tria necessaria sunt, ad hoc vt anima Deũ videat. à simili,quòd ad hoc vt anima Deum videat,tria sunt necessaria,videlicet:q oculi animæ,qui sunt intellectus, & voluntas,sint sani,& non infirmi,idest q intellectus careat omni falsitate, & hæresi,& voluntas careat omni inordinato amore. Similiter oportet q obiectum ipsi animæ, quod est Deus secundũ Ric. in 4.di.49.ar.2.q.6.& Tho.1.2.q.3. art. 8. sit ipsi animæ propinquum,per conformitatem voluntatis,& nõ remotum. Itẽ q inter aiam, & Deum, sit quoddã medium lucidum, & splẽdidum, qđ est grã creata,qua mediante, aia Deum videre possit.Qđ si deficiat vna de prædictis dispositionibus, impossibile est q aïa Deũ videat O maledicte peccator quęro a te, si tu habes istas tres dispositiones. Primo vtrum oculi aiæ tuæ sint mundi? Et respondeo illud Eccle.47.Dedisti maculam gloriæ tuæ, tota enim est maculata peccatis, & vitijs. Et põt dici de te illud Treno.4. Denigrata est super carbones facies eius. Secundo quæro à te, nsquid tu sis propinquus Deo obiecto aiæ tuę? & dico, q Deus à te est longe. Longe est enim Deus ab impijs,vt dicit propheta. Ait enim Augu.in li.de natura boni.Peccatum est recessus ab incommutabili bono. Tertio quæro à te, vtrum medium inter animam tuã,& Deum, sit lucidũ? & respondeo,q est tenebrosissimum. Et verificatum est illud Tren.4. Mutatus est in tenebram color optimus.s. aiæ tuæ, & Tren.3. Opposuisti tibi nubem.s. peccati,& non transiut oratio. Cum igitur dicat Augu.vt recitat Magister in 1. sen. di.2.Summum bonum,solum à purgatissimis oculis cernitur.Ergo,o peccatores purgate oculos mentis vestræ, ab oibus vitijs per contritionem: Et lauate maculas animæ vestræ per gemitum,& lachrymas,iuxta illud Esa.1. Lauamini,mundi estote. Ait enim saluator. Matth.5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Si ergo vultis ad vitam ęternam peruenire, ad quam nihil inquinatum intrabit. Apoc. penult, Sed solum ille qui ingreditur sine macula, Psalm.14. Oportet per veram contritionem, & lachrymationem, vel saltem gemitum cordis purificari animas vestras,ab omnibus inquinationibus peccati,& cõsequenter sanctificari. Aqua.n. expiationis sanctificat. Numeri.31. Sicut

cut ergo ministri mensæ principum, an te ministrationis officium lauantur, & ab omni immunditia se expurgant, alioquin abhorrent eos dñi videntes immūdos. Ita nos fideles, qui sumus ministri Christi, quia intrantes ecclesiam accedimus ad mensam altaris, vbi ipse conuiuium parauit. Sibi enim ministramus orationes, & petitiones nostras. Si loti sumus, & mundi, recipit nos libenter; si vero immundi, & fędi fuerimus, nos repellit. Esa 65. Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Et idō antequam vadamus ante eum, debemus abijcere vestes immundas; & loti aquā lachrymarum, accedere ad exercendum ministerium nostrū. Et facit figura Exo. 4. vbi Deus præcepit Moysi dī. Applicabis filios Aaron ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua, indues vestibus sanctis, vt ministrent mihi. Moyses enim figurat prædicatorem diuini verbi, qui est executor, & pronunciator mandatorum Dei. Per filios autem Aaron significantur fideles Christi, quibus prædicator suadere debet, vt venientes ad ostiū tabernaculi, idest ad pęnitentiam, quæ est æternæ vitæ porta, studeant per lotionē lachrymarum, omnes peccati sordes detergere, & veste candida à sacerdote per absolutionem vestiti, audacter ad mensam dñi accedant, & ei propinent laudes debitas, atq; gratiarum actiones. Et sic pulchri, ac placidi apparebunt in conspectu Dei, etiam si primo fuissent multis peccatorum sordibus inuoluti. Ait enim Petrus Rauennas. Quis in seculo peccauit enormius Paulo? Quis in religione grauius Petro? Illi tamen per lachrymarum pœnitentiam meruerunt consequi, non solum ministeriū, sed etiā magisterium sanctitatis, hæc ille. Sicut ergo summe execrabilis est graui morbo laborans, & cognoscens medicinam suo morbo necessariam, si illam nō exercet. Nullus enim ei compatietur, si ipse non compatitur sibijpsi. Ita valde repręhensibilis est peccator laborans mortalis peccati egritudine, si peccatum nō defleat, cognoscens illam posse sanari, & mundari lachrymis compunctionis, & pœnitentiæ, prout exemplariter videtur per illam similes, & maiores peccatores, fuisse mundatos, sicut patuit de Petro, de quo Ambr. super Lucam. Et tangitur in c. Petrus, de pęniten. di. 1. ait. Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. Sed quod defendi non potest, ablui pōt. Fleuit amare, vt lachrymę lauarēt delictū. Et nihilominus peccatū Petri maximū fuit, quia Christum negauit. Debemus ergo & nos ad lachrymarum aquas accedere, & omnium peccatorum nostrorum memores existentes, lachrymas per singula effundere. Et sic purgabitur, & mundabitur anima nostra. Et huius figura habetur. 4. Reg. 5. vbi legitur, q̄ Naamā syrus leprosus existens, a puella Israel serua vxoris suæ suasus, iuit ad Heliseū in Samariam. Et præcepto illius descendit in Iordanem, & septies ibidē lotus, mundatus est, & restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli. Naaman. n. leprosus denotat peccatorē, qui peccati lepra pcussus, eijcitur de sanctorum consortio. Habet tñ puellā seruā ex Hierusalē, per quā significat̄ conscientia oīa videns. Interpretatur. n. Hierusalem, videns Deum. Hęc nāq; suadet dñæ suę, idest aīæ, vt ipse Naaman, idest peccator cōmotus ad contritionē. Naaman. n. interpretatur cōmotio mea, pergat in Samariam. i. ad confessionē, per quā homo coniungit̄ Deo. Samaria. n. interpretatur, coniunctio dño, & accedat ad ꝓphetā Heliseū, q interpretat̄ Deꝰ meꝰ, & denotat sacerdotē gerētē vicem Dei, super confessione peccatoris. Et admonita eius pro peccatis suis doleat, lachrymasq; effundat septies, id est per septē capitalia vitia discurrēdo, & pro illis gemendo, & sic aīa eius innocētiæ restituetur, p ipsas lachrymas, & cōfessionē renouata: vñ Greg. 11. Mora. ait. Qui nescit lugere, quod grauat, proferre non valet, qđ subleuat. Vox compunctionis poros aperit cordis, & pennas virtutū fundit. Cūq; se studiose mens de pterita vetustate redarguit, alacri nouitate iuuenescit. Tertia ratio, qua ꝓbatur necessitas cōtritionis, dr̄ cōpassionis. Cū. n. de peccatis ꝓximorū, teneamur habere displicētiā. Ait. n. glo. sup illa verba. 1. ad Cor. 12. Si quid patit̄ vnum mēbrum, compatiunt̄ ei oīa membra. Nisi doleas de peccatis proximorū tuorum nūquā gaudebis

Exponitur illud. 4. Re. 5. de Naaman.

3. Ratione ostenditur cōtritionis necessitas.

bis, de remissione peccatorum tuorum. Et ideo dicit David. Psal. 18. Ab alienis parce servo tuo, vnde Dominus Iesus, vt habet Luc. 19. Vides ciuitatem, idest animã peccatricem, secundum spiritualem expositionem, fleuit super eam. Ex quo demonstratur, q̃ quilibet debet cõpati, & dolere de peccatis proximi, vt inquit Ambro. in lib. de offi. & 86. di. c. nõ satis, licet hic dolor non possit proprie dici contritio, secundum Tho. in 4. di. 17. art. 2. q. 5. Ergo a fortiori quilibet debet habere displicentiam de peccatis proprijs. Ait enim Aristo. 9. Ethicor. Amicabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus, quæ prius sunt ad seipsum. Et ideo dicitur Eccle. 30. Miserere animæ tuæ, placens Deo. Quarta ratio dicitur exclusionis, sic. Si rex ex modico defectu excluderet filium suum à curia sua, Ergo à fortiori, excluderet seruum ignobilem, per illam regulam. Si de quo minus, ergo, & de quo magis. 2. Topi. Quo præsupposito, peto, an Deus excluderet a cœlesti curia omnes nouem ordines Angelorum, & omnes patriarchas, prophetas, apostolos, martyres, virgines, & confessores, necnon, & beatam Virginem Mariam, si committeret, vel solum vnum peccatum veniale? Et certum est, q̃ sic, dicente August. in lib. de vero cultu. Et si omnes sancti mundi sint in conspectu Dei, tamen si vel minimum, ac leue peccatum, etiam à nobis factum, eis non displiceret, statim ex imperio diuinæ iustitiæ, omnes de celo ruerent, & omnem gloriam, quam possident amitterent, hæc ille. Quod si sic est quomodo possibile est, q̃ peccator consequatur gloriam cœlestem, & ingrediatur regnum æternum, cum macula peccati mortalis, quæ in infinitum est grauior, ac peior, cunctis peccatis venialibus? vt inquit Ric. in 4. di. 16. ar. 2. q. 2. Qui etiam in eadem di. concludit, q̃ si quis centum mille annis staret cum cõplacentia solius culpæ venialis, centum mille annis staret, q̃ non posset videre faciem Dei. Ergo multo magis, si nõ haberet displicẽtiam peccati mortalis. Quinta ratio dicit fructificationis. Videmus enim, q̃ illa terra efficitur sterilis, ad quam non potest aqua irrigationis deduci. Et ibi perditur labor culturæ, quia nõ fructus vtiles producit, sed tribulos, & spinas, quæ non egent humido. Et si interdum fructuosas arbores producit, efficiuntur siluestres, & fructus earum inutiles sunt, agrestes, & sine dulcedine. Et similiter a[n]i[m]a nostra, sine aqua lachrymarum, ex compunctione est terra infructuosa, germinans, ac producẽs punctiones peccatorum, & malorum cogitationum. Et si interdum pducit fructus bonæ cogitationis, non perueniunt ad debitæ maturationis effectum. Quia ad premium patriæ æternæ non attingunt, sed ad medicitatem retributionis sempiternæ. Huius autẽ figura habetur. 1. Reg. 1. vbi legitur, q̃ Elcana habebat duas vxores, quarum vna erat sterilis, s. Anna, altera vero fecunda, s. Fenenna. Festo autẽ sacrificij adueniente, dedit ipse Helcana vxori suæ Fenennæ, & filijs eius, ac filiabus portionem optimam, Annæ vero tristis, vnam partem dedit, debilem, eò q̃ non habebat filios. Quod Anna videns accessit ad templum, vbi multum lachrymata est ante Deũ. Et narrans causam sui doloris sacerdoti Heli, ab ipso sacerdote accepit sobolis promissionẽ. Quæ postmodum concepit de viro suo, & peperit Samuelem prophetam domini. Vnde ipsa gaudens fecit canticum illud. Exultauit cor meũ in domino, &c. Spiritualiter enim per Helcanam qui interpretatur possessio domini, denotatur Christus, in quo consistit possessio beatitudinis nostræ. Nam in ipso est humanitas, & diuinitas, quas homo in patria possidebit. Habet autem duplicem vxorem, s. animam iusti, & peccatoris, quas ambas sibi in baptismo desponsauit. Sed vna earum est fecũda, s. anima iusti, quæ producit continue merita Deo grata. Et ideo optimam à Deo præ omnibus accipit portionem, quia æternæ beatitudinis præmia cõsequetur, & nihilominus recipit in præsenti diuinam gratiã. Sterili vero, idest animæ peccatrici, & impœnitenti, ac carenti lachrymis contritionis. Tristis, hoc est iratus dat miseram portionem, quia bona temporalia tantum. Vnde Anna quæ interpretatur ima, quasi deiecta. Ad seipsam rediens, & considerans miseriæ suæ statum, me-

Exponit illud 1. Reg. 1. de Helcana habente duas vxores.

rore

rore cordis intrinsecus sauciata, lachrymas multas coram Deo ex compunctione effundit. Et sacerdoti, siue confessori narrato angustiæ casu, idest culpa, meretur concipere, & parere Samuelē prophetam domini. Samuel enim interpretatur exauditio gratię dñi. Quia ipsa aīa ob sterilitatis caliginem, prius obnubilata post lachrymarum effusionem, fit lucida & iocunda atq; fęcunda. Ait enim Chrisost. super Matthæum. Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit acceperit. Nullus ab eo dolenter beneficia optauit, qui non impetrauerit. Ipse enim consolatur flentes, curat mœrore languentes, & pœnitentes informat, hæc ille. Et Thobiæ ¶ Sarra filia Raguelis dixit Deo. Post lachrymationē & fletum exultationem infundis. Quia ergo aqua lachrymarum, est necessaria agro cordis nostri, quia sine ipsa efficit sterile, & infęcundum. Ideo David dicebat Deo in persona peccatoris non contriti. Psal. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. s. est sine fructu boni opis. Ea propter quilibet cognoscens se habere cor aridum ad lachrymas, debet eas à dño postulare, & impetrabit. Sicut fecit ille, cui suadebat sacerdos, vt ploraret peccata sua. Qui respondit se non posse flere. Eum autem sacerdos ei diceret, q̄ peteret lachrymas a Deo, & impetraret eas. Ille vocauit notarium coram testibus, & dixit ei. Faciatis mihi instrumētum publicum. Et isti sint testes, q̄ instā ter a Deo lachrymas populo. Et statim in maximas lachrymas prorumpit, inter quas spiritū emisit, & saluus factus est. Si igitur ipsa gratia lachrymarū non habetur, debet à Deo precibus impetrari. Cuius figura habetur Iosue. 15. vbi dr̄, q̄ suadente Othonielle Assæ vxori suæ, vt apud patrem suum conquereretur, q̄ habebat possessionem arentem, & consequenter sterilē Caleph pr̄ eius dedit illi irriguum superius, & inferius Othoniel enim, qui interpretatur signum, denotat rationis iudicium, super signatum Dei lumine, iuxta illud Psal 4. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe. &c. Hoc autem rationis iudiciū suadet aīæ, siue voluntati, di. Ecce cor nostrum aridum est. Suade patri tuo, idest Christo, vt aliud tibi commutet. Caleph enim interpretatur omne cor. Et denotat Christum, qui est omniū cordium inuestigator. Ad ipsum igit̄ si clamabis, dabit tibi irriguum superius, & inferius. Superius per contemplationem cęlestium. Et inferius, per meditationem gehennæ. Vnde ab vtroq; irriguo, deducentur lachrymarum aquæ, irrigantes cor nostrum, & ad fructus pœnitentiæ fęcundantes. De quo inquit Gregor. in registro. Irriguum superius accipit anima, cum lachrymis regni cęlestis desiderio affligitur. Irriguum vero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit, hęc ille. Hos igitur riuulos supplicantibus nobis dabit Deus, quibus durities cordis nostri mutabitur in mollitiem. Ait enim ipse dominus Ezechie. 36. Auferā à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Sexta ratio similis præcedenti, dicitur destructionis. Videmus enim q̄ quando terra multo tempore stat sine pluuia, vermes, & serpentes multiplicantur, in tantum q̄ semina destruunt, & aer ex hoc inficitur. Sed magna tunc subsequente pluuia, vermes, & serpētes moriuntur, & aer purificatur, pestisq; ac infectio remouetur. Et propter hoc ꝓpheta inquit. Psal. 67. Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ. Quæ verba spiritualiter intelliguntur de pluuia voluntaria lachrymarum ex contritione, quæ est necessaria animæ peccatrici. Si enim multum stet sine ipsa pluuia, crescunt in ea vermes, & immunditiæ voluptatum. Serpentesq; auaritiæ, & cupiditatū. Ac infectio superbiæ, & iniquitatum, &c. vitia in tantum destruentia semina nascentia bonorum operum, & cogitationum, q̄ ipsa aīa tota inficitur, & quodammodo marcescit. Et ideo necessaria pluuia lachrymarum ad reparandum tantis malis Cuius figura habetur Gen. 6. Vbi legit̄, q̄ terra erat tota corrupta intantum q̄ dixit Deus. Penitet me fecisse hoīem. Igitur missum est magnum diluuium aquarum, & extincta est vniuersa caro, quæ erat super terram. Et remansit archa super aquas, in qua saluatæ sunt octo personæ. Et positus est arcus in fędus, & a columba portata est oliua virens in archam. Spiritua-

Explicitur illud Iosue. 15 de Othonielle &c.

Sexta ratio cōtritionis necessitatē ostenditur.

Illud Psal. 67. Pluuiā voluntariā declaratur

Illud Gen. 6. exponitur de diluuio.

liter enim per terram infectam, intelligit homo terrenis deditus, qui Deum aggrauare dicitur voluptatibus, & peccatis, vnde inquit illi. Esa. 43. Præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Et tanta infectio crescit ex corruptione tali peccatorum, quod nisi vnda lachrymæ intercedat, non remanebit in anima quicquam boni. Sed si cœlitus mittatur ad cor diluuium lachrymarum extinguetur omnis caro, idest carnalis affectus. Et Deus reconciliabitur, atque arcũ suæ iræ reuoluet, vt non possit nos percutere, corda ipsius arcus, versus terram posita. Et remanebunt octo beatitudines vitæ in anima, quæ remunerabuntur, de quibus dicitur Matth. 5. Beati mundo corde &c. Et columba, idest gratia Dei, portabit oliuam virentem, idest pacem animæ, & conscientiæ tranquillitatem, vnde Chriso. super Matthæum, inquit. Sicut post vehementes hymbres, aer mundus, & purus efficitur: ita post lachrymarum pluuias, serenitas mentis consequitur, atque tranquillitas. Septima ratio dicitur peregrinationis. Periculosum enim est itinerantibus vias inaquosas peragere. Nam itineris labore, membris interioribus calefactis si homo priuetur potius beneficio, est in periculo non paruo. Vnde cum talem quis patitur sitim, inuento fonte ad illum magna alacritate declinat, & refocillatus, totus incedit hilaris vias suas. Spiritualiter, omnes sumus viatores tendentes ad terminum vitæ nostræ, scilicet ad mortem, per quam speramus ad vitam feliciorem peruenire. Sed in hac via præsentis vitæ, propter estum iugis tentationis diaboli succenduntur sæpe membra interiora animæ per consensum, & nisi hoc incendium vnda lachrymarum extinguat, languet anima. Sed refocilata dulcedine lachrymarum, hilariter pergit per viam timoris Dei, quousque perueniat ad regnum consolationis eternæ, quæ diligentibus Deum promissa est. Et figura huius habetur Exo. 17. Vbi legitur, quòd sitientem populum Israel: Moyses percussa petra Oreb, potauit aqua largissima. Et postmodum debellato Amalech peruenit ad montem Synai, vbi cum Deo facie ad faciẽ locutus est.

7 ratio.

Declaratur illud Exodi 17. de percussione petræ Oreb.

Per Moysem enim qui interpretatur assumptus de aquis, intelligitur fidelis Christi, qui ex aquis baptismi a Deo assumitur in filium adoptionis. Tendit namque ille cum populo animæ suæ, & corporis, idest cum omnibus viribus, & sensibus suis ad terram promissionis. i. ad æternam gloriam nobis promissam, & a Christo acquisitam. Venit igitur in Oreb, qui interpretatur siccitas, quia transeuntes vitam præsentem, necesse est interdum callidi hostis tentationibus extuare. Tunc autem petra percutitur virga, & fluunt aquæ, quibus populus confortatur, quando compunctionis lachrymas emittit. Vnde totus fortificatus strenue bellando superat Amalech, idest diabolum. Et hilaris, ac gaudens peruenit ad montem Synai, qui interpretatur celsitudo, per quẽ bene sublimitas celestis denotatur. Vbi Deus loquitur ait lachrymanti benigne, ac se illi præbet in premium. Qui prius ei suum præbuerat auxiliũ, lachrymarum efficacia prouocatus, & quasi coactus, lachrymæ enim loquuntur cum Deo, & eius gratias impetrant, vñ Eccle. 35. dicitur. Nõ despiciet preces pupilli, nec viduã si effundat loquelã gemitus. Lachrymæ. n. viduæ a maxilla eius ascẽdunt vsque ad cęlũ, & dñs exauditor est eius, hæc ibi. Lachrymæ ergo penitentiũ cęlos penetrare dicũtur, & semper ante Dei oculos astant, & pro eis intercedũt. Et ipse Deus eas libenter intuetur. Vnde. Psal. 55. inquit illi David. Posuisti lachrymas meas in conspectu. Et ideo de illo qui a Deo recepit gratiam lachrymarum, dici potest illud Eccle. 15. Aqua sapientiæ salutaris potauit illũ. Octaua ratio dicit defensionis. Videmus. n. ciuitatem obsessam, non esse tutã cũ illi hostes possunt aquã prohibere. Nã sitis est ferro seuior, & armis acrius pugnat. Põt. n. homo ictum sagittæ vitare, scuti protectione vallatus, sed cordis ariditatẽ potu destitutus, sedare nõ potest. Et similiter anima nostra, quæ in vita præsenti multipliciter est obsessa, dicente Bernardo, in quodam sermone. Heu me quid faciam? Quo me vertar? Vndique bella. Vndique tela volant. Et tamen est in tuto habens lachrymas compunctionis. Nam per illas extinguũtur ardentes *8. ratio.*

dentes

dentes hostis tentationes. His vero cessantibus arescunt virtutes, & nequeunt ipsam animam defendere, ac conseruare. Vnde est in periculo tradendi se in manus diaboli. Et potest dicere illud Genesis 8. Diminutę sunt aquę. Figura autem huius habetur Iudith 7. Cum enim Holofernes obsideret Bethuliam, nihil valuit contra ipsam quousque ciuitas abundauit aqua. Sed Holofernes subterranea canalia fecit obturari, & sic ciuitas priuata est aqua. Et tunc filij Israel perterriti, deliberauerunt, substatuto tempore ciuitatem tradere ipsi Holoferni. Per Bethuliam nanque quam inhabitabant filij Israel, intelligitur anima humana, quā inhabitant memoria, intelligentia, & voluntas, in quibus consistit imago Dei. Ergo quamdiu lachrymæ compunctionis fluunt a corde, omnes ciues fortes sunt, idest animæ vires & bonæ operationes. Et ideo Holofernes, idest diabolus studet obturare canalia aquæ. Per tria enim canalia lachrymæ ad animam fluunt. Quæ sunt consideratio cœlestis gloriæ, meditatio infernalis gehennæ, & recordatio præteritæ culpæ, his ergo canalibus apertis lachrymę fluunt, quibus tota animæ familia sustentatur, vnde Cassiodorus, super illud psalmistæ. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes, die ac nocte, ait. Fletus est cibus animarum, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentium, & lauacium culparum, hæc ille. Ex quibus patet ad ipsius animæ in bono conseruationem, & corroborationem, necessarium esse contritionis gemitum, & compunctionem. Est enim lachryma compunctionis, non solum potus animarum, sed etiam cibus, vnde Psal. 79. ait propheta Deo. Cibabis nos pane lachrymarum. Auctoritatibus quoq; probatur esse necessaria contritio peccatorum ad salutem. Ait.n. Bernar. in sententijs suis. Sine contritione peccati, sine dolore culpæ, sine displicentia iniquitatis, & sine amaritudine præteritæ vitæ, nunquam acquiritur cęlestis vita, nec remissio peccatorum. & Tharasius Patriarcha. 22. q. 4. in capitulo actione, dic. Omne peccatum, bonus Deus indulget, si quis tamen ex toto corde doleat, & pœniteat. Item Augu. ad Felicianum, & ponitur. de consec. dist. 4. c. omnis, ait. Omnis qui iam voluntatis suæ arbiter constitutus est, cum accedit ad Sacramentum fidelium, nisi cum pœniteat veteris vitæ, nouam vitam gratiæ inchoare non potest. Et ideo Ezechie. 6. c. de peccatoribus, inquit Deus. Displicebunt sibimetipsis super malis quæ fecerunt, & super vniuersis abhominationibus suis, & 22. c. eiusdem libri etiam ait. Recordabamini viarum malarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis, & displicebunt vobis, in conspectu vestro, & scietis, quia ego Dominus accipiam vos, cum benefecero vobis. Hoc autem ostendit Deus multotiens. Maxime in quadam ciuitate Angliæ, in qua quidam consanguineus episcopi, cū peccare appeteret cum vna formissima puella iudęa, & ipsam sepius solicitaret, Illam respondit. Ita sum a patre meo dilecta, & custodita, vt neq; ego ad te accedere, nec tu ad me venire sine periculo possis, nisi forte venire volueris ī nocte diei passionis Christi vestri. Tūc enim iudęi, qui hic habitant, fluxu sanguinis laborant, circa quem nostro dolore occupati minus alijs intēdere possūt. Et sic voto nostro nocte illa potiemur. Iuuenis autē hoc audiēs, ob amoris magnitudinē Dominicæ passionis īmemor, ac suæ salutis, nocte illa perrexit ad virginem, & voluntatem suam adimpleuit. Pater vero puellę de filiæ suæ custodia solicitus, ante lucem surgens, nec suo dolori parcens ad eius cameram perexit. Cum iuuenem illum in lecto eius inuenisset, atq; episcopū cognouisset exclamauit voce magna dicens. Quid hic agis maledicte Christianę? vbi est fides? vbi religio tua? Iuro tibi, quod si non timerem dominum episcopum, qui est mihi amicissimus cuius tu consanguineus es, nunc te occiderem. Ille autem iuuenis totus tremefactus genuflectens veniam postulauit, atq; cum magna confusione eiectus est. Die autem facta, cum episcopus diuinum in Ecclesiam officium inchoasset, atq; dictus iuuenis ipsi officio interesset. Ecce iudęus, pater puellæ cum turba aliorum iudęorū, ecclesiā cū strepitu intrauit, vt querimoniā de cōsāguineo suo ipso epō propo-

Lachrymæ per tria canalia fluunt ad animam.

Exēplū de quodā pœnitente de suo peccato.

proponeret. Quem ille iuuenis videns, & causam aduentus eius non ignorans. Ad se reuersus, cum contritione peccati sui, leuauit mentem ad Deum dic. Domine Deus meus libera me ab hac confusione, & infamia. Et ego promitto tibi, quòd de cætero te non offendam, & de hoc peccato plene satisfaciam. O magna pietas Dei, mox vt illum contritum vidit, confessionem quam timebat in caput Iudæorum conuertit. Nam cum ad præsentiam Episcopi venissent, statim vt ora ad iuuenis accusationem aperuerunt, omnes obmutuerunt. Videns ergo Episcopus ora eorum hiantia, & nulla verba resonantia putauit quod tali die, & hora venissent, vt diuino officio illuderent. Vnde illos confusibiliter de ecclesia eijci præcepit. Iuuenis autem ille diuinam in se expertus clementiam, completo officio, ad Pontificem accidens, confessus est culpā suā, ac suscepit pœnitētiā. Et postmodum religionem intrauit, in qua laudabiliter, vsq; ad mortem perseuerauit. Illa autem puella, quæ cum pater eius cū dicto iuuene verba faceret, de camera aufugerat, illius exhortatione se Christianam fecit, & baptizata monasterium intrauit in quo deuote perseuerauit. O sancta, & Deo gratissima contritio, quæ lapsum erexit, iudæos confudit, & puellā iudæam ad fidem perduxit. Aliud quoq; mirabile legitur, scilicet, quòd quidam magnus vsurarius grauiter infirmatus, ad se reuersus, & dolens de peccatis suis, Abbatē quemdā sibi familiarem vocari fecit. Cui & dixit. Quia infirmitate pressus, non possum de rebus meis aliter ordinare, atq; vsuras restituere. Omnia bona mea mobilia, & immobilia potestati tuæ subijcio, vt aliena restitui facias, & de alijs bonis meis, quicquid tibi melius videbitur, secundum Deum facias. Et rogo, vt oīa bona mobilia, q̄ habeo, nunc asportari facias. Non enim volo ea post me manere. Postea vero me ad monasterium tuum portari facias. Habebat autem duas archas plenas argenti, & auri, & plurima pignora, vasa, libros, variaq; ornamenta, frumentumq;, & suppellectilem multam. Tunc Abbas videns eum vere contritum, & pœnitentem illi consensit. Et prius omnibus emissis, nouissime

Aliud exemplum.

in feretro ponens infirmum ad monasterium suum illum portari fecit. Qui mox vt monasterium intrauit, spiritum emisit. Abbas vero sine mora pignora reddidit, & vsuras restituit. Multasq; magnas elemosynas, pro anima illius fecit, & residuum in vsum monasterij conuertit. Positum autem fuerat vsurarij corpus, in capitulo monasterij, choris monachorum psallentium circa illud ordinatis. Hora autem in qua monachi pro anima illius attentius, & deuotius orabant. Ecce quatuor dæmones in parte sinistra feretri apparuerunt quorum præsentia, fratres omnes territi fugierunt, vno tantum maturo sene impauido remanente Cœpit ergo ille qui primus dæmon videbatur cantare. Primum versiculum Psal. 35. di. Dixit iniustus, vt delinquat in semetipso, non est, timor Dei, ante oculos eius. Secundus autem respondit, secundum di. Quoniam dolose egit, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Tertius vero ait tertium versiculum. Verba oris eius iniquitas, & dolus, noluit intelligere, vt bene ageret. Quartus autem addidit quartum. Iniquitatē meditatus est in corde suo, astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit. Quibus præmissis concludebant omnes. Ergo suscipiamus eum, quia noster est. Et ecce subito quatuor Angeli a dextris feretri se locauerunt, dæmonibusq; dixerunt. Expectetis etiam canticum nostrum. Et primus ait quintum versiculū eiusdem Psalmi di. Domine in Cœlo misericordia tua, & veritas tua, vsq; ad nubes. Secundus verò adiecit sextum. Iustitia tua sicut montes Dei, & iudicia tua abyssus multa. Tertius autem addidit sequentem di. Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Quartus verò dixit alium versiculum. Homines, & iumenta saluabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Ex quibus concluserunt Angeli. Cum scriptura solui non possit, noster est ille, qui ad Deum confugit, & in ipso in vltima hora sperauit. Et animam suam lachrymis amare contritionis lauit. Igitur Deus de torrente voluptatis suæ potabit illum. Ad quam vocem dæmones territi protinus effugierunt. Monachi

nachi autem de salute illius certificati, ipsum in monasterio honorabiliter sepelierunt. Ex prædictis autem patet, quòd contritio liberat animam de potestate diaboli. Et ideo nos hortatur Apostolus. 1. ad Cor. 7. di. Emundemus nos. s. per contritionem, ab omni inquinamento carnis & spiritus perficientes sanctificationem in timore Domini. Primus enim gradus innocentiæ est, odisse nefanda. c. facientis. 86. dic. Et iccirco propheta, ait. Psal. 96. Qui diligitis Dominum odite malum, & ad Romanos 12. dicitur. Odientes malũ, adhærentes bono. Quapropter inquit Aug. in Epistola ad Vincentium. Quomodo gaudebit te vnquam esse correctũ, nisi prius oderis, & doleas te fuisse peruersum? Idem quoq; Aug. in lib. de verbis Domini ait. Sine odio culpæ, nunquã datur infusio gratiæ. Et faciunt ad prædicta ea quæ scribuntur in c. porto. de pœ ni. di. 1. vbi dicitur. Si peccata sua confiteri, vel mendare noluerint, Deum quæ habent testem, habebunt, & vltorem, q̃ ipsi suæ iniquitatis per voluntariam pœnam vltores existant, tẽpalibus pœnis mutabunt æterna supplicia, & lachrymis ex vera contritione fluentibus, & restringent æterni ignis incendia, hæc ibi. Quã ex re. Iere. propheta 23. c. sui libri dicebat. Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea; & Ioele 2. dicit propheta. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Saluator etiam Luc. 5. inquit Non egent qui sani sunt medico, sed male habẽtes. Non. n. veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam, idest ad contritionem peccatorum, & ad alias partes pœnitentiæ. Et ideo dicitur Iacob. 4. Emundate manus peccatores, scilicet aqua lachrymosæ cõtritionis, & purificate corda duplices animo. Miseri estote, lugete, & plorate. Risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

ET Psal. 7 ait propheta. Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit; arcum suum tetendit, & parauit illum. Debemus ergo facere, sicut Ouidius, qui in lib. 2. de fine titul. inquit. Multa miser timeo, quia feci multa proterue. Exẽpliq; metu, terreor ipse mei, & Lucanus. lib. 2. dicit. Liceat sperare timenti. Nullus. n. est, qui non habeat causam dolendi. Cũ omnis homo sit peccator. 1. Ioannis 1. Et ideo inquit Ouidius. in 2. lib. de remedio amoris. Et quis non causas mille doloris habet? Sed heu, quia in his temporibus verificatum cernimus illud, quod inquit Iuuenalis. lib. 2. di. Maiore tumultu planguntur numi, quàm funera. Et illud quod idem poeta ibidem canit. Ploratur lachrymis amissa pecunia veris. Non sic autem planguntur peccata. Ideò inquit Aug. & ponitur de pe. di. 3. c. sunt plures. Recte pœnitens, quicquid sordis habet, oportet, vt abluat, saltem lachrymis, mentis, sed satis est durus, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeũt declarare. Sed sciat se culpabiliter durum, qui deflet dãna temporis, vel mortem amici, & dolorem peccati lachrymis non ostendit. Nõ itaq; quis se excuset non habere fontem lachrymarum, cum nonnunquam lahrymis ostendat dolorem amore temporalium, hæc ille.

Exẽplis, & similitudinibus pbatur q̃d peccator cõtritionem habere dẽt.

VLtimo probatur exemplis, & similitudinibus, quòd debemus habere contritionem. Legitur enim in lib. de proprietatibus rerum, quod est quædam auis, quæ vocatur auis Paradisi, ob insignem eius pulchritudinem cuius pennę sunt mirabiles, adeo vt nullus color eis desit, vox adeo dulcis, quòd in homine gaudiũ, & deuotionem excitat, hæc auis statim vt capta fuerit, continue plangit, & gemit inconsolabiliter, donec libertati donetur O anima Christiana tu es illa auis Paradisi pulcherrima, varijs Dei gratis circundata, dum es in gratia, & sine peccato. Et ideo quando capta es a dæmone per laqueum peccati, debes plorare per contritionem cordis quousq; libereris. Vt sis de illis vere contritis, qui dicunt illud. Esa. 59 Quasi columbæ meditantes gememus. Columba enim habet gemitum pro cantu Et similiter pœnitens debet lachrymando cantare pulchrum cantum, sex notarum. I. Vt. re. mi fa. sol. la. In quibus notis denotantur sex cõditiones verę pęnitentis. Prima est vt desinat male facere, & proponat diuina præcepta semper s[...]uare canens cum propheta. Psal.

Similitudo de aĩa, & aue Paradisi.

Psal. 118. Vtinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas iustificationes tuas. Secunda, vt cum amaritudine contritionis meditetur diligenter peccata sua, iuxta illud. Esa. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Tertia, vt totam spem suam ponat in Deo, credens se saluandum meritis crucifixi, ac dicens cum Paul. ad Gala. 6. Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Quarta, vt faciat dignos fructus pœnitentię, vt præcipitur Matth. 3. & Luc. 3. ita quòd dicere possit cum Psalmista. Feci iudicium, & iustitiam. s. contra peccata, non tradas me calumniantibus me. Item vt imploret misericordiam diuinam, dicens cum Psalmista. Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam, & iustificationes tuas doce me. Quinta, vt soluat vincula peccatorum, per confessionem dicens animæ suæ illud. Esa. 52. Solue vincula colli tui captiua filia sion. Sexta, vt pœnitentiam suam, & omnia alia bona opera faciat; non timore mortis, vel pœnarum inferni principaliter, nec etiam ex vanagloria, vel alio malo fine, sed ex charitate, & amore Dei, atq; ad eius gloriam, & laudem cantans, & dicens, cum Psalmista. Laudationem Domini loquetur os meũ: & benedicat omnis caro nomen sanctum eius, in seculum, & in seculum seculi. Ad prædicta autem de necessitate contritionis optime facientem, accipe aliam similitudinem. Legitur in historijs Romanorum, quod cum Titus filius Vespasiani existens in castris Hierosolimæ, audisset Vespasianum patrem suum de totius senatus voluntate, ad imperij dignitatem sublimatum, tanto affectus est gaudio, quod subito membrorum corporis fortitudine destitutus, ex apertione venarũ, omnia eius membra contracta sunt. Qua propter quidam medicus prudẽtissimus causam ægritudinis recognoscẽs, requisiuit si in toto orbe esset aliquis emulus, cuius nomen Titus nominari abhorreret, & intelligens quendam Iosephum nomine adeo Tito exosum, quòd in sua curia nullus eum nominare audebat. Fecit eum clam venire, & statuto die, mensam lautissimam ante oculos Titi iussit præparari, pincernasq;, & dapiferos iubere omnes adunari, mandauitq; occulte omnibus, vt nullus ad præceptum Titi obedire præsumeret. Sic autem omnibus ordinatis, emulum Titi fecit cum omni honore, & imperiali magnificentia, ad mensam collocari, & sibi a seruitoribus officiosissime deseruiri. Quod Titus conspiciens statim ira magna velut ignis cœpit accendi, mandabatq; suis hominem illũ occidere. Et cum nullus sibi pareret, sed potius inimico suo gratiosius seruiret, in tantum succensus est ira, vene restrictæ sunt, ex qua restrictione, prorsus contraria primę apertioni venarum, omnia eius membra contracta cõsolidata sunt & pristine sanitati restituta, quapropter illum inimicum de cætero amplius non habuit, sed potius eum sibi in sincerum amicum copulauit. Qua similitudine patet, quòd qui vult sanari a peccatis, quæ per complacentiam, & delectationem in anima sunt introducta, oportet omnino, quòd in se recipiat displicentiam, & tristitiam, quæ ipsi complacentiæ, & delectationi est pęnitus contraria, & illius expulsiua.

Similitudo ad peccatorũ cõtritionẽ faciens.

Aliam similitudinem ponit philosophus lib. 6. de proprietatibus rerum di. quod anguis se sentiens graui morbo vel senio aggrauatum, plurimis diebus abstinet a cibo, & ieiunat, vt sic pellis eius facilius a carne relaxetur. Deinde gustata quadam herba amarissima, vi illius herbę, statim prouocatur ad vomitum, & euomit totum humorem virulentum, qui fuit causa suæ infirmitatis. Et tandem vt cutem rigidam mollificet, in aquam se balneat, ac humectat, & sic foramen angustum quærens, & cum quadam violentia transiens, pœnitus se decorticat, & sic soli expositus, se desiccat, & in carnis superficiæ, nouam cutẽ recuperat, sumptisq; viribus clarius postmodum videt, fortius rapit, & auidius comedit. Spiritualiter ad istud propositum Christus nobis suadet Matth. 10. di. Estote prudentes sicut serpẽtes, quasi dicat. Sicut anguis morbo, vel senio grauatur, ita anima per peccatum spiritualiter infirmatur, propter quod dicebat propheta. Miserere mei Domine quoniam infirmus sum. Et ideo peccator, vt exemplo ser-

Similitudo de angue morbo, vel senio aggrauato, & de peccatore.

serpentis sanetur, primo debet per absti nentiam carnem suam domare, & humi ditates carnalis concupiscentiæ desiccare. Deinde gustet herbam amarissimam iuxta illud. Iere.31. Pone tibi amaritudinem. &c. scilicet displicentiam, & contritionem peccatorum, qua euomet peccata per integralem confessionem, & sic recipiet spiritualem sanitaté, dicente psalmista. Os meum aperui, scilicet, in confessione, & attraxi spiritum, scilicet, salutis. Item debet animá suam balneare aquis lachrymarum. iuxta illud Esa.1. Lauamini, mundi estote transumptiue in c.lauamini. de pœni.di.3. & intrare per angustá portam pœnitentię, de qua ait Saluator. Matth.7. Intrate per angustam portam. &c. & sic deponere veterem pellem consuetudinis prauæ, & induere nouum hominem, & renouari in vita. iuxta illud ad Roma.12. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, & accedere ad eum solem iustitiæ, qui ait. Ioannis 8. Ego sum lux mundi, & sic illuminabitur, & pristinam recuperabit sospitaté. Ex quibus etiam similitudinibus patet, qualiter contritio, & displicentia de peccatis, cuilibet est necessaria ad salutem. Exemplo etiam Dauid idem declaratur. Qui cum tria horrenda peccata commisisset, videlicet adulterium, homicidium, & proditionem, nequaquam potuit vnquam à Deo veniam peccati inuenire, quoadusq; peccatum sibi displicuit & cordialiter detestatus est, di. secundi. Regum 12. Peccaui: vbi gl. ait. Cum enim sanctus vir verbum, peccaui, expressit, tunc veré peccati sui odium, & displicentiam ostendit. Ex qua displicentia, statim audiuit prophetam Nathan a Deo missum, sibi dicentem. Dominus transtulit peccatum tuum a te, & ideo ex tunc omne peccatum semper odiuit. Propterea dicebat. Omnem viam iniquam odio habui, & legem autem tuam dilexi. Exemplo igitur istius sancti Dauid, quisque debet peccata sua detestari, vt tandem mereatur ab Angelo eum custodiente audire. Dominus transtulit peccatum tuum a te. De hoc etiam exemplo habetur in capitul. ponderet. & in capitul. vt constitueretur. 50. dist. & secunda quæstione septima. §. item cum Dauid, & de pe. distinctione secunda denique. & dist. tertia capitul. Dauid. & capitul. totam. & c. ille rex.

Exẽplum de Dauid.

ALiud exemplum ponitur in legenda sancti Bernardi, qui transiens per Papiam, coniurauit quendam dæmoniacú, qui coactus asseruit in se habere tres malignos spiritus, quorum nomina erát. Claudens marsupium, & claudens os, & claudens cor. Et cum sanctus Bernardus quæreret, quæ officia haberent: Respondit primus. Ego habeo officium inducendi homines ad furta faciendum, vsuras, & iniustitias, & postmodum induco totis viribus facientes talia, vt nunquam restituant, quod & faciút, propter quod innumerabiles ad infernum perduco. Secundus vero dixit. Et ego ò Bernarde habeo officium inducendi homines, & mulieres, ad faciendum multa peccata sine rubore, & verecundia, deinde induco eos, vt eá præ verecundia non confiteantur, & propter hoc innumerabiles damnantur, & præcipue mulieres. Tertius vero dixit. Et ego ò Bernarde habeo officium proponendi hominibus magná misericordiam Dei, vt peccent, sed postquam peccata multiplicauerint, induco eos ut de ipsis non habeant contritioné, & displicentiam, proponens eis seuerissimam iustitiam Dei, propter quod cadút in magnam duritiam cordis, obstinationem, & desperationem. Et sic sine vera contritione morientes, quasi infiniti dánantur. Quapropter exclamat August. in quodam sermone contra has diaboli suggestiones, dic. Magna est pietas Dei, quæ sola compúctione peccata dimittit. Et iterum plus placet Deo cordis contritio, quam totius mundi peregrinatio. Ea propter omnibus debet summe displicere peccatum, sicut displicebat psalmistæ, qui ait. Iniquitatem odio habui, & abhominatus sum. Ipse enim cognoscebat eius malignitatem. Interdum namque experientia docet aliqua esse abhominabilia, q in expta, placibilia esse iudicat, vñ peccator corruptú appetitú hñs & solá peccati delectationé, superficialiter attendens, illud amat, & sibi placet. Sed consummato peccato, sentiens intrinsecam

Peccatũ vt bus displiceat dicit hocq; exẽplis ostẽditur.

feram eius amaritudinem per remorsum conscientiæ, & considerans pœnam æternam infernalem ei debitam, illud debet magnopere detestari,& eijcere per cōfessionem. Cuius figura habetur 2. Reg. 13. In Amon filio Dauid qui in tantum amabat sororem suam Thamar, sicq; ei placebat, vt quasi moreretur ob eius amorem. Sed postquam cognouit ipsam, in tantum abhominatus est eam, vt nullatenus posset ipsam videre, & maius erat odium, quā prius fuisset amor. Ideo vocato puero suo, fecit eam eijci, & excludi, a se. Spiritualiter enim per Amon significatur peccator, per Thamar verò culpa peccati mortalis. Nam peccator diligit culpam ante commissionem, propter delectationem quam ibi habet, vel habere sperat. Sed illa consumata, & eius intrinseca amaritudine percepta, ac sequēti pœna considerata, debet illam abhominari, statimq; per famulum suum.i. per puram confessionem ipsam eijcere à thalamo animæ suæ, & illam plus odire, q̃ amasset prius. Ad quod Ezec. 18 hortatur Deus peccatores dic. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris,& non erit vobis vltra in ruinam iniquitas, proijcite a vobis omnes præuaricationes vestras in quibus præuaricati estis,& facite vobis cor nouum,& spiritum nouum,& quare moriemini? quia nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur,& viuat. Reuertimini ergo,& viuite. & Augu. in sermone ad hæremitas, dicit. O fratres mei, sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita & nunc exhibete membra vestra, seruire Deo in sanctificationem. Primo. n. cor quòd mala cogitauit,& concupiuit, pœniteat,& doleat, ac oculus fleat, os sine intermissione oret, aures audiant verbū Dei, manus elemosynam porrigant, peregrinos suscipiant, infirmos foueant, nudos induant, pedes veniant ad ecclesiam, genua flectentur, & laborent, quia sicut nullum fuit membrum, quod peccando Deo non displicuerit, ita nullum sit mēbrum quod pœnitentiam non patiatur condignam. Et in alio sermone idem ait. Omnis qui per pœnitentiam deleuerit peccata sua, iam Angelicæ felicitatis particeps est Ipsa namq; pœnitentia, medicamentum est vulneris, spes salutis per quā peccatores saluantur, per quam Deus ad misericordiam inclinatur. Dum autem pœnitētiam feceritis fratres, fundite pro peccatis lachrymas cordis, & corporis. Nunquid non lachrymando Petrus a Christo respicitur? Nunquid non Maria veniam meretur? Nunquid non Martha lachrymis sanatur? Nunquid non Cananea exauditur? Nunquid nō Lazarus ad vitam reuocatur? Laua ergo faciem tuā lachrymis, percute pectus, exalta vocem tuam confitendo, & annuntiando sacerdoti peccata tua. In alio quoq; sermone ad eosdem etiam dicit. Simus ergo tā tum proni ad lamenta, & fletum, quantum fuimus ad culpam audaces. Qualis fuit nobis ad peccandum intentio, talis sit ad pœnitendum deuotio; grauissima peccata, grauissimis lamentis indigent. O compunctio quam sancta, quàm admirabilis prædicaris. Tu spirituale lauacrū es, tu stimulus per quem Deus ad hominem inclinatur, tu ligamen per qđ Deus fortiter restringitur. O compunctio sancta, sine qua, adultis nō valet baptismus, sine qua, ad iudicium Domini corporis recipitur. Sine qua, infructuosa est omnis confessio,& omnis satisfactio est inanis. O vitalis nauicula, per quam naufragus redire potest ad portum salutis. O aqua salutaris, per quam omne peccatum destruitur. O via infallibilis, per q̃ ad Paradisum peruenitur. O spirituale conduculum, per quod de inuio ad viam transitur.

Illud de Amon Reg. 13. exponitur.

PARS SECVNDA,
Huius sermonis, de contritionis diuersitate.

PRO secundæ partis declaratione, quæritur quæ sit differentia inter cōtritionē,& attritionē, & Respondeo secundum Ricar. Th. & omnes alios theo. in 4. dist. 17. Quod sicut in materia libus,& corporalibus attrita esse dicuntur, quæ aliquo modo sunt comminuta, licet non perfectæ, contrita vero quando omnes partes simul, & perfecte tritæ sunt. Sic in spiritualibus attritio significat quandam displicentiam de peccatis,

Quodnā sit discrimē inter attritionē;& cōtritionem.

Sed non perfectam, contritio vero perfectam. Et idem habetur in summa confess. lib. 3. tit. 34. q. 18 Item dicit Ricar. noster vbi supra art. 1. q. 1. quòd sicut in materialibus dicitur durum, quod non cedit tactui Et secundum philosophum. 4. Metha. Dicitur frangi quod diuiditur in partes magnas, & comminui, quod diuiditur in partes paruas. Ita per quandam similitudinem in spiritualibus, dicitur cor hominis durum, quamdiu diuinæ inspirationi se tangenti nó cedit, sed obuiat persistendo in affectu peccandi, cui inquit Apostolus ad Rom. 2. Secundum duritiam tuam & cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iusti iudicij Dei. Frãgi vero dicitur, qunado a peccato recedere incipit, quamuis nondum plenè ad Deum conuersus sit. Conteri vero quando in eo totaliter destruitur affectus peccandi. Ista autem tria. s. indurationem, siue obstinationem, attritionemq;, ac cótritionem, videre possumus per tria exépla. Primum est, quia semen iactũ in terram duram, & non scissam, & grassam, nó crescit. Iactum vero in terram scissam in partes grossas paruum fructuum reddit. Sed iactum in terram cultam, & minutatim fractam, multum fructũ affert. Cor igitur obstinatum, est tanquam terra dura, quæ nullum fructum facit. Cor verò attritum, est tanquam terra in grossas partes scissa, quæ paruum fructum reddit. Cor autem contritum, est tanquam terra minutatim trita quæ multum gignit. Secundum exemplum est, quia species aromatica si est integra redolet parum. Si vero frangitur, multum redolet. Si autem conteratur redolet plurimum. Et similiter cor hominis integrum, & durum, & coram Deo non redolet, sed fœtet. Scissum vero per quandam attritionem redolet, sed parum. Contritum autem per vehementem dolorem redolet multum. Tertium exemplum est, quia de grano integro, non potest fieri panis. De grano vero grosso modicum trito, fit panis sed non sapidus. De grano autem minutatim contrito, fit panis sapidus, & delicatus. Et similiter de corde integro, & duro, non potest fieri panis Dei, sed panis diaboli. De corde autem attrito, & si panis fiat, tamen non multum sapidus

Tribus exẽplis ostenditur induratio, attritio, ac contritio.

2. Exẽplũ.

3. Exemplũ

est. De corde vero cótrito fit panis Dei sapidus, Angelis delicatus, & pœnitentium nutritiuus, dicente Psalmista. Cibabis nos pane lachrymarum. Sciendum quoque, quòd contritio est vnguentum confectum ex herbis vilissimis, & immũdis, ac fetidis, idest peccatis ex voluntate mala natis, sed recollectis in conscientia, quam in horto proprio, quas herbas peccator radicitus omnes simul extrahit ita, quod nec radix in mala voluntate, nec folia idest opera permanent, sed omnia contũdit in mortariolo cordis, & ex his succũ male delectationis penitus extractum igne doloris decoquit, & sic vnguentum vtilissimum conficit, quo omnia vulnera peccatricis animæ curantur, & sacrificium Deo suauissimum offertur, dicẽte propheta Psal. 5. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum, Deus non despicies. Sicut etiam vnguentum confectum ex myrra corpus a corruptione, & putrefactione conseruat, sic amarus dolor de peccatis animam purgat, & conseruat ab impuritate peccati, & a corruptione, & redolet coram Deo. Vnde contritus peccator dicere potest illud Eccle. 24. Quasi myrra electa dedi suauitatem odoris. Ad confirmationem autem prædictorum dicit magister Alex. de Ales. in 4. parte summę, in tractatu de contritione, quòd in contritione pœnitentiæ, tria sunt attẽdenda. s. quod conteritur, a quo conteritur, & ad quid conteritur. Quod cóteritur est cor peccatoris, quod est tanquam vas fictile repletũ veneno peccati, Iuxta illud Deu. 32. Fel draconum vinum eorum. Secundum, idest a quo conteritur, est duplex molla, vna superius eleuans. s. spes veniæ ex consideratione diuinæ misericordiæ, & bonitatis, & amor ipsius Dei ad contritionem inducens. Alia deorsũm deprimens. s. timor pœnæ, ex consideratione diuinæ iustitiæ. De his autem mollis dicitur. Deut. 24. Non accipies loco pignoris, inferiorem, & superiorem mollam. Et Esa 47. scriptum est. Tolle mollam, & & molle farinam.

Contritio assimilatur etiam vnguento.

In cõtritione tria sũt attẽdenda.

Sciendum ergo, quod vt inquit Alex. de Ales. in 3. parte summæ, in tractatu pœnalitatibus assumptis. q. 4 & magister

gister senten.in 3.dist.34.Quadruplex timor inuenitur.s.mundanus,seruilis,initialis,& filialis. Filialem timorem habét beati in patria,qui est quædam reuerentia paterna, quam habent erga Deum,vt filius erga patrem. Initialis est timor quem habent illi, qui conuertuntur ad Deum, timentes eum offendere principaliter amore charitatis, & dilectionis. Seruilis,autem est quem habent illi, qui abstinent a peccatis propter pœnam, & timorem iustitiæ diuinæ. Mundanus autem est ille,quem habent homines,ne aliquid perdant, vel quem habent de terribilibus. Et addit magister in fine prædictæ distinctionis,alium timorem, qui dicitur naturalis,siue humanus,qui fuit in Christo temporis passionis. Nûc ad propositum reuertendo, dico secûdum Ale. de Ales.in 4.parte summę.in tractatu,de pœnitentia in generali. Et sanctum Bonau.in 4.dist.14.art.2.q.2.& Ricar. ibidé art.4.q.2. quod pœnitentia nostra causatur a duobus, prima causa effectiua est Deus. Nisi enim Deus ad pœnitentiam cor peccatoris moueret, nullus de peccato pœnitentiam ageret, vnde.Io.14 dicit Dominus. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Et ibidem etiam dicit.Sine me nihil potestis facere. Alia causa pęnitentiæ est voluntas nostra,& liberum arbitrium,quia vt inquit Augu. in lib.de libero arbitrio.Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te, voluntas auté nostra,& liberum arbitrium,vt in pluribus inclinatur ad faciendum pœnitentiam. Primo ex timore, & in paucis ex amore a principio,vt dicuntur prædicti doctores,& magister senten.in 4.dist. 14. tamé ad hoc vt sit vera pœnitentia, necesse est quod non solum fiat propter timorem, sed etiam propter amorem Dei,& patrię cœlestis adeptionem,vt dicit Aug.de pe. di.7.c.nullus. Et in lib.de pœnitentia dicit. Dolendum est,& dolore purgádum, non solum quia peccauit;sed etiam quia se virtute priuauit, & Deum offendit. Sciendum ergo,quòd pœnitentia quæ fit ex solo timore seruili,& displicétia quæ habetur ex eo, dicitur attritio, & nó contritio. Illa autem displicentia,quę prouenit a timore initiali,& amore Dei,dicitur contritio. Nam adeo cor conterritur,quod totus affectus peccandi effundi tur ab eo. In attritione auté ex qua frangitur vas in partes maiores, remanet de odore,colore, vel sapore veneni peccati in ipso, quia non est effusus totus affectus peccandi. In contritione verò,contrito vase in minimis partibus, nihil remanet in eo coloris, odoris, vel saporis peccati. Et hoc est tertium, quod ponit Alex.de Ales.s.ad quid conuertitur cor, quia ad effundendum totum peccati venenum,& omnem affectû. Ex quibus omnibus apparet, quòd si quis habet displicentiam de aliquibus peccatis, & de aliquibus non, iste non est contritus, sed solum attritus. Vnde non poterit consequi indulgentiam peccatorum suorum; Deus. n. vult totum cor hominis contritum,& non partem, vnde Prou.23.inqt. Fili præbe mihi cor tuum. vnde Prosper. in lib.epigrãmatum dicit. Larga Dei pietas veniam non dimidiabit: Aut nihil, aut totum te lachrymante dabit. Item si quis sit male contentus de peccatis præteritis, non tamen abstineat in futurum ab illis, vel ab alijs mortalibus, talis licet aliquo modo possit dici, attritus ratione illius displicentiæ, non tamen vllo modo est contritus: vnde Smaragdus inquit in c. ille pœnitentiam.de pe.di.3. Ille pœnitentiam digne agit, qui sic præterita mala deplorat, vt futura iterum non cómittat. Nam qui plangit peccatum suû, & iterum admittit peccatum, est quasi quis lauet laterem crudum, quem quanto magis abluit, tanto magis lutum facit. & Isido. in lib. de summo bono. & in c. Irrisor eadem di. dicit. Irrisor est non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. & Aug. in ea di. in c. pœnitens. ait. Si adhuc facis, certe non es pęnitens. Ad idem facit capitulum lauamini. & capitulum. inanis,& capitulum, qui ad missa,& capitulum, & baptizantur. & capitulum, in callum. eadem. di.

Timor est quadruplex.

Pœnitentia á duob⁹ cãsatur.

ITem ex superioribus patet, quod licet bonum sit timere Deum, quia scriptum est. Prou. 1. Initium sapientiæ est timor Domini. & Prou. 8. Timor Domini odit malum. & 13. Timor Domini bonus est, qui autem timet Deum, in pace versabit. & 14. Sapiés timet, & declinat a malo.

Siquis solû ex timore seruili dimitteret peccatum, & solû pœnæ euitan-

de causa, peccatorũ dolorem haberet, esset attritus, nõ contritus.

malo. Et idem habetur. 15. & 16. eiusdem libri. & Ecclesiastici 1. dicitur. Timor Domini, expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Ecclesiasti. 2. scriptum est. Qui timent Dominum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas, & iterum ibidem. Qui timent Dominum custodiunt mandata illius. & 21. eiusdem libri dicitur. Qui timent Dominum, conuertitur ad cor suum. Tamen si quis solum ex timore seruili dimitteret peccare, & haberet displicentiam peccatorum, tantummodo propter euitationem pœnæ, talis solum esset attritus, & non contritus. Ideo hortatur Dominus Matthęus tertio, ad pœnitentiam faciendam ex amore Dei, & vitæ æternæ dicit. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum Cœlorum, & non dixit, effugietis enim pœnam ęternam. Illa ergo est contritio, quæ est formata charitate, & amore virtutis, de quibus duabus displicentijs loquitur. Oratius in Epistola ad quintum dicit. Oderunt peccare boni, virtutis amore. Oderunt peccare mali, formidine pęnę. Dicunt ergo theo. in 4. distinctione 17. quòd attritio prouenit à gratia gratis data, contritio verò a gratia gratum faciente, & ideo solum attritus non est in gratia Dei, sed ille, qui est contritus. Dicunt tamen theolo. vbi supra, maxime Ricar. noster ar. 2. quęstione tertia, quod facienti quod in se est, Deus facit attritionem effici contritionem. Deus enim seipsum alicui negare non potest, secundæ ad Thimo. 2. si tamen eum quærat toto mentis affectu. Et ideo nullus excusari potest si non habuerit contritionem, quia ex suo defectu remanebit. Sicut si quis esset in domo vndique radijs solaribus circundata, sed ex omni parte clausa. Si enim non illuminatur sibi imputatur, quia potest si vult fenestram, & ostium aperire, & consequenter lumen recipere, licet radius solis non sit in sua potestate. Item licet non sit in facultate agricultoris, quod crescant fructus & semina, quia hoc est a virtute superna & influctia cęlesti, tamen si ager non fructificet, cultori imputabitur si agrum non purgauit, & disposuit, quia hoc in potestate sua fuit. Item Papa dans indulgentiam visitanti aliquam ecclesiam, quæ indulgentia non est in potestate nostra, quia tamen actus, idest ire ad ipsam ecclesiam per quem sequitur actus indulgentiæ, est in nostra facultate. Ideo si non habuerimus ipsam indulgentiam non eundo ad visitandam dictam ecclesiam, merito nobis imputabitur, non Papæ. Et sic est in proposito. Nam quamuis esse in gratia non sit in potestate hominis recipientis, sed solum in potestate Dei tribuentis, quia tamen homo potest in actum, & in opus exire, scilicet, in peccati detestationem, per quam ei Deus vult dare gratiam, si ipsam non receperit ex sua negligentiam, sibi tantum imputandum erit. Dicit tamen Petrus de Palu. in prædicta di. quòd si quis inuenerit, qui non posset esse male contentus de aliquo crimine, debet facere quod in se est, vt dolere possit, & saltem esse malecontentus, & dolere, quod dolere non potest, & Deus eum adiuuabit, sicut fecit mr magistri sentẽtiarum, & magistri decretorum, ac magistri historiarum ecclesiasticarum, quæ ex damnato choitu habuerat hos tres filios, & quia erant tam excellentes viri, non poterat esse malecontenta, quòd eos genuisset, etiam cum peccato, cui summus Pontifex dixit, quod saltem esset malecontenta, quod malecontenta esse non posset.

Nõ habens attritionẽ, excusari nõ põt cũ hoc ex defectu suo proueniat.

Quis dolor de peccatis requiratur ad contritionem.

Sciendum quoque iuxta sententiam Petri de Palude, vbi supra. & beatus Thom. eadem distinct. argumen. secundo, q. 6. & Raym. in summa sua, vt etiam refertur insumma confes. lib. 3. tit. 34. q. 19. quòd quilibet vere contritus debet habere dolorem particularẽ de quolibet peccato mortali, de quo recordatur. De alijs autem de quibus non recordatur, sufficit habere displicentiam generalem, & vniuersalem. Et debet adeo esse malecontentus, quod potius eligere debet mortem, quàm peccare mortaliter, vt inquit Thom. in suo quolibet, non tamen debet descendere in speciali ad hanc pœnam, vel ad aliam, imo stulte faceret si quis seipsum, vel alium sollicitaret super huiuscemodi particu-

ticularibus pœnis, vt etiam inquit Innocen & Allanus, vt habetur in summa confessorum eod. libro, & titulo, quæstione 26. vbi etiam dicitur secundum Ansel. in libro de similitudinibus, quòd quis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in Paradiso cum culpa, si fieri posset. Sciendum etiam secundum Petrum de Palu, in 4. sentent. distinctione 17. quòd dolor, & displicentia de peccato necessaria ad contritionem, sufficit quòd sit in parte intellectuali, & in voluntate, quia hæc displicentia semper est in potestate hominis, non autem dolor sensibilis, vel lachrymarum. Et hoc etiam inquit Thom. eadem distinctione articul. primo, quæstione secunda. Et sanctus Bernardinus, in quodam sermone de contritione, vt enim inquit philosophus secundo. Phi. Voluntas hominis semper est in libertate vsque ad mortem, vt etiam ait Bernardus, in libro de libero arbitrio. & Augustinus in libro 15. de ciuit. Dei. capitul. decimo. Non sic autem est in potestate hominis flere, & sensibilitate dolere. Et cum hac opinione concordat Host. vt etiam habetur in summa confessorum eod. libro & titulo, quæstione 22. Et hæc contritio dicitur sufficiens, vt inquit sanctus Bernardinus, vbi supra. De qua ait glo. super Psalmu 50. Vbi est vera contritio, scilicet, displicentia voluntaria, & rationis ibi est vera omnium peccatorum remissio. Debet tamen homo ad dolorem sensibilem, & lachrymationem se prouocare, quantum est possibile, vt patet per Augustinus de pe. distinctione prima, capitul. quem pœnitet: & si non potest, de hoc ipso debet dolere, & disponere potius omnia mala in futurum tolerare, quàm vni peccato mortali consentire. 32. quæstione quinta, capitul. ita ne. Item notandum secundum Petrum de Palu. vbi supra, & etiam omnes theo. in quarto, distinctione 17. quòd quis debet tanto magis dolere de vno peccato, quàm de alio, quanto illud peccatum est grauius. Et ideo dicit Raymund. in summa in titul. de pe. §. 18. quod cum grauedo peccati mortalis, etiam vnius solius sit summa, & infinita, cum sit contra summum, & infinitum Deum, argumentum. in §. atrox. insti. de iniurijs. & in capit. cum il-

Quæ displicentia sit ad contritionē necessaria.

Quātò grauius est peccatū tanto magis q̃s de eo dolere debet.

lorum. §. nos tamen. de sententia excommunicatione. Et cum vnum solum peccatum mortale excludat ab infinito bono & mittat ad infinitum malum. de pe. distinctio. quinta, capitul. fratres, deberet quis etiam propter vnum solum mortale peccatum dolere in infinitum, si esset possibile, propterquod si funderet quis lachrymas ad æqualitatem aquæ maris, non posset condigne dolere, tamen dolenti quantum potest Deus veniam dabit, vnde tanto magis debet conteri, & dolere, quanto grauiora, & plura commissit peccata. Et ideo Iohel. 2. Conuertimini ad me dicit Dominus, in toto corde vestro in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra: transumptiue de pe. distinctione prima capitul. quem pœnitet. Ideo dicit Raym. vbi supra, quod contritio dicitur quasi simul, & ex toto tritio, quia totum cor quasi teritur, & conteritur, ac scinditur præ nimia angustia, & dolore peccatorum, vnde cor contritum est velut monticulus pulueris lateritum, idest peccatorum in mortario conscientiæ puluerizatorum. Si autem quis non conteritur in hoc mundo, & non habet integram displicentiam, postea habebit sine fructu in alio, iuxta illud Ecclesiasticus. 27. Conteretur cum delinquente delictum, quia in inferno conteretur in puluerem, non tamen vt aliud vas fiat, iuxta illud Psalmi primi. Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus a facie terræ. Et Sapien. quinto. dicitur de damnatis. Pœnitentiam agentes, & præangustia spiritus gementes. Debet ergo contritio esse modo tali disposita, vt de grauioribus peccatis grauior fiat pœnitentia, & doloris afflictio. ideo Hierony. ad matrem, & filiam in gallijs commorantes ait. Putride carnes, ferro curantur, & canterio venena serpenti no curantur antidoto, quod satis dolet maiori dolore expellitur, hæc ille. Et idem in epistola ad Amandum presbyterum, dicit. Non est medicine culpa, sed vulneris, cum crudelitati clementi non parcit medicus vt parcat, sciuit, vt misereatur. Qua ex re inquit Franciscus de May. in sermone de contritione Magdalenæ dicens. Maxima, & pœnosa egritudo, cura maxima ing; Deu. quoq;

15. dicitur. Pro mensura peccati erit, & plagarum modus. Cyprianus etiam in Epistola ad fratres de pœnitentia agenda, inquit. Quam magna delinquimus, tam grauiter defleamus, alto vulneri, diligens, & medicina non desit, pœnitentia minor crimine non sit, & Hieronymus in quadam epistola, dicit, peccator ergo qui sibi non parcit, a Deo illi parcetur, & si futuras gehennas perpetuas in hoc par uæ vitæ spatio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberabit. Grandi plage, alta & prolixa est opus medicina, grã de scelus, grandem habeat satisfactioné hæc ille. Planctus autem contriti, & pœnitentis triplici planctui debet assimilari, scilicet, planctui matris vnigenitum plangentis, iuxta illud Ieremias 6. Luctum vnigeniti fac tibi luctum amarum. Item planctui draconis, & struthionis, iuxta illud Micheæ secundo. Faciam plãctum velut draconum, & luctum quasi struthionum. Nam dolorosior planctus inter omnia animalia rationalia est planctus, qui fit pro morte vnigeniti. Inter animalia vero irrationalia est planctus draconis, & inter volatilia est planctus struthionis. Quia igitur peccator perdidit animam suam, ideo debet plangere ad instar mulieris vnigenitum plangentis. Vnigenita enim est anima eius, quia vnam tantum habet. Si enim duas animas haberet posset vna perdita super alia consolari. Secundo perdidit caput suum idest Deum, & ideo debet plangere ad instar draconis, qui quando elephas caput eius conterit magnum plan-ctum facit, perdidit etiam omnia sua merita, & ideo debet plangere ad instar struthionis. Struthio enim oua sua in puluere calido derelinquit vt foueantur ibidem. Sed rediens, & a bestijs illa conculcata reperiens magnum vlulatum facit. Oua autem sunt merita nostra, quæ tunc dæmones conculcant quando ad animam per consensum intrant, iuxta illud Iob 20. Vadent, & venient super eum horribiles, & ideo peccator debet plangere, & dicere cum Psalmista. Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo.

Modus cognoscẽdi an

O Deuoti Christiani vultis, quod ostẽdam vobis quando estis contriti, & quando attriti? Accipite duas similitudines. Prima est, nam si monticulus laterũ conteratur in puluerem, si quis incedat super illum, remanet ibi vestigium pedis etiam postquam pertransijt. Si autem illi lateres solummodo sint attriti in magnas partes, ibi non remanet aliquod vestigium pedis si supra incedatur. Ita in his qui solum sunt attriti, si superaddatur confessio, statim post Pascha nullum remanent vestigium confessionis, nec bonæ voluntatis, sed redeũt ad peccata pristina. In contritis autem remanent signa etiam post Pascha, & per totum annum. Illi ergo, qui solum attriti confitentur in quadragesima dicunt, credo in Deũ, post Pascha autem. Carnis resurrectionem. In quadragesima dicunt. Gloria Patri, & Filio, & spiritui sancto, post Pascha verò. Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Alia similitudo est. Nam iste monticulus puluerizatus, & contritus, si super incedat nullum emittit clamorem nec facit strepitum, si autẽ solummodo sit attritus in multas partes magnas, si quis super incedat strepitũ facit, & ita in proposito. Nã contritus, si sibi detur pœnitẽtia licita a confessore, nõ murmurat, nec clamat aut recalcitrat. Attritus verò solũ, reddit se difficilẽ ad pœnitentiã suscipiendã. Imo murmurat, & spernit eã. Et possumus dare aliã similitudinẽ. Nã sicut vas bene plenũ vino, si digito percutiatur, non emittit strepitũ. Sic bene cõtritus, qui est plenus grã Dei, si pœnitẽtia tãgatur a cõfessore nõ clamat, vas aũt vacuũ si percutiatur digito, fortiter sonat. Sic attritus, qui est Dei gratia gratũ faciente, vacuus, ad pœnitentiã iniunctã cõtra cõfessorẽ exclamat. Non sic ergo faciatis ò deuoti Christiani, sed seruate consilium Salomonis. Prou. 4. dicentis. Fili accipe disciplinam patris tui. & Prou. 15. dicit. Stultus irridebit disciplinã patris sui, q̃ autem custodit eã, sapientior erit, & ibidẽ. Non amat pestilens eũ, qui se corripit, cor aũt sapiẽtis omnem correctionẽ accipiet, & Psal. 2. dicit Dauid. Appræhendite disciplinã nequando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Facit ad hæc capitulum nullus. de pe. dist. 1 & Greg. in mora. dic. Iustum est vt peccator tanto maiora inferat

simul cõtriti, vel attriti p quosdã similitudines.

2. Similitudo.

3. Similitudo.

ferat sibi lamenta per pęnitentiam, quanto maiora sibi intulit damna per culpā: & Chrysost. de pe. dist inctione prima. §. ecce nunc. & dist inctione tertia, capitul. perfecta, inquit Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufficere, & Ambrosius, in capitul. medicina de pe. dist inctione prima, ait Qui culpam exagerauit, exageret & pœnitentiam, maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Facit ad hoc. §. ex his. de pe. distinctione prima, vbi Hierony. inquit de peccatore. Præteritas delitias per quas Deum offenderat, vitæ austeritate compenset. Et etiam super Leuiti. & de pe. di. 1. §. econtrario, idem Hiero. ait. Pro qualitate peccatorum qualitas operatur pęnitentiæ, atque bonorum.

Sacerdos potest in pœnitentijs dispēsare cōsiderata criminis, ac personæ qualitate.

VNde inquit Hostien. in summa in ti. de pœnitentijs & re. quòd pro quolibet peccato mortali, regulariter deberet imponi pęnitentia septem annorū. 33. q. 2. c. hoc ipsum. & §. sequenti. & 26. q. 1. c. prædicandum, vbi glos. Tamen potest sacerdos in pœnitentijs dispensare, considerata criminis quantitate, & qualitate personæ, dignitate, ac conditione, sexu, officio, paupertate, infirmitate, debilitate, consuetudine, complexione, societate, causa, animo, & voluntate, & sic pro arbitrio pœnitentias taxare, & imponere. Et hęc est communis opinio, quòd pęnitentiæ sunt arbitrariæ, vt etiam inquit Anto. de Butr. in capitul. si quis. de furtis Et probantur prædicta in c significauit. & c. omnis. § sacerdos. de pe. & re. & in c. sicut dignum. de homicidio. & c. transmisse. de eo qui co. cosan vxo. suæ. & 26. q. 6. c. tempora. & de pe. dist. 1. c. mensuram. Et de conse. dist. 3. c. de pœnitentibus. Caueat tamen sacerdos ne sic arbitretur, vt vilis fiat auctoritas ecclesiæ, & potestas clauium contemnehtur. capit. absit. 50. distinctione. Facit capitulum, & iniusta 23. quæstio. 4 Et capitulum. loci. 35. q. 8. & capitulum. si quis præpostera. dist. 50 hæc Host.

Nullus dēt pœnitētiam rōnabilē sibi iniunctā respuere.

EX quibus oībus auctoritatibus patet, ꝙ quis non debet respuere pęnitentiam sibi iunctam pro satisfactione peccatorum, hoc idem probatur per distinctionem quam ponit Ric. in 4. dist. 18. ar. 1. q. 5. in corpore quæstionis, vbi ait. Cū quæritur vtrum quilibet pęnitens teneatur tentione necessitatis recipere, & explere pęnitentiam sibi pro satisfactione peccati a confessore iniunctam. Respondeo, ꝙ aut confessor iniungit pniām rōnabilem, & discretam, aut irrationabilē, & indiscretam. Si secundo modo, pęnitēs non tenetur eam recipere, quia sacerdos talē pęnitentiam iniungendo abutitur clauibus ecclesiæ. Si autem primo modo iniungat, dico, ꝙ tentione necessitatis tenetur ipsam recipere, & pro viribus implere, aliter peccat mortaliter, si scienter & ex deliberatione, & absq; legitimā causa dimittat. Si autem pęnitens sentiat pęnitentiam sibi nimis grauem, & ad obseruandum periculosam, sua infirmitate pēlata, debet ad illum eundem confessorem vel ad alium, quando illum habere non potest humiliter recurrere, & alleuationem, vel commutationem petere, & confessor concedere, etiam si videat, quod pęnitentia alleuiata non sufficiat pro satisfactionem peccati Tutius est enim reseruare pœnitentem in purgatorio puniendum, quam ipsum exponere periculo cadendi in mortale peccatum, propter pœnitentiæ transgressionem, hæc Ric. ad literam, & idem tenet Ray. in sum. in ti. de pe. & re dicꝫ sacerdos debet inducere q̄tum pōt peccatorē ad implendā pniam, ostendendo ei. magnitudinē peccatorū, tamē nō debet imponere ei nisi talem pęnitētiā quā verisimiliter possit portare: vnde di. Host. in summa, ꝙ sacerdos nullatenus debet permittere peccatorē desperatum recedere propter nimiam pęnitentiam. 26. q. 6. c. si præsbyter, sed potius imponat vnum pater noster, vel aliquid leue, & ꝙ alia bona quæ fecerit, & mala quæ tolerauerit, sint ei in pęnitentiam, & idem dic. Ray. in summa. & Guliel. addens. Consulo, quòd ad vitandam inobedientiam, & transgressionem talibus iniungatur parua satisfactio sub pręcepto. Et in hoc concordat. Th. in 4. dist. 19 & Inn vt etiam ponitur in sum. cōfes. eo lib. & tit. q. 135. ad finem, quòd autem pęnitens teneatur facere pęnitentiam rationabilem confessoris, probatur per capitulum omnis. de pe. & remis. vbi dicitur. Et iniunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, quod & probatur

batur fundamento quod ponit Philosophus. 2. & 4. Topicorum dicens. Si de quo minus videtur in esse,& in est, ergo & de quo magis. Sed ponamus, quòd aliquis sit infirmus corpore, & profecto pro recuperanda corporis sanitate omnia faciet sine contradictione, quæ ei medicus imponet, vt si præcipiat ei radere capillos, abstinere a cibis aliquibus, & à vino, quòd non vadat ad aerem in platea, quod oculos teneat coopertos, quòd non luxurietur, & huiusmodi, si ergo hoc facit pro sanando corpore, quod est quid vile in comparatione animæ, nam anima melior est omnibus corporibus, & animæ bonum, omnibus prævalet corporeis bonis, capitulo cum infirmitas. de pe. & re. & capitulo, solite. de maioritate, & obedien. Ergo multo magis debet obedire medico spirituali in remedijs sanationis animæ suæ. Sed heu quia totum oppositum fit. Nam medicus spiritualis, idest, confessor mulieri spiritualiter infirmæ, præcipiat, quòd capillos vanos, & mortuos, ac cornua artificiata deponat, vestimentaque vana, & nimis preciosa monilia, quod dimittat tripudia, & correas, & impudicas societates, quod oculis honestis incedat, & huiusmodi, nequaquam vult acquiescere, sed contra confessorem mille excusationes, argumenta, & rationes, atque mendacia opponit. O mulier insensata: O mulier vana, & fatua, veh tibi, veh tibi, quia præponis corpus tuum, quod est saccus vermium animæ tuæ, quæ est imago, & similitudo Dei. Similiter si quis vir ad mortem infirmetur, & medicus ei dicat, quod oportet eū exbursare centū aureos pro faciendo electuario, sine quo non potest recipere sanitatem, certum est quòd nō solum centum sed etiam mille si tot habebit exbursabit, pro recuperanda corporis sanitate, attestante. Iob secundo, capitulo dicente. Pellem pro pelle, & cuncta quæ possidet dabit homo pro anima sua, idest pro vita conseruanda. Sed si cōfessor medicus eius spiritualiter præcipiat ei, vt aliena restituat, adulteram, & concubinam dimittat, & huiusmodi, nequaquam vult obtemperare: sciant ergo tales omnes, quod eorum confessio est infructuosa, & omnino inutilis ad salutē, ex quo pro salute animæ illud facere recusant, quod pro conseruanda corporis sanitate nequaquam recusarēt. Ideo inquit Augu. in lib. de pe. & ponitur de pe. dist. 5. c. consideret, ponat se omnino pœnitens in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, vt omnia eo iubente paratus sit facere, pro recuperanda vita animæ, quæcunq; faceret pro euitanda corporis morte, & hoc cum desiderio, quia vitam recuperat infinitam, quæ est Deus, cum gaudio enim facere debet immortalis futuris, quæ faceret pro differenda morte moriturus, hæc ille. O igitur infelix peccator, considera, quòd si esses infirmus corpore, ad præceptum medici reciperes amaras medicinas, & multa remedia sensualitati cōtraria, & aliquando incisionem patereris, & decoctionem, & pro animæ salute recusas, vel modicam pœnitentiam sustinere. Et ideo contra tuam stultitiam exclamat Ouidius 2. de remedio amoris. Vt corpus redimas, ferrum patieris, & ignes: Vtque animo valeas, quicquam tolerare negabis.

Alio quoq; fundamēto probatur hęc veritas, quod ponit philosophus. 3. Topi. dic. Minus malum eligibilius est maiori malo. Quæ veritas habetur. 13. di. c. duo mala. licet cautissime omnino sint præcauenda, tamen si periculi necessitas perpetrare vnum ex his compulserit, debemus resoluere, quod minori nexu noscitur obligari. Greg. quoq; 35. lib. moral. & ponitur. 13. dist. in c. nerui. ait. Cum mens inter minora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato aditus patet, minora semper eligantur, quia & qui murorum ambitum vbique ne fugiat clauditur, ibi se in fugā pręcipitat, vbi breuior murus ingeritur hæc ille patet hæc regula. Nam si proponatur alicui, aut mors, aut perditio temporalis substantiæ, & necesse sit, quod omnino vnum ex his eligat, clarum est, quod præeliget tanquam minus malum, temporalem substantiam perdere, quàm vitam amittere. Quo præsupposito certum est, quod Deus proponit hoī pro satisfactione peccati duplicē pœnā, videlicet aut tpalē in hoc mūdo, aut purgatoriā in alio quod dico de his, qui moriuntur cōtriti. Et hoc

Cū mai⁹ malum sit fugiēdū, De⁹que duplicem pœnam pro satisfactione, homini cōtrito proponat, s. vel in hoc mūdo, vel ī purgatorio, ista a cōfessore iniūcta respui non debet, cū sit minor.

habetur de pe. distinctio. 1. c. medicina. Et sunt verba Gregorij, & alias allegatur capitulum. medicamentum. §. si peccatum. vbi inquit. Nequaquam igitur vnquam peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Et Augustinus 25. di. capit. qui in aliud, dicit. Qui in aliud seculum distulerit fructum conuersionis, prius in futuro purgabitur igne purgationis, hic autem ignis, & si non sit æternus, miro tamen modo grauis est, superat enim omnem pœnam, quam vnquam passus est aliquis in hac vita, vel pati potest, hæc ille: & Ricar. noster in 4. distin. 20. arti. secundo, quæstione prima, in corpore quæstionis dicit. Ignis purgatorius animas affligens magis læsiuus est, & afflictiuus omni nostro igne, qui tamen inter cętera elementa magis est afflictiuus. vnde nulli dubium esse debet, quin pœna purgatorij sit grauior simpliciter, quàm omnis simul pœna istius mundi hæc Ricardus. Ideo inquit August. in libro de peu. & ponitur de pe. distinctió. septima capit. nullus Studeat ergo quisque sic delicta corrigere, in præsenti vita, vt post mortem non oporteat eum talem pœnam tolerare, sed adde, quòd si in hac vita non habueris contritionē, & displicentiam peccatorum tuorum, ibis ad faciendum pœnitentiam æternam in inferno, quæ nunquam finietur. Ideo dicit Ecclesiasticus 7. capitul. sui libri. Humilia valde spiritum tuum ad disciplinam idest ad pęnitentiam a confessore datam quoniam vindicta carnis impij, ignis, & vermis. Audi terribile exemplum. Legitur enim in vitis patrum, quòd cum quidam sanctus pater Deum obnixe rogaret, vt ei ostenderet quantam pœnam habeant illi, qui de peccatis suis pœnitentiam facere nolunt, statim permittente Deo apparuit ei quidam mortuus, cathenis igneis ligatus, lamentabiliter clamans, & dicens. Cum pœnitentiam de peccatis facere noluerim in præsenti sæculo, ecce quòd in inferno me satisfacere oportet, & profectò contentus essem stare tot annis in igne inferni, quot sunt guttæ maris, & insuper tot annis dietim ascendere, per arborem rasorijs plenam, à terra vsque ad Cœlum attingentem, quot sunt guttæ aquæ maris. Et post hæc omnia Deus me liberaret, & ad vitam æternam perduceret. Sed veh mihi, veh mihi, veh mihi, quoniam impossibile est. Nam cum stetero tot annis in inferno, quot sunt guttæ aquæ maris, adhuc restabunt mihi totidem anni, quot prius. Et quando stetero mille vicibus tot annis, quot sunt guttæ aquæ maris, adhuc me oportebit ad primum annum reincipere, & sic nunquam satisfactio mea finem habebit. Et quod mihi contigit, eueniet omnibus pro peccatis suis in hac vita satisfacere nolentibus. Et his dictis disparuit. Aliud quoque exemplum refert Beda in libro de gestis anglorum, de quodam mortuo, qui restitutus fuit vitæ, & statim fugit ad Heremum, & ibi flebat, & iugiter suspirabat, cellamque ibi fecit iuxta fluuium congellatum, & vestitus in illo se balneabat, & eggrediens permittebat vestimenta congellari ad carnem, & postea balneum calidissimum intrabat, & in hac tam arduissima pœnitentia, vsque ad mortem continue die noctuque perseuerauit. Cum autem de his a videntibus argueretur, respondebat flendo, & pectus percutiendo dicens. O si vidissetis quæ ego vidi, hæc, & maiora vos faceretis. Dico enim vobis, quòd pœna præsens omnium sanctorum, & martyrum, & omnis pœna quæ est in purgatorio, nihil est in comparatione pęnarum æternarum inferni, quas ego vidi. Deinde clamabat, facite pœnitentiam, quam si non facietis in hoc mundo, vbi cito finietur, postea eam facietis in inferno, vbi nunquam finem habebit. Et hoc sufficiat pro secunda parte nostri sermonis.

Exēplum de quodā damnato.

Aliud exemplum.

PARS TERTIA.

De contritionis vtilitate.

QVANTVM sit vtile habere contritionem de peccatis, patet per Alexander de Ales. in quarta parte summæ, in tractatu de contritione, qui dicit. Per contritionem peccatorum statim acquirit remissionem, & veniam

Multas vtilitates nobis affert cōtritio quarum prima ē re-

missionē peccatorum. veniam ipsorum. Et idem tenet Thom. & communiter omnes theolo. in 4. distinctione 17. & Raymund. in titul. de pe. §. 19. incipit. qualiter autem. Quod sola cordis contritione peccatum dimittitur cuilibet adulto, dum conteritur, & proponit ab illo abstinere, & ab alijs in futurum, & de illo confiteri, & satisfacere, secundum iudicium ecclesiæ. Et hoc probatur de pe. distinctione prima, in capitulo magna. vbi Augustinus ait. Magna est Dei pietas, vt ad solam promissionem peccata dimiserit, mundum pronunciatore, & tamen Deus iam exaudit in corde. Dicit ergo. Raymund. vbi supra, quòd dicet quidam alij dixerint, conditionaliter fieri remissionem per cordis contritionem. scilicet si postea confiteatur, & satisfaciat argumentum de pœ. distinctione tertia capitulo sane. in fine. Vnde Ambrosius in libro de Paradiso. & de pe. distinctione prima capitul. non potest, dicit. Non potest a peccato iustificari quisquam, nisi fuerit peccatum ante confessus. Tamen primam opinionem communiter approbant doctores, tanquam veriorem. Et patet per exemplum Lazari, quem primo suscitauit Dominus ad vitam, quàm a discipulis solueretur. Ioannis 11. Item per decem leprosos, qui antequam venirent ad sacerdotes, in via mundati sunt. Lucæ 17. & Psalmo 31. dicit Dauid. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei, dixi idest in animo firmiter proposui, hæc ille. Et probatur per capitulum sicut. el primo de pe. distinctione prima vbi dicitur. Luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti. Et idem tenet Hostien. distinctio. quòd in contritione dimittatur peccatum, quando fit cum proposito confitendi, & satisfaciendi, si tamen postea tempore debito, non sequitur confessio, & satisfactio, peccatum quidem dimissum non reddit, sed mortaliter peccatis, qui omittit idem ponitur in summa confessorum libro tertio titulo 34. quæstione 27. Ex quibus omnibus concluditur, quòd si quis quandoque in aliquo articulo necessitatis possit saluari

Cōtritio si- sola contritione, sine actuali confessione, nunquam tamen saluabitur sine proposito implicito, vel explicito confessionis: *ne proposito cōfitēdi nulla est.* Si ergo quis conteritur sine proposito confitendi, satisfaciendi, & abstinendi, contritio nulla est. Si autem cum proposito, peccata ei dimittuntur, sed si postea non confiteatur, peccata ei dimissa non redeunt, sed nouum peccatum mortale committit, propter transgressionem præcepti, & tenetur de illo peccato confiteri, & de omnibus illis, quæ ei per contritionem dimissa fuerant, quæ non fuit suo tempore confessus, aliter est in statu damnationis. Si autem non habeat facultatem confitendi, ipsa sola contritione saluatur. Patet per exemplum, quod legitur in Cronicis ordinis Minorum, vbi dicitur, quòd cum quidam frater Bartholomæus eiusdem ordinis egregius prædicator, contra quoddam peccatum feruenter prædicaret, mulier quædam quæ illud commiserat, tanto dolore compuncta est, quòd subito spiritum exhalauit. Tunc frater Bartholomæus imposuit populo, vt oraret pro illa mortua, vt Deus super hoc suum beneplacitum reuellare, scilicet, quare esset mortua. Illo ergo sancto Fratre, & alijs orantibus, dicta mulier à mortuis resurrexit, & dixit, quod ad iudicium diuinum euocata, propter compunctionem fuerat à pœna æterna liberata, sed vt dictum peccatum confiteretur, fuerat ad vitam reuocata, & dixit inter alia, quòd eadem hora qua obierat, sexaginta millia hominum in diuersis partibus mundi obierant, de quibus tantum tres purgatorium intrauerunt, cæteris in inferno sepultis, & excepto vno fratre minore, qui per purgatorium, transiens sine dolore, acceptis duabus animabus, duarum personarum, quæ ei confessæ fuerant, cū eis Paradisum ascendit. Aliud quoque exemplum, quod per contritionem quis acquirat remissionem peccatorum, & vadit ad statum salutis, recitat Petrus de Palu. in 4. senten. dist. 17. vbi ait. Quod in ciuitate Lugduni repertum est a fodientibus fundamentum cuiusdam palatij vnum caput, cuius os, dentes, lingua, & labia erant recentia, & audierunt ab eo vocem dicentem. Ite ad Episcopum vt huc veniat ad saluandum vnam animam.

Exemplū de quodā muliere cōtrita.

Aliud exēplum.

mam. Igitur Episcopus veniens interrogauit quis esset, & quid vellet. Respondit caput. Ego fui iudex legum, & vixi virtuose, prout melius potui, & circa officium meum neminem offendi, quia nullum consilium falsum dedi, nunquam feci contra iustitiam, nunquam legem extorsi, gentilis fui, & absque baptismo decessi, quia nondum institutus fuerat baptismus. In fine autem vitæ meæ dolui de omnibus peccatis meis. Quapropter quia ad me non peruenerat lex Dei per quam possem saluari: Misericors Deus animam meam reseruauit in hoc capite. Nunc ergo præcor ex quo tempus aduenit, vt me baptizes. Nam suscepto baptismo anima mea volabit ad Cœlum, & hoc caput redigetur in cineres. Statim ergo Episcopus cum suo clero afferri fecit aquam baptismi, & prædictum caput baptizauit, anima vero illo volauit ad Cœlum, & caput in cineres redactum est.

Aliud exēplū ostēdēs p cōtritionē remitti peccata.

Aliud etiam exemplum legitur in Cronicis ordinis nostri. Videlicet quòd semel prædicante quodam fratre nostro in Missa post Euangelium quædam mulier coram omnibus surrexit di. volo tibi frater confiteri. Cui ille respondit; quiesce donec prędicauero, & Missam finiero, sed aliquantulum post hæc, iterum illa surrexit; & confiteri postulauit, cui frater idem respondit quod prius. Tunc illa inclinato capite, subito mortua est; quod videns frater valde admiratus dixit populo, oremus omnes cum fide, & deuotione Dominum Iesum Christum, vt istius mulieris misereatur. Facta autem oratione mulier illa surrexit, & coram omnibus loquuta est dic. Satis bene est mihi, quia Dominus vidit cor meum, & contritionem meam, & ideo fecit mihi misericordiam, tunc dixit frater, ergo ego peccaui, quia non statim te audiui, cui illa. Non, quia ignorabas casum meū, & propter bonum prędicationis, & Missæ, te Deus excusatum habuit, & adiecit hoc scias pro certo, qđ hodie mortuus est frater Ioannes de ordine tuo, & portatus in Paradisum, cui Deus donauit omnes animas illorum, qui erant in purgatorio, quas in vita sua audierat in confessione, hoc ego vidi cum essem ibi, & his dictis anima eius requieuit.

Per cōtritionē oīa peccata et grauissima remittuntur.

PRædicta etiam per beatum Thomam in quarto distinctione 21. articulo quinto, quæstione prima, & Alexander de Ales, in quarta parte summæ, in tractatu de iustificatione impij, vbi probant, quòd per veram contritionem omnia peccata, quamuis magna, & horrenda remittuntur, maxime quia contritio est dolor, quia gratia gratum faciente informatus. Sed gratia gratum faciens primam culpam delet. ergo &c. Vnde Sedulius poeta de lachrymis contritionis loquens ait, Culpa fugit, cedunt lachrymis delicta refusis. Dicit quoque glosa super illud Psalmo quinto. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cordis contritio est sacrificium, quo peccata soluuntur, & Isidorus ait. Compunctio est humilitas mentis annihilans peccatum, & Origenes Omilia quarta, inquit. Quanto amplius compungimur, tanto amplius peccatorum relaxantur vincula. Ex quibus omnibus patet prima vtilitas contritionis, quæ dicitur remissionis, scilicet, peccatorum, siue culpæ. Secunda autem vtilitas dicitur dimissionis, scilicet, pœnæ æternæ pro mortali peccato debitę, quę mutatur in temporalem. Quod sic probatur, culpa mortalis deletur per contritionem vt supra probatum est, sed cuius est delere causam, eius etiā est delere effectum necessario ei coniunctum, cum igitur pœna æterna, necessario sit adiuncta peccato mortali, vt effectus suę causę sequitur, quod si culpa deletur per contritionem, etiam pœna æterna deletur. Vnde dicit Alexander de Ales, vbi supra, quod licet dolor contritionis sit finitus, tamen contritio ipsa habet virtutē infinitam ex gratia gratum faciente, qua informatur, & ideo valet ad deletionem culpæ, & pœnæ æternæ, ac infinitæ. Ex quo etiam infertur, quod per contritionem fit ablatio pœnæ temporalis eadem ratione, & a fortiori, quia secundum Augu. Quæcumq; patimur, peccata nostra meruerunt. Imo secundum Alex. vbi supra peccans mortaliter, non solum penā ęqualem æternā, sed etiā penā redactionis ad nihilum, vnde cū eo Deus agit misericorditer, ipsum non anihilās. iuxta illud Tren. 3. Misericordię Dñi, q̄a non sumus cōsumpti: cū igitur vt patuit, p contritionem

tionem deleatur culpa, & tollatur pœna æterna. A fortiori per eandem tollet & temporalis, nam plus acceptat Deus interiorem cordis affectum, q̃ exteriorē actum: sed per actus exteriores pœnitentiæ absoluitur homo ab omni pœna temporali. Ergo multo magis per effectum interiorem. s. contritionis, qñ s. est magna, & cum dolore sensibili, & actualiter frequentata, vt ait Alex. vbi supra. Quæ quidem contritio secundum eundē doctorem, posset esse tanta, q̃ remitti faceret totam pœnam temporalem. Et propter hoc inquit Glosa, in c. mensuram. de pe. di. 1. q̃ tantam contritionem posset sacerdos perpendere in homine, q̃ nullam satisfactionem exteriorē sibi imponeret. Vnde sciendum secundum Alexā. vbi supra, & Petrum de Palude, & Tho. in 4. dist. 17. & alios theologos ibidem, vt etiam habetur in summa confessorū, lib. 3. ti. 34. q. 28. q̃ aliquis posset habere tantam contritionem de peccatis suis, q̃ Deus parceret sibi omnem pœnam quā meretur in purgatorio portare, ita quòd si moreretur sic contritus habens propositum confitendi, iret recto tramite ad Paradisum. Et hoc tenent Arch. in c. qui bona. 17. q. 1. in sua magna additione. Recitat etiam Cæsarius, quòd prędicante quodam sacerdote de peccatis, & pœnis inferni, quædam mulier simplex exclamauit ad eum di. Domine, quid fiet de concubinis sacerdorum? Ille vero cognoscēs ipsam esse simplicem, respondit. Nunquam saluabuntur, nisi clibanum ardentem ingrediantur. Audiens autem hoc mulier illa, quæ & ipsa erat concubina sacerdotis non in ioco accepit verba ipsius. Vnde cum quadam die doleret de peccatis suis, accenso clibano, cum magno dolore, & contritione suorum peccatorum ingressa est flammas clibani, nullo ibi tunc præsente, clausoque ostio statim mortua est. Post hęc visa est à multis prope locum astantibus, de ore ipsius clibani ascendere columba alba ad celum. Stupefacti vero de visione venerunt ad clibanum, & inuenerunt fœminam mortuam, quam extraxerunt de flammis, & tanquam sui corporis interfectricem extra sacrum sepelierunt. Volens autem Deus ostēdere mortem illam non ex malitia, sed ex obseruātia fuisse, cā delis ardentibus ipsius tumulum illustrauit. Multis hoc miraculum videntibus, volens ostendere, q̃ contritio cum obseruantia prædicatoris sibi valuit ad salutem. Nam statim recto tramite ad celū perrexit. Recitat quoq; prædictus Cesarius, quòd Parisius quidam scolaris habens enormia, & horribilia peccata, cum priori sancti Vitalis vellet cōfiteri, tanta fuit in corde ipsius contritio, & suspiria in pectore, ac singultus in gutture, & in oculis lachrymæ, vt vox deficeret, nec aliquid proferre posset. Dicente ergo ei priore prædicto, vade, & scribe peccata tua. Ille scripsit, & rediit, & cum non posset voce proferre, cedulam illam scriptam dedit priori, in qua erant descripta peccata tam grauia, quòd de licentia ipsius scolaris dictus prior ad habendum consilium illam Abbati ostendit. Quam ipse Abbas respiciens, & nihil in ea scriptum reperiens dixit priori. Quid possum hic legere cum nihil scriptum sit? Quod videns prior stupens dixit Abbati. Scias pro certo illum iuuenem sua peccata in hac cedula scripsisse, & me illa legisse. Sed vt video, misericors Deus contritionem suam aspexit. Tunc Abbas, & prior iuueni dixerunt. Cōfide fili quia Deus, & tibi omnia peccata tua dimisit. Et cum restituissent sibi chartam albam in signum dimissionem peccatorum, ipse cum magno gaudio recessit ab eis, lachrymæ enim veræ contritionis mundauerant animam eius ab omnibus peccatis, & serenam fecerant eam. Ait enim Chriso. super Lucam. Sicut vbi vehemēs himber prorumpit fit serenitas, sic lachrymis effusis apparet tranquillitas, & parit caligo reatuum. Et ideo de Magdalena inquit Gregor. super Lucam. Quia turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiæ cucurrit. Lachryma igitur est fons diuinæ misericordiæ peccatum extinguens, & infernale incendium, vt patet de pe. di. 1. capitulo, porro. Vnde legitur in vitis patrum, q̃ beatus Arsenius fuit rogatus a fratribus simul congregatis, vt diceret eis aliquod verbum edificationis. Qui flens dixit. Pio-

Exemplum de quodam muliere cō trita de peccatis.

Aliud exemplum.

Producant oculi vestri lachrymas, & cõburant corpora vestra ne in æternum comburantur. Item ibidem dicitur, quod senex quidam flebat inconsolabiliter dicens, se audisse voces innumerabiles frequenter dicentes, Veh nobis, quia non fleuimus. Prædicta etiam de remissione peccati quo ad culpam, & pœnam virtute contritionis probantur, per aliud exemplum quod legitur de quodam sancto Eremita, qui intelligens sororem suam esse meretricem, perrexit ad eam conuertẽdam. Quod illa audiens, protinus iuit obuiam fratri, & ab eo cõuersa, & de peccatis suis contrita, sequæbatur illum ad eremum, vt faceret pœnitentiam, in via autem cor ipsius præ dolore, & contritione peccatorum scissum est. Vnde illi eremitæ reuelatum fuit à Deo, quod ad vitam peruenerat sempiternam, virtute contritionis ab omni macula, & pœnâ purgata. Recitat quoq; Iacobus de vitriaco, quòd fuit quædam iuuencula, quę cum patre suo peccabat. Mater vero hoc sciens filiam dure redarguebat. Qua propter illa indigna matrem interfecit. Sed postquam pater hoc malum sciuit, filiã odio habuit. Quod illa cognoscẽs patrem dormientem suffocauit. Et postmodum publica meretrix est effecta. Accidit autem quadam die, quòd quidam seruus Dei ipsa præsente locutus est valde profunde de misericordia Dei, ostendens eam esse maximam, & infinitam. Facto vero sermone, illa iuit cum magna contritione ad ipsum prædicatorem, & quæsiuit ab eo di. Est ne misericordia Dei tanta quantum, prædicasti hodie? Cui ille. Est etiã multo maior, quàm dici possit. Tũc illa iam contrita inquit. Audite confessionem meam, & date mihi pœnitentiã, quia si verum est quod dicitur, adhuc confido de misericordia Dei, ille autem dixit ei. Expectetis quousq; post prandium prædicauero, & tunc vestram confessionem audiam, & pœnitentiam vobis dabo. Illa vero inquit. Domine vt video, vos desperatis de salute mea? Cui ille respondit. Non despero, sed lętor. Ex nunc vobis pro pęnitentia iniungo, vt tantum expectetis. Prædicante igitur eo, ipsa iuuenis interim de peccatis suis tantum dolere cœpit, quod cor eius præ dolore diuisum est, & sic emisit spiritum. Qua propter ille prædicator fecit populum orare pro ea. Dum vero omnes orarent, audierunt vocem de cęlo dicentem. Nolite orare pro illa, quia propter contritionem suam magnam, quam habuit est in cælo, & pro vobis orare potest, & non indiget orationibus vestris. Ea propter de Deo dicitur Iudith. 8. Indulgentia eius cum lachrymis postulemus.

Alio exemplo ostenditur remissio a pœna, & culpa per cõtritionẽ.

Aliud exemplum.

Tertia vtilitas contritionis dicitur contribulationis. Nam diabolum conterit cum suis tentationibus, & in profundum inferni demergit. Vnde contrito dici potest illud psalmistæ. Contribulasti capita draconum in aquis. Dracones enim idest dæmones habent septem capita, idest septem mortalium peccatorum tentamenta. Ipsi quoq; diabolo dici potest de anima contrita illud Genesis. 3. Ipsa conteret caput tuum. Quarta vtilitas dicitur potationis. Ipsa enim aqua lachrymarum potum tribuit domino nostro Iesu Christo, quem ipse appetit, vt ex verbis thematis nostri patet. Homo namq; diu itinere faticatus libenter declinat ad potum, nec potest quicquam pro tunc delectabilius sibi propinari. Christus verò continue discurrit per corda hominum, & conscientias fidelium, arguendo, inspirando, & sustinendo ne deficiant. Vnde quodammodo loquendi faticatus ex tali labore, sitit salutem nostram. Non potest autem ei in siti sua aliquid dulcius, & delectabilius propinari, lachryma compunctionis. Ait enim. Ber. Dulciores sunt lachrymæ pœnitentium delitijs regum. Nam illis inebriatus Christus ad miserẽdum inclinatur, atq; animæ copulatur. Vnde talis contritus potest ei dicere illud Esa. 16. Inebriabo te lachryma mea. Et prædicta possunt probari per figuram Gen. 24. Vbi puer Abrahæ cognouit Rebeccam debere esse vxorem Isaach filij domini sui ad idriam, & ad propinationẽ aquæ. Et ideo ad aures eius apendit donaria multa, & facta est vxor Isaach. Per puerum enim Abrahæ significatur diuinus spiritus præuidens animam debere esse sponsam filio Dei, ad cor plenum lachryma-

3. Contritionis vtilitas.

De 4. contritionis vtilitate.

Declaratur ad propositũ illud Gen. 24. de puero Abrahæ cognoscente Rebeccã debere esse vxorem Isaach. &c.

chrymarum non solum pro eius passione, sed etiam ex contritione suorũ peccatorum, & compassione proximorum. Et ideo apendit ad aures eius donaria maxima, videlicet cęlestes consolationes. Matth. 5. Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. Et efficitur sponsa Isaach qui interpretatur risus, quia copulatur Christo qui est risus, & gaudium omniũ Angelorum. Et sic patet q̃ preciosę sint lachrymæ pœnitentium in conspectu Dei, & q̃ gratum sibi propinant poculũ. Et non solũ ipsi, sed etiam Angelis. Vnde contritus potest dicere Deo, & Angelis illud. Can. 5. Bibite amici mei, & inebriamini carissimi. Gentes enim sitientes, libenter vadunt vbi credunt bene bibere. Nam inter omnes delectationes vitæ præsentis sensibiles, vna de maioribus est sitibundum bibere. Christus autem; & Angeli eius multum sitiunt lachrymas pœnitentium. Vnde ipse dominus ait. Lucæ. 15. Gaudium est Angelis Dei in cęlo super vno peccatore pœnitentiam agente. Et ideo cũ ingenti gaudio post peccatorem vadunt lachrymas portantem corde. Cuius figura habetur Lucæ. 22. Vbi dicitur, quòd discipuli de mandato Christi iuerunt post hominem portantem amphoram aquæ. Et in domo illius parauerunt Pasca domino. Homo enim portans amphoram aquæ, est peccator pęnitens cor lachrymis plenũ ferens, quem sequentes Angeli intrant eius hospitium, & parãt Pasca domino, & ideo inquit Ber. super Can. Lachrymæ pœnitentium, vinum sunt Angelorum, quia in ipsis est odor vitæ, sapor gratiæ, gustus indulgentiæ, sanitas redeuntes innocentiæ, claritas reconciliationis diuinæ iocunditas, atq; suauitas conscientiæ. Quinta vtilitas dicitur inebriationis, & denudationis. Lachryma enim compunctionis est potus cęlestis inebrians animam peccatoris amore diuino. De quo potu ait propheta Deo. Psal. 79 Potum dabis nobis in lachrymis in mensura, & Psal. 59 Potasti nos vino cõpunctionis. Sicut autem ebrius non erubescit denudare se. Vnde Gen 9. dicitur de Noe. Inebriatus est, & nudatus. Ita ille qui est vere contritus, & consequenter diuino amore ebrius non erubescit denudare peccata sua per confessionem. Vt enim dicitur Prouer. 31. Nullum est secretum vbi regnat ebrietas. Et ideo. Tren. 4. dicitur animæ peccatrici, Inebriaberis, atque nudaberis. De hac etiam vtilitate, & de multis alijs tangẽs Anselmus, in li. meditationum, ait. O pęnitentiæ lachryma rutilãtior auro, splẽdidior Sole, tu respuis auaritiam, extinguis luxuriam, fugas furorẽ, firmas amorem, odis malitiam, & cogis peccatorem omnia peccata confiteri. Sexta vtilitas dicitur seminationis siue messionis. De qua tangens Dauid propheta. Psal. 125. inquit. Qui seminãt in lachrymis, in exultatione metent. Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione portãtes manipulos suos, scilicet diuinarum gratiarũ & donorum spiritus sancti. Septima vtilitas dicitur vnctionis. Lachryma enim contritionis est quasi quoddam oleum suauissimum quo vngitur Christus. Vnde de peccatore sua peccata deplorante, potest dici illud. 1. Reg. 10. Tulit lenticulam olei, & effudit super caput eius. Ioannis quoq; 12. de pœnitente Magdalena, quæ vnxit pedes Iesu dicitur, q̃ domus repleta est ex odore sui vnguenti. Quia odore vnguenti, siue olei lachrymarum, repletur tota cęlestis ciuitas. Sicut ergo oleum est multũ dilatatiuum. Nam parua olei gutta cadens super pannum, circunquaq; multum dilatatur. Item est valde penetratiuum. Quia cadens calidum super poros carnis subintrat, & accedit vsq; ad neruos, à quibus remotis indignationibus ex frigiditate causatis, membra prius suis motibus priuata, recipiunt motum, & operationem pristinam. Et quanto oleum de amariori materia efficitur, tanto efficatius subintrat, & habet mollificare mẽbra eneruata. Ita oleum cõtritionis, idest lachryma ex compunctione emissa. Licet interdum videatur esse modicum quid, tamẽ multum dilatatur in conspectu Dei. Et manus domini, quæ ex nostræ culpæ frigiditate extendi prohibentur ad largiendum indulgentiam, vnctæ huiusmodi oleo mitescunt, & recipiunt pristinã ac propriam operationem, quæ est misereri semper, & parcere, & se extendunt ad bene

Declaratur illud Lucæ. 22. de discipulis eũtibus post hominẽ portantẽ amphoram aquæ ex mandato Christi.

5. Contritionis vtilitas quæ sit.

De 6. contritionis vtilitate.

7. Vtilitas contritionis quæ sit.

Similitudo inter Deum & cõtritionem.

ad bene faciendum. Deus enim porrigit manus suas adiutrices hominibus contritis. Et ideo Daniel propheta dicebat, sui libri c. 3. In animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur. Et cum manu domini tangitur cor ipsius pœnitentis, & contriti, totum dulcedine, ac suauitate quodammodo liquescit: vnde Dauid propheta taliter tactus dicebat. Psa. 21. Factum est cor meum tanquàm cera liquescens, & Prouer. 14. ait Salomon Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Sed notandum, quòd quanto lachrymæ de amariori corde progrediuntur, tanto reddunt manum Christi ad largiendum gratiam, & consolationem magis promptam, iuxta illud quod ei inquit psalmista. Secundum multitudinē dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Igitur oleum lachrymarum diffusiuum est diuinarum gratiarum, & mitigat furorem Dei, & a periculis mortis liberat corpus, & animam. Cuius figura habetur. 4. Reg. 4. vbi legitur, quòd quædam vidua clamauit ad Heliseum di. Ecce domine, vir meus, qui fuit seruus tuus mortuus est. Et venit creditor, & vult duos filios meos vendere, vt sibi satisfaciat. Et sic orbata ero filijs vt sum viro. Et ait illi Heliseus. Habes ne aliquid in domo tua? Quæ respondit. Nihil nisi modicū olei in lechito quo vngar. Vade inquit Heliseus, & mutuo accipe aliqua vasa à conuicinis, & claude te in domo, & effunde oleū quod habes in illis vasis. Quod illa fecit, & impleta sunt oīa vasa oleo. Vnde ad præceptum prophetæ vendidit oleum, & redemit filios, & de precij residuo habuit mulier cum filijs vnde viueret. Spiritualiter enim hęc mulier destituta, viro est persona præuenta peccato, quæ priuata vsu liberi arbitrij obligatur diabolo per peccati debitum. Nec remanet in domo sua quicquam virtutis, vnde viuere possit vita spirituali, qa totum creditor diabolus surripit: vnde Beda, in quodam sermone, ait. Cū quis mortaliter peccat, omnia bona, quæ fecerat in os diaboli iactat, eius seruus efficitur, & ad pęnam se obligat sempiternam. Exigit ergo creditor, vt vendatur

Declaratur illud. 4. Re. 4. de vidua clamāte ad Heliseum.

vterq; filius, scilicet corpus, & spiritus. Vtrumq; enim vult diabolus creditor ille, qui nobis suas credit tentationes, & nos illi obligamur per consensum. Sed tunc recurrēdum est ad Heliseum, idest ad Christum, qui petit, an aliquid boni existat in anima nostra, per quod possit anima ipsa gratiam inuenire. Sed nihil est ibi, nisi modicum lachrymæ. Suadet ergo Christus, vt vasa vicini accipiantur, idest plagæ eius, & vulnera, & peccator cum illis vasis claudatur intra cor suum, & modicas lachrymas quas habet effundat, quæ in tantum crescent, quòd pretiose erunt in conspectu Dei, & illarum pretio pro peccato satisfaciet, ac sibi gratiam comparabit, & ab insultante diabolo liberabitur. Octaua vtilitas dicitur cognitionis. Sicut enim proprietas est turturis, & columbæ, semper dare gemitum pro voce, & cantu. Et sic mutuo se cognoscunt masculus, & fęmina, atq; ita suo modo loquuntur. Ita pęnitentis animæ semper est dare gemitū, pro peccatis. Et hanc vocem peroptime cognoscit, eius sponsus Christus, atq; ipsam libenter audit, vnde inquit. Illud Can. 2. Vox turturis audita est in terra nostra. Veni amica mea, sponsa mea, colūba mea, &c. Et hoc pro tanto, quia ipse Dominus Iesus nihil nouit negare animæ pœnitenti, & sua peccata lachrymanti, vt inquit Chriso. super Matth. Et ideo debemus lachrymabili voce clamare cum psalmista, qui ait. Laboraui in gemitu meo &c. Figura autem huius habetur Leui. 12. Vbi legitur, quòd in sacrificio offerri debebat par turturum, aut duo pulli columbarum. Et illud pręcipue erat sacrificium pauperum, qui non habebant facultatem emendi agnū, aut vitulum. Spiritualiter enim per par turturum, aut columbarum, intelligitur par oculorum, scilicet cordis, & corporis, quod est sacrificium pauperum, idest peccatorum, qui sunt omnibus virtutibus destituti. Et non possunt ex suis meritis Christum emere agnum Dei. Ioannis. 1. Qui tñ accedentes ad Deum, cum hoc duplici gemitu, largam ab ipso consequuntur indulgentiam. Vnde Cassiodorus super illud psalmistæ. Laboraui in gemitu meo, sic ait. Gemitus dictus est

8. Contritionis vtilitas.

Declaratur illud Leui. 12. de eo qd in sacrificio afferri debebat par turturum &c.

est geminatus luctus, scilicet oculorũ, & cordis, quem merito fideles appetunt, quoniam dolentes consolatur, pœnitentes emendat, diabolum fugat, & Christum reconciliat. O amaritudo dulcis, lachrymæ felices, salutaris afflictio &c.

9. Contritionis vtilitas. Nona vtilitas dicitur sanationis. Contritio enim est optima medicina, sanans vulnera peccatorum. Et ideo de Deo inquit propheta. Psal. 146 Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, & Esa. 57. scriptum est. Deus in sancto habitat, & cum contrito & humili spiritu, vt viuificet spiritum humiliũ, & cor contritorum, & 61. c. eiusdem libri, Spiritus domini ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritos corde, & prædicarem captiuis indulgentiam.

De 10. vtilitate contritionis. Decima vtilitas, dicitur desiccationis, sicut n. tẽpore magni æstus, cito desiccant aquæ, etiã si magna inundatio aquarum præcesserit. Tanta enim est vis caloris desuper, vt aquas congregatas cito consummat. Ita tempore fluxus lachrymarum, quæ effunduntur ex peccati amaritudine, adueniente calore diuini amoris, per indulgentiam, anima sic madefacta lachrymis tergitur, recipiens diuinas consolationes. Apoca. 7. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Vnde tunc verificatur illud. Iosue. 2. Desiccauit dominus aquas maris, idest amaricati cordis. Figura autem huius habetur 3. Reg. 18. vbi legitur, quòd Helias constructo altari, & apposito sacrificio, appositisq; lignis, tribus vicibus aquam infundit. Et fuit tam magna quantitas aquæ, vt repleretur ex ipsa, vna magna fouea. Et sic coram populi multitudine, inuocato auxilio Domini, statim descendit ignis, & consumpsit omnia, & adeo aquam desiccauit, vt ibi nullum aquæ vestigium videtur.

Illud 3. Re. 18. declaratur, de Helia tribus vicibus infundente aquam &c.

Spiritualiter enim per Heliam significatur christi fidelis, qui per patientiam in aduersis, & tribulationibus, ac tentationibus, seipsum Deo sacrificium facit. Et effundit triplex genus lachrymarum, scilicet ex desiderio celestis regni, ex timore infernali supplicij, & ex recordatione sui peccati. Clamat igitur pro Christi auxilio, corde compuncto. Et illud sacrificium acceptans Deus, mittit spiritus sancti gratiam de cœlis, excludentem omnes tentationes, & afflictiones, ac pœnas, & conferentem spirituales consolationes. Vnde Bernardus, in sermone de contemptu mundi, ait. Felices lachrymæ, quas benigna manus conditoris abstergit, & beati oculi, qui potius eligunt liquefieri, & affligi, quàm eleuari in superbia, quàm omne sublime videre, & quàm auaritiæ, & petulantiæ famulari.

Vndecima contritionis vtilitas. Vndecima vtilitas dicitur liberationis, siue destructionis. Consueuerunt enim obsidentes ciuitatem, iuxta eam castrum ligneum erigere, aliquando æquæ magnitudinis, & altioris, quàm sint muri ipsius ciuitatis. Et tunc ciuitas non est in tuto, quia in talibus castris sunt sagittarij, proijcientes sagittas in ciuitate. Et etiam ex ipso castro possunt proijcere ignem, & multa alia offendicula in dicta ciuitate, quibus posset perdi. Summum tamen remedium est, vt secrete aqua ducatur per subterraneos meatus ad locum, vbi illud batifolium est erectum, quia cùm non habeat fundamentum firmum, impetu aquarum diruetur, & sic liberabitur ipsa ciuitas, non habentibus hostibus locum, vbi possint se tueri. Et similiter diabolus cupiens expugnare animam nostram, erigit contra nos Batifolum cogitationum malarũ, etiã ibi collocat suos expugnatores. s. superbiam, auaritiam, inuidiam, & alia vitia. Et intantum erigitur aliquando contra nos, quod anima nostra non est in tuto, quia per sagittas ignitas cupiditatis, aliquando sagittatur anima, aliquando per immunditiam carnalitatis, & aliquando per lapides iræ & cætera. Quę quidem si per consensum feriant voluntatem, ciuitas animæ perdita est. Summum ergo remedium est, clam per oculos cordis, lachrymarum flumen emittere, quod si attinget ad castrum illud diabolicum, diruet ipsum. Et capietur ibi diabolus, in cisterna sua, & confundetur. Figura autem huius habetur Naum. 2. vbi vidit propheta edificium erectum ad modum tẽpli, & apertę sunt portæ fluuiorum, & templum statim diruptum est, & miles ibi assistens captiuus du-

Illud Nau. 2. de propheta vidente edificiũ erectũ &c. declaratur.

nus ductus est Spiritualiter.n. per illud edificium, significatur congregatio tentationũ, quã studet diabolus erigere iuxta cor nostrum, vt ibi moretur cum exercitu vitiorum, & capiat animã per consensum. Sed si fluuium lachrymarũ mittamus munitiones eius, & ipsum sub laqueo captiuamus. Exẽplũ aũt habemus de Magdalena, contra quam diabolus cõstruxerat ꝓ pugnaculũ magnũ, ipsa tñ lachrymando destruxit oĩa dæmones offendicula. Et ideo inquit Cyprianus in lib. de agenda pœnitẽtia. Absterge lachrymis, tuas cicatrices, sicut peccatũ mulier illa in euangelio, & fetorem sui erroris abstersit. Sic.n. culpã suã diluit, ꝗ oĩbus qui volunt veniam promereri, magisterium præstitit. Duodecima vtilitas dicit lætificationis, siue consolationis. Contritio.n. multum lætificat, & iocundã facit aĩam. Vnde de fluuio lachrymarum ex cõpunctione emissarũ, dici põt illud, Psal. 45. Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei. Per ipsam.n contritionẽ sanctificatur aĩa peccatoris. Et ideo ibidem subdit psalmista. Sanctificauit tabernaculũ suum altissimus. Sanctificatio vero aĩæ, eam facit hilarem, lætam, & serenã 2. ad Cor. 1. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Sicut autẽ nubes aliqñ ex materia amara generanť, vt patet de vaporibus eleuatis, & in nubes condensatis. Et tñ virtute cęlesti in pluuiam redactæ, sunt dulcissimæ, ac terram fęcundant. Ita cor peccatoris, qđ amarissimum est amaritudine peccati. Vnde cõparatur mari. Esa. 57. Cor impij, quasi mare feruens, quod quiescere non põt, interdum virtute radij solaris, idest diuinæ gratiæ eleuatis vaporibus, idest considerationibus peccatorũ suorum, generat nubes doloris, & contritionis, quæ in dulcissimam pluuiam lachrymarum redactæ, fęcundant agrum aĩæ, vt producat fructus operationis bonæ, Deo acceptos, & gratos. Ipse eñ Deus oculo gratiositatis suæ semper intuetur cor contritum, & opera ipsius pœnitentis vere contriti. Vnde Esa. vlt. inquit. Ad quem respiciam, nisi ad pauperculũ, & contritum spiritu? Figura autem prædictorum habetur. 3. Reg. 18. vbi dicit, ꝗ nubecula parua ascendebaẽ de mari, & ecce cęli contenebrati sunt, & facta est pluuia grandis, sine qua fuerat terra multo tẽpore, propter quod fuerat esuries magna. Spiritualiter enim nubecula de mari ascendit, qñ compunctio de peccatis consurgit. Et contenebrantur cœli, idest animæ virtutes, cęlestibus similes, scilicet memoria, intelligentia, & voluntas, contristantur. Tunc autem conuertitur in pluuiam nubes eleuata, quando contritio de corde, vsq; ad oculos perueniens, resoluitur in lachrymas. Et per ipsam pluuiam lachrymarum fœcundatur anima virtutibus, & bonis operibus quæ sterilis steterat diebus multis, quibus fuerat bonis operibus priuata, & cõsequenter remanet dulcedine, & consolatione plena. Vnde Bernar. in meditationibus suis, alloquens dominũ Iesum ait. Ecce me miserũ multis mæroribus plenum, dum vitam meam timeo, dum peccata mea considero, dum iudicium tuũ formido, dum horã mortis cogito. Dũq; hæc & alia mecum pertracto lachrymãs. Tu consolaturus ades solita pietate. Et inter has querelas, nimiosq; ploratus, atq; profunda suspiria cordis, assumis mestam, atq; anxiam animam meam. Et mentem super alta montium deducens, locas inter Pascua Paradisi, quibus refocillatus diuitijs, & miseriarum oblitus, in te vera pace requiesco: hæc ille.

De 12. contritionis vtilitate.

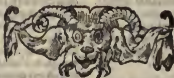
Illud 3. Reg. 18. declaratur de nubecula par ua &c.

PRO conclusione autem huius sermonis est sciendum, secundum sanctum Bernardinum, in quodam sermone de contritione, ꝗ aliquis potest habere triplicem contritionem. Prima dicit sufficiens, & est illa quam habent illi, qui bus omnia peccata sua displicent, habẽtes propositum nunꝗ illa committendi & tempore suo ipsa confitendi, ac satisfaciendi, & bene viuendi, & ista contritio est necessaria ad salutem, vt supra, probatum est prima parte. Secunda contritio dicitur eminens, & hanc contritionẽ habent illi, qui non solum habent displicentiam de peccatis, in ratione, & voluntate, sed insuper recipiunt, & insensualitate quandam passionem, & actualem pęnam, quę procedit ab ipsa affectione, talis autem pœna, & dolor, non est necessarius ad salutem, quia non est in potestate

Triplicem põt habere quis contritionem.

state hominis, semper illum habere. Igitur q homo magis sensibiliter doleat de peccatis suis, q̃ de amissione dilectissimi filij sui, vel totius substantiæ suæ, libertatis, sanitatis, & propriæ vitæ, ac omnium temporalium bonorum, hoc est cõgruum, & perfectionis, non autem obligationis. Si quis autem hoc habeat, dicitur habere eminentem contritionẽ, ad quã hortatur Hiere. 6. c. di. Luctum vnigeniti, fac tibi luctum amarum. Tertia contritio, dicitur superabundans, & exuperans; & hanc contritionem habent illi, qui ex charitate, non solum, sed maximã habent in ratione displicentiam de peccatis, & in corde sentiunt dolorem maximum propter Deum. Et talis contritio, his duobus modis præcedentibus, adeo potest intendi, & augeri, q omnis pœna quam homo meretur p̃ peccatis in præsenti seculo, vel in futuro, ei plenarie remittitur a Deo, & ideo dicit Hieronymus, in quodam sermone. Sola lachryma cordis, extinguit ignem infernalem, quem tota aqua non extingueret Oceani, & Bernardus, in sententijs suis, dicit. O humilis lachryma, tuum est regnum, tua est potentia ante conspectum iudicis, non vereris accedere sola, si intrauetis, quicquid petieris obtinebis, accusantibus silentium imponis, magis crucias diabolum, q̃ gehenna, de ore principis sententiam rapis. Quid plura? vincis inuincibilem, & superas omnipotentem: hæc ille. Exemplum habemus in Magdalena. Lucæ. 7. de qua prius dominus ait. Remittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Ecce remissio culpæ, ex charitate proueniens, quæ in ratione, displicentiam generauit, quia vt dicitur 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinẽ peccatorum. Deinde iterum ait. Remittuntur tibi peccata tua, bis replicans remittuntur, vt in primo indicet remissionem culpæ, in secundo vero vt ostendat plenariam remissionem omnis pœnæ, vnde in fine conclusit. Vade in pace. Idem quoq; contigit de latrone, cui. Lucæ. 23. dñs. ait. Amen dico tibi, quia hodie mecum eris in Paradiso. s. eo q sis purgatus per contritionem, ab omni culpa, & pœna, & hoc exemplum allegat b. Tho. in 4. di. 17. ar. 5. q. 2. per quod probatur etiã q per contritionem, homo acquirit, gratiam Dei, & gloriam, & possumus etiam p̃bare sic. Homo absolutus ab omni culpa, & pœna moriens, ad cęlum mox euolat, cũ q in tali, nullum obstaculum reperitur. Sed per contritionem perfectam homo recipit, non solum Dei gratiam, sed etiam remissionem, omnis culpæ, & pœnæ, ergo contritio animam facit euolare ad regna cęlestia. Cuius contritionis virtutem, etiam nobis ille concedat, qui sine fine viuit, & regnat. Amen.

✠✠
✠

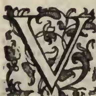

SABBATO

SABBATO POST TERTIAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE CONFESSIONIS OBLIGATIONE, ET DISPENSATIONE.

SERMO TRIGESIMVSSECVNDVS.

VADE & amplius noli peccare. Io. 8. c. & in epistola occurrẽtis feriæ. Sciẽdum est, secundum Tho. in. 4. di. 17. & omnes Theolo. ibidem vt etiam habetur in summa confes. li. 3. ti. 34. q. 30. quod confessio conuenientissime diffinitur sic ab Aug. Confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur. Greg. quoq; in quadam homilia super Luc. ait. Confessio est quædam vlcerum apertio, quia peccati, virtus salubriter aperitur in confessione, quod pestifere latebat in mente. Ray. autem in summa in ti. de pe. §. 2. diffinit eam di. Confessio est coram sacerdote legitima propriorum peccatorum declaratio, & subdit, quòd cõfessio dicitur, quasi simul, & ex toto, vel vndiq; fassio. Nam ille confitetur, qui totum fatetur, glosa vero Guliel. super verbo vndiq; dicit idest de omnibus peccatis, quæ occurrunt memoriæ, & de circunstantijs eorundem aggrauantibus, in aliud genus peccati.

Confessionis diffinitio.

SI autem quæratur, quare instituta fuit confessio. Respondit Alexan. de Ales in quarta parte summæ, in tractatu de confessione, quòd rationabiliter fuit ordinata, maxime propter tria. Primo, vt fiat discretio gregis dominici, ne lupi ascenderent in gregem, qui manducarent agnos, ideo institutum est, vt vultus conscientiarum suarum, omnes fideles ostenderent suis sacerdotibus, ne heretici innocentiam paliarent, & lupi sub pelle ouina, se absconderent. Ideo præcipitur cuilibet prælato. Prouer. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, & greges tuos considera. Secunda ratio fuit sacræ communionis receptio, quia omnes tenẽtur in Pasca communicare, tàm perfecti, quàm imperfecti. Et ideo vt cum maiori reuerentia, & deuotione manducent agnum pascalem, ordinatũ est, vt omnes per confessionem purgentur, & mundent animàs suas, ne indigni ad sacrum sacramentum accedentes, iudicium sibi æternæ damnationis manducent. 1. Cor. 11. Tertia ratio fuit Dei nostri glorificatio. Quilibet enim tenetur Deum glorificare, & honorare, atq; recognoscere bona, quæ habet ab ipso, cum ergo non sit homo, qui non peccet. 3. Reg. 8. & per consequens non indigeat gratia Dei. Ideo quilibet tenetur confiteri se peccatorẽ, in quo glorificat Deũ, ostẽdens se illius gratia, & misericordia indigere. Vnde quilibet confessor dicere potest peccatori illud Iosue. 7. Da gloriam domino Deo Israel, & confitere, atq; indica mihi, quid feceris. Quicunque enim ante Christi Vicarium contritus accedit, atq; peccata sua confitetur, ex parte omnipotentis Dei audit verba proposita, scilicet vade, & amplius noli peccare. Super quibus verbis, duas considera-

Triplici de causa fuit potissimum instituta confessio.

2. Ratio de confessionis institutione

3. Ratio.

Sermonis intentio, ac diuisio.

siderationes faciem⁹ de cōfessione. Prima dicet obligationis. Scd'a dispensationis.

PARS PRIMA.
in qua declaratur qualiter confessio est de necessitate salutis, ad quam obligamur lege naturali, & mosayca; prophetica, & euangelica; apostolica, & canonica.

Confessio est de necessitate salutis i habēte peccatum mortale.

SCiendum, secundum sententiā Ricar. ac beati Tho. & Petri de Palu. sancti quoq; Bona. & omniū Theo. in 4. di. 17. vt etiā habetur in su. e. libro & ti. q. 31. & 32. Et secundū Ray. in summa in ti. de pe. §. supradicto. Quod confessio est de necessitate salutis, in eo, qui in peccatum actuale, mortale cecidit, & in aliquo casu in eo qui solum veniale fecit, videlicet in Pasca eo modo, quo infra declarabitur. Debetis autem scire, secundum sententiam Alex. de Ales, in 4. parte summæ, in tractatu de confessione ar. 3. & Ricar. in 4. di. 17. arti. 2. q. 3. & sancti Bonauenturę, ibidem. parte. 2. ar. 2. q. 1. ꝙ in lege naturæ, necessaria erat confessio, non vocalis, siue sacramentalis, quoniam in confessione vocali, & sacramentali, tanq̄ in ordinato iudicio, oportet alium esse reum, & alium iudicem, & oportet ꝙ reus sit pœnitens, qui vellit in spontaneo iudicio sponte peccata sua confiteri. Sed iudex principalis esse non potest, nisi qui valeat absoluere, & ligare. Et ideo iudicium confessionis, soli Deo competit, qui principaliter solus potest peccata relaxare. Quia igitur tē pore legis naturæ, creator noster erat tā tum Deus, & non adhuc homo, & non dederat alicui auctoritatem absoluendi in foro sacramentali, ideo non erat necessaria confessio vocalis, & sacramentalis, sed tantummodo mentalis, & occulta, q̄ fiebat soli Deo, cum contritione cordis, & displicentia. Vnde Aug. in 8. confessionum dicit. Cum malus sum, nihil aliud est me confiteri Deo, q̄ me mihi displicere. Vn̄ super illud. Psal. 55. Deus vitam meam annunciaui tibi, ait glo. Vitā Deo annunciat, qui peccata Deo confitetur, non Deum docens, sed seipsum peccatorem agnoscens, & damnans.

In lege naturæ q̄ confessio necessaria erat.

De iure & naturæ cū Deus exigebat in naturali lege tenebatur qs ad vocalem confessionē.

DIcit tamē dominus Bona. vbi supra, ꝙ etiam de iure, & lege naturali, in casu quis tenebatur ad confessionem vocalem, quando Deus illam exigebat, sicut exegit ab Adam. Gen. 3. di. Adam vbi es? vbi glo. inquit. verba sunt vocantis ad pœnitentiam, & ad confessionem inducentis Et ad Caim dixit. Gen. 4. vbi est Abel frater tuus? de quibus dicitur de pe. di. 1. §. deniq;, vt perspicue appareat neminem sine confessione à peccato mundari. Ab ipsis humani generis principio sumamus exordium peccato primæ transgressionis, primi parentes corrupti, a domino sunt requisiti de culpa, vt peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Serpens autem de culpa requisitus non est, quia per confessionem non reuocabatur ad veniam. Caim quoq; cum primæ prę uaricationi, fratricidium addidisset, similiter à domino de culpa reqsitus estſ, sed quia superbius capiti suo peccatum suū confiteri noluit, indignus venia iudicat⁹ est, vn̄ in desperationis ꝓfundū mersus est, dū ait. Mea iniqtas maior est, q̄ vt veniā merear, vagusq; & ꝓfugns exijt à facie Dei, significans eos qni peccatū suum confiteri dissimulant, diuinæ miserationis indignos haberi.

Hæbrei lege Mosayca ad cōfessionem tenebantur.

SEcundo obligati ad confessionem fnerūt hoīes, lege mosayca. Vnde ait Durandus noster, in summa, ꝙ tempore legis scriptæ, ipse Deus magis innotuerat hominī, & iam pontificem constituerat in terra, & ideo hoīes mandauerunt confiteri vocaliter per sacerdotem, generaliter tn̄, & indistincte, per determinationem sacrificiorū: vnde dicit Leui. 16. ꝙ postq̄ sacerdos, & pontifex mundauerit sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentem, & posita vtraq; manu super caput eius, confiteatur oēs iniquitates, & vniuersa delicta filiorum Israel. Et Leui. 26. dr. Propter peccata sua affligantur donec cōfiteanť iniqtates suas, & malorū suorū recordēť qbus ꝑuaricati sunt in me, tūc orabūt ꝓ iniquitatibus suis, & recordabor fęderis mei, qđ pepigi cū patribus eorū. Nume. quoq; 5. scriptū ē. Vir, siue mulier cū fecerit ex oībus peccatis, q̄ solent hoībus accidere, confitebitur peccatum suum.

Confessio est de lege prophetia. Tertio dico, quod confessio est de lege prophetica, vnde dicit Dauid. Psal. 27. Ex voluntate mea cōfitebor illi. Et Psal. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam dño, & Prouer. 28. dicit Salomon. Qui absconderit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuit, & reliquerit ea, misericordiam consequentur. Et Ecclesiast. 4. dicit sapiens. Præsbitero humilia animam tuam. Et 17. iterū inquit. Ante mortem confitere peccata tua, & ibidem viuens, & sanus confiteberis, & laudabis dñm, & glorificaberis in miserationibus illius. Et secundi Neemiæ. 9. dicitur. Filij Israel confitebantur peccata sua, & iniquitates suas quater in die, & quater in nocte, & adorabāt dominum Deum suum. Item cum Iosue 7. dixit Iosue Achor, fili mi da gloriam dño Deo tuo Israel, & confitere &c. Respondit ille. Vere ego peccaui dño Deo Israel, primi quoq; Paralip. 16. habetur. Confessio peccatorum, & magnificentia honorum coram illo. Et Iob. 10. c. sui libri, inquit. Loquar in amaritudine aiæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, dicam Deo, noli me condemnare. Et 31 c. eiusdem libri, iterum dicit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & abscondi iniquitatem meam, quis mi hi tribuat auditorem? & Esaiæ. 43. scriptum est. Narra si quid debes, vt iustificeris. & 52. eiusdem libri. Solue vincula colli tui captiua filia Sion, scilicet in cōfessione, & 58. Si abstuleris de medio tui cathenam, scilicet per confessionem orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies; & Treno. 2. capitulo. Effunde sicut aquam cor tuū in conspectu Dei, scilicet per confessionem, & Oseæ. 13. Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum est peccatū eius, dolores parturiētis venient ei, & Oseæ. 14 dicitur. Reddemus vincula labiorum nostrorum. 4. quoque Regum. 5. capitulo. cuilibet peccatori dicitur. Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atq; mundaberis.

Confessio est instituta in lege euangelica, & quare fit instituta multæ assignantur rationes. Quarto dico, quòd confessio est de lege euangelica, atq; diuina. Vnde est sciendum, secundum sanctum Bonauen. in 4. dist. 17 artic. 1. q. 2. & Alex. de Ales in 4. parte summæ, in tractatu de confessione, quòd confessio cōuenienter est instituta in lege euangelica, propter legis gratiæ perfectionem, quæ ad similitudinem legislatoris, idest Christi, ostēdit humilitatem exercendam a subditis ipsius legis, iuxta illud Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Maior autem est humilitas confiteri homini, q̄ soli Deo. Vnde Vgo de S. Victore ait. Plus facit qui seruo humiliatur ꝑpter dñm, q̄ qui ipsi dño humiliatur, propterea confitemini alterutrum peccata vestra, hæc ille. Item est instituta ꝑpter diuinam reconciliationem, quæ fieri debebat humano arbitrio mediāte. Et ideo cōfessio fit homi, vt hō sit iudex, & arbiter inter peccatorē, & Deū. Arbiter aūt talis debet esse, qui possit apponere manum in vtrūq;. Talis vero esse, non potuit, quousq; Deus homo factus esset, vnde Iob, quia talem mediatorem non videbat, dicebat, sui libri 9. c. Non est q vtrūq; valeat arguere, & manum suam ponere in ambobus. Igitur homo deificatus datꝰ est nobis mediator, & arbiter Christus, qui sacramentum confessionis instituit. Confessio enim prout est sacramentum, non fuit in lege scripta veteri, nisi in figura, qn. s. sacerdotibus data est auctoritas discernendi inter leprā, & leprā, ac inter sanctū, & ꝓphanū; licet aūt Christus præceperit peccatoribus dicens. Matth. 4. Pœnitētiam agite, in quo intelligitur digna satisfactio, pro peccato, quæ debet fieri arbitrio sacerdotis. Ad quod requiritur necessario confessio tamen expresse non reperitur in euangelio, q eis mandauerit dicens; confitemini, quod fecit, secundum sanctum Bona. vbi supra. q. 3. quia vt quidam dicunt, sufficit medico exponere medicinam ægroto. Quia igitur confessio sacramentalis, quæ est animæ medicina, debet esse voluntaria, & non coacta. Ideo dominus solum etiam insinuauit, ipsam relinquens in voluntate ægrotantis. Et hoc est quod dicit Vgo de sancto Victo. in li. de sacra. Medicis dixit, vt curarent, sed infirmis non dixit, vt ad medicos curandi causa conuenirent. Et hoc quia certum esse voluit, quòd ægroti libenter salutem quærerent, & se curandos offerrent,

Quare Christus in euāgelio nō imperauit confessionem.

rent, si medicos inuenirent, hæc ille. Itē quia confessio est iterabilis, & totiens quotiens, quis confitetur legitime accipit indulgentiam peccatorum, ideo nō instituit causa expresse, ne ex eius verbis daretur peccatoribus materia recidiuandi, expresse autem præcepit de baptismo. Ioānis. 3. quia non est iterabilis, & tantum semel percipi potest. Possumus quoq; dicere, quòd Christus Deus & homo, præcepit quòd homines confiterentur. Primo implicite, vt dicunt omnes theologi, in 4. di. 27. maxime Ric. noster ibidem. ar. 2. q. 1. & hoc fuit, quādo præcepit leproso mundato, dicens. Matth. 8. Vade ostende te sacerdotibus, & idem habetur Luc. 17. Secundo hoc idem fecit explicite, quando discipulis dedit potestatem iudicandi in foro conscientiæ. Nam promisit Petro, se daturum huiusmodi potestatē. Matthæi. 16. di. Tibi dabo claues regni cęlorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis, & quodcumq; solueris super terram, erit solutum, & in cœlis. Quam potestatem postea dedit illi expresse post resurrectionem suam dicens. Pasce oues meas. Ioan. 21. Similiter etiam dedit omnibus alijs Apostolis di. Ioan. 20. Accipite spiritum sanctū quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Si ergo dedit hanc potestatem Petro, Apostolis, & discipulis. Ergo dedit, & omnibus suis successoribus, secundum Sco. & Ricar. in. 4. di. 17. Cùm ergo Papa sit successor Petri, Episcopi vero sint successores Apostolorum, cęteri vero sacerdotes successores sint discipulorum, sicut dicunt præfati doctores, vbi supra, & habetur. 21. di. c. in nouo. & 68. di. capitulo, quorum vices, & extra, de sacra. vn. capitulo vnico. §. per frontis, & Host. idē dicit, in tit. de temporibus ordinationum. §. 2. qualiter. Ergo omnibus sacerdotibus, qui sunt, & qui erūt, dedit Christus potestatem absoluendi, sed specialiter concessa est Petro, vt declaretur, q a summo pontifice, cæteri inferiores hanc auctoritatem recipiunt. Hinc est, q quamuis huiusmodi auctoritas omnibus sacerdotibus collata sit, tñ non oēs ipsam exercere possunt, quia bonis

Christus implicite, & etiam explicite confessionem præcepit.

Quibus nã tradita sit absoluendi potestas.

respectibus ab ecclesia est restricta. His præsuppositis concludo, q quilibet christianus ex præcepto diuino, & euangelico, obligatᷣ ad confessionem, & probatᷣ per fundamentum, qđ habetur in iure. Nam cui conceditur iurisdictio, & potestas, etiam concessa intelligit omnis res, sine qua ipsa iurisdictio, bene, & cōgrue adimpleri non potest, vt habetur in c. præterea, extra, de offi. dele. & in l. 2. ff. de iuris. om. iudi. Facit ad hoc c. venerabilē, extra, de elec. Itē cui cōcedit principale, cōcedit, & accessoriū, vt probatur per. l. ad rē mobilem. & l. ad legatū. ff. de procur. & ff si vsus fruct. pe. l. 1. §. 1. & ff. de serui rusti. pre. l. 3. §. qui habet & ff. de aqui. here. l. illud. Patet hæc regula. Nam si princeps dat iurisdictionē alicui sententiandi malefactorem, ex consequenti intelligitur dedisse ei auctoritatem, & potestatem inuestigandi, & cognoscendi de maleficijs eorum. Quo præsupposito concludo, q cum Christus dederit iurisdictionem, & potestatem, ac auctoritatem plenariam apostolis, & eorum successoribus, iudicandi in foro conscientiæ peccata hominū. Et cum fecerit eos iudices conscientiarum, vt possint absoluere, & ligare. Matth. 18. Amen dico vobis, quæcunq; legaueritis & c. ergo tenentur ipsi sacerdotes si debent iudicare, prius cognoscere diligenter omnia crimina, & necessarias circunstantias peccatorū. Iudicantem. n. oportet cuncta rimari. c. iudicantem. 30. q. 5. Sed clarū est, q peccata communiter scire nō possunt nisi peccatores eis conscientias suas aperiant, & reuellent quia ecclesia non iudicat de occultis, secundum Scotum in 4. dist. 1. 15. ar. 1. q. 4. vt etiam habetur in c. sicut, in §. & c. tua nos, extra, de simo. & extra, de senten. excōmu. c. a nobis. el. 2. & 32. di. c. erubescant. & 32. q. 5 c. christiana, ergo necesse est, quòd peccatores reuelent sacerdoti peccata sua in iudicio sacramentali, scilicet confessionis. Et per consequens Christus instituens sacerdotes iudices animarum, ex consequenti præcepit peccatoribus, vt eis crimina sua reuelarent. Cōfirmantur hęc exemplo Lazari, quem resuscitatum tradidit discipulis soluendum. Ioan. 11. vnde August. in libro de pœnitentia, & po

nitur de peniten.di.1.c. quem pœnitet inquit. Lazarum de monumento iam suscitatum, obtulit dominus discipulis soluendum, per hoc ostendens potestatem absoluendi, concessā sacerdotibus. Quinto dico præceptum de confessione esse etiam de lege apostolica, quod habetur Iaco.5. vbi dicitur. Confitemini alterutrum peccata vestra. Quę verba exponens Ric. in 4. di. 17. dicit, ꝙ Apostolus innuit confessionem faciendam sacerdoti, quia paulo ante hæc verba præmisit. Infirmatur quis ex vobis inducat præsbyteros ecclesiæ. Et ibidem Ricar. ait. ꝙ Apostolus intellexit confessionem esse necessariam ad salutem, quia concludit, vt saluemini. Similiter. 2. Petri.3. dicit. Satagite immaculati, & inuiolati, inueniri in pace, scilicet per confessionem, vt inquit glo. & 1. Ioan.1. dicitur. Si confiteamur peccata nostra, fidelis, & iustus est Deus, vt remittat nobis peccata nostra, & mundet nos à peccato nostro. Dicit autem Scotus, in 4. di. 17. quòd Apostoli hoc præceptum nunquam prędicassent, nisi fecissent, nisi illud expresse in mādatis à Domino Iesu Christo habuissent. Dicit autem Vgo de sancto Vict. in lib. de sacramentis. Ipsi medici, quia negligentes in sua curatione ægrotos inuenerunt eos ad salutem quærendam, & admonitione sua excitauerunt, & præcepto attraxerunt.

Confessio est etiā de lege Apostolica.

Confessio est de præcepto legis Canonica.

SExto, & vltimo, dico, quòd confessio est de præcepto legis canonicæ. Vnde de pęni. di. 1. in c. vide, dicitur. Quisquis es, qui conscius tibi es alicuius erroris, quanto tempore errasse te nosti, tāto tempore humilia teipsum ad Deū, & satisfacias ei in confessione pœnitentiæ, & in c. ecclesia. ea. di. dicitur. Ecclesia Christi est non habēs maculam, neq; rugam, aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccatorum aliqua sorde maculatus est, non potest de ecclesia Christi appellari, nec Christo subiectus dici, possibile est autem, vt quemodo ecclesia, quæ prius rugam habuit, & maculam, atq; immunditiam, postea restituta est, ita peccator recurrat ad medicum, idest ad confessorem, quia non habent opus sani medico, sed male habentes, vt curet vulnera ipsius, & fit de ecclesia, quæ est corpus Christi, & in capitulo secunda. ea. di. dicitur. Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri: Facit ad hoc c. Deus diffinitionem, & c. si peccatum, & c. quem penitet, & c. quomodo, & di. vnde. §. alij, econtra dicit Ambrosius, quòd nemo potest iustificari à peccato, nisi illud confiteatur: Ambrosius etiam, in quodam sermone. 40. & ponitur, de pęni. di. 1. §. ecce alias. c. inquit scriptura, dicit. Dic tu prius iniquitates tuas, vt iustificeris. Quibus verbis ostenditur, quòd nunquam meretur iustificari, qui in vita sua noluit confiteri. Facit ad hoc c. si cui. c. di.

De cōfessionis integritate, quo nullus aliquod peccatum mortale in confessione dimittere debeat

ET sciendum est, quòd ex his præceptis tenetur quilibet peccator confiteri omnia peccata sua mortalia. Vnde si scienter, vel vnum peccatum mortale dimittetur, aut circunstantiam necessariam, mortaliter peccaret contra præceptum, & confessio esset inutilis, & probatur hoc, fundamento philosophi in.7. Phisicorum dicētis. Tot modis se habet vnum oppositorum ad reliquum, quot reliquum ad illud. Patet regula. Nam si quis recedens ab vno loco ad alium, fecerit mille passus, secundum vltimum potentiæ suæ, certum est, quòd si vult retrocedere ad primum locum à quo motus fuerat, necesse est quòd retrocedendo faciat etiam mille passus, secundum vltimum potentiæ suæ, quòd si deficeret in vno solo passu, clarum est, ꝙ non attingeret ad priorem locum à quo recesserat. Cum igitur vt inquit Augu. in quodam sermone. Quot peccata quisq; facit per consensum, tot passibus a Paradiso se elongat, & recedit, necesse est, quòd volens redire ad Paradisum, retrocedat per confessionem, omnia peccata sua mortalia anullando, aliter si vnum solum dimittat, quod sibi non displiceat, non poterit ad patriam cęlestē pertingere. Ideo dicit Beda, in quodam sermone. Quid prodest, quòd tota ciuitas custodiatur, & vnum foramen per quod hostes intrent relinquatur? Aliam similitudinem possumus adducere. Nam ponamus, ꝙ hō habeat mille apostemata

ta in corpore, & omnia faceret per medicinam curari, præter vnum, adhuc propter illud solum in intimis, & secretis partibus corporis occultatum, moreretur, Si vero educeretur sanies illius cum alijs, saneretur. Sic in proposito est de peccatore, habente multa apostemata peccati mortalis, qui non sanatur, nisi omnia per confessionem detegat confessori, vnde notandum est, secundum b. Tho. in 4. di. 15. ar. 3. q. 3. & in tertia parte. q. 86. ar. 3. & S. Bona. in 4. di. 15. ar. 1. q. 2. & Ricar. ibidem ar. 1. q. 6. & Alexan. de Ales, in quarta parte summæ, in tractatu de pœnitētia in generali, q̄ ad hoc vt pœnitentia sit vera, necesse est q̄ sit integra de omnibus peccatis, nemine te manente. Nam Dei perfecta sunt opera. Deute. 32. Sed perfectum est cui nihil deest. 3. Phisico. Cum ergo remissio peccatorum sit opus misericordiæ diuinæ, ad perfectionem eius requiritur, q̄ omnia simul remittat: vnde Aug. in li. de pœnitentia, ait. Quædam impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus est, dimidiam sperare veniam. Facit ad hoc de pe. di. 3. c. sunt plures, & c. pœnitentiā & de pe. di. 5. c. vltimo. vbi dicitur. Falsam pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus, de vno solo pœnitentia agitur, aut cum sic agitur de vno, vt tamen non discedatur ab alio. Et idem habetur in 4. sen. di. 15. c. penult. & in. §. his auctoritatibus, de pe. di. 3. &. Confirmantur ista p̄ ea, quæ habentur in c. maiores. extra de baptismo, vbi dicitur. Dominus totum hominem saluum fecit in Sabbato, vbi glos. inquit. Nihil reputatur actum, dū aliquid superest ad agendum. 7. q. 1. c. nihil, & 38. di. c. quæ ipsis, facit ad hoc q̄ sententia ex parte non potest valere, & ex parte sic. l. in hoc iudicio. ff. fami. her. Facit & ad hoc, de cōuer. cōiu. c. placet. glo. ar. etiam ad hoc, quia non valet aliquid fieri pro parte, nisi totum fiat. l. in cause. ff. de procu. & l. 3. ff. pro dere. & l. cum hij. §. si prætor. ff. de transac. & conse. di. 2. c. comperimus. Nec liberatur pignus si solum pro parte debiti satisfiat. C. de distrac. pigno. l. quamdiu. Et qui aliquid debet facere, non liberatur faciendo solum pro parte. ff. de verbo. obli. l. in executione. §. pro parte. Ex quibus cōcluditur, q̄ peccator debet satisfacere Deo per confessionem de omnibus peccatis suis, vt enim ait Hiero. de pe. di. 1. c. conuertimini. Solo peccato retento in confessione, diaboli filij sumus. Et ad prædicta facit quod dicitur in c. de fleat. de reg. iu. c. q̄ in vno deficiens, factus est omnium reus. Idco Aug. de pe. di. 5. c. consideret. ait. Caueat pœnitens, ne verecundia ductus, diuidat confessionem, vt diuersa diuersis velit sacerdotibus reuelare, & vnū dicat vni, & aliud alteri, quia hoc est se laudare, & ipochrisim ostendere, & semper venia carere, ad quam frustra se sperat peruenire. Et supradicta omnia confirmantur per præceptum Inno. 3. factum in Concilio generali, qd̄ habetur de pe. & remis. c. ōis vtriusque sexus dicens. Omnis vtriusq; sexus fidelis cum ad annos, discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, & iniunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere. Secundum autem glosam, & doctores, quis dicitur habere annos discretionis communiter in septem annis, & quando est doli capax, & malitia supplet ætatem, extra de delic. pue. c. pueris grandiusculis, quod est. 1. c. Et sic omnes tales tenentur ad cōfessionem, sub pœna peccati mortalis. Vnde dicit Seraphicus Bonauen. in 4. di. 17. parte secunda in quæstionibus circa litteram. q. 1. q̄ quicunq; crederet, q̄ cōfessio non est de necessitate salutis, talis esset hæreticus, vnde dicit Ricardus, in 4. di. 20. ar. 2. q. 1. in corpore quæstionis, q̄ quinq; sunt essentialiter necessaria ad salutem. Primum, est efficax dolor de omnibus præteritis culpis. Secūdum est firmum propositum cauendi ab omnibus peccatis mortalibus in futurum. Tertium est confessio, vera, & integra, quando adest facultas confitendi. Quartum, est satisfactio iuxta p̄ posse. Quintum, quod cætera grata Deo facit est, quod ad hæc omnia moueamur principaliter amore Dei, & non propter timorem seruilem.

Quis nā tenētur ad cōfessionem.

Quinq; sūt ad salutem necessaria.

QVod autem dimittētes aliquod peccatum sint in statu damnationis, audite duo terribilia exempla. Primum

Exēplis duobus ostenditur, qd di-

mittens aliquod peccatum mortale, est in statu damnationis.

legitur in cronicis fratrum minorum, vbi habetur, ꝙ cum quidam confessor nostri ordinis transiret cum socio, per quoddam castellum, contigit, ꝙ quædã mulier diues, & vana, a prædicto confessore confiteretur. Cum autem socius iuuenis columbinæ simplicitatis, in quodam angulo oraret, vidit ab illa domina se cõfitente, tot buffones ab eius ore egredi, quot peccata confitebatur, videbat insuper quẽdam buffonem alijs maiorem, & horribiliorem procedere sæpissime, vsq; ad os, deinde retrocedere semper. Tandem vidit, ꝙ domina obsolutione recepta à confessore, resusçepit in ore suo omnes buffones, per ecclesiam saltantes, quos prius emiserat. Post igitur recessum illius dominæ, ille iuuenis simplex, confessori dixit. Pater mi, sic, & sic vidi. Qui confessor rei seriem intelligens, videlicet, ꝙ quot buffones illa emiserat, tot culpas mortales confessa fuerat, & ꝙ maior buffo in ore retentus, significabat aliquod graue peccatum, quod illa præ verecundia confessa non fuerat. Statim iuit ad domum prædictæ dominæ, vt videret si blandis verbis, ab ea posset illud peccatum extrahere, sed inueniens eam mortuam, & a diabolo suffocatam, statim iuit ad ecclesiam, orauitq; dominũ, vt illius mulieris sibi confessæ finem ei ostendere dignaretur. Quid plura? Ecce domina illa sibi apparuit valde horribilis, quæ cum esset cathenis igneis circũligata, vlulato magno clamauit dicens. O me miseram, ò me infelicem, ò me deniq; æternaliter a diuina iustitia reprobatam. Ecce mi spiritualis pater, & confessor, ꝙ omnibus peccatis meis tibi confessis, vnum tantum præ verecundia reseruaui, propter quod, nec illud, nec aliquod aliorum à Deo est mihi remissum, & propter hoc ad æternum ignem à diuina iustitia meritò condemnata est.

Secundum exemplum.

Aliud quoq; exemplum simile legitur, sed vltra prędicta dicitur, ꝙ ipsa mulier apparuit suo confessori super vnum draconem sedens, qui vndiq; flammam effundebat, habebatq; prædicta mulier ꝑ capillis lacertas terribiles, eius cerebrũ perforantes, & in auribus suis igneas fulguris sagittas, & in oculis singulis raspós ignem emittentes, & eam terribiliter cruciantes. Circa collum autem habebat duos serpentes, qui eius vbera, & pectus, ac ipsum collum dilacerabant. Ad manus vero habebat duos canes rabidos, eas rodentes. Cumq; interrogata fuisset à confessore, quare taliter appareretur, respondit. Iste draco, qui vndiq; flammam effundit, & me inflammat, & portat, est diabolus, qui me ne integre confiterer induxit. Lacertas autem tam terribiles in capite patior, pro ornamentis capitis, & vanitatibus factis. Sagittas vero igneas in auribus, pro auditione detractionum, & verborum inhonestorum. Raspos autem ad oculos patior horribiliter me affligentes, pro vanis, & luxuriosis aspectibus. Serpentes verò ad collum, & ad vbera, pro lasciuis amplexibus, & ostensione pectoris, ac mamillarum. Canes autem rabidos ad manus, ꝑ tactibus impudicis. Et quia panem quẽ dare debebam pauperibꝰ, dedi canibus. A quibus omnibus pœnis libera essem, si integraliter confessa fuissem. Quo exẽplo patet, ꝙ Deus non remittit peccata, nisi simul fuerint oĩa confessa. Aliud

Aliud exẽplum.

deniq; legitur exemplum, ꝙ vir quidam & vxor, non valentes filium habere votum fecerunt gloriosæ virgini, ꝙ si filiũ, vel filiam eis impetraret, ad eius seruitium illum alicui religioni mancipare͂t. Quid plura? Concipitur filius, & sanus parturitur, qui cum adultus esset, per parentes certior factus est, qualiter eum deuouerãt Virgini gloriosæ, qui statim effectus est monachus, mater autẽ erat in eleemosynis faciendis præcipua. Eo tẽpore ex voto quodam, maritus cępit peregrinari. Interim verò mater filiũ spurium peperit, quem statim præ verecundia occidit. Confitebatur pluries, & sæpius in anno Eucharistiam sumebat, nec tamen vnquam ausa est Christi Vicario in confessione adulterium perpetratum prodere. Tandem graui infirmitate pressa, a conscientia fortiter stimulata, ꝙ adulterium reuelaret, decreuit potius mori sine peccati reuelatione, q̃ talẽ ruborem in confessiqne suscipere, & sic mortua est. Quod sentiens filius, cæpit missas beati Grego. pro matre celebrare, quo celebrante, apparuit corã eo quoddam valde terribile super altari, quo viso,

so, ille in virtute sanguinis Christi coniurauit illud, vt sibi diceret qd esset. Tũc mater iure illius monachi eiulando clamauit. O fili mi, ego sum infelicissima mater tua. Cui ille, Mentiris. Cum enim mater mea multas faceret eleemosynas, & sępissime confiteretur, ac multoties cõmunicaret, nequaquam possibile est, ꝙ sit damnata. Tunc mater duo vbera à duobus serpentibus crudeliter cruciata, illi ostendens ait. Scito fili, ꝙ hæc sunt vbera infelicia, quæ tu suxisti, veruntamen æternis cruciatibus deputata sum, quia adulterium quoddam commissum ex quo filium spurium peperi, & occidi, nũquam sacerdoti reuelare præsumpsi. Quibus dictis, relicto ibi maximo fętore, statim disparuit. O igitur fętidi peccatores, emundate ab omnibus vitijs cõscientiam vestram, aliter nec Dei gratiã, nec beatæ Virginis sperate beniuolentiam. Nam legitur, ꝙ quidam maxima peccata committebat, & tamen quotidie salutabat beatam Virginem, sperans ex hac deuotione se saluandum. Quadam autem nocte apparuit ei beata Virgo, & ante ipsam ibat quædam pulcherrima iuuenis, cum quodam vase pleno cibis delicatis, & pretiosis, coopertis quodam linteamine valde fœtido, & immundo. Tunc beata Virgo hortabatur eum, vt comederet de illis cibis ita delicatis. Ille vero stupefactus dixit, ò domina, quomodo possum comedere, cum illa linteamina sint adeo fętida, & immunda? Tunc beata Virgo dixit. Sic tuæ salutationes, & deuotiones, mihi non placent, cum sint inuolutæ tot vitijs, & fœdissimis peccatis, & abhominationibus, placerent autem si conscientia tua esset munda ab omnibus inquinamentis peccatorum. Quibus dictis disparuit, & ille peccator conscientiam suam ab omni crimine per cõfessionem mũdauit, & in deuotione beatæ Virginis feruentius perseuerauit.

PARS SECVNDA, & vltima, de dispensatione confessionis.

Papa an possit cũ aliquo dispẽsa-re ne confiteri teneatur.

PRO declaratione secundæ partis: Quæritur, nunquid Papa possit dispensare cum aliquo, ne teneatur confiteri, & respondit beatus Thom. in 4. dist. 17. artic. primo, q. 1. 2. 3. & 5. in corporibus quæstionum, & solutionibus argumentorum, quòd Papa non potest cum aliquo dispensare, quin teneatur confiteri omnia peccata sua mortalia sacerdoti christiano. Et idem dicit Ricard. noster, in ea. dist. ar. 2. q. 7. & etiam habetur in summa confesso. libro 3. tit. 34. q. 34. & dicit Ricard. vbi supra, quòd circa confessionem possumus duo considerare, videlicet circunstantiam, & essentiam. Quantum ad circunstantiam temporis determinanti ab ecclesia, quia hoc est de iure positiuo, ideo Papa potest dispensare, & prolungare tempus confessionis, ex causa rationabili, quia in his quæ sunt mere de iure positiuo, & non diuino, potest Papa dispensare. 82. di. capitulo. presbyter. Quantum verò ad essentiam confessionis, quia est de iure diuino, & de euangelij præcepto, vt supra probatum est, contra quod Papa dispensare non potest, vt inquit Vrbanus Papa, in capitulo sunt quidam. 25. q. 1. ideo Papa nullatenus potest dispensare ne aliquis teneatur confiteri. Aut enim talis cum quo dispensatur, non habet facultatem confitendi, sed impossibilitatem, & tunc non indiget dispensatione. Si autem seruare potest, & tunc tenetur seruare, nec dispensatio Papæ ipsum adiuuare potest, quia vt inquit Bernar. in tertio de consideratione c. 14. contra rationem, non est fienda dispensatio. Nam Papa positus est dispensator in ædificationem, non in destinctionem. Et ideo concludunt omnes Theologi, vbi supra, di. 17. quarti, quòd Papa cum tota potentia sua, non posset dispensare cum aliquo, vt nunquam teneretur confiteri, nec sacramentum confessionis annullare, qđ est de iure diuino, quia sicut vna species non potest fieri altera secundum naturam, secundum Philosophum. 1. Posteriorum, vtputa homo in petram mutari. Ita nec ius diuinum, potest mutari in ius positiuum. Sed salua reuerentia Ricar. & omnium Theologorum, dico quòd in hoc præcepto aliquis dispensauit. Nam plerosq; vidi stetisse per tres annos, sine confes-

sione, alios per quinq;, alios per decem, alios per viginti, aut in triginta annos, qui nunquam cōfessi sunt, aut benè, quis nam dispensauit cum illis? Non Angelus, non Papa, non legatus a latere, non Episcopus, non sacerdos, nec quisquam alius clericus, non etiam ipse Deus. Sed quis fuit iste dispensator? Respondeant ipsi, dic mihi ò infelix christiane, qui tanto tempore sine confessione stetisti, quis dispensauit tecum? Quare non es confessus? & statim dicet. Ego non fui confessus, propter luxuriam, quia teneo concubinam, quam nolo dimittere. Alius dicet. Non sum confessus, propter auaritiam, quia nolo restituere vsuras, & male acquisita. Alius respondebit. Sine confessione steti, propter discordiam, & rancorem, quia nolo parcere inimico meo, sed vindictam facere omnino delibero. Cum istis ergo dispēsauit diabolus sicut dispensauit cū quadam iuuene, de qua legitur, ꝙ cum cōmisisset incestū cum fratre carnali, nunquā ipsum peccatum confessa fuit, decepta à diabolo, qui cum illa dispensauerat. Cum ergo fuisset mortua, sine confessione ipsius peccati, post mortem apparuit patri suo de statu illius scire desideranti, eratq; ligata cathena ferrea ab illo dæmone, qui cū ea dispensauerat, & exclamauit dicens Heu mihi, quia propter peccatum tecū commissum, sum sic crudeliter cruciata, & æternaliter damnata; quia nunquam illud confiteri volui. Et his dictis disparuit. Cum luxuriosis igitur dispensat diabolus luxuriæ, cum auaris diabolus auaritiæ, cum iracundis diabolus odij, & discordiæ, ò iniqua conditio christianorum, ò pertinatia damnobilissima, ò venenata sinagoga inferni, cur salutem vestram contemnitis? Confitemini ergo, & agite pœnitentiam, quia confessio instituta, est in remedium salutis nostræ, sine qua nullus adultus valens confiteri, perueniet ad vitam sempiternam. Ad quam &c.

DOMINICA

DOMINICA QVARTA, IN QVADRAGESIMA,

DE CONFESSIONIS EXCVSATIONE, FREQVENTATIONE, ET REVELATIONE.

SERMO TRIGESIMVSTERTIVS.

Aliqua ar. soluũtur q̃bus alijs sibi ꝑsuadere poßet cõfeßionẽ necessariã nõ eẽ.

IICE ancillam, & filium eius. Genesis 21. transumptiue ad Gala. 4. & in Epistola occurrentis Dominicæ Multos sensualitas renuens confiteri, & diabolica suggestio a confessionis Sacramento retrahit, falsis argumentationibus ostendens non esse necessariam confessionem ad salutem, maxime per dictum Ambrosius super Lucam. Quòd habetur. de pœnitent. distinctione prima, capitul. Petrus doluit. vbi dicit Petrus doluit, & fleuit, quia errauit, vt homo. Non inuenio quid dixerit, scio quod fleuerit, lachrymas enim lego, satisfactionem eius non lego. Ad hoc respondit Alexander de Ales. in 4. parte summæ, in tractatu de confessione. Quod eo tempore, quò Petrus fleuit, adhuc non erat publicatum præceptum de confessione facienda sacerdoti, vt inquit magister sentent. in 4. distinctione 17. Non tamen Ambrosius per illa verba voluit ostenderet, quod tanta possit esse contritio, vt deleat culpam, & pœnam sine confessione, & satisfactione, ita quod homo non teneatur ad confessionem, sed potius voluit significare, quod lachrymæ cum confessione sunt magnæ efficaciæ. Et sic exponit Vgo de Sancto Victore. Secundo arguit diabolica suggestio contra confessionem, per dictum Chrisostomus de pœniten. distinctione prima, capitul. lachrymæ dicens. Lachrimæ lauant delictum, quod pudor est confiteri. respondit Alexander de Ales. vbi supra secundum sententiam Vgonis de sancto Victore, quòd hoc intelligendum est de lachrymis secretis, quæ fiunt in confessione secreta, facta vni sacerdoti de peccato, quod est pudor confiteri in publico vnde Gratianus. de pœnitent. distinctio ne capit. non ita ait. Non ita intelligendum est, vt sine confessione oris, peccata dicantur dimitti, sed sine publica confessione, secreta namque peccata, secreta confessione, & occultis satisfactione, purgan-

2. Argum.

3. Argum.

purgantur, hæc ille. Tertio arguit censualitas dicens. Non est necesse confiteri sacerdoti, nisi ad taxandum pœnitentiā peccati. Deute. 25. Sed hoc sibi sufficienter potest taxare homo, si sit discretus, licet non sacerdos, ergo non tenetur ad confessionem? respondit Ricar. in 4. dist. 17. ar. 2. q. 1. quod ille, qui est nimis familiaris vni parti, non debet esse iudex in illa causa. extra. de offi. & pote. in dele. c. insinuante, quia sicut dicit glosa ibidem. Familiaritatis affectio, veritatem impedire solet, vt inquit textus in c. accusatores. el 3. 3. q. 5. vbi de hoc plene per doctores. Homo autem est nimis familiaris carni suæ, & eam nimis diligit, & ideo non est rationabile, quod sit iudex in illa causa in qua agendum est de punitione, & maceratione corporis sui. Quapropter necessarium est ipsum stare iudicio alterius s. sacerdotis. Nemo enim debet esse iudex in causa propria, neq; arbiter. ff. de iurisdi. om. iudic. l. qui iurisdictioni. & ff. de iudi. l. Iulius. & ff. de arbi. l. penul. & C. ne quis in sua causa. l. vnica & nemo debet esse iudex, & pars, vt notatur in §. item obijcitur. 23. q. 4. & per Hostien. & Innoc. in c. dilectus. de pe. & per Archi. in c. inter querelas. 23. q. 4. vel potest dici, quod confessio non solum ordinatur ad taxationem pœnitentiæ, sed imo principalius ad susceptionem gratiæ diuinæ, & aliquam relaxationem pœnæ virtute clauium, vnde quia nullus habet claues in foro conscientiæ, nisi sacerdos, ideo necessarium est confiteri sacerdoti.

4. Argum. Quarto arguit diabolica persuasio per dictum Augu. in c. magna. de peni. di. 1. vbi. exponens illud Psalmistæ. Dixi cōfitebor &c. Voluntas, scilicet confitendi remuneratur, non opus, ergo. &c. respondit Ale. de Ales. vbi supra, quod licet cordis contritione peccata dimittantur, quantum ad culpam, tamen confessio necessaria est, quia Deus non remittit peccata in contritione, nisi contritus habeat intentionem confitendi illa, vnde dicit Apostolo, ad Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Facit ad hoc de pœni. dist. 1. ca. non potest. vbi inquit Chrisost. confessionem esse necessariam humanæ saluti, vnde Grego. 8. moral. inquit. Qui promereri vult quod expedit, debet malum confiteri qđ fecit. & Ambrosius. in c. non potest quisquam iustificari a peccato, nisi fuerit peccatum ante confessum. & Augu. in lib. 5. homiliarium, homilia. 12. dicit. Quomodo nobis peccatorum vulnera nunquam deesse possunt, sic & confessionis medicamina deesse non debent. Non enim ideo vult Deus, vt confiteamur peccata nostra, quia ea ipse scire non possit, sed qa hoc diabolus desiderat, vt inueniat, qđ nobis ante tribunal æterni iudicis obijciat. Ideo vult vt magis, defendere, quàm accusare peccata nostra velimus. Econtra autem Deus noster quia pius, & misericors est, vult vt ea cōfiteamur in hoc seculo, ne pro illis confundamur postmodum in futuro, hæc ille. Ideo bene dicūt verba proposita. Eijce ancillam, idest sensualitatem renuentem confiteri, vel diabolicam suggestionem, confessionem detestantem, & filium eius, idest peccatū. s. illud confitendo. Super quibus verbis, tres de confessione considerationes faciemus. Prima dicetur excusationis, Secunda frequentationis. Tertia reuelationis. *Sermonis 3 tentio diuisio.*

P A R S P R I M A,
In qua declaratur qui sint excusati, a confessione & quando.

PRO declaratione primæ partis. Sciendum est secundū omnes theologos. in 4. sen. dist. 17. quod omnes homines mundi tenenē ad confessionem si non sunt legitime excusati, & patet ꝑ præceptum positum in præallegato, ca. omnis vtriusq; sexus. de pe & re. vbi terminus ponitur vniuersalis. s. omnis. Qui autem totum dicit, nihil excludit, vt notatur in c. solite. de maio & obe. Et in l. a procuratore. c. man. cum similibus. Vnde non intelligitur sicut quidam bestialis doctor exponebat dicens. Noto primo. in verbo oīs vtriusq; sexus, qđ solū Hermafroditus tenetur ad confessionem. Pręterea ibi ponitur vtriusq; sexus, vt includat mares, & fœminas, quamuis si posuisset tantummodo masculinum sexum, tamen inclusisset etiam fœmininum. Nam masculi- *Ad confessionē tenentur fideles oēs et Pagani.*

masculinum genus concipit fœmininum. 17.q.4.c.si quis suadente.& de ele.c.generali.lib 6 & de conse dist 1.c. omnes fideles & ff.de lega.2.l.si ita.& ff.de verb. signi.l.1.ad ostendendum ergo,quòd omnes tenentur,tam masculi, quàm fœminæ ad confessionem, voluit ponere terminos particularissimos. Ideo dicit Ricar. noster.vbi supra art.2.q.4. Quod etiam Papa tenetur ad confessionem faciendam sacerdoti Christiano. Si enim esset confessio solum de iure positiuo, non teneretur de necessitate,quia par in parem non habet imperium.c. innotuit de elec. & c. inferior.21.d.l.ille a quo.§. tempestiuũ. ff.ad Trebel.& l.nam & magistratus.ff.ad arbi. & ideo non potuisset obligari per suos prædecessores. Si ergo solummodo Papa fecisset præceptum de confessione, ipse non esset obligatus ad eam de necessitate.Quia princeps est solutus legibus.l. princeps.ff.de legibus, sed bene de congruitate deberet illam seruare,vt dicitur in l.digna vox. C.de legibus. & l.ex imperfecto. C.de testa. verum quia confessio est de præcepto diuino vt supra visum est,ideo Papa tenetur ad eam de necessitate.Quantum vero ad determinationem temporis ordinatam a Concilio generali, tenetur de congruitate, quia vt dicitur.25. quæstione prima,in capi. confidimus.& c.iustitiæ. Iustitiæ ac rationis ordo suadet, vt qui a successoribus desiderat mandata sua seruari, prædecessoris sui proculdubio voluntatem, & statuta custodiat.

Similiter dicit Ricar. vbi supra quòd si confessio esset solummodo per præceptum ecclesiæ, non tenerentur ad eam infideles, quia ad ecclesiam non pertinet iudicare,de his,qui nunquam susceperũt Sacramentum baptismi, vt inquit Aposto.1.Cor.5.& habetur.45.dist c.qui sincera.& c.de iudæis.11.q 3.c.inter verba. vnde dicit Ric.in 4.di 17 ar.2.q. 1. quod Vicario Christi non fuit concessa directe potestas super illo qui Sacramentum baptismi non susceperit, verum quia de præcepto diuino est confessio,etiam infideles tenentur ad confessionem faciendam sacerdoti Christiano,cui est concessa potestas a Christo Deo & homine.

Verum cum diuinum præceptum sit rationabilissimum,non obligat ad aliquid irrationabile,aut impossibile, quia ad impossibile nemo tenetur.ff.de reg iu. l.impossibilium. Ideo ad obseruationem huius præcepti,non tenentur illi,qui habent de non confitendo aliquam de infrascriptis rationabilem excusationem, quapropter solent sex generationes assignari,exceptæ ab huiusmodi præcepto, primi sunt illi, qui non habent aliquod peccatum.Nam cessante causa, cessat effectus.c.cum cessante extra.de appel.cum similibus. Sed pro maiori declaratione. Quæritur nunquid habens solum peccata venialia,teneatur confiteri, si nullum habet mortale? respondit Ric.in 4.di.17. ar.2.q.4.in solutione primi argumenti,quod homo non tenetur pœnitere de venialibus, eo quod simul possunt cum gratia Dei stare:nam non priuant hominẽ gratia Dei,& possunt post hanc vitam remitti,& ideo per se non indigent de necessitate officio clauium,tamen per accidens tenetur homo de illis pœnitere,& confiteri, propter obseruationem statuti ecclesiastici,etiam si nullum habeat mortale. Aliqui tamen dicunt,quod talis non tenetur ad dicẽdum sacerdoti aliquod peccatum veniale in speciali, sed tantum in generali,confitendo se peccatorem multorum venialium,hæc Ric. cum quo concordat beatus Th.in ea di.ar.1.q.3.in solutione tertij argumenti.& Petrus de Taran.ibidem.ar.4.q. 1.& Ale.de Ales. in 4. parte summæ,in tractatu de confessione. S.vero Bonau.in 4.dist.17.par.3.ar.2.q.1. dicit. Cum quæritur,an venialia debeat confiteri? Respõdeo,quod congruum est. maxime viris perfectis confiteri peccata venialia, regulariter tamen nõest necessarium,nisi in duobus casibus, videlicet propter dubium, & propter statutũ propter dubium,quando quis probabiliter dubitat,vtrum sit veniale, vel mortale,tenetur enim hoc casu confiteri, aliter periculo se exponit, & agit contra cõscientiam, & per consequens edificat ad gehẽnam.c.literas.§.porro.de restit.spo. cum similibus.Et ideo debet confiteri illud,& relinquere iudicio sacerdotis,vtrũ sit veniale, vel mortale. Nam in dubijs semper tutior via est eligenda. c. Matth.

Sex sunt generationes a cõfessionis præcepto excepta.

Duo casus in quibus est necesse veniali confiteri.

extra.

extra.de fimo. Propter statutum vero te netur quilibet Christianus semel in anno confiteri, etiam si non habet nisi venialia, hæc ille. Si autem vlterius quæratur, si aliquis esset tantæ puritatis, & perfectionis, quòd non remorderet eum conscientia de aliquo veniali. Sicut fuit beata Virgo Maria, an talis teneatur ad confessionem? Respondent theologi in 4. dis. 17. quod hoc verisimiliter non potest cótingere, quia nó est inuenta, nec inuenietur, nisi vna Virgo Maria. Et scriptum est. 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatū non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Dicit autem vbi supra Alexander de Ales, quòd si talis inueniretur, non teneretur confiteri, nisi ratione institutionis ecclesiæ, non dicendo tamen aliquid contra conscientiam, sed dicendo in generali se esse peccatorem, nec mendacium dicet, iuxta illud Prou. 20. Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato? Vnde potest quis se confiteri peccatorem, non ex culpa actuali, quam nó habet, sed ex reatu culpæ quæ præcessit, saltem ex peccato originali. Ricardus quoq; noster. in 4. dist. 17. ar. 2. q. 4. in solutione vltimi argumenti, dicit, quòd tali sufficeret dicere se non commisisse aliquod peccatum, ꝗ sciat, postquam legitime cófessus est. Aliqui autem dicunt, quòd cum carere longo tempore omni peccato, tam veniali, quàm mortali, non possit homini conuenire, nisi ex priuilegio speciali, & statuta non se extendant, nisi ad ea, quæ veniūt de lege communi. 19. q. 2. ca. duæ sunt. §. lex vero. vbi dicitur, quòd qui lege priuata ducitur, nulla ratio exigit, vt a lege publica constringatur. Et simile habetur, extra de regula. c. licet. Ideo secūdum istos, talis non habens remorsum alicuius peccati, non tenetur ad confessionem, nisi eo modo, quo supra. s. præsentando se confessori, vnde dicit Ric. noster. in suo quolibet, quod d. bet se repræsentare sacerdoti, vt ouem suā pastor agnoscat, & vt eius conscientiam sciat, & Sacramenta ecclesiastica secura conscientia ministrare ei valeat, & etiam vt ipse diligentius instruatur ab eo, & claues ecclesiæ venerando recognoscat, hæc ille. Verum cum scriptum sit. Psal. 18. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine. Nemo debet esse adeo temerarius, vt credat se nullum peccatum committere. Dicit enim Greg 3. moral. Nó solum mala, quę gessimus, sed etiam si qua sunt in nobis bene gesta timeamus, quia sæpe in eius iudicio culpa esse deprehenditur, ꝗ virtus ante iudicium putabatur. Et vnde expectatur pia merces operis, inde sequitur iudicium æternæ vltionis. Ipsa enim nostra bona operatio culpa nunquam careret, nisi hanc destrictius iudex in subtili lance examinis misericorditer pensset, hęc ille. Ideo dicit auctor supplementi in c. 2. de confessione, quod valde fatuus esset sacerdos, qui dicenti subdito maxime mundano, quòd non commisit aliquod peccatum, & non aliter confitenti ministraret Eucharistiam. Si tamen quis in veritate esset sine aliquo crimine, non teneretur ad confessionem, nisi eo modo quo supradictum est, vt etiam dicit B. Tho. in 4. di. 17. art. 1. q. 3.

Si qs nullū peccatū haberet imo nec veniale an teneretur ad confessionem.

SEcundo qui sunt excusati, sunt amentes, qui non possunt mereri, nec demereri, sed sunt in statu in quo in amentia deuenerunt, & in eo intelliguntur perseuerare, extra de baptismi. ca. maiores, ad fi. vnde nec pœnitentiam, nec confessioné facere possunt, nisi lucida habeant interualla, seu ad proprium redeant sensum.

2. A cófessione excusati.

TErtio, excusantur ab hoc præcepto muti, & loqui non valentes, qui secundum Ric. in 4. dist. 17. art ic. 2. q. 1. non obligantur confiteri, nisi signo, vel nutu, vel eo modo quo possunt. 26. q. 6. c. qui recedunt. Illis autem qui loqui possunt, & habent sacerdotem præsentem, non sufficit confessio per scriptum facta, quia quamuis per scripturam possit manifestari delictum, tamen quia voces sunt notæ earum, quæ sunt in animo passionum primo Perier. Et principaliter data est lingua, ad significandum secreta cordis, in Sacramento cófessionis requiritur determinatus modus. s. actus loquédi quando haberi potest, vnde Magister. in 4. di. 17. c. 4. di. Docuit Dominus corporali pęnitentia peccata confitenda nó per scripturam manifestanda, nec etiam per nuncium.

3. A confessione excusati.

Quarto

4. A confessione excusati.

QVarto, excusantur idioma nescientes, qui etiam secundum Ric. vbi supra, non tenentur confiteri, nisi per signum, vt muti, quamuis aliqui dicant, quod teneantur confiteri per interpretem. Nam cum hoc, nullo iure diuino, aut positiuo, sit constitutum, non videtur tutum, plus artare confitentem, quàm arctetur per ipsa iura, quia vt dicitur. Prouerb. penult. Qui nimis emungit, elicit sanguinem, transumptiuè. 4. distinctione capitul. denique. Et ideo non tenentur confiteri, nisi per signum, vt dictum est. Tamen si isti vellent confiteri per scripturam, vel per alium, & similiter muti, possunt hoc facere, & merebuntur, vnde dicit Innocen. in capit. omnis de pœnitent. & remis. super verbo. solus. Surdus, vel mutus, vel æger, qui sine periculo loqui non potest, vel qui est alterius linguæ, quam confessor, potest cõfiteri per scripturam, vel per alium.

5. A cõfessione excusati.

QVinto, excusantur illi, qui non sunt doli capaces, vt sunt communiter pueri, infra septem annos, vt notat glos. in dicto capitul. omnis. & etiam in capit. primo, de delictis puerorum. Communiter ergo pueri, & puellæ, quando habent septem annos, quia sunt doli capaces, & discretionis, obligantur ad confessionem, vt etiam notatur in directoria iuris. libr. primo, titul. 15. §. 65. Si autem infra illos annos haberent discretionem, non excusarentur ab hoc præcepto, cum possent mortaliter peccare, & damnari. Exemplum habemus in libro dialogorum, beati Gregorij de puero quinque annorum blasphemante Deum, quem dæmones exportauerunt. Debent ergo parẽtes inducere pueros ad confessionem quando sunt doli capaces, & dicit Scotus, in 4. distinctione 17. quod quando puer facit ista tria, vel vnum eorum, est obligatus ad confessionem ante septennium. Primo, quando respondit ad propositum cum ratione. Secundo, quando intrans ecclesiam discooperit caput, & facit signa discretionis, & deuotionis. Tertio quando verecundatur de malo alijs videntibus. Infantia nanque regulariter iudicio caret: prima, quæstione quarta, capitul. placuit. & capitul. sequenti. Nam infans, & furiosus æquiperantur, quia iudicium animi non habent. ff. ad legem Aquill. leg. sed & si. §. igitur. & §. sed est furiosus. & 15. quæstione prima, capitul. illud. Vnde etiam si homicidium committeret talis infans, vel furiosus, non imputaretur ei, vt in clementina, vnica. de homicidio. Et idem in dormiente. leg. final. ff. ad legem Corneliam de Sicca. Omnes igitur doli capaces contemnentes, semel in anno confiteri, mortaliter peccant, tanquam transgressores, & violatores canonum, octaua distinctione capitul. si qui sunt. Vbi dicit Gregorius. Peccatum paganitatis incurrit quisquis, dum se fidelem asserit, sedi apostolicæ obedire contemnit, facit octaua, quæstione prima, capit. sciendum. & in capitul. nulli fas. 19. distinctio. idem Gregorius inquit. Nulli fas sit apostolicæ sedis violare præcepta, sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis apostolicis voluerit contraire decretis. Talis enim iam damnatus a sancta, & Apostolica Ecclesia, sua inobedientia, atque præsumptione, a quocunque esse non dubitatur, hæc ille. De tali dicit Saluator. Matthæus 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Et ideo sic moriens sine confessione, debet cum bestijs sepeliri, & non in sacro. Vnde refert Cæsarius, quod quidam nunquam confitebatur, immo dicebat, Stultissimus omnium mihi videtur, qui quod facit in secreto, alteri reuelat. Sed hæc stultitia in caput suum redundauit. Nam infirmatus ad mortem mortuus est sine confessione. Cum autem in sacro sepultus esset tanti auditi sunt in loco illo strepitus, & terrores, vt solutus videretur sathanas. Item venerunt tempestates horribiles, omnia deuastantes. Cumque homines ad ecclesiam pergerent, viderunt illum miserum porrigentem brachium extra sepulchrum quasi diceret. Extrahite me hinc, quia non sum dignus stare in loco sacro. Illi autem strepitus, & terrores nunquam cessauerunt, donec illud maledictum corpus canibus dederunt.

Quõ cognoscere possumus puerũ teneri ad cõfessionẽ ante septẽnium.

6. A cõfessione excusati.

SExto & vltimo, excusantur a cõfessiõe illi qui non habent sacerdotem cui confi-

confiteantur, quæ tamen debent, & tenentur inquirere. Vt dicitur in 4. sen di. 17. c. non prius. Et illud Aug. in lib. de pe. quod ponitur de pe di. 6. in c. qui vult cōfiteri. s. si deest sacerdos, proximo, vel socio fienda est confessio. Intelligēdum est secundum Ric. vbi supra, de congruitate, non de necessitate. Valde. n. est vtilis talis confessio, etiam si non sit Sacramentalis. Vnde recitat Cęsarius, quod tempore quo ibant Christiani vltra mare ad passagium, accidit, quod multis peregrinis cum illis simul transfretantibus, adeo tēpestas per maxima orta est in mari, vt omnes de vita desperarent. Tūc vnus maximus peccator inter alios surrexit, & corā omnibus dixit. Audite me pro amore Dei, & omnes nolite perire. Credo. n. certissime, quod propter me tēpestas sit exorta, quia maximus peccator sum, sed rogo vos omnes, vt audiatis confessionē meam, tunc ille cunctis tacentibus, tanta peccata dixit, & tam diuersa, & horribilia, vt aures humanæ horrerent audire. Audi mirabilem Dei clementiam, confessione facta, & ab omnibus audita, statim facta est tranquillitas magna in mari, ita vt omnes mirarentur, & perueneerunt ad portum cum salute. Deus autem de memoria singulorū taliter illa peccata deleuit, ac si nunquam aliquid sciuissent, nec audissent. Et ex hoc miraculo orta est cōsuetudo inter marinarios, vt in periculo mortis, si non habent sacerdotem, vnus alteri confiteatur. Recitat quoq; idē Cęsarius, quod quidam sacerdos occulte tenebat vxorem cuiusdam militis suæ parochiæ, pro concubina, quod cum dictū fuisset militi, non statim credidit, nec sine suspicione fuit, nullum tamen de hoc signum sacerdoti, vel vxori ostendit. Volens autem caute inquirere veritatem rogauit sacerdotem, vt iret secū ad quoddam secretum colloquium, qui cum iuisset cum eo, duxit illum ad aliam villam, in qua dęmoniacus quidam omnia peccata, non vere confessa improperabat hominibus. Timens autem sacerdos ne miles propter hoc adduxisset eum, vt a dæmone de facto suo inquireret, stabulum quoddam occulte intrauit, & pedibus serui militis prouolutus, ipsum humiliter rogauit confessionem suam audiret. Facta autem confessione ex corde, & pęnitētia petita, dixit seruus sacerdoti. Quicquid alteri pro consimili peccato iniungeritis, sit vestra pœnitentia. Quo facto securior cum milite ad dæmoniacū perrexit. A quo cum miles quæreret, si dæmon aliquid de sacerdote sciret, respondit dæmon. Nihil mali de eo scio. Et cum hoc dixisset, subiunxit lingua latina dicens. In stabulo iustificatus est. Qđ verbum solus sacerdos intelligens, & virtutem confessionis, ac beneficium Dei in se recognoscens, non ingratus, seculū deseruit, & in ordine Cisterciensi intrauit. Sed hic quęritur, nunquid ille, qui nō habet sacerdotem, teneatur scribere peccata sua, & mittere sacerdoti? Respōdit Ric. in 4. dist. 15. ar. 2. q. 5. in corpore quæstionis, q̄ non: quia hoc non inuenitur institutum. Item quia immineret periculum nē esset defectus in examinatione peccatorum, quā facere debet sacerdos, vt possit salubria, conferre remedia. Item quia faciliter posset fieri reuelatio alicuius criminis. Literę. n. faciliter perdi possunt aut per nuncium maliciose aperiri, aut p̄ ignorantiam nuncij, traddi illius quibus non mittuntur, qui eas aperirent. Itē qa aliquis malitiosus sacerdos, posset cōtra pęnitentem arguere per scripturam suā, & eum vituperare. In absentia ergo sacerdotis, non tenetur quis confiteri laico, nec etiam sacerdoti per scripturam, aut nuncium, tentione necessitatis. Sed si faceret, esset supererogationis. hoc. n. casu sufficit contritio, cum proposito confitendi habita opportunitate sacerdotis.

Miraculū de quodā cōfitēte peccata sua socijs.

Aliud exēplum.

PARS SECVNDA

Huius sermonis, de frequentatione confessionis. f. vtrum quis teneatur plusquam semel in anno confiteri.

PRO declaratione secundæ partis. Quæritur, vtrum peccator in peccato mortali existens, teneatur habita opportunitate confessoris, suū peccatū confiteri, sub pœna incurrendi aliud nouum peccatū mortale? Et vtrū homo teneatur plusq̄ semel in anno confiteri? Ad quā quæstionem respondit Archi. in c. ille rex. de pe. di. 3. & Inn. in c. omnis. de pe. &

Opinio aliquorũ asserentiũ, qđ nõ cõfitẽtes statim post peccatũ mortale, debita opportunitate, nouũ peccatũ incurrunt.

pe.& re.di.ꝙ illi qui statim non confitentur post peccatũ mortale commissum, habita opportunitate confitendi nouũ peccatũ incurrunt. Et potest sic argui ꝑ eorum opinione Magis tenetur homo prouidere saluti animę, ꝗ corporis, quia aĩa est preciosior corpore. c. solite. de maio. & obe. & mors vnius animæ, præponderat morti innumerabiliũ corporum. c. si habes. 24. q. 3. sed si homo habeatur infirmitatẽ corporis mortalem, tenetur ꝗ citius prouidere, aliter reputabitur homicida sui ipsius, quia qui potuit hominẽ a morte liberare, & non liberauit, eũ occidit. c. sicut dignũ. §. illi etiã. de homi. Vnde vt habetur in c. prouidendũ. 83. di. Simachus Papa ait. Non est grandis differẽtia an mortẽ inferas, vel admittas. Mortẽ. n. languentibus probatur infligere, qui hanc cũ potest non excludit. Ergo multo magis hoc est dicẽdũ de infirmitate mortale animæ. Nec scđm prædictos doctores aliquẽ excusat decretalis: oĩs v. sexus de pę. & re. quia ecclesia intẽdit tẽpus arctare, propter hoĩum negligentiam, & nõ ampliare. Sicut etiam prohibet ne quis vltra annum in excõicatione permaneat. extra de hæret. ca. excõicamus el 1. § qui autẽ. Tamen non præbet licentiam permanẽdi in excõicatione vsq; ad illam horam. Alij autem quidã theologi dixerũt

Aliorũ theologorũ opinio.

illud, qđ recitat S. Bona. in 4. di. 17. part. 2. ar. 1. q. 2. ꝙ seculares, & puri laici, nõ tenentur confiteri regulariter, nisi semel in anno, nõ occurrẽte alia necessitate Secus

Religiosi quõ tenentur statim cõfiteri post lapsum in mortale.

aũt in religiosis, qui tenentur statim cõfiteri post lapsum in mortale. De clericis autẽ secularibus videtur idem dicendũ, cũ tota eorũ vita sit tẽpus penitentiæ, & cultui diuino deputata. Sed dimittendo argumenta prædictorũ doctorum, adhæreo opinioni Ale. de Ales. in 4. par. sum. in tract. de confessione, & Petri de Taran. ac Scoti in 4. di. 17. & Ric. nostri ibidẽ ar. 2. q. 6. & B. Th. ea. di. ar. 2. q. 4. & etiã in 1. suo quolibet. q. 11. qui dicũt, ꝙ statim ex quo quis cõmisit peccatũ, mortale, & de illo recordatur, & non dolet, nec habet propositum de illo cõfitẽdi tẽpore suo, nouam culpam incurrit, quia ex quo culpa sua ei non displicet, placere videtur. Et in hoc concordant cum prædictis doctoribus. s. ꝙ quo ad propositum confitẽ di tẽpore ab ecclesia determinato, quilibet tenetur post lapsum in mortale peccatum, quando de eo habet memoriam, non autem tenetur statim confiteri, licet securius faceret, & melius, si cõfiteretur, & probatur sic arguendo. Quicunq; ommittit illud ad quod ex præcepto tenetur opportunitate habita, mortaliter peccat, vnde inquit. B. Th. 2. 2. q. 87. ar. 1. Illud quod sine temporis determinatione debetur, nisi statim soluatur, obligat ad peccatũ, vt probatur per c. eos de sen. excom. lib. 6. & in c. cũ dilecti. de dolo, & cõma. & in l. in omnibus. ff. de reg. iu. Si igitur peccator statim post lapsum in mortale teneretur ad confessionẽ habita opportunitate confitendi, & nõ confitetur, mortaliter peccat in illo instanti, in quo recordatur, & qua ratiõe peccat in hoc instanti eadem ratione peccabit in sequenti, & sic sequeretur, ꝙ multa, imo quasi innumerabilia peccata mortalia committeret in die, pro vna confessionis dilatione, quod est inconueniens, & valde damnabile. Ex quo concluditur, ꝙ cum præceptum de confessione sit affirmatiuum, non obligat nisi pro loco, & tempore. s. ab ecclesia determinato. s. semel in anno. Ad argumentum autem incontrarium respõdetur, ꝙ per contritionem cum proposito confitendi tempore per debito, homo statim sanat animam suam Deo medicante, de quo dicitur. Psal. 46. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.

Ad arg. pro prima opinione adductum.

Quinq; casus in qbus quis teneatur confiteri pluriẽ semel ĩ anno.

Dicunt tñ prędicti doct. maxime. Ric. Ale. & B. Th. vbi supra, ꝙ licet cõiter quis non teneatur nisi semel in anno cõfiteri, tñ in quinq; casibus obligatur quis ad cõfessionẽ, vltra prædictũ tempus. Primo ratiõe statuti, quãdo quis vigore alicuius statuti, seu ordinationis tenetur cõfiteri quibusdam vicibus in anno, sicut sunt cõiter religiosi, ad talia. n. statuta obseruanda, obligantur sub pęna mortalis, vel venialis peccati, sicut eos regula, vel statutũ obligate intendit. Et idẽ dicitur de voto, vt si quis vouisset ter, vel quater in anno cõfiteri. Inquit. n. Deus. Psal. 55. Vouete, & reddite Dño Deo vestro &c. Secundus casus est ratione Sacramenti. s. qñ quis vult celebrare, siue Eucharistiam assu-

Secundus

PARS TERTIA.
De reuelatione peccatorum in confessione.

Quæ pecca ta sint confi tenda.

TERTIO dico, quòd tria genera peccatorum sunt in confessione reuelanda, scilicet. Primo peccatum manifestum, & publicum. Secundo, peccatum occultum, & secretum. Tertio, peccatum proprium, & non alienum, vt habetur in summa confessorum, libro 3. titulo 34. quæstione 68. Primo igitur sciendum est, secundum Alexander de Ales. vbi supra, & Petrum de Taran. in quarto, distinctio. 17. & sanctum Bonauenturam ibidem parte secunda, articul. secundo, quæstione secunda, & Ricard. eadem, distinctio. articul. 3. quæstione quarta, & beatum Thom. ibidem articul. secundo, quæstione prima, quod manifestum peccatum, est confitendum. Primo ex parte confessoris confessionem audientis, vt cognoscat peccatum, non vt homo, sed vt vicarius Dei, scilicet, per testimonium conscientiæ accusantis, quæ est testis diuinus, & hoc fit per confessionem. Non enim sufficit aliquid esse notum iudici, nisi fit ei notum in forma iudicij, quia vt dicitur in capitul. iudicet. tertia quæstione septima. Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata etiam habetur in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. Et ideo oportet confiteri peccatum, quantumcunque publicum fuerit. Secundo, ex parte confitentis, vt iustificetur. Quantumcunque enim aliquis ab aliquo accusetur, non propter hoc iustus iudicatur, sed magis iniustus. Sed quando homo ex contritione accusat seipsum, tunc exercet opus iustitiæ, iuxta illud Prouerbio. 18. Iustus in principio accusator est sui, vt ergo quisque iustificetur, & dignus reconciliatione ecclesiæ comprobetur, quantumcunque peccatum suum sit publicum, necessaria tamē est in cōfessione propria accusatio. Secundo principaliter dico, secundum Alexander Bonauentura. & Ricard. vbi supra, quod peccatum occultum est confitendum. Primo ex parte confessoris. Nam satisfactio imponenda est pro peccato, secundum arbitrium confessoris. Et ideo necesse est, quod peccatum occultū illi reueletur, vt cognoscat eius quantitatem, & qualitatem, vt possit seruare illud quod dicitur Deuter. 25. Pro mensura delicti erit, & plagarum modus, vt etiam habetur in l. ne quid ex naufragijs. ff. de incen. rui. & nau. Secundo ex parte confitentis, vt qui non erubuit in secreto peccare, nunc coram confessore reuelet peccatum suum cū rubore. Homo enim carnalis plus erubescit oculos hominis, quam Dei. Item vt confessor sciat ei prouidere, de remedijs contra peccatum. Ideo inquit Boetius in primo, de conso. Si operam medicantis expectas, oportet vt vulnus detegas, vnde dicitur Oseæ 13. Peccatum eius absconditum, dolores parturientis veniet ei. Quapropter Oratius in Epistola ad Quintum dicit. Stultorū incurata pudor malus vlcera celat.

Peccatū oc cultū est cō fitenda.

SEd hic quæritur, nunquid radices peccatorum sint confitendæ, & etiam tentationes? & respondit Ale. de Ales. vbi supra, quòd non sunt confitendę, nisi quatenus sunt voluntariæ aliquo modo, vt quando procedunt ex ignorantia affectata, & crassa, tales radices peccatorum, vel quando ex infirmitate, quæ complacet, vt ex ea habeatur licentia, quædā peccādi, vel ex aliqua culpa nostra procedunt dictæ radices, seu tentationes, & hoc potest esse tripliciter. Primo, quando quis voluntariæ se tentationibus exponit, vt faciunt quidā, qui vadunt ad spectacula, vt videant mulieres, de quibus postea tētantur. Contra quos inquit Iob 31. c. sui libri. Pepigi fœdus cū oculis meis, vt nec quidem cogitarem de Virgine. Secundo, quando tentationibus non resistimus, secūdum nostram possibilitatem. Tertio, quando sine omni tentatione, quis exponit se peccato, si huiusmodi expositio aliquo modo tentatio dicenda est, vnde de pę. di. 5. c. consideret. inquit Aug. Sunt q non solum vincuntur, sed vltro peccato se offerunt, nec expectant tentationem, sed præueniunt volūtatem. Tertio, principaliter dico, secundum prædictos doctores, maxime S. Bona. & Ric. in 4 di. 21. quod debemus confiteri peccatum proprium, non alienum. Et quilibet in cōfessione, debet famā alterius custodire quātū pōt, sed suā conscientiā purgare debet. Et ideo si circūstātia, quę ducit in cognitio-

Propriūpec catū & non alienū cōfi teri debe mus.

gnitionem personæ, sit de necessitate cõfessionis, vt quia trahit in aliam speciem peccati mortalis, puta si quis peccaret cum sorore, vel cum matre, vel huiusmodi, tunc debet confiteri; semper tamen si potest occultando personam melius, quã possit, puta si habeat quatuor sorores, non nominando in particulari. Et idem dicit Alexander de Ales vbi supra. Si autem non sit de necessitate confessionis talis circunstantia, debet dimittere eam, ne peccatum alterius prodat, vel petita licentia confiteatur alteri, aut superiori, qui personam ignoret: concordat Petrus de Taran. in 4. senten. distinctione 21. Si tamen quis exprimat personam bona intẽtione, non vt diffamet, sed vt pœnitentiarius oret pro eo, vel eius saluti prouideat, non peccat, sed meretur. 22. quæstione 5. capitul. hoc videtur. Dicit tamen Ricard. vbi supra, quod debet ei dicere extra confessionem, sed ego non condemnarem eum, qui in confessione diceret, vt apud confessorem esset secretius. Et prædictis concordat glosa Raymund. vt habetur in summa confessorum, libro 3 titul. 34. quæstione 87. dicit etiam Petrus de Taran. vbi supra, quòd etiam quando circunstantia est necessaria, & non potest exprimi sine periculo alterius, omittendo est, & sufficit peccatum dicere sine huiusmodi circunstantia, vt etiam habetur in summa confessorum, eodem libro, & titulo, quæstione 67. Sed contra hoc faciunt multi, qui in confessione, cum debent reuelare peccata propria, publicant aliena, vt puta vxor dicens peccata viri sui, & mater filii, & famula Dominæ suæ. Contra quos inquit Dauid. Psalmo 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. Iniustitiam meam dixit, non alienam: vestra ergo peccata dicite in confessione, & dimittite aliena, vt indulgentiam a Deo recipere mereamini. Quod nobis concedat ipse misericors Dominus. Amen.

EODEM

EODEM DIE POST PRANDIVM, DE CONFESSORIS ELECTIONE, ET CONFESSIONIS CONDITIONE AC FRVCTIFICATIONE.

SERMO TRIGESIMVSQVARTVS.

ONFITEMINI Domino quoniã bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. Psalmo 105. Solent contra diabolicas tentationes, decẽ & octo dari remedia. Primum est oratio, dicente Saluatore Matthæus 26. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Super quod inquit glosa. Ille tentatur, & superatur a tentatione, qui nescit orare. Secundum est ieiunium, dicente Dauid in Psalmo. Cum mihi molesti essent, induebar cilitio, & humiliabam in ieiunio animam meam. Diabolus enim præualet contra carni deditos, vt inquit Angelus Raphael Thobiæ iuniori, Thobiæ sexto. Tertium, est elongatio causæ, quia remota causa, remouetur effectus. 2. Phisi. & capitul. cum infirmitas. de pœniten. & remis. Ideo dicitur Ecclesiastici 21. quasi a facie colubri fuge peccatum. Quartum, est resistentia in primis moribus. Ideo inquit Apostolus Iacobus suæ canonicæ. 4. capitul. Resistite diabolico, & fugiet a vobis, & Hieronymus in testamento suo inquit. Lubricus est serpens, & nisi in capite teneatur subito intrat. Et idem ad Eustochium ait. Nolo sinas cogitationes malas intrare animam tuam, sed dum paruulus est hostis allide ad petram, petra autem est Christus. Ideo inquit Dauid in Psalmo. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos. Quintum, est humilitas. Nam retia paruulos pisciculos non retinent, patuit exemplum de sancto Antonio, qui vidit in spiritu totum mundum laqueis plenum, & audiuit vocem de Cœlo dicentem sibi, quòd sola humilitas euaderet illos diaboli laqueos. Eapropter inquit Dauid Psalmo 114. Custodiens paruulos Dominus, humiliatus sum, & liberauit me. Sextum, est fides dicente Domino Matth. & Luc. 17. Si habueritis tantam fidem sicut est granum sinapis, diceretis huic monti. Transi hinc, & transibit. Et secundum glos. per montem intelligitur tentatio. Ideo ad Hebre. 11 dicitur. Sancti per fidem vicerunt regna. Septimum, est cogitatio passionis

Remedia cõtra diabolicas tentationes

Christi. Inquit enim Grego. in moral. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo toleretur: vnde Christus in forma Crucifixi apparens cuidam fratri nostro, dixit ei, quod quando tentaretur aspiceret eius plagas, & subito liberaretur, vt habetur in conformitatibus sancti Francisci, fructu nono, & conformitate nona. Octauum, est consideratio remunerationis, quæ datur his, qui resistunt tentationibus. De qua Iacobi 1. dicitur. Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Et de hoc habetur exemplum in vitis Patrum, de illo iuuene discipulo cuiusdam sancti Patris, qui habens ab eo in mandatis, ne vnquam iret dormitum, nisi prius habita ab eo benedictione. Quodam sero ad ipsum pergens inuenit eum soporatum. Dæmon autem ei ter suggessit, vt iret dormitum, absque alia benedictione. Cui ille nunquam consensit, vnde prædictus sanctus Pater visionem talem habuit. Nam post illas tres tentationes à discipulo suo superatas, vidit tres fulgentissimas coronas de Cœlo descendere, & super caput illius se firmare. Vnde expergefactus, & ab illo interrogans, quid fecisset, & cogitasset ipso dormiente. Cognouit, quod propter illarum trium tentationum superationem, tres illas coronas meruerat. Nonum, est inuocatio nominis Iesu: nam Marc. vltimo, ipse Dominus ait, de fidelibus suis. In nomine meo dæmonia eijcient. &c. & Luc. decimo. dixerunt ei discipuli. Domine, in nomine tuo dæmonia subijciuntur nobis. Decimum, est deuota salutatio beatæ Virginis dicendo: Aue Maria. &c. vel, Maria Mater gratiæ: Mater misericordiæ: tu nos ab hoste protege: & hora mortis suscipe: Vt enim habetur in miraculis ipsius beatissimæ Virginis dæmones effugiunt hoc audientes. Vndecimum, est alicuius sancti, vel sanctæ, deuota inuocatio, vnde dicitur Iob quinto. Voca in Cœlis si est, qui respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Duodecimum, est dicere hunc versiculum. Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina, vt dicit Ioannes Cassiodorus, in secunda collatione Abbatis Isaac. Tertiumdecimum, est signo Crucis se munire, vt habetur in legenda sancti Cypriani, & Iustinæ, & etiam in legenda sancti Francisci, ac Basilij, vnde Psalmo 85. ait propheta Deo. Fac mecum signum in bonum, vt videant, qui oderunt me, & confundantur. Et ideo canit ecclesia. Per signum Crucis de inimicis nostris, libera nos Deus noster. Quartumdecimum, est dicere deuote. Iesu fili Dauid miserere mei. Hoc enim dicto Cananea meruit a Christo filiæ a diabolo liberationem, vt habetur Matthæi 15. Hoc etiam dicto stantes in Purgatorio sancti Patritij ab insidijs diaboli statim liberantur, vt habetur in legenda ipsius sancti Patritij. Quintumdecimum, est continua exercitatio in bono opere, vnde Hieronymus ad Rusticum, inquit. Semper aliquid boni operis facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Sextumdecimum ponit beatus Hilarius Pictauiensis Episcopus dicens, se reperisse in scriptis sancti Clementis Papæ discipuli beati Petri, quod quando aliquis habet grauem tribulationem, si deuote dicit illum Psalmum, qui incipit. Saluum me fac Deus, cito liberabitur. Quæ omnia debent intelligi, si prædictæ orationes dicantur sine vlla superstitione. Decimumseptimũ est cogitatio vltimi finis, vnde Eccle. 7. dicitur In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Decimumoctauum est confessio sincera, vnde Aug. ad hære. ait. Confessio est oppugnatrix dæmonum, pauor inferni, obstaculum diaboli, hæc ille. Quia etiam ipse maledictus diabolus est superbus. Ideo indignatur, si quis eius suggestiones reuelet, iuxta illud Eccle. 27. Qui reuelat secreta amici sui, perdet eum. Et sic desinit tentare ne per confessionem detegatur. De qua confessione tractaturi tres considerationes faciemus in hoc sermone. Prima dicetur electionis, scilicet, confessoris. Secunda conditionis, scilicet, ipsius confessionis. Tertia vero fructificationis eiusdem.

PARS PRIMA.
Qua declaratur qualis debeat eligi confessor.

Quatuor cōditiones necessariæ ad eligendū cōfessorem.

QUATVOR sunt necessaria in illo, qui debet eligi confessor: Prima conditio dicitur potestatis. Vt scilicet habeat auctoritatem absoluendi. Nam secundum Durandum nostrum in summa libro 1. parte 1. dist. 1. Ad absoluendum in foro pœnitentiæ, tria requiruntur, scilicet, quòd confessor habeat auctoritatem clauium, existens sacerdos. Et quod habeat auctoritatis executionem, & quòd executio sit libera & non ligata. Excommunicatus enim non potest ligare, nec soluere, capitulo audiuimus. 24. q. 1. Et ideo dicunt omnes theologi, maxime Thom. & Ricar. in 4. dist. 17. quod quilibet tenetur confiteri proprio sacerdoti, vt patet expresse in capitulo omnis. de pœni. & remis. Alienus enim sacerdos absoluere non potest, nec ligare, capitulo placuit. de pœni. distinctione 6. Dicitur autem proprius sacerdos quo ad hoc non solum parochianus, sed etiam quilibet habens auctoritatem absoluendi, vt declaratur in summa confessorum, libro tertio, titulo 34. quæstione 38. Et dicit Ricard. & Thom. vbi supra, quòd confessus alicui habenti auctoritatem absoluendi, non tenetur postea iterum confiteri eadem peccata proprio parochiano, vt patet in extrauaganti Ioannis 22. quæ incipit. Vas electionis. Est ergo sciendum, secundum Alexander de Ales. in 4. parte summæ, in tractatu de confessione, & sanctum Bonauentu. in quarto distinctione 17. parte 2. articulo primo, quæstione secunda, & Ricard. eadem distinctione, articul. 3. quæstione prima, & Panormitan. in dicto capitul. omnis. & Cardinalem in clementina. dudum, de sepul. qđ proprius sacerdos multipliciter, & varie accipit. Primo. n. Papa in toto mundo est cuiuslibet proprius sacerdos, quia est caput totius ecclesiæ, capitul. quanto. & capitul. inter corporalia, de translatio. De quo Isidor. libro 7. Ethimo. c. 12. & habetur in capit. cleros. ver. Pontifex. 21. dist. dicit. Pontifex Princeps sacerdotum est, vel dicitur esse quasi via sequentium. Ipse enim summus sacerdos, ipse Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes, & leuitas, & omnes ecclesiasticos ordines disponit. Et quod vnusquisq; facere debet ostēdit. &c. Scđo, cuiusq; est proprius sacerdos summus pœnitētiarius Papæ, vt dicit Anto. de Butr. in d. c. omnis in verbo. proprio sacerdoti, de officio autem summi pœnitentiarij, & aliorum pœnitentiariorum notat Ioannes And. in cle. Romani. de elect. & in c. 1. de temp. ord. libro sexto. Tertio, est proprius sacerdos minor pœnitentiarius Papæ, in curia Romana, vel vbicunq; ei committatur per ipsum Papam, cui incumbit prouidere saluti omnium fidelium. nona, quæstione tertia, capitul. cuncta per mundum. & in prohemio sexti. Quarto, legatus Papę in sua legatione. c. 1. de offic. le. cum ibi nota, vnde in tota prouincia sua potest quoscunque absoluere, tanquam proprius sacerdos. Quinto, vicarius Papæ argumento capituli primi. de offic. vi. & in capitu. officium. de offi. Archiepiscop. Et melius in capitul. inter cætera. de offic. ord Sexto, vicarius legati, vt in dictis capitulis, Et intelligitur cum Papa hoc concedit, capitul. nihil. de offic. leg. Septimo, pœnitentiarius legati, cum ipse legatus habet potestatem constituendi pœnitentiarios, per iura supra allegata. Octauo, omnis cui a Papa committitur, vbicunque confessiones audire est omniū proprius sacerdos. 2. quæstione 6. ca. de cętero. Nono, archiepiscopus dū visitat est proprius sacerdos suorū suffraganeorum, & eos absoluere potest. c. nostro de pę. & re. Decimo, Episcopus in tota sua diœcesi. c. inter cætera. de offi. ord. & c. 1. & c. quoniā, eodem tit. Vndecimo, archipresbyter ecclesiæ cathedralis. c. officiū vbi gl. de offi. archip. Duodecimo, generalis vicarius episcopi, qui potest audire omnes de diœcesi. argumento in l. cū prætor. ff. de iudi. Tertiodecimo, presbyter parochialis in tota sua parochia. ca. 2. de paro. Decimoquarto, omnes habentes auctoritatem a prædictis, auctoritatem committendi habentibus, possunt absoluere tanquā proprij sacerdotes, dummodo ipsi alias non sint incapaces istius auctoritatis, secundum, quod declarat Alexander de Ales. vbi supra, & sanctus Bonauen-

Proprius sacerdos quis nam sit.

nauentu. ac Thom. & Ricar. in 4. distinct. 17. & Panor. in dicto ca. omnis. de pœniten. & remis. & Archid. in c. perlectis. 25. dis. Et ideo illi qui confitentur fratribus minoribus, & prædicatoribus, qui habẽt auctoritatem per priuilegia sua audiẽdi confessiones, secundũ formam traditam in cle. dudum. §. statuimus. de sepul. nõ tenentur petere licentiam a suo parochiano, licet Bern. glosator super. d. c. omnis, dicat oppositum. Quæ glosa postea per Clementem quartum, tanquam omnino falsa, & erronea fuit damnata, in quodã priuilegio indulto fratribus minoribus, & prædicatoribus, quod incipit. Quidam temere. Et fuit determinatum in eo, quod illi quibus a superioribus, puta Episcopis, & huiusmodi, committitur auctoritas audiendi cõfessiones, possint eas audire, etiam ipsis parochianis sacerdotibus inuitis, & contradicentibus. Et hoc idem tenet Ioan. An. in c. si Episcopus. de pe. lib. 6. Dicunt autem prædicti theologi, maxime Ale. Th. & Ric. vbi supra, quod quando alicui sacerdoti committitur auctoritas audiendi confessiones alienorum parochianorum, non fit aliquod præiudicium ipsis parochianis. Eo quod iurisdictionis potestas, non est alicui cõmissa in fauorem suum, sed in vtilitatem plebis, & ad honorem Dei. Quintodecimo, dicitur proprius sacerdos ille, qui est electus ab eo, qui habet auctoritatem eligendi sibi confessorem prouidum, & idoneum, vt sunt Episcopi, & Abbates exempti, quibus permittitur a iure sibi eligere confessorem. ca. ne pro dilatione. de pœni. & remis. Et idem dico de confessore electo a quocunq; habente auctoritatem eligendi a Papa, vel ab alio, qui potest eam dare. Sextodecimo, dicitur proprius sacerdos, quilibet parochianus sacerdos omnium vagabundorum, qui in eius parochia voluerunt confiteri secundum prædictos doctor. Dicuntur autem vagabundi, illi qui non habent domicilium certum, vel habitationem, secundũ glosam, & Bartho. in l. dies. §. prætor. ff. de dam. infec. & Panor. in c. fi. de foro competen. & probatur per legem labeo. ff. ad muni. & l. hæres absens. ff. de iudic. Et idẽ dicendum de illis qui domicilio suo relicto nauigant, vel iter faciunt, quærẽtes quo se conferant ad habitandum. ff. ad muni. l. eius. §. si quis domiciliũ. Et idẽ dicit Panor. in d. c. omnis. De scolaribus mercenarijs, stipendiarijs, & huiusmodi, qui in aliqua parochia, morantur licet ibi non contraxerint domicilium. Quia poterunt absolui ab eo sacerdote parochiali, in cuius parochia habitant de presenti, quando commode non possunt adire proprium sacerdotem, argumento in c. fi. de paro. Et idem tenet gloss. in clem. 1. de priui. & Pan. in c. cum contingat. de foro competen. Quod intelligendum est, quando per maiorem partem anni ibi steterunt, vel stare intendunt. Nam tales efficiuntur de foro, & ecclesia illius ad quem accedunt, argumento legis. si longius. §. 1. ff. de iudic. Et idem dicit Innoc. & Host. in dicto c. omnis. de pę. & remis. De peregrinis, & viatoribus, ac mercatoribus, discurrẽtibus hinc inde. Quia si alicubi morantur per annum, vel per maiorem partem anni, præsertim tempore, quo tenentur confiteri, & maxime quando in pascate non declinant ad domum sui loci. Quia tunc non videntur ibi habere domicilium, vbi est eorum domus, quo ad Sacramenta, sed vbi habitauerũt per maiorem partem anni. c. quæsitũ. 16. q. 1. vel vbi deliberauerunt habitare dict. c. fi. de paro. Et argumentum ad prędicta in c. ad apostolicæ. de deci. Et etiã quando non intendissent ibi habitare per tantum tempus, sed habitatio, & conductio domus esset illis prolungata, sine fraude sua vltra pascha, vt dicit Innocen. vbi supra. Si vero per tale tempus ibi moram non traxerint, vel morari non intendant, non poterunt a sacerdote illius parochiæ absolui, nisi licentiam habeant super hoc ab Episcopo, vel a parochiano suo, aut ab alio, qui possit eam præstare. Dicunt autem quidam, quod quando Episcopus, vel parochianus, dant alicui licentiam peregrinandi, vel itinerandi, videntur etiam dare licentiã confitendi, & alia Sacramenta suo tempore recipiendi. Sed Innocen. vbi supra dicit, quod tutius est, vt semper petatur licentia in particulari de confessione, & de alijs Sacramentis. Illi autem, qui in diuersis locis morantur æqualiter, aut in diuersis castris habẽt domiciliũ, nec apparet

paret

paret quod sit principale, licet Host. dicat, quod tutius est petere licentiam ab vtroque Episcopo, vel parochiano, in cuius iurisdictione morantur. Tamen alij dicunt, quod possunt confiteri illi parochiano, in cuius parochia se inueniunt, tempore confessionis fiendæ, argumento capituli. ex parte. de foro competen. & facit glo. in l. 1. C. vbi de crimi. agi. Oportet quæ dicit quemcunq; conueniri posse, vbi degit, & moratur.

In quibusdã casibus quis põt cõfiteri alteri, q̃ proprie sacerdoti, & ipso inuito.

NOtandum est autem secũdum Pan. & Host. ac alios canonistas in d. ca. omnis. & theolog. maxime Thom. in 4. di. 21. expositione literæ, & sanctum Bonauentur. in 4. dist. 19. artic. 3. q. 1. quod in quibusdam casibus, potest quis confiteri alteri, quàm proprio sacerdoti. Vt quando proprius sacerdos est indiscretus. c. placuit. de pœni. dist. in 6. sed hoc facere debet cum licentia. dicto c. omnis. de pœni. & remis. Quam licentiam si proprius sacerdos nolit dare, potest secundum Hostien. vbi supra ad alium ire. c. licet de regula. Vel vadat ad superiorem, vt eum ad dandam licentiam compellat, aut ipse illam tribuat. c. nullus de iure patrona. Similiter si quis sciat proprium sacerdotem esse hæreticum, vel scismaticum, aut excommunicatum, potest ab alio confiteri, nec videtur teneri ad petendam licentiam ab eo, cum etiam locutio cum talibus prohibeatur. c. cum excommunicato. 11. quæstione tertia. Et idem est dicendum, si esset interdictus, vel suspensus. Quia nemo potest plus iuris in aliũ transferre, quàm ipse habet. capitul. nemo. de regulis iuris libro sexto. Similiter, si quis cognoscat suum proprium sacerdotem, esse fragilem ad malum, hoc est pronum, ad peccatum, quod habet cõfiteri. Et videt ex confessione verisimiliter periculum imminere, ipsi confessori, vel sibi. Aut scit ipsum esse sollicitatorem ad malum, siue ignorantem, aut reuelatorem confessionum. Vel quando peccatum, quod vult confiteri, est commissum contra ipsum confessorem, vel suos. In his, & similibus casibus, quando probabiliter imminet periculum confitenti, vel confessori, debet petere licentiam ab ipso, confitendi ab alio. Si autem parochianus prædictam licentiam dare nolit, sicut tenetur. Talis potest non obstante contradictione ipsius, alteri confiteri. Quia priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. capitul. licet. de regula. Et hoc intelligitur, quando alium proprium sacerdotẽ habere non potest. Et si nullum, qui eum absoluat inueniat, est coram Deo excusatus, sicut ille, qui non habet copiam sacerdotis. Nec in hoc transgreditur præceptum ecclesiæ, quia præcepta iuris nõ se extendunt vltra charitatem, secundũ omnes theologos. Dicunt tamen communiter doctores, quod quando quis non potest habere alium sacerdotem, & imminet necessitas confitendi, confiteri debet peccatum suum in genere, sine eo, de quo possit periculum imminere, vt habetur in summa confessorum. libr. 3. titul. 34. q. 39. Similiter secundum Ricar. in 4. dist. 17. in casu extremæ necessitatis, quãdo alicui imminet periculum mortis, & proprium sacerdotem habere non potest quilibet sacerdos eum absoluere valet ab omnibus peccatis, & casibus, atq; excommunicationibus, vt etiam tenet glo. in c. pastoralis de offic. ordin. quam communiter sequuntur docto. Et hoc probatur per capitulum eos, de senten. excommu. libr. 6. & argumentum. ad hoc. in c. si presbyter. & c. sequent. 26 q. 6. & in c. fures. de fur. Dummodo talis sacerdos non sit excommunicatus, aut hæreticus, vel ab ecclesia precisus, secundum sanctum Bona. in prædicta dist. 19 quarti.

SEcunda conditio confessoris, dicitur sanctitatis. Ille. n. debet esse bonæ, & honestæ vitæ, cuius ministerio iustificantur impij, reconciliantur rei sanantur in anima infirmi, atque spiritualiter resuscitantur mortui, vnde Augustinus super Psalmo 26. sermone. 2. ait. Talem esse oportet sacerdotẽ Domini, vt quod populus pro se apud Deum non valet, ipse pro eo mereatur impetrare, quia scriptũ est. Si peccauerit populus orabit pro eo sacerdos. Si autem sacerdos peccauerit, quis orabit pro eo? quasi dicat nullus vide textum ad hoc, in c. fertur. §. vulnerato. 1. q. 1. vbi inter alia dicit. Vulnerato pastore, quis curandis ouibus adhibet

Cõfessor debet esse bonæ, & honestæ vitæ, & est 2. cõfessoris conditio.

medicinam? Aut quomodo populum orationis tueatur, qui iaculis hostium sese feriendum exponit? Aut qualem fructum de se producturus est, cui graui peste radix est infecta? Maior est metuenda est locis illis calamitas, vbi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei magis in se iracundiam prouocant, quam per semetipsos placare debuerant. Quae ex re dicit Durandus in summa, vbi supra, quod talis debet esse confessor, vt sit dignus Christi minister, vnde de poenitent. distin. 6. capitul. qui vult scriptum est. Sacerdos cui omnis offertur peccator, ante quem statuitur omnis languor, in nullo sit iudicandus, quod in alio promptus est iudicare. Iudicans enim alium, qui ipse est iudicandus, condemnat seipsum. Cognoscat ergo se, & purget in se, quod alios videt sibi afferre. Ex quibus verbis sumitur argumentum, secundum Durandum, vbi supra, quod existēs in mortali peccato, peccat mortaliter absoluendo alium, nisi prius poeniteat. Praeterea sacerdos in cōfessione debet animas instruere, docere, arguere, & a peccato quantum potest reuocare. Malus autem, & peccatis ipse inuolutus, quomodo hoc faciet? Scriptum est enim Ecclesiastici 14. Qui sibi est nequam, cui alij bonus erit? De anima sua medicum curans, multo minus curabit de aliena. Et ideo saepe accidit, quod male dispositus accedens ad confessorem malum, multo magis indispositus ab eo recedit. Imo quod peius est, aliquando poenitens ad tales confessores accedit, cū decem peccatis, & reuertitur cum quindecim. Et saepe ad ipsos vadunt aliqui bene dispositi, & contriti, qui ab eis deprauati reuertuntur, incontriti, & indispositi. Quomodo enim audebit alium arguere de crimine, ille, qui in eodē, & maiori est inuolutus? Cum dicat Hiero. in transitu suo. Quomodo praedicabit auarus de paupertate? Luxuriosus de castitate? & inuidus de charitate? Tu igitur sacerdos, qui vis esse fons, in quo sordidi debent lauari, prius purifica teipsum. Quia secundum Gregor. Difficile est fontem non deturpari, in quo sordidus lauatur. Tales confessores sunt, sicut aqua, quae quanto plures pannos immundos lauat,

In peccato mortali existēs, mortaliter peccat absoluendo alium, nisi prius peniteat.

tanto magis ipsa foedatur. Item sicut candela, quae quanto plus alios illuminat, tanto magis seipsam consumit. De ipsis quoque dici potest illud, quod ait Augustinus in sermone Epiphaniae, de iudaeis dicit. Quod facti sunt sicut lapides a milliario, qui viatoribus aliquid ostendunt, sed ipsi immobiles persistunt. Et alijs demonstrato vitae fonte, ipsi perfidi moriuntur siccitate. Non solum autem debet esse sanctus confessor, & sine peccato mortali, sed in sanctitate solidus, & firmatus, propter illa, quae audiuntur in confessione. Et ideo Bernardus super cantica, sermone 18. inquit. Tu frater cui firma charitas nondum est, sed adeo tenera, & arundinea, ut omni cedat flatui. Qua fronte aliena vulnera curare, aut ambis, aut acquiescis? Noli esse nimis iustus. Sufficit tibi, si diligis proximum tuum, sicut teipsum. Non enim salutem proximi debes quaerere, in salutis propriae detrimentum, haec ille. propterea ab illo, qui est in peccato mortali non debet quisquam hoc sciens recipere Sacramenta, nisi in casu necessitatis, aut quando ab alio bono recipere non valet. Cuius ideo est, quia secundum Durand. & Raymund. & Thom. in quarto, dist. 24. Quicunque in mortali crimine executionem alicuius ordinis operatur, mortaliter peccat. Et ex consequenti, qui ad hoc eum inducit, quia digni sunt morte, non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus, ad Roma. primo, & 86. distinctione capitul. facientis. & 2. quaestione 1. capit. notum fit. & 27. q. 1. c. 2 & de offi. deleg. c. 1. Ideo Saluator noster dixit pharisaeis de muliere adultera. Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Io. 8. & de poen. dist. 6. c. qui vult Ex quo datur intelligi, quod qui vult alios corrigere, & eis poenitentiam iniungere prius ab oī peccato mortali se debet mundare. c. qui sine peccato & c iudicet. & c. in grauibus. & ca. postulatus & c. sacerdotes. 3. q. 7. O igitur popule mi, talem elige confessorē, vt possis ab eo bene mundatus recedere. Si enim esses vultum lauaturus, non attramento illum abstergeres, vt pulchrior fieres. Nec si mare esses transiturus, eum qui nunquam in naui fuerit pro

ductore reciperes. Non ergo debes malo confessori animam tuam commendare, sicut nec ouem lupo commendares, nec qualiam, siue coturnicem accipitri, nec leporem cani, nec ebrioso vinum, nec gulo ferculum delicatum. Nam mali confessores, non ex charitate confessionis audiunt, nec salutem animarum quærunt, sed honores, ac complacentias. Et quod peius est pecunias, bursas euacuantes, aut ad malum sollicitantes absoluunt, à quibus non possunt absoluere; non faciunt conscientiam de grauissimis peccatis mortalibus: vnde hodiernis temporibus tantæ vanitates, tot concubinarij, tot vsurarij, tot male consuetudines, nisi propter supportationem malorum confessorum? O confessores, de manibus vestris requirentur animæ pereuntium: vnde Augu. in lib. 50. omeliarum, homilia. 7. dicit. Si pro se vnusquisq; vix sufficit in die iudicij reddere rationem, quid de sacerdotibus futurum est, à quibus sunt omnium animæ requirendæ? quasi dicat, male erit, vnde ò benedicte Deus procedit, quòd non est aliquis, tam scelleratus, incorrigibilis, & obstinatus, qui non inueniat confessorem? Profectò est, quia tales mali confessores possunt dicere sibi confitenti. Domine quinq; talenta tradidisti mihi, vnde dicunt ei, absorbeo te. Sanctum ergo eligite confessorem, si vultis animas vestras sanctificare.

Tertia conditio confessoris, dicitur claritatis. Debet enim habere claritatem cognitionis, & scientiæ, vt dicitur in c. omnis de pœni. & re. & ibi glo. super verbo sacerdoti, & glo. super verbo. prouidum. in c. ne pro dilatione eo. tit. vnde dicit Ric. noster. in 4. di. 18. art. 2. q. 5. q. confessor absoluens scienter vel ex ignorantia crassa, vel affectata, ab illis peccatis a quibus non potest absoluere, peccat mortaliter. Nam Deut. 27. scriptum est. Maledictus, qui errare facit cęcum in itinere. Et ideo tales confessores exponunt se simili maledictioni, quę venit super filios Heli. De quibus scriptum est primi Reg. 2. quòd erant filij Belial, nescientes dominum, neć officium sacerdotum ad populum. Ideo August. de pe. di. 6. c. qui vult. ait. Caueat spiritualis iudex, vt sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ, oportet enim vt sciat cognoscere quicquid debet iudicare. Iudiciaria namq; potestas expostulat, vt quod debet iudicare discernat, vnde glo. super verbo sciat ait. Quod ignarus iudex esse dicitur, nisi habeat peritiam, & experimenta causarum. Quod etiam patet in autentico, de iudicibus in prin. colum. 6. Præterea vt dictum est, ad sacerdotem pertinet, instruere subditos suos in lege, iuxta illud Aggei. 2. Interroga sacerdotes legem. Sed nullus artem aliquam docere præsumere debet, nisi prius ipse didicerit, extra de elec. c. cum in magistrum. 59 di. c. ordinatos 61. di. c. miserum & 16. q. 1. c. si clericatus. Difficilior autem ars nulla est, animarum regimine, & conscientiarum examine, vt dicitur in c. cum sit. de eta. & quali. Ideo inquit Greg. in pastorali. li. 1. c. 1. Nulla ars doceri præsumitur, nisi prius intenta meditatione discatur, ab imperitis ergo pastorale magisterium, qua temeritate assumitur, cum sit ars artium regimen animarum, hæc ille. Ideo dicitur secundi Paral. 19. Videte quid faciatis, non. n. hominis exercetis iudicium, sed Dei, & qd cunq; iudicaueritis in vos redundabit, sit timor domini vobiscum, & cuncta cum diligentia facite, & Leui. 10. dixit dominus ad Aaron. Præceptum est sempiternum in generationes vestras, vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & prohanum, inter pollutum, & mundum docentes filios Israel omnia legitima mea, & Leuiti. 14. dicitur, quòd sacerdotes debebant discernere inter lepram, & non lepram. Ideo August. in d. capitulo. qui vult, de pe. dist. 6. ait. Qui vult confiteri peccata sua, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem ligare, & soluere, ne cum negligens circa se extiterit, negligatur à Deo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant, quia si cæcus cæco ducatum præstet & cætera. Matth. decimoquinto. Luc. sexto. 36. dist. §. vt itaque, & 38. dist. in. capitulo, quæ ipsis, & de pœni. dist. 6. §. quod auten. & de renun. c. post translationem, & de eta. & quali. c. cum sit,

Tertia confessoris conditio est qd cognitionis, ac scientiæ claritatem habere debet.

sit, secundum enim Alex. de Ales. Scire soluere, atq; ligare, est scire illi ostendere, quæ requiruntur ad absolutionem à peccato, & ligare cum pœnitentia competenti, vnde Durandus noster, vbi supra, & Ric. in 4. di. 18. dicit quòd sacerdos in quantum deputatus est ad celebrandum diuinum officium, tantum debet habere de grammatica, vt sciat congrue, & bene verba proferre, & quòd intelligat saltem ad litteram quod legat. In quantum verò est minister sacramentorum, scire tenetur, quæ sit cuiuscunque sacramenti materia, & forma. Debet etiã nosce modũ dispẽsandi. In quantũ verò est doctor, tenet̃ scire fidei erudimenta. In quantũ verò est iudex in foro cõsciæ, tenetur scire discernere, inter peccatũ, & peccatum, saltem in illis peccatis, quæ sunt notoria, & pœnitentem ad salutem dirigere. In alijs vero peccatis, de quibus etiam sapientes dubitãt, simplex sacerdos debet habere tantam scientiam, quòd sciat de his saltem dubitare, & remittere pœnitentẽ ad consilium sapientioris Nam difficile est scire omnem materiam restitutionum, contractuum, suspensionum, & huiusmodi. Et idem dicit sanctus Bona. in 4. di. 17. addens, q̃ debet semper scire ad quæ peccata, sua potestas se potest extendere, quo ad absolutionem. Et prædicta eijciuntur ex c. nulli sacerdotum. 38. di. Et possumus dicere, quòd qui non ingerit se, sed ex obseruantia, vel requisitus exercet se ex charitate in confessionibus, non tenetur nisi secundum prædicta. Sed qui obtulit se officio fortius obligatur. Talis enim tenetur de omni exacta diligentia, ar. ff. depositi. l. 1. §. sepe. versi. sed & si. vbi dicitur, quòd qui obtulit se deposito, tenetur de leuissima culpa, vbi alias non tenetur nisi de dolo, & lata culpa, cum recipiat tantum ad vtilitatem aliorum, vnde dicit Durandus, vbi supra, quòd quotiens quis se ingerit ad confessiones audiendas, totiens offert se ad respondendum de peccatis mortalibus, & de præceptis, de contractibus, vsuris, & restitutionibus. Vnde debet confessor quilibet saltem cognoscere genera peccatorum, & quæ sint mortalia, & capitalia, saltem in communi.

Sacerdos ad diuinũ officium deputatus, vel ad sacramẽta ministrãda, vel ad confessiones audiendas, quod scire teneatur.

ADuertendum tamen, secundum Antoninum Archiepiscopum Florentinum, quòd potest quis dummodo non sit nimis imperitus, in tribus casibus audire confessiones. Primus est, quando periculum mortis imminet, nec alius confessor potest haberi, tunc enim quilibet confessor potest, & debet eum audire. Secundus est, quãdo confitens est peritus sufficienter, ita quod doceat confessorẽ, quod debet intelligi, si est bone conscientiæ ille, qui confitetur, ita quòd non sit verisimile, quòd debeat fallere confessorem in dicendo. Tertius est, quando cõfitens viuit spiritualiter, & crebro confitetur, & non consueuit habere, nisi venialia. Qui ergo vult rectè cõfiteri, quærat sacerdotem habentem conscientiam, & scientiam, quia non omni sacerdoti est confitendum, vnde Ecclesiastici. 4. dicitur. Ne subijcias te homini pro peccato Et in dicto. c. qui vult, dicit Aug. Qui confitetur, sacerdoti, meliori quàm potest confiteatur. Stultus enim esset infirmus, qui scienter se medico commendaret ignoranti.

In trib⁹ casibus quilibet confessor põt audire confessiones.

SED hic oritur dubium. Si non inuenitur idoneus scientia, & conscientia sed vnus deficit in scientia, & alius in cõscientia, quid fiendum? Aliqui dicunt, q̃ tutius est confiteri habenti scientiam, & non conscientiam, quia scientia est necessaria ad executionem sacramenti. Alij autem dicunt oppositum, & forte melius, quia vt patet ex prædictis, deficiẽs in scientia, potest in casu necessitatis, sine peccato audire confessionem. Sed deficiens conscientia, non potest sine peccato mortali se intromittere, cui peccato annectitur, qui ei peccandi occasionẽ præbet, cum posset sibi aliter prouidere, vt patet ex præcedentibus. Et ideo Ecclesiast. 19 scriptum est. Melior est in sapientia cum timore dñi, q̃ apparens sapientia & stultitia. Præterea imperfectionem scientiæ potest supplere perfectio charitatis, extra de renun. c. nisi cum pridem. §. pro defectu. Sed imperfectionem innocentiæ non supplet scientia, imo quod peius est, quanto est maior scientia tanto, est periculosior, sicut bonus gladius in manu furiosi, patet in dæmone

Quid agendum cũ nõ inuenitur cõfessor idoneus, scientia, & conscietia, sed alter scientia alter cõscientia deficit.

mone, qui est denominatus a scientia: Ideo dr 1. Cor. 8. Scia inflat, charitas edificat. Et idem habetur transumptiue in d.§. pro defectu. Audite exemplum quod accidit tempore quo Comes Franciscus Sfortia factus est Dux Mediolani. Quidam enim confessor fine conscientia, discurrebat per Dioecesim Mediolanensum, dans bullas falsas, & absoluens ab omnibus peccatis, tam præteritis, quam futuris. Quidam autem hoc intelligens accessit ad eum, & petijt ab eo, vt sibi absolutionem faceret de quodam peccato magno, quod volebat committere, qui petijt ducatum pro dicta absolutione, qua facta in scriptis, ille taliter absolutus sciens prædictum confessorem debere discedere ab ipsa terra, cũ magna pecuniarum quantitate, expectauit eum in quodam loco, & totaliter eũ expoliauit omnibus rebus, qui statim ꝑrexit Mediolanum, & accusauit expoliatorem suum coram Duce. Cum ergo pro eo misisset, ille confessus fuit, quòd eum expoliauerat. Et cum Dux vellet eum tradere puniendum Capitaneo iustitiæ, ipse rogauit Ducem, vt audiret causam suam. Deinde interrogauit ipsum confessorem coram Duce, vtrum absoluisset eum à quodam peccato quod volebat facere, & ille quia negare non poterat, respondit quòd sic. Tunc expoliator dixit: Illustrissime princeps, iste vadit per terras absoluendo omnes, qui dant sibi pecuniam, a peccatis, etiam futuris, quare ergo rogaui, vt me absolueret de quodã magno peccato, quod volebam committere, & ipse me absoluit pro vno ducato, peccatum autem quod volebam committere erat de dispoliando ipsum, qua re cum ab eo sim absolutus, non debet quærere aliam punitionem. Quibus auditis Dux, & omnes circunstantes in risum conuersi sunt, & illum confessorem reprobum cum vituperio expulerunt. Nolite ergo credere omni ceretano dicenti, se habere auctoritatem absoluendi, sed seruate illud Ecclesiastici. 37. A consiliario malo, serua animam tuam.

Exemplum.

Quarta cõfessoris conditio est, qđ

QVarta conditio confessoris, dicitur discretionis. Debet enim confessor diligenter examinare conscientiã confitentis cum magna discretione. Et ideo contra malos confessores dicit Dauid, in Psal. Defecerunt scrutantes scrutinio. Ideo Augu. de pe. di. 6. c. 1. ait: Diligens inquisitor, & subtilis inuestigator, sapienter, & astute interroget à peccatore quod forsitan ignorat, vel ex verecundia velit occultare. Sunt tamẽ quędam quæ non debet nimis curiose inquirere, quando non sunt verisimilia, quòd sint in confitente maxime de valde turpibus, quæ quis ignorat. Tales enim cõfessores repræhendit Scotus in 4. di. 15. & Dauid in Psal. inquit. Scrutati sunt iniquitates &c. Ex hoc enim frequenter addiscit pœnitẽs, quæ non nouit, & contingit sæpius inquinari ipsum confessorem. Scriptum est enim Prouer. 11. Inuestigator malorum opprimetur ab eis, Ideo non debet talia enormia, & inconsueta inquirere, nisi in generali, & de longinquo per quasdam circumloquutiones, vt si fecit qui confitetur intelligat, & si non fecit, non adiscat. Nam narrat Cæsarius, quòd quædam virgo confitebatur sacerdoti, qui imprudens, & indiscretus, de peccatis sibi ignotis cępit eã interrogare, quæ mox in tantum cæpit tentari, quòd postea sicut retulit alteri sacerdoti, vix ab illis potuit abstinere. Dicit ergo Scotus, vbi supra, quòd valde peccant tales confessores, maxime si talia inhonesta libenter audiunt. Debet ergo esse valde astutus, & prudens confessor, & facere confitenti multas interrogationes. Primo vtrum anno præterito cõfessus sit, & an integraliter, & vtrum cõpleuerit pœnitentiam sibi impositam, & vtrum recepit corpus Domini in pascate, & si recepit, vtrum in statu gratię. Deinde debet inquirere, vtrum seruauit decem præcepta discurrendo per singula. Et vtrum commisit aliqua ex septem vitijs capitalibus. Et an seruauit mandata ecclesiæ, & an custodierit quinque sensus corporis, & fecerit opera misericordiæ. Deinde diligenter discutiat circunstantias peccatorum. Ad hoc enĩ tenetur sacerdos maxime quando qui confitetur est ignorãs, de peni. & remis. c. omnis. §. sacerdos autem. ideo Iob. 29. c. sui libri, mistice ait. Causam, quam ne sciebam, diligentissime inuestigabam.

astute, ac discrete debet pœnitentis conscientiã examinare.

Que tenetur sacerdos inquirere in confessione.

Et

Confessor septem debet diligenter cōsiderare.

ET pro conclusione huius partis dico quòd confessor, qui est medicus spiritualis debet facere sicut medicus corporalis, septem considerando. Primum quòd debet medicus considerare est qui ditas, idest quæ sit infirmitas. Vna enim infirmitas sanatur vna medicina, quæ non sanatur alia, imo quidam ægroti recipiunt validitudinem vno medicamento, qui occiderentur contrario. Et ideo ex hoc pruenit, quòd multi infirmi moriuntur, quia medici sæpe non cognoscunt infirmitates ægrotantium. Et similiter medicus spiritualis, idest confessor debet considerare quiditatem infirmitatis spiritualis, scilicet peccati. Hoc est eius genus, & speciem, vt ei prouideat de remedio opportuno. Secundo debet medicus corporalis considerare temporalitatem infirmitatis, scilicet quanto tēpore quis stetit in ea, quia inueteratę infirmitati alia requiritur medicina, quā si sit infirmitas recens, quæ leuiori remedio potest amoueri. Et similiter confessor debet considerare quanto tempore pœnitens stetit in peccato. Et maxime si habet consuetudinem in ipso. Tertio debet medicus considerare infirmitatum varietatem. Sæpe enim in infirmo sunt ægritudines contrariæ, quæ requirunt contraria medicamēta. Et ideo in hoc oportet medicum esse prudentissimum, ne remedia adhibendo vni infirmitati, faciat crescere aliam. Sicut quando quis habet dolores coliquos, qui requirunt remedia calida, & febrem pestilentialem, qui requirit remedia frigida, Et similiter confessor debet considerare peccatorum diuersitatem. Quandoque enim quis habet quædam peccata, quæ videntur sibi inuicem quodāmodo esse contraria, licet omnia vitia tendant ad peccatoris damnationem, & mortem æternam. Nā aliquando quis habet peccatum auaritiæ, quo inducitur ad non faciendum eleemosynas pauperibus, sed ad sibi retinēdum superflua. Alio autem ex latere, habet peccatum superbiæ, & vanagloriæ quo inducitur ad erogandū de bonis suis pauperibus, vt laudetur, & melior, ac misericordior cæteris reputetur. Debet ergo confessor singulis peccatis congruentia adhibere remedia, & nō

2. a confessore considerandum.

Tertium.

facere sicut quidam medicus, qui quibusdam pillulis, siue pulueribus, vel quodam electuario quascunq; infirmitates volebat curare. Quarto debet medicus considerare quantitatem infirmitatis. s. vtrum sit magna, vel parua, quia vna febricula, tertiana curari potest modica abstinentia, & dieta, vel flebotomia. Febris autem nota, & quartana, aut huiusmodi, potentioribus remedijs indiget. Et similiter confessor magnitudinem, & paruitatem peccati debet attendere, vt maiori infirmitati, idest peccato maiorē det pœnitentiæ medicinam, & minori leuiorem. Quinto debet medicus considerare qualitatem. s. infirmi. s. an sit naturaliter robustus, an vero delicatus, & debilis, vt det ei medicamenta, quæ valeat tollerare, & quæ eius corporis complexioni conueniant. Aliquando enim modicum solutiui magnam operationē faciet vni infirmo, quæ nihil faceret alteri. Sed ei oportebit dare multos scropulos diasenscon, diaprunis, diagredi, & reubarbari &c. Et similiter confessor cōsiderare qualitatem ipsius peccatoris, vtrum, scilicet possit verisimiliter facere pœnitentiam, quam ei vult iniungere &c. Sexto debet medicus considerare causalitatem infirmitatis, scilicet qua ex causa prouenerit, an ex caliditate, vel frigiditate, aut ex nimia comestione, vel abstinentia, quia medicinæ habent fieri per contraria. 2. Ethi. Et similiter confessor debet considerare causalitatem peccati, an processerit propter malam societatem, & conuersationem, an ex superflua comessatione, aut ex alia causa, & confitenti interdicere ipsam causam. Septimo debet medicus considerare accidentalitatem infirmitas, quia accidentia multum conferunt ad cognoscendum quod quid est. 2. Priorum. Et ideo prudens medicus non solum considerat tempus paracismi, sed etiam multa alia inquirit, scilicet quanto tempore perdurauit frigus, & calor febris, an senserit infirmus dolorem capitis, vel stomaci, aut spatularum, an habuerit vomitum. Vtrū in somnis veniant sibi multa fantasmata, & possit dormire, & an habeat appetitum edendi, & lubricitatem, aut stitticitatem corporis. Tangitq; ei pulsum.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimum.

Respicit vrinam, &c. Et similiter confessor debet diligenter examinare circunstantias peccatorum. Et multa alia de quibus Augu. in libro de penitentia ait. Discretio confessoris valde necessaria est. Consideret quantitatem criminis in loco, in tempore. In perseuerantia in varietate personæ, cuius fuerit ætatis, cuius sapientiæ, & ordinis, & quali hoc fecerit tentatione, & de ipsius vitij multiplici exsecutione, hęc ille. Quibus omnibus consideratis, debet vnicuiq; infirmitati præbere conuenientia remedia, & non facere more imperiti medici, qui omnem infirmitatem oculorum vno collirio vult curare. c. si 29. di. Item ipse medicus, & confessor debet esse talis, q̃ sit-mus & peccator habeat in eo confidentiam, & spem recuperandæ sanitatis. Aliter parum proficiet. Et per experientiam videtur, quòd ex probus medicis eiusdem sufficientiæ ille plures infirmos curat, in quo plures confidunt, & qui habet maiorem famam peritiæ, imo etiam si sit imperitior. Ad prædicta etiam potest dari exemplum de quodam medico qui patrem suum grauissime infirmum *Exemplum.* curauit. Deinde vxorem eiusdem patris sui, nouercam suam, eadem infirmitate laborantem, licet non tam graui, nunq̃ curare potuit. Quia in eo non tantum confidebat sicut pater. Non debet autẽ confessor esse nimis rigidus, & austerus in sermone, & repræhensione, maxime antequam pęnitens perfecerit confessionem. Quia ex tali asperitate sermonis tollitur confidentia conficenti, & non audet postea dicere omnia peccata sua, & sæpe propter hoc facit confessionem inualidam. Et ideo ipse confessor, quantum potest, secundum Deum debet esse consolatorius ipsi confitenti, & ipsum humanis verbis attrahere, vt omnia sua crimina confidenter dicat. Et tunc in eo verificabitur illud Iob. 26. Obstetricante manu, idest discretione cõfessoris prudentis, eductus est coluber tortuosus, idest diabolus, de anima peccatoris. In fine vero confessionis debet illi ostendere grauitatem peccatorum suorũ, & declarare quantã pñiam mereẽ. Et quantũ põt inducere eũ ad dolorẽ suorũ delictorũ. Et hęc sufficiãt p̃ 1. parte hui⁹ sermo.

PARS SECVNDA, in qua ponuntur conditiones quas debet habere vera confessio.

SEX conditiones inter alias debet habere qualibet bona confessio. Quarum prima dicitur rectificationis, vt scilicet non fiat animo simulato. Deus enim nõ irridetur, vt dicit Paulus, ad Gala. 6. Sicut enim simia vult omnia simiare in derisionem. Et tamen ipsa deridetur, & capitur in suis derisionibus. Dum enim videt barbitonsorem seipsum radere ad speculum, & ipsa hoc facere volens, & sub gutture radere sibimet incidit collum. Dum etiam videt hominem calciari, vult ipsum simiare, & ligatis sibimet pedibus calceis capitur: ita multi, in sua confessione putant deridere Deum, vel homines, minuendo, ac mediando peccata sua commissa. Sed ipsi capiuntur in ipsis. Non enim Deus talem confessionem acceptat, sed iudicat peccatorem, ac si non esset confessus, addens insuper pœnam propter irrisionem. Cuius figura habetur secundi Regum. 10. vbi legitur, quòd Dauid misit nuncios ad consolandum Amon de morte patris sui dolentem. Sed ipse Amon persuasione suorum seruorum appræhendit seruos Dauid, & rasa eis medietate barbæ, & incisis vestibus vsque ad nates, remisit illos ad Dauid sic illusos. Quod audiens Dauid, eos noluit intueri donec barbæ eorum creuissent. Et tunc vestitos vestimentis cõpletis vidit eos. Et remisit Ioab cũ exercitu suo, & exterminauit Amon de terra sua, ob hanc derisionem. Per Amon. n. significatur peccator. Amon náq; interpretatur onustus, vel populus dolens, siue populus mœroris, vel populus iniqu⁹ aut inutilis. Orbatur. n. patre. i. vsu liberi arb. quo prius merebatur. Sed mittit Dauid seruos suos ad consolandum ipsum, quia Christus inspirat ei notitiã peccatorũ, vt illa cõtitẽdo cõualescat, & liberet ab illo mœrore, & põdere quo p̃mebatur. Sed adest praua familia suadens, ut derideat seruos Dauid, hæc autem nefanda familia est pudor, confessionis, timor satisfactionis, & amor delectationis. Et vide quid suadeant ipsi Amõ idest

Sex confessiones conditiones; quarum prima est, quod animo simulato fieri nõ debet.

Exponitur illud 2. Re. 10. de seruis Dauid, qui bus ab Amon rasa fuit medietas barbæ &c.

idest peccatori. Dicit pudor confessionis. Peccata tua sunt nimis lubrica, & turpia. Incide sibi vestes vsq; ad nates vt media appareant, & media sint cooperta. Rade sibi medietatem barbæ, vt non reputet te confessor tuus tam sordidum. Dicit autem timor satisfactionis. Caue ne te diuitem ex vsura cõfitearis, quia oportebit te satisfacere, & remaneres pauper. Dicit autem amor delectationis. Ne confitearis te talem libidinem exercuisse, ne ipsa delectatione priueris. Et sic suadet hæc praua familia, vt peccator sua peccata diminuat. Et tunc miser credens deridere Deum, vel confessorem, ipse deridetur. Quia Deus talem non respicit confessionem medietatis peccatorum, sed integrã intuetur. Non vult enim illa videre dimidiata. Sed pro integris, & completis punit. Vnde mittit Ioab qui interpretatur inimicus, idest diabolum qui ipsum peccatorem sic male cõfessum interimat. Ad prædicta etiã facit, quod scribit Vegetius, in lib. de re militari, dicẽs, quòd nihil magis in acie custodiendum est, quàm vt omnes milites incedendi ordinem seruent, & ab inuicem non separentur. Periculum enim ab hostibus semper sustinet grauissimũ, diuisus & inordinatus exercitus. Quia nanq; nos dum confitemur peccata nostra, pugnamus contra diabolum, & tot armatos milites dirigimus aduersus eũ, quot peccata legitime confitemur. Ideo summopere cauendum est, ne talis exercitus inordinate procedat, & vel diuise, idest ne vnum peccatum manifestetur, & aliud taceatur, & aliquid diminuatur de eo quod factum est. Sic enim deficiendo diabolus nos vinceret. Ideo quemadmodum peccata commissa sunt ita etiã debent lachrymabiliter confiteri, & statim diabolum superabimus. Cuius figura habetur 1. Macha. 5. vbi legitur, quòd Iudas Machabeus venit congregato exercitu contra Thimotheũm ducem filiorũ Amon, iuxta torrentem, quem videns Thimotheus ait principibus suis. Si Iudas transiens torrentem inuadet, non poterimus præualere aduersus eum. Si vero timuerit ad nos transire, ibimus ad ipsum, & superabimus eum. Iudas autẽ ordinauit scriba siue notario qui omniũ nomina sciebat, fecit omnes proprio nomine, & cognomine vocari, & transire torrentem. Quo facto, perteritus Thimotheus fugatus est, & exercitus eius. Iudas verò succensa terra eorum ascendit montem Sion, integrum ducens exercitum suum sine vllo damno, & ibi domino sacrificauit, & obtulit holocaustũ. Per Iudam enim significatur omnis pœnitens. Iudas enim interpretatur glorificans, & ipsa pœnitendo glorificat Deũ. Iste autem Iudas, idest, pœnitens, primo accedit contra diabolum vsq; ad torrentem lachrymarum per cõtritionem. Sed si vult obtinere victoriam oportet, quòd progrediatur, quia non sufficit fundere lachrymas, sed necesse est confiteri peccata quod cognoscẽns diabolus dicit socijs suis. Si transierit torrentem &c. Et ideo oportet quòd ipse Iudas per notariũ, idest memoriam, quę omnia peccata habet in scriptis quantum ad nomen, & quantum ad cognomem, idest quantum ad locum, tempus, & modum, & quo ad omnes alias circunstantias ad veram confessionem requisitas, faciat omnia transfretare singulatim, & audacter, & sic omnibus peccatis transeuntibus torrentem per confessionem, conteritur diabolus, & dissipatũ habitatio eius, per quam culpam habitabat in anima. Et tunc ipsa anima hac obtenta victoria cum omnibus virtutibus suis, sine aliqua læsione ascendit montem Sion, ad speculandum æternam beatitudinem. Sciens ergo diabolus Iudam, idest ipsam animam pœnitentem venisse vsq; ad torrentem, idest ad lachrymabilem compunctionem, congregat exercitum suarum tentationum ad impediendum, ne transeat vltra per confessionem, vel vt saltẽ aliquos de socijs ipsius non permittat transire, vt sic ipsum Iudam valeat superare, optime sciens ipsum nisi omnes sui socij transierint, non posse eius manum euadere. Et ideo Origenes super Leuiticum, exponens illud psalmistæ. Dixi confitebor aduersum me. &c. nos hortatur ad integram confessionem dicens. Vides quòd pronunciare peccatum, remissionẽ peccati meretur. Præuentus est diabolus in accusatione vltra nos accusare nõ poterit. Si enim nostri accusatores fuerimus

Expositio illius 1. Mac. 5. de Iuda qui congregato exercitu perexit cõtra Thi. &c.

mus, nobis proficiet ad salutem: si verò expectemus vt à diabolo accusemur, accusatio illa cedet nobis ad pœnam, diabolusq; eos habebit socios in gehenna, quos cõuicerit criminum socios habuisse, hæc ille. Licet autem non sit necesse confiteri particulariter omnia peccata venialia, sed sufficiat illa confiteri in generali, si in purgatorio nolumus pro eis atrocius cruciari: Tamen debemus animam nostram studiose purgare, etiam à venialibus ne per illa trahamur ad mortalia. Ait enim Aug. in li. de decem cordis. Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timete quia plura sũt, plerunq; enim bestiæ minutæ nocent. Nunquid non minutissima sunt grana arenæ? Sed tamen si amplius mittantur in naui, mergunt eam vt pereat: quàm minutæ sunt guttæ pluuiæ, & tamen flumina implent, & domos deijciunt: Timenda est ergo ruina multitudinis, & si non magnitudinis. Quæ verba inquit August. quia assiduitas peccatorum venialium interdum inducit tam efficacem consuetudinem in malo, & tales facit cõcurrere circunstantias, & conditiones, quòd ab ipsis proceditur ad mortales culpas, quæ deducunt homines ad æternũ interitum: & propterea etiam dicit idẽ Aug. in quadam homilia, quòd sicut guttæ aquæ quamuis minutæ, continuè fluentes in naui per sentinam, nisi ipsa sentina euacuetur, tandem demergi faciunt nauem. Ita nisi peccatorum venialium continuus fluxus reprimatur, & ab anima eijciatur, perducent finaliter ipsam ad tartarei abyssi demersionem. Et hæc sufficiant quantum ad primam conditionem bonæ confessionis, quæ etiam appellari potest perfectionis, vt. s. omnia peccata perfectè, & integraliter confiteantur. Secunda conditio dicitur propositionis. Debet enim ille, qui vadit ad confessionem firmiter proponere in animo suo nunquam amplius committere illa peccata. Si enim haberet intentionẽ recidiuandi, in vanum confiteretur, nec reciperet gratiam Dei per confessionem. Quia vt dicitur Sapientiæ. 1. In maliuolam animam non introibit sapientia. Quod autem confessio sine tali proposito non valeat, patet per exemplum qđ

Venialia, licet ex necessitate confitẽda nõ sint, tamẽ studiose ab eis nos purgare debemus.

2. confessionis cõditio.

legitur in miraculis sancti Constantini Cantuariensis Archiepiscopi, vbi dicit q̃ celebrãte Missam sancto Lauphrato, quidam eius diaconus iuuenis qui in ipsa Missa dixerat euangelium, ibidẽ cunctis videntibus fuit post euãgeliũ creptus a diabolo. Dæmon .n. per ventrem eius tanquã canis paruulus currebat, nũc versus os, nunc versus inferiora. Et quicũq; ad eũ accedebat, si crimen aliquod mortale habebat de quo non esset confessus, illud publice detegebat. Qua de causa nonnulli erubescentes, pure sunt confessi. Qui dum se illi præsentarent quærebat dæmon, qui essent, & vnde venirent, nullam vt prius eorum habens notitiã.

Exẽplũ nos ad integrã cõfessionẽ hortans.

Aliud etiam exẽplum recitat Cæsarius dicens, quòd in Barbantia apparuit quidam dæmon, qui omnibus sibi loquentibus peccata commissa, & non confessa improperabat. Accidit autem quòd quidam homo desiderans ipsum audire, sed timens ne peccata sua reuelaret, confessus est ea cũ voluntate iterum recidiuandi in eis. Vnde hac confessione facta iuit ad dæmonem. Et mox vt introiuit dæmon in aere clamans dixit: Amice veni huc, quia certe bene te dealbasti. Et statim omnia peccata sua, licet totaliter cõfessa omnibus audientibus reuelauit. Et quia turpia erant, & vilia, illum nimis confudit, & damnandum dixit. Vnde ille tristis effectus, & ad se reuersus perrexit ad confessorem suum, & ei quæ acciderant retulit: Et confessionem, iterauit, cum firmo proposito non recidiuandi. Tunc confessor illi ait: Modo securus reuertere, quia amplius non poterit te confundere. Qui cum rursus ad dæmonem iuisset. Dixit quidam de circunstantibus dæmoni. Ecce amicus tuus cui paulo ante tam turpia peccata improperasti. Dæmon autem respondit: Ego nihil illi improperaui, nec de ipso aliqđ mali scio. Tunc circunstantes existimauerunt dæmonem prius fuisse mẽtitum. Et sic p̃ virtutem sanctæ confessionis euasit notam maximæ confusionis. Refert quoq; idem Cæsarius, quòd coram prædicto dæmone existente quadam matrona, cũ filia sua iuuencula, quæ stuprum commiserat, & de eo non fuerit confessa. Ipse dæmon ait illi. Putas filiam tuam quã tenes

Aliud exẽplum.

Aliud exẽplum.

tenes à latere esse virginem? Verè tu ma le eam custodisti. Et si mihi non credis interroga petronillam, quæ fuit conscia stupri puellę. His autem auditis stupés mater filiam à se repulit cum indignatione, & confusione dicens. Recede à me meretrix, quia nũquam aliquid de meo habebis. Illa vero sibi bene conscia, simulatis lachrymis eiulans eggressa est. dicens, dæmonem fuisse mentitum. Inspirante autem Deo statim ad vicinum sacerdotem inscia matre currens cum magna cordis contritione est confessa. Et post confessionem ad matrem reuersa quæ de loco illo nondum recesserat, ait illi. Male fecisti mater sic me repellendo ad verbum dæmonis, qui est mendax. Et cæpit lachrymari. Commota igitur mater super filia lachrymante dixit dæmoni. Quare tale crimen filiæ meæ imposuisti? Dæmon autem respondit. Nihil mali locutus sum de filia tua. Bona est, & mũda, & nihil mali scio de ea, neq; dixi de ipsa. Sic igitur puella verè confessionis beneficio à stupri nota est liberata, & ad matris gratiam reducta, quę prius nõ verè confessa fuerat vituperata. Aliud etiam exemplum legitur in cronicis ordinis nostri. Vbi dicitur, quòd Parisius fuit quidam magnus vsurarius, qui infirmitate grauatus, & in extremis laborãs, cuidam fratri nostro confessus est omnia peccata sua, plenam restituendi vsuras faciens cautionẽ. Et hoc facto defunctus est, ac honorifice sepultus. Sed post aliquantulum temporis idem frater noster in via quadam inueniens dæmoniacum præcepit dæmoni, vt sibi diceret quid factum fuisset de anima ipsius vsurarij. Qui respondit ei di. Nobiscum est in inferno sepultus. Tunc frater non credens, increpauit dæmonem dicens eum mendacem, quia dictus vsurarius omnia peccata sua confessus fuerat, & nihil dimiserat de his quæ ad animæ salutem pertinebant. Respondit autem dæmon. Verè quicquid ei consuluisti totum fecit, excepto quòd si vixisset restiture non intendebat. Et de hoc cum eo deceptus fuisti. Et similiter nos ꝓpter suã confessionem credidimus perdidisse illũ. Sed Deus, qui nouit abscondita cordis, ipsum propter hoc nobis adiudicauit.

Aliud exẽplum.

Et vt indubitàter credas quod dico, scias quòd semper interfui suæ confessioni. Et quæcunq; tibi confessus est audiui. Et cum dęmon omnia per ordinem enarraret, & tempus, ac locum cõfessionis, & ipsa peccata, quæ quia de eis non bene fuerat confessus dæmon adhuc sciebat, ille cõfessor cogitauit sic esse veritatem. O quot inueniuntur de talibus, de quibus inquit dominus. Esaia. 26. & Matth. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autem eius longe est à me. Et ideo Aug. in 1. lib. de virginitate, ait. Nemo à peccato tanquam rediturus abscedat. Debet ergo cõfessio fieri cum charitate, & Dei amore. Et non solum ex timore. Vnde inquit Aug. in c. nullus, de pœni. di. 7. Quẽ pœnitet oportet non solum Deum timere iudicem, sed etiam iustum diligere. Vt non solum pœnam timeat, sed etiam anxietur pro gloria. Ait etiam Gregor. in quadam homilia. Nihil habet viriditatis ramus boni operis, si non manserit in radice charitatis, propterea scriptum est Ecclesiastici. 17. A mortuo quasi nihil perit confessio. Ideo Dauid, in Psal. 53. dicebat. Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine quoniam bonum est.

Tertia conditio confessionis dicitur discretionis. Confessio enim debet fieri cũ magna discretione, quia discretio est mater omnium virtutum. c. 2. de officio custo. & c. præsentium. 1. q. 5. ideo Nicolaus de Lira super illa verba. Matth. 5. quod si sal euanuerit, ait. Sicut sale omnia condiuntur cibaria, ita discretione omnia opera nostra ordinari debent, & dirigi. Et ideo Bernardus, super Canticam sermone. 2. dicit. Discretio quippe omni virtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem, & perpetuitatem confert. Est ergo discretio, non tam virtus, quàm moderatrix virtutum, ordinatrix que affectuum, & doctrix morum, tolle hanc & virtus vitium erit, hæc ille. Et Isidorus, in sinonimis, ait. Quicquid boni cum discretione feceris virtus est, quicquid sine discretione gesseris, vitiũ est. Virtus enim indiscreta, pro vitio reputatur. Hac ergo discretione habita debet peccator grauedinem, peccatorum suorum

3. confessionis cõditio.

suorum discrete considerare, & grauiora prius confiteri, & cum maiori maturitate, ac diligentia, deinde minora. Argumentum in c. admonere. 33. q. 2. Nam vbi maius periculum intenditur, ibi procul dubio plenius est consulendum. extra de elec. c. vbi periculum. libro 6. Contra quod faciunt quidam, qui valde ponderant leuia, & transcurrunt grauia, confitentur se in ecclesia sputum fecisse, & de acerbissimis criminibus pertransleunt. Et talis erat conscientia pharisaeorum decimantium mentam, & rutam, & omne olus, & grauiora legis praetermittentium. Matth. 23. Istorum autem conscientia comparatur telis aranearum capientibus paruas muscas, & magnas non. Semper ergo incipias cōfiteri grauiora, quae te magis onerant, & postea facilius confiteberis minora.

4. Confessionis cōditio. QVarta conditio confessionis, dicitur esse denudationis. Vnde sciendum est, secundum Alex. de Ales vbi supra, & Ricar. in 4. di. 21. ar. 3. q. 4. quòd in confessione, debet quilibet denudare quod fecit, & non debet quis dicere mendatium, vel quod non fecit causa humilitatis, quia si non licet alicui ferre testimonium contra proximum. Exodi. 10. multo minus contra seipsum, secundum Augustinum. 10. de ciui. Dei. c. 21. ideo inquit August. 22. q. 2. c. cum humilitatis. Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mētiendo efficieris quod eu itaueras. Debemus ergo dicere veritatem in confessione, vt inquit August. sermone. 22. super Ioannem. Et ideo non debemus vti duplicibus verbis. Vnde inquit Alexan. de Ales, vbi supra, quòd pœnitens, aut scit se fecisse peccatum, & tunc simpliciter obligatur ad confitendum illud, & si apponit conditionem dicendo si hoc feci, nulla est confessio, & in hoc errāt multi dicentes. Si fecissem talem rem, dico meam culpam, quibus ipse respōderem. Et ego si te absoluo, absoluo, sicut semel feci cuidam qui quasi in omnibus peccatis de quibus confitebatur semper dicebat. Si hoc feci dico meam culpam. Si vero timet se peccasse, sed non scit pro certo, sed dubitat aut opinatur, debet dicere stimulum suum sicuti est, dicendo timeo, vel dubito, aut opinor me cōmisisse tale peccatū. Bonarum quippe mentium est, ibi culpam timere, vbi culpa non est c. ad eius. 5. di. & c. 2. §. cum auten. de obser. ieiu. ideo Iob. 9 c. dicebat Verebar omnia opera mea. Debet ergo certum pro certo confiteri, & dubium pro dubio. Tamen cauendum est, ne conscientia sit grossa, aut erronea, vel praesumptuosa, & ideo cum quis sua cōscientiā, cū omni diligentia examinauerit, existimare debet, q̄ multa mala cōmisit de q̄bus non recordat̄, & q̄ non cognoscat. Et ideo in fine confessionis debet dicere de oībus istis peccatis meis cōfessis, & oblitis p̄ negligentiā, dico meā culpā, sciens q̄ p̄ illis peccatis, q̄ per negligentiā obliuiscunt̄, maiores pœnas patietur in purgatorio, q̄ si de illis esset confessus. Ideo dicebat Dauid in Psal. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me dn̄e. Ideo dicit Alex. de Ales, vbi supra secundū sententiā Aug. in lib. de pœnitentia. Et etiā b. Tho. in 4. di. 21. in expositione litterae, q̄ non sufficit dicere peccata in generali, sed necesse est dicere in particulari vni confessori oīa peccata de quibus recordat̄, facta diligenti examinatione, vnde de pœni. di. 1. §. alij, dicit̄ Dic tu prius iniquitates tuas, vt iustificeris. Verum, quia scriptum est in l. 2. §. si quid auten. C. de veteri iure enucle. & per glo. in c. porrecta, de cōfir. vti. vel inuti. omnium habere memoriam, & in nullo pœnitus errare, diuinitatis potius, q̄ humanitatis est. Ideo q̄si quis adhibuit diligentiā quā potuit in recogitando peccata, sufficit dicere culpam generaliter de oblitis, & Deus illa reuertit. Vt inquit Ric. in 4. di. 21. ar. 3. q. 3.

In confessione nō debet apponi talis conditio, dicēdo si hoc feci.

5. Confessionis cōditio. QVinta conditio confessionis dicit in excusationis, siue culpabilitatis. Vnusquisque enim debet se inculpare humiliter, & non facere sicut quaedam mulier, quę in confessione dicebat quòd erat vna magna peccatrix. Cum autem confessor vt probaret eam respondisset, q̄ etiā ipse hoc intellexerat, illa indignata ait. Non credatis ita esse. Scio enim quis fuit ille sceleratus qui male dixit vobis de me. Et cępit se innocētem, vel-

se ostendere. Non igitur debet quis se excusare in confessione, sed accusare, vñ Augu. in lib. 50. homiliarum homilia. 12. ait. Confiteamur peccata nostra, nó excusemus, tu fecisti, tu reus es, tibi ignoscitur. Et idé in li. de verbis domini, sermone septimo inqt. Esto accusator tuus, & Deus erit indultor tuus. Contra qđ faciunt multi, qui excusant peccata sua excusantes per errorem, vel ignorantiã, quod fecerunt per malitiam, vel dicentes nescio hoc feci, cum error in facto ꝓprio non sit tollerabilis. c. ab excommunicato, de rescriptis, & C. de rescin. vendi. l. quisquis, & ff. de iuris, & fac igno. l. plurimum. Alij retorquent peccatum suum in Deum, cum Deus non possit esse auctor peccati, vt inquit Augu. in 5. de ciui. Dei. Qui etiam in libro de vera, & falsa pœnitentia dicit. Non debet homo se excusare, ne suum augeat crimen vt Adam, cui non sufficiebat peccasse, sed suum ampliabat crimen culpãdo vxoré, & culpam transferendo in auctorem. Nõ igitur peccantes dicamus. Non aliud potui, cum me constitui furem, quia Deus fecit me pauperem. Nec mirum si deditus sum fornicationi, quia talis creatus sum natura. Fragilitas enim mea magna cogit me committere crimina talia. Errat enim qui sic fallitur, natura nanq; talis est, vt possit quisq; resistere malo, cui se subijcit ex arbitrio, hæc ille. Alij excusant se dicentes, ꝙ diabolus hoc eos facere coegit, quod est falsum. Et potest da-

Exemplum. ri exemplum de illo religioso cui, cũ duo oua essent data in questa, ipse illa portauit ad cellam, & ad lucernæ ignem decoquens comedit. Cum autem confitendo diceret prælato suo, ꝙ instigatione diaboli hoc fecerat, dæmon respondit dicẽs. Mentiris, quia ego hanc malitiam inuenire nescissem. Contra tales inquit. Aug. in lib. 50. homiliarum, homilia. 12. Suadere, & sollicitare diabolus potest. Cogere omnino non pốt Et Hiero ait. Debilis est hostis, qui nó vincit nisi volenté. Et ideo vnusquisq; in confessione, debet dicere cũ psalmista. Sana animã meã, qa peccaui tibi, & cum eodem propheta. 2. Reg 24. Ego sum Dñe, qui peccaui. Ego qui inique egi. Multas alias conditiones ad confessionem pertinentes cum prædictis ponunt theologi, maxime Tho. in 4. di. 17. quas breuitatis causa non multum explanabo. Sunt autem sedecim, quæ in his versibus cõtinentur. Sit simplex, humilis, confessio pura, fidelis. Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis, & accusans, ac sit parere parata. Simplex. s. vt non recitet in confessione. nisi ea, quæ ad ipsam pertinent. Humilis, vt miserum se, & infirmum cognoscat, & confiteatur. Pura, at recta sit eius intentio. Fidelis idest vera, & sine falsitate, & vt tam confitens, quàm confessor sit in fide catholica, & fiat confessio secundum doctrinam ecclesię, & non hæreticorum, & ꝙ fiat sub spe veniæ. De primo habetur, de pęni. di. 6. c. qui vult. De secundo, de pęni. dist. 1. c. quem pœnitet & c. nemo Frequens vt frequenter cadens frequenter confiteatur, & resurgat. c. septies, de pœni. dist. 3. Vel vt idem peccatum pluribus confiteatur, vt facilius pęnæ remissionem consequatur, dicto capitulo, quem pęnitet. Si enim non remittetur ei in hoc seculo, purgabitur in alio. Nuda vt non inuoluat obscuritatem verborum. Discreta, vt maiora peccata cum maiori pondere confiteatur, & discretum quærat sacerdotem, dicto capitulo, qui vult. Et distincte, ac separatim singula peccata confiteatur, ita quòd confessor bene intelligat. Non faciendo sicut quidam, qui cognoscentes, quod vnus confessor pro maiori parte dormiebat quando audiebat cõfessiones, omnes ibant ad illum, & quando grauiori somno opprimebatur dicebant turpiora peccata. Et finita confessione excitabant eum à somno, vt daret eis absolutionem. Debet quoq; confessio esse libens, idest spontanea, non coacta. Verecunda, vt de peccatis erubescat, & non se iactet. Integra, vt omnia peccata vni dicat. Secreta quo ad confessorem, & etiam quo ad confitentem in his quæ possent scandalum generare, & vt fiat in secreto. Lachrymabilis quo ad contritionem. Accelerata, vt non differat de die in diem confiteri. Fortis, vt nihil dimittat propter verecundiam. Accusans seipsum, non alium. Ac sit parere parata, scilicet confessori in acceptan

Confessionis multæ conditiones.

ceptan

ceptanda iuxta pœnitentia, & reliquis pertinentibus ad suam salutem.

6. Confessionis cõditio. SED istarum conditionum dimissa pro nunc ampliori expositione, solummodo dicemus sextam, & vltimam conditionem, quam debet habere confessio, quæ dicitur humiliationis, & verecundationis, vt enim inquit August. in c. quem pœnitet. de peni. di. 1. Ille qui vadit ad confessionem debet cum verecundia, & rubore dicere peccata sua. Et non facere sicut quidam, qui sine dolore & verecundia, imo sæpe cum quadam vana gloria, & risu dicunt peccata sua. Quod est signum magnę indispositionis Debetis ergo accedere ad confessionem cum maxima humilitate, vt inquit August. in homilia prima super primam canonicam Ioannis, & in libro de virginitate. c. 50. in libro de verbis domini, sermone. 12. Quia vt scriptum est in. §. taciturnitas, de pœni. di. 1. Sine humilitate alicui veniam sperare non licet. Contra quod faciunt multi, qui tumidi, ac superbi, ac sine vlla humilitate, & roverentia, vadunt ad confessionem magis ad se laudãdum, quàm ad accusandum. Sicut faciebat quædam mulier quæ in confessione dicebat. Dico meam culpã de omnibus peccatis meis. Ego tamen sum bona mulier, & libenter facio opera pietatis, &c. Videns autem confessor, ꝙ nihil aliud dicebat nisi suas laudes, dixit ei. Estis male contenta do omnibus bonis, quæ fecistis? Illa vero, quæ aliquantulum surda erat. Respondit Domine ita. Tunc confessor sine aliquid absolutione eam dimittẽs ait. Ite ergo, & dicite vnũ pater noster pro pœnitentia. Alij pompaticis vestibus ornati tam viri, quã mulieres, vadunt ad confessiones sicut ad tripudium. O nephandum facinus, ò magna dementia, ò stultitia immensa. Si enĩ mulier offendisset virum suum maxime in turpibus, volens ab eò indulgentiam impetrare, profectò oculis ad terram deiectis veniã postularet, tu ergo anima, quæ es sponsa Christi desponsata illi ꝑ fidem. Oseæ. 2. Et fornicata es cum amatoribus multis. Hiere. 3. Debes cum maxima humilitate, & multis lachrymis si fieri potest coram Vicario Christi te ꝓsternere deuote, iuxta illud Ecclesiastici. 4. Ante sacerdotem humilia animam tuam, quia cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Psal. 50. & c. sacrificiũ, & c. in actione de pe. 1. Et corrigia, vel corda ad collum apposita. Vel saltem cum maxima reuerentia dicere cum Dauid. Psal. 50. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuã. Et cum publicano. Lucæ. 18. Deus propitius esto mihi peccatori. Et cum filio prodigo. Lucæ. 15. Pater peccaui in cęlum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Fac me sicut vnũ ex mercenarijs tuis. Ipse vero benignus, & misericors pater noster cęlestis omnia peccata tua tibi dimittet, & diaboli potestatem super te sceuientem auferet. Nam recitat Cæsarius, ꝙ fuit vna concubina cuiusdã sacerdotis qui seipsum laqueo suspẽdit. De cuius morte illa perterrita, monasterium quoddam intrauit. Quam dæmon sæpe sollicitabat ad peccandum dic. Consenti mihi, & ego faciam te magnam dominam. Illa verò facto signo crucis, vel aspersa aqua benedicta fugabat diabolum, sed statim reuertebatur. Tunc de consilio cuiusdam confessoris, quando diabolus apparebat sibi, cępit dicere Aue maria. Et statim fugiebat diabolus veluti si sagitta fuisset percussus, & propius accedere non audebat. Non tamen eam ex toto relinquebat. Tãdem consultum fuit ei, vt generalem confessionem faceret, ad quam cum iret inter rogauit eam dæmon di. Quo vadis? Et illa inquit. Vado confundere me, & te, & dæmon ait. Noli, noli hoc facere, sed reuertere. Cui illa dixit. Sæpius me confudisti. Nunc autem confundam te. Ille verò, nec minis, nec blanditijs valens eam retrahere, sequebatur vsq; ad locum confessionis sicut miluus in aere super eam volitans. Quæ mox vt os ad confessionẽ aperuit, ille clamans, & eiulans euanuit, nec vnq̃ postea visus est ab ea nec auditus, quo miraculo patuit, ꝙ non sufficit dicere Aue maria sine confessione, ad totaliter fugandum dęmonium. Vult enim beata Virgo, quòd deuoti sui confiteantur. *Exemplum.*

PARS TERTIA,
De fructificatione.

Plurimas vtilitates.s. decē et octo confert frequētata cōfessio, quarū prima dicitur cognitionis.

MVltum vtile est, hominem frequenter confiteri, vt dicitur in summa confessorum, li. tit. 3.34.q.65. Vnde Alexan. de Ales, in quarta parte summæ in tractatu de confessione, ponit nouem vtilitates, quas ille consequitur, qui frequenter, & deuote confitetur. Quibus vtilitatibus primo recitatis, alias nouem subiungemus. Prima vtilitas dicitur cognitionis, scilicet peccati. Nam vt supra dictum est confessor tenetur instruere confitentem, eiq; ostēdere quantum potest peccatorum qualitatem. Quando.s. aliquod peccatū est mortale, & quando veniale. Et sic ex consequenti, ille qui sæpius sua peccata cōfitetur, clarius ea cognoscit. Et maxime quando diuersis confessoribus eadem peccata confitetur. Quia sæpe quod nescit vnus aut forte nō ita bene declarat, supplet alius. Item propter actum humilitatis, quem facit confitens, Deus illuminat eius intellectum ad cognitionē suorum delictorum, ita vt cum propheta dicere possit. Psal. 50. Iniquitatem meam ego agnosco, &c. Et ideo dicitur Apoc.3. Collirio vnge oculos tuos vt videas collirium enim quod ex quadam aqua, & puluere conficitur, & purgat humores oculorum, significat cōfessionem per quam puluere considerationis peccatorum, & aqua lachrymosæ compunctionis intellectus illuminatur, vnde Ioannis. 9. dicebat cæcus illuminatus. Abij, & laui, & vidi.

2. Confessionis vtilitas.

SEcunda vtilitas dicitur satisfactionis. Verecundia enim cum qua quis peccata sua confitetur, est quasi pallium pretiosum cooperiens peccatum. Vnde Ambro. in libro de sancto Ioseph, dicit. Plurimum suffragatur verecunda confessio. Et pœnam quam defensione vitare non possumus, pudore confessionis extinguimus: & Augu. insuper in libro de pœnitentia, & ponitur de pœnitentia. distinct. 1. c. quem pœnitet. ait. Qui per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescentia enim ipsa, partem habet emissionis. Et quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo fit dignus venia, hæc ille. Et ideo inquit Alexander de Ales, vbi supra, & beatus Tho. in 4. dist.17.ar.3.q. 5. quòd quanto quis plures confitetur, & diuersis, plus erubescit. Et ideo magis sibi remittitur de pœna purgatorij.

3. Vtilitas.

TErtia vtilitas dicitur securationis. Nam ille, qui confitetur recipit securitatem mentis, & tranquillitatem animi, vnde Dauid. Psal.41. inquit. In voce exultationis & confessionis sonus epulātis. Et ratio est, quia per confessionem anima pacificatur cum Deo. Esa.57. Creaui fructum labiorum pacem. Item per ipsam serenatur conscientia. 2. ad Cor.1. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Et hoc probare potestis per experientiam. Nam quando itis ad confessionem, videtur vobis ꝙ habeatis montem magnum super humeros, & maximam grauedinem. Statim verò, ꝙ confessi estis, leues estis, & hilares, atq; iocundi, quia putredinem peccatorum ab anima expulistis.

4. Vtilitas.

QVarta vtilitas dicitur diminutionis. Nam vt dicunt doctores, maxime Ric. noster, in 4. di. 18. Virtute clauium, & absolutionis diminuitur de pena purgatorij pro peccatis debita, vnde dicit b. Tho. vbi supra, ꝙ quis posset totiens idem peccatum confiteri, ꝙ tota pœna vel maior pars ei remitteretur. Dicit n. Ric. vbi supra. ar. 2. q.4. secundum Augu. & magistrum, ꝙ claues etiam respectu eiusdem peccati in numero habent efficaciam plusquam semel, imo totiens quotiens quis confitetur, & absoluitur.

5. Confessionis vtilitas.

QVinta vtilitas dicitur intercessionis. Tenentur enim confessores rogare Deum, & intercedere pro illis, qui eis cōfitentur, vt inquit b. Tho. vbi supra. Et probatur in. §. econtra, de pœni. 1. Si. n. sacerdotes debent pro populo interpellare, & eius peccata comedere, idest suis precibus delere, atq; cōsumere. Oseæ. 4. & c. ipsi sacerdotes. 1. q. 1. A fortiori tenēt orare pro ꝑaībus sibi creditis, & peccata sua eis reuellātibus in confessione. Vnde dicit glo. in c. mensurā. §. nō sunt, in verbo. quanto pluribus, de pe. di. 1. Tanto plures obligat ad orandum pro se, quanto pluribus confitet. Et ideo posset aliqs cū tot confessoribus confiteri, & omnibus

bus dicere peccata sua, q̧ orationibus eorum liberaretur ab omni pęna. Qua propter sicut leges volunt, q̧ inter duos discordantes ponantur arbitri pro pace reformanda, prout notat.ff. de arbi.l.1. ita sancta ecclesia, imo Christus inter Deum, & peccatores posuit arbitros, idest confessores, dicens ipsis peccatoribus, illud Lucæ.17. Ite ostendite vos sacerdotibus.

6. Confessionis vtilitas. SExta vtilitas dicitur gratiæ augmentationis. Vñ magister. in 4.di.17. ait. Quanto magis quis confitetur turpitudinem criminis, tanto facilius consequitur gratiā remissionis. Item vt ait Alex. de Ales, vbi supra. Deus homini propter confessionem purā multiplicat gratiam suam. Et facit confitentē magis deuotum, quanto sæpius cōfitetur, vt etiā inquit beatus Tho. in 4 di.17.ar. 3. q. 5. Quandoq; etiam homo vadit ad confessionem non ita bene contritus, qui confitendo peccata fit contritus, vt ait Alexāder, vbi supra.

7. Vtilitas. SEptima vtilitas dicitur decorationis. Quando.n. homo est in peccato mortali, anima eius est turpissima, & tędissima. Et facies, idest imago Dei existens in ea, est obscurata, ita q̧ dici potest illud Tre.4 Quomodo obscuratum est aurū? mutatus est color optimus? Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis.s. supernæ ciuitatis, a Deo, & ab Angelis per approbationem, & pristinam dilectionem. Sed per confessionem aīa fit pulchra, dicente Dauid. Psal 95. Confessio, & pulchritudo in conspectu eius. &c. Qđ etiam habetur in c. totam de pœni.di.3. Quæ verba exponens Aug. sup prædicto Psal. ait. Pulchritudinem amas? & esse vis pulcher? confitere, quia confessio ipsa est pulchritudo. Fędus eras, cōfitere vt sis pulcher. Peccator eras, confitere vt sis iustus. Et hanc vtilitatem confessionis, etiam dæmones confitentur. Legitur enim q̧ cōfessore quodā deuoto audiēte in ecclesia confessiones, dæmon inter alios expectantes stabat ibi in forma pulchri iuuenis; qui post multos cōfessos, & ipse ad pedes cōfessoris se proiecit, suaq; peccata confiteri cępit, & tā enormia confitebatur scelera, & tā multa, q̧ sacerdos admirās ait: si mille annorū esses, nimis esset tāta cōmisisse. Ad qđ ille rñdit. Senior sum, q̄ mille annorum. Tunc sacerdos magis admirans dixit. Quis es tu? Et ille. Sum dæmon, qui cum lucifero cecidi, & peccata quorū auctor fui ex minima parte confessus sum. Sed si non tęderet te libenter oīa confiterer. Cuius sacerdos ait. Quid tibi est cum confessione? Rñdit dæmon. Stabā nunc ex opposito tui, considerabāq; peccatores confitentes, si eos possem auertere. Et vidi illos sordidos ad te accedere, & mundos recedere, quòdq; indulgentia peccatorū sit eis data propter confessionem, atq; vita æterna promissa. Et ideo, & ego ad te veni cōfiteri, vt redeam ad illam patriā ā qua cecidi. Tunc sacerdos ait. O creatura Dei. Si vis veram pęnitentiā agere de peccato tuo, spero Deum tibi ignosciturū. Cui dęmon. Si rationabilē mihi pęnitentiam iniunges, quā possim facere, libenter eam suscipiam. Sacerdos autem dixit. Modicam volo tibi imponere, vt eam possis facere. Vade coram altari, & genuflexus dicas solum ter, Peccaui dñe, miserere mei. Dæmon vero ait. Nimis grauis est ista pęnitentia, & non possum eam facere, quia non possum me humiliare, & his dictis euanuit. Et hoc recitat Cæsarius Episcopus in suo dialogo. Eodem quoq; modo respondit mihi alius dæmon, cum eum adiurarem. Nam promittenti mihi, q̧ si volebat pęnitere de peccato suo Deus ei parceret, & ad vitā æternam reuocaret, ille exclamauit. Non possum.

Exemplum.

OCtaua vtilitas dicitur euitationis, propter frequentationem enim confessionis, melius euitantur peccata. Cum enim cogitat quis, q̧ si committet peccatum oportebit postea illud confiteri, abstinet a multis, ne subeat verecundiā confitendi, iuxta illud Oratij, in epistola ad Quintum. Oderunt peccare mali formidine pęnæ. *8. Confessionis vtilitas.*

NOna vtilitas dicitur glorificationis. Sicut enim leges volunt, quòd ratio *9. Vtilitas.* ciniis obligatus ratione procurationis,

vel administrationis, non possit religionem intrare, nec ad sacros ordines promoueri, antequam ratiocinia reddiderit c. vnico. de obli. ad ratioci. & l. officiales. C. de epi. & cle. Sic peccator per malam dispositionem vitæ suę in seruitio diaboli positus, non potest assumi ad gremium ecclesiæ, & ad ordines Angelorum nisi prius per confessionem ratiocinia reddiderit. Et ideo Dauid, Psal. 99. inquit. Introite portas eius in confessione, quasi dicat. Aliter non est introdum.

Decima vtilitas. Decima vtilitas dicitur celationis. Cõfessio enim occultat peccatum diabolo. Et ita cooperit, vt in iudicio de eo quod cõfessi fuerimus nihil pęnitus obijcere possit. Et ideo. Psal. 31. ait Dauid. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, & Hiero. inquit. Quanto magis, quis confitendo peccatã sua detegit, tanto magis Deus tegit. *Exemplum.* Et hoc patet per exemplum quod legitur de quadam muliere vidua Romana magnæ sanctitatis, quæ cum haberet filium vnicum, quem permittebat dormire secum nolens illum cõtristare, quia aliter dicebat se velle interficere. Tandem ex eo habuit filium, quem natum occidit, stetitq; per decem annos, quod nunquam illud peccatum confessa est. Tamen perseuerabat in suis bonis operationibus solitis, pergendo ad ecclesias, & prædicationes, ac faciẽdo eleemosynas. Quod vidẽs diabolus timuit ne aliquando confiteretur. Vnde assumpta forma cuiusdam pulchri iuuenis perrexit ad manendum cum summo Pontefice. A quo cum multum diligeretur propter diligens seruitium. Semel loquente Papa cum Cardinalibus de sanctitate prędictæ mulieris. Erat enim magnæ famę. Dæmon accusauit eam de crimine prædicto. Vnde citata fuit ad curiam, vt si hoc verum esset puniretur. Cum ergo venisset ad Papam, audiens se accusari de prædicto crimine timuit valde. Tandem postulauit tempus respondendi, dicens quòd volebat accusatorem suum puniri de infamia sibi imposita, si non posset accusationem suam probare. Interim autem dicta mulier perrexit cum magna contritione, & lachrymis ad quendam pœnitentiarium Papæ, & confessa est. Peracta ergo pœnitentia iuit ad curiam cum parentibus, & amicis suis. Tunc Papa dixit illi dæmoni, qui erat in forma iuuenis. Ecce mulier quã accusasti. Qui rñdit. Nõ est illa. Hæc. n. est bona, & sancta mulier. Cum ergo Papa vellet facerẽ illum appræhendi propter calumniam factam mulieri prædictæ. Ipse diabolus fracto palatij tecto subito disparuit. Et statim cecidit cadauer mortuum in medio domus. O sancta confessio. Quomodo es magnæ virtutis. Cum ergo omnes qui aderant obstupescerent. Illa mulier videns hoc mirabile suum peccatum coram omnibus manifestauit rogans Papã vt hoc miraculum prædicari faceret populo ad cõmendationem confessionis. Quæ mulier accepta etiam alia pœnitentia à Papa, postea sãctissime vixit. Aliud etiam miraculum legitur de quodam bono confessore, qui multas audiebat confessiones. *Aliud exemplum.* Cum autem semel transiret per quandam terram, obuiauit illi dæmoniacus, per cuius os dæmon loquẽns ait ei. Tu multas audis confessiones, sed pro certo scias, quòd multi, & multæ sunt non bene se confitentes. Et hoc hodie videbis per experientiam. Nam talis domina, quæ multotiens in anno tibi confitetur, hodie veniet ad te, vt scias quod non plene, & integre confitetur. In reditu suo cum transibit potestatẽ, ego eam in fluuium proijciam, & necabo. Et sic animam eius habebo. Factum est autem vt ipsa mulier eadem die ad eum veniret vt confiteretur. Cui confessor ait. Bona mulier, cauete vobis ne aliquid dimittatis de peccatis vestris. Cui illa respondit nihil omitto domine. Tunc confessor cœpit ei narrare per ordinem omnia, quæ audierat à dęmone. Quibus auditis illa stupefacta cecidit ad pedes confessoris, & cum timore magno, & lachrymis, ac vera cõtritione confessa est, dixitque quoddam peccatum horribile in quo steterat longo tempore, nec vnquam prę verecundia de illo fuerat confessa. Tunc sacerdos dixit illi. Ex quo pure confessa estis sine timore potestatem transite. Quod ipsa fecit, & sine læsione transiuit. Factum est autem cum transiret

fieret postea quadam die ille dæmoniacus per eandem viam, dictus confessor interrogauit dæmonem di. Quid fecisti de tali domina, quam submergere volebas? Tunc dæmon iratus cœpit exclamare dicens. O traditor tu me decepisti. Tu mihi illam rapuisti. Illam enim dominam perdidi propter confessionem, nec eam modo cognosco. Et vbi scit ne scio. Aliud etiam exemplum legitur de

Aliud exemplum. sancto Augustino. s. q dum semel quodā sero staret super ianuam ecclesiæ, vidit dæmonem nigerrimum in specie horribilis gigantis inde transeuntem, qui habebat librum maximum super humeros suos. Quem coniurans sanctus Aug. interrogauit quid esset in illo libro. Et respondit dæmon, q in eo scripta erant peccata hominum. Tunc sanctus Augu. ait respice si est aliquid de me. Dæmon autem statim, & in ictu oculi aperuit librum, inuenitq; de eo scriptum quòd semel oblitus fuerat dicere completorium ex aliqua negligentia sua. Tunc sanctus Augu. præcepit dæmoni ne inde recederet quousq; ipse reuerteretur. Et intrans ecclesiam confessus est defectū suū, dixit completorium. Deinde reuersus ad locum vbi erat dæmon, dixit ei vt rursus quæreret, si aliquid de ipso erat scriptum in libro illo. Dæmon autem sæpius reuoluens librum nunquam inuenit aliquid, nec illud quod prius scriptū fuerat, quia erat per confessionem cancellatum. De quo dæmon conturbatus recessit tristis. Legitur quoque de

Aliud exemplum. quodam clerico vitæ sanctissimæ, qui tandem inuidia, & procuratione diaboli cecidit in fornicationem. Quem diabolus postea assumpta forma humana accusauit coram suo Episcopo. Et statuto tempore probationis, ipse dæmon attulit chartam coram iudice continentem locum, tempus, & personas, cum quibus peccauerat. Sed quia ille clericus, post accusationem confessus fuerat sua peccata. Volens dæmon iudici ostendere prædictam chartam, inuenit omnia deleta, quæ prius in ea fuerat scripta. Et sic confusus euanuit.

11. Confessionis vtilitas. VNdecima vtilitas dicitur sanationis. Infirmitas enim corporalis sæpe aggrauatur, ex grauedine peccati, iuxta illud psalmistæ. Iniquitates meę supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Item peccator infirmus timore inferni cruciatur, & mori timet. Sed per confessionem à putredine, & grauedine peccati exoneratus lætus efficitur, & consequenter citius sanatur, quia animus gaudens ætatem floridam facit. Spiritus autem tristis exsiccat ossa, Prouerb. decimoseptimo. Insuper Deus sæpe immittit infirmitates, propter peccatum dicente Augustino, quòd propter peccata veniunt aduersa. Et hoc affirmat sancta mater ecclesia, in capitulo, cum infirmitas, de pœni. & re. vbi ait. Cùm infirmitas corporalis, nonnunquam ex peccato proueniat, dicente domino languido, quem sanauerat, Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, &c. Et ideo per confessionem sublato peccato recedit ipsa infirmitas, quia remota causa remouetur effectus, secundo Phisico. & secundo de genera. & capitulo, cum cessante, de appel. Et consequenter sanata anima sanatur etiam corpus, vt dicitur in d. capitulo, cum infirmitas. Et prædicta veritas probatur vno stupendo prodigio, quod habetur in cronicis ordinis nostri. Vbi dicitur, quòd *Exemplum.* Parisius quidam clericus lubricus, & dissolutus, scientia tamen præclarus incurrit grauissimam infirmitatem. Tunc socij eius ad confessionem illum inducere conabantur, & ad recipiendum Eucharistiæ sacramentum. Ille vero animo indurato recusabat. Videntes autem socij illum ad finem appropinquare miserunt pro quodam deuoto fratre nostro, vt ipsum induceret ad pœnitentiam. Qui statim venit. Et cum illum hortaretur ad confessionem, ab ipso infirmo desperato repulsus est cum iniuria. Qui reuersus ad monasterium cœpit frequenter orare, ante crucifixum pro illo desperato. Cuius sancti fratris meritis dedit misericors Deus illi infirmo hanc visionem. Vidit enim iuxta lectum suum, apertum quendam puteum magnum. Et de puteo ipso velociter ascendere draconem horri-

horribilem cum flamma sulphurea, qui ore aperto videbatur velle illum infirmum deuorare. Tunc infirmus ipse timore maximo percussus, versusque cœlum oculos erigens vidit in aerem Dominum Iesum, veluti cruci affixum. Et prædictum fratrem ad pedes eius orantem, vt ipsius infirmi desperati, & a diabolo decepti dignaretur misereri. Cui dominus respondebat di. Veniat ad confessionem, & non negabo ei veniam. Quod ille infirmus audiens, & ad seipsum rediens disparente visione, dulcoratus interius misit pro dicto fratre, eique plenarie confessus est, veniam cum lachrymis petens de iniurijs ei dictis. Statimque facta confessione conualescens, ordinem nostrum ingressus est, cuius vita in ordine extitit celebris, & famosa. Ex quo miraculo patuit, ꝙ per virtutem sanctæ confessionis non modo curatur anima ab omnibus infirmitatibus spiritualibus. Sed etiam quandoque corpus sanatur ab ægritudinibus suis mortalibus, & medicina corporea incurabilibus.

12. *Vtilitas.* DVodecima vtilitas dicitur debellationis, siue superationis, & confusionis dęmonum. Sicut enim confessio lætificat angelos, & eis, ac Deo est valde grata, secundum Augustinum in octauo libro confessionum. Ita valde contristat dęmones, & eos conturbat, ac persequitur, secundum eundem Augustinum in libro de pœni. Et ideo nolent, quòd aliquis confiteretur. Nam confitenti potest dici illud psalmistæ. Vox tonitrui tui in rota. Et ad hoc habetur exemplū in cronicis ordinis nostri vbi dicitur, ꝙ cum quidam miles esset infirmus ad mortem, multi corui supra domum eius venerunt, & omnes, qui eius domum visitandi gratia intrare volebant impediebant, insurgentes contra eos. Quod videns filius eius nunciauit patri. Qui statim fecit ad se vocari guardianum nostri loci. Cum autem dictus Guardianus intrare vellet domum. Corui rostris, & alis ei resistebant. Quod cernens Guardianus signo crucis se muniuit, & sic intrauit, ac miles ille confessus est. Et confessione expleta, nec vnus quidem ex coruis ibi remansit.

Exemplū superiorē cōfessionis vtilitatem cōfirmans.

Aliud etiam mirabile exemplum recitat Iacobus de Vitriaco dicens, quòd quidam habens multa peccata nunquā confessus est ea. Tandem infirmatus est ad mortem. Timens autem diabolus, ne sacerdoti confiteretur, perrexit ad eum in specie sui parochiani sacerdotis exhortans eum, vt sibi confiteretur. Vnde ipse credens illum esse suum parochianum annuit eius exhortationi, & confessus est ei, cum magna cordis contritione omnia peccata sua. Quo facto dixit diabolus frater. Ista sunt grauia peccata. Et ideo ego tibi iniungo ne alteri vnquam ipsa confitearis, quia inde multa scandala possent oriri. Deinde ipse dæmon recessit, & ille defunctus est. Statimque venerunt dæmones dicentes Angelis. Noster est, quia nunquam confessus fuit. Angeli verò dicebant. Non, quia confessio eius valuit. Nam credens confiteri parochiano suo contritionem habuit, & peccata sua dixit. Tandem Deus iudicauit animam eius redire ad corpus, & iterum confiteri peccata sua sacerdoti. Quod & factum est. Et sic obdormiuit in domino. Aliud quoque exemplum recitat Cæsarius dicens, quòd fuit Parisius quidam magnus theologiæ magister, & prædicator, qui semel in camera sua in qua erat vidit diabolum, quem adiurauit vt sibi diceret quid esset illud, quod plus inter homines noceret dæmonijs. Cui ille respondit. Nihil nobis tantum nocet, nec tantum eneruat vires nostras, quantum pura confessio. Quando enim homo est in peccato mortali, omnia membra eius sunt à nobis ligata, ne faciat bonum. Cùm verò confitetur peccata sua, statim remanet liber, & habilis ad omne bonum faciendum, & de manibus nostris liberatur.

Aliud exēplum.

Aliud exēplum.

QVia autem nos oēs habemus continue pugnare cum malignis spiritibus, vt testatur Paulus ad Ephe. 6. Voluit Deus facere more boni regis. Nam propter imminens periculum, quod contingit in bello, vbi quandoque æquę bene occidi, vel vulnerari potest do-

minus

minus sicut subditus, quia sagitta ita perforat carnes regias sicut rusticanas, ipse prudens rex ante belli ingressum consueuit ordinare Ducem, & viceducem, vt si contingat Ducem vulnerari vel mori, non pereat exercitus regentis penuria. Similiter etenim nobis quorum vita est militia super terrâ. Iob 7. Dedit Deus Ducem nos in prælio dirigentem contra diabolum, & vitia, scilicet, suam gratiam a qua nobis prouenit subsidium, & auxilium contra hostes nostros, quos semper vincimus, quamdiu talis Dux viget in nobis. Cognoscens autem ipse Dominus Deus, quod talis Dux potest nobis deficere, proter alicuius sagittæ peccati mortalis vulnerationem qua diuina gratia priuatur anima. Ordinauit nobis viceducem, ne in peccato nostro compræhensi a diabolo æternaliter trucidemur. Et hic vicedux est pura confessio qua nos succumbentes hostibus nostris, ex perditione diuinæ gratiæ, si ad eius remedium curramus subleuamur, & vincimus. Cuius figura habetur Iudi. primo, vbi legitur, quod mortuo Iosue, & sepulto in summitate montis Ephraim, filij Israel timuerunt valde, eo quòd fuerat bellicorum Dux, & instabat contra eos Cananeus cum exercitu suo. Sed consulentes filij Israel Deum, quis deberet esse eorum Dux contra hostes, responsum habuerunt, quod Iudas esset Dux exercitus, quia Deus traderet terram inimicorum in manu eius. Vnde ipse Iudas sumpto secum Simone fratre suo debellauit Cananeum, & obtinuerunt filij Israel ciuitates, & regnum eius. Iosue enim qui interpretatur salus, significat gratiam Dei, in qua tota salus nostra consistit, dicente Paulo primæ, ad Corinth. 15. Gratia Dei sum id quod sum. Sed deficit interdum iste Dux, in summitate montis Ephraim, qui interpretatur frugifer, quia cum peruenitur ad summitatem, & superfluitatem prosperorum per affectum gratia Dei deficit in nobis, & perdito tali Duce perdimus etiam præsidium, & adiutorium diuinum. Vnde vallati ab exercitu Cananei, idest dæmonis tentationibus, sumus in periculo interitus, & captiuitatis infernalis. Debemus igitur statim consulere Deum, & audiemus ipsum dicentem: Iudas sit Dux vester, qui interpretatur confessio. Iste enim probus, & bonus Dux assumpto secum Simone fratre suo, qui interpretatur ponens tristitiam, & significat contritionem, fugabit Cananeum, idest, diabolum, & exercitum eius, idest, peccata, & regnum de quo ipse dæmon egressus est, scilicet, Cœlum, obtinebit. Et ideo Dauid propheta sperabat victoriam, de inimicis suis mediante tali Duce, dicens Psalmo 59. Iuda Dux meus. &c. In figuram quoque huius, primi Macha. quinto, dicitur. Debellabat Iudas filios Esau. Alia etiam figura habetur eiusdem libri. 7. capituli vbi dicitur, quod cum Iudas Machabæus expurgaret gentes Demetrij, & deuastaret terram illius, Demetrius furore repletus misit Nichanorem cum exercitu suo cum hoc mandato, vt Iudam ligatum sibi præsentaret. Venit ergo Nichanor contra Iudam. Sed ipse Iudas animose aggressus est ipsum Nichanorem, & exercitum illius, ac obtinuit victoriam, & fugato exercitu cœpit Nichanorem, & occidit illum. Per Demetrium enim, qui interpretatur nimium persequens, significatur diabolus persecutor terribilis humani generis. Cuius gentes, idest, tentationes filij Israel, idest, fideles Christiani mediante Duce Iuda, idest, confessione puta, expugnant, & deuastant eius terram, idest, suggestionem prauam, atque dominationem malignam. Quod ipse diabolus valde moleste sustinet. Et ideo omni conatu studet quod amisit recuperare. Vnde quando vno genere peccati vincere non potest, ad aliud statim habet recursum. Dicente Gregorio in mora. Antiquus hostis ex proprio certaminc dum se succumbere considerat, ad alia tentationum bella festinat. Intuetur enim vnuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui. Et illa ponit ante faciem, ad quæ citius sperat inclinare mentem, hæc ille. Et Leo Papa in sermone octauæ Natiuitatis Domini, ait. Nõ desinit hostis antiquus transfigurãs se in Angelum lucis, deceptionum laqueos vbique prætendere. Et vt quoquo modo

Similitudine quadam ostenditur quare Deus dedit nobis confessionẽ.

Illud de Iuda Macha. Nichanoris exercitũ in fugã vertĩ re expectatur. Macha. 7.

modo fidem credentium corrumpat instare. Nouit cui adhibeat estus cupiditatis, cui illecebras gullæ ingerat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. Nouit quem mœrore conturbet, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discunt consuetudine, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari. Habet etenim multos, ex eis quos tenacius obligauit, aptos artibus suis, quorum ad alios decipiendos ingenijs vtatur, & verbis, hæc ille. Ea propter dicitur in prædicta figura, quòd misit Nichanorem, cum exercitu suo, vt comprehenderet Iudam. Nichanor enim interpretatur statuta lucida, & significat pulchritudinem rerum mundanarum, & specierum delectabilium, quam obijcit fidelibus, vt eos auertat a pœnitentia faciēda. Et ideo dicitur, quod solum quærebat apprehendere Iudam, idest impedire cōfessionem puram. Sed ipse Iudas capit & occidit, atque exercitum eius in fugam conuertit. Quia diabolum, cum omnibus vitijs vera confessio prosternit, & populo Hierusalem pacem reddit. i. consciētiæ tranquillitatem, vnde Augu. in libr. de pœni. de ipsa pœnitentia loquens, cuius pars est confessio, ait. Lāguores sanat, leprosos curat, mortuos suscitat, sanitatem auget, gratiā conseruat, claudis gressum, surdis auditum, cæcis restituit visum, vitia fugat, virtutes exornat, mentē munit, & roborat. &c. Et tunc verificatur illud Psal. 113. Facta est iudæa sanctificatio eius. Et ideo omnibus fidelibus dico cum psalmista. Persequimini, & comprehendite, scilicet, dæmones per confessionem. Postquam enim latrones latere non possunt, & sunt discooperti, & noti, nequaquam amplius ibi redeunt. Timent enim suspendi, & ideo longe fugiūt. Spiritualiter autem dæmones sunt velut latrones, qui per peccata animam ingredientes, eam omnium virtutū gloria expoliant. Sed si per confessionem manifestentur, inde effugiunt, nec audent ad eā accedere. Cuius figura habetur 4. Reg. 6. Vbi legitur, quod postquam Helisæus ostendit latrunculos Siriæ regi Hierusalem fugientes inde, non fuerunt postmodum ausi amplius reuerti in Samariam, cui primo tm̄ erant infesti. Tertiadecima utilitas confessionis, dicitur placationis. Hoc enim est bonum, ac singulare remedium ad placandum irati principis furorem, in cuius potestate sumus magna humiliatio. Vnde aliqui consueuerunt gladium nudum puncta manu tenere, & genua flectentes corā principe, reos se mortis clamare, & petere misericordiam. Tūc enim si princeps ille esset durior ferro, tanta humilitate flecteretur, quia vt ait sapiens. Prouer. 15. Sermo mollis frangit iram. Et ideo nos qui aliquando in tantū turbauimus diuinam maiestatē per peccatum, quod effecti sumus filij perditionis, & digni sententia capitali, nec possumus effugere manus eius, quia vbique est, & in omni loco nos deprahendere potest. Vnde illi ait propheta. Psalmo 138. Quo ibo a spiritu tuo? aut quo a facie tua fugiam? Nullum aliud remedium melius habemus, quàm recognito peccato per humilem confessionem, postulare veniam. Ait. n. Aug super. Psal. 74. Non est quo fugias a Deo irato, nisi ad Deū placatum. Figura autem huius habetur. 2. Reg. 24. vbi legitur, quod cum Dauid vidisset Angelum tenentem gladium in manu, & interficientem populum, flexis genibus clamauit. Domine ego sum qui peccaui, ego qui inique egi. Et statim Angelus deposito gladio ferire cessauit. Sic igitur & nos clamemus ad Dominum denudando peccata nostra per puram confessionem, & ipse Deus deponet iram suam: & nobiscum placabitur nullum autem aliud est remedium euadendi. Nam qui se occultat ab eo, magis patebit. Et qui per confessionem manifestat peccata sua, ea occultat. Et ideo inquit Chryso. in quodam sermone. Peccatorum indulgentiam instanti confessione mercare, Quid horres fateri, quod libenter, ac prompte cōmisisti? Cur confonderis dicere, quod nō es confusus perpetrare? Cur vereris Deo indicare, quod veritus non es eo præsente committere? An putas eum commissa nescire, nisi a nobis confitentibus, quæ cōmisimus agnoscat? Peius est confiteri nolle, quam legem contemnere. Nimium cō fitentur, & viuunt: sodomite obdurantur & pereunt. Quartadecima vtilitas dicit hono-

Illud Helisæi declarātur.

13. Cōfessionis vtilitas.

14. Cōfessionis vtilitas.

honorationis. Narrat Frontinus historiographus, quod Romani cum aliquis princeps honorabilem victoriam de hostibus tepor tasset, ponebant eum in curru valde adornato, & laureatum deducebant per ciuitatem, & hoc appellabant triumphum. Et ille semper a populo Romano erat honoratus, spiritualiter autem dico, quod inter omnes victorias, & virtuosas operationes quibus meretur a Deo honorari, est ipsa confessio fidelis & vera. Nam per ipsam homo deuincit diabolum de quo Iob 41. dicitur. Non est potestas super terram, quæ compatetur ei, qui factus est vt nullum timerent. Vnde confitens est magis victoriosus, quam vnquam fuerit Cesar, vel Scipio Affricanus. Item confessio est dux omnium aliarum virtuosarum operationum. Nam elemosyna, oratio, ieiunium, lectio, & peregrinatio, &c. opera meritoria, quæ fiunt a nobis, non possunt nec audent ad diuinam maiestatem accedere, confessione prætermissa. Vbi igitur est vera confessio, ibi est vera salus. Ipsa vero deficiente omnes virtutes deficiunt, sed ipsa præcedente omnes virtutes sequuntur. Cuius figura habetur Exo. 14. additis his, quæ narrat magister historiarum. Nam cum filij Israel exeuntes de Ægypto venissent ad mare rubrum, non audebant mare intrare, quantumcunque sentirent post se Pharaonem venientem cum magno exercitu, quousque tribus Iuda primo est illud ingressa. Sed ipsa tribu præcedente, secutæ sunt omnes aliæ. Et per hoc liberatus est populus Israel submerso ibi Pharaone, cum suo exercitu. Et ex hoc tribus Iuda meruit regale sceptrum. Et hoc est quod inquit David. Psal. 113. In exitu Israel de Ægypto, domus Iacob de populo Barbaro. Facta est Iudæa sanctificatio eius. &c. Quod dicitur propter illud, quod tunc fecit ipsa tribus Iuda. De quo regali sceptro prędixerat Iacob patriarcha. Gen. 49. dicens. Nō auferetur sceptrum de Iuda &c. Spiritualiter. n. per tribum Iuda intelligitur virtus confessionis, quam in exitu de peccato, & accessu ad misericordiam Dei oportet omnem virtutem præcedere. nam ipsa præeunte, omnes aliæ virtutes sequuntur. Et sic diabolo submerso eum tentamentis suis, triumphat virtus confessionis. Et ideo præ cæteris virtutibus est colenda, vnde Grego. in moral. exponens illud Iob 31. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam, ait. Mirentur in bono Iob, qui volunt castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiæ, mirentur viscera pietatis, Ego in eo non minus admiror confessionem humillimam peccatorum, quam tot sublimia virtutum. Quintadecima vtilitas dicitur germinationis. Tempore. n. Hiemali, quando terra cooperta est glaciæ, vel aquis in superficiæ, non potest germinare. Et vna est ratio, quia radius solis non potest terram attingere ad calefaciendum, aquis, vel glaciæ impedientibus. Et similiter cum ager animæ nostræ est coopertus glaciæ culpę, vel aquis peccatorum, iuxta illud Psal. 68. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, vsque ad animam meam. &c. Non potest producere fructus Deo placitos, quia nō potest radius gratiæ diuinę ad illam accedere, propter culpę occupationem. Nā gratia, & culpa simul in eodem recipi nō possunt. Esa. 59. Iniquitates nostræ diuiserunt inter nos, & Deum nostrū. Et peccata nostra absconderunt faciem suam a nobis. Sed si volumus, quod ager animæ nostræ germina bonæ operationis producat, necesse est, vt per confessionem prius culpam amoueamus. Cuius figura habetur Gen. 1. Vbi legitur, quod cum terra operta esset aquis, nihil germinabat, sed semper erat inanis, & vacua. Sed congregatis aquis in vnum locum, & arida apparente, mox radijs solis eam attingentibus subsecuta est germinatio herbæ virentis, & productio diuersorū fructuū. Per aquas. n. intelliguntur spiritualiter culpę mortalis hominis submergentes in abysso æternæ damnationis. Apoc. 17. Aquę multę, populi multi decurrentes ad mortem. Quamdiu ergo huiusmodi aquæ superficiē cordis nostri per affectū cooperiūt, nullatenus valent bonæ cogitationes germen producere, & per consequēs, nec dare fructum. Sed congregatis huiusmodi aquis. i. peccatis, & culpis in vnū coram cōfessore, per verā, & integram cōfessionem apparet arida. i. anima pura apta, & parata ad germinandum, quia radius diuinæ gratiæ, statim descēdit prohibēte remoto. Et tūc ipsa anima producit ieiunia,

Similitudo de triūpho Romanorū, & de cōfessionis.

Exponitur illud filij Israel fugiētib. ab Aegypijs &c.

15. Cōfessionis vtilitas.

Spiritualis expositio illius de terra germinā te, postquā rū congregationem.

nia,orationes,elemosynas,&c opera meritoria,circa quæ prius sterilis existebat & verificatur illud Psal. 84 Dominus dabit benignitatẽ, & terra nostra dabit fructum suũ. Extirpanda ergo sunt vitia per cõfessionem, vt possint in anima vere virtutes inseri. Ait.n. Amb. in 1.li.de Kaim. Egressus malitiæ, virtutis operatur ingressum. Eodẽq; studio, quo crimen expellitur,innocentia copulatur. Sextadecima vtilitas, dicitur apparitionis,siue cõformationis.s.cum beatis mũdissimis. Ait.n Deus. Esa.1. Mundi estote.s.vt in cõspectu meo,sitis digni apparere, & mihi ministrare, ac eum sanctis meis habitare,& cõuersari.Indecẽs.n.est,& vituperosum,vbi omnia munda sunt sordidum apparere.Ille namq; talis vt fędator mũditiæ, est cum rubore ab alio consortio excludendus. Sicut coruus a pauonũ societate. Et similiter in curia cęlestis gratiæ,oẽs mundi sunt. Nullus. n.sordidus manere ibi audet. Fędaret n.loca purissima,& mansiones amenas, quas sancti in pulchritudine habitãt. Nu.24.Quã pulchra tabernacula Iacob. Inde est,ꝙ staĩ excluditur cum confusione a Domino,q ibi accedit immundus. Esa 65. Recedite inquit Dominus a me. Nõ appropinquetis mihi, quia immundi estis. Debemus igitur prius nos ab omni sorde mundare, si cupimus ad cõsortium mundissimorũ Dei seruorũ, & ad purissimã Dei grãm introire. Cuius figura hẽtur Leuit.5 & Num 19.Vbi præcepit Deus, ꝙ quicũq; ex tactu rei immundæ efficeretur immũdus deberet purificari,anteq̃ aliorũ mundorũ consortio iungeretur. Et notanter dicitur ex tactu,quia non polluitur quis nisi per tactum i.consensum rerũ immũdarum,vnde Aug.in quodã sermone ait. Tentatio quantũcunq; immũda cor non polluit,si ratio nõ consentit.Hæc sũt purificatio sit per cõfessioné,per quã omnis immunditia totaliter tollitur, & cancellatur. Nã hoc est diuinitus ordinatũ, vt peccator ipse sua peccata manifestãdo deleat,taliter, ꝙ amplius ea nõ debeat reuidere,q omnium peccatorũ suorum immunditia,in sacco perpetui silẽtij, per virtutem confessionis est conclusa, vnde dicit Iob 14. Signasti quasi a sacculo delicta mea,& curasti iniquitatẽ meã. Decimaseptima vtilitas dr euasionis.s.submersionis æternæ. Cadẽs.n.in aqua nõ est in periculo quousq; os eius nõ cooperitur aqua. Et ratio est quia,potest spirare,& respirare,& sic suffocari nõ potest. Si autẽ cooperiatur in tantũ, ꝙ spiratio,& respiratio deficiat statim intrinsecus calor cor vrit,quia pulmo non potest aerẽ calidũ spirando emittere, & respirando aliũ aerẽ refrigerantẽ recipere,& ipsum cor refocilare. Et similiter cadens in peccato nõ est in periculo cõbustionis gehennæ quousq; os habet expeditum ad cõfessionẽ.Quia tunc põt spirare per os caliditatẽ peccati, & per respirationẽ attrahere gratiam indulgentiæ, dicẽte psalmista. Os meũ aperui, & attraxi spiritũ.s.gratiæ. Et sic cor,& anima refrigerantur,& sanantur. Sed si tantũ superabundet culpa,vt ad confitendũ os operiatur,suffocatur anima a peccati neq̃tia,& igni traditur infernali. Cuius figura habetur, Exo. 14. Vbi legitur,ꝙ egyptij intrantes mare, cooperti sunt aqua, & oẽs suffocati sunt. Per Ægyptios.n.intelligũtur peccatores tenebris peccatorũ inuoluti, qui intrantes mare vitiorũ, & immergẽtes se in voragine culpæ mortalis, os clausum ad confessionẽ habent,& ideo moriuntur in peccatis suis. Si. n os non clauderent indulgentiã inuenirẽt. Ait.n.Aug in quodã sermone.Infernus est puteus profundę iniquitatis,qui nõ claudet super te os suũ,nisi tu clauseris tuũ. Et ideo oẽs debetis os vestrũ aperire in confessione. Et tunc poteritis dicere cũ propheta Psal. 68.Non absorbeat me profundum, neq; vrgeat super me puteus os suum. Decimaoctaua vtilitas dicitur liberationis. Per virtutem n.sanctæ confessionis liberatur homo a multis periculis, & malis. Et ideo.Eccl.51.dic.sapiens. Cõfitebor tibi Dñe rex,quoniã adiutor, & protector factus es mihi, & liberasti corpus meum a perditione, liberasti me a rugientibus præparatis ad escã.Et de manibus quærentiũ animã meam, & de multis tribulationibus quæ circũdederunt me.A pressura flammæ, quæ circundedit me, & in medio ignis non sum extuatus, hæc ibi.

16.Vtilitas. *17.Confes-* *sionis vtilitas.* *Illud exponit ꝙ habetur,de Aegyptij in mari submersis.* *18.Vtilitas*

Est autem sciendũ,ꝙ confessio est curia misericordiæ Dei ad quã põt appellare qui grauatur a diuina iustitia.vñ Ambro.

Cõfessio ẽ curia misericordiæ Dei.

In cōfessione mīam sn pexaltare iudiciū patet ex tribus.

Ambr. super beati immaculati ait. Cessat diuina vindicta si confessio præcurrat humana. Iustitia.n. Dei huic appellationi libenter, & patienter cedit. Quia misericordia superexaltatur iudicium. Iaco 2. Quod patet ex tribus. Primo ex erudelitate. Quia creditur in hac curiā confessionis peccatori factum suum narranti, nec ibi adducitur, qui suppleat defectum eius, nec testis, qui probet contrariū, sed ei soli in omnibus datur fides, nec ibi locū habet illud quod Io.8. dr. Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuū non est verum. Secundo patet ex liberatione, quia in hac curia non feruntur sententiæ nisi absolutionis. Nam etsi homo fuerit sceleratissimus, absoluitur quasi latro a quo aufertur laqueus, quē habet ad collum quo debebat suspendi. Tertio patet ex æterna fœlicitate. Nam cum ille, qui venit ad curiam hāc dignus esset infernali supplicio, nō solum remittitur ei ipsa pœna; sed etiam remuneratur æterno præmio, vt supra patuit. Et ideo hortatur nos Aug. ad pœnitenitam, & confessionem, in lib. de conflictu vitiorum. c. 13. di. Ecce Dauid adulterio simul & homicidio reus, de inferni faucibus misericordia Domini describitur liberatus. Ecce Manasses omnium peccatorum nephandissimus, & impurissimus, ac sordidissimus, illecebrosissimus, & sceleratissimus, per pœnitentiam redijt ad vitam. Ecce Magdalena innumeris fornicationū sordibus inquinata, ad fontem pietatis anxia currens, Dominiq; vestigia lachrymis rigans ablui meruit. Ecce Petrus negationis suæ vinculis astrictus amarissimis lachrymis infidelitatis nodos soluit. Ecce seditionis simul, & effusionis fratrū sanguinis latro obnoxius, vnius horę momento vnaq; confessionis voce, ad Paradisum de Cruce transijt. Ecce Saulus ecclesiam Dei persequens, & multos pro Christi nomine perimens, & vt ita dixerim martyrum cruore se totum inficiens Apostolus factus, in vas est electionis commutatus. &c.

Ad cōfessionē August. exortatio.

Exēplo ostēditur homine liberare p cōfessionē a multis periculis.

Quod autem per confessionem liberetur homo, a malis temporalibus, & a multis periculis, patet per miraculum, quod recitat Cęsarius in dialogo suo dicens, q in ciuitate Acębatensi quidā iuuenis, q ex multis diuitijs ad paupertatē deuenerat diuitia sibi acqrere voluit diabolo p curāte. Vnde accedēs ad quendā aurificē dixit ad domū suā venisse mercatorē, qui plurima vasa aurea, & argentea emere venerat. Ea pp, vt illuc vasa sua vendibilia ferret instanter rogauit. Quod ille credēs, statim vasa multa, nō parui valoris sacculo reposita ad domū illius portauit. Qui vt domum ingressus est ab eo fuit interfectus, & adiutorio sororis suæ corpus defuncti in frustra concisum in cloachā proiectum est. Sed cū rumor occisionis a vicinis fuisset sentitus confractæ sunt fores, & ipse iuuenis homicida cū sorore captus, ac iudici traditus, tormentisq; afflictus, post delicti confessionē iudicatur ad ignē cum illa. Puella ergo videns se ad mortem duci, dixit fratri suo. Ecce frater, q vt te iuuarē ne perires, simul tecum pereo, cū nihil horum ante cogitassem. Nunc ergo audi consiliū meum. Si corpora perdimus iustitia dictante, animas saltem confessione saluare studeamus. Cui frater desperatus ait. Ne mihi loquaris de hoc. Quid.n. valet confessio, vel pœnitētia in hora ista? Nolo cōfiteri. Puella aūt corde cōtrito cōfessionē fecit accersito sacerdote, atq; Deo animā suā cōmendauit. Ambo igitur simul rogo imponunt, & ad lignū alligantur, atq; ignis subter eos accendit. Et iuuenē impœnitētem flamma cōsumpsit, puellā autem cōfessam ignis cōtingere nō potuit, sed vinculis solis absolutis, vt alter Daniel in flamma illesa permāsit. Quo viso miraculo iudices, puellam in Dei laudes prorumpentem innocentem iudicantes ignē exire iusserunt, & liberam abire. Recitat quoq; idē doctor aliud miraculū.s. Quod in Argētina hæretici quidā cōprę hensi, timore mortis hæresim suā se abnegare mentiebātur. Iudex aūt veritatē noscere cupiēs, ferro cādenti eos probare voluit, vt qui ferrum candens nō sentiret in veritate abnegare crederetur. Cū igitur hęretici oēs manibus adustis ad ignē cōburendi ducerentur. Quidam vni eorū dixit. O miser, quare sic vis mori? Cui ille respondit. Audiui, q seram pœnitentiā Deus nō suspiciat. Respondit aūt fidelis. Nunq pœnitentia sera est apud Deū. Tantum confitearis, & videbis clemētiā eius.

Aliud miraculum.

Vocato

Vocato igitur sacerdote, dictus hæreticus, errorem suum confessus est, & exinde alia peccata sua. Mira res, sicuti confitebatur, sic paulatim manus adusta sanabatur, & perfecta confessione nulla adustionis cicatrix apparuit. Punitis igitur alijs, cum iudex, & hunc peteret, responsum est, puniri neminem debere nisi de culpa constiterit. Et manu ipsius confessi producta, cum nullum vestigiũ ignis appareret liberatus est. Tantas ergo confessionis vtilitates considerans Augu. in quodam sermone ad Heren. inquit. Cõfitemini o fratres mei, & nolite differre, ad sacram mensam confessionis accedere festinate, hæc est enim salus animarum, dissipatrix vitiorum, restauratrix virtutum, oppugnatrix dæmonum, Angelorum runica, ecclesiarum fiducia, Dux, baculus, & spes omnium fidelium. O sancta atq; admirabilis confessio. Tu obstruis os inferni, & aperis Paradisi portas. O confessio vita iustorum, peccatorum gloria. Tu sola necessaria es peccatori, & nihilominus iustus si quis reputatur te astringere, & frequentare debet, nihil. n. remanebit in iudicio, quod fuerit per cõfessionem purgatum, hæc ille. Et Bern. super illud psalmistæ. Quid est tibi mare. &c. ait. Omnia in confessione lauantur conscientia mundatur, amaritudo tollitur, mare, idest peccatum fugatur, tranquillitas redditur, spes reuiuiscit, & animus hilarescit, Felix anima, cui ista ex confessione proueniunt. Et ideo bene dicunt verba thematis nostri. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Post enim vitam hanc, non valet confessio, vnde Dauid, in Psal. 6. inquit Deo. In inferno autem quis confitebitur tibi? Ideo ò deuoti Christiani, ad sanctam confessionem accedere festinate, vt gratiam Dei habeatis in hoc seculo, & gloriam in futuro. Ad quam & cætera.

FERIA

FERIA II. POST QVARTAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE CONFESSIONIS PRAEPARATIONE, EXPLICATIONE, ITERATIONE, ET INDVCTIONE.

SERMO TRIGESIMVSQVINTVS.

MNES eiecit de templo, Ioannis. 2. & in Euangelio occurrentis feriæ. Sapientissimi Solonis philosophi est sententia, philosophiã a fine solummodo consecrati. Aristo. 2. quoq; 2. Phi. inquit. Finis habet rationem optimi, & est causa causarum, & in 2. & 5. Metha. dicit. Finẽ optimum esse in vnaquaq; re, quia rei esse confert, & in 3. Topi. Melior est finis, omnibus, quæ sunt ad finem. Ideo commentator super 2. Metha. hæc omnia cõsiderans dicit. Qui destruit finem, destruit omne bonum. Et ratio est, quia vt inquit Aristo. 1. de Cœlo & mundo. & 3. Phi. Vanum est omne, quod suum non attingit finem. Patet hoc per experiẽtiam. Nam medicina dicitur vana, ex qua non sequitur sanitas, propter quã data fuit. Similiter si vnus vadit centum milliaria, vt millę ducatos accipiat ab aliquo, & post laborem itineris non accipiat eos dicet. In vanum huc veni, quoniam finem meum non sum adeptus, propter quem veni. Sicut possunt dicere multi euntes ad confessionem, vt recipiant indulgentiam, & non recipientes propter eorum impræparationem, & malam dispositionem, talium enim confessio est vana. Ideo omnibus euntibus ad confitendum dicit Deus. Hiere. 7. Bonas facite vias vestras. Et ego vobis idem dico, ne si impræparati, & indispositi accedatis ad confessionem, Dominus Iesus vos proijciat a gratia sua, & expellat, sicut hodie fecit de vẽdentibus, & emẽtibus in templo. Et ideo in hoc sermone quatuor pulchras faciemus considerationes de confessione. Prima dicetur præparationis, Secunda explicationis, Tertia iterationis, Quarta, & vltima inductionis.

Quæ nã cõfessio sit vana.

Sermonis diuisio.

PARS

cunt. Domine interroga nos. Nescimus enim quid dicere debeamus. O insensati. Si mercator suorum quinternorum rationes omni sero diligenter discutit, vt videat quid lucratus fuit, & quid perdidit, & hoc facere pro pecunia, quanto magis peccator conscientiam suam examinare, & discutere debet pro anima sua, quæ adeo est prætiosa, quòd pro ea saluanda Dei filius mortuus est? Ideo dicit Ber. in sermone passionis. Considera, o homo, quàm nobilis sit anima tua, & quàm grauia fuerint vulnera, quibus pro ea necesse fuit tuum Iesum vulnerari.

Anteq̃ quis cõfiteatur, tria considerare debet.

DEbet igitur quilibet tria cogitare antequam confiteatur. Primo, receptorum a Deo beneficiorum suam ingratitudinem, quibus accenditur mens ad diuinum amorem, vt faciat confessionem cũ amore. Vnde in figura. Leui. 6 præcepit Dominus dicens. Ignis semper ardebit in altari meo, quem nutriet sacerdos. Per ignem vero ardens dilectio designatur. De quo igne. Lucæ 12. inquit Saluator. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Per altare vero mens nostra intelligitur, quæ per sacerdotem debet accendi bonis exhortationibus in confessione, & per confitentem debet inflammari ex diuinorum beneficiorum cogitatione. Secundo, debet pœnitens cogitare bonorum amissorum copiositatẽ. Ait enim Maximianus poeta. Dura satis miseris memoratio prisca bonorum. Tertio, debet cogitare peccatorum numerositatem, & grauedinem, cui dicitur Hieremias 2. Scito, quia malum, & amarum est, te dereliquisse Dominum Deum tuũ. Vnde Ecclesiastici 18. scriptum est. Ante iudicium, scilicet, confessionis interroga teipsum, scilicet, cogitando prædicta, & in conspectu Dei inuenies propitiationem. Et Hieremias 2. dicitur. Vide vias tuas in conualle, idest in mentis humilitate, considerans, quod hoc prauus deterior est omni bestia. 7. Ethi.

Cũ nõ sufficiat maiorẽ peccatorum partẽ cõfite

SEcunda præparatio dicitur totalitatis. Non enim sufficit dicere maiorem partem peccatorum, sed necesse est dicere omnia in quantum humana permittit fragilitas. Vnde debet peccator dicere illud Ouidij, in primo de tristibus. Epistola prima. Tot mala sum passus, quot in æthera sydera lucent. Paruamque quot siccus corpora puluis habet. Vt autem quisque possit recordari de omnibus peccatis, non solum quæ fecit in anno, sed in tota vita sua, debet nouem considerare. Primo, ætatem, scilicet, infantiæ, pueritiæ, adolescentiæ, vt iuuentutis, senectutis, & ætatem decrepitam, si est in ea, & videre, quæ peccata in his ætatibus commisit, discurrendo singulos annos, & quaslibet partes anni, quia alia peccata fiunt in estate, & alia in hieme. & sic de alijs. Secundo, consideret statum in quo est, vel fuit, scilicet, virginitatis, matrimonij, vel viduitatis, verũ quę requiruntur ad tales status seruauerit. Tertio, fortunam, videlicet prosperitatẽ, vel aduersitatem, infirmitatem, vel sanitatem & huiusmodi. Quarto, officia, artes, & exercitia, quæ fecit. Quinto, societates, cum quibus, scilicet, conuersationem habuit, & in quibus locis. Sexto, solemnitates, & festa quomodo seruauit, & quid in illis commisit. Septimo, considerare debet peccata cordis. Octauo, peccata oris. Nono, peccata operis. Et sic discurrẽdo poterit peccata sua inuenire. Caueat tamen pœnitens, ne nimis morose peccata carnis cogitet. Quia Ecclesiastici 13. dicitur. Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. Debet quoque, qui vult diligenter confiteri postquam examinauit conscientiam suã super septem peccatis capitalibus, discurrere decem præcepta diuina, & etiam pręcepta ecclesiæ, considerans si illa seruauit. Item Duodecim articulos fidei, si perfecte credidit. Et septem dona spiritus sancti, si in se illa habuit. Opera quoque misericordiæ, corporalia, & spiritualia si perfecit. Si etiam sensus corporis bene custodiuit, & si quatuor virtutes Cardinales, & theologicas, aliasq; morales exercuit.

ri, iõ vt debitius recordari q̃s possit aliqua cõsiderare dẽt & est 2. præparatio.

Ad hoc q̃ q̃s peccata sua reminisci possit nouẽ sua considerare dẽt.

TErtia præparatio dicitur amaricationis. De qua Hieremias 31. dicitur. Pone tibi amaritudinem, dirige cor tuum in viam rectam. Quam amaritudinem Dauid sentiendo dicit in Psalmo. Rugiebam a gemitu cordis

Amaritudo est pparatio ad cõfessionem.

mei. Et alibi. Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte. Talis amaricatio meretur veniam. Vnde ad hoc applicari potest illud Ouidij in 1. de ponto. Epistola. 5. di. Parcendũ est animo miserabile vulnus habenti, licet in alio sensu dixerit. Dicat ergo quilibet ante confessionem illud Ouidij in lib. Epistolarum, epistola. 2. Heu patior telis vulnera facta meis. Et ploret amarissime peccata sua. Lachrymæ enim quodammodo loquuntur cum Deo, & impetrant veniam, iuxta illud Ouidij 3. de ponto. Epistola 1. Interdum lachrymæ pondera vocis habent. O peccatores antequam vadatis ad confessionem, ex toto corde lugete peccata vestra & bonus, ac pius Saluator conuertet vobis lachrymas in consolationem. Matthæus quinto. Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Imo ipse lachrymæ pariunt quandam dulcedinem, dicente Ouidio in 3. de tristibus, epistola 8. Est quædam flere voluptas. Expletur lachrymis, egeriturque dolor. Ideo Dauid Psalmo 136. inquit. Super flumina babilonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Babilon autem interpretatur confusio, secundum Hierony. Et spiritualiter potest accipi pro confusione, quæ sustinetur in confessione. Ex quibus apparet, quod ad confessionem accedere debemus cum magnis gemitibus, saltem interioribus, sicut faceret capitali sentẽtia damnatus, si posset ad iudicem suum pro venia, & misericordia impetranda accedere, diligenter enim se præparet, & quid dicere deberet præmeditaretur.

PARS SECVNDA.

In qua quæritur, nunquid circunstantiæ peccatorum debeant explicari.

De circunstãtijs peccatorũ in confessiõe detegẽdis, an sit necessariũ sit sigilatim

SECVNDO sciendum est, quòd ad bonam confessionem non sufficit confessio in generali, puta dicendo, commisi omnia peccata, vel dicendo, commisi peccatum luxuriæ, auaritiæ, &c. Sed requiritur explicatio specialis, vt inquit Ray. & Hosti. in summa. vt etiam habetur in summa. confes. lib. 3. tit. 34. q. 80. Sed hic quæritur, nunquid sit necessarium confiteri in particulari circunstantias peccatorum? Et respondetur secundum Alex. de Ales. in 4. parte summæ, in tractatu de confessione. Et Ricar. in 4. dist. 21. art. 3. q. 5. Et sanctum Bonau. ibidem parte 2. art. 2. q. 3. Et beatum Thom. in 4. dist. 16. Quod reperiuntur in triplici genere circunstantiæ peccatorum. Quædam sunt alleuiantes, quędam in aliud genus peccati trahentes, & quædam aliquo modo aggrauantes. Circunstantias alleuiantes confiteri non est necessarium, nec etiam bonum, nisi ad hoc vt satisfaciat alicui inquisitionem, vel vt prouideatur scandalo, & perturbationi. Vtpote si timeat confessorem ex hoc accipere occasionem ad malum, vel etiam si in tantum diminuat vt sit in genere venialis, sicut comedere carnes in in quadragesima propter infirmitatem, cum aliqua gulositate. Non enim debet dicere, comedi carnes in quadragesima, cum sensualitate, quia sic videretur & esset mortale, sed debet addere, quòd comedit propter infirmitatem, & sic solum remanet peccatum sensualitatis, quod est veniale, aliter vero non debent eas cõfiteri secundum Alex. & Bonau. vbi supra. Circunstantias verò in aliud genus trahentes secundum prædictos doctores necesse est confiteri, vt etiam notatur in sum. confes. lib. 3. titu. 34 q. 81. & communiter sunt octo istæ circunstantię. Vt etiam ponit Nico. de Ausmo, in quadriga sua. lib. 2. tit. 7. §. 10.

illas confiteri.

Circũstãtiæ peccatorũ sunt in triplici genere.

2. Gen⁹ circũstãtiarũ.

PRima est circunstantia conditionis rei, vt si quis peccauit cum irrationali animali, est peccatum bestialitatis. Si verò cum rationali, aut cum virgine, & est stuprum: aut cum maritata, & est adulterium, & sic de singulis. Et ideo qualitercunque conditio confitentis, seu personę vel rei, cum qua commissum est peccatum inducat particularẽ speciem peccati est de necessitate confessionis.

SEcunda circunstantia est modi peccandi. Posset enim quis tali modo peccare, quod traheretur in aliam speciem, vt si quis cum muliere contra naturam peccaret, & huiusmodi. Et sic dicendum est

2. Circũstantia trahens in aliud genus peccati.

est in peccatis mattimonij.

3. Circunstantia. Tertia circunstantia est loci. Nam si peccatum fit in loco sacro, vel ad cultum diuinum deputato, inducit particularem speciem peccati, quod dicitur sacrilegium, vt not. gl. in cap. 1. de pę. dist. 5. Vnde hoc casu, non solum confitendum est peccatum, sed etiam vbi est gestum.

4. Circunstnatia. Quarta circunstantia est temporis. Nam quando peccatum mortale fit in festo præcepto, inducit aliam speciem peccati, videlicet transgressionem tertij præcepti decalogi vt dicit Nico. de Lira, super Exo. 20. c. Et tanto grauiorem transgressio, quanto festum est solemnius. Et idem est secundum aliquos, quando commissum tempore ieiunij pręcepti, quia mortale peccatum appellatur violatio ieiunij. de consec. dist. 5. c. nihil prodest. Alij tamen dicunt, quod licet tale ieiunium nihil prosit ad præmium essentiale vitæ æternæ, valet nihilominus quo ad obseruationem præcepti ecclesiæ, vel confessoris. Cuius opinionis est B. Th. in 4. dist. 15. articul. 4. q. 1. & Alber. in tractatu de virtutibus Cardinalibus.

5. Circunstantia. Quinta est numeri. Nam quotiens quis peccauit, tot diuersa peccata commisit. Vnde est confitendum quotiens quis peccatum commisit. Quilibet enim numerus adiunctus alteri numero, constituit nouam speciem secũdum philosophum. Si autem quis non recordatur, debet dolere, & confiteri, quod ex propria culpa non potest recordari. In hanc enim obliuionem non venisset si sępius in anno confiteri voluisset, vel si de singulis peccatis mortalibus particularem memoriam fecisset. Sicut faciebat quidam monachus, qui continue in sinu portabat tabulam, in qua notabat omnes defectus, quos committebat. Licet autem quis non recordetur de numero certo peccatorum suorum, tamen tenetur dicere aliquem numerum, quem verisimiliter existimare posset, vel quanto tempore in peccato perseuerauit, vtputa per vnum annum, vel duos, & quàm frequenter solitus erat peccare, verbi gratia, si semel, vel bis in die, aut hebdomada, vel mense.

6. Circunstantia. Sexta circunstantia est qualitatis peccati, vtputa, si peccatum est publicũ, hoc enim casu inducit aliam speciem peccati, videlicet scandalũ proximi. De quo Saluator Matth. 18. inquit. Veh homini illi per quem scandalum venit. Vnde nõ solum debet confiteri, ꝙ peccatum est publicum, sed etiam in quo sit publicum, siue in paucis, siue in multis, quia tot suo malo exemplo offenduntur, quantis suũ peccatum patuit. Debet ergo, quis confiteri si cognoscit siue existimat, quòd occasione sui mali exempli sit quisquam ad alicuius mali, siue peccati perpetrationem adductus.

7. Circunstantia. Septima est inductio. Nam qui cũ aliquo peccauit, & proximum suum ad peccandum allexit, vltra principale peccatum, homicidium spirituale commisit multo grauius corporali, vt dicit Augu. 22. q. 5. c. ille qui: & talis secundum Scotum in 4 dist. 15. tenetur ad inducendum illum quantum potest ad pœnitentiam, & orare pro eo: nam magis eum læsit, ꝙ si temporalia ei abstulisset. c. sunt plurimi. 6. q. 1. Et ideo debet confiteri, quòd induxit seu inducere desiderauit alium ad peccandum.

8. Circunstantia. Octaua circunstantia est occidentis. Quandoq; enim cum principali peccato accedunt multa alia. Sæpe. n. vt operetur, quis aliquod peccatum committit multa facinora, verbi gratia, interponendo mediatores, vel conducendo socios, vt ei ad peccatũ auxilient, vel vt simul peccẽt, seu vtẽdo adulationibus, vel mendacius vt proximum ad peccandum inducat, vel vtendo cantilenis, seu verbis alijs inhonestis, aut diffamatorijs, siue literas amoris scribendo, vel mittendo, vel proximum odiendo, seu ei iniuriãdo verbis, aut factis, aut de nocte ambulando, vel arma gerendo, siue infamiam alicui mulieri propter suam frequentationem dando, sicut multi faciunt transeuntes ꝑ quasdam domos sæpius in die, non sine nota ipsarum, vel eas sequendo quocun-

que ambulent, & sic de similibus. Hæc enim omnia debent cum principali confiteri, quia sunt circunstantiæ in aliud genus peccati trahentes.

Nota p his circunstantijs.

ET notandum secundum Alexand. de Ales vbi supra. Quod cum hoc sit præceptum affirmatiuum, non obligatur quis semper istas circunstantias confiteri, sed pro loco & tempore, scilicet, quando cognoscit eas per se, vel per inquisitionem confessoris. Vnde sapiens, & intelligens debet confiteri eas absque interrogatione, ignorantibus verò sufficit confiteri quando ab ipsis confessoribus inquiruntur, si aliter hæc non cognoscant.

Circa tertium genus circũstãtiarũ peccati, q̃ritur an necesse sit circunstantias aggrauantes confiteri.

CIrcunstantia vero aggrauantes peccatum, sed speciem non mutantes, dixerunt quidam non est necesse confiteri, nisi de bono & æquo. Secundum autem Guillielmum Altisidacensem, si circunstantiæ sint notabiliter aggrauantes, debent confiteri. Non enim sufficit illi qui mille marchas auri, vel thesaurum sancti Marci rapuit, dicere. Ego rapui aliena, quia posset verificari in duobus solidis, vel nummis, nec sufficit illi, qui alium gladio vulnerauit dicere, percussi proximum, quia posset verificari in leui percussione maxillæ. Vnde sacerdos non posset bene intelligere quantitatem delicti, & sic de similibus. Hæc autem omnia prædicta tangit August. in c. consideret. de pen dist. 5. in lib. de pęnitentia dicẽs. Consideret qualitatem criminis, in loco, in tempore, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitij executione oportet enim pœnitere fornicantem secundum excellentiam sui status, aut officij, aut secundum modum meretricis, & in modo operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei, vt sunt domus dominorum, & aliorum multorum, si in tempore orationis constitutio, vt in festiuitatibus sanctorum, & tempore ieiunij, consideret, & quantum perseuerauit, & quanto fuerit in impugnatione, & pertractet secum, quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccauerit. Omnis ista varietas ostendenda est, confitenda, & deflenda, hæc ille. Secundum autem iuristas, peccatum aggrauatur diuersimode, iuxta continentiam illius versus. Quis, quid, vbi, per quos, quotiens cur, quomodo, quando. Quis, nam persona delinquentis aggrauat delictum. l. aut facta. §. persona. & lege capitalium. ff. de pœnis. & l. presbyteri vbi Iacob. de Aret. C. de Episcopis & clericis & C. vbi senatores vel clarissimi con. l. 1. & ff. de re mili. lege secunda, & l. non omnis. & C. de summa Trinit. l. nemo. & C. vt nemo ad suum patrocinium. l. prima. libro 11. & ibi Gambar. & 32. quæstione sexta, capitul. indignantur. Exemplum etiam aggrauat. ff. de re milit. l. omne delictum. §. qui mane persona quoque inquam delinquitur aggrauat. l. aut acta. §. persona. ff. de pœnis. & l. fin. ff. de officio præsid. & ff. ad legem Pompeiam. de pari. quasi per totum; & institu. de iniu. §. atrox. & C. de rap. ver. l. prima. §. fin autem. & ff. de re mili l. omne delictum. in princip. & l. milites. §. irreuerens miles. & ff. de iniu. l. prætor §. final. & 12. quæstione prima, capitulo primo, & ibi Archidia. & 27. quæstione prima, capitul. nuptiarum. Quid, etiam aggrauat, vt si fiat grauis iniuria. dicto. §. atrox. Vbi, etiam idest locus, aggrauat. dicta lege, aut facta. §. locus. & §. euentus. & l. capitalium. §. & ob inimicitias. ff. de pœnis. & de incendio rui & nau. l. qui edes. & dicto §. atrox. & C. de incestis nupt. lege tertia, & prima, quæstione prima, capitul. placuit & secunda, quæstione octaua. §. libellorum. & ibi Archid. Locus quoque vulneris aggrauat. dicto §. atrox. & argumentum ff. de sferi. l. eadem insi. & extra de homi c. presbyterum. & ff. de iniu. l. prętor §. fi. Per quos, etiam aggrauat delictum, vt puta ex concordia multorum. ff. ad filla. l. excipiunt. Quotiés, etiam aggrauat, iteratũ namq; delictũ aggrauat. l. 3. C. de epis audi. & ff. de penis. l. si diutino. in gl. & l. capitaliũ. Et de hoc tractat Bal. in aut. sed nouo iure. & in l. quicũq; C. de ser. fugi Perseuerantia quoq; auget peccatum. l. 3. §. differtur. ff. de re mili. & l. capitaliũ. §. solent. ff. de pę. & c. si. de cẽsue. cur. ex motu. n. & causa aggrauat delictum. ff.

Peccatũ diuersimode aggrauatur

de his qui no.infa.l.ictus fustium. & ar. ff.mandati.l.procuratorem.in princ.cum ibi nota.& ff.de fur.l.verum.& C.de edic. di.Adri.Tol.l.fin. & dicta lege, aut facta. §.primo, & ff.de postu.l.ex ea. Quomodo,scilicet,per modum loci, vel iniuriæ, dicta lege, aut. facta.§. non enim . ff. de pœnis.Quando : nam tempus aggrauat. d.l.aut facta.§.tempus. ff.de pœnit .& ad l·Aquil.l.itaque . & ff ad.l.Cor.de Sicca. l.furem.& de fur.l.secunda, & de effrac.l. fina.& de incen.rui.& nau.lege prima, in fin. Sunt etiam multæ aliæ circunstantiæ aggrauantes , quæ cum prædictis ponuntur a theologis, qui determinant, quòd peccata non sunt in grauitate,& offensione paria. De quo Ric.in 2. dist.42. q.vlt.& Ale.de Ales in 2·par.sum tract.de conditionibus peccati mortalis , & beatus Thomas,1.2.quæstione 73. articul.2. & in 2.scripto. distinctione 42. artic.10. & in summa contra gentiles.libro tertio, capitul. 138. & probatur hæc veritas per illud quod dicitur Ezech. 16. vbi loquens Deus de peccato Hierusalem in comparatione ad peccatum Sodomæ, & Gomorræ. ait illi . Sceleratiora fecisti il lis in omnibus vijs tuis. Et Saluator Ioannis.19.ait. Pilato de peccato Iudæ, siue populi iudaici . Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Multis ergo modis, secundum prædictos theologos,dicitur vnum peccatum grauius altero, puta ignoratione.Quia grauior est culpa procedens ex ignorantia affectata, siue crassa,& supina, quàm ex alia ignorantia,secundum Bonauenturam.in 2.distinctione 22.articul.2.quæstione tertia, & Ricard. ibidem per omnia, & beatum Thomam,in quæstionibus disputatis de malo,quæstione de ignorantia articul.8. & 1.2.quæstione 76.articul.3.& 4.& Alexander de Ales in 2.parte summæ,in tractatu de diuisionibus peccati. Item itera ratione, vt supra diximus , vnde Leo Papa inquit. Iterata iniquitas misericordiam exinaniuit. Sicut.n.quando membrum semel,vel sępius fuit in aliqua parte vulneratum , postea ibidem iterata vulneratio magis ipsum lædit , quàm si nunquam ibidem fuisset læsum, ita,& in vulneratione spirituali animæ est dicendum.Dignitas etiam personę auget vt dicximus delictum , vnde Isid lib 2.de summo bono, inquit. Tanto grauius peccatum esse cognoscitur, quanto qui peccat maior habetur.& 25.q.1.c.nulli fas. Hylarius Papa.ait.Siquidem maiori reatu delinquit qui potiori honore fruitur,& grauiora facit vitia peccatorum , sublimitas peccantium. & 50.dist.c.quia tua Grego. secundus inquit Sicut minorem maior procedit honore,ita & crimine,vnde Iuue. Omne animi vitium tanto conspectus in se crimen habet, quanto maior, qui peccat habetur. Et ista maioritas attenditur circa multa,scilicet, in splendore cognitionis,in quantum quis plura cognoscit pertinétia ad salutem quàm ali·. Nam talis grauius peccat secundum Th. 1.2.quæst.io 73 artic.10.iuxta illud Lucæ.12. Seruus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens , plagis vapulabit multis.Super quo Chrysost. dicit . Non similiter in omnibus omnia iudicantur, sed maior cognitio fit maioris pœnæ materia. Item quis dicitur maior valore perfectionis,& iste similiter grauius peccat propter ingratitudinem,quia ingratitudo de dono vel beneficio sibi diuinitus collato, aggrauat eius delictum, vnde Isidorus in libro de summo bono.ait. Crescit peccati cumulus iuxta ordinem meritorum, & sæpe, quod minoribus ignoscitur , maioribus imputatur , & Chrysost. super Matth. dicit · Quanto maiora sunt hominibus collata beneficia,tanto grauiora sunt peccantibus iudicia. Item est maior superioritate,siue pręlatióe, & iste grauius peccat propter scandalum, vel imitationem aliorum , & ideo Phil. 1.Reth. ait. Quod qui peccat primus,vel solus,aut cum paucis, grauius peccat,& rationem assignat,quia est est alijs causa, & exemplum peccandi,vnde ait Greg. in pastorali . In exemplũ culpa vehementer trahitur, quando pro reuerentia peccator honoratur,& ideo 11. q.3.c.præcipue.dicitur.Qđ prælati grauius peccent,qa subitos suos malo exemplo occidũt . Eapp Hiero.in epistola ad Heliodorũ de morte Nepotiani scripsit. In te omnium oculi diriguntur , domus tua,& conuersatio tua , quasi inspecula constituta est magistra disciplinæ.Quid feceris, id sibi omnes faciendum putant.

Caue ergo ne committas quod aut qui repræhendere volunt digne lacerare videantur, aut qui imitari cogantur relinquere, hęc ille. Qui etiam super Ezec. ait. Grandis est dignitas sacerdotum, sed grandis ēt est ruina si peccāt. Lętemur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum. Non est tanti gaudij excelsa tenuisse, quanti est mœroris de sublimibus corruisse, Philo.quoq; 2. Reth c.23. dic. Quod illa culpa est grauior, quæ est auditoribus, vel videntibus horribilior, & abhominabilior, & in qua est maior confusio. Hoc autem est in peccato prælatorum, & eorum, qui debeăt esse sancti. Peccatum etiam aggrauatur ratione dignitatis personæ offensæ, quia quanto persona offensa est dignior, tanto culpa est grauior. c. cum illorum. §. nos tamen. in tex. & gl. extra. de senten. exc. & c. vergentis. extra. de hære. & c. sicut qui ecclesiam. 17 q. 4. Itē bonitas, & sanctitas, persona offensa aggrauat peccatum secūdum Th. 1.2.q.73. art.9. hominibus.n. sanctis ait D. Zacha. 2. Qui vos tangit quasi pupillam oculi mei tangit, & ibi gl. exponit, tangit. i. vexat. Aggrauatur etiam peccatum ratione propinquitatis personæ offensæ. Vnde occidens seipsum, vel vulnerans grauius peccat, quām si alterius personam offenderet. Et propterea. Eccle. 14 dicitur. Qui sibi est nequam, cui alij bonus erit? Et ad idem textus. in l. fin. §. si quis autem. ff. de bo. eorum qui mor. si consci. Item augetur peccatum quando quis offendi tur cum benefacere tenetur, sicut pater a filio, & amicus ab eo cui beneficia contulit. Ait enim Philosophus secundo. Retho. capitul. 13. Quod illa culpa, vel iniuria est maior, quæ est indignior, vel irrationabilior, talis enim dupliciter peccat, primo quia non facit bonum, quod patri vel amico facere tenetur, secundo quia ei reddit malum pro bono. Item grauior est illa offensa, qua offenduntur plures, & propter hoc etiam iniuria facta prælato, vel alteri publicæ, vel famosæ personæ, grauior est, quia multitudo tota per eum offenditur, vel scandalizatur, vt inquit beatus Thomas vbi supra. Et ideo dicitur. Exodi 23. Principem populi ne maledicas. &c. Aggrauatur quoque peccatum cum infertur nocumentum viduis, pupillis, orphanis, pauperibusque, ac alijs miserabilibus personis. vnde Eccle. 35. dicitur. Lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & a maxilla ascendunt vsque ad Cœlum. Dicit quoque Psalmista Deo. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Notandum quoque, quod sicut peccatum ex malitia commissum grauius est, quām commissum ex ignorantia, sic peccatum ex malitia perpetratum, tanto est maius, quanto est cum maiori malignitate peractum. Et de tali peccante inquit Psalmista. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit. Item secundum sanctum Bonauentu. Thom. & Ricard. in 2. distinctione 40. Tanto peccatum est grauius, quanto est cum intensiori, & ardentiori libidine studiose commissum. Et ideo etiam magis peccat qui voluntarie, & libere delinquit, quam ille, qui quasi coactus, vel precious, aut importunitate peccat. Itē secundum Thom. in 2. scripto. distinctione 42. parte secunda, articul. 5. & 1.2. quæstione 73. articul. 8. Peccatum tanto est grauius, quanto infert maius nocumentum proximo, & intelligitur de læsione, ac nocumento, tam corporali, quā spirituali, & temporali. Vt enim ait Gregorius in moralibus. Ad maiorem dolorem commouent damna maiora &c. Item secundum Ricard. & sanctum Bonauenturā. in 2. distinctione quinta. Peccatum aggrauatur inductione, quando quis peccato suo alios ad peccandum inducit, sicut faciunt lenones, meretrices, ac mulieres vanę, depingentes vultum, ac in collo & pectore nudatæ. Sanctus autem Bonauentura in 2. distinctione 33. in quæstionibus circa literam, dicit. Duodecim modis maxime consueuit vnum peccatum dici maius altero a doctoribus theologicis. Primo causalitate, & sic peccatum diaboli dicitur esse maius, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum. Secundo generalitate, & sic peccatum primi parentis fuisse maius, quia in totum genus humanum se diffudit. Tertio enormitate, & sic peccatum Iudæ dicitur maius, quia vendidit Deum. Quarto ingratitudine, & sic peccatum illius

Duodecim modis vnū peccatū altero grauº dicitur.

illius dicitur maius qui plura percepit dona gratiarum. Quinto periculositate, & sic peccatum ignorantiæ dicitur maximũ, quia periculosum. Sexto inseparabilitate,& sic peccatum cupiditatis dicitur maximũ,quia cum cætera vitia cũ homine senescant, sola auaritia iuuenescit. Septimo importunitate, & sic superbia dicitur maxima iniquitas, quia etiam in ipsis bonis operibus consurgit. Octauo pronitate, & sic luxuria dicitur esse grauius peccatum, ad quam homines magis sunt proni. Nono maioris gratiæ impugnatione.Et sic peccatum in spiritum sanctum dicitur maximum. Decimo maioris offensæ, & sic peccatum idolatriæ dicitur esse maximum. Vndecimo ratione facilitatis resistendi, & sic dicit magister in litera,quod peccatũ Adæ fuit grauissimum. Duodecimo ratione maioris improbitatis, atq; libidinis, & sic cuiuscunque generis peccatum maius potest fieri altero,hæc ille. Alij autem dicunt quod circunstantiæ aggrauantes continentur in istis versibus. Aggrauat ordo,locus, persona, scientia, tempus. Ætas, conditio, numerus, mora, copia, causa.Est modus in culpa,status altus,lucta pusilla. Quæ omnia sic intelligi possunt. Aggrauat ordo.s.subdiaconatus, diaconatus,vel presbyteratus, & huiusmodi. Secundo locus.s.sacer, vt si quis percusserit aliquem in loco publico vt in foro.Tertio persona.s.matrimonio copulata, quæ minorem excusationem habet si luxurietur, quàm persona inconiugata.Quarto scientia,quando peccatur per malitiam,& non per ignorantiam. Quinto tempus.s.sacrum. Sexto,ætas,minorem.n.excusationem habet senex, & decrepitus si luxurietur,quàm iuuenis.Septimo conditio,videlicet si diues furtum faciat magis peccat,quam pauper.Octauo numerus. Tanto.n.est grauius peccatum,quanto fit frequentius. Nono mora.s.si steterit in peccato multo tempore, vtputa viginti annis, quia hoc dicendo compræhendit simul quadraginta peccata mortalia, quæ commisit in hoc tẽpore, non obediendo præceptis sanctæ matris ecclesiæ circa confessionẽ, & cõionẽ. Decimo copia.i.q̃tũ abstulit, multũ aut paucum. Vndecimo causa.i.ex qua causa comedit in quadragesima carnes.s.propter gulã,aut infirmitatem,& sic de similibus, vel si quis offendit eum a quo non q̃ confessus fuit, sed ab eo beneficia recepit. Duodecimo modus,tali.n.modo posset quis alium percutere q̃ eum non offenderet, sed ex solario videretur facere. Et e contrario. Item modus.i.si peccauit manifeste,aut contra naturam. & huiusmodi. Tredecimo status altus.i.si religiosus,vel religiosa,vel prælatus. Quartodecimo lucta pusilla.i si parua tentatione stimulatus,aut nulla, sed illam a se ipso,& propria iniquitate præuenit,hæc omnia diligenter debet is confiteri. Vnde Aug. ad heremitas inquit illis q̃ vadunt ad confessionem. Primo talis ordo tenendus est, vt peccata præmeditemur, & proferendo taliter modum & circunstantiam peccatorum, Deo, & sacerdotibus confiteamur, vt a pedibus suis non onerati,sed alleuiati discedere valeamus. Et nolite fratres mei differre confiteri peccata:nam qui vsq; ad vltimum quadragesimæ diem vel vitæ suæ distulerit confiteri,dat signum,q̃d hoc nó libenter non generose,non puro corde, sed coactus, coacta vero seruitia quantum, Deo,vel hominibus placeant,considerate.Non ergo de die in diem differamus pãdere cordis secreta,promisit.n.Deus veniam pœnitenti, sed non promisit vsq; in crastinum differenti, sed cum ad confessionẽ accesseris tu homo, vel fœmina, caue ne rideas, vel ornate incedas. Non fabulas proferas, sed cum humilitate capitis, & dorso cinere,& cilitio infusis,confitemini peccata vestra,hæc ille. Cuius exhortationem multi non attendunt, qui vadunt ad confessionem cum proposito nõ confitendi aliqua peccata,vel circunstantias nisi a confessore interrogentur. Imo vadunt ad confessionem sicut viperæ ad incantationem, & quodammodo coacti dicunt peccata sua,& oportet mille ingenijs, mille atque artibus confessorem ab eis extorquere multa crimina, sed q̃d peius est,multi etiam interrogati respondent,quòd non commiserunt talia, quibus eueniet sicut illi mulieri, de qua legitur in Cronicis nostri ordinis. Quod quidam frater noster fecit venire patrẽ, & matrem, ac sororem, ad habitandum iuxta

Exẽplum de quodã præ verecundia non cõfesso.

iuxta locum fratrum minorum, vt audirent missas, & officia, & confiterentur peccata sua frequentius. Quo recedente per obedientiam ad alium locum, mortuus est pater & soror, ipso nesciente. Semel autem cum ille oraret pro patre, & matre, ac sorore sua, voluntate Dei anima eius per ministeriū Angeli ducta est ad purgatorium, vbi inuenit sororem suam ibi existentem, donec mater eius viua exequeretur testamentum per ipsam factū, postea anima illa ducta est ad infernum vbi inuenit patrem suum plorantem, & multos dolores patientem, & ait illi. Cur pater mi es in hoc loco tormentorum, cū tot bona feceris in mundo? Qui dixit ei multa bona feci vt tu scis, tamen aliqua peccata commisi cum matre tua impudice agendo cum ea, & contra honestatem matrimonij, quæ præ verecundia nolui confiteri, & ideo sum damnatus, damnabitur etiam mater tua nisi confiteatur peccatum suum. Quibus auditis, anima eius reuersa est ad corpus. Et ille obtenta licentia venit ad matrem, & omnia ei narrauit, propter quod confessa salutem obtinuit, Ideo dicit Aug. in lib. de vera & falsa pœnitentia. c. 11. Tu vero fili, astans coram sacerdote, cum Angelum Domini esse existima, & cum reuerentia aperi penetralium tuorum absconditissima latibula, & conscientiæ tuæ secretiora reuella. Et hoc sufficiat pro secunda parte nostri sermonis.

PARS TERTIA.

De iteratione confessionis, scilicet, quando quis teneatur reconfiteri.

Septem de causis cōfessio est iteranda.

SOLENT doctores septem causas assignare, quibus quis tenetur iterare confessionem. Prima dicitur recidiuationis, pro cuius meliori intelligentia quæritur, nunquid si quis postquam confessus est, iterum committat peccata de quibus est confessus, prædicta crimina semel confessa redeant ad ipsum? Si. n. hoc esset sequæretur, quòd quilibet recidiuans in peccato semel confesso, teneretur illud denuo cōfiteri. Quod quidam credentes arguunt per parabolā Saluatoris, scriptam Matth. 18. vbi inquit. Quod regnum Celorum assimilatū est homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Cum inuenisset autem vnum de prædictis seruis debitorem suum decem millium talentorum, rogatus ab eo, omne debitum dimisit ei. Ille autem alium conseruum suum reperiēs debitorem suum centum denariorum, noluit ei misereri, sed posuit eum in carcerem, propter quod ille rex fecit apprehendi prædictum seruum, cui prius dimiserat debitum, & tradidit eum tortoribus donec redderet vniuersum debitū.

In recidiuā te an cōmissa peccata redeant pro affirmatiua arguitur.

Ex qua parabola videtur, quòd dimissa semel peccata reddeant per recidiuationem. Et pro hoc potest allegari dictum Aug. in lib. de baptismo, vbi inquit. Redire dimissa peccata vbi fraterna charitas nō est, apertissime Dominus docet. s. in prædicta parabola. Et idem inquit magister senten. in 4 dist. 22 c. 1 Et habetur de pe. dist. 4. c. considerandum. Facit ad hoc. c. Episcopus qui mancipium. 12. q. 2. vbi seruus semel manumissus, per ingratitudinem reuocatur in seruitutem. Et idem habetur in l. si manumissori tuo. C. de obse patro præstan. & in l. si manumissus C de lib. eo. & libe. & in auten. vt libe. de ce. §. habeant itaq;. ver. quin etiā col. 6 Ergo a simili homo a seruitute peccati per Dei misericordiam liberatus, per ingratitudinem priori seruituti iterum subijci debet. Sed in contrarium est veritas, quam tenet doctor subtilis Scotus in 4. sent. dist. 22. & Ricar. in eadem dist. art. 1 q. 1 & sanctus Bonau. ibidem & beatus Tho. in ead. dist. art. 1. vbi dicunt quòd peccata semel dimissa per veram pœnitentiam, non redeunt per rediuationem quantum in se, licet quantum ad aliquid dicantur redire. Et quod hoc sit verum probatur sic, illud quod omnino in nihilum recidit, idem numero resumi non potest. 2. de Gene. vnde Auicena. 3. Metha in capitul. 4. ait. Quod annihilatum est, omnino non reducitur. Et idem dicunt theologi, in 4. senten. distinctio. 44. vbi inquiunt. Nulla res annihilata potest redire eadem in numero, nisi per diuinam potentiam. Cum ergo peccatum quo ad maculam, & quo ad pœnam annihiletur per veram pœnitentiam, ergo non redibit idem per recidiuationem,

Ad oppositum.

sed

ſed ſolùm nouum peccatum, nec in hoc diuina potentia poteſt operari, quæ nõ eſt cauſa effectiua peccati, nec eſſe poteſt, vt dicunt theolog. in 2 di. 34. Quod autem concluſio ſit vera habetur in c. diuina clementia, de pe. di. 4. vbi Gelaſius Papa ait. Diuina clementia ſemel dimiſſa peccata in vltionem vlterius redire non patitur. Nam non iudicabit Deus bis id ipſum. Naum. 1 81. di. c. præsbyter 13. q. 2. c. quæſitum. 23. q. 5. c. quid ergo, & de pe. di. 3. §. ex his auctoritatibus

Peccata quõ redire dicuntur quo ad aliquid in recidiuante.

Non obſtat modo parabola ſaluatoris, & dictum Aug. & Magiſtri, quia pro tanto dicuntur peccata dimiſſa redire, quia per ea ſequens culpa grauatur. Si enim mihi peccanti contra te indulſiſti, & poſtea iterum contra te pecco, ex hoc peccatum illud grauius reditur. Vnde recidiuans in peccatis ſemel dimiſſis, efficitur ingratus de remiſſione ſingulorum peccatorum. Et quo ad hanc ingratitudinem dicunt redire, non quo ad culpã, & ideo non debemus peccata ſemel expiata per confeſſioné iterum perpetrare, & reiterare. Nam ſe ũdum Galienũ. Inſanum eſt, & periculoſim, iterato reſpirare aerem expiratum. Et ſimiliter aggrauat valde animam peccatum ſemel emiſſum, & denuo reaſſumptum. Quod autem dicitur de ſeruo qui reuocatur in ſeruitutem.

Reſpõſio ad illud Matt. ſuperius adductum.

Reſpondetur ꝙ non in eadé, ſed in aliam quæ fit ratione ingratitudinis, ſecundum ergo hanc opinioné quæ eſt communis, non eſt neceſſe reiterare confeſſionem omnium peccatorũ in particulari, in quibus quis recidiuauit. Vnde dicitur, de pe. di. 1. §. non ita. Non eſt neceſſe vt quæ ſemel ſacerdoti confeſſi fuerimus, denuo confiteamur. Et glo. de pe. di. 4. c. in sũma inqt. Nõ poſsũt redire dimiſſa peccata quo ad pęnã, ſed quo ad priuationé gloriæ, quia ꝓinde tolis priuatur gloria, ac ſi peccata ei non eſſent dimiſſa. Poſſumus etiam dicere ꝙ ideo dicuntur peccata redire per recidiuationem, quia recidiuanti eadem pęna ignis in genere debetur quæ prius, licet non in ſpecie, maior tñ q̃ prius in quantũ meretur ingratitudo. Licet ergo Inno. in c. oĩs. de pe. & re. videaẽ velle, & ſentire, ꝙ recidiuans teneaẽ iterare confeſſioné ratione ingratitudinis, tñ cõmuniter tenetur glo. Ray. in ti. de pe. & re. §. ſed nunquid peccata ſemel dimiſſa. ſ. ꝙ recidiuans non teneẽ dicere ſpecialiter, & diſtincte ea quæ ante confeſſus eſt. Vñ non eſt vera illa ſententia q̃ ait, ꝙ in quatuor caſibus redeunt ſemel dimiſſa peccata. ſ. propter odium fraternũ apoſtaſiam à fide, contẽptũ confeſſionis, & doloré de pñia habita, ſiue facta, iuxta illud. Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitq; fratri. Pęnituiſſe piget, priſtina culpa redit. Nunq̃. n. ſemel dimiſſa peccata redeunt. Et ideo ſufficit confiteri in generali de illis, exprimendo ingratitudiné ſuã, & dicẽdo. De multis, & magnis peccatis mortalibus liberauit me dñs ꝑ pęnitẽtiam, & ego ingratus exiſtens, iterum in illa recidiuaui, homo idem notatur in ſumma confeſ. lib. 3. ti 34. q. 71 Tñ melius, & ſalubrius eſt ad hoc, vt ſacerdos melius cognoſcat ingratitudinem peccatoris, & ſciat prouidere illi circa peccata in quibus ſæpe recidiuauit, ꝙ nominet in particulari peccata, quæ frequentius cõmiſit, & confeſſus eſt in aliis confeſſionibus, ſecũdum Alex. de Ales vbi ſupra & b. Tho. in 4. di. 22. ar. 3. q. 4.

2. qua ex cauſa confeſſio iteranda ſit.

SEcundo tenetur quis iterare confeſſionem ratione iuriſdictionis. ſ. qñ quis confeſſus eſt ſacerdoti non habenti poteſtatem abſoluendi, vt patet de pe. & re. c. omnis. Nam ſicut iudicium datum à non ſuo iudice non valet. l. 2. & ſi. C. ſi a non compe. iudi. & l. ſi pater. C. ne de ſtatum, defun. & in tantum eſt à iure reprobatum, ꝙ ſi clericus ſuo iudice contemptu vadat ad iudicem ſecularé non ſuũ, debet deponi. 23. q. vltima. c. ſi quis Eƥs, & c. quo auſu. Sic ille deponitur de ſtatu gratiæ, & gloriæ, quæ vadit ad iudicem non ſuum vt confiteatur, & talis cõfeſſio non valet, ſecundum ſanctum Bonauen. & Ricar. in 4. di. 17. quia quod nõ eſt recte factũ, pro nõ facto reputatur. l. quotiens. ff. qui ſatiſdare cog. l. 1. ff. ſi qs in ius vo. nõ ie. l. 1. §. pe. ff. ꝙ cuiuſq; vni. l. q̃uis. §. ſi conuenerit. ff. ad velle.

3. Qua ex cauſa quis confeſſioné tenetur reiterare.

TErtio tenetur quis reiterare confeſſionem propter irremiſſionem ſcilicet quando aliquis propter aliquid impedimentũ non potuit abſolui, puta quia erat excõicatus. Tunc. n. oportuit

primo

primo recurri ad superiorē, qui habeat auctoritatem absoluendi à tali excommunicatione, & absolui ab illa antequā absoluatur à peccatis. Vt inquit Ricar. in 4. di. 17. & notatur in directorio iuris libro.1.tit.15.§.47.si quis autem non absolueretur ab excommunicatione, absolutio confessoris esset nulla, posito q̄ ipse non haberet auctoritatem absoluendi a tali excommunicatione, sed solum absolueret ab alijs peccatis, quia excommunicatus non est capax sanctorum ecclesię, extra, de cle.exco.mi.c.si celebrat. Facit ad hoc quo notatur in c.præsenti, de sen.exco.lib.6.& in c.quicunq;.24. q.1.& licet ignorātia probabilis præseruet eum a culpa, & a pœna irregularitatis, non tamen facit eum non esse excommunicatum, Ricar.in 4.di.18.ar.9.q.4.& Petrus de Palu. ibidem. q.6. & Durandus in summa.

4. Causa. QVarto tenetur quis iterare confessionē propter ignorantiam cō fessoris, puta quando confessus fuit alicui ignoranti, qui nescit ligare, & soluere, & discernere inter lepram, & lepra.c.qui vult de pe.di.6. & de hoc tractat Ray. in summa in ti.de pe.& re.§. item quęritur q̄d remittit sacerdos.

5. Causa. QVinto tenetur iterare confessionem, quando quis dimisit pœnitētiam sibi iniunctam peragere. Nam vt dicit Alex.& Ric.si recordatur de penitentia, & possit refici, & reficiat eam, non tenetur iterum confiteri, nisi de negligentia omissæ pœnitentiæ. Nam secundum Scotum in 4.di.15.q 1.& Ric.in 4. di. 18 ar. 1.q. 5. qui ex negligentia omittit facere pœnitentiam mortaliter peccat: quia agit contra præceptum confessoris, & ecclesiæ. Si autem de pęnitentia non recordatur, & ad alium confessorem vadit, vel ad eūdem, qui amplius de peccatis suis, & de pœnitentia sibi iniuncta non recordatur, tenetur totam confessionem pręteritā iterare. Quæ omnia iudicio meo debent intelligi, quando confessor dedit solum vnam pœnitentiam quæ dicitur sacramentalis, & est de necessitate confessionis vt antiquitus fiebat. Quia vero hodie pœnitentiæ sunt arbitrariæ, boni confessores communiter dant duas pœnitentias, vnam sacramentalem quæ est facilis ad faciendum, puta dicere pater noster & huiusmodi, quam faciunt adimpleri à pœnitente antequam diuertat ad alios actus, & ex hoc sequitur duplex bonum. Primo, quia non est opus eum reiterare confessionem propter omissionem pœnitentiæ cum illam statim impleat. Postea facta absolutione, confessor ad hoc vt confessus minores patiatur pœnas in purgatorio pro delictis suis dat aliam pœnitentiam adimplendā pro tempore quasi fuerit omissa, licet omittens peccet mortaliter, aut venialiter, secundum voluntatem imponentis, tamen saluo meliori iudicio, non credo eū teneri ad reiterationem confessionis, sed tanto maiores patietur pœnas purgatorij, quanto magis de pœnitentia dimisit, vnde in secunda confessione sufficit ei dicere culpam de omissione dictæ pœnitentiæ.

Vide hic an dimittens pœnitentiā sibi iniūctā, teneatur cō fessionem reiterare.

6. Iterationis causa. SExto tenetur quis iterare confessionē propter malam dispositionem, quando scilicet non vult abstinere ab aliquo peccato mortali, vel quia confitetur sine contritione, & charitate, vel quia nō vult remittere odium, vel satisfacere seu aliquid aliud agere ad quod obligatur. In his enim casibus confessio nō valet, de pe.di 5.c.fratres, & c.falsas, & di. 7. c. nullus. Dicit tamen Tho. & Petrus de Palu.in 4. di. 17.& Archiepiscopus Flo. in summa, quòd licet, in his casibus non valeat confessio quo ad virtutem sacramenti, & remissionem peccatorum, valet tamen quo ad partē sacramēti, idest quo ad expressionem vocalem, de pe. & re.l.quod quidam, vnde cessante illa mala dispositione, non tenetur quis confiteri iterum de iam confessis, sed de illa mala dispositione tantum. Quorum dictum potest intelligi verum, si fiat eidē confessori, & de recenti, ita quòd habeat memoriam de peccatis prædictis, aliter non. Nam intelligētia dictorum, ex causis est assumenda dicēdi. c. intelligentia, ver.si. Vnde dicendum est, secundū glo. Ray. vt habetur in summa confes. lib. 3. ti.34 q.66. quòd in his casibus si quis cō fiteatur eidem sacerdoti cui prius, habē ti me-

ti memoriam de prædictis peccatis sufficit ei dicere culpam suam de ipsis peccatis in generali, & particulariter de illa mala dispositione, & de alijs peccatis postmodum commissis. Si autem confiteatur alteri confessori, vel etiam primo, qui oblitus sit peccatorum eius, tenetur iterare confessionem, ratione prędictæ malæ dispositionis propter quam confessio prima non valuit. Et hanc opinionem quæ est securior tenet sanctus Bona. & Ricar. 4 di. 17 & Panor. in d. c. quod quidam, & Archi. de pœni. vi. 3. in fine, vbi dicit, quod hæc est communis opinio.

7. Iterationis causa. Septimo tenetur quis confiteri semel confessa peccata, quando scienter omisit in confessione aliquod mortale peccatum, vel etiam eius necessariam circunstantiam, c. quem pœnitet circa principium, de pe. di. 1. non solum non valet confessio, sed nouum peccatum mortale committitur. Similiter debet iterari confessio quando omittitur aliquod peccatum mortale ex eius ignorantia crassa, & supina, vel affectata, vel ex obliuione, ab eius notabili culpa procedente, glo. secundum Ray. in tit de pe & re. 5. item circa principes, quia lata culpa equiparatur dolo. c. vt animarum, de consti. li. 6 & l quod nerua ff. de po. Concluditur ergo, quòd si vel vnum solum peccatum mortale dimittatur scienter in cōfessione, frustra dicuntur alia peccata, & confessio non valet. Octauo addere possumus quòd ratione malignationis iteranda est confessio, quando quis scienter a maligno confessore confessus est sciens eum esse in peccato mortali nam ille confessor peccauit mortaliter vt probatur per c. qui vult, de pœni. di. 6. Qui autem causam damni dat, damnum dedisse videtur. c. si culpa, de iniu. & dam. da. Et ideo qui eum induxit vt se audiret in confessione, valens ab alio confiteri, mortaliter peccauit, & consequenter absolutus non fuit.

8. Etiā additur ratio de confessionis iteratione.

PARS QVARTA, de his qui inducunt hominem ad confessionem.

Tria remedia ponit Ray. in summa, quibus induci debent homines ad confessionem, diabolus. n. nititur persuadere hominibus maxime superbis, ac hypocritis, & mulieribus, ne dicant omnia peccata, ante eorum oculos tendens pudorem confessionis. Vt ergo tales non dimittant confiteri præ verecundia, tria remedia dantur a doctoribus Primum est naturale. Natura. n. dictat vt nullus verecundaē facere opus virtutis, sed tantūmodo opus vitiosum quia vt inquit Arist. 1. lib. magnorum moralium. c. 14. In virtute quidem erit laus, in malitia autem vituperium. Si ergo homo non erubuit peccare, & facere res turpes, & verecundas, multo minus debet erubescere confiteri, qđ est opus virtuosum. Ideo exclamat Ber. in quodam sermone, di. O nimia insania hominum, pudet ablui, & non pudet inquinari, pudet sordes abstergere, & non pudet cōtrahere, abstergitur caliga, & dimittitur anima, Aug. quoq; in lib. de vera & falsa opinione. c. 20. ait. Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forsitan coram multis facere. Nam humanum est peccare, angelicum emendare, sed diabolicum est perseuerare. Ideo exclamat dominus. Esaiæ. 1. Lauamini, mundi estote. Valde enim detestabile est, quòd toto posse homines laborant, & attendunt munditię corporis, volunt esse mundi in facie, & in crinibus, & immunditiam habentes in vultu, vel in vestibus non irent in conspectu hominum nisi prius eam auferant, & nō erubescūt ire ante Dei præsentiam pleni stercoribus immundissimis peccatorum. Quærunt in lectis linteamina munda, in mensis munda mantilia, munda fercula, mūda vasa, & munda vina, & non curant habere interius munda corda. Et ideo ait apost. Iacobus, suæ canonicæ. 4. c. Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo. Nam vt habetur in auten. de leno. §. statuimus. Inquilinus potest expelli de domo, & ea priuari si ibi

Primum remediū inducens ne qd dimittatur in confessione præ verecundia.

ibi male, & immunde conuersetur, vt si ibi publicas meretrices tenet vel alios publicos peccatores. Cum igitur Deus nobis locauerit animam, quę est domus, & habitaculum trinitatis, debemus eam mundā, & ab omnibus immunditijs purgatam tenere. Ne Deus immunditias abhorrens se à nobis elonget, & ipsam domum animæ nostræ tradet dæmonibus ad incolendum per pęnam, & tormentū. Vt autem ipsam animam nostram immaculatam faciamus debemus eam lauare in lixiuio lachrymosę confessionis, quod mediante igne diuini amoris efficitur ex aqua oculorum, & cinere humilitatis. Sicut etiam seruus volens ex præcepto dominæ suæ stupam, vel camerā bene purgare, primo pulueres aqua spergit, & postea per scopam ex omnibus angulis immunditias congregat, & eijcit. Sic postquam peccator de omnibus malis dolēs aquam lachrymarum sparsit, debet ex omnibus viribus animæ congregare peccata ad memoriam, & per scopam confessionis integraliter eijcere. Potest quoque dici, ꝙ prædicta domina est voluntas, quæ est regina, & domina in toto regno animæ, eius autem seruus, siue famulus est intellectus, qui debet voluntati famulari, & ad eius imperium omnia commissa peccata, eorum malignitate cognita ꝑ contritionem detestari, ac fletibus abluere. Per scopam vero intelligit memoria, quæ omnes peccatorum feces debet ad ostium oris reducere. Et postea per baculum linguæ eas in confessione eijcere, & totaliter ab anima proijcere, & ideo propheta. Psal. 76. inquit Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, scilicet per diligentem inquisitionem omnium peccatorum, & scopebam, scilicet per confessionem spiritum meum, quod & nos facere debemus, ne aduersario nostro immunditiarum amatori complaceamus. De nullo enim alio ita gaudet diabolus, sicut quando detinet peccatorem, ne confiteatur. Vnde legitur in cronicis ordinis nostri, quòd fuit quædam fœmina valde deuota fratrum minorum, q̄ sępius in anno cōfitebat, sed suadente diabolo sēp retinebat vnū horibilissimū peccatū qđ nō dicebat ex verecūdia. Dicebat eīn in corde suo. Ego pro hoc peccato orabo, ieiunabo prolabo, & eleemosynas dabo, vt Deus misereat mei. Quæ cum omnia ista diu fecisset, tandem Deo volente quidam frater minor gratia visitandi domum eius intrauit, viditq; eā in camera sua deuotè plorantē, & orantem. Vidit quoq; diabolum super humeros eius ridentem de eius lachrymis, deinde vidit quòd voluit eam suffocare, sed Deus non permisit. Tunc frater valde expauescens, fecit illam ad se venire. Dixitq; ei. Nescio vtrum sitis bene confessa, sic enim & sic vidi, dum essetis modo in camera vestra, & narrauit per omnia quæ viderat. Audiens autem hoc mulier timore cōcussa illico cum lachrymis, & contritione confessa est integre, sicq; a dæmone fuit liberata. Legitur quoq;, quod quædam Abbatissa deuota & sancta habebat neptem suam in eodē monasterio quæ etiam ipsa erat sanctæ vitæ, quæ tandem instigāte inimico peccatum turpitudinis commisit. De quo tantū dolere cæpit, & flere die, noctuq;, quod infirmata est ad mortem, & nullo modo præ verecundia illud peccatum voluit confiteri dicens. Cui confiteri potero, quæ inter alias monales tam bona & sancta reputabar? Mortua ergo est sine confessione illius peccati. Abbatissa vero desiderans scire quid factum esset de anima neptis suæ, per totum annum rogauit beatam virginem Mariam vt sibi hoc ostenderet. Vnde semel dormienti sibi apparuit beata virgo di. Multum rogasti me vt statū neptis tuæ tibi ostenderem, sed veni mecum, & vide, tunc duxit illam ad loca diuersa inferni, vbi vidit multos diuersis tormentorum generibus cruciari. Et cum videndo talia timeret, dixit beata Virgo. Ne timeas donec mecum eris. Vltimo duxit eam ad quendam magnum puteum de quo exibat intollerabilis fetor, & terribilis audiebatur vlulatus, & clamor. Et cum introaspexisset vidit inter alias neptem suam cathenis ferreis ligatam, & ignem ardentem vsq; ad cingulum vndiq; habentem, & manibus proprijs linguam suam extra os trahentem, & magnos rugitus emittentem. Videns ergo Abbatissa neptem suam taliter patientem, dolore plena Virgini dixit. Obsecro domina, quę

Exēplū de muliere nō cōfessa præ verecūdia.

Aliud exēplum.

ta, quæ est ista quæ tam grauiter affligitur in ista grauissima pœna? Cui beata Virgo dixit. Hæc est neptis tua. Quæ ait. Dña quomodo pôt esse, cum in mundo fuerit tam sanctæ, & bonæ vitæ? Cui beata Maria dixit. Hanc pœnam patitur pp vnum peccatũ carnis qđ fecit, & præ verecundia illud confiteri noluit. Nunc aperto ore linguam tenet in manibus ardente, & quæ noluit loqui secrete in confessione, modo publice rugitus & clamores quos audis emittit. Vñ dico tibi, q tm̃ sustinebit illam pœnã, quantũ filius meus erit in cęlo, quibus dictis Abbatissa excitata est ab hac visione, & nunq̃ amplius rogauit ꝓ nepte sua. Aliud miraculum legitur de quadam iuuene honesta, quæ tandem inimici deceptionibus fraudata peccatum turpitudinis ꝑpetrauit. Vñ erubescens illud confiteri, sicut faciunt multi, & multæ, qui nõ confitentur in veritate, sed multa tacẽt pp verecundiã, intrauit ipsa iuuenis in quodam monasterio dicens intra se. Tantam pniam faciam, q Deus parcet mihi hoc peccatũ sine vlla cõfessione. In hoc ergo monasterio tãtis se abstinẽtijs, vigilijsq;, ac alijs innumerabilib⁹ austeritatib⁹ maceravit, vt ab oĩbus monialib⁹, atq; secularib⁹ sancta reputaretur, multiq; ad eam vndiq; confluerent visitandam, atq; ꝓ benedictione illius habenda, & consilio eius capescendo, illius orationibus se denote commendantes. Tandem moritur sine confessione, vnde omnes eam ad celestia regna migrasse putabant. Cum ergo moniales scire desideraret statũ eius, semel congregatis illis in capitulo apparuit in aere illa miserabilis monacha igneis cathenis ligata, flãma horribili circũdata, & exclamauit dĩ. Hei mihi quia dãnata sum. Et interrogata quare, dixit Veh mihi, quia quodã peccatũ turpitudinis in seculo cõmiseram, de quo nunq̃ præ verecundia cõfessa sum, & his dictis ad æternos inferni cruciatus reuersa est.

Aliud miraculum.

2. remediũ inducẽs ne aliqđ peccatũ in cõfessione ꝑ verecundia dimittatur.

SEcundum remedium contra verecundiam dicitur rationale. Ratio enim dictat vt de duobus malis, minus eligaĩ, & maius euitetur. 3. Topi. & l. quotiens. ff. 4. cũ si. ff. de re. iu. Cum ergo maius malum sit ꝑpetuo in inferno dãnari, q̃ hic tẽporaliter paruã verecundiã in confessione sustinere, ꝑfecto nullus debet tacere aliquid ex verecundia, ne sibi accidat illud qđ legiĩ de quodã clerico in ecclesia maiori cuiusdam ciuitatis Cãpanię, qui totus mũdanus, & lasciuus cũ in infirmitatem deuenisset, rogatus a perentibus vt confiteretur, omnino præ verecundia, & pusillanimitate recusabat. Cũ ergo morti appropinquasset, miser ille cæpit alta voce clamare. O, accusatus sum. Et post paululũ dixit. O, iudicatus sum. Et post paululum altiori voce dixit. Heu condẽnatus sum. Et hac voce emissa expirauit, & coram oĩbus raptus a dæmonibus, amplius visus non fuit. Tales autẽ non confitentes debent sepeliri sicut quidã vsurarius in quodam ciuitate Marchiæ, q cum esset infirmus, rogatus à sacerdote, & à fratribus ordinis nostri vt confiteretur, & aliena restitueret, assẽtire noluit, & sic miser mortuus est sine cõfessione. Audi mirabile: Dũ Eps ciuitatis staret sup cathedrã suã, & aliquãtulũ dormitet, añq̃ ille tristẽ aĩam emitteret, vidit in somnis duos ethiopes nigerrimos, q venĩetes ad miserũ illũ, cũ gladijs apuerũt pectus eius, & extraherunt cor illius de pectore, & posuerũt illud in archa super acervũ denariorũ suorũ. Quo viso Eps euigilãs, & sup his q̃ viderat cogitãs, subito venerũt parẽtes, & filij eius rogãtes ipsum, vt fineret sepeliri corpus illius. Alij vero quos spoliauerat in cõtrarium astabat. Quibus dixit Eps. Ite & fratres minores in testimoniũ veritatis vobiscũ ducite, & illũ ꝑ pectus scindite, & si cor eius ibi inueneritis, ego faciã qđ postulastis. Qui gauisi, domũ festinãter venerũt, & ipsũ scindẽtes, cor minime inuenerũt, sed in archa denariorũ. Tũc ait eps Nõ est dignus sepultura chriani, sed sepeliaĩ sepultura asini, & sic fecerunt. Vñ in isto miraculo impletũ est illud saluatoris verbũ dĩ. Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus ibi & cor tuũ erit. Cõfitemini ergo peccatores dũ sani estis, seruãtes consiliũ Eccle. 17. c. dĩ. Viuus, & san⁹ cõfiteberis & laudabis Deũ, & glorificaberis in miserationibus illius. Aliter vobis accidet illud quod euenit cuidam in ciuitate Florentiæ, qui cũ in vita non bene cõfiteretur, in infirmitate mortali cũ esset, filius eius currens pergebat ad monasteriũ nrm, vt patrem

Exẽpla de aliquibus nolentibus confiteri.

Aliud exemplum.

patrem guardianum duceret ad confitendum patrem suum. Cum ergo esset in via occurrerunt sibi duo demones in forma duorum fratrum nigri habitus, alterius monasterij: Et quærentes ab eo quare tam cito curreret, intellecta causa dixernut. Nos ibimus ad visitandũ eũ donec veniat Guardianus. Intrantes ergo in camera illius infirmi dixerunt, ꝙ volebant eũ alloqui in secreto. Fecerũtq; exire vxorem, & omnes alios de domo, & clauserunt ostium. Post vnam autem horam venit pater Guardianus interrogauitq; quid faceret infirmus. Cui respondit vxor illius dicens. Confitetur. Venerunt enim duo fratres de tali monasterio, & iam per vnam horam cum eo sunt inclusi. Pater Guardianus autẽ dixit. Dimittamus eos donec exeant. Transacta autem alia hora, vxor illius iuit ad ostium vt audiret si confessioné explessent, & cum diu auscultasset non audiuit aliquam vocem, vel strepitum. Tunc tremefacta nunciauit Guardiano. Ille vero dixit quòd pulsarẽt ad ostium. Longo ergo tempore ad ostium pulsauerunt fortiter clamauerunt q̃ postulantes prædictos fratres vt aperirent, & nunq̃ responsum habuerunt. Qua propter de consilio Guardiani, cum aliter aperire non possent, cum securi ostium fregerũt inueneruntq; illum infirmum non esse in camera. Dæmones enim in forma dictorum fratrum apparentes, illum in anima, & corpore ad infernum detulerunt, quia confiteri noluerat in vita. Et ideo dicitur Eccle. 4. cuilibet vestrum. Ne cõfundaris confiteri peccata tua. Ad quod faciendum bonum est remedium recordari, quòd si præ verecundia nolueritis confiteri, postmodum in die iudicij coram toto mundo publicabuntur illa horribilia peccata, quæ modo erubescitis in confessione dicere coram Vicario Christi, ideo. Naum. 3. dicit Dominus. Reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam, & proijciam super te abhominationem, & contumelijs te afficiam. Et Hiere. 20. de talibus non confitentibus præ verecundia dicitur. Cõfundentur vehementer, eo quòd non intellexerunt, opprobrium sempiternũ nunquam delebitur. Ideo Aug. in trac. de visitatione infirmi, sermone secundo, inquit. Heu cur erubescis confiteri, quod nunquam facere erubuisti? Melius est tibi coram vno pati aliquantulum ruboris, q̃ in die iudicij coram tot millibus hominum, graui infamia notatũ erubescere.

Tertiũ remediũ dicit cõsentiale Conscientia enĩ vnicuiq; dictat vt cõfessori suo confidenter peccata dictat, cui non dicuntur vt homini, sed vt Deo, cuius oculus omnia nuda, & aperta sunt, ad Hebr. 4. Non ergo debetis facere sicut quidam dicentes. Heu quomodo confitear hoc peccatum tam turpe? Si enim dicam illud cõfessor perdet mihi fidem, & nunquam videbit me bono vultu. In persona talium dixit Dauid in Psal. Verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me. Et tamen isti decipiuntur. Nam Deo sic disponente, confessores maiorem eis præstant fidẽ, ac illos plus diligunt, videntes quòd in veritate, & pure confitenẽ. Ad tollendã aũt hanc diaboli tentationẽ, debetis cõsiderare ꝙ ea, q̃ dicitis in cõfessione dicitis Deo, ita quòd illud qđ quis solũ scit in confessione, vllo modo nunquam põt reuelare sine licentia illius, qui cõfessus est, cui debet dicere rursus extra confessionem, ad hoc vt possit postea dici vt dicunt theologi. in 4. di. 21. Si quis autem sacerdos reuelaret peccatum dictum in confessione debet deponi de officio, vt inquit Magister sententiarum, in 4. di. 21. capit. vltimo. Et tali deposito dabatur antiquitus pœnitentia vt omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergeret. Quam pœnitentiã ponit Magister vbi supra. Hodie autem debet postquàm peregrinatus est per septem, vel decem annos, recludi in monasterio arcto adperagendum perpetuam pœnitentiam talis peccati, vt in c. omnis vtriusq; sexus, de pę. & re. iuncto c. sacerdos, de pe. di. 6. secũdum expositionem Hostien. Sciendum ergo, secundum Alexan. de Ales, vbi supra, & Scot. in 4. di. 21. & Petrum de Palu. & Tho. e. di. ar. 1. q. 1. & Ricar. ibidem ar. 4. q. 2. & sanctum Bonauen e. di. parte secunda, ar. 2. q. 1. ꝙ in nullo casu licet reuelare peccatum,

3. Remediũ inducẽs, ne pp verecundiam peccatũ aliquid in confessione dimittatur.

tum, quod quis scit solum in confessione. Vnde non est vera sententia illius versus. Est hæresis crimen quod nec confessio celat. Similiter qui audiret incidenter, vel alio modo peccatum alicuius quando confitetur, tenetur sub pœna peccati mortalis illud occultum tenere, vt dicunt theologi. in prædicta di. 4. Et hæc omnia prædicta etiam habetur in summa confes.li. 3.ti.34.q 91.& 92. Concludo ergo secundum prædictos doctores, quòd si quis confessor cognosceret totum mundum inquinari debere peccato infidelitatis, & hæresis, & vlterius omnes homines mundi debere occidi, & dānari æternaliter, & reuelando vnum solum peccatum quod solummodo scit in confessione, posset præfata inconuenientia tollere tenetur illud secretum tenere, nec potest reuelare, vt prædictis malis obuiet. Bene potest dicere in generali omnibus, vt caueant se à malis, & præsidēti vt vigilet super gregem suum, aut alio modo prouidere dictis malis, dummodo non fiat directe, vel indirecte reuelatio alicuius peccati. Nā si quis posset omnes damnatos extrahere ab inferno, & omnes peccatores conuertere ad pœnitentiam, & omnes infideles adducere ad fidem Christi per reuelationem vnius peccati, peccaret mortaliter reuelando secundum prædictos doctores. Qui etiam dicunt, quòd si quis per obedientiam superioris, imo etiam Papæ cogeretur ad dicendum, si scit talem commisisse hoc crimen, debet respondere quod non, si non scit nisi in confessione, & similiter si cogeretur iurare, debet iurare quòd nō scit. Vnde si Papa diceret, precipio tibi per obedientiam, in virtute spiritus sancti, sub pœna excōicationis, & damnationis æternæ, & sub omni censura ecclesiastica, vt dicas mihi si hoc audisti, aut intellexisti, & volo quòd dicas mihi, siue hoc scias extra confessionem, siue in confessione, talis interrogatus non debet facere sicut quidam, qui tacent, vel dicunt, non possum loqui sine stimulo: aut dicunt, nolo reuelare confessionem, ita quòd generant suspicionē de confitente, sed debet respondere audacter. Ego nihil scio de hoc, neq; extra confessionem, neq; in confessione. Si enī diceret se hoc scire in confessione mentiretur cum hoc non sciat vt homo, sed vt Deus.c. si sacerdos, de of. or. Eadem enī persona secundum naturam potest affirmare aliquid in personā alterius, quod esset falsum in persona propria. Sicut Angelus loquens Moysi in persona Dei dixit. Ego sum Dñs Deus tuus. Exo. 20. quod non erat verū in persona propria, non est ergo mendacium in confessore dicende nihil scio. Quia secundum Guil. & prædictos doctores, vt habet̄ in summa confes.eo.li.& tit.q. 92. subintelligit̄ scilicet vt homo, vel nihil scio.s.reuelandum Sicut Mar.13.& Matth.24. dixit saluator. De die autem illo, & hora nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neq; filius, & subintelligitur.s.reuelandum nobis. Cōfitemini ergo securè, & nolite timere, si enim reuelabitis in confessione peccata vestra, Deus illa abscōdet, & occultabit. Sicut legitur de quodam seruo, qui fecerat adulterium cum vxore dñi sui, quem dñs suus suspectum habens, deliberauit p quendā incantatorē certificari. Quod seruus cognoscens, confessus est peccatū suum, & diabolus interrogatus rñdit se de illo nihil penitus scire. Item legitur de vxore cuiusdam quæ cōmiserat adulterium, & cū exprobraretur à viro suo, illa penitus negabat. Tunc dixit vir eius quòd si teneret ferrum ignitum in manu sua sine lesione, crederet ei. Illa vero prius confessa, postea Deo volente præsente viro suo tenuit ferrum ignitum in manibus suis, absq; vlla lęsione. E cōtrario vero si non confessi fueritis, Deus reuelabit peccata vestra, & sciri ea faciet saltem in die iudicij, præsentibus omnibus Angelis, & tota cęlesti curia, & omnibus hominibus mundi præteritis, præsentibus, & futuris, qui omnes clare videbunt illa horribilia scelera, & nephandissima peccata, quæ modo in abditis, & obscuris locis perpetratis. Dicit enim saluator. Matth. 10. Nihil occultū quod non reueletur, & opertum quod non sciatur. Habente ergo confidentiam in confessore vestro, quia ipse non reuelabit peccata vestra. Imo nullum maiorem defensorem habebitis honoris vestri, ipso confessore vestro. Quod si pur ipse esset sceleratus, & reuelaret Deus vos

Per aliqua exēpla ostēditur, peccata occultatur per confessionē etiā dæmonibus

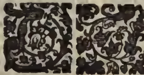
Exemplū de quodā confessionē reuelante, & de Deo occultante.

vos adiuuabit, sicut fecit cuidam dñæ quæ confessa sacerdoti quoddam crimen quod fecerat contra legem matrimonij, sacerdos dedit ei pœnitentiam quod comederet in pane, & aqua certis diebus, ita quod sup mensam non haberet aliqua linteamenta, sed solum parum panis, & aquæ. Illa vero dixit. Hoc facere non possem sine suspicione viri mei. Cui sacerdos dixit. Faciatis hoc quando non est in ciuitate. Cum igitur quadā die ille sacerdos verba habuisset contumeliosa cum illa domina, ex iracundia reuelauit peccatum suum viro eius di. In huius signum dedi ei talem pœnitentiam quam facit quando estis absentes. Tunc vir eius dixit vxori suæ, habeo discedere ab hac ciuitate per multos dies propter quædam negotia valde importantia, habeas bonam curam de domo. Mane autem facto ascendens equum, sicut si esset magnum iter facturus, recessit. Sed permansit in ciuitate in quodam secreto loco vsque ad horam qua vxor eius comedere debebat. Veniente ergo tempore comedendi, illa posuit parum panis, & aquæ super mensam vt pranderet, quo facto statim fuit ad portam vir eius cui fuerat nunciatum secrete a quodam de domo, quòd vxor eius volebat tunc prā dere. Statim ergo quòd fuit in domo descendens de equo cum ense in manu ascendebat per scalam, vt iret in thalamum in quo erat vxor. Quod audiens illa tota exterrita commendauit se Deo, & iuit obuiam viro suo. Et cum interrogaret quare redijsset tam cito. Ille respondit, modo dicā tibi. Intremus prius thalamum. Intrantes ergo inuenerunt linteamina valde pulchra super mensam cum vino albo, & rubeo, & dapibus multis, secundum conditionem, & statum illius familiæ. Quod cernens vir eius, credidit, quòd ille sacerdos falsum ei dixisset ex ira, & reputauit vxorem suam bonam, & sanctam. Illa vero gratias egit Deo qui peccatum suum quod ipsa confessa fuerat occultauit. Quæ omnia considerans Augu. in quodam sermone ad heremitas, dicit. Deprecor te ò homo vt confiteri non paueas. Frequenter enim diabolus cor tuum astringit ne cō fitearis di. Quomodo confitebor hæc, & illa? O homo, quandocūq; hæc præsenseris, diaboli tentationem esse non dubites. Nolite igitur timere peccata confiteri, ò fratres. Nam illud quod per confessionem scio, minus scio, quàm illud quod nescio. Cur confiteri times peccata? Peccator est, qui audit peccata, sicut, & tu, & forsitan maior, homo est, nihil differt a te, nihil alienum habet à te, cur ergo times ò homo peccator homini peccatori confiteri? elige quod vis. Si non confessus latet, inconfessus damnaberis. Ad hoc enim Deus exigit confessionem, vt saluet humilem. Ad hoc damnat non confitentem, vt superbum puniat in æternum, hæc ille. Ad hanc autem verecundiam abijciendam etiam nos hortatur beatus Iob. capitulo 31. sui libri. di. Non erubui in conspectu populi peccata mea confiteri. Quod etiam habetur in capitulo, agite, de pe. di. 1. Multo ergo minus debemus erubescere vultum vnius solum, scilicet confessoris nostri.

4. Remediū inducēs ne aliqd peccatū in confessione pp verecundiā dimittatur

QVartum remedium addere possumus, quod dicitur meritoriale. Cum enim vt probat sanctus Thomas, in 4. dist. in. 17. articu. 2. q. 2. confiteri sit actus virtutis, & valde meritorius, debet ab omnibus frequentari. Vnde ad memoriam reducere debemus, quòd Cyprianus in quadam epistola inquit. Præclara res, & diuina est, ac salutaris operario, solatium grande credentium, infirmitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati, res posita in potestate facientis, res grandis, & facilis, & sine periculo persecutionis, corona pacis, verum, & maximum Dei munus, infirmis necessarium, & fortibus gloriosum. Quo christianus adiutus præfert gratiam specialem, promeretur Christum iudicem, & Deum computat debitorem, hæc ille. Secundum autem beatum Tho. vbi supra, q. 3. Confessio est actus multarum virtutum. Primo pœnitentiæ, quia prout est meritoria includit contritionem, & satisfactionem in actu, vel in proposito, secundum Augusti. in libro de pœni. Secundo, est actus virtutis, nam, secundum Thom. vbi supra, q. 2. in corpore

pore quæstionis, ad virtutem veritatis pertinet, vt quis se exterius ostendat, qualis est intus, vnde August. super canonicam primam Ioan. homilia prima, ait. Si confessus fueris peccatum, est in te veritas, per quam illuminari cœpisti. Tertio, est actus humilitatis se confiteri peccatorem. Sicut species, & actus superbiæ, se iustum velle videri qui peccator est, de pe. dist. 1. capitulo. taciturnitas. Quarto, est actus spei, dum qui confitetur sperat consequi indulgentiam peccatorum, de qua inquit Augu. super Ioan. sermone. 14. Deus largitur veniam, si homo confiteatur culpam suam, est enim confessio Dei miseratio, hæc ille. Quinto, est actus temperantiæ, dum qui confitetur proponit, & confessori promittit de cætero abstinere à peccato, aliter confessio non valeret, capitulo, irrisor, de pe. dist. 3. Sexto, est actus prudentiæ, si enim magister est prudentia scire inuenire remedia ad sananda vulnera corporis, maior profectò est prudentia eius, qui confitetur, quo actu sanat vulnera animæ, vt dicit August. super Psal. 66. Septimo, est actus timoris Dei, ille enim qui Deum timet, confitetur vt in terribili iudicio Dei non condemnetur, sciens quòd non potest melius fugere eius iram, quam per confessionem puram, vnde August. super secundam canonicam Ioannis, ait. Vbique Deus est. Quo ergo fugies? Si vis ab illo fugere, ad ipsum fuge confitendo, non latendo, & super Psal. 99. iterum inquit. Semper confitere, semper enim habes quod confitearis. Repræhende ergo te, ne ille repræhendat, qui condemnaturus est, hæc ille. Octauo, est actus iustitiæ, quia vt dicitur. Prouer. 18. Iustus in principio accusator est sui. Quod si fecerimus, recipiemus gratiam Dei in præsenti, & gloriam in futuro.

FERIA III. POST QVARTAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE IVDICIO TEMERARIO.

SERMO TRIGESIMVS SEXTVS.

Olite iudicare secundum faciem, sed iustũ iudiciũ iudicate. Ioã. 7. & in euang. occurrentis feriæ. Secundũ iura ciuilia præsumptiones, coniecturæ, & suspitiones, multipliciter conceduntur. Vnde primo dicit. Quod recurrendũ est ad ꝓsumptiones cũ aliter veritas sciri non potest, vt patet. ff. de q. l. 1. & ff. si pars here. pe. l. antiqui. Secundo, qui semper fuit malus, semper præsumitur malus, in eodem generi delicti. l. 3. §. idẽ erit. ff. de suspec. tu. & l. si coi. §. 1. ff. de acc. & l. palã. §. nõ solum. ff. de rit. nup. & c. semel. de reg. iu. li. 6. Tertio pręsumitur quilibet amicus, nisi contrarium doceatur. l. cum quidam, & l. cum pater. §. rogo. ff. de le. 2. Qui autem dicantur amici, habetur in l. late culpe. §. amicos. ff. de verb. si. Quarto, quilibet præsumitur bonus, & benignus, nisi contrarium doceatur. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de remi. & l. omnimodo. C. de in offic. testa. & l. penul. C. de euic. & c. vnico. de scrutinio in or. fa. Quinto, quilibet pręsumitur talis, qualis habetur in opinione communi, C. ne de test. defunct. l. si mater. & ff. de quæst. l. diuus, pius, in fi. Vnde cum de aliquo negotio dubitatur, recurrẽdum est ad communem opinionem. l. cum de laneonis. §. asinam. ff. de fun. instru. & l. 1. ff. de flumi. Sexto, quilibet præsumitur ignorans, nisi probetur sciens. ff. de proba. l. verius & C. de episc. au. l. si legibus, & ff. de admi. tu. l. hoc autem. & insti. de legatis. §. quod autẽ. Septimo, quilibet præsumitur soluendo, nisi contrarium doceatur. ff. de priuil. cre. l. si creditores, & C. de here. ac. l. pe. Octauo, quilibet præsumitur talis prima facie, qualem eum vestes indicant. l. item apud labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniurijs. Nono, quilibet præsumitur sanæ mentis, nisi probetur contrarium. l. nec codicillos. C. de cod. Decimo quilibet præsumitur talis, qualem eum loquella demonstrat. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. his q. §. fi. & ff. de condi. insti. l. quidã, & de quæst. l. diuus pius, in fi. Vñ dicunt iuristę, quòd per exteriora cognoscuntur, & iudicantur interiora. §. ceruos, insti. de re. di. l. naturalem. §. in his. ff. de acqui. re. do. l. fulsimus. §. illud sciendum. ff. ex qui. cau. in pos. eatur. Quæ omnia secundum conscientiam intelliguntur posse fieri cum aliquali præsumptione sine determinatione iudicij quando sunt de malo. Secundum enim Alex. de Ales, in 2. parte summæ, in tracta. de diuisione peccati. Suspicio, & iudicium temerarium est summæ detestandum. De quo tractaturi tres considerationes faciemus. Prima dicetur dubietatis. Secunda viritatis. Tertia temeritatis.

PARS

PARS PRIMA, in qua ostenditur esse peccatum iudicare in deteriorem partem aliena facta, quæ nobis sunt dubia.

Prima consideratio est de iudicio dubietatis cum quis proximum suum iudicat malum ex operibus dubijs. Nam multa sunt opera quæ bene fieri possunt, & male, sicut ieiunare, orare, eleemosynas facere, audire missas, visitare ecclesias, & similia. In quibus si diffinitiue quis iudicaret, q proximus talia male faceret, vtputa propter vanã gloriã, aut aliquem alium malum finem peccaret, per vsurpationem iudicij. Icicirco in his seruanda est regula quę ponitur in glo. super illis verbis, ad Ro. 14. Qui non manducat, manducantem non spernat, vbi dr. Dubia sunt in meliorẽ partẽ interpretanda, & q ita sit, probari põt tripliciter. Primo auctoritate, scriptum est.n.in.c habuisse.33.di. In rebus ambiguis absolutũ non debet esse iudiciũ, & 11.q.3. in c. graue. Graue satis est vt in re dubia certa detur sententia, & 30.q.5. c. incerta. Incerta nullatenus iudicemus, quousq; veniat dñs, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium. Ad hoc etiam facit c. iudicantem.e.q.& causa. Et idem ponitur in glo.super c.nauiganti, de vsur. & in c.ex litteris, de proba. Ad idem facit.c.estote, extra de re.iu. vbi dr. Hoc loco nihil aliud præcipi existimo, nisi vt ea facta, quæ dubiũ est quo animo fiant, in meliorem partem interpretentur.

Dubia esse in meliorẽ partẽ interpretãda auctoritatib⁹ ostenditur.

Secundo idem probaẽ tribus rationibus. Primo, propter diuinam maiestatem. Dubiorũ.n. & secretorum iudicium Deus sibi reseruat, qui dixit. Hiere. 17. Prauum est cor hominis, & inscrutabile, qs cognoscet illud? Ego dñs scrutãs corda, & probans renes, qui do vnicuiq; secundũ viã suam, & 32. di. c. erubescant, dr. Deus secretorũ cognitor, & iudex est. Ideo. 15.q.6. scribitur, in c. si à sacerdotibus. Non possunt humano condemnari examine, quæ Deus suo reseruauit iudicio. Ille ergo vsurpat officium Dei, q proximum iudicat de cordis secreto. Et ideo.2.q.1.c.nomen præsbyteri. scriptũ est. Diuinę pietatis potestati facere viderer iniuriam si illius iudicium meo vellẽ iudicio præuenire.

Dubia in meliorẽ partẽ interpretanda esse tribus rationibus ostenditur.

Secunda ratio est propter proximi charitatem. Secundum enim beatũ Tho. 2. 2. q. 96. Ex hoc ipso, q aliquis habet malam opinionem de aliquo absq; sufficienti causam, iniuriatur ei, & contemnit ipsum. Nullus autem debet alium cõtemnere absq; cogente causa. Ideo vbi non apparent manifesta indicia de malitia alicuius, debemus eum bonũ reputare, dubia in meliorẽ partem interpretando. Et si diceretur, q iudicium magis debet esse de eo quod in pluribus accidit, sed vt in pluribus accidit vt male agant, quia vt dicitur. Eccle. 1. Stultorũ infinitus est numerus, ergo dubia magis debemus interpretari in malum, q̃ in bonum. Rñdit b. Tho. vbi supra. Quod ille qui in meliorem partem aliorũ facta interpretatur, frequentius fallitur sed melius est q aliquis frequentius fallatur, habens bonam fidem de aliquo homine malo, q̃ q rarius fallatur habens opinionem malã de aliquo bono, quia ex hoc fit iniuria alicui, non aũt ex primo. Ideo Senec. li. 4. de beneficijs, ait. Sanctius est prodesse etiam malis propter bonos, q̃ bonis deesse ꝓpter malos. Ideo lex fauet vt patiaẽ quis potius nocentẽ absolui, quàm innocentem condemnari. ff. de pęnis. l. absentem, in prin. *2. Ratio.*

Tertia ratio est propter propriã vtilitatem, quia sic homo euitat iudicium Dei, secundũ illud. Luc. 6. & Matt. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Notandum tamen, secundum Alex. de Ales in secunda parte summæ. Quod facta proximorum nostrorum possunt nobis esse dubia tripliciter. Primo ex ignorantia principij, nam vt dicitur, extra de sent. exc. c. cum voluntate. Voluntate, ac proposito malefieia distinguntur. Ideo nescimus sępe ex quo principio procedant proximorũ facta ꝓpterea in talibus iudiciũ curiosum cauere debemus. Sicut.n. cęcus non põt iudicare de coloribus. 1. Phi. Ita nec nos de aliorum cordibus. Secundo, põt esse aliqđ dubiũ *3. Ratio.*

ex ignorantia medij, quia multotiens mutatur volũtas. Nam multi aliqua bona exercentes mala intentione mutari possunt,& e conuerso, quia ambulatoria est voluntas hominis vsq; ad mortem. l. cũ hic status. §. 1. ff. de do. inter vi. & vx. cum si. Tertio potest aliquid esse dubiũ ex ignorantia finis, à quo opus nostrum appellatur bonum, vel malum, secundũ Amb. in li. de offic. Ideo dicitur. 11. q. 1. c. sacerdotibus. Nescimus quis in terribili Dei iudicio qualis sit futurus, etenim Paulus egregius prædicator dicit. Nolite ante tempus iudicare quoadusq; veniat dñs,& hoc habet. 1. Cor. 4. Dicit ergo Alex. de Ales, vbi supra, q iudicium cõdemnationis in futuro nullatenus est faciendum, puta dicendo, iste erit damnatus, vnde glo. super illud, ad Rom. 14. Non amplius inuicẽ iudicemus, ait. Nõ iudicemus ea quæ nescimus quo animo fiant, vel etiam si aperta sint non ita reprehendamus, vt de sanitate desperemus. Paulus enim male cępit, & bene finiuit,& econtra de Iuda fuit.

Dubiæ in meliorẽ partem interpretãda esse exemplo ostenditur.

TErtio, probatur q dubia sint in meliorem partem accipienda, exemplaritate. Legitur namq; q sanctus frater Leo socius beati Francisci, dum infirmaretur in loco sanctæ Mariæ de Angelis apud Assisium, vidit in visione multitudinem fratrum processionaliter incedentium, inter quos vidit vnũ à cuius oculis radij procedebãt lucidissimi, & querens ab vno illorum quis esset ille cuius oculi ita resplendebant, audiuit quòd erat frater Bernardus de quintaualle primus socius beati Francisci, qui semper de his quæ videbat in alijs in melius iudicabat. Quando enim videbat aliquos male indutos dicebat. Isti melius seruant paupertatem, quàm tu frater Barnardę, cum vero aspiciebat diuites preciosa indumenta deferentes, cordis compunctione dicebat. Forsitan illi sub vestibus delicatis humiliores sunt, quã tu frater Bernardę. Ac per hunc modum semper in dubijs bene de alijs sentiebat, his vero dictis visio disparuit.

PARS SECVNDA, de iudicio veritatis.

In rebus veris & manifestis licet iudicare.

SEcundo inuenitur aliud iudicium, quod dicitur veritatis. Ipsum autẽ est cum quis de manifestis virtutibus, aut vitijs proximi sui rectè sentit, de quo Dauid, in Psal. ait. Rectè iudicate filij hominum. Et saluator noster in verbis thematis nostri ait. Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Io. 7. ait. n. Arist. 1. Ethi. Vnusquisque bene iudicat, quę bene cognoscit. Quando ergo videmus aliquem fornicari, vel aliud peccatum mortale committere, possumus illum iudicare malefactorem. Incertis enim non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita quis ff. de verbo. obli. & ideo in c. estote. de re. iu. dicitur. Quod scriptum est. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. De manifestis scriptum est, quæ non possunt bono animo fieri, vt stuprum, blasphemię, furta, ebrietates, & similia. De quibus nobis permittitur iudicare, & 11. q. 3. c. si quis dixerit. dicitur. Si quis dixerit iniustum iustum,& iustũ iniustũ, vterq; abhominabilis est apud Deum. Et Prou. 17. dr. Qui iustificat impium,& condemnat iustũ abhominabilis est vterq; apud Deum, & in c. si quis hominem,& in c. veh vobis, eadem. q. & causa, inducitur ille. Esa. 5. Veh vobis qui dicitis bonum malum, malum bonum, ponentes lucem tenebras,& tenebras lucem.

Aliud est mala manifesta cũ cõpassione condemnare, aliud curiose inuestigare.

VEruntamẽ aliud est aliena facta subtiliter,& curiose inquirere, & inuestigare, aliud eo quod manifesta sunt,& mala illa cõdemnare. Primum enim est vitium, & reprębensibile, vnde Ber. in quodam sermone, ait. Noli esse alienę vitæ temerarius iudex, aut curiosus explorator. Secundum vero etsi non sit malũ, tamen ita faciendũ est, vt proximo peccanti cuius peccata sunt manifesta compassio habeatur. Contra quod faciunt multi. De qbus Chr. in li. de cõpunctione, ait. In alienis delictis seueri,& amarissimi iudices residemus, nostras aũt trabes oculis infixas. proprijs non videmus. Ideo Martialis coquus ait. Ad facta culpas aquilæ tũ lumina portas. Ad propriam vero nulla, vel orba geris.

ris. Saluator quoq;. Matth. 7. ait. Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Hypocrita eijce primo trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Ex hoc vsitatum prouerbiũ est: Tollere festucam qui vis de fratris ocello. Quæ tua perturbat lumina tolle trabẽ. Sed multi reperiuntur, qui magis aliena facta, q̃ sua iudicare contendunt. De quibus Sen. li. 2. de ira, inquit. Aliena vitia ante oculos habemus, à tergo nostra. Sed vt inquit Tullius. li. 3. tusculanarum quæstionum. Proprium stultitiæ est aliena vitia cernere, suorũ obliuisci. Ideo inquit Ber. in quodam sermone. Qui sui negligens est, alios curiose circunspicit. Et ex hoc sequitur presumptio, & superbia maxima. Nam qui aliorum facta iudicat in malum, se illis multo meliorem existimat, illosq; despicit. Si enim quis haberet veram humilitatẽ seruaret illud Senecæ ad Lucillum. Semper quicquid dubium est, humilitas in melius declinat. Ideo inquit Ber. contra tales presumptuosos iudicatores in doctrina proficientium. Quæ tua sunt videas, aliorum facta relinquæ. Quæ tibi prodesse nequeunt, sed semper obesse. Qui ergo videt defectum in proximo suo, debet vt Ber. ait. diligenter attendere, q̃ ipse est forte in eodem, vel grauiori peccato, pe iusq; cõmittere põt si eum gratia Dei non preseruet. Ideo saluator Io. 8. dixit phariseis qui volebant iudicare adulterã: q̃ sine peccato est vestrũ, primus in illam lapidem mittat. Super quę verba dicit Greg. 3. q. 7. c. q̃ sine peccato. Ad aliena quippe peccata punienda ibant, & sua reliquerant, reuocentur itaq; intus ad conscientiam, vt prius ꝓpria corrigant, & tunc aliena repræhendant. Ad hoc facit c. iudicet, & c. in grauibus, & c. postulatus, & c. sacerdos. 3. q. 7. ideo dicit Paulus, ad Ro. 14. Beatus q̃ iudicat semeptipsum. Et ratio potest assignari quæ habetur. 1. Cor. 11. vbi dicitur. Si nosipsos iudicaremus, non vtiq; à dño iudicaremur. Alia ratio quare debet quis iudicare seipsum ponit ab Vgone de sancto Victo. in quodam sermone vbi dicit. Si te ipsum non vides, nihil bene vides. Sciendum est autẽ q̃ ante peccatum in primis parentibus oculus erat apertus ad videndũ opera Dei. Sed post peccatum apertus fuit ad videndum defectum, & miseriam sui, quia tunc aperti sunt oculi eorum; & cognouerunt se nudos Gen. 3. Modo autem in multis est è contra, quorum oculos non est apertus ad videndum, nec ad cõsiderandum opera Dei, nec defect⁹, ac miserias suas; sed est apertus ad videndum, & inuestigandum defectus alienos, & clausus ad videndum proprios. Et ideo dicit Ber. Egregium instrumentum corporis esset oculus, si sicut cętera videt, sic etiã posset seipsum cognoscere. Cõtra vero eos qui iudicant temerariæ dicit Paulus, ad Ro. 2. In quo alium iudicas, teipsum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Ideo debemus facere sicut ille sanctus pater, qui cum audisset quendam peccasse amare fleuit dicens. Iste hodie peccauit, & ego cras. Legiẽ quoq; in vitis patrum, q̃ inuentus fuit in Scithi, quidã frater culpabili, vnde fratres de quorum erat conuentu ad abbatem Moysem miserunt vt veniret ad puniendum illũ, q̃bus acquieuit, dum ergo veniret, accepit sportam vetustimã quam implens arena, & super dorsum suũ ponens sic oneratus venit ad fratres qui ipsum vocauerant. Quem cum vidissent, admirantes dixerunt. Quare hoc facis pater? Quibus ipse respõdit. Peccata mea sunt post me currentia quæ non video, cum sint a tergo, & tamen veni hodie peccata, quę solus Deus nouit iudicare.

Exẽplũ de quodã aliena peccata nolente iudica.

Similiter quidam alius pater sanctus fecit, vt legitur in vitis patrum, qui saccum plenum arena post dorsum suũ posuit, sportellam vero plenam lapidibus posuit ante se, & sic oneratus per monasterium incedebat. Interrogatus autem a fratribus quare hoc faceret, respondit Saccus plenus arenam, peccata mea sunt, q̃ posuit post dorsũ meũ vt illa nõ videã, nec de illis doleã. Sportella ãt plena lapidibus, q̃ est ante me, peccata sunt fratrum eorum, quæ magis intueor, quàm mea. Sed heu quia de talibus multi inueniuntur. Dicit enim glo. super. 7. capit. Matth. Vix inuenitur aliquis ab hoc vitio alienus, & loquitur de vitio iudicandi proximum. Magna

enim est copia medicorum, quam omnes volunt infirmis dare remedia. Item confortantium infirmos, & tribulatos, ac iudicum, & sindicorum communis. Contra autem tales sindicos proximorum, quorum multi reperiuntur, dicitur Iacobi. 4. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem detrahit legi, & iudicat legem. Tu auté quis es, qui iudicas proximũ? talibus subtrahit Deus gratiam suam. Vnde legitur in vitis patrum, q̃ cũ duo germani similis in heremo habitarent ad seruiendum Deo ad tantam mentis puritatem, atq; perfectionem deuenerant, vt ad placitum videret alter alterius gratiam, per splendorem quendam extra fulgentem super singulos eorum. Accidit autem vt quadam die irent ad visitandũ patres sanctos per heremum, & cum minor ex eis videret vnum ex illis patribus comedentem sexta feria in hora tertiarum, iudicauit illum transgressorem ieiunij, quod tunc habebatur in precepto. Reuersus ergo ad cellam propriam cum maior orans optaret videre solitum splẽdorem, super fratrem minorem, nihil videre poterat, propter quod vocans eum scissitatus est, si in aliquo eum conscientia remorderet. Ille vero diligenter perscrutatam conscientiam suam, de nullo inquit recolo, nisi q̃ videns talem patrẽ comedentem hora tertiarum in die ieiunij male suspicatus sum de eo. Quod intelligens maior dixit, Istud temerarium iudicium fuit causa subtractionis gratię tuæ. Ille enim iustam causam potuit habere tunc comedendi, pęnitentiam ergo egit cum eo, & ille redijt ad lucem pristinam. In hoc vitio maledicto iudicandi alios solent multum infici, & laici, & seculares, qui subtiliter perscrutari quęrũt sacerdotum, & religiosorum vitam, & si peccatum aliquid veniale in eis viderint, damnant illos, spernunt doctrinam, contemnunt ipsorum officia, & orationes, & reputant ipsos malos, ac aperte ore crudeliter vbiq; eis detrahunt, nec cogitant quot impietatibus ipsi sint inuoluti, quot periurijs, blasphemijs, vsuris, furtis, rapinis, fornicationibus, adulterijs, sodomijs, atq; similibus peccatis horribilibus sint maculati. De talibus inquit Greg. in c. multi. 1. q. 1. Multi secularium hominum, cum plus sacerdotum vita, quàm suã discutiunt, magnũ contemptionis diuinorum sacrorum crimen incurrunt. Magna enim trabe vulneratos oculos habentes, eamq; negligentes, festucam tenuem in aliorum oculis conspiciunt, quam dum incaute euellere festinant, in erroris foueam dilabuntur, hæc ille. Ideirco salubre est documentum, fructuosumq; vt quilibet suis defectibus se accuset, & humiliet, non autem aliorum peccata præsumptuose iudicet. Vnde beatus Frãciscus dixit in regula de fratribus suis. Quos moneo, & exhortor ne despiciant, neq; iudicent homines quos viderint mollibus vestimentis, & coloratis indutos, vti cibis, & potibus delicatis, sed magis vnusquisq; iudicet, & despiciat semetipsum. Ille auté de quo temerarie iudicatur, & murmuratur, si faciat debitum suum non debet multum de hoc curare. Quicquid enim boni faciat homo, nõ potest euadere falsa iudicia. Sicut ille, qui habens vnã debilem, & priuam equam, volensq; ire ad villam ascendit super eam, ducens se cum filium suum iuuenculum pedestrẽ. Vnde inuenit quosdam qui dixerunt. Quæ discretio est istius, qui cum sit fortis, & robustus vadit equester, & ducit illum iuuenculum pedestrem? Quo audito descendit de equa, & fecit filium ascendere super eam, & ipse pedester sequebatur. Vnde alij dixerunt. O stultitia hominis istius magna, qui magis compatitur filio, quàm sibi, & ipsum iuuenem facit equitare, & sequitur eum pedester. Tunc ambo ascenderũt equam, & alij dixerunt O magna imprudẽtia, sic onerare illam debilem equam. Tunc ambo descendentes ibant pedestres, & sequebantur ipsam equam. Alij autem dixerunt, Isti sunt stulti, qui magis compatiuntur huic bestię, quàm sibijpsis. Vnde quicquid faciebat ille bonus homo semper inueniebat male iudicantes.

Exẽplũ de quodã iudicante aliena.

PRAS TERTIA, quæ dicitur temeritatis, in qua ostenditur quid sit iudicium temerarium.

Tertium iudicium quo quis aliũ iudicat dicitur temeritatis. Et est cum quis male sentit de proximo suo diffinitiue, propter aliquid inde sciens signum suspitionis. Et de hoc iudicio fit mentio. 2 q. 1. c. multi, & 11. q. 3. c. temerarium. Notandum tamen secundũ Alex. de Ales, in tertia parte sũmæ, in tract. de triplici processu iudicia li. q. pe. & Ric. in 4. di. 9. ar. 3. q. vlt. Quod triplex est suspicio, secundum quam qs potest malum de proximo præsumere. Prima dicitur violentia. s. cum apparēt oĩa signa mali, & nulla boni, vt si adulter habitaret cum adultera, & concubinarius cum concubina, vel si inueniatur suspectus cum suspecta in loco, & tempore suspecto. Iudicare enim illos nõ est peccatum, maxime si inueniatur nudus cum nuda, cũ alijs prædictis circunstantijs, in eodem lecto, nam hoc inducit cõ demnationem, tanq̃ sit sufficienter probatum 32. q. 1. c. dixit dñs. Et per hanc præsumptionem violentam iudicauit Salomon de filio illius meretricis, q̃ alia meretrix illa dormiente abstulisset eum. De quibus dr. 3. Reg. 3. & in c. afferte, extra de præsup. Nam cum dixisset Salolomon. Afferte mihi gladium, & diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam alteri, quod non dixit diffiniendo, sed potius tentando, & inquirendo veritatem, vt dicit glo. sup d. c. afferte. Clamauit mulier cuius filius erat viuus ad regem, mota sunt quippe viscera eius super filio suo. Obsecro domine, date illi infantem viuum, & nõ occidatur. E contrario illa dicebat. Nec mi hi, nec tibi, sed diuidatur. Respondit rex & ait. Date huic infantem viuum, & non occidatur. Hæc est enim mater eius. Licet ergo iudex non debeat exardescere, aduersus eos quos malos putat ff. de of. præs. l. obseruandum, tamen vbi est suspicio violenta potest procedere secundum formam iuris, sicut dicitur de corpore alicuius interfecti iam naturali calore frigefacto, & sanguine congelato, q̃ si appropinquauerit interfector, sanguinem nouiter emittit vt quidam aiunt, quasi natura humana velit accusare per emptorem suum, eo modo quo potest. Et hoc forte scriptura exprimere voluit. Cũ Gen. 4. ad Caim dixit dñs. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. In hoc tamen casu maturę esset procedendum, quia diabolus posset facere exire talem sanguinem, ad infamandum aliquem de homicidio. Similiter cum p furto plures capiantur, qui sunt bonæ famæ, & omnes alacri vultu, & intrepida voce coram iudice innocentiam suã protestantur. Solus autem vnus malæ famæ pallet inter omnes obmutescit, tremit, deficit, & signa non pauca ostendit, potest iudex contra illum procedere secundum formam iuris. Secunda suspitio dicitur leuis, quãdo sunt leuia signa mali, & fortia, ac plura boni, vt puta, si mulier loquatur cum aliquo viro religioso honeste, & in honesto loco, ac condecenti, & quis iudicet, quòd loquantur de turpibus, peccatum est.

Triplex est suspicio secundum q̃ quis põt malum de proximo præsumere.

De 2. suspitione.

Sciendum tamen, secundum Tho. 2. 2. q. 96. & Alex. de Ales, in 2. parte summæ, in tractatu de diuisione peccati. Q̃d aliud est pro huiusmodi signis dubitare de malo proximi, & aliud illud, affirmare. Primum pertinet ad humanam tentationẽ, sine qua non ducit ista vita, secundum illud Apostoli. 1. Cor. 10. Tentatio vos non appręhendat nisi humana. Affirmare vero, & existimare pro his signis malum de proximo suo peccatum est. Vnde Aug. super illud. 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, ait. Et si suspitiones vitare non possumus, quia homines sumus, iudicia tamen idest diffinitiuas sententias omnino continere debemus. Vnde auctor. libri de formula honestæ vitæ. c 2. ait. De dubijs non diffinies, sed suspensam tenet sententiam, & Cassiodo. in li. de amicitia. c. 9. dicit. Melius est in occultis causis cõsiteri ignorantiam, q̃ periculosam assumere fortassis audaciam. Licet ergo scriptũ sit Eccl. 13. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bono, siue in malo, & 19. eiusdem libri iterum dicatur. Ex visu cognoscitur

Aliud est dubitare de malo proximi, aliud affirmare.

tur vir, & amictus corporis risus dētiū, & incessus hominis enunciat de illo, & 26.c. idem sapiens dicit. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius cognoscetur. Licet quoq; dicat Ouidius li. 3. de arte aman. Sæpe tacens cordis femina vultus habet. Et in lib. de nuce. Et color, & macies, & gestis, & omnis egestas. Ostendūt qualiter sensum sub pectore gestas, & Maximianus canit, Certe difficile est abscondere pectoris æstus. Panditur in clauso sæpius ore furor, & Prudentius, de Sichomachia.c.10.ait, palor in ore: Conscius audacis facti dat signa reatus, & Martia.coquus inquit. Est speculum mentis facies oculiq; reuelant. Qualia sint intus mēs, animusq; hominis, & Prosper in li. epigramatum, epigramate.22.ait. Ex operū specie clarescūt intima cordis: & Cassiodorus, epistolarum lib. 3. epistola. 9. inquit. Pāditur animi natura per vultum. Et idem dicit Isid 2.li. soliloquiorum.c. 29 & Gual. in Alexandriade.li.1.di.O q̄ difficile est studium non prodere vultu. Et idem inquit Ouidius in epistolis dicens, crimen, vbi Gualterus ponit studium, & Matth. poeta, in poetria sua parte. 1.c. 19.ait. Est color interpres mentis, vultusq; propheta, & Henricus Samariensis, li. 1. parte. 1. canit. Iam faciens habitum mentis, studiūq; fatetur Mensq; quod intus agit indicat illa foris. Notandum tñ ꝙ per has auctoritates non concluditur, ꝙ quis possit diffinitiuam proferre sententiam contra aliquem putando eum malū, nisi vt supra, dictum est, omnia sint signa mali, & nulla boni. Vbi vero sunt aliqua signa boni, licet, & aliqua mali debemus vitare iudicium in malam partem, quia inquit Apostolus. 1.Cor.2. Quis scit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? quasi di. Cum non possimus videre animum proximi nostri, nō debemus de secretis cordis iudicare, quamuis aliqua signa mali videamus ab extra, quia hoc ad officiū Dei pertinet, iuxta illud primi Reg. 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Sicut.n. nulli iudici, licet subditum alterius iudicis iudicare. 6.q.3. c. primo. Sic nec cor hominis, licet alicui iudicare quod soli Deō est subditū. Et idem Apostolus, ad Ro.14 inquit. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Tanto autem defectus iste est grauior quanto talis iudicans nescit iudicare seipsum, dicente Gregorio. Durum est vt qui nescit moderamen vitæ suæ, fiat iudex alienæ. Ad hoc autem adduci potest illud: quod legitur in vitis patrum.s. Quod quidam sanctus pater dicebat quando Deus flagellauit Ægyptum non erat domus in qua non esset mortuus, & exponebat dictum suum di. Sicut stultum est homini habenti in domo sua mortuum relicto eo abire, & flere mortuum alienum, ita stultum est homini peccatis pleno, relicto se iudicare de proximo. Si quidam præsumptuosi, ac temerarij dicunt, quod scriptū est 1. Cor.2. Spiritualis omnia diiudicat, & ipse a nemine diiudicatur. Respondit Alex. de Ales, vbi supra. Quod temerarium est, & præsumptuosum, vt quis se reputet spiritualem, nec intelligitur dictum Apostoli, ꝙ spiritualis debeat iudicare facta hominum dubia. Vnde dicit Tho. super epistolas Pauli. Intelligitur dictum Apostoli, ꝙ spiritualis bene iudicat de pertinētibus ad salutem, vtrū.s. hoc sit bonum, vel malū. Quod iudiciū non bene habet homo carnalis, cum habeat intellectum in carnalibus offuscatū. Quotienscunq; ergo male suspicatū de aliquo peccamus saltem venialiter, qñ non habemus sufficientes præsumptiones. Qñ vero aliquis ex leui suspitione iudicat, quē esset in mortali peccato, mortaliter peccat. Ad solum.n. Deū ptinet cognoscere interiora.hoīs, iuxta illud. Act.1. Tu solus nosti corda filiorū hoīum, & ideo dicit Aug. super Ioā. Prohibet dñs iudicium cordis, per quod de alijs male opinamur, siue credimus vel sentimus.

Vnde proueniant suspiciones de malo alterius.

SED hic quæritur vnde procedant tales suspiciones de male alterius. Et respondit Alexā. de Ales, vbi supra, & b. Tho.2.2.q.60. ar. 3. ꝙ ex tribus causis. Primo ex longa experientia. Vnde dicit Philosophus.2.Retho. Quod senes sunt maxime suspiciosi, eo quod multotiens experti sunt aliorum defectus. Vnde ait. Senes cachoges sunt. Est autem cachogia in deterius existimare omnia.

Secun-

2. Suspicio mali prouenit ex odio. SEcundo prouenit talis suspicio mali, ex eo quod aliquis male afficitur ad alterum. Cum. n. quis alium contemnit, vel odit, facile opinatur malum de ipso. Inquit. n. Iulius Cellus. li. 2. Quę volumus, libenter credimus, & vnusquisq; facile credit quod appetit, & Aug. lib. 2. de verbis Domini ait. Hi maxime temere iudicant qui magis amant vituperare, & damnare, quàm emendare, & corrigere. Et hoc vitium procedit, vel ex superbia, vel inuidia, hæc ille.

3. Prouenit quia aliqs in seipso est mali. TErtio prouenit suspicio mali ex hoc, quòd aliquis in seipso malus est, ex quo conscius suæ malitiæ, facile malum de alijs opinatur. Vnde Chris. super Math. inquit. Omnis homo existimat, secundum se alterum, nec potest melius sentire de alio, quàm sentit de seipso, hæc ille. Cuius dicti ratio est, quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Sicut pater de dulci vino, quod in lingua febricitantis amaro humore infecta videtur amarum. Et similiter homines carnalitatibus, & spurcitijs dediti, religiosos, & sanctos viros tales esse iudicat, quales ipsi sunt. Vnde similes sunt metallo fuso, siue modulo recipienti forma quam in se habet. Propterea sapiens. Eccle. 10. inquit. Stultus in via sua ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos existimat, & Senec. in li. de moribus di. Hoc autem habet omnis affectus, vt in quo ipse insanit, cæteros putet insanire. Videmus hoc per experientiam. Nam auarus cum sit consuetus fraudibus, & mendacijs, in emendo, & vendendo proximum decipere, omnes vendentes, & ementes similia facere credit. Luxuriosus, qui respicit mulieres, & loquitur mala intentione, de alijs idem malum iudicat. Vnde dicit Aug super Psal. 118. sermone. 12. Hoc malum suspicatur in alio, quod sentit in seipso. Tertia suspicio dicitur temeraria, cum quis omnia bona in malam partem trahit, vnde Chris. inquodam sermone inquit. Sunt quidam peruersi, qui de omnibus male iudicant. Dicunt. n. si quis studet, & humilitati vacat, hypocrita est: si recreationi, dissolutus est: si societati, secularis est: si refectioni, gulosus est: si simplicitati, fatuus est: si aliorum correctioni, præsumptuosus est: si silentio & paci, simulator est: si patientiæ, timidus est: si iustitiæ impatiens est: si prudentiæ, malitiosus est: si instar vigilijs, & orationibus, indiscretus est: si communi dormitioni, somnolentus est: si prædicationi, & aliorum saluti, appetitor laudis est: si adulari renuit, superbus est: hæc ille. Quis ergo explicet, quam multos lucretur diabolus propter temeraria, & præsumptuosa iudicia. In quibus tanto maius periculum imminet, quanto minoris culpæ esse creduntur. Euitemus itaque illa quantum possumus, vt sic æternam danationem euadere valeamus. Quod nobis concedat Deus noster. Amen.

FERIA

FERIA IIII POST QVARTAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE BONORVM OPERVM FACILITATE, NECESSITATE, ATQVE VTILITATE.

SERMO TRIGESIMVSSEPTIMVS.

QVIESCITE agere peruerse, discite benefacere. Esaiæ.1. & in epistola occurrentis feriæ. Cum libros non solum sacræ paginæ & Christianorum, sed etiã infidelium, atq; paganorum discurro, ab omnibus abhominabile esse otium, detestabilemq; negligentiam reperio. Vnde inquit iurisconsultus in l. non enim. ff. ex quibus cau. ma. Non enim negligentibus iura subueniunt. Econtrario vero sollicitudo, & diligentia ab omnibus amatur, atque vtilis reputatur. Vnde inquit legislator in l. pupillus. §. fin. ff. de his qui in frau. cre. Quia vigilaui, meliorem meã conditionem feci. & Eccle. vlti. inquit sapiens. Modicum laboraui, & inueni multam requiem. In c. quoq;. clerici. 1. q. 2. & in l. generaliter. C. de episcopis & cleri. dicitur. Quod beneficia illis clericis dari debent, qui diuinis obsequijs fideliter insudant. Sciendum est ergo duo esse prę cepta legis necessaria ad salutem, quæ habentur. Psal. 33. vbi dicitur. Declina a malo, & fac bonum. Quę duo etiam comprę hendit Esaias in verbis præpositis dicit. Quiescite &c. Super quibus verbis, quia satis superius tractauimus de vitatione peccatorum, tres considerationes faciemus de bonis operibus. Prima dicetur facilitatis, Secunda necessitate, Tertia, & vltima vtilitatis. *Sermonis intentio, ac diuisio.*

PARS PRIMA.

In qua probatur, quòd facile est vnicuique benefacere.

PRO declaratione primæ partis. Quæritur vtrum sit facilius benefacere, aut male. Et primo, quòd malefacere sit facilius, probatur multis fundamentis, & primo ratione inclinationis. Teste enim philosopho. 1. Phi. Vnumquodq; magis inclinatur, seu mouetur *Facilius an sit benefacere vel male.* *Arg. de malefacere probantia.*

ad

ad illud quod inest sibi ex natura, quam ad illud quod inest sibi ex alio. Nam lapis magis inclinatur deorsum, quàm sursum, quia natura rei grauis est deorsum tendere. 4. de Cœlo & mundo. Cum igitur creatura rationalis sit de nihilo, per consequens per sui naturam est conuertibilis ad nihilum. Quia vt dicitur. 3. Phisi. Vnumquodq; naturaliter resoluitur in id ex quo componitur. Sicut nix mediante frigore composita ex aqua, etiam mediante calore in aquam vertitur. Vnumquodq; .n. de facili reuertitur ad naturam suam. l. si vnus, §. pactus ne peteret. ver. quod etiam in specie. ff. de pac. & etiam notatur in l. voluntate. in si. ff. quibus modis pig. vel hyp. sol. Sed ipsum nihil pertinet ad peccatum, quod nihil est essentialiter nisi defectus boni. Quod autem hoc vertatur ad bonũ inest ei ab alio.s. a Deo. Vnde. 2. ad Cor. 3. dicitur. Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. & Oseę 13. dicit Deus. Perditio tua ex te Israel est, sed ex me tantum saluatio tua. Ergo facilius est homini facere malum, & tendere ad perditionem, quàm facere bonũ, & tendere ad supernam patriam. Vnde Iuuenalis inquit. Ad mores natura recurrit, damnatos fixa, & mutari nescia &c.

2. Ratio pro male facere adducta.

SEcunda ratio dicitur corruptionis, vt enim dicit Magister in 2. dist. 26. Peccato primorum parentum natura humana corrupta est. Sed sicut ait philosophus. 3. Phisi. Omne quod est, operatur secundum quod aptum est, & 9. Metha. dicit commẽtator Auerrois. Vnumquodque sicut se habet ad entitatem, ita se habet ad operationem. Vnde natura corrupta, corrupte operatur. Inquit etiã Saluator Matth. 7. Non potest arbor mala fructus bonos facere, ergo natura nostra propter istam corruptionem facilius sequeretur corruptibilitatem vitiorum, quam incorruptibilitatem virtutum. Vt enim ait Aug. in lib. de ver. Domini. Natura corrupta naturaliter habet corruptos appetitus, & eos adimplere desiderat, & ideo dicitur Gene. 8. Sensus, & cogitatio hominis prona est ad malum omni tẽpore, transumptiue in c. omnis ętas. 12. q. 1. & c. cum in iuuentute de præsum prio. & §. si vero. el 2. in auten. de mona. & dicitur, quod humana natura quodãmodo labitur ad delicta. & 2. q. 3. in c. procliuus. Procliuus est cursus ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. & psalmi. inquit. Corrupti sunt, & abhominabiles facti sunt in studijs suis, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Propter prædictam etiam corruptionẽ, exclamat dolens Apostolus. ad Roma. 7. dic. Non quod volo bonum hoc ago, sed quod odio malum hoc facio. Nam velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

3. Ratio superiorẽ confirmans opinionem.

TErtia ratio dicitur coniunctionis. Anima enim est coniuncta corpori. Corpus autem subijcitur influentijs cœlestibus, vt Saturno, Mercurio, Veneri, &c. Vnde videmus aliquem esse malenconicum, vt nunquam vel raro rideat alium vero luxuriosum, vt nihil præter carnalia cogitet. Ex coniunctione igitur corporis videtur anima trahi ad mordinatas affectiones sensuum corporalium, quia anima coniuncta corpori immitatur passiones corporis, vt dicitur in lib. sexti prin. & ideo inquit Salomon affirmans prædictam conclusionem. Sap. 9. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. Etpropter hoc exclamabat apostolus vbi supra dic. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

4. Ratio.

QVarta ratio dicitur obiectionis. Teste enim philosopho. t. Metha & 3. de anima. Obiectum præsens, & cognitum, magis mouet potentiam ad actum, quàm obiectum remotum, & incognitũ. Nam oculus magis mouetur ad delectationem ex præsentia formosarum figurarum, & similiter auris ex præsentia dulcium melodiarum, quam ex absentia, & ignoratione earum. Et metrice. Qui procul est oculis, procul est a lumine cordis. Duo autem sunt obiecta in nobis. s. visibile, & inuisibile. Primum quotidie accidit

dit, vt videre res delectabiles, contrectare diuitias, audire suaues sonos, &c. De quibus hoc postmodum habet cogitationes. Quia vt ait Arist. in lib. de sen. & sensato. Omnis cognitio est ad sensum. Et ideo ex tali cognitione facilius trahitur ad amorem cogniti. Obiectum vero inuisibile est vita æterna, & bona futura, quę fide tantummodo percipiuntur, & sunt a nostris sensibus remotissima, & nullatenus videri possunt, & ideo ad eius amorē difficilius attrahunt. Sicut si quis audit de muliere formosa, quam nunquam nouit, neq; vidit, faciliter obliuiscitur de ea, si autem ipsam viderit, faciliter prorumpit in libidinem. Cum igitur omne quod est in mundo sit aut concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. 1. Ioan. 2. Quæ omnia sunt obiecta cognita, & propinqua. Ideo ad illa facilius homo mouetur, quàm ad opposita.

5. Ratio. QVinta ratio dicitur delectationis. Natura enim maxime fugit triste, & appetit delectabile. 8. Eth. Si n. quis audierit, quòd debeat decapitari, præ angustia tantum dolebit, quod canus efficietur. Econtrario vero erit, si talis sentētia damnatus, fuerit postmodum liberatus, vel si ad regnum, quis fuerit de paupertate sublimatus. Cum igitur via præsentiæ per quàm itur ad patriam supernam sit arcta. Matth. 7. sensualitati contraria, atq; amaritudine plena, ac aspera. Via autem vitiorum sit sensualitati delectabilis, & iocunda, ergo. &c. Nam si, quis petierit ab illo auaro quando mittit manum in aceruum ducatorum suorū, quid illi est dulcius, an taliter contrectare pecuniam, an illam pauperibus erogare? respondebit: Oh, oh, tam dulcis est amor pecuniæ, quod quodammodo potius me excoriarem, vt de pelle facerem pecuniam, quam illam pauperibus darem. Dic luxurioso quid illi est delectabilius, an fornicari, an vero castitatem seruare? Antequam dimitteret illam fęminam potius abnegaret Christum. Dic ambitioso si hæc nomina sibi placent. Spectabili, Magnifico, Reuerendo, &c. Et sic discurre per omnia vitia, & inuenies apud homines asperam esse virtutē propter laborem in ea existentem, quia virtus est circa difficile 2. Ethi. Et omnis virtus existens in corpore fatigabilis est. 3. Ethicorum.

SExta ratio dicitur mediationis. Teste enim experientia videmus, quod sicut dicit philosophus. 2. Ethi. difficile est tenere medium, circa, quod consistit virtus. Facile autem est a medio deuiare. Sicut patet in sagittantibus quibus difficile est in medio signi dare, sed facillimum est deuiare a signo, ergo similiter erit in operatione virtutis quæ difficilis erit, & econtrario de vitiosa operatione elongata a medio. Dic tu o domina frontosa si tenes medium in vestibus, & ornamentis tuis? & si tot pompe, & tot iocalia cōueniunt statui tuo? Discurramus etiam per omnes status, & cōsideremus si in omnibus seruetur medium, & inueniemus quod quasi de omni statu dici potest illud Ezec. 15. Medietas eius redacta est in fauillam. 6. Ratio.

SEptima ratio dicitur multiplicationis. Secundum enim philosophum. 7. Ethi. & Diony. in lib. de diuinis no. Malum se habet multifariæ, bonum autem vno modo tantum & ex vna, & perfecta causa. Sicut patet in homine sano, & infirmo. Nam ad hoc, quod quis sit sanus, oportet quod quodlibet eius membrum sit sanum, & quod in toto corpore hoc habeat sanitatem. Ecōtra vero est de infirmo. Nam infirmus, quis dicitur quolibet eius membro patiente, & similiter est de bono opere. Nam ad hoc vt sit bonum requiritur, quod ei nō desit aliqua circunstantia, vt in elemosyna, quòd fiat debito modo, & tempore, ac vero pauperi, bona intentione, cum vultus, ac mentis hilaritate, abundanter secundum tuā facultatem, celeriter, & rebus non corruptis, & de suo &c. Vnde si aliqua istarum circunstantiarum desit, dicta elemosyna non erit opus bonum. Sed econtrario est de operatione mala, quæ vna mala circūstantia interueniente est mala, licet de talis operatio esset bona. Quia ergo bonum vna conditione corrumpitur, & in malum conuertitur. Ideo ipsum malum frequentius, & facilius perpetratur. 7. Ratio.

8. Ratio. OCtaua ratio dicitur frequētationis. Nemo enim est tam perfectus, qui saltem non cadat septies in die. Prouer. 24. & cap. septies. de pœ. distin. 3. Quod intelligitur de peccatis venialibus. Sed quid dicemus de illo, qui est in peccatorum volutabro immersus? Quem nō delectant nisi obscena vitiorum? Profecto cum dicat Arist. in prædicamentis, & 2. Ethic. Quod ex frequentatis actibus generatur habitus de difficili a mobilis subiecto, talis quasi in continuo motu malefaciendi est semper. Quia, qui solitus est aliquid facere, naturaliter mouetur ad illud iterum faciendum, propter habitum in eius anima existentem. Quia vt ait philosophus. Ex similibus habitibus generantur similes actus, & consequenter ex frequentatione peccandi, generatur pronitas, & quædam quasi necessitas ad peccandum.

9. Ratio. NOna ratio dicitur tentationis. Diabolus enim tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret 1. Petri. 5. Qui tanta calliditate vtitur, vt vix aliquis fiat immunis a suo veneno. Vnde legitur in vitis patrum, quòd sanctus Macharius vidit ipsum dæmonem in forma medici cum linea veste vndique forata, & ampulis pendentibus plena, & interrogatus ab eo quid haberet in illis ampulis, respondit se in illis portare diuersa peccatorum venena, vt vnicuique daret quod ei magis placeret. Vnde multi accipiunt de oleo illarum ampularum. Si enim reperis vnam mulierem honestam, inuenies centum vanas, & sic de singulis conditionibus virorum, ac mulierum, & ideo inquit Propheta. Psal. 13. Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

Ab oppositum argui tur psuppo nendo aliqua per ordinem. SEd pro parte opposita videlicet, quòd facilius est agere bonum quàm malū, arguunt alij. Pro quorum opinione melius fortificanda, pono quinque præsupposita. Primum est, quòd Deus non potest esse causa effectiua peccati secundū Ale. de Ales. in 2. parte summæ, in tractatu. de malo. Ric. in 2. di. 37. ar. 3. q. 1. & Bonau. ibidem art. 2. q. 1. & Scotum in ea. di. & Thom. ibidem artic. 3. & 1. 2. q. 79. artic. 1. Et probatur hæc veritas duplici ratione. Prima dicitur dilectionis, sic arguendo. Illud quod Deus producit, vel facit, amat & diligit, iuxta illud Sapien. 11. Diligis Domine omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quę fecisti. Sed Deus odit peccatum. Eccle. 12. Altissimus odio habet peccatores. Et Sapien. 14. c. dicitur. Abhominabilis est Deo impius, & impietas eius. Et Dauid in Psal. 5. inquit. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem. Et in persona Dei iterū dicit. Iniquos odio habui Psal. 118. Vnde dicunt doctores in 3. quòd Deus odit peccatum, & hominem peccatorem inquantum peccatorem, non inquantum hominem, quia inquantum homo bonus est, iuxta illud Gene. 1. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona. Si ergo Deus diligit cūcta quæ fecit, cum odio habeat peccatum, ergo illud ipse non fecit. Et hoc est quod dicitur. Ioan. 1. Et sine ipso factum est nihil. i. peccatum secundum glo.

SEcunda ratio dicitur causalitatis, cuius fundamentum ponit philosophus 2. Metha. dic. Quod est causa aliorum vt sint talia, illud est maxime tale. Si ergo Deus nos faceret peccatores, & esset causa nostrorum peccatorum, ipse esset maximus peccator. Sed hoc est hæreticum dicere, cum ipse sit sanctus sanctorum. Dan. 9. & in ipso non possit esse peccatū, ergo vera est conclusio Augu. in lib. 83. quæstionū. q. 21. di. Auctor peccati Deus non est: & idem dicit in lib. quæstionum noui, & veteris testi. q. 1. & in lib. contra Adamantium monachum. c. 16. & in lib. 1. retractationum. cap. 26. & in lib. contra Fortunatum Manichęum disputatione tertia versus finem, & hæc omnia intelliguntur de causa effectiua. Non enim potest Deus facere aliquod peccatum. Vnde si Deus præciperet nobis aliquid quod videretur peccatum, eius obseruatio ratione diuini beneplaciti, quod semper est sanctum, esset sancta bona. 2.

SCiendum tamen secundum Alexand. de Ales. vbi supra, & sanctum Bonaventu. in 2. distin. 23. art. 1. q. 2. & Ric. ibidem.

Ratio quare Deus iuste peccata fieri permittit.

dem.q.3.quòd Deus permittit iuste mala, & peccata fieri. Vnde appellari potest causa permissiua peccatorum, & quare hoc faciat, multas assignant rationes prędicti doctores. Vnam autem assignat Augu.in dialogo suo ad Horosiũ, quia Deus de malis scit elicere multa bona. Vnde ait idem Augu.lib.de ciui.Dei. Sicut nullus hominum agit recte, nisi diuino adiuuetur auxilio, ita nullus dæmonum aut hominum agit iniq; ,nisi diuino eodemque iustissimo iudicio permittatur.

Plures rationes, q̃b9 Deus posi9 peccabilẽ, q̃ impeccabilẽ fecerit hominem.

SEd hic quæritur quare Deus cum sit omnipotens non potius fecit hominem impeccabilem, quam peccabilem? Respondit S.Bonau. in 2. dist.23.art.1.q.1.& Ricar.ibidem.q. 2.quòd hoc multis fecit rationibus, vna quarum dicitur meritationis. Si enim homo creatus fuisset ita vt peccare non posset nullus iustus eo quod non peccasset existimaretur. In his enim, quæ a natura sunt nec laudamur, nec vituperamur.2.Ethicorum. Sicut mutus non est laudandus quia tacet, cum facultatem loquẽdi nõ habeat, nec cæcus, quia oculo vago non respicit mulieres nec senex decrepitus, aut infirmus ad mortem, quia non luxuriatur. Sed ille merito laudari debet, qui potuit facere mala, & non fecit. Eccle.31. Cum ergo honor sit præmium virtutis.4. Ethicorum, & virtus sit circa difficile.2. Ethi. Si homo facere malum, non potuisset, nulla difficultas in bono fuisset, & ideo nec la9, nec meritum, nec honor ei dari deberet. Et hanc rationem tãgit Aug.in lib. Cur, quando, & quomodo Deus.c.2.inter alia dicens. O quàm rationabiliter rationale animal in sua dimittitur libertate, vt ob suæ electionis meritum, vel viuat feliciter, vel infeliciter moriatur. Si.n. Angelus, vel homo liberi nõ fuissent iam apud Deum nullius meriti essent. Et idem in li.de Agone Christiano inquit. Deus hominem inextimabilem fecit, & liberum ei arbitrium voluntatis dedit Non.n.esset optimus, si Dei præceptis necessitate non voluntate pareret. Lactan.quoq;.in 7.diuinarum insti.ait. Nulla laus est non facere quod facere non possis, sicut nulla virtus est agere, quod agis vrgente necessitate. Quis famescentem, aut sitientẽ laudet, quia bibat, & comedat? & Hiero. de pœ. dist.2.c.si.n.§.liberi arbitrij, ait. Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahitur. Alioquin vbi necessitas est, ibi nec laus, nec corona.& Aug.in lib.de vera religione inquit. Tales seruos suos, imo filios meliores esse iudicauit Deus, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo esset, si non voluntate, sed necessitate ei deseruirent, hæc ille. Vnde vnus actus siue consensus spontaneus, præualet infinitis actibus præcedentibus ex necessitate. Et ideo Aug. in c.iam sunt.28.q.1.dicit. Multa fiunt non iubente lege, vel necessitate, sed libera voluntate. Ea autem sunt nostris officijs gratiosiora, quæ cum liceret non impendere, tamen gratia liberalitatis impendimus.

2. Cõseruatio est in cã cur hoĩem Deus peccabilem fecit.

ALia quoq; ex causa fecit Deus hominem peccabilem, quæ dicitur conseruationis. Voluit.n. Creator optimus suæ creaturæ monstrare, quòd sicut sine ipso facta non fuerat, ita sine ipso nõ potest in esse cõseruari, & si appareret Deũ non solum esse essentiæ causatiuum, sed etiam conseruatiuum, Ob quam causam Grego.ait. Omnia siquidem in nihilum tenderent, nisi manus conditoris ea teneret. Et iterum dicit. Sic enim natura vertibilis condita fuit, vt iugiter habeat necessarium protectorẽ, vt quæ sine ipso non potuit esse, nec etiam sine ipso valeat vnico momento subsistere, hæc ille.

3. Peccabilẽ hoĩem fecit Deus, vt eius ostẽderet potẽtiã alijsq; quibusdam ex causis.

TErtia ratio dicitur ostensionis, vt.s. ostenderetur Dei potentia. Cum n. vt ait. Aug.super Ioannem. Maius sit hominem iustificare, quàm Cœlum, & terram, atq; Angelos, & homines de nihilo creare. Ideo dum creauit Deus hominẽ cum libero arbitrio, & eum post peccatum iustificauit per gratiã, maxime ostẽdit potentiæ suę gloriam, quam minime ostendisset si eum impeccabilem creasset. Item hoc egit, vt eius sapientia claresceret. Sapientia enim alicuius magistri præcipue ostenditur, quando ex aliqua materia licet vili aliquod optimũ opus producit. Sicut figulus vasa pulchra ex luto facit ad seruitium regis. Hunc autẽ ordinem Deus seruaret, cum hominem

ex

ex luto formatum cœlestem fecit, ac Dei filium. Imo ex participatione diuinitatis ipsum fecit Deum, dicente. Psalmista. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Sapiens quoq; artifex ex qualibet materia non tantum vnum sed diuersa opera facit, sicut figulus ex luto diuersa vasa fabricat, & pictor diuersas imagines, & in imagine diuersos ponit colores. Vt igitur Deus ostenderet suam potentiam, diuersas species creaturarum creare voluit & Angelos atque homines, qui peccare possent condidit, vt ex eadentium deformitate magis elucesceret pulchritudo permanētium. Opposita.n. iuxta se posita magis elucescunt. 1. Elen. & 2. de Cęlo & mundo. Vnde Aug. in lib. Enchir. dicit. Ex omnibus consistit vniuersitas admirabilis, in qua eminentius commendantur bona, & magis placent ac laudabiliora sunt dum comparantur malis. Et Isid. in lib. de summo bono. ait. Nūquam permitteret Deus mala aboriri, nisi ex contrarijs malis bonæ naturæ decor emaneret. Et Aug. in 11. de ciuit Dei. inquit. Sicut contraria contrarijs opposita sermonis pulchritudinem reddunt, ita quadā non verborum, sed rerum eloquentia cōtrariorum oppositione seculi pulchritudo componitur, & sicut pictura nigra cū colore nigro suo loco proposita, album manifestat, ita vniuersitas rerum ex peccatoribus pulchra est, quamuis per seipsos consideratos suā deformitas turpet. Et in lib. de natura boni idem exemplificat di. Sicut sermonis decentia maior est interpositione silentij, quàm si continuè proferretur, sic vniuersitatis pulchritudo maior est ex interpositione malorum bene ordinatorum, hæc ille. Præterea videmus quòd sæpe vtile est domum destrui permittere, vt melius resartiatur, & reformetur. Et ideo hoc modo rationalis creatura sapienter ad liberum casum est ordinata, vt altius, & melius restauretur. Et ob hanc causam permittit Deus aliquos ruere in peccata, vt postmodum per pœnitentiam resurgentes ad perfectiorem statum reducantur. Proinde Augu. in lib. de correctione, & gratia, ait. Vsque adeo Deus cooperatur in bonum, vt si qui eorum deuient, & exorbitent, etiā hoc eis faciat proficere in bonum, quia meliores redeunt, atq; doctiores, hæc ille. Nam cecidit Petrus, & perfectior est effectus, de quo Ambr. 50. dist. c. fidelior. inquit. Fidelior factus est Petrus postquam fidē se perdidisse defleuit, & ideo maiorem gratiam reperit quam amisit, hæc ille. Cecidit etiam Magdalena, & pro maculis suis tam abundanter fleuit, quòd non solum veniam peccatorū obtinere meruit, sed etiam Domini colloquia familiarius degustare, vt in eam super abundaret gratia, in qua super abundauerat peccatum, vt ait Apostolus ad Roma. 5.

HOc etiam egit Deus vt iustitia quæ est preclarissima omnium virtutum secundum Tullium in 2. de offi. & philosophium. 2. Ethicorum. in ipso esse noscetur. Est autem duplex iustitia secundū Franc. de Mairo. in 1. dist. 46. scilicet punitiua & pręmiatiua. Prima persequitur malos, secunda vero defendit bonos, prima malos vituperat, secunda autem bonos commendat. Nunquam autem Dei iustitia cognosceretur ab Angelis, & hominibus, nisi malos puniret in hoc mundo, vel in futuro, bonos vero in vita perpetua remuneraret, vt inquit Aug. 21. de ciuitate. Dei. Qui etiam in 3. lib. de libero arbitrio dicit. Summo Deo iustissime placuit vt in ortu hominis originaliter appareret iustitia punientis, & impromptu esset misericordia liberantis. *Duplex iustitia, punitiua, et præmiatiua.*

ALia insuper ex causa fecit Deus hominem peccabilem, quæ dicitur humiliationis. Quia.n. teste Greg. humilitas est custos omnium virtutum, voluit rationalem creaturam vertibilem facere, & aliquos permittere cadere, vt qui aliquas haberent gratias ex hoc causam humilitatis, & timoris haberent ne eas perderent, & calcando superbiam ad maius virtutis, & gratiæ culmen peruenirēt Et ad hoc adduci potest dictum Pauli 1. ad Cor. 12. vbi ait. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me collaphizet &c. Et 11. q. 3. c. iniustum iudicium. Calistus Papa ait. Melior est in malefactis apud Deum humilitatis sancta confessio, q̄ in bonis superbia gloriatio. *Humiliationis causa pmittit Deus hominē peccare.*

Vltima

Si homo liberũ arbitriũ nõ haberet duo sequerẽtur mala respectu gloriæ.

VLtima autem ratio pro nunc dicitur glorificationis. Si enim homo non haberet liberum arbitrium duo mala sequerentur respectu futuræ gloriæ, primo enim non plus mereretur Paradisum, quàm si esset asinus, quia remota causa remouetur effectus. 2. Phi. & 2. de generatione. Cum enim fœlicitas sit primum virtutis. 1. & 10. Ethic. & virtus sit habitus electiuus 2. Ethico. & electio procedat a libero arbitrio, ergo defitiente ipso libero arbitrio deficeret electio, & per consequens virtus, & consequenter nihil beatitudinis posset homo acquirere, vel mereri, vt etiam supra declaratum est. Secundum malum est, quia si sine meritis omnes cœlestem gloriam adipiscerentur, omnes essent æquales in gloria, quod inconuenientissimum esset, eo quòd in palatio cuiuslibet terreni regis diuersæ sunt mansiones, ergo multo magis hoc decet esse in palatio æterni regis. Diuersitas enim specierum est ad decorem, & perfectionem totius vniuersi. 12. Metha. & ideo Saluator noster ait. Ioannis 14. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Aitenim glos. super illa verba Lucæ 6. Eadem mensura &c. Quod quatuor æqua lance mensurantur in cœlesti gloria, videlicet charitas, gratia, meritum, & gloria. Quæ quidem mensuratio minime fieri posset, nisi in bonis operibus libero quisque potiretur arbitrio. Magna ergo erit pulchritudo videre Virgines, Confessores, Martyres, Religiosos, & Apostolos, ac reliquos sanctos diuersis meritis, & præmijs gloriosos. Vnde Saluator Matth. 13. ponit similitudinem dicens, quòd semen ipsarsum fecit fructum aliud trigesimum, aliud sexagesimum, & aliud centesimum.

Maius meritũ post lapsum acquiritur, q̃ in statu innocentiæ.

AD prædicta etiam de peccabilitate hominis adduci potest illud quod ait Dominus Bonauent. in 2. distinctione 29. articul. 3. quæstio. 2. vbi probans, quòd maius meritum nunc acquiritur post lapsum primi parentis, quàm si fuisset in statu innocentiæ, [& maxime quia cum vbi maior est difficultas, ibi maior fit virtus. 2. Ethicorum: cum nunc homo habeat maiorem contrarietatem à diabolo, carne, & mundo, etiam ipsius resistentis maior est virtus cæteris paribus, quàm tunc fuisset, & per consequens maior gratia, maius meritum, & maior gloria. Concludendo ergo primũ præsuppositũ dico, q̃ sicut si aliquis Dominus dedisset alicui suo seruitori castrum inexpugnabile, & ille sponte dimitteret intrare suos inimicos in castrum imputaretur hoc seruo, non Domino. Sic à simili; cum Deus dederit homini inexpugnabile castrum animæ cum tribus potentijs, scilicet, intellectu, memoria, & voluntate, cum quibus potest resistere omnibus inimicis suis, non est imputandum Deo si se capi permittat, & ipsis hostibus suis sponte se subijciat, sed sibi. Et ideo inquit Salomon Sapientiæ 7. Solummodo hoc inueni, quod Deus fecit hominem rectum, & ipse infinitis se immiscuit quæstionibus. Ex quo datur intelligi, quòd nostra iniquitas non procedit ex culpa Dei, sed ex nostra culpa. Ecclesiasti. quoque. 15. dicitur. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. Et paulo post dicitur. Apposuit tibi ignem, & aquam, ad quod volueris porrige manum. Cum ergo habeat vnusquisque liberum arbitrium faciendi bonum, aut malum, vt probat sanctus Thom. prima parte summę. questio. 83. Non potest quis excusare peccata sua dicens, quòd Deus cogat eum ad peccandum.

Influẽtia cœlestis nõ potest liberũ nostrũ arbitriũ cogere et est 2. præsuppositũ.

SEcundum præsuppositum est, quod influentia cœlestis non potest cogere liberum arbitrium, vnde falsa est sententia Tullij libro primo, de diuinatione, circa finem dicentis. Fato omnia fiunt. & Ouidij in 3 de tristibus, capitul. 7. dicentis. Ratio fatum vincere nulla valet. & Senecæ, in lib. tragediarum vbi ait. Regitur fatis mortale genus, & eiusdem de consolatione ad Paulinum, qui dixit. Mutare fata non possumus, stant dura, & inexorabilia, & Lucani in 6. dic. Præceps agit omnia fatum, & Iuuenalis; lib. 3. Satira prima. dicentis. Ventidius quid enim? quid Tullius? an aliud quã Sydus, & occulti miranda potentia fati.

Seruis

Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos. & idem satira. 3. eiusdem libri dicit. Fata regunt homines. Si enim per fata intelligamus constellationes, sicut tenent mathematici dicentes, quod constellatio sub qua quis nascitur non solum habet influentiam necessariam super corpus, sed etiam super rationem, & voluntarem. Dico quod opinio prædictorum est hæretica, & stultissima, prout probat beatus Tho. in summa contra gentiles. lib. 3. c. 73. hoc enim si esset verum sequerentur infrascripta inconuenientia. Primo, quod si aliqua stellæ essent causa malorum, oporteret dicere, quòd aliquo modo essent malefactrices, & hoc essent, aut per naturam, & sic Deus fecisset res malas, qui omnia creauit bona. Gene. 1. aut essent malę voluntate, & hoc est falsissimum, & inconueniens, cum sint sine anima. Secundum inconueniens est, quia non posset aliqua ratio assignari, quare aliqui nati sub eadem constellatione sint sapientes, & aliqui stulti: Aliqui fortunati, & aliqui infortunati, aliqui pauperes, & aliqui diuites, aliqui pulchri, & aliqui deformes, aliqui boni, & aliqui mali. Tertium inconueniens est, quia si ex constellationibus, quis necessitate efficeretur bonus, aut malus, non esset præmiandus, neq; puniendus, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. l. item legatam. ff. de adi. lega. Vnde frustra essent leges, & iudices punientes fures, & latrones, qui a iniuste punirétur, si aliud facere non possent. Imo potius deberet puniri stella cogens ad malum. Quartum inconueniens est, quia vana essent hominum consilia, & circunspectiones. & prudentiæ in agendis. Vanaque essent studia, & exercitia. Si enim ea, quæ sunt in mundo procederent necessario ex constellationibus. Si stella daret alicui quod esset grammaticus, vel diues absque studio, & labore, de necessitate esset eo si daret, satis posset laborare, studere, vel luctari, quia nunquam obtineret quod desiderat. Et ideo tales Astrologos irridet Augustinus, in sermone Epiphaniæ. Dicit quoque Ptholomęus in suo centiloquio. Sapiens Dominabitur astris, & anima sapientis adiuuat opus stellarum.

Tertium præsuppositum est, quod passio appetitus sensitiui non potest necessitare ad peccandum, ita quod sensualitas non potest cogere rationem ad malum, vt probat Thom. 1. 2. quæstione decima, artic. 3. Et ideo stulte loquuntur quidam, qui se dicunt non posse abstinere a peccatis. Et quod propter quasdam vehementes passiones, & naturalem complexionem, coguntur quodammodo inuiti ad peccandum. Contra quos stat sententia Giraldi Odonis, super tertio Ethicorum, dic. Quod nulla naturalis concupiscentia quantuncunque intensa per natiuitatem, vel per ætatem, necessitat vel cogit hominem ad esse malum, & vitiosum inuoluntarie, eo quod per rationem vnusquisque superare potest quascunque passiones, etiam potentissimas inclinantes ad malum. Et hoc probatur auctoritate scripturæ Genesis 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominabéris illius. Et ideo inquit Seneca, ad Lucillum. Erras, si existimas nobiscum vitia nasci superuenetunt, ingesta sunt nulli nos vitio natura conciliat, nos illa integros, ac liberos genuit, hæc ille. Ideo falsa est sententia Oratij, in sermonibus, sermone. 3. dicentis. Nam vitijs nemo sine nascitur. Optimus ille est, qui minus vrgetur. Ex prædictis ergo patet quod nullus potest excusare peccatum suum ratione complexionis.

Sensualitas nō pōt cogere rōnē ad malum, & est 3. præsuppositū.

Quartum præsuppositum habetur a beato Thom. 1. 2. quæstione 80. articul. 1. & Alexander de Ales. vbi supra, & sancto Bonauentu. in 2. distinct. 25. parte. 2. articul. 1. q. 4. & Ricar. ibidem articul. 4. quæstione 1. videlicet, quod licet diabolus possit persuadere peccatum, non potest tamen cogere liberum arbitrium hominis ad malum. Non enim esset liberum, si cogi posset, ideo Bernard. in libro de libero arbitrio dicit. Libertas pro ingenita sui nobilitate nulla potest cogi necessitate. Sed contra hoc dicunt quidam, quando aliquis potens, & sapiens præliatur cum debili, & insipienter, profecto vincit, & superat illū. Scriptum est. n. in

Diabolus licet possit ꝑsuadere peccatū, attamen hoīs liberū arbitriū cogere nō pōt, & est 4. præsuppositū.

Obiectio cō tra ista.

l. 3. in princip. ff. de alienatione. iudic. mut. cau. fa. Potentioribus pares esse non possumus. Sed diabolus potentior, & sapientior est homine, & importune eum tentat vt malum faciat, ergo eum coget ad peccandum. De sapientia enim diaboli loquitur August. in libro de natura dæmonum dic. Quod habet mille nocendi artes. Quod notatur in c sciendum 26. q. 4. De potentia autem ipsius dicitur Iob 41. Non est potestas super terram, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret, quod Ioannes Apostolus declarauit cum dixit Apocal. 12. Veh terræ, & mari, quia descendit ad vos diabolus habens iram magnam, idest potestatem. Ad hæc respondetur, quod diabolus non tentat hominem quantum potest, nec quantum scit, nec quantum vult, sed quantum a Deo nobis benigno permittitur. Vnde inquit Paulus. 1. Corinth. 10 Fidelis Deus, qui nō patitur vos tentari supra id quod potestis, sed facit cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Præterea vt inquit Hieronymus, in quadam epistola. Debilis est hostis, qui non vincit nisi volentem. Et 15. quæstio. 1. inquit Ambro. in c. non est. Non est, quod cuiquam naturam ascribamus ærumnam, nisi nostræ voluntati, Nemo enim nostrum cogitur ad peccatum, nisi voluntate propria se deflexerit. Voluntarium sibi seruum diabolus auctionatur. Neminem enim iugo peccatorum astrictum possidet, nisi se prius ære peccatorum vendiderit, hæc ille. Semel autem diabolus a nobis victus postea non ita fortiter nos tentare præsumet, imo nos super illum potestatem recipiemus. Nam in Portugalia vt legitur in Cronicis ordinis nostri, puella quædam dum sæpius in speculo se contemplaretur, a diabolo est inuasa. Et cum multi serui Dei venissent, & multa remedia facta fuissent vt eijceretur, & nihil valuissent. Interrogatus dæmon quare expelli non potuisset respondit. Solus talis frater minor me expellere potest, quia cum illum de luxuria fortiter tentarem, ab illo victus, & confusus fui. Vocatus igitur ille frater dæmonem statim expulit. Cum autem postmodum per quædam montium prærupta frater ille iter faceret, apparuit ipsi dæmon ille in specie capræ terribilis aspectus, quem ille spiritu recognoscens inquit. Vade retro sathana. Nescis, quia contra me nihil potes? Et plus tibi dico miser, quòd locus, quem tu de Cœlo cadens amisisti meus est, quia te superaui in bello, vt habui per reuelationem, scriptum est enim. Deutero. 11. Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit. vbi glosa ait. Qui dæmonem tentantem vincit, locum, quem ipse perdidit obtinebit. Quod audiens diabolus statim disparuit, & amplius ad eum tentandum accedere non præsumpsit. Ad prædicta etiam, quòd homo cogi non potest ad peccandum facit dictum Bernardi in libro de libero arbitrio, qui ait. Liberum arbitrium est potentissimum sub Deo, & ab aliquo agente creato sui omnino defectum non patitur.

Responsio.

Exemplū dicta confirmant.

Causa effectiua, & cōpletiua peccati, est volūtas nostra & est 5. præsuppositum ex alijs sequens.

Sequitur ergo ex prædictis quintum præsuppositum, quod habetur ab Alexander de Ales. in 2. parte summæ, in tractatu. de malo. & per Tho. 1. 2. quæstio. 74. articul. 1. & in 2. scripto. distinctio. 41. articul. 3. & iterum in quæstionibus disputatis de malo. quæstio. 1. articul. 6. & Ricard. in 2. distinctio. 35. articul. 1. quæstio. 2. Et in eodem libro distinctione 41. articul. 2. quæstio 2. & sanctus Bonauentu. in 2. distinctio. 34. articul. 1. quæstio. 2. & distinctio. 41. eiusdem libri. articul. 1. quæstio. 2. Vbi dicunt, quòd causa perfectiua, & completiua peccati nihil aliud est, nisi voluntas nostra. Et ideo inquit Hiero. in quæstionibus ad Helbidiam. Homines suo arbitrio derelicti sunt, neque enim bonum necessitate faciunt, sed voluntate. Deus enim equali cunctos sorte generauit, & dedit arbitrij libertatem, vt faciat vnusquisque quod vult, siue bonum, siue malum, hæc ille. Si ergo quæras vnde procedit, quod aliqui sunt boni, aliqui verò mali, dico quòd prouenit ex spontanea cuiusque voluntate. Vnde Aristot. 5. Ethico. c. 7. inquit. Iustum operari omne voluntarium est. Et in 3. Ethicorum.

Vnde proueniat quod aliqui sint boni et aliqui mali.

rum. cap. 3. dicit: Virtus voluntaria est, & nihilominus, & malitia. Et Seneca libro de moribus. ait. Omnem peccatum actio est voluntaria. Et idem ad Lucillum scribit. Valentior omni fortuna animus est, & in vtranque partem ipse res suas ducit, beateque, ac miseræ vitæ sibi causa est. Et Salustius, in Iugurtino dicit. Dux, atque Imperator vitæ mortalium animus est. Tullius quoque in 2. Retho. nouæ ait. Voluntatem in omnibus rebus spectare conuenit. Et idem in sententia habetur. 50. distin. c. si qua fœmina. Et c. si quis. & c. quantum. cap. hi qui. & c. sæpe contingit. Et extra de senten. excommunica. c. cum voluntate. Et. C. ad l. Cor. de Sicca. l. 1. & ff. de fur. l. qui iniuriæ. in principio. Ideo August. in libro de libero arbitrio. ait. Vsque adeo peccatum est voluntarium, quod si non esset voluntarium, nullum esset peccatum. Facit ad hoc. 45. distinctio. c. de iudæis. & 15. quæstio. 1. c. merito. & c. illa. & c. non est. Et. 33. q. 5. c. sicut enim, & 23. q. 4. cap. Nabuchodonosor. & dicitur. Vasis iræ nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habere peccatum. His præsuppositis concludo, quod facile est benefacere, & abstinere a vitijs cum hæc omnia procedant a nostra voluntate. Et hæc veritas probatur ratione, quæ dicitur libertatis, siue potestatis. Nihil enim magis est in potestate nostra, quàm voluntas nostra. Vt inquit Augustinus. in libro de libero arbitrio. & 5. libro de ciuitate Dei. cap. 10. idem ait. Sunt nostræ voluntates in nobis, & ipse faciunt quicquid volendo facimus, siue bonum, siue malum. Est ergo in facultate nostra benefacere si volumus. Vnde Dauid Psalmo 118. inquit. Anima mea in manibus meis semper. Solum ergo restat vt velimus. Quia vt inquit August. in libro de libero arbitrio. Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Quod vero facilius sit bonum agere, quàm malum, probatur ratione quæ dicitur naturalitatis, cuius fundamentum ponit Arist. 3. de regimine principum dic. Quæ magis naturalia sunt, magis facilia sunt ad agendum. Facilius enim homo incedit, quam retrocedit, Facilius ia cet, quàm psallat, quia ista sunt magis naturalia speciei humanæ. Cum igitur virtus sit magis naturalis bonæ rei, quàm vitiũ, ergo naturæ humanæ, q̃ bona est. Genesis 1. facilius est ire per viam virtutis, & bene operari, quàm per viam vitiorum, & male agere. Quod autem viuere secundum virtutem naturale sit homini, testatur Tullius in libro tusculanarum quæstionum, dicens. Sunt enim ingenijs nostris innata semina virtutum, quæ si liceat sequi, ipsa ad vitam beatam perducent, hæc ille. Ad argumenta autem partis contrariæ dico secundum Ricardum nostrum in suo quolibet quod in hoc seruanda est sententia Hierony. dicentis. Distingue tempora, & concordabis scripturas. Quod etiam ponit Augu. in c. si peccauerit. 3. q. 1. & notatur in l. aduersus. C. de fur. Si enim loquamur de tempore innocentiæ, non est dubium, quod facilius erat homini in omnibus virtutibus se exercere, quàm vnũ peccatum committere, quia non habebat aliquod impellens ad malum, nec caro rebellabat spiritui, sed subdita erat rationi per iustitiam originalem, secundũ magistrum. in 2. dist. 25. Si autem loquamur de tempore naturæ corruptæ per peccatum, dico, quod est duplex facilitas, scilicet, principij, & sequellæ, siue cõsequentiæ. Quo ad principium, verum est quòd assueto in peccatis difficilius est bene operari, quàm male, & naturæ nostræ corruptæ facilior est via corruptionis, quàm integrigatis, & incorruptibilitatis. Quò verò ad sequelam, id est postquam quis bene agere cœperit, facilior est via virtutum, quam vitiorũ, & maxime vbi quis benefaciendo assuefactus est sicut testatur Hierony. ad Celantiam. Sciendum ergo secundum Ric. nostrum vbi supra, quòd licet per corruptionem naturæ, ab originali peccato sit homini difficile in principio bene operari, tamen parum per assueto facile videtur. Ideo Apostolus ad Hebr. 12. inquit. Omnis disciplina in præsenti quidem nõ videtur esse gaudij, sed mœroris, postea vero fructum pacatissimum iustitiæ reddet exercitatis per eam. Et Bernar. quodam epistola ait. Subito procedenti de vmbra ad solem, de otio ad laborem, gra-

Ad argu. p cõtraria opinione.

ue videtur esse quod incipit, sed postquam ab his dissuescere, & ad illa paulisper assuescere ceperit vsus tollit difficultatem, inuenitque facile, quod difficile ante putauit. Ideo Saluator noster omnibus Christianis inquit. Matth. 11. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meũ leue. Hæc autem leuitas, & facilitas bene operandi etiam in habente naturam corruptam, & ad malum inclinatam procedit a virtute diuinæ gratiæ, quæ est fortior, quàm natura; vt multipliciter probat Ambro. in libro de Sacramentis & in c. re uera. de cõsecra. distinctio. 2. Sicut enim nauis habens ventum bene flantem in velis facillime currit contra impetum aquarum, deorsum currentium, & nauem trahentium naturaliter ad inferiora, sic cum spiritus sancti flatus sufflat in corde alicuius, ipsum per viam virtutum non obstante corruptione, & inclinatione naturæ facit currere sine difficultate. Permaneat ergo vnusquisque in gratia Dei, si vult faciliter bene operari, quia verificabitur in eo illud Esaiæ 4. Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ, volabunt, & non deficient.

PARS SECVNDA.

De necessitate bonorum operum.

An opa voluntati adiũcta ad salutẽ sint necessaria p negatiua arguitur.

PRO expeditione secundæ partis mouetur quædam pulchra quæstio, scilicet. Vtrum Deus creaturam remuneret sola bona voluntate absque operibus, & si necessaria est bona operatio adiuncta voluntati. Oritur autem ista quæstio auctoritatibus sibi inuicem contrarijs. Primo enim videtur, quòd non requirantur bona opera, dicente Bernardo in lib. de libero arbitrio. Intentio sufficit ad meritum, bona actio requiritur ad exemplum. Ergò videtur, quod quantum ad meritum vitæ æternæ non sit necessaria bonitas actionis. Voluntas enim pro facto recto reputatur, vt in capitul. homicidiorum & capit. omnis. & cap. nunquid. & capitul. noli. & c. homicidium & capit. si propterea. de pœnit. distinct. 1. Item super. Psalmo. Dixi confitebor. &c. dicit glos. Votum pro operatione reputatur. Confirmat hoc Gregorius in Homilia super Matthæum; dicens. Nunquam est vacua manus a munere cum archa cordis repleta fuerit bona voluntate. Præterea in cap. cum voluntate de sententia excommunicatio. dicitur. Amplius respicit Deus ad spontaneas voluntates, quam ad actus. Facit ad hoc. 9. quæstio. 6. capitul. vlt. & 15. quæstio. 6. c. 1. & 22. q. 5. c. qui periurare. vbi dicitur. Deus ex operibus non iudicat, sed excogitationibus, & ex corde. Et 14. q. 5. c. si quid. dicitur. Deus cor interrogat, nõ manũ. Facit ad hoc 24. q. 1. c. odij. Et 22. q. 2. c. re vera & 41. di. c. quiescamus. & de pœ. di. 1. c. periculose. & c. in quocũq;. & c. conuertimini. vbi dicitur. Voluntas pro facto reputatur. Sed in contrarium induci possunt aliorum dicta doctorũ. Primo Ambrosij in libro de officijs, et sumptiue. 86. dist. capit. non satis vbi dicitur. Non satis est bene velle, nisi fit etiam bene facere; & Iacobi. 2. Fides sine operibus mortua est. & Ioannis, ac Marci 3. & Matthæus 7. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. & 2. ad Thess. 3. reprahendit Apostolus nihil operantes. & 2. Petri. 1. dicitur. Sapienter, agite, vt per bona opera vestra certam vocationem, & electionem faciatis. Ex quibus omnibus videtur concludi necessaria esse opera cum bona voluntate ad meritum vitæ æternæ. Ad hanc quæstionem respondeo secundum Alexander de Ales. in 2. parte summæ & sanctus Bonauentura in 2 dist. 40. ar. 1. q. 3. duobus modis loqui possumus de operibus bonis, aut de illis quæ sunt obligationis. De primis dico voluntatem bonam non esse sine aliquo merito, etiam si sit facultas ad operandum. Si verò non sit facultas, sed impossibilitas tantum meretur bona voluntas, quantum si ei iuncta esset bona operatio. Et hoc est verum de præmio essentiali, non tamen accidentali. Nam si mulier nupta desideret esse virgo, & virginitatem seruare quamuis illud desiderium præmietur præmio essentiali, non tamẽ acci-

Ad oppositum.

Respõsio ad q̃stionem ex qua oppositæ auctoritates solui possunt.

accidentali, scilicet, aureola quæ datur virginibus. Similiter dici potest de martyrio, & de alijs operibus supererogationis. De illis verò operibus, quæ sunt de obligatione dicendum est, quòd aut ille, qui habet intentionem habet, & facultatem bene operandi, aut non. Si non habet facultatem, sed bonam voluntatem, & rectam intentionem, tunc plenitudo sola voluntatis sufficit ei ad meritum vitæ æternæ absque exteriori opere. Et sic habent intelligi omnes ille auctoritates ad primam partem. Si autem adsit facultas, voluntas, & potestas, intentio non potest sufficere ad meritum absque opere. Vnde Hierony. ad Eustochium ait. Æterna vita non nisi per diuinorum mandatorum obseruationem acquiritur. Vt enim inquit. Arist. in 2. Ethico. Ad perfectionem virtutis tria requiruntur, scilicet, scire, velle, & operari. Dionysius in libro de mystica theologia. ait. Quod perfectio totius theologiæ est praxis, idest operatio. Ideo Augustinus, in sermone de dedicatione templi. dicit. Sicut enim malis operibus qua si quibusdam seris, ac vectibus, vitæ ianua clauditur, tam bonis operibus aperitur. Et 1. Ioan. 3. dicitur. Filioli mei nõ diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.

Duplici ratione debemus ſp bonis õpibus insudare.

Necessarium ergo est semper bonis operibus insudare. Et hoc duplici ratione. Prima dicitur fortificationis. Fundamẽtum cuius ponitur. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ver. quod etiam in specie. ff. de pac. s. quod vnaqueque res de facili reuertitur ad naturam suam. Quod etiam notatur in fi. ff. quibus mo. pi. vel yppo. sol. Exemplum huius habemus in aqua, cui si ponatur obstaculum ne possit ire per viam solitam, de facili paruo facto foramine reuertitur ad consuetum cursum. Sed quilibet est pronus ad malum omni tempore. Genesis 8. & omnes communiter declinant potius ad malum, quàm ad bonum. Iuxta illud Psal. Omnes declinauerunt &c. Cursus autem naturæ nostræ impeditur a nobis ex continua carnis mortificatione, & quotidiano feruore vt ait Grego. in quadam homilia, nec virginis nec martyris, & fuit sententia beati Patris nostri Francisci, vt habetur in legenda maiori, parte. 5. Vnde dicitur Prouerb. 12. Manus fortium dominabitur, quæ autem remissa est tributis seruiet. Et Ecclesiast. 33. Iugum, & lorum curuant collum durum, & seruum pigrum inclinant operationes assidue. Vnde quidam versificator ait. Continuos patiens noctuq; dieque labores: Fit sanctus, scelerum, qui prius auctor erat. Namque rudi, & modico maceiat dum viscera victu. Spiritui subdit se furibunda caro. Ex prædictis ergo sequitur, quòd si cessauerimus a feruore, & vacauerimus a otio statim ad vomitum reuertemur, sicut qui vadit cõtra aquam vigore remum, si cessauerit remigare aqua eum reducet inferius, & forte magis quàm ante erat. Vnde Hiero. ad Rusticum monachum ait. In desiderijs est omnis otiosus, & Isidorus in synonima dicit. Grauis libido vrit, quem otiosum inuenit. Vnde Aug ad hæremitas dicit. Vigilate igitur fratres, otiositatẽ in cunctis deponentes. Quid. n. est otiũ nisi hoĩs sepultura? Per otiositatẽ. n. here mum sæpe tentamur exire, per hanc attendimus sæpe ad luxuriã, per hanc animamur ad superbiam, per hanc ducimur ad mundi gloriam, per hãc tentamur delicate pasci, per hãc suffocamur ꝓtiose vestiri, per hanc ad superfluã dormitionẽ trahimur, ꝑ hanc ad secularia verba ducimur libenter audire. Hæc est illa pestis verè pessima, q̃ frequenter sanctorũ cõuẽtus destruxit, parens in eis luxuriã, nutriens gulã, seminãs inter eos zizaniã, generãs inter eos homicidia, & oĩa q̃ sunt opa carnis. Nunq̃ ciuis cęlorũ erit, q otio sitatẽ amauerit. Et ideo o frater q eremũ habitas, si vis pfectus esse fuge otiũ, hæc ille. Hisboseth. n. dormiẽs fuit occisus. 2. Reg. 12. Dormientibus hoĩbus inimicus superseminauit zizaniã, Matth. 20. Et seruus piger reprehensus est a Domino de non operato talento, & condemnatus est Matthæus 25 Christus redarguit otiosos. Matthæus 20. Ideo otiosi non merentur a Deo adiuuari. Patuit exemplum de quodam rustico cuius asinus ceciderat in foueam luto plenam. Transiens autem quidam nobilis miles compassione motus, voluit subleua-

Otiũ detestatur auctoritatib⁹.

re asinum illius, ipse vero rusticus stabat manibus iunctis aspiciens quomodo bene ageret. Quod cernens ille miles indignatus dixit. Rusticone, ego volo adiuuare te, & tu non vis paululum extendere manum ad sublcuandum tuum asinum & sic discessit non præstans amplius illi auxilium. Et ita facit Deus si videt nos negligentes in factis nostris, & in bonis operationibus.

Furtū committit, qui otio vacat, & est 2. rō inducēs ad insudādum bonis operibus.

SEcunda ratio quare non debemus vacare otio, sed semper aliquid boni agere dicitur commissionis. Furtum enim committimus quotiens re nobis concessa aliter vtimur quam vtendam accepimus. §. itaque, & §. placuit. Institu. de obli. quæ ex de. na. Sed Deus nobis dedit corpus, & animam, vt bonum faceremus. Genesis 2. ibi. vt operaretur & custodiret illum. & 3. c. dixit Deus homini. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Item dedit nobis tempus ad acquirendam vitam æternam. Cum ergo stamus otiosi, & voluptatibus huius mundi vacamus, furtum committimus in corpore, quod est prætiosius cunctis operibus terrenis. l. 2. ff ad. l. Rodiam. dē iac. & l. penulti. ff. si quadrup. pau. fe. dic. Item in anima quæ est prætiosior corpore ca. cum infirmitas. de pœnit. & remis. Item in tempore, quod secundum Bernard. non recipit extimationem. De quo etiam inquit Seneca ad Lucillum. Nullius rei maior est penuria, quàm temporis. Quāto ergo res in quibus furtum committitur sunt maioris precij, tanto maius est furtum, argumentum. in §. atrox. insti. de iniurijs. Cum ergo fur rerum temporalium suspendatur, quid faciendum est de tanto fure? Ideo Iacob. 4. dicitur. Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi. Ea propter Paulus manibus proprijs laborabat. Actuum. 18. vt vitaret otium. Quæ omnia considerans August. ad Heremitas dicit. Age igitur frater quod bonum est, fuge otium quia mors est. Aperi oculos mentis, & corporis, videbisque singulas creaturas ad officia singula deputatas nunquam otiari. Ecce enim sol cursum anni perficit. Luna etiam mensuras, & vicissitudines discurrit, & cæteræ stellæ. Omnia enim creata, sibi deputata officia, quiete exercent. Nonne animalia bruta ad suæ naturæ industriam otiū fugiunt? Nōne, & semper laborant, vt cōseruentur in esse? Nunquid in suis necessitatibus deficere, & pigrescere ea videmus? absit. Omnia enim sub obedientia sunt, omnia agunt quæ agere debent. Solus miser homo accidia soporatus, ab officio suo frequenter recedit, & Dei imaginem in se deturpans in accidia perseuerat. Erubesce ò Christiane & abscōde te à facie Saluatoris tui, qui iumentis insipiētior, & formicis, hodie factus esse cōprobaris. Vade. n. ad formicam o piger, & cōsidera semitas eius, quæ cū præceptorē non habeat, tanquam sollicitā de salutē sua in æstate grana colligere non desistit quibus viuere possit in hieme. Formicarum ergo conditiones attendere debemus, & eas summopere imitari. Laborare enim sine intermissione debemus, vt fructum bonorum operum acquiramus in æstate præsentis vitæ tam mirifice, & gloriose laborando, vt tempore hiemali, tempore frigoris, & iudicij non pereamus, sed bonis operibus ornati, æternaliter reficiamur in patria.

Licet vnus solus esset saluandus, quisq; totis viribus contendere deberet, vt ipse mereretur saluari.

AD confirmationem autem prædictorum dico, quod licet vnus solus tantū esset saluandus, quisq; debet pro posse totis viribus conari sic virtuose viuere, vt ipse mereatur esse ille saluandus, quod probatur dicto Pauli. 1. ad Cor. 9. dicentis. Fratres: Nescitis, quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. Si ergo illi, qui currunt ad brauium, licet sciant pro certo, quòd vni soli dabitur, tamen non cessant currere, sed sperat vnusquisq; se esse illum, qui palium consequetur, quanto magis debet vnusquisq; insudare, vt brauium sempiternæ gloriæ consequatur. Et ideo subiungit Apostolus. vbi supra. Sic currite vt comprehendatis. Omnis enim qui in Agone contendit ab omnibus se abstinet. Et illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos vero incorruptam.

Multi a diabolo decipiūtur, &

SEd heu quì multi sunt a diabolo decepti, qui videntes se in peccatis inuolutos, tanquam desperati dicunt. Postquā omni-

ideo se obstinatione pcipitans.

omnino damnabimur dimittamus aliquid boni facere. Quid enim valet nostra confessio? quid proderit bona operatio? Postq̃ ergo amittemus bona futuri seculi, saltem præsentibus perfruamur, & peccatã peccatis addamus, quia omnino diaboli sumus. O error iniquissime, ô pessima opinio, ô deceptio sathanica, quantos in inferni profundum demergis. Et ideo vt hæc maledicta obstinatio de cordibus eorum tollatur, propono hanc conclusionẽ, quòd si quis in hac vita ad huc decem millibus annis viuere deberet, essetq; certificatus ab Angelo, vel a Deo quod omnino damnabitur. Et committẽdo vnum peccatum mortale posset consequi omnes mũdi thesauros, omniaq; bona, ac delectamenta, habiturus ea pro toto tempore vitæ suæ, non deberet dictũ peccatum perpetrare. Ait enim Chrisost. in lib. de reparatione lapsi. Centum si placet annos delitijs demus, adde, & alios cẽtum, si placet adde, & decies centies millies centũ, quæ erit ex his quæso ad ęternitatem comparatio? Nonne omne tempus vitæ huius labilis, quo delitijs frui videmur, & indulgere libidini quasi noctis vnius somnium ad æternitatis comparationem videtur? Quis verò tã amẽs quisuę tam imprudens erit, qui vt vnius noctis delectabile capiat somnium, ęternam eligat amittere gloriam, vel æternas eligat subire penas, hæc ille. Et ideo inquit Salomon. Eccle. 11. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis futuri, qđ cũ venerit vanitatis arguentur omnia præterita. Et Eccle. 21. dicit sapiens. Fili peccasti, ne adijcias iterum, sed de pristinis depræcare vt tibi peccata solnantur. Et eiusdem libri 4. c. etiã dicitur. Cor sapiens abstinebit a peccatis, ne in nouissimo duriora patiatur. Ex predictis igitur patet, quod nullus quantuncunq; damnandus debet addere peccatum peccato ne grauiores pœnas æternaliter patiatur in inferno, & quanto profundius tanto maiorem gloriam amittens magis elongetur a beatorum consortio. Inquit quoq; Hiero. super illa verba Saluatoris Matth. 16 Quid prodest homini &c Si haberes omnem sapientiam Salomonis, & omnem fortitudinem Sansonis, oẽsq; diuitias Crassi, & lõgitudinẽ vitę Enoch, si deniq; omnem haberes potestatẽ Octauiani, quid tibi prodessent hæc omnia, cum in fine caro tua danda sit vermibus, & anima sit cum dæmonibus, & diuite epulone in æternum, & sine fine crucianda? Chris. etiam in sententijs suis dicit. Omnis rationalis cogitatio, die, noctuq;, alijs a se reiectis incessanter versari debet circa tempora æternitatis, siue felicia futura sint, siue tristabilia, hæc ille.

Quilibet ẽt dãnãdus bene operari tenetur, qđ aliqbus rationibus ostenditur.

QVod autem quilibet etiam damnandus teneatur bene operari, probatur aliquibus rationibus, quarum prima dicitur gratificationis. Nullus. n. est in hac vita adultus, qui multa bona a Deo non susceperit siue temporalia, siue spiritualia, vel corporalia, pro quorum recõpẽsatione tenetur cauere ab oĩ eius offensione, & aliquid boni facere ratione gratitudinis. Nam cum dicitur in c. cum in officijs. de testa. In officijs charitatis illis prius tenemur obnoxij a quibus maius nos beneficium cognoscimus suscepisse. Et philosophus. 5. Ethi. dicit. Refamulari oportet ei, qui gratiam fecit, & rursum ipsum incipere. Ex quo dicto patet quare beneficiatus debet recompensare aliquid pro beneficijs acceptis. s. quia ipsa recompensatio est valde grata ipsi benefactori, & etiam inductiua, vt alia beneficia impendat. Vnde Ber. ait. Gratitudo est virtus Deo, & hominibus plurimum grata, quæ beneficia recepta cognoscit, & gratias danti reddit, & vicem toto posse rependit, & Cassiod. super. Psal, inquit. Meliora meretur suscipere, qui de minoribus collatis gratus extiterit. Indignus verò est de dandis, qui de datis reperitur ingratus.

Septẽ beneficia, q̃ oĩbus tã reprobis, q̃ electis communiter impẽdit Deus.

SEptem autem sunt inter alia beneficia Dei, quæ omnibus tàm reprobis, & damnandis, quàm etiam electis communiter impendit. Primum est creationis, quia hominem ad imaginem & similitudinem suam creauit. Gene. 1. Et ipse omnibus essentiam tribuit, vt etiam testatur philosophus. 1. de Cęlo, & mundo. Secundum beneficium est communicationis. Nam Deus a quo omne datũ optimum, & omne donum perfectũ descẽdit. Iac. 1.

Iac.1.etiam reprobis, & præscitis,ac dãnandis communicat beneficia corporum cęlestium, & quatuor elemẽtorum.s.terræ cum fructibus,animalibus,& thesauris suis,maris, & fluminũ cum piscibus. Aeris cum auibus, atq; ignis cũ effectu suo.Teq; ò peccator ipse Deus cum tota familia tua pascit, vestit, & nutrit. De quo.Psalmista.ait.Qui dat escã omni carni. De cuius etiã benignitate erga hoiem admirans idẽ propheta inquit ipsi Deo. Psal.8 Quid est homo q̃ memores eius, aut filius hominis,quia visitas eũ?Minuisti eũ paulominus ab Angelis, gloria, & honore coronasti eum, & constituisti eũ super opera manuũ tuarũ. Omnia subiecisti sub pedibus eius,oues,& boues vniuersos insup,& pecora campi &c. Tertiũ beneficium dr̃ custoditionis.Nã ne Angelus sathanę in vtero matris,vel extra vterũ te suffocaret, cęlestẽ Angelum ad tui custodiam deputauit vsq; ad mortẽ. Vnde propheta.Psal.90.inquit.Angelis suis mandauit de te:vt custodiãt te in oibus vijs tuis. Quartũ beneficiũ dicitur concessionis.Ecce.n.q̃ Deus sua clemẽtia dedit,& dat tibi tot dies, hebdomadas,mẽses,& annos,in quibus potuisti, & vales promereri vitã æternã,cuius tẽporis tanta est ꝑtiositas,q̃ vna eius vncia emi non posset cũ toto thesauro mundi.Nã in momẽto tp̃is posset quis facere sic bonũ cogitatũ ad Deũ per amorẽ,& desideriũ, q̃ mereretur æternã gloriã.Et ideo.Eccl.4. dr̃.Fili cõserua tp̃s,& deuita à malo. Sed heu,quia de multis dici põt illud Iob 24. Dedit illi tp̃s pœnitẽtiæ,& ipse abutitur eo in superbiã. Quintũ beneficiũ dr̃ collocationis Cũ.n.te nasci posset facere de sarraceno,& sarracena, sua benignitate fecit nasci de Christianis, & inter Christianos educari,& baptizari, ac recipe grãm spũs sancti,dicẽte apostolo,ad Ro.5.Charitas Dei diffusa est in cordibus vestris ꝑ spũm sanctum,q̃ datus est vobis.Itẽ licet tu sis ingratus spũs sancto, tñ iugiter te vocat,& inspirat ad bonũ.Vnde Apoc.3. inqt.Ego sto ad ostiũ,& pulso,& Matth. 5.ait Saluator. Pater meus cęlestis solem suũ oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos,& iniustos.Quę verba nõ solũ intelligi pñt de sole,& pluuia materiali, sed ẽt de sole radiatis inspirationis suę,& de pluuia grãæ.Sextũ beneficiũ dr̃ redẽptionis. Æqualiter.n.Dei filius ꝑ mortẽ, & passionẽ suã q̃tũ in se fuit oẽs bonos,malosq; redemit. Quia ꝑ salute toti⁹ humani generis sanguinẽ suũ fudit. Vnde Apoc.1.dicit.Ipse dilexit nos,& lauit à peccatis nostris in sanguine suo. Et ad Ro 5.Cũ adhuc inimici essemus Christus pro nobis mortuus est.Et ibidẽ. Cũ adhuc inimici essemus recõciliati sumus Deo,ꝑ mortẽ filij sui.Et ad Ro.8.Qui ꝓprio filio nõ pepercit,sed pro nobis omnibus tradidit illũ.Septimũ beneficiũ dicitur beatificationis. Nã Deus tam malos, q̃ bonos ad finem beatitudinis creauit, & voluntate antecedẽte vult omnes homines saluos fieri.Et Bernar.ait.Nunquam creatus essem,nec ego,nec quisquã alius, nisi Deus ad beatitudinem suam me creasset. Propter prædicta igitur beneficia, & multa alia, vt quia fecit eum creaturam rationalem, non autem bestiam,vel lapidem, tenetur quisq; etiam præscitus, & dãnandus Deo grãias referre, & ad honorẽ eius in aliq̃ recõpensatione bene operari, vt dicit beatus Tho. 2.2.q.106.art.3.vbi ait. Quod omnis effectus ad suam causam naturaliter conuertitur.Et ideo talis ordo requirit vt ille, qui suscepit beneficium præcipue a Deo per gratiarum recompensationem, conuertatur ad suum benefactorem secundũ modum vtriusq;.In Deo enim principaliter inuenitur causa debiti,eo quòd ipse est principium omnium bonorum nostrorum, a quo omnia subsequenter bona deriuantur.Vnde Philosophus.1.Topic.inquit.Deum verum venerari oportet, siquis dubitat indiget pœna, sicut siquis dubitat verum nix sit alba indiget sensu.

Secunda ratio dicitur exemplificationis, quam tangit Gregor in mora.di. Non mediocriter laudabile est etiam malis inter bonos nonnullis fulgere virtutibus. Ait enim philosophus.1.Ethicorum. Virtus est finis propter quem honor, & laus. Et ideo Tullius in Philip. inquit. Breuis a natura nobis data est vita,sed memoria bene actæ vitæ sempiterna est, quæ si non esset longior, quàm hæc vita,quis,esset tam amens, qui maximis laboribus, & periculis ad summã lau-

Virtute fulgẽtes hoĩes ab oĩbus diliguntur, licet mali.

laudem gloriamque contenderet? hæc ille. Qui etiam in libro de amicitia, scribit. Nihil est in hac vita virtute amabilius. Nihil quod magis alliciat ad diligendum, quippe qui propter probitatem vitæ, etiam quos nunquam vidimus diligimus. Et in libro de natura deorum, etiam ait. Nihil est virtute amabilius, quam qui adeptus fuerit vbicunque gentium erit à nobis diligitur. Et supradicta patent de Philosophis moralibus, licet infidelibus, qui vsq; in hodiernum diem quantum ad ipsas virtutes morales laudantur, & commendantur, atque diliguntur, ac per vniuersum orbem nominantur. Sicut etiã viuentes in honore habebantur. Econtra verò est de malis, & dantibus malum exemplum, qui in vita, & post mortem sunt infames, & ab omnibus vituperantur, & detestantur. Et ideo inquit sapiens. Ecclesiast. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim tibi magis proderit, quàm thesauri multi, & innumerabiles. Multas alias rationes assignare possumus quare etiam præscitus, & damnandus debeat bene operari, quæ patere possunt ex dicendis in parte sequenti huius sermonis.

Prædestinatus toto vitæ suæ curriculo eo magis bene operari tenetur, & malũ detestari.

EX prædictis autem arguere possumus, quòd multo magis electus, & prædestinatus tenetur toto tempore vitæ suæ bene operari, & malum detestari, licet per diuinam reuelationem fuisset certificatus quòd saluabitur, quia secundum omnes theologos, in primo, di. 41. Non solum finis vltimus cadit sub electione, & prædestinatione, sed insuper cadit medium à Deo præordinatũ quò perueniatur ad illum finem. Et ideo Franciscus de mayro. in suo conflatili, in prædicta di. q. 1. inquit. Cum quærit aliquis, & interrogat di. Si sum prædestinatus, & ex hoc Deus præuidet me saluandum, quare ergo oportet me laborare in bono opere cum finaliter saluari debeam, ex quo Deus ab æterno sic præuidit? Ad hoc respondeo quadrupliciter. Primo modo sic. Nam licet Deus non posset aliter facere, ita quòd necessario saluaret eum, tamen ex quo Deus illum gratis ab æterno præordinauit ad gloriam, tanto magis debet conari ad complacendum sibi pro gratitudine. Secundo respondeo sic. Nam Deus non necessario determinauit ad saluandum, nec necessario stat in illa determinatione quin posset velle oppositum si facias malum. Tertio respondeo, quòd scientia Dei de futuris contingentibus non est ita determinata, sicut est de necessarijs, sed est conditionata. Sicut omnes promissiones ad Abraham, & ad Dauid fuerunt conditionatæ. Quarto respondeo, quòd sicut Deus præcognouit istius saluationem, ita etiã præcognouit omnes actus virtuosos, & meritorios, quibus saluabitur, & conatus, quibus conabitur, hęc ille. Prædicta vero probantur similitudine. Clarum est enim, quòd Deus ab æterno præuidit numerum annorũ, mẽsium, & dierum cuiuslibet hominis quo viuere debet. Iuxta illud Iob. 14. Numerus mensium eius apud te est, constituisti terminos eius, qui pręteriri non poterunt. Et tamen sic præuidit Deus conditionaliter, q̃ si quis diceret, ego nolo comedere, bibere, nec dormire, nec nociua corpori, ac vitę pręcauere, & ita faceret, certè talis non viueret vsq; ad pręfixum terminum, sed potius moreretur, & iõ sicut corporalis vita includit comestionẽ de necessitate scd̃m naturã, dicente Philo. 2. de generatione. Omne aĩal quãdiu viuit, indiget alimẽto cõuenienti suæ naturę, ad hoc vt viuat. Sic ęterna vita respectu nr̃i & etiã diuini ordinis de necessitate includit virtuosam operationẽ. Pręterea nõne stultus esset infirmus, q̃ diceret, volo comedere, & bibere qđ mihi placuerit, q̃a si sanari debeo sanabor, & si mori debeo moriar? Certũ est qđ sic. Cũ Deus ordinauerit medicinas ad recuperãdã sanitatẽ, aliter sequeref, q̃ inutiles essẽt medicinę, & ẽt medici, cõtra qđ dr̃. Eccl. 38. Honora medicũ, p p necessitatẽ. n. illũ creauit altissim⁹. A Deo. n. est oĩs medela. Nã altissimus de terra creauit medicinã, & vir prudẽs nõ abhorrebit eã, hęc ibi. Et iõ similiter est dicẽdũ de medicina pnię, quã Deus ordinauit ad purgãda peccata Et ,ppterea dr̃. Luc. 13. Nisi pniam egeritis oẽs simul pibitis. Itẽ Deus puidit, q̃ vinea tua facturra est vinũ, & ager, tu⁹ frumẽtũ in abun-

in abundantia, & tamen si nec vinea nec ager cultiuaretur, ac ordinaretur, nullā vel modicam collectam faceres vini, vel fruméti. Quia ergo vt dicit beatus Tho. in prima parte summæ. q. 22. Deus non solum producit res in esse, & ad debitū finem, sed etiam præordinauit quomodo vnumquodq; perueniat per debita media ad debitum finem. Ideo sicut infirmus cupiens peroptatum finem sanitatis recipere, debet prius sirupos, & medicinas proportionatas recipere, & similiter volens ex vinea, vel agro fructus colligere, debet prius vineam, & agrum bene cultiuare. Sic & in proposito de salute animę, & fructu vitę æternæ capescendo est dicendum. Præterea prauidit Deus ab æterno, quòd talis dominus est habiturus victoriam de hostibus si bene dimicauerit. Posito autem casu, quòd talis non pugnaret, nec hosti resistentiam faceret, vel inermis contra ipsum accederet, certum est, quòd penitus succumberet. Et similiter dicendum est de homine, qui si viriliter pugnauerit cum hostibus spiritualibus, secundū Dei præuisionem victoriam obtinebit, iuxta promissionem ecclesiæ dicentis, in officio apostolorum. Estote fortes, in bello, & pugnate cum antiquo serpente, & accipietis regnum æternum. Sed tamen si non pugnauerit non recipiet coronā, di. apostolo. 2. ad Thi. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Præterea licet Deus præuiderit filium tuum fieri bonum legistam, vel canonistam, siue medicum, ordinauit tamen quòd tales scientias acquirat mediante sollicitudine studij per multos annos. Et similiter licet Deus præuiderit, & decreuerit aliquem debere saluari, ordinauit tamen, quòd potentiæ ipsius tam rationales, quàm sensitiuæ sint sollicitæ ad acquirendam salutem ęternam, mediantibus virtuosis operationibus. Et ideo dicitur, 2. Petri. 1. Satagite fratres, vt per bona opera vestra certam vocationem & electionem vestram faciatis.

Quidqd in suo genere est imperfectū, appetit perfectionē; & ex hoc fundamento prædicta cōfirmātur

PRædicta etiam probari possunt ratione, quę dicitur perfectionis. Cuius fundamentum ponit philosophus. 1. Phi. di. Vnaquæq; res hunc ordiné sum psit à natura, vt quicquid imperfectum est in suo genere appetat perfici. Et in eodem lib. etiam ait. Materia quamuis vna forma informata sit, semper tamen in aliam tēdit perfectionem, & appetit eam non propter corruptionem formę sub qua est, sed vt magis perfectionetur. Vnde quando est sub forma embtionis vlterius aliam formā appetit, & sic successiue. Et sic appetitus est ratione maioris perfectionis. Hoc etiam patet de intellectu humano, quia cum est informatus vna veritate, & vno habitu scientię, naturaliter appetit perfici alia scientia perfectiori, & non quiescit sub vna speculatione, sed vlterius tendit ad alias speculationes vt magis perficiatur, & ideo concludendum est, quòd a fortiori hic appetitus debet esse in anima rationali, & præcipue a Deo electa respectu virtutum. Nam vt dicitur. 2. Ethi. Virtus est, quidam habitus, seu bona qualitas mentis, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit, & ideo quilibet debet semper procedere de bono in melius, & multiplicare in virtutibus. Iuxta illud. Psal. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion Vnde Prouer. 5. dicitur. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsq; ad perfectam diem. Quanto. n. quisq; plura bona opera fecerit, tanto in cęlesti palatio maiori gloria fulgebit, dicente Grego. Sicut in electis in hac vita fuit discretio operum, ita in alia vita proculdubio erit discretio premiorum. Et sicut hic alius alium virtuosa operatione transcendit, ita illic alius alium glorificatione præcedit.

Peccator si pœniteat, & vsq; in finē in bonis operibus perseueret, saluabitur.

PRO conclusione autem huius partis dico, quod si quis semper peccasset, & nunquam aliquid boni fecisset, si incipit benę agere, & pęnitere, vt vsq; in finem in bonis operibus perseueret, saluabitur, & in libro vitæ scribetur, à quo fuerat per peccatum deletus, quia Ezechielis. 33. inquit Deus. Si dixero impio morte morieris, ille autem egerit pęnitentiam de peccato suo, feceritq; iudicium, & iustitiam, vitā viuet, & non morietur, & omnia peccata, quæ fecit non imputabuntur ei. Et ideo Salomon.

Pro-

Prouer. 3. hortatur dicens. Bene fac semper, & inuenies gratiā, & gloriā coram Deo.

PARS TERTIA, de fructificatione bonorum operum.

Vtile est, semper aliquid boni facere.

Tertio videndum est de bonorum operum fructificatione. Quantū enim sit vtile semper aliquid bo ni facere, patet discurrendo dicta sancto rum. Per hoc enim quis acquirit gratiā Dei, vnde Actuū. 14. dicitur. Acceptus est Deo quicunq; iustitiam operatur. Per hoc vitia carnis debellantur, vnde Isidorus, in Sinonima, ait. Cedet autem libido rebus, cedet operi, cedet industriæ, & labori, & Ouidius, in 2. de remedio amoris. Otia si tolles periere cupidinis artes. Ideo Aug. ad Heremitas, dicit. Vos fratres meos semper occupatos esse desidero, vt brauium salutis per gratiam Dei recipere mereamini, & idem Augu. ait Non facile mens capitur à tentatione, quæ semper bono vacat exercitio, & Prouer. 12. ait sapiens. Qui operatur terram suam saturabitur panibus, & Hierony. super Esaiam, dicit. Sudore.n. & labore nimio ad vbertatem fructuum peruenimus. Non solum autem spiritualem fructum affert boni operis exercitatio, sed etiam corporalem, Vnde Fulgentius ait, quia quidam sapiens interrogatus sic respōdit. Honestus labor humanæ vitæ fida est custodia, dormientis naturæ stimulus, sopiti caloris lima, superfluitatis consumptio, vitiorum fuga, morborum mors, languoris medicina, lucrum operis, iuuentutis debitum, adolescentiæ disciplina, senectutis gaudium, salutis adiutorium, nutricis omnium malorum otij est inimicus. Ille autem solus ab exercitio se subtrahat, qui fœlicitatis gaudio carere desiderat.

Nullus debet a bonis operibus deficere, licet sit in peccato mortali, pp multas vtilitates

Sciendum tamen quòd ad vitam æternam consequendam non prosunt opera facta in peccato mortali eum sit sine charitate, vt inquit Greg. in quadam homilia. & melius Paulus 1. Cor. 13. Et ad hoc facit textus in c. vide. & in c. teneamus 1. q. 1. Veruntamē quia inquit Aug. in lib. de libero arbitrio. Nullum malum impunitum, & nullum bonum irremuneratum. Ideo licet quis sit in peccato mortali, & sciret, se esse damnandū, non debet cessare a bonis operibus, vt ieiunare, orare, visitare ecclesias, facere eleemosynas, & huiusmodi. Non enim quisquā laborabit benefaciendo, etiam in peccato mortali, qui non recipiat mercedem suam. Assignat autem Alexan. de Ales, in 4. parte summæ, nouem vtilitates boni facti, etiam in peccato mortali. Prima dicitur delectationis, & iocunditatis mentis. Ait enim Aristo. 4. Ethi Nullus est qui non gaudeat bonis operationibus, & 2. Retho. Bene facere, & bene pati delectabilissimum est secundum naturam, & 9. Ethi. Boni operatio studiosa delectabilis est secūdum seipsam, & Tullius in lib. de senectute, ait. Conscientia bene actę vitę, multorumq; benefactorum recordatio iocūdissima est. Seneca quoq; ad Lucillum, scribit. Rerum honestarum pretium in ipsis est, quod est mentis lętitia, & Ber. ait. Delectationes non perdimus cum honestè viuimus, sed mutamus à corpore ad animam, & à sensibus ad conscientiam. Et Augu. dicit. Gaudiū virtutis est velut fons gaudij in domo propria nascēs. Econtra vero est de mala operatione, vt enim inquit Philoso. 5. Polit. Oppositorum appositi sunt effęctus. Et ideo sicut mulier patiens filium pulchrum cum integritate membrorum cum videt eum natum gaudet, & nō meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Ioannis. 16. Quando vero parit horribilem, & monstruosum, tędum, vt buffonem, seu massam carnis, magnam tristitiam sumit. Sic à fortiori quælibet anima parturiēs actum vrituosum, ineffabilem lętitiam suscipit. Et de hoc exponi potest illud. Can. 4. Hortus conclusus. i. conscientiæ emissiones tuæ paradisus. E contra autē parturiens malum actum peccati contristatur, vnde Boetius inquit. Nunquā sine pœna sunt vitia, nunquam sine gaudio, & premio sunt virtutes, & Philosophus. 9. Ethi. dicit. Virtuosus his, quæ sunt secūdum virtutem actionibus suis gaudet, his autem quæ sunt secundum malitiam contristatur, sicut musicus in bonis melodijs delectatur, in prauis autem

quarū prima dicitur delectationis.

tem contristat. Et 10.Ethi. de bona operatione ait. Delectatio naturaliter sequitur operationem, & ad inuicem videntur coniungi, & separationem non recipere. De mala verò inquit 9. Metha. Malum semper subsequitur pœna. Ber. autem dicit. Sicut gladius, & sagitta humano corpori infixa continuum dolorem exhibent, sic peccatum infixum humano cordi iugiter illud excruciat. Et ideo Hiere. 9. ait Deus. Cibabo populum istũ absinthio, quia peccauit in me, & dabo ei potum aquam fellis. Sicut igitur pictor de turpi imagine à se facta contristatur, & e contrario gaudet de formosa. Sic homo contristatur de operatione vitiosa, turpi & abhominabili, & lætatur de virtuosa & bona.

2. Vtilitas non cessantes a bonó opere. SEcunda vtilitas dicitur satisfactionis. Propter opus enim bonum, etiam in mortali peccato factum satisfit præceptis Dei, & ecclesiæ, & inobedientiæ peccatum vitatur. Nam si quis in peccato mortali existens tenetur officium diuinum dicere, si illud omittit, aliud mortale peccatum committit, si vero persoluit, satisfacit precepto. Et idem est de laicis obligatis audire missam diebus festiuis, & sic de similibus, secũdum Tho. in 4. di. 15.

3. Vtilitas. TErtia vtilitas dicitur diminutionis. Merentur enim peccatores quandoq; non solum puniri ęternaliter, sed etiam temporaliter flagellari, sed propter bona, quæ faciunt Deus temporalis pœnæ mitigat seueritatem. Quid enim putamus facturum Deũ sodomitis, vsurarijs, & sacrilegis, homicidis, blasphemis, & cęteris sceleratissimis hominib⁹ nisi facerét aliqua bona? Profectò exterminaret eos de terra potẽtissimus Deus, sed eos sufferτ, eos tollerat, eisq; multa mala, quæ in præsenti vita merentur suspendit. Ideo quanto magis quis est in peccatis inuolutus, tanto magis debet semper facere aliquod bonum, vt sic saltem vitare possit terribilia Dei iudicia. Ait enim Deus. Leu it. 26. Si non audieritis me, scilicet aliquod bonum faciendo, sed ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoq; contra vos incedam, & percutiam septies propter peccata vestra, & ad paucitaté cuncta redigam. Desertéq; fient omnes viæ vestræ, hoc autem postea adimpleuit. Vnde, Psal. 106. inquit propheta. Posuit terram fructiferam in salsuginem, á malitia habitantium in ea. Econtra vero bona operatio præseruat a malis, dicente Augu. Sicut modicum lumen in nocte præseruat hominem, a multis præcipitijs, sic modicum bonum in nocte peccati perpetratum, a ruina multorum malorum pręseruabit. Ait etiam Philosopus. Remedia adhibita, a multis nociuis præseruant. Habemus autem exemplum de Niniuitis qui bonis operibus euitaruut subuersionem suæ ciuitatis. Ionæ. 3. Vidit Deus opera eorum, & misertus est populo suo.

QVarta vtilitas dicitur augmentationis. Augmentat enim Deus propter bona, quę facimus temporales diuitias, dat salubrem aerem, fertiles agros, armenta fęcunda, vberes fructus, lętam familiam, amicorum copiam, sanitatis lętitiam, honoris excellentiã. Ideo. Isai. 1. dicit Deus. Si volueritis benefacere, bona terra comedetis. *4. Vtilitas.*

QVinta vtilitas dicitur liberationis. Liberant enim bona opera a potestate diabolica. Quanto enim quis magis abũdat peccatis, tanto maiorem auctoritatem sumit diabolus contra eum, vexando animam, & corpus. Sed cum inter tot peccata interseritur aliquid bonum opus, pijssimus Deus restringit audaciam eius, tanquam magna est boni operis vis, etiam in peccatoribus, vt nõ solum resistere diabolo, sed illum vincere valeat, & expugnare. Vnde tali bene operanti inquit propheta. Psal. 90. Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconé, & Eccle. 29 dicitur de eleemosyna. Super scutum potentis, & lanceam impugnabit pro te inimicos tuos, & intelligitur non solum de inimicis temporalibus, sed etiam de spiritualibus, idest dęmonib⁹, & de hoc habetur exemplum quod recitat Greg. 3. li. dialogorum, de illo iudeo non baptizato, qui nocturno tempore existens in quodam templo antiquo in eremo idolis dedicato, signo crucis tantum munitus, dęmones omnes, qui illuc conuene- *5. Vtilitas pp q̃ quis licet sit ĩ peccato mortali nõ debet a bono desistere.*

rant

rant terruit, atq; fugabit. Cui dęmones ipsi propter signum crucis tantum, nullam molestiam inferre potuerunt.

6. Vtilitas. SExta vtilitas dicitur dispositionis. Valet enim bonum factū in peccatō mortali ad disponendum peccatores ad pęnitentiam. Vnde de eo qui non est paratus peccata dimittere Grego. ait, de pe. di. 3. falsas. Nec tamen desperet, & interim quicquid poterit boni facere, hortamur vt faciat, vt omnipotēs Deus cor illius illustret ad pœnitētiā. Hinc Alex. de Ales, in quarta parte summæ, consulit his, qui non sunt parati sua peccata relinquere, vt semel in anno secundum ecclesię statutum sacerdoti se pœniteāt, eiq; dicant singuli: Ora pro me Deum pater, quia tale peccatum habeo quod dimittere non propono. Ex hoc inquit ipse possibile est, vt qui credebat propositum malum mutare non posse, tandem a Deo consequatur gratiam, vt mutetur in alterum virum, & de non contrito fiat cōtritus. Sic & Ric. in 4. di. 20.

9. Vtilitas.

Indulgentiæ an valeant in peccato mortali existenti. Quærit an valeant indulgentiæ existentibus in mortali, & respondet. Quod quā uis non possit fieri remissio pœnæ mamento culpa, & ex cōsequenti existentes in mortali indulgentiam nō consequantur, tamen si faciunt illud, quod continetur in forma indulgentiæ prudenter faciunt, quia bona facta in mortali peccatorem que congruū disponunt ad pœnitentiam, & illa mediante ad susceptionem gratiæ, & remissionis peccatorū per diuinā misericordiā, hæc Ric. Et ad prędicta facit exēplū, qd legit in vitis patrū vbi dr, q. qdā meretrix Alexandrina nomine Maria, quę appellat Maria Egyptiaca pp pęnitētiā quā fecit in

Exemplo dicta confirmantur. Ægypto, decē, & septē annis libidini publicę deseruiuit in Alexandria. Hęc videns multos de ciuitate prędicta ire Hierosolimā ad adorandā crucē Chri, prexit cū eis nō eo proposito, vt a turpitudine sua desisteret, sed tm̄ vt modicū illud bonū ipsa cū eis oparet. In itinere aūt nauigando, nautis corpus suū psituit. Cum vero Hierosolimā aduenisset, volēs ingredi tēplū, tanq meretrix ter repulsum passa est a dño, ita q. nullo modo intrare poterat. Cognoscens ergo hoc proudnire propter sua scelera, cōtrita flere cępit cum dolore. Et quia deuota erat Virgines beatæ, se ad eius auxilium postulandum conuertit dicens. Succurre mihi ò clementissima Dei genetrix, ecce iam tertio ingredi volui ecclesiam, vt adorarem crucem filij tui, in qua pependit pro me peccatrice, & viliter vt mereor eiecta sum. Succurre ergo mihi ò fons pietatis, o mater gratiæ, ò misericordiæ speculum. Quæ verba cum diceret cum lachrymis, audiuit vocem de cœlo dicentem sibi. Si transieris Iordanem salua eris. Qua voce confortata, iterum ad ecclesiam accessit, ac eam libere intrauit absque contradictione, & cum lachrymis, & compunctione cordis, deosculata cruce, foras prodijt, affuitq; illi persona quædam venerabilis, tot nummos illi afferens, quòd ad tres panes emendos sufficere potuere. Quibus emptis, deserta trans Iordanem petijt, ac ibi decem, & septem annis contemplationi, orationi, & deuotioni insistens, tres tantum illos panes consumpsit. Multiplicabatur siquidem panis ille ex miraculo Dei, ita quòd toto illo tempore illam cibauit. Ibi etiam decem, & septem alijs annis superuixit sine cibo, & potu materiali, gratia Dei, & cibo cœlesti recreata. Cum ergo Abbas Zozimas desertā percurreret: in contemplatione, illa spiritū prophetico eum cognoscens, nomine proprio vocauit, benedictionēmque poposcit, & vitam suam illi reuelauit, Postulauitque vt in sancto Dominicę resurrectionis die, ad ripam Iordanis sanctissimum sacramentum Domini ferret, tibique illam expectaret. Distabat autem locus ille à Iordanis flumine per dietās triginta. Recessit ergo Zozimas, fecitque sicut Maria postulauerat. Et ipsa die Paschę stans in ripa Iordanis vidit illam venientem, quæ sancto signo crucis super aquam siccis pedibus ambulauit. Et transito Iordane cum peruenisset ad eum, reuerentissime, commonione suscepta, per eandem viam redijt ad locum vnde recesserat. Eadē enim die per Angelos deportata fuit p omne spatiū illud quo distabat locus ad quē redijt a Iordane. Sequēti vero anno ad locū illū Zozimas

7. Vtilitas.

8. Vtilitas.

per-

peruenit. Viditq; in terra Mariam iacentem, corpusq; examine. Ad caput vero illius scripturam dicentem. Sepeli Zozima Mariæ corpusculum, quæ die Paschæ, qua à te sacramentum venerabile suscepit, migrauit ad dominum. Intellexitq; Zozimas, quòd per misteriũ Angelorum in vna die deportata fuerat per spatium triginta dietarũ. Cum ergo de sepultura illius sollicitus Zozimas cogitaret, nec haberet modum fodiendi terram, vidit leonem ferocissimum ad se gradientem, qui fortiter cępit fodere sepulturæ, quàm locum conuenientissime pręparauit. In qua recondito corpore sanctæ Leo viam suam tenuit, & Zozimas ad suam cellam rediit in domino cõsolatus. Hęc ergo meretrix propter illud bonum, quod facere intendebat etiã in peccato mortali, scilicet adorare crucem Domini disposita fuit ad pœnitentiam.

7. *Vtilitas.* SEptima vtilitas dicitur continuationis, valet enim bonum etiam in mortali peccato factum ad continuandum, & perseuerandum in bona vita. Facilius enim potest perseuerare in bono qui benefacere consueuit, quàm qui benefacere nunquam didicit. Vnde Prouer. 22. dicitur. Adolescens iuxta viam suam, etiã cum senuerit non recedet ab ea, & Ecclesiasti. 12. scriptum est, Non erit ei bene qui assiduus est in malo: et e contra verũ de consuetudine ait Ouidius. Fac tibi consuescat, nil consuetudine maius.

8. *Vtilitas.* OCtaua vtilitas dicitur alleuiationis. Posito enim quòd quis in peccato mortali faciens bonum, propter suam impœnitentiam esset damnatus, virtute illius boni, pœnam fortius sustineret, leuiorq; ei fieret. Vnde inquit sanctus Bonauen. in 4. dist. 15. art. 1. q. 6. Quod taliqua druplicíter diminuitur pœna in inferno debita. Primo, quia inquantũ talis facit bonum non facit malum, & per tunc voluntas non est ita intensa ad malum sicut si non faceret illud bonum. Secundo, quia cum bonum sit contrarium malo præseruat hominem à multis peccatis quæ faceret, pro quibus adaucta sibi fuisset pœna, quia tale additum tali facit magis tale. 6. Top. Tertio, quia bonum quod facit attrahit ad se multa alia bona, præcipue cum illud bonum facit ex pręcepto Dei, vel ecclesiæ. Et insuper quia bonum generat bonum, & malum generat malum. Sicut enim peccatum suo pondere ad aliud trahit, secundum Grego. sic bonum, siue virtus, ex pondere bonitatis suæ hominem à peccatis præseruat, & ad alia bona attrahit. Vnde Eccle. 3. dicitur. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Et sicut cibus materialis fortificat corpus hominis infirmi, ne infirmitas, & futura mors præualeat, sic bonum opus animã peccatoris fortificat contra peccatum. Et ideo de nunquam bene operantibus inquit Deus per psalmistam, Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Quarto, ex bono quod quis facit in peccato mortali diminuitur peccatum ingratitudinis, & ex consequenti etiam pęna. Et propter prædicta omnia inquit Aug. in li. Enchi. Tale bonum facit vt tolerabilior sit damnatio.

NOna vtilitas dicitur glorificationis. Nam si peccator per pęnitentiam moriatur in statu salutis, & per illam obtineat vnum tantum gradum beatitudinis, in illo gradu erit cum ampliori gaudio accidentali propter bonum quod in mortali peccato fecit, quam si illud omisisset, secundum Ricar. in 4. dist. 49. art. 5. q. 7. declarando vt ibi. Animentur ergo omnes, & iusti, & peccatores ad bona opera, maxime autem ea studeatis facere in statu gratiæ propter maximam remunerationem, quam expectatis. Legitur enim in conformitatibus beati Francisci, quòd beatus frater Bernardus de Quintaualle dum staret in choro ad missam, & leuaretur corpus Christi, cecidit in extasim vsque ad nonam. Deniq; consurgens clamauit ad fratres, O fratres mei agamus bonum. Et sic pluries dixit, nec poterat illa dicens saturari, & post hæc reddẽs rationem subiungebat. O quanta gloria, ò quanta beatitudo, ò quanta iocunditas bene operantibus præparata est. Agamus ergo bonum, quia cętera oĩa ammittimus, sola bona opa nobiscũ portamus. Vt in dñi Apoc. 14. Opera illorum sequunt illos. Quod nobis facere cõcedat misericors Deus. Amẽ. 9. *Vtilitas.*

FERIA

FERIA V. POST QVARTAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA.

DE TRIBVLATIONIBVS ET ADVERSITATIBVS PATIENTER PORTANDIS.

SERMO TRIGESIMVSOCTAVVS.

Nima eius in amaritudine est, quarti Reg. 4. & in Epistola occurrentis feriç. Sicut sol agens naturale licet vniformiter se habeat, tamen propter diuersas materiæ dispositiones varios effectus producit. Vt habet 2. Phisic. Aliqua enim indurare facit, & siccari. Alia vero liquefieri, & molescere. Sic tribulatio propter varias hominum qualitates, diuersimode operatur in eis. Circa malos enim incorrigibiles operatur ęternam damnationem, & eis est principiũ quodammodo inferni. Iuxta illud saluatoris nostri. Matth. 24. Hęc autem omnia initia sunt dolorum, & Greg. super Luc. 21. dicentis. Vltima tribulatio, multis tribulationibus peruenitur, & per crebra mala, quæ pręueniunt indicantur mala perpetua, quę subsequuntur. At contra. Iustis proficit ad salutem, & magnam vtilitatem aduersitas Vnde de ipsis dicitur. Sapientię. 3. In paucis vexati, in multis bene disponentur, quoniã Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Et ideo Angelus dixit Thobiæ, vt habetur Thobię. 12. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Scriptum est enim Eccle. 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationes.

Tribulatio malis est principium inferni, bonis aũt multæ vtilitatis est.

ET facit ad hoc dictum Aristo. 2. de generatione di. Quod motus solis in obliquo circulo est causa generationis, & corruptionis. Cuius ratio est quia si directe semper luceret, super emisperiũ nostrum suo feruore terram tantum desiccaret, quòd sterilis efficeretur. Quare ad viuentium conseruationem, necessarium est, vt quãdoq; sol oblique resplendeat. Sic spiritualiter, Deus qui est sol iustitiæ, si semper lumen prosperitatis emitteret, multis esset causa sterilitatis, & infructuositatis, ita quòd opera virtutum non facerent. Deus ergo nonnunquam bonos, & iustos obliquę per subtractionem prosperitatis respicit, & in tenebris tribulationum ad tempus stare permittit, vt ampliorem eis gratiam, & gloriam tribuat, & eos per patientiam meliores reddat. Ideo tribulato dicit dominus. Esaiæ. 54. In modico dereliqui te, & in magnis miserationibus congregabo te. In momento indignationis meæ abscondi faciem meam paulisper, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Qua propter hortatur nos Apostolus, ad Ephe. 3. di. Obsecro vos vt non deficiatis in tribulationibus. De quibus tractaturi, tres cõsiderationes faciemus.

Deus circa prosperitates, & tribulationes facit sicut sol.

Pri-

Prima dicetur fructificationis. Secunda necessitationis. Tertia distinctionis.

PARS PRIMA, de fructificatione, & vtilitate tribulationum.

Licet innumeræ sint vtilitates, quas consequimur ex tribulationibus patienter tolleratis, tamen breuitatis causa solum tres enodabimus. Quarũ prima dicetur liberationis. Vna enim tribulatio plerũq; liberat ab alia. Vnde verificatur illa sententia Catonis. Dolor est medicina doloris. Maxime autem tribulationes liberant à tentationibus carnalibus. Sicut legitur in vitis patrum de illo sancto patre, cuius discipulus grauiter tẽtationibus carnalibus vexabatur, quem ille prudenter fecit a fratribus alijs quotidie tribulari. Vñ vnus vno die eum de aliquo crimine coram suo Abbate accusabat, & alia die accusabatur de alio, & sic continuas tribulationes sustinebat. In fine autem anni, interrogatus ab Abbate quomodo faceret cum tentationibus carnalibus, respõdit. Non datur mihi viuere cum fratribus & sum plenus tribulationibus, quomodo possum attẽdere cogitationibus carnalibus? & sic liberatus fuit virtute tribulationis à carnali tẽtatione. De hac autem vtilitate tribulationis dicitur. Eccle. 11. Malitia siue afflictio vnius horæ obliuionem facit luxuriæ maximę.

Tribulationis prima vtilitas est qa vna liberat ab alia, qđ exẽplo ostenditur.

Secunda vtilitas tribulationis dicitur cognitionis. Pro cuius declaratione videmus primo quos effectus parturiat prosperitas mundana, vt opposito intelligamus effectus aduersitatis, & tribulationis Contrariarum n causarum, contrarij sunt effectus. 2. de generatione, & 2. Phi. Et si vnum est causa alicuius, oppositum est causa oppositi. 1. Post. & 9. Meth Dico igitur, quòd ex prosperitate quis obliuiscitur conditionis suæ, dicente Dauid. Psal. 48. Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et Seneca in prouerbijs ait. Fortuna, quem nimis fouet, stultum facit. Itẽ ex prosperitate nascitur obliuio Dei, dicente Dauid. Psal. 13. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Ex quibus obliuionibus homo efficitur superbus. Vnde scriptum est. Psal. 72. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia operti sunt iniquitate, & impietate sua. Facit ad hoc illud Virgilij. 10. Enei. circa medium, dicentis. Nescia mens hominum fati, sortisq; futurę. Et seruare modum, rebus sublata secundis. Et Lucanus in 1. dicit. Mores, rebus cessere secundis. Et Ouidius, li. 2. de arte amãdi. di. Luxuriant animi rebus, plerumq; secundis. Nec facile est, æqua, commoda mente pati. Si ergo prosperitas est causa horum malorum, ergo tribulatio eius contraria erit causa contrariorum bonorum, & sic faciet hominem habere cognitionem suæ miseriæ, & infinitæ bonitatis diuinæ, à qua omne bonum procedit, & sine qua nihil valemus boni agere, & per consequens enim faciet humilem, ac Dei timoratum, & in eo totam spem suam ponentem.

2. Tribulationis vtilitas.

Quod autem tribulatio det homini cognitionem sui ipsius, habetur Eccle. 7. vbi dicitur. Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, ac viuens cogitat quid futurum sit. Et Hiere. 31. dr. Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Ideo inquit Boetius, in li. 2. de conso. c. 15. Plus hominibus reor aduersam, quàm prosperam prodesse fortunam. Quod autem tribulatio det cognitionem Dei, habetur. Psal. 72. vbi dicitur. Cùm occideret eos, quærebant eum & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum. Et memorati sunt quia Deus adiutor eorum, & dominus excelsus redemptor eorum est. Grego. quoq; in moralibus, dicit. Nisi tribulationes essent, homines obliuiscerentur Dei, tribulationes, quæ nos hic præmunt, ad Deũ ire compellunt. Nam sicut equus, vel asinus dum extra viam est, vel incedit lente a domino suo pungitur, vt ad viam redeat, vel velocius incedat sicut legitur fecisse Balaam suæ asinę dum ambularet extra viam. Numeri. 22. sic etiam Deus peccatorem pungit per tribulationem

Tribulatio facit hominem sui ipsius cognitionem habere.

vel

vel aliquam aduersitatem, vt ipse qui extra viam charitatis ambulat per peccata, ad viam rectam reuertatur per bonas operationes, & in gratia, & virtutibus proficiat, & procedat. Et secundũ voluntatem diuinam ambulet per semitam mandatorum eius. De hoc autem figurã habemus. Gen. 16 in Agar ancilla Sarræ, quæ dominam suam despexerat, & recedens ab ea fugerat in locum desertum. Cui Angelus apparens præcepit dicens. Reuertere ad dominam tuã, & humiliare sub manibus ipsius. Quam figuram beatus Augu. super Ioannẽ tractans, vt etiã habetur. 23. q. 4. c. quando, ait. Ad hoc ancilla affligitur vt reuertatur, quia pro les eius sicut proles Iacob cum fratribus hereditatem obtinebit. s. in regno cęlorum propter qđ dominus inquit. Oseæ. 6. In tribulatione sua mane consurgent ad me. Idem quoq; Aug. super Psal. ait. Flagellum interius, vel exterius, glorificat creatorem, compellit nolentem, erudit ignorantem, custodit virtutem, expellit infirmitatem, excitat torporã, humiliat superbientem, purgat pęnitẽtem, cruciat nocentem, nunciatq; mortem superuenientem, vnde Anthiocus rex, qui dum esset sanus, & in prosperitate, ita erat superbus, ꝙ dicebat se velle facere Hierosolimam congeriem sepulchri iudæorum, postea percussus à Deo plaga insanabili humiliatus est dicens. 2. Mach. 9. Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Dicit etiam Greg 9. moral. c. 36. Superna dispensatio iccirco nos tota sibi intentione scrutentes carnis nostræ permittit tentationibus concuti, ne mens nostra audeat in superbiam prę́sumptionẽ securitatis eleuari. Vt dum pulsata trepidat, in solo auctoris adiutorio fidem robustius ponat, hæc ille. Econtra vero est de homine pro speritatibus exceęato, qui de Deo non curat. Hoc autem ego vidi per experientiam in quodam iuuene pulchro, atq; ꝓsperitatibus pleno, qui dixit mihi cum adhuc essem secularis. Teneat Deus paradisum suum. Ego enim nescio pulchriorem paradisum isto mundo. O stulte, qs te ad tantam insaniam perduxit nisi prosperitas? Cum ergo quis est in prosperitate, vt plurimũ non recordatur Dei, nec sanctorũ. Cũ vero est tribulatus, statim ad ecclesiam pergit, dicit officium, candelis illuminat imagines sanctorum, facit eleemosynas, se recommendat seruis Dei, & omnia bona facere disponit, ideo Esaiæ. 26. dicit. Domine in angustia exquisierunt te, & de vtraq; cognitione simul habetur Prouer. 29. vbi inquit Salomon. Virga, atq; correctio, tribuit intellectum, & sapientiam. Quæ sapientia cõsistit in cognitione sui, & Dei. Quod aũt tribulatio defendat hominem a superbia, & faciat stare in humilitate, habetur Iob. 10. vbi scriptum est. Si iustus fuero, non leuabo caput superbiendo, saturatũ afflictione, & miseria, & 2. Cor. 12. ait Paulus. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus sathanæ, qui me collaphizet. Et Psal. 43. inquit Dauid, Humiliasti nos in loco afflictionis.

EXemplũ huius habem⁹ in filijs Israel, q in prosperitate superbiẽres, ac in Deũ peccantes, postea tribulati peccata sua cognouerunt, & ad Deũ cõuersi sunt. Nume. 21. Similiter in Dauid in prosperis superbiẽte, ac populũ ꝓ fastum numerari faciente, qui ꝓpter plagam à dño factã in suo exercitu, mirũ in modum humiliatus est 2. Reg. 24 Vñ primo cognouit miseriã suam cum dixit. Psal. 21. Ego autẽ sum vermis, & non homo, opprobrium hoĩum, & abiectio plebis Deinde potentiã diuinã cum dixit. Psal. 47. Magnus dñs, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nõ est finis. Et Psal. 46 Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Qm̃ dñs excelsus, terribilis rex magnus super oẽm terrã. Quibus cognitis statim ad Deum cucurrit Vñ dixit. Psal. 119. Ad dñm cũ tribularer clamaui. Et Psa. 114. Tribulationẽ, & dolorẽ inueni, & nomen dñi inuocaui. Sieq; totã spẽ in eo posuit. Vñ canit. Ps. 120. Leuaui oculos meos ad montes, vñ veniet auxiliũ mihi? Auxiliũ meũ à dño, qui fecit cęlum, & terrã. Et Psal. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cęlis. Ecce sicut oculi seruorũ in manibus dñorum suorũ. Sicut oculi ancillę in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

Tr Tertia

3. *Vtilitas ex tribulatione proueniens.*

TErtia fructificatio ex tribulatione proueniens dicitur purgationis. Fundamentum cuius colligitur in l. seruus. ff. de manumis. vbi dicitur, quod Dominus non potest manutenere seruum suum alteri obligatum donec satisfecerit illi obligationi, & debito. Quo præsupposito dico, quod licet omnes simus serui Dei, cui inquit Dauid Psal. 118. Omnia seruiunt tibi, tamen sumus obligati alijs, quia vera est illa sententia. 1. Ioannis 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Et tertij. Regum. 8. Non est homo qui non peccet. & Prouerbio 24. Septies in die cadit iustus. Et in capitul. licet. 45. dist. in scriptum est. Sine peccato nullus viuit. Si ergo omnes sumus peccatores, sequitur quod sumus obligati ad faciendam pœnitentiam ipsorum peccatorum, quia peccatum est obligatio quædam per quam tenemur tolerare pœnam secundum qualitatem delicti. Vnde inquit Dauid Psalmo 124. Declinantes autem in obligationes, id est in peccata secundum glos. Et hoc est quod inquit Saluator Ioannis 8. Qui facit peccatum seruus est peccati transumptiue in 2. senten. distinct. 25. Cum ergo simus omnes debitores multorum peccatorum, non conuenit Deo Domino nostro, nos seruos suos manumittere, idest à seruitute præsentis vitæ liberare, & ad libertatem vitæ æternæ perducere, donec satisfecerimus obligationi quam cum peccatis nostris habemus, & donec fuerimus purgati, & mundati ab omnibus nostris peccatis & defectibus. Inquit enim Ricardus, in 4. distinctio. 21. articul. 1. quæstio. 1. Quod nullus potest habere gaudium vitæ æternæ donec alicui pœnæ obligatus est. Necesse est ergo peccata nostra per punitionem purgari, quia Deus iustus est, & vult iustitiam exerceri, dicente Dauid Psalmo 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit. Iustitia autem vult delicta puniri. l. si longius. ff. de iudi. cum similibus. Si ergo volumus ascendere in Cœlum necesse est purgari nostra delicta, quia nihil inquinatum intrabit in illud. Apoc. vltimo. Sed solum ille, qui ingreditur sine macula. Psalmo 14. Et innocens manibus, ac mundo corde. Psal. 23. Si autem ista purgatio non fiat in hoc mundo, necesse est vt fiat in alio, dicente Bern. in quodam sermone. Qui in hoc mundo flagellari non merebitur, in alio torquebitur. Cum igitur purgationes alterius seculi sint asperiores, quàm præsentis, melius est, quòd hic purgemur de omnibus peccatis nostris. Hæc autem purgatio non potest fieri nisi mediante afflictione, & tribulatione. Quia vt inquit philosophus 2. Ethic. 10. Metha. & 8. Physic. Contraria contrarijs curantur. Sicut patet de frigido quod eijcitur a calido. Et econtra. Cum igitur peccatum intrauerit, & intret in anima nostra mediante delectatione, vt dicitur in c. non est. coniuncta gl. 15. q. 1. Necessarium est, quod eijciatur per suum contrarium. i. per afflictionem, & tribulationem. Quia vt inquit Greg. super Iob. 23. c. Sicut aurum per ignem purgatur ab omni rubigine, & macula corporali, ita anima nostra aduersitate, tribulatione, & afflictione purgatur ab omni vitio, & defectu spirituali, ideo Iob 23. c. sui libri inquit. Probabis me sicut aurum, quod per ignem transit. vnde Greg. ait Quod lima ferro, & fornax auro, & tribula grano, hoc facit tribulatio homini iusto. Scriptum est etiam Tobiæ. 3. In tempore tribulationis peccata dimittuntur. Magna est ergo vtilitas hominis tribulati. Quia vt inquit Isid. in li. de summo bono. Ideo hic flagellis atterrimur, vt in iudicio purgati inueniamur. Quod sciens Dauid inquit Psal. 17. Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me. Signum est ergo malum quando quis nunquam habet tribulationem. Vnde legitur in legenda S. Ambrosij, quod cum prædictus S. Romam pergeret in quadã villa Tusciæ apud quendam diuitem hospitatus est, eumq; de statu suo requisiuit. Cui ille respōdit. Status meus Domine semper fuit felix, & gloriosus. Nam diuitias, seruos, & ancillas, filios, & filias habeo, & omnia ad votum semper habui, nec adhuc quicquam aduersi mihi euenit. Quo audito B. Amb. vehementer obstupuit, & socijs suis dixit. Surgite eamus, quia Dominus non est in loco isto. Festinate, ne nos diuina vltio hic appræhendat. Cũ igitur aliquantu-

Exēplū de nō habentibus tribulationem.

aliquantulum processissent, subito terra se aperuit, & hominem illum cum vniuersis ad se pertinentibus ita absorbuit, vt nullum inde vestigium remaneret. Quod cernens beatus Ambrosius dixit. Quam periculosa est prosperitas műdana. Quod sciens beatus Augu. inquit in quodam sermone. Euidẽtissimum est reprobationis signum habere omnia ad nutum: sanctus quoq; Grego. in 5. moraliũ. hoc declarat per similitudinẽ di. Quod medicus, infirmum de cuius infirmitate desperat permittit comedere, & bibere ad libitum, & cætera facere quæ illi placent. Eum verò, quem sanandum credit, non permittit viuere ad libitum, sed dat ei sirupos, & medicinas, multaq; alia sensualitati contraria, quibus sanitas recuperatur. Sic etiam facit Deus peccatoribus obstinatis, quos videt ad mortem æternam properare, nec velle liberari pę nitentia. Permittit n. eos in hoc mundo prosperari, & habere multa ad votũ pro remuneratione bonorum, quæ faciunt in peccato mortali. Non. n. eis dare vult vitam æternam. At contra bonis, & iustis quibus vitam perpetuam dare intendit, multa aduersa infligit, vt a peccatorũ vulneribus talibus medicinis sanentur. Sunt. n. tribulationes mordacissima medicamenta animarum sanatiua. c. non omnis. 5. q. 5. Et ideõ sanctus Thobias de tribulatione habita gratias Deo referebat sui libri. c. 11. dic. Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & saluasti me. Et 12 c. etiam dicebat. Magnus es Domine in æternum, quoniam tu flagellas, & saluas &c. Et propter hanc vtilitatẽ Deus disposuit vt nulla dies sine dolore transeat. Vt dicit Seneca, in lib. de prouidentia, sicut etiam quemlibet diem sequitur sua nox immediate. Quod cum quidam rex à quodam philosopho audiret, & non crederet, velletq; experiri cõtrarium, fecit omnia genera solatiorum apponi vna die, præcipiens sub pęna capitis vt illa die nihil triste diceretur, aut fieret coram eo. Cum autem esset in palatio suo in magna gloria, & lætitia, ecce quod subito desuper vna hirundo in oculum regis stercus calidum proiecit, & eum visu priuauit. Deus enim noluit lex vt sua frangeretur, qua disposuit homines tribulationibus subdere in hoc mundo, ne postea crucientur in futuro. Et ideo illos non diligit quibus nulla vnquã tribulationes immittit. Faciunt quoque nobiles bobus suis similiter. Nam quando bos præparatur ad occidendum, permittitur viuere in pascuis sine aliquo onere, & labore, vt melius impinguetur. Cum vero pinguis fuerit, ad macellum perducitur occidendus. Bouem vero vtilem, & fortem semper laboribus detinent. Et sic facit Deus peccatori inutili, & infructuoso. Permittit enim eum incrassari diuitijs, & prosperitatibus, deinde in momento eum ad mortem æternam transmittit. Illum verò, qui vtilis est huius mundi, & tribulationibus continuẽ detinet, quia sicut medicinæ, & aliæ res contrariæ sensualitati purgant corpus ab infirmitatibus corporalibus, ita aduersitates, & tribulationes mundãt animam a vitijs, & infirmitatibus spiritualibus. Ideo necesse est vt boni homines multas tribulationes patiantur, ne postea in purgatorio torqueantur pro peccatis commissis. Vnde scriptum est. Psal. 33. Multæ tribulationes iustorum. Facere enim bonum, & pati malum, recta, & infallibilis est via perducens ad cę lum. Quapropter beata Agata exultabat in tribulationibus sciens, quòd per illa ad cęlestia regna migraret. Vnde in ei⁹ legenda legitur. Agatha lætissime, & glorianter ibat ad carcerem, & quasi ad epulas inuitata agonem suum Domino commendabat. Cumq; proconsul Quintianus eã faceret tormentis cruciari, illa dixit. Sicut qui videt quemdiu desiderauit, aut sicut qui inuenit thesauros multos, ita & ego delector in his penis corporalibus posita. Et sicut non põt triticũ in horreũ reponi, nisi tecca eius fuerit fortiter cõculcata in paleis, ita, & aĩa mea nõ põt in Paradisũ Dei cũ palma intrare martyrij, nisi diligẽter profeceris corpus meũ a carnificib⁹ tuis attrectari, hæc illa.

De Rege nõ credẽte diẽ nullũ sine dolore transire posse.

Omnes ergo tribulati si patiẽter tolerauerint aduersitates maxime, quas patiunt̃ pro iustitia, in vitã ęternã remunerabunt̃. Vnde canit̃ in hymno dedicationis ecclesiæ. Et virtute meritorũ illuc introducitur, ois q ob Christi, nomen hic in mundo prẽmitur. Tonsionibus pressu

Oẽs tribulati maxime pp iustitiã ĩ vitã æternã remunerationẽ ac-

Capiat si pa-tiēter se in tribulatio-nibus ha-buerint.

ris expoliti lapides, suis coaptantur locis per manum artificis, disponūtur per manſuri sacris edificijs. Licet autem dicat Hierony. ꝙ impossibile est ipsam innocentiam non turbari, idest nō dolere, tamen si non perturbetur, non perdit mercedē suam quæ est maxima. Et ideo inquit saluator. Matth. 5. Beati eritis cū maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentientes propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Et ibidem etiam ait. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Et Psal. 9. dicit Deus. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Et Sap. 3. dicitur de iustis. Si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorū immortalitate plena est. Facit ad hoc l. eum qui ff. de iure. iur. vbi dicit̄, ꝙ qui in vno grauatur, in alio debet subleuari. Quanto ergo quis est magis tribulatus pro veritate, & bono opere tāto magis debet credere se esse Deo gratum. Et idem dico de tētationibus. Vt inquit b. Frāciscus cuidā fratri tentato. Vnde dicitur Gen. 23. Tētauit Deus Abraham scilicet propter prædictas vtilitates. Sicut enim pater carnalis filium, quem magis diligit plus corrigit, vt bene disciplinat hereditatem iuste possideat, iuxta illud. 23. q. 5 c. non putes. Filius non diligitur, qui non disciplinatur. Sic Deus pater cęlestis hic aduersitatibus filios suos corrigit vt exerceant̄ in virtutibus, & tandem habeant hereditatem æternam. Vñ Isido. in lib. de summo bono, ait. Tunc iustis pręmia disponuntur æterna cum in præsenti tribulatione probant̄, & Augu. 5. q. 5. c. non omnis inquit. Quis nos amplius pōt amare ꝗ̄ Deus? Et tñ nos non solū docere suauiter, verū etiā salubriter terrere non cessat. Et ꝑ hoc Seneca, ad Lucillū scribens epst. 76. inquit. Vir bonus quicquid ei acciderit equo aīo sustinebit. Scet. n. illud accidisse lege diuina à qua vniuersa procedūt. Et ideo quidā deuotus christianus in omnibus, quæ sibi accidebant semper dicebat. Omnia ꝑ meliori. Quidam autem dux, qui faciebat homines comedi à canibus, hoc audiens dixit. Ego faciam eum à canibus meis deuorari. Et videbit si hoc erit pro meliori. Misit ergo ad illum vnum nuncium præcipiens ei, vt ad se veniret. Quo adueniente dixit ei princeps prædictus. Vadas cum istis curialibus meis, ille vero vadens cum descenderet quadā de scala lapidea fregit tibiā cadendo super lapides Et statim dixit. Omnia pro meliori. Curiales vero ei compacientes cucurrerunt ad principem ei nunciantes casum illius. Et ipse interrogauit quid dixerat, cum tibiam fregisset. Et auditis verbis eius, dixit. Or dimittat eū. Quia fuit pro suo meliori potius frangi tibiā, quàm à canibus deuorari. Ecclesiastici. etiam. 11. dicitur. Bona, & mala vita, & mors paupertas, & honestas à Deo sunt. Et ideo eum ea, quæ dātur ab amicis soleant esse chara, tribulationes à Deo missas, debemus gloriose suscipere, & dicere cum saluatore nostro sensualitate renitenti. Calicem, quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum: Ioannis. 18. Non est igitur timenda potio tribulationis, quia fidelis est dominus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum vt possitis sustinere. 1 ad Corin. 10. Et propterea dicebat Hieronymus, super psalmistam. Veniant plagæ, veniat omnia genera malorum, dum post plagas Christus adueniat. Studeat ergo vnusquisq; tribulatus esse patiens, quia in hoc consistit vera sapientia secundum Platonem vnde Ouidius. 4. de tristibus, ait. Fert sapiens omnes casus patienter amaros. Frena, nec indomitē more recusat equi. Sicut enim aurum nobilissimum inter omnia metalla minus sonat sub malleo, & quanto est̄ dūlcius tanto est melius. Sic vir bonus contra iugum Dei non recalcitrat, sed quanto plus aduersitatibus malleatur, & percutitur, tāto magis in laudem, & honorē omnipotentis Dei concitat̄. Vñ de b. Tobia dr̄, tui lib. 2. c. Nō est cōtristatus cōtra dñm, ꝙ plaga cęcitatis euenerit ei, sed immobilis in Dei timore ꝑmansit, gratias agēs Deo oībus diebus vitæ suæ. Sciebat namque, quàm vtiles sunt tribulationes. Scriptum est enim, in psalmo 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Exortatio ad patiēter tolerandas tribulationes.

rauerunt, scilicet ad regna cęlestia. Ideo multis prosperitates a Deo petentibus, siue sanitatē corporis, vel diuitias, aut filios, aut dignitates, & officia, q̃ aliqñ eis essent causa dãnationis Deus respondit illud. Matth. 20. Nescitis quid petatis. Pro vna enim hora tribulationis, Deus dat etiam in hac vita quadraginta horas consolationis, & pro vno die tristitiæ, dat vnum annum lætitiæ, vt inquit Alexander de Ales, in 3. parte summę in tractatu de ascensione Christi. q. 5. Ideo quando erimus in paradiso habebimus maximam consolationem de recordatione tribulationum, per quas consecuti erimus regna cęlorum, iuxta illud dictum Eneę, quod recitat Virgilius in primo Eney. Forsan & hæc meminisse iuuabit. Sancti igitur in cęlo dicũt Deo illud Psalmi 65. Induxisti nos in laqueũ, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Ad confirmationem etiam prædictorum adduci potest, ꝙ aqua salsa minus submergit, q̃ dulcis. Vnde ouum in dulci aqua profundatur, sed in amara, ac salsa supernatat, & similiter multi in aquis dulcibus prosperitatũ pereunt, qui in amaris, & salsis aquis tribulationum saluantur. Patet quoq; vtilitas tribulationis exemplo filiorum Israel, qui oppressi, & angustiati in Ægypto, vt habetur Exodi. 1. postea valde multiplicati sunt, & exaltati. Similiter Ioseph venditus a fratribus, & tribulatus in carcere, postea mirabiliter exaltatus est. Gen. 41. Gaudere igitur debemus in tribulationibus nostris. Apostolos imitantes de quibus dicitur. Actuum. 5. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Nec vnquam propter tribulationes quãtũcũq; maximas desperare debemus, sed dicere cũ beato Iob, sui libri. 13. capitulo. Etiam si me occiderit, in ipso sperabo: Debemus quoque imitari Romanos de quibus legitur, quòd non solum faciebant sacrificia Dijs suis quando victorias de hostibus, & prosperitates habebant, reputantes eas recipisse illorum gratia, sed etiam quando eis eueniebant aduersitates, statim eis sacrificabant. Primo, vt eorum iram mitigarent, quam se incurrisse timebãt propter aliquod peccatum, & propterea ta li plaga fuisse flagellatos arbitrabantur. Secundo, vt eis gratias referrent de illa aduersitate, quam illos putabant sibi immisisse pro minori malo, & ideo multo magis nos christiani debemus Deo gratias agere, de tribulationibus, quas nobis euenire permittit, in hoc enim cognoscimus nos a Deo amari cum tribulamur dicente domino. Apoc. 3. Ego quos amo arguo, & castigo. Per patientiã quoq;, & tribulationem animas nostras saluamus. Vnde ait saluator. Lucę. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Dicamus ergo, quando tribulati sumus, cum Paulo, ad Rom. 8. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neq; potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quę est in Christo Iesu domino nostro.

PARS SECVNDA, huius sermonis de tribulationum necessitatione.

Secundo in hoc sermone probãdum est ꝙ necesse est nos tribulationes tollerare in hoc mũdo, si volumus ad vitam æternam peruenire. Et hoc duplici ratione. Prima dicitur, comparationis. Fundamentũ cuius ponit Philosophus. 2. Topicorum, & in 8. Phisicorũ, & Boetius in topicis suis, lib. 2. di. Si de quo magis videtur inesse, & non inest, ergo nec de quo minus. Quæ regula est trita, & famosa etiam inter legistas. Et notat. in. l. nec ex vera. C. de acqui. pos. & in. l. relegatoiũ. §. constiturũ ff. de inter & re. & inter Canonistas, in c. si Paulus, circa mediũ, cũ ibi no. 32. q. 5. & in c. si Roma. 19. di. Hęc etiã regula notat per theologos. 2. sen. di. Vltima, quam possumus exemplificare sic, & declarare, videlicet, ꝙ si ille, q habet maiorē euidẽtiam

Tribulationis tolerare debemus duplici ex causa.

aliquid faciendi, & tamē illud facere nō potest, multo minus illud facere poterit ille, qui habet minorem euidentiā. Exēpli gratia, vt omnis intelligant. Si vnus homo sanus, robustus, & fortis non posset ire ab hac ciuitate vsq; ad Romam, nisi equitaret. Multo minus poterit ire vnus infirmus, debilis, & conditionatus. Facto ergo hoc fundamento, dico q̃ noster redēptor Iesus Christus filius Dei, sine vlla macula, & peccato, totus plen⁹ virtutibus, licet haberet omnem euidentiam intrandi in gloriam vitæ æternæ, tñ in illam intrare non potuit quantum ad humanitatē, nisi mediante via tribulationis. Iuxta illud. Luc. 24. vbi ipsemet dixit. Oportuit pati Christū, & ita intrare in gloriā suā, qđ qualiter intelligatur non est præsentis speculationis. Ergo nos, qui sumus peccatores, & pleni defectibus, qui paucam, aut nullam euidentiam habemus intrandi in gloriam paradisi, multo minus intrare poterimus, nisi per viam tribulationum transierimus. Et hoc est quod inquit Bernar. in quodā sermone, dicēs. Si oportuit Christū pati, & ita intrare in regnū suū, quō nos miseri intrabimus in regnū non nostrum, nisi prius patiamur? quasi dicat. Non poterimus intrāte aliter. Ideo dicitur. 1. Petri. 2. Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exēplum, vt sequamini vestigia eius. Et 4. c. eiusdem epistole, etiam dicitur. Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Vt enim Ber. ait. Non decet mēbrum delicatum sub capite spinato esse. Tribulatio ergo est porta per quam peruenitur ad celū. Vnde Dauid Psal. 117. ait. Hæc est porta dñi, & iusti intrabunt per eam. Non solū aũt saluator noster p̃ viam tribulationis perrexit, sed etiā oēs sancti, & sanctæ Dei. Primo beata virgo Maria maxime in passione filij. Iuxta illud dictum Simeonis, Lucæ. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Ioānes quoq; Baptista decollatus est. Matthæi 14. & Mar. 6. Stephanus lapidatus. Actuū. 7. Petrus crucifixus, & Andreas frater eius: Paulus decapitatus, Bartholomęus decoriatus, Laurētius assatus, Iob iustus mirabiliter afflictus, Tobias secatus. Et breuiter loquendo, omnes amici Dei in hac vita tribulationem perpessi sunt. Hoc autem non permisisset Deus noster, qui eos summopere diligebat, nisi tribulationes valde essent vtiles, & necessariæ ad salutem, ideo Paulus Apostolus, ad Hebræ. 11. de sanctis loquens ait. Alij distendi sunt, alij vero ludibria, & verbera experti, insuper, & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus nō erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in cauernis terre. Quasi dicat Apostolus. Necesse est vt alij, q̃ volunt ad vitam æternam peruenire, & ipsi pergant per viam tribulationum. Et ad prædicta adduci potest illud quod habetur Iudith 8. vbi dicitur, q̃ quando filij Israel erant in persecutione Holofernis vocauit Iudith præsbyteros, & ait eis. Vos fratres, qui præsbyteri estis in populo Dei ad eloquium vestrū corda eorum erigite, vt memores sint quō a Deo tentati sicut patres nostri, vt probarentur si vere colerent Deum suum. Memores esse debent quō pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & oēs qui placuerūt Deo per multas tribulationes transierunt fideles. Et ideo dicitur Iacob. 5. Exēplū accipite fratres laboris, & patientiæ prophetarum, qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus, qui sustinuerunt. Sufferentiā Iob audistis, & finem dñi vidistis. Beatus aït Greg. in 3. moralium, dicit. Dū beati Iob vulnera, cruciatusq; considero, repente mentis oculos ad Ioannem deduco, & non sine grandissima admiratione perpendo, q̃ ille prophetiæ spiritu intra matris vterum repletus, atq; vt ita dixerim priusquā nasceretur renatus. Ille amicus sponsi. Ille quo inter natos mulierum major nemo surrexit. Ille tantus propheta, & plusquam propheta ab iniquis in carcere mittitur, & pro puellę saltu, capite truncatur. Et vir tantæ sanctitatis pro risu turpium moritur. Qñ autem vel in cibo peccauit, qui locustas solummodo, & mel siluestre edebat? Quid

Si Christo tribulationes necessariæ fuerūt vt in gloriā suā intraret, nobis ergo ēe necessariæ erunt.

Sancti oēs qūp p̃ tribulationes ad cœlum p̃uenerunt.

Quid in qualitate sui tegminis deliquit qui camelorum pilis corpus operuit? Quid in conuersatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus ab hominibus fuit? Quando illũ vel silentij culpa notauit, qui ad se venientes tam vehementer increpauit? dicens. Genimina viperarũ quis vobis demonstrabit fugere a ventura ira? Quid est ergo q Iob Dei testimonio commendatur & tamen plagis vsque ad sterquilinium sternitur? Quid est quòd Ioannes Dei voce laudatur, & tamen pro temulentis verbis in saltationis premio moritur? Quid est q omnipotens Deus sic vehementer in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter añ secula elegit? Nisi hoc quod pietati fidelium patet, quoniam iccirco sic eos prę mit in infimis quos videt quando remuneret in summis. Et foras vsq; ad despecta deijcit, quos intus vsq; ad incorruptibilia perducit. Hinc ergo vnusquisque colligat quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat quos amat. Aut quõo ferientur, qui in iuditio arguendi sunt, si sic eorũ vita premitur qui ipso iudice teste laudant, hæc ille. Apostolus quoq; Paulus. 2. ad Thi. 3. inquit. Omnes, qui pie volunt viuere in Christo Iesu persecutiones patiuntur. De quibus ipsi fideles christiani debent gloriari, quia per eas assimilantur dño nostro Iesu Christo, qui licet peccatum non fecerit, nec inuentus sit dolus in ore eius. 1. Petri. 2 tamen multas persecutiones passus est. Et ideo fidelibus suis dixit. Ioannis. 15 Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Verum qa secundum Grego. consideratio premij minuit vim flagelli. Et vt ait Isido. Qui futuræ vitæ premia diligenter excogitat, præsentis vitæ mala æquanimiter portat. Ideo Apostolus nos hortatur ad tolerandas tribulationes cum Christo ex consideratione retributionis dicens 2. ad Cor. 1. Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christũ abundabit consolatio nostra, & sicut sumus socij passionum, sic erimus, & consolationum. Non sunt autem condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabit in nobis ad Rom. 8.

Secũda causa, quare tribulationes tollerare debem⁹.

SEcunda ratio hoc probans dicitur meritationis, siue præmiationis. Quam rationem ponit Greg. in moralibus, & Seraphicus doctor sanctus Bona. in 2. sententiarum di 23. ar. 1. q. 2. Et possumus arguere sic. Si nulla esset pugna, nulla esset victoria, ergo nulla corona. Inqt enim sanctus Maximus, in sermone vni⁹ martyris. Corona victoribus datur. Si ergo homo non esset tribulatus in hoc mundo, & non pugnaret contra tentationes, non posset victoriam patientiæ reportare, & per consequens triumphũ vitæ æternæ. Et propter hoc benignissimus dñs noster permisit, q vita hominis sit continua militia super terrã. Iob. 7. Vnde inquit beatus Bernar. in quodã sermone. Mundus, caro, dęmonia, diuersa mouent pręlia. Contra quæ oportet nos viriliter pugnare, vt coronam victoriæ consequamur.

QVamuis ergo omnipotens Deus de potentia absoluta possit nobis dare coronam vitæ ęternæ sine aliquo nostro merito, hoc tamen facere non intendit, sed vult q eã bonis operibus acquiramus. Vt inquit sanctus Bona. in 2. dist. 32. ar. 1. q. 2. ideo inqt Paulus. 2. ad Thimo. 2. Non coronabitur nisi, qui legitime certauerit. s. contra tentationes, aduersitates, & tribulationes mundi, & diaboli. Necesse est ergo in hac vita nos aduersa tollerare, si volumus prosperitatem æternam promereri. Vt etiam inquit Magister sententiarũ, in 2. di. 29. & sanctus Bona. eiusdem libri. di. 30. ar. 1. q. 1. ideo scriptum est. Actuum. 14. & fuerunt verba Pauli, quæ ibi recitat sanctus Lucas. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. Iccirco ad Eremitas August. inquit. Qui exceptus fuerit à passione flagellorum, exceptus erit à numero glorificatorum, & Hierony. ad Iulianum, ait. Difficile, imo impossibile est, vt præsentibus, & futuris quis fruatur bonis, vt hic ventrem, & illic mentem impleat, vt de delitijs transeat ad delitias, vt in vtroque seculo primus sit, vt in cœlo, & in terra gloriosus appareat. Isidorus quoque, in libro de summo bono, dicit. Si dulcia quæritis, necesse

se est vt prius amara tolleremus. Ideo inquit Paulus, ad Hebre. 12. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. Et hoc sufficiat per secunda parte nostri sermonis.

PARS TERTIA, de distinctione patientiæ.

Patientiam diffinit Lactatius, in 5. diuinarum institutionum aduersus gentes, di. Patientia est malorum, quæ aut inferuntur, aut accidunt cũ æquanimitate perlatio: & Tullius, in rethorica, idem in substantia dicit, licet alijs verbis. Reperitur autem diuersa patientia. Prima est remissorum, idest eorum, quibus ex officio incumbit reprehendere, corrigere, vel punire aliena peccata, & tamen illa tollerant. Cōtra quos est c. faciens. 86. di. vbi dicitur, faciendis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare, & in c. error. 83. di. scriptum est. Error cui non resistitur approbatur, & veritas cum minime deffensatur opprimitur. Negligere quippe cum possis perturbare peruersos, nihil aliud est, q̃ fouere, nec caret scrupulo societatis occultę, qui manifesto facinori desinit obuiare, & in cap. quid enim, ibidem dr̃. Quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti? & in c. consentire, ea. di. scriptum est. Consentire videtur erranti, qui ad resecanda, quę corrigi debent non occurrit.

1. Patiētiæ genus.

Secunda patientia est mundanorum, idest eorum, qui propter mundum quoulq; labores strenue tollerant, & in paruo bono opere sunt impatientes. De quibus. 47. dist. in c. omnes. Grego. ait. Omnes huius seculi dilectores in terrenis, rebus fortes sunt, in cœlestibus autem debiles. Nā ꝓ temporali gloria desudare vsque ad mortem appetunt, & pro spe perpetua, nec parum quidem in labore subsistunt, pro terrenis lucris iniurias quaslibet tollerant, & pro cœlesti mercede, vel tenuissimi verbi contumelias ferre recusant. Terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt. In oratione vero coram domino, vel vnius horæ momento lassantur. Sępe nuditatem, deiectionem, famemque pro acquirendis diuitijs, atque honoribus tollerant. Superna autem laboriosa quę rere tanto magis dissimulant, quanto ea tribui tardius putant.

2. Patiētiæ genus.

Tertia est patientia stultorum, idest eorum, qui sciunt quòd peccando mortaliter seruiunt diabolo, & tamen permittunt se trahi ab illo de peccato in peccatum. Quibus dicit Paulus, 2. ad Cor. 11. Libenter suffertis insipientes, cũ sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accepit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cędit. Et in hac patientia stulta sunt multotiēs vxores, quæ viris suis in peccatis consentiunt. Et econtra viri vxoribus, & similiter serui dominis, ne eos turbari faciant, hæc autem patientia est pessima, & supportatio iniqua.

3. Patiētiæ genus.

Quarta patientia est hypocritarum. De quibus dicitur. Matth. 6. Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes.

4. Patiētiæ genus.

Quinta patientia virtuosorum. De qua modicum hodie reperitur. Assimilatur. n. hinnule, quæ cum sit calidissima, & consequenter non bona in estate. Tunc emittit folia latissima. Sed in hieme quando esset bona abscondita latet sub terra. Dicitur autem communiter ꝙ patientia comeditur cum cocleari rabies. De qua virtute Augu. inq̃ in lib de patiētia. Virtus animi, quæ patientia dicit̃, tā magnum donum Dei est, vt etiam ipsius, qui nobis eam largit̃, patientia prædicetur, & Iacobi 1. c. scriptum est. Patientia opus perfectum habet. Et 2. ad Cor. 6. dicit Paulus in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia. Et ad Eph. 4. ait. Cum patientia supportantes inuicem. Et ad Hæbre. 10. Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei faciētes reportetis repromissionem. Hanc autem patientiam debemus a Deo impetrare, & dicere cum psalmista. Ab ipso enim patientia mea. Et iterum. Tu es patientia mea. In quinq; autē debet homo esse patiens, primo in charorũ amissione. Nā multi

5. Patiētiæ genus.

In quinq; debet homo esse patiēs.

mulri sunt, qui propter mortem amicorum indignantur Deo, & seipsos committunt cõsumandos dolori. Cõtra quos inquit Seneca de consolatione ad Paulinum. Quid tam humile, ac muliebre est, quàm consumendum se dolori committere? Ideo Paulus 1. ad Thesalo. 4. ait. Non contristemini sicut & cæteri; qui spem non habent. Tales enim videntur non habere spem de resurrectione futura. c. quam est præposterum. 13. q. 2. Sciẽdum tamen, quòd aliud est afflictionem non sentire in aduersis, aliud est non sufferre. Vndẽ Seneca, vbi supra ait. Non sentire mala sua non est hominis, non ferre non est viri.

Licet n. dolorẽ sentire nec p̃dictæ authoritates sunt cõtra hoc, sed bene contra non sufferentes.

2. Temporalium amissionem patienter tolerare debemus.

SEcundo debemus esse patientes in perditione temporalium bonorum. Vnde, vt habetur in lib. de moribus philosophorum. Laudatur Anasagoras, qui non est contristatus quando in patriam rediens possessiones suas desertas, & dissipatas inuenit. Et ideo Tulius. in 2. de oratore dicit. Magna laus, & admirabilis videri solet, tulisse casus sapientis aduersos, non fractum esse fortuna, retinuisse in rebus asperis dignitatem. Ideo laudatur Iob, qui audiens omnes filios suos mortuos, & omnem substantiam suam sibi ereptam, non est desperatus, sed ait vt habetur sui libri. 1. cap. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum.

3. In corporis flagellatione.

TErtio debet esse quis patiens in corporis flagellatione cum, scilicet, corpus ægritudinibus, & infirmitatibus aggrauatur. Sicut de beato Francisco legitur. De quo sanctus Bonauentura in legenda maiori inquit. Cum duris corporis angeretur doloribus, illas suas angustias non pœnarum nomine appellabat, sed sororum. Dum autem semel grauius solito dolorum vrgeretur aculeis. Quidam frater simplex dixit ad eum. Pater ora Dominum vt mitius tecum agat, manum enim suam plus debito super te aggrauare videtur. Quo audito vir sanctus cum eiulatu exclamans ait. Nisi noscerem in te simplicem puritatem, tuum ex nunc abhorrerem consortium, qui ausus fueris circà me diuina iudicia repræhensibilia iudicare? Et licet esset totus attritus grauia prolixitate langoris, proijciens se in terram, ossa debilia dura casu colisit, & deosculans humum, gratias tibi inquit ago Domine Deus de omnibus his doloribus meis, teq; mi Domine rogo, vt centuplum si tibi placuerit addas, cum tuæ sanctæ voluntati adimpletio, sit mihi consolatio super plena. Et ideo etiam nos debemus patienter infirmitates tolerare. Quia virtus in infirmitate perficitur. 2. ad Cor. 12.

4. In tentationibus patientia est exercenda.

QVarto debet esse patiens quilibet, & non desperare de tentationibus, sed viriliter resistere. Nam vt ait beatus Bonauentura. in 2. distinct. 23. artic. 1. Ideo Deus permittit hominem tentari vt fortiter, & viriliter agens maiorem inde gloriam consequatur. Scriptum est enim Iacob. 1. Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ. Et ibidem etiam dicitur. Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis. Has enim tẽtationes sæpe permittit Deus pro nostra vtilitate, vnde Iob. 5. scriptum est, Beatus homo, qui corripitur a Domino, increpationem ergo eius ne reprobes. Quando ergo es tentatus, siue tribulatus recorderis illius sententiæ, quæ habetur Ecclesiast. 3. vbi dicitur. Disciplinam Domini ne abijcias ne deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit Dominus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Debes etiam recordari, quòd dicitur Psalmo 33. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Et de hoc est exemplum magni Antonij, qui dum post multas tentationes, & verbera, quæ a dæmonibus fuerat passus, vidisset in splendore quodã mirabile Dominũ Iesum Christum, dixit ad eum. Vbi eras bone Iesu? Iesu bone vbi eras? Quare non fuisti a principio vt me adiuuares a dæmonijs? Cui D. ait. Antoni hic aderam, intuens quomodo pugnares, & meo auxilio certamen superasti. Amodo autẽ quia viriliter pugnasti, in

toto

toto orbe te faciam nominari. Recordare etiam ò tribulate,& tentate,quòd multo plures tribulationes passus est Christus pro amore tuo, quare côueniens est vt tu etiã aliquid patiaris amore eius. Vnde inquit Paulus ad Hebræos 12. Recogitate eum, qui sustinuit talem a peccatoribus persecutionem, vt non fatigemini animis vestris deficiêtes. Vnde Grego. in moralibus inquit. Si passio Domini ad memoriã reuocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo tolleretur.

5. In sufferẽdis iniurijs patientia est necessaria. *Quatuor remedia ad tolerandas iniurias,& infamias.*

QVinto debet quis esse patiens in tolerandis iniurijs, & infamijs impositis,sciens quod mendacia habent breues pedes,& veritas omnibus falsitatibus supereminens erit. Ad quod sunt quatuor remedia secundum Senecam. Primũ est, ipsas iniurias obliuioni tradere, sicur faciebat Iulius Cæsar, vt refert Tullius. Vnde idem Senec ait. Iniuriarum remedium est obliuio. Secundum est,non reputare se iniuriam recepisse. Vnde idem Seneca ait. Sapiens colaphis percussus dixit. Sicut debuit facere,sic fecit. Et de hoc laudatur Cato,qui cum a quodã fuisse in ore percussus, negauit se ab illo iniuriam recepisse. Tertium est, quòd debet dissimulare,se multa non videre, nec audire. Vnde idem Seneca ait. Non expedit omnia audire,vel videre. Multæ.n. iniuriæ nos transeunt ex quibus plerasq; non accipit,qui nescit. Non vis esse iracundus non sis curiosus. Quartum remediũ est, in ludum, & solacium iniurias conuerte re. Vnde idem Seneca narrat, quod cum Diogenes philosophus quãdam causam cũ Lẽtulo habuisset. Lẽtulus attracta pingui saliua in faciem eius expuit. Ille autem faciem extergens in lusum conuertit dicens Affirmabo amodo ò Lentule, falli omnes,qui negant te os habere. Omnes ergo Christiani tenentur patienter sibi illatas iniurias ferre. Nam aliter quis non est bonus nisi sciat tolerare malos. 22.q.4.c.cum bonus. & c.tolerandi. & c. qui secundum carnem, vnde in c.hæc autem vita.ea.q.& causa.dicit Grego. quisquis non tolerat malos ipse sibi per impatientiam testis est quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Kaim malitia non exercet. Debent ergo boni infamationes malorum æquanimiter ferre, quia potius redundat ad eorum commẽdationem,quàm vituperationem. Imo esset nobis vituperium si a turpibus, & sceleratis laudaremur, dicente Seneca,in lib. de quatuor virtutibus. Paria sunt laudari à turpibus, & laudari ob turpia. Nos vero dicere possum⁹ q̃ paria sunt vituperari a turpibus,& laudari ob virtuosa. Idem quoq; Seneca inquit. Nimia dementia est vereri, ne ab infamibus infameris,& Grego. super Ezechielem. ait. Peruersorum derogatio, vitæ nostræ est approbatio. Quia iam ostendimus iustitiæ aliquid nos habere, si illis displicere incipimus,qui non placent Deo. Et hoc ostendi potest quadruplici exemplo. Primo lucis, cui non est derogatio, sed commendatio, si eam fugiunt, & odiunt vespertiliones. Sancti etenim Viri sunt lux quia habent lucidam famã. 1. ad Thes. 5. Omnes vos filij lucis estis, & filij Dei. Peccatores autem sunt tanquam vespertiliones quia diligunt opera tenebrarũ, & odiunt opera virtutum. Et ideo cum viris lucidis conuenire nõ possunt, & 2. ad Corin. 6. Quæ societas lucis ad tenebras? Non est ergo derogatio viris lucidis, si infamantur ab hominibus tenebrosis. Vnde cum quidam amicus Diogenis philosophi dixisset ei. Omnes vituperãt te,ille ait. Oportet sapientia ab insipientibus feriri. Secundo hoc ostenditur exẽplo odoris Cui non est derogatio sed cõmendatio, si cum fugiunt serpentes. Serui enim Dei sunt odoriferi, fama. 2. ad Cor 2. Odorem notitiæ suæ manifestant propter nos in omni loco. Peccatores autem sunt serpentini,quia virus detractionis sẽper portant,& venenũ in lingua, dicente psalmista Venenum aspidum sub labijs eorũ. Sicut aũt,odor virtutũ bonos recreat,sic malos conturbat. 2. ad Cor. 2. Alijs sumus odor mortis in mortẽ. Alijs verò odor vitæ ad vitam. Non est ergo derogatio viris odoriferis, si infamantur ab hominibus fetidis,vnde Arist. cum ei quidam diceret, homines te contemnũt, respondit. Et illos asini. Et ideo sicut illi non curant de contemptu asinorum ita nec ego de contemptu malorum. Tertio ostenditur exemplo coloris, cui non est dero-

Quadrupli ci exẽplo vel similitudine ostẽditur iustis nil derogare detractio ab iniustis facta.

2. Similitudo.

3. Similitudo.

derogatio, sed commendatio si ceci de illo falsa, iudicant, quem nunquam viderunt. Sancti etenim Viri colorati sunt, albo colore puritatis nigro humilitatis, rubeo charitatis, aereo celestis contemplationis, & viridi amabilis conuersationis. Peccatores autem sunt ceci. Sap. 2. Excęcauit eos malitia eorum. Nō est ergo bonorum derogatio, si peccatores cęci de coloribus suarum virtutum male iudicant. Imo a talibus laudari, & diligi est vituperatio, & odiri est commendatio. Vnde cum quidam iuuenis speciosus diceret Demostheni Philosopho. Si homines me odirent sicut te, suspendio me perimerem. Ille respondit. Et ego me perimerem, si me quemadmodum te amarent. Quod ostenditur exēplo medici, cui non est derogatio sed commendatio, si Frenetici cum contemnunt. Medici.n. sunt serui Dei ab hominibus honorandi. Eccl. 38. Honora medicum &c Frenitici autē sunt peccatores, qui manus sibi iniiciunt. Sap. 16. Homo per malitiam occidit animam suam Si igitur frenetici peccatores infamant seruos Dei non debent curare, sed eorum blasphemiam deridere. Vnde legitur de Vespasiano Imperarore, quòd cū quidam vellet ei improperare, quod esset auarus, & senex sibi dixit. Vulpē posse pellem mutare non animum. Ille autē respondit. Huiusmodi hominibus debemus risum, nobis correctionem, pœnam vero criminosis. Et in hoc ostendit generositatem animi sui. Nā vt inquit Sene. in lib. de clementia Magni animi propriū est iniurias, atq; offensiones spernere. Et idem in libro de prouidētia, inquit. Marcet sine aduersario virtus, & Prou. 16. di. Salomon. Melior est patiens viro forti, & q dominatur animo suo q̄ expugnatore vrbium, & ad Lucilliū inquit Sene. Æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia ait. n. Caro sui libri 4. c. Cum recte viuas, ne cures verba malorum. Arbitrij nostri non est, quod quisq; loquatur. Nā sicut canes contra nos latrantes nō possunt per hoc facere, quod homines rationales non simus. Et quod ipsi bestiæ non sint, ita bestialium opprobria non possunt efficere, quin simus Deo grati, & virtuosi, & quod ipsi non sint diabolici, & à Deo maledicti. Ea propter Isido. lib. 2. soliloquiorum. c. 12. ait Iniurijs non respōdeas conuitium ne retorqueas, cum silētij patientia tacendo cito vinces, maledicenti benedictionē oppone. Irascentē patientia demolire, blandimento iracundiam furentis dissolue. Vince nequitiam mansuetudine, vince malitiam bonitate Ber. quoq;. in lib. de improbatione vitiorum. c. 4. ait. Nobilis exuperat duras patientia linguas, vnde Ioannes solobriēsis anglicus in Polichratone libro 4. laudat Octauianum Augustum, qui cū per ciuitatē Romam pergeret, quidam despeiatus, & vilis homo ei dixit. O tyrāne. Cui illi respondit pacifica voce. Si essem non diceres, & non amplius de verbis eius curauit. Laudat quoq; Suetonius. lib. 3. de duodecim Cęsaribus Tiberium Cæsarē. qui neminem de se maledicentem, vel sibi conuitia inferentem puniri volebat dicens In ciuitate libera, linguam mentēq; liberam esse debere. Laudatur etiam Iustinianus Imperator, qui in l. vnica. C. siqs Imperatori male. inquit. Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus improperantiq; maledicto nomina nostra credide rit lacessenda, ac tumulētia turbulentus obtrectator fuerit temporum nostrorū, eum pęne nolumus subiacere, neq; durū aliquid, vel asperū sustinere. Quoniam si ex leuitate processit contemnēdum est, si ex insania, miseratione dignū, si ab iniuria remittendum. In lib. etiam de Nugis philosophorum laudatur Aristipus philosophus, qui cuidam sibi improperia dicenti respōdit. Vtinam ira tu tuę linguę: sicut ego aurium mearū Dominus sum. Ibidem etiam laudatur Zenophon, qui maledicenti sibi respondit. Tu didicisti maledicere, & ego didici maledicta contemnere. Quorum exempla, & nos sectari debemus, nec de malorum iniurijs aut persecutionibus curare, quæ si non haberemus non essemus boni. Cum scriptum sit. Eccle. 33 Contra bonum malum est, & sic contra vitam mors, & sic contra virum iustum, peccator. Considerat enim peccator iustū, & quærit mortificare eum, vt ait psalmista. Concludo ergo, quòd quilibet debet esse patiens in omnibus aduersitatibus, quamtumcunq; asperis. Tunc. n. maior est virtus, quanto maior tribulatio ęquanimiter tolerat, dicit

Vespasian⁹ de patiētia laudatur.

Aliqui ob patientiam in iniurijs laudatur.

cente Lucano. libro 9. Gaudet patientia duris.

Ideo Virgilius. 5. Eneydos prope finem inquit.

Superanda omnis fortuna ferendo est, & Prudentius de Sicchomatica. c. 4. ait.

Omnibus vna comes virtutibus associatur.

Auxiliumque suum fortis patientia miscet.

Virtus nam vidua est, quam non patientia firmat. Et Cato sui libri. c. 2. ait.

Magna etenim morum semper patientia virtus.

Maxime autem debemus esse patientes de his quæ meruimus. Ait enim Cato capitul. 4.

Quod meritò pateris patienter ferre memento.

Cumque reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Ideo Micheæ. 8. dicit propheta in persona talium. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei. Ad patientiam quoq; hortatur Cassiod. Epistolarũ lib. 10. epistola. 11. distin. Sustinendo potius, quam vindicando laudaberis, & Isido. Soliloquiorum. lib. 1. c. 4. ait. Qui aduersa patienter tolerat Deum sibi citius placat, & Ber. in lib. de improbatione vitiorum. c. 4. dicit. Nullius aduersi patiens terrore mouetur. Et sua vir patiens vota videbit ouãs. Matth. quoq; poeta in poetria sua parte prima. c. 16. ait. Patientia est conseruatiua virtutis. Vt autem possimus esse patientes debemus seruare consiliũ Isidori vbi supra. c. 10. dicẽris. Patienter leuiora portabis, si grauiorũ fueris recordatus. Recordare ergo, ò tribulate, afflicte, & angustiate, quod multo maiores sunt, & grauiores afflictiones inferni, quàm istius seculi, à quibus liberaberis si patienter istas toleraberis. Quod tibi concedat, & nobis omnibus, scilicet, in tribulationibus gaudere, & non desperare, tribulatorum consolator Iesus Christus, cui est honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

FERIA

FERIA VI POST QVARTAM DOMINICAM IN QVADRAGESIMA,

DE MARTYRIO.

SERMO TRIGESIMVS NONVS.

EAMVS & nos & moriamur cum eo Ioannis 11. & in Euangelio occurrentis feriæ. Vt tradunt naturales philosophi. Sanguis humanus fecundat lignum aridum, quia si lignum fuerit arefactum, & optimum remedium est statim in principio arefactionis apponere ad radices sanguinem humanum. Vnde narrat Hermes Ægyptius, quòd Rosarium plantatum in terra commista cum sanguine ad calorem modicum ignis, omni tempore anni producit rosas. Et similiter homines qui dicuntur arbores, iuxta illud Marci.8. Video homines quasi arbores quando sunt arescentes per peccatum, & concupiscentiam carnalium delectationum, eis sic arefactis per defectum deuotionis, & nullum fructum boni operis facientibus, non est melius remedium quàm ad radicem cordis eorum apponere calidum sanguinem Christi ob illorum salutem effusum, quia sicut elephas viso sanguine, animatur ad prælium, ita ipsi ex meditatione passionis Christi accendenrur ad amorem, qui est calor naturalis animæ, & facient fructum aggrediendo pro eius amore quæcunque ardua, & difficilia, ac etiam martyrium, dicentes intra se verba thematis nostri. Et propterea Christo facit more falcarij, qui volens euolatum reuocare falconem ascendit arborem, vel alium locum eminentem, & ostendit illi carnem sanguinolentam. Ipse enim Dei filius volens hominem perditum, & euolatum de manibus suis ad se reuocare, ascendit arborem sanctæ Crucis in monte Caluariæ, & ostendit ei totum corpus suum vulneratum propter iniquitates eius voce magna, & clamore valido ipsum euocans. Sed multi noluit eius vocem audire. Vnde ipse conquæritur Iob 19. die. Seruum meum vocaui, & non respondit mihi. Ille autem non respondet Christo, qui eius passioni non compatitur, & pro ipso pro se mortuo non est paratus mortem subire. Sed hic quærunt doctores vtrum sustinere martyrium propter Christum sit in præcepto? Et respondet B. Thomas. in 4. suo quolibet. q. 3. quod aliquid esse sub præcepto potest intelligi duobus modis vno modo conditionate, quo ad animum, sicut sub præcepto est, vt August. exponit illud Matthæi. 5. Si quis percusserit te in vnam maxillã præbe ei & alteram. Quod intelligitur secundum præparationem animi, scilicet, vt homo habeat animum præparatum si opus esset, & salus aliorum exigeret, quod & patienter se percuti in alia maxilla sustineret. Et per hunc modum sustinere martyrium propter

An martyriũ p Christo sustinere sit de præcepto.

ptes

pter Christum cadit sub præcepto, quia homo debet habere animum præparatum, ita quòd potius permitteret se occidi, quàm Christum negare, vel mortaliter peccare. Alio modo, aliquid cadit sub præcepto absolute tanquam debitũ simpliciter. Sicut amare Deum, honorare parentes, & huiusmodi. Et hoc modo sustinere martyrium non est sub præcepto. Non enim tenetur quis se ingerere martyrio, quod sic probari potest. Minus videtur quòd homo sua tribuat, quàm quòd proprium corpus exponat, vt inquit Gregorius in homilia super illud Lucę. 10. Ego sum pastor bonus. &c. Sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit absolute sub præcepto, sed sub consilio: ergo multo minus exponere morti corpus proprium ad sustinẽdum martyrium, est absolute sub præcepto. De quo martyrio tres considerationes faciemus. Prima dicetur cõmendationis, Scđa conditionis, Tertia variationis.

Sermonis diuisio.

PARS PRIMA.
De martyrij commendatione.

VT inquit B Tho. 2.2 q. 124. art. 1. Subire martyrium propter Christum est actus quatuor virtutũ. Primo charitatis vt imperantis. Vnde S. Maximus in sermone martyrum dicit, Charitas Christi in martyribus suis vicit. Ex charitate enim sola habet martyrium, quòd sit meritorium, dicente Paulo 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meũ ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Secundo, subire martyrium est actus fortitudinis vt actum elicientis, & timorem excludentis. Et ideo de martyribus inquit Paulus ad Hæbr. 11. Fortes facti sunt in bello. De quibus canit ecclesia. Sanctorum meritis inclyta gaudia pangamus socij, gestaq; fortia. Tertio, est actus fidei, vt in Deo tanquam in vltimo fine confirmantis, & intellectum eorum ad credendam alterius vitæ gloriam illuminantis. Vnde B. Maximus vbi supra, dicit de martyribus. Nunquam enim hanc vitam sic constanter expenderent, nisi esse aliam incompa rabiliter beatiorem pe. f. cta diffinitione sentirent. Quarto est actus patientiæ vt sustinentis, vnde de martyribus canit ecclesia. Cęduntur gladijs more bidentium: non murmur resonat, non quærimonia: sed corde tacito, mens bene conscia: conseruant patientiam.

Martyriũ subire est actus quatuor virtutum.

EX quibus concludere possumus, quòd sufferre martyrium est actus maximæ perfectionis. Et potest probari secundum Tho 2. 2. q. 124. art. 3. sic. Tanto magis aliquis ostenditur esse perfectus, & ardentius amare Deum, quanto pro eius amore rem magis dilectam contemnit, & magis odiosam eligit. Cum igitur inter omnia bona sua, maxime amet homo vitam suam. Sicut scriptum est, Iob 2. Pellem pro pelle, & cuncta quæ possidet dabit homo pro anima sua, idest pro vita conseruanda. Econtrario verò inter omnia odibilia, maxime abhorreat mortem, sicut etiam omne aliud animal facit, vt inquit Boetius 3. de consola. Ergo sequitur, quòd martyr qui pro Christi amore vitam contemnit, & mortem sustinet, est summæ perfectionis, & charitatis. Et hoc est quod Saluator inquit. Io. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Sed contra arguitur sic. Nobilius, & perfectius est propter Christum dare animam, quàm corpus, quia anima multo nobilior est corpore 24. q. 3. ca. si habes. & l. sancimus. C. de sacrosanc. eccle. Sed per martyrium homo propter Christum dat corpus, per obedientiam verò animam, & propriam voluntatem Deo sacrificat. c. sciendum. 8. q. 1. Ergo obediẽtia perfectior est martyrio. Respondet B. Thomas vbi supra, quòd martyrium cõplectitur illud sine quo obedientia esse non potest, scilicet, vt aliquis sit obediens vsq; ad mortem, & ideo martyriũ est perfectius obedientia, quam in se includit.

Martyriũ sufferre esse actum perfectissimũ ostenditur.

Obedietiã à sit pfectior martyrio.

SEcundo sic arguitur, melius est bonũ, quod prodest multis, quàm quod vni soli 1. Ethic & c. licet quibusdam. de reg. Sed actus gubernandi, & docẽdi prodest multis, actus autem martyrij illi soli, qui patitur, ergo docere, & præsidere est pfectius martyrio. Respondet Thomas vbi supra,

An docere, & gubernare nobilius sit martyrio.

supra, quòd martyrium non solum pa-
tienti prodest, sed etiam multis alijs, vn-
de Ambrosius, in quadam epistola, ait.
Martyr cum patitur non solum sibi pati
tur, sed etiam cuilibet. Sibi enim patitur
ad præmium, cuilibet ad exemplum, sibi
ad requiem, cuilibet ad sanitatem. Exem
plo.n. eius didicimus in Christum crede
re, & mortem non timere, hæc ille.

Martyres doctoribus, ac virginibus sunt p. fectiores.

EX quibus patet, quòd martyres sunt perfectiores doctoribus, quia ipsi do
cent non solum verbo, sed etiam facto, &
exemplo. Sunt etiam perfectiores virgini
bus, vnde Augu. in lib. de virginitate fa-
cit comparationem inter perfectiorem
martyrij, & Virginitatis. Et tandem con-
cludit, quòd cæteris paribus, perfectio
martyrij est excellentior perfectione vir
ginitatis. Beatus quoq; Tho. in 4. dist. 49.
inquit, quod licet vna aureola sit maior
altera secundum quid, simpliciter tamen
loquendo, aureola martyrum est potior
aureola doctorum, & virginum, quia cũ
in martyrio sit pugna difficilior, & victo
ria maior, debet etiam esse excellentior
aureola, quæ martyribus datur: vnde gl.
super illud Matth. 5. Beati qui persecu-
tionem patiuntur. &c. dicit, quòd omnes
aliæ beatitudines perficiuntur in ista. Ec
clesia quoq; in commemoratione sancto
rum martyres præordinat, & præponit
doctoribus, & virginibus, ad ostenden-
dum præeminẽtiam eorum respectu do-
ctorum, & virginum. Quorum martyrũ
gloriam admirans sancta Mater Ecclesia
inquit Deo. Quæ vox, quæ poterit lin-
gua retexere, quæ tu martyribus mune-
ra præparas, quasi dicat nulla. Ideo ca-
nit Dauid propheta Psal. 115. Prætiosa
in conspectu Domini mors sanctorum
eius, idest secundum Alexãdrum de Ales
ibi. Chara, & grata est Deo mors marty-
rum. Cum enim ipsi ostenderint operi-
bus arduis, quod super alios Deum dile
xerunt, dicente Grego. in quadam home
lia Pascali. Quod probatio dilectionis,
exhibitio est operis. Credẽdum est quod
Deus in cælesti curia illis præcipui amo-
ris signa ostenderet, eos singulari gloria
decorando.

PARS SECVNDA.
Huius sermonis, de martyrij conditione.

Tres martyrij conditiones.

SECVNDO sciendum est secun-
dum Franciscum de May. in tracta-
tu de martyrio, quod ad verũ mar-
tyrium tres conditiones requiruntur.
Prima dicitur personæ discretio. s. quod
sit persona discreta, ne seipsum quis in-
terficiat. Deus enim non vult aliquem
seipsum interimere, vt martyr fiat, quia
si præcipit, ne proximum quis interfi-
ciat. Exod 20. a fortiori inhibet occidere
seipsum. Et ideo qui se occidit, crudelior
est eo qui aliũ interemit. ff. de bonis eo-
rum. qui. mor. si. consci. l. fi. & ibidem di-
citur, quod qui sibi non parcit, multo
minus alijs parcet, de quo loquens Aug.
sup illud Io. 20. Qui odit animã suã &c.
inquit Vide ne tibi surrepat, vt teipsum
velis interimere, sic intelligendo, quòd
debeas in hoc mundo odisse animam tuã.
Hinc. n. quidam maligni homines atque
peruersi, in seipsos crudeliores, & scelera
tiores homicidæ, flammis se donant, ac
præfocant, præcipitio se collidunt, & pe
reunt, hoc Dominus non præcipit. Imo
diabolo præcipitium suggerenti respon-
dit. Vade retro sathana. Scriptum est. n.
Non tentabis Dominum Deum tuum.
Petro autem dixit, significans qua mor-
te clarificaturus esset Deum. Cum esses
iunior cingebas te, & ambulabas quo vo
lebas, cum autem senueris, alius cinget
te, & feret quò tu nõ vis, vbi satis expres
sit, non à seipso, sed ab alio debere occidi
qui vestigia sequitur Christi, hæc ille.

PRopter defectum huius causæ, non fuit martyr Ragias, qui seipsum præ
cipitauit, & gladio vulnerauit, eligens
magis nobiliter mori, quàm subditus fie
ri peccatoribus, & contra natales suos, in
dignis iniurijs agi, vt dicitur 2. Mach. 14.
Sed contra hoc argui potest, de illis qui
tempore persecutionis Christianorum
se occiderunt, de quibus dicendum est
secundũm Augustinum. 1. de ciui. Dei c.
2. quòd illud fecerunt diuina inspiratio-
ne, sicut de illis mulieribus, quæ ne pudi
citiam perderẽt, & ab insectatoribus cor
rumperentur, se in flumine præcipitarũt

Hoc idẽ dictũ est supra in quadam sermone.

quarum ecclesia memoriā veneratur in cathalogo sanctorū. Similiter & de Sansone credendum est, qui seipsum interemit, illud Iudicum. 16. dicens. Moriatur anima mea cum philisthijm. Fuit etiā figura Domini nostri Iesu Christi: vnde de ipso dicitur ibidem, quòd multo plures interfecit moriens, quòd ante viuus occiderat.

2. Martyrij conditio. Secunda conditio martyrij dicitur intentionis rectificatio, vt scilicet non propter aliquam mundanam, & temporalem gloriam, seu vtilitatem, mortē quis subeat, sed propter Deum, & vitam ęternam habendam. Cuius ratio est, quia secundum Philosophum. 2. de anima. Omnia iuste denominantur à fine. Et secundum Ambrosium, in libro de officijs, Intentio tua, operi tuo nomen imponit. Licet ergo aliquod opus bonū sit in se, potest tamen denominari malum ratione malæ intentionis, vt patet de ieiuuante, vel faciente eleemosynam propter pompam, aut fauorem humanum. Deus enim cor interrogat, non manum, 14 q. 5. c. si quid. & 15. q. 6. c. si à sacerdotibus. Et ꝓpter defectum huius circunstantiæ, non fuit martyr Iudas Machabeus, quia propter humanam reuerentiam fuit interfectus, noluit enim fugere hostes cū posset mortem sic euitare dicens. Absit rem istam facere vt fugiamus eos, & imponamus crimen gloriæ nostræ, vt dī. 1. Machabeo 9. Ex prædictis etiam patet, ꝙ ad martyrium perfectum requiritur, vt libenter non inuitus quis moriatur. Quia nullum bonum nisi voluntarium. c. præsens clericus. 20. q. 3. Et nemo inuitus bene agit etiam si bonum est quod facit, vt inquit Augus. in primo confessionum.

Iudas machabeus quare non fuit martyr.

3. Martyrij conditio. Tertia martyrij conditio dicitur causæ iustificatio, vt scilicet pro aliqua iusta causa quis moriatur, non pro culpa sua. Nam quando propter furtum aliquis suspenditur nunquid martyr vocari potest? Certe non. Hinc. 1. Petri. 2. dicitur. Quæ enim est gratia, si peccantes colliphizati fueritis? Sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.

Qua propter Augu. in sermone de innocentibus inquit. Quotiescunq; sanctorum martyria celebramus, totiens laudes saluatoris edicimus. Quotiens asserimus martyrū passiones, totiens Christi gloriam prædicamus. Non enim suscepimus quòd passi sunt, sed propter quem passi sunt admiramur. Igitur non pęna in laude, sed fides est in honore, magnificamus, modo quia grauioribus subiacuere supplicijs, sed quia iustitiæ causa grauiora tollerauere supplicia. Nā plures sceleratorum peiores pęnas vidimus esse perpessos, sed nihil eis profuit, quia martyres causa iustificat, sceleratos conscientia sua damnat. Et idem super Psal 34. sermone secundo, ait. Martyrē non facit pęna, sed causa. Nam si pęna martyres faceret, omnia metalla martyribus plena essent, omnes cathenæ martyres traherent. Omnes qui gladio feriuntur, canonizarentur. Ergo discernatur causa. Nemo dicat, quia patior iustus sum, qā ipse, qui primo passus est, pro iustitia passus est, ideo magna exceptione addidit. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, hæc ille. Qui etiam in sermone. 6. de martyribus, dicit. Nemo se extollat, & glorietur de passione. Nam si attendamus solas passiones, coronantur, & latrones. Si de passione gloriandum est, potest & ipse diabolus gloriari, cuius vbiq; templa euertuntur, vbiq; idola frāguntur. Nunquid potest dicere, & ego martyr sum, quia tanta patior? Ergo homo Dei primo eligat causam, & sic securus accedat ad pęnam, quia post pœnam accipiet coronam, hæc ille.

Et ideo Tho. 2. 2. q. 124. art. 9. dicit, ꝙ ad martyrum propriē sumptum, requiritur, quòd quis mortem sustineat ꝓ Christo, iustus de causis, quę sunt septē, secundum Frācīscum de may. vbi supra, & fratrem Aluarum Hispanum, in li. de planctu ecclesiæ. Prima causa dicitur iustitia, qua suscepit martyrium Abel, de quo Matth. 23. dicitū. A sanguine Abel iusti. &c. vbi August. dicit quòd in Abel triplex perfectio fuit. s. virginitatis, sacerdotij, & martyrij, de isto martyrio habetur. 23. q. 4. c. nimium & c. qui peccat. & c. si

Pro Christo iustis de causis martyriū est suscipiendū, ꝙ sunt septē.

& c.si ecclesia,& 1.Petri 3. vbi dicitur. Si quid patimini propter iustitiam, beati eritis,& Matthæi.5.inquit saluator. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum vbi. Chriso. ait. Quod hic accipitur iustitia pro omni virtute, sicut etiam accipitur ab Aristotile.5. Ethicorum. Et ideo quando quis occiditur propter aliquod bonum opus factum amore Dei, martyr est.

2. Causa. Secunda causa est pati pro lege obseruanda, sicut fecerunt Machabæi, secundi Mach.7. de quibus ecclesia celebrat festum, quia licet ante Christi incarnationem fuerint martirizati, tamé (vt inquit Bernardus) Quod negauit eis tempus concessit martyrij forma, quia eo modo passi sunt, quo, & martyres noui testamé ti. Passi enim sunt ne transgrederentur legem Dei. Sicut & isti, ne fidem euangelicam negarent.

3. Martyrij causa. Tertia causa martyrij est, pati loco Christi, sicut fecerunt innocentes, in quorum singulis putabatur occidi Christus, de quibus dicit beatus Tho. vbi supra ar. 1. quòd martyrij gloriam quam in alijs propria voluntas meretur, illi pro Christo occisi per Dei misericordiá sunt assecuti. Nam effusio sanguinis pro Christo, vicem gerit martyrij, vnde sicut pueris baptizatis, per gratiam baptismalem, meritum Christi operatur ad gloriam obtinendam, ita in occisis propter Christum, meritum martyrij.

4. Martyrij causa. Quarta martyrij causa est, cum quis patitur pro libertate ecclesiæ, sicut beatus Thomas Archiepiscopus Cãthuariensis. Et de hoc martyrio habetur 23.q.8.c.cõuenior. vbi diuus Ambrosius inquit Imperatori. Si rapis, si deuoras, si acceperis sustinebo. Si autem extenderis manum tuam ad sanctuarium Dei, ibi me sacerdotem inuenies.

5. Martyrij causa. Quinta martyrij causa est pati propter assertionem veritatis, sicut fecerunt. Esaias,& Hieremias, ac Ioannes Baptista, de quo martyrio habetur.23. q. 4.c.vnusquisq;. Et ideo.11.q.3.c.nemo, dicitur. Melius est pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione beneficium. De hoc etiam loquens. Aug. in sermone de decollatione beati Ioannis Baptistæ, ait. Discernendum, est qui,& pro quo patiantur,& erunt martyres Dei, si pro verite, qui Christus est patiantur, & legitime coronentur.

6. Martyrij causa. Sexta martyrij causa est pati pro charitate,& salute alicuius, sicut Christus pro humani generis redemptione passus est, vt dicitur prime. Petri.2.

SED hic quæritur nunquid teneatur quis corpus suum morti exponere pro salute animæ proximi sui? Et respondit Alexander de Ales, in 3. parte summæ, in tractatu de charitate, & Bonauentura in 3.di.30.ar.1.q.1.& Tho 2.2.q. 4. ar.2. in corpore quæstionis, quod sic, quod probatur auctoritatibus,& rationibus. Primo, auctoritas habetur. 1.Ioannis.3. vbi dicitur. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ipse posuit animam suam pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere vbi dicit glo. Debet quisque pro fratribus, non animam ponere, sed corporis vitam, quæ ex anima procedit. Item, Ioannis 10. inquit saluator. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, vbi glo. ait. Quisq;.n. naturaliter est pastor animarum proximorũ suorũ Vnde & quisq; pro animabus eorum, vitam suam debet dare. Alia auctoritas est Chrisostomi dicentis, super Matthæum. Proximum suum nõ diligit, nec præceptum implet charitatis, qui pro salute proximi, vitam corporalem non exponit. Rationibus quoq; idem probatur. Prima dicitur bonitatis, cuius fundamentum ponit Aristotiles.5.Topi. di. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis,& maxime ad maxime. Cũ igitur omne bonum naturaliter sit diligibile, primo Ethi. Ergo magis bonum est magis amabile,& maxime bonum maxime diligibile. Cùm itaq; in hoc mũdo, reperiantur tria bona, scilicet bonum exterius adueniens, quod est bonum simpliciter, bonum corporis, quod est magis bonum, & bonum animæ, quod est maxime bonum, vt idem Phi. ait. sexto Ethico. Si homo amat bona temporalia

poralia quia bona simpliciter, magis debet amare bona corporalia, quia magis bona. Et maxime bona animæ, quæ omnibus alijs bonis meliora sunt, vt ait Aristotiles. 6. Politicorum. Et ideo cum maior sit bonitas in anima proximorum, q̃ sit in omni substantia temporali, & quã in propria vita corporis, magis tenetur quis diligere animam sui proximi, q̃ omnia bona sua temporalia, & q̃ corpus ꝓprium, & per consequens obligatur corpus suum morti exponere pro salute animæ proximi sui.

2. Rō ostendens quod quis magis diligere tenetur aīam proximi q̃ corpus suū.

SEcunda ratio dicitur qualitatis. Cuius fundamentum ponitur à Philosopho. 9. Ethico. dicens. Amicus se debet habere per omnia ad amicum, sicut ad seipsum, eò ꝙ amicus est alter ipse. Quod etiam dominus præcipit. Deutero. 22. & Matthæi. 6. di. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quo præsuppositio certum est, secundum Bonauenturam in 3. distinct. 29. articulo. 1. q. 3. in solutione secundi ar. quòd illud aduerbium sicut, accipitur dupliciter. Primo pro quadam quantitate, & commensurabilitate amoris intensi. Et hoc modo nullus tenetur diligere proximum sicut seipsum. Secundo modo accipitur pro similitudine ad eūdem finem, & bonum. Et hoc modo quilibet tenetur diligere proximū sicut seipsum idest ad illum finem ad quem se diligit. Quod si sic est, cum quilibet teneatur proponere saluté animæ suæ, saluti corporis sui, ergo pari ratione tenetur exponere corpus suum pro salute proximi, aliter transgreditur præceptum de diligendo proximum sicut seipsum.

Nunquid ille sit martyr qui pro patriæ liberatione mortem patitur.

SED iterum quæritur, nunquid ille sit martyr, qui mortem sustinet pro liberatione patriæ, & rei publicæ & respondet b. Tho 2. 2 q. 124. ar. 5. quòd causa martyrij est bonum diuinum non humanum, sed si bonum humanum ꝓ quo quis moritur referatur in diuinum, siue in ciuitate moriatur, siue in bello, potest martyr appellari, & coronam recipiet martyrij. De taliter mouentibus dicitur in. §. filij autem. insti. de excu. tuto. Qui autem pro republica occiderunt in seculum intelliguntur in perpetuum viuere per gloriam, ad hoc etiam potest applicari illud Petrarchæ in tr[i]umphis.

7. Causaque quis iuste martyriū p Christo subire potest.

SEptima causa martyrij est pati pro fide sicut fecit Stephanus. Actuum. 7. & alij martyres noui testamenti, qui proprie martyres dicuntur, quia passi sunt propter testimonium quod pro fide Christi dederunt. Martyr enim græce, idem est, quòd testis latine, vt ait Augustinus, in sermone. 5. de beato Laurentio, & Isidorus 9. Ethimo. licet autem Apostolus dicat ad Romanos decimo. Cordè creditur ad iustitiam, orè autem confessio fit ad salutem, ex quo videtur innuere, quòd quis non sit in statu salutis nisi aperte cōfiteatur fidem Christi, etiā vbi est periculum mortis. Tamen secundum quod inquit b. Tho 2. 2. q. 3. ar. 2. hoc non intelligitur esse de necessitate salutis nisi pro loco, & tempore, & secundum alias debitas circunstantias quando. s. propter subtractionem huius confessionis, & testificationis subtraheretur honor Deo debitus, vel salus proximi impediretur, vt si quis interrogaretur de fide, & taceret, & ex hoc crederetur, quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset bona, vel alij propter taciturnitatem auerterentur à fide. In huiusmodi enim casibus tenetur quis ad apertam fidei confessionem non obstante mortis periculo, quia potius quis tenetur mortem subire, & omnia mala tollerare, quam fidem negare, vel alteri peccato consentire. c. ita. ne. 32. q. 5. & 22. q. 2. c. ne quis, & 23. q. 8. c. conuenior. & c. quisquis. 11. q. 3. ac. c. sacris. extra quòd metus cau. cum similibus. Facit ad hoc quod inquit. Arist. 3. Ethi. di. Melius est mori quàm ꝑgere contra bonam virtuté. Et in li. de secretis secretorum, ad Alexandrum iterum ait. Prius eligenda est mors, quam offensio præclarissime virtutis. Et eandem sententiam scribit Seneca, ad Lucilium & Tullius in 1. de officijs. Quapropter inquit glosa super illud. Ioannis. 4. Timor non est in charitate. Qui charitatem Christi habet nō timet morté suscipere pro Christo. Qui timet pro Christo suscipere mortem, minime charitas Christi in eo est. Non est ergo timenda occisio propter Christum quadupli

Quando quis aperte fidē fateri teneatur, licet mortis periculū adesset.

Quadrupliciter ex causa mors timenda non est propter Christum.

dupliciratione. Primo quia miles non timet exponere morti roncinum pigrum quando sperat accipere à rege dextrerium velocem. Piger roncinus est corpus nostrum ad omne bonum opus tardum, & pigrum, post cuius mortem accipiemus dextrerium velocem, idest ipsum corpus gloriosum velocissimumq; , per dotem agilitatis. Sapientiæ. 3. Fulgebunt iusti, & tanquam scintillę in arundineto discurrent, & Esaiæ. 40. Qui sperant in domino mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ, volabunt, & non deficient. Secunda ratio est, quia libenter sustinet quis rationem grossi sacci, vt habeat indumentum bissini subtilissimi Saccus grossus est corpus nostrum post cuius lacerationem induemur vestimento bissino, idest ipso corpore glorificato, per dotem subtilitatis. Apocalypsis. 19. Datum est ei vt cooperiat se bissino splẽdenti, & candido. Tertia ratio est, quia libenter permittit homo frangi carcerem tenebrosum, quando sperat venire ad palatiũ lucidũ, carcer tenebrosus animæ est corpus nostrũ, post cuius fractionem recipiemus palatiũ lucidum, i. ipsum corpus glorificatũ p dotẽ claritatis. Matth. 13. Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Quarta ratio est, quia libenter pmittit homo destrui domum luteã, & casurã, vt possit recuperare domũ laureã, & æternã. Domus lutea, & casura est corpus nostrũ, de luto factum, & morti addictum. Post cuius destructionẽ recipiemus domũ eternã, idest ipsum corpus glorificatũ p dotẽ immortalitatis. 2. ad Corint. 5. Scimus. n. qm̃ si terrestris domus nostra hui^9 habitationis dissoluatur, q edificationẽ ex Deo habemus domũ non manufactã, sed eternã in cęlis. Et ideo omnes christiani debent se præparare ad tolerandã mortẽ pro defensione fidei Christi in persecutione Antichristi in proximo imminente. Nam taliter morientes potius q̃ fidẽ negare, gloriosam assequentur martyrij palmam, vnde Seneca, ad Lucillum, inquit. Fortiter pro virtute mori, gloriosum est.

PARS TERTIA, huius sermonis de martyrij variatione.

QVO ad tertiam partem nostri sermonis, sciendum est, secundũ Franciscum de Mayronẽ vbi supra, q tria reperiuntur martyrij genera. Primum est, cuius passio in anima, & corpore redundat. Sicut fuit martyriũ Christi, qui in anima, & corpore ineffabiliter afflictus fuit, vnde in eius persona exclamat Hieremias. Trenorũ primo. O vos omnes qui transitis per viã attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus. Sed hic quæri potest quare Dominus noster martyrium suum voluit pati in cruce? Et respondetur, secundum Thomã in tertia parte summæ, quæstione. 46. art. 4. & magistrum Bartholomęum de pisis in conformitatibus beati Francisci. libro. 3. q multis de causis. Primo ratione satisfactionis, vt sicut in ligno scientiæ boni, & mali facta est humani generis perditio, Adam, & Eua de ipso sumendo, sic in ligno crucis fieret eius reparatio & redemptio, vnde Deo canit ecclesia. Qui salutem humani generis in ligno crucis constituisti, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Et qui in ligno vincebat, in ligno quoq; vinceretur, per Christũ dñm nostrum. Et ideo de ipso dici põt illud. Sapientiæ. 14 Benedictum lignum per quod fit iustitia, voluit ergo Christus ligno crucis affigi, quasi restituens quod Adam sumpserat, vnde potest dicere cum psalmista. Quæ non rapui, tunc exoluebã, de quo Augustinus, in quodã sermone de passione, ait. Contempsit Adam præceptum, accipiens ex arbore pomum. Sed quicquid Adam perdidit: Christus in cruce inuenit, hæc ille. Vnde ipse inquit homini illud. Canticorum. 8. Sub arbore mala suscitaui te. Ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genetrix tua. Sicut ergo primi parentes multipliciter peccauerunt, sic Christus in passione sua multimode satisfecit Nam primo contra peccatum oculorum, quando curiose nimis conspexerunt lignum videntes quòd esset pulchrum visu. &c. Genesis tertio ipse fuit velatus in facie. Marci decimoquarto. sicut prædixerat

Tria sunt martyrij genera.

Christus quare pati voluit in cruce?

Christus omnibus peccatis Adæ satisfecit.

et pater ęternu. Ezech. 12. dicens. Faciē r uā velabis.i. velari permittes, & nō videbis terrā, quia portētū dedi te domui Israel. Secundo contra peccatū manuū in attrectādo, & arripiēdo pomū, fuit in manibus suis clauis asperrimis perforatus. Quas plagas videntes Angeli cū ascendisset in cœlū cū stigmatibus, interrogauerunt eum dicentes illud Zachariæ tertio decimo. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum. Et ipse respondit. His plagis plagatus sum in domo eorum qui me diligebant, idest in terra iudæorum, qui me diligere debebant, tanquam eorum messiam, & regem, ac illorum stirpe natum. Tertio contra peccatum pedum, quibus ad pomum vetitum perrexerant fuit in pedibus suis vulneratus vt merito dicere potuerit illud. Iob. 30. Pedes meos subuerterunt, & oppresserunt. Quarto contra peccatum gustus, quo pomum prohibitum comederunt, fuit felle, & aceto potatus, vnde inquit illud. Psalmi. 68. Dederunt in escam meā fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Quinto contra peccatum narium, quo pomi fragrantiam odorauerunt, ipse in monte Caluariæ fuit crucifixus, vbi immunditiæ ciuitatis portabantur, ex quibus eius odoratus fuit afflictus, & verificatum fuit illud. Esaiæ tertio. Et erit pro suaui odore fętor. Sexto contra peccatum aurium, quibus suggestionem diaboli per serpentem audierunt, fuit verbis derisorijs blasphematus, iuxta illud. Lucæ. 23. Stabat populus expectans, & deridebant eum principes cum eis. &c. Vnde dicere poterat illud Iob. 30. Nunc derident me iuniores tempore, quorum patres non dignabar ponere cum canibus gregis mei. Septimo contra peccatum cordis, quo minus auide pomum concupierunt fuit in latere lanceatus. Ioannis. 19 Et verificatum fuit illud, quod in per Iona eius prædictum fuerat. Iob. 16. Circundederunt me lanceis suis, quorum vnus concidit me vulnere super vulnus irruens in me, sicut gigas. De hac autem satisfactione inquit August. in lib. de symbolo. tractatu. tertio. His gradibus, quibus pecierat humana natura, a Christo reparata est. Adam superbus, humilis Christus, per fœminam mors, per fœminam vita, per Euam interitus, per Mariam salus. Illa corrupta secuta est seductorem, hæc integra peperit saluatorem, & cætera. Secunda ratio quare Christus in cruce passus est martyrium suum dicitur purgationis, siue mundationis, de qua Chrisost. in sermone de passione, & super illud Ioannis tertio. Oportet exaltari filium hominis, ait. Exaltari audiens suspensum intelligas in altum, vt sanctificaret aerem, qui sanctificauerat terram ambulando super eam, iuxta illud. Colo. primo. Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cœlis sunt, siue quæ in terris, & August. in sermone de passione, dicit. Ideo non sub tecto sed sub cœlo crucifixus est, vt aerem mundaret. Aer enim mundatur cum in altitudine crucis, ouis immolabatur. Terra etiam purgabatur, quia stillabat sanguis de latere domini super eam, hæc ille. Quia ergo Christus terram sanctificauerat in ea nascendo, & conuersando, & aquam in ea se baptizari faciendo, & super mare gradiendo. Ignem vero sanctificaturus erat, spiritum sanctum in specie ignis suis fidelibus transmittendo, ideo ad sanctificationem, & purgationem omnium elementorum conueniebat, vt aerem purgaret, & sanctificaret in eo moriendo. Tertia ratio dicitur communicationis. Nam quia aer est magis commune elementum, quam alia, potest enim homo habere propriam terram, aquamque propriam, & ignem proprium, sed non proprium aerem, ideo Christus voluit in aere crucifigi, vt ostenderet, quòd sicut aer omnibus est communis, ita & passio sua fuit communis omnibus, scilicet illis, qui sunt in cœlo eos reparando, illis, qui sunt in mundo eos saluādo, existentibus vero in purgatorio, & limbo, eos liberādo. Et ideo in cruce poterat dicere. Accepit cōmunē aerē. Sap. 7. Oēm sollicitudinē faciēs de cōmuni vestra salute. Quarta rō dr mediationis. Sicut. n. aer est medius inter celū, & terrā, sic Chrs fuit mediator inter Deū & hoiem, ad Gal. 4. Mediator nō vnius est naturæ, sed duplicis. i. diuinæ, & humanę. Et iō sicut aer ex parte supiori hēt puritaē p q̄ cōuenit cū cęlo, & ex parte inferiori hēt quandā grossi-

2. Ratio quare Christus in cruce voluit pati.

3. Ratio q̄a Christus in cruce mortuus est.

grossiciem per quam cōuenit cum terra, sic etiam Christus cum Deo cōuenit, ratione diuinæ naturæ, cum homine vero ratione humanitatis assumptæ, & ideo ascendit in aere super crucem, vt ostenderet se esse verum mediatorem, qui ad perfectam reconciliationem faciendam inter Deum, & hominem posset mittere manum suam in ambobus. Iob. 9.

5. Rō quare Christus in cruce pati voluit.

QVinta ratio dicitur attractionis. Quia enim homo in terra iacebat, & sursum ascendere non poterat, ideo Christus ad terras venit vt ascensum hominum præpararet, & humanum genus ad cęlum per ipsum ascendere posset. Si enim Christus semper mansisset in cęlo fuisset in loco nimis alto, nec homo ad ipsum se erigere potuisset, q̄ si in terra stetisset fuisset in loco nimis depresso. Et ideo voluit pati in loco medio, idest in aere vt homo ad ipsum posset ad cęlum ascendere, & propter hoc dicebat iudeis. Ioannis. 8 Cum exaltaueritis filium hominis, scilicet in aere ipsum crucifigendo, tunc cognoscetis quia ego sum. I. qui vos ad cœlum perduco, & traho, vnde etiam dicebat. Ioannis. 12. Si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipsum. Traxit namq; cęlestia, patrem reconciliādo. Item terrestria gentilem populum ad fidem deducendo Et infernalia, sanctos patres, qui erant in limbo extrahendo. Et ideo voluit in cruce exaltari vt p̄ caput sursum, nos Deo reconciliaret, per pedes deorsum infernum conculcaret, iuxta illud. Esa. 54. Qui dicit profundo desolare, per manum dexterā ad aquilonem extensam, gentes in frigore infidelitatis positas attraheret, per manum sinistram ad austrum expansam, iudæos in quibus aliquando calor fidei viguerat cęcitatis suæ merito reprobaret. Dicit quoq; Grego. Nazianzenus, q̄ figura crucis a medio contactu in quattuor extrema partita, significat virtutem, & prouidentiam eius, qui in ea pependit diffusam; in toto orbe terrarum, & Chriso. ait, q̄ Christus in cruce expansis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera vero eos, qui sunt ex gentibus trahat, vel vt ostēderet se iuxta quattuor partes crucis fecisse hominum re-

Quid significans manus Christi extensæ, & caput sursum, & pedes deorsū q̄dq; crux in quatuor extrema partita.

demptionem, angelorū restaurationem, diabolicæ potentiæ subiugationem, & à limbo patrum liberationem. Lactant. vero, in 4. diui. insti. inquit. Illa etiā pręcipua fuit causa cur Deus crucem maluerit, & illum in cruce exaltari fuit necessitate, vt omnibus gentibus passio eius innotesceret. Nam quoniā is, qui in patibulo suspenditur conspicuus est omnibus, & cæteris altior, crux potius electa est, quæ significaret illum tam conspicuum, tamq; sublimem futurum, vt ad eum cognoscendum pariter, & colendum cunctæ nationes ex omni orbe concurrerēt. Denique nulla gens tam inhumana est, nulla regio tam remota, cui aut passio ei', aut sublimitas maiest atis ignota sit. Extendit ergo in passione manus suas, orbemque dimensus est, vt iam tunc ostēderet ab ortu solis vsq; ad occasum magnum populum ex omnibus linguis, & tribubus congregandum, & sub alas suas esse venturum, signumq; illud maximū, atq; sublime frontibus suis susceptu rum. Cuius rei figurā iudei etiā nunc exhibent cū limina sua de cruore agni notant, hęc ille. Crucifixus aūt noster per sex modos peccatores ad se trahit. Primo per capitis inclinationē, sicut amicus nutu capitis amicum vocat, vt det sibi osculum. Quod quidem osculū valde desiderabat humanū genus dicens. Can. 5. Quis det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te? Tenet ergo Christus in cruce caput inclinatum triplici ex causa Primo ratione reconciliationis, solet. n. qui aliū sibi vult reconciliare caput inclinare, & osculum sibi dare, & ideo ipse caput inclinat vt osculum nobis porrigat, & recōciliationem faciat, quod osculum desiderabat sponsa. Can. 1. dicēs. Osculetur me osculo oris sui. Secundo ratione eleuationis, solet. n. qui alium vult erigere seipsum inclinare, & illum ad alta eleuare. Et ideo Christus caput suum inclinauit & de colo scalam fecit, ac nos ad patriā eleuauit. Ioannis. 15. Nemo venit ad patrem nisi per me &c. Tertio ratione exauditionis, solet enim homo libenter aurem inclinare ei, quem vult bénigne exaudire, Christus ergo caput inclinans aurem dextram nobis porrigit. Et

Christus sex modis peccatores ad se trahit.

Christus tenet in cruce caput inclinatū triplici ex causa.

sinistram a nobis auertit. Auris aũt dextra, est eius misericordia, quam modo nobis libenter impendit, sinistra verò est eius iustitia, quam modo a nobis libẽter auertit, dicere quoq; possumus, ꝙ Christus in cruce caput inclinatum ad dexteram tenuit, siue vt per hoc significaret ꝙ patiebatur propter peccatũ, qđ fecerant primi parentes cũ dextera, siue vt per hoc innueret, ꝙ non vocat hominẽ ad leuam.i.ad vitam temporalem, sed ad dexterã.i.ad cęlestem vitam, siue vt per hoc ostenderet, ꝙ in his quæ facimus nõ sinistram, sed rectam intentionem habere debem⁹, iuxta illud. Matth.5. Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Secundo trahit ad se per brachiorũ extensionem, sicut mater trahit ad se puerum brachia aperiendo, quorum apertione veniendi fiduciam ei præbet. Deus autẽ habet duo brachia.s.gratiã, & gloriam, quæ ambo olim clausa tenebat, quia nulli pęnę dabat gratiam suam, & neminem recipiebat ad suam gloriam. Tandẽ aperuit brachium sinistrum suæ gratiæ, recipiens in gratia sua populum Israel, sed tamen dextrum brachium clausum tenebat, quia nullum ad suam gloriam admittebat. Modo autem ambo brachia habet aperta, & extensa, quia omnes ad suam gratiã paratus est recipere, & ad gloriã introducere. Et ideo quilibet fidelis põt dicere illud. Can. 2. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et quilibet beatus dicere potest Deo cũ psalmista. Tenuisti manum meã, & in voluntate tua deduxisti me, quantum ad primum brachium gratiæ, & cum gloria suscepisti quantum ad secundum. Tertio trahit per manuum perforationẽ sicut liberalis trahit egenum ad veniendum ad se. Christus enim in cruce habuit manus apertas, confixas. & perforatas. Apertas ad innuẽdũ ꝙ dat oĩbus faciliter, & liberaliter gratiam suam. Vnde illi inquit Psal. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione, & ad Hebr.12.ait. Apostolus. Tanquam filijs offert se Deus, & Sapientiæ.6.dr. Pręoccupat qui se concupiscunt, habuit etiã manus confixas ad innuendum ꝙ dat immutabiliter, & perseueranter. Eccle.2. Respicite filij nationes hominum, & scito-

2. Trahit Christus peccatores.

3. Trahitur peccator a Christo.

te, quia nullus sperauit domino, & confisus est, & permansit in mandatis eius, & derelictus est, pauci autem sunt, qui habeant istam immutabilitatem, & perseuerantiam seruiendi, & benefaciendi. Nam de multis dici potest illud Psal. Confitebitur tibi cum benefeceris illi. Et Eccle. 6. dr. Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. Ipse vero dominus Christus non solum bonis, qui ei seruiunt, sed etiam malis, qui eum offendunt tribuit sua beneficia, iuxta illud. Matth. 5. solem suum oriri facit super bonos, & malos, habuit etiam manus perforatas, quia omnibus dat largiter, & abundanter. Sicut enim vas perforatum largiter effundit, sic Christus largiter tribuit. 1. ad Thi.6. Qui pręstat nobis abũde, & Iacobi. 1. Qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Non solũ autem est liberalis, sed quodammodo prodigus, quia habet manus perforatas. Sicut dicitur de aliquo prodigo, qui nihil sibi scit retinere. Iste habet manus ꝑforatas, vas enim perforatum nihil retinere potest. Nonne prodigus esset, qui pro potu patrimonium suũ daret? Christus autem pro potu aquæ frigidæ dat patrimonium cęlestis gloriæ, Matth. 10. Quicunq; dederit potum vni ex minimis istis calicem aquæ frigidę, amen dico vobis non perdet mercedem suam. Licet ergo Christus semper in vita sua fuerit liberalissimus, quia multa, & innumera beneficia humano generi exhibuit, tamen in fine vitæ suæ quodammodo fuit prodigus, quia nihil sibi retinuit, sed omnia alijs donauit. Nam Petro dedit ecclesiam: Ioanni matrem suã charissimam, patri dedit animam suam preciosissimam, latroni dedit paradisum Nichodemo, & Ioseph dedit corpus ꝓprium, nobis omnibus dedit suam carnem sacratissimam, & sanguinẽ preciosissimum in cibum, & potum, crucifixoribus vestimenta, & lanceatori restituit visum. Quarto trahit per lateris apertionem, vt suum amorem ostẽdat. Amor enim aliquando ostenditur ex sermone, quia quando cor abundat in amore, os etiam abundat in sermone. Matth. 12. Ex abundantia cordis os loquitur. Aliquando autem amor manifestatur in opere,

Christ⁹ quare habuit manus perforatas.

4. Quõ trahitur peccator a Christo.

quia

quia secundum Grego. in homilia penthecost. Probatio dilectionis, exhibitio est operis. Iste vero amorem maioré priore,& ideo.1.Ioannis.3.dicitur. Non diligamus verbo, neq; lingua.s. tantúmodo,sed opere,& veritate. Aliquando aût amor radicaẽ in corde, de quo dicitẽ Deute.6. & Matth.22. Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & iste amor cordialis est perfectissimus, sine quo alij amores, nihil valent. Primum amorem Christus nobis ostenderat in sua salubri eruditione, & doctrina secundum etiam ostenderat in multiplici beneficiorum largitione, sed tertium.s. cordialem amorem,nobis ostendit in lateris apertione, per quam manifestauit quãtum nos dilexit,qualiter, & propter quid. Quantum quia pluſquam cor suũ, iuxta quod pro nobis voluit vulnerari. Sic enim loquitur mater filio. Fili tu es cor meũ. Plus te diligo corde meo. Qualiter autem, quia ex intimo amore cordis vt.s. cor eius videamus, & quòd ex amore cordiali nos diligat certi simus. Sic enim loquitur amicus cum amico, vtinam videres cor meum. Et ideo Bernar.inquit.Clauus penetrans,clauus reserans factus est mihi, quid nisi vt videã per foramen? &c.propter quid vt ad instar columbę ab insidijs dæmonum in ipso foramine abscondamur. Can.5.Veni columba mea in foraminibus petræ. Quinto trahit per pedum affixionem, si cut amicus positus in carcere trahit amicum ad se visitandum, Christus namq; propter nos se incarcerari fecit, quando pro nostra salute in cruce affigi voluit. Debemus ergo ad eius pedes currere,qa sicut dicitur. Deute.33. Qui appropinquat pedibus eius accipiet de doctrina illius. Ad pedes igitur curriant peccatores, & tribulati. Nam vnus pes eius est vnctus oleo, idest eius misericordia viscerosa.Deute.33. Tingat in oleo pedem suum peccator ergo ad istum pedem accedat, & medelam, ac sanationem inueniet. Ipse enim ait.Esa.16. Spiritus domini super me, eo q vnxit me vt mederer contritos corde. Secundus pes est vnctus sanguine, & iste est passio eius gloriosa, de quo pede ait Psal. Intingatur pes tuus in sanguine &c. & ad istum pedem debent accedere tribulati, & inuenient consolationem,quia vt ait.Grego. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durũ quod non ęquo animo tolleretur. Amplexari igitur debemus pedes domini confixos in cruce, vt nobiscum permaneat. Signum namq; esset perfecti amoris,si amicus cum amico se faceret compediri vt secum maneret. Christus autem in hoc exilio veniẽs ad nos,voluit in pedibus configi tanquã compeditus, vt ostenderet q nobiscum manet libenter.Prouerb.8. Delicię meæ esse cum filijs hominum. Item manet vtiliter, vnde ipsa sapientia, diuina dicit. Salomon, sapientiæ.7. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa. Manet quoq; perseueranter. Vnde ait. Matthæi vltimo. Ecce ego vobiscũ sum vsq; ad consumationem seculi. Sexto ad se trahit per sui corporis extensionẽ postq enim pro nobis taliter se extendit, debemus,& nos ad ipsum extendi, & ab ipso trahi Nam extendit se pro nobis de cęlo vsq; ad virginis vterum, de vtero in præsepium, de præsepio in mundi exilium. In quo semper se extendit in nostrum obsequiũ. Primo ab infantia,vsq; ad pueritiam,quia in infantia, in circuncisione sanguinem suum fudit. In pueritia verò sub parentum obedientia se extendit. Lucæ.2. Secundo a pueritia vsq; ad iuuentutẽ quia in sua iuuentute nos instruxit, miracula fecit, & beneficia multa impendit. A iuuentute etiã sua se extendit vsq; ad finem vitæ suæ, quia crucem ascendit,& per passionẽ nos redemit,& sic extendit se de mundo vsque ad patibulum, post mortem verò se extendit vsq; ad limbum, & inde sanctos patres eduxit. De limbo autem iterum se extendit vsq; ad mundum, quando gloriose resurrexit. Postmodum vsq; ad cęlum,quando mirabiliter ascendit. Tandem extendit se vsq; ad iudicium,quando veniet iudicare viuos, & mortuos. Extendamus ergo nos ad ipsum per opera bona, vt ipse ad nos se extendat per sua beneficia,de quo dicitur. Psal.54. Extendit manum suam in retribuendo. Notandum est autem, quòd quatuor sunt, quæ naturaliter attrahunt, scilicet simi le sicut videmus in animalibus,& maxi-

5. Q̃uo trahit Christus peccatorẽ.

6. Q̃uo trahitur peccator à Christo.

me in hominibus. Ecclesiastici. 13. Omne animal diligit simile sibi, & omnis homo simili sibi sociabitur, de auibus quoque dicitur. Eccle. 17. Volatilia ad sibi similia conueniunt. Item vacuum attrahit sicut patet in ventosa, quæ quàm cito stupa per ignem euacuatur, si aere nō impletur sanguinem ad se trahit. Item calidum sicut patet in calore radiorum solarium, cuius virtute attrahuntur vapores. Insuper quædam proprietates naturales rerum attrahunt, sicut patet in calamita attrahente acum ex virtute proprietatis cuiusdam naturalis; Christus ergo nos ad se attrahit. Primo per similitudinem nostræ humanitatis. ad Philip. 2. In similitudinem hominum factus &c. & ad Hæbreos. 2. Debuit per omnia fratribus assimilari &c. Nos igitur, qui ad similitudinem eius creati sumus. Gen. 1. debemus ab ipsa trahi, & ad illum ire per imitationem iuxta illud ad Ephe. 5. Imitatores Dei estote sicut filij charissimi. Secundo nos ad se trahit per vacuū paupertatis. Fuit enim vacuus in natiuitate, in vita, & in morte. In natiuitate fuit vacuus, & ab omnibus rebus necessarijs. Non. n. habuit lectum vbi requiesceret, sed in præsepio fuit reclinatus, non pannos, quibus inuolueretur sicut merebatur, sed viles tantum panniculos, non seruientes, qui astarent, sed bouem, & asinum. &c. Secundo fuit vacuus in vita, quia non habuit domum ad habitandū. Matth. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet, non etiam habuit diuitias ad possidendum. 2. ad Cor. 8 Propter nos egenus factus est cum esset diues, non cibos ad comedendum, quia sæpe esurijt, iuxta illud Matthæi. 21. Mane reuertes ad ciuitatem esuriuit. Tertio fuit vacuus in morte, eius enim corpus fuit vacuum & euacuatum sanguine, ita quòd remansit in Cruce aridum sicut lignum. Vnde ipse Dominus inquit per psalmistam. Aruit tanquam testa virtus mea, & anima eius fuit vacua omni consolatione, & plena tristitia, & dolore Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Eius quoque familia fuit euacuata fide, quia omnes apostoli fidem perdiderunt. Eius etiam passio fuit vacua vtilitate, & valore, quia illa die tantum vnum latronem est lucratus, vnde dicere poterat. Esaiæ 49. In vacuum laboraui, & vanè fortitudinem meam consumpsi. Tertio trahit nos per calidum charitatis, de qua Ioannis 15. ipse ait. Maiorem hac dilectionem nemo habet &c. Ipse enim Dominus Christus in passione sua fuit totus calidus igne amoris, quod per quatuor signa ostendi potest, quæ sunt signa in aliquo, vehementis caloris. Primum est, quia valde sudauit. Quando enim quis sudat in facie, & in toto corpore, signum est intensi caloris. Christus autem sudorem tantum emisit, quòd in terram defluebat. Lucæ 22. Ex quo patuit quòd tantum habebat calorem in corpore, quòd humorem flegmaticum in sanguinem conuertebat, & in tanta abundantia, quòd ex poris totius corporis in modicum sudoris sanguinei exibat. Secundum signum est, quòd vestes ferre non potuit, sed nudus in Cruce ascendit, ac si ipso facto diceret. Tanto igne ardeo quòd vestes ferre non valeo. Et hoc figuratum fuit secundi Regum 6. vbi dicitur, quòd Dauid nudus ludebat ante archam Domini. Archa enim Domini figurabat Crucem Christi, in qua profunda Dei misteria continentur, vbi Christus nudus lusit, quia nudus, & gaudens Crucem ascendit. Tertium signum est, quia sitiuit, & potum petijt, dicens sitio, Ioannis 19. quod indicium fuit magni caloris, vnde Bernardus ait. Sitio, & non doleo inquit Christus, o Domine quid sitis? Fidem vestram, salutem vestram, & gaudium vestrum, plus animarum vestrarum, quàm corporis mei, me tenet cruciatus, & ideo si non mei, saltem vestri misereminis. Quartum signum est, quia totus in Cruce rubicundus fuit. Homo enim, qui stat ad ignem efficitur rubicundus in facie. Christus autem ad ignem charitatis non solum steterat sed ipso totus inflammatus erat, & ipsum secum semper habebat, de quo Lucæ duodecimo. dixit. Ignem veni mittere in terram, & adeo isto igne ardebat, quòd propter nostrum amorem de cęlesti habitatio-

Per quatuor signa ostenditur Christum in passione sua calidū fuisse igne amoris.

bitatione descendit, & se ipsum in mortem dedit, iuxta illud Hiere. 11. Reliqui domum meam, & dimisit hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum meorum. Quia autem totus ardebat in corde, ideo calorem suum demonstrauit facie rubicunda, & totius corporis rubore. Fuit enim totus cruentatus in Cruce, iuxta illud Esa. 63. Quare rubrum est indumentum tuũ, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?& Can.5. ait eius sponsa. Dilectus meus candidus est.s.per puritatem,& rubicundus,per charitatis feruorem,& calorem,& ideo isto calore omnes ad se trahere debet. Quarto nos ad se trahit per proprietatem naturalem pietatis,quia ei proprium est misereri semper,& parcere. Sicut enim adamas naturaliter attrahit ferrum, sic & Christi pietas ad se trahit omne cor durum, iuxta illud Iob. 11. Post se omnem hominẽ trahit, quod exponi debet sicut etiam exponitur illud. Omnia traham ad me ipsum. i. de omni genere, vt sit distributio, non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum, omnes ergo homines.i. de omnibus hominum conditionibus ad se trahit, vel omnia ad se trahit.i.cuncta naturam humanam integrantia, secundum Augu.s. corpus,& animam. Rogo ergo te bone Iesu Crucifixe,vt corpus & animam meam ad te trahas dicens illud. Cant. 1. Trahe me post te.

6. Ratio, quare voluis pati Christus crucis martyrium. Sexta ratio quare Christus voluit pati martyrium Crucis, & super omnia exaltari eam dicitur saluationis, de qua ipse Saluator ait. Ioannis 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum habeat vitam æternam,& ideo Ber. prædicta confirmans in sermone de passione Domini inqt. Quis non rapiatur ad spem salutis impetrandæ fiduciam, dum eius in Cruce consideret corporis dispositionem, videlicet caput inclinatum ad osculandum, brachia extensa ad amplexandum, manus apertas ad largiendum, latus apertum ad diligendum, pedes clauis affixos ad nobiscum commanendum, totiusq; corporis extensionem ad se totum nobis impendendum? hæc ille. Prædictam autem similitudinem serpentis posuit Saluator, vt ostenderet, quod sicut aspicientes illũ serpentem eneũ in altum exaltatum, qui serpens nullum habebat venenum, sed figura erat serpentis, scilicet peccati, sanabantur à veneno, & à morte liberabantur, sic illi, qui aspiciunt per fidẽ,& deuotionẽ ad ipsum Dominũ in Cruce exaltatum non pro peccatis suis, quæ nunq̃ habuit sed pro alienis, iuxta illud ad Ro. 8. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati.&c.saluantur à veneno peccati,& à morte æterna, vt inquit Augu. in lib. de baptismo paruulorum. Septimo decuit Christum mori in Cruce ratione ostensionis, vt scilicet ostenderet nullum genus mortis à suis fidelibus esse timendum, cùm ipse Crucis patibulum sustinuerit, qua morte nulla est dolorosior, vituperiosior, horribilior,& execrabilior, vnde Augu. in lib. 83. quæstionum.& in lib. de symbolo tractatu 1. inquit. De Cruce Christi quid loquar? qd dicam? Extremum genus elegit mortis, ne aliquod genus mortis eius martyres formidarent. *7. Rõ quare in cruce Christum mori decuit* Octauo ratione perfectionis, quia hoc genus mortis vniuersarum virtutum in Christo perfectionem demonstrat, vnde Augu. in lib. de gratia veteris,& noui testamenti, dicit, quòd tale genus mortis elegit Christus vt ex longitudine, latitudine, sublimitate,& profunditate Crucis, ostenderet se esse magistrum illius doctrinæ, quam tradit discipulus eius Paulus ad Ephesios. 3. dicens. In charitate radicati, & fundati, vt possitis comprehendere, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas,& profundũ.&c. *8. Rõ mortis Christi in Cruce.* Dicit quoq; ibidem Aug. quòd per latitudinem Crucis, quæ ex ligno transuerso consurgit in quo extendũtur brachia, significantur opera bona in charitate dilatata, per longitudinem verò Crucis in qua corpus stetit, significatur perseuerãtia in bono, per altitudinem autẽ in qua erat caput Crucifixi, significatur spes supernorũ bonorũ, per profunditatẽ, verò Crucis, significatur humilitas, quibus virtutibus anima fidelis eleuatur in Cœlum. Nono ratione figurationis. Crux.n. in veteri testamento multipliciter est figurata, scilicet in ligno vitæ in medio Paradisi. *9. Rõ condecētiæ mortis Christi in Cruce.*

Paradisi. Gene. 1. Quia in ligno Crucis pependit Christus, qui est vita æterna. Ioan. 14. Figurata quoq; est in baculo Iacob, quo transiuit Iordanem Gene. 33. dicens. In baculo meo transiui Iordanem istum, quia per virtutem Crucis, & memoriam passionis Christi, transimus omnem amaritudinem huius mundi, & ideo etiam figurata fuit in ligno, quod aquas Marath amaras fecit dulcorari, qđ lignũ ostendit Deus Moysi, vt habetur. Exo. 15. Figurata quoq; fuit in virga aurea quæ Hester idest humanam naturam introduxit ad Assuerum regem, idest, Deum, sine cuius extensione, ad eius aspectum non poterat introire. Hester. 4. Itẽ in virga Moysi, cuius virtute Pharao cum exercitu suo fuit demersus in mari rubro Exodi 14. Et in virga Dauid, cũ qua perrexit contra Goliam, & eum occidit. primi Regum. 17. Per virtutem enim Crucis deuictus est lucifer, & cum exercitu suo, idest cum sua potestate, & societate in inferno demersus, & ideo potest alia ratio assignari, quæ erit decima in ordine & dicitur triumphationis, scilicet, quòd Christus Crucem elegit, vt cum illa, & in illa de diabolo triumpharet, & eũ supplantaret, vnde secundum Augustinum decepit eum tanquam murem. Ait enim. Venit Redemptor, & victus est deceptor, & quid fecit Redemptor captiuatori nostro? tetendit muscipulam idest Crucem suam, & posuit in ea escam, idest sanguinem suum. Ille autem effudit sanguinem non debitoris, sed Redemptoris, propter quod recessit à debitoribus. Gregorius autem inquit, quod decepit eum tanquã piscem, quia carnem posuit exterius, interius autem occultauit ferreum hamum idest diuinitatem. Diabolus autẽ voluit capere escam carnis, & captus est hamo diuinitatis, vnde Iob 39. dicitur. An apræhendere poteris Leuiatam hamo, & fune ligabis linguam eius? Secundum verò Remigium decepit eum, tãquam auẽ. Vnde exponens illud Iob 40 Nunquid illudes ei quasi aui? dicit. Illusus est diabolus in morte Christi quasi auis. Nam Christus suæ carnis mortalitate abscondit diuinitatem vt laqueum, quo velut auem improuidam, eum prudens irretiuit muscipula, hæc ille. Hæc ergo fuit vna ex causis quare Christus in aere voluit mori in Cruce, vt aereas potestates idest dæmones, qui in caliginoso aere dicuntur dominari, & discurrere tanquam aues caperet, & debellaret, & ideo Christus pauloante passionem suam ait. Ioannis 12. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras scilicet mediante Cruce, quæ est baculus Dei. Esaiæ 30. A voce Domini pauebit Assur virga percussus. Assur, idest, diabolus. Ipsa etiam Crux dicitur virga Moysi, quæ serpentes deuorauit. Exod. 7. Quia virtus Crucis dæmones prostrauit, vnde Chrisost. ait. Vbicunq; dęmones signum Crucis viderint territi fugiunt, timentes baculum, quo plagam acceperũt. Et ideo canit ecclesia. Per signum Crucis de inimicis nostris libera nos Deus noster, & psalmista ait. Fac mecum signum in bonum, vt videant, qui oderunt me, & confundantur. Est etiam Crux gladius, & ensis Dei vulnerans dæmones vnde Origines ait. Tãta est virtus Crucis, quod si in mẽte fideliter habeatur nulla libido, nulla peccati macula poterit præualere, sed cõtinuo ad memoriam eius totius peccati, & mortis fugit exercitus, nullus dęmonum prope stare poterit, videns gladiũ in quo deiectus est. Et Chriso. dicit. Diabolus timet Crucem, quasi ensem, in quo letale vulnus accepit. Crux etiam est vexillũ Imperatoris cęlestis, vnde canit ecclesia Vexilla regis prodeunt, fulget Crucis mister iũ &c. Et ideo sicut ad visionem vexilli regis solent aduersarij eius fugere sic dæmones ad visionem istius vexilli fugerunt, & sanctos patres, qui erãt in limbo dimiserũt. vnde. Esa. 13. dicitur. Super montẽ caliginosum. i. super diabolũ leuate signum. s. Crucis, & ingredientur portas. i. ciuitatis supernæ. Duces. i. sancti patres se, & alios dilcere ducentes. Et ideo Esa. 15. dicitẽ Christo. Nũquid nõ tu percussisti superbum, & vulnerasti draconem, & posuisti profundum maris viã? vt transirent liberati. s. sancti Patres ex limbo educti, & ad Collo. 2. dicitur de Christo. Expolians principatus, & potestates traduxit illos confidenter palam triumphans in semetipso. Vndecima ratio dicitur congregationis. Sicut enim omnes milites congregantur sub vexillo

10. *Causa mortis Christi in Cruce.*

11. *Rō mortis Christi in Cruce.*

xillo imperatoris sui, sic Christus apprę hendit crucis brauium, vt sub ipso congregati pugnarent viriliter sui milites cōtra hostes Dei, vnde Esa. 11. dicitur. Leuabit dominus signum in nationes, & congregabit dispersos iuda &c. vt ergo victoriosi simus in prælio contra dæmones facimus nobis in fronte signum crucis, de quo inquit Aug super Psal. 73. Iam in frontibus regnum pretiosius est signum crucis, quam gemma diadematis. Duodecima ratio dicitur nauigationis. De qua inquit. Chriso. Nauigat ecclesia instructa fidei gubernaculo, felici cursu per huius seculi mare habens Deum gubernatorem, Angelos remiges, portus choros omnium sanctorum, erecta in medio ipsa salutari arbore crucis, in qua euangelicæ fidei vela suspendens, spiritu sancto flante, ad portum paradisi deducitur, hæc ille. Et ideo de cruce dicere possum' illud. Sapientiæ. 14 Exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare, partem liberati sunt.

12. Ratio cō decētiæ mortis Christi in cruce.

Tertiadecima ratio dicitur illuminationis, de qua Chriso. exponēs illud Lucæ 11. Nemo accendit lucernā, & ponit eam sub modio, sed super candelabrū vt luceat omnibus, qui in domo sunt. ait, lucerna est diuina sapientia incarnata, cādelabrum est lignum crucis, lucerna igitur in candelabro existens, Christus est pendens in cruce, & ecclesiam illuminās. Quartadecima ratio dicit sessionis. De qua ait Leo Papa. O admirabilis potentia crucis, o ineffabilis gloria passionis Christi, in qua & tribunal domini, & iudicium mundi, & potestas est crucifixi. In solio igitur, & sede crucis Christus iudicia sua exercuit, & ius suū omnibus dedit, vnde Ambrosius inquit. Auctor humani generis in cruce existens pietatis officia diuidebat, persecutionē Apostolis, pacem discipulis, corpus iudeis, patri spiritum, & virgini Mariæ paranimphum. Latroni paradisum, peccatoribus infernum, crucem pœnitentiæ pęnitentibus christianis delegauit, hæc ille. Sicut enim quando quis de morte dubitat testamentum condit, & filijs propinquis, & amicis legata dimittit. Sic Christus nolēs intestatus decedere, sedensq; in throno crucis testamentum condidit, in quo prædicta legata confecit, & verificatum fuit illud, quod in eius persona prædixerat. Psal. di. Disposui testamentum electis meis. Quintadecima ratio dicitur doctrinationis, vt scilicet crux esset cathedra magistralis, vnde Augustinus ait. Lignum in quo fixa fuerunt membra morientis, etiam cathedra fuit Christi docentis. Docuit enim in titulo crucis tria genera hominum, scilicet peccatores vt sperent, & firmiter confidant p crucē saluari, & ideo dicitur Iesus, idest saluator. Item bonos, vt per crucem sperent virtutibus adornari, & ideo dicitur Nazarenus, idest floridus. Item beatos, vt per crucem sciant se in cęlestibus coronari, & ideo dicitur rex Iudæorū. Possumus autem dicere, quòd Christus in cruce docuit perfectionem vitę, sapientiæ, & scientiæ. Primo vitæ perfectionē, per duodecim gradus scalæ perfectionis, qua ad cęlum ascenditur, primus gradus est mundi abdicatio, quam ostendit dum nudus in cruce pependit, quasi diceret illud. Matth. 19 Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, quia enim impossibile est aliquid esse simul sub duobus actibus contrarijs, opposita namq; non possunt simul, & semel inesse eidem subiecto. 4. Metha. Ideo nemo potest perfecte seruire simul Deo, & mundo. Matthæi. 6. Secundus gradus est abnegatio sui, quē ostēdit, quia exinaniuit semetipsum &c. ad Phi. 2. Item dixit patri. Matthæi. 26. Fiat nō sicut ego volo, sed sicut tu, quasi nos instrueret dicens. Quia conformitas voluntatum, est principium dilectionis, & amicitiæ secundum Tullium in libro de amicitia, ideo vbi remanet voluntatis proprietas, dilectio esse non potest, qui ergo cupit esse pfectus Dei amicus, & ab eo diligi abneget semetipsum. Matthæi. 16. & Lucæ. 13. Tertius gradus est carnis maceratio, quem docuit in totius corporis sui maceratione, & clauorum affixione, quasi diceret. Quia contraria non congruunt contrarijs, caro autem contrariatur spiritui, ad Gala. 5. Deus vero spiritus est. Ioan. 4. ideo cum carnalis non possit perfectè Deo coniungi, nam q in carne sunt, Deo placere non possunt, ad

13. Rō quare Christus in cruce mori voluerit.

14. Ratio.

15. Causa mortis Christi in cruce.

Christus vitæ pfectionē per duodecim gradus scalæ pfectionis, qua ad cælum ascenditur; in cruce docuit.

2. Gradus.

3. Gradus.

ad Roma.8. Mortificare ergo corpora ve
4. Gradus. stra, ad Collo.3. Quartus gradus est pœnitentia, quem ostendit in sumptione mirre, aceti, & felis, quasi diceret. Quia peccator non reconciliatur Deo sine pœnitentia, & consequenter remanet imperfectus, ideo pœnitentiam agite. Matthæi.4. & Marci.1. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Lucæ.3. quia nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis.
5. Gradus. Lucæ.13. Quintus gradus est patientia, quem ostendit quia cum malediceretur non maledicebat, vt dicitur.1.Pe.2. quasi diceret. Quia patientia opus perfectum habet. Iacobi.1. Ideo si vultis esse pfecti, patientia vobis est necessaria. ad Hebre.10. In patientia enim vestra possidebitis animas vestras. Lucę.21. Et ideo dico vnicuiq; meorum fidelium illud. Eccle.2. In
6. Gradus. humilitate tua patientiam habe. Sextus gradus est operatio virtuosa, quem ostẽdit cùm secundũ psalmistã operatus est salutem in medio terræ, quasi diceret, quia multam malitiam docuit otiositas. Eccle.33. ideo nemo debet otio vacare. 26.q.7.c.non licet, sed semper aliquid boni operis agere, de cõsecra.dist.5 c. nunꝙ & ideo si vultis esse perfecti operamini
7. Gradus. opus, quod non perit. Ioannis.6. Septimus gradus est humiliatio, & istum docuit quando se humiliauit vsq; ad tolerantiam mortis, vt ait Apostolus, ad Philip.2. quasi diceret, quia Deus disperdit superbos. Lucæ.1. & cum humilibus est sermocinatio eius. Prouerb.3. & eis dat gratiam suam. Iacobi.4 ideo. Humiliamini sub potenti manu Dei, vt exaltet vos
8. Gradus. in die miserationis. Octauus gradus est obedientia, quem ostendit quando patri factus est obediens vsq; ad mortem crucis, vt ait Apostolus, ad Philip.2. quasi diceret, quia obedientia est gratior Deo ꝗ victimæ.1.Reg.15.& c. sciendum.8.q.1. ideo ò anima fidelis horror, vt obedias
9. Gradus. Deo, illiq; adhæreas. Ipse enim est vita tua. Deute.30. Nonus gradus est ornatus virtutum, quem ostendit dum omniũ virtutum lorica armatus, atq; in equo sanctæ crucis roboratus diabolum omnium vitiorum inuentorem prostrauit. Et ideo. Psal.23. dicitur de eo. Dominus fortis, & potens, dominus potens in prælio, & iterum, dominus virtutum ipse est

rex gloriæ. Dum ergo manum confixam haberet in cruce tanquam soni pedis regens habenam in prælium, dici poterat illi id quod dř. 1. Paral.29. In manu tua virtus, & potentia. Ipse enim in cruce eleuatus per talem ornatum virtuosum nobis dicebat. Induimini virtute ex alto. Lucæ.24. Decimus gradus est oratio, quẽ ostendit cum vt ait Apostolus, ad Hębr. 10. Gradus.
5. orauit cum lachrymis & exauditus est pro sua reuerentia, quasi diceret. Si vis esse perfectus esto in oratione persistens cũ lachrymis.s. deuotionis, sicut de Thobia legitur, sui libri.c.3. Qui enim conseruat legem multiplicat orationem. Eccle.35. Vndecimus gradus est contemplatio cęlestium, quem ostendit in alta 11. Gradus.
subleuatione corporis sui in ligno crucis, quasi dicat, contemplare in specula. Esa.21. & suspice cęlum, & intuere, & cõtemplare ęthera, quòd altior te sit. Iob. 35. & sic contemplando altitudinem, & iocunditatem supernorum bonorum, de spicies delectationem omnium terrenorum, & dicere poteris illud Hiere.4. Aspexi terram, & ecce vacua erat.s. omni vera consolatione. Duodecimus gradus est recommendatio, quem ostendit cum ait 12. Gradus.
patri. Lucæ.23. Pater in manus tuas commendo spiritum meũ: quasi diceret, cuilibet fideli suo. Iacta super dominum curam tuam &c. Psal.54. & dic ei. Ego autẽ in te speraui domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ. Psal. 30. Qui enim sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ.s. ad volandum per viã perfectionis, volabunt, & non deficient, idest, vsq; in finem perseuerabunt. Esa.40. Secundo in cathedra crucis pendens, Christus, q est sapientia patris apud quem sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi, ad Colo.2. Legit plures lectiones ad vestram sapientiam perducentes, & inter alias istæ doctor summus, & magister excellentissimus proponit, & probat septem principales conclusiones. Prima est, quòd Deus est super omnia diligendus, quia ipse prior dilexit nos.1.Ioãnis.4. & tradidit semetipsum pro nobis, ad Ephe.6. Secunda est, quòd pro ipso si opus fuerit mortem subire debemus, ratio, quia ipse ꝓ nobis passus est, per hoc

Christus in cruce plures legit lectiones ad nostrã erudit ionem.

relin-

relinquens exemplum vt sequamur vestigia eius 1. Pe. 2. Tertia est, quòd inimicis nostris bonum pro malo reddere debemus sicut ipse fecit, dum pro suis crucifixoribus exorauit Lucæ 23. ratio, quia sic faciēs hosti suo ingeret carbones ignis, idest charitatis, & amoris super caput eius Prouerbiorum. 25. & ad Romanos 12. Quarta est, quòd ab omni peccato est abstinendum, ratio, quia ipse vt nos à peccatis nostris lauaret sanguinem suū fudit Apoca. 1. Quinta est, quòd in bono incepto & si duro & difficili est perseuerādum, nec malis suggestionibus nos retrahere volentibus, est consentiendum, ratio, quia & ipse cum ei suggeretur vt de Cruce descenderet Matthæi 27. non consensit, sed in ipsa aspera Cruce voluit vitam terminare. Et propterea dicit Augustinus. Crux lectus est, in quo Christus rex gloriæ requieuit. Qui ergo vult regnare cum ipso, debet secum requiescere in hoc lecto. Sexta est, quòd pauca loqui debemus, & prudenter, nec impropernantium conuicijs respondere debemus sicut ipse fecit, de quo prædictum fuerat Esa. 53. Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, ratio, quia non recipit stultus verba prudentiæ Prou. 1. & ideo dicitur. Prou. 26. Ne respondeas stulto secundum stultitiam eius, ne similis ei efficiaris.

Septima lectio est, quòd salutem proximi quantum possumus procurare debemus, & eius necessitatibus subuenire, sicut ipse fecit. Qui in Cruce humani generis indigentias, & calamitates releuauit. Homo enim erat immundus peccatis, & ipse sanguinem fudit in lauacrum, & emundationem, iuxta illud ad Hæbr. 9. Sanguis Christi emundat conscientias nostras ab operibus mortuis. Item erat durus, & obstinatus in malis, & ipse effudit sanguinem suum in emplaustrum, & mollificationem, emplastrum enim mollificatiuum fit de herbis, & floribus, & speciebus aromaticis aliquo liquore superinfuso, & melle apposito, herba autem medicinalis fuit caro eius mortalis, iuxta illud Esaiæ 40. Omnis caro fœnum. Flos odoriferus est eius anima omnium virtutum odore repleta, atque valde pulchra, & amena. Cant. 2. Ego flos campi &c. Species aromatica est eius diuinitas preciosa, liquor infusus est eius sanguis effusus. Mel dulce est eius spiritus humanus, de quo ipse ait. Ecclesiastici. 24. Spiritus meus super mel dulcis. Ex his igitur quinque generibus confectum est illud emplastrum quod omnem duriciem cordis humani molificat, maturat, & frangit. Dicitur nanq;, quòd est qdā lapis adamantinus, qui frangi non potest nec percussione, nec ignis adustione, nec antiqua inueteratione. Frangitur autem sanguinis appositione. Et sic multi sunt, qui ad pœnitentiam frangi non possunt, nec per diuinam cōminationem, nec per adhibitam tribulationem, nec per longam senectutis confectionem. Franguntur autem per Dominicæ passionis recordationem vnde in figuram legitur Numeri. 20. quòd Moyses virga bis silicem percussit, & egressæ sunt aquæ largissimæ. Multi enim, qui laxei videntur sæpe ad memoriam Crucis Dominicæ ad lachrymas commouentur. Item quia homo ex peccato erat cæcus, iuxta illud Sapientiæ 2. Excæcauit eos malitia eorum, ideo effudit sanguinem suum in collyrium suæ illuminationis, & hoc figuratum fuit in collyrio ex felle piscis, quo illuminati sunt oculi Tobiæ vt habetur 11. sui libri. capitul. Consideratio enim istius felis, idest amaritudinis passionis Christi, tollit cæcitatem, & frangit durititiam humanæ mentis, vnde in passione Domini petræ scissæ sunt. Terra mota est, & monumenta aperta sunt, & mortui resurrexerunt Matthæi. 27. Illi ergo, qui ad illud collyrium non sanantur sunt lapidibus duriores, terra insensibiliores, monumentis fediores, & mortuis miserabiliores. Item quia homo erat seruus & captiuus peccati Ioannis octauo. ideo Christus sanguinem suum fudit in precium suæ redemptionis iuxta illud ad Hæbreos nono. Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta. Fecit autem in ista emptione sicut liberalis mercator facere consueuit, qui inuento quemdiu

dio desiderauit lapide precioso, sacculum pecuniæ studiosè ligatum non dissoluit, sed lacerat, pecuniam non numerat, non ponderat, non mensurat, sed venditori exponit, vt accipiat quantum velit. Ipse.n. habuit sacculum pecuniæ, idest corpus proprium plenum precioso sanguine, vnde de ipso dici potest illud. Prou.7. Sacculum pecuniæ secum detulit, non autem expectauit, vt iste saccus dissolueretur. i. communi morte finiretur, sed in quinq; partibus ipsum lacerari voluit, vt thesaurus, & precium humanæ redemptionis largiter effflueret, de quo dicitur. 1. Pe. 1. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis, sed precioso sanguine, quasi agni immaculati Iesu Christi. Omnia quidem Deus fecit in numero, pondere, & mensura vt habetur Sap. 11. excepto opere nostræ redemptionis, vbi enim non seruauit numerum, videlicet vnam, vel duas guttas sanguinis daret, cum vna sufficeret, non seruauit pondus vt vnam vnciam, vel libram effunderet. Non seruauit mensurã vt vnum calicem mensuraret, sed totum dedit, totumq; effudit, vnde psalmista ait. Copiosa apud eum redemptio. Vbi Bernar. inquit. Prorsus copiosa, quia nõ gutta sanguinis sed vnda fluminis per quinq; partes corporis emanauit, hanc autem dilacerationem corporis sui ipse Dominus libenter pro nostra redemptione tolerauit, vnde in eius persona inquit psalmista Deo patri. Conscidisti. i. conscidi permisisti saccum meum, & circundedisti me letitia. Sicut.n. Mediolanum depingitur in forma cuiusdam boni hominis diuitis humanitatis bursam plenã denarijs, quam tenet apertam, vt vnusquisq; capere possit quãtum velit. Cũq; bursa ipsa euacuatur ab extrahentibus pecunia ipse ridet. Sic Saluator noster, qui est diues in omnes. ad Rom. 10. bursam sui corporis voluit tenere apertam in quinq; locis, vt ab omni parte extrahi posset pecunia sui preciosi sanguinis. De cuius euacuatione lætatus est cùm dixit Ioan. 19. Consumatum est. Tunc. n. consumatum adeo fuit eius corpus, & consumptum, quod omnia sua ossa apparebant, & dinumerari poterant, vnde in eius persona inquit psalmista. Dinumerauerunt omnia ossa mea, & iterum, ossa mea sicut cremium aruerũt. Si.n. ossa fuerunt igne passionis concremata, multo magis caro, & pellis, ac nerui corporis eius. Cõsumatus quoq; fuit sanguis eius quia totus fuit effusus. Insuper, quia homo erat peccato vulneratus, ideo Christus voluit vt corpus suum tanquam alabastrum plenum vnguento frangeretur, vt inde vnguentum preciosum exiret, quo vulnera hominis sanarentur, ista autem vnguenta petebat sponsa. Cant. 1. di. Trahe me post te. In odorem curremus vnguentorum tuorum. Quæ quidem vnguenta, sunt suauia, quia delectant corda, & sunt sanatiua, quia curant peccata. Eccle. 38. Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis. Istis autem vnguentis sanauit Samaritanus vulneratum infundẽs plagis eius vinum, & oleum Luc. 10. Sanguis.n. Christi fuit tanquam vinum lætificans patrẽ, & tanquam oleum ad misericordiam ipsum inclinans. Item quia homo erat fœtidus, ideo Christus voluit corpus suum, tanquam apothecam plenam balsamo in Cruce aperiri, vt inde balsamum efflueret, & fœtidus curaretur. Tunc.n. illa apotheca aperta fuit, quando vnus militum lancea latus eius aperuit. De odore autẽ huius balsami, ipse Dominus ait Eccle. 24. Sicut cinamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi. Item quia homo Deum offenderat, ideo disciplinari debebat. Quápropter Christus disciplinari voluit, & sic nobis Deum pacificauit iuxta illud Esa. 53. Disciplina pacis nostræ super eum, olim namq; pax tribus modis initiabatur, & firmabatur. s. percussione, quia ad inuicem se manibus percutiebant. Item signi erectione, quia aliquam columnam, vel pilam lapideã erigebant, & de istis duobus dicitur Iosue vltimo Percussit Iosue in die in illo fœdus, & intulit lapidem pergrandem di. Lapis iste erit vobis in testimonium. &c. Tertio aquę effusione. Et de hoc dicitur. 1. Reg. 7. Hauserunt aquam, & effuderunt in conspectu Domini, per quod volebant innuere, quòd sicut de aqua nihil remanet cum effunditur, nec substantia, nec sapor, nec color, sic, si aliquis pacem non seruaret, nec de illo, nec de his, quæ ad ipsum

Cũ pax olim tribus modis firmaretur, ideo & Christus his tribus modis pacẽ inter Deũ, & hominẽ firmauit.

ipsum spectabant aliquid remaneret Vt ergo Christus firmam pacem cum Deo nobis acquireret fuit disciplinatus, & percussus, non solum in manibus, sed etiã in pedibus fuit perforatus, & in toto corpore flagellatus. Fuit etiam tanquam signum eleuatus in cruce, de quo dicitur. Esa.11. Erit radix iesse, qui stat in signum populorum &c. Fuit insuper sicut aqua effusus, ita quòd nihil sibi remansit, nec sanguis, nec anima, nec vita, nec vestis, nec familia, vnde per psalmistam ait. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. &c. Insuper quia homo erat liuidus, & infirmus, ideo Christus suo liuore ipsum sanare voluit iuxta illud Esa.53. & liuore eius sanati sumus, corpus enim eius fuit in morte liuidum, & nigrum Apoc.6 Sol factus est niger, tãquam saccus cilicinus, homo autem erat infirmus in capite. i. intẽtione, quæ est caput animæ, quia in his, quæ faciebat non habebat sanam intẽtionẽ, erat quoq; infirmus in corde, quia habebat cogitationes noxias, & vanas. Itẽ in pedibus, quia habebat affectionem immundã, aut terrenam, pes.n. secundum Augustinum dicitur affectus, & amor animæ, quia sicut corpus vadit pedibus, sic anima affectibus. Erat etiã infirmus in toto corpore, quia habebat totam vitam mundanã, & conuersationem vanã. Vt igitur suis liuoribus eum sanaret voluit vulnerari in capite, vt sanaret eius obliquas intẽtiones, vt oĩs intentio hominis in ipsum verum Deũ tenderetur, & ideo inquit Tren. 3 Posuit me quasi signum ad sagittam. Item voluit vulnerari in manibus, vt sanaret malas, & remissas hominis operationes, & in corde, vt sanaret eius noxias, & vanas cogitationes. In pedibus quoq;, vt sanaret illius immundas, & terrenas affectiones, & in toto corpore vt omnium peccatorũ illius infirmitates curaret, de quo inquit homini, psalmista. Qui sanat oẽs infirmitates tuas. Insuper quia homo erat a Deo elongatus, & fugitiuus, ideo effudit ipsum sanguinem in reclamatoriũ suæ reuocationis. Sicut.n. Domini solent arborẽ ascendere cũ frusto carnis, quando aues ab eis euolauerunt, & tunc eas vocando, & post eas sibillando ad se reuocant. Sic Christus arborem Crucis ascendens, & corpus suum cruentatum ostendens ad nos sibillare nõ cessat, iuxta illud Esa.5. Leuabit Dominus signum in nationibus, & sibillabit ad eum de finibus terræ. Homo.n. tanq̃ auis cõtumax à Deo euolauit Ose.9. Ephraim quasi auis auolauit. Sed notandum, q̃ aliquę aues ad Dominos suos non reuertũtur, aut quia sunt nimis repletæ, & significãt auaros, iuxta illud Deut.32. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, incrassatus impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo, aut venire cõtemnunt, quia sunt in deuoratione prædæ, & cadauerũ occupatæ, & significant luxuriosos, qui figurati sunt per coruum, qui deuorationi cadauerum deditus ad archam non rediit Gen.8. Aut ideo non reuertuntur, quia non sunt bene domesticatæ. Sunt n. siluestres, & significant superbos. Animalia autẽ domesticantur tribus modis, aut p̃ flagellationẽ, quia q̃si canis flagellatur, leo domesticatur, aut per sanguinẽ, quia aliquando auibus datur sanguis, siue vinũ ad domesticandũ eas, aut per beneficiorũ collationẽ. Non est.n. aliquod aĩal ita siluestre quod ex bñficijs nõ fiat mansuetũ, & lene. Christus igitur, qui dr̃ leo non solũ nobis domesticus fuit; sed ante nos canes, vt nos domesticaret flagellari voluit, & vinũ sanguinis sui ad bibendũ nobis dedit, ac beneficia cõtinua nobis tribuit, & tñ aliqui domesticari nõ pñt, nec ex flagellatione leonis, nec ex potu sui sanguinis, nec ex collatis beneficijs. Itẽ quia homo etiã bonus erat diuersis tribulationibus agitatus, iuxta illud psalmi.33. Multæ tribulationes iustorũ, ideo Christus tribulari voluit vt hominẽ amaricatũ ad dulcedinẽ, & cõsolationẽ reduceret, quia vt ait Bern. Videres angustias Dñi nostri leuius nostras portabimus, imo de ipsis consolationem spiritualem recipiemus. Ad quod adduci põt illud q̃ ait Arist. dicens, q̃ si vas fiat de cera noua, & diligenter claudatur, ac in mari ponatur, aqua quæ per poros ei⁹ intrabit dulcis efficietur. Istud aũt vas cereum est corpus dñicũ. Sicut. n. cera generatur ex apibus sine corruptione & cõmixtione, sic caro Christi fuit generata a Virgine, sine corruptione. Fuit aũt caro noua, quia nulla

Animal tribus modis domesticatur.

Similitudine ostẽditur q̃ si tribulationes nostras imise-

rimus & vulnera Christi & ipsarũ recordatione, efficientur dulces.

nulla peccati vetustate vitiata. Fuit quoque clausa, quia nulla diabolica tentatione fuit aperta, pori verò eius sunt vulnera ipsius. Si igitur nostras amaritudines per recordationẽ, & deuotionem in vulnera eius miserimus, mox in dulcedinẽ cõuertentur. Et ideo ait apostolus ad Heb. 12. Recogitate eum, qui talẽ sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionẽ, vt nõ fatigemini animis vestris deficientes, insuper, quia homo erat cõtinue à dæmonibus impugnatus, quia militia est vita hoĩs super terrã Iob 7. Ideo Christus venit ad pugnandum cõtra ipsos dæmones pro liberanda humana natura sicut phylocaptus solet q̃q; ire ad pugnam pro amantia sua. Et ideo ascendit sup equũ Crucis, calcaria fuerũt claui, lancea fuit arundo in manu sibi data, suprauestis caro eius sanguinolẽta, galea in capite fuit corona spinea, ensis ad latus fuit plaga, quã habuit in latere, cirothecæ eius fuerunt vulnera in manibus suis. Talibus aũt armis inusitatis voluit Christus cum diabolo dimicare, & pro amantia sua mortem subire, & sic moriẽdo hostes illius prosternere. Ad qđ adduci põt illud q refert Valerius. s. q Dorensses, & Atheniẽses dũ adsuicẽ certarẽt, Codrus rex Atheniensiũ de euentu belli Apolinem req̃siuit, qui rñdit, q si se occidi permitteret, & gẽs sua victoriã obtineret, cũ vero hostes istud oraculũ audisset præceperunt ne aliquis regẽ Atheniẽsium tangeret. Ipse vero ne cognosceret rusticanũ habitũ accipiẽs, & sarmẽta assumens in humeris, ad hostes processit. Ibiq; quendã militẽ cũ falce prouocãs ab ipso est occisus. Quo cognito Dorensses memores oraculi fugerunt, & Athenienses victoriã habuerunt. Iste aũt rex figurauit Dñm Iesum Christum regẽ gloriæ, qui ne à dæmonibus cognosceretur habitũ serui accepit, & in humeris suis baiulauit sarmenta. i. Crucem, in qua fuerũt diuersa ligna, & sic mortuus fuit. Si n. dæmones eũ cognouissent nunq̃ occidi eũ procurassent nec Dñm gloriæ Crucifigi fecissent 1. ad Cor. 1. Insuper quia homo erat à cęlo exclusus, ideo ipse Dñs sanguinẽ suũ effudit, cuius virtute Paradisum aperuit, & eũ ad cęlũ reduxit. Sanguis. n. Christi, & Crux eius fuit clauis Paradisi vt

Quedam similitudo Christi benignitatẽ ostẽdẽs, occultando se ne cognosceretur a dæmonib.

ait. Hiero. de qua Esa. 22. ait Deus pater. Dabo clauẽ Dauid super humerum eius & aperiet, & non erit, qui claudat, claudet & non erit qui aperiat. Ista n. clauis (scđm glosam) fuit Crux Christi, quã ipse super humerũ suũ baiulauit. Itẽ quia homo erat adustus, & accẽsus igne cõcupiscentiæ, ideo Christus effudit aquã, & sanguinẽ de suo latere Io. 19. & sic ignẽ ipsum extinxit, & de hac aqua exponi põt illud Eccl. 3. Ignẽ ardentẽ extinguit aqua insuper quia homo erat incarceratus, quo ad sanctos Patres in limbo conclusos, iõ ipse sanguinem suũ sparsit, cuius virtute eos de carcere eduxit, vnde illi dicitur Zach. 9. Tu quoq; in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu. Itẽ quia homo per peccatum erat spiritualiter mortuus, anima. n. quæ peccauerit ipsa morietur. Eze. 18. Ideo sciens q anima oĩs carnis in sanguine est Leui. 17. voluit sanguinẽ suũ effundere, vt eum posset viuificare, vnde de Christo dicebant illi mortui, qui debebant ab eo resuscitari, & cũ eo resurgere, cũ intellexissent eũ mortuũ viuificabit nos post duos dies, tertia die suscitabit nos Oseæ 6. quod & factũ est, & ideo Christus assimilatur pellicano vnde ipse per psalmistã ait. Similis factus sum pellicano solitudinis. &c. Legitur. n. q serpens valde odit, & persequitur pellicanũ, & dum pellicanus abest intrat nidũ, & pullos eius occidit, pellicanus aũt rediens tribus diebus plangit pullos suos mortuos. Tertia autem die cum rostro se vulnerat & de sanguine suo pullos suos aspergit, & sic illi resuscitantur. Serpens iste est diabolus, qui humanũ genus occiderat, sed Christus in quinq; partibus vulnerari voluit, & sic pullos suos mortuos. i. homines ad vitã suo sanguine reuocauit. Itẽ quia homo priuatus erat propter ingratitudinem suã hæreditate paterna cęlestiũ bonorũ, ideo Christus in morte sua condidit testamentũ, quo eũ hæredẽ instituit, vnde ad mortẽ iturus dixit Lu. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater regnũ, vt edatis, & bibatis super mensam meã in regno patris mei. Quia vero omne testamentũ cõfirmatur morte testatoris, vt ait Paulus ad Hebr. 9. de quo in l. 1. ff de testa. vbi glosa allegat ad hoc legem tertiã. ff. de adi. lega. Ideo sicut

Quæ fuit clauis Dauid qua Es.

Similitudo inter serpẽtẽ, pellicanũ, Christũ, & diabolũ.

vetus

vetus testamentum cõfirmatum fuit sanguine, iuxta illud quod ait. Paulus vbi supra, di. Lecto enim mandato legit a Moyse vniuerso populo accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & isopo ipsum quoq; librũ & omnem populum aspersit dicens. Hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad nos Deus. Ita testamentum suum nouum voluit dominus noster per sanguinem suum confirmare, vnde ait. Marci. 4. Hic est sanguis meus noui testamenti, q pro multis tradetur, & Lucæ. 22. iterum dixit. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Tertio in cathedra crucis iste doctor sapientissimus ostendit nobis perfectionem omnium scientiarum. Ipse. n. erat Deus omnium scientiarũ dominus. 1. Regum. 2. Et in signum huius velum templi in passione, & morte eius scisum est: Matthæi. 27. Scripturæ enim sacræ ante erant velo obscuritatis velatæ, quæ per crucem, & passionẽ eius fuerunt apertæ, & intellectę in huius quoq; figuram legitur. Apoca. 5. q beatus Ioannes vidit librum clausum signatum septem sigillis, quem nullus poterat aperire, solus autem agnus occisus pro salute mundi aperuit illum, & soluit signacula eius.

Christ⁹ crucifixus liber vitæ.

POssumus quoque dicere, q Christus crucifixus est liber vitæ in quo omnes, tam idiotę, quàm scientifici, legere possunt, & videre in eo legẽ abbreuiatã, quia ipse dominus in cruce perfectionẽ totius legis, & prophetias, ac promissiones factas sanctis patribus opere adimpleuit, & ideo qui in hoc libro bene legit totam bibliam, omnesq; scientias animæ necessarias addiscet sicut fecit sãctus Bernar. & gloriosus Franciscus, qui in locis solitariis orando, & in cruce meditando profunditatem sciẽtiarum adepti sunt, q autem Iesus Christus crucifixus sit liber patet. Sicut enim boni libri plerunq; fiunt de charta agni bene rasa, atq; inter duas tabulas ligata, quæ est scripta quasi per totum litteris nigris. Sed in principalibus capitibus est scripta litteris vermiliis, & rubeis, ita Christus qui est agnus immaculatus in cruce stat ad modũ libri. Sicut ista pellis agni quando aptatur pro faciendo libro raditur, & subtiliatur, ita pellis Christi agni benedicti rasa fuit, qa eius caput fuit depillatum cum barba, & ipse dominus fuit subtiliatus cum fuit vestibus spoliatus, & nudus in cruce depositus. Ista autem pellis sic rasa, & subtiliata non fuit ligata sed conclauata inter duas tabulas, id est inter duo ligna crucis, & erat scripta quasi per totum vniuersaliter litteris nigris, quia erat liuida, & denigrata propter ictus flagellorum, pugnorum, alaparũ, & aliarũ pœnarum, habebat autẽ in partibus principalibus litteras grossas, & vermilias. s. plagas principales capitis quod erat totum sanguinolentum, & vulnera manuum, & pedũ, & plagã lateris. Qui ergo sciẽtiam istius libri adiscet sapientissimus erit quod faciebat Paulus qui ait. 1. ad Cor 2. Nõ me iudicaui scire aliqd inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum De ipso quoq; libẽter prędicabat, vnde ait, eiusdem epistolæ. 1. c. Prædicamus Christũ crucifixum, & in cruce eius gloriabatur, di. ad Gala. 6. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce dñi nostri Iesu Christi, per quẽ mihi mũdus crucifixus est, & ego mũdo, quasi diceret, glorientẽ auari in affluẽtia diuitiarum iuxta illud psalmistæ. In multitudine diuitiarũ suarum gloriantẽ glorientur quoq; potentes in potentia seculari sicut faciebat Arphasat rex Medorum, de quo dicitur. Iudith. 1. Gloriabatur quasi potens in potentia sua. &c. Glorientur hypocritæ in simulata sanctitate sua, & religiositatis apparentia, iuxta illud, ad Gala. 6. Volunt vos circuncidi, vt in carne vestra glorientur, glorientur etiam peccatores in malorum perpetratione, de quibus dicitur. Prouerb. 2. Qui gloriãtur cum malefecerint, &c. Vnde cuidam scelerato ait. Psal. Quid gloriaris in malitia? Psal 15. glorientur quoque milites in armis suis iuxta illud. Iudith. 9. Glorientur in sagittis, & lance, ego autem in cruce domini mei gloriabor. De qua inquit Aug. Crux quæ prius erat supplicium latronum, transit ad frõtes imperatorum. Ascẽdit ergo Christus crucem, vt in hoc signo esset gloriatio, nostra, & de hostibus nostris victoria, vnde Constantinus Imperator per signũ crucis, qđ habebat in dextera, & in frõte sua, & militũ suorũ, deuicit Maxentiũ cũ

toto exercitu suo, vt legit in officio inuentionis sanctæ Crucis, & similiter Eraclius Imperator per virtutē Crucis, cui se deuote commendauerat deuicit filiū Cosdroe regis persarum, & subiugauit sibi exercitium eius cum toto dominio, vt legitur in officio exaltationis sanctæ Crucis. Alia quoq; de causa quæ est sexdecima in ordine pati voluit Christus supplicium Crucis, & ascendere hoc patibulum, iuxta illud Iob 7. suspendiū elegit sibi anima mea, & dicitur inuitationis, vt s. omnes inuitaret ad compatiendum sibi, & ideo inquit Bern. Ascendit in altum, vt ab omnibus videretur. Fortiter clamauit, vt longius audiretur, & nullus excusaretur, clamori lachrimas addidit, vt homo ei compateretur. Septimadecima ratio dicitur prouisionis, qa enim in mari huius mundi ferè omnes periclitabantur, ideo Deus prouidit homini de triplici remedio. s. de naui, tabula, & ponte. Nauis est innocentia in qua positus fuit Adam, sed hanc nauem ipse fregit quando peccauit. In hac autem naui fuit beata Virgo quæ seruata innocentia ad portum Paradisi peruenit. In hac etiam naui sunt baptizati, quamdiu seruant innocētiam baptismalem. Sed quia fere omnes frangunt nauem innocentiæ, ideo parauit eis Deus tabulam pœnitentiæ, de qua Hieronymus inquit. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium. Et cum hac tabula Maria Magdalena peruenit ad portam Paradisi. Ait enim Bernard. Sicut Deus non priuat bonis eos, qui ambulant in innocentia, ita nec priuat eos qui ambulāt in pœnitentia. Quia verò sunt multi, qui proijciunt tabulam, ideo Deus parauit sibi tertium remedium, scilicet passionis suæ meritum. Et propterea Christus appellatur Pontifex ad Hæbreos. 5. 6. 7. & 8. Pontifex autem interpretatur pontem faciens. Tunc. n. Christus pons factus est nobis, quando super lignum Crucis extensus fuit. Ad constructionem autem illius pontis quatuor diuersa ligna fuerunt compaginata, quia Crux quo ad truncum, siue pedem qui in terra fixus est fuit de cedro. Stipes vero, qui in altum eleuatus est, fuit de cypresso, brachia, siue lignum transuersale de palma. Tabula autem superposita de oliua. Super has verò trabes strata fuit tabula, idest caro Christi immaculata, quæ tribus clauis, vel quatuor secundum aliquos Doctores fuit ibi confixa, & ideo non restat nisi vt homo super hunc pontem ascendat, & ad patriam pergat. Per prædicta autem quatuor ligna, significatur quadruplex Crucis efficacia. Prima est, quia malas cogitationes fugat, quod significatur per cedrum, cuius odor fugat serpentes. Secunda, quia in tribulatione constantiam pręstat, quod significatur per cypressum, quæ nullius venti impulsu comam amittit. Tertia est q; quia de hoste triumphat, quod significatur per palmam, qua victores coronabantur. Quartā est, quia amaritudinem pœnitentiæ temperat, quod significatur per oliuam, cuius liquor dolorem vulnerum mitigat. In his ergo quatuor casibus debemus nos maximè Crucis signaculo communire, vel cū aliqua mala, aut turpis cogitatio se ingerit, vel cum aliquod periculum subito nobis emergit, vel cùm aliquod fantasma diabolicum nostris se sensibus obijcit, aut cum aliquis dolor, vel timor nos arripit & inuadit, possumus quoque dicere, quòd hæc quatuor ligna ad compositionem Crucis sunt coniuncta, ad ostendendum, quæ per Christum in Cruce sunt acta. Pax enim est facta inter Deum, & hominem, quod significatur per oliuam, victoria de diabolo habita, quod significatur per palmam, per cypressum verò significatur amaritudo passionis Christi, & per cedrum dulcedo, quæ à Christo omnibus fidelibus per passionem suam est propinata. Decimaoctaua ratio, dicitur consignationis, omnes enim Domini solent donare arma, siue insignia sua suis fidelibus seruitoribus, vt videntes eos sic insignitos reuereantur, & non offendant ipsos, & ideo Christus elegit sibi martyrium Crucis, vt hoc insigne donaret suis fidelibus, pręcipiens dæmonibus illud Ezechiæ 9. super quem videritis thau, quod scilicet habet formam Crucis, ne occidatis eum. Et prædicta sufficiant, quo ad primum genus martyrij.

16. Cā mortis Christi in Cruce.

17. Rō mortis Christi in Cruce.

Quid p quatuor ligna q̄ fuerūt in Cruce Christi significatur.

18. Rō mortis Christi in Cruce.

Secun-

2. Martyrij genere. SEcundum martyrij genus est, cuius passio principaliter est in anima, sicut fuit martyrium gloriosæ Virginis, quæ vt inquit Hieronymus ad Eustochium. Ex dolore, quem habuit de morte filij fuit plusquam martyr, vt etiam ait Ricardus in 3.dist 33.articulo 7.q. 4. Fuit enim verificatum in ea illud Simeonis dictum Luc.2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.

3. Martyrij genere. Tertium martyrij genus est cuius passio principaliter est in corpore, sicut fuit martyrium B. Stephani, qui cùm lapidaretur, & corporaliter affligeretur, consolabatur anima eius, videndo Cęlos apertos Act. 7. Similiter, & alij multi martyres inter afflictiones corporales recipiebant diuinam consolationem, vnde B.Lauren. dicebat Decio. Disce miser, quia carbones tui mihi refrigerium præstant, licet autem aliquod martyrium dicatur esse in anima, tamen intelligendum est, quòd etiam corpus patitur. Et similiter dicendum est de martyrio, quod in corpore esse prohibetur, qa vt inquit Arist. 1. de anima. Omnes passiones, & operationes nō sunt solius animæ, vel solius corporis, sed totius coniuncti, vnde si quis dixerit animam per se intelligere dicit etiam eam filare, & texere. Ideo autem dicitur martyrium animæ, quia principalius redundat in ea. Et similiter est de martyrio corporis. Sciēdū quoq; est, quod solum tribus sanctorum generibus datur aureola. s. martyribus, virginibus, & doctoribus.

Tribus sanctorū generibus datur sanctū aureola. Quæ aureola est quoddam præmium accidentale, principaliter in anima consistens, ex quo resultat speciali decor in corpore. Quæ gloria eis datur, propter excellentem victoriam, quam habuerunt contra mundum, carnem, & diabolum, vt dicūt theologi in 4.dist.49. Sicut autem aureola virginitatis non datur, nisi his, qui perseuerauerint in virginitate vsq; ad mortem, & aureola doctrinæ non datur nisi his, qui actu docuerint. Ita aureola martyrij, non datur nisi his, qui occisi fuerint propter Christum, aut saltem eorum passiones, & afflictiones perseuerauerint, & continuauerint vsq; ad mortem, vt inquit B.Tho. in 4.di.49.

Licet aureola nō detur SEd licet aureola nō detur, nisi his qui actualiter martyrizati sunt, tamē sunt alij, qui præmium essentiale martyrij cō sequentur. Est.n. aliud genus martyrij, cuius passio non est carnem occidens, neq; animam separans, quod non priuatur præmio essentiali. *nisi actualiter martyrizatis, tamē alij ētiā pmiū essētiale martyrij cōsequētur.* Cuius quidem martyrij multę sunt species, quas enumerat frater Aluarus in lib. de plāctu ecclesiæ, nos verò octo possumus assignare. *Istius martyrij multæ species.*

PRima dicitur appetitionis. s. quando quis ardet desiderio martyrij, & per eum non stat, quin illud toleret si facultas adesset. Et isto modo fuit martyr B. Franciscus, qui ter ad partes infidelium perrexit vt pro conuersione eorum, & prædicatione fidei Christianæ martyrium pateretur. Et ideo de illo canit ecclesia O martyr desiderio Francisce. Et similiter est de B. Antonio de Padua, q & ipse ardebat desiderio martyrij, vnde de ipso canitur. Sed hoc desiderium suū non impleuit, de quo rex regnantium aliud decreuit. De B. quoq; Martino canit ecclesia ò gloriosa anima, quam & si gladius persecutoris non abstulit, palmā tamen martyrij non amisit. Et ratio est, quia apud Deum voluntas pro facto reputatur, quando per nos non stetit, quin eam opere compleremus c. omnis. cum simili. de peni. di. 1.

2. Huius martyrij species. SEcunda huius martyrij species dicitur mortificationis. Et hoc modo martyrizatus fuit Ioan. Euāgelista cui dixit Dominus, & fratri suo Iacobo Matth. 2. Calicē, quidē meum bibetis. Calicem autem passionem solet appellare vt Grego. inquit. Fuit ergo martyr S. Ioan. Euangelista, quia in carne fuit mortificatus amore Christi, non solum quando in feruentis olei dolium mersus est, & postea in insula pathmos exul afflictus est, sed etiā quia in pęnitentia, & austeritate corpus suum afflixit, vt, n. inquit Ber. super canticam sermo. 30. Genus martyrij est facta carnis mortificare.

3. Huius martyrij species. TErtia martyrij species dicitur abnegationis. s. propriæ voluntatis, sicut faciunt boni religiosi abnegantes seipsos & suas voluntates, hoc.n. est opus valde arduum, vt inquit Augu. in quodam sermone, de quo martyrio loquit Saluator

Domini non tantum illa dicitur, quę passionis tempore ligni confixione construitur, sed etiam illa, quæ totius vitæ curriculis cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur. Tota igitur vita hominis Christiani si secundum euangelium viuat, Crux atque martyrium est. Idem quoq; Augu. in sermo. Ioannis baptistæ inquit. Duo sunt abstinentiæ, & Crucis genera, vnum corporale, & aliud spirituale, vnũ est à potu, & epulis tẽperare appetitũ gulę, à delectationibus, & mollissimis sensualitatibus cohercere, ab his quæ tactu, & gustu, visuq; decipiunt sensum, viriliter reuocare, ac violenter abstrahere. Alterum abstinentiæ, & Crucis genus est preciosius, atque sublimius, motus animi regere, & pturbationes illius modestiæ tranquilitate placare, iræ, ac superbiæ impetus quasi feram bestiam refrenare, litigare quotidie contra vitia, increpare se quadam censura, & austeritate virtutis, & rixam quodammodo cum homine interiore cõserere, pretiosa hæc in conspectu Domini, & gloriosa Crux, cogitationes malas in potestate redigere, voluntates proprias abnegare, easq; interiori examinatione discutere, & regentis imperio subiugare, à sermone quo anima læditur, tanquam à cibis noxijs abstinere, & sensum ab his, quæ contraria sunt spirituali temperantia sobrium custodire, hæc, qui facit prærupto passionis muro, violenter ad cęlorum regna conscendit, vim itaq; sibi factura est anima, ut palmam laborum, quam sibi subtrahi multis, inimicis aduersantibus sentit, viribus contendat eripere. Necesse est ergo cum summo labore ex hoc mundo rapere palmam salutis, & quasi excubantibus, & circũiectis hostibus obsessos fructus peruigili intentione decipere, & prædam ad thesauros vitæ velut de medio seculi huius incendio areptã reportare, hæc illę. O igitur deuoti Christiani si non vultis, vel non potestis esse martyres effusione sanguinis vestri, saltem accipite aliquam Crucem de prædictis, & non eritis sine essentiali præmio martyrij. Ad ęternam etenim Christi societatem, & gloriam non poterit peruenire, qui aliquam de præfatis crucibus, seu specieb. martyrij noluerit acceptare, ipso dicente Domino Matth. 10. Qui non tollit crucem suam, & sequitur me non est me dignus, & idem habetur Lucæ 14.

Quam quidem martyrij palmam nobis concedat, qui in seculum seculi viuit, & regnat.

Amen.

tate, vt inqt Ptolomeus egyptius in suo centiloquio, & Messalla in libro de temporum varietate, & ideo possumus timere de pestilentia quando videmus signa naturalia ex quibus causatur. De qua in præsentiarum tractaturi tres considerationes faciemus. Prima erit de signis, Secunda de causis, Tertia de remedijs.

PARS PRIMA.

In qua ponuntur signa ex quibus possumus cognoscere pestilentiam debere venire in breui.

Pestilentia quid sit. PRO expeditione primæ partis sciẽdũ est ꝙ pestilentiã, quæ etiam epidemia appellatur diffinit Aliabas 5. theoricæ suæ sic. Epidemia, siue pestilẽtia est mutatio aeris in putredinem, vel pessimã qualitatẽ vniuersaliter, & multis pestiferam. Quæ quando debeat euenire nullus licet scire possit pro certo, qꝛ hoc stat in dispositione Dei, & ipse potest eam mittere in instanti, ad suum libitum nullis indicijs præcedentibus, tñ qñ venit ex causis naturalibus, maxime corporum cœlestium, & aeris, possumus per aliqua signa cognoscere qñ debeat euenire, & ideo debemus ea attendere, & diligenter intueri quia inquit Hippo. 1. pronosticorum in principio. Videtur mihi, ꝙ ex melioribus rebus est, ꝙ medicus vtatur præuisione. i. pronosticatione secundum Galenum ibidẽ in commento suo. Et ratio huius est, quia vt inquit Galenus 1. tegni vtilitas magna est signorũ significantium rem futuram, quod exponit commentator eius Hali. dic. Per signa indicatiua scitur id, quod futurum est, & & præparas ei quod necessarium est. Est igitur magna vtilitas præscire futura mala, ratione præparationis, vnde Cato. c. 3. inquit. Nam leuius lędit quicquid prę uidimus ante. Et versificator fabularum Esopi fabula. 20. dicit. Nam præuisa minus lędere tela solent. Greg. quoq; in homil. plurimorum martyrũ ait. Minus. n. iacula feriunt quæ præuidentur, & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per prouidentiæ clypeum munimur.

Primum signũ, quo pestilentiã futurã esse cognoscimus. EST itaq; primũ signum qñ qualitates & dispositiones temporũ non seruãt naturam suam, vnde sciendum est, ꝙ naturalis dispositio autumni est, ꝙ sit frigidus & siccus, hiems verò est frigida, & humida, ver calidum, & humidum, æstas calida, & sicca, vt inquit Auicena 1. primi doctrina. 2. c. de naturis temporũ. Qñ ergo dispositiones temporũ non sunt sicut prædiximus, sed contrario modo se habent illa tpa debent iudicari corrupta, & ex consequenti aer eorum putridus, venenosusq;, ac pessimæ qualitatis, & vniuersaliter multis pestiferus. Et in hanc sententiã conueniunt omnes philosophi, & medici, maximeq; Aris. particula 1. problematum quasi per totam, & Hippo. & Galenus. 3. particula aphorismorum etiã quasi per totam, & Auicena. 1. quarti tractatu. 4. c. de febre pestilentiæ.

2. Signum quo cognoscitur pestis futura. SEcundum signũ naturale, & magis particulare autumno maxime in principio octobris apparent stellæ cadentes. i. vapores grossi, ignei admodum stellarum quæ videntur cadere, & ignes stantes in aere. Ex his. n. cognoscere possumus tps autumni mutatum à sua naturali complexione. s. frigore, & siccitate ad calidũ, & humidum grossum, & vnctuosum aptũ inflammari. Eleuantur. n. fumi grossi à terra, & ab aqua in aere per virtutem solis, & à caliditate, quæ tunc est in aere contra naturam temporis inflammãtur, hęc ponit. Arist. in lib. Meth. & Auerois ibi, & Albertus magnus. Ex quo possumus timere pestilentiam futuram propter corruptionem ipsius autumnalis temporis.

3. Signum TErtium signum est quando multiplicantur venti meridionales, & occidẽtales tempore autumni diebus aliquibus Hi. n. venti laxant virtutem naturalem, & turbant humores, ac faciunt ægritudinum recidiuationem, & generant febres putridas, vt habetur ab Auicena 1. primi doctrina, 2. in c. de naturis ventorum, & à philosopho, & à conciliatore. i. Petro de Abano 1. problematum problemate. 23. & ab Hippocrate & Galeno. 3. aphorismorum aphorismo. 6.

4. *Signum.* Quartum signum est, quando in autumno apparuerit aer tenebrosus, & turbidus, ita quod illa die videatur velle pluere, & non pluit, & sic continuat tempus multis diebus, per hoc enim cognoscitur, quòd complexio aeris est corrupta, & maximè corrumpetur in hieme sequenti. Est enim aer plenus vaporibus calidis, & humidis à ventis australibus deportatis, qui existentes causam putredinis magis inficiunt aerem, quàm si esset pluuia, hæc Aristo. in 1. problematum problemate. 23. Quæ clarissimè demonstrat ibi conciliator.

5. *Signum.* Quintum signum est paucitas pluuiæ in vere cum frigore, post quæ multiplicatur auster, & côturbatur aer diebus aliquibus. Deinde clarificatur per hebdomadam vnam, vel circa. Tunc enim est periculum pestilentiæ. Nam vt ait Arist. 1. problematum problemate. 9. & Hippo. & Galenus. 3. ampho. ampho. 4. Hoc est quia humores retenti in corpore, & multiplicati in hieme, qui ad porositates extrinsecas deberent in vere à natura expelli, & à calido naturali illius temporis consumi, existente illo aere contra naturam frigido, expelluntur à frigido aeris ad interiora, & ibidem retenti putrefiunt, & superueniente austro permiscentur cum sanguine per totum corpus vniuersaliter, & ex consequenti homines pernecant.

6. *Signum.* Sextum signum est cum in aere accidit quòd in nocte fit frigus, & in die calor vehemens, & præfocatio, ac conturbatio, tunc enim cito accidit pestilentia, & infirmitates, omnis enim subita mutatio deiicit actum proprii virtutis 2. regni, qui est liber Galeni.

7. *Signum.* Septimum signum est quando apparuerit æstas non vehementis caloris, sed magna conturbationis habens matutina alterata, & iam præcesserunt in autumno stellæ cadentes, & ignes stantes in aere, tunc enim iudicandum est, quòd vapores grossi existentes misericordia ignium huiusmodi, & stellarum cadentium in autumno præcedente, toto tempore hiemis, & veris in aere remanserunt, & ad æstatem peruenientes suffocant calorem æstatis, & eum obtundunt, & de mane infrigidati alterant matutina æstatis scilicet ad frigidum, vel melius ad calorem remissum suffocatum. Quapropter aerem æstatis inficiunt, & corrumpũt. De natura enim humidi est obtundere calorem, & sicci, acuere 3. Methau. Siccitas enim est lima caloris vt inquit commẽtator 1. Ampho. comento. 15.

8. *Signum.* Octauum signum est, quando videbis diem alterari die vno multis vicibus, & hoc intellige de quacunque alteratione, scilicet ad calidum, & frigidum, humidum, & siccum, serenitatem, & obscuritatem, ac huiusmodi. Ex his enim cognoscitur eius mala dispositio, & quòd in aere sunt multæ eleuationes malorũ vaporum, & multiplicationes diuersorum ventorum, huiusmodi enim aeris mutationes corpora nostra alterant ad prauas ægritudines, & pestilentias, vnde ait Auicena secunda, primi doctrina. 2. in capitul. de impræssionibus malarum mutationum aeris. Ex aere cum mutatur proueniunt in corporibus accidentia, cùm enim putrescit putrefacit humores.

9. *Signum.* Nonum signum est quando die vno apparet Sol clarus, & in alio conturbatur, & hoc non fit propter eclipsim hocque accidit multis diebus, signum est enim aeris qualitatem esse male dispositam. Maximeque quando Sol exurgit apparet quòd habeat ante se nebulam admodum pulueris, & aer puluerolentus existit ita, quòd Sol non potest reddere lucem claram, & hoc accidit multis diebus, Tunc enim iudicandum est aerem esse plenum malis vaporibus, & diuersis morbositatibus ex quibus corrumpitur, & est causa pestilentiæ secundum Auicena prima quarti, tractatu quarto, in capitul. de febre pestilentiæ.

10. *Signum* Decimum signum est cum tempore æstatis, & magni caloris subito post pluuiam apparet magnã quantitas

titas ranarum, quæ ſunt in parte ſuperiori coloris cineritij, & ſub ventre coloris diuerſi, maxime citrini, & aurei, arguit.n eò quòd ſunt humidæ, & aquaticæ magnam humiditatẽ, & aquoſitatem eſſe in aere cõtra naturam temporis. Vnde cum propter caliditatem præcedentẽ poroſitates corporis ſint apertæ, implẽtur multa humiditate putreſcibili, & per conſequens corpora corrumpuntur, ſicut ait Ariſt. 1. Problematum problemate.21.& 22. & eius, commentator Petrus Padubenſis.

11. Signũ. Vndecimum ſignum eſt, quando multiplicantur reptilia ex putredine generata, ſicut vermes diuerſi, & viperæ imperfectæ, & alia huiuſmodi animalia, & apparent mures, & alia animalia ſubterranea fugere de ſub terra, & aquatica de ſub aqua, & manifeſte exire, ita vt videãtur fugere ab aliquo perſequente. Signũ eſt.n.quòd terra, & aqua eſt corrupta à quibus fugiunt. Nam in terræ concauitatibus generantur quandoq; fumi venenoſi à quibus mures, & ſerpentes, & omnia alia animalia ſubterranea fugiunt ad ſuperficiem terræ, tanquam à veneno mortifero. Et ſimiliter in aquis aliquando generãtur morboſitates à quibus animalia aquatica fugiunt. Et ideo periculum eſt ne etiam aer corrumpatur illis morboſitatibus ad ipſum peruenientibus. Similiter quando animalia fugiunt ab habitationibus ſuis conſuetis, & aues à nidis ſuis nullo perſequente, & aliquando relinquunt oua ſua vt fugiant, ſignum eſt, quòd aer ille eſt corruptus, & ideo periculum eſt peſtilentiæ, & hæc omnia exponit conciliator prima. Problematum problemate. 22. Hæc etiam vndecim ſigna collegi ab Auicena prima.quarti tractatu. quarto, in capitul. de febre peſtilenti, licet ea non ita diſtinctè, & clare ponat.

12. Signũ. Duodecimum ſignum eſt quando magna fames, & paupertas eſt in terra, maxime vbi eſt magna hominum multitudo ita quòd non habent neceſſaria ad vitam, tunc enim homines neceſſitate coacti comedunt multa corrupta, nociua, & naturæ contraria, ac abbominabilia. Sicut accidit non multis annis elapſis in quibuſdam montibus propè Comum in quibus propter careſtiam, & penuriam homines comedebant fœnum tritum, madefactum cum aqua, & multa alia penitus naturæ humanæ horribilia ad comedendum. Ex talium enim comeſtione generantur febres putridæ, & venenoſæ vt colligitur ab Auicena 1. quarti tractatu. 2. in capitul. de febribus putridis. Corrumpuntur enim corpora quæ corruptis veſcuntur vt ait Auicena ſecunda.primi doctrina. ſecunda. in capitul. de iudicijs & diſpoſitionibus anni. Corruptis verò corporibus, ex flatu corrumpitur aer. Et conſequenter peſtilentiatis pauperibus, etiam diuitibus, qui eis prouidere noluerunt de neceſſarijs, peſtilentia penè cãuſatur. Generaliter ergo ſciendum eſt, quòd corrupto aere corrumpuntur corpora peſte, vnde Horoſius narrat libro 5. quòd poſt locuſtas innumerabiles in mari à vento ſuffocatas tanta corruptio aeris eſt ſubſecuta, & tàm grauis peſtilentia, vt innumida octingintamillia hominum morerentur. Et circa oram maritimam, quæ carthaginenſi, atque vticenſi littori adiacet, pluſquam ducentamillia. Quæ clades tàm repentina fuit apud vticen, quòd ſub vna die per vnam portam, pluſquam mille quingenti mortui ſunt deportari. Multis etiam alijs in locis propter corruptionem cadauerum corrupto aere, ſecuta eſt maxima peſtilentiæ mortalitas. In ciuitate quoque Achaia vt mihi retulerunt fratres noſtri, qui ibi fuerunt, quolibet octauo anno corrumpitur aer, & ſequitur peſtis maxima, quæ durat per ſex menſes. Et quolibet die ſaltem moriuntur vigintiquattromillia hominum. Habet enim illa ciuitas, vt dicitur vigintiquattuor mille contractas, & quando non moritur niſi vnus pro contrata omni die reputatur parua peſtilentia. Recitat quoque Horoſius libro quinto, quòd anno ab vrbe condita ſexcenteſimo ſexto, tanta Romæ exorta eſt peſtilentia vt miniſtri faciendorum funerum primo non ſufficerent, deinde non eſſent. Etantque magnæ domus vacuæ viuis, ac plenæ mortuis, largiſſimeque hæredita-

tes remansere, nulli verò heredes. Refert quoque, quòd tempore Antonij Imperatoris, qui Christianos persecutus est, tanta lues est secuta, vt agricultoribus carerent. O miseri peccatores quare non timetis offendere Deum? Pestilentia enim, & corruptio aeris multoties mittitur à Deo nullis signis praecedentibus, quando nobis irascitur pro vitijs nostris, vt enim refert Horosius. libro 3. & Augustinus libro quinto. de ciuitate Dei. capitul. 18. anno ab vrbe condita. 481. Ingens pestilentia vrbem Romam intrauit, & sybilla consulta respondit, illam pestem ita Dei illatam. In ciuitate quoque Mediolani in 1451. Horribilissima pestis adeo praeualuit, vt quasi innumerabiles homines quotidie morerentur. Tantaque erat corruptio aeris, & morbositas, quòd accipientes panem recentem, & callidum, tunc coctum, & ponentes mane ad aerem, postea in sero reperiebant totum marcidum. Quomodo ò peccator faceres si veniret pestilentia? Si enim fugies ab hac ciuitate, Deus faceret corrumpi aerem, vbi fugies? Ipse enim dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt Psalmo antepenultimo. Ideo hoc considerans Dauid exclamat Psalmo 138. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Vade ergo, & & reconcilia te Deo, & deprecare beatam Virginem, vt interpellat pro te, & pro hac ciuitate. Legitur enim quòd tempore Pelagij Papae, Romam pestis maxima concussit, in qua, & Pelagius mortuus est cui successit moralis Gregorius, qui vir mirae sanctitatis tunc ordinauit Letanias, & pergens per ciuitatem in processione eas decantabat cum clero, & faciebat deportari imaginem Virginis beatae ante se quam beatus Lucas depinxerat, quam ego vidi, & tetigi in ciuitate Romae, Cùm ergo venisset ad castrum quod construxerat Adrianus Imperator, qui secundum Horosium. libro 5. & Eutropium fuit duodecimus ab Augusto Imperatore, & appellabatur castrum Adriani. Intercedentibus meritis Virginis gloriosae, vidit beatus Gregorius Angelum super quendam lapidem illius castri, quem lapidem ego vidi, & tetigi, & est Romae in loco nostro, qui dicitur ara celi. Habebat autem in manu sua ensem cruentatum, quem in vaginam posuit, significans pestem Dei iudicio immissam cessare. Et exinde illud castrum appellatum est castrum sancti Angeli vsque inhodiernum diem. Legitur quoque quòd tempore S. Ludouici regis Fráciae, venit tanta pestis in Francia, quòd quartam partem hominum occidit, quae pestis ardebat corpora à planta pedis pergens vsq; ad cor, admodum ignis deuorando, donec occideret eos, & illa infirmitas erat incurabilis, qua ex re omnes infirmi non habentes aliud refugium currebát ad ecclesiá beatae Virginis eius auxilium implorantes, & statim sanabátur. In ciuitate quoq; Parisij tantę erant infirmitates pestilentiales, quòd erat res horribilis ad videndum, & audiendum propter maximos planctus infirmorum. Pro vltimo autem refugio ad ecclesiam beatae Virginis accedentes, quadam nocte illis apparuit Virgo gloriosa, & omnes benedictus sanauit.

PARS SECVNDA.

Huius sermonis de causis quare Deus mittit pestilentiam.

SECVNDO sciendum, q Deus mittit pestilentiam vt plurimum propter peccata, iuxta illud Aug. in sermone quodam dicentis. Propter peccata veniunt aduersa. Et ideo audite tremenda, ac terribilia. verba, quae dicit Deus Ezec. 14. inquiens Si misero pestilentiam super terram illam, & effudero indignationem meam super eam, auferam ab ea hominem, & iumentum. Et si Noe, & Daniel, ac Iob fuerint in medio eius, viuo ego dicit Dominus, quia filium, & filiam nó liberabunt, sed ipsa iustitia sua libera bút animas suas. Licet aût sine multa peccata, propter quae mittit Deus pestilentiam tamé causa breuitatis solúmodo aliqua enarrabimus, alia praetereundo quo ad discussionem. Dimitto ergo quo Deus mittit pestilentiam pp peccatum sacrilegij, qń fit iniuria, vel dánum ecclesiasticis personis, vel ecclesijs, vt hr Eze. 5. Ité pp peccatú idolatriae, & incátationis, vt hr Leu. 26. Ité pp cótemptú pdicationis qń hoies nolunt ire ad praedicationem, vt

Propter q pctá Deus pestilentiá mittat.

vt habetur Hieremiæ. 3 vbi dicit Deus. Mittam in eos gladium, famem, & pestē, eo quòd non audierunt verba mea, quæ misit ad eos per seruos meos, & prophetas. Item immittit eam propter fraudationem decimarum quando non soluuntur, vel non integrę, vt habetur Malachiæ. 3. & 16. q. 1. c. reuertimini, & sunt verba Hieronymi. Et idem habetur Hieremiæ. 22. Item propter peccatum homicidij. Nam quia Pharao iusserat interfeci omnes masculos, qui nascebantur ex filijs Israel, vt habetur Exodi primo. Ideo omnia primogenita Ægypti fecit Angelus Dei mori, vt habetur. Exodi. 12. & dicunt aliqui doctores, quòd illa plaga fuit pestilentiæ. Item mittit pestilentiam propter vitium gulositatis, vt habetur. Numeri. 11. Item propter peccatum murmurationis, & diffamationis. Numeri. 14. Item propter iniusta bella, & discordias, Matthæi. 24. vbi dicitur. Consurget gens in gentem, & regnum aduersus regnum. Et sequitur, & erunt pestilentię, & fames, & terremotus per loca. Item propter mercantias dolosas, & fraudolentas, & malos contractus in fraudem proximi. Ezechie. 18. Item propter vitium ingratitudinis. Esaiæ. 38. vbi Ezechias sicut dicunt doctores propter ingratitudinem percussus fuit peste, sed postea liberatus per pœnitentiam, & cōtritionem suam.

4. Præcipuæ causæ ꝓpter quas Deus pestilentiam mittit.

Deo autem quòd quattuor sunt principales causæ quare Deus mittit pestilentiam, prima est cęlestium mandatorum abhominatio, secunda est mentium elatio. Tertia rapinarum vsurpatio, quarta libidinum inhonestatio. Prima ergo causa missionis pestilentiæ est diuinorum mandatorum abhominatio, pro cuius declaratione sciendum est, secundum Alexan. de Ales in prima parte summæ, in tractatu de voluntate Dei, circa finem. Et sanctum Bonauenturam in primo di. 48. art. 2. q. 2. & Scotum in eadem di. in prin. vbi non mouet aliam quæstionem nisi istam. Et beatus Tho. in primo scripto eadem dist. q. 3. & 4. & Landul. Neapoli. eadem dist. q. 3. & Petrum de Tarā. ibidem arti. 2. q. 1. & Ioan. de Ripa in eadem dist. circa finem, & Franciscum de May. in 1. distin. 5. q. vltima. Quòd omnes homines tenentur conformare voluntatem suam cum voluntate Dei quando sciunt eum omnino aliquid velle maxime in obseruandis eius præceptis. Et hæc est conclusio omnium, licet diuerse distinguant de voluntate antecedente, & consequente, & de voluntate absoluta, & conditionata, & varia distinguant de volito ipsius hominis, & Dei, quæ causa breuitatis omitto.

Deꝰ hoīem fecit vt sibi obtemperaret, aliasq; creaturas ad eius vtilitatem.

Dicunt etiam omnes theologi, quòd Deus fecit hominem ad hunc finem, vt ipse obediret suo creatori, & creaturę ad vtilitatem hominis creatæ, ipsi homini obtemperarent, vnde scriptum est. Genesis primo, quòd dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, vt præsit piscibus maris & volatilibus cęli, & bestijs vniuersæ terræ. Et psalmo. 8. dicit Dauid. Omnia sub iecisti sub pedibus eius oues, & boues vniuersas insuper, & pecora campi. Vnde dicit Nicolaus de Lira. Gen. 2. & 3. Quod si homo diuinis obedisset mandatis, animalia omnia sibi obedissent, & cęteræ creaturæ eius voluntati condescendissent. Patuit hoc in beato Francisco, qui propter omnimodam conformitatē voluntatis suæ, cum voluntate Dei imperabat creaturis, & ei obediebant: Sicut de illo canit ecclesia dicens. Hic creaturis imperat qui nutui subiecerat se totū creatoris, quicquid in rebus reperit delectamenti regerit in gloriam factoris. Et ad hoc potest adduci illud Ouidij, in primo. Metha. dicentis. Sanctius his animal, mentisque capacius altæ. Deerat adhuc & quod dominari in cætera posset. Verū quia homo fuit, & est rebellis superiori suo, idest Deo, ideo inferiores sui, idest omnia creata ad eius vtilitatem illi non obediunt, sed rebellāt. Et hoc est iustum per illam sententiam legalem, quæ inquit. Quod quisq; iuris in alterum statuerit, ipse eodem iure vtatur. ff. quod quisq; iuris, per totum. Et c. cum omnes. extra, de consti. vnde Cato ait. Patere legem quam tu ipse tuleris. Hoc enim permittit iustitia, per illam aliam vulgarem sententiam dicentem. Frangenti fidem fides frangatur eidem, vt notatur in l. si diuer-

diuersa.& in l. si quis maior. C. de transac.& melius in l. si conuenerit. ff. pro socio.& 28.q.2.c. si infidelis, & in c. peruenit.el 2 extra de iure iur.& in l. si institu ta.ff.de inoffi.testa.& in l.cum proponas. C. de pactis. Faciunt ergo creaturæ pro suo creatore, sicut facit bonus filius, qui videns patrem verberari, non solum con dolet, sed defendit, & contra inimicos patris insurgit. Ita creaturæ contra homines creatori eorum contrarios insurgunt, & vindictam faciunt. Iuxta illud. Sapientiæ.5. Armauit omnem creaturam ad vltionem inimicorũ. Et hoc est quod inquit Greg. super Lucam homilia 35. dicens. Quia in cunctis delinquimus, in cunctis ferimur, vt impleatur quod per Salomonem dicitur. Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Omnia quæ ad vsum vitæ accepimus, ad vsum conuertimus culpæ, sed cuncta quæ ad vsum prauitatis inflexımus ad vsum nobis vertuntur vltionis. Tranquillitatem quippe humanæ pacis, ad vsum vertimus vanæ securitatis, peregrinationem terrę pro habitatione dileximus patrię, salutem corporum in vsum redegimus vitiorum vbertatis abundantiam non ad necessitatem carnis, sed ad peruersitatem intorsimus voluptatis. Ipsa serena blandimenta aeris ad amorem nobis seruire coegimus terrenæ delectationis. Iure igitur restat, vt nos simul omnia feriant quæ simul omnia virijs nostris male subiecta seruiebant. Et quot prius in mundo incolumes habuimus gaudia, tot de ipso postmodum cogamur sentire tormenta, hæc ille.

Confirmantur quæ supra iam dicta fuere Moysi sententia.

QVÆ omnia confirmantur per illam sententiam Moysi. Deute. 28. di. Si audire nolueris vocem domini Dei tui, vt custodias omnia mandata eius quæ præcipio tibi hodie, venient super tę omnes maledictiones istæ, & appræhendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum, maledictæ reliquiæ tuæ, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armẽta boum tuorum, & grex oniũ tuarum, maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Mittet super te dominus famem, & esuriem & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies donec conterat te, & perdat velociter. Adiunget tibi dominus pestilentiam donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam percutiet te dominus egestate, febre, & frigore, ardore, & estu aere corrupto, ac rubigine, & persequetur donec pereas.

2. Pestilentiæ immissionis causa.

SEcunda principalis causa pestilentiarũ est mentis elatio. Et propter hanc percussus fuit Senacherib rex Assiriorum de cuius exercitu Angelus domini fecit mori centum octuaginta quinq; millia hominum, & hoc fecit propter superbiam eius. Ipse vero reuersus ad ciuitatem suã Niniue à proprijs filijs occisus est, quarti. Regum. 19. Similiter percussus fuit Dauid propter elationem, secundi Regum vltimo, vt etiam habetur primi Paralip. 21. Nam motus peccato superbiæ fecit populum numerari, & non seruauit præceptum domini. Exodi. 30. scilicet quòd ante dinumerationem populi singuli offerrẽt Deo pretium pro animabus suis, vt non esset plaga in eis. Fecit ergo numerari ad fastum, & pompam, vt gloriaretur de potentia sua. Quapropter misit Deus Gaad prophetam ad Dauid dicentem sibi. Hæc dicit dominus. Trium tibi datur optio, elige vnum ex his vt faciam tibi. Aut septem annis veniet fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Dixit autem Dauid. Coartor nimis sed melius est incidere in manus domini, misericordiæ enim eius multæ sunt, quàm in manus hominum. Elegitq; pestilentiam trium dierum, quam immisit Deus in populum, & mortui sunt peste septuaginta millia viri. Eleuans autem oculos Dauid vidit Angelum extendentem manum super Hierusalem, & exclamauit ad Deum dicens. Ego sum domine qui peccaui. Ego qui inique egi. Isti qui oues sunt quid fecerunt? Vertatur obsecro ira tua contra me, & contra domum patris mei. Misertus est ergo dominus super afflictionem populi, & ait Angelo percutienti. Sufficit nunc. Contine manum tuam. O superbi conuertimini ad dominum ne mittat super vos pesti-

pestilentiam, aut si miserit vt auferat. Ipse enim Deus parcet vobis sicut pepercit Dauid, cui etiam pepercit postq̃ occidi fecit Vriam, & adulterium fecit cum vxore eius, vt habetur secundi Regum. 12. Nam cum pœnitentia ductus, dixisset peccaui. Respondit ei Natham propheta dicens. Et dominus abstulit à te peccatum tuum. Et in primo gradu restituit eum, & spiritum prophetiæ recepit. Vt habetur. 50. di. c. cum exaudiero. & c. sacerdos. & c. vt constitueretur. & 3. q. 7. c. sacerdos, & de pœni. di. 1. c. & venit. de pœniten. distin. 3. c. totam. & c. Dauid. & capitulo. ille.

Cur pro peccato Dauidis percusserit Deus populum.

SED hic quæritur quare Deus pro peccato Dauid percussit populum, cũ scriptum sit Gen. 18. vbi dixit Abraham Deo. Absit à te dñe vt innocens pereat pro peccato rei. Est etiam scriptum Ezechielis. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, neq; pater iniquitatem filij. & Deute. 24. dicitur. Non occidentur patres pro filijs, neq; filij pro patribus, sed vnusquisq; pro peccato suo morietur, de quo in c. iam itaque. 1 q. 4. Et facit exẽplum illius nati de scorto, qui putabat se damnandum, quod est falsum, vt in c. vndecunque, & c. nasci. & c. nunquam, & multis alijs capitulis. 56. di. Alibi dicitur quòd pœna suos debet tenere auctores, vt dicit glo. in c. quæsiuit. extra. de his quæ fiunt ama. pat. ca. & idem habetur in. l. sancimus. C. de penis. & C. ne vxor pro ma. l. ob maritorum, & 16. q. 6. c. illud, & in c. si Episcopum, & cognouimus, & extra de sen. ex c. Romana. lib. 6. & 1. q. 4. c. placuit, & c. nullius. & c. iudei, & l. si pœna. ff. de pœni. & c. & si pignerationes, de iniuri. & dam. da. lib. 6. & l. si filius. C. ne filius pro patre. Sed contra prędicta videtur, quòd Deus debeat punire iniquitatẽ parcium in filios, vsq; ad tertiam, & quartam generationem vt ipse inquit. Exod. 20. & Deute. 5. in crimine enim lęsæ maiestatis puniuntur etiam filij propter delictum parentum, vt C. ad Iuliam maiestatis. l. quisquis. Respõdeo secundum. b. Bona. in 2. sen. di. 33 & sanctũ Tho. 1. 2. q. 87. & art. vlt & Nicolaum de Lira super Deut. 24. c. & Alexan. de Ales in 3. parte summæ, in tractatu

Deus an debeat patrũ iniquitatẽ in filios punire.

de processu iudicij, & Ioan. mo. in c. vsurarum, de vsu. in 6 Quod pœna spiritualis, & ęterna nunquam punitur pater pro filio, nec econtra. Et ita intelliguntur auctores dicentes, q; pœna debet suos tenere auctores. Pœna vero temporali, & corporali puniuntur filij pro parentibus a Deo. Sicut paruit in diluuio. Gen. 7. & in subuersione Sodomæ. Gen. 18. Et in primogenitus Ægyptiorum interfectis. Exodi. 12. Et in habitatoribus Chanaam interfectis, & alijs Israel ex præcepto Dei quod habetur Numeri. 33. Et implere cępit Iosue in paruulis Ierico. Iosue. 6. & in alijs oĩbus illius regionis. In quibus quattuor iudicijs mortui sunt paruuli ex peccato parentum. Filij n. sunt quædam bona ipsorum parentum. Et ideo ex morte eorum fit detrimentum patribus. Quapropter Deus aliquando occidit filios ad punitionem parẽtum Similiter quia populus Dauid erat illi subditus, & seruus, & quodammodo in bonis eius, ideo ex morte illorum punitus fuit Dauid. Aliqui vero dicunt, q; etiam populus habebat aliqua peccata, propter quæ mortem illi intulit Deus. Et quamuis Dauid dixerit q; illi qui interficiebantur erant sicut oues, & q; nihil fecerant, debet intelligi de illo peccato quod ipse commiserat. In alijs tamẽ vitijs erant inuoluti. Sit ergo conclusio, q; quando Deus punit filios pro patribus, vel seruos ꝓ dñis illis quos punit facit cedere punitionem illam, & afflictionem, vel ad augmentum meritorum, vel ad purgationem animæ, vel ad aliquam aliam vtilitatem. Puta quia melius erat illis mori tunc q̃ amplius viuere, quia si vixissent effecti fuissent mali, vel deteriores, & maiorem habuissent damnationem.

Cur tẽpore pestis, moriãtur boni religiosi.

SI autem quæratur quare moriuntur peste boni religiosi, qui non sunt superbi? Rñdeo q; fecit hoc Deus ad occultandum sua iudicia, peccatores enim non merentur intelligere, q; ea pestis veniat ꝓpter eorũ superbiã, & delicta. Et sic Deus colligit, & rapit bonos esca malorum. Ideo dicit Augustinus vt etiã scriptũ est in c. de tirijs. 23. q. 3 Si ratione facti profunditatem iudicij Dei penetrare nõ possumus, manifeste tñ scimus verũ esse, & bonũ oẽ qđ facit, hęc ille in 1. de ciu. Dei.

Vbi

Vbi etiam dicit quòd aliquando puniuntur boni simul cum malis, quia eorum peccata non redarguerunt. Ipsi enim sūt speculatores qui debent prçuidere suis deuotionibus iudicia Dei super peccatores, & eis annunciare iuxta illud Ezech. 3. Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum & anunciabis eis. Ideo quando non anunciant venit super eos illa terribilis sententia Dei. Ezechiel. 33. di. Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, sanguinem eorum de manu speculatoris requiram. Boni ergo religiosi sunt illi qui præuidēt flagella Dei imminentia, & Deum quodammodo tenent suis orationibus ne illa mittat. Ideo Moysi roganti pro populo. Exodi. 32. dicebat Deus. Dimitte me vt irascatur furor meus contra meos. Ille vero respondit. Quiescat obsecro domine ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui. Quando igitur religiosi non rogant Deū pro peccatoribus, & nō annunciant eis imminentia mala, & eos non repræhendunt, immittit eis Deus pestilentiā. Ideo prçcipit cuilibet prædicatori Deus per prophetam. Esaiæ. 58. di. Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & anuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Et ideo ò superbi maledicti annuncio vobis ex parte Dei, quòd si non dimittatis superbiam veniet super vos pestilentia horribilis, quæ vos humiliabit, & prosternet vsq; ad profundum inferni.

De 3. pestilentiæ causa. TErtia causa pestilentiæ dicitur rapinarum vsurpatio. Propter rapinas enim minatur Deus pestilentiam. Ezechiel. 38. Ideo. Exod. 9. e. Dixit Moyses Pharaoni. Hæc dicit dominus Deus hebræorum. Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto, alioquin percutiam te, & populum tuum peste, peribisq; de terra. Pharao autem interpretatur violentia, vel dissipatio, vel denudans percussos, aut dissipans præparatos vt inquit Hieron. Et tales sunt vsurarij denudantes percussos, quia raro, vel nū quam aliquis accipit ad vsuram nisi sit percussus aliqua molestia, paupertate, & penuria. Item dissipant prçparatos, quia pauperes ad diuinum cultum præparatos, propter molestiam fęnoris retrahunt a diuinis, & a celebratione festorum. Sed proh dolor, quia tales nunquam aliena restituunt dicentes. Faciam postea in morte testamentum, sed iudicio Dei venit eis pestis, & tollit illis intellectum, & non possunt ordinare facta sua, imo nec habere notarium aut testes cum in tali morbo, & ab vxore, & à proprijs filijs relinquantur. Tunc non possunt habere confessorem, aut sacerdotem qui eos absoluat, & ecclesiastica ministret sacramenta. Imo sępe veniunt emulatores, & eos nec dum mortuos inuenientes occidunt, aut sic semiuiuos sepeliunt, accipiuntq; bursam cum claui capsarum, & bona illorum diripiūt, quæ cum tantis sudoribus cumularunt. Et sic nec ipsi, nec sui de illis bonis gaudent, vnde Esa. 3. dicitur. Exactores sui spoliauerunt eum. Aliquando etiam ex furore infirmitatis, aut diabolica instigatione thesauros suos in sterquilinū proijciūt, sicut accidit cuidam ciui. Bononiensi q toto tempore vitæ suæ fecerat mala lucra per contractus illicitos, veniens vero ad mortem, ne filius illa possideret accepit pecuniam, & proiecit in sterquilinum, & appropinquans morti clamabat. Aperite portas vt diaboli me portent. Et sic clamando expirauit. Et dæmones illum ad tartara portauere. Et hoc est quod dicitur Ezechiel. 7. Argentum eorum foras proijcietur, & aurum eorum in sterquilinium erit Argentum, & aurū eorum non poterit liberare eos in die furoris domini.

QVarta, & vltima pestilentiæ causa pro nunc, est libidinum inhonestatio. Hęc enim pestilens luxuria, imo cathedra pestilentiæ, de qua Dauid, Psalmo primo, inquit. Beatus vir, qui in cathedra pestilentiæ non sedit. Adeo hodiernis temporibus creuit, quòd totum mundum corrumpit, atq; vsq; ad sacerdotalem cathedram ascendit. Sed nolo ponere os meū in cęlum. Quid de sacro matrimonio loquar? De quo Paulus, ad Ephesios quinto, inquit. Sacramentum hoc magnum est in Christo, & in ecclesia, & tamen hodiernis temporibus horribilil- *4. Pestilentia causa.*

tibilissimæ bestialitates contra matrimonij sacramentum ab vxoratis perpetrantur, qui sæpe non seruant nec modum nec locum, nec tempus, nec ordinem. Sed hic non me extendo, quia bene intelligenti, medium satis est verbum, propter hoc peccatum Her maritus Thamar, percussus fuit peste à domino, & occisus. Gene. 38. quia non seruabat quod debebat in matrimonio. Quid dicemus de vitio nephandissimo sodomiæ, quod quasi totũ orbem repleuit propter quam innominabilem turpitudinem, Deus ferè desijt incarnari, videns naturam humanam illo horribilissimo scelere infectam vt inquit Aug. in quodam sermone. Vnde in nocte natiuitatis suæ, fecit omnes sodomitas mori peste vt dicit Hiero. super Esaiam. Ideo Iustinianus in autentico, vt non luxurientur contra naturam coll. 6. ait. Propter talia peccata, scilicet blasphemiam, & peccatum contra naturam, fames, & terremotus, & pestilentię fiunt, vt etiam inq; glo. in c. flagitia. 32. q. 7. Ideo Iohel. 4. clamat dominus di. Posuerunt puerũ in postribulo, & puellam vendiderunt pro vino, ideo conuertam retributionem vestram in caput vestrum, & Ezechielis. 6. iterum dicit. Hęc dicit dominus Deus ad omnes abbominationes malorum in Israel, quia gladio, & fame, & peste ruituri sunt, & Ezechielis. 33. iterum dicitur. Fecistis abbominationes vestras, & vnusquisq; vxorem proximi polluit, & terrã hæreditate possidebitis? Viuo ego dicit dominus, quia qui in ciuitatibus sunt, gladio cadent, & qui in agro, bellijs tradentur ad deuorandum, qui autem in prædijs & speluncis sunt, peste morientur. Sed hoc non sufficit eis. Nam ad luxuriam concitandam, artem adinuenerunt scilicet choreas, in quibus cum tactibus impudicis, ac risibus dissolutis, & oculorum iaculis, se ad libidinem prouocant. Ideo exclamat Deus. Ezechielis. 25. di. Pro eo, quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es toto affectu, super terram Israel. Iccirco ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te dę populis, & perdam te de terris, & conteram, & Ezechielis. 7. iterum minatur di. Ira mea super vniuersum populum, gladius foris, fames, & pestis intrinsecus. Qui in agro est gladio morietur, & qui in ciuitate sunt, pestilentia, & famę consumabuntur.

PARS TERTIA, huius sermonis de remedijs contra pestilentiam.

Accipe popule mi nouem remedia contra pestilentiam. Primũ dicitur remedium dispositionis. De quo Galenus. 1. de differentijs febrium c. 5. inquit. Quia non erit in eo dispositio, ergo corruptio non poterit operari, & 3. tegni idem ait. Facta vero ægritudo curabitur dispositione ablata, à qua principaliter, quæ secundum naturã est operatio læditur. Philoso. quoq; 8. Phisi. dicit. Inter duos motus contrarios, necessario intercedit quies media. Cum igitur vt supradictum est ex diuina iustitia propter peccatum disponatur vnusquisq; ad pestem, & cętera aduersa, remoueamus a nobis peccatum, & remouebitur pestis, quia secundum Philo. 1. Posteriorum. Si affirmatio est causa affirmationis, & negatio est causa negationis, quod iterum habetur. 1. Perier. & 4. Metha. Et alibi dicitur. quòd remota causa, remouetur effectus. 2. Phi. 2. de generatione, & 8. Ethico. l. cum pater § dulcissimis. ff. de lega. 2. l. quod dictũ. ff. de pac. l. adigere. §. quemuis. ff. de iure patro. l. 1. §. sexum. cum ibi notatis, per glo. ff. de postulando. l. si cum filius. §. tirio. ff. de donationibus. l. 1. C. de condi. ob cau & fi. e. per totum. c. cũ infirmitas, de pęni. & remis. c. cum cessante. extra. de appel. c. & si Christus, de iure iu. c post translationem, de renun. &. §. econtra. 61. di. Cũ igitur peccatum vt supra patuit sit causa pestis, ideo remoto peccato remouebitur ipsa pestilentia vnde Greg. in quadã collecta, inquit. Nulla nocebit aduersitas vbi nulla dominatur iniquitas. O igitur peccatores si non vultis, quòd Deus mittat vobis pestilentiam, vel quiam missam faciat cessare, cessate a peccatis, & cessabit pestilentia, argumentum in c. neophitus. 61. di & 1. q. 1. c. quod pro necessitate. & 1. q. 7. c. quod pro remedio

Nouem cõtra pestẽ remedia, quorum primũ dicitur, dispositio, remoto. n. peccato nulla remanet pestis dispositio, vel causa.

Ideo dicitur in c.incommutabilis. 22. q. 4. & de pe.di.1.c. nouit, & sunt verba Augustini, in sermone beati Ioannis Baptistę. Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum, & ideo clamat Deus. Zachariæ. 1. dic. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Propter hoc etiam dicit Esaias.1.c.sui libri. Quiescite agere peruerse, discite benefacere, & Dauid in Psal.inquit. Dixi iniquis nolite inique agere. Et ad Ro. 6. ait Paulus. Destruatur corpus peccati. Si enim vos innocentes feceritis per dimissionem peccatorum, poteritis sperare de adiutorio Dei contra pestilentiam. Scriptum est enim. Iob. 4. Quis vnquam innocens perijt? Ideo dicitur Ecclesiastici 1. Fili peccasti, ne adijcias iterum peccare, sed de pristinis deprecare, vt tibi dimittatur. Scriptum est enim. Ecclesiasti c.38. Ora dominum, & curabit te. Vnde Isidorus inquit. Omnibus malis præualet oratio. & Cassiodorus in epistolis dicit. Oratio est postica per quam ira Dei auertitur. Et hoc sufficiat pro primo remedio.

Exsiccatio humoris, est secundū cōtra pestem remedium.

SEcundum remedium dicitur exsiccatio humoris, vnde Auicenna prima, quarti, tractatu 4. in c. de febre pestilentiæ, ait. Summa curationis eorum est exsiccatio, & oportet, quòd cibi eorum sint ex desiccatiuis, & Galienus in primo de differentijs febrium. c. 3. ait. Conuenit corpus huiusmodi exsiccare, & siccum conseruare. Duo autem sunt, quę virtuose, & meritorie corpus humanum exsiccant, & in sanitate conseruant. Primum est sobrietas, & abstinentia, de qua Eccle. 37. dicitur. Qui autem abstinens est adijciet sibi vitam. Ideo primę ad Thesa. 1. dicitur sobrij simus, & 2. ad Thimo 4. Sobrius esto. Duplex autem est sobrietas. Prima ieiunij, de qua Hiero. ad Demetriadem virginem dicit. Ieiunio sanantur pestes corporis. Quo ieiunio Niniuitæ liberati sunt ab exterminio. Ione. 3. Secunda sobrietas est somni. Nam secundū Auicenam.3.primi. Cauendum est à multo somno specialiter diurno. Et ideo dicitur 1. Petri. 5. Sobrij estote, & vigilate. Bonum est ergo contra pestem remediū vigilare in bonis meditationibus passionis Christi, & recomendare se alicui sanctorum, iuxta illud Iob. 5. c. Voca in cœlis si est qui respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere, & Matth. 26. dicit Saluator, Vigilate & orate.

Duo sunt cōseruantia corpus humanum in sanitate. Duplex sobrietas.

2. Conseruans hoīem

SEcundum quod meritorie exsiccat corpus est castitas, quæ à peste præseruat. Et probatur ratione quam ponit Philo 7. Metha. vbi dicit. Quod dissimilitudo causarum dissimiles producit effectus in causatis. Cum ergo actus luxuriosus disponat corpus ad pestem, secundū Auic. prima, quarti, tractatu. 4. in c. de febre pestilentiæ, & Galienum in primo de differentijs febrium c. 3. Ergo castitas remouebit hanc malam dispositionem, & præseruabit a pestilentia. Castitas enim est illa quæ animas Deo coniūgit, & ei repræsentat, vt dicitur in.§. sancimus, in autentico de lenonibus. coll. 3. Si autem Deus pro nobis quis contra nos, ad Rom. 8. Cum ergo pestilentia sæpenumero immittatur à diabolo, qui iudicio Dei permittitur inficere aera, & morbos immittere, vt inquit August. in lib. de diuinatione dæmonum, & habetur. 26. q. 4. in c. sciendum. Si fuerimus coniuncti Deo per amorem non poterit nobis nocere talis pestilentia ab inimico procurata. Incorruptio autem facit proximū Deo. Sap. 6. Et ideo sic casti fuerimus nihil timere debemus cum habeamus Deum nostrum adiutorem. Ideo dicebat Iob. 27. sui libri. c. Pone me iuxta te, & cuius vis manus pugnet contra me. q. d. tunc enim non timebo pestilentiā, nec alia flagella.

Apertio opilationis, est tertium cōtra pestem remedium.

TErtium remedium dicitur apertio opilationis, de quo Galienus, vbi supra, inquit. Conuenit opilationes pororum aperire. Tres autem apertiones sūt necessariæ contra pestem, & alia flagella. Prima aurium ad prædicationes, de qua Iob. 36. dicitur. Si audierint, & obseruauerint complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint transibunt per gladium, & consumentur tristitia. Secunda apertio est prę cordiorū ad inspirationes, de qua Apoc. 3. habetur. vbi dicit dominus. Ego sto ad ostium, & pulso, si quis mihi aperuerit ianuam intrabo ad illum, & cenabo cum illo

Tres apertiones contra pestem necessariæ.

illo. Tertio apertio est labiorum ad confessiones, iuxta illud psalmistę. Os meum aperui, & attraxi spiritum. De qua Greg. in pastorali dicit. Vlcera clausa plus cruciant, sed cum putredo, quæ interius feruet eijcitur, ad salutem dolor aperitur, vnde Cato. Dolor est medicina doloris Oratius quoq; in epistola ad Quintum, dicit. Stultorum incurata pudor malus vlcera celat. Ideo Boetius in primo de cōsolatione, ait. Si operā medicantis expectas, oportet, vt vulnus detegas, & Amb. in quodam sermone dicit. Confessio animam a morte liberat.

Euacuatio superfluitatis, est quartum contra pestem remedium.

QVartum remedium dr̄ euacuatio superfluitatis. De quo Galenus, vbi supra ait. Conuenit corpus superfluitatibus plenum euacuare, vnde dicit Auic. prima, quarti, tractatu. 4. c. de febre pestilentiæ q̄ multum est vtilis flebotomia, & solutio, ac euacuantia ventris ad curationem pestilentiæ. Et ibidē dicit, q̄ corpora plena malis humoribus sunt disposita ad capiendam pestem. Ideo magister Ioannes de mugo. in prin. 22. c. de ordine quarundam medicinarum ait. Laudo q̄ homines sani intendant purgationibus. Ari. quoq; in lib. de secretis secretorū ad Alexandrū, ait. Abstinere a nimia comestione, & superfluitatem purgare summe sanitatis est. Triplex ergo euacuatio est necessaria ad purgandam, & auferendā pestem. Prima dr̄ ꝓpriæ nequitiæ, idest euacuatio mentis a malis moribus, & cogitationibus, quia qui diligit cordis mūdiciam habebit amicum regem. Prouer. 22. Et euacuare debemus oculos a vanis, & lasciuis aspectibus, aures a malis auditionibus. Linguam a murmurationibus, & verbis turpibus, manus ab impudicis tactibus, ludis, percussionibusq;, ac malis operibus, & pedes ab iniquis gressibus, vnde. Esai. 1. dicit dn̄s Lauamini mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Secunda euacuatio est alienæ substantiæ. Ait enim Aug. in quodam sermone. Si detines alienum detineris a diabolo. Ideo dicit dn̄s. Matthæi. 22 Reddite, quæ sunt Cæsar Cæsaris & quę sunt Dei Deo. Et Paulus, ad Romanos. 13 Reddite omnibus debita. Tertia euacuatio est piæ misericordiæ, scilicet per eleemosynas. Ait enim Apostolus, primæ ad Thimo. 4. Pietas ad omnia valet promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ, & Thobiæ. 4 dicitur. Eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat. Et idem habetur in c. miror. de pœ. di. 1.

Triplex euacuatio est necessaria ad pestem euacuandā.

Detestatio ociositatis, est quintū contra pestem remedium.

QVintum remedium dicitur detestatio ociositatis. De quo Galienus, vbi supra ait Si quis moderatis laboribus vtitur omnino impassibilis præseruatur. Ideo dicit Apostolus. 2. ad Thimotheum. 2. Labora sicut bonus miles Iesu Christi Et ad Galathas. 6. Dum [illegible]mpus habemus operemur bonum.

Morigeratio maturitatis, est sextum contra pestem remedium.

SExtum remedium dicitur morigeratio maturitatis. De quo Galenus, vbi supra, ait. Si quis vtatur vita decora impassibilis est. Debetis ergo viuere morigerati, & non esse dissoluti, in deordinatis commestionibus, & ducere vitam ordinatā, & omni honestate, ac virtute decoram. Ait enim Inno. in c. venerbailis, de præben. & digni. Non loci, aut generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt, & idoneum seruitorem.

Euitatio cō tagionis, est septimū cō tra pestem remedium.

SEptimum remedium est euitatio contagionis. Dicunt enim medici, q̄ pestis est morbus contagiosus, & q̄ homo debet cauere a conuersatione cum amorbatis, & non tangere rès eorum. Qui eīm tetegerit picem inquinabitur ab ea. Ecclesiastici. 3. Ego autem dico vobis, q̄ cauere debetis a consortio malorum, quia scriptum est. 28. q 1. c. sæpe. Sępe malorū cōsortia etiam bonos corrumpunt. Ideo seruate præceptum Apostoli. 1. ad Cor. 5. di. Ne commisceamini cum fornicarijs. Moyses quoq; dicit vobis. Numeri. 16. Recedite a tabernaculis hominum peccatorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent ne inuoluamini in peccatis eorū.

Elungatio corruptionis a loco vbi corruptus est aer est octauū contra pestē remedium. Nonū cōtra pestem remedium.

OCtauum remediū est elongatio corruptionis. i. a loco, vbi corruptus est aer. Vnde medici dicere solent. Fuge, fuge, & cito, ac longe vade. Ideo dico vobis illud Ecclesiastici. 21. Quasi a facie colubri, fuge peccatum. Nonum remediū, est tardatio reuersionis ad locum pestiferum donec cessauerit pestilentia. Sic ego dico vobis, nolite reuerti amplius ad locum pestiferum peccatorum. Dixit. n. Saluator

uator noster. Ioan. 5. paralitico curato. Vade,& amplius noli pecare, idem dixit adulteræ. Io.8. Thobias quando dixit filio suo. Thobiæ.4. Omnibus diebus vitæ tuæ, Deum in mente habe,& caue ne aliquando cōsentias peccato. Faciat ab hoc cap. ille pœnitentiam, & c. nihil prodest,& c. inanis.de pe.di.3. O igitur pessimi peccatores, si vultis fugere pestem,& alia flagella,accipite ista remedia, & facite hanc receptam quam vobis nūc dabo. Accipite quantum plus potestis de amaritudine mentis contra peccata commissis, & de vera cordis contritione, anna magis libram, quàm vnciam & prædicta misceatis cum aqua lachrymarum faciēdo sirupum,& bibendo illum, & faciatis vomitum per nudam confessionem, & purgabitur pestiferum venenum delictorum. Tunc remanebit totus leuis,& consolatus spiritus vester qui erat aggrauatus, & apostema pestiferum peccatorum euanescet. Deinde recipite suauissimum, & refrigeratiuum electuarium corporis, & sanguinis domini nostri Iesu Christi, post hęc vngite partes sensuales oleo sancto, quæ vnctio ordinata est ab ecclesia ad sanitatem animæ corporis. Iacobi. 5. Hoc enim est melius remedium totius mundi. Quo non solum recipitur sæpenumero sanitas in præsenti, sed etiam immortalitas in futuro seculo. Quam nobis concedere dignetur ipse dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto per infinita seculorum secula viuit, & regnat Deus. Amen.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

[illegible]!...
[illegible] di mia dolente vita
Terribil l'ora fu, e disperata!...
Qual ne fu mai [illegible] e cruda,
Calcata pena, il mio fallir, la colpa!...
Che se mai non t'offesi, e mai mai non
Non fu [illegible] ardita ed [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Iniqua sorte!... e ancor tu non ti placchi?..
Vi tu veder di mia dolente vita
Terribbile il suo fin, e disperato?...
Qual ne fu mai, che meritasse, o cruda;
Cotanta pena, il mio fallir, la colpa?...
Che se mai non t'offesi, e mai mia man
Non si stendeva ardita, ed insolente
A quel scettro ch'è tuo, e che tu stringi;
Dimmi perche tu mi persegui, e sembra
Che solo aneli, con la penna d'ira
Segnar nella mia fronte eterno il ~~danno~~ pianto?
Almen tu nume che dall'alto miri
L'angoscie tutte di chi pena e piange;
Tu piega almeno o ~~pietoso~~ celeste nume
Piega pietosi li tuoi sguardi, e presto
In mio soccorso la tua man mi stendi;
Tu ferma di crudel sorte tiranna